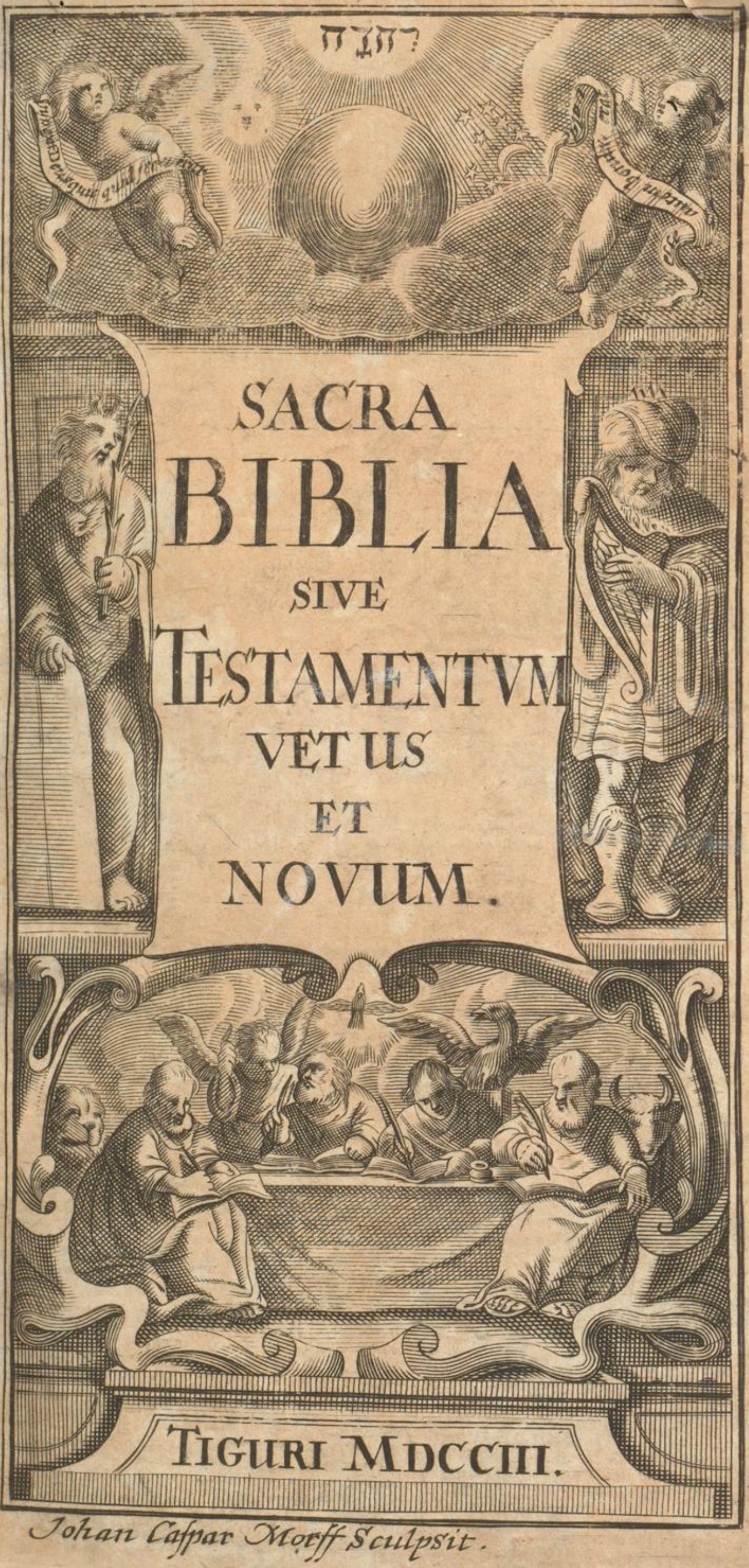
Sacra Biblia, sive, Testamentum Vetus, ab Imman. Tremellio & Francisco Iunio ex Hebraeo Latinè redditum, et Testamentum Novum, a Theodoro Beza è Graeco in Latinum versum

Bèze, Théodore de

Tiguri, 1703

Persistent Link: https://doi.org/10.3931/e-rara-88912

Johan Caspar Morff Sculpsit.

SACRA
BIBLIA,
SIVE
TESTAMENTUM VETUS:
AB
IMMAN. TREMELLIO,
&
FRANCISCO JUNIO
ex Hebræo Latinè redditum.
ET
TESTAMENTUM NOVUM:
A
THEODORO BEZA
è Græco in Latinum versum.

TIGURI,
Typis & impensis
DAVIDIS GESSNERI.
MDCCIII.

Johannes Stephanus Menochius, Jesuita, Inst. Polit. lib. I. c. 1. p. 13.

Scriptura à patribus nonnunquam Instrumentum *vocatur: hujus autem vocis duplex est notio, & utraque in scripturas optimè quadrat, & ad rem nostram facit. Nam* Instrumentum *apud Latinos, idem significat, quod* σκεῦος *aut* ὄργανον *apud Græcos. qua significatione, calamus graphiarius instrumentum scriptoris est: trulla, cæmentarii. Hac verò significatione* Scriptura *dici potest* instrumentum, *qua licèt Deus nullis opus habeat instrumentis ad salutem nostram procurandam, quæ tamen illius est in providendo suavitas, ut se captui nostro accommodet, libros hosce sacros adhibere voluit, quibus tanquam instrumentis nos dirigeret, in eum finem, quem ipse nobis constituit. Altera significatio est, ut vox ista* instrumentum *pressiùs accipiatur, & iis rebus accommodetur, quibus aliqua ratione instruimur: ex quo fit, ut quia sacræ scripturæ nos instruunt, normam tradendo de Deo, & Christo Domino rectè sentiendi, rationémque præscribendo, piè sanctéque vivendi, instrumenti nomen meritò sortiantur. Quare D. Paulus discipulum suum Timotheum ad sacrarum literarum studium sedulò capessendum cohortatur. quæ* te, *inquit,* possunt instruere ad salutem per fidem, quæ est in Christo Jesu, *ac rursus,* ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. 2. Tim. 3: 15. & 17. *Quod verò præcipit Paulus Tim. hoc David habebat in votis cùm orabat Dominum:* viam justificationum tuarum instrue me, & exercebor in mirabilibus tuis. Psal. 119: 27. *Notandum autem est in Græco D. Pauli contextu, cùm dicitur,* quæ te possunt instruere, *haberi* σοφίσαι sapientem reddere, *quòd nimirum* NULLUM *sit* SAPIENTIÆ GENUS, *quod à divina Scriptura lumen non accipiat.* Habemus, *ait D. Petrus,* firmiorem propheticum sermonem, cur bene facitis, attendentes, quasi lucernæ in caliginoso loco, donec dies illucescat, 2. Petr. 1: 19. *dum enim caligine hujus mortalitatis involvimur. Ægyptiorum more palpamus in tenebris, nec quò gressum intendere satis intelligimus, si lucernæ hujus, ut illam David appellat, splendore destituamur.* Lucerna, *inquit,* pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis: Psal. 119: 105. *& alibi,* præceptum Domini lucidum, illuminans oculos. Psal. 19: 9. *A qua parentis metaphora, filius Salomon non discedit, cùm ait,* quia mandatum, lucerna est, & lex lux, & via vitæ, increpatio disciplinæ, Prov. 6: 23. *Cui ergò hæc lampas fulserit, perfectus erit homo Dei. Græcè* ἄρτιος, *ita numeris omnibus absolutus, ut nihil eorum desit, quibus opus habere possit. Is enim à Græcis* ἄρτιος *dicitur, qui omnibus suis partibus ita constat, ut* NIHIL *desideretur, aut redundet.* Hæc Menochius.

DEUT. XXXII. *vers.* 31.

Nom enim rupes nostra rupes illorum *est*, ac inimici nostri *sunt* judices.

AN-

ANDREAS RIVETUS LECTORI CHRISTIANO S. P.

NEminem esse fortunatum, nisi *sua bona nôrit*, rectè & prudenter vidit ille, qui cùm *agricolarum* felicitatem laudaret, hanc conditionem, tanquam necessariam, adjunxit bonorum possessioni. Quemadmodum enim ignoti, quantumvis boni, nulla cupido: sic etiam ejusdem, quàmvis adepti, nulla delectatio, nullus gaudii sensus. Hinc est, quòd infantes & pueri, etsi hæredes potentissimarum ditionum, aut amplissimarum divitiarum, vel pomum, vel puppas, vel crepitacula, & alia nihili iis omnibus præferunt, in quibus alii felicitatem maximam constituunt. In multis certè infelicissima sunt nostra tempora, in quibus in pessum omnia ruunt, & quasi transversum ire videntur. Concutiuntur regna, & Respublicæ, tumultibus omnia perstrepunt, & seditionibus; cædibus terra polluitur; & quod malum omnium malorum fons est, clamant peccata, & cælum provocant, profligatis ferè moribus honestis, & vitiis latè apertâ portâ erumpentibus. Pruriunt ingenia multorum, & in rebus divinis ità se gerunt, & adeò licenter, ut quod olim in populo Ebræo, *quibus temporibus non erat Rex in Jisraële, quisque, quod rectum videbatur in oculis suis, faciebant. Judic. 17. v. 6. & 21. v. 25.* Sic multi sunt, qui nullis repagulis continentur, & fidem in dies mutant, quam dum multiplicant, amittunt. Alios *vetustâ socordiâ* detentos, dum nullam mutationem admittunt in bonum, ità dementat superstitio, ut in monitores insurgant, ne dum ut eos patienter audiant. In tantis malis, & deplorandis, hoc nobis reliquum est boni, quòd Deus singulari providentiâ & admirandâ benignitate, verbum suum, quod præteritis temporibus à θεοπνεύστοις viris, scriptis consignatum, hucusque conservavit adversùs omnes satanæ, & ejus emissariorum sive technas, sive tyrannidem, qui neque Corruptelis suis clancularii, neque immissis ignibus, quibus Sacros libros incinerârunt, impedire potuerunt, quò minùs caput extolleret, & per innumera exemplaria sacer ille codex inter omnes ferè nationes, quantumvis non solùm linguis, sed etiam moribus & professione dissidentes, conservaretur: & ex una lingua, tanquam ex puro fonte, vetus Testamentum, ex alia, Novum, in plures diffunderetur; ut omnes populi, nationes & linguæ laudarent Dominum. Quàmvis enim Judæorum gens velo obducto cœcutiat in Mosis lege, & Prophetarum libris legendis, ità ut non immeritò Judæi post Christum, *Bajuli* tantùm nostri fuerint ab Augustino appellati. Admiranda tamen in eo fuit *Bajulorum* fidelitas, qui de lege, quam portabant, & scriptis Prophetarum, quod verba, & voces spectat, adeò fuerunt soliciti, ut ne apicem quidem excidere passi sint scientes & volentes. Quod quantumvis à nonnullis in dubium vocetur, qui sacros illos fontes calumniis suis inficiunt: ut, ipsis autoribus, impuris rivulis cedant; multi sunt tamen in iisdem patribus, qui Ebræorum in eo fidem laudant, & admirantur, gloriam tribuentes Deo, qui induratis alioquin, eam mentem indidit ut thesaurum illum

intactum

intactum nobis servarent. Nec minori providentiâ, inter varias Græcorum sectas, Novi Testamenti codex impollutus permansit, varietate quidem lectionum aspersus, sed quæ religiosè etiam notatæ fuerunt, & diligentem, ac sedulum lectorem non morantur, collatæ cum iis, quæ præcedunt, & subsequuntur, maximè in iis, quæ ad regulam fidei pertinent; ut jure id etiam usurpare possimus, ad quod initio alludebamus, *fortunatos nos esse, si bona nostra noverimus:* præsertim, postquam effosso tanto, & tali thesauro, qui diu velut in sepulchro conclusus latuerat, omnibus communicatus est, quibus sua salus curæ est, ut ex eo sapere discant, & vitam, ac mores ad exactam normam instituere. In eum certè finem magnam inierunt gratiam apud omnes pios, qui in ea linguarum confusione, & varietate in mundum invecta, industriam suam, & vigilias contulerunt, tam olim, quàm patrum nostrorum memoria in Bibliis transferendis, maximè in eo idiomate, quod ferè apud omnes nationes Europæas in usu est; in scholis autem præcipuè obtinet: qui etsi non omnes pari felicitate, & successu opus absolverint, nemo tamen sua laude fraudandus est, cùm nullus sit, qui cum aliis collatus, juvare non possit, ut quasi pluribus oculis apertis, plùs etiam videre possint, qui, quod contulerunt omnes & singuli, inter se comparant. Inter alios autem, qui egregiam ei rei navârunt operam, & de Ecclesia Christiana bene meriti sunt, Immanuel Tremellius, origine Judæus, professione Christianus, & Franciscus Junius Biturix, vir doctissimus, & diligentissimus, conjunctis operis, donis ad id necessariis instructissimi, observatâ linguæ sanctæ proprietate, & idiotismis sedulò expensis, eam versionem Veteris Testamenti concinnârunt, quæ se doctis jamdiu probavit, maximè sermonis puritate, & proprietate linguæ Latinæ accommodata, quantum fieri potuit, ad rerum majestatem, quod idem à venerabili Beza, in Novi Testamenti versione observatum fuit. Utriusque cùm hactenus, intrà nonnullorum annorum spatium, plurimæ editiones variis in locis excusæ fuerint, & diversis formis: quæ, non ità pridem, minutis characteribus, & manuali formâ prodierunt, hoc emolumenti, & commodi attulerunt, ut exiguo pretio quisque studiosus possit sibi comparare thesaurum textûs sacri, quem perpetuum in via comitem habeat, levem sarcinam, infiniti tamen ponderis. Tuum erit, benigne Lector, boni consulere, quod à Typographis bono animo susceptum est, & absolutum in bonum tuum; & iis favere, qui in promovenda re literaria, ea potissimùm eligunt, quæ veritati, quæ est secundùm pietatem, illustrandæ, & propagandæ, sunt usui; atque adeò in usum tuum convertere eorum sedulitatem, dum sedulus eris in hoc volumine evolvendo, & juxta Christi præceptum, *Johan. 5. v. 39.* SCRUTANDO; In quo non solùm cum Judæis *putare* debes, sed firmissimè credere, *te vitam æternam habere*, ubi Christus via, veritas, & vita, veram viam ad vitam, tibi commonstrat. quam, si insistas, nunquam offendes ad lapidem, sed in eo *radicatus, superstructus, ac confirmatus fide, sicut edoctus es, abundabis cum gratiarum actione, Coloss. 2. 7.* Id Deus in omnibus lectoribus impleat, cui honor, & gloria in secula,

AMEN!

Liber

Liber primus Moschis, *sive* Genesis.

CAPUT I.

Creatio totius mundi sex diebus absoluta.

IN principio creavit Deus cœlum & terram.

2. Terra autem erat res informis, & inanis, tenebræque *erant* in superficie abyssi: & Spiritus Dei incubabat superficiei aquarum.

3. Tum dixit Deus, esto lux: & fuit lux.

4. Viditque Deus lucem hanc esse bonam, & distinctionem fecit Deus inter hanc lucem & tenebras.

5. Lucémque Deus vocavit diem, tenebras verò vocavit noctem: sic fuit vespera, & fuit manè diei primi.

6. Deinde dixit Deus, esto expansum inter aquas, ut sit distinguens inter aquas unas, & alteras.

7. Fecit ergo Deus hoc expansum: quod distinguit inter has aquas, quæ *sunt* ab infera expansi istius, & aquas illas, quæ *sunt* à regione supera expansi: & fuit ita.

8. Expansum autem hoc Deus vocavit cœlum: sic fuit vespera, & fuit manè diei secundi.

9. Postea dixit Deus, confluant aquæ istæ, *quæ* sub hoc cœlo *sunt*, in locum unum, & conspicua sit arida: & fuit ita.

10. Aridam autem vocavit Deus terram, singula verò aquarum conceptacula vocavit maria: & vidit Deus id *esse* bonum.

11. Iterum dixit Deus, herbescat terra herbulas, herbas sementantes semen, arbores fructiferas edentes fructum in species suas, in quibus suum *sit* semen super terram: & fuit ita.

12. Nam produxit terra herbulas, herbas sementantes semen in species suas, & arbores edentes fructum, in quibus semen suum *est*, in species suas: & vidit Deus, id esse bonum.

13. Sic fuit vespera, & fuit manè diei tertii.

14. Pòst dixit Deus, sunto luminaria in expanso cœli, ad distinctionem faciendum inter diem & noctem: ut sint in signa cùm tempestatibus, tum diebus & annis.

15. Sintque in luminaria in expanso cœli, ad afferendum lucem super terram: & fuit ita.

16. Fecit enim Deus duo illa luminaria magna: luminare majus ad præfecturam diei, & luminare minus ad præfecturam noctis, atque stellas.

17. Et collocavit ea Deus in expanso cœli, ad afferendum lucem super terram.

18. Et ad præsidendum diei ac nocti, & ad distinctionem faciendum inter lucem hanc & tenebras: viditque Deus id esse bonum.

19. Sic fuit vespera, & fuit manè diei quarti.

20. Postea dixit Deus, abundè progignunto aquæ reptilia animalia, & volucres volanto supra terram, superficiem versùs expansi cœlorum.

21. Et creavit Deus cetos maximos: & animantia omnia repentia, quæ abundè progenuerunt aquæ in species ipsorum, omnésque volucres alatas in species suas: viditque Deus id esse bonum.

22. Et benedixit eis Deus, dicendo: fœtificate, ac augescite, & implete aquas per maria, & volucres augescunto in terra.

23. Sic fuit vespera, & fuit manè diei quinti.

24. Deinde dixit Deus, producat terra animantia in species ipsorum, pecudes & reptilia, bestiásque terrenas in species suas: & fuit ita.

25. Fecit enim Deus bestias terrenas in species suas, & pecudes in species suas, omniáque reptilia terræ in species suas: & vidit Deus id esse bonum.

26. Postea dixit Deus, faciamus hominem ad imaginem nostram, secundum similitudinem nostram: qui dominentur in pisces maris, & in volucres cœli, & in pecudes, & in universam terram, atque in omnia reptilia reptantia super terram.

27. Itaque creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem, *inquam*, Dei creavit eum: marem & fœminam creavit eos.

28. Deinde benedixit eis Deus; & dixit eis Deus, fœtificate, ac augescite & implete terram, eámque subjicite: & dominamini in pisces maris, & in volucres cœli, & in omnes bestias reptantes super terram.

29. Præterea dixit Deus, ecce dedi vobis, omneis herbas sementantes semen, quæ *sunt* in superficie totius terræ: omnésque arbores, in quibus *est* fructus arboreus, sementanteis semen, vestræ ad comedendum erunt.

30. Omnibus autem bestiis terræ, & omnibus volucribus cœli, omnibúsque reptantibus super terram, in quibus *est* anima vivens, *dedi* omnes herbas virides ad comedendum: & fuit ita.

31. Tum inspexit Deus quicquid fecerat, ecce autem bonum *erat* valde: sic fuit vespera, & fuit manè diei sexti.

CAPUT II.

Dies septimus consecratur. Conjugium instituitur.

ITaque perfecti sunt cœli & terra, omnísque exercitus illorum.

2. Quum autem perfecisset Deus die septimo opus suum quod fecerat: quievit ipso die septimo ab omni opere suo quod fecerat.

3. Et benedixit Deus diei septimo, & sanctificavit ipsum: quum in eo quievisset ab omni opere suo, quod creaverat Deus faciendo.

4. ISTÆ sunt generationes cœli & terræ, quando creata sunt: quâ die Jehova Deus fecit terram & cœlum:

5. Et omnem stirpem agri, *qui* nondum fuisset futurus in terra, omnémque herbam agri, *quæ* nondum fuisset oritura, quum non demisisset Jehova Deus pluviam super terrã, & nullus homo *fuisset* ad colendum terram,

6. Aut vapor ascendens è terra: qui irrigaret universam superficiem terræ.

7. Finxit verò Jehova Deus hominem de pulvere terræ, sufflavítque in nareis ipsius halitum vitæ: sic factus est homo anima vivens.

8. Ornaverat autem plantis Jehova Deus hortum in Hedene ab Oriente: ubi collocavit hominem illum quem finxerat:

9. Fecerátque Jehova Deus ut germinaret è terra illa quævis arbor desiderabilis ad adspectum, & bona ad cibum: arbor quoque vitæ in horto illo, & arbor scientiæ boni & mali.

10. Fluvius autem procedit ex Hedene ad irrigandum hunc hortum: & deinde sese dividit, fertúrque in quatuor capita.

11. Primi nomen *est* Pischon: hic *est*, qui alluit totam regionem Chavilæ, ubi *est* aurū.

12. Et aurum illius regionis præstans: ibidem *est* Bdellium, & lapis Sardonyx.

13. Nomen verò fluvii secundi *est* Gichon: hic *est*, qui alluit totam regionem Cuschi.

14. Et nomen tertii fluvii, Chiddekel, hic *est*, qui labitur ad Orientem Assyriam versùs: fluvius autem quartus est Euphrates.

15. Accipiens itaque Jehova Deus hominem, collocavit ipsum in horto Hedenis, ad colendum eum & ad custodiendum eum.

16. Interdixítque Jehova Deus homini dicendo: de fructu quidem omnis arboris hujus horti liberè comedes:

17. De fructu verò arboris scientiæ boni & mali, de isto ne comedas: nam quo die comederis de eo, utique moriturus es.

18. Dixerat autem Jehova Deus, non *est* bonum esse hominem solum: faciam ei auxilium commodum ipsi.

19. Nam quum formavisset Jehova Deus è terra omnes bestias agri, omnésque volucres cœli, & adduxisset ad Adamum, ut videret, quî vocaret singulas, (etenim quocunque nomine vocavit illas Adam animantem quamque; id nomen ejus *est*.)

20. Vocavisśetque Adam nominibus pecudem quamlibet, & volucrem cœli, omnemque bestiam agri: non aderat Adamo auxilium commodum.

21. Quapropter injecit Jehova Deus soporem altum in Adamum, quo obdormivit: & desumptâ unâ de costis ejus, inclusit carnem pro illa.

22. Exstruxítque Jehova Deus ex costa illa, quam sumpserat de Adamo, mulierem: eámque adduxit ad Adamum.

23. Tum dixit Adam: hac *demum* vice adest os ex ossibus meis, & caro ex carne mea: hæc vocabitur vira, eo quòd hæc ex viro desumta est.

24. Idcirco relicturus est vir patrem suum & matrem suam: & adhærebit uxori suæ, eruntque in carnem unam.

25. Erant autem illi ambo nudi, Adam & uxor ejus: ac non erubescebant.

CAPUT III.

Lapsus hominis. & promissio reparationis per semen mulieris.

SErpens autem erat astutus, *astutior* quavis bestiâ agri quam fecerat Jehova Deus: ille dixit mulieri, etiámne edixisse Deum, ne comedatis ex omni fructu arborum hujus horti?

2. Tum dixit mulier serpenti illi, de fructu *quidem* arborum hujus horti comedemus:

3. At de fructu arboris istius, quæ *est* in horto hoc, dixit Deus, ne comedatis ex isto, neque attingatis eum: ne moriamini.

4. Dixit vero serpens ille mulieri, non utique moriemini:

5. Novit enim Deus, quo die comederitis ex eo, aperturos se oculos vestros, & vos fore sicut Deos, scientes boni & mali.

6. Quum ergo videretur mulieri bonum esse fructum arboris illius in cibum, & gratissimam *esse* illam oculis, ac desiderabilem esse arboris fructum ad habendum intelligentiam, accepit de fructu ejus & comedit: etiámque dedit *comedendum* viro suo secum, qui comedit.

7. Tunc aperuerunt sese oculi amborum, noverúntque se nudos esse: & consutis foliis ficulneis fecerunt sibi subligacula.

8. Deinde audiverunt vocem Jehovæ Dei itantem per hortum ipsum ad ventum illius diei, quare abscondit se Adam, & uxor ejus à facie Jehovæ Dei, inter arbores illius horti.

9. Inclamavit autem Jehova Deus Adamum: & dixit ei, ubi es?

10. Qui dixit, vocem tuam audiebam in hoc horto: extimui autem, eò quòd nudus sim, & abscondi me.

11. Dixit verò *Deus*, quis indicavit tibi nudum esse te? an de fructu illius arboris, de quo interdixeram tibi, ne comedas ex eo, comederis?

12. Cui dixit Adam: mulier ista, quam posuisti mecum, ipsa dedit mihi de fructu illius arboris, & comedi.

13. Tum dixit Jehova Deus mulieri, quid hoc *est quod* fecisti? dixit autem mulier, serpens iste seduxit me, & comedi.

14. Quapropter dixit Jehova Deus serpenti isti, cùm feceris illud, maledictus esto præ omni jumento, & præ omni bestia agri: super ventrem tuum ito, & pulverem comedito omnibus diebus vitæ tuæ.

15. Præterea inimicitiam pono inter te & mulierem hanc, similitérque inter semen tuum & semen hujus: hoc conteret tibi caput, tu autem conteres huic calcaneum.

16. Mulieri dixit, admodum multiplico dolorem tuum, etiam conceptûs tui, in dolore paries liberos: quin erga virum tuum appetitus tuus *esto*, & ipse præesto tibi.

17. Adamo verò dixit, quia auscultavisti voci uxoris tuæ, & comedisti de fructu arboris illius, quo interdixeram tibi, dicendo, ne comedas ex isto: maledicta *esto* terra propter te, cum dolore comedito proventum ejus omnibus diebus vitæ tuæ.

18. Eáque spinam & carduum proferto tibi, tu verò comedito herbam agri.

19. In sudore vultus tui vescitor cibo, donec revertaris in humum, cùm ex ea desumtus fueris: nam pulvis es, & in pulverem reverteris.

20. Vocavit autem Adam nomen uxoris suæ Chawam: eò quòd ipsa mater *sit* omnium *hominum* viventium.

21. Fecítque Jehova Deus Adamo & uxori ejus tunicas pelliceas, quibus vestivit eos.

22. Et dixit Jehova Deus, ecce homo est*ne* sicut unus ex nobis, cognoscendo bonum & malum? nunc igitur *videndum*, ne extendens

dens manum suam accipiat etiam de fructu arboris vitæ, ut comedat victurus in seculũ.

23. Emisit itaque eum Jehova Deus ex horto Hedenis, ad colendum terram illam, ex qua desumtus fuerat

24. Quumque expulisset hominem, instituit à parte anteriore horti Hedenis Cherubos, flammamque gladii sese vibrantis, ad custodiendum viam, *quæ ferebat* ad arborem vitæ.

CAPUT IV.

Nativitas Kajini & Hebeli, diversa fratrum studia. Fratricidium. Fratricidæ progenies. Propagatio sanctorum.

DEinde Adam cognovit Chawam uxorem suam: quæ ubi concepit & peperit Kajinum, dixit, acquisivi virum à Jehova.

2. Postea pergens parere, *peperit* fratrem ipsius, Hebelum: fuitque Hebel pastor gregis, & Kajin fuit agricola.

3. Fuit autem post dies multos, quum obtulit Kajin de fructu terræ munus Jehovæ:

4. Et ipse quoque Hebel obtulit de primogenitis gregis sui & de adipe eorum: respexítque Jehova ad Hebelum & ad munus ejus.

5. Ad Kajinum verò & ad munus ejus non respexit: quapropter accensa est *ira* Kajini valde, & cecidit vultus ejus.

6. Tum dixit Jehova Kajino, quare accensa est *ira* tua? & quare cecidit vultus tuus?

7. Nonne si bene egeris, remissio; si verò non bene egeris, præ foribus *est* peccatum excubans? at erga te *est* appetitus illius, & tu præes illi.

8. Pòst colloquebatur Kajin cum Hebelo fratre suo: evenit autem quum essent in agro, ut insurgens Kajin in Hebelum fratrem suum, interficeret eum.

9. Quamobrem dixit Jehova Kajino, ubi *est* Hebel frater tuus? qui dixit, non novi, an custos ego *sum* fratris mei?

10. Dixit verò *Deus*, quid fecisti? *ecce* vocem sanguinum fratris tui, me ab ipsa humo inclamantium.

11. Nunc itaque tu maledictus *esto: exsul* ab ista terra, quæ aperuit os suum ad excipiendum sanguinem fratris tui è manu tua.

12. Quum humum ipsam colueris, ne perget edere vim suam tibi: vagus & infestus agitationibus esto in terra.

13. Tum Kajin dixit Jehovæ, major est pœna mea, quàm ut sustinere *possim*.

14. En expellis me hodie à superficie istius terræ, ut à facie tua abscondam me: cúmque vagus sim & infestus agitationibus in terra, si ullus fuerit, qui me inveniat, interficiet me.

15. Dixit verò Jehova illi, propterea quisquis interfecerit Kajinum, septuplo vindicator: & imposuit Jehova Kajino signum, ne eum cæderet ullus, qui foret inventurus eum.

16. Egressus itaque est Kajin à facie Jehovæ: & consedit in terra Nodi, ad Orientem Hedenem versùs:

17. Et cognovit Kajin uxorem suam, quæ concepit & peperit Chanocum: quamobrem studebat ædificare civitatem, & vocavit nomen civitatis illius de nomine filii sui Chanoc.

18. Deinde Chanoco natus est Hirad, & Hirad genuit Mechujaëlem: Mechujaël verò genuit Methuschaëlem, & Methuschaël genuit Lemecum.

19. Assumsit autem sibi Lemec uxores duas: prioris nomen fuit Hada, & nomen secundæ Tzilla.

20. Peperitque Hada Jabalum: hic fuit autor habitantium in tentoriis, & pecuariæ.

21. Noménq; fratris ejus *fuit* Jubal: hic fuit autor omniũ tractantium citharã & organon.

22. Tzilla verò ipsa quoque peperit Thubal-Kajinum, qui erudivit omnem fabrum ærarium & ferrarium: sororémque Thubal-Kajini, Nahamam.

23. Tum dixit Lemec suis uxoribus, ô Hada & Tzilla audite vocem meam, uxores Lemeci auribus percipite sermonem meum: nam virum interfecero ad vulnus meum, etiam adolescentem ad tumicem meum.

24. Cùm septuplo sit vindicandus Kajin, utique Lemec septuagies septies *tanto*.

25. Cognovit autem denuò Adam uxorem suam, quæ peperit *filium*, & vocavit nomen ejus Schethum: nam reposuit mihi Deus, *inquit*, semen alterum pro Hebelo, quum ipsum interfecit Kajin.

26. Sed & ipsi Schetho genitus est filius, cujus nomen vocavit Enoschum: tùnc cœptum est invocari nomen Jehovæ.

CAPUT V.

Vitæ Patrum ante Diluvium. Enoschi in cœlum ascensio.

HIc liber *est* generationum Adami: quo die creavit Deus hominem, ad similitudinem suam fecit ipsum.

2. Marem & fœminam creavit eos: ac benedixit eis, vocavítque nomen eorum hominem, quo die creati sunt.

3. Adam autem vixerat triginta & centum annos, quum genuit *filium* ad similitudinem suam, ad imaginem suam, vocavítque nomen illius Schethum.

4. Fuerúntque dies Adami, postquam genuit Schethum, octingentorum annorum: quibus genuit filios & filias.

5. Sic fuerunt omnes dies Adami, quibus vixit, nongentorum triginta annorum, ac mortuus est.

6. Scheth autem vixerat centum quinque annos, quum genuit Enoschum.

7. Vixit verò Scheth, postquam genuit Enoschum, octingentis septem annis: quibus genuit filios & filias.

8. Sic fuerunt omnes dies Schethi, nongentorum duodecim annorum: ac mortuus est.

9. Vixerat autem Enosch nonaginta annos, quum genuit Kenanem.

10. Vixit verò Enosch, postquam genuit Kenanem, octingentis quindecim annis: quibus genuit filios & filias.

11. Sic fuerunt omnes dies Enoschi, nongentorum quinque annorum: ac mortuus est.

12. Vixerat autem Kenan septuaginta annos, quum genuit Mahalaléelem:

13. Vixit verò Kenan, postquam genuit Mahalaleelem, octingentis quadraginta annis: quibus genuit filios & filias.

14. Sic fuerunt omnes dies Kenanis, nongentorum decem annorum: ac mortuus est.

15. Vixerat autem Mahalaleel sexaginta quinque annos, quum genuit Jeredum.

16. Vixit verò Mahalaleel, postquam genuit Jeredum, octingentis triginta annis: quibus genuit filios & filias.

17. Sic fuerunt omnes dies Mahalaleelis, octingentorum nonaginta quinque annorum: ac mortuus est.

18. Vixerat autem Jered centum sexaginta duos annos, quum genuit Chanocum:

19. Vixit verò Jered, postquam genuit Chanocum, octingentis annis: quibus genuit filios & filias.

20. Sic fuerunt omnes dies Jeredi, nongentorum sexaginta duorum annorum: ac mortuus est.

21. Vixerat autem Chanoc sexaginta quinque annos, quum genuit Methuschelachum:

22. Ambulavítque indesinenter Chanoc secundùm Deum, postquam genuit Methuschelachum, trecentis annis, quibus genuit filios & filias.

23. Sic fuerunt omnes dies Chanoci, trecentorum sexaginta quinque annorum:

24. Quúmque indesinenter ambulavisset Chanoc secundùm Deum, non exstitit *amplius*, quia assumsit eum Deus.

25. Vixerat autem Methuschelach centum octoginta septem annis, quum genuit Lemecum:

26. Vixit verò Methuschelach, postquam genuit Lemecum, septingentis octoginta duobus annis: quibus genuit filios & filias.

27. Sic fuerunt omnes dies Methuschelachi, nongentorum sexaginta novem annorum: ac mortuus est.

28. Vixerat autem Lemec centum octoginta duos annos, quum genuit filium:

29. Vocavítque nomen ejus Noachum, dicendo: Hic consolabitur nos de labore nostro, & de dolore manuum nostrarum, de maledictione, quâ maledixit Jehova terræ.

30. Vixit verò Lemec, postquam genuit Noachum, quingentis nonaginta quinque annis: quibus genuit filios & filias.

31. Sic fuerunt omnes dies Lemeci septingentorum septuaginta septem annorum: ac mortuus est.

32. Quum autem fuisset Noach natus quingentos annos, genuit Noach Schemum, Chamum, & Jephethum.

CAPUT VI.

Defectio hominum. diluvii prædictio. Mandatum de fabricanda arca.

EVenit autem, quum cœpissent homines multiplicari in superficie terræ, & filiæ genitæ essent illis:

2. Ut videntes filii Dei filias hominum bonâ formâ esse, acciperent sibi à quibusvis mulieres, quas eligebant.

3. Quapropter dixit Jehova, non disceptabit Spiritus meus pro hominibus istis in seculum, eò quòd etiam isti caro sint: itaque dies hominis futuri sunt, centum viginti annorum.

4. Gigantes erant in terra diebus illis; ac etiam *fuerunt* postea, quibus diebus congrediebantur filii Dei cum filiabus hominum, quæ *liberos* pariebant illis: ii *sunt* potentissimi illi, qui *fuerunt* jam olim viri celeberrimi.

5. Quum itaque videret Jehova augescere malitiam hominis in terra, & omne figmentum *ac* cogitationes cordis ejus, tantummodo malum esse omni tempore:

6. Pœnituit Jehovam, quòd fecisset hominem in terra, & doluit apud animum suum.

7. Dixítque Jehova, delebo hominem, quem creavi, de superficie terræ, tum hominem, tum jumenta reptiliáque & volucres cœli: nam pœnitet me, quod fecerim ea.

8. Sed Noach invenit gratiam in oculis Jehovæ.

9. Hæ sunt generationes Noachi, qui Noach, vir justus, integer erat in ætatibus suis, secundùm Deum indesinenter ambulabat Noach.

10. Genuit igitur Noach tres filios: Schemum, Chamum, & Jephethum.

11. Quúmque terra corrupta esset coram Deo ipso, & impleta esset terra violentiâ:

12. Aspiciens Deus terram, ut ecce corrupta erat; quia corruperat omnis caro viam suam super terram:

13 Dixit Deus Noacho, finis universæ carnis adventat coram me, quia plena est terra violentiâ ab istis: quamobrem ecce ego perditurus sum istos cum *reliqua* terra.

14. Fac tibi arcam è lignis Gopher, mansionum *multarum* facito arcam: & picato eam intrinsecus & extrinsecus pice.

15. Atque hæc *forma*, quâ facies eam: trecentorum cubitorum *esto* longitudo arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo ejus, & triginta cubitorum altitudo ejus.

16. Clarum lumen efficito arcæ, & in cubiti longitudinem consummato ejus tectum supernè, ostiúmque arcæ in latere ipsius ponito; infimarum, secundanarum, & tertianarum *mansionum* facito eam.

17. *De* me enim, ecce ego adducturus sum aquas diluvio super terram, ad perdendum omnem carnem, in qua *est* spiritus vitalis sub cœlo: quicquid *est* in terra, exspirabit.

18. Stabilio autem fœdus meum tecum: ut ingrediaris in arcam, tu, & filii tui, cum uxore tua, uxoribúsque filiorum tuorum tecum.

19. Præterea de omnibus viventibus, de omni carne, de omnibus *inquam* bina introducas in arcam, quæ in vita conserves tecum: mas & fœmina futura sunt.

20. Ex volucribus in species suas, & ex jumentis in species suas, ex omnibus repetilibus humi in species suas; ex omnibus bina ventura sunt ad te, ut in vita conserves *ipsa*.

21. Tu ergo accipe tibi de omni cibo, qui comeditur, receptúmque asserva penes te; ut sit tibi & illis ad comedendum.

22. Quod fecit Noach: secundùm omnia quæ præceperat ipsi Deus, sic fecit.

CAPUT VII.

Immissio diluvii, & conservatio reliquiarum mundi.

POstea dixit Jehova Noacho, ingredere tu & universa familia tua in arcam hanc: te enim perspexi justum coram me in ætate hac.

2. Ex omnibus pecudibus mundis accipito septenas tibi, marem & fœminam ejus: ex iis verò bestiis, quæ non *sunt* mundæ, binas, marem & fœminam ejus.

3. Similiter ex volucribus cœli septenas, marem & fœminam ejus; ad conservandum in vita semen *eorum* in superficie totius terræ.

4. Nam ante dies adhuc septem, ego pluviam demissurus sum super terram quadraginta dies, & quadraginta noctes: ut deleam omne corpus vivens, quod feci, è superficie terræ.

5. Quod

5. Quod fecit Noach, ſecundùm omnia, quæ præceperat ei Jehova.

6. Noach autem natus *erat* ſexcentos annos, quum diluvium illud fuit, aquis *exundantibus* ſuper terram.

7. Et ingreſſus eſt Noach, & filii ejus, & uxor ejus, & uxores filiorum ejus cum eo in arcam; propter aquas diluvii.

8. Ex pecudibus mundis, & ex beſtiis, quæ non *ſunt* mundæ, & ex volucribus, denique omnibus, quæ reptant ſuper terram.

9. Bina ingreſſa ſunt ad Noachum in arcam, mas & fœmina: quemadmodum præceperat Deus Noacho.

10. Evenit autem ipſo die ſeptimo, ut aquæ diluvii exiſterent ſuper terram.

11. Anno ſexcenteſimo vitæ Noachi, menſe ſecundo, decimo ſeptimo die hujus menſis; hoc ipſo die diffuderunt ſe omnes fontes abyſſi magnæ, & cataractæ cœli ſe aperuerunt:

12. Ut eſſet imber ille ſuper terram; quadraginta dies, & quadraginta noctes.

13. Eodem ipſo die, *quum* ingreſſus eſſet Noach, & Schem, & Cham, & Jepheth filii Noachi: uxórque Noachi, & tres uxores filiorum ejus cum ipſis in arcam.

14. Ipſi & quævis beſtiæ in ſpeciem ſuam, & quævis pecudes in ſpeciem ſuam, & quævis reptilia reptantia ſuper terram in ſpeciem ſuam; & volucres quævis in ſpeciem ſuam, omnes aves cujuscunque alæ,

15. (Venerant enim ad Noachum in arcam, bina ex omni carne in qua *erat* ſpiratio vitæ.

16. Et quæ venerunt, mas & fœmina ex omni carne, ingreſſa erant: ſicut præceperat ipſi *Noacho* Deus,) occluſit Jehova pro eo.

17. Sic fuit diluvium hoc quadraginta dies ſuper terram: *quo* primùm ita creverunt aquæ, ut ſuſtulerint arcam, & elevaretur è terra.

18. Deinde invaleſcentibus aquis & creſcentibus admodum ſuper terram, ambulavit arca in ſuperficie aquarum.

19. Tandem invaleſcentibus aquis quamplurimùm ſuper terram; operti ſunt omnes montes altiſſimi, qui *ſunt* ſub univerſo cœlo.

20. Quindecim cubitis ſurſum verſùs invaluerunt aquæ; poſtquam operti fuerunt montes illi.

21. Exſpiravit itaque omnis caro, quæ reptabat ſuper terram, volucrium, pecudúmque & beſtiarum, & omnium reptilium, quæ repunt ſuper terram, & omnis homo.

22. Omne cujus in naribus halitus *erat* ſpirationis vitæ, ex univerſis, quæ *degunt* in ſicco, mortuum eſt.

23. Et deletum eſt omne corpus vivens, quod *erat* in ſuperficie terræ, tum homines, tum pecudes, reptilia & volucres cœli, deleta inquam ſunt è terra, ſed ſuperſtes relictus eſt tantummodo Noach, & quæ cum eo *fuerunt* in arca.

24. Prævaluerunt autem aquæ illæ ſuper terram, centum quinquaginta diebus.

CAPUT VIII.

Remiſſio diluvii, & Noachi gratiarum actio.

RECordatus autem Deus eſt Noachi, & omnium beſtiarum, omniúmque pecudum, quæ *erant* cum ipſo in arca: & tranſmiſit Deus ventum ſuper terram, ut ſedarentur aquæ.

2. Occluſis fontibus abyſſi & cataractis cœli, cohibitóque imbre è cœlo.

3. Sic recedentibus aquis è ſuperficie terræ, & *quidem* indeſinenter recedentibus; defecerunt aquæ exactis centum quinquaginta diebus.

4. Adeò ut requieverit arca menſe ſeptimo, decimo ſeptimo die ejus menſis, ſuper *uno* montium Ararati.

5. Deinde quum pergerent aquæ deficere ad menſem usque decimum; ipſo menſe decimo, primo die illius menſis conſpecti ſunt vertices montium.

6. Fuit autem exactis quadraginta diebus, quum aperuit Noach feneſtram arcæ, quam fecerat.

7. Et emiſit corvum: qui indeſinenter ibat & redibat, usque dum exaruiſſent aquæ ex ſuperficie terræ.

8. Quamobrem emiſit columbam à ſe, ut videret, an eſſet levata aquis ſuperficies terræ.

9. Sed quum non inveniret columba hæc quietis locum plantæ pedis ſui, reverſa eſt ad eum in arcam, quia erant aquæ in ſuperficie totius terræ illius: *Noach* verò emiſſa manu ſua recepit eam, & intromiſit eam ad ſe in arcam.

10. Itaque exſpectavit adhuc ſeptem dies alios; iterúmque emiſit columbam illam ex arca:

11. Et venit ad eum columba illa tempore veſpertino, ecce autem folium olivæ decerptum in ore illius: ſic cognovit Noach levatam eſſe aquis ſuperficiem terræ.

12. Deinde quum exſpectaviſſet adhuc ſeptem dies alios; emiſit columbam illam, quæ non eſt denuo reverſa ampliùs.

13. Fuítque uno & ſexcenteſimo anno, *menſe* primo, *die* primo menſis, ſiccatis aquis illis è ſuperficie terræ; quum removens Noach operculum arcæ circumſpiceret, ecce autem ſiccata erat ſuperficies terræ.

14. Menſe autem ſecundo, viceſimo ſeptimo die illius menſis, exaruerat terra.

15. Tunc edixit Deus Noacho, dicendo:

16. Egredere ex arca hac, tu, & uxor tua, & filii tui, uxoréſque filiorum tuorum tecum.

17. Omneis beſtias, quæ *ſunt* tecum ex omni carnis genere, ex volucribus, & ex jumentis, & ex omnibus reptilibus, quæ reptant ſuper terram, tecum educito: ut abundè progignant in terra, fœtificéntque, & augeſcant ſuper terram.

18. Egreſſus itaque eſt Noach; & filii ejus; & uxor ejus; uxoréſque filiorũ ejus cum eo.

19. Omnes beſtiæ, omnia reptilia, omnesque volucres, quæcunque reptant ſuper terram; per genera ſua ex arca egreſſa ſunt.

20. Poſtea exſtruxit Noach altare Jehovæ: & accipiens ex omnibus mundis pecudibus, & ex omnibus volucribus mundis, obtulit holocauſta in altari illo.

21. Quúmque odoratus eſſet Jehova odorem illum gratum; dixit Jehova cum animo ſuo, non iterum maledicturus ſum ampliùs terræ propter hominem, eò quòd figmentum cordis hominis *ſit* malum à pueritia ipſius: iterúmque non percutiam ampliùs omnia viventia, quemadmodum feci.

22. Deinceps quamdiu erit terra; ſementis & meſſis, frigúsque & æſtus, & æſtas & hiems, diéſque & nox non ceſſabunt.

CAPUT IX.

Benedictione Deus Noachum consolatur. Iridem statuit fœderis signum. Chami improbitas & maledictio.

PRæterea benedixit Deus Noacho & filiis ejus: & dixit eis, fœtificate, & augescite; ac replete terram.

2. Et timor vestri, terrórque vestri insto omnibus bestiis terræ, omnibúsque volucribus cœli: tum omnia, quæ calcant humum, tum omnes pisces maris in manum vestram traditi sunt.

3. Omne reptile, quod *quidem* vivum est, vobis ad comedendum esto: ut viridem herbam *illis*, sic illa omnia dedi vobis.

4. Veruntamen carnem cum sanguine ipsius, *qui* anima *est* ipsius, nec comeditote.

5. Quin etiam sanguinem vestrum, animarum vestrarum, reposcam, ab omni bestia reposcam illum: adeóque de manu ipsius hominis, de manu cujusque fratris ipsius, reposcam animam hominis.

6. Qui effundit sanguinem hominis, per hominem sanguis illius effunditor: quoniam ad imaginem suam hominem fecit Deus.

7. Vos ergo fœtificate & augescite: progignite abundè in terra, atque in ea augescite.

8. Deinde alloquutus est Deus Noachum, & filios ejus cum eo, dicendo:

9. *De* me autem, ecce ego stabilio fœdus meum vobiscum, & cum semine vestro sequuturo vos.

10. Et cum omnibus animantibus, quæ vobiscum *sunt*, de genere volucrium, pecudum, & omnium bestiarum terræ vobiscum: tum omnibus egressis ex arca, tum omnibus bestiis terræ.

11. Stabilio igitur fœdus meum vobiscum, quòd non exscindetur ampliùs omnis caro ab aquis diluvii, neque futurum est ampliùs diluvium ad perdendam terram.

12. Dixítque Deus, hoc *est* signum illius fœderis, quod ego dispono inter me & vos, omnémque animantem, quæ *est* vobiscum, in *omneis* ætates seculi.

13. Arcum meum disposui in nube, qui sit in signum fœderis inter me & terram.

14. Ita futurum est, quum nube terram obnubilavero, ut conspicuus sit arcus ille in nube.

15. Et recordabor fœderis mei, quod *est* inter me & vos, omnémque animantem ex omni carne: & non erunt deinceps aquæ in diluvium, ad perdendum omnem carnem.

16. Nam quum erit arcus ille in nube, aspiciam ad illum, recordaturus fœderis perpetui inter Deum & omnem animantem *initi*, ex omni, quæ *fuerit* super terram.

17. Denique dixit Noacho Deus, hoc illud *est* signum fœderis, quod statui inter me & omnem carnem, quæ *est* super terram.

18. Erant autem filii Noachi, qui egressi sunt ex arca, Schem, & Cham, & Jepheth: Cham verò is pater *est* Cenahanis.

19. Tres isti *erant* filii Noachi, & ab istis respersa est *incolis* universa terra.

20. Quum autem cœpisset Noach vir agriculturæ deditus, plantavit vineam:

21. Et bibens de vino illius, inebriatus est: retexítque se in medio tentorii sui.

22. Respiciens verò Cham, pater Cenahanis, nuditatem patris sui, indicavit duobus fratribus suis foris.

23. Tum accepit Schem cum Jephetho pallium ejus, quod imposuerunt suo amborum humero, & accedentes retrorsum, texerunt eo nuditatem patris sui: facie sua, inquam, retrorsum, adeò ut nuditatem patris sui non respexerint.

24. Sed quum evigilâsset Noach è vino suo, rescivit, quid fecisset ipsi filius suus minimus.

25. Et dixit, maledictus *erit* Cenahan, servus servorum erit fratribus suis.

26. Præterea dixit, benedictus Jehova Deus Schemi, erítque Cenahan servus illis.

27. Alliciet Deus Jephethum, ut habitet in tentoriis Schemi: erítque Cenahan servus eis.

28. Vixit autem Noach post diluvium trecentis quinquaginta annis.

29. Sic fuerunt omnes dies Noachi, nongentorum quinquaginta annorum: postea mortuus est.

CAPUT X.

Trium filiorum Noachi posteritas. & gentium origo.

ISTæ sunt autem generationes filiorum Noachi, Schemi, Chami & Jephethi: quibus filii, post illud diluvium, nati sunt.

2. Filii Jephethi Gomer, & Magog, & Madai, Javánque, & Thubal, & Meschech, & Thiras.

3. Filii autem Gomeri, Ascheenaz, & Riphath, & Thogarma.

4. Filii verò Javanis, Elischa, & Tharschisch; Citthim, & Dodanim.

5. Ab his divisæ sunt *postea* regiones gentium, per terras earum, cuique secundùm linguam suam: secundùm familias ipsarum in gentibus suis.

6. Filii autem Chami: Chusch, & Mitzrajim, & Put, & Cenahan.

7. Et filii Cuschi, Seba, & Chavila, & Sabbetha, & Rabma, & Sabtheca, filii verò Rabmæ, Scheba, & Dedan.

8. Præterea Cusch genuit Nimrodum: iste cœpit potens esse in terra.

9. Iste fuit potens venatione coram Jehova: propterea dici solet, tanquam Nimrod potens venatione coram Jehova.

10. Erat enim principium regni ejus Babel & Erec, Accad, & Calne; in terra Schinharis.

11. E terra hac processit *in* Assyriam: ubi ædificavit Nineven, & Rechobothas urbem, & Celachum.

12. Et Resenum inter Nineven & Celachum: illa est urbs illa maxima.

13. Mitzrajim autem genuit Ludæos, & Hanamæos, & Lahabæos, & Naphthuchæos.

14. Patrosæos quoque, & Casluchæos (unde egressi sunt Pelischthæi) & Caphthoræos.

15. Cenahan verò genuit Tzidonem primogenitum suum, & Chethum:

16. Jebusæum quoque, & Emoræum, & Girgaschæum.

17. Et Chivvæum, & Harkæum, Sinæúmque,

18. Et Arvadæum, & Tzemaræum, & Chamathæum: posteáque sparserunt sese familiæ Cenahanæorum.

19. Fuítque terminus Cenahanæorum à Tzidone, quà venis Gerarum Hazzam usque, & Hazza, quà venis Sedomum & Hamoram, Admámq; & Tzebojima, Leschahum usque.

20. Isti

20. Iſti ſunt filii Chami in familias ſuas ſecundùm linguas ſuas; in terris ipſorum per gentes ſuas.

21. Denique ipſi quoque Schemo edita eſt *proles*; patri omnium filiorum Heberi, fratri Jephethi *natu* maximi.

22. Filii Schem, Helam, & Aſchur, & Arpacſchad, & Lud, & Aram.

23. Filii autem Arami; Hutz, & Chul, & Gether, & Meſch.

24. Arpacſchad verò genuit Schelachum, & Schelach genuit Heberum.

25. At Hebero editi ſunt duo filii: *quorum* unius nomen *eſt* Peleg, quia diebus hujus fuit diviſa terra, nomen verò fratris hujus Joktan.

26. Joktan autem genuit Almodadum, & Schelephum, & Chatzar-mavethum, & Jerachum.

27. Et Hadoramum, Uxalémq;, & Diklam,

28. Et Hobalem, & Abimaëlem, & Schebam,

29. Et Ophirum, & Chavilam, & Jobabum: hi *fuerunt* omnes filii Joktanis.

30. Fuítque horum habitatio à Meſcha, quà venis Sepharum, *ad* montes Orientis usque.

31. Iſti ſunt filii Schemi in familias ſuas ſecundùm linguas ſuas: in terris ipſorum per gentes ſuas.

32. Hæ familiæ filiorum Noachi, ſecundùm generationes ipſorum in gentes ſuas; atque ex his ſeſe diviſerunt gentes in terra poſt diluvium illud

CAPUT XI.

Turris Babylonica, linguarum confuſio. Schemi poſteri ad Abramum usque.

FUerat enim univerſa terra ſermone uno, & verbis eiſdem *uſa*.

2. Evenit autem, quum ab Oriente profecti eſſent; ut invenientes convallem in terra Schinharis, conſiderent illic:

3. Dicerẽntque alter alteri, agedum, formemus lateres, & excoquamus optimè: ſic fuerunt eis lateres pro lapidibus, & bitumen illius fuit eis pro intrito.

4. Nam dixerant, agedum, exſtruamus nobis urbem & turrim, cujus faſtigium *aſſurgat* in cœlum, ut nobis faciamus nomen: *videamus*, ne diſpergamur in ſuperficiem totius terræ.

5. Deſcendit verò Jehova ad videndum urbem illam & turrim, quam exſtruebant filii hominum.

6. Dixítque Jehova, en populum unum, quibus omnibus ſermo *eſt*, unicus, atque hoc *eſt*, *quod* iſti cœperunt facere: jam autem non præcideretur iſtis quicquam eorum, quæ cogitaverunt facere?

7. Agedum, deſcendamus, & confundamus ibi ſermonem eorum: ut non intelligant alter ſermonem alterius.

8. Sic diſperſit illos Jehova inde in ſuperficiem totius terræ: & deſiverunt exſtruere urbem illam.

9. Propterea vocavit *quisque* nomen illius Babel, quòd ibi confudiſſet Jehova ſermonem totius terræ: & inde Jehova diſperſit eos in ſuperficiem totius terræ.

10. Hæ *ſunt* generationes Schemi. Schem natus *erat* centum annos, quum genuit Arpacſchadum; biennio poſt diluvium.

11. Vixítque Schem, poſtquam genuit Arpacſchadum quingentis annis; quibus genuit filios & filias.

12. Arpacſchad autem vixerat triginta quinque annis, quum genuit Schelachum.

13. Vixítque Arpacſchad, poſtquam genuit Schelachum, quadringentis tribus annis, quibus genuit filios & filias.

14. Schelach autem vixerat triginta annis, quum genuit Heberum.

15. Vixítque Schelach, poſtquam genuit Heberum, quadringentis tribus annis, quibus genuit filios & filias.

16. Heber autem vixerat triginta quatuor annis, quum genuit Pelegum.

17. Vixítque Heber, poſtquam genuit Pelegum, quadringentis triginta annis: quibus genuit filios & filias.

18. Peleg autem vixerat triginta annis, quum genuit Rehu.

19. Vixítque Peleg, poſtquam genuit Rehu, ducentis novem annis: quibus genuit filios & filias.

20. Rehu autem vixerat triginta duobus annis, quum genuit Serugum.

21. Vixítque Rehu, poſtquam genuit Serugum, ducentis ſeptem annis: quibus genuit filios & filias.

22. Serug autem vixerat triginta annis, quum genuit Nachorem.

23. Vixítque Serug, poſtquam genuit Nachorem, ducentis annis: quibus genuit filios & filias.

24. Nachor autem vixerat viginti novem annis, quum genuit Therachum:

25. Vixítque Nachor, poſtquam genuit Therachum, centum novendecim annis: quibus genuit filios & filias.

26. Therach autem vixerat ſeptuaginta annis, quum genuit Abramum, Nachorem, & Haranem.

27. Atque hæ generationes Therachi. Therach genuit Abramum, Nachorem, & Haranem: Haran verò genuit Lotum.

28. Poſtea mortuus eſt Haran in conſpectu Therachi patris ſui; in ſolo natali ſuo, Ure Chaldæorum *oppido*.

29. Duxerunt quoque Abram, & Nachor uxores ſibi: nomẽnque uxoris Abrami *fuit* Sarai: nomen verò uxoris Nachoris, Milca, filia Haranis patris Milcæ, & patris Jiſcæ.

30. Erátque Sarai ſterilis: *ideóque* nullæ *erat* ipſi proles.

31. Aſſumſit autem Therach Abramum filium ſuum, & Lotum filium Haranis nepotem ſuum, & Sarain nurum ſuam uxorem Abrami filii ſui: & egreſſi unà *oppido* Chaldæorum Ure, ad proficiſcendum in regionem Cenahanis, pervenerunt Charanem usque, & conſederunt illic.

32. Quúmque fuiſſent dies Therachi ducentorum quinque annorum, mortuus eſt Therach Charane. *Caput* XII.

33. Dixerat enim Jehova Abramo, abi à terra tua, & à cognatione tua, atque à familia patris tui; in eam terram, quam oſtendam tibi.

34. Et efficiam te patrem gentis magnæ, ac benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum: adeóque *jam* eſto benedictioni.

35. Nam benedicam iis, qui benedicent tibi, & qui maledixerit tibi, eum execrabor: & benedictæ erunt in te omnes familiæ terræ.

CAPUT XII.

Abram vocatur, & ex Cananæa migrat in Ægyptum. Uxor ejus amittitur ad tempus, & recipitur.

DEinde profectus est Abram *Charane*, sicut edixerat ei Jehova, & Lot cum eo profectus est: *erat* autem Abram natus septuaginta quinque annos, quum proficisceretur Charane.

2. Assumsit enim Abram Sarain uxorem suam, & Lotum filium fratris sui, cum universis facultatibus suis, quas comparaverant, & animis, quas acquisiverant Charane, & profecti, ut abirent in regionem Cenahanis, tandem pervenerunt in eam.

3. Et transivit Abram per regionem illam ad locum usque Schecemi, ad planitiem usque Moræ: *erat* autem Cenahanæus tunc in regione illa.

4. Quamobrem apparuit Jehova Abramo, & dixit, semini tuo daturus sum regionem hanc: *Abram* verò exstruxit ibi altare Jehovæ, qui apparuerat ipsi.

5. Postea refigens inde ad montana profectus est, versùs Orientalem tractum Bethelis, & tetendit tentorium suum: Beth-el ab Occidente, & Hai ab Oriente *erat ipsi*, quum illic Jehovæ ædificaret altare, & invocaret nomen Jehovæ.

6. Deinde profectus est Abram indesinenter pergendo, in meridianum tractum.

7. Erat autem fames in regione illa: quapropter descendit Abram in Ægyptum, ut peregrinaretur illic, quia gravis *erat* fames in regione illa.

8. Fuitque quum propè esset, ut ingrederetur Ægyptum; ut diceret Sarai uxori suæ, ecce nunc novi mulierem pulcram aspectu esse te:

9. Itaque eventurum est, quum te viderint Ægyptii dixerintque, hæc uxor *est* illius; ut me interficiant, te verò in vita servent.

10. Dic quæso, sororem meam *esse* te, ut bene sit mihi propter te, & vivam ego causâ tui.

11. Sic autem evenit ingresso Abramo in Ægyptum, quum viderent Ægyptii mulierem illam pulcram esse valde.

12. Nam visâ eâ principes Parhonis, laudaverunt eam apud Parhonem: & capta mulier illa *in* Parhonis domum *perducta* est:

13. Qui Abramo benefecit propter illam; adeò ut fuerint ei oves, bovésque & asini, servi quoque & ancillæ, asinæque & cameli.

14. Sed affecit Jehova plagis magnis Parhonem, & familiam ejus; propter Sarain uxorem Abrami.

15. Quamobrem accersivit Parho Abramum, & dixit, quid hoc *est*, *quod* fecisti mihi? quare non indicaveras mihi, uxorem tuam *esse* hanc?

16. Quare dixisti, soror mea est? adeò ut ducturus eam mihi fuerim uxorem? jam itaque ecce uxorem tuam, recipe *eam*, & abi.

17. Tunc dedit mandata de eo Parho *certis* hominibus: qui dimiserunt eum & uxorem ejus, & quicquid *erat* ei.

CAPUT XIII.

Secunda Abrami vocatio ejusque à Loto separatio. Promissio seminis innumerabilis.

ASCendit itaque Abram ex Ægypto, ipse & uxor ipsius, & quicquid *erat* ipsi, Lot quoque cum ipso in meridianum tractum.

2. (Erat autem Abram gravis valde; pecore, argento & auro.)

3. Et ivit suis itineribus a meridiano tractu Beth-elem usque; ad locum usque illum, ubi fuerat tentorium ipsius antè, inter Beth-elem & Haium:

4. Ad locum illius altaris, quod fecerat illic priùs: & ibi invocavit Abram nomen Jehovæ.

5. Quin etiam Loto, qui ibat cum Abramo, erant greges & armenta, & tentoria.

6. Itaque non ferebat eos terra illa, ut habitarent simul: nam erant facultates eorum multæ, adeò ut non possent habitare simul.

7. Essétque contentio inter pecuarios Abrami, & pecuarios Loti: Cenahanæus enim atque Perizzæus tunc habitabat in terra illa.

8. Dixit ergo Abram Loto, ne quæso sit contentio inter me & te, aut inter pastores meos & pastores tuos: nam viri fratres sumus.

9. Nónne universa hæc terra tibi est exposita? separa te quæso à me: quòd si sinistram *versus discesseris*, dexteram petam, sin autem dexteram *versus*, sinistram petam.

10. Quum itaque Lot sublatis oculis suis aspiceret totam planitiem Jardenis, totam irriguam esse: similem horto Jehovæ, similem terræ Ægypti *esse totam*, quâ venis Tzoharem, antequam perdidisset Jehova Sedomum & Hamoram:

11. Elegit sibi Lot totam illam planitiem Jardenis, & profectus est Lot orientem versùs: & separaverunt se alter ab altero.

12. Abram habitavit in regione Cenahanis: Lot verò habitavit in civitatibus planitiei illius, movens tentoria Sedomum usque:

13. Quamvis Sedomitæ *essent* mali & peccatores in Jehovam valde.

14. Jehova autem edixit Abramo, postquam sese Lot separavisset ab eo, attolle nunc oculos tuos, & circumspice ab isto loco, ubi es: ad Septentrionem, & ad Meridiem, & ad Orientem, & Occidentem versùs.

15. Nam totam hanc regionem, quam vides, tibi daturus sum, & semini tuo usque in seculum.

16. Et disponam semen tuum, *ut sit numerosum*, sicut pulvis terræ: quem si poterit quisquam numerare, pulverem, *inquam*, terræ, etiam numerare poterit semen tuum.

17. Surge, perambula regionem hanc in longitudinem ipsius, & in latitudinem ipsius: nam tibi daturus sum eam.

18. Movit ergo Abram tentoria, veniénsque habitavit in planitie Mamræ, quæ *est* ad Chebronem; & ibi exstruxit altare Jehovæ.

CAPUT XIV.

Lot captivus abducitur & liberatur. Abram victor, benedictionem à Melchisedeco accipit.

FUit autem temporibus Amrapheli Regis Schinharis, Arioci Regis Ellasaris, Cedorlahomeri Regis Helami, & Tidhalis Regis Gentium.

2. Quum gererent *isti* bellum contra Berahum Regem Sedomi, & contra Birschaum Regem Hamoræ, Schineabum Regem Admæ, & Schemeeberum Regem Tzebojimorum, Regémque Belahi, quæ *jam dicitur* Tzohar.

3. Omnes

3. Omnes hi junxerunt *copias* ad vallem Siddimorum, quæ jam *est* mare salsum.
4. Duodecim annos servierant Cedorlahomero, tertio decimo autem anno rebellârant.
5. Quapropter decimo quarto anno veniens Cedor-lahomer, & Reges, qui *erant* cum ipso, percusserant Raphæos Haschterothis Karnajimorum, & Zuzæos Hami, & Emæos in planitie *ad* Kiriathajim.
6. Choræos quoque in monte suo Schire, usque ad planitiem Paranis, quæ secundùm desertum *est*.
7. Inde reversi venerant Henmischpatum (ipsum *jam dicitur* Kadesch) & ceciderant omnes incolas agri, *qui nunc est* Hamalekitarum, etiámque Emoræum illum, qui habitabat Chatzatzone Thamaris.
8. Quum procedens Rex Sedomi, & Rex Hamoræ, & Rex Admæ, & Rex Tzebojimorum, & Rex Belahi, quæ *est* Tzohar, instructi inierunt contra eos prælium in valle Siddimorum.
9. *Nempe* contra Cedor-lahomerum Regem Helami, & Tidhalem Regem Gentium, & Amraphelum Regem Schinharis, & Ariocum Regem Ellasaris: quatuor hi reges *inierunt* prælium contra illos quinque.
10 Vallis autem Siddimorum referta erat puteis bituminis, itaque fugientes Rex Sedomi & Hamoræ, se dejecerunt illuc: residui verò profugerunt in montanum tractum
11. Et accipientes illi omneis facultates Sedomi & Hamoræ, omnémque commeatum horum, ut abirent:
12. Ceperunt quoque Lotum, filium fratris Abrami cum facultatibus ejus, & abierunt: nam ipse habitabat Sedomi.
13. Venit autem quidam, qui evaserat, ut nunciaret Abramo Hebræo, habitanti in planitie Mamræ Emoræi fratris Eschcolis, & fratris Haneri, qui erant fœderati Abrami.
14. Quum itaque audisset Abram captivum abduci agnatum suum, armavit vernas suos instructos à se trecentos octodecim, & persequutus est *Reges illos* Danem usque.
15. Ubi distribuens se invasit eos noctu, ipse cum servis suis, ac cæcidit eos: & persequutus est eos Chobam usque, quæ à sinistra Damescheko *sita est*.
16. Sic reducebat omnes facultates illius: etiámque Lotum agnatum suum cum facultatibus ejus reducebat, & mulieres quoque ac populum.
17. Quare egressus est Rex Sedomi obviam Abramo, postquam rediit à cæde Cedor-lahomeri, & eorum Regum, qui fuerant cum eo: ad vallem Schavæ, quæ *jam dicitur* vallis Regis.
18. Malci-tzedek autem Rex Schalemi proferens panem & vinum: prout hic erat Sacerdos Deo forti excelso,
19. Benedixerat illi, dicens: Benedictus Abram *Deo* forti excelso, possessori cœli & terræ:
20. Et benedictus *Deus* fortis excelsus, qui tradidit hostes tuos in manum tuam: dabatque ei *Abram* decimam de *rebus* omnibus.
21. Quapropter dixit Rex Sedomi Abramo, da mihi animas, facultates verò tibi accipe.
22. Dixit verò Abram Sedomi Regi: juravi elatâ manu meâ ad Jehovam Deum fortem, excelsum, possessorem cœli & terræ,
23. *Dira mihi imprecans*, si vel filum, vel corrigiam calceamenti *accepero*, si inquam accepero de re ulla, quæ *sit* tua: ut non dicas, ego ditavi Abramum.
24. Penes me nihil futurum est; tantùm, quod isti pueri comederunt, & pars horum virorum, qui profecti sunt mecum, *ipsorum esto*: Haner, Eschcol & Mamre, isti accipiunto partem suam.

CAPUT XV.

Deus fœdus init cum Abramo, & promissiones de numerosa prole confirmat.

His rebus transactis, fuit sermo Jehovæ cum Abramo, per visionem dicendo: Ne timeas Abram, ego clypeus *sum* tibi, merces tua ampla *est* valde.
2. Cui dixit Abram, Domine Jehovi, quid dares mihi, cùm ego incedam liberis carens: & is, cui relinquetur domus mea *sit* Damaskenus Elihezer iste?
3. Ampliùs dixit Abram, en mihi non dedisti semen: ecce itaque verna meus, is hæres meus futurus est.
4. Ecce autem sermonem Jehovæ ad illum dicendo, iste non erit tuus hæres: sed qui prodibit è visceribus tuis, is hæres tuus futurus est.
5. Deinde quum eduxisset eum, dixit, intuere nunc cœlum versùs, & numera ipsas stellas, si poteris numerare eas: sic, inquit ei, futurum est semen tuum.
6. Tunc credidit Abram Jehovæ, qui imputavit ei illud in justitiam.
7. Dixerat etiam ei, ego *sum* Jehova, qui eduxi te Ure Chaldæorum, ut dem tibi terram hanc, quam possideas jure hæreditario.
8. Quumque dixisset Abram; Domine Jehovi, quo agnoscam me hæreditario jure possessurum eam?
9. Edixerat ei, sumens offer mihi vitulam triennem, & capram triennem, & arietem triennem; turturémque cum pullo columbarum.
10. Abram itaque sumta offerens ei omnia hæc, quum dissecuisset ea per medium, posuerat dimidiatam cujusque partem è regione suæ alterius; aves verò non dissecuerat.
11. Descendentibus autem volucribus in cadavera hæc, arcuerat eas Abram:
12. Donec fuit inclinante Sole, quum altus sopor Abramum occuparet: ecce autem terror & tenebræ magnæ occupaverunt eũ.
13. Dixitque *Jehova* Abramo, scito certò peregrinos fore posteros tuos in terra aliena, & ejus *incolis* servituros, qui affligent ipsos: idque quadringentos annos:
14. Atque etiam in gentem illam, cui servierint, me judicia exerciturum esse; & postea egressuros ipsos cum facultatibus magnis:
15. Ac te quidem abiturum ad patres tuos cum pace, sepultum iri in canitie bona:
16. *Ipsos* verò ætate quartâ huc reversuros: non enim completa est iniquitas Emoræi adhuc.
17. Fuit autem condito jam Sole, quum cæca nox esset: & ecce fumantem furnum, & ardentem lampada, transeuntem inter segmenta illa.
18. Hoc die pepigit Jehova cum Abramo fœdus, dicendo; Semini tuo dedi terram

hanc, à flumine Ægypti ad flumen illud usque magnum flumen Euphratis:
19. *Terram* Kenæorum, Kenizzæorúmque, & Kadmonæorum.
20. Et Citthæorum, & Perizzæorum, Raphæorúmque,
21. Et Emoræorum, & Cenahanæorum, Girgaschæorúmque, & Jebusæorum.

CAPUT XVI.

Hagar post conceptionem superbit, ejicitur, humiliatur, & parit Jismaelem.

SArai autem uxor Abrami non pariebat ei *liberos*: (sed erat ipsi ancilla Ægyptia, cujus nomen Hagar.)
2. Dixit ergo Sarai Abramo: Ecce nunc, occlusit me Jehova ne parerem; nunc congredere cum ancilla mea, fortassis liberos consequar ex ea: & auscultavit Abram voci Sarai.
3. Accipiens enim Sarai uxor Abrami Hagaram Ægyptiam ancillam suam, exactis decem annis, ex quo habitabat Abram in regione Cenahanis, quum tradidisset eam Abramo viro suo, *ut esset* ei pro uxore:
4. Congressus est Abram cum Hagara, quæ concepit: quumque videret se concepisse, levis habita est hera ejus in oculis ejus.
5. Quapropter dixit Sarai Abramo, injuria, *quæ fit* mihi, in te *recidet:* ego posui ancillam meam in sinum tuum, quæ quum vidit se concepisse, levis habita sum in oculis ejus: judicabit Jehova inter me & te.
6. Dixit autem Abram uxori suæ Sarai, ecce ancilla tua in manu tua, fac ei, quod *videtur* bonum in oculis tuis; itaque afflixit eam Sarai, adeò ut profugeret à conspectu ipsius.
7. Sed inveniens eam Angelus Jehovæ ad fontem aquarum in deserto, ad fontem illum, *qui est* in via Schurem *versùs,*
8. Dixit, Hagar ancilla Sarai, unde advenis, & quò itura es? quæ dixit, à conspectu Sarai heræ meæ fugio.
9. Tum dixit ei Angelus Jehovæ: Revertere ad heram tuam; & te patere affligi sub manibus ejus.
10. Iterum dixit ei Angelus Jehovæ, valdè multiplicabo semen tuum: adeò ut non possit numerari præ multitudine.
11. Præterea dixit ei Angelus Jehovæ, ecce tu prægnans es, & propediem paritura filium, nomen verò illius vocabis Jischmahelem, eò quòd attendit Jehova ad afflictionem tuam.
12. Ipse autem erit ferus homo, cujus manus feretur contra omneis, & manus omnium contra eum: & coram omnibus fratribus suis habitabit.
13. Tum vocavit Hagar nomen Jehovæ alloquentis ipsam, tu *es* fortis *Deus* visionis: dicebat enim, etiámne jam video post videntem me?
14. Idcirco vocat *quisque* puteum illum, puteum Lachai roi: ecce *est* inter Kadeschum & Beredum.
15. Peperit itaque Hagar Abramo filium; vocavítque Abram nomen filii sui, quem peperit Hagar, Jischmahelem.
16. Erat autem Abram natus octoginta sex annos, quum pareret Hagar ipsi Jischmahelem.

CAPUT XVII.

Mutatis nominibus Abram *&* Sarai, *instituitur circumcisio, & filius ex Sara Abrahamo promittitur.*

QUum autem Abram natus esset nonaginta novem annos: apparuit Jehova Abramo, & dixit ei, Ego *sum Deus* fortis, omnipotens, indesinenter ambula coram me & esto integer.
2. Et disponam fœdus meum inter me & te: & multiplicabo te quamplurimùm.
3. Tum procidente Abramo super faciem suam; loquutus est cum ipso Deus, dicendo:
4. De me, ecce fœdus meum tecum: quòd pater futurus es multitudinis gentium.
5. Itaque non vocabitur ampliùs nomen tuum Abram: sed erit nomen tuum Abraham, quia patrem multitudinis gentium constitui te:
6. Fœcundabo enim te quamplurimùm, efficiens tibi gentes multas; & reges prodibunt ex te.
7. Stabilio autem fœdus meum inter me & te, ac semen tuum post te, per ætates suas, ut fœdus sit perpetuum: me esse tibi Deum & semini tuo post te:
8. Daturúmque tibi, & semini tuo post te terram peregrinationum tuarum, universam terram Cenahanis, in possessionem perpetuam; ut sim illis Deus.
9. Deinde Abrahamo dixit Deus, tu ergo fœdus meum servato; tu *inquam* & semen tuum post te, per ætates suas.
10. Hoc *est* fœdus meum inter me & vos, & semen tuum post te, quod servabitis; ut circumcidatur vobis omnis mas.
11. Circumcidetis igitur carnem præputii vestri, ut sit signum fœderis inter me & vos.
12. Natus autem dies octo vobis circumcidetur omnis mas per ætates vestras; natus domi, & emtus pecuniâ de quibuscunque alienigenis, qui non *erit* ex semine tuo.
13. Omnino circumciditor natus domi tuæ, & emtus pecuniâ tuâ: sic erit fœdus meum in carne vestra, in fœdus perpetuum.
14. Præputiatus autem mas, qui non circumciderit carnem præputii sui, utique exscindetur homo ille è populis suis: *nam* irritum fecit fœdus meum.
15. Præterea dixit Deus Abrahamo, *quod ad* Sarain uxorem tuam, ne voces nomen ejus Sarai: nam Sara nomen ejus *est*.
16. Nam ita benedicam ei, ut etiam dem tibi ex ea filium: ita, inquam, benedicam ei, ut mater sit multarum gentium; reges populorum ex ea futuri sunt.
17. Tum procidens Abraham super faciem suam risit: dixítque in animo suo, an nato centum annos nascetur *proles*? an etiam Saræ? an nata nonaginta annos pariet?
18. Pòst dixit Abraham Deo, utinam Jischmahel vivat coram te.
19. Cui dixit Deus, imò Sara uxor tua paritura est tibi filium, cujus vocabis nomen Jitzchakum: stabiliámque fœdus meum cum eo, ut sit fœdus perpetuum semini ejus post eum.
20. De Jischmahele quidem exaudivi te: ecce benedixi ei, ut fœcundem eum, augeámque eum quamplurimùm: duodecim principes generabit, & efficiam eum patrem gentis magnæ.

21. Fœdus verò meum ſtabiliam cum Jitzchako : quem pariet tibi Sara hoc eodem tempore, anno altero.

22. Quum autem abſolviſſet colloqui cum eo, aſcendit ab Abrahamo Deus.

23. Tunc accepit Abraham Jiſchmahelem filium ſuum, omneiſque natos domi ſuæ, & quemcunque emerat pecunia ſuâ, unumquemque marem è domeſticis ſuis: & circumcidit carnem præputii illorum eo ipſo die, quemadmodum loquutus fuerat cum ipſo Deus.

24. Erat autem Abraham natus nonaginta novem annos, quum circumcideretur carne præputii ſui:

25. Jiſchmahel verò filius ejus natus tredecim annos, quum circumcideretur carne præputii ſui.

26. Eodem ipſo die circumciſus eſt Abraham, & Jiſchmahel filius ejus:

27. Omnéſque domeſtici ejus, natus domi & emtus pecuniâ ex alienigena; & circumciſi ſunt cum eo.

CAPUT XVIII.

Abraham Angelos excipit, monetur de excidio urbium, quod deprecatur.

Apparuit porrò ei Jehova in planitie Mamræ, quum ſederet ipſe ad oſtium tentorii ſui æſtuante die.

2. Quum enim ſublatis oculis ſuis aſpexiſſet, ecce tres viros ſiſtentes ſe coram eo: quos videns accurrit obviam eis ex oſtio tentorii ſui, & incurvavit ſe in terram *honorem exhibens*:

3. Et dixit; Domini mei, ſi nunc inveni gratiam in oculis tuis, ne quæſo prætereas à ſervo tuo.

4. Sumetur jam parùm aquæ, inde lavate pedes veſtros; atque innitimini ſub iſta arbore.

5. Interim accipiens *afferam* fruſtum panis, & reficite animum veſtrum, poſtea progrediemini, quandoquidem tranſitis præter ſervum veſtrum, qui dixerunt, ita facito, ut loquutus es.

6. Itaque feſtinavit Abraham in tentorium ad Saram: & dixit, feſtina, tria ſata, farinam ſimilagineam depſe, & fac placentas.

7. Ad armentum verò cucurrit Abraham; & accipiens lactentem *vitulum* tenerum & bonum dedit *ferendum* ad puerum, qui feſtinavit apparare eum.

8. Deinde accepto butyro & lacte, vitulóque lactente quem apparaverat, appoſuit illa coram eis: & ipſe adſtabat eis ſub illa arbore comedentibus.

9. Dicentibus autem, ubi *eſt* Sara uxor tua? dixit *Abraham*, ecce in tentorio illo *eſt*.

10. Et dixit *Jehova*, Certè revertar ad te, quum vigebit hoc ipſum tempus, ecce autem filius erit Saræ uxori tuæ: Sara verò audiebat *ab* oſtio tentorii ſui, quod *erat* poſt tentorium illius.

11. Abraham autem & Sara ſenes *erant*, vergentes ætate: defierat eſſe Saræ ſecundùm conſuetudinem mulierum.

12. Quapropter ridebat Sara, apud ſe dicendo; poſtquam vetula facta ſum, foret mihi voluptas? deinde dominus meus ſenex eſt.

13. Tum dixit Jehova Abrahamo: Quid ita riſit Sara, dicendo, an etiam verè paritura eſſem, quum ego conſenui?

14. An poteſt occultari à Jehova quicquam? hac tempeſtate revertar ad te, quum hoc tempus vigebit, & Saræ *erit* filius.

15. Mentiens verò Sara, quum negaret, dicendo, non riſi, quia timebat: *Jehova* dixit, nequaquam *ita eſt*, nam riſiſti.

16. Poſtea ſurgentes inde viri illi, proſpectabant Sedomum verſùs: Abraham verò ibat cum eis, dimiſſurus eos.

17. Dixit autem Jehova, occultémne ego ab Abrahamo, quod ſum facturus?

18. Cùm Abraham prorſus futurus ſit gentis magnæ ac potentis pater, & in eo benedicendæ ſint omnes gentes terræ?

19. Nam agnovi eum, ut quum præceperit filiis ſuis, & familiæ ſuæ poſt ſe, etiam obſervent viam Jehovæ exercendo juſtitiam & jus: útque præſtet Jehova Abrahamo id, quod promiſit ei.

20. Dixit ergo Jehova, Clamor Sedomi & Hamoræ cùm multus ſit, & peccatum iſtorum cum grave ſit valde:

21. Deſcendam nunc, & videbo, an ſecundùm clamorem iſtius, qui pervenit ad me, omnino faciant: ſin autem minùs, cognoſcam.

22. Itaque reſpicientes aliorſum inde viri illi, abibant Sedomum verſùs: ipſe verò Abraham ſtetit adhuc coram Jehova.

23. Et accedens Abraham dixit, an etiam perimes juſtum cum injuſto?

24. Sunt fortaſſis quinquaginta juſti in civitate iſta: an etiam perimes, ac non parces iſti loco propter illos quinquaginta juſtos, qui *fuerint* in ea?

25. Abſit tibi ut facias tale quippiam, morti tradendo juſtum cum injuſto, ut ita ſit juſto ſicut injuſto: abſit tibi: an judex totius terræ non exerceret jus?

26. Cui dixit Jehova, ſi invenirem Sedomi quinquaginta juſtos in civitate ipſa, parcerem etiam toti illi loco propter eos.

27. Abraham verò ſubjecit, dicens; Ecce nunc cuperem alloqui Dominum, tametſi ego *ſim* pulvis & cinis.

28. Fortaſſis quinquaginta illos juſtos deficient quinque, an perditurus es propter hos quinque totam civitatem iſtam? dixit, non perderem, ſi invenirem ibi quadraginta quinque.

29. Deinde pergenti denuò alloqui eum ac dicenti, fortaſſis invenientur ibi quadraginta; dixit, non eſſem facturus propter hos quadraginta.

30. Poſtea dicenti, ne quæſo accendatur *ira* Domini, ſi loquar, fortaſſis invenientur ibi triginta: dixit *Jehova*, non eſſem facturus, ſi invenirem ibi triginta.

31. Rurſus dicenti, ecce nunc cuperem alloqui Dominum, fortaſſis invenientur ibi viginti: dixit, non eſſem perditurus propter illos viginti.

32. Poſtremò dicenti, ne quæſo accendatur *ira* Domini, ſi loquar tantùm hac vice, fortaſſis invenientur ibi decem, dixit, non eſſem perditurus propter illos decem.

33. Tunc abiit Jehova, poſtquam abſolviſſet alloqui Abrahamum: Abraham verò reverſus eſt in locum ſuum.

CAPUT XIX.

Evertitur Sedomum cum fororibus. Lot eripitur. Nafcuntur Moab & Ammon.

PErvenientibus autem duobus illis Angelis Sedomum vefpere, Lot fedebat ad portam Sedomi, quos quum videret Lot, furgens *ivit* eis obviam, & incurvavit fe vultu *demiffo* in terram *honorem exhibens.*

2. Et dixit, Ecce nunc domini mei, divertite quæfo in domum fervi veftri, atque pernoctate, & lavate pedes veftros, deinde furgentes manè abibitis viam veftram: *illi* autem dixerunt, non *faciemus*, nam in platea ipfa fumus pernoctaturi.

3. Sed quum inftitiffet apud eos valde, divertentes ad eum ingreffi funt domum ejus: qui fecit eis convivium, & infermentatos panes coxit, atque comederunt.

4. Nondum cubuerant, quum cives illi, Sedomitæ, obfederunt domum illam æquè pueri atque fenes: univerfus populus ab extremitate *civitatis una ad alteram.*

5. Et inclamaverunt Lotum, dicentes ei, ubi funt viri illi, qui ingreffi funt ad te hac nocte? fac prodeant illi ad nos, ut cognofcamus eos.

6. Ad quos egreffus Lot ad oftium, quum januam claufiffet poft fe,

7. Dixit; ne quæfo fratres mei, faciatis malum.

8. Ecce jam duas filias meas, quæ non cognoverunt virum, jam producam illas ad vos, & facite illis, prout bonum *videbitur* in oculis veftris: tantummodo viris iftis ne faciatis quicquam, quandoquidem venerunt in umbram tabulati mei.

9. Tum dixerunt illi, fecede illuc: deinde dixerunt, hic unus venit ad hofpitandum & judicem indefinenter agit, nunc plus tibi, quàm illis faciemus mali: inftiteruntque in virum illum, in Lotum valde, & accefferunt ut effringerent januam.

10. Quapropter emittentes viri illi manum fuam introduxerunt Lotum ad fe domum; & januam occluferunt.

11. Viros verò illos, qui erant ad oftium domûs perculferunt fubito fcotomate cùm minimum, tum etiam maximum: adeò ut defeffi fint *laborando* ad inveniendum oftium.

12. Tum edixerunt viri illi Loto, quis præterea hic tibi eft? *five* gener, five filii tui, five filiæ tuæ, deinde quicunque tibi *juncti funt* in hac civitate: cura exeant ex ifto loco.

13. Nos enim perdituri mox fumus locum hunc: eò quòd magnus eft clamor iftorum in confpectu Jehovæ, mifitque nos Jehova ad perdendum *civitatem* iftam.

14. Egreffus itáque Lot alloquutus eft generos fuos, qui brevi fuerant ducturi filias fuas, dixitque, furgite, egredimini è loco ifto, quia mox perditurus eft Jehova civitatem iftam: fed fuit *habitus* tanquam jocabundus in oculis generorum fuorum.

15. Quum autem afcenderet aurora, urgebant Angeli ipfi Lotum, dicendo: furge, affumens uxorem tuam & duas filias tuas, quæ adfunt, *abi*, ne perimaris in pœna civitatis iftius.

16. Cunctabatur autem; quapropter prehenderunt viri illi manum ejus & manum uxoris ejus, manúfque duarum filiarum ejus, propterea quòd Jehova clementer amplectebatur eum: ut educerent eum, & collocarent eum extra civitatem ipfam.

17. Fuitque dum educerent eos foras, ut *Jehova* diceret, Eripe te, ad vitam tuam *attendens*, ne intuere poft te, neque confiftas in tota hac planitie: ad montem illum *fugâ* eripe te, ne perimaris.

18. Lot verò dicebat eis: ne quæfo Domine.

19. Ecce nunc invenit gratiam fervus tuus in oculis tuis: quum amplificâfti benignitatem tuam, quam exercuifti erga me, incolumem fervando vitam meam: ego autem non poffum *fugâ* me eripere ad montem illum, ne quod me affequatur malum, & moriar.

20. Ecce nunc civitatem iftam propinquitate fua commodam ad fugiendum illuc, quæ eft *res* perexigua: *fugâ* eripiam me quæfo illuc (nonne res perexigua eft?) & vivam.

21. Cui dixit ille, Ecce rationem habeo tui etiam in hac re: ut non fubvertam civitatem iftam, quam dixifti.

22. Feftina, *fugâ* te eripe illuc, non enim potero facere quicquam ufque dum perveneris illuc: propterea vocavit *quifque* nomen illius civitatis Tzoharem.

23. Sole prodeunte fuper terram, quum Lot ingrederetur Tzoharem,

24. Jehova demifit fuper Sedomum & fuper Hamoram, pluviam fulphuris & ignis; à Jehova è cœlis:

25. Subvertitque civitates ipfas & planitiem illam totam, omnéfque incolas illarum civitatum, & fœtum terræ:

26. Sed quum intueretur uxor ejus ulteriùs poft eum, ftatua falis effecta eft:

27. Manè furgens autem Abraham eodem matutino, *abiit* in locum illum, ubi fteterat coram Jehova;

28. Profpectánsque Sedomum & Hamoram versùs: & totam regionem versùs illius planitiei: vidit quum ecce afcenderet fumus illius regionis tanquam fumus fornacis calcariæ.

29. Fuit itaque, quum perderet Deus civitates illius planitiei, ut recordaretur Deus Abrahami: ideóque emifit Lotum è medio illius fubverfionis, quum fubverteret civitates illas, apud quas habitaverat Lot.

30. Lot verò afcendens Tzohare, confedit in monte illo, & duæ filiæ ejus cum eo, (quia metuebat habitare Tzohare) & confedit in fpelunca quadam ipfe cũ duabus filiabus fuis.

31. Dixit autem primogenita minori *natu*, pater nofter fenex *eft:* nec quifquam *fupereft* in hac terra, qui congrediatur nobifcum, fecundùm confuetudinem totius terræ.

32. Agedum, demus bibendum patri noftro vinum, & cubemus cum eo; ut in vita fervemus ex patre noftro femen.

33. Quum itaque dediffent bibendum patri fuo vinum in nocte illa; accedens primogenita cubuit cum patre fuo, qui non agnovit dum cubaret illa, aut dum exfurgeret.

34. Poftridie verò evenit ut diceret primogenita minori *natu*, ecce cubui præteritâ nocte cum patre meo: demus ei bibendum vinum etiam hac nocte, deinde veni concumbe cum eo, ut fervemus ex patre noftro femen.

35. Quúmque dediffent bibendum etiam in nocte illa patri fuo vinum; furgens minor *natu* cubuit cum eo, qui non agnovit, dum cubaret illa, aut dum exfurgeret.

36. Ita

36. Ita conceperunt duæ filiæ Loti ex patre ſuo.

37. Peperítque primogenita filium, & vocavit nomen ejus Moabum: is *eſt* pater Moabitarum in hunc uſque diem.

38. Et ipſa quoque minor *natu* peperit filium,& vocavit nomen ejus Ben-hammi: ipſe *eſt* pater Hammonitarum in hunc uſq; diem.

CAPUT XX.

Sara Abrahamo ablata, reſtituitur inviolata. Abimelech curatur precibus Abrahami.

PRofectus autem inde Abraham ad regionem meridianam, ut habitaret inter Kadeſchum & Schurem, hoſpitatus eſt Gerari:

2. Ubi quum dixiſſet Abraham de Sara uxore ſua, ſoror mea eſt, mittens Abimelec rex Gerari *homines*, accepit Saram.

3. Sed venit Deus ad Abimelecum in ſomnio nocturno: & dixit ei, Ecce tu illico moriturus es propter hanc mulierem, quam accepiſti, cùm ſit marito juncta.

4. Abimelec autem non acceſſerat ad eam: quapropter dixit, Domine, an gentem etiam juſtam interficeres?

5. Nonne ipſe dixit mihi, ſoror mea eſt? & illa ipſa quoque dixit, frater meus eſt? cum integritate cordis mei & munditia manuum mearum feceram iſtud.

6. Tum dixit ei Deus in ſomnio, tum ego ſciebam cum integritate cordis tui te feciſſe iſtud, tum etiam cohibui ego te, ne peccares in me: idcirco non ſivi te attingere eam.

7. Nunc itaque reſtitue uxorem illius viri, propheta enim eſt, quumque oraverit pro te, vivito: quòd ſi non reſtitueris, ſcito te omnino moriturum, te *inquam*, & *eos* omnes, qui tui *ſunt*.

8. Manè itaque ſurgens Abimelec matutino ipſo, quum vocaviſſet omneis ſervos ſuos, proloquutus eſt omnia verba hæc ipſis audientibus: timuerúntque viri illi valde.

9. Deinde vocans Abimelec Abrahamum dixit ei, quid feciſti nobis, aut quid peccavi in te, quòd induxiſti ſuper me & ſuper regnum meum noxam magnam? opera, quæ non ſunt facienda, feciſti adverſum me.

10. Præterea dixit Abimelec Abrahamo, quid videbatur tibi, quum faceres rem hanc?

11. Cui dixit Abraham, *feci*, quia dicebam, duntaxat vacuitas reverentiæ Dei *eſt* in loco iſto: quare occident me causâ uxoris meæ.

12. Sed etiam reverà ſoror mea *eſt*, filia patris mei, non autem filia matris meæ: mihi verò nupta eſt.

13. Fuit autem, quum faceret Deus, ut errarem è domo patris mei, ut dicerem ei, hæc *eſto* benignitas tua, quam exerceas erga me: ad quemcumque locum pervenerimus, dicito de me, frater meus eſt.

14. Tunc accipiens Abimelec greges & armenta & ſervos & ancillas, dedit Abrahamo, & reſtituit ei Saram uxorem ejus.

15. Dixítque Abimelec Abrahamo, ecce regio mea tibi expoſita eſt: in *loco*, qui tibi videbitur commodus, habita.

16. Saræ verò dixit, ecce dedi mille *ſiclos* argenteos fratri tuo, ecce is tibi *eſt* operimentum oculorum apud omneis, qui tecum *futuri ſunt*: atque hæc omnia, ut erudita ſis.

17. Quum itaque oráſſet Abraham Deum, curavit Deus Abimelecum, & uxorem ejus & ancillas ejus, ut parerent.

18. Nam planè occluſerat Jehova omnem vulvam familiæ Abimeleci: causâ Saræ uxoris Abrahami.

CAPUT XXI.

Naſcitur Jitzchak ex Sara, circumciditur, ablactatur. Agar cum Jiſchmaele ablegatur.

POſtea viſitavit Jehova Saram quemadmodum dixerat, fecítque Jehova Saræ quemadmodum loquuutus fuerat.

2. Concepit enim & peperit Sara Abrahamo filium ſenectuti ejus, eâ ipsâ tempeſtate, quam dixerat Deus.

3. Vocavítque Abraham nomen filii ſui, qui natus eſt ipſi, quem peperit ipſi Sara, Jizchakum:

4. Et circumcidit Abraham Jitzchakum filium ſuum natum octo dies; ſicut præceperat ei Deus.

5. *Erat* autem Abraham natus centum annos, quum naſceretur ei Jitzchak filius ejus.

6. Dixit verò Sara, riſum fecit mihi Deus: quiſquis audiet, arridebit mihi.

7. Præterea dixit, quis fuiſſet dicturus Abrahamo, *certo* lactabit filios Sara: cùm tamen pepererim filium ſenectuti ejus?

8. Quum autem creviſſet infans, ut depelleretur à lacte, fecit Abraham convivium magnum, quo die à lacte pellebatur Jitzchak.

9. Et videns Sara filium Hagaræ Ægyptiæ, quem pepererat Abrahamo *Hagar*, irridentē,

10. Dixit Abrahamo, ejice ancillam iſtam & filium ejus: non enim futurus eſt hæres filius ancillæ iſtius cum filio meo, cum Jitzchako.

11. Mala autem videbatur hæc res valde in oculis Abrahami, propter filium ſuum.

12. Sed edixit Deus Abrahamo, ne malum videatur in oculis tuis de puero hoc, & de ancilla tua, quicquid indixerit tibi Sara, auſculta voci ejus: nam in Jitzchako vocabitur tibi ſemen.

13. Attamen etiam filium ancillæ hujus efficiam patrem gentis *magnæ*, quia ſemen tuum eſt.

14. Quum ergo manè ſurrexiſſet Abraham eodem matutino, accipiens panem & utrem aquæ allatum ad Hagaram tradidit, imponens humero ejus, puerúmque ipſum, ac dimiſit eam: itaque profecta vagabatur per deſertum, *quod dicitur* Beer-ſchebahi.

15. Sed deficiente aquâ ex utre, abjecit puerum ſub unam arborum:

16. Abiénſque ſubſedit è regione, procul abſcedendo, ut qui jaculantur arcu: dicebat enim, ne videam quum morietur puer; ſubſidénſque è regione voce ſublatâ flebat.

17. Audivit autem Deus vocem ipſius pueri: quapropter inclamans Angelus Dei Hagaram è cœlo, dixit ei, quid tibi *eſt* Hagar? ne timeas, attendit enim Deus ad vocem ipſius pueri in *loco* ubi eſt.

18. Surge, tolle puerum iſtum, & apprehende manu tuâ ipſum: nam patrem gentis magnæ efficiam ipſum.

19. Tum aperuit Deus oculos illius, ut videret puteum aquæ, & abiens *illa* implevit utrem ſuum aquâ, & dedit bibendum puero.

20. Deinde adfuit Deus iſti puero ita, ut creverit: habitabat autem in deſerto, erátque jaculator arcitenens.

21. Et

21. Et habitanti in deserto Paranis; assumpsit ei mater ejus uxorem è terra Ægypti.
22. Evenit autem illo tempore, ut alloqueretur Abimelec & Picol princeps militiæ ejus Abrahamum, dicendo; Deus tecum *est* in omnibus quæ facis.
23. Nunc itaque jura mihi per Deum hic, *dira tibi imprecans*, si mentitus fueris mihi, aut filio meo, aut nepoti meo; fore ut benignitatem parem huic, quam exercui erga te, exerceas erga me, & erga regionem hanc in qua peregrinaris.
24. Cui dixit Abraham, ego jurabo.
25. Reprehendit verò Abraham Abimelecum, propter puteum aquæ illum, quem vi occupaverant servi Abimeleci:
26. Cui Abimelec, nescio quis fecerit rem hanc, inquit: quin etiam neque tu indicaveras mihi, neque etiam ego audiveram præterquàm hodie.
27. Et accipiens Abraham greges & armenta, dedit Abimeleco, pepigeruntque ambo ipsi fœdus.
28. Statuerat autem Abraham septem agnas gregis seorsim.
29. Quamobrem Abimelec Abrahamo dixit, quorsum isthic septem agnæ istæ, quas statuisti seorsim?
30. Et ille, quia, inquit, has septem agnas accepturus es è manu mea: quò sit mihi *istud* in testimonium me fodisse puteum hunc.
31. Idcirco vocavit *quisque* locum illum Beer-schebah, quia ibi juraverunt ambo.
32. Quúmque pepigissent fœdus ad Beer-schebah; surgens Abimelec & Picol princeps militiæ ejus, reversi sunt in regionem Pelischthæorum.
33. Plantavit verò *Abraham* nemus ad Beer-schebah, & invocavit illic nomen Jehovæ *Dei* fortis, æterni.
34. Peregrinatus enim est Abraham in regione Pelischthæorum diebus multis.

CAPUT XXII.

Immolatio Iitzchaki imperatur. Obedit Abraham. Iitzchak liberatur.

Evenit autem his rebus transactis, ut Deus ipse tentaret Abrahamum, nam dixit ei, *heus* Abraham; cui *ille*, ecce me, inquit.
2 Et dixit *Deus*, assume nunc filium tuum, unicum tuum, quem diligis, Jitzchakum, & abi in regionem Morijæ: & offer eum ibi in holocaustum, super uno illorum montium, quem dixero tibi.
3. Manè itaque surgens Abraham eodem matutino, instravit asinum suum, & assumsit duos pueros suos secum, & Jitzchakum filium suum: & fissis lignis ad holocaustum, surrexit abiturus in locum illum, quem dixerat ei Deus.
4. Tertio die attollens Abraham oculos suos, vidit locum illum è longinquo:
5. Edixitque Abraham pueris suis, vos consistite hic cum asino, ego verò & hic puer ibimus eò usque; quúmque adoraverimus, revertemur ad vos.
6. Et accipiens Abraham ligna ad holocaustum, imposuit Jitzchako filio suo, accepit verò in manum suam ignem & cultrum: sic abibant ambo simul.
7. Alloquens autem Jitzchak Abrahamum patrem suum dicebat, mi pater: qui dixit, ecce me, fili mi: tum *dixit Jitzchak*, ecce ignem & ligna, at ubi *est* parva pecus ad holocaustum?
8. Cui dixit Abraham, Deus ipse prospiciet sibi de parva pecude ad holocaustum, fili mi: quum abirent ambo simul.
9. Ut autem pervenerunt ad locum illum, quem dixerat ei Deus, exstructo ibi altari Abraham disposuit ligna: postea colligans artubus Jitzchakum filium suum, imposuit eum altari supra ipsa ligna.
10. Et immittens Abraham manum suam, accepit cultrum ad jugulandum filium suum.
11. Inclamans verò eum Angelus Jehovæ è cœlo, dixit, Abraham, Abraham: qui dixit, ecce me.
12. Tunc dixit *Angelus*, ne immittas manum tuam in puerum hunc: nec facias ei quicquam: nunc enim expertus sum timentem Dei esse te, cùm non subtraxeris filium tuum, unicum tuum, à me.
13. Quum autem Abraham sublatis oculis suis aspiceret, ecce arietem, qui retrorsum detinebatur in perplexitate *veprium* cornibus suis: abiens itaque Abraham accepit arietem illum, obtulitque eum in holocaustum loco filii sui.
14. Propterea vocavit Abraham nomen loci illius, Jehova providebit: ex quo dici solet hodie in monte Jehovæ providebitur.
15. Inclamavit porrò Angelus Jehovæ Abrahamum secundò è cœlo.
16. Ac dixit, Per me ipsum juro, dictum Jehovæ: quandoquidem fecisti rem hanc, & non subtraxisti filium tuum, unicum tuum:
17. Me prolixè benedicturum tibi, & cumulatissimè multiplicaturum semen tuum, *ut sit numero* sicut stellæ cœli, & sicut arena, quæ *est* in littore maris, & hæreditario jure possessurum semen tuum portam inimicorum suorum,
18. Et benedictas fore in semine tuo omnes gentes terræ: quandoquidem auscultâsti voci meæ.
19. Deinde reverso Abrahamo ad pueros suos, surgentes abierunt simul in Beer-schebah: habitabat enim Abraham in Beer-schebah.
20. Evenítque his rebus transactis, ut nunciaretur Abrahamo, dicendo: ecce peperit ipsa quoque Milca filios Nachori fratri tuo:
21. Hutzum primogenitum ipsius, & Buzum fratrem ejus, & Kemuelem patrem Arami,
22. Cesedúmque, & Chazonem, & Pildaschum, & Jidlaphum; etiamque Bethuelem:
23. Bethuel autem genuit Ribkam: octo istos peperit Milca Nachori fratri Abrahami.
24. Concubina verò illius uxor, cui nomen *est* Reuma, peperit igitur illa quoque Thebachum, & Gachamum, & Tachaschum, & Mahacam.

CAPUT XXIII.

Saræ obitus & sepultura.

Fuit autem vita Saræ centum viginti septem annorum; *hi* anni vitæ Saræ.
2. Pòst mortua est Sara in urbe Arbah (*ea jam dicitur* Chebron) in regione Cenahanis: & ingressus est Abraham ad lugendum propter Saram, & ad deflendum eam.

3. Sur-

3. Surgens verò Abraham, *quum abivisset* à facie mortui sui, alloquutus est filios Chethi dicendo,

4. Peregrinus & inquilinus sum apud vos: date mihi possessionem sepulcri apud vos, ut sepeliam mortuum meum *sublatum* è conspectu meo.

5. Responderunt autem filii Chethi Abrahamo, dicendo ei.

6. Audi nos domine mi, princeps Dei, tu inter nos, in lectissimo sepulcrorum nostrorum sepeli mortuum tuum; nemo ex nobis sepulcrum suum occludet tibi, quò minùs tuum mortuum sepelias.

7. Tum assurgens Abraham incurvavit se coram populo ejus regionis *honorem exhibens*, coram filiis Chethi:

8. Et loquutus est cum eis, dicendo: si est in animo vobis, ut sepeliam mortuum meum *sublatum* à conspectu meo, auscultate mihi, & intercedite pro me apud Hephronem filium Tzocharis:

9. Ut det mihi speluncam Macpelæ *loci* sui, quæ *est* in extremitate agri ipsius; justâ pecuniâ det illam mihi inter vos, in possessionem sepulcri.

10. Hephron autem sedebat inter filios Chethi: respondit verò Hephron Chitthæus Abrahamo, audientibus filiis Chethi, omnibus ingredientibus portam civitatis suæ, dicendo,

11. Nequaquam, domine mi, audi me: agrum illum dederim tibi, & speluncam, quæ in eo *est*, ipsam tibi dederim: præsentibus popularibus meis dederim eam tibi, sepeli mortuum tuum.

12. Tunc incurvavit se Abraham coram populo regionis illius *honorem habens:*

13. Et alloquutus est Hephronem audiente populo regionis illius, dicendo, sed si tu *is es*, quæso audi me: do pretium agri illius, accipe à me, tum sepeliam mortuum meum illic.

14. Respondit autem Hephron Abrahamo, dicendo ei:

15. Domine mi, audi me, terra quadringentorum *siclorum* argenti, inter me & te, quid est? tuum ergo mortuum sepeli.

16. Ascultavit itaque Abraham Hephroni, & appendit Abraham Hephroni argentum illud, quod indicaverat audientibus filiis Chethi: quadringentos *siclos* argenti commeantis ad mercatorem quemvis.

17. Ita cessit ager Hephronis, qui *est* Macpelæ, quæ *est* è regione Mamræ; ager cum spelunca ipsa, quæ in eo *est*, omníque arbore, quæ in agro *erat*, quod *denique* erat in toto termino ejus circumquaque,

18. Abrahamo in possessionem præsentibus filiis Chethi, omnibus ingredientibus portam civitatis ejus.

19. Postea demum sepelivit Abraham Saram uxorem suam, *elatam* in speluncam agri Macpelæ è regione Mamræ, ea *jam dicitur* Chebron, in regione Cenahanis.

20. Quum cessisset ager ille & spelunca, quæ *est* in eo, Abrahamo in possessionem sepulcri, à filiis Chethi *emtus*.

CAPUT XXIV.

Ribkam ex Mesopotamia ab Eliezero adductam Isaac uxorem accipit.

ABraham autem erat senex vergens ætate, benedixeratque Jehova Abrahamo in *rebus* omnibus:

2. Quum edixit Abraham servo suo vetustissimo domesticorum suorum, qui præerat omnibus, quæ *erant* ipsius, pone nunc manum tuam sub femore meo:

3. Ut jurejurando obstringam te per Jehovam Deum cœli, Deúmque terræ: te non accepturum uxorem filio meo ex filiabus istorum Cenahanæorum, inter quos habito:

4. Sed te in regionem meam & ad cognationem meam profecturum, & accepturum uxorem filio meo Jitzchako.

5. Dixit autem ille servus ei, fortassis nolet mulier illa sequi me in regionem hanc: an verò reducam filium tuum in regionem illam, ex qua egressus es?

6. Cui edixit Abraham, Cave tibi, ne reducas filium meum illuc.

7. Jehova Deus cœli, qui assumsit me è domo patris mei & è terra cohabitationis meæ: quique loquutus est mihi, & qui juravit mihi dicendo, semini tuo dabo regionem hanc, is mittet Angelum suum ante te, ut accipias uxorem filio meo inde.

8. Quòd si nolet mulier illa sequi te, tum insons eris ab adjuratione hac mea: tantummodo filium meum ne reducas illuc.

9. Ponens itaque servus ille manum suam sub femore Abrahami domini sui juravit ei super hac re.

10. Deinde accepit servus ille decem camelos è camelis domini sui, profecturus, ut qui omneis opes domini sui *habebat* in manu sua: surgénsque profectus est in Syriam interamnem ad civitatem Nachoris.

11. Tum curavit ut flecterent genua cameli extra civitatem ipsam, juxta puteum aquæ; tempore vespertino; quo tempore *mulieres aquam* haurientes exire solent:

12. Et dixit, ô Jehova Deus Abrahami domini mei, fac quæso, ut obveniat mihi hodie; & exerce benignitatem *hanc* erga dominum meum Abrahamum.

13. Ecce ego consisto juxta fontem hunc aquæ, dum filiæ virorum civitatis istius egredientur ad hauriendum aquam.

14. Si qua puella erit, quum dixero ipsi, Inclina quæso hydriam tuam, ut bibam, quæ dicat, bibe, etiámque camelis tuis bibendum dabo: hanc præstitueris servo tuo Jitzchako, & in hac experiar te exercere benignitatem erga dominum meum.

15. Evenit autem id ipsum, antequàm absolvisset loqui: ecce enim Ribkam egredientem, quæ nata fuerat Bethueli filio Milcæ uxoris Nachoris fratris Abrahami: cum hydria sua humero suo imposita.

16. (Puella autem ista erat formâ bonâ valde, virgo, quam vir non cognoverat) quæ descendit ad fontem illum, & impletâ hydriâ suâ ascendebat.

17. Accurrit ergo servus ille obviam ei; & dixit, sine me sorbere, quæso, parum aquæ ex hydria tua.

18. Et illa bibe, inquit, domine mi: festinantérque demittens hydriam suam super manum suam, bibendum dedit ei.

19. Quúmque absolvisset dare bibendum ei; dixit, etiam camelis tuis hauriam, usque dum absolverint bibere.

20. Festinans itaq; deplevit hydriam suam, *funden-*

fundendo in aqualiculum, & cucurrit denuò ad puteum, ut hauriret; hausítque omnibus camelis ejus.

21. Interea vir ille stupebat super ea, tacitus *observans*, ut cognosceret, utrum secundâsset Deus viam suam, necne.

22. Factum est autem, quum absolvissent cameli bibere, ut accipiens vir ille *imponeret naso ejus* monile aureum, cujus pondus *erat* dimidii sicli, & duas armillas imponeret manibus ejus, quarum pondus *erat* aureorum decem.

23. Postquam dixisset, cujus filia *es* tu? indica quæso mihi: estne in domo patris tui nobis ad pernoctandum locus?

24. Et illa dixisset ei, filia sum Bethuelis: filii Milcæ, quem peperit *hæc* Nachori,

25. Dixisset quoque, tum straminis, tum pabuli multum *est* penes nos; tum ad pernoctandum locus.

26. Tum inclinans verticem vir ille *adoravit*, se incurvans Jehovæ.

27. Dixítque, Benedictus *sit* Jehova Deus domini mei Abrahami, qui non dereliquit benignitatem suam& fidem suam, quin *exerceret eam* erga dominum meum: me, me, *inquam*, hâc eâdem viâ deduxit Jehova in domum agnatorum domini mei.

28. Itaque currens puella nunciavit in domo matris suæ, ut *se* habebant ista.

29. Ribkæ autem *erat* frater, cui nomen Laban: cucurrit ergo Laban ad virum illum foras ad fontem.

30. Hoc verò factum est, quum vidisset monile illud & armillas impositas manibus sororis suæ, & quum audiisset verba Ribkæ sororis suæ dicentis, ita alloquutus est me vir ille: igitur venit ad virum illum; qui ecce adstabat camelis propè fontem:

31. Et dixit *Laban*, ingredere benedicte à Jehova: quare maneres foris? nam ego expedivi domum, & locus *est* pro camelis istis:

32. Et ingresso viro illo domum, solvit camelos: deditque stramen & pabulum camelis,& aquam ad lavandum pedes illius, pedésque virorum, qui *erant* cùm illo.

33. Sed quum apponeretur illi ut comederet, dixit, non comedam usquedum eloquutus fuero res meas: cui dixit *Laban*, loquere.

34. Tum dixit, Servus Abrahami ego *sum*.

35. Jehova autem benedixit domino meo valde, adeò ut magnus effectus sit: deditenim ei greges,& armenta,& argentum,& aurum, servósque & ancillas, & camelos & asinos.

36. Præterea peperit Sara uxor domini mei filium domino meo, postquam senuit ipsa: dedítque *dominus meus* illi quicquid habet.

37. Jurejurando autem obstrinxit me dominus meus dicendo, ne accipias filio meo uxorem è filiabus Cenahanæorum, in quorum ego regione habito.

38. *Dira tibi imprecare*, nisi ad domum patris mei proficiscaris& ad familiam meam; ut accipias uxorem filio meo.

39. Quum autem dixissem domino meo, fortassis mulier illa non est sequutura me:

40. Dixit *ille* mihi; Jehova, in cujus conspectu indesinenter ambulavi, mittet Angelum suum tecum, & secundabit viam tuam, ut accipias uxorem filio meo è familia mea, & è domo patris mei.

41. Tunc insons eris ab execratione mea; quum veneris ad familiam meam: etsi non dabunt tibi, tamen eris insons ab execratione mea.

42. Veniens ergo hodie ad fontem istum, dixi, Jehova Deus domini mei Abrahami, si tu nunc secundare pergis viam meam per quam ego ambulo.

43. Ecce ego consisto juxta fontem hunc aquæ: si quæ virgo erit mox egressura ad hauriendum *aquam*, quæ, ubi dixero ipsi, da mihi quæso bibendum parum aquæ ex hydria tua,

44. Respondeat mihi, cùm tu bibe, tum etiam camelis tuis hauriam; ea ipsa *sit* uxor, quam præstituit Jehova filio domini mei.

45. Ego nondum absolveram loqui cum animo meo, quum ecce Ribka egressa est *habens* hydriam suam super humerum suum, descendénsque ad fontem hausit: dixi autem ei, da mihi bibendum quæso:

46. Illa verò festinanter demittens hydriam suam à se, dixit, bibe, etiamque camelis tuis bibendum dabo· & postquam biberam, etiam camelis bibendum dedit.

47. Quare rogavi eam dicens, filia cujus es? & illa, filia, inquit, Bethuelis filii Nachoris, quem peperit ei Milca, & imposui monile istud naso ejus, & armillas manibus ejus.

48. Et inclinato vertice *adoravi* incurvans me Jehovæ, ac benedixi Jehovæ Deo domini mei Abrahami, quòd duxisset me per viam veram, ad accipiendum filiam fratris domini mei pro filio ipsius.

49. Nunc igitur si estis porrò exerciturí benignitatem&fidem erga dominum meum, indicate mihi, sin autem minùs, indicate mihi, ut convertam me ad dexteram vel ad sinistram.

50. Cui respondens Laban & Bethuel dixerunt, à Jehova profecta est hæc res: non possumus eloqui tibi malum, aut bonum.

51. Ecce Ribka tibi exposita *est*, accipe & abi; sítque uxor filio domini tui, quemadmodum loquutus est Jehova.

52. Itaque factum est, quum audivisset servus Abrahami verba eorum, ut *adorans* incurvaret se Jehovæ ad terram *usque*:

53. Et depromens servus ille instrumenta argentea & instrumenta aurea, ac vestes, traderet Ribkæ; similiter res pretiosas daret fratri ejus & matri ejus.

54. Deinde comederunt & biberunt ipse & viri illi, qui cum ipso *erant*, ac pernoctaverunt, quum autem *postero* mane surrexissent, dixit *servus ille*, dimittite me ad dominum meum.

55. Dicente verò fratre ipsius *Ribkæ* & matre ipsius, Residcat hæc puella nobiscum *aliquot* dies, saltem decem, postea abitura est:

56. *Ille* dixit eis, ne remoremini me, quum Jehova secundaverit viam meam: dimittite me ut abeam ad dominum meum.

57. Tunc dixerunt, advocemus puellam ipsam, & interrogemus os ejus:

58. Et advocantes Ribkam dixerunt ei, vísne proficisci cum hoc viro? quæ dixit, Proficiscar.

59. Dimittentes itaque Ribkam sororem suam & nutricem ejus; cum servo Abrahami ac viris ejus:

60. Benedixerunt Ribkæ, dicentes ei, tu soror nostra mater esto mille myriadum; & hæredi-

hæreditario jure poſſideat ſemen tuum portam inimicorum ſuorum.

61. Surgens verò Ribka,& puellæ ejus inſederunt camelis, ut ſequerentur virum illum: acceptáque ſervus ille Ribkâ abiit.

62. Jitzchak autem veniebat ex ambulatione ad puteum Lachairoi: (nam ipſe habitabat in regione meridiana *Canahanæa*:)

63. Quò egreſſus erat Jitzchak ad meditandum in agro, appetente veſperâ: quúmque ſublatis oculis ſuis reſpiceret, ecce camelos venientes.

64. Ribka verò ſublatis oculis ſuis, quum videret Jitzchakum, dejecit ſe de camelo.

65. Quum illa dixiſſet ſervo, quiſnam eſt vir ille, qui ambulat in agro obviam nobis? ſervúſque dixiſſet, is *eſt* dominus meus: & accepto peplo operuit ſe.

66. Tunc enarravit ſervus ille Jitzchako omneis res, quas fecerat.

67. Et introducens eam Jitzchak in tentorium illud, *quod fuerat* Saræ matris ſuæ, accepit Ribkam, ut eſſet ſibi uxor, & amavit eam: ſic conſolatus eſt ſe Jitzchak poſt *obitum* matris ſuæ.

CAPUT XXV.

Liberi Abrahami ex Ketura. Ejus mors. Naſcuntur Iſaaco Heſau & Jahakob.

PErgens verò Abraham, accepit uxorem, cujus nomen Ketura.

2. Quæ peperit ei Zimranem, & Jokſchanem,& Medanem,& Midianem, Jiſchbakum quoque, & Schuachum.

3. Jokſchan autem genuit Schebam & Dedanem: filii verò Dedanis fuerunt Aſchurim, & Letuſchim, & Leummim.

4. Filii autem Midianis Hepha, & Hepher, & Chanoc, & Abidah, & Edaha: omnes hi *fuerunt* filii Kethuræ.

5. Dederat autem Abraham, quicquid *erat* ſibi, Jitzchako;

6. Filiis verò concubinarum uxorum, quas habuit, dedit Abraham dona, ac dimiſit eos à Jitzchako filio ſuo, dum adhuc viveret, Orientem verſùs, ad regionem Orientalem *incolendam*.

7. Hoc autem *eſt* tempus annorum vitæ Abrahami, quibus vixit, centum ſeptuaginta quinque anni.

8. Poſtea exſpirans, mortuus eſt Abraham in canitie bona, ſenio ſatur: & aggregatus eſt ad populareis ſuos.

9. Nam ſepeliverunt eum Jitzchak & Jiſchmahel filii ejus *elatum* in ſpeluncam Macpelæ, in agrum Hephronis filii Tzocharis Chitthæi, qui *eſt* è regione Mamræ.

10. Agrum, *inquam*, illum, quem emerat Abraham à filiis Chethi: ibi ſepultus eſt Abraham cum Sara uxore ſua.

11. Fuítq; poſt mortem Abrahami, ut benediceret Deus Jitzchako filio ejus: habitabat autem Jitzchak juxta puteum Lachai roi.

12. Atque hæ *ſunt* generationes Jiſchmahelis filii Abrahami; quem peperit Hagar Ægyptia ancilla Saræ Abrahamo.

13. Hæc, inquam, nomina filiorum Jiſchmahelis, de nominibus ipſorum, *quæ impoſita ſunt* generationibus ipſorum: primogenitus Jiſchmahelis Nebajoth, tum Kedar, & Adbeel, & Mibſan.

14. Et Miſchmah, & Duma, & Maſſa.

15. Chadar, & Thema, Jethur, Naphiſch, & Kedma.

16. Hi fuerunt filii Jiſchmaelis, & hæc nomina eorum indita villis & caſtellis ipſorum, duodecim principes per nationes ſuas:

17. Hi autem ſunt anni vitæ Jiſchmahelis, centum triginta ſeptem anni: deinde exſpirans mortuus eſt, & aggregatus ad populareis ſuos:

18. Qui habitaverunt à Chavila Schurem uſque, quod *deſertum eſt* è regione Ægypti, *& inde* uſque, quà venis in Aſſyriam: ex adverſo omnium fratrum ſuorum accidit ei *habitatio*.

19. Hæ verò *ſunt* generationes Jitzchaki, filii Abrahami: Abraham genuit Jitzchakum.

20. Erat autem Jitzchak natus quadraginta annos, quum acciperet Ribkam, filiam Bethuelis Syri, ex Padane Syriæ; ſororem Labanis Syri, uxorem ſibi.

21. Poſtea ſupplex Jitzchak oravit Jehovam, ob uxorem ſuam, eò quòd ſterilis *eſſet*: & exoratus eſt illi Jehova, ita ut conceperit Ribka uxor ejus.

22. Quúmque inter ſe conquaſſarent filii ejus in ea, dixit, ſi ſic *eſt*, quare *hac conditione ſum* ego? itaque abiit ad conſulendum Jehovam.

23. Jehova autem dixit ei, duæ gentes *ſunt* in ventre tuo, & duæ nationes, *editæ* ex viſceribus tuis ſeparabuntur, quarum natio una robuſtior erit alterâ, & major ſerviet minori.

24. Completis itaque diebus ejus ad pariendum, ecce geminos in ventre ejus.

25. Prodiit autem prior rufus totus ſimilis togæ villoſæ: ideo vocarunt *omnes* nomen ejus Heſauum.

26. Poſtea verò prodiit frater ejus, cujus manus tenebat calcaneum Heſaui, ideo vocat *quiſque* nomen ejus Jahakobum. Erat autem Jitzchak natus ſexaginta annos, quum *Ribka* pareret eos.

27. Deinde quum creviſſent iſti pueri, fuit Heſau vir peritus venationis, vir agreſtis: Jahakob verò vir integer, habitabat in tentoriis.

28. Amabat itaque Jitzchak Heſauum, quia venatio *grata erat* in ore ipſius: Ribka verò amabat Jahakobum.

29. Coquente autem Jahakobo juſculum, veniebat Heſau ex agro, ut erat feſſus:

30. Et dixit Heſau Jahakobo, ſine me haurire quæſo de iſto *edulio* admodum rufo, nam feſſus ſum, idcirco vocavit *quiſque* nomen ejus Edomum.

31. Dicente verò Jahakobo, vende jam hodie tuum jus primogenitorum mihi:

32. Dixit Heſau, ecce ego propero ad mortem: quorſum ergo jus primogenitorum mihi?

33. Et dicente Jahakobo, jura mihi jam hodie, juravit ei: ſic vendidit jus ſuum primogenitorum Jahakobo.

34. Jahakob verò dedit Heſauo panem & juſculum è lentibus, qui comedit ac bibit, deinde ſurgens abiit: ſic contemſit Heſau jus ipſum primogenitorum.

CAPUT XXVI.

Jitzchakus peregrinatur inter Peliſchthæos,

Berſabeam ſecedit, & benedictionis confirmationem accipit.

FUit autem fames in ea regione, præter famem illam priorem, quæ fuerat tempore Abrahami: quapropter profectus eſt Jitzchak ad Abimelecum regem Peliſchthæorum Gerarum.

2. Apparuit autem ei Jehova, & dixit, ne deſcendas in Ægyptum; ſed habita in ea regione, quam dixero tibi.

3. Peregrinare in hac regione, & ero tecum ac benedicam tibi: nam tibi & ſemini tuo dabo omneis regiones iſtas, & præſtabo juramentum illud, quod juravi Abrahamo patri tuo.

4. Multiplicabo enim ſemen tuum, *ut ſit numero*, ſicut ſtellæ cœli, & dabo ſemini tuo omneis regiones iſtas: & benedictas ſe reputabunt in ſemine tuo omnes gentes terræ:

5. Propterea quòd auſcultavit Abraham voci meæ: & obſervavit obſervationem meam, præcepta mea, ſtatuta mea, & leges meas.

6. Conſedit itaque Jitzchak Gerari.

7. Ubi rogantibus viris loci illius de uxore ipſius, dicebat, ſoror mea eſt: nam metuebat dicere, uxor mea *eſt*, ne occidant me (*inquiens*) viri hujus loci propter Ribkam, quòd bonâ formâ ſit.

8. Fuit autem, quum multos dies ibi tranſegiſſet, ut proſpectaret Abimelec Rex Peliſchthæorum per feneſtram: quúmque reſpiceret, ecce Jitzchakum colludentem cum Ribka uxore ſua.

9. Quapropter vocans Abimelec Jitzchakum dixit, omnino ecce uxor tua eſt hæc: & quomodo dixiſti, ſoror mea eſt? cui dixit Jitzchak, *feci*, quia dicebam, *cavendum*, ne moriar propter eam.

10. Tum dixit Abimelec, quid hoc *eſt*, *quod* feciſti nobis? parùm *abſuit*, quin concubuerit unus ex hoc populo cum uxore tua, & nos in reatum induxeris.

11. Præcepítque Abimelec toti populo ſuo, edicendo; qui tetigerit hunc virum, aut uxorem ejus, omnino morte plectetur.

12. Serens autem Jitzchak in terra illa, adeptus eſt eodem anno centuplas menſuras: adeò benedicebat ei Jehova.

13. Sic creſcebat vir ille; & progrediebatur indeſinenter creſcendo, uſque dum creviſſet valde.

14. Fuit enim ipſi poſſeſſio gregum, & poſſeſſio armentorum, & famulitium magnum: quamobrem Peliſchthæi inviderunt ei:

15. Et omneis puteos quos foderant ſervi patris ejus, tempore Abrahami patris ejus, occluſerunt Peliſchthæi, implentes eos pulvere.

16. Et Abimelec indixit Jitzchako, diſcede à nobis, nam multò potentior nobis factus es.

17. Itaque diſceſſit inde Jitzchak; & caſtris poſitis in valle Gerari, conſedit illic.

18. Refodit autem Jitzchak puteos aquarum, quos foderant *ſervi* tempore Abrahami patris ſui, quóſque occluſerant Peliſchthæi poſt mortem Abrahami: & indidit eis nomina, ſecundùm nomina, quæ indiderat eis pater ipſius.

19. Et fodientes ſervi Jitzchaki in ea valle, invenerunt ibi puteum viventis aquæ.

20. Sed contenderunt paſtores Gerari cum paſtoribus Jitzchaki, dicendo, noſtra *eſt* aqua hæc: quamobrem vocavit nomen putei illius Heſek, quia ſpontè litem moverant cum ipſo.

21. Deinde cùm fodiſſent puteum alterum, contenderunt etiam propter illum: quamobrem vocavit nomen ejus Sitnam.

22. Refigens verò inde tentorium, quum effodiſſet puteum alium, non contenderunt propter eum: quapropter vocavit nomen ejus Rechobothas: jam enim, inquit, dilatavit Jehova nobis *terminos*, ut fructuoſi ſimus in hac regione.

23. Poſtea inde aſcendit in Beer-ſchebah.

24. Ubi apparuit ei Jehova illâ ipsâ nocte, & dixit, Ego ſum Deus Abrahami patris tui: ne timeas, nam ego *ſum* tecum, & benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum propter Abrahamum ſervum meum.

25. Exſtructo itaque illic altari, invocavit nomen Jehovæ, tetendítque ibi tentorium ſuum: & foderunt ibi ſervi Jitzchaki puteum.

26. Abimelec autem profectus eſt ad eum Geraro, cum Achuzatho amico ſuo, & Picole principe exercitûs ſui:

27. Et dixit eis Jitzchak, cur veniſtis ad me? cùm vos oderitis me, & dimiſeritis me à vobis?

28. Qui dixerunt, certò perſpeximus eſſe Jehovam tecum: ideo diximus, ſit nunc juſjurandum inter nos, *hoc eſt*, inter nos & te: pangamus itaque fœdus tecum.

29. *Dira tibi imprecare*, ſi nos affeceris malo, quemadmodum non tetigimus te, & quemadmodum te duntaxat bono affecimus, dimiſimúſque te cum pace, ut tu nunc à Jehova benedictus *es*.

30. Quum itaque feciſſet eis convivium, comediſſéntque, & bibiſſent,

31. Surgentes manè, juraverunt alter alteri: duxítque eos Jitzchak, & abierunt ab eo cum pace.

32. Fuit autem eo ipſo die, ut venientes ſervi Jitzchaki nunciarent ei de puteo illo, quem foderant, diceréntque ei, invenimus aquam.

33. Et vocavit illum Schibham: idcirco nomen civitatis illius eſt Beer-ſchebah, ad hunc uſque diem.

CAPUT XXVII.

Jahakob matris conſilio uſus, præripit Heſauo benedictionem, inde odium Heſaui ad fratrem, conſilium de eo ablegando.

QUum autem eſſet Heſau natus quadraginta annos, duxit uxorem Jehuditham filiam Beeri Chitthæi; & Baſmatham filiam Elonis Chitthæi:

2. Quæ fuerunt amariſſimæ animis Jitzchaki & Ribkæ. *Caput* XXVII.

3. Deinde fuit, quum ſenuiſſet Jitzchak, & caligarent oculi ejus, adeò ut non videret; ut vocans Heſauum filium ſuum majorem, diceret ei, fili mi; atque *hic* illi, ecce me, inquit:

4. Tum dixit *ille*, ecce nunc ſenui, non novi diem mortis meæ.

5. Jam itaque ſume quæſo inſtrumenta tua, pharetram tuam, & arcum tuum: exiénſque in agrum, venare mihi venationem:

6. Et para mihi cupedias, quemadmodum diligo,

diligo,

diligo, & adfer ad me, ut comedam: & benedicet tibi anima mea antequàm moriar.

7. (Ribka verò audiebat, quum alloqueretur Jitzchak Hesauum filium suum,) abiit ergo Hesau in agrum, ad venandum venationem, quam afferret.

8. Interea Ribka alloquuta est Jahakobum filium suum, dicendo: ecce, audivi patrem tuum loquentem cum Hesauo fratre tuo, dicendo,

9. Affer mihi venationem, & para mihi cupedias, quas comedam; pòst benedicam tibi coram Jehova, priusquàm moriar.

10. Nunc itaque fili mi, ausculta voci meæ; rei, quam ego præcipio tibi.

11. Abi nunc ad gregem, & acceptos, inde adfer mihi duos hœdos lactentes optimos; ut ex eis parem cupedias patri tuo, quemadmodum diligit.

12. Sic adfer ad patrem tuum, & comedet: ut benedicat tibi antequàm moriatur.

13. Sed dixit Jahakob Ribkæ matri suæ, En Hesau frater meus, vir pilosus est, ego verò *sum* vir glaber:

14. Fortassis palpabit me pater meus, & videbor in oculis ejus tanquam planus: sic adducam super me maledictionem, non autem benedictionem.

15. Cui dixit mater ejus: super me *adveniat* maledictio tua fili mi: tantùm ausculta voci meæ, & abi, accipe, *adfer* ad me.

16. Abiens ergo, accepit, & attulit matri suæ: paravítque mater ejus cupedias, quemadmodum diligebat pater ejus.

17. Deinde acceptis Ribka vestimentis Hesaui filii sui majoris desideratissimis, quæ *erant* apud se domi, induit Jahakobum filium suum minorem.

18. Pellibúsque hœdorum lactentium induit manus ejus; & glabritiem colli ejus:

19. Et posuit cupedias illas, quas paraverat cum pane: in manu Jahakobi filii sui.

20. Sic veniens ad patrem suum dixit, pater mi: quo dicente, ecce me, quis es tu, fili mi?

21. Dixit Jahakob patri suo, ego *sum* Hesau primogenitus tuus, feci quemadmodum edixisti mihi: surge nunc, sede, & comede de venatione mea, ut benedicat mihi anima tua.

22. Dixit verò Jitzchak filio suo, quàm jam citò invenisti, fili mi? *& ille, certè,* inquit: quia fecit Jehova Deus tuus, ut obveniret mihi.

23. Tum dixit Jitzchak Jahakobo, accede nunc, ut palpem te, fili mi; túne is *es?* filius meus Hesau, nécne?

24. Accessit ergo Jahakob ad Jitzchakum patrem suum, qui palpavit eum, & dixit: hæc vox vox *est* Jahakobi, at hæ manus, *sunt* manus Hesaui.

25. Non tamen agnovit eum, eò quòd essent manus ejus similes manibus Hesaui, fratris ejus, pilosæ: quare benedixit ei.

26. Quum enim dicenti tu is es? filius meus Hesau? respondisset Jahakob, sum;

27. Dixit, admove mihi, & comedam de venatione filii mei, ut benedicat tibi anima mea, & admovente eo *cibum*, comedit, vinúmque afferente, bibit.

28. Postea edixit ei Jitzchak pater ejus: accede nunc, & osculare me, fili mi.

29. Accedente igitur eo & osculante illum, odoratus *Jitzchak* odorem vestimentorum ejus, benedixit ei: ac dixit, vide, odor filii mei, cui benedixit Jehova, *est* sicut odor agri.

30. Det itaque Deus ipse tibi de rore cœli, variáque pinguedine terræ, & copiam frumenti ac musti.

31. Serviant tibi populi, & incurvent se tibi nationes honorem exhibentes, esto herus fratribus tuis, & incurvent se tibi filii matris tuæ: maledicentium tibi quisque maledictus *esto,* & qui benedixerit tibi, esto benedictus.

32. Fuit autem, quum absolvisset Jitzchak benedicere Jahakobo, fuit, inquam, vix dum egresso prorsus Jahakobo à facie Jitzchaki, patris sui, ut Hesau rediret à venatione sua.

33. Itaque paravit ipse quoque cupedias, & attulit patri suo, dixítque patri suo, surgat pater meus, & comedat de venatione filii sui, ut benedicat mihi anima tua,

34. Dicente verò ei Jitzchako patre ejus, quis *es* tu? dixit ego *sum* filius tuus, primogenitus tuus, Hesau.

35. Tunc contremuit Jitzchak tremore magno admodum, & dixit, quis, ubínam ille *est?* qui venatus venationem, attulit mihi, de qua tota comedi, antequàm venires, & cui benedixi? etiam benedictus erit.

36. Audiens autem Hesau verba patris sui, exclamavit clamore magno, & amaro admodum, dixítque patri suo, benedic mihi, mihi quoque, pater mi.

37. Qui dixit, venit frater tuus per fraudem, & abstulit benedictionem tuam.

38. Quapropter dixit *Hesau*, an quia vocatum est nomen ejus Jahakob, supplantaverit me jam secundò? primogeniti jus meum abstulerat, & ecce modò abstulit benedictionem meam: deinde dixit, annon penes te reservâsti mihi benedictionem?

39. Respondens autem Jitzchak, dixit Hesauo, en, herum constitui eum tibi, & omneis fratres ejus tradidi ei servos, frumento quoque ac musto fulcivi eum: tibi igitur jam quid facerem fili mi?

40. Dicebat verò Hesau patri suo, an benedictio unica tibi est, pater mi? benedic mihi, mihi quoque, pater mi: & sublatâ Hesau voce suâ, flebat.

41. Respondens itaque Jitzchak pater ejus, dixit ei: ecce præpinguis soli *erit* habitatio tua, & rore cœli perfusa supernè.

42. Sed gladio tuo vives, & fratri tuo servies: erit tamen, quum planxeris, ut rumpendo excutias jugum ejus è collo tuo.

43. Intestino autem odio prosequutus est Hesau Jahakobum, propter istam benedictionem, quâ benedixerat ei pater ejus: & dixit Hesau cum animo suo, appropinquant dies luctûs patris mei, tunc occidam Jahakobum, fratrem meum.

44. Cúmque nunciata essent Ribkæ verba Hesaui, filii sui majoris; mittens, vocavit Jahakobum filium suum minorem, dixítque ei, ecce Hesau frater tuus se mox consolaturus esset de te, occidendo te.

45. Nunc itaque fili mi, ausculta voci meæ; & surgens fugâ te eripe ad Labanem fratrem meum Charanem:

46. Ut habites cum eo dies paucissimos,

usque dum avertatur excandescentia fratris tui.

47. Dum aversâ irâ fratris tui à te, oblitus fuerit ejus, quod fecisti ipsi, postea mittens, recipiam te inde: quare orbarer etiam utroque vestrûm die uno?

48. Jitzchako verò dixit Ribka, tædet me vitæ meæ propter Chitthæas: si accipiet Jahakob uxorem de Chitthæis, quales istæ *sunt*, de filiabus regionis istius, quorsum mihi vita?

CAPUT XXVIII.

Jacobi peregrinatio in Mesopotamiam. Visio scalæ cœlestis in via, in qua confirmatur divinis promissionibus.

Vocans itaque Jitzchak Jahakobum, ut benediceret ei; præcepit ei, ac dixit ei, ne accipito uxorem de filiabus Cenahanæorum.

2. Surge, abi in Padanem Syriæ, in domum Bethuelis, avi materni tui, & accipe tibi inde uxorem de filiabus Labanis, avunculi tui.

3. *Deus* autem fortis omnipotens benedicat tibi, fructuosúmque te reddat, ac multiplicet, ut *pater* sis cœtui populorum.

4. Détque tibi benedictionem Abrahami, tibi *inquam* & semini tuo tecum: ut hæreditario jure possideas terram peregrinationum tuarum, quam Deus dedit Abrahamo.

5. Sic dimisit Jitzchak Jahakobum, ut abiret in Padanem Syriæ ad Labanem filium Bethuelis Syrum, fratrem Ribkæ matris Jahakobi, & Hesaui.

6. Videns autem Hesau, Jitzchakum benedixisse Jahakobo, & dimisisse eum in Padanem Syriæ ad accipiendum sibi inde uxorem: quúmque ei benediceret, interdixisse ei, dicendo; ne accipias uxorem de filiabus Cenahanæorum:

7. Jahakobum verò auscultantem patri suo ac matri suæ, abiisse in Padanem Syriæ:

8. Videns quoque Hesau malas videri filias Cenahanæorum in oculis Jitzchaki patris sui:

9. Abivit Hesau ad Jischmahelitas: & accepit Machalatham filiam Jischmahelis filii Abrahami, sororem Nebajothi, præter *superiores* uxores suas, uxorem sibi.

10. Verùm Jahakob profectus è Beer-schebah, ut iret Charanem,

11. Incidit in quendam locum, ubi pernoctavit, quia occiderat Sol, & accipiens de lapidibus illius loci, disposuit cervical sibi, ita cubuit in eo loco.

12. Eóque somniante, ecce scalam constitutam in terra, cujus summitas pertingebat ad cœlum: & ecce Angelos Dei ascendentes & descendentes per eam.

13. Ecce autem Jehovam stantem supra eam, qui dixit, Ego *sum* Jehova, Deus Abrahami, patris tui, & Deus Jitzchaki: hanc ipsam terram, in qua tu cubas, tibi dabo, & semini tuo:

14. Eritque semen tuum, *numero*, sicut pulvis terræ, adeò ut erumpas, *multitudine*, in Occidentem, & in Orientem, & in Septentrionem, & in Meridiem: & benedicentur in te omnes familiæ terræ, id est, in semine tuo.

15. Ecce autem ego *sum* tecum, ut servem te quocunque iveris, & reducam te in hanc ipsam terram: non enim deseram te usque dum perfecero, quæ eloquutus sum tibi.

16. Quum itaque evigilaret Jahakob à somno suo, dixit, certè *est* Jehova in hoc loco: attamen ego nesciveram.

17. Postea ductus reverentiâ, dixit, quàm reverendus *est* hic locus? nihil *est* hic *locus*, nisi domus Dei, & hæc porta cœli *est*.

18. Et manè surgens Jahakob, eodem matutino, accepit illos lapides, quos disposuerat pro cervicali sibi, & disposuit eos *in* statuam; & effudit oleum in summitatem ejus.

19. Vocavítque nomen loci illius Bethelem: siquidem Luz *erat* nomen civitatis illius antè.

20. Præterea vovit Jahakob votum dicendo: Quum fuerit Deus mecum, & servaverit me in via ista, quâ ego profecturus sum, deder ítque mihi panem ad comedendum, & vestimentum ad induendum.

21. Reversúsque fuero prosperè ad domum patris mei, denique fuerit mihi Jehova Deus;

22. Tum hæc strues lapidum, quam disposui in statuam, erit domus Dei: & quicquid dederis mihi, ejus decimas omnino sum daturus tibi.

CAPUT XXIX.

Jahakob servit Labani pro Rachele. Substituitur Lea; hæc fœcunda, illa sterilis.

Deinde sublatis Jahakob pedibus suis, perrexit in regionem Orientalem.

2. Quum autem circumspiceret, ecce puteum in quodam agro; & ecce ibidem tres greges pecudum recubantes juxta illum, quia de illo puteo adaquabantur greges; & lapidem magnum super os illius putei.

3. Congregari enim solebant illuc omnes greges, & devolventes *pastores* lapidem illum ab ore illius putei, adaquabant pecudes: postea reponebant eundem lapidem super os putei in locum suum.

4. Tum dicenti illis Jahakobo, fratres mei, unde estis? dixerunt, ex Charane sumus.

5. Et ille eis, nostisne, inquit, Labanem filium Nachoris? qui dixerunt, novimus.

6. Deinde dixit eis, an ei rectè *est*? qui dixerunt rectè, & ecce Rachelam filiam ejus advenientem cum pecudibus.

7. Tunc dixit, en adhuc dies multus *est*, nec tempus congregandi pecoris: adaquate has pecudes, & abeuntes pascite.

8. Illi autem dixerunt, non possumus, usque dum congregati fuerint omnes greges, & devolverint *pastores* istum lapidem ab ore putei: tum adaquabimus pecudes.

9. Ipso adhuc loquente cum illis: advenit Rachel cum pecudibus, quæ *erant* patris sui; nam pascebat illas.

10. Fuítque quum videret Jahakob Rachelam filiam Labanis avunculi sui, & pecudes Labanis avunculi sui *advenisse*: ut accedens Jahakob, devolveret lapidem illum ab ore putei, & adaquaret pecudes Labanis avunculi sui.

11. Quúmque osculatus Jahakob Rachelam, sublatâ voce suâ flevisset,

12. Indicavit Jahakob Rachelæ se cognatum esse patris ipsius, & se esse Ribkæ filium: illa verò cucurrit, ut nunciaret patri suo.

13. Fuit itaque, quum audiret Laban nuncium de Jahakobo, filio sororis suæ, ut accur-

rens

rens obviam ei amplexaretur, atque oscula-
retur eum, introduceretque eum in domum
suam: tunc enarravit Labani omnes res istas.
14. Et dixit ei Laban, profecto os meum
& caro mea *es*: sic mansit apud eum mensem
integrum.
15. Deinde dixit Laban Jahakobo, an quia
cognatus meus *es*, ideo gratis mihi serviturus
esses? indica mihi, quæ merces tua *futura sit*.
16. *Erant* autem Labani duæ filiæ; nomen
majoris Lea, & nomen minoris Rachel:
17. *Erántque* oculi Leæ teneri: sed Rachel
erat pulcra forma & pulcra aspectu.
18. Amans itaque Jahakob Rachelam, di-
xit, Serviam tibi septem annos pro Rachela
filia tua minore.
19. Cui dixit Laban, meliùs fuerit me tra-
dere eam tibi, quàm ut tradam eam viro al-
teri: mane apud me.
20. Ita servivit Jahakob pro Rachela se-
ptem annos, qui visi sunt in oculis ejus tan-
quam dies paucissimi, propterea quòd ama-
bat eam.
21. Quum autem Labani dixisset Jahakob,
Cedo uxorem meam, quoniam completi
sunt dies mei, ut congrediar cum ea:
22. Congregatis Laban omnibus viris il-
lius loci, fecerat convivium.
23. Sed fuerat vespere, ut accipiens Leam
filiam suam, introduceret eam ad illum: qui
congressus est cum ea:
24. Dederat autem illi Laban Zilpam an-
cillam suam, *ut esset* Leæ filiæ suæ ancilla.
25. Quapropter fuerat manè, quum ecce
ista *agnosceretur* Lea; ut diceret *Jahakob*
Labani, quid hoc *est*, *quod* fecisti mihi? nonne
pro Rachela servio apud te? quare igitur de-
cepisti me?
26. Cui dixit Laban, non ita fieri solet in
loco nostro, ut detur minor *natu* ante pri-
mogenitam.
27. Comple septimanam hujus: tum dabi-
mus tibi etiam illam pro servitute, quâ ser-
vies apud me adhuc septem annos alteros.
28. Quum itaque sic faciens Jahakob, com-
plevisset septimanam hujus: dedit Laban ei
Rachelam filiam suam, *ut esset* ei uxor.
29. Dedítque Laban Rachelæ filiæ suæ Bil-
ham ancillam suam, *ut esset* ei ancilla.
30. Itaque & congressus est Jahakob cum
Rachela, & amavit Rachelam præ Lea; ser-
vivítque apud illum septem annos prætérea
alteros.
31. Videns autem Jehova exosam esse Le-
am, aperuit vulvam ejus: at Rachel *erat* ste-
rilis.
32. Nam concepit Lea, & peperit filium,
cujus vocavit nomen Reübenem: dicebat
enim, *sic vocandus est*, eò quòd respexit Jeho-
va ad afflictionem meam, nunc enim me ama-
bit vir meus.
33. Postea iterum concepit, pepérítque
filium; & dixit, quia audivit Jehova me esse
exosam, ideo dedit mihi etiam hunc; itaque
vocavit nomen ejus Schimhonem.
34. Deinde concepit rursus, pepérítque fi-
lium, & dixit, nunc demum se adjunget mihi
vir meus, cùm filios treis ipsi pepererim:
idcirco *ille* vocavit nomen ejus Levin.
35. Post concepit denuò, pariénsque filium
dixit, celebrabo hac vice Jehovam, idcirco
vocavit ejus nomen Jehudam: tum verò de-
stitit parere.

CAPUT XXX.

Æmulatio sororum, variæ Jahakobi cum Socero pactiones, in quibus Jahakob divinitus juvatur.

QUum autem videret Rachel se non pare-
re Jahakobo, æmulata est Rachel sorori
suæ, dixítque Jahakobo, cedo mihi liberos,
sin minùs, morior.
2. Sed accensa est ira Jahakobi in Rache-
lam: adeò ut diceret, an loco Dei *sum* ego?
qui prohibuit à te fructum ventris.
3. Quapropter dixit *Rachel*, ecce ancillam
meam Bilham, congredere cum ea, ut pariat
super genua mea, & liberos consequar ego
quoque ex ea:
4. Deditque ei Bilham ancillam suam pro
uxore: & congressus est cum ea Jahakob.
5. Ita concepit Bilha, & peperit Jahakobo
filium.
6. Tunc dixit Rachel, causam meam egit
Deus, etiamque exaudivit vocem meam,
dans mihi filium: idcirco vocavit nomen ejus
Danem.
7. Deinde concepit iterum, pepérítq; Bilha
ancilla Rachelæ, filium secundum Jahakobo:
8. Et dixit Rachel, Luctationibus divinis
luctata sum cum sorore mea etiamque valui;
qua propter vocavit nomen ejus Naphtha-
lim.
9. Videns autem Lea se destitisse parere;
similiter accepit Zilpam ancillam suam, &
dedit eam Jahakobo pro uxore.
10. Pepérítque Zilpa ancilla Leæ, Jahako-
bo filium:
11. Ideóque dixit Lea, venit turma: &
vocavit nomen ejus Gadem,
12. Iterum pariente Zilpâ ancillâ Leæ, fi-
lium secundum Jahakobo:
13. Dixit Lea, beatè *est* mihi, nam beatam
prædicabunt me mulieres: idcirco vocavit
nomen ejus Ascherem.
14. Quum autem abiens Reüben tempori-
bus messis triticeæ, invenisset amabiles *flores*
in agro, eósque attulisset ad Leam matrem
suam: dixit Rachel Leæ, da quæso mihi de
floribus amabilibus filii tui.
15. *Hæc* autem illi, an parùm videtur, in-
quit, te recepisse virum meum? an etiam ca-
pias flores filii mei amabiles? cui dixit Ra-
chel, propterea cubet ille tecum hac nocte
pro amabilibus *floribus* filii tui.
16. Redeunte itaque Jahakobo ex agro
vespere, egrediens Lea obviam ei dixit,
congressurus es mecum, nam omnino mer-
cede conduxi te pro amabilibus *floribus* filii
mei: cubuítque cum ea nocte illâ.
17. Deus verò exaudivit Leam: concepit
enim, pepéritque Jahakobo filium quintum:
18. Et dixit Lea, Deus reddidit mercedem
meam, postquàm dedi ancillam meam viro
meo: ideóq; vocavit nomen ejus Jissacarem:
19. Deinde concepit rursus Lea, pepérítq;
filium sextum Jahakobo:
20. Et dixit Lea donavit me Deus, me *in-
quam* donatione bonâ; nunc tandem coha-
bitabit mecum vir meus, quia peperi ei sex
filios: idcirco vocavit nomen illius Zebulo-
nem.
21. Postremò verò peperit filiam, & vo-
cavit nomen ejus Dinam.
22. Recordatus autem est Rachelæ Deus:
& exaudiens eam Deus, aperuit vulvam ejus.

 23. Con-

23. Concepit enim, peperítque filium: & dixit, recepit Deus opprobrium meum.

24. Vocavítque nomen illius Josephum, dicendo; addat mihi Jehova filium alterum:

25. Fuit autem, quum peperisset Rachel Josephum; ut diceret Jahakob Labani, dimitte me, ut abeam in locum meum, & ad regionem meam.

26. Da uxores meas, pro quibus servivi tibi, & natos meos, ut abeam: tu enim nôsti quâ servitute servivi tibi.

27. Dixit verò ei Laban, si nunc inveni gratiam in oculis tuis (experimento didici, ut benedixerit mihi Jehova tuâ causâ)

28. Dixit igitur; definitam mercedem tuam impone mihi, & dabo.

29. Cui *Jahakob*, tu novisti, inquit, quomodo servierim tibi; & quale fuerit pecus tuum apud me.

30. Nam exiguum, quod erat tibi ante adventum meum, id erupit in multitudinem, quia benedixit Jehova tibi ad *illatum* pedem meum: jam verò quando rem facturus sum ego similiter pro familia mea?

31. Dicenti verò *Labani*, quid dabo tibi? dixit Jahakob, ne dederis mihi quicquam, si facturus es mihi rem hanc, iterum pascam gregem tuum, *atque* custodiam.

32. Transeunte me per universum gregem tuum hodie, remove inde omnem parvam pecudem punctulis respersam, & latis maculis interstinctam, omnémque parvam pecudem fuscam inter oves, & latis maculis interstinctam, ac punctulis respersam inter capras: ut *talium posthac* sit merces mea.

33. Sic attestabitur mihi justitia mea in posterum coram te, quum accedes ad *inspiciendum* mercedem meam: quicquid non punctulis respersum, & latis maculis interstinctum, aut *præterea* fuscum inter oves fuerit apud me, id furtivum *esto*.

34. Cui dixit Laban, en: ô utinam sit, quemadmodum dixisti.

35. Quum itaque removisset *Laban* eodem die hircos varios cruribus, & latis maculis interstinctos, omneisque capras punctulis respersas & latis maculis interstinctas, omne, in quo *erat* alba nota, præterea omne fuscum inter oves, tradidit ea in manum filiorum suorum.

36. Interposuítque iter trium dierum inter se & Jahakobum: pavítque Jahakob pecudes Labanis residuas.

37. Accepit autem sibi Jahakob baculos ex alba populo virentes, corylóque, & platano: & decorticavit in eis spatia decorticationis alba, denudando alburnum, quod *erat* in baculis illis.

38. Postea baculos illos, quos *ita* decorticaverat, collocabat in canalibus & in aqualiculis: quum venirent pecudes ad bibendum, è regione pecudum *collocabat*, ut incalescerent venientes ad bibendum.

39. Ita incalescebant pecudes ad baculos illos: pariebántque pecudes *partus* varios cruribus, punctulis respersos, & latis maculis interstinctos.

40. Deinde hos agnos separabat Jahakob, obvertebátque ora pecudum, pecudum, *inquam*, Labanis, ad varias cruribus & ad omneis fuscas: sibi autem collocabat greges seorsim, nec obvertebat eas versùs pecudes Labanis.

41. Evenit autem quandocunque incalescebant pecudes compactæ corpore, ut poneret Jahakob virgas illas ante oculos istarum pecudum in canalibus: ut incalescerent ipsæ ad baculos illos:

42. Sed quum serò coibant pecudes, non poneret: sic erant serotinæ Labanis, compactæ verò *corpore* Jahakobi.

43. Itaque erupit vir ille *in multitudinem* quàmplurimùm: fuerúntque ei greges multi, ancillæque, & servi, & cameli, & asini.

CAPUT XXXI.

Jahakob de reditu cogitat, quem persequitur Laban, qui tandem fœdere pacis inito, discedit.

SEd quum audivisset Jahakob verba filiorum Labanis, dicentium, accepit Jahakob quicquid *erat* patris nostri: & ex eo, quod *erat* patris nostri, acquisivit omnem istam gloriam:

2. Vidissétque Jahakob vultum Labanis, quòd ecce non erat erga ipsum sicut antea:

3. Denique edixisset Jehova Jahakobo, revertere in regionem patrum tuorum, & ad cognationem tuam, & ero tecum:

4. Mittens Jahakob accersivit Rachelam & Leam in agrum ad gregem suum:

5. Et dixit eis, video ego vultum patris vestri non esse erga me sicut antea: tum Deus patris mei fuit apud me.

6. Atqui vos nôstis, omni facultate meâ *me* serviisse patri vestro:

7. Patrem autem vestrum illusisse mihi, & mutâsse mercedem meam decies; quàmvis non permiserit ei Deus, ut damno afficeret me:

8. Quum ita diceret, punctulis respersorum *esto* merces tua, tum peperisse pecudes omneis punctulis respersos fœtus: quum verò sic diceret, variorum cruribus *esto* merces tua, tum peperisse omneis pecudes varios cruribus:

9. Ita eripuisse Deum pecus patris vestri, & tradidisse mihi.

10. Fuit enim, quo tempore incalescunt pecudes, ut attollens oculos meos viderem per somnium, ecce autem hircos istos, qui pecudes ineunt varios cruribus, punctulis respersos, & *quasi* grandine guttatos.

11. Dixit autem mihi Angelus Dei ipsius per somnium, Jahakob, cui dixi, ecce me:

12. Et *ille*, attolle nunc, inquit, oculos tuos, & respice hircos omneis istos, qui ineunt pecudes, *sunt* cruribus varii, punctulis respersi, & *quasi* grandine guttati: nam vidi quicquid Laban facit tibi.

13. Ego *sum Deus* ille fortis, *Deus* Bethelis, ubi unxisti statuam, ubi vovisti mihi votum: nunc surge, exi è regione hac, & redi in regionem cognationis tuæ.

14. Tunc respondens Rachel, & Lea, dixerunt ei, an adhuc nobis *est futura* pars, & hæreditas in domo patris nostri?

15. Nónne extraneæ reputatæ fuimus ab ipso, quum venderet nos? etiámne exederit indesinenter pecuniam nostram?

16. Nam omnes hæ divitiæ, quas eripuit Deus *transferens* à patre nostro, nostræ *sunt*, & filiorum nostrorum: quare nunc, quicquid Deus edixit tibi, fac.

17. Surgens itaque Jahakob, sublatos filios suos, & uxores suas imposuit camelis:

18. Et

18. Et abduxit univerſum pecus ſuum, omnéſque facultates ſuas, quas comparaverat, pecus acquiſitionis ſuæ, quam comparaverat in Padane Syriæ, ut proficiſceretur ad Jitzchakum patrem ſuum, in regionem Cenahanis,

19. Laban autem abierat ad tondendum oves ſuas; itaque furata eſt Rachel imagines, quæ *erant* patris ſui;

20. Jahakob verò ſurripiens ſe furtim, fefellit animum Labanis Syri, eò quòd non indicaviſſet ei *quiſquam* ipſum aufugere.

21. Sic fugit ipſe, cum omnibus, quæ habebat, & ſurgens trajecit flumen ipſum: obverſaque facie contendit ad montem Gilhadis.

22. Sed quum renunciatum eſſet Labani die tertio, fugere Jahakobum,

23. Aſſumens cognatos ſuos ſecum, perſequutus eſt eum itinere ſeptem dierum: & aſſequutus eſt eum in monte Gilhadis:

24. Veniens autem Deus ad Labanem Syrum in ſomnio nocturno, dixerat ei, cave tibi, ne loquaris cum Jahakobo ſive bonum ſive malum.

25. Itaque aſſequutus Laban Jahakobum; prout Jahakob fixerat tentorium ſuum in monte illo, ſic Laban fixit cum cognatis ſuis in monte Gilhadis.

26. Tum dixit Laban Jahakobo, quid feciſti, quòd ſurripiens te, fefelliſti animum meum? & abduxiſti filias meas quaſi mancipatas armis?

27. Cur clàm fugiſti, & furtim ſurripuiſti te à me? neque indicâſti mihi, ut dimitterem te cum lætitia, & cum canticis, inſtructus tympano, & citharâ,

28. Neq; permiſiſti mihi, ut oſcularer filios meos & filias meas? nunc *verò* ſtultè feciſti.

29. Eſſet in poteſtate manûs meæ malo vos afficere: ſed Deus patris veſtri heſternâ nocte alloquutus eſt me, dicendo, cave tibi, ne loquaris cum Jahakobo ſive bonum, ſive malum.

30. Nunc autem *eſto*, omnino abieris, quia ſummo deſiderio tenebaris *eundi* in domum patris tui: quare furatus es Deos meos?

31. Reſpondens verò Jahakob, dixit Labani, *clàm fugi*, quia timui; dicebam enim, *videndum eſſe mihi*, ne vi abriperes filias tuas à me.

32. Apud quem inveneris Deos tuos, non eſt victurus, coram cognatis noſtris recognoſce, quid tuum *ſit* apud me, & recipe tibi: non enim ſciebat Jahakob Rachelam furatam eſſe illos.

33. Ingreſſus itaque Laban in tentorium Jahakob, & in tentorium Leæ, & in tentorium duarum ancillarum, non invenit eos, egrediens autem è tentorio Leæ, venit in tentorium Rachelæ:

34. (Rachel verò acceptas imagines illas poſuerat in clitellis cameli ſui, ſedebátque ſuper illas *imagines:*) & contrectavit Laban totum tentorium illius, ac non invenit.

35. Dixit enim patri ſuo Rachel, ne diſpliceat in oculis domini mei, quòd non poſſum aſſurgere tibi, quia *ſecundum* conſuetudinem mulierum *eſt* mihi: perſcrutatus itaque non invenit imagines ſuas.

36. Tunc accenſa eſt *ira* Jahakobi, adeò ut jurgaretur cum Labane: loquutus enim Jahakob Labani dixit, quid *eſt*, quod ego amoverim? quod peccatum meum, quòd inſectatus es me fervidè?

37. Quandoquidem contrectâſti omnia ſupellectilia mea, quid inveniſti ex omnibus ſupellectilibus domûs tuæ? pone hic coram cognatis meis, & cognatis tuis: ut dijudicent inter utrumque noſtrûm.

38. Hic *eſt* vigeſimus annus, *ex quo* fui tecum, oves tuæ, & capræ tuæ non abortiverunt; & arietes gregis tui non comedi.

39. Diſcerptam *pecudem* non retuli ad te, ego illud luebam, de manu mea repoſcebas illam; furto mihi ſublatam interdiu, furtoq; mihi ſublatam noctu.

40. Fui quum interdiu abſumeret me æſtus, & gelu noctu, profugerétque ſomnus meus ab oculis meis.

41. Hic *fuit* mihi vigeſimus annus in domo tua; ſervivi tibi quatuordecim annos pro duabus filiabus tuis, & ſex annos pro grege tuo, immutâſti autem mercedem meam decies.

42. *Niſi Deus* patris mei, Deus Abrahami, & pavor Jitzchaki adfuiſſet mihi, quia nunc vacuum fuiſſes dimiſſurus me: *niſi* afflictionem meam, & laborem manuum mearum reſpexiſſet Deus, quum reprehendit *te* heſternâ nocte.

43. Reſpondens verò Laban dixit Jahakobo, hæ filiæ *ſunt* filiæ meæ, & hi filii *ſunt* filii mei, & hoc pecus pecus meum, denique quicquid vides meum eſt: filiabus autem meis iſtis, quid facturus eſſem hodie, aut filiis earum, quos pepererunt?

44. Nunc itaque age, pangamus fœdus ego & tu: quod ſit teſtimonio inter me & te.

45. Accepit ergo Jahakob lapides, ut erigeret ex eis ſtatuam.

46. Et dixit Jahakob cognatis ſuis: colligite lapides, & illi acceptis lapidibus fecerunt cumulum, poſtea comederunt ſuper illum cumulum:

47. Quem appellavit Laban Jegarem ſahaduthæ Jahakob verò appellavit Galhedem.

48. Dixerat enim Laban, hic cumulus *ſit* teſtis inter me, & te hodie: idcirco vocavit *Jahakob* nomen ejus Galhedem:

49. Etiámque Mizpam, quia dixerat Laban, ſpeculetur Jehova inter me & te, quando abſconditi erimus alter ab altero.

50. Si afflixeris filias meas, & ſi aſſumſeris mulieres præter filias meas, nemo homo *futurus eſt* inter nos: vide, Deus teſtis inter me & te *futurus eſt*.

51. Præterea dixit Laban Jahakobo; ecce cumulum hunc, & ecce ſtatuam iſtam, quam jeci inter me & te.

52. Teſtis cumulus iſte, & teſtis ſtatua illa eſt: ſive ego *prætergrediar*, me non prætergreſſurum ad te cumulum hunc, ſive tu *prætergrediaris*, te non prætergreſſurum ad me cumulum hunc & ſtatuam illam, ad malum.

53. Deus Abrahami, & Dii Nachoris judicent inter nos, Dii patris eorum: ſed juravit Jahakob per pavorem patris ſui Jitzchaki.

54. Tunc mactavit Jahakob animalia in monte illo, & invitavit cognatos ſuos ad comedendum cibum: qui, ubi comederunt cibum, pernoctaverunt in eodem monte.

55. Deinde manè ſurrexit Laban poſtero matutino, & oſculatus filios ſuos, ac filias ſuas,

ſuas, benedixit eis: abiénſque reverſus eſt Laban in locum ſuum.

CAPUT XXXII.

Jahakob obviam habet Angelos, fratrem metuit, luctatur cum Deo, & à metu liberatur.

JAhakob verò abiit itinere ſuo, venerúntq; ei obviam Angeli Dei.

2. Dixitque Jahakob, quum videret eos, acies Dei hæc *eſt*: quapropter vocavit nomen loci illius Machanajima.

3. Poſtea Jahakob miſit nuncios ante ſe ad Heſauum fratrem ſuum in regionem Sehiris, agrum Edomæorum:

4. Mandavítque eis dicendo, ſic dicetis domino meo Heſauo: ſic ait ſervus tuus Jahakob, apud Labanem peregrinus fui, & moratus ſum uſque adhuc.

5. Sunt autem mihi boves, & aſini, greges, ſervíque & ancillæ: itaque miſi nunciatum *tibi* domino meo, ut inveniam gratiam in oculis tuis.

6. Sed quum reverſi nuncii illi ad Jahakobum eſſent, dicendo; venimus ad fratrem tuum, ad Heſauum, qui etiam procedit obviam tibi, & quadringenti viri cum eo:

7. Timuit Jahakob valde, & fuit anxius; quamobrem diſtribuit populum illum, qui *erat* ſecum, & greges & armenta, & camelos in duas acies:

8. (Dicebat enim, ſi invaſerit Heſau aciem unam, & ceciderit eam, erit ſaltem acies illa, quæ relicta fuerit, ſalva.)

9. Et dixit Jahakob, o Deus patris mei Abrahami, & Deus patris mei Jitzchaki, Jehova, qui edixiſti mihi, revertere in regionem tuam, & ad cognationem tuam, & beneficus ſum futurus erga te:

10. Impar ſum omnibus his beneficiis, totíque illi fidei, quam præſtitiſti ſervo tuo: etenim cum baculo meo ſolùm tranſiveram Jardenem iſtum, nunc autem in duas acies dominus effectus ſum.

11. Eripe me quæſo è manu fratris mei, è manu Heſaui: nam timeo ab ipſo, ne veniens cædat me & matrem cum liberis:

12. Tu autem dixiſti, omnino beneficus ſum futurus erga te, reddámque ſemen tuum *numeroſum*, ut arenam maris, quæ numerari non poteſt præ multitudine:

13. Deinde pernoctans ibi nocte illâ, accepit ex eo, quod veniebat ſibi ad manum munus offerendum Heſauo fratri ſuo.

14. Capras ducentas, cum hircis viginti, oves ducentas, cum arietibus viginti.

15. Camelos, *fœminas*, lactantes cum pullis earum triginta, vaccas quadraginta cum juvencis decem, aſinas viginti cum aſellis decem.

16. Quúmque traderet in manum ſervorum ſuorum quemque gregem ſeorſim; edixit ſervis ſuis, tranſite *torrentem* ante me, & ſpatium interponite inter gregem unum & alterum.

17. Præcepítque primo, dicendo; quum occurrerit tibi Heſau frater meus, & interrogaverit te, dicendo, cujus es? & quò abis? & cujus *ſunt* iſta, quæ antecedunt te?

18. Tum dices, *ſum* ſervi tui Jahakobi, hoc *eſt* præmiſſum munus domino meo Heſauo; ecce autem ipſum quoque ſubſequentem nos.

19. Idem præcepit tum ſecundo, tum tertio, tum omnibus *aliis* proſequentibus greges illos, dicendo: in hanc ſententiam alloquimini Heſauum, quum inveneritis eum:

20. Sed dicetis etiam, ecce Jahakobum ſervum tuum ſubſequentem nos: dicebat enim *Jahakob*, placabo vultum ejus hoc munere, quod procedit ante me, ut poſtea aſpiciam vultum ejus, fortaſſis ſuſcipiet vultum meum.

21. Sic tranſivit *torrentem* munus illud ante ipſum: & ipſe pernoctavit eâ nocte in acie ſua.

22. Deinde ſurgens eâ ipsâ nocte, accepit duas uxores ſuas, cum duabus ancillis ſuis, & undecim natos ſuos; & trajecit vadum Jabboki;

23. Iiſque acceptis, & tranſmiſſis trans torrentem illum, tranſmiſit etiam quicquid erat ipſi.

24. Sed quum reliquus eſſet Jahakob; ſolus quidam luctatus eſt cum eo, donec aurora aſcenderet.

25. Qui, quum videret ſe non prævalere ei, læſit acetabulum femoris ejus: ita pendebat acetabulum femoris Jahakobi, quando luctabatur cum eo.

26. Deinde dixit, dimitte me, nam aſcendit aurora: cui Jahakob, non dimittam, inquit, te, quàm quum benedixeris mihi.

27. Quamobrem dixit ei, quod eſt nomen tuum? qui dixit, Jahakob.

28. Tum dixit *Angelus*, non Jahakob *ſolum* dicetur ampliùs nomen tuum, ſed Jiſraël: nam ut principem te geris apud Angelos, & apud homines, & potentiâ vales.

29. Roganti Jahakobo, & dicenti, indica quæſo nomen tuum, dixit, quorſum verò rogas de nomine meo? & illic benedixit ei.

30. Quapropter vocavit Jahakob nomen illius loci Penuelem: nam Deum, *inquit*, vidi hiſce oculis in os, & erepta eſt anima mea.

31. Exoriebatur autem Sol ipſi, quando prætergreſſus eſt Penuelem: & ipſe claudicabat ſuper femur ſuum.

32. Idcirco non comedunt filii Jiſraëlis nervos mutuos, qui *ſunt* ad acetabulum femoris, in diem uſque hunc; quia læſerat *Angelus* mutuos nervos ad acetabulum femoris Jahakobi.

CAPUT XXXIII.

Jahakob cum Heſau reconciliatur, Sechemum venit, ubi agrum emit.

QUum autem Jahakob ſublatis oculis ſuis reſpiceret; ecce Heſauum venientem & quadringentos viros cum eo: quamobrem diſtribuit natos juxta Leam & juxta Rachelam, & juxta duas ancillas ſuas:

2. Collocavítque ancillas, & natos earum primo *loco*, deinde Leam & natos ejus poſteriores, Rachelam verò & Joſephum poſtremos.

3. Ipſe autem tranſivit ante eos, & incurvavit ſe in terram ſepties, donec accederet ad fratrem uſque ſuum.

4. Sed accurrens Heſau obviam ei, amplexatus eſt eum, & ruens in collum ejus, deoſculatus eſt eum: ita fleverunt.

5. Deinde Heſau ſublatis oculis ſuis videns mulieres illas & natos illos, dixit: qui *ſunt* iſti tibi? dixit verò *Jahakob*, hi *ſunt* nati, quos largitus eſt ſervo tuo gratiosè Deus.

6. Tum

6. Tum accedentes ancillæ, ipsæ cum natis suis, incurvaverunt se *honorem exhibentes*.

7. Deinde accedens etiam Lea & nati ejus incurvaverunt se: postremò verò jussus accedere Joseph & Rachel incurvaverunt se.

8. Dixit autem *Hesau*, quæ tibi *est* tota acies illa, cui occurri? & *ille, misi,* inquit, inventurus gratiam in oculis domini mei.

9. Dicenti verò Hesauo, est mihi satis, mi frater, esto tibi, quod tuum *est*:

10. Dixit Jahakob, ne quæso, si nunc inveni gratiam in oculis tuis, jam accepturus es munus meum de manu mea: quandoquidem aspexi faciem tuam, ac si faciem Dei aspexissem, adeò placidè excepisti me, *ne quæso recuses*.

11. Accipe quæso donum meum, quod adductum est ad te, cùm gratiosè mihi sit largitus Deus, cúmque *sit* mihi ex omnibus: & ita institit apud eum, ut tandem acceperit.

12. Postea dicente Hesauo, proficiscamur & pergamus, nam ego præibo tibi:

13. Dixit *Jahakob,* dominus meus novit hos natos esse teneros, & gregis atque armenti lactantes *fœminas* incumbere mihi; quas si pulsaverint *agentes pecuarii vel* diem unum, moriturum totum gregem.

14. Transeat quæso dominus meus ante servum suum: ego autem præbebo me ducem leniter pro commoditate mea ducendis rebus istis, quæ antecedunt me, & ducendis his natis, usquedum venero ad dominum meum in Sehirem.

15. Tandem dixit Hesau, constituam quæso tecum *aliquot* è populo hoc, qui mecum *est*: & *ille*, quorsum hoc? inquit, inveniam gratiam in oculis domini mei, *ne constituat quemquam*.

16. Revertit itaque eodem ipso die Hesau itinere suo, Sehirem versùs.

17. Jahakob verò profectus est Succothas, ubi exstruxit sibi domum: pecori autem suo fecit tuguria, idcirco vocavit nomen illius loci Succoth.

18. Deinde venit Jahakob incolumis ad civitatem Schecemum, quæ *est* in regione Cenahanis, quum veniret ex Padane Syriæ, & castra posuit ad aspectum civitatis illius.

19. Emítque portionem illius agri, in quo tetenderat tentorium suum, à filiis Chamoris patris Schecemi, centum numis.

20. Et statuit ibi altare; quod appellavit *altare Dei* fortis Dei Jisraëlis.

CAPUT XXXIV.

Dina vitiatur, Schecemitæ à Jahakobi filiis circumventi, facinus morte luunt.

EGressa autem est Dina filia Leæ, quam pepererat Jahakobo, ut spectaret puellas regionis illius:

2. Sed quum vidisset eam Schecem filius Chamoris Chivvæi, principis in regione illa; rapuit eam, & concumbens cum ea, compressit eam;

3. Adhæsítque animus ejus ad Dinam, filiam Jahakobi; adeò ut deamaret puellam, & loqueretur, *quæ erant* puellæ cordi:

4. Et alloquutus est Schecem Chamorem patrem suum, dicendo: Accipe mihi puellam hanc in uxorem.

5. Interea Jahakob audiverat Dinam filiam suam ab illo vitiatam esse, dum ipsius filii in agro *essent* cum pecore suo: siluit tamen Jahakob, donec advenissent.

6. Prodiit verò Chamor pater Schecemi ad Jahakobum, ut alloqueretur eum.

7. Venerúntque filii Jahakobi ex agro, quum audivissent, & dolore affecti sunt homines illi: adeò ut accensa fuerit *ira* ipsorum valde; quòd flagitium fecisset, concumbendo cum filia Jahakobi, cujusmodi non *sit* faciendum:

8. Itaque colloquutus est cum eis Chamor, dicendo, Schecemi, filii illius mei animus amore propendet in filiam vestram; date ipsam quæso uxorem illi:

9. Et affinitatem inite nobiscum; filias vestras date nobis, & filias nostras accipite vobis:

10. Denique nobiscum manete: nam hæc regio exposita vobis futura est, inhabitate & negotiamini eâ, & possessores vos ipsi in ea constituite.

11. Præterea dixit Schecem patri puellæ, & fratribus ejus, Inveniam gratiam in oculis vestris; & quod mihi indixeritis, dabo:

12. *Quamvis* magnam valde imponite mihi dotem *solvendam*, & donum, & dabo prout indixeritis mihi, tantùm date mihi puellam ipsam in uxorem:

13. Responderunt verò filii Jahakobi per fraudem Schecemo, & Chamori patri ejus, quum alloquerentur eos; quòd vitiavisset Dinam sororem ipsorum.

14. Et dixerunt eis, non possumus facere rem istam, dare sororem nostram viro, *cui est* præputium: nam ipsum *præputium est* probrosum nobis.

15. Veruntamen hac lege acquiescemus vobis; si eritis sicut nos, & circumcisus fuerit vobis omnis mas:

16. Tunc dabimus filias nostras vobis, & filias vestras accipiemus nobis, habitabimúsque vobiscum, & conveniemus in populum unum:

17. Quòd si non auscultabitis nobis, ut circumcidamini; recipientes puellam nostram abibimus.

18. Quum itaque bona *viderentur* verba eorum in oculis Chamoris, & in oculis Schecemi filii Chamoris:

19. Non distulit ipse adolescens rem istam facere, quia deamabat filiam Jahakobi (*erat* autem hic honoratissimus omnium domesticorum patris sui.)

20. Sed abiit Chamor & Schecem filius ejus ad portam civitatis suæ; & alloquuti sunt cives suos, dicendo:

21. Homines isti pacis colentes sunt apud nos, ut habitent in hac regione, & negotientur eâ, atque hæc regio (ecce ampla spatiis est) exposita est eis; filias eorum accipiemus nobis uxores, & filias nostras dabimus eis.

22. Veruntamen hac *lege* acquiescent nobis homines isti, ut habitent nobiscum, ut conveniamus in populum unum, si circumcisus fuerit nobis omnis mas, quemadmodum ipsi circumcisi sunt.

23. Pecus eorum, & possessio eorum, & omnia jumenta eorum, nonne nostra *futura* sunt? tantùm acquiescamus eis, ut nobiscum habitent.

24. Auscultaverunt itaq; Chamori & Schecemo

cemo filio ejus omnes egredientes portâ civitatis ejus; & circumcisi sunt omnes mares, omnes egredientes portâ civitatis ejus.

25. Evenit autem die tertio, quum essent in dolore illi, ut accipientes duo filii Jahakobi, Schimhon & Levi, fratres Dinæ, quisque gladium suum, invaderent civitatem illam securè: ubi marem quemque occiderunt.

26. Chamorem quoque, & Schecemum filium ejus occiderunt acie gladii, & acceptâ Dina è domo Schecemi, abiverunt.

27. *Deinde* filii Jahakobi supervenientes confossis, deprædati sunt civitatem ipsam, eò quòd vitium inde fuisset oblatum sorori ipsorum.

28. Greges eorum, & armenta eorum, asinósque eorum: tam quod *erat* in civitate, quàm quod *erat* in agro acceperunt.

29. Universas quoque opes eorum, & omnes parvulos eorum, uxorésque eorum captivas abduxerunt, & deprædati sunt; denique quicquid *erat* in domo qualibet.

30. Quamobrem dixit Jahakob Schimhoni & Levi, perturbâstis me, qui fecistis, ut fœteam apud incolas regionis hujus, apud Cenahanæum, & apud Perizzæum: nam cùm ego *sim* hominibus paucis *instructus*, si congregaverint se adversùm me, cæsuri sunt me, & exscindar ego, & familia mea.

31. Illi verò dixerunt, an tanquam cum scorto ageret *quisquam* cum sorore nostra?

CAPUT XXXV.

Jahakob Beth-elem venit. Binjamino nascente moritur Rahel. Jitzchakum patrem sepelit.

EDixit autem Deus Jahakobo, surge ascende Beth-elem, & conside ibi: & fac ibi altare *Deo* illi forti, qui apparuit tibi, quum fugeres metu Hesaui fratris tui.

2. Quapropter edixit Jahakob familiæ suæ, & omnibus, qui *erant* secum, removete Deos alieni *populi*, qui *sunt* inter vos, & mundate vos, ac mutate vestimenta vestra.

3. Postea surgentes ascendemus Beth-elem, ut faciam ibi altare *Deo* illi forti, qui exaudit me in die angustiæ meæ, & adfuit mihi in via illa, quâ profectus sum.

4. Afferentes itaque, dederunt Jahakobo omneis Deos alieni *populi*, qui *erant* in manu sua, & inaureis, quæ *erant* in auribus suis, abscondítque ea Jahakob sub illa quercu, quæ propè Schecemum *est*.

5. Deinde profecti sunt (nam inerat terror Dei civitatibus illis, quæ circumstabant ipsos, adeò ut non persequerentur abeuntes filios Jahakobi.)

6. Pervenítque Jahakob Luzum (quæ *civitas est* in regione Cenahanis, eáque *jam dicitur* Beth-el) ipse, & cunctus populus, qui *erat* cum ipso.

7. Et exstruxit ibi altare *Deo* forti Beth-elis, prout vocaverat locum illum: eò quòd illic se ipsi revelavisset Deus, quum fugeret metu fratris sui.

8. Mortua autem est Debora nutrix Ribkæ, ac sepulta infra Beth-elem, sub quadam quercu; ideo vocavit *Jahakob* nomen illius Allonbacuth.

9. Tum apparuit Deus Jahakobo rursus in reditu ejus ex Padane Syriæ, & benedixit ei.

10. Nam dixit ei Deus, nomen tuum *est* Jahakob: non vocabitur deinceps nomen tuum *solùm* Jahakob, sed Jisraël *quoque* erit nomen tuum: ideo vocavit Jahakob nomen suum Jisraëlem.

11. Præterea dixit ei Deus, ego *sum Deus* fortis, omnipotens, fructuosus esto, & multiplicator; gens, imò cœtus gentium esto ex te: etiam reges è lumbis tuis prodeunto.

12. Regionem verò hanc, quam dedi Abrahamo & Jitzchako, tibi daturus sum: id est, semini tuo post te, dabo regionem hanc.

13. Postea ascendit ab illo Deus, in ipso loco, ubi loquutus fuerat cum illo.

14. Statuit autem Jahakob statuam in eodem loco, ubi loquutus est *Deus* cum ipso, statuam lapideam, inspersitque eam liquore, & perfudit eam oleo.

15. Quamobrem vocavit Jahakob Beth-elem, nomen illius loci, ubi loquutus est cum ipso Deus.

16. Deinde quum profectis Beth-ele superesset adhuc exiguum spatium itineris *conficiendum*, ut pervenirent Ephratam; pariens Rachel, difficiliore partu utebatur.

17. Fuit verò, quum difficili ampliùs partu uteretur; ut diceret ei obstetrix, ne timeas, nam etiam hic tibi filius *est*.

18. Exeunte itaque animâ illius, quum moreretur, accidit, ut vocaret nomen ejus Ben-oni: sed Pater ejus vocavit eum Binjaminem.

19. Sic mortua est Rachel; sepultáque in via, *spectante* Ephratam, ea *jam est* Bethlechem:

20. Statuítque Jahakob statuam super sepulchrum ejus: ea *dicitur* statua sepulcri Rachelæ in hunc usque diem.

21. Deinde profectus Jisraël, tetendit tentorium suum ultra turrim Hederis.

22. Evenit autem, quum habitaret Jisraël in regione illa, ut abiens Reüben concumberet cum Bilha, concubina uxore patris sui: quod audivit Jisraël: erant autem filii Jahakobi duodecim.

23. Filii Leæ, primogenitus Jahakobi, Reüben, postea Schimhon, & Levi, & Jehuda, & Jissacar, & Zebulun.

24. Filii Rachelæ, Joseph, & Binjamin.

25. Filii autem Bilhæ, quæ ancilla fuit Rachelæ, Dan, & Naphthali.

26. Filii verò Zilpæ, quæ fuit ancilla Leæ: Gad, & Ascher: hi filii Jahakobi, qui editi sunt ei in Padane Syriæ.

27. Tandem pervenit Jahakob ad Jitzchakum patrem suum Mamrem, in urbem Arbah; ea *jam est* Chebron, ubi peregrinus fuerat Abraham & Jitzchak:

28. Fuerunt autem dies Jitzchaki, centum octoginta annorum.

29. Quum itaque exspirans Jitzchak mortuus esset, aggregatusque ad populos suos senex & satur diebus, sepeliverunt eum Hesau, & Jahakob filii ejus.

CAPUT XXXVI.

Hesaui conjugia. à quo Gens Idumæorum, cujus Reges enumerantur.

HÆ autem *sunt* generationes Hesaui, idem *est* Edom.

2. Hesau acceperat uxores suas è filiabus Cenahanæorum, Hadam filiam Elonis Chit-

thæi, & Aholibamam, filiam Hanæ, filiam Tzibhonis Chivvæi:

3. Deinde Basematham filiam Jischmahelis; sororem Nebajothi:

4. Peperit autem Hada Hesauo Eliphazum, Basematha verò peperit Rehuelem:

5. Et Aholibama peperit Jehuschum, Jahlamum, & Korachum: isti *sunt* filii Hesaui, qui editi sunt ei in regione Cenahanis.

6. Assumserat autem Hesau uxores suas, & filios suos, & filias suas, omnesque domesticos suos, pecus quoque suum, & omnia jumenta sua, denique omnem possessionem suam, quam acquisiverat in regione Cenahanis: & abierat in regionem *Sehiris* ante adventum Jahakobi fratris sui.

7. Erant enim eorum facultates ampliores, quàm ut habitarent simul, neque poterat terra peregrinationum eorum ferre eos, propter pecora eorum.

8. Habitabat ergo Hesau in monte Sehiris: Hesau is *est* Edom.

9. Hæ autem *sunt* generationes Hesaui, patris Edomæorum, in monte Sehiris.

10. Hæc nomina posterorum Hesaui; Eliphaz filius Hadæ, uxoris Hesaui, Rehuel filius Basemathæ, uxoris Hesaui.

11. Filii autem Eliphazi *sunt*: Theman, Omar, Tzepho, & Gahtham, & Kenaz.

12. Thimnah verò *fuit* concubina uxor Eliphazi, filii Hesaui, quæ peperit Eliphazo Hamalekum: hi filii Hadæ, uxoris Hesaui.

13. Hi verò filii Rehuelis, Nachath, & Zerach, Schamma, & Mizza: hi *sunt* filii Basemathæ, uxoris Hesaui.

14. Hi denique filii Aholibamæ filiæ Hanæ, filiæ Tzibhonis, uxoris Hesaui: peperit enim Hesauo Jehuschum, & Jahlamum, & Korachum.

15. Hi *sunt* duces filiorum Hesaui, filiorum Eliphazi, qui fuit Hesaui primogenitus, dux Theman, dux Omar, dux Tzepho, dux Kenaz.

16. Dux Korach, dux Gahtham, dux Hamalek; hi duces Eliphazi, in regione Edomææ, hi filii Hadæ.

17. Hi autem *duces* filiorum Rehuelis, filii Hesaui; dux Nachath, dux Zerach, dux Schamma, dux Mizza; hi duces Rehuele orti in regione Edomææ, hi filii Basemathæ uxoris Hesaui.

18. Hi denique *duces* filiorum Aholibamæ, uxoris Hesaui, dux Jehusch, dux Jahlam, dux Korach: hi duces nati Aholibamâ filiâ Hanæ, uxore Hesaui.

19. Isti *sunt* filii Hesaui, & isti duces ex eis; is *est* Edom.

20. Hi *sunt* filii Sehiris Choræi, incolentes eam regionem; Lotan, & Schobal, & Tzibhon, & Hana.

21. Et Dischon, & Etzer; & Dischan: hi duces Choræorum, filii Sehiris, in regione Edomæa.

22. Fuerunt autem filii Lotanis, Chori, & Heman; sororque Lotanis Thimnah.

23. Hi verò filii Schobalis, Halvan, & Manachath, & Hebal, Schepho, & Onam.

24. Et hi filii Tzibhonis, cùm Aja, tum Hana: is *est* Hana, qui invenit mulos in deserto, quum pasceret asinos Tzibhoni patri suo.

25. Hi autem filii Hanæ, Dischon; Aholibama quoque filia Hanæ.

26. Et hi filii Dischanis; Chemdan, & Eschban, & Jithran, & Ceran.

27. Hi *quoque* filii Etzeris; Bilhan, & Zahavan, & Hakan.

28. Item hi filii Dischanis, Hutz, & Aran.

29. Hi duces Choræorum, dux Lotan, dux Schobal, dux Tzibhon, dux Hana:

30. Dux Dischon, dux Etzer, dux Dischan; hi duces Choræorum, per ducatus eorum, in regione Sehiris.

31. Hi autem *sunt* Reges, qui regnaverunt in regione Edomææ, antequam regnaret Rex filiis Jisraëlis.

32. Primùm regnavit in Edomæa Belah, filius Behoris, cujus civitas *fuit* nomine Dinhaba.

33. Mortuo autem Belah, regnavit pro eo Jobab, filius Zerachi, è Botzra.

34. Item mortuo Jobabo, regnavit pro eo Chuscham, ex regione Themanæorum.

35. Item mortuo Chuschamo regnavit pro eo Hadad, filius Bedadi, qui cecidit Midianitas in agro Moabitarum: cujus civitas nomine *erat* Havith.

36. Item mortuo Hadado, regnavit pro eo Samla, è Masreka.

37. Item mortuo Samlâ, regnavit pro eo Schaul, ex Rechobothis ad flumen sitis.

38. Item mortuo Schaüle, regnavit pro eo Bahal-chanan, filius Hacboris.

39. Item mortuo Bahal-chanane, filio Hacboris, regnavit pro eo Hadar, cujus civitas nomine *erat* Pahu: nomen verò uxoris ejus Mehetabeel, *quæ erat* filia Matredis, & Mezahabensis.

40. Atque hæc *sunt* nomina ducum Hesaui, secundùm familias suas, per loca sua, de nominibus illorum: dux Thimnah, dux Halva, dux Jetheth.

41. Dux Aholibama, dux Ela, dux Pinon,

42. Dux Kenaz, dux Theman, dux Mibtzar.

43. Dux Magdiel, dux Hiran: hi *fuerunt* duces Edomo nati, secundùm habitationes suas in regione possessionis suæ, hic *fuit* Hesau auctor Edomæorum.

CAPUT XXXVII.

Josephi somnia. Fratrum æmulatio, ejus venditio, & in Ægyptum abductio.

Itaque habitavit Jahakob in regione peregrinationum patris sui, in regione Cenahanis.

2. Illæ *sunt* generationes Jahakobi; Joseph natus septendecim annos degebat, pascens cum fratribus suis gregem (erat enim puer) cum filiis Bilhæ, & cum filiis Zilpæ uxorum patris sui: referebátque Joseph famam eorum malam ad patrem ipsorum.

3. Jisraël autem diligebat Josephum præ omnibus filiis suis, eò quòd filius esset ipsi in senectute natus, feceratque ei tunicam versicolorem:

4. Videntes verò fratres ejus à patre suo diligi eum præ omnibus fratribus ipsius, oderant eum; adeò ut non possent alloqui eum placidè.

5. Præterea quum somniaverat Joseph *aliquod* somnium, narrabat *illud* fratribus suis: quamobrem magis adhuc oderant eum.

6. Nam dixit eis; audite nunc somnium hoc, quod somniavi:

7. Ecce ergo nobis colligantibus segetum fasces in quodam agro, ecce, inquam, surgebat fascis meus, etiámque stabat: ecce autem circuibant fasces vestri, & incurvabant se fasci meo *honorem exhibentes*.

8. Tum dixerunt ei fratres ejus, ergóne planè regnaturus es super nos, aut planè dominaturus nobis? quare adhuc magis oderunt eum propter somnia ejus, & propter verba ejus.

9. Deinde quum somniâsset adhuc somnium alterum, narravit illud fratribus suis, & dixit, ecce somniavi adhuc somnium, ecce autem ipse Sol, & Luna, stellæque undecim incurvabant se *honorem habentes* mihi.

10. Narrabat autem patri suo, & fratribus suis: sed increpans eum pater ejus, dicebat ei: quódnam *est* hoc somnium, quod somniâsti? an omnino venturi sumus ego, & mater tua, & fratres tui, ut incurvemus nos in terram *habituri honorem* tibi?

11. Invidebant itaque ei fratres ejus: pater verò ejus observabat rem ipsam.

12. Quum autem abiissent fratres ejus ad pascendum gregem patris sui apud Schecemum.

13. Dixit Iisraël Josepho, Nónne fratres tui pascunt apud Schecemum? adesdum, ut mittam te ad eos: qui dixit ei, ecce me.

14. Deinde dixit ei *Jahakob*, i nunc, cognosce de incolumitate fratrum tuorum, & de incolumitate gregis, & refer ad me aliquid: sic quum dimisisset eum è valle Chebronis, abiit *is* Schecemum versus.

15. Invenit autem eum vir quidam, quum ecce erraret per agrum; & interrogavit eum vir ille, dicendo, quid quæris?

16. Qui dixit, fratres meos quæro; indica quæso mihi, ubinam illi pascant:

17. Dixit verò vir ille, profecti sunt hinc, nam audiv dicentes, eamus Dothajina: insequutus igitur Joseph fratres suos, invenit eos Dothanis.

18. Illi autem viderunt eum è longinquo; quúmque nondum accessisset ad ipsos, machinati fuerunt contra eum, ut morti traderent eum.

19. Dixerunt enim alter alteri, ecce dominus somniorum iste advenit.

20. Nunc igitur agite, interficiamus eum, & injiciamus eum in unam ex cisternis istis, postea dicemus, bestia mala devoravit eum: tandem videbimus, quid futura sint somnia ejus.

21. Sed quum audiret Reüben, eripuit eum è manibus illorum; dicens, non percutiemus eum lethaliter.

22. Nam dixit eis Reüben, ne effundite sanguinem; injicite eum in cisternam istam, quæ *est* in hoc deserto, & manum ne immittite in eum: ut eriperet eum è manu illorum, eúmque reduceret ad patrem suum.

23. Itaque accidit, quum advenisset Joseph ad fratres suos, ut Josephum tunicam suam, tunicam illam versicolorem, qua erat indutus, juberent exuere:

24. Et assumentes eum, projicerent in cisternam illam: cisterna autem illa vacua *erat*, non *erat* aqua in ea.

25. Deinde sedebant ad comedendum cibum; quum sublatis oculis suis viderunt, ecce autem cœtum commeantium Jischmahelitarum venientem ex Gilhade: quorum cameli ferebant myxaria & opobalsamum & ladanum, pergentes, ut deportarent *ea* in Ægyptum.

26. Dixítque Jehuda fratribus suis, quid lucri futurum est, quum interfecerimus fratrem nostrum, & occultaverimus sanguinem ejus?

27. Agite vendamus eum Jischmahelitis istis, & manus nostra ne sit infesta ei, quia frater noster, caro nostra est: cui auscultaverunt fratres ejus.

28. Itaque transeuntibus quibusdam Midianitis mercatoribus, extrahentes, sustulerunt Josephum ex ipsa cisterna, vendiderúntque Josephum Jischmahelitis viginti *siclis* argenteis, qui deduxerunt Josephum in Ægyptum.

29. Reverso autem Reübene ad ipsam cisternam, ecce non *erat* Joseph in ea cisterna: & laceravit vestimenta sua.

30. Quamobrem reversus ad fratres suos dixit; puer ille non adest, ego verò quorsum iturus sum ego?

31. Tum acceperunt tunicam Josephi: & jugulantes hircum lactentem, intinxerunt tunicam illam sanguine ejus.

32. Postea miserunt tunicam illam versicolorem, & curantes ut ferretur ad patrem suum, dixerunt, hanc invenimus: agnosce nunc, utrum hæc tunica filii tui *sit* necne.

33. Ille verò agnoscens eam, dixit; tunica filii mei *est*, bestia mala devoravit eum: omnino discerptus est Joseph.

34. Laceránsque Jahakob vestimenta sua, imposuit cilicium lumbis suis: luxítque propter filium suum diebus multis.

35. Et quamvis surrexissent omnes filii ejus, omnésque filiæ ejus ad consolandum eum, renuit consolationem admittere, dicens, *non faciam*, nam descensurus sum ad filium meum lugens in sepulcrum: flevit etiam illum pater ejus.

36. Medanæi autem vendiderunt illum *abductum* in Ægyptum, Potiphari aulico Parhonis, præfecto satellitum.

CAPUT XXXVIII.

Jehudæ filii ex uxore Cenahanæa, e rum mali mores. Incestus cum Thamara, & liberi ex ea nati.

EVenit autem per illud tempus, quum descendisset Jehuda *profectus* à fratribus suis; ut diverteret ad quendam Hadullamæum, cujus nomen *erat* Chira.

2. Et videns ibi Jehuda filiam cujusdam Cenahanæi, cui nomen *erat* Schuah, duceres eam *uxorem*, & congrederetur cum ea.

3. Itaque concipiens illa, peperit filium, cujus nomen *Jehuda* vocavit Herum.

4. Deinde concipiens iterum, peperit *illa* filium, cujus nomen vocavit Onanem.

5. Pòst rursus peperit præterea filium, cujus nomen *illa* vocavit Schelam: erat autem Jehuda Cezibi, quum hunc illa pareret.

6. Accepit autem Jehuda uxorem Hero primogenito suo, cujus nomen *fuit* Thamar.

7. Sed factum est, quum Her primogenitus Jehudæ malus *visus* esset in oculis Jehovæ, ut morti traderet eum Jehova:

8. Tum edixit Jehuda Onani, congredere cum uxore fratris tui, & fratris nomine

duc eam : ſic exſuſcita ſemen fratri tuo.

9. Sciebat autem Onan, non fore ſuum ſemen illud : ideo evenit, ſi quando congreſſurus erat cum uxore fratris ſui, ut corrumperet *ſemen, effundens* in terram, ne ſuppeditaret ſemen fratri ſuo.

10. Sed malum viſum eſt in oculis Jehovæ, quod faciebat iſte ; & morti tradidit etiam iſtum.

11. Quamobrem dixit Jehuda Thamaræ, nurui ſuæ, mane vidua in domo patris tui, donec adoleverit Schela filius meus, dicebat enim, *videndum* ne moriatur hic quoque, ſicut fratres ejus: ſic abiens Thamar manebat in domo patris ſui.

12. Quum autem dies multi elapſi eſſent, mortua eſt filia Schuhæ, uxor Jehudæ : & Jehuda ſe conſolaturus aſcendit, ad tonſores gregis ſui, ipſe cum Chira, amico ſuo Hadullamæo Thimnam.

13. Quod ut renunciatum eſt Thamaræ dicendo ; ecce ſocer tuus aſcendit Thimnam ad tondendum gregem ſuum :

14. Deponens *illa* veſtes viduitatis ſuæ à ſe, operuit ſe peplo & obtexit ſe, conſeditque in bivio, quod *eſt* in via Thimnam verſus : videbat enim adoleviſſe Schelam, ſe verò non fuiſſe datam ei uxorem.

15. Videns autem eam Jehuda, exiſtimavit eam eſſe ſcortum ; operuerat enim faciem ſuam.

16. Divertens itaque ad eam in viam illam, dixit, age, quæſo, congrediar tecum, non enim noverat nurum ſuam eſſe : quæ dixit, quid dabis mihi, ut congrediaris mecum?

17. Et ille, ego, inquit, miſſurus ſum hœdum lactentem è grege : cui dixit illa, *acquieſco*, ſi des pignus, donec miſeris illum.

18. Tum dixit *ille*, quódnam *eſt* pignus, quod dem tibi? & illa, ſigillum tuum, inquit, ſudarium tuum, & ſcipio tuus, qui *eſt* in manu tua : itaque dans ei, congreſſus eſt cum ea, & concepit ea ex illo.

19. Deinde ſurgens *Thamar* abiit, depoſuitque peplum ſuum à ſe ; ac induit veſtes viduitatis ſuæ.

20. Miſit autem Jehuda hœdum lactentem illum per amicum ſuum Hadullamæum illum, ut reciperet pignus ſuum è manu iſtius mulieris ; ſed non invenit eam :

21. Quumque rogaret viros loci, ubi illa fuerat, dicendo, ubinam *eſt* meretrix illa, *quæ* erat in iſto bivio ad hanc viam ? dixerunt, non fuit hic *ulla* meretrix.

22. Quamobrem reverſus ad Jehudam dixit, non inveni eam ; quinetiam homines illius loci dixerunt, non fuit hic *ulla* meretrix.

23. Et dixit Jehuda, acceptum retineat ſibi, ne ſimus contemtui : ecce miſeram hœdum iſtum, tu autem non inveniſti eam.

24. Accidit verò, quum menſis quaſi tertius ageretur, ut nunciaretur Jehudæ, dicendo, ſcortata eſt Thamar nurus tua, etiámque ecce gravida *eſt* ex ſcortatione : quare dicebat Jehuda, educite eam, ut comburatur.

25. Educebatur illa, quum *hominem* miſit ipſa ad ſocerum ſuum, qui diceret : ex viro, cujus hæc *ſunt*, ego ſum gravida : dicebátque, recognoſce, quæſo, cujus *ſint* iſta, ſigillum, ſudariúmque, & ſcipio iſte.

26. Quæ agnoſcens Jehuda dixit, juſtior eſt me, quandoquidem *uxorem* non dedi eam Schelæ filio meo : neque ampliùs deinceps cognovit eam.

27. Fuit demum, quo tempore pariebat illa (ecce autem gemellos in ventre ejus.)

28. Fuit, inquam, quum illa pareret, ut *eorum unus* exſeruerit manum : & acceptum obſtetrix coccineum *filum*, dibaphum alligavit manui ejus, dicendo, hic prodierit primùm.

29. Sed fuit, quum *hic* retraxiſſet manum ſuam, & ecce prodiret frater ejus, ut diceret illa, quàm perrupiſti! tua *eſt* eruptio ; ideo vocavit *quiſque* nomen ejus Peretzum.

30. Poſtea verò prodivit frater ejus : ad cujus manum *erat* illud dibaphum : & vocavit *quiſque* Zerachum nomen ejus.

CAPUT XXXIX.

Joſephi ſervitus, caſtitas, incarceratio & in vinctos præfectura.

JOſeph igitur deductus fuerat in Ægyptum : emerátque eum Potiphar aulicus Parhonis, præfectus ſatellitum, vir Ægyptius, è manu Jiſchmahelitarum illorum, qui deduxerant eum illuc.

2. Adfuit autem Jehova Joſepho, ut rebus ſecundis uteretur, dum fuit in domo domini ſui Ægyptii.

3. Quum itaque videret Dominus ejus Jehovam adeſſe ei, & omnia, quæ ipſe faciebat Jehovam ſecundare in manu ejus :

4. Invenit Joſeph gratiam in oculis ejus, adeò ut miniſtraret ei : poſtremò præfecit eum domui ſuæ : & quicquid *erat* ſibi, tradidit in manum ejus.

5. Fuítque ex quo præfecerat eum domui ſuæ, & omnibus, quæ *erant* ſibi, ut benediceret Jehova domui illius Ægyptii propter Joſephum : inerat enim benedictio Jehovæ omnibus, quæ *erant* ei domi & rure.

6. Quapropter relinquebat omnia, quæ *erant* ſibi, in manu Joſephi, néque cognoſcebat cum eo de re ulla, præterquàm de cibo, quo veſcebatur ipſe : erat autem Joſeph pulcer formâ & pulcer aſpectu.

7. Accidit itaque his rebus geſtis, ut attolleret uxor domini ejus oculos ſuos in Joſephum, & diceret, concumbe mecum.

8. Qui renuens, dicebat uxori domini ſui, dominus meus non cognoſcit mecum, quid *fiat* in hac domo, ſed quicquid *eſt* ipſi, tradidit in manum meam :

9. Ne ipſe quidem *eſt* me major in hac domo : non enim ſubtraxit à me quicquam præter te, quatenus uxor ejus es : quomodo ergo facerem malum hoc maximum, & peccarem in Deum ?

10. Sic erat, quum alloqueretur ipſa Joſephum quotidie ; non acquieſcebat ei, ut cubaret juxta eam, *aut* ut eſſet cum ea.

11. Evenit autem die quodam ejuſmodi, quum veniſſet *Joſeph* domum, ad faciendum opus ſuum : ut non eſſet quiſquam ex domeſticis ibi intus.

12. Tum illa prehendit eum veſte ejus, dicendo, concumbe mecum : ſed *is* relictâ veſte ſuâ in manu ejus, fugiens egreſſus eſt foras.

13. Fuit ergo, quum illa videret eum reliquiſſe veſtem ſuam, in manu ipſius : & fugiſſe foras ;

14. Ut inclamaret domesticos suos, & loqueretur eis dicendo, videte, adduxit nobis virum Hebræum ad illudendum nobis: accesserat ad me, ut concumberet mecum, sed inclamavi voce magnâ.

15. Itaque accidit, quum audiret ille me sublatâ voce meâ inclamantem, ut relictâ veste suâ juxta me, fugerit & foras discesserit.

16. Deposuit autem vestem illius penes se, donec veniret dominus illius domum suam.

17. Tunc alloquuta est eum hujusmodi verbis, dicendo, accesserat ad me servus iste Hebræus, iste, quem adduxisti nobis, ut illuderet mihi:

18. Accidit autem, quum sublatâ voce meâ inclamarem, ut relinquens vestem suam juxta me, profugerit foras.

19. Fuit verò, quum audiret dominus illius verba uxoris suæ, quibus alloquebatur *ipsum* dicendo, omnino hæc fecit mihi servus tuus; ut accenderetur ira ejus.

20. Quamobrem rapiens dominus Josephi eum, tradidit ipsum *abducendum* in rotundam turrim, in locum, ubi vincti regis captivi *erant:* ut esset ibi Joseph in rotunda turri.

21. Sed adfuit Jehova Josepho, extendens in eum benignitatem, & effecit eum gratiosum in oculis præfecti turri.

22. Itaque præfectus turri credidit Josepho omneis vinctos, qui *erant* in turri: & quidquid facere solent ibi, id faciebat ipse.

23. Præfectus turri non inspiciebat in rem ullam planè, quæ *esset* in manu Josephi, eò quòd Jehova adesset ipsi: nam quæ faciebat ipse, Jehova secundabat.

CAPUT XL.

Somnia servorum Pharaonis interpretatur Josephus, quæ via fuit ad libertatem.

FUit autem his rebus gestis, quum peccaverunt à poculis regis & coquus, in dominum suum, in regem Ægypti.

2. Effervescens itaque Parho contra duos aulicos suos, contra præfectum à poculis, & contra præfectum coquis,

3. Tradidit eos in custodiam *abducendos,* in domum præfecti satellitum, in rotundam turrim, in locum ubi Joseph vinctus erat.

4. Et commisit præfectus satellitum Josephum cum eis, qui ministraret eis: fueruntque in custodia *per multos* dies.

5. Somniaverunt autem somnium uterque illorum, quisque somnium suum nocte eâdem, conveniens interpretationi somnii, quod somniavit quisque: à poculis ille & coquus, qui *fuerant* regis Ægypti, qui vincti *erant* in rotunda illa turri.

6. Quum itaque venisset ad eos Joseph manè, respiciens eos, animadvertit quòd ecce mœsti essent.

7. Et interrogavit Satrapas Parhonis, qui secum *erant* in custodia, *in* domo domini sui, dicendo, quare vultus vestri afflicti *sunt* hodie?

8. Qui dixerunt ei, somnium somniavimus quisque, sed nemo *est,* qui interpretetur illud: dixit verò eis Joseph, annon Deo *sunt* interpretationes? narrate quæso mihi *illa.*

9. Narravit ergo præfectus à poculis somnium suum Josepho, & dixit ei, in somnio meo, quum ecce vitis coram me *esset.*

10. Qua in vite tres *erant* palmites: ea tum quasi germinavit, erupit flos ejus, maturas botri ejus protulerunt uvas.

11. Erat autem poculum Parhonis in manu mea: accipiens itaque illas maturas uvas, exprimebam eas in poculum Parhonis, & porrigebam poculum ipsum in Parhonis manum.

12. Cui dixit Joseph, hæc *est* interpretatio ejus: tres illi palmites tres *dies* sunt.

13. Quum adhuc tertius futurus est dies, recensebit te Parho, idque restituendo te in statum tuum, porrigésque poculum Parhonis in manum ejus: secundùm rationem pristinam, quum esses à poculis ejus.

14. Quòd si memor eris mei apud te, quum bene erit tibi, tunc exerceas quæso erga me benignitatem, aut mentionem facias mei apud Parhonem, & facias, ut exeam ex ista domo.

15. Etenim omnino per plagium surreptus sum è terra Hebræorum: quin etiam hic non feci quicquam, cur ponerer in ista fovea:

16. Quum autem videret præfectus coquis eum bonam interpretationem attulisse; dixit Josepho, mihi quoque in somnio meo, quum ecce tria canistra crebris foraminibus super caput meum *essent;*

17. In canistro autem supremo strues esset è quolibet cibo Parhonis, opere coquinario? tum volucres comedebant ea è canistro illo, *quod erat* supra caput meum.

18. Cui respondens Joseph dixit: hæc *est* interpretatio ejus: tria canistra illa, tres dies sunt.

19. Quum adhuc tertius *futurus est* dies recensens Parho te, faciet, ne sit *deinceps recensio* tui, & suspendet te de ligno; comedéntque volucres carnem tuam *ablatam* ex te.

20. Id autem factum est ipso die tertio, quo die editus fuerat Parho, quum faceret convivium omnibus servis suis: recensuit enim præfectum à poculis, & præfectum coquis inter servos suos.

21. Et restituit præfectum à poculis in suum poculi ministrandi munus; ut porrigeret poculum in manum Parhonis.

22. Præfectum verò coquis suspendit: quemadmodum interpretatus fuerat eis Joseph.

23. Non est autem præfectus à poculis recordatus Josephi; sed oblivioni tradidit eum.

CAPUT XLI.

Somnium Parhonis, quod interpretatur Joseph, regno præfectus, Ægypto providet.

FUit autem exacto justo biennii tempore, quum Parho somniaret, quòd ecce stabat juxta rivum quendam;

2. Ecce autem ex illo rivo ascendentes septem vaccas pulcras specie, & pingues carne; quæ pascebant in ulva:

3 Deinde, ecce septem vaccas alias ascendentes post eas ex illo rivo, deformes specie, & tenues carne; quæ stabant juxta vaccas illas ad ripam ipsius rivi:

4. Sed devorârunt istæ vaccæ deformes specie & tenues carne septem illas vaccas pulcras specie & pingues; tunc evigilavit Parho.

5. Redor-

5. Redormiscens verò somniavit secundò: ecce autem septem spicas assurgentes culmo uno pingues & bonâ *formâ*:

6. Deinde ecce septem spicas tenues & adustas Euro, provenientes post eas.

7. Sed deglutiverunt istæ spicæ tenues septem illas spicas pingues & plenas: quúmque evigilavit Parho, ecce somnium.

8. Quamobrem factum est ipso mane, quum consternatus esset animus ejus, ut mittens accerseret omnes magos Ægypti, & omnes sapientes ejus: quibus enarravit Parho somnium suum *utrumque*, sed nemo *fuit*, qui interpretaretur ea Parhoni.

9. Tunc alloquutus est præfectus à poculis Parhonem, dicendo: peccata mea ego recordaturus sum hodie;

10. Parho effervescens contra servos suos, tradiderat me in custodiam, in domo præfecti satellitum, me & præfectum coquis.

11. Somniaveramus autem somnium nocte eâdem ego & ille; convenienter interpretationi somnii, quod habuit quisque somniaveramus.

12. Erat autem ibi nobiscum puer Hebræus, servus præfecti satellitum, cui ut narravimus, somnia nostra interpretatus est nobis: uíque convenienter somnio suo interpretatus est.

13. Evenit enim, ut sicut interpretatus est nobis, ita esset: me restituit *Parho* in statum meum, illum verò suspendit.

14. Mittens itaque Parho accersivit Josephum, qui celeriter eductus est ex illa fovea: postea quum abrasisset caput & mutasset vestes suas, venit ad Parhonem:

15. Tunc Parho dixit Josepho, somnium somniavi, & nemo *est*, qui interpretetur illud; ego autem audivi de te dicentem, te *esse* intelligentem somnii, ut interpreteris illud.

16. Respondit verò Joseph Parhoni dicendo, non *est* penes me: Deus respondendo enunciabit prosperitatem Parhonis.

17. Dixit itaque Parho Josepho; in somnio meo, ecce me adstante ripæ cujusdam rivi.

18. Ecce, inquam, ex illo rivo ascendentes septem vaccas pingues carne, & pulcras formâ; quæ pascebant in ulva.

19. Deinde ecce septem vaccas alias ascendentes post eas macilentas, & malâ formâ admodum, & exhaustas carne: non vidi illis deformitate similes in tota terra Ægypti.

20. Sed devorârunt hæ vaccæ exhaustæ & malâ formâ, septem illas vaccas priores pingues:

21. Et quamvis pervenissent in ventrem istarum, non animadvertebatur illas venisse in ventrem istarum, adeò *manebat* species istarum mala, sicut antea: tum evigilavi.

22. Iterum videbam in somnio meo: ecce autem spicas septem, quæ assurgebant culmo uno, plenas & bonâ *formâ*:

23. Deinde ecce septem spicas graciles, tenues, adustas Euro, provenientes post eas.

24. Sed deglutiverunt spicæ illæ tenues septem illas spicas bonâ *formâ*: atque hæc dixi Magis, sed nemo *fuit*, qui exponeret mihi.

25. Tunc dixit Joseph Parhoni, somnium Parhonis unum est: id, quod Deus ille facturus est, exponit Parhoni.

26. Septem illæ vaccæ bonâ *formâ*, septem anni sunt, & septem illæ spicæ bonâ formâ, septem anni sunt: somnium unum est.

27. Septem verò vaccæ istæ exhaustæ & malâ *formâ* ascendentes post *illas*, septem anni erunt, & septem spicæ exhaustæ, adustæ Euro: *hi* erunt septem anni famis.

28. Hoc *est* verbum, quo alloquebar Parhonem: quod Deus ipse facturus est, ostendit Parhoni.

29. Ecce septem anni venturi sunt, saturitatis magnæ in tota terra Ægypti.

30. Sed exsurgent septem anni famis post illos, quibus oblivioni tradetur tota ista saturitas in terra Ægypti: consumet enim fames ista hanc terram.

31. Neque animadvertetur saturitas illa in hac terra propter ipsam famem *eventuram* postea: eò quòd gravis futura sit valde.

32. Quòd autem iteratum est somnium apud Parhonem bis; *factum est*, quia stata est hæc res à Deo ipso, & festinanter facturus est illam Deus.

33. Nunc ergo provideat Parho *de* viro prudente & sapiente, quem constituat super terram Ægypti.

34. Incumbat in hanc rem Parho, & præficiat præfectos huic terræ: ut recipiat quintam *proventuum* terræ Ægypti septem illis annis saturitatis:

35. Qui colligant omne cibarium istorum annorum bonorum, qui adveniunt; & congerant commeatum, sub manu Parhonis: omne cibarium per civitates singulas, & asservent:

36. Ut sit illud cibarium in depositum pro incolis hujus terræ ad septem annos illos famis, qui futuri sunt in terra Ægypti; ac non exscindatur terra hæc fame illa.

37. Quum autem bona *videretur* hæc res in oculis Parhonis, & in oculis omnium servorum ejus,

38. Dixit Parho servis suis; an invenire possimus huic parem virum, in quo spiritus Dei *sit*?

39. Deinde Parho dixit Josepho, quandoquidem nota fecit Deus tibi omnia hæc; nemo *est* prudens & sapiens sicut tu.

40. Tu præeris domui meæ, & ad os te osculabitur universus populus meus: tantummodo hoc solio major te futurus sum.

41. Amplius Josepho dixit Parho, vide, constituo te super universam terram Ægypti:

42. Detrahénsque Parho annulum suum è manu sua, indidit illum in manum Josephi: jussítque ipsum induere vestes xylinas, & apposuit torquem aureum collo ejus.

43. Et jussit eum insidere currui secundano, qui *secundus* à se futurus esset ut proclamarent *præcones* ante eum, flectenda esse genua, constituisse enim eum super universam terram Ægypti.

44. Denique Parho Josepho dixit, ego *sum* Parho: attamen sine te non attollet quisquam manum suam aut pedem suum in universa terra Ægypti.

45. Vocavit autem Parho nomen Josephi

Tze-

Tzophnathpahaneach, deditque ei Asenathan filiam Potipherahi Præsidis Oniorum uxorem: quando egressus est Joseph ad *obeundam* terram Ægypti.

46. Eratque Joseph natus triginta annos, quum stetit coram Parhone rege Ægypti; egressusque Joseph à conspectu Parhonis, obivit universam terram Ægypti.

47. Produxit verò terra septem illis annis saturitatis, manipulatim.

48. Collegit itaque septem annis omne cibarium, quæcunque *erant* in terra Ægypti, reposuitque per civitates cibarium, cibarium agri cujusque civitatis, qui circumstat ipsam, reposuit in ea.

49. Sic congessit Joseph commeatum multum valde, instar arenæ maris; adeò ut desierit numerare, eò quòd *esset* innumerus.

50. Josepho autem nati sunt duo filii, quum nondum advenisset *ullus* annus famis, quos peperit ei Asenath filia Potipherahi Præsidis Oniorum:

51. Vocavitque Joseph nomen primogeniti Menaschen: nam facit Deus, *inquit*, ut obliviscar omnem laborem meum, etiam *illum, qui fuit* à tota familia patris mei.

52. Nomen autem secundi vocavit Ephrajimum, quia me, *inquit*, fructuosum reddidit Deus in terra afflictionis meæ.

53. Sed absolutis septem illis annis saturitatis, quæ fuit in terra Ægypti;

54. Ubi cœperunt septem illi anni famis venire, quemadmodum prædixerat Joseph; fuit fames in omnibus regionibus *finitimis*, in tota verò terra Ægypti erat cibus.

55. Tandem verò, quum tota terra Ægypti ex fame laboraret, inclamavit populus Parhonem cibi causâ: sed dixit Parho omnibus Ægyptiis, ite ad Josephum, quod indixerit vobis, facite.

56. Et quia fames illa erat in universa superficie illius terræ, aperuit Joseph omnia *promptuaria*, in quibus commeatus erat; vendiditque Ægyptiis, quum invaluisset fames in terra Ægypti.

57. Præterea cujusque regionis *populi* veniebant in Ægyptum ad Josephum, ut emerent; eò quòd invaluisset fames in unaquaque regione.

CAPUT XLII.

Fratrum Josephi in Ægyptum adventus, Josephi in eos inquisitio, & mixta rigore humanitas.

QUum itaque videret Jahakob esse annonam in Ægypto: dixit Jahakob filiis suis, quare aspicitis alter in alterum?

2. Ecce, inquit, audivi esse annonam in Ægypto: descendite illuc, & comparantes *apportate* nobis inde, ut vivamus, ac non moriamur.

3. Descenderunt itaque fratres Josephi decem, ad comparandum commeatum & *apportandum* ex Ægypto.

4. (Binjaminem autem fratrem Josephi non mittebat Jahakob cum fratribus ejus; quia dicebat, *videndum*, ne obveniat ei exitium.)

5. Et venerunt filii Jisraëlis ad comparandum *annonam* inter alios advenientes; quia erat eadem fames in terra Cenahanis.

6. Joseph autem is, qui imperium habebat in ea regione, idem *erat*, qui curabat vendi *annonam* toti populo terræ: advenientes itaque fratres Josephi, incurvaverunt se vultu *demisso* in terram ei *honorem exhibentes*.

7. Ac Joseph *quidem*, videns fratres suos, agnovit eos; sed alienum se fingens eis, alloquutus est eos duriter, & dixit eis, unde advenitis? cui dixerunt, è regione Cenahanis ad comparandum cibarium.

8. Agnovit ergo Joseph fratres suos, licèt ipsi non agnoscerent eum.

9. Et recordatus Joseph illorum somniorum, quæ somniaverat de eis, dixit eis: exploratores estis, ad inspiciendum nudas partes hujus terræ venistis.

10. Qui dixerunt ei, non, domine mi: nam servi tui venerunt ad comparandum cibarium.

11. Nos omnes filii unius viri sumus: probi sumus, nunquam fuerunt servi tui exploratores.

12. Hic autem dixit illis, nequaquam, nam ad inspiciendum nudas partes hujus terræ venistis.

13. Tandem dicentibus, duodecim fratres fuimus servi tui, filii viri unius in regione Cenahanis: quorum ecce minimus *est* cum patre nostro hodie, unus verò non superest.

14. Dixit illis Joseph; hoc illud *est*, quo alloquutus sum vos dicendo, exploratores estis.

15. Hac re probabimini: ita vivat Parho, ut exibitis hinc, nisi quum advenerit huc frater vester minimus.

16. Mittite ex vobis unum, qui recipiens *adducat* fratrem vestrum; vos autem vincti estote, ut probentur verba vestra, an veritas *sit* penes vos: sin autem minùs, ita vivat Parho, *ut probatum fuerit*, vos exploratores esse.

17. Itaque contraxit eos in custodiam tribus diebus.

18. Postea dixit eis Joseph, die illorum tertio, hoc facite & vivite; Deum illum ego timeo:

19. Si probi estis, frater unus ex vobis vinctus maneat in loco custodiæ vestræ: vos autem abite, exportate annonam, & si cujus rei fame tenentur familiæ vestræ.

20. Deinde fratrem vestrum minimum adducite ad me, ut vera probentur verba vestra, & non moriamini; & illi fecerunt ita.

21. Tum dicebant alter alteri; imò rei sumus de fratre nostro, qui videbamus angustiam animæ ejus, quum deprecaretur nos, nec tamen auscultavimus: idcirco angustia hæc obvenit nobis.

22. Et respondebat eis Reüben dicendo, nonne alloquebar vos, dicendo, ne peccetis in istum adolescentem? sed non auscultâstis, ideo etiam sanguis ejus, ecce reposcitur.

23. Ipsi autem nesciebant Josephum intelligere, eò quòd interpres *fuerat* inter eos.

24. Sed divertens *Joseph* ab illis, flevit: deinde reversus ad eos, alloquutus est eos, & accipiens ex eis Schimhonem, vinxit eum ante oculos ipsorum.

25. Et præcepit Joseph, ut implerent *ministri* instrumenta eorum commeatu, restituendo

tuendo insuper pecuniam eorum cuique in saccum suum, & dando illis viaticum ad iter: curavit denique agi cum illis rectè.

26. Imponentes itaque annonam suam asinis suis, abierunt inde:

27. Aperiens autem illorum unus saccum suum, ut daret pabulum asino suo in quodam diversorio; quum videret pecuniam suam, quæ ecce *erat* in ore manticæ suæ:

28. Dixit fratribus suis, restituta est pecunia mea, etiamque ecce *illam* in mantica mea: quamobrem defecit animus illorum, & exterriti sunt, dicendo alter alteri, quid hoc *est quod* fecit nobis Deus?

29. Sed ubi venerunt ad Jahakobum patrem suum in regionem Cenahanis, enunciaverunt ei omnia, quæ acciderant sibi, dicendo:

30. Loquutus est vir ille, dominus ejus terræ, nobiscum duriter; & excepit nos tanquam exploratores illius terræ.

31. Quum verò dixissemus ei; probi sumus, nunquam fuimus exploratores,

32. Duodecim fratres fuimus filii patris nostri; unus non superest, & minimus hodie *est* cum patre nostro in regione Cenahanis:

33. Dixit nobis vir ille, dominus ejus terræ: hac re cognoscam vos esse probos: fratrem ex vobis unum relinquite apud me; & id, cujus fame tenentur familiæ vestræ, accipite atque abite:

34. Postea adducite fratrem vestrum minimum ad me, ut cognoscam, vos non exploratores, sed probos esse: fratrem vestrum reddam vobis, & hâc terrâ negotiari poteritis.

35. Accidit autem ipsis evacuantibus saccos suos, ut ecce cuique fasciculus pecuniæ suæ in sacco suo *esset*: quamobrem videntes fasciculos pecuniæ suæ, ipsi & pater ipsorum timuerunt.

36. Dixítque illis Jahakob pater ipsorum, me orbatis; Joseph non superest, & Schimhon non superest, & Binjaminem interciperetis? contra me sunt hæc omnia.

37. Sed alloquutus est Reüben patrem suum, dicendo, hos duos filios meos morti tradito, si non reduxero eum ad te: trade illum in manum meam, & ego reducam illum ad te.

38. Et ille: non descendet, inquit, filius meus vobiscum: nam hujus frater mortuus est, atque hic solus est relictus, cui si obvenerit exitium in hoc itinere, quod estis obituri, sic demiseritis canitiem meam mœrore in sepulcrum.

CAPUT XLIII.

Reditus fratrum cum Binjamine, quos Joseph convivio excipit.

INterea fames illa ingravescebat in terra.

2. Fuit ergo absolventibus ipsis comedere annonam illam, quam attulerant ex Ægypto; ut ediceret eis pater ipsorum, redite, comparate nobis paulum cibarii.

3. Jehuda verò alloquutus est eum, dicendo: seriò contestatus est nos vir ille, dicendo: non estis visuri faciem meam, nisi frater vester adfuerit vobiscum.

4. Si missurus es fratrem nostrum nobiscum; descendemus, & comparabimus tibi cibarium.

5. Quod si non missurus es, non descendemus; nam vir ille dixit nobis, non estis visuri faciem meam, nisi frater vester adfuerit vobiscum.

6. Tum dixit Jisraël, quare malo affecistis me; quòd indicastis viro illi, an vobis adhuc *esset* frater?

7. Qui dixerunt diligenter percunctatus est vir ille de nobis, & de cognatione nostra, dicendo, an adhuc pater vester vivit? an *est* vobis frater? & indicavimus ei pro ratione verborum istorum: poteramúsne ullo pacto cognoscere dicturum illum fuisse, facite, ut descendat frater vester?

8. Postea dixit Jehuda Jisraëli, patri suo, mitte puerum hunc mecum, & surgentes abibimus: ut vivamus, ac non moriamur, & nos, & tu, & parvuli nostri.

9. Ego spondeo pro eo, de manu mea reposcito eum: si non reduxero eum ad te, & stitero eum coram te, omnino peccavero in te omnibus diebus.

10. Etenim nisi cunctati fuissemus, jam reversi fuissemus bis *in* hoc *tempore*.

11. Dixit ergo eis Jisraël pater ipsorum, si ita jam *faciendum est*, id facite; accipite de laudatissimis rebus hujus regionis in vasis vestris, & deferte ad virum illum munus: parum opobalsami, & parum mellis, myxaria & ladanum, nuces terebinthinas, & amygdalas.

12. Pecuniæ quoque duplum accipite in manu vestra: pecuniam verò illam, quæ restituta fuit in ore manticarum vestrarum, acceptam referte in manu vestra; fortassis error est.

13. Fratrem quoque vestrum accipite; & surgite, redite ad virum illum.

14. *Deus* autem fortis omnipotens det vobis *consequi* misericordiam coram viro illo, ut dimittat vobis fratrem vestrum alterum, & Binjaminem: ego verò, quum orbatus fuero, orbatus fuero.

15. Tum homines isti accepto munere illo, duplóque pecuniæ accepto in manu sua cum Binjamine; surgentes descenderunt in Ægyptum, steterúntq; in conspectu Josephi:

16. Videns autem Joseph cum eis Binjaminem, dixit ei, qui præerat domui suæ: duc homines istos intrò: & macta animalia, & para, mecum enim comedent homines isti meridie.

17. Fecítque vir ille sicut edixerat Joseph: & introduxit vir ille homines istos in domum Josephi.

18. Sed timuerunt homines isti, quum ducerentur in Josephi domum; quia dicebant: de causa illius pecuniæ, quæ reposita fuit in manticis nostris priùs, nos introducimur: ut volutetur supra nos, & irruat in nos, mancipétque nos *sibi* servos, & asinos nostros.

19. Et accedentes ad virum illum, qui præerat domui Josephi, alloquuti sunt eum in ostio domus ipsius.

20. Dixeruntque, *attende* ad me, domine mi: tantummodò descenderamus antea ad comparandum cibarium.

21. Accidit autem, quum venissemus in diversorium quoddam, ut aperientibus nobis manticas nostras, ecce pecunia cujusque *esset* in ore manticæ suæ, pecunia nostra secundùm pondus suum: eam itaque retulimus in manibus nostris.

22. Præterea pecuniam alteram descendentes attulimus in manibus nostris, ad comparandum cibarium: nescimus, quis reposuerit pecuniam nostram in manticis nostris.

23. Et *ille* pax, inquit, *sit* vobis, ne timeatis, Deus vester, & Deus patris vestri dedit vobis thesaurum in manticis vestris, pecunia vestra pervenit ad me: & eduxit ad eos Schimhonem.

24. Introduxit igitur vir ille homines istos in domum Josephi: quumque dedisset aquam, ut lavarent pedes suos, dedit quoque pabulum asinis ipsorum.

25. Interea parabant munus suum, dum veniret Joseph sub meridiem; ut audierunt, se ibi sumpturos cibum:

26. Quum verò Joseph advenisset domum, attulerunt ad eum munus illud, quod *habebant* in manu sua intrò: &, *honorem exhibuerunt*, illi incurvantes se in terram.

27. Et ille rogans eos de prosperitate, dixit, an prosperè est patri vestro, seni illi, quem dicebatis? an adhuc vivit?

28. Qui dixerunt, prosperè est servo tuo patri nostro, is adhuc vivit: & inclinato vertice incurvaverunt se *honorem exhibentes*.

29. Postea sublatis oculis suis, contemplatus Binjaminem fratrem suum, filium matris suæ, dixit, hiccine *est* frater ille vester minimus quem dixeratis mihi? & dixit, Deus gratiosus esto tibi, fili mi.

30. Joseph autem, quia æstuabant viscera misericordiæ ipsius erga fratrem suum, festinavit quærere, ubi fleret; & ingressus quoddam cubiculum, flevit in eo.

31. Postea lotâ facie suâ egressus; continebat se, & dixit, apponite cibum.

32. Itaque apposuerunt ei seorsim, & illis seorsim: Ægyptiis verò comedentibus apud eum seorsim, non enim poterant Ægyptii sumere cum Hebræis cibum, quia abominationi id *est* in Ægypto.

33. Sederunt autem coram eo, primogenitus secundùm primogenita sua: & qui minor *erat* secundùm minorem ætatem suam; adeò ut mirabundi *respicerent* homines illi alter ad alterum.

34. Et accipiens fercula de eo, quod *erat appositum* in conspectu suo, *mittebat Joseph* ad eos, majúsque fuit ferculum Binjaminis, quàm fercula singulorum illorum quintuplo: sic convivati sunt, & affatim biberunt cum eo.

CAPUT XLIV.

Joseph cum fratribus astutè agit, eósque variè exagitat.

DEinde præcepit *Joseph* ei, qui præerat domui suæ, dicendo; imple manticas hominum istorum cibario, quantum poterunt ferre: & repone pecuniam cujusque in ore manticæ suæ.

2. Scyphum verò meum, scyphum argenteum ponito in ore manticæ minimi, & pecuniam annonæ ejus: itaque fecit secundùm verbum Josephi, quod loquutus fuerat.

3. *Posterum* manè illuxerat, quando homines isti dimissi sunt, ipsi cum asinis suis.

4. Ipsi egressi civitate illa non longè abscesserant, quum Joseph dixit ei, qui præerat domui suæ, surge, persequere homines istos: & ubi assequutus fueris eos, dices eis, cur rependitis malum pro bono?

5. Nónne ille est, in quo solet dominus meus bibere? & nónne ipse experimento certo didicerit per illum, *quales sitis?* malè egistis, quod fecistis *illud*.

6. Assequutus itaque est eos & alloquutus verbis ejusmodi.

7. Ii verò dixerunt illi, quare loquitur dominus meus talia verba? absit servis tuis, ut faciant rem ejusmodi.

8. En pecuniam, quam inveneramus in ore manticarum nostrarum retulimus ad te è regione Cenahanis: quomodo ergo furati essemus è domo domini tui argentum vel aurum?

9. Apud quem ex servis tuis reperitur, is moriturus est: quin etiam nos erimus domino meo servi.

10. Qui dixit, jam etiam prout loquuti estis, sic esto: apud quem reperietur, is esto mihi servus, vos autem estote innoxii.

11. Itaque festinaverunt dimittere quisque manticam suam in terram; & aperuerunt quisque manticam suam.

12. Et ille scrutatus est, à maximo incipiens & in minimo desinens: inventus autem est scyphus ille in mantica Binjaminis.

13. Tunc lacerârunt vestimenta sua; quúmque imposuisset onus quisque asino suo; reversi sunt in civitatem illam.

14. Venit itaque Jehuda cum fratribus suis in domum Josephi, quum ipse adhuc esset illic: & prociderunt ante faciem ejus in terram.

15. Dixit autem eis Joseph, quódnam est facinus istud, quod fecistis? an ignorabatis virum, cujusmodi ego *sum*, certò posse experimento discere?

16. Tum dixit Jehuda, quid diceremus domino meo? quid eloqueremur? aut quo purgaremus nos? Deus ipse deprehendit iniquitatem servorum tuorum, ecce nos servos domino meo, tam nos, quàm eum, in cujus manu inventus est scyphus ille;

17. Et *ille*, absit mihi, inquit, ut faciam hoc, vir ille, in cujus manu inventus est scyphus, is *esto* mihi servus, vos autem ascendite cum pace ad patrem vestrum.

18. Sed accedens ad eum Jehuda, dixit, *Attende* ad me domine mi: loquatur quæso servus tuus verbum audiente domino meo, nec accendatur ira tua in servum tuum: nam tu *es* perinde ac Parho.

19. Dominus meus interrogaverat servos suos, dicendo; estne vobis pater aut frater?

20. Diximus verò domino meo, est nobis pater senex & natus senectutis *frater* minimus, frater autem ejus mortuus est, & relictus est ipse solus ex matre sua, ideo pater ejus deamat ipsum.

21. Dixisti servis tuis, facite ut descendat ad me; & oculis meis intuear illum.

22. Et quamvis diceremus domino meo, non poterit puer ille relinquere patrem suum: simul ac reliquerit patrem suum, morietur pater:

23. Dixisti servis tuis, nisi descenderit frater vester minimus vobiscum, non ampliùs deinceps videbitis faciem meam.

24. Fuítque, quum ascendissemus ad servum tuum, patrem meum; ut nunciaremus ei verba domini mei.

25. Poſtea dicente patre noſtro; revertimini, comparate nobis parùm cibarii:

26. Diximus, non poſſumus deſcendere: ſed ſi fuerit frater noſter minimus nobiſcum, deſcendemus, quia non poſſumus videre faciem illius viri, ſi frater hic noſter minimus non fuerit nobiſcum.

27. Dixit autem ſervus tuus, pater meus nobis, vos noviſtis duos peperiſſe mihi uxorem meam:

28. Digreſſo autem priore à me, dixiſſe me, profectò omnino diſcerptus fuerit: nec vidiſſe eum hactenus.

29. Quòd ſi abduxeritis hunc quoque à facie mea, & obvenerit ei exitium; deduxeritis canitiem meam in ſepulcrum malo.

30. Nunc igitur, quum venero ad ſervum tuum, patrem meum, ſi hic puer non fuerit nobiſcum; prout anima illius animæ hujus devincta eſt:

31. Accidet, ut moriatur, quum puerum hunc non adeſſe viderit: ſic deduxerint ſervi tui canitiem ſervi tui, patris noſtri, mœrore in ſepulcrum.

32. Cùm ſervus tuus ſpoſponderit pro hoc puero *abducturus* à patre meo, dicendo; niſi reduxero eum ad te, utique peccavero in patrem meum omnibus diebus.

33. Ideo nunc maneat quæſo ſervus tuus loco hujus pueri, ſervus domino meo: hic autem puer aſcendat cum fratribus ſuis.

34. (Nam quomodo aſcenderem ad patrem meum, cùm hic puer non erit mecum?) ne videam illud malum, quod deprehenſurum eſt patrem meum.

CAPUT XLV.

Joſeph ſe fratribus patefacit, eóſque ſolatur, & patrem acceſſit.

QUare quum non poſſet Joſeph ſe continere coram omnibus adſtantibus ſibi, exclamavit, facite, ut exeat quiſque à me: ſic non remanſit quiſquam cum eo, quando ſe cognoſcendum præbuit Joſeph fratribus ſuis:

2. Tunc edidit vocem ſuam cum fletu; adeò ut audierint Ægyptii, audierit etiam familia Parhonis:

3. Et dixit Joſeph fratribus ſuis, ego *ſum* Joſeph, an adhuc pater meus vivit? ſed non poterant fratres ejus reſpondere ei, quia perturbati erant ex conſpectu ejus.

4. Quapropter dixit Joſeph fratribus ſuis, accedite quæſo ad me, & acceſſerunt: tum dixit, ego *ſum* Joſeph frater veſter, quem vendidiſtis *deducendum* in Ægyptum:

5. Sed nunc, ne vos dolore crucietis, neque diſpliceat in oculis veſtris, quòd vendidiſtis me *adducendum* huc: nam victûs causâ miſit me Deus ante vos.

6. Jam enim biennium fames *eſt* in terra: *ſuperſunt* autem adhuc quinque anni, quibus non erit aratio, aut meſſis.

7. Miſit itaque me Deus ante vos, ut efficiat vos ſuperſtites in hac terra; & ut in vita conſervet vos, liberatione maximâ.

8. Nunc itaque nequaquam vos *eſtis, qui* miſiſtis me huc, ſed Deus ipſe: qui conſtituit me patrem apud Parhonem, & dominum toti familiæ ejus, præfectúmque in univerſa terra Ægypti.

9. Feſtinate, & aſcendite ad patrem meum, & dicite ei, ſic ait filius tuus Joſeph, conſtituit me Deus dominum toti Ægypto: deſcende ad me, ne ſubſiſtito:

10. Ut habites in terra Goſchenis, & ſis vicinus mihi tu, & filii tui, & filii filiorum tuorum; gregéſque tui, & armenta tua, & omnia, quæ *ſunt* tibi.

11. Et te ſuſtentem ibi, quia adhuc quinque annos *futura eſt* fames: ne paupertate conſumaris tu, & familia tua, & omnia, quæ *ſunt* tibi.

12. Ecce autem oculi veſtri vident, & oculi fratris mei Binjaminis: os meum *ipſum eſſe*, quod alloquitur vos.

13. Nunciabitis igitur patri meo omnem gloriam meam in Ægypto, & quæcunque vidiſtis: ac feſtinantes deducetis huc patrem meum.

14. Tum ruens in collum Binjaminis fratris ſui flebat: Binjamin quoque flebat ad collum ejus.

15. Oſculatúſque omnes fratres ſuos, flebat ſuper eos: Poſtea demum loquuti ſunt fratres ejus cum eo.

16. Quum itaque rumor iſte auditus eſſet in domo Parhonis, dicendo, venerunt fratres Joſephi; bonum viſum eſt in oculis Parhonis, & in oculis ſervorum ejus,

17. Edixítque Parho Joſepho, dic fratribus tuis, hoc facite: onerate jumenta veſtra, & abeuntes redite in regionem Cenahanis.

18. Inde aſſumite patrem veſtrum, & familias veſtras, & redite ad me: daturus ſum vobis, quod eſt præſtantiſſimum *in terra* Ægypti, ita veſcimini pinguedine hujus terræ.

19. Tu autem *Joſeph* mandato inſtructus es, hoc facite: ſumite vobis è terra Ægypti plauſtra pro parvulis veſtris, & pro uxoribus veſtris, & deportantes patrem veſtrum redite.

20. At oculum veſtrum ne tædeat propter ſupellectilia veſtra: nam quod eſt præſtantiſſimum in univerſa terra Ægypti, veſtrum eſt.

21. Facientibus ergo ſic filiis Jiſraëlis, dedit eis Joſeph plauſtra ex mandato Parhonis; dedit etiam eis viaticum ad illud iter:

22. Ac eis quidem omnibus donavit viritim mutandas veſtes; Binjamini verò dedit trecentos *ſiclos* argenteos, & quinque veſtes mutandas:

23. Patri autem ſuo miſit conſimiliter, decem aſinos, portantes de rebus præſtantiſſimis Ægypti, & decem aſinas portantes commeatum, panis & opſonii patri ſuo ad iter illud.

24. Tandem verò, quum dimitteret fratres ſuos ut abirent; edixit eis, ne commoveamini in hoc itinere.

25. Sic aſcendentes ex Ægypto, venerunt in regionem Cenahanis ad Jahakobum patrem ſuum.

26. Cui quum renunciarent, dicendo, adhuc Joſeph vivit, & ipſum præeſſe univerſæ terræ Ægypti: defecit animus ejus, quia non credebat eis.

27. Sed quum eloquuti eſſent apud eum omnia verba Joſephi, quibus erat alloquutus ipſos, vidiſſétque plauſtra, quæ miſerat Joſeph ad deportandum ipſum, revixit ſpiritus Jahakobi patris eorum.

28. Et dixit Jiſraël, ſufficit, adhuc Joſeph

filius meus vivit: ibo, & videbo eum, antequàm moriar.

CAPUT XLVI.

Jahakob in Ægyptum venit, quem Joseph recreat, & universæ ejus familiæ prospicit.

PRofectus itaque Jisraël cum omnibus, quæ *erant* ipsi, venit in Beer-schebah: ubi mactavit victimas Deo patris sui Jitzchaki.

2. Et alloquens Deus Jisraëlem in visionibus nocturnis, dixit, Jahakob, Jahakob: quo dicente, ecce me.

3. Dixit, Ego *sum Deus* ille fortis, Deus patris tui: ne timeas à descensu in Ægyptum: nam patrem gentis magnæ efficiam te ibi.

4. Ego descendam tecum in Ægyptum, & ego faciam, ut ascendas, similiter ascendendo *tecum:* & Joseph imponet manum suam oculis tuis.

5. Surrexit ergo Jahakob *profecturus* è Beer-schebah, deportaveruntque filii Jisraëlis Jahakobum patrem suum, parvulósque suos, & uxores suas plaustris, quæ miserat Parho ad deportandum eum.

6. Assumpserunt quoque pecora sua, & facultates suas, quas comparaverant in regione Cenahanis, & pervenerunt in Ægyptum, Jahakob & universum semen ejus cum eo:

7. Filios suos, & filios filiorum suorum secum, filias suas, & filias filiorum suorum, denique totum semen suum, deduxit secum in Ægyptum.

8. Hæc autem *sunt* nomina Jisraëlitarum, venientium in Ægyptum, Jahakob & filii ejus: primogenitus Jahakobi, Reüben.

9. Filii autem Reübenis, Chanoc, & Pallu, & Chetzron, & Carmi.

10. Et filii Schimhonis, Jemuel, & Jamin, & Ohad, & Jacin, & Tzochar; Schaul quoque filius cujusdam Cenahanitidis.

11. Et filii Levi, Gerschon, Kehath, & Merari.

12. Et filii Jehudæ, Her, & Onan, & Schela, & Peretz cum Zeracho: etsi mortuus erat Her & Onan in regione Cenahanis, sed erant filii Peretzi, Chetzron & Chamul.

13. Et filii Jissacaris, Tholah, & Puva, & Job, & Schimron.

14. Et filii Zebulunis, Sered, & Elon, & Jachleel.

15. Hi *sunt* filii Leæ, quos pepererat Jahakobo in Padane Syriæ, & una Dina filia ejus: omnes animæ, *ipse*, filii ejus, filiæque ejus triginta tres.

16. Et filii Gadis, Tziphion, & Chaggi, Schuni, & Etzbon, Heri & Arodi, & Areeli.

17. Et filii Ascheris, Jimna, & Jischva, & Jischvi, & Beriha, & Serach soror eorum: filii autem Berihæ, Cheber & Malciel.

18. Hi sunt filii Zilpæ, quam dederat Laban Leæ filiæ suæ: & illa peperit istos Jahakobo, sexdecim animas.

19. Filii Rachelæ uxoris Jahakobi, Joseph, & Binjamin.

20. Nati autem sunt Josepho in terra Ægypti, quos peperit ei Asenath filia Potipherahi Præsidis Oniorum, Menasche & Ephrajim.

21. Et filii Binjaminis Belah & Bezer, & Aschbel, Gera, & Nahaman, Echi & Rosch, Muppim, & Chuppim & Ard.

22. Hi *sunt* filii Rachelæ, qui editi sunt Jahakobo, omnes animæ quatuordecim.

23. Filii autem Danis Chuschim.

24. Et filii Naphthali, Jachtzeel, & Guni & Jetzer & Schillem.

25. Hi *sunt* filii Bilhæ, quam dederat Laban Rachelæ filiæ suæ: & *illa* peperit istos Jahakobo, omnes animæ septem.

26. Omnes animæ, quæ ingressæ sunt *cum* Jahakobo in Ægyptum, egressi è femore ejus, exceptis uxoribus filiorum Jahakobi; omnes animæ sexaginta sex *erant*.

27. Filii autem Josephi, qui editi sunt ei in Ægypto, *sunt* animæ duæ: sic omnes animæ familiæ Jahakobi, quæ venit in Ægyptum, *sunt* septuaginta.

28. Jehudam autem miserat ante se ad Josephum, qui præmoneret *eum*, ut veniret obviam sibi in Goschenem: ut convenirent in terram Goschenis.

29. Jungens itaque Joseph currum suum, ascendit obviam Jisraëli patri suo in Goschenem: quúmque *Joseph* se aspiciendum obtulisset ei, irruit *Jahakob* in collum ejus, flevítque ad collum ejus diu.

30. Et dixit Jisraël Josepho, moriar hac vice: quandoquidem vidi faciem tuam, quum tu adhuc vivis.

31. Deinde dixit Joseph fratribus suis & familiæ patris sui, ascendam, ut renunciem Parhoni: sed dicam ei, fratres mei & familia patris mei, quæ *erat* in regione Cenahanis, venerunt ad me:

32. *Sunt* autem homines isti pastores gregis, nam homines pecuarii *semper* fuerunt: gregésque suos & armenta sua, & quæcunque *erant* eis, adduxerunt.

33. Erit autem, quum vocaverit vos Parho, ut dicat, quæ sunt opera vestra?

34. Tunc dicetis, homines pecuarii fuerunt servi tui ab adolescentia nostra tum nos, tum majores nostri; ut habitetis in terra Goschenis, quia abominationi *est* Ægypto omnis pastor gregis.

CAPUT XLVII.

Joseph fratres primùm, deinde patrem suum ad regem adducit, iisque commodam habitationem obtinet.

VEniens ergo Joseph nunciavit Parhoni; ac dixit, pater meus, & fratres mei cum gregibus suis, & armentis suis, & omnibus, quæ *sunt* ipsorum, advenerunt ex regione Cenahanis: ecce autem ipsos in terra Goschenis.

2. Et partem fratrum suorum assumens, quinque *videlicet* homines, stitit eos coram Parhone.

3. Tum dixit Parho fratribus ejus, quæ *sunt* opera vestra? qui dixerunt Parhoni, pastor gregis *est quisque* servorum tuorum, tum nos, tum majores nostri.

4. Dixerunt insuper Parhoni, ad hospitandum in hac terra venimus, eò quòd non *esset* pascuum gregibus, quos *habent* servi tui; gravis enim *est* hæc fames in regione Cenahanis: nunc itaque habitent, quæsumus, servi tui in terra Goschenis.

5. Quamobrem alloquutus est Parho Josephum, dicendo, pater tuus & fratres tui venerunt ad te.

6. Terra Ægypti exposita est tibi, in optimo *loco* hujus terræ colloca patrem tuum & fratres tuos, habitent in terra Goschenis:

quòd

quòd ſi noveris, & ſint inter eos homines ſtrenui, hos conſtitues magiſtros pecuariæ ſuper *illos*, qui *ſunt* mihi.

7. Adducens quoque Joſeph Jahakobum patrem ſuum, ſtatuit eum coram Parhone,& benedixit Jahakob Parhoni.

8. Tum dixit Parho Jahakobo; quot *ſunt* dies annorum vitæ tuæ?

9. Dixit verò Jahakob Parhoni, dies annorum peregrinationum mearum *ſunt* centum triginta annorum. pauci & mali fuerunt dies annorum vitæ meæ, neque attigerunt dies annorum vitæ patrum meorum, quibus diebus illi peregrinati ſunt.

10. Quúmque benedixiſſet Jahakob Parhoni, egreſſus eſt à conſpectu Parhonis.

11. Collocans itaque Joſeph patrem ſuum, & fratres ſuos, dedit eis poſſeſſionem in terra Ægypti in optimo *loco* ejus terræ, in regione Rahmeſeſi: quemadmodum præceperat Parho.

12. Suſtentavítque Joſeph patrem ſuum, & fratres ſuos, & univerſam familiam patris ſui, cibo *quaſi* in os parvulorum *indito*.

13. Quum autem cibus non eſſet in tota terra, eò quòd gravis *erat* fames illa valde; furebat terra Ægypti & regio Cenahanis propter famem iſtam.

14. Et collegit Joſeph totam pecuniam, quæ inveniebatur in terra Ægypti, & in regione Cenahanis pro annona, quam illi comparaverant: intulitque Joſeph pecuniam illam in domum Parhonis.

15. Abſumptâ itaque pecuniâ ſuâ è terra Ægypti & è regione Cenahanis: conveniebant omnes Ægyptii ad Joſephum, dicendo, dato nobis cibum; cur enim moreremur coram te? *dato*, nam defecit pecunia.

16. Dixit verò Joſeph, date pecora veſtra, & dabo vobis cibum pro pecoribus veſtris, ſi defecit pecunia.

17. Adducentibus itaque pecora ſua ad Joſephum, dedit eis Joſeph cibum pro equis, & pro poſſeſſo grege, & pro poſſeſſo armento, & pro aſinis, ita fecit, ut tranſigerent cum cibo illo pro omnibus pecoribus ſuis annum illum.

18. Sed quum abſolutus eſſet annus ille, redeuntes ad eum anno altero, dixerunt ei: celare non poſſumus dominum meum, ſed *neceſſe habemus dicere*, abſumptam eſſe pecuniam, & poſſeſſum pecus ad dominum meum *perveniſſe*: non eſt reliquum, quod exponamus domino meo, præter corpora noſtra & agros noſtros.

19. Quare moreremur ante oculos tuos? tum nos, tum agros noſtros *exponimus*; eme nos & agros noſtros pro cibo: & ſimus nos cum agris noſtris ſervi Parhoni, & dato ſemen, ut vivamus ac non moriamur, & agri ipſi non deſolentur.

20. Emit itaque Joſeph totum agrum Ægypti Parhoni, quum venderent Ægyptii quiſque agrum ſuum, eò quòd invaluiſſet ſupra eos hæc fames: ſic ceſſit terra ipſa Parhoni.

21. Ipſum verò populum tranſtulit in certas civitates: ab *una* extremitate limitis Ægypti, uſque ad *alteram* extremitatem ejus.

22. Tantummodo agros Præſidum non emit: nam portio attributa erat Præſidibus à Parhone, comedebántque portionem ſuam, quam attribuerat ipſis Parho; idcirco non vendiderunt agros ſuos.

23. Edixit autem Joſeph populo; en, emi hodie vos & agros veſtros Parhoni: ecce vobis ſementem, ut feratis agros:

24. Sed quod erit in proventibus, *ejus* dabitis quintam Parhoni: quatuor autem partes erunt veſtræ ad ſementem agri, & ad cibum veſtrum, & eorum, quæ *pertinent* ad familias veſtras, & ad cibum parvulorum veſtrorum.

25. Qui dixerunt, conſervâſti nobis vitam: inveniamus gratiam in oculis domini mei, ut ſimus ſervi Parhoni.

26. Itaque ſancivit Joſeph illud in ſtatutum ad diem uſque hunc de agris Ægypti, ut Parhoni tenerentur de quinta: tantummodò agri Præſidum ſolùm non ceſſerunt Parhoni.

27. Habitantes verò Jiſraëlitæ in terra Ægypti in regione Goſchenis, conſtituerunt ſe poſſeſſores in ea, fœtificarúntque, & aucti ſunt valde.

28. Vixítque Jahakob in terra Ægypti ſeptendecim annos: ita fuerunt dies Jahakobi anni vitæ ejus, centum quadraginta ſeptem anni.

29. Quum autem propè eſſent dies Jiſraëlis, ut moreretur, accerſens filium ſuum Joſephum, dixit ei, ſi nunc inveni gratiam in oculis tuis, pone quæſo manum tuam ſub femore meo: prout exercuiſti erga me benignitatem & fidem, ne quæſo ſepelito me in Ægypto.

30. Sed ubi occubuero cum patribus meis, reportabis me ex Ægypto, & ſepelies me in ſepulcro eorum: qui dixit, ego faciam ſecundùm verbum tuum.

31. Dicente verò *Jiſraële*, jura mihi, juravit ei; tunc incurvavit ſe Jiſraël ad cervical lecti ſui.

CAPUT XLVIII.

Jahakobi morbus, filiorum Joſephi adoptio & benedictio.

ACcidit autem his rebus geſtis, quum dixiſſet *quiſpiam* Joſepho, ecce pater tuus ægrotat, ut aſſumptis duobus filiis ſuis ſecum, Menaſche & Ephrajimo, *adveniret*.

2. Quod quum renunciâſſet *ille* Jahakobo, dicens, ecce filius tuus Joſeph venit ad te: confirmavit ſe Jiſraël, ut ſederet ſuper lectum ſuum.

3. Et dixit Jahakob Joſepho, *Deus* fortis omnipotens apparuit mihi Luzi in regione Cenahanis, & benedixit mihi:

4. Dicens mihi, ecce ego fœcundabo te, & augebo te, patrémque efficiam te cœtûs populorum: & dabo terram hanc ſemini tuo poſt te, poſſeſſionem perpetuam.

5. Nunc itaque duo filii tui, qui nati ſunt tibi in terra Ægypti ante adventum meum ad te in Ægyptum, mei ſunt: Ephrajim & Menaſche, tanquam Reüben & Schimhon, ſunto mei.

6. Progenies autem tua, *ſi* quos genueris poſt eos, tui ſunto: de nomine fratrum ſuorum vocantor, in poſſeſſione ipſorum,

7. Ego verò: quum redirem ex Padane, mortua eſt apud me Rachel in regione Cenahanis in itinere, quum adhuc *ſupereſſet*

exiguum ſpatium terræ ad perveniendum Ephratam: & ſepelivi eam in via ad Ephratam; ea *jam eſt* Beth-lechem.

8. Sed videns Jiſraël filios Joſephi, dixit, qui *ſunt* iſti?

9. Dicente verò Joſepho patri ſuo, filii mei ſunt, quos dedit mihi Deus hic: dixit, aſſumens quæſo *admove* eos mihi, & benedicam eis.

10. Oculi enim Jiſraëlis graves erant præ ſenio, non poterant cernere: ſic poſtquam eos admoviſſet illi, oſculatus eſt eos, & amplexatus eos.

11. Tum dixit Jiſraël Joſepho, me viſurum faciem tuam non judicaveram: ſed ecce, fecit Deus, ut viderem etiam ſemen tuum.

12. Deinde abducens illos Joſeph à genibus ejus, incurvavit ſe in faciem ſuam ad terram uſque *honorem exhibens*.

13. Et aſſumtos *diſpoſuit* Joſeph illos ambos Ephrajimum ad dexteram ſuam à ſiniſtra Jiſraëlis, Menaſchen verò ad ſiniſtram ſuam, à dextera Jiſraëlis: ſic *illos* admovit ei.

14. Sed extendens Jiſraël dexteram ſuam, ut imponeret capiti Ephrajimi (quamvis eſſet *natu* minor) & ſiniſtram ſuam capiti Menaſchis; cognoſcebat *palpando* manibus ſuis Menaſchen eſſe primogenitum:

15. Benedicebátque Joſepho dicens; Deus ille, ante cujus conſpectum indeſinenter ambulârunt patres mei Abraham & Jitzchak, Deus ille, qui paſcit me ex quo *die* ſum uſque in diem hunc.

16. Angelus ille, qui vindicat me ab omni malo, benedicat pueris iſtis, & vocetur in eis nomen meum, & nomen patrum meorum Abrahami & Jitzchaki: & tanquam piſces multiplicentur in hac terra.

17. Quum autem videret Joſeph patrem ſuum impoſiturum eſſe manum dexteram ſuam capiti Ephrajimi, malum viſum eſt illud in oculis ejus: quare ſuſtinuit manum patris ſui, ut averteret eam à capite Ephrajimi ad caput Menaſchis:

18. Dixitque Joſeph patri ſuo, non ita pater mi: quum iſte *ſit* primogenitus, impone dexteram tuam capiti iſtius.

19. Renuit verò pater ejus dicens, novi fili mi, novi, tum pater *unius* populi iſte, tum etiam magnus futurus eſt: veruntamen frater ejus *natu* minor major erit iſto, & ſemen illius erit magna multitudo gentium.

20. Itaque benedixit eis die illo, dicendo, *propoſito* benedicent Jiſraëlitæ dicendo, conſtituat te Deus ſicut Ephrajimum & ſicut Menaſchen: ſic poſuit Ephrajimum ante Menaſchen.

21. Deinde Jiſraël dixit Joſepho, ecce ego brevi moriturus ſum: erítque Deus vobiſcum, & reducet vos in regionem patrum veſtrorum.

22. Ego itaque do tibi partem unam ſupra fratres tuos; quam cepi è manu Emoræi gladio meo & arcu meo.

CAPUT XLIX.

Jahakobi teſtamentum, continens varias prophetias, præceptum de ſepultura ſua.

DEinde convocavit Jahakob filios ſuos; & dixit, colligimini, ut prænunciem vobis id, quod eventurum eſt vobis ſequentibus temporibus:

2. Congregamini & audite filii Jahakobi: attendite, inquam, ad Jiſraëlem patrem veſtrum.

3. Tu Reüben, primogenitus meus *fuiſti*, vis mea, & principium potentiæ meæ, excellentia dignitatis, & excellentia roboris:

4. Rapiditate, aquarum inſtar *ruens* ne excellas, quia aſcendiſti cubilia patris tui: tunc prophanaſti *ea*, ſtratum meum aſcendit.

5. Schimhon & Levi, fratres: inſtrumenta violentiæ, conventionibus ipſorum.

6. In arcanum eorum ne ingreditor anima mea, in cœtum eorum ne adunator gloria mea: quia pro ira ſua occiderunt viros, & pro arbitrio ſuo avulſerunt boves.

7. Maledicta ira eorum, quia vehemens, & furor eorum, quia ſævus fuit: diſpertio eos per Jahakobi, & diſpergo eos per Jiſraëlis *poſteros*.

8. Jehuda, te, te *inquam* celebrabunt fratres tui, manu tuâ impoſitâ cervici hoſtium tuorum incurvabunt ſe tibi *honorem exhibentes* filii patris tui.

9. Catule leonis Jehuda; à præda fili mi aſcendiſti: in crura ſe demiſerit, cubuerit tanquam leo, & tanquam immanis leo, quis illum ſuſcitet?

10. Non deſiſtet tribus à Jehuda, neque Legiſlator è medio pedum ejus, uſque dum venturus erit filius ejus, & *erit* ei obedientia populorum.

11. Ligans ad vitem aſellum ſuum, & ad generoſam vitem pullum aſinæ ſuæ; lavat in vino veſtimentum ſuum, & in ſucco uvarum operimentum ſuum.

12. Rubicundus oculis ex vino, & albus dentibus ex lacte.

13. Zebulon ad portum marium habitabit; ipſe, *inquam*, ad portum navium, latúſque ejus versùs Tzidonem *erit*.

14. Jiſſacar aſinus oſſibus valens, cubans inter duas ſarcinas.

15. Quum videns, quietem *rem* bonam eſſe, & terram ſuam eſſe amœnam; inclinaverit humerum ſuum ad bajulandum, & factus fuerit tributarius.

16. Dan judicabit populum ſuum, tanquam una tribuum Jiſraëlis.

17. Erit Dan *ut* ſerpens juxta viam, aconitas juxta ſemitam: qui mordet calces equi, & *per quem* decidit ſeſſor ejus retrorſum.

18. In ſalutem tuam exſpecto Jehovam.

19. Gad, turma turmatim populabitur eum: ſed ipſe populabitur *alios* tandem.

20. Ex Aſchero pinguis *exſtabit* cibus ejus, & ipſe præbebit delicias regias.

21. Naphthali, *eſt* cerva emiſſa: qui profert verba elegantia.

22. Ramus fœcundus Joſeph, ramus fœcundus ſecus fontem: *duobus* ramis *ſuis* procedit ultra murum.

23. Quamvis amaritudine affecerint eum & jaculati ſint, quamvis inteſtino odio proſequuti ſint eum ſagittarii;

24. Tamen permanſit in robore arcus ejus, roboratáque ſunt brachia manuum ejus, à manibus robuſti Dei Jahakobi, unde *fuit* paſtor & lapis Jiſraëlis:

25. A forti *Deo* patris tui, qui adjuturus eſt te, & ab omnipotente, qui benedicturus eſt tibi benedictionibus cœlorum ſupernè,

bene-

benedictionibus abyſſi ſubjacentis, benedictionibus uberum & vulvæ.

26. Benedictiones patris tui, validæ ſunt cum benedictionibus progenitorum meorum uſque ad finem collium ſeculi; *hæ* adſunto capiti Joſephi, & vertici ſeparati inter fratres ſuos.

27. Binjamin lupus, qui diſcerpit, manè comedit prædam, & ad veſperam dividit ſpolium.

28. Omnes iſtæ *ſunt* tribus Jiſraëlis duodecim, & hoc *eſt*, quod eloquutus eſt eis pater earum, quum benediceret eis, earum cuique prout benedictioni ipſius conveniret benedicens.

29. Deinde præcepit eis, ac edixit eis, me aggregate ad populum meum, ſepelite me cum patribus meis, *efferentes* in ſpeluncam illam, quæ *eſt* in agro Hephronis Chitthæi.

30. In eam ſpeluncam, quæ *eſt* in agro Macpelæ, qui *eſt* è regione Mamræ in terra Cenahanis, quam emit Abraham cum ipſo agro ab Hephrone Chitthæo in poſſeſſionem ſepulcri.

31. Ibi ſepelierunt *majores* Abrahamum, & Saram uxorem ejus, ibi ſepelierunt Jitzchakum & Ribkam uxorem ejus, ibique ſepelivi Leam:

32. *In* poſſeſſione agri illius, & ſpeluncæ, quæ *eſt* in eo *empta* à filiis Chethi.

33. Quúmque abſolviſſet Jahakob præcipere filiis ſuis, recepit pedes ſuos in lectum ſuum: ita exſpiravit, & aggregatus eſt ad populos ſuos.

CAPUT L.

Jahakobi mors & corporis conditura. Joſeph fratres ſolatur, & poſt præceptum de oſſibus ſuis transferendis moritur.

TUnc ruens Joſeph ſuper faciem patris ſui, flevit ſuper eum, & oſculatus eſt eum.

2. Quúmque præcepiſſet Joſeph ſervis ſuis medicis, ut aromatibus condirent patrem ſuum; aromatibus condierunt medici Jiſraëlem.

3. Et impletis ei quadraginta diebus (nam ita impleri ſolent dies eorum, qui aromatibus condiuntur,) fleverunt eum Ægyptii ſeptuaginta diebus:

4. Poſtquam autem præteriiſſent dies fletûs ejus, alloquutus eſt Joſeph familiam Parhonis, dicendo; ſi nunc inveni gratiam in oculis veſtris, loquimini quæſo apud Parhonem, dicendo:

5. Pater meus adjuravit me, dicendo, ecce ego brevi moriturus ſum; in ſepulcro meo, quod fodi mihi in regione Cenahanis, ibi ſepelito me: nunc itaque aſcendam quæſo; ut ſepeliam patrem meum, deinde revertar.

6. Cui dixit Parho, aſcende & ſepeli patrem tuum, quemadmodum adjuravit te.

7. Aſcendit itaque Joſeph ad ſepeliendum patrem ſuum: aſcenderúntque cum eo omnes ſervi Parhonis, Seniores familiæ ejus, & Seniores omnes terræ Ægypti:

8. Præterea tota familia Joſephi, & fratres ejus, ac familia patris ejus: tantummodo parvulos ſuos, & greges ſuos, & armenta ſua reliquerunt in terra Goſchenis.

9. Denique aſcenderunt cum eo, tum currus, tum equites; adeò ut eſſet exercitus ille numeroſus valde.

10. Quum autem veniſſent uſque ad aream quandam ſeptam cynosbatis, quæ *eſt* ad vadum Jardenis, planxerunt ibi planctu magno & gravi valde: inſtituit enim patri ſuo luctum ſeptem diebus.

11. Quapropter videns incola ejus regiönis *populus* Cenahanæus, luctum illum in area illa ſepta cynosbatis, dicebant, luctus gravis hic *eſt* Ægypto: idcirco vocavit nomen illius *areæ, aream* lugentis Ægyptii, quæ *eſt* ad vadum Jardenis.

12. Facientes ergo filii ejus ei, præcisè quemadmodum præceperat eis.

13. Extulerunt eum filii ejus in regionem Cenahanis, & ſepeliverunt eum in ſpelunca agri Macpelæ; quem agrum emerat Abraham in poſſeſſionem ſepulcri ab Hephrone Chitthæo è regione Mamræ.

14. Deinde reverſus eſt Joſeph in Ægyptum, ipſe & fratres ejus, & omnes, qui aſcenderant cum eo ad ſepeliendum patrem ejus; poſtquam ſepeliviſſet patrem ſuum.

15. Videntes autem fratres Joſephi mortuum eſſe patrem ſuum, dicebant, fortaſſis inteſtino odio proſequitur nos Joſeph; & omnino rependet nobis totum illud malum, quod intulimus ipſi:

16. Ideóque amandârunt aliquos ad Joſephum, qui dicerent; pater tuus præcepit ante mortem ſuam, dicendo.

17. Ita dicetis Joſepho, obſecro, condona nunc defectionem fratrum tuorum & peccatum eorum, quod malum intulerunt tibi, nunc inquam condona quæſo defectionem ſervorum Dei patris tui: ſed flebat Joſeph, quum illi alloquerentur ſe.

18. Deinde adeuntes etiam fratres ejus, prociderunt ante faciem ejus; ac dixerunt, ecce nos tibi ſervos.

19. Dixit verò eis Joſeph, ne timeatis: nam an loco Dei *ſum* ego?

20. Vos quidem cogitaveratis contra me malum: *ſed* Deus cogitavit illud in bonum *convertere*, ut faceret ſicut *eſt* die hoc, conſervando in vita populum multum.

21. Nunc itaque ne timeatis, ego ſuſtentabo vos, & parvulos veſtros; ita conſolatus eſt eos, & loquutus, quæ *erant* eis cordi.

22. Sic habitavit Joſeph in Ægypto, ipſe cum familia patris ſui: vixítque Joſeph centum decem annos.

23. Et vidit Joſeph ab Ephrajimo *natos* abnepotes: etiam filii Maciris, filii Menaſchis nati ſunt, *& educati* ſuper genua Joſephi.

24. Tum dixit Joſeph fratribus ſuis, ego brevi moriturus ſum: Deus autem omnino viſitabit vos, & faciet, ut aſcendatis ex hac terra in regionem illam, quam juramento dedit Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo.

25. Adjuravítque Joſeph filios Jiſraëlis dicendo; omnino viſitabit Deus vos, *adjuro* ut deportetis oſſa mea hinc.

26. Deinde mortuus eſt Joſeph natus centum & decem annos; & poſtquàm eum condiviſſent *medici* aromatibus, in quadam arca repoſitus eſt in Ægypto.

Liber secundus Moschis, *sive* Exodus.

CAPUT I.

Parho imperat infanticidium ob multitudinem Jisraëlitarum.

ATque hæc *quidem sunt* nomina filiorum Jisraëlis, qui venerant in Ægyptum (venerant *autem* cum Jahakobo, quisque cum familia sua.)

2. Reüben, Schimhon, Levi, & Jehuda,
3. Jissacar, Zebulon, & Binjamin,
4. Dan, & Naphthali, Gad, & Ascher.
5. Erántque omnes animæ, egressi è femore Jahakobi septuaginta animæ, cum Josepho, *qui* erat in Ægypto.
6. Mortuus autem est Joseph, omnésque fratres ejus, & tota ætas illa:
7. Et filii Jisraëlis fœtificaverunt, & abunde progenuerunt, atque adaucti sunt & corroborati quàmplurimùm; adeò ut terra illa impleretur ipsis:
8. Quapropter existens Rex novus super Ægyptum, qui non agnoscebat Josephum,
9. Dixit populo suo; ecce populus Jisraëlitarum numerosior & potentior *sit* nobis.
10. Agedum, sapienter nos geramus adversùs illum; ne augescat, eveniátque, si quando inciderint *occasiones* belli, ut adjungat se ipse quoque inimicis nostris, vel pugnet contra nos, vel ascendat ex hac terra.
11. Constituerunt itaque super eum præfectos angariis, qui affligerent eum oneribus suis; & ædificavit *populus Jisraëlis* urbes armamentariorum Parhoni, Pithomum & Rahamsesum.
12. Sed prout affligebant eum, ita augescebat & ita erumpebat *in multitudinem*; adeò ut distæderet *Ægyptios* propter filios Jisraëlis.
13. Coëgerunt itaque Ægyptii filios Jisraëlis servire per sævitiam.
14. Et amaram effecerunt vitam eorum servitute durâ, *occupantes* in luto, & in lateribus, & in omni servitute rustica; præter omnem servitutem ipsorum, quam exigebant ab iis per sævitiam *domi*.
15. Præterea alloquens Rex Ægypti illas, quæ obstetricabantur Hebræis; quarum uni nomen *erat* Schiphra, nomen verò alteri Puha.
16. Edixit; obstetricando *mulieribus* Hebræis; quum inspicietis in sellas parturientium: si filius fuerit, *edico*, ut enecetis illum, sin filia fuerit, ut vivat.
17. Sed timuerunt obstetrices illæ Deum ipsum, neque fecerunt quemadmodum edixerat eis Rex Ægypti: nam vivos conservabant natos.
18. Vocante autem Rege Ægypti obstetrices illas, & dicente eis, quare fecistis rem hanc? nam vivos conservâstis natos.
19. Dixerunt obstetrices illæ Parhoni, quia Hebrææ non *sunt* sicut mulieres Ægyptiæ: sunt enim vividæ, quum nondum venit ad ipsas ulla obstetrix, jam pepererunt.
20. Idcircò benefecit Deus obstetricibus illis, quum augeretur populus ille, & corroborarentur valde.
21. Deinde factum est, quia timebant illæ obstetrices Deum; & domos *natis* illis statuebat *Deus*:
22. Ut præciperet Parho toti populo suo, edicendo; omnem horum filium, qui nascetur in rivum ipsum projicite, omnem verò horum filiam vivam conservate.

CAPUT II.

Moschis educatio regia, Zelus heroicus, fuga, & conjugium.

ABiens autem quidam ex familia Levi; duxerat filiam Levi,
2. Concepítque mulier illa, & peperit filium: & videns eum esse bonâ *formâ*, abscondit eum tribus mensibus.
3. Sed quum non posset ampliùs efficere, ut esset absconditus; accipiens ei arcam scirpeam, oblivit illam bitumine & pice: & positum in ea puerulum, exposuit in alga juxta ripam cujusdam rivi.
4. Stiterat autem sese illius soror procul, cognitura quid fieret illi:
5. Quum descendit filia Parhonis ut lavaret se ad rivum illum, puellis ejus deambulantibus secundùm rivum; & videns arcam illam in media alga, misit ancillam suam, quæ accepit eam.
6. Aperiens itaque vidit ipsum puerulum, ecce autem puer flebat: & miserta illius, dixit: ex natis Hebræorum illorum *est* hic.
7. Tunc dixit soror illius filiæ Parhonis: an ibo vocatum tibi mulierem nutricem ex Hebræis, quæ lactet tibi hunc puerulum?
8. Dicente verò filiâ Parhonis illi, i; abiens illa adolescentula vocavit matrem ipsius pueruli.
9. Cui dixit filia Parhonis, abduc puerulum hunc, & lactato eum mihi, & ego dabo mercedem tuam: sic accipiens mulier illa puerulum, lactavit eum.
10. Quum autem crevisset ille puerulus, adduxit eum ad filiam Parhonis, cui erat filii loco: vocavítque nomen ejus Moschen, dicens, ex aquis enim extraxi eum.
11. Fuit autem diebus illis, quum crevisset Mosche, ut exiret ad fratres suos, & aspiceret onera eorum: & videret quendam Ægyptium percutientem virum Hebræum è fratribus suis;
12. Quapropter ut respiciens huc illuc, vidit neminem adesse; cecidit Ægyptium illum, & abscondit eum in arena:
13. Deinde exiens die postero, quum ecce duo viri Hebræi contenderent; dixit iniquo; cur cædis proximum tuum?
14. Qui dixit, quis constituit te virum principem, & judicem super nos? an me interfecturus loqueris, ut interfecisti illum Ægyptium? idcirco timuit Mosche, & dixit, profectò innotuit res ista.
15. Audiens verò Parho rem istam, quærebat ut interficeret Moschen: sed fugit Mosche metu Parhonis, ut habitaret in terra Midianis, & sedit ad quendam puteum.
16. Præsidi autem Midianitarum septem *erant* filiæ: quæ advenientes hauriebant *aquam*, & implebant aqualiculos illius *putei*, ut adaquarent greges patris sui.
17. Supervenientibus verò pastoribus quibusdam,

busdam, & abigentibus eas; surgens Mosche defendit eas, & adaquavit greges earum.

18. Quum itaque rediissent ad Rehuelem patrem suum, dixit, quare tam citò rediistis hodie?

19. Quæ dixerunt, quidam Ægyptius eripuit nos è manu pastorum: etiámque abundè hausit nobis, & adaquavit greges.

20. Tum dixit filiabus suis, at ubi ille *est?* quamobrem jam reliquistis virum illum? vocate eum, ut sumat cibum.

21. Acquievit tandem Mosche, ut maneret cum hoc viro: qui dedit Tzipporam filiam suam Moschi *uxorem*.

22. Quúmque peperisset filium, vocavit *Mosche* nomen ejus Gerschomum: dicebat enim, peregrinus sum, in terram alienam *pulsus*.

23. Fuit autem diebus illis, qui multi *fuerunt*; quum mortuus esset Rex Ægypti, ut suspirarent filii Jisraëlis præ servitute illa, & vociferarentur: & eorum clamor de servitute illa ascendit ad Deum ipsum.

24. Quamobrem, ut audivit Deus gemitum eorum; recordatus est Deus fœderis sui cum Abrahamo, cum Jitzchako, & cum Jahakobo,

25. Respexítque Deus filios Jisraëlis, & cognovit Deus.

CAPUT III.

Rubus ardens non consumtus: vocatio, investitura & instructio Moschis.

MOsche enim pascebat gregem Jithronis soceri sui Præsidis Midianitarum: quum abducto grege illo post quoddam desertum, venit ad montem ipsum Dei in Chorebum.

2. Tunc apparuit Angelus Jehovæ ei, in flamma ignis è medio cujusdam rubi: quúmque aspiceret, ecce rubus ille ardebat igne, nec tamen rubus consumebatur.

3. Itaque dicebat Mosche, divertam nunc, ut videam visionem istam magnam, quare non comburatur rubus iste.

4. Videns autem Jehova ipsum divertere ad aspiciendum, inclamavit eum Deus è medio illius rubi, dicens, Mosche, Mosche, qui dixit, ecce me.

5. Tum dixit *Deus*, ne appropinques huc: extrahe calceamenta tua à pedibus tuis; nam locus, in quo stas, terra sancta est.

6. Deinde dixit, Ego *sum* Deus patris tui, Deus Abrahami, Deus Jitzchaki, & Deus Jahakobi: abscondit verò Mosche faciem suam, quia timebat, ne intueretur Deum.

7. Et dixit Jehova, probè vidi afflictionem populi mei, qui *est* in Ægypto; & clamorem eorum ab exactoribus ejus audivi, quia cognovi dolores ei *allatos*.

8. Ideo descendi, ut liberem eum è manu Ægyptiorum, & educam eum è terra illa; in regionem bonam & amplam, in regionem affluentem lacte & melle: in locum Cenahanæi, & Chitthæi, & Emoræi, & Perizzæi, & Chivvæi, & Jebusæi.

9. Nunc itaque, ecce clamor filiorum Jisraëlis pervenit ad me; atque etiam vidi oppressionem, quâ Ægyptii opprimunt eos.

10. Nunc inquam adesdum, ut mittam te ad Parhonem: deinde educito populum meum, filios Jisraëlis ex Ægypto.

11. Sed dixit Mosche Deo, quis *sum* ego, ut eam ad Parhonem; & ut educam filios Jisraëlis ex Ægypto?

12. *Cui ille, fac*, inquit, nam ero tecum, & hoc ipsum *esto* tibi signum, quòd ego miserim te: quum eduxeris populum illum ex Ægypto, servietis Deo juxta hunc montem.

13. Dixit autem Mosche Deo, ecce, me veniente ad filios Jisraëlis; quum dixero eis, Deus patrum vestrorum misit me ad vos: si dicerent mihi, quod *est* nomen ejus, quid dicerem illis?

14. Dixit itaque Jehova Moschi, Eheje, qui sum: dixítque, ita dices filiis Jisraëlis, Eheje misit me ad vos.

15. Edixítque iterum Deus Moschi, sic dicito filiis Jisraëlis: Jehova Deus patrum vestrorum, Deus Abrahami, Deus Jitzchaki, & Deus Jahakobi, misit me ad vos: hoc *est* nomen meum in seculum, & hoc memoriale meum in omnem ætatem.

16. I, & congregatis *Senioribus Jisraëlis*, dices eis, Jehova Deus patrum vestrorum apparuit mihi, Deus Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi, dicendo; omnino rationem habeo vestri, & ejus, quod fit vobis in Ægypto.

17. Quapropter dico: deducam vos ex afflictione Ægypti, in regionem Cenahanæi, & Chitthæi, & Emoræi, & Perizzæi, & Chivvæi, & Jebusæi: in regionem affluentem lacte & melle.

18. Sic auscultabunt voci tuæ. Deinde accedens tu & Seniores Jisraëlis ad Regem Ægypti, dicetis ei, Jehova Deus Hebræorum obviam factus est nobis, nunc itaque abire nobis liceat, quæsumus, itinere trium dierum in illud desertum, ut sacrificemus Jehovæ Deo nostro.

19. Ego autem novi non esse vobis permissurum Regem Ægypti, ut abeatis, ne quidem manu forti *pressum*.

20. Sed quum extendens manum meam, percussero Ægyptum omnibus mirabilibus meis, quæ facturus sum in ea, postea demum dimittet vos.

21. Reddam verò gratiosum populum illum in oculis Ægyptiorum: sic fiet, quum abibitis, *ut* non abeatis vacui;

22. Petet enim unaquæque à vicina sua, & ab hospita domûs suæ instrumenta argentea, & instrumenta aurea, & vestimenta, quæ imponentes filiis vestris & filiabus vestris spoliabitis Ægyptum.

CAPUT IV.

Mosche tandem aliquando vocationem divinam suscipit & fit cancellarius Dei. Ipse & Aharon sunt imago concordiæ inter magistratum & pastores Ecclesiæ.

TUnc respondens Mosche dixit, at ecce non crediturì sunt mihi, neque auscultaturi voci meæ: nam dicent, non apparuit tibi Jehova.

2. Dixit autem ei Jehova, quídnam est in manu tua? eóque dicente: baculus,

3. Dixit, abjice eum in terram, quúmque abjecisset eum in terram, conversus est in serpentem: fugiebátque Mosche metu ejus.

4. Postea dixit Jehova Moschi, extendens manum tuam, prehende caudam ejus: quúmque extensâ manu suâ prehendisset eum, conversus est in baculum in manu ejus.

5. Ut credant, *inquit*, apparuisse tibi Jehovam Deum patrum suorum, Deum Abrahami, Deum Jitzchaki, & Deum Jahakobi.

6. Deinde rursus dicente Jehovâ ei, infer nunc manum tuam in sinum tuum, intulit manum suam in sinum suum; quúmque eduxisset eam, ecce manus ejus leprosa, *erat alba* sicut nix.

7. Dicente verò, refer manum tuam in sinum tuum, retulit manum suam in sinum suum: quúmque eduxit eam è sinu suo, ecce restituta est, ut *reliqua* caro ejus.

8. Hoc fiet, *inquit*, si non crediderint tibi, neque auscultaverint voci & signo priori; ut credant voci & signo alteri.

9. Erit quoque, si non crediderint etiam duobus signis istis, & non auscultaverint voci tuæ, si accipiens de aquis alicujus rivi effundas *in* aridam; ut convertantur aquæ illæ, quas acceperis è rivo, convertantur, inquam, in sanguinem in ipsa arida.

10. Dixit verò Mosche Jehovæ, *attende* ad me Domine; non sum vir facundus, neque unquam antea fui, ne quidem ex quo loquutus es cum servo tuo: sed impedito ore, & impeditâ linguâ sum.

11. Tum dixit Jehova illi, quis statuit os homini? aut quis statuere potest mutum, aut surdum, aut sensibus valentem, aut cœcum? nónne ego *qui sum* Jehova?

12. Nunc itaque i; & ego adero ori tuo, & docebo te, quæ loquuturus es.

13. Dicente autem illo, *attende* ad me Domine, mitte quæso per eum, *quem* missurus es:

14. Accensus irâ Jehova contra Moschen, dixit, annon Aharonem Levitam fratrem tuum, hunc scio omnino valere eloquio? adeóque ecce ipse prodit obviam tibi, & quando videbit te, lætabitur cum animo suo.

15. Quando alloquutus fueris eum, & inserueris hæc verba in ore ejus; tum ego adero ori tuo, & ori ejus, & docebo vos, quæ facturi estis.

16. Nam alloquetur ipse pro te populum: fiétque, ut ipse sit tibi vice oris, tu verò sis ei vice Dei.

17. Baculum autem istum accipito in manu tua: quô edas signa illa.

18. Abiens igitur Mosche, reversus est ad Jetherum socerum suum, dixítque ei, eam, quæso, & revertar ad fratres meos, qui *sunt* in Ægypto, ut videam an adhuc vivant: & dixit Jithro Moschi, abi cum pace.

19. Edixítque Jehova Moschi apud Midianitas, i, revertere in Ægyptum, mortui enim sunt omnes homines illi, qui quærebant animam tuam:

20. Itaque accipiens Mosche uxorem suam & filios suos, imposuit eos asino, ut reverteretur in terram Ægypti: accepítque Mosche baculum Dei in manu sua.

21. Tum edixit Jehova Moschi; quandoquidem proficisceris, ut revertaris in Ægyptum, vide, ut omnia illa prodigia, quæ posuero in manu tua, facias coram Parhone: sed ego obfirmabo cor ejus, ut nolit dimittere populum illum.

22. Tandem dices Parhoni: sic dicit Jehova, filius meus, primogenitus meus est Jisraël.

23. Sed quum edicerem tibi, dimitte filium meum, ut serviat mihi, renuisti dimittere eum, ecce ego interfecturus sum filium tuum, primogenitum tuum.

24. (Evenit autem in illo itinere, in diversorio quodam; ut occurreret ipsi *Moschi* Jehova *velut* quærens morte afficere eum.

25. Sed accipiens Tzippora *cultrum* acutum, amputavit præputium filii sui, & admovit pedibus illius: nam, inquit illa, sponsus sanguinum es mihi:

26. Sic destitit *Jehova* ab illo: dixerat autem tunc sponsum sanguinum, propter circumcisionem.)

27. Edixit item Jehova Aharoni, abi obviam Moschi in desertum: qui abiens occurrit ei juxta montem Dei, & osculatus est eum.

28. Tum retulit Mosche Aharoni omnia negotia Jehovæ, *ad* quæ mittebat se; & omnia signa illa, quæ præceperat sibi.

29. Abiens itaque Mosche & Aharon congregaverunt omnes Seniores filiorum Jisraëlis.

30. Proloquente autem Aharone omnia verba illa, quæ eloquutus fuerat Jehova Moschi, & edente *Mosche* signa illa ante oculos ipsius populi:

31. Credidit populus: & postquàm audiverunt Jehovam visitâsse filios Jisraëlis, & vidisse afflictionem ipsorum, vertice inclinato incurvaverunt se, *adorantes eum.*

CAPUT V.

Parho, admonitus à Mosche & Aharone, multiplicat pressuram.

Postea verò accedentes Mosche & Aharon dixerunt Parhoni: ita ait Jehova Deus Jisraëlis, dimitte populum meum, ut festum celebrent mihi in deserto.

2. Dicenti autem Parhoni, quis *est* Jehova, cujus voci auscultem dimittendo Iisraëlem? non novi Jehovam, ideo etiam Jisraëlem non dimittam:

3. Dixerunt, Deus ipse Hebræorum obviam factus est nobis: liceat, quæsumus, nobis abire itinere tridui in illud desertum, ut sacrificemus Jehovæ Deo nostro, ne occurrens, nos *cædat* peste aut gladio.

4. Tum dixit eis rex Ægypti, Mosche & Aharon, quare abstrahitis populum hunc ab operibus suis? abite ad onera vestra.

5. Dicebat enim Parho, en multus nunc *est* populus hujus terræ, & cessare faceretis eos ab operibus suis?

6. Deinde præcepit Parho eodem die; illis, qui exactores agebant in populum, & moderatoribus ejus, dicendo.

7. Ne pergatis dare huic populo stramen ad faciendos lateres suos, sicut antea; ipsi eant, ut conquirant sibi stramen.

8. Summam verò laterum, quam ipsi faciebant antea, imponite eis, ne minuite ex ea, nam desides sunt, idcirco clamant ipsi dicendo, abeamus, sacrificemus Deo nostro.

9. Aggravetur hæc servitus super homines istos, & operentur in ea; neque attendunto verbis falsis.

10. Egressi itaque exactores ipsi populi, & moderatores ejus alloquuti sunt populum ipsum, dicendo: ita ait Parho, ego non sum daturus vobis stramen.

11. Vos ite, accipite vobis stramen undecunque inveneritis: etsi non diminutum est de servitute vestra quicquam.

12. Ita diſperſus eſt populus ipſe per totam terram Ægypti, ad conquirendum ſtipulam pro ſtramine.

13. Exactores autem urgebant, dicendo; perficite opera veſtra, penſum diei die ſuo, ut quum adeſſet ſtramen:

14. Et cædebantur moderatores filiorum Jiſraëlis, quos illis præfecerant exactores Parhonis, dicendo, quare non perfeciſtis demenſum veſtrum, faciendo lateres ſicut antea, nec heri nec hodie?

15. Quamobrem accedentes moderatores filiorum Iiſraëlis, clamaverunt ad Parhonem, dicendo, quare facis ita ſervis tuis?

16. Stramen non datur ſervis tuis, lateres autem, inquiunt nobis, perficite: ecce itaque cæduntur ſervi tui, culpa verò *eſt* populi tui:

17. Qui dixit: deſides eſtis, deſides: idcirco vos dicitis, abeamus ſacrificemus Jehovæ.

18. Nunc itaque abite, ſervite, ſtramen autem non dabitur vobis: ſummam tamen laterum datote.

19. Quum autem moderatores filiorum Jiſraëlis viderent ſe *loco* malo eſſe, dicente *rege;* ne diminuite de lateribus veſtris, demenſum diei die ſuo *date:*

20. Incidentes in Moſchen & Aharonem, qui ſtabant è regione ipſorum, quum exirent à Parhone:

21. Dixerunt illis, Cognoſcat Jehova de vobis & judicet: qui feciſtis, ut fœteat odor noſter ante oculos Parhonis, & ante oculos ſervorum ejus, tradendo gladium in manum eorum ad interficiendum nos:

22. Reverſus itaque Moſche ad Jehovam dixit; Domine, quare malo affeciſti populum hunc? quamobrem jam miſiſti me?

23. Nam ex quo veni ad Parhonem & loquutus ſum nomine tuo, malo affeciſti populum hunc: & prorſus non liberâſti populum tuum. *Caput* VI.

24. Dixit verò Jehova Moſchi, nunc videbis, quid facturus ſim Parhoni: nam per manum fortem *coactus* dimittet eos, & per manum fortem expellet eos è terra ſua.

CAPUT VI.

Nomen Jehova *manifeſtatur ipſo facto: Moſchis verecunda excuſatio: & metamorphoſis baculi Moſchis.*

Alloquens autem Deus Moſchen, dixit ei, ego *ſum* Jehova.

2. Apparueram quidem Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo, nomine *Dei* fortis omnipotentis: at nomine meo, Jehova non cognitus ſum illis.

3. Itaque etiam prout ſtabiliveram fœdus meum cum illis, me daturum illis terram Cenahanis; terram peregrinationum ipſorum, in qua peregrinabantur:

4. Etiam ego audivi gemitum filiorum Jiſraëlis, quos Ægyptii ſervire cogunt: & recordor fœderis mei.

5. Idcirco dic filiis Jiſraëlis, ego *ſum* Jehova: itaque eximam vos, ne ſubjecti ſitis oneribus Ægyptiorum, & eripiam vos à ſervitute eorum: redimámque vos brachio exſerto & judiciis magnis.

6. Et aſſumens vos mihi in populum, ero vobis Deus: ſic experiemini me eſſe Jehovam Deum veſtrum, eximentem vos, ne ſubjecti ſitis oneribus Ægyptiorum.

7. Denique introducam vos in eam terram, quam ſublatâ manu meâ *juravi* me daturum Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo: & dabo eam vobis *in* hæreditatem, ego *ſum* Jehova.

8. Hæc ita eloquutus eſt Moſche filiis Jiſraëlis, ſed non attenderunt ad Moſchen præ anguſtia ſpiritus, & præ ſervitute dura.

9. Alloquutus item eſt Jehova Moſchen, dicendo;

10. I, alloquere Parhonem Regem Ægypti; ut dimittat filios Jiſraëlis è terra ſua,

11. Sed loquutus eſt Moſche, coram Jehova, dicendo: en filii Jiſraëlis: non attenderunt ad me, quomodo ergo attenderet ad me Parho, qui ſum præputiatus labiis?

12. Tamen alloquutus eſt Jehova Moſchen & Aharonem: & mandata dedit eis ad filios Jiſraëlis & ad Parhonem Regem Ægypti: ad educendum filios Jiſraëlis è terra Ægypti.

13. Hi *ſunt* primarii familiarum paternarum ipſorum: filii Reübenis, primogeniti Jiſraëlis, Chanoc, & Pallu, Chetzron, & Carmi, hæ *ſunt* familiæ Reübenis.

14. Et filii Schimhonis, Jemuel, & Jamin, & Ohad, & Jacin, & Tzochar, & Schaul, filius cujusdam Cenahanitidis: hæ *ſunt* familiæ Schimhonis.

15. Hæc autem *ſunt* nomina filiorum Levi per generationes ſuas, Gerſchon, & Kehath, & Merari: anni verò vitæ Levi, *fuerunt* centum triginta ſeptem anni.

16. Filii Gerſchonis, Libni & Schimhi per familias ſuas,

17. Filii verò Kehathi; Hamram, & Jitzehar, & Chebron, & Huzziel: anni autem vitæ Kehathi, *fuerunt* centum triginta anni:

18. Filii verò Merari; Machli, & Muſchi, hæ *ſunt* familiæ Leviticæ *tribus*, per generationes ſuas.

19. Accepit autem Hamram Jocebedam amitam ſuam ſibi in uxorem, quæ peperit ei Aharonem & Moſchen: anni verò vitæ Hamrami *fuerunt* centum triginta ſeptem anni.

20. Filii verò Jitzeharis, Korach, & Nepheg, & Zicri.

21. Et filii Huzzielis, Miſchael, & Eltzaphan, & Sithri.

22. Poſtea accepit Aharon Eliſchebah, filiam Hamminadabi ſororem Nachaſchonis ſibi in uxorem: quæ peperit ei Nadabum, & Abihu, & Elhazarem, & Ithamarem.

23. Filii autem Korachi, Aſſir, & Elkana, & Abiaſaph: hæ *ſunt* familiæ *gentis* Korachææ.

24. Elhazar quoque filius Aharonis accepit ſibi unam de filiabus Putielis, *ut eſſet* ſibi uxor, quæ peperit ei Pinchaſum: hi *ſunt* primarii patres Levitarum per familias ſuas.

25. Hic ille Aharon & Moſche; quibus edixit Jehova, educite filios Jiſraëlis è terra Ægypti per exercitus ſuos.

26. Ipſi iidem *ſunt*, qui alloquuti ſunt Parhonem, Regem Ægypti; ad educendum filios Jiſraëlis ex Ægypto: *hic* ille *eſt* Moſche & Aharon.

CAPUT VII.

Prima plaga Ægypti.

Fuit ergo, quâ die alloquutus eſt Jehova Moſchen in terra Ægypti.

2. Quum alloqueretur Jehova Moſchen, dicendo, ego *ſum* Jehova; eloquere apud Parhonem Regem Ægypti omnia, quæ ſum eloquuturus tibi.

3. Ut

3. Ut diceret Mosche coram Jehova; en, ego *sum* præputiatus labiis, quomodo ergo attenderet ad me Parho? *Caput* VII.

4. Tum dixit Jehova Moschi, vide, constitueram te vice Dei Parhoni; Aharonem verò fratrem tuum, ut esset interpres tuus.

5. Tu loquitor quæcunque præcepero tibi: Aharon verò frater tuus alloquitor Parhonem, ut dimittat filios Jisraëlis è terra sua.

6. Ego verò obdurabo cor Parhonis; ut multiplicem signa mea, & prodigia mea in terra Ægypti:

7. Neque auscultabit vobis Parho, quum apposuero manum meam ad Ægyptum; sed educam exercitus meos, populum meum, filios Jisraëlis è terra Ægypti judiciis magnis.

8. Et experientur Ægyptii me esse Jehovam, quum extendero manum meam adversùs Ægyptum: nam educam filios Jisraëlis è medio ipsorum.

9. Fecit ergo Mosche & Aharon: quemadmodum præceperat Jehova eis, sic fecerunt.

10. Mosche autem natus *erat* octoginta annos, & Aharon natus octoginta tres annos: quum alloquerentur Parhonem.

11. Alloquutus enim est Jehova Moschen & Aharonem; dicendo:

12. Quum alloquetur vos Parho, dicendo, edite vobis prodigium; ubi edixeris Aharoni, accipe baculum tuum, & projice coram Parhone, vertetur in draconem.

13. Veniens itaque Mosche & Aharon ad Parhonem, fecerunt ita, ut præceperat Jehova: projecit enim Aharon baculum suum coram Parhone, & coram servis ejus, & conversus est in draconem.

14. Tum vocavit etiam Parho sapientes & præstigiatores, ut facerent ipsi quoque Magi Ægyptii suis incantationibus similiter.

15. Et projecerunt quisque baculum suum, & conversi sunt *baculi* in dracones: sed deglutivit baculus Aharonis baculos eorum.

16. Attamen obfirmatum est cor Parhonis, ita ut non auscultaret illis; quemadmodum prædixerat Jehova.

17. Deinde edixit Jehova Moschi, aggravatum est cor Parhonis, renuit dimittere populum hunc;

18. I ad Parhonem hoc manè, ecce egreditur ad aquam, ut consistas è regione ejus ad ripam ipsius rivi: baculum verò, qui versus fuerat in serpentem, accipe in manu tua:

19. Et dices ei, Jehova Deus Hebræorum miserat me ad te, ut dicerem, dimitte populum meum, ut serviat mihi in deserto: sed ecce non auscultavisti adhuc.

20. Ita ait Jehova, hac *re* experieris me esse Jehovam: ecce ego percussurus sum baculo hoc, qui *est* in manu mea, superficiem aquæ, quæ *est* in hoc rivo, & convertetur in sanguinem.

21. Et pisces, qui *sunt* in quovis rivo, morientur, adeò ut fœteat rivus quisque: & defetiscentur Ægyptii aquam ex rivo quovis bibituri.

22. Dixit ergo Jehova Moschi, edic Aharoni, accipe baculum tuum, & extende manum tuam *operaturam* in aquas Ægyptiorum, in flumina eorum, in rivos eorum, & in stagna eorum, denique in omnem congregationem aquarum illorum, ut convertantur in sanguinem: eritque sanguis in tota terra Ægyptiorum, etiam in *vasis* ligneis & in lapideis.

23. Fecerunt itaque sic Mosche & Aharon, ut præceperat Jehova, & sublato baculo suo *Aharon*, percussit aquam, quæ *erat* in eo rivo ante oculos Parhonis, & ante oculos servorum ejus: & conversæ sunt omnes aquæ, quæ *erant* in unoquoque rivo, in sanguinem:

24. Et piscibus, qui erant in unoquoque rivo, mortuis, fœtuit unusquisque rivus, adeò ut non potuerint Ægyptii bibere aquam ex ullo rivo: erat enim sanguis ille per universam terram Ægyptiorum.

25. Sed fecerunt similiter Magi Ægyptii incantationibus suis: quapropter obfirmatum est cor Parhonis, adeò ut non auscultaret eis, quemadmodum prædixerat Jehova.

26. Avertens enim se Parho, rediit domum suam; nec adjecit animum suum etiam ad istud.

27. Tum effodientes omnes Ægyptii *quærebant* circa rivum quemque aquam ad bibendum: quia non poterant bibere ex aqua ullius rivi.

28. Ita completum est septiduum, postquam percussit Jehova rivum illum.

CAPUT VIII.

Secunda, tertia, & quarta plaga Ægypti.

DEinde edixit Jehova Moschi, i ad Parhonem: & dices ei, ita ait Jehova, dimitte populum meum, ut serviant mihi;

2. Quòd si tu renues dimittere; ecce ego verberaturus sum totam oram tuam ranis.

3. Nam abundè producet rivus quisque ranas; quæ ascendentes ingredientur domum tuam, & conclave cubilis tui, & in lectum tuum: in domos quoque servorum tuorum, & in *domos* populi tui, etiam in furnos tuos, & in mactras tuas.

4. Sic contra te, & contra populum tuum, & contra omneis servos tuos; hæ ranæ ascensuræ sunt.

5. Dixitque Jehova Moschi, edic Aharoni; extende manum tuam cum baculo tuo *operaturam* in ipsa flumina, in rivos, & in stagna: ita fac, ut ascendant ranæ super terram Ægyptiorum.

6. Itaque extendit Aharon manum suam *operaturam* in aquas Ægyptiorum; & ascendentes ranæ operuerunt terram Ægyptiorum.

7. Sed fecerunt similiter Magi ipsi incantationibus suis: fecerunt enim, ut ascenderent ranæ super terram Ægyptiorum.

8. Accersens autem Parho Moschen & Aharonem, dixit, supplices orate Jehovam, ut amoveat ranas istas à me, & à populo meo: & dimittam hunc populum, ut sacrificent Jehovæ.

9. Dixit verò Mosche Parhoni, gloriam assume supra me: intra quod *tempus* supplex orabo ipsum pro te: & pro servis tuis, & pro populo tuo, ut exscindat ranas istas à te, & à domibus tuis; tantùm in unoquoque rivo relinquantur:

10. Quo

10. Quo dicente, intra craſtinum: dixit *Moſche*, ſecundùm verbum tuum *fiet*, ut experiaris neminem eſſe parem Jehovæ Deo noſtro.

11. Tunc recedent iſtæ ranæ à te, & à domibus tuis, & à ſervis tuis, & à populo tuo; tantùm in unoquoque rivo relinquentur.

12. Sic exivit Moſche & Aharon à Parhone: inclamavítque Moſche Jehovam propter illas ranas, quas impoſuerat Parhoni.

13. Fecit autem Jehova ſecundùm ſermonem Moſchis; nam mortuæ ſunt ranæ è domibus, & ex vivariis, & ex agris ipſis.

14. Quas colligebant *Ægyptii* acervatim, adeò ut fœteret ipſa terra.

15. Sed ubi vidit Parho aliquam eſſe reſpirationem, aggravans cor ſuum, non auſcultavit eis; quemadmodum prædixerat Jehova.

16. Quamobrem dixit Jehova Moſchi, edic Aharoni, extende baculum tuum, & percute pulverem terræ: ut convertatur in pediculos per totam terram Ægyptiorum.

17. *Illis* ſic facientibus, quum extendens Aharon manum ſuam cum baculo ſuo percuſſiſſet pulverem terræ, exſtitit pediculorum copia in hominibus & in jumentis: totus pulvis terræ erant pediculi in univerſa terra Ægyptiorum.

18. Laborantes verò ſimiliter Magi incantationibus ſuis, ut producerent pediculos, non potuerunt; ſic fuit illa pediculorum multitudo in hominibus, & in jumentis.

19. Et quamvis dicerent Magi Parhoni, digitus Dei hic *eſt*, obfirmatum tamen eſt cor Parhonis, ut non auſcultaret illis, quemadmodum prædixerat Jehova.

20. Deinde edixit Jehova Moſchi, maturè ſurge hoc manè, & te ſiſte coram Parhone, ecce egreditur ad aquam: ut dicas ei, ita ait Jehova, dimitte populum meum, ut ſerviant mihi.

21. Nam niſi dimittas populum meum; ecce ego immiſſurus ſum in te, & in ſervos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas quandam colluviem *animalium*: adeò ut impleantur domus Ægyptiorum illâ colluvie *animalium*, atque etiam tellus ipſa, ſuper quam illi ſunt.

22. Sed excipiam in die illo terram Goſchenis, in qua populus meus moratur, ut non ſit ibi colluvies *animalium*: quò cognoſcas me Jehovam eſſe in medio hujus terræ.

23. Sic ponam redemtionis indicium inter populum meum, & populum tuum: in craſtinum futurum eſt ſignum hoc.

24. Sic igitur faciente Jehovâ, advenit colluvies *animalium* gravis in domum Parhonis, & domum ſervorum ejus; adeò ut in tota regione Ægyptiorum corrumperetur terra ab illa colluvie *animalium*.

25. Tunc accerſens Parho Moſchen & Aharonem, dixit, ite, ſacrificate Deo veſtro in hac terra.

26. Dixit verò Moſche, non convenit ſic facere, quia quod abominationi eſt Ægyptiis, *fortaſſis* ſacrificaturi ſumus Jehovæ Deo noſtro; ecce *ſi* ſacrificaremus id, quod eſt abominationi Ægyptiis ante oculos eorum, nónne lapidaturi eſſent nos?

27. Itinere tridui liceat nobis ire in deſertum, ut ſacrificemus Jehovæ Deo noſtro, quemadmodum edixerit nobis.

28. Dicenti autem Parhoni, ego dimittam vos, ut ſacrificetis Jehovæ Deo veſtro in deſerto, tantummodo ullo pacto ne longiùs abeatis: ſupplices orate pro me,

29. Dixit Moſche, ecce ego mox egreſſus abs te ſupplex orabo Jehovam, ut recedat hæc colluvies *animalium* à Parhone, à ſervis ejus, & à populo ejus cras, tantummodo ne pergat Parho illudere, non dimittendo populum iſtum ad ſacrificandum Jehovæ.

30. Egreſſus ergo Moſche à Parhone, ſupplex oravit Jehovam:

31. Fecítque Jehova ſecundùm verbum Moſchis, ut recederet colluvies iſta *animalium* à Parhone, à ſervis ejus, & à populo ejus: ne unum quidem relictum eſt.

32. Attamen aggravavit Parho cor ſuum etiam hac vice, neque dimiſit populum hunc.

CAPUT IX.

Quinta, ſexta, & ſeptima plaga Ægypti.

DEinde edixit Jehova Moſchi, i ad Parhonem, ut dicas ei, ita ait Jehova Deus Hebræorum, dimitte populum meum, ut ſerviant mihi.

2. Nam ſi tu renues dimittere, & adhuc vi detinebis eos:

3. Ecce manus Jehovæ futura eſt in pecus tuum, quod *erit* in agro, in equos, in aſinos, in camelos, in armenta, & in greges, peſte gravi valde.

4. Diſcrimen autem ponet Jehova inter pecus Jiſraëlitarum, & pecus Ægyptiorum: non enim morietur ex omnibus, *quæ ſunt* filiorum Jiſraëlis quicquam.

5. Conſtituítque Jehova certum tempus, dicendo, cras facturus eſt Jehova rem iſtam in hac terra.

6. Fecit itaque Jehova rem illam poſtero die, adeò ut moreretur omne pecus Ægyptiorum: de pecore verò filiorum Jiſraëlis ne unum quidem moriebatur.

7. Et quamvis mittens Parho *obſervaret*, quòd ecce non moriebatur è pecore Jiſraëlitarum vel unum, tamen aggravatum eſt cor Parhonis, neque dimiſit populum.

8. Quapropter edixit Jehova Moſchi & Aharoni, ſumite vobis plenos pugnos veſtros favillâ fornacis: quam ſpargat Moſche cœlum verſùs ante oculos Parhonis.

9. Et erit in pulviſculum *ſpargentem ſeſe* per omnem terram Ægypti: fiétque ſuper homines, & ſuper jumenta ulcus, erumpens *multis* puſtulis in tota terra Ægyptiorum.

10. Acceptâ itaque favillâ cujuſdam fornacis, ſteterunt coram Parhone, ſparsítque illam Moſche verſùs cœlum: ſic fuit ulcus, puſtulæ multæ, *quibus* erumpebat in hominibus & jumentis.

11. Adeò ut non poſſent ipſi Magi conſiſtere coram Moſche propter illud ulcus: erat enim ulcus illud in ipſis Magis, ut in omnibus Ægyptiis.

12. Sed obfirmavit Jehova cor Parhonis, ut non auſcultaret eis; quemadmodum prædixerat Jehova Moſchi.

13. Dein-

13. Deinde edixit Jehova Moschi, maturè surgens hoc manè te siste coram Parhone; ut dicas ei, ita ait Jehova Deus Hebræorum, dimitte populum meum, ut serviant mihi.

14. Quoniam hac vice ego immissurus sum omneis plagas meas in cor tuum, & in servos tuos, & in populum tuum; ut experiaris non esse parem mihi in universa terra.

15. Modò enim, *quum* extendi manum meam, percussissem etiam te & populum tuum peste illâ: sic fuisses excisus de terra.

16. Veruntamen propterea feci, ut restares, ut ostendam *in* te virtutem meam: & ut enarretur nomen meum in tota terra.

17. Adhuc tu te ipsum extollis in populum meum, ut non dimittas eos?

18. Ecce ego demittam pluviam sub hoc tempus cras, & grandinem gravem valde; cui par non fuit in Ægypto, ex quo die fundata fuit usque adhuc.

19. Nunc itaque mitte congregatum pecus tuum, & quicquid *est* tibi in agro: quicunque homo, aut jumentum invenietur in agro, neque receptus fuerit in domum, simul ac descenderit super eos hæc grando, morientur.

20. Quisquis ex servis Parhonis timuit verbum Jehovæ, fecit, ut confugerent servi sui, & pecus suum in domos.

21. Quisquis verò non adjecit animum suum ad verbum Jehovæ; reliquit quoque servos suos, & pecus suum in agro.

22. Edixit ergo Jehova Moschi, extende manum tuam versùs cœlum, ut sit grando in tota terra Ægyptiorum, super homines, & super jumenta, & super omneis herbas agri, *quæ sunt* in terra Ægyptiorum.

23. Itaque extendit Mosche baculum suum versùs cœlum, & Jehova edidit sonos & grandinem, adeò ut obiret ignis per terram, & demisit Jehova Deus pluviam cum grandine super terram Ægyptiorum.

24. Fuítque grando, in qua permistus ignis sese accendebat: *grando* gravis admodum, cui par non exstitit in tota terra Ægypti, ex quo fuit gentis *illius*:

25. Cecidítque illa grando in tota terra Ægyptiorum, quicquid *exstabat* in agro, tam homines, quàm jumenta, omnem quoque herbam agri læsit illa grando, & omnem arborem agri fregit.

26. Tantummodo in terra Goschenis, ubi *erant* filii Jisraëlis, non fuit grando.

27. Quapropter, quum misisset Parho, qui *observarent*, accersivit Moschen & Aharonem, & dixit eis, peccavi hac vice: Jehova justissimus, ego verò & populus meus improbissimi *sumus*.

28. Supplices orate Jehovam (nam satis *est*) ne pergant esse soni Dei, & grando: tum dimittam vos, & non ultrà manebitis.

29. Dixit verò ei Mosche, quum egressus hac civitate expandero manus meas ad Jehovam; soni illi cessabunt, & grando non erit ampliùs, ut experiaris Jehovæ esse terram hanc.

30. Tu autem & servi tui; novi, quòd nondum timebitis ob præsentiam Jehovæ Dei.

31. Linum autem & hordeum læsum erat; quia hordeo spica *erat* mutica, & lino culmus;

32. Triticum verò, & zea non erant læsa, eò quòd latentia erant *sub terra*.

33. Itaque Mosche à Parhone egressus urbe, expandit manus suas ad Jehovam: cessaverúntque soni illi, & grando, & pluvia non est effusa in terram.

34. Parho autem videns cessâsse pluviam illam, & grandinem, & sonos, perrexit peccare: aggravavit enim cor suum, ipse, & servi ejus.

35. Adeò, ut obfirmatus suo corde Parho, non dimiserit filios Jisraëlis: quemadmodum prædixerat Jehova per Moschen.

CAPUT X.

Octava, & nona plaga Ægypti.

Deinde edixit Jehova Moschi, i ad Parhonem: nam ego aggravavi cor ejus, & cor servorum ejus, ut edam signa mea hæc in medio Ægypti.

2. Et ut enarres audiente filio tuo, & filio filii tui, quæ præclarè gessero in Ægyptios, & signa mea, quæ edidero in eis: ita cognoscatis me esse Jehovam.

3. Itaque venit Mosche & Aharon ad Parhonem; & dixerunt ei, sic ait Jehova Deus Hebræorum, quousque renuis abjicere te ob præsentiam meam? dimitte populum meum, ut serviant mihi.

4. Nam si tu renues dimittere populum meum, ecce ego inducturus sum cras locustas in oram tuam:

5. Quæ operient superficiem terræ, ita ut non possit *quisquam* videre terram: absuméntque residuum, quod evasit, quod relictum est vobis à grandine, & absument omnem arborem, quicquid oritur vobis ex agro:

6. Præterea implebunt domos tuas, domósque omnium servorum tuorum, denique domos omnium Ægyptiorum; qualeis non viderunt patres tui, aut patres patrum tuorum, à die, quo exstiterunt per terram, usque in diem hunc: deinde avertens se exibat à Parhone.

7. Tum dixerunt servi Parhonis ei, quousque erit iste nobis in laqueum? dimitte homines istos, ut serviant Jehovæ Deo suo: an nondum cognoscis periisse Ægyptum?

8. Itaque reductus est Mosche & Aharon ad Parhonem; qui dixit eis, ite servitum Jehovæ Deo vestro: quínam *sunt* illi, qui abituri sunt?

9. Dicente verò Mosche, cum pueris nostris, & cum senibus nostris abeundum est nobis; cum filiis nostris, & cum filiabus nostris, cum gregibus nostris, & cum armentis nostris abeundum est nobis, quia festum Jehovæ nobis *indictum est*.

10. Dixit eis, Ita sit Jehova vobiscum, ut sim dimissurus vos, & parvulos vestros: videte *versari* malum ante faciem vestram.

11. Non ita *fiet*, ite nunc, qui viri *estis*, & servite Jehovæ, nam id vos postulabatis: sic expulit eos Parho à facie sua.

12. Tunc edixit Jehova Moschi, extende manum tuam contra terram Ægyptiorum pro locustis, ut ascendant super terram Ægyptiorum: & absument omnem herbam ejus terræ, quicquid grando illa reliqui fecit.

13. Extendente ergo Mosche baculum suum

ſuum contra terram Ægyptiorum, Jehova adduxit Eurum in eam terram toto die illo, & totâ illâ nocte; manè erat, quum Eurus ille apportavit locuſtas.

14. Et aſcendentes locuſtæ illæ ſuper univerſam terram Ægyptiorum, reſederunt in ora tota Ægyptiorum: numeroſæ valde, ante quas non fuerant ſic locuſtæ, pares iſtis, & poſt quas non ſunt futuræ ſic.

15. Operiebant enim ſuperficiem totius terræ illorum; ita ut obſcuraretur terra: abſumebántque omnem herbam terræ illorum, & omnem fructum cujusvis arboris, quicquid reſiduum fecerat grando illa; neque reſidua facta eſt ulla viriditas in ulla arbore, aut in herba agri, per totam terram Ægyptiorum.

16. Quapropter feſtinavit Parho accerſere Moſchen & Aharonem, dixítque, peccavi in Jehovam Deum veſtrum, & in vos.

17. Sed nunc; condona quæſo peccatum meum tantùm hac vice, & ſupplices orate Jehovam Deum veſtrum, ut amoveat à me tantummodo mortem iſtam.

18. Quamobrem *ille* egreſſus à Parhone, quum ſupplex oráſſet Jehovam;

19. Immiſit ex adverſo Jehova ventum Occidentalem vehementem valde, qui exportans locuſtas illas, defixit eas in mare algoſum: non relicta eſt locuſta una in ora tota Ægyptiorum.

20. Sed obfirmavit Jehova cor Parhonis, ita ut non dimitteret filios Jiſraëlis.

21. Deinde edixit Jehova Moſchi, extende manum tuam versùs cœlum, ut ſint tenebræ ſuper terram Ægyptiorum, & *quivis* palpet tenebras.

22. Extendente itaque Moſche manum ſuam versùs cœlum, exſtiterunt tenebræ caliginoſæ in terra tota Ægyptiorum tribus diebus:

23. Non videbant alter alterum, neque ſurgebant ullus à loco ſuo tribus diebus: at omnibus filiis Jiſraëlis erat lux in habitationibus ipſorum.

24. Deinde accerſivit Parho Moſchen, ac dixit, abite, ſervite Jehovæ, tantùm greges veſtri, & armenta veſtra ſiſtuntor: etiam parvuli veſtri abeunto vobiſcum.

25. Sed dixit Moſche, cùm tu permiſſurus es in manu noſtra victimas, & holocauſta; quæ faciamus Jehovæ Deo noſtro:

26. Tum etiam pecora noſtra eant oportet nobiſcum, non relinquetur *vel* ungula, quia ex eis accepturi ſumus, ut ſerviamus Jehovæ Deo noſtro: nos autem ignoramus, quo colere nos oportebit Jehovam, donec pervenerimus illuc.

27. Obfirmavit verò Jehova cor Parhonis, adeò ut nollet dimittere eos.

28. Nam dixit ei Parho, apage à me: cave tibi, ne deinceps intuetor faciem meam; nam quo die intuitus fueris faciem meam, morieris.

29. Cui dixit Moſche, rectè loquutus es: non ampliùs deinceps intuebor faciem tuam.

CAPUT XI.

Decima plaga denunciatur Parhoni.

(Dixerat enim Jehova Moſchi adhuc plagam unam inducam ſuper Parhonem, & ſuper Ægyptios, poſtmodum dimittet vos hinc: quum dimittet, ad unum celeriter expellet vos hinc.

2. Loquere nunc audiente hoc populo; ut petant quiſque ab amico ſuo, & quæque ab amica ſua, inſtrumenta argentea, & inſtrumenta aurea.

3. Reddideratque Jehova gratioſum populum illum in oculis Ægyptiorum: etiam virum illum Moſchen, magnum valde in terra Ægypti ante oculos ſervorum Parhonis, & ante oculos ipſius populi.)

4. Præterea dixit Moſche, ita ait Jehova, circiter medium hujus noctis ego egreſſurus ſum per medium Ægyptiorum;

5. Et morietur omne primogenitum in terra Ægyptiorum, tum primogenitus Parhonis, qui ſeſſurus erat ſuper thronum ejus, tum primogenitus ancillæ, quæ *eſt* poſt molas: etiam omne primogenitum jumenti.

6. Itaque erit clamor magnus in tota terra Ægyptiorum; cujuſmodi non fuit *editus*, & cujuſmodi non deinceps erit:

7. At contra omneis filios Jiſraëlis non movebit canis linguam ſuam, contra ullum hominem, aut jumentum: ut cognoſcatis quantum diſcrimen ponat Jehova inter Ægyptios, & Jiſraëlitas.

8. Tunc deſcendent omnes ſervi tui iſti ad me, & incurvantes ſe *honorem habebunt* mihi dicendo; exi tu, & totus iſte populus, qui tua veſtigia ſequitur, & poſtea exibo: ſic exivit à Parhone, accenſus irâ.

9. Dixerat autem Jehova Moſchi, non auſcultabit vobis Parho, ut multiplicem prodigia mea in terra Ægypti:

10. Itaque Moſche & Aharone edentibus illa ipſa prodigia omnia coram Parhone; obduravit Jehova cor Parhonis, adeò ut non dimiſerit filios Jiſraëlis è terra ſua.

CAPUT XII.

Paſcha inſtituitur: decima plaga immittitur: ſexcenties mille viri exeunt ex Ægypto.

ALloquutus autem fuerat Jehova Moſchen & Aharonem, in terra Ægypti, dicendo,

2. Hic menſis vobis principium *eſt* menſium: primus ille *eſto* vobis inter menſes cujuſque anni.

3. Alloquimini totam congregationem Jiſraëlis: dicendo, in ipſo decimo *die* menſis hujus, ut accipiant ſibi quiſque parvam pecudem pro familia paterna, parvam pecudem pro quaque familia.

4. Si verò minor fuerit aliqua familia, quàm ut ſit par edendæ parvæ pecudi: accipiet ipſe *paterfamiliâs* & vicinus ejus, qui proximus *eſt* domui ejus *parvam pecudem* pro numero animarum: quiſque pro ratione cibi ſui, numerabitis ad ipſam parvam pecudem *comedendam*.

5. Parva pecus integra, maſcula, annicula eſto vobis; *eam* ex ovibus, aut ex capris accipitote.

6. Sítque apud vos in cuſtodia, uſque ad decimum quartum diem hujus menſis: quo jugulabunt eam totus cœtus congregationis Jiſraëlis inter duas veſperas.

7. Deinde accipientes ex ipſius ſanguine, imponent duobus poſtibus & ſuperliminari, in domibus illis, in quibus eſuri ſunt ipſam.

8. Comedent verò carnem illius eâ ipſâ nocte;

nocte: eam aſſam igne, & azymos panes cum *herbis* amaris comedunto.

9. Ne comedatis ex ea crudum *quicquam*, aut coctile coctum in aqua; ſed aſſum igne, caput ejus cum cruribus ejus, & cum inteſtinis ejus.

10. Neque reliquum faciatis ex ea *quicquam* in matutinum uſque, quod autem reliquum fuerit ex ea uſque manè, igne comburitote.

11. Ita verò comedite eam, lumbis veſtris ſuccinctis, calceamentis veſtris ad pedes veſtros, & baculo veſtro in manu veſtra, ſed comedetis eam cum feſtinatione, Paſcha eſt Jehovæ.

12. Tranſiturus enim ſum per terram Ægypti eà ipsâ nocte; & percuſſurus omne primogenitum in terra Ægypti, tum homines, tum etiam jumenta: & in omneis Deos Ægyptiorum exerciturus judicia, ego Jehova.

13. Erit autem ſanguis ille pro vobis in ſignum ſuper illas domos, ubi eritis: ut videns ſanguinem illum tranſeam præter vos: ſic non erit in vobis plaga exitialis, quum cædam *primogenita* in terra Ægypti.

14. Quamobrem erit dies iſte vobis in monimentum, ut celebretis ipſum *diem* feſtum Jehovæ: per ætates veſtras ſtatuto perpetuo celebrate ipſum.

15. Septem dies panes azymos comeditote, veruntamen ipſo die primo *jam* amoveritis vetus fermentum è domibus veſtris: nam quiſquis comederit fermentatum à die illorum primo uſque ad ſeptimum diem, utique exſcindetur illa ipſa anima ex Jiſraële.

16. In primo autem illorum die convocatio ſancta, ſimiliter die ſeptimo convocatio ſancta eſto vobis; nullum opus fiat in eis, veruntamen quod comedendum erit unicuique animæ, illud ſolum parabitur vobis.

17. Obſervabitis igitur *diem* ipſum azymorum; quum eodem ipſo die eduxero exercitus veſtros è terra Ægypti: obſervabitis, inquam, illum ipſum diem per ætates veſtras ſtatuto perpetuo.

18. Primo ipſo *menſe*, quartodecimo ejus menſis, veſpere comeditote azymos: uſque ad diem vigeſimum primum ejuſdem menſis veſpere.

19. Septem dies vetus fermentum ne reperitor in domibus veſtris: nam quiſquis comederit fermentatum, utique exſcindetur illa ipſa anima ex congregatione Jiſraëlis, tam peregrini, quàm indigenæ ipſius regionis.

20. Nihil fermentati comeditote: in omnibus habitationibus veſtris comeditote *panes* azymos.

21. Convocatis itaque Moſche omnibus Senioribus Jiſraëlis edixit eis; extrahite, & accipite vobis parvam pecudem per familias veſtras, deinde jugulate ipſum Paſcha.

22. Tum acceptum faſciculum hyſſopi intingetis in ſanguine ipſius, qui *erit* in pelvi, & admovebitis ſuperliminari, duobúſque poſtibus de ſanguine illo, qui *erit* in pelvi: vos autem ne exitote ullus è porta domus ſuæ ad matutinum uſque.

23. Procedens enim Jehova ad percutiendum Ægyptum; quum viderit ſanguinem illum in ſuperliminari, & in duobus poſtibus: tranſibit Jehova præter portam illam, nec ſinet interfectorem ipſum ingredi domos veſtras ad percutiendum.

24. Obſervate autem rem hanc, pro ſtatuto tibi, & filiis tuis uſque in ſeculum.

25. Erit itaque, quum veneritis in terram illam, quam daturus eſt Jehova vobis, quemadmodum dixit; ut obſervetis hunc ipſum cultum.

26. Et erit, quando dicent filii veſtri vobis; quid hic cultus vobis *deſignat?*

27. Ut dicatis, victima paſchatis eſt Jehovæ, qui tranſiens præter domos filiorum Jiſraëlis in Ægypto, quum cæderet Ægyptios, familias noſtras eripuit: tunc verticem inclinavit populus ipſe, & incurvaverunt ſe *honorem exhibentes*.

28. Abeuntes igitur, id fecerunt filii Jiſraëlis, quemadmodum præceperat Jehova per Moſchen & Aharonem, ſic fecerunt.

29. Fuit autem ſub mediam noctem, ut Jehova cæderet omnem primogenitum in terra Ægypti, tam primogenitum Parhonis, qui ſeſſurus erat ſuper thronum ejus, quàm primogenitum captivi, qui *erat* in ergaſtulo: & omne primogenitum jumentorum.

30. Quapropter ſurrexit Parho nocte, ipſe & omnes ſervi ejus, omnes denique Ægyptii, & exſtitit clamor magnus in Ægypto; eò quod nulla *erat* domus, ubi non *eſſet* mortuus.

31. Inclamabátque Moſchen & Aharonem noctu, dicens, ſurgite, exite è medio populi mei, tum vos, tum filii Jiſraëlis; & abite, ſervite Jehovæ, ſicut loquuti eſtis

32. Greges quoque veſtros, & armenta veſtra accipite, quemadmodum loquuti eſtis; ac abite: ut benedicatis etiam mihi.

33. Etiam Ægyptii vehementer inſtabant apud populum feſtinando dimittere eos è ſua regione; dicebant enim, nos omnes jamjam morituri ſumus.

34. Itaque accepit ipſe populus maſſam ſuam, nondum fermentatam, mactris ſuis ſuper humerum ſuum, *quiſque* circumligatis ad veſtes ſuas.

35. Filii autem Jiſraëlis fecerant ſecundùm edictum Moſchis: petierant enim ab Ægyptiis inſtrumenta argentea, & inſtrumenta aurea, & veſtes:

36. Et Jehova reddiderat gratioſum populum hunc ante oculos Ægyptiorum, adeò ut dederint eis petentibus: ita ſpoliaverunt Ægyptios.

37. Profectíque ſunt filii Jiſraëlis Rahmeſeſo Succothas; ad ſexcenta millia peditum virorum, præter parvulos.

38. Quin etiam miſcellanea turba multa aſcendit cum eis; greges quoque & armenta, poſſeſſio gravis valdè.

39. Tunc coxerunt è maſſa illa, quam extulerant ex Ægypto, placentas azymas, quum nondum fermentata eſſet: nam expulſi ab Ægyptiis, non potuerant cunctari, etiámque viaticum non comparaverant ſibi.

40. Incolatus autem Jiſraëlitarum, quo commorati ſunt in Ægypto, *fuit* quadringentorum triginta annorum.

41. Fuit verò exactis quadringentis triginta annis; fuit, *inquam*, eodem ipſo die, *ut* egrederentur omnes exercitus Jehovæ è terra Ægypti.

42. Nox

42. Nox plurimùm observanda est Jehovæ, qua eduxit eos è terra Ægypti: hæc est illa nox Jehovæ plurimùm observanda omnibus Jisraëlitis per ætates suas.

43. Quamobrem edixit Jehova Moschi & Aharoni, hoc *esto* statutum ipsius Paschatis, nullus alienigena vescitor illo.

44. Omnis verò servus cujusque emtus pecuniâ, quum circumcideris eum, tum vescitor illo.

45. Inquilinus, aut mercenarius ne vescitor illo.

46. In eadem domo editor, ne efferto ex ulla domo de carne illius foras: & os ne confringatis in illo.

47. Tota congregatio Jisraëlis faciunto illud.

48. Quòd si peregrinabitur apud te peregrinus, qui facere voluerit Pascha Jehovæ; circumciditor ei omnis mas, tum demum accedito ad faciendum ipsum, & esto sicut ipse indigena terræ; at nullus præputiatus vescitor illo.

49. Lex eadem esto indigenæ ipsi, & peregrino huic, qui peregrinatur inter vos.

50. Quod fecerunt omnes filii Jisraëlis: quemadmodum præceperat Jehova per Moschen & per Aharonem, sic fecerunt.

51. Fuit autem hoc, eodem ipso die, *quo* eduxit Jehova filios Jisraëlis è terra Ægypti per exercitus suos.

CAPUT XIII.

Obligatio populi per varias leges, ejúsque directio & protectio per columnam nubis & ignis.

ALloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo:

2. Consecra mihi omne primogenitum, quicquid aperit vulvam ullam apud Jisraëlitas, ex hominibus & ex jumentis: meum *enim* est.

3. Edixit itaque Mosche populo, mementote diei hujus, quo egressi estis ex Ægypto, è domo servorum, quòd robustâ manu eduxerit vos Jehova illinc: ne ergo comeditor fermentatum.

4. Hodie vos exitis; in mense Abib.

5. Idcirco futurum est, quum introduxerit te Jehova in regionem Cenahanæi, & Chitthæi, & Emoræi, & Chivvæi, & Jebusæi, quam juravit majoribus tuis se daturum tibi, terram affluentem lacte & melle: ut obeas cultum istum hoc mense.

6. Septem diebus comedito panes azymos: etiam die septimo, *die* festo Jehovæ.

7. *Panes* azymi comeduntor septem illis diebus: neque conspicitor apud te fermentatum *quicquam*, neque conspicitor apud te vetus fermentum in toto termino tuo.

8. Et annunciabis filio tuo de illo, dicendo: propter hoc fecit *ista* Jehova mihi, quum exirem ex Ægypto:

9. Ut sit tibi in signum ad manum tuam. & in monimentum inter oculos tuos, ut sit doctrina Jehovæ in ore tuo: quia manu forti eduxit te Jehova ex Ægypto.

10. Observabis itaque statutum hoc, constituto tempore suo, quotannis.

11. Item erit, quum introduxerit te Jehova in regionem Cenahanæi, quemadmodum juravit tibi ac majoribus tuis, dederítque eam tibi.

12. Ut emancipes, quicquid aperit vulvam Jehovæ: etiam quicunque aperuerit *vulvam*, fœtûs jumentorum eorum, quæ tua erunt, masculos, Jehovæ.

13. Sed omnem asinum aperientem *vulvam* parva pecude redimito; quòd si non redimes, decollabis ipsum; omnem verò primogenitum humanum ex filiis tuis redimito.

14. Erítque quum interrogaverit te filius tuus in posterum, dicendo: quid hoc *sibi vult?* ut dicas ei, robustâ manu eduxit nos Jehova ex Ægypto è domo servorum.

15. Fuit enim, quum durum se præbuisset Parho in dimittendis nobis, ut occiderit Jehova omne primogenitum in terra Ægypti, tum primogenitum hominum, tum primogenitum jumentorum: idcirco ego macto Jehovæ ex omni *bestia* aperiente vulvam masculos, omnem verò primogenitum filiorum meorum redimo.

16. Quod erit pro signo ad manum tuam, & pro frontalibus inter oculos tuos; manu robusta eduxisse nos Jehovam ex Ægypto.

17. Fuit autem, quum dimisisset Parho populum, ut non duceret eos Deus viâ regionis Pelischthæorum, quòd propinqua esset, dicebat enim Deus, *videndum* ne pœniteat hunc populum, quum viderint bellum, & revertantur in Ægyptum;

18. Sed circumduceret Deus populum viâ ipsâ deserti, *ad* mare algosum: militari autem ordine ascendebant filii Jisraëlis è terra Ægypti.

19. Acceperat verò Mosche ossa Josephi secum: nam jurejurando obstrinxerat filios Jisraëlis, dicendo, omnino visitabit Deus vos, *adjuro*, ut *tunc* deportetis ossa mea hinc vobiscum.

20. Profecti itaque Succothis, castra metati sunt Ethami, in fine ipsius deserti.

21. Jehova verò antecedebat eos interdiu in columna nubis, ad deducendum eos viâ illâ, & noctu in columna ignis, ad afferendum eis lucem, ut progrederentur interdiu ac noctu.

22. Non amovit columnam illam nubis interdiu, aut columnam illam ignis noctu, à conspectu ipsius populi.

CAPUT XIV.

Parho, persequens Jisraëlitas per mare rubrum transeuntes, submergitur.

ALloquutus autem est Jehova Moschen, dicendo:

2. Alloquere filios Jisraëlis, ut divertant, & castrametentur ante fauces *montium* Chirotharum, inter Migdolum, & inter mare, ante Bahal-tzephonem, è regione ejus castrametamini ad mare.

3. Dicet autem Parho de filiis Jisraëlis, perplexi *sunt* isti in hac regione, conclusit eos desertum illud.

4. Et obfirmabo cor Parhonis, ut persequatur eos; quò glorificer in Parhone, & omnibus copiis ejus, experiantúrque Ægyptii me esse Jehovam: & fecerunt ita.

5. Nam quum nunciatum esset Regi Ægypti, fugere populum hunc; mutatus est animus Parhonis, & servorum ejus erga populum hunc, adeò ut dicerent, quid hoc, *est quod*, fecimus? quòd dimisimus Jisraëlitas, ne servirent nobis?

6. Junxit itaque currum suum, & populum suum assumens secum:

7. Assumsit sexcentos currus delecti *militis*, & omnes currus Ægypti: quibus omnibus præerant duces.

8. Obfirmaverat enim Jehova cor Parhonis Regis Ægypti, ut persequeretur filios Jisraëlis: quum filii Jisraëlis procederent sublatâ manu.

9. Ita persequentes eos Ægyptii, assequuti sunt eos castra habentes ad mare omnes equites cisiarii Parhonis, & equites ejus, & copiæ ejus, ad fauces *montium* Chirotharum ante Bahal-tzephonem.

10. Et admovit *castra* Parho; sublatis verò filii Jisraëlis oculis suis *aspicientes*, ecce autem Ægyptium profectum post ipsos, timuerunt valde, & clamaverunt filii Jisraëlis ad Jehovam;

11. Dixeruntque Moschi, an propterea quòd nulla prorsus *sint* sepulcra in Ægypto, abduxisti nos, ut moreremur in hoc deserto? quid hoc *est*, *quod* fecisti nobis, educendo nos ex Ægypto?

12. Annon hic ille sermo *est*, quo alloquebamur te in Ægypto, dicendo, desiste à nobis, ut serviamus Ægyptiis? nam meliùs fuisset nobis servire Ægyptiis, quàm nos mori in hoc deserto.

13. Edixit autem Mosche ipsi populo, ne timeatis, consistite & spectate salutem Jehovæ, quam edet vobis hodie: nam quos vidistis Ægyptios hodie, non pergetis videre eos posthac usque in seculum.

14. Jehova pugnabit pro vobis; vos ergo quiescite.

15. Dixit verò Jehova Moschi, quid clamas ad me? alloquere filios Jisraëlis, ut proficiscantur.

16. Sed tu attolle baculum tuum, & extensâ manu tuâ versùs ipsum mare finde ipsum, ut ingrediantur filii Jisraëlis per medium maris in ipsa arida.

17. De me autem, ecce ego obfirmo cor Ægyptiorum, ut ingrediantur post illos, & glorificabor in Parhone, & in omnibus copiis ejus, in curribus ejus, & *in* equitibus ejus.

18. Et experientur Ægyptii me esse Jehovam, quum glorificabor in Parhone, in curribus ejus, & in equitibus ejus.

19. Tum profectus Angelus ipse Dei, qui antecedebat castra Jisraëlitarum, ivit à tergo eorum: & profecta columna illa nubis à conspectu eorum, stabat à tergo eorum.

20. Procedénsque inter castra Ægyptiorum, & castra Jisraëlitarum, *illis* quidem fuit tenebræ nubes illa; *his* verò illustravit noctem ipsam: adeò ut non appropinquaverit alter ad alterum totâ illâ nocte.

21. Quum autem extendisset Mosche manum suam versùs illud mare; abigens Jehova mare ipsum Euro vehemente totâ illâ nocte, redegit mare in siccum, & diffidit se aqua illius.

22. Sic procedebant filii Jisraëlis in medio maris per ipsam aridam, quum aquæ essent eis murus à dextera eorum, & à sinistra eorum.

23. Persequentes quoque Ægyptii procedebant post eos, totus equitatus Parhonis, cisiarii ejus, & equites ejus, in medium illius maris.

24. Fuit autem in vigilia matutina, quum prospectaret Jehova ad castra Ægyptii in columna ignis & nubis, ut funderet castra Ægyptiorum.

25. Ablatisque rotis curruum ejus duceret eum tardè: quamobrem dicebat Ægyptius, fugiam à conspectu Jisraëlitarum, nam Jehova pugnat pro eis contra Ægyptium.

26. Tum dixit Jehova Moschi, extende manum tuam versùs ipsum mare, ut revertantur aquæ ipsius super Ægyptium, super currus ejus, & super equites ejus.

27. Extendente itaque Mosche manum suam versùs ipsum mare, reversum est mare ipsum appetente manè ad vim suam, Ægyptii autem fugerunt obviam mari: Sic excussit Jehova Ægyptium in medium maris.

28. Nam revertentibus aquis illis, & operientibus illorum currus, & equites cum omnibus copiis Parhonis, qui processerant post eos in ipsum mare, non est relictus ex eis vel unus.

29. Interea filii Jisraëlis ibant per aridam in medio ipsius maris, & erant aquæ illæ eis murus à dextera eorum, & à sinistra eorum.

30. Ita servavit Jehova in die illo Jisraëlitas è manu Ægyptiorum, videruntque Jisraëlitæ Ægyptios morientes, in littore maris.

31. Quum autem vidissent Jisraëlitæ opus illud maximum, quod edidit Jehova contra Ægyptios, timuerunt populus ipse Jehovam, crediderúntque Jehovæ, & Moschi servo ejus.

CAPUT XV.

Epinicium Moschis, Jisraëlis & Mirjæ: primaque populi murmuratio ad aquas Maræ.

Tunc canens Mosche, & filii Jisraëlis canticum istud Jehovæ, loquuti sunt dicendo; Cantabo Jehovæ, eò quòd admodum excelluit, equum & sessorem ejus dejecit in mare.

2. Robur meum, & carmen Jah, qui fuit mihi saluti: hic *est Deus* fortis meus, cui habitaculum decorum ponam, Deus patris mei, quem exaltabo.

3. Jehova *est* bellicosissimus, nomen ejus est Jehova.

4. Currus Parhonis, & copias ejus præcipitavit in mare; delectúsque præfectorum ejus demersi sunt in mare algosum.

5. Abyssi operuerunt eos, descenderunt in profunda velut lapis.

6. Dextera tua, ô Jehova, magnificat se mihi virtute illâ: dexterâ tuâ Jehova confringis hostem:

7. Et magnitudine excellentiæ tuæ subvertis insurgentes *contra* te: furorem tuum immittis, consumit eos tanquam *ignis* stipulam.

8. Quum flatu narium tuarum coacervatæ sunt aquæ, constiterunt velut cumulus fluidus, ac concreverunt abyssi in intima parte maris:

9. Dixerat hostis, persequar, assequar, dividam prædam: explebitur eis anima mea, exseram gladium meum, asseret eos in hæreditatem manus mea.

10. Flavisti vento tuo, operuit eos mare: pro-

profunda petierunt tanquam plumbum, in aquis validis.

11. Quis *est* sicut tu inter fortissimos, Jehova? quis *est* sicut tu, magnificus sanctitate? reverendus laudibus? mirificus?

12. Extendisti dexteram tuam, deglutivit eos terra.

13. Deducis benignitate tuâ populum, quem redemisti: commodè ducis robore tuo ad decorum habitaculum sanctitatis tuæ.

14. Ut audierint populi, commovebuntur: dolor corripiet incolas Pelischthææ.

15. Tunc turbabuntur duces Edomæorum, fortissimi Moabitarum, corripiet eos tremor: diffluent omnes incolæ Cenahanææ.

16. Irruet super eos formido magna & pavor, magnitudine brachii tui conticescent *immoti* tanquam lapis; donec pertransierit populus tuus Jehova. donec pertransierit populus, quem acquisivisti.

17. Introduces eos, & plantabis eos in monte possessionis tuæ, loco *quem* ad habitationem tuam operatus es Jehova: sanctuario, ô Domine, *quod* stabiliverunt manus tuæ.

18. Jehova regnabit in omnia secula.

19. Quum procederet equitatus Parhonis in curribus ejus, & equitibus ejus per ipsum mare, reduxit Jehova super eos aquas illas maris; filii autem Jisraëlis iverunt in arida per medium ejusdem maris.

20. Accepit quoque Prophetissa Mirjam, soror Aharonis, tympanum in manu sua; & egressæ sunt omnes fœminæ post eam cum tympanis & cum fistulis.

21. Sic illis autem respondebat Mirjam, Cantate Jehovæ, eò quòd admodum excelluit, equum & sessorem ejus dejecit in mare.

22. Deinde proficisci jussit Mosche Jisraëlitas à mari algoso, ut progrederentur in desertum Schuris: euntésque triduo per illud desertum, non inveniebant aquam.

23. Inde pervenientes Maram, non potuerunt bibere aquas è Mara, eò quòd amaræ essent, idcircò *quisque* vocat nomen ejus *loci* Maram.

24. Tunc murmuravit populus contra Moschen, dicendo, quid bibemus?

25. Sed quum inclamâsset *Mosche* Jehovam, ostendit Jehova ei lignum, quo injecto in aquas illas, dulces factæ sunt aquæ: ibi imposuit ei statutum & judicium, postquàm ibi tentavit ipsum *Deus*:

26. Dixit enim, si sedulò attendens ad vocem Jehovæ Dei tui, quod rectum videtur in oculis ejus feceris, & si aurem accommodans ad præcepta ejus, observaveris omnia statuta ejus; nullum morbum, quem imposui Ægypto, imponam tibi, sed ego Jehova ero curator tuus.

CAPUT XVI.

Secunda populi murmuratio, ejúsque cibatio per coturnices & Mannam.

DEinde venerunt Elima, ubi *erant* duodecim fontes aquarum, & septuaginta palmæ: & castra metati sunt ibi ad aquas illas.

Caput XVI.

2. Profecti verò Elimis, venerunt tota congregatio filiorum Jisraëlis in desertum Sinis, quod *est* inter Elima & inter Sinai; quinto decimo die mensis secundi ab exitu eorum ex Ægypto.

3. Tunc murmurârunt tota congregatio filiorum Jisraëlis contra Moschen, & contra Aharonem, in deserto illo:

4. Dixeruntque eis filii Jisraëlis, utinam mortui fuissemus manu Jehovæ in terra Ægypti, quum assidentes ollæ carnis comederemus panem ad saturitatem: nam eduxistis nos in desertum istud, ut mortem afferretis toti huic cœtui fame.

5. Dixit verò Jehova Moschi, ecce, ego faciam, ut pluat vobis panis ex ipso cœlo: quare egredietur hic populus, & collecturi sunt demensum cujusque diei quotidie, ut tentem eum, utrum ambulaturus sit in lege mea, nécne:

6. Erit autem unoquoque die sexto, ut parent quod intulerint: *hoc* verò *die* futurum est duplum, supra quàm collegerint quotidie.

7. Dixit ergo Mosche & Aharon omnibus filiis Jisraëlis; vespere, jam tum cognoscetis Jehovam eduxisse vos è terra Ægypti:

8. Manè quoque, quum videritis gloriam Jehovæ, quandoquidem audit murmurationes vestras contra Jehovam: nos enim quid *sumus*, ut murmuretis contra nos?

9. Dixítque Mosche, *cognoscetis*, quum dederit vobis Jehova hoc vespere carnem ad edendum, & panem ipso mane, ut saturemini, quandoquidem audit Jehova murmurationes vestras, quibus murmuratis contra se: nos enim quid *sumus*? non *sunt* contra nos murmurationes vestræ, sed contra Jehovam.

10. Deinde dixit Mosche Aharoni, edic toti congregationi filiorum Jisraëlis, appropinquate ante conspectum Jehovæ: nam audivit murmurationes vestras.

11. Fuítque, allequuto Aharone totam congregationem filiorum Jisraëlis, quum se convertissent ad ipsum desertum; ut ecce gloria Jehovæ appareret in ipsa nube.

12. Et alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

13. Audivi murmurationes filiorum Jisraëlis: alloquere eos, dicendo, inter has duas vesperas comedetis carnem, & ipso mane saturabimini pane: ita cognoscetis me esse Jehovam Deum vestrum.

14. Fuit itaque eodem vespere, ut ascendentes coturnices tegerent castra, manè verò fuit stratus ros circa ipsa castra.

15. Quúmque se elevâsset stratus ille ros, ecce in superficie ipsius deserti tenue *quiddam* rotundum, tenue, *inquam*, sicut ipsa pruina super terram.

16. Quod videntes filii Jisraëlis, dicebant alter alteri, Man est, non enim sciebant quid esset: dixit verò Mosche eis, hic *est* panis ille, quem dat vobis Jehova ad comedendum.

17. Hoc *est* verbum, quod præcepit Jehova, colligite ex eo quisque pro ratione cibi sui: *mensuram* Homer in singula capita *pro* numero animarum vestrarum, quisque pro iis, qui *sunt* in tentorio suo; accipite.

18. Et fecerunt sic filii Jisraëlis: collegerunt enim alii plus, alii minus.

19. Post metiebantur mensurâ Homer, ita ut non abundaret, qui plus collegerat, & qui

minus, non laboraret penuriâ: quisque pro ratione cibi sui colligebant.

20. Sed quamvis Mosche edixisset eis, nemo reliquum faciat ex eo usque in crastinum:

21. Non auscultantes Moschi reliquum fecerunt quidam ex eo in crastinum, quod produxit vermes, fœtuitque: quapropter efferbuit contra eos Mosche.

22. Sic colligebant illum quovis mane, quisque pro ratione cibi sui; nam, incalescente Sole, liquescebat.

23. Fuit autem ipso die sexto, quum colligerent cibum duplum, binas mensuras Homer in unumquemque; & venientes omnes duces congregationis renunciârunt Moschi.

24. Qui dixit eis: istud *est*, quod edixit Jehova, quies, sabbathum sanctum *est* Jehovæ cras: quod cocturi essetis, coquite *hodie*, & quod elixaturi essetis, elixate, quicquid autem abundat, deponite vobis asservandum usque in crastinum.

25. Quum itaque deposuissent usque in crastinum, sicut præceperat Mosche; non fœtuit, nec *ullus* vermis in eo fuit.

26. Dixitque Mosche, comedite illud hodie, nam sabbathum hujus diei *est* Jehovæ: hodie non invenietis illum *cibum* in agro.

27. Sex diebus colligetis eum, die verò septimo, sabbatho, non erit.

28. Fuit autem ipso die septimo, quum exivissent *aliqui* de populo ad colligendum, sed non invenerunt.

29. Quamobrem dixit Jehova Moschi, quousque renuitis observare mandata mea, & leges meas?

30. Considerate, quia Jehova dedit vobis ipsum sabbathum, idcircò idem dat vobis quovis die sexto cibum bidui: manete quisque in loco suo, ne exeat ullus è loco suo die septimo.

31. Sic quiescebant populus die septimo.

32. Vocavit autem domus Jisraëlis nomen ejus Man: quod erat quasi semen coriandri album, & ejus sapor velut epichyti ex melle.

33. Dixit etiam Mosche, hoc *est* verbum, quod præcepit Jehova, plena *mensura* Homer asservanda est ex eo per ætates vestras: ut videant panem illum, quo vos cibaverim in hoc deserto, postquam eduxi vos è terra Ægypti.

34. Quare edixit Mosche Aharoni, accipe urnam unam; & repone illic plenam *mensuram* Homer Man: & colloca ipsam ante conspectum Jehovæ asservandam per ætates vestras.

35. Quemadmodum præcepit Jehova Moschi; sic collocavit eam Aharon coram testimonio ipso asservandam.

36. Filii autem Jisraëlis vescebantur Man isto quadraginta annis, donec venirent in regionem habitabilem: hoc, *inquam*, Man vescebantur, donec pervenirent ad extremitatem regionis Cenahanææ.

37. Homer autem, decima est Ephæ.

CAPUT XVII.

Tertia populi murmuratio: petra fundens aquas; preces Moschis victrices contra Hamalekum.

DEinde profecti sunt tota congregatio filiorum Jisraëlis à deserto Sinis itineribus suis ex præstituto Jehovæ, & castrametati sunt Rephidimis, ubi non erat aqua, quam populus biberet.

2. Quapropter contendens populus cum Mosche, dicebant, date nobis aquam, ut bibamus: quibus dixit Mosche, quid contenditis mecum? quid tentatis Jehovam?

3. Sed quum sitiens ibi populus esset aquæ, & murmuraret populus ipse contra Moschen, dixit, quare jam fecisti, ut ascenderemus ex Ægypto? *an* ad mortem afferendum mihi, filiis meis, & pecori meo siti?

4. Quamobrem inclamavit Mosche Jehovam, dicendo, quid faciam populo huic? adhuc paulisper, tum essent lapidaturi me.

5. Edixit verò Jehova Moschi, transi ante populum hunc, & accipe tecum de Senioribus Jisraëlis: baculúmque tuum, quo percusseras rivum illum, accipe in manum tuam, quum eris abiturus.

6. Ecce me stante coram te ibi super illam rupem in Chorebo: ubi percusseris rupem ipsam, procedent ex ea aquæ, ut bibat hic populus: fecítque sic Mosche ante oculos Seniorum Jisraëlis.

7. Vocavit autem nomen illius loci Massam & Meribam, propterea quòd contenderant filii Jisraëlis, & propterea quòd tentaverant Jehovam dicendo; éstne Jehova inter nos, annon?

8. Sed venientibus Hamalekitis, ut pugnarent contra Jisraëlitas, Rephidima.

9. Edixit Mosche Jehoschuhæ: delige nobis homines, & procede pugnatum contra Hamalekitas: cras, me consistente in vertice istius collis cum baculo Dei in manu mea.

10. Fecit itaque Jehoschuah quemadmodum dixerat ei Mosche, pugnando contra Hamalekitas: Mosche verò Aharon, & Chur ascenderunt verticem illius collis.

11. Erátque, quum attollebat Mosche manum suam, ut prævalerent Jisraëlitæ; quum verò quieti dabat manum suam, prævalerent Hamalekitæ.

12. Quamobrem *quum* manus Moschis graves *essent*, acceptum lapidem supposuerunt ei, ut insideret illi: Aharon verò & Chur sustentabant manus ejus, hinc unus & illinc alter; fuítque utraque manus ejus firma usque ad occasum Solis.

13. Sic fregit Jehoschuah Hamalekum, & populum ejus acie gladii.

14. Postea edixit Jehova Moschi, inscribe hoc monimentum libro, & insere ipsum in aures Jehoschuhæ: me omnino deleturum esse memoriam Hamalekitarum è terra sub cœlo.

15. Tunc exstruxit Mosche altare; cujus vocavit nomen Jehovæ vexilli mei:

16. Et dixit, quia manus *Hamalcki fuit* contra solium Jah, bellum Jehovæ in Hamalekum *erit* de ætate *in* ætatem.

CAPUT XVIII.

Jithro invisit Moschen, & dat ipsi consilium salutare.

AUdiens autem Jithro Præses Midjanitarum socer Moschis, quæcunque fecerat Deus Moschi, & Jisraëli populo suo, eduxisse Jehovam Jisraëlem ex Ægypto:

2. Assum-

2. Assumsit Jithro socer Moschis Tzipporam uxorem Moschis, postquam remisit eam *Mosche*.

3. Duósq; filios ejus, quorum unius nomen *erat* Gerschom, quia dixerat *Mosche*, peregrinus sum, in terram alienam *pulsus*.

4. Nomen verò alterius Elihezer, *quia dixerat*, nam Deus patris mei auxilio *fuit* mihi, qui eripuit me è gladio Parhonis:

5. Et venit Jithro socer Moschis cum filiis ejus & cum uxore ejus ad Moschen in desertum illud, ubi is castra habebat, *ad* montem Dei.

6. Dixítque Moschi, ego socer tuus Jithro venio ad te, uxor quoque tua, & duo filii ejus cum ea.

7. Tunc processit Mosche obviam socero suo, & incurvans se, osculatus est eum, rogârúntque alter alterum de prosperitate: postea ingressi sunt in tentorium ipsius.

8. Ubi enarravit Mosche socero suo quæcunque fecerat Jehova Parhoni & Ægyptiis propter Jisraëlem: omnésque molestias, quæ obvenerant ipsis *in* via *illa*, unde eripuerat eos Jehova.

9. Et lætatus Jithro super omnibus illis beneficiis, quibus affecerat Jehova Jisraëlem, quòd eripuisset eum è manu Ægyptiorum;

10. Dixit Jithro; benedictus *sit* Jehova, qui eripuit vos è manu Ægyptiorum, & è manu Parhonis, qui eripuit hunc populum, ne subjectus esset manui Ægyptiorum;

11. Nunc agnosco magnum esse Jehovam præ omnibus Diis, eâ ipsâ re, quâ superbiunt, superiorem *esse* illis.

12. Acceptúmque *obtulit* Jithro socer Moschis holocaustum & victimas Deo: & venit Aharon & omnes seniores Jisraëlis ad comedendum cibum cum socero Moschis coram Deo ipso.

13. Fuit autem postero die, sedente Mosche ad judicandum populum, quum adstaret populus ipse Moschi, à mane illius *diei* usque ad vesperam:

14. Ut aspiciens socer Moschis, quicquid ipse faciebat populo, diceret; quid hoc *est quod* facis huic populo? cur sedes tu solus, & totus hic populus sistit se coram te à mane usque ad vesperam?

15. Tum dixit Mosche socero suo, nam venit ad me hic populus ad consulendum Deum.

16. Quum est inter illos negotium, venit *quisque* ad me, ut judicem inter utrumque: & nota facio statuta Dei, & leges ejus.

17. Dixit verò socer Moschis ei, non *est* bona hæc res, qualem tu facis.

18. Omnino decides, cùm tu, tum populus hic, qui *est* tecum; nam gravis *est* hæc res supra te, non poteris eam præstare solus.

19. *At* nunc ausculta voci meæ, consulam tibi, & erit Deus tecum: esto tu pro hoc populo erga Deum ipsum, ut tu referas eorum res ad Deum:

20. Et commonefaciens eos de statutis, ac legibus ejus, notam facias ei viam ipsam, per quam ambulaturi sunt, & opus ipsum, quod sunt facturi.

21. Tu autem provideto ex toto hoc populo *& curato eligi* viros strenuos, timentes Dei, viros veraces, osores turpis lucri: quos constituas super eos, præfectos millenis, præfectos centenis, præfectos quinquagenis, & decuriones.

22. Ut judicent populum hunc omni tempore; sítque ut omnem rem, quæ magna *erit*, referant ad te; omnem verò rem, quæ parva *erit*, judicent ipsi: sic alleva te *onere*, ut ferant tecum.

23. Quúmque feceris hanc rem, & præceperit tibi Deus, poteris consistere; etiámque totus populus hic ad locum suum redibit cum pace.

24. Auscultans itaque Mosche voci soceri sui, fecit quicquid dixerat.

25. Eligens enim Mosche viros strenuos ex toto Jisraële, constituit eos primores in populo, præfectos millenis, præfectos centenis, præfectos quinquagenis, & decuriones:

26. Qui judicârunt populum ipsum omni tempore: rem, quæ difficilis *erat*, referebant ad Moschen; rem verò, quæ parva *erat*, judicabant ipsi.

27. Postea deduxit Mosche socerum suum, qui rediit in regionem suam.

CAPUT XIX.

Deus apparet in monte Sinai, & Moschi mandat, ut sanctificet populum ad legem percipiendum.

IN novilunio tertio, ex quo exiverunt filii Jisraëlis è terra Ægypti; eo ipso die pervenerunt *in* desertum Sinai.

2. Quum itaque profecti Rephidimis, venissent in desertum Sinai, & castra haberent in illo deserto (castra autem fecerant ibi Jisraëlitæ è regione ipsius montis.)

3. Mosche ascendit ad Deum; clamavítque ad eum Jehova ex ipso monte, dicendo; sic dicito familiæ Jahakobi, & enunciato filiis Jisraëlis:

4. Vos vidistis, quæ fecerim Ægyptiis, ut sustulerim vos *quasi* alis aquilarum, & adduxerim vos ad me.

5. Nunc itaque, si sedulò attendetis voci meæ, & servabitis fœdus meum, utique eritis mihi peculium præ omnibus aliis populis, nam mea *est* tota terra.

6. Vósque eritis mihi regnum sacerdotale, & gens sancta: hæc *sunt* verba illa, quibus alloquêris filios Jisraëlis.

7. Veniens itaque Mosche, vocavit seniores populi: & proposuit eis omnia hæc verba, quæ præceperat ei Jehova:

8. Cui respondentes totus ipse populus unà, dixerunt, quicquid dixerit Jehova, faciemus: retulítque Mosche verba populi ad Jehovam.

9. Tunc dixit Jehova Moschi, ecce ego venturus sum ad te in densa hac nube, ut audiat hic populus, quum alloquar te, etiámque tibi fidant in seculum: postquam renunciâsset Mosche Jehovæ verba illa populi.

10. Et edixit Jehova Moschi, ito ad ipsum populum, ut sanctifices eos hodie & cras, & lavent vestimenta sua:

11. Ut sint parati in diem tertium; nam ipso die tertio descensurus est Jehova ante oculos totius populi hujus, super montem Sinai.

12. Pones autem terminum huic populo circumquaque, dicendo, cavete vobis, ne ascendatis in hunc montem, attingatisve finem ejus: quicquid tetigerit hunc montem, omnino morte afficitor.
13. Ne attingito illud ulla manus; sed lapidibus obruitor, aut jaculando conficitor, sive jumentum, sive homo *fuerit*, ne vivito: quum tractim sonuerit cornu, ea ascendere poterunt in ipsum montem.
14. Descendit ergo Mosche ex monte illo ad populum: sanctificavitque populum, ut lavarent vestimenta sua:
15. Edicens populo, estote parati in diem ipsum tertium, ne accedite *ullus* ad uxorem.
16. Fuit verò die illo tertio, quum cœpisset manè, ut essent soni & fulgura, & nubes densæ super illum montem, sonitusque tubæ vehemens valde, adeò ut trepidaret totus ipse populus, qui *erat* in castris.
17. Eduxit Mosche populum obviam Deo ipsi è castris suis; qui constiterunt ad imum illius montis.
18. Mons autem Sinai fumabat totus, propterea quòd descendebat super eum Jehova in ipso igne: emitténsque fumum suum, tanquam fumum fornacis, tremebat totus ille mons valde.
19. Quúmque sonus ille tubæ pergeret, & invalesceret valde, Mosche loquebatur, Deus verò ipsi respondebat voce:
20. Tum descendit Jehova super montem Sinai ad ipsum verticem montis: vocavitque Jehova Moschen ad ipsum verticem montis, & ascendit Mosche.
21. Edixitque Jehova Moschi, descende, contestare hunc populum, ne perrumpant *terminum*, *ascendendo* ad Jehovam videndi animo, ut *non* cadant ex eo multi.
22. Etiámque ipsi sacrorum administri, qui ad Jehovam appropinquant, se ipsos sanctificanto; ut non irrumpat in eos Jehova.
23. Dixit autem Mosche Jehovæ, non poterit *quisquam* hujus populi ascendere montem Sinai, quòd tu contestatus es nos, dicendo, terminum pone huic monti, ut sanctifices illum:
24. Et respondit ei Jehova, abi, descende, ut ascendas tu & Aharon tecum: ipsi verò sacrorum administri & populus, ne perrumpunto *terminum* ascendendo ad Jehovam, ut non irrumpat in eos.
25. Descendit ergo Mosche ad populum, atque *hæc* retulit eis.

CAPUT XX.

Promulgatio legis solenniter & terribiliter facta.

TUm eloquutus est Deus omnia hæc verba, dicendo:
2. Ego *sum* Jehova Deus tuus; qui eduxi te è terra Ægypti, è domo servorum.
3. Ne esto tibi *ullus* Deorum alienorum ante faciem meam.
4. Ne facito tibi sculptile; aut ullam imaginem *eorum*, quæ *sunt* in cœlis suprà, aut quæ in terra infrà, aut quæ in aquis infra terram:
5. Ne incurvans te *honorem exhibeto* eis, neque colito ea: nam ego, Jehova Deus tuus, *Deus* fortis zelotes *sum*, visitans iniquitatem patrum in filios, in nepotes, & in abnepotes, in eos, qui odio prosequuntur me:
6. Exercens verò benignitatem in millesimos, *à patribus*, qui diligunt me, & qui observant mandata mea.
7. Ne assumito nomen Jehovæ Dei tui in vanum: nam non relinquet impunem Jehova eum, qui assumserit nomen suum in vanum.
8. Recordare diei sabbathi, ut sanctifices illum:
9. Sex diebus operaberis, & facies omne opus tuum:
10. Dies verò septimus sabbathum *est* Jehovæ Deo tuo: ne facito ullum opus tu, aut filius tuus, aut filia tua, servus tuus, aut ancilla tua, aut jumentum tuum, aut peregrinus tuus, qui *est* intra portas tuas.
11. Nam sex diebus perfecit Jehova cœlum ipsum, & terram, mare, & quicquid *est* in eis, quievit verò die illo septimo, idcircò benedixit Jehova diei sabbathi, & sanctificavit illum.
12. Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut prolongent dies tuos super terram illam, quam Jehova Deus tuus dat tibi.
13. Ne occidito.
14. Ne scortator.
15. Ne furator.
16. Ne proferto contra proximum tuum testimonium falsum.
17. Ne concupiscito domum proximi tui, ne concupiscito uxorem proximi tui, aut servum ejus, aut ancillam ejus, aut bovem ejus, aut asinum ejus; denique quicquid *est* proximi tui.
18. Ipse autem populus totus percipiebant illos sonos, & fulgetra, & sonum tubæ, montémque ipsum fumantem: percipiénsque populus, commoti sunt *loco*, & steterunt procul.
19. Dixerunt itaque Moschi, loquere tu nobiscum, & audiemus: sed ne loquatur nobiscum Deus, ut non moriamur.
20. Edixit verò Mosche populo ipsi, ne timeatis; nam ut tentaret vos, venit Deus ipse, & ut sit timor ejus ante faciem vestram, ne peccetis.
21. Stabat ergo populus ipse procul, Mosche verò accessit ad illam caliginem, ubi *erat* Deus.
22. Tunc edixit Jehova Moschi, sic dicito filiis Jisraëlis; vos vidistis ex cœlis me loquutum esse vobiscum.
23. Ne *facite Deos* mecum; Deos argenteos, aut Deos aureos, ne facite vobis.
24. Altare terreum facito mihi, ut sacrifices super ipsum holocausta tua, eucharisteria tua, greges tuos, & armenta tua: quocunque in loco jubebo celebrari memoriam nominis mei, & veniens ad te, benedicam tibi.
25. Quòd si altare ex lapidibus facies mihi, ne exstruito *ex* eis cæsis; nam quum primum cælum tuum extuleris super ipsos, profanaveris ipsos.
26. Neque ascendito per gradus ad altare meum, ut non detegantur pudenda tua ad illud.

CAPUT XXI.

Leges forenses, sive judiciales, incipiunt.

HÆc autem *sunt* judicia illa, quæ propones eis.

2. Quum emeris servum Hebræum, sex annis serviet; septimo autem exibit in libertatem gratis.

3. Si *solus* corpore suo venit, corpore suo exibit: si maritus uxoris est, exibit quoque uxor ejus cum eo.

4. Si dominus ejus dederit ei uxorem, pepererítque illi filios, aut filias; uxor ipsa cum natis suis erit domini ipsius, ille verò exibit *solus* corpore suo.

5. Quòd si ingenuè dixerit ille servus, amo dominum meum, uxorem meam, & filios meos, nolo exire liber:

6. Tum sistens eum dominus ejus coram magistratibus ipsis, sistet eum ad januam suam aut ad alterutrum postem: ubi perforabit dominus ejus aurem ejus subula, sic serviet ei in seculum.

7. Quum autem vendiderit quis filiam suam, ut sit ancilla; ne exito uti hi servi exeunt.

8. Si mala videbitur in oculis domini sui; ita ut non desponset eam sibi, nec curet eam redimi: *alicui* è populo extero ne jus habeto vendendi eam, perfidè agendo cum ea.

9. Quòd si filio suo desponset eam, secundùm jus ipsum puellarum facito ei.

10. Si alteram acceperit sibi, alimentum ejus, operimentum ejus, & habitationem ejus, ne diminuito.

11. Quòd si tria ista non fecerit ei, tum exito gratis absque pecunia.

12. Qui percutit quemquam ita, ut moriatur, omnino morte plectitor.

13. Si quis tamen non quæsiverit, sed Deus ipse objecerit manui ejus, constituam tibi locum, quò ille confugiat.

14. Quum autem quis arrogaverit contra proximum suum occidere eum astu; *etiam* ab altari meo rapito eum ad mortem.

15. Item qui percutit patrem suum, aut matrem suam, omnino morte plectitor.

16. Item plagiarius, sive vendiderit hominem, sive deprehensus fuerit in manu ejus, omnino morte plectitor.

17. Item qui maledicit patri suo, aut matri suæ, omnino morte plectitor.

18. Item quum altercantibus hominibus percusserit unus alterum lapide, aut pugno, ita ut non mortuus sit, sed decumbat in lecto:

19. Si surgens ambulaverit foras nixus scipione suo, tum impunis erit percussor: tantummodo cessationem ejus reddito, & plenam curationem ejus præstato.

20. Item quum percusserit quispiam servum suum, aut ancillam suam virgâ, ita ut moriatur sub manu ipsius, omnino vindicator.

21. Sed si diem unum, aut biduum superstes fuerit, ne vindicator, nam pecunia ejus est.

22. Item certantibus hominibus, si percusserit *unus* illorum mulierem gravidam, ita ut ejiciatur fœtus ejus, nec tamen sit exitium: omnino mulctator, prout imposuerit ei maritus ipse mulieris, & per judices dato.

23. Sin autem exitium sit, tum reddes vitam pro vita;

24. Oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede:

25. Ustionem pro ustione, vulnus pro vulnere, tumicem pro tumice.

26. Item quum percusserit quis oculum servi sui, aut oculum ancillæ suæ, ita ut corruperit eum, in libertatem dimittito eum pro oculo ejus.

27. Et si dentem servi sui, aut dentem ancillæ suæ excusserit, in libertatem dimittito eum pro dente ejus:

28. Item quum cornu ferierit bos aliquis virum aut mulierem, ita ut moriatur: omnino lapidator bos ille, neque comeditor caro ejus; dominus verò bovis illius *erit* innocens.

29. Quòd si bos petulcus fuerit antea, & quamvis denuntiatum fuerit testibus adhibitis domino ejus, non asservaverit eum, itaque interfecerit virum aut mulierem: bos ille lapidator, etiámque dominus ejus morte plectitor.

30. Si redemtionis pretium impositum fuerit ei, tum dato pretium redemtionis vitæ suæ, omnino prout impositum fuerit ei.

31. Sive filium cornu petierit, sive filiam cornu petierit, secundùm hoc jus fiat ei.

32. Si servum cornu petierit bos ille, aut ancillam, triginta argenteos siclos dato domino ejus, & bos ille lapidator.

33. Item quum retexerit quis foveam, aut quum foderit quis foveam, deinde non operuerit illam; itaque ceciderit illuc bos aut asinus.

34. Dominus ille foveæ rependito, pecuniam restituito domino illius; quod autem mortuum fuerit, ejus esto.

35. Item si ferierit bos unius bovem alterius ita, ut moriatur; tum vendito eo, qui vivit, partientur pecuniam pretii ejus, & similiter mortuum partientur.

36. Aut *si* indicatum est, bovem petulcum fuisse antea, nec tamen asservaverit eum dominus ejus: omnino rependito bovem pro illo bove; qui autem mortuus fuerit, ejus esto.

CAPUT XXII.

Leges forenses continuantur.

SI quis furatus bovem, aut parvam pecudem mactaverit, aut vendiderit eam, quinque boves rependito pro uno bove, & quatuor *pecudes* gregis pro una pecude.

2. Si in effossione deprehendatur fur *de nocte*, & percussus moriatur; reus cædis ne esto, *percussor*.

3. Si Sol ortus fuerit ei, cædis reus esto: *fur verò* omnino rependito, si non *est* ei, vendetur pro furto suo.

4. Sin autem totum furtum deprehensum fuerit in manu ejus, sive bos, sive asinus, sive parva pecus, viventes; duplum rependito.

5. Si quis depascens agrum, aut vineam immiserit pecus suum, quod pascat in agro alterius, optimo agri sui, & optimo vineæ suæ rependito.

6. Si egressus ignis invenerit spinas, absumatúrque meta frumenti, aut ipsa seges, aut aliquis ager, omnino rependito is, qui fecit, ut incendium esset.

7. Si quis dederit proximo pecuniam, aut supellectilia ad servandum, & id furto ablatum fuerit è domo illius: si deprehendetur fur ipse, rependito duplum.

8. Si non deprehendetur fur ille, tunc sistetur dominus illius domûs coram ipsis magi-

magistratibus, *jurejurando se purgaturus*, si non extendit manum suam in rem proximi sui.

9. De omni negotio rerum amotarum, de bove, de asino, de parva pecude, de vestimento, de omni re amissa, quum dixerit *ejus dominus* illud ipsum esse, ad ipsos magistratus venito negotium amborum, quem condemnabunt magistratus, rependito duplum proximo suo.

10. Si dederit quispiam proximo suo *ex conducto* asinum, aut bovem, aut parvam pecudem, aut ullum jumentum ad servandum; mortuum autem, vel fractum *aliquid*, vel vi abductum fuerit, nemine vidente;

11. Juramentum Jehovæ esto inter utrosque, *quo se purget redemtor*; si non extendit manum suam in rem proximi: quod ubi acceperit dominus rei, ille ne rependito.

12. Quòd si furto ablatum fuerit illi, rependito domino ejus.

13. Si omnino discerptum est, afferto illius *aliquid*, in testimonium: quod discerptum est, ne rependito.

14. Item quum quis quid à proximo suo acceperit *commodato*, quod corrumpatur, aut moriatur, *si* dominus ejus *rei* non adfuerit ei, omnino rependito:

15. Si dominus ejus adfuerit ei, ne rependito: Si mercede conductum est, venerit pro mercede sua.

16. Item si quis pellexerit virginem, quæ non est desponsata, & cubuerit cum ea, omnino constituens ei dotem, *accipiat eam* in uxorem.

17. Si planè renuet pater ejus eam dare illi, pecuniam pendito, prout *est* dos virginum.

18. Præstigiatricem ne finito vivere.

19. Quisquis cubat cum jumento, omnino morte plectitor.

20. Qui sacrificat Diis aliis, ut anathema perditor: præterquam, *qui sacrificat* Jehovæ soli,

21. Item peregrino vim ne facito, nec opprimito eum; nam peregrini fuistis in terra Ægypti.

22. Nullam viduam, aut orphanum affligitote.

23. Si quâ afflictione affixeris eum (nam si tantillum clamet ad me, utique exauditurus sum clamorem ejus.)

24. Tum accensâ irâ meâ occidam vos gladio: sic erunt uxores vestræ viduæ, & liberi vestri orphani.

25. Si pecuniam mutuam dederis populo meo, pauperi ipsi, qui *est* tecum, ne esto ei tanquam fœnerator, ne imponito ei usuram.

26. Si pignore ullo acceperis vestem proximi tui; dum inclinat Sol, restituito illam ei.

27. Nam id solum operimentum ejus *est*, illud *est* vestimentum ejus ad cutem ejus *tegendam*: in quo cubaret? alioquin erit, quum inclamabit me, ut exaudiam, quia clemens sum.

28. Magistratus ne execrator; & principi in populo tuo ne maledicito.

29. Frugum tuarum maturarum, & liquoris tui *primitias* ne differto *dare*: primogenitum filiorum tuorum dato mihi:

30 Sic facito bove tuo & pecore tuo: septem dies esto cum matre sua, die autem octavo dato illud mihi.

31. Item homines sancti eritis mihi: ideóque carnem in agro discerptam ne comeditote, cani projicite illam.

CAPUT XXIII.

Leges forenses absolvuntur, addito auctario legum ceremonialium & moralium.

NE efferto rumorem mendacii: ne apponito manum tuam cum improbo, agendo testem injurium.

2. Ne insistito vestigiis potentiorum ad mala; neque loquitor de lite, declinando post potentiores ad pervertendum *eam*.

3. Attamen pauperem ne honorato in lite ejus.

4. Si offenderis bovem inimici tui, aut asinum ejus errantem, omnino reducito eum ad illum.

5. Si videris asinum osoris tui succumbentem oneri suo, dum abstines à deponendo *onere* illius, omnino deponito cum eo *onus*.

6. Ne pervertito judicium egentis tui, in lite ejus.

7. A verbo mendacii procul abesto, & innocentem ac justum ne occidito, quia non absolvam improbum:

8. Et munus ne accipito, nam munus ipsum excæcat oculatos, & pervertit verba justorum:

9. Et peregrinum ne opprimito; vos enim experti estis affectum peregrini, quum peregrini fuistis in terra Ægypti.

10. Item sex annis conseres terram tuam, & colliges proventum ejus:

11. Septimo autem quoque intermittito eam, & relinquito eam incultam, ut comedant egentes è populo tuo, residuum verò eorum comedant bestiæ agrestes: sic facito vineæ tuæ, & oliveto tuo.

12. Sex diebus facies opera tua, die autem ipso septimo cessato; ut quiescat bos tuus, & asinus tuus, ut recreetur filius ancillæ tuæ & peregrinus.

13. Et in omnibus, quæ dixero vobis, continetote vos: nomen autem Deorum alienorum ne recordamini, ne auditor in ore tuo.

14. Tribus vicibus feriator mihi quotannis.

15. Festum azymorum observato; septem dies comedito azymos, quemadmodum præcepi tibi, constituto tempore, ipso mense Abib, quia in eo egressus es ex Ægypto: & ne *ulli* comparento coram me vacui.

16. Item festum *anniversarium* messis, primitiarum laborum tuorum, quas severis in agro tuo: festúmque collectionis in exitu cujusque anni, quum collegeris labores tuos ex agro.

17. Tribus vicibus quotannis, compareto omnis mas tuus in conspectu Domini Jehovæ.

18. Ne mactando *fundito* sanguinem sacrificii mei cum fermentato; neque pernoctato adeps sacrificii festi mei usque manè.

19. Prima *quæque*, primitias terræ tuæ afferto *in* domum Jehovæ Dei tui: ne coquito hœdum in lacte matris suæ.

20. Ecce, ego mitto Angelum ante te, ad servan-

ſervandum te in hac via, & ad introducendum te in locum illum, quem præparavi.

21. Cave tibi ob præſentiam ejus, & auſculta voci ejus, ne exacerbes eum: quia non feret defectionem veſtram; quia nomen meum eſt in eo.

22. Nam ſi ſedulò auſcultaveris voci ejus, & feceris omnia, quæ edicam, planè inimicabor inimicos tuos, & hoſtiliter agam cum hoſtibus tuis.

23. Quum iverit Angelus meus ante te, & introduxerit te in terram Emoræi, & Chitthæi, & Pirizzæi, & Cenahanæi, & Chivvæi, & Jebuſæi; & excidero eum:

24. Ne incurvando te *honorem habeto* Diis eorum, neque colito eos, neque facito ſecundùm opera eorum: ſed omnino demolitor eos, & omnino perfringito ſtatuas eorum:

25. Sic coletis Jehovam Deum veſtrum, qui benedicet pani tuo, & aquæ tuæ: & amovebo *quemvis* morbum è medio tui.

26. Non erit abortiens, aut ſterilis in terra tua; numerum dierum tuorum complebo.

27. Terrorem mei præmittam ante faciem tuam, & fundam quemlibet populum, in quos venies: & omnium inimicorum tuorum exponam tibi cervicem:

28. Mittam *inquam terrorem mei tanquam* crabronem ante te; qui expellet Chivvæum, Cenahanæum, & Chitthæum à conſpectu tuo.

29. Non expellam eum à conſpectu tuo anno uno; ne ſit terra ipſa deſolata, & potentior ſit beſtia agreſtis te:

30. Paulatim expellam eum à conſpectu tuo; uſque dum fœtaveris, ut poſſideas terram illam.

31. Et ponam terminum tuum à mari algoſo uſque ad mare Peliſchthæorum, & à deſerto uſque ad illud flumen *Euphratis:* nam dabo in manum veſtram habitatores illius terræ, ut expellas eos à facie tua.

32. Ne pangito cum iis, & cum Diis eorum fœdus.

33. Ne habitanto in terra tua, ut non inducant te ad peccandum in me: nam ſerviturus eſſes Diis illorum, nam *id* eſſet tibi in tendiculam.

CAPUT XXIV.

Moſchis concio, devotio, & vocatio in montem, & Quadrageſima ejuſdem.

EDixit autem Moſchi, aſcende versùs Jehovam tu & Aharon, Nadab & Abihu, & ſeptuaginta è Senioribus Jiſraëlis: & incurvantes vos è longinquo honorem exhibete.

2. Deinde accedet Moſche ſolus ad Jehovam, iſti verò ne accedunto: populus quoque ne aſcendunto cum eo.

3. Veniens ergo Moſche, quum enarraviſſet populo omnia verba Jehovæ, & omnia illa jura: reſpondit populus unâ voce, dixerúntque, omnia hæc verba, quæ edixit Jehova faciemus:

4. Itaque ſcripſit Moſche omnia verba Jehovæ, & ſurgens manè exſtruxit altare ſub ipſo monte, & duodecim ſtatuas pro duodecim tribubus Jiſraëlis.

5. Poſtea miſit pueros filiorum Jiſraëlis, qui obtulerunt holocauſta, & ſacrificaverunt ſacrificia euchariſtica Jehovæ, juvencos.

6. Et accipiens Moſche dimidium ſanguinis illorum, poſuit in crateribus: dimidium verò ſanguinis ſparſit ſuper altare illud.

7. Quumque acceptum librum illum fœderis legiſſet audiente populo; & dixiſſent *illi:* quicquid edixerit Jehova, faciemus & auſcultabimus:

8. Accipiens Moſche reliquum ſanguinem, ſparſit ſuper ipſum populum, ac dixit: ecce ſanguis illius fœderis, quod pepigit Jehova vobiſcum, ſecundùm omnia verba hæc.

9. Deinde aſcendit Moſche & Aharon, Nadab & Abihu, & ſeptuaginta è Senioribus Jiſraëlis.

10. Aſpexerúntque Deum Jiſraëlis, & ſub pedibus ejus velut opus pavimentatum ſapphiro, & velut corpus ipſum cœli nitore.

11. Tàmen in ſelectos filiorum Jiſraëlis non extendit manum ſuam: ſed poſtquam intuiti eſſent Deum ipſum, comederunt & biberunt.

12. Tum edixit Jehova Moſchi, aſcende ad me in hunc montem, & eſto ibi; & dabo tibi tabulas lapideas, *id eſt*, legem ac præcepta, quæ ſcripſi ad docendum eos.

13. Quare ſurrexit Moſche cum Jehoſchuha miniſtro ſuo, & aſcendit Moſche ad montem Dei:

14. Senioribus autem illis edixit, ſedentes nos *exſpectate* hic, uſque dum revertamur ad vos: ecce autem Aharon & Chur vobiſcum, qui habebit aliquid dicendum, accedat eos.

15. Et aſcendit Moſche montem illum (operiebat autem nubes montem illum.

16. Habitabat enim gloria Jehovæ in monte Sinai) & operuit eum nubes illa ſex diebus; poſtea inclamavit Moſchen die ſeptimo è medio ipſius nubis.

17. Species autem gloriæ Jehovæ *erat* tanquam ignis conſumens in ſummitate illius montis; ante oculos filiorum Jiſraëlis.

18. Ita ingreſſus Moſche in medium ipſius nubis aſcendit montem: fuítque Moſche in ipſo monte quadraginta dies, & quadraginta noctes.

CAPUT XXV.

Spontanea oblatio ad ſtructuram tabernaculi divinitus imperata: itémque ſciagraphia arcæ, propitiatorii, &c.

TUm alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2. Edic filiis Jiſraëlis, ut accipientes *offerant* mihi oblationem: ab omni viro, cujus animus ſponte moverit eum, accipite oblationem mihi.

3. Hæc autem *eſt* oblatio illa, quam accipietis ab eis: aurum, & argentum, & æs;

4. Et hyacinthina, & purpurea, & coccinea dibapha, & linum xylinum, & *lana* caprarum;

5. Pelles etiam arietum rubefactæ, & pelles melium, & ligna cedrorum lectiſſimarum:

6. Oleum ad luminare, odoramenta ad oleum unctionis, & ad ſuffitum aromata:

7. Lapides sardoniches, & lapides insitivi; pro amiculo, & pro pectorali sacro:

8. Ut faciant mihi sacrarium, & habitem inter eos.

9. Omnino prout ostendo tibi structuram ipsius tabernaculi, & structuram omnium instrumentorum ejus; sic ergo curate fieri.

10. Primùm facturi sunt arcam è lignis cedrorum lectissimarum, longitudine suâ duûm cubitorum cum dimidio, & sesquicubiti latitudine suâ, similitérque sesquicubiti altitudine suâ.

11. Et obducens eam auro puro intrinsecus, & extrinsecus obduces eam: faciésque super eam limbum aureum circumquaque.

12. Et fundens ei quatuor annulos aureos, indes *eos* quatuor impagibus ejus, ut duo annuli sint in latere ejus uno, & duo annuli in latere ejus altero.

13. Facies quoque vectes è lignis cedrorum lectissimarum, & obduces eos auro:

14. Et induces vectes illos in annulos ad latera illius arcæ, ad ferendum eis arcam illam.

15. In annulis illius arcæ sunto vectes illi, ne amoventor inde.

16. Deinde collocabis in ea arca testimonium ipsum, quod daturus sum tibi:

17. Faciésque operculum propitiatorium ex auro puro, duorum cubitorum cum dimidio longitudine suâ, & sesquicubiti latitudine suâ.

18. Et facies duos Cerubinos aureos; continente opere facito eos, è duabus extremitatibus operculi ipsius propitiatorii.

19. Fac autem Cerubinum unum ex extremitate *una* hinc, & Cerubinum alterum ex *altera* extremitate inde: ex operculo propitiatorio facitote Cerubinos in duabus extremitatibus ejus.

20. Síntque Cerubini illi passis alis suis sursum versùs, obtegentes alis suis operculum illud propitiatorium, & faciebus suis obversis unius ad alterum: versùs ipsum operculum propitiatorium sunto facies Cerubinorum

21. Impones autem operculum hoc propitiatorium arcæ ipsi supernè, postquam in arca posueris testimonium illud, quod daturus sum tibi:

22. Ubi conveniam tecum, & loquar tecum è superiore parte operculi propitiatorii, è medio duorum Cerubinorum, qui *erunt* super arcam illam testimonii: quæcunque præcepero tibi *referenda* filiis Jisraëlis.

23. Item facies mensam è lignis cedrorum lectissimarum, duûm cubitorum longitudine suâ, & unius cubiti latitudine suâ, & sesquicubiti altitudine suâ:

24. Et obduces eam auro puro, faciésque ei limbum aureum circumquaque.

25. Facies quoque ei tæniam palmarem circumquaque; & facies limbum aureum ad tæniam ejus circumquaque.

26. Tum facies ei quatuor annulos aureos, quos indes quatuor ejus angulis, qui *erunt* in quatuor pedibus ejus.

27. E regione illius tæniæ sunto ipsi annuli, ut sint sedes vectibus ad portandum mensam.

28. Facies autem vectes illos è lignis cedrorum lectissimarum, quos obduces auro ut portetur eis hæc mensa.

29. Præterea facies scutulas ejus, & acerras ejus, & scutellas ejus, & scopulas ejus, quibus tegetur; ex auro, *inquam*, puro facies illas.

30. Et impones huic mensæ panem faciei, ante faciem meam jugiter.

31. Item facies lychnuchum *ex* auro puro: opere continente fiat lychnuchus ille, scapus ejus, & rami ejus, lances ejus, mala oblonga ejus, & calyculi ejus ex eo sunto.

32. Sex autem rami egredientes *sunto* è lateribus ejus, tres rami lychnuchi è latere ejus uno, & tres rami lychnuchi è latere ejus altero.

33. Tres lances, speciem amygdalæ referentes, in uno ramo *sunto* malum oblongum & calyculus; & tres lances, speciem amygdalæ referentes in uno ramo malum oblongum & calyculus: sic *esto* sex illis ramis prodituris è lychnucho ipso.

34. In ipso verò lychnucho quatuor *sunto* lances, amygdalæ speciem referentibus malis oblongis ejus & calyculis ejus.

35. Malum autem oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malum oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malum oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, *nimirum* sub sex illis ramis prodituris ex lychnucho ipso.

36. Mala oblonga ramorum, & rami eorum ex eo sunto: totus *esto* continentis operis ejusdem, *ex* auro puro.

37. Facies item lucernas ejus septem, ut accendat *sacerdos* lucernas ejus, ad lucem præbendum ab omni parte ejus:

38. Et forcipes ejus, & trullas ejus *ex* auro puro.

39. Talento auri puri faciat illum, cum omnibus instrumentis istis.

40. Vide igitur, & fac: ex structura istorum, quæ tibi exhibita est videnda in hoc monte.

CAPUT XXVI.

Sciagraphia tabernaculi & veli.

IPsum verò tabernaculum facito decem aulæorum, è xylino internexo, & hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, Cerubinis *referta* opere artificiosissimo facito ea.

2. Longitudo aulæi uniuscujusque vicenûm octonûm cubitorum, & latitudo quaternûm cubitorum cujusque aulæi: mensura eadem omnibus his aulæis *esto*.

3. Quinque aulæa sunto conjuncta unum ad alterum, & quinque aulæa conjuncta unum ad alterum.

4. Facies itaque loramenta hyacinthina in ora aulæi primi ad extremitatem in commissura: & similiter facies in ora cujusvis aulæi ulteriore, in commissura secunda.

5. Quinquaginta loramenta facito in aulæo primo: & quinquagena loramenta facito in extremitate cujusque aulæi, quæ *est* in commissura secunda: continentia hæc loramenta unum *aulæum* cum altero.

6. Et facies quinquaginta ansulas aureas; ut conjungas aulæa illa alterum alteri *inditis*

tis loramentis in anſulas illorum, & ſit ipſum tabernaculum unum.

7. Deinde facies aulæa *è lana* caprina; *ut ſint* pro tentorio ſuper tabernaculum: undecim aulæa facito iſta.

8. Longitudo aulæi uniuſcujuſque tricenûm cubitorum, & latitudo quaternûm cubitorum: aulæi uniuſcujuſque menſura eadem *eſto* undecim aulæis.

9. Et conjunges quinque horum aulæorum ſeorſim, & ſex horum aulæorum ſeorſim: conduplicabíſque aulæum ſextum è regione anterioris partis ipſius tentorii.

10. Facies itaque quinquaginta loramenta ad oram aulæi primi ulteriorem in ipſa commiſſura; & quinquagena loramenta ad oram cujusvis aulæi commiſſuræ ſecundæ.

11. Facies quoque anſulas æreas quinquagenas; ut inſeras anſulas in loramenta, conjungáſque ipſum tentorium, ut ſit unum.

12. Redundans autem, quod ſuperfluum *erit* in aulæis tentorii: dimidium illud aulæi, quod ſuperfluum erit, redundato versùs poſteriorem partem tabernaculi.

13. Cubitus quoque unus hinc, & cubitus unus *inde*, ex eo, quod ſuperfluum erit in longitudinem aulæorum ipſius tentorii; eſto redundans ad latera ipſa tabernaculi hinc & inde, ad tegendum ipſum.

14. Facies præterea tegmen ipſi tentorio è pellibus arietum rubefactis, & operimentum è pellibus melium supernè.

15. Item facies aſſeres ipſi tabernaculo, è lignis lectiſſimarum cedrorum arrectarios.

16. Decem cubitorum *eſto* longitudo cujusque aſſeris, ſeſquicubiti verò latitudo aſſeris uniuſcujuſque.

17. Duo cardines *ſunto* aſſeri unicuique, ſcalari formâ compoſiti, unus cum altero: ſic facito omnibus aſſeribus iſtis tabernaculi.

18. Facies autem aſſeres iſtos huic tabernaculo: viginti aſſeres ad plagam Auſtralem dextrorſum.

19. Quadraginta verò ſtylobatas argenteos facies ſub viginti aſſeribus illis *ponendos*; duos ſtylobatas ſub aſſere uno ad duos cardines ejus, & duos ſtylobatas ſub aſſere altero ad duos cardines ejus.

20. Item lateri tabernaculi ſecundo, ad plagam Aquilonalem, viginti aſſeres.

21. Cum quadraginta ſtylobatis eorum argenteis; duobus ſtylobatis ſub aſſere uno, & duobus ſtylobatis ſub aſſere altero:

22. Angulis verò ipſis tabernaculi ad Occidentem, facito ſex aſſeres:

23. Præterea duos aſſeres facito in antas ipſas angulares tabernaculi, in utroque angulo:

24. Qui ſint gemellipari infernè; paritérque ſint gemellipari ad verticem illius, inditi annulo uni: ſic eſto duobus illis, *qui* pro duabus antis angularibus futuri ſunt.

25. Sic erunt octo aſſeres cum ſtylobatis ſuis argenteis, ſexdecim ſtylobatis: duobus ſtylobatis ſub aſſere uno, & duobus ſtylobatis ſub aſſere altero:

26. Facies etiam tranſtilla è lignis cedrorum lectiſſimarum, quinque pro aſſeribus unius lateris ipſius tabernaculi.

27. Et quinque tranſtilla pro aſſeribus ſecundi lateris ipſius tabernaculi; & quinque tranſtilla pro aſſeribus lateris ipſius tabernaculi ad utrumque angulum *pertingentia* Occidentem verſus:

28. Ita ut tranſtillum medianum *ſit* in medio ipſo aſſerum, tranſcurrens ab uno extremo ad alterum.

29. Illos verò aſſeres obducito auro, annulóſque eorum facito ex auro; ut *ſint* ſedes tranſtillis ipſis; obduces quoque ipſa tranſtilla auro.

30. Sic eriges tabernaculum illud; ſecundùm juſtam conſtitutionem ejus, quæ tibi exhibita eſt videnda in hoc monte.

31. Deinde facies velum *ex* hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo; opere artificioſiſſimo faciet illud Cerubinis *refertum artifex*.

32. Et appendes hoc ad quatuor columnas è cedris lectiſſimis obductas auro, uncis earum aureis, impoſitas quatuor ſtylobatis argenteis:

33. Et collocato hoc velo illarum anſularum loco; inferes illuc intra hoc velum arcam teſtimonii; ut diſtinctionem faciat vobis illud velum inter ſanctum, & ſanctum ſanctorum.

34. Indes autem operculum propitiatorium ipſi arcæ teſtimonii, in ſancto ſanctorum:

35. Et pones menſam extra illud velum, & lychnuchum è regione ipſius menſæ, ad latus unum tabernaculi versùs meridiem; menſam autem collocabis ad latus Aquilonale.

36. Facies quoque tegumentum portæ hujus tentorii *ex* hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo; opere Phrygiano.

37. Et facies pro hoc tegumento quinque columnas è cedris lectiſſimis, quas obduces auro, uncis earum aureis: & fundes illis quinque ſtylobatas æneos.

CAPUT XXVII.

Sciagraphia altaris & ſupellectilium ejus.

Item facies altare *è* lignis cedrorum lectiſſimarum, quinque cubitorum longitudine, & quinqne cubitorum latitudine, quadratum ſit altare illud, & trium cubitorum altitudine ſuâ:

2. Facies autem illi cornua ſuper quatuor angulis ejus, ex ipſo ſunto cornua ejus: & obduces illud ære.

3. Facies etiam lebetes ejus ad excipiendos cineres ejus, & palas ejus, & crateras ejus, & fuſcinulas ejus, & forcipes ejus: omnia inſtrumenta ejus facito ex ære.

4. Et facies ei cribrum, opus reticulatum æreum: faciéſque ſecundùm illud reticulum quatuor annulos æreos, in quatuor extremitatibus iſtius altaris:

5. Et pones illud ſub ambitu ipſo altaris infernè; ita ut ſit reticulum ad medium illius altaris.

6. Facies etiam vectes huic altari, vectes *è* lignis cedrorum lectiſſimarum, & obduces eos ære:

7. Inducentúrque vectes hujus *altaris* in annulos; ut ſint vectes iſti in duobus lateribus illius altaris, quum portabitur.

8. Cavum è tabulis facito illud: quemadmodum

modum oſtendit tibi *Dominus* in hoc monte, ſic faciunto.

9. Item facies atrium iſtius tabernaculi : ad plagam Meridianam dextrorſum, tapetes ocellatos atrii è xylino internexo, centum cubitorum longitudine in latus unum ;

10. Columnáſque ejus viginti, & ſtylobatas earum viginti æreos, uncos columnarum & faſcias illarum argenteas :

11. Similiter ad plagam Aquilonarem in longitudinem tapetes ocellatos centum *cubitorum* longitudine, columnas ejus viginti; & ſtylobatas earum viginti æreos, uncos columnarum, & faſcias illorum argenteas :

12. Latitudinis verò ipſius atrii ad plagam occidentalem, tapetes ocellatos quinquaginta cubitorum; columnas eorum decem, & ſtylobatas earum decem.

13. Similiter latitudo ejuſdem atrii ad plagam anteriorem, Orientem versùs, *erit quidem* quinquaginta cubitorum :

14. Sed in quindecim cubitos tapetes ocellati in uno latere *ſunto ;* columnæ eorum tres, & ſtylobatæ illarum tres :

15. Similiter in latere altero *in* quindecim *cubitos* tapetes ocellati *ſunto ;* columnæ eorum tres, & ſtylobatæ illarum tres.

16. Denique in porta ipſa atrii tegumentum *eſto* viginti cubitorum *ex* hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho & xylino internexo opere Phrygiano : columnæ eorum quatuor, & ſtybolatæ illarum quatuor.

17. Omnes columnæ iſtæ atrii circumquaque redimitæ faſciis argenteis, unci eorum argentei; *illæ vero &* ſtylobatæ illarum ænei.

18. Longitudo iſtius atrii centum cubitorum, & latitudo quinquaginta ex omni parte, altitudo verò quinque cubitorum, è xylino internexo : *columnæ vero,* & ſtylobatæ illarum ænei.

19. Omnia inſtrumenta ipſius tabernaculi ad totum miniſterium ejus; tum omnes paxilli ejus, tum omnes paxilli ipſius atrii, ex ære *ſunto.*

20. Item tu præcipito filiis Jiſraëlis, ut accipientes *afferant* ad te oleum olivæ purum, tuſum pro luminari, ad accendendum lucernam quotidie.

21. In tentorio conventûs extra illud velum, quod *erit* versùs ipſum teſtimonium, aptato illam Aharon, aut filii ejus, *ut luceat* à veſpera uſque manè coram Jehova : ſtatutum perpetuum *eſto* generationibus eorum, à filiis Jiſraëlis *obſervandum.*

CAPUT XXVIII.

Habitus Aharonis, ſeu pontificalia ipſius præſcripta.

TU autem jube accedere ad te Aharonem fratrem tuum cum filiis ſuis ſecum, è medio filiorum Jiſraëlis; ut ſacerdotio fungatur mihi : Aharonem, Nadahum, & Abihu, Elhazarem, & Ithamarem filios Aharonis :

2. Ut facias veſtes ſacras Aharoni fratri tuo, ad gloriam, & ad ornatum.

3. Quapropter tu edicito omnibus induſtriis, cujuſcunque replevero animum ſpiritu ſapientiæ ; ut faciant veſtes Aharonis, ad conſecrandum eum, quò ſacerdotio fungatur mihi.

4. Hæ autem *ſunt* illæ veſtes, quas facturi ſunt; pectorale ſacrum, & amiculum, & pallium, & tunica teſſelata, cidaris, & baltheus : facturi ſunt, inquam, *has* veſtes ſacras Aharoni fratri tuo & filiis ejus, ut *quiſque eorum* ſacerdotio fungatur mihi.

5. Ideóque illi accipiunto aurum illud, & hyacinthina, & purpurea, & coccinea dibapha, & *nativum* illud xylinum.

6. PRIMUM facturi ſunt amiculum illud, *ex* auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo, opere artificioſiſſimo.

7. Duo humeralia conjungentia ſunto illi in duabus extremitatibus, quibus conjungatur.

8. Cingula quoque amictûs ejus, quæ in ipſo *erit*, prout opus ejus fuerit, ex ipſo eſto ; *ex* auro hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo.

9. Tum accipiens duos lapides Sardonychas, inſculpes eis nomina filiorum Jiſraëlis.

10. Sex è nominibus eorum uni iſtorum lapidum ; & nomina illa ſex, quæ ſupererunt, iſtorum lapidum alteri, prout illi nati ſunt.

11. Opere artificis lapidarii, ſculpturis *tanquam* ſigilli inſculpes duobus iſtis lapidibus nomina filiorum Jiſraëlis : circumcluſos fundis aureis aptato illos.

12. Et impones duos iſtos lapides humeralibus illius amiculi, lapides monimenti pro filiis Jiſraëlis ; ut portet Aharon nomina eorum coram Jehova ſuper duos humeros ſuos in monimentum.

13. Facies itaque fundas ex auro :

14. Et duas catenas auri puri æquabiles, facere curabis illas opere tortili : apponéſque illas catenas tortiles ad fundas.

15. ITEM facies ſacrum pectorale juris opere artificioſiſſimo, ſicut opus amiculi facito illud ; *ex* auro hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo facito illud.

16. Quadratum eſto, duplicatum : ſpithamæ unius longitudine ſuâ, & ſpithamæ unius latitudine ſuâ.

17. Et inſeres ei inſitivos lapides, lapides ordinibus quatuor : ORDO : pyropus, topazius, & ſmaragdus, hic ordo primus.

18. Hic autem ordo ſecundus, chryſopraſus, ſapphirus, & adamas.

19. Et hic ordo tertius, cyanus, & achates, & amethyſtus :

20. Hic denique quartus ordo, beryllus, thalaſſius, & ſardius, & jaſpis : impacti fundis aureis ſunto inſitionibus ſuis.

21. Hi autem lapides ſunto cum nominibus filiorum Jiſraëlis duodecim, ſecundùm nomina eorum : ſculpturis *tanquam* ſigilli, ſecundùm cujuſque nomen ſunto pro duodecim tribubus.

22. Et aptabis ad iſtud pectorale ſacrum catenas æquabiles, opere tortili ; *ex* auro puro.

23. Factíſque pro illo ſacro pectorali duobus annulis aureis ; pones duos illos annulos in duabus extremitatibus pectoralis illius ſacri :

24. Tunc indes duas illas *catenas* tortiles aureas duobus iſtis annulis, in extremitatibus pectoralis illius ſacri.

25. Duas

25. Duas verò alias extremitates illarum duarum tortilium *catenarum* indes duabus illis fundis, apponéſque humeralibus ipſius amiculi, verſùs anteriorem partem ejus.

26. Facies quoque duos annulos aureos; & indes eos duabus extremitatibus illius ſacri pectoralis, intrinſecus in ora ejus, quæ *erit* ſecus amiculum.

27. Similiter facies duos annulos aureos, quos indes duobus humeralibus ipſius amiculi infernè, verſùs anteriorem partem ejus, è regione *alterius* commiſſuræ ejus, à ſuperiore parte cingulæ ipſius amiculi.

28. Ita attollunto pectorale illud ſacrum annulis ſuis ad annulos illos amiculi vittâ hyacinthinâ, ut incumbat ipſi cingulæ amiculi: neque ſeparator pectorale hoc ſacrum ab illo amiculo:

29. Ut portet Aharon nomina filiorum Jiſraëlis in ſacro illo pectorali juris ſupra cor ſuum, quum ingreditur in ſanctum; in monimentum coram Jehova jugiter.

30. Deinde pones in ſacro illo pectorali juris Urim & Tummim, & quæ ſint ſupra cor Aharonis, quum ingredietur coram Jehova: ſic portabit Aharon jus filiorum Jiſraëlis ſupra cor ſuum coram Jehova jugiter.

31. Item facies pallium ipſius amiculi totum hyacinthinum:

32. In cujus medio ſit os *tranſmittendo* capiti ejus; limbus eſto ori illius circumquaque opere textili, veluti os loricæ eſto illi, ne laceretur.

33. Et facies in fimbriis ejus malogranata hyacinthina, & purpurea, & coccinea dibapha, in fimbriis ejus circumquaque; & tintinnabula aurea inter illa circumquaque.

34. Tintinnabulum aureum, deinde malogranatum, tintinnabulum aureum, deinde malogranatum in fimbriis illius pallii circumquaque.

35. Hoc erit ſuper Aharonem, quum miniſtrabit: ut audiatur ſonus ejus, quum ingredietur ipſum ſanctum coram Jehova, & quum egredietur, neque moriatur.

36. Item facies bracteam ex auro puro: & inſculpes ei ſculpturis *tanquam* ſigilli, SANCTITAS JEHOVÆ.

37. Quam appones cum vitta hyacinthina, ita ut ſit ſuper ipſam cidarin: è regione anterioris partis ipſius cidaris eſto.

38. Sic erit ſuper frontem Aharonis, ut auferat Aharon iniquitatem rerum ſacrarum, quas conſecraverunt filii Jiſraëlis, omnium donorum rerum conſecratarum ab illis: erit *inquam* ſuper frontem illius jugiter, ut ſit benevolentia erga illos coram Jehova.

39. Item teſſelatam facies tunicam illam è xylino, faciéſque cidarin è xylino: baltheum verò facito opere Phrygiano.

40. Filiis autem Aharonis facies tunicas; & facies eis baltheos: tiaras quoque facies eis ad gloriam, & ad ornatum.

41. Deinde indues illis Aharonem fratrem tuum, & filios ejus cum eo, & ungens eos conſecrabis miniſterium eorum, ac ſanctificabis eos, ut ſacerdotio fungantur mihi.

42. Fac quoque eis femoralia linea ad tegendum carnem nudam, à lumbis uſque ad *ima* femora ſunto.

43. Hæc erunt ſuper Aharonem & ſuper filios ejus, quum ingredientur tentorium conventûs, aut quum accedent ipſum altare ad miniſtrandum in ſancto, ne ferentes iniquitatis pœnam moriantur, ſtatuto perpetuo ei, & ſemini ejus poſt eum.

CAPUT XXIX.

Sanctificatio ſeu conſecratio Sacerdotum.

HOc autem illud *eſt*, quod facies eis, ſanctificando eos, ut ſacerdotio fungantur mihi: accipe juvencum unum ſubrumum, & arietes duos integros:

2. Et panes azymos, collyráſque azymas miſtas oleo, & lagana azyma uncta oleo; è ſimila tritici facito ea.

3. Poſitíſque iis in caniſtro uno admovebis ea in ipſo caniſtro, cum juvenco illo & duobus arietibus.

4. Tum jubebis Aharonem & filios ejus accedere ad portam tentorii conventûs, & lavabis eos aquâ.

5. Deinde accipiens veſtimenta illa, indues Aharonem tunicâ, & pallio amiculi, amiculoque, ac pectorali ſacro; quæ accinges per cingulam amiculi:

6. Et impoſitâ cidari capiti ejus, aptabis coronamentum ſanctum ſuper illam cidarin.

7. Acceptúmque oleum unctionis fundes ſuper caput ejus: ſic unxeris eum.

8. Poſtea filios ejus jubens accedere, indues eos tunicis:

9. Et cingens eos baltheo Aharonem, & filios ejus, alligabis eis tiaras, ut ſit eis ſacerdotium decreto perpetuo: ſic conſecraveris miniſterium Aharonis, & miniſterium filiorum ejus.

10. Tum admovebis juvencum illum ante tentorium conventûs, nitente Aharone, & filiis ejus manibus ſuis ſuper caput illius juvenci:

11. Et jugulabis juvencum illum coram Jehova, *ad* oſtium tentorii conventûs.

12. Deinde accipiens de ſanguine illius juvenci, impones cornibus altaris digito tuo: totum autem reliquum ſanguinem effundito verſùs fundamentum altaris.

13. Accipiens quoque totum adipem, qui operit inteſtina, & reticulum, *quod eſt* ſuper jecur; ambóſque renes ejus, & adipem, qui *erit* ſuper illos, adolebis ſuper illud altare.

14. Carnem verò illius juvenci, & pellem ejus, fimúmque ejus igne comburito extra câſtra: oblatio eſt pro peccato.

15. Poſtea arietum illorum unum accipito, ſuper caput cujus arietis nitentur Aharon, & filii ejus manibus ſuis:

16. Jugulatóque ariete iſto, accipiens ſanguinem ejus inſperges altari circumquaque.

17. Arietem verò ipſum divides in membra ſua; quúmque laveris inteſtina ejus, & crura ejus, appones membris ejus & capiti ejus.

18. Sic adolebis arietem iſtum totum in ipſo altari, holocauſtum eſt Jehovæ: odor gratus, igne abſumendum, ſacrificium Jehovæ eſt.

19. Accipies quoque arietum illorum alterum, nitente Aharone & filiis ejus manibus ſuis ſuper caput illius arietis.

20. Jugulatóque ariete iſto; accipiens ſanguinem ejus, impones infimæ auriculæ Aharonis, & infimæ auriculæ filiorum ejus dexteræ, & pollici manûs eorum dexteræ,

polli-

pollicique pedis eorum dexteri : inſperges verò reliquum ſanguinem altari ipſi circumquaque.

21. Tum accipiens de illo ſanguine, qui *erit* ſuper altare, & de oleo illo unctionis, inſperges Aharonem & veſtimenta ejus, filiosque ejus, & veſtimenta filiorum ejus cum eo : ita ſanctus erit ipſe, veſtimentáque ejus, atque filii ejus, & veſtimenta filiorum ejus cum eo.

22. Deinde accipiens ex iſto ariete adipem cum cauda, adipem quoque tegentem inteſtina, & reticulum jecoris, ambósque renes, & adipem, qui *erit* ſuper eos, & armum dexterum (nam aries conſecrationum eſt.)

23. Tractam quoque panis unam, & collyram panis oleoſi unam, laganúmque unum ex caniſtro illo azymorum, quod erit coram Jehova.

24. Impones hæc omnia manibus Aharonis, manibúsque filiorum ejus; & agitabis illa agitatione coram Jehova.

25. Poſteà accipiens illa è manu eorum, adolebis in ipſo altari ſuper holocauſtum, in odorem gratum coram Jehova, ſacrificium eſt igne abſumendum Jehovæ.

26. Accipiens verò pectus ipſum ex ariete conſecrationum, qui *erit* pro Aharone, quum agitaveris illud agitatione coram Jehova, tibi in partem ceſſurum eſt.

27. Sic ubi ſanctificaveris pectus illud agitationis, armúmque elationis, qui agitatur; & qui elevatur ex ariete conſecrationum, ex *eo*, qui *fuerit* pro Aharone, & ex *iis*, qui *fuerint* pro filiis ejus:

28. *Utrumque* futurum eſt Aharonis & filiorum ejus ſtatuto perpetuo à filiis Jiſraëlis, quia eſt elatio : quum erit elatio à filiis Jiſraëlis ex ſacrificiis euchariſticis eorum, elatio eorum Jehovæ *erit*.

29. Veſtes autem ſacræ, quæ *fuerint* Aharonis, ſunto filiorum ejus poſt eum, ad ungendum indutos eis, & ad conſecrandum in eis miniſterium illorum.

30. Septem dies induito eas, qui ſacerdos *fuerit* pro eo ex filiis ejus, qui ingreſſurus erit in tentorium conventûs ad miniſtrandum in ſancto.

31. Arietem autem iſtum conſecrationum accipiens, coques carnem ejus in loco ſancto:

32. Et comedito Aharon & filii ejus carnem iſtius arietis, & panem illum, qui *erit* in caniſtro, *ad* portam tentorii conventus.

33. Comedunto, *inquam*, iſta ii, pro quibus expiatio facta fuerit, ad conſecrandum miniſterium eorum, ad ſanctificandum eos : extraneus autem ne comedito, nam res ſanctæ ſunt.

34. Quòd ſi reliquum fiet de iſta carne conſecrationum, aut de pane iſto uſque manè; tum combures quod reliquum factum fuerit igne, ne comeditor, nam res ſancta eſt.

35. Faciens itaque Aharoni & filiis ejus ſic, ſecundùm omnia, quæ præcepi tibi, ſeptem diebus conſecrato miniſterium eorum.

36. Juvencum verò pro peccato parabis quolibet die ad expiationes, & pro peccato inſperges altare, expiationem faciendo in eo poſtquam unxeris illud, ad ſanctificandum illud.

37. Septem diebus expiato ſuper illo altari, ut ſanctifices illud : ſic erit illud altare res ſancta ſanctarum, quicquid tetigerit altare illud, ſanctum eſto.

38. Hoc quoque *eſt*, quod offeres in iſto altari, agni anniculi bini unoquoque die jugiter.

39. Horum agnum unum offerto manè, & agnum alterum offerto inter duas veſperas :

40. Præterea decimam Ephæ ſimilæ, miſtæ quartâ hinis olei tuſi, & libamen quartam hinis vini, in priorem agnum.

41. Agnum verò alterum offerto inter duas veſperas, ſecundùm oblationem matutinam, & ſecundùm libamen ejus facito ei, in odorem gratum, ſacrificium igne abſumendum Jehovæ.

42. Holocauſtum juge, *eſto* generationibus veſtris, intra portam tentorii conventus coram Jehova, ubi conveniam vobiſcum alloquendo te ibi.

43. Conveniam autem illuc cum filiis Jiſraëlis, ut ſanctificetur gloria mea.

44. Et ſanctificabo tentorium conventûs & altare ipſum, Aharonem etiam & filios ejus ſanctificabo, ut ſacerdotio fungantur mihi:

45. Et habitabo inter filios Jiſraëlis, ac ero illis Deus.

46. Experientúrque me eſſe Jehovam Deum ſuum; qui eduxi ipſos è terra Ægypti, ut habitem inter ipſos : ego *ſum* Jehova Deus ipſorum.

CAPUT XXX.

Capitatio Jiſraëlitarum.

FAcies item altare, thymiaterium ſuffitûs, è lignis cedrorum lectiſſimarum facito illud.

2. *Unius* cubiti longitudine ſuâ, & cubiti latitudine ſuâ, quadratum eſto, & duorum cubitorum altitudine ſua: ex ipſo cornua ejus *ſunto*.

3. Et obduces illud auro puro, tectum ejus, & latera ſtructuræ ejus circumquaque, & cornua ejus : faciéſque ei limbum aureum circumquaque.

4. Deinde binos annulos aureos faciens ei, infra limbum ejus juxta binos angulos ejus, aptato eos ad duo latera ejus, quod erit in ſedes vectibus, ad portandum illud eis.

5. Facies autem ipſos vectes è lignis cedrorum lectiſſimarum, & obduces eos auro.

6. Et pones illud ante velum, quod *erit* ante arcam teſtimonii, è regione operculi propitiatorii illius, quod *erit* ſupra teſtimonium, quo conventurus ſum tecum :

7. Ut adoleat ſuper illud Aharon ſuffitum aromatum; unoquoque mane, quum aptaverit lucernas, adoleat illum;

8. Similiter quum accenderit Aharon lucernas inter duas veſperas, adoleat illum : ſuffitus jugis coram Jehova per generationes veſtras *eſto*.

9. Ne offeratis in eo ſuffitum externum, aut holocauſtum, aut oblationem; neque libamen libatote ſuper illud.

10. Tantùm expiationem faciet Aharon ſuper cornua ejus ſemel quotannis : è ſanguine ſacrificii pro peccato *diei*-expiationum, ſemel quotannis expiationem faciet in eo per gene-

generationes vestras, res sancta sanctarum est Jehovæ.

11. Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

12. Quum recensebis summam filiorum Jisraëlis per numerandos eorum, tum dabunt quisque redemturam vitæ suæ Jehovæ, numerando eos: ut non sit in eis plaga, quum numerabis eos.

13. Hoc danto quisquis transit in numeratos, dimidium sicli, prout est siclus sacer; (viginti obolorum *est* hic siclus) dimidium sicli oblationem Jehovæ.

14. Quisquis transit in numeratos; à nato viginti annos & supra, dato oblationem Jehovæ.

15. Qui dives est, ne augeto, & qui tenuis est, ne diminuito de dimidio sicli, dando oblationem Jehovæ, ad expiandum animas vestras.

16. Accipiens autem pecuniam istam expiationum à filiis Jisraëlis, repones eam ad ministerium tentorij conventus: erítque pro filiis Jisraëlis in monimentum coram Jehova, ad expiandum animas vestras.

17. Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

18. Facies etiam labrum æneum, & scapum ejus æneum ad lavandum: & pones illud inter tentorium conventûs, & ipsum altare, ac pones ibi aquam:

19. Ut lavent Aharon & filii ejus ex eo manus suas, & pedes suos.

20. Quum erunt ingressuri tentorium conventûs, lavanto aquâ ut non moriantur; aut quum erunt accessuri ad ipsum altare ad ministrandum, ut adoleant sacrificium igne absumendum Jehovæ.

21. Lavabunt, *inquam*, manus suas & pedes suos, ut non moriantur: hoc esto illis statutum perpetuum, ipsi *Aharoni* & semini ejus per generationes eorum.

22. Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

23. Tu autem accipe tibi aromatum præstantissimum; myrrhæ ingenuæ quingenta *pondo*, & cinnamomi odorati dimidium ejus, ducenta quinquaginta: & calami odorati ducenta quinquaginta:

24. Et casiæ quingenta, prout est pondus sacrum, & olei olivæ hinem:

25. Et parabis ex illo oleum unctionis sacræ, unguentum unguentariæ opere unguentarii: oleum unctionis sacræ esto.

26. Eóque unges tentorium conventûs, & arcam ipsam testimonii.

27. Mensámque illam cum omnibus instrumentis ejus & lychnuchum ac instrumenta ejus, & altare ipsum suffitûs:

28. Altare quoque holocausti, & omnia instrumenta ejus, labrúmque & scapum ejus:

29. Ut sanctifices illa; síntque res sancta sanctarum: quicquid tetigerit illa, sanctum esto.

30. Aharonem quoque, & filios ejus ungito: & sanctificato eos, ut sacerdotio fungantur mihi.

31. Filios verò Jisraëlis alloquitor, dicendo; oleum unctionis sanctæ esto hoc mihi per generationes vestras.

32. Carnem hominis ne *quisquam* eo ungito, aut secundùm confecturam ejus ne facitote simile ei: res sancta est, res sancta esto vobis.

33. Quisquis conficiet simile ei, aut quisquis imponet ex eo rei exteræ; propterea exscindetur è populis suis.

34. Item edixit Jehova Moschi, accipe tibi aromata, stacten & onychen & galbanum, nardi folia cum spicis & thus purum: *unumquodque* solum cum *altero* solo esto.

35. Et parabis ex eo suffitum, pigmentum opus pigmentarii, salitum, purum, sanctum.

36. Contundénsque ex eo minutim, pones ex eo coram ipso testimonio in tentorio conventûs, quo conventurus sum tecum: res sancta sanctarum esto vobis.

37. At secundùm hujus suffitûs, quem feceris, confecturam ne facitote vobis: res sancta esto tibi, Jehovæ *est*.

38. Quisquis fecerit ei similem ad odorandum eam; utique exscindetur è populis suis.

CAPUT XXXI.

Betzaleel princeps architectus, & ejus collegæ.

DEinde alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2. Vide nominatim vocavi, Betzaleelem filium Uri, filii Churis è tribu Jehudæ:

3. Quem implevi spiritu Dei; peritiâ, & intelligentiâ, notitiâque, & omni arte.

4. Excogitandi res industriè inventas, & operandi in auro, & in argento, & in ære:

5. Et artificio gemmario inserendi, & artificio lignario; operandi opus quodlibet.

6. Præterea ego ecce addidi ei Aholiabum, filium Achisamaci è tribu Danis, & animo cujusque industrii indidi peritiam: ut faciant quæcunque præcepi tibi.

7. Tentorium conventûs, & arcam pro testimonio ipso, & operculum propitiatorium, quod *erit* super eam, & omnia instrumenta ipsa tentorii;

8. Mensámque cum instrumentis ejus, & lychnuchum purum cum omnibus instrumentis ejus; & altare suffitûs:

9. Et altare holocausti cum omnibus instrumentis ejus, labrúmque & scapum ejus:

10. Et vestes ministerii, & vestes sacras Aharonis sacerdotis, ac vestes filiorum ejus ad fungendum sacerdotio:

11. Denique oleum unctionis, & suffitum aromatum pro sanctuario; secundùm omnia, quæ præcepi tibi, faciunto.

12. Præterea edixit Jehova Moschi; dicendo:

13. Tu autem alloquere filios Jisraëlis dicendo, veruntamen sabbatha mea servatote: nam signum est inter me & vos per generationes vestras, ad cognoscendum me Jehovam esse, qui sanctifico vos.

14. Observabitis ergo sabbathum, quia res sancta est vobis: Profanantium illud *quisque* omnino morti traditor, nam quicunque fecerit in eo opus, utique exscindetur anima illa è medio populorum suorum.

15. Sex diebus fiet opus; at die quovis septimo sabbathum requies *est* res sancta Jehovæ: quisquis fecerit opus die ullo sabbathi, omnino morti traditor.

16. Observabunt itaque filii Jisraëlis sabbathum

bathum ipsum; celebrando sabbathum per generationes suas, fœdere perpetuo.

17. Inter me & filios Jisraëlis signum est in perpetuum: quia sex diebus fecit Jehova cœlum & terram, die autem septimo quievit & recreavit se.

18. Tandem quum absolveret alloqui eum in monte Sinai, dedit Moschi duas illas tabulas testimonii, tabulas lapideas scriptas digito Dei.

CAPUT XXXII.

Vituli aurei tragœdia.

QUum autem videret populus admodum differre Moschen descendere ex ipso monte, congregatus populus ad Aharonem, dixerunt ei, age, fac nobis Deos, qui anteeant nobis, jam enim Moschi viro illi, qui eduxit nos è terra Ægypti, quid factum sit, ignoramus.

2. Et dixit eis Aharon, rumpentes detrahite inaureis aureas, quæ *sunt* in auribus uxorum vestrarum, filiorum vestrorum, filiarumque vestrarum, & afferte ad me.

3. Rumpentes ergo detraxerunt sibi totus ille populus inaureis aureas, quæ *erant* in auribus suis, & attulerunt ad Aharonem.

4. Qui acceptam è manu eorum formavit illud cælo, quum fecisset ex eo vitulum fusilem: tum dixerunt, hi *sunt* Dii tui Jisraël, qui eduxerunt te è terra Ægypti.

5. Quod videns Aharon, exstruxit altare coram eo, proclamavítque Aharon dicendo, festum Jehovæ cras *esto*.

6. Surgentes itaque postridie manè, obtulerunt holocausta, & applicârunt eucharisteria: sedítque populus ad edendum & bibendum, deinde surrexerunt ad ludendum.

7. Edixit verò Jehova Moschi, abi descende, nam corrupit *se* populus tuus, quem eduxisti è terra Ægypti:

8. Recesserunt celeriter ab ea via, quam præcepi illis, fecerunt sibi vitulum fusilem: & incurvantes se sacrificaverunt ei, ac dixerunt: hi *sunt* Dii tui Jisraël, qui eduxerunt te è terra Ægypti.

9. Dixit etiam Jehova Moschi; vidi populum istum, quòd ecce populus durâ cervice est.

10. Nunc igitur sine me, ut accensâ irâ consumam eos: efficiam verò te in gentem magnam.

11. Quamobrem deprecatus est Mosche faciem *iratam* Jehovæ Dei sui; & dixit, quare Jehova accenderetur ira tua in populum tuum, quem eduxisti è terra Ægypti, virtute magnâ & manu forti?

12. Quare loquerentur Ægyptii, dicendo, malo *animo*, eduxit eos, ut occideret eos in istis montibus, & consumeret eos è superficie terræ? converte te ne accendatur ira tua, & pœniteat te istius mali, *quod proposuisti* contra populum tuum.

13. Recordare Abrahami, Jitzchaki, & Jisraëlis, servorum tuorum, te juravisse eis per te, & promisisse eis, multiplicabo semen vestrum tanquam stellas cœli: & totam hanc terram, quam promisi dabo semini vestro, ut possideant in seculum.

14. Tum pœnituit Jehovam istius mali, quod facturum se dixerat populo suo.

15. Et Mosche revertens descendit de monte illo cum duabus tabulis testimonii in manu sua; tabulis scriptis à binis paginis suis, hinc & inde scriptis.

16. Erantque tabulæ istæ opus Dei, & scriptura scriptura Dei erat, insculpta tabulis.

17. Audiens autem Jehoschuah sonum ipsum populi dum vociferaretur, dicebat Moschi, sonum bellicum in castris *audio*.

18. Qui dixit, non *est* sonus, quo strenui clamant, neque *est* sonus, quo debiles clamant: sonum cantantium ego audio.

19. Fuitque quum appropinquans ad castra videret vitulum illum & choros, ut accenderetur ira Moschis, & abjiciens è manibus suis tabulas frangeret *eas* sub ipso monte.

20. Deinde accipiens vitulum illum, quem fecerant, exussit igne, commoluitque donec minutus esset: dispergénsque in superficiem aquarum jussit bibere filios Jisraëlis.

21. Dixitque Mosche Aharoni, quid fecit tibi populus iste, quòd induxeris super eum peccatum maximum?

22. Cui dixit Aharon, ne accendatur ira domini mei, tu nôsti populum hunc in malo jacere:

23. Nam dixerunt mihi, fac nobis Deos, qui anteeant nobis: jam enim Moschi viro illi, qui eduxit nos è terra Ægypti, quid factum sit, ignoramus:

24. Et dixi eis; cui *est* aurum? rumpentes itaque detraxerunt sibi, & dederunt mihi, quod ubi conjeci in ignem, prodiit vitulus iste.

25. Quum ergo videret Mosche populum esse nudatum; quòd nudâsset eum Aharon ad ignominiam subeundam ab *inimicis*, qui insurrecturi fuissent in eos:

26. Subsistens Mosche in porta castrorum, edixit, quisquis *est* Jehovæ, ad me *aggregator*: sic aggregati sunt ad eum omnes filii Levi.

27. Dixítque illis, sic ait Jehova Deus Jisraëlis; apponite quisque gladium suum femori suo: transite & redite per castra de porta in portam, & occidite quisque fratrem suum, & quisque amicum suum, & quisque propinquum suum.

28. Quod fecerunt filii Levi secundùm edictum Moschis; & ceciderunt de populo illo, eo ipso die, ad tria millia virorum;

29. Dicebat enim Mosche, consecrate ministerium vestrum hodie Jehovæ, quum quis filio suo, aut fratri suo aderit: & inditurus est vobis hodie benedictionem.

30. Fuit autem postridie, quum dixit Mosche populo, vos peccâstis peccato maximo: nunc itaque ascendam ad Jehovam, fortè expiationem faciam pro peccato vestro.

31. Ut reversus Mosche ad Jehovam diceret, obsecro, peccavit populus iste peccato maximo, quòd fecerunt sibi Deos aureos.

32. Attamen nunc, an condonaturus es peccatum eorum? nam si non *ita est*, dele me nunc de libro tuo, quem scripsisti.

33. Dixit verò Jehova Moschi, eum qui peccaverit mihi, delerem de libro meo.

34. Sed nunc abi deduc populum istum, quò dixi tibi, ecce angelus meus præibit tibi: & quo die visitaturus sum, utique visitaturus sum adversùs eos peccatum ipsorum.

35. Ita

35. Itaque percussit Jehova populum istum, propter *id*, quod fecerat illi vitulo, quem fecit Aharon.

CAPUT XXXIII.

Resipiscentia Jisraëlitarum, Deique indulgentia.

EDixit igitur Jehova Moschi, abi ascende hinc tu, & populus iste, quem eduxisti è terra Ægypti; in terram, quam juramento promisi Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo; dicendo, semini tuo dabo illam.

2. Et mittam ante te Angelum: quò expellam Cenahanæum, Emoræum, & Chitthæum, & Perizzæum, & Chivvæum, & Jebusæum:

3. In terram affluentem lacte & melle: nam non ascendam in medio tui, quia populus durus cervice es, ne consumam te in hoc itinere.

4. Et audiens populus verbum malum istud, luctui se dederunt, & non imposuerunt ullus suum ornamentum sibi:

5. Quia edixerat Jehova Moschi, edic filiis Jisraëlis; vos *estis* populus durus cervice, uno momento, si ascendero in medio tui, consumsero te: nunc itaque depone ornamentum tuum à te, & cognoscam quid sim facturus te:

6. Sed spoliaverunt se filii Jisraëlis quisque ornamento suo, *procul* à monte Chorebo.

7. Mosche verò acceptum tentorium suum, tetendit sibi extra castra procul recedendo à castris, vocavítque illud tentorium conventûs: erat enim ut quisquis consulturus erat Jehovam, exiret versus tentorium conventûs, quod *erat* extra castra.

8. Fuit autem quum prodibat Mosche in tentorium illud, ut surgentes totus populus, staret quisque ad ostium tentorii sui; sic intuebantur tergum Moschis, donec ingrederetur in tentorium illud.

9. Fuit verò, quum ingrederetur Mosche in tentorium illud, ut descendens columna illa nubis, consisteret *ad* ostium illius tentorii, sic loqueretur cum Mosche.

10. Quamobrem videns totus populus columnam illam nubis consistentem *ad* ostium illius tentorii, surgebat totus populus, ut incurvantes se *ad* ostium tentorii sui *honorem exhiberent*.

11. Alloquebatur autem Jehova Moschen facie ad faciem, quemadmodum alloqui solet quis amicum suum: redeunte verò ad castra *Mosche* cum ministro suo Jehoschuha filio Nunis puero, non recedebat è medio illius tentorii.

12. Tum dixit Mosche Jehovæ, vide tu, edicis mihi, deduc populum hunc, interea tu non indicâsti mihi, quem missurus fuisti mecum: tu tamen dixisti, agnosco te nominatim, atque etiam invenisti gratiam in oculis meis.

13. Nunc ergo, si modò inveni gratiam in oculis tuis, indica mihi quæso vias tuas, & agnoscam te, ut inveniam gratiam in oculis tuis: considera etiam gentem hanc populum tuum esse.

14. Quo dicente, facies mea præcederet, ut quietem darem tibi?

15. Dixit ei *Mosche*, si facies tua non præcedet, ne jubeto nos hinc discedere;

16. Nam quanam re cognoscetur jam invenisse gratiam in oculis tuis me, & populum tuum? nonne quum ibis nobiscum? ita separabimur ego & populus tuus ab omni populo, qui *est* in superficie terræ.

17. Dixit itaque Jehova Moschi, etiam hanc rem, quam dixisti faciam, quia gratiam invenisti in oculis meis, & agnovi te nominatim.

18. Ampliùs dicenti *Moschi*, fac quæso videam gloriam tuam:

19. Dixit, ego faciam, ut transeat tota bonitas mea ante faciem tuam, & inclamabo nominatim Jehova ante faciem tuam: sed gratiosus ero, cui fuero gratiosus, & miserebor, cujus misertus fuero:

20. At non posses, inquit, videre faciem meam; quia non potest me homo videre, & vivere.

21. Postea dixit Jehova, ecce locum apud me, consistes igitur super istam rupem.

22. Erit autem, quum transibit gloria mea, ut ponam te in cavitate ipsa rupis, & obtegam te manu meâ, donec transivero:

23. Sed quum amovero manum meam, videbis posteriora mea, facies autem mea videri non potest.

CAPUT XXXIV.

Duæ tabulæ novæ: confessio & precatio Moschis: leges variæ: quadragesima & velamen Moschis.

DIxit autem Jehova Moschi, dola tibi duas tabulas lapideas, similes illis prioribus, ut inscribam istis tabulis eadem verba, quæ fuerant in tabulis illis prioribus, quas fregisti;

2. Et esto paratus in crastinum mane, ut ascendas ipso mane in montem Sinai, & sistaris mihi illic in vertice istius montis.

3. Sed ne quisquam ascendito tecum etiámque ne quisquam conspicitor in toto isto monte: etiam pecudes aut arménta, ne pascunto è regione istius montis.

4. Quum igitur doláßet duas tabulas lapideas, similes illis prioribus, surgens Mosche ipso mane, ascendit in montem Sinai, quemadmodum præceperat Jehova ipsi: acceptis in manu sua duabus tabulis lapideis.

5. Tum descendens Jehova in ipsa nube, constitit cum eo ibi; inclamavítque nominatim Jehova.

6. Transiens enim Jehova ante faciem ejus, inclamavit; Jehova Jehova, *Deus* fortis, misericors, & gratiosus: longanimis & multus benignitate ac fide:

7. Custodiens benignitatem millibus, condonans iniquitatem, & defectionem, & peccatum: & *qui* ullo pacto non absolvit *sontem*, visitans iniquitatem patrum in filios, & in filios filiorum, in nepotes & in abnepotes.

8. Festinans autem Mosche, inclinato vertice in terram, incurvavit se *honorem habiturus*:

9. Et dixit, si nunc inveni gratiam in oculis tuis Domine, eat quæso Dominus in medio nostri: quia populus durus cervice est, ideo condones iniquitatem nostram, & peccatum nostrum, & compares nos in hæreditatem.

10. Qui dixit, ecce ego pango fœdus; coram toto populo tuo facturus sum mirabilia, quæ non fuerunt patrata in tota terra & in omnibus gentibus: adeò ut videat totus hic populus (in cujus medio es) opus Jehovæ reverendum esse, quod ego facturus sum tecum.

11. Observa id, quod ego præcipio tibi hodie; ecce ego expulsurus sum à facie tua Emoræum, & Cenahanæum, & Chitthæum, & Perizzæum, & Chivvæum, & Jebusæum:

12. Cave tibi, ne pangas fœdus cum habitatore illius terræ, ad quam venturus es; ut non sit in laqueum in medio tui:

13. Sed altaria eorum demolimini, & statuas eorum frangitote; ac lucos eorum succiditote.

14. Nam non convenit te incurvatum honorem exhibere Deo alieno; Jehovæ enim nomen *est* zelotes, Deus fortis zelotes est.

15. *Cave tibi, inquam,* ne pangas fœdus cum habitatore illius terræ: *ne* quum scortabitur, sectando Deos suos & sacrificabit Diis suis, invitet te; & comedas de sacrificio ejus:

16. Et accipias de filiabus ejus pro filiis tuis; scortantésque filiæ ejus sectando Deos suos, efficiant, ut scortentur filii tui sectando Deos ipsarum.

17. Deos fusiles ne facito tibi.

18. Festum azymorum observato; septem dies vescitor azymis, quemadmodum præcepi tibi, constituto tempore, ipso mense Abib: quia ipso Mense Abib egressus es ex Ægypto.

19. Omne *masculum*, aperiens vulvam, meum *est*: quare totius pecoris tui masculum separator, aperiens vulvam bovis, aut parvæ pecudis.

20. Asinæ autem aperientem vulvam redimes parvâ pecude, quòd si non redimes, ipsum decollabis: omnem primogenitum filiorum tuorum redimito, neque comparento *ulli* coram me vacui.

21. Sex diebus operaberis, die autem septimo cessato: in ipsa aratione, & in messe cessato:

22. Etiam festum septimanarum feriator tibi, *festum* primitiarum messis triticeæ: & festum collectionis, revolutionem cujusque anni.

23. Tribus vicibus quotannis compareto omnis mas tuus ante conspectum Domini Jehovæ Dei Jisraëlis.

24. Nam ejiciam gentes à conspectu tuo, & dilatabo terminum tuum: neque concupiscet quisquam terram tuam, quum ascendes compariturus ante conspectum Jehovæ Dei tui ternis vicibus quotannis.

25. Ne jugulando *fundito* cum fermentato sanguinem sacrificii mei: neque pernoctato usque manè sacrificium festi Paschatis.

26. Prima quæque, primitias terræ tuæ afferto in domum Jehovæ Dei tui: ne coquito hœdum in lacte matris suæ.

27. Tum edixit Jehova Moschi, scribe tibi verba hæc: quia ex præstituto horum verborum pango tecum fœdus, & cum Jisraële.

28. Itaque fuit ibi cum Jehova quadraginta dies, & quadraginta noctes, cibum non comedit, & aquam non bibit; inscripsitque *Jehovà* tabulis verba fœderis hujus, decem illa verba.

29. Fuit verò descendente Mosche è monte Sinai, quum essent duæ illæ tabulæ testimonii in manu Moschis, descendendo ex monte illo; ut ignoraret Mosche splendidam esse factam cutem faciei suæ, quum ille loqueretur secum.

30. Videns autem Aharon & omnes filii Jisraëlis Moschen, quòd ecce splendida facta esset cutis faciei ejus; timebant accedere ad eum:

31. Sed revocante eos Mosche, reversi sunt ad illum Aharon, & omnes principes in eo cœtu: & alloquutus est eos Mosche.

32. Postea demum accesserunt omnes filii Jisraëlis; quibus præcepit omnia, quæ loquutus fuerat Jehova secum in monte Sinai.

33. Donec verò absolvisset Mosche loqui cum eis, imposuit faciei suæ velamen.

34. Quum autem veniret Mosche in conspectum Jehovæ ad loquendum cum eo, amovebat illud velamen, donec exiret: egressus verò *sic* eloquebatur filiis Jisraëlis id, quod mandatum erat sibi.

35. Respiciebant enim filii Jisraëlis in faciem Moschis, quòd splendida facta esset cutis faciei Moschis: quapropter reponebat Mosche velamen illud super faciem suam, donec rediret loquutum cum eo.

CAPUT XXXV.

Recapitulatio legum ceremonialium, & spontanea populi oblatio.

Congregavit ergo Mosche totum cœtum filiorum Jisraëlis, & dixit eis; hæ *sunt* illæ res, quas præcepit Jehova, ut faciatis.

2. Sex diebus fiet opus, die autem septimo, esto vobis *dies* sanctus, sabbathum quietis Jehovæ: quisquis fecerit in eo opus, morte plectitor.

3. Ne accenditote ignem in ullis habitationibus vestris, die sabbathi.

4. Præterea alloquutus est Mosche totum cœtum filiorum Jisraëlis, dicendo: hæc *est* illa res, quam præcepit Jehova, dicendo:

5. Accipite ex *iis, quæ* penes vos *sunt* oblationem Jehovæ, cujuscunque animus spontè moverit eum, afferto hanc oblationem Jehovæ: aurum & argentum, & æs;

6. Et hyacinthina, & purpurea, & coccinea dibapha, & linum xylinum, & *lanam* caprarum:

7. Et pelles arietum rubefactas, pellésque melium, & ligna cedrorum lectissimarum.

8. Et oleum ad luminare; odoramentáque ad oleum unctionis, & ad suffitum aromata illa:

9. Et lapides sardonychas, & lapides insitivos, pro ipso amiculo, & pectorali sacro.

10. Industrius autem ex vobis quisque, veniunto, ut faciant quicquid præcepit Jehova:

11. Tabernaculum, tentorium ejus, & tegmen ejus; ansulas ejus & asseres ejus, transtilla ejus, columnas ejus, & stylobatas ejus:

12. Arcam ipsam, vectésque ejus, cum operculo propitiatorio, & velum tegumenti:

13. Mensam, & vectes ejus, & omnia instrumenta ejus; & panis faciei *instrumenta*.

14. Lychnuchúmque luminaris, & instrumenta

menta ejus, ac lucernas ejus, & oleum luminaris:

15. Item altare suffitûs, & vectes ejus, & oleum unctionis, & suffitum aromaticum: & tegmentum portæ, ad portam tabernaculi:

16. Altare holocausti, & cribrum æneum, quod illi *erit*, vectes ejus, & omnia instrumenta ejus, labrum & scapum ejus.

17. Tapetes ocellatos atrii, columnas ejus, & stylobatas ejus, & tegmentum portæ atrii:

18. Paxillos tabernaculi, & paxillos atrii, cum funibus suis.

19. Vestes ministerii, ad ministrandum in sancto; vestes sanctas Aharonis sacerdotis, & vestes filiorum ejus ad fungendum sacerdotio.

20. Postea egressi sunt totus cœtus filiorum Jisraëlis, à conspectu Moschis:

21. Et reversi sunt quisque, quem extulit animus ejus, & quemcunque spiritus ejus sponte movit, attulerunt oblationem Jehovæ ad opus tentorii conventûs, & ad totum ministerium ejus, & ad vestes sanctas.

22. Venerunt itaque viri cum mulieribus: quemcunq; sponte movit animus, afferebant fibulas, & monilia, & annulos, cingulásque pendulas, omnia instrumenta aurea, & quisquis obtulit, *offerebat* oblationem auri Jehovæ.

23. Item unusquisque, quicquid præstò fuit penes se, hyacinthinum aut purpureum, aut coccineum dibaphum, & linum xylinum, & *lanam* caprarum; pellésque arietum rubefactas, & pelles melium offerebant.

24. Quisquis offerebat oblationem argenti, aut æris attulerunt *in* oblationem Jehovæ: & penes quoscunque præstò *erant* ligna cedrorum lectissimarum pro toto opere illius ministerii, attulerunt.

25. Præterea singulæ mulieres industriæ neverunt manibus suis, attulerúntque netum hyacinthinum, & purpureum, & coccineum dibaphum & xylinum.

26. Omnes etiam mulieres, quas extulit animus earum *ad nendum* industriè, neverunt *lanam* caprarum.

27. Principes verò attulerunt lapides sardonychas & lapides insitivos, pro amiculo & pectorali sacro:

28. Et odoramentum, & oleum pro luminari, & pro oleo unctionis, & pro suffitu aromata.

29. Omnes viri & mulieres, quos sponte movit animus ipsorum, ad afferendum pro toto illo opere, quod præceperat Jehova fieri per Moschen: attulerunt filii Jisraëlis voluntariam oblationem Jehovæ.

30. Tum dixit Mosche filiis Jisraëlis, videte, vocavit Jehova nominatim, Betzaleelem filium Uri, filii Churis, è tribu Jehudæ:

31. (Quem implevit spiritu Dei, peritiâ, intelligentiâ, & notitiâ, & omni arte;

32. Tum ut excogitet res industriè inventas, & operetur in auro, & in argento, & in ære,

33. Et in artificio gemmario ad inserendum, & in artificio lignario, operando opus quodlibet ingeniosissimum:

34. Tum animo ejus indidit, ut docere possit) *vocavit, inquam*, ipsum & Aholiabum filium Achisamaci è tribu Danis:

35. Implevit eos industriâ animi, ad faciendum omne opus fabri, & opificis artificiosissimi, phrygionísque, & textoris, hyacinthinis & purpureis, & coccineis dibaphis & xylino; facturos omne opus, & excogitaturos res industriè inventas. *Caput* XXXVI.

36. Faciet itaque totum opus *ad* ministerium sanctuarii Betzaleel, & Aholiab, & omnis vir industrius, quibus indidit Jehova peritiam, & intelligentiam, ut sciant facere secundùm omnia, quæ præcepit Jehova.

CAPUT XXXVI.

Architectura tabernaculi inchoatur.

Vocavit ergo Mosche Betzaleelem & Aholiabum, & omnem virum industrium, cujus animo indiderat Jehova peritiam; quemcunque extulerat animus ipsius, ut accederet ad opus illud, ad faciendum illud.

2. Qui quum accepissent à conspectu Moschis omnem illam oblationem, quam attulerant filii Jisraëlis pro opere ministratorio sanctuarii ad faciendum illud; tamen adhuc *illi* afferebant ad eum voluntariam oblationem unoquoque mane.

3. Quapropter venientes periti illi omnes, qui faciebant totum opus sanctuarii; quisque ab opere suo, quod ipsi faciebant:

4. Alloquuti sunt Moschen dicendo, excedunt populus afferendo: plus satis *est* hujus administrationis, pro illo opere, quod præcepit Jehova faciendum.

5. Tum præcepit Mosche, ut proclamaretur in castris, dicendo, ullus aut ulla, ne faciunto deinceps opus ad oblationem sanctuarii: sic cohibitus est populus, ne afferret.

6. Nam illius rei erat satis illis pro toto hoc opere ad faciendum illud; adeóque superat.

7. Fecerunt itaque industrius quisque inter facientes hoc opus, tabernaculum illud è decem aulæis, xylino internexo, & hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, Cherubinis *referta*, opere artificiosissimo fecit ea.

8. Longitudo aulæi uniuscujusque viginti octo cubitorum, & latitudo quatuor cubitorum cujusque aulæi; mensura eadem *fuit* omnibus his aulæis,

9. Et conjunxit quinque aulæa unum ad alterum; & quinque aulæa conjunxit unum ad alterum.

10. Nam fecit loramenta hyacinthina, in ora aulæi primi ad extremitatem in commissura: similiter fecit in ora cujusvis aulæi ulteriore, in commissura secunda.

11. Quinquaginta loramenta fecit in aulæo primo, & quinquaginta loramenta fecit in extremitate cujusque aulæi, quæ *erat* in commissura secunda: continuerunt hæc loramenta *aulæa* unum cum altero.

12. Factísque quinquagenis ansulis aureis; conjunxit ista aulæa alterum alteri *inditis loramentis* in ipsas ansulas, ut esset tabernaculum unum.

13. Item fecit aulæa è *lana* caprina, ad tentorium super ipsum tabernaculum, undecim aulæa fecit illa.

14. Longitudo aulæi unius triginta cubitorum, & quatuor cubitorum latitudo aulæi uniuscujusque: mensura eadem *fuit* undecim aulæis,

15. Conjunxitque horum aulæorum quinque seorsim, & sex horum aulæorum seorsim.

16. Faciens enim loramenta quinquaginta *aptavit* oræ aulæi ulteriori in commissura secunda, & quinquaginta loramenta aptavit oræ aulæi cujusque in commissura secunda.

17. Similiter fecit ansulas æreas quinquagenas, ad conjungendum ipsum tentorium, ut esset unum.

18. Præterea fecit tegmen ipsi tentorio è pellibus arietum rubefactis, & tegmen è pellibus melium supernè.

19. Item fecit asseres huic tabernaculo è lignis cedrorum lectissimarum arrectarios.

20. Denùm cubitorum longitudo asseris, sesquicubiti verò latitudo asseris uniuscujusque:

21. Binos cardines asseri unicuique scalari formâ compositos unum ad alterum: sic fecit omnibus asseribus ipsius tabernaculi.

22. Fecit autem asseres istos huic tabernaculo: viginti asseres ad plagam Australem dextrorsùm.

23. Et quadraginta stylobatas argenteos fecit, sub viginti illis asseribus duos stylobatas sub assere uno ad duos cardines ejus: & duos stylobatas sub assere altero ad duos cardines ejus.

24. Similiter in latere tabernaculi secundo ad plagam Aquilonalem fecit viginti asseres:

25. Et quadraginta stylobatas eorum argenteos, duos stylobatas sub assere uno, & duos stylobatas sub assere altero.

26. Angulis autem ipsius tabernaculi ad Occidentem, fecit sex asseres:

27. Duos præterea asseres fecit ad antas angulares ipsi tabernaculo, in utroque angulo:

28. Qui erant gemellipari infernè, pariterque erant gemellipari ad verticem suum inditi annulo uno: sic fecit utrique illorum pro duabus antis illis angularibus.

29. Sic erant octo asseres, & stylobatæ eorum argentei sexdecim stylobatæ: bini stylobatæ sub assere unoquoque.

30. Fecit etiam transtilla è lignis cedrorum lectissimarum; quinque pro asseribus primi lateris ipsius tabernaculi.

31. Et quinque transtilla pro asseribus secundi lateris tabernaculi, & quinque transtilla pro asseribus tabernaculi, ad utrumque angulum *pertinentia* occidentem versùs.

32. Fecit autem transtillum horum medianum, quod transcurreret in medio ipsorum asserum, ab uno extremo ad alterum.

33. Asseres verò ipsos obduxit auro, & annulos eorum fecit ex auro, *qui essent* sedes ipsis transtillis: obduxit quoque ipsa transtilla auro.

34. Item fecit velum illud ex hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo, opere artificiosissimo, fecit illud Cerubinis *refertum*.

35. Et factis ei quatuor columnis, è cedris lectissimis, obduxit eas auro, uncis earum aureis, fuditque eis quatuor stylobatas argenteos.

36. Item fecit tegumentum portæ ipsi tentorii ex hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo, opere phrygiano.

37. Et columnas ejus quinque, & uncos earum (obduxit tamen earum epistylia, horúmque fascias auro) & stylobatas earum quinque ex ære.

CAPUT XXXVII.

Continuatur architectura tabernaculi.

ITem fecit Betzaleel arcam illam è lignis cedrorum lectissimarum: duûm cubitorum cum dimidio longitudine suâ, ac sesquicubiti latitudine suâ, & sesquicubiti altitudine suâ.

2. Eâque obducta auro puro intrinsecus & extrinsecus, fecit ei limbum aureum circumquaque.

3. Et fudit ei quatuor annulos aureos ad quatuor impages ejus; ita ut duo annuli *essent* in lateris ejus uno, & duo annuli in latere ejus altero.

4. Fecit quoque vectes è lignis cedrorum lectissimarum, quos obduxit auro:

5. Et induxit vectes illos in annulos ad latera illius arcæ; ad ferendum arcam illam.

6. Deinde fecit operculum propitiatorium *ex* auro puro: duûm cubitorum cum dimidio longitudine suâ, & sesquicubiti latitudine suâ.

7. Fecit etiam duos Cerubinos aureos, continente opere fecit eos, è duabus extremitatibus ipsius operculi propitiatorii.

8. Cerubinum unum ab extremitate *una* hinc, & Cerubinum alterum ab extremitate *altera* inde: ex operculo propitiatorio fecit Cerubinos istos in duabus extremitatibus ejus:

9. Ita ut essent Cerubini illi passis alis sursum, obtegentes alis suis operculum ipsum propitiatorium, & facie suâ *obversâ* unius ad alterum, versùs ipsum operculum propitiatorium facies Cerubinorum essent.

10. Item fecit mensam illam è lignis cedrorum lectissimarum: duûm cubitorum longitudine suâ, & *unius* cubiti latitudine suâ, & sesquicubiti altitudine suâ:

11. Et obduxit eam auro puro, fecítque ei limbum aureum circumquaque.

12. Factâ quoque ei tæniâ palmari circumquaque, fecit limbum aureum tæniæ ejus circumquaque,

13. Et fudit ei quatuor annulos aureos, indidítque annulos ipsos in quatuor angulos, qui *erant* in quatuor pedibus ejus.

14. E regione ipsius tæniæ fuerunt illi annuli, sedes vectibus ad portandum mensam.

15. Fecítque vectes ipsos è lignis cedrorum lectissimarum, & obduxit eos auro; ad portandum mensam.

16. Fecit quoque instrumenta illa, quæ imponerentur mensæ, scutulas ejus, & acerras ejus, & scopulas ejus, & scutellas, quibus tegeretur, *ex* auro puro.

17. Item fecit lychnuchum illum *ex* auro puro: continente opere fecit lychnuchum illum, scapus ejus, & *quisque* ramus ejus, lances ejus, mala oblonga ejus, & calyculi ejus ex ipso erant.

18. Sex autem rami egredientes è lateribus ejus; tres rami lychnuchi è latere ejus uno, & tres rami lychnuchi è latere ejus altero:

19. Tres lances, speciem amygdalæ referentes in uno ramo malum oblongum, & calyculus; & tres lances, speciem amygdalæ

refe-

referentes in uno ramo malum oblongum, & calyculus; similiter sex illis ramis, qui prodibant è lychnucho illo.

20. In ipso verò lychnuchi *scapo* quatuor lances; amygdalæ speciem referentia mala oblonga ejus & calyculi ejus:

21. Nempe malum oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malum oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, & malum oblongum sub duobus ramis ex eo *prodeuntibus*, sex illos ramos prodeuntes ex ipso:

22. Mala oblonga eorum, & rami eorum ex ipso erant: totus ille continente opere uno *fuit* ex auro puro.

23. Et fecit lucernas ejus septem: & forcipes ejus, & trullas ejus *ex* auro puro.

24. Talento auri puri fecit illum, & omnia instrumenta illius.

25. Item fecit altare ipsum suffitûs è lignis cedrorum lectissimarum: unius cubiti longitudine suâ, & unius cubiti latitudine suâ, quadratum, & duûm cubitorum altitudine suâ, ex ipso erant cornua ejus.

26. Et obduxit illud auro puro, tectum ejus, lateráque ejus circumquaque, & cornua ejus; fecítque ei limbum aureum circumquaque.

27. Et binos annulos aureos fecit ei infra limbum ejus, juxta binos angulos ejus, in duobus lateribus ejus; ut *essent* sedes vectibus ad portandum illud eis.

28. Fecit autem vectes ipsos è lignis cedrorum lectissimarum, quos obduxit auro.

29. Fecit quoque oleum ipsum unctionis sanctum, & suffitum aromaticum purum, opere pigmentarii.

CAPUT XXXVIII.

Consummatur architectura Tabernaculi.

ITem fecit altare holocausti è lignis cedrorum lectissimarum: quinque cubitorum longitudine suâ, & quinque cubitorum latitudine suâ, quadratum, & trium cubitorum altitudine suâ.

2. Factísque cornibus ejus, super quatuor angulos ejus (ex ipso fuerunt cornua ejus) obduxit illud ære.

3. Fecit etiam omnia instrumenta ipsius altaris, lebetes, & palas, & crateras, & fuscinulas, & forcipes; omnia instrumenta ipsius fecit ex ære.

4. Et fecit illi altari cribrum opere reticulato æreo; sub ambitu illius ab ima parte usque ad medium illius.

5. Et fundens quatuor annulos indidit quatuor extremitatibus illius ad cribrum æreum; *ut essent* sedes vectibus illius.

6. Fecítque vectes illos è lignis cedrorum lectissimarum, quos obduxit ære.

7. Et induxit illos vectes in annulos ipsos in lateribus illius altaris ad portandum illud eis: cavum ex tabulis fecit illud.

8. Item fecit labrum illud chalybeum, & scapum ejus chalybeum, è speculis mulierum turmatim convenientium, quæ turmatim conveniebant *ad* portam tentorii conventûs.

9. Item fecit illud atrium: ad plagam meridianam dextrorsum, tapetes ocellatos illius atrii è xylino internexo, centum cubitorum.

10. Columnas eorum viginti, & stylobatas earum viginti æneos; uncos illarum columnarum fasciasque illarum argenteas:

11. Similiter ad plagam Aquilonalem, centum cubitorum, columnas eorum viginti & stylobatas earum viginti æneos; uncos columnarum, fasciásque illarum argenteas:

12. Ad plagam verò occidentalem, tapetes ocellatos *in* quinquaginta cubitos, columnas eorum decem, & stylobatas illarum decem, uncos columnarum fasciásque illarum argenteas:

13. Et ad plagam anteriorem orientem versùs, quinquaginta cubitorum.

14. Tapetes ocellatos *in* quindecim cubitos ab uno latere, columnas eorum tres, & stylobatas illarum tres.

15. Et à latere altero hinc, & inde ad portam ipsius atrii, tapetes ocellatos *in* quindecim cubitos, columnas eorum tres, & stylobatas illarum tres.

16. Omnes tapetes ocellatos ipsius atrii circumquaque è xylino internexo;

17. Et stylobatas ad istas columnas æneos; uncos columnarum cum fasciis earum argenteos, & obductionem epistyliorum earum ex argento: erant enim omnes columnæ atrii redimitæ fasciis argenteis.

18. Tegumentum autem portæ ipsius atrii opere phrygiano, *ex* hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo, cujus longitudo viginti cubitorum, altitudo verò in latitudine *tegumenti* quinque cubitorum, è regione tapetium ocellatorum cujusque atrii:

19. Et columnas eorum quatuor cum stylobatis earum quatuor æneis; uncos earum argenteos, & obductionem epistyliorum earum, cum fasciis earum ex argento:

20. Omnes autem paxillos ad tabernaculum & ad atrium circumquaque æneos.

21. Ista *sunt* numerata ipsius tabernaculi, tabernaculi testimonii, quæ numerata sunt ex præstituto Moschis, *ad* ministerium Levitarum operâ Ithamaris filii Aharonis sacerdotis.

22. E quibus Betzaleel, filius Uri, filii Churis è tribu Jehudæ, fecit omnia, quæ præceperat Jehova Moschi:

23. Et cum eo Aholiab filius Achisamaci de tribu Danis, faber & ingeniosus artifex, phrygióque in hyacinthino, & in purpureo, & in coccineo dibapho, & in xylino.

24. Totum illud aurum, quod factum est ad istud opus in toto opere sanctuarii: fuit *inquam*, aurum oblationis, viginti novem talenta, septingenti triginta sicli, prout *est* siclus sacer.

25. Item argentum numeratorum è cœtu, centum talenta, cum mille septingentis septuaginta quinque siclis, prout *est* siclus sacer.

26. Didrachma in singula capita, dimidium sicli, prout *est* siclus sacer, in quemque transeuntem ad numeratos à nato viginti annos & deinceps, in sexcentos ter mille, quingentos quinquaginta.

27. Cujus argenti fuerunt centum talenta ad fundendum stylobatas sanctuarii & stylobatas veli; centum stylobatæ in centum talenta, talentum in stylobatam;

28. *Ex* mille verò ſeptingentis ſeptuaginta quinque *ſiclis*, fecit uncos *ſingulis* columnis, & obduxit epiſtylia earum, redimivítque eas faſciis.

29. Item æs oblationis ſeptuaginta talentorum, & bis mille quadringentorum ſiclorum *pondere*.

30. Ex quo fecit ſtylobatas portæ tentorii conventûs, & altare æneum, & cribrum æneum, quod ei *eſt*, & omnia inſtrumenta illius altaris:

31. Stylobatas quoque ipſos atrii circumquaque, & ſtylobatas portæ ipſius atrii: omnes præterea paxillos tabernaculi, & omneis paxillos atrii circumquaque.

CAPUT XXXIX.

Habitus pontificialis perficitur.

ITem ex illis hyacinthinis & purpureis & coccineis dibaphis fecerunt veſtes miniſterii, ad miniſtrandum in ſancto: fecerunt quoque veſtes ſacras, quæ *eſſent* Aharonis, ſicut præceperat Jehova Moſchi.

2. Fecit itaque amiculum illud; ex auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo.

3. Ductis enim bracteis illius auri, ſciderat *artifex* filamenta; ad inſerendum inter hyacinthina ipſa, & inter purpurea, & inter coccinea dibapha, & inter illud xylinum, opere artificioſiſſimo.

4. Humeralia fecerunt ei conjungentia; *ut* duabus extremitatibus ejus conjungeretur.

5. Et cingula amictus ejus, quæ in eo *erat*, prout *erat* opus ejus, ex ipſo fuit; ex auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo; quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

6. Quumque aptâſſent lapides illos ſardonychas, circumcluſos fundis aureis, inſculptos ſculpturis *tanquam* ſigilli, de nominibus filiorum Jiſraëlis:

7. Impoſuit eos humeralibus hujus amiculi, *ut eſſent* lapides monimenti pro filiis Jiſraëlis, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

8. Item fecit ſacrum illud pectorale opere artificioſiſſimo, ſicut opus amiculi; *ex* auro, hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, & xylino internexo.

9. Quadratum fuit duplicatum, *ſic* fecerunt pectorale illud ſacrum, ſpithamæ longitudine ſuâ, & ſpithamæ latitudine ſuâ, duplicatum.

10. Inſeruerúntque ei quatuor ordines lapidum, ORDO, pyropum, topazium, & ſmaragdum, hunc ordinem primum:

11. Et hunc ordinem ſecundum, chryſopraſum, ſapphirum, & adamantem.

12. Hunc quoque ordinem tertium, cyanum, achatem, & amethyſtum.

13. Hunc denique quartum ordinem, beryllum thalaſſium, ſardium, & jaſpidem: circumcluſos fundis aureis inſitionibus ſuis.

14. Hi ergo lapides cum nominibus filiorum Jiſraëlis erant duodecim de nominibus eorum, & ſculpturæ *tanquam* ſigilli pro duodecim tribubus, unaquæque de nomine ipſius.

15. Et fecerunt in iſto pectorali ſacro catenas æquabiles opere tortili, *ex* auro puro.

16. Factíſque duabus fundis aureis, & duobus annulis aureis, poſuerunt duos illos annulos in duabus extremitatibus pectoralis illius ſacri.

17. Indiderúntque duas illas *catenas* tortiles aureas duobus iſtis annulis, in extremitatibus illius pectoralis ſacri:

18. Duas verò *alias* extremitates iſtarum, duarum tortilium catenarum apponentes duabus iſtis fundis, indiderunt humeralibus ipſius amiculi, *ut eſſet* ante faciem ejus.

19. Fecerunt quoque duos annulos aureos, quos appoſuerunt duabus extremitatibus pectoralis illius ſacri, intrinſecus in ora ejus, quæ *eſt* ad latus ipſius amiculi.

20. Similiter fecerunt duos annulos aureos, quos appoſuerunt duobus humeralibus illius amiculi infernè ante faciem ejus, è regione *alterius* commiſſuræ ejus: à ſuperiore parte cingulæ ipſius amiculi.

21. Ita ſuſtulerunt pectorale illud ſacrum annulis ſuis ad annulos illius amiculi vittâ hyacinthinâ, ut eſſet ſuper cingulam ipſius amiculi, neque ſepararetur pectorale illud ſacrum ab ipſo amiculo: quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

22. Item fecit pallium illud amiculi, opere textili; totum hyacinthinum:

23. Os verò illius pallii in medio ejus velut os loricæ, limbum ori ejus circumquaque, ne laceraretur.

24. Et fecerunt in fimbriis illius pallii malogranata hyacinthina, & purpurea, & coccinea dibapha: *filis* internexis.

25. Factíſque tintinnabulis ex auro puro, poſuerunt tintinnabula hæc inter malogranata, in fimbriis ipſius pallii circumquaque inter malogranata illa.

26. Tintinnabulum, deinde malogranatum, in fimbriis illius pallii circumquaque ad miniſtrandum, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

27. Item fecerunt tunicas illas è xylino, opere textili; Aharoni & filiis ejus:

28. Et cidarin illam è xylino, & tiaras illas ornamentorum è xylino; & femoralia linea è xylino internexo.

29. Et baltheum illum è xylino internexo, & hyacinthino, & purpureo, & coccineo dibapho, opere Phrygiano: quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

30. Item fecerunt bracteam coronamenti ſancti *ex* auro puro; cui inſcripſerunt inſcriptionem ſculpturis *tanquam* ſigilli, SANCTITAS JEHOVÆ.

31. Et indiderunt ei vittam hyacinthinam, imponendo eam cidari ipſi ſupernè: quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

32. Abſoluto itaque toto opere tabernaculi tentorii conventus; quum facientes filii Jiſraëlis, ſecundùm omnia, quæ præceperat Jehova Moſchi, ſic feciſſent:

33. Attulerunt tabernaculum illud ad Moſchen, tentorium ipſum, & omnia inſtrumenta ejus, anſulas ejus, aſſeres ejus, tranſtilla ejus, columnáſque ejus; & ſtylobatas ejus:

34. Et operimentum è pellibus arietum rubefactis, & operimentum è pellibus melium: & velum tegumenti:

35. Arcam ipſam teſtimonii, & vectes ejus: & operculum illius propitiatorium:

36. Menſam cum omnibus inſtrumentis ejus, & panis faciei *inſtrumenta*;

37. Lychnu-

37. Lychnuchum illum purum, lucernas ejus, lucernas aptandas, & omnia instrumenta ejus, & oleum luminaris:

38. Et altare aureum, & oleum unctionis, & suffitum aromaticum, & tegumentum portæ ipsius tentorii.

39. Altare æneum, & cribrum æneum, quod ei *est*, vectes ejus, & omnia instrumenta ejus; labrum & scapum ejus:

40. Tapetes ocellatos atrii, columnas ejus, & stylobatas ejus, & tegumentum ad portam atrii, funes ejus & paxillos ejus; denique omnia instrumenta ministratoria ipsius tabernaculi, pro tentorio conventûs.

41. Vestes ministerii ad ministrandum in sanctuario, vestes sacras pro Aharone sacerdote, & vestes filiorum ejus, ad fungendum sacerdotio.

42. Secundùm omnia, quæ præceperat Jehova Moschi, sic fecerant filii Jisraëlis totum illud opus.

43. Quúmque videret Mosche totum illud opus, ecce fecerant illud, *&* quemadmodum præceperat Jehova, sic fecerant: quapropter benedixit eis Mosche.

CAPUT XL.

Tabernaculum erigitur & majestate Dei repletur.

ALloquutus autem fuerat Jehova Moschen, dicendo:

2. Tempore mensis primi, primo die ejus mensis, erigito tabernaculum, tentorium conventûs.

3. Et pones ibi arcam ipsam testimonii, & obteges eam arcam illo velo.

4. Deinde inferes mensam, & ordinabis, quæ ordinari oportet in ea: inferes quoque lychnuchum illum, & accendes lucernas ejus.

5. Et pones altare illud aureum ad suffitum, coram arca ipsa testimonii: tunc appones tegumentum portæ ipsi tabernaculo.

6. Postea pones altare holocausti, ante portam tabernaculi tentorii conventûs.

7. Pones verò labrum inter tentorium conventûs, & altare istud, ubi ponas aquam.

8. Postremò pones atrium circumquaque, & appones tegumentum portæ ipsi atrii.

9. Tunc accepto oleo unctionis unges tabernaculum ipsum, & quicquid *erit* in eo; sic sanctificabis ipsum, & omnia instrumenta ejus, ut sit res sancta.

10. Unges quoque altare holocausti, & omnia instrumenta ejus: sic sanctificabis ipsum altare, ut sit altare illud res sancta sanctarum.

11. Unges etiam labrum ipsum, & scapum ejus; sic sanctificabis ipsum.

12. Deinde jubens accedere Aharonem & filios ejus ad portam tentorii conventûs; lavabis eos aquâ:

13. Et induto Aharone vestibus sacris, ungens eum, sanctificabis eum, ut sacerdotio fungatur mihi.

14. Filios verò ejus jubebis accedere, induésque eos tunicis.

15. Et unges eos quemadmodum unxeris patrem eorum, ut sacerdotio fungantur mihi: sic fiet, ut sit illis hæc unctio eorum in sacerdotium perpetuum, per generationes eorum.

16. Quod fecit Mosche secundùm omnia, quæ præceperat ei Jehova, sic fecit.

17. Fuit enim ipso mense primo, anno secundo, primo die mensis, *ut* erigeretur tabernaculum.

18. Nam erexit Mosche tabernaculum, positísque stylobatis ejus, imposuit asseres ejus, & apposuit transtilla ejus, ac erexit columnas ejus.

19. Deinde expandit tentorium in tabernaculo ipso, cui imposuit tegmen ipsius tentorii supernè, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

20. Acceptúmque ponens testimonium in arca illa, apposuit vectes arcæ, & imposuit operculum propitiatorium arcæ illi supernè.

21. Postea intulit arcam in tabernaculum, & apposuit velum tegumenti, ut obtegeret arcam ipsam testimonii: quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

22. Item posuit mensam in tentorio conventûs, in latere tabernaculi Aquilonem versùs, extra velum illud:

23. Eámque instruxit instructione panis coram Jehova, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

24. Similiter posuit lychnuchum in tentorio conventûs è regione illius mensæ, in latere altero tabernaculi Meridiem versùs:

25. Et accendit lucernas ejus coram Jehova, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

26. Posuit etiam altare aureum in tentorio conventûs; ante velum ipsum:

27. Et adolevit in eo suffitum aromaticum; quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

28. Apposuítque tegumentum portæ, ipsi tabernaculo:

29. Item altare holocausti posuit, *ad* portam tabernaculi, tentorii conventûs: & obtulit in eo holocaustum & munus quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

30. Et posuit labrum inter tentorium conventûs & altare istud, ubi posuit aquam ad lavandum:

31. Laverúntque ex eo Mosche, deinde Aharon & filii ejus; manus suas & pedes suos.

32. Quum ingressuri erant in tentorium conventûs, & quum accessuri erant ad ipsum altare, loturi erant: quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

33. Denique erecto atrio ipso circa tabernaculum & altare illud, apposuit tegumentum portæ ipsius atrii, sic absolvit Mosche opus illud.

34. Tunc operuit nubes illa tentorium conventûs; & gloria Jehovæ implevit tabernaculum:

35. Adeò ut non posset Mosche ingredi in tentorium conventûs, quum incubuisset illi nubes: nam gloria Jehovæ implebat ipsum tabernaculum.

36. Quum autem sustollebatur nubes illa è tabernaculo, proficiscebantur filii Jisraëlis in omnibus profectionibus suis.

37. Sin autem non sustollebatur nubes illa; neque ipsi proficiscebantur, usque ad diem, quo sustollebatur illa.

38. Nubes enim Jehovæ *erat* super ipsum tabernaculum interdiu, ignis verò in ea noctu; in oculis totius domûs Jisraëlis, omnibus profectionibus eorum.

Liber tertius Moſchis, *ſive* Leviticus.

CAPUT I.

Lex Holocauſti.

INclamavit autem Moſchen, deinde alloquutus eſt Jehova eum è tentorio conventûs, dicendo:

2. Alloquere filios Jiſraëlis & edicito eis, quiſque quum offeret è vobis oblationem Jehovæ, ex jumentis, *hoc eſt,* ex bobus, aut ex ovibus ſive capris offertote oblationem veſtram.

3. Si holocauſtum *erit* oblatio ejus è bobus, maris integri offerto illam: ad portam tentorii conventûs offerto illam: pro voluntate ſua coram Jehova.

4. Et nitetur manu ſuâ ſuper caput holocauſti ſui, ut ſit acceptum pro ipſo ad expiandum ipſum:

5. Quando jugulabit *Sacerdos* ſubrumum illum *juvencum* coram Jehova, & offerentes filii Aharonis Sacerdotes ſanguinem illius, ſpargent ſanguinem illum circumquaque ſuper illud altare, quod *eſt ad* portam tentorii conventûs.

6. Deinde nudans *pelle* illud holocauſtum, dividet illud in membra ſua.

7. Tunc componentes filii Aharonis ſacerdotes ignem ſuper altari, ſtruent ligna ſuper ignem illum.

8. Poſtea diſponent filii Aharonis ſacerdotes membra illa cum capite & inteſtinis, ſuper illa ligna, quæ *fuerint* appoſita igni, qui *eſt* ſuper altare illud:

9. Quum exta ejus & crura ejus laverit aquâ: ſic adolebit Sacerdos ea omnia in illo altari, holocauſtum, ſacrificium igne abſumtum, odoris grati Jehovæ.

10. Quòd ſi è grege oblationem ſuam, ex ovibus aut ex capris *offeret* in holocauſtum; maris integri offerto eam.

11. Jugulabítque illam ad latus illius altaris, versùs Aquilonem coram Jehova: & ſpargent filii Aharonis ſacerdotes ſanguinem ejus ſuper altare illud circumquaque.

12. Dividétque illa in membra ſua cum capite ejus & inteſtinis ejus, & diſponet ea ſacerdos ſuper illa ligna, quæ *fuerint* appoſita igni, qui *eſt* ſuper illud altare:

13. Quum exta cruráque laverit aquâ: ſic offerens ſacerdos ea omnia, adolebit in ipſo altari, holocauſtum eſt ſacrificium igne abſumtum, odoris grati Jehovæ.

14. Sin autem ex aliqua volucri holocauſtum oblationem ſuam *offerat* Jehovæ, tum offeret è turturibus, aut è pullis columbæ oblationem ſuam:

15. Quam admovens ſacerdos ad ipſum altare, ungue ſecabit caput ejus, adolebítque in illo altari; quum expreſſus fuerit ſanguis ejus ad parietem ipſum altaris.

16. Deinde amovens ingluviem ejus, cum ſordibus ejus; projiciet eam juxta altare illud orientem versùs, ad locum cineris.

17. Findet autem ipſam cum alis, non ſeparabit *eas;* ſic adolebit eam ſacerdos in ipſo altari ſuper ea ligna, quæ *fuerint* appoſita igni: holocauſtum eſt, ſacrificium igne abſumptum, odoris grati Jehovæ,

CAPUT II.

Lex muneris voluntarii.

CUjusvis autem animæ, quum offeret oblationem muneris Jehovæ, è ſimila *eſto* oblatio; cui ſuperfundet oleum, & imponet thus.

2. Sic afferet illud ad *aliquem* filiorum Aharonis, ſacerdotum, qui accipiet inde plenum pugillum ſuum è ſimila ejus *muneris,* & ex oleo ejus cum toto thure ejus: adolebítque ſacerdos ſuffimentum memoriale ejus in ipſo altari, munus igne abſumptum odoris grati Jehovæ.

3. Quod autem remanſerit ex iſto munere, *eſto* Aharonis, & filiorum ejus: res ſancta ſanctarum *eſt* ex igne abſumptis Jehovæ.

4. Quòd ſi offeres oblationem muneris, coctum *aliquid* furno; *ſunto è* ſimila collyræ azymæ mixtæ oleo, aut lagana azyma uncta oleo.

5. Quòd ſi munus ad ſartaginem coctum *ſit* oblatio tua, è ſimila azyma mixta oleo eſto.

6. Frangendo illam in fruſta, poſtquam effuderis ſuper eam oleum: munus eſt.

7. Sin autem munus cacabi ſit oblatio tua, è ſimila cum oleo conficitor.

8. Tum afferes munus ipſum, quod fuerit confectum ex iſtis Jehovæ: eóque oblato ſacerdoti, admovebit *ſacerdos* illud ad altare:

9. Et tollens ſacerdos de munere iſto ſuffimentum memoriale ejus, adolebit in altari illo, igne abſumptum munus odoris grati Jehovæ,

10. Quod autem remanſerit ex iſto munere, *eſto* Aharonis, aut filiorum ejus: res ſancta ſanctarum ex igne abſumptis Jehovæ.

11. Nullum munus, quod offeretis Jehovæ conficitor fermentatum: nam ex nullo fermento, & ex nullo melle adolebitis, igne abſumendum munus Jehovæ.

12. *In* oblatione *quidem* primitiarum offeretis ea *fermentata* Jehovæ: ſed ad hoc altare ne offeruntor in odorem gratum.

13. Omnem autem oblationem muneris tui ſale ſalito; neque ceſſare finito ſalem fœderis Dei tui à munere tuo, cum omni oblatione tua offerto ſalem.

14. Quòd ſi offeras munus primitiarum Jehovæ, ariſtas recentes toſtas igne, quod contuſum fuerit è ſpicis virentibus, offerto munus primitiarum tuarum:

15. Cui addes oleum, & impones thus: munus eſt.

16. Sic adolebit ſacerdos memoriale ſuffimentum ejus ex eo contuſo, & ex oleo ejus cum toto thure ejus: munus igne abſumptum *eſt* Jehovæ.

CAPUT III.

Lex ſacrificii euchariſtici.

QUòd ſi ſacrificium euchariſticum oblatio ejus *erit,* quum ex bobus offert, ſive marem ſive fœminam, integram offerto eam coram Jehova.

2. Et nitente *illo* manu ſuâ ſuper caput oblationis ſuæ, mactabit eam *Sacerdos* ad portam tentorii conventûs: fundentque filii Aharonis

haronis sacerdotes sanguinem illius super ipsum altare circumquaque.

3. Postea offeret *sacerdos* de sacrificio hoc eucharistico igne absumendum Jehovæ, adipem illum, qui operit exta, & totum illum adipem, qui adhæret extis.

4. Præterea ambos renes ejus, & adipem, qui *erit* super illos, *&* qui ad ilia, & reticulum, quod *erit* super jecur, cum renibus auferet illud:

5. Et adolebunt filii Aharonis in eo altari, pro ratione holocausti, quum *erit* super illa ligna, quæ *fuerint* imposita igni: igne absumptum odoris grati Jehovæ.

6. Quòd si è grege *erit* oblatio ejus in sacrificium eucharisticum Jehovæ, marem, aut fœminam, integram offerto eam.

7. Si ovem offert hic oblationem suam, tum offeret illam coram Jehova;

8. Et nitente *illo* manu suâ super caput oblationis suæ, jugulabit eam coram tentorio conventûs; spargéntq; filii Aharonis sanguinem ejus super ipsum altare circumquaque.

9. Postea offeret de sacrificio hoc eucharistico igne absumendum Jehovæ, adipèm ejus, caudam ipsam integram, quam ad orthopygium auferet: & adipem illum, qui operit exta, & totum illum adipem, qui adhæret extis:

10. Præterea ambos renes ejus, & adipem, qui *erit* super illos, *&* qui ad ilia, & reticulum, *quod erit* super jecur, cum renibus auferet illud:

11. Et adolebit sacerdos in eo altari: cibus *est* igne absumptus Jehovæ.

12. Sin autem capra *erit* oblatio ejus, tum offeret illam coram Jehova.

13. Et nitente *illo* manu suâ super caput ejus, jugulabit eam coram tentorio conventûs: spargéntque filii Aharonis sanguinem ejus super ipsum altare circumquaque.

14. Postea offeret de ea oblationem suam: igne absumendum Jehovæ, adipem illum, qui operit intestina, & totum adipem, qui adhæret intestinis:

15. Præterea ambos renes ejus, & adipem, qui *erit* super illos, *&* qui ad ilia, & reticulum, *quod erit* super jecur, cum renibus auferet illud;

16. Et adolebit sacerdos in eo altari: cibus igne absumptus in odorem gratum, omnis adeps Jehovæ *est*.

17. Statuto perpetuo, per generationes vestras in omnibus habitationibus vestris, nullum adipem, & nullum sanguinem comeditote.

CAPUT IV.

Lex sacrificii pro peccato per ignorantiam commisso.

ITem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2. Alloquere filios Jisraëlis dicendo; quisque quum peccaverit per errorem præter omnia mandata Dei *peccatis*, quæ non sunt facienda: & fecerit præter unum ex illis:

3. Si sacerdos ille, qui unctus est, peccaverit in reatum populi: tum offeret propter peccatum suum, quo peccavit, juvencum subrumum integrum Jehovæ, in peccatum.

4. Adductóque juvenco illo ad portam tentorii conventûs coram Jehova, nitetur manu suâ super caput ipsius juvenci, & jugulabit juvencum illum coram Jehova:

5. Deinde accipiens ipse sacerdos unctus de sanguine illius juvenci; inferet eum in tentorium conventûs:

6. Et intinget sacerdos ipse digitum suum sanguine illius: aspergétque de sanguine illo septem vicibus coram Jehova, ante velum sanctuarii.

7. Ponet quoque sacerdos de sanguine illo super cornua altaris *suffitûs* aromatici coram Jehova, quod *est* in tentorio conventûs, totum verò *reliquum* sanguinem juvenci effundet versùs fundamentum altaris holocausti, quod est *ad* portam tentorii conventûs:

8. Præterea totum adipem illius juvenci pro peccato auferet ab eo, adipem qui operit exta, & totum adipem, qui adhæret extis.

9. Ambósque renes, & adipem, qui *erit* super illos, & qui ad ilia, & reticulum, *quod erit* super jecur, cum renibus auferet illud.

10. Sicut aufertur ex bove sacrificii eucharistici: & adolebit sacerdos in altari holocausti.

11. Pellem verò juvenci illius, & totam carnem ejus, cum capite ejus, & cum cruribus ejus, extáque ejus & fimum ejus.

12. Denique totum illum juvencum efferet extra castra ad locum mundum, ad locum ubi effunditur cinis: & comburet eum super ligna igne: in loco ubi effunditur cinis comburitor.

13. Quòd si totus cœtus filiorum Jisraëlis erraverint, & abdita sit res ab oculis ipsius Ecclesiæ; fecerintque aliquid præter ullum præceptorum Jehovæ, eorum, quæ non sunt facienda, ita ut rei sint:

14. Quum innotuerit peccatum, quo peccaverint contra *mandatum* illud; tunc offerent Ecclesia juvencum subrumum in peccatum, adducéntque eum ante tentorium conventûs:

15. Nitentibúsque Senioribus ipsis cœtûs manibus suis super caput illius juvenci coram Jehova, & jugulabit *sacerdos* juvencum illum coram Jehova;

16. Deinde inferet sacerdos ipse unctus de sanguine illius juvenci, in tentorium conventûs:

17. Et intingendo sacerdos ipse digitum suum *accipiet* de illo sanguine, aspergétque septem vicibus coram Jehova ante velum ipsum:

18. De eodem verò sanguine ponet super cornua illius altaris, quod *est* coram Jehova, quod *est* in tentorio conventûs; totum verò reliquum sanguinem effundet versùs fundamentum altaris holocausti, quod *est ad* portam tentorii conventûs:

19. Præterea totum adipem illius auferens ex illo adolebit in isto altari.

20. Denique faciet juvenco illo quemadmodum facit juvenco pro peccato suo, sic facito eo: ita expiabit eos sacerdos ille, & remittetur eis.

21. Efferet verò juvencum illum extra castra; & comburet illum quemadmodum comburit juvencum illum priorem: peccatum Ecclesiæ est.

22. Quum princeps peccaverit, & fecerit aliquid præter ullum mandatorum Jehovæ

Dei ſui, eorum, quæ non ſunt facienda, per errorem, ita ut reus ſit:

23. Ubi notum factum fuerit peccatum ejus, quo peccavit contra illud; tunc adducet oblationem ſuam, hircum lactentem marem integrum.

24. Et nitente *illo* manu ſuâ ſuper caput illius hirci, jugulabit *ſacerdos* illum in loco, ubi jugulat holocauſtum ipſum coram Jehova: peccatum eſt.

25. Deinde accipiens ſacerdos ipſe de ſanguine iſtius peccati digito ſuo, ponet ſuper cornua altaris holocauſti: *reliquum* verò ſanguinem effundet versùs fundamentum altaris holocauſti.

26. Præterea totum adipem ejus adoleto in iſto altari, ſicut adipem ſacrificii euchariſtici: ita expiabit eum ſacerdos à peccato ejus, & remittetur ei.

27. Quòd ſi unus quiſpiam peccaverit per errorem ex vulgo; faciendo aliquid præter mandata Jehovæ eorum, quæ non ſunt facienda, ita ut ſit reus:

28. Quum notum factum fuerit ei peccatum ejus, quo peccavit; tum adducet oblationem ſuam capram lactentem, integram, fœminam; pro peccato ſuo, quo peccavit:

29. Et nitente *illo* manu ſua ſuper caput iſtius peccati, jugulabit *ſacerdos* peccatum iſtud in loco holocauſti.

30. Deinde accipiens Sacerdos de ſanguine ejus digito ſuo, ponet ſuper cornua altaris holocauſti; totum verò ſanguinem *reliquum* effundet versùs fundamentum iſtius altaris.

31. Præterea totum ejus adipem auferens, ſicut aufertur è ſacrificio euchariſtico adeps; adolebit eum ſacerdos in ipſo altari, in odorem gratum Jehovæ: ſic expiabit eum Sacerdos, & remittetur ei.

32. Sin autem ovem adducet oblationem ſuam pro peccato, fœminam integram adducito eam.

33. Et nitente *illo* manu ſuâ ſuper caput illius peccati; jugulabit illam pro peccato in loco, ubi jugulat ſacerdos holocauſtum ipſum:

34. Deinde accipiens Sacerdos de ſanguine illius peccati digito ſuo, ponet ſuper cornua altaris holocauſti; totum verò ſanguinem *reliquum* effundet versùs fundamentum illius altaris.

35. Præterea totum ejus adipem auferens, ſicut aufertur adeps ovis è ſacrificio euchariſtico; adolebit eos Sacerdos in altari illo, prout igne conſumenda adolentur Jehovæ: ita expiabit eum Sacerdos à peccato ejus, quo peccavit, & remittetur ei.

CAPUT V.

Caſus varii peccatorum, & modus illa expiandi.

Item quum peccaverit quiſpiam, & audierit vocem blaſphemiæ, cujus ipſe teſtis ſit, ſive viderit, ſive cognoverit; ſi non indicet, utique feret iniquitatem ejus.

2. Aut quum quiſpiam tetigerit rem ullam immundam, aut cadaver feræ immundæ, aut cadaver jumenti immundi, aut cadaver reptilis immundi: etſi abditum fuit ab eo, ipſe tamen immundus eſt & reus.

3. Aut quum tetigerit immunditiam hominis, ſecundùm omnem immunditiam ejus, quâ ſit immundus: ſive abditum fuerit ab eo, ſive ipſe noverit, reus tamen eſt.

4. Aut quum quiſpiam juraverit effutiendo labiis ſuis ſe malè, aut benefacturum ſecundùm omnia, quæ effutire ſolet homo juramento, & abditum fuerit ab eo; deinde cognoverit ſe reum eſſe unius ex iſtis:

5. Tum erit, quia reus eſt unius ex iſtis, ut id confiteatur, in quo peccavit.

6. Et adducet reatum ſuum Jehovæ propter peccatum ſuum, quo peccavit, fœminam lactentem ovem, aut capram lactentem in reatum: ita expiabit eum Sacerdos à peccato ſuo.

7. Quòd ſi non adipiſcatur manus ejus, quod ſatis erit pro parva pecude *comparanda*, tunc adferet reatum ſuum, quo peccavit, duos turtures, aut duos pullos columbæ Jehovæ: unum in peccatum, & alterum in holocauſtum:

8. Et afferet eos ad Sacerdotem, qui offeret eum, qui *eſt* in peccatum priùs; & ungue ſecabit caput ejus, è regione cervicis ejus, ita ut non ſeparet.

9. Et aſperget de ſanguine illius peccati ſuper parietem altaris: quod verò remanſerit de illo ſanguine, exprimetur versùs fundamentum illius altaris: peccatum eſt.

10. Ex altero autem conficiet holocauſtum pro more: ita expiabit eum Sacerdos à peccato ejus, quo peccavit, & remittetur ei.

11. Quòd ſi non aſſequatur manus ejus duos turtures, aut duos pullos columbæ; tunc adferet oblationem ſuam, qui peccavit, decimam Ephæ ſimilæ in peccatum: ne addito ei oleum, neque imponito ei thus: quia peccatum eſt.

12. Quam, ubi attulerit ad ſacerdotem, accipiet ex ea Sacerdos plenum pugillum ſuum *in* ſuffimentum memoriale ejus, & adolebit in ipſo altari pro ratione igne abſumendorum Jehovæ: peccatum eſt.

13. Ita expiabit eum Sacerdos à peccato ſuo, quo peccavit de aliquo ex iſtis, & remittetur ei: erit autem *reliquum* Sacerdotis; ſicut muneris *reliquum*.

14. Præterea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

15. Quum quiſpiam fefellerit falſitate aliquâ, & peccaverit per errorem *minuens* è rebus ſacris Jehovæ: tunc afferet reatum ſuum Jehovæ, arietem integrum lactentem cum æſtimatione tua, ſiclis argenteis, prout eſt ſiclus ſacer, pro reatu.

16. Sic quod peccavit *minuens* è re ſacra rependito, & quintam partem ejus ſuperaddito ei, quam det Sacerdoti: ita Sacerdos expiabit eum per arietem illum reatus, & remittetur ei.

17. Quòd ſi quiſpiam quando peccavit, fecit præter ullum mandatorum Jehovæ eorum, quæ non ſunt facienda; & neſcivit ſe reum fieri, laturúmque iniquitatem ſuam:

18. Adducet arietem integrum lactentem cum æſtimatione tua pro reatu ad Sacerdotem: ita expiabit eum Sacerdos ab errore ſuo, quo erravit, quum ipſe neſciret, & remittetur ei.

19. Reatus eſt, omnino reum ſe fecit Jehovæ. *Caput* VI.

20. Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo;

21. Quum

21. Quum quiſpiam peccaverit, & fefellerit falſitate contra Jehovam; mentitus contra proximum ſuum de depoſito, aut de ſocietate, aut de rapto, aut *de dolo quo* fraudavit proximum ſuum:

22. Sive inventa re illa mentitus erit de illa, aut juraverit de mendacio; de aliqua re, ex omnibus, quas facere poteſt homo peccando in eis:

23. Tum erit, quia peccavit & reus eſt: ut reſtituat rapinam ipſam, quam rapuit, aut ipſam rem dolo interverſam, aut depoſitum ipſum, quod apud ſe depoſitum fuerat: aut ipſam rem amiſſam, quam invenit:

24. Aut de quocunque juraverit mendaciter, rependat illud, quanti fuerit, & quintam ejus ſuperaddito ei; ei, cujus eſt, dato illud, quo die reus peractus eſt:

25. Deinde reatum ſuum afferto Jehovæ: arietem integrum lactentem cum æſtimatione tua, in reatum, ad Sacerdotem.

26. Ita expiabit eum Sacerdos coram Jehova, & remittetur ei, pro aliquo ex omnibus, quæ fecerit, reatum obeundo in eo.

CAPUT VI.

Leges & ritus ſacrificiorum repetuntur.

Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo.

2. Præcipe Aharoni, & filiis ejus dicendo, hæc *eſto* lex ipſius holocauſti: ipſum offertur in aduſtionem, *quæ ſit* in altari totâ nocte uſque manè, ubi ignis ipſe altaris alendus eſt.

3. Indutus verò Sacerdos veſtimento ſuo lineo, & femoralibus lineis ſuperindutis carni ſuæ; tollet cinerem, ubi conſumſerit ignis holocauſtum in iſto altari; & ponet illum ſecus ipſum altare:

4. Deinde nudans ſe veſtibus ſuis, induet veſtes alias; efferétque cinerem ipſum extra caſtra in locum mundum.

5. Ignis autem, *qui eſt* ſuper altare alitor in eo, ne extinguitor: ſed facito Sacerdos, ut ardeant ligna ſuper illud quolibet mane: ut diſponat ſuper illud unumquodque holocauſtum, & adoleat ſuper illud adipes euchariſticorum.

6. Ignis jugiter alitor in eo altari, ne extinguitor.

7. Hæc autem *eſto* lex ipſius muneris: offerto illud *aliquis* filiorum Aharonis coram Jehova ante idem altare.

8. Et tollens ex eo pugillo ſuo, de ſimila illius muneris, & de oleo ejus, totúmque thus illud, quod *erit* in eo munere, adolebit *in* altari; odor gratus eſt, ſuffimentum memoriale ejus Jehovæ.

9. Quod autem remanſerit ex eo, comedent Aharon & filii ejus: azymis *factis* comeditor in loco ſancto, in atrio tentorii conventûs comedunto illud.

10. Ne coquitor fermentatum, dedi illud *ut ſit* pars eorum ex meis igne abſumtis: res ſancta ſanctarum eſt, ſicut peccatum, & ſicut reatus ipſe.

11. Omnis mas ex filiis Aharonis comedet illud, ſtatuto perpetuo per generationes veſtras de igne abſumptis Jehovæ: quicquid tetigerit ea, ſacrum eſto.

12. Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo;

13. Hæc *eſto* oblatio Aharonis & filiorum ejus, quam offerent Jehovæ ſemper, quo tempore ungetur eorum aliquis, decima Ephæ ſimilæ munus; dimidium ejus manè, & dimidium ejus veſpere.

14. In ſartagine cum oleo parator, bullatum afferto illud; cocta muneris fruſta, offerto odorem gratum Jehovæ.

15. Similiter ſacerdos ille è filiis ejus, qui unctus fuerit pro eo, facito idem, ſtatuto perpetuo, Jehovæ prorſus adoletor.

16. Sic eſto omni muneri integro ſacerdotis, ne comeditor.

17. Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

18. Alloquere Aharonem & filios ejus, dicendo, hæc *eſto* lex peccati: in loco ubi jugulari ſolet holocauſtum, jugulator peccatum coram Jehova, res ſancta ſanctarum eſt.

19. Sacerdos ille, qui offert peccatum illud, comedet ipſum: in loco ſacro comeditor, in atrio tentorii conventûs.

20. Quicquid tetigerit carnem illius, ſanctum eſto: & quum quis aſperſerit de ſanguine illius ſuper ullum veſtimentum, illud veſtimentum, ſuper quod aſperſerit, lavato in loco ſancto.

21. Et vas teſtaceum, in quo coctum fuerit, frangitor: quòd ſi in vaſe æneo coctum fuerit, tum defricabitur, & immergetur in aquam.

22. Omnis mas in ſacerdotibus comedere poterit illud: res ſancta ſanctarum eſt.

23. Sed omne peccatum, de cujus ſanguine aliquid illatum fuerit in tentorium conventûs ad expiandum in ſancto, ne comeditor, igne comburitor. *Caput* VII.

24. Item hæc *eſto* lex ipſius reatûs, res ſancta ſanctarum eſt.

25. In loco, in quo jugulare ſolent holocauſtum ipſum, jugulanto reatum: ſanguinem autem ejus ſpargito ſuper altare circumquaque.

26. Totum verò adipem ejus offerto ex eo, caudam & adipem illum, qui operit exta.

27. Ambóſque renes & adipem, qui *erit* ſuper illos, & qui ad ilia, & reticulum, *quod erit* ſuper jecur, cum renibus auferet illud:

28. Et adolebit illa ſacerdos, in ipſo altari, igne abſumendum Jehovæ reatus eſt.

29. Omnis mas è ſacerdotibus comedere poteſt illum: in loco ſancto comeditor; res ſancta ſanctarum eſt.

30. Prorſus ſicut peccato, ſic reatui, lex eadem *eſto* utriſque; ſacerdotis illius, qui eo expiationem fecerit, ipſius eſto.

31. Sacerdos autem, quum offert holocauſtum alicujus; pellis holocauſti, quod obtulerit, illius ſacerdotis eſto.

32. Item omne munus, quod coquitur in furno, & quicquid paratur in cacabo, aut in ſartagine; ſacerdotis, qui offert illud, illius eſto.

33. Similiter omne munus mixtum oleo, vel aridum, omnium filiorum Aharonis eſto unius, ſicut alterius.

CAPUT VII.

Tria genera ſacrificii Euchariſtici: gratulatorium, votivum & voluntarium.

Item hæc *eſto* lex ſacrificii euchariſtici, quod *quis* offeret Jehovæ:

2. Si pro gratiarum actione offeret ipsum, tunc offeret cum ipso sacrificio gratiarum actionis collyras azymas mistas oleo, & lagana azyma uncta oleo: *sunto* autem hæ collyræ mistæ oleo, è simila bullatæ.

3. Præter collyras panem fermentatum offerto in oblationem suam: cum sacrificio gratiarum actionis eucharistico suo.

4. Et offeret ex ea panem *unum* ex tota oblatione Jehovæ in elationem sacerdotis, qui spargit sanguinem eucharisticorum, ipsius esto.

5. Caro autem sacrificii gratiarum actionis, eucharistici ejus, die oblationis ejus comeditor, nemo relinquito ex illa quicquam usque manè.

6. Si verò votivum aut voluntarium *erit* sacrificium oblationis ejus, quo die offeret sacrificium suum comeditor: & postero die similiter, quod remanserit ex eo comeditor.

7. Quod autem *diutiùs* remanebit è carne illius sacrificii, ipso die tertio, igne comburitor.

8. Nam si quicquam comedetur de carne sacrificii eucharistici ejus die tertio, non erit acceptum; ei, qui obtulit illud, non imputabitur, res abominabilis esto: quamobrem is, qui comederit ex ea, iniquitatem suam ferto.

9. Et horum caro, quæ tetigerit ullam rem immundam, ne comeditor, igne comburitor: quod autem *ad* carnem *reliquam*, quisquis mundus est, comedere poterit illam.

10. Quisquis autem comederit carnem è sacrificio eucharistico, quod *est* Jehovæ, cum immunditia sua in se, utique exscindetur homo ille è populis suis.

11. Quum autem quis tetigerit ullam rem immundam, sive immundum hominem, sive jumentum immundum, sive quicquid *est* abominatio immunda, deinde comederit de carne sacrificii eucharistici, quod *est* Jehovæ, utique exscindetur homo ille è populis suis.

12. Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

13. Alloquere filios Jisraëlis dicendo; nullum adipem bovis, aut ovis, aut capræ comeditote.

14. Adeps quidem cadaveris, & adeps discerpti adhiberi poterit ad omne opus, sed omnino ne comeditote eum.

15. Nam quisquis comederit adipem ex iis jumentis, è quibus offert *homo* igne absumendum; utique exscindetur homo ille, qui comederit è populis suis.

16. Similiter nullum sanguinem comedite in ullis habitationibus vestris, ullius volucris, aut ullius bestiæ.

17. Quisquis homo comederit ullum sanguinem, utique exscindetur homo ille è populis suis.

18. Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

19. Alloquere filios Jisraëlis, dicendo: qui offert sacrificium suum eucharisticum Jehovæ, offerto oblationem suam Jehovæ, de sacrificio suo Eucharistico.

20. Manus ejus adferunto igne absumenda Jehovæ, ipsum adipem impositum pectori adferto, & pectus ad agitandum ipsum agitatione coram Jehova.

21. Tum adolebit sacerdos adipem illum in ipso altari; pectus verò ipsum erit Aharonis & filiorum ejus:

22. Armum etiam dexterum date *in* elationem sacerdoti, ex vestris sacrificiis Eucharisticis.

23. Illius è filiis Aharonis, qui obtulerit sanguinem, & adipem illum eucharisticorum; ipsius esto armus hic dexter in partem.

24. Nam pectus ipsum agitationis, armumque elationis excepi à filiis Jisraëlis è sacrificiis eucharisticis eorum, & dedi ea Aharoni sacerdoti, & filiis ejus statuto perpetuo, à filiis Jisraëlis *accipienda in partem.*

25. Hæc *est pars* unctionis Aharonis & unctionis filiorum ejus, ex igne absumendis Jehovæ: quo die jussit eos accedere ad Sacerdotio fungendum Jehovæ:

26. Quam præcepit Jehova dari eis, quo die unxit eos, à filiis Jisraëlis; statuto perpetuo per generationes eorum.

27. Hæc *est* lex de holocausto ipso, de munere, & de peccato, & de reatu: item de consecrationibus ac de sacrificio eucharistico:

28. Quam præcepit Jehova Moschi in monte Sinai, quo die præcepit ipse *Jehova* filiis Jisraëlis; ut offerant sacrificia sua ipsi in deserto Sinai.

CAPUT VIII.

Consecratio rerum, & personarum Ecclesiasticarum.

Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2. Accipe Aharonem & filios ejus cum eo, vestésque illas, & oleum ipsum unctionis; juvencum quoque ipsum peccati, ac duos arietes, canistrúmque illud azymorum:

3. Et totum hunc cœtum convoca ad portam tentorii conventûs.

4. Quæ fecit Mosche sicut præceperat Jehova ei; & congregatus est cœtus ipse ad portam tentorii conventûs.

5. Tunc dixit Mosche cœtui; hæc *est* res illa, quam præcepit Jehova facere.

6. Jubens ergo Mosche accedere Aharonem & filios ejus: lavit eos aquâ.

7. Deinde imponens ei tunicam, accinxit eum baltheo, inductóque ei pallio imposuit ei amiculum: & accingens illud cingulâ amiculi, eum amicivit illo:

8. Et apposuit ei pectorale sacrum: indiditque pectorali sacro Urim & Tummim:

9. Postea impositâ cidari capiti ejus; imposuit cidari è regione faciei ejus bracteam auream, coronamentum sacrum, sicut præceperat Jehova Moschi.

10. Quúmque accipiens Mosche oleum unctionis unxisset tabernaculum ipsum, & quicquid in eo erat, ut sanctificaret illa;

11. Et aspergens eo altare ipsum septem vicibus, unxisset ipsum altare, & omnia instrumenta ejus, & labrum & scapum ejus ad sanctificandum ea:

12. Effundens de illo oleo unctionis super caput Aharonis, unxit eum ad sanctificandum eum.

13. Similiter jussit Mosche accedere filios Aharonis, & induens eos tunicis cinxit eos baltheo, alligavítque eis tiaras, sicut præceperat Jehova Moschi.

14. Deinde admovit juvencum illum peccati, nitente Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius juvenci peccati:

15. Quem, quum jugulâsset; acceptum Mosche sanguinem illius, posuit super cornua altaris circumquaque digito suo, & expiavit altare: *reliquum* verò sanguinem effudit versùs fundamentum altaris, & sanctificavit ipsum ad expiandum in eo.

16. Postea accipiens totum illum adipem, qui *est* super exta, & reticulum jecoris, ambósque renes, & adipem eorum, adolevit Mosche in ipso altari:

17. *Reliquum* verò juvencum, id est, pellem ejus, & carnem ejus, & fimum ejus combussit igne extra castra, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

18. Deinde admovit arietem holocausti; nitentibus Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius arietis:

19. Quem, quum jugulâsset; sparsit Mosche sanguinem ejus super altare circumquaque:

20. Et diviso ariete in membra sua; adolevit Mosche caput, & membra, & intestina;

21. Postquàm exta & crura ejus lavisset aquâ, sic adolevit Mosche totum arietem hunc in eo altari, holocaustum fuit in odorem gratum, igne absumtum Jehovæ, quemadmodum præcepit Jehova Moschi.

22. Deinde admovit arietem illorum alterum, arietem consecrationum; nitentibus Aharone & filiis ejus manibus suis super caput illius arietis:

23. Quem, quum jugulâsset, accipiens Mosche de sanguine ejus, imposuit infimæ auriculæ Aharonis dexteræ, & pollici manûs ejus dexteræ; & pollici pedis ejus dexteri;

24. Similiter jubens accedere filios Aharonis, imposuit Mosche de illo sanguine infimæ auriculæ eorum dexteræ, & pollici manûs eorum dexteræ, ac pollici pedis eorum dexteri; deinde sparsit Mosche *reliquum* sanguinem super illud altare circumquaque:

25. Quumque accepisset illius adipem, & caudam, totumque adipem, qui *erat* super exta; & reticulum jecoris, ambósque renes, & adipem eorum, armúmque dexterum:

26. De canistro verò illo azymorum, quod *erat* coram Jehova, accepisset collyram unam azymam, & collyram panis cum oleo unam, & laganum unum, apposuit adipibus illis, armóque dextero:

27. Et imponens hæc omnia manibus Aharonis, & manibus filiorum ejus: agitavit illa agitatione coram Jehova.

28. Postea accepta Mosche illa è manibus eorum, adolevit in illo altari, super ipsum holocaustum: consecrationes fuerunt in odorem gratum, igne absumta fuerunt Jehovæ.

29. Accepit autem Mosche pectus illius, quod agitavit agitatione coram Jehova: ex illo ariete consecrationum Moschi cessit in partem, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

30. Tunc accipiens Mosche de illo oleo unctionis, & de sanguine isto, qui *erat* super altare: aspersit Aharonem, vestes ejus, & filios ejus, & vestes filiorum ejus cum eo: sic sanctificavit Aharonem & vestes ejus, filiósque ejus, & vestes filiorum ejus cum eo.

31. Postea dixit Mosche Aharoni, & filiis ejus, coquite istam carnem *ad* portam tentorii conventûs; & ibi comedite eam, panémque istum, qui *est* in canistro consecrationum: quemadmodum præcepi, dicendo, Aharon & filii ejus comedunto illud:

32. Quod autem reliquum fiet de ista carne, aut de isto pane; igne comburite.

33. Sed extra portam tentorii conventûs ne exite septem diebus, usque ad diem complementi, diebus consecrationum vestrarum: nam septem diebus consecrabit Jehova ministerium vestrum.

34. Sicut facit die hoc, præceperat Jehova facere ad expiandum vos.

35. Quapropter *ad* portam tentorii conventûs manete interdiu & noctu septem diebus, ut observetis observationem Jehovæ, ac non moriamini: sic enim jussus sum.

36. Quod fecit Aharon, & filii ejus, secundùm omnia verba, quæ præceperat Jehova per Moschen.

CAPUT IX.

Ministerium Ecclesiasticum inchoatur & divinitus approbatur.

Fuit autem die octavo, *quo* convocavit Mosche Aharonem & filios ejus, ac Seniores Jisraëlis;

2. Ut ediceret Aharoni, accipe tibi vitulum subrumum in peccatum, & arietem in holocaustum integros, & offer coram Jehova:

3. Filios verò Jisraëlis alloquitor, dicendo, accipite hircum lactentem in peccatum, vitulúmque & agnum anniculos integros in holocaustum:

4. Et bovem, & arietem in eucharistia, ad sacrificandum coram Jehova, munúsque mixtum oleo: nam hodie Jehova appariturus est vobis.

5. Accipientes ergo, quæ præceperat Mosche *adduxerunt* ante tentorium conventûs, & accedentes totus cœtus steterunt coram Jehova.

6. Tum dixit Mosche, hanc rem, quam præcepit Jehova, facitote, & apparebit vobis gloria Jehovæ.

7. Edixit Mosche Aharoni, accede ad hoc altare, & para peccatum tuum, & holocaustum tuum, expiationem facturus pro te & pro populo hoc: deinde para oblationem ipsius populi, & expiationem fac pro eis, quemadmodum præcepit Jehova.

8. Accedens itaque Aharon ad altare, jugulavit illum vitulum, qui *erat* pro se:

9. Et admoventibus filiis Aharonis sanguinem illius ad eum, intingens digitum suum in illo sanguine, posuit super cornua illius altaris: *reliquum* verò sanguinem effudit versùs fundamentum altaris.

10. Adipem autem, & renes, & reticulum jecoris ex peccato ipso adolevit in eo altari; quemadmodum præceperat Jehova Moschi:

11. Carnem verò, & pellem ejus combussit igne extra castra.

12. Deinde jugulavit suum holocaustum; cui porrigentibus filiis Aharonis sanguinem illius, sparsit eum in illo altari circumquaque:

13. Similiter holocaustum porrigentibus ei per membra illius, & caput illius, quæ adoleret in ipso altari;

14. Post-

14. Postquam lavit exta, & ambo crura illius, adolevit *ea* cum *reliquo* holocausto in illo altari.

15. Postea obtulit oblationem populi: primùm accepit hircum peccati, qui *erat* pro populo, quo jugulato paravit eum pro peccato, ritu sui prioris.

16. Deinde obtulit holocaustum ipsum; & paravit illud pro ritu:

17. Obtulit quoque munus illius, & implens manum suam illo, adolevit in ipso altari; præter holocaustum matutinum.

18. Quúmque jugulâsset bovem, & arietem, *in* sacrificium eucharisticum, quod *erat* pro populo: porrigentibus ei filiis Aharonis sanguinem illorum, sparsit eum in ipso altari circumquaque.

19. *Porrigentes* deinde adipes ex illo bove; & ex illo ariete caudam, & *adipem* operientem exta, & renes, & reticulum jecoris,

20. Imposuerunt illos adipes ad ipsa pectora: & adolevit adipes in ipso altari:

21. Pectora verò ipsa & armum illorum dexterum agitavit Aharon agitatione coram Jehova, quemadmodum præceperat Mosche.

22. Tum attollens Aharon manus suas versùs populum benedixit eis; ac descendit parato illo peccato, holocaustóque, & eucharistico.

23. Postea venit Mosche cum Aharone in tentorium conventûs, egressíque benedixerunt populo, quum apparuisset gloria Jehovæ toti populo.

24. Exiens enim ignis à conspectu Jehovæ, consumpsit in illo altari holocaustum ipsum, & adipes: quod videns totus populus, acclamaverunt, & prociderunt super faciem suam.

CAPUT X.

Ignis peregrinus in sanctuarium illatus accersit pœnam ignis.

SEd accipientes filii Aharonis Nadab & Abihu quisque thuribulum suum, indito eis igni, imposuerunt suffitum eis: ut offerrent coram Jehova ignem alienum, quod non præceperat eis.

2. Quapropter exiens ignis à conspectu Jehovæ, exanimavit eos; ita mortui sunt coram Jehova.

3. Tum dixit Mosche Aharoni: illud *est*, quod loquutus erat Jehova dicendo, in propinquis meis sanctificabor, & ante conspectum totius populi glorificabor: sed conticuit Aharon.

4. Et vocavit Mosche Mischaëlem & Eltzaphanem filios Huzzielis patrui Aharonis; edixítque eis, accedite, sublatos deportate fratres vestros à conspectu sanctuarii extra castra:

5. Qui accesserunt, sublatósque tunicis eorum deportaverunt eos extra castra, sicut edixerat Mosche.

6. Edixit verò Mosche Aharoni: & Elhazari & Ithamari filiis ejus, capita vestra ne nudate, neque vestimenta vestra discindite, ut non moriamini, & contra totum hunc cœtum effervescat *Jehova*; sed fratres vestri, tota familia Jisraëlis deflebunt hoc incendium, quod incendit Jehova.

7. Neque à porta tentorii conventûs exite, ne moriamini, nam oleum unctionis Jehovæ super vos *est*: qui fecerunt secundùm verbum Moschis.

8. Et alloquutus est Jehova Aharonem, dicendo.

9. Vinum aut potum inebriantem ne bibito tu, aut filii tui tecum, quando ingressuri estis tentorium conventûs, ut non moriamini: statuto perpetuo per generationes vestras:

10. Cùm ad discernendum inter sacrum & profanum, atque inter mundum & immundum.

11. Tum ad docendum filios Jisraëlis omnia illa statuta, quæ edixerit Jehova eis per Moschen.

12. Edixit autem Mosche Aharoni, & Elhazari & Ithamari filiis ejus, qui reliqui erant: accipite munus istud, quod reliquum est ex igne absumptis Jehovæ, & comedite illud *cum* azymis prope hoc altare; quia res sancta sanctarum est.

13. Ideo comedetis illud in loco sacro, quia demensum tuum & demensum filiorum tuorum est ex igne absumendis Jehovæ: sic enim jussus sum.

14. Pectus autem agitationis & armum elationis comedetis in loco mundo, tu, & filii tui, & filiæ tuæ tecum: quia *in* demensum tuum & demensum filiorum tuorum data sunt ex sacrificiis eucharisticis filiorum Jisraëlis.

15. Armum elationis & pectus agitationis, cum igne absumendis adipibus afferent, ad agitandum agitatione coram Jehova: erítque tibi & filiis tuis tecum *in* demensum perpetuum, quemadmodum præcepit Jehova.

16. Hircum autem illum peccati accuratè perquisivit Mosche, sed ecce exustus erat: quapropter efferbuit contra Elhazarem & contra Ithamarem filios Aharonis, qui reliqui erant, dicendo.

17. Quamobrem non comedistis peccatum hoc in loco sancto? nam res sancta sanctarum est: at illud dederat vobis *Jehova* ad ferendum iniquitatem hujus cœtûs, expiationem faciendo pro eis coram Jehova.

18. En; non est illatus sanguis ejus in sanctuarium intrinsecus: omnino comedere illud tenemini in *loco* sancto, sicut præceperam.

19. Tum dixit Aharon Moschi, ecce, hodie obtulerunt peccatum suum, & holocaustum suum coram Jehova, acciderunt autem mihi res ejusmodi: si comedissem peccatum hodie, an bonum videretur in oculis Jehovæ?

20. Quod quum audivit Mosche, bonum visum est in oculis ejus.

CAPUT XI.

Delectus animalium mundorum, & immundorum.

ITem alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem, edicendo eis:

2. Alloquimini filios Jisraëlis, dicendo: hæc *sunt* animalia, quæ vos comedetis, ex omnibus bestiis, quæ *sunt* super terram.

3. Quicquid habet ungulam scissam, & bifidatum est fissurâ ungularum, revocans ruminis *cibum* ex quavis bestia, illud comedetis.

4. Veruntamen hoc ne comeditote, ex revocantibus *cibum* ruminis, aut ex habentibus

bus ſciſſam ungulam ſolùm ; camelum, quia revocat quidem *cibum* ruminis, ſed ſciſſam ungulam non habet, immundus eſt vobis:

5. Et murem montanum, quia revocat quidem *cibum* ruminis, ſed ungulam ſciſſam non habet: immundus eſt vobis:

6. Et leporem, quia revocat quidem *cibum* ruminis, ſed ungulam ſciſſam non habet: immundus eſt vobis:

7. Et ſuem, quia habet quidem ſciſſam ungulam, & bifidata eſt fiſſura ungulæ, ſed ruminis *cibum* non ruminat: immunda eſt vobis.

8. De carne iſtorum, ne comedite, & cadaver eorum ne tangite, immunda *ſunt* vobis.

9. Hoc comedetis ex omnibus, quæ *ſunt* in aquis: omne, quod habet pinnas & ſquamas in aquis, tum per maria, tum in fluminibus, illa comedetis.

10. Quicquid verò non habet pinnas, aut ſquamas, tum per maria, tum in fluminibus, ex omni reptili aquatico, denique ex omni animante, quod *ſit* in aquis; abominationi ſunt vobis.

11. Itaque abominationi ſunto vobis: de carne eorum ne comedatis, ſed cadaver eorum abominemini.

12. Quicquid non habet pinnas, aut ſquamas in aquis, abominationi eſto vobis.

13. Iſta autem abominamini ex volatilibus, ne comeduntor, abominationi ſunt: aquilam, & oſſifragam, & haliæetum.

14. Et milvum, & picam, ſecundùm ſpeciem ſuam.

15. Omnem corvum, ſecundùm ſpeciem ſuam.

16. Et ululam, & hirundinem, & æſalonem: & accipitrem ſecundùm ſpeciem ſuam:

17. Et bubonem, & mergum, & noctuam;

18. Et monedulam, & plateam, & meropem:

19. Et ciconiam, ardeam ſecundùm ſpeciem ſuam: & attagenem, & veſpertilionem.

20. Omne reptile volucre ambulans quatuor *pedibus*, abominationi eſto vobis.

21. Verùntamen hoc comedetis ex omni reptili volucri, quod ambulat quatuor *pedibus*; quod non habet crura ſupra pedes ſuos, quibus ſaliat ſuper terram.

22. Ex illis comedetis iſta, locuſtam ſecundùm ſpeciem ſuam, & bombycem ſecundùm ſpeciem ſuam, & cantharum ſecundùm ſpeciem ſuam, & cicadam ſecundùm ſpeciem ſuam.

23. Omne verò reptile volatile, quatuor habens pedes, abominationi eſto vobis.

24. His autem polluemini: quiſquis tetigerit cadaver horum, immundus erit uſque ad veſperam.

25. Et quiſquis portaverit de cadavere horum, lavabit veſtimenta ſua, & immundus erit uſque ad veſperam.

26. *Cadavera* omnis beſtiæ, quæ ſciſſam quidem habet ungulam, ſed fiſſura non *eſt* bifidata, aut *cibum* ruminis non revocat, immunda ſunt vobis: quicunque tetigerit ea, immundus erit:

27. Similiter omnis incedentis ſuper marculos ſuos, ex omni animante quadrupede, immunda ſunt vobis: quiſquis tetigerit cadaver eorum, immundus erit uſque ad veſperam.

28. Quare, qui portaverit cadavera eorum, lavabit veſtimenta ſua, & immundus erit uſque ad veſperam: immunda ſunt vobis.

29. Item hoc vobis immundum *eſt* ex reptilibus, quæ reptant ſuper terram: muſtela, & mus, & teſtudo ſecundùm ſpeciem ſuam:

30. Et attelabus, & lacerta, & ſtellio: & chamæleon, & glis.

31. Iſta immunda ſunt vobis ex omnibus reptilibus: quiſquis tetigerit illa poſt mortem illorum, immundus erit uſque ad veſperam.

32. Et res omnis, ſuper quam *aliquod* eorum poſt mortem ſuam ceciderit, immunda erit, ex quocunque *ſit genere* inſtrumentorum ligno, aut veſte, aut pelle, aut ſacco, denique inſtrumento quolibet eorum, quibus fit aliquod opus: in aquam infertur, & immundum erit uſque ad veſperam, deinde mundum futurum eſt.

33. In quodcunque autem vas teſtaceum aliquid illorum ceciderit, omne quod intra ipſum fuerit, immundum erit, ipſum verò frangite.

34. Cuicunque cibo, qui comeditur, ſupervenerit aqua, immundus eſto: & omnis potus, qui bibi ſolet, in quocunque vaſe, immundus eſto.

35. Similiter ſuper quodcunque ceciderit de cadavere illorum, immundum eſto, furnus & teſtus minuitor, immundi ſunt: ideo immundi ſunto vobis.

36. Verùntamen fons aut ciſterna, congregatio aquarum erit munda: ſed quod tetigit cadaver eorum, immundum eſto.

37. Quòd ſi ceciderit de cadavere eorum ſuper aliquod ſemen ſativum, quod ſeminari ſolet; mundum erit.

38. Sed ſi impoſita aqua ſemini, ceciderit de cadavere illorum ſuper ipſum; immundum eſto vobis.

39. Item ſi moriatur ex beſtiis *aliqua*, quæ vobis *eſt* cibo; qui tetigerit cadaver ejus, immundus eſto uſque ad veſperam:

40. Qui autem comederit de cadavere ejus, lavabit veſtimenta ſua, & immundus erit uſque ad veſperam: ſimiliter qui aſportaverit cadaver ejus, lavabit veſtimenta ſua, & immundus erit uſque ad veſperam.

41. Item omne reptile, quod reptat ſuper terram; abominationi eſto, ne comeditor.

42. Quicquid it ſuper ventrem, & quicquid it quatuor *pedibus*, & quicquid numeroſius *eſt* pedibus ex omni reptili, quod reptat ſuper terram, ne comedite ea, nam abominationi ſunt.

43. Ne abominabiles redditote vos ipſos ullo reptili, quod reptat; neq; polluitote vos illis, ut ſitis polluti iſtis.

44. Nam ego Jehova *ſum* Deus veſter; ut ſanctificetis vos, & ſitis ſancti, quia ego ſanctus ſum: ne ergo polluite vos ipſos ullo reptili, quod reptat ſuper terram.

45. Nam ego *ſum* Jehova, qui educo vos è terra Ægypti, ut ſim vobis Deus: ut ſitis ſancti, quia ſanctus ego ſum.

46. Hæc *eſt* lex *de* beſtiis, & volatilibus, & omni animante, quæ repit in aquis; denique de omni anima, quæ reptat ſuper terram.

47. Ad discernendum inter immundum & mundum; atque inter animal, quod comeditur, & animal, quod non comeditur.

CAPUT XII.

Agenda puerperalia.

ALloquutus etiam est Jehova Moschen, dicendo:

2. Alloquere filios Jisraëlis dicendo, Mulier, quum edit semen, si pepererit masculum, ut immunda esse solet septem dies, secundùm dies, quibus separatur languore suo, immunda esto.

3. Die autem octavo, circumciditor caro præputii ejus.

4. Deinde triginta tres dies maneto in sanguinis purgatione: nullam rem sacram tangito, & ad sanctuarium ne venito, donec completi fuerint dies purgationis suæ.

5. Quòd si fœminam pepererit, tunc impura erit duabus hebdomadibus, secundùm *impuritatem* separationis suæ: deinde sexaginta sex dies maneto in purgatione sanguinis.

6. Quum autem impleti fuerint dies purgationis ejus, à filio aut à filia, afferto agnum anniculum in holocaustum, & pullum columbæ, aut turturem in peccatum: ad portam tentorii conventûs, sacerdoti.

7. Qui offerens illum coram Jehova expiationem faciet pro ea, sic purgata erit à profluvio sanguinis sui: hæc *esto* lex puerperæ à mare aut à fœmina.

8. Quòd si non assequatur manus ejus quantum satis est pro parva pecude, tum accipiet duos turtures, aut duos pullos columbæ, unum in holocaustum, & alterum in peccatum; & expiationem faciet pro ea sacerdos, sic munda erit.

CAPUT XIII.

Lex & cognitio lepræ.

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo:

2. Homo quum erit in cute carnis ejus tumor, aut abscessus, aut papula, quorum aliquid erit in cute carnis ejus *vergens* ad plagam lepræ: tum adducetur ad Aharonem sacerdotem, aut ad unum è filiis ejus sacerdotibus.

3. Quúmque inspexerit sacerdos ipse plagam illam in cute carnis ejus, si pilus in plaga illa mutatus fuerit *in* album; & species illius plagæ profundior fuerit cute carnis ejus, plaga lepræ est: quum ergo eam *esse* viderit sacerdos, immundum illum pronunciabit.

4. Quòd si papula alba erit in cute carnis illius, & profundior non erit species ejus ipsâ cute, neque pilus ejus mutatus erit *in* album: tum recludet sacerdos plagâ istâ *affectum* septem diebus.

5. Postea inspiciet eam idem sacerdos die septimo; si ecce plaga ista constiterit judicio ejus, nec diffuderit se plaga illa in ipsam cutem: tunc recludet eum ipse sacerdos septem diebus secundò.

6. Deinde inspiciet eam idem sacerdos septimo die, secundò: si ecce contracta est plaga illa, neque diffudit se plaga illa in ipsa cute: tum mundum pronunciabit eum sacerdos, abscessus est, itaque lavabit vestimenta sua, & mundus erit.

7 Sin autem omnino diffuderit se abscessus ille in cute ejus, postquam ostensus fuerit sacerdoti ipsi ad purgationem sui, & ostensus fuerit secundò sacerdoti:

8. Si videbit sacerdos, quòd ecce diffudit se abscessus ille in cute ejus; tunc pronunciabit illum immundum sacerdos ipse, lepra est.

9. Plaga lepræ si erit in homine, adducetur ille ad sacerdotem:

10. Si autem viderit sacerdos ille, quòd ecce tumor albus *est* in cute, & ipsa mutavit pilum in album; etiam si *aliqua* sanitas carnis vivæ *sit* in tumore illo:

11. Lepra inveterata est in cute carnis ejus, ideo immundum pronunciabit eum sacerdos ille: ne igitur recludito eum, immundus enim est.

12. Quòd si omnino efflorescet illa lepra in cute ejus, tegétque illa lepra totam cutem plaga *affecti* à capite ejus usque ad pedes ejus, quacunque inspicient oculi sacerdotis.

13. Si viderit sacerdos ipse, quòd ecce texit lepra illa totam carnem ejus, tum mundum declarabit plagâ illâ *affectum:* tota mutata est *in* albam, mundus est *igitur.*

14. Sed quâ die apparebit in ea caro viva, immunda erit.

15. Quum itaque inspexerit ille sacerdos carnem istam vivam, immundum pronunciabit illum: caro illa viva immunda est, lepra est.

16. Aut quum versa fuerit caro illa viva & mutata *in* albam, tum veniet ad sacerdotem:

17. Si autem inspiciens eum sacerdos, ille videbit, quòd ecce versa fuerit plaga illa in albam; tum pronunciabit mundum sacerdos illum plagâ *affectum* mundus est.

18. Item caro, quum fuerit in ipsa cute ejus ulcus; si sanata est.

19. Deinde oboritur in loco ipsius ulceris tumor albus, aut papula alba subrubida, tum ostendetur sacerdoti.

20. Si autem viderit sacerdos ille, quòd ecce species ejus *est* depressior ipsâ cute, & pilus ejus mutatus *in* album; tum immundum pronunciabit eum sacerdos, plaga lepræ est, ulcere effloruit.

21. Quòd si quum inspiciet eam sacerdos, ecce non *est* in ea pilus albus, neque depressior est ipsâ cute, sed est contracta; tunc recludet eum sacerdos septem diebus.

22. Postea si omnino diffuderit se per ipsam cutem; tum sacerdos pronunciabit eum immundum, plaga est.

23. Sin autem in loco suo constiterit papula illa, nec se diffuderit, cicatrix illius ulceris est, ideo mundum pronunciabit eum sacerdos.

24. Item caro, quum fuerit in cute ejus adustio ignis; si erit pars sanata ab illa adustione, papula alba, subrubida, aut alba *tantùm:*

25. Quum inspiciet eam sacerdos, si ecce mutatus est pilus *in* album, in ipsa papula, & species ejus est profundior ipsâ cute, lepra est, in adustione effloruit: quapropter immundum pronunciabit eum sacerdos, plaga lepræ est.

26. Quòd si, quum aspiciet eam sacerdos, ecce

ecce non erit in papula pilus albus, neque depressior erit ipsâ cute: sed ipsa contracta *erit*; tunc recludet eum sacerdos septem diebus.

27. Deinde aspiciet eam sacerdos die septimo: si omnino se diffuderit per cutem, tum sacerdos pronunciabit eum immundum, plaga lepræ est.

28. Sin autem in loco suo constiterit papula illa, nec diffuderit se per cutem, sed contracta fuerit; tumor illius adustionis est: quapropter mundum pronunciabit eum sacerdos, nam cicatrix illius adustionis est.

29. Item quum in viro, aut muliere erit plaga; in capite, vel in barba;

30. Inspiciente sacerdote plagam illam, si ecce species ejus profundior *est* ipsâ cute, & in ea *est* pilus fulvus tenuis: tum immundum pronunciabit eum sacerdos, porrigo est, lepra capitis aut barbæ est.

31. Inspiciente verò sacerdote plagam illam porriginis, si ecce species ejus profundior non *erit* ipsâ cute, & pilus nigricans non *erit* in ea: tum recludet sacerdos *affectum* plagâ porriginis septem diebus:

32. Deinde inspiciet sacerdos plagam illam die septimo; si ecce non diffudit se porrigo illa, neque factus est in ea pilus fulvus, neque species ipsa porriginis profundior *est* ipsâ cute:

33. Tunc radet ille se, porriginem verò ipsam ne radito: & recludet sacerdos porrigine illâ *affectum* septem diebus secundò.

34. Inspiciente autem sacerdote porriginem illam die septimo, si ecce non diffudit se porrigo illa per cutem, & species ejus non *est* profundior ipsâ cute: tunc mundum pronunciabit eum sacerdos, & quum laverit vestimenta sua, mundus erit.

35. Sin omnino diffudit se porrigo illa per ipsam cutem, post mundationem ejus:

36. Tunc inspiciente eum sacerdote, si ecce diffudit se porrigo illa per ipsam cutem: ne inquirito sacerdos de pilo illo fulvo, immundus est;

37. Quòd si judicio ejus constitit porrigo illa, & pilus nigricans effloruit in ea, sanata est porrigo illa, mundus est: quapropter mundum pronunciabit eum sacerdos.

38. Item quum erunt in cute carnis viri aut mulieris papulæ, papulæ albæ;

39. Tunc inspiciet sacerdos, si ecce in cute carnis eorum papulæ erunt contractæ albæ; phlyzacium est, *quod* effloruit in cute, mundus est.

40. Item quum alicujus caput glabrum fiet; calvus est, mundus est.

41. Et si *tantùm* ex parte faciei ejus glabrescet caput ejus; recalvaster est, mundus est.

42. Quum autem erit in ipso loco calvo, aut in recalvo plaga alba subrubida, lepra efflorescens est in loco calvo, aut recalvo ejus.

43. Quare inspiciente eum sacerdote, si ecce tumor illius plagæ albus subrubidus *erit* in loco calvo aut recalvo ejus, secundùm speciem lepræ in cute carnis:

44. Homo leprosus est, immundus est: omnino immundum pronunciabit eum sacerdos, in capite ejus *est* lepra ejus.

45. Leprosi autem, in quo plaga ista est, vestimenta sunto scissa, & caput ejus esto retectum, & mystacem obvelato; & immundus, immundus, clamato.

46. Omnibus diebus, quibus ea plaga in ipso fuerit, immundus habetor, immundus est; solus habitato, extra castra habitatio ejus *esto*.

47. Item quum erit in aliqua veste plaga lepræ, in veste lanea, aut in veste linea:

48. Aut in trama, aut in licio, lineis laneísve; aut in pelle, aut in quovis opere pelliceo;

49. Eritque plaga illa subviridis, aut subrubida in aliqua veste, aut in pelle, aut in trama, aut in licio, aut in ullo instrumento pelliceo, plaga lepræ est: ostendetur itaque sacerdoti.

50. Quùmque inspexerit sacerdos plagam illam; recludet illud *affectum* plagâ septem diebus.

51. Deinde inspiciente eo plagam illam die septimo, quum diffuderit se plaga illa in ea veste, aut in trama, aut in licio, aut in pelle, ad quodcunque opus aptata sit pellis illa; lepra dolorifica *est* plaga illa, res immunda est.

52. Quamobrem comburet vestem illam, aut tramam, aut licium è lana, sive è lino, aut omne illud instrumentum pelliceum, in quo erit plaga ista: nam lepra dolorifica est, igne comburitor.

53. Quòd si, inspiciente sacerdote, ecce non diffudit se plaga illa in ea veste, aut in trama, aut in licio, aut in ullo instrumento pelliceo:

54. Tunc præcipiet sacerdos, ut lavent id; in quo *est* plaga illa; deinde recludet id septem diebus secundò.

55. Inspiciente autem sacerdote, ubi ablutum fuerit illud plaga *affectum*, si ecce non mutaverit plaga illa colorem suum, etiamsi plaga illa non diffudit se, res immunda est, igne comburito eam: res est diminuens, exteriore aut interiore parte ejus.

56. Quòd si, inspiciente sacerdote, ecce contracta est plaga illa, postquam id lotum est: tum rumpet illud ab ea veste, aut ab ea pelle, aut à trama, aut à licio.

57. Sin apparebit adhuc in ea veste, aut in trama, aut in licio, aut in quocunque instrumento pelliceo, reflorescens est *lepra*, igne comburito illud, in quocunque *est* plaga ista.

58. Illa autem vestis, aut trama, aut licium, aut quodcunque instrumentum pelliceum, quum laveris, si recesserit ab eis plaga ista, tunc lavabitur secundò, & mundum erit.

59. Hæc *esto* lex plagæ lepræ, vestis laneæ, aut lineæ, aut tramæ, aut licii, aut cujuscunque instrumenti pellicei, ad pronunciandum illud mundum, aut immundum.

CAPUT XIV.

Expiatio lepræ.

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2. Hæc esto lex leprosi, die purgationis ejus: ut adducatur sacerdotem versùs.

3. Exibit autem sacerdos ipse extra castra: inspiciétque sacerdos, si ecce sanata est plaga illa lepræ à leproso:

4. Tunc præcipiet sacerdos, ut accipiat *quispiam* pro eo, qui purgandus erit, duas

 avicu-

aviculas vivas mundas, & lignum cedrinum, & dibaphum coccineum, & hyssopum.

5. Deinde præcipiet sacerdos, ut juguler aviculam unam; *sanguinem fundens* in vas testaceum super aquam vivam.

6. Aviculam *vero* vivam accipiet, lignúmque cedrinum, & dibaphum coccineum, & hyssopum: & intinget illa simul cum avicula viva in aviculæ sanguinem jugulatæ super aquam vivam.

7. Ita asperget eum, qui purgandus erit à lepra septem vicibus: & pronuncians eum mundum, dimittet aviculam vivam in superficiem agri.

8. Tum qui purgandus est, abluens vestimenta sua, & radens totum pilum suum, lavabitur aquâ, ut mundus sit, & postea veniet in castra: sed emanebit extra tentorium suum septem dies.

9. Eritque die septimo, *ut* radat totum pilum suum, caput suum, & barbam suam, superciliáque oculorum suorum, denique totum pilum suum abradat: & ablutis vestimentis suis lavabit carnem suam aquâ, ut sit mundus.

10. Die autem octavo accipito duos agnos integros, & agnam unam anniculam integram: & tres decimas *Ephæ* similæ *in* munus mistæ oleo, & sextarium unum olei.

11. Sacerdos autem ille, qui purgat, statuet virum istum, qui purgatur, unà cum istis, coram Jehova; *ad* ostium tentorii conventûs.

12. Et acceptum sacerdos ille agnum unum offeret in reatum simul cum illo sextario olei, & agitabit illa agitatione coram Jehova.

13. Deinde jugulabit agnum illum in loco ubi jugulare solet peccatum & holocaustum, in loco sancto; nam sicut peccatum, *sic* reatus ipse *est* sacerdotis, res sancta sanctarum est.

14. Tum accipiens sacerdos de illo sanguine reatûs, imponet sacerdos infimæ auriculæ dexteræ ejus, qui purgatur; & pollici manûs ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri.

15. Similiter accipiens sacerdos de sextario illo olei; infundet *unus* sacerdos manui sinistræ alterius:

16. Et intincto sacerdos digito suo dextero, *accipiens* de oleo illo, quod *erit* in manu sua sinistra; asperget de illo oleo digito suo septem vicibus coram Jehova;

17. De residuo autem illius olei, quod *erit* in manu sua, imponet sacerdos infimæ auriculæ dexteræ ejus, qui purgatur, & pollici manûs ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri, super ipsum sanguinem reatûs:

18. Quod autem remanserit de illo oleo, quod *erit* super manum sacerdotis, imponet capiti ejus, qui purgatur: sic expiationem faciet pro eo sacerdos coram Jehova.

19. Tum parans sacerdos peccatum, expiationem faciet pro eo, qui purgatur ab immunditia sua; postremò autem jugulabit holocaustum:

20. Et offeret sacerdos holocaustum illud, & munus ejus in altari: sic quum expiationem fecerit pro eo sacerdos, mundus erit.

21. Quòd si tenuis sit, neque assequatur *ista* manus ejus, tum accipiet agnum unum, *in* reatum ad agitationem, quo expiationem faciat *sacerdos* pro eo: & decimam *Ephæ* unam similæ mistæ oleo in munus, atque sextarium olei:

22. Et duos turtures, aut duos pullos columbæ, quæ assequi poterit manus ejus, ut sit unum *in* peccatum, & alterum *in* holocaustum.

23. Quæ afferet die octavo purgationis suæ sacerdoti, ad portam tentorii conventûs, coram Jehova.

24. Tunc accipiet sacerdos agnum reatûs, & sextarium olei, agitabítque illa sacerdos agitatione coram Jehova.

25. Deinde jugulabit agnum reatûs, & accipiens sacerdos de sanguine illius reatûs, imponet infimæ auriculæ dexteræ ejus, qui purgatur: & pollici manus ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri.

26. De oleo quoque effundet sacerdos, super manum suam sinistram:

27. Et asperget sacerdos digito suo dextero de illo oleo, quod *erit* in manu sua sinistra, septem vicibus coram Jehova.

28. Postea imponet sacerdos de illo oleo, quod *erit* in manu sua, infimæ auriculæ ejus, qui purgatur, dexteræ, & pollici manûs ejus dexteræ, ac pollici pedis ejus dexteri; in loco sanguinis reatûs ipsius.

29. Quod autem remanserit ex illo, quod *erit* in manu sacerdotis, imponet capiti ejus, qui purgatur; ad expiationem faciendam pro eo coram Jehova.

30. Deinde parabit unum ex turturibus illis, aut è pullis columbæ, ex *eis*, quæ assequi potuerit manus ejus;

31. Prout assequuta fuerit manus ejus, unum *in* peccatum, & alterum *in* holocaustum, cum suo munere: sic expiationem faciet sacerdos pro eo, qui purgatur coram Jehova.

32. Ista *esto* lex *ejus*, in quo *erit* plaga lepræ; cujus manus assequi *illa* non potuerit in purgatione sui.

33. Alloquutus quoque est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo:

34. Quum perveneritis in terram Cenahanis, quam ego daturus sum vobis in possessionem; si indidero plagam lepræ *alicui* domui regionis, quam possidebitis:

35. Tunc veniens is, cujus *est* domus illa, indicabit sacerdoti, dicendo; velut plaga *esse* mihi videtur domi.

36. Et præcipiet sacerdos, ut expediant domum illam, antequam veniat sacerdos ad aspiciendum plagam illam, ut non polluatur quicquid *est* in ea domo: postmodum verò adveniet sacerdos ad aspiciendum domum illam.

37. Inspiciens autem plagam illam, si ecce plaga illa in parietibus illius domûs *constat* fossulis subviridibus aut subrubidis; quarum species *sit* depressior ipso pariete:

38. Egredietur sacerdos illa domo ad januam ipsius domûs, & recludet eam septem diebus.

39. Postea redibit sacerdos die septimo: si autem viderit, quòd ecce diffudit se plaga illa per parietes illius domûs.

40. Tunc præcipiet sacerdos, ut eruant lapides illos, in quibus *est* plaga ista: & pre-

projiciant eos extra civitatem in locum immundum.

41. Domum autem nudabit tectorio intrinſecus circumquaque: & effundet pulverem illum, quem detraxerint, extra civitatem in locum immundum:

42. Deinde acceptos lapides alios inducet in locum illorum lapidum; ſimiliter pulvere alio accepto ipſam domum inducturus eſt.

43. Quod ſi rediens eadem plaga effloreſcet in iſta domo, poſtquam eruit lapides illius, & poſtquam detraxit *pulverem* ex ea domo, & poſtquam induxit:

44. Tunc adveniens ſacerdos, ſi videat, quòd ecce diffuderit ſe plaga hæc per domum illam; lepra dolorifica eſt in ea domo, immunda eſt.

45. Quapropter deſtruet domum illam, lapides ejus, & ligna ejus, omnémque pulverem illius domûs, & educet extra ipſam civitatem in locum immundum.

46. Qui autem ingreſſus fuerit domum illam ullo dierum, *quibus* recluſit eam, immundus erit uſque ad veſperam:

47. Et qui cubuerit in ea domo, lavato veſtimenta ſua: ſimiliter, qui comederit in ea domo, lavato veſtimenta ſua.

48. Sin autem omnino ingreſſus ſacerdos viderit, quòd ecce non diffudit ſe plaga illa per domum, poſtquàm inducta eſt domus illa; tunc mundam pronunciabit ſacerdos domum illam, quia ſanata eſt plaga.

49. Itaque accipiet ad expurgandum domum illam, duas aviculas, item lignum cedrinum, & dibaphum coccineum, & hyſſopum:

50. Et jugulans aviculam unam, *ſanguinémque* infundens vaſi fictili ſuper aquam vivam.

51. Accipiet lignum illud cedrinum, & hyſſopum, & dibaphum coccineum, aviculamque alteram vivam; & intinget in ſanguine aviculæ jugulatæ, & in aqua viva, aſpergétque domum illam ſeptem vicibus:

52. Sic quum mundaverit domum illam ſanguine illius aviculæ, & aquâ vivâ, avicula quoque alterâ vivâ, lignóque cedrino, & hyſſopo, & dibapho coccineo:

53. Dimittet alteram aviculam vivam extra civitatem in ſuperficiem agri: ſic expiationem fecerit pro domo illa, & erit munda.

54. Iſta *eſt* lex: de omni plaga lepræ, & de porrigine.

55. De lepra quoque veſtimenti, & de *lepra* domûs.

56. Item de tumore, & de abſceſſu, & de papula:

57. Ad docendum, quâ die quis immundus ſit, & quâ die quis ſit mundus: iſta *eſt* lex lepræ.

CAPUT XV.

Immundities ſeminis & ſanguinis menſtrui.

Item alloquutus eſt Jehova Moſchen & Aharonem, dicendo:

2. Alloquimini filios Jiſraëlis, dicentes eis, unuſquiſque quum eſt gonorrhœâ affectus à carne ſua, profluvio ſuo immundus eſt.

3. Hæc autem eſto immunditia ejus in profluvio ejus: *ſi* ſalivaverit caro ejus profluvium ejus, aut obſtruxerit ſe caro ejus à profluvio ejus, immunditia ejus eſt.

4. Omne cubile, cui incubuerit gonorrhœâ affectus, immundum eſto: & omne inſtrumentum cui inſederit, immundum eſto.

5. Et quiſquis tetigerit cubile ejus, ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aquâ, & immundus *erit* uſque ad veſperam.

6. Item, qui inſederit inſtrumento ulli, cui inſedit gonorrhœâ affectus: ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aquâ, & immundus *erit* uſque ad veſperam.

7. Item qui tetigerit carnem gonorrhœâ affecti, ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aquâ, & immundus *erit* uſque ad veſperam.

8. Item, quum deſpuerit gonorrhœâ affectus in *aliquem* mundum, is ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aquâ, & immundus *erit* uſque ad veſperam.

9. Item omne ſedile, cui inſidens vehitur gonorrhœâ affectus, immundum eſto.

10. Item quiſquis tetigerit rem ullam, quæ ſubſtrata fuerit ei, immundus eſto uſque ad veſperam: qui itaque portaverit illa, ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aquâ, & immundus *erit* uſque ad veſperam.

11. Item quemcunque tetigerit gonorrhœa affectus manibus ſuis non immerſis in aquam; is ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aquâ, & immundus *erit* uſque ad veſperam.

12. Item vas teſtaceum, quod tetigerit affectus gonorrhœâ, frangitor: omne verò vas ligneum immergitor in aquam.

13. Quum autem mundabitur affectus gonorrhœa à profluvio ſuo, primum numerabit ſibi ſeptem dies ad purgationem ſui, & abluet veſtimenta ſua: deinde lavabit carnem ſuam aquâ vivâ, ut ſit mundus:

14. Denique die octavo accipiet ſibi duos turtures, aut duos pullos columbæ: veniénſque coram Jehova ad portam tentorii conventûs, dabit illos ſacerdoti.

15. Quorum parabit ſacerdos unum *in* peccatum, & alterum *in* holocauſtum: ſic expiationem faciet pro eo ſacerdos coram Jehova à profluvio ejus.

16. Item quiſque, quum exibit ex eo concubitûs ſemen, is lavabit aquâ totam carnem ſuam, & immundus *erit* uſque ad veſperam:

17. Et ſuper quocunque panno, aut quacunque pelle fuerit concubitûs ſemen; id abluetur aquâ, & immundum *erit* uſque ad veſperam:

18. Mulier etiam, quum vir concubuerit cum ea concubitûs ſemine, *ambo* lavabuntur aquâ, & immundi erunt uſque ad veſperam.

19. Mulier autem, quum erit affecta profluvio, *quum* profluvium ſanguinis ejus erit in carne ejus; ſeptem dies eſto in ſeparatione ſua, & quiſquis tetigerit eam, immundus eſto uſque ad veſperam.

20. Et ſuper quodcunque cubuerit tempore ſeparationis ſuæ, immundum eſto: ſimiliter cuicunque inſederit, immundum eſto.

21. Et quiſquis tetigerit cubile ejus, ablutis veſtimentis ſuis lavabitur aquâ, ac immundus erit uſque ad veſperam.

22. Quiſquis etiam tanget ullum inſtrumen-

mentum, cui illa insederit; ablutis vestimentis suis lavabitur aquâ, & immundus erit usque ad vesperam.

23. Etiam si illud, *quod quis tanget*, erit super cubile, aut super instrumentum illud, cui illa insidebat, quum is tangeret illud; immundus esto usque ad vesperam.

24. Quòd si omnino concubuerit quis cum ea, ita ut id, cujus causâ separatur ea, sit super ipsum, is immundus erit, septem diebus: similiter omne cubile, in quo cubuerit, immundum esto.

25. Item mulier quum profluet profluvio sanguinis diebus multis præter tempus separationis suæ: aut quum profluet ultra separationem suam, omnibus diebus profluvii immunditiæ suæ, sicut diebus separationis suæ, immunda ipsa futura est.

26. Omne cubile, in quo cubuerit omnibus diebus profluvii sui, ut cubile separationis suæ esto ei: & omne instrumentum, cui insederit, immundum esto, secundùm immunditiam separationis ejus.

27. Et quisquis tetigerit illa, immundus est: quapropter ablutis vestimentis suis lavabitur aquâ, & immundus erit usque ad vesperam.

28. Quum autem mundabitur à profluvio suo: numeratis sibi septem diebus postea mundabitur.

29. Itaque die octavo accipito sibi duos turtures, aut duos pullos columbæ; quos afferat sacerdoti ad portam tentorii conventûs:

30. Et parabit sacerdos unum *in* peccatum, & alterum *in* holocaustum, & expiationem faciet pro ea sacerdos coram Jehova à profluvio immunditiæ ejus.

31. Sic curabitis, ut se separent filii Jisraëlis ab immunditia sua; ut non moriantur in immunditia sua, quum impuraverint tabernaculum meum, quod *est* inter ipsos.

32. Ista *est* lex affecti gonorrhœâ, ejúsque ex quo exit concubitûs semen, quo fit immundus.

33. Item languentis *mulieris* in separatione sua, & *cujusque* profluentis profluvio suo tam maris, quàm fœminæ: de viro quoque, qui concubuerit cum immunda.

CAPUT XVI.

Anniversaria expiatio.

QUamobrem alloquutus est Jehova Moschen, postquam mortui sunt duo filii Aharonis: (mortui autem sunt, quum appropinquâssent ante conspectum Jehovæ:)

2. Edixitque Jehova Moschi: alloquere Aharonem fratrem tuum, ut ne ingrediatur quovis tempore in *locum* sanctum intra velum: ante illud operculum propitiatorium, quod *est* super arcam, *consistat*, ut non moriatur; quia in nube appareo super operculum illud propitiatorium.

3. Cum hoc ingreditor Aharon locum hunc sanctum; cum juvenco subrumo in peccatum, & ariete in holocaustum:

4. Tunicam lineam sanctam induito, & femoralia linea sunto super carnem ejus: baltheóque lineo accingitor, & cidari lineâ tegitor: vestes sacræ sunt, ideo lavabit aquâ carnem suam, quum induet eas.

5. A coetu verò filiorum Jisraëlis, accipiet duos hircos è capris in peccatum; & arietem unum in holocaustum.

6. Et offeret Aharon juvencum illum peccati, qui *fuerit* pro se; & expiationem faciet pro se, & pro familia sua:

7. Deinde accipiens duos illos hircos, sistet illos coram Jehova *ad* portam tentorii conventûs.

8. Et imponet Aharon his duobus hircis sortes; sortem unam Jehovæ, sortem verò alteram Hazazelis.

9. Tunc offerens Aharon hircum, cui obvenerit sors pro Jehova, parabit illum in peccatum:

10. Hircus verò ille, cui obvenerit sors Hazazelis, sistitor vivus coram Jehova ad faciendum expiationem super eum; ut dimittant eum, *qui* Hazazelis *est* in desertum.

11. Quum autem offerens Aharon juvencum illum peccati, qui *erit* pro se, expiationem faciet pro se & familia sua: jugulabit juvencum illum peccati, qui *erit* pro se.

12. Et accipiens plenum thuribulum prunis ardentibus ex ipso altari à conspectu Jehovæ, plenósque pugillos suos suffitu aromatum comminuto, inferet *ea* intra velum ipsum:

13. Et imponet suffitum illum igni coram Jehova; ut tegat nubes illa suffitûs ipsum operculum propitiatorium, quod *est* super testimonium, & non moriatur.

14. Postea accipiens de sanguine illius juvenci, insperget digito suo superficiem ipsius operculi propitiatorii orientem versùs: ante illud autem operculum propitiatorium inspergito septem vicibus de illo sanguine digito suo.

15. Jugulato verò hirco illo peccati, qui *erit* pro populo, inferet sanguinem ejus intra ipsum velum; & faciet sanguine ejus sicut fecit sanguine illius juvenci, inspergens eo ipsum operculum propitiatorium, & ante operculum propitiatorium.

16. Sic expiationem faciet pro loco sancto ab immunditiis filiorum Jisraëlis, & à defectionibus eorum, ex quibusvis peccatis eorum, similitérque faciet tentorio conventûs, manente apud eos inter immunditias eorum.

17. (Nullus autem homo esto in tentorio conventûs, quum ille ingredietur ad expiationem faciendam in loco sancto, usque dum egrediatur: quum expiationem faciet pro se & pro familia sua, & pro tota congregatione Jisraëlis.)

18. Postea exibit ad ipsum altare, quod *est* coram Jehova, ut expiationem faciat pro eo, accipiénsque de sanguine illius juvenci, & de sanguine illius hirci, imponet cornibus ipsis altaris circumquaque:

19. Et insperget ipsum ex illo sanguine digito suo septem vicibus: sic mundabit ipsum, & sanctificabit ipsum ab immunditiis filiorum Jisraëlis.

20. Quúmque finem fecerit expiandi *locum* sanctum, & tentorium conventûs, atque altare ipsum; admovebit hircum illum, qui vivus erit:

21. Niténsque Aharon ambabus manibus suis super caput illius hirci, qui vivus *erit*, confitebitur super ipsum omneis iniquitates filiorum Jisraëlis, & omnes defectiones eorum ex quibusque peccatis eorum, & postquam

quam imposuerit illa capiti istius hirci, emittet *eum* per hominem commodum in desertum.

22. Nam portabit hircus ille super se omnes iniquitates eorum in regionem inhabitabilem: quamobrem dimissurus est hircum illum in desertum.

23. Postea veniens Aharon in tentorium conventûs, exuet vestes lineas, quas induerat, quum venturus esset in *locum* sanctum: & relinquet eas ibi.

24. Deinde ubi laverit carnem suam aquâ in *loco* sancto, & induerit vestimenta sua; exiens parabit holocaustum suum, & holocaustum populi, & expiationem faciet pro se & pro populo.

25. Adipem verò cujusque peccati adoleto in ipso altari.

26. Qui autem dimiserit hircum illum Hazazelis, ablutis vestimentis suis lavabit carnem suam aquâ, & postea ingredi poterit in castra.

27. Juvencum verò illum peccati & hircum peccati, quorum sanguis illatus fuit ad expiationem faciendam in sancto, efferto extra castra: & comburent igne pelles eorum, & carnem eorum, fimúmque eorum.

28. Qui autem combusserit ista, ablutis vestimentis suis, lavabit carnem suam aquâ, postea demum ingredi poterit in castra.

29. Atque *hoc* erit vobis in statutum perpetuum, mense septimo, *die* decimo illius mensis affligitote animas vestras, & nullum opus facitote, indigena, aut peregrinus, qui peregrinatur inter vos:

30. Quia isto die expiationem faciet pro vobis, ad mundandum vos: ab omnibus peccatis vestris coram Jehova mundabimini.

31. Cessatio, requies esto vobis, quâ affligatis animas vestras, statuto perpetuo.

32. Expiabit autem sacerdos ille, quem *Deus* unxerit, & cujus consecraverit ministerium ad fungendum sacerdotio loco patris sui, quum induerit vestimenta linea, vestimenta sacra:

33. Expiabit *inquam* sanctuarium sacrum, tentorium quoque conventûs, & altare expiabit: etiam Sacerdotes ipsos, & totum populum hujus congregationis expiabit.

34. Est itaque futurum hoc vobis in statutum perpetuum, ad expiationem faciendam pro filiis Jisraëlis ab omnibus peccatis eorum, semel quolibet anno: quod fecit *Aharon*, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

CAPUT XVII.

Sanguis non comedendus.

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2. Alloquere Aharonem & filios ejus omnésque filios Jisraëlis, edicens eis, hoc illud *est* verbum, quod præcepit Jehova, dicendo:

3. Quicunque è familia Jisraëlis jugulaverit bovem, aut agnum, aut capram in castris; aut quisquis jugulaverit extra castra;

4. Si ad portam tentorii conventûs non adduxerit illam, oblaturus oblationem Jehovæ ante tabernaculum Jehovæ; sanguis imputator viro illi, sanguinem effudit, quapropter exscindetur vir ille è medio populi sui.

5. Ut, quum adducent filii Jisraëlis sacrificia sua, quæ sacrificant in superficie cujusvis agri; adducant illa Jehovæ versùs portam tentorii conventûs ad sacerdotem; & sacrificent sacrificia ipsa eucharistica Jehovæ.

6. Et asperget sacerdos ipse sanguinem illorum super altare Jehovæ *ad* portam tentorii conventûs, adolebítque illorum adipem in odorem gratum Jehovæ.

7. Neque sacrificanto deinceps sacrificia sua dæmonibus, quos sectantur isti scortando: statutum perpetuum hoc esto eis per generationes eorum.

8. Quapropter eis edicito, quicunque è familia Jisraëlis, aut è peregrina *gente*, qui peregrinatur inter eos; offeret holocaustum, aut *aliud* sacrificium;

9. Ac ad portam tentorii conventûs non adducet illud, ut paret illud Jehovæ: omnino exscindetur vir ille è populis suis:

10. Et quicunque è familia Jisraëlis, aut è peregrina *gente*, qui habitat inter eos vescetur ullo sanguine, utique illi ipsi opponam iratam faciem meam, qui comederit ullum sanguinem: & exscindam illum è medio populi mei.

11. Nam anima cujusque carnis in sanguine est; ego verò destinavi eum vobis in altari ad expiationem faciendam pro animabus vestris: nam sanguis is *est*, qui pro anima expiationem facit.

12. Idcirco edico filiis Jisraëlis, nulla anima ex vobis comedito sanguinem: etiam peregrinus, qui peregrinatur inter vos, ne comedito sanguinem.

13. Et quicunque è filiis Jisraëlis, aut è peregrina *gente*, qui peregrinatur inter eos, venando ceperit capturam bestiæ, aut avis quæ comeditur; primùm effundet sanguinem ejus, & teget eum pulvere.

14. *Est* enim anima cujusque carnis, sanguis ejus pro anima ejus est; ideò edico filiis Jisraëlis, sanguinem ullius carnis ne comeditote, nam cujusque carnis anima sanguis ejus est, comedentium eum quisque exscinditor.

15. Quicunque autem comederit morticinium aut discerptum, sive indigena, sive peregrinus; is ablutis vestimentis suis, lavabitur aquâ, & immundus erit usque ad vesperam, pòst mundus erit.

16. Quòd si non abluerit illa, & carnem suam non laverit; feret iniquitatem suam.

CAPUT XVIII.

Gradus conjugii prohibiti.

ITem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2. Alloquere filios Jisraëlis, edicens eis; ego *sum* Jehova Deus vester.

3. Secundùm opera terræ Ægypti, in qua habitâstis ne facitote: similiter secundùm opera terræ Cenahanæi, in quam duco vos, ne facitote, & in statutis eorum ne ambulatote.

4. *Sed* judicia mea exercetote; & statuta mea observatote ambulando in eis: ego *sum* Jehova Deus vester.

5. Si observabitis statuta mea, & judicia mea.

mea, homo, qui fecerit ea vivet in eis: ego *ſum* Jehova.

6. Nemo homo ad ullum propinquum carnis ſuæ acceditote, ad retegendum nuditatem: ego *ſum* Jehova.

7. Nuditatem patris tui, aut nuditatem matris tuæ, ne retegito: mater tua eſt, ne retegito nuditatem ejus.

8. Nuditatem novercæ tuæ, ne retegito: nuditas patris tui eſt.

9. Nuditatem ſororis tuæ, filiæ patris tui, aut filiæ matris tuæ, cognationis domeſticæ aut exteræ cognationis, harum ne retegito nuditatem.

10. Nuditatem neptis tuæ ex filio filiáve, harum ne retegito nuditatem: nam nuditas tua ſunt.

11. Nuditatem filiæ *natæ* ex noverca tua, cognata patris tui, ſoror tua eſt: hujus ne retegito nuditatem.

12. Nuditatem amitæ tuæ, ne retegito, propinqua patris tui eſt.

13. Nuditatem materteræ tuæ ne retegito, nam propinqua matris tuæ eſt.

14. Nuditatem patrui tui ne retegito: ad uxorem ejus ne appropinquato, amita tua eſt.

15. Nuditatem nurûs tuæ, ne retegito: uxor filii tui eſt, ne retegito nuditatem ejus.

16. Nuditatem fratriæ tuæ ne retegito, nuditas fratris tui eſt.

17. Nuditatem mulieris, & filiæ ejus, ne retegito, filiam filii ejus, aut filiam filiæ ejus, ne accipito ad retegendam nuditatem ejus: proximæ ejus ſunt, ſcelus eſt.

18. Item mulierem *unam* ad alteram ne aſſumito; anguſtiâ affecturus *hanc* retegendo turpitudinem illius *ductæ* ſuper hanc in vita ipſius.

19. Item ad mulierem in ſeparatione immunditiei ſuæ, ne accedito, ut retegas nuditatem ejus.

20. Item cum uxore proximi tui ne committito, ut concumbas ad ſemen, polluendo *te* cum ea:

21. Item de ſemine tuo ne permittito traducendum Molecho: neque profanato nomen Dei tui, ego *ſum* Jehova.

22. Cum mare ne concumbito concubitu muliebri: abominatio *eſt*.

23. Item cum ulla beſtia ne committito, ut concumbas, polluendo *te* cum ea: mulier quoque ne conſiſtito coram beſtia: ut incubet ſibi, confuſio eſt.

24. Ne polluitote vos ullo horum: quia omnibus his pollutæ ſunt gentes iſtæ, quas ego dimitto à facie veſtra:

25. Nam quia polluta eſt terra, in ipſius iniquitatem animadverto in ea: evomitque terra habitatores ſuos.

26. Sed vos obſervaturi eſtis ſtatuta mea, & judicia mea, neque facturi *ullam* ex omnibus iſtis abominationibus indigena aut peregrinus, qui peregrinatur inter vos.

27. (Nam omnes abominationes iſtas fecerunt homines iſtius terræ, quæ vobis expoſita eſt, unde polluta eſt ipſa terra.)

28. Ut non evomat eadem terra vos, quum pollueritis eam; quemadmodum evomuerit gentem illam, quæ vobis eſt expoſita.

29. Nam quiſquis fecerit *aliquam* ex omnibus abominationibus iſtis, utique exſcindentur animæ, quæ *illud* fecerint è medio populi ſui.

30. Obſervabitis igitur obſervationem meam, ut non faciatis ex iſtis inſtitutis abominandis, quæ facta fuerunt inter vos, neque polluatis vos illis: ego *ſum* Jehova Deus veſter.

CAPUT XIX.

Explicatio Decalogi diviniſſima.

PRæterea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2. Alloquere totum cœtum filiorum Jiſraëlis edicens eis, ſancti eſtote: quia ſanctus *ſum* ego Jehova Deus veſter.

3. Quiſque matrem ſuam & patrem ſuum timetote, & ſabbatha mea ſervatote: ego *ſum* Jehova Deus veſter.

4. Ne convertatis vos ad idola, & deos fuſiles ne facitote vobis: ego *ſum* Jehova Deus veſter.

5. Quum autem ſacrificabitis ſacrificium euchariſticum Jehovæ: pro voluntate quidem veſtra ſacrificabitis illud:

6. *Sed* quo die ſacrificabitis illud, comeditor, & poſtridie; quod autem remanſerit uſque ad diem tertium igne comburitor.

7. Quòd ſi ejus quicquam comedetur die tertio; res abominanda eſt, non erit acceptum.

8. Ideo comedentium illud *quiſque* iniquitatem ſuam ferto, quia *rem* ſanctam Jehovæ profanavit: ideo exſcindetur anima illa è populis ſuis.

9. Item quum metetis meſſem terræ veſtræ, ne prorſus demetito latus agri tui: neque ſpicilegium meſſis tuæ facito.

10. Similiter vineam tuam ne racemato, & deciduos acinos vineæ tuæ ne relegito: ipſi pauperi & peregrino relinquito iſta, ego *ſum* Jehova Deus veſter.

11. Ne furamini, & ne mentimini, neque fallacia utimini ullus in proximum ſuum.

12. Neque jurate per nomen meum ad fallaciam ullam: ſic profanaveris nomen Dei tui, ego *ſum* Jehova.

13. Ne fraudem facito proximo tuo, neque rapito: ne pernoctare ſinito mercedem mercenarii apud te ad matutinum uſque.

14. Ne maledicito ſurdo, & ante cæcum ne ponito offendiculum: ſed timebis à Deo tuo, ego *ſum* Jehova.

15. Ne exercetote perverſitatem in judicio, ne accipito perſonam tenuis, neque honorem exhibeto perſonæ magni; juſtè judicato proximum tuum.

16. Ne ambulato *cum* detractione per populares tuos, ne inſtato contra ſanguinem proximi tui: ego *ſum* Jehova.

17. Ne odio habeto fratrem tuum in corde tuo: liberè corripito proximum tuum, neque ferto in eo peccatum.

18. Ne ulciſcitor, neque *iram* aſſervato in populares tuos, ſed diliges proximum tuum ſicut te; ego *ſum* Jehova.

19. Statuta mea obſervatote; jumentorum tuorum ne ſinito coire duo genera, in agro tuo ne ſerito duo ſeminum genera, & veſtimento duorum generum variè commixto ne obtegito te.

20. Item quum quis cubuerit cum ulla ſeminis

minis concubitu, quæ sit ancilla despecta cuique, *ut* quæ omnino non redimitur, aut libertas non datur ei, flagellatio adhibetor, ne morte afficiuntor, quia non fuit libertate donata:

21. Postea afferet *vir* reatum suum Jehovæ, ad portam tentorii conventûs; arietem reatûs:

22. Et expiationem faciet pro eo sacerdos illo ariete reatûs coram Jehova, pro peccato ejus, quo peccavit, & condonabitur ei *liberando eum* à peccato ejus, quo peccavit.

23. Item quum veneritis in istam terram, & plantaveritis quamvis arborem esculenti *fructûs*, omnino putabitis præputium ejus, *præputium* fructûs ejus: tribus annis sunto *singulæ* vobis præputiatæ; nihil *earum* comeditor.

24. Anno verò quarto esto omnis fructus ejus, sancta res laudationum Jehovæ.

25. Anno demum quinto comedetis fructum ejus, & augebit vobis proventum ejus: ego *sum* Jehova Deus vester.

26. Ne comeditote *quicquam* cum sanguine; ne utimini conjectationibus, neque præstigiis.

27. Ne circumcidite *pilos ad* latus capitis vestri: neque corrumpito latus barbæ tuæ.

28. Neque cæsuram pro ullo mortuo inditote carni vestræ, & inscriptionem stigmatis ne imponitote vobis: ego *sum* Jehova.

29. Ne profanato filiam tuam prostituendo eam: ut non scortetur terra illa, & impleatur illa terra scelere.

30. Sabbatha mea observatote, & sanctuarium meum reveremini: ego *sum* Jehova.

31. Ne vos convertite ad pythones, & ariolos ne consulitote, polluendo vos eis: ego *sum* Jehova Deus vester.

32. Coram canitie assurgito, ut honorem habeas faciei senis: & timebis à Deo tuo, ego *sum* Jehova.

33. Item si peregrinatur apud te peregrinus in terra vestra, ne injuriâ afficitote illum.

34. Tanquam indigena ex vobis esto vobis peregrinus, qui peregrinatur apud vos, & diliges eum sicut te, quia peregrini fuistis in terra Ægypti: ego *sum* Jehova Deus vester.

35. Ne exercetote perversitatem in ullo munere, in dimensione, in pondere, aut in mensura.

36. Trutinæ justæ, pondera justa, Epha justum, & hin justus esto vobis: ego *sum* Jehova Deus vester, qui eduxi vos è terra Ægypti.

37. Observabitis itaque omnia statuta mea, omniáque judicia mea, facientes ea: ego *sum* Jehova.

CAPUT XX.

Sanctio decalogi per varias pœnas.

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2. Item filiis Jisraëlis edicito; quisquis è filiis Jisraëlis, aut è peregrina gente, qui peregrinatur in Jisraële, dediderit de semine suo Molecho, omnino morte afficitor: populus ipse terræ obruunto eum lapidibus:

3. Aut ego opponens iratam faciem meam viro illi, exscindam illum è medio populi sui; quia de semine suo dedit Molecho, ut pollueret sanctuarium meum, & ut profanaret nomen sanctum meum.

4. Quòd si omnino occultaverint populus illius terræ oculos suos à viro isto, quum dedit de semine suo Molecho; ut non afficerent eum morte:

5. Tunc opponam ego iratam faciem meam viro illi, & familiæ ejus; & exscindam eum, omnésque, qui scortando sectantur ipsum, ut scortentur sectantes Molechum, è medio populi sui.

6. Animam item, quæ converterit se ad Pythones & ad ariolos, ut scortando sectetur eos; utique opponens iratam faciem meam animæ illi, exscindam illam è medio populi sui.

7. Ut sanctificetis vos, & sitis sancti; quia ego Jehova *sum* Deus vester:

8. Et observetis statuta mea, & faciatis illa: ego Jehova *sum* sanctificator.

9. Nam quicunque maledixerit patri suo, aut matri suæ, omnino morte afficiendus est: patri suo, aut matri suæ maledixit, cædis suæ causa *est* in ipso.

10. Similiter vir, qui adulteravit cum uxore alicujus, qui adulteravit uxorem proximi sui, omnino morte plectitor, adulter ipse, & adultera.

11. Item is, qui cubuerit cum uxore patris sui, nuditatem patris sui retexerit, omnino morte afficiuntor ambo, cædis ipsorum causa *est* in ipsis.

12. Item is, qui cubuerit cum nuru sua, omnino morte afficiuntor ambo: confusionem fecerunt, cædis ipsorum causa *est* in ipsis.

13. Item is, qui cubuerit cum mare concubitu muliebri, rem abominandam fecerunt ambo: omnino morte afficiuntor, cædis ipsorum causa *est* in ipsis.

14. Item is, qui duxerit mulierem & matrem ejus, scelus est: igne comburunto eum & eas, ut non sit scelus in medio vestri.

15. Item is, qui sibi arrogaverit cubare cum jumento, omnino morte afficitor: jumentum quoque ipsum occiditote.

16. Item mulier, quum accesserit ad ullum jumentum, ut incubet sibi, occides mulierem & jumentum ipsum: omnino morte afficiuntor, cædis ipsorum causa *est* in ipsis.

17. Item is, qui accipiens sororem suam, filiam patris sui, aut filiam matris suæ viderit nuditatem ejus, vicissim illa viderit nuditatem ipsius, probrum est, quapropter exscindentur in oculis popularium suorum: nuditatem sororis suæ retexit, iniquitatem suam ferto.

18. Item is, qui cubuerit cum muliere languente *è fluxu*, & retegens nuditatem ejus, profluvium ejus nudaverit, ipsaque retexerit profluvium sanguinis sui: exscinduntor ambo è medio populi sui.

19. Item nuditatem materteræ tuæ, aut amitæ tuæ ne retegito: quia proximum suum nudaverit, iniquitatem suam ferunto.

20. Item quisquis cubuerit cum amita sua, nuditatem patrui sui retexit: peccatum suum ferunto, sine liberis moriuntor.

21. Item quisquis acceperit uxorem fratris sui, res exterminanda est: nuditatem fratris sui retexit, sine liberis sunto.

22. Denique observabitis omnia ſtatuta mea, & omnia judicia mea, & facietis illa; ut non evomat vos terra illa, ad quam ego deduco vos, ut habitetis in ea.

23. Neque ambuletis in ſtatutis iſtius gentis, quam ego ejecturus ſum à facie veſtra: quia omnia iſta fecerunt, ideò tæduit me eorum:

24. Et dixi vobis, vos hæreditario jure poſſidebitis terram iſtorum; & ego daturus ſum illam vobis, ut hæreditario jure poſſideatis eam, terram affluentem lacte & melle; ego *ſum* Jehova Deus veſter, qui diſcrevi vos à *reliquis* populis.

25. Vos igitur diſcernetis inter beſtiam mundam & immundam, & inter avem immundam & mundam: neque abominandas efficietis animas veſtras ullâ beſtiâ, aut ullâ ave, aut ullo, quod premit terram, quæ diſcrevi vobis, ut immunda habeatis:

26. Sed eritis mihi ſancti, quia ſanctus ego *ſum* Jehova; qui diſcrevi vos à *reliquis* populis, ut ſitis mei.

27. Viri autem, aut mulieres, ſi erit ex eis pytho, aut ariolus, omnino morte afficiuntor: lapidibus obruuntor, cædis eorum cauſa *eſt* in eis.

CAPUT XXI.

Idea boni Sacerdotis.

PRæterea edixit Jehova Moſchi, alloquere Sacerdotes filios Aharonis; edicens eis, pro mortuo ne polluito ſe *Sacerdos* in populis ſuis:

2. Niſi pro proximo ſuo propinquo ſibi; pro matre ſua, aut pro patre ſuo, aut pro filio ſuo, aut pro filia ſua, aut pro fratre ſuo.

3. Aut pro ſorore ſua, virgine propinquâ ſibi, quæ non eſt *juncta* viro; pro ea polluet ſe.

4. Ne polluito ſe maritus *pro uxore ducta* in populis ſuis; ita ut profanet ſeſe.

5. Ne capillos evellendo calvitium capiti ſuo inducunto, neque latus barbæ ſuæ raduntor: neque in carne ſua cæſuram *ullam* incidunto.

6. Sancti ſunto Deo ſuo, neque profananto nomen Dei ſui: quia igne abſumenda Jehovæ, cibum Dei ſui ipſi offerunt, ideóque ſancti futuri ſunt.

7. Mulierem meretricem, aut profanatam, ne accipiunto, & mulierem repudiatam à viro ſuo ne accipiunto: nam ſanctus eſt eorum *quiſque* Deo ſuo.

8. Itaque ſanctificabis illum, quia cibum Dei tui ipſe offert: ſanctus *eſto* tibi, quia ſanctus *eſt*, ego Jehova *ſum* ſanctificator veſter.

9. Filia autem alicujus Sacerdotis, quum profanaverit *ſe* ſcortando; patrem ſuum profanat, igne comburitor.

10. Sacerdos autem ille, qui maximus eſt fratrum ſuorum, cujus capiti infuſum eſt oleum illud unctionis, & conſecravit miniſterium ſuum, ut induat veſtes illas; caput ſuum ne retegito, & veſtimenta ſua, ne diſcinditor:

11. Neque ad ulla cadavera mortui venito; ne pro patre quidem ſuo, aut pro matre ſua ſe polluito:

12. Neque è loco ſancto exito, ut non profanet ſanctuarium Dei ſui: nam coronamentum & oleum unctionis Dei ſui ſuper ipſum *eſt*, ego *ſum* Jehova.

13. Hic autem uxorem in virginitate ejus ducito:

14. Viduam, aut repudiatam, aut profanatam meretricem iſtiusmodi ne ducito: ſed virginem è populis ſuis ducito uxorem.

15. Neque profanato ſemen ſuum in populis ſuis, quia ego Jehova *ſum* ſanctificator ejus.

16. Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

17. Alloquere Aharonem, dicendo: in quocunque è ſemine tuo per generationes eorum fuerit corporis vitium, ne accedito ad offerendum cibum Dei ſui.

18. Nam nullus vir, in quo *eſt* corporis vitium, acceſſurus eſt: vir cæcus, aut claudus, aut curtus, aut prælongus membris:

19. Aut vir, in quo eſt fractura pedis, vel fractura manûs;

20. Aut gibboſus, aut gracilis, aut in cujus oculo *eſt* ſuffuſio; aut *in quo eſt* pſora, aut ſanioſa ſcabies, aut thlibias teſte.

21. In quocunque fuerit aliquod corporis vitium è ſemine Aharonis ſacerdotis, ne appropinquato ad offerendum igne abſumenda Jehovæ: corporis vitium *eſt* in eo, cibum Dei ſui, ut offerat, ne appropinquato.

22. Cibum *quidem* Dei ſui è rebus ſanctis ſanctarum, & è rebus ſanctis comedet:

23. Veruntamen ad ipſum velum, ne venito, & ad altare ne appropinquato, quia corporis vitium *eſt* in eo: non profanabit ergo loca mea, nam ego Jehova *ſum* ſanctificator eorum.

24. Quæ retulit Moſche ad Aharonem filiósque ejus, & ad omnes filios Jiſraëlis.

CAPUT XXII.

Qualitates rerum Deo offerendarum.

ITem alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2. Alloquere Aharonem & filios ejus, ut ſeparent ſe *inepti* à rebus ſanctis filiorum Jiſraëlis, ut non profanent nomen ſanctum meum *rebus*, quas illi ſanctificant mihi, ego *ſum* Jehova.

3. Edic eis, quicunque è toto ſemine veſtro per generationes veſtras acceſſerit ad res illas ſacras, quas ſanctificaverint filii Jiſraëlis Jehovæ, dum immunditia ejus in ipſo eſt; utique exſcindetur ille ipſe à facie mea, ego *ſum* Jehova.

4. Quiſquis è ſemine Aharonis eſt leproſus, aut gonorrhϾ laborans, de rebus ſacris ne comedito uſque dum mundus fuerit: ſimiliter, qui tangit ullum immundum à mortuo, aut eum, ex quo exiit concubitûs ſemen:

5. Aut quicunque tetigerit ullum reptile, quo quis impuratur; aut hominem, quo quis impuratur, ſecundùm omnem immunditiam ejus.

6. Anima, quæ tetigerit illud, immunda quoque erit uſque ad veſperam: ne itaque comedito de illis rebus ſacris, niſi laverit carnem ſuam aquâ:

7. Poſtquam autem occubuerit Sol, mundus erit: & poſtea comedere poterit de rebus illis ſanctis, quia cibus ejus eſt.

8. Morticinum, aut diſcerptum ne comedito,

edito, ut impuretur eo: ego *sum* Jehova.
9. Sic observabunt observationem meam, ut non importent in illam *rem sanctam* peccatum; ac moriantur in eo, quia profanaverint illam, ego Jehova *sum* sanctificator earum.
10. Nullus quoque alienus comedito rem sanctam: inquilinus sacerdotis, & mercenarius ne comedito rem sanctam.
11. Quum autem sacerdos emerit quempiam emtione pecuniæ suæ, is comedet eam: similiter verna ejus, isti comedent de cibo ejus.
12. Sed filia sacerdotis, quum fuerit *nupta* viro alieno; ipsa de oblatione illarum rerum sanctarum ne comedito:
13. Filia verò sacerdotis, quum erit vidua aut repudiata, si semen non sit ei; revertatúrque ad domum patris sui, sicuti *erat* in adolescentia sua, de cibo patris sui comedet: at nullus alienus comedito de illo.
14. Quòd si quis comederit rem sanctam per errorem; is addet ei quintam ejus, reddétque sacerdoti rem sanctam:
15. Ut non profanent res sanctas filiorum Jisraëlis, quas obtulerunt Jehovæ:
16. Neque sinant eos ferre pœnam reatûs, comedendo res sanctas ipsorum: quia ego Jehova *sum* sanctificator illarum.
17. Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:
18. Alloquere Aharonem filiósque ejus & omnes filios Jisraëlis, edicens eis: quicunque è domo Jisraëlis, aut ex peregrino, *qui erit* in Jisraële, oblaturus erit oblationem suam, secundùm omnia vota sua, & secundùm omnia voluntaria munera sua, quæ offerunt Jehovæ in holocaustum:
19. Pro voluntate vestra integrum marem ex bobus, ex agnis, aut ex capris.
20. Nullum in quo *sit* corporis vitium offertote: non enim acceptum esset pro vobis.
21. Etiam quum quis oblaturus erit sacrificium eucharisticum Jehovæ, segregando votivum, aut voluntarium munus ex bubili, aut ex grege; integrum esto,ut sit acceptum, nullum corporis vitium esto in eo.
22. Cæcum, aut fractum,aut mutilum;aut fluxu, aut psorâ, aut saniosâ scabie *affectum*, ne offerte hujusmodi Jehovæ: & igne absumendum, ne imponite ex istis altari Jehovæ.
23. Sed bovem, aut pecudem prælongam curtámve membris, in voluntarium *quidem* munus parabis eam, pro voto autem non erit accepta.
24. Compressum verò, aut contusum, aut avulsum, aut excisum ne offertote Jehovæ, & in regione vestra ne fieri sinatis istud:
25. Ne quidem è manu alienigenæ offertote cibum Dei vestri ex ullis hujusmodi; quia corruptio eorum in eis, in his corporis vitium *est*, non erunt accepta vobis.
26. Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:
27. Bos, aut agnus, aut capra, quum nata fuerit, fueritque septem dies sub matre sua: postmodum à die octavo & deinceps accepta erit in oblationem igne absumendam Jehovæ.
28. Bovem verò, aut pecudem ipsam cum fœtu suo ne jugulate eodem die.
29. Quúmque sacrificabitis sacrificium laudis Jehovæ, pro voluntate vestra sacrificate.
30. Die eodem comeditor,ne reliquum facite ex eo *quicquam* usque manè: ego *sum* Jehova.
31. Observabitis itaque mandata mea & facietis illa: ego *sum* Jehova:
32. Neque profanabitis nomen sanctum meum,ut sanctificem me inter filios Jisraëlis: ego Jehova *sum* sanctificator vester:
33. Qui deduco vos è terra Ægypti:ut sim vobis Deus: ego *sum* Jehova.

CAPUT XXIII.

Leges festales.

Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:
2. Alloquere filios Jisraëlis, ut indicas eis solennitates Jehovæ, quibus estis convocaturi eos, convocationes sanctas: hæ sunto solennitates meæ.
3. Sex diebus fiet opus: die verò septimo sabbathum cessationis convocatio sancta *est*, nullum opus facite: sabbathum est Jehovæ in omnibus habitationibus vestris.
4. Hæ *sunt* solennitates Jehovæ, convocationes sanctæ; quibus convocabitis eos statuto tempore suo.
5. Primo mense, *die* quartodecimo illius mensis, inter duas vesperas, Pascha *est* Jehovæ.
6. Quintodecimo autem die ejusdem mensis, festum azymorum *est* Jehovæ: septem diebus panes azymos comeditote.
7. Die horum primo convocatio sancta esto vobis: nullum opus servile facitote.
8. Offeretis autem igne absumenda Jehovæ septem diebus: die illorum septimo convocatio sancta *esto*, nullum opus servile facitote.
9. Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:
10. Alloquere filios Jisraëlis, edicens eis. quum ingressi in terram illam, quam ego daturus sum vobis, messuri eritis messem ejus; tunc afferetis manipulum frugum; primitias messis vestræ ad sacerdotem:
11. Qui agitabit manipulum istum frugum coram Jehova ad acceptionem vestri: postridie illius cessationis agitabit eum sacerdos.
12. Parabitis autem, quo die agitabitis manipulum illum *frugum*; agnum anniculum integrum in holocaustum Jehovæ;
13. Et munus ejus, duas decimas *Ephæ* similam mistam oleo, igne absumenda Jehovæ *in* odorem gratum: libaménque ejus vinum, quartam hinis.
14. Panem autem tostásve aristas, aut spicas virentes ne comeditote usque ad illum ipsum diem, usque dum attuleritis oblationem Dei vestri: statuto perpetuo per generationes vestras, in omnibus habitationibus vestris.
15. Deinde numerabitis vobis à postero die istius cessationis, ex quo attuleritis manipulum istum *frugum* agitationis: septem septimanæ integræ sunto:
16. Usque ad posterum diem septimanæ septimæ numeratote quinquaginta dies; tunc offeretis munus novum Jehovæ.

17. Ex habitationibus veſtris affertote panes agitationis duos, duarum decimarum *Ephæ* è ſimila ſunto, fermentati coquuntor: primitiæ *ſunt* Jehovæ.

18. Offeretis autem cum illo pane ſeptem agnos anniculos integros,& juvencum unum ſubrumum, atque arietes duos: ſunto holocauſtum pro Jehova cum munere ſuo,& libaminibus ſuis igne abſumenda odoris grati Jehovæ.

19. Parabitis quoque hircum caprarum unum in peccatum, & duos agnos anniculos in ſacrificium euchariſticum.

20. Quæ agitabit ſacerdos cum pane primitiarum agitatione coram Jehova cum duobus agnis: res ſancta ſunto Jehovæ pro ſacerdote.

21. Et convocabitis *omnes* eo ipſo die, convocatio ſancta eſto vobis, nullum opus ſervile facitote: ſtatuto perpetuo in omnibus habitationibus veſtris per generationes veſtras.

22. Quum autem metetis meſſem terræ veſtræ, ne prorſus demetito latus agri tui,& ſpicilegium meſſis tuæ ne facito: ipſi pauperi & peregrino relinquito iſta,ego *ſum* Jehova Deus veſter.

23. Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

24. Alloquere filios Jiſraëlis dicendo,Menſe quoque ſeptimo, primo *die* ejus menſis eſto vobis ceſſatio, monimentum clangoris, convocatio ſancta.

25. Nullum opus ſervile facitote; ſed offeretis igne abſumenda Jehovæ.

26. Præterea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

27. Sed *die* decimo menſis hujus ſeptimi dies expiationum eſt, convocatio ſancta eſto vobis, ut affligatis animas veſtras: tum offeretis igne abſumenda Jehovæ.

28. Quare nullum opus ſervile facitote illo ipſo die: quia dies expiationum eſt, ad expiationem faciendam pro vobis coram Jehova Deo veſtro.

29. Omnis enim anima, quæ non fuerit afflicta eo ipſo die, omnino exſcindetur è populis ſuis:

30. Et omnem animam, quæ fecerit ullum opus eo ipſo die; omnino perdam animam iſtam è medio populi ſui.

31. Nullum opus facitote, ſtatuto perpetuo per generationes veſtras in omnibus habitationibus veſtris.

32. Sabbathum ceſſationis eſto vobis, quo affligatis animas veſtras: quum nonus dies ejus menſis fuerit veſpere, à veſpera uſque ad veſperam celebratote ceſſationem veſtram.

33. Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

34. Alloquere filios Jiſraëlis dicendo: decimoquinto die menſis, hujus ſeptimi feſtum tabernaculorum ſeptem diebus *eſt* Jehovæ.

35. Die primo convocatio ſancta *eſto*, nullum opus ſervile facitote.

36. Septem diebus offertote igne abſumenda Jehovæ: die octavo convocatio ſancta eſto vobis, quo offeretis igne abſumenda Jehovæ; *dies* interdicti eſt, nullum opus ſervile facitote.

37. Iſtæ *ſunt* ſolennitates Jehovæ, quibus convocabitis *eos*, convocationes ſanctæ: ad offerendum igne abſumenda Jehovæ, holocauſtum & munus, ſacrificium, & libamina, rem diei *cujuſque* die ſuo.

38. Præter ſabbatha Jehovæ; & præter dona veſtra, & præter omnia vota veſtra, & præter omnes voluntarias oblationes veſtras, quas dabitis Jehovæ.

39. Veruntamen quintodecimo die, hujus menſis ſeptimi, quum collegeritis proventum terræ, celebratote feſtum Jehovæ ſeptem diebus: horum dierum primo ceſſatio, itémque die octavo ceſſatio *eſto*.

40. Sumptis itaque pro vobis ipſo die primo termitibus arborum ſpecioſarum, ſpathis palmarum, & ramis arborum denſarum cum ſalicibus torrentis; lætabimini coram Jehova Deo veſtro ſeptem diebus.

41. Et celebrabitis illud feſtum Jehovæ ſeptem dies unoquoque anno; ſtatuto perpetuo per generationes veſtras,quolibet menſe ſeptimo celebratote illud.

42. In illis tabernaculis manetote ſeptem diebus; quiſquis indigena eſt in Jiſraële, maneto in tabernaculis:

43. Ut cognoſcant generationes veſtræ, me feciſſe, ut in tabernaculis habitarent filii Jiſraëlis, quum educerem eos è terra Ægypti: ego *ſum* Jehova Deus veſter.

44. Ita edixit Moſche ſolennitates Jehovæ filiis Jiſraëlis.

CAPUT XXIV.

Leges miſcellæ, & hiſtoria blaſphematoris.

ITem alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2. Præcipe filiis Jiſraëlis, ut accipientes *adferant* ad te oleum olivæ purum tuſum pro luminari; ad accendendum lucernas quotidie.

3. Extra velum ipſum teſtimonii in tentorio conventûs, aptabit unamquamque illarum Aharon, *ut luceant* à veſpere uſque manè coram Jehova quotidie; ſtatuto perpetuo per generationes veſtras.

4. Super ipſum lychnuchum purum aptabit lucernas illas, coram Jehova quotidie.

5. Item accipiens ſimilam coques ex ea duodecim collyras, duarum decimarum *Ephæ* eſto unaquæque collyra.

6. Quas diſpones duobus ordinibus, ſenas *in* ordinem quemque; ſuper menſam puram coram Jehova.

7. Et impones cuique ordini thus purum; ut ſit unicuique pani in memoriale ſuffimentum, igne abſumendum Jehovæ.

8. Quolibet die ſabbathi aptato eum *ſacerdos* coram Jehova jugiter; *acceptum* à filiis Jiſraëlis fœdere perpetuo:

9. Poſtea erit Aharonis & filiorum ejus, qui comedent illum in loco ſancto: quia res ſancta ſanctarum eſt pro eo: ex abſumptis igne Jehovæ, ſtatuto perpetuo *eximenda*.

10. Egreſſus autem eſt filius cujuſdam Jiſraëlitidis, qui erat filius viri Ægyptii, inter filios Jiſraëlis; & concertaverunt in caſtris filius hic Jiſraëlitidis, & Jiſraëlita quidam.

11. Tunc exſecrans filius ille Jiſraëlitidis mulieris, nomen illud *Dei* blaſphemavit, quapropter adduxerunt illum *judices* ad Moſchen

ſchen (nomen autem matris ejus *erat* Schelomith filia Dibri de tribu Danis.)

12. Poſuerúntque illum in cuſtodia, ut exponeret eis *Moſche quid faciendum* ex præſtituto Jehovæ.

13. Alloquutus itaque eſt Jehova Moſchen, dicendo:

14. Educito blaſphemum iſtum extra caſtra, ut nitantur quicunque audiverunt manibus ſuis ſuper caput ejus: deinde lapidabunt eum totus cœtus.

15. Filios verò Jiſraëlis alloquitor dicendo; ullus, quum blaſphemaverit Deum ſuum, omnino laturus eſt peccatum ſuum.

16. Itaque qui exſecratur nomen Jehovæ; omnino afficitor morte, omnino lapides conjiciunto in eum totus cœtus: tam peregrinus, quàm indigena, quum exſecratus fuerit nomen *Dei*, morte afficitor.

17. Item, quum quis percuſſerit ullam animam hominis, omnino morte afficitor:

18. Qui autem percuſſerit animam jumenti, rependito illam; animam pro anima.

19. Quòd ſi quis intulerit corporis vitium proximo ſuo; quemadmodum fecit, ſic fiat ei.

20. Fractura *eſto* pro factura, oculus pro oculo, dens pro dente; prout intulerit corporis vitium homini, ita infertor ei.

21. Denique, qui occiderit jumentum, rependito illud; ſed qui occiderit hominem, morte afficitor.

22. Jus idem eſto vobis, ut peregrini, ita indigenæ *jus* eſto: nam ego Jehova *ſum* Deus veſter.

23. Quæ eloquutus eſt Moſche filiis Jiſraëlis; eduxerunt itaque blaſphemum illum extra caſtra, & obruerunt eum lapidibus: ſic filii Jiſraëlis fecerunt, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

CAPUT XXV.

Sabbathiſmus annorum.

Item alloquutus eſt Jehova Moſchen ad montem Sinai, dicendo:

2. Alloquere filios Jiſraëlis, edicens eis, quum ingreſſi fueritis in eam terram, quam ego do vobis; tum quieſcet terra, ſabbatho Jehovæ.

3. Sex annis ſeminabis agrum tuum, & ſex annis putabis vineam tuam, & colliges proventum illius:

4. Anno verò ſeptimo ſabbathum ceſſationis eſto ipſi terræ, ſabbathum Jehovæ: agrum tuum ne ſeminato, & vineam tuam ne putato.

5. Spontè natum ex meſſe tua ne metito, & uvas intermiſſæ tuæ *vineæ* ne vindemiato: annus ceſſationis eſto ipſi terræ.

6. Sed erit *fructus* ſabbathi ipſius terræ vobis ad comedendum, tibi, & ſervo tuo, & ancillæ tuæ; mercenario etiam tuo, & inquilino tuo, qui peregrinantur apud te.

7. Jumenti etiam tui, & cujuſque beſtiæ, quæ *eſt* in terra tua, eſto totus proventus illius ad comedendum.

8. Præterea numerabis tibi ſeptem ſeptimanas annorum, ſeptem annos ſeptem vicibus, ita ut tempus ſeptem ſeptimanarum, annorum, ſint tibi quadraginta novem anni.

9. Tunc facies, ut ubique perſonet clangor tubæ menſe ſeptimo, die decimo ejus menſis; die expiationum facitote, ut perſonet tuba in tota terra veſtra:

10. Ut ſanctificetis annum quinquageſimum, & proclametis libertatem in ipſa terra omnibus habitatoribus ejus: Jubilæi *annus* ille eſto vobis, ut revertamini quiſque ad poſſeſſionem ſuam; & quiſque ad familiam ſuam revertamini.

11. Jubilæus hic eſt, annus quinquageſimus eſto vobis: ne ſeminate, neque metite ſpontè naſcentia ejus *anni*, neque vindemiate uvas intermiſſarum *vinearum* ejus *vobis*.

12. Quum jubilæus eſt, ſanctus eſto vobis; ex quovis agro comedetis proventum ejus.

13. Anno jubilæi iſto quiſque redibitis in poſſeſſionem ſuam.

14. Quare, quum rem venalem vendideris quiſque proximo tuo, aut emeris è manu proximi tui; ne fraudem facitote alter alteri.

15. Secundùm numerum annorum à jubilæo emito à proximo tuo: ſecundùm numerum annorum proventuum vendito ille tibi.

16. Pro multitudine annorum augebis pretium emtionis ejus, & pro paucitate annorum minues pretium emtionis ejus: nam numerum proventuum ille vendit tibi.

17. Ne igitur fraudem facitote alter alteri, ſed timebis à Deo tuo: quia ego Jehova *ſum* Deus veſter.

18. Quòd ſi feceritis ſtatuta mea, & judicia mea obſervaveritis facientes ea; habitabitis in ea terra ſecurè:

19. Et terra illa edet fructum ſuum, quem comedetis ad ſaturitatem, ut habitetis ſecurè in ea.

20. Sin autem dicatis, quid comederemus anno illo ſeptimo? ecce non ſumus ſeminaturi, neque collecturi proventum noſtrum.

21. At amandabo benedictionem meam vobis anno ſexto; ita ut proferat in annos ternos proventum ſuum.

22. Nam ſeminabitis anno octavo, & comedetis de illo proventu veterem *fructum*, uſque ad nonum annum, uſque dum provenerit proventus ejus, comedetis veterem.

23. Terra autem ne venditor lege mancipii; mea enim *eſt* illa terra: nam peregrini & inquilini vos *eſtis* apud me.

24. Itaque in tota terra poſſeſſionis veſtræ, redemturæ *legem* relinquite ipſi terræ.

25 Quum facultatibus attenuatus erit frater tuus, ita ut vendat de poſſeſſione ſua; tunc accedens vindex ejus, qui propinquus *eſt* ei, redimet rem venditam à fratre ſuo:

26. Quòd ſi cui non erit vindex; ſed conſequuta fuerit manus ejus, & aderit ei quantum ſatis eſt redemturæ ſuæ:

27. Tunc ſupputatis annis venditionis ſuæ reſtituet, quod ſupereſt viro, cui vendiderat: ſic revertetur in poſſeſſionem ſuam.

28. Sin verò non adeſt manui ejus, quantum ſatis erit ad reſtituendum ei, tunc erit res ejus vendita in manu illius, qui emit ipſam uſque ad annum jubilæi: deinde diſcedet *emtor* in ipſo jubilæo, & revertetur *venditor* in poſſeſſionem ſuam.

29. Item, quum quis vendet domum habitabilem *in* civitate muro *cincta*: tum erit jus redemturæ ejus uſque ad complementum

anni

anni venditionis ejus: anno pleno eſto jus redemturæ ejus.

30. Quòd ſi non fuerit redemta interea, dum completur ei annus integer; tunc cedet domus illa, quæ *eſt* in civitate muro *cincta*, in mancipium illi, qui emit eam per generationes illius: non diſcedet in ipſo jubilæo.

31. Domorum autem in villis, quibus non *ſunt* muri circumquaque, ſecundùm agrum terræ fiat ſupputatio: redemturæ *jus* eſto ipſi *venditori*, aut in jubilæo *emtor* diſcedito.

32. Quod autem ad civitates Levitarum, domos civitatum poſſeſſionis eorum; *jus* perpetuum redemturæ eſto Levitis.

33. Sed qui redimit *eſto* ex Levitis, aut diſcedet *emtor* à vendita domo, & civitate poſſeſſionis illius in jubilæo: nam domus civitatum Levitarum *ſunt* poſſeſſio eorum inter filios Jiſraëlis.

34. Ager verò ſuburbanus civitatum illorum ne venditor; quia poſſeſſio perpetua eſt eis.

35. Item ſi, *facultatibus* attenuato fratre tuo apud te, vacillabit manus ejus; tunc confirmabis illum, *etiam* peregrinum aut inquilinum, ut vivat tecum:

36. Non accipias ab eo uſuram, aut fœnus; ſed timebis à Deo tuo; ut vivat frater tuus tecum.

37. Pecuniam tuam ne dato ei in uſuram; nec in fœnus dato cibum tuum.

38. Ego *ſum* Jehova Deus veſter, qui eduxi vos è terra Ægypti; ut dem vobis regionem Cenahanæi, & ſim vobis Deus.

39. Item, quum *facultatibus* attenuatus frater tuus ſe vendiderit tibi; ne exerceto eum ſervitute ſervili.

40. Tanquam mercenarius, tanquam inquilinus eſto apud te, uſque ad annum jubilæi ſerviet apud te:

41. Tunc egredietur à te ipſe, & filii ejus cum eo; ut revertatur ad familiam ſuam, & in poſſeſſionem patrum ſuorum revertatur.

42. Quia ſervi mei ſunt, quos eduxi è terra Ægypti, ne venduntor venditione ſervili.

43. Ne dominium exerceto in eum per ſævitiam; ſed timebis à Deo tuo.

44. Servum autem tuum, aut ancillam tuam, qui *ſunt* tui, ex illis gentibus, quæ *erunt* circa vos, ex illis acquiretis ſervum & ancillam.

45. E filiis quoque inquilinorum, qui peregrinantur apud vos, ex eis acquiretis, & ex familia eorum, qui *erunt* apud vos, quos gignent in terra veſtra, cedéntque vobis in poſſeſſionem.

46. Itaque conſtituetis vos poſſeſſores illorum, cum filiis veſtris poſt vos, obtinendo hæreditario jure poſſeſſionem *eorum*, in perpetuum eorum ſervitute utemini: at in fratres veſtros filios Jiſraëlis, nemo in fratrem ſuum dominator per ſævitiam.

47. Imò, quum aſſequuta *facultates* manus peregrini, aut inquilini apud te, & iis attenuatus erit frater tuus apud eum; adeò ut vendiderit ſe peregrino habitanti apud te, aut indigenæ è familia peregrini:

48. Poſtquam vendidit ſe, redemturæ jus eſto ei; unus è fratribus ejus redimet eum:

49. Aut patruus ejus, aut filius patrui ejus redimet eum, aut aliquis è propinquis carnis ejus ex familia ejus redimet eum; aut ſi aſſequuta erit *facultates* manus ejus, redimet ſeſe.

50. Supputabit autem cum emtore ſuo ab anno, quo vendidit ſe ei uſque ad annum jubilæi, ut ſit pecunia venditionis ejus pro numero annorum, ſit *inquam* penes eum, tanquam *pecunia* dierum mercenarii.

51. Si adhuc multi *ſuperſunt* ex illis annis *ante jubilæum*; pro numero illorum reſtituito redemturam ſuam de pecunia emtionis ſui:

52. Sin autem parùm ſupereſt ex illis annis uſque ad annum jubilæi, ubi ſupputaverit cum eo, pro numero annorum ipſius *jubilæi* reſtituito redemturam ſuam.

53. Tanquam mercenarius annus eſto apud eum; ne dominator in eum per ſævitiam *emtor* ante oculos tuos.

54. Quòd ſi non redemtus fuerit *uno* ex his; attamen diſcedet anno jubilæi, ipſe & filii ejus cum eo.

55. Nam mihi *ſunt* filii Jiſraëlis ſervi, ſervi mei ſunt, quos eduxi è terra Ægypti, ego *ſum* Jehova Deus veſter.

CAPUT XXVI.

Obſignatio ſive ſanctio legis Dei, adeóque prognoſticum ſacrum de felicitate & infelicitate hominis.

NE facite vobis idola, & ſculptile, aut ſtatuam ne erigitote vobis, neque lapidem figuratum ponite in terra veſtra, ut incurvetis vos ante eum: nam ego Jehova *ſum* Deus veſter.

2. Sabbatha mea obſervatote, & ſanctuarium meum reveremini: ego *ſum* Jehova.

3. Si ambulaveritis in ſtatutis meis, & mandata mea ſervantes, feceritis ea;

4. Utique dabo pluvias veſtras tempore ſuo; edétque terra proventum ſuum, & arbor agri edet fructum ſuum:

5. Et attinget vobis tritura vindemiam, & vindemia attinget ſementem; comedetíſque cibum veſtrum ad ſaturitatem, & habitabitis ſecurè in terra veſtra.

6. Dabo enim pacem in illa terra, ita ut cubetis, & non *ſit*, qui exterreat: & faciam, ut ceſſet beſtia mala ex illa terra, & gladius non tranſibit per terram veſtram:

7. Sed perſequemini inimicos veſtros, & cadent ante vos gladio:

8. Et quini ex vobis perſequentur centenos, & centeni ex vobis perſequentur myriadas; ita cadent inimici veſtri ante vos gladio.

9. Reſpiciénſque ad vos faciam, ut fœtificetis, atque augebo vos; & ſtabiliam fœdus meum vobiſcum:

10. Et comedetis *cibarium* vetus, valde vetus, & vetus propter novum deprometis.

11. Et ponam tabernaculum meum inter vos; neque faſtidiet anima mea vos:

12. Denique indeſinenter ambulabo inter vos, ac ero vobis Deus, vos quoque eritis mihi populus.

13. Ego ſum Jehova Deus veſter, qui eduxi vos è terra Ægyptiorum, ne eſſetis illis ſervi; & frangens temones jugi veſtri, feci ut ambuletis erecti.

14. Quòd ſi non auſcultabitis mihi, neque facietis omnia mandata iſta:

15. Si

15. Si inquam ſtatuta mea ſpernetis; & ſi judicia mea faſtidiet anima veſtra; ut non faciatis omnia mandata mea, *ſed* faciatis irritum fœdus meum:

16. Etiam ego hoc faciam vobis, præficiam vobis terrorem cum tabe, & cum æſtuante morbo, conficientes oculos, & cruciantes animum: & ſeminabitis fruſtrà ſemen veſtrum, comedéntque illud inimici veſtri.

17. Et opponam faciem meam iratam vobis, ut cædamini coram inimicis veſtris; dominiúmque exerceant in vos oſores veſtri, & fugiatis nemine perſequente vos.

18. Quòd ſi adhuc non auſcultaveritis mihi; tunc addam caſtigando vos ſeptuplum propter peccata veſtra.

19. Frangam enim excellentiam roboris veſtri: & reddam cœlum veſtrum tanquam ferrum, terrámque veſtram ſicut æs.

20. Deficiétque fruſtrà virtus veſtra, non enim edet terra veſtra proventum ſuum, & arbores ipſæ terræ non edent fructum ſuum.

21. Quòd ſi ambulaveritis mecum temerè, & non acquieveritis, ut auſcultetis mihi; tunc addam contra vos plagam ſeptuplam, ſecundùm peccata veſtra.

22. Nam immittam in vos beſtias agri, ut orbent vos exſcindentes jumenta veſtra, & diminuentes vos; adeò ut deſolatæ reddantur viæ veſtræ.

23. Quòd ſi iſtis non erudiemini, *ut redeatis* ad me, ſed ambulabitis mecum temerè:

24. Utique ambulabo etiam ego vobiſcum temerè: & percutiam ego vos quoque ſeptuplo propter peccata veſtra.

25. Nam inducam contra vos gladium ulciſcentem ultionem fœderis, ita ut congregetis vos in civitates veſtras: tum immittam peſtem inter vos, & trademini in manum inimici:

26. Quum fregero vobis ſcipionem panis; & coquentes decem mulieres panem veſtrum in furno uno retulerint panem veſtrum *diſtribuendum certo* pondere: ſi comederitis, non tamen ſaturabimini.

27. Quòd ſi hac *ratione* non auſcultaveritis mihi, ſed ambulaveritis mecum temerè:

28. Utique ambulabo, vobiſcum excandeſcens temerè; & caſtigabo vos ego quoque ſeptuplo propter peccata veſtra:

29. Nam comedetis carnem filiorum veſtrorum, & carnem filiarum veſtrarum comedetis:

30. Et perdam excelſa veſtra, & ſuccidam ſubdiales ſtatuas veſtras, ponámque cadavera veſtra cum cadaveribus ſtercoreorum deorum veſtrorum; adeò faſtidiet anima mea vos.

31. Et redigens civitates veſtras in vaſtitatem deſolabo ſanctuaria veſtra; neque odorabo odorem gratum à vobis.

32. Deſolabo *inquam* ego iſtam terram; adeò ut obſtupeſcant de ea inimici veſtri, qui habitabunt in ea.

33. Vos autem ventilans diſpergam in gentes, faciámque, ut perſequantur vos gladio ſtricto: ut ſit terra veſtra deſolata, & civitates veſtræ ſint ipſa vaſtitas.

34. Tum in ſabbathis ſuis acquieſcet terra omnibus diebus, quibus deſolata manebit, quum eritis in terra inimicorum veſtrorum; tum quieſcens terra ipſa, in ſabbathis ſuis acquieſcet.

35. Omnibus diebus quieſcet, quibus deſolata manebit; quia non quieverit ſeptimanis veſtris, quum habitaretis in ea.

36. Quod autem ad eos, qui remanſerint è vobis, inducam mollitiem in animum eorum in regionibus inimicorum ipſorum; ita ut perſequente eos ſtrepitu folii agitati, fugiant fugâ *tanquam* à gladio, cadántque nemine perſequente.

37. Et impingent alter in alterum tanquam à gladio, nemine perſequente: nec erit vobis conſiſtendi facultas adverſus inimicos veſtros:

38. Sed peribitis in ipſis gentibus: & abſumet vos terra inimicorum veſtrorum.

39. Qui autem reliqui fuerint è vobis, tabeſcent propter iniquitatem ſuam in regionibus inimicorum veſtrorum: etiamque propter iniquitates patrum ſuorum cum ipſis tabeſcent.

40. Sin autem confitebuntur iniquitatem ſuam, & iniquitatem patrum ſuorum, cum prævaricatione ſua, qua prævaricati ſunt in me: & tum ſe ambulâſſe mecum temerè:

41. Tum me quoque ambulantem cum ipſis temerè, induxiſſe ipſos in terram inimicorum ſuorum: ſi tunc abjiciatur cor iſtud eorum præputiatum, & tunc acquieſcant in pœna iniquitatis ſuæ:

42. Utique recordabor fœderis mei *cum* Jahakobo, adeóque fœderis mei *cum* Jitzchako, atque fœderis mei *cum* Abrahamo recordabor, ac terræ ipſius recordabor.

43. Quum terra deſerta ab illis acquieverit in ſabbathis ſuis, dum eſſet deſolata illis, & illi acquieverint in pœna iniquitatis ſuæ: quia multis modis judicia mea ſpreverunt, & ſtatuta mea faſtidivit animus eorum:

44. Sed inſuper hujus etiam *recordabor*, quum erunt in terra inimicorum ſuorum, me non ſpreviſſe eos, neque faſtidiviſſe eos ad conſumendum eos, irritum faciendo fœdus meum cum eis; quia ego Jehova *ſum* Deus ipſorum:

45. Recordabor, *inquam*, erga illos fœderis priſcorum: quos eduxerim è terra Ægypti ante oculos gentium, ut eſſem ipſis Deus ego Jehova.

46. Iſta *ſunt* ſtatuta illa, judiciáque, & leges, quas dedit Jehova inter ipſum, & filios Jiſraëlis, ad montem Sinai per Moſchen.

CAPUT XXVII.

Vota & decimæ.

ALloquutus quoque eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2. Alloquere filios Jiſraëlis edicens eis: quum quis nuncupaverit votum, pro æſtimatione tua, perſonæ *ſunto* Jehovæ.

3. Erit autem æſtimatio tua maris, à nato viginti annos; uſque ad ſexagenarium erit *inquam* æſtimatio tua, quinquaginta ſicli argentei, prout *eſt* ſiclus ſacer.

4. Quòd ſi fœmina erit, tunc erit tua æſtimatio triginta ſicli.

5. Sin autem à nato quinque annos, uſque ad natum viginti annos, tunc erit æſtimatio tua *in* marem viginti ſicli, in fœminam autem decem ſicli.

6. Quòd ſi *erit* à nato uno menſe, uſque ad natum quinque annos, tunc erit æſtimatio tua *in* marem quinque ſicli argentei: in fœmi-

fœminam verò erit æſtimatio tua tres ſicli argentei.

7. Quum autem à ſexagenario & deinceps, ſi *erit* mas, tunc erit æſtimatio tua quindecim ſicli: in fœminam verò decem ſicli.

8. Quòd ſi tenuior ſit *facultatibus*, quàm pro æſtimatione tua, tunc ſiſtet eum coram ſacerdote, ut æſtimet eum ſacerdos: prout aſſequetur manus illius, qui vovit, æſtimato eum ſacerdos.

9. Sed ſi beſtiam *vovit*, ex cujus genere oblationem offerre ſolent Jehovæ; quicquid ex eo dederit Jehovæ; eſto ſanctum:

10. Ne aliam ſubſicito pro ea, neque commutato illam, *ſubſtituens* bonum pro malo, aut malum pro bono: quòd ſi ullo pacto commutet beſtiam beſtiâ, tunc erit illa, & quæ ſubjecta eſt pro illa, erit, *inquam*, ſancta.

11. Si autem ullam beſtiam immundam *vovit*, ex cujus genere *Jiſraëlitæ* non poſſunt offerre oblationem Jehovæ; tunc ſiſtet beſtiam illam coram ſacerdote:

12. Et æſtimabit ſacerdos eam, ſive bonam, ſive malam: prout æſtimaveris, ò ſacerdos, ſic eſto.

13. At ſi planè volet redimere illam; addet quintam ejus ſupra æſtimationem tuam.

14. Quum autem quis ſanctificaverit domum ſuam, *ut ſit* ſancta Jehovæ, & æſtimaverit eam ſacerdos; ſive bonam, ſive malam: prout æſtimabit eam ſacerdos, ſic ſtatum eſto.

15. Quòd ſi, qui ſanctificavit, redimere volet domum ſuam; ſimiliter additâ quintâ pecuniæ æſtimationis tuæ ſupra eam, erit illius.

16. Sin verò de agro poſſeſſionis ſuæ ſanctificaverit quis Jehovæ, tunc erit æſtimatio tua ſecundùm ſementem ejus: Corus ſementis hordeaceæ quinquaginta ſiclis argenteis.

17. Si ab anno jubilæi ſanctificaverit agrum ſuum, ſecundùm æſtimationem tuam ſtatum eſto.

18. Sin poſt jubilæum ſanctificaverit agrum ſuum; tunc ſupputabit ei ſacerdos pecuniam illius pro numero annorum, qui reliqui *ſunt* uſque ad annum jubilæi; & diminuetur de æſtimatione tua.

19. At ſi planè volet redimere agrum illum is, qui ſanctificavit eum; ſimiliter additâ quintâ pecuniâ æſtimationis tuæ ſupra eam, cedet illi.

20. Quòd ſi non redimet agrum illum, aut ſi vendet agrum illum viro alteri; ne redimitor ampliùs.

21. Eſt enim ager ille, poſtquam exiit *à jure ejus*, in jubilæo, res ſancta Jehovæ, ſicut ager devotus: penes ſacerdotem eſto poſſeſſio illius.

22. Si autem agrum emtum ſibi, qui non *eſt* ex agris poſſeſſionis ſuæ; ſanctificavit Jehovæ;

23. Tunc ſupputabit illi ſacerdos ſummam ipſam æſtimationis tuæ, uſque ad annum jubilæi; & dabit illam æſtimationem tuam eo die, rem ſanctam, pro Jehova.

24. Anno jubilæi revertetur ager ille ad eum, à quo emerat illum; ad eum cujus *eſt* poſſeſſio ipſius fundi.

25. Omnis autem æſtimatio tua eſto per ſiclum ſacrum: viginti obolorum erit ſiclus.

26. Veruntamen primogenitum, quod primum gignitur Jehovæ ex beſtiis, ne quis ſanctificato illud, ſive bos, ſive parva pecus, Jehovæ eſt.

27. Sed ſi ex beſtiis immundis *erit*, tunc redimet pro æſtimatione tua addens quintam ejus ſupra eam: quòd ſi non redimetur, vendetur pro æſtimatione tua.

28. Ulla autem res devota, quam devoverit quis Jehovæ, ex omnibus, quæ *ſunt* ei, ex hominibus aut beſtiis, aut ex agris poſſeſſionis ſuæ, ne venditor, neque redimitor: omnis res devota ſancta ſanctarum eſt Jehovæ.

29. Omnis *beſtia* devota, quæ devovetur ab homine, ne redimitor: omnino morte afficitor.

30. Omnes quoque decimæ illius terræ, ex ſemine terræ, ex fructu arborum, Jehovæ ſunt; res ſancta Jehovæ.

31. Quòd ſi planè redimere volet quis de decimis ſuis; quintam illarum ſuperaddito illis.

32. Et omnium decimarum boum, aut gregum eorum, quæ tranſeunt ſub virgam; decimum quodque eſto ſanctum Jehovæ.

33. Ne diſquirat inter bonum & malum, neque commutet ipſum: quòd ſi ullo pacto commutabit ipſum, tum erit illud, & quod ſuffectum eſt pro eo, res ſancta erit, ne redimitor.

34. Iſta *ſunt* mandata illa, quæ mandavit Jehova Moſchi ad filios Jiſraëlis referenda ad montem Sinai.

Liber quartus Moſchis, *ſive* Numeri.

CAPUT I.

Recenſio populi: videlicet virorum, qui ex Ægypto exierunt, numero 603550. exceptis Levitis.

ALloquutus autem eſt Jehova Moſchen in deſerto Sinai in tentorio conventus, primo *die* menſis ſecundi, anno ſecundo, ab egreſſu eorum è terra Ægypti, dicendo:

2. Recenſete capita univerſi cœtûs filiorum Jiſraëlis per familias ipſorum, ſecundùm domos paternas eorum; per enumerationem nominum, omnem marem in ſingula capita eorum:

3. A nato viginti annos & deinceps, omnes aptos ad egrediendum in militiam in Jiſraële recenſebitis eos per exercitus ipſorum, tu & Aharon.

4. Sunto autem vobiſcum vir unus ex unaquaque tribu: vir primarius in domo majorum ſuorum eſto.

5. Hæc itaque *ſunt* nomina virorum illorum, qui adſtabunt vobis: ex Reübene, Elitzur, filius Schedeuris:

6. Ex Schimhone, Schelummiel, filius Tzuriſchaddai:

7. Ex Jehuda Nachſchon, filius Hamminadabi:

8. Ex

8. Ex Jissascare, Nethaneel, filius Tzuharis:
9. Ex Zebulune, Eliab, filius Chelonis:
10. De filiis Josephi, ex Ephrajimo Elischamah, filius Hammihudis: ex Menasche, Gamliel, filius Pedah-tzuris:
11. Ex Binjamine Abidam, filius Gidhonis:
12. Ex Dane, Achihezer, filius Hammischaddai.
13. Ex Aschere, Paghiel, filius Hochranis:
14. Ex Gade, Eljasaph, filius Dehuelis:
15. Ex Naphthali, Achirah, filius Henanis.
16. *Hi sunto* convocati è cœtu, principes tribuum paternarum suarum: primarii ducum Jisraëlis sunto.
17. Assumsit itaque Mosche & Aharon viros istos, qui expressi nominatim fuerant:
18. Et totum cœtum congregaverunt primo *die* mensis secundi, qui professi sunt natales suos per familias suas, secundùm domum majorum suorum: per enumerationem nominum suorum, à nato viginti annos & deinceps, in singula capita ipsorum.
19. Sicut præceperat Jehova Moschi; sic recensuit eos in deserto Sinai.
20. Fuerunt itaque filii Reübenis primogeniti Jisraëlis, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum; in enumeratione nominum *facta* per *singula* capita eorum, omnis maris à nato viginti annos & deinceps; quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
21. Numerati eorum ex tribu Reübenis, quadragies sexies mille quingenti.
22. Ex filiis Schimhonis; generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum, numerati ejus in enumeratione nominum *facta* per *singula* capita eorum, omnis maris à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat ad* egrediendum in militiam:
23. Numerati eorum ex tribu Schimhonis; quinquagies novies mille trecenti.
24. Ex filiis Gadis, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
25. Numerati eorum ex tribu Gadis, quadragies quinquies mille sexcenti quinquaginta.
26. Ex filiis Jehudæ, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
27. Numerati eorum ex tribu Jehudæ, septuagies quater mille sexcenti.
28. Ex filiis Jissascaris, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
29. Numerati eorum ex tribu Jissascaris; quinquagies quater mille quadringenti:
30. Ex filiis Zebulunis, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps; quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
31. Numerati eorum ex tribu Zebulunis, quinquagies septies mille quadringenti.
32. De filiis Josephi, ex filiis Ephrajimi, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps; quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
33. Numerati eorum ex tribu Ephrajimi, quadragies mille quingenti.
34. Ex filiis Menaschis, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam;
35. Numerati eorum ex tribu Menaschis, tricies bis mille ducenti.
36. Ex filiis Binjaminis, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum, in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
37. Numerati eorum ex tribu Binjaminis, tricies quinquies mille quadringenti.
38. Ex filiis Danis, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum, in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
39. Numerati eorum ex tribu Danis, sexagies bis mille septingenti.
40. Ex filiis Ascheris, generationes eorum per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum, in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis *erat* aptus ad egrediendum in militiam:
41. Numerati eorum ex tribu Ascheris, semel & quadragies mille quingenti.
42. Filiorum Naphthali, generationes per familias eorum, secundùm domum majorum ipsorum; in enumeratione nominum à nato viginti annos & deinceps, quisquis aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
43. Numerati eorum ex tribu Naphthali, quinquagies ter mille quadringenti.
44. Isti *sunt* numerati illi, quos recensuit, Mosche & Aharon cum ducibus Jisraëlis duodecim viris: vir unus pro unaquaque domo majorum suorum erant.
45. Ita fuerunt omnes numerati filiorum Jisraëlis secundùm domum majorum suorum, à nato viginti annos & deinceps, quisquis in Jisraële aptus *erat* ad egrediendum in militiam:
46. Fuerunt *inquam* omnes isti numerati, sexcenties ter mille, cum quingentis quinquaginta.
47. At Levitæ per tribum majorum suorum, non fuerunt recensiti inter illos.
48. Alloquutus enim fuerat Jehova Moschen, dicendo:
49. Veruntamen tribum Levi ne numerato, & capita eorum ne recenseto, inter filios Jisraëlis:
50. Sed tu præfice Levitas tabernaculo testimonii, & omnibus instrumentis ejus, ac omnibus, quæ *sunt* ejus, ipsi ferunto taber-

nacu-

naculum, & omnia inſtrumenta ejus, & ipſi miniſtranto ei; ac circa tabernaculum caſtra habento:

51. Ut quum profecturum erit tabernaculum, deponant illud Levitæ; & quum caſtrametaturum erit tabernaculum, erigant ipſum Levitæ: ſed quicunque extraneus acceſſerit, afficietur morte.

52. Quare caſtra habebunt filii Jiſraëlis, quiſque in caſtris ſuis, & quiſque ad vexillum ſuum per exercitus ſuos:

53. Levitæ autem caſtra habebunt circa tabernaculum teſtimonii, ut non ſit ira fervens contra cœtum filiorum Jiſraëlis, & obſervabunt Levitæ obſervationem tabernaculi teſtimonii.

54. Quod fecerunt filii Jiſraëlis, ſecundùm omnia, quæ præceperat Jehova Moſchi, ſic fecerunt.

CAPUT II.

Ordo Caſtrorum.

DEinde alloquutus eſt Jehova Moſchen, & Aharonem dicendo:

2. Filii Jiſraëlis; quiſque juxta vexillum ſuum cum ſignis, ſecundùm domum majorum ſuorum, caſtra habento: ex adverſo *procul* circa tentorium conventus caſtra habento.

3. Caſtra habentium autem ab anteriore parte, Orientem versùs, vexillum *eſto* caſtrorum Jehudæ per exercitus ſuos; cum principe filiorum Jehudæ Nachſchone filio Hamminadabi;

4. Cujus exercitus, id eſt, numerati illorum, ſeptuagies quater mille ſexcenti.

5. Qui autem caſtra habebunt juxta eum *ſunto* tribus Jiſſaſcaris, cum principe filiorum Jiſſaſcaris Nethaneele filio Tzuharis:

6. Cujus exercitus, id eſt, numerati ejus, quinquagies quatuor mille quadringenti:

7. Et tribus Zebulunis, cum principe filiorum Zebulunis, Eliabo filio Chelonis:

8. Cujus exercitus, id eſt, numerati ejus, quinquagies ſepties mille quadringenti.

9. Omnes numerati in caſtris Jehudæ, centies octogies ſexies mille quadringenti per exercitus ſuos: in prima *acie* proficiſcuntor.

10. Vexillum caſtrorum Reübenis *eſto* Meridiem versùs per exercitus ſuos; cum principe filiorum Reübenis Elitzure filio Schedeuris:

11. Cujus exercitus, id eſt, numerati ejus, quadragies ſexies mille quingenti.

12. Qui autem caſtra habebunt juxta eum; *ſunto* tribus Schimhonis, cum principe filiorum Schimhonis Schelummiele filio Tzuriſchaddai:

13. Cujus exercitus, id eſt, numerati illorum, quinquagies novies mille trecenti:

14. Et tribus Gadis, cum principe filiorum Gadis Eljaſapho filio Rehuelis:

15. Cujus exercitus, id eſt, numerati illorum, quadragies quinquies mille ſexcenti quinquaginta.

16. Omnes numerati in caſtris Reübenis, centies quinquagies ſemel mille quadringenti quinquaginta per exercitus ſuos: atque *hi* ſecundani proficiſcuntor.

17. Tum proficiſcetur tentorium conventûs *cum* caſtris Levitarum in medio *reliquorum* caſtrorum; ſicut ſolent caſtrametari ſic proficiſcuntor, quiſque ad latus illius ad vexilla ſua.

18. Vexillum caſtrorum Ephrajimi per exercitus ſuos *eſto* Occidentem versùs; cum principe filiorum Ephrajimi Eliſchamaho filio Hammihudis:

19. Cujus exercitus, id eſt, numerati illorum quadragies mille quingenti.

20. Et juxta eum tribus Menaſchis; cum principe filiorum Menaſchis Gamliele filio Pedah-tzuris:

21. Cujus exercitus, id eſt, numerati illorum, tricies bis mille ducenti.

22. Et tribus Binjaminis, cum principe filiorum Binjaminis Abidane filio Gidhonis.

23. Cujus exercitus, id eſt, numerati illorum, tricies quinquies mille quadringenti:

24. Omnes numerati in caſtris Ephrajimi, centies octies mille centum per exercitus ſuos: atque *hi* tertiani proficiſcuntor.

25. Vexillum caſtrorum Danis *eſto* Aquilonem versùs per exercitus ſuos; cum principe filiorum Danis Achihezere filio Hammiſchaddai:

26. Cujus exercitus, id eſt, numerati illorum, ſexagies bis mille ſeptingenti.

27. Qui autem caſtra habebunt juxta eum, *ſunto* tribus Aſcheris; cum principe filiorum Aſcheris Paghiele filio Hocranis:

28. Cujus exercitus, id eſt, numerati illorum, ſemel & quadragies mille quingenti.

29. Et tribus Naphthali, cum principe filiorum Naphthali Achiraho filio Henanis:

30. Cujus exercitus, id eſt, numerati illorum, quinquagies ter mille quadringenti.

31. Omnes numerati in caſtris Danis, centies quinquagies ſepties mille ſexcenti; in poſtrema *acie* proficiſcuntor per vexilla ſua.

32. Iſti *ſunt* numerati filiorum Jiſraëlis ſecundùm domum majorum ſuorum: omnes numerati caſtrorum per exercitus ſuos, ſexcenties ter mille quingenti quinquaginta.

33. Levitæ autem non ſunt numerati inter filios Jiſraëlis, quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

34. Quod fecerunt filii Jiſraëlis: ſecundùm omnia, quæ præceperat Jehova Moſchi ita caſtrametabantur per vexilla ſua, & ita proficiſcebantur, quiſque per familias ſuas, ſecundùm domum majorum ſuorum.

CAPUT III.

Recenſio Levitarum numero 22000. & primogenitorum, numero 22273.

HÆc autem *ſunt* generationum Aharonis & Moſchis, quo die loquutus eſt Jehova cum Moſche ad montem Sinai.

2. Et hæc nomina filiorum Aharonis, primogenitus Nadab, deinde Abihu, Elhazar, & Ithamar;

3. Hæc, *inquam*, nomina filiorum Aharonis ſacerdotum, qui uncti fuerunt: quorum conſecraverat miniſterium *Moſche* ad fungendum ſacerdotio.

4. Sed mortuus eſt Nadab & Abihu coram Jehova, quum offerrent ignem extraneum coram Jehova, in deſerto Sinai, & filii non eſſent illis: quapropter ſacerdotio functus eſt Elhazar & Ithamar in conſpectu Aharonis patris ſui.

5. Alloquutus autem eſt Jehova Moſchen, dicendo;

6. Jube appropinquare tribum Levi, ut ſiſtas eam coram Aharone ſacerdote, ac miniſtrent ei;

7. Obſervéntque obſervationem ejus, & obſervationem totius cœtûs coram tentorio conventûs, exercendo miniſterium tabernaculi.

8. Et cuſtodiant omnia inſtrumenta tentorii conventûs, *nempe* cuſtodiam filiorum Jiſraëlis; exercendo miniſterium tabernaculi.

9. Dabis itaque Levitas Aharoni ac filiis ejus: hi omnino donati ſunt ei è filiis Jiſraëlis:

10. Aharonem verò, & filios ejus præficito, ut obſervent ſacerdotium ſuum: nam quicunque extraneus acceſſerit; morte plectetur:

11. Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

12. Ego enim, ecce aſſumpſi Levitas è medio filiorum Jiſraëlis, loco omnis primogeniti aperientis vulvam ex filiis Jiſraëlis; ut ſint mei Levitæ:

13. Nam meum *eſt* omne primogenitum; quo die percuſſi omne primogenitum in terra Ægypti, ſanctificavi mihi omne primogenitum in Jiſraële, tam hominum, quàm jumentorum: mea ſunto, ego Jehova.

14. Præterea alloquutus eſt Jehova Moſchen in deſerto Sinai, dicendo:

15. Recenſeto filios Levi ſecundùm domum majorum ſuorum per familias ſuas: omnes mares à nato uno menſe & deinceps numerato.

16. Numeravit ergo eos Moſche ex præſtituto Jehovæ, quemadmodum præceptum fuerat ipſi.

17. Erant autem hi filii Levi nominibus ſuis, Gerſchon, & Kehath, & Merari.

18. Et hæc nomina filiorum Gerſchonis per familias eorum: Libni, & Schimhi:

19. Filii verò Kehathi per familias ipſorum; Hamram, & Jitzehar, Chebron, & Huzziel:

20. Filii autem Merari per familias eorum, Machli & Muſchi: iſtæ *ſunt* familiæ Levitarum, ſecundùm domum majorum ipſorum.

21. Gerſchoni *eſt* familia Libnitica, & familia Schimhitica; hæ familiæ Gerſchonitarum.

22. Numerati eorum in enumeratione cujuſque maris à nato *uno* menſe & deinceps; numerati, *inquam*, eorum, ſepties mille quingenti.

23. Familiæ Gerſchonitarum, poſt tabernaculum caſtrametabantur; Occidentem versùs.

24. Princeps autem paternæ domûs Gerſchonitarum, Eljaſaph, filius Laëlis.

25. Cuſtodia verò filiorum Gerſchonis in tentorio conventûs *eſt* tabernaculi, & ipſius tentorii operimenti ejus cum tegumento portæ tentorii conventûs:

26. Et tapetum ocellatorum atrii, cum tegumento portæ ipſius atrii, qui *ſunt* ante ipſum tabernaculum, & ante altare circumquaque, & funium illius pro toto miniſterio ejus.

27. Kehatho autem familia Hamramæa, & familia Jithzeharitis, & familia Chebronitis, & familia Huzzielitica: iſtæ *ſunt* familiæ Kehathitarum.

28. In enumeratione cujuſque maris à nato *uno* menſe & deinceps, *erant* octies mille ſexcenti, cuſtodientes cuſtodiam ſanctuarii:

29. Familiæ filiorum Kehathi caſtrametabantur ad latus tabernaculi Meridiem versùs.

30. Princeps autem domûs paternæ in familiis Kehathitarum, Elitzaphan filius Huzzielis.

31. Cuſtodia verò horum *eſt* arcæ, & menſæ, & lychnuchi, & altarium, inſtrumentorúmque ſanctuarii, quibus miniſtrant; & ipſum tegumentum, totúmque miniſterium ejus.

32. At princeps principum ordinis Levitici, Elhazar, filius Aharonis ſacerdotis: *hæc* præfectura cuſtodientium cuſtodiam ſanctuarii.

33. Merari eſt familia Machlitica, & familia Muſchitica: iſtæ *ſunt* familiæ Merari:

34. Et numerati eorum in enumeratione cujuſque maris, à nato *uno* menſe & deinceps, *erant* ſexies mille ducenti.

35. Princeps autem domûs paternæ in familiis Merari, Tzuriel filius Abichajilis: ad latus tabernaculi, caſtrametabatur Aquilonem versùs.

36. Præfectura verò cuſtodiæ filiorum Merari, *eſt* aſſerum ipſorum tabernaculi, & tranſtillorum ejus, & columnarum ejus, ac ſtylobatarum ejus, & omnium inſtrumentorum ejus, ac totius miniſterii ejus:

37. Item columnarum ipſius atrii circumquaque, & ſtylobatarum illarum, & paxillorum, funiúmque illarum.

38. Qui autem caſtrametantur ante tabernaculum ab anteriore parte, ante tentorium conventûs Orientem versùs, *ſunt* Moſche & Aharon cum filiis ipſius cuſtodientes cuſtodiam ſanctuarii pro cuſtodia Jiſraëlitarum: extraneus verò, qui acceſſerit, morte plectendus eſt.

39. Omnes numerati Levitarum, quos recenſuit Moſche & Aharon, ex præſtitutò Jehovæ per familias ipſorum: omnes mares à nato *uno* menſe & deinceps, vicies bis mille.

40. Deinde edixit Jehova Moſchi, recenſeto omnem primogenitum marem ex filiis Jiſraëlis, à nato *uno* menſe & deinceps, & collige numerum nominum illorum:

41. Et accipies Levitas mihi (ego *ſum* Jehova) loco omnis primogeniti in filiis Jiſraëlis; & jumenta Levitarum loco omnis primogeniti in jumentis filiorum Jiſraëlis:

42. Recenſente itaque Moſche, quemadmodum præceperat ei Jehova, omnem primogenitum in filiis Jiſraëlis;

43. Fuerunt omnes primogeniti mares, in enumeratione nominum, à nato *uno* menſe & deinceps per numeratos illorum; vicies bis mille ducenti ſeptuaginta tres.

44. Quapropter alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

45. Accipe Levitas iſtos loco omnium primogenitorum in filiis Jiſraëlis, & jumenta Levitarum loco jumentorum illorum, ut ſint mei Levitæ, ego *ſum* Jehova.

46. Quod autem ad redimendos illos, du-

centos septuaginta tres; qui redundant supra Levitas ex primogenitis filiorum Jisraëlis;

47. Accipies quinos siclos pro quoque capite: prout *est* siclus sacer accipito, viginti obolorum *est* siclus ille:

48. Et dabis pecuniam illam Aharoni & filiis ejus; pecuniam redemtorum, qui redundaverint inter illos.

49. Accepit itaque Mosche pecuniam illam redemtionis ab iis, qui redundabant, præter redemtos per Levitas.

50. Acceptáque à primogenitis filiorum Jisraëlis hâc pecuniâ; mille trecentis sexaginta quinque siclis, prout *est* siclus sacer:

51. Dedit Mosche pecuniam redemtorum istorum Aharoni, & filiis ejus, ex præstituto Jehovæ, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

CAPUT IV.

Ministerium Leviticum.

Alloquutus etiam est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo:

2. Recenseto capita filiorum Kehathi inter filios Levi, secundum familias eorum per domum majorum ipsorum.

3. A nato triginta annos & deinceps usque ad natum quinquaginta annos; omnem aptum ad obeundum hanc militiam, ad faciendum opus in tentorio conventûs.

4. Hoc *esto* ministerium filiorum Kehathi in tentorio conventûs: res sanctæ sanctarum.

5. Priùs accedet Aharon & filii ejus, quum profectura sunt castra, & deponent velum tegumenti, quo obtegent arcam testimonii.

6. Deinde imponentes ei tegmen è pellibus melium, postquam expanderint vestem totam hyacinthinam supernè, apponent demum vectes ejus,

7. Similiter super mensam *panum* faciei expandunto vestem hyacinthinam: impositis ei scutulis ejus, & acerris, scapulísque & scutellis tegumenti; & panis jugis super eam esto.

8. Deinde expandentes super hæc vestem coccineam dibapham, tegent illam tegumento è pellibus melium: apponéntque demum vectes ejus.

9. Accipientes quoque vestem hyacinthinam tegent lychnuchum luminaris, & lucernas ejus, & forcipes ejus, & trullas ejus, & omnia vasa olearia ejus, quibus ministrare solent in eo:

10. Eóque reposito, & omnibus instrumentis ejus in tegumento è pellibus melium, imponent eum palangæ.

11. Item super altare aureum expansâ veste hyacinthinâ; tegent illud tegumento è pellibus melium; deinde apponent vectes ejus.

12. Accipient quoque omnia instrumenta ministerii, quibus ministrare solent in sanctuario, positáque in veste hyacinthina tegent illa tegumento è pellibus melium; sic imponent palangæ.

13. Præterea acceptis cineribus ex altari, expandent super illud vestem purpuream:

14. Et imponent ei omnia instrumenta ejus, quibus ministrare solent in eo, forcipes, fuscinulas, & palas, & crateras, omnia instrumenta altaris: expansóque super illud tegumento è pellibus melium, apponent vectes ejus.

15. Denique quum absolverit Aharon & filii ejus tegere sanctuarium, & omnia instrumenta sanctuarii, quando profectura erunt castra; postmodum accedunto filii Kohathi ad deportandum ea, sed ne attingunto ullam rem sanctam, ne moriantur: ista *sunto* onus filiorum Kohathi in tentorio conventûs.

16. Præfecturæ autem Elhazaris filii Aharonis Sacerdotis *esto* oleum luminaris, & suffitus aromaticus, & munus ipsum jugis *sacrificii*, oleúmque unctionis: *hæc* præfectura totius tabernaculi, & omnium, quæ *sunt* in eo, tum sanctuarii, tum instrumentorum ejus.

17. Alloquutus verò est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo:

18. Ne committite, ut exscindatur tribus, *aut ulla* familiarum Kehathitarum, è medio Levitarum.

19. Sed hoc facite eis, ut vivant ac non moriantur, quum accedent ad res sanctas sanctarum; Aharon & filii ejus advenientes collocent eos, quemque in ministerio suo & in onere suo.

20. Ut non inspiciant veniendo, quum tegunt *Sacerdotes* rem sanctam, & moriantur.

21. Alloquutus quoque est Jehova Moschen, dicendo:

22. Recense capita etiam ipsorum filiorum Gerschonis per domum majorum ipsorum, secundùm familias ipsorum:

23. A nato triginta annos & deinceps usque ad natum quinquaginta annos recenseto illos; omnem aptum ad obeundum militiam, ad exercendum ministerium in tentorio conventûs.

24. Hoc *esto* ministerium familiarum Gerschonitarum ministrandi, & onus *portandi:*

25. Ut portent aulæa tabernaculi, & tentorium conventûs, tegumentum ejus, & tegumentum melium, quod imponitur ei supernè; & tegmen portæ tentorii conventûs.

26. Et tapetes ocellatos atrii, & tegumentum *in* janua portæ atrii quod *est* ante tabernaculum, & ante altare circumquaque, & funes eorum, & omnia instrumenta ministerii eorum: & quæcunque fiunt ad illa, ut subserviant *illis*.

27. Ex præstituto Aharonis & filiorum ejus, esto ministerium totum filiorum Gerschonitarum in toto eorum onere, & in toto ministerio eorum: committetis autem eis in custodiam omnia onera ipsorum.

28. Hoc *est* ministerium familiarum filiorum Gerschonitarum in tentorio conventûs: quorum observatio *esto* in manu Ithamaris, *filii* Aharonis Sacerdotis.

29. Filios Merari; secundùm familias ipsorum, per domum majorum ipsorum recenseto.

30. A nato triginta annos & deinceps usque ad natum quinquaginta annos recenseto eos quemque aptum ad obeundum hanc militiam, ad exercendum ministerium tentorii conventûs.

31. Hæc autem *esto* observatio oneris eorum, præter omne ministerium eorum in tento-

tentorio conventûs; *ut portent* aſſeres tabernaculi, & tranſtilla ejus, columnaſque ejus, & ſtylobatas ejus:

32. Columnas quoq; atrii circumquaque, & ſtylobatas earum, & paxillos earum, ac funes earum, cum omnibus inſtrumentis illorum, & cum omni miniſterio eorum: nominatim autem recenſetote *omnia* inſtrumenta obſervationis oneris eorum.

33. Hoc miniſterium familiarum filiorum Merari, præter omne miniſterium eorum in tentorio conventûs: *eſto* in manu Ithamaris filii Aharonis Sacerdotis.

34. Recenſuit itaque Moſche cum Aharone & principibus cœtûs filios Kehathitarum; ſecundùm familias ipſorum, per domum majorum ipſorum;

35. A nato triginta annos & deinceps uſque ad natum quinquaginta annos; quemque ad obeundum illam militiam, ad miniſterium in tentorio conventûs.

36. Fuerúntque numerati eorum ſecundùm familias eorum, bis mille ſeptingenti quinquaginta.

37. Hi *ſunt* numerati familiarum Kehathitarum, quiſque aptus ad miniſtrandum in tentorio conventûs: quos recenſuit Moſche cum Aharone ex præſtituto Jehovæ per Moſchen.

38. Numerati autem filiorum Gerſchonis, ſecundùm familias ſuas per domum majorum ſuorum.

39. A nato triginta annos & deinceps uſque ad natum quinquaginta annos, quiſque aptus ad obeundum illam militiam, ad miniſterium in tentorio conventûs:

40. Numerati, *inquam*, eorum ſecundùm familias ſuas per domum majorum ſuorum, fuerunt, bis mille ſexcenti triginta.

41. Hi *ſunt* numerati familiarum filiorum Gerſchonis, quiſque aptus ad miniſtrandum in tentorio conventûs: quos recenſuit Moſche & Aharon ex præſtituto Jehovæ.

42. Numerati verò familiarum filiorum Merari; ſecundùm familias ſuas per domum majorum ſuorum;

43. A nato triginta annos & deinceps uſque ad natum quinquaginta annos, quiſque aptus ad obeundum militiam illam ad miniſterium in tentorio conventûs:

44. Numerati, *inquam*, eorum ſecundùm familias ſuas fuerunt ter mille ducenti.

45. Hi *ſunt* numerati familiarum filiorum Merari; quos recenſuit Moſche & Aharon, ex præſtituto Jehovæ per Moſchen.

46. Levitæ omnes numerati, quos recenſuit Moſche cum Aharone & principibus Jiſraëlis, ſecundùm familias ſuas, & per domum majorum ſuorum;

47 A nato triginta annos & deinceps uſque ad natum quinquaginta annos, quiſque aptus ad obeundum militiam *illam*, ad exercendum miniſterium cultûs, & miniſterium oneris in tentorio conventûs:

48. Numerati, *inquam*, eorum fuerunt, octies mille quingenti octoginta.

49. Ex præſtituto Jehovæ per Moſchen recenſuit eos: unumquemque ad miniſterium ſuum, & ad onus ſuum: & numerati ab eo *fuerunt*, quos præceperat Jehova Moſchi.

CAPUT V.

Munditiës Caſtrorum, & lex Zelotypiæ.

Alloquutus quoque eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2. Præcipe filiis Jiſraëlis, ut ejiciant è caſtris omnem leproſum, & omnem gonorrhœâ laborantem; & omnem immundum ex cadavere.

3. Sive marem ſive fœminam ejicite, extra caſtra ejicite eos, ut non polluant caſtra ſua, in quorum medio ego habito.

4. Facientes ergo ſic filii Jiſraëlis ejecerunt eos extra caſtra: quemadmodum edixerat Jehova Moſchi, ſic fecerunt filii Jiſraëlis.

5. Præterea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

6. Edic filiis Jiſraëlis, quum vir aut mulier fecerint ullum ex peccatis humanis fallendo falſitate, contra Jehovam, ita ut rea ſit anima illa:

7. Primùm confitebuntur quiſque peccatum ſuum, quod fecerunt, deinde reſtituens reatum ſuum, quanti eſt, quintam ejus ſuperaddet ei, dabítque illi, in quem reus eſt.

8. Quòd ſi non erit iſti viro vindex ad reſtituendum ei reatum, reatus, qui reſtituitur Jehovæ, Sacerdotis *eſto*, præter arietem expiationum, quo expiationem faciet pro eo.

9. Similiter omnis oblatio omnium rerum ſanctificatarum à filiis Jiſraëlis, quas attulerint ad *aliquem* Sacerdotem, illius eſto:

10. Et cujuſque res ſanctificatæ, illius ſunto: quod quis ulli Sacerdoti dederit, illius eſto.

11. Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

12. Alloquere filios Jiſraëlis, ut dicas eis: quum ullius uxor declinans *ab eo* omnino fefellerit in eum *peccans*.

13. Et concumbente aliquo cum ea concubitu ſeminis; abſconditum ſit ab oculis mariti ejus, eáque diſſimulaverit ſe, quum tamen immunda facta ſit: & nemo teſtis fuerit contra eam, neque fuerit deprehenſa:

14. Si invaſerit eum affectus zelotypiæ, ita ut ſit zelotypus uxoris ſuæ, quæ immunda facta ſit; aut invaſerit eum affectus zelotypiæ, ita ut zelotypus ſit uxoris ſuæ, quamvis ipſa non ſit facta immunda:

15. Tunc adducet vir ille uxorem ſuam ad Sacerdotem: & afferet oblationem ejus pro ea decimam Ephæ farinæ hordeaceæ: ne ſuperfundito ei oleum, neque imponito ei thus, quia oblatio zelotypiarum eſt, munus monimenti revocans in memoriam iniquitatem.

16. Eámque jubens accedere Sacerdos, ſiſtet eam coram Jehova.

17. Et accipiet Sacerdos aquam ſanctam in vaſe fictili; & de pulvere, qui *erit* in ſolo tabernaculi accipiens Sacerdos indet in aquam illam:

18. Siſténſque Sacerdos mulierem illam coram Jehova, reteget caput illius mulieris, & imponet manibus illius munus monimenti, *quod* munus zelotypiarum eſt: in manu verò Sacerdotis eſto aqua illa amaritudinis, quæ maledictionem importat.

19. Et adjurans eam Sacerdos dicet mulieri, ſi non concubuit ullus tecum, & ſi non

declinâsti *ad eum* immunditie loco mariti tui, insons esto ab aqua ista amaritudinis, quæ maledictionem importat.

20. Sin autem tu *sic* declinâsti loco mariti tui, & immunda facta es ; si indiderit in te aliquis *semen* concubitûs sui præter maritum tuum:

21. Adjurans, *inquam*, Sacerdos mulierem illam adjuratione dirarum ; dicet Sacerdos mulieri illi, ponat te Jehova in *formulam* dirarum & juramenti in medio populi tui: quum reddiderit Jehova femur tuum cadivum, & ventrem tuum tumidum.

22. Ingredietur itaque hæc ipsa aqua maledictionem importatura in viscera tua, ad tumidum reddendum ventrem, & ad efficiendum femur cadivum : & dicet mulier ipsa, amen amen.

23. Deinde scribet Sacerdos diras istas in quodam libro ; & delebit eas aquâ illâ amaritudinis :

24. Curabítque, ut bibat mulier illa aquam istam amaritudinis, quæ maledictionem importat : ut ingrediatur in eam aqua ista, quæ maledictionem importat, ad amaritudinem.

25. Accipiens autem Sacerdos è manu mulieris illius munus zelotypiarum ; agitabit munus illud coram Jehova, & offeret illud super altare.

26. Et pugillo acceptum Sacerdos de munere illo suffimentum memoriale ejus adolebit in altari ; & postea curabit, ut mulier illa bibat aquam istam.

27. Quum enim curaverit eam bibere aquam istam, erit si immunda facta fuerit, *fidémque* omnino fefellerit in virum suum, ut intrante in eam aquâ illâ, quæ maledictionem importat in amaritudinem, intumescat venter ejus, & cadat femur ejus : sic erit mulier illa in dirarum *formam* apud populares suos.

28. Quòd si non immunda facta fuerit mulier illa, sed fuerit munda, tum insons erit, & consequetur semen.

29. Hæc *est* lex zelotypiarum : quum declinaverit mulier *ad ullum* loco viri sui, ita ut immunda facta sit :

30. Aut quum invaserit aliquem affectus zelotypiæ ita, ut zelotypus sit uxoris suæ : ut sistat mulierem ipsam coram Jehova, & exequatur erga eam Sacerdos totam legem hanc.

31. Sic insons erit vir ille ab iniquitate, mulier verò illa feret iniquitatem suam.

CAPUT VI.

Nazirætus.

Item alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2. Alloquere filios Jisraëlis, & edices eis: quum vir aut mulier nuncupaverit *votum* vovendo votum Naziræi, se Naziræum fore Jehovæ:

3. A vino aut alio potu inebriante abstineto, acetum vini & acetum ullius potûs inebriantis, ne bibito : & nullum potum è maceratis uvis bibito, nec ullas uvas recentes, aut siccas comedito.

4. Omnibus diebus Naziræatûs sui : de nulla re, quæ sit ex vite vinifera, vel *ipsis* nucleis acinorum, & cute comedito.

5. Omnibus diebus voti Naziræatûs sui novacula ne transito super caput ejus ; usque dum compleantur dies illi, quibus voverit se Jehovæ Naziræum fore, sanctus esto, sinendo crescere comam, capillos capitis sui.

6. Omnibus diebus, quibus se Jehovæ Naziræum fore voverit, ad cadaver mortui ne accedito.

7. Propter patrem suum, aut propter matrem suam, propter fratrem suum, aut propter sororem suam, ne se polluito propter illos, quum mortui sunt : quia Naziræatum Dei sui *gerit* in capite suo.

8. Omnibus diebus Naziræatûs sui, sanctus est Jehovæ.

9. Quòd si is, qui mortuus est, mortuus fuerit juxta eum repentino casu ; itaque polluerit Naziræatum capitis ejus ; tunc radet caput suum die purgationis suæ, die septimo radito illud:

10. Die autem octavo afferet duos turtures, aut duos pullos columbæ sacerdoti, ad portam tentorii conventûs:

11. Quorum parans sacerdos unum in peccatum, & alterum in holocaustum, expiationem faciet pro eo, ab eo quod peccavit circa illud cadaver : sic sanctificabit caput illius eo die.

12. Deinde separans Jehovæ dies Naziræatûs sui, adducet agnum anniculum in reatum : dies autem illi priores irriti sunto, quia pollutus fuit Naziræatus ejus.

13. Hæc autem *esto* lex Naziræi, quo tempore complentur dies Naziræatûs ejus, offerto istud ad portam tentorii conventûs.

14. Offeret ergo oblationem suam Jehovæ, agnum anniculum integrum unum in holocaustum, & agnam unam anniculam integram in peccatum; arietémque unum integrum in *sacrificium* eucharisticum :

15. Præterea canistrum azymorum, collyras è simila mistas oleo, & lagana azyma uncta oleo ; cum munere eorum & libaminibus eorum :

16. Quæ offerens Sacerdos coram Jehova; parabit peccatum ejus, & holocaustum ejus :

17. Arietem autem ipsum parabit in sacrificium eucharisticum Jehovæ, cum canistro azymorum : similiter parabit Sacerdos munus ejus, & libamen ejus.

18. Tunc radet Nazaræus in porta tentorii conventûs Naziræatum capitis sui, & acceptos capillos Naziræatûs sui imponet igni, qui subest sacrificio eucharistico.

19. Deinde accipiens Sacerdos armum coctum ex illo ariete, & collyram azymam unam ex illo canistro cum lagano azymo uno ; imponet ea manibus Naziræi, postquam sibi raserit Naziræatum suum :

20. Et agitabit ea Sacerdos agitatione coram Jehova ; res sancta est pro Sacerdote, præter pectus agitationis & armum elationis, & postmodum bibet Naziræus ille vinum.

21. Hæc *est* lex Naziræi, qui voverit ; oblatio Jehovæ pro Naziræatu suo, præter id, quod assequetur manus ejus : prout fuerit votum ejus, quod vovit, sic facito, præter legem Naziræatûs sui.

22. Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo :

23. Alloquere Aharonem & filios ejus, dicendo :

cendo: ſic benedicitote filiis Jiſraëlis; dicendo eis:

24. Benedicat tibi Jehova, & cuſtodiat te:

25. Faciat Jehova, ut luceat facies ſua tibi, & gratiam faciat tibi:

26. Attollat Jehova faciem ſuam erga te, & apponat tibi pacem.

27. Et imponentes manus filiis Jiſraëlis invocabunt nomen meum: & ego benedicam eis.

CAPUT VII.

Oblationes Principum Jiſraëlis.

FUit autem, quo die abſolverat Moſche erigere tabernaculum, & ungens illud ſanctificaverat illud cum omnibus inſtrumentis ejus, & altare cum omnibus inſtrumentis ejus; quum, *inquam*, unxiſſet iſta & ſanctificâſſet iſta:

2. Ut offerrent principes Jiſraëlis primarii domûs majorum ſuorum (hi *erant* principes tribuum, qui iidem præerant numeratis.)

3. Et adducerent oblationem ſuam coram Jehova, ſex plauſtra camerata, & duodecim boves, plauſtrum unum in binos principes, & bovem unum in unumquemque, & offerrent illa ante tabernaculum.

4. Alloquutus autem eſt Jehova Moſchen, dicendo:

5. Accipe *iſta* ab illis, ut ſint ad exercendum miniſterium tentorii conventûs; & dabis ea Levitis, cuique prout eſt miniſterium ejus.

6. Accipiens itaque Moſche plauſtra illa, & boves, dedit ea Levitis:

7. Duo plauſtra & quatuor boves dedit filiis Gerſchonis, prout erat miniſterium eorum:

8. Quatuor verò reliqua plauſtra, & octo boves dedit filiis Merari: prout erat miniſterium eorum, penes Ithamarem filium Aharonis Saeerdotem.

9. Sed filiis Kehathi non dedit, quia miniſterium rei ſanctæ incumbebat illis, humero laturi erant.

10. Afferebant ergo principes illi cum dedicatione altaris, quo die illud ungebatur; afferebant, *inquam*, principes illi oblationem ſuam ante ipſum altate.

11. Edixit autem Jehova Moſchi; principes ſinguli in ſingulos dies oblationem ſuam afferunto, in dedicatione altaris.

12. Itaque fuit, qui obtulit die primo oblationem ſuam, Nachſchon filius Hamminadabi pro tribu Jehudæ.

13. Oblatio autem ejus, ſcutula argentea una, centum triginta *ſiclorum* pondere; crater unus argenteus ſeptuaginta ſiclorum, prout eſt ſiclus ſacer, ambo pleni ſimilâ miſtâ oleo in munus:

14. Acerra una decem *ſiclorum* aureorum plena ſuffitu:

15. Juvencus unus ſubrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocauſtum:

16. Hircus è capris unus in peccatum:

17. In ſacrificium verò euchariſticum boves duo; arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Nachſchonis filii Hamminadabi:

18. Die ſecundo obtulit Nethaneel filius Tzuharis, princeps Jiſſaſcaris:

19. Obtulit oblationem ſuam, ſcutulam argenteam unam centum triginta *ſiclorum* pondere, craterem unum argenteum, ſeptuaginta ſiclorum, prout eſt ſiclus ſacer: ambos plenos ſimilâ miſtâ oleo in munus.

20. Acerram unam decem *ſiclorum* aureorum plenam ſuffitu:

21. Juvencum unum ſubrumum, arietem unum, agnum unum anniculum in holocauſtum:

22. Hircum è capris unum in peccatum:

23. In ſacrificium verò euchariſticum boves duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque: hæc *fuit* oblatio Nethaneelis filii Tzuharis.

24. Die tertio princeps filiorum Zebulunis, Eliab filius Chelonis.

25. Oblatio ejus; ſcutula argentea una centum triginta *ſiclorum* pondere: crater unus argenteus ſeptuaginta ſiclorum, prout eſt ſiclus ſacer; ambo pleni ſimilâ miſtâ oleo in munus:

26. Acerra una decem *ſiclorum* aureorum plena ſuffitu;

27. Juvencus unus ſubrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocauſtum:

28. Hircus è capris unus in peccatum:

29. In ſacrificium verò euchariſticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Eliabi filii Chelonis.

30. Die quarto princeps filiorum Reübenis, Elitzur filius Schede-uris.

31. Oblatio ejus, ſcutula argentea una, centum triginta *ſiclorum* pondere, crater unus argenteus, ſeptuaginta ſiclorum, prout eſt ſiclus ſacer: ambo pleni ſimilâ miſtâ oleo in munus:

32. Acerra una decem *ſiclorum* aureorum plena ſuffitu:

33. Juvencus unus ſubrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocauſtum:

34. Hircus è capris unus in peccatum:

35. In ſacrificium verò euchariſticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque: agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Elitzuris filii Schede-uris.

36. Die quinto princeps filiorum Schimhonis, Schelummiel filius Tzuriſchaddai.

37. Oblatio ejus, ſcutula una argentea centum triginta *ſiclorum* pondere; crater unus argenteus ſeptuaginta ſiclorum, prout eſt ſiclus ſacer: ambo pleni ſimilâ miſtâ oleo in munus:

38. Acerra una decem *ſiclorum* aureorum plena ſuffitu:

39. Juvencus unus ſubrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocauſtum:

40. Hircus è capris unus in peccatum:

41. In ſacrificium verò euchariſticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Schelummielis filii Tzuriſchaddai.

42. Die ſexto princeps filiorum Gadis, Eljaſaph, filius Dehuelis:

43. Oblatio ejus, ſcutula argentea una centũ triginta *ſiclorum* pondere, crater argenteus unus, ſeptuaginta ſiclorum, prout eſt ſiclus ſacer: ambo pleni ſimilâ miſtâ oleo in munus.

44. Acerra una decem *ſiclorum* aureorum plena ſuffitu.

45. Juvencus unus ſubrumus, aries unus, agnus

agnus unus anniculus in holocauſtum.
46. Hircus è capris unus in peccatum:
47. In ſacrificium verò euchariſticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Eliaſaphi filii Dehuelis.
48. Die ſeptimo princeps filiorum Ephrajimi, Eliſchamah filius Hammihudis.
49. Oblatio ejus, ſcutula argentea una, centum triginta *ſiclorum* pondere; crater unus argenteus, ſeptuaginta ſiclorum. prout eſt ſiclus ſacer: ambo pleni ſimilâ miſtâ oleo in munus:
50. Acerra una decem *ſiclorum* aureorum plena ſuffitu:
51. Juvencus unus ſubrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocauſtum:
52. Hircus è capris unus in peccatum:
53. In ſacrificium verò euchariſticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Eliſchamahi filii Hammihudis.
54. Die octavo princeps filiorum Menaſchis Gamliel filius Pedah-tzuris.
55. Oblatio ejus, ſcutula argentea una, centum triginta *ſiclorum* pondere: crater unus argenteus, ſeptuaginta ſiclorum, prout eſt ſiclus ſacer, ambo pleni ſimilâ miſtâ oleo in munus.
56. Acerra una decem *ſiclorum* aureorum plena ſuffitu:
57. Juvencus unus ſubrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocauſtum:
58. Hircus è capris unus in peccatum:
59. In ſacrificium verò euchariſticum, boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Gamlielis filii Pedah-tzuris.
60. Die nono princeps filiorum Binjaminis, Abidan filius Gidhoni.
61. Oblatio ejus, ſcutula argentea una, centum triginta *ſiclorum* pondere, crater argenteus unus, ſeptuaginta ſiclorum, prout eſt ſiclus ſacer, ambo pleni ſimilâ miſta oleo in munus:
62. Acerra una decem *ſiclorum* aureorum plena ſuffitu:
63. Juvencus unus ſubrumus, aries unus, agnus anniculus unus in holocauſtum:
64. Hircus è capris unus in peccatum:
65. In ſacrificium verò euchariſticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque, hæc *fuit* oblatio Abidanis filii Gidhoni.
66. Die decimo princeps filiorum Danis, Achihezer filius Hammiſchaddai.
67. Oblatio ejus, ſcutula argentea una, centum triginta *ſiclorum* pondere, crater argenteus unus, ſeptuaginta ſiclorum, prout eſt ſiclus ſacer: ambo pleni ſimilâ miſtâ oleo in munus:
68. Acerra una decem *ſiclorum* aureorum plena ſuffitu.
69. Juvencus unus ſubrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocauſtum:
70. Hircus è capris unus in peccatum:
71. In ſacrificium verò euchariſticum boves duo; arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Achihezeris filii Hammiſchaddai.
72. Die undecimo princeps filiorum Aſcheris, Paghiel filius Hocranis.
73. Oblatio ejus, ſcutula argentea una, centum triginta *ſiclorum* pondere; crater unus argenteus, ſeptuaginta ſiclorum, prout eſt ſiclus ſacer: ambo pleni ſimilâ miſtâ oleo in munus:
74. Acerra una decem *ſiclorum* aureorum plena ſuffitu.
75. Juvencus unus ſubrumus, aries unus, agnus unus anniculus in holocauſtum:
76. Hircus è capris unus in peccatum:
77. In ſacrificium verò euchariſticum boves duo; arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Paghielis filii Hocranis.
78 Die duodecimo princeps filiorum Naphthali, Achirah filius Henanis:
79. Oblatio ejus, ſcutula argentea una, centum triginta *ſiclorum* pondere; crater argenteus unus, ſeptuaginta ſiclorum, prout eſt ſiclus ſacer, ambo pleni ſimilâ miſtâ oleo in munus:
80. Acerra una decem *ſiclorum* aureorum plena ſuffitu:
81. Juvencus unus ſubrumus, aries unus, agnus anniculus unus in holocauſtum:
82. Hircus è capris unus in peccatum:
83. In ſacrificium verò euchariſticum boves duo, arietes quinque, hirci quinque, agni anniculi quinque: hæc *fuit* oblatio Achirahi filii Henanis.
84. Hæc eſt *oblatio* dedicationis altaris, poſt diem, quo illud unctum fuit, *oblata* à principibus Jiſraëlis: ſcutulæ argenteæ duodecim, crateres argentei duodecim, acerræ aureæ duodecim:
85. Centenûm tricenûm *ſiclorum* ſcutula argentea unaquæque, & ſeptuagenûm crater unusquiſque; totum argentum horum vaſorum, bis mille quadringenti *ſicli*, prout eſt ſiclus ſacer:
86. Acerræ aureæ duodecim plenæ ſuffitu, denûm *ſiclorum* unaquæque acerra, prout eſt ſiclus ſacer; totum aurum illarum acerrarum, centum viginti *ſicli*.
87. Omnium boum in holocauſtum *numerus*, duodecim juvenci: arietes duodecim, agni anniculi duodecim cum munere ſuo: & hirci è capris duodecim in peccatum:
88. Omnium verò boum ſacrificii euchariſtici *numerus* viginti quatuor juvenci, arietes ſexaginta, hirci ſexaginta, agni anniculi ſexaginta: hæc *fuit oblatio* dedicationis altaris, poſtquam illud unctum fuerat.
89. Deinde quum ingrederetur Moſche in tentorium conventûs, ut loqueretur cum *Deo* ipſo, tunc audiebat vocem ſermocinantem ſecum è ſuperiore parte illius operculi propitiatorii, quod *erat* ſuper arcam teſtimonii, è medio duorum Cherubinorum: ſic alloquebatur eum.

CAPUT VIII.

Conſecratio Levitarum.

ALloquutus autem eſt Jehova Moſchen, dicendo:
2. Alloquere Aharonem, ut edicas ei, quando accendes lucernas, è regione faciei lychnuchi lucem præbento ſeptem illæ lucernæ.
3. Fecítque ſic Aharon, è regione faciei lychnuchi, *lucem præbituras* accendit lucernas ejus: quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

4. Hoc autem opus lychnuchi erat continens ex auro uſque ad ſcapum ejus, uſque ad calyculum ejus, opus *erat* continens: ſecundùm ſpeciem illam, quam oſtenderat Jehova Moſchi, ſic fecerat lychnuchum illum.

5. Alloquutus etiam eſt Jehova Moſchen, dicendo:

6. Aſſume Levitas è medio filiorum Jiſraëlis; ut purifices eos.

7. Sic autem facito eis ad purificandum eos, ſparge ſuper eos aquam expiationis: & novaculam ducentes ſuper totam carnem ſuam lavabunt veſtimenta ſua, & purificabunt ſe.

8. Poſtea accipient juvencum ſubrumum cum munere ejus, ſimilà miſtâ oleo: & juvencum alterum ſubrumum accipito in peccatum.

9. Jubénſque Levitas accedere ante tentorium conventûs, & congregari totum cœtum filiorum Jiſraëlis;

10. Admovebis Levitas coram Jehova, & nitentur filii Jiſraëlis manibus ſuis ſuper ipſos Levitas;

11. Ita offeret Aharon Levitas oblatione coram Jehova *oblatos* à filiis Jiſraëlis; ut ſint ad exercendum miniſterium Jehovæ.

12. Quum autem Levitæ nixi fuerint manibus ſuis ſuper caput illorum juvencorum: para eorum unum *in* peccatum, & alterum *in* holocauſtum Jehovæ, ad expiationem faciendam pro ipſis Levitis.

13. Sic ſiſtes Levitas coram Aharone & coram filiis ejus: offerens eos oblatione Jehovæ:

14. Et ſeparabis Levitas ipſos è medio filiorum Jiſraëlis, ut ſint mei Levitæ.

15. Poſtmodùm verò venîunto Levitæ ad miniſtrandum tentorio conventûs; quum purgaveris eos & obtuleris eos oblatione:

16. Nam omnino donati *ſunt* mihi è medio filiorum Jiſraëlis: pro omni aperiente vulvam, primogenito cujuſque è filiis Jiſraëlis, aſſumſi eos mihi:

17. Meum enim *eſt* omne primogenitum in filiis Jiſraëlis ex homine & jumento; quo die percuſſi omne primogenitum in terra Ægypti, ſanctificavi illa mihi:

18. Aſſumſi autem Levitas, pro omni primogenito; in filiis Jiſraëlis.

19. Et dedi Levitas ipſos dono Aharoni & filiis ejus è medio filiorum Jiſraëlis, ut exerceant miniſterium filiorum Jiſraëlis in tentorio conventûs, & ut ſint pretium redemtionis pro filiis Jiſraëlis: ſic non erit in filiis Jiſraëlis plaga, quum accedent filii Jiſraëlis ad ſanctuarium.

20. Quod fecit Moſche, & Aharon, & totus cœtus filiorum Jiſraëlis Levitis: ſecundùm omnia, quæ præceperat Jehova Moſchi *fieri* Levitis, ſic fecerunt eis filii Jiſraëlis.

21. Purificantes enim ſe Levitæ, quum laviſſent veſtimenta ſua, obtulit eos Aharon oblatione coram Jehova; & expiationem fecit pro eis Aharon ad purgandum eos.

22. Poſtea demum acceſſerunt Levitæ ad exercendum miniſterium ſuum in tentorio conventûs coram Aharone, & coram filiis ejus: quemadmodum præceperat Jehova Moſchi de Levitis, ſic fecerunt eis.

23. Alloquutus quoque eſt Jehova Moſchen, dicendo:

24. Hoc *eſt* quod ad Levitas *pertinet*: à nato viginti quinque annos & deinceps, venito *Levita* ad militandum militiam in miniſterio tentorii conventûs:

25. Ex quo verò natus fuerit quinquaginta annos, revertetur à militia hujus miniſterii, ut non miniſtret ampliùs.

26. Attamen ſervito fratribus ſuis *obeuntibus militiam* in tentorio conventûs obſervando obſervationem, quamvis miniſterium ipſi non exerceant; ſic facito Levitis in obſervationibus eorum.

CAPUT IX.

Paſchæ celebratio.

Alloquutus autem fuerat Jehova Moſchen in deſerto Sinai, anno ſecundo ab exitu eorum è terra Ægypti, menſe primo, edicendo:

2. Ut celebrarent filii Jiſraëlis Paſcha ipſum ſtato ſuo tempore.

3. Quartodecimo die menſis iſtius, inter duas veſperas, id celebrate ſtato tempore ſuo; ſecundùm omnia ſtatuta ejus, & ſecundùm omnes rationes ejus celebrate id.

4. Edixit itaque Moſche filiis Jiſraëlis, ut celebrarent Paſcha:

5. Et celebrantes Paſcha primo *menſe*, quartodecimo die ejus menſis, inter duas veſperas, in deſerto Sinai; ſecundùm omnia, quæ præceperat Jehova Moſchi, ſic fecerant filii Jiſraëlis.

6. Fuerunt autem quidam, qui quum immundi eſſent ex cadavere hominis, non poterant celebrare Paſcha die illo: quapropter appropinquârunt ante Moſchen, & ante Aharonem eo ipſo die.

7. Dixerúntque homines illi ei, nos immundi *ſumus* ex cadavere hominis: quare ſubtraheremur, ne offeramus oblationem Jehovæ ſtatuto tempore ſuo inter filios Jiſraëlis?

8. Quibus dixit Moſche; conſiſtite, dum audiam, quid præcepturus ſit Jehova vobis.

9. Alloquutus autem eſt Jehova Moſchen, dicendo:

10. Alloquere filios Jiſraëlis, dicendo; ſi ullus è vobis erit immundus propter cadaver, aut *ullus* è vobis, aut ex generationibus veſtris in via remota fuerit: tamen celebrabit Jehovæ Paſcha.

11. Menſe ſecundo, decimoquarto die inter duas veſperas celebranto illud; cum azymis & herbis amaris comedunto illud.

12. Ne relinquunto *quicquam* ex eo uſque manè, & os ne frangunto in eo: ſecundùm totum ſtatutum Paſchatis, celebranto illud.

13. Sed vir ille, qui *eſt* mundus, aut in itinere non eſt, ſi deſierit celebrare Paſcha, omnino exſcindetur anima illa è populis ſuis: quia oblationem Jehovæ non obtulit ſtato tempore ejus, pœnam peccati ſui ferto vir ille.

14. Et ſi habitet vobiſcum peregrinus, qui celebret Paſcha Jehovæ, ſecundùm ſtatutum ipſius Paſchatis, & ſecundùm rationem ejus ſic celebrato; ſtatutum idem eſto vobis, tam peregrino, quàm indigenæ ipſi regionis.

15. Quo autem die erectum eſt tabernaculum, operuit nubes ipſa tabernaculum *interdiu*, versùs tentorium teſtimonii: veſpere autem erat ſuper tabernaculum, quaſi ſpecies ignis uſque manè.

16. Sic erat jugiter, nubes tegebat illud; sed specie ignis noctu.

17. Prout autem offerens se nubes illa supra tentorium illud *proficiscebatur*, ita postmodum proficiscebantur filii Jisraëlis: & in loco, ubi residebat eadem nubes, ibi castrametabantur filii Jisraelis.

18. Ex præstituto Jehovæ proficiscebantur filii Jisraëlis, & ex præstituto Jehovæ castrametabantur: omnibus diebus, quibus residebat illa nubes, super tabernaculum, castra habebant:

19. Quumque continuabat nubes illa residere super tabernaculum diebus multis; tum observabant filii Jisraëlis observationem Jehovæ, & non proficiscebantur:

20. Sive accideret, ut esset illa nubes diebus paucis super tabernaculum: ex præstituto Jehovæ castra habebant; & ex præstituto Jehovæ proficiscebantur:

21. Sive accideret, ut esset illa nubes à vespere usque mane, postea efferens se proficisceretur nubes illa manè, tum proficiscebantur: sive per diem & noctem, quum efferens se proficiscebatur nubes illa, tum proficiscebantur.

22. Sive biduo, sive mense, sive anno, prout continuabat nubes illa residere super ipsum tabernaculum; castra habebant filii Jisraëlis, & non proficiscebantur: & prout efferens se proficiscebatur illa, proficiscebantur:

23. Ex præstituto Jehovæ castra habebant, & ex præstituto Jehovæ proficiscebantur: observationem Jehovæ observabant ex præstituto Jehovæ per Moschen.

CAPUT X.

Usus tubarum, Castrorum ordo, & quo voto deponeretur & elevaretur Arca.

PRæterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2. Fac tibi duas tubas argenteas, opere continente facito illas; ut sint tibi ad convocandum cœtum, & ad imperandum profectionem castrorum.

3. Quum clangent *Sacerdotes* illis; tunc congregabunt se ad te universus cœtus ad portam tentorii conventûs:

4. Quum autem unâ clanxerint; tunc congregabunt se ad te principes, primarii millium Jisraëlis.

5. Quum autem clangetis fracto sono; tunc proficiscentur castra illa, quæ metantur versùs Orientem:

6. Quúmque fracto sono clangetis secundò, tunc proficiscentur castra, quæ metantur meridiem versùs: fracto sono clangunto in profectionibus eorum:

7. Quum verò congregabitis congregationem; clangetis quidem, sed non edetis fractum sonum.

8. Et filii Aharonis sacerdotes clangunto tubis: hæc erunt vobis in statutum perpetuum per generationes vestras.

9. Quum autem procedetis *ad* bellum in regione vestra, contra oppugnatorem oppugnantem vos, similiter fracto sono clangetis tubis: & fiet vestri memoria coram Jehova Deo vestro, ac servabimini ab hostibus vestris.

10. In die quoque lætitiæ vestræ, & in solemnitatibus vestris, & in principiis mensium vestrorum, similiter clangetis tubis illis ad holocausta vestra, & ad sacrificia eucharistica vestra: eruntque vobis in monimentum coram Deo vestro, ego *sum* Jehova Deus vester.

11. Fuit autem anno secundo, mense secundo, vigesimo *die* mensis, *ut* efferens se nubes illa à tabernaculo testimonii *proficisceretur*.

12. Itaque profecti sunt filii Jisraëlis profectionibus suis à deserto Sinai; resedítque nubes illa in deserto Paranis:

13. Sic profecti sunt primùm, ex præstituto Jehovæ per Moschen:

14. Nam profectum est vexillum castrorum filiorum Jehudæ primùm per exercitus suos; cujus exercitui præerat Nachschon, filius Hamminadabi:

15. Et exercitui tribui filiorum Jissascaris, Nethaneel filius Tzuharis:

16. Exercitui verò tribui filiorum Zebulunis, Eliab filius Chelonis.

17. Tum deposito tabernaculo; profecti sunt filii Gerschonis, & filii Merari ferentes tabernaculum.

18. Postea profectum est vexillum castrorum filiorum Reübenis per exercitus suos; cujus exercitui præerat Elitzur filius Schedeuris:

19. Et exercitui, tribui filiorum Schimhonis, Schelummiel filius Tzuri schaddai:

20. Exercitui verò tribui filiorum Gadis, Eljasaph filius Dehuelis.

21. Tunc profecti sunt Kehathitæ ferentes sanctuarium: ut erigerent *illi* tabernaculum, dum hi veniebant.

22. Postea profectum est vexillum castrorum filiorum Ephrajimi per exercitus suos; cujus exercitui præerat Elischamah filius Hammihudis:

23. Et exercitui tribui filiorum Menaschis, Gamaliel filius Peda-tzuris.

24. Exercitui verò tribui filiorum Binjaminis Abidam filius Gidhoni.

25. Postremò profectum est vexillum castrorum filiorum Danis, extrema acies omnium illorum castrorum per exercitus suos; cujus exercitui præerat Achihezer, filius Hammi schaddai:

26. Et exercitui tribui filiorum Ascheris, Paghiel filius Hocranis:

27. Exercitui vero tribui filiorum Naphthali, Achirah filius Henanis:

28. Hæ *erant* profectiones filiorum Jisraëlis per exercitus eorum, quando proficiscebantur.

29. Dixerat autem Mosche Chobabo filio Rehuelis Midianitæ socero Moschis, profecturi sumus ad locum, de quo dixerat Jehova, illum dabo vobis: veni nobiscum, & benefaciemus tibi, quia Jehova promisit bona Jisraëli.

30. Qui dixit ei, non *jam* ibo, sed quum ad terram meam, & ad cognationem meam ivero.

31. Dixit verò Mosche, ne quæso deseras nos; quandoquidem novisti metationes nostras in hoc deserto, erísque nobis oculorum loco.

32. Erítque, si iveris nobiscum; quum fuerit bonum istud, quo benefacturus est nobis Jehova, ut benefaciamus tibi.

33. Pro-

33. Profecti itaque ſunt à monte Jehovæ itinere tridui: & arca fœderis Jehovæ profecta eſt in conſpectu illorum itinere tridui explorando eis locum quietis:

34. Et nubes Jehovæ ſupra eos fuit quotidie, quum proficiſcerentur ex caſtris.

35. Erat autem, quum profectura eſſet arca, ut diceret Moſche, ſurge Jehova, & diſpergantur inimici tui, fugiántque oſores tui à facie tua:

36. Quum verò conſiſteret illa, diceret, da quietem Jehova myriadibus millibus Jiſraëlis.

CAPUT XI.

Murmuris pœnâ plexi Jehudæi coturnicum carnes impetrant. Sanhedrin inſtituitur, ſive collegium 70. virorum.

QUum autem populus planè queribundi eſſent, malum viſum eſt audiente Jehova: quapropter audiens Jehova accenſus eſt ira, & exardeſcens in eos ignis Jehovæ conſumebat, *eos qui erant*, in extremitate caſtrorum:

2. Sed clamante populo ad Moſchen ſupplicavit Moſche Jehovam, & compreſſus eſt ignis ille.

3. Idcirco vocavit *quiſque* nomen illius loci Tabheram, quia exarſerat in eos ignis Jehovæ.

4. Convenarum quoque turba, quæ in medio ejus *erat*, graviter concupiverunt: quare rurſus fleverunt etiam filii Jiſraëlis dicentes: ô *ſi* quis daret nobis comedendam carnem!

5. Recordamur piſcium, quos edebamus in Ægypto gratis, cucumerum, & peponum, & porrorum, & cæparum, & alliorum.

6. Et nunc anima noſtra arida *eſt*, nihil quicquam *eſt*, tantùm man ob oculos noſtros.

7. (Man autem ut ſemen coriandri erat, & color ejus ut color bdellii.

8. Itantes populus colligebant ac molebant molis, aut tundebant tudiculâ, coquebántque in cacabo, aut conficiebant ex eo placentas ſubcineritias: erátque ſapor ejus tanquam ſapor humoris præſtantiſſimi ex oleo.

9. Et quum deſcenderet ros ſuper caſtra noctu, deſcendebat man cum eo.)

10. Audivit ergo Moſche populum ipſum flentem per familias ſuas, quemque ad portam tentorii ipſius, quare accenſa eſt ira Jehovæ valde, & in oculis Moſchis malum viſum eſt.

11. Dixit itaque Moſche Jehovæ, quare malo affeciſti ſervum tuum? & quare non inveni gratiam in oculis tuis? quòd impoſuiſti onus hujus populi totius mihi?

12. An ego concepi totum populum hunc? an ego peperi illum? quod dicis mihi, exporta eum in ſinu tuo, quemadmodum portat nutricius lactentem, ad illam terram, quam juramento promiſiſti majoribus ejus?

13. Unde mihi *eſſet* caro, quam dem toti populo huic? nam flent adverſus me dicendo, da nobis carnem, ut comedamus:

14. Non poſſum ego ſolus ferre *onus* totius populi hujus, nam grave hoc *eſt* ſupra me.

15. Quòd ſi tu ſic facturus es mihi, occide me jam, occide, ſi inveni gratiam in oculis tuis; & ne videam malum meum.

16. Dixit ergo Jehova Moſchi, congrega mihi ſeptuaginta viros è Senioribus Jiſraëlis; quos noſti eſſe ſeniores populi & moderatores ejus: & aſſumptos *adducito* eos ad tentorium conventûs, ut ſiſtant ſe ibi tecum.

17. Tunc deſcendens loquar tecum ibi; & ſeponam de ſpiritu, qui *eſt* ſuper te ponámque in eis: ſic portabunt tecum onus populi, neque portabis tu ſolus.

18. Populo autem edicito, parate vos in craſtinum, ut comedatis carnem; quia fleviſtis, audiente Jehova, dicendo, ô *ſi* quis daret nobis comedendam carnem, nam bene *erat* nobis in Ægypto: dabit igitur vobis Jehova carnem & comedetis.

19. Non uno die comedetis, neque biduo: imò non quinque diebus, neque decem diebus, neque viginti diebus.

20. Uſque ad plenum menſem *comedetis*, uſque dum exeat è naſo veſtro, & ſit vobis in ejectamentum, propterea quòd ſpreviſtis Jehovam: qui *eſt* in medio veſtri, & fleviſtis coram illo, dicendo, quare jam exivimus ex Ægypto?

21. Dicente verò Moſche; ſexcenties mille peditum *eſt* populus hic in cujus medio ego *ſum*: & tu dicis, carnem daturus ſum eis, ut comedant menſem plenum:

22. An greges & armenta jugulabuntur eis, ut ſatis ſit eis? an omnes piſces maris congregabuntur eis, ut *ſatis* ſit eis?

23. Dixit Jehova Moſchi, an manus Jehovæ curta eſſet? jam videbis utrum eventurum ſit tibi verbum meum, necne.

24. Egreſſus itaque Moſche eloquutus eſt ad populum verba Jehovæ: & congregavit ſeptuaginta viros è Senioribus populi, quos ſtitit circa tentorium *conventûs*.

25. Tum deſcendens Jehova in nube illa alloquutus eſt eum; & ſeponens de illo ſpiritu, qui *erat* ſuper eum, indidit ſeptuaginta illis viris ſenioribus: fuítque quum reſideret ſuper eos ſpiritus ille, ut *tum* prophetarent, & non ampliùs.

26. Remanſerant autem duo viri in caſtris, quorum uni nomen *erat* Eldad; nomen verò alteri Medad, ſuper quos reſedit quoque ſpiritus ille, quia ipſi *erant* inter conſcriptos, quamvis non prodiiſſent ad tentorium: ſic prophetarunt in caſtris.

27. Quare cucurrit puer & renunciavit Moſchi dicens, Eldad & Medad prophetant in caſtris.

28. Reſpondens verò Jehoſchuah filius Nunis miniſter Moſchis à juventute ſua, dixit; domine mi Moſche, cohibe eos.

29. Cui dixit Moſche, an invides tu meâ causâ? atqui utinam totus populus Jehovæ *eſſent* prophetæ, indente Jehovâ ſpiritum ſuum illis.

30. Poſtea recepit ſe Moſche ad caſtra, cum Senioribus Jiſraëlis.

31. Tum ventus profectus à Jehova abripuit coturnices à mari; & diſſevit ad caſtra, quaſi itinere unius diei hinc, & quaſi itinere unius diei illinc circa caſtra: ídque ad duos cubitos in ſuperficie terræ.

32. Surgénſque populus toto die illo, & totâ nocte illâ, & toto die poſtero collegerunt coturnices, qui minimum, decem acervos collegit: & compoſitè expanderunt eas ſibi circa caſtra.

33. Earum caro erat adhuc inter dentes illorum, nondum exesa erat: quum ira Jehovæ accensa est in populum, & percussit Jehova populum plagâ magnâ valdè.

34. Quamobrem vocavit quisque nomen loci illius Kibrothas-thaavæ, quia ibi sepeliverunt populum, eos, qui concupierant.

35. Kibrothis-thaava profecti sunt populus Chatzerothas; & substiterunt Chatzerothis.

CAPUT XII.

Mirjam à lepra sanatur.

NAm obloquuta est Mirjam cum Aharone contra Moschen, propter uxorem illam Cuschidem, quam duxerat; quòd uxorem Cuschidem duxisset:

2. Ac dixerunt, an tantummodo per Moschen loquutus est Jehova? nónne etiam per nos loquutus est? quod audivit Jehova:

3. Vir autem ille Mosche mansuetus erat valde: præ omnibus hominibus: qui *erant* in superficie terræ.

4. Quapropter edixit Jehova repentè Moschi, & Aharoni, & Mirjam, prodite vos tres ad tentorium conventûs; & prodierunt ipsi tres.

5. Tum descendens Jehova in columna nubis, substitit *ad* portam ipsius tentorii: Quúmque vocasset Aharonem & Mirjam prodierunt ambo.

6. Quibus dixit, audite nunc verba mea, si *est* Propheta *ex* vobis, per visionem me ipsum Jehovam notum facio ei, *aut* per somnium alloquor eum:

7. Non sic servus meus Mosche, qui *est* in tota domo mea fidelis:

8. In os alloquor eum, adeò ut speciem, similitudinémque Jehovæ intueatur, ac non per ænigmata, quare igitur non timuistis obloqui contra servum meum, contra Moschen?

9. Accensa itaque est in eos ira Jehovæ, & abiit.

10. Simul ac verò nubes illa recessit à superiore parte tentorii, ecce Mirjam leprosa *erat, alba* sicut nix: cúmque respexisset Aharon ad Mirjam, ecce leprosa *erat.*

11. Quamobrem dixit Aharon Moschi: *attende* ad me domine mi, ne quæso imponas nobis peccati pœnam, quo stultè egimus, & quo peccavimus:

12. Ne quæso sit *Mirjam* similis mortuo; cujus dimidiata caro exesa est, quum egreditur ex utero matris suæ.

13. Inclamante ergo Mosche Jehovam, dicendo; *Deus* fortis quæso sana nunc eam:

14. Edixit Jehova Moschi, si pater ejus sputum inspuisset in faciem ejus, annon rubore suffusa esset septem dies? secluditor septem dies extra castra, & postmodum aggregabitur.

15. Seclusa est itaque Mirjam extra castra septem dies, ideo populus non est profectus donec aggregaretur Mirjam. *Cap.* XIII.

16. Postea verò profecti populus Chatzerothis, castrametati sunt in deserto Paranis.

CAPUT XIII.

Exploratores mittuntur in terram promissam.

POstea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2. Mitte tibi viros, qui explorent terram Cenahanis, quam ego daturus sum filiis Jisraëlis, virum unum pro unaquaque tribu majorum suorum mittite, quemque principem inter eos.

3. Misit itaque illos Mosche a deserto Paranis ex præstituto Jehovæ: omnes viri illi, primarii filiorum Jisraëlis erant.

4. Hæc autem *sunt* nomina illorum: pro tribu Reübenis, Schammuah filius Zaccuris.

5. Pro tribu Schimhonis, Schaphat filius Chori.

6. Pro tribu Jehudæ, Caleb filius Jephunnæ.

7. Pro tribu Jissascaris, Jigeal filius Josephi.

8. Pro tribu Ephrajimi, Hoscheah filius Nunis:

9. Pro tribu Binjaminis, Palti filius Raphu.

10. Pro tribu Zebulunis, Gaddiel filius Sodi:

11. De tribu Josephi, pro tribu Menaschis, Gaddi filius Susi:

12. Pro tribu Danis, Hammiel filius Gemalli:

13. Pro tribu Ascheris, Sethur filius Micaëlis:

14. Pro tribu Naphthali, Nachbi filius Vophsi:

15. Pro tribu Gadis, Geüel filius Maci.

16. Hæc *sunt* nomina virorum illorum, quos misit Mosche ad explorandum terram illam: appellabat autem Mosche Hoscheham filium Nunis, Jehoschuham.

17. Mittens ergo eos Mosche ad explorandum terram Cenahanis, edixit eis; ascendite hac meridiana plaga, & conscendetis istum montem:

18. Ut consideretis terram illam, qualis sit: tum populum, qui habitat in ea, utrum fortis sit, an debilis, utrum paucus sit, an multus:

19. Tum qualis sit ea terra, in qua habitat, utrum bona sit, an mala; id est, quales civitates illæ, in quibus habitat, utrum in castris, an in munitis locis:

20. Rursus qualis *sit* ipsa terra, utrum pinguis sit, an macilenta; utrum sint in ea arbores, necne; confirmetísque vos, ut accipiatis de fructu illius terræ: dies autem illi dies erant præcocium uvarum.

21. Ascendentes igitur exploraverunt terram illam à deserto Sinis Rechobum usque, quâ venis Chamatham.

22. Ascenderunt enim per meridianam plagam, & venit *Caleb* Chebronem usque; ubi erant Achiman, Scheschai, & Thalmai nati ex Hanako: Chebron autem exstructa fuerat septem annis ante Tzohanem Ægypti.

23. Deinde pervenerunt usque ad vallem Eschcolis, unde exciso uno palmite cum botro uvarum, deportaverunt eum palangâ duobus *hominibus:* similiter ex malogranatis & ficubus ejus *terræ.*

24. Locum illum vocavit *quisque* vallem Eschcolis; propter botrum illum, quem exsciderunt inde filii Jisraëlis.

25. Reversi autem sunt ab exploratione illius terræ, exactis quadraginta diebus.

26. Et abeuntes pervenerunt ab Moschen, & ad

& ad Aharonem, & ad totum cœtum filiorum Jisraëlis, versùs desertum Paranis in Kadeschum, & relato illis ac toti cœtui negotio, ostenderunt eis fructum illius terræ.

27. Narrantes itaque ei dixerunt; pervenimus ad terram illam, quò miseras nos: & certè affluens est lacte & melle, atque hic est fructus ejus.

28. Nisi quòd robustus *est* populus, qui habitat in ea terra; & civitates ipsas munitas magnas valde, etiámque natos ex Hanako vidimus ibi.

29. Hamalek habitat in regione australi, Chitthæus verò & Jebusæus & Emoræus habitat in ipso monte, & Cenahanæus habitat ad mare & ad ripam Jardenis.

30. Et quamvis compesceret Caleb populum *venientem* ad Moschen (dicebat enim, imò ascendamus, ut hæreditario jure possideamus eam; nam omnino prævalebimus adversùs eam.)

31. Tamen alii viri, qui ascenderant cum eo, dicebant; non prævalebimus ascendendo ad istum populum: nam fortior est nobis:

32. Et induxerunt famam malam de terra illa, quam exploraverant, in filios Jisraëlis, dicendo: terra illa, per quam transivimus ad explorandum eam, terra est, quæ consumit habitatores suos, & totus ille populus, quem vidimus in ea, homines *sunt* proceri.

33. Præterea ibi vidimus gigantes filios Hanaki; qui superant reliquos gigantes. ita ut *videremur* in oculis nostris *esse* ut cicadæ, & sic essemus in oculis eorum.

CAPUT XIV.

Populo murmurante Jehoschuah & Caleb perstant in pietate, feruntque illius præmium amplissimum.

QUâ *famâ* acceptâ totus cœtus ediderunt vocem suam, fleverúntque populus nocte illâ.

2. Et murmurârunt contra Moschen & contra Aharonem omnes filii Jisraëlis: dicebant enim eis totus cœtus, utinam mortui essemus in terra Ægypti, aut in deserto hoc utinam moreremur.

3. Nam quorsum Jehova adducit nos in terram istam? ut cadamus gladio? *quorsum* uxores nostræ & parvuli nostri sint prædæ? annon meliùs esset nobis redire in Ægyptum?

4. Dicebántque alter alteri; constituamus ducem, & revertamur in Ægyptum.

5. Tum prociderunt Mosche & Aharon super faciem suam, coram tota congregatione cœtus filiorum Jisraëlis

6. Jehoschuah verò filius Nunis, & Caleb filius Jephunnæ: ex illis, qui exploraverant terram, lacerârunt vestimenta sua:

7. Et alloquuti sunt totum cœtum filiorum Jisraëlis, dicendo; terra, per quam transivimus ad explorandum eam, terra *est* perquàm optima.

8. Si delectatur nobis Jehova, introducet quoque nos in terram istam, & dabit eam nobis terram, quæ *est* affluens lacte & melle.

9. Tantummodo contra Jehovam ne rebellate; præterea vos, ne timete populum istius terræ, nam cibus noster sunt: recessit umbraculum eorum ab eis, & Jehova *est* nobiscum, ne timete eos.

10. Tunc colloquebantur totus cœtus, ut obruerent eos lapidibus: sed gloria Jehovæ apparuit in tentorio conventûs, omnibus filiis Jisraëlis:

11. Dixítque Jehova Moschi; quousque contemtim provocabunt me populus hic? & quousque non credent in me ad omnia illa signa, quæ feci in medio ejus?

12. Percutiam eum peste, & dispellam eum, te autem efficiam in gentem magnam, & robustiorem hâc.

13. Dixit verò Mosche Jehovæ, atqui audirent Ægyptii, è quorum medio fecisti virtute tuâ, ut ascenderet hic populus;

14. Ac dicerent cum habitatore istius terræ, (audiverunt *enim* te Jehovam *esse* in medio populi hujus; quia tu Jehova oculo conspiciendus appares, quòd nubes tua residet super eos, ac in columna nubis antecedis eos interdiu, & in columna ignis noctu.)

15. Si, *inquam*, morte afficeres populum hunc, omnes ad unum loquerentur gentes istæ, quæ audiverunt famam tuam, dicendo:

16. Propterea quòd non poterat Jehova introducere populum hunc in terram illam, quam juramento promiserat eis, ideo jugulavit eos in hoc deserto.

17. Nunc igitur magnificetur quæso virtus Domini, quemadmodum pronunciâsti, dicendo:

18. Jehova *est* longanimus, & multus benignitate, condonans iniquitatem & defectionem; qui prorsus non absolvit *sontem*, visitans iniquitatem patrum in filios, in nepotes & in abnepotes:

19. Condona quæso iniquitatem populi hujus pro magnitudine benignitatis tuæ, & prout condonâsti populo huic ab Ægypto huc usque.

20. Cui dixit Jehova, condono secundùm verbum tuum:

21. Veruntamen *ne* vivam ego, aut impleatur gloriâ Jehovæ tota terra:

22. Quia omnes isti homines, qui viderunt gloriam meam & signa mea, quæ feci in Ægypto & in deserto hoc; tentârunt me jam decies, & non auscultârunt voci meæ;

23. Si viderint terram illam, quam juramento promisi patribus eorum: *nulli inquam*, qui provocaverunt me, videbunt eam.

24. At servum meum Calebum, quia fuit spiritus alius cum eo, & plenè sequutus est me; ideò inducam ipsum in terram, in quam venerat, & semen ejus hæreditario jure possidebit eam.

25. Sed Hamalekita & Cenahanæus consistit in ista valle: cras revertimini, & vestro bono proficiscimini in desertum; via *ad* mare algosum.

26. Deinde alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo:

27. Quousque cœtum istum malum eorum, qui *sunt* murmuratores adversum me, obmurmurationes filiorum Jisraëlis, quibus murmurant contra me, audivero?

28. Dicito eis, *ne* vivam ego, dictum Jehovæ, nisi quemadmodum loquuti estis, audiente me, ita fecero vobis:

29. *Nisi* in deserto hoc ciciderint cadavera vestra, & omnes numerati vestri in toto numero vestro à nato viginti annos & dein-

deinceps; qui murmurâſtis adverſùm me:

30. Si vos ingreſſuri eſtis in terram, in qua *juravi*, tollens manum meam, me collocaturum vos, præter Calebum filium Jephunnæ, & Jehoſchuham filium Nunis.

31. Parvulos autem veſtros, de quibus dixiſtis, prædæ erunt; utique introducam ipſos, ut fruantur eâ terrâ, quam ſprevistis:

32. Cadavera ergo veſtra, veſtra, *inquam*, cadent in hoc deſerto.

33. Filii verò veſtri paſcentes in deſerto quadraginta annos, ferent pœnam ſcortationum veſtrarum, donec deficiant cadavera veſtra in deſerto.

34. Pro numero dierum, quibus explorâſtis terram, quadraginta dierum; unoquoque die in annum *verſo*, feretis pœnam iniquitatum veſtrarum quadraginta annos: ut cognoſcatis abruptionem meam.

35. Ego Jehova loquutus ſum; *mentiar* niſi hoc fecero toti cœtui malo iſti, qui congregati fuerunt contra me, in deſerto iſto deficient, & ibidem morientur.

36. Quamobrem viri illi, quos miſerat Moſche ad explorandum terram, propterea quòd reverſi, ad murmurandum incitârunt contra eum totum cœtum, inducendo famam malam de terra illa:

37. Viri *inquam* illi, qui induxerunt famam de terra illa malam, mortui ſunt plagâ illâ coram Jehova.

38. Jehoſchuah verò filius Nunis & Caleb filius Jephunnæ, vivi remanſerunt ex viris illis, qui iverant ad explorandum terram illam.

39. Quum itàque eloqueretur Moſche omnia verba illa apud omnes filios Jiſraëlis, luxerunt populus valde.

40. Deinde manè ſurrexerunt, ut aſcenderent verticem illius montis, dicendo: præſtò ſumus, ut aſcendamus in locum illum, de quo dixerat Jehova, nam peccavimus.

41. Sed dixit Moſche, quare jam transgredimini vos præſtitutum Jehovæ? atqui hoc non ſuccedet.

42. Ne aſcenditote; nam non *erit* Jehova in medio veſtrî, ut non afficiamini plagâ coram hoſtibus veſtris.

43. Hamalekita enim, & Cenahanæus ibi *eſt* ante vos, cujus gladio caderetis: quandoquidem averſi eſtis à ſequendo Jehovam, neque futurus eſt Jehova vobiſcum.

44. Nihilominus contenderunt in altum, ut aſcenderent verticem illius montis: ſed arca fœderis Jehovæ & Moſche non diſceſſerunt è medio caſtrorum.

45. Quapropter deſcendit Hamalekita, & Cenahanæus, qui conſiſtebat in monte illo, & percutientes eos contuderunt eos Chormam uſque.

CAPUT XV.

Ingreſſis terram, quæ ſacrificia offerenda. Lapidatur, qui Sabbathum profanârat.

POſtea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

2. Alloquere filios Jiſraëlis, edicens eis; quum perveneritis in terram habitationum veſtrarum, quam ego daturus ſum vobis;

3. Si facietis igne abſumendum Jehovæ holocauſtum, aut ſacrificium, nuncupando votum, aut in voluntaria oblatione, aut in ſolemnitatibus veſtris; parando odorem gratum Jehovæ ex armento, aut ex grege:

4. Tunc qui offert oblationem ſuam, afferet Jehovæ *in* munus decimam *Ephæ* ſimilæ commiſtam olei quartâ hinis;

5. Et vini in libamen quartam hinis, parabis in holocauſto, aut in ſacrificio, pro unoquoque agno.

6. Aut pro ariete parabis munus ſimilæ duas decimas, miſtæ olei tertiâ hinis;

7. Et vini in libamen tertiam hinis, offeres odorem gratum Jehovæ.

8. Quòd ſi parabis juvencum ſubrumum *in* holocauſtum, aut ſacrificium; nuncupando votum aut euchariſticum Jehovæ;

9. Tunc offeret cum *juvenco* ſubrumo munus, tres decimas *Ephæ* ſimilæ miſtæ olei dimidio hinæ:

10. Et vini offeres in libamen dimidium hinem, igne abſumendum odoris grati Jehovæ.

11. Sic fiat in bovem unumquemque, aut in arietem unumquemque, aut in parvam pecudem ex ovibus, aut ex capris.

12. Pro numero, quem parabitis, ſic facitote in unumquemque, pro numero eorum.

13. Omnis indigena ſic parato iſta, offerendo igne abſumendum odoris grati Jehovæ.

14. Similiter ſi peregrinetur apud vos peregrinus, aut inquilinus in generationibus veſtris, qui paret igne abſumendum odoris grati Jehovæ, quemadmodum facturi eſtis, ita facito.

15. O congregatio, vobis & peregrino, qui peregrinatur *apud vos*, ſtatutum idem *eſto*: ſtatuto perpetuo per generationes veſtras, ut vos, ita peregrinus erit coram Jehova.

16. Lex eadem & ratio eadem eſto vobis; & peregrino, qui peregrinatur apud vos.

17. Item alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo:

18. Alloquere filios Jiſraëlis, edicens eis; quum perveneritis in terram illam, quò ego ſum introducturus vos:

19. Tum erit comedentibus vobis de pane illius terræ, ut offeratis oblationem Jehovæ.

20. Primitias cujuſque maſſæ veſtræ, collyram offerte in oblationem; ſicut oblationem ex area, ſic offerte illam.

21. Ex primitiis cujuſque maſſæ veſtræ, date oblationem Jehovæ, per generationes veſtras.

22. Quum autem errabitis, non facientes omnia mandata iſta, quæ eloquutus eſt Jehova Moſchi:

23. Omnia, *inquam*, quæ præcepit vobis Jehova per Moſchen; ex quo die præcepit *illa* Jehova, & deinceps per generationes veſtras;

24. Tum erit, ſi non animadvertente ipſo cœtu commiſſum eſt *illud* per errorem, ut parent totus ille cœtus juvencum ſubrumum unum in holocauſtum, in odorem gratum Jehovæ, & munus libaménque ejus pro ratione ejus: præterea hircum lactentem unum in peccatum.

25. Et expiationem faciet ſacerdos pro unoquoque cœtu filiorum Jiſraëlis, ut condonetur eis, quia error eſt, & ipſi olationem ſuam

ſuam igne abſumendum Jehovæ; peccatúmque ſuum adduxerunt coram Jehova pro errore ſuo.

26. Hoc condonabitur cuique cœtui filiorum Jiſraëlis, & peregrino, qui peregrinatur inter eos; quia toti illi populo *accidit* per errorem:

27. Quòd ſi anima una peccaverit per errorem, ea offeret capram anniculam in peccatum:

28. Et expiationem faciet ſacerdos pro anima, quæ erravit peccato per errorem coram Jehova; expiando pro ea: ſic condonabitur ei.

29. Indigenæ ex filiis Jiſraëlis, & peregrino, qui peregrinatur inter eos: lex eadem eſto vobis pro committente *peccatum* per errorem.

30. Anima verò illa, quæ commiſerit elatâ manu, *ſive* ex indigenis, ſive ex peregrinis, Jehovam afficit iſte probro: omnino exſcindetur anima illa è medio populi ſui.

31. Quia verbum Jehovæ ſprevit,& mandatum ejus irritum fecit,omnino exſcinditor anima illa,iniquitas ejus in ea *eſt*.

32. Quum autem eſſent filii Jiſraëlis in deſerto illo, invenerunt quendam colligentem ligna in die ſabbathi:

33. Quem adducentes ii, qui invenerant illum colligentem ligna ad Moſchen, & ad Aharonem,& ad totum cœtum;

34. Poſuerunt eum in cuſtodia; quia non fuerat declaratum, quid faciendum eſſet ei.

35. Edixit autem Jehova Moſchi,omnino morte afficitor vir ille; obruito eum lapidibus totus cœtus extra caſtra.

36. Educentes itaque totus cœtus illum extra caſtra, obruerunt eum lapidibus ita,ut moreretur: quemadmodum præceperat Jehova Moſchi.

37. Item alloquutus eſt Johova Moſchen, dicendo:

38. Alloquere filios Jiſraëlis & edicas eis,ut faciant ſibi peniculamentum in oris veſtimentorum ſuorum per generationes ſuas; & adhibeant peniculamento ipſius oræ filum hyacinthinum.

39. Erit autem vobis peniculamentum, ut videntes illud recordemini omnium mandatorum Jehovæ,& faciatis ea; ac non attentâ obſervatione ſequamini animum veſtrum & oculos veſtros, quæ vos ſequentes ſcortamini.

40. Ut, *inquam*, recordemini, & faciatis omnia mandata mea; & ſitis ſancti Deo veſtro.

41. Ego Jehova Deus veſter,qui eduxi vos è terra Ægypti,ut ſim vobis Deus,ſum Jehova Deus veſter.

CAPUT XVI.

Seditio Korach, Dathan, & Abiram, aliorúmque 14700. *murmur divinitus puniuntur.*

Aſſumſit autem *homines* Korach filius Jitzharis, filii Kehathi filii Levi, ſimiliter Dathan & Abiram,filii Eliabi,& On filius Pelethi,filii Reübenis.

2. Et inſurgentes ſtiterunt ſeſe coram Moſche, *Korach* & homines ex filiis Jiſraëlis ducenti quinquaginta, principes cœtûs,convocati è cœtu,homines celebres.

3. Et congregantes ſe adverſus Moſchen & adverſus Aharonem, dixerunt eis; ſatis eſto vobis; nam totus hic cœtus; hi omnes ſunt ſancti, & inter eos *eſt* Jehova: quare ergo effertis vos ſuper congregationem Jehovæ?

4. Quo audito Moſche procidit in faciem ſuam:

5. Deinde alloquutus eſt Korachum & totum cœtum ejus, dicendo; manè,*quum illuxerit*,planè notum faciet Jehova eum, qui ipſius *eſt*,& qui ſanctus *eſt*, & quem admovit ad ſe: nam eum, quem elegerit, admovebit ad ſe.

6. Hoc facite, ſumite vobis thuribula,Korach cum toto cœtu ſuo:

7. Et indite eis ignem& imponite eis thus coram Jehova cras; eritque is,quem elegerit Jehova, ille ipſe ſanctus: ſatis eſto vobis, filii Levi.

8. Dixit verò Moſche Koracho, audite nunc filii Levi:

9. An parva res *eſt* præ vobis,quòd ſeparavit Deus Jiſraëlis vos à cœtu Jiſraëlis,admovendo vos ad ſe; ut exerceatis miniſterium tabernaculi Jehovæ,ſtantes coram hoc cœtu pro miniſterio eorum?

10. Poſtquam admovit te, & omnes fratres tuos filios Levi tecum, & quæratis etiam ſacerdotium?

11. Idcirco tu & totus cœtus tuus *ii eſtis*, qui congregatis vos adversùs Jehovam: Aharon verò quid *eſt*,quòd murmuratis contra eum?

12. Quum autem miſiſſet Moſche vocatum Dathanem & Abiramum filios Eliabi; dixerunt,non aſcendemus:

13. An parùm eſt, quòd feciſti, ut aſcenderemus è terra affluente lacte & melle,ad morte afficiendum nos in iſto deſerto, quòd & indeſinenter imperium tibi aſſumis in nos;

14. Et non introduxiſti nos in terram affluentem lacte & melle,nec dediſti nobis poſſeſſionem agri aut vineæ? an oculos iſtorum hominum fodies? non aſcendemus.

15. Tum accenſus irâ Moſche valde, dixit Jehovæ; ne reſpicito ad munus eorum: ne aſinum quidem ullius ex eis uſurpavi,neque malo affeci ullum ex eis.

16. Edixítque Moſche Koracho, tu & totus cœtus tuus eſto coram Jehova, tu, *inquam*, & illi cum Aharone cras:

17. Et accipite quiſque thuribulum ſuum, ut indito illis ſuffitu admoveatis coram Jehova quiſque thuribulum ſuum; ducenta quinquaginta thuribula: tu quoque & Aharon quiſque thuribulum ſuum.

18. Acceperunt igitur quiſque thuribulum ſuum, & indito eis igne, impoſuerunt eis ſuffitum; conſtiterúntque ad portam tentorii conventûs cum Moſche & Aharone.

19. Ut autem congregavit contra eos Korach totum cœtum ſuum ad portam tentorii conventûs, apparuit gloria Jehovæ toti cœtui.

20. Et alloquutus eſt Jehova Moſchen & Aharonem, dicendo;

21. Separate vos è medio cœtûs hujus, ut conſumam eos momento.

22. Qui procidentes in faciem ſuam dixerunt; *Deus* fortis *Deus* ſpirituum, *Deus* omnis

mnis carnis: hic vir unus peccaverit, & contra totum hunc cœtum effervesces?

23. Iterum alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

24. Alloquere cœtum dicendo; recedite à circuitu tabernaculi Korachi, Dathanis, & Abirami.

25. Surgens itaque Mosche ivit Dathanem & Abiramum versùs; sequentibus eum Senioribus Jisraëlis.

26. Et alloquutus est cœtum, dicendo; recedite nunc à tentoriis istorum improborum hominum, & ne attingite quicquam, quod illorum *sit*: ne consumamini in omnibus pœnis eorum.

27. Itaque receperunt se *filii Jisraëlis* à tabernaculo Korachi, Dathanis, & Abirami circumquaque; Dathan verò & Abiram egressi stabant quisque in ostio tentorii sui cum uxoribus suis, filiisque suis, & parvulis suis.

28. Quibus dixit Mosche: hac *re* cognoscetis Jehovam misisse me ad faciendum omnia opera ista: non autem ex me *facere ea*.

29. Si, ut moriuntur omnes *reliqui* homines, morientur isti, & animadversione omnium *reliquorum* hominum animadvertetur in eos: ne Jehova miserit me.

30. Sin autem aliquid novi patrabit Jehova, & aperiens humus os suum absorbebit eos cum omnibus, quæ eorum *sunt*, descendéntque vivi in sepulchrum, tunc cognoscetis homines istos contemtim provocâsse Jehovam.

31. Fuit ergo, quum absolveret eloqui omnia verba hæc, ut finderetur humus, quæ suberat illis;

32. Et aperiens terra os suum absorberet eos, & domos eorum; omnes etiam homines, qui *erant* Korachi, & omnes facultates ejus.

33. Ita descenderunt illi cum omnibus, quæ ipsorum *erant* vivi in sepulchrum: & operiente eos terrâ, perierunt è medio congregationis.

34. Omnes, verò Jisraëlitæ, qui *erant* circa illos; fugerunt ad vocem illorum: dicebant enim, *videndum* ne absorbeat nos terra.

35. Præterea ignis egressus est à Jehova, & absumpsit ducentos quinquaginta illos viros, qui offerebant suffitum.

CAPUT XVII.

Virga florens Aharonis.

TUm alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2. Edic Elhazari filio Aharonis Sacerdotis, ut tollat thuribula ista è medio incendii, ignem verò eorum disperge illuc; sancta enim sunt.

3. Ex thuribulis istorum, qui peccatores *fuerunt* in animas suas, ut faciant ductiles laminas obducendas altari, quia admoverunt illa coram Jehova, ut sancta essent: & sunto Jisraëlitis signo.

4. Assumsit itaque Elhazar sacerdos thuribula illa ærea, quæ admoverant ii, qui fuerunt exusti, deduxeruntque ea, obducenda altari.

5. In monimentum filiis Jisraëlis, ne accedat quisquam extraneus, qui ex semine Aharonis non *est*, ad adolendum suffitum coram Jehova; ut non sit sicut Korach, & sicut cœtus ejus, quemadmodum edixerat Jehova ipsi per Moschèn,

6. Sed murmurarunt totus cœtus filiorum Jisraëlis postridie contra Moschen, & contra Aharonem. dicendo; vos morte affecistis populum Jehovæ:

7. Fuítque congregato cœtu contra Moschen & contra Aharonem, ac respicientibus ad tentorium conventûs, ut ecce operiret illud nubes ipsa: apparebat enim gloria Jehovæ.

8. Venit ergo Mosche & Aharon ante tentorium conventûs.

9. Et alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

10. Recedite è medio hujus cœtûs, ut absumam eos momento: *hi* verò prociderunt in faciem suam.

11. Edixítque Mosche, Aharoni, accipe thuribulum, inditóque ei igne ex altari, & imposito thure, fac, ut cito percurrat cœtum, & expiationem fac pro eis: exivit enim fervens ira à facie Jehovæ, *jam* incepit ipsa plaga.

12. Quo accepto Aharon, quemadmodum edixerat Mosche, quum accurreret in medium cœtus, ecce inceperat plaga illa in populo: quamobrem indidit *Aharon* suffitum, & expiationem fecit pro populo:

13. Stetítque inter mortuos & vivos: sic cohibita est plaga illa.

14. Fuerunt autem, qui mortui sunt istâ plagâ, quater decies mille septingenti; præter mortuos ob negotium Korachi.

15. Deinde reverso Aharone ad Moschen versùs portam tentorii conventûs, quum plaga jam cohibita esset: *Caput* XVII.

16. Alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

17. Alloquere filios Jisraëlis, & accipe ab eis singulas virgas pro paterna familia ab omnibus ducibus eorum, secundùm paternam familiam suam, duodecim virgas, cujusque nomen inscribito virgæ ejus.

18. Nomen verò Aharonis inscribito virgæ Levi: nam virga una *est* in quemque primarium familiæ paternæ suæ.

19. Et relinques illas in tentorio conventûs, coram testimonio, ubi convenire soleo vos:

20. Erítque *ut* ejus, quem elegero, virga floreat; sic sedando *avertam* à me murmura filiorum Jisraëlis, quibus murmurant contra vos.

21. Quæ quum eloquutus esset Mosche filiis Jisraëlis, dederunt ei omnes duces eorum virgas singulas in duces singulos domûs paternæ suæ, duodecim virgas: *erátque* virga Aharonis inter virgas illorum.

22. Reliquit autem Mosche virgas illas coram Jehova, in tentorio testimonii.

23. Et fuit postridie, ingresso Mosche in tentorium testimonii, ut ecce floruisset virga Aharonis pro familia Levi; producens enim germen emiserat florem, & educebat amygdala.

24. Protulítque Mosche omnes virgas illas à conspectu Jehovæ ad omnes filios Jisraëlis, quas inspexerunt, & receperunt quisque virgam suam.

25. Edixit autem Jehova Moschi, refer virgam

am Aharonis ante teſtimonium, obſervandam in ſignum contra deditos rebellioni: ut auferas à me murmura eorum, ac non moriantur:

26. Quod fecit Moſche; quemadmodum præceperat ipſi Jehova, ſic fecit.

27. Tunc alloquuti ſunt filii Jiſraëlis Moſchen, dicendo; en exſpiramus, periimus, omnes periimus.

28. Quicunque ſe temerè ingerit acceſſurus ad tabernaculum Jehovæ, moriturus eſt: an verò omnes ad unum exſpirabimus?

CAPUT XVIII.

Officia, & beneficia, ſeu ſtipendia Levitarum.

QUapropter edixit Jehova Aharoni; tu & filii tui, & familia patris tui tecum portabitis pœnam iniquitatis in ſanctuarium; tuque & filii tui tecum portabitis pœnam iniquitatis in ſacerdotio veſtro *commiſſæ*.

2. Idcirco etiam fratres tuos, tribum Levi, tribum paternam tuam admove tecum, ut adjuncti tibi miniſtrent tibi: tu autem & filii tui tecum miniſtrabitis ante tentorium teſtimonii.

3. Ut obſervent obſervationem tui & obſervationem totius tentorii; veruntamen ad vaſa ſanctuarii, & ad altare ne accedunto, ut non moriantur tum ipſi, tum vos.

4. Adjungentur ergo tibi, ut obſervent obſervationem tentorii conventûs in toto miniſterio tentorii: at nullus extraneus accedito vobiſcum.

5. *Vos* autem obſervabitis obſervationem ſanctuarii, & obſervationem altaris: ſic non erit deinceps fervens ira contra filios Jiſraëlis.

6. Etenim ego, ecce deſumpſi fratres veſtros Levitas è medio filiorum Jiſraëlis; vobis dono dantur pro Jehova, ad miniſtrandum miniſterium tentorii conventûs:

7. Tu verò & filii tui tecum obſervate ſacerdotium veſtrum in omni negotio altaris & *eorum*, quæ *ſunt* intra ipſum velum, ut miniſtretis: dativo miniſterio dono ſacerdotium veſtrum, ideo extraneus, qui prope acceſſerit, morte plectetur.

8. Præterea dixit Jehova Aharoni; ecce inſuper ego do tibi *ad* obſervationem oblationes meas: ex omnibus rebus ſanctis filiorum Jiſraëlis tibi do eas, propter unctionem, & filiis tuis in ſtatutum perpetuum.

9. Hoc eſto tuum, è rebus ſanctis ſanctarum *ſervatis* ab igne: omnis oblatio eorum ex omni munere eorum, & ex omni peccato eorum, & ex omni reatu eorum, quæ reſtituent mihi; res ſancta ſanctarum, tua eſto & filiorum tuorum.

10. In ſanctiore loco comedito illud; omnis mas comedet illud, res ſancta eſto tibi.

11. Hoc quoque tuum *eſto*: elatio doni eorum cum omnibus *donis* filiorum Jiſraëlis, quæ agitantur, tibi do illa, & filiis tuis filiabuſque tuis tecum ſtatuto perpetuo: quiſquis mundus *erit* in familia tua, comedet illud.

12. Quodvis opimum oleum, & quodvis opimum muſti ac frumenti; primitias eorum, quas dederint Jehovæ, do tibi.

13. Primitiæ omnium, quæ fuerint in terra illorum, quas attulerint Jehovæ, ſunto tuæ: quiſquis mundus erit in familia tua, comedet ex eis.

14. Omne devotum in Jiſraële, tuum eſto.

15. Quicquid aperit vulvam ex omni carne, quam oblaturi ſunt Jehovæ, tam ex homine, quàm ex jumentis; tuum eſto: ſed omnino redimi jubeto primogenitum hominis, primogenitum quoque jumenti immundi redimi jubeto:

16. Redimendos autem illorum à nato uno menſe redimi jubeto, ſecundùm æſtimationem tuam, argenti quinque ſiclis, prout eſt ſiclus ſanctuarii: viginti obolorum eſt.

17. Primogenitum verò bovis, aut primogenitum ovis, aut primogenitum capræ, ne ſinito redimi, res ſancta ſunt: ſanguinem eorum ſpargito ſuper altare, & adipem illorum adoleto, *ut ſit* igne abſumtus in odorem gratum Jehovæ.

18. Et caro eorum tua eſto; ſicut pectus agitationis, & ſicut armus dexter, tua eſto.

19. Omnes oblationes rerum ſanctarum, quas offerent filii Jiſraëlis Jehovæ; do tibi & filiis tuis, & filiabus tuis tecum in ſtatutum perpetuum: fœdus ſalis, perpetuum eſt coram Jehova, pro te & pro ſemine tuo tecum.

20. Edixit etenim Jehova Aharoni in terra illorum ne habeto poſſeſſionem, & pars ne eſto tibi inter eos: ego *ſum* pars tua, & poſſeſſio tua inter filios Jiſraëlis.

21. Filiis autem Levi ecce do omnes decimas ex Jiſraële in poſſeſſionem; pro miniſterio ipſorum, quo ipſi miniſtrant, miniſterio tentorii conventûs.

22. Ut non accedant deinceps filii Jiſraëlis ad tentorium conventûs, portaturi peccatum *atque* morituri:

23. Sed miniſtrent Levitæ ipſi miniſterium tentorii conventûs, & ipſi ferant iniquitatem ſuam: ſtatuto perpetuo per generationes veſtras, ut inter filios Jiſraëlis non poſſideant poſſeſſionem.

24. Nam decimas filiorum Jiſraëlis, quas afferent Jehovæ in oblationem, do Levitis in poſſeſſionem: idcirco edico de illis, inter filios Jiſraëlis, ne poſſidento poſſeſſionem.

25. Alloquutus quoque eſt Jehova Moſchen, dicendo:

26. Levitas item alloquere, & edicas eis; quum acceperitis à filiis Jiſraëlis decimas, quas do vobis ab illis pro poſſeſſione veſtra: tunc offeretis ex eis oblationem Jehovæ decimas ex illis decimis:

27. Ut imputetur vobis oblatio veſtra; ſicut frumentum ex area, & ſicut maturus liquor ex torcularis lacu.

28. Sic offertote vos quoque oblationem Jehovæ de omnibus decimis veſtris, quas acceperitis à filiis Jiſraëlis: ut detis ex illis ſingulis oblationem Jehovæ, Aharoni ſacerdoti.

29. Ex ſingulis, quæ dabuntur vobis, offertote omnem oblationem Jehovæ: ex ſingulorum opimo, ex eo *offerte* ſacram partem ejus.

30. Dices etiam eis; quum offeretis ex eo opimum ejus, tum imputabitur Levitis tanquam proventus ex area, & tanquam proventus è lacu torcularis.

31. Tum

31. Tum comedetis ipsas *decimas* quovis in loco, vos & familiæ vestræ: nam merces est vobis, pro ministerio vestro in tentorio conventûs.

32. Sic non portabitis illarum nomine peccatum, offerentes ex eis opimum earum; & res sacras filiorum Jisraëlis non profanabitis, neque moriemini.

CAPUT XIX.

De expiatione per Junicem rufam.

ITem alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem, dicendo:

2 Hoc *est* statutum legale, quod præcepit Jehova dicendo: edic filiis Jisraëlis, ut accipientes *adducant* ad te junicem rufam, integram, in qua non *sit* vitium, cui jugum nondum impositum sit:

3. Et dabitis eam Elhazari Sacerdoti; qui jubebit eam educi extra castra, ut jugulet eam *quis* coram ipso.

4. Tum accipiens Elhazar de sanguine ejus digito suo; asperget versùs anteriorem partem tentorii conventûs de sanguine ejus septies.

5. Et jubebit comburi junicem illam ante oculos suos; pellem ejus, & carnem ejus, & sanguinem ejus cum fimo ejus comburet.

6. Assuménsque sacerdos lignum cedrinum, & hyssopum, & dibaphum coccineum; projiciet ea intra rogum illius junicis.

7. Deinde lotis vestimentis suis sacerdos, abluet carnem suam aquâ, ac postmodum veniet in castra; & immundus erit sacerdos usque ad vesperam.

8. Similiter qui combusserit eam, lavabit vestimenta sua aquâ, & abluet carnem suam aquâ, & immundus erit usque ad vesperam.

9. Tum colliget quispiam mundus cinerem illius junicis, & relinquet extra castra in loco mundo; ut cœtui filiorum Jisraëlis asservetur in aquam separationis, *aqua* peccati est.

10. Deinde lavabit, qui collegit cinerem illius junicis, vestimenta sua, & immundus erit usque ad vesperam: hoc erit filiis Jisraëlis, & peregrino peregrinanti inter eos statutum perpetuum.

11. Qui tetigerit mortuum quodcunque cadaver hominis; is erit immundus septem dies.

12. Ubi autem purgaverit se *aquâ* illâ, die tertio & die septimo, mundus erit: quòd si non purgabit se die tertio, & die septimo non erit mundus.

13. Quisquis tacto mortuo cadavere hominis, qui mortuus est, non purgaverit se, tabernaculum Jehovæ polluit, ideo exscindetur anima illa è Jisraële: quia aqua separationis non fuerit aspersa super eum, immundus esto, deinceps immunditia ejus in eo *est*.

14. Hæc *esto* lex, quum homo mortuus fuerit in tentorio: quisquis accedet ad tentorium ipsum, & quisquis est in ipso tentorio, immundus esto septem dies.

15. Etiam omne vas apertum, super quo non fuerit pannus circumtortus, immundum est.

16. Et quicunque tetigerit in superficie agri confossum gladio, aut mortuum, aut os hominis, aut sepulchrum; immundus esto septem dies.

17. Accipient itaque pro illo immundo de pulvere istius exustæ *junicis* peccati: cui imponet aquam vivam in vase.

18. Et accipiens hyssopum intinget aquâ illâ vir mundus; & asperget eâ tentorium illud, & omnia illa vasa, & animas, quæ ibi fuerint: similiter eum, qui tetigerit aliquod os, aut confossum, aut mortuum, aut sepulchrum ullum:

19. Asperget, *inquam*, mundus ille immundum illum, die tertio & die septimo: quúmque purgaverit eum die septimo, lotis vestimentis suis abluet *ille* se aquâ, sic mundus erit vespere.

20. Quisquis autem immundus fuerit, & non purgaverit se, omnino exscindetur anima illa è medio hujus congregationis; nam sanctuarium Jehovæ polluit, aqua separationis non fuit inspersa illi, immundus est.

21. Hoc erit illis in statutum perpetuum: tum qui spargit aquam separationis, lavato vestimenta sua, tum qui tangit aquam separationis, immundus erit usque ad vesperam.

22. Quicquid autem tetigerit is, qui immundus *est*, immundum esto: & anima, quæ tetigerit *illud* immunda esto usque ad vesperam.

CAPUT XX.

Murmur ad aquas contentionis.

VEnientibus autem filiis Jisraëlis, toto cœtu illorum in desertum Tzinis, novilunio primo, consedit populus ad Kadeschum: ubi mortua est Mirjam, & sepulta ibi.

2. Quúmque non esset aqua illi cœtui; congregati sunt adversùs Moschen & adversùs Aharonem:

3. Et contendit populus cum Mosche: loquebantur enim dicendo; at utinam exspirassemus, quum exspirarent fratres nostri coram Jehova:

4. Nam cur adduxistis congregationem Jehovæ in desertum istud, ut moriamur ibi nos & jumenta nostra?

5. Et quare fecistis, ut ascenderemus ex Ægypto, ad adducendum nos in locum malum istum? non *est* locus sementis, aut ficuum, aut vitium, aut malogranatorum, ac ne aqua *quidem* adest ad bibendum.

6. Veniens itaque Mosche & Aharon metu illius congregationis ad portam tentorii conventûs, prociderunt in faciem suam: & apparuit eis gloria Jehovæ.

7. Et alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

8. Accipe virgam hanc, & congregate cœtum hunc tu, & Aharon frater tuus, ut alloquamini petram istam ante oculos eorum, & edat aquam suam; ita proferens eis aquam ex ista petra, dabis bibendum isti cœtui, & jumentis eorum.

9. Quum itaque accepisset Mosche virgam illam à conspectu Jehovæ; quemadmodum præceperat ei:

10. Congregaverunt Mosche & Aharon congregationem istam versùs petram illam; dixítque eis, audite nunc, ô rebelles, an ex petra hac proferemus vobis aquam?

11. Deinde Mosche attollens manum suam, per-

percussit petram illam virgâ suâ bis: tunc prodiit aqua multa, & bibit cœtus ille, & jumenta illorum.

12. Quamobrem dixit Jehova Moschi & Aharoni; quia non credidistis mihi, ut sanctificaretis me ante oculos filiorum Jisraëlis: idcirco non introducetis congregationem istam in terram, quam ego do eis;

13. Illa *est* aqua contentionis, ubi contenderunt filii Iisraëlis contra Jehovam; & sanctificavit sese inter illos.

14. Tum misit Mosche nuncios à Kadescho ad Regem Edomæorum; *qui dicerent*, sic ait frater tuus Iisraël, tu nosti omnes molestias, quæ obvenerunt nobis:

15. Ut descenderunt patres nostri in Ægyptum, mansimúsque in Ægypto temporibus multis, ac malo affecerunt nos Ægyptii, sicut patres nostros.

16. Qúumque clamavissemus ad Jehovam, ut exaudivit Jehova vocem nostram, misítque angelum, qui eduxit nos ex Ægypto: & ecce *jam* sumus ad Kadeschum, civitatem ad finem termini tui *sitam*.

17. Transeamus quæsumus per terram tuam, non transibimus per agrum, aut per vineam *ullius*; neque bibemus aquam *ullius* putei: viâ regiâ ibimus, non declinabimus *ad* dextram aut sinistram, usque dum transiverimus terminum tuum.

18. Cui respondit Edomæus, ne transito per regionem meam; ut non prodeam cum gladio obviàm tibi.

19. Rursus dicentibus ei filiis Jisraëlis, tritâ viâ ascendamus, & si aquam tuam bibemus ego & pecora mea, simul dabo pretium venditionis ejus: tantummodo *istud*, nihil *aliud*, pedibus meis transeam.

20. Respondit, non transibis; prodiítque Edomæus obviàm ei cum populo numeroso, & manu forti.

21. Renuente itaque Edomæo permittere Iisraëli, ut transiret per terminum suum; deflexit Iisraël ab eo.

22. Profecti sunt enim à Kadescho; & venerunt filii Iisraëlis, totus cœtus illorum ad Horem montem.

23. Tum alloquutus est Jehova Moschen & Aharonem ad montem Horem, juxta terminum terræ Edomæorum, dicendo:

24. Aggregandus est Aharon ad populos suos, non enim ingredietur in terram, quam do filiis Iisraëlis, eò quòd rebellâstis contra præstitutum meum ad aquam contentionis.

25. Assume Aharonem & Elhazarem filium ejus: eósque jube ascendere in montem ipsum Horem.

26. Et exue Aharonem vestibus suis, ut induas eis Elhazarem filium ejus: deinde Aharon aggregabitur, & morietur ibi.

27. Fecit ergo Mosche quemadmodum præceperat Jehova: nam ascenderunt in montem Horem ante oculos totius cœtûs;

28. Et exuens Mosche Aharonem vestibus ipsius, induit eis Elhazarem filium ipsius, & mortuus est Aharon ibi in vertice montis: postea descendit Mosche cum Elhazare de monte illo.

29. Quúmque viderent totus ille cœtus exspirasse Aharonem: fleverunt Aharonem triginta diebus tota domus Iisraëlis.

CAPUT XXI.

Vincuntur Rex Cenahanæus, Rex Hog, & Rex Sichon; serpens æneus erigitur.

QUum autem audivisset Cenahanæus Rex Haradi inhabitans Australem partem adventare Iisraëlitas viâ ipsâ exploratorum; pugnavit contra Iisraëlem, & captivam fecit ex eo captivorum multitudinem.

2. Quapropter vovens Iisraël votum Jehovæ, dixit; quum omnino tradideris populum istum in manum meam, tunc devotas efficiam civitates eorum.

3. Auscultans ergo Jehova voci Iisraëlis tradidit Cenahanæum *illi*, qui devotos effecit eos, & civitates eorum, quamobrem vocavit nomen illius loci Chormam.

4. Deinde profecti sunt ex illo monte Hore, viâ *ad* mare algosum, ut circumirent terram Edomæorum: sed imminutus est animus populi propter viam illam.

5. Dicebat enim populus contra Deum, & contra Moschen; quare fecistis, ut ascenderemus ex Ægypto; ad moriendum in hoc deserto? nam non adest panis, nec adest aqua, & animam nostram tædet hujus panis vilissimi.

6. Tum immisit Jehova in populum illum serpentes presteres, qui morderent populum: ita moriebatur populus multus ex Iisraële.

7. Veniens itaque populus ad Moschen dixerunt, peccavimus, quòd loquuti sumus contra Jehovam & contra te, ora Jehovam, ut amoveat à nobis hos serpentes: oravítque supplex Mosche pro populo.

8. Edixit verò Jehova Moschi, fac tibi presterem, & impone eum perticæ: eritque *ut* quisquis morsus fuerit, quum aspexerit eum, sanitatem recipiat.

9. Et faciens Mosche serpentem æneum, imposuit eum perticæ: eratque, quum momordisset serpens aliquem, ut intuens in serpentem illum æneum, sanitatem reciperet.

10. Profecti autem filii Iisraëlis, castrametati sunt Obothis.

11. Deinde profecti Obothis, castrametati sunt ad cumulos *montium* Habarimorum in illo deserto, quod est ante conspectum Moabitarum ab ortu Solis.

12. Inde profecti, castrametati sunt in valle Zeredi.

13. Inde profecti castrametati sunt ad vadum Arnonis, quod *est* in ipso deserto, procedens à termino Emoræi: nam Arnon terminus Moabitarum inter Moabitas & Emoræos *est*.

14. Idcirco dici solet in recensione bellorum Jehovæ; contra Vahebum in regione Suph, & contra flumina, *flumina* Arnonis.

15. Decursus enim istorum fluminum, qui divertit ad situm Haræ; is nititur termino Moabitarum.

16. Et inde *profecti sunt* Beerum: is *est* ille puteus, de quo edixerat Jehova Moschi, congrega populum, & dabo eis aquam;

17. Tum cecinit Iisraël canticum hoc, adscende putee, acclamate ei:

18. Putee, quem fodiunt principes, quem effodiunt ingenui è populo, cum Legislatore scipionibus suis: à deserto verò Matthenam *sunt profecti*.

19. Et Matthanâ Nachalielem, & Nachaliele Bamothas.

20. Bamothis verò ad illam vallem, quæ *est* in agro Moabitarum ad initium collium; & respicit versùs ipsam solitudinem.

21. Tum misit Jisraël nuncios ad Sichonem Regem Emoræorum, qui dicerent:

22. Transeam per terram tuam, non divertemus in *ullum* agrum aut vineam, néque bibemus aquam *ullius* putei: viâ regiâ ibimus usque dum transiverimus terminum tuum.

23. Non permisit autem Sichon Jisraëli transire per terminum suum; sed congregato Sichon toto populo suo, processit obviàm Jisraëli in ipsum desertum, & venit ad Jahatzam: ubi pugnavit contra Jisraëlem.

24. Percussit verò eum Jisraël acie gladii: & hæreditario jure acquisivit terram ejus ab Arnone Jabbokum usque, usque ad Hammonitas; nam munitus erat terminus Hammonitarum:

25. Occupavit ergo Jisraël omnes civitates illas: ideo habitat Jisraël in omnibus civitatibus Emoræi, Cheschbone, & in omnibus oppidis ejus.

26. Cheschbon enim civitas erat Sichonis Regis Emoræi; qui pugnans contra Regem Moabitarum priorem ademerat totam regionem ejus è manu ejus Arnonem usque.

27. Idcirco dicere solent, qui proverbiis utuntur, adite Cheschbonem; ædificetur & firmetur civitas Sichonis.

28. Quum ignis egressus est Cheschbone, flamma ex civitate Sichonis, absumsit Haram Moabitarum, incolas excelsorum Arnonis.

29. Væ tibi Moab, periisti popule Cemoschi: tradidit filios ejus, qui evadebant, & filias ejus in captivitatem, Regi Emoræo Sichoni.

30. Sed jaculis confecimus eos, pereunte Cheschbone, Dibonem usque: & desolavimus Nophachum usque, *desolatione* pertingente Medebam usque.

31. Itaq; habitavit Jisraël in terra Emoræi.

32. Deinde misit Mosche ad explorandum Jahzerem, quam ceperunt *cum* oppidis ejus: sic expulit Emoræum, qui *erat* illic.

33. Postea conversi, quum ascenderent viâ *ad* Baschanem; processit Hog Rex Baschanis obviàm eis, ipse cum toto populo suo in prælium Edrehin.

34. Edixit autem Jehova Moschi, ne timeto eum, nam in manum tuam trado eum, totúmque populum eius, ac regionem ejus: sed facies ei, quemadmodum fecisti Sichoni Regi Emoræorum, qui habitabat Cheschbone:

35. Percusserunt itaque eum filiósque ejus, & totum populum ejus, adeò ut non relinquerent ei superstitem: sic hæreditario jure consequuti sunt terram ejus.

CAPUT XXII.

Asina loquitur.

POstea profecti sunt filii Jisraëlis, & castra posuerunt in campestribus Moabitarum eis vadum Jerichuntinum Jardenis.

2. Quod videns Balak filius Tzipporis: cum omnibus, quæ fecerat Jisraël Emoræo ipsi:

3. Timuit Moabita à præsentia istius populi valde, eò quòd multus esset: tæduítque Moabitam ob præsentiam filiorum Jisraëlis.

4. Quapropter dixit Moabita Senioribus Midjanis; nunc delingent hæc congregatio omnia, quæ circa nos *sunt*, sicut delingit bos viridem herbam agri (erat autem Balak filius Tzipporis, Rex Moabitarum tempore illo.)

5. Et misit nuncios ad Bilhamum filium Behoris Petoram, quæ *est* imposita ipsi flumini, in regionem popularium ejus, accersitum eum: dicendo, ecce populus egressus est ex Ægypto, ecce operit aspectum hujus terræ, & ipse considet è regione mei:

6. Nunc itaque veni quæso, maledic mei causâ populo huic, quia robustior est me, fortasse prævalebo, percutiemus eum, aut expellam eum ex hac terra: novi enim benedictum fore eum, cui benedixeris, & cui maledixeris, fore maledictum.

7. Iverunt ergo Seniores Moabitarum, & Seniores Midjanitarum cum divinationum honorariis in manibus suis: quúmque pervenissent ad Bilhamum, retulerunt ei verba Balaki.

8. Qui dixit eis, pernoctate hic nocte istâ, & reddam vobis responsum, quemadmodum edixerit Jehova mihi: sic manserunt principes Moabitarum cum Bilhamo.

9. Venit autem Deus ad Bilhamum, & dixit, qui *sunt* viri isti apud te?

10. Et dixit Bilham Deo, Balak filius Tzipporis Rex Moabitarum misit *eos* ad me.

11. *Dicens*, ecce populus egressus ex Ægypto, jam tegit aspectum hujus terræ; nunc veni, exsecrare mei causâ illum, fortasse prævalebo pugnando adversùs eum, aut expellam eum.

12. Sed dixit Deus Bilhamo, ne ito cum illis; ne maledicito populo illi, nam benedictus est.

13. Quare surgens Bilham, eo manè dixit principibus Balaki; redite in terram vestram; quia renuit permittere Jehova, ut eam vobiscum.

14. Et surgentes principes Moabitarum venerunt ad Balakum, dixerúntque *ei*; renuit Bilham ire nobiscum.

15. Sed perrexit ulteriùs Balak, mittendo principes plures & honoratiores istis:

16. Qui, quum venissent ad Bilhamum, dixerunt ei; sic ait Balak filius Tzipporis, ne quæso excuses te interdicto, quò minùs venias ad me.

17. Nam valde cumulabo te honore, & quicquid edixeris mihi efficiam: quare veni, quæso, exsecrare populum hunc meâ causâ.

18. Respondens autem Bilham dixit servis Balaki, si daret mihi Balak domum suam plenam argento, & auro, non possem transgredi præstitutum Jehovæ Dei mei, faciendo *aliquid* parvum aut magnum.

19. Nunc tamen manete quæso hic vos quoque hac nocte; ut cognoscam quid percecturus sit Jehova loqui mecum.

20. Veniens autem Deus ad Bilhamum noctu; dixit ei, quandoquidem accersitum te veniunt viri isti, surge, abi cum eis: veruntamen rem, quam edixero tibi, illam facies.

21. Surgens itaque Bilham ipso manè

stravit

ſtravit aſinam ſuam, abiitque cum principibus Moabitarum.

22. Sed accenſa eſt ira Dei, quòd ipſe abiret: & oppoſuit ſe Angelus Jehovæ in via, ut eſſet adverſarius ei: is autem inſidebat aſinæ ſuæ, habens duos pueros ſuos ſecum.

23. Quum autem videret aſina illa Angelum Jehovæ ſtantem in via illa, & gladium ejus eductum in manu ejus, declinavit aſina ab illa via, ut iret in agrum: ſed percuſſit eam Bilham, ut cogeret eam reflectere *ad* viam illam.

24. Tum ſtetit Angelus Jehovæ in tramite quodam vinearum maceriem utrinque habente.

25. Quúmque videns aſina Angelum Jehovæ *ſtantem* comprimeret ſe ad alteram maceriem, compreſſit pedem Bilhami ad maceriem illam: quare denuò percuſſit eam.

26. Poſtea Angelus Jehovæ perrexit tranſire: ſtetítque in loco anguſto, ubi nulla erat via ad declinandum dextrorſum, aut ſiniſtrorſum.

27. Itaque videns aſina *ſtantem* Angelum Jehovæ, ſuccubuit ſub Bilhamo: & accenſus irâ Bilham percutiebat aſinam baculo ſuo.

28. Aperuit autem Jehova os aſinæ; quæ dixit Bilhamo, quid feci tibi, quòd percuſſiſti me jam ter?

29. Dicente verò Bilhamo aſinæ, quia ludificata es me: utinam eſſet gladius in manu mea, jam enim occiderem te:

30. Dixit aſina Bilhamo, nónne aſina tua ſum, quâ vehi ſoles, ex quo tua fui uſque in diem hunc? an ſolita fui unquam tibi ita facere? qui dixit, non.

31. Tum detexit Jehova oculos Bilhami; qui vidit Angelum Jehovæ conſiſtentem in ipſa via, & gladium ejus eductum in manu ejus: quare inclinans verticem incurvavit ſe in faciem ſuam *honorem exhibens.*

32. Et dixit ei Angelus Jehovæ, quamobrem percuſſiſti aſinam tuam jam ter? ecce ego egreſſus ſum, ut ſim adverſarius, quia declinat hæc via in conſpectu meo.

33. Quum vidit me aſina, tum divertit à conſpectu meo jam ter: fortaſſe divertit à conſpectu meo; quia jam etiam te occidiſſem, & illam vivam conſervâſſem.

34. Dicenti itaque Bilhamo ad Angelum Jehovæ, peccavi, quia neſciebam te conſiſtere obviàm mihi in hac via: quare nunc ſi malum videtur in oculis tuis, revertar:

35. Dixit Angelus Jehovæ Bilhamo, abi cum iſtis viris, ſed tantùm verbum, quod edixero tibi, illud loquitor: ivítque Bilham cum principibus Balaki.

36. Quum autem audiret Balak adventare Bilhamum; proceſſit obviàm ei ad urbem Moabitarum, quæ *erat* in termino Arnonis; qui *eſt* in extremitate ipſius termini:

37. Et dixit Balak Bilhamo, annon ſedulò miſeram ad te, ad accerſendum te? quare non veniebas ad me? an verò non poſſum honore afficere te?

CAPUT XXIII.

Bilham ſemel atque iterum benedicit Jiſraëli.

Dixit verò Bilham Balako, ecce veni ad te jam, poſſémne ullo pacto aliquid loqui? illud ipſum verbum, quod indiderit Jehova ori meo eloquar.

2. Ivítque Bilham cum Balako, & venerunt in urbem, finibus *adjacentem*:

3. Ubi mactans Balak boves & pecudes; miſit ad Bilhamum, & ad principes, qui cum eo *erant*.

4. Fuit autem ipſo manè, ut aſſumens Balak Bilhamum deduceret eum *ad* excelſa Baalis: unde videbat extremam partem populi. *Caput* XXIII.

5. Tum dixit Bilham Balako, exſtrue mihi hic ſeptem altaria; & præpara hic mihi ſeptem juvencos, & ſeptem arietes:

6. Et fecit Balak quemadmodum loquutus erat Bilham, obtulítque Balak cum Bilhamo juvencum, & arietem in unoquoque altari.

7. Dixit autem Bilham Balako, conſiſte juxta holocauſtum tuum; dum abeo, fortaſſe obviàm fiet Jehova mihi, & quamcunque rem oſtenderit mihi, indicabo tibi: & abiit *in* clivum.

8. Quúmque obviàm factus eſſet Deus Bilhamo; dixit ei *Bilham,* ſeptem altaria diſpoſui, & obtuli juvencum atque arietem in unoquoque altari.

9. Indens verò Jehova verbum ori Bilhami: dixit, revertere ad Balakum, & ſic loquitor.

10. Eſt itaque reverſus ad illum, quum ecce conſiſteret juxta holocauſtum ſuum: ipſe cum omnibus principibus Moabitarum.

11. Protulítque ſententiam ſuam dicens: è Syria juſſit me adduci Balak Rex Moabitarum è montibus Orientalibus *dicendo*, veni maledic meâ cauſâ Jahakobo, veni, deteſtare Jiſraëlem.

12. Quid exſecrarer? non exſecratur *Deus* fortis illum: aut quid deteſtarer? non deteſtatur Jehova.

13. Quum è ſummitate rupium illum aſpicio, & è collibus contemplor illum; en populus, *qui* ſolus habitat, & aliis gentibus ſe ipſum non annumerat.

14. Quis numeret pulverem Jahakobi? & *quis* numerum? *quis* quartam partem Jiſraëlis? moriar ego morte juſtorum, & ſit finis meus ſicut illius.

15. Tum dixit Balak Bilhamo, quid facis mihi? ad exſecrandum inimicos meos aſſumſi te, ecce autem indeſinenter benedicis.

16. Qui reſpondens dixit, annon quod indidit Jehova ori meo, ipſum cum obſervantia eloquerer?

17. Deinde dixit ei Balak, veni quæſo mecum ad locum alterum, ex quo videas eum, tantùm extremitatem ejus vides, eum verò totum non vides: & exſecrare eum meâ cauſâ inde.

18. Sic aſſumens eum *deduxit* in agrum Tzophim ad initium collium; ubi exſtructis ſeptem altaribus obtulit juvencum, & arietem in unoquoque altari.

19. Dixítque Balako, conſiſte hic juxta holocauſtum tuum, ego verò obvius fiam illic *Jehovæ*.

20. Obviam itaque factus Jehova Bilhamo, indidit verbum ori ejus; ac dixit, revertere ad Balakum; & ſic loquitor.

21. Venit itaque ad illum, ecce autem conſiſtebat juxta holocauſtum ſuum, & princi-

pes Moabitarum cum eo: & dixit Balak, quid loquutus est Jehova?

22. Tum protulit sententiam suam dicens; surge Balak & audi, aures attende ad me fili Tzipporis.

23. *Deus* fortis non *est* homo, qui mentiatur, aut filius hominis, quem pœniteat: an ipse dixerit & non faciet? an loquutus fuerit, & non præstabit illud?

24. Ecce recepi benedicendi onus: benedixit enim, nec revocabo illud.

25. Non intuetur iniquitatem in Jahakobo, nec aspicit perversitatem in Iisraële: Jehova Deus ejus cum eo *est*, & clangor regius *est* in eo:

26. *Deus* fortis eductor eorum ex Ægypto, *est* ei ut vires monocerotis.

27. Nam non est incantatio contra Jahakobum, neque divinatio contra Iisraëlem: jam hoc tempore dicendum est de Jahakobo, & de Iisraële, quid operetur *Deus* fortis.

28. En populus, *qui* tanquam immanis leo assurget, & tanquam leo seipsum attollet: non cubabit donec comederit prædam, & sanguinem confossorum biberit.

29. Tum dixit Balak Bilhamo, nec *ulla* exsecratione exsecrator eum; nec benedictione benedicito ei.

30. Respondens verò Bilham dixit Balako; annon alloquutus eram te, dicendo, quicquid loquutus fuerit Jehova, illud faciam?

31. Deinde dixit Balak Bilhamo, age quæso, assumens te *ducam* in locum alium; fortasse rectum videbitur in oculis Dei illius, ut istum inde meâ causâ exsecreris.

32. Et assumens Balak Bilhamum, *duxit* in verticem Pehoris, qui respicit solitudinem versùs.

33. Ubi dixit Bilham Balako, exstrue mihi hic septem altaria; & præpara mihi hic septem juvencos, & septem arietes.

34. Et fecit Balak quemadmodum dixerat Bilham; obtulítque juvencum, & arietem in unoquoque altari.

CAPUT XXIV.

Bilham tertiùm benedicit Iisraëli, & vaticinatur de Christo.

Videns autem Bilham bonum videri in oculis Jehovæ, ut benediceret Iisraëli, hac vice ut antea, non ivit ad captandas incantationes: sed convertit faciem suam versùs desertum.

2. Quumque sublatis oculis suis videret Bilham Iisraëlem commorantem per tribus suas, adfuit ei spiritus Jehovæ:

3. Et protulit sententiam suam, dicens: dictum Bilhami filii Behoris, & dictum viri aperti oculis.

4. Dictum audientis sermones *Dei* fortis: qui visionem omnipotentis videt, excidens, sed retectus oculis.

5. Quàm sunt bona tentoria tua, ô Jahakob! tabernacula tua, ô Iisraël!

6. Ut valles, extenduntur, ut horti juxta flumen; ut santalos plantavit *eos* Jehova, ut cedros juxta aquas.

7. Fundet aquam è situlis suis, ut semen ejus *sit* in aquis multis: sic assurget supra Agagum Rex ejus, & attollet se regnum ejus.

8. *Deus* fortis eductor ejus ex Ægypto, ut vires monocerotis *erit* ei: consumet gentes inimicas sibi, & ossa eorum detrahet, aut sagittis suis franget.

9. Incurvavit se, jacet tanquam leo & tanquam immanis leo; quis excitet eum? benedicentium tibi *quisque* est benedictus, & maledicentium maledictus.

10. Tunc accensus irâ Balak adversùs Bilhamum complosit manibus suis, dixítque Balak Bilhamo, ad exsecrandum inimicos meos vocaveram te, & ecce benedixisti indesinenter tribus jam vicibus.

11. Nunc ergo effuge in locum tuum: dixeram, honore cumulabo te, sed ecce avertit te Jehova ab honore.

12. Sed dixit Bilham Balako, nónne etiam nuncios tuos, quos miseras ad me alloquutus eram, dicendo?

13. Si daret mihi Balak plenam domum suam argento & auro, non possem transgredi præstitutum Jehovæ, faciendo rem bonam aut malam ex me: quod loquetur Jehova, illud eloquar.

14. Nunc itaque ecce ego abiturus sum ad populum meum, age, consulam tibi *res* quales facturus est hic populus populo tuo extremis temporibus.

15. Deinde proferens sententiam suam dixit: dictum Bilhami, filii Behoris, dictum viri aperti oculis;

16. Dictum audientis sermones *Dei* fortis, & noscentis notionem excelsi, *qui* visionem omnipotentis videt, excidens, sed retectus oculis.

17. Video illud, non tamen nunc, contemplor illud, sed non propinquum: procedit stella ex Jahakobo, & exsurgit sceptrum ex Iisraële, quod franget latera Moabitarum, & destruet omnes eos, qui ponè sunt.

18. Et erit Edom possessio, erit *inquam* Sehir possessio hostibus suis; nam Iisraël faciet strenuè.

19. Dominiúmque obtinebit ex Jahakobo *natus*, qui perdet superstitem è civitate *quaque*.

20. Quúmque aspiceret Hamalekum, proferens sententiam suam, dixit: *ut* principio gentium Hamalek, ita fine suo ad pereuntem *pertinet*.

21. Quum verò aspiceret Kenæum, proferens sententiam suam, dixit: forte *est* habitaculum tuum, & ponere in petra nidum tuum:

22. Attamen erit, quum depascetur Kajin; tantisper dum Assyrius captivum tenebit te.

24. Denique proferens sententiam suam, dixit; eheu, quis vivet ex quo disposuerit hoc *Deus* fortis?

25. Sed quum naves à littore Chitthæorum *solventes* afflixerint Assyrios, & afflixerint Hebræos: tum etiam *populus* ille in perpetuum peribit.

25. Postea surgens Bilham abiit, ut reverteretur in locum suum; atque etiam Balak abiit itinere suo.

CAPUT XXV.

Scortatio carnalis & spirituàlis Iisraëlitarum, & zelus Pinehæ ob istud facinus.

Tum manebat Iisraël Schittimis, ubi cœpit populus scortari cum filiabus Moabitarum.

2. Nam

2. Nam invitaverunt populum, ad sacrificia deorum suorum; comedebátque populus, ac incurvabat se diis illarum *honorem exhibens*.

3. Sic copulato Iisraële cum idolo Pehoris, accensa est ira Jehovæ in Iisraëlem.

4. Et edixit Jehova Moschi, sume omnes primarios istius populi, & suspende eos Jehovæ coram isto Sole: ut avertatur furor iræ Jehovæ ab Iisraële.

5. Deinde edixit Mosche judicibus Iisraëlis, occidite quisque homines suos, qui copularunt se idolo Pehoris.

6. Ecce autem quidam è filiis Iisraëlis veniens adduxit versùs fratres suos Midjanitidem quandam, ante oculos Moschis & ante oculos totius cœtûs filiorum Iisraëlis; ipsis flentibus *ad* portam tentorii conventûs.

7. Quod quum videret Pinehas, filius Elhazaris, filii Aharonis Sacerdotis, surgens è medio illius cœtûs arripuit spiculum manu suâ:

8. Veniénsque post illum Iisraëlitam in lupanar ipsum, transfixit ipsos ambos, virum Iisraëlitam & mulierem illam in lupanari illius: tum coërcita est plaga illa, ne *pergeret* in filios Iisraëlis.

9. Fuerunt autem, qui mortui sunt plagâ illa, vicies quater mille.

10. Et alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

11. Pinehas filius Elhazaris, filii Aharonis Sacerdotis, avertit excandescentiam meam à filiis Iisraëlis, quum ageret zelotypiâ mei inter eos; ita ut non consumpserim filios Iisraëlis zelotypiâ meâ.

12. Idcirco, dicito: ecce do ei meum fœdus, *fœdus* pacis.

13. Erit enim ei ac semini ejus post eum fœdere sacerdotium perpetuum; eò quòd zelotypus fuit pro Deo suo, & expiationem fecit pro filiis Iisraëlis.

14. Nomen autem viri Iisraëlitæ illius percussi, qui percussus *fuit* cum illa Midjanitide, *erat* Zimri filius Sallu; princeps paternæ familiæ ex Schimhonitis:

15. Nomen verò illius mulieris Midjanitidis percussæ, Cozbi filia Tzuris, *qui* primarius nationum paternæ familiæ inter Midjanitas erat.

16. Deinde alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

17. Hostiliter agite cum Midjanitis istis, ut cædatis eos.

18. Nam ipsi hostiliter agunt contra vos machinationibus suis; quas machinati sunt contra vos in negotio Pehoris, & in negotio Cozbi filiæ principis Midjanitarum gentis suæ, quæ percussa fuit die ipso plagæ ob negotium Pehoris *impositæ*.

CAPUT XXVI.

Secunda recensio populi, numero 601730. exceptis Levitis numero 22000.

FUit autem post illam plagam; ut ediceret Jehova Moschi & Elhazari filio Aharonis Sacerdoti, dicendo:

2. Recensete capita totius cœtûs filiorum Iisraëlis à nato viginti annos & deinceps per familias paternas eorum: omnem aptum ad egrediendum in militiam inter Iisraëlitas.

3. Itaque alloquutus est eos Mosche & Elhazar Sacerdos in campestribus Moabitarum, secundùm Jardenem *ex adverso* Jerichuntis, dicendo.

4. *Recensete* à nato viginti annos & deinceps, quemadmodum præceperat Jehova Moschi & filiis Iisraëlis, qui egressi fuerant è terra Ægypti.

5. Reübén, primogenitus Iisraëlis: filiorum Reübenis, Chanoci familia Chanocæa, Pallu familia Palluitis.

6. Chetzronis familia Chetzronitis; Carmi familia Carmitis.

7. Hi *sunt* è familiis Reübenitarum, quorum fuerunt numerati quadragies ter mille septingenti triginta.

8. Nati autem Pallu, Eliab:

9. Et filii Eliabi, Nemuel & Dathan & Abiram; hi *sunt* Dathan & Abiram convocati è cœtu, qui moverunt rixas contra Moschen & contra Aharonem per cœtum Korachi, quando motæ sunt rixæ contra Jehovam.

10. Quare aperiens terra os suum absorpsit eos, & *quæ erant* Korachi, moriente cœtu illo: quum absumpsit ignis ducentos quinquaginta viros, fuerúntque *omnes* in signum.

11. Filii verò Korachi non sunt mortui.

12. Filiorum Schimhonis per familias suas; Nemuelis familia Nemuelitica, Jaminis familia Jaminitica: Jacinis familia Jacinitica;

13. Zerachi familia Zerachæa; Schaulis familia Schaulitica:

14. Hi *sunt* è familiis Schimhonitarum, vicies bis mille ducenti.

15. Filiorum Gadis per familias suas, Tzephonis familia Tzephonitis; Chaggi familia Chaggitica: Schuni familia Schunitica;

16. Ozni familia Oznitica; Heri familia Heritica:

17. Arodis familia Arodica: Areeli familia Areelitis.

18. Hi *sunt* è familiis filiorum Gadis per numeratos eorum; quadragies mille quingenti.

19. Filii Jehudæ *fuerant* Her & Onam: sed mortuus est Her & Onam in terra Cenahanis.

20. Fuerunt autem filiorum Jehudæ per familias suas; Schelæ familia Schelanitis; Peretzi familia Peretzæa: Zerachi familia Zerachæa.

21. Fueruntque filiorum Peretzi, Chetzronis familia Chetzronitis, Chamulis familia Chamulitis.

22. Hi *sunt* è familiis Jehudæ per numeratos eorum, septuagies sexies mille quingenti.

23. Filiorum Jissascaris per familias suas, Tholahi familia Tholahæa; Puvæ familia Puvæa.

24. Jaschubi familia Jaschubæa, Schimronis familia Schimronitis.

25. Hi *sunt* è familiis Jissascaris per numeratos eorum, sexagies quater mille trecenti.

26. Filiorum Zebullunis per familias suas, Seredi familia Seredæa, Elonis familia Elonitis: Jachleelis familia Jachleelitis.

27. Hi *sunt* è familiis Zebulunitarum per nu-

numeratos eorum, sexagies mille quingenti.

28. Filii Josephi per familias suas; Menasche, & Ephrajim.

29. Filiorum Menaschis, Maciris familia Maciritis; Macir autem genuit Gilhadem: Gilhadis familia Gilhaditis:

30. Hi filii Gilhadis, Jhezeris familia Jhezeritis: Cheleki familia Chelekæa:

31. Et Asrielis familia Asrielitis, & Schecemi familia Schecemæa;

32. Et Schemidahi familia Schemidahæa, & Chepheris familia Chepheritis.

33. Tzelophchado autem ipsi filio Chepheris non fuerunt filii, sed filiæ: & nomen filiarum Tzelophchadi *fuit* Machla, & Noha, Chogla, Milca, & Thirtza.

34. Hi *sunt* è familiis Menaschis; quorum numerati quinquagies bis mille septingenti.

35. Hi *sunt* filii Ephrajimi per familias suas: Schuthelachi familia Schuthelachæa: Beceri familia Beceræa: Tacanis familia Tacanitis:

36. Atque hi *sunt* filii Schuthelachi, Heranis familia Heranitis:

37. Hi *sunt* è familiis filiorum Ephrajimi per numeratos eorum tricies bis mille quingenti: hi *sunt* filii Josephi per familias suas.

38. Filiorum Binjaminis per familias suas; Belahi familia Belahæa, Aschbelis familia Aschbelitis: Achirami familia Achiramæa.

39. Schephuphami familia Schephuphamæa, Chuphami familia Chuphamæa.

40. Fuerúntque filii Belahi Ard & Naham; *illi* familia Arditis, Nahami familia Nahamitis:

41. Hi *sunt* filii Binjaminis per familias suas; quorum numerati quadragies quinquies mille sexcenti.

42. Hi *sunt* filii Danis per familias suas, Schuchami familia Schuchamæa; hi *sunt* è familia Danis per familias suas.

43. Omnes familiæ Schuchamæorum per numeratos eorum; sexagies quater mille quadringenti.

44. Filiorum Ascheris per familias suas, Jimnæ familia Jimnæa, Jischvi familia Jischvitis: Berihæ familia Berihæa;

45. Filiorum Berihæ, Cheberi familia Cheberæa, Malcielis familia Malcielitis:

46. Nomen verò filiæ Ascheris; Serach.

47. Hi *sunt* è familiis filiorum Ascheris per numeratos eorum, quinquagies ter mille quadringenti.

48. Filiorum Naphthali per familias suas, Jachtzeelis familia Jachtzeelitis; Guni familia Gunitis;

49. Jetzeris familia Jetzeritis; Schillemi familia Schillemæa.

50. Hi *sunt* è familiis Naphthalitarum per familias eorum; quorum numerati quadragies quinquies mille quadringenti.

51. Hi *sunt* numerati filiorum Jisraëlis, sexcenties mille cum mille uno, & septingenti triginta.

52. Tum alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

53. Istis dividitor terra in possessionem, pro numero nominum.

54. Ei qui multus est, multiplicato possessionem suam, ei verò, qui paucus est, pauciorem assignato possessionem suam: cuique secundùm numeratos suos attribuitor possessio sua.

55. Veruntamen sorte dividitor terra: pro nominibus tribuum paternarum suarum possidento.

56. Per sortem dividitor possessio ejus, inter multum & paucum.

57. Hi autem *sunt* numerati Levitarum per familias suas, Gerschonis familia Gerschonitis, Kehathi familia Kehathæa, Merari familia Meraritis.

58. Hæ *sunt* familiæ Levi, familia Libnitis, familia Chebronitis: familia Machlitis, familia Muschitis, familia Korachæa: Kehath autem genuit Hamramum.

59. Et nomen uxoris Hamrami Jocebed filia Levi, quam peperit *uxor* Levi in Ægypto: peperítque Hamramo Aharonem & Moschen atque Mirjam sororem eorum.

60. Natus autem est Aharoni Nadab, & Abihu, Elhazar & Ithamar:

61. Sed mortuus est Nadab & Abihu, quum admoverunt ignem extraneum coram Jehova.

62. Fuerúntque numerati illorum vicies ter mille, omnis mas à nato uno mense & deinceps: non enim recensiti sunt inter filios Jisraëlis, quia non dabatur illis possessio inter filios Jisraëlis.

63. Hi *sunt* numerati à Mosche & Elhazare Sacerdote, quum numerarunt filios Jisraëlis in campestribus Moabitarum, secundùm Jardenem *ex adverso* Jerichuntis.

64. In istis autem non erat quisquam ex numeratis à Mosche & Aharone Sacerdote, quum numerarent filios Jisraëlis in deserto Sinai.

65. (Dixerat enim Jehova de illis, omnino morientur in isto deserto) neque reliquus erat ex illis quisquam, nisi tantùm Caleb filius Jephunnæ, & Jehoschuah filius Nunis.

CAPUT XXVII.

Prærogativa filiarum Tzelophchadi: Mosches moriturus jubet in locum suum Jehoschuham subrogari.

Accesserunt etiam filiæ Tzelophchadi filii Cheveris, filii Gilhadis, filii Maciris, filii Menaschis, ad familias Menaschis filii Josephi; cujus filiarum hæc *sunt* nomina, Machla, Noha, & Chogla, & Milca, & Thirtza:

2. Steterúntque coram Mosche & coram Elhazare Sacerdote, & coram principibus ac toto cœtu; *ad* portam tentorii conventûs, dicentes:

3. Pater noster mortuus est in deserto; ipse tamen non fuit inter eorum cœtum, qui convenerant contra Jehovam in cœtu Korachi: sed in peccato suo mortuus est, quum filii non essent ei.

4. Quare subtraheretur nomen patris nostri è medio familiæ suæ, eò quòd non *sit* ei filius? da nobis jus possessionis inter fratres patris nostri.

5. Retulit itaque Mosche causam earum coram Jehova.

6. Et alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

7. Rectè

7. Rectè filiæ Tzelophchadi loquuntur; omnino dato illis jus possessionis hæreditariæ inter fratres patris earum: ut transferas possessionem patris earum in ipsas.

8. Ad filios autem Jisraëlis loquere, dicendo: quum quis morietur; si filius non erit ei, tunc transferetis possessionem ejus ad filiam ejus:

9. Quòd si filia non erit ei: tunc tradetis possessionem ejus fratribus ejus.

10. Quòd si non erunt ei fratres, tunc tradetis possessionem ejus fratribus patris ejus.

11. Sin autem non *superer unt* fratres patris ejus; tunc tradetis possessionem ejus, necessario ejus, propinquiori ei ex familia ejus, ut hæreditario jure possideat eam: atq; hoc erit filiis Jisraëlis in statutum judiciale, quemadmodum præcepit Jehova Moschi.

12. Deinde edixit Jehova Moschi, ascende istum montem Habarimorum; & aspice terram, quam do filiis Jisraëlis.

13. Ut quum aspexeris eam, aggregeris ad populos tuos tu quoque, quemadmodum aggregatus est Aharon frater tuus:

14. Quandoquidem rebellâstis in deserto Tzinis in contentione cœtûs contra præstitutum meum, *quod erat*, ut sanctificaretis me ad aquas illas ante oculos eorum, istæ sunt aquæ contentionis Kadeschi, *in* deserto Tzinis.

15. Alloquutus autem est Mosche Jehovam, dicendo:

16. Præficiat Jehova Deus spirituum, *Deus* omnis carnis, virum huic cœtui:

17. Qui procedat ante eos, & qui veniat ante eos, quique educat eos, & qui reducat eos: ut non sit cœtus Jehovæ sicut pecudes, quibus non *est* pastor.

18. Edixit verò Jehova Moschi, sume tecum Jehoschuham filium Nunis, virum in quo *est* spiritus *meus*: ut imponas manum tuam illi:

19. Sisténsque illum coram Elhazare Sacerdote, & coram toto cœtu; mandatis instruas illum ante oculos eorum:

20. Et impertiaris ei de gloria tua: ut auscultent ei totus cœtus filiorum Jisraëlis.

21. Is coram Elhazare Sacerdote stato, ut eum consulat de judicio Urim coram Jehova: ad ejus præstitutum exeunto, & ad ejus præstitutum redeunto ipse, & omnes filii Jisraëlis cum eo, denique totus cœtus.

22. Fecit ergo Mosche, quemadmodum præceperat Jehova ipsi: assumens enim Jehoschuham stitit eum coram Elhazare Sacerdote, & coram toto cœtu:

23. Et imponens manus suas illi, mandatis instruxit illum; quemadmodum edixerat Jehova *fieri* per Moschen.

CAPUT XXVIII.

Leges sacrificiorum repetuntur.

ITem alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

2 Præcipe filiis Jisraëlis edicens eis: oblationem meam cibi mei, in igne absumenda mihi odorem gratum meum, observatote, ut offeratis mihi, stato tempore suo.

3. Itaque dices illis, hoc *est* igne absumendum, quod offeretis Jehovæ; agni anniculi integri bini unoquoque die *in* holocaustum jugiter.

4. Agnum illorum unum parato manè agnúmque alterum parato inter duas vesperas:

5. Et decimam Ephæ similæ in munus, mistæ olei contusi quarta hinis.

6. Holocaustum juge, quod paratum fuerat in monte Sinai in odorem gratum, igne absumendum Jehovæ:

7. Et libamen ejus quartam hinis in agnum unumquemque, in loco sancto libato libamen generosi vini Jehovæ:

8. Agnum verò alterum parato inter duas vesperas, ut munus matutinum, & ut libamen ejus parato, igne absumendum odorem gratum Jehovæ.

9. Die autem sabbathi bini agni anniculi integri; & binæ decimæ similæ *in* munus mistæ oleo cum libamine suo:

10. Holocaustum sabbathi *esto* sabbatho suo; præter ipsum holocaustum juge cum libamine suo.

11. Item in initiis mensium vestrorum offertote holocaustum Jehovæ; juvencos subrumos binos, & arietem unum, agnos anniculos septenos integros:

12. Et ternas decimas similæ *in* munus mistæ oleo, in juvencum unumquemque: binasque decimas similæ *in* munus mistæ oleo, in arietem unumquemque:

13. Singulas verò decimas similæ *in* munus mistæ oleo in arietem unumquemque: holocaustum, odorem gratum, igne absumendum Jehovæ.

14. *De* libaminibus autem eorum, dimidium hinis esto in juvencum, tertiáque hinis in arietem, & quarta hinis vini in agnum: hoc holocaustum mensis ineuntis, *esto* in initio suo, per singulos menses anni.

15. Præterea hircus è capris unus in peccatum Jehovæ præter holocaustum juge, parator cum libamine suo.

16. Item mense primo, decimoquarto die illius mensis; Pascha *esto* Jehovæ:

17. Quintodecimo autem die ejus mensis, festum: septem diebus azyma comeduntor.

18. Horum dierum primo convocatio sancta *esto*; nullum opus servile facitote:

19. Sed offeretis igne absumendum holocaustum Jehovæ, juvencos subrumos binos & arietem unum: præterea septenos agnos anniculos, integri sunto vobis:

20. Munus verò illorum, similam mistam oleo; *nempe* ternas decimas in juvencum, & binas decimas in arietem paratote:

21. Singulas decimas parato in unumquemque agnum ex septem illis agnis:

22. Præterea hircum peccati unum, ad expiationem faciendam pro vobis:

23. Præter holocaustum illud matutinum, quod *est* pro holocausto jugi, paratote ista.

24. Qualia hæc *sunt* facitote in quemque diem, septem diebus, *in* cibum igne absumendum odoris grati Jehovæ: præter holocaustum juge parator cum libamine suo.

25. At die horum septimo convocatio sancta esto vobis: opus servile nullum facitote.

26. Item die primitiarum, quum offeretis munus novum Jehovæ post septimanas vestras; convocatio sancta esto vobis, nullum servile opus facitote.

27. Sed offeretis holocaustum, odorem gra-

gratum Jehovæ, juvencos fubrumos binos, arietem unum, feptenos agnos anniculos:

28. Et munus illorum, fimilam miftam oleo; *nempe* ternas decimas in juvencum, binas decimas in arietem.

29. Singulas decimas in agnum unumquemque, ex feptem illis agnis:

30. Hircum lactentem unum; ad expiationem faciendam pro vobis:

31. Præter holocauftum juge & munus ejus facitote *ifta;* integra funto vobis cum libaminibus fuis.

CAPUT XXIX.

Leges facrificiorum continuantur.

MEnfe verò feptimo, primo *die* menfis, convocatio fancta efto vobis, opus fervile nullum facitote; dies clangoris efto vobis:

2. Quo parabitis holocauftum in odorem gratum Jehovæ, juvencum fubrumum unum, arietem unum; agnos anniculos feptenos integros;

3. Munus verò eorum fimilam miftam oleo; ternas decimas in juvencum, & binas decimas in arietem.

4. Et decimam unam in agnum unumquemque, ex feptem illis agnis:

5. Præterea hircum lactentem unum *in* peccatum, ad faciendum expiationem pro vobis.

6. Præter holocauftum menfis illius ineuntis cum munere fuo, & holocauftum juge cum munere fuo, & libaminibus fuis pro ratione eorum; in odorem gratum igne abfumendum Jehovæ.

7. Item decimo *die* menfis hujus feptimi convocatio fancta efto vobis, ut affligatis animas veftras; nullum opus facitote.

8. Sed offeretis holocauftum Jehovæ *in* odorem gratum, juvencum fubrumum unum, arietem unum; agnos anniculos feptenos, integri funto vobis:

9. Et munus eorum fimilam miftam oleo; ternas decimas in juvencum; binas decimas in arietem unumquemque:

10. Singulas decimas in agnum unumquemque, ex feptem illis agnis:

11. Hircum lactentem unum *in* peccatum: præter peccatum expiationum, & holocauftum juge cum munere fuo ac libaminibus fuis.

12. Item decimo quinto die hujus menfis feptimi convocatio fancta efto vobis, opus fervile nullum facitote: ut celebretis feftum Jehovæ feptem diebus.

13. Offeretis igitur holocauftum igne abfumendum odorem gratum Jehovæ, juvencos fubrumos ternos denos, arietes binos; agnos anniculos quatuor denos, integri funto:

14. Et munus eorum fimilam miftam oleo; ternas decimas in juvencum unumquemque ex tredecim juvencis, binas decimas in arietem unumquemque ex duobus illis arietibus.

15. Et fingulas decimas in agnum unumquemque ex quatuordecim agnis:

16. Præterea hircum lactentem unum peccati: præter holocauftum juge, munus ejus, & libamen ejus.

17. Deinde die illorum fecundo juvencos fubrumos duodenos, arietes binos, agnos anniculos quatuordenos integros.

18. Et munus eorum, ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quofque ex numero eorum, pro eadem ratione:

19. Præterea hircum lactentem unum peccati: præter holocauftum juge, & munus ejus, ac libamina eorum:

20. Die autem illorum tertio juvencos undenos, arietes binos; binos agnos anniculos quatuordenos integros;

21. Et munus eorum, ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quofque ex numero eorum, pro eadem ratione;

22. Præterea hircum peccati unum: præter holocauftum juge, & munus ejus ac libamen ejus.

23. Die autem illorum quarto juvencos denos, arietes binos; agnos anniculos quatuordenos integros

24. Munus eorum ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quofque ex numero eorum, pro eadem ratione:

25. Præterea hircum lactentem unum peccati: præter holocauftum juge, munus ejus & libamen ejus.

26. Die autem illorum quinto juvencos novenos, arietes binos; agnos anniculos quatuordenos integros;

27. Et munus eorum, ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quofque ex numero eorum, pro eadem ratione.

28. Præterea hircum peccati unum præter holocauftum juge, & munus ejus, ac libamen ejus;

29. Die autem illorum fexto juvencos octonos, arietes binos; agnos anniculos quatuordenos integros;

30. Et munus eorum ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quofque ex numero eorum, pro eadem ratione.

31. Præterea hircum peccati unum; præter holocauftum ejus, munus ejus, ac libamen ejus;

32. Die autem illorum feptimo juvencos feptenos, arietes binos; agnos anniculos quatuordenos integros.

33. Et munus eorum ac libamina eorum in juvencos, in arietes, & in agnos quofque ex numero eorum, pro ratione eorum.

34. Præterea hircum peccati unum: præter holocauftum juge, munus ejus, ac libamen ejus.

35. Die ipfo octavo, interdicti *dies* efto vobis: opus nullum fervile facitote.

36. Sed offeretis holocauftum igne abfumendum odorem gratum Jehovæ, juvencum unum, arietem unum; agnos anniculos feptenos integros;

37. Munus eorum cum libaminibus eorum in juvencum, in arietem, & in agnos quofque ex numero eorum pro eadem ratione:

38. Præterea hircum peccati unum, præter holocauftum juge, & munus ejus ac libamen ejus.

39. Hæc paratote Jehovæ in folennitatibus veftris: præter votiva veftra & voluntarias oblationes veftras, cum holocauftis veftris, & cum muneribus veftris, & cum libaminibus veftris, & cum euchariftícis veftris.

Caput XXX.
40. Quæ

40. Quæ retulit Mosche ad filios Jisraëlis; secundùm omnia, quæ præceperat Jehova Moschi.

CAPUT XXX.

Lex voti & Jurisjurandi.

ITem alloquutus est Mosche primarios tribuum, ut filiis Jisraëlis dicerent; hoc *est* verbum, quod præcepit Jehova:

2. Vir quum voverit votum Jehovæ, aut juraverit juramento, obligatione obligando se ipsum, ne profanato verbum suum, secundùm omne verbum, quod prodierit ex ore suo facito.

3. Fœmina verò, quum vovit votum Jehovæ; aut obligavit se obligatione, domi patris sui in adolescentia sua:

4. Si quum audit pater ejus votum ejus, aut obligationem, quâ obligavit seipsam, tacebit apud eam pater ejus; tunc stata erunt omnia vota ejus, & omnis obligatio, quâ obligavit seipsam, stata erit.

5. Sin autem efficiet pater ejus, ut ea infringat *illud*, quo die audiverit; nullum ex votis ejus, aut obligationibus ejus, quibus obligavit seipsam, statum esto: & Jehova condonabit ei, quia pater ejus effecit, ut ea infringeret illud.

6. Sed si omnino nubet viro, votis ei incumbentibus; aut pronunciato labiorum suorum, quo obligavit seipsam;

7. Audiénsque maritus ejus, quo die audiverit illud, tacebit apud eam: tum stata erunt vota ejus, & obligationes ejus, quibus obligavit seipsam, statæ futuræ sunt.

8. Sin quo die audivit maritus ejus, effecit ut ea infringeret; irritúmque fecit votum ejus, quod incumbebat ei, aut pronunciatum labiorum ejus, quo obligaverat seipsam: similiter Jehova condonabit illi.

9. *Quod* autem *ad* votum viduæ, aut repudiatæ; quicquid *erit*, quo obligaverit seipsam; statum incumbet ei.

10. Sed si *in* domo viri sui vovit; aut obligavit obligatione seipsam per juramentum;

11. Audiénsque maritus ejus, tacuerit apud eam; nec fecerit, ut ea infringeret *illud*: tunc stata erunt omnia vota ejus, omnísque obligatio, quâ obligavit seipsam, stata futura est.

12. Sin verò omnino irrita fecerit illa vir ejus, quo die audiverit; nihil prolatum labiis ejus, ex votis ejus, aut ex obligatione sui ipsius, statum esto: vir ejus irrita fecit illa, quapropter Jehova condonabit illi.

13. Omne votum, & omnem obligationem juramento confirmatam de se ipsa affligenda; vir ejus stabilito illam, aut vir ejus irritam facito illam.

14. Quòd si omnino taceat apud eam vir ejus de die in diem; tunc stabiliverit omnia vota ejus, aut omneis obligationes ejus, quæ incumbunt ei: stabiliverit, *inquam*, ea cùm tacuerit apud eam, quo die audivit illud.

15. Sin omnino irrita fecit illa postquam audiverit, tunc ipse sustulerit iniquitatem ejus.

16. Hæc *sunt* statuta, quæ præcepit Jehova Moschi inter virum, & uxorem ejus *servanda*; inter patrem & filiam ejus in adolescentia ipsius, dum *est* in domo patris sui.

CAPUT XXXI.

Spolia ex Midjanitis.

ALloquutus autem est Jehova Moschen, dicendo:

2. Sume ultionem Iisraëlitarum de Midjanitis istis; postmodum aggregaberis ad populos tuos.

3. Alloquutus itaque est Mosche populum, dicendo: expedite ex vobis aliquos ad hanc militiam: ut sint contra Midjanitas, ad edendum ultionem Jehovæ contra Midjanitas.

4. Millenos in singulas tribus, ex omnibus tribubus Iisraëlis mittite ad hanc militiam.

5. Traditis itaque millenis è millibus Iisraëlis in singulas tribus; duodecies mille expeditis ad militiam:

6. Misit Mosche hos millenos in singulas tribus *delectos* ad hanc militiam; eos, *inquam*, & Pinchasum filium Elhazaris Sacerdotis in hanc militiam cum vasis sacris tubísque clangoris in manu ejus.

7. Qui militantes contra Midjanitas, quemadmodum præceperat Jehova Moschi; occiderunt omnes mares.

8. Reges quoque Midjanitarum occiderunt præter confossas *copias* eorum, Evim, & Rekemum, & Tzurem, & Churem, & Rebahum, quinque Reges Midjanitarum: etiam Bilhamum filium Behoris occiderunt gladio:

9. Et captivas fecerunt filii Iisraëlis mulieres Midjanitarum ac parvulos eorum; omnia etiam jumenta eorum, & omnia pecora eorum, omnésque facultates eorum prædati sunt:

10. Omnes verò civitates eorum per habitationes eorum, & omnes arces eorum combusserunt igne.

11. Deinde acceptis omnibus illis spoliis, & omni captura, tam hominum, quàm jumentorum:

12. Adducebant ad Moschen, & ad Elhazarem Sacerdotem, & ad cœtum Jisraëlitarum, captivos, & reliquam capturam, spoliáque ad castra, in campestria Moabitarum, quæ *sunt* secundùm Jardenem *ex adverso* Iericħuntis.

13. Sed egressi sunt Mosche, & Elhazar Sacerdos; omnésque principes cœtûs obviam eis extra castra.

14. Effervescénsque Mosche contra præfectos illarum copiarum; chiliarchos & centuriones, qui redibant ab illo militari prælio:

15. Dixit eis Mosche, an conservâstis vivas omnes fœminas?

16. En ipsæ fuerunt filiis Jisraëlis ex sermone Bilhami, quæ suppeditârunt prævaricationem contra Jehovam in negotio Pehoris: unde fuit plaga illa in cœtu Jehovæ?

17. Nunc itaque occidite omnes mares ex parvulis; omnem quoque mulierem, quæ cognovit virum concubitu maris occidite:

18. Omnes verò parvulas ex fœminis, quæ non cognoverunt concubitum maris, vivas conservate vobis.

19. Vos autem castrametamini extra hæc castra septem dies, *etiam* quisquis occidit *horum* aliquem & quisquis tetigit cæsum, purgatote vos die illorum tertio, & die se-

ptimo, vos *inquam*, & captivos vestros:

20. Cum omni vestimento, & omni instrumento pelliceo, omnique opere *è pellibus* caprarum, & omni instrumento ligneo; purgatote vos.

21. Edixit quoque Elhazar Sacerdos omnibus viris illis militaribus, qui iverant in illud prælium, hoc *est* illud statutum legale, quod præcepit Jehova Moschi.

22. Tantummodo aurum & argentum, æs, ferrum, stannum, & plumbum:

23. Quicquid fert ignem, transmittite per ignem, ut mundum sit, veruntamen aquâ separationis purgator: quicquid autem non fert ignem, transmittite per aquam.

24. Et lavabitis vestimenta die horum septimo, ut mundi sitis; ac postmodum venietis in castra.

25. Præterea alloquutus est Jehova Moschen, dicendo:

26. Recense capita capturæ captivorum, tam hominum, quàm jumentorum; tu & Elhazar Sacerdos; & primarii paternarum *familiarum* cœtûs:

27. Ut dividas capturam ipsam inter gestores hujus prælii, qui egressi sunt in militiam; & totum cœtum.

28. Deinde auferens portionem pro Jehova ab istis præliatoribus, qui egressi sunt in hanc militiam, animam unam è quingentenis; ex hominibus, & ex bobus, & ex asinis, & ex gregibus:

29. E media parte ad istos *pertinente* accipitote; ut des Elhazari sacerdoti oblationem Jehovæ.

30. At è media parte ad filios Jisraëlis *pertinente*, accipe unum captum è quinquagenis, ex hominibus, ex bobus, ex asinis, & ex gregibus, ex quibuscunque jumentis; quos des Levitis observantibus observationem tabernaculi Jehovæ.

31. Quod fecit Mosche & Elhazar Sacerdos; quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

32. Fuit autem captura illa, residuum prædæ, quam prædati erant populus ille militaris, pecudum sexcenta septuaginta quinque millia;

33. Item boum septuaginta duo millia;

34. Item asinorum unum & sexaginta millia;

35. Item animæ humanæ ex fœminis, quæ non cognoverant concubitum maris; universæ animæ trigesies bis mille:

36. Fuit autem hujus dimidium, pars eorum, qui prodierant in hanc militiam: numerus pecudum, ter centies tricies septies mille quingentæ.

37. Fuitque portio pro Jehova ex pecudibus, sexcentæ septuaginta quinque:

38. Item boum trigesies sexies mille, portio eorum pro Jehova septuaginta duo:

39. Item asinorum tricies mille quingentorum, portio eorum pro Jehova sexaginta unus;

40. Item animarum humanarum sexdecies mille, portio earum pro Jehova triginta duæ animæ.

41. Quam dedit Mosche portionem oblationis Jehovæ, Elhazari Sacerdoti; sicut præceperat Jehova Moschi.

42. De dimidio autem ad filios Jisraëlis *pertinente*, quod partitus Mosche *receperat* ab hominibus illis, qui militaverant.

43. (Erat autem dimidium ad cœtum *pertinens* ex pecudibus, ter centies tricies septies mille quingentæ;

44. Et ex bobus tricies sexies mille;

45. Et ex asinis tricies mille quingenti:

46. Et ex animis humanis sexdecies mille)

47. Sumens, *inquam*, Mosche de dimidio ad filios Jisraëlis *pertinente* unum captum ex quinquagenis quibusque, ex hominibus, & ex jumentis, dedit ea Levitis observantibus observationem tabernaculi Jehovæ, sicut præceperat Jehova Moschi.

48. Tum accedentes ad Moschen ii, qui præfecti *erant* millibus illius militiæ; chiliarchi & centuriones.

49. Dixerunt Moschi, servi tui recensuerunt capita virorum hujus prælii, qui fuerunt in manu nostra: & non deest ex nobis quisquam.

50. Quapropter offerimus oblationem Jehovæ quisque, quod nactus est, instrumentum aureum, periscelidem, aut armillam, annulum, inaurem, aut cingulum pendulum; ad faciendum expiationem pro animis nostris coram Jehova.

51. Accepit ergo Mosche & Elhazar sacerdos aurum ab illis, totum in instrumentis affabre factis,

52. (Erat autem totum illud aurum oblationis, quod obtulerunt Jehovæ, sedecies mille septingentorum quinquaginta siclorum) à chiliarchis & centurionibus.

53. *Quod ad* viros militares, prædam habuerunt quisque sibi.

54. Quùmque accepisset Mosche & Elhazar Sacerdos aurum illud à chiliarchis, & centurionibus, intulerunt illud in tentorium conventûs, monimentum pro filiis Jisraëlis coram Jehova.

CAPUT XXXII.

Filiis Reubenis & Gadis portio datur trans Jardenem, modo fratres in terram promissionis armati præcedant.

Erat autem filiis Reübenis, & filiis Gadis pecus multum, numerosum admodum: ecce autem videbant terram Jahzeris, & terram Gilhadis, locum illum esse locum pecuariæ.

2. Quapropter accesserunt filii Gadis, & filii Reübenis; & alloquuti sunt Moschen, Elhazarémque Sacerdotem, ac principes cœtûs, dicendo:

3. Hatarothæ, & Dibon, & Jahzer & Nimra, & Cheschbon, & Elhale, cum Schebamo, & Nebunte, & Behone:

4. Horum regio, quam percussit Jehova coram cœtu Jisraëlis, regio pecuariæ est: & servis tuis *sunt* pecora.

5. Si invenimus, ajebant illi, gratiam in oculis tuis, detur regio ista servis tuis in possessionem: ne nos ducas trans Jardenem.

6. Sed dixit Mosche filiis Gadis, & filiis Reübenis; an fratres vestri procederent in bellum, & vos consisteretis hic?

7. Imò quare rumpitis animum filiorum Jisraëlis, ne transeant in terram illam, quam dat eis Jehova?

8. Sic fecerunt patres vestri; quum misissem

ſem eos Kadeſcho-barnehæ ad conſiderandum illam terram.

9. Nam quum aſcendiſſent ad vallem Eſcholis, conſiderantes illam terram, ruperunt animum filiorum Jiſraëlis; ne venirent in eam terram, quam dabat eis Jehova.

10. Idcirco accenſus irâ Jehova die illo; juravit, dicendo:

11. Ne *vivam*, ſi viderint homines iſti, qui aſcenderunt ex Ægypto à nato viginti annos & deinceps, terram illam, quam juramento promiſi Abrahamo, Jitzchako & Jahakobo: eò quòd non ſunt plenè ſequuti me.

12. Præter Calebum, filium Jephunnæ Kenizzæum, & Jehoſchuham filium Nunis: quia plenè ſequuti ſunt Jehovam.

13. Et accenſus irâ Jehova in Jiſraëlem, agitavit eos per hoc deſertum quadraginta annos; donec conſumeretur tota illa ætas, quæ fecerat malum iſtud in oculis Jehovæ.

14. Ecce autem ſurrexiſtis loco patrum veſtrorum, turba hominum peccatis deditorum; ut addatis adhuc ad æſtum iræ Jehovæ contra Jiſraëlem.

15. Si vos avertetis ab obſequio ejus, omnino perget adhuc relinquere eum in hoc deſerto; ſic perdetis totum populum hunc.

16. Accedentes autem rurſus ad eum, dixerunt, ſepta gregum ſtruemus hic pro pecore noſtro; & civitates pro parvulis noſtris.

17. Nos autem expediti erimus, celeres *ad procedendum* ante filios Jiſraëlis, uſquedum introduxerimus eos in locum ſuum: interea manebunt parvuli noſtri in civitatibus iſtis munitis, metu habitatorum iſtius terræ:

18. Non redibimus in domos noſtras, donec adierint filii Jiſraëlis quiſque poſſeſſionem ſuam;

19. Quin non erimus poſſeſſores cum illis trans vadum Jardenis; quum obvenerit poſſeſſio noſtra nobis cis vadum Jardenis Orientem versûs.

20. Tum dixit eis Moſche, ſi feceritis rem hanc; ſi expediti eritis ante Jehovam ad bellum:

21. Si tranſibit quiſque expeditus è vobis Jardenem iſtum coram Jehova, donec expulerit inimicos ſuos à facie ſua,

22. Quum domita fuerit terra illa coram Jehova, poſtea demum revertemini, eritiſque inſontes apud Jehovam & apud Jiſraëlem: ſic cedet terra hæc vobis in poſſeſſionem coram Jehova.

23. Quòd ſi non ſic facietis, ecce peccaveritis Jehovæ: agnoſcite jam peccatum veſtrum, quod *eſt* obventurum vobis.

24. Ædificate vobis civitates pro parvulis veſtris, & ſepta pro gregibus veſtris: ſed quod prodiit ex ore veſtro facitote.

25. Tum alloquuta eſt *tribus* filiorum Gadis, & filiorum Reübenis Moſchen, dicendo: ſervi tui facient, quemadmodum dominus meus præcipit.

26. Parvuli noſtri, uxores noſtræ, pecus noſtrum, & omnia jumenta noſtra: ibi erunt in civitatibus Gilhadis:

27. Servi autem tui tranſibunt quiſque expeditus ad militiam coram Jehova in bellum, quemadmodum dominus meus loquitur.

28. Quapropter præcipiens Moſche de eis Elhazari ſacerdoti, & Jehoſchuhæ filio Nunis; primariis etiam paternarum familiarum in filiis Jiſraëlis;

29. Edixit Moſche illis, ſi tranſierint filii Gadis, & filii Reübenis vobiſcum Jardenem, quiſque expeditus ad bellum coram Jehova, & domita fuerit terra illa coram vobis, tum dabitis illis hanc terram Gilhadis in poſſeſſionem.

30. Sin autem non tranſierint expediti vobiſcum; tunc poſſeſſores fiant inter vos in terra Cenahanis.

31. Reſponderúntque filii Gadis, & filii Reübenis, dicendo; quod edixit Jehova ſervis tuis, ſic faciemus:

32. Nos tranſibimus expediti coram Jehova *in* terram Cenahanis, & penes nos manebit jus poſſeſſionis noſtræ cis Jardenem.

33. Dedit itaque eis Moſche, filiis Gadis & filiis Reübenis, ac dimidiatæ tribui Menaſchis filii Joſephi, regnum Sichonis Regis Emoræorum, & regnum Hogi Regis Baſchanis: regionem ipſam cum civitatibus per terminos ejus, civitates illius terræ circumquaq;.

34. Et ædificarunt filii Gadis Dibonem, & Hatarothas; & Haroherem:

35. Item Hatrothas Scophanis, & Jahzerem, & Jogbeham.

36. Et Beth-nimram, & Beth-haranem; civitates munitas cum ſeptis gregum;

37. Filii verò Reübenis ædificarunt Cheſchbonem, & Elhalem; & Kirjathajima:

38. Item Nebuntem, & Bahalmehonem mutatis nominibus, atque Sibmam; quibus indiderunt nomina, *mutatis* nominibus illis civitatum, quas ædificarunt.

39. Profecti autem filii Maciris, filii Menaſchis in Gilhadem, quum cepiſſent illum, expuliſséntque Emoræos, qui habitabant in eo:

40. Dedit Moſche Gilhadem Maciri filio Menaſchis; qui inhabitavit eum.

41. Jair enim filius Menaſchis profectus ceperat villas ipſorum *Gilhaditarum*; quas vocavit villas Jairis:

42. Similiter Nobach profectus ceperat Kenathum cum pagis ejus, quam vocavit Nobachum de nomine ſuo.

CAPUT XXXIII.

Recenſentur manſiones Iiſraëlitarum in deſerto 42. Omnes Cenahanæi jubentur expelli.

HÆ *ſunt* profectiones filiorum Jiſraëlis, quum egreſſi ſunt è terra Ægypti per exercitus ſuos, miniſterio Moſchis, & Aharonis.

2. Scripſit autem Moſche progreſſus eorum, in profectiones eorum ex præſtituto Jehovæ: hæ igitur ſunt profectiones eorum in progreſſibus eorum.

3. Primùm proficiſcentes Rahmeſeſo, menſe primo, decimoquinto die menſis ipſius primi, poſtridie ipſo Paſchatis egreſſi ſunt Jiſraëlitæ manu ſublatâ ante oculos omnium Ægyptiorum.

4. Ægyptiis ſepelientibus omnes primogenitos, quos percuſſerat Jehova in eis: quum in deos etiam illorum exercuiſſet Jehova judicia.

5. Profecti autem filii Jiſraëlis Rahmeſeſo, caſtra poſuerunt Succothis:

6. Dein-

6. Deinde profecti Succothis, castrametati sunt in Ethamo, quod *est* in extremitate deserti.

7. Deinde profecti ex Ethamo reversi sunt ad fauces Chirotharum, quæ *sunt* ante Bahaltzephonem, & castrametati sunt ante Migdolum:

8. Deinde profecti ex adverso Chirotharum transiverunt per medium ipsius maris in desertum: pergentésque itinere tridui per desertum Ethami, castrametati sunt Maræ.

9. Deinde profecti Marâ pervenerunt Elima: erant autem Elimis duodecim fontes aquæ, & septuaginta palmæ, & castrametati sunt ibi.

10. Deinde profecti Elimis, castrametati sunt ad mare algosum.

11. Deinde profecti à mari algoso, castrametati sunt in deserto Sinis.

12. Deinde profecti à deserto Sinis, castrametati sunt Dophkæ.

13. Deinde profecti Dophkâ, castrametati sunt Aluschi.

14. Deinde profecti Aluscho, castrametati sunt Rephidimis, ubi non erat aqua populo, quam biberet.

15. Deinde profecti Rephidimis, castrametati sunt in deserto Sinai.

16. Deinde profecti à deserto Sinai, castrametati sunt Kibrothis-thaavæ.

17. Deinde profecti Kibrothis-thaavâ, castrametati sunt Chatzerothis.

18. Deinde profecti Chatzerothis, castrametati sunt Rithmæ.

19. Deinde profecti Rithmâ, castrametati sunt Rimmone-peretzi.

20. Deinde profecti Rimmone-peretzi, castrametati sunt Libnæ.

21. Deinde profecti Libnâ, castrametati sunt Rissæ.

22. Deinde profecti Rissâ, castrametati sunt ad Kehelam,

23. Deinde profecti à Kehelâ, castrametati sunt ad montem Schepheris.

24. Deinde profecti à monte Schepheris, castrametati sunt Charadæ.

25. Deinde profecti Charadâ, castrametati sunt Makehelothis.

26. Deinde profecti Makehelothis, castrametati sunt Thachathi.

27. Deinde profecti Thachatho, castrametati sunt Therachi.

28. Deinde profecti Theracho, castrametati sunt Mithkæ.

29. Deinde profecti Mithkâ, castrametati sunt Chaschmonæ.

30. Deinde profecti Chaschmonâ, castrametati sunt Moserothis.

31. Deinde profecti Moserothis, castrametati sunt apud filios Jahakanis.

32. Deinde profecti à filiis Jahakanis, castrametati sunt Chore-gidgadis.

33. Deinde profecti Chore-gidgadis, castrametati sunt ad Jotbatham.

34. Deinde profecti à Jotbatha, castrametati sunt Habronæ.

35. Deinde profecti Habronâ, castrametati sunt Hetzione-geberi.

36. Deinde profecti Hetzione-geberi, castrametati sunt in deserto Tzinis, quod *est* Kadesch.

37. Deinde profecti Kadescho, castrametati sunt ad Horem montem juxta fines terræ Edomæorum.

38. Ascendítque Aharon sacerdos Horem montem ex præstituto Jehovæ, & mortuus est ibi; anno quadragesimo ab exitu Iisraëlitarum è terra Ægypti, mense quinto, primo die illius mensis.

39. *Erat* autem Aharon natus centum viginti tres annos; quum moreretur in Hore monte.

40. Tunc audivit Cenahanæus Rex Haradi, qui inhabitabat Australem partem in regione Cenahanis, quum adventarent filii Iisraëlis.

41. Deinde profecti ab Hore monte, castrametati sunt Tzalmonæ.

42. Deinde profecti Tzalmonâ, castrametati sunt Punone.

43. Deinde profecti Punone, castrametati sunt Obothis.

44. Deinde profecti Obothis, castrametati sunt ad cumulos Habarimorum *montium* ad terminum Moabitarum.

45. Deinde profecti è cumulis, castrametati sunt Dibone-Gadis.

46. Deinde profecti Dibone-Gadis, castrametati sunt Halmone ad Diblathajima.

47. Deinde profecti Halmone ad Diblathajima, castrametati sunt ad montes Habarimorum ante Nebuntem.

48. Deinde profecti à montibus Habarimorum, castrametati sunt in campestribus Moabitarum secundùm Jardenem *ex adverso* Jerichuntis.

49. Et castra habuerunt secundùm Jardenem à Beth-jeschimothis usque Abel-schittimos; in campestribus Moabitarum.

50. Alloquutus autem est Jehova Moschen, in campestribus Moabitarum; secundùm Jardenem *ex adverso* Jerichuntis dicendo:

51. Alloquere filios Iisraëlis, edicens eis: quandoquidem vos *mox* transituri estis Jardenem in terram Cenahanis:

52. Ejicietis igitur omnes habitatores ejus terræ à facie vestra, & perdetis omnes effigies eorum; & omnes imagines fusas eorum perdetis, omniáque excelsa eorum destruetis.

53. Quûmque expulsis *eis* è terra illa habitabitis in ea (nam vobis trado terram illam, ut hæreditario jure possideatis eam.)

54. Tunc adibitis possessionem illius terræ sorte per familias vestras, ei, qui multus est, multiplicatote possessionem ejus: ei verò, qui paucus est, pauciorem assignato possessionem ejus, in quemcunque locum exierit cuique sors sua, is illius esto: per tribus paternas vestras possessiones aditote.

55. Quòd si non expuleritis habitatores istius terræ à facie vestra; utique erit quicquid reliquum feceritis ex eis in spinas oculis vestris, & in aculeos lateribus vestris, & hostiliter agent vobiscum in illa terra, in qua habitaturi estis:

56. Eritque *ut* quemadmodum cogitavi facere illis, faciam vobis.

CAPUT XXXIV.

Geodæsia terræ Cenahanis.

1. Præ-

PRæterea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo :

2. Præcipe filiis Iiſraëlis edicens eis, quandoquidem vos mox adituri eſtis terram, quæ *eſt* Cenahanis : hæc *eſto* terra, quæ accidet vobis in poſſeſſionem, terra Cenahanis per terminos ſuos.

3. Primùm erit vobis plaga Auſtralis à deſerto Tzinis ſecundùm ſedes Edomæorum; erítque vobis terminus Auſtralis, extremitas maris ſalſi ad Orientem.

4. Et divertens vobis terminus hic ab Auſtro ad aſcenſum Hakrabbimorum pertranſibit Tzinem, erúntque exitus ejus ab Auſtrali plaga per Kadeſchum-barneaæ : unde procedet Chatzar-Adarem, & tranſibit Hatzmonem.

5. Poſtea divertet hic terminus Hatzmone ad vallem Ægypti; ubi ſunt ejus exitus ad ipſum Occidentem.

6. Terminus verò Occidentalis, ut eſt vobis ipſum mare magnum, ita terminus *eſto :* hic eſto vobis terminus Occidentalis.

7. Hic verò eſto vobis terminus Aquilonalis : à mari magno definitote vobis Horem montem.

8. Ab Hore monte definitote, quâ itur Chametham : erúntque exitus illius termini, Tzedadi.

9. Et procedente eodem termino Ziphronem, erunt exitûs ejus Chatzer-henanis : hic eſto vobis terminus Aquilonalis.

10. Item definietis vobis in terminum Orientalem, à Chatzer-henane Schephamum.

11. Et deſcendens hic terminus Schephamo Riblam versùs ab Oriente Hajini; deſcendere perget terminus, donec attingas litus maris Chinnereth Orientem versùs.

12. Et deſcendente termino ad ipſum Jardenem, erunt exitus ejus ad mare ſalſum : iſta eſto vobis terra per terminos ſuos circumquaque :

13. Quæ præcepit Moſche filiis Iiſraëlis dicendo : hæc *eſto* terra, cujus poſſeſſionem adibitis per ſortem, quam præcepit Jehova dari novem tribubus & dimidiatæ tribui.

14. Nam acceperunt tribus filiorum Reübenitarum per familias paternas ſuas, & tribus filiorum Gaditarum per familias paternas ſuas : dimidiatáque tribus Menaſchis acceperunt poſſeſſionem ſuam.

15. Duæ hæ tribus cum dimidiata tribu; acceperunt poſſeſſionem ſuam cis vadum Jardenis Jerichuntinum ab anteriore parte Orientem versùs.

16. Præterea alloquutus eſt Jehova Moſchen, dicendo :

17. Hæc *ſunt* nomina virorum, qui poſſidendam vobis diſtribuent iſtam terram ; Elhazar Sacerdos, & Jehoſchuah filius Nunis.

18. Et principem unum ex unaquaque tribu adhiberote ad diſtribuendam poſſeſſionem illius terræ.

19. Hæc autem nomina horum virorum *ſunt :* tribus Jehudæ, Caleb filius Jephunnæ:

20. Et tribus filiorum Schimhonis, Schemuël filius Hammihudis :

21. Tribus Binjaminis, Elidad filius Ciſſonis :

22. Et tribûs filiorum Danis princeps, Bukki filius Jogli :

23. E filiis Joſephi, tribûs filiorum Menaſchis princeps, Channiel filius Ephodis :

24. Et tribûs filiorum Ephrajimi princeps, Kemuël filius Schipthanis :

25. Et tribûs filiorum Zebulunis princeps, Elitzaphan filius Parnaci :

26. Et tribûs filiorum Jiſſaſcaris princeps, Paltiel filius Hazzanis :

27. Et tribûs filiorum Aſcheris princeps, Achihud filius Schelomi :

28. Denique tribûs filiorum Naphthali princeps, Pedah-el filius Hammihudis.

29. Hi *ſunt*, quibus præcepit Jehova; ut poſſeſſionem diſtribuerent filiis Iiſraëlis, in terra Cenahanis.

CAPUT XXXV.

Civitates Levitarum 48. *pro refugiis in homicidio non voluntario; item lex homicidii.*

ITem alloquutus eſt Jehova Moſchen in campeſtribus Moabitarum : ſecundùm Jardenem *ex adverſo* Jerichuntis, dicendo :

2. Præcipe filiis Iiſraëlis, ut dent Levitis de poſſeſſione juris ſui civitates ad habitandum : ſuburbanum quoque prædium in ſingulas civitates circa ipſas datote Levitis :

3. Ut ſint illis civitates ad habitandum, ſuburbana verò prædia illarum ſint pro jumentis eorum, & pro facultatibus eorum, & pro omnibus animalibus eorum.

4. Suburbana autem prædia illarum civitatum, quæ daturi eſtis Levitis, ſunto à muro civitatis cujuſque extrinſecus mille cubitorum circumquaque.

5. Ideóq; metimini extra civitatem quamque; ad plagam Orientalem bis mille cubitos, & ad plagam Auſtralem bis mille cubitos, & ad plagam Occidentalem bis mille cubitos, & ad plagam Aquilonalem bis mille cubitos, ita ut quæque civitas ſit in medio eorum : hæc eſto illis *menſura* prædiorum ſuburbanorum ſingularum civitatum.

6. Civitatibus autem, quas dabitis Levitis, ſex civitatibus receptûs, quas dabitis, ut confugiat illuc, qui *hominem* occidit, his *igitur* additote quadraginta duas civitates.

7. Omnes civitates, quas dabitis Levitis, *ſunto* quadraginta octo civitates : ipſæ cum prædiis ſuburbanis ſuis.

8. Iſtas autem civitates, quas dabitis de poſſeſſione filiorum Iiſraëlis, de ejus *poſſeſſione*, qui multus eſt multas datote, de ejus verò *poſſeſſione*, qui paucus eſt, datote pauciores : quiſque prout erit poſſeſſio ſua, quam poſſeſſuri ſunt, dato de ſuis civitatibus Levitis.

9. Alloquutus quoque eſt Jehova Moſchen, dicendo :

10. Alloquere filios Iiſraëlis edicens eis : quandoquidem mox tranſituri eſtis Jardenem *& venturi* in terram Cenahanis :

11. Poſtquam ſortiti eritis civitates obventuras vobis, civitates receptûs ſunto vobis, ut confugiat illuc occiſor, qui aliquem percuſſit per errorem.

12. Erunt autem vobis civitates iſtæ in receptum à vindice *occiſi :* ut non moriatur, qui occidit, tantiſper dum ſtat coram cœtu in judicium.

13. Civitates autem illæ, quas dabitis, ſex civitates receptûs ſunto vobis.

14. Tres harum civitatum datote cis Jardenem,

denem, & tres reliquas civitates datote in terra Cenahanis: civitates receptûs sunto.

15. Filiis Iisraëlis peregrinóque & inquilino inter eos sunto sex civitates istæ in receptum, ut fugiat illuc quisquis percussit aliquem per errorem.

16. Sed si instrumento ferreo percussit eum, ita ut mortuus sit, occisor est: omnino morti traditor occisor ille:

17. Similiter si lapide manuali, quo *quis* mori potest, percusserit eum ita, ut mortuus sit, occisor est, omnino morti traditor occisor ille:

18. Aut *si* ligneo instrumento manuali, quo *quis* mori potest, percusserit eum ita, ut mortuus sit, occisor est: omnino morti traditor occisor ille.

19. Vindex ipse illius sanguinis morti tradet occisorem illum: quum incidet in eum, ipse morti tradet eum.

20. Quòd si ex simultate depulerit eum, aut projecerit *aliquid* in eum de industria ita, ut mortuus sit;

21. Aut per inimicitiam percusserit eum manu suâ ita, ut mortuus sit, omnino morti traditor percussor ille, occisor est: vindex ipse sanguinis morti tradet occisorem illum, quum incidet in eum.

22. Quòd si derepentè sine inimicitia depulit eum: aut projecit in eum ullum instrumentum non de industria;

23. Aut *percussit eum* inconsideratè ullo lapide, quo *quis* mori potest, faciens ut decidat in eum ita, ut moriatur: quum ipse non *sit* inimicus ei, nec quærat malum ejus:

24. Tunc jus dicent cœtus inter ipsum percussorem & vindicem illius sanguinis: secundùm judicia ista:

25. Sic eripientes cœtus occisorem istum è manu vindicis illius sanguinis: remittent eum cœtus ad civitatem receptûs sui, quò confugerat: in qua manebit usque ad mortem Sacerdotis maximi, quem unxit *Deus* oleo sacro.

26. Quòd si ullo pacto exibit occisor iste; termino civitatis receptûs sui; quò confugerat;

27. Et inveniet eum vindex ille sanguinis extra terminum civitatis receptûs ejus: quum occiderit vindex ille sanguinis occisorem istum, non est reus sanguinis.

28 Nam in civitate receptûs sui manere debet usque ad mortem Sacerdotis maximi: post mortem verò Sacerdotis maximi revertetur occisor in terram possessionis suæ.

29. Erunt autem hæc vobis in statutum judiciale per generationes vestras, in omnibus habitationibus vestris.

30. Quicunque percussurus est aliquem, ex sermone testium occidet occisorem: sed testis unus non poterit testari contra aliquem, ut moriatur.

31. At ne accipitote redemptionis pretium pro ullo occisore, qui sons sit, dignus morte: sed, omnino morti traditor.

32. Ne quidem accipitote pretium redemtionis ab eo, qui effugit in civitatem receptûs sui; ut revertatur ad habitandum in suam terram, donec mortuus fuerit Sacerdos ille.

33. Ut non contaminetis terram ipsam, in qua eritis, quia sanguis iste contaminaturus esset hanc terram: pro ea autem terra fieri non posset expiatio à sanguine, qui effusus esset in ea, nisi per sanguinem effundentis eum:

34. Neque polluito terram ipsam, in qua residebitis, in cujus medio habitaturus sum: nam ego Jehova habito in medio filiorum Iisraëlis.

CAPUT XXXVI.

Lex connubialis politiæ Mosaicæ.

TUnc accedentes primores patrum ex familiis filiorum Iosephi, cum familia filiorum Gilhadis filii Maciris, filii Menaschis; loquuti sunt coram Mosche & coram principibus primoribus patrum inter filios Iisraëlis.

2. Ac dixerunt, Domino meo præcepit Iehova, ut det istam terram in possessionem sorte filiis Iisraëlis, & Dominus meus præceptum habet à Iehova, ut det possessionem Tzelophchadi fratris nostri filiabus ejus.

3. Si nubent alicui è tribulibus *aliis* filiorum Iisraëlis, tum detrahetur possessio earum de possessione paterna nostra, & adjicietur ad possessionem tribûs eorum, quibus nupserint, utique de sorte possessionis nostræ detrahetur.

4. Etiam quum erit jubilæus filiis Iisraëlis, tamen adjecta manebit possessio earum ad possessionem tribûs *illorum*, quibus nuptæ sunt; ita ut de possessione tribûs paternæ nostræ detracta maneat possessio earum.

5. Præcepit itaque Mosche filiis Iisraëlis ex præstituto Iehovæ, dicendo; rectè tribules filiorum Iosephi loquuntur.

6. Hoc *est* verbum, quod præcipit Iehova de filiabus Tzelophchadi, dicendo; cui bonum videbitur in oculis suis, nubent: veruntamen in familia tribûs paternæ suæ nubunto.

7. Nam non avertetur possessio in filiis Iisraëlis à tribu in tribum: quum filii Iisraëlis adhærebunt quisque possessioni tribûs paternæ suæ.

8. Quapropter quæcunque filia è tribubus filiorum Iisraëlis hæres est possessionis; alicui è familia tribûs paternæ suæ nubito; ut filii Iisraëlis hæreditario jure possideant quisque possessionem paternam suam:

9. Sic non avertetur possessio à tribu *una* in tribum alteram: quando quisque possessioni suæ adhærebunt tribulium filiorum Iisraëlis.

10. Quemadmodum præceperat Iehova Moschi, sic fecerunt filiæ Tzelophchadi:

11. Nupserunt enim Machla, Thirtza, & Chogla, & Milca, & Noha filiæ Tzelophchadi, filiis patruorum suorum:

12. *Viris* è familiis filiorum Menaschis filii Iosephi nupserunt: fuitque possessio earum conjuncta tribui, *ac* familiæ paternæ earum.

13. Hæc *sunt* illa præcepta & judicia, quæ præcepit Iehova per Moschen filiis Iisraëlis, in campestribus Moabitarum secundùm Iardenem *ex adverso* Ierichuntis.

Liber

Liber quintus Moſchis, *ſive* Deuteronomium.

CAPUT I.

Repetitio eorum, quæ Jiſraëli in deſerto contigerunt, pœnæque inſideli populo inflictæ.

ISta *ſunt* verba, quæ eloquutus eſt Moſche univerſo Iiſraëli cis Iardenem; in deſerto, in campeſtribus, *quæ ſunt* è regione Suph, inter Paranem & Thophelem & Libanum, & Chatzerotas, ac Ditzahabum:

2. *Diſtantia* undecim dierum à Chorebo, *facto* itinere *per* montana Sehiris, ad Kadeſchum-barnehæ uſque.

3. Fuit igitur quadrageſimo anno, undecimo menſe primo *die* menſis; *ut* alloqueretur Moſche filios Iiſraëlis, ſecundùm omnia, quæ præceperat ei Jehova *referenda* ad illos;

4. Poſtquam percuſſit Sichonem Regem Emoræorum, qui habitabat Cheſchbone: & Hogum Regem Baſchanis, qui habitabat Haſchtherothis, *percuſſit* in Edrehi.

5. Cis Iardenem in terra Moabitarum; placuit Moſchi declarare legem iſtam, dicendo:

6. Jehova Deus noſter alloquutus erat nos in Chorebo, dicendo: ſatis habitâſtis in monte iſto.

7. Convertite vos, & proficiſcentes ingredimini in montem Emoræorum, & in omnia vicina ejus, in campeſtria, in montana, & in humilia loca; & in Auſtralem plagam, & in portus maris: *in* terram Cenahanæi & Libanum uſque ad flumen maximum, flumen Euphratis.

8. Vide, expono vobis terram illam: ingredimini & hæreditario jure poſſidete illam terram, quam juramento promiſit Jehova majoribus veſtris, Abrahamo, Iitzchako, & Iahakobo daturum ſe illis, *id eſt*, ſemini eorum poſt eos.

9. Et alloquutus fueram vos tempore illo, dicendo; non poſſem ſolus ferre onus veſtri.

10. Jehova Deus veſter auxit vos; & ecce vos hodie ſicut ſtellas cœli multitudine.

11. Jehova Deus majorum veſtrorum augeat vos ſuprà quàm eſtis mille cuplo, & benedicat vobis, quemadmodum dixit vobis.

12. Quomodo ferrem ego ſolus moleſtias à vobis, onera à vobis, & contentiones veſtras?

13. Exhibete homines ſapientes; & prudentes, & cognitos per tribus veſtras, ut conſtituam illos primores veſtros.

14. Tum reſpondiſtis mihi, dicentes, bonum eſt eam rem, de qua dixiſti, facere.

15. Accipiens itaque primores tribuum veſtrarum, homines ſapientes & cognitos, conſtitui iſtos primores vobis, chiliarchos, & centuriones, & præfectos quinquagenis, & decuriones, & moderatores per tribus veſtras:

16. Et præcepi judicibus veſtris tempore illo, dicendo; audiendo cauſas inter fratres veſtros, judicate juſtè inter virum & fratrem ejus, etiámque peregrinum ei.

17. Ne ſuſcipite perſonam in judicio, æquè parvum atque magnum auditote, ne metuitote à quoquam, nam judicium ipſum Dei eſt: rem autem, quæ difficilis *erit* præ vobis, refertote ad me, ut audiam eam.

18. Præcepi etiam vobis illo tempore, res illas omnes, quas facturi eſtis.

19. Deinde quum profecti Chorebo obiiſſemus totum illud deſertum, magnum & formidabile, quod vidiſtis, viâ ad montem Emoræorum, quemadmodum præceperat Jehova Deus noſter nobis, & veniſſemus Kadeſchum-barnehæ uſque:

20. Edixi vobis, veniſtis uſque ad montem Emoræorum, quem Jehova Deus noſter dat nobis:

21. Vide, exponit Jehova Deus tuus iſtam terram tibi: aſcendens hæreditario jure poſſide, quemadmodum dixit Jehova Deus patrum tuorum tibi, ne timeto, neque conſternator.

22. Accedentes verò ad me vos omnes, dixiſtis, mittamus homines ante nos, qui nobis perveſtigent illam terram: & referant nobis aliquid de via, per quam aſcenſuri ſumus, & civitatibus, in quas perventuri ſumus.

23. Quæ res quum bona videretur in oculis meis; accepi è vobis duodecim homines, hominem unum in quamque tribum:

24. Qui convertentes ſe & aſcendentes montem iſtum, venerunt uſque ad vallem Eſchcolis: ita exploraverunt illam;

25. Et accipientes in manu ſua de fructu illius terræ, deportarunt ad nos: retulerúntque nobis aliquid, dicentes, bona *eſt* illa terra, quam Jehova Deus noſter dat nobis.

26. Noluiſtis tamen aſcendere; ſed maximo opere rebellaviſtis præſtituto Jehovæ Dei veſtri.

27. Muſſitâſtis enim in tentoriis veſtris, dicentes, eò quòd Iehova odio proſequitur nos, eduxit nos è terra Ægypti: ut tradat nos in manum Emoræorum ad perdendum nos.

28. Quò aſcenderemus? fratres noſtri diſſolverunt animum noſtrum dicendo, populus *eſt* major & excelſior nobis, civitates magnæ & munitæ *aſſurgentes* in cœlum uſque: quin etiam filios Hanakitarum vidimus illic.

29. Me autem dicente vobis, ne expaveſcite, neque timete ab illis:

30. Jehova Deus veſter, qui anteit vobis, is pugnaturus eſt pro vobis, ſecundùm omnia, quæ exercuit pro vobis contra Ægyptios ante oculos veſtros;

31. Et quæ vidiſti in deſerto, Jehovam Deum tuum portâſſe te quemadmodum portat quis filium ſuum; in tota via per quam iviſtis, donec perveniretis ad locum hunc:

32. Tamen propter hunc ſermonem, non crediſtis Jehovæ Deo veſtro.

33. Qui anteit vobis in hac via ad explorandum vobis locum pro caſtrorum metatione veſtra, igne noctu, ut lucem vobis præbeat in via, per quam ituri eſtis, & nube interdiu

34. Quem

34. Quamobrem quum audiisset Iehova vocem sermonum vestrorum; effervescens juravit, dicendo:

35. Ne *vivam*, si quis ex hominibus istis, *si* generatio prava ista visura est terram illam optimam, quam juramento promisi me daturum patribus vestris:

36. Solummodo Caleb filius Iephunnæ; ipse videbit eam, & ei tradam illam terram, quam calcavit ac filiis ejus, eò quòd plenè sequutus est Iehovam.

37. (Etiam contra me irâ percitus est Iehova occasione vestri, dicendo; neque tu ingredieris illuc.

38. *Sed* Iehoschuah filius Nunis, qui adstat in conspectu tuo, ipse ingredietur illuc: eum confirma, quia ipse possidendam dividet eam Iisraëlitis.)

39. Parvuli autem vestri, de quibus dixistis, prædæ erunt, & filii vestri, qui non cognoscunt hodie bonum aut malum, ipsi ingredientur illuc: nam eis tradam eam, & ipsi hæreditario jure possidebunt eam.

40. Vos igitur revertimini; & proficiscimini in desertum ipsum, viâ ad mare algosum.

41. Tum respondentes dixistis mihi, peccavimus Iehovæ, nos ascendemus, & pugnabimus secundùm omnia, quæ præceperat nobis Iehova Deus noster; & accingentes vos quisque armis bellicis suis obtulistis vos ad ascendendum montem illum.

42. Edixit autem Iehova mihi, dicito eis, ne ascenditote, neque pugnatote, quia non sum in medio vestri; ut non afficiamini plagâ coram inimicis vestris:

43. Et quamvis edixissem vobis, tamen non auscultâstis: sed maximo opere rebellavistis præstituto Iehovæ, quum arroganter ascenderetis ipsum montem.

44. Egressi enim Emoræi, qui inhabitant montem illum, obviàm vobis, persequuti sunt vos, ut facere solent apes: & contriverunt vos in Sehire Chormam usque.

45. Reversi itaque flevistis coram Jehova: ac non auscultavit Iehova voci vestræ, nec aurem præbuit vobis:

46. Sed consedistis Kadeschi dies multos, ut *multi fuerunt* dies, quibus consedistis ibi.

CAPUT II.

Quam terram in deserto non licebat invadere, & quam licebat.

DEinde convertimus nos & profecti sumus in ipsum desertum viâ *ad* mare algosum, quemadmodum edixerat Iehova mihi: & circumivimus montana Sehiris diebus multis.

2. Tandem alloquutus est me Jehova, dicendo:

3. Satis circumiistis montem istum: convertite vos Aquilonem versùs.

4. Item populo præcipe, dicendo; vos mox pertransituri estis terminum fratrum vestrorum, filiorum Hesaui inhabitantium Sehirem: quanquam metuant à vobis, tamen cavete vobis valde.

5. Ne bellum miscete cum illis, non enim daturus sum vobis de terra eorum vel vestigium plantæ pedis: nam hæreditarium dedi Hesauo montem Sehiris.

6. Cibum comparate ab eis pecunia, quem comedâtis; & similiter aquam emitote ab eis pecunia, quam bibatis.

7. Nam Iehova Deus tuus benedixit tibi in omni opere manûs tuæ, agnovit iter tuum in deserto maximo isto: jam quadraginta annos Iehova Deus tuus tecum *fuit*, non eguisti *ullâ* re.

8. Prætergressi itaque fratres nostros, filios Hesaui inhabitantes Sehirem à via campestrium, *quæ sunt* ab Elatha & ab Hetzionegeberi, convertimus nos, ut transiremus viâ deserti Moabitarum.

9. Tum edixit Iehova mihi, ne hostiliter age cum Moabitis, neque misceto cum eis bellum: quia non sum daturus tibi de terra ejus hæreditatem, nam filiis Loti dedi Harem in hæreditatem.

10. (Emæi antea inhabitabant eam; populus magnus, multúsque, & excelsus ut Hanakita:

11. Gigantes reputabantur etiam illi, sicut Hanakitæ; sed Moabitæ vocabant eos Emæos.

12. Sehirem inhabitabant quoque Choræi antea; in quorum hæreditatem filii Hesaui successerunt, quum perdidissent eos à facie sua, & inhabitant loco eorum: quemadmodum faciunt Iisraëlitæ terrâ hæreditatis suæ, quam dedit Iehova eis.)

13. Nunc surgentes transite vallem Zeredi: quare transivimus vallem Zeredi.

14. Dies autem, quibus iter fecimus, *consumti* à Kadescho-barnehæ usque dum transivimus vallem Zeredi, fuerunt triginta octo annorum: donec confecta esset tota ætas illa, viri illi militares, è medio castrorum sicut juraverat Iehova de eis.

15. Nam etiam manus Iehovæ erat contra eos ad quassandum eos è medio castrorum, donec conficerentur.

16. Fuit itaque, quum omnes viri illi militares moriendo confecti essent è medio populi;

17. Ut alloqueretur me Iehova, dicendo:

18. Tu transiturus es hodie terminum Moabitarum, Harem.

19. Et appropinquaturus è regione Hammonitarum, ne hostiliter agito adversùs eos, neque bellum misceto cum eis; quia non sum daturus tibi de terra Hammonitarum hæreditatem; nam filiis Loti dedi eam in hæreditatem.

20. (Terra Gigantum reputatur ipsa quoque: Gigantes inhabitabant eam antea, quos Hammonitæ vocabant Zanzummæos:

21. Populus magnus multúsque & excelsus, sicut Hanakitæ: sed perdidit eos Iehova à facie istorum; ut succedentes in hæreditatem eorum inhabitarent *isti*, loco eorum:

22. Quemadmodum fecit filiis Hesaui inhabitantibus Sehirem; à quorum facie perdidit Choræos, ut succedentes in hæreditatem eorum inhabitarent loco illorum usque in hunc diem:

23. Havvæos quoque, qui inhabitabant Chatzerima Hazzam usque, Caphthoræi, qui prodierunt è Caphthore, perdiderunt illos, & inhabitabant loco illorum.)

24. Surgite proficiscimini & transite flumen Arnonis; vide, trado in manum tuam Sichonem Regem Cheschbonis Emoræum, & ter-

& terram ejus, incipe adire hæreditatem, & miſce cum eo bellum.

25. Die hoc incipiam imponere pavorem tui & timorem tui populis ſub univerſo cœlo: qui audierint famam tuam, ii trepidabunt, & langueſcent à facie tua.

26. Itaque miſi nuncios è deſerto Kedemotharum; ad Sichonem Regem Cheſchbonis; ad dicendum verbis pacis:

27. Tranſeam per terram tuam, indeſinenter procedam eâdem viâ; non recedam dextrorſum aut ſiniſtrorſum.

28. Sine me comparare cibum pecuniâ, ut comedam, & aquam pecuniâ dato mihi, ut bibam; tantùm tranſibo pedibus meis:

29. Quemadmodum fecerunt mihi filii Heſaui inhabitantes Sehirem, aut Moabitæ inhabitantes Harem; uſque dum tranſiens Jardenem *veniam* in eam terram, quam Jehova Deus noſter dat nobis.

30. Sed noluit Sichon rex Cheſchbonis ſinere, ut tranſiremus per agrum ſuum: quia obduravit Jehova Deus tuus ſpiritum ejus, & obfirmavit animum ejus, ut traderet illum in manum tuam; ſicut *eſt* hoc tempore.

31. Et dixit Jehova mihi, vide, cœpi exponere tibi Sichonem & terram ejus: incipe adire hæreditatem, ut hæreditario jure poſſideas terram ejus:

32. Quum egreſſus eſt Sichon obviàm nobis, ipſe cum toto populo ſuo in prælium ad Jahatzam.

33. Et expoſuit eum Jehova Deus noſter nobis: itaque percuſſimus eum; & filios ejus, & totum populum ejus.

34. Et cepimus omnes civitates ejus eodem tempore; devovimúsque internecioni homines cujuſque civitatis, etiam fœminas & parvulos; non reliquum fecimus ſuperſtitem.

35. Tantummodo jumenta prædati ſumus nobis; & ſpolia civitatum illarum, quas cepimus.

36. Ab Harohere, quæ *eſt* in ripa fluminis Arnonis & civitate ipſa, quæ *eſt* in flumine; uſque ad Gilhadem, nulla fuit urbs, quæ ſuperior eſſet nobis: omnia hæc expoſuit Jehova Deus noſter nobis.

37. Cæterùm ad terram Hammonitarum non acceſſiſti, totum tractum torrentis Jabboki, & civitates ipſius montis, deniq; omnia, quibus interdixerat Jehova Deus noſter.

CAPUT III.

Subjugatur Hog Rex Baſchanis. Portio filiorum Reübenis & Gadis. Moſches non intrat terram.

INde nos convertentes aſcendebamus viâ ad Baſchanem: quum proceſſit Hog Rex Baſchanis obviàm nobis, ipſe cum toto populo ſuo in prælium *ad* Edrehin.

2. Et edixit Jehova mihi, ne timeto eum, nam in manum tuam trado eum, cum toto populo ejus, ac terra ejus: ut facias ei, quemadmodum feciſti Sichoni Regi Emoræorum, qui habitabat Cheſchbone.

3. Tradidit itaque Jehova Deus noſter in manum noſtram Hogum quoque Regem Baſchanis, cum toto populo ejus, quem percuſſimus adeò, ut non fecerimus ei reliquum ſuperſtitem.

4. Et cepimus omnes civitates illius tempore eodem; nulla *eſt* urbs, quam non ceperimus ab eis, ſexaginta civitates, totum tractum Argobi, regnum Hogi in Baſchane:

5. Omnes iſtas civitates munitas muro alto, portis, & vectibus; præter civitates paganorum multas admodum:

6. Devovimúsque internecioni eos, quemadmodum feceramus Sichone Rege Cheſchbonis: devovendo internecioni cujuſque civitatis homines, fœminas, & parvulos:

7. Omnia verò jumenta, & ſpolia ſingularum civitatum prædati ſumus nobis.

8. Ita cepimus tempore illo terram hanc è manu duorum Regum Emoræorum, quæ *eſt* cis Jardenem; à flumine Arnonis uſque ad montem Chermonis:

9. (Tzidonii Chermonem vocant Schirjonem; Emoræi verò illum vocant Schenirem.)

10. Omnes civitates planitiei totúmque Gilhadem, & totum Baſchanem, Salcam, & Edrehin uſque; civitates regni Hogi in Baſchane.

11. Nam tantùm Hog, Rex Baſchanis ſe reliquum ſervârat ex reſiduo Gigantum; ecce ſponda ejus ſponda ferrea, nónne eſt Rabbathæ Hammonitarum? novem cubitorum *eſt* longitudo ejus, & quatuor cubitorum latitudo ejus cubito virili.

12. Quum itaque terram hanc hæreditario jure conſequuti eſſemus tempore illo, à Harohere, quæ *eſt* ad flumen Arnonis, & dimidium montis Gilhadis cum civitatibus ejus, dedi Reübenitis & Gaditis:

13. Reſiduum autem Gilhadis cum toto Baſchane, regnum Hogi dedi dimidiatæ tribui Menaſchis (totus tractus Argobi per totum Baſchanem, is ipſe vocari ſolebat terra gigantum.

14. Jair filius Menaſchis ceperat totum tractum Argobi uſque ad terminum Geſchuritarum & Mahacathitarum: ideo vocavit eas cum Baſchane de nomine ſuo, villas Jairis, uſque in diem hunc.)

15. Maciri autem dedi *reliquum* illud Gilhadis.

16. Sed Reübenitis & Gaditis dedi à Gilhade, uſque ad fluvium Arnonis, interamnem *agrum* cum termino: ad Jabbokum torrentem uſque, qui terminus *eſt* Hammonitarum:

17. Præterea campeſtria hæc, & Jardenem cum termino; à Cinnereth uſque ad mare campeſtrium, mare ſalſum, ſub decurſibus ipſius collis versùs Orientem.

18. Quamobrem præcepi vobis tempore illo, dicendo; Jehova Deus veſter dat vobis terram hanc, quam hæreditario jure poſſideatis, expediti tranſite ante fratres veſtros filios Jiſraëlis, viri militares omnes.

19. Sed fœminæ veſtræ, parvulíque veſtri, & pecora veſtra (novi pecora multa eſſe vobis) manento in civitatibus veſtris, quas dedi vobis.

20. *Tranſite igitur*, uſque dum quietem largiatur Jehova fratribus veſtris ut vobis; & poſſideant hæreditario jure ipſi quoque terram illam, quam Jehova Deus veſter dat eis trans Jardenem: tunc revertimini quiſque ad hæreditatem ſuam, quam dedi vobis.

21. Jehoſchuhæ autem præcepi tempore illo, dicendo; oculi tui *ſunt*, qui vident omnia,

mnia, quæ fecit Jehova Deus vester duobus regibus istis, sic facturus est Jehova omnibus regnis, quò tu transiturus es.

22. Ne timetote illos: nam Jehova Deus vester is est, qui pugnabit pro vobis.

23. Quúmque deprecarer Jehovam tempore illo, dicendo;

24. Domine Jehovi, tu cœpisti ostendere servo tuo magnitudinem tuam, & manum tuam robustissimam; quâ quis *est* Deus fortis in cœlo aut in terra, qui faciat secundùm opera tua, & secundùm virtutes tuas?

25. Transeam quæso, ut videam terram istam optimam, quæ *est* trans Iardenem, montem istum optimum, & Libanum:

26. Prout excanduerat Jehova contra me propter vos, sic non auscultavit mihi: sed edixit Jehova mihi, satis esto tibi, ne ultra deinceps alloquitor me de hac re.

27. Ascende verticem istius collis, & attollens oculos tuos Occidentem, Aquilonem, & Austrum, & Orientem versùs prospice oculis tuis: quia non es transiturus Iardenem hunc:

28. Mandatis verò instrue Iehoschuham, & confirma eum, atque corrobora eum: is enim transiturus est ante populum hunc, & idem possidendam distributurus est eis terram, quam prospexeris.

29. Sic consedimus in hac valle è regione Beth-pehoris.

CAPUT IV.

Exhortatur Mosches ad observationem mandatorum Dei: ab omni imagine deterret: suam prædicit mortem: trésque urbes refugii separat.

NUnc ergo Iisraël, attende ad statuta judiciáque illa, quæ ego doceo vos facere, ut vivatis & ingressi hæreditario jure possideatis terram istam, quam Jehova Deus majorum vestrorum dat vobis.

2. Ne addite ad verbum illud, quod ego præcipio vobis, neque detrahite de eo; ut servetis præcepta Jehovæ Dei vestri, quæ ego præcipio vobis.

3. Oculi vestri *sunt*, qui viderunt, quæ fecit Jehova propter Bahal-pehorem: nam omnem virum, qui sequutus est Bahal-pehorem, perdidit Jehova Deus tuus è medio tui:

4. Vos autem, qui adhæsistis Jehovæ Deo vestro, vos, *inquam*, omnes vivitis hodie.

5. Vide, docui vos statuta & judicia, quemadmodum præcepit mihi Jehova Deus meus: ut sic faciatis in medio illius terræ, quò mox ingressuri estis, ad possidendum eam jure hæreditario.

6. Observabitis ergo atque facietis, nam hæc *est* sapientia vestra & prudentia vestra ante oculos populorum: qui audientes omnia statuta ista, dicent, tantùm gens ista maxima populus sapiens est & prudens.

7. Nam quæ gens maxima *futura est?* cui *est* Deus propinquus ei, sicut Jehova Deus noster *est?* quotiescúnque invocamus eum.

8. Rursus quæ gens maxima, *futura est?* cui *sunt* statuta & judicia justa, sicut *est* tota hæc lex, quam ego propono vobis hodie?

9. Tantùm cave tibi, & serva te ipsum valde, ne obliviscaris rerum illarum, quas viderunt oculi tui, neque recedant ab animo tuo ullo diebus vitæ tuæ; ut notas eas facias filiis tuis, & nepotibus tuis:

10. Die *nimirum*, quo stetisti coram Jehova Deo tuo in Chorebo, quum edixisset Jehova mihi, congrega mihi istum populum, ut audienda proponam eis verba mea: quibus discant timere me, quibuscunque diebus victuri sunt super terram, & filios suos doceant:

11. Quò accedentes stabatis sub illo monte, quum mons ille arderet igne usque ad summum cœlum, cum tenebris, nube, & caligine.

12. Tunc alloquutum esse vos Jehovam è medio illius ignis: vocem verborum vos audivisse; at similitudinem nullam vos animadvertisse, præter vocem:

13. Et ipsum indicasse vobis fœdus suum, quo præcipiebat vobis observare decem illa verba; & inscripsisse ea duabus tabulis lapideis.

14. Mihi autem præcepit Jehova tempore illo docere vos statuta & judicia, ut exerceatis ea in ista terra, quò mox transituri estis ad possidendam eam jure hæreditario.

15. Quamobrem cavebitis vobis ipsis valde, nam non animadvertistis ullam similitudinem, quo die alloquutus est Jehova vos in Chorebo è medio illius ignis:

16. Ut non corrumpatis vos, & faciatis vobis sculptile, similitudinem ullius simulachri; formam maris aut fœminæ.

17. Formam ullius animalis, quod *sit* in terra, formam ullius avis alatæ, quæ volat versùs cœlum:

18. Formam ullius repentis in terra, formam ullius piscis, qui *sit* in aqua sub terra:

19. Et ne sublatis oculis tuis versùs cœlum, quum aspexeris solem, aut lunam, aut stellas, ullam rem exercitûs cœlestis, tum impellaris & incurvans te eis, colas ea, quæ impertitus est Jehova Deus tuus reliquis omnibus populis sub universo cœlo.

20. Vos enim assumpsit Jehova, & eduxit vos è catino ferri ex Ægypto, ut essetis ei populus hæreditarius, sicut *estis* hodierno die.

21. Ac Jehova quidem percitus fuit irâ contra me propter verba vestra: & juravit me non transiturum Jardenem, nec ingressurum terram illam optimam, quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem:

22. Itaque moriturus sum in hac terra, non sum transiturus Jardenem: vos autem estis transituri, & possessuri terram illam optimam jure hæreditario.

23. Cavete vobis, ne obliviscamini fæderis Jehovæ Dei vestri, quod pepigit vobiscum, aut faciatis vobis sculptile, similitudinem ullius rei, quia interdixit tibi Jehova Deus tuus:

24. Nam Jehova Deus tuus ignis consumens est, *Deus* fortis zelotes.

25. Quum genueris filios & nepotes, & habitatores veteres facti fueritis in ea terra; si corrumpetis vos, & facietis sculptile, similitudinem ullius rei, vel feceris aliquod malum in oculis Jehovæ Dei tui, provocando eum:

26. Contestor contra vos hodie cœlum & terram, fore ut omnino pereatis quàm celerrimè; è terra illa, quò, *ut veniatis,* transituri estis Jardenem ad possidendum eam jure hæreditario: non prolongabitis dies in ea, sed omnino perdemini.

27. Aut disperget Jehova vos in alios populos, & reliqui fietis homines pauci in gentibus, quò Jehova vos abduxerit:

28. Et servietis illic Diis, operi manuum hominis; ligno aut lapidi, qui non vident, neque audiunt, neque comedunt, neque odorantur.

29. Quòd si requiretis inde *quisque* Jehovam Deum tuum, invenies, quum quæsiveris eum ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo.

30. Quum angustia fuerit tibi, & obvenerint tibi omnes res istæ: in extremitate dierum, si conversus usque ad Jehovam Deum tuum, auscultaveris voci ejus.

31. Quandoquidem Jehova Deus tuus *est Deus* fortis, misericors, non deseret te, neque perdet te: nam non obliviscetur fœderis majorum tuorum, quod juramento sancivit illis.

32. Nam interroga nunc, *à* temporibus priscis, quæ *fuerunt* ante te, inde ab eo die, quo creavit Deus hominem super terram, ab *una* extremitate cœli usque ad *alteram* extremitatem cœli: num facta fuerit res cujusmodi hæc maxima, aut num audita fuerit similis ei:

33. Num audierit *ullus* populus vocem Dei loquentis è medio ignis, ut tu audisti, & vixerit:

34. Aut num tentaverit *ullus* Deus veniens assumere sibi gentem *aliquam* è medio *alterius* gentis, probationibus, signis ac prodigiis, belloque & manu forti & brachio extenso, denique terroribus maximis: qualia *sunt* omnia, quæ fecit pro vobis Jehova Deus vester in Ægypto ante oculos tuos.

35. Tibi exhibita sunt videnda, ut cognoscas Jehovam esse Deum ipsum: nullum ampliùs *esse* præter eum.

36. E cœlis audiendam proposuit tibi vocem suam, ut erudiret te: & in terra exhibuit tibi videndum ignem suum maximum, quum verba ejus audisti è medio ignis.

37. Et propterea quòd dilexit majores tuos, elegitque semen *cujusque* eorum post eum, ideo eduxit te præsens virtute suâ maximâ ex Ægypto;

38. Ut expellat gentes majores & robustiores te à conspectu tuo, ut introducens te det tibi terram eorum in possessionem, sicut *est* hodie.

39. Agnoscas igitur hodie, & revoces in animum tuum, Jehovam Deum ipsum esse in cœlis supernè, & in terra infernè: nullum ampliùs *esse*.

40. Et observes statuta ejus & præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, quibus bene sit tibi & filiis tuis post te: ut prolonges semper dies super terram illam, quam Jehova Deus tuus dat tibi.

41. Tunc selegit Mosche tres civitates cis Jardenem, ad ortum Solis:

42. Ut confugeret illuc occisor, qui occidisset proximum suum per imprudentiam, quum ipse non odisset eum antea, & fugiens in unam ex illis civitatibus viveret;

43. Bezerem in ipso deserto, in terra plana, Reübenitarum, & Ramothas in Gilhade Gaditarum, atque Golanem in Baschane Menaschitarum.

CAPUT V.

Decalogus repetitur & explanatur, & de terrore, quo à voce legislatoris perculsi fuerunt.

HÆc autem illa *est* lex, quam proposuit Mosche filiis Jisraëlis:

2. Hæ testificationes illæ, statutáque, & judicia, quæ eloquutus est Mosche apud filios Jisraëlis, quum exivissent ex Ægypto:

3. Cis Jardenem in ipsa valle è regione Beth-pehoris, in terra Sichonis Regis Emoræorum, habitantis Cheschbone, quem percusserat Mosche, & filii Jisraëlis, quum abirent ex Ægypto:

4. Quum jam hæreditario jure possiderent terram ejus & terram Hogi Regis Baschanis amborum Regum Emoræorum, quæ *est* cis Jardenem, ab ortu Solis.

5. Ab Harohere, quæ *est* ad ripam fluminis Arnonis, usque ad montem Sionis, qui *est* Chermon:

6. Et omnia ipsa campestria cis Jardenem orientem versùs usq; ad mare campestrium; sub ipsis decursibus collis. *Caput* V.

7. Nam Mosche advocatis omnibus Jisraëlitis, edixit eis, audi Jisraël statuta & judicia illa, quæ ego loquuturus sum hodie vobis audientibus: ut discatis illa & observantes faciatis illa.

8. Jehova Deus noster pepigit nobiscum fœdus in Chorebo.

9. Non cum Patribus nostris pepigit Jehova fœdus istud, sed nobiscum, nobis, *inquam*, iis, qui hic *sumus* hodie, omnibus nobis, qui vivimus.

10. In os loquutus est Jehova vobiscum in monte illo è medio ignis.

11. Me stante inter Jehovam, & vos tempore illo, ad referendum vobis sermonem Jehovæ (timebatis enim propter ignem illum, neque ascendistis montem illum) dicendo:

12. Ego *sum* Jehova Deus tuus, qui eduxi te è terra Ægypti, è domo servorum.

13. Ne sit tibi *ullus* Deorum alienorum ante faciem meam.

14. Ne facias tibi sculptile, aut ullam imaginem *eorum*, quæ *sunt* in cœlis suprà, aut quæ *sunt* in terra infrà, aut quæ *sunt* in aquis infrà terram:

15. Ne incurvans te *honorem exhibeto* illis, neque colas ea, nam ego Jehova Deus tuus *sum Deus* fortis, zelotes, visitans iniquitatem patrum in filios, in nepotes, & in abnepotes, in eos, qui odio prosequuntur me:

16. Exercens verò benignitatem in millesimos, *à patribus, eos* qui diligunt me, id est, qui observant mandata ejus.

17. Ne assumas nomen Jehovæ Dei tui in vanum: nam non relinquet impunem Jehova eum, qui assumserit nomen ipsius in vanum.

18. Observa diem sabbathi, ut sanctifices illum, quemadmodum præcepit tibi Jehova Deus tuus.

19. Sex diebus operaberis, & facies omne opus tuum:

20. Dies verò septimus sabbathum *est* Jehovæ Deo tuo: ne facias ullum opus, tu, aut filius tuus, aut filia tua, aut servus tuus, aut ancilla tua, aut bos tuus, aut asinus tuus, aut ullum jumentum tuum, aut peregrinus tuus, qui *est* intra portas tuas, ut quiescat servus tuus, & ancilla tua sicut tu:

21. Et memineris te servum fuisse in terra Ægypti, Jehovam verò Deum tuum eduxisse te inde manu forti. & brachio extenso: idcirco præcipit tibi Jehova Deus tuus, ut observes diem ipsum sabbathi.

22. Honora patrem tuum, & matrem tuam, quemadmodum præcepit tibi Jehova Deus tuus: ut prolongentur dies tui, & bene sit tibi super illam terram, quam Jehova Deus tuus dat tibi.

23. Ne occidas.

24. Neque scorteris.

25. Neque fureris.

26. Neque proferas contra proximum tuum testimonium falsum.

27. Neque concupiscas uxorem proximi tui, neque expetas domum proximi tui, agrum ejus, aut servum ejus, aut ancillam ejus, bovem ejus, aut asinum ejus, denique rem ullam, quæ *sit* proximi tui.

28. Hæc verba edixit Jehova toti congregationi vestræ in ipso monte, è medio ignis nubis & caliginis, voce magnâ, neque *ulterius* perrexit: sed inscripsit illa duabus tabulis lapideis, quas dedit mihi.

29. Fuit enim quum audivissetis vocem illam è medio tenebrarum illarum, & montis ardentis igne, ut accederetis ad me omnes primores tribuum vestrarum, & seniores vestri:

30. Et dixistis, en, ostendit nobis Jehova Deus noster gloriam suam & magnitudinem suam, & vocem ejus audivimus è medio ignis: hodierno die vidimus, quando Deus cum homine loquutus est, *hominem* etiam vivere.

31. Nunc itaque quare moreremur? nam absumeret nos ignis ille maximus: si pergeremus deinceps audire vocem Dei nostri, utique moreremur,

32. Nam quæ *est* ulla caro, quæ auditâ voce Dei viventis loquentis è medio ignis sicut nos, deinde vixerit?

33. Accede tu, & audi quæcunque dicturus est Jehova Deus noster: deinde tu eloquitor nobis quæcunque edixerit Jehova Deus noster tibi, ut audiamus faciamúsque.

34. Audiens itaque Jehova vocem verborum vestrorum, quum alloqueremini me, dixit Jehova mihi, audivi vocem verborum populi hujus, quibus alloquuti sunt te, quæcunque loquuti sunt, bene sunt loquuti.

35. O si esset hic eorum animus illis, ad timendum me & observandum omnia præcepta mea omnibus diebus, ut bene esset eis, & filiis eorum in seculum!

36. I, edic illis, revertimini ad tentoria vestra.

37. Tu autem hic consiste apud me, & edicam tibi omnia præcepta, statutáque, & judicia illa, quæ docebis eos: ut exerceant *illa* in ea terra, quam ego do eis possidendam hæreditario jure.

38. Observabitis igitur, ut faciatis quemadmodum præcepit Jehova Deus vester vobis: ne recedatis dextrorsum aut sinistrorsum.

39. Totâ illâ viâ, quam præcepit Jehova Deus vester vobis, itote, ut vivatis, & bene sit vobis, & prolongetis dies in ea terra, quam hæreditario jure possessuri estis.

CAPUT VI.

Ulterior explicatio Decalogi.

Hoc autem *est* præceptum, statuta, judiciaque illa, quæ præcepit Jehova Deus vester, ut doceam vos, ut exerceatis *ea* in terra, quò mox transituri estis ad possidendum eam jure hæreditario:

2. Ut timeas Jehovam Deum tuum, observando omnia statuta ejus & præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi; tu & filius tuus, & nepos tuus omnibus diebus vitæ tuæ: & ut prolongent dies tuos:

3. Quum audies, ô Jisraël, & observans facies *id*, quo bene erit tibi, & quo augescetis valde, quemadmodum dixit Jehova Deus patrum tuorum tibi *in* terra affluente lacte & melle.

4. Audi Iisraël: Jehova Deus noster Jehova unus *est*.

5. Itaque diliges Jehovam Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo, & ex totis viribus tuis.

6. Et erunt verba ista, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo:

7. Eáque acutè ingeres filiis tuis, ac loqueris de eis, quum sedes domi tuæ, & quum ambulas per viam, quum cubas, & quum surgis;

8. Etiam alligabis ea in signum manui tuæ, & erunt pro frontalibus inter oculos tuos:

9. Denique inscribes ea postibus domûs tuæ, & portis tuis.

10. Quum autem *hoc* evenerit, quum introduxerit te Jehova Deus tuus in terram, quam juramento promisit majoribus tuis, Abrahamo, Jitzchako, Jahakobo se daturum tibi, in civitates maximas & optimas, quas non ædificâsti;

11. Et *in* domos plenas omni bono, quas non implevisti, & *ad* cisternas effossas, quas non effodisti, ad vineas & oliveta, quæ non plantâsti: & comedens saturatus fueris:

12. Cave tibi ne obliviscaris Jehovæ, qui eduxit te è terra Ægypti, è domo servorum.

13. Jehovam Deum tuum timeto, & ipsum colito, ac per nomen ejus jurato.

14. Ne sequimini deos alienos, è diis populorum, qui circumstant vos:

15. (Nam *Deus* fortis zelotes Jehova Deus tuus *est* in medio tui) ne accensus irâ Jehova Deus tuus in te, perdat te è superficie terræ.

16. Ne tentatote Jehovam Deum vestrum, quemadmodum tentâstis Massæ.

17. Diligenter observatote præcepta Jehovæ Dei vestri, & testimonia ejus statutáque ejus, quæ præcepit tibi.

18. Ut facias quod rectum & quod bonum videtur in oculis Jehovæ (ut bene sit tibi, & ingressus hæreditario jure possideas optimam illam terram, quam juramento promisit Jehova majoribus tuis.)

19. Expellendo omnes inimicos tuos à facie tua; quemadmodum loquutus est Jehova.

20. Quum autem interrogaverit te filius tuus posthac dicendo; quid *sibi volunt* testimonia statutaque, & judicia illa, quæ præcepit Jehova Deus noster vobis?

21. Dices filio tuo, servi eramus Parhoni in Ægypto: sed eduxit nos Jehova ex Ægypto manu forti,

22. Edidítque Jehova signa prodigiáque maxi-

maxima & pessima contra Ægyptios, contra Parhonem, & contra totam familiam ejus ante oculos nostros;

23. Eduxit autem nos inde, ut introduceret nos, *&* daret nobis terram hanc, quam juramento promiserat majoribus nostris:

24. Et præcepit nobis Jehova exercere omnia statuta ista, timendo Jehovam Deum nostrum, ut bene sit nobis omnibus diebus, ut nos conservet in vita sicut hodie:

25. Et justitia sit nobis, si observantes fecerimus omnia hæc præcepta coram Jehova Deo nostro, quemadmodum præcepit nobis.

CAPUT VII.

Cum gentibus non ineundum fœdus, quia sibi Deus redemit Iisraëlem, sibique contra omne malum conservabit.

QUum introduxerit te Jehova Deus tuus in eam terram, quò tu mox ingressurus es ad possidendum eam jure hæreditario; & dejecerit gentes magnas à facie tua, Chitthæam, & Girgaschæam, & Emoræam, & Cenahanæam, & Perizzæam, & Chivvæam, & Jebusæam, septem gentes majores & robustiores te,

2. Exposuerítque eas Jehova Deus tuus tibi, ut percutias eas: omnino internecioni devoveto eas, ne pangito cum eis fœdus, neque gratiam facito eis;

3. Neque conjungito te affinitate cum eis, filiam tuam ne dato filio ullius *earum*, & filiam ullius ne accipito pro filio tuo:

4. Abduceret enim filium tuum à sequendo me, & colerent Deos alienos; quamobrem accensus ira Jehova in vos, perderet vos celeriter.

5. Quin potiùs sic facitote eis, altaria earum diruitote, & statuas earum frangitote, etiam lucos earum succiditote, & sculptilia earum comburitote igne.

6. Nam populus sanctus es Jehovæ Deo tuo: te selegit Jehova Deus tuus, ut sis ei populus peculiaris præ omnibus populis, qui *sunt* sub universo cœlo.

7. Non eò quòd plures essetis omnibus reliquis populis, amore propendit Jehova in vos, ac selegit vos: vos enim *eratis populus* paucissimus omnium populorum:

8. Sed eò quòd diligit Jehova vos, & eò quòd servat juramentum illud, quod juraverat majoribus vestris, eduxit vos Jehova manu forti: ac redemit te è domo servorum, è manu Parhonis regis Ægypti:

9. Ut agnoscas Jehovam Deum tuum esse Deum ipsum, *Deum* fortissimum, fidelissimum, observantem fœderis sui, & benignitatis suæ erga diligentes se, & observantes mandata sua in mille generationes.

10. Et rependentem odio habentibus se *cuique* in faciem ejus perdendo eum; qui non dilaturus est odio habenti se, in faciem ejus rependet ei:

11. Et observes mandatum statutáque, & judicia illa, quæ ego præcipio tibi hodie, ut facias ea:

12. Erítque propterea quòd audientes judicia ista observaveritis ac feceritis ea; ut observet Jehova Deus tuus tibi fœdus illud & benignitatem, quam juramento promiserat majoribus tuis:

13. Diliget enim te, & benedicet tibi, atque augebit te; benedicet, *inquam*, fructui ventris tui, & fructui terræ tuæ, frumento tuo, mustóque tuo, & oleo tuo, fœtui boum tuarum, & gregibus pecudum tuarum, in ea terra, quam juramento promiserat majoribus tuis se daturum tibi.

14. Benedictus eris præ omnibus populis: non erit in te ullus ullàve sterilis, etiam in jumentis tuis.

15. Et amovebit à te Jehova omnem morbum: & nullos languores Ægyptiorum pessimos, quos nôsti, imponet tibi, sed indet eos omnibus odio habentibus te.

16. Quum autem absumturus es omnes illos populos, quos Jehova Deus tuus dat tibi, ne parcito oculus tuus illis: neque colito Deos eorum, quia tendicula id *esset* tibi.

17. Si dicas in animo tuo; majores *sunt* istæ gentes me; quomodo possem expellere eas?

18. Ne timeto ab eis: fideliter recordare eorum, quæ fecit Jehova *Deus* tuus contra Parhonem, & totam Ægyptum.

19. Probationum illarum maximarum, quas viderunt oculi tui, & signorum prodigiorúmque, & manûs illius fortis, & brachii extensi, quibus eduxit te Jehova Deus tuus; sic facturus est Jehova Deus tuus omnibus illis populis, à quorum facie times.

20. Sed etiam *tanquam* crabronem immittet Jehova Deus tuus in eos; donec pereant, qui reliqui fuerint, quique absconderint se à facie tua.

21. Ne consternator metu illorum: nam Jehova Deus tuus in medio tui *est, Deus* fortis, magnus, & formidabilis.

22. Et quanquam dejiciet Jehova Deus tuus gentes illas à facie tua paulatim; non poteris consumere eas celeriter, ne numero superent te bestiæ agri:

23. Exponet tamen eas Jehova Deus tuus tibi: & divexabit eas vexatione maximâ, donec perdantur.

24. Et tradet Reges earum in manum tuam, ut perdas nomen eorum sub cœlis; non consistet quisquam coram te, donec perdideris eos.

25. Sculptiles deos earum comburite igne; ne concupiscas argentum vel aurum, *quod sit* in eis, aut accipias tibi, ne illaqueeris eo, nam abominationi est Jehovæ Deo tuo:

26. Ut ne inferens rem abominabilem domum tuam sis anathema, sicut ea *est*: omnino detestator eam, & prorsus abominator eam, quia anathema est.

CAPUT VIII.

Commemorantur beneficia Dei in deserto præstita, ne illorum, & Dei sui fiant immemores.

UNumquodque præceptum, quod ego præcipio tibi hodie, observantes facitote; ut vivatis & augeamini, ac ingressi possideatis hæreditario jure terram illam, quam juramento promisit Jehova majoribus vestris.

2. Ideóque recordaberis totius istius viæ, quà deduxit te Jehova Deus tuus jam quadraginta annos per ipsum desertum, ut affligeret te tentando te, ad cognoscendum

id, quod *erat* in animo tuo, utrum observares præcepta ejus necne.
3. Afflixit enim te, & fecit, ut esurires; sed cibavit te Man, quod non cognoveras, neque cognoverant majores tui: ut notum faceret tibi, non solo pane vivere hominem, sed omni eo, quod prodit ex ore Jehovæ, vivere hominem.
4. Vestimentum tuum non veteravit, quin tegumento sit tibi, & pes tuus non intumuit ipsos, quadraginta annos:
5. Ut agnoscas cum animo tuo; sicut erudit quis filium suum, Jehovam Deum tuum erudire te:
6. Et observes præcepta Jehovæ Dei tui, ambulando per vias ejus, & timendo eum.
7. Quandoquidem Jehova Deus tuus mox introducturus est te in terram optimam; terram *irriguam* fluminibus aquarum, fontibus & voraginibus prodeuntibus in convalles, & in montes singulos:
8. Terram *feracem* tritici, & hordei, & vitis, & ficûs, & malogranati; terram *feracem* oleæ oleosæ, & mellis;
9. Terram, in qua non comedes cum penuria panem, neque egebis quoquam in ea; terram è cujus lapidibus ferrum, & è cujus montibus excides æs:
10. Quum comederis, & saturatus fueris; benedices quoque Jehovæ Deo tuo in illa terra optima, quam dederit tibi.
11. Cave tibi ne obliviscaris Jehovæ Dei tui, non observando præcepta ejus, judiciaque ejus, & statuta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie:
12. Ne, quum comedens saturatus fueris; & domos bonas exstruxeris ac inhabitaveris.
13. Armentáque tua, & greges tui aucti fuerint, ac argentum & aurum auctum fuerit tibi; denique quicquid *est* tibi auctum fuerit;
14. Efferat se animus tuus; & obliviscaris Jehovæ Dei tui, qui eduxit te è terra Ægypti è domo servorum:
15. Qui duxit te per desertum illud maximum & formidabile, *abundans* anguibus, presteribus, & scorpionibus, ac siticulosum, ubi non *sunt* aquæ, qui produxit tibi aquam è rupe ipsa adamantina:
16. Qui in eo deserto cibavit te Man, quod non noverant majores tui; ut affligeret te, & ut tentaret te ad benefaciendum tibi ad extremum:
17. Neque dicas cum animo tuo; virtus mea & robur manûs meæ paravit mihi opulentiam hanc.
18. Sed recordaberis Jehovæ Dei tui, quia ipse *est*, qui dat tibi virtutem ad comparandum opulentiam, ut præstet fœdus suum, quod juramento sanciverat majoribus tuis, sicut *est* hodie.
19. Erit enim, si omnino oblitus Jehovæ Dei tui, sequutus fueris Deos alienos, & colens eos incurvaveris te eis: contestor contra vos diem hunc *fore*, ut omnino pereatis:
20. Sicut hæ gentes, quas Jehova perdiderit à facie vestra, ita pereatis: propterea, quòd non auscultaveritis voci Jehovæ Dei vestri.

CAPUT IX.

Reprimitur elatio, ne futuras victorias sibi adscribant, quum semper Deo adversati fuerint.

Audi Jisraël, tu transiturus es die hac Jardenem, ut ingressus hæreditario jure possideas gentes majores & robustiores te, civitates magnas, & munitas *assurgentes* in cœlum usque:
2. Populum magnum & excelsum, filios Hanakitarum; quos tu novisti, & *de quibus* tu audivisti, quis consisteret coram filiis Hanaki?
3. Scias ergo hodie Jehovam Deum tuum ipsum, qui transit ante te ignem *esse* consumentem, ipsum perditurum eos, & ipsum prostraturum eos ante te, ut expellas eos, & perdas eos celeriter, quemadmodum Jehova dixit tibi.
4. Ne loquitor cum animo tuo, quum expulerit Jehova Deus tuus eos à facie tua, dicendo: propter justitiam meam introduxit me Jehova ad hæreditario jure possidendum terram hanc, aut propter improbitatem gentium istarum Jehova expellit eas à facie tua.
5. Nequaquam propter justitiam tuam, aut propter rectum animum tuum ingressurus es ad possidendum hæreditario jure terram earum, sed propter improbitatem gentium istarum Jehova Deus tuus expellit eas à facie tua, & ut præstet verbum, quod juramento promisit majoribus tuis, Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo.
6. Ut *autem* cognoscas non propter justitiam tuam Jehovam Deum tuum dare tibi terram istam optimam, ad hæreditario jure possidendum eam, sed populum durum cervice *esse* te:
7. Recordare, ne obliviscitor eorum, quibus effecisti, ut irâ effervesceret Jehova Deus tuus in ipso deserto, inde ab ipso die, quo exivisti è terra Ægypti usque dum venistis in hunc locum, rebelles maximo opere fuistis contra Jehovam.
8. Etiam in Chorebo fecistis, ut efferveſceret irâ Jehova, nam percitus fuit irâ Jehova contra vos, ad perdendum vos.
9. Quum ascendissem montem ipsum accepturus tabulas lapideas, tabulas ipsas fœderis, quod pepigerat Jehova vobiscum, & consedissem in ipso monte quadraginta dies, & quadraginta noctes, cibum non comedissem, nec aquam bibissem.
10. Et daret mihi Jehova duas illas tabulas lapideas scriptas digito Dei, quibus inerat secundùm omnia illa verba, quæ loquutus fuerat Jehova vobiscum in ipso monte è medio ignis, die congregationis.
11. Fuit enim exactis quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, quum daret mihi Jehova duas illas tabulas lapideas, tabulas ipsas fœderis;
12. Ut ediceret Jehova mihi, surge descende celeriter hinc, nam corrupit se populus tuus, quem eduxisti ex Ægypto: recesserunt citò ab ea via, quam præstitui ipsis, fecerunt sibi fusile.
13. Præterea alloquutus est Jehova me, dicendo; consideravi populum hunc, ecce autem populus durus cervice *est*:
14. Desiste à me, ut perdam eos, & deleam nomen eorum sub cœlis, efficiam autem te in gentem robustiorem & majorem eâ.

15. Quam-

15. Quamobrem convertens me descendi ex ipso monte (mons autem ille ardebat igne,) cum duabus tabulis ipsis fœderis in ambabus manibus meis.

16. Quúmque inspicerem, quòd ecce peccaveratis Jehovæ Deo vestro, facientes vobis vitulum fusilem, recesseratis celeriter ab ea via, quam præstituerat Jehova vobis:

17. Apprehendens duas illas tabulas, abjeci eas ab ambabus manibus meis, & confregi eas ante oculos vestros.

18. Deinde prorui coram Jehova sicut priùs, quadraginta dies & quadraginta noctes, cibum non comedi & aquam non bibi: propter omnia peccata vestra, quibus peccaveratis faciendo, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, provocando eum:

19. Metuebam enim ab ira illa, & excandescentia, quâ efferbuerat Jehova contra vos ad perdendum vos: & auscultavit Jehova mihi etiam vice illâ.

20. In Aharonem quoque irâ percitus est Jehova valde ad perdendum eum: sed supplex oravi etiam pro Aharone eodem tempore.

21. Peccatum autem vestrum, ipsum, quem feceratis vitulum, accipiens combussi igne, & contrivi eum molendo optimè, donec comminutus esset in pulverem, & projeci pulverem ejus in torrentem, qui descendit ex illo monte.

22. Etiam Tabheræ, & Massæ, & Kibrothis-thaavæ fecistis, ut Jehova effervesceret irâ:

23. Item quum mitteret vos Jehova Kadescho-barneharæ, dicendo, ascendite, & hæreditario jure possidete terram istam, quam dedi vobis: rursus maximo opere rebellavistis in præstitutum Jehovæ Dei vestri, non credentes ei, neque auscultantes voci ejus.

24. Rebelles fuistis maximo opere in Jehovam, ex quo die cognovi vos.

25. Ideóque prorui coram Jehova quadraginta illos dies, & quadraginta noctes, quibus dixi me proruisse, eò quòd dixerat Jehova se perditurum vos:

26. Et supplex oravi Jehovam dicens, Domine Jehovi, ne perdito populum tuum, & *quidem* possessionis tuæ, quem redemisti magnitudine tuâ: quem eduxisti ex Ægypto manu forti.

27. Recordare servorum tuorum Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi, ne respicito ad duritiem populi hujus, & ad improbitatem ejus, & ad peccatum ejus,

28. Ut non dicant *incolæ* illius terræ, unde eduxisti nos, propterea quòd non poterat Jehova introducere eos in illam terram, quam promiserat eis: & quia oderat eos, eduxit eos ad morte afficiendum eos in deserto illo.

29. Sunt enim populus tuus, & *quidem* possessionis tuæ, quem eduxisti virtute tuâ maximâ, & brachio tuo extenso.

CAPUT X.

Instaurantur novæ tabulæ, & earum observantia spiritualis commendatur.

(Tempore illo edixerat Jehova mihi, dola tibi duas tabulas lapideas, sicut illæ priores *erant*, & ascende ad me in montem, faciésque tibi arcam ligneam;

2. Ut inscribam istis tabulis eadem verba quæ fuerant in tabulis illis prioribus, quas fregisti, deinde ponas eas in arca illa.

3. Arcam itaque curavi fieri è lignis cedrorum lectissimarum, & dolavi duas tabulas lapideas, sicut illæ priores *fuerant* & ascendi montem cum duabus illis tabulis in manu mea.

4. Inscripsítque tabulis illis secundùm scripturam priorem, eadem decem verba, quæ edixerat vobis Jehova in monte è medio ignis, die congregationis: & dedit eas Jehova mihi.

5. Tunc convertens me descendi è monte, & posui tabulas illas in arca, quam feceram, quæ sunt ibi, quemadmodum præcepit mihi Jehova.

6. Filii autem Iisraëlis, quum eò progredientes à puteis filiorum Iahakanis & Moserá, ubi mortuus est, & ubi sepultus Aharon, functúsque sacerdotio Elhazar filius ejus in loco ejus;

7. Inde Gudgodum, & Gudgodo Iobatham regionem fluminibus aquarum *irriguam* progressi fuissent *Homer usque:*

8. Tempore illo separavit Jehova tribum Leviticam ad portandum arcam fœderis Jehovæ, ad standum coram Jehova, ut ministraret ipsi, & ad benedicendum in nomine ipsius usque in diem hunc.

9. Idcirco non *est* Levitæ pars, aut possessio cum fratribus suis: Jehova *est* possessio ejus, quemadmodum loquutus est Jehova Deus tuus ei.)

10. Cùm igitur ego stetissem in illo monte, sicut diebus prioribus, quadraginta dies & quadraginta noctes, exaudivit me Jehova etiam vice illâ, noluit Jehova perdere te:

11. Sed edixit Jehova mihi, surge, suscipe profectionem ante populum hunc, ut ingressi possideant hæreditario jure terram, quam juramento promisi majoribus eorum me daturum eis:

12. Nunc itaque Iisraël, quid Jehova Deus tuus petit abs te? nisi ut timeas Jehovam Deum tuum, ambules in omnibus viis ejus, & diligas eum, & colas Jehovam Deum tuum ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo:

13. Observando præcepta Jehovæ, & statuta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie, ut bene sit tibi;

14. En Iehovæ Dei tui *sunt* cœli, & cœli cœlorum, terra, & quicquid *est* in ea:

15. Tantùm in majores tuos propensus fuit amore Iehova, diligendo eos, unde selegit semen eorum post eos, vos, *inquam*, præ omnibus populis, sicut *est* hodie.

16. Circumcidetis ergo præputium cordis vestri, & cervicem vestram ne obduretis ampliùs.

17. Nam Iehova Deus vester, is *est* Deus Deorum, & Dominus dominorum, *Deus* fortissimus, maximus, potentissimus, summéque formidabilis; qui non accipit personam, neque recipit munus:

18. Agit causam pupilli, & viduæ: & amat peregrinum, dando ei cibum & vestimentum.

19. Itaque amabitis peregrinum, quia peregrini fuistis in terra Ægypti.

20. Jehovam Deum tuum timeto, eum colito, & ei adhæreto, ac per nomen ejus jurato.

21. Ipse *est* laus tua, idémque Deus tuus, qui fecit apud te *res* maximas, & formidabiles istas, quas viderunt oculi tui.

22. Ad septuaginta animas descenderunt patres tui in Ægyptum: nunc autem disposuit te Jehova Deus tuus, *ut sis* sicut stellæ cœli multitudine.

CAPUT XI.

Commentarius ad primum præceptum.

ITaque diliges Jehovam Deum tuum, & observabis observationem ejus, & statuta ejus judiciaque ejus, & præcepta ejus omnibus diebus.

2. Et agnoscetis hodie, non filios vestros, qui non noverunt, neque sunt experti eruditionem Jehovæ Dei vestri: *vidisse* magnitudinem ejus, manum ejus fortem, & brachium ejus extensum:

3. Et signa ejus, & facta ejus, quæ fecit in medio Ægypti, adversùs Parhonem Regem Ægypti, & adversùs totam terram ejus:

4. Quæque fecit exercitui Ægyptiorum, equis ejus, & curribus ejus, quòd fecit, ut aquæ maris algosi inundarent super faciem eorum, quum persequerentur vos; ita ut perdiderit eos Jehova usque in diem hunc:

5. Et quæ fecit vobis in deserto, donec perveniretis ad locum hunc;

6. Et quod fecit Dathani & Abiramo filiis Eljabi, filii Reübenis, quum aperiens terra os suum absorbuit eos, & domos eorum, & tentoria eorum, & omnia corpora viventia, quæ sequebantur eos in medio totius Iisraëlis:

7. Sed oculos vestros *fuisse*, qui viderunt quodque opus Jehovæ maximum, quod fecit:

8. Ut observetis quodque præceptum, quod ego præcipio tibi hodie, ut roboremini, & ingressi hæreditario jure possideatis terram, quò mox transituri estis ad possidendum eam jure hæreditario:

9. Et ut prolongetis dies super illam terram, quam juramento promisit Jehova majoribus vestris se daturum eis, *id est*, semini eorum: terram affluentem lacte & melle.

10. Terra enim, quò mox ingressurus es ad possidendum eam jure hæreditario, non est ut terra Ægypti, unde exivistis, ut semines semen tuum, deinde irriges *labore* pedis tui, sicut hortum olitorium.

11. Sed terra illa, quò mox transituri estis ad possidendum eam jure hæreditario, terra montium & convallium *est* ad pluviam cœli, imbibit aquam:

12. *Est* terra, quam Jehova Deus tuus curat: jugiter oculi Jehovæ Dei tui *intenti sunt* in eam, à principio anni usque ad finem ejus.

13. Erit itaque si seriò auscultaveritis, præceptis meis, quæ ego præcipio vobis hodie, diligendo Jehovam Deum vestrum, & colendo eum ex toto corde vestro, & ex toto animo vestro:

14. Ut dem pluviam terræ vestræ tempore suo, tempestivam & serotinam, sic colligas frumentum tuum, & mustum tuum, & oleum tuum:

15. Etiam dem herbam in agro tuo pro jumentis tuis: ut comedas & satureris.

16. Cavete vobis, ne seducatur animus vester, ut recedentes colatis Deos alienos, & incurvantes vos *honorem habeatis* illis:

17. Unde accensus ira Jehova in vos ita claudat cœlos, ut non sit pluvia, & terra non edat proventum suum: sic pereatis celeriter à terra illa optima, quam Jehova daturus est vobis:

18. Sed reponetis hæc verba mea in corde vestro, & in animo vestro; & alligabitis ea in signum manui vestræ, eruntque pro frontalibus inter oculos vestros:

19. Præterea docebitis ea filios vestros loquendo de eis, quum sedes domi tuæ, & quum incedis per viam, & quum jaces, & quum surgis:

20. Etiam inscribes ea postibus domûs tuæ, & portis tuis:

21. Ut tam multiplicentur dies vestri, & dies filiorum vestrorum super terram illam: quam juramento promisit Jehova majoribus vestris se daturum eis; quàm *multi sunt* dies cœli super terram.

22. Nam si diligenter observaveritis totum hoc præceptum, quod ego præcipio vobis faciendum; diligendo Jehovam Deum vestrum, incedendo per omnes vias ejus, & adhærendo ei:

23. Utique expellet Jehova omnes gentes istas à facie vestra, & hæreditario jure possidebitis gentes majores, & robustiores vobis.

24. Omnis locus, quem calcaverit planta pedis vestri, vester erit; à deserto ad Libanum usque, ab ipso flumine, flumine Euphratis usque ad mare posterum erit terminus vester.

25. Non consistet quisquam ante faciem vestram: pavorem vestri, timorémque vestri indet Jehova Deus vester super faciem totius terræ, quam calcabitis, sic loquutus est vobis.

26. Vide ego propono vobis hodie benedictionem, aut maledictionem:

27. Benedictionem, si auscultabitis præceptis Jehovæ Dei vestri, quæ ego præcipio vobis hodie:

28. Maledictionem verò, si non auscultabitis præceptis Jehovæ Dei vestri, sed recedetis ab hac via, quam ego præcipio vobis hodie, sequendo Deos alienos, quos non nostis.

29. Erit autem, quum introduxerit te Jehova Deus tuus in terram istam, quò tu mox ingressurus es ad possidendum eam jure hæreditario, ut edas benedictionem hanc in monte Gerizzimorum, & maledictionem istam in monte Hebalis:

30. Nonne sunt trans Jardenem secundùm viam ad occasum Solis, in terra illius Cenahanæi, qui inhabitat campestria, è regione Gilgalis juxta planitiem Moræ?

31. Nam vos transituri estis Jardenem, ut ingredientes hæreditario jure possideatis terram, quam Jehova Deus vester dat vobis, & hæreditario jure, possessuri estis eam, ac habitaturi in ea.

32. Itaque observantes facietis omnia hæc statuta, & judicia, quæ ego propono vobis hodie,

CAP.

CAPUT XII.

Commentarius ad secundum præceptum.

HÆc *sunt* illa statuta, & judicia, quæ observantes facturi estis, in ea terra, quam dat Deus majorum tuorum tibi, ut hæreditario jure possideas eam: omnibus diebus, quibus victuri estis super terram.

2. Omnino perdite omnia illa loca, ubi gentes, quas hæreditario jure possessuri estis, coluerunt deos suos; in singulis montibus excelsis, & in singulis collibus, & sub quaque arbore virente.

3. Diruetis igitur altaria earum, & confringetis statuas earum, & lucos earum comburetis igne, ac sculptiles deos illarum succidetis, sic perdetis nomen eorum è loco illo.

4. Ne facitote sic Jehovæ Deo vestro:

5. Sed in loco, quem elegerit Jehova Deus vester ex omnibus tribubus vestris; ad collocandum nomen suum ibi, in habitatione ejus exquiritote eum, quum veneris illuc.

6. Igitur adducetis eò holocausta vestra, & sacrificia vestra; decimásque vestras, & oblationem manus vestræ; item votiva vestra, & voluntarias oblationes vestras, & primogenita armenti vestri, ac gregis vestri:

7. Ut comedatis ibi coram Jehova Deo vestro, & lætemini vos, & familiæ vestræ *comedentes* ex omni re, ad quam admoveritis manum, quâ benedixerit tibi Jehova Deus tuus.

8. Ne facitote secundùm omnia, quæ nos hic facimus hodie; quisque quicquid rectum videtur in oculis ejus:

9. Non enim adhuc ingressi estis, ad locum illum quietis, & ad possessionem illam, quam Jehova Deus tuus dat tibi.

10. Sed ubi trajecto Jardene, habitabitis terram, quam Jehova Deus vester possidendam dat vobis, & quietem dederit vobis ab omnibus inimicis vestris circumquaque, ita ut habitetis securè.

11. Erit *ut* eò loci, quem elegerit Jehova Deus vester, ad collocandum nomen suum ibi, adducatis quæcunque ego præcipio vobis; holocausta vestra, & sacrificia vestra, decimas vestras, & oblationem manûs vestræ, & selectum quodque votum vestrum, quod voveritis Jehovæ:

12. Ut lætemini coram Jehova Deo vestro; vos, & filii vestri, filiæque vestræ, & servi vestri, ancillæque vestræ, Levita etiam, qui intra portas vestras *erit*, quia non *est* ei pars, aut possessio vobiscum.

13. Cave tibi, ne offeras holocausta tua, in omni loco, qui videbitur tibi:

14. Sed in eo loco, quem elegerit Jehova, in aliqua tribuum tuarum, ibi offerto holocausta tua; & ibi facito, quæcunque ego præcipio tibi:

15. Veruntamen omnino prout desiderat animus tuus mactare poteris, & comedere carnem in omnibus portis tuis, secundùm benedictionem Jehovæ Dei tui, quam largitus fuerit tibi: immundus & mundus comedere poterit ex ea, ut capreæ, & ut cervi *carne*.

16. Tantùm horum sanguinem ne comeditote, super terram effunditote illum, sicut aquam.

17. Non poteris comedere intra portas tuas decimas frumenti tui, aut musti tui, aut olei tui, vel primogenita armenti tui, aut gregis tui: neque ulla votiva tua, quæ voveris, aut voluntarias oblationes tuas, denique *ullam* oblationem manûs tuæ:

18. Sed coram Jehova Deo tuo comedito illam in loco, quem elegerit Jehova Deus tuus; tu, & filius tuus, filiáque tua, & servus tuus, ancilláque tua, & Levita, qui *est* intra portas tuas: sic lætaberis coram Jehova Deo tuo *comedens* ex omni re, ad quam admoveris manum.

19. Cave tibi, ne deseras Levitam, ullo dierum tuorum in terra tua.

20. Quum dilataverit Jehova Deus tuus terminum tuum, quemadmodum promisit tibi; si dixeris, comedam carnem, eò quòd desideret animus tuus comedere carnem, omnino prout desiderabit animus tuus, comedes carnem.

21. Si procul aberit abs te locus ille, quem electurus est Jehova Deus tuus, ad collocandum nomen suum illic; & mactabis de armento tuo, aut de grege tuo, quem dederit Jehova tibi, quemadmodum præcepi tibi: tum comedes intra portas tuas, omnino prout desiderabit animus tuus:

22. Verùm quemadmodum comeditur aliqua caprea, aut cervus, sic comedes eam, mundus simul, & immundus comedent eam.

23. Tantummodo persta, ut non comedas ullum sanguinem, quia sanguis cujusque est ejus anima: ideo ne comedito ullius animam cum ipsius carne.

24. Ne comedito illum; super terram effundito illum, sicut aquam.

25. Ne comedito illum; ut bene sit tibi, & filiis tuis post te, quum feceris quod rectum videtur in oculis Jehovæ.

26. Sed res sacras tuas, quæ tuæ *erunt*, & votiva tua, sumito ut venias ad locum, quem elegerit Jehova;

27. Et paratis holocaustis tuis, carnem cum sanguine eorum *adoleto* in altari Jehovæ Dei tui; sacrificiorum verò tuorum *aliorum* sanguis effunditor in altari Jehovæ Dei tui, & carnem comedito.

28. Observa, ut auscultes omnibus verbis istis, quæ ego præcipio tibi; ut bene sit tibi, & filiis tuis post te usque in seculum, quum feceris, quod bonum & rectum videtur in oculis Jehovæ Dei tui.

29. Quum exsciderit Jehova Deus tuus à facie tua gentes illas, quò mox ingressurus es ad possidendum eas jure hæreditario; & hæreditario jure possidens eas habitabis in terra earum:

30. Cave tibi, ne sequendo eas illaqueeris, postquam perditæ fuerint à facie tua; & ne exquiras de diis earum, dicendo, quomodo coluerunt gentes istæ deos suos; ut sic faciam ego quoque.

31. Ne facito sic Jehovæ Deo tuo: nam quicquid abominationi est Jehovæ; quicquid odit, fecerunt diis suis, cùm etiam filios suos, & filias suas comburant igne, *offerentes* diis suis.

32. Unamquamque rem, quam ego præcipio vobis, eam observantes facite: ne addito ei, neque detrahito ex ea.

CAPUT XIII.

Spiritus apostasiæ quomodo plectendus.

QUum ſurgens in medio tui Propheta,aut ſomnians ſomnium , ediderit tibi ſignum,aut prodigium.

2. Quamvis eveniat ſignum illud,aut prodigium , quod prædixerat tibi, dicendo ; ſequamur Deos alienos , quos non noveras, & colamus eos :

3. Ne auſcultato verbis Prophetæ iſtius, aut iſti ſomnianti ſomnium : quia tentat Jehova Deus veſter vos,ad cognoſcendum an ſitis amantes Dei veſtri ex toto corde veſtro,& ex toto animo veſtro.

4. Jehovam Deum veſtrum ſequimini , & ipſum timete : & mandata ejus obſervate,ac voci ejus auſcultate,eúmque colite,& adhærete ei.

5. Propheta autem iſte,aut ſomnians ſomnium iſte plectitor morte , quia ſuaſit apoſtaſiam contra Jehovam Deum veſtrum ; qui eduxit vos è terra Ægypti , & qui redemit vos è domo ſervorum , depulſurus te à via, quam præſtituit tibi Jehova Deus tuus , ut ambules in ea : ita ſuſtuleris illud malum è medio tui.

6. Si clam incitet te frater tuus, filius matris tuæ , aut filius tuus,aut filia tua,aut uxor chariſſima tibi,aut amicus tuus,qui *eſt* ſicut tu ipſe , dicendo , eamus & colamus Deos alienos,quos non noveras tu, aut majores tui.

7. E diis populorum , qui ſunt circa vos, propinquorum tibi , aut longinquorum abs te ; ab *una* extremitate terræ uſque ad *alteram* extremitatem ejus :

8. Ne acquieſcito illi , neque auſcultato illi; neque parcito oculus tuus illi , neque clementia utitor, neque celato illum :

9. Sed omnino occidito illum, manus tua primùm eſto contra illum , ut morte afficias illum ; poſtea verò manus totius populi :

10. Et obrues eum lapidibus ita,ut moriatur ; quia quæſivit te depellere à Jehova Deo tuo ; qui eduxit te è terra Ægypti è domo ſervorum :

11. Ut audiant omnes Iiſraëlitæ , & timeant : nec pergant *ulli* facere ſecundùm rem malam hanc in medio tui.

12. Si audiveris de aliqua civitatum tuarum , quas Jehova Deus tuus dat tibi ad habitandum illic,dicentes :

13. Egreſſi homines nequiſſimi è medio tui , depulerunt habitatores civitatis ſuæ,dicendo, eamus & colamus Deos alienos , quos non noveratis.

14. Ubi inquiſiveris, & perveſtigaveris , ac percunctatus fueris bene , ſi ecce vera certáque erit res illa , *ſi* commiſſa fuerit abominatio hæc in medio tui.

15. Omnino percutito habitatores civitatis illius acie gladii : internecioni devoveto eam , & omnes,qui erunt in ea , jumentáque ejus acie gladii :

16. Omnem verò prædam ejus comportato in medium plateæ ejus ; & combures igne civitatem ipſam , omnémque prædam ejus prorſus Jehovæ Deo tuo : ut ſit tumulus perpetuus,ne ædificetur deinceps.

17. Neque adhæreſcito manui tuæ quicquam de *ullo* anathemate : ut convertat ſe Jehova , ne accendatur ira ejus , & *ut* conferat tibi miſericordiam , & miſereatur tui,atque augeat te , ſicut *ſe facturum* juramento promiſit majoribus tuis ;

18. Quum auſcultabis voci Jehovæ Dei tui, obſervando omnia præcepta,quæ ego præcipio tibi hodie, faciendo quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ Dei tui.

CAPUT XIV.

Gentium ritus ſuper mortuo fugiendus ; animalium mundorum , & immundorum delectus & decimarum modus,& uſus.

FIlii eſtis Jehovæ Dei veſtri : ne incidite vos,neque inducite calvitium inter oculos veſtros propter mortuum :

2. Quia populus ſanctus es Jehovæ Deo tuo ; & te elegit Jehova.ut ſis ei populus peculiaris præ omnibus populis , qui *ſunt* in ſuperficie terræ.

3. Ne comedito ullam rem abominandam.

4. Hæ *ſunt* beſtiæ , quas comedetis,boves, ex pecudibus oves & capræ :

5. Cervi & capreæ,& damæ , & rupicapræ, & ſtrepſicerotes,& bubali,& camelo-pardales :

6. Denique omnem beſtiam habentem ungulam ſciſſam, & bifidatam fiſſurâ *in* binas ungulas , revocantem ruminis *cibum* inter beſtias ; ipſam comedetis.

7. Veruntamen hæc ne comeditote ex revocantibus ruminis *cibum* , & ex habentibus ungulam ſciſſam bifidatam ſolùm : camelos , & lepores , & montanos mures, quia revocant *quidem cibum* ruminis iſta, ſed ungulam ſciſſam non habent , immunda ſunto vobis.

8. Similiter ſuem , quia ungulam *quidem* ſciſſam habet , ſed non *revocat cibum* ruminis,immunda eſto vobis : de carne eorum ne comeditote,& cadaver eorum ne tangite.

9. Hæc comedetis ex omnibus, quæ *ſunt* in aquis : quæcunque habent pinnas , & ſquamas comedetis.

10. Quæcunque verò non habent pinnas aut ſquamas, ne comeditote : immunda ſunto vobis.

11. Omnem avem mundam comedetis :

12. Hæc autem *ſunt*,ex quibus non comedetis : aquilæ,& oſſifragæ,& haliæeti :

13. Et cornices,& picæ,& milvi ſecundùm ſpeciem ſuam :

14. Et omnes corvi ſecundùm ſpeciem ſuam :

15. Et ululæ,& hirundines ; & æſalones : & accipitres ſecundùm ſpeciem ſuam :

16. Et bubones,& noctuæ,& monedulæ.

17. Et plateæ & meropes , & mergi.

18. Et ciconiæ,& ardeæ ſecundùm ſpeciem ſuam,& attagenes , & veſpertiliones.

19. At omne reptile volucre, immundum eſto vobis : ne comeduntor.

20. Omne volucre mundum comedetis.

21. Ne comeditote ullum cadaver (peregrino,qui *erit* intra portas tuas dabis illud,ut comedat illud, aut vendes alieno) nam populus ſanctus es Jehovæ Deo tuo : ne coquito hœdum in lacte matris ſuæ.

22. Fideliter decimato omnem proventum ſementis tuæ , qui provenit in agro, quotannis.

23. Et comedes coram Jehova Deo tuo, in loco , quem elegerit , ad collocandum nomen ſuum ibi ; decimas frumenti tui , muſti tui , & olei tui , & primogenita armenti tui, gre-

gregíſque tui : ut diſcas timere Jehovam Deum tuum omnibus diebus.

24. Quòd ſi magnum ſit præter facultatem tuam iter ipſum,ut non poſſis ferre illas *decimas*, ſi diſtet præter facultatem tuam locus, quem elegerit Jehova Deus tuus, ad collocandum nomen ſuum ibi : eò quòd benedixit tibi Jehova Deus tuus :

25. Tum commutabis pecuniâ ; & colligatam pecuniam *habens* in manu tua, ibis ad locum,quem elegerit Jehova Deus tuus :

26. Expensâque pecuniâ illâ in omnia, quæ deſideraverit animus tuus , in boves, aut in pecudes, & in vinum, aut in alium potum inebriantem, denique in omnia, quæ expetierit abs te animus tuus , comedes ibi coram Jehova Deo tuo , ac lætaberis tu cum familia tua :

27. Sed Levitam,qui *erit* intra portas tuas, ne derelinquito : non enim *eſt* ei pars , aut poſſeſſio tecum.

28. A fine trium annorum depromito omnes decimas proventûs tui, *provenientis* illo anno,& relinques *eum* intra portas tuas :

29. Quem venientes Levitæ (quia non *eſt* ei pars , aut poſſeſſio tecum) & peregrini,pupillíque, & viduæ, qui *ſunt* intra portas tuas, comedant , & ſaturentur , ut benedicat tibi Jehova Deus tuus in omni opere manûs tuæ, quod facies.

CAPUT XV.

Sabbathiſmus annorum, & jus ſervorum.

A Fine ſeptem annorum facito intermiſſionem.

2. Hoc autem *eſto* jus intermiſſionis ; intermittito omnis creditor, jus habens vindicandi manu ſuâ , id quod vindicaturus eſſet à proximo ſuo : ne exigito à proximo ſuo,& à fratre ſuo,quum indicta fuerit intermiſſio Jehovæ.

3. Ab alienigena exiges , ſed ab eo , quod *erit* tibi apud fratrem tuum intermittito manum tuam :

4. Tantùm quia per te non debet eſſe egens ; cùm omnino benedicturus ſit tibi Jehova in ea terra, quam Jehova Deus tuus dat tibi in poſſeſſionem , ut hæreditario jure poſſideas eam :

5. Si tamen diligenter auſcultaveris voci Jehovæ Dei tui, obſervans, ut facias totum præceptum hoc, quod ego præcipio tibi hodie.

6. Nam Jehova Deus tuus benedicit tibi, quemadmodum locutus fuerat tibi : adeò ut poſſis mutuare gentibus multis, & tu non habebis opus mutuari , & poteris dominari in gentes multas, neque in te dominaturæ ſunt.

7. Si fuerit apud te egens quiſpiam è fratribus tuis intra aliquam è portis tuis,in terra tua , quam Jehova Deus tuus dat tibi , ne obfirmato animum tuum , neque occludito manum tuam adversùs fratrem tuum,qui egens ſit :

8. Sed liberaliter aperito manum tuam ei, & liberaliter mutuato ei , quantum ſatis eſt indigentiæ ejus,id cujus indiget.

9. Cave tibi, ne ſit quicquam in animo tuo nequam , ut dicas, appropinquat annus ille ſeptimus, annus remiſſionis, & malignus ſit oculus tuus in fratrem tuum , qui egens *eſt*, ita ut non des ei : idcirco inclamet contra te Jehovam: & ſit in te peccatum.

10. Liberaliter dato ei , neque malignus eſto animus tuus , quum das ei : nam hujus rei causâ benedicit tibi Jehova Deus tuus in omni opere tuo , & in omni re,ad quam admoves manum tuam :

11. Quia non deſinet egens è medio hujus terræ : idcirco ego præcipio tibi , dicendo : liberaliter aperito manum tuam erga fratrem tuum,erga pauperem tuum , & erga egenum tuum in terra tua.

12. Si vendatur tibi frater tuus Hebræus, aut Hebræa , is ſerviet tibi ſex annis : anno verò illo ſeptimo dimittito eum liberum abs te.

13. Quum autem dimittes eum liberum abs te,ne dimittito eum vacuum :

14. Liberaliter imponito collo ejus de grege tuo , & de area tua,& de torculari tuo ; quo benedixerit Jehova Deus tuus, dato ei :

15. Et recordare te ſervum fuiſſe in terra Ægypti , ac redemiſſe te Jehovam Deum tuum : idcirco ego præcipio tibi rem hanc hodie.

16. Sed erit,ſi dicat tibi,nolo exire à te,eò quòd diligat te , & familiam tuam,quia bene *eſt* ei apud te :

17. Ut acceptam ſubulam indas auri ejus, & ipſi januæ , ſic erit tibi ſervus in ſeculum : & etiam ancillæ tuæ facito ſimiliter.

18. Ne durum videtor in oculis tuis,quum *ſic* dimittes eum liberum abs te (nam duplum *eſt* mercedis mercenarii, *quo* ſervivit tibi ſex annis) ut benedicat tibi Jehova Deus tuus in omnibus, quæ facies.

19. Omne primogenitum , quod naſcetur in armento tuo , & in grege tuo , quod mas *erit*,ſanctificato Jehovæ Deo tuo . ne utitor primogenito bovis tui , neque tondeto primogenitum gregis tui.

20. Coram Jehova Deo tuo comedito illud quotannis in loco,quem elegerit Jehova ; tu & familia tua.

21. Sin autem erit in eo vitium,*ſi erit* claudum, aut cæcum, ullum, *ſi erit ex* vitiis malis, ne mactato illud Jehovæ Deo tuo :

22. Intra portas tuas comedito illud ; immundus & mundus pariter , tanquam capream,& tanquam cervum.

23. Tantummodo ſanguinem ejus,ne comedito : ſuper terram effundito eum , ſicut aquam.

CAPUT XVI.

De tribus feſtis cardinalibus, & de judicibus conſtituendis , vitandáque omni idololatriæ occaſione.

OBſervato menſem Abib , ut celebres Paſcha Jehovæ Deo tuo,quia in menſe ipſo Abib eduxit te Jehova Deus tuus ex Ægypto noctu.

2. Tum mactabis Paſcha, pecudes & boves Jehovæ Deo tuo ; in loco,quem elegerit Jehova, ad collocandum nomen ſuum ibi.

3. Ne comedito cum illo fermentum, ſeptem diebus comedito cum illo azyma , panem paupertatis : cum feſtinatione enim exiviſti è terra Ægypti , ut recorderis diei exitûs tui è terra Ægypti , omnibus diebus vitæ tuæ.

4. Neque conſpicitor apud te vetus fermen-

mentum in toto termino tuo septem dies: neque pernoctato quicquam de ea carne, quam mactaveris vespere, die primo in matutinum usque.

5. Non poteris mactare Pascha intra aliquam è portis tuis, quas Iehova Deus tuus dat tibi:

6. Sed ad locum illum, quem Jehova Deus tuus elegerit, ad collocandum nomen suum *profectus*, ibi mactato Pascha vespere; quum occidit Sol, stato tempore exitûs tui ex Ægypto.

7. Tum coques comedésque illud in loco, quem elegerit Jehova Deus tuus: deinde revertens manè ibis ad tentoria tua.

8. Sex diebus comedito azyma: die autem septimo, *qui dies est* interdicti Jehovæ Deo tuo, ne facito ullum opus.

9. Septem septimanas numerato tibi, *ex* quo cœperit falx *immitti* in segetem, incipito numerare septem septimanas.

10. Tum celebrabis festum septem septimanarum Jehovæ Deo tuo; tributo *&* voluntariâ oblatione manûs tuæ, quam dabis; prout benedixerit tibi Jehova Deus tuus.

11. Et lætaberis coram Jehova Deo tuo; tu, & filius tuus, & filia tua; servúsque tuus, & ancilla tua, & Levita, qui *erit* intra portas tuas, peregrinus quoque, & pupillus, & vidua, qui *erunt* in medio tui: in loco quem elegerit JehovaDeus tuus, ad collocandum nomen suum ibi.

12. Ita recordaberis te servum fuisse in Ægypto, quum observabis, & facies statuta ista.

13. Festum tabernaculorum celebrato septem diebus; quum collegeris ex area tua, & ex torculari tuo.

14. Lætaberis autem celebrando festum; tu, & filius tuus, & filia tua, servúsque tuus, & ancilla tua, Levita quoque, & peregrinus, pupillúsque & vidua, qui *erunt* intra portas tuas.

15. Septem diebus festum celebrato Jehovæ Deo tuo in loco, quem elegerit Jehova; quum benedixerit tibi Jehova Deus tuus in toto proventu tuo, & in omni opere manuum tuarum, erísque tantummodo lætus.

16. Tribus vicibus compareto quotannis omnis mas tuus ante conspectum Jehovæ Dei tui in loco, quem elegerit, in festo azymorum, & in festo septimanarum, & in festo tabernaculorum: sed ne compareto ante conspectum Jehovæ vacuus.

17. Quisque prout donatum est manui suæ; pro benedictione Jehovæ Dei tui, quâ donavit te, *afferto*.

18. Judices & moderatores constituito tibi, in singulis portis tuis, quas Jehova Deus tuus dat tibi; per tribus tuas, qui judicent populum judicio justo.

19. Ne pervertito judicium, ne accipito personam: neque suscipito munus, quia munus excæcat oculos sapientum, & pervertit verba justorum.

20. Justissimam justitiam sectare; ut vivas, & hæreditario jure possideas terram, quam Jehova Deus tuus dat tibi.

21. Ne conserito tibi lucum ullis arboribus; secundùm altare Jehovæ Dei tui, quod feceris tibi:

22. Neque erigito tibi statuam: quæ odit Jehova Deus tuus.

CAPUT XVII.

Leges de integritate sacrificiorum, de interficiendis idololatris, & consulendis sacerdotibus: de summo judice & jure Regio.

NE mactato Jehovæ Deo tuo bovem, aut pecudem, in qua *sit* vitium, res ulla mala, nam abominationi Jehovæ Deo tuo est:

2. Si inveniatur in medio tui, in aliqua è portis tuis, qu s Jehova Deus tuus dat tibi, ullus ullave, qui fecerit, quod malum videtur in oculis Jehovæ Dei tui, transgrediendo fœdus ejus:

3. Et abiens coluerit deos alienos se incurvans illis, aut Soli, aut Lunæ, aut ulli exercitui cœlorum, quod non præcepi;

4. Renunciatúmque fuerit tibi, atque audiveris: quum inquisiveris bene, si ecce vera certáque res illa *erit*, *si* commissa fuerit abominatio ista in Jisraële:

5. Omnino produces virum illum, aut mulierem illam, qui commiserint rem pessimam hanc, ad portas tuas, virum, *inquam*, illum, & mulierem illam, ut obruas eos lapidibus, ac moriantur.

6. Ex sermone duorum testium, aut trium testium, morte afficitor is, qui moritur: ne afficitor morte ex sermone testis unius.

7. Manus testium primùm esto contra eum, ut morte afficiant eum; postea verò manus totius populi; sic sustuleris illud malum è medio tui.

8. Si occulta erit res tibi in judicio *ferendo* inter cædem & cædem, inter litem & litem, aut inter plagam & plagam, è rebus controversis intra portas tuas: tunc surgens ascendes ad locum, quem elegerit Jehova Deus tuus;

9. Et adibis sacerdotes Leviticos, vel ad summum judicem, qui erit diebus illis: ut consulas eos, & indicent tibi statum illius judicii.

10. Deinde facies ex præstituto illius sententiæ, quam indicaverint tibi, *profectus* à loco illo, quem elegerit Jehova: & observabis, ut facias secundùm omnia, quæ docuerint te.

11. Ex præstituto legis, quam docuerint te, & secundùm judicium illud, quod dixerint tibi, facito: ne recedito ab ea sententia, quam indicaverint tibi, dextrorsum aut sinistrorsum.

12. Vir autem ille, qui commiserit superbè; ut non auscultet Sacerdoti constanter ministranti ibi Jehovæ Deo tuo, aut *summo* judici; utique morietur vir ille, & tolles malum illud è Jisraële:

13. Ut omnis populus audiant, & timeant; neque superbiant deinceps.

14. Quum ingressus fueris in terram, quam Jehova Deus tuus dat tibi, ut hæreditario jure possideas illam, & habitabis in illa; si dixeris, statuam super me Regem, sicut omnes gentes, quæ *sunt* circa me:

15. Tantùm statuito super te Regem, quem elegerit Jehova Deus tuus: è medio fratrum tuorum statuito super te Regem, non poteris tibi præficere virum extraneum, qui non frater tuus sit.

16. Verúntamen ne multiplicato sibi equos;

quos; neque facito, ut hic populus revertatur in Ægyptum ad multiplicandum equos, cùm Jehova edixerit vobis, ne deinceps redeatis per viam hanc ampliùs:

17. Neque multiplicato ſibi uxores, ut non recedat animus ejus à *me:* argentum quoque & aurum ne multiplicato ſibi admodum.

18. Sed erit, quum inſidebit ſolio regni ſui; ut deſcribat ſibi exemplum hujus Legis in libro, ex *eo, qui erit* in conſpectu Sacerdotum Leviticorum:

19. Erítque penes eum, & leget in eo omnibus diebus vitæ ſuæ; ut diſcat timere Jehovam Deum ſuum, obſervare omnia verba hujus Legis, & ſtatuta iſta faciendo ea:

20. Ne efferatur animus ejus præ fratribus ſuis, & ne recedat ab hoc præcepto dextrorſum aut ſiniſtrorſum: ut prolonget dies in regno ſuo, ipſe & filii ejus, in medio Iiſraëlis.

CAPUT XVIII.

De jure tribûs Leviticæ in oblationes, decimas & primitias. De Propheta mediatore, & pſeudoprophetis.

NE eſto Sacerdotibus Leviticis, toti tribui Leviticæ pars, & poſſeſſio cum *reliquo* Iiſraële: *ex* igne abſumendis Jehovæ, & *de* poſſeſſione ejus comedunto.

2. Quamobrem ne eſto poſſeſſio ipſi inter fratres ſuos: Jehova *eſt* poſſeſſio ejus, quemadmodum dixit ei.

3. Hoc autem eſto jus Sacerdotum à populo, à ſacrificantibus aliquod ſacrificium, ſive bovem, ſive pecudem; ut det *populus* Sacerdoti armum, & ambas maxillas, & ventriculum.

4. Primitias frumenti tui, muſti tui, & olei tui, & primitias velleris ovium tuarum dato ei:

5. Quia eum ſelegit Jehova Deus tuus ex omnibus tribubus tuis, ut conſtanter miniſtret in nomine Jehovæ, ipſe & filii ejus, omnibus diebus.

6. Item ſi adveniat Levita quiſpiam ab aliqua è portis tuis ex univerſo Iiſraële, ubi habitabat; adveniat, *inquam,* omnino prout deſiderabit animus ejus ad locum, quem elegerit Jehova:

7. Is miniſtrabit in nomine Jehovæ Dei ſui; ſicut omnes ejus fratres Levitæ, qui ſtant ibi coram Jehova.

8. Partem ex æquo comedent, præter pretium rerum, quas quiſque eorum vendiderit, ſecundùm paternas familias.

9. Quum ingreſſus fueris in terram, quam Jehova Deus tuus dat tibi; ne diſcito facere ſecundùm abominationem gentium iſtarum:

10. Ne invenitor in te, qui traducat filium ſuum, aut filiam ſuam per ignem: utens divinationibus, planetarius, aut conjector, aut præſtigiator:

11. Item utens incantatione, aut requirens pythonem, aut ariolus, aut necromantis:

12. Nam abominationi *eſt* Jehovæ quiſquis facit iſta: & propter abominationes iſtas Jehova Deus tuus expellit iſtas *gentes* à facie tua.

13. Integer eſto cum Jehova Deo tuo.

14. Nam gentes iſtæ, quarum tu hæres futurus es, planetariis & divinatoribus auſcultant: *de* te autem non ita *ſunt, quos* dat tibi Jehova Deus tuus.

15. Prophetam è medio tui è fratribus tuis, ſicut ego *ſum,* ſuſcitabit tibi Jehova Deus tuus: ei auſcultate:

16. Secundùm omnia, quæ petiiſti à Jehova Deo tuo in Chorebo, die congregationis, dicendo; ne pergam audire vocem Jehovæ Dei, & ignem maximum iſtum, ne videam ampliùs, ut non moriar.

17. Quamobrem dixit Jehova mihi; bene loquuti ſunt, quod loquuti ſunt.

18. Prophetam ſuſcitabo eis è medio fratrum ipſorum, ſicut tu *es:* & indam verba mea ori ejus, ut eloquatur eis, quicquid præcepero ipſi.

19. Erit autem, ut quiſquis non auſcultaverit verbis meis, quæ loquuturus eſt in nomine meo, ego repoſcam ab illo.

20. Verùntamen Propheta ille, qui ſibi arrogârit eloqui aliquid in nomine meo, quod non præcepero ei eloqui, aut qui eloquetur in nomine Deorum alienorum, omnino morietur propheta ille.

21. Quòd ſi dicas cum animo tuo, quomodo cognoſcemus verbum illud, quod non eloquutus fuerit Jehova?

22. Quòd fuerit loquutus ille Propheta in nomine Jehovæ, ſi non erit illud verbum, neque evenerit, hoc illud *eſt* verbum, quod non eloquutus eſt Jehova: ſuperbè eloquutus illud eſt Propheta ille, ne timeto ab eo.

CAPUT XIX.

De jure Aſyli. De non movendo termino. De jure teſtium; & de pœna falſis teſtibus irroganda.

QUum exſciderit Jehova Deus tuus gentes iſtas, quarum terram Jehova Deus tuus dat tibi; ita ut hæres ſis earum, habitésque in civitatibus earum, & in domibus earum.

2. Tres civitates ſeparato tibi; in medio terræ tuæ, quam Jehova Deus tuus dat tibi, ad poſſidendum eam jure hæreditario.

3. Parato tibi viam ad eas; quum tripertitus fueris terminum terræ tuæ, quam poſſidendam tradiderit tibi Jehova Deus tuus: erítque, ut fugiat illuc omnis occiſor.

4. Hoc autem eſto jus occiſoris, qui fugerit illuc, ut vivat; qui percuſſerit proximum ſuum imprudenter, quum ipſe non oderit eum antea.

5. Ut qui iverit cum proximo ſuo in ſilvam, ad cædendum ligna, ſi vibrante ſe manu ejus cum ſecuri, ad cædendum lignum, dejecerit ferrum è manubrio ejus, quòd offendat proximum ejus ita, ut moriatur: is ad unam harum civitatum fugito, ut vivat:

6. Ne perſequens vindex illius ſanguinis occiſorem, quum incaluit animus ipſius, aſſequatur eum, ſi major erit via ad eas, & percutiat eum lethaliter: cùm non ſit in eum judicium mortis, quia non oderat illum antea.

7. Idcirco ego præcepi tibi, dicendo, tres civitates ſeparato tibi.

8. Quum verò dilataverit Jehova Deus tuus terminum tuum, quemadmodum juramento promiſit majoribus tuis; & dederit tibi totam illam terram, quam promiſit ſe daturum majoribus tuis;

9. Si-

9. Siquidem observes totum præceptum hoc, faciendo illud, quod ego præcipio tibi hodie; diligendo Jehovam Deum tuum, & ambulando per vias ejus omnibus diebus: tum adjicies tibi ampliùs tres civitates ad tres istas:

10. Ut non effundatur sanguis innoxii, in medio terræ tuæ, quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem; néve sit in te culpa cædis.

11. At si fuerit quispiam odio habens proximum suum, qui insidiatus fuerit ei, & insurgens in eum, percusserit eum lethaliter ita, ut moriatur; deinde fugerit in aliquam harum civitatum.

12. Tunc mittentes Seniores civitatis illius accipient eum inde; & tradent eum in manum vindicis illius sanguinis, ut moriatur.

13. Ne parcito oculus tuus ei: sed tolles reatum sanguinis innoxii ex Jisraële; ut bene sit tibi.

14. Ne moveto terminum proximi tui, quem determinaverint prisci in possessione tua, quam possidebis in ea terra, quam Jehova Deus tuus dat tibi, ad possidendum eam jure hæreditario.

15. Ne surgito testis unicus in quemquam, pro ulla iniquitate, aut pro ullo peccato ex omnibus peccatis, quibus quis peccat: ex sermone duorum testium, aut ex sermone trium testium stata res esto.

16. Si surrexerit testis injurius in aliquem; ad testificandum in eum apostasiam:

17. Tum sistent se duo viri, quorum *fuerit* controversia ista, coram Jehova; ante Sacerdotes aut judices, qui erunt in diebus illis.

18. Quumque inquisiverint judices illi bene, si ecce testis falsus *est* testis ille, falsum testatus est contra fratrem suum:

19. Omnino facietis ei, quemadmodum molitus fuerat facere fratri suo: ut tollas malum è medio tui:

20. Et qui reliqui sunt, audientes timeant; neque pergant deinceps facere simile quicquam huic rei malæ in medio tui.

21. Ne igitur parcito oculus tuus: vita pro vita, oculus pro oculo, dens pro dente, manus pro manu, pes pro pede *esto*.

CAPUT XX.

Leges militares.

Quum prodiens in prælium contra hostem tuum, videbis equos, & currus, populum majorem te, ne timeto ab eis: nam Jehova Deus tuus tecum *est*, qui fecit, ut adscenderes è terra Ægypti.

2. Quapropter erit, quum procedetis in prælium: ut accedens Sacerdos alloquatur populum:

3. Et dicat eis, audi Jisraël, vos proceditis hodie in prælium contra hostes vestros: ne mollescat cor vestrum, ne timete, neque trepidate, neque expavescite metu eorum:

4. Nam Jehova Deus vester ambulat vobiscum; præliando pro vobis contra hostes vestros, ad servandum vos:

5. Deinde alloquentur moderatores populum, dicendo, quis *est* ille vir, qui ædificavit domum novam, & nondum cœpit uti eâ? abiens revertitor domum suam: ne moriatur in hoc prælio, & vir alius uti incipiat eâ.

6. Item quis *est* ille vir, qui plantavit vineam, necdum ea sacris jam solutâ usus est? abiens revertitor domum suam: ne moriatur in hoc prælio: & vir alius illâ sacris solutâ utatur.

7. Item quis *est* ille vir, qui desponsavit uxorem, necdum duxit eam? abiens revertitor domum suam: ne moriatur in hoc prælio, & vir alius ducat eam:

8. Et pergent moderatores illi alloqui populum, dicentes, quis *est* ille vir, qui timidus & mollis corde est? abiens revertitor domum suam: ut non liquescat cor fratrum ejus, sicut cor ejus.

9. Tum erit desinentibus moderatoribus alloqui populum, ut præficiant principes ordinum militarium in principiis populi.

10. Quum accedes ad aliquam civitatem ad belligerandum contra eam; primùm invitabis eam ad pacem.

11. Erit autem, si pacem tuam responso probet, aperiátque tibi: erit, *inquam*, *ut* populus totus, qui aderit in ea, sint tibi tributarii, & serviant tibi.

12. Quòd si non ineat pacem tecum, sed gerat contra te bellum; tum obsidebis eam:

13. Quumque tradiderit eam Jehova Deus tuus in manum tuam, percuties omnem marem ejus acie gladii:

14. Tantùm fœminas, parvulósque, & jumenta, & quidquid erit in ea civitate, omnia spolia ejus diripies tibi: fruerísque prædâ hostium tuorum, quam dederit Jehova Deus tuus tibi.

15. Sic facito omnibus civitatibus longinquis à te valde, quæ è civitatibus gentium istarum non sunt:

16. Sed è civitatibus populorum istorum, quas Jehova Deus tuus dat tibi in possessionem; ne sinito vivere ullam rem halitu præditam.

17. Quin potiùs internecioni devoveto eos, Chitthæum, & Emoræum, Cenahanæum, & Perrizæum, Chivvæum, & Jebusæum: quemadmodum præcepit tibi Jehova Deus tuus.

18. Ut non doceant vos facere secundùm omnes abominationes suas, quas exercuerunt erga Deos suos, neque peccetis Jehovæ Deo vestro.

19. Quum obsidebis aliquam civitatem diebus multis, oppugnando eam, ut capias eam, ne perdito arbores ejus vibrando in eas securim, si ex eis comedere potes, easque ne exscindito: nam agrestes arbores cuivis *expositæ sunt*, ut procedant ante te ad propugnaculum.

20. Verùntamen arbores, quas nôsti non esse esculenti *fructûs*, arbores eas perdes, & exscindes, ut ædifices propugnaculum contra civitatem, quæ gerit in te bellum, donec ea corruat.

CAPUT XXI.

De expiatione cædis incerto auctore. De ducente uxorem captivam. De primogenitis. De filio contumace. De suspendio.

Si *quis* inveniatur confossus in terra, quam Jehova Deus tuus dat tibi, ut hæreditario jure possideas eam, jacens in agro; nec notum sit, quis percusserit eum:

2. Tunc egressi Seniores tui, & judices tui; me-

metientur *spatium inde* usque ad civitates, quæ *sunt* circa confossum illum.

3. Eritque, ut civitatis illius, quæ proxima *erit* isti confosso; civitatis ergo illius accipiant Seniores vitulam de armento, quæ non sit ad usum adhibita, quæ non traxerit jugum:

4. Et deducentes Seniores illius civitatis vitulam illam in vallem horridam, in qua nihil colitur, neque seminatur, decollabunt ibi vitulam in illa valle.

5. Deinde accedentes Sacerdotes filii Levi; eos enim elegit Iehova Deus tuus, ad ministrandum sibi, & benedicendum in nomine Iehovæ: & ex eorum præstituto agetur omnis controversia, & omnis plaga:

6. Omnes quoque Seniores civitatis illius, qui sunt proximi ad confossum istum, lavabunt manus suas super vitulam decollatam in ea valle:

7. Et protestantes dicent: manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, & oculi nostri *effundentem* non viderunt.

8. Expia populum tuum Iisraëlem, quem redemisti Iehova, & ne impone reatum sanguinis innoxii in medio populi tui Iisraëlis: sic expiabitur illis reatus illius sanguinis.

9. Tu ergo tollito reatum sanguinis innoxii è medio tui: nam facturus es, quod rectum *videtur* in oculis Iehovæ.

10. Quum egressus fueris in prælium contra hostes tuos: si dante eos Iehova Deo tuo in manum tuam, captivam feceris ex eis captivorum multitudinem:

11. Et videns in ea captivorum multitudine mulierem pulchram formâ, amore propenderis in eam, ita ut accipias tibi in uxorem:

12. Ideóque introduxeris eam domum tuam: priùs radet caput suum, & alet ungues suos:

13. Depositóque vestimento captivitatis suæ à se, sedebit domi tuæ, & deflebit patrem suum, & matrem suam mense pleno: postea verò congrediens cum ea maritus eris ejus, eritque illa tibi in uxorem.

14. Erit tamen, si non delectaberis eâ, ut dimittas eam arbitrio suo, at nequaquam pecuniâ vendito eam: ne utitor eâ ad quæstum, quandoquidem compressisti eam.

15. Si fuerint alicui duæ uxores, una dilecta, & altera exosa, pepererintque ei filios dilecta & exosa: fuerit autem filius primogenitus ejus, quæ exosa est:

16. Tum erit, *ut* quo die possessores instituet filios suos eorum, quæ *sunt* ipsi; non possit primogenitum efficere filium dilectæ in conspectu filii exosæ, qui primogenitus est:

17. Sed eum, qui primogenitus *est* filium exosæ agnoscito, dando ei portionem duorum ex omnibus, quæ præstò sunt ei: nam is *est* principium potentiæ ejus, ipsius *est* jus primogenitorum.

18. Si cui fuerit filius contumax, & rebellis, qui non auscultat voci patris sui, & voci matris suæ, quamvis castigaverint eum, tamen non auscultat illis:

19. Ideóque prehendentes eum pater ejus, & mater ejus: produxerint eum ad Seniores civitatis suæ, & ad portam loci sui;

20. Dicentes Senioribus civitatis suæ, filius noster iste contumax, & rebellis non auscultat voci nostræ: comessator & ebriosus est:

21. Tunc obruent eum omnes cives ejus lapidibus ita, ut moriatur, & tolles malum illud è medio tui, ut omnes Jisraëlitæ audiant & timeant.

22. Quum autem erit in aliquo peccatum ad judicandum morti, & tradetur morti; si suspenderis eum de ligno:

23. Ne pernoctato cadaver ejus in ipso ligno, sed omnino sepelito eum eodem die. nam suspensus exsecrationi est Deo: ut non polluas terram tuam, quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem.

CAPUT XXII.

Leges charitatis, & honestatis in vestitu: item de casibus matrimonialibus.

VIdens bovem fratris tui, aut pecudem ejus devios, non occultabis te ab illis, *sed* omnino reducito eos ad fratrem tuum.

2. Quòd si frater tuus non erit propinquus tibi, aut non nosces eum: tum recipies illum intra domum tuam, ut sit apud te, donec quærat frater tuus illum, & illum restituas ei.

3. Et sic facito asino ejus, sic etiam vestimento ejus; & sic facito omni rei amissæ fratris tui, quum perierit ei, & inveneris illam: non poteris te ipsum occultare.

4. Videns asinum fratris tui, aut bovem ejus jacentem in aliqua via, non occultabis te ab eis; omnino erigito cum illo.

5. Ne esto instrumentum virile super fœminam, neque induito vir vestem fœminæ: nam abominationi *est* Jehovæ, Deo tuo quisquis facit ista.

6. Si obviam fiet tibi nidus avium in via, in ulla arbore, aut humi, *nidus* pullorum, aut ovorum, ubi mater incubet pullis, aut ovis; ne accipito matrem cum pullis.

7. Prorsus dimittito matrem, pullos verò accipies tibi; ut bene sit tibi; & prolonges dies *tuos*.

8. Quum ædificas domum novam, tum facies loricam ad tectum tuum; ut non imponas reatum sanguinis domui tuæ; si decidat aliquis ex eo.

9. Ne conserito vineam tuam duobus generibus; ne sanctus fit illius fructus maturus, *nimirum* semen ipsum, quod severis, & proventus vineæ.

10. Ne arato bove, & asino simul.

11. Ne induito vestimentum variè commixtum, lanâ & lino pariter.

12. Institas facito tibi; in quatuor oris tegumenti, quo tegis *te*.

13. Quum duxerit quis uxorem; si postquam congressus est cum ea, odit eam:

14. Ideóque dedit occasiones *habendorum* sermonum de ea, proferens de ea famam malam; *putà* dixit, mulierem hanc duxeram, sed congressus cum ea, non inveni in ea virginitatem:

15. Tum accipiet pater puellæ, aut mater ejus *eam*, & proferent *signa* virginitatis puellæ apud Seniores civitatis suæ ad portam:

16. Dicétque pater puellæ Senioribus; filiam hanc meam dederam viro huic in uxorem, qui odit eam;

17. Unde

17. Unde ecce ipse dedit occasiones *habendorum* sermonum, dicendo, non inveni in filia tua virginitatem, cùm hæc *sint* signa virginitatis filiæ meæ: & expandent pannum ejus coram Senioribus civitatis.

18. Tunc accipientes Seniores civitatis illius virum ejus; castigabunt eum:

19. Et mulctabunt eum centum *siclis* argenteis, quos dabunt patri puellæ, eò quòd protulit famam malam contra virginem Jisraëlis: & erit ei in uxorem, ne potesto dimittere eam omnibus diebus suis.

20. Sed si vera fuerit res ista, *si* non inventa fuerit virginitas in puella:

21. Tunc educent puellam ad portam patris ejus, & obruent eam cives ejus lapidibus ita, ut moriatur, eò quòd commisit flagitium in Jisraële, scortando domi patris sui: sic sustuleris malum è medio tui.

22. Si quis deprehendatur cubans cum muliere maritata marito, omnino morientur pariter ambo, vir qui cubuit cum muliere, & mulier ipsa: sic sustuleris malum è medio tui.

23. Si puella virgo desponsata est viro, quam inveniens quis in civitate concubuerit cum ea:

24. Omnino productis eis ambobus, ad portam ipsam civitatis, obruetis eos lapidibus ita, ut moriantur; puellam, propterea quòd non clamavit in civitate, virum autem propterea, quòd compressit uxorem proximi sui, sic sustuleris malum è medio tui.

25. Sed si in agro invenerit vir ille puellam desponsatam, & vim faciens ei vir ille, concubuerit cum ea; tunc morietur vir ille, qui concubuerit cum ea solus.

26. Puellæ autem ne facito quicquam, non *est* in puella peccatum capitale; nam quemadmodum surgit quis in proximum suum, & occidens *adimit* ei vitam, sic *se habet* hæc res.

27. Quum in agro invenerit eam, clamaverit puella desponsata, nec fuerit, qui servaret eam.

28. Si inveniat quis puellam virginem, quæ non est desponsata, & prehendens eam, concubuerit cum ea; & manifesti fiant:

29. Tunc dabit vir ille, qui concubuit cum ea, patri puellæ quinquaginta *siclos* argenteos: & esto illi in uxorem; quòd compressit eam, ne potesto dimittere eam omnibus diebus suis.

30. Ne ducito quisquam uxorem patris sui, neque retegito oram *vestimenti* patris sui.

CAPUT XXIII.

Disciplina militaris, & civilis.

NEc vulneratus teste, neque exsectus virilitate, venito in congregatione Jehovæ:

2. Spurius ne venito in congregatione Jehovæ: etiam decima ejus generatio illorum ne venito in congregatione Jehovæ.

3. Ne venito Hammonita, aut Moabita in congregatione Jehovæ; etiam decima generatio illorum, ne venito in congregatione Jehovæ usque in seculum:

4. Propterea quòd non occurrerunt vobis cum pane, & aqua in ista via, quum exiretis ex Ægypto; & quia mercede conduxit contra te Bilhamum, filium Behoris, è Pethore Mesopotamiæ, ad maledicendum tibi:

5. Quanquam noluit Jehova Deus tuus auscultare Bilhamo, sed convertit tibi Jehova Deus tuus maledictionem illam in benedictionem: eò quòd diligeret te Jehova Deus tuus.

6. Ne quærito pacem illorum, & bonum illorum, ullis diebus tuis unquam.

7. Ne abominare Edomæum, nam frater tuus est: ne abominare Ægyptium, nam peregrinus fuisti in terra ejus.

8. Filiorum, qui nascentur ex illis, generatio tertia, venito ex illis in congregationem Jehovæ.

9. Quum exibit exercitus contra hostes tuos, tum cavebis tibi ab omni re mala.

10. Si fuerit in te quispiam, qui non *erit* mundus casu nocturno; is exibit extra castra, ne ingreditor intra castra.

11. Sed erit appetente vesperâ, *ut* lavet se aquâ, deinde quum occidit Sol, veniet intra castra.

12. Item spatium esto tibi extra castra, ut egrediaris illuc foras.

13. Et paxillus esto tibi præter arma tua: eritque, quum sessurus eris foris, ut eo fodias, & rursus tegas excrementum tuum:

14. Nam Jehova Deus tuus indesinenter ambulat in medio castrorum tuorum, eripiendo te, & exponendo inimicos tuos tibi, ut sancta sint castra tua: ideóque non est visurus in te turpitudinem ullius rei quamobrem avertat se à te.

15. Ne tradito servum domino suo; qui *confugiens* ad te eripuerit se à domino suo.

16. Tecum maneto in medio tui, in loco, quem elegerit; in aliqua portarum tuarum, ubi bonum videbitur ei; ne opprimito eum.

17. Ne esto meretrix è filiabus Jisraëlis, neque esto meritorius è filiis Jisraëlis.

18. Ne inferto mercedem scorti, aut pretium canis *in* domum Jehovæ Dei tui, pro ullo voto: nam abominationi Jehovæ Deo tuo *sunt* pariter ambo ista.

19. Ne dato in usuram fratri tuo, usuram pecuniæ, usuram cibi, usuram ullius rei, quæ in usuram datur.

20. Extraneo isti dabis in usuram, fratri autem tuo, ne dato in usuram: ut benedicat tibi Jehova Deus tuus in omni re, ad quam admoveris manum tuam; super terram, quò tu mox ingressurus es, ad possidendum eam jure hæreditario.

21. Si voveris votum Jehovæ Deo tuo, ne differto solvere illud: nam omnino reposceret illud Jehova Deus tuus abs te, & esset in te peccatum:

22. Quòd si abstinueris à vovendo, non erit in te peccatum.

23. Quod prodiit è labiis tuis, observato, ut facias, quemadmodum voveris Jehovæ Deo tuo voluntariam oblationem; quod dixeris ore tuo.

24. Si ingrediaris vineam proximi tui, comedes quidem uvas pro desiderio tuo ad saturitatem tuam: at instrumento tuo ne indito.

25. Si ingrediaris segetem proximi tui, decerpes quidem spicas manu tuâ: at falcem ne agitato in segetem proximi tui.

CAPUT

CAPUT XXIV.

Libellus repudii, & praxis charitatis erga proximum.

QUum ductâ quis uxore maritus fuerit ejus; fuerítque si non invenit gratiam in oculis illius (quia invenit in ea turpem rem aliquam) ut scribens ei libellum repudii tradénsque in manum ejus, dimiserit eam è domo sua:

2. Itaque egressa domo ejus, abierit; & nupserit alteri viro:

3. Deinde odio habens eam hic vir posterior; scriptúmque ei libellum repudii tradens in manum ejus, dimiserit eam è domo sua: aut si moriatur vir ille posterior, qui acceperat eam sibi in uxorem.

4. Ne potesto maritus ejus prior, qui dimiserat eam rursus ducere eam, ut sibi sit in uxorem, postea quam *per eum* factum est, ut pollueretur, quia res abominanda est coram Jehova: ne itaque permittito ut peccet *populus* terræ, quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem.

5. Quum acceperit quis uxorem novam, non exibit in militiam, neque imponitor ei *onus* ullius rei: immunis esto domi suæ annum unum, ut exhilaret uxorem suam, quam duxit.

6. Ne pignori accipito *quisquam* metam, aut catillum: nam is vitam acciperet.

7. Si inventus fuerit quis plagiarius alicujus è fratribus suis è filiis Iisraëlis, & ad quæstum abusus fuerit eo, aut vendiderit eum: omnino morietur plagiarius ille, sic sustuleris illud malum è medio tui.

8. Cave tibi in plaga lepræ, ut observes valde, & ut facias secundùm omnia, quæ docuerunt vos sacerdotes Levitici, quemadmodum præcepi eis, observate faciendo.

9. Recordare eorum, quæ fecit Jehova Deus tuus Mirjamæ in itinere; quum exiretis ex Ægypto.

10. Quum mutuaveris proximo tuo ullius rei mutuum: ne ingreditor domum ejus ad pignerandum pignus ejus.

11. Foris subsistito; ut vir ille, cui tu mutuas proferat ad te pignus suum foras:

12. Quòd si vir pauper est, ne cubato habens pignus ejus:

13. Omnino restituito ei pignus ejus, quum occidit Sol, ut cubans in veste sua benedicat tibi: quod tibi erit justitiæ coram Jehova Deo tuo.

14. Ne fraudem facito mercenario, pauperi, & egeno, è fratribus tuis, aut è peregrinis apud te, qui *est* in terra tua, intra portas tuas.

15. Die suo dato mercedem ejus, neque occumbito super eam Sol, nam pauper est, quare ad eam ipse attollit animum suum: ut non invocet contra te Jehovam, & sit in te peccatum.

16. Ne morte afficiuntor patres pro filiis, nec filii morte afficiuntor pro patribus; quisque propter peccatum suum afficitor morte.

17. Ne pervertito judicium peregrini, & pupilli; neque pignori accipito vestem viduæ:

18. Sed recordaberis te servum fuisse in Ægypto, redemisse autem te Jehovam Deum tuum inde: idcirco ego præcipio tibi, ut facias rem hanc.

19. Quum metes messem tuam in agro tuo, si oblitus eris manipuli in agro ipso, ne revertitor ad accipiendum illum, peregrini, pupilli, & viduæ esto: ut benedicat tibi Jehova Deus tuus in omni opere manuum tuarum.

20. Quum excuties olivas tuas, ne ramos sigillatim recognoscito, postquam excusseris: peregrini, pupilli, & viduæ esto.

21. Quum vindemiabis vineam tuam, ne racemato, postquam vindemiaveris: peregrini, pupilli, & viduæ esto.

22. Recordaberis igitur te servum fuisse in terra Ægypti: idcirco ego præcipio tibi, ut facias rem hanc.

CAPUT XXV.

Modus puniendi sontem; fratri semen suscitandum: injustitia fugienda: Amalekitæ delendi.

SI fuerit controversia inter aliquos, ideóque accesserint ad judicium, ut *judices* sententiam de eis ferant; tum justum pronunciaturi sunt eum, qui justus est, & improbaturi eum, qui improbus est.

2. Erit autem, si dignus est flagris improbus ille; ut dejiciendum curet eum judex, & cædendum coram se, pro improbitate ejus certo numero.

3. Quadragenis *plagis* cædendum curabit eum, ne addito: *vide* ne pergat plagâ numerosiore his cædere eum, & frater tuus vilescat in oculis tuis.

4. Ne capistrato bovem triturantem.

5. Si habitantibus fratribus pariter moriatur primus ex eis, cui filius non *sit*, ne nubito uxor mortui foris viro extraneo: levir ejus congreditor cum ea, & ducens eam sibi in uxorem, leviri officium præstato ei.

6. Erítque, ut primogenitus, quem pariet, succedat in nomen mortui fratris illius: ut non deleatur nomen ejus ex Iisraële.

7. Quòd si non placuerit viro illi ducere glorem suam: tum ascendens glos ejus in portam ad Seniores dicet, renuit levir meus excitare fratri suo nomen in Iisraële; noluit leviri officium præstare mihi.

8. Quúmque accersentes eum Seniores civitatis ejus, *id* eloquuti fuerint ei; si persistens dixerit, non placet mihi ducere eam.

9. Accedet glos ejus ad eum ante oculos Seniorum, exuénsque calceum ejus è pede ejus, spuat ante faciem ejus; & protestans dicet, sic fieri debet viro illi, qui non volet exstruere domum fratris sui:

10. Et vocabitur nomen *familiæ* ejus in Iisraële, familia exuti calceo.

11. Si concertantibus hominibus inter se, viro cum fratre suo, accedat uxor viri unius illorum ad eripiendum maritum suum è manu percutientis ipsum; & extendens manum suam, apprehendat pudendis eum:

12. Tunc amputabis manum illius, ne parcito oculus tuus.

13. Ne esto tibi in loculo tuo diversum pondus, magnum & parvum.

14. Ne esto tibi domi tuæ diversum Epha, magnum & parvum.

15. Pondus integrum & justum esto tibi, Epha integrum & justum esto tibi: ut prolon-

gent dies tuos in ea terra, quam Jehova Deus tuus dat tibi.

16. Nam abominationi *est* Jehovæ Deo tuo quisquis facit ista; quisquis facit iniquitatem.

17. Recordare eorum, quæ fecit tibi Hamalek; in itinere, quum exiretis ex Ægypto:

18. Qui occurrens tibi eo itinere, in postremo agmine tuo cecidit omnes, qui debilitate affecti sequebantur te, quum tu *esses* lassus & fatigatus; nec reveritus est Deum.

19. Ideóque futurum est, quum quietem dederit Jehova Deus tuus tibi ab omnibus inimicis tuis circumquaque in terra, quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem, ad possidendum eam jure hæreditario, ut deleas memoriam Hamaleki sub cælis: ne obliviscitor.

CAPUT XXVI.

Primitiarum & decimarum lex.

ERit autem, quum ingressus fueris in terram, quam Jehova Deus tuus dat tibi *in* possessionem, & hæres factus ejus habitabis in ea:

2. Ut accipiens de primitiis omnium fructuum illius terræ, quas oblaturus es de terra tua, quam Jehova Deus tuus dat tibi, imponas corbi; easque ad locum, quem elegerit Jehova Deus tuus, ad collocandum nomen suum ibi.

3. Et accedens ad Sacerdotem, qui erit diebus illis; dices ei, profiteor hodie Jehovæ Deo tuo, me ingressum esse terram, quam juramento promiserat Jehova majoribus nostris se daturum nobis.

4. Tunc accipiens Sacerdos corbem è manu tua, statuet eum ante altare Jehovæ Dei tui.

5. Deinde protestaberis dicens coram Jehova, Deo tuo, Syrus miser *erat* pater meus, qui descendit in Ægyptum hominibus paucis, ut peregrinaretur illic; evasit autem illic in gentem magnam, robustam, & amplam.

6. Quúmque malo nos afficientes Ægyptii, & affligentes nos, imponerent nobis servitutem duram;

7. Inclamavimus Jehovam Deum majorum nostrorum; exaudiénsque Jehova vocem nostram, respexit afflictionem nostram, molestiámque nostram, & oppressionem nostram.

8. Nam educens Jehova nos ex Ægypto manu forti, & brachio extenso, & terrore magno, signis etiam & prodigiis:

9. Introduxit nos in locum hunc, dedítque nobis terram hanc, terram affluentem lacte & melle.

10. Nunc itaque ecce attuli primitias fructuum terræ, quam dedisti mihi Jehova; sic relinques illas coram Jehova Deo tuo, & incurvabis te coram Jehova Deo tuo *honorem exhibens*.

11. Postea lætaberis de omni bono, quod dederit tibi Jehova Deus tuus, & familiæ tuæ, tu & Levita, & peregrinus, qui *erit* in medio tui.

12. Quum absolveris dare omnes decimas proventus tui anno tertio, *qui* annus decimarum *est*; & dederis Levitæ, peregrino, pupillo, ac viduæ, ut comedant in portis tuis, & saturentur:

13. Tunc dices coram Jehova Deo tuo, sustuli quod sanctum est è mea domo, etiamque illud dedi Levitæ, & peregrino, pupillo, & viduæ, omnino secundùm præceptum, quod præcepisti mihi: non sum digressus à mandatis tuis neque oblitus sum *eorum*.

14. Non comedi in luctu meo ex illo; neque sustuli ex eo ad rem immundam, neque dedi ex illo in mortuum: auscultavi voci Jehovæ Dei mei, feci secundùm omnia, quæ præcepisti mihi.

15. Prospice ex habitaculo sanctitatis tuæ è cœlis, & benedic populo tuo Iisraëli, & terræ illi, quam dedisti nobis, quemadmodum juramento promiseras majoribus nostris, terræ affluenti lacte & melle.

16. Hodierno die Jehova Deus tuus præcipit tibi, ut facias statuta hæc, & judicia hæc: observabis igitur, & facies ea ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo.

17. A Jehova stipulatus es sponsionem hodie, fore tibi Deum, tum ut ambules in viis ejus, tum ut observes statuta ejus, præceptaque ejus, & judicia ejus, & auscultes voci ejus:

18. Jehova verò stipulatus est sponsionem à te hodie, te fore ei populum peculiarem, quemadmodum edixit tibi; & observaturum omnia præcepta ejus:

19. Tum ut efficiat te sublimem supra omnes gentes, quas fecit, laude & nomine, & gloria; tum ut sis populus sanctus Jehovæ Deo tuo, quemadmodum loquutus est.

CAPUT XXVII.

Decalogus inscribitur lapidibus.

PRæcepit autem Mosche cum Senioribus Iisraëlis populo, dicendo: observate unumquodque præceptum, quod ego præcipio vobis hodie.

2. Erit autem, quâ die transiveritis Jardenem, ingressi terram, quam Jehova Deus tuus dat tibi: ut erigas tibi lapides magnos, & linias eos calce:

3. Et inscribas eis omnia verba Legis hujus, quum transieris: ut pervenias in illam terram, quam Jehova Deus tuus dat tibi, terram affluentem lacte & melle; quemadmodum loquutus est Jehova Deus majorum tuorum tibi.

4. *Hoc* ergo ubi fuerit, quum trajeceritis Jardenem, erigitote lapides istos, de quibus ego præcipio vobis hodie, in monte Hebalis: & oblines eos calce:

5. Et exstrues ibi altare Jehovæ Deo tuo: altare è lapidibus, ne agitato super illos ferrum.

6. Lapidibus integris ædificato altare Jehovæ Dei tui; ut offeras in eo holocausta Jehovæ Deo tuo.

7. Mactabis etiam eucharistica, quæ comedas ibi: & lætaberis coram Jehova Deo tuo:

8. Et inscribes istis lapidibus omnia verba hujus legis bene, perspicuè.

9. Tum alloquutus est Mosche, & Sacerdotes Levitici totum Iisraëlem, dicendo: attende, & audi Iisraël, hodierno die effectus es populus Jehovæ Deo tuo.

10. Au-

10. Auscultabis igitur voci Jehovæ Dei tui; & facies præcepta ejus, ac statuta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie.

11. Præcepitque Mosche in die illo populo, dicendo;

12. Hi stanto ad benedicendum populo in monte Gerizzimorum, quum transiveritis Iardenem Schimhon, & Levi, & Iehuda, & Iissascar, & Ioseph, & Binjamin:

13. Hi verò stanto ad maledictionem in monte Hebalis, Reüben, Gad, & Ascher, & Zebulum, Dan, & Napthali.

14. Protestantésque Levitæ dicent omnibus Iisraëlitis, voce altâ:

15. Maledictus *est* vir ille, qui fecerit sculptile aut fusile, rem abominandam Jehovæ, opus manuum artificis, qui etiam posuerit in abdito: & respondentes totus populus dicent, Amen.

16. Maledictus, qui vilipendit patrem suum, aut matrem suam: & dicet totus populus, Amen.

17. Maledictus, qui movit terminum proximi sui, & dicet totus populus, Amen.

18. Maledictus, qui facit, ut cæcus erret in via: & dicet totus populus, Amen.

19. Maledictus, qui pervertit jus peregrini, pupilli, aut viduæ: & dicet totus populus, Amen.

20. Maledictus, qui cubat cum uxore patris sui, quia retexit oram *vestimenti* patris sui: & dicet totus populus, Amen.

21. Maledictus, qui cubat cum ulla bestia: & dicet totus populus, Amen.

22. Maledictus, qui cubat cum sorore sua, filia patris sui, aut filia matris suæ: & dicet totus populus, Amen.

23. Maledictus, qui cubat cum socru sua: & dicet totus populus, Amen.

24. Maledictus, qui cædit proximum suum clàm: & dicet totus populus, Amen.

25. Maledictus, qui accipit munus ad percutiendum quemquam cæde innocentis: & dicet totus populus, Amen.

26. Maledictus, qui non præstiterit verba Legis hujus, faciendo ea: & dicet totus populus, Amen.

CAPUT XXVIII.

Prognosticum sacrum de felicitate, & infelicitate hominis.

Erit autem, si fideliter auscultaveris voci Jehovæ Dei tui, cum observantiâ faciendo omnia præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie; ut disponat te Jehova Deus tuus sublimen supra omnes gentes terræ:

2. Et obvenientes tibi omnes benedictiones istæ assequantur te, quum auscultabis voci Jehovæ Dei tui.

3. Benedictus eris in civitate, & benedictus eris ruri.

4. Benedictus *erit* fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ, & fructus jumentorum tuorum; fœtus boum tuorum; & greges pecudum tuarum:

5. Benedictus corbis tuus, & mactra tua.

6. Benedictus eris in ingressu tuo, & benedictus eris in egressu tuo.

7. Exponet Jehova tibi inimicos tuos cæsos, qui insurgent abversùm te: quum viâ unâ processerint contra te, septem viis fugient coram te.

8. Amandabit Jehova penes te benedictionem in horrea tua, & in quodcunque admovebis manum tuam: benedicétque tibi in terra, quam Jehova, Deus tuus dat tibi.

9. Stabiliet te Jehova sibi in populum sanctum, quemadmodum juramento promisit tibi: quum observabis præcepta Jehovæ Dei tui, & ambulabis in viis ejus.

10. Unde videntes omnes populi terræ, nomen Jehovæ invocari in te, timebunt abs te.

11. Quum faciet Jehova, ut excellas bonis in fructu ventris tui, & in fœtu jumentorum tuorum, & in fructu terræ tuæ; super terram, quam juramento promiserat Jehova majoribus tuis, se daturum tibi.

12. Aperiet tibi Jehova thesaurum suum optimum è cœlis, dando pluviam terræ tuæ tempore suo, & benedicendo cuique operi manûs tuæ; ita ut mutuare possis gentibus multis, tu autem opus non habeas mutuari.

13. Statuétque te Jehova in caput, non autem in caudam, ut sis tantummodo superior, non autem sis inferior: quum auscultabis præceptis Jehovæ Dei tui, quæ ego præcipio tibi hodie, ut observes & facias;

14. Et non recedes ab ullis verbis, quæ ego præcipio vobis hodie, dextrorsum aut sinistrorsum, sequendo deos alienos ad colendum eos.

15. Sed erit, si non auscultaveris voci Jehovæ Dei tui, cum observantia faciendo omnia præcepta ejus, & statuta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie; ut obvenientes tibi omnes maledictiones istæ assequantur te.

16. Maledictus eris in civitate, & maledictus eris ruri.

17. Maledictus corbis tuus, & mactra tua.

18. Maledictus fructus ventris tui, & fructus terræ tuæ; fœtus boum tuorum, & greges pecudum tuarum.

19. Maledictus eris in ingressu tuo, & maledictus eris in egressu tuo.

20. Immittet in te Jehova ipsam maledictionem, vexationem, & exitium, in omnem rem, ad quam admovebis manum tuam, quam facies: donec exscindaris, & donec pereas citò, propter malignitatem actionum tuarum, quia deserueris me:

21. Faciet Jehova, ut adhæreseat tibi pestis, donec consumserit te ex ea terra, quò tu venturus es ad possidendum eam jure hæreditario.

22. Percutiet te Jehova tabe, calidáque, & æstuante, ac adurente febri, & siccitate, & uredine, & morbo regio; quæ persequentur te, donec pereas.

23. Præterea erunt cœli tui, qui *sunt* supra caput tuum, ænei; & terra, quæ subest tibi, ferrea.

24. Efficiet Jehova, ut pluvia terræ tuæ sit pulvisculus, aut pulvis è cœlis descendet super te, donec exscindaris.

25. Faciet Jehova, ut cædaris coram hostibus tuis; viâ unâ procedes contra exercitum eorum, ac septem viis fugies à facie ejus: erísque in commotionem omnibus regnis terræ:

26. Et erit cadaver tuum in cibum omnibus volatilibus cœli, & jumentis terræ: nec erit, qui deterreat.

27. Percutiet te Iehova ulcere Ægypti, & hæmorrhoidibus,& scabie,& prurigine; quibus non poteris sanari.

28. Percutiet te Iehova amentiâ, & cæcitate; & stupore cordis:

29. Adeò ut palpes in meridie; quemadmodum palpat cæcus in caligine, neque prosperèris viis tuis: erísque tantummodo infestus fraudi,& rapinæ omnibus diebus, neque erit,qui servet *te*.

30. Uxorem desponsabis, sed vir alius cubabit cum ea: domum ædificabis,sed non inhabitabis eam: vineam conseres,sed eâ sacris solutâ non uteris.

31. Bove tuo mactato ante oculos tuos,nec tamen comedes ex eo,asinus tuus abreptus à conspectu tuo, non tamen redibit ad te: pecudes tuæ tradentur inimicis tuis,nec erit tibi, qui servet.

32. Filii tui,filiæque tuæ tradentur populo extraneo, oculis tuis aspicientibus, & deficientibus *attentione* ad eos totâ die: tamen nihil erit in potestate manûs tuæ.

33. Fructum terræ tuæ,& omnem laborem tuum absumet populus, quem non novisti; erísque tantummodo infestus fraudi,& quassationi omnibus diebus:

34. Et fies amens propter visum oculorum tuorum,quod videbis.

35. Percutiet te Iehova ulcere maligno in genibus,& in cruribus; quo non poteris sanari, à planta pedis tui usque ad verticem tuum.

36. Abducet Iehova te, & Regem tuum, quem præfeceris tibi, ad gentem, quam non novisti tu,aut majores tui; colésque ibi deos alienos,ligna,aut lapides:

37. Erísque in stuporem,in parabolam, & in dicterium; apud omnes populos, quò abduxerit te Iehova.

38. Semen multum deferes rus; sed parùm colliges,quia absumet illud locusta.

39. Vineas conseres, & coles; sed vinum non bibes,neque comportabis,quia absument illas vermes.

40. Oleæ erunt tibi in toto termino tuo: sed oleo non unges te,quia dejiciet *oleas* oliva tua.

41. Filios filiásque gignes: non tamen erunt tui, sed abibunt in captivitatem.

42. Omnes arbores tuas, & fructus terræ tuæ; hæreditario jure obtinebit sideratio.

43. Peregrinus,qui in medio tui *erit*,ascendet supra te perquàm supremè; tu autem descendes perquam infimè.

44. Ipse mutuabit tibi, tu verò non mutuabis ei: ipse evadet in caput, tu verò evades in caudam.

45. Venientes autem super te omnes maledictiones istæ persequentur te, & assequentur te, donec exscindaris; quum non auscultaveris voci Iehovæ Dei tui, observando præcepta ejus, *&* statuta ejus,quæ præcepit tibi.

46. Eruntque in te pro signo, & pro prodigio; atque in semine tuo usque in seculum:

47. Propterea quòd non servieris Iehovæ Deo tuo in lætitia, & in hilaritate cordis; præ copia *rerum* omnium:

48. Propterea servies inimico tuo, quem mittet Iehova contra te; in fame, & in siti, & in nuditate, & in inopia *rerum* omnium; imponétque jugum ferreum collo tuo,donec exsciderit te.

49. Efferet Iehova contra te gentem è longinquo, ab extremitate terræ *involantem*, quemadmodum volare solet aquila; gentem,cujus linguam non intelliges:

50. Gentem impudentem: quæ ne *quidem* senis personam suscipiet, neque puero gratiam faciet;

51. Quæ absumet fœtum jumenti tui, & fructum terræ tuæ, donec exscindaris; quæ non reliquum faciet tibi frumentum, mustum, aut oleum,fœtum boum tuorum, aut greges pecudum tuarum: donec perdiderit te;

52. Quæ premet te in omnibus portis tuis, donec corruerint mœnia tua altissima,& munitissima, quibus tu confideris, in tota terra tua; premet, *inquam*, te in omnibus portis tuis; in tota terra tua, quam dederit Iehova Deus tuus tibi;

53. Adeò ut comedas fructum ventris tui, carnem filiorum tuorum, filiarúmque tuarum, quas dederit tibi Iehova Deus tuus, in oppressione, & in angustia,quâ anget te inimicus tuus.

54. Viri illius, qui mollis *fuerat* in te, & qui *fuerat* delicatus valde,malignus erit oculus in fratrem suum,& in uxorem sibi charissimam, atque in residuum filiorum suorum, quos reliquos fecerit:

55. Adeò ut non det ulli ex eis de carne filiorum suorum, quam comedet, adeò ut non reliquum faciat illi quicquam, in oppressione, & angustia, quâ anget te inimicus tuus in omnibus portis tuis.

56. Mollis in te,& delicata,quæ non tentârat plantam pedis sui figere super terram præ deliciis,& præ mollitie; oculus malignus erit in virum charissimum ipsi, & in filium ipsius, ac in filiam ipsius;

57. Etiam in secundas ipsius, quæ prodeunt inter pedes ejus, & in filios ipsius, quos pariet, nam comedet eos clàm præ inopia *rerum* omnium; in oppressione,& in angustia, quâ anget te inimicus tuus in portis tuis.

58. Nisi observans feceris omnia verba legis hujus, quæ scripta sunt in libro hoc, timendo nomen gloriosissimum, & summè reverendum istud, *nempe* Iehovam Deum tuum.

59. Omnino mirabiles efficiet Iehova plagas tuas, & plagas seminis tui; plagas magnas,& constantes, morbósque malignos, & constantes:

60. Et revocabit in te omnes languores Ægyptiorum,à quibus metuebas; ut adhæreant tibi.

61. Omnem etiam morbum, & omnem plagam, quæ scripta non *est* in libro Legis hujus, inducet Iehova in te, donec exscindaris.

62. Sic reliqui fietis hominibus paucis, pro eo,quòd fuistis,sicut stellæ cœli multitudine,eò quòd non auscultaveris voci Iehovæ Dei tui.

63. Erítque,ut quemadmodum lætabatur Iehova de vobis benefaciendo vobis, & augendo vos: sic lætetur Iehova de vobis perdendo vos, & exscindendo vos; quum convelle-

vellemini è terra, quò tu ingressurus es ad possidendum eam jure hæreditario.

64. Nam disperget te Jehova in omnes populos ab extremitate terræ *unâ*, usque ad *alteram* extremitatem ejus: ubi servies diis alienis, quos non noveras tu, aut majores tui, lignis, & lapidibus.

65. In gentibus verò illis non requiesces, neque erit quies plantæ pedis tui; sed dabit Jehova tibi illic cor trepidum, & hebetationem oculorum, & mœrorem animi:

66. Eritque vita tua suspensa tibi è regione; pavebisque noctu, & interdiu, nec eris certus de vita tua.

67. Unoquoque mane dices, ô si esset vespera, & unaquaque vesperâ dices, ô si esset mane: præ pavore cordis tui, quo pavebis, & præ viso oculorum tuorum, quod videbis.

68. Et reducet te Jehova *in* Ægyptum navibus; viâ ad eam *terram*, de qua dixeram tibi, non deinceps ampliùs videbis eam: exponetísque vos ibi venales inimicis tuis in servos, & in ancillas, sed non *erit* ullus emtor.

CAPUT XXIX.

Prærogativa populi Dei, fœdúsque Dei renovatum.

HÆc *sunt* verba fœderis, quod præcepit Jehova Moschi, ut pangeret cum filiis Iisraëlis, in terra Moabitarum; præter fœdus illud, quod pepigerat cum illis in Chorebo.

2. Convocans igitur Mosche omnes Iisraëlitas, dixit eis; vos vidistis omnia, quæ fecit Jehova ante oculos vestros in terra Ægypti, Parhoni, & omnibus servis ejus, totíque regioni ejus:

3. Probationes illas maximas, quas viderunt oculi tui; signa, & prodigia illa maxima.

4. Sed nondum dederat vobis Jehova mentem ad cognoscendum, & oculos ad videndum, & aures ad audiendum: usque in diem hunc.

5. Deduxi autem vos quadraginta annos per desertum: non inveteraverunt vestimenta vestra, quin tegumento essent vobis, neque calceus tuus inveteravit, quin tegumento esset pedi tuo.

6. Panem non comedebatis, nec vinum, aut potum inebriantem bibebatis: ut cognosceretis me Jehovam esse, Deum vestrum.

7. Tandem pervenientibus vobis ad locum hunc: processit Sichon Rex Cheschbonis, & Hog Rex Baschanis obviàm nobis in prælium, & percussimus eos:

8. Occupatáque terrâ eorum, dedimus eam in possessionem Reübeniticæ, Gaditicæque, & dimidiæ tribui Menaschææ.

9. Quapropter observabitis verba fœderis hujus, & facietis ea; ut secundetis, quicquid facturi estis.

10. Vos statis hodie omnes coram Jehova Deo vestro; primores vestri tribuum vestrarum, Seniores vestri, & moduratores vestri, omnes viri Iisraëlitæ:

11. Parvuli vestri, fœminæ vestræ, & peregrinus, qui *est* in medio castrorum tuorum; tum is, qui putat ligna tua, tum qui haurit aquam tuam.

12. Ad ineundum fœdus Jehovæ Dei tui cum adjuratione ejus: quòd Jehova Deus tuus pangit tecum hodie:

13. Ut statuat te hodie sibi in populum, & ipse sit tibi Deus, quemadmodum dixit tibi; & quemadmodum juramento promisit majoribus tuis Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo.

14. Neque vobiscum solis; ego pango fœdus meum hoc, cum adjuratione hac;

15. Sed cum eo, qui adstat hic nobiscum hodie, coram Jehova Deo nostro; & cum eo, qui non *est* hic nobiscum hodie.

16. (Quandoquidem vos novistis quomodo nos habitaverimus in terra Ægypti; & quomodo transiverimus per istas gentes, quas pertransivistis:

17. Et vidistis abominandos, & stercoreos deos illorum; ligna, & lapides, argentum, & aurum, quæ *sunt* apud eos.)

18. Ne sit in vobis vir, aut mulier, aut familia, aut tribus, cujus animus avertat se hodie à Jehova Deo nostro, ut eat ad colendum deos gentium istarum: ne sit in vobis radix proferens cicutam, aut absinthium:

19. Néve sit, quum audiverit verba adjurationis hujus, ut benedicat sibi cum animo suo, dicendo, pax erit mihi, quum ex sententia animi mei ambulabo, quò addat ebriam sitienti.

20. Non acquiescet Jehova, ut condonet ei; sed tunc fumante ira Jehovæ, & zelo ejus contra virum illum, incumbet ei omnis adjuratio, quæ scripta est in libro hoc: delebítque Jehova nomen ejus sub cœlis.

21. Et separabit eum Jehova ad malum, ex omnibus tribubus Iisraëlis; secundùm omnes adjurationes fœderis, quod scriptum est in libro hoc Legis:

22. Adeò, ut dicat generatio sequens, filii vestri, qui exsurgent post vos, & extraneus, qui adveniet è terra longinqua (quum videbunt plagas istius terræ, & morbos ejus, quibus affecerit Jehova eam:

23. Sulphure, & salsilagine exustam totam terram ejus, non seri, neque pullulare, neque provenire in ea ullam herbam: hujusmodi *fuit* subversio Sedomi, & Hamoræ, Admæ, & Tzebojimorum, quas subvertit Jehova irâ suâ, & excandescentiâ suâ.)

24. Denique dicant omnes gentes, quamobrem affecit Jehova sic terram istam? quid *sibi vult* æstus iræ istius maximæ?

25. Deinde dicant, quia deseruerunt fœdus Jehovæ Dei majorum suorum; quod pepigerat cum ipsis, quando educebat eos è terra Ægypti:

26. Abeuntes enim, coluerunt deos alienos, & incurvaverunt se *honorem habentes* eis: deos, quos non noverant, neque impertitus fuerat eis *Deus*.

27. Ideo accensa est ira Jehovæ in terram illam: ut inferret in eam totam maledictionem istam, quæ scripta est in libro hoc:

28. Exstirpavítque eos Jehova è terra ipsorum, irâ & excandescentiâ ac fervore magno: & disjecit eos in terram aliam, sicut *est* hodie.

29. Quæ occulta sunt, penes Jehovam Deum nostrum *sunto*: at quæ revelata, nobis & filiis nostris usque in seculum *revelata sunt*, ut faciamus omnia verba hujus Legis.

CAPUT XXX.

Pœnitentiâ cordis fieri conversionem, & propè nos esse, quod exigit Deus.

ERit tamen, quum obvenerint tibi omnes res istæ, benedictio, & maledictio hæc, quam proposui tibi: si revocabis *ea* in animum tuum apud omnes gentes, quò depulerit te Jehova Deus tuus:

2. Et conversus usque ad Jehovam Deum tuum, auscultabis voci ejus secundùm omnia, quæ ego præcipio tibi hodie; tu & filii tui, ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo:

3. Ut reducat Jehova Deus tuus multitudinem captivorum tuorum misertus tui; & se convertens colligat te ex omnibus populis, quò dispersserat te Jehova Deus tuus.

4. Etiam, si quis ex tuis depulsus esset ad extremitatem cœli, inde colliget te Jehova Deus tuus, & inde recipiet te:

5. Reducétque te Jehova Deus tuus in eam terram, quam hæreditario jure possederant majores tui, ut hæreditario jure possideas eam: & benefaciet tibi, & augebit te suprà, quàm majores tuos.

6. Et circumcidet Jehova Deus tuus animum tuum, & animum seminis tui, ad diligendum Jehovam Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, ut vivas.

7. Indet autem Jehova Deus tuus omnes adjurationes istas, inimicis tuis, & osoribus tuis, qui persequuti fuerint te.

8. Tu verò conversus, quum auscultabis voci Jehovæ, & facies omnia præcepta ejus, quæ ego præcipio tibi hodie;

9. Excellentem efficiet te bonis Jehova Deus tuus, in omni opere manûs tuæ, in fructu ventris tui, & in fœtu jumentorum tuorum, ac in fructu terræ tuæ: nam rursus Jehova lætabitur de te, benefaciendo *tibi*: quemadmodum lætatus fuerat de majoribus tuis:

10. Si auscultaveris voci Iehovæ, Dei tui, observando præcepta ejus, & statuta ejus; *quicquid* scriptum *est* in libro hoc Legis; si conversus fueris ad Jehovam Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex toto animo tuo.

11. Nam præceptum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, occultum non *est* à te, neque longinquum.

12. Non est in cælis; ut dicas, quis ascendet nobis in cœlum, qui sumens *afferat* illud nobis, & enunciet nobis illud, ut faciamus illud?

13. Neque est ultra mare, ut dicas, quis transibit nobis trans mare, qui sumens illud *afferat* nobis, & enunciet nobis illud, ut faciamus illud?

14. Sed propinquum *est* tibi verbum hoc valdè; in ore tuo, & in animo tuo, ad faciendum illud.

15. Vide, propono tibi hodie vitam, & bonum, item mortem, ac malum:

16. Qui præcipio tibi hodie, ut diligas Jehovam, Deum tuum, ambulando in viis ejus, & observando præcepta ejus, statutáque ejus, & judicia ejus; ut vivas & augearis; ac benedicat tibi Jehova Deus tuus in terra, quò tu venturus es ad possidendum eam jure hæreditario.

17. Quòd si avertente se animo tuo, non auscultabis; sed impulsus incurvabis te *honorem exhibens* diis alienis, & coles eos:

18. Denuncio vobis hodie, vos omnino perituros: non prolongabitis dies super terram, quò, ut venias ad possidendum eam jure hæreditario, tu transiturus es Iardenem.

19. Contestor hodie contra vos cœlum, & terram, me vitam ac mortem proposuisse tibi, benedictionem ac maledictionem: quare vitam electurus es, ut vivas tu cum semine tuo:

20. Diligendo Jehovam Deum tuum, auscultando voci ejus, & adhærendo ei: nam ipse *est* vita tua, & longitudo dierum tuorum, ut habites super terram, quam juramento promiserat Iehova majoribus tuis Abrahamo, Iitzchako, & Iahakobo se daturum eis.

CAPUT XXXI.

Valedictio Moschis.

DEinde veniens Mosche, quum eloquutus esset verba ista apud omnes Iisraëlitas.

2. Dixit eis: natus sum hodie centum viginti annos, non possum deinceps procedere, & venire: præterea Jehova dixit mihi, non es transiturus Iardenem hunc.

3. Jehova Deus tuus, is, qui transit ante te, ipse exscindet gentes istas à conspectu tuo, ut hæreditario jure possideas eas; Iehoschuah is transiturus est ante te, quemadmodum dixit Iehova.

4. Faciétque Iehova illis, quemadmodum fecit Sichoni, & Hogo, Regibus Emoræi, terræque illorum: qui exscidit eos.

5. Nam exponet eas Iehova vobis; ut faciatis eis secundùm quodque præceptum, quod præcepi vobis.

6. Confirmamini, & fortes estote, ne timete, neque expavescite metu eorum: nam Iehova Deus tuus is, qui ambulat tecum, non deseret te, neque derelinquet te.

7. Postea evocans Mosche Iehoschuham, edixit ei, ante oculos omnium Iisraëlitarum, confirmare, & fortis esto; nam tu ingressurus es cum populo hoc in terram, quam juramento promiserat Iehova majoribus eorum, se daturum eis; & tu eam possidendam divides eis.

8. Iehova autem, is, qui antecedit te, ipse erit tecum, non deseret te, neque derelinquet te, ne timeto, neque consternator.

9. Quùmque Mosche scriptâ hac Lege, dedisset eam Sacerdotibus, filiis Levi, qui portant arcam fœderis Iehovæ: & omnibus Senioribus Iisraëlis:

10. Præcepit eis Mosche, dicendo; à fine septem annorum, stato tempore, anno intermissionis, in festo tabernaculorum.

11. Quum veniens totus Iisraël comparebit ante faciem Iehovæ Dei tui in loco, quem elegerit: legito *tu* legem hanc coram toto Iisraële, illis audientibus:

12. Congregando populum, viros, fœminásque, & parvulos, & peregrinum tuum, qui *erit* in portis tuis: ut audiant, & ut discant, timeántque Iehovam Deum vestrum, & observantes faciant omnia verba Legis hujus.

13. Filii quoque ipsorum, qui experti non fuerint, audientes discant timere Iehovam Deum vestrum: quibuscunque diebus vivetis in terra, quò ut *veniatis* hæreditario jure possessuri eam, mox transituri estis Iardenem.

14. Edixit verò Jehova Moſchi, en propè ſunt dies tui, quum moriendum eſt; voca Iehoſchuham, & ſiſtite vos ad tentorium conventûs, ut mandatis inſtruam eum: quapropter iens Moſche,& Iehoſchuah ſtiterunt ſe ad tentorium conventûs.

15. Apparuitque Jehova in tentorio per columnam nubis, ſtante columnâ nubis ſuper portam ipſam tentorii.

16. Dixit quoque Jehova Moſchi, ecce tu cubiturus es cum majoribus tuis; ſurgens verò populus iſte ſcortabitur, ſequendo deos alienigenarum illius terræ, in quam venturus eſt, & derelinquet me, irritumque faciet fœdus meum, quod pepigi cum eo.

17. Quamobrem accensâ irâ meâ contra eum, die illâ, derelinquam eos: & abſcondam faciem meam ab eis, ut ſit eſui, & obveniant ei mala multa, atque anguſtiæ: adeò ut dicant die illâ, nónne eò quòd Deus meus, non *eſt* in medio mei, obvenerunt mihi mala hæc?

18. Ego verò prorſus abſcondero faciem meam die illâ, propter omne malum, quod commiſerit, quod averterit ſe ad deos alienos.

19. Nunc itaque ſcribite vobis canticum iſtud, quod doceas filios Iiſraëlis, indendo illud ori ipſorum; ut ſit mihi hoc ipſum canticum loco teſtis contra filios Iiſraëlis.

20. Nam introducam eum in terram,quam juramento promiſeram majoribus ejus, affluentem lacte, & melle, ubi comedens ſaturabitur, ac ſaginabitur: ſed avertet ſe ad deos alienos, & colent eos; me autem contemtim irritabunt, ídque irritum faciendo fœdus meum.

21. Erit igitur, quum obvenerint ei mala multa, atque anguſtiæ; ut teſtetur canticum hoc in faciem ejus loco teſtis (non enim oblivioni tradendum eſt, quin verſetur in ore ſeminis ejus,) me cognoviſſe figmentum ejus, quid is ſit facturus jam hodie, antequam introducam eum in terram,quam juramento promiſi.

22. Scripſit igitur Moſche canticum iſtud die illo, quod docuit filios Iſraëlis:

23. Et mandatis inſtruxit Iehoſchuham filiumNunis,dicens,confirmator,& fortis eſto; nam tu introduces filios Iiſraëlis in terram, quam juramento promiſi eis, & ego ero tecum.

24. Fuit autem, quum abſolviſſet Moſche ſcribere verba Legis hujus in libro, uſque ad finem illorum;

25. Ut præciperet Moſche Levitis, portantibus arcam fœderis Jehovæ, dicendo:

26. Accipientes librum hunc legis, ponite eum à latere arcæ fœderis Jehovæ Dei veſtri, ut ſit ibi contra te loco teſtis.

27. Nam ego novi rebellionem tuam, & cervicem tuam duriſſimam: en, dum adhuc ego vivo vobiſcum hodie, rebelles fuiſtis contra Jehovam, quantò igitur magis poſt mortem meam?

28. Congregate ad me omnes Seniores tribuum veſtrarum, & moderatores veſtros, ut eloquar audientibus ipſis verba hæc, & conteſter contra eos cœlos & terram.

29. Novi enim fore poſt mortem meam; ut omnino corrumpatis, & recedatis ab hac via, quam præſtitui vobis: unde obveniet vobis hoc malum extremis temporibus, quum feceritis, quod malum videtur in oculis Jehovæ, provocando eum opere manuum veſtrarum.

30. Eloquutus itaque eſt Moſche audiente totâ congregatione Iiſraëlis verba cantici hujus, uſque ad finem eorum.

CAPUT XXXII.

Canticum Moſchis.

PRæbete aures cœli, & eloquar; & audito terra ſermones oris mei.

2. Stillet tanquam pluvia diſciplina mea, fluat tanquam ros ſermo meus; ut tenues pluviæ ſuper teneram herbam,& ſicut imbres ſuper adultam herbam.

3. Quandoquidem nomen Jehovæ prædicaturus ſum, tribuite magnitudinem Deo noſtro.

4. Rupis illius opus *eſt* perfectum, omnes enim viæ illius *ſunt* jus: *Deus* fortis fidelis, & expers iniquitatis, juſtus & rectus eſt.

5. Corrupit ſe, vitium ipſius non eſt filiorum ejus, generatio perverſa & contorta *eſt*.

6. An eſtis Jehovæ repenſuri iſtud, popule ſtulte, & inſipiens? nónne ipſe *eſt* pater tuus, redemtor tuus? *nónne* ipſe magnificavit te, & confirmavit te?

7. Recordare dierum ſeculi, animadvertite annos cujuſque generationis: interroga patrem tuum, ut annunciet tibi, ſeniores tuos, ut dicant tibi.

8. Quum poſſeſſionem diſtribueret excelſus gentibus, quum diſpararet filios Adami, ſtatuit terminos populorum, pro numero filiorum Iiſraëlis:

9. Quia pars Jehovæ *eſt* populus ejus, Jahakob funiculus poſſeſſionis ejus.

10. Invenit eum in terra deſerti, ac in inanitatis, & ejulatûs ſolitudine: circumduxit eum, erudivit eum, cuſtodivit eum tanquam pupillam oculi ſui.

11. Ut aquila excitat nidum ſuum, pullis ſuis incubat; pandit alas ſuas, aſſumit eum, portat eum ſuper alas ſuas:

12. *Sic* Jehova ſolus duxit eum, nec fuit cum eo *Deus* fortis alienigena.

13. Vexit eum ſuper excelſa terræ, adeò ut comedat reditus agrorum: dátque ei ſugendum mel *etiam* è petra, & oleum è rupe adamantina;

14. Butyrum ex armento, & lac è grege, cum adipe agnorum, & ducum inter oves Baſchanæorum, & hircorum, cum adipe renum tritici: etiam ſanguinem uvarum bibiſti merum.

15. Sed ſaginatus Ieſchurun recalcitravit; ſaginatus es, obeſatus es, adipem obduxiſti: deſeruit enim Deum, qui magnificaverat ipſum, & vilipendit rupem ſalutis ſuæ.

16. Ad zelotypiam commoverunt eum propter extraneos; propter abominationes provocârunt eum.

17. Sacrificaverunt dæmonibus, non Deo, diis, quos non noverant, novis, *qui* e propinquo advenerant, quorum *metu* non horruerant majores veſtri.

18. Rupis, *quæ* genuit te, oblitus es: & oblivioni tradidiſti *Deum* fortem formatorem tuum.

19. Quod,quum vidit Jehova, ſprevit eos:

præ indignatione à filiis suis, & filiabus suis *commota:*

20. Et dixit, abscondam faciem meam ab illis, videam, quis *erit* finis illorum: sunt enim generatio perversitatibus dedita, filii, in quibus non *est* fides.

21. Ipsi commoverunt me ad zelotypiam per ea, quæ non *sunt Deus* fortis, provocaverunt me vanitatibus suis: ego quoque ad zelotypiam commovebo eos per eum, qui non *est* populus, per gentem stultam provocabo eos.

22. Nam ignis accensus *est* irâ meâ, qui ardebit usque ad imum sepulchrum: absumétque terram, & proventum ejus,& inflammabit fundamenta montium.

23. Impendam in eos mala, sagittas meas consumam in eos:

24. *In* exhaustos fame,& exesos anthrace, ac lue amarissimâ: dentes etiam bestiarum immittam, cum veneno serpentum terrestrium.

25. Foris orbabit gladius,& *inde* à conclavibus terror: tam adolescentulum, quàm virginem, lactentem, cum viro cano.

26. Dixissem, angulatim profligem eos: faciam, ut cesset è mortalibus memoria eorum:

27. Nisi indignationem ab inimico metuissem, ne ignorent hostes illorum: ne dicant, excelsa manus nostra fuit, nec Iehova operatus est omnia hæc.

28. Nam gens perdita consiliis sunt; & nulla *est* in eis intelligentia.

29. Utinam saperent, intelligerent ista: animum adverterent ad finem suum.

30. Quomodo prosequeretur unus mille, & duo fugarent myriadem? si non, *fieri* quia rupes eorum dedidit eos, & Iehova tradidit eos.

31. Non enim ut rupes nostra, rupes illorum *est*, ac inimici nostri *sunt* judices.

32. Nam superat vitem Sedomi vitis eorum, & superat vites Hamoræ: uvæ eorum *sunt* uvæ venenosæ, botri amari sunt eis.

33. Venenum draconum vinum eorum *est*, ac venenum aspidum sævum.

34. Nónne illud reconditum est penes me? obsignatum in thesauris meis;

35. Mea *est* ultio, & retributio, tempore *suo* vacillabit pes eorum: nam propinqua *est* dies calamitatis eorum, & festina *dies* eventurorum illis.

36. Quum judicaverit Iehova populum suum, tunc propter servos suos pœnitebit ipsum; quum videbit abiisse vires, & conclusum cum derelicto nihil *esse:*

37. Et dicet, ubi *sunt* dii eorum? rupes,ad quam recipiebant se?

38. Qui victimarum adipe vescebantur, & qui bibebant vinum libaminis, surgant, & opitulentur vobis, sit vobis latebra *rupes illa.*

39. Videte nunc me, meipsum *esse*, & nullum *esse* Deum mecum: me morte afficere, & vitæ restituere, frangere me,& sanare,nec *esse*, qui è manu mea eripiat:

40. Nam attollo ad cœlos manum meam, & dico, vivo ego in seculum:

41. Quum acuero coruscantem gladium meum, & arripuerit manus mea *arma* judicii: reddam ultionem hostibus meis; & osoribus meis rependam.

42. Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus absumet carnem; *inebriabo* sanguine confossorum, & captivorum, inde à principio ultiones inimici *futuræ sunt.*

43. Cantate gentes, *&* populus ejus, nam sanguinem servorum suorum ulciscitur: & ultionem reddit hostibus suis,ac terram suam populúm*que* suum expiat.

44. Venit itaque Mosche, ut eloqueretur omnia verba cantici hujus, audiente populo; ipse & Hoscheah filius Nunis.

45. Quúmque absolvisset Mosche eloqui omnia hæc verba omnibus Iisraëlitis:

46. Edixit eis, adjicite animum vestrum ad omnia hæc verba, quæ ego testificor contra vos hodie: quæ præcipitote filiis vestris, ut observantes faciant omnia verba Legis hujus.

47. Nam non est res inanior, quàm ut suscipiatis illam, sed est vita vestra: & hac re prolongabitis dies super terram, quò *ut* veniatis possessuri eam jure hæreditario, mox transituri estis Iardenem;

48. Postea alloquutus est Iehova Moschen eo ipso die, dicendo:

49. Ascende montem hunc Habarimorum, montem Nebuntis, qui *est* in terra Moabitarum, qui *est* in conspectu Ierichuntis: & prospice terram Cenahanis, quam ego do filiis Iisraëlis, in jus possessionis.

50. Deinde morere in eo monte, quò tu ascensurus es, & aggregare ad populos tuos; quemadmodum mortuus est Aharon frater tuus in Hore monte, & aggregatus est ad populos suos:

51. Eò quòd prævaricati estis contra me in medio filiorum Iisraëlis; ad aquas contentionis Kadeschi, in deserto Tzinis: eò quòd non sanctificâstis me in medio filiorum Iisraëlis.

52. Nam ex adverso prospicere poteris terram illam; at illuc non es venturus, in terram illam, quam ego do filiis Iisraëlis.

CAPUT XXXIII.

Testamentum Moschis.

HÆc autem benedictio *est*, quâ benedixit Mosche vir Dei filiis Iisraëlis ante mortem suam,

2. Dixit ergò, Iehova è Sinai prodiens, quum oriretur è Sehire istis, illucesceret è monte Paranis, & adveniret *turba* è myriadibus sanctorum: à dextera ejus ignis edictalis *fuit* ipsis.

3. Etiam valde diligis populos,omnes sanctos hujus *habes* in manu tuâ: vicissim ipsi medii inserantur pedibus tuis, suscipiat *quisque* è verbis tuis, *dicens;*

4. Legem præcepit nobis Mosche; hæreditariam congregationi Iahakobi.

5. Fuit enim in Ieschurune Rex, quum se congregarent primores populi, simul tribus Iisraëlis.

6. Vivat Reüben, & non moriatur; imò *non* sit hominibus ejus numerus:

7. Idem quoque Iehudæ *precatus*; ampliùs dixit: exaudi Iehova vocem Iehudæ, & ad populum suum, reduc eum: manibus ejus satis *sit* ei, & auxilium ab hostibus ejus sis.

8. De Levi autem dixit, Thummim tui, & Urim tui penes virum tuum, quem beneficio pro-

prosequeris, quem probâsti probatione, cum quo contendisti ad aquas Meribæ:

9. Dicentem de patre suo, & de matre sua, non respicio eum, qui fratres suos non agnoscit, & filios suos non recognoscit: quia observant sermonem tuum, & fœdus tuum custodiunt:

10. Docent judicia tua Jahakobum, & Legem tuam Iisraëlem, apponunt suffitum ad faciem tuam, & prorsus consumendum ad altare tuum.

11. Benedic Jehova copiis ejus, & opus manuum ejus grato animo suscipe: frange lumbos insurgentibus *in* eum, & osoribus ejus, ex *quo* insurrexerint.

12. De Binjamine dixit, dilectus Jehovæ habitet securè cum eo: protegente eum quotidie, & inter humeros ejus habitante.

13. Et de Josepho dixit, benedicta Jehovæ *sit* terra ejus: à rebus pretiosis cœli, à rore, & ab abysso subjacente:

14. Item à rebus pretiosis, proventibus Solis; & à rebus pretiosis, quas quæque Luna protrudit:

15. Item à præstantissimis rebus montium antiquissimorum; & à pretiosis rebus collium æternorum:

16. Denique à pretiosis rebus terræ cum plenitudine ejus, & beneplacito *Dei* mei inhabitantis rubum: veniant abundanter ad caput Josephi, & ad verticem separati è fratribus suis.

17. Primogeniti, bovis illius decor *est* ei, & *velut* cornua monocerotis duo cornua ejus *sunt*, quibus populos feriet pariter *populos* finium terræ: *sunt* autem hæc, myriades Ephrajimi, & sunt millia Menaschis.

18. De Zebulune autem dixit, lætare Zebulun de exitu tuo: & Jissascar de tentoriis tuis.

19. Populos *ad* montem invitent, ibi sacrificent sacrificia justa: quia affluentiam marium sugent, & occulta, *id est*, thesauros arenæ.

20. De Gade autem dixit, benedictus *est*, qui dilatat Gadem: tanquam leo habitat, ut rapiat brachium & verticem:

21. Qui prospexit de principiis ei, quia ibi in portione Legislatoris protectus est: ideo veniens *cum* primoribus populi, justitiam Jehovæ facit, & judicia ejus cum *reliquo* Iisraële.

22. De Dane autem dixit, Dan *ut* catulus leonis *sit*: qui exsilit ex Baschane.

23. De Naphthali quoque dixit, ô Naphthali, satur beneplacito, & plenè benedictione Jehovæ: ad Occidentem & Meridiem hæreditatem obtine.

24. Denique de Aschere dixit, benedictus à *reliquis* filiis Ascher: sit acceptus fratribus suis, intingat in pinguedine pedem suum.

25. Ferrum & æs sub calceo tuo: & quamdiu *durabunt* dies tui, sermones *habeantur* de te,

26. Nullus *est* similis huic *Deo* forti ô Jeschurun: qui cœlis insidet in auxilium tuum, & magnificentiâ suâ superioribus nubibus:

27. Protectio ut Deus sempiternus, & infernè brachia æterna, expellat à facie tua inimicum, aut dicat: perde:

28. Ut habitet Iisraël securè solus, fonte Jahakobi, in terra frumenti, & musti *ferace*, etiam cœlis ejus stillantibus rorem.

29. Beatus es Iisraël, quis *est* sicut tu, populus servatus per Jehovam, clypeum auxiliarem tuum; & cujus gladius *est* excellentiæ tuæ? Sic reddentur abjecti inimici tui tibi, tu autem excelsa eorum conculcabis.

CAPUT XXXIV.

Mosche mortuus, sepelitur à Deo, & defletur ab Jisraëlitis.

POstea ascendit Mosche è campestribus Moabitarum in montem Nebuntis; in verticem illius collis, qui est in conspectu Ierichuntis: ubi ostendit ei Jehova totam terram à Gilhade Danem usque:

2. Nempe totam *terram* Naphthali, terrámque Ephrajimi, & Menaschis, & totam terram Iehudæ, usque ad mare posterum:

3. Meridianam quoque, & planitiem ipsam, convallem Ierichuntis civitatis palmiferæ Tzoharem usque.

4. Dixítque Jehova ei, hæc *est* illa terra, quam juramento promiseram Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo, dicendo, semini tuo dabo eam: ostendo eam tibi, videndam oculis tuis, sed eò non es transiturus:

5. Mortuus itaque est ibi Mosche servus Jehovæ in terra Moabitarum, ex præstituto Jehovæ.

6. Qui sepelivit eum in eadem valle, in terra Moabitarum è regione Beth-pehoris: neque novit quisquam sepulchrum ejus usque in diem hunc.

7. Erat autem Mosche natus centum viginti annos, quum moreretur: non caligaverat oculus ejus, neque fugerat viriditas ejus.

8. Et defleverunt filii Iisraëlis Moschen in campestribus Moabitarum triginta diebus: quibus absoluti sunt dies fletûs, *id est*, luctûs Moschis,

9. Erat autem Jehoschuah filius Nunis plenus spiritu sapientiæ, quum imposuisset Mosche manus suas ei: quapropter auscultantes ei filii Iisraëlis, fecerunt quemadmodum præceperat Jehova per Moschen.

10. Sed non surrexit Propheta præterea in Iisraëli par Moschi, quem cognoverit Jehova in os:

11. Tum omnibus signis, & prodigiis, quæ miserat eum Jehova facturum in terra Ægypti, contra Parhonem, & contra omnes servos ejus, totámque terram ejus.

12. Tum omnibus *operibus* manûs fortis, & omnibus *operibus* terribilibus maximis; quæ fecit Mosche ante oculos totius Jisraëlis.

Jehoſchuhæ Liber unus.

CAPUT I.

Inauguratio, inveſtitura, & inſtructio Jehoſchuhæ.

FUit autem poſt mortem Moſchis ſervi Jehovæ; ut ediceret Jehova Jehoſchuhæ, filio Nunis miniſtro Moſchis, dicendo:

2. Moſche ſervus meus mortuus eſt: jam itaque ſurge, tranſi Jardenem hunc tu, & totus populus hic *venturus* in terram, quam ego do ipſis filiis Iiſraëlis.

3. Omnem locum, quem calcaverit planta pedis veſtri, dedi vobis; quemadmodum alloquutus ſum Moſchen.

4. A deſerto illo, & Libano iſto uſque ad flumen maximum, flumen Euphratis, totam terram Chitthæorum uſque ad mare magnum, *ad* occaſum Solis, erit terminus veſter.

5. Non poterit conſiſtere quiſquam ante faciem tuam, ullis diebus vitæ tuæ: quemadmodum fui cum Moſche, ero tecum, non deſeram te, neque derelinquam te.

6. Confirmare, & fortis eſto: tu enim poſſidendam trades populo huic terram illam, quam juramento promiſeram majoribus eorum, me daturum eis.

7. Tantummodo confirmare, & fortis eſto valde, ut cum obſervantia facias prorſus ſecundùm legem illam, quam præcepit tibi Moſche ſervus meus, ne recede ab eo dextrorſum, aut ſiniſtrorſum, ut ſecunderis quocunque iveris.

8. Ne diſcedito liber iſte legis ex ore tuo, ſed meditaberis de eo interdiu, ac noctu, ut cum obſervantiâ facias omnino, prout ſcriptum eſt in eo: tunc enim proſperaberis *in* viis tuis; & tunc ſecundaberis.

9. Nónne præcepi tibi? confirmare, & fortis eſto, ne expaveſcito, neque conſternator: quia tecum eſt Jehova Deus tuus quocunque iveris.

10. Præcepit itaque Jehoſchuah moderatoribus populi, dicendo:

11. Tranſite per caſtra, & præcipite populo, dicendo, parate vobis viaticum, nam intra tres dies vos trajecturi eſtis Jardenem hunc, ut ingrediamini ad poſſidendum jure hæreditario terram, quam Jehova Deus veſter dat vobis poſſidendam jure hæreditario.

12. Reübeniticæ autem, & Gaditicæ, ac dimidiæ tribui Menaſchiticæ edixit Jehoſchuah, dicendo;

13. Recordamini rei illius, quam præcepit vobis Moſche, ſervus Jehovæ, dicendo: Jehova Deus veſter quietem largitur vobis, quòd dedit vobis terram hanc.

14. Fœminæ veſtræ, parvuli veſtri, & pecora veſtra, manebunt in hac terra, quam dedit vobis Moſche cis Jardenem: at vos tranſite militari ordine ante fratres veſtros, quotquot *eſtis* valentes robore, & adjuvate eos:

15. Uſque dum quietem largitus ſit Jehova fratribus veſtris, ut vobis, & jure hæreditario poſſideant etiam ipſi terram, quam Jehova Deus veſter dat eis: tunc revertemini in terram hæreditatis veſtræ, quam dedit vobis Moſche, ſervus Jehovæ cis Jardenem, ad ortum Solis, & hæreditario jure poſſidebitis eam.

16. Qui reſponderunt Jehoſchuhæ, dicendo; quicquid præcepiſti nobis, faciemus, & quocunque miſeris nos, ibimus.

17. Omnino ſecundùm ea, quibus auſcultavimus Moſchi, ſic auſcultabimus tibi: tantummodo ſit Jehova Deus tuus tecum, quemadmodum fuit cum Moſche.

18. Quiſquis rebellaverit præſtituto tuo, & non auſcultaverit verbis tuis in omnibus, quæ præceperis ei, morte plectitor: tantummodo confirmare, & fortis eſto.

CAPUT II.

Bene meretur Rachab de exploratoribus, in urbem Jericho miſſis.

MIſerat autem *priùs* Jehoſchuah, filius Nunis Schittimis duos viros exploratores clàm, dicendo, ite, inſpicite terram iſtam, adeóque Jerichuntem: qui abeuntes venerant in domum cujuſdam meretricis cauponæ, cujus nomen erat Rachab, ut cubarent ibi.

2. Sed quum renunciatum fuiſſet Regi Jerichuntis, dicendo, ecce quidam venerunt huc per noctem è filiis Iiſraëlis, ad perveſtigandum hanc terram:

3. Miſit Rex Jerichuntis ad Rachabam, qui edicerent; produc viros illos venientes ad te, qui ingreſſi ſunt domum tuam, nam ad perveſtigandum totam hanc terram venerunt.

4. Aſſumens autem mulier illa duos viros illos, abſconderat utrumque: & ita reſpondit, venerunt quidem ad me viri, ne ſciebam unde eſſent:

5. Sed quum claudenda eſſet porta in ipſis tenebris, viri illi exierunt, non novi, quò abiverint viri illi: perſequimini eos celeriter, nam aſſequemini eos.

6. (Illa autem juſſerat ipſos conſcendere tectum ſuum: & abſconderat eos in ſtipulis lini, quæ erant ipſi diſpoſitæ ſuper tectum.)

7. Quamobrem virorum illorum *alii* perſequuti fuerant eos viâ ad Jardenem per vada ſingula, *alii* autem portam clauſerant poſtea, quum egreſſi eſſent, qui perſequebantur illos.

8. Illi autem nondum cubuerant, quum ipſa aſcendit ad iſtos ſuper tectum.

9. Dixítque viris iſtis, novi Iehovam dediſſe vobis terram hanc: cùm quia irruit terror veſtri ſuper nos, tum quia diffluxerunt omnes habitatores iſtius terræ metu veſtri.

10. Audivimus enim, quomodo areſecit Jehova aquas maris algoſi propter vos, quum exiretis ex Ægypto: & quæ feciſtis duobus regibus Emoræorum, qui *erant* trans Jardenem Sichoni, & Hogo, quos internecioni devoviſtis.

11. Quod audientibus nobis liquefactum eſt cor noſtrum; neque conſtat animo quiſquam ampliùs metu veſtri: nam Jehova

Deus vester est Deus in cœlis suprà,& in terra infrà:

12. Nunc itaque jurate mihi, quæso, per Jehovam; quia exercui benignitatem erga vos; sic exercituros vos quoque erga familiam paternam meam benegnitatem, & date mihi signum certum:

13. *Fore*, ut vivos conservetis patrem meum, & matrem meam, & fratres meos,& sorores meas,& quicquid illorum est; eripiatisque animas nostras à morte.

14. Responderúntque ei viri isti, anima nostra loco vestri ad moriendum *esto exposita*, si non enunciaveritis sermonem nostrum hunc: id futurum esse, quum dederit nobis Jehova terram hanc, ut exerceamus erga te benignitatem,& fidem.

15. Tunc illa demisit eos fune, per fenestram (nam domus ejus erat imposita parieti mœnium,ita ut in ipsis mœnibus habitaret illa.)

16. Dicens ipsis, ad istum montem ite, ne occurrant vobis,qui persequuntur; & latitate illic tribus diebus, donec revertantur persequentes,deinde ibitis viâ vestrâ.

17. Ei verò dixerunt viri isti,insontes erimus ab adjutatione tua hac, quâ adjurâsti nos;

18. Ecce nobis intrantibus in hanc terram; hunc funiculum fili dibaphi ligato in hac fenestra, per quam nos demisisti, & patrem tuum cum matre tua, ac fratribus tuis, denique totam familiam patris tui jubeto convenire ad te in hanc domum.

19. Erit enim, ut cujusque, qui egressus fuerit è foribus domûs tuæ,cædis causa in caput ejus *recidat*, & nos simus insontes: cujusque verò, qui erit tecum in hac domo,cædis causa *recidat* in caput nostrum,si manus fuerit in eum *injecta*.

20. Sed si enunciaveris sermonem nostrum hunc; tunc erimus insontes ab adjuratione tua, quâ adjurâsti nos.

21. Quâ dicente,secundùm verba vestra sic esto, & dimittente eos, abiverunt: postea alligavit *illa* funiculum dibaphum fenestræ illi.

22. Abeuntes ergò, venerunt in montem illum, ac manserunt ibi tribus diebus, donec rediissent, qui persequebantur *ipsos*: quæsierant enim eos, qui persequebantur totâ illâ viâ,sed non invenerant.

23. Deinde revertentes duo viri isti, quum descendissent è monte trajecto *Jardene*, pervenerunt ad Jehoschuham filium Nunis: & enarrârunt ei, quæcunque obvenerant sibi.

24. Dixerúntque Jehoschuhæ,*eamus*,nam tradit Jehova in manum nostram totam terram istam: atque etiam diffluent omnes habitatores istius terræ metu nostri.

CAPUT III.

Transitus per Jardenem miraculosè divisum.

Itaque, quum surrexisset Jehoschuah manè, profecti Schittímis, pervenerunt usque ad Jardenem,ipse,& omnes filii Iisraëlis, pernoctarúntque ibi,nondum trajecerunt.

2. Fuítque tertio post die, ut transirent moderatores per castra:

3. Et præciperent populo,dicendo; quum videbitis arcam fœderis Jehovæ Dei vestri, & Sacerdotes Leviticos portantes eam *proficisci*, vos quoque proficiscimini è loco vestro,& sequimini eam.

4. Veruntamen longinquum *spatium* esto inter vos & eam, quasi bis mille cubitorum *notæ* mensuræ: ne *propiùs* accedite ad eam, ut cognoscatis viam,per quam ituri estis, non enim transivistis per viam hanc antea.

5. Edixítque Jehoschuah populo, sanctificate vos: nam cras facturus est Jehova in medio vestri mirabilia.

6. Deinde edixit Jehoschuah Sacerdotibus,dicendo,portate arcam fœderis,& transite ante populum: qui portantes arcam fœderis,iverunt ante populum.

7. Dixerat enim Jehova Jehoschuhæ, isto die incipiam magnificare te ante oculos totius Iisraëlis: ut agnoscant, quemadmodum fui cum Mosche, me futurum tecum.

8. Tu autem præcipito Sacerdosibus,portantibus arcam fœderis, dicendo; quum perveneritis usque ad extremitatem aquarum Jardenis,in ipso Jardene consistite.

9. Edixit itaque Jehoschuah filiis Iisraëlis; accedite huc, & audite verba Jehovæ Dei vestri.

10. Deinde dixit Jehoschuah: hac *re* cognoscetis *Deum* fortem,vivum esse in medio vestri, & omnino expulsurum à facie vestrâ Cenahanæum,& Chitthæum, & Chivvæum, & Perizzæum, & Girgaschæum, & Emoræum, & Jebusæum.

11. Ecce arca fœderis,*arca* domini totius terræ, transit ante vos per Jardenem.

12. Nunc itaque sumite vobis duodecim viros è tribubus Iisraëlis; virum unum in unamquamque tribum.

13. Erit enim, quum primùm quiescent plantæ pedum Sacerdotum portantium arcam Jehovæ, domini totius terræ, in aquis Jardenis,ut aquæ Jardenis discindantur,aquæ descendentes supernè, quæ consistent acervo uno.

14. Fuítque, quum proficisceretur populus è tentoriis suis ad trajiciendum Jardenem, & Sacerdotes portantes arcam fœderis ante populum:

15. Dum pervenerunt portantes arcam usque ad Jardenem, & pedes Sacerdotum, portantium arcam cœperunt intingi in extremitate aquarum ejus: (est autem Jarden plenus, superans omnes ripas suas omnibus diebus messis.)

16. Ut consistentes aquæ, quæ descendebant supernè, consurgerent in acervum unum, procul valde ab Adamo civitate, quæ *est* à latere Tzarthanis, quæ autem descendebant ad mare campestrium, mare salsum, prorsus exscinderentur: itaque transiverunt populus è regione Jerichuntis.

17. Stabant autem Sacerdotes portantes arcam fœderis Jehovæ in ipso sicco,in alveo Jardenis firmi: dum omnes Iisraëlitæ transirent per siccum, usque dum absolvissent tota gens illa trajicere Jardenem.

CAPUT IV.

Monimentum beneficii Dei erigitur.

Fuit autem, quum absolverent tota gens hæc trajicere Jardenem (quia edixerat Jehova Jehoschuhæ,dicendo:

2. Sumite vobis è populo duodecim viros

ros, virum unum ex unaquaque tribu:
3. Et præcipite eis,dicendo: tollite vobis hinc ex medio Jardene,ex ipso loco,ubi stant Sacerdotum pedes firmi, duodecim lapides, & transportantes eos vobiscum, collocabitis eos in statione, in quâ pernoctaturi estis hac nocte.)
4. Ut vocaret Jehoschuah duodecim illos viros, quos stiterat è filiis Iisraëlis; virum unum è quaque tribu;
5. Quibus edixit Jehoschuah, transite in conspectum arcæ Jehovæ Dei vestri in medio Jardene: & tollentes vobis quisque lapidem unum *imposito* humero suo,pro numero tribuum filiorum Iisraëlis:
6. Ut sit hoc signum in medio vestri; ut quum interrogabunt filii vestri posthac, dicendo; quid lapides isti vobis *designant?*
7. Dicatis eis, discissas fuisse aquas Jardenis à præsentia arcæ fœderis Jehovæ,quum transiret per Jardenem, discissas mansisse aquas Jardenis: ideóque sunt lapides isti monimento filiis Iisraëlis usque in seculum.
8. Itaque facientes sic filii Iisraëlis, quemadmodum præceperat Jehoschuah, sustulerunt duodecim lapides è medio Jardene, quemadmodum edixerat Jehova Jehoschuhæ, pro numero tribuum filiorum Iisraëlis: quos transportârunt secum ad illam stationem, & collocârunt eos ibi.
9. Præterea duodecim lapides erexit Jehoschuah in medio Jardene, *in* loco,ubi stabant pedes Sacerdotum portantium arcam fœderis: fueruntque ibi usque in diem hunc.
10. Interea Sacerdotes portantes arcam, stabant in medio Jardene, donec absolutum esset id totum, quod præceperat Iehova Iehoschuhæ, ut ediceret populo, secundùm omnia, quæ præceperat Mosche Iehoschuhæ: dum festinantes populus trajicerent.
11. Fuítque, quum absolvisset totus populus trajicere, ut trajiceret arca Iehovæ; & Sacerdotes in conspectu populi.
12. Trajecerunt autem Reübenitæ, & Gaditæ, & dimidiata tribus Menaschis militari ordine ante filios Iisraëlis: quemadmodum edixerat eis Mosche:
13. Quasi quadragies mille expediti ad militiam; trajecerunt ante Iehovam in bellum, in campestria Ierichuntis.
14. Die isto magnificavit Iehova Iehoschuham ante oculos omnium Iisraëlitarum, ut revererentur eum, quemadmodum erant reveriti Moschen, omnibus diebus vitæ ejus.
15. Edixit ergò Iehova Iehoschuhæ, dicendo:
16. Præcipe Sacerdotibus,portantibus arcam testimonii, ut ascendant è Jardene:
17. Præcepítque Iehoschuha Sacerdotibus, dicendo: ascendite è Iardene.
18. Fuit autem, quum ascenderent Sacerdotes portantes arcam fœderis Iehovæ è medio Iardene in siccum, *tantùm* avellebantur plantæ pedum Sacerdotum: ut reversæ aquæ Iardenis in locum suum,irent ut antea, supra omnes ripas ejus.
19. Populus itaque ascenderunt è Iardene decimo die mensis primi; & castra posuerunt Gilgale, in extremitate, *ad* orientem Ierichuntis.
20. Illos autem duodecim lapides, quos acceperant è Iardene, erexit Iehoschuah Gilgale.
21. Edixítque filiis Iisraëlis, dicendo, quum interrogabunt posthac filii vestri patres suos, dicendo; quid *sibi volunt* lapides isti?
22. Tunc instruetis filios vestros,dicendo; per aridam trajecit Iisraël Iardenem istum:
23. Nam arefecit Iehova Deus vester aquas Iardenis propter vos, donec transissetis: quemadmodum fecerat Iehova Deus vester mari algoso, quod arefecit propter nos: donec transissemus.
24. Ut cognoscant omnes populi terræ manum Iehovæ robustam esse: ut timeatis Iehovam Deum vestrum omnibus diebus.
Cap.V.
25. Sic fuit, quum audirent omnes Reges Emoræorum, qui erant in latere Iardenis versùs Occidentem,& omnes Reges Cenahanæorum, qui accolebant mare,arefecisse Iehovam aquas Iardenis propter filios Iisraëlis, donec trajecissemus; ut liquefieret cor illorum,nec esset ampliùs in iis animus, metu filiorum Iisraëlis.

CAPUT V.

Circumcisionis restauratio, & Paschæ celebratio.

TEmpore illo edixit Iehova Iehoschuhæ, para tibi gladios acutos, & secundò repetens circumcide filios Iisraëlis.
2. Paravit itaque Iehoschuah sibi gladios acutos: quibus circumcidit filios Iisraëlis ad collem præputiorum.
3. Hæc autem est ratio, cur circumcidit Iehoschuah: totus populus ille,qui exierant ex Ægypto mares,omnes viri ad bellum apti, mortui erant in deserto, in ipso itinere,postquam exivissent ex Ægypto:
4. Quum autem circumcisi fuissent totus iste populus, qui exierant: totum populum hunc tamen, qui nati fuerant in deserto, in ipso itinere,postquam exivissent ex Ægypto, non circumciderant.
5. Quardaginta enim annis iverant filii Iisraëlis per desertum; donec consumeretur tota gens illa, viri apti ad bellum egressi ex Ægypto, qui non auscultaverant voci Iehovæ: eò quòd jurâsset Iehova eis,se non permissurum eis, ut viderent terram,quam juramento promiserat Iehova majoribus eorum, se daturum nobis terram, affluentem lacte & melle.
6. Illorum ergò filios statuens loco ipsorum,hos circumcidit Iehoschuah: quia præputiati erant, ac non circumciderant eos in ipso itinere.
7. Fuítque, quum omnino tota hæc gens circumcisa esset; ut considerent loco suo in castris,donec sanitatem recepissent.
8. Tum dixit Iehova Iehoschuhæ, hodie devolvi opprobrium Ægypti *à* vobis: vocavítque nomen loci illius Gilgalem usque in diem hunc.
9. Quúmque filii Iisraëlis castra haberent Gilgale, celebrârunt Pascha quartodecimo die illius mensis vespere, in campestribus Ierichuntis.
10. Comederúntque ex annona ipsius terræ postridie Paschatis, azymos panes,& tostum igne; eo ipso die.

11. Quum-

11. Quamobrem ceſſavit Man poſtridie *illius*, quum comederent de annona illius terræ; neque fuit deinceps filiis Iiſraëlis Man; ſed comederunt de proventu terræ Cenahanis anno illo.

CAPUT VI.

Princeps militiæ apparet Jehoſchuhæ, & Jericho expugnatur miraculosè.

FUit autem, quum eſſet Iehoſchuah ad Ierichuntem, ut attollens oculos ſuos videret, quod ecce vir *quidam* ſtaret ex adverſo ejus cum gladio ſuo ſtricto in manu ſua: hunc itaque adiens Iehoſchuah, dicebat ei, utrum noſter es, an hoſtium noſtrorum?

2. Qui dixit, neutrum, nam ego *ſum* princeps militiæ Iehovæ, modò veni: quamobrem procidens Iehoſchuah ſuper faciem ſuam in terram, incurvavit ſe, dixitque ei, quid dominus meus edicit ſervo ſuo?

3. Tum edixit princeps militiæ Iehovæ Iehoſchuhæ, extrahe calceamentum tuum à pedibus tuis, nam locus, in quo ſtas ſanctus eſt: fecitque ſic Iehoſchuah. *Cap. VI.*

4. (Cives autem Ierichuntis occluſerant eam & occluſam continebant metu filiorum Iiſraëlis: non *erat*, qui exiret, nec qui intraret.)

5. Dixit deinde Iehova Iehoſchuhæ, vide trado in manum tuam Ierichuntem, & regem ejus: valentes robore.

6. Circumibitis itaque civitatem ipſam, omnes viri apti ad bellum, circumdando civitatem ſemel: ſic facito ſex diebus.

7. Et ſeptem Sacerdotes portanto ſeptem buccinas arietinas ante arcam, die verò ſeptimo circuitote civitatem ſepties, Sacerdotes verò clanguntо buccinis illis.

8. Erit autem, quum tractim ſonabitur cornu arietino, quum primùm audietis vocem buccinæ, ut vociferentur totus populus vociferatione magnâ: ſic concidet murus civitatis in loco ſuo, ut aſcendant populus quiſque ex adverſo ſui.

9. Vocavit itaque Iehoſchuah, filius Nunis, Sacerdotes, & edixit eis, portate arcam fœderis: ſeptem verò Sacerdotes portanto ſeptem buccinas arietinas ante faciem Iehovæ.

10. Populo autem edixerunt, tranſite & circuite civitatem iſtam: & expeditus *quiſque* tranſito ante arcam Iehovæ.

11. Fuit ergò, quum *hoc* edixiſſet Iehoſchuah populo, ut ſeptem Sacerdotes portantes ſeptem buccinas arietinas ante Iehovam, tranſirent & clangerent buccinis illis: arca verò fœderis Iehovæ ſequeretur eos:

12. Expeditus autem *quiſque* ibat ante Sacerdotes illos, clangentes buccinis: denique extrema acies ſequebatur arcam, pergentibus *Sacerdotibus*, & clangentibus buccinis illis.

13. Populo autem præceperat Iehoſchuah, dicendo, ne vociferemini, neque facite, ut audiatur vox veſtra, nec prodeat ex ore veſtro ullum verbum: uſque in diem, quo edicam vobis: vociferamini, tunc vociferabimini.

14. Sic, quum circumduxiſſet arcam Iehovæ circa civitatem ipſam circumeundo ſemel; reverſi in caſtra, pernoctarunt in caſtris.

15. Deinde, quum ſurrexiſſet Iehoſchuah manè: rurſus portaverunt Sacerdotes arcam Iehovæ.

16. Et ſeptem alii Sacerdotes, portantes ſeptem buccinas arietinas ante arcam Iehovæ, ire pergebant, & clangebant buccinis illis; expeditus autem *quiſque* ibat ante eos, & extrema acies ſequebatur arcam Iehovæ, pergentibus *Sacerdotibus*, & clangentibus buccinis illis.

17. Sic circuiverunt civitatem die ſecundo ſemel, ac reverſi ſunt in caſtra: ita fecerunt ſex diebus.

18. Fuit autem die ſeptimo, ut ſurgerent, quum aurora aſcendebat, & circuirent civitatem hac eadem ratione ſepties: tantùm die illo circuiverunt civitatem illam ſepties.

19. Fuit autem vice ſeptimâ, buccinaturis Sacerdotibus, ut ediceret Iehoſchuah populo, vociferamini, nam dedit Iehova vobis civitatem iſtam.

20. Erit autem civitas iſta anathema, ipſa, & quicquid eſt in ea Iehovæ: tantùm Rachab meretrix caupona vivat ipſa, & quicquid *eſt* cum ea domi ejus, quia fideliter abſcondit legatos illos, quos miſeramus.

21. Veruntamen vos tantùm ſervate *vos* ab anathemate, ne efficiatis *vos* anathema, accipientes de iſto anathemate: & ſubjicientes caſtra Iiſraëlis anathemati, perturbetis ea.

22. Nam totum argentum, & aurum, & inſtrumenta ærea, aut ferrea, res ſancta ſunt Iehovæ: *in* theſaurum Iehovæ venito.

23. Vociferatus itaque eſt populus, quum *illi* clangerent buccinis: fuitque, quum populus audiret ſonum buccinæ, & vociferarentur populus voce magnâ, ut corrueret murus loco ſuo, ita ut aſcenderet populus in civitatem, quiſque ex adverſo ſui, caperéntque civitatem illam.

24. Devoverunt autem internecioni quicquid erat in ea civitate, tam fœminas, quàm viros, tam pueros, quàm ſenes, & boves, & pecudes, aſinóſque acie gladii.

25. Duobus autem viris illis, qui exploraverant illam terram, edixit Iehoſchuah, ite in domum mulieris illius meretricis cauponæ: & educite inde ipſam mulierem, & quicquid ejus *eſt*, quemadmodum juramento promiſiſtis ei.

26. Quum itaque ingreſſi pueri illi exploratores eduxiſſent Rachabam, & patrem ejus, ac matrem ejus, atque fratres ejus, & quicquid *erat* ei, etiam omnes familias ejus eduxiſſent; collocârunt eos extra caſtra Iiſraëlis.

27. Ipſam autem civitatem combuſſerunt igne, & quicquid erat in ea: tantummodo argentum, & aurum, inſtrumentaque ærea, & ferrea, poſuerunt *in* theſauro domûs Iehovæ.

28. Sed Rachabam meretricem cauponam, & familiam paternam ejus, cum omnibus, quæ erant ei, vivam conſervavit Iehoſchuah, quæ habitavit inter Iiſraëlitas uſque in diem hunc: eò quòd abſcondiſſet legatos illos, quos miſerat Iehoſchuah ad explorandum Ierichuntem.

29. Præterea adjuratione exſecratus eſt Iehoſchuah tempore illo, dicendo: maledictus *eſto* vir ille coram Iehova, qui ſurget, ut

ædi-

ædificet civitatem hanc Ierichuntem, pretio primogeniti sui fundet eam, & pretio minimi sui statuat fores ejus.

30. Erat autem Jehova cum Jehoschuah, adeò ut esset fama ejus in tota ista terra.

CAPUT VII.

Abusus anathematis punitur in Hacane.

SEd prævaricati sunt Iisraëlitæ prævaricatione in anathemate: accepit enim Hacan, filius Carmi, filii Zabdi, filii Zerachi è tribu Iehudæ de illo anathemate, quapropter accensa est ira Jehovæ in filios Iisraëlis.

2. Quum itaque mittens Iehoschuah quosdam Ierichunte Hajum, quod erat propè Beth-Avenem ab oriente Beth-Elis, edixisset eis, dicendo; ascendite & explorate terram istam: ascendentésque homines illi exploràssent Hajum:

3. Reversi ad Iehoschuham, dixerunt ei, ne ascendat totus hic populus: quasi bis mille viri, aut quasi ter mille viri ascendant, ut percutiant Hajum: ne fatiges *ducendo* illuc totum populum hunc, quum pauci sint isti.

4. Ascenderunt ergò de populo illuc, quasi ter mille viri: & fugerunt à facie virorum Haji.

5. Ceciderúntque ex eis viri Haji ad triginta sex viros, persequentes eos *à loco, qui* erat ante portam usque ad Schebarimos, ceciderunt, *inquam,* eos in declivi illius: quamobrem liquefactum est cor populi, adeò ut in aquam abiret.

6. Iehoschuah autem lacerans vestimenta sua, procidit super faciem suam in terram; ante arcam Jehovæ usque ad vesperam, ipse, & Seniores Iisraëlis: imposuerúntque pulverem quisque capiti suo.

7. Dicebátque Iehoschuah, Aha Domine Jehovi, quare unquam traduxisti populum hunc trans Iardenem? ut dedas nos in manum Emoræi ad perdendum nos? at utinam voluissemus morari trans Iardenem.

8. *Attende* ad me Domine: quid dicam, postquam obvertit Iisraël cervicem ante hostes suos?

9. Nam audientes Cenahanæi, & omnes habitatores istius terræ, circumvenient nos, & exscindent nomen nostrum ex hac terra: & quid facies nomini tuo maximo?

10. Dixit autem Jehova Jehoschuhæ, surge, quorsum hoc, te manere dejectum in faciem tuam?

11. Peccavit Iisraël, atque etiam transgressi sunt fœdus meum, quod præceperam eis, nam & acceperunt de anathemate, & furati sunt, & mentiti sunt, & reposuerunt denique illud inter instrumenta sua.

12. Ideo non poterunt consistere filii Iisraëlis ante hostes suos, cervicem vertent ante hostes suos, quia sunt rei anathematis: non pergam esse vobiscum, nisi perdatis hoc anathema è medio vestri.

13. Surge, sanctifica populum hunc; dicens, sanctificate vos in crastinum: sic enim ait Jehova Deus Iisraëlis, anathema *est* in medio tui, Iisraël, non poteris consistere ante hostes tuos, donec amoveritis anathema istud è medio vestri.

14. Appropinquabitis ergo manè per tribus vestras: eritque ut tribus illa, quam prehenderit Jehova, appropinquet per familias suas, & familia illa, quam prehenderit Jehova, appropinquet per domos suas, & domus, quam prehenderit Jehova, appropinquet per viros suos.

15. Tum erit, ut deprehensus cum hoc anathemate comburatur igne, ipse, & quicquid *est* ei: quia transgressus est fœdus Jehovæ, & quia commisit flagitium in Iisraële.

16. Quum itaque surgens Iehoschuah manè jussisset Iisraëlem appropinquare per tribus suas; prehensa est tribus Iehudæ.

17. Deinde, quum jussisset appropinquare *quamque* familiam Iehudæ, prehendit familiam Zerachæam: postea jussit appropinquare familiam Zerachæam per viros suos, & prehensus est Zabdi:

18. Denique jussit appropinquare familiam ejus per viros ejus, & prehensus est Hacan filius Carmi, filii Zabdi, filii Zerachi, è tribu Iehudæ.

19. Tum dixit Iehoschuah Hacani, fili mi, tribue nunc gloriam Jehovæ Deo Iisraëlis, & ede ei confessionem: & enuncia nunc mihi, quid feceris, ne celes me.

20. Respondit itaque Hacan Iehoschuhæ, dicens, verum *est,* ego peccavi Jehovæ Deo Iisraëlis, & hoc, & illud commisi.

21. Quum enim viderem inter illa spolia togam Babylonicam unam præstantem; & ducentos siclos argenti, & lingulam auream unam quinquaginta siclorum pondere, concupiscens, accepi ea: ecce autem sunt abscondita in terra, in medio istius tentorii mei, argentum autem *est* sub ipsa *toga*.

22. Tunc misit Iehoschuah legatos, qui cucurrerunt in illud tentorium, & ecce *toga* abscondita *erat* in tentorio ejus, & argentum illud sub ea.

23. Hi verò accipientes ea è medio illius tentorii, attulerunt ea ad Iehoschuham, & ad omnes filios Iisraëlis: statuerúntque ea coram Iehova.

24. Tunc Iehoschuah, & totus Iisraël cum eo, assumpto Hacane, filio Zerachi, & argento & toga, & lingulâ aureâ, & filiis ejus, ac filiabus ejus, & bobus ejus, asinísque ejus, & gregibus ejus, & tentorio ejus, denique omnibus, quæ *erant* ei: deduxerunt ea in convallem Hacoris.

25. Ubi dixit Iehoschuah, quàm perturbâsti nos? perturbabit te Iehova hoc die: obruerúntque eum totus Iisraël lapidibus, & combusserunt eos igne; quum obruissent eos lapidibus.

26. Postremo erexerunt super eum acervum lapidum magnum *exstantem* usque in hunc diem, sic aversus est Iehova à furore iræ suæ; idcirco vocavit *quisque* nomen loci illius, convallem Hacoris usque in hunc diem.

CAPUT VIII.

Stratagema Jehoschuhæ divinitus præscriptum, & decalogus lapidibus insculptus.

TUm dixit Iehova Iehoschuhæ, ne timeto, neque consternator, sume tecum totum populum aptum ad bellum, & surgens ascende adversùs Hajum: vide trado in manum tuam Regem Haji, & populum ejus, civitatémque ejus, & terram ejus.

2. Ut

2. Ut facias Hajo,& Regi ejus,sicut fecisti Jerichunti,& Regi ejus,tantùm spolia ejus,& jumenta ejus diripietis vobis: dispone tibi insidias contra civitatem istam,à posteriore parte ejus.

3. Surrexit itaque Jehoschuah, & totus populus aptus ad bellum,ut ascenderet versùs Hajum, & delegit Jehoschuah triginta millia virorum valentium robore,ut præmitteret eos noctu:

4. Præcipítque eis,dicendo, videte vos,qui insidiaturi estis huic civitati,à posteriore parte ipsius civitatis, ne procul collocetis *vos* ab ipsa civitate valde; ut sitis vos omnes parati.

5. Ego autem, totúsque hic populus,qui mecum *erit*, appropinquabimus ad istam civitatem: erítque, quum procedent obviam nobis,quemadmodum priùs, ut fugiamus ante eos:

6. Itaque exibunt post nos,donec avellerimus eos ab ipsa civitate,dicent enim,fugiunt ante nos, quemadmodum priùs: quando fugiemus ante eos.

7. Tum vos surgitote ex insidiis, ut expellatis reliquias ipsius civitatis: tradet enim Jehova Deus vester eam in manum vestram.

8. Erit autem, quum occupabitis ipsam civitatem, *ut* incendatis ipsam civitatem igne,secundùm verbum Iehovæ facitote: videte, præcepi vobis.

9. Sic præmisit eos Iehoschuah,qui abeuntes ad locum insidiarum, consederunt inter Beth-Elem, & inter Hajum, ab occasu Hajo: pernoctavit autem Iehoschuah nocte illa, in medio populi.

10. Deinde surgens Iehoschuah manè, recensuit populum: ascendebátque ipse cum Senioribus Iisraëlis ante populum Hajum versùs.

11. Totus quoque populus, acies, quæ erat cum eo, ascendentes, appropinquârunt, donec venirent è regione ipsius civitatis: posuerúntque castra ab Aquilone Hajo, valle quadam inter eos & Hajum *sitâ*.

12. Præterea sumpsit quasi quinquies mille viros; quos disposuit in insidiis inter Beth-Elem,& Hajum,ab occasu civitatis Haji.

13. Admovente itaque populo tota castra, quæ *erant* ab Aquilone civitati illi, & extremam partem eorum ab occasu ipsius civitatis: perrexit Iehoschuah eâ nocte in medium illius convallis.

14. Unde fuit, quum *id* vidisset Rex Haji, ut manè festinanter surgentes procederent viri illius civitatis obviàm Iisraëli in prælium, ipse cum toto populo suo, eo ipso tempore ante planitiem illam; nesciebat autem ille, sibi insidias esse à parte posteriore civitatis.

15. Tunc finxerunt se plagâ affici Iehoschuah,& totus Iisraël ante eos fugerúntque viâ ad desertum.

16. Quapropter conclamati sunt totus populus, qui remanserat in civitate Haji ad persequendum eos: qui persecuti sunt Iehoschuham, ita ut avellerentur à civitate sua.

17. Neque remansit quisquam Haji, aut Beth-Ele, qui non exirent ad persequendum Iisraëlem: reliquerúntque civitatem suam apertam, dum persequebantur Iisraëlem.

18. Postea, quum edixisset Jehova Jehoschuhæ, extende vexillum istud, quod *est* in manu tua versùs Hajum, quia in manum tuam tradam ipsum: extendit Iehoschuah vexillum illud, quod *erat* in manu sua versùs ipsam civitatem.

19. Tunc illæ insidiæ surgentes citò è loco suo, accurrerunt, quum extendisset manum suam, & ingressæ civitatem ipsam, ceperunt eam: & festinanter incenderunt civitatem igne.

20. Quúmque respicientes viri Haji post se, viderent, quòd ecce ascenderet fumus ipsius civitatis versùs cœlum, non erant eis vires ad fugiendum huc, & illuc: populus verò, qui fugiebat ad desertum, convertit *se* contra eum, qui persequutus fuerat *ipsum*.

21. Etenim Iehoschuah, & totus Iisraël videntes suas insidias, cepisse civitatem, & adscendere fumum ipsius civitatis; reversi percusserunt viros Haji.

22. Ipsæ verò *insidiæ* exierunt ex ipsa civitate obviàm illis, ita ut essent Iisraëlitis in medio,istis hinc, & illis inde: & percusserunt illos adeò, ut non relinquerent illis superstitem, aut effugientem.

23. Sed Regem Haji ceperunt vivum,quem obtulerunt Iehoschuhæ.

24. Fuit autem, quum absolvissent Iisraëlitæ occidere omnes habitatores Haji in agro, in eo deserto, ubi persequuti fuerant ipsos, & cecidissent omnes illi acie gladii, donec consumerentur: ut reversi omnes Iisraëlitæ Hajum, percuterent *reliquias* ejus acie gladii.

25. Fuerúntque omnes, qui ceciderunt die illo, cùm viri, tum fœminæ, duodecies mille; omnes viri Haji.

26. Nam Iehoschuah non retraxit manum suam, quam extenderat cum vexillo, usque dum internecioni devovisset omnes habitatores Haji.

27. Tantùm jumenta, & spolia civitatis illius diripuerunt sibi Iisraëlitæ, secundùm verbum Iehovæ, quod præceperat per Iehoschuham.

28. Deinde combussit Iehoschuah Hajum, & disposuit ipsum *in* tumulum perpetuum: *in* solitudinem usque in diem hunc.

29. Denique Regem Haji suspendit è ligno usque ad tempus vespertinum: quum autem occideret Sol, præcepit Iehoschuah, ut cadaver ejus dimitterent *Jisraëlitæ* è ligno,quod projecerunt ad ostium portæ civitatis ipsius, & statuerunt super ipsum acervum lapidum magnum usque in diem hunc.

30. Tunc exstruxit Iehoschuah altare Iehovæ, Deo Iisraëlis, in monte Hebalis:

31. Quemadmodum præceperat Mosche servus Iehovæ filiis Iisraëlis, sicut scriptum *est* in libro legis Moschis, altare è lapidibus integris, super quos non agitaverat ferrum: in quo obtulerunt holocausta Iehovæ, & sacrificaverunt eucharistica.

32. Præterea inscripsit ibi *aliis* lapidibus exemplar legis Moschis, quam præscripserat filiis Iisraëlis.

33. Quúmque totus Iisraël,& Seniores ejus, moderatorésque,& judices ejus adstarent arcæ utrinque, coram Sacerdotibus Leviticis portantibus arcam fœderis Iehovæ, peregrinus æquè, ac indigena, dimidium ejus è regione

gione montis Gerrizzimorum, alterum verò dimidium ejus è regione montis Hebalis: quemadmodum priùs præceperat Mosche, servus Iehovæ populo ipsi Iisraëli:

34. Postmodum pronunciavit omnia verba ipsius legis, benedictionem ac maledictionem, prorsus ut scriptum *erat* in ipso libro legis.

35. Nullum fuit verbum ex omnibus, quæ præceperat Mosche, quod non pronunciaverit Iehoschuah coram tota congregatione Iisraëlis, & fœminis, & parvulis, peregrino etiam, qui ibat inter eos.

CAPUT IX.

Dolus Gibbonitarum.

FUitque, quum *ista* audivissent omnes Reges illi, qui erant cis Iardenem, in montanis, & in planitie, & in omnibus portubus maris magni usque ad *regionem* subjectam Libano: Chitthæus, & Emoræus, Cenahanæus, Perizzæus, Chivvæus, & Iebusæus;

2. Ut congregarent se pariter, ad pugnandum contra Iehoschuham, & contra Iisraëlem, animo uno.

3. Habitatores autem Gibhonis, quum audivissent, quæ fecerat Iehoschuah Ierichunti, & Hajo;

4. Ipsi quoq; fieri curaverunt astutiâ, ut *sui* abeuntes fingerent se legatos venisse è *longinquo: sumentes* enim saccos tritos, *imposuerunt* asinis suis, & utres vini tritos, ruptósque, & colligatos:

5. Et calceamenta trita, & resarta pedibus suis, ac vestimenta trita sibi induta, omnísque panis viatici eorum aruerat, abierat in micas.

6. Sic adeuntes Iehoschuham in castra, Gilgalem, dixerunt ei, & *primoribus* viris Iisraëlis; è terra longinqua advenimus, nunc ergo pangite nobiscum fœdus.

7. Dixerunt autem *primores* viri Iisraëlis Chivvæo, fortassis in medio mei habitas, & quomodo pangerem tecum fœdus?

8. Qui dixerunt Iehoschuhæ, servi tui sumus: dixítque eis Iehoschuha, qui estis? & unde venitis?

9. Tum dixerunt ei, è terra longinqua valde venerunt servi tui ad nomen Jehovæ Dei tui: nam audivimus famam ejus, & omnia, quæ fecit in Ægypto:

10. Omnia etiam, quæ fecit duobus Regibus Emoræorum, qui *erant* trans Iardenem, Sichoni regi Cheschbonis, & Hogo regi Baschanis, qui *erat* Haschtharothis.

11. Quapropter edixerunt nobis Seniores nostri, & omnes habitatores terræ nostræ, dicendo, sumite in manu vestra viaticum ad ipsum iter, & abite obviam eis; dicetis autem eis, servi vestri sumus, nunc ergo pangite nobiscum fœdus.

12. Hic panis noster *est*, calidum in viaticum accepimus illum è domibus nostris, quo die exivimus, ut veniremus ad vos: nunc autem ecce aruit, & abiit in micas.

13. Et hi *sunt* utres vini, quos impleveramus novos, jam ecce, rupti sunt: similiter hæc vestimenta nostra, & calceamenta nostra detrita sunt, quia magnum est iter hoc valde.

14. Hæc quum accepissent viri illi, *primores* ex viatico eorum, & os Jehovæ non consuluissent.

15. Fecit cum eis Iehoschuah pacem: pepigítque cum eis fœdus, de illis in vita servandis: quod juramento promiserunt eis principes cœtûs.

16. Fuit autem tertiò post die, quam pepigissent cum eis fœdus; ut audirent eos propinquos esse sibi, & in medio sui eos habitare.

17. Profecti itaque filii Iisraëlis, venerunt ad civitates eorum tertio die, *erant* autem civitates eorum Gibhon, & Cephira, & Beerothæ, & Kiriath-Ieharim.

18. Sed non percusserunt eos filii Iisraëlis, eò quòd juramento promisissent eis duces cœtûs per Iehovam Deum Iisraëlis; quapropter murmuraverunt totus cœtus contra ipsos duces.

19. Dixerunt autem omnes duces toti cœtui, nos juramento promisimus eis per Iehovam Deum Iisraëlis; ideo nunc non possumus tangere eos.

20. Hoc faciamus eis, ut servemus in vita eos; ut non sit super nos indignatio, propter illud juramentum, quo juravimus eis.

21. Quum ergò dixissent eis duces illi, sinuntor vivere, erunt putatores lignorum, & haurientes aquam pro toto cœtu, quemadmodum dixerunt ipsis duces.

22. Vocavit enim ipsos Iehoschuah, & alloquutus est eos, dicendo, quare decepistis nos, dicendo, longinqui sumus à vobis valde, cùm vos in medio nostri habitetis?

23. Nunc enim maledicti estis; quapropter ne deficiat ex vobis servus, & qui putent ligna, ac hauriant aquam pro domo Dei mei.

24. Qui respondentes Iehoschuhæ, dixerunt, quia certò nunciatum fuerat servis tuis, id quod præcepit Iehova Deus tuus Moschi servo suo, ut daret vobis totam hanc terram, & ut perderet omnes habitatores hujus terræ à facie vestra: idcirco metuimus valde vitæ nostræ à vobis, & fecimus rem hanc.

25. Nunc autem; ecce nos in manu tua, ut bonum, & ut rectum *videtur* in oculis tuis facere nobis, fac.

26. Fecit ergo eis sic, & eripuit eos è manu filiorum Iisraëlis, ut non occiderent eos.

27. Constituítque eos Iehoschuah die illo putatores lignorum, & haurientes aquam pro cœtu, ídque pro altari Iehovæ usque in diem hunc, *afferendam* in eum locum, quem electurus esset.

CAPUT X.

Sistuntur à Jehoschuah Sol, & Luna, ad persequendum quinque Reges.

FUit ergò, quum audivisset Adoni-Tzedek, Rex Ieruschalaimorum, cepisse Iehoschuham Hajum, & exitio devovisse ipsum; quemadmodum fecerat Ierichunti, & regi ejus, sic fecisse Hajo, & regi ejus: præterea pacem fecisse habitatores Gibhonis cum Iisraëlitis, & *Jisraëlitas* esse in medio ipsorum:

2. Ut timerent valde, eò quòd civitas magna esset Gibhon, sicut una ex civitatibus regiis: imò quòd etiam major esset Hajo, & omnes cives ejus essent strenui.

3. Quapropter misit Adoni-Tzedek, Rex Ieruschalaimorum, ad Hohamum Regem Chebronis, & ad Piramum Regem Iarmuthi, & ad

ad Japhiham regem Lacischi,& ad Debirum regem Heglonis,qui dicerent :

4. Ascendite ad me,& auxiliamini mihi, ut percutiamus Gibhonem: nam pacem fecit cum Jehoschuah,& cum filiis Jisraëlis.

5. Congregati itaque, ascenderunt quinque reges Emoræorum, rex Jeruschalajimorum, rex Chebronis,rex Jarmuthi,rex Lacischi, rex Heglonis, ipsi cum omnibus copiis suis,& castra ponentes contra Gibhonem, bellum gerebant adversùs eam.

6. Sed miserunt cives Gibhonis ad Jehoschuham in castra Gilgalem, qui dicerent, ne remittas manus tuas à servis tuis: ascende ad nos celeriter,& serva nos,auxilians nobis, nam congregantur contra nos omnes reges Emoræorum,habitantes in montanis.

7. Ascendit itaque Jehoschuha Gilgale, ipse & totus populus aptus ad bellum cum ipso,& omnes valentes robore :

8. (Dixerat enim Jehova Jehoschuhæ, ne timeto ab eis, nam in manum tuam tradidi eos: non consistet ex eis quisquam in conspectu tuo.)

9. Pervenítque ad illos Jehoschuah repentè: totâ ipsâ nocte ascenderat Gilgale.

10. Et fudit illos Jehova coram Jisraële, qui percussit eos cæde magnâ apud Gibhonem: deinde persequutus eos viâ,quâ ascenditur Bethchoronem, percussit eos Hazekam,& Makkedam usque.

11. Fuit autem,quum fugerent à facie Jisraëlis, ipsis *versantibus* in declivi Bethchoronis,ut dejiceret Jehova in eos lapides magnos è cœlis Hazekam usque, quibus moriebantur: plures fuerunt,qui moriebantur lapidibus illis grandinis,quàm quos occiderunt filii Jisraëlis gladio.

12. Tunc alloquutus est Jehoschuah Jehovam: quo die exposuit Jehova hunc Emoræum filiis Jisraëlis: & dixit ante oculos Jisraëlis; Sol in Gibhone subsiste; & Luna in convalle Ajalonis.

13. Substitit ergo Sol,& Luna stetit,donec vindicata esset gens *Jisraëlitica ab* hostibus suis, nónne hoc scriptum est in libro recti? stabat autem Sol in medio cœlo,neque festinabat ad occasum,quasi diem integrum.

14. Nec fuit similis diei illi ante eum, vel post eum, auscultante Jehova voci cujusquam: nam Jehova pugnabat pro Iisraële.

15. Tandem reversus est Jehoschuah, & totus Iisraël cum eo ad castra,Gilgalem.

16. Quum autem fugientes quinque reges illi abscondissent se in quadam spelunca Makkedæ,

17. Nunciatumque fuisset Jehoschuhæ,dicendo; inventi sunt quinque illi reges absconditi in quadam spelunca Makkedæ:

18. Dixit Jehoschuah, obvolvite lapides magnos ori illius speluncæ; & præficite ei viros ad custodiendum illos.

19. Vos autem, ne consistite,persequimini hostes vestros, & postremos quosque eorum cædite: ne permittite eos ingredi in civitates suas, quandoquidem tradidit eos Jehova Deus vester in manum vestram.

20. Fuítque,quum absolvissent Jehoschuah, & filii Iisraëlis percutere eos cæde magnâ valde, donec consumerentur; superstites verò, *qui* supererant ex eis,ingressi essent in civitates munitas;

21. Et reverterentur totus populus in castra,ad Jehoschuham Makkedam incolumes: non moverat in filios Iisraëlis *quisquam* in ullum linguam suam.

22. Tum dixit Jehoschuah,aperite os illius speluncæ: & producite ad me quinque reges istos ex ipsa spelunca.

23. Qui facientes sic, produxerunt quinque reges istos ad eum ex ipsa spelunca, regem Jeruschalajimorum,regem Chebronis, regem Jarmuthi,regem Lacischi,regem Heglonis.

24. Deinde fuit, quum produxissent reges istos ad Jehoschuham, ut vocaret Jehoschuah omnes viros Iisraëlis, & ediceret ductoribus virorum militantium,qui venerant cum ipso: appropinquate, imponite pedes vestros cervicibus istorum regum: qui appropinquantes imposuerunt pedes suos cervicibus eorum.

25. Tunc dixit eis Jehoschuah: ne timete, neque consternamini; confirmamini,& fortes estote,nam sic facturus est Jehova omnibus hostibus vestris,quibuscum vos pugnaturi estis.

26. Percussítque eos Jehoschuah postea,& morte affecit eos, suspendens eos è quinque lignis: qui manserunt suspensi è lignis illis usque ad vesperam.

27. Fuit verò tempore occasûs Solis, ut præcipiente Jehoschuah, demitterent eos ex lignis,ac projicerent eos in speluncam illam, ubi abscondebant se: & imposuerunt lapides magnos ori illius speluncæ usque in hunc ipsum diem.

28. Makkedam autem cepit Jehoschuah eodem die, cujus *incolas* percussit acie gladii, & cum rege ejus internecioni devovit ipsos, *id est*, omnem animam, quæ *erat* in illa,non reliquum fecit superstitem: sed fecit rege Makkedæ, quemadmodum fecerat rege Jerichuntis.

29. Deinde progressus Jehoschuah,& totus Iisraël cum eo Makkedâ Libnam: oppugnavit Libnam.

30. Quúmque tradidisset ipsam quoque Jehova in manum Iisraëlis,& regem ejus: percussit eam acie gladii,id est, omnem animum, quæ *erat* in ea, non reliquum fecit in ea superstitem: sed fecit rege ejus, quemadmodum fecerat rege Jerichuntis.

31. Deinde progressus est Jehoschuah, & totus Iisraël cum eo Libnâ Lacischum: & castris positis obsidens eam, oppugnavit eam.

32. Tradidítque Jehova Lacischum in manum Iisraëlis, qui cepit eam, die secundo, & percussit eam acie gladii, *id est*,omnem animam,quæ *erat* in ea, secundùm omnia, quæ fecerat Libnæ.

33. Tunc ascendit Horam,rex Gezeris ad auxiliandum Lacischo: sed percussit eum Jehoschuah,& populum ejus,adeò ut non faceret ei reliquum superstitem.

34. Deinde progressus est Jehoschuah, & totus Iisraël cum eo Lacischo Heglonem: & castris positis obsidentes eam, oppugnaverunt eam.

35. Quam ceperunt eodem die,& percusserunt eam acie gladii, id est, omnem animam, quæ *erat* in ea,eodem die internecio-

ni devovit: secundùm omnia, quæ fecerat Lacischo.

36. Deinde ascendit Jehoschuah, & totus Jisraël cum eo Heglone Chebronem; & oppugnaverunt eam;

37. Quam capientes, percusserunt acie gladii, & regem ejus, & omnes civitates ejus, *id est*, omnem animam, quæ *erat* in unaquaque earum, non reliquum fecit superstitem, secundùm omnia, quæ fecerat Hegloni; internecioni enim devovit eam, *id est*, omnem animam, quæ *erat* in ea.

38. Deinde revertens Jehoschuah, & totus Jisraël cum eo Debirum venit, & oppugnavit eam.

39. Quúmque cepisset eam, & regem ejus, & omnes civitates ejus, percusserunt eos acie gladii, & internecioni devoverunt omnem animam, quæ *erat* in unaquaque earum, non reliquum fecit superstitem: quemadmodum fecerat Chebroni, sic fecit Debiro, & regi ejus, & quemadmodum fecerat Libnæ, & regi ejus.

40. Denique percussit Jehoschuah totam regionem, montanam, & australem, & planam; & decursibus *irriguam*, & omnes reges earum, non reliquum fecit superstitem: sed omnem animam humanam internecioni devovit, quemadmodum præceperat Jehova Deus Jisraëlis.

41. Sic percussit eos Jehoschuah inde à Kadescho-Barnehæ Hazzam usque: totam etiam terram Goschenis Gibhonem usque.

42. Omnes autem istos reges, & terram eorum cepit Jehoschuah unâ expeditione: nam Jehova, Deus Jisraëlis, pugnabat pro Jisraële.

43. Tum demum reversus *&* Jehoschuah, & totus Jisraël cum eo ad castra Gilgalem.

CAPUT XI.

Bellis imponitur finis, & populus in terram promissam immittitur.

FUítque, quum audivisset *ista* Jabin rex Chatzoris, ut mitteret ad Jobabum regem Madonis, & ad regem Schimronis, & ad regem Acschaphi.

2. Ad reges quoque, qui *erant* ab Aquilone *regionis*, in montanis, & in campestribus, in australibus partibus Chinnerothanis, & in planitie, & in tractibus Dori versùs mare.

3. *Ad* Cenahanæum ab Oriente, & Occidente, & Emoræum, & Chitthæum, Perizzæúmque, & Jebusæum in montanis, Chivvæum etiam subjacentem Chermoni, in regione Mitzpæ:

4. Qui prodierunt ipsi, & omnes copiæ eorum cum eis, populus multus, sicut arena, quæ *est* in littore maris, multitudine; & equi, ac currus multi admodum:

5. Et ex condicto convenerunt omnes reges isti; deinde venientes castra posuerunt simul ad aquas Meromi, ut pugnarent contra Jisraëlem.

6. Dixit autem Jehova Jehoschuhæ: ne time à facie eorum, nam cras hoc eodem tempore traditurus sum omnes illos confossos coram Jisraële: equis eoram suffragines succidito, & currus eorum comburito igni.

7. Venit itaque Jehoschuah, & totus populus militaris cum eo contra illos, ad aquas Meromi repentè, & irruerunt in eos.

8. Quos tradidit Jehova in manum Jisraëlis, ita ut percuterent eos, & persequuti sunt eos usque ad magnam Tzidonem, & usque ad fornaces vitrarias, ac usque ad convallem Mitzpæ versùs orientem: percusserunt autem eos adeò, ut non reliquum facerent eis superstitem.

9. Fecítque Jehoschuah quemadmodum ipsi edixerat Jehova: equis eorum suffragines succidit, & currus eorum combussit igni.

10. Reversus deinde Jehoschuah, tempore illo cepit Chatzorem, cujus regem percussit gladio: Chatzor enim antea erat caput omnium regnorum istorum.

11. Percusserunt autem omnem animam quæ *erat* in ea, acie gladii internecioni devoventes, non reliqua fuit ulla anima *humana*, Chatzorem verò combussit igne.

12. Similiter omnes civitates regum istorum, & omnes reges earum cepit Jehoschuha, percussítque eos acie gladii, internecioni devovendo eos: quemadmodum præceperat Mosche servus Jehovæ.

13. Verùntamen nullam earum civitatum, quæ manserunt cum aggere suo combussit Jisraël: præter Chatzorem solam, *quam* combussit Jehoschuah.

14. Omnia autem spolia istarum civitatum, & jumenta diripuerunt sibi filii Jisraëlis: tantùm omnes homines percusserunt acie gladii, adeò ut perderent eos, non fecerunt reliquam ullam animam *humanam*.

15. Quemadmodum præceperat Jehova Moschi servo suo, sic præceperat Mosche Jehoschuhæ; & sic fecit Jehoschuah, nihil detraxit ex omnibus, quæ præceperat Jehova Moschi:

16. Cepit ergo Jehoschuah totam regionem istam montanam, & totam australem, & totam terram Goschenis; & planitiem, atque campestria; *id est*, montana Jisraëlis, & planitiem ejus.

17. A monte glabro, quo ascenditur Sehirem, usque Bahal-Gadem in convalle Libani, sub monte Chermonis; quorum omnes reges cepit, & percutiens morti tradidit eos.

18. Diebus multis gessit Jehoschuah contra omnes reges istos bellum.

19. Nulla fuit civitas, quæ pacem fecerit cum filiis Jisraëlis, præter Chivvæos habitatores Gibhonis: omnia ista ceperunt bello.

20. A Jehova enim fuit, quòd obfirmabant cor suum ad occurrendum bello Jisraëli, ut internecioni devoveret illas, nec fieret illis gratia, sed ut perderent eas, quemadmodum præceperat Jehova Moschi.

21. Tempore autem illo veniens Jehoschuah exscidit Hanakæos è montanis, è Chebrone, è Debiro, è Hanabo, & ab omnibus montanis Jehudæ, & ab omnibus montanis Jisraëlis: cum civitatibus illorum internecioni devovit eos Jehoschuah.

22. Nullus Hanakæorum reliquus factus est, in terra filiorum Jisraëlis: tantùm Hazzæ, Gathi, & Aschdodi superfuerunt.

23. Sic cepit Jehoschuah totam illam terram, quemadmodum edixerat Jehova Moschi, deditque eam Jehoschuah in possessionem Jisraëlitis, secundùm partitiones eorum, per tribus eorum: quum terra quieta fuit à bello.

CAP.

CAPUT XII.

Reges 33. victi, à Mosche duo, à Jehoschuah reliqui.

HI autem *sunt* reges istius terræ, quos percusserunt filii Jisraëlis, & hæreditario jure possiderunt terram eorum, trans Jardenem ad ortum Solis: à flumine Arnonis, usque ad montem Chermonis, & omnia campestria ad orientem.

2. Sichon rex Emoræorum habitans Cheschbone: qui dominabatur ab Harohere, quod *est* ad ripam fluminis Arnonis, & interamni ipsius fluminis, ac dimidio Gilhadis, usque ad Jabbokum torrentem, terminum Hammonitarum:

3. Et *à* campestribus usque ad mare Cinnereth ab oriente, & usque ad mare campestrium, mare salsum ad orientem, *ubi est* via Beth-jeschimothas: & ab austro sub ipsis decursibus collis.

4. Et conterminus Hog rex Baschanis, è reliquis Raphaæorum: qui habitaverat Haschtharothis & Edrehi:

5. Dominabaturque in monte Chermonis, & Salcæ, & in toto Baschane, usque ad terminum Geschuræorum, & Mahachathæorum; & *in* dimidio Gilhadis, contermino Sichoni regi Cheschbonis.

6. Hos Mosche servus Jehovæ, & filii Jisraëlis percusserunt, deditque illam Mosche servus Jehovæ hæreditariam possessionem Reübeniticæ, & Gaditicæ, ac dimidiæ tribui Menaschiticæ.

7. Hi verò *sunt* reges istius terræ; quos percussit Jehoschuah cum filiis Jisraëlis cis Jardenem ad occidentem, à Bahalgade in convalle Libani usque ad montem glabrum, quà adscenditur Sehirem: deditque eam Jehoschuah tribubus Jisraëlis hæreditariam possessionem, secundùm partitiones eorum:

8. In montanis, ac in planitie, & in campestribus, & in decursibus, & in deserto, ac in australi plaga: *terram* Chitthæi, Emoræi, & Cenahanæi, Perizzæi, Chivvæi, & Jebusæi.

9. Rex Jerichuntis unus: rex Haij, quæ à latere *erat* Beth-Elis unus.

10. Rex Jeruschalaimorum unus: rex Chebronis unus.

11. Rex Jarmuthi unus: rex Lacischi unus.

12. Rex Heglonis unus: rex Gezeris unus.

13. Rex Debiri unus: rex Gederis unus.

14. Rex Chormæ unus: rex Haradi unus.

15. Rex Libnæ unus: rex Hadullami unus.

16. Rex Makkedæ unus: rex Beth-Elis unus.

17. Rex Thappuachi unus: rex Cheperis unus.

18. Rex Apheki unus: rex in Scharone unus.

19. Rex Madonis unus: rex Chatzoris unus.

20. Rex Schimronis Meronis unus: rex Acschaphi unus.

21. Rex Thahanachi unus: rex Megidduntis unus.

22. Rex Kedeschi unus: rex Joknehami cum Carmelo unus.

23. Rex Dori cum tractu Dori unus: rex gentium ad Gilgalem unus.

24. Rex Thirtzæ unus: omnes reges triginta unus.

CAPUT XIII.

Sors Reubenis, Gadis, & dimidiæ tribûs Menaschis.

JEhoschuah autem, quum senex esset, & vergens ætate; dixit Jehova ei; tu senuisti, vergens ætate es, & terra relinquitur multa admodum, possidenda jure hæreditario.

2. Hæc terra *est*, quæ relinquitur; omnes limites Pelischthæorum, & tota Geschuræa.

3. A Schichore, qui *est* ante Ægyptum, usque ad terminum Hekronis versùs Aquilonem, Cenahanæis accensetur: *regio* quinque satrapiarum Pelischthæorum, Hazzathææ, & Aschdodææ, & Eschkeloniticæ, Gatthææ, & Hekroniticæ, & quæ Havvæorum *est*.

4. Ab Austro tota terra Cenahanæi, & Magora, quod *est* Tzidoniorum Aphekum usque, usque ad terminum Emoræi.

5. Terra etiam Giblæa, & totus Libanus ad ortum Solis, à Bahal-Gade sub monte Chermonis, usque ad ingressum Chamathæ.

6. Omnes habitatores illius montis à Libano, usque ad fornaces vitrarias, omnes Tzidonios ego expellam à conspectu filiorum Jisraëlis: tantùm fac, ut *sortitione* accidat Jisraëli in possessionem, quemadmodum præcepi tibi.

7. Nunc itaque divide terram istam in possessionem novem his tribubus, & dimidiæ tribui Menaschiticæ.

8. Cum *altera dimidia* ejus, Reübenitica & Gaditica acceperunt possessionem suam; quam dederat eis Mosche trans Jardenem ad Orientem; quemadmodum dedit eis Mosche servus Jehovæ.

9. A Harohere, quod *est* ad ripam fluminis Arnonis, & civitate, quæ *est* interamnis, tum totam planitiem Medebæ Dibonem usque;

10. *Id est*, omnes civitates Sichonis regis Emoræi, qui regnabat Cheschbone, usque ad terminum Hammonitarum.

11. Tum Gilhadem, & terminum Geschuræum, & Mahachatæum: totúmque montem Chermonem, ac totum Baschanem, Salcam usque.

12. Totum regnum Hogi in Baschane, qui regnabat Haschtharothis & Edrehi: hic residuus erat è reliquiis Raphaæorum, quum percussit eos Mosche, & expulit eos:

13. Quamvis non expulerint filii Jisraëlis Geschuræum, & Mahacathæum, sed inhabitet Geschuræus, & Mahacathæus in medio Jisraëlitarum, usque in diem hunc.

14. Tantùm tribui Leviticæ non dedit possessionem: igni consumenda Jehovæ Dei Jisraëlis sunt possessio ejus, quemadmodum dixit ei.

15. Dederat autem Mosche tribui filiorum Reübenis, per familias eorum *in possessionem*.

16. Fuitque eis terminus ab Harohere, quod *est* ad ripam fluminis Arnonis, tum civitas, quæ *est* interamnis, tum tota planities usque Medebam:

17. Cheschbonem cum omnibus civitatibus ejus, quæ *sunt* in illa planitie; Dibonem, & Bamoth-Bahalem, & Beth-bahal-mehonem;

18. Item Jahatzam, & Kedemothas, & Mephahatham:

19. Item Kirjathajima, & Sibmam, & Tzereth-Schacharam *in* montanis illius convallis.

20. Item Beth-Pehorem, & Aschdothas Pisgæ, & Beth-Jeschimothas:

21. Denique omnes civitates illius planitiei, & totum regnum Sichonis regis Emoræorum, qui regnabat Cheschbone, quum percussisset Mosche eum, & principes Midjanitarum Evin, & Rekemum, & Tzurem, & Churem, & Rebahum, Toparchas Sichonis, inhabitantes eam terram:

22. Bilhamum quoque filium Pehoris divinum, occidissent filii Jisraëlis gladio ad cæsas copias eorum.

23. Fuitque terminus filiorum Reübenis; Jarden cum termino *ejus: hæc est* possessio filiorum Reübenis, per familias eorum, civitates cum villis earum.

24. Item dederat Mosche tribui Gadis, pro filiis Gadis, per familias eorum *in possessionem*.

25. Fuitque illis terminus Jahzer cum omnibus civitatibus Gilhadis, & dimidia terra Hammonitarum, Haroherem usque, quæ *est* ante conspectum Rabbæ.

26. Item à Cheschbone usque Ramatham Mitzpæ, & Betonimos, & à Machanajimis usque ad terminum Debiri.

27. In convalle autem Beth-Haramum, & Beth-Nimram, & Succothas, & Aquilonalem tractum residuum regni Sichonis, regis Cheschbonis, Jardenem cum termino *ejus* usque ad extremitatem maris Cinnerethæ, trans Jardenem ad orientem.

28. Hæc *est* possessio filiorum Gadis, per familias eorum, civitates cum villis earum.

29. Denique dederat Mosche dimidiæ tribui Menaschis *in possessionem*, fuitque dimidiæ tribus filiorum Menaschis, per familias eorum:

30. Fuit, *inquam*, terminus eorum à Machanajimis totus Baschan, totum regnum Hogi regis Baschanis, & omnes villæ Jairis, quæ *erant* in Baschane, sexaginta civitates.

31. Item dimidium Gilhadis cum Haschtharothis, & Edrehi civitatibus regni Hogi in Baschane: *fuit* filiorum Maciris, filii Menaschis, pro dimidia parte filiorum Maciris, per familias eorum.

32. Ista *sunt*, quæ possidenda tradiderat Mosche in campestribus Moabitarum: trans Jardenem *è regione* Jerichuntis, orientem versùs:

33. Tribui autem Leviticæ non dederat Mosche possessionem: Jehova Deus Jisraëlis est possessio eorum, quemadmodum dixit eis.

CAPUT XIV.

Sors Calebi.

ISta verò *sunt*, quæ possidenda acceperunt filii Jisraëlis in terra Cenahanis: & quæ possidenda tradiderunt Elhazar Sacerdos, & Jehoschuah filius Nunis, ac primores paternarum familiarum, per singulas tribus filiis Jisraëlis.

2. Sortitione possessionis suæ (quemadmodum præceperat Jehova per Moschen) novem tribubus, & dimidiæ tribui;

3. Quum dedisset Mosche possessionem duabus illis tribubus, & dimidiæ tribui trans Jardenem: Levitis autem non dedisset possessionem inter eos.

4. Erant enim filiorum Josephi duæ tribus, Menasche, & Ephrajim; Levitis verò non dederunt partem in ipsa terra, sed civitates ad habitandum, & suburbana prædia earum, pro pecoribus eorum, & pro facultatibus eorum.

5. Quemadmodum præceperat Jehova Moschi, sic fecerunt filii Jisraëlis, & partiti sunt terram.

6. Accedentibus autem filiis Jehudæ ad Jehoschuham Gilgalem, dixerat ei Caleb, filius Jephunnæ Kenizzæus: tu novisti verbum, quod edixit Jehova Moschi, viro illi Dei, mei causâ, & tui causâ Kadeschi-Barnehæ:

7. Quadraginta annos natum fuisse me, quum mitteret Mosche servus Jehovæ me Kadescho-Barnehæ ad explorandum hanc terram; & retulisse ei responsum, quemadmodum *erat* in animo meo:

8. Fratres quidem meos, qui ascenderant mecum, liquefecisse animum populi: me verò plenè sequutum esse Jehovam Deum meum:

9. Ideóque jurâsse Moschen die illo, dicendo; *mentiar*, nisi terra illa, per quam incessit pes tuus, tibi cedat in possessionem, filiísque tuis usque in seculum: eò quòd plenè sequutus es Jehovam Deum meum.

10. Nunc autem, ecce, vivum conservavit Jehova me, quemadmodum dixerat; jam quadragesimus quintus annus est, ex quo edixit Jehova edictum hoc Moschi, quum rediret Jisraël in desertum: nunc ergo, ecce, ego hodie natus sum octoginta quinque annos;

11. Adhuc hodie robustus sum, ut quo die misit me Mosche, ut vires meæ tunc *fuerunt*, sic etiam vires meæ nunc *sunt*, ad bellum, & ad procedendum, atque veniendum.

12. Quapropter nunc, da mihi montem istum, id quod edixerat Jehova die illo, quod tu audivisti illo die, Hanakæos esse ibi, & civitates esse maximas, & munitissimas, fortassis Jehova *erit* mecum, ut expellam eos, quemadmodum prædixit Jehova.

13. Benedixit ergo ei Jehoschuah, deditque Chebronem Calebo, filio Jephunnæ in possessionem.

14. Idcirco cessit Chebron Calebo, filio Jephunnæ Kenizzæi in possessionem, usque in diem hunc: propterea quòd plenè sequutus esset Jehovam Deum Jisraëlis.

15. Nomen autem Chebronis antea fuerat urbs Arbahi, is homo ille maximus inter Hanakæos fuit: tum terra quieta fuit à bello.

CAPUT XV.

Sors tribûs filiorum Jehudæ, & civitates à Calebo filiæ Hascæ datæ.

FUit autem sors pro tribu filiorum Jehudæ, per familias eorum *ista*: ad terminum Edomæorum, desertum Tzinis meridiem versùs *erat* extremitas australis *ab occidente*:

2. Fuitque eis terminus *ab oriente* meridianus, extremitas maris salsi, ab eo sinu, qui spectat meridiem versùs.

3. Unde procedens *in tractum*, secundùm meri-

meridiem ad aſcenſum Hakrabbimorum, pertranſit Tzinem, aſcendítque à meridie Kadeſchum-Barnehæ: ac tranſiens Chetzrone, aſcendit Adarem, & divertit Karkahum.

4. Inde tranſiens Hatzmonem, procedit ad vallem Ægypti, cujus termini exitus ſunt in mare: hic eſto vobis terminus meridianus.

5. Terminus autem *meridianus* orientem versùs, *eſt* mare ipſum ſalſum, uſque ad extremitatem Jardenis: terminus verò ad latus Aquilonare, à ſinu iſtius maris, pars Jardenis.

6. Unde aſcendens hic terminus Beth-Choglam, tranſit ab Aquilone Beth-Harabæ; deinde aſcendit idem terminus ad lapidem Bohanis Reübenitæ.

7. Unde aſcendit idem terminus Debirum à convalle Hacoris; & Aquilonem versùs ſpectat Gilgalem; qui *eſt* è regione aſcenſûs Adummimorum, qui ipſi valli à meridie *ſitus eſt*: tum tranſit terminus ipſe ad aquas Hen-Schemeſchi; ſúntque progreſſus ejus ad fontem Rogelis.

8. Inde aſcendit idem terminus, per vallem filiorum Hinnomi, ad latus *urbis* Jebuſæorum à meridie, ipſa eſt Jeruſchalajima: unde adſcendit idem terminus, ad verticem montis, qui *eſt* in conſpectu vallis Hinnomi, versùs occidentem, qui*que eſt* in extremitate convallis Raphaæorum versùs Aquilonem.

9. Poſt definit terminum iſtum mons à vertice *ſuo* ad fontem aquarum Nephthoachi, & procedit ad civitates montis Hephronis: definit etiam terminum iſtum Bahala, *iſta* eſt Kirjath-Jeharim.

10. Deinde divertens terminus ipſe à Bahala occidentem versùs, ad montem Sehiris, tranſit ad latus montis Jeharimorum ab Aquilone, hoc *jam eſt* Ceſalon: tum deſcendens Beth-Schemeſchum tranſit Thimnam.

11. Poſtea procedit iſte terminus ad latus Hekronis Aquilonem versùs, & definit ipſum terminum ad Schicceronem, & tranſiens montem Bahale procedit Jabneelem; & ſunt exitus illius termini in mare.

12. Denique terminus occidentalis *eſt*, quod *eſt* ad mare magnum, & terminum *ipſius*: hic *eſt* terminus filiorum Jehudæ circumquaque, per familias eorum.

13. Calebo autem, filio Jephunnæ dederat partem Jehoſchuah inter filios Jehudæ ex præſtituto Jehovæ ſibi *indicto*, urbem Arbahi, *qui fuit* pater Hanakitarum, ea *eſt* Chebron.

14. Expulerátque inde Caleb tres Hanakitas; Scheſchajum, & Achimanem, & Thalmajum, Hanakitas.

15. Poſtea aſcendens inde ad habitatores Debiri (nomen autem Debiri antea *fuerat* urbs Sephiri.)

16. Dixerat Caleb, qui percuſſerit urbem Sephiri, & ceperit eam, viciſſim dabo ei Hacſam filiam meam in uxorem.

17. Quúmque cepiſſet eam Hothniel, filius Kenazi agnatus Calebi; dedit ei Hacſam filiam ſuam in uxorem.

18. Fuítque dum conventura eſſet; ut *ea* perſuaderet illi de petendo à patre ſuo agro, deſiliítque de aſino: cui dixit Caleb, quid tibi *eſt*?

19. Tum dixit illa, da mihi munus, quandoquidem terram ſiccam dediſti mihi, des mihi quoque ſcaturigines aquarum: dedit itaque ei ſcaturigines ſuperiores, & ſcaturigines inferiores.

20. Hæc *eſt* poſſeſſio tribûs, filiorum Jehudæ, per familias eorum.

21. Súntque civitates iſtæ, extremitatis *pertinentis* ad tribum filiorum Jehudæ, conterminæ Edomæis, ad meridiem: Kabtzeel, & Heder, & Jagur:

22. Et Kina, & Dimona, & Hadhada.

23. Et Kedeſch, & Chatzor, & Jithnan.

24. Ziph, & Telem, & Behalothæ.

25. Et Chatzor, Chadattha, & Kerijothæ (Chetzron, ea *eſt* Chatzor.)

26. Amam, & Schemah, & Molada.

27. Et Chatzar-Gadda, & Cheſchmon, & Beth-Pelet.

28. Et Chatzar-Schuhal, & Beer-Schebah, & Bitziothia.

29. Bahala, & Hijima, & Hetzem.

30. Et Eltholad, & Ceſil, & Chorma.

31. Et Tziklag, & Madmanna: & Sanſanna.

32. Et Lebaothæ, & Schilchima, & Hajin, & Rimmon: omnes civitates viginti novem, & villæ earum.

33. In humili loco, Eſchthaol, & Tzorha, & Aſchna.

34. Et Zanoach, & Hen-Gannima, Thappuach, & Henam.

35. Jarmuth, & Hadullam, Soco, & Hazeka.

36. Et Schaharajima, & Hadithajima, & Gedera, ſive Gederothajima: civitates quatuordecim, & villæ earum.

37. Tzenan, & Chadaſcha, & Migdal-Gadis.

38. Et Dilhan, & Mitzpe, & Jokteel.

39. Laciſch, & Botzkath, & Heglon.

40. Et Cabbon, & Lachmas, & Cithliſch.

41. Et Gederothæ, Beth-Dagon, & Nahama, & Makkeda; civitates ſedecim, & villæ earum,

42. Libna, & Hether, & Haſchan:

43. Et Jiphthach, & Aſchna, & Netzib.

44. Et Kehila, & Aczib, & Mareſcha: civitates novem, & villæ earum.

45. Hekron cum pagis ejus, & villis ejus.

46. Ab Hekrone uſque ad mare, omnes *civitates*, quæ ſunt juxta Aſchdodum, & villæ earum.

47. Aſchdod, pagi ejus, & villæ ejus, Hazza, pagi ejus, & villæ ejus, uſque ad vallem Ægypti, & mare magnum, ac terminus *ejus*.

48. In montanis autem Schamir, & Jatthir, & Soco.

49. Et Danna, & urbs Sannæ, ea *eſt* Debir.

50. Et Hanab, & Eſchthemo, & Hanimæ.

51. Et Goſchen, & Cholon, & Gillo: civitates undecim, & villæ earum.

52. Arab, & Duma, & Eſchehan.

53. Et Janum, & Beth-thappuach, & Apheka.

54. Et Chumta, & urbs Arbahi, ea *eſt* Chebron, & Tzihor, civitates novem, & villæ earum.

55. Mahon, Carmel, & Ziph, & Juta.

56. Et Jizrehel, & Jokdeham, & Zanoach.

57. Kajin, Gibha, & Thimna: civitates decem, & villæ earum.

58. Chalchul, Beth-Tzur, & Gedor.

59. Et Maharath, & Beth-Hanothæ, & Elthekon: civitates ſex, & villæ earum.

60 Kirjath-Bahal, ea *est* Kiriath-Jeharima, & Rabba: civitates duæ, & villæ earum.

61. In deserto, Beth-Harabæ, Middin, & Secaca.

62. Et Nibschan, & civitates salis, & Hen-Gedi: civitates sex, & villæ earum.

63. Jebusæos autem inhabitantes Jeruschalajima, non potuerunt filii Jehudæ expellere: sed habitabat Jebusæus cum filiis Jehudæ Jeruschalajimis usque in diem hunc.

CAPUT XVI.

Sors filiorum Ephrajimi, inter quos Cenahanæus tributarius.

DEinde prodiit sors pro filiis Josephi, à Jardene, è *regione* Jerichuntis, inde ab aquis Jerichuntis ad orientem: desertum illud, quod ascendit Jerichunte, per montana Beth-Elem.

2. Inde progreditur Beth-Ele Luzum: & transit ad terminum Arcæi-Hatarothas.

3. Postea descendit occidentem versùs, per terminum Japhletæi usque ad terminum Beth-Choronis inferioris, & Gezerum usque: súntque exitus ejus in mare.

4. Itaque possessionem acceperunt filii Josephi, Menasche, & Ephrajim.

5. Fuit autem terminus filiorum Ephrajimi per familias eorum, fuit, *inquam*, terminus possessionis eorum orientem versùs, Hatarothæ-Adaris, Beth-Choronem superiorem usque.

6. Et procedit terminus iste occidentem versùs Michmethatam ab Aquilone, tum divertit terminus orientem versùs Thaanatham-Schiluntis; quam pertransit ab oriente ad Janoachum.

7. Tum descendit à Janoacho Hatarothas, & Naharam: & incurrens in Jerichuntem exit ad Jardenem.

8. A Thappuacho procedit terminus versùs occidentem, ad flumen Canæ, súntque exitus ejus in ipsum mare: hæc *est* possessio tribus filiorum Ephrajimi, per familias eorum.

9. Hæ autem civitates limitares *fuerunt* pro filiis Ephrajimi, inter possessionem Menaschitarum; omnes civitates cum villis earum.

10. Sed non expulerunt Cenahanæum, qui habitabat Gezere: quapropter habitavit Cenahanæus inter Ephrajimitas usque in diem istum, fuítque tributo serviens.

CAPUT XVII.

Sortes dimidiæ tribûs Menaschis, & filiarum Tzelophchadi.

FUit verò sors tribui Menaschis, quia ipse primogenitus erat Josephi: Maciri quidem primogenito Menaschis, principi Gilhaditidis, eò quòd ipse *erat* vir bellicosus, ideo fuit ejus Gilhaditis, & Baschan.

2. Filiis verò Menaschis reliquis fuit *sors* per familias suas, filiis Abihezeris, & filiis Cheleki, & filiis Asrielis, & filiis Schecemi, & filiis Chepheris, & filiis Schemidahi: *nam* hi *sunt* filii Menaschis, filii Josephi, mares per familias suas.

3. Tzelophchado autem filio Chepheris, filii Gilhadis, filii Maciris, filii Menaschis, non fuerant filii, sed filiæ: atque hæc *sunt* nomina filiarum ejus, Machla, & Noha, Chogla, Milca, & Thirtza.

4. Quæ accesserunt coram Elhazare Sacerdote, & coram Jehoschuah filio Nunis, & coram principibus, dicendo: Jehova præcepit Moschi dari nobis possessionem inter fratres nostros: quapropter dedit eis *Jehoschuah* ad præstitutum Jehovæ possessionem inter fratres patris earum.

5. Acciderunt igitur partes Menaschis decem: præter terram Gilhaditicam, & Baschanem, quæ *sunt* trans Jardenem.

6. Nam filiæ Menaschis *illæ* possederunt possessionem inter filios ejus: terra autem Gilhaditica fuit filiorum Menaschis reliquorum.

7. Fuit verò terminus Menaschis versùs Ascherem Micmethatha, quæ est in conspectu Schecemi: procedítque terminus dexteram versùs, ad habitatores Hen-Thappuachi.

8. Menaschis *quidem est* regio Thappuachi: sed Thappuach in termino Menaschis, *est* filiorum Ephrajimi.

9. Unde descendit terminus ad flumen Kanæ, ad meridiem ipsius fluminis, civitates istæ Ephrajimi *sunt*, inter civitates Menaschis: terminus autem Menaschis *est* ab Aquilone ipsius fluminis, súntque exitus ejus in mare.

10. Quæ ad Austrum, Ephrajimi *sunt*, ad Aquilonem verò Menaschis, éstque mare terminus ejus: & in Ascherem incidunt ab Aquilone, in Jissascarem verò ab oriente.

11. Est enim Menaschis in Jissascare, & in Aschere, Beth-Schean cum pagis ejus, & Jibleham cum pagis ejus, & habitatores Dori cum pagis ejus, & habitatores Hen-dori cum pagis ejus, & habitatores Thahanaci cum pagis ejus, & habitatores Megidduntis cum pagis ejus: tres illi tractus.

12. Sed non potuerunt filii Menaschis expellere à civitatibus istis *Cenahanæum*; nam voluit habitare Cenahanæus in terra ista.

13. Fuit quidem, quum fortes evasissent filii Jisraëlis, ut rederrent Cenahanæum tributarium: sed omnino non expulerunt eum.

14. Quapropter alloquuti sunt filii Josephi Jehoschuham, dicendo: quare dedisti mihi *in* possessionem sortem unicam, & partem unicam, cùm ego sim populus multus, adeò ut hucusque benedixerit mihi Jehova?

15. Sed dixit eis Jehoschuah; quandoquidem populus multus es, ascende in istam sylvam, & præcide tibi illic, & in terram Perizzæi, & Raphaæorum: siquidem angustus est tibi mons Ephrajimi.

16. Dixerunt autem filii Josephi; non esset satis nobis iste mons, præterea currus ferrati sunt apud omnes Cenahanæos, qui habitant in terra convallis illius, apud eos, qui sunt Beth-Scheane, & in pagis ejus, & apud eos, qui sunt in convalle Jizrehelis.

17. Rursus alloquutus est Jehoschuah domum Josephi, Ephrajimum, & Menaschen, dicendo: populus multus es, & robur magnum est tibi, ne sit tibi sors unica.

18. Quia mons tuus est, si sylva est, at præcidito eam, ut sint tui exitus ejus: nam expelles Cenahanæum, quamvis currus ferrati sint ei, quamvis robustus sit.

CAPUT

CAPUT XVIII.

Comitia in Schilo: tabula geographica terræ Cenahan: Sors Binjaminis, in qua Jeruschalajima.

CONgregati autem sunt totus cœtus filiorum Jisraëlis Schiluntem, collocaveruntque ibi tentorium conventûs: postquam terra domita fuit coram eis.

2. Quúmque reliquæ essent è filiis Jisraëlis, quarum possessionem non diviserant septem tribus:

3. Dixit Jehoschuah filiis Jisraëlis; quousque vos remissè agetis, quò minùs progrediamini ad hæreditario jure possidendum terram, quam dedit vobis Jehova, Deus majorum vestrorum?

4. Date ex vobis ternos viros ex quaque tribu, ut mittam eos, & surgentes obambulent terram, ac describant eam secundùm possessionem suam, deinde redeant ad me.

5. Sic partientur eam sibi in septem partes: Jehuda manebit in termino suo ab austro, & domus Josephi manebunt in termino suo ab Aquilone.

6. Vos autem, quum descripseritis terram septem partibus, adferetis ad me huc: ut jaciam pro tribubus vestris sortem, hic coram Jehova Deo nostro.

7. Nam non *est* pars Levitis inter vos, quia ministerium Jehovæ *est* possessio ejus: Gad verò, & Reüben, ac dimidia tribus Menaschis, acceperunt possessionem suam trans Jardenem ab oriente, quam dedit eis Mosche servus Jehovæ.

8. Surrexerunt itaque viri illi, ut abirent: præcepítque Jehoschuah abituris, ut describerent ipsam terram, dicendo; ite & obambulate illam terram, ac describite eam, deinde revertimini ad me, ut hîc jaciam pro tribubus vestris sortem coram Jehova Schilunte.

9. Abeuntésque viri isti, transiverunt per ipsam terram, & descripserunt eam oppidatim in septem partes in libro: deinde venerunt ad Jehoschuham in castra Schiluntem.

10. Jecítque pro tribubus illorum Jehoschuah sortem Schilunte coram Jehova: sic partitus est ibi Jehoschuah terram istam filiis Jisraëlis, secundùm partitiones illorum.

11. Eduxit enim sortem tribus filiorum Binjaminis per familias eorum: & prodiit terminus sortis illorum inter filios Jehudæ, & filios Josephi.

12. Fuit autem illis terminus in angulo versùs Aquilonem à Jardene: & ascendit terminus ipse ad latus Jerichuntis ab Aquilone, deinde ascendit per montem occidentem versùs, súntque exitus ejus in desertum Beth-Avenis.

13. Unde transit terminus Luzum, ad latus Luzi versùs meridiem, illa est Beth-El: postea descendit terminus Hatarothas-Adaris, secundùm montem, qui *est* ab Austro Beth-Choroni inferiori.

14. Unde definiens terminus ille, divertit in angulo occidentali meridiem versùs, à monte, qui *est* in conspectu Beth-Choronis ad meridiem: & sunt exitus ejus ad Kirjath-Bahalem, (ea *est* Kiriath-Jeharima) civitatem filiorum Jehudæ: hoc *est* latus occidentale.

15. Latus autem versùs meridiem ab extremitate Kirjath-Jeharimorum: hoc exiens à termino occidentali progreditur ad fontem aquarum Nephthoachi.

16. Tum descendit idem terminus ad extremitatem montis, qui *est* in conspectu vallis filii Hinnomi, quíque *est* in convalle Raphæorum, in aquilonali parte *ejus*: descendítque *per* vallem Hinnomi, ad latus Jebusæi meridiem versùs, descendit, *inquam*, ad fontem Rogelis.

17. Et definiens versùs Aquilonem procedit Hen-Schemeschum, inde procedit Gelilothas, quæ *sunt* è regione ascensûs Adummimorum: ac descendit *ad* lapidem Bohanis Reübenitæ.

18. Inde transiens ad latus, *quod est* è regione Harabæ aquilonem versùs, descendit Harabam.

19. Postea transit terminus ad latus Beth-Choglæ versùs Aquilonem, súntque exitus ipsius termini in sinum maris salsi Aquilonarem, in extremitatem Jardenis meridianam: hic *est* terminus meridianus.

20. Denique Jarden terminat ipsum in latere orientem versùs: hæc *est* possessio filiorum Binjaminis, per terminos ejus circumquaque, pro familiis eorum.

21. Sunt autem civitates pro tribu filiorum Binjaminis, per familias eorum; Jericho, & Beth-Chogla, & Hemek-Ketzitz.

22. Item Beth-Haraba, & Tzemarajima, & Beth-El.

23. Et Havvim, & Para, & Hophra.

24. Item Cephar-Hammonai, & Hophni, & Gebah, civitates duodecim, & villæ earum.

25. Gibhon, & Rama, & Beerothæ.

26. Et Mitzpe, & Cephira, & Motza.

27. Et Rekem, & Jirpeel, ac Thareala.

28. Et Tzelah, Eleph, & Jebusæi *civitas*, (ea *est* Jeruschalajima,) Gibhath, & Kirjath, civitates quatuordecim, & villæ earum: hæc *est* possessio filiorum Binjaminis per familias eorum.

CAPUT XIX.

Sors Schimhonis, Zebulunis, Jissascaris, Ascheris, Naphthali, & Danis; Item hæreditas Jehoschuhæ.

DEinde prodiit sors secunda Schimhoni, pro tribu Schimhonitarum, per familias eorum: fuítque possessio eorum intrà possessionem filiorum Jehudæ.

2. Fuit enim eis in possessione illorum, Beer-Schebah, & Schebah, & Molada.

3. Item Chatzar-Schuhal, & Bala, & Hetzem.

4. Et Eltholad, & Bethul, & Chorma.

5. Et Tziklag, & Beth-Marcabothæ, & Chatzar-Susah.

6. Et Beth-Lebaothæ, & Scharuchen: civitates tredecim, & villæ earum.

7. Hajin, Rimmon; & Hether, & Haschan: civitates quatuor, & villæ earum:

8. Omnésque villæ, quæ *erant* circa civitates istas, usque ad Bahalath-Beerem, *sive* Ramatham meridianam: hæc *est* possessio tribûs filiorum Schimhonis, *per* familias suas.

9. Ex portione filiorum Jehudæ, *est* possessio filiorum Schimhonis: quia fuit major pars filiorum Jehudæ, quàm eis conveniret, ideo posses-

poſſeſſionem acceperunt filii Schimhonis intrà poſſeſſionem eorum.

10. Poſtea aſcendit ſors tertia, pro filiis Zebulunis, per familias eorum: éſtque terminus poſſeſſionis eorum Saridum uſque.

11. Unde aſcendit terminus eorum ſecundùm mare, etiam Malhalam, & incurrit Dabbeſchetham: poſtea incurrit etiam in torrentem, qui *eſt* in conſpectu Joknehami.

12. Convertitur autem Sarido antrorſum, versùs ortum Solis, ad terminum Ciſſoth-Thaboris; & procedit Dabratham, ac aſcendit Japhiham:

13. Indéque tranſit antrorſum, orientem versùs Gittan-Chepheris, *aliàs* Hittam-Katzinis: procedítque Rimmonem-Methoarum, *aliàs* Nehan.

14. Unde divertit terminus ille aquilonem versùs, Channathonem: ſúntque exitus ejus *in* vallem Jiphthach-Elis.

15. Cum Kattatha, & Nahalale, & Schimrone, & Jideala, & Beth-Lechemo: civitates ſunt duodecim, & villæ earum.

16. Hæc *eſt* poſſeſſio filiorum Zebulunis, per familias eorum, hæ civitates, & villæ earum.

17. Jiſſaſcari prodiit ſors quarta, pro filiis Jiſſaſcaris, per familias eorum.

18. Eſtque terminus eorum: ad Jizrehelem, & Ceſullothas, & Schunem.

19. Et Capharajima, & Schijon, & Anacharatha:

20. Præterea Rabbith, & Kiſchjon, & Ebetz.

21. Et Remeth, & Hen-Gannim, & Hen-Chadda, & Beth-Patzetz.

22. Unde incurrit terminus in Thaborem, & Schachatzima, & Beth-Schemeſchum, ſúntque exitus termini eorum *in* Jardenem, civitates ſedecim, & villæ earum.

23. Hæc *eſt* poſſeſſio tribûs filiorum Jiſſaſcaris, per familias eorum: hæ civitates, & villæ earum.

24. Tum prodiit ſors quinta pro tribu filiorum Aſcheris, per familias eorum:

25. Eſtque terminus eorum, Chelkath & Chali, & Bethen, & Acſchaph:

26. Et Alammelec, & Hamhad, & Miſcheal: incurrítque in Carmelum in occidente, & in Schichorem *ad* Libnatham.

27. Inde convertitur versùs orientem Solis Beth-Dagonem; & incurrit in Zebulunem, & *in* vallem Jiphtach-Elis, ad Aquilonem, Beth-Hemeki, & Nehielis: procedítque ad Cabulem ſiniſtrorſum.

28. Item Hebron, & Rechob, & Chammon, & Kana, uſque ad Tzidonem magnam.

29. Unde convertitur terminus Ramam, uſque ad civitatem munitam Tzor: convertitur quoque terminus Choſam, ſúntque exitus ejus in mare à tractu ad Aczibum *pertinente*.

30. Præterea Humma, & Aphek, & Rechob: civitates viginti duæ, & villæ earum.

31. Hæc *eſt* poſſeſſio tribûs filiorum Aſcheris, per familias eorum: civitates iſtæ, & villæ earum.

32. Filiis Naphthali prodiit ſors ſexta: pro filiis Naphthali, per familias eorum:

33. Eſtque terminus eorum à Chelepo, *&* à querceto in Tzahanannimis, & ab Adamæi foſſa, & Jabneele, Lakkumum uſque; ſúntque exitus ejus *in* Jardenem.

34. Unde convertitur terminus versùs occidentem Aznothas-Thaboris; & procedit inde Chukkokum versùs: incurrítque in Zebulunem à meridie; in Aſcherem verò incurrit ab occidente, & in Jehudam *ad* Jardenem ab ortu Solis.

35. Urbes autem munitæ, *ſunt* Tziddim-Tzer, & Chammath, Rakkath, & Cinnereth,

36. Et Adama, & Rama, & Chatzor.

37. Et Kedeſch, & Edrehi, & Hen-Chatzor.

38. Et Jireon, & Migdal-El, Chorem, & Beth-Hanath, ac Beth-Schemeſch: civitates novendecim, & villæ earum.

39. Iſta *eſt* poſſeſſio tribûs filiorum Naphthali, per familias eorum: hæ civitates & villæ earum.

40. Pro tribu filiorum Danis, per familias eorum, prodiit ſors ſeptima.

41. Eſtque terminus poſſeſſionis eorum; Tzorha, & Eſchthaol, & Hir-Schemeſch.

42. Et Schahal-Jabbin, & Ajalon, & Jithla.

43. Et Elon, & Thimnatha, & Hekron.

44. Et Eltheke, & Gibbethon, & Bahalath.

45. Et Jehud, & Bene-Berak, & Gath-Rimmon.

46. Et Me-Jarkon, & Rakkon; cum termino *ſuo* è regione Japhuntis.

47. Prodierat autem terminus filiorum Danis minor, quàm illis ſufficeret: quapropter aſcendentes filii Danis pugnaverunt contra Leſchemum, & capientes eam, percuſſerunt eam acie gladii, & hæreditario jure poſſidentes eam, habitaverunt in ea, vocaveruntque Leſchemum Danem de nomine Danis patris ſui.

48. Iſta *eſt* poſſeſſio tribûs filiorum Danis, per familias eorum; hæ ipſæ civitates, & villæ earum.

49. Quúmque abſolviſſent poſſeſſionem accipere ipſius terræ per terminos ejus: dederunt filii Jiſraëlis poſſeſſionem Jehoſchuhæ, filio Nunis in medio ſui:

50. Ex præſtituto Jehovæ dederunt ei civitatem, quam petierat, Thimnath-Serachum in monte Ephrajimi: exſtruxit deinde ipſam civitatem, & habitavit in ea.

51. Iſtæ *ſunt* poſſeſſiones, quas poſſidendas dederunt Elhazar Sacerdos, & Jehoſchuah filius Nunis, ac primores paternarum familiarum tribubus filiorum Jiſraëlis per ſortem, Schilunte coram Jehova, *ad* portam tentorii conventûs: ſic abſolverunt partiri terram.

CAPUT XX.

Sex civitates refugii, earúmque jus.

DEinde alloquutus eſt Jehova Jehoſchuham, dicendo:

2. Alloquere filios Jiſraëlis, dicendo: date *ex* vobis civitates illas receptûs, de quibus edixi vobis per Möſchen:

3. Ut confugiat illuc occiſor, qui percuſſerit quempiam errore, per imprudentiam: ut ſint vobis receptui à vindice ſanguinis illius.

4. Is, ubi confugiens ad unam ex civitatibus iſtis, ſteterit *ad* oſtium portæ civitatis illius, & expoſuerit audientibus Senioribus illius civitatis rationes ſuas: tum recipient illum in eam civitatem ad ſe, & dabunt ei locum, ut habitet cum ipſis.

5. Et quum perſequetur illum vindex illius ſan-

ſanguinis, tum non tradent occiſorem in manum ejus, quia per imprudentiam percuſſit proximum ſuum, cùm non odiſſet hic illum antea:

6. Sed manebit in civitate illa, donec ſtet coram cœtu ad judicium ſuum, uſque ad mortem Sacerdotis maximi, qui erit in diebus illis: tunc revertens occiſor ille veniet in civitatem ſuam, & in domum ſuam, *etiam* in civitatem, unde fugerat.

7. Quapropter ſanctificaverunt Kedeſchum in Galilæa, in monte Naphthali, & Schecemum, in monte Ephrajimi, & urbem Arbahi, ea *eſt* Chebron, in monte Jehudæ.

8. Trans Jardenem autem è regione Jerichuntis, orientem verſùs, dederunt Betzerum, in deſerto, in planitie, è tribu Reübenis; & Ramothas in Gilhade, è tribu Gadis, & Golanem in Baſchane, è tribu Menaſchis.

9. Hæ *ſunt* civitates conventûs omnibus filiis Jiſraëlis, & peregrino peregrinanti inter eos *aſſignatæ*, ut confugiat illuc quiſquis percuſſerit quempiam per errorem: & non moriatur manu vindicis illius ſanguinis; donec ſteterit coram cœtu.

CAPUT XXI.

Aſſignantur Levitis civitates 48. & completa Dei promiſſione pax datur, & requies Jiſraëlitis.

TUm acceſſerunt primores paternarum *familiarum* è Levitis ad Elhazarem Sacerdotem, & ad Jehoſchuham filium Nunis, & ad primores paternarum *familiarum* tribuum è filiis Jiſraëlis:

2. Et alloquuti ſunt eos Schilunte, in terra Cenahanis, dicendo: Jehova præceperat per Moſchen dari nobis civitates ad habitandum; & prædia ſuburbana earum, pro jumentis noſtris.

3. Dederunt itaque filii Jiſraëlis Levitis de poſſeſſione ſua, ex præſtituto Jehovæ; civitates iſtas, & ſuburbana prædia earum.

4. Quum enim prodiret ſors, pro familiis Kehathitarum, fuerunt filiis Aharonis Sacerdotis è Levitis, à tribu Jehudæ, & à tribu Schimhonitica, & à tribu Binjaminis ſorte, civitates tredecim.

5. Filiis autem Kehathi reliquis ex familiis tribûs Ephrajimi, & ex tribu Danis, & ex dimidia tribu Menaſchis, ſorte, civitates decem:

6. Filiis autem Gerſchonis, ex familiis tribûs Jiſſaſcaris, & ex tribu Aſcheris, & ex tribu Naphthali, ac ex dimidia tribu Menaſchis in Baſchane, ſorte, civitates tredecim.

7. Filiis Merari, per familias eorum, ex tribu Reübenis, & ex tribu Gadis, & ex tribu Zebulunis, civitates duodecim.

8. Dederunt, *inquam*, filii Jiſraëlis Levitis civitates iſtas, & ſuburbana prædia earum; quemadmodum præceperat Jehova per Moſchen ſorte.

9. Dederunt itaque ex tribu filiorum Jehudæ, & ex tribu filiorum Schimhonis civitates iſtas, quas legere poterit *lector* nominatim:

10. Ut eſſent filiorum Aharonis, è familiis Kehathitarum de filiis Levi; nam illis fuit ſors primùm.

11. Dederunt, *inquam*, eis urbem Arbahi, patris Hanokitarum, ea *eſt* Chebron, in monte Jehudæ, & ſuburbana prædia ejus circa eam.

12. Agrum verò ejus civitatis, & villas ejus, dederunt Calebo filio Jephunnæ, in poſſeſſionem ejus.

13. Filiis ergò Aharonis Sacerdotis dederunt civitatem receptûs occiſoris, Chebronem cum ſuburbanis prædiis ejus, & Libnam cum ſuburbanis ejus:

14. Et Jatthirem cum ſuburbanis ejus: & Eſchtemoham cum ſuburbanis ejus.

15. Et Cholonem cum ſuburbanis ejus, & Debirum cum ſuburbanis ejus.

16. Et Hajinem cum ſuburbanis ejus, & Juttam cum ſuburbanis ejus, Beth-Schemeſchum cum ſuburbanis ejus: civitates novem ex duabus tribubus iſtis.

17. Ex tribu autem Binjaminis, Gibhonem cum ſuburbanis ejus: Gebahum cum ſuburbanis ejus:

18. Hanathothas cum ſuburbanis ejus, & Halmonem cum ſuburbanis ejus: civitates quatuor.

19. Omnes civitates filiorum Aharonis Sacerdotum, tredecim civitates cum ſuburbanis earum.

20. Familiis autem filiorum Kehathi Levitarum, qui reliqui erant à filiis Kehathi, fuerunt quoque civitates ſortis eorum, ex tribu Ephrajimi.

21. Nam dederunt eis civitatem receptûs occiſoris, Schecemum cum ſuburbanis ejus, in monte Ephrajimi, & Gezerum cum ſuburbanis ejus.

22. Item Kibhtzajima cum ſuburbanis ejus, & Beth-Choronem cum ſuburbanis ejus: civitates quatuor.

23. Ex tribu autem Danis, Eltheken cum ſuburbanis ejus, Gibbethonem cum ſuburbanis ejus.

24. Ajalonem cum ſuburbanis ejus, Gath-Rimmonem cum ſuburbanis ejus, civitates quatuor.

25. A dimidia autem tribu Menaſchis, Thahanacum cum ſuburbanis ejus, & Gath-Rimmonem cum ſuburbanis ejus, civitates duas.

26. Omnes civitates decem cum ſuburbanis earum, pro familiis filiorum Kehathi reliquorum.

27. At filiis Gerſchonis, ex familiis Levitarum, à dimidia tribu Menaſchis civitatem receptûs occiſoris, Golanem in Baſchane cum ſuburbanis ejus, & Beheſchtheram cum ſuburbanis ejus: civitates duas.

28. Item ex tribu Jiſſaſcaris, Kiſchjonem cum ſuburbanis ejus, Dabheratham cum ſuburbanis ejus.

29. Jarmuthum cum ſuburbanis ejus, Hen-Gannima cum ſuburbanis ejus: civitates quatuor.

30. Et ex tribu Aſcheris, Miſchealem cum ſuburbanis ejus, Habdonem cum ſuburbanis ejus.

31. Chelkatham cum ſuburbanis ejus, & Rechobum cum ſuburbanis ejus: civitates quatuor.

32. Et ex tribu Naphthali, civitatem receptûs occiſoris, Kedeſchum in Galilæa cum ſuburbanis ejus, & Chammothas-Dori cum ſuburbanis ejus, & Karthanem cum ſuburbanis ejus: civitates tres.

33. Omnes civitates Gerſchonitarum per familias eorum, tredecim civitates cum ſuburbanis earum.

34. Denique familiis filiorum Merari Levitarum reliquorum, ex tribu Zebulunis, Joknehamum cum ſuburbanis ejus, Kartham cum ſuburbanis ejus:

35. Dimnam cum ſuburbanis ejus, Nahalalem cum ſuburbanis ejus, civitates quatuor.

36. Ex tribu autem Reübenis, Betzerum cum ſuburbanis ejus, & Jahatzam cum ſuburbanis ejus.

37. Kedemothas cum ſuburbanis ejus, Mephahatham cum ſuburbanis ejus, civitates quatuor.

38. Ex tribu autem Gadis, civitatem receptus occiſoris, Ramothas in Gilhade cum ſuburbanis ejus, & Machanajima cum ſuburbanis ejus.

39. Cheſchbonem cum ſuburbanis ejus: Jahzerem cum ſuburbanis ejus, omnes civitates quatuor.

40. Omnes civitates iſtas *dederunt* filiis Merari, per familias eorum, reliquis ex familiis Levitarum: fuerúntque ſortis eorum civitates duodecim.

41. Omnes civitates Levitarum intrà poſſeſſionem filiorum Jiſraëlis, civitates quadraginta octo cum ſuburbanis earum:

42. Sunt autem civitates iſtæ unaquæque cum ſuburbanis ſuis circa ipſam: ſic de ſingulis civitatibus iſtis.

CAPUT XXII.

Dimiſſio honorifica tribuum Reübenis, Gadis, & dimidiæ tribûs Menaſchis; poſtea altare, ſymbolum communionis fit pomum ἔριδος.

QUum autem dediſſet Jehova Jiſraëlitis totam terram, quam juramento promiſerat ſe daturum majoribus eorum, & hæreditario jure poſſidentes eam, habitarent in ea.

2. Et quietem largitus eſſet Jehova illis circumquaque, ſecundùm omnia, quæ juramento promiſerat majoribus eorum: neque conſiſteret quiſquam ante faciem eorum, ex omnibus hoſtibus eorum, omnes hoſtes eorum tradidiſſet Jehova in manum eorum.

3. Non excidiſſet quicquam ex ullis rebus bonis, quas eloquutus fuerat Jehova domui Jiſraëlis, cuncta eveniſſent. *Cap.* XXII.

4. Tunc Jehoſchuah convocavit Reübeniticam, & Gaditicam, ac dimidiam tribum Menaſchis:

5. Dixítque eis, vos obſervâſtis omnia, quæ præcepit vobis Moſche, ſervus Jehovæ, & auſcultâſtis voci meæ in omnibus, quæ præcepi vobis.

6. Non deſeruiſtis fratres veſtros jam diebus multis, uſque in diem hunc, & obſervâſtis obſervationem; & præceptum Jehovæ Dei veſtri.

7. Nunc autem quietem largitus eſt Jehova Deus veſter fratribus veſtris, quemadmodum dixerat eis: nunc igitur converſi, abite in tentoria veſtra, in terram poſſeſſionis veſtræ, quam dedit vobis Moſche, ſervus Jehovæ trans Jardenem.

8. Tantùm obſervantes admodùm facite præceptum, & legem illam, quam præcepit vobis Moſche, ſervus Jehovæ, diligentes Jehovam Deum veſtrum, & ambulantes in omnibus viis ejus, & obſervantes præcepta ejus, & adhærentes ei, denique colentes eum ex toto corde veſtro, & ex toto animo veſtro.

9. Benedixítque Jehoſchuah eis, ac dimiſit eos, ut abirent in tentoria ſua.

10. Nam dimidiæ tribui Menaſchiticæ dederat Moſche *poſſeſſionem* in Baſchane, alteri verò dimidiæ ejus dedit Jehoſchuah cum fratribus ipſorum cis Jardenem ad occidentem: inſuper etiam, quum dimitteret eos Jehoſchuah in tentoria eorum, muneratus eſt eos.

11. Et alloquutus eſt eos, dicendo: cum opibus multis redite in tentoria veſtra, nimirum cum pecore numeroſo admodùm, cum argento, & auro, & ære, & ferro, & veſtimentis multis admodùm: participes eſtote prædæ hoſtium veſtrorum cum fratribus veſtris.

12. Revertentes itaque, abiverunt Reübenitæ, & Gaditæ, & dimidia tribus Menaſchitica *à filiis* Jiſraëlis Schilunte, quæ *eſt* in terra Cenahanis, ut venirent in terram Gilhadis, in terram poſſeſſionis ſuæ, in qua conſtituti fuerant poſſeſſores ex præſtituto Jehovæ per Moſchen.

13. Quúmque perveniſſent ad limites Jardenis, qui *ſunt* in terra Cenahanis, exſtruxerunt Reübenitæ cum Gaditis, & dimidia tribu Menaſchitica illic altare propè Jardenem; altare magnum ad aſpectum.

14. Quare audientes filii Jiſraëlis, dicentem; ecce, exſtruxerunt Reübenitæ cum Gaditis, & dimidia tribu Menaſchitica altare illud è regione terræ Cenahanis, in limitibus Jardenis, in latere filiorum Jiſraëlis.

15. Audientes, *inquam*, filii Jiſraëlis, congregati ſunt totus cœtus filiorum Jiſraëlis Schilunte, ut aſcenderent contra eos in militiam.

16. Interim miſerunt filii Jiſraëlis ad Reübenitas, & ad Gaditas, & ad dimidiam tribum Menaſchis in terram Gilhadis, Pinchaſum filium Elhazaris Sacerdotis:

17. Ac decem principes cum eo, principem unum ex unaquaque domo paterna, ex ſingulis tribubus Jiſraëlis: *erat* autem eorum quiſque primarius domûs paternæ ſuæ in millibus Jiſraëlis.

18. Qui venerunt ad Reübenitas, & ad Gaditas, & ad dimidiam tribum Menaſchis, in terram Gilhadis, & alloquuti ſunt eos, dicendo:

19. Sic dicunt totus cœtus Jehovæ, quæ *eſt* prævaricatio hæc, quâ prævaricati eſtis, in Deum Jiſraëlis, avertendo vos hodie à Jehova; quum exſtruxiſtis vobis altare, ut rebelletis hodie contra Jehovam?

20. An parùm eſt nobis, quòd nondum purificavimus nos ipſos, ab iniquitate Pehoris uſque in diem hunc? unde fuit illa plaga in cœtu Jehovæ.

21. Et vos avertamini hodie à Jehova? unde futurum eſt vobis rebellantibus hodie contra Jehovam, ut cras adversùs totum cœtum Jiſraëlis efferveſcat.

22. Quòd ſi immunda *videtur* terra poſſeſſionis veſtræ, tranſite in terram poſſeſſionis Jehovæ, in qua habitat tabernaculum Jehovæ,

væ, & poſſeſſores conſtituimini inter nos, modò contra Jehovam ne rebelletis, & contra nos ne ſitis rebelles, exſtruentes vobis altare præter altare Jehovæ Dei noſtri:

23. Annon Hacan, filius Zerachi prævaricatus eſt prævaricatione in anathemate, unde in totum cœtum filiorum Jiſraëlis fuit ira fervens? ipſe autem vir unicus non exſpiravit propter iniquitatem ſuam.

24. Reſpondentes autem Reübenitæ cum Gaditis, & dimidia tribu Menaſchitica, ſic alloquuti ſunt primores millium Jiſraëlis:

25. Fortis, Deus, Jehova, *Deus* fortis, Deus, Jehova ipſe ſcit, & Jiſraël ipſe ſciat, ſi rebellione, ſive prævaricatione in Jehovam, ne ſervato nos hodierno die.

26. *Si* ut exſtrueremus nobis altare, averſuri nos à Jehova, ſive ut offerremus in eo holocauſtum cum munere, ſive ut pararemus in eo ſacrificia euchariſtica, Jehova ipſe requirat.

27. Imò ſi non ex ſolicitudine de *hac* re fecimus iſtud, dicentes; in poſterum alloquuturi eſſent filii veſtri filios noſtros, dicendo; quid vobis cum Jehova Deo Jiſraëlis?

28. Et terminum poſuit Jehova inter nos & vos, Reübenitæ, & Gaditæ, Jardenem hunc, non *eſt* vobis portio in Jehova: & effecturi eſſent filii veſtri, ut filii noſtri ceſſarent, quò minùs timerent Jehovam.

29. Quapropter diximus, exſtruentes faciamus jam nobis altare iſtud; non ad holocauſtum, neque ad ſacrificium:

30. Sed teſtis ſit inter nos, & vos, & generationes noſtras poſt nos, de exercendo cultu Jehovæ coram eo holocauſtis noſtris, & ſacrificiis noſtris, euchariſticisque noſtris: ut non dicant filii veſtri in poſterum filiis noſtris, non *eſt* vobis portio in Jehova.

31. Diximus enim, ſic erit, quum alloquentur nos, aut generationes noſtras in poſterum; ut dicamus, Reſpicite ſimilitudinem altaris Jehovæ, quam fecerunt patres noſtri, non ad holocauſtum, neque ad ſacrificium, ſed *ut* teſtimonium ſit inter nos & vos.

32. Abſit nobis illud, ut rebellemus contra Jehovam, & ut avertamus nos hodie à Jehova, ædificando altare ad holocauſtum, ad munus, aut ad ſacrificium: excepto altari Jehovæ Dei noſtri, quod *eſt* ante tabernaculum ejus.

33. Quúmque audiviſſet Pinchas Sacerdos, & principes cœtûs, *id eſt*, primores millium Jiſraëlis, qui *erant* cum eo, verba iſta, quæ loquuti fuerant Reübenitæ cum Gaditis, & Menaſchitis, viſum eſt bonum in oculis eorum.

34. Quapropter dixit Pinchas, filius Elhazaris Sacerdotis, Reübenitis, & Gaditis, & Menaſchitis; hodie novimus in medio noſtri eſſe Jehovam, ut qui non ſitis prævaricati contra Jehovam prævaricatione iſtâ: tunc eripuiſtis filios Jiſraëlis, è manu Jehovæ.

35. Reverſus itaque eſt Pinchas, filius Elhazaris Sacerdotis cum ipſis principibus, à Reübenitis, & à Gaditis, è terra Gilhadis in terram Cenahanis ad filios Jiſraëlis; & retulerunt eis rem.

36. Quúmque bona videretur res illa in oculis filiorum Jiſraëlis, benedixerunt Deo filii Jiſraëlis: nec ampliùs loquuti ſunt, ut aſcenderent contra illos in militiam, ad perdendum terram illam, in qua Reübenitæ, & Gaditæ habitabant.

37. Sic indiderunt Reübenitæ, & Gaditæ altari iſti nomen teſtis, *dicentes*; nam teſtis illud *eſt* inter nos, Jehovam eſſe *nobis* Deum.

CAPUT XXIII.

Jehoſchuah ſenex hortatur ad ſervanda Dei præcepta, & cavendam ſocietatem cum gentibus.

FUit autem exactis diebus multis, poſtquam dedit Jehova quietem Jiſraëlitis ab omnibus hoſtibus eorum circumquaque; quum Jehoſchuah ſenex eſſet, vergens ætate:

2. Ut vocaret Jehoſchuah totum Jiſraëlem, ſeniores ejus, & primores ejus, judicésque ejus, ac moderatores ejus, diceretque eis; ego ſenui, vergo ætate.

3. Vos autem vidiſtis, quæcunque fecit Jehova, Deus veſter omnibus iſtis gentibus propter vos: Jehova enim Deus veſter is *eſt*, qui pugnat pro vobis;

4. Videte, jactis ſortibus attribui vobis gentes iſtas reliquas in poſſeſſionem, per tribus veſtras, à Jardene; cùm omnes gentes, quas excidi, tum *gentes* maris magni ad occaſum Solis.

5. Nam Jehova Deus veſter ipſe diſpellet eas à facie veſtra, & expellet eas à facie veſtra: ut hæreditario jure poſſideatis terram earum, quemadmodum loquutus eſt Jehova Deus veſter vobis.

6. Confirmabimini igitur valdè, ut obſervetis, & faciatis quidquid ſcriptum eſt in libro legis Moſchis: ne recedatis ab eo dextrorſum, aut ſiniſtrorſum:

7. Ne conveniatis cum gentibus iſtis, *iſtis*, quæ reliquæ ſunt vobiſcum: & nomen deorum earum ne recordemini, neque adjuretis, neque colatis eos, neque incurvetis vos *honorem habentes* eis.

8. Nam ſi adhæreſcatis Jehovæ Deo veſtro, quemadmodum feciſtis in hunc uſque diem:

9. Ut expulit à facie veſtra Jehova gentes magnas, & robuſtas (nam *quod ad* vos, non conſtitit quiſquam in conſpectu veſtro in diem uſque hunc.)

10. *Ita* vir ex vobis perſequetur mille, quia Jehova Deus veſter is *eſt*, qui pugnat pro vobis: quemadmodum loquutus eſt vobis.

11. Attendetis igitur valdè animis veſtris; ut ametis Jehovam Deum veſtrum.

12. Quòd ſi omnino averteritis vos, & adhæſeritis reſiduo gentium iſtarum, *iſtarum*, quæ reliquæ ſunt vobiſcum; & affinitatem contrahentes cum eis, conveneritis cum eis, eæque vobiſcum:

13. Certò ſcitote non perrecturum Jehovam Deum veſtrum, expellere omnes gentes iſtas à facie veſtra; ſed *eas* fore vobis in laqueum, & in tendiculam, & in flagellum lateribus veſtris, ac in ſpinas in oculis veſtris, donec pereatis è terra optima hac, quam dedit vobis Jehova Deus veſter:

14. (Ecce autem, ego deceſſurus ſum brevi pro conſuetudine totius terræ; poſtquam cognoviſtis toto corde veſtro, & toto animo veſtro, non excidiſſe rem ullam ex omnibus rebus bonis, quas promiſerat Jehova Deus veſter

vester vobis, omnia evenisse vobis, non excidisse ex eis rem ullam.)

15. Et fore, ut; quemadmodum evenit vobis unaquæque res bona, quam promiserat Jehova Deus vester vobis; sic inducat contra vos Jehova unamquamque rem malam, donec perdiderit vos è terra optima hac, quam dedit vobis Jehova Deus vester:

16. Quandoquidem transgressi fueritis fœdus Jehovæ Dei vestri, quod præcepit vobis, & abeuntes colueritis deos alienos, & incurvaveritis vos eis: ideo accensa ira Jehovæ in vos, perituros vos esse celeriter è terra hac optima, quam dedit vobis.

CAPUT XXIV.

Comitia Jehoschuhæ, ejúsque mors; ossium Josephi sepultura; mors Eleazari sacerdotis.

DEinde congregavit Jehoschuah omnes tribus Iisraëlis in agrum Schecemitarum; postquam convocâsset seniores Iisraëlis, & primores ejus, & judices ejus, & moderatores ejus, ut sisterent se coram Deo.

2. Tum dixit Jehoschuah toti populo: sic dicit Jehova Deus Iisraëlis; ultra flumen *Euphratem* habitabant majores vestri olim; *utpote* Therach pater Abrahami, & pater Nachoris: colebántque deos alienos.

3. Sed assumsi patrem vestrum Abrahamum, è *regione, quæ est* trans illud flumen, & deduxi eum per totam terram Cenahanis: auxíque semen ejus, quum dedissem ei Jitzchakum.

4. Dedi enim Jitzchako Jahakobum, & Hesauum: dedi autem Hesauo montem Sehiris; ut hæreditario jure possideret eum, sed Jahakob, & filii ejus descenderunt in Ægyptum.

5. Quo mittens Moschen & Aharonem, plagis affeci Ægyptum, prout feci in medio ejus: & postea eduxi vos.

6. Deducente autem me patres vestros ex Ægypto, advenerunt ad mare; & persequuti sunt Ægyptii patres vestros curribus, & equitibus, *ad* mare algosum.

7. Quúmque clamarent *illi* ad Jehovam, posuit caliginem inter vos, & Ægyptios, deinde induxit super eos mare illud, quod operuit eos, viderúntque oculi vestri id, quod feci contra Ægyptios: postea mansistis in ipso deserto diebus multis.

8. Tandem adduxi vos in terram Emoræorum, habitantium trans Jardenem, qui pugnaverunt contra vos: tradidi autem eos in manum vestram, ita ut hæreditario jure possideatis terram eorum, & perdidi eos à facie vestra.

9. Surrexit quoque Balak filius Tzipporis, rex Moabitarum, ut certaret contra Iisraëlem: ideóque mittens vocaverat Bilhamum filium Behoris, ut malediceret vobis.

10. Sed nolui auscultare Bilhamo: quin potiùs indesinenter benedixit vobis, & eripui vos è manu ejus.

11. Quúmque trajecissetis Jardenem, & venissetis ad Jerichuntem: pugnaverunt contra vos Jerichuntini, Emoræi, & Perizzæi, & Cenahanæi, & Chitthæi, & Girgaschæi, & Chivvæi, & Jebusæi, quos tradidi in manum vestram.

12. Mittebam enim ante vos crabronem, qui expellebat eos à facie vestra, *ut* duo reges Emoræi: non gladio tuo, neque arcu tuo *expulisti eos*.

13. Dedi itaque vobis terram, in qua non laboraveratis, & civitates, quas non exstruxeratis, in quibus habitatis: vinetis & olivetis, quæ non plantaveratis, fruimini.

14. Quare nunc timete Jehovam, & colite eum integrè, & fideliter: & amovete deos, quos coluerunt majores vestri in *regione* trans flumen illud, & in Ægypto, & colite Jehovam.

15. Quòd si malum *videtur* in oculis vestris colere Jehovam, eligite vobis hodie, quem colatis; sive deos, quos coluerunt majores vestri, qui habitabant trans flumen illud, sive deos Emoræorum, in quorum terra habitatis: ego verò, & familia mea colemus Jehovam.

16. Cui respondens populus dixit, absit à nobis, ut relinquamus Jehovam ad colendum deos alienos:

17. Nam Jehova Deus noster, is *est*, qui eduxit nos, & patres nostros è terra Ægypti è domo servorum: & qui edidit ante oculos nostros signa maxima ista; conservavítque nos tota illâ viâ, per quam ivimus, & in omnibus populis, per quorum medium transivimus.

18. Expulit etiam Jehova omnes populos istos, & Emoræum inhabitantem illam terram à facie nostra: nos quoque colemus Jehovam, quia est Deus noster.

19. Dixit autem Jehoschuah populo, non potestis colere Jehovam, quia Deus sanctissimus est: Deus fortis zelotes est, non feret defectionem vestram, & peccata vestra.

20. Quum deseretis Jehovam, & coletis deos alienigenarum; tum conversus malo afficiet vos, & consumet vos, postquam benefecerit vobis.

21. Tum dixit populus Jehoschuhæ; nequaquam, sed Jehovam colemus.

22. Dixit itaque Jehoschuah populo, testes estis ipsi de vobis, vos elegisse vobis Jehovam ad colendum eum; qui dixerunt; testes sumus.

23. Nunc igitur, *inquit*, amovete deos alienigenarum, qui *sunt* in medio vestri, & inclinate animum vestrum ad Jehovam Deum Iisraëlis.

24. Tum dixerunt populus Jehoschuhæ: Jehovam Deum nostrum colemus, & voci ejus auscultabimus.

25. Sic pepigit Jehoschuah fœdus cum populo die illo, proposuítque ei statuta, & judicia in Schecemo.

26. Deinde scripsit Jehoschuah verba ista in libro legis Dei; & accipiens lapidem magnum, erexit illum ibi, sub quercu illa, quæ erat in sanctuario Jehovæ:

27. Dixítque Jehoschuah toti populo, ecce lapis iste esto inter nos testimonium, quia ipse interfuit, contestando omnes sermones Jehovæ, quibus loquutus est nobiscum: ut sit vobis in testimonium, ne mentiamini in Deum vestrum.

28. Tum dimisit Jehoschuah populum quemque in possessionem suam.

29. Fuit autem post res istas, ut moreretur Jehoschuah filius Nunis, servus Jehovæ: natus centum decem annos:

30. Sepeliveruntque eum *Jisraëlitæ* in termino possessionis ejus Thimnath-Serachi, quæ *est* in monte Ephrajimi, ab Aquilone monte Gahascho.

31. Coluit autem Jisraël Jehovam omnibus diebus Jehoschuhæ; omnibus etiam diebus seniorum, qui prolongârunt dies post Jehoschuham, quíque experti erant omne opus Jehovæ, quod fecit Jisraëli.

32. Tum ossa Josephi, quæ deportaverant filii Jisraëlis ex Ægypto, sepeliverunt in Schecemo, in illa portione agri, quam emerat Jahakob à filiis Chamoris patris Schecemi centum nummis: ita fuerunt apud filios Josephi in possessione *eorum*.

33. Elhazar quoque filius Aharonis, quum esset mortuus, eum sepeliverunt in colle Pinchasi, filii ejus, qui datus fuerat ei, in monte Ephrajimi.

Judicum Liber unus.

CAPUT I.

Tribûs Jehudæ, & Schimhonis prærogativa, & victoriæ.

Fuit autem post mortem Jehoschuhæ, ut consulerent filii Jisraëlis Jehovam, dicendo: quis ascendet *ex* nobis contra *reliquum* Cenahanæum in principio, ad pugnandum contra eum?

2. Quibus dixit Jehova: Jehuda ascendito; ecce tradidi istam terram in manum ejus.

3. Dixit autem Jehuda Schimhoni fratri suo; ascende mecum in sortem meam, ut pugnemus contra Cenahanæum istum, vicissim ibo ego quoque tecum in sortem tuam: ivítque cum eo Schimhon.

4. Sic ascendit Jehuda, tradidítque Jehova Cenahanæum, & Perizzæum illum in manum eorum: qui percusserunt eorum in Bezeko decies mille viros:

5. Invenientes enim Adoni-Bezekum in Bezeko, pugnaverunt contra eum, & percusserunt Cenahanæum, & Perizzæum illum.

6. Quum autem fugeret Adoni-Bezek, persequuti sunt eum, & prehendentes eum, amputárunt pollices manuum ejus, ac pedum ejus.

7. Tum dixit Adoni-Bezek, septuaginta reges, pollicibus manuum suarum, & pedum suorum mutilati colligebant sub mensa mea, quemadmodum feci, sic rependit mihi Deus: & adduxerunt eum Jeruschalajima, ubi mortuus est.

8. Expugnaverant enim filii Jehudæ Jeruschalajima, & capientes eam, percusserant *incolas* ejus acie gladii: civitati verò ipsi immiserant ignem.

9. Deinde autem descenderant filii Jehudæ ad pugnandum contra Cenahanæum, inhabitantem montana, & australem plagam, & humilem regionem.

10. Processerat enim Jehuda ad Cenahanæum inhabitantem Chebronem, nomen autem Chebronis antea *erat* urbs Arbahi: percusserántque Scheschajum, & Achimanem, & Thalmajum.

11. Ac inde processerat adversùs incolas Debiri: nomen autem Debiri antea *erat* urbs Sepheri.

12. Ubi quum dixisset Caleb, qui percutiens urbem Sepheri, ceperit eam; ütique dabo ei Hacsam filiam meam in uxorem.

13. Cepit eam Hothniel filius Kenazi, agnatus Calebi minimus ex illo: quamobrem dedit ei Hacsam filiam suam in uxorem.

14. Fuit autem, quum conventura esset, ut persuaderet illi de petendo à patre suo agro quodam, quare *ea* desiliit de asino: cui dixit Caleb, quid tibi *est?*

15. Tum dixit ei illa, cedò mihi munus, quandoquidem terram siccam dedisti mihi, des mihi quoque scaturigines aquarum: dedit itaque ei scaturigines superioris, & scaturigines inferioris *tractûs*.

16. Filii quoque Kenæi, soceri Moschis adscenderant è civitate palmarum, cum filiis Jehudæ in desertum Jehudæ, quod *est* ad australem plagam Haradi: profectus enim fuerat, ut habitaret cum populo.

17. Vicissim procedente Jehudâ cum Schimhone fratre suo, percusserant Cenahanæum inhabitantem Tzephatham, quod quum devovissent: vocavit *Schimhon* nomen civitatis illius Chormam.

18. Deinde cepit Jehuda Hazzam cum termino ejus, & Aschkelonem cum termino ejus, atque Hekronem cum termino ejus.

19. Aderat enim Jehova Jehudæ, ita ut expelleret montanæ regionis *incolas*: sed non *perrexit* expellere habitatores ipsius convallis, eò quòd currus ferrati essent illis.

20. Dederunt autem Calebo Chebronem, quemadmodum edixerat Mosche: qui expulit inde tres illos filios Hanaki.

21. Jebusæum quoque habitantem Jeruschalaimis, non expulerunt filii Binjaminis: sed inhabitabat Jebusæus cum filiis Binjaminis Jeruschalaima usque in diem hunc.

22. Ascenderant etiam familia Josephi, ipsi quoque Beth-Elem: & Jehova *fuerat* cum eis.

23. Curaverant enim familia Josephi explorari Beth-Elem: nomen autem illius civitatis antea *erat* Luz.

24. Videntes autem observatores illi quendam exeuntem è civitate illa, dixerant ei; ostende nobis jam ingressum illius civitatis, & exercebimus erga te benignitatem.

25. Sic quum ostendisset ipsis ingressum ipsius civitatis, percusserant civitatem acie gladii: virum autem illum cum tota familia ejus dimiserant.

26. Abiítque vir ille in terram Chitthæorum: ubi ædificavit civitatem, & vocavit nomen ejus Luzum, id *est* nomen ejus usque in diem hunc.

27. Sed non expulerat Menasche *incolas* Beth-Scheanis, & pagorum ejus, & Thahanaci, pagorúmque ejus, & incolas Dori, ac pagorum ejus, & incolas Jiblehami, pagorúmque ejus, & incolas Megiddonis, pago-

rúmque ejus: placebat enim Cenahanæo habitare in terra ista.

28. Fuit autem, quum fortis evaderet Jisraël, ut redderet Cenahanæum tributarium: sed omnino non expulit eum.

29. Similiter Ephraijm non expulit Cenahanæum illum, qui habitabat Gezeri: sed habitabat Cenahanæus in medio ejus Gezeri.

30. Zebulun non expulit habitatores Kitronis, & habitatores Nahalolis; sed habitabat Cenahanæus in medio ejus, & erant tributarii.

31. Ascher non expulit habitatores Haccuntis, & habitatores Tzidonis, item Achlabi, & Aczibi, & Chelbæ, & Aphiki, & Rechobi:

32. Sed habitavit Ascherita in medio Cenahanæi, habitatorum illius terræ: quia non expellebat eum.

33. Naphthali non expulit habitatores Beth-Schemeschi, & habitatores Beth-Hanathæ, sed habitabat in medio Cenahanæi, habitatorum illius terræ: & habitatores Beth-Schemeschi, & Beth-Hanathæ erant eis tributarii.

34. Comprimebant autem Emoræi filios Danis intrà montana: nam non permittebant eis descendere in ipsam convallem.

35. Placebat enim Emoræo habitare Har-Cheresi, Ajalone, & Schahalbimis: sed quum ingravesceret manus familiæ Josephi, facti sunt tributarii.

36. Terminus itaque Emoræi *erat* ab ascensu Hakrabbimorum, ab ipsa petra quod suprà *situm est*.

CAPUT II.

Perfidia populi ab Angelo exprobrata defletur; post mortem tamen Jehoschuhæ aliquoties iteratur.

Ascenderat autem nuntius Jehovæ Gilgale Bocimos: dixerátque, fecero ut vos ascenderetis ex Ægypto, & introduxero vos in hanc terram, quam juramento promiseram majoribus vestris, ac dixero; non irritum faciam fœdus meum vobiscum in seculum:

2. Vicissim vos ne pangitote fœdus cum habitatoribus terræ hujus, altaria eorum demolimini: & non auscultetis voci meæ? quid *est* hoc, *quod* fecistis?

3. Quamobrem etiam dico, non expellam eos à facie vestra: sed erunt vobis ad latera, & dii eorum vobis in tendiculam futuri sunt.

4. Fuerátque, quum eloqueretur nuntius Jehovæ verba hæc apud omnes filios Jisraëlis; ut attollentes populus vocem suam flerent,

5. (Quare vocârunt nomen loci illius Bocimos) & sacrificarent ibi Jehovæ.

6. Postea dimiserat Jehoschuah populum: & abierant filii Jisraëlis quisque in possessionem suam, ad possidendum ipsorum terram jure hæreditario.

7. Coluerant quidem populus Jehovam omnibus diebus Jehoschuhæ, omnibus etiam diebus Seniorum, qui prolongârunt dies post Jehoschuham, qui viderant totum opus Jehovæ maximum, quod fecerat Jisraëli.

8. Sed quum mortuus esset Jehoschuah filius Nunis, servus Jehovæ, natus centum decem annos:

9. Et sepelivissent eum *Jisraëlitæ* in termino possessionis suæ Thimnath-Cheresi, in monte Ephraijmi, ab Aquilone monti Gahascho:

10. Præterea tota etiam illa ætas aggregati essent ad majores suos, & surrexisset ætas altera post illos, qui non agnoscebant Jehovam, nec etiam opus illud, quod fecerat Jisraëli;

11. Fecerunt filii Jisraëlis, quod malum *videbatur* in oculis Jehovæ, coluerúntque Bahalimos.

12. Et relinquentes Jehovam Deum majorum suorum, qui eduxerat ipsos è terra Ægypti, sequuti sunt deos alienos è diis populorum, qui erant circa eos, & incurvantes se *honorem habuerunt* illis: sic provocaverunt Jehovam.

13. Quapropter, quum dereliquissent Jehovam, & servirent Bahali, & Haschtharothis,

14. Accensa est ira Jehovæ in Jisraëlem, ut traderet eos in manum diripientium, qui diripuerunt eos: dedítque eos in manum inimicorum eorum circumquaque, adeò ut non possent ampliùs consistere ante inimicos suos.

15. Quocunque egrediebantur, manus Jehovæ erat contra eos in malum, quemadmodum loquutus fuerat Jehova, & quemadmodum juraverat Jehova illis, & angustiis afficiebat eos valdè.

16. Postea excitabat *quidem* Jehova vindices, qui servabant eos è manu diripientium eos:

17. At neque vindicibus suis auscultabant, sed scortabantur, sequentes deos alienos, & incurvabant se *honorem exhibentes* illis: recedebant celeriter ab ea via, quâ ambulârant majores eorum, auscultando præceptis Jehovæ, non sic faciebant.

18. Nam quum excitaverat illis Jehova vindices, fuerat quidem Jehova cum unoquoque vindice, & servabat eos è manu inimicorum eorum omnibus diebus cujusque vindicis: quia pœnitebat Jehovam propter gemitum eorum, ab opprimentibus eos, & depellentibus eos:

19. Sed erat mortuo vindice, ut reversi corrumperent se suprà patres suos, sequendo deos alienos, ad colendum eos, & incurvandum se illis, non remitterent de actionibus suis, & de viâ sua obdurata *quicquam*.

20. Quapropter accensa est ira Jehovæ in Jisraëlem, & dixit, propterea quòd transgressi sunt gens ista fœdus meum, quod præceperam majoribus eorum, neque auscultârunt voci meæ.

21. Etiam ego non pergam expellere quemquam à facie eorum, ex gentibus, quas reliquit Jehoschuah, quum moreretur:

22. Ad probandum per eas Jisraëlem, an observaturi sint viam *mandatorum* Jehovæ, ambulando in eis, quemadmodum observârant majores eorum, nécne.

23. Itaque fecit Jehova, ut manerent gentes istæ, ne expellerent eas celeriter: quum non tradidisset eas in manum Jehoschuhæ.

CAP.

CAPUT III.

Triplex populi defectio, oppressio & liberatio.

ISTæ autem *sunt* gentes, quæ ut manerent, fecit Jehova, ad probandum eis Jisraëlitas, eos omnes, qui ignorabant omnia bella Cenahanææ.

2. Saltem ut noscerent ætates filiorum Jisraëlis docere eos bellum, saltem *eos*, qui res ante gestas ignorabant,

3. *Nempe*, quinque Satrapæ Pelischthæorum,& totus Cenahanæus,Tzidoniúsque, & Chivvæus, inhabitantes montem Libanum: à monte Bahal-Chermone usque ad ingressum Chamathæ:

4. Fueruntque ad probandum per ipsas Jisraëlem, ad cognoscendum,an auscultaturi essent præceptis Jehovæ, quæ præceperat majoribus eorum per Moschen.

5. Filii autem Jisraëlis habitabant in medio Cenahanæi, Chitthæi, & Emoræi,ac Perizzæi,Chivvæíque, ac Jebusæi.

6. Et accipiebant filias eorum sibi in uxores,& filias suas dabant filiis eorum, denique colebant deos eorum.

7. Quum itaque facerent filii Jisraëlis,quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, obliti Jehovæ Dei sui,colerentque Bahalimos, & *idola* lucorum;

8. Accensa est ira Jehovæ in Jisraëlitas, & dedidit eos in manum Cuschanis Rischhathajimorum regis Syriæ interamnis: servieruntque filii Jisraëlis Cuschani Rischhathajimorum octo annis.

9. Deinde clamaverunt filii Jisraëlis ad Jehovam; quare excitavit Jehova servatorem filiis Jisraëlis, ut servaret eos,Hothnielem filium Kenazi, agnatum Calebi, minimum ex illo.

10. Cui quum insideret spiritus Jehovæ, vindicavit Jisraëlem; nam egressus est ad bellum, tradidítque Jehova in manum ejus Cuschanem Rischhathajimorum regem Syriæ: & robusta fuit manus ejus supra Cuschanem Rischhathajimorum.

11. Ita quiescebat terra *ad* annum quadragesimum *usque*,quum mortuus est Hothniel filius Kenazi.

12. Denuò autem filii Jisraëlis fecerunt, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: & fortiorem reddidit Jehova Heglonem regem Moabitarum supra Jisraëlitas, eò quòd facerent,quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.

13. Congregavit enim ad se Hammonitas, & Hamalekitas; & abiens percussit Jisraëlem,possederúntque civitatem palmarum.

14. Servierunt autem filii Jisraëlis Hegloni regi Moabitarum octodecim annis.

15. Deinde clamantibus filiis Jisraëlis ad Jehovam; excitavit eis Jehova servatorem Ehudem, filium Geræ Binjaminitam, virum perclusum manu dexterâ suâ: per quem miserunt filii Jisraëlis munus Hegloni regi Moabitarum.

16. Paraverat autem sibi Ehud, gladium bipennem cubitalem longitudine suâ: quo accinxerat se sub vestibus suis, ad femur dexterum suum.

17. Obtulit itaque ipsum munus Hegloni regi Moabitarum (Heglon autem vir *erat* pinguis valde.)

18. Fuítque quum absolvisset offerre munus illud; ut deduceret populum illum,qui attulerant munus.

19. Ipse verò reversus è lapicidinis, quæ *sunt* propè Gilgalem, dicebat; aliquid arcani habeo ad te ô Rex: qui dixit: sile; & exierunt ab eo,quicunque adstabant ei.

20. Ehud ergo accessit ad eum (is autem sedebat in cœnaculo æstivo suo solus) dixítque Ehud, aliquid divini habeo ad te: quapropter surrexit è solio.

21. Extendens autem Ehud manum sinistram suam, accepit gladium illum à femore suo dextro,& infixit eum ventri illius:

22. Ita ut ingrederetur etiam capulus ipse post mucronem suum, & occluderet adeps mucronem ipsum (non enim extraxit gladium suum è ventre ejus) & exiret ad podicem ejus.

23. Postea exivit Ehud ad ipsum procœtonem: quum occlusisset fores cœnaculi circa illum,& pessulo obserasset.

24. Ipso autem exeunte servi illius venerunt, & aspexerunt, quòd ecce fores ipsius cœnaculi *essent* obseratæ: quare dixerunt; profectò purgat alvum in conclavi æstivi *cœnaculi.*

25. Qumque exspectâssent dudum,& ecce non aperiret fores ipsius cœnaculi,acceptâ clave aperuerunt, ecce autem dominus eorum ceciderat in terram mortuus.

26. Interea Ehud sese recipiebat, dum cunctarentur illi: & ipse prætergrediens lapicidinas illas, sese recepit Sehiram.

27. Fuítque quum adveniens clanxisset buccinâ in monte Ephrajimi; ut descenderent cum eo filii Jisraëlis ex eo monte,ipso præeunte eis.

28. Nam dicebat eis, sequimini me, nam tradidit Jehova inimicos vestros Moabitas in manum vestram: quapropter descenderunt post eum,& præoccupantes vada Jardenis Moabitis,non siverunt quemquam transire;

29. Sed percusserunt Moabitarum tempore illo quasi decies mille viros,quemque opulentum,& quemque virum strenuum: neque recepit se quisquam.

30. Sic depressi sunt Moabitæ die illo sub manu Jisraëlitarum, & quievit terra *ad* annum octuagesimum *usque.*

31. Post eum verò fuit Schamgar filius Hanathi, qui percussit Pelischthæos sexcentos viros stimulo bovis,servavítque ipse quoque Jisraëlem.

CAPUT IV.

Alia populi defectio, oppressio & liberatio.

DEinde rursus filii Jisraëlis fecerant, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ,Ehude mortuo.

2. Et dedit eos Jehova in manum Jabinis regis Cenahanæi, qui regnabat in Chatzore: cujus militiæ princeps erat Sisera,qui habitabat Charoschethæ gentium.

3. Quapropter clamaverunt filii Jisraëlis ad Jehovam: noningenti enim currus ferrati erant ei, & ipse oppresserat filios Jisraëlis violentiâ viginti annis.

4. Debora autem fœmina prophetissa Lappidothana; hæc judicabat Jisraëlem tempore illo,

5. Atque hæc *quidem* habitabat sub palma Deboræ; inter Ramam & Beth-Elem, in monte Ephrajimi: ascendebántque ad eam filii Jisraëlis in judicium.

6. Mittens verò illa advocavit Barakum filium Abinohami Kedeschо Naphthalitarum: dixítque ei, nónne præcepit Jehova Deus Jisraëlis? I, & trahens in montem Thaboris, assumes tecum decies mille viros, è filiis Naphthali, & è filiis Zebulunis.

7. Nam traham adversùm te ad torrentem Kischonis Siseram principem militiæ Jabinis, currúsque ejus & multitudinem ejus: quem tradam in manum tuam.

8. Dixit verò ei Barak, si iveris mecum, utique iturus sum: sin autem non iveris mecum, non ibo.

9. Quæ dixit, omnino itura sum tecum, nisi quòd non erit gloria tua, secundùm hanc viam, quâ tu ambulas, in manum enim mulieris dedet Jehova Siseram: sic surgens Debora ivit cum Barako Kedeschum.

10. Quum itaque accersivisset Barak Zebulunitas & Naphthalitas Kedeschum, deduxit ad vestigia sua decem millia virorum: ibatque cum eo Debora.

11. (Cheber autem Kenæus separaverat se à Kenæa gente, de filiis Chohabi soceri Moschis: tetenderátque tentorium suum usque ad quercetum in Tzahanajimis, quod *est* propè Kedeschum.)

12. Ut autem fuit renunciatum Siseræ, adscendisse Barakum, filium Abinohami montem Thaboris,

13. Accersivit Sisera omnes currus suos, noningentos currus ferratos, & totum illum populum, qui *fuerat* cum ipso: Charoscheta gentium ad torrentem Kischonis.

14. Tum edixit Debora Barako, surge, nam hic ille dies est, quo tradit Jehova Siseram in manum tuam, nónne Jehova procedit ante te? quare descendit Barak è monte Thaboris, & decies mille viri post eum:

15. Fudítque Jehova Siseram, & omnes illos currus, totúmque illum exercitum *sternendum* acie gladii ante Barakum: itaque descendens Sisera de suo curru aufugit pedibus:

16. Barak verò persequutus est currus illos, & exercitum usque Charoschetam gentium: cecidítque totus exercitus Siseræ acie gladii, non relictus est, ne unus quidem.

17. Sisera autem fugit pedibus ad tentorium Jahelis, uxoris Cheberi Kenæi: erat enim pax inter Jabinem regem Chatzoris, & familiam Cheberi Kenæi.

18. Et prodiens Jahel obviàm Siseræ; dixit ei, diverte domine mi, diverte ad me, ne timeto: sic divertit ad eam in tentorium, quæ texit eum stragulâ amphitapâ.

19. Dixerat autem illi, da mihi, quæso, bibendum parum aquæ, nam sitio: & illa aperiens utrem lactis, dederat ipsi bibendum, antequam tegeret eum.

20. Post dixit illi, sta *in* porta tentorii: & erit, si quis adveniens interroget te, & dicat, estne istic aliquis? ut dicas, nemo *est*.

21. Deinde Jahel uxor Cheberi accipiens paxillum tentorii, & apponens manum suam ad malleum quendam, accessit ad eum sensim, ac infixit paxillum in tempora ejus, ita ut permearet in terram (nam ipse fessus, & somno sopitus erat) ita mortuus est.

22. Ecce autem Barako persequente Siseram: prodiit Jahel obviàm ei, dixítque ei, veni, ut ostendam tibi virum illum, quem tu quæris: qui ingressus est ad eam, ecce autem Siseram prostratum mortuum, cum paxillo in temporibus suis.

23. Sic depressit Deus die illo Jabinem regem Cenahanæum ante filios Jisraëlis,

24. Et perrexit manus filiorum Jisraëlis indesinenter durior esse contra Jabinem regem Cenahanæum, usque dum exscidissent Jabinem regem Cenahanæum.

CAPUT V.

Epinicium Deboræ, & Baraki.

Cecinit autem Debora, & Barak filius Abinohami, die illo, dicendo;

2. Quandoquidem sumit ultiones per Jisraëlem, spontè se offerente populo, benedicite Jehovæ.

3. Audite reges, aurem præbete dominatores; ego, ego Jehovæ canam: psallam Jehovæ, Deo Jisraëlis.

4. Jehova, quum procederes à Sehire, quum gradereris ab agro Edomæorum, terra mota est, etiam cœli stillaverunt: etiam densæ nubes stillaverunt aquas.

5. Montes diffluxerunt à præsentia Jehovæ: ipse Sinai à præsentia Jehovæ Dei Jisraëlis:

6. Diebus Schamgaris, filii Hanathi, diebus Jahelis desierant *recta* itinera, & ambulantes semitis, ibant itineribus tortuosis.

7. Desierant pagani in Jisraële, desierant: usque dum surrexi Debora, dum surrexi mater in Jisraële.

8. *Quum* elegit deos novos, tunc debellator *fuit in* portis: clypeus an conspiciebatur; aut spiculum in quadraginta millibus, in Jisraële?

9. Animus meus *provocat eos*, qui mandata habent in Jisraële, qui se spontè offerunt in populo: benedicite Jehovæ.

10. Equitantes asinas nitidas, residentes in judicio, & qui proficiscimini per viam, confabulamini.

11. *Liberati* à strepitu sagittariorum inter haustra, ibi confabulentur de justis operibus Jehovæ, justis operibus erga paganos suos in Jisraële, ex quo descendunt ad portas populus Jehovæ.

12. Expergiscere, expergiscere Debora, expergiscere, expergiscere, eloquere canticum, surge Barak, & captivam fac multitudinem captivorum tuorum, fili Abinohami.

13. Ex quo dominium residui tradit magnificis *in* populo, Jehova dominium mihi in fortissimos tradit.

14. Ex Ephrajimo, *ex* iis, *quorum* radix ad Hamalekitas *protenditur*, *ex* sequentibus te Binjaminitis inter populos tuos; è Machire legislatores, & è Zebulune convocantes stylo scribæ, descenderunt.

15. Etiam principes in Jissascare cum Debora *futuri sunt*, sicut Jissascar Barak, *& qui* in convallem missus est ad vestigia ipsius: magni institutis animi in partibus Reübenis.

16. Cur desideres inter duas sarcinas, audiendo sibila gregum, ô magni profundis cogitationibus animi ad partes Reübenis?

17. Gil-

17. Gilhad ultra Jardenem habitans, & Dan quare degeret *apud* naves? Ascher *quare* desideret ad portum marium, & in præruptis suis habitaret?

18. Zebulun & Naphthali populus *est*, *qui* abjecit se ipsum, ad moriendum in editis locis agri.

19. Venerunt reges, pugnaverunt: tunc pugnaverunt reges Cenahanæi Thahanaci ad aquas Megidduntis: ne frustulum *quidem* argenti acceperunt.

20. E cœlis pugnârunt: sidera ipsa è suis aggeribus pugnaverunt contra Siseram.

21. Torrens Kischonis evertit eos, torrens occursuum, torrens Kischonis: *dixi*, proculcato, anima mea, robur.

22. Tunc obtuderunt calces equorum, præcitatis cursibus *suis* fortes illorum.

23. Maledicite Merozo, inquit angelus Jehovæ, indesinenter maledicite habitatoribus ejus: quia non advenerunt ad auxilium Jehovæ, ad auxilium Jehovæ inter fortes.

24. Benedicitor præ fœminis Jahel uxor Cheberi Kenæi: præ fœminis in tentorio *degentibus* benedicitor.

25. Aquam petierat *ille*, lac *ipsa* dedit: simpulo magnificorum obtulit lac pingue.

26. Manus sinistra ejus ad paxillum, dextera autem ejus ad tuditem laborantium *sese* extenderunt: & tudit Siseram, abrasit caput ejus, & fregit ac transverberavit tempora ejus

27. Inter pedes ejus incurvavit se, cecidit, jacuit: inter pedes ipsius incurvavit se, cecidit, ubi incurvaverat se, ibidem cecidit *vitâ* spoliatus.

28. Per fenestram prospectabat & minuriebat mater Siseræ, per fenestellam: cur tardat currus ejus redire? cur differunt incessus curruum ejus?

29. Sapientes principum fœminarum ejus respondebant: etiam ipsa referebat sermones suos sibi.

30. An non assequuti sunt? partiuntur prædam? puellam unam, puellas duas in virum quemque? præda versicolorium *est* Siseræ, præda versicolorium, phrygionicum opus: versicolor operis phrygionici utrinque ad colla prædantium.

31. Sic pereant omnes inimici tui, Jehova, at diligentes eum, *sint* ut quum procedit sol in robore suo: Sic quievit terra *ad* annum quadragesimum.

CAPUT VI.

Nova populi defectio, oppressio sub Midjanitis, & liberatio.

DEinde quum facerent filii Jisraëlis, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, tradidit eos Jehova in manum Midjanitarum septem annis.

2. Quum itaque roborata esset manus Midjanitarum super Jisraëlem, metu Midjanitarum, faciebant sibi filii Jisraëlis specus illas, quæ *sunt* in montibus, & speluncas, ac munitiones.

3. Erat enim, quum severat Jisraël; ut adscendens Midjan, & Hamalek, Orientalésque ascenderent adversus illum:

4. Et castra ponentes contra eos, perdebant proventum terræ usque quà venis Hazzam: neque reliquum faciebant victum in Jisraële, aut parvam pecudem, aut bovem, aut asinum.

5. Nam ipsi, & pecora eorum ascendebant cum tentoriis suis, & veniebant quasi locustæ multitudine, ipsi & cameli eorum innumeri: veniebántque in eam terram, ad perdendum eam.

6. Quum ergò depauperatus esset valde Jisraël ob præsentiam Midjanitarum, clamaverunt filii Jisraëlis ad Jehovam.

7. Fuitque quum inclamavissent filii Jisraëlis Jehovam, propter Midjanitas;

8. Ut mitteret Jehova virum prophetam ad filios Jisraëlis, qui dixit eis, sic ait Jehova, Deus Jisraëlis: ego feceram, ut ascenderetis ex Ægypto, & eduxeram vos è domo servorum,

9. Et eripueram vos è manu Ægyptiorum, & è manu omnium opprimentium vos, expuleràmque eos à facie vestra, & dederam vobis terram eorum;

10. Denique dixeram vobis, ego *sum* Jehova Deus vester, ne timete deos Emoræorum, in quorum terra habitatis: at non auscultâstis voci meæ.

11. Postea veniens angelus Jehovæ, consedit sub quercu illa, quæ *est* Hophræ, pertinente ad Joaschum Abi-Hezeritam, cujus filius Gidhon decutiebat triticum in quadam areola, ut fugiens deportaret à conspectu Midjanitarum.

12. Quùmque appareret ei angelus Jehovæ, dixit ei, Jehova *est* tecum, valentissime robore.

13. Cui dixit Gidhon, *attende* ad me domine, si est Jehova nobiscum, at quare obvenit nobis totum hoc? & ubi sunt omnia mirabilia ejus, quæ enarrabant nobis patres nostri, dicendo: nónne fecit, ut ex Ægypto ascenderemus, Jehova? nunc enim deseruit nos Jehova, ac tradidit nos in manum Midjanitarum:

14. Tum respiciens ad eum Jehova, dixit, i virtute illâ tuâ, & servabis Jisraëlem è manu Midjanitarum: nónne mitto te?

15. Cui ille dixit, *attende* ad me Domine, quânam re servabo Jisraëlem? Ecce dux meus pauperrimus *est* inter Menaschitas, & ego minimus in domo patris mei.

16. Tum dixit ei Jehova, *facies*, nam ero tecum: ideò percuties Midjanitas, tanquam virum unum.

17. Dixit autem *Gidhon* ei, si nunc inveni gratiam in oculis tuis; edes igitur mihi signum, te illum esse, qui loqueris mecum.

18. Ne, quæso, moveas te hinc, donec redeam ad te, & prolatum munus meum collocem ante te: qui dixit, ego considebo, donec revertaris.

19. Deinde Gidhon rediit, quum parâsset hœdum lactentem, & ex Epha farinæ azymos panes, carne positâ in canistro, & jure posito in cacabo: protulítque ad eum sub quercum illam, & admovit.

20. Edixit autem ei angelus ille Dei, accipe istam carnem, & azymos panes, & colloca in petra illa, jus autem effunde: qui fecit sic:

21. Tum extendens angelus Jehovæ extremitatem scipionis illius, qui *erat* in manu ipsius, tetigit illam carnem, & panes azymos: ascendítque ignis à rupe illa, qui absumsit carnem, & azymos panes illos, & angelus Jehovæ abiit à conspectu ejus.

22. Quapropter animadvertit Gidhon angelum Jehovæ eum esse; & dixit Gidhon: Aha, domine Iehovi, quandoquidem vidi angelum Iehovæ in os.

23. Dixit verò ei Iehova, pax *est* tibi; ne time: non morieris.

24. Exstruxit autem ibi Gidhon altare Iehovæ; quum proclamavisset ipsi Iehova pacem: (usque in diem hunc adhuc exstat Hophræ Abi-Hezeritarum.)

25. Fuitque hoc eâ ipsâ nocte, quum dixisset ei Iehova, accipe juvencum adultiorem, qui *est* patris tui, nempe juvencum illum secundùm septennem: & postquam destruxeris altare illud Bahalis, quod *est* patri tuo, & lucum, qui *est* juxta illud, succideris:

26. Exstrues altare Iehovæ Deo tuo in summitate illius ipsius arcis, cum strue: tunc accipiens juvencum illum secundum, offeres holocaustum in lignis illius luci, quem excideris.

27. Accipiens enim Gidhon decem viros è servis suis, fecit quemadmodum edixerat ei Jehova: fuit autem, quia timebat à familia patris sui, & hominibus civitatis illius, si fecisset interdiu, ut faceret noctu.

28. Quum autem surrexissent homines illius civitatis manè, ecce dirutum erat altare Bahalis, & lucus, qui *fuerat* juxta illud, excisus: juvencus autem secundus ille oblatus in holocaustum *erat* super illud altare, quod *erat* exstructum.

29. Quamobrem dixerunt alter alteri, quis fecit rem hanc? quúmque inquisivissent & percunctati essent, dixerunt, Gidhon filius Joaschi fecit rem hanc:

30. Dixerunt autem homines illius civitatis Joascho, produc filium tuum, ut moriatur: quia diruit altare Bahalis, & quia succidit lucum, qui *erat* juxta illud.

31. Dixit verò Joasch omnibus, qui instabant apud ipsum, vósne contendetis pro Bahale? an vos servabitis eum? qui contenderit pro eo, hoc ipso mane morti tradetur: si Deus est, contendet in eum, quia diruit altare ipsius.

32. Vocavit itaque illum die illo Jerubbahalem: eò quòd dixisset, contendet contra eum ipse Bahal, quia diruit altare ipsius.

33. Omnes autem Midianitæ, & Hamalekitæ, ac orientales erant congregati simul, & trajecto *Jardene*, castrametati erant in convalle Jizrehelis.

34. Sed spiritus Jehovæ induit Gidhonem: qui ubi clanxisset buccinâ, convocati Abi-Hezeritæ eum sequuti sunt.

35. Præterea nuncios misit per totum Menaschen, qui convocatus ipse quoque *sequutus* est eum: nuncios etiam misit ad Ascherem, & ad Zebulunem, & ad Naphthalin, qui ascenderunt obviàm istis.

36. Dixerat autem Gidhon Deo; si tu servaturus es manu meâ Iisraëlem, quemadmodum loquutus es:

37. Ecce ego statuo vellus lanæ in hac area: si ros fuerit in ipso vellere solo, & in tota terra siccitas, sic novero te servaturum manu meâ Iisraëlem, quemadmodum loquutus es.

38. Et fuit ita, nam quum surrexisset postero manè, aspersérat *Jehova* vellus: & expressit rorem ex illo vellere, plenum simpulum aquæ.

39. Rursus dixit Gidhon Deo, ne accendatur ira tua in me, & loquar tantùm hac vice: probem, quæso, solummodò hac vice hoc vellere, sit, quæso, siccitas in hoc vellere solo, & super totam terram sit ros.

40. Fecit itaque Deus sic nocte illâ: erat enim siccitas in illo vellere solo, at in tota terra erat ros.

CAPUT VII.

Gidhon lustrat milites, & stratagemate terret, & fugat inimicos.

Surgens itaque manè Jerubbahal (is est Gidhon) totúsque populus, qui erat cum eo, castrametati sunt ad fontem Charodi: castra autem Midjanitarum *erant* ei ab Aquilone cis collem Moræ, in ipsa convalle.

2. Sed dixit Jehova Gidhoni, numerosior *est* hic populus, qui *est* tecum, quàm ut tradam Midjanitas in manum eorum: ne gloriam assumat sibi Iisraël supra me, dicendo, manus mea salutem attulit mihi.

3. Nunc itaque proclama jam audiente hoc populo, dicendo, is, qui timidus est, & trepidus, revertens evolato versùs montem Gilhadis: sic reversa sunt ex eo populo viginti duo millia, decies autem mille remanserunt.

4. Iterum dixit Jehova Gidhoni, populus iste adhuc est numerosior: deducito eos ad istas aquas, & disparabo tibi eum illic: tum futurum est, ut de quocunque dixero tibi, hic ito tecum, is eat tecum, de quocunque autem dixero tibi, hic ne ito tecum, is ne eat.

5. Deducto itaque populo ad istas aquas, edixit Jehova Gidhoni, quicunque lambet linguâ suâ ex ista aqua, quemadmodum lambere solet canis, statuito eum seorsim, similiter quicunque incurvabit se in genua sua ad bibendum.

6. Fuítque numerus eorum, qui lamberant suâ manu ad os suum *injicientes aquam*, trecentorum virorum: totum autem reliquum illius populi incurvaverunt se in genua sua ad bibendum aquam.

7. Tum dixit Jehova Gidhoni, trecentis istis viris lambentibus servabo vos, & tradam Midjanitas in manum tuam: quamobrem totus iste populus abeunto quisque in locum suum.

8. Quum itaque accepissent hic populus commeatum in manu suâ, & buccinas illorum; & omnes viros Iisraëlitas illos dimisisset quemque in tentoria sua, trecentos istos viros retinuit: castra verò Midjanitarum infra eum *erant* in illa convalle.

9. Fuit autem illâ ipsâ nocte, ut ediceret ei Iehova, surge, descende ad ista castra; nam trado ea in manum tuam.

10. Quòd si times descendere, descende tu, & Pura, puer tuus, ad ipsa castra:

11. Et audies, quid loquantur, ut postea confirmentur manus tuæ, ac descendas contra ista castra: descendit itaque ipse, & Pura puer ejus ad extremitatem militarium ordinum, qui *erant* in castris.

12. Midjanitæ autem & Hamalekitæ cum omnibus orientalibus diffusi erant in ea convalle tanquam locustæ multitudine; camelísque eorum non *erat* numerus, *erant* sicut

ſicut arena, quæ *eſt* in littore maris multitudine.

13. Quúmque adveniſſet Gidhon, ecce quidam narrabat proximo ſuo ſomnium: & dicebat, ecce ſomnium ſomniavi, quòd ecce toſtus panis hordeaceus obvertebat ſe in caſtris Midjanitarum, & perveniens in tentoria, concutiebat ipſa ita, ut caderent, ſubvertebátque ipſa, ita ut lapſa jacerent tentoria.

14. Reſpondens autem proximus ejus, dicebat, non *eſt* hoc *aliud*, niſi gladius Gidhonis filii Ioaſchi viri Iiſraëlitæ: tradidit Deus in manum ejus Midjanitas, & tota hæc caſtra.

15. Fuit ergò, quum audiſſet Gidhon narrationem illius ſomnii, & explicationem ejus, ut incurvaret ſeſe *honorem Deo exhibens*; & reverſus ad caſtra Iiſraëlitarum diceret, ſurgite, tradit enim Iehova in manum veſtram caſtra Midjanitarum:

16. Tum diſtribuit trecentos illos viros *in* tria agmina, tradidítque buccinas in manum cujuſque eorum, & hydrias vacuas, facéſque in medio illarum hydriarum:

17. Et dixit eis, me verſùs reſpicitote, & ſic facitote: quum ecce ego veniam ad extremitatem iſtorum caſtrorum, erit ut quemadmodum faciam, ſic faciatis.

18. Clangam enim buccinâ ego, & quicunque *erunt* mecum; quare clangetis vos quoque buccinis circum tota iſta caſtra, & dicetis, Iehovæ & Gidhonis *gladius*.

19. Adveniens itaque Gidhon, & centum viri, qui *erant* cum ipſo ad extremitatem illorum caſtrorum, principio vigiliæ mediæ (tantummodo demum ſtatuebant cuſtodes) clanxerunt buccinis ſimul comminuendo hydrias, quæ *erant* in manu ipſorum.

20. Clanxerunt itaque tria illa agmina buccinis, & fregerunt hydrias: nam tenebant manu ſiniſtrâ ſuâ faces, manu verò dexterâ ſuâ buccinas ad clangendum: deinde clamârunt, gladius Iehovæ, & Gidhonis.

21. Subſiſtebant autem quiſque in loco ſuo circùm caſtra ipſa: diſcurrentia verò tota illa caſtra vociferabantur, & fugiebant.

22. Rurſus clanxerunt trecentis illis buccinis; & obvertit Iehova gladium unius in alterum, ídque per tota illa caſtra; adeò ut fugerit exercitus ille uſque Beth-Schittam per Tzereram uſque ad ripam Abel-Mecholæam ſupra Tabbatham.

23. Quapropter convocati ſunt viri Iiſraëlitæ è Naphthali, & ex Aſchere, atque ex toto Menaſche; qui perſequuti ſunt Midjanitas.

24. Præterea nuncios miſit Gidhon per totum montem Ephrajimi, qui edicerent, deſcendite obviàm Midjanitis, & præoccupate illis aquas Beth-Baram uſque, nempe Iardenis *aquas*: itaque convocati omnes viri Ephrajimi, præoccupaverunt aquas illas Beth-Baram uſque, id eſt, Iardenis *aquas*.

25. Ceperúntque duos principes Midjanitarum, Horebum & Zeebum, & occiderunt Horebum in rupe Horebi, Zeebum verò occiderunt in torculari Zeebi, quum perſequerentur Midjanitas: caput autem Horebi & Zeebi attulerunt ad Gidhonem trans Iardenem.

CAPUT VIII.

Ephrajim inſurgit contra Gidhonem, & monimentum, quod poſuerat victoriæ, evadit in idolum.

SEd dixerunt ei viri Ephrajimitæ, quæ eſt hæc res, *quam* feciſti nobis, non vocando nos, quum proficiſcereris ad pugnam contra Midjanitas? contenderúntque cum eo validè.

2. Qui dixit eis, quid feci nunc cujuſmodi vos? nónne meliores ſunt racemationes Ephrajimitarum, vindemiâ Abihezeritarum?

3. In manum veſtram tradidit Deus principes Midjanitarum, Horebum & Zeebum, quid ergò potui facere cujuſmodi vos? tunc deſtitit iratus illorum animus ab eo, quum eloquutus eſſet verbum hoc.

4. Quum autem veniſſet Gidhon ad Iardenem; trajiciens ipſe cum trecentis viris, qui erant cum eo feſſi, perſequentes tamen;

5. Dixit viris Succothanis, date, quæſo, tractas panis huic populo, qui ſequitur veſtigia mea: feſſi enim ſunt, & confeſtim perſequor Zebachum & Tzalmunahum, Reges Midjanitarum.

6. Dixit verò principum Succothanorum *ordo*, an manus Zebachi & Tzalmunahi nunc *eſt* in manu tua, ut tradamus exercitui tuo panem?

7. Quibus dixit Gidhon: propterea quum tradiderit Iehova Zebachum & Tzalmunahum in manum meam: utique triturando cædam carnem veſtram, ſpinis iſtius deſerti, & oxyacanthis.

8. Et aſcendens inde Penuelem, alloquutus eſt eos in eandem ſententiam: ſed reſponderunt ei viri Penuelitæ, quemadmodum reſponderant viri Succothani.

9. Quare etiam alloquutus eſt viros Penuelitas, dicendo, quum revertar incolumis, deſtruam turrim iſtam.

10. Zebach autem, & Tzalmunah *erant* Kar-kore, & exercitus eorum cum ipſis, quaſi quindecim millium, quicunque reſidui *erant* è toto exercitu orientalium: qui autem ceciderant, centum viginti millia virorum *erant* ſtringentium gladium.

11. Aſcendit itaque Gidhon viâ degentium in tentoriis, ab oriente Nobacho, & Iogbehæ: percuſſítque exercitum illum, dum exercitus ille degebat ſecurè.

12. Sed fugientes Zebachum & Tzalmunahum perſequutus eſt: cepítque duos reges Midjanitarum Zebachum & Tzalmunahum, & totum exercitum illum perculit.

13. Poſtea revertens Gidhon filius Ioaſchi, ab illo prælio, ante aſcenſum ſolis;

14. Cepit puerum è viris Succothanis: & percunctatus eſt eum: qui deſcripſit ei principes Succothanos, & ſeniores ejus, ſeptuaginta ſeptem viros.

15. Quúmque ingreſſus eſſet ad viros Succothanos, dixit, ecce Zebach & Tzalmunah: de quibus exprobrâſtis mihi, dicendo, an palma Zebachi & Tzalmunahi *eſt* nunc in manu tua? ut tradamus viris tuis feſſis panem?

16. Et aſſumtis Senioribus civitatis illius; ſpiníſque deſerti, & oxyacanthis, documentum in eis dedit viris Succothanis.

17. Deinde turrim Penuelis destruxit, ac interfecit viros illius civitatis.

18. Postea dixit Zebacho & Tzalmunaho, quales *erant* viri, quos interfecistis in Thabore? qui dixerunt, qualis tu, tales illi *erant*, idem *erant*, formâ, quasi filii Regis.

19. Tunc dixit, fratres mei, filii matris meæ erant: *ita ut* vivit Jehova, si vivos servâssetis eos, non fueram occisurus vos.

20. Itaque dixit Jethero primogenito suo, surge occide istos: sed non strinxit puer gladium suum, eò quòd timeret, nam adhuc puer erat.

21. Tum dixit Zebach cum Tzalmunaho, surge tu, & incurre in nos, nam qualis *est* vir, tale *est* robur ejus: quapropter surgens Gidhon, interfecit Zebachum & Tzalmunahum, accepítque lunulas illas, quæ *erant* ad colla camelorum ipsorum.

22. Postea dixerunt Iisraëlitæ *singuli* Gidhoni, dominium habe in nos, tum tu, tum filius tuus, tum nepos tuus, quia servâsti nos è manu Midjanitarum.

23. Sed dixit eis Gidhon, non habebo ego dominium in vos, neque filius meus habebit dominium in vos: Jehova habiturus est dominium in vos.

24. Præterea dixit eis Gidhon, petam à vobis petitionem, ut detis mihi quisque monile prædæ suæ: (monilia enim aurea *fuerant* illis, quia Jismahelitæ erant.)

25. Et *illi* dixerunt, lubentissimè dabimus; explicantésque pannum quemdam, conjecerunt illuc quisque monile prædæ suæ.

26. Fuit autem pondus monilium aureorum, quæ petierat, mille septingentorum *siclorum* auri: præter lunulas, & myrothecidia, & vestes purpureas, quibus induti erant reges Midjanitarum, & præter torques, qui *erant* ad colla camelorum illorum.

27. Aptavítque Gidhon illud *aurum* in amiculum, statuítque ipsum in sua civitate Hophræ, ubi scortati sunt omnes Iisraëlitæ post *mortem* ipsius; fuítque Gidhoni, id est, familiæ ejus in tendiculam.

28. Tum depressi Midjanitæ ante filios Iisraëlis, non perrexerunt attollere caput suum: sic quievit terra diebus Gidhonis *in* annum *usque* quadragesimum:

29. Et abiens Jerubbahal filius Joaschi, mansit domi suæ.

30. Fuerunt autem Gidhoni septuaginta filii, egressi è femore ejus: nam uxores multæ erant ei.

31. Concubina verò ejus, quæ *erat* Schecemi, peperit ei ipsa quoque filium; cui nomen indidit Abimeleco.

32. Sed quum mortuus Gidhon filius Joaschi, in canitie bona, sepultus esset in sepulchro Joaschi patris sui Abihezeritæ, Hophræ:

33. Quum, inquam, mortuus esset Gidhon, fuit, ut denuò filii Iisraëlis scortantes sequerentur Bahalimos, proponerentque sibi Bahal-berithum in Deum.

34. Ita non sunt recordati filii Iisraëlis Jehovæ Dei sui, qui eripuerat ipsos è manu omnium inimicorum ipsorum circumquaque.

35. Neque exercuerunt benignitatem erga familiam Jerubbahalis, Gidhonis, secundùm omne illud bonum, quo affecerat Iisraëlem.

CAPUT IX.

Parabola arborum creantium regem denunciatur Abimeleko, & Schecemitis suæ perfidiæ in Jerubbahalem pœna.

Abiens enim Abimelec filius Jerubbahalis Schecemum ad cognatos matris suæ; alloquutus est eos, & totam familiam paternæ domûs matris suæ, dicendo:

2. Eloquimini, quæso, audientibus omnibus Schecemitis, utrum melius *est* vobis: an ut dominium habeant in vos septuaginta viri, omnes filii Jerubbahalis, an verò ut dominium habeat in vos vir unus? recordemini autem me esse os vestrum, & carnem vestram.

3. Eloquuti sunt igitur cognati matris ejus pro eo, audientibus omnibus Schecemitis, omnia verba ista; inclinavítque animus eorum ad sequendum Abimelecum, eò quòd dicerent, cognatus noster est.

4. Quapropter dederunt ei septuaginta *siclos* argenti ex æde Bahal-berithi, quibus conduxit Abimelec viros inanes & instabiles, qui sequuti sunt ipsum.

5. Ita venit in domum patris sui Hophram, & interfecit fratres suos filios Jerubbahalis, *qui erant* septuaginta viri super lapidem unum: sed superstes relictus est Jotham filius Jerubbahalis minimus, quia absconderat sese.

6. Tum congregârunt se omnes Schecemitæ, & omnes incolæ munitionis abeuntésque constituerunt Abimelecum in Regem; apud planitiem statuæ, quæ *est* in *agro* Schecemitano.

7. Quod quum nunciâssent Jothamo *quidam*, abiens constitit in vertice montis Gerizzimorum, & sublatâ voce suâ clamavit; dicens illis, audite me Schecemitæ, ita audiat vos Deus.

8. Aliquando iverunt arbores, ut crearent sibi regem; dixeruntque olivæ, regna super nos:

9. Sed dixit eis oliva, cogerérne desistere cum pinguedine mea ego, per quam honorantur Deus & homines: ut irem vagatum propter *alias* arbores?

10. Deinde dixerunt arbores ficui; veni tu, regna super nos:

11. Sed dixit eis ficus, cogerérne desistere cum dulcedine mea, & cum reditu meo optimo, ut irem vagatum propter *alias* arbores?

12. Tum dixerunt arbores viti; veni tu, regna super nos.

13. Sed dixit eis vitis, cogerérne desistere cum musto meo, quod lætificat Deum & homines, ut irem vagatum propter *alias* arbores?

14. Denique dixerunt omnes arbores cynosbato; veni tu, regna super nos.

15. Tum cynosbatus dixit arboribus, si seriò vos creatis me in regem super vos, venite, obtegite vos umbrâ meâ: sin minùs exeat ignis ex cynosbato, & absumat cedros ipsas Libani.

16. Similiter nunc, si seriò & integrè fecistis, quod regem constituistis Abimelecum, & si bonum exercuistis erga Jerubbahalem & erga familiam ejus, & si secundùm beneficium manuum ejus affecistis eum:

17. (Pu-

17. (Pugnavit enim pater meus pro vobis, & abjiciens animam suam procul, eripuit vos è manu Midjanitarum.

18. Vos autem insurrexistis contra familiam patris mei hoc tempore, & interfecistis filios ejus, *qui erant* septuaginta viri super lapidem unum: regémque constituistis Abimelecum, filium ancillæ ejus super Schecemitas, eò quòd cognatus vester est.)

19. Si, *inquam*, seriò & integrè fecistis erga Jerubbahalem, & erga familiam ejus hoc tempore, lætamini de Abimeleco, & lætetur ipse etiam de vobis:

20. Sin verò minùs, exeat ignis ex Abimeleco, & absumat Schecemitas, & incolas munitionis: & exeat ignis ex Schecemitis, & incolis munitionis, qui absumat Abimelecum.

21. Tum aufugit Jotham, & fugiens abiit Beerum, mansítque ibi metu Abimeleci fratris sui.

22. Tenuit ergò Abimelec principatum super Iisraëlem tribus annis.

23. Immisit autem Deus affectum malum inter Abimelecum & Schecemitas; adeò ut prævaricarentur Schecemitæ contra Abimelecum:

24. Ut rediret injuria septuaginta filiis Jerubbahalis *illata*, id est, cædes eorum reponeretur Abimeleco fratri eorum, qui interfecerat eos, & Schecemitis, qui confirmaverant manus ejus, ut interficeret fratres suos.

25. Ponentes enim adversùs eum Schecemitæ insidiatores in verticibus illorum montium, rapiebant quicquid transibat secundùm eos viâ illâ: quod renunciatum est Abimeleco.

26. Deinde veniens Gahal filius Hebedi, & fratres ejus, quum pervenissent Schecemum, confisi sunt ei Schecemitæ:

27. Adeò ut exeuntes in agrum vindemiarent vineas suas, & calcarent *uvas*, facerént-que laudativa carmina; deinde ingressi ædem Dei sui comederent ac biberent, ac maledicerent Abimeleco.

28. Quare dixit Gahal filius Hebedi, quis *est* Abimelec, & quæ Schecem, ut serviamus isti? nónne filius *est* Jerubbahalis? aut *quis* Zebul præfectus ejus? servite viris *natis* Chamore principe Schecemi, cur enim serviremus isti nos?

29. At utinam populus hic esset in manu mea, ut tollerem Abimelecum: postea dixit Abimeleco, multiplica exercitum tuum, & prodi.

30. Audiens itaque Zebul præfectus ipsius civitatis verba Gahalis, filii Hebedi, quibus accensa est ira ejus:

31. Misit nuncios ad Abimelecum Thormam, qui dicerent; ecce Gahal filius Hebedi, & frater ejus ingressi sunt Schecemum, qui ecce cum civitate oppugnaturi sunt te.

32. Nunc igitur surge de nocte tu & populus, qui *est* tecum; & insidiare in agro:

33. Erit autem ipso mane, quum orietur Sol, ut surgas irruiturus in civitatem; nam ecce ipse & populus, qui *est* cum eo exituri sunt ad te, sic facies ei prout obvenerit manui tuæ.

34. Surrexit itaque Abimelec & totus populus, qui *erat* cum eo noctu; insidiatíque sunt in Schecemitas quatuor agminibus.

35. Gahal verò filius Hebedi, quum exivisset, substitit *in* foribus portæ civitatis: surgebat enim Abimelec, & populus, qui *erat* cum eo ex insidiis.

36. Videns autem Gahal populum istum, dicebat Zebuli, ecce populus descendens è verticibus istorum montium: sed respondit ei Zebul, umbram ipsorum montium vides, quasi homines.

37. Deinde iterum loquutus Gahal, amplius dixit, ecce populus descendentes ex editiore loco terræ: nam agmen unum veniebat à viâ planitiei Mehonenimorum.

38. Cui dixit Zebul, ubi nunc *est* os tuum, quo dicebas, quis *est* Abimelec, ut serviamus ei? annon iste *est* populus ille, quem sprevisti? egredere, quæso, nunc, & pugna contra eum.

39. Sic egressus Gahal ante Schecemitas, pugnavit contra Abimelecum:

40. Sed persequutus est eum Abimelec fugientem à facie sua: ceciderúntque confossi multi, usque ad fores ipsius portæ.

41. Residebat autem Abimelec *Arumæ*: expulítque Zebul Gahalem cum fratribus ejus, ne habitarent Schecemi.

42. Fuit etiam postridie, quum exiret populus in agrum; ut renunciarent *quidam* Abimeleco:

43. Qui assumens populum suum, partitus est eos in tria agmina, & insidiatus est in agro: quúmque videret, quòd ecce populus exibat è civitate, insurgens in eos, percussit eos.

44. Nam Abimelec & agminum *illud* quod *erat* cum ipso, irruentes instabant *ad* fores portæ ipsius civitatis; duo verò *reliqua* agmina irruentia in omnes, qui erant in agro percusserunt eos.

45. Itaque Abimelec oppugnans ipsam civitatem toto illo die cepit civitatem, & populum, qui *erat* in ea interfecit: destructáque civitate consevit eam sale.

46. Quæ quum audirent omnes cives arcis Schecemitanæ; ingressi sunt propugnaculum, ædem Dei Berithi.

47. Sed ubi nunciatum est Abimeleco, se congregâsse omnes cives arcis Schecemitanæ:

48. Ascendit Abimelec montem Tzalmonis ipse, & totus populus, qui *erat* cum eo; ubi accipiens Abimelec securim *bipennem* in manu suâ, amputavit ramos arborum, quos sublatos imposuit humero suo: edixítque populo, qui *erat* secum, quod vidistis me facere, festinanter facite sicut ego.

49. Quapropter amputárunt totus quoque populus quisque ramos suos, & sequuti Abimelecum circumposuerunt propugnaculo, & incenderunt illis propugnaculum igne; sic mortui sunt etiam omnes cives arcis Schecemitanæ, quasi mille viri & mulieres.

50. Deinde profectus Abimelec Thebetzum; castra posuit contra Thebetzum, & cepit illud.

51. Arx autem munita erat intra civitatem illam; quò confugientes omnes viri, & mulieres, denique omnes cives illius civitatis, occluserant circa se, & ascenderant ad tectum arcis.

52. Sed veniens Abimelec usque ad arcem, ut pugnaret contra eam, quum accederet

usque ad portam arcis, ad comburendum eam igne;

53. Dejecit mulier quædam fragmen molæ super caput Abimeleci, & confregit cranium ejus.

54. Quare inclamans celeriter puerum armigerum suum, edixit ei, stringe gladium tuum, & morti trade me, ne dicant de me, mulier interfecit eum: tum confodit eum puer ejus, ita ut mortuus sit.

55. Videntes autem Iisraëlitæ mortuum esse Abimelecum, abiverunt quisque in locum suum.

56. Sic fecit Deus, ut rediret maleficium Abimeleci; quo affecerat patrem suum, interficiendo fratres suos, *qui erant* septuaginta;

57. Et totum maleficium Schecemitarum fecit Deus, ut rediret in caput illorum: evenítque illis maledictio Iothami, filii Ierubbahalis.

CAPUT X.

Tholæ succedit Jair, quo mortuo fit populus idololatricus, & punitur.

SUrrexit autem post Abimelecum ad conservandum Iisraëlem Tholah, filius Puæ, filii Dodonis Iissascarita: qui residebat Schamire in monte Ephrajimi.

2. Is judicavit Iisraëlem viginti tribus annis; & moriens sepultus est Schamire.

3. Deinde surrexit post eum Iair Gilhadita, qui judicavit Iisraëlem viginti duobus annis.

4. Erant autem ei triginta filii equitantes triginta asellos, ac triginta civitates erant eis: quas vocant villas Iairis usque in diem istum, quæ *sunt* in terra Gilhadis.

5. Deinde mortuus Iair, sepultus est Kamone.

6. Tum rursus faciebant filii Iisraëlis, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; colebant enim Bahalimos & Haschtharothas, deósque Syriæ, & deos Tzidonis, & deos Moabitarum, deósque Hammonitarum, & deos Pelischthæorum: denique dereliquerant Jehovam, nec colebant eum.

7. Quapropter accensa est ira Jehovæ contra Iisraëlitas, adeò ut dederet eos in manum Pelischthæorum, & in manum Hammonitarum.

8. Hi autem confregerant, & conquassaverant Iisraëlitas anno hoc, anno, *inquam*, decimo octavo omnes Iisraëlitas, qui *erant* ultra Jardenem in terra Emoræi, quæ *est* in Gilhade:

9. Et trajiciebant Hammonitæ Iardenem ad pugnandum etiam contra Iehudam, & contra Binjaminem, & contra familiam Ephrajimi; adeò ut angustia esset Iisraëlitis valde:

10. Clamaverunt itaque Iisraëlitæ ad Jehovam, dicendo; peccavimus tibi, tum quia dereliquimus Deum nostrum, tum *quia* coluimus Bahalimos.

11. Sed dixit Jehova Iisraëlitis; annon ex Ægyptiis, & ex Emoræis, & ex Hammonitis, & ex Pelischthæis,

12. Tzidoniis quoque & Hamaleckitis, & indigenis opprimentibus vos; quum clamaretis ad me, tum servavi vos è manu eorum?

13. Attamen relinquentes me, coluistis deos alienos: idcirco non pergam servare vos.

14. Abite, & inclamate deos istos, quos elegistis: ipsi servent vos tempore angustiæ vestræ.

15. Dixerunt autem Iisraëlitæ Jehovæ, peccavimus, fac tu nobis omninò, prout bonum *videtur* in oculis tuis: verúntamen libera nos, quæsumus, hoc tempore:

16. Et removentes deos alienigenarum è medio sui, coluerunt Jehovam: ita imminutus est animus ejus propter laborem Iisraëlitarum.

CAPUT XI.

Jiphthachi victoria & votum.

COnvocati igitur Hammonitæ castra habebant in Gilhade; & congregati Iisraëlitæ castra fecerunt in Mitzpa;

2. Dixerunt autem populus, principes Gilhadis alter alteri, quis ille vir *erit* qui incipiet pugnare contra Hammonitas? *is* esto primarius omnibus habitatoribus Gilhadis.

Caput XI.

3. (Iiphthach verò Gilhadites erat valens robore, erátque filius mulieris meretricis, ex qua genuerat Gilhad Iiphthachum.

4. Pepererat etiam uxor Gilhadis ei filios: & quum adolevissent filii ipsius uxoris, expulerunt Iiphthachum, dicentes ei, non es habiturus possessionem in domo patris nostri, quia filius mulieris exteræ es.

5. Aufugiens itaque Iiphthach metu fratrum suorum, considebat in terra Tobi: ubi collegerunt se ad Iiphthachum homines inanes, & exierunt cum illo.)

6. Fuit autem post annos *illos* cùm bellum gererent Hammonitæ contra Iisraëlitas;

7. Fuit, *inquam*, pugnaturis Hammonitis contra Iisraëlitas; ut abirent Seniores Gilhadis ad assumendum Iiphthachum è terra Tobi:

8. Et dicerent Iiphthacho, veni & sis nobis ductor, ut pugnemus contra Hammonitas.

9. Dixit verò Iiphthach Senioribus Gilhadis, nónne vos odistis me, & expulistis me è domo patris mei? cur ergo venitis ad me nunc, quum angustia est vobis?

10. Dixerunt verò Seniores Gilhadis Iiphthacho, idcirco nunc reversi sumus ad te, ut veniens nobiscum pugnes contra Hammonitas: sic eris nobis primarius, omnibus habitatoribus Gilhadis.

11. Dixit ergo Iiphthach Senioribus Gilhadis; quandoquidem reducitis me ad pugnandum contra Hammonitas, si exposuerit eos Jehova mihi, ego futurus sum vobis primarius?

12. Tum dixerunt Seniores Gilhadis Iiphthacho; Jehova cognoscet inter nos, nisi secundùm verbum tuum sic fecerimus.

13. Ita profectus est Iiphthach cum Senioribus Gilhadis, constituerúntque populus ipsum super se primarium & ductorem: & eloquutus est Iiphthach omnia verba sua coram Jehova in Mitzpa.

14. Deinde misit Iiphthach nuncios ad regem Hammonitarum, qui dicerent: quid mihi tecum, quòd venisti ad me, ut pugnes in terra mea;

15. Dixit

15. Dixit autem rex Hammonitarum nunciis Jiphthachi : quia cepit Iisraël terram meam, quum aſcenderet ex Ægypto, ab Arnone uſque ad Jabbocum, & ad Jardenem uſque: nunc ergò reſtitue illa *loca* cum pace.

16. Quapropter perrexit rurſus Jiphthach, miſitque nuncios ad regem Hammonitarum:

17. Et dixit ei, ſic ait Jiphthach : non cepit Iiſraël terram Moabitarum, aut terram Hammonitarum.

18. Nam aſcendentibus illis ex Ægypto; quum perrexiſſet Iiſraël per deſertum uſque ad mare algoſum, & perveniſſet Kadeſchum:

19. Miſit Iiſraël nuncios ad regem Edomæorum, dicendo : tranſeam, quæſò, per terram tuam; ſed non auſcultavit rex Edomæorum; etiámque ad regem Moabitarum miſit, qui non acquievit : ſic conſedit Iiſraël Kadeſchi.

20. Poſtea pergens per deſertum illud, & circumiens terram Edomæorum, & terram Moabitarum, venit versùs ortum ſolis terræ Moabitarum, caſtráque metati ſunt trans Arnonem : ſed non ingreſſi ſunt terminum Moabitarum, (Arnon enim terminus Moabitarum *erat*.)

21. Inde miſit Iiſraël nuncios ad Sichonem regem Emoræorum, regem Cheſchbonis, dixítque eis Iiſraël; liceat nobis, quæſo, tranſire per terram tuam uſque ad locum meum.

22. Sed non fidens Sichon Iiſraëli, ut tranſiret per terminum ſuum; congregavit Sichon totum populum ſuum, & caſtrametati ſunt ad Jahatzam, pugnavítque contra Iiſraëlem.

23. Tradidit autem Jehova Deus Iiſraëlis Sichonem, & totum populum ejus in manum Iiſraëlitarum, qui percuſſerunt eos : ſic hæreditario jure poſſedit Iiſraël totam terram Emoræi, habitatoris terræ illius.

24. Hæreditario, *inquam*, jure poſſederunt totum terminum Emoræorum, ab Arnone uſque ad Jabbokum, & à deſerto uſque ad Jardenem.

25. Nunc autem Jehova Deus Iiſraëlis ejecit Emoræum à facie populi ſui Iiſraëlis; & tu hæres illius eſſes?

26. Nónne cujus hæredem inſtitueret te Cemoſch Deus tuus, illius hæres eſſes? ſic quemcunque expulit Jehova Deus noſter à facie noſtra, illius hæreditatem obtinebimus.

27. Jam verò an ullo pacto melior es Balako filio Tzipporis, rege Moabitarum; an unquam contendit cum Iiſraële? num pugnavit unquam contra nos?

28. Dum habitavit Iiſraël Cheſchbone, & in villis ejus, & Harhore, & in villis ejus, atque in omnibus civitatibus, quæ ſunt ſecundùm Arnonem, trecentos annos : & quare non eripuiſtis *eas* tempore illo?

29. Quamobrem ego non peccavi in te, ſed tu afficis me malo, pugnando contra me : Jehova, qui judex eſt, judicet hoc tempore inter Iiſraëlitas, & Hammonitas.

30. Attamen non auſcultavit rex Hammonitarum verbis Jiphthachi, quum miſiſſet ad eum.

31. Itaque adfuit ſpiritus Jehovæ Jiphthacho, ut pertranſiret Gilhadem & Menaſchen : pertranſivit enim Mitzpen Gilhadis, & Mitzpe Gilhadis tranſivit ad Hammonitas.

32. Vovens autem Iiphthach votum Iehovæ, dixit ; quum omnino tradideris Hammonitas in manum meam;

33. Utique erit, quodcunque *primùm* egredietur foribus domûs meæ obviàm mihi, quando revertar cum pace ab Hammonitis; erit, *inquam*, Iehovæ, ut offeram illud holocaúſtum.

34. Quúmque tranſiviſſet Iiphthach ad Hammonitas, ut pugnaret contra eos; tradidit eos Iehova in manum illius.

35. Percuſſit enim eorum ab Harohere, uſque quâ venis Minnitham, viginti civitates, & uſque ad Abelum vinearum, plagâ magnâ admodum: ſic depreſſi ſunt Hammonitæ à facie Iiſraëlitarum.

36. Deinde redeunte Iiphthacho Mitzpam in domum ſuam; ecce filia ejus exibat obviàm ei cum tympanis & cum choreis: & tantùm ipſa unica *erat*, non *erat* illi ex ſe *alius* filius, aut filia.

37. Quamobrem fuit, quum videret eam, ut lacerans veſtes ſuas, diceret, Ah, ah, filia mea, omnino depreſſiſti me, quia es inter turbatores meos : ego enim pandi os meum Iehovæ, ita ut non poſſim repetere.

38. Quæ dixit ei; pater mi, pandiſti os tuum Iehovæ? fac mihi quemadmodum exivit ex ore tuo : poſtquam præſtitit tibi Iehova ultiones de hoſtibus tuis, de Hammonitis.

39. Deinde dixit patri ſuo; fiat mihi hæc res : deſiſte à me duobus menſibus, ut abeam deſcendens in iſtos montes, & defleam virginitatem meam, ego cum puellis amicis meis.

40. Qui dicens, abi, dimiſit eam duobus menſibus : ſic abiens illa cum puellis amicis ſuis, deflevit virginitatem ſuam per illos montes.

41. Fuit verò exactis duobus menſibus, quum reverſa eſſet ad patrem ſuum, ut exequeretur in ea votum ſuum, quod voverat: nam ipſa non novit virum, fuítque ritus in Iiſraële:

42. De anno in annum ibant filiæ Iiſraëlitarum ad confabulandum cum filia Iiphthachi Gilhaditæ quatuor diebus quotannis.

CAPUT XII.

Ephrajimitæ inſurgunt contra Jiphthachum, & cæduntur quotquot Schibboleth *pronunciare non poterant.*

Itaque convocati Ephrajimitæ tranſiverunt Aquilonem versùs; dixerúntque Iiphthacho, quare tranſiviſti ad pugnandum contra Hammonitas nobis non vocatis, ut iremus tecum? domum tuam comburemus tecum igne.

2. Dixit autem Iiphthach eis, in controverſia eram ego & populus meus contra Hammonitas gravi: quúmque inclamarem vos, non ſervabatis me è manu eorum.

3. Itaque videns te non ſervare, expoſui vitam meam in manu mea, tranſivíque ad Hammonitas, quos tradidit Iehova in manum

num meam: & quare ascenditis ad me hoc tempore ad pugnandum contra me?

4. Tum contrahens Jiphthach omnes Gilhaditas, pugnavit contra Ephrajimitas: deinde percusserunt viri Gilhaditæ Ephrajimitas, dicebant enim Gilhaditæ, medii inter Ephrajimitas, & Menaschen, perfugæ Ephrajimitarum estis.

5. Occupaverunt námque Gilhaditæ vada Jardenis contra Ephrajimitas: ita erat, quum dicerent perfugæ Ephrajimitarum, transeam, ut dicerent illorum cuique Gilhaditæ, esne Ephrathæus? qui dicebat, non;

6. Tum *illis* dicentibus huic; dic jam schibboleth, si *hic* diceret, siboleth, nec compararet se ad loquendum rectè, apprehensum eum jugulabant ad vada Jardenis: sic ceciderunt tempore illo ex Ephrajimitis quadraginta duo millia.

7. Judicavit autem Jiphthach Iisraëlem sex annis: deinde mortuus Jiphthach Gilhadita, sepultus est in *aliqua* civitatum Gilhaditarum.

8. Post eum verò judicavit Iisraëlem Ibtzan è Beth-Lechemo.

9. Erántque ei triginta filii, ac triginta quidem filias locavit forás, triginta verò filias introduxit pro filiis suis foris, judicavítque Iisraëlem septem annis.

10. Deinde mortuus Ibtzan, sepultus est Beth-Lechemi.

11. Et post hunc judicavit Iisraëlem Elon Zebulonita: qui judicavit Iisraëlem decem annis.

12. Postea mortuus Elon Zebulonita, sepultus est Ajalone, in terra Zebulonitarum.

13. Et post eum judicavit Iisraëlem Habdon, filius Hillelis Pirhathonites.

14. Erant autem ei quadraginta filii, & triginta nepotes, equitantes septuaginta asellos: judicavítque Iisraëlem octo annis.

15. Deinde mortuus Habdon, filius Hillelis Pirhathonites: sepultus est Pirhathone in terra Ephrajimi in monte Hamalekitarum.

CAPUT XIII.

Jisraëlitis à Pelischthæis oppressis Schimschon promittitur, & mittitur.

QUum autem rursus filii Jisraëlis fecissent, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: tradidit eos Jehova in manum Pelischthæorum quadraginta annis.

2. Fuit autem vir quidam è Tzorha, è familia Danitarum, nomine suo Manoach; cujus uxor sterilis erat, ut quæ non peperisset.

3. Huic mulieri apparuit Angelus Jehovæ, & dixit ei, ecce nunc sterilis es, ut quæ nondum pepereris, sed conceptura es, & paritura filium.

4. Jam ergo cave tibi nunc, & ne bibito vinum aut potum inebriantem: neque comedito quicquam immundi.

5. Nam ecce tu concipies, & brevi paritura es filium, ad cujus caput *nemo* admoveto novaculam, quia Neziræus Dei erit puer ipse inde ab utero: & ipse incipiet servare Jisraëlem è manu Pelischthæorum.

6. Tunc veniens mulier illa, alloquuta est virum suum, dicendo; vir quidam Dei venit ad me, cujus aspectus *erat* velut aspectus angeli Dei, reverendus valde; sed non interrogavi eum undénam esset, & nomen suum non indicavit mihi:

7. Dixit autem mihi, ecce tu concipies, & brevi paritura es filium: jam ergo ne bibito vinum, aut potum inebriantem, neque comedito quicquam immunditiæ; quia Neziræus Dei erit puer ipse inde ab utero, usque ad tempus mortis suæ.

8. Quapropter supplex orans Manoach Jehovam, dixit: *attende* ad me Domine, vir ille Dei, quem miseras, veniat quæso rursus ad nos, doceátque nos, quid faciamus puero illi, qui natus fuerit.

9. Et auscultavit Deus voci Manoachi: venit enim ille angelus Dei rursus ad mulierem, quum sederet ipsa in quodam agro, & Manoach vir ejus non esset cum ea.

10. Quare festinans mulier illa cucurrit, ut indicaret viro suo: dixítque ei, ecce apparuit mihi vir idem, qui venerat die illo ad me.

11. Quapropter surgens Manoach, sequutus est uxorem suam: veniénsque ad virum illum, dixit ei, tune vir ille *es*, qui alloquutus fueras istam mulierem? qui dixit, sum.

12. Tum dixit Manoach, nunc eveniet unumquodque verborum tuorum: quæ ratio erga puerum illum, & opera *præstanda* erit ei?

13. Edixit autem angelus Jehovæ Manoacho; ab omni re, quam indicavi mulieri huic, *ipsa* caveto sibi.

14. De nulla re, quæ exit è vite vinifera comedito *illa*, & vinum aut potum inebriantem ne bibito, neque immunditiæ quicquam comedito: quicquid præcepi ei, observato.

15. Postea dixit Manoach angelo Jehovæ; detineamus quæso te, ut parantes *apponamus* tibi hœdum lactentem.

16. Sed dixit angelus Jehovæ Manoacho, si detineres me, non comederem de cibo tuo; sin autem parare vis holocaustum, Jehovæ offeres illud; (non enim sciebat Manoach eum esse angelum Jehovæ.)

17. Rursus dixit Manoach angelo Jehovæ, quis *es de* nomine tuo, ut quum evenerit quodque verborum tuorum, honore afficiamus te?

18. Cui dixit angelus Jehovæ, ecquid interrogas de nomine meo? fuítque mirificus.

19. Nam quum Manoach assumens hœdum lactentem & ejus munus, offerret in rupe quadam Jehovæ, tum *is* mirabiliter egit Manoacho & uxore ejus videntibus.

20. Fuit enim, quum ascenderet flamma ab altari cœlum versùs, ut ascenderet angelus Jehovæ in flamma illa altaris: quod Manoach & uxor ejus videntes, prociderunt super faciem suam in terram:

21. Neque deinceps ampliùs angelus Jehovæ apparebat Manoacho & uxori ejus: tunc novit Manoach eum angelum Jehovæ esse.

22. Quapropter dixit Manoach uxori suæ, omnino morituri sumus, nam Deum vidimus.

23. Sed dixit ei uxor ejus, si delectaretur Jehova morte afficiendo nos, non accepisset è manu nostra holocaustum cum munere, neque ostendisset nobis omnia hæc: quinetiam hoc tempore non fecisset, ut audiremus *rem* hujusmodi.

24. Pe-

24. Peperit itaque mulier illa filium, cujus nomen vocavit Schimschonem: adolevítque puer ille, & benedixit ei Jehova.

CAPUT XIV.

Schimschon leonem discerpit, déque eo parabolam proponit, quæ occasio fuit Pelischthæos impugnandi.

COepit autem spiritus Jehovæ agere eum in castris Danis, inter Tzorham & Eschthaolem. *Caput* XIV.

2. Quum enim descendisset Schimschon Thimnatham: & vidisset fœminam Thimnathæ è filiabus Pelischthæorum:

3. Ascendens indicavit patri suo & matri suæ, ac dixit; aspexi fœminam Thimnathæ è filiabus Pelischthæorum, nunc itaque accipite eam mihi in uxorem.

4. Dicente autem ei patre, & matre ejus, annon est inter filias agnatorum tuorum, aut in toto populo meo uxor, quòd tu abis ad accipiendum uxorem è Pelischthæis istis præputiatis? respondit Schimschon patri suo, istam accipe mihi, ea enim recta videtur in oculis meis.

5. (Pater autem & mater ejus ignorabant à Jehova id esse, occasionem ipsum quærere à Pelischthæis: nam tempore illo Pelischthæi dominium habebant in Jisraëlitas.)

6. Quum ergo descenderet Schimschon cum patre & matre sua Thimnatham; pervenientibus usque ad vineas Thimnathæ, ecce adultus leo rugiens occurrebat ei.

7. Tum incessit eum spiritus Jehovæ, adeò ut discinderet illum, ac si discidisset aliquem hœdum, quamvis nihil *esset* in manu ejus: non autem indicavit patri aut matri suæ, *id* quod fecerat.

8. Interea descendit *pater*, & alloquutus est fœminam illam, quæ recta videbatur in oculis Schimschonis.

9. Revertens autem post aliquot dies *Schimschon*, ut duceret eam, secessit ad videndum cadaver illius leonis; ecce autem examen apum in corpore leonis illius cum melle.

10. Quod, quum eduxisset in manus suas, pergebat ire comedendo, & perveniens ad patrem suum & matrem suam dedit eis, qui comederunt: sed non indicavit eis se è corpore leonis eduxisse mel illud.

11. Itaque descendit pater ejus ad illam fœminam, fecitque ibi Schimschon convivium: (sic enim solebant facere juvenes.)

12. Fuit autem, quum *Pelischthæi* viderent eum; ut assumerent triginta sodales, qui essent cum eo.

13. Et dixit eis Schimschon, proponam vobis nunc ænigma: quòd si planè explicueritis mihi *intra* septem dies hujus convivii, & inveneritis, utique dabo vobis triginta sindones, & triginta mutandas vestes.

14. Sed si non potueritis explicare mihi; vicissim vos dabitis mihi triginta sindones, & triginta mutandas vestes: qui dixerunt ei, propone ænigma tuum, & intelligemus illud.

15. Tum dixit eis: ab edente prodiit edulium, & ab acri prodiit dulce: qui non potuerunt explicare ænigma illud tribus diebus.

16. Fuit autem die illorum septimo, ut dicerent uxori Schimschonis, pellice virum tuum, ut explicet nobis hoc ænigma, ne comburamus te & familiam patris tui igne; an ad hæreditatem nostram consequendam invitâsti nos, nécne?

17. Ac fleverat quidem uxor Schimschonis apud eum, & dixerat, tantùm odisti me, ac non amas me, istud ænigma proposuisti popularibus meis, & mihi non explicuisti, qui dicebat ei, ecce patri aut matri meæ non explicui, & tibi explicarem?

18. Sic fleverat apud eum septem illis diebus, quibus fuit illis convivium: sed fuit die illorum septimo, ut explicaret ei; quia premebat ipsum, & illa explicaret ænigma istud popularibus suis.

19. Dixerunt ergò ei cives illius civitatis die septimo, quum nondum occumberet Sol, quid dulcius *est* melle, & quid acrius leone? qui dixit eis, nisi arâssetis vitulâ meâ, non invenissetis ænigma meum.

20. Tum incessit eum spiritus Jehovæ, & descendens ad Aschkelonitas, percussit ex eis triginta viros, & acceptis exuviis eorum dedit illas mutandas *vestes* eis, qui explicuerant ænigma illud: postmodum accensâ irâ suâ adscendit in domum patris sui.

21. Quapropter nupsit uxor Schimschonis sodali ejus, quem sibi in sodalem asciverat.

CAPUT XV.

Schimschon vulpeculas in segetem immittit, & mille Pelischthæos asini maxillâ profligat.

FUit autem post *aliquot* dies tempore messis triticeæ, ut visitaturus Schimschon uxorem suam cum hædo lactente, diceret, ingrediar ad uxorem meam in ipsum conclave, sed non permisit ei pater illius ingredi.

(2. Dixit enim pater illius: planè cogitavi te prorsus odisse eam, ideò tradidi eam sodali tuo: nónne soror ejus minor elegantior *est* eâ? nubat nunc tibi loco ejus.)

3. Quamobrem dixit de eis Schimschon, insons fuero hac vice Pelischthæis, quum ego affecero eos malo:

4. Et abiens Schimschon cepit trecentas vulpes: acceptísque facibus obvertit caudam unam ad alteram, & posuit facem unamquamque mediam inter binas caudas:

5. Sic accendens ignem in facibus, immisit *eas* in segetes Pelischthæorum: qui succendit cùm metas, tum segetes, vineásque & oliveta.

6. Interrogantibus autem Pelischthæis, quis fecit istud? quum dixissent; Schimschon gener illius Thimnæi: eò quòd acceptam uxorem ejus dederit sodali ejus: ascenderunt Pelischthæi, & eam cum patre ejus combusserunt igne.

7. Sed dixit eis Schimschon, síccine facturi estis? at quum ultionem sumsero de vobis, postmodum desistam:

8. Percussítque eos crure *vibrato* in femora *eorum* plagâ magnâ: & descendens consedit in scopulo petræ Hethami.

9. Quamobrem ascendentes Pelischthæi castra posuerunt contra Jehudam: fuderuntque se in *loco* Lechi.

10. Dixerunt autem viri Jehudæ: cur ascendistis contra nos? qui dixerunt, ad vin-

ciendum Schimschonem ascendimus, ut faciamus ei, quemadmodum fecit nobis.

11. Tum descendentes ter mille viri ex Jehuda ad scopulum petræ Hethami, dixerunt Schimschoni; an nesciebas Pelischthæos dominium habere in nos; quid ergò est, *quod* fecisti nobis? qui dixit eis, quemadmodum fecerant mihi, ita feci eis.

12. Qui dixerunt ei; ad vinciendum te descendimus, ut tradamus te in manum Pelischthæorum: quibus dixit Schimschon, jurate mihi; *nam timeo*, ne incurratis vos in me.

13. Tum alloquuti sunt eum, dicendo, nequaquam *incurremus*, sed benè vinciemus te, ut tradamus te in manum eorum, ac nullo modo morte afficiemus te: vinxerunt autem eum duobus funibus novis, & deduxerunt eum ab illa petra.

14. Ipse pervenerat usque ad *locum* Lechi, & Pelischthæi vociferabantur *præ gaudio* ad occursum ejus: quum incessit eum spiritus Jehovæ, fueruntque funes illi, qui *erant* ad brachia ejus, tanquam fila linea, quæ arserunt igne, & dissoluta sunt vincula ejus è manibus ejus.

15. Quumque invenisset maxillam asini humentem; extensa manu sua accepit eam, & mille viros percussit eâ.

16. Quapropter dicebat Schimschon; istâ maxillâ asini acervum, acervos duos; istâ maxillâ asini percussi mille viros.

17. Fuítque quum absolvisset loqui, & projecisset maxillam è manu sua, ut vocaret locum illum Ramath-Lechi.

18. Sitiebat autem valdè, ideoque invocavit Jehovam, ac dixit; tu effecisti per manum servi tui salutem hanc maximam: nunc autem morerér*ne* siti, aut inciderem in manum istorum præputiatorum?

19. Quapropter fidit Deus cavum quoddam, quod *est* in *loco* illo Lechi, ita ut prodirent ex eo aquæ, de quibus bibit: sic restituto animo ejus, revixit: idcirco vocavit nomen ejus *fontis*, fontem invocantis, qui *est* in loco Lechi, usque in hunc diem.

20. Vindicavit autem Israëlem temporibus Pelischthæorum viginti annis.

CAPUT XVI.

Schimschon portas urbis transferens custodes sui evadit: postea ab uxore hosti traditur, tandem moriens morti suæ aliquot millia hostium involvit.

VEnit enim Schimschon Hazzam; ubi videns quandam meretricem; congressus est cum ea.

2. Hazzæis quum diceretur, venit Schimschon huc, circumeuntes insidiati sunt ei totâ illâ nocte, in porta civitatis suæ: conticescebántque totâ illâ nocte, dicendo, *conticescamus* usque ad lucem matutinam, tum interficiemus eum.

3. Sed quum cubuisset Schimschon usque ad medium noctis, surgens ipso medio noctis, arripuit fores portæ civitatis unà cum duobus postibus earum, profectúsque est *cum* eis *conjunctis* vecte, imponens humeris suis: ac deportavit in verticem montis illius, qui *est* in conspectu Chebronis.

4. Quapropter fuit postea, quum adamaret mulierem in valle Soreki, cujus nomen Delila:

5. Ut ascenderent ad eam Satrapæ Pelischthæorum, diceréntque ei; pellice eum, & cognosce, in quo *consistat* vis ejus magna, & quo pacto prævaleamus ei, ut vinciamus eum, ad affligendum eum. nos autem dabimus tibi quisque millenos centenos *siclos* argenti.

6. Dixit ergò Delila Schimschoni, indica mihi quæso, in quo *consistat* vis tua magna, & quo vinciri possis ad affligendum te?

7. Cui dixit Schimschon, si vincirer septem restibus virentibus, quæ nondum exsiccatæ fuerint, tum infirmarer, & essem sicut unus *aliquis* homo,

8. Curaverunt ergò ei adferri Satrapæ Pelischthæorum septem restes virentes, quæ nondum fuerant exsiccatæ; quibus illa vincivit eum.

9. Et insidiis manentibus apud ipsam in conclavi, dixit ei, Pelischthæi invadunt te Schimschon: qui disrupit restes illas, quemadmodum disrumpitur filum stupeum, quum sentit ignem; sic non est agnita vis ejus.

10. Postea dixit Delila Schimschoni, ecce delusisti me; nam eloquutus es mihi mendacia: nunc indica mihi quæso, quo vinciri possis.

11. Qui dixit ei; si validè vincirer funibus densis recentibus, quibuscum nullum opus esset factum, tum infirmarer, & essem sicut unus *aliquis* homo.

12. Sed cùm accipiens Delila funes densos recentes, vinxisset eum illis, dixisétque ei; Pelischthæi invadunt te Schimschon (manebant autem insidiæ in quodam conclavi) disrupit illos à brachiis suis tanquam filum.

13. Quapropter dixit Delila Schimschoni; hactenus delusisti me, & eloquutus es mihi mendacia, indica mihi, quo vinciri posses: qui dixit ei, si attexueris septem cincinnos capitis mei ad jugum textoris.

14. *Illa* itaque impacto paxillo dixit ei; Pelischthæi invadunt te, Schimschon: qui expergefactus à somno suo, profectus est cum paxillo ipso texturæ, & cum ipso jugo.

15. Deinde dixit ei, quomodo dicis, amo te, cùm animus tuus non sit penes me? jam tribus vicibus illusisti mihi, dum non indicâsti mihi, in quo *consistat* vis tua magna.

16. Fuit itaque, quum premeret eum verbis suis quotidie, & artificiosè urgeret eum; denique imminueretur animus ejus, ac si moriturus esset;

17. Ut indicaret ei totum animum suum, & diceret ei, novacula nunquam fuit admota ad caput meum, eò quòd Neziræus Dei sum inde ab utero matris meæ: quod si raderer, recederet à me vis mea, & infirmarer, ac essem, ut quivis homo.

18. Quum ergo animadverteret Delila eum indicâsse sibi totum animum suum, mittens accersivit Satrapas Pelischthæorum, dicendo, ascendite hac vice, nam indicavit mihi totum animum suum: sic ascenderunt ad eam Satrapæ Pelischthæorum, afferentes ipsam pecuniam in manu sua.

19. Illa autem, quum somnum ei induxisset super genua sua; accersivit quendam, curavitque, ut abraderet septem cincinnos capi-

capitis ejus: deinde cœpit affligere eum, quum recessisset vis ejus ab eo.

20. Dixit enim, Pelischthæi invadunt te, Schimschon: qui expergefactus à somno suo, dicebat, hac vice, ut antea exibo, quum excussero me; (nam ipse ignorabat Jehovam recessisse à se.)

21. Itaque apprehendentes eum Pelischthæi, effoderunt oculos ejus; & eum deductum Hazzam vinxerunt duobus vinculis chalybeis, ubi erat molens in carcere.

22. Inceperant autem capilli capitis ejus reflorescere, ut quum abraderetur:

23. Quando Satrapæ Pelischthæorum congregati sunt ad celebrandum sacrificium magnum Dagoni deo suo, & ad lætitiam: dicebant enim, tradidit deus noster in manus nostras Schimschonem inimicum nostrum.

24. Videntes eum quoque populus, laudabant deum suum: dicebant enim, tradidit deus noster in manus nostras inimicum nostrum, & vastatorem terræ nostræ, quique multos è nobis confodit.

25. Fuitque, quum hilaris esset animus illorum, ut dicerent; vocate Schimschonem, & ludat coram nobis: sic evocantes Schimschonem è carcere, ut luderet coram ipsis, statuerunt eum inter columnas:

26. Et dixit Schimschon puero illi, qui tenebat manum ejus, sine me, tantùm fac palpem illas columnas, quibus hæc domus sustentatur: & innitar illis.

27. Erat autem ea domus plena viris, & mulieribus, & ibi erant omnes Satrapæ Pelischthæorum: super tectum autem, quasi tria millia virorum ac mulierum, qui spectabant, quando luderet Schimschon.

28. Invocans verò Schimschon Jehovam, dicebat; Domine Jehovi, recordare mei obsecrò, & confirma me obsecrò tantùm hac vice, ô Deus, ut sumam de Pelischthæis ultionem semel propter ambos oculos meos.

29. Tum complexus Schimschon duas columnas medianas, quibus domus illa sustentabatur, nixus est eis; uni dexterâ suâ, alteri verò sinistrâ suâ.

30. Deinde dicens Schimschon, moriar ego cum Pelischthæis, inclinavit se vi, deciditque domus illa super ipsos Satrapas, & super totum populum, qui *erat* in ea: ita fuerunt mortui illi, quos morti tradidit, quum moreretur, plures, quàm, quos morti tradiderat in vita sua.

31. Postea descendentes cognati ejus, & tota familia paterna ejus, deportaverunt eum, & ascendentes sepeliverunt eum inter Tzorham, & Eschthaolem in sepulchro Manoachi patris ejus: vindicaverat autem Jisraëlem viginti annis.

CAPUT XVII.

Historia Micæ turbato Ecclesiæ statu.

FUerat autem quidam è monte Ephrajimi, cujus nomen *erat* Micajehu.

2. Qui dixit matri suæ, argentum illud mille centum *siclorum*, quod captum fuerat tibi, quia tu exsecrata es, sicut etiam dixisti me audiente, ecce argentum illud penes me *est*, ego ceperam illud: & dixit mater ejus, benedictus sit filius meus Jehovæ.

3. Deinde restituit argentum illud mille centum *siclorum* matri suæ, sed dixit mater ejus, omninò sanctificavi istud argentum Jehovæ, *dimissura* è manu mea filio meo ad faciendum sculptile & fusile; quapropter jam restituam tibi.

4. Restituit tamen argentum illud matri suæ; unde accipiens mater ejus ducentos *siclos* argenti, dedit illud fusori, qui fecit ex eo sculptile & fusile, quod fuit in domo Micajehu.

5. Huic igitur viro Micæ erat ædes deorum: quamobrem facto amiculo, & imaginibus, consecravit ministerium unius è filiis suis, ut esset ipsi in Sacerdotem.

6. Temporibus illis non erat rex in Jisraële: quisque, quod rectum *videbatur* in oculis suis, faciebat.

7. Fuit autem puer è Beth-Lechemo Jehudæ, è familia Jehudæ *oriundus*, qui erat quidem Levita, sed fuerat peregrinatus illic.

8. Discedens ergò vir ille ab ea civitate Beth-Lechemo Jehudæ, ad peregrinandum, ubicúnque inveniret *commodum*; pervenit in montem Ephrajimi usque ad domum Micæ, conficiendo iter suum.

9. Cui dicente Micâ, unde venis? dixit ei, Levita sum, *venio* Bethlechemo Jehudæ; ego autem vado ad peregrinandum, ubicúnque *commodum* invenero.

10. Tum dixit ei Mica, mane apud me, & esto mihi in patrem & in Sacerdotem, & ego dabo tibi denos siclos argenti quotannis, & synthesin vestium, & victum tuum; sic ivit Levita:

11. Et dum placuit Levitæ isti manere apud virum illum, fuit iste puer ei quasi unus è filiis ejus.

12. Consecravit enim Mica ministerium istius Levitæ, ut esset sibi puer ipse in Sacerdotem: sic erat in domo Micæ.

13. Dicebat enim Mica, nunc novi Jehovam benefacturum esse mihi: eò quòd est mihi hic Levita in Sacerdotem.

CAPUT XVIII.

Idololatria tribûs Danis.

TEmporibus illis non erat rex in Jisraële, quibus temporibus Danitica tribus quærebat sibi possessionem, ubi habitaret, quia *satis* ipsi non acciderat usque in diem illum inter tribus Jisraëlis, in possessione ejus.

2. Quapropter miserunt filii Danis ex familia sua, quinque viros è finibus suis, homines strenuos Tzorhâ & Eschthaole, ad explorandam terram quandam, & ad pervestigandum eam, dicentes eis, ite, pervestigate illam terram: qui pervenientes in montem Ephrajimi ad domum usque Micæ, pernoctarunt ibi.

3. Ipsi erant apud domum Micæ, quum agnoverunt vocem illius pueri Levitæ: quapropter divertentes illuc, dixerunt ei, quis adduxit te huc? & quid agis hic? quidve tibi hic *est*?

4. Qui dixit eis, hæc & talia fecit mihi Mica, & mercede conduxit me, ut sim ei in Sacerdotem:

5. Tum dixerunt ei, consule Deum, quæsumus, ut sciamus, an secundum erit iter nostrum, cujus causa imus.

6. Qui-

6. Quibus dixit Sacerdos ille, ite cum pace, coram Jehova *est* iter vestrum, quo ituri estis.

7. Abeuntes ergò quinque viri illi, pervenerunt Lajischum: ubi animadverterunt populum, qui *erat* in ea (*ut erat* sita in tuto, secundùm rationem Tzidoniorum) quietum & securum *esse*, nec *esse* quemquam, qui *de* re *ulla* pudore afficeret in ea terra hæredem imperii, præterea eos remotos *esse* à Tzidoniis, & rem non esse eis cum quoquam.

8. Redeuntibus itaque ipsis ad fratres suos Tzorham & Eschthaolem, dixerunt fratres ipsorum, quid vos?

9. Qui dixerunt, surgite, ut ascendamus contra illos; nam consideravimus terram illam, quòd ecce bona *sit* valde, & vos sileretis? ne pigramini properare eundo ad possidendum istam terram jure hæreditario;

10. Quum advenietis, adveneritis ad populum securum, & *in* terram, *quæ est* ampla spaciis, nam tradidit Deus eam in manum vestram, locus *est*, ubi nulla *est* penuria ullius rei, quæ *sit* in terra.

11. Itaque profecti inde ex familia Danitica, Tzorhâ & Eschthaole, sexcenti viri accincti armis bellicis.

12. Ascendentes castra fecerunt, ad urbem Jaharimorum in Jehuda: idcircò vocârunt locum illum, Castra Danis, usque in hunc diem, ecce *est* post urbem Jaharimorum.

13. Deinde transeuntes illuc *ad* montem Ephrajimi, pervenerunt usque ad domum Micæ.

14. Ubi loquentes quinque viri illi, qui iverant ad explorandum Lajischum, *cum* terra ejus; dixerunt fratribus suis, nostisne in domibus istis esse amiculum & imagines, & sculptile, & fusile? nunc igitur cognoscite, quid facturi sitis.

15. Qui divertentes illuc, venerunt in domum illius pueri Levitæ, domum Micæ, & interrogaverunt illum de prosperitate.

16. Sexcenti autem viri accincti armis bellicis suis, substiterant *ad* fores portæ; qui *erant* è filiis Danis.

17. Interea ascendentes quinque viri illi, qui iverant ad explorandum illam terram, ingressi illuc, acceperunt sculptile, & amiculum, & imagines, & fusile ipsum; dum ipse Sacerdos subsisteret *ad* fores portæ cum sexcentis viris illis, qui accincti erant armis bellicis.

18. Quúmque isti *qui* ingressi fuerant domum Micæ, accipientes *afferrent* sculptile, amiculum, & imagines, ac ipsum fusile; dixit eis Sacerdos ille, quid facitis?

19. Qui dixerunt ei, sile, impone manum tuam ori tuo, & veni nobiscum, & esto nobis in patrem & in Sacerdotem: utrum melius est, te esse Sacerdotem domui unius viri, an te esse Sacerdotem tribui, & familiæ in Jisraële?

20 Tum lætatus est animus ipsius Sacerdotis, & recepit amiculum ipsum, & imagines, & sculptile: & profectus est in medio illius populi.

21. Ita conversi abibant; positis parvulis, & pecoribus, & impedimentis ante se.

22. Ipsi procul aberant à domo Micæ; quum viri illi, qui inhabitabant domos, quæ *erant* junctæ domui Micæ, convocati sunt, & assequuti filios Danis.

23. Nam inclamantes filios Danis fecerunt, ut converterent faciem suam: qui dixerunt Micæ, quid tibi *est*, quòd convocatis comitatus es?

24. Qui dixit, deos meos, quos feceram, accepistis, & Sacerdotem ipsum, & abitis, & quid mihi amplius *est?* quid igitur *est cur* dicatis mihi, quid tibi *est?*

25. Sed dixerunt ei filii Danis, ne facito, ut audiatur vox tua apud nos, ne si incurrant in vos viri amarulenti animo, perdas vitam tuam, & vitam familiæ tuæ.

26. Deinde perrexerunt filii Danis itinere suo, Mica verò, quum videret eos fortiores esse se, conversus rediit domum suam.

27. Sic isti acceptis, quæ fecerat Mica, & Sacerdote, qui *fuerat* ei; supervenerunt Lajischo, populo quieto & securo, quos percusserunt acie gladii: postquam incenderunt civitatem ipsam igne.

28. Nemo autem *fuit*, qui eriperet, quia remota erat à Tzidone, & res non *erat* illis cum quoquam, *est* enim in illa convalle, quæ *adjacet* regioni Rechobi: postea exstruentes civitatem, habitârunt in ea.

29. Vocârunt autem nomen illius civitatis Danem, de nomine Danis patris sui, qui natus fuerat Jisraëli, siquidem Lajisch nomen erat civitatis illius primò.

30. Tum statuerunt sibi filii Danis illud sculptile; Jehonathan verò filius Gerschomi, filii Menaschis, ipse & filii ejus fuerunt Sacerdotes tribui Daniticæ, usque ad tempus, quo migravit *è* terra;

31. Et constitutum habuerunt sibi sculptile, quod fecerat Mica, omnibus diebus, quibus fuit domus Dei Schilunte.

CAPUT XIX.

Scortatio Binjaminitarum horrenda.

Fuit quoque temporibus illis, quum rex non esset in Jisraële, fuit, *inquam, ut* quidam Levita peregrinatus per latera montis Ephrajimi, acciperet sibi mulierem concubinam è Beth-Lechemo Jehudæ.

2. Quæ concubina ejus scortata cum eo, tandem discessit ab eo in domum patris sui Beth-Lechemum Jehudæ, ubi fuit plenis quatuor mensibus.

3. Quapropter surgens vir ejus abiit post eam ad loquendum, quæ illi essent cordi, ut reduceret eam, cum puero suo & pari asinorum: *illa* verò introduxit eum *in* domum patris sui, & ipse pater puellæ videns eum, lætatus est de occursu ejus.

4. Sic retinente eum socero ejus, patre ipsius puellæ, mansit apud illum tribus diebus: ubi comedebant, & bibebant, ac pernoctabant.

5. Fuit autem die quarto, ut surgentibus illis manè, consurgeret ad proficiscendum: sed dixit pater ipsius puellæ genero suo, fulci animum tuum frustulo cibi, deinde abibitis.

6. Itaque sedentes comederunt ambo unà & biberunt: dicebàtque pater puellæ viro ipsi; acquiesce quæso, & pernocta, ut bene sit animo tuo.

7. Sed surrexit vir ille ad proficiscendum, insi-

inſiſtente verò apud eum ſocero ejus, rurſus pernoctavit ibi.

8. Poſtea ſurrexit manè, die quinto, ut abiret, dicente autem patre puellæ, fulci quæſo animum tuum, cunctati ſunt, donec declinaret dies, (nam comedebant ambo.)

9. Tandem ſurrexit vir ille, ad proficiſcendum, ipſe, & concubina ejus, & puer ejus: quúmque diceret ei ſocer ejus, pater puellæ, ecce nunc remiſſus eſt dies adeò, ut adveſperaſcat, pernoctate quæſo, ecce hoſpitium hodiernum, pernocta hic, ut bene ſit animo tuo, deinde ſurgentibus vobis cras ad iter veſtrum, perges ad tentorium tuum.

10. Noluit vir ille pernoctare, ſed ſurgens abivit & pervenit ex adverſo Jebuſi, *id* eſt, Jeruſchalajimorum: & cum eo par aſinorum inſtratorum, concubina quoque ejus cum eo *erat*.

11. Ipſi *erant* prope Jebuſum, quum dies declinâſſet valdè: quapropter dicebat puer domino ſuo, propera quæſo, ut divertamus in iſtam civitatem Jebuſæi, & pernoctemus in ea.

12. Cui dixit dominus ejus, non divertemus in *ullam* civitatem alienigenæ, *ex eis*, quæ non ſunt filiorum Jiſraëlis, ſed tranſibimus Gibham uſque.

13. Præterea dixit puero ſuo, perge, ut appropinquemus ad alterum iſtorum locorum, & pernoctemus Gibhæ, aut Ramæ.

14. Prætereuntes igitur properabant: ſed occubuit illis ſol prope Gibham, quæ *eſt* Binjaminis.

15. Quapropter diverterunt illuc, ingredientes ad pernoctandum Gibhæ: & ingreſſus conſedit in platea civitatis, quia non *fuit* quiſquam, qui reciperet eos in domum ſuam ad pernoctandum.

16. Ecce autem vir ſenex veniens ab opere ſuo, ex agro veſpere (erat autem vir ille è monte Ephrajimi, qui peregrinabatur Gibhæ; viri autem loci illius, Binjaminitæ.)

17. Qui quum ſublatis oculis ſuis videret virum illum, viatorem in platea civitatis, dixit vir ipſe ſenex: quò abis? & unde venis?

18. Qui dixit ei, tranſimus Beth-Lechemo Jehudæ uſque ad latera montis Ephrajimi, inde ego *veneram*, & iveram uſque Beth-Lechemum Jehudæ: *ad* domum autem Jehovæ abeo, & non *eſt* quiſquam, qui recipiat me in domum ſuam:

19. Quamvis tum ſtramen, tum pabulum ſit penes ſervos tuos, pro aſinis noſtris, tum etiam panis, & vinum ſit pro me, & pro ancilla tua, & hoc puero, *qui eſt* cum ſervis tuis: nullius rei *ſit* penuria:

20. Sed dixit vir ille ſenex, pax *eſto* tibi, quicquid deficit te, incumbat tantùm mihi, tantummodo in hac platea, ne pernoctato;

21. Eúmque introducens in domum ſuam, pabulum dedit aſinis: deinde lotis pedibus ſuis, comederunt, & biberunt.

22. Ipſi exhilarabant animos ſuos; quum ecce viri civitatis illius, viri nequam circumſteterunt domum illam, pulſantes ad ejus januam: & alloquuti ſunt virum illum, dominum ejus domûs, ſenem illum, dicendo, produc virum illum, qui ingreſſus eſt domum ſuam, ut cognoſcamus eum.

23. Ad quos egreſſus vir ille, dominus domûs illius, dixit eis, ne fratres mei, ne malefaciatis quæſo: poſtquam ingreſſus eſt vir iſte domum meam, ne faciatis flagitium iſtud.

24. Ecce filiam meam, quæ virgo *eſt*, & concubinam illius, producam nunc eas, & comprimite eas, aut facite eis, quod bonum *videtur* in oculis veſtris: viro autem iſti, ne faciatis quicquam hujus flagitii.

25. Sed nolentibus viris illis auſcultare ei; prehendens ipſe vir concubinam ſuam, produxit ad eos foras: qui cognoſcentes eam, quum indeſinenter abuſi eſſent ea totâ nocte uſque manè, dimiſerunt eam, quum aſcenderet aurora.

26. Tum rediit mulier illa appetente manè, & collapſa *jacebat ad* portam domûs illius viri, ubi dominus ipſius *erat*, ad lucem uſque.

27. Quum autem ſurgens dominus ejus manè, apertis januis domûs exiret ad pergendum itinere ſuo: ecce mulier illa concubina ejus jacens *ad* portam domûs, cum manibus ſuis in limine.

28. Et quum dixit ei, ſurge, ut abeamus, nec *eſſet*, qui reſponderet, acceptam eam *impoſuit* aſino, & ſurgens vir ille abiit in locum ſuum:

29. Deinde ingreſſus domum ſuam, accipiénſque gladium prehendit concubinam ſuam, quam diviſit per oſſa ejus in duodecim membra, miſitque eam per totum terminum Jiſraëlis.

30. Erátque, ut, quiſquis videbat, diceret, non fuit factum, neque fuit viſum *quicquam* hujuſmodi inde à tempore, *quo* aſcenderunt filii Jiſraëlis è terra Ægypti, uſque in diem hunc: adhibete vos ad iſtud, conſilium inite, & colloquimini.

CAPUT XX.

Binjaminitæ bis victores, tandem vincuntur.

Itaque exiverunt omnes Jiſraëlitæ: congregatúſque eſt totus cœtus unanimis, à Dane Beerſchebahum, & terram Gilhadis uſque: ad Jehovam Mitzpam:

2. Ubi conſtiterunt *uſque ab* extremitatibus totius populi, omnes tribus Jiſraëlis, in congregatione populi Dei; quadringenta millia virorum peditum ſtringentium gladium.

3. Audiverunt autem Binjaminitæ aſcendere Jiſraëlitas Mitzpam, (dicebant enim Jiſraëlitæ, eloquimini, quomodo factum eſt malum iſtud?

4. Tum proteſtatus vir ille Levita, vir mulieris illius occiſæ, dixit: Gibham illam, quæ *eſt* Binjaminis veni ego, & concubina mea ad pernoctandum.

5. Inſurrexerunt autem in me Gibhani, & circumdederunt contra me ipſam domum noctu: ſibi propoſuerant me occidere, & concubinam meam ita compreſſerunt, ut mortua ſit.

6. Quapropter prehendens concubinam meam, membratim diviſi eam, ac miſi eam per totum agrum poſſeſſionis Jiſraëlitarum, eò quòd feciſſent ſcelus, & flagitium in Jiſraële.

7. Ecce vos omnes Jiſraëlitæ *eſtis*, com-

[illegible]

municate inter vos sermonem & consilium hîc:)

8. Surrexit ergo totus populus unanimis, dicendo, non sumus ituri ullus in tentorium suum, neque secessuri in domum suam.

9. Sed nunc *esto* hæc res, quam facturi sumus contra Gibham: oppugnabimus eam sorte.

10. Accipiemus enim denos viros è centenis per omnes tribus Jisraëlis, & centenos è millenis, ac millenos è decies millenis ad comparandum commeatum pro hoc populo, ut invadendo Gibham Binjaminitarum, faciant omnino, prout meritum est flagitium illud, quod fecit in Jisraële.

11. Sic congregati sunt omnes Jisraëlitæ, *venturi* contra illam civitatem unanimes conjuncti.

12. Tum miserunt tribus Jisraëlis viros ad omnes tribus Binjaminis, qui dicerent: quod *est* malum istud, quod factum est in vobis?

13. Nunc igitur date istos viros nequam, qui *sunt* isthîc Gibhæ, ut morti tradamus eos, & tollamus malum ab Iisraële: sed noluerunt auscultare Binjaminitæ voci fratrum suorum Jisraëlitarum.

14. Congregaverunt enim se Binjaminitæ è suis civitatibus Gibham: ut prodirent in prælium contra Jisraëlitas.

15. Numeraveruntque *ex* se Binjaminitæ tempore illo è suis civitatibus, viginti sex millia virorum stringentium gladium, præter habitatores Gibhæ, *qui* numerârunt se septingentos viros lectissimos.

16. E toto populo isto erant septingenti viri lectissimi, præcludentes manum dexteram suam; istorum quisque fundâ mittens lapidem ad capillum, sine erratione mittebat.

17. Jisraëlitæ quoque numeraverunt *ex* se præter Binjaminitas, quadringenta millia virorum stringentium gladium: quorum quisque vir *erat* bellicosus.

18. Deinda surgentes ascenderunt in domum Dei fortis, ut consulerent Deum, dixerúntque Jisraëlitæ, quis *ex* nobis primùm ascendet ad hanc pugnam contra Binjaminitas? quibus dixit Jehova; Jehuda primùm.

19. Surgentes itaque Jisraëlitæ, manè castra posuerunt contra Gibham.

20. Et exeuntes Jisraëlitæ in prælium contra Binjaminitas, instruxerunt contra eos Jisraëlitæ aciem apud Gibham.

21. Exeuntes verò Binjaminitæ Gibhâ; prostraverunt ex Jisraëlitis die illo, viginti duo millia virorum humi.

22. Confirmavit tamen se populus, Jisraëlitæ; ita ut iterum instruerent aciem in eodem loco, ubi instruxerant die illo priore:

23. Quum ascendentes Jisraëlitæ flevissent coram Jehova usque ad vesperam, coluisséntque Jehovam, dicendo, an iterum accedam in prælium contra filios Biniaminis fratris mei, dixisśétque Jehova, ascendite contra illum.

24. Appropinquaverunt itaque Jisraëlitæ ad Binjaminitas die isto secundo;

25. Exeuntes quoque Binjaminitæ obviàm eis Gibhâ eo ipso secundo die; prostraverunt ex Jisraëlitis iterum octodecim millia virorum humi: omnes hos stringentes gladium.

26. Quapropter ascendentes omnes Jisraëlitæ totus, *inquam*, populus ille venerunt ad domum Dei fortis, & flentes consederunt ibi coram Jehova, ac jejunaverunt die illo usque ad vesperam: obtuleruntque holocausta, & eucharistica coram Jehova:

27. Et consuluerunt Jisraëlitæ Jehovam (nam ibi erat arca fœderis Dei temporibus illis.)

28. *Ipsi* & Pinchas filius Elhazaris, filii Aharonis, qui stabat coram eo temporibus illis, dicendo: utrùm pergam adhuc exire in prælium contra filios Binjaminis fratris mei, an desinam? quibus dixit Jehova, ascendite, cras enim traditurus sum eum in manum tuam.

29. Disposuit autem Jisraël insidias apud Gibham circumquaque.

30. Deinde ascendentes Jisraëlitæ contra Binjaminitas die tertio, instruxerunt *aciem* apud Gibham, sicut antea:

31. Unde exeuntes Binjaminitæ obviàm isti populo, avellebantur ab ipsa civitate; cœperant enim percutiendo confodere ex isto populo, ut antea per vias illas tritas, quarum altera ascendit ad domum Dei fortis, altera verò Gibham in agro *sitam*, quasi triginta viros ex Jisraële.

32. Quapropter dicebant Binjaminitæ, cæduntur isti ante nos, ut priùs: at Jisraëlitæ dixerant, fugiemus, ut avellamus eum à sua civitate, ad istas vias tritas.

33. Tunc omnes Jisraëlitæ surgentes quisque è loco suo, instruxerunt aciem Bahal-Thamaræ: insidiæ quoque Jisraëlitarum eruperunt è loco suo post denudationem Gibhæ.

34. Venerúntque Gibhæ ex adverso decies mille viri lectissimi ex toto Jisraële, quum prælium ingravesceret; illis ignorantibus ad se pertingere malum illud.

35. Sic affecit Jehova Binjaminem plagâ coram Jisraële, adeò ut prosternerent Jisraëlitæ, ex Binjamine die illo vicies quinquies mille centum viros: hos omnes stringentes gladium:

36. Viderunt autem Binjaminitæ se plagâ affici; quum Jisraëlitæ cessissent loco Binjaminitis, quia confidebant insidiis, quas posuerant contra Gibham;

37. Postquam insidiæ illæ festinantes irruerant in Gibham; & signo dato insidiæ percusserat totam civitatem illam acie gladii.

38. Fuerat enim constitutum tempus Jisraëlitis cum insidiis istis; quando excitaturæ essent illæ multam elationem fumi è civitate illa.

39. Tum converterunt se Jisraëlitæ ad prælium: quum Binjaminitæ incepissent percutiendo confodere quasi triginta viros, eò quòd dicerent, utique plaga omnino afficitur coram nobis, sicut bello priore.

40. Elatio illa, columna, *inquam*, fumi cœperat ascendere è civitate, quum respicientes Binjaminitæ retrorsum, *viderunt* quòd ecce ascenderet incendium civitatis in cœlum.

41. Quum autem Jisraëlitæ *antrorsum* se obverterunt, turbati sunt Binjaminitæ: videbant enim pertingere ad se malum illud.

42. Averterunt itaque se ante Jisraëlitas in viam

viam *ad* desertum, sed præliatores assequuti sunt eos, & qui *prodibant* è civitatibus aliis, prosternebant eos in medio sui.

43. Cinxerunt Binjaminitas, persequendum curaverunt quemque, proculcaverunt quemque sine *magno* labore; usque ex adverso Gibhæ ab ortu solis.

44. Nam ceciderunt è Binjaminitis octo decies mille viri; hi omnes viri strenui.

45. Deinde *eorum*, qui aversi fugiebant versùs desertum ad petram Rimmonis, racemârunt quemque per tritas illas vias quinquies mille viros: postea assequuti eos à tergo Gidhomum usque, percusserunt ex eis bis mille viros.

46. Ita fuerunt omnes, qui ceciderunt è Binjaminitis, vicies quinquies mille viri stringentes gladium eodem die; omnes isti viri strenui.

47. *Eorum* autem, qui aversi erant, effugerunt versùs desertum ad petram Rimmonis sexcenti viri, qui consederunt in petra Rimmonis quatuor mensibus.

48. Jisraëlitæ autem reversi ad Binjaminitas, percusserunt eos acie gladii; tam homines civitatis cujusque, quàm jumenta, denique quicquid inventum est: etiam omnibus civitatibus illis, quæ supererant, immiserunt ignem.

CAPUT XXI.

Tribus Binjamin instauratur.

Jisraëlitæ autem juramento se obstrinxerant Mitzpæ, dicendo, quisquam nostrûm non dabit filiam suam Binjaminitæ in uxorem.

2. Quamobrem populus ingressi domum Dei fortis, consederunt ibi usque ad vesperam coram Deo, & sublatâ voce suâ fleverunt fletu magno:

3. Ac dixerunt, quare, ô Jehova Deus Jisraëlis fieret istud in Jisraële, ut desideraretur hodie ex Jisraële tribus una?

4. Fuítque postridie, quum manè surgentes populus exstruxissent illic altare; ut offerrent holocausta, & eucharistica.

5. Et dixerunt Jisraëlitæ, quis *est*, qui non ascendit cum hac congregatione ex omnibus tribubus Jisraëlis ad Jehovam? nam juramentum maximum intercesserat contra eum, qui non ascenderet Mitzpam ad Jehovam, dicendo, omnino morti tradetur.

6. Quum itaque pœniteret Jisraëlitas de Binjamine fratre suo; & dicerent, exscinderemúsne hodie tribum unam ex Jisraële?

7. Quid facturi sumus istis, reliquis istis, quod ad uxores? nos enim juramento obstrinximus per Jehovam, ut non daremus illis de filiabus nostris in uxores.

8. Dixerunt; quis ullus *est* è tribu Jisraëlis, qui non ascendit Mitzpam ad Jehovam? ecce autem non venerat quisquam in castra, Iabescho Gilhadis ad congregationem.

9. Numeravit enim se populus; & ecce non *erat* ibi quisquam ex habitatoribus Jabeschi Gilhadis.

10. Quapropter miserunt illuc cœtus duodecies mille viros è strenuissimis; & mandatis instruxerunt eos, dicendo, ite, ut percutiatis habitatores Jabeschi Gilhadis acie gladii, etiam mulieres & parvulos:

11. Hoc enim illud *est*, quod facturi estis: omnem marem, & omnem fœminam expertam concubitum maris internecioni devovebitis.

12. Hi autem invenerunt ex habitatoribus Jabeschi Gilhadis quadringentas puellas virgines, quæ non fuerant expertæ virum concubitu maris: adduxerúntque eas Schiluntem ad castra, quæ *manserant* in terra Cenahanis.

13. Tum mittentes totus ille cœtus, qui alloquerentur Binjaminitas, qui *erant* in petra Rimmonis; promulgaverunt illis pacem.

14. Sic reversi sunt Binjaminitæ tempore illo, quibus dederunt fœminas illas, quas vivas conservârant è fœminis Iabeschi Gilhadis: sed *sic* non fuerunt satis illis.

15. Quúmque *adhuc* populum pœniteret de Binjamine, eò quòd fecisset Jehova rupturam in tribubus Jisraëlis:

16. Dixerunt Seniores cœtûs ipsius, quid faciemus reliquis istis, quod ad mulieres, cùm perditæ sunt è Binjamine fœminæ?

17. Ampliùs dixerunt, hæreditaria horum, qui evaserunt, possessio pro Binjamine *futura est*; non enim delenda est tribus ex Jisraële.

18. Nos autem non possumus dare eis uxores è filiabus nostris: (obstrinxerunt enim se juramento Jisraëlitæ, dicendo, maledictus *sit*, qui dederit uxorem Binjaminitis.)

19. Tandem dixerunt; ecce festum Jehovæ *est* Schilunte de anno in annum, quod *celebratur* ab Aquilone domûs *Dei* fortis, versùs ortum solis, ad tritam viam, quæ ascendit à domo *Dei* fortis Schecemum; & à meridie Lebonæ.

20. Et præceperunt Binjaminitis dicendo, ite, ut insidiemini in vineis:

21. Et animadvertetis, ut ecce, quum exibunt puellæ Schiluntinæ ad saltandum choreis: prodeuntes è vineis illis, rapiatis statim vobis quisque uxorem suam è puellis Schiluntinis: deinde abibitis in terram Binjaminitarum.

22. Erit autem, quum venient parentes earum, aut agnati earum ad litigandum apud nos, ut dicamus eis, gratificamini nobis illas, qui non excepimus cuique uxorem suam in isto bello: nam vos non dedistis illis, *neque* jam rei eritis.

23. Facientes itaque sic Binjaminitæ, perduxerunt uxores pro numero suo, è saltantibus illis, quas rapuerant: abeuntésque reversi sunt ad possessionem suam, & instauraverunt civitates suas, in quibus habitarunt.

24. Receperunt quoque se inde Jisraëlitæ tempore illo quisque ad tribum suam: & ad familiam suam: unde exiverunt quisque in possessionem suam.

25. Temporibus illis non *erat* rex in Jisraële; quisque, quod rectum *videbatur* in oculis suis, faciebat.

Ruth.

Ruth.

CAPUT I.

Ruthæ necessitudo cum Socru.

FUit autem, quo tempore judicabant judices, quum esset fames in terra, ut abiret quidam Beth-Lechemo Jehudæ ad peregrinandum in agris Moabitarum, ipse cum uxore sua, & duobus filiis suis.

2. Hujus viri nomen *erat* Elimelec, nomen verò uxoris ejus Nahomi, & nomina duorum filiorum ejus Machlon, & Ciljon Ephrathæi è Beth-Lechemo Jehudæ; pervenientésque in agros Moabitarum, substiterunt ibi:

3. Mortuo autem Elimeleco viro Nahomi, superstes relicta est ipsa cũ duobus filiis suis.

4. Hi duxerunt sibi uxores Moabitidas, nomen unius *erat* Horpa, & nomen alterius Ruth; consederúntque ibi, quasi decem annos.

5. Deinde mortuis quoque utrisque, Machlone & Ciljone; superstes relicta mulier illa à duobus natis suis, & à viro suo;

6. Surrexit ipsa cum nuribus suis, ut reverteretur ex agris Moabitarum: quia audierat in agro Moabitarum Jehovam visitâsse populum suum, dando eis panem.

7. Et egressa est è loco illo, ubi substiterat, & duæ nurus ejus cum ea, ingressæque sunt iter ad revertendum in terram Jehudæ.

8. Sed dicebat Nahomi duabus nuribus suis, abite, revertimini quæque in domum matris suæ, exerceat erga vos Jehova benignitatem, quemadmodum exercuistis erga mortuos, & erga me.

9. Det Jehova vobis, ut inveniatis requiem, quæque in domo viri sui: quúmque oscularetur eas, sublatâ suâ voce flebant;

10. Dicebántque ei, *non abibimus*; nam tecum revertemur ad populum tuum.

11. Sed dicebat Nahomi, revertimini filiæ meæ, cur veniretis mecum? num adhuc *sunt* mihi filii in visceribus meis, qui vobis viri futuri sint?

12. Revertimini filiæ meæ, abite, nam senior sum, quàm ut nubam; si dicerem, est mihi spes, essem etiam hac nocte cum viro, aut etiam parerem filios;

13. An propter hæc exspectaretis, usque dum adolescerent? an propter hæc differretis ita, ut non nuberetis cuiquam? nequaquam filiæ meæ, nam mihi multò amariùs est, quàm vobis, verùm exseruit se contra me manus Jehovæ.

14. Tum sublatâ voce suâ, fleverunt iterum: & Horpa osculata socrum suam, *abiit*, Ruth autem adhærebat ei.

15. Quamobrem dixit *socrus*, ecce reversa est fratria tua ad populum suum, & ad Deos suos; revertere post fratriam tuam.

16. Sed dixit Ruth, ne adversa esto mihi, ut derelinquam te, recedendo à te: nam quocunque iveris, ibo, & ubicunque diversata fueris, diversabor, populus tuus, populus meus; & Deus tuus, Deus meus *est*.

17. Ubicunque morieris, moriar, & ibidem sepeliar; ita faciat Jehova mihi, & ita pergat, *sola* mors separatura est inter me & te.

18. Itaque videns illam fortiter instare, ut pergeret secum; destitit *sic* alloqui eam.

19. Itaque profectæ sunt ambæ, donec pervenirent Beth-Lechemum: fuit autem, quum ingrederentur Beth-Lechemum, ut fusæ omnes cives *accurrerent* ad eas, ac dicerent, hæccine *est* Nahomi?

20. Quæ dicebat eis, ne vocate me Nahomin, vocate me Maram, eò quòd amaritudine affecit me omnipotens valde.

21. Ego plena abieram, at vacuam reducit me Jehova: cur vocaretis me Nahomin, cùm Jehova testificatus sit contra me, & omnipotens malis affecerit me?

22. Sic, quum reversa esset Nahomi, & Ruth Moabitis nurus ejus cum ea, rediens ex agris Moabitarum, ingressæ sunt Beth-Lechemum in principio messis hordeaceæ.

CAPUT II.

Spicilegium Ruthæ.

ERat autem Nahomi *huic* affinis à marito ejus, vir valens facultatibus, è familia Elimeleci: cujus nomen *erat* Bohaz.

2. Quum ergo dicente Rutha Moabitide *socrui* Nahomi, eam quæso *in* agrum, ut legam spicas post eum, in cujus oculis invenero gratiam; dixisset *illa* ei, abi filia mea:

3. Et abiens venisset, ut legeret in agro post messores, accidit casu ei possessio agri *pertinentis* ad Bohazum, qui *erat* è familia Elimeleci.

4. Ecce autem Bohaz veniens Beth-Lechemo, dixit messoribus, Jehova *sit* vobiscum: cui dixerunt, benedicat tibi Jehova.

5. Tum dixit Bohaz puero suo, qui præerat illis messoribus, cujus *est* puella hæc?

6. Cui respondens puer, qui præerat illis messoribus, dixit, puella Moabitis est, quæ rediit cum Nahomi ex agris Moabitarum:

7. Dixit autem, legam quæso, & colligam inter manipulos post messores; sic accedens perstitit, ex quo *fuit* manè usque adhuc; modò sedit paulisper domi suæ.

8. Tum dixit Bohaz Ruthæ, nónne audis filia mea? ne abito ad legendum in agrum alterum, neque etiam discedito hinc, sed hîc hæreto cum puellis meis.

9. Oculi tui *intenti sunto* In agrum illum, quem metent, ut sequaris eas, annon præcepi pueris istis, ne attingant te? quum autem sities, ito ad ista vasa, & bibito ex eo, quod pueri isti hauserint.

10. Quare procidens in faciem suam, *honorémque exhibens*, incurvavit se in terram; ac dixit ei, quare inveni gratiam in oculis tuis, ut agnoscas me, quum sim alienigena?

11. Sed respondens Bohaz, dixit ei, planè indicatum est mihi, quicquid egisti cum socru tua, post mortem viri tui: ut deseruisti patrem tuum, & matrem tuam, & solum natale tuum, & venisti ad populum, quem non cognoveras antea.

12. Rependet Jehova opus tuum, & erit merces tua perfecta à Jehova, Deo Jisraëlis, quòd sub ejus alas venisti, ut te obtegeres.

13. Quæ

13. Quæ dixit, invenio gratiam in oculis tuis, domine mi, quòd consolatus es me, & quòd loquutus es, quæ sunt cordi ancillæ tuæ: at ego non sum futura, ut una ancillarum tuarum.

14. Dixit verò ei Bohaz tempore cibi, accede, ut comedas ex hoc cibo, & intingas bucceam tuam in acetum istud: & sedenti ei à latere messorum porrexit *aristas* tostas, adeò ut comedens saturaretur, & reliquum faceret.

15. Deinde surrexit ad legendum *spicas*: præcepit autem Bohaz pueris suis, dicendo; etiam inter manipulos legentem ipsam ne pudefacite:

16. Atque etiam de industria omittite ei ex fasciculis manualibus, sinetísque *eos*, ut legat, nec increpate eam.

17. Legit itaque in eo agro usque ad vesperam: adeò ut quum excussisset, quod legerat, esset, quasi Epha hordei:

18. Quúmque deferens ipsa venisset in civitatem, & vidisset socrus ejus, quod legerat, præterea proferens dedisset ei, quod reliquum fecerat, ex quo saturata fuerat.

19. Dixit ei socrus ejus, ubi legisti hodie, & ubi fecisti *opus*? sit, qui te agnovit, benedictus: indicavítque socrui suæ apud quem *opus* fecerat, dicens, nomen viri illius, apud quem *opus* feci hodie, *est* Bohaz.

20. Tum dixit Nahomi nurui suæ, benedictus sit à Jehova, ut qui non destitit *exercere* benignitatem suam erga vivos, & erga mortuos: deinde dixit ei Nahomi, propinquus noster vir ille, ex vindicibus nostris est.

21. Dixit verò Ruth Moabitis, etiam *benedictus*, quia edixit mihi, cum istis pueris, qui mei sunt, hæreto, donec absolverint totam messem, quæ mea est.

22. Quapropter dixit Nahomi Ruthæ nurui suæ; bonum est, filia mea, ut exeas cum puellis ejus, ac non adversi sint tibi *metentes* in agro altero.

23. Itaque hærebat cum puellis Bohazi legendo, donec absoluta esset messis hordei, & messis tritici: deinde mansit apud socrum suam.

CAPUT III.

Conjugium Ruthæ cum Bohazo procuratur.

POstea dixit ei Nahomi socrus ejus; filia mea, annon quærerem tibi requiem, quà bene sit tibi?

2. Jam verò annon Bohaz *est* affinis noster, cum cujus puellis fuisti? ecce ipse ventilaturus est hordeum *in* area nocte hac.

3. Lavans itaque te, unges te, & impositis tibi vestibus tuis, descendes in aream ejus: ne innotescito ipsi viro, donec absolverit comedere & bibere.

4. Sed esto, quum cubabit, ut cognoscas locum, ubi cubiturus est, deinde accedens, retegas pedales stragulas ejus, & cubes: & ipse indicabit tibi, quid sis factura.

5. Quæ dixit ei, quicquid edixeris mihi, faciam.

6. Descendit itaque *in* aream; & fecit omnino, prout præceperat sibi socrus ipsius:

7. Quum enim comedisset Bohaz, ac bibisset, & hilaris animo ivisset cubitum in extremam partem cujusdam acervi; venit illa clàm, & retectis stragulis pedalibus ejus cubuit.

8. Fuit autem ipsâ mediâ nocte, ut contremisceret vir ille, & huc illuc se verteret, quum ecce mulier cubaret *ad* stragulas pedales ejus.

9. Cui dixit, quæ *es* tu? & *illa*, sum Ruth, *inquit*, ancilla tua, ut expandas alam tuam super ancillam tuam, quia vindex es.

10. Qui dixit, benedicta esto filia mea Jehovæ, meliorem præstas benignitatem tuam hanc posteriorem illâ priore, non sequendo ullum juvenum; sive pauperem, sive divitem.

11. Nunc ergo filia mea, ne timeto, quicquid dicis, efficiam tibi: novit enim quisque intra portas populi mei, te fœminam esse strenuam.

12. Nunc, *inquam*, quia verum est, etsi vindex ego *sum*; tamen præterea esse vindicem propinquiorem me:

13. Pernocta hac nocte, erítque manè, si vendicabit te; bene, vendicet: sin autem noluerit vendicare te, tum vendicabo te ego; *ut* vivit Jehova; cuba usque manè.

14. Itaque cubuit ad stragulas pedales ejus usque manè, deinde surrexit, quum nondum agnosceret alter alterum: dicebat enim Bohaz; ne innotescat ingressam esse *ullam* mulierem in hanc aream.

15. Quúmque dixisset, cedo ventrale, quo tegeris, & tene illud, eáque tenuisset illud, tunc demensus sex *mensuras* hordei imposuit ei, deinde ingressus est civitatem.

16. Illa verò venit ad socrum suam, quæ dicebat, quæ es filia mea? indicavítque ei quidquid fecerat sibi vir ille.

17. Dixit etiam, sex *mensuras* hordei istas dedit mihi: dicebat enim mihi, ne venito vacua ad socrum tuam.

18. Tum dixit *illa*, confide filia mea, usque dum rescivscas, quomodo casura sit res: non enim quieturus est vir ille, nisi absolverit hanc rem hodie.

CAPUT IV.

Conjugium Ruthæ consummatur, & exinde nascitur Hobed avus Davidis.

BOhaz autem ascendens ad portam, considebat ibi, quum ecce vindex ille transiret, de quo loquutus fuerat Bohaz, cui dixit; adesdum, sede hîc, heus tu, N; qui accedens, sedit.

2. Tum assumens *Bohaz* decem viros è Senioribus civitatis, dixit, sedete hîc: qui sederunt.

3. Postea dixit vindici illi, partem agri, qui *fuerat* cognati nostri Elimeleci, alienavit Nahomi, quæ reversa est ex agro Moabitarum.

4. Quamobrem ego statui revelare te audiente, dicendo, compara coram his assidentibus, & coram Senioribus populi mei; si vendicaturus es, vendica, quòd si non vendicaturus es, indica mihi, ut cognoscam, nam nullus *est* præter te, qui vendicet, & ego *secundus* sum à te: qui dixit, ego vendicaturus sum.

5. Sed dixit Bohaz, quo die comparabis agrum illum *alienatum* à manu Nahomi; omnino à Rutha Moabitide uxore demortui comparaveris, ut excites nomen demortui in possessionem ejus.

6. Tum dixit vindex ille, non possum vendicare mihi, ne perdam possessionem meam: vendica tu tibi id, cujus meæ erant vindiciæ; nam non possum vendicare.

7. (Hoc autem antiquitus in Jisraële *obtinebat* in vindiciis, & in permutatione ad stabiliendam unamquamque rem, detrahebat vir *ille* calceum suum, & dabat proximo suo: & hoc *erat* ejus *rei* testimonium in Jisraële.)

8. Quum ergo dixisset vindex ille Bohazo, compara tibi; extraxit calceum suum.

9. Tum dixit Bohaz Senioribus illis, & toti populo, testes *estis* hodie me comparare quæcunque *fuerunt* Elimeleci, & quæcunque *fuerunt* Cilionis & Machlonis, *alienata* à manu Nahomi:

10. Præterea etiam Rutham Moabitidem uxorem Machlonis comparo mihi in uxorem, ad excitandum nomen demortui in possessionem ejus, ut non exscindatur nomen demortui à fratribus suis, & à porta loci sui: testes estis hodie.

11. Cui dixerunt totus populus, qui *erat* in porta, & Seniores, testes *sumus*: reddat Jehova hanc mulierem, quæ ventura est domum tuam, similem Rachelæ & Leæ, quæ exstruxerunt ambæ domum Iisraëlis, & compara opes Ephrathæ, & fac prædicetur nomen Beth-Lechemi:

12. Sitque domus tua, ut domus Peretzi, quem peperit Thamar Jehudæ; ex illo semine, quod daturus est tibi Jehova de puella hac.

13. Accepit itaque Bohaz Rutham, nubentem sibi, & congressus est cum ea, deditque ei Jehova, ut conciperet, & pareret filium.

14. Tum dicebant mulieres *socrui* Nahomi, benedictus *sit* Jehova, qui non destituit te vindice hodie, ut celebretur nomen ejus in Jisraële.

15. Hic erit tibi instaurator vitæ, ídque sustentando canitiem tuam: quia nurus tua, quæ diligit te, peperit eum, quæ*que* est melior tibi septem filiis.

16. Accipiénsque Nahomi natum illum, apposuit eum sinui suo, fuítque ei vice nutricis.

17. Indiderunt autem ei vicinæ nomen, dicentes, natus est filius Nahomi: vocaverunt enim nomen ejus Hobedum, is *est* pater Jischai, patris Davidis.

18. Atque hæ *sunt* generationes Peretzi: Peretz genuit Chetzronem.

19. Chetzron autem genuit Ramum: & Ram genuit Hamminadabum.

20. Hamminadab autem genuit Nachschonem: & Nachschon genuit Salmon.

21. Salmon autem genuit Bohazum: & Bohaz genuit Hobedum.

22. Hobed autem genuit Jischajum: & Jischaj genuit Davidem.

Schemuelis Liber primus.

CAPUT I.

Channæ sterilitas commutatur cum fœcunditate, & Schemuel nascitur.

ERat autem vir quidam è duplici Rama Tzophæorum, è monte Ephrajimi, cujus nomen Elkana, filius Jerochami, filii Elihu, filii Thochu, filii Tzuphi, Ephrathæus:

2. Et *erant* ei duæ uxores, nomen unius Channa, nomen verò alterius Peninna: erántque Peninnæ nati, Channæ verò non *erant* nati.

3. Ascendebat autem vir ille è civitate sua de anno in annum, ad incurvandum se & ad sacrificandum Jehovæ exercituum, Schiluntem: ubi duo filii Heli, Chophni, & Pinchas, sacerdotio fungebantur Jehovæ.

4. Erátque, quo die sacrificabat Elkana; ut daret Peninnæ uxori suæ, & omnibus filiis ejus, ac filiabus ejus, partes:

5. Channæ verò daret partem unam duplam; eò quòd Channam diligeret, & Jehova occlusisset vulvam ejus.

6. Nam ipsam valde provocabat æmula ejus, ut commoveret eam; quia occluserat Jehova vulvam ejus.

7. Sic autem faciente eo quotannis, quum illa ascenderet in domum Jehovæ, ita *æmula* provocabat eam; ut fleret, ac non comederet.

8. Quamvis diceret ei Elkana vir ejus, Channa quare fles? & quare non comedis? & quare malè se habet animus tuus? ánnon melior sum tibi, quàm decem filii?

9. Surrexit itaque Channa, postquam comedisset ille Schilunte, & postquam bibisset; quum Heli Sacerdos sederet in solio ad postem templi Jehovæ;

10. Quúmque esset amaro animo, supplicavit Jehovam, & vehementer flevit:

11. Vovítque votum, dicens: Jehova exercituum, si omnino respiciens ad afflictionem ancillæ tuæ recordaberis mei, & non oblivisceris ancillæ tuæ, sed dabis ancillæ tuæ semen masculum; utique dabo ipsum Jehovæ omnibus diebus vitæ ejus, & novacula non admovebitur capiti ejus.

12. Erat autem, quum illa multis supplicaret coram Jehova: ut Heli observaret os ejus:

13. Nam Channa loquebatur cum animo suo, tantùm labia ejus movebantur, vox autem ejus non audiebatur; quapropter reputabat eam Heli ebriam:

14. Eíque dixit Heli, quousque ages ebriam? amove vinum tuum à te.

15. Sed respondens Channa dixit; nequaquam domine mi, mulier ægra animo sum, & vinum, aut potum inebriantem non bibi: sed effundo *desiderium* animi mei coram Jehova:

16. Ne compares ancillam tuam cum ulla fœmina nequam: nam præ magnitudine meditationis meæ, & indignationis meæ *sic* loquuta sum hactenus.

17. Tum respondens Heli dixit, abi cum pace: Deus autem Iisraëlis det petitionem tuam, quam petiisti ab eo.

18. Quæ

18. Quæ dixit, inveniat ancilla tua gratiam in oculis tuis: ſic abiens mulier illa itinere ſuo comedit, & facies non erat ampliùs ei *triſtis*.

19. Quúmque ſurgentes manè incurvaviſſent ſe coram Jehova, & revertentes perveniſſent domum ſuam Ramam; cognovit Elkana Channam uxorem ſuam, & Jehova recordatus eſt ejus.

20. Fuit enim poſt revolutiones temporis, ex quo concepit Channa, ut pareret filium: vocavítque nomen ejus Schemuelem, nam, *inquit*, à Jehova petivi illum.

21. Deinde aſcendente ipſo viro Elkana cum tota familia ſua, ad ſacrificandum Jehovæ ſacrificium illud anniverſarium, & votum ſuum *perſolvendum*:

22. Channa non aſcendit: dicebat enim viro ſuo, *non aſcendam*, donec educatus fuerit puer iſte, tunc adducam eum, ut, comparens in conſpectu Jehovæ, maneat ibi uſque in ſeculum.

23. Cui dixit Elkana vir ejus, fac quod bonum *videtur* in oculis tuis, mane donec educaveris eum, tantummodo præſtet Jehova verbum ſuum: Sic manſit mulier illa, ut lactaret filium ſuum, donec educâſſet eum.

24. Deinde abduxit eum ſecum, poſtquam educavit eum, cum juvencis tribus, & Epha uno farinæ, & utre vini, introduxítque eum *in* domum Jehovæ Schilunte (puer autem *erat admodum* puer.)

25. Mactaverúntque juvencum, quum adducerent puerum ad Helin.

26. Cui dixit *Channa, attende* ad me domine mi, *ut* vivit anima tua, domine mi: ſum mulier illa, quæ ſtabat tecum hîc ſupplicando Jehovam.

27. Pro puero iſto ſupplicabam; præſtitítque mihi Jehova petitionem meam, quam petebam ab eo.

28. Quamobrem ego quoque precariò datum ſiſto eum Jehovæ omnibus diebus quibus fuerit, ipſe rogatus precariò *eſt* Jehovæ: incurvavítque ſe *Schemuel* ibi Jehovæ *honorem exhibens*.

CAPUT II.

Canticum Channæ, quæ iterum parit; Heli indulgentia in filios punienda.

Tunc orans Channa dixit, exſultat animus meus in Jehova, elevatur cornu meum in Jehova: dilatatur os meum contra hoſtes meos, nam lætor de ſalute tua.

2. Nullus *eſt* ſanctus, ut Jehova, nam nullus *eſt* præter te: & nulla *eſt* rupes, ut Deus noſter.

3. Ne multis loquimini admodum elatè, *ne* prodeat ſuperbum *quicquam* ex ore veſtro: nam Deus fortis omni notitiâ præditus *eſt* Jehova, & non diſponuntur actiones.

4. Arcu valentes conteruntur; & collapſi accinguntur robore.

5. Saturi ob panem operam ſuam locant, famelici autem deſinunt: adeò ut ſterilis ſeptem pariat, & abundans filiis elangueſcat.

6. Jehova morte afficit, & in vitam reſtituit; demittit in ſepulchrum, & educit.

7. Jehova depauperat, & ditat; deprimit, etiam extollit.

8. Erigit è pulvere tenuem, è ſterquilinio extollit egenum; collocando cum ingenuis, & facit, ut ſolium gloriæ poſſideant: nam Jehovæ *ſunt* cardines terræ, quibus impoſuit orbem habitabilem.

9. Pedes eorum, quos benignè accepit, conſervabit, improbi verò in tenebris conticeſcent: quia viribus *ſuis* non obtinebit quiſquam.

10. *Singuli* contendentes in Jehovam conterentur, contra quemque in cœlis intonabit, Jehova judicabit fines terræ: nam dabit fortitudinem regi ſuo, & extollet cornu uncti ſui.

11. Deinde abiit Elkana Ramam in domum ſuam; puer autem miniſtrabat Jehovæ in conſpectu Heli Sacerdotis.

12. Quamvis filii Heli nequam eſſent, nec agnoſcerent Jehovam.

13. Ratio enim Sacerdotum iſtorum cum populo *hæc erat*: quum ullus quiſpiam ſacrificabat ſacrificium, veniebat puer Sacerdotis, dum coqueret carnes, habens fuſcinam tridentem in manu ſua:

14. Incutiénſque in labrum, aut in lebetem, aut in ahenum, aut in cacabum, quicquid depromebat fuſcinâ illâ, accipiebat Sacerdos ex eo; ſic faciebant Schilunte, omnibus Jiſraëlitis venientibus illuc.

15. Etiam quum nondum adoleviſſent illius adipem, veniens puer Sacerdotis, dicebat viro, qui ſacrificabat, da carnem aſſandam pro Sacerdote: non enim accepturus eſt abs te carnem coctam, ſed crudam.

16. Quòd ſi dicebat ei vir ille, potiùs jam adoleant ipſum adipem, tum accipe tibi, prout deſiderabit animus tuus, dicebat hic illi, imò jam nunc dabis, ſin autem minùs, accepturus ſum vi.

17. Sic erat peccatum iſtorum puerorum magnum valde in conſpectu Jehovæ; quia ſpernebant homines munus Jehovæ.

18. At Schemuel miniſtrabat in conſpectu Jehovæ, puer cinctus amiculo lineo:

19. Pallium autem parvum faciebat ei mater ejus, quod adferebat ei de anno in annum, quum aſcenderet cum viro ſuo, ad ſacrificandum ſacrificium anniverſarium.

20. Benedixit autem Heli Elkanæ & uxori ejus, dicendo, reponat tibi Jehova ſemen ex muliere hac, pro *ſemine* illo precariò, quod exoratum *reſtitueras* Jehovæ, quum abirent in locum ſuum.

21. Nam viſitavit Jehova Channam, concipiénſque peperit tres filios, & duas filias, dum puer Schemuel creſceret apud Jehovam.

22. Heli autem ſenex erat valde: qui audiens quæcunque faciebant filii ſui toti Jiſraëli, & ut concumbebant cum mulieribus, quæ turmatim conveniebant *ad* portam tentorii conventûs:

23. Dicebat eis, quare facitis res hujuſmodi? ut ego audiam ſermones malos *de* vobis, à toto populo, *ſermones* iſtos?

24. Nequaquam filii mei: nom enim bona eſt iſta fama, quam ego audio, vos avertere populum Jehovæ.

25. Si peccaverit ullus in alterum, judicabit eum magiſtratus: ſed ſi in Jehovam ullus peccat, quis oret illum? non tamen auſcultârunt voci patris ſui, quia volebat Jehova morte afficere eos.

26. Interea puer Schemuel pergebat creſce-

ræ, & gratus esse; tum apud Jehovam, tum etiam apud homines.

27. Venit autem vir Dei ad Helin: dixítque ei, sic ait Jehova, an *ideo* planè me ipsum revelavi domui patris tui, quum essent in Ægypto *subditi* domui Parhonis?

28. Deinde eligendo illum ex omnibus tribubus Jisraëlis mihi in Sacerdotem, ad offerendum super altare meum, ad adolendum suffitum, ad gestandum amiculum coram me, etiam dedi familiæ patris tui *reliquias* omnium igne absumendorum à filiis Jisraëlis?

29. Cur recalcitratis in sacrificium meum, & in munus meum, quod præcepi *in hoc* habitaculo: & honorâsti filios tuos supra me, ut saginaretis vos è primario cujusque muneris Jisraëlis, populi *mei*?

30. Idcirco dictum Jehovæ Dei Jisraëlis; dixeram quidem, domus tua, ut domus patris tui, indesinenter ibunt coram me usque in seculum: at nunc, dictum Jehovæ, absit mihi, nam honorantes me, honorabo, contemtores autem mei, leves fient.

31. Ecce dies venturi sunt, quum amputabo brachium tuum, & brachium domus patris tui, ne sit senex è domo tua.

32. Nam postquam fueris intuitus angustiam habitaculi, pro omni eo, quo benefacturus fuisset *Deus* Jisraëli, non est futurus senex in familia tua omnibus diebus his.

33. Is autem, *quem* non exscindam, tibi ab altari meo, *esset* ad consumendum oculos tuos, & ad cruciandum animum tuum: nam tota soboles domûs tuæ *reliqua* morientur virili ætate.

34. Atque hoc tibi *esto* signum, quod eventurum est duobus filiis tuis Chophni & Pinchaso: die uno morientur ambo.

35. Statuam verò mihi Sacerdotem firmum, *qui*, quemadmodum *est* in corde meo, & in animo meo, faciet: & ædificabo ei domum firmam, ut indesinenter ambulet coram uncto meo, omnibus temporibus.

36. Eritque *ut* quicunque reliquus fuerit in familia tua, veniat incurvatum se *honorem exhibendo* illi pro nummulo argenteo, & segmento panis, ac dicat, coopta me, quæso, in unam è functionibus Sacerdotalibus, ut comedam frustum panis.

CAPUT III.

Schemuel quater à Domino vocatur, & revelationem contra Helin refert.

DUm enim puer Schemuel ministrabat Jehovæ coram Heli, sermo Jehovæ fuerat rarus temporibus illis, nec *fuerat* visio aperta.

2. Sed fuit die illâ, Heli cubante in loco suo (oculi autem ejus cœperant caligare, non poterat videre.)

3. Schemuele quoque cubante, quum nondum lucerna Dei exstingueretur, in templo Jehovæ, ubi *erat* arca Dei:

4. Ut vocaret Jehova Schemuelem, qui dixit, ecce me:

5. Et accurrens ad Helin dixit, ecce me, vocâsti enim me: sed dixit, non vocavi, revertere cubitum, qui abiens, cubuit.

6. Iterum autem Jehova ampliùs vocavit Schemuelem; quare surgens Schemuel, abiit ad Helin, ac dixit, ecce me, nam vocâsti me: qui dixit, non vocavi fili mi, revertere cubitum.

7. At Schemuel nondum agnoscebat Jehovam; necdum revelatus fuerat ei sermo Jehovæ.

8. Deinde Jehova vocavit ampliùs Schemuelem tertiò, qui surgens abiit ad Helin, ac dixit, ecce me, nam vocâsti me: tum intellexit Heli Jehovam *esse*, qui vocaverat puerum.

9. Quapropter dixit Heli Schemueli, abi cubitum; erit autem, si vocaverit te, ut dicas, loquere Jehova, quia audit servus tuus: sic abiens Schemuel cubuit in loco suo.

10. Veniens autem Jehova substitit, quum vocâsset ut antea, Schemuel, Schemuel, dixissétque Schemuel, loquere, quia audit servus tuus.

11. Ac dixit Jehova Schemueli, ecce ego facturus sum rem in Jisraële, quam quisquis audiverit, tinnient ambæ aures ejus.

12. Die illâ præstabo Heli, quicquid loquor contra familiam ejus, incipiendo & perficiendo.

13. Indico enim ei me vindicaturum esse familiam ejus usque in seculum; propter iniquitatem, quam novit, quia maledictionem inferentibus sibi filiis suis, non tamen repressit eos.

14. Ideóque juro familiæ Heli, *ne vivam*, si expiabitur iniquitas familiæ Heli *ullo* sacrificio, & munere usque in seculum.

15. Quum itaque cubuisset Schemuel usque manè, aperiebat valvas domus Jehovæ; Schemuel enim timebat indicare Heli istam visionem.

16. Sed vocavit Heli Schemuelem, dicens, Schemuel, fili mi: qui dixit, ecce me:

17. Et dixit, quis *est* sermo ille, quo alloquutus est te? ne quæso celes me: ita faciat tibi Deus, & ita pergat, si celaveris me quicquam ex toto sermone, quo alloquutus est te.

18. Itaque indicavit ei Schemuel omnes illos sermones, nec celavit eum: qui dixit, Jehova est, quod bonum *videtur* in oculis suis, faciat.

19. Quum autem crevisset Schemuel, Jehova erat cum eo, adeò ut non sineret decidere ullum ex omnibus sermonibus ejus in terram:

20. Unde cognovit totus Jisraël à Dane usque Beerschebahum, Schemuelem stabilitum esse prophetam Jehovæ.

21. Nam pergebat Jehova apparere Schilunte, postquam revelâsset se Jehova Schemueli Schilunte in sermone Jehovæ.

CAPUT IV.

Arca amittitur & filii Heli occiduntur in prælio; quibus auditis Heli & nurus concidunt.

EVenit autem sermo Schemuelis toti Jisraëli, quum egressi Jisraëlitæ obviàm Pelischthæis in bellum, castrametarentur ad illum *locum*, qui *dicitur* Eben-Hezer, & Pelischthæi castra haberent Apheki.

2. Nam quum acie instructâ Pelischthæi *irent* obviàm Jisraëli, & consereretur prælium, plagâ affectus est Jisraël coram Pelischthæis: & percusserunt ipso conflictu in eodem agro quasi quatuor millia virorum.

3. Quam-

3. Quamobrem veniente populo in caſtra, dixerunt Seniores Jiſraëlis, quare plagâ affecit nos hodie Jehova coram Peliſchthæis? aſſumamus ad nos Schilunte arcam fœderis Jehovæ, ut procedens in medio noſtri ſervet nos è manu inimicorum noſtrorum.

4. Miſit itaque populus Schiluntem, ut deportarent inde arcam fœderis Jehovæ exercituum, inſidentis Cerubinis: *erant* autem ibi cum arca fœderis Dei duo filii Heli, Chophni, & Pinchas.

5. Fuit autem, quum veniret arca fœderis Jehovæ in caſtra, ut vociferarentur omnes Jiſraëlitæ vociferatione magnâ, adeò ut perſtreperet terra.

6. Audientes autem Peliſchthæi ſonum illius vociferationis, dicebant, quid *ſibi vult* ſonus vociferationis maximæ iſtius in caſtris Hebræorum? & intellexerunt arcam Jehovæ veniſſe in caſtra eorum.

7. Quapropter timentes Peliſchthæi, quum diceretur Deus veniſſe in caſtra eorum, dicebant, væ nobis, quia non fuit tale quidpiam antehac.

8. Væ nobis, quis nos eripiet è manu iſtorum deorum magnificentiſſimorum? hi ſunt illi dii, qui percuſſerunt Ægyptios ſingulis plagis, in deſerto:

9. Confirmate vos, & eſtote viri, ô Peliſchthæi, ne ſerviatis Hebræis, quemadmodum ſervierunt vobis: ſitis igitur viri, & pugnetis.

10. Pugnantibus itaque Peliſchthæis, iterum plagâ affecti Jiſraëlitæ, fugerunt quiſque ad tentoria ſua; fuitque plaga illa magna valde: nam ceciderunt ex Jiſraële triginta millia peditum:

11. Et arca Dei capta eſt, duóque filii Heli mortui ſunt, Chophni & Pinchas.

12. Tum currens quidam Binjaminita ex ipſa acie, venit Schiluntem eodem die, veſtibus ſuis laceris, & terrâ capiti ſuo inſperſâ.

13. Quo ingrediente, ecce Heli ſedebat in ſolio, latus viæ obſervans, erat enim animus ejus trepidus propter arcam Dei: quúmque vir ille ingreſſus eſt nunciando per civitatem, exclamavit tota civitas.

14. Audiens verò Heli ſonum iſtius clamoris, dixit, quid *ſibi vult* ſonus ipſius multitudinis? tum vir ille feſtinans venit, ut nunciaret Heli,

15. (Heli autem natus *erat* nonaginta octo annos, & oculorum ejus *acies* caligaverat ita, ut non poſſet videre.)

16. Dixítque vir ille *Sacerdoti* Heli, ego *ſum*, qui venio ab ipſa acie, nam ego ex ipſa acie effugi hodie: cui dixit, quid fuit rei, fili mi?

17. Tum reſpondens nuncius ille, dixit, fugit Jiſraël coram Peliſchthæis, & etiam magna plaga fuit in populo: quinetiam duo filii tui mortui ſunt, Chophni & Pinchas, & arca Dei capta eſt.

18. Fuit ergò, quum mentionem faceret ille arcæ Dei, ut caderet Heli è ſolio retrorſum ante latus portæ, ita ut fractâ vertebrarum cervicis ſuæ compage moreretur, ſenex enim *erat* vir ille, & gravis: judicaverat autem Jiſraëlem quadraginta annis.

19. Præterea nurus ejus uxor Pinchaſi prægnans proxima partui, quum audiret hanc famam de capta arca Dei, & mortuo ſocero ſuo ac viro ſuo: incurvavit ſe, ut pareret, quia irruerant in eam dolores ejus.

20. Quúmque, quo tempore moriebatur, dicerent, quæ adſtabant ei, ne timeto, nam filium peperiſti; non tamen reſpondit, neque appoſuit animum ſuum.

21. Indiderat autem nomen puero ipſi I-Cabodem, dicendo; emigravit gloria ab Jiſraële, *audiens* de capta arca Dei, & de mortuo ſocero ſuo ac viro ſuo.

22. Dicebat enim, emigravit gloria ab Jiſraële, propterea quòd capta eſſet arca Dei.

CAPUT V.

Dagon concutitur, & Peliſchthæi percutiuntur mariſcis.

PEliſchthæi autem ceperunt arcam Dei, abduxerúntque Eben-Hezere Aſchdodum:

2. Ubi Peliſchthæi acceptam arcam Dei induxerunt *in* ædem Dagonis: collocaverúntque eam prope Dagonem.

3. Sed quum ſurrexiſſent Aſchdodæi poſtridie manè, ecce Dagon collapſus *jacebat* facie ſuâ in terram coram arca Jehovæ; & accipientes Dagonem, reſtituerunt eum in locum ſuum.

4. Surgentibus verò manè poſtridie, rurſus ecce Dagon collapſus *jacebat* facie ſuâ in terram coram arca Jehovæ: caput autem Dagonis, & ambæ palmæ manuum ejus abſciſſæ *erant* in ipſo limine infero, tantùm, quod referebat piſcem, remanſerat in eo.

5. Idcirco non calcant Sacerdotes Dagonis, aut ulli ingredientes in ædem Dagonis, limen inferum Dagonis Aſchdodi, uſque in hunc diem.

6. Præterea ingraveſcens manus Jehovæ contra Aſchdodæos, deſolabat eos: percutiebat enim eos hæmorrhoidibus, Aſchdodum & terminos ejus.

7. Videntes autem Aſchdodæi ſic *rem habere*, dicebant, non manebit arca Dei Jiſraëlis apud nos, nam dura eſt manus ejus contra nos, & contra Dagonem Deum noſtrum.

8. Mittentes itaque congregaverunt omnes ſatrapas Peliſchthæorum ad ſe, quibus dixerunt, quid facturi ſumus arcâ Dei Jiſraëlis? dixerunt verò illi, Gathum circumducitor arca Dei Jiſraëlis: & circumduxerunt illuc arcam Dei Jiſraëlis.

9. Sed fuit, poſtquam circumduxiſſent eam, ut eſſet manus Jehovæ contra civitatem illam vexatione magnâ valde, quâ percuſſit cives illius civitatis à minimo uſque ad maximum: nam occultæ invaleſcebant in eos hæmorrhoides.

10. Quapropter miſerunt arcam Dei Hekronem: fuítque quum intraret arca Dei Hekronem, ut clamarent Hekronitæ, dicendo: circumduxerunt ad me arcam Dei Jiſraëlis, ad morte afficiendum me, & populum meum:

11. Proinde mittentes congregaverunt omnes ſatrapas Peliſchthæorum, quibus dixerunt, dimittite arcam Dei Jiſraëlis, ut revertatur in locum ſuum, neque morte afficiat me, & populum meum: (erat enim vexatio lethalis in tota ea civitate, gravis erat ibi valde manus Dei.

12. Homines enim, qui ſupervivebant, manebant

nebant affecti hæmorrhoidibus : ita ut ascenderet exclamatio civitatis in cœlum.)

CAPUT VI.

Pelischthæi arcam remittunt.

Fuerat autem arca Jehovæ in agro Pelischthæorum septem menses :

2. Quum vocantes Pelischthæi suos sacerdotes & divinos, dicerent eis, quid facturi essemus arca Jehovæ ? instruite nos, quâ ratione remittamus eam in locum suum.

3. Qui dixerunt, si remissuri estis arcam Dei Jisraëlis, ne remittite eam *donis* vacantem, sed omnino reddite ei reatum : tunc sanabimini, aut innotescet vobis, quare non recedat à vobis manus ejus.

4. Dicentibus autem *Pelischthæis*, quis est ille reatus, quem reddemus ei ? dixerunt, *de* numero satraparum Pelischthæorum quinque hæmorrhoides aureæ, & quinque mures aurei, quia plaga eadem *est* omnibus istis, & satrapis vestris.

5. Nam quum feceritis imagines hæmorrhoidum vestrarum, & imagines murium vestrorum, qui corrumpunt hanc terram, & dederitis Deo Jisraëlis gloriam : fortassis allevabit manum suam à vobis, & à diis vestris, & à terra vestra.

6. Et quare aggravaretis cor vestrum, quemadmodum aggravarunt Ægyptii, & Parho cor suum ? nonne postquam præclara gessit in eos, tandem dimiserunt istos ita ut abierint ?

7. Nunc itaque facite unum plaustrum novum, & *accipite* duas vaccas fœtas, quibus nunquam est impositum jugum : ut jungatis eas vaccas illi plaustro, pullos verò earum reducetis domum, ne eas sequantur.

8. Tum accipientes arcam Jehovæ, imponetis eam plaustro, & instrumenta ista aurea, quæ reddideritis ei *in* reatum ponetis in capsula à latere illius : sic dimittetis eam, ut abeat.

9. Considerabitis autem, si viâ *ferente ad* terminum ejus, ascenderit Beth-Schemeschum, ipse affecerit nos hoc malo maximo : sin autem minus, utique cognoscemus nequaquam manum ejus attigisse nos, casum esse, *qui* accidit nobis.

10. Fecerunt itaque viri illi sic, nam accipientes duas vaccas fœtas, junxerunt eas illi plaustro ; quum pullos earum reclusissent domi :

11. Imposuerúntque arcam Jehovæ plaustro illi ; & capsulam suam unà cum muribus aureis, & cum imaginibus mariscarum suarum.

12. Ita rectà contendentes vaccæ per viam illam, per viam Beth-Schemeschi, stratâ viâ unicâ ibant indesinenter mugientes, neque declinabant ad dexteram vel sinistram, satrapæ verò Pelischthæorum sequebantur eas usque ad terminum Beth-Schemeschi.

13. Beth-Schemeschitæ autem metebant messem triticeam in convalle : qui sublatis oculis suis videntes arcam, gavisi sunt inspiciendo.

14. Quúmque perveniens plaustrum in agrum Jehoschuhæ Beth-Schemeschitæ substitisset ibi, ubi *erat* lapis magnus, fiderunt ligna plaustri, & ipsas vaccas obtulerunt holocaustum Jehovæ.

15. Levitæ enim deposuerunt arcam Jehovæ, & capsulam illam, quæ *erat* prope eam, in qua *erant* instrumenta aurea, & imposuerunt lapidi illi magno : Beth-Schemeschitæ autem offerebant holocausta, & sacrificabant sacrificia die illo Jehovæ.

16. Quod quinque satrapæ Pelischthæorum, quum vidissent ; reversi sunt Hekronem eodem die.

17. Hæ autem *sunt* mariscæ aureæ, quas reddiderunt Pelischthæi Jehovæ in reatum, pro Aschdodo una, pro Hazza una, pro Aschkelone una, pro Gatho una, pro Hekrone una.

18. Et mures aurei *de* numero omnium civitatum Pelischthæorum, per quinque satrapias illas, *nomine* tam civitatum munitarum, quàm vicorum paganorum, usque ad lapidem illum magnum, super quem collocarant arcam Jehovæ, *is est* usque in diem hunc in agro Jehoschuhæ Beth-Schemeschitæ.

19. Percussit autem ex Beth-Schemeschitis, quia inspexerant arcam Jehovæ, & percussit ex populo quinquagies mille septuaginta homines : quapropter luxerunt populus, eò quòd percussisset Jehova populum plagâ magnâ :

20. Dixerúntque Beth-Schemeschitæ, quis posset consistere coram Jehova, Deo sanctissimo isto ? & ad quem ascendet à nobis ?

21. Miserunt ergo nuncios ad habitatores urbis Jeharimorum, qui dicerent ; reduxerunt Pelischthæi arcam Jehovæ : descendite, abducite eam ad vos. *Cap.* VII.

22. Venerunt itaque cives urbis Jeharimorum, & abducentes arcam Jehovæ, intulerunt eam in domum Abinadabi in ipso colle : Elhazarem autem filium ejus sanctificaverunt, ad observandum arcam Jehovæ.

CAPUT VII.

Schemuel concionàtur populo, & reformat cum fructu.

Fuit autem, ex quo tempore resedit arca in urbe Jeharimorum, multis diebus elapsis, quum jam esset vigesimus annus, ut lamentantes tota familia Jisraëlis *inclamarent* Jehovam.

2. Edixit autem Schemuel toti familiæ Jisraëlis, dicendo : si ex toto animo vestro vos convertimini ad Jehovam, auferte deos alienigenæ *gentis* è medio vestri, & Haschtharothas : & comparantes animum vestrum ad Jehovam, colite eum solum, & eripiet vos è manu Pelischthæorum.

3. Et amoverunt filii Jisraëlis Bahalimos & Haschtharothas, & coluerunt Jehovam solum.

4. Deinde edixit Schemuel, congregate totum Jisraëlem Mitzpam, ut supplicem pro vobis Jehovam.

5. Congregaverúntque se Mitzpam, ubi haurientes aquam, effuderunt coram Jehova, jejunantésque illo die, dixerunt illic ; peccavimus Jehovæ : ita judicavit Schemuel filios Jisraëlis Mitzpæ.

6. Fuit verò audientibus Pelischthæis Jisraëlitas congregare se Mitzpam, ut ascenderent Satrapæ Pelischthæorum versus Jisraëlem : quod quum audirent Jisraëlitæ, timuerunt ab adventu Pelischthæorum.

7. Qua-

7. Quapropter dicebant Jisraëlitæ Schemueli, ne sileto pro nobis, quin inclames Jehovam Deum nostrum; ut servet nos è manu Pelischthæorum.

8. Et accipiens Schemuel agnum lacteum unum, obtulit eum holocaustum totum Jehovæ: inclamavitque Schemuel Jehovam pro Jisraële, & exaudivit eum Jehova.

9. Fuit enim, Schemuele offerente holocaustum, quum Pelischthæi appropinquâssent ad prælium contra Jisraëlem, ut intonaret Jehova sono magno eodem die contra Pelischthæos, & funderet eos, ita ut plagâ afficerentur coram Jisraële.

10. Egressi autem Jisraëlitæ Mitzpâ, persequuti sunt Pelischthæos; quos percusserunt usque ad *locum* subjacentem Beth-Cari.

11. Tunc accipiens Schemuel lapidem quendam, collocavit eum inter Mitzpam & scopulum illum, cujus nomen vocavit Eben-Hezerum: dicebat enim, usque huc adjuvit nos Jehova.

12. Sic depressi sunt Pelischthæi, neque perrexerunt deinceps invadere terminum Jisraëlitarum: erat enim manus Jehovæ contra Pelischthæos omnibus diebus Schemuelis.

13. Et reductæ sunt civitates illæ ad Jisraëlem, quas ceperant Pelischthæi ab Jisraële, inde ab Hekrone Gathum usque, & terminum earum, eripuit Jisraël è manu Pelischthæorum: fuítque pax inter Jisraëlitas & Emoræos.

14. Judicavit autem Schemuel Jisraëlem, omnibus diebus vitæ suæ:

15. Profectus enim de anno in annum, obibat domum Dei fortis, & Gilgalem, & Mitzpam; ut judicaret Jisraëlem in omnibus locis istis.

16. (Erat verò regressio ejus Ramam, quia ibi erat domus ejus, & ibidem judicabat Jisraëlem) & exstruxit illic altare Jehovæ.

CAPUT VIII.

Filiis Schemuelis ad avaritiam declinantibus, petitur Rex, cujus jus à Schemuele prædicitur.

SEd fuit, quum senuisset Schemuel; ut præponeret filios suos judices Jisraëli.

2. (Erat autem nomen primogeniti filii ejus Joël, & nomen secundi ab eo Abija) judices, *inquam usque* ad Beer-Schebahum:

3. At non ambulabant filii ejus in viis ejus, sed sectabantur lucrum: & accipientes munus, pervertebant judicium.

4. Quamobrem, congregantes se omnes Seniores Jisraëlis, venerunt ad Schemuelem Ramam.

5. Et dixerunt ei, ecce tu senuisti, & filii tui non ambulant in viis tuis: nunc præpone nobis regem, ad vindicandum nos, ut *habent* omnes istæ gentes.

6. Malum autem visum est istud verbum in oculis Schemuelis, quum dicerent, da nobis regem ad vindicandum nos: quapropter supplicavit Schemuel Jehovam.

7. Sed dixit Jehova Schemueli, ausculta voci populi hujus in omnibus, quæ indicant tibi: non enim te spreverunt *solum*, sed me spreverunt, ne regnem super ipsos.

8. Secundùm omnia illa facta, quæ fecerunt à die, quo deduxi eos ex Ægypto usq; in hunc diem, quibus dereliquerunt me, & coluerunt deos alienos, sic ipsi faciunt etiam tibi.

9. Nunc itaque ausculta voci illorum; verùntamen quum sedulò contestatus fueris contra eos, & indicaveris eis rationem istam regis, qui regnaturus est super eos.

10. Itaque indixit Schemuel omnia verba Jehovæ populo, petentibus à se regem.

11. Ac dixit: hæc *erit* ratio ipsa regis, qui regnabit super vos: filios vestros accipiet, ut sibi disponat in curribus suis, & in equitibus suis, & currant ante currum suum:

12. Et ad disponendum sibi chiliarchos, & præfectos quinquagenis; & ad arandum arva sua, & ad metendum messem suam, & ad faciendum instrumenta bellica sua, & instrumenta curruum suorum.

13. Similiter, filias vestras accipiet in unguentarias, in coquas, & in pistrices:

14. Etiam agros vestros, & vineas vestras, ac oliveta vestra optima accipiet; & dabit servis suis.

15. Semina quoque vestra, & vineas vestras decimabit; & dabit aulicis primoribus suis, & servis suis.

16. Servósque vestros, & ancillas vestras, ac juvenes vestros præstantissimos, & asinos vestros accipiet, adhibebítque ad opus suum.

17. Greges vestros decimabit, denique vos eritis ei servi:

18. Adeò ut clamaturi sitis die illâ propter regem vestrum, quem elegeritis vobis, sed non exaudiet vos Jehova die illâ.

19. Renuerunt tamen populus auscultare voci Schemuelis, & dixerunt: nequaquam, sed rex præerit nobis:

20. Ut simus nos quoque, sicut omnes istæ gentes, & vindicet nos rex noster, & procedens ante nos gerat bella nostra.

21. Audiens itaque Schemuel omnia verba populi, eloquutus est ea apud Jehovam.

22. Et edixit Jehova Schemueli, ausculta voci eorum, ut præficias eis regem: quapropter dixit Schemuel Jisraëlitis; ite quisque in civitatem suam.

CAPUT IX.

Schaulis genealogia, physiognomia, & designatio in regem.

ERat autem quidam è Binjamine, cujus nomen Kisch, filius Abielis, filii Tzeroris, filii Becorathi, filii Aphiachi, filii viri Binjaminitæ, valens robore:

2. Huic verò erat filius nomine suo Schaul juvenis & elegans, adeò ut nemo esset è filiis Jisraëlis elegantior eo: ab humero suo, sursum versùs altior *erat* toto populo.

3. Quúmque amissæ essent asinæ Kischæ, patris Schaulis, edixit Kisch Schauli filio suo; accipe nunc tecum unum ex istis pueris, & surgens abi, asinas istas quære.

4. Itaque transivit in montem Ephrajimi, quum pertransivisset terram Schalischæ, neque invenissent: pertransivissent etiam terram Schahalimorum, neque *illic essent*, denique pertransivisset terram Binjaminitarum, neque invenissent.

5. Ipsis venientibus in terram Tzuphi, Schaul dicebat puero suo, qui cum ipso *erat*; agedum revertamur? ne cessans pater

meus de asinis istis, sollicitus sit de nobis.

6. Qui dixit ei, ecce jam vir Dei *est* in civitate ista, & quidem vir honoratissimus; quicquid prædicit omnino evenit: eamus nunc illuc, fortè indicabit nobis viam nostram *ad* id, cujus causâ profecti sumus.

7. Dixit verò Schaul puero suo, ecce ergo eamus: sed quid afferemus viro isti? nam panis defecit ex instrumentis nostris, & donarium nullum est, quod adferamus ad virum hunc Dei, quid *est* penes nos?

8. Tum pergens puer ille respondere Schauli, dixit; ecce præsentem in manu mea quadrantem sicli argentei, hunc ergo dabo viro isti Dei, ut indicet nobis viam nostram.

9 (Antiquitus in Jisraële sic dicebat quisque, quum profecturus esset ad consulendum Deum: agite, eamus ad Videntem: nam qui Propheta hodie, antiquitus vocabatur Videns.)

10. Quum itaque dixisset Schaul puero suo, bonus *est* sermo tuus: agedum eamus, iverunt itaque illam civitatem versùs, ubi *erat* vir ille Dei.

11. Ipsi ascendebant per clivum civitatis, quum invenerunt puellas egredientes ad hauriendum aquam; & dixerunt illis, éstne illic Videns?

12. Quæ respondentes eis, dixerunt; est, ecce ante te: festina jam, nam hodie venit in civitatem, quia convivium *est* huic populo in isto excelso.

13. Simulac ingressi eritis civitatem, invenietis eum, quum nondum ascenderit excelsum istud ad comedendum; nam non comedet populus, usque dum advenerit, quum ipse benedixerit convivio, postmodum comedent invitati: nunc ergo ascendite, nam hoc ipso tempore inventuri estis eum.

14. Ascenderunt itaque in civitatem: ipsis pervenientibus in mediam civitatem, ecce Schemuel prodibat obviàm illis, deducturus ad excelsum illud.

15. (Jehova enim revelârat *in* aurem Schemueli, die uno antequam adveniret Schaul, dicendo:

16. Hoc ipso tempore cras missurus sum ad te quendam è terra Binjaminis, ut ungas eum in antecessorem super populum meum Jisraëlem, & servet populum meum è manu Pelischthæorum: nam respexi populum meum, quia pervenit clamor ejus ad me.)

17. Quúmque Schemuel videret Schaulem; Jehova dixit ei, ecce hic *est* vir, quem dixeram tibi; hic imperium obtinebit in populo meo.

18. Quapropter Schauli accedenti ad Schemuelem intrà portam, & dicenti; indica quæso mihi ubínam sit domus Videntis?

19. Respondit Schemuel Schauli, dicens, ego *sum* ille Videns, ascende ante me in istud excelsum, ut comedatis mecum hodie, & dimittam te manè, quicquid autem *est* in animo tuo *jam* indico tibi.

20. Nempe quod ad asinas, quæ amissæ erant tibi ab hinc tertio die, ne adhibeto animum tuum ad illas, nam inventæ sunt: erga quem autem *est* totum desiderium Jisraëlis? nonne erga te, & erga totam familiam patris tui?

21. Respondens autem Schaul dixit: annon Binjaminita sum, minimus è tribubus Jisraëlis, & familia mea infima *est* omnium familiarum in tribubus Binjaminis? & quamobrem alloquutus es me sermone hujusmodi?

22. Assumsit tamen Schemuel Schaulem, & puerum ejus, quos introduxit in cœnaculum; dedítque eis locum in summo invitatorum, qui *erant* quasi triginta viri.

23. Tum dixit Schemuel coquo; cedò partem illam, quam dederam tibi, de qua dixeram tibi, repone eam apud te.

24. Quúmque depromsisset coquus armum quendam, & quæ hærebant ei, apposuit *Schemuel* ante Schaulem, dicens; ecce quod reliquum factum fuerat ponens ante te, comede; nam in hoc tempus reservatum *fuit* tibi, *ex quo* dixi, populum invitavi: sic comedit Schaul cum Schemuele illo die.

25. Postea descenderunt ex illo excelso in civitatem; ubi loquutus est *Schemuel* cum Schaule, tectum suum versùs.

26. Illis autem manè surgentibus, fuit, quum ascenderet aurora, ut vocaret Schemuel Schaulem, *versùs* tectum suum, dicens; surge, ut dimittam te: quúmque surrexisset Schaul, egressi sunt ambo, ipse & Schemuel foras.

27. Ipsi descendebant ad extremum civitatis, quum Schemuel edixit Schauli; dic huic puero, ut transeat ante nos, (transivit itaque) tu autem sta jam, & enunciabo tibi sermonem Dei.

CAPUT X.

Schaulis inauguratio & confirmatio publica; quam boni bene, & mali malè interpretantur.

TUm acceptâ Schemuel lenticulâ olei, perfundens caput ejus, osculatus est eum; & dixit: annon *facturus essem?* nam unxit te Jehova in antecessorem super possessionem suam.

2. Quum abieris hodie à me, invenies duos viros apud sepulchrum Rachelis, in termino Binjaminis Tzelzachi, qui dicent tibi; inventæ sunt asinæ, quas quæsitum abieras, & ecce omissis pater tuus rebus istis asinarum; sollicitus est de vobis, dicendo; quid faciam filio meo?

3. Et inde progressus ulteriùs, quum veneris usque ad planitiem Thaboris, invenient te illic tres viri ascendentes ad Deum, *in* domum Dei fortis, unus ferens tres hœdos, & alter ferens tres tractas panis, & alius ferens utrem vini:

4. Qui interrogabunt te de prosperitate, dabúntque tibi duas *tractas* panis, quas accipies è manu eorum.

5. Postmodum pervenies ad collem ipsum Dei, ubi *sunt* stationarii *milites* Pelischthæorum: erítque ibi, quum ingressus fueris civitatem, ut occurras turbæ Prophetarum, descendentium de illo excelso, cum nablio, & cum tympano, & tibia, & cithara ante se, qui prophetabunt:

6. Irruétque super te spiritus Jehovæ, ut prophetes cum eis, & mutaberis in virum alium.

7. Quod quum erit, quum evenerint signa ista tibi, fac quod obvenerit manui tuæ, quia Deus ipse tecum erit.

8. Postea

8. Postea descendes ante me Gilgalem, quo ecce ego descendam ad te, ad offerendum holocausta, & ad sacrificandum sacrificia eucharistica: septem diebus exspectato, usque dum venero ad te, & notum faciam tibi id, quod facturus es.

9. Itaque fuit, quum avertisset humerum suum abeundo à Schemuele, ut mutaret ei Deus cor *in* aliud, & evenerunt omnia ista signa die eodem.

10 Quum autem venissent illuc ad collem illum; ubi ecce turba prophetarum obviàm *facta est* ei, irruente super eum spiritu Dei, prophetabat inter eos;

11. Fuítque, quum omnes, qui noverant eum ante, viderent, quod ecce cum prophetis prophetaret, ut diceret populus alter alteri; quid hoc *est*, *quod* accidit filio Kischi? an etiam Schaul *est* inter prophetas?

12. Respondens autem quidam ex eo loco, dixit; at quis *est* pater istorum? idcircò abiit in proverbium, an etiam Schaul *est* inter prophetas?

13. Quum autem absolvisset prophetare, ingressus est ipsum excelsum.

14. Dixit autem patruus Schaulis ei, & puero ejus; quò abieratis? qui dixit; ad quærendum asinas, quum autem videremus nusquam esse, venimus ad Schemuelem.

15. Dicente verò patruo Schaulis; indica quæso mihi, quid dixerit vobis Schemuel:

16. Dixit Schaul patruo suo, certò indicavit nobis inventas esse asinas: sed negotium regni non indicavit ei, quod edixerat Schemuel.

17. Schemuel autem convocato populo Mitzpam ad Jehovam,

18. Dixit filiis Jisraëlis, sic ait Jehova, Deus Jisraëlis; ego deduxi Jisraëlem ex Ægypto; & eripui vos è manu Ægyptiorum, & è manu omnium regnorum, *ab* opprimentibus vos.

19. Vos verò hodie sprevistis Deum vestrum, qui ipse servat vos ab omnibus malis vestris, & angustiis vestriis, quum dixistis ei, regem præpones nobis: nunc ergo sistite vos coram Jehova per tribus vestras, & per duces vestros.

20. Fecítque Schemuel, ut accederent omnes tribus Jisraëlis, & deprehensa est tribus Binjaminis.

21. Deinde quum faceret, ut tribus Binjaminis accederet per familias suas, deprehensa est familia Matreæ *gentis*; denique deprehensus est Schaul filius Kischi, qui perquirentibus *illis*, non inveniebatur.

22. Quamobrem quum rogarent iterum Jehovam; an adhuc adventaturus *est* huc ille? dixit Jehova, ecce ipse latitat ad impedimenta:

23. Tum accurrentes assumserunt eum inde, qui stitit se in medio populi: erat autem altior toto populo ab humero suo sursum versùs.

24. Tum dixit Schemuel toti populo; videtisne, quem elegit Jehova? non esse ei similem in toto populo? tunc vociferantes totus populus, dixerunt; vivat Rex.

25. Quúmque eloquutus esset Schemuel apud populum jus regni, & descripsisset in quodam libro, collocavit eum coram Jehova: dimisítque Schemuel totum populum, quemque domum suam.

26. Et etiam Schaul abiit domum suam Gibham, comitantibus eum copiis, quorum tetigerat Deus animos.

27. At homines nequam dicebant; quid servaret nos iste? contemnentes eum, ut ne afferrent quidem ei munus: tamen planè conticuit.

CAPUT XI.

Exercitus Schaulis ter centies millium, & victoria contra Hammonitas.

NAm quum ascendens Nachasch Hammonita, castra haberet contra Jabeschum Gilhadis; tandem dixerant omnes cives Jabeschi Nachascho, pange nobiscum fœdus, ut serviamus tibi:

2. Quibus dicebat Nachasch Hammonita, hac *lege* pangam vobiscum, effodiendo vobis oculum dexterum cujusque, ut imponam hoc ipsum probrum toti Jisraëli.

3. Dixerunt autem ei seniores Jabeschi, desiste à nobis septem dies, ut mittamus nuncios per totum terminum Jisraëlis: quòd si nemo fuerit, qui servet nos, tum exibimus ad te.

4. Quum itaque venissent isti nuncii Gibham Schaulis, & eloquuti essent verba illa audiente populo, totus populus sublatâ voce suâ flebant.

5. Ecce autem Schaul sequebatur armentum suum ex agro, dixítque Schaul, quid *est* huic populo, quòd flent? qui narrârunt ei verba civium Jabeschi.

6. Tum irruente spiritu Dei super Schaulem, dum audiret verba ista, accensa est ira ejus valde.

7. Et acceptum par boum membratim divisit illud, & transmisit in totum terminum Jisraëlis per eosdem nuncios, dicendo; quisquis non exibit post Schaulem, & post Schemuelem, sic fiet armento ejus: Unde incidit pavor Jehovæ in populum, ita ut exirent unanimes.

8. Quos quum recenseret in Bezeko, fuerunt Jisraëlitarum trecenta millia, virorum autem Jehudæ triginta millia.

9. Tunc dixerunt nunciis illis, qui revenerant; sic dicetis civibus Jabeschi Gilhadis; cras aderit vobis salus, quum incalescet Sol: quod redeuntes nuncii illi, quum indicâssent civibus Jabeschi, læati sunt.

10. Itaque dixerunt cives Jabeschi *Hammonitis*, cras exibimus ad vos, ut faciatis nobis omnino, prout bonum *videbitur* in oculis vestris.

11. Fuit autem postridie, ut disponeret Schaul populum tribus agminibus, & pervadentes media castra in vigilia matutina, percuterent Hammonitas usque ad æstum diei: fuítque *ut*, qui residui erant, dispergerentur, neque relinquerentur ex eis duo simul.

12. Tum dixit populus Schemueli, quis *est*, qui dicebat, Schaul *ne* regnaret super nos? date istos homines, ut morti tradamus eos.

13. Sed dixit Schaul; non tradetur morti quisquam die hoc, quandoquidem hodie effecit Jehova salutem in Jisraële.

CAPUT XII.

Comitia Schemuelis, ejúsque protestatio.

TUm dixit Schemuel populo; agite, eamus Gilgalem, ut renovemus ibi regnum hoc.

2. Abeuntes itaque totus ille populus Gilgalem, regem constituerunt ibi Schaulem coram Jehova Gilgale, & sacrificârunt ibi sacrificia eucharistica coram Jehova: quamobrem lætatus est ibi Schaul, & omnes Jisraëlitæ pervalde. *Caput* XII.

3. Præterea dixit Schemuel toti Jisraëli, ecce auscultavi voci vestræ in omnibus, quæ dixeratis mihi, & constitui super vos regem.

4. Nunc autem, ecce regem ipsum pergentem ante vos, quum ego senui & incanui, & filii mei ecce sunt inter vos: ego verò continenter ambulavi coram vobis, à pueritia mea in diem hunc.

5. Ecce me, testificamini contra me coram Jehova, & coram uncto ejus, cujus bovem acceperim, aut cujus asinum acceperim, aut quem fraudaverim, *aut* quem concusserim, aut è cujus manu acceperim redemtionis pretium, ut abderem oculos meos propter illud; & reddam vobis.

6. Qui dixerunt, non fraudâsti nos, neque concussisti nos, neque accepisti quicquam è manu ullius.

7. Tum dixit eis; testis *est* Jehova contra vos, & testis *est* unctus ejus hodie, vos non invenisse in manu mea quicquam; dixítque *populus*, testis *est*.

8. Postea dixit Schemuel populo; Jehova *testis est*, qui magnificavit Moschen & Aharonem, & qui deduxit majores vestros è terra Ægypti.

9. Nunc itaque sistite vos, & contendam vobiscum coram Jehova de omnibus justis factis Jehovæ, quæ fecit vobiscum & cum majoribus vestris.

10. Postquam venisset Jahakob in Ægyptum, clamantibus majoribus vestris ad Jehovam, misit Jehova Moschen & Aharonem, qui eduxerunt majores vestros ex Ægypto, & collocaverunt eos in loco isto.

11. Deinde, quum obliviscerentur Jehovæ Dei sui, dedidit eos in manum Siseræ, principis militiæ Chatzoris, & in manum Pelischthæorum, & in manum Regis Moabitarum, qui oppugnaverunt eos.

12. Sed quum clamarent ad Jehovam, dicentes; peccavimus, quod deserentes Jehovam, coluimus Bahalimos & Haschtharothas; at nunc eripe nos è manu hostium nostrorum, ut serviamus tibi:

13. Misit Jehova Jerubbahalem, & Bedanem, & Jiphthachum, & Schemuelem, eripuítque vos è manu hostium vestrorum circumquaque, ita ut habitaretis securè.

14. Denique videntes Nachaschum regem Hammonitarum invasisse vos, dixistis mihi, nequaquam, sed rex regnaturus est super nos: quum Jehova Deus vester, *sit* rex vester.

15. Nunc igitur, ecce regem illum, quem elegistis, quem petiistis; ecce, *inquam*, præfecit vobis Jehova regem.

16. Si timentes Jehovam, colueritis eum, & auscultaveritis voci ejus, neque rebellaveritis præstituto Jehovæ, utique permanebitis tum vos, tum etiam rex ipse, qui regnat super vos, sequentes Jehovam Deum vestrum.

17. Sed si non auscultaveritis voci Jehovæ, sed rebellaveritis præstituto Jehovæ; utique erit manus Jehovæ contra vos, ut contra patres vestros.

18. Etiam nunc consistite, & respicite hanc rem maximam, quam facturus *est* Jehova ante oculos vestros:

19. Nónne *dies* messis triticeæ *est* hodie? ubi invocavero Jehovam, edet sonos & pluviam: itaque agnoscite, & videte malum vestrum, quod fecistis, magnum esse in oculis Jehovæ, petendo vobis regem.

20. Quúmque clamaret Schemuel ad Jehovam, edidit Jehova sonos & pluviam eodem die, timuítque totus populus valde Jehovam, & Schemuelem.

21. Quamobrem dixerunt totus populus Schemueli; supplica pro servis tuis apud Jehovam, Deum tuum, & ne moriamur: adjecimus enim ad omnia peccata nostra malum, petendo nobis regem.

22. Tum dixit Schemuel populo; ne timete, vos fecistis totum malum hoc; veruntamen ne recedite aversi à Jehova, quin colatis Jehovam ex toto animo vestro.

23. Ne, *inquam*, recedite: nam sequeremini ipsam inanitatem, quæ non prosunt, neque eripiunt, quia sunt inanitas.

24. Non enim deseret Jehova populum suum, propter nomen suum maximum: quia placuit Jehovæ vos sibi efficere populum.

25. Etiam quod ad me, absit mihi, ut peccem Jehovæ, ut desinam supplicare pro vobis, imò instituam vos in via optima & rectissima.

26. Veruntamen timete Jehovam, ut colatis eum verè, ex toto animo vestro: nam considerate res magnas, quas fecit erga vos.

27. Quòd si ultrò malefeceritis, tum vos, tum rex vester, consumemini.

CAPUT XIII.

Pelischthæorum copiæ, ob quas Schaul territus ultra commissa præsumit, ob quod rejicitur.

AGens primum annum Schaul in regno suo (duobus autem annis regnavit super Jisraëlem.)

2. Elegit sibi Schaul tria millia ex Jisraëlitis; ut essent cum Schaule bis mille in Micmascho, & in monte Beth-Elis, mille autem essent cum Jehonathane Gibhæ Binjaminis: reliquum autem populi dimiserat, quemque in tentoria sua.

3. Percussit autem Jehonathan stationarios milites Pelischthæorum, qui erant Gebahi, quod audiverunt Pelischthæi: quapropter Schaul clanxit buccinâ per totam eam terram, dicendo; audiant Hebræi.

4. Omnes itaque Jisraëlitæ audiverunt, dicentes; percussit Schaul stationarios milites Pelischthæorum, unde etiam fœtidus factus est Jisraël inter Pelischthæos: & convocati sunt populus ad sequendum Schaulem Gilgalem.

5. Pelischthæi verò congregaverunt se, ut bellarent contra Jisraëlem, triginta millibus curruum, & sex millibus equitum, ac populo in multitudinem, sicut arena, quæ *est* in littore maris: & ascendentes castrametati sunt in Micmascho, ad orientem Beth-Avenis.

6. Itaq

6. Itaque Jiſraëlitæ videntes anguſtiam eſſe ſibi; eò quòd coarctaretur populus; abſcondebant ſeſe populus, *alii* in ſpeluncis, & in ſpinetis, & in petris, & in arcibus, & in ciſternis:

7. Et Hebræi *alii* trajiciebant Jardenem in terram Gadis, & Gilhadis: Schaule verò hærente adhuc Gilgale, totus ille populus trepidi accurrerunt poſt eum:

8. Quúmque expectâſſet ſeptem dies, ſecundùm illud condictum tempus, quod *condixerat* Schemuel, neque veniret Schemuel Gilgalem; diſpergeretur populus ab eo.

9. Quapropter dixit Schaul; admovete mihi iſtud holocauſtum & euchariſtica: & obtulit holocauſtum.

18. Sed fuit, quum abſolveret offerre holocauſtum illud, ut ecce Schemuel adveniret: & exivit Schaul obviàm ei, ad benedicendum ei.

11. Cui dixit Schemuel, quid feciſti? Dixit autem Schaul: quum viderem diſpergi populum à me, & te non adveniſſe condicto tempore dierum, Peliſchthæos verò congregatos eſſe *in* Micmaſcho:

12. Dicebam, jam deſcendent Peliſchthæi contra me Gilgalem, quum faciem Jehovæ nondum deprecatus fuero: quúmque continuiſſem me, tandem obtuli holocauſtum.

13. Tum dixit Schemuel Schauli: ſtultè geſſiſti te; non obſervâſti mandatum Jehovæ Dei tui, quod mandavit tibi, jam certè ſtabiliviſſet Jehova regnum tuum apud Jiſraëlitas uſque in ſeculum.

14. Nunc autem regnum tuum non ſtabit: quæſivit ſibi Jehova virum ſecundùm animum ſuum, quem mandavit Jehova eſſe anteceſſorem in populo ſuo, quia non obſervâſti id, quod præceperat tibi Jehova.

15. Deinde ſurgens Schemuel aſcendit Gilgale Gibham Binjaminitarum, ubi recenſuit Schaul populum, qui præſtò erant ſecum, quaſi ſexcentos viros.

16. Schaule itaque, & Jehonathane filio ejus, & populo, qui præſtò aderat eis, conſidentibus Gebahi Binjaminitarum; Peliſchthæis verò caſtra habentibus in Micmaſcho.

17. Egreſſus eſt *miles* populator è caſtris Peliſchthæorum tribus agminibus; agmen unum vertens ſe ad viam *versùs* Hophram, in terram Schuhalis:

18. Et agmen unum obvertens ſe viâ Bethchoronem *ſpectante*; & agmen unum obvertens ſe viâ ejus termini, qui ſpectat versùs vallem Tzebohimorum in deſertum.

19. Faber autem non aderat in tota terra Jiſraëlitarum: dixerant enim Peliſchthæi, *caveamus*, ne faciant Hebræi gladium, aut haſtam;

20. Adeò ut deſcenderent omnes Jiſraëlitæ *ad* Peliſchthæos; ad poliendum quiſque vomerem ſuum, aut ligonem ſuum, aut ſecurim ſuam, & rutrum ſuum:

21. Alioquin adhibebatur lima pro rutris, & pro ligonibus, & pro tridente, & pro ſecuribus; etiam ad aptandum ſtimulum.

22. Ita fuit tempore belli, ut non adeſſet gladius, aut haſta penes totum populum, qui *erat* cum Schaule & Jehonathane: tantùm aderat penes Schaulem, & Jehonathanem filium ejus.

CAPUT XIV.

Jehonathan cum armigero Peliſchthæos diſpergit: verùm poſt victoriam, ob juramentum patris, vix mortem evadit.

PRogreſsâ autem ſtatione Peliſchthæorum ad anguſtias Micmaſchi, *Caput* XIV.

2. Fuit quodam die, ut ediceret Jehonathan filius Schaulis puero armigero ſuo; agedum tranſeamus ad ſtationem Peliſchthæorum, quæ *eſt* à latere illo; quum patri ſuo non indicaviſſet;

3. Schaul verò conſidebat in extremitate collis ſub malo punica, quæ *eſt* in Migrone; & populus, qui aderat ei, quaſi ſexcenti viri:

4. Et Achija filius Achitubi, frater Icabodis, filii Pinchaſi, filii Heli Sacerdotis Jehovæ Schilunte geſtans amiculum: populus autem ignorabat abiiſſe Jehonathanem.

5. (Inter anguſtias autem illas, quibus quærebat Jehonathan tranſire ad ſtationem Peliſchthæorum, ſcopulus *erat* ab uno latere hinc, & ſcopulus ab altero latere inde: noménque unius Botzetz, & nomen alterius Sene.

6. Scopulus illorum unus *erat* ſitus ab Aquilone contra Micmaſchum, alter verò à meridie contra Gebahum.)

7. Quum ergò dixiſſet Jehonathan puero armigero ſuo; agedum, tranſeamus ad ſtationem præputiatorum iſtorum, fortè faciet Jehova pro nobis; non enim *eſt* Jehovæ impedimentum, quin ſervet multis, aut paucis.

8. Dixit ipſi armiger ejus; fac quicquid *eſt* in animo tuo: diverte, ecce me tecum *facturum ex ſententia* animi tui.

9. Et dixit Jehonathan; ecce nos tranſituri ſumus ad viros iſtos; & retegemus nos eis:

10. Si dicent ita nobis; ſubſiſtite donec pervenerimus ad vos; tum ſtabimus in loco noſtro, ac non aſcendemus ad eos:

11. Sin autem ita dicent; aſcendite ad nos, utique aſcendemus, nam tradiderit eos Jehova in manum noſtram: hoc igitur *eſto* nobis ſignum.

12. Itaque retegentibus ſe ambobus ſtationi Peliſchthæorum, dicebant Peliſchthæi: ecce Hebræi prodeunt è foraminibus, ubi ſeſe abſconderant.

13. Deinde alloquentes homines iſtius ſtationis Jehonathanem, & armigerum ejus, dixerunt; aſcendite ad nos, ut notam faciamus vobis rem: quamobrem dixit Jehonathan armigero ſuo; aſcende poſt me, nam tradidit eos Jehova in manum Jiſraëlis.

14. Quum itaque aſcendiſſet Jehonathan, nixus manibus & pedibus ſuis, & armiger ejus poſt eum, cadebant ante Jehonathanem; armiger quoque ejus morte afficiebat poſt eum.

15. Fuítque plaga illa prior, quâ percuſſit Jehonathan & armiger ejus, quaſi viginti viros, fermè in dimidio jugero, *id eſt*, boum jugatorum actu.

16. Quapropter fuit trepidatio in illis caſtris, in agro, & in toto illo populo, (ſtationarii & populatores *milites* trepidaverunt ibi quoque: adeò ut commoveret ſe ipſa terra, & evaderet in trepidationem maximam.

17. Videntes autem ſpeculatores, ubi *retulerunt* ad Schaulem Gibham Binjaminitarum,

rum, quòd ecce multitudo illa colliquesceret, & pergeret indesinenter tundere se;

18. Dixit Schaul populo, qui *erat* secum, recensete jam, & videte quis abiit à nobis: qui quum recensuissent, ecce, non aderat Jehonathan & armiger ejus.

19. Dixit ergo Schaul Achijæ, admove arcam Dei: (nam erat arca Dei illa die cum filiis Jisraëlis.)

20. Sed fuit adhuc alloquente Schaule Sacerdotem illum, quum multitudo illa, quæ *erat* in castris Pelischthæorum pergeret indesinenter conflictari; ut diceret Schaul ipse Sacerdoti, recipe manum tuam.

21. Et congregati Schaul, totúsque populus ille, qui *erat* cum eo, venerunt ad pugnam illam; ubi ecce erat gladio cujúsque *stricto* in alterum, strepitus magnus valde.

22. Hebræi autem quidam *erant* istis Pelischthæis, ut antea, qui ascenderant cum ipsis ad ea castra circumquaque; isti etiam fuerunt ab Jisraëlitis, qui Schauli & Jehonathani aderant.

23. Præterea omnes Jisraëlitæ, qui absconderant sese in monte Ephrajimitarum, audientes fugere Pelischthæos, assequuti sunt ipsi quoque eos à tergo in prælio.

24. Sic servavit Jehova die illo Jisraëlem; & exercitus transivit Beth-Avenem.

25. Ubi Jisraëlitæ pressi sunt eodem die, quia exsecratione obstrinxit Schaul populum, dicendo; maledictus *esto* vir ille, qui comederit cibum usque ad vesperam, usquedum ultionem sumsero de inimicis meis, neque gustavit totus ille populus cibum.

26. Et quamvis totius regionis populus venissent in quandam silvam, ubi erat mel in superficie agri.

27. Tamen adveniente populo ad eam silvam, ubi ecce fluxus mellis *erat*, nemo fuit, qui admoveret manum suam ad os suum, timebat enim populus illam adjurationem.

28. Sed Jehonathan non audiverat, quum adjuraret pater suus populum; hic extendens extremitatem baculi, qui *erat* in manu ipsius, intinxit eam in illum favum mellis: & quum advertisset manum suam ad os suum, lumen receperunt oculi ejus.

29. Respondenti autem cuidam de populo, & dicenti, omnino adjuravit pater tuus populum, dicendo, maledictus *esto* vir ille, qui comederit cibum hodie, (ita fatigatus est populus:)

30. Dixit Jehonathan, turbavit pater meus terram: videte quæso, ut illuminati sunt oculi mei, quum gustavi parùm mellis hujus:

31. Etiam quia (utinam liberè comedisset hodie populus de præda hostium suorum, quod suffecisset) quia, *inquam*, jam non infertur in Pelischthæos plaga amplior.

32. Percusserunt itaque die illo Pelischthæos à Micmascho Ajalonem usque: ubi fatigatus erat populus valde.

33. Quamobrem contendens populus ad prædam, accipiebant quidem pecudes, & boves, & *juvencos* subrumos, quos jugulantes *fundebant sanguinem* humi: sed comedebat populus cum ipso sanguine.

34. Quod quum nunciatum esset Schauli, dicendo; ecce hic populus peccant Jehovæ, comedendo cum sanguine; dixit, perfidè egistis, devolvite ad me hodie lapidem magnum.

35. Deinde dixit Schaul: discurrite per populum, edicentes eis, admovete ad me quisque bovem suum, & quisque parvam pecudem suam, & jugulate hic, ut comedatis, & non peccetis Jehovæ, comedendo *quicquam* cum sanguine; admoventes ergo totus populus quisque bovem suum, *qui erat* in manu sua, illâ nocte, jugulaverunt ibi.

36. Ita exstruxit Schaul altare Jehovæ; hoc primum exstruxit altare Jehovæ.

37. Postea dixit Schaul; descendentes persequamur Pelischthæos noctu, & prædemur eos, usque ad lucem matutinam, ut non reliquum faciamus ex eis quemquam: qui dixerunt, quicquid bonum *videtur* in oculis tuis, fac; sed dixit Sacerdos, accedamus hic ad Deum.

38. Consulente itaque Schaule Deum; an descendens persequar Pelischthæos? an traditurus es eos in manum Jisraëlis? non respondit ei die illo.

39. Quapropter dixit Schaul; accedite huc, *usque ab* omnibus extremitatibus populi, & cognoscite, ac videte, quâ in re fuerit peccatum hoc hodierno die.

40. Nam, *ut* vivit Jehova, qui servat Jisraëlem, etiamsi illud fuerit in Jehonathane filio meo, omnino morietur; nec *erat*, qui responderet ei ex toto populo.

41. Tum edixit toti Jisraëli, vos estote à latere uno, ego autem & Jehonathan filius meus erimus à latere altero; dixeruntque populus Schauli, quod bonum *videtur* in oculis tuis, fac.

42. Quum itaque dixisset Schaul Jehovæ, Deo Jisraëlis: cedò integrum; & deprehensus esset Jehonathan cum Schaule, populus autem absoluti essent:

43. Dixit Schaul; sortimini inter me, & Jehonathanem filium meum: deprehensúsque est Jehonathan.

44. Quare dixit Schaul Jehonathani: indica mihi, quid fecisti? quod indicans ei Jehonathan, dixit, tantúmmodo gustavi extremitate baculi, qui *est* in manu mea, parùm mellis, ecce me, *an* moriturus sum?

45. Cui dixit Schaul, ita faciat *mihi* Deus, & ita pergat; nam omnino moriturus es, Jehonathan.

46. Sed dixit populus Schauli, an Jehonathan moreretur, qui comparavit salutem hanc maximam in Jisraële? absit, *ut* vivit Jehova, an cadere debet ullus è capillis capitis ejus, quandoquidem Deo duce operatus est hoc hodie? sic redemerunt populus Jehonathanem, ut non moreretur.

47. Deinde ascendit Schaul à persequendis Pelischthæis: Pelischthæi verò abierunt in locum suum.

48. Schaul autem acceptum obtinuit regnum super Jisraëlem: & bellavit circumquaque contra omnes inimicos suos, contra Moabitas, & contra Hammonitas, & contra Edomæos, & contra reges Tzobæ, & contra Pelischthæos, & in quoscunque se vertebat, inquietabat *eos*.

49. Comparavit etiam copias, quibus percussit Hamalekum: denique eripuit Jisraëlem è manu diripientium eum.

50. Erant autem filii Schaulis Jehonathan, & Jischvi, & Malcischuah; nomina verò duarum filiarum ejus, nomen *quidem* primogenitæ Merab, noménque minoris Mical.

51. Et nomen uxoris Schaulis, Achinoham, filia Achimahatzi: nomen verò principis exercitûs ejus, Abner filius Neri, patrui Schaulis.

52. Nam Kisch pater Schaulis, & Ner pater Abneri, filius *erat* Abi-Elis.

53. Sed quia erat validum bellum contra Pelischthæos omnibus diebus Schaulis; prospiciebat *sibi* Schaul de omni viro forti, & omni strenuo, quem recipiebat ad se.

CAPUT XV.

Schaulis inobedientia, ob quam reprobatur à Deo.

Dixit autem Schemuel Schauli: me miserat Jehova ad ungendum te in regem super populum suum, *nempe* super Jisraëlem: idcirco nunc ausculta voci verb*ísque* Jehovæ.

2. Sic ait Jehova exercituum, visitavi id, quod fecit Hamalek Jisraëli: qui opposuit ei *aciem* in itinere, quum ascenderet ex Ægypto.

3. Nunc abi, ut percutias Hamalekum, & anathemati devoveatis, quicquid *est* ei, neque clementiâ utaris erga eum: sed occidas cùm virum, tum mulierem, cùm puerum, tum lactentem, cùm bovem, tum parvam pecudem, cùm camelum, tum asinum quemque.

4. Hoc promulgato, Schaul apud populum, recensuit eos in Telajimis, ducenta millia peditum; & decem millia virorum Jehudæ.

5. Quumque Schaul pervenisset usque ad civitates Hamaleki; ut contenderet *cum eo*, in vallem ejus;

6. Edixit Schaul Kenæis, abite, recedite, descendite è medio Hamalekitæ, ne faciam, ut tollaris cum eo, tu enim exercuisti benignitatem erga omnes Jisraëlitas, quum ascenderent ex Ægypto: recessit *itaque* Kenæus è medio Hamaleki.

7. Et percussit Schaul Hamalekum inde à Chavila *usque*, quâ venis Schurem, qui *est* è regione Ægypti.

8. Sed cepit Agagum regem Hamaleki vivum: & totum ejus populum internecioni devovit acie gladii.

9. Itaque clementiâ usus Schaul cum populo erga Agagum, & erga opimos gregum, & armentorum, etiam secundarios, & erga ovium duces, & erga quicquid bonum erat, noluerunt internecioni devovere ea: tantùm omnem rem contemtibilem, & tabescentem, eam internecioni devoverunt.

10. Quapropter fuit verbum Jehovæ ad Schemuelem, dicendo:

11. Pœnitet me constituisse Schaulem regem, quia aversus est à sequendo me, & verba mea non præstitit: quod displicuit Schemueli adeò, ut clamaret ad Jehovam totâ illâ nocte.

12. Deinde surgente Schemuele, *ut iret* obviàm Schauli manè, nunciatum est Schemueli, dicendo; venerat Schaul Carmelum, ubi ecce constituerat sibi stationem, sed deflectens transivit, ac descendit Gilgalem.

13. Quò veniente Schemuele ad Schaulem, dixit ei Schaul, benedictus esto Jehovæ, præstiti verbum Jehovæ.

14. Cui dixit Schemuel: quid ergo *sibi vult* vox pecudum istarum *personans* aures meas? & vos ista armentorum, quam ego audio?

15. Dixit verò Schaul, ab Hamalekitis adduxerunt ea, quia clementiâ usus est populus erga opimos gregis & armenti, ad sacrificandum Jehovæ Deo tuo, residuum autem internecioni devovimus.

16. Tum dixit Schemuel Schauli; desine, ut renunciem tibi, quod eloquutus est mihi Jehova hâc nocte: qui dixit ei; loquere.

17. Dixit ergo Schemuel; nónne quum parvulus *videbaris* in oculis tuis, caput tribuum Jisraëlis fuisti, & unxit te Jehova in regem super Jisraëlem?

18. Et, quum mitteret te Jehova in expeditionem hanc, dixit; abi, ut internecioni devoveas peccatores istos, Hamalekum, & oppugnes eum, usque adeò, ut *tui* isti consumant eos?

19. Quare ergo non auscultâsti voci Jehovæ? sed, contendens ad prædam, fecisti, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ?

20. Dixit verò Schaul Schemueli, imò auscultavi voci Jehovæ, & ambulavi in via, quâ misit me Jehova: adduxi quidem Agagum regem Hamaleki, sed Hamalekum internecioni devovi.

21. Accepit verò populus de præda illorum greges & armenta, præstantissimum illius anathematis, ad sacrificandum Jehovæ Deo tuo Gilgale.

22. At dixit Schemuel; an delectatur Jehova holocaustis & sacrificiis, ut quum auscultatur voci Jehovæ? ecce auscultare *est* melius sacrificio; attendere, adipe arietum.

23. Quin *sicut* peccatum divinationis *est* rebellio, & *sicut* superstitio, & idololatria *est* repugnantia: quia sprevisti verbum Jehovæ, sprevit similiter te, ne sis rex.

24. Tum dixit Schaul Schemueli: peccavi, quòd transgressus sum præstitutum Jehovæ, & verba tua: quia timui populum, ideò auscultavi voci eorum.

25. Nunc autem, condona, quæsò, peccatum meum, & revertere mecum, ut incurvem me Jehovæ *honorem habiturus.*

26. Dixit verò Schemuel Schauli, non revertar tecum: nam sprevisti verbum Jehovæ, ideò sprevit te Jehova, ne sis rex super Jisraëlem:

27. Itaque divertit Schemuel, ut abiret, sed apprehendit *Schaul* alam pallii ejus, ita ut laceraretur.

28. Tum dixit ei Schemuel, laceravit Jehova regnum Jisraëlis à te hodie, ut det ipsum proximo tuo, qui melior *est* te.

29. Quin etiam, qui *est* æternitas Jisraëlis non committet mendaciter, neque pœnitebit eum: non enim homo *est*, ut pœniteat eum.

30. Tandem eo dicente, peccavi, jam honora quæsò me coram Senioribus populi mei, & coram Jisraële: & revertere mecum, ut incurvem me Jehovæ Deo tuo *honorem habiturus.*

31. Reversus Schemuel, sequutus est Schaulem.

lem, & incurvavit ſe Schaul Jehovæ *honorem exhibens.*

32. Deinde dicente Schemuele; admovete ad me Agagum regem Hamaleki, ivit ad eum Agag delicatè *cultus:* dicebat enim Agag, certè receſſit amaritudo mortis.

33. Sed dixit Schemuel, quemadmodum orbavit mulieres gladius tuus, ſic orbabitur inter mulieres mater tua; dilaniavítque Schemuel Agagum coram Jehova Gilgale.

34. Tum abiit Schemuel Ramam: Schaul verò aſcendit in domum ſuam Gibham Schaulis.

CAPUT XVI.

David rex deſignatur, & ad Schaulem adductus citharæ pulſu fugat ab eo malignum ſpiritum.

POſtea non perrexit Schemuel inviſere Schaulem uſque ad diem mortis ſuæ, quum luxiſſet Schemuel de Schaule, quia Jehovam pœnitebat regem conſtituiſſe Schaulem ſuper Jiſraëlem. *Caput* XVI.

2. Nam dixit Jehova Schemueli, quouſque lugeres de Schaule, cùm ego ſpreverim eum, ne regnet ſuper Jiſraëlem? imple cornu tuum oleo, & abi, *quo* mitto te, ad Jiſchajum Beth-Lechemitam, nam proſpexi inter filios ejus mihi *de* rege.

3. Cui dicente Schemuele: quomodo irem? audiens enim Schaul occideret me: dixit Jehova, vitulam armenti accipito in manu tua, & dices; ad celebrandum convivium Jehovæ veni.

4. Et invitabis Jiſchajum ad illud convivium: ego autem oſtendam tibi id, quod facturus es, ut ungas mihi, quem dixero tibi.

5. Quum itaque Schemuel faciens, quod edixerat Jehova, adveniret Beth-Lechemum; trepidi accurrerunt Seniores civitatis obviàm ei, & dicebat *quiſque*, proſperène advenis?

6. Qui dixit, proſperè, ad celebrandum convivium Jehovæ veni; comparate vos, ut veniatis mecum ad illud convivium: ſimiliter juſſit comparare ſe Jiſchajum, & filios ejus, & invitavit illos ad illud convivium.

7. Fuit autem ingredientibus illis, quum videret Eliabum, ut diceret, utique coram Jehova *eſt* unctus ejus.

8. Edixit verò Jehova Schemueli, ne reſpicito ad ſpeciem ejus, aut ad altitudinem ſtaturæ ejus, nam reſpui eum; non enim *ſpecto*, quod ſpectare ſolet homo, nam homo ſpectat, *quod eſt* ob oculos, ſed Jehova ſpectat, *quod eſt* in animo.

9. Deinde vocans Jiſchaj Abinadabum, juſſit eum tranſire ante Schemuelem, qui dixit; neque hunc elegit Jehova.

10. Tunc juſſit Jiſchaj tranſire Schammam, qui dixit; neque hunc elegit Jehova.

11. Sic juſſit Jiſchaj tranſire ſeptem filios ſuos coram Schemuele, ſed dicebat Schemuel Jiſchajo, non elegit Jehova iſtos.

12. Denique dixit Schemuel Jiſchajo, an abſolverunt *tranſire* pueri? qui dixit, adhuc reliquus *eſt* minimus, qui, ecce, paſcit gregem; edixit ergo Jiſchajo Schemuel, mitte, & aſſume eum, non enim deflectemus donec venerit huc.

13. Mittens itaque, adduxit eum (erat autem rufus cum pulchritudine oculorum, & decoro aſpectu) & dixit Jehova; ſurge, unge eum, quia hic ille eſt.

14. Schemuel itaque accepto cornu olei, unxit eum in medio fratrum ejus; & irruens ſpiritus Jehovæ in Davidem, *egit eum* à die illo, & deinceps: Poſtea ſurgens Schemuel abiit Ramam.

15. Nam ſpiritus Jehovæ receſſerat à Schaule; perturbabátque eum ſpiritus malus à Jehova.

16. Quapropter dicentibus ſervis Schaulis ei; ecce, jam ſpiritus Dei malus perturbat te:

17. Edicat, quæſumus, dominus noſter ſervis tuis, adſtantibus tibi, *ut* perquirant aliquem ſcientem; pulſantem citharam; erítque, quum inerit tibi ſpiritus Dei malus, ut eo pulſante manu ſuâ, bene ſit tibi:

18. Edixit Schaul ſervis ſuis; proſpicite mihi jam de aliquo bene pulſante, quem adducatis ad me.

19. Tum reſpondens unus ex ejus pueris dixit; ecce proſpexi, filius *eſt* Jiſchaji Beth-Lechemitæ, ſciens pulſare, & valens robore, & vir bellicoſus, rerúmque intelligens, ac vir formoſus: denique Jehova *eſt* cum eo.

20. Quapropter Schaul miſſis nunciis ad Jiſchajum, edixit: mitte ad me Davidem filium tuum, qui *eſt* cum grege.

21. Accipiens verò Jiſchaj aſinum *cum* pane, & utrem vini, hœdúmque lactentem unum: miſit per Davidem filium ſuum ad Schaulem.

22. Quúmque veniſſet David ad Schaulem, ſtabat coram eo: dilexítque eum valde, adeò ut eſſet ei armiger.

23. Miſitque Schaul ad Jiſchajum, qui diceret: ſtet, quæſo, David coram me, nam invenit gratiam in oculis meis.

24. Erat enim, quum ineſſet ſpiritus Dei Schauli, ut David accipiens citharam pulſaret manu ſuâ; unde reſpirabat Schaul, & bene erat ei, recedente ab eo ſpiritu illo malo.

CAPUT XVII.

David Goliathum devincit, & partâ victoriâ ad Schaulem deducitur.

QUum enim congregaviſſent Peliſchthæi caſtra ſua ad bellum, congregaverunt ſe ad Socuntem, quæ *eſt* Jehudæ; & metati ſunt inter Socuntem & Hazekam, in termino Dammæorum.

2. Schaul verò & Jiſraëlitæ congregati, caſtris poſitis ad convallem querceti, inſtruxerunt aciem contra Peliſchthæos.

3. Conſiſtentibus itaque Peliſchthæis in monte hinc, Jiſraëlitis verò conſiſtentibus in monte inde, ubi vallis *erat* inter eos:

4. Egreſſus erat quidam duellator, è caſtris Peliſchthæorum, Goljath nomine, Gatho *oriundus:* cujus altitudo *erat* ſex cubitorum cum ſpithama.

5. Galea autem chalybea ſuper caput ejus, & lorica ſquamatâ erat indutus, cujus loricæ pondus *erat* quinquies mille ſiclorum, è chalybe:

6. Et tibialia chalybea *erant* ſuper pedes ejus, & humerale chalybeum inter humeros ejus:

7. Haſtile autem haſtæ ejus, ſimile *erat* jugo textorum, & mucro ferreus haſtæ ejus ſex-

sexcentorum siclorum *erat*, & qui scutum ferebat, antecedebat eum.

8. Is subsistens clamabat ad acies Jisraëlitarum, & dicebat eis; quare prodiretis instruendo aciem? annon ego sum Pelischthæus unus? vos ergo, servi Schaulis, seligite vobis virum, qui descendat ad me.

9. Si prævalebit pugnando contra me, ita ut percutiat me, utique erimus vobis servi: sin autem ego prævaluero ei, ita ut percutiam eum, vicissim eritis nobis servi, omnino servietis nobis.

10. Dicebat præterea Pelischthæus ille, ego probro affecero acies Jisraëlitarum hodie: date mihi virum, ut pugnemus simul.

11. Quúmque audisset Schaul, & totus Jisraël verba illa Pelischthæi, consternati timebant valde.

12. David autem, ille filius viri Ephrathæi, è Beth-Lechemo Jehudæ: (huic nomen Jischai, erántque ei octo filii: & vir ille temporibus Schaulis senuerat, provectus inter homines *senes*.

13. Abeuntésque tres filii Jischai, maximi sequebantur Schaulem in isto bello: noménque trium filiorum ejus, qui iverant in istud bellum, *erat* Eljab primogeniti, secundi autem ab eo Abinadab, & tertii Schamma.

14. David autem erat minimus; tres verò maximi sequebantur Schaulem.)

15. David, *inquam*, ibat & redibat à comitatu Schaulis; ad pascendum gregem patris sui, Beth-Lechemum.

16. Appropinquaverat autem Pelischthæus ille manè & vesperè; & stiterat se quadraginta diebus:

17. Quum dixit Jischaj Davidi filio suo, accipe nunc pro fratribus tuis epham hanc aristarum tostarum, & decem hos panes; & celeriter deportato in castra ad fratres tuos.

18. Decem verò caseos istos lacteos deferto ad Chiliarchum *eorum*: & fratres tuos visitans *cognoscito* de prosperitate *eorum*, & arrham ab eis accipito.

19. Schaul autem cum ipsis, & omnes Jisraëlitæ in convalle querceti *erant*, bellantes contra Pelischthæos.

20. Itaque surgens David manè, deserto grege penes custodem, assumsit *ea*, & abiit quemadmodum præceperat ei Jischaj: pervenítque ad plaustrorum ambitum, quum exercitus prodiret in aciem, & vociferarentur ad prælium.

21. Nam instruxerat se Jisraëlitarum, & Pelischthæorum, acies altera adversùs alteram.

22. Quapropter David deferens impedimenta à se in manu custodis impedimentorum, cucurrit in ipsam aciem, & adveniens, interrogavit fratres suos de prosperitate.

23. Ipso autem loquente cum eis, ecce vir ille duellator ascendebat, Goljath Pelischthæus nomine, oriundus Gatho, ex aciebus Pelischthæorum, & loquebatur hujusmodi verba, quæ audivit David.

24. Singuli autem Jisraëlitæ, quum viderent istum virum, fugiebant à facie ejus, adeò metuebant valdè;

25. Et dicebat quisque Jisraëlita, nónne vidistis hunc virum, qui ascendit ad probro afficiendum Jisraëlem ascendere? erit tamen, *ut* virum illum, qui percusserit eum, ditet rex divitiis magnis, & filiam suam det ei, & domum paternam ejus efficiat immunem in Jisraële.

26. Tunc alloquutus est David homines, qui adstabant, sic dicendo; quid fieret viro, qui percuteret Pelischthæum illum, & auferret opprobrium ab Jisraële? quis enim *est* Pelischthæorum, præputiatus iste, quì probro afficit acies Dei viventis?

27. Cui loquutus est populus ille in eandem sententiam, dicendo; ita fiet viro illi, qui percusserit eum.

28. Audiebat autem Eljab, frater ejus maximus, quum alloqueretur viros illos; quare Eljab accensus irâ in Davidem, dixit, quorsum descendisti? aut penes quem deseruisti pauculas illas pecudes in deserto? ego novi arrogantiam tuam, & nequitiam animi tui, te ad inspiciendum hoc bellum descendisse.

29. Dixit verò David, quid feci nunc? nónne negotium fuit?

30. Deinde deflectens ab eo versùs alium, loquutus est in eandem sententiam: responderúntque populus in sententiam priorem.

31. Quúmque auditi fuissent sermones, quos loquebatur David; indicati sunt præsente Schaule, qui accivit eum.

32. Dixit verò David Schauli, ne concidat animus ullius propter istum? servus tuus iturus est, & pugnaturus contra Pelischthæum istum.

33. Sed dixit Schaul Davidi, non prævales eundo ad Pelischthæum istum, ut pugnes contra eum: puer enim es, ipse verò vir bellicosus à pueritia sua.

34. Tum dixit David Schauli, pascente servo tuo patri suo gregem, quum accedens leo aut ursus, auferret parvam pecudem è grege;

35. Egressus persequebar illum, ut percuterem eum, aut eriperem ex ore ejus; insurgentem verò in me prehendebam eum barbâ, & percutiens morte afficiebam eum.

36. Tum leonem, tum ursum percussit servus tuus: & Pelischthæus præputiatus iste, ut unus ex eis futurus est, cum probro affecerit acies Dei viventis.

37. Dixítque David, Jehova, qui eripuit me à leone, & ab urso, idem eripiet me à manu Pelischthæi istius: tum dixit Schaul Davidi, abi & Jehova sit tecum.

38. Jusserat autem Schaul Davidem indui armis suis, & imposuerat galeam chalybeam capiti ejus, jusserátque eum indui loricâ.

39. Quum itaque David accinctus gladio suo super arma sua, vellet incedere, qui non expertus esset, dixit David Schauli; non possum incedere cum istis, quia non sum expertus: amovítque ea David à se:

40. Et accepto baculo suo in manu sua, elegit sibi quinque læves lapides ex valle, quos imposuit instrumento pastorali, quod habebat, *id est*, peræ, funda autem ejus *erat* in manu ejus: sic appropinquabat ad Pelischthæum.

41. Similiter Pelischthæus indesinenter pergebat appropinquare ad Davidem; viro illo, qui ferebat scutum, præcedente eum.

42. Quúmque intuitus Pelischthæus videret

deret

deret Davidem, spernebat eum; eò quòd esset puer, & rufus cum pulchritudine aspectûs.

43. Quamobrem dicebat Pelischthæus ille Davidi, an canis sum, quòd venis contra me cum baculis? maledicebátque Pelischthæus ille Davidi per deos suos.

44. Deinde, quum dixisset Pelischthæus Davidi; accede ad me, ut tradam carnem tuam volatilibus cœli, & bestiis agri:

45. Dixit David illi Pelischthæo; tu venis ad me cum gladio, & cum hasta, & cum humerali; ego verò venio ad te in nomine Jehovæ exercituum, Dei acierum Jisraëlitarum, quem probro affecisti:

46. Hoc ipso die dedet te Jehova in manum meam, ut, percutiens te, amoveam caput tuum à te, & tradam cadavera exercitus Pelischthæorum hoc ipso die volatilibus cœli, & bestiis terræ; ita cognoscent *incolæ* totius terræ Deum esse pro Jisraële:

47. Et cognoscent tota congregatio hæc, non gladio, aut hastâ Jehovam servare: nam Jehovæ *est* hoc bellum, ideò tradet vos in manus nostras.

48. Fuit autem, quum surgens Pelischthæus pergeret appropinquare obviàm Davidi, & festinans David procurreret in aciem obviàm Pelischthæo.

49. Ut extendens David manum suam ad suum instrumentum, acceptum inde lapidem intorqueret fundâ, & percuteret Pelischthæum in fronte ejus: ita ut immerso lapide in frontem ejus, caderet pronus in terram.

50. Quum itaque robustior fuisset David Pelischthæo fundâ & lapide, & percussisset Pelischthæum morti traditurus eum; quia gladius non *esset* in manu Davidis:

51. Accurrens David, stetit super Pelischthæum, deinde arrepto gladio ejus, quem eduxit è vagina sua, ut morte afficeret eum, amputavit illo caput ejus: quapropter videntes Pelischthæi mortuum esse fortissimum suum, aufugerunt.

52. Surgentes verò viri Jisraëlis & Jehudæ, vociferando persequuti sunt Pelischthæos, usque quà is per vallem, & usque ad portas Hekronis: cecideruntque confossi Pelischthæorum per viam *ad* Schaharajima Gathum, & Hekronem usque.

53. Deinde reversi Jisraëlitæ ab insectando Pelischthæos, diripuerunt castra eorum.

54. Postea accipiens David caput Pelischthæi, detulit ipsum Jeruschalajima, arma verò ejus deposuit in tentorio suo.

55. Quum autem videret Schaul Davidem obviàm procedentem Pelischthæo illi, dicebat Abnero principi militiæ; cujus filius *est* iste puer, Abner? cui dicebat Abner, *ut* vivit anima tua, Rex, non novi.

56. Dicebat verò Rex: interroga tu, cujus filius *sit* iste adolescens.

57. Quapropter quum reverteretur David à cæde Pelischthæi, assumens eum Abner, adduxit eum in aspectum Schaulis, caput Pelischthæi habentem in manu sua:

58. Cui dicente Schaule, cujus filius es, ô puer? dixit David, filius servi tui Jischai Beth-Lechemitæ. *Caput* XVIII.

59. Fuítque, quum absolveret alloqui Schaulem; ut anima Jehonathanis devinciretur cum anima Davidis, adeò ut amaret eum Jehonathan tanquam seipsum.

CAPUT XVIII.

Jehonathan cum Davide amicitiam init: Schaul autem fit ei invidus, & inimicus.

Itaque assumsit eum Schaul die illâ, nec permittebat ei redire domum patris sui.

2. Deinde pepigit Jehonathan cum Davide fœdus; eò quòd amaret eum tanquam seipsum:

3. Et exuens se Jehonathan pallio, quo erat indutus, tradidit illud Davidi, & vestes suas, & tum gladium suum, tum arcum suum, tum denique zonam suam.

4. Quumque prodiens David, ad quæcunque mittebat eum Schaul, secundaretur, præposuit eum Schaul viris militaribus, bonúsque videbatur in oculis totius populi, etiámque in oculis servorum Schaulis.

5. Sed fuit redeuntibus illis, quum reverteretur David à cæde Pelischthæorum, ut prodirent fœminæ ex omnibus civitatibus Jisraëlis ad cantandum, & earum choreæ obviàm Schauli Regi, cum tympanis præ lætitia, & cum panduris.

6. Respondebant autem fœminæ ludentes, & dicebant; percussit Schaul millia sua; at David myriadas suas.

7. Quapropter accensa est *ira* Schaulis valde, mala enim videbatur in oculis ejus hæc res, ac dicebat, tribuerunt Davidi myriadas, mihi verò tribuerunt millia: & ampliùs ei regnum tantummodo ipsum *accesserit*.

8. Et configebat Schaul oculos in Davidem ab eo die, & deinceps.

9. Fuit enim postridie, quum irruente spiritu Dei malo in Schaulem, prophetico more ageret domi suæ, & David pulsaret manu suâ eo die, ut antea (erat autem hasta in manu Schaulis.)

10. Ut jacularetur Schaul hastam, dicens: percutiam Davidem usque ad parietem; sed deflexit David metu illius bis.

11. Deinde metuens Schaul propter Davidem, eò quòd esset Jehova cum illo, & à Schaule recessisset;

12. Amovit eum Schaul à se, constituítque eum sibi Chiliarchum; ut procederet, & veniret ante populum.

13. David autem in omnibus viis suis secundabatur, quia Jehova *erat* cum eo.

14. Quúmque videret Schaul eum secundari valde, formidabat ab eo.

15. Totus verò Jisraël, & Jehuda amabat Davidem, quia ipse procedebat, & veniebat ante eos.

16. Itaque dixit Schaul Davidi, ecce filia mea major Merab, ipsam daturus sum tibi uxorem: tantùm esto mihi strenuus, & gere bella Jehovæ: (Schaul enim dicebat, ne sit manus mea contra eum, sed sit contra eum manus Pelischthæorum.)

17. Dixit verò David Schauli, quis *sum* ego? aut quis *auctor* vitæ meæ? *aut* familia patris mei in Jisraële, quòd futurus sim gener regis?

18. Fuit autem, quo tempore daturus erat Merabam filiam Schaulis Davidi, ut ipsa daretur Hadrieli Mecholathæo in uxorem.

19. Sed amabat Mical filia Schaulis Davidem:

dem: quod, quum nuntiatum esset Schauli, rectum visum est in oculis ejus.

20. Dicebat enim Schaul; dem eam illi, ut sit ei in tendiculam, & sit contra eum manus Pelischthæorum: dixitque Schaul Davidi; per alteram te affinitate conjunge mecum isto die.

21. Præceperat autem Schaul servis suis: alloquimini Davidem clàm, dicendo; ecce delectatur te rex, & omnes servi ejus amant te: nunc ergo junge te affinitate cum rege.

22. Ut autem eloquuti sunt servi Schaulis in aures Davidis sermones istos, dixit David; an *videtur* leve in oculis vestris affinitate jungi cum rege, cùm ego sim vir pauper & vilis?

23. Quod quum renunciâssent servi Schaulis ei, dicendo: hujusmodi sermonibus loquutus est David:

24. Edixit Schaul; sic dicite Davidi, non delectatur rex dote, nisi ex centum præputiis Pelischthæorum, ut ultio sumatur de inimicis regis: Schaul autem cogitabat efficere ut David caderet manu Pelischthæorum.

25. Renunciantibus igitur servis ejus Davidi sermones istos, recta *visa* est res in oculis Davidis, ut affinitate conjungeret se regi: necdum impleti erant dies illi;

26. Quum surgens David abiit ipse cum viris suis, & percussit è Pelischthæis ducentos viros, quorum præputia attulit David, plenéque exhibuerunt ea regi, quo affinitate se jungeret regi: quapropter dedit ei Schaul Micalem suam filiam in uxorem.

27. Videns autem Schaul, & cognoscens Jehovam esse cum Davide; & Micalem filiam Schaulis amare illum;

28. Perrexit Schaul metuere à Davide ampliùs: sic fuit Schaul infestus Davidi omnibus diebus suis.

29. Prodeuntibus enim præfectis Pelischthæorum, erat quotiescunque prodibant, *ut* secundaretur David præ omnibus servis Schaulis, & in pretio esset nomen ejus valde.

CAPUT XIX.

Schaulis erga Davidem odium & occidendi animus; & hujus exilium.

Itaque alloquutus est Schaul Jehonathanem filium suum, & omnes servos suos, de morte afficiendo Davide; sed Jehonathan filius Schaulis delectabatur Davide valde.

2. Quapropter indicavit Jehonathan Davidi dicendo: quærit Schaul pater meus morte afficere te: nunc ergo cave tibi, quæso, manè, & considens in occulto absconde te.

3. Ego autem exiens consistam ad latus patris mei in eodem agro, ubi tu eris, & ipse alloquar de te patrem meum, & ubi percepero aliquid, nunciabo tibi.

4. Alloquens ergo Jehonathan de Davide *bonis* verbis Schaulem patrem suum, dicebat ei: ne peccet rex in servum suum, in Davidem, quia non peccavit in te, quinimò facta ejus bono sunt tibi valde.

5. Nam quum exponens vitam suam in manu sua percussit Pelischthæos, & comparavit Jehova salutem magnam toti Jisraëli, vidisti & lætatus es; & quare peccares contra sanguinem innoxium, morte afficiendo Davidem immeritò?

6. Tum auscultavit Schaul voci Jehonathanis; ita, ut juraret Schaul, *ut* vivit Jehova, non afficietur morte.

7. Quapropter vocavit Jehonathan Davidem, & indicavit ei Jehonathan omnia verba ista, & reduxit Jehonathan Davidem ad Schaulem, ut esset coram eo, sicut antea.

8. Perrexit autem bellum esse: & prodiens David ad pugnandum contra Pelischthæos, percussit eos plagâ magnâ, & fugerunt à facie ejus.

9. Deinde quum inesset spiritus Jehovæ malus Schauli, (erat autem domi suæ desidens, tenens hastam suam manu suâ, pulsante Davide manu)

10. Quæsivit Schaul percutere hastâ Davidem *usque* ad parietem, sed eo abscedente à facie Schaulis, percussit hastâ parietem; sic David aufugiens eripuit se nocte illa.

11. Misit autem Schaul legatos versùs domum Davidis ad observandum eum, ut morte afficeret eum manè: quod nunciavit Davidi Mical uxor ejus, dicendo; si non eripis te ipsum hac nocte, cras morte afficieris.

12. Quúmque dimisisset Mical Davidem per fenestram, abiens aufugit, & eripuit se.

13. Mical verò assumtam quandam imaginem imposuit lecto, & pulvinar caprinum cervicali ejus, quam texit veste *stragulâ*.

14. Mittente verò Schaule legatos ad capiendum Davidem, dicebat illa; ægrotus est.

15. Tum remisit Schaul legatos illos ad invisendum Davidem, dicens; adducite eum in lecto ad me, ut morte afficiam eum.

16. Sed quum ingressi essent legati, ecce quædam imago *erat* in lecto, & pulvinar caprinum in cervicali ejus.

17. Dixitque Schaul Micali, quare ita decepisti me, & dimisisti inimicum meum, ut eriperet se? & dixit Mical Schauli, ipse dixerat mihi, dimitte me, quamobrem morte afficerem te?

18. David ergo fugâ eripiens se venit ad Schemuelem Ramam, indicavítque ei quicquid fecisset sibi Schaul; & abiit ipse cum Schemuele, ut considerent Najothis.

19. Quúmque nunciaretur Schauli dicendo; ecce David *est* Najothis in Rama:

20. Misit Schaul legatos ad capiendum Davidem, & vidit *quisque* congregationem prophetarum prophetantium, & Schemuelem stantem, qui præerat illis: tunc invasit legatos Schaulis spiritus Dei, ut more prophetico agerent ipsi quoque.

21. Quod quum esset nunciatum Schauli, misit legatos alteros, qui more prophetico egerunt ipsi quoque: ideò remisit Schaul legatos tertios, qui more prophetico egerunt ipsi quoque.

22. Tandem abiens etiam ipse Ramam quum pervenisset usque ad cisternam magnam, quæ *est* in Scheçu, interrogabat dicens: ubi *est* Schemuel & David? cui dixit *quispiam*, ecce Najothis in Rama.

23. Tum abibat illuc Najothas in Rama: sed invasit eum quoque ipsum spiritus Dei, ita ut indesinenter pergens prophetico more age-

ageret, usque dum perveniret Najothas in Rama.

24. Ubi exuens etiam ipse vestes suas prophetico more agebat ipse quoque coram Schemuele, ita excidit nudatus toto die illo & totâ nocte: ideo dicere solent, an etiam Schaul *est* inter Prophetas?

CAPUT XX.

Amicitia Jehonathanis & Davidis confirmatur, & facto probatur.

INterea fugit David Najothis in Rama, & veniens dixit coram Jehonathane, quid feci? quæ *est* iniquitas mea? & quod *est* peccatum meum coram patre tuo, quòd quærit vitam meam?

2. Qui dixit ei; absit, non morieris; ecce non solet pater meus facere quicquam magnum, aut quicquam parvum, quin revelet mihi in aurem: cur ergo celaret me pater meus rem hanc? non *est* hoc.

3. Deinde verò juravit David, dicens; certò novit pater tuus me invenisse gratiam in oculis tuis, ideò dixit; ne cognoscat hoc Jehonathan, ut non afficiatur dolore: at certè, *ut* vivit Jehova, & vivit anima tua, quasi passus inter me & mortem *est*.

4. Dixit verò Jehonathan Davidi: eloquere quod sit desiderium tuum, & efficiam tibi.

5. Tum dixit David Jehonathani; ecce novilunium *est* cras, quo ego omnino sedere soleo cum rege ad comedendum: dimittas ergo me, & abscondam me in isto agro, dum erit vespera tertiana.

6. Si recensendo desideraverit me pater tuus: tum dices, obnixè excusavit se apud me David, ut percurreret Beth-Lechemum in civitatem suam, nam convivium ibi *esse* anniversarium toti ejus familiæ.

7. Si ita dixerit, Bene, pax *erit* servo tuo: sin autem planè accendetur ei *ira*; scito, definitum esse malum hoc ab eo.

8. Hanc exercebis benignitatem erga servum tuum, quandoquidem in fœdus Jehovæ induxisti servum tuum tecum: quòd si *est* in me iniquitas, tu me affice morte; nam usque ad patrem tuum quare adduceres me?

9. Cui dixit Jehonathan, absit tibi; nam si planè novero definitum esse hoc malum à patre meo, ut obveniat tibi, annon illud indicarem tibi?

10. Dixit autem David Jehonathani, quis indicabit mihi; si quid responderit tibi pater tuus duri?

11. Dixit verò Jehonathan Davidi, age exeamus in istum agrum: egressique sunt ambo in agrum illum.

12. Tum dixit Jehonathan Davidi; ô Jehova Deus Jisraëlis, quum pervestigavero à patre meo secundùm hoc tempus cras, *aut* postridie, si ecce bonus fuerit erga Davidem; annon tunc mitterem ad te, & revelarem tibi in aurem?

13. Ita faciat Jehova Jehonathani, & ita pergat, si bonum videbitur patri meo hoc malum inferre tibi, ut revelaturus sim tibi in aurem, & dimissurus sim te, ut abeas cum pace; quo sit Jehova tecum, sicut fuit cum patre meo.

14. Et nónne, tantisper dum vixero? nónne *inquam*, tu vicissim exerciturus es erga me benignitatem Jehovæ *hanc*, quod non moriturus sum?

15. Neque præcisurus es benignitatem tuam à familia mea usque in seculum? ne tunc quidem, quum exscindet Jehova inimicos Davidis, quemque à superficie terræ.

16. Sic pepigit Jehonathan cum familia Davidis fœdus, ut requireret Jehova de manu inimicorum Davidis.

17. Similiter de integro adjuravit Jehonathan Davidem pro amore suo erga eum: nam amore sui ipsius amabat eum.

18. Postea dixit ei Jehonathan; cras *est* novilunium; & desideraberis, quum vacabit sedes tua.

19. Quúmque ad triduum abfueris, descendito diligenter, ut venias ad locum illum, ubi absconderas te, quo die illud negotium *gestum est*: & considebis juxta speculam hanc lapideam.

20. Ego autem tres sagittas *ad* latus ejus jaculabor, emittendo ad scopum;

21. Ecce autem mittens puerum quendam *dicendo*; abi, inveni sagittas; si planè dixero puero, ecce sagittæ sunt præter te citeriùs, assume eum ut venias, nam pax tibi *erit*, & non *erit* quicquam, *ut* vivit Jehova;

22. Sed si ita dixero adolescenti; ecce sagittæ *sunt* præter te ulteriùs; abi, quia dimiserit te Jehova.

23. Hujus autem verbi quod loquuti sumus ego & tu, ecce Jehova *testis* inter me & te *esto* usque in seculum.

24. Itaque abscondit se David in illo agro: fuítque in novilunio; quo sessurus erat rex ad cibum, ut comederet;

25. Ut sessuro rege in sede sua sicut antea in sede ad parietem, assurgeret Jehonathan sederétque Abner à latere Schaulis, & vacaret locus Davidis.

26. Attamen non est loquutus quicquam Schaul illo die; dicebat enim, casus est, non est mundus, quia non est mundus *non venerit*.

27. Sed fuit postridie à novilunio, quum vacaret locus Davidis, ut diceret Schaul Jehonathani filio suo, quare non venit filius Jischaj tum heri tum hodie ad cibum?

28. Respondit autem Jehonathan Schauli; obnixè excusavit se David apud me, *ut percurreret* Beth-Lechemum usque:

29. Et dixit; dimitte me, quæso, quia convivium familiæ nobis *est* in ea civitate, & ipse frater meus præcepit mihi; nunc itaque si inveni gratiam in oculis tuis, proripiam quæso me, & invisam fratres meos: idcirco non venit ad mensam regis.

30. Tum accensa est ira Schaulis in Jehonathanem, adeò ut diceret ei, fili perversissime, contumacissime: nónne novi te seligere filium Jischaj ad pudorem tuum, & ad pudorem nuditatis matris tuæ?

31. Nam, quibuscunque diebus filius Jischaj vixerit super terram, non stabilieris tu, & regnum tuum: quare nunc mitte, & captum *adduc* eum ad me, quia reus mortis est.

32. Respondens verò Jehonathan Schauli patri suo, dixit ei; quare morte afficeretur? quid fecit?

33. Tum jaculatus est Schaul hastam suam in eum.

eum, ut percuteret eum; unde cognovit Jehonathan definitum hoc esse à patre suo, ut morte afficeret Davidem.

34. Quapropter surrexit Jehonathan à mensa accensus irâ, neque comedit in die novilunii secundo cibum; dolore enim afficiebatur propter Davidem, quum ignominia affecisset ipsum pater ipsius.

35. Fuitque ipso manè, ut exiens Jehonathan in agrum illum ad tempus constitutum Davidi, cum parvo puero secum:

36. Diceret puero suo, curre, inveni jam sagittas, quas ego jaculaturus sum: itaque currente puero ipse jaculando sagittam ulteriùs transmisit.

37. Quum autem venisset puer usque ad scopum, *ad* quem jaculabatur Jehonathan, inclamavit Jehonathan post puerum dicens; nonne sagitta præter te ulteriùs *est?*

38. Præterea inclamavit Jehonathan post puerum; citò, festina, ne consistito: quare collectis puer Jehonathanis sagittis, rediit ad dominum suum.

39. Ipse autem puer nesciebat quicquam; tantùm Jehonathan & David conscii erant hujus rei.

40. Et dedit Jehonathan arma sua puero illi, qui *erat* secum, dixitque ei, abi, refer in civitatem?

41. Puer ille abibat, quum David surgens è latere meridiano, procidit pronus in terram, incurvans se tribus vicibus; & osculati sunt alter alterum, fleverúntque alter cum altero; donec Davidem erexisset:

42. Dicerétque Jehonathan Davidi; abi cum pace: *ejus*, quod juravimus nos ambo in nomine Jehovæ, dicendo, Jehova *esto* inter me & te, atque inter semen meum, & semen tuum, *testis* usque in seculum.

CAPUT XXI.

David comedit panes propositititios, idémque exul simulat amentiam.

Itaque surgens abiit; quum Jehonathan rediret in civitatem. *Caput* XXI.

2. Adveniente autem Davide Nobum ad Achimelecum Sacerdotem; trepidus accurrens Achimelec obviàm Davidi, dicebat ei; quare tu solus *es?* & *an* nemo *est* tecum?

3. Dixit verò David Achimeleco Sacerdoti; Rex præcepit mihi aliquid, edixítque mihi, ne quis sciat quicquam de hac re, ad quam mitto te, & quam præcipio tibi; ipsis autem pueris condixi locum cujusdam N.

4. Nunc igitur, quid est penes te? quinque panes tradito in manum meam, aut quod præstò est.

5. Respondit verò Sacerdos Davidi dicens; non *adest* panis communis penes me; sed panis sacer adest, si caverint sibi pueri ipsi utique à muliere.

6. Tum respondens David Sacerdoti, dixit ei; imò verò mulier intercepta est nobis, ut heri nudiustertius, quum egrederer, jam erant instrumenta ipsa puerorum sancta: est autem ratione communis, *penes Sacerdotes,* præsertim quum eo die sanctificatur *alius* in vase suo.

7. Itaque dedit ei Sacerdos sanctum: eò quòd non *esset* ibi panis, nisi panes faciei amoti à conspectu Jehovæ, ad apponendum panem calidum, quo die ille tollitur.

8. (*Erat* autem ibi quidam è servis Schaulis eo die, nomine Doëg Adomæus, detentus coram Jehova: amplissimus pastorum, qui *erant* Schauli.)

9. Præterea dixit David Achimeleco; an non est hic penes te hasta, aut gladius? nam nec gladium meum, nec arma mea accepi in manum meam, quia *erat* verbum regis urgens.

10. Cui dixit Sacerdos, postquam applicuisset amiculum; gladius Goliathi Pelischthæi, quem percussisti in convalle querceti, ecce is *est* involutus panno; si illum acceptures es tibi, accipe; nam non *est* alius præter ipsum hic: cui dixit David non *est* ei similis, da eum mihi.

11. Itaque surgens David aufugit die illo metu Schaulis, & venit ad Acischum regem Gathi.

12. Dicentibus autem servis Acischi ei, nonne hic *est* David Rex istius terræ? annon de hoc respondebant in choreis dicendo; percussit Schaul millia sua, David autem suas myriadas?

13. Reposuit David verba ista in animo suo; timebátque valde ab Acischo, rege Gathi.

14. Quapropter mutavit sibi speciem suam in oculis eorum, & agebat insanum in manu eorum, & signabat valvas portæ, demittebátque salivam suam in barbam suam.

15. Et dixit Acisch servis suis; ecce videtis hominem amentem, quare adduxistis eum ad me?

16. Careó*ne* amentibus ego, quod adduxistis hunc, ut amentem agat apud me? hiccine ingrederetur domum meam?

CAPUT XXII.

David profugus, monitu prophetæ, redit in Jehudæam; Schaul causâ Davidis sævit erga Sacerdotes Dei.

Itaque abiens David inde, proripuit se ad speluncam Hadullami: quo audito fratres ejus, & tota familia patris ejus descenderunt ad eum illuc.

2. Congregaverunt quoque se ad eum, quilibet pressus angustiâ, & cuicunque *erat* exactor, & quisquis amaro erat animo, ut esset ipsis præfectus: ita fuerunt cum ipso quasi quadringenti viri.

3. Postea abiens David inde Mitzpam Moabitarum, dixit regi Moabitarum; egressi, quæso, *maneant* pater meus & mater mea vobiscum tantisper dum cognoscam quid facturus sit mecum Deus:

4. Et deduxit eos in conspectum regis Moabitarum, manserúntque apud eum omnibus diebus, quibus fuit David in eo propugnaculo.

5. Edixit autem Propheta Gad Davidi; ne maneto in isto propugnaculo; abi ut redeas in terram Jehudæ: abiens itaque David venit in sylvam Cherethæ.

6. Tum audiens Schaul recognitum esse Davidem, & homines qui *erant* cum eo: Schaul, *inquam,* confidens Gibhæ sub nemore in excelso, cum hasta sua in manu sua, omnibus servis ejus adstantibus ei:

7. Dixit Schaul servis suis, qui adstabant sibi; audite jam Binjaminitæ, etiám*ne* vobis omnibus daturus est filius Jischaj agros & vineas?

vineas? omnésne vos diſpoſiturus eſt chiliarchos, & centuriones?

8. Quòd conjuráſtis vos omnes contra me, neque eſt qui revelaverit mihi in aurem, quum pangeret *fœdus* filius meus cum filio Jiſchaj; neque eſt è vobis, qui ægrè tulerit meâ cauſâ, & revelaverit mihi in aurem, quòd excitaverit filius meus ſervum meum contra me inſidiatorem, ſicut *eſt* hodie?

9. Reſpondit autem Dojeg Adomæus, qui adſtabat cum ſervis Schaulis dicens; vidi filium Jiſchaj venientem Nobum ad Achimelecum filium Achitubi;

10. Qui conſuluit pro eo Jehovam,& viaticum dedit ei; etiam gladium Goljathi Peliſchthæi dedit ei.

11. Tum miſit rex vocatum Achimelecum filium Achitubi Sacerdotem, & totam familiam paternam ejus, Sacerdotes, qui *erant* Nobi; veneruntque omnes ad Regem.

12. Et dixit Schaul,audi jam fili Achitubi: quo dicente, ecce me, domine mi:

13. Dixit ei Schaul: quare conjuráſtis contra me, tu & filius Jiſchaj? cùm dederis ei panem, & gladium, & conſulueris pro eo Deum, ut inſurgeret contra me inſidiator, ſicut *eſt* hodie.

14. Reſpondens verò Achimelec regi dixit: at quis *eſt* inter omnes ſervos tuos, ſicut David, fidus, & gener regis, & incedens in tui obedientia, ac honorabilis in domo tua?

15. *An* eo die cœpi conſulere pro illo Deum? abſit mihi, ne imponat rex ſervo ſuo quicquam, *aut* ulli è familia patris mei, nam non fuit conſcius ſervus tuus in toto hoc negotio rei parvæ, aut magnæ.

16. Attamen dixit Rex, omnino moriturus es Achimelec, tu & tota familia patris tui.

17. Dixítque Rex curſoribus,qui adſtabant ſibi: divertite, & morte afficite Sacerdotes Jehovæ, quia etiam manus eorum adjuncta eſt Davidi; & quia, ſcientes eum fugere,non revelârunt mihi in aurem; ſed noluerunt ſervi regis extendendo manum ſuam, irruere in Sacerdotes Jehovæ.

18. Quapropter dixit rex Dojego; diverte tu, & irrue in Sacerdotes iſtos: divertens ergo Dojeg Adomæus irruit ipſe in Sacerdotes, & morte affecit eodem die octoginta quinque viros, geſtantes amiculum lineum.

19. Nobum quoque civitatem iſtorum Sacerdotum percuſſit acie gladii, tam viros, quàm fœminas, tam pueros,quàm lactentes: etiam boves, & aſinos, ac parvas pecudes acie gladii.

20. Tamen proripuit ſe filius unus Achimeleci filii Achitubi, nomine Ebjathar: & fugit poſt Davidem.

21. Tum, nunciante Ebjathare Davidi, Schaulem occidiſſe Sacerdotes Jehovæ.

22. Dixit David Ebjathari; ſciebam eo die, quum ibi eſſet Dojeg Adomæus, omnino indicaturum eſſe Schauli; ego in cauſa fui, *cur ſæviretur* in omnes animas familiæ patris tui.

23. Mane mecum,ne time, nam qui quærit vitam meam, quærit vitam tuam; ſed *in* cuſtodia tu *es* apud me.

CAPUT XXIII.

David à perſecutore Schaule divinitus liberatur.

QUum autem indicatum eſſet Davidi, dicendo: ecce Peliſchthæi bellum gerunt contra Kehilam, & ipſi diripiunt areas *illius*:

2. Conſuluit David Jehovam dicendo: an iturus ſum, & percuſſurus Peliſchthæos illos? & dixit Jehova Davidi; i, & percutiens Peliſchthæos illos ſervato Kehilam.

3. Dicentibus verò hominibus Davidis ei; ecce nos hic in Jehuda timemus; quantò igitur magis, euntes Kehilam in acies Peliſchthæorum?

4. Ampliùs iterum conſuluit David Jehovam, reſpondítque ei Jehova, dicens; ſurge, deſcende Kehilam, quia ego illico traditurus ſum Peliſchthæos in manum tuam.

5. Itaque, abiens David cum viris ſuis Kehilam, debellavit Peliſchthæos & abegit pecora eorum; quum percuſſiſſet eos plagâ magnâ: ſic ſervavit David habitatores Kehilæ.

6. Fuit autem quando fugit Ebjathar filius Achimeleci ad Davidem Kehilam, *ut* deſcenderet *cum* amiculo in manu ſua.

7. Tum nunciatum eſt Schauli Davidem veniſſe Kehilam, quare dicebat Schaul; concluſit eum Deus in manu mea,quandoquidem venit incluſum ſe in civitate *munita* foribus & vecte.

8. Et promulgavit Schaul toti populo bellum, ut deſcendendo Kehilam, obſideret Davidem, & homines ejus.

9. Sed reſciſcens David Schaulem fabricari contra ſe hoc malum, edixit Ebjathari Sacerdoti; applica amiculum:

10. Dixitque David; ô Jehova Deus Jiſraëlis, certò audivit ſervus tuus Schaulem quærere, ut invadat Kehilam, ad perdendum civitatem meâ cauſâ.

11. An dedituri eſſent me Kehilæi in manum ejus? an deſcenſurus eſt Schaul, quemadmodum audivit ſervus tuus? ô Jehova, Deus Jiſraëlis, indica quæſo ſervo tuo: cui dixit Jehova; deſcenſurus eſt.

12. Deinde dixit David; an dedituri eſſent Kehilæi me & homines meos in manum Schaulis? cui dixit Jehova, dedituri eſſent.

13. Quapropter ſurgens David cum hominibus ſuis, quaſi ſexcentis viris, egreſſi ſunt Kehila, ut indeſinenter itarent,quò itare poſſent: quod quum nunciatum eſt Schauli, Davidem ſe proripuiſſe Kehilâ, deſtitit procedere.

14. Conſidens autem David per deſertum in propugnaculis, tandem conſedit in monte, in deſerto Ziphi; & quamvis quæreret eum Schaul omnibus illis diebus,non tradidit eum Deus in manum illius.

15. Percipiebat enim David, quum Schaul procederet ad quærendum vitam ſuam,quando erat David in deſerto Ziphi, ſilveſtri loco.

16. Et ſurgens Jehonathan filius Schaulis, adivit Davidem in ſilveſtrem locum, & confirmavit manum ejus in Deo.

17. Dixit enim ei; ne timeto, quia non eſt inventura te manus Schaulis patris mei; ſed tu regnaturus es ſuper Jiſraëlem,& ego futurus ſum ſecundus à te: quin etiam Schaul pater meus novit ita *fore*.

18. Pepigeruntque ambo fœdus coram Jehova, & considente Davide in silvestri loco, Jehonathan abiit domum suam.

19. Tum ascenderunt Ziphæi ad Schaulem Gibham ejus, dicentes; annon David latitat apud nos in propugnaculis, silvestri loco, in colle Chacilæ, qui *est* à meridie solitudinis?

20. Nunc ergo prout desiderat omnino animus tuus descendere, descende; nostrum autem *esto*, dedere eum in manum regis.

21. Quibus dixit Schaul; benedicti estote Jehovæ, quòd clementia utimini erga me.

22. Ite jam, informate *vos* certiùs adhuc, & cognoscite, ac dispicite locum ejus, ubi erit pes ejus, quis viderit eum ibi: nam dicebat mihi ipse, se astu admodum solere uti.

23. Dispicite ergo, & recognoscite ex omnibus illius latebris, ubi *jam* latitet & revertimini ad me cum certitudine, ut eam vobiscum: erítque si ipse fuerit in hac terra, ut perscruter eum in omnibus millibus Jehudæ.

24. Itaque surgentes redierunt Ziphum ante Schaulem: quum David & homines ejus *essent* in deserto Mahonis, in campestribus, ad meridiem illius solitudinis.

25. Nam, adveniente Schaule & viris ejus, ad quærendum; quum indicâssent Davidi *quidam*; descendit è petra illa, & consedit in deserto Mahonis: quod audiens Schaul persequutus est Davidem *in* deserto Mahonis.

26. Ibátque Schaul à latere montis hinc, David autem cum hominibus suis à latere montis inde: Sed fuit, Davide accelerante abitum metu Schaulis, ut Schaul & homines ejus circumcluderent Davidem & homines ejus, ad deprehendendum eos.

27. Sed nuncius venit ad Schaulem dicens; festina & abi; quia irruerunt Pelischthæi in hanc terram.

28. Quapropter revertens Schaul à persequendo Davide, abiit obviàm Pelischthæis: idcirco vocaverunt locum illum, Petram diremtionum.

CAPUT XXIV.

David in spelunca persecutoris sui animum pietatis suæ evidentiâ devincit.

POstea ascendens David inde; considebat in propugnaculis ad Hen-Gedin.

2. Fuit autem, quum reverso Schaule à persequendis Pelischthæis, *quidam* nunciarent ei dicendo; Ecce David in deserto Hen-Gedi;

3. Ut, accipiens Schaul tria millia virorum delectorum è toto Jisraële, iret ad quærendum Davidem, & homines ejus, versùs rupes rupicaprarum!

4. Quúmque perveniens ad caulas ovium prope viam, ubi *erat* spelunca, ingrederetur Schaul ad purgandum alvum; Davide & hominibus ejus considentibus ad latera illius speluncæ:

5. Dicebant homines Davidis ei; ecce hic dies *est* quo dicit Jehova tibi, ecce ego trado inimicum tuum in manum tuam, ut facias ei quemadmodum bonum *videbitur* in oculis tuis: quare surgens David abscidit alam *pallii*, quod *erat* Schauli, clàm.

6. Sed fuit postmodum, ut afficeret animus Davidis ipsum; eò quòd abscidisset alam *pallii*, quod *erat* Schaulis.

7. Quamobrem dixit hominibus suis; absit mihi à Jehova; an facerem rem hanc domino meo, uncto Jehovæ, extendendo manum meam contra eum? nam unctus Jehovæ est:

8. Et dispescuit homines suos David verbis, nec sivit eos insurgere in Schaulem: sic Schaul surgens ex ea spelunca, ibat itinere suo.

9. Postea demum David surgens egressus est è spelunca, & clamavit post Schaulem, dicendo; domine mi Rex: quúmque intueretur Schaul post se, verticem inclinans David facie in terram *demissâ*, incurvavit se *honorem exhibens:*

10. Dixítque David Schauli, quare auscultas verbis cujusquam dicentis; ecce David quærit malum tuum?

11. Ecce hoc die viderunt oculi tui Jehovam tradidisse te hodie in manum meam in ista spelunca; ac si dixisset, ut occiderem te: at pepercit *oculus meus* tibi; dixi enim, non extendam manum meam in dominum meum, nam unctus Jehovæ est.

12. Imò, pater mi, etiam atque etiam vide alam pallii tui in manu mea; ex eo, quòd exscindendo alam pallii tui non interfeci te, agnosce & vide non esse in manu mea malum aut defectionem, neque peccâsse me in te; quamvis tu venêris vitam meam, ut intercipias eam.

13. Judicabit Jehova inter me & te, & ulciscetur me Jehova de te; at manus mea non erit contra te.

14. Quemadmodum dicitur sententia illa antiquorum; ab improbis prodeat improbitas; at manus mea non erit contra te.

15. Post quem processit rex Jisraëlis? quem tu persequeris? persequeris canem mortuum, persequeris pulicem unum.

16. Sed erit Jehova judex, & jus dicet inter me, & te; cognoscet, *inquam*, agétque causam meam, & vindicabit me è manu tua.

17. Fuit autem, quum absolvisset David alloqui verbis istis Schaulem, ut diceret Schaul; an vox tua hæc *est*, fili mi David? & sublatâ Schaul voce suâ fleret:

18. Dicens Davidi, justior es me: *nam tu* rependis mihi bonum, quum ego affecerim te malo.

19. Tu enim indicâsti hodie, te afficere me bono; *qui* quamvis dederit me Jehova in manum tuam, tamen non occidisti me.

20. Quum autem quis invenit inimicum suum, an dimittit eum cum beneficio? itaque Jehova rependat tibi beneficium, pro eo, quod fecisti mihi hodie.

21. Sed nunc, ecce novi te omnino regnaturum; & stabile fore in manu tua regnum Jisraëlis.

22. Nunc, *inquam*, jura mihi per Jehovam, *dira tibi imprecans*, si exscideris semen meum post me; & si perdideris nomen meum è familia patris mei:

23. Quod juravit David Schauli: tum abiit Schaul domum suam, David verò & homines ejus ascenderunt ad propugnaculum *quoddam*.

CAPUT XXV.

Schemuelis mors & exequiæ; Abigajil inhibet Davidem à cæde, ad quam maritus ejus eum irritaverat.

TUm mortuo Schemuele; quum se congregarent omnes Jisraëlitæ, ut plangerent eum, & sepelirent eum in domo ejus Ramæ; surgens David descendit versùs desertum Paranis.

2. Quidam autem Mahone agebat, cujus opus *erat* Carmeli, & quidem vir magnus valdè, (nam *erant* ei ovium tria millia & mille capræ:) erat quum tonderentur oves suæ Carmeli.

3. (Hujus viri nomen Nabal, & uxoris ejus nomen Abigajil: mulier quidem ipsa præstante mente, & pulchrâ formâ, sed vir illius durus, & malis actionibus deditus, erátque Calebita.)

4. Quum ergo audivisset David in deserto illo, Nabalem tondere oves suas;

5. Misit David decem pueros, edixítque David pueris illis; ascendite Carmelum, & ingressi ad Nabalem, interrogabitis eum nomine meo de prosperitate.

6. Ac ita dicetis *ei*, *si* incolumis *est*; & tu pace, & domus tua pace, & quicquid est tibi pace *fruitor*.

7. Nunc autem audivi tibi esse *ovium* tonsores: jam pastores tuos, quum essent nobiscum non affecimus injuriâ, neque desideratum est illis quicquam omnibus diebus, quibus fuerunt in Carmelo.

8. Interroga pueros tuos, qui indicabunt tibi, ut inveniant pueri isti gratiam in oculis tuis, quandoquidem die læto venimus; da quæsò quod obvenerit manui tuæ servis tuis, & filio tuo Davidi.

9. Advenientes itaque pueri Davidis alloquuti sunt Nabalem omnibus verbis istis, nomine Davidis, & quietè se continuerunt.

10. Sed respondens Nabal servis Davidis, dixit; quis *est* David? aut quis *est* filius Jischaj? hodie multi *sunt* servi, qui erumpentes deficiunt quisque à domino suo.

11. Scilicet acciperem panem meum, & aquas meas, & mactatas carnes meas, quas mactavi pro tonsoribus *ovium* mearum, & darem hominibus, quos non novi undenam sint.

12. Et converterunt se pueri Davidis in viam suam: reversíque venerunt, & nunciaverunt ei secundùm omnia verba ista:

13. Quapropter dixit David hominibus suis, accingite quisque gladium suum; quibus accingentibus singulis gladium suum, accinxit quoque David gladium suum; ita ascenderunt post Davidem quasi quadringenti viri, ducenti verò consederunt ad impedimenta.

14. Interea Abigajilæ uxori Nabalis indicaverat puer unus è suis pueris, dicendo; ecce misit David nuncios à deserto ad benedicendum domino nostro, & abegit eos:

15. Cùm tamen homines illi boni *fuerint* erga nos valde, neque fuerimus injuriâ affecti, nec desideraverimus quicquam, quibuscunque diebus itavimus cum eis, dum essemus in agro.

16. Muri loco fuerunt nobis, tum noctu, tum interdiu, quibuscunque diebus fuimus cum eis pascentes gregem,

17. Nunc ergo cognosce, & dispice quid factura sis; nam definitum est malum contra dominum nostrum, & contra totam familiam ejus: ipse autem nequior est, quam ut alloquar eum.

18. Ideò festinans Abigajil accepit ducentos panes, & duos utres vini, & quinq; pecudes paratas, & quinque sata aristæ tostæ, & centum uvas passas, & ducentas palathas ficuum, quæ imposuit asinis.

19. Dixítque pueris suis, transite ante me, ecce post vos ventura sum; (viro autem suo Nabali non indicaverat.)

20. Fuit verò eâ insidente asino, & descendente per abditum montis, ut ecce David & homines ejus descenderent obviàm illi; & illa occurreret eis.

(21. Dixerat enim David; utique frustrà conservavero, quicquid *erat* isti in deserto, ita ut non desideretur ex omnibus quæ sunt ei quicquam; reddidit enim mihi malum pro bono.

22. Ita faciat Deus hostibus Davidis, & ita pergat; *ut* non reliquum faciam ex omnibus, quæ *sunt* ei, usque ad lucem crastinam, mingentem ad parietem.)

23. Itaque quum videret Abigajil Davidem, festinans descendit de asino, & procidens ante Davidem in faciem suam, incurvavit se terram *versùs honorem exhibens*.

24. Quúmque procidisset ad pedes ejus dixit; in me, *inquam*, domine mi, *sit* hæc iniquitas: sed loquatur, quæsò, ancilla tua ad aures tuas, & audi verba ancillæ tuæ.

25. Ne, quæsò, apponat dominus meus animum suum ad virum istum nequissimum, ad Nabalem: nam prout *est* nomen ejus, ita est, Nabal *est* nomen ejus, & penes eum *est* stultitia: ego verò ancilla tua non videram pueros domini mei, quos miseras.

26. Nunc ergo domine mi, *per* viventem Jehovam, & *per* vitam tuam, quandoquidem cohibet te Jehova, ne ineas cædes, vindicet manus tua te; nunc, *inquam*, sint sicut Nabal inimici tui, & qui quærunt malum contra dominum meum.

27. Jam verò hoc donum illud *est*, quod adduxit ancilla tua domino meo, ut detur pueris istis, qui itant ad vestigia domini mei.

28. Condona quæsò, defectionem ancillæ tuæ: nam planè parabit Jehova domino meo domum firmam, si bella Jehovæ dominus meus gerat, & malum non inveniatur in te in diebus tuis.

29. Ut surgat homo ad persequendum te, & ad quærendum vitam tuam; erit tamen vita domini mei ligata in fasciculo viventium apud Jehovam Deum tuum, at vitam inimicorum tuorum ejaculabit è medio cavo fundæ.

30. Sic erit, quum faciet Jehova domino meo bonum illud, secundùm omnia, quæ promisit tibi, & mandato instituet te antecessorem super Jisraëlem;

31. Ut tibi hoc non sit titubationi, aut offensioni animi domino meo, quâ effundat sanguinem immeritò, aut vindicet dominus meus se: quumque benefecerit Jehova domino meo, recordaberis ancillæ tuæ.

32. Tum dixit David Abigajilæ; benedictus sit Jehova Deus Jisraëlis, qui misit te hoc ipso die obviàm mihi:

33. Et

33. Et benedictum conſilium tuum, benedictaque tu ipſa, quæ continuiſti me hoc ipſo die, ne inirem cædes, & vindicaret me manus mea.

34. Nam certè; *ut* vivit Jehova, Deus Jiſraëlis, qui cohibuit me, ne malo afficerem te; niſi feſtinans veniſſes obviàm mihi, certè non relictus fuiſſet Nabali uſque ad lucem matutinam, mingens ad parietem.

35. Ita accepit David è manu ejus, *id*, quod adduxerat ſibi, & dixit ei; aſcende cum pace domum tuam, vide, auſcultavi voci tuæ, & ſuſcipio vultum tuum.

36. Quum autem veniret Abigajil ad Nabalem, ecce ei convivium *erat* domi ſuæ, quaſi convivium regium, in quo animus Nabalis lætus erat, adeò ut perualdè ebrius eſſet: quamobrem illa non indicavit ei quicquam parvi aut magni uſque ad lucem matutinam.

37. Sed fuit manè, quum abiiſſet crapula à Nabale, & indicaret ei uxor ejus res iſtas, ut obſtupuerit animus ejus in eo, & ipſe fuerit veluti lapis:

38. Quúmque fuiſſent quaſi decem dies, plagâ affecit Jehova Nabalem, & mortuus eſt.

39. Audiens autem David Nabalem eſſe mortuum, dixit; benedictus Jehova, qui egit cauſam opprobrii mei à Nabale, & ſervum ſuum ſubtraxit à re mala, malum autem Nabalis convertit Jehova in caput ejus: miſitque David, per quos alloqueretur Abigajilam, ad ducendum eam uxorem ſibi.

40. Venientes itaque ſervi Davidis ad Abigajilam Carmelum, alloquuti ſunt eam dicendo; David miſit nos ad te, ut ducat te uxorem ſibi.

41. Tum ſurgens illa, incurvavit ſe facie *demiſſâ* ad terram, & dixit; ecce ancilla tua in famulam, ad lavandum pedes ſervorum domini mei.

42. Deinde feſtinanter ſurgens Abigajil inſedit aſino, & quinque puellæ ejus, quæ ibant ad veſtigia ejus; & ſequuta legatos Davidis, fuit ei uxor.

43. Quamvis Achinohamam duxiſſet David è Jizrehele, fuerúntque etiam hæ ambæ uxores ei.

44. Nam Schaul dederat Micalem, filiam ſuam uxorem Davidis, Palti filio Lajiſchi, qui *erat* è Gallimis.

CAPUT XXVI.

David ſecundo pietatis & innocentiæ ſuæ experimento Schaulem convincit.

RUrſus venerunt Ziphæi ad Schaulem Gibham, dicendo; nónne David latitat in eodem colle Chacilæ ex adverſo ſolitudinis?

2. Et ſurgens Schaul deſcendit verſùs deſertum Ziphi, & cum eo ter mille viri delecti Jiſraëlitæ, ad quærendum Davidem in deſerto Ziphi.

3. Itaque caſtra poſuit Schaul in colle ipſo Chacilæ, qui *eſt* ex adverſo ſolitudinis prope viam: David autem conſidens in deſerto, animadvertit venire Schaulem poſt ſe in deſertum;

(4. Miſerat enim David exploratores, per quos cognovit pro certo adventare Schaulem;)

5. Quare ſurgens David venit in locum, ubi caſtra habebat Schaul, ut inſpiceret David locum, ubi cubabat Schaul, & Abner filius Neri princeps militiæ ejus: Schaul autem cubabat in ambitu plauſtrorum; populus verò caſtra habebat circa eum.

6. Quod referens David alloquutus eſt Achimelecum Chitthæum, & Abiſchajum filium Tzerujæ, fratrem Joabi, dicendo; quis deſcenſurus eſt mecum ad Schaulem in ipſius caſtra? cui dixit Abiſchaj; ego deſcendam tecum.

7. Veniente ergo Davide & Abiſchajo ad populum illum nocte, ecce Schaul cubabat dormiens in plauſtrorum ambitu, & haſta ejus infixa erat humi *verſùs* cervical ejus: Abner verò, & populus cubabant circa eum.

8. Tum dixit Abiſchaj Davidi; dedit hodie Deus inimicum tuum in manum tuam: quare nunc percutiam quæſo eum haſtâ uſque in terram ictu uno, utique non iterabo ei.

9. Sed dixit David Abiſchajo, ne perimito eum; quis enim immiſſâ manu ſuâ in unctum Jehovæ inſons *eſſet?*

10. Præterea dixit David; ut vivit Jehova *non ſinam,* ſed Jehova plagâ afficiet eum: aut dies ejus adveniet, ut moriatur, aut in bellum deſcendet, ut conſumatur.

11. Abſit mihi à Jehova, ut extendam manum meam in unctum Jehovæ: ſed nunc, quæſo, accipe haſtam, quæ *eſt* verſùs cervical ejus, & ampullam iſtam aquæ, deinde abeamus.

12. Accepit itaque David haſtam, & ampullam illam aquæ à cervicali Schaulis, & abiverunt: nec fuit, qui videret, neque qui nôſſet, neque qui evigilaret, omnes enim dormiebant, quia altus ſopor Jehovæ irruerat ſuper eos.

13. Quúmque tranſiviſſet David ipſorum aditum, ſubſtitit in vertice cujuſdam montis è longinquo, *interjecto* amplo ſpatio inter eos:

14. Unde inclamavit David populum & Abnerum filium Neri dicendo; annon reſpondes Abner? tandem reſpondens Abner dixit; quis *es, qui* inclamas regem?

15. Tum dixit David Abnero; annon vir egregius es? & quis *eſt* tibi ſimilis in Jiſraële? quare ergo non obſervâſti *adſtans* domino tuo regi? nam veniret unus è populo ad perimendum regem dominum tuum.

16. Non eſt bona hæc res, quam feciſti; *ut* vivit Jehova, rei mortis eſtis, qui non obſervâſtis circa dominum veſtrum, circa unctum Jehovæ; nunc enim aſpice, ubi *eſt* haſta regis, & ampulla aquæ, quæ *erat ad* cervical ejus?

17. Tum agnoſcens Schaul vocem Davidis dixit; an vox tua hæc *eſt*, fili mi David? cui dixit David; vox mea *eſt*, domine mi rex.

18. Ad hæc dixit; quamobrem perſequitur dominus meus ſervum ſuum? quid enim feci? & quid mali *eſt* in manu mea?

19. Nunc ergo audiat, quæſo, dominus meus rex verba ſervi ſui: ſi Jehova incitavit te contra me, odoretur munus, ſin autem homi-

homines, maledicti *sint* coram Jehova, quia expellunt me hodie ne cooptatus hæream possessioni Jehovæ, dicentes; abi, cole deos alienos.

20. At nunc, ne cadat sanguis meus in terram procul à conspectu Jehovæ: nam procedit rex Jisraëlis ad quærendum pulicem unum, ac si persequeretur perdicem in montibus.

21. Dixit verò Schaul; peccavi, revertere fili mi David; non enim malefaciam tibi ampliùs, propterea quòd pretiosa visa est vita mea in oculis tuis hoc ipso die; ecce stultè egi, & erravi quàm plurimùm.

22. Cui respondens David dixit; ecce hastam regis, transeat jam unus ex istis pueris, qui accipiat eam.

23. Jehova autem reddet unicuique justitiam suam, & fidem suam: quandoquidem tradiderat te Jehova hodie *mihi* in manum, sed nolui immittere manum meam in unctum Jehovæ.

24. Ideóque ecce, quemadmodum vita tua magni fuit in oculis meis; ita magni erit vita mea in oculis Jehovæ, & eripiet me ab omni angustia.

25. Tum dixit Schaul Davidi; benedictus es, fili mi David, & conficies planè, & omnino prævalebis: sic abeunte Davide itinere suo, Schaul reversus est in locum suum.

CAPUT XXVII.

David ludificatur regem Acischum.

TAndem dixit David cum animo suo, jam consumar aliquo die manu Schaulis: nihil mihi meliùs est, quàm ut omnino proripiam me in terram Pelischthæorum, ut spem abjiciat Schaul mei *prehendendi*, quærendo me ampliùs in ullo termino Jisraëlis, quum eripuero me è manu ejus.

2. Itaque surgens David transfugit ipse, & sexcenti viri, qui *erant* cum eo, ad Acischum filium Mahuci, regem Gathi:

3. Manebatque David cum Acischo Gathi, ipse & viri ejus, quisque cum familia sua: David cum duabus uxoribus suis, Achinohama Jizrehelitide, & Abigajila uxore Nabalis Carmelitide.

4. Sic, quum nunciatum esset Schauli Davidem fugisse Gathum, non perrexit ampliùs quærere eum.

5. Dixit autem David Acischo; quæso, si jam inveni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in aliqua civitatum hujus agri, & resideam ibi: nam cur resideret servus tuus in civitate regia tecum?

6. Quamobrem dedit ei Acisch die illâ Tziklagum; hoc pacto fuit Tziklag regum Jehudæ usque in hunc diem.

7. Fuit autem numerus dierum, quibus mansit David in agro Pelischthæorum, anni *unius* & quatuor mensium.

8. Et ascendebant David & viri ejus, irruentes in Geschuræum & Girzæum & Hamalekitam; illæ enim *sunt gentes* quæ olim habitaverant ipsam terram, quâ venis Schurem usque ad terram Ægypti;

9. Et percutiens David regionem istam, non conservabat vivum marem aut fœminam: sed acceptis gregibus & armentis, & asinis, & camelis, & vestibus, revertebatur & veniebat ad Acischum.

10. Quúmque diceret Acisch, in quem irruistis hoc tempore? dicebat David, in meridianum tractum Jehudæ, aut in meridianum tractum Jerachmeelis, aut in meridianum tractum Kenæi.

11. Marem autem, vel fœminam non conservabat vivum David, *quem* adduceret Gathum dicens; *cavendum* ne indicent nos, dicendo, sic fecit David, & ita est ratio ejus omnibus diebus, quibus mansit in agro Pelischthæorum.

12. Credénsque Acisch Davidi dicebat; planè fœtidum se reddidit populo suo Jisraëli, ideò erit mihi servus perpetuus.

CAPUT XXVIII.

Schaul desperabundus Pythonissam consulit.

FUit autem diebus illis, quum congregarent Pelischthæi castra sua ad militiam, ad bellandum contra Jisraëlem, ut ediceret Acisch Davidi, omnino scito te mecum proditurum in castra, te, cum hominibus tuis.

2. Dixit verò David Acischo, hoc pacto tu experieris id quod facturus est servus tuus; & Acisch Davidi, propterea, *inquit* custodem capitis mei ponam te omnibus diebus.

3. Schemuel autem mortuus erat, & planxerant eum omnes Jisraëlitæ, quum sepelivissent eum Ramæ, *id est*, in civitate sua: & Schaul amoverat Pythones & ariolos è terra.

4. Quum ergo congregantes se Pelischthæi venissent & castra haberent Schunemi, congregavit Schaul omnes Jisraëlitas, ut castra haberent Gilbohæ.

5. Vidénsque Schaul castra Pelischthæorum, timuit trepidavítque animus ejus valde.

6. Et consuluit Schaul Jehovam, sed non respondebat ei Jehova; nec per somnia, nec per Urimos, nec per Prophetas.

7. Quare dixit Schaul servis suis; quærite mihi mulierem præditam Pythone, ut adeam eam, consulturus per eam: cui servi ejus dixerunt: ecce mulier prædita Pythone *est* Hen-Dori.

8. Quum itaque se dissimulâsset Schaul indutus vestibus aliis, ivit ipse, & duo viri cum eo, & venerunt ad istam mulierem noctu: cui dixit; divina, quæso, mihi per Pythonem, & evoca mihi eum, quem dixero tibi.

9. Sed dicente muliere ei; ecce tu nôsti quid fecerit Schaul, ut exscidit pythones & ariolos ex hac terra; cûr ergo te ponis in tendiculam vitæ meæ ad mortē afficiendūme?

10. Juravit ei Schaul per Jehovam dicendo; *ut* vivit Jehova, non obveniet tibi pœna propter hanc rem.

11. Tum dixit mulier; quem evocabo tibi? qui dixit; Schemuelem evoca mihi.

12. Quum autem videret mulier Schemuelem, clamavit voce magnâ, & alloquuta est mulier Schaulem dicendo, quare decepisti me, quum tu sis Schaul?

13. Dixit verò ei Rex, ne timeto; nam quid vidisti? & dixit mulier Schauli, deos vidi ascendentes è terra.

14. Tum dicente ei *Rege*; quæ *est* forma hujus? dixit illi; vir senex ascendit, qui *est* amictus pallio, tunc agnoscens Schaul Schemue-

muelem esse,verticem inclinavit facie *demissâ* in terram, & incurvavit se *honorem exhibens ei.*

15. Dixit autem Schemuel Schauli; quare commovisti me evocando me? cui dixit Schaul; angustia *est* mihi valde; nam Pelischthæi bellum gerunt contra me, Deus autem recessit à me,nec exaudit me ampliùs,sive per Prophetas, sive per somnia; quapropter inclamavi te, ut doceas me, quid sim facturus.

16. Cui dixit Schemuel: quare ergo consulis me, cùm Jehova recesserit à te,& sit inimicus tuus?

17. Fecit enim Jehova tibi, quemadmodum loquutus est per me: quia laceravit Jehova regnum istud è manu tua, ut tradat illud proximo tuo Davidi.

18. Cùm non auscultaveris voci Jehovæ, neque exsequutus sis iram ejus accensam in Hamalekum; idcirco rem hanc facit tibi Jehova hoc die.

19. Præterea traditurus est Jehova Jisraëlem quoque tecum in manum Pelischthæorum, ita ut cras tu & filii tui *futuri sitis* mecum: etiam castra Jisraëlitarum traditurus est Jehova in manum Pelischthæorum.

20. Tum Schaul confestim cecidit totâ staturâ suâ in terram,adeò timebat valde à verbis Schemuelis: vis etiam non inerat ei,quia non comederat cibum toto die,& totâ nocte illâ.

21. Quapropter accedens mulier illa ad Schaulem, quum videret eum turbatum esse valde, dixit ei; ecce auscultavit ancilla tua voci tuæ, & exposui vitam meam in manu mea: ut auscultarem verbis tuis, quæ edixisti mihi.

22. Nunc itaque ausculta tu quoque voci ancillæ tuæ,& quum apposuero tibi frustum panis,comede, ut insit tibi vis,quum proficisceris in viam.

23. Renuente verò,ac dicente eo,non comedam,institerunt apud eum servi ejus,etiámque mulier,ita ut auscultaret voci eorum; & surgens è terra recubuit in lecto.

24. Mulieri autem illi *erat* vitulus saginatus domi,quem festinanter mactavit,& accipiens farinam depsit,& ex ea coxit azymos panes.

25. Deinde admovit ad Schaulem & ad servos ejus,qui comederunt: & surgentes abiverunt nocte illâ.

CAPUT XXIX.

Pelischthæi aggressuri Schaulem abdicant Davidem.

QUum itaque congregâssent Pelischthæi omnes copias suas Aphekum; Jisraëlitis castra habentibus ad fontem, qui *est* in Jizrehele;

2. Satrapæ Pelischthæorum transibant cum centenis & millenis; David verò, & homines ejus transibant in extrema *acie* cum Acischo.

3. Quamobrem dixerunt principes Pelischthæorum; quid *sibi volunt* Hebræi isti? dixit verò Acisch, principibus Pelischthæorum,annon hic *est* David servus Schaulis regis Jisraëlitarum, qui fuit apud me jam aliquot diebus,imò jam aliquot annis,neque deprehendi in eo quicquam, ex quo die defecit, usque in hunc diem?

4. Sed efferbuerunt contra eum principes Pelischthæorum, dixeruntque ei principes Pelischthæorum; remitte virum istum, ut revertatur in locum suum, ubi præfecisti eum, ut non descendat nobiscum in hoc prælium, neque sit nobis adversarius in hoc prælio: quâ enim re benevolentiam sibi conciliabit apud dominum suum? annon capitibus istorum hominum?

5. Annon hic *est* David de quo respondebatur in choreis,dicendo: percussit Schaul millia sua,David verò myriadas suas?

6. Quapropter Acisch advocans Davidem edixit ei; *ut* vivit Jehova,tu rectus es,& bonum *videtur* in oculis meis egredi te, & ingredi te mecum in castra,quia non deprehendi in te malum,ex *quo* die venisti ad me usque in diem hunc: sed in oculis istorum satraparum non *videris* bonus.

7. Nunc ergo revertere & abi cum pace,ut non facias, *quod videtur* malum in oculis satraparum Pelischthæorum.

8. Dixit verò David Acischo; at quid feci? quidve deprehendisti in servo tuo,ex quo die fui coram te usque in diem hunc? quòd non iturus sum,ut pugnem contra hostes Domini mei regis?

9. Respondens verò Acisch, dixit Davidi; scio, certè bonus *videris* in oculis meis,sicut angelus Dei: veruntamen principes Pelischthæorum dixerunt, non est ascensurus nobiscum in hoc prælium.

10. Quare nunc manè surge cum servis Domini tui, qui advenerunt tecum: quumque surrexeritis manè, & illuxerit vobis,abite.

11. Itaque surgens manè David ipse cum hominibus suis, abiit matutino illo,ut reverteretur in terram Pelischthæorum,quum Pelischthæi ascenderent in Jizrehelem.

CAPUT XXX.

Hamalekitæ deprædantur Tziklagum; David autem eis prædam eripit,& inter suos dividit.

ERat verò,quando venit David cum hominibus suis Tziklagum,tertius dies:Hamalekitæ autem irruentes in meridianum *tractum* & in Tziklagum, percusserant Tziklagum,& combusserant illud igne:

2. Et captis fœminis,quæ erant in eo,à minimo ad maximum, neminem morte affecerant,sed abducebant abeuntes itinere suo.

3. Itaque veniente Davide cum hominibus suis in civitatem, quum ecce combusta esset igne,& uxores eorum,filiique eorum,ac filiæ eorum capti essent:

4. Sustulit David,& populus,qui *erat* cum eo,vocem suam,& fleverunt,usque dum non superesset ipsis vis flendi.

5. Et quamvis duæ uxores Davidis captivæ essent, Achinoham Jizrehelitis, & Abigajil uxor Nabalis Carmelitæ;

6. Et angustia esset Davidi valde,quòd loquerentur populus de ipso lapidando (erat enim amarus animus totius populi, cujusque propter filios suos,vel propter filias suas) tamen confirmavit se David in Jehova Deo suo;

7. Edixítque David Ebjathari Sacerdoti filio Achimeleci: applica, quæso, meâ causâ amiculum: applicavítque Ebjathar amiculum Davidis causâ.

8. Tum consulente Davide Jehovam, dicendo; persequar turmam hanc: assequárne eam? dixit ei; persequere, nam omnino assequuturus es, & omnino erepturus es.

9. Quapropter abiens David, ipse, & sexcenti viri, qui *erant* cum ipso, venerunt usque ad torrentem Besoris: ubi reliqui isti substiterunt.

10. Inde persequutus est David, ipse cum quadringentis viris, subsistentibus ducentis viris, qui ità defecti erant viribus, ut non possent trajicere torrentem Besoris:

11. Illi, inventum virum Ægyptium in agro capientes, *duxerunt* ad Davidem; quum dedissent ei panem, ut comederet, & bibendam dedissent ei aquam;

12. Dedisséntque ei fragmen palathæ, & duas uvas passas, ut comederet, itaque restitutus esset ei animus: (non enim comederat cibum, neque biberat aquam, tribus diebus & tribus noctibus;)

13. Tum dixit ei David, cujus *es* tu? & undenam es? qui dixit; puer Ægyptius sum, servus viri Hamalekitæ, dereliquit autem me dominus meus, eò quòd ægrotarem *abhinc* die tertio.

14. Nos irrueramus *ad* meridianum tractum Cerethæi, & in *eum* qui *est* Jehudæ, & in meridianum Calebi; denique Tziklagum combussimus igne.

15. Quamobrem dixit ei David; possésne deducere me ad turmam istam? qui dixit; jura mihi per Deum, te non affecturum me morte, neque dediturum me in manum domini mei, & deducam te ad turmam istam.

16. Quúmque deduxisset eum, ecce diffiti erant in tota superficie illius terræ, comedentes & bibentes & tripudiantes de tota præda, illa magna, quam ceperant è terra Pelischthæorum, & è terra Jehudæ.

17. Tum percussit eos David à crepusculo usque ad vesperam postridie *expeditionis* in eos; nec proripuit se ex eis quisquam, nisi quadringenti homines pueri, qui, insidentes camelis, aufugerunt.

18. Sic eripuit David, quicquid ceperant Hamalekitæ; etiam duas uxores suas eripuit David.

19. Neque defuit eis quicquam parvum, aut magnum, tum è filiis aut filiabus, tum è præda, denique quicquam, quod accepissent eis: hæc omnia reduxit David.

20. Præterea cepit David totum reliquum gregem & armentum, *quod* abducentes ante pecora sua dicebant, hæc *est* præda Davidis:

21. Redeunte itaque Davide ad ducentos illos homines, qui defecti viribus non potuerant sequi Davidem, quósque jusserat residere ad torrentem Besoris, egressi sunt obviàm Davidi & obviàm populo, qui *erat* cum eo; & accedens David ad illum populum, interrogabat eos de prosperitate.

22. Deinde respondens quisque pravus & nequam ex hominibus illis, qui iverant cum Davide, dicebant; propterea, quòd non sunt profecti mecum, ne demus eis de hac præda, quam eripuimus; sed cuique uxorem suam & filios suos, ut abducentes abeant,

23. Dixit verò David; ne facitote sic fratres mei, præterquam quòd tradidit nobis Jehova *hæc*, servans nos, & tradens turmam, quæ venerat contra nos in manum nostram:

24. Præterea quis auscultet vobis in re hac? nam, prout *est* pars descendentis in prœlium; ita etiam *est* pars residentis ad impedimenta, pariter partiuntor.

25. Quod fuit à die illo & deinceps: nam imposuit illud statutum & judicium Jisraëli usque in hunc diem.

26. Deinde quum venisset David Tziklagum, misit de ea præda Senioribus Jehudæ amicis suis, dicendo; ecce vobis donum de præda hostium Jehovæ:

27. Nempe iis, qui *erant* in domo Dei; & iis, qui *erant* Ramothis meridianis, & iis, qui *erant* Jatthire,

28. Et iis, qui *erant* Harohere, & iis, qui *erant* Siphmotis, & iis, qui *erant* Eschthemohæ.

29. Et iis, qui *erant* Racali, & iis, qui *erant* in civitatibus Jerachmeelitæ, & iis, qui *erant* in civitatibus Kenæi.

30. Item iis, qui *erant* Chormæ, & iis, qui *erant* Cor-Haschane, & iis, qui *erant* Hataci.

31. Denique iis, qui *erant* Chebrone, & omnibus locis, quo itaverat David, ipse cum hominibus suis.

CAPUT XXXI.

Schaul victus sibi ipsi manus infert; corpus ejus de muro Beth-schanis suspensum, à Jabeschitis abreptum sepelitur.

Pelischthæis autem præliantibus contra Jisraëlem, fugerunt Jisraëlitæ à conspectu Pelischthæorum, ceciderúntque confossi in monte Gilbohæ.

2. Ubi assequuti sunt Pelischthæi Schaulem cum filiis ejus; & percusserunt Pelischthæi Jehonathanem, & Abinadabum, ac Malci-Schuham, filios Schaulis.

3. Ingravescente verò prælio in Schaulem, invenerunt eum homines arcu jaculantes, timuítque valde ab ipsis jaculatoribus.

4. Quapropter dixit Schaul armigero suo; stringe gladium tuum, & transfode me illo, ne venientes præputiati isti transfodiant me, & illudant mihi, sed noluit armiger ejus, (reverebatur enim valde *eum*,) & abrepto Schaul gladio suo irruit in eum.

5. Tum videns armiger ejus mortuum esse Schaulem, irruit ipse quoque in gladium suum, ut moreretur cum ipso.

6. Sic mortuo Schaule cum tribus filiis suis, & armigero suo, & etiam omnibus hominibus suis, eo die pariter:

7. Videntes Jisraëlitæ, qui *habitabant* circa convallem illam, & qui *habitabant* citra Jardenem fugisse Jisraëlitas, & mortuos esse Schaulem, ac filios ejus, derelictis civitatibus suis fugerunt, & venientes Pelischthæi habitârunt in eis.

8. Fuit autem postridie, quum venissent Pelischthæi ad spoliandum confossos; ut invenirent Schaulem, & tres filios ejus prostratos in monte Gilbohæ.

9. Cujus caput absciderunt, & detraxerunt arma ejus; miserúntque in terram Pelischthæorum, circumquaque ad nunciandum in æde terriculorum suorum, & populo:

10. Et

10. Et deposuerunt arma ejus *in* æde Hasch-tharotharum; corpus verò ejus affixerunt ad murum Beth-schanis.

11. Sed audientes de eo habitatores Jabeschi Gilhadis, quod fecerant Pelischthæi Schauli;

12. Surgentes omnes viri strenui, abierunt totâ nocte,&assumserunt corpus Schaulis & corpora filiorum ejus à muro Beth-schanis; redeuntésque Jabeschum combusserunt ea ibi.

13. Deinde accipientes ossa eorum sepeliverunt sub nemore ad Jabeschum, & jejunaverunt septem diebus.

Schemuelis Liber secundus.

CAPUT I.

Epicedium Schaulis & Jehonathanis dictum a Davide.

FUit autem post mortem Schaulis, quum David reversus esset à cæde Hamalekitarum, & consedisset David Tziklagi duobus diebus;

2. Fuit, *inquam*, die tertio, ut ecce quidam veniret è castris à Schaule, vestibus suis laceris & terrâ impositâ capiti suo; fuítque eo veniente ad Davidem, quum procidens in terram incurvâsset se:

3. Ut diceret ei David, undenam venis? qui dixit ei: è castris Jisraëlitarum proripui me.

4. Dixit verò ei David; quid fuit rei? indica quæso mihi: qui dixit, nempe fugit populus à prælio, ubi cùm multi è populo ceciderunt, & mortui sunt, tum etiam Schaul,&Jehonathan filius ejus,mortui sunt.

5. Dicente autem Davide puero, qui nunciabat ei, qui scis mortuum esse Schaulem, & Jehonathanem filium ejus?

6. Dixit puer, qui nunciabat ei; casu incidi in montem Gilbohæ, quum ecce Schaul incumberet hastæ suæ; ecce autem currus, & magistri equitum assequebantur eum:

7. Quúmque respiciens à tergo suo videret me; inclamavit me, & dixi ei, ecce me.

8. Eo autem dicente mihi, quis es? quum dixissem ei, Hamalekita sum.

9. Dixit mihi: insta,quæso,in me,& morte affice me, quia detinuit me hæc ocellata *chlamys*; nam adhuc tota vita mea in me *est*.

10. Instans itaque in eum morte affeci eum; quia sciebam eum non victurum, postquam cecidisset; & accepi coronamentum quod *erat* in capite ejus, & armillam, quæ *erat* in brachio ejus, ut afferrem ea ad dominum meum huc.

11. Tum David corripiens vestimenta sua laceravit ea, similiter etiam omnes homines, qui *erant* cum eo;

12. Et plangentes fleverunt,jejunârúntque usque ad vesperam propter Schaulem, & propter Jehonathanem filium ejus, & propter populum Jehovæ, denique propter familiam Jisraëlis, quòd cecidissent gladio.

13. Et dixit David puero, qui nunciabat ei, undénam es? quo dicente, filius cujusdam peregrini Hamalekitæ sum;

14. Dixit ei David; quomodo non timuisti extendere manum tuam ad perimendum unctum Jehovæ?

15. Vocánsque David unum è pueris *suis*, dixit, accede, incurre in eum: qui percussit eum, ita ut moreretur:

16. Quum dixisset ei David, cædis tuæ *causa est* super caput tuum; nam os tuum testatum est contra te, dicendo; ego morte affeci unctum Jehovæ.

17. Lamentatus autem est David lamentatione hac, de Schaule & de Jehonathane filio ejus.

18. Quam protulit ad docendum filios Jehudæ *tractare* arcum: (ecce scripta est in libro recti.)

19. O decus Jisraëlis, in excelsis tuis confossi: quomodo ceciderunt robusti!

20. Ne indicetis Gathi, né*que* annuncietis in plateis Aschkelonis; ut non lætentur filiæ Pelischthæorum, ut non exsultent filiæ præputiatorum.

21. O montes Gilbohæ, ne ros, néve pluvia *decidat* super vos, ô agri editi; quia illic fastidio fuit clypeus robustorum, clypeus Schaulis *per* consumtionem ejus, qui unctus erat oleo.

22. A sanguine confossorum, ab adipe fortium arcus Jehonathanis non retrocedebat; & gladius Schaulis non revertebatur vacuus.

23. Schaul & Jehonathan dilectissimi, & jucundissimi in vita sua, in morte quoque sua non separati sunt: aquilis leviores, leonibus robustiores erant.

24. Filiæ Jisraëlis de Schaule flete; qui vestiebat vos dibapho cum deliciis, qui inducebat ornamenta aurea super vestimenta vestra.

25. Quomodo ceciderunt robusti in isto prælio! Jehonathan in excelsis tuis confossus!

26. Angustia est mihi propter te, frater mi, Jehonathan, jucundus fuisti mihi valde: admirabilior fuit amor tuus mihi amore fœminarum.

27. Quomodo ceciderunt robusti,& perierunt arma bellica!

CAPUT II.

David rex eligitur, & contra eum Ischboschethus.

FUit autem post hæc, ut David consuleret Jehovam, dicendo; súmne ascensurus in aliquam civitatem Jehudæ? cui dixit Jehova; ascende: Et dicenti Davidi, quo ascensurus sum? dixit, Chebronem.

2. Itaque ascendit illuc David, etiámque duæ uxores ejus, Achinoham Jizrehelitis, & Abigajil, *antea* uxor Nabalis Carmelitæ:

3. Homines quoque suos, qui secum *erant* deduxit David, quemque cum familia sua, & habitaverunt in civitatibus Chebronis;

4. Quo advenientes homines Jehudæ, unxerunt ibi Davidem in regem super familiam Jehudæ: & indicaverunt Davidi dicendo; homines Jabeschi Gilhadis *sunt*, qui sepelierunt Schaulem.

5. Quamobrem David missis legatis ad homines Jabeschi Gilhadis, dixit eis; benedicti estis Jehovæ: qui exercuistis benignitatem hanc erga dominum vestrum, erga Schaulem, quòd sepelivistis eum.

6. Propterea nunc exerciturus est Jehova erga vos benignitatem, & fidem; & ego quoque reponam vobis beneficium hoc, qui fecistis rem hanc.

7. Nunc itaque confirmentur manus vestræ, & estote strenui, quum mortuus est dominus vester Schaul; nam similiter unxerunt me domus Jehudæ in regem super se.

8. Abner autem filius Neri, princeps militiæ, quæ *fuerat* Schaulis, assumtum Ischboschethum filium Schaulis, traduxit Machanajima:

9. Constituítque eum regem super Gilhadem, super Ascheræos, & Jizrehelem, & Ephrajimum, & Binjaminem, denique super Jisraëlem totum.

10. Quadraginta annos natus *erat* Ischboscheth filius Schaulis, quum regnare *cœpit* super Jisraëlem, & duobus annis regnaverat (tantùm domus Jehudæ erant, qui sequebantur Davidem.

11. Fuit autem numerus dierum, quibus erat David rex Chebrone super domum Jehudæ, septem annorum, & sex mensium.)

12. Quando egressus est Abner filius Neri, & servi Ischboschethi filii Schaulis, Machanajimis Gibhonem.

13. Joab quoque filius Tzerujæ, & servi Davidis, egressi occurrerunt eis apud piscinam Gibhonis simul; consederúntque hi secundùm piscinam hinc, illi verò secundùm piscinam inde.

14. Ubi dicebat Abner Joabo, surgant jam pueri isti, ut ludant coram nobis; & dixit Joab; surgant.

15. Surgentes itaque transiverunt *pari* numero; duodecim à Binjamine, & ab Ischboschetho, filio Schaulis, & duodecim à servis Davidis.

16. Quorum quisque apprehenso capite proximi sui, gladium suum *infixit* lateri proximi sui, sic ceciderunt simul: quapropter vocat *quisque* locum illum, portionem fortium, quæ *est* Gibhone.

17. Deinde fuit prælium durum admodum die illo; & plagâ affectus est Abner, & homines Jisraëlis ante servos Davidis.

18. Erant autem ibi tres filii Tzerujæ, Joab & Abischai, & Hasa-El: erátque Hasa-El celer pedibus suis, ut caprearum aliqua, quæ *degit* in agro.

19. Quapropter persequebatur Hasa-El Abnerum, nec declinabat eundo ad dexteram, aut ad sinistram, à persequendo Abnero.

20. Respiciens verò post se Abner dixit, ésne tu Hasa-El? qui dixit; sum.

21. Dicente verò ei Abnero? declina tu ad dexteram tuam, aut ad sinistram tuam, & prehendens tibi unum ex istis pueris, accipe tibi exuvias ejus; noluit Hasa-El divertere ab eo persequendo.

22. Quare rursus adhuc dixit Abner Hasa-Eli, diverte tu à me persequendo; quare percut ens *sternerem* te in terram? & quomodo sublaturus essem faciem meam apud Joabum fratrem tuum?

23. Quum itaque renueret divertere, percussit eum Abner stylo posteriore hastæ ad quintam *costam*, ita ut exeunte hastâ à tergo ejus caderet ibi, & moreretur in loco suo: erátque *ut* quisquis veniebat ad locum illum, ubi cadens Hasa-El mortuus erat, subsisterent.

24. Sed persequuti sunt Joab & Abischaj Abnerum: qui quum Sol occumberet, venerunt ad collem Ammæ, qui *est* in conspectu Giachi, viâ *ad* desertum Gibhonis.

25. Tunc congregaverunt se Binjaminitæ, sequentes Abnerum, ita ut essent cuneus unus; substiterúntque in vertice collis unius.

26. Unde inclamans Abner Joabum, dixit; an in æternum consumet gladius? an nescis amaritudinem fore in fine? quousque ergo non edices populo isti, ut avertantur à persequendis fratribus suis;

27. Cui dixit Joab, ut vivit Deus ipse, nisi loquutus fuisses, *nihil fecissemus*: nam inde à matutino tempore abductus fuisset populus, quisque à persequendo fratre suo.

28. Tum clangente Joabo buccinâ ut subsisteret totus populus, neque ampliùs persequerentur Jisraëlitas, non perrexerunt ampliùs bellum gerere.

29. Ita Abner & homines ejus abiverunt per campestria totâ nocte illâ: & trajecto Jardene obeuntes totum tractum separatum *Jardene*, pervenerunt Machanajima.

30. Joab verò reversus à persequendo Abnero congregavit totum populum; desideratíque sunt è servis Davidis novendecim viri, & Hasa-El.

31. Servi autem Davidis percusserant è Binjaminitis, *id est*, ex hominibus Abneri *multos*: trecenti sexaginta viri mortui sunt.

32. Tollentes autem Hasa-Elem sepeliverunt eum in sepulchro patris sui, quod *erat* Bethlechemi; quum pergentibus totâ nocte Joabo & hominibus ejus, illuxisset ipsis Chebrone.

CAPUT III.

Abner partes Schaulis deserens, ad Davidem transit adductâ secum Micale: sed perfidè occiditur à Joabo, & defletur à Davide.

DEinde fuit bellum diutinum inter domum Schaulis, & domum Davidis; sed Davidis pergens invalescebat, domus verò Schaulis pergentes attenuabantur

2. Nati enim sunt Davidi filii Chebrone: fuítque primogenitus ejus Amnon ex Achinohama Jizrehelitide:

3. Et secundus ab eo Cileab ex Abigajila, uxore *antea* Nabalis Carmelitæ: & tertius Abschalom filius Mahacæ, filiæ Thalmaj regis Geschuris:

4. Et quartus Adonijah, filius Chaggithæ; & quintus Schephatijah filius Abitalæ,

5. Denique sextus Jithreham ex Hegla, *quaque* uxore Davidis: hi nati sunt Davidi Chebrone:

6. Fuit etiam, quum esset bellum inter domum Schaulis, & domum Davidis; & Abner sese confirmásset in domo Schaulis;

7. (Fuerat autem Schauli concubina nomine

mine Ritzpa, filia Ajæ,) ut diceret *Jſchboſcheth* Abnero, quare congreſſus es cum concubina patris mei?

8. Tum accenſus *irâ* Abner valde propter verba Iſchboſchethi, dixit; an perſona canina ſum? qui fuerim Jehudæ? hodie exercuero benignitatem erga domum Schaulis patris tui, erga cognatos ejus, & erga proximos ejus, quòd non exhibuerim te in manum Davidis, & imputes mihi iniquitatem iſtius mulieris hodierno die?

9. Ita faciat Deus Abnero, & ita pergat *facere* ei, ut quemadmodum juravit Jehova Davidi, ut, *inquam,* ſic facturus ſim ei.

10. Transferendo hoc regnum à domo Schaulis, & ſtabiliendo ſolium Davidis ſuper Jiſraëlem, & ſuper Jehudam, à Dane Beerſchebahum uſque.

11. Qui non potuit ampliùs reſpondere Abnero quicquam, præ *timore*, quo timebat eum.

12. Itaque miſit Abner legatos ad Davidem propter hoc, qui dicerent, cujus *eſt* regio? & dicerent; pange fœdus tuum mecum, & ecce manus mea affutura eſt tibi ad avertendum ad te totum Jiſraëlem.

13. Qui dixit; bene *eſt*, ego pacturus ſum tecum fœdus? verùntamen rem unam ego peto abs te, dicendo; non viſurus es faciem meam, niſi antequam introducant te, cum Micale filia Schaulis adveneris ad videndum faciem meam:

14. Miſitque David nuncios ad Iſchboſchethum filium Schaulis, qui dicerent; da uxorem meam Micalem, quam deſpondi mihi centum præputiis Peliſchthæorum.

15. Itaque mittens Iſchboſcheth aſſumſit eam à viro, à Paltiele filio Laviſchi.

16. Pergente autem cum ea viro ejus, indeſinenter flendo poſt eam Bachurima uſque; edixit ei Abner; abi, revertere; & reverſus eſt.

17. Sermo autem Abnero fuerat cum Senioribus Jiſraëlis, dicendo: antea planè quærebatis Davidem in regem ſuper vos:

18. Nunc ergo efficite: nam Jehova loquutus eſt de Davide, dicendo; per Davidem ſervum meum ſervaturus ſum populum meum Jiſraëlem è manu Peliſchthæorum, & è manu omnium hoſtium ipſorum.

19. Præterea loquutus erat ſimiliter Abner audientibus Binjaminitis; quum abiit etiam Abner ad eloquendum in aures Davidis Chebronem omnia, quæ bona *videbantur* in oculis Jiſraëlitarum, & in oculis totius familiæ Binjaminis.

20. Quum autem veniſſet Abner ad Davidem Chebronem comitatus viginti hominibus; fecit David Abnero, & hominibus, qui *erant* cum eo, convivium.

21. Deinde dicente Abnero Davidi; ſurgens abeam, ut congregem ad dominum meum regem omnes Jiſraëlitas, qui pangant tecum fœdus, ut regnes prorſus prout deſiderabit animus tuus; dimiſit David Abnerum, ut abiret cum pace.

22. Ecce autem ſervi Davidis cum Joabo, venientes à *perſequenda* aliqua turma, prædam magnam ſecum abducebant: ſed Abner non *erat* ampliùs cum Davide Chebrone, eò quòd dimiſiſſet eum, ut abiret cum pace.

23. Joabo itaque & toto exercitu, qui *erat* cum eo, ingreſſis: poſtquam nunciatum eſt Joabo, dicendo, venit Abner filius Neri ad regem, qui dimiſit eum, ut abiret cum pace.

24. Veniens Joab ad regem, dixit, quid feciſti? ecce venerat Abner ad te, quare dimiſiſti eum, ut abeat liberè?

25. Noſtíne Abnerum filium Neri? nam ad pelliciendum te venit; tum ad cognoſcendum egreſſum tuum, & regreſſum tuum; tum ad cognoſcendum, quæcunque facis.

26. Tum egreſſus Joab à Davide, miſit legatos poſt Abnerum, qui revocaverunt eum à ciſterna Siſeræ: (ſed David non erat conſcius.)

27. Reverſóque Abnero Chebronem, ſeorſim duxit eum Joab intrà portam, ut loqueretur cum eo, imprudentem: percuſſítque eum ibi quintâ coſtâ, adeò ut moreretur, propter ſanguinem Haſa-Elis, fratris ejus.

28. Quod, quum poſtea audiſſet David, dixit; inſons ego *ſum* & regnum meum apud Jehovam uſq; in ſeculum, à ſanguinibus Abneri filii Neri:

29. Maneant ſuper caput Joabi, & ſuper *caput* totius domûs paternæ ejus: neque deficiat è domo Joabi fluxum patiens, aut leproſus, aut qui nitatur ſcipione, aut cadens gladio, aut carens cibo.

30. Joab enim & Abiſchaj, frater ejus occiderunt Abnerum, eò quòd morte affeciſſet Haſa-Elem, fratrem ipſorum Gibhone in illo prælio.

31. Poſtea edixit David Joabo, & toti populo, qui *erat* cum eo; lacerate veſtimenta veſtra, & accingite vos ciliciis, ac plangite ante Abnerum: & rex ipſe David ſequebatur feretrum illius.

32. Ipſis autem ſepelientibus Abnerum Chebrone; rex ſublatâ voce ſuâ flebat ad ſepulchrum Abneri, flebántque totus populus.

33. Et lamentatus rex Abnerum, dixit; Ergó*ne* ut moritur ſtultus, mortuus fuerit Abner?

34. Manus tuæ non *fuiſſent* ligatæ, & pedes tui æreis compedibus non fuiſſent admoti, ut cadit *quis* ante iniquiſſimos, cecidiſti: pergebantque totus populus deflere eum.

35. Veniente autem toto populo, ut reficeret Davidem cibo, quum adhuc *erat* dies, juravit David, dicendo; ita faciat mihi Deus, & ita pergat, ut non ante occaſum ſolis guſtaturus ſum panem, aut prorſus quicquam.

36. Quod, quum totus populus cognoviſſet, bonum *viſum* eſt in oculis eorum; omnino, prout fecerat rex, *videbatur* in oculis totius populi bonum.

37. Agnoſcebant enim totus populus ejus, & totus Jiſraël die illo, non *profectum* fuiſſe à rege, ut *quis* morte afficeret Abnerum filium Neri.

38. Nam dixerat rex ſervis ſuis; an neſcitis principem, & quidem magnum, cecidiſſe die hoc in Jiſraële?

39. Ego autem hoc tempore infirmus ſum, utpote unctus rex, homines verò iſti filii Tzerujæ firmiores ſunt me: rependet

Jehova ei, qui fecit hoc malum, secundùm maleficium ejus.

CAPUT IV.

David plectit interfectores Ischboschethi.

AUdiente verò filio Schaulis mortuum esse Abnerum Chebrone, remissæ sunt manus ejus; & omnes Jisraëlitæ conturbati sunt.

2. Duo autem homines principes turmarum erant filio Schaulis, nomen unius Bahana, nomen verò alterius Recab, filii Rimmonis Beerothæi è Binjaminitis: (nam Beerothæ quoque annumerabantur Binjamini.)

3. Fugerántque Beerothitæ Gitthajima, ubi fuerunt peregrini in diem usque hunc.

4. Quumque è Jehonathane, filio Schaulis filius esset affectus pedibus (natus quinque annos erat, quum pervenit fama de Schaule & de Jehonathane è Jizrehele, quo assumto nutrix ejus fugit, fuitque eâ accelerante fugam, ut cadens claudus redderetur) cujus nomen *erat* Mephiboscheth;

5. Iverunt filii Rimmonis Beerothæi Recab & Bahana, intraveruntque æstu diei in domum Ischboschethi, ipso meridiante:

6. Pervenerunt autem illuc usque ad intimum domûs, bajulantes triticum, & percusserunt eum quintâ costâ: deinde Recab & Bahana frater ejus proripuerunt se.

7. Itaque ingressi domum illam ipso cubante in lecto suo, in cubiculo suo, quum percutientes morte affecissent eum, amoverunt caput ejus: & assumpto capite ejus, abiverunt viâ campestrium totâ illâ nocte.

8. Et afferentes caput Ischboschethi ad Davidem Chebronem, dixerunt regi; ecce caput Ischboschethi, filii Schaulis, inimici tui, qui quærebat vitam tuam: sic edidit Jehova pro domino meo rege ultiones hodie de Schaule, & de semine ejus.

9. Sed respondens David Recabo & Bahanæ fratri ejus, filiis Rimmonis Beerothæi, dixit eis; vivit Jehova, qui redimit me ab omni angustia:

10. Cùm eum, qui nunciabat mihi, dicendo; ecce mortuus est Schaul, qui tamen *videbatur* in oculis suis, quasi læta nuncians, apprehensum occiderim Tziklagi, quod *oportebat* me ei præstare præmium nuncii:

11. Quantò magis *oportet* hominibus improbis, *qui* occiderunt virum justum, domi ejus, in cubili ejus: jam ergo annon reposcerem sanguinem ejus è manu vestra, & tollerem vos è terra?

12. Præcepit itaque David pueris suis, qui occiderunt eos, amputáruntque manus eorum, & pedes eorum, & suspenderunt ad piscinam Chebrone: caput verò Ischboschethi assumentes, sepeliverunt in sepulchro Abneri Chebrone.

CAPUT V.

David accursu Jisraëlitarum, & victoriis variis augescit, & stabilitur in regno.

TUnc venientes omnes tribus Jisraëlis ad Davidem Chebronem, loquutæ sunt, dicendo; ecce nos, os tuum, & caro tua sumus:

2. Plane antehac, quum Schaul nobis præesset rex, tu eras, qui educebas, & reducebas Jisraëlem: denique dixit Jehova tibi, tu pasturus es populum meum Jisraëlem, & tu præfuturus es antecessor Jisraëli.

3. Venerunt quoque omnes Seniores Jisraëlis ad regem Chebronem, quibuscum pepigit rex David fœdus Chebrone coram Jehova, & unxerunt Davidem in regem super Jisraëlem.

4. Natus triginta annos David, quum regnare cœpit; quadraginta annis regnavit.

5. Chebrone regnavit super Jehudam septem annis & sex mensibus; Jeruschalajimis verò regnavit triginta tribus annis super totum Jisraëlem & Jehudam.

6. Profecto autem rege cum hominibus suis Jeruschalajima contra Jebusæum inhabitantem eam terram, alloquutus est *ille* Davidem, dicendo: non es *vivus* huc venturus, sed quum *quis* sustulerit te, cæcis ipsis, & claudis dicentibus, non est venturus David huc;

7. Attamen cepit David propugnaculum Tzijonis, (ea *jam est* civitas Davidis.)

8. Dixerat enim David die illo, quisquis pertingens ad illud emissarium, percusserit Jebusæum, & istos cæcos & claudos exosos animo Davidis, *primarius & princeps futurus est:* ideóque dici solet, cæcus & claudus non introgressurus est in hanc domum.

9. Et habitans David in eo propugnaculo, vocavit illud civitatem Davidis; quia ædificavit David circumquaque à munitione ipsa introrsum.

10. Sic pergebat David indesinenter crescere, quia Jehova Deus exercituum *erat* cum eo.

11. Misit enim Chiram rex Tyri legatos ad Davidem, lignáque cedrina, & fabros lignarios & latomos, qui exstruxerunt domum Davidis;

12. Et expertus est David Jehovam stabilivisse se in regem super Jisraëlem, & extollere regnum suum propter populum ipsius Jisraëlem.

13. Accepit autem David adhuc concubinas & uxores è Jeruschalajimis, postquam venit Chebrone; natíque sunt Davidi filii & filiæ.

14. Atque hæc *sunt* nomina eorum, qui nati sunt ei Jeruschalajimis: Schammuah, & Schobab, & Nathan, & Schelomo:

15. Item Jibchar, & Elischuah, & Nepheg, & Japhiah:

16. Et Elischamah, & Eliadah, & Eliphelet.

17. Audientes autem Pelischthæi *Jisraëlitas* unxisse Davidem in regem super se, ascenderunt omnes Pelischthæi, ad quærendum Davidem: quod audiens David, descendit ad propugnaculum.

18. Quum enim Pelischthæi venissent; & diffiti essent per convallem Raphæorum.

19. Consuluerat David Jehovam, dicendo; an ascensurus sum contra Pelischthæos? an traditurus es eos in manum meam? & dixerat Jehova Davidi, ascende, nam omnino traditurus sum Pelischthæos istos in manum tuam.

20. Veniens itaque David Bahal-Peratzima, percussit eos ibi David, ac dixit: rupit Jehova inimicos meos coram me, tanquam irruptione aquarum; idcirco vocavit *quisque*

que nomen loci illius Bahal-Peratzima.

21. Nam dereliquerunt ibi terricula sua, quæ sustulit David & viri ejus.

22. Iterum autem adhuc Pelischthæi ascendentes, dissiti erant in convalle Raphæorum:

23. Quum consulenti Davidi Jehovam, dixit; ne ascendito: diverte à persequendis eis, ut aggrediaris eos ex adverso mororum.

24. Et esto quum audieris sonum incessûs in cacuminibus mororum, *ut* tunc moveas te: tunc enim prodierit Jehova ante te, ad percutiendum castra Pelischthæorum.

25. Itaque David sic fecit quemadmodum præceperat ei Jehova; & percussit Pelischthæos à Gebaho usque quà venis Gezerum.

CAPUT VI.

Zelus Davidis, & Huzzæ error in deportatione arcæ, Mical Davidis zelum contemnens, sterilitate plectitur.

POstea congregavit iterum David quosque delectos ex Jisraële, triginta millia.

2. Surgente autem Davide & toto illo populo, qui *erat* cum eo, ut abiret Bahalibus Jehudæ, ad deducendum inde arcam Dei, ad quam invocabatur nomen, nomen Jehovæ exercituum, insidentis Cerubinis:

3. Imposuerunt arcam Dei plaustro novo, ut deportarent eam è domo Abinadabi, quæ *erat* in ipso colle: Huzza & Achio, filiis Abinadabi ducentibus plaustrum illud novum.

4. Deportaverunt itaque eam è domo Abinadabi, quæ *erat* in ipso colle Dei, comitantes arcam Dei: Achio autem ibat ante arcam.

5. David verò & tota domus Jisraëlis, gestiebant *præ lætitia* coram Jehova, cum quovis *instrumento* è lignis abiegnis; nempe cum citharis, & cum nabliis, & cum tympanis, & cum sistris, & cum cymbalis.

6. Sed quum venissent usque ad aream Naconis; Huzza extensâ ad arcam Dei *manu* prehendit eam, quia dimoverant *eam* boves.

7. Quamobrem accensus irâ Jehova in Huzzam, percussit ibi Deus eum propter hoc imprudens factum; ita ut moreretur ibi, propè arcam Dei.

8. Displicuit autem Davidi, eò quòd irrupisset Jehova irruptione in Huzzam: quapropter vocat *quisque* locum illum rupturam Huzzæ, usque in diem hunc.

9. Et timens David Jehovam die illo, dixit; quomodo intraret ad me arca Jehovæ?

10. Noluitque abducere David ad se arcam Jehovæ in civitatem Davidis; sed curavit David, ut ea diverteret in domum Hobed-Edomi Gitthæi.

11. Confidente autem arcâ Jehovæ in domo Hobed-Edomi Gitthæi tres menses, quum benediceret Jehova Hobed-Edomo, & toti domui ejus:

12. Et nunciaretur regi Davidi, dicendo; benedixit Jehova domui Hobed-Edomi, & omnibus, quæ ei *sunt* propter arcam Dei: abiens David, deduxit arcam Dei è domo Hobed-Edomi in civitatem Davidis cum lætitia.

13. Erat autem, quum progressi essent portantes arcam Jehovæ sex gressibus, ut sacrificaret boves, & pinguia *sacrificia*.

14. David verò saltabat omnibus viribus coram Jehova, eratque David accinctus amiculo lineo.

15. Ita David & tota domus Jisraëlis adduxerunt arcam Jehovæ, cum clangore & cum sono tubæ.

16. Fuit autem, arcâ Jehovæ intrante in civitatem Davidis: quum Mical filia Schaulis prospectans per fenestram, videret regem Davidem contentissimè saltantem coram Jehova, ut sperneret eum cum animo suo.

17. Quùmque introductâ arcâ Jehovæ statuissent eam in loco suo, intrà tentorium, quod tetenderat ei David; obtulit David holocausta coram Jehova, & eucharistica.

18. Deinde, ut absolvit David offerre holocaustum & eucharistica, benedixit populo in nomine Jehovæ exercituum:

19. Et impertitus est toti illi populo, toti multitudini Jisraëlitarum, tam viris, quàm mulieribus; cuique tractam panis unam, & frustum unum carnis, & lagenam *vini* unam: postea abiit totus populus ille, quisque domum suam.

20. Tum revertente Davide ad benedicendum domui suæ, egressa Mical filia Schaulis obviàm Davidi, dixit, quàm gloriosus fuit hodie rex Jisraëlis; qui retexit se hodie ante oculos ancillarum servorum suorum, prorsus ut retegit se unusquispiam è vanissimis *hominibus*!

21. Dixit verò David Micali; coram Jehova, qui elegit me præ patre tuo, & præ tota familia ejus, præcepto instituens me antecessorem super populum Jehovæ, super Jisraëlem *gestivi*: & gestiam coram Jehova.

22. Quò autem abjecero me, adhuc ampliùs, & fuero humilior ante oculos meos; eò apud istas ancillas, de quibus loquuta es, *&* apud illos gloriosior ero. *Caput* VII.

23. Itaque Micali filiæ Schaulis ipsi non fuit proles, in diem usque mortis suæ.

CAPUT VII.

Exstructio templi à Davide præposita, defertur ad filium ejus.

FUit autem, quum desideret rex domi suæ, & Jehova dedisset ei quietem circumquaque ab omnibus inimicis ejus:

2. Ut diceret rex Nathani Prophetæ; vide, quæso, ego habito in domo cedrina; dum arca ipsa Dei habitat inter aulæa.

3. Dixit verò Nathan regi: quicquid *est* in animo tuo, abi, fac: nam Jehova tecum *est*.

4. Sed fuit nocte illâ; ut ederetur verbum Jehovæ ad Nathanem, dicendo:

5. Abi, ut dicas servo meo Davidi, ita ait Jehova; tune ædificares mihi domum, *quam* inhabitem?

6. Quum non habitarem in æde *ulla*, inde à tempore, quo deduxi filios Jisraëlis ex Ægypto usque in diem hunc? sed itarem cum tentorio & cum tabernaculo?

7. Quocunque itabam cum filiis Jisraëlis; loquutusne sum quicquam ulli moderatorum Jisraëlis, quibus præceperam, ut pascerent populum meum Jisraëlem, dicendo; quare non ædificastis mihi domum cedrinam?

8. Nunc ergo, sic dicito servo meo Davidi; ita ait Jehova exercituum; ego assumsi te ex ipsa caula, à sequendo grege; ut antecessor præesses populo meo Jisraëli:

9. Et fui tecum, quocunque ivisti, exscidisque

que omnes inimicos tuos à facie tua; ut compararem tibi nomen magnum, par nomini maximorum, qui *sunt* in terra.

10. Disponens locum populo meo Jisraëli, & plantans eum, ut habitet in loco suo, & non commoveatur ampliùs; neque pergant iniquitati dediti affligere eum, quemadmodum priùs.

11. Verùm ex quo die mandatis instruxi judices super populum meum Jisraëlem, & quietem dedi tibi ab omnibus inimicis tuis: jam indicavit tibi Jehova, domum paraturum esse tibi Jehovam:

12. Quando completis diebus tuis, occubueris cum patribus tuis, me excitaturum esse semen post te, quod prodierit è visceribus tuis; & stabiliturum regnum ejus.

13. Ipse ædificabit domum nomini meo; & stabiliam solium regni ejus usque in seculum.

14. Ego ero illi pater, & ipse erit mihi filius: qui, quum perversè egerit, corripiam eum virgâ hominum, & plagis humanis:

15. At benignitas mea non amovebitur ab eo, quemadmodum amovi à Schaule, quem amovi à facie tua:

16. Sed firma *erit* domus tua; & regnum tuum usque in seculum, tibi erit expositum; solium tuum erit stabile usque in seculum.

17. Secundùm omnia verba hæc, & secundùm totam visionem hanc; sic alloquutus est Nathan Davidem.

18. Itaque ingressus rex David, restitit coram Jehova; ac dixit, quis *sum* ego, domine Jehovi, & quæ *est* familia mea, quòd deducis me eo usque?

19. Et parùm adhuc visum est hoc in oculis tuis, domine Jehovi, adeò ut loquutus sis etiam de familia servi tui in longinquum: idque ratione humanâ, domine Jehovi.

20. Sed quid pergat adhuc David loqui apud te? tu enim nosti servum tuum, domine Jehovi?

21. Propter sermonem tuum, & secundùm animum tuum, præstas has omnes res maximas, notas faciendo servo tuo.

22. Propterea magnus existis, ô Jehova Deus: quin non *est* par tibi; imò non *est* Deus præter te, omnino prout audivimus auribus nostris.

23. Quæ enim *est* sicut populus tuus, sicut Jisraël gens ulla in terra? ad quam redimendam sibi in populum iverit Deus, & ad comparandum sibi nomen, & ad præstandum vobis has res maximas, & reverenter suspiciendas terræ tuæ, *expellendo* à facie populi tui, quem redemeras tibi ex Ægypto, gentes & deos earum.

24. Nam stabilivisti tibi populum tuum Jisraëlem, ut tibi *sit* populus usque in seculum; & tu Jehova, Deus es eis.

25. Nunc ergo Jehova Deus, verbum illud quod promisisti servo tuo, & familiæ ejus, præsta in seculum: & fac quemadmodum dixisti.

26. Ut magnificetur nomen tuum usque in seculum dicendo; Jehova exercituum, Deus *est* super Jisraëlem; & domus servi tui Davidis stabilis sit coram te.

27. Tu enim Jehova exercituum Deus Jisraëlis revelâsti in aurem servi tui, dicendo; domum ædificaturus sum tibi: idcirco judicavit servus tuus cum animo suo, orandum te esse oratione hâc.

28. Quapropter nunc, domine Jehovi, tu Deus ille *es*, & verba tua sunt veritas: quum promiseris servo tuo bonum istud:

29. Nunc, *inquam*, placeat tibi benedicere domui servi tui, ut sit in seculum coram te: quia tu domine Jehovi dixisti, benedictione ergò tuâ benedicatur domus servi tui in seculum.

CAPUT VIII.

Victoriæ Davidis; exterorum ad eum congratulationes, & consecrationes ad Jehovam recensentur.

FUit enim post hæc, ut David percutiens Pelischthæos, deprimeret eos; & acciperet David frænum Amgaris è manu Pelischthæorum.

2. Percussit etiam Moabitas, quúmque metiretur eos funiculo, dejiciendo eos in terram, metiebatur duobus funiculis, quos morte afficeret: integro autem funiculo, quos in vita conservaret: fuerúntque Moabitæ Davidi servi, afferentes munus.

3. Percussit quoque David Hadad-Hezerem, filium Rechobi regem Tzobæ: quum proficisceretur *David* ad repellendam manum ejus, versùs flumen Euphratem.

4. Cepítque David ex eis mille *currus*, & septingentos equites, & viginti millia virorum peditum, & succisis David suffraginibus omnium currulium equorum, reliquum fecit ex eis *ad* centum currus.

5. Venerant autem Syri Damasceni, ad juvandum Hadad-Hezerem regem Tzobæ: quapropter percussit David è Syris viginti duo millia virorum.

6. Imposuítque David stationarios Syriæ Damascenæ, & fuerunt Syri Davidi servi, afferentes munus: servabat enim Jehova Davidem quocunque ibat.

7. David autem acceptos umbones aureos, qui *erant* penes servos Hadad-Hezeris, attulit Jeruschalajima.

8. E Betacho quoque, & Berathaj civitatibus Hadad-Hezeris, accepit rex David æris quamplurimùm.

9. Quúmque audiret Tohi, rex Chamathæ, Davidem percussisse totas copias Hadad-Hezeris:

10. Misit Tohi Joramum filium suum ad regem Davidem, ad rogandum eum de prosperitate, & ad benedicendum ei, eò quòd præliatus contra Hadad-Hezerem, percussisset eum, nam Hadad-Hezer bella gerebat contra Tohin: erántque in manu illius instrumenta argentea, & instrumenta aurea, & instrumenta ænea.

11. Hæc quoque consecravit rex David Jehovæ, cum argento & auro, quod consecraverat, *ablatum* ab omnibus gentibus, quas subegerat.

12. A Syris, & à Moabitis, & ab Hammonitis: & à Pelischthæis, & ab Hamalekitis; etiam de præda Hadad-Hezeris, filii Rechobi regis Tzobæ.

13. Comparavit etiam David nomen, quum reverteretur à cæde Syrorum, in valle salis, *percutiens* octodecim millia:

14. Adeò ut disponens in Edomæum stationarios, in tota Edomæa poneret stationarios, & essent omnes Edomæi servi Davidis: servabat enim Jehova Davidem, quocunque ibat.

CAP.

CAPUT IX.

Officiarii Davidis, ejusque pietas erga Mephiboschethum.

REgnabat itaque David super totum Jisraëlem; erátque David exercens judicium & justitiam in toto populo.

2. Joab autem filius Tzerujæ præerat militiæ; & Jehoschaphat filius Achiludis à memoria *erat:*

3. Et Tzadok filius Achitubi, ac Achimelec filius Ebjatharis Sacerdotes; Seraja autem Scriba:

4. Et Benaja filius Jehojadahi præerat Cerethæis & Pelethæis; filii denique Davidis præsides erant. *Caput* IX.

5. Dixit verò David; an nullus est adhuc, qui relictus sit de familia Schaulis, ut exerceam erga eum benignitatem propter Jehonathanem?

6. Erat autem servus familiæ Schaulis nomine Tziba, quem vocârunt *ministri* ad Davidem: cui dicente rege, Túne *es* Tziba? dixit, *sum,* servus tuus.

7. Dicente verò rege, an nullus ampliùs *superest* familiæ Schaulis, erga quem exerceam benignitatem Dei? Dixit Tziba regi, *superest* adhuc filius Jehonathanis, affectus pedibus.

8. Tum dixit ei rex: ubínam est? dixit Tziba regi: ecce est in domo Maciris, filii Hammielis, Lodebari.

9. Mittens ergo rex David assumsit eum è domo Maciris, filii Hammielis, Lodebaro.

10. Quúmque ingressus esset Mephiboscheth filius Jehonathanis filii Schaulis ad Davidem, procidens in faciem suam, incurvavit se; & dicenti Davidi, Mephiboscheth, dixit: ecce servum tuum.

11. Tum dixit ei David; ne timeto, nam omnino exerciturus sum erga te benignitatem, propter Jehonathanem patrem tuum, & restituam tibi totum agrum Schaulis patris tui: tu verò sumturus es cibum in mensa mea semper.

12. Qui incurvans se, dixit, quid *est* servus tuus, ut respexeris ad canem mortuum, qualis *sum* ego?

13. Quum ergo vocâsset rex Tzibam, puerum Schaulis, edixit ei, quicquid *erat* Schauli, & toti familiæ ejus, do filio domini tui.

14. Quapropter coles ei terram, tu, & filii tui, & servi tui, deinde afferes, ut sit filio domini tui cibus, quem comedat, sed Mephiboscheth filius domini tui, sumpturus est semper cibum in mensa mea: Tzibæ autem quindecim *erant* filii, & viginti servi.

15. Dixítque Tziba regi, omnino prout præceperit dominus meus rex servo suo, sic facturus est servus tuus: quanquam Mephiboscheth comedens in mensa mea, *foret* ut unus è filiis regiis.

16. *Erat* autem Mephiboschetho filius parvus, nomine Mica; & quotquot habitabant domi Tzibæ, servi *erant* Mephiboschetho.

17. Ita Mephiboscheth residebat Jeruschalajimis, quia in mensa regis semper comedebat; quamvis esset claudus utroque pede.

CAPUT X.

Hammonitæ jus gentium circa legatos Davidis violant, ejusque pœnam luunt.

FUit quoque postea, mortuo rege Hammonitarum, ut regnaret Chanun filius ejus pro eo.

2. Quapropter dixit David; exerceam benignitatem erga Chanunem, filium Nachaschi, quemadmodum exercuit pater ejus erga me benignitatem, & misit David consolatum eum per servos suos de patre ejus: venerúntque servi Davidis *in* regionem Hammonitarum.

3. Dicentibus autem principibus Hammonitarum Chanuni, domino suo, Davídne honore afficere patrem tuum in oculis tuis *videtur*, quia misit tibi consolatores? ánnon ut perscrutetur hanc civitatem, & ad explorandum eam, denique ad evertendum eam misit David servos suos ad te?

4. Accipiens Chanun servos Davidis, abrasit dimidium barbæ eorum, & præcidit vestes eorum per medium, usque ad nates eorum; sic remisit eos.

5. Quod quum indicâssent Davidi, misit obviàm eis, erant enim homines illi rubore suffusi valde; edixítque rex, considete Jerichunte, donec refloreſcat barba vestra, ut revertamini.

6. Videntes itaque Hammonitæ se fœtidos factos Davidi: miserunt Hammonitæ, qui mercede conducerent è Syris Rechobæis, & è Syris Tzobæis viginti millia peditum, & à rege Mahacæ mille viros, & *è* viris Tobi, duodecim millia virorum.

7. Quod audiens David, misit Joabum cum toto exercitu suo, robustissimos quosque.

8. Egressi itaque Hammonitæ instruxerunt aciem ad ostium portæ: Syri verò Tzobæ & Rechobi, & viri Tobi, ac Mahacæ seorsim *erant* in agro.

9. Quamobrem videns Joab; obversam esse contra se aciem à fronte & à tergo; selectos ex omnibus lectissimis Jisraëlis instruxit adversùs Syros:

10. Residuum autem populi tradidit in manum Abischaj fratris sui, quod instrueret adversùs Hammonitas:

11. Ac dixit, si Syri robustiores fuerint me, ut sis mihi auxilio; quòd si Hammonitæ robustiores fuerint te, vicissim ibo, ut auxilio sim tibi.

12. Confirmare, imò confirmemus nos pro populo nostro, & pro civitatibus Dei nostri: Jehova autem faciet, quod bonum *videbitur* in oculis suis.

13. Tum accedente Joabo & populo, qui *erat* cum eo, in prælium contra Syros, fugerunt à facie ejus:

14. Hammonitæ verò videntes fugisse Syros, fugerunt à facie Abischaj, & ingressi sunt civitatem suam: deinde revertens Joab ab *expeditione* in Hammonitas, ingressus est Jeruschalajima.

15. Sed videntes Syri se plagâ affectos fuisse coram Jisraële; rursus congregaverunt se simul:

16. Et mittens Hadarhezer, eduxit Syros, qui *degunt* trans flumen, venerúntque Chelamum; Schobaco principe militiæ Hadarhezeris præeunte illis.

17. Quod quum nunciaretur Davidi, congregato toto Jisraële, trajecit Jardenem, venitque ad Chelamum; ubi Syri instruentes *aciem* adversùs Davidem, præliati sunt contra eum.

18. Sed fugerunt Syri à facie Jisraëlis, & occidit David è Syris septingentorum curruum *equites*, & quadraginta *peditum* millia: Schobacum quoque principem militiæ illius percussit, ita ut moreretur ibi.

19. Quamobrem ut viderunt omnes reges servi Hadar-hezeris se plagâ affectos esse ante Jisraëlitas, pacem ineuntes cum Jisraëlitis, servierunt eis: metuebant enim Syri ampliùs auxilio esse Hammonitis.

CAPUT XI.

David se polluit adulterio, & homicidio.

SEd fuit vertente anno, quo tempore prodeunt reges, quum misisset David Joabum, & servos suos cum eo, ac totum Jisraëlem, qui perderent Hammonitas, & obsiderent Rabbam: ut David desideret Jeruschalajimis.

2. Fuit autem vespertino tempore, quum surrexisset David à cubili suo, & obambulans in tecto domûs regiæ, mulierem lavantem se vidisset ex ipso tecto; quæ quidem mulier pulchra aspectu erat valde:

3. Ut mitteret David sciscitans de ipsa muliere; (dixerat enim *quispiam*, annon *est* Bath-Schebah, filia Elihami, uxor Urijæ Chitthæi?)

4. Mitteret, *inquam*, David nuncios, ut assumeret eam, eáque ingressâ ad ipsum, cubaret cum ea, (ipsa autem purgabat sese ab immunditia sua) postea reversa est domum suam.

5. Concepit autem mulier, quapropter mittens indicavit Davidi dicens, gravida sum.

6. Tunc mittens David, *edixit* Joabo; mitte ad me Urijam Chitthæum, misítque Joab Urijam ad Davidem.

7. Ingressum autem Urijam ad se, interrogavit David de prosperitate Joabi, & de prosperitate populi, & de prosperitate belli.

8. Deinde dixit David Urijæ, descende domum tuam, & lava pedes tuos: sic egresso Urijâ è domo regia, egrediebatur post eum ferculum regium.

9. Sed cubuit Urija *ad* ostium domûs regiæ, cum omnibus servis domini sui; neque descendit domum suam.

10. Quod quum nunciatum esset Davidi, dicendo; non descendit Urija domum suam: dixit David Urijæ, nónne ex itinere advenis? quare non descendisti domum tuam?

11. Dixit verò Urija Davidi, arca ipsa, & Jisraël, ac Jehuda, manent in tuguriis, & Joab dominus meus, ac servi domini mei in superficie agri castra habent, & ego ingrederer domum meam ad comedendum, & ad bibendum, & ad cubandum cum uxore mea? *ut* vivis, & *ut* vivit anima tua, non sum facturus rem hanc.

12. Tum edixit David Urijæ, subside hîc etiam hodie, & cras dimittam te; sic subsedit Urija Jeruschalajimis die illo & postridie.

13. Accersivit autem eum David, ut comederet ante se & biberet, & inebriaret eum: attamen egressus est vespere ad cubandum in cubili suo, cum servis domini sui, neque domum suam descendit.

14. Fuit itaque manè, ut David scriberet epistolam ad Joabum, mitterétque per Urijam.

15. Scribebat autem in ea epistola, dicendo: adhibete Urijam ex adverso præliatorum fortissimorum, deinde avertite vos ab eo, ut percussus moriatur.

16. Fuit ergo, Joabo observante civitatem; ut poneret Urijam versùs locum illum, ubi sciebat esse viros strenuos.

17. Egressisque viris civitatis, & pugnantibus contra Jehudam, ceciderunt è populo, è servis Davidis: & mortuus est etiam Urija Chitthæus.

18. Quare mittens Joab; qui indicaret Davidi singulas res hujus prælii:

19. Præcepit nuncio, dicendo; quum absolveris singulas res hujus prælii eloqui apud regem:

20. Tum erit, si augeatur excandescentia regis, ita ut dicat tibi; quare accessistis ad civitatem expugnaturi? annon sciebatis quàm ejaculentur è muro *obsessi?*

21. Quis percussit Abimelecum filium Jerub-beschethi? annon mulier dejecit super eum fragmen molæ è muro, ita ut mortuus sit Thebetzi? quare accessistis ad murum? *erit inquam,* ut dicas, etiam servus tuus Urija Chitthæus mortuus est.

22. Sic abivit nuncius ille: qui veniens indicavit Davidi omnia, *ad* quæ miserat eum Joab.

23. Dixítque nuncius ille Davidi, quum fortiter se gerentes contra nos homines illi, prodirent ad nos in agrum; & instaremus illis usque ad ostium portæ:

24. Jaculati sunt jaculatores contra servos tuos è muro, & mortui sunt è servis regis: ac etiam servus tuus Urija Chitthæus mortuus est.

25. Edixit verò David nuncio, sic dicito Joabo, ne mala videatur in oculis tuis hæc res, nam hujusmodi *ratione* & hujusmodi *homines* consumere solet gladius: confirma militiam tuam contra istam civitatem, ut destruas eam, sic confirma ipsum.

26. Audiens verò uxor Urijæ, mortuum esse Urijam virum suum; planxit de marito suo.

27. Sed quum transisset luctus, mittens David, recepit eam in domum suam, & fuit ei uxor, & peperit ei filium: mala autem visa est hæc res, quam fecit David, in oculis Jehovæ.

CAPUT XII.

Nathan Davidem peccati redarguit, & humiliato peccati remissionem & scandali pœnam denunciat.

QUapropter misit Jehova Nathanem ad Davidem: qui ingressus ad eum, dixit ei, duo homines erant in civitate quadam, unus dives, alter verò pauper.

2. Diviti erant greges, & armenta multa admodum:

3. Pauperi autem nihil quicquam, nisi agna una parva, quam emerat, quam alebat, ut educaretur secum, & cum filiis suis pariter: de frusto *panis* ejus comedebat, & de poculo ejus

ejus bibebat, & in sinu ejus cubabat, denique erat ei tanquam filia.

4. Sed adveniente viatore ad virum illum divitem; pepercit accipere de grege suo, aut de armento suo, quod pararet viatori, qui venerat ad se: accipiens verò agnam viri illius pauperis, paravit eam illi viro, qui venerat ad se.

5. Tunc David accensus irâ in virum illum valde; dixit Nathani, ut vivit Jehova, reus mortis *est* vir ille, qui fecit hoc.

6. Agnam quoque ipsam rependito quadruplam; eò quòd fecit rem hanc, & eò quòd non pepercit.

7. Tum dixit Nathan Davidi, tu vir ille *es*: sic ait Jehova Deus Jisraëlis; ego unxi te in regem super Jisraëlem, & ego te eripui è manu Schaulis:

8. Præterea tradidi tibi domum dominorum tuorum, etiam uxores dominorum tuorum ad votum tuum, denique tradidi tibi domum Jisraëlis & Jehudæ: & si parùm est, additurus fui tibi hæc, & talia.

9. Quare sprevisti verbum Jehovæ, faciendo, quod malum *videtur* in oculis ejus? Urijam Chitthæum percussisti gladio, ut uxorem ejus assumeres tibi in uxorem: nam occidisti eum gladio Hammonitarum.

10. Nunc itaque non amovebitur gladius à domo tua, usque in seculum: eò quòd sprevisti me, ut acciperes uxorem Urijæ Chitthæi, quæ esset tibi uxor.

11. Sic ait Jehova, ecce ego suscitaturus sum contra te malum è domo tua, & accipiens uxores tuas ante oculos tuos, tradam proximo tuo: qui cubabit cum uxoribus tuis coram isto sole.

12. Quia tu fecisti clàm, etiam ego facturus sum rem hanc coram toto Jisraële, & coram sole.

13. Tum dixit David Nathani; peccavi Jehovæ: quapropter dixit Nathan Davidi, etiam Jehova transtulit peccatum tuum, non es moriturus.

14. Tantummodo, quia planè occasionem dedisti irritandi contemtim Jehovam inimicis ejus in hac re: similiter iste filius, qui natus est tibi, omnino moriturus est.

15. Deinde abiit Nathan domum suam: & Jehova plagâ affecit infantem illum, quem pepererat uxor Urijæ Davidi, adeò ut conficeretur morbo.

16. Quamobrem requisivit David Deum propter puerum; & utens David jejunio, quum rediisset, pernoctavit, & cubuit humi.

17. Et quamvis seniores domûs ejus instarent apud eum, ut erigerent eum à terra, noluit tamen, neque refecit se cum eis cibo.

18. Fuit autem die septimo, ut moreretur infans; quapropter timuerunt servi Davidis nunciare ei mortuum esse infantem, dicebant enim; ecce quum esset infans vivus, alloquebamur eum, sed non auscultabat voci nostræ, quomodo ergo dicentibus nobis ei, mortuus est infans, id afficiet *eum* malo?

19. Sed videns David servos suos inter se mussitantes, intellexit David mortuum esse infantem: dixitque David servis suis, mortuusne est infans: qui dixerunt, mortuus est.

20. Tum surgens David è terra, lavit se, ac unxit se, & mutatis vestimentis suis, ingressus domum Jehovæ incurvavit se *honorem habens*: postea rediens domum suam, petiit, ut apponerent ipsi cibum, & comedit.

21. Dicebant autem servi ejus ei: quæ *est* hæc res, quam fecisti? propter istum infantem viventem jejunans flebas, postquam verò mortuus est infans, surgens comedisti cibum?

22. Qui dixit; dum infans viveret, jejunans flebam, quia dicebam, quis scit? gratiam est facturus mihi Jehova, ut vivat infans:

23. At nunc mortuus est, quorsum ego jejunarem? possémne revocare eum denuò? ego *sum* abiturus ad ipsum, at ipse non est reversurus ad me.

24. Itaque David consolatus Bath-Schebaham uxorem suam, & accedens ad eam cubuit cum ea: peperítque filium, cujus nomen vocavit *David* Schelomonem, & Jehova dilexit eum:

25. Ideóque mittens *Jehova* per Nathanem prophetam, vocavit etiam nomen ejus Jedidjam; propter Jehovam.

26. Bellum autem gerens Joab contra Rabbam Hammonitarum, capiebat ipsam civitatem regiam.

27. Sed mittens Joab legatos ad Davidem: dixit, oppugnavi Rabbam, etiam intercepi à civitate aquam.

28. Quare nunc congrega residuum populi; & castrametare contra hanc civitatem, ut capias eam: ne *si* cepero civitatem, prædicetur nomen meum de ea.

29. Itaque David congregato toto populo, profectus est Rabbam; quam expugnavit & cepit:

30. Et assumsit coronam regis eorum à capite ejus, cujus pondus erat talenti auri cum lapidibus pretiosis, impositáque fuit capiti Davidis: & prædam civitatis detulit multam valde.

31. Populum verò, qui erat in ea, eductum subjecit serræ, & tribulis ferreis, ac securibus ferreis: traduxítque eos in fornacem Moleci, & sic fecit omnibus civitatibus Hammonitarum: deinde reversus est David cum toto populo Jeruschalajima.

CAPUT XIII.

Abschalom incestum sororis vindicans, Amnonem occidit, & ab irato patre sit profugus.

Fuit autem post hæc, quum Abschalomo filio Davidis soror pulchra *esset*, nomine Thamar; ut deamaret eam Amnon filius Davidis:

2. Adeò ut præ angustia Amnon conflictaretur morbo, propter Thamaram sororem suam, quia virgo erat: unde occulta videbatur *ratio* in oculis Amnonis faciendi ei quicquam.

3. *Erat* autem Amnoni amicus, nomine Jonadab, filius Schimhæ fratris Davidis, *erátque* Jonadab vir astutus valde.

4. Qui dixit ei, quare sic attenuatus es, fili regis, singulo quoque mane? annon indicares mihi? cui dixit Amnon, Thamaram sororem Abschalomi fratris mei ego deamo.

5. Dixit verò ei Jehonadab, cuba in cubili tuo, & age ægrotum: ut veniente patre tuo ad invisendum te, dicas ei; veniat quæso,

Thamar ſoror mea, ut reficiat me cibo, & paret ante oculos meos cibum, quem, quum videro, comedam è manu ejus.

6. Decumbens itaque Amnon, agebat ægrotum: quúmque veniſſet rex ad inviſendum eum, dixit Amnon regi, veniat, quæſo, Thamar ſoror mea, ut paret ante oculos meos duas mattyas, & reficiar de manu ejus.

7. Quapropter miſit David ad Thamaram domum, qui diceret: i jam in domum Amnonis fratris tui, & para ei cibum illum.

8. Tum abiens Thamar in domum Amnonis fratris ſui, ipſo decumbente: aſſumtam maſſam, quam depſerat, paravit eam in mattyas ante oculos illius, & coxit mattyas.

9. Poſtea accipiens ſartaginem, effudit coram eo, quod renuit comedere: dixerat autem Amnon, facite, ut exeat quiſque à me, & exiverat quiſque ab eo.

10. Thamaræ verò dixit Amnon, afferto cibum iſtum in conclave, ut reficiar è manu tua: & accipiens Thamar mattyas illas, quas paraverat, attulit ad Amnonem fratrem ſuum in ipſum conclave.

11. Quum autem admoveret ſibi, ut comederet; prehendens eam, dixit ei, accede, cuba mecum, ſoror mea.

12. Quæ dixit ei, ne frater mi, ne comprimito me; nam non eſt ita faciendum in Jiſraële: ne committito flagitium hoc.

13. Ego enim, quò derivarem opprobrium meum? tu autem eſſes ut unus è flagitioſiſſimis in Jiſraële: nunc itaque, alloquere, quæſo, regem, ut non interdicat me tibi.

14. Qui renuit auſcultare voci ejus: & quum robuſtior eſſet ea, compreſſit eam cubando cum ea.

15. Deinde odit eam Amnon odio magno valde; majus enim *erat* odium, quo odit eam, quàm amor, quo deamârat eam: dixitque ei Amnon, ſurge, abi.

16. Illâ verò dicente ei, non *eſt* occaſio mali maximi hujus, majoris altero, quo affeciſti me, quòd pellis me: noluit auſcultare ei:

17. Sed inclamans puerum miniſtrum ſuum, dixit, emittite jam iſtam à me foras; & obde peſſulum foribus poſt eam.

18. Erat autem induta tunicâ verſicolore, ſic enim veſtiebantur filiæ regis virgines palliis, quando emiſit eam miniſter illius foras, & peſſulum obdidit foribus poſt eam.

19. Tum Thamar aſſumptum cinerem impoſuit capiti ſuo, tunicámque verſicolorem, quâ erat induta, laceravit: & impoſitâ manu ſuâ capiti ſuo abiens, indeſinenter vociferabatur.

20. Cui dixit Abſchalom frater ejus, an Amnon frater tuus fuit apud te? ſed nunc ſoror mea, tace, frater tuus eſt, ne apponas animum tuum ad hanc rem: itaque conſedit Thamar, ídque deſolata, in domo Abſchalomi fratris ſui.

21. Rex quoque David audivit omnes res iſtas; & diſplicuit ei valde.

22. Sed non loquebatur Abſchalom cum Amnone, ſive malum, ſive bonum: quamvis odiſſet Abſchalom Amnonem, propterea quòd compreſſerat Thamaram ſororem ſuam.

23. Deinde fuit poſt biennium integrum, quum eſſent tonſores *ovium* Abſchalomo in planitie Chatzoris, quæ *eſt* contermina Ephrajimo; ut invitaret Abſchalom omnes filios regis.

24. Nam ingreſſus Abſchalom ad regem, dixerat, ecce jam *ſunt* tonſores *ovium* ſervo tuo: veniat, quæſo, rex & ſervi ejus cum ſervo tuo.

25. Dixit autem rex Abſchalomo, ne fili mi, ne nunc veniamus omnes, ut non prægravemus te: & *quamvis* urgente eo, noluit tamen ire, ſed benedixit ei.

26. Cui dixit Abſchalom; ſaltem veniat quæſo nobiſcum Amnon frater meus: dixit verò ei Rex, quorſum iret tecum?

27. Sed urgente ipſum Abſchalomo: dimiſit cum eo Amnonem, & omnes filios regis.

28. Præceperat autem Abſchalom pueris ſuis, dicendo; videte, quæſo, quum lætus fuerit animus Amnonis vino, & dixero vobis, percutite Amnonem, ut morte afficiatis eum; ne timetote, nónne, quia ego præcepero vobis? confirmamini, & ſtrenui eſtote.

29. Itaque fecerunt pueri Abſchalomi Amnoni, quemadmodum præceperat Abſchalom: quapropter ſurrexerunt omnes filii regis, & inſidentes quiſque mulo ſuo aufugerunt.

30. Fuit autem, *dum adhuc* eſſent in via, ut rumor quidam perveniret ad Davidem, dicendo; percuſſit Abſchalom omnes filios regis, neque relictus eſt ex eis unus.

31. Quapropter ſurgens rex, laceravit veſtimenta ſua, & cubabat humi cum omnibus ſervis ſuis adſtantibus, laceratis veſtibus;

32. Cui loquutus Jonadab, filius Schimhæ fratris Davidis, dixit; ne dicat dominus meus; omnes pueri filii regis affecti ſunt morte, cum Amnon ſolus mortuus ſit; Nam ex præſtituto Abſchalomi factum eſt id, quod propoſuerat, ex quo die compreſſit ille Thamaram ſororem ipſius.

33. Nunc ergo ne ſtatuat dominus meus rex apud animum ſuum quicquam, dicendo; omnes filios regis mortuos eſſe: *non omnes*, ſed Amnon ſolus mortuus eſt.

34. Interea fugiebat Abſchalom: puer autem ſpeculator ſublatis oculis ſuis, vidit, quòd ecce populus multus veniebant à via ad illum, *viâ* à latere montis:

35. Et dixit Jonadab regi, ecce filii regis veniunt; ſecundùm verbum ſervi tui, ſic factum eſt.

36. Fuítque, quum abſolviſſet eloqui, ut ecce filii regis advenirent, & ſublatâ voce ſuâ flerent: tum rex quoque & omnes ſervi ejus fleverunt fletu magno valde.

37. Abſchalom autem fugit, & profectus eſt ad Thalmajum filium Hammichuris, regem Geſchuris: luxítque *David* de filio ſuo omnibus diebus illis.

38. Quúmque Abſchalom fugiens veniſſet Geſchurem, fuit ibi tribus annis.

CAPUT XIV.

Abſchalom mulieris ſolertiâ revocatur, ſed faciem patris non videt, donec meſſem Joabi incendi juſſerit.

QUum autem conſumeret Davidem regem *deſiderium* exeundi ad Abſchalomum (conſolationem enim ceperat de Amnone, quia mortuus eſſet.)

2. Co-

2. Cognoſcens Joab filius Tzerujæ, animum regis hærere Abſchalomo:

3. Miſit Joab Thekoham, & aſſumſit inde mulierem aſtutam, dixítque ei; age quæſo lugentem, & indue te jam veſtibus lugubribus, neque ungitor oleo; ſed eſto ſicut mulier jam dies multos lugens de mortuo.

4. Ita veniens ad regem alloqueris eum in hanc ſententiam; indidítque Joab ipſa verba ori ejus

5. Itaque alloquuta eſt mulier illa Thekohæa regem; quum procidens ſuper faciem ſuam in terram incurvâſſet ſe; dixítque, ſerva ô Rex.

6. Cui dicente rege, quid tibi *eſt?* dixit *illa:* at mulier vidua ſum, & mortuus eſt vir meus.

7. Ancillæ autem tuæ duo *erant* filii, qui dum rixarentur ambo in agro, nec eſſet dirimens inter eos, percuſſit alter hunc, qui unicus eſt; hic verò morte affecit illum.

8. Tum ecce ſurgens tota familia contra ancillam tuam, dixerunt, da percuſſorem fratris ſui, ut morte afficiamus eum pro vita fratris ſui, quem interfecit, & perdamus etiam ipſum hæredem: ita exſtinxerint prunam meam, quæ remanſit, non relinquendo viro meo nominis ſuperſtitem in ſuperficie terræ.

9. Dixit verò rex mulieri illi; abi domum tuam, & ego mandabo de te.

10. Sed dixit mulier illa Thekohæa regi; in me, domine mi Rex, *eſto* hæc iniquitas & in familiam patris mei: nam rex cum ſolio ſuo erit innoxius.

11. Cui dixit rex: eum, qui loquitur contra te, adducito ad me, ut non pergat ampliùs attingere te.

12. Iterùm dicente, recordetur, quæſo rex Jehovæ Dei tui, ne plus vindex ſanguinis perimat, neque perdant filium meum: dixit *rex, ut* vivit Jehova, non cadet è capillis filii tui in terram.

13. Tum dixit mulier illa, eloquatur quæſo ancilla tua apud dominum meum regem aliquid: quo dicente, eloquere:

14. Dixit mulier, & quare cogitâſti rem hujuſmodi contra populum Dei? ex eo enim, quod loquitur Rex hanc rem ipſam, quaſi reus *eſt, dum* non revocat rex depulſum illius.

15. Nam omnino morituri ſumus, & *futuri* veluti aquæ diffluentes in terram, quæ non recipiuntur: quia non ſuſtulit Deus vitam illius, etiam inivit cogitationes, ut non maneat depulſus ab illo is, qui depulſus eſt.

16. Nunc autem, quòd veni alloquutum dominum meum regem de hac re, *veni* quia metum mihi incuſſerunt populus: quapropter dixit ancilla tua, alloquar jam regem, fortaſſis facturus eſt rex verbum ancillæ ſuæ.

17. Quum auſcultaverit rex eripiendo ancillam ſuam è manu viri; perdituri me, & filium meum pariter à poſſeſſione Dei.

18. Dixit ergo ancilla tua, jam erit verbum domini mei regis ad quietem: nam ut angelus Dei, ita *eſt* dominus meus rex, quum audit bonum, aut malum: & Jehova Deus tuus erit tecum.

19. Reſpondens verò Rex, dixit mulieri illi; ne quæſo celato me rem, de qua interrogaturus ſum te: cui dixit mulier illa, loquatur jam dominus meus rex.

20. Itaque dicenti regi, an opera Joabi adfuit tibi in tota hac re? reſpondens mulier dixit, *ut* vivit anima tua, domine mi Rex, non eſt flectendum ad dexteram vel ad ſiniſtram ab omnibus, quæ loquutus eſt dominus meus rex, nam ipſe ſervus tuus Joab præcepit mihi, & ipſe indidit ori ancillæ tuæ omnia verba hæc.

21. Ut circumduceret ſpeciem hujus ſermonis, fecit ſervus tuus Joab rem hanc: dominus autem meus ſapiens eſt, quaſi ſapientia angeli Dei, ad cognoſcendum quicquid fit in hac terra.

22. Quamobrem dixit rex Joabo, ecce feciſti jam rem hanc: abi ergo, reduc puerum illum, Abſchalomum.

23. Tum procidens Joab in faciem ſuam versùs terram, incurvavit ſe, & benedixit regi: dixítque Joab hodie experitur ſervus tuus, me inveniſſe gratiam in oculis tuis, domine mi Rex, quòd effecit rex verbum ſervi ſui.

24. Deinde ſurgens Joab abiit Geſchurem; reduxítque Abſchalomum Jeruſchalajima.

25. Dicente verò rege, divertito domum ſuam, & faciem meam ne videto; divertit Abſchalom domum ſuam, & faciem regis non vidit.

26. Non erat autem vir pulcher ut Abſchalom in toto Jiſraële, laudabilis valde: à planta pedis ejus, uſque ad verticem ejus, non erat in eo vitium.

27. Et quum tondebat *capillos* capitis ſui (fiebat autem exactis ſingulis annis, ut tonderet, quia prægravabant eum, tondebat eos) ut penderet capillos capitis ſui ducentis ſiclis pondere regio.

28. Et nati ſunt Abſchalomo tres filii, & filia una nomine Thamar: hæc erat fœmina pulchra ſpecie.

29. Itaque manſit Abſchalom Jeruſchalajimis biennium integrum, quum faciem regis nondum vidiſſet.

30. Quapropter mittente Abſchalomo ad Joabum, ut mitteret eum ad regem, quum nollet venire ad ipſum: & mittente adhuc ſecundò, iterum nollet venire:

31. Edixit ſervis ſuis, videte poſſeſſionem Joabi adjacentem meæ, ubi ei *eſt* hordeum, ite & ſuccendite eam igne: ſuccenderúntque ſervi Abſchalomi poſſeſſionem illam igne.

32. Tum ſurgens Joab venit ad Abſchalomum in domum ejus, dixítque ei; quare ſuccenderunt ſervi tui poſſeſſionem iſtam, quæ mea *eſt*, igne?

33. Dixit Abſchalom Joabo; ecce miſeram ad te dicens, veni huc, & mittam te ad regem, ut dicas, quare veni Geſchure? meliùs eſſet mihi, me adhuc ibi eſſe: quamobrem nunc videam faciem regis, quòd ſi eſt in me iniquitas, morte afficiat me.

34. Veniens itaque Joab ad regem indicavit ei; qui vocavit Abſchalomum, íſque veniens ad regem incurvavit ſe ſuper faciem ſuam in terram coram rege; & oſculatus eſt rex Abſchalomum.

CAPUT XV.

Abſchalom reſtitutus, regnum affectat, quem pater cum paucis fugit.

FUit autem aliquanto poſt, ut pararet ſibi Abſchalom currum cum equis; & quinquaginta viros præcurrentes ſibi.

2. Præterea manè ſurgens Abſchalom, ſtabat ſecundùm viam ipſius portæ: erátque, ut cuicunque eſſet lis venienti ad regem in jus, inclamans Abſchalom eum, diceret, ex quanam civitate es? quo dicente, ex aliqua tribuum Jiſraëlis *ſum* ſervus tuus:

3. Diceret ei Abſchalom: conſidera rationes tuas, bonæ *ſunt* & rectæ: ſed, qui audiat, nemo *eſt* tibi à rege.

4. Et dicebat Abſchalom, utinam poneret me judicem in hac terra: ut ad me veniret cuicunque eſt lis, aut cauſa, & juſtum pronunciarem iſtum.

5. Erat etiam, quum quis appropinquaret, qui incurvando ſe honorem exhiberet ei, ut extenſâ manu ſuâ, eum apprehenſum deoſcularetur.

6. Quúmque faceret Abſchalom omnibus Jiſraëlitis hâc ratione, qui veniebant in jus ad regem; ſuffurabatur Abſchalom animum Jiſraëlitarum.

7. Tandem fuit exactis quadraginta annis; ut diceret Abſchalom regi, abeam quæſo, ut perſolvam votum meum, quod vovi Jehovæ Chebrone.

8. Nam votum vovit ſervus tuus, quum reſiderem Geſchure in Syria, dicendo; ſi omnino reduxerit me Jehova Jeruſchalajima, *ita* colam Jehovam.

9. Cui dicente rege, abi cum pace; ſurgens, abiit Chebronem.

10. Miſerat autem Abſchalom exploratores per omnes tribus Jiſraëlis, qui dicerent: quum audietis ſonum buccinæ Chebrone, tum dicetis, regnat Abſchalom.

11. Cum Abſchalomo verò abierant ducenti viri Jeruſchalajimis, vocati *quidem*, ſed euntes integro animo ſuo: non enim conſcii erant ullius rei.

12. Miſerat etiam Abſchalom *accerſitum* Achithophelem Giluntinum, conſiliarium Davidis, à civitate ejus Gilunte, quum mactaturus eſſet animalia: fuitque conjuratio firma, populo indeſinenter augeſcente cum Abſchalomo.

13. Tum venit index quidam ad Davidem, dicens; animus Jiſraëlitarum ſectatur Abſchalomum.

14. Quamobrem dixit David omnibus ſervis ſuis, qui cum ipſo *erant* Jeruſchalajimis, ſurgite, & fugiamus ante adventum Abſchalomi, alioquin non eſſet nobis effugium, feſtinanter properate, ne feſtinans aſſequatur nos, & impellat in nos iſtud malum, aut percutiat hanc civitatem acie gladii.

15. Dicentibus ergo regi ſervis regis; omnino prout elegerit dominus meus rex, ecce ſervos tuos.

16. Egreſſus eſt rex cum tota familia ſua ſequente veſtigia ipſius: tantùm reliquit rex decem fœminas concubinas, ad cuſtodiendum domum ſuam.

17. Egreſſus autem rex, & totus populus ſequens veſtigia ejus, ſubſtiterunt in *quodam* loco remoto.

18. Quúmque omnes ſervi ejus tranſirent ad latus ejus, cum omnibus Cerethæis & omnibus Pelethæis: omnes quoque Gitthæi ſexcenti viri, qui Gatho ad veſtigia ipſius venerant, tranſirent ante faciem regis:

19. Dixit rex Itthajo Gitthæo; quare ires tu quoque nobiſcum? revertere, & mane cum rege, nam extraneus es, & etiam remigraturus es in locum tuum.

20. Nuperrimè veniſti, & hodie abducerem te ad vagandum nobiſcum, quum ego abeam, quò me ire contigerit? revertere, & redde fratribus tuis tecum benignitatem & fidem.

21. Reſpondens verò Itthai regi, dixit, *ut* vivit Jehova, & vivit dominus meus rex, tantummodo in loco, ubi erit dominus meus rex, ſive ad mortem, ſive ad vitam, ibi futurus eſt ſervus tuus.

22. Dixit itaque David Itthajo, veni & tranſi; tranſivítque Itthai Gitthæus cum omnibus viris ſuis, & omnibus parvulis, qui *erant* ſecum.

23. Et omnes incolæ terræ flebant voce magnâ, dum populus totus tranſirent: rex itaque pertranſivit torrentem Kidronem, totúſque populus tranſibant versùs viam *ad* deſertum.

24. Quum autem ecce Tzadok quoque, & omnes Levitæ cum eo ferentes arcam fœderis Dei, collocaſſent arcam Dei, aſcendente etiam Ebjathare; donec abſolveret totus populus ille tranſire è civitate:

25. Edixit rex Tzadoko, reduc arcam Dei *in* civitatem: ſi invenero gratiam in oculis Jehovæ, utique reducet me, & faciet, ut reviſam ſe, & habitaculum ſuum.

26. Quòd ſi ita dixerit, non delector te; ecce me, faciat mihi *prout* bonum *videtur* in oculis ſuis.

27. Præterea dixit rex Tzadoko ſacerdoti, ipſe es videns, revertere in civitatem cum pace: & Achimahatz filius tuus, & Jehonathan, filius Ebjatharis, duo filii veſtri vobiſcum.

28. Videte, ego cunctaturus ſum in campeſtribus iſtius deſerti; donec venerit à vobis, qui annunciet mihi aliquid.

29. Itaque reduxit Tzadok cum Ebjathare arcam Dei Jeruſchalajima; & conſederunt ibi.

30. David autem aſcendebat per clivum *montis* olivarum indeſinenter flens, & opertus capite ſuo, & pergens diſcalceatus: ſimiliter totius populi, qui *erant* cum eo, operuerant quiſque caput ſuum, & aſcendebant indeſinenter flendo.

31. Quúmque Davidi nunciaret, dicendo; Achithophel *eſt* inter conjuratos cum Abſchalomo, dixit David; ſtultum redde, quæſo, conſilium Achithophelis, ô Jehova!

32. Deinde fuit, quum David perveniſſet uſque ad illius verticem, ubi incurvando ſe erat *honorem habiturus* Deo; ut ecce Chuſchai Arcæus obviàm veniret ei lacerata tunicâ ſuâ, & terrâ impoſitâ capiti ſuo.

33. Cui dixit David; ſi tranſieris mecum, utique eris mihi oneri:

34. Sin autem in civitatem reverſus, dixeris Abſchalomo: ſervus tuus, ô rex, futurus ſum, ſervus equidem patris tui fui jamdiu, nunc autem ſimiliter ſum ſervus tuus; uti-

utique irritum facies meâ causa consilium Achithophelis.

35. Et annon tecum *erunt* ibi Tzadok, & Ebjathar Sacerdotes? erit igitur, ut quamcunque rem audiveris è domo regis, indices Tzadoko & Ebjathari Sacerdotibus.

36. Ecce ibi cum eis *sunt* duo filii eorum, Achimahatz Tzadoki, Jehonathan autem Ebjatharis; per quos mittentes ad me *indicetis* quamcunque rem audiveritis.

37. Itaque venit Chuschaj amicus Davidis in civitatem; quum Abschalom venturus esset Jeruschalajima.

CAPUT XVI.

Tzibæ confert David bona Mephiboschethi, & maledictionem Simei tolerat. Abschalom palàm cum Patris concubinis congreditur.

DAvid autem transierat paululùm præter verticem *montis*, quum ecce Tziba, puer Mephiboschethi *venit* obviàm ei, & par asinorum instratorum, quibus impositi *erant* ducenti panes, & centum uvæ passæ, centúmque poma, & uter vini.

2. Dixit ergo rex Tzibæ; quid *sibi volunt* hæc tua? cui dixit Tziba; hi asini pro familia regis *sunt* ad insidendum, hi verò panes & poma, ut comedant pueri, & vinum, ut bibant, qui fessus fuerit in deserto.

3. Tum dicente rege; at ubi *est* filius domini tui? dixit Tziba regi, ecce residet Jeruschalajimis; dicit enim, hodie redditurі sunt mihi domus Jisraëlis regnum patris mei.

4. Quamobrem dixit rex Tzibæ; ecce tuum *esto* quicquid *erat* Mephiboschethi: cui dixit Tziba; incurvans me *honorem habeo*, inveniam gratiam in oculis tuis, domine mi rex.

5. Deinde progrediebatur rex David Bachurima versùs: ecce autem inde quidam prodiens è familia domestica Schaulis, nomine Schimhi, filius Geræ procedebat indesinenter maledicens.

6. Et appetebat lapidibus Davidem, & omnes servos regis Davidis; quamvis totus populus & robustissimi quique, à dextera ejus, & à sinistra ejus *essent*.

7. Sic autem dicebat Schimhi, maledicendo ei; exi, exi vir sanguinarie, & vir nequissime.

8. Convertit in te Jehova omnes cædes familiæ Schaulis, cujus loco regnâsti; traditque Jehova regnum ipsum in manum Abschalomi filii tui: jam ecce te in malo tuo, quia vir sanguinarius es.

9. Tum dicenti Abischajo filio Tzerujæ regi: quare malediceret canis iste mortuus domino meo regi? Transeam, quæso, ut auferam caput ejus.

10. Dixit rex, quid mihi vobiscum, filii Tzerujæ? si maledicit; atque si Jehova edixit ei, maledic Davidi, ecquis dicat, quare sic facis?

11. Deinde dixit David Abischajo & omnibus servis suis, ecce filius meus, qui prodiit è visceribus meis, quærit vitam meam: quantò igitur magis nunc Binjaminita iste: sinite eum, ut maledicat, quia edixit ei Jehova.

12. Fortasse respiciet Jehova ad afflictionem meam, & reddet Jehova mihi bonum loco maledictionis ejus hodierno die.

13. Itaque progrediebatur David cum hominibus suis, itinere suo; quamvis Schimhi pergens in latere montis ex adverso ejus indesinenter malediceret, & appeteret lapidibus ex adverso ejus, & injiceret pulverem.

14. Sic advenit rex & totus populus, qui *erat* cum eo fessi; & recreavit se ibi:

15. Abschalom verò & totus populus ejus Jisraëlitæ, ingressi sunt Jeruschalajima; & Achithophel cum eo.

16. Fuit autem quum venisset Chuschai Arcæus, amicus Davidis ad Abschalomum, & dixisset Chuschai Abschalomo, vivat rex, vivat rex;

17. Ut diceret Abschalom Chuschajo; hæccíne *est* benignitas tua erga amicum tuum? quare non ivisti cum amico tuo?

18. Dixit verò Chuschai Abschalomo; nequaquam; quem enim elegit Jehova & populus hic, ac omnes Jisraëlitæ, non essem *ejus*, ac cum eo manerem?

19. Secundò, cui ego serviero? nónne coram filio ejus? quemadmodum servivi coram patre tuo, sic futurus sum coram te.

20. Dixit autem Abschalom Achithopheli; da consilium, quid facturi simus.

21. Dixit verò Achithophel Abschalomo; congredere cum concubinis patris tui, quas reliquit ad servandum domum suam; ut audiente toto Jisraële fœtidum te redditum esse patri tuo, confirmentur manus omnium, qui tecum *sunt*.

22. Quapropter, quum tetendissent Abschalomo tentorium super tectum illius, congressus est Abschalom cum concubinis patris sui ante oculos totius Jisraëlis.

23. Consilium enim Achithophelis, quod consulebat diebus illis, *erat*, ac si quis consuluisset verbum ipsum Dei: ita *erat* quodque consilium Achithophelis tum Davidi, tum Abschalomo.

CAPUT XVII.

Achithophelis consilium & αὐτοφονία.

DIxit præterea Achithophel Abschalomo; deligam, quæso, duodecim millia virorum, ut surgens, persequar Davidem hac nocte:

2. Et invadens eum, dum est lassus, & remissis manibus, ita perterrefaciam eum, ut fugiat totus populus, qui cum eo *est*: sic percutiam regem ipsum solum.

3. Tum reducam totum illum populum ad te: quasi restitutio rerum omnium *est* is, quem tu quæris, toti populo erit pax.

4. Et recta videbatur res illa in oculis Abschalomi, & in oculis omnium seniorum Jisraëlis.

5. Sed dixit Abschalom; voca jam etiam Chuschajum Arcæum, ut audiamus, quid sit in ore etiam ipsi.

6. Quum ergo venisset Chuschai ad Abschalomum, alloquutus est eum Abschalom dicendo; in hanc sententiam loquutus est Achithophel, an facturi sumus verbum ejus? si non *facturi sumus*, tu loquere.

7. Dixit verò Chuschai Abschalomo; non *est* bonum consilium istud, quod consuluit Achithophel hâc vice.

8. Deinde dixit Chuschai, tu novisti patrem

trem tuum, & homines ejus esse robustos, præterea amaro animo sunt, tanquam ursus orbatus per agrum: quúmque pater tuus bellicosus sit, non pernoctabit cum populo.

9. Ecce nunc ipse delitescit in aliqua è fossis, aut in aliquo è locis *suis*: erit autem, quum ceciderint ex istis *aliquot* in principio, ut audiens quisque dicat, fuit plaga in populo, qui sequitur Abschalomum:

10. Et ipsi etiam strenui, quorum animus *est*, ut animus leonis, omnino colliquescent: novit enim totus Jisraël robustum esse patrem tuum, & strenuos, qui *sunt* cum eo.

11. Sed consulo, ut prorsus congregato ad te toto Jisraële à Dane Beer-schebahum usque, sicut arena, quæ *est* ad mare in multitudinem, & te ipso procedente in hanc expeditionem.

12. Aggrediamur eum ubicunque locorum reperietur, & commodè ingruamus ei, quemadmodum cadit ros super terram: sic non relinquetur ex eo, id *est*, ex hominibus, qui *sunt* cum eo vel unus.

13. Quòd si in civitatem se receperit, curabunt omnes Jisraëlitæ attolli in civitatem illam funes: & trahemus illam usque ad torrentem, adeò ut ne lapillus quidem inveniatur ibi.

14. Tum dixit Abschalom, & omnes Jisraëlitæ melius *est* consilium Chuschai Arcæi consilio Achithophelis: Jehova autem præstituerat irritum facere consilium Achithophelis, quod melius *fuisset*, ut induceret Jehova in Abschalomum malum suum.

15. Deinde dixit Chuschai Tzadoko, & Ebjathari sacerdotibus; ista & talia consuluit Achithophel Abschalomo, & senioribus Jisraëlis; hæc verò & talia consului ego.

16. Nunc itaque mittite festinanter, & indicate Davidi, dicendo; ne pernoctato hac nocte in campestribus istius deserti, quin imò omnino trajicito: ne absorbeatur rex, & totus populus, qui cum eo *est*.

17. Jehonathan autem & Achimahatz constiterant ad fontem Rogelis, ad quos profecta quædam ancilla, indicavit eis, ut ipsi euntes indicarent regi Davidi: non enim poterant comparere, *aut* ingredi in civitatem.

18. Videns tamen eos puer, indicavit Abschalomo: quapropter abeuntes ambo festinanter, venerunt in domum cujusdam Bachurima, cui puteus *erat* in atrio ipsius, quo descenderunt.

19. Quúmque accipiens mulier ipsa explicasset tegumentum in superficie illius putei, & expandisset super illud molam; non innotuit res.

20. Venientibus enim servis Abschalomi ad eam mulierem domum ejus, & dicentibus; ubi *est* Achimahatz & Jehonathan? dixit eis ipsa mulier, transiverunt rivulum istum aquæ: quapropter, quum quæsivissent, ac non invenissent, reversi sunt Jeruschalajima.

21. Fuit autem postquam abiissent illi, ut hi ascendentes è puteo, pergerent nunciaturi regi Davidi: dixerúntque Davidi, surgite & transite festinanter hanc aquam; sic enim consuluit contra vos Achithophel.

22. Surgens itaque David & totus populus qui *erat* cum eo, trajecerunt Jardenem: dum illucesceret mane, ne unus quidem deerat, qui non transiisset Jardenem.

23. Achithophel autem videns non fieri consilium suum, instrato asino suo surgens, abiit domum suam, & præceptis datis in familiam suam, strangulavit se: sic mortuus est, & sepultus in sepulchro patris sui.

24. David verò venerat Machanajima, quum Abschalom trajiceret Jardenem, ipse & omnes Jisraëlitæ cum eo.

25. Tunc Hamasam posuit Abschalom loco Joabi, qui præesset militiæ: Hamasa autem filius *erat* cujusdam nomine Jithræ Jisraëlitæ, qui congressus fuerat cum Abigale, filia Nachaschæ, sorore Tzerujæ, matris Joabi.

26. Et castra posuit Jisraël cum Abschalomo *in* terra Gilhadis.

27. Fuit autem, quum veniret David Machanajima, ut Schobi, filius Nachaschi è Rabba Hammonitarum; & Macir, filius Hammielis è Lodebaro, ac Barzillai Gilhadita è Rogelimis:

28. Cubilia, & pelves, & vasa fictilia, & triticum, & hordeum, & farinam, etiam spicam tostam, & fabas, & lentes, etiam tostas,

29. Et mel, & butyrum, & parvas pecudes, & caseos armentitios afferrent ad Davidem, & ad populum, qui *erat* cum eo, ut comederent: dicebant enim, populus iste famelicus, & lassus, & sitibundus *est* in hoc deserto.

CAPUT XVIII.

Abschalom victus, & per comam ab arbore dependens à Joabo transfoditur.

Quum autem David, lustrato populo, qui *erat* secum, præposuisset chiliarchos, & centuriones eis;

2. Et commisisset David populum, tertiam manui Joabi, & tertiam manui Abischai filii Tzerujæ fratris Joabi, ac tertiam manui Itthai Gitthæi; dicebat rex populo, omnino processurus sum ego quoque vobiscum.

3. Sed dixit populus, non es processurus, nam sive planè fugeremus, non apponerent ad nos animum; sive morerentur dimidium nostri, non apponerent ad nos animum, jam ut sumus, decies mille *essemus*: quare nunc meliùs erit, si fueris nostrâ causâ pervigil ad ferendum opem.

4. Dicens itaque eis rex; quod bonum visum fuerit in oculis vestris, faciam; substitit rex in spatio ipsius portæ, dum totus iste populus procederent per centenos, & millenos.

5. Præcepit autem rex Joabo & Abischajo & Itthajo, dicendo; leniter propter me erga puerum istum, erga Abschalomum: & totus populus audiverant, quum præciperet rex omnibus præfectis de Abschalomo.

6. Egresso itaque populo in agrum obviàm Jisraëli, fuit prælium ad silvam Ephrajimitarum;

7. Ubi cæsi sunt populus Jisraëlis ante servos Davidis, adeò ut esset ibi plaga magna in die illo, viginti millium.

8. Nam quum esset ibi sparsum prælium in superficiem totius terræ: plures consumsit silva illa de populo, quàm consumserit gladius die illo.

9. Obviàm autem factus est Abschalom servis Davidis; & Abschalomo insidente mulo, venit mulus subter perplexam quercum magnam,

magnam, cui quercui ita hæſit caput ejus, ut penderet inter cœlum & terram, & mulus, qui ſub eo *erat*, prætergrederetur.

10. Quod videns quidam, nunciavit Joabo, ac dixit; ecce vidi Abſchalomum ſuſpenſum de quercu.

11. Dixit verò Joab viro illi, qui nunciabat ſibi; quum ecce videris, quare ergo non percuſſiſti eum, ibi *dejiciens* in terram? nam penes me *erat* dare tibi decem *ſiclos* argenteos, & cingulum unum.

12. Sed dixit vir ille Joabo, etiam ſi ego appenderem manibus meis mille *ſiclos* argenteos, non extenderem manum meam in filium regis: nam nobis audientibus, præcepit rex tibi, & Abiſchajo, & Itthajo, dicendo; obſervate, quicunque *eſtis*, de puero iſto, de Abſchalomo:

13. Aut, ſi commiſero ex me ipſo falſitatem, cùm nulla res celari poſſit à rege; an tu ſtiturus es te ex adverſo?

14. Dixit verò Joab, non ita morabor coram te: & aſſumens tria tela in manum ſuam, infixit ea in cor Abſchalomi adhuc viventis, per mediam quercum.

15. Deinde circumdantes decem pueri armigeri Joabi, percuſſerunt Abſchalomum, ita ut morte afficerent eum.

16. Tum clangente Joabo buccinâ, reverſus eſt populus ejus, à perſequendis Jiſraëlitis; quia ſubtraxit Joab populum.

17. Aſſumſerúntque Abſchalomum, & projicientes eum in ea ſilva, in quandam foſſam magnam, ſtatuerunt ſuper eum cumulum lapidum magnum valde; omnes verò Jiſraëlitæ fugerunt quiſque ad tentoria ſua.

18. Abſchalom autem aſſumtam ſtatuerat ſibi in vita ſua ſtatuam, in convalle regis (dicebat enim, non *eſt* mihi filius ut monimentum ſtatuam nominis mei:) quapropter vocavit ſtatuam illam de nomine ſuo, quæ vocatur, locus Abſchalomi, uſque in diem hunc.

19. Quumque Achimahatz, filius Tzadoki diceret; excurram, quæſo, & nunciem regi, Jehovam vindicâſſe eum è manu hoſtium ejus:

20. Dixit ei Joab; tu non is es, qui *perferas* nuncium hoc die, ſed nunciabis die alio: hodie autem non es nunciaturus, quandoquidem filius regis mortuus eſt.

21. Dixit verò Joab cuidam Æthiopi; abi, nuncia regi, quod vidiſti: qui Æthiops incurvans ſe *coram* Joabo, cucurrit.

22. Pergens autem adhuc Achimahatz, filius Tzadoki, dicebat Joabo, quicquid tandem ſit, excurram ego quoque poſt ipſum Æthiopem: ut diceret Joab, quamobrem tu curſurus eſſes, fili mi, cùm tibi non ſit nuncius conveniens?

23. Quicquid ſit, *inquit*, excurram; cui dixit *Joab*; excurre: excurrens itaque Achimahatz viâ planitiei, prætergreſſus eſt Æthiopem illum.

24. Conſederat autem David inter duas portas, & iverat ſpeculator in tectum portæ ad ipſum murum, qui ſublatis oculis ſuis vidit, quòd ecce quidam accurrebat ſolus.

25. Quamobrem inclamante ſpeculatore, & indicante regi; dixit rex, ſi ſolus eſt, nuncius eſt in ore ejus: ita veniendo indeſinenter appropinquabat.

26. Deinde vidit ſpeculator quendam alium accurrentem? & inclamans ſpeculator janitorem, dixit; ecce quidam accurrit ſolus: tum dixit rex, nuncium allaturus eſt etiam hic.

27. Dicente verò ſpeculatore, ego video curſum prioris quaſi curſum Achimahatzi filii Tzadoki, dixit rex; vir bonus eſt, & propter nuncium bonum venit.

28. Tandem exclamans Achimahatz, regi dixit; Pax, & regi *honorem habuit* ſeſe incurvans facie ſuâ verſùs terram, dixítque; benedictus Jehova Deus tuus, qui dedidit homines illos, qui extulerant manum ſuam contra dominum meum regem.

29. Dicenti autem regi: páx*ne eſt* puero Abſchalomo? dixit Achimahatz, vidi multitudinem aliquam magnam, quum mitteret Joab ſervum regis, & *me* ſervum tuum, ſed non novi, quid eſſet.

30. Cui dixit rex, diverte, conſiſte iſthic: qui divertens, ſtetit.

31. Tum ecce Æthiops ille venit: dixítque Æthiops, nuncium accipiat dominus meus rex, quòd vindicavit te Jehova hodie è manu omnium inſurgentium contra te.

32. Dixit itaque rex Æthiopi, an pax *eſt* puero Abſchalomo? cui dixit Æthiops; ſint ſicut puer iſte, inimici domini mei regis, & quicunque inſurgunt contra te ad malum.

CAPUT XIX.

David deplorat Abſchalomum, ignoſcit offenſoribus ſuis, & amicis beneficum oſtendit animum.

TUm commotus rex, aſcendens in cœnaculum illius portæ, flebat; & ita dicebat, eundo; fili mi Abſchalom, fili mi, fili mi Abſchalom, utinam mortuus eſſem ego, *utinam* eſſem loco tuo, Abſchalom fili mi, fili mi. *Caput* XIX.

2. Quum autem nunciatum eſſet Joabo; ecce rex flet, ac luget de Abſchalomo:

3. Fuit illa ſalus eo die *converſa* in luctum toti populo, quod audiret populus eo die, dicentes; dolore afficitur rex de filio ſuo.

4. Et furtim populus ille eo die veniebat in civitatem; quemadmodum furtim ſe ſurrepturus fuiſſet populus rubore ſuffuſus, ſi fugiſſent in prælio.

5. Rex verò obvolverat faciem ſuam, & clamabat rex voce magnâ; fili mi Abſchalom, Abſchalom fili mi, fili mi:

6. Veniens itaque Joab ad regem intrò, dixit; pudefeciſti hodie vultum omnium ſervorum tuorum, qui eripuerunt vitam tuam hodie, & vitam filiorum tuorum, filiarúmque tuarum, & vitam uxorum tuarum, & vitam concubinarum tuarum:

7. Amando oſores tuos, & odio proſequendo amantes tui; ut qui indicâſti hodie non eſſe tibi principes, aut ſervos *ullo in pretio*, cùm experiar hodie, ſi Abſchalom viveret, & nos omnes hodie mortui eſſemus, tunc rectum *fore* in oculis tuis.

8. Nunc ergo ſurge; exi & loquere, quæ ſint cordi ſervis tuis, nam per Jehovam juro, ſi non exieris, non pernoctaturum quemquam apud te hâc nocte; & pejus tibi futurum hoc omni malo, quod obvenit tibi ab adoleſcentia tua uſque nunc.

9. Surgens itaque rex, consedit in porta: quod quum toti populo nunciâssent, dicendo; ecce rex considet in porta, venit totus populus ante regem, Jisraëlitæ verò fugerant quisque in tentoria sua.

10. Erat autem totus populus iste disceptans apud se in omnibus tribubus Jisraëlis, dicendo; hic rex eripuerat nos è manu omnium inimicorum nostrorum, & idem liberaverat nos è manu Pelischthæorum, modò autem fugit ex hac terra ab Abschalomo.

11. Abschalom verò, quem unxeramus *regnaturum* super nos, mortuus est in hoc prælio: nunc ergo quare quiescitis *à* revocando rege?

12. Quapropter rex David misit ad Tzadokum, & ad Ebjatharem Sacerdotes, qui dicerent; alloquimini Seniores Jehudæ, dicendo, quare essetis postremi ad reducendum regem domum suam: cùm sermo totius Jisraëlis pervenerit ad regem *de reducendo eo* domum suam?

13. Fratres mei estis, os meum, & caro mea estis: quare ergo postremi essetis ad reducendum regem?

14. Hamasæ quoque dicitote; annon os meum, & caro mea es? ita faciat mihi Deus, & ita pergat, *si* non princeps militiæ futurus es coram me omnibus diebus loco Joabi.

15. Sic, quum inflexisset animum omnium virorum Jehudæ, quasi viri unius, miserunt ad regem, *qui dicerent*; revertere tu, & omnes servi tui.

16. Revertens igitur rex, venit usque ad Jardenem: Jehuda autem venit Gilgalem, ut iret obviàm regi, ad traducendum regem cis Jardenem:

17. Quum festinans Schimhi, filius Geræ, Binjaminita, qui *erat* è Bachurimis, descendit cum viris Jehudæ obviàm regi Davidi:

18. Et mille viri cum eo è Binjamine; Tziba quoque minister familiæ Schaulis, & quindecim filii ejus, & viginti servi ejus cum eo, qui transmiserunt Jardenem ante regem.

19. Quum ergo transivisset ponto ille, ad transvehendum familiam regis, & ad faciendum, quod bonum *videretur* in oculis ejus: Schimhi filius Geræ procidit coram rege, quando trajecturus erat per Jardenem.

20. Et dixit regi; ne imputet mihi dominus meus iniquitatem, neque recorderis, quæ iniquè egit servus tuus, quo die egressus est dominus meus rex Jeruschalajimis, ut rex reponat in animo suo.

21. Agnoscit enim servus tuus, ego enim peccavi: sed ecce veni hodie prior totâ domo Josephi, ut descenderem obviàm domino meo regi.

22. Respondente verò Abischajo, filio Tzerujæ, ac dicente; an propterea morte non afficeretur Schimhi, cùm maledixerit uncto Jehovæ?

23. Dixit David: quid mihi vobiscum filii Tzerujæ, quòd estis mihi hodie adversarii? hodiéne afficeretur morte quisquam in Jisraële? nam nónne agnosco hodie me esse regem super Jisraëlem?

24. Dixitque rex Schimhi *isti*, non es moriturus; & juravit ei rex.

25. Mephiboscheth quoque, nepos Schaulis, descenderat obviàm regi: non curaverat autem pedes suos, neque curaverat mystacem suum, & vestes suas non laverat, ex quo die abierat rex, usque ad diem, quo venit cum pace.

26. Fuítque obvius regi, quum rediret *rex* Jeruschalajimâ, cui dixit rex; quare non proficiscebaris mecum, Mephiboscheth?

27. Qui dixit, domine mi rex, servus meus decepit me; nam dixerat servus tuus, insternam mihi asinam, ut insidens ei abeam cum rege, quia claudus *est* servus tuus.

28. Et traduxit servum tuum apud dominum meum regem: dominus autem meus rex *est* sicut angelus Dei, quare fac, quod bonum *videtur* in oculis tuis.

29. Nam non erant omnes è familia patris mei, nisi rei mortis apud dominum meum regem, quum posuisti servum tuum inter comedentes *cibum* mensæ tuæ; & quid *est* mihi ampliùs juris *postulandum*, aut expostulandum ampliùs apud regem?

30. Cui dixit rex, quare eloquereris ultrà verba tua? edixeram, ut tu, & Tziba partiamini agrum.

31. Dixit verò Mephiboscheth regi, vel omnia accipiat; postquam venit dominus meus rex cum pace domum suam.

32. Barzillaj quoque Gilhadita descenderat Rogelimis; quare trajecit cum rege Jardenem, prosequendo eum per Jardenem.

33. (Erat autem Barzillaj senex valde, natus octoginta annos, qui sustentaverat regem, dum resedit Machanajimis, nam vir magnus erat valde.)

34. Dixit itaque rex Barzillajo; tu progredere mecum, & sustentabo te apud me Jeruschalajimis.

35. Sed dixit Barzillaj regi: quantum *est* tempus annorum vitæ meæ, ut ascendam cum rege Jeruschalajima?

36. Natus sum octoginta annos hodie; an dignoscere possum inter bonum & malum? num gustare poterit servus tuus, quod comedam & bibam? num audire potero ampliùs vocem cantorum & cantatricum? & quare esset servus tuus ampliùs oneri domino meo regi?

37. Perparùm transierit servus tuus Jardenem cum rege; quare ergo retribueret mihi rex retributionem hanc?

38. Revertatur quæso, servus tuus, ut moriar in civitate mea, apud sepulchrum patris mei & matris meæ: Sed ecce servus tuus Cimeham transiturus est cum domino meo rege, cui fac, quod bonum *videtur* in oculis tuis.

39. Quamobrem dixit rex, mecum transeat Cimeham, cui ego faciam, quod bonum *videtur* in oculis tuis: præterea, quicquid optáveris à me, efficiam tibi.

40. Quúmque trajecisset totus populus Jardenem, & rex quoque trajecisset, osculatus rex Barzillajum, benedixit ei; qui reversus est in locum suum.

41. Deinde progresso rege Gilgalem, & Cimehane progrediente cum eo, quum totus populus Jehudæ prosequerentur regem, ac etiam pars populi Jisraëlis;

42. Ecce omnes Jisraëlitæ venientes ad regem, & dixerunt regi; quare furtim abduxerunt te fratres nostri, viri Jehudæ, tradu-

cen-

centes regem cum familia ejus cis Jardenem. & omnes homines Davidis cum eo?

43. Responderunt autem omnes viri Jehudæ contra viros Jisraëlis, quum sit rex propinquus mihi, cur ergo accensa est *ira* tibi de hac re? an quicquam comedimus à rege? an donativum donavit nobis?

44. Respondentes verò viri Jisraëlis viris Jehudæ, dixerunt; decem partes mihi *sunt* in rege, atque adeò pro Davide potior sum te; quare ergo vilipendisti me? annon fuit sermo meus prior apud me de reducendo rege meo? sed durior fuit sermo virorum Jehudæ sermone virorum Jisraëlis.

CAPUT XX.

Schebah seditionem movet contra Davidem, Hamasa fraudulenter perimitur à Joabo: Schebah capite mulctatur.

IBi autem casu aderat vir nequam, nomine Schebah, filius Bicri Binjaminita: qui clangens buccinâ, dicebat; non *est* nobis pars cum Davide, neque *est* nobis possessio cum filio Jischai, quisque ad tentoria sua, ô Jisraëlitæ.

2. Sic ascendens à Davide quisque Jisraëlita, sequutus est Schebahum, filium Bicri: homines verò Jehudæ adhæserunt regi suo à Jardene usque Jeruschalajima.

3. Ingressus autem ut fuit David domum suam Jeruschalajimis, assumtas rex decem fœminas concubinas, quas reliquerat ad custodiendum domum suam, tradidit eas in custodiam, ubi sustentabat eas, & cum eis non congrediebatur: sed fuerunt vinctæ usque ad diem mortis ipsarum, viduitate in vitam.

4. Edixit autem rex Hamasæ, convoca mihi viros Jehudæ, in diem tertium; & tu hîc te siste.

5. Itaque abiit Hamasa ad convocandum Jehudam: sed sivit *iste*, ut tardarent ultra tempus illud, quod constitutum erat ipsi,

6. Quapropter dixit David Abischajo; nunc magis nobis nociturus esset Schebah, filius Bicri, quàm Abschalom: tu assume servos domini tui, & persequere eum, ne inveniat sibi civitates munitas, & eripiat se *ex* oculis nostris.

7. Itaque prodeuntes post eum homines Joabi, & Cerethæi, ac Pelethæi, & robustissimi quique prodierunt Jeruschalajimis ad persequendum Schebahum, filium Bicri.

8. Ipsis *agentibus* apud lapidem illum magnum, qui *est* in Gibhone, Hamasa obvenit eis: Joab autem *erat* accinctus chlamyde suâ vestimenti sui, super quam *erat* zona cum gladio copulato lumbis ejus in vagina sua, ut ipso eunte caderet *gladius*.

9. Tum dixit Joab Hamasæ, túne prosperè agis frater mi? apprehenditque manus dextera Joabi barbam Hamasæ, ut oscularetur eum.

10. Qúmque Hamasa non caveret sibi à gladio, qui *erat* in manu Joabi, percussit eum illo in quinta costa, & effudit viscera ejus in terram, adeò ut non iterato ei *ictu* moreretur: deinde Joab cum Abischajo fratre suo persequutus est Schebahum, filium Bicri.

11. Quidam autem stabat juxta illum è pueris Joabi, qui dicebat, quisquis est bene affectus erga Joabum, & quisquis *est* pro Davide, sequatur Joabum.

12. Interea Hamasa volutabat se in suo sanguine, in medio tritæ viæ: quamobrem videns vir ille subsistere totum populum, avertit Hamasam ab ipsa trita via *in* agrum, & conjecit super eum pannum, quum vidisset quemvis venientem ad illum consistere.

13. Quum amotus esset à trita via; progrediebatur unusquisque post Joabum, ad persequendum Schebahum, filium Bicri.

14. Erat autem progressus per omnes tribus Jisraëlis Abelum, nimirum Beth-Mahacæ cum omnibus Beræis, qui congregantes se etiam sequebantur eum.

15. Venientes igitur illi, obsederunt eum Abeli-Beth-Mahacæ, & straverunt aggerem ad civitatem, adeo ut staret *solo* instructa muro: & totus populus, qui *erat* cum Joabo, perdebant dejicientes murum.

16. Tum inclamavit mulier sapiens de civitate: audite, audite, dicite, quæso, Joabo, appropinqua huc usque, ut alloquar te.

17. Qúmque appropinquasset ad eam, dixit mulier; tune es Joab? qui dixit, sum: & ea dicente, audi verba ancillæ tuæ, dixit, ego audio.

18. Itaque loquuta est, dicendo; omnino loquebantur principio, dicendo; haud dubiè interrogabunt Abelæos, & ita absolverint.

19. Ego *ex* pacem colentibus, *è* fidelibus Jisraëlis *sum*: tu quæris morte afficere incolas civitatis, & quidem metropolis in Jisraële, quare absorberes possessionem Jehovæ?

20. Respondit verò Joab, dicens; absit, absit mihi, ut absorbeam, & ut perdam.

21. Non ita se habet res, sed quidam è monte Ephrajimi Schebah, filius Bicri, nomine suo, extulit manum suam contra regem Davidem; tradite eum solum, & abibo ab obsidione hujus civitatis: quapropter dixit mulier illa Joabo, ecce caput ejus mox projicietur ad te per murum.

22. Et ita incessit mulier illa apud populum sapientiâ suâ, ut amputantes caput Schebahi, filii Bicri, projicerent ad Joabum, qui, quum clanxisset buccinâ, dispersi sunt ab obsidione civitatis quisque in tentoria sua: Joab verò reversus est Jeruschalajima ad regem.

23. Sic Joab præerat toti militiæ in Jisraële: Benaja autem, filius Jehojadahi præerat Cerethæis & Pelethæis.

24. Et Adoram præerat tributo: & Jehoschaphat, filius Achiludis *erat* à memoria.

25. Scheja autem scriba: Tzadok verò & Ebjathar sacerdotes.

26. Et etiam Hira, Jairites erat præses pro Davide.

CAPUT XXI.

Fames triennalis, ejúsque causa & remedium. Quatuor bella Davidis in Pelischthæos.

FUerat autem fames temporibus Davidis, tribus annis continuis; deinde requisivit David faciem Jehovæ: cui dixit Jehova, propter Schaulem, & domum illius sangui-

na-

nariam *est*, eò quòd morte affecit Gibhonitas.

2. Itaque rex accersitis Gibhonitis, alloquutus est eos: Gibhonitæ autem non è filiis Jisraëlis erant, sed è residuo Emoræi, quibus, etsi filii Jisraëlis juramento caverant, tamen quæsiverat Schaul percutere eos, affectus zelo pro filiis Jisraëlis & Jehudæ.

3. Et dixit David Gibhonitis, quid faciam vobis? & quânam re expiabo, ut benedicant possessioni Jehovæ?

4. Cui dixerunt Gibhonitæ, non *agitur* mihi de argento, aut auro cum Schaule, & cum familia ejus, neque *agitur* nobis *de* ullo morte afficiendo in Jisraële: quibus dixit; id, quod vos dicetis, facturus sum vobis.

5. Tum dixerunt regi, viri illius, qui absumpsit nos, & qui cogitavit contra nos; *per quem* exterminati sumus, ne consisteremus in ullo termino Jisraëlis:

6. Ex illius *ergo* filiis dentur nobis septem homines, quos suspendamus Jehovæ apud Gibham Schaulis, ô electe Jehovæ: quibus dixit rex, ego daturus sum.

7. Sed clementiâ usus *est* rex erga Mephiboschethum, filium Jehonathanis, filii Schaulis; propter juramentum Jehovæ, quod *fuerat* inter ipsos, inter Davidem, & Jehonathanem, filium Schaulis,

8. Et accepit rex duos filios Ritzpæ, filiæ Ajæ, quos pepererat Schauli, Armonin & Mephiboschethum; & quinque filios *Jororis* Micalæ, filiæ Schaulis, quos pepererat Hadrieli, filio Barzillai Mecholano:

9. Tradidítque eos in manum Gibhonitarum, qui suspenderunt eos in monte coram Jehova; sic ceciderunt hi septem simul: sunt autem affecti morte ipsis primis diebus messis, in principio messis hordeaceæ.

10. Accepit autem Ritzpa, filia Ajæ quoddam cilicium, quod tenderet sibi ad rupem illam à principio messis, donec effunderetur aqua super eos è cœlis: ut non fineret volatilia cæli quiescere super eos interdiu, aut bestias agri noctu.

11. Et renunciatum est Davidi, quod fecerat Ritzpa, filia Ajæ, concubina Schaulis.

12. Et abiens David, accepit ossa Schaulis, & ossa Jehonathanis filii ejus à civibus Jabeschi Gilhadis: qui suffurati erant ea è platea Beth-Schanis, ubi suspenderant eos Pelischthæi: quo tempore percusserant Pelischthæi Schaulem in Gilboha.

13. Quúmque deportâsset inde ossa Schaulis, & ossa Jehonathanis filii ejus; collegerunt ossa *eorum*, qui suspensi fuerant.

14. Sepeliverúntque cum ossibus Schaulis, & Jehonathanis, filii ejus, in terra Binjamanitarum Tzelahi, in sepulchro Kischi, patris illius, fecerúntque omnino, prout præceperat rex: sic exoratus est Deus ipsi terræ post illud.

15. Quum autem adhuc esset bellum Pelischthæis contra Jisraëlitas; descendens David, & servi ejus cum eo, pugnaverunt contra Pelischthæos ita, ut defessus esset David.

16. Tum Jischbi Benob, qui *erat* è natis cujusdam gigantis, cujus mucronis pondus *erat* trecentorum siclorum pondus, ex chalybe, *erátque* accinctus novo *gladio*, cogitabat percutere Davidem:

17. Sed opem tulit ei Abischaj, filius Tzerujæ; & percutiens Pelischthæum, morte affecit eum: tunc jurarunt homines Davidis ei, dicendo, non es proditurus ultrà nobiscum in prælium, ut non exstinguas lucernam Jisraëlis.

18. Fuit quoque postea, quum adhuc esset prælium Gobi contra Pelischthæos; ut tunc percuteret Sibcai Chuschathæus Saphum, qui *erat* è natis ejusdem gigantis.

19. Item fuit adhuc prælium Gobi cum Pelischthæis: ubi percussit Elchanan, filius Jahare-Oregim Beth-Lechemita, Goljathi Gitthæi *fratrem*, cujus hastile *erat*, ut jugum textorum.

20. Fuit item adhuc bellum ad Gathum: erátque quidam procerus, cujus manuum & pedum digiti erant seni, viginti quatuor numero, & ipse quoque natus erat eidem giganti.

21. Quem, quum probro afficeret Jisraëlem, percussit Jehonathan, filius Schimhai, fratris Davidis.

22. Quatuor isti editi sunt eidem giganti Gathi; qui ceciderunt manu Davidis, & manu servorum ejus.

CAPUT XXII.

Psalmus Davidis 18. constans epinicio, eucharistiâ & prophetiâ.

Eloquutus autem est David Jehovæ verba cantici hujus; quâ die eripuerat eum Jehova è manu inimicorum ipsius, ut è manu Schaulis:

2. Et dixit: Jehova petra mea, & propugnaculum meum, & liberator meus, à me *est*.

3. Deus rupis meæ, in quem me recipiam: clypeus meus & cornu salutis meæ, editus locus meus, & perfugium meum, servator meus, à violentia servas me.

4. Laudatum invoco Jehovam; & ab inimicis meis servor.

5. Quum circumdant me irrumpentes fluctus mortis; torrentes *hominum* nequam perterrent me.

6. Dolores sepulchri circumeunt me, occurrunt mihi tendiculæ mortis:

7. In ipsa angustia mea invoco Jehovam, & Deum meum inclamo: qui exaudit è templo suo vocem meam, & clamorem meum auribus suis.

8. Et concutitur ac movetur terra, fundamenta cœlorum commoventur: concutiuntur autem, quum ira accenditur ei:

9. Quum ascendit fumus per nasum ejus, & ignis ex ore ejus consumit; prunæ ardent ab eo:

10. Et demittens cœlum, descendit cum caligine sub pedibus suis:

11. Et insidet Cherubinis & volat, ac conspicuus est super alas venti:

12. Et circumponit sibi tenebrarum tuguria: atrorem aquarum, densitates superiorum nubium.

13. Splendore, *qui est* ante eum, ardent prunæ igneæ.

14. Tonat è cœlis Jehova; & excelsus edit vocem suam:

15. Et emittit sagittas, *quibus* dispergit illos; fulgur, quo fundit illos;

16. Con-

16. Conſpiciuntur etiam imi alvei maris, revelantur fundamenta orbis habitabilis; increpatione Jehovæ, à flatu ſpiritûs naſi ejus.

17. Mittens ex edito, aſſumit me; extrahit me ex aquis multis.

18. Eripit me ab inimico meo valentiore; ab oſoribus meis, quum robuſtiores ſunt me.

19. Occurrunt mihi in tempore calamitatis meæ; eſt autem Jehova ſcipio mihi:

20. Et educit in latum me; liberat me, quia delectatur me.

21. Tribuit mihi Jehova ſecundùm juſtitiam meam: ſecundùm puritatem manuum mearum reſtituit mihi.

22. Quum obſervo vias Jehovæ, neque improbè averto me à Deo meo:

23. Sed omnia judicia ejus in conſpectu meo ſunt; & ab ullo ſtatutorum ejus non recedo:

24. Denique quum ſum integer illi, & caveo mihi, ne iniquè agam:

25. Reſtituit mihi Jehova ſecundùm juſtitiam meam; ſecundùm puritatem meam coram oculis ſuis.

26. Cum benigno benignum te exhibes; cum *viro* forti, integro integrum te exhibes:

27. Cum puro purum te præbes; at cum perverſo eluctaris.

28. Populum autem afflictum ſervas, & oculos tuos contra elatos dejicis.

29. Quinimò tu *es* lucerna mea, ô Jehova; & Jehova illuſtrat tenebras meas:

30. Per te enim tranſcurro turmam, per Deum meum tranſilio murum.

31. Hujus *Dei* fortis integra *eſt* via: ſermo Jehovæ purgatiſſimus *eſt*, clypeus eſt omnibus, qui ſe recipiunt ad eum.

32. Nam quis *eſt Deus* fortis præter Jehovam? & quis rupes præter Deum noſtrum?

33. Hic *Deus fortis* robur *eſt* meum, *mea* ſtrenuitas: & expeditam reddit integrè viam meam.

34. Diſponit pedes meos, ut cervarum; ut in excelſis meis ſtatuat me.

35. Docens manus meas prælium; adeò ut frangatur arcus chalybeus brachiis meis.

36. Nam das mihi clypeum ſalutis tuæ; & manſuetudo tua adauget me.

37. Dilatas greſſui meo locum meum, neque vacillant malleoli pedum meorum.

38. Perſequor inimicos meos, ut perimam eos: neque revertor, donec conſumam eos:

39. Et conſumo eos, ac frango eos, adeò ut non exſurgant, ſed cadant ſub pedes meos.

40. Accingis enim me robore ad bellum; proſternis ſub me inſurgentes in me:

41. Et inimicorum meorum exponis mihi cervicem; odio habentium me, ut exſcindam eos.

42. Circumſpectant, ſed non *eſt*, qui ſervet; ad Jehovam, ſed non exaudit eos.

43. Contundo itaque eos tanquam pulverem terræ; ut lutum platearum comminuo eos, diſpando eos.

44. Sic liberas me ab iis, qui contendunt in populum meum: conſervas me in caput gentium: populus, *quem* non noveram, ſerviunt mihi.

45. Alienigenæ mendaciter ſe dedunt mihi; ad auditionem auris obediunt mihi.

46. Alienigenæ decidunt, & horreſcunt è conclavibus ſuis.

47. Vivit Jehova, & benedicta rupes mea: quapropter exaltetur Deus rupis ſalutis meæ.

48. *Deus* ille fortis, qui præſtat ultiones mihi; & deturbat populos ſubter me:

49. Qui exitum dediſti mihi ab inimicis meis; & ſupra inſurgentes in me exaltâſti me, à viro violentiſſimo eripuiſti me.

50. Idcirco celebrabo te, Jehova, in gentibus; & nomini tuo pſallam:

51. *Dicens ipſum eſſe* turrim, omnimodam ſalutem regis ſui, & exercere benignitatem erga unctum ſuum, Davidem, & ſemen ejus uſque in ſeculum.

CAPUT XXIII.

Verba noviſſima Davidis, & catalogus virorum ipſius illuſtrium.

Denique hæc *ſunt* verba Davidis poſtrema: Dictum Davidis, filii Jiſchaj; dictum *inquam*, viri, qui conſtitutus eſt excelſus, unctus Dei Jahakobi, & amœnus pſalmis Jiſraëlitarum.

2. Spiritus Jehovæ loquutus eſt in me; & ſermo ejus per linguam meam.

3. Dixit Deus Jiſraëlis, mihi locuta eſt rupes Jiſraëlis: qui dominatur hominibus iſtis, juſtus *eſto*, dominans *in* timore Dei.

4. Et *erunt* ut quum lucente mane oritur Sol: *ut* mane non nubilo herba tenera è terra *exiſtit* à ſplendore poſt pluviam.

5. Quamvis non *ſit* ita domus mea erga *Deum* fortem: quandoquidem fœdus perpetuum diſpoſuit mihi, ordinatum *perſtat* in *rebus* omnibus, atque conſervatum, quum tota ſalus mea, totùmque deſiderium *ſit*, quando non facit, ut pullulet.

6. At *homines* nequam, ut ſpinæ remotæ erunt omnes, quia non capiuntur manu:

7. Sed, qui attrectaturus eſt eas, munitur ferro & haſtili: ut igne prorſus comburantur in eadem ſede.

8. Iſta *ſunt* nomina robuſtiſſimorum, qui *erant* Davidi: Joſcheb Baſchebeth, Tachcemonita primarius tribunorum: huic gratum *fuit* haſtato una vice invadere octingentos confodiendos.

9. Poſt hunc Elhazar, filius Dodonis Achochæi: inter hos tres robuſtiſſimos comites Davidis *fuit*, quum exponerent vitam ſuam contra Peliſchthæos congregatos illuc ad bellum, abeuntibus Jiſraëlitis.

10. Is ſurgens, percuſſit Peliſchthæos, uſque dum defatigata eſſet manus ipſius, & adhæreret manus ipſius gladio ſuo, præſtante Jehova ſalutem magnam illo die: poſt quem reverſus eſt populus tantùm ad ſpoliandum.

11. Poſt hunc autem Schamma, filius Agæ Hararites: quum congregarentur Peliſchthæi in catervam, ubi erat portio agri plena lentibus, & populus fugeret à facie Peliſchthæorum;

12. Stitit ſe in medio, illius portionis, ut liberaret eam, percuſſitque Peliſchthæos; ita præſtitit Jehova ſalutem magnam.

13. Præterea deſcendentes tres iſti ſupra triginta, primarii convenerunt in meſſe ad Davidem, ad ſpeluncam Hadullami: quum caterva Peliſchthæorum caſtra haberent in convalle Raphæorum.

14. (Nam David tunc *agebat* in suo propugnaculo, & statio Pelischthæorum tunc erat *ad* Beth-Lechemum.)

15. Et desiderio motus dixit David: ô *si* quis bibendam daret mihi aquam è cisterna Beth-Lechemi, quæ *est* ad portam.

16. Quapropter perruperunt tres isti potentissimi per castra Pelischthæorum, & haustam aquam è cisterna Beth-Lechemi, quæ *est* ad portam, deportantes attulerunt ad Davidem: qui noluit bibere eam, sed effudit eam Jehovæ.

17. Dicebat enim; absit mihi, Jehova, ut faciam hoc, an sanguinem istorum hominum, qui inivcrunt periculum vitæ suæ, *biberem?* sic noluit bibere illam: hæc fecerunt tres illi potentissimi?

18. Deinde Abischai, frater Joabi, filius Tzerujæ erat primarius horum trium, qui vibravit hastam suam in trecentos, quos confodit: *erát*que nominatissimus inter hos tres.

19. Horum trium, nónne quia honoratissimus *erat*, fuit illis princeps? attamen usque ad illos tres non pervenit.

20. Et Benaja, filius Jehojadahi, filius viri strenui, magnus rebus gestis, è Kabtzeele: is percussit duos valentissimos Moabitas, & idem descendens percussit quendam leonem in medio cisternæ tempore nivis.

21. Idem quoque percussit quendam Ægyptium spectabilem *magnitudine*, quum *esset* in manu Ægyptii hasta, descendit ad eum baculo; & arripiens hastam è manu Ægyptii, interfecit eum hastâ ipsius.

22. Hæc fecit Benaja, filius Jehojadahi: qui *erat* nominatus inter hos tres potentes;

23. Honoratus supra triginta, quamvis ad tres illos non pervenerit: quamobrem præposuit eum David satellitio suo.

24. Hasaël frater Joabi supra triginta istos: Elchananem filium Dodonis Beth-Lechemitam:

25. Schammam Charoditam: Elikam Charoditam:

26. Cheletzum Paltitam: Hiram, filium Hikeschi Tekohæum:

27. Abihezerem Hanathothanum; Mebunnajum Chuschathæum:

28. Tzalmonem Achochæum: Maharaium Netophathæum:

29. Chelebum filium Bahanæ Netophathæum: Itthajum filium Ribbai è Gibha Binjaminitarum:

30. Benajam Pirhathonæum: Hiddajum ex *una* vallium Gahaschi:

31. Abi-Halbonem Harbathæum: Hazmavethum Barchumæum:

32. Eljachbam Schahalbonæum: *è* filiis Jaschenis Jehonathanem:

33. Schammam Hararitam: Achjamum, filium Schararis, Araritam:

34. Elipheletum filium Achasbai Mahachathæi: Elihamum filium Achithophelis Giluntinum:

35. Chetzravum Carmelitam: Paharajum Arbæum:

36. Jigealem filium Nathanis è Tzoba: Banin Gaditam:

37. Tzelekum Hammonitam: Nacharajum Beerothitam, armigerum Joabi, filii Tzerujæ:

38. Hiram Jithræum: Garebum Jithræum:

39. Urijam Chitthæum: omnes sunt triginta septem.

CAPUT XXIV.

Pestis triduana, ejúsque causa, & remedium.

PErrexit autem ira Jehovæ accendi in Jisraëlitas, quum incitâsset *adversarius* Davidem in eos, dicendo, age numera Jisraëlem & Jehudam.

2. Edixit enim rex Joabo principi copiarum suarum, discurre jam per omnes tribus Jisraëlis à Dane Beerschebahum usque; & recensete populum: ut sciam numerum populi.

3. Et quamvis diceret Joab regi, at adjiciat Jehova Deus tuus ad populum, quotquot sunt centuplum, idque oculis domini mei regis videntibus: dominus autem meus rex quare delectaretur re hac?

4. Tamen confirmatum est verbum regis apud Joabum, & apud præfectos copiarum: quapropter egressus est Joab, & præfecti copiarum à conspectu regis, ad recensendum populum Jisraëlem.

5. Et trajicientes Jardenem; castra posuerunt ad Haroherem, *à* dextera civitatis, quæ *est* in medio torrentis Gaditarum, Jahzerem usque.

6. Deinde venerunt Gilhadem, & in terram inferiorem recens comparatam: postea venerunt Dan Jahanum, & circa Tzidonem.

7. Et venientes *ad* urbem munitam Tyri, & omnes civitates Chivvæi, & Cenahanæi; processerunt ad meridianum tractum Jehudæ Beerschebahum.

8. Denique, quum discurrissent per totam terram; venerunt exactis novem mensibus & viginti diebus Jeruschalajima:

9. Ubi dedit Joab numerum censûs populi regi: erant autem Jisraëlitarum octingenta millia virorum strenuorum, stringentium gladium, virorum autem Jehudæ quingenta millia.

10. Tum animus Davidis affecit eum, postquam numerâsset populum: quapropter dixit David Jehovæ; peccavi valde *in* eo, quod feci, sed nunc Jehova, transfer, quæso iniquitatem servi tui, nam stultè egi valde.

11. Quúmque surrexisset David manè, verbum Jehovæ fuit ad Gadem, prophetam videntem Davidis, dicendo:

12. Abi, ut alloquaris Davidem, ita ait Jehova, tria ego propono tibi: delige unum ex his, quod faciam tibi.

13. Veniens ergo Gad ad Davidem, renunciavit ei: dixit enim ei; an eveniet tibi septem annorum fames in terra tua? an verò, ut fugias tribus mensibus, à facie opprimentium te, ita ipse persequetur te? an denique ut sit tribus diebus pestis in terra tua? nunc cognosce, & vide, quid rei responsurus sim ei, qui misit me.

14. Dixit verò David Gadi, angustia est mihi valde: incidamus, quæso, in manum Jehovæ, nam magnæ sunt miserationes ejus, in manum autem hominis ne cadam.

15. Itaque posuit Jehova pestem in Jisraële ab eo mane usque ad tempus constitutum: quâ mortui sunt de populo à Dane usque

uſque Beerſchebahum, ſeptuaginta millia virorum.

16. Extenderátque manum ſuam angelus *contra* Jeruſchalajima, ad perdendum ea; ſed pœnitens Jehova iſtius mali, edixit angelo, qui perdebat de populo, ſatis *eſt*, jam remitte manum tuam (angelus autem Jehovæ erat juxta aream Araunæ Jebuſæi.)

17. Quum alloquutus David Jehovam, videndo angelum, qui percutiebat populum, dixiſſet, ecce ego peccavi, & ego iniquè feci, hi autem, hæ oves, quid fecerunt? ſit, quæſo, manus tua contra me, & contra domum paternam meam.

18. Deinde rediit Gad ad Davidem die illo: & dixit ei, aſcende, ſtatue Jehovæ altare in area Araunæ Jebuſæi.

19. Et aſcendente Davide ſecundùm verbum Gadis, quemadmodum præceperat Jehova:

20. Quum proſpectans Arauna, videret regem & ſervos ejus tranſeuntes ad ſe, egreſſus Arauna, incurvavit ſe *habens honorem* regi facie ſuâ *demiſſâ* in terram.

21. Dixítque Arauna, quare venit dominus meus rex ad ſervum ſuum? cui dicente Davide, emturus à te iſtam aream, ad ædificandum altare Jehovæ, ut cohibeatur hæc plaga à populo.

22. Dixit Arauna Davidi, accipiat & offerat dominus meus rex, quod bonum *videtur* in oculis ejus: vide hos boves pro holocauſto, & has tribulas, & inſtrumenta boum in ligna.

23. Hæc omnia dabat Arauna regulus regi; dicebátque Arauna regi, Jehova Deus tuus acceptum te habeat.

24. Dixit verò rex Araunæ, nequaquam, ſed omnino emam abs te pretio, neque offeram Jehovæ Deo meo holocauſta gratis: quapropter emit David aream illam, & illos boves argenti ſiclis quinquaginta.

25. Deinde exſtruens ibi David altare Jehovæ, obtulit holocauſta & euchariſtica: ſic exoratus eſt Jehova terræ, & cohibita plaga hæc ab Jiſraële.

Regum Liber prior.

CAPUT I.

Adonija regnum affectans fruſtratur, & Schelomo inauguratur.

REX autem David ſenuerat, vergebat ætate: & quamvis operirent eum pannis, non tamen caleſiebat.

2. Quapropter dixerunt ei ſervi ejus, quæratur domino meo regi puella, virgo, quæ ſtet coram rege, & ſit ei adjutrix, ut cubante eâ in ſinu tuo, caleſiat dominus meus Rex.

3. Quærentes itaque puellam pulchram in toto termino Jiſraëlitarum; invenerunt Abiſchagam Schunammitidem, quam adduxerunt ad regem.

4. *Erat* autem puella hæc pulchra admodum: erátque regi adjutrix, & miniſtrabat ei, rex verò non cognovit eam.

5. Adonija porrò, filius Chaggithæ, efferens ſe, dicendo, ego regnaturus ſum; paraverat ſibi currum, & equites, & quinquaginta viros præcurrentes ſibi.

6. Quem pater ejus nunquam dolore afficiebat, dicendo; quare ita facis? & ipſe quoque bonâ formâ *erat* valde, pepererátque eum *Chaggitha* poſt Abſchalomum *natum.*

7. Tandem fuerunt ei ſermones cum Joabo, filio Tzerujæ, & cum Ebjathare ſacerdote: qui Adonijam ſequuti adjuverunt:

8. Tzadok verò ſacerdos, & Benaja filius Jehojadahi, & Nathan propheta, & Schimhi, ac Rehi, & *reliqui* potentes, qui *erant* Davidi; non aderant Adonijæ.

9. Quúmque Adonija mactatis pecudibus ac bobus, iiſque pinguibus apud lapidem Zocheleth, qui *eſt* juxta fontem Rogelis, invitâſſet omnes fratres ſuos, filios regis, & omnes homines Jehudæ, ſervos regis:

10. Nathanem verò Prophetam, & Benajam, & reliquos potentes, ac Schelomonem fratrem ſuum non invitâſſet:

11. Alloquutus eſt Nathan Bath-Schebaham, matrem Schelomonis, dicendo, ánnon audiviſti regnare Adonijam, filium Chaggithæ: domino noſtro Davide ignorante?

12. Nunc ergo age, daturus jam ſum tibi conſilium; ſic libera vitam tuam, & vitam filii tui Schelomonis.

13. Abi, & ingredere ad regem Davidem, dictura ei, nónne tu, domine mi rex, jurâſti ancillæ tuæ, dicens, Schelomo filius tuus regnaturus eſt poſt me, & ipſe ſeſſurus eſt ſuper ſolium meum? cur ergo regnat Adonija?

14. Ecce te adhuc loquente ibi cum rege; ego quoque ingrediar poſt te, & confirmabo verba tua.

15. Itaque ingreſſa eſt Bath-Schebah ad regem in conclave, (rex enim *erat* ſenex valde) ubi Abiſchag Schunammitis miniſtrabat regi.

16. Et inclinato vertice Bath-Schebah incurvavit ſe *honorem habens* regi: & dicente rege, quid tibi *eſt*?

17. Dixit ei, domine mi, tu jurâſti per Jehovam Deum tuum ancillæ tuæ, Schelomo filius tuus regnaturus eſt poſt me; & ipſe ſeſſurus eſt in ſolio meo.

18. Nunc autem, ecce Adonija regnat, te, domine mi rex, ignorante.

19. Mactatis enim bobus, iiſque pinguibus, & pecudibus multis, invitavit omnes filios regis, etiam Ebjatharem ſacerdotem, & Joabum principem militiæ, Schelomonem verò ſervum tuum non invitavit.

20. At jam, domine mi rex, oculi omnium Jiſraëlitarum in te converſi ſunt, ut indices eis, quis ſeſſurus ſit in ſolio domini mei regis poſt ipſum.

21. Alioquin erit, quum occubuerit dominus meus rex cum patribus ſuis: ut ſim ego, & filius meus Schelomo peccatores.

22. Ecce autem ipſa adhuc loquebatur cum rege: quando Nathan propheta venit.

23. Quúmque nunciâſſent regi, dicendo, ecce Nathan propheta; ingreſſus in conſpectum regis, incurvavit ſe *honorem*

habens

habens regi facie suâ *demissâ* versùs terram.

24. Dixítque Nathan, domine mi Rex, *túne* dixisti, Adonija regnaturus est post me, & ipse sessurus est in solio meo?

25. Nam descendit hodie, & mactatis bobus, iisque pinguibus, & pecudibus multis, invitavit omnes filios regis, & principes militiæ, & Ebjatharem sacerdotem, qui ecce comedunt & bibunt coram eo: & dixerunt, vivat rex Adonija.

26. Me verò, me servum tuum, & Tzadokum sacerdotem, & Benajam filium Jehojadahi, ac Schelomonem servum tuum non invitavit.

27. An à domino meo rege facta est hæc res? quòd non notum fecisti servo tuo, quis sessurus sit in solio domini mei regis post ipsum?

28. Cui, quum respondisset rex David, dixit, vocate mihi Bath-Schebaham: quæ ingressa in conspectum regis, stabat coram rege.

29. Juravítque rex, dicens: *ut* vivit Jehova, qui redemit animam meam de omni angustia:

30. Quemadmodum juraveram tibi per Jehovam, Deum Jisraëlis, dicendo, Schelomonem filium tuum regnaturum post me, eúmque sessurum in solio meo pro me, ita facturus sum hoc die.

31. Tum inclinans verticem Bath-Schebah, facie *demissâ* in terram, incurvavit se *habens honorem* regi, ac dixit, vivat dominus meus rex David in seculum.

32. Deinde dixit rex David, vocate mihi Tzadokum sacerdotem, & Nathanem prophetam, & Benajam filium Jehojadahi: veneruntque in conspectum regis.

33. Quibus dixit rex, sumite vobiscum servos dominorum vestrorum, & facite, ut Schelomo filius meus insideat mulæ meæ: ita deducite eum ad Gichonem;

34. Ut ungat eum Tzadok sacerdos, & Nathan propheta in regem super Jisraëlem, & clangentes buccinâ dicatis, vivat rex Schelomo.

35. Deinde ascendetis post eum, & ingressus sedebit in solio meo, & ipse regnabit pro me: nam præcepi eum esse antecessorem in Jisraële, & in Jehuda.

36. Tum respondens Benaja, filius Jehojadahi regi, dixit, Amen: ita dixerit Jehova, Deus domini mei regis.

37. Quemadmodum fuit Jehova cum domino meo rege, ita sit cum Schelomone: amplificétque solium ejus supra solium domini mei, regis Davidis.

38. Descendens ergo Tzadok sacerdos, & Nathan propheta, & Benaja filius Jehojadahi, Cerethæusque, & Pelethæus, quum fecissent, ut insideret Schelomo mulæ regis Davidis, deduxerunt eum ad Gichonem.

39. Et Tzadok sacerdos accepto cornu olei è tentorio, unxit Schelomonem, & clangentes buccinâ, dicebant totus populus, vivat rex Schelomo.

40. Ascendebant autem totus populus post eum, & ipse populus canebant tibiis, lætabantúrque lætitiâ magnâ; adeò ut finderetur terra præ voce eorum.

41. Et audivit Adonija, & omnes invitati, qui *erant* cum eo, quum ipsi absolverent comedere: audiénsque Joab sonum buccinæ, dixit: quare vox ista urbis perstrepentis *editur?*

42. Quum adhuc ipse loqueretur, ecce Jonathan, filius Ebjatharis sacerdotis advenit: cui dicente Adonija, accede, vir enim strenuus es, & bonum nuncium affers:

43. Respondens Jonathan, dixit Adonijæ, at dominus noster rex David regem constituit Schelomonem.

44. Misit enim cum eo rex Tzadokum sacerdotem, & Nathanem prophetam ac Benajam filium Jehojadahi, Cerethæúmque, & Pelethæum qui fecerunt, ut ipse insideret mulæ regis:

45. Et unxerunt eum Tzadok sacerdos, & Nathan propheta regem apud Gichonem, & ascenderunt inde læti, adeò ut perstreperet urbs: hæc illa *est* vox, quam audivistis.

46. Quin etiam insidet Schelomo ipsi solio regni:

47. Et etiam ingressi sunt servi regis ad benedicendum cum domino nostro rege Davide, dicendo; præstantius reddat Deus tuus nomen Schelomonis nomine tuo, & amplificet solium ejus supra solium tuum, ac incurvavit se rex in suo cubili:

48. Atque adeò ita dixit rex; benedictus Jehova Deus Jisraëlis, qui dedit hodie sedentem in solio meo, ídque oculis meis videntibus.

49. Quare trepidantes surrexerunt omnes illi invitati, qui *aderant* Adonijæ; & abiverunt quisque itinere suo.

50. Adonija verò metuebat à Schelomone: quare surgens abiit, & prehendit cornua altaris.

51. Quúmque nunciaretur Schelomoni, dicendo, ecce Adonija timet regem Schelomonem: ideóque ecce prehendit cornua altaris, dicendo: juret mihi rex Schelomo, se non affecturum morte servum suum gladio:

52. Dixit Schelomo, si futurus est strenuus, non cadet *ullus* è capillis ejus in terram; sed si malum deprehendetur in eo, utique morietur.

53. Itaque misit rex Schelomo, qui deducerent eum ab altari, unde veniens incurvavit se *honorem habens* regi Schelomoni; cui dixit Schelomo, abi domum tuam.

CAPUT II.

Ultima voluntas Davidis, ejúsque executio; & confirmatio Schelomonis in regno, mórsque Adonijæ.

QUúmque propè essent dies Davidis, ut moreretur: præcepit Schelomoni filio suo, dicendo:

2. Ego decessurus sum brevi pro consuetudine totius terræ: tu verò confirmaberis, & vir futurus es:

3. Et observabis observationem Jehovæ Dei tui, ambulando in viis ejus, servando statuta ejus: & præcepta ejus, judiciáque ejus, & testimonia ejus, sicut scriptum est in lege Moschis; ut secundes quicquid feceris, & quocunque te verteris.

4. Ut præstet Jehova verbum suum, quod promisit mihi, dicendo; si observabunt filii tui viam suam, ambulando coram me in fide, ex toto corde suo, & ex toto animo suo: dicen-

dicendo, *inquam,* non exſcindetur tibi vir à ſolio Jiſraëlis.

5. Adhæc, tu nôſti, quid fecerit mihi Joab, filius Tzerujæ, quid fecerit duobus principibus exercituum Jiſraëlis, Abnero filio Neri, & Hamaſæ filio Jetheri, quos occidit, deſignans cædem bellicam in pace; ut repoſuit ſanguinem bellicæ *cædis* in zona ſua, quæ *adhærebat* lumbis ipſius, & in calceamento ſuo, quod *habebat* ad pedes ſuos.

6. Quamobrem facies pro ſapientia tua: ne ergo ſinito deſcendere canitiem ejus cum pace *in* ſepulchrum.

7. Erga filios verò Barzillaj Gilhaditæ exerceto benignitatem, ut ſint inter comedentes *cibum* menſæ tuæ: quia ſimiliter appropinquârunt ad me, quum fugerem propter Abſchalomum fratrem tuum.

8. Denique ecce apud te Schimhi, filius Geræ Binjaminita è Bachurimis *eſto;* qui quidem maledixit mihi maledictione acerrimâ, quo die ibam Machanajima: quo deſcendente obviàm mihi ad Jardenem juravi ei per Jehovam; dicendo: morte non afficiam te gladio.

9. Nunc autem eum ſontem ne abſolvito, cùm vir ſapiens ſis: ſed cognoſce, quid ſis facturus ei, ut deducas canitiem ejus cum ſanguine *in* ſepulchrum.

10. Poſtea occubuit David cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in civitate Davidis.

11. Dies autem, quibus regnavit David ſuper Jiſraëlem, *fuerunt* quadraginta annorum, Chebrone regnavit ſeptem annos, Jeruſchalaimis verò regnavit triginta tres annos.

12. Quum itaque Schelomo ſederet in ſolio Davidis patris ſui, & confirmaretur regnum ejus valde:

13. Venit Adonija, filius Chaggithæ ad Bath-Schebaham matrem Schelomonis: quæ dixit, an cum pace advenis? & *ille,* cum pace, inquit.

14. Et dixit, aliquid mihi eſt *dicendum* tibi: quâ dicente, loquere:

15. Dixit, tu nôſti meum fuiſſe hoc regnum, & in me convertiſſe omnes Jiſraëlitas faciem ſuam, ut regnarem: ſed devolutum eſſe ipſum regnum, ut eſſet fratris mei, eò quòd à Jehova ejus ſit.

16. Nunc autem ego petitionem unam peto abs te, ne avertito faciem meam: quæ dixit ei, loquere:

17. Dic quæſo, *inquit,* Schelomoni regi, (non enim averſurus eſt faciem tuam,) ut det mihi Abiſchagam Schunammitidem in uxorem.

18. Cui dixit Bathſchebah, bene; ego pro te alloquar regem.

19. Itaque, quum veniſſet Bathſchebah ad regem Schelomonem, ut loqueretur ei pro Adonija: aſſurgens rex obviàm ei, incurvavit ſe *honorem habens* ei, & ſedens in ſolio ſuo apponi juſſit ſolium matri regis, quæ ſedit ad dexteram ejus.

20. Et dixit, petitionem unam parvam ego peto abs te, ne avertito faciem meam: cui dicente rege, pete mater mea, non enim avertam faciem tuam:

21. Dixit illa, detur Abiſchag Schunammitis, Adonijæ fratri tuo in uxorem.

22. Reſpondens verò rex Schelomo, dixit matri ſuæ; & quare tu petis Abiſchagam Schunammitidem pro Adonija? imò pete pro eo regnum ipſum, cùm ipſe ſit frater meus major me: at illius, & Ebjatharis ſacerdotis, ac Joabi filii Tzerujæ *petitio eſt.*

23. Et juravit rex Schelomo per Jehovam, dicendo, ita faciat mihi Deus: & ita pergat, ut contra vitam ſuam loquutus eſt Adonija verbum iſtud.

24. Quapropter nunc, *ut* vivit Jehova, qui ſtabilivit me, & collocavit me in ſolio Davidis patris mei, quiſque paravit mihi domum quemadmodum loquutus eſt; hodie morte afficietur Adonija.

25. Mittens igitur rex Schelomo *juſſit eum occidi* per Benajam filium Jehojadahi, qui irruit in ipſum ita, ut moreretur.

26. Ebjathari autem ſacerdoti edixit rex, Hanathothas abi ad agrum tuum, nam reus mortis es: attamen hoc die non afficiam te morte, quia portâſti arcam domini Jehovi, coram Davide patre meo, & quia afflixiſti te in omnibus, quibus afflictus eſt pater meus.

27. Sic ejecit Schelomo Ebjatharem, ne eſſet ſacerdos Jehovæ, ut impleret verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat contra domum Heli Schilunte.

28. Rumore autem hoc perveniente uſque ad Joabum (Joab enim declinabat poſt Adonijam, quamvis poſt Abſchalomum non declinâſſet) fugiens Joab ad tentorium Jehovæ, prehendit cornua altaris:

29. Quúmque nunciaretur regi Schelomoni, fugit Joab ad tentorium Jehovæ, & ecce *eſt* prope altare: miſit Schelomo Benajam filium Jehojadahi, dicens, abi, irrue in eum;

30. Nam poſtquam venienti Benajæ ad tentorium Jehovæ, & dicenti ei, ſic edicit rex, egredere, dixiſſet, nequaquam, ſed hic moriar; & retuliſſet Benaja regi rem, dicens, ita loquutus eſt Joab, & ita reſpondit mihi.

31. Dixit ei rex, fac quemadmodum loquutus eſt, & irrue in eum, poſt ſepelies eum: ut amoveas culpam ſanguinis immeriti, quem effudit Joab, à me, & à domo patris mei.

32. Et retorquebit Jehova ſanguinem ejus in caput ejus, qui irruit in duos homines juſtiores, & meliores ſe, & occidit eos gladio, patre meo Davide ignorante; Abnerum filium Neri, principem militiæ Jiſraëlis, & Hamaſam filium Jetheri, principem militiæ Jehudæ.

33. Sic reverſis cædibus eorum in caput Joabi, & in caput ſeminis ejus in ſeculum; Davidi, id eſt, ſemini ejus, & domui ejus, ac ſolio ejus erit pax uſque in ſeculum à Jehova:

34. Itaque aſcendens Benaja, filius Jehojadahi irruit in eum, & morte affecit eum: deinde ſepultus eſt domi ſuæ in deſerto.

35. Tum præpoſuit rex Benajam filium Jehojadahi loco ejus exercitui: Tzadokum verò poſuit rex loco Ebjatharis.

36. Deinde mittens rex accerſivit Schimhin: & dixit ei, exſtrue tibi domum Jeruſchalaimis, ut habites ibi: neque egreditor inde huc, aut illuc.

37. Erit enim, quo die egreſſus, tranſieris

torrentem Kidronem, certò ſcito te omnino moriturum: & cauſa cædis tuæ erit in capite tuo.

38. Dixit autem Schimhi regi, bona *eſt* res iſta, quemadmodum loquutus eſt dominus meus rex, ita facturus eſt ſervus tuus,& conſedit Schimhi Jeruſchalaimis diebus multis.

39. Fuit autem exactis tribus annis, quum fugiſſent duo ſervi Schimhi ad Aciſchum, filium Mahacæ regem Gathi; & indicâſſent Schimhi *quidam*, dicendo; ecce ſervi tui *ſunt* Gathi.

40. Ut ſurgens Schimhi ſtrato aſino ſuo, abiret Gathum ad Aciſchum, quæſitum ſervos ſuos: rediénſque Schimhi reduceret ſervos ſuos Gatho.

41. Quum itaque nunciatum eſſet Schelomoni, abiviſſe Schimhin Jeruſchalaimis Gathum, & reverſum eſſe;

42. Mittens rex, accerſivit Schimhin, & dixit ei, nónne juramento aſtrinxi te per Jehovam, & conteſtatus ſum te, dicendo; quo die exiens, abieris huc, aut illuc, certò ſcito te omnino moriturum: dixeráſque ad me, bona *eſt* hæc res, *quam* audio:

43. Quare ergo non obſervâſti juramentum Jehovæ, & præceptum, quod præceperam tibi?

44. Deinde dixit rex ipſi Schimhi, tu nôſti totum illud malum, cujus conſcius eſt animus tuus, quo affeciſti Davidem patrem meum: retorquet ergo Jehova malum tuum in caput tuum:

45. Rex verò Schelomoh benedictus; & ſolium Davidis erit ſtabile coram Jehova uſque in ſeculum:

46. Tum præcipiente Rege Benajæ filio Jehojadahi, egreſſus,irruit in eum,ita ut moreretur: ſic regnum ſtabilitum eſt in manu Schelomonis.

CAPUT III.

Schelomoh petit à Deo ſapientiam præ divitiis & honoribus, eamque obtinet, & hæc inſuper.

JUnxit autem ſe affinitate Schelomoh cum Parhone rege Ægypti, & accipiens filiam Parhonis, duxit eam in civitatem Davidis, donec abſolviſſet ædificare domum ſuam, & domum Jehovæ, ac murum Jeruſchalaimorum circumquaque.

2. Tantummodo populus ſacrificabant in excelſis: quia nondum ædificata fuerat domus nomini Jehovæ, ad hos uſque dies.

3. Amabat enim Schelomoh Jehovam,ambulando in ſtatutis Davidis patris ſui: tantummodo in iſtis excelſis ipſe ſacrificabat, & adolebat.

4. Quum itaque abiens rex Gibhonem, ad ſacrificandum ibi,eò quòd eſſet excelſum magnum, mille holocauſta obtuliſſet Schelomoh in altari illo:

5. Gibhone apparuit Jehova Schelomoni per ſomnium eadem nocte: dixítque Deus, pete, quid daturus ſum tibi?

6. Cui dixit Schelomoh,tu exercuiſti erga ſervum tuum Davidem patrem meum benignitatem magnam, quum ambularet coram te fideliter, ac juſte, & recto corde erga te: ſervâſtique ei benignitatem hanc maximam, quòd dederis ei filium ſedentem in ſolio ejus, ut *eſt* hodierno die.

7. Nunc enim Jehova, Deus mi,tu conſtituiſti *me* ſervum tuum regem loco Davidis patris mei:quamvis ego puer parvus neſciam procedere, & redire:

8. Servum,*inquam*,tuum in medio populi tui, quem elegiſti: populi multi, qui neque numerari, neque ſupputari poteſt præ multitudine.

9. Des igitur ſervo tuo animum intelligentem, ad judicandum populum tuum, diſcernendo inter bonum & malum: quis enim poſſet judicare hunc populum tuum numeroſiſſimum?

10. Qui ſermo, quum bonus videretur in oculis Jehovæ, quòd petiiſſet Schelomoh rem hanc:

11. Dixit Deus illi, eò quòd petiiſti rem iſtam, & non petiiſti tibi dies multos, neque petiiſti tibi divitias,neque petiiſti vitam inimicorum tuorum; ſed petiiſti tibi diſcretionem ad intelligendum judicium:

12. Ecce facio ſecundùm ſermonem tuum: ecce do tibi animum ſapientem, & intelligentem, adeò ut par non fuerit tibi ante te, & poſt te non ſurrecturus ſit par tibi.

13. Inſuper etiam,quod non petiiſti, do tibi, tum divitias, tum gloriam; adeò ut non *ſit* par tibi ullus inter reges omnibus diebus tuis.

14. Quòd ſi ambulaveris per vias meas, obſervando ſtatuta mea, & præcepta mea, quemadmodum ambulavit David pater tuus; etiam prolongabo dies tuos.

15. Deinde expergefacto Schelomone, quum ecce *adeſſet* ſomnium, venit Jeruſchalaima: ubi ſtans coram arca fœderis Jehovæ, obtulit holocauſta, & fecit euchariſtica, deinde fecit convivium omnibus ſervis ſuis.

16. Tum venientes duæ mulieres cauponæ ad regem, ſteterunt coram eo:

17. Dixitque mulier illarum una, *attende* ad me domine mi, ego & mulier hæc habitamus in domo eadem: & peperi apud eam in eadem domo.

18. Fuit autem die tertio à partu meo, quum peperiſſet etiam mulier hæc, & eſſemus unà, nullus extraneus *eſſet* nobiſcum in eadem domo, præterquam nos duæ in eadem domo;

19. Ut moreretur filius mulieris hujus noctu, eò quòd incubuiſſet ei.

20. Quapropter ſurgens mediâ nocte, accepit filium meum à latere meo, ancillâ tuâ dormiente, & collocavit eum in ſinu ſuo: filium autem ſuum mortuum collocavit in ſinu meo.

21. Quúmque ſurgerem manè ad lactandum filium meum, ecce mortuus erat, ſed animadverti de eo manè, quòd ecce non *eſſet* filius meus, quem pepereram.

22. Dixit verò mulier illarum altera, nequaquam, ſed filius meus *eſt*, qui vivit, filius verò tuus, qui mortuus eſt, illa verò dicebat, quinimò filius *eſt* tuus, qui mortuus eſt, & filius meus, qui vivit: ſic loquebantur coram rege.

23. Tum dixit rex, hæc dicit, hic *eſt* filius meus, qui vivit, filius autem tuus, qui mortuus eſt: ſed illa dicit, quinimò *eſt* filius tuus, qui mortuus eſt, filius autem meus, qui vivit.

24. Qua-

24. Quare edixit rex, accipientes mihi gladium *afferte* : & attulerunt *ministri* gladium ante regem.

25. Quibus dixit rex, scindite natum istum, qui vivit in duas partes ; & date ejus dimidium uni, dimidiumque alteri.

26. Sed mulier illa, cujus *erat* filius, qui vivebat, alloquuta est regem, quia æstuabant viscera ejus erga filium suum, ac dixit, *attende* ad me domine mi, date huic natum istum, qui vivit, & minimè afficite eum morte ; illa verò dicebat, neque mihi, neque tibi esto, scindite.

27. Tunc pronunciavit rex, dicens ; date illi natum istum, qui vivit, & minimè eum morte afficite : illa mater ejus *est*.

28. Quumque audirent omnes Jisraëlitæ judicium hoc, quod judicaverat rex, timuerunt à facie regis : videbant enim sapientiam Dei in eo esse ad exercendum judicium.

CAPUT IV.

Politia & sapientia Schelomonis.

ERat autem rex Schelomoh rex super totum Jisraëlem.

2. Et hi *sunt* principes, qui erant ei : Hazarjahu filius Tzadoki præses :

3. Elichoreph, & Achija, filii Schischæ scribæ ; Jehoschaphat, filius Achiludis à memoria :

4. Benaja, filius Jehojadahi præfectus militiæ ; Tzadok verò & Ebjathar sacerdotes.

5. Et Hazarjahu, filius Nathanis præfectus sitarchis, & Zabud, filius Nathanis præses, amicus regis :

6. Et Achischar præfectus domui ; & Adoniram, filius Habdæ præfectus delectui.

7. Erántque Schelomoni duodecim sitarchi super totum Jisraëlem, qui sustentabant regem & familiam ejus : mensem quotannis erat uniuscujusque sustentare *eam*.

8. Quorum hæc sunt nomina : filius Churis in monte Ephrajimi :

9. Filius Dekeri in Makatzo, & Schahalbimis, & Bethschemescho : Elone quoque, Bethchanane.

10. Filius Chesedi in Arubbothis : ipsius erat Soco, & tota terra Chepheri.

11. Filii Abinadabi, totus tractus Dori : Taphath, filia Schelomonis erat ei uxor :

12. Bahanæ, filii Achiludis *erat* Tahanac, & Megiddo & tota Beth-Schean, quæ *est* prope Tzarthanem infra Jizrehelem à Beth-Scheane usque Abel-Mecholam, usque ultra Jokmehamum.

13. Filii Geberi in Ramothis Gilhadis *erant* villæ Jairis, filii Menaschis, quæ *sunt* in Gilhade, ejus *erant* tractus Argobi, qui *est* in Baschane sexaginta civitates magnæ, *munitæ* muro, & vecte chalybeo.

14. Achinadab, filius Hiddonis *erat* in Machanajimis :

15. Achimahatz in Naphthali : ipse quoque acceperat Basematham, filiam Schelomonis in uxorem.

16. Bahana filius Chuschaj in Aschere, & in superioribus *partibus*.

17. Jehoschaphat filius Paruachi in Jissascare.

18. Schimhi, filius Elæ in Binjamine :

19. Geber, filius Uri in terra Gilhadis : terra Sichonis regis Emoræi, & Hogi regis Baschanis, *hic* sitarchus unus, qui præerat illi terræ.

20. Jehuda & Jisraël multi, ut arena, quæ *est* ad mare in multitudinem ; comedebant, & bibebant, & lætabantur.

21. Schelomoh autem erat dominans in omnia regna ab ipso flumine *ad* terram Pelischthæorum, & usque ad terminum Ægyptiorum : offerebant munus & serviebant Schelomoni omnibus diebus vitæ ejus.

22. Erátque cibarium Schelomonis in diem unum, triceni Cori similæ, & sexageni Cori farinæ :

23. Deni boves pingues, & viceni boves pascuales, & centenæ pecudes ; præter cervos, & capreas, & damas, denique lectissima quæque altilia.

24. Nam ipse dominabatur in tota citeriore parte fluminis à Thiphsacho ad Hazzam, in omnes reges, *qui erant* citra ipsum flumen : & pax erat ei ab omnibus lateribus suis circumquaque :

25. Adeò ut consideret Jehuda & Jisraël securè, quisque sub vite sua & sub ficu sua, à Dane Beerschebahum usque, omnibus diebus Schelomonis.

26. Erántque Schelomoni quadraginta millia præsepiorum equilium, ad equitatum ejus : & ad duodecies mille equites.

27. Sustentabántque sitarchi illi regem Schelomonem, & omnes, qui appropinquabant ad mensam regis Schelomonis, quisque mense suo : non sinebant desiderari quicquam.

28. Hordeum autem, & stramen in equos, & in angarios, afferebant ad locum, ubi erant, quisque pro ratione sua.

29. Præterea indidit Deus sapientiam Schelomoni, & intelligentiæ multùm admodum : & amplitudinem animi, secundùm *amplitudinem* arenæ, quæ *est* in littore maris.

30. Erat enim sapientia Schelomonis major, quàm sapientia omnium orientalium, & quàm omnis sapientia Ægyptiorum.

31. Sapientior etiam fuit omnibus hominibus, Ethane Ezrachæo, & Hemane, & Calcole, & Dardaho filiis Macholis : pervasítque nomen ejus in omnes gentes circumquaque.

32. Et eloquutus est ter mille sententias ; fuerúntque cantica ejus quinque supra mille.

33. Eloquutus etiam est de plantis, à cedro, quæ *est* in Libano usque ad hyssopum, quæ prodit è pariete : denique eloquutus est de jumentis, & de volucribus, & de reptilibus, & de piscibus.

34. Quamobrem *homines* veniebant ex omnibus populis ad audiendam sapientiam Schelomonis ; ab omnibus regibus terræ, qui audierant de sapientia ejus.

CAPUT V

Fœdus Schelomonis cum Chiramo ; qui ligna & operarios ei concessit ad exstructionem templi.

MIserat autem Chiram rex Tyri servos suos ad Schelomonem, quum audiret *Jisraëlitas* unxisse eum in regem loco patris ejus, amicus enim fuerat Chiram Davidi omnibus diebus ejus,

2. Quapropter misit Schelomoh adChiramum, qui dicerent:

3. Tu novisti Davidem patrem meum non potuisse ædificare domum nomini Jehovæ Dei sui, propter bella, quibus circumdederunt eum *hostes*; donec poneret Jehova illos sub plantis pedum ejus.

4. At nunc quietem dedit Jehova Deus meus mihi circumquaque: non *est* adversarius, neque *est* occursus mali.

5. Quamobrem ecce cogito ædificare domum nomini Jehovæ Dei mei: quemadmodum prædixit Jehova Davidi patri meo, dicendo; filius tuus, quem ponam pro te in solio tuo, ipse ædificaturus est istam domum nomini meo.

6. Nunc ergo præcipe, ut succidant mihi cedros è Libano, & servi mei erunt cum servis tuis, mercedem autem servorum tuorum daturus sum tibi prorsus, ut dixeris: tu enim nôsti non esse inter nos quemquam peritum ad cædendum ligna, ut *sunt* Tzidonii.

7. Fuit autem, quum audiret Chiram verba Schelomonis, *ut* lætaretur valde, & diceret; benedictus Jehova hoc tempore, qui præfecit pro Davide filium sapientem populo multo isti.

8. Et misit Chiram ad Schelomonem, qui dicerent, audivi quorum causâ misisti ad me: ego effecturus sum omnem voluntatem tuam, quod ad ligna cedrina, & quod ad ligna abiegna.

9. Servi mei deducent à Libano ad mare, & ego disponens ea ratibus per mare *mittam* usque ad locum, quem miseris *significatum* mihi, ut ibi disparem ea, & tu auferas; tu vicissim facito voluntatem meam, dando cibum familiæ meæ.

10. Itaque dabat Chiram Schelomoni ligna cedrina, & ligna abiegna prorsus, ut volebat:

11. Schelomoh autem dabat Chiramo vicies millenos coros tritici *in* cibum pro familia ejus, & vicies coros olei tusi: ita dabat Schelomoh Chiramo de anno in annum.

12. Quum ergo dedisset Jehova sapientiam Schelomoni, quemadmodum promiserat ei; & esset pax inter Chiramum & Schelomonem, ita ut paciscerentur fœdus ambo ipsi:

13. Indixit rex Schelomo delectum in toto Jisraële; fuitque delectus triginta millium virorum:

14. Quorum mittebat ad Libanum decies millenos in mensem alternis, mensem erant in Libano, duos autem menses *quisque* domi suæ: Adoniram autem præerat isti delectui.

15. Erant quoque Schelomoni septuagies mille bajuli, & octuagies mille putatores in illo monte:

16. Præter principes curatorum Schelomonis, qui præerant illi operi, ter mille trecentos: qui dominabantur populo, facientibus opus illud.

17. Et præcipiente rege devexerunt lapides magnos, lapides pretiosos, ad fundandum domum illam, lapides cæsos:

18. Dolabantque structores Schelomonis, & structores Chirami, atque Giblæi: sic præparabant ligna & lapides ad ædificandum domum.

CAPUT VI.

Figura & fabrica templi.

DEinde fuit quadringentesimo octuagesimo anno ab egressu Jisraëlitarum è terra Ægypti, anno quarto, mense Zivo (is mensis *est* secundus) regni Schelomonis super Jisraëlem; ut ædificare inciperet domum Jehovæ.

2. Domus autem, quam ædificavit rex Schelomoh Jehovæ, *fuit* longitudine suâ sexaginta cubitorum, & viginti latitudine suâ; triginta verò cubitorum altitudine suâ.

3. Et porticus erat ante templum domûs, viginti cubitorum longitudine suâ, secundùm frontem latitudinis domûs; decem cubitorum latitudine suâ ante domum.

4. Fecit autem domui fenestras, prospectui accommodas clausas.

5. Et ædificavit ad murum domûs substructionem circumquaque, ad muros ipsius domûs circumquaque, templo & adyto: fecitque alas circumquaque.

6. Substructio ima *erat* quinque cubitorum latitudine suâ, & mediana sex cubitorum latitudine suâ, tertiana verò septem cubitorum latitudine suâ: nam contracturas indiderat domui circumquaque extrinsecus, ne hærerent muris domûs.

7. Domus autem, quum ædificabatur, lapide integro, ut fuerat advectus, ædificabatur: neque mallei aut securis, *aut* ullum instrumentum ferreum auditum est in illa domo, quum ædificaretur.

8. Porta, *ad* alæ medianum erat in latere domûs dextero: quâ per cochleas ascendebant ad medianum, & à mediano ad tertiana *cubicula*.

9. Ædificatâ itaque domo illâ, atque absolutâ, obtexit domum ipsam cantheriis, & coaxationibus cedrinis.

10. Ædificavit autem substructionem quamque circa totam domum, quinis cubitis altitudine suâ; quam adjecit domui lignis cedrinis.

11. Tum fuit verbum Jehovæ ad Schelomonem, dicendo:

12. Hæc, quam tu ædificas, domus illa est, si ambulaveris in statutis meis, & judicia mea exercueris, ac observaveris omnia præcepta mea, ambulando in eis: utique præstabo verbum meum erga te, quod eloquutus sum Davidi, patri tuo:

13. Et habitabo inter Jisraëlitas; neque derelinquam populum meum Jisraëlem.

14. Quum itaque ædificâsset Schelomoh domum istam, & absolvisset eam:

15. Contabulavit muros ipsius domûs intrinsecus tabulis cedrinis, à solo domûs, usque ad tegmen murorum, obduxit ligno intrinsecus: obduxit etiam solum ipsum domûs tabulis abiegnis.

16. Contabulavit verò viginti cubitos ad latera ipsius domûs tabulis cedrinis, à solo usque ad ipsos muros; contabulavit, *inquam*, ipsi intrà adytum, in sancto sanctorum:

17. Quadraginta autem cubitorum erat domus illa: illud templum anterius.

18. Et ad cedros domûs intrinsecus erant incisæ colocynthides & aperti flores, omnia erant cedrina, nullus lapis conspiciebatur.

19. Sic

19. Sic adytum intrà domum intrinſecus paravit, ad collocandum ibi arcam fœderis Jehovæ.

20. Quod autem ad anteriorem partem adyti, viginti cubitorum *erat* longitudo, & viginti cubitorum latitudo, ac viginti cubitorum altitudo ejus, quam obduxit auro aſſervato: obduxit etiam altare cedrinum.

21. Quumque obduxiſſet Schelomo hanc domum intrinſecus auro aſſervato: fecit interjectum *parietem* præter funes aureos ante adytum, quem ſimiliter obduxit auro.

22. Ita totam domum ipſam obduxit auro, donec abſolveretur tota domus: ſimiliter totum altare illud, quod erat ad adytum obduxit auro.

23. Fecit autem in ipſo adyto duos Cerubinos è lignis oleoſis: decem cubitorum altitudo utriuſque *eorum*.

24. Et quinque cubitorum *erat* ala Cerubini una, ſimiliter quinque cubitorum ala Cerubini altera: decem cubiti *erant* ab extremitate alæ cujuſque, uſque ad extremitatem alæ ſuæ *alterius*.

25. Sic decem cubitorum Cerubinus alter *erat*: menſura eadem, & proportio eadem ambobus Cerubinis.

26. Altitudo Cerubini unius decem cubitorum, & ſimiliter Cerubini alterius.

27. Diſpoſuit autem iſtos Cerubinos intrá domum intimam, ita ut expanderent alas Cerubini; & attingeret ala unius murum hunc, & ala Cerubini alterius attingeret murum alterum: alæ verò eorum versùs medium domûs attingerent altera alteram.

28. Et obduxit iſtos Cerubinos auro:

29. Omnes autem muros iſtius domûs circuitu inciſo, ſculpturis inciſurarum Cerubinorum, & palmarum, & apertorum florum: intrinſecus & extrinſecus;

30. Solum quoque domûs obduxit auro, intus & extra.

31. Et *in* porta adyti fecit fores è lignis oleoſis: ſuper liminare *cum* poſtibus quinta *parietis*.

32. *In* his autem binis foribus *è* lignis oleoſis, incidit cæſuras Cerubinorum, & palmarum, & apertos flores, quos obduxit auro: diduxit etiam ſuper Cerubinos, & ſuper palmas aurum.

33. Et ſimiliter fecit portæ templi poſtes è lignis oleoſis: è quarta *parietis*.

34. Et binas fores è lignis abiegnis; duæ valvæ foribus unis verſatiles, ac duæ valvæ inciſæ foribus alteris verſatiles *erant*.

35. Incidit etiam Cerubinos, & palmas, ac apertos flores: quæ obduxit auro, adaptato ad earum ſcalpturam:

36. Poſtea ædificavit atrium interius tribus ordinibus *lapidum* cæſorum; & ordine ſectarum cedrorum:

37. Anno quarto cœpta eſt fundari domus Jehovæ, menſe Zivo.

38. Anno verò undecimo, menſe Bule (is menſis *eſt* octavus) abſolvit domum hanc cum omnibus rebus ejus, & ſecundùm omnes rationes ejus: ita ædificavit eam ſeptem annis.

CAPUT VII.

Regia Schelomonis, & ornamenta templi.

POſtea domum ſuam ædificavit Schelomoh tredecim annis: quibus abſolvit totam domum ſuam.

2. Deinde ædificavit domum ſaltûs Libani centum cubitorum longitudine, & quinquaginta cubitorum latitudine, & triginta cubitorum altitudine, ſuper quatuor ordines columnarum cedrinarum, & trabes cedrinas impoſitas columnis:

3. Et tectum cedrinum ſupernè ſupra contabulationes, quod *erat* ſupra columnas, quadraginta quinque; quindenas ordine:

4. Et proſpectuum tres ordines; quorum aſpectus ad aſpectum *dirigebatur*, triplici ſerie:

5. Et omnes portas cum poſtibus quadratas jugumento: & directuram aſpectus ad aſpectum triplici ſerie.

6. Præterea porticum columnarum fecit quinquaginta cubitorum longitudine, & triginta cubitorum latitudine: ita ut porticus *eſſet* ſecundùm aſpectum illarum, id eſt, columnæ, & columen ſecundùm aſpectum illarum.

7. Item porticum tribunalis, ubi judicabat, porticum judicii fecit: quod obtectum *erat* cedro à ſoli parte una ad alteram.

8. Poſtea domui ſuæ, ubi habitabat, atrium alterum interius iſtâ porticu, opere huic ſimile erat; domum quoque filiæ Parhonis fecit, quam duxerat Schelomoh ſimilem porticui iſti.

9. Omnia hæc *erant* è lapidibus pretioſis, ſecundùm dimenſiones *unius* cæſi lapidis, ſectis ſerrâ intrinſecus & extrinſecus: idque à fundamento uſque ad præcinctiones, etiam extrinſecus uſque ad atrium magnum.

10. Fundatio quoque *erat* è lapidibus pretioſis, lapidibus magnis: lapidibus denûm cubitorum, & lapidibus octonûm cubitorum:

11. Similiter ſupernè è lapidibus pretioſis, ſecundùm dimenſiones *unius* lapidis cæſi, & cedro.

12. Denique atrio magno circumquaque, tres *erant* ordines lapidis cæſi, & ordo trabium cedrinarum: ſimiliter atrio domûs Jehovæ interiori, & porticui ejuſdem domûs.

13. Miſit quoque rex Schelomoh, ut aſſumeret Chiramum è Tyro.

14. (Is *erat* filius mulieris viduæ, è tribu Naphthali, cujus pater vir Tyrius fuerat, faber ærarius) eò quòd plenus eſſet peritiâ & intelligentiâ, ac notitiâ ad faciendum omne opus ex ære: qui veniens ad regem Schelomonem, fecit totum opus ejus.

15. Formavit enim duas columnas æreas: octodecim cubitorum erat altitudo columnæ unius, quam filum duodecim cubitorum cingebat, ut columnam ſecundam.

16. Et duo coronamenta fecit, ad imponendum ſummitatibus columnarum è fuſo ære: quinque cubitorum altitudo coronamenti unius, & quinque cubitorum altitudo coronamenti alterius.

17. Encarpi opere implexo, faſciæ opere catenato ipſis coronamentis, quæ *erant* in ſummitate columnarum: ſeptem coronamento uni *erant*, & ſeptem coronamento alteri.

18. Quæ aptavit ad ipsas columnas: deinde duos ordines circumquaque super encarpum unum, ad tegendum coronas, quæ imponendæ erant summitati malogranatorum, ut etiam fecit coronæ alteri.

19. Ita ut coronæ, quæ *erant* super capitulum columnarum opere liliaceo, *collocandarum* in porticu, quatuor cubitorum *essent*.

20. Coronæ autem impositæ duabus istis columnis, etiam sursum versùs *sitæ erant* è regione projecturæ, quæ *erat* in latere encarpi: & malogranata ducentena *binis* ordinibus circumquaque, *etiam* ad coronamentum alterum.

21. Deinde erexit columnas ipsas in porticu templi: erectámque columnam dexteram vocavit nomine ejus Jacin; postea erectam columnam sinistram vocavit nomine ejus Bohaz.

22. Quum itaque impositum esset capitulo columnarum opus liliaceum, absolutum est opificium columnarum.

23. Item fecit ipsum lacum fusum: decem cubitorum erat à labri parte una ad alteram, rotundum circumquaque, cujus altitudo quinque *erat* cubitorum, & filum triginta cubitorum cingebat eum circumquaque.

24. Colocynthides autem subter labium ejus circumquaque cingebant ipsum, denæ in cubitum ambiebant lacum circumquaque: duobus ordinibus colocynthides fusæ in fusura ejus.

25. Stabat impositus duodecim bobus, tribus respicientibus ad aquilonem, & tribus respicientibus ad occidentem, & tribus respicientibus ad meridiem, ac tribus respicientibus ad orientem: quibus lacus *erat* impositus supernè: ita eorum omnium posteriora intus *latebant*.

26. Crassitudo autem ejus palmaris erat, & labium ejus simile operi labii calicis, *aut* floribus lilii: bis mille bathos continebat.

27. Item fecit bases decem æreas: quaternûm cubitorum longitudo basis uniuscujusque; & quaternûm cubitorum latitudo ejus, ternorúmque cubitorum altitudo ejus.

28. Erat autem hujusmodi opus cujusque basis, zophori *erant* eis; erántque zophori inter denticulatos toros.

29. Ipsis autem zophoris, qui *erant* inter denticulatos toros, inerant leones, boves, & Cerubini, & super denticulatos toros fulcrum supernè: infra leones verò, & boves adjectiones opere ducto.

30. Erántque quaternæ rotæ æneæ basi unicuique, & tabulæ æreæ, quibus *erant* scapulæ in quaternis impagibus suis; subter labrum quodque, scapulæ illæ *erant* fusæ è regione adjectionum cujusque *labri*.

31. Deinde illius *labri* os ab interiore parte ambitûs coronarii, sursum versùs *exstabat* uno cubito, cujus *ambitûs* os rotundum *erat* opere fulcri, sesquicubitale: circa cujus os similiter *inerant* cæsuræ, & zophori earum quadrati, non rotundi.

32. Quaternæ autem rotæ illæ subter zophoros illos, & axes rotarum *affixi erant* basi: & altitudo rotæ uniuscujusque erat sesquicubiti.

33. *Erátque* opus rotarum istarum simile operi rotæ currus, axes earum, & modioli earum, & canthi earum, & radii earum, omnia fusa.

34. Similiter quaternæ scapulæ ad quaternos angulos basis uniuscujusque: ex ipsa basi *erant* scapulæ ejus:

35. Ita ut in summo ipsius basis, dimidii cubiti altitudo rotunda *exstaret* circumquaque: nam in summo basis manûs illius, ut zophori illius, ex ipsa erant.

36. Insculpsit autem tabulis illius, manibus illius, & zophoris illius Cerubinos, leones, & palmas: prout cælaturis cujusque, & adjectionibus circumquaque *conveniebat*.

37. In hanc *formam* fecit decem bases: fusura eadem, mensura eadem, proportio eadem *erat* ipsis omnibus.

38. Item fecit decem labra ærea: quadragenos bathos continebat labrum unumquodque, quaternum cubitorum *erat* labrum unumquodque, labrum unum impositum basi suæ uni in decem bases.

39. Et disposuit harum basium quinque ad latus ipsius domûs dextrorsum, & quinque ad latus domûs sinistrorsum: lacum verò posuit versùs latus domûs dexterum, ad orientem è regione meridiei.

40. Quum itaque Chiram fecisset labra, & hamas, ac crateras eorum, absolvit Chiram facere totum opus, quod fecit regi Schelomoni *pro* domo Jehovæ.

41. Columnas duas, & orbes coronarios, qui erant impositi capitulo columnarum duos, & encarpos duos, ad tegendum duos orbes coronarios, qui *erant* impositi capitulo columnarum:

42. Et malogranata quadringenta pro duobus encarpis: duobus ordinibus malogranata pro encarpo unoquoque, ad tegendum duos orbes coronarios, qui *erant* in superficie columnarum:

43. Item bases decem, & labra decem, imposita basibus:

44. Item lacum unum, & boves duodecim sub ipso lacu:

45. Item ollas, & hamas, & crateras, denique omnia vasa illa, quæ fecit Chiram regi Schelomoni *pro* domo Jehovæ, ex ære purgato.

46. In planitie Jardenis fudit ea rex in terra argillosa, inter Succothas, & Tzarthanem.

47. Et omisit Schelomo *pendere* omnia vasa ista præ multitudine quàm plurima: non pervestigatum est æris eorum pondus.

48. Fecit verò Schelomoh omnia instrumenta ista, quæ *erant* domui Jehovæ; nempe altare aureum, & mensam, super quam erant panes faciei, auream:

49. Item lychnuchos, quinque à dextera, & quinque à sinistra ante ipsum adytum, *ex* auro asservato: flores etiam, & lucernas, & forcipes aureos.

50. Item pelves, & instrumenta musica, & crateras, & acerras, & trullas *ex* auro asservato: etiam cardines fœminas cum foribus domûs interioris sancti sanctorum, *&* cum foribus domûs ipsius templi, aureas.

51. Perfecto demum toto opere illo, quod fecit Rex Schelomoh *pro* domo Jehovæ; inferens rex Schelomoh res consecratas à Davide patre suo, argentum & aurum, & vasa, posuit in thesauris domûs Jehovæ.

CAPUT

CAPUT VIII.

Dedicatio Templi.

TUnc congregari jussit Schelomo Seniores Jisraëlis, & omnes primarios tribuum, principes paternarum familiarum cum Jisraëlitis ad regem Schelomonem Jeruschalajima: ut deducerent arcam fœderis Jehovæ è civitate Davidis, ea *est* Tzijon.

2. Congregatis itaque ad regem Schelomonem omnibus Jisraëlitis mense horridorum *agrorum,* in ipso festo (is *est* mensis septimus.)

3. Et convenientibus omnibus Senioribus Jisraëlis, deportarunt sacerdotes arcam:

4. Et deduxerunt arcam Jehovæ, & tentorium conventûs, & omnia vasa sacra, quæ *erant* in tentorio; deduxerunt, *inquam,* ea sacerdotes & Levitæ.

5. Rex autem Schelomo & totus cœtus Jisraëlitarum, qui convenerant ad eum, cum ipso *euntes* coram arca; sacrificabant pecudes & boves, quæ nec numerabantur, nec supputabantur; præ multitudine.

6. Intulerunt autem sacerdotes arcam fœderis Jehovæ in locum ipsius, in adytum domûs, in sanctum sanctorum, sub alas Cerubinorum.

7. Nam Cerubini pandebant alas super locum arcæ; & obtegebant Cerubini arcam & vectes ejus supernè.

8. Deinde protenderunt ejus vectes; ita ut conspicerentur summitates vectium è sancto, versùs partem anteriorem ipsius adyti; non autem conspicerentur foris: fuerúntque ibi usque in diem hunc.

9. Nihil *erat* in arca præter duas tabulas lapideas, quas collocaverat ibi Mosche in Chorebo; quando pepigit *fœdus* Jehova cum filiis Jisraëlis egredientibus ipsis è terra Ægypti.

10. Fuit autem, quum exirent sacerdotes è sancto ipso; ut nubes impleret domum Jehovæ:

11. Adeò ut non possent sacerdotes consistere ad ministrandum propter ipsam nubem: quum implevisset gloria Jehovæ domum Jehovæ.

12. Tum dixit Schelomo: Jehova dixit, se habitare in caligine.

13. Planè ædificavi tibi domum habitaculi; stationem, in qua resideas *in* secula.

14. Postea rex conversâ facie suâ benedixit cum tota congregatione Jisraëlis; totâ congregatione Jisraëlis stante:

15. Ac dixit, benedictus Jehova Deus Jisraëlis, qui alloquutus est ore suo Davidem patrem meum; prout manu suâ implevit, dicendo:

16. Ex quo die eduxi populum meum Jisraëlem ex Ægypto; non elegeram civitatem ex ullis tribubus Jisraëlis, ad ædificandum domum, ubi esset nomen meum: sed elegi Davidem, ut præesset populo meo Jisraëli.

17. Quamobrem fuit in animo Davidis patris mei: ædificare domum nomini Jehovæ, Dei Jisraëlis.

18. Sed dixit Jehova Davidi patri meo, eò quòd fuit tibi in animo ædificare domum nomini meo; benefecisti, quod fuisti eo animo.

19. Veruntamen tu non es ædificaturus istam domum: sed filius tuus, qui egressurus est è lumbis tuis, is ædificabit domum istam nomini meo.

20. Itaque præstitit Jehova verbum suum, quod loquutus fuerat: surrexi enim loco Davidis patris mei, & sedens in solio Jisraëlis, quemadmodum loquutus est Jehova, ædificavi domum hanc nomini Jehovæ Dei Jisraëlis;

21. Ubi disposui locum pro arca, in qua *est* fœdus Jehovæ; quod pepigit cum patribus nostris, quum educeret eos è terra Ægypti.

22. Deinde substitit Schelomo ante altare Jehovæ, coram tota congregatione Jisraëlis; & expandit manus suas versùs cœlum:

23. Ac dixit; Jehova Deus Jisraëlis, nullus *est* similis tibi Deus, in cœlis supernè, aut in terra infernè, servans fœdus & benignitatem servis tuis, qui ambulant coram te ex toto animo suo:

24. Qui servâsti Davidi, patri meo, servo tuo, id quod eloquutus fueras ei: ut eloquutus fueras ore tuo, ita manu tuâ implevisti, sicut *est* hoc die.

25. Nunc ergo, Jehova Deus Jisraëlis, serva Davidi servo tuo, patri meo, id quod eloquutus fueras ei, dicendo; non exscindetur tibi vir à conspectu meo, sedens in solio Jisraëlis: si tamen observabunt filii tui viam suam, ambulando coram me, quemadmodum ambulâsti coram me.

26. Nunc etiam Deus Jisraëlis; confirmetur, quæso, verbum tuum, quod eloquutus es servo tuo Davidi, patri meo:

27. Etenim an revera habitaret Deus in terra? ecce cœli ipsi, & cœli cœlorum non capiunt te, quantò minùs domus hæc, quam ædificavi?

28. Respicias igitur ad orationem servi tui, & ad deprecationem ejus, Jehova Deus mi: auscultando clamori, & orationi, quâ servus tuus orat coram te hodie:

29. Ut sint oculi tui aperti erga domum hanc noctu & interdiu, erga locum illum, de quo dixisti, futurum est nomen meum ibi; auscultando orationi, quâ orabit servus tuus versùs locum hunc:

30. Et auscultes deprecationi servi tui, & populi tui Jisraëlis, quà orabunt versùs locum hunc: tu, *inquam,* auscultes in loco habitationis tuæ in cœlis, & auscultans condones.

31. Quum peccaverit ullus in proximum suum, qui detulerit ei juramentum execrationis, execratione adjurando eum, (nam veniet execratio ante altare tuum in domum hanc:)

32. Tunc tu audito è cœlis, & conficiens, judicato servos tuos, improbando improbum, reddendo viam ejus in caput ejus; & justificando justum, reddendo ei secundùm justitiam ejus.

33. Quum plagâ affectus fuerit populus tuus Jisraël coram hoste, eò quòd peccaverint in te: si conversi ad te, celebrabunt nomen tuum, & orabunt, ac deprecabuntur te versùs domum hanc:

34. Tunc tu exaudito è cœlis, condonans peccatum populi tui Jisraëlis: ut reducas eos in terram hanc, quam tradidisti majoribus eorum.

35. Quum clausum fuerit cœlum ita, ut non sit pluvia, eò quòd peccaverint in te: si orantes versùs locum hunc, celebrabunt nomen tuum, & à peccato suo revertentur, quia testatus fueris *contra* eos:

36. Tunc tu exaudito è cœlis condonans peccatum servorum tuorum, & populi tui Jisraëlis, quum docueris eos viam optimam, per quam ambulent: ut des pluviam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in possessionem.

37. Fames, quum erit in hac terra, pestis quum erit, uredo, rubigo, locusta, bruchus quum erit, quum anget eum inimicus ejus in terra ditionis ejus; quæcunque plaga, quæcunque ægritudo:

38. Omnem orationem, omnem deprecationem, quæ erit à quocunque homine, *aut* à toto populo tuo Jisraële; quum agnoscentes quisque plagam animi sui, expandet manus suas versùs domum hanc.

39. Tum tu exaudito è cœlis, statione habitationis tuæ, ut condonans facias, aut des unicuique secundùm omnes vias ejus, quas agnosces apud animum ejus: tu enim nôsti solus animum omnium filiorum hominis.

40. Ut revereantur te omnibus diebus, quibus sunt victuri in superficie hujus terræ, quam dedisti majoribus nostris.

41. Quin etiam extraneo ipsi, qui non è populo tuo Jisraële *fuerit*; sed venerit è terra longinqua propter nomen tuum:

42. (Audient enim de nomine tuo magno, & manu tuâ robustâ, ac brachio tuo extento) quum adveniens orabit versùs domum hanc:

43. Tu auscultato è cœlis, statione habitationis tuæ, ut facias omnino, prout clamaverit ad te extraneus ipse: ut experiantur omnes populi terræ nomen tuum, ad reverendum te, sicut populus tuus Jisraël, & ad cognoscendum nomen tuum invocari super domum hanc, quam ædificavi.

44. Quum procedet populus tuus in bellum contra inimicum suum viâ, quâ mittes eos: si orabunt Jehovam viâ civitatis hujus, quam elegisti, & hujus domûs, quam ædificavi nomini tuo:

45. Tum exaudies è cœlis orationem eorum, & deprecationem eorum; ut peragas causam eorum.

46. Quum peccaverint in te (nam nemo *est*, qui non peccet,) & iratus contra *eos* exposueris eos inimico; ita ut captivos abduxerint eos *illi*, à quibus capti sunt, in terram inimici, longinquam, aut propinquam:

47. Si reducent in animum suum in ea terra, ubi captivi detinebuntur, ut conversi, deprecentur te in terra eorum, quorum sunt captivi, dicendo, peccavimus, & perversè egimus, improbè fecimus:

48. Et revertentur ad te ex toto corde suo, & ex toto animo suo, in terra inimicorum suorum, qui captivos detinebunt eos: & orabunt te viâ terræ suæ, quam dedisti majoribus ipsorum, hujus civitatis, quam elegisti, & hujus domûs, quam ædificavi nomini tuo:

49. Tum exaudies è cœlis, statione habitationis tuæ, orationem eorum, & deprecationem eorum; ut peragas causam eorum:

50. Ut condones populo tuo, quæ peccaverint contra te, & omnes defectiones eorum, quibus defecerint à te: & concilies eis misericordiam coram captivos detinentibus eos, ut misereantur eorum.

51. (Populus enim tuus, & possessio tua sunt, quos eduxisti ex Ægypto, è medio catino ferri.)

52. Oculis tuis apertis existentibus, ad deprecationem servi tui, & ad deprecationem populi tui Jisraëlis, auscultando eis, quandocunque invocabunt te.

53. Tu enim distinxisti eos tibi in possessionem ab omnibus populis terræ: quemadmodum loquutus es per Moschen servum tuum, quum educeres majores nostros ex Ægypto, Domine Jehovi.

54. Deinde fuit, quum absolvisset Schelomoh orare Jehovam totâ oratione, & deprecatione istâ; *ut* surgens ab anteriore parte altaris Jehovæ, ab inflexione sua in genua, manibusque suis passis versùs cœlum.

55. Staret ac benediceret *Deo* cum tota congregatione Jisraëlis; voce magnâ, dicendo;

56. Benedictus Jehova, qui dedit quietem suo populo Jisraëli, prorsus ut loquutus fuerat; non excidit res ulla ex omnibus bonis sermonibus ejus, quos loquutus fuerat per Moschen servum suum.

57. Sit Jehova Deus noster nobiscum, quemadmodum fuit cum majoribus nostris: ne derelinquat nos, neque deserat nos:

58. Inclinando animum nostrum ad se; ut ambulemus in omnibus viis ejus, ut observemus præcepta ejus, & statuta ejus, ac judicia ejus, quæ præcepit majoribus nostris.

59. Et sint verba mea ista, quibus deprecatus sum coram Jehova, propinqua Deo nostro interdiu & noctu; ut peragat causam servi sui, & causam populi sui Jisraëlis, cujusque temporis tempore suo:

60. Ut cognoscant omnes populi terræ Jehovam esse Deum ipsum, neminem *esse* ampliùs.

61. Quum erit cor vestrum integrum erga Jehovam, Deum nostrum; ambulando in statutis ejus; & observando præcepta ejus, sicut hodierno die.

62. Deinde rex & omnes Jisraëlitæ cum eo, sacrificarunt sacrificia coram Jehova.

63. Sacrificavit enim Schelomoh *in* sacrificium eucharisticum, quod sacrificavit Jehovæ; boves vicies bis mille, & pecudes centies vicies mille; quum dedicarent domum Jehovæ rex, & omnes filii Jisraëlis.

64. Eo ipso die consecravit rex internam partem atrii, quæ *erat* ante domum Jehovæ, eò quòd parasset ibi holocausta, & munera, ac adipes eucharisticorum: nam altare æreum, quod *erat* coram Jehova, minus erat, quàm ut caperet holocausta, & munera, ac adipes eucharisticorum.

65. Celebravit etiam Schelomoh tempore illo illud festum, & totus Jisraël cum eo, congregatio magna, inde ab ingressu Chamathæ usque ad torrentem Ægypti, coram Jehova, Deo nostro septem diebus, deinde septem diebus; *hoc est*, quatuordecim diebus.

66. Die octavo dimisit populum, & benedixerunt regi: ita abierunt ad tentoria sua, læti & hilares animo de toto illo bono, quo affecerat Jehova Davidem servum suum, & Jisraëlem populum suum.

CAPUT IX.

Deus secundo apparet Schelomoni: Schelomoh plures civitates ædificat, & classem Ophirum ablegat.

Fuit autem, quum absolvisset Schelomoh ædificare domum Jehovæ, & domum regis, idque pro toto desiderio Schelomonis, quo delectatus fuerat faciendo:

2. (Apparuerat enim Jehova Schelomoni secundò: quemadmodum apparuerat ei Gibhone;

3. Et dixerat Jehova ei, exaudivi orationem tuam, & deprecationem tuam, quâ deprecatus es coram me; consecravi domum istam, quam ædificâsti, ut collocem nomen meum, ibi usque in seculum, eruntque oculi mei, & animus meus ibi omnibus diebus.

4. Tu autem, si ambulaveris coram me, sicut ambulavit David pater tuus, integro animo, & recto, faciendo omnino, prout præcepi tibi, statuta mea, & judicia mea observaveris;

5. Utique stabiliam solium regni tui super Jisraëlem in seculum: quemadmodum eloquutus fueram Davidi, patri tuo, dicendo, non exscindetur tibi vir à solio Jisraëlis.

6. Si omnino aversi fueritis vos, & filii vestri à sequendo me, & non observaveritis præcepta mea, & statuta mea, quæ proposui vobis; sed abeuntes colueritis deos alienos, & incurvaveritis vos *honorem habentes* eis:

7. Utique exscindam Jisraëlem à superficie hujus terræ, quam dederam eis, & istam domum, quam consecravi nomini meo, dimittam à facie mea; erítque Jisraël in parabolam, & dicterium inter omnes populos.

8. Et domus ista, *utut* fuerit excelsa, quisquis transibit juxta eam, obstupescet, aut sibilabit: dicent enim, quamobrem fecit Jehova ita terræ isti, & domui isti?

9. Ac dicent, eò quòd dereliquerunt Jehovam, Deum suum, qui eduxerat majores ipsorum è terra Ægypti, & prehenderunt deos alienos, & incurvantes se eis, coluerunt eos, idcirco induxit Jehova in eos totum malum istud.)

10. Fuit, *inquam*, exactis viginti annis, quibus ædificavit Schelomo duas illas domos; domum Jehovæ, & domum regis:

11. *Quia* Chiram rex Tyri donaverat Schelomonem lignis cedrinis, & lignis abiegnis, ac auro, pro toto desiderio ejus: *ut* tunc daret rex Schelomoh Chiramo viginti civitates ad regionis limitem.

12. Itaque egressus Chiram Tyro, ad visendum civitates illas, quas dabat ipsi Schelomoh; quum non placerent in oculis ejus:

13. Dixit, quid *sunt* civitates istæ, quas das mihi, frater mi? ideo vocat eas *quisque* terræ Cabul *civitates* usque in diem hunc.

14. Miserat enim Chiram regi centum viginti talenta auri.

15. Hæc porrò causa *est* delectus, quem indixerat rex Schelomoh, ut ædificaret domum Jehovæ, & domum suam, & munitionem ipsam, murumque Jeruschalaimorum: item Chatzorem, & Megidduntem, & Gezerum.

16. (Parho rex Ægypti ascendens, ceperat Gezerum: & combusserat eam igne, Cenanhanæum autem, qui inhabitabat civitatem, interfecerat; dederátque eam *in* munus filiæ suæ, uxori Schelomonis.

17. Ædificavit autem Schelomoh Gezerum) & Bethchoronem inferiorem:

18. Item Bahalatham, & Thadmorem in deserto, in illa terra:

19. Omnes quoque civitates armamentariorum, quæ *erant* Schelomoni, & civitates curruum, & civitates equitum, denique pro desiderio Schelomonis *id*, quod desideraverat ædificare Jeruschalaimis, & in Libano, & in tota terra dominatûs sui:

20. Totius populi, qui relictus fuerat ex Emoræo, Chitthæo, Perizzæo, Chivvæo, & Jebusæo, qui non *erant* è filiis Jisraëlis:

21. Horum filios, qui relicti fuerant post eos in ipsa terra, quos non potuerant Jisraëlitæ internecioni devovere, adegit eos Schelomoh in tributum servile usque in hodiernum diem.

22. Ex Jisraëlitis verò neminem reddidit Schelomoh servum: sed erant viri militares, & servi ejus, & principes ejus, & tribuni ejus, & præfecti curruum, ac equitum ejus.

23. *Ex* his erant principes curatorum, qui præfecti erant operi pro Schelomone, quingenti quinquaginta: qui dominabantur populo, facientibus opus illud.

24. Veruntamen filia Parhonis ascenderat è civitate Davidis, ad domum suam, quam ædificaverat ei *Schelomo*: tunc ædificavit munitionem ipsam.

25. Et offerebat Schelomoh ter quotannis holocausta, & eucharistica super altare, quod exstruxerat Jehovæ, & suffitum adoleri curabat in eo, quod *erat* córam Jehova; quum perfecisset domum.

26. Præterea classem paravit rex Schelomoh Hetzjone Geberi, quæ *est* propè Elothas, ad litus maris algosi, in terra Edomæorum.

27. Misit verò Chiram in ea classe servos suos, nautas peritos maris, cum servis Schelomonis:

28. Qui profecti Ophirum, acceperunt inde auri quadringenta viginti talenta, quæ attulerunt ad regem Schelomonem.

CAPUT X.

Regina Schebæ Schelomonem invisit.

Audiens autem regina Schebæ famam Schelomonis, & nominis Jehovæ; venit ad probandum eum ænigmatibus:

2. Et ingressa Jeruschalaima cum exercitu numeroso admodum; camelis ferentibus aromata, & aurum multum admodum, ac lapides pretiosos; accessit ad Schelomonem, & eloquuta est ei, quicquid *erat* in animo suo.

3. Cui indicavit Schelomo omnia verba ejus: non fuit absconditum quicquam regi, quin indicaverit ei.

4. Quapropter, quum videret regina Sche-

bæ omnem sapientiam Schelomonis, & quamque domum, quam ædificaverat;

5. Cibum etiam mensæ ejus, & consessum servorum ejus, & statum ministrorum ejus, & vestitum eorum, similiter à poculis ejus, & ascensum ejus, quo ascendebat in domum Jehovæ: non *erat* ampliùs in ea spiritus.

6. Tandem dixit regi, verum *est* verbum illud, quod audiveram in terra mea de rebus tuis, & de sapientia tua.

7. Tamen non credidi verbis illis usque dum venirem, & viderent oculi mei, sed ecce non indicatum fuerat mihi ejus dimidium; superas sapientiâ, & bonitate famam illam, quam audiveram.

8. Beati homines tui, beati servi tui isti, qui stantes coram te jugiter audiunt sapientiam tuam.

9. Sit Jehova Deus tuus benedictus, qui delectatus est te, ut collocaret te in solio Jisraëlis; eò quòd diligit Jehova Jisraëlem in seculum, ideò imposuit te regem, ut exerceres judicium, & justitiam.

10. Et dedit regi centum viginti talenta auri, & aromata multa valde, ac lapides preciosos: non sunt advecta hujusmodi aromata ampliùs tantâ multitudine, quantâ dedit regina Schebæ regi Schelomoni.

11. (Nam etiam classis Chirami, quæ afferebat aurum ex Ophiro; advexerat ex Ophiro ligna thyina multa admodùm, & lapides preciosos:

12. Et paraverat Rex ex illis lignis thyinis repagulum ad domum Jehovæ, & ad domum regis, & citharas & nablia pro cantoribus: non fuerant advecta talia ligna thyina, neque visa usque in diem illum.)

13. Rex verò Schelomoh dedit reginæ Schebæ pro toto desiderio ejus, quicquid petivit, præter id, quod rependit ei pro facultate regis Schelomonis: ita revertens, abiit in terram suam, ipsa cum servis suis.

14. Erat autem pondus auri, quod obveniebat Schelomoni quolibet anno; sexcentorum sexaginta sex talentorum auri:

15. Præter *id, quod obveniebat* à publicanis negotiatorum, & mercaturæ aromatariorum: & omnibus regibus Arabiæ, & proceribus ejus regionis.

16. Itaque fecerat rex Schelomoh ducentos clypeos ex auro malleato: sexcentos aureos imponebat clypeo unicuique.

17. Item trecenta scuta ex auro malleato, tria pondo auri imponebat scuto unicuique: quæ posuit rex in domo saltûs Libani.

18. Fecerat præterea rex solium eburneum magnum; & obduxerat illud auro depuratissimo.

19. Sex gradus *erant* huic solio, & fastigium rotundum ipsi solio à posteriore parte ejus, & fulcra manuaria hinc, & inde ad locum sessionis; ac duo leones stantes juxta ipsa fulcra manuaria:

20. Duodecim quoque leones stantes ibi ad sex gradus ejus, hinc & inde: non fuerat factum tale in ullis regnis.

21. Insuper omnia vasa potoria regis Schelomonis *erant* aurea, & omnia vasa domûs saltûs Libani ex auro asservato: nihil *inerat* argenti, non æstimabatur temporibus Schelomonis ullius *precii*.

22. Nam classis Oceani pro rege, cum classe Chirami *erat*: semel ternis annis veniebat classis ex Oceano afferens aurum, & argentum, ebora, & simias, & pavones.

23. Sic major erat rex Schelomoh omnibus regibus terræ, divitiis & sapientiâ:

24. Et totius terræ *reges* quærebant aspectum Schelomonis, ut audirent sapientiam ejus, quam indiderat Deus animo ejus.

25. Isti quoque afferebant quisque munus suum, instrumenta argentea, & instrumenta aurea, & vestimenta, & arma, & aromata, equos & mulos; rem annuam quotannis:

26. Ita ut congregaret Schelomoh currus, & equites; essentque ei mille quadringenti currus, & duodecies mille equites; quos abduci jussit in civitates curruum, & apud regem Jeruschalaima.

27. Et reddidit rex argentum Jeruschalaimis, ut lapides: cedros autem reddidit, ut sycomoros, quæ *crescunt* in loco depresso, multitudine.

28. Et vectigal equorum ex Ægypto; quod *erat* Schelomoni, id est, *vectigal* neti, mercatores regis accipiebant netum pro precio.

29. Nam ascendens ex Ægypto exibat currus sexcentenis siclis argenti, & equus centenis quinquagenis: & ita pro omnibus regibus Chitthæorum, & pro regibus Syriæ in manu sua educebant.

CAPUT XI.

Polygamia & idololatria Schelomonis, atque inde subsequens pœna.

POstea rex Schelomoh adamavit mulieres alienigenas multas, idque præter filiam Parhonis; Moabitidas, Hammonitidas, Edomæas, Tzidonias, & Chitthæas:

2. E gentibus, de quibus edixerat Jehova filiis Jisraëlis, ne convenitote cum eis, nec ipsi conveniunto vobiscum, profectò inclinarent animum vestrum post deos suos: iisdem adhæsit rex Schelomoh amore:

3. Adeò ut essent ei fœminæ principes septingentæ, & concubinæ trecentæ: quapropter inclinaverunt fœminæ ejus, animum ejus.

4. Fuit ergo tempore senectutis Schelomonis, fœminis inclinantibus animum ejus post deos alienos: quum non esset animus ejus integer erga Jehovam, Deum suum, sicut *fuerat* animus Davidis patris ejus:

5. Ut sequeretur Schelomoh Haschtoretham, deam Tzidoniorum, & Milcomum, abominationem Hammonitarum.

6. Sic faciebat Schelomoh, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: neque plenè sequebatur Jehovam, sicut David pater ejus.

7. Tunc ædificavit Schelomoh excelsum Cemoscho, abominationi Moabitarum, in eo monte, qui *est* in conspectu Jeruschalaimorum; & Moleco, abominationi Hammonitarum.

8. Itidem fecit omnibus suis fœminis alienigenis; adolentibus & sacrificantibus diis suis.

9. Itaque irâ percitus est Jehova in Schelomonem, eò quòd declinâsset animus ejus à Jehova, Deo Jisraëlis, qui apparuerat ei bis.

10. Et interdixerat ei hanc ipsam rem, ne sequeretur deos alienos: nec tamen observâsset id, quod præceperat Jehova.

11. Et dixit Jehova Schelomoni, eò quòd fuit hoc apud te, quòd non observâsti fœdus meum, & statuta mea, quæ præcepi tibi: omnino lacerabo hoc regnum à te, & tradam servo tuo.

12. Veruntamen diebus tuis non faciam hoc, propter Davidem patrem tuum: è manu filii tui lacerabo illud.

13. Sed totum hoc regnum non lacerabo, tribum unam dabo filio tuo, propter Davidem servum meum, & propter Jeruschalaima, quæ elegi.

14. Itaque suscitavit Jehova adversarium Schelomoni Hadadum Edomæum: is *erat* è semine regis, *qui regnaverat* in Edomæa:

15. Fuerat enim, quum esset David contra Edomæos, ascendente Joabo principe militiæ, ad sepeliendum confossos; ut percuteret omnes mares in Edomæa.

16. Nam sex menses mansit ibi Joab cum toto Jisraële; donec excidisset omnes mares in Edomæa.

17. Fugerat verò Hadad ipse, & homines Edomæi è servis patris ejus cum eo, ad proficiscendum in Ægyptum: *erat* autem Hadad puer parvus.

18. Quumque surgentes è Midjane, venissent Paranem; assumserunt secum homines Parane, & venerunt in Ægyptum ad Parhonem regem Ægypti, qui dedit ei domum, & cibum condixit ei, terram quoque dedit ei.

19. Ubi invenit Hadad gratiam in oculis Parhonis permagnam, adeò ut daret ei uxorem, sororem uxoris suæ, sororem Tachpenesæ Augustæ.

20. Peperit autem ei soror Tachpenesa Genubathum, filium ejus, quem educavit Tachpenes intra domum Parhonis; ita ut esset Genubath domi Parhonis inter filios Parhonis.

21. Audiens autem Hadad in Ægypto occubuisse Davidem cum patribus ejus, & mortuum esse Joabum principem militiæ, dixit Hadad Parhoni, dimitte me, ut eam in terram meam.

22. Dicente verò ei Parhone, *mane*, nam quid deficit te apud me, quòd ecce quæris abire in terram tuam? dixit, non, sed omnino dimitte me.

23. Suscitavit præterea Deus illi adversarium Rezonem, filium Eliadahi, qui fugerat ab Hadar-Hezere rege Tzobæ, domino suo:

24. Et congregatis ad se hominibus, factus fuerat princeps turmæ, quum occideret David illos: deinde euntes Damascum, habitârunt in ea, & regnârunt Damasci.

25. Fuitque adversarius Jisraëli omnibus diebus Schelomonis, idque præter malum illud, quod *inferebat* Hadad: nam tædebat eum Jisraëlis, quum regnaret in Syria.

26. Jarobhamum quoque *excitavit*, filium Nebati Ephrathæum, è Tzereda (cujus matri nomen Tzeruhæ, fœminæ viduæ) servum Schelomonis; ita ut attolleret manum suam contra regem.

27. Hæc autem occasio *est*, quâ sustulit manum contra regem: Schelomo ædificabat munitionem, obstruebat rupturam civitatis Davidis patris sui.

28. Vir autem iste Jarobham valentissimus *erat* robore: quare videns Schelomoh puerum ipsum negotio esse intentum, præfecit eum toti oneri familiæ Josephi.

29. Fuit autem eodem tempore, Jarobhamo egresso Jeruschalaimis, ut inveniret eum Achija Schilonites, propheta in via, quum ille induisset vestimentum novum, & essent ambo soli in agro.

30. Ubi prehendens Achija vestimentum novum, quo tegebatur, laceravit illud in duodecim fragmenta:

31. Ac dixit Jarobhamo, accipe tibi decem fragmenta: nam sic ait Jehova, Deus Jisraëlis; ecce ego laceraturus sum regnum hoc è manu Schelomonis, & daturus tibi decem tribus.

32. Tribus autem una erit ejus propter servum meum Davidem, & propter Jeruschalaima civitatem, quam delegi, ex omnibus tribubus Jisraëlis.

33. Eò quòd dereliquerunt me, & incurvârunt se *honorem habentes* Haschtharothæ, deæ Tzidoniorum, & Camoscho, deo Moabitarum, ac Milcomo, deo Hammonitarum: neque ambulârunt in viis meis: faciendo quod rectum videtur in oculis meis, videlicet statuta mea, & judicia mea, sicut David pater hujus.

34. Non tamen auferam quicquam istius regni de manu hujus, sed principem dispono eum omnibus diebus vitæ ejus propter Davidem, servum meum, quem elegi, qui observavit præcepta mea, & statuta mea:

35. Sed accipiens illud regnum è manu filii ejus; dabo tibi ex illo decem tribus:

36. Filio verò ejus dabo tribum unam; ut sit lucerna Davidi servo meo omnibus diebus coram me Jeruschalaimis, in civitate, quam delegi mihi, ad ponendum nomen meum ibi.

37. Te itaque assumam, ut regnes secundùm omnia, quæ desiderabit animus tuus; & eris rex super Jisraëlem.

38. Erit autem, si auscultaveris omnibus, quæ præcepero tibi; & ambulaveris in viis meis, ac feceris, quod rectum *videtur* in oculis meis, observando statuta mea, & præcepta mea, quemadmodum fecit David servus meus: ut adsim tibi, & ædificem tibi domum firmam, quemadmodum ædificavi Davidi, ac tradam tibi Jisraëlem.

39. Affligam quidem semen Davidis propter hoc; veruntamen non omnibus diebus.

40. Quamobrem quærebat Schelomoh morte afficere Jarobhamum: sed surgens Jarobham, fugit in Ægyptum ad Schischakum, regem Ægypti: fuitque in Ægypto, donec mortuus esset Schelomoh.

41. Reliquæ autem res Schelomonis, & quicquid fecit, ac sapientia ejus; nónne sunt scripta in libro rerum Schelomonis?

42. Dies autem, quibus regnavit Schelomoh Jeruschalaimis super totum Jisraëlem, *fuerunt* quadraginta annorum.

43. Deinde occubuit Schelomoh cum patribus suis, & sepultus est in civitate Davidis patris sui: regnavítque Rechabham, filius ejus, loco ejus.

CAPUT

CAPUT XII.

Regni divisio inter Rechabhamum, & Jarobhamum.

TUm abiit Rechabham Schecemum; nam Schecemum conveniebat totus Jisraël ad constituendum eum regem.

2. Fuit autem, quum audivisset Jarobham, filius Nebati, qui *erat* adhuc in Ægypto, quò fugerat metu regis Schelomonis, ut desideret Jarobham in Ægypto.

3. Sed mittentes *Jisraëlitæ*, accersiverunt eum, veneruntque Jarobham, & tota congregatio Jisraëlis; & alloquuti sunt Rechabhamum, dicendo:

4. Pater tuus durum imposuit jugum nobis: tu ergo nunc leva *nos* servitute patris tui durâ, & jugo ejus gravi, quod imposuit nobis, & serviemus tibi.

5. Qui dixit eis, abite usque ad diem tertium, tum revertimini ad me: sic abiverunt populus.

6. Interea iniit consilium rex Rechabham cum senioribus, qui steterant ante Schelomonem, patrem ipsius, quum esset in vivis, dicendo: quomodo vos consilium iniretis ad respondendum populo huic aliquid?

7. Qui alloquuti sunt eum, dicendo; si hodie fueris servus populo huic ut servias eis, id est, respondens eis, alloquutus fueris eos verbis bonis; utique erunt tibi servi omnibus diebus.

8. Sed reliquit consilium seniorum, quo consuluerant ei & iniit consilium cum eis, qui à pueris educati fuerant secum, & qui stabant coram ipso:

9. Dixitque eis, quod vos consilium iniretis, ut respondeamus aliquid populo huic; qui alloquuti sunt me, dicendo; leva nos jugo illo, quod imposuit pater tuus nobis?

10. Tum alloquuti sunt eum isti, qui à pueris educati fuerant cum eo, dicendo; sic dices populo isti, qui alloquuti sunt te, dicendo; pater tuus grave effecit jugum nostrum, tu ergo leva *illud* nobis: sic alloqueris eos, minimus *digitus* meus densior est lumbis patris mei.

11. Jam verò pater meus oneravit vos jugo gravi, ego autem superaddam jugo vestro: pater meus castigavit vos scuticis, ego autem castigabo vos flagellis aculeatis.

12. Quum ergo venisset Jarobham, & totus populus ad Rechabhamum die tertio; quemadmodum edixerat rex, dicendo; revertimini ad me die tertio;

13. Respondit rex populo duriter, derelicto consilio seniorum, quo consuluerant ei.

14. Alloquutus est enim eos ex consilio puerorum suorum, dicendo; pater meus grave reddidit jugum vestrum, ego autem superaddam jugo vestro: pater meus castigavit vos scuticis, ego autem castigabo vos flagellis aculeatis.

15. Quum itaque non auscultâsset rex populo (erat enim causa à Jehova, ut præstaret verbum suum, quo alloquutus fuerat Jehova per Achijam Schilonitem Jarobhamum, filium Nebati.)

16. Videns totus Jisraël regem non auscultâsse sibi; retulerunt populus regi responsum, dicendo, quæ nobis portio *esset* cum Davide? utique non *est nobis* possessio cum filio Jischaji, ad tentoria tua Jisraël, jam vide domui tuæ David: sic abiit Jisraël ad tentoria sua.

17. Tantùm super filios Jisraëlis, qui habitabant inter civitates Jehudæ, regnavit Rechabham.

18. Quúmque misisset rex Rechabham Adoramum, qui præerat tributo, obruerunt omnes Jisraëlitæ eum lapidibus ita, ut moreretur: rex verò Rechabham totis viribus conscenso curru, fugit Jeruschalaima.

19. Sic defecerunt Jisraëlitæ à domo Davidis usque in hunc diem.

20. Fuítque, quum audissent omnes Jisraëlitæ reversum esse Jarobhamum (quem mittentes, accersiverant ad cœtum) ut constituerent eum regem super totum Jisraëlem: nemo sequutus est domum Davidis, præter tribum Jehudæ solam.

21. Quum autem Rechabham venisset Jeruschalaima: congregavit ex tota domo Jehudæ, & tribu Binjaminis centum octoginta millia delectorum *hominum*, gerentium bellum; pugnaturos contra domum Jisraëlis, ut reducerent regnum illud ad Rechabhamum, filium Schelomonis.

22. Sed fuit verbum Dei ad Schemahjam, virum Dei, dicendo:

23. Edic Rechabhamo, filio Schelomonis, regi Jehudæ, & toti domui Jehudæ, & Binjamini; & residuo populi, dicendo:

24. Sic ait Jehova, ne ascendite, néve pugnate contra fratres vestros, filios Jisraëlis, revertimini quisque domum suam, nam à me facta est res ista: qui auscultârunt verbo Jehovæ, & reversi, abierunt secundùm verbum Jehovæ.

25. Postea ædificavit Jarobham Schecemum, in monte Ephrajimi, & habitavit in eo: & procedens inde, ædificavit Penuelem.

26. Dicebat autem Jarobham cum animo suo; mox reversurum esset regnum hoc ad domum Davidis;

27. Si ascenderet populus iste ad parandum sacrificia in domum Jehovæ Jeruschalaima, & rediret animus populi istius ad dominum suum, ad Rechabhamum, regem Jehudæ: utique occiderent me, & reverterentur ad Rechabhamum, regem Jehudæ.

28. Quapropter inito consilio rex, fecit duos vitulos aureos: & edixit Jisraëlitis, satis *sint* vobis, ut non ascendatis Jeruschalaima, ecce dii tui, ô Jisraël, qui eduxerunt te è terra Ægypti.

29. Horum unum posuit Beth-Ele, alterum verò collocavit Dane.

30. Sic fuit res ista in *causa* peccati, curirent populus coram hoc Danem usque.

31. Paravit enim domum excelsorum, & fecit sacerdotes è populo, qui non erant è filiis Levi:

32. Et constituit Jarobham festum mense octavo, quintodecimo die ejus mensis, simile festo, quod *celebrabatur* in Jehuda, *& sacrificia* obtulit in altari, similiterque fecit Beth-Ele sacrificando vitulis, quos fecerat: etiam Beth-Ele constituit sacerdotes excelsorum, quæ fecerat.

CAPUT XIII.

Manus Jarobhami extensa contra Prophetam exarescit, & restituitur: ipséque propheta seductus devoratur à leone.

Quum

QUum autem offerret in altari, quod fecerat Beth-Ele, quintodecimo die, menſe octavo, menſe illo, quem commentus fuerat animo ſuo, & celebrans feſtum cum filiis Jiſraëlis, offerret in illo altari adolendo:

Caput XIII.

2. Ecce vir Dei, veniens è Jehuda cum verbo Jehovæ Beth-Elem, Jarobhamo adſtante altari ad adolendum;

3. Clamavit contra altare illud per verbum Jehovæ, dicens; altare, altare, ſic ait Jehova: ecce filius naſciturus eſt domui Davidis, nomine Joſchija, qui mactabit ſuper te ſacerdotes excelſorum, adolentes ſuper te, & oſſa hominum comburent ſuper te:

4. Et edidit illo ipſo die prodigium, dicendo, hoc *eſt* prodigium ejus, quod dixit Jehova: ecce altare hoc findetur, & effundetur cinis, qui *eſt* ſuper ipſum.

5. Fuit autem, quum audito rex verbo viri Dei, quo clamabat contra altare Beth-Ele, extendiſſet Jarobham manum ſuam ab altari, dicendo; prehendite eum: ut exareſceret manus ejus, quam extenderat contra illum, ita ut non poſſet retrahere eam ad ſe.

6. Altare autem fiſſum eſt, & effuſus cinis ab altari: ſecundùm prodigium, quod ediderat vir Dei ex verbo Jehovæ.

7. Tunc loquutus rex, dixit illi viro Dei, deprecare, quæſo, iratam faciem Jehovæ Dei tui, & ora pro me, ut redeat *reſtituta* manus mea ad me; quùmque deprecatus eſſet vir ille Dei iratam faciem Jehovæ, *reſtituta* manus regis, rediit ad ipſum, & fuit ſicut antea.

8. Quapropter dixit rex illi viro Dei, veni mecum domum, & refice te: deinde dabo tibi donum.

9. Dixit verò vir ille Dei regi, ſi dares mihi dimidiam domum tuam, non irem tecum: neque comederem panem, neque biberem aquam in hoc loco.

10. Sic enim præcepit mihi verbo ſuo Jehova, dicendo; ne comedito panem, neque bibito aquam: neque revertitor per eam viam, quâ iveris.

11. Itaque abiit viâ aliâ: ac non eſt reverſus viâ illâ, quâ venerat Beth-Elem.

12. Propheta autem quidam ſenex habitabat Beth-Ele: qui veniens filius ejus enarravit totum hoc factum, quod fecerat vir Dei illo die Beth-Ele, cum verbis, quibus alloquutus fuerat regem, quæ enarraverunt *filii* patri ſuo.

13. Quibus dicente patre eorum, quânam viâ abiit? conſiderârunt filii ejus viam, quâ ibat vir ille Dei, qui venerat è Jehuda.

14. Deinde edixit filiis ſuis, inſternite mihi aſinum: qui inſtraverunt ei aſinum, & inſedit ei.

15. Sequutus itaque virum illum Dei, invenit eum, ſedentem ſub quadam quercu: & dixit ei, éſne vir ille Dei, qui veneras è Jehuda? qui dixit, ſum.

16. Tum dixit ei, veni mecum domum, & comede panem.

17. Qui dixit, non poſſum reverti tecum, aut ingredi tecum: neque comedam panem, neque bibam tecum aquam in iſto loco.

18. Verbum enim *edixit* mihi ex verbo Jehovæ, ne comedito panem, neque bibito ibi aquam; neque redito viâ, quâ iveris.

19. Sed eo dicente illi, etiam ego propheta *ſum*, ut tu; & angelus alloquutus eſt me ex verbo Jehovæ, dicendo, reduc eum tecum domum tuam, ut comedat panem, & bibat aquam (mentiebatur *autem* ei.)

20. Reverſus eſt cum eo, & comedit panem domi ejus, & bibit aquam.

21. Fuit verò illis aſſidentibus menſæ; fuit *inquam*, verbum Jehovæ ad prophetam illum, quem reduxerat.

22. Inclamavit enim virum Dei, qui venerat è Jehuda, dicendo, ſic ait Jehova; propterea quòd rebellâſti contra præſtitutum Jehovæ, neque obſervâſti præceptum illud, quod præceperat tibi Jehova Deus tuus.

23. Sed reverſus es, & comediſti panem; & bibiſti aquam in loco, in quo edixerat tibi, ne comedito panem, neque bibito aquam: non eſt venturum cadaver tuum in ſepulchrum majorum tuorum.

24. Fuítque poſtquam comediſſet panem, & poſtquam bibiſſet: inſtraviſſétque ei aſinum, *nimirum* ei prophetæ, quem reduxerat.

25. Ut eum abeuntem inveniret leo in via, & morte afficeret eum: ſic erat cadaver ejus abjectum in via, & adſtabat aſinus juxta ipſum, leo quoque adſtabat juxta cadaver ipſum.

26. Tum ecce quidam tranſeuntes, viderunt cadaver illud abjectum in via, & leonem adſtantem juxta cadaver: qui venientes, retulerunt in ea civitate, in qua propheta ille ſenex habitabat.

27. Quod quum audiret propheta ille, qui reduxerat eum de via, dixit, vir ille Dei *eſt*; qui rebellavit contra præſtitutum Jehovæ: ideo tradidit Jehova eum leoni iſti, ut frangens eum, morte afficeret eum, ſecundùm verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat ei.

28. Deinde edixit filiis ſuis, dicendo: inſternite mihi aſinum, qui inſtraverunt.

29. Tum abiens, invenit cadaver illius abjectum in via, & aſinum, ac leonem adſtantes juxta cadaver: non comederat leo cadaver, neque fregerat aſinum.

30. Suſtulit itaque hic propheta cadaver viri Dei, & impoſitum aſino, reduxit illud: & ingreſſus eſt civitatem propheta ille ſenex ad plangendum, & ſepeliendum illum.

31. Et collocante eo cadaver illius in ſepulchro ſuo; plangebant ſuper eum, eheu frater mi.

32. Fuit verò poſtquam ſepeliviſſet eum; ut ediceret filiis ſuis, dicendo; quum mortuus fuero, ſimiliter ſepelite me in hoc ſepulchro, in quo vir ille Dei ſepultus eſt: juxta oſſa ejus collocate oſſa mea.

33. Nam omnino futura eſt res, quam prædicavit ex verbo Jehovæ, contra altare, quod *eſt* Beth-Ele; & contra omnes domos excelſorum, quæ *ſunt* in civitatibus Schomronis.

34. Hoc facto non eſt reverſus Jarobham à via ſua mala; ſed rurſus fecit è populo ſacerdotes excelſorum, ejus, qui volebat, conſecrabat miniſterium, ut eſſent ſacerdotes excelſorum:

35. Fuítque hac re in *cauſa* peccati domui Jarobhami; & ut exſcinderet ac perderet *eam Deus* à ſuperficie terræ.

CAPUT

CAPUT XIV.

Achija prædicit uxori Jarobhami extirpationem è regno, & mortem filii: & Rechabham affligitur à rege Ægypti.

TEmpore illo ægrotabat Abija, filius Jarobhami:

2. Quapropter dixit Jarobham uxori suæ, surge jam, & dissimula te, ut non agnoscant te *esse* uxorem Jarobhami; sic itura es Schiluntem, ecce ibi *est* Achija propheta, qui promiserat mihi, me fore regem super populum hunc.

3. Accipiens autem in manu tua decem panes, & buccellata, & lagenam mellis, adibis eum: is indicabit tibi, quid futurum sit isti puero.

4. Et faciens ita uxor Jarobhami, surrexit, & abiens Schiluntem, ingressa est domum Achijæ: Achija autem non poterat videre, nam oculi ejus caligaverant præ senio ejus.

5. Sed Jehova indixerat Achijæ, ecce uxor Jarobhami ventura est, ut requirat aliquid abs te de filio suo, quia ægrotus est, his & talibus alloquitor eam: futurum autem est, quum ingredietur, ut ipsa agat extraneam.

6. Fuit itaque, quum audiret Achija strepitum pedum ejus ingredientis januam, ut diceret, ingredere uxor Jarobhami: ecquid tu agis extraneam? ego verò missus sum ad te, *ad indicandum* durum.

7. I, dic Jarobhamo, sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, propterea quòd te extuli è medio hujus populi; & imposui te antecessorem populo meo Jisraëli;

8. Et laceratum regnum à domo Davidis tradidi tibi, neque fuisti, sicut servus meus David, qui observavit præcepta mea, & qui sequutus est me ex toto animo suo, faciendo tantummodo, quod rectum *videtur* in oculis meis:

9. Sed pejus egisti omnibus, qui fuerunt ante te; & abiens, fecisti tibi deos alienos. etiam fusiles ad provocandum me, denique abjecisti me post tergum tuum:

10. Idcirco, ecce ego inducturus sum malum in domum Jarobhami, & excisurus sum Jarobhamo mingentem ad parietem, conclusúmque, & derelictum in Jisraële: & tollam asseclas domûs Jarobhami, quemadmodum tollit quis stercus, donec defecerit.

11. Morientem Jarobhamo in civitate, comedent canes, morientem verò in agro, comedent volatilia cœli: nam Jehova locutus est.

12. Tu autem surge, abi domum tuam: quum intrabunt pedes tui in civitate *domum*, illicò morietur infans.

13. Quem plangent omnes Jisraëlitæ, sepelientes *eum*, is enim solus perveniet Jarobhamo in sepulchrum: eò quòd inest huic *soli* è domo Jarobhami aliquid boni erga Jehovam, Deum Jisraëlis.

14. Itaque suscitabit sibi Jehova regem super Jisraëlem, qui excidet domum Jarobhami eâdem die: quid autem? etiam nunc *suscitavit*.

15. Præterea percutiet Jehova Jisraëlem *agitans*, quemadmodum agitatur arundo in aqua, & convellens Jisraëlem à terra hac optima, quam dederat majoribus eorum, disperget eos procul ultra ipsum flumen: eò quòd fecerunt lucos suos, provocantes Jehovam.

16. Denique exponet Jisraëlem propter peccata Jarobhami, quibus peccavit, & quibus ad peccandum induxit Jisraëlem.

17. Tum surgens uxor Jarobhami, abiit, & pervenit Thirtzam: quà veniente ad limen domûs suæ, puer mortuus est.

18. Et sepelientes eum, planxerunt eum omnes Jisraëlitæ, secundùm verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat per servum suum Achijam prophetam.

19. Reliquæ autem res Jarobhami, ut bellavit, & ut regnavit; ecce scriptæ sunt in libro Chronicorum regum Jisraëlis.

20. Dies autem, quibus regnavit Jarobham, *fuerunt* viginti duorum annorum: & postquam occubuit cum patribus suis, regnavit Nadab, filius ejus pro eo.

21. Rechabham verò, filius Schelomonis regnavit in Jehuda: natus unum, & quadraginta annos Rechabham, quum iniret regnum, septendecim annos regnavit Jeruschalaimis, in civitate, quam elegerat Jehova ad ponendum nomen suum ibi ex omnibus tribubus Jisraëlis, & nomen matris ejus Nahama Hammonitis.

22. Fecit etiam Jehuda, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: & ad zelotypiam moverunt eum peccatis suis, quibus peccârunt, supra quàm omnia, quæ fecerant majores eorum.

23. Nam exstruxerunt etiam sibi excelsa, & statuas, ac lucos; super omnem collem altum, & sub omni arbore virente.

24. Insuper etiam meritorii erant in terra ipsa: faciebant secundùm omnes abominationes gentium, quas ejecerat Jehova à facie Jisraëlitarum.

25. Quapropter fuit anno quinto regis Rechabhami; ut ascendens Schischak, rex Ægypti contra Jeruschalaima;

26. Acciperet thesauros domûs Jehovæ, & thesauros domûs regis, illa, *inquam*, omnia acciperet: acciperet etiam omnia scuta aurea, quæ fecerat Schelomo.

27. Pro quibus fecit Rex Rechabham scuta ærea: quæ deposuit in manum præfectorum cursoribus, qui observabant portam domûs regis.

28. Erátque ex quo veniebat rex in domum Jehovæ, ut afferrent ea cursores; postea referrent ea ad procœtonem cursorum.

29. Reliquæ autem res Rechabhami, & omnia, quæ fecit; nónne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

30. Etiam bellum, *quod* fuit inter Rechabhamum, & Jarobhamum omnibus diebus eorum.

31. Quúmque occubuisset Rechabham cum patribus suis, sepultus est cum patribus suis, in civitate Davidis, cujus matri nomen Nahama Hammonitis; & regnavit Abijam, filius ejus pro eo.

CAPUT XV.

Abijæ impio succedit Asa pius in regno Jehudæ: Bahascha, erasâ domo Jarobhami, regnat in Jisraële, & contra Asam præliatur.

Anno

ANno autem decimo octavo regis Jarobhami, filii Nebati: regnavit Abijam super Jehudam.

2. Tribus annis regnavit Jeruschalaimis; cujus matri nomen Mahaca, filia Abischalomi:

3. Et ambulavit in omnibus peccatis patris sui, quæ fecerat coram ipso; nec fuit animus ejus integer erga Jehovam, Deum suum, ut animus Davidis patris sui.

4. Sed propter Davidem, dedit Jehova Deus illius illi lucernam Jeruschalaimis, suscitando filium ejus post eum, & stabiliendo Jeruschalaima:

5. Eò quòd fecisset David, quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; neque recessisset ab omnibus, quæ præceperat ei omnibus diebus vitæ suæ, præter quàm in re Urijæ Chitthæi.

6. Bellum autem fuerat inter Rechabhamum, & Jarobhamum omnibus diebus vitæ ejus.

7. Sed cùm reliquæ res Abijami, & omnia, quæ fecit, nónne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jehudæ; tum bellum confectum inter Abijamum, & Jarobhamum?

8. Postea occubuit Abijam cum patribus suis, quem sepeliverunt in civitate Davidis: & regnavit Asa filius ejus pro eo.

9. Anno itaque vigesimo *completo* Jarobhami, regis Jisraëlis; regnavit Asa super Jehudam.

10. Uno & quadraginta annis regnavit Jeruschalajimis: cujus aviæ nomen Mahaca, filia Abischalomi.

11. Et fecit Asa, quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; sicut David pater ipsius.

12. Nam abstulit meritorios è terra; & amovit omnes deos stercoreos, quos fecerant majores sui:

13. Quin etiam ipsam Mahacam, aviam suam amovit, ne esset Augusta, eò quòd fecerat horrendam statuam cum luco: & succisam Asa horrendam statuam ejus, combussit ad torrentem Kidronem.

14. Excelsa quidem non amota sunt: sed animus Asæ fuit integer erga Jehovam omnibus diebus ejus:

15. Et retulit res consecratas patris sui, & res consecratas *à se* in domum Jehovæ; argentum, & aurum, & instrumenta.

16. Quamobrem bellum fuit inter Asam, & Bahascham, regem Jisraëlis omnibus diebus eorum.

17. Nam ascendens Bahascha, rex Jisraëlis contra Jehudam, ædificabat Ramam: ne sineret ad Asam, regem Jehudæ egredi, aut regredi *quemquam.*

18. Sed accipiens Asa totum argentum, & aurum, quæ reliqua erant in thesauris Jehovæ, etiam thesauros domûs regiæ, tradidit in manum servorum suorum: quos misit rex Asa ad Ben-Hadadum, filium Tabrimmonis, filii Chezjonis, regem Syriæ, qui habitabat Damasci, ut dicerent:

19. Fœdus *est* inter me & te, inter patrem tuum, & patrem meum: ecce mitto ad te munus, argentum, & aurum, age fac irritum fœdus tuum cum Bahascha, rege Jisraëlis, ut abscedat à me.

20. Et auscultans Ben-Hadad regi Asæ, misit principes copiarum suarum contra civitates Jisraëlis, & percussit Hijonem, & Danem, & Abelum Beth-Mahacæ; & totum tractum Cinnereth, & totam terram Naphthali.

21. Unde fuit audiente Bahaschâ, ut desisteret ab ædificandâ Ramâ; & resideret Thirtzæ.

22. Tunc rege Asâ promulgante in toto Jehuda (nemo erat immunis) deportárunt lapides Ramæ, & ligna ejus, quibus ædificabat Bahascha: & ædificavit ex illis rex Asa Gebahum Binjaminitarum, & Mitzpam.

23. Reliquæ autem omnes res Asæ, & omnis fortitudo ejus, & quæcunque fecit, & civitates, quas ædificavit, nónne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jehudæ? veruntamen tempore senectutis suæ, ægrotavit ex pedibus suis.

24. Postea, quum occubuisset Asa cum patribus suis, sepultus est cum patribus suis, in civitate Davidis patris sui; & regnavit Jeoschaphat, filius ejus pro eo.

25. Nadab verò, filius Jarobhami regnare cœpit super Jisraëlem anno secundo Asæ, regis Jehudæ; ac regnavit super Jisraëlem biennio.

26. Fecítque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, ambulans in via patris sui, & in peccato ejus, quò ad peccandum induxit Jisraëlem.

27. Quapropter conspirationem fecit contra eum Bahascha, filius Achijæ, è domo Jissascaris, & percussit eum Bahascha ad Gibbethonem; qui Pelischthæorum *erat*: quum Nadab, & omnes Jisraëlitæ obsiderent Gibbethonem.

28. Itaque morte afficiens eum Bahascha anno tertio Asæ, regis Jehudæ; regnavit pro eo.

29. Fuítque, quum cœpit regnare, *ut* percuteret totam domum Jarobhami, donec perdidisset eam, non reliquam faceret ullam animam Jarobhamo: secundùm verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat per servum suum Achijam Schilonitem:

30. Propter peccata Jarobhami, quibus peccavit, & quibus ad peccandum induxit Jisraëlem; propter indignationem ejus, quâ provocavit Jehovam, Deum Jisraëlis.

31. Reliquæ autem res Nadabi, & omnia, quæ fecit, nónne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jisraëlis?

32. Itaque bellum erat inter Asam, & Bahascham, regem Jisraëlis omnibus diebus illorum.

CAPUT XVI.

Jehu contra Bahascham prophetia; ejus executio, & schisma in Jisraële.

ANno tertio Asæ, regis Jehudæ; regnavit Bahascha, filius Achijæ super totum Jisraëlem Thirtzæ, viginti quatuor annis.

2. Et fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; ambulans in via Jarobhami, & in peccato ejus, quò ad peccandum induxerat Jisraëlem.

3. Quamobrem fuit verbum Jehovæ ad Jehu, filium Chanani contra Bahascham, ut diceret:

4. Quia quum exaltavi te ex ipso pulvere, & posui te antecessorem in populo meo Jisraële; ambulasti in via Jarobhami, & ad peccandum induxisti populum meum

Jiſraëlem, ut provocarent me peccatis ſuis:

5. Ecce, ego mox ſublaturus ſum aſſeclas Bahaſchæ, & aſſeclas domûs ejus; & redditurus domum tuam, ſicut domum Jarobhami, filii Nebati.

6. Morientem Bahaſchæ in civitate comedent canes; & morientem ei in agro comedent volatilia cœli.

7. Reliquæ autem res Bahaſchæ, & quæ fecit, fortitudóque ejus; nónne ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum, regum Jiſraëlis?

8. Poſtea occumbens Bahaſcha cum patribus ſuis, ſepultus eſt Thirtzæ; & regnavit Ela, filius ejus pro eo.

9. Quemadmodum etiam per Jehu, filium Chanani prophetam verbum Jehovæ fuerat contra Bahaſcham, & contra domum ejus, ídque propter totum malum illud, quod fecerat in oculis Jehovæ, quod provocâſſet eum operibus manuum ſuarum, quòd eſſet ſimilis domui Jarobhami: & eò quòd percuſſiſſet eum.

10. Anno vigeſimo ſexto Aſæ regis Jehudæ *completo*; regnabat Ela, filius Bahaſchæ ſuper Jiſraëlem Thirtzæ ſecundo anno.

11. Quum fecit conſpirationem in eum ſervus ejus Zimri, princeps dimidiæ partis curruum; dum is Thirtzæ biberet ad ebrietatem in domo Artzæ, qui præerat domui ipſius Thirtzæ:

12. Et veniens Zimri, percuſſit eum, & morte affecit eum anno vigeſimo ſeptimo Aſæ, regis Jehudæ; ac regnavit pro eo.

13. Fuit autem, quum primùm iſte regnaret, dum inſedit ſolio ſuo, *ut* percuteret totam familiam Bahaſchæ, non reliquum faceret ei mingentem ad parietem: etiam vindices ejus, & amicos ejus percuſſit.

14. Itaque perdidit Zimri totam familiam Bahaſchæ; ſecundùm verbum Jehovæ, quod locutus eſt contra Bahaſcham, per Jehu prophetam:

15. Propter omnia peccata Bahaſchæ, & peccata Elæ, filii ejus; quibus peccaverunt, & quibus ad peccandum induxerunt Jiſraëlem, provocando Jehovam, Deum Jiſraëlis vanitatibus ſuis.

16. Reliquæ autem res Elæ, & quæcunque fecit; nónne ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum, regum Jiſraëlis?

17. Anno vigeſimo ſeptimo Aſæ regis Jehudæ, regnavit Zimri ſeptem diebus Thirtzæ, quum populus caſtra haberent contra Gibbethonem, qui *erat* Peliſchthæorum.

18. Sed qui caſtra habebant, populus ille audiens, dicentes, conſpiravit Zimri, & etiam percuſſit regem, conſtituerunt omnes Jiſraëlitæ regem Homrin principem militiæ ſuper Jiſraëlem eodem die, in ipſis caſtris.

19. Poſtea aſcendens Homri, & omnes Jiſraëlitæ cum eo Gibbethone; obſederunt Thirtzam.

20. Fuit autem, quum videret Zimri captam eſſe civitatem, ut ingrederetur palatium domûs regiæ; & combuſtâ ſecum domo regis igne moreretur.

21. Propter peccata ſua, quibus peccaverat, faciendo quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; ambulando in via Jarobhami, & in peccato ejus, quod fecerat, inducendo Jiſraëlem ad peccandum.

22. Reliquæ autem res Zimri, & conſpiratio ejus, quâ conſpiravit; nónne ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum, regum Jiſraëlis?

23. Tunc diviſus eſt populus ille Jiſraël in partes: pars una populi ſequebatur Thibnin, filium Ginathi; ut conſtitueret eum regem, pars verò altera ſequebatur Homrin.

24. Quúmque firmior eſſet populus, qui ſequebatur Homrin populo, qui ſequebatur Thibnin, filium Ginathi, mortuo Thibni, regnavit Homri.

25. Anno trigeſimo primo *completo* Aſæ regis Jehudæ (regnavit *enim* Homri ſuper Jiſraëlem duodecim annis) Thirtzæ regnabat ſexto anno.

26. Quum emit montem Schomronis à Schemero duobus talentis argenti: & ornato ædificiis monte, vocavit nomen civitatis illius, quam ædificavit de nomine Schemeri, domini illius montis, Schomronem.

27. Et fecit Homri, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, ac pejus fecit, quàm ullus, qui *fuerat* ante eum.

28. Nam ambulavit in tota via Jarobhami, filii Nebati, & in ſingulis peccatis ejus, quibus ad peccandum induxerat Jiſraëlem, ut provocaret Jehovam Deum Jiſraëlis vanitatibus illorum.

29. Reliquæ autem res Homri, quas fecit, & fortitudo ejus, quam fecit; nónne ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum, regum Jiſraëlis?

30. Poſtea occubuit Homri cum patribus ſuis, & ſepultus eſt Schomrone; regnavítque Achab, filius ejus pro eo.

31. Achab autem, filius Homri regnare cœpit ſuper Jiſraëlem anno trigeſimo octavo Aſæ regis Jehudæ: regnavítque Achab, filius Homri ſuper Jiſraëlem Schomrone viginti duobus annis.

32. Fecítque Achab, filius Homri quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, plus quàm omnes, qui fuerant ante ipſum.

33. Fuit enim (nónne leve habebatur ei ambulare in peccatis Jarobhami, filii Nebati?) ut acciperet uxorem Izebelem, filiam Ethbahalis, regis Tzidoniorum; & abiens coleret Bahalem illorum, ac incurvans ſe *honorem haberet* ei:

34. Et ſtatueret altare Bahali iſti in æde illa Bahalis, quam exſtruxerat Schomrone.

35. Præterea conſevit Achab lucum; denique ampliùs Achab fecit ad provocandum Jehovam, Deum Jiſraëlis, quàm omnes reges Jiſraëlis, qui *fuerant* ante ipſum.

36. Diebus ejus ædificavit Chiel Beth-Elita Jerichuntem: pretio Abirami primogeniti ſui, fundavit eam, & pretio Segubi, natu minimi ſui, ſtatuit fores ejus, ſecundùm verbum Jehovæ, quod loquutus erat per Jehoſchuham, filium Nunis.

CAPUT XVII.

Elija triennio cœlum claudit, à vidua nutritus, miraculosè expenſa reſtituit, & mortuum excitat.

DIxit autem Elija Thiſchbites, ex inquilinis Gilhadis Achabo, *ut* vivit Jehova, Deus Jiſraëlis, ante quem adſto, non eſt futurus annis iſtis ros, aut pluvia: niſi ex verbo meo.

2. Poſtea

2. Postea fuit ad eum verbum Jehovæ, dicendo:

3. Abi hinc, ut convertas te orientem versùs, & abscondas te ad torrentem Cerithi, qui *est* è regione Jardenis.

4. Erítque, *ut* ex illo torrente bibas: corvis autem præcepi, ut te sustentent ibi.

5. Qui abiens, fecit secundùm verbum Jehovæ: veniens enim, consedit ad torrentem Cerithi, qui *est* è regione Jardenis.

6. Quò corvi afferebant ei panem, & carnem quolibet mane, similiter panem, & carnem quolibet vespere: & è torrente bibebat.

7. Sed fuit exacto anno; quum exsiccatus esset torrens ille; quia non fuerat pluvia in illa terra:

8. Ut esset verbum Jehovæ ad eum, dicendo:

9. Surge, abi Tzarphatham, quæ *est* Tzidonis, ut consideas ibi: ecce præcepi ibi mulieri viduæ, ut sustentet te.

10. Tunc surgens, abiit Tzarphatham, quúmque pervenisset ad portam civitatis, ecce mulier vidua colligebat ligna: itaque advocavit eam, & dixit; accipiens da, quæso, mihi paululum aquæ in hoc vase, ut bibam.

11. Abiit ergo, ut acceptam daret: postea advocans eam, dixit; accipiens, da, quæso, mihi frustum panis, *prout est* in manu tua.

12. Quæ dixit, *ut* vivit Jehova, Deus tuus, non *est* mihi placenta, sed plena vola farinæ, in cado, & paululum olei in ampulla: & ecce colligo duo ligna, ut veniens parem illam mihi, & filio meo, ut comedamus illud, deinde moriemur.

13. Dixit verò ei Elija; ne timeto, abi, para secundùm verbum tuum: verúntamen fac mihi de ea placentam parvam priùs, quam afferas mihi, tibi verò & filio tuo facito postea.

14. Nam sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, cadi istius farina non consumetur, & ampullæ istius oleum non deficiet; usque ad diem, quo daturus est Jehova pluviam in superficie terræ.

15. Abiens ergo illa fecit secundùm verbum Elijæ; ita comedit ipsa, & ipse, ídque domi ejus per annum.

16. Cadi farina illa non consumebatur, & ampullæ illius oleum non deficiebat; secundùm verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat per Elijam.

17. Fuit autem his rebus gestis, *ut* ægrotaret filius mulieris illius, dominæ domûs: quúmque esset ægritudo ejus valida admodum, adeò ut non reliqua esset in eo respiratio.

18. Dixit illa Elijæ; quid mihi tecum, vir Dei? veneris ad me, ad recordandum iniquitatem meam, & afficiendum morte filium meum?

19. Qui dixit ei; da mihi filium tuum: & acceptum eum è sinu ejus, detulit eum in cœnaculum, ubi ipse habitabat, deposuítque eum super lectum suum.

20. Tum inclamans Jehovam, dixit; ô Jehova Deus mi, etiamne viduam hanc, apud quam ego hospitor, malo affeceris, mortem afferendo filio ejus?

21. Et admensus se super puero ter, inclamavit Jehovam, dicens; Jehova Deus mi, revertatur, quæso, anima pueri hujus in medium ejus.

22. Et auscultavit Jehova voci Elijæ, ita ut, reversâ animâ pueri in medium ejus, revixerit.

23. Tum acceptum Elija puerum, deduxit è suo cœnaculo domum, & reddidit eum matri ejus: dixítque Elija; vide, vivit filius tuus.

24. Dixit verò mulier Elijæ; jam hoc experior virum Dei te esse; & verbum Jehovæ in ore tuo verum.

CAPUT XVIII.

Elija Achabo se sistit, & proponit solennem probam inter se, & Bahalitas, quis à Deo sit.

POstea elapsis diebus multis, post annum tertium hunc, fuit verbum Jehovæ ad Elijam, dicendo; i, ostende te Achabo, & dabo pluviam in superficie terræ.

2. Itaque abiit Elija, ut ostenderet se Achabo: erat autem fames valida in Schomrone.

3. Quapropter advocaverat Achab Hobadjam, qui præerat domui ipsius (erat autem Hobadja timens Jehovæ valde;

4. Nam fuit, quum exscinderet Izebel prophetas Jehovæ; ut accipiens Hobadja centum prophetas, absconderet eos, quinquagenos viros in una spelunca, & sustentaret eos pane, & aquâ.)

5. Et edixerat Achab Hobadjæ, perambula hanc terram ad fontes aquarum, & ad omnes torrentes: si fortè inveniamus fœnum, ut vivos conservemus equos, & mulos, & non sinamus exscindi nobis jumenta.

6. Itaque partiti terram inter se, quam obirent, Achab profectus est unâ viâ ipse seorsim, & Hobadja profectus est viâ alterâ seorsim.

7. Fuit autem Hobadjâ *versante* in itinere, quum ecce Elija obvius ei *fieret*: ut agnoscens eum, procideret in faciem suam, ac diceret, túne ille *es* dominus meus Elija?

8. Qui dixit ei, sum: i, dic domino tuo, ecce Elijam:

9. Dixit verò *Hobadja*, quid peccavi; quòd tradis servum tuum in manum Achabi, ut morte afficiat me?

10. Ut vivit Jehova, Deus tuus, non *est* gentis aut regni *locus*, quò non miserit dominus meus, ad quærendum te, qui dixerunt, non *adest*: etiam adjuravit regnum, & gentem, quia non potest invenire te.

11. Et nunc tu dicis: i, dic domino tuo, ecce Elijam.

12. Atqui erit me abeunte abs te, ut spiritus Jehovæ deferat te nescio quò, quúmque venero indicatum Achabo, si non inveniat te, occidet me: tamen servus tuus timet Jehovam ab adolescentia mea.

13. Nonne indicatum est domino meo, quid fecerim, quum occideret Izebel prophetas Jehovæ? ut occultavi è prophetis Jehovæ centum viros, quinquagenos viros in una spelunca, & sustentavi eos pane, & aquâ?

14. Nunc autem tu dicis, i, dic domino tuo, ecce Elijam: atqui occideret me.

15. Dixit verò Elija, *ut* vivit Jehova exercituum, coram quo adsto; hodie ostendam me ei.

16. Abiens itaque Hobadja obviàm Achabo, indicavit ei: quapropter ivit Achab obviàm Elijæ.

17. Fuítque, quum videret Achab Elijam, ut diceret Achab ei, túne ille es, perturbator Jisraëlis?

18. Qui dixit, non perturbo Jisraëlem, sed tu, & domus patris tui: dum derelinquitis præcepta Jehovæ, & sequeris Bahalimos.

19. Sed nunc mitte, congrega ad me totum Jisraëlem in montem Carmelum: & prophetas Bahalis quadringentos quinquaginta, prophetas quoque luci illius quadringentos, comedentes è mensa Izebelæ.

20. Itaque mittens Achab ad omnes Jisraëlitas, congregavit prophetas illos in montem Carmeli.

21. Tum accedens Elija ad totum populum illum, dixit; quousque claudicaturi estis in duabus istis cogitationibus? si Jehova *est* Deus ipse, sequimini eum, sin autem istorum Bahal, sequimini eum: sed non responderunt ei populus ille quicquam.

22. Præterea dixit Elija populo illi, ego relictus sum propheta Jehovæ solus; prophetæ autem isti Bahalis quadringenti quinquaginta viri.

23. Itaque dentur nobis duo juvenci, & eligentes sibi juvencum unum, in membra dividant eum, ac imponant lignis, sed ignem ne apponunto: ego quoque parabo juvencum alterum, quem imponam lignis, sed ignem non apponam.

24. Tum invocabitis nomen deorum vestrorum, ego verò invocabo nomen Jehovæ, eritque Deus ille, qui testabitur igne, ipse Deus: cui respondens totus populus ille, dixerunt, bona *est* hæc res.

25. Deinde dicente Elijâ prophetis Bahalis; eligite vobis juvencum unum, & parate primùm; nam *estis* plures, & invocate nomen deorum vestrorum, sed ignem ne apponite.

26. Acceperunt juvencum, quem concesserat eis, & paraverunt eum; quúmque invocassent nomen Bahalis à manè usque ad meridiem, dicendo; ô Bahal exaudi nos, & nulla *esset* vox, & nullus exaudiens: insultàrunt in altare, quod fecerat *Elija*.

27. Fuit enim ipso meridie, ut ludificans eos Elija, diceret; clamate voce magnâ, quandoquidem Deus est; nam colloquium, aut nam insectatio *est* ei, aut nam iter *est faciendum* ei: fortassis dormit, ut evigilet.

28. Qui clamabant voce magnâ, & incidebant sese pro ratione ipsorum gladiis, & spiculis; usque adeo, ut perfunderent se sanguine.

29. Fuit verò, quum præteriisset meridies, ut prophetas agerent, usque dum offertur munus: sed nulla *erat* vox; & nullus exaudiens, nulláque attentio.

30. Elija autem edixit toti populo illi; accedite ad me, & accessit totus populus ad eum: tum curavit altare Jehovæ, quod dirutum erat.

31. Nam accepit Elija duodecim lapides pro numero tribuum filiorum Jahakobi; ad quem fuerat verbum Jehovæ, dicendo, Jisraël esto nomen tuum.

32. Quúmque exstruxisset lapidibus istis altare, in nomine Jehovæ; paravit aquæductum, *capientem* quasi duo sata sementis circa illud altare.

33. Deinde dispofuit ligna, & divisum in membra juvencum, imposuit lignis.

34. Tum edixit; implete quatuor cados aquâ, & effundunto super ipsum holocaustum, & super ligna: iterum edicente secundò facite, secundò fecerunt, rursus edicente tertiò facite, tertiò fecerunt.

35. Adeò ut fluerent aquæ circa altare; atque etiam aquæ ductum impleret aqua.

36. Fuit autem, quum offertur munus, ut accedens Elija propheta, diceret; ô Jehova, Deus Abrahami, Jitzchaki, & Jisraëlis, hodie innotescat te Deum esse in Jisraële, & me servum tuum: qui ex verbo tuo feci omnes res istas.

37. Exaudi me Jehova, exaudi me, ut agnoscant populus hic te Jehovam, Deum illum esse; quum tu averteris animum eorum retrorsum.

38. Tunc ignis Jehovæ decidens, consumsit holocaustum, & ligna, & lapides, & pulverem ipsum: etiam aquam, quæ *erat* in aquæductu, delinxit.

39. Quod, quum videret totus ille populus, prociderunt in faciem suam: & dixerunt, Jehova ipse Deus est, Jehova ipse Deus est.

40. Deinde dicente Elijâ eis, prehendite prophetas istos Bahalis; nemo se proripiat ex eis, prehenderunt eos; quos deducens Elija ad torrentem Kischonis, ibi jugulavit eos.

41. Et dixit Elija Achabo, ascende, comede & bibe: nam *ecce* strepitum multitudinis pluviæ.

42. Sic ascendit Achab ad comedendum, & bibendum: Elija autem ascendit in verticem Carmeli, & pronum se abjecit in terram, deinde posuit faciem suam inter genua sua.

43. Edixerat autem puero suo, ascende jam, intuere viâ maris, qui ascendens intuitus est, ac dixit, non *est* quicquam: & septies edixit, revertere.

44. Fuítque septimâ *vice*, ut diceret; ecce nubes parva, sicut vola hominis ascendit à mari: tum dixit: ascende, dic Achabo, junge equos, & descende, ne intercludat te pluvia.

45. Itaque fuit interea, quum cœli obscurarentur nubibus, & vento, unde fuit pluvia magna; ut equitans Achab abiret Jizrehelem.

46. Manus autem Jehovæ adfuit Elijæ, ut confirmaret lumbos ejus: ita præcurrit Achabo usque, quâ venis Jizrehelem.

CAPUT XIX.

Elija fugiens ab Izebela, pascitur à Deo in deserto, & Deus consolatur eum de Ecclesiæ statu.

INdicavit autem Achab Izebelæ quicquid fecerat Elija, & eum occidisse prorsus omnes prophetas ejus gladio.

2. Quapropter misit Izebel nuncium ad Elijam, qui diceret; sic faciant dii, & sic pergant, ut hoc ipso tempore cras redditura sim vitam tuam, ut *est* vita uniuscujusque illorum.

3. Quod, quum intelligeret, surgens abiit, consulens vitæ suæ, pervenítque Beer-Sche-

Schebahum, quod *est* Jehudæ; ubi reliquit puerum suum.

4. Ipse verò perrexit in illud desertum itinere unius diei, & veniens consedit sub junipero quadam: ubi expetebat apud se mori, ac dicebat; satis *est*, nunc Jehova accipe animam meam, non enim sum melior majoribus meis.

5. Ita recumbens, obdormivit sub junipero quadam: quum ecce quidam angelus tangens eum, dixit ei; surge, comede.

6. Eo intuente, ecce *ad* locum capitis ejus placenta carbonibus *tosta*, & ampulla aquæ: unde comedit, ac bibit, postea rursus recu*buit*.

7. Reversus autem angelus Jehovæ secundò, tetigit eum, dicens, surge, comede: nam majus esset hoc iter, quàm ut conficeres.

8. Surgens ergo, comedit, ac bibit: deinde progressus est vi cibi illius quadraginta dies, & quadraginta noctes *sustentante eum*, usq; ad montem Dei Chorebum.

9. Ubi, quum ingressus quandam speluncam, pernoctaret ibi; ecce verbum Jehovæ ad eum; quod dixit ei, quid tibi *rei* hîc est, Elija?

10. Quo dicente, planè zelo affectus sum pro Jehova, Deo exercituum, eò quòd dereliquerunt fœdus tuum Jisraëlitæ, altaria tua destruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio: cúmque ego relictus sim solus, etiam quærunt vitam meam, ut auferant eam:

11. Edixit *Deus*; exi, & consiste in isto monte coram Jehova; ecce autem Jehova transibat, & ventus magnus, ac vehemens perfringens montes, ac perrumpens petras ante Jehovam, non *erat* in eo vento Jehova: post ventum autem illum concussio, non *erat* in concussione illa Jehova:

12. Et post concussionem illam, ignis, non *erat* in eo igne Jehova: denique post ignem illum, vox silentio tenuis.

13. Fuítque, ut audiens Elija, obvolveret faciem suam togâ suâ, & exiens, consisteret in porta ipsius speluncæ: quum ecce ad eum *fuit* vox, quæ dixit, quid *rei* tibi hîc est Elija?

14. Cui dixit *ille*; planè zelo affectus sum pro Jehova, Deo exercituum, eò quòd dereliquerunt Jisraëlitæ fœdus tuum, altaria tua destruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio: cúmque ego relictus sim solus, etiam quærunt vitam meam, ut auferant eam.

15. Tum edixit ei Jehova, abi, revertere itinere tuo versùs desertum Damasci, & veniens, ungito Chazaëlem in regem super Syriam:

16. Jehu autem, filium Nimschi ungito in regem super Jisraëlem: denique Elischahum, filium Schaphati Abel-Mecholanum ungito in prophetam loco tuo.

17. Erit enim, ut qui proripuerit se à gladio Chazaëlis, eum morte afficiat Jehu: eum verò, qui proripuerit se à gladio Jehu, morte curabit affici Elischah.

18. Reliquos autem feci ex Jisraële septies mille: quorum omnium genua non curvaverunt se Bahali, & *quorum* omnium os non osculatum est illum.

19. Itaque abiens inde, quum invenisset Elischahum, filium Schaphati, qui arabat duodecim jugis antecedentibus eum, & ipse *erat* cum duodecimo; transivit Elija ad eum, & injecit togam suam illi.

20. Tum relictis bobus, accurrens, post Elijam, dixit, osculer quæso patrem meum, & matrem meam, ut sequar te; cui dixit, abi, revertere, nam quid feci tibi?

21. Itaque divertit ab eo, & acceptum par boum mactavit, & instrumento boum coxit illorum carnem, quam dedit populo suo, & comederunt: postea surgens, sequutus est Elijam, & ministravit ei.

CAPUT XX.

Syri ab Achabo semel, iterúmque cæduntur, sed malè Ben-hadadi vitæ parcitur.

Ben-hadad autem rex Syriæ congregatis omnibus copiis suis, & triginta duobus regulis secum, cum equis & curribus, ascendens, obsedit Schomronem, ut oppugnaret eam.

2. Et misit nuncios ad Achabum, regem Jisraëlis in civitatem:

3. Per quos dixit ei: sic ait Ben-hadad; argentum tuum, & aurum tuum meum est: etiam fœminæ tuæ, & filii tui præstantissimi, mei sunt.

4. Respondens autem rex Jisraëlis, dixit; secundùm verbum tuum, domine mi Rex, tuus sum, & quæcunque *sunt* mihi.

5. Rursus autem redeuntes nuncii, dixerunt: sic ait Ben-hadad, dicens; quia miseram ad te, qui dicerent, argentum tuum, & aurum tuum, & fœminas tuas, & filios tuos mihi dato, *ampliùs non dicam:*

6. Sed hoc ipso tempore cras mittam servos meos ad te, ut scrutentur domum tuam, & domos servorum tuorum; eritque, ut quicquid desiderabile *est* oculis tuis, positum in manu sua, accipiant.

7. Itaque rex Jisraëlis vocatis omnibus senioribus regionis, dixit; agnoscite, quæso, & videte istum quærere malum: miserat enim ad me pro fœminis meis, & pro filiis meis, & pro argento meo, ac pro auro meo, neque denegaveram ei.

8. Dixerunt verò omnes illi seniores, & totus populus ei; ne auscultato, neque acquiescito.

9. Dixit ergo nunciis Ben-hadadi; dicite domino meo regi, quicquid mandabas servo tuo primùm, facturus sum, rem verò hanc non possum facere: sic abeuntes nuncii, retulerunt ei rem.

10. Quapropter mittens ad eum Ben-hadad, dixit; sic faciant mihi dii, & sic pergant: non sufficeret pulvis Schomronis pugillis, toti populo huic, qui sequitur vestigia mea.

11. Sed respondens rex Jisraëlis, dixit; eloquimini, ne jactet se, qui accingit se, ut qui discingit.

12. Fuit autem audito verbo hoc, quum biberet ipse, & reges illi in tuguriis, ut ediceret servis suis, admovete, qui admoverunt contra civitatem.

13. Tum ecce propheta quidam accedens ad Achabum, regem Jisraëlis; dixit, sic ait Jehova, vidésne totam multitudinem maximam istam? ecce ego traditurus sum

eam in manum tuam hodie, ut cognoscas me esse Jehovam.
14. Dicenti verò Achabo, per quos? dixit, sic ait Jehova, per pueros præfectorum provinciis: iterum dicenti, quis componet aciem? dixit; tu.
15. Itaque recensuit pueros præfectorum provinciis, qui *erant* ducenti triginta duo; & post hos recensuit totum populum, omnes Jisraëlitas septies mille.
16. Et egressi sunt ipso meridie: quum Ben-hadad biberet ad ebrietatem in tuguriis, ipse cum regulis illis triginta duobus, auxiliaribus ejus.
17. Egressis autem pueris præfectorum provinciis primùm, misit Ben-hadad, quum renunciâssent ei *quidam*, dicendo, homines egressi sunt Schomrone:
18. Ac dixit, sive ad pacem egressi sint, prehendite eos vivos; sive ad bellum egressi sint, vivos prehendite eos.
19. Isti autem egressi è civitate, pueri præfectorum provinciis, & copiæ, quæ sequebantur eos:
20. Percusserunt quisque virum suum, adeò ut fugientes Syros persequerentur Jisraëlitæ: proripuit autem se Ben-hadad, rex Syriæ in equo cum equitibus.
21. Tum egressus rex Jisraëlitarum, percussit equos, & currus; denique percussit Syros plagâ magnâ.
22. Accedens autem propheta ille ad regem Jisraëlis, dixit ei, abi, confirma te, & cognosce, ac vide, quid sis facturus: nam revertente anno rex Syriæ ascensurus est contra te.
23. Servi verò regis Syriæ dicebant ei; dii montium *sunt* dii eorum idcirco firmiores fuerunt nobis: at certè pugnemus contra eos in ipsa planitie, si non firmiores erimus eis.
24. Itaque rem hanc facito: amove regulos istos quemque à loco suo; & substitue proceres loco eorum.
25. Tu tamen numerato tibi copias ex tuis, prout *erant* copiæ illæ, quæ ceciderunt, & equos, prout *erant* illi equi, & currus, prout illi currus *erant*, sic pugnemus contra illos in ipsa planitie, si non firmiores erimus eis: qui auscultans voci eorum, sic fecit.
26. Fuit enim revertente anno, quum recensuisset Syros Ben-hadad, ut ascenderet Aphekum in bellum contra Jisraëlitas.
27. Jisraëlitæ quoque recensiti, & commeatu instructi processerunt obviàm eis; & castra habentes Jisraëlitæ è regione eorum, similes *erant* duobus parvis gregibus caprarum, Syri autem replebant illam terram.
28. Quapropter accedens vir ille Dei, alloquutus est regem Jisraëlis: ac dixit, sic ait Jehova, eò quòd dixerunt Syri Deum montium Jehovam, ac non Deum convallium esse: ideo traditurus sum totam multitudinem maximam istam in manum tuam, ut cognoscatis me esse Jehovam.
29. Itaque castra habebant hi ex adverso illorum septem dies: fuit verò die septimo, ut appropinquante acie, percuterent Jisraëlitæ è Syris centum millia peditum uno die.
30. Fugientibus deinde reliquis Aphekum in ipsam civitatem; corruit ejus murus super viginti septem millia virorum, qui reliqui erant: sed Ben-hadad fugiens, ingressus est civitatem, in intimum conclave.
31. Ubi dixerunt ei servi ejus, ecce jam audivimus reges domûs Jisraëlis, reges benignos esse; imponamus, quæso, cilicia lumbis nostris, & funes indamus capitibus nostris, & exeamus ad regem Jisraëlis, fortassis vitam tuam servabit.
32. Itaque accingentes ciliciis lumbos suos, & funes indentes capitibus suis, venerunt ad regem Jisraëlis, dicentes; servus tuus Ben-hadad dicit, vivat, quæso, anima mea: qui dixit, éstne adhuc vivus? frater meus est.
33. Homines autem isti experimento discere festinabant, & præcisè cognoscere, an ex ipso *esset*, dixerunt itaque, frater tuus *ergo est* Ben-hadad? qui dixit, redite, assumentes *adducite* eum: egressus itaque est ad ipsum Benhadad, quem jussit ascendere in currum suum.
34. Ei autem dicente *Ben-hadado* civitates illas, quas acceperat pater meus à patre tuo, restituam, & limitanea constitues tibi in Damasco, quemadmodum constituerat pater meus in Schomrone, *dixit*; & ego cum hoc fœdere dimittam te: sic pacto cum eo fœdere dimisit eum.
35. Vir autem quidam, è filiis prophetarum dixit proximo suo, ex verbo Jehovæ, percute me, quæso: sed renuit vir ille percutere eum.
36. Ideóque dixit ei, propterea quòd non auscultâsti voci Jehovæ, ecce abeuntem te à me percussurus est leo: quúmque abiisset ab eo, inveniens eum leo, percussit eum.
37. Iterum invento viro alteri dixit, percute me, quæso, quare percutiebat vir ille indesinenter, ac vulnerabat.
38. Tum abiens propheta ille, stetit *coram* rege in via, dissimulaverat autem se cinere inspersо oculis suis.
39. Fuítque rege transeunte, ut ipse inclamaret regem, ac diceret; servus tuus processerat in medium prælii, quum ecce quidam accedens adduxit ad me virum, & dixit, serva virum hunc, si ullo pacto desiderabitur, utique erit vita tua pro vita ejus, vel talentum argenti pendes.
40. Fuit autem servo tuo agente hîc, & illic, ut ille non *adesset*: tum dixit ei rex Jisraëlis: rectum *est* judicium tuum, tu decidisti.
41. Tum festinans, amovit cinerem ab oculis suis, ut agnosceret ipsum rex Jisraëlis è prophetis esse:
42. Et dixit illi: sic ait Jehova, eò quòd virum à me anathemati devotum dimisisti è manu; ideo erit vita tua pro vita ejus, & populus tuus pro populo ejus.
43. Quamobrem abiit rex Jisraëlis domum suam fastidiosus, & indignabundus, & ingressus est Schomronem.

CAPUT XXI.

Achabi erga Nabothum impietas.

Fuit autem his rebus gestis, quum vinea Nabotho Jizrehelitæ agenti Jizrehele esset;

esset; juxta palatium Achabi, regis Schomronis;

2. Ut alloqueretur Achab Nabothum, dicens, cedo mihi vineam tuam, ut sit mihi in hortum olitorium, nam propinqua est juxta domum meam, & dabo tibi pro ea vineam meliorem eâ: sin meliùs *videtur* in oculis tuis, dabo tibi pecuniam, pretium hujus.

3. Dixit verò Naboth Achabo, absit mihi à Jehova, ut cedam possessionem majorum meorum tibi.

4. Quamobrem venit Achab domum suam fastidiosus, & indignabundus, propter verbum, quo alloquutus fuerat ipsum Naboth Jizrehelita, dicens, non cedam tibi possessionem majorum meorum: & jacens in lecto suo, avertebat faciem suam, ne comederet cibum.

5. Sed veniente ad ipsum Izebela, uxore ipsius; & dicente ipsi, ecquid spiritus tuus fastidiosus est, ut non comedas cibum?

6. Dixit ei, quia alloquutus Nabothum Jizrehelitam, dixeram ei, cedò mihi vineam tuam pecuniâ, aut si mavis, dabo tibi vineam pro ea: sed dixit, non sum daturus tibi vineam meam.

7. Tum dixit ei Izebel uxor ejus; túne nunc exerceres regnum super Jisraëlem? surge, comede cibum, & bono animo esto, ego dabo tibi vineam Nabothi Jizrehelitæ.

8. Itaque scribens illa literas, nomine Achabi, obsignavit sigillo ejus: & misit literas ad seniores, & ad clarissimos, qui *erant* in civitate illius, cives Nabothi.

9. Scripserat autem in illis literis, edicens; indicite jejunium, & collocate Nabothum in principiis populi.

10. Et collocate duos homines nequam ex adverso ejus, qui testificentur contra eum, dicendo; maledixisti Deo, & regi: deinde educentes eum, lapidatote eum, ita ut moriatur.

11. Fecerúntque homines civitatis illius, ipsi seniores, & clarissimi, qui iidem cives *erant* in civitate illius, quemadmodum mandaverat eis Izebel, quemadmodum scriptum *erat* in literis, quas miserat ad eos.

12. Indicto jejunio, collocaverunt Nabothum in principiis populi.

13. Tum venientes duo illi homines nequam, consederunt ex adverso ejus, testatique sunt contra eum homines isti nequam, contra Nabothum, coram populo, dicentes, maledixit Naboth Deo, ac regi: sic eduxerunt eum extra civitatem suam, & lapidibus obruerunt eum ita, ut moreretur.

14. Deinde miserunt ad Izebelam, qui dicerent: lapidatus est Naboth, & mortuus.

15. Fuit autem, quum audivisset Izebel lapidatum Nabothum, ac mortuum esse; ut diceret Izebel Achabo, surge, hæreditario jure possíde vineam Nabothi Jizrehelitæ, quam renuerat dare tibi pecuniâ, non enim vivus *est* Naboth, sed mortuus.

16. Sic fuit, audiente Achabo mortuum esse Nabothum, ut surgeret Achab, descensurus ad vineam Nabothi Jizrehelitæ, ut hæreditario jure possideret eam.

17. Fuit autem verbum Jehovæ ad Elijam Thischbitem, dicendo;

18. Surge, descende obviàm Achabo, regi Jisraëlitarum, habitanti Schomrone: ecce in vinea Nabothi *est*, quò descendit, ut hæreditario jure possideat eam:

19. Et alloqueris eum, dicens; sic ait Jehova, an occideris, ac etiam hæreditario jure possídeas? alloqueris etiam eum, dicendo, sic ait Jehova: pro eo, quòd linxerunt canes sanguinem Nabothi, lincturi sunt canes tuum sanguinem etiam tibi.

20. Dixit verò Achab Elijæ, téne invenire me inimice mi? qui dixit inveni, eò quòd dedisti te ad faciendum, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.

21. Ecce inducturus sum in te malum, & tollam posteros tuos, & excisurus sum Achabo mingentem ad parietem, & conclusum, ac derelictum in Jisraële:

22. Et reddam domum tuam, sicut domum Jarobhami, filii Nebati, & sicut domum Baaschæ, filii Achijæ; propter indignationem, quâ provocâsti *me*, quòd ad peccandum, induxisti Jisraëlem.

23. Atque etiam contra Izebelam loquutus est Jehova, dicendo; canes comedent Izebelam ad præmunitionem Jizrehelis.

24. Morientem Achabo in civitate comedent canes; & morientem in agro comedent volatilia cœli.

25. Enimverò non fuit similis Achabo; qui dediderit se ad faciendum, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: quia seducebat eum Izebel, uxor ipsius.

26. Nam commisit res valdè abominandas, sequendo stercoreos deos; prorsus ut fecerant Emoræi, quos expulit Jehova à facie Jisraëlitarum.

27. Fuit verò, quum audisset Achab verba ista, ut laceratis vestibus suis, & imposito cilicio carni suæ, jejunaret, cubaret etiam cum cilicio, & ambularet lentè.

28. Quapropter fuit verbum Jehovæ ad Elijam Thischbitem, dicendo:

29. Vidésne Achabum se abjecisse ante faciem meam? eò quòd abjecit se ante faciem meam, non inducam malum illud diebus ejus, diebus filii ejus inducam malum illud super domum ejus.

CAPUT XXII.

Achabo impio succedit pius filius Jehoschaphat; & huic impius filius Jehoram.

QUum autem mansissent tres annos, sine bello inter Syriam, & Jisraëlem.

2. Fuit anno tertio *completo*; ut descenderet Jehoschaphat, rex Jehudæ ad regem Jisraëlis.

3. Dixerat verò rex Jisraëlis servis suis: novistísne nostras esse Ramothas Gilhadis? & nos quiescimus à recipiendis illis è manu regis Syriæ?

4. Itaque dixit Jehoschaphato, iturúsne es mecum in istud bellum Ramothas Gilhadis? & dixit Jehoschaphat regi Jisraëlis, sicut ego, sic tu, sicut populus meus, sic populus tuus, sicut equi mei, sic equi tui *sint*.

5. Dixit præterea Jehoschaphat regi Jisraëlis: consule, quæso, hoc ipso die verbum Jehovæ.

6. Tunc congregatis rex Jisraëlis prophe-

phetis suis, quasi quadringentis viris, dixit eis; utrùm iturus sum contra Ramothas Gilhadis in bellum, an destiturus? qui dicebant, ascende, traditurus enim est dominus in manum regis.

7. Dicente verò Jehoschaphato: annon *est* hic propheta Jehovæ ampliùs, ut consulamus ex eo?

8. Dixit rex Jisraëlis Jehoschaphato, ampliùs vir quidam *est*, ex quo consulas Jehovám; sed ego odi eum, quia non prophetat de me bonum, sed malum, Micajehu, filius Jimlæ: dixit verò Jehoschaphat; ne loquatur rex ita.

9. Itaque advocato rex Jisraëlis aulico uno, edixit, festinanter adduc Micajehu, filium Jimlæ,

10. Interea rex Jisraëlis, & Jehoschaphat, rex Jehudæ sedebant quisque in solio suo, induti vestibus *regiis* in area *ad* ostium portæ Schomronis: & omnes prophetæ illius prophetabant coram eis.

11. Fecerat enim sibi Tzidkija, filius Cenahanæ cornua ferrea; & dicebat, sic ait Jehova; his feries Syros, adeò ut consumas eos.

12. Omnes quoque prophetæ illi prophetabant similiter, dicendo; ascende Ramothas Gilhadis, & prosperare, traditurus enim est Jehova in manum regis.

13. Nuncius autem ille, qui iverat vocatum Micajehu, alloquebatur eum, dicendo; ecce nunc verba istorum prophetarum uno ore bonum *prophetant* regi: sit, quæso, verbum tuum, ut verbum unius illorum, ut eloquaris bonum.

14. Cui dixit Micajehu; *ut* vivit Jehova, quod edixerit mihi Jehova, id eloquar.

15. Quum ergo ingressus esset ad regem; dixit rex ei; Micajehu, utrùm ituri sumus in bellum contra Ramothas Gilhadis, an destituri? qui dixit ei, ascende, & prosperare, scilicet tradet Jehova in manum regis.

16. Dicente verò ei rege, quoties tandem ego adjuraturus sum te, ut non eloquaris mihi, nisi veritatem in nomine Jehovæ?

17. Dixit; video omnes Jisraëlitas dispersum iri per illos montes, sicut oves, quibus non *est* pastor: nam dixit Jehova, non *erit* dominus istis, revertantur quisque domum suam cum pace.

18. Tum dixit rex Jisraëlis Jehoschaphato; nónne dixeram tibi fore, ut non prophetaret de me bonum, sed malum?

19. Qui dixit, propterea audi verbum Jehovæ: vidi Jehovam insidentem solio suo, & totum exercitum cœli adstantem ei, à dextera ejus, & à sinistra ejus.

20. Ubi dicente Jehova, quis pelliciet Achabum, ut ascendat, & corruat apud Ramothas Gilhadis? hic dixit, hoc modo, & ille dixit, illo modo.

21. Tandem prodiit quidam spiritus, qui consistens coram Jehova, dixit; ego pelliciam eum: dicente verò Jehova ei, quo pacto?

22. Dixit; egressus, ero spiritus mendacii in ore omnium prophetarum ejus: tum dixit *Jehova*; pellicies, etiámque prævalebis, exi, & fac ita.

23. Quare nunc, ecce indidit Jehova spiritum mendacii ori omnium istorum prophetarum tuorum: interea loquutus est Jehova contra te malum.

24. Tunc accedens Tzidkija, filius Cenahanæ percussit Micajehu in maxillam; dicens, quánam transivit spiritus Jehovæ à me, ut alloqueretur te?

25. Cui dixit Micajehu; ecce tu videris illo ipso die, quum ingredieris intimum conclave ad abscondendum te.

26. Dixit verò rex Jisraëlis; prehende Micajehu, & reduc eum ad Amonem, præfectum civitati; & ad Joaschum, filium regis.

27. Quibus dices, sic edicit rex; ponite istum in carcere; & alite eum pane angustè, & aquâ angustè, donec rediero cum pace.

28. Dixit verò Micajehu, si planè reversus fueris cum pace, non loquutus fuerit Jehova per me: dixitq; audite populi, quotquot sunt.

29. Itaque ascendit rex Jisraëlis cum Jehoschaphato, rege Jehudæ *contra* Ramothas Gilhadis:

30. Ubi dixit rex Jisraëlis Jehoschaphato, quum dissimularet se processurus in prælium, tu verò induere vestimentis tuis: sic dissimulans se rex Jisraëlis, processit in prælium.

31. Rex autem Syriæ præceperat suis curruum præfectis triginta duobus, dicendo; ne pugnatote contra parvum, aut contra magnum: sed contra regem Jisraëlis solùm.

32. Fuit itaque, quum videntes præfecti curruum Jehoschaphatum, ipsi dicerent; utique rex Jisraëlis est, ut accederent contra eum ad pugnandum; & exclamaret Jehoschaphat.

33. Quamobrem fuit, quum viderent præfecti curruum, regem Jisraëlis non esse; ut reverterentur à persequendo eo.

34. Sed quidam jaculans arcu simplici animo, percussit regem Jisraëlis inter commissuras, & loricæ *partes*: quapropter dixit aurigæ suo, deflecte manu tuâ, & educ me ex castris, quia ægrotus factus sum.

35. Quoniam autem invalescebat prælium eo die, rex distinebatur propter currus suos contra Syros: quare mortuus est vespere, quum effluxisset sanguis è plaga ejus in capsum currûs.

36. Quapropter transivit præco per castra occumbente sole, dicens; quisque in civitatem suam, & quisque in regionem suam *redito*.

37. Rex verò mortuus pervenit Schomronem; & sepeliverunt *Jisraëlitæ* regem Schomrone.

38. Quúmque immergeret *auriga* illius currum in piscina Schomronis, lingebant canes sanguinem ejus, quando ipsius arma laverunt, secundùm verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat.

39. Reliquæ autem res Achabi, & omnia, quæ fecit, domúsque eburnea, quam ædificavit; omnes item civitates quas ædificavit; nónne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jisraëlis?

40. Deinde, quum occubuisset Achab cum patribus suis, regnavit Achazja, filius ejus pro eo.

41. Jehoschaphat porrò, filius Asæ regnare cœpit super Jehudam: anno quarto Achabi, regis Jisraëlis.

42. Jehoschaphat natus triginta quinque annos,

annos, quum regnare inciperet, viginti quinque annis regnavit Jeruſchalaimis : cujus matri nomen *erat* Hazuba, filia Schilchi.

43. Et ambulavit prorſus in via Aſæ, patris ſui, non receſſit ab ea : faciendo quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ.

44. Veruntamen excelſa non deſiſtebant; adhuc populus ſacrificabant, & adolebant in excelſis :

45. Et pacem inivit Jehoſchaphat cum rege Jiſraëlis.

46. Reliquæ autem res Jehoſchaphati, & fortitudo ejus, quâ fecit, & quâ pugnavit; nónne ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

47. Is reliquos meritorios, qui relicti fuerant temporibus Aſæ, patris ſui, ſuſtulit è ſua terra.

48. In Edomæa tunc non erat rex, *ſed* prorex.

49. Jehoſchaphato decem *fuerunt* naves Oceani, quæ proficiſcerentur Ophirum auri causâ, ſed non ivit : quia fracta eſt claſſis Hetzjone-Geberi.

50. Tunc dixerat Achazja, filius Achabi ad Jehoſchaphatum; eant ſervi mei cum ſervis tuis in *iſta* claſſe : ſed non acquieverat Jehoſchaphat.

51. Poſtea, quum occubuiſſet Jehoſchaphat cum patribus ſuis, & ſepultus eſſet cum majoribus ſuis in civitate Davidis patris ſui, regnavit Jehoram, filius ejus pro eo.

52. Achazja, filius Achabi regnare cœpit ſuper Jiſraëlem Schomrone anno decimo ſeptimo Jehoſchaphati, regis Jehudæ *completo*; & regnavit ſuper Jiſraëlem biennio.

53. Fecítque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ : nam ambulavit in via patris ſui, & in via matris ſuæ, ac in via Jarobhami, filii Nebati, qui ad peccandum induxit Jiſraëlem.

54. Et colens Bahalem, incurvabat ſe ei: ſic provocavit Jehovam, Deum Jiſraëlis, prorſus, ut fecerat pater ipſius.

Regum Liber II.

CAPUT I.

Elija Achazjæ mortem denunciat; perſecutores ejus ignis cæleſtis conſumit.

DEfecit autem Moab ab Jiſraële poſt mortem Achabi.

2. Quúmque cecidiſſet Achazja per quendam clathrum in cœnaculo ſuo, quod *erat* Schomrone, ægrotavit : quamobrem mittens nuncios, edixit eis, ite, conſulite Bahal-Zebubum, deum Hekronis, an ſanitatem recepturus ſim ex morbo hoc.

3. Interea angelus Jehovæ alloquutus eſt Elijam Thiſchbitem, ſurge, aſcende obviàm nunciis regis Schomronis; & eloquere eis, an propterea, quòd non *eſt* Deus in Jiſraële, vos itis conſultum Bahal-Zebubum, deum Hekronis?

4. At propterea ſic ait Jehova, ex illo lecto, quò aſcendiſti, non es deſcenſurus, ſed omnino moriturus : deinde abiit Elija.

5. Reverſis itaque nunciis iſtis ad illum; dixit eis, quid jam revertimini?

6. Qui dixerunt ei, quidam aſcendit obviàm nobis, qui edixit nobis, abite, revertimini ad regem, qui miſit vos; & eloquimini ei, ſic ait Jehova, an propterea quòd non *eſt* Deus in Jiſraële, tu mittis conſultum Bahal-Zebubum, deum Hekronis? propterea ex illo lecto, quò aſcendiſti, non es deſcenſurus, ſed omnino moriturus.

7. Rurſus dixit eis, quis habitus *eſt* viri illius, qui aſcendit obviàm vobis; & eloquutus eſt vobis verba iſta?

8. Quibus dicentibus ei, vir eſt piloſus, & cingulo pelliceo accinctus lumbos ſuos; dixit, Elija Thiſchbites eſt.

9. Tum miſit ad eum præfectum quinquaginta *hominibus* cum quinquaginta ſuis : qui aſcendens ad eum (ecce enim conſidebat in vertice cujuſdam montis) dixit ei, ô vir Dei, rex edixit, deſcende.

10. Reſpondens verò Elija, alloquutus eſt illum præfectum quinquaginta : quòd ſi vir Dei ſum, deſcendat ignis è cœlo, & conſumat te, & quinquaginta tuos, illicò deſcendens ignis è cœlo conſumſit eum cum quinquaginta ejus.

11. Rurſus itaque *rex* miſit ad eum præfectum quinquaginta alterum cum quinquaginta ſuis : qui clamans dicebat ei, ô vir Dei, ſic edixit rex, citò deſcende.

12. Reſpondens verò Elija, eloquutus eſt eis; ſi vir Dei ſum, deſcendat ignis è cœlo, & conſumat te cum quinquaginta tuis : illicò deſcendens ignis Dei è cœlo, conſumſit illum cum ſuis quinquaginta.

13. Itaque rex rurſus miſit præfectum quinquaginta tertianis cum ſuis quinquaginta : aſcendénsque, venit præfectus quinquaginta iſte tertius, & procidens in genua ſua coram Elija, deprecabatur eum, ac dicebat ei, ô vir Dei pretioſa habeatur, quæſo, vita mea, & vita ſervorum tuorum quinquaginta horum in oculis tuis.

14. Ecce deſcendens ignis è cœlo conſumſit duos præfectos quinquagenis priores cum quinquagenis eorum : ſed nunc pretioſa habeatur vita mea in oculis tuis.

15. Edixerat autem angelus Jehovæ Elijæ; deſcende cum iſto, ne timeto à facie ejus : quapropter ſurgens deſcendit cum eo ad regem :

16. Dixítque ei, ſic ait Jehova; eò quòd miſiſti nuncios conſultum Bahal-Zebubum, deum Hekronis; an propterea quòd non *eſt* Deus in Jiſraële ad conſulendum verbum ejus? idcirco è lecto illo, quo aſcendiſti, non es deſcenſurus, ſed omnino moriturus.

17. Mortuus itaque eſt ſecundùm verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat Elija, ac regnavit Jehoram pro eo, anno ſecundo Jehorami, filii Jehoſchaphati, regis Jehudæ : quia non erat illi filius.

18. Reliquæ autem res Achazjæ, quas fecit, nónne ſunt ſcriptæ in libro Chronicorum, regum Jiſraëlis?

CAPUT II.

Elija in cœlum ſublatus, Eliſchaho togam, & ſpiritum ſuum dimiſit.

DEinde fuit, quum sublaturus esset Jehova Elijam turbine in cœlum, & proficisceretur Elija cum Elischaho Gilgale:

2. Ut diceret Elija Elischaho; confide, quæso, hic, quia Jehova mittit me Beth-Elem usque: cui dixit Elischah; *ut* vivit Jehova, & vivit anima tua, non derelinquam te: ita descenderunt Beth-Elem.

3. Tunc egressi filii Prophetarum, qui *agebant* Beth-Ele ad Elischahum, dixerunt ei, nôstine hodie Jehovam assumturum dominum tuum à te? qui dixit, etiam ego novi, silete.

4. Rursus dicente ei Elijâ; confide, quæso, hic Elischah, nam Jehova mittit me Jerichuntem: dixit; *ut* vivit Jehova, & vivit anima tua, non derelinquam te: ita venerunt Jerichuntem.

5. Accedentes autem filii prophetarum, qui *agebant* Jerichunte ad Elischahum, dixerunt ei; nôstine hodie Jehovam assumturum dominum tuum à te? qui dixit, etiam ego novi, silete.

6. Ampliùs dicente ei Elijâ; confide, quæso, hîc, nam Jehova mittit me ad Jardenem: dixit; *ut* vivit Jehova, & vivit anima tua, non derelinquam te: ita abibant ambo.

7. Quinquaginta quoque viri è filiis Prophetarum, euntes constiterunt è regione procul, istis ambobus consistentibus ad Jardenem:

8. Quum Elija assumtâ togâ suâ, & convolutâ percuteret aquas illas, & divisæ *cederent* huc & illuc: ita transiverunt ipsi ambo per siccum.

9. Fuit tandem ipsis transeuntibus, ut Elija diceret Elischaho, pete, quid faciam tibi, quum nondum assumor abs te? cui dixit Elischah; sit ergo, quæso, portio dupla de tuo spiritu penes me.

10. Cui dixit, rem difficilem petiisti: si videris me assumi à te, futurum est tibi sic, sin verò minùs, non est futurum.

11. Fuit itaque ipsis pergentibus, ambulando colloqui, ut ecce currus igneus, & equi ignei separationem facerent inter utrosque: sic ascendit Elija turbine in cœlum.

12. Quod Elischah videns, ipse clamavit; pater mi, pater mi, currus Jisraëlis, & equites ejus; donec non videret eum ampliùs: Postea accipiens vestes suas, laceravit eas in duo fragmenta:

13. Sublataque toga Elijæ, quæ ceciderat ab eo, reversus constitit ad ripam Jardenis.

14. Ubi, quum accipiens togam Elijæ, quæ ceciderat ab eo: percussisset aquas illas, dicens, ubi *es* Jehova Deus Elijæ? etiam iste, quum percussisset aquas, divisæ *cesserunt* huc & illuc, & transivit Elischah.

15. Quod ex adverso videntes filii prophetarum, qui *agebant* Jerichunte, dixerunt; quievit spiritus Elijæ super Elischahum: quare venientes obviàm ei, incurvaverunt se in terram usque *honorem exhibentes* ei.

16. Et dixerunt ei; ecce jam *sunt* cum servis tuis quinquaginta homines strenui, eant, quæso, ut quærant dominum tuum: *videndum* ne fortè sustulerit eum spiritus Jehovæ, & conjecerit eum in aliquem montium, aut in aliquam vallium: qui dixit, non eatis missuri.

17. Tandem instantibus apud eum, dum differebat, dixit, mittite: miserunt itaque quinquaginta viros, qui quærentes, tribus diebus non invenerunt eum.

18. Itaque reversis ad eum, quum ipse consideret Jerichunte, dixit eis, nonne edixeram vobis, ne eatis?

19. Tum dicentibus hominibus illius civitatis Elischaho, ecce jam habitatio hujus civitatis bona *esset*, quemadmodum dominus meus videt: sed aquæ malæ sunt, quapropter regio facit abortum.

20. Dixit, sumite mihi paropsidem novam, & ponite ibi salem: qui sumtam *attulerunt* ei.

21. Tum egressus ad scaturiginem illius aquæ, injecit illuc salem: ac dixit, sic ait Jehova, sano aquam hanc, ut non sit inde deinceps mors, aut abortus.

22. Sic sanata est illa aqua usque in hodiernum diem, secundùm verbum Elischahi, quod loquutus fuerat.

23. Postea ascendebat inde Beth-Elem: ipso autem ascendente viâ illâ, pueri parvi egressi è civitate illa, illudebant ei, dicentes ei; ascende calve, ascende calve.

24. Qui cùm retrospiciens, videret eos, maledixit eis in nomine Jehovæ: quapropter egressæ duæ ursæ è silva illius, disciderunt ex eis quadraginta duos pueros.

25. Unde abiit ad montem Carmeli; & inde reversus est Schomronem.

CAPUT III.

Elischah regibus Jisraëlis, Jehudæ, & Edomæorum descendentibus contra Moabitas miraculum, & victoriam prædicit.

ITaque Jehoram, filius Achabi regnare cœpit super Jisraëlem Schomrone, anno decimo octavo Jehoschaphati, regis Jehudæ: regnavitque duodecim annis.

2. Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, sed non sicut pater ipsius, & sicut mater ipsius: nam abstulit statuam Bahalis quam fecerat pater ipsius.

3. Verùntamen peccatis Jarobhami, filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraëlem, adhæsit: non recessit ab ullo eorum.

4. Meschah autem, rex Moabitarum erat pecuarius: pendebàtque regi Jisraëlis centena millia agnorum, & centena millia arietum lanatorum.

5. Sed fuerat, quum moreretur Achab, ut deficeret rex Moabitarum à rege Jisraëlis.

6. Quapropter egressus rex Jehoram die illâ Schomrone, recensuit totum Jisraëlem:

7. Et abiens, misit ad Jehoschaphatum, regem Jehudæ, qui dicerent; Rex Moabitarum defecit à me, profecturúsne es mecum contra Moabitas in prælium? qui dixit, ascendam, sicut ego, sic tu, sicut populus meus, sic populus tuus, sicut equi mei, sic equi tui *sint*.

8. Dicenti verò, quânam viâ ascensuri sumus? dixit, viâ deserti Edomæorum.

9. Profecto itaque rege Jisraëlis cum rege Jehudæ, & rege Edomæorum, circumiverunt itinere septidui: deinde non erat aqua pro exercitu, & pro jumentis, quæ sequebantur vestigia eorum.

10. Quapropter dixit rex Jisraëlis; eheu quòd

quòd vocavit Jehova tres hos reges, ut traderet eos in manum Moabitarum.

11. Dixit verò Jehoschaphat, annon *est* hic propheta Jehovæ, ut consulamus Jehovam ex eo? cui respondens unus ex servis regis Jisraëlis, dixit, est hic Elischah, filius Schaphati, qui infundebat aquam manibus Elijæ.

12. Dicente verò Jehoschaphato, est apud eum verbum Jehovæ: descenderunt ad eum rex Jisraëlis, & Jehoschaphat, ac rex Edomæorum.

13. Sed dixit Elischah regi Jisraëlis; quid mihi tecum *est?* abi ad prophetas patris tui, & ad prophetas matris tuæ: cui dixit rex Jisraëlis, ne *ista dicito*, quandoquidem vocavit Jehova tres reges hos, ut tradat eos in manum Moabitarum.

14. Tum dixit Elischah; *ut* vivit Jehova exercituum, ante quem adsto, nisi personam Jehoschaphati, regis Jehudæ susciperem, non intuerer te, neque aspicerem te.

15. Sed nunc assumentes, *adducite* mihi fidicinem: sic fuit, quum pulsaret fidicen, ut adesset ei manus Jehovæ:

16. Et dixit, sic ait Jehova; faciendæ *sunt* in valle hac multæ fossæ.

17. Nam sic ait Jehova, non sensuri estis ventum, neque visuri estis pluviam, tamen vallis ista implebitur aqua, unde bibatis vos, pecoráque vestra, & jumenta vestra.

18. Et leve hoc *visum est* in oculis Jehovæ; nam traditurus est Moabitas in manum vestram.

19. Quorum percutietis omnem civitatem munitam, & omnem civitatem lectam, omnémque arborem bonam dejicietis, & omnes fontes aquæ obthurabitis: omnem denique possessionem bonam afficietis lapidibus.

20. Fuit autem manè, quum tempus esset offerendi munus, ut ecce aqua veniret à via Edomææ; & impleretur terra illa aquâ.

21. Moabitæ verò omnes audierant ascendere istos reges ad pugnandum contra se: quapropter convocati fuerant ab omni accingente se *primùm* cingulo & deinceps, stabántque in termino suo.

22. Itaque surgentes manè, sole jam orto super aquam illam; quum viderent Moabitæ ex adverso illam aquam rubentem, ut sanguinem:

23. Dixerunt, sanguis est; omnino desolaverunt se reges isti, & percusserunt alter alterum: quapropter nunc ad prædam, ô Moabitæ.

24. Quúmque pervenissent ad castra Jisraëlis; surgentes Jisraëlitæ, percusserunt Moabitas, ita ut fugerint à facie ipsorum: & perrexerunt percutere Moabitas, etiam in ipsa *regione eorum.*

25. Nam civitates eorum destruxerunt, & quamque possessionem bonam injectis quisque lapidibus suis impleverunt, & quemque aquæ fontem obthurârunt, ac quamque arborem bonam dejecerunt, donec Kir-Charesethæ reliquos facerent *Moabitæ* lapides ejus: quapropter divertentes funditores, quatiebant eam.

26. Videns autem rex Moabitarum prævalere sibi hos bellatores accepit secum septingentos viros, stringentes gladium, ut perrumperent per regem Edomæorum, neque potuerunt.

27. Sed cepit filium ejus primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, & obtulit eum in holocaustum super murum ipsum, unde exstitit fervor magnus contra Jisraëlitas: quare profecti ab eo, reversi sunt in regionem suam.

CAPUT IV.

Quinque insignia miracula Elischahi.

Mulier autem quædam ex uxoribus filiorum prophetarum clamabat ad Elischahum, dicens; servus tuus, vir meus mortuus est, tu verò nôsti servum tuum timuisse Jehovam: creditor autem venit ad rapiendum duos natos meos sibi in servos.

2. Cui dixit Elischah, quid facturus sum tibi? indica mihi, quid *est* tibi domi? quæ dixit, non *est* ancillæ tuæ quicquam domi, nisi lecythus olei.

3. Qui dixit, abi, pete tibi vasa foris ab omnibus vicinis tuis; vasa vacua, ne pauca petito.

4. Tum ingressa, occludes fores tibi, & filiis tuis, deinde infundes in omnia vasa illa, & quod plenum fuerit, amoveri jubeto.

5. Itaque abiens ab eo, quum occlusisset fores sibi, & filiis suis: ipsis admoventibus ad illam infundebat illa.

6. Fuitque, quum plena essent vasa illa, & edicente ea filio suo, admove mihi adhuc vas, dixisset ei, nullum præterea *est* vas; ut consisteret oleum.

7. Tunc illa veniens, indicavit viro Dei, qui dixit, abi, vende istud oleum, & rependе creditori tuo: tu verò cum filiis tuis, vivito è reliquo.

8. Præterea fuit quodam die, quum pertransiret Elischah Schunemum, ut ibi mulier *quædam* magna prehenderet eum, *invitans* ad sumendum cibum: unde fuit, quoties transibat, *ut* diverteret eodem ad sumendum cibum.

9. Dixit enim illa viro suo, ecce jam novi virum Dei sanctum hunc esse; qui transit per nos jugiter.

10. Faciamus, quæso, cœnaculum parvum muro, ubi ponamus illi lectum, & mensam, sellam quoque & lucernam: erítque, quum venerit ad nos, *ut* divertat eò.

11. Fuit deinde quodam die, quo venerat illuc; quum divertens ad cœnaculum illud, cubuisset ibi:

12. Ut ediceret Gechazi puero suo, voca Schunammitidem istam: quam ille vocavit, ut sisteret se coram illo.

13. (Edixerat autem illi, dic jam ei, ecce solicita fuisti erga nos totâ solicitudine istâ, quid faciendum est tua causâ? éstne loquendum tuâ causâ ad regem, aut ad præfectum militiæ? quæ dixerat, in medio populi mei ego habito.

14. Dicenti verò *Elischaho*, quid ergo faciendum est ejus causâ? dixerat Gechazi, at filius non *est* ei, & vir ejus *est* senex.)

15. Dicenti ergo, advoca eam; quum vocasset eam, stitit illa se ad portam illius.

16. Et dixit ille, hac ipsâ tempestate, quum hoc tempus vigebit: tu amplexatura es filium: quæ dixit, ne domine mi vir Dei, ne mentiaris ancillæ tuæ.

17. Itaque concepit mulier illa, ac peperit filium eâ ipsâ tempestate: quum vigeret illud tempus, quo alloquutus fuerat eam Elischah.

18. Deinde crevit infans ille: fuitque quodam die, quum egressus esset ad patrem suum apud messores;

19. Ut diceret patri suo, caput meum, caput meum: qui edixit puero, refer illum ad matrem suam.

20. Is referens eum, adduxit ad matrem ejus: super cujus genua, quum sedisset usque ad meridiem, mortuus est.

21. Tunc sursum deportans illa, collocavit eum super lectum viri Dei, & includens eum, egressa est.

22. Deinde accersivit virum suum, dicens, mitte mihi, quæso, unum è pueris, & unam asinarum; ut excurram usque ad virum Dei, & revertar.

23. Qui dixit, quare itura es ad eum hodie, cùm non *sit* novilunium, neque sabbathum? quæ dixit, quieto animo *esto*.

24. Deinde instratâ asinâ, edixit puero suo, duc, & abi: equitando ne inhibeto meâ causâ, nisi edixero tibi.

25. Sic abiens illa, pervenit ad virum Dei in montem Carmeli: fuit autem, quum videret eam vir Dei procul, ut ediceret Gechazi puero suo, ecce Schunammitis illa:

26. Nunc curre, quæso, obviàm ei; & dic ei, *éstne* pax tibi? *éstne* pax viro tuo? *éstne* pax nato? quæ dixit, quieto animo *esto*.

27. Quúmque pervenisset ad virum Dei in montem, prehendit pedes ejus: accedenti autem Gechazi ad depellendum eam, edixit vir Dei, sine eam, nam animus ejus amaritudine affectus est in ea, quod Jehova celavit me, neque indicavit mihi.

28. Dicente verò illâ, an petieram filium à domino meo? annon dixeram, ne fallas me?

29. Edixit Elischah Gechazi, accinge lumbos tuos, & sumto scipione meo in manum tuam, abi; si quem inveneris, ne salutato eum, & si quis te salutaverit, ne respondeto ei: & ponito scipionem meum super faciem pueri.

30. Sed dixit mater pueri, ut vivit Jehova, & vivit anima tua, non derelinquam te: quare surgens, sequutus est eam.

31. Gechazi autem antecesserat eos, & posito scipione super faciem pueri, nulla *erat* vox, neque ulla attentio: quapropter revertens obviàm illi, indicavit illi, dicens, non evigilavit puer.

32. Tum ingressus est Elischah domum illius: ecce autem puer mortuus, collocatus *erat* super lectum ipsius.

33. Quò ingressus, occlusit fores post utrumque: & supplicavit Jehovæ.

34. Deinde conscendens *lectum*, incubuit puero, & imponens os suum ori ejus, & oculos suos oculis ejus, & volas suas volis ejus, extendit se super eum; ut incalesceret caro pueri.

35. Postea rursus ibat per domum modò huc, modò illuc, & conscendens extendebat se super illum: tandem sternutavit puer usque septies, & aperuit puer oculos suos.

36. Tum inclamans Gechazin, edixit, advoca Schunammitidem istam, qui, quum advocasset eam, venit ad illum: & dixit *Elischah*, defer filium tuum.

37. Itaque ingressa est, & procidens ad pedes ejus, incurvavit se versùs terram; deinde deferens filium suum, exivit.

38. Elischaho autem reverso Gilgalem, quum fames esset in ea terra, & filii prophetarum sederent coram eo, edixit puero suo, dispone ollam istam magnam, & coque pultem pro filiis prophetarum.

39. Egressus verò quidam in agrum, ad colligendum olera; invenit vitem agrestem, collegitque ex ea colocynthidum agrestium plenam vestem suam: & veniens conscissas posuit in olla pultis, non enim noverant.

40. Postea infuderunt hominibus, ut comederent: sed fuit comedentibus illis ex ea pulte, ut clamantes ipsi, dicerent, mors *est* in olla ista, vir Dei, & non possent comedere.

41. Qui dixit, at sumentes *afferte* farinam, projecítque in ollam: postea dixit, infunde huic populo, & comedant, nec fuit quicquam mali in olla.

42. Interea quidam veniens è planitie Schalischæ, attulit ad virum Dei panes primitiarum, viginti panes hordeaceos, & spicas recentes cum gluma sua, itaque edixit, appone huic populo, ut comedant.

43. Dixit verò minister ejus, quid apponerem hoc centum viris? rursus edixit, appone huic populo, ut comedant (sic enim edixit Jehova) abundè, & reliquum faciant.

44. Quo apponente eis, comederunt, & reliquum fecerunt, secundùm verbum Jehovæ.

CAPUT V.

Elischah sanat lepram Nahamanis.

NAhaman autem, præfectus militiæ regis Syriæ, erat vir magnus apud dominum suum, & acceptus, quia per eum ediderat Jehova salutem Syriæ: sed vir iste valens robore, erat leprosus.

2. Quúmque Syri turmales egressi, captivam abduxissent è terra Jisraëlis puellam parvam; quæ fuit administra uxori Nahamanis:

3. Dixit illa heræ suæ, utinam dominus meus *esset* coram propheta illo, qui *hàbitat* in Schomrone, tum restitueret eum à lepra ejus.

4. Itaque veniens *quidam* indicavit domino suo, dicendo: hæc & talia loquuta est puella ista, quæ *est* è terra Jisraëlis.

5. Cui dicente rege Syriæ, age, abi, & mittam literas ad regem Jisraëlis; abiens, accepit in manu sua decem talenta argenti, & sex millia aureorum, ac decem mutandas vestes:

6. Et attulit literas ad regem Jisraëlis, quibus dicebat: nunc ergo, quum pervenerint hæ literæ ad te, ecce mitto ad te Nahamanem servum meum, ut restituas eum à lepra ejus.

7. Fuit verò, quum legisset rex Jisraëlis illas literas, ut lacerans vestimenta sua, diceret, an Deus sum ad morte afficiendum, & ad restituendum vitæ, quòd iste mittit ad me, ut restituam virum à lepra sua? at profectò cognoscite, quæso, ac videte, istum fabricari sibi occasionem contra me.

8. Sed fuit, ubi audivit Elischah, vir Dei regem Jisraëlis laceràsse vestimenta sua, ut mit-

mitteret indictum regi, quare laceráſti veſtimenta tua? veniat jam ad me, & experietur prophetam eſſe in Jiſraële.

9. Venit itaque Nahaman cum equis ſuis, & cum curru ſuo; ac ſubſtitit ad portam domûs, causâ Eliſchahi.

10. Sed miſit ad eum Eliſchah nuncium, dicentem; abi & lavato te ſepties in Jardene, ſic reſtituetur caro tua tibi, & mundus eris.

11. Tum effervescens Nahaman, abibat: dicebat enim, ecce dicebam, procul dubio exiturus eſt ad me, & conſiſtens invocaturus nomen Jehovæ, Dei ſui, & agitaturus manum ſuam in ipſo loco, ut reſtituat leproſum.

12. Annon melior *eſt* Abana, & Pharphar, flumina Damaſci omnibus aquis Jiſraëlis? annon poſſem lavare me illis, ut mundus eſſem? ſic converſus, abibat cum æſtuante ira.

13. Accedentes verò ſervi ejus, alloquuti ſunt eum; ac dixerunt, domine mi, *ſi* rem magnam iſte propheta edixiſſet tibi, annon facturus fuiſſes? quantò igitur magis, quum edicit tibi, lava te, & mundus eſto?

14. Itaque deſcendens immerſit ſe in Jardenem ſepties, ſecundùm verbum viri Dei: & reſtituta eſt caro ejus, ut caro pueri parvi, & mundus factus eſt.

15. Tum reverſus ad virum Dei, ipſe cum omnibus copiis ſuis, venit & ſtetit ſe coram eo, dicens: ecce jam novi nullum eſſe Deum in tota terra, niſi in Jiſraële: quare nunc accipe, quæſo, munus à ſervo tuo.

16. Dixit verò *Eliſchah*; *ut* vivit Jehova, ante quem ſto, non ſum accepturus: & quamvis inſtaret apud eum, ut acciperet, renuit.

17. Cui dixit Nahaman, ſaltem detur, quæſo, ſervo tuo duorum mulorum onus *è* terra: non enim eſt facturus ampliùs ſervus tuus holocauſtum, aut ſacrificium diis alienis, ſed Jehovæ.

18. Hac in re condonet Jehova ſervo tuo: quum ingreditur dominus meus ædes Rimmonis, ut incurvet ſe ibi (nam is nititur manu meâ) ſi incurvavero me in æde Rimmonis, Hoc incurvare meum in æde Rimmonis, condonet, quæſo, Jehova ſervo tuo, in hac re.

19. Sed dixit ei Eliſchah, abi cum pace; ita abiit ab eo exiguum ſpatium terræ.

20. Dixit verò Gechazi miniſter Eliſchahi viri Dei; ecce cohibuit ſe dominus meus apud Nahamanem Syrum iſtum, ne acciperet è manu ejus id, quod adduxerat: ſed *ut* vivit Jehova, curram poſt eum, ut accipiam ab eo aliquid.

21. Itaque perſequutus eſt Gechazi Nahamanem: quem videns Nahaman accurrentem poſt ſe, deſiliit è curru ſuo obviàm ei, ac dixit; proſperéne?

22. Qui dixit proſperè, dominus meus mittit me ad dicendum; ecce jam modo venerunt ad me duo pueri, à monte Ephrajimi, è filiis prophetarum: da, quæſo, pro eis talentum argenti, & duas mutandas veſtes.

23. Cui dixit Nahaman, acquieſce, cape duo talenta: inſtitítque apud eum, ut ligaret duo talenta argenti in duobus loculis, & duas mutandas veſtes, quæ tradidit duobus pueris ſuis, ut ferrent ante illum.

24. Sed quum pervenit ad clivum, accipiens è manu eorum, depoſuit in quadam domo; poſtquam dimiſiſſet homines illos, & abiviſſent.

25. Deinde ipſe ingreſſus, ut ſtitit ſe domino ſuo, dixit ei Eliſchah, undenam Gechazi? qui dixit, non ivit ſervus tuus huc, aut illuc.

26. Dixit verò ei *Eliſchah*, non abierat animus meus, quum converteret ſe vir à curru ſuo obviàm tibi? an tempus *erat* accipiendi argentum, aut accipiendi veſtes, aut oleas, aut vineas, aut greges, aut armenta, aut ſervos, aut ancillas?

27. Idcirco lepra Nahamanis adhæreto tibi, & ſemini tuo in ſeculum: ſic egreſſus eſt à conſpectu ejus, affectus leprâ *albâ*, ſicut nix.

CAPUT VI.

Syri Eliſchahum inſequentes, ab eo in manus hoſtium traduntur, poſtea & Eliſchah à Rege Jiſraëlis occidi jubetur.

Dixerunt autem filii prophetarum Eliſchaho; ecce jam hic locus, ubi nos conſidemus coram te, anguſtior eſt, quàm ut nobis ſit ſatis.

2. Abeamus, quæſo, uſque ad Jardenem, ut accipientes inde quiſque tignum unum, paremus nobis illic locum, ubi habitemus: qui dixit, abite.

3. Dicente verò uno illorum, acquieſce quæſo, & i cum ſervis tuis, dixit, ego iturus ſum.

4. Itaque ivit cum eis: & quum veniſſent ad Jardenem, cædebant ligna.

5. Fuit autem illorum uno dejiciente tignum, ut *tignum* cum ferro caderet in aquam: quapropter exclamabat, dicens, Eheu, domine mi: eſt enim commodatum.

6. Cui dixit vir Dei, quò cecidit? quúmque oſtendiſſet ei locum, præcidens lignum, injecit illuc, ita fecit, ut enataret ferrum.

7. Deinde dixit: tolle tibi: ita extendens manum ſuam, recepit illud.

8. Præterea, quum rex Syriæ gereret bellum contra Jiſraëlitas; & conſilium iniret cum ſervis ſuis, dicendo, apud locum cujuſdam N. *erit* metatio mea.

9. Mittebat vir Dei ad regem Jiſraëlis, dicendo, cave tibi, ne tranſeas per locum illum; nam ibi Syri inſidiantur.

10. Quare mittebat rex Jiſraëlis ad locum, de quo dixerat ipſi vir Dei, & monuerat ipſum, ut caveret ſibi illic; non ſemel, neque bis.

11. Perturbato itaque animo regis Syriæ ſuper re hac: inclamans ſervos ſuos, dixit eis, annon indicaretis mihi, quis ex noſtris ad regem Jiſraëlis *retulit?*

12. Cui dixit unus è ſervis ejus, non *facit ullus*, domine mi rex: nam Eliſchah, propheta ille, qui *eſt* in Jiſraële, indicat regi Jiſraëlis verba ipſa, quæ loqueris in conclavi cubilis tui.

13. Tum dixit, ite & videte ubínam eſt, ut mittens, capiam eum; nunciatúmque eſt ei, dicendo, ecce *eſt* Dothane.

14. Miſit itaque illuc equos, & currus, ac copias numeroſas, quæ venientes noctu, cinxerunt obſidione civitatem illam.

15. Manè

15. Manè autem minister viri Dei surgens, quum exiret, ecce copiæ circumdabant civitatem, & equi & currus: dixítque ei puer ejus, eheu domine mi, quomodo faciemus?

16. Cui dixit, ne metuito; nam plures *sunt*, qui nobiscum, quàm qui cum illis *sunt*.

17. Et orans Elischah dixit, ô Jehova, aperi quæso, oculos ejus, ut videat: & aperiente Jehovâ oculos pueri illius, vidit, quòd ecce mons ille plenus *erat* equis, & curribus igneis circa Elischahum.

18. Quúmque descenderent ad eum, oravit Elischah Jehovam, ac dixit; percute, quæso, gentem istam subito scotomate, qui percussit eos subito scotomate, secundùm verbum Elischahi.

19. Tum dixit eis Elischah, non *est* hæc via, neque hæc est civitas illa; sequimini me, & ducam vos ad virum illum, quem quæritis; sic duxit eos Schomronem.

20. Fuit autem, quum ingressi essent Schomronem; dicente Elischaho, ô Jehova, aperi oculos istorum, ut videant, ut aperiret Jehova oculos eorum, & viderent, quòd ecce essent in medio Schomronis.

21. Dicebat verò rex Jisraëlis Elischaho, quum videret eos, percutiámne? percutiam, pater mi?

22. Qui dixit; ne percutito, an quos captivos abduceres gladio tuo, & arcu tuo, *eos* percuteres? propone panem, & aquam illis, ut comedant & bibant, deinde abeant ad dominum suum.

23. Itaque apparavit eis apparatum magnum, quúmque comedissent & bibissent, dimisit eos, & abierunt ad dominum suum: neque perrexerunt deinceps turmæ Syrorum invadere terram Jisraëlis.

24. Sed fuit postea, ut congregans Benhadad, rex Syriæ totum exercitum suum, ascenderet, & obsideret Schomronem.

25. Ideóque exstitit fames magna Schomrone, dum ecce obsidebant eam: adeò ut esset caput asini octogenum *siclorum* argenti, & quarta pars, venter ipse, *qui est* in cavo columbarum quinûm *siclorum* argenti.

26. Fuítque rege Jisraëlis transeunte, secundùm murum, ut mulier *quædam* clamaret ad eum, dicens, serva, domine mi rex.

27. Qui dixit, ne servet te Jehova, unde servarem te? an ex area? aut ex torculari?

28. Dixit præterea ei rex: quid tibi *est?* quæ dixit, mulier isthæc dixerat mihi; da filium tuum, ut comedamus eum hodie, filium autem meum comedemus cras.

29. Coximus itaque filium meum, & comedimus eum: sed quum dicerem ei die alio, da filium tuum, ut comedamus eum, abscondit filium suum.

30. Fuit verò, quum audisset rex verba mulieris illius, ut laceraret vestimenta sua, dum transiret secundum murum: quod quum vidit populus intrà *civitatem*, ecce cilicium *imposuit* carni suæ.

31. Quapropter dixit *rex*, ita faciat mihi Deus, & ita pergat; si manserit caput Elischahi, filii Schaphati in eo hodie:

32. Elischah autem sedebat domi suæ, & seniores sedebant cum eo: & mittente *Rege* quendam ex iis, qui adstabant sibi, quum nuncius ad eum nondum pervenisset, ipse jam dixerat senioribus, pervidetísne, ut mittit filius occisoris iste, qui auferat caput meum? videte, quum ingredietur nuncius iste, occludite fores, & comprimite eum in ipsis foribus: annon strepitus pedum domini ejus sequitur eum?

33. Adhuc ipso loquente cum illis, ecce nuncius ille descendit versùs eum: & dixit, ecce hoc malum *fit* à Jehova, quid confiderem Jehovæ ampliùs? *Caput* VII.

34. Dixit verò Elischah, audite verbum Jehovæ: sic ait Jehova, hoc tempore cras satum similæ siclo, & bina sata hordei *venient* siclo, in porta Schomronis.

35. Respondit autem viro Dei tribunus ille, cujus manu rex nitebatur, ac dixit: ecce si Jehova faceret cataractas in cœlis, an posset esse res ista? cui dixit *Elischah*, ecce, tu id visurus es oculis tuis, sed ex eo non es esurus.

CAPUT VII.

Syri cœlitus ab obsidione Schomronis fugantur.

ERant autem quatuor homines leprosi *ad* januam portæ *Schomronis*: qui dicebant alter alteri, quid desidemus hîc, donec moriamur?

2. Sive dicamus, ingrediamur civitatem, at fames *est* in civitate, ideo moriemur ibi, sive desideamus hîc, itidem moriemur: nunc itaque agite, deficiamus ad castra Syrorum, si nos vivere sinent, vivemus, sin verò morte affecerint nos, etiam moriemur.

3. Quare surgentes ipso crepusculo, ut venirent in castra Syrorum; venerunt usque ad finem castrorum Syrorum, ubi ecce nemo *erat*.

4. (Nam dominus effecerat, ut audirent castra Syrorum strepitum curruum, & strepitum equorum, strepitum copiarum magnarum: adeò ut dicerent alter alteri, ecce mercede conduxit rex Jisraëlis contra nos reges Chitthæorum, & reges Ægypti, ut invadant nos.

5. Itaque surgentes, aufugerant ipso crepusculo; & dereliquerant tentoria sua, & equos suos, & asinos suos, ipsa castra quemadmodum erant: denique fugâ consuluerant vitæ suæ.)

6. Quum ergo venientes leprosi isti usque ad finem castrorum, & ingressi in tentorium unum, comedissent & bibissent, deportârunt inde argentum, aurúmque, & vestes, quæ abeuntes, absconderunt: rursus venientes in tentorium aliud, similiter deportârunt inde, & abeuntes absconderunt.

7. Tunc dixerunt alter alteri, non rectè facimus, dies iste, dies boni nuncii *est*, & nos taceremus? si exspectaverimus usque ad lucem matutinam, utique obventura est nobis culpa: quare nunc agite, & euntes indicemus domui regis.

8. Venientes itaque inclamaverunt janitorem civitatis: & indicaverunt illi, dicendo, ingressi sumus castra Syrorum, ubi ecce nemo *est*, ne vox quidem hominis *auditur:* sed equi ligati, & asini ligati, & tentoria, quemadmodum erant.

9. Hoc inclamante reliquos janitores; indicârunt illi domui regis intus.

10. Surgens itaque rex noctu, dicebat servis suis, indicabo jam vobis id, quod faciunt nobis

nobis Syri, sciunt famelicos nos esse, ideò exiverunt ex castris, ut absconderent sese in agro, dicentes, quum egressi fuerint è civitate, capiemus eos vivos, & civitatem invademus.

11. Respondens autem unus è servis ejus, dixit, ergo accipiantur quæso quinque ex equis reliquis, qui relicti sunt in ea; ecce ita sunt *equi* totius multitudinis Jisraëlitarum, qui reliqui sunt in ea, ecce, *inquam*, sunt ut *equi* totius multitudinis Jisraëlitarum, qui defecerunt: & mittentes videamus.

12. Itaque acceperunt duos equos vectarios; quos misit rex post castra Syrorum, dicendo, ite, & videte.

13. Ita persequuti sunt eos usque ad Jardenem; ecce autem tota illa via plena erat vestibus, & instrumentis, quæ projecerant Syri inter festinandum: quod, reversi nuncii, indicârunt regi.

14. Quare egressus populus, diripuerunt castra Syrorum, fuitque satum similæ *venale* siclo, & bina sata hordei siclo, secundùm verbum Jehovæ.

15. Rex autem præfecerat portæ tribunum illum, cujus manu nitebatur, quem proculcaverunt populus in porta, ita ut moreretur, quemadmodum loquutus fuerat vir Dei, quum loqueretur descendente rege ad ipsum.

16. Fuerat enim, quum alloqueretur vir Dei regem, dicendo; bina sata hordei siclo, & satum similæ siclo *venale* erit hoc tempore cras in porta Schomronis:

17. Ut responderet tribunus iste viro Dei, dicens; ecce, si faceret Jehova cataractas in cœlis, an esse posset secundùm verbum hoc? diceretque *Elischah*, tu id visurus es oculis tuis, sed ex eo non esurus.

18. Fuit ergo illi sic: nam proculcarunt eum populus in porta, ita ut moreretur.

CAPUT VIII.

Vaticinatur Elischah septennem famem, mortem Ben-hadadi, & Chazaëlis in regem adoptionem.

ELischah autem edixerat mulieri illi, cujus filium vitæ restituerat, dicendo, surge & abi tu cum familia tua, & peregrinare, ubicunque peregrinari poteris: nam proclamavit Jehova famem, quæ etiam advenit in hanc terram ad septennium.

2. Surgens itaque mulier illa, fecerat secundùm verbum viri Dei: abierat enim ipsa cum familia sua; & peregrinata fuerat in terra Pelischthæorum septem annos.

3. Fuit verò exactis septem annis, quum reversa esset mulier è terra Pelischthæorum, ut prodiret ad implorandum regem pro domo sua, & pro agro suo;

4. Interea rex alloquebatur Gechazin, puerum viri Dei, dicendo; narra, quæso, mihi omnes res magnas, quas fecit Elischah.

5. Itaque fuit illo narrante regi, quomodo vitæ restituisset mortuum, ut ecce mulier illa, cujus filium restituerat vitæ, imploraret regem pro domo sua, & pro agro suo, quapropter dixit Gechazi, domine mi rex, hæc illa *est* mulier, & hic filius ejus, quem vitæ restituit Elischah.

6. Interrogante autem rege mulierem illam, quum enarrasset ipsi; dedit illi rex aulicum unum, dicens, cura restitui quidquid *est* illius, etiam omnes proventus agri, ex *quo* die dereliquit hanc terram ad hoc usque tempus.

7. Postea venit Elischah in Damascum, quum Ben-hadad rex Syriæ ægrotaret: indicatumque est ei, dicendo, venit vir Dei huc usque.

8. Itaque edixit rex ille Chazaëli, accipe in manu tua munus, & i obviàm viro Dei; ut consulas Jehovam ex eo, dicendo, an revalescam ex morbo hoc?

9. Tum abiturus Chazaël obviàm ei, accepit munus in manu sua, & ex quavis re præstante Damasci, onus quadraginta camelorum: & veniens substitit coram eo, ac dixit, filius tuus Ben-hadad, rex Syriæ misit me ad te, dicendo, an revalescam ex morbo hoc?

10. Cui dixit Elischah, abi, dic, non omnino revalesces: nam ostendit mihi Jehova eum omnino moriturum.

11. Et quamvis contineret vultum suum, ac componeret dudum; tandem flevit vir Dei.

12. Cui dicente Chazaële, quare dominus meus flet? dixit, quia novi illud malum, quo affecturus es filios Jisraëlis, munitiones eorum committes igni, & juvenes eorum gladio occides, & infantes illorum allides, ac prægnantes eorum diffindes.

13. Dixit verò Chazaël, *non faciam*, nam quid *est* servus tuus, hic canis, ut faciat rem magnam hanc? cui dixit Elischah, ostendit mihi Jehova te *fore* regem super Syriam.

14. Tum abiens ab Elischaho, venit ad dominum suum, qui dixit ei. quid dixit Elischah? dixit mihi, inquit, omnino revalesces.

15. Sed fuit postridie, quum acceptam stragulam intingens in aquam, extenderet super faciem illius, ut moreretur *ille*; sic regnavit Chazaël pro illo.

16. Anno autem quinto Jorami, filii Achabi, regis Jisraëlis, quum Jehoschaphat *esset* rex Jehudæ; regnare cœpit Jehoram, filius Jehoschaphati, rex Jehudæ.

17. Natus triginta duos annos erat, quum regnare inciperet; & octo annis regnavit Jeruschalaimis:

18. Ambulavítque in via regum Jisraëlis, quemadmodum faciebant domus Achabi; nam filia Achabi erat ei uxor, & fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ:

19. Tamen noluit Jehova perdere Jehudam, propter Davidem, servum suum: quemadmodum dixerat de eo, se daturum illi lucernam in filios ejus omnibus diebus.

20. Diebus hujus defecit Edom, ne subjectus esset Jehudæ; & constituerunt super se regem.

21. Quapropter profectus est Joram Tzahirem, & omnes currus cum eo: fuítque ipso surgente nocte, ut percuteret Edomæos circumjacentes sibi, & præfectos curruum, fugerétque populus iste ad tentoria sua.

22. Attamen perstitit in defectione Edom, ne subjectus esset Jehudæ, in hunc usque diem: tunc defecit Libna eodem tempore.

23. Reliquæ autem res Jorami, & quidquid fecit; nonne sunt scripta in libro Chronicorum Regum Jehudæ?

24. Quúmque occubuisset Joram cum patribus suis, & sepultus esset cum patribus suis,

suis, in civitate Davidis; regnavit Achazja filius ejus pro eo.

25. Anno duodecimo *ineunte* Jorami, filii Achabi, regis Jisraëlis, regnare cœpit Achazja, filius Jehorami, rex Jehudæ.

26. Natus viginti duos annos Achazja, quum regnare inciperet, anno uno regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Hatalja, nata Homri rege Jisraëlis.

27. Et ambulavit in via domûs Achabi, fecítque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, ficut domus Achabi; quia gener domûs Achabi erat.

28. Quapropter ivit cum Joramo, filio Achabi in bellum contra Chazaëlem, regem Syriæ ad Ramothas Gilhadis; ubi percusserunt Syri Joramum.

29. Et reversus est Joram rex, ut curaret se Jizrehele à plagis, quibus percusserant eum Syri Ramæ inter præliandum cum Chazaële, rege Syriæ: Achazja verò, filius Jehorami, rex Jehudæ descendit ad invisendum Joramum, filium Achabi Jizrehelem, eò quòd ægrotus esset.

CAPUT IX.

Jehu malleus, & flagellum impietatis Achabi.

ELischah autem propheta, vocato uno è filiis prophetarum: edixit ei, accinge lumbos tuos, & accipiens lenticulam olei hanc in manu tua, abi Ramothas Gilhadis.

2. Et ubi perveneris illuc; dispiciens, *quære* illic Jehu, filium Jehoschaphati, filii Nimschi, & ingressus facies, ut surgat è medio fratrum suorum, & introduces eum in intimum conclave.

3. Tunc acceptâ lenticulâ olei infundes capiti ejus, ac dices, ita ait Jehova, ungo te in regem super Jisraëlem: deinde aperiens fores fugies, neque differto.

4. Itaque abiit puer ille, puer propheta ille Ramothas Gilhadis.

5. Qui ingressus, quum ecce principes copiarum considebant, dixit, verbum mihi *est* ad te, ô princeps: cui dicente Jehu, ad quem ex omnibus nobis? dixit, ad te, ô princeps.

6. Quum ergo surgens, ingressus esset intrò, infudit oleum capiti ejus: ac dixit ei, ita ait Jehova, Deus Jisraëlis, ungo te in regem super populum Jehovæ, super Jisraëlem:

7. Ut percutias domum Achabi domini tui: sic ulciscar cædem servorum meorum prophetarum, & cædem omnium servorum Jehovæ à manu Izebelæ;

8. Pereunte totâ familiâ Achabi; quum exscindam Achabo mingentem ad parietem, conclusúmque, & derelictum in Jisraële.

9. Et reddam domum Achabi, ficut domum Jarobhami, filii Nebati, & ficut domum Bahaschæ, filii Achijæ.

10. Etiam Izebelam comedent canes, in portione Jizrehelitana, nec *erit*, qui sepeliat: deinde aperiens fores, aufugit.

11. Jehu verò regresso, ad servos domini sui, dicebat *quisque*, prosperéne? quare venit demens iste ad te? quibus dixit, vos novistis hominem, & sermonem ejus.

12. Tandem dicentibus, falsum *est*, indica quæso nobis, dixit, his & talibus alloquutus est me, dicendo, ita ait Jehova, ungo te in regem super Jisraëlem.

13. Tunc festinanter accipientes quisque vestem suam, supposuerunt ei in fastigio graduum; & clangentes buccinâ, dicebant, regnat Jehu.

14. Deinde conjuravit Jehu, filius Jehoschaphati, filii Nimschi contra Joramum (Joram autem custodiam posuerat Ramothis Gilhadis ipse cum toto Jisraële, adversùs Chazaëlem, regem Syriæ:

15. Et reversus erat Jehoram rex, ut curaretur Jizrehele à plagis, quibus percusserant eum Syri, quum pugnaret contra Chazaëlem, regem Syriæ) & dixit Jehu; si est vobis in animo, ne exito *quisquam* proripiens se ex hac civitate, ut abeat renunciatum Jizrehelem.

16. Tum equitans Jehu, ivit Jizrehelem, quia Joram decumbebat ibi: Achazja verò, rex Jehudæ descenderat ad invisendum Joramum.

17. Speculator autem stans in turri Jizrehele, quum videret agmen Jehu inter veniendum, dixit; alicujus agmen video: tum dixit Jehoram, accipe equitem; & mitte illis obviàm, cui dicat, prosperéne?

18. Abiens itaque eques obviàm ei, dixit, ita ait rex, prosperéne? cui dixit Jehu, quid tuâ de prosperitate? diverte ad asseclas meos: quamobrem indicavit speculator, dicendo; pervenit nuncius ille ad eos usque, sed non revertitur.

19. Et misit equitem alterum; qui veniens ad eos, dixit, ita ait rex, prosperéne? cui dixit Jehu, quid tuâ de prosperitate? diverte ad asseclas meos.

20. Quod indicavit speculator, dicendo, pervenit usque ad eos, sed non revertitur: & ductus iste, *est* quasi ductus Jehu, filii Nimschi, nam præcipitanter ducere solebat.

21. Tum dicente Jehoramo, junge, junxit *auriga* currum ejus: sic egressus Jehoram, rex Jisraëlis, & Achazja, rex Jehudæ quisque in curru suo, processerunt obviàm Jehu, quem invenerunt in portione Nabothi, Jizrehelitæ.

22. Fuit autem, quum videret Jehoram Jehu, ac diceret; prosperéne Jehu? ut is diceret, quid istud prosperè, dum scortationes Izebelæ matris tuæ, & præstigiæ ejus, quàm plurimæ *durant?*

23. Itaque avertens Jehoram manus illius, fugiebat: dicens Achazjæ, dolus *est* Achazja:

24. Sed Jehu vehementissimè adducto, manu suâ, arcu, percussit Jehoramum interscapilio ejus, ita ut exiret sagitta ex corde ejus: sic corruit in curru suo.

25. Deinde edixit Bidkari, tribuno suo, tolle, projice eum in portionem agri Nabothi Jizrehelitæ: nam recordare, me & te pariter equitantibus binis post Achabum patrem istius, Jehovam protulisse adversùs eum onus hoc;

26. *Nempe, ne vivam* nisi cædem Nabothi, & cædem filiorum ejus, viderim hesternâ vesperâ, dictum Jehovæ, & rependero tibi, in hac ipsa portione, dictum Jehovæ: quare nunc tolle, projice eum in hanc portionem, secundùm verbum Jehovæ.

27. Quod Achazja, rex Jehudæ videns, aufugit viâ domûs hortensis: sed persecutus eum Jehu, edixit, etiam ipsum percutite in suo

ſuo curru, *ſic percuſſerunt eum* in aſcenſu Guris, qui *eſt* ad Jiblehamum, unde fugit Megidduntem, ubi mortuus eſt.

28. Poſtea currui imponentes eum ſervi ejus, *abduxerunt* Jeruſchalaima: ſepeliverúntque eum in ſepulchro ejus cum patribus ejus, in civitate Davidis.

29. Anno autem undecimo *completo* Joramo, filio Achabi; regnare cœperat Achazja ſuper Jehudam.

30. Præterea adveniente Jehu Jizrehelem; audiens Izebel appoſito fuco oculis ſuis, & aptato capite ſuo, proſpiciebat per feneſtram.

31. Quúmque Jehu ingrederetur portam; dixit illa, proſperéne, ô Zimri, occiſor domini ſui?

32. Ille verò ſublatâ facie ſuâ ad feneſtram illam: dixit, quis *facit* mecum? quis? & reſpicientibus ad eum duobus, *vel* tribus aulicis;

33. Dixit, deturbate eam, qui deturbârunt eam: & aſperſa eſt pars ſanguinis ejus parieti, & equis, & conculcavit eam *Jehu*.

34. Deinde ingreſſus comedit, & bibit: edixítque, reviſite jam maledictam iſtam, & ſepelite eam, nam filia regis eſt.

35. Abierunt ergo ad ſepeliendum eam: ſed non invenerunt ex ea, niſi calvariam, & pedes; ac volas manuum.

36. Quod, quum reverſi indicaviſſent ei; dixit, verbum Jehovæ eſt, quod loquutus fuerat per ſervum ſuum Elijam Thiſchbitem, dicendo: in portione Jizrehelitica comedent canes ipſi carnem Izebelæ.

37. Itaque ſit cadaver Izebelæ tanquam ſtercus in ſuperficie agri; in portione Jizrehelis: ut non dicant, hæc *eſt* Izebel.

CAPUT X.

Jehu pergit in ſuo zelo; quia tamen non receſſit à peccatis Jarobhami, cæditur Jiſraël à Chazaële.

ERant autem Achabo ſeptuaginta filii Schomrone; quamobrem ſcripſit Jehu literas, quas miſit Schomronem ad principes Jizrehelis, ſeniores & nutricios Achabi, edicendo:

2. Nunc ergo, quum pervenerint literæ iſtæ ad vos, quandoquidem apud vos *ſunt* filii domini veſtri; & penes vos currus, & equi, civitas quoque munita, & arma:

3. Diſpicietis optimum, & rectiſſimum è filiis domini veſtri, quem collocetis in ſolio patris ſui: & pugnabitis pro domo domini veſtri.

4. Qui timentes vehementiſſimè, dicebant, ecce duo iſti reges non ſubſtiterunt coram eo, & quomodo ſubſiſteremus nos?

5. Quapropter miſit præfectus domui, & præfectus civitatis, ſeniores etiam, & nutricii ad Jehu, dicendo, ſervi tui ſumus, ideóque quidquid edixeris nobis, faciemus: non præficiemus ullum regem, quod bonum *videtur* in oculis tuis, facito.

6. Tum ſcripſit ad eos literas ſecundò, dicens, ſi mei eſtis, & voci meæ auſcultatis, aſſumtis capitibus ſingulorum filiorum domini veſtri, venite ad me hoc ipſo tempore cras Jizrehelem: filii autem regis, ſeptuaginta viri *erant* apud magnates illius civitatis, qui educabant eos.

7. Fuit itaque, quum perveniſſent iſtæ literæ ad ipſos, ut accipientes filios regis, jugularent ſeptuaginta viros: & imponentes capita eorum ſportis, mitterent ad eum Jizrehelem.

8. Tum veniens nuncius, indicavit ei, dicendo, attulerunt capita filiorum regis: qui dixit, componite illa duobus acervis ad januam portæ uſque manè.

9. Fuit deinde manè, quum egreſſus ſubſtitiſſet, ut diceret toti populo, juſti eſtis: ecce ego conſpiravi contra dominum meum, & occidi eum, & quis percuſſiſſet omnes iſtos?

10. Agnoſcite jam non oportere, ut excidat *quicquam* in terram de verbo Jehovæ, quod loquutus eſt Jehova contra domum Achabi: ſed Jehovam efficere, quod loquutus erat per ſervum ſuum Elijam.

11. Deinde percuſſit Jehu omnes, qui reliqui erant de domo Achabi Jizrehele, & omnes magnates ejus, & neceſſarios ejus, & ſacerdotes ejus: donec non relinqueret ei ſuperſtitem;

12. Nam ſurgens abivit, profecturus Schomronem: quúmque eſſet Beth-Hekedi paſtorum *in itinere*:

13. Jehu inventis agnatis Achazjæ, regis Jehudæ, dixit, qui eſtis? qui dixerunt, agnati Achazjæ ſumus, & deſcendimus ad ſalutandum filios regis, & filios Auguſtæ:

14. Quamobrem edixit *Jehu*, prehendite illos vivos, qui prehenderunt eos vivos: & jugulârunt eos apud ciſternam Beth-Hekedi, quadraginta duos viros, ita ut non reliquum faceret quemquam ex eis.

15. Poſtea abiens inde, quum inveniſſet Jehonadabum, filium Recabi, occurrentem ſibi, & bene precantem ſibi, dixit illi, an ineſt animo tuo rectum *erga me*, quemadmodum animo meo erga animum tuum? cui dicente Jehonadabo, eſt: ſi eſt, *inquit*, cedo manum tuam: & ubi dediſſet manum ſuam, juſſit eum conſcendere ad ſe in currum:

16. Dicens, veni mecum, & vide zelum meum pro Jehova: ſic impoſuerunt eum currui illius.

17. Quúmq; veniſſet Schomronem, percuſſit omnes, qui relicti fuerant Achabo Schomrone, donec perderet eum, ſecundùm verbum Jehovæ, quo alloquutus fuerat Elijam.

18. Poſtea Jehu congregato toto populo, dixit eis, Achab coluit Bahalem parùm; Jehu colet eum multùm.

19. Quare nunc omnes prophetas Bahalis, omnes ſervos ejus, & omnes ſacerdotes ejus vocate ad me, ne ullus deſiderator, nam Sacrificium magnum mihi *ſacrificandum eſt* Bahali, quiſquis deſiderabitur, ne vivito: Jehu autem faciebat fraude, ut perderet ſervos Bahalis.

20. Et dixit Jehu, ſanctificate diem interdicti Bahali, quem proclamaverunt.

21. Miſit enim Jehu per totum Jiſraëlem, ut venirent omnes ſervi Bahalis, neque relinqueretur quiſquam, qui non veniret, quibus ingreſſis in ædem Bahalis, plena erat ædes Bahalis confertim.

22. Tum edixit ei, qui præerat veſtiario, prome veſtimentum in quoſque ſervos Bahalis, qui promſit eis veſtimentum.

23. Et ingreſſus Jehu cum Jehonadabo, filio Recabi in ædem Bahalis; edixit ſervis

Baha-

Bahalis, pervestigate, & videte, ne sit hîc vobiscum è servis Jehovæ *quisquam*, sed servi Bahalis soli.

24. Quum itaque venissent ad faciendum sacrificia, & holocausta: Jehu dispositis sibi foris octoginta viris, dixit, ejus viri anima, *a* quo proripuerit se *quis* ex hominibus istis, quos ego committo manibus vestris, pro anima illius futura est.

25. Deinde fuit, quum absolveret *sacerdos* facere holocaustum, ut ediceret Jehu cursoribus, & tribunis, ingredimini, percutite eos, ne exito quisquam, qui percusserunt eos acie gladii; tum abjecerunt cursores, & tribuni eos, deinde perrexerunt in ædem Bahalis *per* civitatem quamque.

26. Et educentes statuas ædis Bahalis, comburebant eas:

27. Destruebántque statuam Bahalis: & destructâ æde Bahalis, disponebant eam in latrinas usque in hodiernum diem.

28. Sic perdidit Jehu Bahalem ex Jisraële.

29. Verúntamen à sequendis peccatis Jarobhami, filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraëlem, non recessit Jehu: à vitulis aureis, qui Beth-Ele, & qui Dane *erant*.

30. Quamobrem dixit Jehova Jehu, eò quòd bene fecisti, quod rectum *videtur* in oculis meis, omnino, quod *erat* in animo meo, fecisti domui Achabi: abnepotes tui sedebunt in solio Jisraëlis.

31. Sed Jehu non observavit, ut ambularet in lege Jehovæ Dei Jisraëlis ex toto animo suo: non recessit à peccatis Jarobhami, quibus ad peccandum induxit Jisraëlem.

32. Temporibus illis cœpit Jehova truncare Jisraëlem, percutiente eos Chazaële in toto termino Jisraëlis:

33. A Jardene ad ortum solis, totam terram Gilhadis, Gaditarum, & Reübenitarum, & Menaschitarum; à Harohere, quæ *est* ad torrentem Arnonis, tum Gilhadem, tum Baschanem.

34. Reliquæ autem res Jehu, & quicquid fecit, & tota fortitudo ejus; annon sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jisraëlis?

35. Denique, quum occubuisset Jehu cum patribus suis, & sepelivissent eum *Jisraëlitæ* Schomrone; regnavit Jehoachaz, filius ejus pro eo.

36. Dies autem, quibus regnavit Jehu super Jisraëlem Schomrone, fuerunt viginti octo anni.

CAPUT XI.

Hathalja regnum usurpans à Jehojadah occiditur, & restituitur stirps regia.

HAthalja autem mater Achazjæ, quum videret mortuum esse filium suum, surgens perdidit totum semen regium.

2. Sed accipiens Jehoschebah, filia regis Jorami, soror Achazjæ Joaschum, filium Achazjæ, & furtim surripiens è medio filiorum regis, qui afficiebantur morte, ipsum & nutricem ejus *abdidit* in conclave lectorum: deinde absconderunt eum metu Hathaljæ, ita ut non afficeretur morte.

3. Ita fuit cum illa *in* domo Jehovæ latitans sex annos: quibus Hathalja regnavit super eam terram.

4. Anno autem septimo mittens Jehojadah, assumsit centuriones, primores, & cursores, ac ingredi jussit eos ad se *in* domum Jehovæ: quibuscum pepigit fœdus, ac jurejurando obstringens eos in domo Jehovæ, ostendit eis filium regis.

5. Præcepítque eis, dicendo, hæc *est* res, quam facturi estis: tertia pars vestrum ingredientium sabbatho, & observantium observationem, *adesto* domui regis:

6. Et tertia altera in porta Suris, reliqua verò tertia in porta post cursores, ut observetis observationem domûs hujus *ab* irruptione.

7. Ex vobis verò omnibus exituris sabbatho binæ laterales custodiæ, quum observaverint observationem domus Jehovæ, adsunto regi.

8. Ita cingetis regem circumquaque quisque cum armis suis in manu sua, ut, qui invaserit hos ordines, morte afficiatur; & estote cum rege, quando exibit, & quando ingredietur.

9. Itaque fecerunt centuriones omnino, prout præceperat Jehojadah sacerdos; assumserunt etiam quisque homines suos ingredientes sabbatho cum egredientibus sabbatho: veneruntque ad Jehojadahum sacerdotem.

10. Dedítque sacerdos centurionibus hastas, & umbones, qui *fuerant* regis Davidis, qui *erant* in domo Jehovæ.

11. Quúmque adstarent cursores quisque cum armis suis in manu sua; à latere domus dextero, usque ad latus domus sinistrum versùs altare, & versus domum; apud regem circumquaque.

12. Produxit *Jehojadah* filium regis, & imposito ei coronamento, ídque cum testimonio, constituerunt eum regem, ungentes eum, & complodentes volis, dicebant, vivat rex.

13. Quum autem audiret Hathalja strepitum concursantium, populi; ingressa est ad populum *in* domum Jehovæ.

14. Ubi videns, quod ecce rex stabat in columna sua pro more, & principes, & tubæ aderant regi, totúsque populus terræ lætus clangebat tubis: laceravit Hathalja vestimenta sua, clamans, conjuratio, conjuratio.

15. Præcepit autem Jehojadah sacerdos centurionibus illis, præfectis copiarum, & edixit eis, finite istam exire intrà ordines, etiam eum, qui sequetur istam, morte afficientes gladio: dicebat enim sacerdos, ne morte afficiatur *in* domo Jehovæ.

16. Quum itaque disponerent ei custodias laterales, abiit viâ aditûs equorum *versùs* domum regis; ubi morte affecta est.

17. Tunc pepigit Jehojadah fœdus inter Jehovam, & regem, ac populum, ipsos fore populum Jehovæ, & inter regem, & populum.

18. Postea ingressus est totus populus regionis ædem Bahalis, & demoliti sunt eam, altaria ejus, & imagines ejus fregerunt bene: Mathanem verò sacerdotem Bahalis occiderunt ante ipsa altaria: & reposuit sacerdos præfecturas in domo Jehovæ.

19. Quúmque assumsisset centuriones, & primores, cursorésque, & totum populum terræ, deduxerunt regem è domo Jehovæ, ingresśique sunt viâ portæ cursorum in domum

mum regis: ubi sedit *Joasch* super solium regum.

20. Et lætatus est totus populus terræ, ac civitas conquievit: postquam Hathaljam morti tradidissent gladio, *in* domo regis.

CAPUT XII.

Jehoasch degenerat à sua pietate, & regi Syriæ res sacras mittit.

NAtus annos septem Jehoasch, quum regnare inciperet: *Caput* XII.

2. Anno septimo Jehu regnare cœpit Jehoasch, & quadraginta annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matri nomen Tzibja è Beer-Schebaho.

3. Fecitque Jehoasch, quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ omnibus diebus suis; quibus docebat eum sacerdos Jehojadah.

4. Veruntamen excelsa non amota sunt, adhuc populus sacrificabant, & adolebant in excelsis.

5. Edixit autem Jehoasch sacerdotibus; omnem pecuniam sacrorum, quæ inferetur in domum Jehovæ, pecuniam transeuntis, pecuniam æstimationis animarum cujusque: omnem pecuniam, quam venerit in cujusque animum offerendi *in* domo Jehovæ:

6. Sumunto apud se sacerdotes quisque à noto sibi; & ipsi curanto labem ipsius domûs, ubicunque inventa fuerit labes.

7. Deinde fuit anno vigesimo tertio regis Jehoaschi, nondum curantibus sacerdotibus labem domûs;

8. Ut rex Jehoasch vocato Jehojadaho sacerdote, & reliquis sacerdotibus, diceret eis; quare non curatis labem domûs? nunc ergo, ne accipitote pecuniam ab iis, qui noti sunt vobis, sed ad labem domûs *curandam* redditote illam.

9. Cui acquieverunt sacerdotes; ne acciperent pecuniam à populo, neque curarent labem domûs.

10. Quare accipiens Jehojadah sacerdos arcam alicujus, excavato foramine in operculo ejus, posuit eam juxta altare dextrorsum, quà ingreditur quisque domum Jehovæ, & collocarunt ibi sacerdotes observantes limen, totam pecuniam, quæ inferebatur *in* domum Jehovæ.

11. Eratque videntibus illis multum esse pecuniæ in arca; ut ascenderet scriba regis, & sacerdotis maximi, & ligarent, quam numeraverant pecuniam inventam *in* domo Jehovæ.

12. Postea tradebant pecuniam istam certâ summâ compositam in manus curatorum illius operis, præfectorum *operi* domûs Jehovæ; qui expendebant illam in fabros lignarios, & in structores, reficientes domum Jehovæ.

13. Nempe in cæmentarios, & in lapicidas, & ad comparanda ligna, & lapides cæduos, ut curarent labem domûs Jehovæ; & ad omnia, quæ insumenda erant in domum, ad curandam eam.

14. Veruntamen non fiebant domui Jehovæ pelves argenteæ, instrumenta musica, crateres, tubæ, ullum instrumentum aureum, aut instrumentum argenteum; ex ista pecunia, quæ inferebatur *in* domum Jehovæ.

15. Nam curatoribus operis tradebant illam; ut curarent eâ domum Jehovæ.

16. Neque rationes exigebant ab hominibus illis, in quorum manus tradebant pecuniam, tradendam curatoribus operis; nam fide illi agebant.

17. Pecunia pro delicto, & pecunia pro peccatis non inferebatur *in* domum Jehovæ: sacerdotibus cedebant.

18. Tunc ascendens Chazaël, rex Syriæ, oppugnavit Gathum, & cepit illud: & convertebat Chazaël faciem suam, ut ascenderet contra Jeruschalaima.

19. Sed Jehoasch, rex Jehudæ accipiens omnia illa sacra, quæ consecraverant Jehoschaphat, & Jehoram, & Achazja, majores ipsius, reges Jehudæ, & sacra sua, totúmque aurum, quod inveniebatur in thesauris domûs Jehovæ, & domûs regis; misit ad Chazaëlem, regem Syriæ, ita divertit à Jeruschalaimis.

20. Reliquæ autem res Joaschi, & omnia, quæ fecit; nónne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

21. Tandem insurgentes servi ejus, quum fecissent conspirationem, percusserunt Joaschum in loco munitionis, qui vergit Sillam versùs:

22. Jozachar, *inquam*, filius Schimhathæ, & Jehozabad, filius Schomeri, servi ejus, percusserunt eum ita, ut moreretur, & sepeliverunt eum cum majoribus suis, in civitate Davidis: regnavítque Amatzja, filius ejus pro eo.

CAPUT XIII.

Joasch à Syris afflictus liberatur: ejus filius ter Syros devincit. Ossa Elischahi contacta mortuum resuscitant.

AB anno vigesimo tertio Joaschi, filii Achazjæ, regis Jehudæ, regnavit Jehoachaz, filius Jehu super Jisraëlem, Schomrone septendecim annis.

2. Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: sequutus enim est peccata Jarobhami, filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraëlem, non recessit ab ullo eorum.

3. Quapropter accensus irâ Jehova in Jisraëlem; tradebat eos in manum Chazaëlis, regis Syriæ, & in manum Benhadadi, filii Chazaëlis omnibus illis diebus.

4. Sed deprecante Jehoachazo iratam faciem Jehovæ, auscultavit ei Jehova, quum videret oppressionem Jisraëlitarum, quòd opprimeret eos rex Syriæ.

5. Itaque dedit Jehova Jisraëlitis servatorem, ut exirent è manu Syrorum; & considerent filii Jisraëlis in tentoriis suis, sicut antea.

6. Veruntamen non recesserunt à peccatis domûs Jarobhami, quibus ad peccandum induxit Jisraëlem, in unoquoque eorum ambulavit: quin etiam lucus ipse manebat Schomrone.

7. Quum non reliquum fecisset Jehoachazo populum, nisi quinquaginta equites, & decem currus, ac decies mille pedites; sed perdidisset illos rex Syriæ, & redegisset eos tanquam pulverem, triturando.

8. Reliquæ autem res Jehoachazi, & omnia, quæ fecit, ac fortitudo ejus; nónne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jisraëlis?

9. Postea, quum occubuisset Jehoachaz cum majoribus suis, & sepelivissent eum Schomronæ: regnavit Joasch, filius ejus pro eo.

10. Anno trigesimo septimo Joaschi, regis Jehudæ *completo*, regnavit Joasch, filius Jehoachazi super Jisraëlem, Schomrone sexdecim annis.

11. Et fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: non recessit ab omnibus peccatis Jarobhami, filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraëlem, in unoquoque eorum ambulavit.

12. Reliquæ autem res Joaschi, & quicquid fecit, ac fortitudo ejus, quòd pugnavit contra Amatzjam, regem Jehudæ; nónne sunt scripta in libro Chronicorum regum Jisraëlis?

13. Postea occubuit Joasch cum majoribus suis, & Jarobham sedit in solio ejus: sepultúsque est Joasch Schomrone cum regibus Jisraëlis.

14. Quum enim Elischah ægrotaret morbo suo, quo mortuus est: descendit ad eum Joasch, rex Jisraëlis, & flens ante faciem ejus, dicebat, pater mi, pater mi, currus Jisraëlis, & equites ejus.

15. Cui dicente Elischaho; sume arcum, & sagittas; sumens *attulit* ad eum arcum, & sagittas.

16. Tum dixit regi Jisraëlis; appone manum tuam ad arcum, qui apposuit manum suam: imposuit verò Elischah manus suas manibus regis:

17. Ac dixit, aperi fenestram istam antrorsum, quam aperuit: quúmque dicente Elischaho, jaculare, jaculatus esset, dixit Elischah, sagitta salutis *erit* Jehovæ, sagitta, *inquam*, salutis contra Syros: quare percuties Syros fortiter usque ad consumtionem.

18. Deinde edicente, accipe reliquas sagittas, accepit *Joasch*: iterum edicente regi Jisraëlis, percutiendo impete *illis* terram, quum percussisset ter, destitit.

19. Quamobrem effervescens contra eum vir Dei, dixit, percutiendum fuisset quinquies aut sexies, tunc percussisses Syros usque ad consumtionem: nunc verò *tantummodo* ter percussurus es Syros.

20. Postea, quum mortuum Elischahum sepelivissent: turmæ Moabitarum invaserunt illam terram, ineunte anno.

21. Fuit verò ipsis sepelientibus quendam, quum ecce videntes turmam illorum, projecissent virum illum in sepulchrum Elischahi; ut iniens attingeret vir ille ossa Elischahi, & reviviscens staret erectus in pedes suos.

22. Chazaël ergo rex Syriæ opprimebat Jisraëlitas, omnibus diebus Jehoachazi.

23. Sed gratiam faciens eis Jehova, misertus eorum, respexit ad eos, propter fœdus suum cum Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo: neque voluit perdere eos, neque abjecit eos à facie sua hactenus.

24. Itaque mortuo Chazaële, rege Syriæ; & regnante Ben-hadado, filio ejus pro eo:

25. Recepit Jehoasch, filius Jehoachazi civitates illas è manu Ben-hadadi, filii Chazaëlis, quas ceperat *ille* è manu Jehoachazi patris ipsius, bello: ter percussit eum Joasch, quum restitueret civitates Jisraëlis.

CAPUT XIV.

Amatzja percussores patris, & Edomæos percutit: invisunt se invicem ille, & Rex Jisraël: Jarobham amplificat regnum Jisraël.

Ab anno secundo Joaschi, filii Joachazi, regis Jisraëlis; regnavit Amatzja, filius Joaschi, rex Jehudæ.

2. Natus viginti quinque annos erat, quum regnare inciperet, & viginti novem annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Jehohaddan è Jeruschalaimis.

3. Qui fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, sed non sicut David pater ejus: prorsus ut fecerat Joasch, pater ejus, fecit.

4. Veruntamen excelsa non sunt remota: adhuc populus sacrificabant, & adolebant in excelsis.

5. Fuit autem, quum confirmatum esset regnum in manu ejus, ut percuteret servos suos, qui percusserant regem, patrem suum:

6. Filios verò percussorum non affecit morte: sicut scriptum est in libro legis Moschis, præcepisse Jehovam, dicendo: ne afficiuntor morte patres pro filiis, & filii ne afficiuntor morte pro patribus, sed quisque propter peccatum suum morte afficitor.

7. Is percussit Edomæorum in valle salis decem millia, & occupavit Petram in eo bello: cujus nomen vocat *quisque* Joktheelem usque in diem hunc.

8. Tunc misit Amatzja nuncios ad Jehoaschum, filium Jehoachazi, filii Jehu, regem Jisraëlis, qui dicerent; age videamus alter faciem alterius.

9. Misit verò Jehoasch, rex Jisraëlis ad Amatzjam, regem Jehudæ, qui dicerent; quædam spina, quæ in Libano *erat*, misit ad cedrum, quæ *erat* in Libano ad dicendum, da filiam tuam filio meo in uxorem: interea prætereins bestia agrestis, quæ in Libano *erat*, conculcavit spinam illam.

10. Egregiè percussisti Edomæos, ideo extulit te animus tuus: fruere gloria, & confide domi tuæ, nam quare misceres bellum malo *tuo?* ut cadas tu, & Jehuda tecum?

11. Sed non auscultante Amatzja, ascendit Jehoasch, rex Jisraëlis, & viderunt alter alterius faciem, ipse & Amatzja, rex Jehudæ, apud Beth-Schemeschum, quod *est* Jehudæ.

12. Plagâ autem affectus est Jehuda coram Jisraële; ita ut fugerent quisque ad tentoria sua.

13. Amatzjam verò, regem Jehudæ, filium Jehoaschi, filii Achatzjæ, prehendit Jehoasch, rex Jisraëlis apud Beth-Schemeschum: deinde veniens Jeruschalaima perrupit in muro Jeruschalaimorum, à porta Ephrajimi usque ad portam anguli, quadringentos cubitos.

14. Denique assumto toto auro, & argento, omnibúsque vasis, quæ inventa sunt *in* domo Jehovæ, & in thesauris domûs regis, etiam obsidibus; reversus est Schomronem.

15. Reliquæ autem res Jehoaschi, quas fecit, fortitudóque ejus, utque pugnavit contra Amatzjam, regem Jehudæ, nónne scripta sunt in libro Chronicorum, regum Jisraëlis?

16. Quúm-

16. Quimque occubuisset Jehoasch cum patribus suis, & sepultus esset Schomrone cum regibus Jisraëlis; regnavit Jarobham, filius ejus pro eo.

17. Vixit verò Amatzja, filius Joaschi, rex Jehudæ, post mortem Joaschi, filii Jehoachazi, regis Jisraëlis, quindecim annis:

18. Reliquæ autem res Amatzjæ; nónne sunt scriptæ in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

19. Tandem, quum fecissent conta eum conspirationem Jeruschalaimis, fugit Lacischum: quamobrem miserunt post eum Lacischum, ubi morte affecerunt eum.

20. Et deportaverunt eum equis: sepultúsque est Jeruschalaimis cum patribus suis in civitate Davidis.

21. Tum assumentes totus populus Jehudæ Hazarjam, qui *erat* natus sexdecim annos, constituerunt eum regem pro patre ejus Amatzja.

22. Ipse ædificavit Elatham, quam recuperaverat Jehudæ: postquam occubuisset rex cum patribus suis.

23. Ab anno quintodecimo Amatzjæ, filii Joaschi, regis Jehudæ, regnavit Jarobham, filius Joaschi, rex Jisraëlis Schomrone, uno & quadraginta annis.

24. Fecítque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: non recessit ab omnibus peccatis Jarobhami, filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraëlem.

25. Hic recuperavit terminum Jisraëlis, ab aditu Chamathæ usq; ad mare campestrium: secundùm verbum Jehovæ Dei Jisraëlis, quod loquutus fuerat per servum suum Jonam, filium Amitthai, prophetam, qui *erat* à Gatho-Chepheris.

26. Nam viderat Jehova afflictionem Jisraëlis jactati valde: & nihil esse conclusum, nihílque esse derelictum, denique neminem *esse* adjutorem Jisraëli.

27. Et nondum dixerat Jehova, se deleturum nomen Jisraëlitarum sub cœlo: servavit itaque eos per Jarobhamum, filium Joaschi.

28. Reliquæ autem res Jarobhami, & quicquid fecit, fortitudóque ejus, quâ pugnavit, utque recuperavit Damaschkum, & Chamatham Jehudæ pro Jisraële; nónne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jisraëlis?

29. Postea occumbente Jarobhamo cum patribus suis, cum regibus Jisraëlis; regnavit Zecarja, filius ejus pro eo.

CAPUT XV.

Hazarjæ Jotham successit in regno Jehudæ, Zecarjæ verò in regno Jisraëlis Schallum, huic Menachem, huic Pekachja, huic Pekach, huic Hoscheah.

ANno vigesimo septimo Jarobhami, regis Jisraëlis; regnabat Hazarja, filius Amatzjæ, rex Jehudæ.

2. (Natus fuerat annos sexdecim, quum regnare inciperet, & quinquaginta duobus annis regnavit Jeruschalaimis; cujus matri nomen Jecolja è Jeruschalaimis:

3. Fecerátque quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat Amatzja, pater ejus:

4. Sed excelsa non amota fuerant; adhuc populus sacrificabant, & adolebant in excelsis.)

5. Quum plagâ affecit Jehova regem, quâ fuit leprosus usque ad diem mortis suæ, ideóque habitabat in domo semota: Jotham verò, filius regis præerat domui, jus dicens populo regionis.

6. Reliquæ autem res Hazarjæ, & omnia quæ fecit; nónne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

7. Postea, quum occubuisset Hazarja cum patribus suis, sepelivisséntque eum cum patribus ejus in civitate Davidis; regnavit Jotham filius ejus pro eo.

8. Anno trigesimo octavo Hazarjæ, regis Jehudæ, regnavit Zecarja, filius Jarobhami super Jisraëlem Schomrone sex mensibus:

9. Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, quemadmodum fecerant majores ejus: non recessit à peccatis Jarobhami, filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraëlem.

10. Contra hunc conspirans Schallum, filius Jabeschi, & percutiens eum coram populo, morte affecit eum; & regnavit pro eo.

11. Reliquæ autem res Zecarjæ; ecce sunt scriptæ in libro Chronicorum, Regum Jisraëlis.

(12. Illud *est* verbum Jehovæ, quo alloquutus fuerat Jehu, dicendo: abnepotes tui sessuri sunt super solium Jisraëlis: & ita accidit.)

13. Schallum, filius Jabeschi, regnavit anno trigesimo nono, Huzzijæ regis Jehudæ, regnavit autem mensem integrum Schomrone.

14. Ascendens enim Menachem, filius Gadi è Thirtza, & ingressus Schomronem, percussit Schallumum, filium Jabeschi Schomrone, & eo morte affecto, regnavit pro eo.

15. Reliquæ autem res Schallumi, & conspiratio ejus, quâ conspiravit; ecce sunt scriptæ in libro Chronicorum, regum Jisraëlis.

16. Tunc percussit Menachem Thiphsachum, id est, quicquid in ea erat, & omnes terminos ejus à Thirtza, quia non aperuerat, ideo percussit: ipsas prægnantes ejus diffidit omnes.

17. Ab anno trigesimo nono Hazarjæ, regis Jehudæ, regnavit Menachem, filius Gadi super Jisraëlem decem annis, Schomrone.

18. Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: non recessit à peccatis Jarobhami, filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jisraëlem, omnibus diebus suis.

19. Invadente autem Pule, rege Assyriæ regionem illam, dedit Menachem Puli mille talenta argenti, ut esset adjumento sibi, ad confirmandum regnum in manu ipsius.

20. Exegit verò Menachem istam pecuniam à Jisraële, ab omnibus, qui valebant facultatibus; quam daret regi Assyriorum, quinquagenos siclos argenti in virum unumquemque: deinde reversus est rex Assyriorum, nec substitit ibi in ea regione.

21. Reliquæ autem res Menachemi, & quæcunque fecit; nónne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jisraëlis?

22. Postea occubuit Menachem cum majoribus suis; & regnavit Pekachja, filius ejus pro eo.

23. Ab anno quinquagesimo Hazarjæ, re-

gis Jehudæ, regnavit Pekachja, filius Menachemi ſuper Jiſraëlem Schomrone biennio.

24. Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: non receſſit à peccatis Jarobhami, filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jiſraëlem.

25. Conſpirans autem contra eum Pekach, filius Remaliæ, tribunus ejus cum Argobo, & cum eo, qui *dicebatur* Leo, percuſſit eum Schomrone in palatio domûs regiæ, habens ſecum quinquaginta viros è Gilhaditis, quumque morte affeciſſet eum, regnavit pro eo.

26. Reliquæ autem res Pekachjæ, & quæcunque fecit; ecce ſunt ſcripta in libro Chronicorum, regum Jiſraëlis.

27. Ab anno quinquageſimo ſecundo Hazarjæ, regis Jehudæ, regnavit Pekach, filius Remaljæ ſuper Jiſraëlem Schomrone, viginti annis:

28. Et fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: non receſſit à peccatis Jarobhami, filii Nebati, quibus ad peccandum induxit Jiſraëlem.

29. Diebus Pekachi, regis Jiſraëlis invadens Tiglath Pileſer, rex Aſſyriorum, cepit Hijonem, & Abelum domûs Mahacæ, & Janoachum, & Kedeſchum, & Chatzorem, & Gilhadem, denique Galilæam ipſam, totam terram Naphthali: ac harum *incolas* deportavit in Aſſyriam.

30. Factâ autem conſpiratione contra Pekachum, filium Remaljæ, Hoſcheah, filius Elæ ita percuſſit eum, ut morte afficeret eum, regnavítque pro eo, anno vigeſimo, à *regno cœpto*, Jothami, filii Huzzijæ.

31. Reliquæ autem res Pekachi, & quæcunque fecit; ecce ſunt ſcripta in libro Chronicorum, regum Jiſraëlis.

32. Ab anno ſecundo Pekachi, filii Remaljæ, regis Jiſraëlis, regnare cœpit Jotham, filius Huzzijæ, rex Jehudæ.

33. Natus viginti quinque annos erat, quum regnare inciperet, & ſexdecim annis regnavit Jeruſchalaimis; cujus matri nomen Jeruſcha, filia Tzadoki:

34. Et fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; omnino, prout fecerat Huzzija, pater ejus, fecit.

35. Verúntamen excelſa non ſunt amota, adhuc populus ſacrificabant, & adolebant in excelſis: hic ædificavit portam domûs Jehovæ ſupremam.

36. Reliquæ autem res Jothami, & quæcunque fecit; nónne ſcripta ſunt in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

37. Diebus iſtis cœpit Jehova immittere in Jehudam Retzinem, regem Syriæ, & Pekachum, filium Remaljæ.

38. Quúmque occubuiſſet Jotham cum patribus ſuis, & ſepultus eſſet cum patribus ſuis in civitate Davidis patris ſui, regnavit Achaz, filius ejus pro eo.

CAPUT XVI.

Achaz, rex Jehudæ, à rege Syriæ obſeſſus, liberatur ab Aſſyrio, & diis Aſſyriorum litat.

ANno decimoſeptimo Pekachi, filii Remaljæ, regnare cœpit Achaz, filius Jothami, rex Jehudæ.

2. Natus viginti annos erat Achaz, quum ille regnare inciperet, & ſexdecim annis regnavit Jeruſchalaimis: ſed non fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, Dei ſui, ſicut David pater ejus.

3. Ambulavit enim in via regum Jiſraëlis: atque etiam filium tranſmiſit per ignem, ſecundùm abominationes gentium, quas expulerat Jehova à facie Jiſraëlitarum.

4. Et ſacrificabat ſtudioſè, adolebátque in excelſis, & in collibus: & ſub omni arbore virente.

5. Tunc aſcendit Retzin, rex Syriæ, & Pekach, filius Remaljæ, rex Jiſraëlis Jeruſchalaima in bellum: qui obſederunt Achazum, ſed non potuerunt debellare.

6. (Tempore illo averterat Retzin, rex Syriæ Elatham ad Syros, & excuſſerat Jehudæos ex Elothis: Syri verò venientes Elatham, habitaverunt ibi uſque in diem hunc.)

7. Miſit enim Achaz nuncios ad Tiglath-Peleſerum, regem Aſſyriæ, dicendo; ſervus tuus, & filius tuus ſim: aſcende, & ſerva me è manu regis Syriæ, & è manu regis Jiſraëlis, qui inſurrexerunt contra me.

8. Et accipiens Achaz aurum, & argentum, quod inveniebatur *in* domo Jehovæ, & in theſauris domûs regiæ, miſit ad regem Aſſyriæ munus.

9. Cui auſcultavit Rex Aſſyriæ, & aſcendens rex Aſſyriæ Damaſcum, cepit eam, & deportavit *incolas* ejus in Kirum; Retzinem verò morte affecit.

10. Profectus autem rex Achaz obviàm Tiglath-Pileſero, regi Aſſyriæ Damaſcum, quum vidiſſet altare, quod *erat* Damaſci; miſit rex ad Urijam ſacerdotem, ſimilitudinem illius altaris, & ſtructuram ejus, ſecundùm totum artificium ejus.

11. Et exſtruxit Urija ſacerdos altare: omnino prout miſerat rex Achaz Damaſco, ita fecit Urija ſacerdos, dum rediret rex Achaz Damaſco.

12. Deinde, quum rediiſſet rex Damaſco, & vidiſſet rex illud altare; accedens rex ad ipſum altare, obtulit in eo:

13. Et adolevit holocauſtum ſuum, munúsque ſuum, & libavit libamen ſuum: inſperſítque ſanguinem euchariſticorum ſuorum altari.

14. Altare verò æneum, quod fuerat coram Jehova, longiùs amovit ab anteriore parte ipſius domûs, ne eſſet inter ſuum altare, & domum Jehovæ: poſuítque illud ad latus ſui altaris, aquilonem versùs.

15. Præcepítque rex Achaz Urijæ ſacerdoti, dicendo; in hoc altari magno adole holocauſtum matutinum, & munus veſpertinum, holocauſtúmque regis, & munus ejus, etiam holocauſtum totius populi terræ, munúsque eorum, & libamina eorum, ac ſanguinem holocauſti, omnémque ſanguinem ſacrificii, ei inſpergito: altare verò æneum erit penes me inquirere.

16. Quod fecit Urija ſacerdos, omnino prout præceperat rex Achaz.

17. Præterea truncavit rex Achaz zophoros, & baſes, & amovit ab illis ſingulis ſuum labrum, lacum quoque depoſuit à bobus æreis, qui ſuberant ei: ac impoſuit illum pavimento lapideo.

18. Tegmen quoque ſabbathi, quod ædificaverant in ipſa domo, & acceſſum regis

extimum

extimum, amovit à domo Jehovæ, metu regis Assyriæ.

19. Reliquæ autem res Achazi, quas fecit; nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

20. Deinde occubuit Achaz cum patribus suis, sepultúsque est cum patribus suis in civitate Davidis: & regnavit Chizkija, filius ejus pro eo.

CAPUT XVII.

Jisraël in Assyriam transfertur: & Assyrii terram Jisraëlis incolunt, & ope Sacerdotum Jisraëlitarum cultum ibi Dei instituunt.

ANno duodecimo Achazi, regis Jehudæ; regnabat Hoscheah, filius Elæ Schomrone, super Jisraëlem, nono anno:

2. Et faciebat, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; sed non sicut reges Jisraëlis, qui fuerant ante eum.

3. Contra eum ascendit Schalmanesar, rex Assyriæ; factúsque est illi Hoscheah servus, & pendebat ei munus.

4. Postea invenit rex Assyriæ in Hoscheah conspirationem, eum misisse nuncios ad Soum, regem Ægypti, & non obtulisse munus regi Assyriæ, ut quotannis: quare coërcuit eum rex Assyriæ, & vincivit eum in carcere.

5. Nam pervasit rex Assyriæ totam ejus regionem, & ascendens Schomronem, obsedit eam tribus annis.

6. Anno nono Hoschehæ cepit rex Assyriæ Schomronem, & deportavit Jisraëlem in Assyriam: collocavítque eos in Chalacho, & in Chabore, Nehar-gozane, & in civitatibus Medjæ.

7. Sic fuit, eò quòd peccaverant filii Jisraëlis contra Jehovam, Deum suum, qui eduxerat eos è terra Ægypti, ne subessent manui Parhonis, regis Ægypti; & reveriti fuerant deos alienos.

8. Ambulaverántque in statutis gentium; quas expulerat Jehova à facie filiorum Jisraëlis, & quæ fecerant reges Jisraëlis:

9. Et mussantes filii Jisraëlis res, quæ rectæ non *sunt*, contra Jehovam, Deum suum, ædificaverant sibi excelsa in omnibus civitatibus suis, à turri custodum usque ad civitatem munitam:

10. Statuerántque sibi statuas, ac lucos; in omni colle excelso, & sub omni arbore virente:

11. Et adoleverant ibi in omnibus excelsis, sicut gentes, quas deportaverat Jehova à facie eorum, fecerántque res malas, provocando Jehovam:

12. Et coluerant stercoreos deos; de quibus edixerat Jehova eis, ne facitote rem istam:

13. Quúmque contestaretur Jehova in Jisraëlem, & in Jehudam per omnes prophetas cujuscunque visionis, dicendo; revertimini à viis vestris pessimis, & observate præcepta mea, & statuta mea, omnino secundùm legem illam, quam præcepi majoribus vestris: quæque commisi vobis per servos meos prophetas.

14. Non auscultaverant; sed obduraverant cervices suas, ut majores cervices suas, qui non crediderant Jehovæ, Deo suo:

15. Et spernentes statuta ejus, ac fœdus ejus, quod pepigerat cum majoribus ipsorum, & testimonia ejus; quibus contestatus est eos: sectati fuerant ipsam vanitatem, adeò ut vani effecti fuerint, & *sectati* fuerint gentes circumstantes ipsos, de quibus præceperat Jehova eis, ne facerent sicut illæ:

16. Et derelictis omnibus præceptis Jehovæ, Dei sui, fecerant sibi fusile, duos vitulos: fecerant etiam lucum, & incurvaverant se exhibentes honorem toti exercitui cœlorum, coluerant quoque Bahalem:

17. Præterea transmiserant filios suos, & filias suas per ignem, & usi erant divinationibus, & conjectores fuerant: denique se ipsos dediderant ad faciendum, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, provocando eum:

18. *Fuit, inquam,* ut irâ percitus Jehova valde in Jisraëlem, amoverit eos à facie sua: non reliqua fuit, nisi tribus Jehudæ sola.

19. Etiam Jehuda non observabat præcepta Jehovæ, Dei sui; sed ambulabant in statutis Jisraëlitarum, quæ fecerant.

20. Ideo spernens Jehova totum semen Jisraëlis, & affligens eos, tradiderat eos in manum diripientium: donec abjiceret eos à facie sua:

21. (Postquam laceravit Jisraëlitas à domo Davidis, quum regem constituissent Jarobhamum, filium Nebati; depulit enim Jarobham Jisraëlitas à sequendo Jehovam, & induxit eos ad peccandum peccato magno:

22. Et ambulârunt filii Jisraëlis in omnibus peccatis Jarobhami, quæ fecerat: non recesserunt ab ullo eorum.)

23. Donec amoveret Jehova Jisraëlem à facie sua, quemadmodum loquutus fuerat per omnes servos suos, prophetas: ita demigravit Jisraël à terra sua in Assyriam usque in hunc diem.

24. Deinde adduxit rex Assyriæ è Babele, & è Cutha, & è Havva, & è Chamatha, & Sepharvajimis *colonos*, quos collocaverat in civitatibus Schomronis loco Jisraëlitarum: & hæreditario jure possidentes Schomronem, habitabant in civitatibus ejus.

25. Fuit autem, quum principio habitantes ibi, non revererentur Jehovam; ut immitteret Jehova in illos leones, qui interficiebant eos.

26. Itaque alloquuti sunt regem Assyriæ, dicendo; gentes istæ, quas deportans, collocâsti in civitatibus Schomronis, ignorant ritum Dei regionis istius: ideo immisit in eos leones, qui ecce morte afficiunt eos, quandoquidem ignorant ritum Dei illius regionis.

27. Præcepit verò rex Assyriæ, dicendo; ducite illuc unum ex istis sacerdotibus, quos deportâstis inde, & abeuntes residento ibi, ut doceat eos ritum Dei illius regionis.

28. Veniens itaque unus ex illis sacerdotibus, quos deportaverant è Schomrone; consedit Beth-Ele: & docebat eos, quomodo reverituri essent Jehovam.

29. Attamen faciebant quæque gens deos suos: quos collocabant in æde excelsorum, quæ fecerant Schomronitæ, quæque gens in civitatibus suis, ubi habitabant.

30. Nam homines Babelis fecerunt Succoth-

coth-Benoth, & homines Cuthi fecerunt Nergalem: homines verò Chamathæ fecerunt Aſchimam:

31. Havæi autem fecerunt Nibchanem, & Tharthakum: & Sepharvæi comburebant filios ſuos igne Adrameleco, & Hanammeleco, diis Sepharvajimorum.

32. Sic reverebantur Jehovam: & faciebant ſibi è numero ſuo ſacerdotes excelſorum, qui *ſacra* faciebant eis in æde excelſorum.

33. Jehovam reverebantur, & deos ſuos colebant ex ritu gentium, quas deportaverant inde.

34. Uſque in hunc ipſum diem iſti faciunt ex ritibus priſcis: non reverentur Jehovam, neque faciunt ſecundùm ſtatuta ipſorum, & ſecundùm ritum ipſorum, id eſt, ſecundùm legem, & ſecundùm præceptum, quod præceperat Jehova filiis Jahakobi, cui impoſuit nomen Jiſraëlis.

35. Et quibuſcum pepigerat Jehova fœdus, præceperátque eis, dicendo; ne reveremini deos alienos; neque incurvate vos *honorem habentes* eis, neque colite eos, neque ſacrificate eis:

36. Sed Jehovam, qui eduxit vos è terra Ægypti virtute magnâ, & brachio extento, ipſum reveremini; eíque incurvate vos, ac ſacrificate ei:

37. Et ſtatuta, ac judicia, legémque, & præceptum, quæ ſcripſit vobis, obſervantes facite omnibus diebus, ac ne reveremini deos alienos.

38. Et fœderis, quod pepigi vobiſcum ne obliviſcamini; ut non revereamini deos alienos:

39. Sed Jehovam Deum veſtrum revereamini: & ipſe eripiet vos è manu omnium inimicorum veſtrorum.

40. Non tamen auſcultârunt: ſed ſecundùm priſcum ritum ſuum faciunt:

41. Quàmvis gentes iſtæ reveritæ ſint Jehovam; & cum idolis ſuis coluerint: etiam filii eorum, & nepotes eorum, ut fecerant majores eorum, ſic faciunt uſque in diem hunc.

CAPUT XVIII.

Chizkija reformat Dei cultum: ab Aſſyrio Jeruſchalaimis obſidetur: Rabſchakis probris, & blaſphemiis infeſtatur.

FUit autem anno tertio Hoſchehæ, filii Elæ, regis Jiſraëlis, *ut* regnaret Chizkija, filius Achazi, rex Jehudæ.

2. Natus viginti quinque annos erat, quum regnare inciperet, & viginti novem annis regnavit Jeruſchalaimis: cujus matri nomen Abi, filia Zecarjæ:

3. Et fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; omnino prout fecerat David, pater ipſius.

4. Ipſe amovit excelſa, fregítque ſtatuas, & excidit lucum: contudit etiam ſerpentem æneum, quem fecerat Moſche, eò quòd uſque ad dies illos Jiſraëlitæ adolerent ei, quem vocavit Nechuſchthanem.

5. In Jehova Deo Jiſraëlis fiduciam habuit; & non fuit ei ſimilis inter omnes reges Jehudæ, qui poſt eum, aut qui ante eum *fuerunt*.

6. Adhæſit enim Jehovæ, non receſſit ab eo ſequendo: ſed obſervavit præcepta ejus, quæ præceperat Jehova Moſchi.

7. Et aderat Jehova ei, quocunque prodibat, ſecundabatur: rebellavítque in regem Aſſyriæ, ut non ſerviret ei.

8. Ipſe percuſſit Peliſchthæos uſque Hazzam, & terminos ejus: à turri cuſtodum uſque ad civitatem munitam.

9. Fuit autem anno quarto regis Chizkijæ, is *eſt* annus ſeptimus Hoſchehæ, filii Elæ, regis Jiſraëlis; *ut* aſcendens Schalmaneſer, rex Aſſyriæ contra Schomronem, obſideret eam.

10. Deinde cepit eam, ſub finem tertii anni, anno ſexto Chizkijæ, is annus *erat* nonus Hoſchehæ, regis Jiſraëlis, *quo* capta fuit Schomron.

11. Et deportavit rex Aſſyriæ Jiſraëlitas in Aſſyriam, quos collocavit in Chalacho; & in Chabore Nehar-gozane, & in civitatibus Mediæ:

12. Propterea quòd non auſcultaverant voci Jehovæ, Dei ſui: & tranſgreſſi fuerant fœdus ejus, quicquid præceperat Moſche, ſervus Jehovæ: neque auſcultaverant, neque fecerant.

13. Deinde decimo quarto anno regis Chizkijæ aſcendit Sancherib, rex Aſſyriæ contra omnes civitates Jehudæ munitas, & occupavit eas.

14. Quamobrem miſit Chizkija, rex Jehudæ, ad regem Aſſyriæ Laciſchum, qui dicerent, peccavi; diverte à me, id quod impoſueris mihi, feram: impoſuit autem rex Aſſyriæ Chizkijæ, regi Jehudæ trecenta talenta argenti, & triginta talenta auri, *quæ penderet.*

15. Quare omnem pecuniam dedit rex Chizkija, quæ *eſt* inventa *in* domo Jehovæ, & in theſauris domûs regiæ.

16. Tempore illo truncavit Chizkija fores templi Jehovæ, & antas, quas obduxerat Chizkija rex Jehudæ; tradidítque *aurum* illarum regi Aſſyriæ.

17. Sed miſit rex Aſſyriæ Tharthanem, & Rabſariſum, & Rabſchakem Laciſcho ad regem Chizkijam, cum copiis numeroſis Jeruſchalaima: qui aſcendentes, quum proficiſcerentur Jeruſchalaima, aſcendentes venerunt, & ſubſtiterunt ad aquæ ductum piſcinæ ſuperioris, qui *eſt* in aggere agri fullonis.

18. Quúmque inclamâſſent regem, egreſſus eſt ad eos Eljakim, filius Chilkijæ, qui præerat domui, & Schebna ſcriba, & Joach, filius Aſaphi à memoria.

19. Quibus dixit Rabſchake, dicite jam Chizkijæ; ſic ait rex maximus, rex Aſſyriæ, quæ *eſt* fiducia iſta, quâ confidis?

20. Dixeris (veruntamen verba futilia) *adeſſe* conſilium, & fortitudinem ad bellum: nunc cui confidis, quòd rebellas contra me?

21. Nunc, ecce fiduciam tuam habueris in ſcipione arundinis iſtius quaſſatæ, in Ægyptio, quo ſi quis innixus fuerit, intrans volam ejus, perforabit eam, ita *eſt* Parho, rex Ægypti omnibus fiduciam habentibus in ipſo.

22. Quòd ſi dixeritis mihi, in Jehova, Deo noſtro fiduciam habemus: annon is *eſt*, cujus abſtulit Chizkija excelſa, & altaria, dicens Jehudæ, & Jeruſchalaimis, coram altari

hoc

hoc *adorantes* incurvate vos Jeruſchalaimis?

23. Sed nunc miſce bellum cum domino meo, rege Aſſyriæ; & dabo tibi bis mille equos, ſi poteris ſuppeditare, qui equitent eos pro te:

24. Quomodo ergo averteres faciem ducis unius è ſervis domini mei minimis? ſed fiduciam tuam habes in Ægyptio propter currus, & propter equites.

25. *At* nunc, an abſque Jehova aſcendi contra locum hunc, ad perdendum eum? Jehova edixit mihi: aſcende contra regionem iſtam, & perde eam.

26. Dixit verò Eljakim, filius Chilkijæ, & Schebna, ac Joach Rabſchaki, alloquere quæſo ſervos tuos Syriacè, intelligimus enim: neque alloquitor nos Judaicè, audiente populo hoc, qui *eſt* ſuper murum.

27. Quibus dixit Rabſchake, an ad dominum tuum, aut ad te miſit me dominus meus, ut loquerer verba hæc? nónne ad homines iſtos, qui ſedent ſuper murum, ut comedant excrementa ſua, & bibant lotium ſuum vobiſcum?

28. Itaque ſubſiſtens Rabſchake, exclamavit voce magnâ Judaicè; & loquutus eſt, dicens, audite verbum regis maximi, regis Aſſyriæ:

29. Ita ait rex, ne vos decipiat Chizkija, non enim poterit vos eripere è manu ejus.

30. Neque adducat vos Chizkija, ut fiduciam habeatis in Jehova, dicendo; certò eripiet nos Jehova; neque tradetur civitas hæc in manum regis Aſſyriæ.

31. Ne auſcultetis Chizkijæ: nam ſic ait rex Aſſyriæ, tranſigite mecum munere, & prodite ad me, ſic comedite quiſque *fructum* vitis ſuæ, & quiſque *fructum* ficûs ſuæ, ac bibite quiſque aquas ciſternæ ſuæ.

32. Uſquedum veniens, aſſumam vos, *deducendos* in terram ſimilem terræ veſtræ, terram frumenti, & muſti *feracem*, terram pane, & vineis *abundantem*, terram olivæ oleoſæ, & mellis, & vivite, ac non moriamini, neque auſcultate Chizkijæ, quia ſeducit vos, dicendo, Jehova eripiet nos.

33. An ullo modo eripuerunt dii gentium quiſque terram ſuam; è manu regis Aſſyriæ?

34. Ubi *ſunt* dii Chamathæ, & Arpadi? ubi *ſunt* dii Sepharvajimorum, Henahi, & Hivvæ; quin eripuerúnt*ne* Schomronem è manu mea?

35. Qui *ſunt* inter omnes deos iſtarum regionum, qui eripuerint regionem ſuam è manu mea: ut eripiat Jehova Jeruſchalaima è manu mea?

36. Obticuerunt autem populus, neque reſponderunt ei quicquam: præceptum enim regis fuerat, edicentis, ne reſpondeatis ei.

37. Venit itaque Eljakim, filius Chilkijæ, qui præerat domui, & Schebna ſcriba, ac Joach, filius Aſaphi à memoria ad Chizkijam laceris veſtibus: & indicaverunt ei verba Rabſchakis.

CAPUT XIX.

Jeſchahja conſolatur Chizkijam, & angelus unâ nocte cædit 185000. Aſſyriorum.

FUit autem, quum audiret rex Chizkija, ut laceraret veſtimenta ſua; & tegens ſe cilicio ingrederetur domum Jehovæ:

2. Et mitteret Eljakimum, qui præerat domui, & Schebnam ſcribam, ac ſeniores ſacerdotum tectos ciliciis; ad Jeſchahjam prophetam, filium Amotzi.

3. Qui dixerunt ei, ſic ait Chizkija, dies anguſtiæ, & increpationis, & irritationis dies hic; quum venerint filii uſque ad os matricis, & vis non adſit ad partum.

4. Fortaſſe auditurus eſt Jehova, Deus tuus, omnia verba Rabſchakis, quem miſit rex Aſſyriæ, dominus ejus ad afficiendum probro Deum viventem, & arguet verba iſta, quæ audierit Jehova, Deus tuus: quum extuleris precationem tuam pro hoc reſiduo, quod præſens eſt.

5. Quum itaque veniſſent ſervi regis Chizkijæ ad Jeſchahjam:

6. Dixit eis Jeſchahja, ſic dicite domino veſtro: ſic ait Jehova, ne timeto propter verba iſta, quæ audiviſti, quibus blaſphemârunt pueri regis Aſſyriæ me:

7. Ecce ego indam ei ſpiritum, ut audito rumore revertatur in terram ſuam, tandem dejiciam eum gladio in terra ejus.

8. Itaque reverſus Rabſchake, invenit regem Aſſyriæ oppugnantem Libnam, audierat enim eum profectum eſſe Laciſcho;

9. Audiens autem de Thirhaka, rege Cuſchi, dicentes, ecce procedit, ut pugnet contra te; rurſus miſit nuncios ad Chizkijam, edicendo:

10. Sic alloquimini Chizkijam, regem Jehudæ, dicendo; ne decipiat te Deus tuus, in quo tu fiduciam habes, dicendo; non tradentur Jeruſchalaima in manum regis Aſſyriæ.

11. Ecce tu audiviſti id, quod fecerunt reges Aſſyriæ omnibus aliis regionibus, internecioni devovendo *incolas* earum: & tu eripereris?

12. An dii gentium, quas perdiderunt majores mei, eripuerunt eas? Gozanem, & Charanem, & Retzephum, & Hedenitas, qui *ſunt* in Telaſaro?

13. Ubi *eſt* rex Chamathæ; & rex Arpadi, & rex civitatis illius Sepharvajimorum; Henahi & Hivvæ?

14. Quúmque accepiſſet Chizkija literas è manu nunciorum, & legiſſet eas; aſcendens *in* domum Jehovæ, explicuit eas Chizkija coram Jehova:

15. Et precatus eſt Chizkija coram Jehova, dicens; Jehova, Deus Jiſraëlis, inſidens Cherubinis, tu es Deus ſolus omnibus regnis terræ; tu feciſti cœlum, & terram:

16. Inclina Jehova aurem tuam, & audi, aperi Jehova oculos tuos, & vide: audi, *inquam*, verba Sancheribi, illius, quem miſit ad probro afficiendum Deum viventem.

17. Verum eſt Jehova; vaſtaverunt reges Aſſyriæ gentes illas, & regionem earum;

18. Et tradiderunt deos earum igni, quia dii non erant, ſed opus manuum hominis, lignum, aut lapis, ideo perdiderunt eos.

19. Itaque nunc Jehova, Deus noſter, ſerva nos, quæſo, è manu illius: ut cognoſcant omnia regna terræ, te Jehovam Deum eſſe ſolum.

20. Tum miſit Jeſchahja, filius Amotzi ad Chizkijam, qui diceret; ſic ait Jehova, Deus Jiſraëlis, quæ precatus es me contra

Sancheribum, regem Assyriæ, exaudivi.

21. Hoc est verbum, quo edicit Jehova *respondere* ei: contemnit te, subsannat te Virgo, filia Tzijonis, post te caput movet, filia Jeruschalaimorum.

22. Quem probro affecisti, ac blasphemâsti? & contra quem extulisti vocem? quòd attollis *in* sublime oculos tuos, contra sanctum Jisraëlis.

23. Per nuncios tuos probro affecisti Dominum, quum diceres, multitudine curruum meorum ego ascendi summitatem montium, latera Libani: & succidam proceras cedros ejus, lectissimas abietes ejus, ingrediar etiam extremum diversorium ejus, silvas, arva ejus.

24. Ego effodio, ut bibam aquas exteras: nam exsicco plantâ pedum meorum omnes rivos locorum obsessorum.

25. Annon audivisti inde à longo *tempore* me id facere? inde à diebus priscis, ut formaverim illud? nunc adduco illud, ut sis ad deturbandum *in* acervos vastos civitates munitas.

26. Ideo habitatores earum contracti manu, territi sunt, & erubuerunt: fuerunt *ut* herba agri, & oleracea herba tenera, ut fœnum tectorum; & *arvum* tactum uredine, antequam in culmum assurgat.

27. Utique sessionem tuam, & profectionem tuam, & incessum tuum novi; etiam furorem tuum contra me.

28. Quoniam tu furis contra me, & tumultuatio tua ascendit ad aures meas: ideo ponam hamum meum in naso tuo, & frænum meum inter labia tua, ac perducam te viâ illâ per quam venisti.

29. Illud autem esto tibi hujus *rei* signum, comedere vos anno uno spontè natum, & anno altero spontè renatum: anno demum tertio serite, & metite, ac plantate vineas, & comedite fructum earum.

30. Nam residuum domûs Jehudæ, quod relictum fuerit, rursus radicabitur infernè; & fructum proferet supernè:

31. Quum Jeruschalaimis prodibit reliquum, & residuum è monte Tzijonis: zelus Jehovæ exercituum facturus est istud.

32. Propterea sic ait Jehova de rege Assyriæ, non est ingressurus in civitatem hanc, neque jaculaturus huc sagittam; neque oppositurus ei scutum, neque diffundet contra eam missilia catapultaria.

33. Viâ, quâ venerit, eâdem revertetur; in civitatem verò hanc non ingredietur, dictum Jehovæ.

34. Nam protegam civitatem hanc, ad servandum eam; propter me, & propter Davidem, servum meum.

35. Itaque fuit nocte eâdem, ut prodiens angelus Jehovæ, percuteret in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia, quúmque surrexissent manè, ecce omnia illa erant cadavera mortuorum.

36. Quare profectus abivit, & reversus est Sancherib, rex Assyriæ; consedítque Nineves.

37. Ubi fuit, ipso se incurvante *in* æde Nisroci, Dei sui, ut Adramelec, & Scharetzer, filii ejus, percuterent eum gladio, ipsi verò proripuerunt se in terram Ararati; & regnavit Esar-Chaddon filius ejus pro eo.

CAPUT XX.

Chizkija morti proximus, prolongationem vitæ impetrat; sanatus, ostentatione peccat, & peccati pœnam auribus humilitatis excipit.

Diebus illis ægrotavit Chizkija lethaliter, & veniens ad eum Jeschahja, filius Amotzi, propheta, dixit ei; sic ait Jehova, da præcepta familiæ tuæ, nam tu brevi morieris, ac non vives.

2. Quapropter advertens faciem suam ad parietem, oravit Jehovam, dicendo:

3. Obsecro Jehova, recordare jam me indesinenter ambulâsse coram te fideliter, & animo integro, & quod bonum *videtur* in oculis tuis, fecisse, flevítque Chizkija fletu magno.

4. Tum fuit, Jeschahja nondum egresso in civitatem medianam, ut verbum Jehovæ esset ad eum, edicendo:

5. Revertere, ut dicas Chizkijæ, antecessori populi mei; sic ait Jehova Deus Davidis, patris tui; audivi precationem tuam, vidi lacrymas tuas; ecce sano te, die tertio ascensurus es *in* domum Jehovæ.

6. Et addam diebus tuis quindecim annos, & è manu regis Assyriæ eripiam te, & civitatem hanc, protegámque civitatem hanc propter me, & propter Davidem, servum meum.

7. Tum edixit Jeschahja, sumite palatham ficuum: quam sumentes imposuerunt ulceri illius; ita revaluit.

8. Dicente verò Chizkija Jeschahjæ, quod *est* signum, Jehovam sanaturum esse me? & me ascensurum die tertio *in* domum Jehovæ?

9. Dixit Jeschahja, hoc ipsum tibi *esto* signum à Jehova, facturum esse Jehovam rem, quam loquutus est: abeátne ista umbra decem gradibus, an retrocedat decem gradibus?

10. Cui dixit Chizkija, leviùs *esset* umbram declinare decem gradibus: non *hoc*, sed retrocedat umbra ista decem gradibus.

11. Quapropter, quum inclamasset Jeschahja propheta Jehovam; reduxit umbram illam iisdem gradibus, quibus descenderat in solario Achazi decem gradibus.

12. Tempore illo misit Berodac-Baladan, filius Baladanis, rex Babyloniæ literas cum munere ad Chizkijam: audierat enim ægrotâsse Chizkijam.

13. Ad quos intentus Chizkija; ostendit eis totum gazophylacium suum, argentum, & aurum, & aromata, ac oleum præstantissimum, & domum vasorum suorum, denique quicquid inveniebatur in thesauris suis: non fuit quicquam, quod non ostenderet eis Chizkija in domo sua, & in tota ditione sua.

14. Quapropter ingressus Jeschahja propheta ad regem Chizkijam, dixit ei, quid dixerunt homines illi, & unde venerunt ad te? cui dixit Chizkija, è terra longinqua venerunt Babylone.

15. Iterum dicenti, quid viderunt domi tuæ? dixit Chizkija, quicquid *est* domi meæ viderunt: non fuit quicquam, quod non ostenderim eis in thesauris meis.

16. Tunc dixit Jeschahja Chizkijæ; audi verbum Jehovæ.

17. Ecce dies venturi sunt, quibus deportabitur

tabitur quidquid *est* domi tuæ, & quod recondiderunt majores tui usque in hunc diem in Babyloniam: non relinquetur quicquam, ait Jehova.

18. De filiis etiam tuis, qui prodibunt ex te, quos geniturus es, assument: ut sint aulici in palatio regis Babyloniæ:

19. Dixit verò Chizkija Jeschahjæ, bonum *est* verbum Jehovæ, quod loquutus es: præterea dixit, nonne? quandoquidem pax, & stabilitas futura est diebus meis.

20. Reliquæ autem res Chizkijæ, & tota fortitudo ejus, útque fecit piscinam, & aquæductum, quo induxit aquam in civitatem: nonne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

21. Tandem quum occubuisset Chizkija cùm patribus suis, regnavit Menasche filius ejus pro eo

CAPUT XXI.

Menasche impiè regnat, ut & Amon, quo per conspirationem sublato, regnat Joschija.

NAtus duodecim annos Menasche, quum regnare inciperet, quinquaginta quinque annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Chephtzi-Ba.

2. Qui fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ: secundùm abominationes illarum gentium, quas expulerat Jehova à conspectu Jisraëlitarum.

3. Nam rursus ædificavit excelsa, quæ perdiderat Chizkija, pater ipsius, erexítque altaria Bahali, ac fecit lucum, quemadmodum fecerat Achab, rex Jisraëlis, & incurvans se toti exercitui cœlorum, coluit ea.

4. Etiam exstruxit altaria, in domo Jehovæ: de qua dixerat Jehova, Jeruschalaimis collocabo nomen meum.

5. Exstruxit, *inquam*, altaria toti exercitui cœlorum, in duobus atriis domûs Jehovæ.

6. Præterea traduxit filium suum per ignem, præstigiísque & conjectationibus usus est, & instituit pythonem, & ariolos: plurimum fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, provocando *eum*.

7. Et collocavit sculptile luci, quod paraverat, in domo, de qua dixerat Jehova Davidi, & Schelomoni filio ejus, in domo hac, & Jeruschalaimis, quæ elegi præ omnibus *locis* tribuum Jisraëlis, collocabo nomen meum in seculum:

8. Neque deinceps faciam, ut erret pes Jisraëlitarum ab hac terra, quam tradidi majoribus eorum; si modò observantes fecerint omnino, prout præcepero eis, & secundùm totam legem, quam præcepit eis servus meus Mosche.

9. At non auscultârunt; nam fecit Menasche, ut aberrarent, faciendo quod malum est, ampliùs, quàm gentes, quas perdiderat Jehova à conspectu Jisraëlitarum.

10. Quamvis loqueretur Jehova per servos suos prophetas, dicendo:

11. Propterea quod fecit Menasche, rex Jehudæ abominationes istas, pejora egit omnibus, quæ fecerunt Emoræi, qui antecesserant eum: & ad peccandum induxit etiam Jehudam in stercoreis diis suis.

12. Idcirco sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, ecce ego inducturus sum malum super Jeruschalaima, & Jehudam: quod quisquis audierit, tinnient ambæ aures ejus.

13. Extensurus enim sum super Jeruschalaima regulam Schomronis, & perpendiculum domûs Achabi: & abstersurus sum Jeruschalaima, ut qui abstergere solet gabatam, abstergit, deinde subvertit eam in os:

14. Et deserens residuum possessionis meæ, tradam eos in manum hostium eorum, ut sint prædæ, & conculcationi omnibus hostibus suis.

15. Quandoquidem fecerunt quod malum *videtur* in oculis meis, & provocârunt me, inde à die, quo egressi sunt majores eorum ex Ægypto usque in diem hunc.

16. Insuper etiam sanguinem innoxium fudit Menasche quàm plurimùm; usque adeò ut impleret Jeruschalaima confertim: præter peccatum suum, quo ad peccandum induxit Jehudam, ut faceret, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.

17. Reliquæ autem res Menaschis, & quicquid fecit, peccatúmque ejus, quo peccavit; nonne sunt scripta in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

18. Tandem, quum occubuisset Menasche cum patribus suis, sepultus est in horto domus suæ, in horto Huzzæ: regnavítque Amon filius ejus pro eo.

19. Natus viginti duos annos Amon, quum regnare inciperet, duobus annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Meschullemeth, filia Charutzi, è Jotba.

20. Hic fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; quemadmodum fecerat Menasche pater ejus.

21. Ambulavit enim in tota illa via, quâ ambulaverat pater ejus; & colens stercoreos deos, quos coluerat pater ipsius, incurvavit se, *habens honorem* eis.

22. Et derelinquens Jehovam, Deum majorum suorum, non ambulavit in via Jehovæ.

23. Conspiraverunt autem servi Amonis contra eum, & morte affecerunt regem suum, in domo ejus.

24. Percussit verò populus regionis omnes, qui conspiraverant contra regem Amonem: & regem constituerunt populus regionis Joschijam, filium ejus pro eo.

25. Reliquæ autem res Amonis, quas fecit; nonne sunt scriptæ in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

26. Quem sepelivit in sepulchro illius, in horto Huzzæ; & regnavit Joschija filius ejus pro eo.

CAPUT XXII.

Joschija incipit reformare cultum Dei.

NAtus octo annos Joschija, quum regnare inciperet, uno & triginta annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Jedida, filia Hadajæ Botzkathæa.

2. Hic fecit, quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; ambulans omnino in via Davidis patris sui, neque recedens dextrorsum, aut sinistrorsum.

3. Fuit autem anno decimo octavo regis Joschijæ; *ut* mitteret rex Schaphanem, filium Atzalijæ, filii Meschullami scribam, *in* domum Jehovæ, dicendo:

4. Ascende ad Chilkijam, sacerdotem summum, ut absolvat *altare* pecuniam inferendam *in* domum Jehovæ; quam collegerunt custodes liminis ejus à populo:

5. Et tradant eam in manum curatorum operis, qui præfecti sunt in domo Jehovæ, ut tradant eam opificibus, qui *sunt* in domo Jehovæ, ad curandum labem domûs.

6. Fabris, & structoribus, & cæmentariis; item ad comparandum ligna, & lapides cæduos, ad curandum domum.

7. Veruntamen non subducebatur cum illis ratio pecuniæ traditæ in manum illorum: nam fide illi agebant.

8. Tum dixit Chilkija, sacerdos summus Schaphani scribæ; librum legis inveni in domo Jehovæ; tradiditque Chilkija librum ipsum Schaphani, qui legit illum.

9. Quúmque veniens Schaphan, scriba ad regem, retulisset regi rem, ac dixisset, conflaverunt servi tui pecuniam illam, quæ inventa fuit in domo, & tradiderunt eam in manum curatorum operis, qui præfecti sunt *in* domo Jehovæ:

10. Indicavit Schaphan scriba regi, dicendo, librum tradidit mihi Chilkija sacerdos: legitque eum Schaphan coram rege.

11. Fuit autem, quum audiret rex verba libri legis, ut laceraret vestimenta sua:

12. Et præciperet rex Chilkijæ sacerdoti, & Achikamo, filio Schaphanis, & Hacbori, filio Micajæ, & Schaphani scribæ, ac Hasajæ servo regis, dicendo:

13. Ite, consulite Jehovam pro me, & pro populo, nempe pro toto Jehuda, super verbis libri hujus, qui inventus est: nam magna *est* excandescentia iræ Jehovæ, quæ accensa est in nos, eò quòd non auscultàrunt patres nostri verbis legis hujus, ut facerent omnino, prout præscriptum est nobis.

14. Itaque abiit Chilkija sacerdos, & Achikam, & Hacbor, & Schaphan, & Hasaja ad Chuldam prophetissam, uxorem Schallumi, filii Thikvæ, filii Charchasi vestiarii; ea enim habitabat Jeruschalaimis in parte secunda ab eo: & alloquuti sunt eam.

15. Quibus dixit, sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, dicite viro, qui misit vos ad me:

16. Sic ait Jehova, ecce inducturus sum malum contra locum hunc, & contra habitatores ejus: omnia verba istius libri, quem legit rex Jehudæ:

17. Propterea quòd dereliquerunt me, & adoleverunt diis alienis, ut irritarent me omni opere manuum suarum: ideo accensa manebit æstuans ira mea in locum hunc, & non exstinguetur.

18. De rege verò Jehudæ, qui misit vos ad consulendum Jehovam, sic dicitote ei: sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, quòd audivisti verba ista;

19. Quia mollitus est animus tuus, & demisisti te à facie Jehovæ, quum audivisses ea, quæ loquutus sum contra locum hunc, & contra habitatores ejus, fore in desolationem, & in maledictionem, & lacerans vestimenta tua, flevisti coram me; ideo etiam ego audivi, dictum Jehovæ.

20. Propterea, ecce ego faciam, ut aggregeris ad patres tuos, & aggregeris ad sepulchra tua in pace, ut non videant oculi tui totum istud malum, quod ego inducturus sum contra locum hunc: qui retulerunt regi rem.

CAPUT XXIII.

Jehoschija pergit reformare.

QUum itaque misisset rex, qui congregarent ad se omnes seniores Jehudæ, & Jeruschalaimorum:

2. Ascendit rex *in* domum Jehovæ, & omnes viri Jehudæ, omnésque habitatores Jeruschalaimorum cum eo, cùm sacerdotes, tum prophetæ, ac totus populus, à minimo usque ad maximum: & legit ipsis audientibus omnia verba libri fœderis, qui inventus fuerat in domo Jehovæ.

3. Deinde stans rex ad columnam suam, pepigit fœdus coram Jehova, se sequuturos Jehovam, & observaturos præcepta ejus, & testimonia ejus, ac statuta ejus ex toto corde, & ex toto animo, præstando verba fœderis illius, quæ scripta sunt in libro isto, cui adsistebat totus populus in ipso fœdere.

4. Tunc præcepit rex Chilkijæ, sacerdoti summo, & sacerdotibus secundanis, ac custodibus liminis, ut efferrent è templo Jehovæ omnia illa instrumenta, quæ parata fuerant Bahali, & luco, totíque exercitui cœlorum. quæ combussit extra Jeruschalaima, in agris Kidronis, quorum pulverem deportari curavit Beth-Elem.

5. Præterea abolevit atratos, quos constituerant reges Jehudæ, ut *eorum quisque* adoleret in excelsis per civitates Jehudæ, & ambitum Jeruschalaimorum: similiter eos, qui adolebant Bahali, Soli, & Lunæ, ac planetis, denique toti exercitui cœlorum.

6. Exportavit etiam lucum è domo Jehovæ extra Jeruschalaima, ad torrentem Kidronem, quem comburens ad torrentem Kidronem, comminuit in pulverem: & projecit pulverem ejus super sepulchrum illorum popularium.

7. Et destruxit lupanaria, quæ *erant* in domo Jehovæ; ubi mulieres texebant ædiculas ad lucum.

8. Insuper adductis omnibus sacerdotibus è civitatibus Jehudæ, polluit excelsa, ubi adoleverant sacerdotes isti, à Gebaho Beer-schebahum usque, & destruxit etiam excelsa portarum, *etiam* quod *erat ad* ostium portæ Jehoschuhæ, præfecti urbis, quod *erat* ad sinistram cujusque *intrantis* portam civitatis.

9. Veruntamen non offerunt Sacerdotes illi excelsorum in altari Jehovæ Jeruschalaimis; sed comedunt azymos panes inter fratres suos.

10. Polluit etiam Thophethum, quod est in valle filiorum Hinnomi: ne traduceret quisquam filium suum, aut filiam suam per ignem Moleco.

11. Abolevit quoque equos illos, quos posuerant reges Jehudæ Soli, ab ingressu in domum Jehovæ, ad domum Nethan-Meleci aulici, quæ *erat* in ipsis suburbiis: currus autem Solis combussit igni.

12. Et altaria, quæ *erant* super tectum cœnaculi Achazi, quæ fecerant reges Jehudæ, etiam altaria, quæ fecerat Menasche in duobus atriis domûs Jehovæ, destruxit rex, quibus abruptis inde, projecit pulverem eorum in torrentem Kidronem.

13. Item

13. Item excelſa, quæ *erant* in conſpectu Jeruſchalaimorum, quæ *erant* ad dexteram montis corrumpentis, quæ ædificaverat Schelomoh, rex Jiſraëlis Haſchthorethæ, abominationi Tzidoniorum, & Cemoſcho abominationi Moabitarum, & Milcomo abominationi Hammonitarum; polluit rex.

14. Et confractis ſtatuis, ac ſuccifis lucis earum, implevit loca earum oſſibus hominum.

15. Quinetiam altare illud, quod *erat* Beth-Ele, excelſum illud, quod fecerat Jarobham, filius Nebati, quo ad peccandum induxit Jiſraëlem, etiam altare illud, & excelſum illud deſtruxit, & comburens excelſum illud, comminuit in pulverem, & combuſſit lucum.

16. Quum aſpiciens Joſchija, vidiſſet ſepulchra illa, quæ ibi *erant* in monte, & mittens, accepiſſet oſſa ex ipſis ſepulchris, & comburens in illo altari, polluiſſet ipſum; ſecundùm verbum Jehovæ, quod proclamaverat vir ille Dei, qui prædixerat res iſtas.

17. Dicente autem, quid *ſibi vult* monumentum hoc, quod ego video? dixerunt ei homines illius civitatis; hoc ſepulchrum *eſt* illius viri Dei, qui veniens è Jehuda prædixerat res iſtas, quas feciſti contra hoc altare Beth-Ele.

18. Qui dixit, finite illud, ne quis commoveto oſſa ejus: ſic eripuerunt oſſa ejus cum oſſibus illius prophetæ, qui venerat è Schomrone.

19. Atque adeò omnes domos excelſorum, quæ *erant* in civitatibus Schomronis, quas fecerant reges Jiſraëlis, irritando *Jehovam*, amovit Joſchija: ac fecit illis ſecundùm omnia facta, quæ fecerat Beth-Ele.

20. Et mactavit omnes ſacerdotes excelſorum, qui *erant* ibi, ſuper ipſa altaria, combuſſitque oſſa hominum in eis: deinde reverſus eſt Jeruſchalaima.

21. Tum præcepit rex toti populo, dicendo; celebrate Paſcha Jehovæ, Deo veſtro, prout ſcriptum eſt in libro fœderis hujus.

22. (Quàmvis non celebratum fuerit par huic Paſchati, à diebus judicum, qui judicàrunt Jiſraëlem; & ullis diebus regum Jiſraëlis, aut regum Jehudæ;

23. Ut decimo octavo anno regis Joſchijæ, celebratum eſt Paſcha iſtud Jehovæ Jeruſchalaimis:

24. Atque etiam pythones, & ariolos, & imagines, ac ſtercoreos deos, & omnes abominationes, quæ conſpiciebantur in terra Jehudæ, & Jeruſchalaimis ſuſtuliſſet Joſchija; ut præſtaret verba legis, ſcripta in libro, quem invenerat Chilkija, ſacerdos *in* domo Jehovæ:

25. Et par ei non fuiſſet ante ipſum rex, qui reverteretur ad Jehovam ex toto corde ſuo, & ex toto animo ſuo, totiſque viribus ſuis, omnino ſecundùm legem Moſchis; nec poſt eum exſtiterit par ei:

26. Attamen non eſt reverſus Jehova à furore iræ ſuæ maximo, quo accenſa erat ira ejus in Jehudam, propter omnia irritamenta, quibus irritaverat eum Menaſche.

27. Sed dixit Jehova, etiam Jehudam amovebo à facie mea, quemadmodum amovi Jiſraëlem, & ſpernam civitatem hanc, quam elegeram, Jeruſchalaima, etiam domum hanc, de qua dixeram, erit nomen meum ibi.)

28. Reliquæ autem res Joſchijæ, & omnia, quæ fecit; nonne ſunt ſcripta in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

29. Diebus ejus aſcendebat Parho Neco, rex Ægypti contra regem Aſſyriæ ad flumen Euphratis: quúmque proceſſiſſet rex Joſchija obviàm illi, morte affecit eum Megiddunte, quando vidit ipſum.

30. Eúmque mortuum imponentes currui ſervi ejus, Megiddunte abduxerunt eum Jeruſchalaima, & ſepeliverunt eum in ſepulchro ipſius: accipiénſque populus terræ Jehoachazum, filium Joſchijæ, unxerunt eum, conſtituentes eum regem loco patris ſui.

31. Natus viginti tres annos Jehoachaz, quum regnare inciperet, tribus menſibus regnavit Jeruſchalaimis: cujus matri nomen Chamutal, filia Jirmejæ, è Libna.

32. Hic fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; omnino prout fecerant majores ejus.

33. Quem vinciri juſſit Parho Neco Riblæ in regione Chamathæ, ne regnaret Jeruſchalaimis: & impoſuit mulctam regioni ejus centenûm talentorum argenti, & talenti auri.

34. Et regem conſtituit Parho Neco Eljakimum, filium Joſchijæ pro Joſchija, patre ejus, immutans nomen ejus Jehojakimum: Jehoachazo verò aſſumto, abiit in Ægyptum ubi mortuus eſt.

35. Deinde illud argentum, & aurum dabat Jehojakim Parhoni, ſed taxabat habitatores terræ, ut daret pecuniam illam ex præſtituto Parhonis: ab unoquoque pro æſtimatione ſua exigebat argentum illud, & aurum, à populo, *inquam*, terræ, ut daret Parhoni Neconi.

CAPUT XXIV.

Præludium captivitatis Babylonicæ.

NAtus viginti quinque annos Jehojakim, quum regnare inciperet, undecim annis regnavit Jeruſchalaimis: cujus matri nomen Zebudda, filia Pedajæ, è Ruma.

2. Quum autem faceret, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerant majores ipſius: *Caput* XXIV.

3. Diebus ejus aſcendit Nebucadnezar, rex Babyloniæ: cui, quum fuiſſet Jehojakim ſervus tribus annis, poſtea averſus, rebellavit contra eum.

4. Quamobrem immiſit Jehova contra eum turmas Chaldæorum, & turmas Syrorum, turmaſq; Moabitarum, ac turmas Hammonitarum, immiſit, *inquam*, eas contra Jehudam, ad perdendum eum: ſecundùm verbum Jehovæ, quod loquutus fuerat per ſervos ſuos Prophetas.

5. Enimvero ex præſtituto Jehovæ *id* fiebat contra Jehudam, ut amoveret *eum* à facie ſua, propter peccata, ſimilia omnino iis, quæ fecerat Menaſche.

6. Nam etiam ſanguinem innoxium effundebat, adeò ut impleret Jeruſchalaima ſanguine innoxio; ideò noluit Jehova condonare.

7. Reliquæ autem res Jehojakimi, & omnia, quæ fecit; nonne ſunt ſcripta in libro Chronicorum, regum Jehudæ?

8. Tandem occumbente Jehojakimô cum patribus suis; regnavit Jehojacin, filius ejus pro eo.

9. Postea non perrexit ultrà rex Ægypti procedere è regione sua; quum cepisset rex Babyloniæ à flumine Ægypti, usque ad fluvium Euphratis, quicquid fuerat regis Ægypti.

10. Natus octodecim annos Jehojacin, quum regnaret, tribus mensibus regnârat Jeruschalaimis (cujus matri nomen Nechuschta, filia Elnathanis, è Jeruschalaimis.)

11. Et fecerat, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat pater ejus:

12. Quo tempore ascenderunt servi Nebucadnezaris, regis Babyloniæ Jeruschalaima; ut veniret civitas in obsidionem.

13. Quúmque venisset Nebucadnetzar, rex Babyloniæ ad ipsam civitatem; servis ejus obsidentibus eam:

14. Prodiit Jehojacin, rex Jehudæ ad regem Babyloniæ, ipse cum matre sua, servi quoque ejus, & præfecti ejus cum aulicis ejus: quem cepit rex Babyloniæ anno octavo regni sui.

15. Et depromtis inde omnibus thesauris domûs Jehovæ, & thesauris domûs regis; decerpsit omnia instrumenta aurea, quæ fecerat Schelomoh, rex Jisraëlis pro templo Jehovæ, quemadmodum prædixerat Jehova:

16. Et deportavit rex è totis Jeruschalaimis cùm omnes præfectos, tum omnes valentes robore, decies mille captivos, omnésque fabros lignarios, & fabros ferrarios: nihil relictum est præter tenuem populum terræ.

17. Deportavit enim Jehojacinem in Babylonem: & matrem regis, & fœminas regis, & aulicos ejus, & potentiores regionis, relegavit Jeruschalaimis in Babyloniam.

18. Omnes quoque viros strenuos septies mille, ac fabros lignarios ac ferrarios mille, omnes robustos bellatores, deduxit rex Babyloniæ captivos in Babyloniam.

19. Constituítque rex Babyloniæ Matthaniam, patruum illius regem loco illius; cujus nomen immutavit Tzidkiiam.

CAPUT XXV.

Captivitas Babylonica 70. annorum.

NAtus unum & viginti annos Tzidkija, quum regnare inciperet, undecim annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Chamutal, filia Jirmejæ è Libna.

2. Qui fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat Jehojakim:

3. Nam secundùm iram Jehovæ fiebat Jeruschalaimis, & in Jehuda, adeò ut abjiceret eos à facie sua: & rebellavit Tzidkija contra regem Babyloniæ. *Caput* XXV.

4. Quapropter fuit anno nono regni illius, mense decimo, die decimo mensis, ut adveniens Nebucadnetzar, rex Babyloniæ; ipse cum omnibus copiis suis contra Jeruschalaima, castra facerent juxta ea: exstruentes contra ea propugnacula circumquaque.

5. Sic venit civitas in obsidionem; usque ad undecimum annum regis Tzidkijæ.

6. Cujus nono *die quarti* mensis, quum invaluisset fames in civitate; adeò ut non esset panis populo regionis:

7. Et perrupta esset civitas, omnibus bellatoribus *abeuntibus* nocte illâ, viâ portæ inter duplicem murum; quæ *erat* juxta hortum regis; Chaldæis contra obsidentibus civitatem circumquaque: abiit etiam *rex* viâ campestrium.

8. Sed persequutæ copiæ Chaldæorum regem, assequutæ sunt eum in campestribus Jerichuntis; quum omnes copiæ ejus dispersæ essent ab eo.

9. Et prehendentes regem, deduxerunt eum ad regem Babyloniæ Riblam; ubi tulerunt de eo sententiam.

10. Ex qua filios Tzidkijæ jugulârunt ante oculos ejus, deinde oculos Tzidkijæ excæcavit, & vinctum numellis duabus chalybeis deduxerunt in Babyloniam:

11. Deinde mense quinto, septimo *die* mensis, ipso decimo nono anno regis Nebucadnetzaris, regis Babyloniæ, ingressus Nebuzar-Adan, præfectus satellitum, servus regis Babyloniæ Jeruschalaima:

12. Combussit domum Jehovæ, & domum regis; etiam omnes domos Jeruschalaimorum, & omnes domos magnatum combussit igne:

13. Et muros Jeruschalaimorum circumquaque, destruxerunt omnes copiæ Chaldæorum, quæ *erant cum* præfecto satellitum.

14. Reliquum autem populum, eos, qui relicti fuerant in civitate, & defectores, qui defecerant ad regem Babyloniæ, & reliquum vulgi, deportavit Nebuzar-Adan præfectus satellitum.

15. Tantùm è tenui *populo* terræ reliquos fecit præfectos satellitum: ut essent vinitores, & fossores.

16. Præterea columnas æreas, quæ *erant* in domo Jehovæ, & bases, & lacum æreum, qui *erat* in domo Jehovæ, fregerunt Chaldæi; deferentes æs eorum in Babyloniam.

17. Item ollas, & hamas, & instrumenta musica, & acerras, & omnia instrumenta ærea, quibus ministraverant, acceperunt.

18. Item trullas, & crateras, quæcunque aurea, & quæcunque argentea; accepit præfectus satellitum:

19. Columnas duas, lacum unum, & bases, quas fecerat Schelomoh pro domo Jehovæ, non fuit pondus æri omnium vasorum istorum.

20. Octodecim cubitorum *erat* altitudo columnæ unius; cui imposita *erat* corona ærea, & altitudo ipsius coronæ *erat* trium cubitorum, & encarpus, ac malogranata ad coronam circumquaque, omnia ex ære: & his similia *erant* columnæ alteri cum encarpo.

21. Item cepit præfectus satellitum Serajam, sacerdotem primarium, & Tzephanjam sacerdotem secundanum; ac tres custodes liminis.

22. E civitate verò cepit aulicum unum, qui erat præfectus bellatoribus, & quinque homines ex intimis regis, qui inventi sunt in civitate, & scribam primarium exercitûs, qui exercitum conscribebat è populo terræ; ac sexaginta viros è populo terræ, qui inventi sunt in civitate.

23. Hos captos Nebuzar-Adan præfectus

ctus satellitum, deduxit ad regem Babyloniæ Riblam.

24. Quos percutiens rex Babyloniæ, morte affecit Riblæ, in terra Chamathæ: sic migravit Jehuda è terra sua.

25. Populo autem illi, qui relictus fuerat in terra Jehudæ, quem reliquerat Nebucadnetzar, rex Babyloniæ, illis præfecit Gedaljam, filium Achikami, filii Schaphanis.

26. Quumque audivissent omnes præfecti copiarum ipsi, & homines ipsorum, regem Babyloniæ præfecisse Gedaljam, venerunt ad Gedaljam Mitzpam: nempe Jischmahel, filius Nethanjæ, & Jochanan, filius Kareachi, & Seraja, filius Thanchumethi Netophathitæ, & Jaazanja, filius Mahacathitæ, ipsi cum hominibus suis.

27. Quibus jurans Gedalja, & hominibus eorum, dixit eis; ne timeatis, ut sitis servi Chaldæorum; residete in hac terra, & servite regi Babyloniorum, sic bene erit vobis.

28. Fuit verò mense septimo, ut accedens Jischmahel, filius Nethanjæ, filii Elischamahi, è semine regio, & decem homines cum eo, percuterent Gedaljam ita, ut moreretur, unà cum Jehudæis, & Chaldæis, qui *erant* cum eo Mitzpæ.

29. Tum surgentes totus populus à minimo usque ad maximum, etiam præfecti copiarum, abierunt in Ægyptum: metuebant enim à Chaldæis.

30. Postea fuit trigesimo septimo anno à deportatione Jehojacinis, regis Jehudæ, duodecimo mense, vigesimo septimo die mensis: *ut* efferret Evil-Merodac, rex Babyloniæ, quo anno regnare cœpit, caput Jehojacinis, regis Jehudæ, *è* carcere.

31. Cum quo loquutus est bonis *verbis:* & posuit solium ejus supra solium reliquorum regum, qui *erant* secum in Babylonia.

32. Et mutatis vestimentis carceris sui; comedebat cibum jugiter coram illo, omnibus diebus vitæ suæ:

33. Nam cibarium ejus, cibarium juge dispositum fuit ei à rege, demensum diei cujusque in diem quemque, omnibus diebus vitæ ejus.

Chronicorum Liber prior.

CAPUT I.

Genealogia ab Adamo usque ad Jahakobum inclusivè.

ADam, Scheth, Enosch.

2. Kenan, Mahalaleel, Jered.

3. Chanoc, Methuschelach, Lemec.

4. Noach, Schem, Cham, & Jepheth.

5. Filii Jephethi: Gomer, & Magog, & Madaj, & Javan, & Thubal, & Meschec, & Thiras.

6. Filii autem Gomeri: Aschcenaz, & Diphath, & Thogarma.

7. Filii verò Javanis: Elischah, & Tarschischa, Citthim, & Dodanim.

8. Filii Chami: Cusch, & Mitzrajim, Put, & Cenahan.

9. Et filii Cuschi: Seba, & Chavila, & Sabthah, & Rahema, & Sabtheca; filii verò Rahemæ: Scheba, & Dedan.

10. Præterea Cusch genuit Nimrodum: is cœpit esse potens in terra.

11. Mitzrajim autem genuit Ludæos, & Hanamæos, & Lehabæos, & Naphthuchæos.

12. Patrusæos quoq; & Caseluchæos (unde egressi sunt Pelischthæi,) & Caphthoræos.

13. Cenahan verò genuit Tzidonem primogenitum suum, & Chethum.

14. Jebusæum quoque, & Emoræum, & Girgaschæum.

15. Et Chivvæum, & Harkæum, & Sinæum.

16. Et Arvadæum, & Tzemaræum & Chamathæum.

17. Filii Schemi: Helam, & Aschur, & Arpacschad, & Lud, & Aram: hujus *filii*, Hutz, & Chul, & Gether, & Meschec.

18. At Arpacschad genuit Schelachum: Schelach verò genuit Heberum:

19. Hebero autem editi sunt duo filii, quorum unius nomen Peleg, quia temporibus ejus divisa fuit terra; nomen verò fratris ejus Joktan.

20. Qui Joktan genuit Almodadum, & Schelephum, & Chatzar-mavethum, & Jerachum;

21. Et Hadoramum, & Uzalem, & Diklam,

22. Et Hebalem, & Abimaëlem, & Schebam,

23. Et Ophirem, & Chavilam, & Jobabum; hi omnes *fuerunt* filii Joktanis:

24. Schem, Arpacschad, Schelach,

25. Heber, Peleg, Rehu,

26. Serug, Nachor, Therach,

27. Abram, is *est* Abraham.

28. Filii Abrahami: Jitzchak, & Jischmahel.

29. Hæ *sunt* generationes eorum: primogenitus Jischmahelis Nebajoth, deinde Kedar, & Adbeel, & Mibsam.

30. Mischmah, & Duma, Massa, Chadad, & Thema,

31. Jetur, Naphisch, & Kedma; hi *sunt* filii Jischmahelis:

32. Filii autem Keturæ concubinæ, uxoris Abrahami, *ea* peperit Zimranem, & Jokschanem, & Medanem, & Midjanem, & Jischbakum, & Schuachum; filii autem Jokschanis: Scheba, & Dedan.

33. Filii verò Midjanis: Hepha, & Hepher, & Chanoc, & Abidah, & Eldaha: omnes hi *fuerunt* filii Keturæ.

34. Genuit ergo Abraham Jitzchakum: filii verò Jitzchaki: Hesau, & Jisraël.

35. Filii Hesaui: Eliphaz, Rehuël, & Jehusch, & Jahlam, & Korach.

36. Filii Eliphazi: Theman, & Omar, Tzephi, & Gahtham, Kenaz, & Thimnahæ *filius* nempe Hamalek.

37. Filii Rehuelis: Nachath, Zerach, Schamma, & Mizza.

38. Filii autem Sehiris: Lotan, & Schobal, & Tzibhon, & Hana, & Dischon, & Etzer, & Dischan.

39. Filii

39. Filii autem Lotanis: Chori & Homam: soror verò Lotanis Thimnah.
40. Filii Schobalis: Haljan, & Manachath, & Hebal, Schephi, & Onam. filii verò Tzibhonis: Aja, & Hana.
41. Filii Hanæ: Dischon. & filii Dischonis: Chamran, & Eschban, & Jithran, & Ceran.
42. Filii Etzeris: Bilhan, & Zahavan, Jahakan. filii Dischanis: Hutz, & Aran.
43. Hi autem *sunt* reges, qui regnaverunt in Edomæa, antequam regnaret rex è filiis Jisraëlis: Belah, filius Behoris, cujus civitas nomine *erat* Dinhaba.
44. Quúmque mortuus esset Belah; regnavit loco ejus Jobab, filius Zerachi è Botzra.
45. Quúmque mortuus esset Jobab; regnavit loco ejus Chuscham è regione Themanæi.
46. Quúmque mortuus esset Chuscham; regnavit loco ejus Hadar, filius Bedadis, qui percussit Midjanem in agro Moabitarum: cujus civitas nomine *erat* Hajith.
47. Quúmque mortuus esset Hadad; regnavit loco ejus Samla è Masreka.
48. Quúmque mortuus esset Samla; regnavit loco ejus Schaul è Rechobothis fluminis.
49. Quúmque mortuus esset Schaul; regnavit loco ejus Bahal-Chanan, filius Hacboris.
50. Quúmque mortuus esset Bahal-Chanan; regnavit loco ejus Hadad, cujus civitas nomine Pahi: nomen verò uxoris ejus Mehetabeel, filia Matredis, filia Me-Zahabi.
51. Quúmque mortuus esset Hadad; fuerunt duces Edomæorum, dux Thimnah, dux Halja, dux Jetheth.
52. Dux Aholibama, dux Ela, dux Pinon,
53. Dux Kenaz, dux Theman, dux Mibtzar,
54. Dux Magdiel, dux Hiram: hi *fuerunt* duces Edomæorum.

CAPUT II.

Genealogia Jehudæ usque ad Jischaj, patrem Davidis.

HI *sunt* filii Jisraëlis: Reüben, Schimhon, Levi, & Jehuda, Jissascar, & Zebulun:
2. Dan, Joseph, & Binjamin, Naphthali, Gad, & Ascher.
3. Filii Jehudæ: Her, & Onan, & Schela; tres editi sunt ei à filia Schuhæ Cenahanitide: quúmque *visus* esset Her primogenitus Jehudæ malus in oculis Jehovæ, morte affecit eum.
4. Thamar verò nurus illius peperit illi Peretzum, & Zerachum: omnes filii Jehudæ quinque.
5. Filii Peretzi: Chetzron, & Chamul.
6. Filii autem Zerachi: Zimri, & Ethan, & Heman, & Calcol, & Derach: hi omnes quinque.
7. Et filii *Zimri*, Carmi: *nepos* Hacar turbator Jisraëlis, qui prævaricatus fuit in anathemate.
8. Filii autem Ethanis: Hazarja.
9. Filii verò Chetzronis, qui editi sunt ei: Jerachmeël, & Ram, & Celubai.
10. Ram verò genuit Hamminadabum, & Hamminadab genuit Nachschonem, principem filiorum Jehudæ.
11. Nachschon autem genuit Salman, & Salma genuit Bohazum.
12. Et Bohaz genuit Hobedum, & Hobed genuit Jischajum.
13. Jischaj autem genuit primogenitum suum Eljabum, & Abinadabum secundum, & Schimham tertium,
14. Nethaneëlem quartum, Raddajum quintum,
15. Otzemum sextum, Davidem septimum:
16. Et sorores eorum; Tzerujam, & Abigajilam: filii autem Tzerujæ *fuerunt* Abschaj, & Joab, & Hasa-El, tres.
17. Abigajil verò peperit Hamasam: pater autem Hamasæ fuit Jether Jischmahelita.
18. Caleb autem filius Chetzronis genuerat ex Hazuba uxore, & ex Jerihotha: ac hujus filii *erant* Jescher, & Schobab, & Ardon.
19. Mortuâ verò Hazubâ; accepit sibi Caleb Ephratham, quæ peperit ei Churem.
20. Et Chur genuit Urin, & Uri genuit Betzaleëlem.
21. Postmodum congressus est Chetzron cum filia Maciris, patris Gilhadis, quam ipse duxit, quum esset natus sexaginta annos, quæ peperit ei Segubum.
22. Segub autem genuit Jairem; cui fuerunt viginti tres civitates, in terra Gilhadis:
23. Nam accepit ab ipsis Geschuræis, & Syris villas Jairis cum Kenatha, & villis ejus sexaginta civitates. Hæc omnia *ceperunt* filii Maciris, patris Gilhadis.
24. Etiam post mortem Chetzronis, quum duxisset Caleb Ephratham; uxor Chetzronis Abija, peperit ei quoque Aschchurem, patrem Thekohæorum.
25. Fuerunt autem filii Jerachmeelis primogeniti Chetzronis: primogenitus Ram, deinde Buna, & Oren, & Otzem *ex* Achija.
26. Fuit quoque uxor altera Jerachmeeli, nomine Hatara: ea *est* mater Onami.
27. Fuerunt verò filii Rami primogeniti Jerachmeelis: Mahatz, & Jamin, & Heker.
28. Item fuerunt filii Onami: Schammaj, & Jadah. filiíque Schammaj: Nadab, & Abischur.
29. Nomen verò uxoris Abischuris Abihajil; quæ peperit ei Achbanem, & Molidum.
30. Et filii Nadabi: Seled, & Appajim: sed mortuus est Seled sine liberis.
31. Filii verò Appajimi: Jischehi; & filii Jischehi: Scheschan, & filia Scheschanis Achlai.
32. Filii autem Jadahi, fratris Schammaj: Jether, & Jonathan: sed mortuus est Jether sine liberis.
33. Filii verò Jonathanis: Peleth, & Zaza: isti fuerunt filii Jerachmeelis.
34. Non fuerunt autem Scheschani filii, sed filiæ: erátque Scheschani servus Ægyptius, nomine Jarchah.
35. Quamobrem dedit Scheschan filiam suam Jarchaho, servo suo in uxorem, quæ peperit ei Hatthajum.
36. Hatthaj autem genuit Nathanem, & Nathan genuit Zabadum:

37. Zabad autem genuit Ephlalem, & Ephlal genuit Hobedum:

38. Hobed autem genuit Jehu,& Jehu genuit Hazarjam:

39. Hazarja autem genuit Cheletzum,& Cheletz genuit Elhasam:

40. Elhasa autem genuit Sismajum, & Sismaj genuit Schallumum:

41. Schallum autem genuit Jekamjam, & Jekamja genuit Elischamahum.

42. Item filii Calebi, fratris Jerachmeelis: Meschah primogenitus ejus, ipse pater *fuit* Ziphæorum : & posteri Mareschæ, patris Chebronis.

43. Filii autem Chebronis : Korach & Thappuach, & Reken, & Schemah.

44. Schemah verò genuit Rachamum, patrem Jorkehami : & Reken genuit Schammajum.

45. Filius autem Schammaj, Mahon : qui Mahon pater *fuit* Beth-Tzuritarum.

46. Hepha quoque uxor, concubina Calebi peperit Charanem, & Motzam, & Gazezum : Charan enim genuit Gazezum.

47. Filii verò *Motzæ* Johedai : *ex quo* Regem, & Jotham, & Geschan, & Pelet, & Hepha, & Schahaph.

48. *Ex* uxore concubina Mahaca, Caleb genuit Scheberum, & Thirchanam.

49. Peperit autem *uxor* Schahaphi patris Madmannæorum Schevam, patrem Macbenæorum, & patrem Gibhæorum : denique filia Calebi Hacsa.

50. Isti fuerunt filii Calebi,filii Churis primogeniti Ephrathæ : Schobal, pater Kirjath Jeharimanorum :

51. Salma,pater Beth-Lechemitarum:Chareph, pater familiæ Gaderitarum.

52. Fuerúntque filii Schobali, patri Kirjath-Jeharimanorum : Haroë, *pater incolarum*, patris Menuchotarum.

53. Et familiæ Kirjath-Jeharimanorum, Jithritarum,Puthæorum,& Schumatæorum, & Mischrahæorum : ex his prodierunt Tzarhatæi, & Eschthaolitæ.

54. Filii Salmæ: Beth-Lechemitæ, & Netophatæi, Hatharothani è familia Joabi : & Tzorhani, *qui fruebantur* patre Menuchotharum :

55. Et familiæ scribarum, incolentium Jahbetzum Thirhatæorum, Schimhatæorum,Suchotæorum : hi sunt Kinæi advenæ, orti Chamatho, patre familiæ Recabi.

CAPUT III.

Genealogia Davidis, & posterorum ejus.

HI autem fuerunt filii Davidis, qui editi sunt ei Chebrone ; primogenitus Amnon, Achinohamæ Jizrehelitidis, secundus Danijel, Abigajilæ Carmelitidis :

2. Tertius Abschalom, filius Mahacæ,filiæ Thalmaj, regis Geschuris : quartus Adonija, filius Chaggitthæ :

3. Quintus Schephatjâ Abitalæ : sextus Jithreham Heglæ ; *cujusque* uxoris ejus.

4. Sex editi sunt ei Chebrone, ubi regnavit septem annos, & sex menses : triginta verò tribus regnavit Jeruschalaimis.

5. Hi autem editi sunt ei Jeruschalaimis ; Schimha,& Schobab,&Nathan,& Schelomo: quatuor Bathschuhæ, filiæ Hammielis.

6. Item Jibchar,& Elischamah,&Eliphalet.

7. Et Nogah, & Nepheg, & Japhiah.

8. Et Elischamah, & Eljadah, & Eliphelet, novem :

9. Omnes filii Davidis; præter filios uxorum concubinarum, & Thamaram, sororem illorum.

10. Filius verò Schelomonis Rechabham: Abija filius ejus, Asa filius ejus, Jehoschaphat filius ejus.

11. Joram filius ejus, Achazja filius ejus, Joasch filius ejus.

12. Amatzja filius ejus,Hazarja filius ejus, Jotham filius ejus.

13. Achaz filius ejus, Chizkija filius ejus, Menasche filius ejus.

14. Amon filius ejus, Joschija filius ejus.

15. Filii autem Joschijæ, primogenitus Jochanan, secundus Jehojakim, tertius Tzidkija, quartus Schallum.

16. Filii verò Jehojakimi : Jeconia filius ejus, Tzidkija filius ejus.

17. Filii autem Jeconjæ vincti:Schealthiel filius ejus.

18. *Hujus* autem Malciram, & Pedaja, & Schenatzar ; Jekamja, Hoschamah, & Nedabja.

19. Filii verò Pedajæ:Zerubbabel,&Schimhi. & filius Zerubbabelis: Meschullam, & Chananja, & Schelomith soror eorum.

20. *Illius* verò Chaschuba, & Ohel, & Berecja,& Chasadja, Juschab-Chesed, quinque.

21. Filius verò Chananjæ : Pelatja & Jeschahja : filii Rephajæ, filii Arnanis, filii Hobadjæ, filii Schecanjæ.

22. Filii, *inquam*, Schecanjæ: Schemahja: & filii Schemahjæ : Chattusch, & Jigeal, & Bariach, & Neharja, & Schaphat, sex.

23. Et filius Neharjæ: Eljohenaj, & Chizkija, & Hazrikam, tres.

24. Denique filii Eliohenaj:Hodaieva-hu,& Eljaschib, & Pelaja, & Hakkub, & Jochanan, & Delaja, & Hanani, septem.

CAPUT IV.

Genealogia Jehudæ nova, & genealogia Schimeonis.

FIlii Jehudæ: Peretz, Chetzron, & Carmi, & Chur, & Schobal.

2. Reaja autem filius Schobalis, genuit Jachathum,& Jachath genuit Achumajum,& Lahadum : horum *sunt* familiæ Tzorhatæorum.

3. Item hi *ex* patre Hetamæorum : Jizrehel, & Jischma, & Jidbasch : quorum sorori nomen Hatzilelponi.

4. Et Penuel, pater Gedoræorum, & Hezer, pater Chuschæ ; hi *sunt* filii Churis primogeniti Ephrathæ, patris Beth-Lechemitarum.

5. Aschchuri verò, patri Thekohæorum fuerunt duæ uxores ; Chelea, & Nahara.

6. Peperítque ei Nahara Achuzamum, & Chepherum,& Themenin, & Haachaschtharin : hi *sunt* filii Naharæ.

7. Filii autem Cheleæ: Tzereth,Jetzochar, & Ethnan, *& Kotz.*

8. Kotz autem genuit Hanubum,&Hatzobebam; & familias Acharchelis, filii Harumi.

9. Sed fuit Jahbetz honoratior fratribus suis : cui mater indidit nomen Jahbetz, dicendo, eò quòd peperi cum dolore, *ita vocandus est.*

10. Nam

10. Nam invocavit Jahbetz Deum Jisraëlis, dicendo; si planè benedicens mihi, ampliaveris terminum meum, & aderit manus tua mihi, denique feceris, ut malum non afficiat me dolore: fecítque Deus, ut eveniret, quod petierat:

11. Celub autem, frater Schuchæ genuit Mechirum, (is *fuit* pater Eschthonis.

12. Et Eschthon genuit familiam Raphæ, & Paseachi, & Techinnæ, patris Hir-Nachaschi: hi *fuerunt* homines Recæ.)

13. Item posteros Kenazi: Hothnielem, & Serajam (filii autem Hothnielis: Chathath, & *Mehonothai*:

14. Mehonothai verò genuit Hophram: & Seraja genuit Joabum, patrem *degentium in* valle fabrorum, nam fabri erant.)

15. Et filios Calebi, filii Jephunnæ: Hiru, Elam, & Nahamum (filii autem Elæ, secundus Kenaz.)

16. Et filios Jehalleleelis: Ziphum, & Zipham, Thirjam, & Asarelem:

17. Et filios Hetzræ: Jetherum, & Meredum, Hepherúmque, & Jalonem: (concipiens autem *uxor Meredi*, *peperit* Mirjamum, & Schammaium, & Jischbachum, patrem Eschthemohæorum.

18. Uxor verò ejus Jehudæa peperit Jeredum, patrem Gedoræorum, & Cheberum, patrem Socuntinorum, & Jekuthielem, patrem Zanoachitarum: illi quidem filii *erant* Bithiæ, filiæ Parhonis, quam duxerat Mered.

19. *Hi* verò filii uxoris Judææ, sororis Nachami Garmæi, patris Kehilæorum: & Eschthemôhæ Mahacathitæ.)

20. Item filios Schimonis: Amnonem, & Rimnam, Ben-Chananem, & Thilonem; filios quoque Jischhi: Zochethum, & Ben-Zochethum;

21. Filii Schelæ, filii Jehudæ: Her, pater Lecanorum, & Lahadda, pater Mareschanorum, & familiæ gentis artificis in byssо, gentis Aschbehæ:

22. Item Jokim, homines Cozebæ, & Joasch, & Saraph, qui dominium habuerunt in Moabitas, & Jaschubi-Lechem; sed res istæ *sunt* obsoletæ;

23. Isti sunt figuli illi, desidentes ad plantas, & macerias: cum rege in opere ejus, manserunt illic.

24. Filii Schimhonis: Nemuël, & Jamin, Jarib, Zerach, Schaul,

25. Schallum filius ejus, Mibsam filius ejus, Mischmah filius ejus:

26. Et filii Mischmahi: Chammuël filius ejus, Zaccur filius ejus, Schimhi filius ejus.

27. *Fuerunt* autem Schimhi filii sexdecim & filiæ sex, quum fratribus ejus non essent filii multi: itaque tota familia sua, non fuerunt tam multi, ut filii Jehudæ.

28. Habitaverúntque Beer-Schebahi, & Moladæ, & Chatzar Schuhale,

29. Et Bilhæ, & Hetzemi, & Tholadi,

30. Et Bethuële, & Chormæ, & Tziklagi,

31. Et Beth-Marcabothis, & Chatzar Susimis, & Beth-Birei, & Schaharajimis: hæ *fuerunt* civitates eorum, quamdiu regnavit David.

32. Pagi autem eorum: Hetam, & Hajin, Rimmon, & Thocen, & Haschan, civitates quinque.

33. Præterea omnes pagi eorum, qui *erant* circa civitates illas Bahalem usque: hæ habitationes eorum *fuerunt*, prout per gentes se distribuendo adierunt illas.

34. Meschobab autem, & Jamlec, & Joscha, filius Amatzjæ:

35. Et Joël, & Jehu, filius Joschibiæ, filii Serajæ, filii Hasielis.

36. Et Eljohenai, & Jahakoba, & Jeschochaja, & Hasaja, & Hadiel, & Jesimiel, & Benaja:

37. Et Ziza, filius Schiphhi, filii Allonis, filii Jedajæ, filii Schimri, filii Schemahjæ.

38. Hi, quorum adducta sunt nomina, principes in familiis suis; quum paternæ familiæ eorum erupissent in multitudinem:

39. Abiverunt in aditum Gedoris usque, ad orientalem tractum ipsius vallis; ad quærendum pascuum gregi suo.

40. Quumque invenissent pascuum pingue, & bonum & terram amplam spatiis, & quietam, & tranquillam; quia ex Chamo *orti erant*, qui habitabant ibi antea;

41. Venientes isti scripti de nominibus, temporibus Jechizkijæ, regis Jehudæ, percusserunt tentoria eorum, & habitacula, quæ inventa sunt ibi, & internecioni devoverunt eos usque in diem illum, habitaverúntque loco eorum: eò quòd pascuum esset gregi suo ibi.

42. Præterea ex illis, *nempe* è filiis Schimhonis profecti ad montem Sehiris, homines quingenti: Pelatja, & Neharja, & Rephaja, & Huzziele, filiis Jischhi præeuntibus eis:

43. Percusserunt residuum, quod evaserat Hamalekitarum: ubi habitaverunt usque in diem illum.

CAPUT V

Genealogia Reübenitarum, Gaditarum, & partis Menaschitarum.

Filii autem Reübenis primogeniti Jisraëlis, (erat enim primogenitus, sed quum prophanâsset strata patris sui, tradita sunt primogenita ejus, filiis Josephi, filii Jisraëlis: non autem, ut sibi attribueret *universum* jus primogenitorum:

2. Nam Jehuda prævaluit fratribus suis, & antecessor *est* ex eo: *reliqua* verò primogenita *fuerunt* Josephi:)

3. Filii, *inquam*, Reübenis primogeniti Jisraëlis: Chanoc, & Pallu, Chetzron, & Carmi.

4. Filii Joëlis: Schemahja filius ejus, Gog filius ejus, Schimhi filius ejus;

5. Mica filius ejus, Reaja filius ejus, Bahal filius ejus:

6. Beëra filius ejus, quem deportavit Thiglath-Pilneeser, rex Assyriæ: is princeps *erat* Reübenitarum:

7. Fratrum autem illius per familias suas quisque, quum distribuerent se per generationes suas, primarius Jehiel, deinde Zecarja:

8. Et Belah, filius Hazazi, filii Schemahi, filii Joëlis: hic habitabat ab Harohere Nebuntem, & Bahal-Mehonem usque.

9. Deinde orientem habitavit usque ad aditum in desertum, inde à flumine Euphrate, nam pecora eorum multiplicata erant in terra Gilhadis.

10. Quapropter temporibus Schaulis bellum gesserunt contra Hagarenos, qui ceciderunt

derunt manu ipsorum: ita habitaverunt in tentoriis eorum, in toto tractu anteriore, *qui est* ad orientem Gilhadi.

11. Filii verò Gadis ex adverso eorum habitabant, in terra Baschanis, Salcam usque.

12. Joël eorum primarius, & Schaphan secundus *ab eo*; deinde Jahnai, & Schaphat in Baschane *manserunt*.

13. Fratres verò eorum per paternas familias suas: Micaël, & Meschullam, & Schebah, & Jorai, & Jahecan, & Ziah, & Heber septem.

14. (Hi *erant* filii Abichajilis, filii Churi, filii Jaroachi, filii Gilhadis, filii Micaëlis, filii Jeschischaj, filii Jachdonis, filii Buzi.)

15. Achi, filio Habdielis, filii Guni, primario per paternas familias eorum.

16. Quum habitarent in Gilhade, in Baschane, & in villis ejus: & in omnibus municipiis Scharonis, secundùm fines suos.

17. Hi omnes per genera distribuendo se, temporibus Jothami, regis Jehudæ: & temporibus Jarobhami, regis Jisraëlis:

18. E filiis Reübenis, & Gaditis, & dimidiata tribu Menaschis strenui; homines ferentes scutum & gladium, & tendentes arcum, ac periti belli; quadragies quater mille septingenti sexaginta prodeuntes in militiam.

19. Gesserunt bellum contra Hagarenos; nimirum Jeturem, & Naphischum, & Nodabum.

20. Quúmque adjuvarentur contra illos, traditi sunt in manu eorum ipsi Hagareni, & quæcunque *erant* penes illos: nam ad Deum clamaverant in prælio, & exoratus fuerat eis, quia fiduciam collocaverant in eo.

21. Itaque ceperunt pecora eorum, camelos eorum quinquagies mille, & pecudum ducenta quinquaginta millia, ac asinorum duo millia: animarum autem humanarum centum millia.

22. Postquam confossi multi cecidissent, nam à Deo ipso *confectum est* hoc prælium; ita habitaverunt loco illorum usque ad deportationem suam.

23. Filii enim dimidiæ tribûs Menaschis habitantes in ea terra: à Baschane Bahal-Chermonem, & Senirem, id est, montem Chermonem usque, ipsi *quoque* aucti fuerant.

24. Quorum primores paternarum familiarum hi *sunt*: Hepher, & Jischhi, & Eliel, & Hazriel, & Jirmeja, & Hodavja, & Jachdiel, viri valentes robore, viri nominati, primores per paternas familias suas.

25. Sed quum prævaricati essent in Deum majorum suorum, & scortati essent sectando deos populorum ejus regionis, quos perdiderat Deus à facie eorum:

26. Suscitavit Deus Jisraëlis animum Pulis, regis Assyriæ, & animum Thilgath-Pilneeseris, regis Assyriæ, ut deportaret ipsos Reübenitas, & Gaditas, ac dimidiam tribum Menaschis: itaque abduxit eos in Chelachum, & Chaborem, & Haram, & Nehargozanem, usque in diem hunc.

CAPUT VI.

Genealogia, & politia tribûs Levi.

Filii Levi: Gerschon, Kehath, & Merari.

2. Filii autem Kehathi: Hamram, Jitzehar, & Chebron, & Huzziel.

3. Filii verò Hamrami: Aharon, & Mosche, & Mirjam; ac filii Aharonis: Nadab, & Abihu, Elhazar, & Ithamar.

4. Elhazar genuit Pinchasum; Pinchas genuit Abischuham.

5. Abischuha autem genuit Bukkin; & Bukki genuit Huzzin.

6. Et Huzzi genuit Zerachjam; & Zerachja genuit Merajothum.

7. Merajoth genuit Amarjam; & Amarja genuit Achitubum.

8. Et Achitub genuit Tzadokum; & Tzadok genuit Achimahatzum.

9. Et Achimahatz genuit Hazarjam; & Hazarja genuit Jochananem.

10. Et Jochanan genuit Hazarjam; is *est*, qui egit sacerdotem in domo illa, quam ædificaverat Schelomo Jeruschalaimis.

11. Genuit autem Hazarja Amarjam; & Amarja genuit Achitubum.

12. Et Achitub genuit Tzadokum; & Tzadok genuit Schallumum.

13. Et Schallum genuit Chilkijam; & Chilkija genuit Hazarjam.

14 Et Hazarja genuit Serajam; & Seraja genuit Jehotzadakum.

15. Qui Jehotzadak abiit, quum efficeret Jehova, ut deportarentur Jehudæi, & Jerosolymitani, per Nebuchad-Netzarem.

16. Filii Levi: Gerschom, Kehath & Merari.

17. Hæc autem *sunt* nomina filiorum Gerschomi: Libni & Schimhi.

18. Et filiorum Kehathi: Hamram, & Jitzehar, & Chebron, & Huzziel.

19. Filiorum Merari: Machli, & Muschi: atque hæ familiæ Levitarum per majores suos.

20. Gerschomo, Libni filius ejus, Jachath filius ejus, Zimma filius ejus:

21. Joasch filius ejus, Hiddo filius ejus, Zerach filius ejus, Jeatheraj filius ejus:

22. Filii Kehathi: Hamminadab filius ejus, Korach filius ejus, Assir filius ejus:

23. Elkana filius ejusdem, & Ebjasaph filius ejusdem, Assir filius hujus.

24. Tachath filius ejus, Uriel filius ejus, Huzzija filius ejus, & Schaul filius ejus, *& Elkana filius ejus.*

25. Et filii Elkanæ: Hamasaj, & Achimoth.

26. *Filius Hamasaj* Elkana: filius hujus Elkana, Tzophai filius ejus, & Nachath filius ejus.

27. Eliab filius ejus, Jerocham filius ejus, Elkana filius ejus, *Schemuel filius ejus.*

28. Filii verò Schemuelis, primogenitus Vaschni, deinde Abija.

29. Filii Merari, Machli; Libni filius ejus, Schimhi filius ejus, Huzza filius ejus.

30. Schimha filius ejus, Chaggija filius ejus, Hasaja filius ejus.

31. Hi autem *sunt*, quos constituit David ad ministerium musicum in domo Jehovæ, ex quo quievit arca:

32. Ut essent administri coram tabernaculo tentorii conventûs musicâ, donec ædificaret Schelomoh domum Jehovæ Jeruschalaimis; ubi perstiterunt pro munere suo in ministerio suo:

33. Hi, *inquam*, qui perstiterunt cum filiis suis: è Kehathitarum posteris, Heman musicus, filius Joëlis, filii Schemuelis.

34. Filii Elkanæ, filii Jerochami, filii Elielis, filii Thoachi,
35. Filii Tzuphi, filii Elkanæ, filii Machathi, filii Hamasai,
36. Filii Elkanæ, filii Joëlis, filii Hazarjæ, filii Tzephanjæ,
37. Filii Thachathi, filii Assiris, filii Ebjasaphi, filii Korachi,
38. Filii Jitzeharis, filii Kehathi, filii Levi, filii Jisraëlis.
39. Et cognatus ejus Asaph, qui stabat ad dexteram ejus; Asaph filius Berecjæ, filii Schimhæ,
40. Filii Micaëlis, filii Bahasejæ, filii Malcijæ,
41. Filii Ethni, filii Zerachi, filii Hadajæ,
42. Filii Ethanis, filii Zimmæ, filii Schimhi,
43. Filii Jachathi, filii Gerschomi, filii Levi.
44. Filii verò Merari, cognati eorum ad sinistram illius: Ethan filius Kischi, filii Habdi, filii Malluci,
45. Filii Chaschabjæ, filii Amatzjæ, filii Chilkijæ,
46. Filii Amtzi, filii Bani, filii Schemeris,
47. Filii Machli, filii Muschi, filii Merari, filii Levi.
48. Cognati autem eorum, *reliqui* Levitæ; instituti ad totum ministerium tabernaculi domûs Dei:
49. Aharon verò, & filii ejus, adolebant in altari holocausti, & in altari suffitûs, præter omne opus sancti sanctorum: idque ad expiationem faciendam pro Jisraële, omnino prout præceperat Mosche, servus Dei.
50. Atque hi sunt filii Aharonis: Elhazar filius ejus, Pinchas filius ejus, Abischuah filius ejus,
51. Bukki filius ejus, Huzzi filius ejus, Zerachja filius ejus,
52. Merajoth filius ejus, Amarja filius ejus, Achitub filius ejus,
53. Tzadok filius ejus, Achimahatz filius ejus.
54. Hæ autem *sunt* habitationes eorum, per castella eorum, in termino eorum: filiis Aharonis è familia Kehathitarum, quia illorum *fuit* hæc sors:
55. Ideo dederunt illis Chebronem in terra Jehudæ; & suburbana prædia ejus circa eam:
56. Agrum verò civitatis, & pagos ejus, dederunt Calebo, filio Jephunnæ.
57. Filiis ergo Aharonis dederunt civitates Jehudæ: *civitatem* receptûs, Chebronem, præterea Libnam, & suburbana prædia ejus: & Jatthirum cum Eschthemoha, & suburbana ejus:
59. Item Chilenem, & suburbana ejus: Debirem, & suburbana ejus:
59. Et Haschanem, ac suburbana ejus: & Beth-Schemeschum, ac suburbana ejus.
60. E tribu autem Binjaminis: Gebahum, & suburbana ejus: & Halemetham, ac suburbana ejus: & Hanathotas, ac suburbana earum: horum omnes civitates tredecim, per familias eorum.
61. Item filiis Kehathi, reliquis à familia unius tribûs, *&* à dimidia tribu, dimidio Menaschis, sorte civitates decem:
62. Et filiis Gerschomi, per familias eorum, à tribu Jissascaris, & à tribu Ascheris, & à tribu Naphthali, & à tribu Menaschis in Baschane civitates tredecim:
63. Filiis Merari, per familias eorum à tribu Reübenis, & à tribu Gadis, ac à tribu Zebulunis sorte civitates duodecim.
64. Dederunt, *inquam*, filii Jisraëlis ipsis Levitis; istas civitates, & suburbana prædia earum.
65. Quum *Sacerdotibus* dedissent sorte à tribu filiorum Jehudæ; & à tribu Schimhonitarum, ac à tribu Binjaminitarum: *dederunt* civitates istas, quas lecturi sunt nominatim *lectores*.
66. Primùm reliquis è familiis Kehathitarum; quorum termini civitatis à tribu Ephrajimi:
67. Dederunt, *inquam*, ipsis è civitatibus receptûs, Schecemum cum suburbanis prædiis ejus, in monte Ephrajimi: & Gezerum, ac suburbana ejus;
68. Et Jokmehamum, ac suburbana ejus: & Bethchoronem, & suburbana ejus:
69. Similiter Ajalonem, ac suburbana ejus: & Gath-Rimmonem, ac suburbana ejus.
70. Item à dimidia tribu Menaschis Hanerem, ac suburbana ejus: Bilhamúmque, ac suburbana ejus: familiæ Kehathitarum reliquorum.
71. Filiis Gerschomi; à familia dimidiæ tribûs Menaschis Golanem, in Baschane, & suburbana ejus: & Haschtharothas, ac suburbana ejus.
72. Item à tribu Jissascaris Kedeschum, ac suburbana ejus: Dobratham, ac suburbana ejus:
73. Et Ramothas, ac suburbana earum: & Hanemum, ac suburbana ejus:
74. Item à tribu Ascheris, Maschalum, ac suburbana ejus: & Habdonem, ac suburbana ejus:
75. Et Chukkokum, ac suburbana ejus: & Rechobum, ac suburbana ejus.
76. Item à tribu Naphthali, Kedeschum in Galilæa, ac suburbana ejus: & Chammonem, ac suburbana ejus: & Kirjathajima, ac suburbana eorum.
77. Filiis Merari, qui reliqui erant, à tribu Zebulunis, Rimmonuntem, ac suburbana ejus: Thaborem, ac suburbana ejus;
78. Trans Jardenem autem Jerichuntis ab oriente Jardenis, à tribu Reübenis, Betzerum in deserto, ac suburbana ejus: & Jahetzam, ac suburbana ejus;
79. Et Kedemothas, ac suburbana earum: & Mephahatham, ac suburbana ejus.
80. Item à tribu Gadis, Ramothas in Gilhade, ac suburbana earum: & Machanajima, ac suburbana eorum:
81. Et Cheschbonem, ac suburbana ejus: & Jahzerum, ac suburbana ejus.

CAPUT VII.

Genealogia Jissascaris, Binjaminis, Naphthali, Menaschis, & Ephrajimi.

Et filii Jissascaris: Tolah, & Pua, & Jaschub, & Schimron, quatuor.
2. Filii verò Tholahi: Huzzi, & Rephaja, & Jeriel, & Jachmaj, & Jibsam, & Schemuel, primores paternæ familiæ suæ Tholahitidis, valentes robore, per generationes suas: quo-

quorum numerus temporibus Davidis, viginti duorum millium fexcentorum.

3. Et filii Huzzi : Jizrachja ; cum filiis Jizrachjæ, Micaële, & Hobadja, & Joële, & Jiſchija; quinque primores omnes :

4. Quibuſcum per generationes ſuas, per paternas familias ſuas, turmarii militiæ bellicæ tricies ſexies mille : nam multas habuerunt uxores atque liberos :

5. Cum reliquis fratribus eorum per omnes familias Jiſſaſcaris valentiſſimi robore ; octuagies ſepties mille, cenſu omnium ipſorum.

6. Binjaminis : Belah, & Becer, & Jedihaël tres :

7. Ac filii Belahi : Etzbon, & Huzzi, & Huzziel, & Jerimoth, & Hiri, quinque primores paternarum familiarum valentiſſimi robore : quorum cenſus viginti duorum millium triginta quatuor.

8. Filii autem Beceri : Zemira, & Joñaſch, & Elihezer, & Eljohenai, & Homri, & Jeremoth, & Abija, & Hanathoth, & Halemeth, omnes hi filii Beceri :

9. Quorum cenſus per generationes eorum, per primores paternæ familiæ ſuæ, valentium robore ; vicies mille ducentorum.

10. Filii verò Jedihaëlis : Bilhan ; & filii Bilhanis : Jehuſch, & Binjamin, & Ehud, & Cenahana, & Zethan, & Tharſchiſch, & Achiſchachar.

11. Omnes hi filii Jedihaëlis per primores paternarum *familiarum*, valentiſſimi robore decies ſepties mille ducenti ; apti ad procedendum in militiam bellicam.

12. Præter Schuppæos, & Chuppæos cives urbis, *&* Chuſchæos natos in *agro* extero.

13. Filii Naphthali : Jachtziel, & Guni, & Jetzer, & Schallum, *cum* natis Bilhæ.

14. Filii Menaſchis *Gilhad* : Aſriel, quem peperit *uxor Gilhadis* (concubina uxor illius Syra pepererat Macirem, patrem Gilhadis ;

15. Macir autem acceperat uxorem, nomine Mahacam, ſororem Chuppimi, & Schuppimi,) & nomen ſecundi Tzelophchad ; fuerúntque Tzelophchado filiæ.

16. Peperit autem Mahaca, uxor Maciris filium, quæ vocavit eum nomine Pereſchum, fratrem verò ejus nomine Schereſchum, cujus filii Ulam, & Rekem.

17. Et filii Ulami, Bedan : hi *ſunt* in filiis Gilhadis, filii Maciris, filii Menaſchis.

18. Soror autem ejus Hammoleceth ; peperit Iſchhudum, & Abihezerem, & Machlam, *& Schemidahum.*

19. Denique fuerunt filii Schemidahi : Achjan, & Schecem, & Likchi, & Aniham.

20. Filii autem Ephrajimi : Schuthelach, & Bered filius ejus, & Thachath filius ejus, & Elhada filius ejus, & Thachath filius ejus.

21. Et Zabad filius ejus, & Schuthelach filius ejus, & Hezer, & Elhad : quos occiderunt homines Gathi, indigenæ illius terræ, quum deſcendiſſent, ut caperent pecora illorum.

22. Quapropter luctu afflixit ſe Ephrajim pater illorum diebus multis : ſed venerunt fratres ejus ad conſolandum eum.

23. Tum congreſſus eſt cum uxore ſua, quæ concipiens, peperit filium ; & vocavit nomen ejus Beriha, quòd in afflictione fuiſſet propter familiam ſuam.

24. Et filiam ejus Scheeram, quæ ædificavit Beth-Choronem inferiorem, & ſuperiorem, & Uzenſcheeram.

25. Item Rephachum, filium ejus, & Reſchephum, & Thelachum filium ejus, & Thachanem, filium ejus.

26. Illius filio Hadani, Hammihud filius ejus, Eliſchamah filius ejus.

27. Non filius ejus, Jehoſchuah filius ejus.

28. Horum autem poſſeſſio, & habitationes *ſunt* Bethel, & villæ ejus : & ab oriente Naharan, ab occaſu verò Gezer, & villæ ejus. & Schecem cum villis ejus, uſque ad Hazzam, & villas ejus.

29. In locis verò Menaſchitarum *erant* Beth-Schean, & villæ ejus : Thahanac, & villæ ejus : Megiddo, & villæ ejus : Dor, & villæ ejus : in iſtis habitabant filii Joſephi, filii Jiſraëlis.

30. Filii Aſcheris : Jimna, & Jiſchva, & Jiſchvi, & Beriha, ac Serach, ſoror horum.

31. Filii autem Berihæ : Cheber, & Malchiel ; hic pater *fuit* Birzavithæ.

32. Et Cheher genuit Japhletum, & Schomerum, & Chothamum, & Schuham ſororem horum.

33. Filii autem Japhleti : Paſach, & Bimhal, & Haſvath : hi *fuerunt* filii Japhleti.

34. Et filii Schameri : Achi, & Rohega, Jechubba, & Aram, & *Helem.*

35. Filius autem Helemi, fratris hujus : Tzophach, & Jimnah, & Scheleſch, & Hamal.

36. Filii Tzophachi : Suach, & Charnepher, & Schuhal, & Beri, & Jimra :

37. Betzer, & Hod, & Schamma, & Schilſcha, & Jithran, & Beera.

38. Filii autem Jetheri : Jephunne, & Piſpa, & Ara, *& Hulla.*

39. Filii denique Hullæ : Arach, & Channiel, & Ritzja.

40. Omnes hi filii Aſcheris, primores familiarum paternarum lectiſſimi, valentiſſimi robore, primores principum : quorum cenſus ad militiam bellicam, numerus virorum iſtorum vicies ſexies mille.

CAPUT VIII.

Genealogia Binjaminis continuatur.

Binjamin autem genuit Belahum, primogenitum ſuum, Aſchbelem ſecundum, & Achrachum tertium,

2. Nocham quartum, & Rapham quintum.

3. (Fuerúntque filii Belaho : Addar, & Gera, & Abihud.

4. Et Abiſchuah, & Nahaman, & Achoach)

5. Et Gera, & Schephuphan, & Churam.

6. Atque hi filii Echudis : hi *ſunt* primores paternarum *familiarum*, habitatoribus Gebahi, qui curaverunt iſtos migrare in Manachatham.

7. Nam Nahamanem, & Achijam, & Geram, migrare iuſſit : quum genuiſſet Huzzam, & Achichudem, & *Schacharajimum.*

8. Qui Schacharajim genuit in agro Moabitarum, ex *quo* is dimiſit illos : *ex* Chuſchima & Bahara uxoribus ſuis :

9. Genuit, *inquam*, *ex* Chodeſcha, uxore ſua : Jobabum, & Tzibjam, & Meſcham, & Malcamum.

10. Et Jehutzum, Schobjam & Mirmam: hi filii ejus, primores paternarum *familiarum* erant.
11. Ex Chuschima autem genuit Achitubum, & Elpahalem.
12. Filii verò Elpahalis: Heber, & Mischeham, & Schemed; is ædificavit Onuntem, & Lodum, ac villas ejus.
13. Item Beriha, & Schemah, fuerunt primores paternarum *familiarum*, habitatoribus Ajelonis: hi fugaverunt habitatores Gathi.
14. Achjo autem, Schaschak, & Jeremoth:
15. Et Zebadia, & Harad, & Heder:
16. Et Micaël, & Jischpa, & Jocha, filii Berihæ:
17. Item Zebadja, & Meschullam, & Chizki, & Cheber:
18. Et Jischmerai, & Jizlija, & Jobab, filii Elpahalis:
19. Item Jakim, & Zicri, & Zabdi:
20. Et Elihenaj, & Tzillethai, & Eliel:
21. Et Hadaja, & Beraja, & Schimrath, filii Schimhi:
22. Item Jischpan, & Heber, & Eliel.
23. Et Habdon, & Zicri, & Chanan:
24. Et Chananja, & Helam, & Hanthothija.
25. Et Jiphdeja, & Penuel, filii Schaschaki:
26. Et Schamscheraj, & Schecharja, & Hathalia.
27. Et Jahareschja, & Elija, & Zicri, filii Jerochami:
28. Hi primores paternarum *familiarum*, per generationes suas primores; hi, *inquam*, habitabant Jeruschalaimis.
29. Gibhone autem habitabant pater Gibhonis, cujus uxori nomen Mahaca:
30. Et filius ejus primogenitus Habdon, deinde Tzur, & Kisch, & Bahal, & Nadab.
31. Et Gedor, & Achio, & Zeker.
32. Et Mikloth, *qui* genuit Schimeam: hi etiam ex adverso fratrum suorum, habitârunt Jeruschalaimis cum fratribus suis.
33. Ner autem genuerat Kischum, & Kisch genuit Schaulem: & Schaul genuit Jehonathanem, & Malci-Schuham, & Abinadabum, & Eschbahalem.
34. Filius autem Jehonathanis, Merib-Bahal, & Merib-Bahal genuit Micam.
35. Et filii Micæ: Pithon, & Melec, & Thaareah, & Achaz.
36. Achaz autem genuit Jehohaddam, & Jehohadda genuit Halemethum, & Hazmavethum, & Zimrin: Zimri verò genuit Motzam.
37. Et Motza genuit Binham, cujus filius Rapha, cujus filius El-Hasa, cujus filius Atzel.
38. Atzeli autem *fuerunt* sex filii, quorum hæc nomina: Hazrikam, Bocru, & Jischmahel, & Schenarja, & Hobadia, & Chanam; omnes hi filii Atzelis.
39. Filii verò Hescheki fratris ejus: Ulam primogenitus ipsius, Jehusch secundus, & Eliphelet tertius:
40. Erant autem filii Ulam viri valentes robore, tendentes arcum, & abundantes filiis, & nepotibus, centum quinquaginta: omnes hi ex filiis Binjaminis.

CAPUT IX.

Officia Sacerdotum, & Levitarum recensentur, & ad Schaulis genus reditur.

AC omnes quidem Jisraëlitæ recensiti sunt, ut ecce scripti erant in libro regum Jisraëlis: Jehudæi verò, *ut quum* deportati sunt in Babyloniam, propter prævaricationem suam.
2. Habitatores autem primi, *qui inhabitant* possessionem suam, per civitates suas; Jisraëlitæ, Sacerdotes, Levitæ, & Nethinæi.
3. Jeruschalaimis, *inquam*, habitârunt è filiis Jehudæ, & è filiis Binjaminis, & è filiis Ephrajimi, ac Menaschis;
4. Huthaj, filius Hammihudis, filii Homri, filii Imri, filii Bani è filiis Peretzi, filii Jehudæ.
5. Et ex *familia* Schelanæa Hasaja primogenitus, & filii ejus:
6. Et è filiis Zerachi, Jehuel, quorum agnati sexcenti nonaginta.
7. E filiis verò Binjaminis: Sallu, filius Meschullami, filii Hodaviæ, filii Hassenuæ.
8. Et Jibneja, filius Jerochami, ac Ela, filius Huzzi, filii Micri; & Meschullam, filius Schephatjæ, filii Rehuelis, filii Jibnijæ.
9. Quorum agnati per generationes suas nongenti quinquaginta sex: omnes hi viri primores paternarum *familiarum*, per familias paternas suas.
10. Item ex sacerdotibus, Jedahja, & Jehojarib, & Jacin:
11. Et Hazaria, filius Chilkijæ, filii Meschullami, filii Tzadoki, filii Merajothi, filii Achitubi, antecessor in domo Dei.
12. Et Hadaja filius Jerochami, filii Paschchuris, filii Malciiæ; & Mahsaj, filius Hadielis, filii Jachzeræ, filii Meschullami, filii Meschillemithi, filii Immeris.
13. Quorum agnati primores familiarum paternarum suarum, mille septingenti, sexaginta: valentes robore *ad* opus ministerii domus Dei.
14. Item ex Levitis: Schemahja, filius Chaschubi, filii Hazrikami, filii Chaschabjæ, è filiis Merari.
15. Et Bakbakkar, Cheresch, & Galal: & Matthanja, filius Micæ, filii Zicri, filii Asaphi.
16. Et Hobadja, filius Schemahjæ filii Galalis, filii Jeduthunis: & Berecja, filius Asæ, filii Elkanæ, qui habitabat in villis Netophatæorum.
17. Et janitores: Schallum, & Hakkub, & Talmon, & Achiman: in quorum agnatis Schallum primarius *erat:*
18. (Is hactenus in porta regis versus orientem *stationem habet*) illi sunt Janitores secundum castra Levitarum.
19. Schallum verò filius Koræ, filii Ebjasaphi, filii Korachi, & agnati ejus è familia patris eius Korachitæ in opere ministerii, observant limina ad tentorium: ut patres eorum juxta castra Jehovæ observaverant adytum.
20. Quum Pinchas filius Elhazaris antecessor præesset olim eis, cui Jehova adfuerat.
21. Zecarja filius Meschelemjæ, janitor *est* ostii ad tentorium conventus.
22. Hi omnes, qui electi fuerant in janitores per limina, ducenti duodecim, istos per villas

villas suas recensitos, istos *ordines, inquam,* statuerat David, & Schemuel videns, in stato munere ipsorum:

23. Ut ipsi, & filii eorum adstantes portis ad domum Jehovæ, ad domum tentorii per custodias,

24. In quatuor plagas essent janitores; orientem, occidentem, aquilonem, & austrum versus:

25. Et agnati eorum per villas suas *habitantes*, venirent septimo quoque die in sua tempora cum illis.

26. Nam in stato munere sunt, quatuor potentissimi janitorum illi Levitæ, & præsunt cubiculis, ac thesauris domûs Dei:

27. Et circa domum Dei pernoctant: nam illis incumbit custodia, & præsunt aperturæ: & quidem singulo quoque mane.

28. Ex his quoque præsunt instrumentis ministerii: nam *certo* numero inferunt ea, ut *certo* numero depromunt ea.

29. Nam ex illis *alii* constituti sunt super instrumenta illa, etiam super omnia instrumenta sacra: alii super similam, & vinum, & oleum, & thus, & aromata.

30. (Quamvis ex filiis sacerdotum sint artifices unguenti ex ipsis aromatibus.)

31. Et Matthithja ex Levitis, is *est* primogenitus Schallumi Korachæi: ex stato munere præest operi rerum ex cacabo.

32. Item è filiis Kehathitis agnatis ipsorum, præsunt pani dispositionis; adaptando unoquoque sabbatho.

33. Horum quoquo ipsi sunt musici; primores paternarum *familiarum* inter Levitas in cubiculis *degentes* immunes: quia interdiu & noctu, illorum *est versari* in suo opere.

34. Isti primores paternarum *familiarum* inter Levitas, per generationes suas primores: isti, *inquam,* habitant Jeruschalaimis.

35. Gibhone ergo habitaverant pater Gibhonitarum Jehiel, cujus uxori nomen Mahaca:

36. Et filius ejus primogenitus Habdi, deinde Tzur, & Kisch, & Bahal, & Ner, & Nadab.

37. Et Gedor, & Achjo, & Zecarja, & Mikloth.

38. (Qui Mikloth genuit Schimanum) hi etiam ipsi ex adverso fratrum suorum habitârunt Jeruschalaimis cum fratribus suis.

39. Ner autem genuerat Kischum; & Kisch genuit Schaulem: & Schaul genuit Jehonathanem, & Malci-Schuham, & Abinadabum, & Eschbahalem.

40. Filius autem Jehonathanis Merib-Bahal: & Merib-Bahal genuit Micam.

41. Et filii Micæ: Pithon, & Melec, & Thachreah, & Achaz.

42. Achaz autem genuit Jahram, & Jahra genuit Halemethum, & Hazmavethum, & Zimrin; Zimri autem genuit Motzam.

43. Et Motza genuit Binham; cujus filius Rephaja, cujus filius Elhasa, cujus filius Atzel.

44. Atzeli autem *fuerunt* sex filii: quorum hæc nomina; Hazrikam, Bocru, & Jischmahel, & Scheharja, & Hobadja, & Chanan: hi filii Atzelis.

CAPUT X.

Schaul se propria manu occidit, & caput ejus ex æde, Dagonis ereptum à Jabeschitis sepelitur.

PElischthæis autem præliantibus contra Jisraëlem; fugerunt Jisraëlitæ metu Pelischthæorum, cecideruntque confossi in monte Gilbohæ:

2. Ubi assequuti Pelischthæi Schaulem, & filios ejus; percusserunt Pelischthæi Jonathanem, & Abinadabum, & Malcischuham, filios Schaulis.

3. Ingravescente verò prælio in Schaulem, invenerunt eum jaculantes arcu; timuitque à jaculatoribus.

4. Quapropter, quum edixisset Schaul armigero suo, stringe gladium tuum, & transfode me illo, ne venientes præputiati isti, illudant mihi, & noluisset armiger ejus (reverebatur enim valde *eum*) arrepto Schaul gladio suo, irruit in eum.

5. Tum videns armiger ejus mori Schaulem; irruit ipse quoque in suum gladium, ut moreretur.

6. Sic mortuo Schaule, & tribus filiis ejus, & omnibus domesticis ejus pariter mortuis:

7. Videntes omnes Jisraëlitæ, qui *habitabant* circa convallem illam, fugisse *Jisraëlitas,* & mortuos esse Schaulem, ac filios ejus; derelictis civitatibus suis fugerunt, & venientes Pelischthæi, habitârunt in eis.

8. Fuit autem postridie, quum venissent Pelischthæi ad spoliandum confossos; ut invenirent Schaulem, & filios ejus prostratos in monte Gilbohæ.

9. Quem ubi spoliâssent, deportârunt caput ejus, & arma ejus: miseruntque in terram Pelischthæorum circumquaque, ad nunciandum apud terricula sua, & apud populum.

10. Et deposuerunt arma ejus *in* æde deorum suorum; caput verò ejus affixerunt *in* æde Dagonis.

11. Sed audientes omnes *habitatores* Jabeschi Gilhadis, quicquid fecerant Pelischthæi Schauli.

12. Surrexerunt omnes viri strenui: & assumptum corpus Schaulis, & corpora filiorum ejus, intulerunt Jabeschum: & sepelientes ossa eorum sub quadam quercu Jabeschi, jejunârunt septem diebus:

13. Itaque mortuus est Schaul propter prævaricationem suam, quâ prævaricatus est contra Jehovam, eò quòd non observâsset verbum Jehovæ: atque etiam quòd consulere Pythonem quæsiisset.

14. Quòd non requisivisset Jehovam, ideo morte affecit eum; & avertit regnum ipsum ad Davidem, filium Jischai.

CAPUT XI.

Inauguratio, & heros Davidis, ejusque abstinentia.

NAm congregati sunt omnes Jisraëlitæ ad Davidem Chebronem, ut dicerent, ecce os tuum, & caro tua sumus.

2. Planè antehac, etiam quum esset Schaul rex, tu *eras*, qui educebas, & reducebas Jisraëlem: denique dixit Jehova Deus tuus tibi, tu pasturus es populum meum Jisraëlem, & tu præfuturus es antecessor populo meo Jisraëli.

3. Venerunt quoque omnes seniores Jisraëlis ad regem Chebronem, quibuscum pepigit David fœdus Chebrone coram Jehova: & unxerunt Davidem in regem super Jisraëlem, secundùm verbum Jehovæ per Schemuelem.

4. Profectò autem Davide cum toto Jisraële Jeruschalaima, ea *erat* Jebus (nam ibi Jebusæi *erant* ex habitatoribus terræ.)

5. Dixerunt habitatores Jebusi Davidi, non es venturus huc: sed cepit David arcem Tzijonis, ea *est* civitas Davidis.

6. Dixerat enim David, quisquis percusserit Jebusæum primùm, futurus est primarius, & princeps: quare cùm ascendisset primùm Joab, filius Tzerujæ, factus est primarius.

7. Postea habitabat David in ea arce: idcircò vocârunt eam, civitatem Davidis.

8. Nam exstruxit civitatem ipsam circumquaque, tam munitionem, quàm circuitum ejus: Joab verò instauravit reliquum civitatis.

9. Sic pergebat David continenter crescere; quia Jehova exercituum erat cum eo.

10. Hi autem *sunt* primores robustissimorum, qui *fuerunt* Davidi, qui fortiter se gesserunt cum eo pro regno ejus, *&* cum toto Jisraële ad efficiendum, ut regnaret: secundùm verbum Jehovæ, quod promiserat Jisraëli.

11. Et *ex* his numerus robustissimorum, qui *erant* Davidi: Jaschobham, filius Chachmonæi, primarius tribunorum: hic vibravit hastam suam in trecentos, quos confodit, vice unâ.

12. Post hunc verò Elhazar, filius Dodonis Achochæi: hic *erat* inter hos tres robustissimos.

13. Ipse erat cum Davide Pas-Dammimis quum essent Pelischthæi congregati illuc ad bellum, ubi *erat* portio agri, plena hordei, & populus fugerent metu Pelischthæorum.

14. Stiterunt autem se in medio illius portionis, ut liberarent eam, ac percusserunt Pelischthæos: sic servavit Jehova conservatione magnâ.

15. Præterea descendentes tres isti supra triginta primarii è quadam rupe ad Davidem, ad speluncam Hadullami: quum castra Pelischthæorum metarentur in convalle Raphæorum:

16. Nam David tunc *agebat* in suo propugnaculo: statio autem Pelischthæorum tunc ad Beth-Lechemum.

17. Quùmque desiderio motus David, diceret, ô *si* quis bibendam daret mihi aquam, è cisterna Beth-Lechemi, quæ *est* ad portam:

18. Perruperunt tres isti per castra Pelischthæorum, & haustam aquam è cisterna Beth-Lechemi, quæ *est* in porta, deportantes attulerunt ad Davidem: quam noluit bibere David, sed effudit eam Jehovæ.

19. Dicebat enim, absit mihi à Deo meo, ut faciam hoc, an sanguinem virorum istorum biberem, ineuntium periculum vitæ suæ? nam periculo vitæ suæ attulerunt eam, ideo noluit bibere illam: hæc fecerunt tres illi potentissimi.

20. Deinde Abischaj, frater Joabi, ipse erat primarius horum trium, hic quoque vibravit hastam suam contra trecentos, quos confodit: sed non *fuit ei* nomen inter illos tres:

21. Horum trium supra alios duos honoratissimus, ideò fuit illis princeps: at usque ad illos tres non pervenit.

22. Benaja, filius Jehojadahi, filius viri strenui, magnus rebus gestis è Kabtzeele: hic percussit duos valentissimos Moabitas, & idem descendens percussit quendam leonem in medio cisternæ, tempore nivis.

23. Idem quoque percussit virum quendam Ægyptium, virum procerum, quinque cubitorum, quum in manu ipsius Ægyptii *esset* hasta, par jugo textorum, descendit ad eum baculo, & arripiens hastam è manu Ægyptii, interfecit eum hastâ ipsius.

24. Hæc fecit Benaja, filius Jehojadahi: qui *erat* nominatus inter hos tres robustissimos.

25. Supra triginta ecce honoratus erat, quamvis ad illos tres non pervenerit: quamobrem præposuit eum David satellitio suo.

26. Item è robustissimis copiarum; Hasaël, frater Joabi, Elchanan, filius Dodonis, è Beth-Lechemo.

27. Schammoth Harorita, Cheletz Pelonæus.

28. Hira, filius Hikkeschi, Tekohæus, Abihezer Hanathothæus.

29. Sibbecai Chuschathæus, Hilaj Achochæus.

30. Maharaj Netophathæus, Cheled, filius Bahanæ Netophathæus.

31. Ithaj, filius Ribaj è Gibha Binjaminitarum: Benaja Pirhathonites.

32. Churaj ex *una* vallium Gahaschi, Abiel Harbathæus.

33. Hazmaveth-Bachurimanus, Eljachba Schahalbonites.

34. E filiis Haschemi Gizonitæ Jonathan, filius Schagæ Hararitæ.

35. Achajam, filius Sacaris Hararita, Eliphal, filius Uris.

36. Chepher Mecerathæus, Achija Pelonæus.

37. Chetzro Carmelita, Naharai, filius Ezbai.

38. Joël, frater Nathanis, Mibchar, filius Hagri.

39. Tzelek Hammonita: Nachrai Berothita, armiger Joabi, filii Tzerujæ.

40. Hjra Jithræus, Gareb Jithræus.

41. Urija Chitthæus, Zabad, filius Achlai.

42. Hadina, filius Schizæ Reubenita, primarius Reubenitarum: attamen superiores eo triginta.

43. Chanan, filius Mahazæ, & Joschaphat Mithnæus.

44. Huzzija Haschtheratæus, Schamah, & Jehiel, filii Chothami Haroheritæ.

45. Jedihaël, filius Schimri, & Jocha, frater ejus Thitzæus.

46. Eliel Hammachavim, & Jeribai, & Joschavia, filii Elnahami, & Jithma Moabita:

47. Eliel, & Hobed, & Jahasiel Metzobajani.

CAPUT XII.

Copiæ Davidem sequutæ.

HI verò *sunt*, qui venerant Tziklagum ad Davidem, adhuc exclusum metu Schaulis, filii Kischi: qui cum illis robustissimis *fuerunt*, adjutores bellorum ejus.

2. Ar-

2. Armati arcu, dextrorſum & ſiniſtrorſum *petentes* lapidibus, ſagittis *jaculantes* arcu: ex agnatis Schaulis è Binjaminitis.

3. Primarius Achihezer, deinde Joaſch, filii Schemahæ Gibhani, & Jeziel, & Pelet, filii Hazmavethi, & Beraca, & Jehu Hanathothanus.

4. (Jiſchmahja verò Gibhonita, robuſtiſſimus inter hos triginta erat, ideòque præerat his triginta,) & Jirmeja, & Jachaziel, & Jochanan, & Jozabad Gederanus.

5. Elhuzaj, & Jerimoth, & Behalja, & Schemarja, & Schephatja Charuphæus:

6. Elkana, & Jiſchija, & Hazareel, & Johezer, & Jaſchobham Korachæi:

7. Et Johela, & Zebadja, filii Jerochami è Gedore.

8. Etiam è Gaditis ſeceſſerunt ad Davidem, ad propugnaculum illud in deſertum, valentes robore; viri militares ad bella ejus, inſtructi clypeo, & ſcuto: quorum facies ut facies leonis *erant*, & ſimiles erant capreis in montibus pernicitate.

9. Hezer primus, Hobadia ſecundus, Eliab tertius.

10. Miſchmanna quartus, Jirmeja quintus.

11. Hatthaj ſextus, Eliel ſeptimus.

12. Jochanan octavus, Elzabad nonus.

13. Jirmeja decimus, Macbanaj undecimus.

14. Hi è Gaditis primores militiæ, unuſquiſque in centenos, qui minimus, & qui maximus in millenos.

15. Hi, *inquam*, ſunt qui traiecerunt Jardenem menſe primo, quamvis exundaret ſupra omnes ripas ſuas: & fugaverunt omnes *incolas* convallium ad orientem, & ad occidentem.

16. Quum autem venirent è filiis Biniaminis, & Jehudæ uſque ad iſtam munitionem ad Davidem,

17. Egreſſus eſt David obviàm eis; & loquutus, dixit eis, ſi pacis animo venitis ad me, ut iuvetis me, erit mihi vobiſcum animus adunatus: ſed ſi ad decipiendum me *proditurí* hoſtibus meis, quum non ſit injuria in manibus meis, reſpiciat Deus majorum noſtrorum, & reprehendat.

18. Tunc ſpiritus induit Hamaſajum, primarium horum tribunorum: *ut diceret*; tibi David, & comitibus tuis, fili Jiſchai *ſit* pax, pax tibi, & pax adjuvantibus te, adjuvat enim te Deus tuus: ſic ſuſcepit eos David, & conſtituit eos inter primores turmarios.

19. E Menaſchitis autem defecerunt ad Davidem, quando venit cum Peliſchthæis contra Schaulem ad prælium, ſed non juverunt illos; nam de conſilio dimiſerant eum Satrapæ Peliſchthæorum, dicendo, periculo capitum noſtrorum deficeret ad dominum ſuum Schaulem.

20. Quum rediiſſet Tziklagum, defecerunt ad eum è Menaſchitis Hadnach, & Jozabad, & Jedihaël, & Micaël, & Jozabad, & Elihu, & Tzillethai, qui erant Chiliarchi apud Menaſchitas:

21. Hi quoque fuerunt adjumento Davidi adjuncti turmæ ejus, nam valentes robore erant omnes: quapropter fuerunt præfecti in ejus militia.

22. Quin etiam opportuno quoque die veniebant ad Davidem, ut juvarent eum: donec exercitus *redderetur* magnus, ut exercitus Dei.

23. Hi verò numeri primariorum inter expeditos ad militiam venerunt, ad Davidem Chebronem; ut averterent regnum Schaulis ad eum, ſecundum præſtitutum Jehovæ.

24. Filii Jehudæ ferentes clypeum, & ſpiculum, ſexies mille octingenti, expediti ad militiam:

25. E filiis Schimhonis, valentes robore, ad militiam, ſepties mille centum:

26. E Levitis, quater mille ſexcenti:

27. Et Jehojadah, qui anteceſſor erat Aharonitis; & cum eo ter mille ſeptingenti:

28. Et Tzadok adoleſcens, valens robore; & familiæ paternæ ejus principes, viginti duo:

29. Item è Binjaminitis agnatis Schaulis ter mille: nam adhuc multi illorum obſervabant obſervationem domûs Schaulis:

30. Et ex Ephrajimitis, vicies mille octingenti, valentes robore, viri nominati per familias paternas ſuas.

31. Et è dimidia tribu Menaſchis, octodecies mille: qui expreſſi erant nominibus, ut venirent ad conſtituendum regem Davidem.

32. Et è filiis Jiſſaſcaris, noſcentes ſcitè tempora, ut noſcerent Jiſraëlitæ, quid *ſibi* faciendum eſſet: primores illorum ducenti, quorum omnium fratres ex præſtituto eorum *agebant*.

33. E Zebulunitis prodeuntes in militiam, inſtructi ad bellum omnibus armis bellicis, quinquagies mille: etiam ordinibus ſervandis *exerciti* integro animo.

34. Et è Naphthalitis, præfecti mille: quibuſcum clypeati, & haſtati tricies ſepties mille.

35. Et è Danitis inſtructi ad bellum vicies octies mille ſexcenti.

36. Et ex Aſcheritis prodeuntes in militiam, ordinem ſervando bellicum, quadragies mille.

37. Et ex transjardenanis, ex Reübenitis, & Gaditis, atque ex dimidia tribu Menaſchis, cum omnibus armis militiæ bellicæ, centies vicies mille.

38. Omnes hi viri bellatores, ordines aciei ſervantes; animo integro venerunt Chebronem, ad regem præficiendum Davidem toti Jiſraëli: quinetiam totius reſidui Jiſraëlitarum animus unus *erat*, ad regem conſtituendum Davidem.

39. *Hi* fuerunt ibi cum Davide diebus tribus, comedentes & bibentes: quia præparaverunt eis fratres eorum.

40. Atque etiam propinqui illorum, uſque à Jiſſaſcare, & Zebulune, & Naphthali advehebant panes aſinis, & camelis, & mulis, & bobus, cibum, farinam, palathas, & uvas paſſas, vinumque, & oleum, boves, pecudéſque copiosè; quia lætitia *erat* in Jiſraële.

CAPUT XIII.

Deportatio arcæ, partim felix, partim infelix.

DEinde iniit conſilium David cum chiliarchis, & centurionibus, omnibuſque anteceſſoribus:

2. Et dixit David toti congregationi Jiſraëlis, ſi vobis bonum, & à Jehova Deo noſtro

ſtro *videtur eſſe*, paſſim dimittamus ad fratres noſtros, qui reliqui ſunt per omnes regiones Jiſraëlitarum, & cum eis *ad* ſacerdotes, & Levitas per civitates, & ſuburbana eorum, ut congregentur ad nos.

3. Ita divertamus arcam Dei noſtri ad nos: nam non requiſivimus eam diebus Schaulis.

4. Dixerunt autem tota congregatio illa, faciendum eſſe ita: nam recta *videbatur* res illa in oculis totius populi.

5. Congregavit ergo David ex toto Jiſraële, à Schicore Ægypti, uſque quà venis Chamatham; ad deducendum arcam Dei è Kirjath-Jeharimis.

6. Quùmque aſcendiſſet David cum toto Jiſraëlem, Bahalam, *ſive* Kirjath-Jeharima, quæ *ſunt* Jehudæ, ad deducendum inde arcam Dei Jehovæ, inſidentis Cerubinis, cujus invocatur nomen:

7. Impoſuerunt arcam Dei plauſtro novo *deportandam* è domo Abinadabi: Huzza & Achjo ducentibus plauſtrum.

8. David autem, & omnes Jiſraëlitæ, præ lætitia geſtiebant coram Deo totis viribus, tam canticis, quàm citharis, & nabliis, & tympanis, & cymbalis, atque tubis.

9. Sed quum veniſſent ad aream Cidonis uſque, extendit Huzza manum ſuam ad prehendendum arcam: quia dimoverant *eam* boves.

10. Quamobrem accenſus irâ Jehova in Huzzam, percuſſit eum, eò quòd extenderet manum ſuam ad arcam; ita ut moreretur ibi coram Deo.

11. Diſplicuit autem Davidi, quòd irrupiſſet Jehova irruptione in Huzzam: quapropter vocat *quiſque* locum illum, rupturam Huzzæ uſque in hunc diem.

12. Et timuit *ſibi* David à Ded die illo, dicens; quomodo introducerem ad me arcam Dei?

13. Neque abduxit David arcam ad ſe in civitatem Davidis; ſed curavit, ut ea diverteret in domum Hobed-Edomi Gitthæi.

14. Confidente autem arca Dei apud familiam Hobed-Edomi, in domo ejus tres menſes: benedixit Jehova familiæ Hobed-Edomi, & omnibus, quæ *erant* ei.

CAPUT XIV.

Amicitia Davidis cum Chiramo, ejus filii, & victoria contra Peliſchthæos.

Miſit autem Chiram, rex Tyri legatos ad Davidem; lignáque cedrina, & latomos, ac fabros lignarios, ad exſtruendum ipſi domum:

2. Quum expertus eſſet David à Jehova ſtabiliri ſe in regem ſuper Jiſraëlem: quia ſurſum extollebatur regnum ejus, propter populum ipſius Jiſraëlem.

3. Accepit deinde David adhuc uxores Jeruſchalaimis, genuítque David adhuc filios, & filias.

4. Atque hæc *ſunt* nomina eorum, qui nati ſunt ei Jeruſchalaimis: Schammuah, & Schobab, Nathan, & Schelomoh:

5. Item Jibchar, & Eliſchuah, & Elpelet,

6. Et Nogah, & Nepheg, & Japhiah,

7. Et Eliſchamah, & Beeljadah, & Eliphelet.

8. Audientes autem Peliſchthæi unctum eſſe Davidem in regem ſuper totum Jiſraëlem, aſcenderunt omnes Peliſchthæi ad quærendum Davidem: quod audiens David, proceſſit ante eos.

9. Quum enim Peliſchthæi veniſſent, & diffuſi eſſent per convallem Raphaæorum:

10. Conſuluerat David Deum, dicendo; an aſcenſurus ſum contra Peliſchthæos, & traditurus es eos in manum meam? & edixerat ei Jehova, aſcende, nam traditurus ſum eos in manum tuam.

11. Aſcendentibus itaque illis Bahal-Peratzima, percuſſit eos ibi David, ac dixit David; rupit Deus inimicos meos manu meâ, ut eruptione aquarum: idcirco vocant nomen loci illius Bahal-Peratzim.

12. Nam dereliquerant ibi deos ſuos: qui, edicente Davide, exuſti ſunt igne.

13. Pergentes autem iterum Peliſchthæi diffuſi erant in ea convalle:

14. Quum conſulenti iterum Davidi Deum, edixit ei Deus, ne aſcendito poſt eos: diverte ab eis, poſtea aggredieris eos ex adverſo mororum.

15. Et eſto, quum audieris ſonum quendam inceſſûs in cacuminibus mororum, *ut* tunc prodeas in prælium: prodierit enim Deus ante te, ad percutiendum caſtra Peliſchthæorum.

16. Itaque fecit David, quemadmodum præceperat ei Deus: & percuſſerunt caſtra Peliſchthæorum inde à Gibhone, Gezerum uſque.

17. Sic abiit fama Davidis per omnes regiones; & Jehova indidit metum ejus omnibus gentibus.

CAPUT XV.

David exultabundus arcam comitatur, & à Micala contemnitur.

Quum autem feciſſet ſibi David domos in civitate ſua; & parato loco arcæ Dei, tetendiſſet ei tentorium:

2. Tum dixit David, non ſunt laturi arcam Dei niſi Levitæ: quia ipſos elegit Jehova, ad ferendum arcam Dei, & miniſtrandum ei, uſque in ſeculum.

3. Itaque congregans David omnes Jiſraëlitas Jeruſchalaima: ad deducendum arcam Jehovæ, in locum ejus, quem paraverat ei:

4. Collegit David filios Aharonis, & Levitas iſtos.

5. E filiis Kehathi; Urielem principem, & agnatos ejus, centum viginti.

6. E filiis Merari; Haſaiam principem, & agnatos ejus, ducentos viginti.

7. E filiis Gerſchomi; Joëlem principem, & agnatos ejus, centum triginta.

8. E filiis Elitzaphanis; Schemahjam principem, & agnatos ejus, ducentos.

9. E filiis Chebronis; Elielem principem, & agnatos ejus, octoginta.

10. E filiis Huzzielis; Hamminadabum principem, & agnatos ejus, centum duodecim.

11. Tunc vocavit David Tzadokum, & Ebjatharem Sacerdotes; ac Levitas iſtos Urielem, Haſajam, & Joëlem, & Schemahjam, & Elielem, & Hamminadabum:

12. Et edixit eis, vos primarii paternarum familiarum inter Levitas, ſanctificate vos ipſos, & agnatos veſtros, ut deportetis arcam Jehovæ, Dei Jiſraëlis in *locum, quem* præparavi ei.

13. Quia

13. Quia principio vos non *fecistis hæc:* irrupit Jehova, Deus noster in nos, quum non requireremus eum ritè.

14. Itaque sanctificaverunt se Sacerdotes ac Levitæ, ad deportandum arcam Jehovæ, Dei Jisraëlis:

15. Et tulerunt Levitæ arcam Dei, quemadmodum præceperat Mosche ex verbo Jehovæ; humero suo vectibus sibi impositam.

16. Edixit quoque David principibus Levitarum, ut instituerent agnatos ipsorum musicos cum instrumentis musicis, nabliis, citharisque ac cymbalis: resonaturos extollendo vocem cum lætitia:

17. Instituerunt ergo Levitæ illi Hemanem, *filium* Joëlis, & ex cognatis ejus Asaphum, filium Berecjæ, & è Meraritis cognatis suis Ethanem, filium Kuschajæ,

18. Et cum ipsis cognatos ipsorum secundanos, Zecarjam, Benem, & Jahazielem, & Schemiramothum, & Jechielem, & Hunnim, Eljabum, & Benajam, & Mahasejam, & Matthithjam, & Eliphelem, & Miknejam, & Hobed-Edomum, ac Jehielem janitores.

19. Ac musici *quidem* isti, Heman, Asaph & Ethan; cymbalis chalybeis resonabant:

20. Et Zecarja, & Haziel, & Schemiramoth, & Jechiel, & Hunni, & Eljab, & Mahaseja, & Benaja; cum nabliis acutæ symphoniæ:

21. Matthithja verò, & Eliphele, & Mikneja, & Hobed-Edom, & Jehiel, & Hazazja; cum citharis gravi symphoniæ præerant.

22. At Cenanja, princeps Levitarum, quibus *incumbebat* munus portandi, erudiebat de munere portandi, quia peritus erat.

23. Berecja autem, & Elkana janitores *adstantes* arcæ.

24. Et Schebanja, & Joschaphat, & Nethaneel, & Hamasaj, & Zecaria, & Benaja, ac Elihezer Sacerdotes, clangentes tubis, anteibant arcæ Dei: postea Hobed-Edom, & Jechija, janitores *sequebantur* arcam.

25. Deinde erat David cnm senioribus Jisraëlis & Chiliarchis; procedentibus ad deducendum arcam fœderis Jehovæ è domo Hobed-Edomi cum lætitiâ.

26. Erat autem, cùm levaret Deus Levitas, gestantes arcam fœderis Jehovæ; ut sacrificarent septenos juvencos, & septenos arietes.

27. Ita David paludatus pallio byssino, & omnes Levitæ gestantes arcam, & musici, atque Cenanja, qui princeps erat muneris portandi, musicam exercentes, (Davidi autem impositum *erat* amiculum lineum.)

28. Denique omnes Jisraëlitæ deducebant arcam fœderis Jehovæ cum clangore, & sono buccinæ, tubisque, ac cymbalis: resonantes nabliis, & citharis.

29. Fuit autem arcâ fœderis Jehovæ intrante, in civitatem Davidis, quum Mical filia Schaulis prospectans per quandam fenestram, videret regem Davidem saltantem, & gestientem, ut sperneret eum cum animo suo.

CAPUT XVI.

Arca in tabernaculo fœderis constituta, canitur Psalmus 105. & Psal. 96.

QUum itaque intulissent arcam Dei, & statuissent eam intrà tentorium illud quod tetenderat ei David obtulerunt holocausta, & eucharistica coram Deo.

2. Deinde postquam absolvisset David offerre holocaustum, & eucharistica, benedixit populo in nomine Jehovæ.

3. Et impertitus est unicuique Jisraëlitæ, tam viris, quàm mulieribus: viritim tractam panis unam, & frustum carnis, & lagenam *vini.*

4. Tunc disposuit coram arca Jehovæ è Levitis ministros; tam ad prædicandum, quàm ad celebrandum, & laudandum Jehovam, Deum Jisraëlis:

5. Asaphum primarium, & secundum ab eo Zecariam; Jehielem, & Schemiramothum, & Jechielem, & Matthithjam, & Eljabum, & Benajam, & Hobed-Edomum, & Jehielem cum instrumentis nabliorum, & cum citharis (Asaph autem cymbalis resonabat.)

6. Benajam verò, & Jachazielem Sacerdotes, cum tubis jugiter coram arca fœderis Dei.

7. Tunc eodem die tradidit David primum *hunc psalmum* ad celebrandum Jehovam, in manum Asaphi, & cognatorum ejus.

8. Celebrate Jehovam, proclamate nomen ejus, notas facite in populis actiones ejus.

9. Canite ei, psallite ei, confabulamini de omnibus mirabilibus ejus.

10. Laudibus vos efferte in nomine sancto ejus, lætetur animus quærentium Jehovam.

11. Requirite Jehovam, & robur ejus: quærite faciem ejus jugiter.

12. Recordamini mirabilium ejus, quæ fecit, prodigiorum ejus, & judiciorum oris ejus.

13. O semen Jisraëlis, servi ejus: filii Jahakobi, electi ejus.

14. Hic *est* Jehova, Deus noster: in tota terra judicia ejus *sunt.*

15. Recordamini in seculum fœderis ejus; in mille ætates verbi, *quod* præcepit.

16. Quod pepigit cum Abrahamo, & juramenti ejus *cum* Jitzchako:

17. Quod stabilivit etiam Jahakobo in statutum: Jisraëli in fœdus perpetuum;

18. Dicens, tibi daturus sum, terram Cenahanis, funiculum possessionis vestræ:

19. Quum essetis homines pauci, planè pauci, & inquilini in ea.

20. Nam itabant à gente in gentem, & à regno in populum alium.

21. Non permisit cuiquam opprimere eos; etiam reprehendit propter eos reges, *dicens:*

22. Ne attingitote unctos meos, & prophetas meos ne afficitote malo.

23. Canite Jehovæ tota hæc terra: annunciate de die in diem salutem ejus:

24 Narrate in gentibus gloriam ejus, in omnibus populis mirabilia ejus.

25. Nam magnus Jehova, & laudandus valde, & reverendus *est* supra omnes deos.

26. Quia omnes dii populorum sunt idola: Jehova verò cœlos fecit;

27. Decor & majestas coram eo, robur & gaudium in loco ejus.

28. Cedite Jehovæ familiæ populorum, cedite Jehovæ gloriam & robur:

29. Cedite Jehovæ gloriam nominis ejus: afferte munus, & venite in conspectum ejus:

jus: incurvate vos, *honorem habentes*, Jehovæ in decore ſanctitatis.

30. Formidate à conſpectu ejus tota terra: Etiam ſtabilietur orbis habitabilis, ne dimoveatur.

31. Lætabuntur cœli, & exſultabit terra; ac dicent in gentibus, Jehova regnat.

32. Perſtrepet mare, & quod ipſum implet, exſultabit ager, & quicquid *in* eo *eſt*.

33. Tunc cantabunt arbores ſilvæ ob præſentiam Jehovæ, quum advenerit ad judicandum terram.

34. Celebrate Jehovam, quoniam bonus *eſt*; quoniam in ſeculum benignitas ejus.

35. Et dicite, ſerva nos Deus ſalutis noſtræ, & congrega nos, & libera à gentibus; ad celebrandum nomen ſanctum tuum, & laudationibus commendandum nos in laude tua.

36. Benedictus Jehova, Deus Jiſraëlis à ſeculo uſque in ſeculum: tum dixerunt totus populus, Amen, & laudem Jehovæ.

37. Reliquit autem illic *David* coram arca fœderis Jehovæ Aſaphum, & cognatos ejus; ad miniſtrandum coram arca jugiter, prout opus erat in diem quotidie.

38. Et Hobed-Edomum, & *Choſam* cum fratribus ipſorum, ſexaginta octo; Hobed-Edomum, *inquam*, filium Jedithunis, & Choſam in janitores.

39. Tzadokum verò Sacerdotem, & cognatos ejus Sacerdotes coram tabernaculo Jehovæ in excelſo, quod *erat* Gibhone:

40. Ad offerendum holocauſta Jehovæ, in altari holocauſti jugiter, quolibet manè & veſpere: & ad *præſtandum* quicquid ſcriptum *eſt* in lege Jehovæ, quod imperavit Jiſraëli:

41. Et cum eis Hemanem, & Jeduthunem, & reliquos ſelectos, qui expreſſi ſunt nominibus; ad celebrandum Jehovam, quoniam in ſeculum *eſt* benignitas ejus;

42. Penes ipſos autem Hemanem, & Jeduthunem, tubas & cymbala pro reſonantibus, & inſtrumenta muſica Dei: filios verò Jeduthunis ad januam.

43. Denique abierunt totus populus quiſque domum ſuam, reverſus autem eſt David ad benedicendum domui ſuæ.

CAPUT XVII.

Cogitanti Davidi ædificare domum Domino, promittitur filius, qui illam ædificabit, unde gratias agit.

Fuit autem, quum deſideret David domi ſuæ, ut diceret David Nathani prophetæ, ecce ego habito in domo cedrina, dum arca fœderis *habitat* ſub aulæis.

2. Dixit verò Nathan Davidi, quicquid *eſt* in animo tuo fac; nam Deus ipſe tecum *eſt*.

3. Sed fuit nocte illâ, ut ederetur verbum Dei ad Nathanem, dicendo:

4. Abi, ut dicas Davidi, ſervo meo, ita ait Jehova: tu non ædificaturus es mihi domum illam, quam inhabitem.

5. Quum non habitarem in æde ulla, inde à tempore, quo adduxi Jiſraëlem uſque in diem hunc, ſed eſſem de tentorio in tentorium *itans*, etiam extra tabernaculum.

6. Quocunque itabam in toto Jiſraële; an quicquam loquutus ſum ulli judicum Jiſraëlis, quibus præceperam, ut paſcerent populum meum, dicendo; quare non ædificatis mihi domum cedrinam?

7. Nunc ergo, ſic dicito ſervo meo Davidi, ita ait Jehova exercituum, ego aſſumſi te ex ipſa caula, à ſequendo grege, ut præeſſes anteceſſor populo meo Jiſraëli:

8. Et fui tecum, quocunque iviſti, excidíque omnes inimicos tuos à facie tua: ut compararem tibi nomen, par nomini maximorum, qui *ſunt* in terra;

9. Diſponens locum populo meo Jiſraëli, & plantans eum, ut habitet in loco ſuo, ac non commoveatur ampliùs, neque pergant iniquitati dediti terere eum, quemadmodum priùs.

10. Verùm ex quo tempore mandatis inſtruxi judices ſuper populum meum Jiſraëlem, & depreſſi omnes inimicos tuos, indicavi tibi, domum ædificaturum tibi Jehovam:

11. Et fore completis diebus tuis, ad abeundum cum patribus tuis, ut excitem ſemen tuum poſt te, quod erit è filiis tuis; & ſtabiliturum regnum ejus.

12. Ipſe ædificabit mihi domum: & ſtabiliam ſolium ejus uſque in ſeculum.

13. Ego ero illi in patrem, & ipſe erit mihi in filium: benignitatem verò meam non amovebo ab illo, quemadmodum amovi ab eo, qui fuit ante te:

14. Sed conſtituam eum in domo mea, & in regno meo uſque in ſeculum; & ſolium ejus erit ſtabile uſque in ſeculum.

15. Secundùm omnia verba hæc, & ſecundùm totam viſionem hanc: ſic alloquutus eſt Nathan Davidem.

16. Itaque ingreſſus rex David, reſtitit coram Jehova, ac dixit, quis *ſum* ego Jehova Deus, & quæ *eſt* familia mea, quòd deducis me eò uſque?

17. Et parùm viſum eſt hoc in oculis tuis Deus, adeò ut loquutus ſis de familia ſervi tui in longinquum: & proſpexeris mihi ſecundùm rationem humanam *de* hac excellentia, Jehova Deus.

18. Quid perget adhuc David *loqui* apud te de honore, *quo honoras* ſervum tuum: cùm tu ſervum tuum cognoſcas?

19. Jehova propter ſervum tuum, & ſecundùm animum tuum præſtas totam hanc rem maximam; notas faciendo omnes res iſtas maximas.

(20. Jehova non *eſt* par tibi, imò non *eſt* Deus præter te) omnino, prout audiveramus auribus noſtris.

21. Quæ ergo *eſt*, ſicut populus tuus Jiſraël, gens ulla in terra, ad quam redimendam ſibi in populum iverit Deus, ad comparandum nomen tibi rerum maximarum, & reverenter ſuſpiciendarum, expellendo à facie populi tui, quem redemiſti ex Ægypto, gentes?

22. Nam reddidiſti populum tuum Jiſraëlem tibi populum uſque in ſeculum: & tu Jehova *es* illis in Deum.

23. Nunc ergo Jehova verbum illud, quod promiſiſti ſervo tuo, & familiæ ejus, ſtatum ſit, uſque in ſeculum: & fac quemadmodum dixiſti:

24. Ut quum ſtatum erit, magnificetur nomen tuum uſque in ſeculum, dicendo, Jehova exercituum, Deus Jiſraëlis *eſt* Deus Jiſraëli; & domus Davidis ſervi tui ſtabilis *ſit* coram te.

25. Tu enim, Deus mi, revelâſti in aurem ſervi

servi tui, te ædificaturum ipsi domum: idcirco judicavit servus tuus orandum esse coram te.

26. Quapropter nunc Jehova, tu ipse *es* Deus: & promisisti servo tuo bonum istud:

27. Nunc, *inquam, quum* placuerit tibi benedicere domui servi tui, ut sit in seculum coram te; quia tu Jehova benedixisti, *sit* igitur benedicta in seculum.

CAPUT XVIII.

Prælia Davidis, & tributa gentibus imposita, ejusque officiarii.

FUit autem post hæc, ut percutiens David Pelischthæos, deprimeret eos; & acciperet Gathum, & villas ejus è manu Pelischthæorum.

2. Percussit etiam Moabitas; fueruntque Moabitæ Davidi servi, afferentes munus.

3. Percussit quoque David Hadar-Hezerem, regem Tzobæ in Chamatha: quum proficisceretur *David* ad injiciendam manum suam versùs flumen Euphratem:

4. Cepitque David ab eo mille currus, septies mille equites, & vicies mille viros pedites: & succisis David suffraginibus omnium currulium equorum, reliquum fecit ex eis ad centum currus.

5. Venerant autem Syri Darmasceni, ad juvandum Hadar-Hezerem, regem Tzobæ: quapropter percussit David è Syris viginti duo millia virorum.

6. Imposuítque David *stationarios* Syriæ Darmascenæ, & fuerunt Syri Davidi servi, afferentes munus: servabat enim Jehova Davidem, quocunque ibat.

7. David autem accepit umbones aureos, qui *erant* penes servos Hadar-Hezeris; & attulit Jeruschalaima.

8. E Tibchatha quoque, & è Cune civitatibus Hadar-Hezeris accepit David æris quàmplurimum: ex quo fecit Schelomoh lacum æneum, & columnas cum instrumentis æneis:

9. Quúmque audiret Tohu, rex Chamathæ; Davidem percussisse totas copias Hadar-Hezeris, regis Tzobæ:

10. Misit Hadoramum, filium suum ad regem Davidem, ad rogandum eum de prosperitate, & ad benedicendum ei, eò quòd præliatus contra Hadar-Hezerem, percussisset eum (nam Hadar-Hezer bella gerebat contra Tohu) cum quibuslibet instrumentis aureis, argenteísque, ac æreis.

11. Etiam hæc consecravit Rex David Jehovæ, cum argento, & auro, quod abstulerat ab omnibus gentibus illis; ab Edomæis, & à Moabitis, & ab Hammonitis, & à Pelischthæis, & ab Hamalekitis.

12. Abischaj etiam filius Tzerujæ, percussit Edomæorum, in valle Salis, octodecim millia:

13. Adeò ut disponeret in Edomæa stationarios, & essent omnes Edomæi servi Davidi: servabat enim Jehova Davidem, quocunque ibat.

14. Regnabat itaque David super totum Jisraëlem, erátque exercens judicium, & justitiam in toto populo suo.

15. Joab autem, filius Tzerujæ præerat militiæ: & Jehoschaphat, filius Achiludis à memoria:

16. Et Tzadok, filius Achitubi, atque Abimelec, filius Ebjatharis, Sacerdotes; Schavescha autem scriba:

17. Et Benaja, filius Jehojadahi præerat Cerethæis, & Pelethæis: filii denique Davidis primarii ad manum regis.

CAPUT XIX.

David ulciscitur injuriam sibi illatam à rege Hammonitarum.

FUit quoque postea, mortuo Nachascho, rege Hammonitarum; quum regnaret filius ejus pro eo:

2. Ut diceret David, exerceam benignitatem erga Chanunem, filium Nachaschi, quia exercuit pater ejus erga me benignitatem, & mitteret David legatos ad consolandum eum de patre ejus: veniréntque servi Davidis in regionem Hammonitarum, ad Chanunem, ut consularentur eum.

3. Dicentibus autem principibus Hammonitarum Chanuni, an honore afficere *videtur* David patrem tuum in oculis tuis: quia misit tibi consolatores? annon ad perscrutandum, & ad evertendum, & ad explorandum terram hanc venerunt servi illius ad te?

4. Accipiens Chanun servos Davidis, rasit eos, & præcidit vestes eorum per medium usque ad summas coxendices: sic remisit eos.

5. Quod, quum abeuntes *quidam*, indicâssent Davidi de hominibus istis? misit obviàm eis, erant enim homines illi rubore suffusi valde: edixítque rex, considete, Jerichunte, donec reflorescat barba vestra, ut revertamini.

6. Videntibus itaque Hammonitis, ipsos se fœtidos reddidisse apud Davidem: misit Chanun cum Hammonitis mille talenta argenti, ad mercede conducendum sibi è Syria interamni, & è Syria Mahaca, & è Tzoba currus, & equites.

7. Itaque mercede conduxerunt sibi triginta duo millia *peditum*, currus, & regem Mahacæ cum populo suo, qui venientes castrametati sunt in conspectu Medebæ: Hammonitæ quoque congregati è civitatibus suis, venerunt in bellum.

8. Quod audiens David, misit Joabum cum toto exercitu, robustissimos quosque.

9. Egressi autem Hammonitæ, instruxerant aciem *ad* portam civitatis illius: reges verò, qui venerant, erant seorsim in agro.

10. Quamobrem videns Joab obversam esse contra se aciem à fronte, & à tergo; selectos ex omnibus lectissimis in Jisraële instruxit adversùs Syros.

11. Residuum verò populi tradidit in manum Abischai, fratris sui, quod instruxerunt adversùs Hammonitas:

12. Ac dixit, si robustiores erunt me Syri, ut sis mihi auxilio: quòd si Hammonitæ robustiores erunt te, vicissim auxilio ero tibi.

13. Confirmare, imò confirmemus nos pro populo nostro, & pro civitatibus Dei nostri: Jehova autem, quod bonum *videtur* in oculis suis, faciet.

14. Tum accedente Joabo, & populo, qui *erat* cum eo contra Syros in prælium; fugerunt à facie ejus:

15. Hammonitæ verò videntes fugisse Syros;

Syros: fugerunt ipsi quoque à facie Absehaj fratris illius, & ingressi sunt civitatem suam: deinde venit Joab Jeruschalaima.

16. Sed videntes Syri se plagâ affectos fuisse coram Jisraële; missis legatis, eduxerunt Syros, qui degunt trans flumen: Schophaco, principe militiæ Hadar-Hezeris præeunte illis.

17. Quod, quum nunciaretur Davidi, congregato toto Jisraële, traiecit Jardenem, venitque ad eos, ut instrueret contra eos *aciem*; & postquam instruxisset David contra Syros aciem, præliati sunt contra eum.

18. Sed fugerunt Syri à facie Jisraëlis; & occidit David è Syris septies mille equites currules, & quadragies mille viros pedites: Schophacum quoque, principem militiæ illius affecit morte.

19. Quapropter, ut viderunt servi Hadar-Hezeris se plagâ affectos esse ante Jisraëlitas, pacem ineuntes cum Davide, serviverunt ei: neque voluerunt Syri auxilio esse Hammonitis ampliùs.

CAPUT XX.

David cædit Hammonitas, Pelischthæos, & gigantem quendam senos habentem digitos.

DEinde fuit tempore vertentis anni, quo tempore prodeunt reges, ut duceret Joab copias militares, & perderet regionem Hammonitarum, veniensque obsideret Rabbam: desidente Davide Jeruschalaimis: tandem percussit Joab Rabbam; & destruxit eam:

2. Et assumsit David coronam regis eorum, à capite ejus, quam invenit *esse* pondere talenti aurei, & lapides pretiosos in ea, quæ imposita fuit capiti Davidis; prædámque civitatis detulit multam valde:

3. Populum verò, qui in ea *erat*, eductum dissecuit serrâ, & tribulis ferreis, ac securibus, & sic fecit David omnibus civitatibus Hammonitarum: deinde reversus est David cum toto populo Jeruschalaima.

4. Fuit quoque postea, quum perstaret prælium ad Gezerem, contra Pelischthæos: *ut* tunc percuteret Sibbecai Chuschathæus Sippajum è natis *cujusdam* gigantis, & deprimerentur *illi*.

5. Ibidem fuit adhuc prælium contra Pelischthæos: ubi percussit Elchanan, filius Jahiris Lachmin, fratrem Goljathi Gitthæi, cujus hastile *erat* par jugo textorum.

6. Item fuit adhuc bellum ad Gathum: erátque quidam procerus, cujus digiti seni erant viginti quatuor, & ipse quoque natus erat eidem giganti.

7. Quem, quum probro afficeret Jisraëlem, percussit Jehonathan, filius Schimhæ, fratris Davidis.

8. Isti editi sunt giganti eidem Gathi: qui ceciderunt manu Davidis, & manu servorum ejus.

CAPUT XXI.

Davidem authore diabolo numerans populum, punitur divinitus peste triduanâ, quam præ gladio, & fame selegerat.

INstans autem adversarius contra Jisraëlem; incitavit Davidem ad numerandum Jisraëlem.

2. Quamobrem edixit David Joabo, & præfectis populi, ite, numerate Jisraëlitas, à Beerschebaho Danem usque, deinde afferte ad me, ut cognoscam numerum eorum.

3. Et quamvis diceret Joab, adjiciat Jehova populo suo quotquot sunt centuplum, annon, domine mi rex, omnes *sunt* domino meo servi? cur quæreret istud dominus meus? cur esset ad dandum reatum Jisraëli?

4. Tamen verbum regis prævaluit apud Joabum: quare egressus Joab, obivit totum Jisraëlem: deinde venit Jeruschalaima.

5. Ubi dedit Joab numerum census populi Davidi; erant autem omnium Jisraëlitarum, undecies centies mille, viri stringentes gladium, Jehudæ verò quadringenties septuagies mille, viri stringentes gladium.

6. Levin autem, & Binjaminem non numeravit inter illos: quod abominandum videretur verbum regis Joabo.

7. Quam ob causam, quum videretur malum in oculis Dei, percussit Jisraëlem.

8. Et dixit David Deo, peccavi valde, quòd feci rem istam: sed nunc aufer, quæso, iniquitatem servi tui, nam stultè egi valde.

9. Alloquutus autem est Jehova Gadem, videntem Davidis, dicendo:

10. Abi, ut alloquaris Davidem, dicendo; ita ait Jehova; tria ego propono tibi: delige tibi unum ex eis, quod faciam tibi.

11. Veniens ergo Gad ad Davidem, dixit ei, sic ait Jehova, accipe tibi;

12. An triennii famem, aut trimestre, quo consumaris ob præsentiam hostium tuorum, gladio inimicorum assequente; aut triduum, quo gladius Jehovæ, ac pestis in terra hac, & angelus Jehovæ perdat in toto termino Jisraëlis, *accipe*: nunc itaque vide; quid rei sim responsurus ei, qui misit me.

13. Dixit vero David Gadi, angustia *est* mihi valde: incidam quæso in manum Jehovæ, nam magnæ *sunt* miserationes ejus valde, in manum autem hominis ne incidam.

14. Itaque posuit Jehova pestem in Jisraële: qua ceciderunt ex Jisraëlitis septuagies mille viri.

15. Miserat autem Deus angelum Jeruschalaima, ad perdendum ea; sed quum eo perdente respiceret Jehova, & pœniteret eum istius mali, edixit angelo perdenti; satis *est*, jam remitte manum tuam: angelus verò Jehovæ stabat apud aream Ornanis Jebusæi.

16. Tum David sublatis oculis suis vidit angelum Jehovæ stantem inter terram, & cœlum, cum gladio suo stricto in manu sua, extenso contra Jeruschalaima: ideòque procidit David, & seniores tecti ciliciis in faciem suam:

17. Et dixit David Deo, annon edixi numerari populum, & ego is sum, qui peccavi, & omnino malè feci? hæ autem oves, quid fecerunt? Jehova Deus mi, sit, quæso, manus tua contra me, & contra domum paternam meam, at contra populum tuum ne *sit*, ad *afficiendum* plagâ.

18. Tum angelus Jehovæ edixit Gadi, dicendum Davidi; ut ascenderet David ad statuendum altare Jehovæ in area Ornanis Jebusæi.

19. Ascen-

19. Ascendit itaque David secundùm verbum Gadis, quod edixerat nomine Jehovæ.

20. Quùmque aversus Ornan viso angelo, & quatuor filii ejus cum eo se continerent abditos (Ornan autem triturabat triticum.

21. Venit David usque ad Ornanem: sed intuitus Ornan, ubi vidit Davidem, egressus ex area sua, incurvavit se *habens honorem* Davidi facie in terram *demissa*.

22. Dixit verò David Ornani, da mihi locum hujus areæ, ut exstruam in eo altare Jehovæ: pecuniâ justâ da illum mihi, ut cohibeatur plaga hæc à populo.

23. Dicente verò Ornane Davidi, accipe tibi, & faciat dominus meus rex, quod bonum *videtur* in oculis suis, vide, dono hos boves ad holocausta, & has tribulas ad ligna, & triticum hoc ad munus, hoc totum dono;

24. Dixit rex David Ornani, nequaquam, nam omnino emturus sum justâ pecuniâ: quia non offeram, quod tuum *est* Jehovæ, aut offeram holocaustum gratis.

25. Appendit itaque David Ornani pro loco illo, siclos aureos pondere *justo* sexcentos.

26. Deinde exstruens ibi David altare Jehovæ, obtulit holocausta, & eucharistica, & invocato Jehovâ, exaudivit eum igne cælitus *demisso* super altare holocausti.

27. Edixítque Jehova angelo; qui reposuit gladium suum in vaginam ejus.

CAPUT XXII.

David instruit Schelomonem, & proceres.

TEmpore illo videns David Jehovam exaudivisse ipsum in area Ornanis Jebusæi, quum sacrificâsset ibi;

2. (Tabernaculum autem Jehovæ, quod fecerat Mosche in deserto, & altare holocausti tempore illo; *erat* in excelso Gibhone:

3. Neque potuerat David ire ante ipsum ad requirendum Deum, eò quòd territus esset metu gladii angeli Jehovæ.)

Caput XXII.

4. Dixit David, hic *est* locus Jehovæ Dei & hic *locus* altaris ad holocaustum pro Jisraële.

5. Quapropter edixit David, ut congregarent peregrinos, qui *erant* in terra Jisraëlis; quos constituit latomos, ut cæderent lapides cæduos, ad ædificandum domum Dei.

6. Ferrum quoque copiosè in clavos, in valvas portarum, & in catenationes paravit David, atque æs copiosè *adeò*, *ut* non *esset* pondus.

7. Denique ligna cedrina adeò, ut non *esset* numerus: nam adducebant Tzidonii, & Tyrii ligna cedrina copiosè ad Davidem.

8. Dicebat enim David, Schelomo filius meus puer *est* ac tener; domus verò illa ædificanda Jehovæ, & magna facienda est summè, ad nomen, & quidem ornatissimum *obtinendum* apud omnes terras, comparabo jam ei: comparavit itaque David copiosè *illa* ante mortem suam.

9. Deinde vocavit filium suum Schelomonem; ut præciperet ei de ædificanda domo Jehovæ, Deo Jisraëlis:

10. Dixitque David Schelomoni; fili mi, *quod ad* me, erat mihi in animo ædificare domum nomini Jehovæ, Dei mei:

11. Sed editum est mihi verbum Jehovæ, dicendo, sanguinem copiosum effundis, & bella magna geris; non es ædificaturus domum nomini meo, quia sanguinem multum effundis in terram coram me.

12. Ecce filius editus tibi, is futurus est quietus, quum quietem dedero ei ab omnibus inimicis ejus circumquaque: nam Schelomoh erit nomen ejus, etiam pacem & tranquillitatem disponam in Jisraële diebus ejus.

13. Is ædificaturus est domum nomini meo, idèmque mihi futurus in filium, & ego ei in patrem; & firmabo solium regni ejus super Jisraëlem usque in seculum.

14. Nunc, fili mi, futurus est Jehova tecum: quandoquidem prosperaberis, ut ædifices domum Jehovæ Dei tui, quemadmodum loquutus est de te.

15. Veruntamen det tibi Jehova intellectum, & prudentiam, quum mandatis instruet te super Jisraëlem: idque ut observes legem Jehovæ, Dei tui.

16. Tunc prosperaberis; si observando facies statuta & judicia, quæ præcepit Jehova Moschi de Jisraële: confirmare, & fortis esto, ne timeto, neque consternator.

17. Ecce autem in afflictione mea paravi ad domum Jehovæ auri talenta centies mille, & argenti decies centies mille talenta, æri autem, & ferro non *est* pondus, quia copiosum est; ligna etiam, & lapides paravi supra quæ adjecturus es.

18. Penes te verò sunt copiose opifices, cæsores, & artifices ex lapide, & ligno, & quidem omnes periti in unaquaque arte.

19. Auro, argento, & æri, ac ferro non *est* numerus: agedum fac, nam futurus est Jehova tecum.

20. Deinde præcepit David omnibus principibus Jisraëlis, ut juvarent Schelomonem filium suum, *dicens*.

21. Annon Jehova, Deus vester vobiscum *est*, qui dedit vobis quietem circumquaque; nam tradidit in manum meam habitatores hujus terræ: & subjecimus ipsam terram coram Jehova, & coram populo ejus.

22. Nunc adhibete cor vestrum, & animum vestrum ad requirendum Jehovam, Deum vestrum: ideòque agite, ædificate sanctuarium Jehovæ Dei, ad inferendum arcam fœderis Jehovæ, & instrumenta sacra Dei in domum, quæ ædificata fuerit nomini Jehovæ.

Caput XXIII.

23. Nam quum David senuisset, & satur esset dierum: constituit regem Schelomonem, filium suum super Jisraëlem.

CAPUT XXIII.

David senex, designato in regem Schelomone, numeratorum Levitarum officia designat.

QUum autem congregâsset *David* omnes principes Jisraëlitarum, & Sacerdotes ac Levitas:

2. Numerati sunt Levitæ à nato triginta annos, & deinceps: quorum fuit numerus

per capita eorum, triginta octo millia virorum.

3. Ex his, qui præessent operi domûs Jehovæ, vicies quater mille *erant*; & moderatores, ac judices sexies mille.

4. Et quater mille janitores; ac quater mille laudantes Jehovam, instrumentis, quæ feci, *inquit*, ad laudandum.

5. Distribuit autem eos David distributionibus, secundùm filios Levi, in Gerschonitas, Kehathithas, & Meraritas.

6. E Gerschonitis erant: Lahdan & Schimhi.

7. Posterorum Lahdanis: quisque primarius Jechiel, & Zetham, & Joël, tres.

8. Et posterorum Schimhi: Schelomith, & Chaziel, & Haram, tres: hi erant primores paternarum familiarum Lahdanis.

9. Posteri autem Schimhi: Jachad, Zina & Jehusch, ac Beriha: hi quatuor *erant* posteri Schimhi.

10. Erat verò Jachad primarius, & Ziza secundanus; at Jehusch, & Beriha, quia non multos habebant liberos, fuerunt in familia paterna recensionis unius.

11. Filii Kehathi: Hamram, Jitzehar, Chebron & Huzziel quatuor.

12. Filii Hamrami: Aharon & Mosche: separatus autem fuit Aharon ad sanctificandum rem sanctam sanctarum, ipse & filii ejus usque in seculum, ad adolendum coram Jehova, ad ministrandum ei, & ad benedicendum in nomine ejus usque in seculum.

13. Ipsius verò Moschis, viri Dei, filii accensentur tribui Leviticæ.

14. Filii Moschis: Gerschom, & Elihezer.

15. Filiorum Gerschomi: Schebuel primarius.

16. Fuerunt autem posteri Elihezeris *sub* Rechabja primario: neque erant Elihezeri filii alii, sed posteri Rechabjæ multiplicati sunt summè.

17. Filii Jitzeharis: Schelomith primarius.

18. Filiorum Chebronis: Jeriia primarius, Amarja secundanus, Jachaziel tertianus, & Jekamham quartanus.

19. Filiorum Huzzielis: Mica primarius, & Jischija secundanus.

20. Filii Merari: Machli & Muschi; posteri Machli: Elhazar & Kisch.

21. Quum autem morienti Elhazari non essent filii, sed filiæ; duxerunt eas filii Kischi, cognati earum.

22. Filiorum Muschi: Machli, & Heder, ac Jeremoth tres *primarii*.

23. Hi sunt Levitæ per familias paternas suas, primarii paternarum familiarum cum numeratis ipsorum, pro numero nominum viritim, exercentes opus in ministerio domûs Jehovæ: à nato viginti annos, & deinceps.

24. Quum dixisset David, quietem dedit Jehova, Deus Jsraëlis populo suo; ut habitet Jeruschalaimis usque in seculum:

25. Atque etiam Levitis; non est portandum tabernaculum, & ulla instrumenta ejus ad ministerium ejus.

26. Nam in actis Davidis posterioribus numerus Levitarum fuit horum, *nempe* à nato viginti annos, & deinceps.

27. Constitutio autem eorum erat, ut *essent* ad manum filiorum Aharonis in ministerio domûs Jehovæ, præfecti atriis, & apothecis, & purgationi cujusque rei sanctæ, ac operi ministerii domûs Dei.

28. Id est, pani dispositionis, & similæ in munus, & in lagana azyma, & in ea, quæ fiunt cacabo; & in bullata: item cuique mensuræ, & dimensioni:

29. Item ut starent unoquoque manè ad celebrandum, & ad laudandum Jehovam: & similiter vespere:

30. Item omni oblationi holocaustorum Jehovæ, in singula sabbatha, in novilunia, & in stata tempora; numero *certo*, prout ratio incumbebat illis jugiter coram Jehova:

31. Denique observarent observationem tentorii conventûs, & observationem rei sanctæ, observationemque filiorum Aharonis, cognatorum suorum; in ministerio domûs Jehovæ.

CAPUT XXIV.

Classes Sacerdotum numero 24. recensentur.

Filiorum verò Aharonis distributiones: filii Aharonis *fuerant* Nadab, & Abihu, Elhazar & Ithamar;

2. Sed mortuo Nadabo, & Abihu coram patre ipsorum, quum filii non essent ipsis: sacerdotio fungebantur Elhazar, & Ithamar.

3. Distribuit igitur eos David, & Tzadok, è filiis Elhazaris, atque Achimelec è filiis Ithamaris in præfecturam suam ad ministerium suum.

4. Et inventi sunt posteri Elhazaris plures, quod ad primarios virorum, quàm posteri Ithamaris, quum distribuerent eos: posteris Elhazaris primores in paternas familias *erant* sexdecim, posteris verò Ithamaris in familias paternas ipsorum octo.

5. Distribuerunt autem eos sortibus alios cum aliis: quamvis essent principes sacrorum, & principes Dei è posteris Elhazaris, etiam in filios Ithamaris.

6. Et descripsit eos Schemahja, filius Nethaneelis scriba è Levitis, coram rege, & principibus ipsis, & Tzadoko sacerdote, atque Achimelecho filio Ebjatharis, primoribúsque paternarum *familiarum* inter sacerdotes, & inter Levitas: familiam paternam *unamquamque* captam ex Elhazare, & similiter captam quamque ex Ithamare.

7. Nam prodiit sors prima Jehojaribo, Jedahjæ secunda:

8. Charimo tertia, Sehorimo quarta:

9. Malcijæ quinta, Mijamini sexta:

10. Kotzo septima, Abijæ octava:

11. Jeschuhæ nona, Schecanijæ decima:

12. Eljaschibo undecima, Jakimo duodecima:

13. Chuppæ decima tertia, Jeschebeabo decimaquarta:

14. Bilgæ decima quinta, Immeri decima sexta:

15. Cheziri decima septima, Pitzetzo decima octava:

16. Petachjæ decima nona, Jechezkeli vigesima.

17. Jacini vigesima prima, Gamuli vigesima secunda:

18. Dela-

18. Delajæ vigeſima tertia, Mahazjæ vigeſima quarta.

19. Horum *fuit* præfectura illorum in miniſterio ſuo, ut ingrederentur in domum Jehovæ, ſecundùm officium illorum, ſub manu Aharonis patris illorum: quemadmodum præceperat ei Jehova, Deus Jiſraëlis.

20. Quod autem ad filios Levi reliquos; è filiis Hamrami Schubaël, filiorum Schubaëlis Jechdeja.

21. De Rechabja *verò*: filiorum Rechabjæ primarius Jiſchija.

22. E Jitzeharitis Schelomoth, filiorum Schelomothi Jachath:

23. E *Chebronitis Jerija*, & filii Jerijæ; Amarja ſecundanus, Jachaziel tertianus, Jekamham quartanus:

24. Filiorum Huzzielis: Mica, ex filiis Micæ Schamir:

25. Et frater Micæ Jiſchija, è filiis Jiſchijæ Zecarja:

26. Filii Merari: Machli & Muſchi; filii Jahazijæ filii illius, *primarii erant*.

27. Filii Merari ex Jahazija filio ejus: tum Schoham, & Zaccur, tum Hibri.

28. Ex Machli: Elhazar, cui non *erant* filii.

29. Ex Kiſcho: filiorum Kiſchi, Jerachmeel.

30. Filiorum verò Muſchi: Machli, & Heder, & Jerimoth; hi Levitæ *primores* per domos paternas ipſorum.

31. Quos conjecerunt etiam ſortibus ex adverſo fratrum ſuorum Aharonitarum coram Davide rege, & Tzadoko cum Achimeleco, & primoribus paternarum familiarum ex Sacerdotibus, & Levitis; paternarum familiarum primarium quemque *cum* cognatis ſuis minoribus ex adverſo *illorum*.

CAPUT XXV

Cantores ſacri recenſentur.

Diſtinxit quoque David cum principibus militiæ, ad miniſterium in filios Aſaphi, & Hemanis, & Jeduthunis, eos, qui prophetabant citharis, nabliis, & cymbalis: fueruntque de numero illorum viri functionis *hujus* ad miniſterium ſuum.

2. In filios Aſaphi: Zaccur, & Joſeph, & Nethanja, & Aſcharela filii Aſaphi: ad manum Aſaphi, qui prophetabat ex præſcripto regis.

3. In Jeduthunem: filii Jeduthunis, Gedalia, & Tzeri, & Jeſchahja, Chaſchabia, & Matthithia, *& Schimhi* ſex ad manus patris ſui Jeduthunis cum cithara, qui prophetabat de celebrando, & laudando Jehova.

4. In Hemanem: filii Hemanis, Bukkija, Matthanja, Huzziel, Schebuel, & Jerimoth, Chananja, & Chanani, Eljatha, Giddalthi, & Romamthi-Hezer, Joſchbekaſcha, Mallothi, Hothir, & Machazijoth.

5. Omnes hi filii Hemanis, *qui erat* videns regis, in verbis Dei de extollendo cornu: dederat enim Deus Hemani filios quatuordecim, & filias tres.

6. Omnes iſti ad manus patris ipſorum incumbebant muſicæ in domo Jehovæ, cum cymbalis, nabliis & citharis ad miniſterium domûs Dei: ex præſcripto regis, Aſaph, & Jeduthum, & Heman *incumbebant*.

7. Fueruntque numero illi cum cognatis ſuis edoctis muſicam *canendam* Jehovæ; omnes doctores ducenti octoginta octo.

8. Quorum conjecerunt ſortes *ad* obſervationem ex adverſo illorum æquè parvi, atque magni, doctorum cum diſcipulis.

9. Et prodiit ſors prima in Aſaphum Joſepho, Gedaljæ ſecunda, qui cum cognatis ſuis, & filiis ſuis *erant* duodeni.

10. Tertia Zaccuri, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.

11. Quarta Jitzri, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.

12. Quinta Nethaniæ, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.

13. Sexta Bukkijæ, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.

14. Septima Jeſcharelæ, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.

15. Octava Jeſchahjæ, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.

16. Nona Matthanjæ, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.

17. Decima Schimhi, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.

18. Undecima Hazareli, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.

19. Duodecima Chaſchabjæ, filiis ejus, & cognatis ejus duodecim.

20. In decima tertia Schubaëli, filii ejus, & cognati ejus duodecim.

21. In decima quarta Matthithijæ, filii ejus, & cognati ejus duodecim.

22. In decimaquinta Jeremotho, filii ejus, & cognati ejus duodecim.

23. In decimaſexta Chananjæ, filii ejus, & cognati ejus duodecim.

24. In decimaſeptima Joſchbekaſchæ, filii ejus, & cognati ejus duodecim.

25. In decimaoctava, Chanani, filii ejus, & cognati ejus duodecim.

26. In decimanona Mallothi, filii ejus, & cognati ejus duodecim.

27. In vigeſima Eljathæ, filii ejus, & cognati ejus duodecim.

28. In vigeſimaprima Hothiri, filii ejus, & cognati ejus duodecim.

29. In vigeſimaſecunda Giddalthi filii ejus, & cognati ejus duodecim.

30. In vigeſimatertia Machaziotho, filii ejus, & cognati ejus duodecim.

31. In vigeſimaquarta Romamthi-Hezeri filii ejus, & cognati ejus duodecim.

CAPUT XXVI.

Janitores & theſaurarii ſacri.

Quod ad diſtributiones in janitores: ex Korachæis, Meſchelemja, filius Koræ, ex filiis Aſaphi.

2. Meſchelemjæ autem filii *erant*: Zecarja primogenitus, Jedihaël ſecundus, Zebadja tertius, Jathniel quartus:

3. Helam quintus, Jehochanan ſextus, Eljehohenai ſeptimus.

4. Hobed-Edomo quoque *erant* filii: Schemahja primogenitus, Jehozabad ſecundus, Joach tertius, & Sacar quartus, & Nethaniel quintus.

5. Hammiel ſextus, Jiſſaſcar ſeptimus, Pehullethaj octavus: nam benedixerat ei Deus.

6. Etiam Schemahjæ filio ejus editi erant filii, qui præſidebant in familia paterna ipſo-

ipſorum: eò quòd valentes robore eſſent.

7. Filii Schemahjæ, Hothni cum Rephaële, & Hobedo, Elzabado, fratribus ipſius ſtrenuis: Elihu, & Semacja.

8. Iſti omnes è filiis Hobed-Edomi *ipſi* cum filiis ſuis, ac fratribus ſuis, quiſque ſtrenuus pro ſua facultate ad miniſterium; *erant* ſexaginta duo Hobed-Edomo:

9. Meſchelemjæ verò filii, ac cognati ſtrenui erant octodecim.

10. Item Choſæ è Meraritis filii: Schimri horum primarius, quàmvis non eſſet primogenitus, tamen conſtituit eum pater ejus primarium.

11. Chilkija ſecundus, Tebalja tertius, Zecarja quartus: omnes filii, & cognati Choſæ tredecim.

12. In hos *factæ ſunt* diſtributiones janitorum per primarios viros *ad* cuſtodias ex adverſo fratrum ipſorum, ad miniſtrandum in domo Jehovæ.

13. Nam conjecerunt ſortes æquè parvi, atque magni, in domos paternas ipſorum, ad unamquamque portam.

14. Accidit autem ſors versùs orientem Schelemjæ: Zecarjæ verò, filii ejus conſiliarii prudentis, quum jacerent ſortes, prodiit ſors ad ſeptentrionem.

15. Hobed-Edomo ad meridiem; filiis verò ejus *obvenit* ærarium.

16. Schuppimo, & Choſæ ad occidentem, cum porta injectûs in aggeſto aſcenſu; cuſtodia ex adverſo cuſtodiæ *agente*.

17. Ad orientem Levitæ erant ſeni, ad ſeptentrionem in diem quaterni, ad meridiem in diem quaterni: & ad ærarium bini.

18. In parte exteriore, *&* ad occidentem: quaterni ad aggerem; bini ad partem exteriorem.

19. Hæ diſtributiones janitorum, in Korachæos, & Meraritas.

20. Hi quoque Levitæ; Achija præerat theſauris domûs Dei, theſauris, *inquam*, rerum ſacrarum.

21. In Lahdanitas, & in Gerſchonitas, è Lahdane (primores paternarum familiarum *erant* è Lahdane Gerſchonita) Jechieli.

22. Filii Jechielis; Zetham, & Joël frater ejus præerant theſauris domûs Jehovæ.

23. In Hamramitas, in Jitzeharitas, in Chebronitas, in Hozzielitas.

24. Similiter Schebuel, filius Gerſchomi, filii Moſchis, anteceſſor præerat theſauris eorum.

25. Cognati autem eorum ex Elihezere; Rechabja filius ejus: cujus filius Jeſchahja, cujus filius Joram, cujus filius Zicri, cujus filius Schelomith.

26. Hic Schelomith; cum fratribus ſuis præerat omnibus theſauris rerum ſacrarum, quas conſecravit David rex, & primores paternarum familiarum cum chiliarchis, & centurionibus, ac præfectis militiæ:

27. Ex bellis, & ex præda conſecrârunt; ad curandum domum Jehovæ:

28. Item omnibus, quæ conſecravit Schemuel videns, & Schaul filius Kiſchi, ac Abner filius Neri, & Joab filius Tzerujæ: quiſquis conſecrabat, *deponebat* in manum Schelomithi, ac fratrum ejus.

29. Ex Jitzeharitis, Cenanja, & filii ejus operi externo *præerant* apud Jiſraëlitas, moderatores, & judices.

30. E Chebronitis, Chaſchabja, & cognati ejus ſtrenui, mille ſeptingenti in præfectura Jiſraëlitarum, ſecundùm Jardenem occidentem versùs; omni operi Jehovæ, & miniſterio *imperato* à rege.

31. E Chebronitis, Jerija primarius in Chebronitarum generationibus in paternas *familias* (anno quadrageſimo regni Davidis quæſiti ſunt, ita inventi in eis valentes robore in Jahazere Gilhaditarum.)

32. Et cognati ejus ſtrenui bis mille ſeptingenti, primores paternarum familiarum: quos præfecit David rex apud Reübenitas, & Gaditas, & dimidiam tribum Menaſchitarum, omni negotio Dei, & negotio regio.

CAPUT XXVII.

Principes, & Præfecti in theſauris tribuum, regiæque ſubſtantiæ.

Filiorum autem Jiſraëlis, ſecundùm numerum ipſorum, in primores paternarum familiarum, & chiliarchos, centurionéſque & moderatores eorum, miniſtrantes regi in omni negotio ſuarum diſtributionum, quarum quæque procedebat, & redibat *de* menſe in menſem omnibus menſibus anni: diſtributio unaquæque *erat* vicenûm quaternûm millium.

2. Diſtributioni primæ in menſem primum præerat Jaſchobham, filius Zabdielis, in cujus diſtributione *erant* viginti quatuor.

3. E filiis Peretzi primarius omnibus præfectis exercituum, in menſem primum.

4. In diſtributione autem menſis ſecundi erat Dodai Achochæus, & diſtributio ejus, deinde Mikloth anteceſſor: in cujus diſtributione *erant* viginti quatuor millia.

5. Præfectus militiæ tertius in menſem tertium Benaja, filius Jehojadahi ſacerdotis primarius: in cujus diſtributione *erant* viginti quatuor millia.

6. Hic Benaja potens inter triginta, præerat etiam ipſis triginta: & diſtributioni ejus Hammizadab, filius ejus.

7. Quartus in menſem quartum Haſaël, frater Joabi, & Zebadja, filius ejus poſt eum: in cujus diſtributione *erant* viginti quatuor millia.

8. Quintus in menſem quintum, princeps Schamhuth Zerachæus, in cujus diſtributione *erant* viginti quatuor millia.

9. Sextus in menſem ſextum Hira, filius Hikkeſchi Tekohæus: in cujus diſtributione *erant* viginti quatuor millia.

10. Septimus in menſem ſeptimum Chelez, Pelonita è poſteris Ephrajimi: in cujus diſtributione *erant* viginti quatuor millia.

11. Octavus in menſem octavum Sibbecai Chuſchathæus è Zerachæis: in cujus diſtributione *erant* viginti quatuor millia.

12. Nonus in menſem nonum Abihezer Hanathothanus è Binjaminitis: in cujus diſtributione *erant* viginti quatuor millia.

13. Decimus in menſem decimum Maheraj Nethophathita è Zerachæis: in cujus diſtributione *erant* viginti quatuor millia.

14. Undecimus in undecimum menſem Benaja Pirhatonita è poſteris Ephrajimi: in cujus diſtributione *erant* viginti quatuor millia.

15. Duodecimus in duodecimum menſem

Chel-

Cheldaj Netophathita ex Hothniele: in cujus distributione *erant* viginti quatuor millia.

16. In tribubus autem Jisraëlis, Reübenitica antecessor erat Elihezer, filius Zicri: Schimhonitica Schephatja, filius Mahazæ:

17. Levitica Chaschabja, filius Kemuelis; Aharonis Tzadok:

18. Jehudæ Elihu è fratribus Davidis, Jisfascaris Homri, filius Micaëlis:

19. Zebulunis Jischmahja, filius Hobadjæ: Naphthali Jerimoth, filius Hazrielis:

20. Filiis Ephrajimi Hoscheah, filius Hazazjæ: dimidiæ tribui Menaschis, Joël, filius Pedajæ:

21. Dimidio Menaschis ad Gilhadem Jiddo, filius Zecarjæ: Binjamini Jahasiel, filius Abneri:

22. Dani Hazareël, filius Jerochami: hi *erant* principes tribuum Jisraëlis.

23. Non recensuit autem David numerum eorum infra natum viginti annos; eò quòd dixisset Jehova se multiplicaturum Jisraëlitas tanquam stellas cœli:

24. Joab filius Tzerujæ cœperat numerare, sed non absolvit, quòd esset ob hanc causam ira fervens contra Jisraëlem: neque relatus est eorum numerus, in numerum Chronicorum regis Davidis.

25. Thesauris verò regis præerat Hazmaveth, filius Hadielis: & thesauris, qui *erant* in agro, in reliquis civitatibus, & in pagis, ac in turribus, Jehonathan, filius Huzzijæ:

26. Item exercentibus opus rusticum in agricultura, Hezri, filius Celubi.

27. Item vinitoribus Schimhi Ramathæus: sed proventui vinearum, thesauris vini, Zabdi Schiphmæus

28. Item cultoribus olearum, sycomororum, quæ *erant* in humili loco, Bahal-Chanan Gederita: thesauris autem olei Johasch.

29. Item armentis pascentibus in Scharone, Schitraj Scharonita: armentis autem *pascentibus* per convalles, Schaphat, filius Hadlaj.

30. Item camelis Obil Jischmahelita, & asinis Jechdeja Meronothæus.

31. Item pecudibus Jaziz Hagarenus: omnes hi præfecti facultatum, quæ *erant* regi Davidi.

32. Jehonathan verò patruus Davidis, consiliarius vir prudens, & juris peritus erat: & Jechiel, filius Chacmonæi erat cum filiis regis.

33. Achithophel quoque consiliarius *erat* regi; & Chuschaj Arcita, amicus regis.

34. Post Achithophelem verò Jehojadah, filius Benajæ, & Ebjathar, denique princeps militiæ regis *erat* Joab.

CAPUT XXVIII.

Comitia Davidis, in quibus ad obedientiam mandatorum hortatur: & præscribit ideam templi ædificandi.

CONgregavit itaque David omnes præfectos Jisraëlis, præfectos tribubus, & præfectos distributionibus, ministrantes regi, & chiliarchos, centurionésque, atque præfectos omnibus facultatibus, & pecuariæ regis, filios quoque suos cum aulicis, & robustissimis, denique quemque valentem robore, Jeruschalaima.

2. Et surgens David rex in pedes suos, dixit; audite me, fratres mei & popule mi: ego, *quum esset* mihi in animo ædificare locum quietis pro arca fœderis Jehovæ, & pro scabello pedum Dei nostri, comparaveram, quibus ædificarem.

3. Sed Deus dixit mihi, non es ædificaturus domum nomini meo, quia vir bellis *occupatus* es, & sanguinem fundis.

4. Elegit autem Jehova, Deus Jisraëlis me ex tota familia paterna mea, ut essem rex super Jisraëlem in seculum, nam Jehudam elegerat in antecessorem, & è familia Jehudæ familiam patris mei, inter filios verò patris mei, me voluit, quem constitueret regem super totum Jisraëlem.

5. Similiter autem ex omnibus filiis meis (multos enim filios dedit mihi Jehova) elegit Schelomonem, filium meum, ut insideret solio regni Jehovæ super Jisraëlem.

6. Nam dixit mihi, Schelomoh filius tuus ipse ædificaturus est domum meam, & atria mea: nam elegi ipsum mihi in filium, & ego futurus sum ei in patrem:

7. Et stabiliturus sum regnum ejus usq; in seculum, si firmus fuerit in exercendis præceptis meis, & judiciis meis, sicut hoc tempore.

8. Nunc ergo ante oculos totius Jisraëlis congregationis Jehovæ, & audiente Deo nostro, observate, & exquirite omnia præcepta Jehovæ Dei vestri, ut hæreditario jure possideatis terram hanc optimam, & possidendam tradatis filiis vestris post vos usque in seculum.

9. Tu quoque Schelomo, fili mi, agnosce Deum patris tui, & cole eum corde integro, & animo studioso, quia omnia corda exquirit Jehova, & quodque figmentum cogitationum intelligit: si exquisiveris eum, præstò erit tibi, sed si dereliqueris eum, rejiciet te in perpetuum.

10. Vide jam, quandoquidem Jehova elegit te ad ædificandum domum pro sanctuario: confirmare, & fac.

11. Tunc tradidit David Schelomoni filio suo structuram porticûs, & domiciliorum ejus, & gazophylaciorum ejus, cœnaculorúmque ejus, ac cubiculorum ejus interiorum, etiam loci operculi propitiatorii:

12. Denique structuram omnium, quæ *erant* penes eum *informata* per spiritum, de atriis domûs Jehovæ, & de omnibus domibus circumquaque, pro thesauris domûs Dei, & pro thesauris rerum sacrarum:

13. Item pro distributionibus sacerdotum, & Levitarum, & pro omni opere ad ministerium domûs Jehovæ, ac pro omnibus instrumentis ad ministerium domûs Jehovæ *pertinentibus*.

14. Aurum certo pondere ad aurea; ad singula instrumenta cujusque ministerii: *argentum*, ad omnia instrumenta argentea *certo* pondere, ad singula instrumenta cujusque ministerii:

15. Id est, pondus pro lychnuchis aureis, & lucernis eorum aureis; ex pondere cujusque lychnuchi, & lucernarum ejus, & pro lychnuchis argenti ex pondere lychnuchi, & lucernarum ejus, secundùm ministerium cujusque lychnuchi:

16. Et aurum pondere pro mensis dispositionis in quamque mensam, similiter argentum pro mensis argenteis:

17. Item pro fuſcinulis, & crateribus, & ſcutellis aurum purum: & pro pelvibus aureis *certo* pondere in quamque pelvim, & pro pelvibus argenteis argentum *certo* pondere in quamque pelvim:

18. Item pro altari ſuffitûs aurum purgatiſſimum *certo* pondere, & ad ſtructuram ſedilis, *id eſt* cerubinorum aurum, ut pandentes *alas* tegerent arcam fœderis Jehovæ.

19. Hæc omnia de ſcripto, à manu Jehovæ incumbere mihi inſtruxit me; omnia opera hujus ſtructuræ.

20. Itaque dixit David Schelomoni, filio ſuo; confirmare, eſtóque fortis, & fac, ne timeto, neque conſternator: nam Jehova Deus, Deus meus tecum erit, non deſeret te, neque derelinquet te, donec abſolveris totum opus ad miniſterium domûs Jehovæ.

21. Ecce autem diſtributiones Sacerdotum, & Levitarum ad unumquodque miniſterium domûs Dei: & penes te *ſunt* ad omne opus omnes voluntarii, *inſtructi* peritiâ ad omne miniſterium, denique principes, & totus populus *parati* ad omnia verba tua.

CAPUT XXIX.

Donaria Davidis ad templi exſtructionem, ejúſque noviſſima verba.

PRæterea dixit David rex toti illi congregationi, Schelomonem filium meum unum elegit Deus, puerum & tenellum: opus autem hoc magnum *eſt*, non enim homini iſtud palatium, ſed Jehovæ Deo *paratur*.

2. Atque omnibus *quidem* viribus meis præparavi pro domo Dei mei, aurum ad aurea, & argentum ad argentea, & æs ad ærea, ferrum ad ferrea, & ligna ad lignea: lapides ſardonychas & inſitivos, lapides ad ornatum, & ad opus phrygianum, denique quosvis lapides pretioſos, & lapides marmoreos copioſè.

3. Et ampliùs, quandoquidem propendeo voluntate erga domum Dei mei, *quod* eſt mihi peculium, aurum, & argentum; trado pro domo Dei mei, ſupra quàm omnia, quæ præparavi in domum ſanctam:

4. Ter mille talenta auri ex auro Ophiris: & ſepties mille talenta argenti purgatiſſimi, ad obducendum parietes domorum:

5. Aurum pro aureis, & argentum pro argenteis, & pro omni opificio manu artificum; quis ergo ſponte ſe offert, ut conſecret miniſterium ſuum hodie Jehovæ?

6. Itaque ſponte obtulerunt principes paternarum *familiarum*, & principes tribuum Jiſraëlis, & chiliarchi, centurionéſque, & præfecti operi regis:

7. Dederúntque ad opus domûs Dei, auri talenta quinquies mille, & drachmarum myriadem, & argenti talenta decies mille, æriſque octodecies mille talenta: & ferri centies mille talenta:

8. Denique lapidum quicquid erat præſtò penes unumquemque, dederunt in theſaurum domûs Jehovæ: in manum Jechielis Gerſchonitæ.

9. Et lætabatur populus, quum ſponte offerrent, nam animo integro offerebant Jehovæ; etiamque David rex lætabatur lætitiâ magnâ.

10. Quamobrem benedixit David Jehovæ ante oculos totius congregationis, & dixit David; benedictus es Jehova Deus Jiſraëlis patris noſtri à ſeculo uſque in ſeculum.

11. Tua *eſt*, ô Jehova, magnitudo, & potentia, & gloria, & æternitas, ac majeſtas, imò omnia in cœlo & in terra: tuum *eſt* Jehova regnum, ut qui te extollis ſupra omnia in caput.

12. Nam divitiæ & gloria à facie tua *ſunt*, & tu dominium habes in omnia, in manu tua vis & potentia: in manu, *inquam*, tua magnificandi & confirmandi rem quamlibet.

13. Itaque nunc Deus noſter, celebramus te; & laudamus nomen tuum glorioſum.

14. Etenim quis ſum ego, aut quis populus meus, ut obtineamus vim ſponte offerendi hujuſmodi? nam ex te *ſunt* omnia, & à manu tua *acceptum* reddimus tibi.

15. Peregrini enim ſumus coram te, & inquilini, ſicuti omnes majores noſtri, velut umbra *ſunt* dies noſtri ſuper terram, quæ non conſiſtit.

16. Jehova, Deus noſter, tota hæc rerum multitudo, quam paravimus ad ædificandum tibi domum pro nomine ſancto tuo, è manu tua *eſt*, & tua *ſunt* hæc omnia.

17. Sed novi, Deus mi, te eſſe ſcrutatorem cordis, & quæ recta ſunt velle: ego recto corde meo ſponte obtuli omnia iſta, nunc quoque populum tuum, qui præſentes ſunt hîc, vidi cum lætitia ſponte offerentem tibi.

18. Jehova, Deus Abrahami, Jitzchaki, & Jiſraëlis, majorum noſtrorum, ſerva hoc in ſeculum, figmentum cogitationum cordis populi tui: & conſtitue animum eorum erga te.

19. Schelomoni quoque filio meo da animum integrum, ad obſervandum præcepta tua, teſtimonia tua, & ſtatuta tua: tum faciendo omnia illa, tum ædificando palatium iſtud, quod præparavi.

20. Deinde edixit David toti congregationi, benedicite nunc Jehovæ, Deo veſtro: ſic benedixerunt tota iſta congregatio Jehovæ, Deo majorum ſuorum, & inclinato vertice incurvaverunt ſe *honorem habentes* Jehovæ, ac regi.

21. Ac ſacrificaverunt Jehovæ ſacrificia, obtulerúntque Jehovæ holocauſta poſtridie diei illius: juvencos mille, arietes mille, agnos mille, & libamina eorum: & ſacrificia copioſè pro toto Jiſraële:

22. Et comederunt, ac biberunt coram Jehova die illo cum lætitia magna: regémque ſecundò inſtituerunt Schelomonem, filium Davidis, quem unxerunt Jehovæ in anteceſſorem, & Tzadokum in ſacerdotem.

23. Inſidens autem Schelomoh ſolio Jehovæ in regem pro Davide, patre ſuo, proſperabatur: nam auſcultabant ei omnes Jiſraëlitæ.

24. Omnéſque principes, & robuſti, ac etiam omnes filii regis Davidis; dederunt manum *ſe fore* ſubditos regi Schelomoni.

25. Magnificabat enim Jehova Schelomonem ſummè ante oculos totius Jiſraëlis; indens ei Majeſtatem regiam, qualis non fuerat in ullo rege ante ipſum ſuper Jiſraëlem.

26. David autem, filius Jiſchaj, quum regnâſſet ſuper totum Jiſraëlem;

27. (Dies

27. (Dies verò, quibus regnavit super Jisraëlem, fuerunt quadraginta annorum, Chebrone regnaverat septem annis, deinde Jeruschalaimis regnavit triginta tribus.)

28. Mortuus est in canitie bonâ, satur dierum, divitiarum, & gloriæ: & regnavit Schelomo, filius ejus pro eo.

29. Res autem Davidis regis priores, & posteriores: ecce sunt scriptæ in verbis Schemuelis videntis, & in verbis Nathanis, prophetæ, & in verbis Gadis videntis:

30. Cum tota regni ejus gubernatione, & potentia ejus: ac temporibus, quæ inciderunt ei, & Jisraëli, ac omnibus regnis *finitimarum* regionum.

Chronicorum Liber posterior.

CAPUT I.

Schelomo donatur divinitus sapientiâ, divitiis, & honore.

QUum autem se confirmâsset Schelomo, filius Davidis in regno suo, & Jehova Deus ejus adsistens ei, magnificaret eum summè:

2. Indixit Schelomo toti Jisraëli, chiliarchis, & centurionibus, judicibúsque, & unicuique duci in toto Jisraële, primoribus paternarum familiarum.

3. Abierúntque Schelomoh, & tota illa congregatio cum eo in excelsum, quod *erat* Gibhone; quia ibi erat tentorium conventûs Dei, quod fecerat Mosche, servus Jehovæ in deserto.

4. Sed arcam Dei deduxerat David ex urbe Jeharimorum, in *locum*, quem paraverat ei David: quum tetendisset ei tentorium Jeruschalaimis.

5. Altare quoque æreum, quod fecerat Betzaleel, filius Uri, filii Churis: ibi *erat* coram tabernaculo Jehovæ: ubi requisivit eum Schelomo, & ipsa congregatio.

6. Obtulítque ibi Schelomoh in altari æreo coram Jehova, quod aderat tentorio conventûs; obtulit, *inquam*, in eo holocausta mille.

7. Eadem nocte apparuit Deus Schelomoni, dixítque ei, pete, quid daturus sum tibi?

8. Dixit autem Schelomoh Deo, tu exercuisti erga Davidem patrem meum benignitatem magnam; & fecisti, ut regnem loco ejus.

9. Nunc Jehova, Deus, (statum erit verbum tuum, *habitum* cum Davide patre meo) quum tu feceris, ut regnem super populum multum, ut pulvis terræ:

10. Nunc, *inquam*, sapientiam & notitiam da mihi, quâ procedam ante populum hunc, & redeam: quis enim posset judicare populum tuum hunc maximum?

11. Tum dixit Deus Schelomoni, eò quòd fuit hoc in animo tibi, & non petiisti divitias, opes, aut honorem, aut vitam osorum tuorum, etiámque dies multos non petiisti: sed petiisti tibi sapientiam, & notitiam, quâ judices populum meum, cui regem te præfeci:

12. Sapientia illa, & notitia datur tibi: divitias insuper, ac opes, honorémque daturus sum tibi, cujusmodi non fuit regibus, qui *fuerunt* ante te; & cujusmodi non post te non erit.

13. Quum itaque rediret Schelomoh Jeruschalaima à *profectione* ad excelsum, quod *erat* Gibhone, à conspectu tentorii conventus; sic regnabat super Jisraëlem.

14. Congregavit etiam Schelomo currus, & equites; erántque ei mille quadringenti currus, & duodecies mille equites: quos collocavit in civitatibus curruum, & apud regem Jeruschalaimis.

15. Et reddidit rex Jeruschalaimis argentum, & aurum, ut lapides, cedros autem reddidit, ut sycomoros, quæ in depresso loco *crescunt*, multitudine.

16. Et vectigal equorum ex Ægypto, quod *erat* Schelomoni, id est, neti, mercatores regis netum accipiebant pro pretio.

17. Nam deducebant, & exportabant ex Ægypto currum sexcentenis *siclis* argenti, equum verò centenis quinquagenis: & ita pro omnibus regibus Chitthæorum, & regibus Syriæ in manu sua educebant.

CAPUT II.

Præparatoria ad structuram templi Schelomonis.

COgitans autem Schelomoh ædificare domum nomini Jehovæ, & domum regiam suam;

2. Numeravit Schelomoh septuagies mille viros bajulos, & octuagies mille viros putatores in illo monte: & qui præessent illis, ter mille sexcentos.

3. Miserat enim Schelomo ad Churamum, regem Tyri, dicendo: quemadmodum fecisti, cum Davide, patre meo, cui misisti cedros, ad ædificandum sibi domum, in qua habitaret.

4. Ecce ego ædificaturus sum domum nomini Jehovæ, Dei mei, ad sanctificandum eum, ad adolendum coram eo suffitum aromatum, *ad* dispositionem *panum* jugem, holocaustáque in matutinum quodque, & vespertinum tempus, in quæque sabbatha, & novilunia, & in stata tempora Jehovæ, Dei nostri: in seculum hoc incumbit Jisraëli.

5. Domus autem illa, quam ædificaturus sum, magna *erit*: nam major *est* Deus noster omnibus diis.

6. Sed quis obtineat vim ædificandi ei domum, quum cœli ipsi, & cœli cœlorum non capiant eum? & quis *sum* ego, ut ædificem ei domum, nisi ut adoleatur coram eo?

7. Ita nunc mitte mihi virum peritum operandi ex auro, & ex argento, & ex ære, & ex ferro, & ex purpureo, & ex coccineo, & ex hyacinthino, & scientem sculpere sculpturas: *operaturum* cum peritis, qui penes me *sunt* in Jehuda, & Jeruschalaimis, quos comparavit David pater meus.

8. Mitte etiam mihi ligna cedrina, abiegna, & thyina è Libano: novi enim servos

tuos ſcientes eſſe cædendi arbores Libani: ecce autem ſervi mei *erunt* cum ſervis tuis:

9. Idque ad comparandum mihi ligna cedrina quàm plurima: nam domus illa, quam ædificaturus ſum, magna *futura eſt*, & quidem mirificè.

10. Viciſſim ecce, putatoribus illis, cæſoribus arborum do tritici excuſſi ſervis tuis coros vicies mille, & hordei coros vicies mille, & vini bathos vicies mille, ac olei bathos vicies mille.

11. Dixit verò Churam, rex Tyri ſcripto, quod miſit ad Schelomonem; præ amore Jehovæ erga populum ſuum, conſtituit te ſuper eos regem.

12. Deinde dicebat Churam; benedictus Jehova, Deus Jiſraëlis, qui fecit cœlum, & terram; quod dedit Davidi regi filium ſapientem, ſcientem, prudentem, & intelligentem, qui ædificaturus eſt domum Jehovæ, & domum regiam ſuam.

13. Nunc itaque mitto virum peritum, ſcientem & intelligentem, *qui erat* Churamo patri meo:

14. Filium mulieris è poſteris Danis, & patrem ejus virum Tyrium, ſcientem operari ex auro, & ex argento, ex ære, ex ferro, ex lapidibus, & ex lignis, ex purpureo, ex hyacinthino, & ex byſſino, & ex coccineo, & ſculpere quamlibet ſculpturam, & excogitare quodvis induſtriè inventum: quicquid proponetur ei cum peritis tuis; & peritis domini mei Davidis, patris tui:

15. Viciſſim nunc triticum illud, & hordeum, oleum, & vinum, quod dixit dominus meus, mittat ſervis ſuis.

16. Nos verò cædemus arbores ex Libano ad omnem neceſſitatem tuam, quas devehemus tibi ratibus per mare Japhuntem: unde tu deportabis eas Jeruſchalaima.

17. Numeravit itaque Schelomoh omnes homines peregrinos, qui *erant* in terra Jiſraëlis, poſt numerationem, quâ numeraverat eos David, pater ipſius: inventíque ſunt centies quinquagies ter mille ſexcenti.

18. E quibus effecit ſeptuagies mille bajulos, & octuagies mille putatores in monte illo: ter verò mille ſexcentos, ut præeſſent adigendo huic populo.

CAPUT III.

Structura Templi.

DEinde incepit Schelomoh ædificare domum Jehovæ Jeruſchalaimis, in monte Morijæ, ubi apparuerat *Jehova* Davidi, patri ipſius: in loco, quem paraverat David in area Ornanis Jebuſæi.

2. Incepit autem ædificare menſe ſecundo, *die* ſecundo, anno quarto regni ſui.

3. Atque harum *dimenſionum erat* fundatio Schelomonis in ædificanda domo Dei, longitudo cubitorum ex menſura primaria cubitorum ſexaginta, & latitudo cubitorum viginti.

4. Porticus autem, quæ *erat* ante longitudinem, ſecundùm frontem latitudinis ipſius domûs, cubitorum viginti, altitudo verò centum viginti: quam obduxit intrinſecus auro puro.

5. Domum quoque magnam obtexit lignis abiegnis, deinde obtexit eam auro præſtante; ubi fecerat, ut eminerent in ea palmæ, & catenæ.

6. Et obduxit ipſam domum lapidibus pretioſis ad ornatum; aurum autem ipſum *erat* aurum Parvajimorum.

7. Obtexit verò domûs trabes, poſtes, & parietes ejus, & valvas ejus auro, quum inſculpſiſſet Cerubinos parietibus.

8. Fecit etiam domum ſancti ſanctorum, longitudine ſecundùm latitudinem domûs cubitorum viginti, & latitudine cubitorum viginti: quam obtexit auro præſtante ad talentorum ſexcentorum *pondus*.

9. Pondus verò in clavos ſiclorum quinquaginta auri: denique cœnacula obtexit auro.

10. Fecit quoque in domo ſancti ſanctorum Cerubinos duos opere exemtili: quos obduxerunt auro.

11. Quorum Cerubinorum alæ longitudine ſuâ in cubitos viginti *protendebantur*: ala una cujuſque in cubitos quintos pertingens parietem domûs, ala ſimiliter altera cubitorum quinque pertingens alam Cerubini alterius.

12. Sic ala Cerubini una cubitorum quinque pertingebat parietem domûs: & ala ejus altera cubitorum quinque hærebat alæ Cerubini alterius.

13. Alæ Cerubinorum iſtorum expandebant ſe in cubitos viginti: ipſi autem ſtabant pedibus ſuis, facie ſuâ introrſum *verſâ*.

14. Fecit quoque velum hyacinthinum, & purpureum, & coccineum, & byſſinum: in quo expreſſit Cerubinos.

15. Item fecit ante domum ipſam columnas duas, cubitorum tricenûm quinûm longitudine; & coronamentum, quod *erat* in ſummitate cujuſque, cubitorum quinûm.

16. Ut fecerat catenas in adyto, ita poſuit in ſummitate columnarum: fecítque malogranata centena, quæ interpoſuit catenis illis.

17. Deinde erexit columnas ante templum: unam à dextra, & alteram à ſiniſtra ejus: vocavítque nomen dexteræ Jacin, & nomen ſiniſtræ Bohaz.

CAPUT IV.

Ornamenta & vaſa Templi.

FEcit præterea altare æreum, viginti cubitorum longitudine, & viginti cubitorum latitudine, decem autem cubitorum altitudine.

2. Item fecit lacum fuſum; decem cubitorum à labii parte una ad alteram, rotundum circumquaque, & quinque cubitorum altitudine, quem filum triginta cubitorum cingebat circumquaque.

3. (Similitudo autem boum ſub eo, undequaque circumſtantium eum in decem cubitos, cingentium lacum ipſum circumquaque *erat*, *qui* boves *per* duos ordines *erant*, fuſi in fuſura ejus.)

4. Stantem ſuper duodecim boves, tres reſpicientes ad aquilonem, & tres reſpicientes ad occaſum, & tres reſpicientes ad meridiem, & tres reſpicientes ad orientem, ita lacus eis impoſitus erat supernè: quorum omnium poſteriora intus *latebant*.

5. Craſſitudo verò ejus palmaris *erat*, & labium ejus ſimile operi labii calicis, *aut*

floris

floris lilii: quod capax erat bathorum *multorum*, ter mille continebat.

6. Item fecit labra decem; quorum disposuit quinque à dextera, & quinque à sinistra ad lavandum ex eis; opus holocausti abluebant ex eis; sed lacus *erat* sacerdotibus ad lavandum se ex eo.

7. Item fecit lychnuchos aureos decem eâdem ratione inter se: posuitque in templo quinque à dextera, & quinque à sinistra.

8. Item fecit mensas decem, quas collocavit in templo, quinque à dextera, & quinque à sinistra: fecitque crateras aureos centum.

9. Item fecit atrium sacerdotum, & atrium maximum: & valvas atrio cuique, quorum valvas obduxit ære.

10. Lacum verò posuit versùs latus dexterum ad orientem, è regione meridiei.

11. Item fecit Churam ollas, & hamas, & crateras: ita absolvit Churam facere opus istud, quod faciebat regi Schelomoni pro domo Dei:

12. Columnas duas; & orbes cum coronis in summitate columnarum duos, & encarpos duos ad tegendum duos orbes coronarios, qui *erant* in summitate columnarum:

13. Et malogranata quadringenta ad duos encarpos: binis ordinibus malogranata in encarpo unoquoque, ad tegendum duos orbes coronarios, qui *erant* in superficie columnarum.

14. Bases quoque fecit; & labra fecit imposita basibus:

15. Lacum unum; & duodecim boves sub eo:

16. Item ollas, & hamas, & fuscinas: ac omnia instrumenta illorum fecit Churam; pater ejus, regi Schelomoni pro domo Jehovæ; *ex* ære terso:

17. In planitie Jardenis fudit ea rex in terra argillosa: inter Succothas & Tzeredanum *agrum*.

18. Itaque fecit Schelomoh omnia ista instrumenta numerosa valde: non enim pervestigatum est pondus æris eorum.

19. Fecit enim Schelomoh omnia instrumenta illa, quæ *erant* domûs Dei: & altare aureum, & mensas, quibus imponebatur panis faciei:

20. Et lychnuchos cum lucernis eorum, ut arderent pro ritu suo ante adytum, ex auro asservato:

21. Flores etiam, & lucernas, & forcipes *ex* auro: quod erat perfectissimum aurum:

22. Instrumentaque musica, & crateras, & acerras, & trullas *ex* auro asservato: & portæ domûs valvas interiores sancti sanctorum, valvásque domûs, *valvas* templi ex auro.

CAPUT V.

Solennis donariorum sacrorum, & arcæ in templum introductio, Deíque sanctificatio.

PErfecto autem toto opere, quod fecit Schelomoh pro domo Jehovæ: inferens Schelomoh res consecratas à Davide, patre suo, & argentum, & aurum, & omnia instrumenta posuit in thesauris domûs Dei.

2. Tunc congregari jussit Schelomoh Seniores Jisraëlis, & omnes primarios tribuum, principes paternarum *familiarum* cum Jisraëlitis Jeruschalaima; ut deducerent arcam fœderis Jehovæ è civitate Davidis, ea *est* Tzijon.

3. Congregatis itaque ad regem omnibus Jisraëlitis in ipso festo (hoc *festum est* mensis septimi.)

4. Et convenientibus omnibus Senioribus Jisraëlis; deportârunt Levitæ arcam:

5. Et deduxerunt arcam, & tentorium conventûs, omniáque vasa sacra, quæ *erant* in tentorio, deduxerunt, *inquam*, ea Sacerdotes & Levitæ.

6. Rex autem Schelomoh, & totus cœtus Jisraëlitarum, qui convenerant ad eum, præeuntes arcæ, sacrificabant pecudes, & boves, quæ nec numerabantur, nec supputabantur præ multitudine.

7. Intulerunt autem sacerdotes arcam fœderis Jehovæ in locum ipsius, in adytum domûs, in sanctum sanctorum, sub alas Cerubinorum.

8. Erant enim Cerubini pandentes alas super locum arcæ: & obtegebant Cerubini arcam, & vectes ejus supernè.

9. Deinde protenderunt vectes ejus; ita ut conspicerentur summitates vectium ex arca *productorum* versùs partem anteriorem ipsius adyti, non autem conspiciebantur foris: fuitque *arca* ibi usque in diem istum.

10. Nihil *erat* in ea arca, præter duas illas tabulas, quas collocaverat Mosche in Chorebo: quando pepigit Jehova *fœdus* cum filiis Jisraëlis, egredientibus ipsis ex Ægypto.

11. Fuit autem, quum exirent sacerdotes è sancto ipso (nam omnes sacerdotes, qui aderant, sanctificaverant se, non fuerant observandæ distributiones:

12. Similiter Levitæ musici omnes ex Asapho, ex Hemane, ex Jeduthune, tam filii eorum, quàm cognati eorum, induti bysso, cum cymbalis, & cum nabliis ac citharis adstabant *ad* orientem altari: & cum illis sacerdotes ad centum viginti, clangentes tubis.)

13. Fuit, *inquam*, pariter clangentibus, & musicis edentibus concentum unum laudando, & celebrando Jehovam, quum efferrent concentum tubis, & cymbalis, ac instrumentis musicis, quúmque laudarent Jehovam, quia bonus *est*, quia in seculum benignitas ejus: ut intus domum Jehovæ impleret nubes:

14. Adeò ut non possent Sacerdotes consistere ad ministrandum propter illam nubem, quòd implevisset gloria Jehovæ domum Dei.

CAPUT VI.

Dedicatio templi facta.

TUm dixit Schelomoh: Jehova dixit se habitare in caligine.

2. At ego ædificavi domum habitaculi tibi: & stationem, in qua resideas *in* secula.

3. Postea rex conversâ facie suâ benedixit cum tota congregatione Jisraëlis; totâ congregatione Jisraëlis stante.

4. Ac dixit, benedictus Jehova, Deus Jisraëlis, qui alloquutus est ore suo Davidem, patrem meum; prout manibus suis implevit, dicendo:

5. Ex quo die eduxi populum meum è terra Ægypti; non elegeram civitatem ex ullis tribubus Jisraëlis, ad ædificandum domum, ubi esset nomen meum: neque elegeram virum, qui præfuturus esset antecessor populo meo Jisraëli.

6. Sed elegi Jeruschalaima, ut sit nomen meum illic; & elegi Davidem, ut præsit populo meo Jisraëli.

7. Quamobrem, quum esset in animo Davidis, patris mei, ædificare domum nomini Jehovæ, Dei Jisraëlis.

8. Dixit Jehova Davidi, patri meo, quandoquidem fuit tibi in animo ædificare domum nomini meo, bene fecisti, quòd fuisti eo animo.

9. Veruntamen tu non es ædificaturus istam domum; sed filius tuus, qui egressurus est è lumbis tuis, is ædificabit domum istam nomini meo.

10. Itaque præstitit Jehova verbum suum, quod loquutus fuerat: surrexi enim loco Davidis, patris mei, & insidens solio Jisraëlis, quemadmodum loquutus est Jehova, ædificavi hanc domum nomini Jehovæ, Dei Jisraëlis:

11. Ubi disposui arcam, in qua *est* fœdus Jehovæ, quod pepigit cum filiis Jisraëlis.

12. Deinde substitit *Schelomoh* ante altare Jehovæ coram tota congregatione Jisraëlis, & expandit manus suas.

13. (Nam fecerat Schelomoh suggestum æreum, posuerátque ipsum in medio atrii quinque cubitorum longitudine, & quinque cubitorum latitudine, triúmque cubitorum altitudine) substitit igitur in eo, & flexus in genua sua coram tota congregatione Jisraëlis, expandit manus suas versùs cœlum.

14. Ac dixit, Jehova Deus Jisraëlis, nullus *est* similis tibi Deus in cœlo, aut in terra: servans fœdus, & benignitatem illam servis tuis, qui ambulant coram te ex toto animo suo:

15. Qui servâsti servo tuo, Davidi patri meo id, quod eloquutus fueras ei: ut eloquutus fueras ore tuo, ita manu tuâ implevisti, sicut *est* hodie.

16. Nunc ergo Jehova, Deus Jisraëlis, serva servo tuo Davidi, patri meo id, quod eloquutus fueras ei, dicendo, non exscindetur tibi vir à conspectu meo, sedens in solio Jisraëlis: si tamen observabunt filii tui viam suam, ambulando in lege mea, quemadmodum ambulâsti coram me.

17. Nunc etiam Jehova, Deus Jisraëlis, confirmetur verbum tuum, quod eloquutus es servo tuo Davidi.

18. (Quamvis, an revera habitaret Deus cum homine in terra? ecce cœli, & cœli cœlorum ipsi non capiunt te, quantò minùs domus hæc, quam ædificavi.)

19. Ut respicias ad orationem servi tui, & ad deprecationem ejus, Jehova, Deus mi; auscultando clamori, & orationi, quâ servus tuus orat coram te:

20. Ut sint oculi tui aperti erga domum hanc interdiu ac noctu, erga locum hunc, ubi *te* dixisti positurum nomen tuum; auscultando orationi, quâ orabit servus tuus versùs locum hunc.

21. Et ausculte deprecationibus servi tui, & populi tui Jisraëlis, quibus orabunt versùs locum hunc: tu, *inquam*, auscultes è loco habitationis tuæ, è cœlis, & auscultans condones.

22. Quum peccaverit ullus in proximum suum, qui detulerit ei juramentum execrationis, execratione adjurando eum, (nam veniet execratio ante altare tuum in domum hanc.)

23. Tunc tu audito è cœlis, ut conficiens, judices servos tuos, rependendo improbo, reddendo viam ejus in caput ejus: & justificando justum, reddendo ei secundùm justitiam ejus.

24. Item quum plagâ affectus fuerit populus tuus Jisraël coram hoste, eò quòd peccaverint in te: si conversi, celebrabunt nomen tuum, orabúntque, & deprecabuntur coram te versùs domum hanc:

25. Tum tu exaudito è cœlis, condonans peccatum populi tui Jisraëlis: ut reducas eos in terram hanc, quam tradidisti eis, ut majoribus eorum.

26. Quum clausum fuerit cœlum, ita ut non sit pluvia, eò quòd peccaverint in te: si orantes versùs locum hunc, celebrabunt nomen tuum, *&* à peccato suo revertentur, quia testatus fueris contra eos:

27. Tunc tu exaudito è cœlis, condonans peccatum servorum tuorum, & populi tui Jisraëlis, quum docueris eos viam optimam, per quam ambulent: ut des pluviam super terram tuam, quam dedisti populo tuo in possessionem.

28. Fames, quum erit in hac terra, pestis quum erit, uredo aut rubigo, locusta, aut bruchus quum erit, quum anget eum inimicorum ejus *quisque* in terra ditionis ejus; quæcunque plaga, aut quæcunque ægritudo:

29. Omnem orationem, omnem deprecationem, quæ erit à quocunque homine, aut à toto populo tuo Jisraële: quum agnoscentes quisque plagam suam, & dolorem suum, expandet manus suas versùs domum hanc:

30. Tunc tu exaudito è cœlis, statione habitationis tuæ condonans, & dans unicuique secundùm vias ejus, quod agnosces apud animum ejus (tu enim solus nôsti animum filiorum hominis.)

31. Ut revereantur te, ambulando in viis tuis, omnibus diebus, quibus victuri sunt in superficie hujus terræ; quam dedisti majoribus nostris.

32. Quinetiam extraneo ipsi, qui non è populo tuo Jisraële fuerit, sed venerit è terra longinqua propter nomen tuum magnum, manúmque tuam robustam, & brachium tuum extentum: quum advenientes orabunt versùs domum hanc:

33. Etiam tu auscultato è cœlis, è statione habitationis tuæ; ut facias omnino prout clamaverit ad te extraneus ipse: ut experiantur omnes populi terræ nomen tuum, tum ad reverendum te, sicut populus tuus Jisraël, tum ad cognoscendum nomen tuum invocari super domum hanc, quam ædificavi.

34. Quum procedet populus tuus in bellum contra inimicos suos viâ, quâ mittes eos: si orabunt viâ civitatis hujus, quam elegisti, & hujus domûs, quam ædificavi nomini tuo;

35. Tunc

35. Tunc exaudias è cœlis orationem eorum, & deprecationem eorum: ut peragas causam eorum.

36. Quum peccaverint in te (nam nemo *est*, qui non peccet) & iratus contra eos, exposueris eos inimico: ita ut captivos abduxerint eos illi, à quibus captivi sunt in terram longinquam, aut propinquam:

37. Si reducent in animum suum in ea terra, ubi detinebuntur captivi: ut conversi, deprecentur te in terra captivitatis suæ, dicendo, peccavimus, perversè egimus, & improbi fuimus:

38. Et revertentur ad te ex toto corde suo, & ex toto animo suo in terra captivitatis suæ, ubi captivos detinebunt eos; & orabunt viâ terræ suæ, quam dedisti majoribus ipsorum, hujúsque civitatis, quam elegisti, & hujus domûs, quam ædificavi nomini tuo.

39. Tum exaudias è cœlis, è statione habitationis tuæ, orationem eorum, & deprecationes eorum, ut peragas causam eorum: & condones populo tuo, quæ peccaverint contra te.

40. Nunc Deus mi, sint quæso oculi tui aperti, & aures tuæ intentæ ad orationem, *quâ orabitur versùs* locum hunc.

41. Nunc, *inquam*, surge Jehova, Deus ad requiem tuam, tu & arca roboris tui: Sacerdotes tui, Jehova Deus, induantur salute, & quos benignè accipis, lætentur de eodem bono.

42. Jehova Deus, ne avertas faciem uncti tui; recordare benignitatum *erga* Davidem servum tuum.

CAPUT VII.

Dedicatio templi divinitus approbata.

QUúmque absolvisset Schelomoh orare, illicò ignis descendens è cœlis, absumsit holocaustum, & sacrificia, gloriâ Jehovæ implente domum illam:

2. Adeò ut non possent Sacerdotes ingredi domum Jehovæ: quum implevisset gloria Jehovæ domum Jehovæ.

3. Omnes autem Jisraëlitæ, videntes, quum descenderet ignis ille, & gloria Jehovæ in domum; inflexerunt se facie in terram, versùs pavimentum, & incurvaverunt se, celebraverúntque Jehovam, quoniam bonus *est*, quoniam in seculum benignitas ejus.

4. Rex verò, & totus populus: sacrificârunt sacrificia coram Jehova.

5. Sacrificavit enim rex Schelomoh sacrificium boum; vicies bis mille, & pecudum centies vicies mille: quum dedicarent domum Dei Rex, & totus populus.

6. Interea Sacerdotes in observationibus suis consistebant, & Levitæ cum instrumentis musicis Jehovæ, quæ fecerat David rex ad celebrandum Jehovam, quoniam in seculum benignitas ejus, per hymnum Davidis *traditum* in manum ipsorum: Sacerdotes verò alii clangebant tubis è regione eorum, omnibus Jisraëlitis adstantibus.

7. Consecraverat autem Schelomoh internam partem atrii, quæ *erat* ante domum Jehovæ, eò quòd parasset ibi holocausta, & adipes eucharisticorum: nam altare æreum, quod fecerat Schelomoh, non poterat capere holocausta illa, muneráque, & adipes illorum.

8. Celebravit etiam Schelomoh festum illud, tempore illo septem diebus, & totus Jisraël cum eo, congregatio magna valde: inde ab ingressu Chamathæ, usque ad torrentem Ægypti.

9. Celebrarúntque die octavo interdictum: quum dedicationem altaris celebrâssent septem diebus, & festum illud septem diebus.

10. Die autem vigesimo tertio mensis septimi, dimisit populum in tentoria ipsorum, lætos & hilares animo de illo bono, quo affecerat Jehova Davidem, Schelomonémque, ac Jisraëlem populum suum.

CAPUT VIII.

Politia, & œconomia Schelomonis.

POstquam autem absolvisset Schelomoh domum Jehovæ, & domum regiam; & quicquid venerat in animum Schelomoni facere in domo Jehovæ, & in domo sua, *in eo* prosperatus esset:

2. Apparuit Jehova Schelomoni nocte illâ: & dixit ei, exaudivi orationem tuam, & elegi locum hunc mihi pro domo sacrificiorum.

3. Si clausero cœlos ita, ut non sit pluvia, aut si præcepero locustæ, ut exedat terram: aut si immisero pestem in populum meum:

4. Et deprimentes se populus meus, super quos invocatur nomen meum, oraverint, & requisiverint faciem meam, revertentes à viis suis malis, vicissim ego exaudiens è cœlis, condonabo peccatum eorum, & curabo terram eorum.

5. Jam nunc oculi mei futuri sunt aperti, & aures meæ intentæ ad orationem, *quâ orabitur versùs* locum hunc.

6. Jam enim elegi, & consecravi domum istam, ut sit nomen meum ibi usque in seculum: eríntque oculi mei, & animus meus ibi omnibus diebus.

7. Tu autem, si ambulaveris coram me, sicut ambulavit David pater tuus, ídque faciendo omnino, prout præcepi tibi, statutáque mea, & judicia observaveris:

8. Utique stabiliam solium regni tui; quemadmodum pactus sum Davidi, patri tuo, dicendo: non exscindetur tibi vir dominans in Jisraële:

9. Sin autem aversi fueritis vos, & dereliqueritis statuta mea, & præcepta mea, quæ proposui vobis; & abeuntes, colueritis deos alienos, & incurvaveritis vos *honorem habentes* eis.

10. Utique exstirpabo istos è terra mea, quam dederam eis, & istam domum, quam consecravi nomini meo, projiciam à facie mea: & efficiam eam in parabolam, & in dicterium inter omnes populos:

11. Et de domo ista, quæ fuerit excelsa, omni transeunti juxta eam stupor obveniet: dicet enim, quamobrem fecit Jehova sic terræ isti, domuíque isti?

12. Ac dicent, eò quòd dereliquerunt Jehovam, Deum majorum suorum, qui eduxerat eos è terra Ægypti; prehenderúntque deos alienos, & incurvantes se eis, coluerunt eos: idcirco induxit in eos totum malum istud.

13. Fuit verò exactis viginti annis, quibus ædificavit Schelomoh domum Jehovæ, & domum suam:

14. Ut civitates illas, quas reddiderat Churam Schelomoni, ædificaret Schelomoh, & habitatores collocaret ibi Jisraëlitas.

15. Pergens quoque Schelomoh in Chamatham Tzobæ; quum fortior fuisset eâ.

16. Ædificavit Thadmorem in deserto; & omnes civitates armamentariorum, quas ædificavit in Chamatha:

17. Ædificavit etiam Beth-Choronem superiorem, & Beth-Choronem inferiorem, civitates munitas, *instructas* muris, portis, & vectibus:

18. Item Bahalatam, & omnes civitates armamentariorum, quæ *erant* Schelomoni, & omnes civitates curruum, ac civitates equitum: denique pro toto desiderio Schelomonis *id*, quod desideraverat ædificare Jeruschalaimis, & in Libano, & in tota terra dominatûs sui

19. Totius populi, qui relictus fuerat ex Chitthæo, & Emoræo, & Perizzæo, Chivvæóque, & Jebusæo, qui non *erant* è Jisraële:

20. Ex horum filiis, eos, qui relicti erant, post hos in ipsa terra, quos non consumserant filii Jisraëlis: eos adegit Schelomoh in tributum, usque in diem istum.

21. Ex Jisraëlitis autem, quos non reddidit Schelomoh servos in opus suum (nam erant viri militares, & principes tribunorum ejus, præfectíque curruum, & equitum ejus.)

22. *Ex* illis, *inquam, erant,* principes curatorum, qui pro rege Schelomone *curabant,* ducenteni quinquageni; qui dominabantur illi populo.

23. Filiam verò Parhonis deduxit Schelomoh è civitate Davidis in illam domum, quam ædificaverat ei, dixerat enim, non posset habitare uxor mecum in domo Davidis, regis Jisraëlis, nam sancta sunt ista, in quæ ingressa est arca Jehovæ.

24. Tunc offerebat Schelomoh holocausta Jehovæ; super altare Jehovæ, quod exstruxerat ante porticum:

25. Idque rem diei quotidie offerendo, secundùm præceptum Moschis, quibusque sabbathis, & noviluniis, statísque temporibus, ter quotannis: in festo azymorum, & in festo septimanarum, ac in festo tabernaculorum.

26. Et constituit secundùm rationem Davidis, patris sui, distributiones sacerdotum in ministerio eorum, & Levitarum in custodiis ipsorum, ad laudandum & ministrandum coram sacerdotibus, ad *quodque* officium diurnum die suo, janitores quoque per distributiones eorum in unamquamque portam: nam sic præceptum *fuerat* Davidis, viri Dei.

27. Neque recesserunt à præcepto regis, imposito Sacerdotibus, & Levitis, in omni officio, & thesauris *administrandis*.

28. Ita constitutum est totum opus Schelomonis usque in istum diem, *inde* à fundatione domûs Jehovæ usque dum absolvisset eam, perfectâ domo Jehovæ.

29. Tunc profectus est Schelomoh Hetzjonem Geberis, & propè Elothas, ad littus maris, in terram Edomæorum.

30. Misit verò ei Churam per servos suos naves, & servos peritos maris; qui abeuntes cum servis Schelomonis Ophirum, acceperunt inde quadringenta & quinquaginta talenta auri: & attulerunt *ea* ad regem Schelomonem.

CAPUT IX.

Regina Schebæ invisit Schelomonem.

Regina autem Schebæ audiens famam Schelomonis, venit ad probandum Schelomonem ænigmatibus, Jeruschalaima, cum exercitu numeroso admodum, & camelis ferentibus aromata, aurúmque plurimum, & lapides pretiosos: & accedens ad Schelomonem, eloquuta est apud eum, quicquid erat in animo suo.

2. Cui indicavit Schelomoh omnia verba ejus; neque fuit absconditum quicquam Schelomoni, quin indicaret ei.

3. Quapropter, quum videret regina Schebæ sapientiam Schelomonis; & quamque domum, quam ædificaverat:

4. Cibum etiam mensæ ejus, & consessum servorum ejus, statúmque ministrorum ejus, & vestimenta eorum, similiter *à* poculis ejus cum vestimentis eorum, & ascensum ejus, quo ascendebat in domum Jehovæ: non erat in ea ampliùs spiritus.

5. Tandem dixit regi, verum *est* verbum illud, quod audiveram in terra mea; de rebus tuis, & de sapientia tua.

6. Tamen non credidi verbis illorum, usque dum venirem, & viderent oculi mei, sed ecce non indicatum fuerat mihi dimidium amplitudinis sapientiæ tuæ: superas famam illam, quam audiveram.

7. Beati homines tui, & beati servi tui isti, qui stant coram te jugiter, & audiunt sapientiam tuam.

8. Sit Jehova Deus tuus benedictus, qui delectatus est te, ut collocaret te in solio suo regem pro Jehova, Deo tuo, eò quòd diligit Deus tuus Jisraëlem, quem statuat in seculum, ideo imposuit te illis regem, ut exerceres judicium, & justitiam.

9. Et dedit regi centum viginti talenta auri, aromatáque multa valde, & lapides pretiosos: nam non sunt *advecta* ampliùs aromata hujusmodi, quanta dedit regina Schebæ regi Schelomoni.

10. (Nam etiam servi Churami, & servi Schelomonis, qui attulerant aurum ex Ophiro, advexerant ligna thyina, & lapides pretiosos:

11. Et paraverat rex è lignis illis thyinis aggestam viam in domum Jehovæ, & in domum regis, citharásque, & nablia pro cantoribus: non fuerunt visa talia antè in terra Jehudæ.)

12. Rex verò Schelomoh dedit reginæ Schebæ pro toto desiderio ejus, quod petivit, præter *compensationem eorum*, quæ attulerat ad regem: tum revertens, abiit in terram suam ipsa cum servis suis.

13. Erat autem pondus auri, quod obveniebat Schelomoni, anno unoquoque sexcentorum sexaginta sex talentorum auri.

14. Præter *id, quod* publicani negotiatorum, & mercatorum afferebant: etiam omnes reges Arabiæ, & proceres ejus regionis

nis afferebant aurum, & argentum Schelomoni.

15. Itaque fecerat rex Schelomoh ducentos clypeos ex auro malleato; sexcentorum *siclorum* aurum malleatum, imponebat clypeo unicuique.

16. Item trecenta scuta ex auro malleato, trecentos *siclos* aureos imponebat scuto unicuique, quæ posuit rex in domo saltûs Libani.

17. Fecerat præterea rex solium eburneum magnum; & obduxerat illud auro puro.

18. Sex autem gradus erant huic solio cum clivulo ex auro, huic solio continentes, & fulcra manuaria hinc & inde, ad locum sessionis: & duo leones stantes juxta fulcra hæc manuaria.

19. Duodecim quoque leones stantes ibi ad sex gradus ejus hinc & inde: non fuit factum tale in ullo regno.

20. Insuper omnia vasa potoria regis Schelomonis, *erant* aurea, & omnia vasa domûs saltûs Libani ex auro asservato: nihil *inerat* argenti, æstimabatur temporibus Schelomonis nullius pretii.

21. Nam naves regis obibant Oceanum cum servis Churami: semel ternis annis veniebant naves Oceani, afferentes aurum, & argentum, ebora, & simias, & pavones.

22. Sic major erat rex Schelomoh omnibus regibus terræ; divitiis & sapientiâ.

23. Et omnes reges terræ quærebant aspectum Schelomonis; ut audirent sapientiam ejus, quam indiderat Deus animo ejus.

24. Isti quoque afferebant quisque munus suum: instrumenta argentea, & instrumenta aurea; vestimentaque, arma, & aromata, equos, & mulos: rem annuam quotannis.

25. Ita ut essent Schelomoni quater mille præsepia equorum, & currus, & duodecies mille equites: quos collocavit in civitatibus curruum, & apud regem Jeruschalaimis.

26. Eratque dominium habens in omnes alios reges, inde à flumine *Euphrate* usque ad terram Pelischthæorum, & usque ad terminum Ægypti.

27. Et reddidit rex argentum Jeruschalaimis, ut lapides; cedros autem reddidit, ut sycomoros, quæ in loco depresso *crescunt* multitudine.

28. Pendebant enim vectigal equorum ex Ægypto *mercatores* Schelomoni, & ex omnibus aliis regionibus.

29. Reliquæ autem res Schelomonis priores & posteriores; nónne sunt scriptæ in verbis Nathanis Prophetæ, & in prophetia Achijæ Schiluntini; & in visione Jehdonis, videntis de Jarobhamo, filio Nebati?

30. Regnavit verò Schelomoh Jeruschalaimis super totum Jisraëlem quadraginta annis.

31. Quúmque occubuisset Schelomoh cum patribus suis, & sepelivissent eum in civitate Davidis patris ejus, regnavit Rechabham, filius ejus pro eo.

CAPUT X.

Rechabham juvenile potiùs, quàm senile consilium secutus, scidit regnum in duas partes, quarum maximam obtinet Jarobham.

Tunc abiit Rechabham Schecemum: nam Schecemum conveniebant omnes Jisraëlitæ ad constituendum eum regem.

2. Fuerat autem, quum audivisset Jarobham, filius Nebati, qui erat *adhuc* in Ægypto, quò fugerat metu Schelomonis regis; ut reverteretur Jarobham ex Ægypto.

3. Nam *Jisraëlitæ* miserant accersitum eum: venítque Jarobham, & totus Jisraël; & alloquuti sunt Rechabhamum, dicendo:

4. Pater tuus durum imposuit jugum nobis, nunc ergo leva *nos* servitute istâ patris tui durâ, & jugo ejus gravi, quod imposuit nobis, & serviemus tibi.

5. Qui dixit eis adhuc triduum *differte*, tum revertimini ad me: sic abiit populus.

6. Interea iniit consilium rex Rechabham cum senioribus, qui steterant ante Schelomonem patrem ipsius, dum esset in vivis, dicendo; quomodo vos consilium iniretis ad respondendum populo huic aliquid?

7. Qui alloquuti sunt eum, dicendo, si fueris facilis populo huic, gratificando eis, & alloquutus fueris eos verbis bonis: utique erunt tibi servi omnibus diebus.

8. Sed reliquit consilium seniorum, quo consuluerant ei: & iniit consilium cum iis, qui à pueris educati fuerant secum, stantibus coram ipso:

9. Dixítque eis, quod vos consilium iniretis, ut responderemus aliquid populo huic, quòd alloquuti sunt me, dicendo; leva nos jugo isto, quod imposuit pater tuus nobis?

10. Tum alloquuti sunt eum isti, qui à pueris educati fuerant cum eo, dicendo: sic dices populo isti, qui alloquuti sunt te, dicendo: pater tuus grave effecit jugum nostrum, tu ergo leva *illud* à nobis: sic alloqueris eos, minimus *digitus* meus densior est lumbis patris mei.

11. Jam verò pater meus oneravit vos jugo gravi, ego autem superaddam jugo vestro: pater meus castigavit vos scuticis, ego autem flagellis aculeatis.

12. Quum ergo venisset Jarobham, & totus populus ad Rechabhamum die tertio; quemadmodum edixerat rex, dicendo, revertimini ad me die tertio:

13. Respondit eis rex duriter: nam dereliquerat rex Rechabham consilium seniorum.

14. Et alloquutus est eos ex consilio puerorum suorum, dicendo; pater meus grave effecit jugum vestrum, ego autem superaddam illi: pater meus castigavit vos scuticis, ego autem flagellis aculeatis.

15. Quum itaque non auscultâsset rex populo (erat enim causa à Deo, ut præstaret Jehova verbum suum, quo alloquutus fuerat per Achijam Schiluntinum Jarobhamum, filium Nebati.)

16. Omnes Jisraëlitæ, quia non auscultaverat rex ipsis; responderunt populus regi, dicendo, quæ nobis portio *esset* cum Davide? utique non *est nobis* possessio cum filio Jischaj, quisque ad tentoria tua, ô Jisraël, jam prospice domui tuæ, David: sic abiit totus Jisraël in tentoria sua.

17. Tantùm super filios Jisraëlis, qui habitabant inter civitates Jehudæ, regnavit Rechabham.

18. Quúmque misisset rex Rechabham Hadoramum, qui præerat tributo, obruerunt eum Jisraëlitæ lapidibus, ita ut moreretur: quamobrem rex Rechabham totis viribus conscenso curru, fugit Jeruschalaima.

19. Sic defecerunt Jisraëlitæ à domo Davidis usque in hunc diem.

CAPUT XI.

Rechabham divertitur ab oppugnandis Jisraëlitis, urbes exstruit, Levitarum, & piorum occursu fortificatur.

QUum autem venisset Rechabham Jeruschalaima; congregavit ex domo Jehudæ, & Binjaminis centum octoginta millia delectorum *hominum*, gerentium bellum: ad pugnandum contra Jisraëlem, ut reduceret regnum illud ad Rechabhamum.

2. Sed fuit verbum Jehovæ ad Schemahjam virum Dei, dicendo:

3. Edic Rechabhamo, filio Schelomonis, regi Jehudæ; & omnibus Jisraëlitis in Jehuda, & Binjamine dicendo:

4. Sic ait Jehova, ne ascendite, neque pugnate contra fratres vestros, revertimini quisque domum suam, nam à me facta est res ista: qui auscultantes verbis Jehovæ, aversi sunt, ne proficiscerentur contra Jarobhamum.

5. Itaque resedit Rechabham Jeruschalaimis; & ædificavit civitates ad munitionem in Jehuda:

6. Ædificavit, *inquam*, Beth-Lechemum, & Hetamum, & Thekoham:

7. Item Beth-Tzurem, & Socuntem, & Hadullamum:

8. Gathum quoque, & Mareschàm, & Ziphum:

9. Et Adorajima, & Lacischum, & Hazekam:

10. Et Tzorham, & Ajalonem, & Chebronem, quæ *sunt* in Jehuda, & in Binjamine; civitates munitionum.

11. Confirmavítque has munitiones; disponens in eis antecessores, & apothecas cibi; & olei, & vini.

12. Et in unaquaque civitate clypeos, & spicula, denique confirmavit eas quàmplurimùm: ita fuit ejus Jehuda, & Binjamin.

13. Sacerdotes quoque, & Levitæ, qui *erant* in toto Jisraële; stiterunt se ei è toto termino suo.

14. Nam derelinquentes Levitæ prædia suburbana sua, & possessionem suam, abiverunt ad Jehudam, & Jeruschalaima: quum rejiceret eos Jarobham, & filii ejus, ne sacerdotio fungerentur Jehovæ;

15. Statuerétque sibi sacerdotes pro excelsis, & pro dæmonibus, & pro vitulis, quos fecerat.

16. Et sequuti illos ex omnibus tribubus Jisraëlis, qui dedebant animum suum ad requirendum Jehovam, Deum Jisraëlis; venerunt Jeruschalaima ad sacrificandum Jehovæ, Deo majorum suorum.

17. Qui confirmârunt regnum Jehudæ, & fortificarunt Rechabhamum, filium Schelomonis ad triennium: nam ambulaverunt in via Davidis, & Schelomonis triennio.

18. Acceperat autem sibi Rechabham uxorem præter Machalatham, filiam Jerimothi, filii Davidis; Abihajilam, filiam Eljabi, filii Jischaj.

19. Quæ peperit ei filios; Jehuschum, & Schemarjam, & Zahamum.

20. Post hanc verò duxit Mahacam, filiam Abschalomi; quæ peperit ei Abijam, & Hatthajum, & Zizam, & Schelomithum.

21. Amabat autem Rechabham Mahacam, filiam Abschalomi præ omnibus uxoribus suis, & concubinis suis, nam uxores octodecim duxerat, & concubinas sexaginta: unde genuit viginti octo filios, & sexaginta filias.

22. Ideóque Rechabham constituit primarium Abijam, filium Mahacæ antecessorem inter fratres ipsius, quia *erat* constituturus eum regem.

23. Et prudentiam adhibens, dispersit de omnibus filiis suis per singulas regiones Jehudæ, & Binjaminis, in omnes civitates munitionum, quibus indebat commeatum copiosum: & procuravit *eis* multitudinem uxorum.

CAPUT XII.

Rechabham, ejúsque subditi peccant, & puniti resipiscunt.

FUit autem, quum stabilivisset Rechabham regnum, quúmque confirmatus esset, *ut* relinqueret legem Jehovæ, & totus Jisraël cum eo.

2. Unde fuit anno quinto regis Rechabhami, *ut* ascenderet Schischak, rex Ægypti contra Jeruschalaima; quia prævaricati erant contra Jehovam:

3. Cum mille ducentis curribus, & cum sexaginta millibus equitum: innumeróque populo, qui veniebant cum ipso ex Ægypto, Lubæis, Succæis, & Æthiopibus:

4. Caperétque civitates ipsas munitionum, quæ *erant* Jehudæ: & veniret Jeruschalaima usque.

5. Schemahja verò propheta ille, veniens ad Rechabhamum ac principes Jehudæ, qui congregati erant Jeruschalaimis, metu Schischaki: dixit eis, sic ait Jehova, vos dereliquistis me, ideo ego quoque derelinquo vos *tradendos* in manum Schischaki.

6. Tum deprimentes se principes Jisraëlis, & rex, dixerunt, justus *est* Jehova.

7. Quos, quum videret Jehova, se ipsos depressisse, fuit verbum Jehovæ ad Schemahjam, dicendo; depresserunt se ipsos, non perdam eos: sed præstabo eis mox liberationem, neque effundetur excandescentia mea super Jeruschalaima per Schischakum:

8. Sed erunt ei servi; ut experiantur servitutem mei, & servitutem regnorum *reliquarum* regionum.

9. Ascendens itaque Schischak, rex Ægypti Jeruschalaima; accepit thesauros domûs Jehovæ, & thesauros domûs regis, omnia, *inquam*, illa accepit: accepit etiam scuta aurea, quæ fecerat Schelomoh.

10. Pro quibus fecit rex Rechabham scuta ærea: quæ deposuit in manum præfectorum cursoribus, qui observabant portam domûs regis.

11. Erátque ex quo veniebat rex in domum Jehovæ; *ut* venientes cursores afferrent ea, deinde referrent ea ad procœtonem cursorum.

12. Quum itaque se depressisset, aversa est ab eo ira Jehovæ, ut non perderet omnino; etiámque erga Jehudam *usus* est verbis bonis.

13. Con-

13. Confirmavit ergo ſe rex Rechabham Jeruſchalaimis, & regnavit: nam natus unum & quadraginta annos Rechabham, quum regnare inciperet, ſeptendecim annis regnavit Jeruſchalaimis, civitate, quam elegerat Jehova ad collocandum nomen ſuum ibi ex omnibus *civitatibus* tribuum Jiſraëlis, & nomen matris ejus Nahama Hammonitis.

14. Fecit autem malum: nam non comparavit animum ſuum ad quærendum Jehovam.

15. Res verò Rechabhami priores, & poſteriores annon ſunt ſcriptæ in verbis Schemahjæ, prophetæ, & Hiddonis, videntis in genealogiis? etiam bella Rechabhami contra Jarobhamum omnibus eorum diebus?

16. Denique, quum occubuiſſet Rechabham cum patribus ſuis, & ſepultus eſſet in civitate Davidis; regnavit Abija, filius ejus pro eo.

CAPUT XIII.

Abija Deo confiſus, feliciter pugnat contra Jarobhamum.

ANno decimo octavo regis Jarobhami; regnare cœpit Abija ſuper Jehudam.

2. Tribus annis regnavit Jeruſchalaimis, cujus matri nomen Micaja, filia Urielis è Gibha: bellúmque fuit inter Abijam, & Jarobhamum.

3. Quamobrem junxit Abija copias, robore valentes bellatores, quadringenties mille viros delectos; Jarobham verò inſtruxit contra eum aciem cum octingenties mille viris delectis, valentibus robore.

4. Tum ſurgens Abija è ſummo monte Tzemarajimorum, qui *eſt* in montanis Ephrajimi, dixit, audite me Jarobham, & totus Jiſraël.

5. Annon veſtrûm *erat* agnoſcere Jehovam, Deum Jiſraëlis tradidiſſe regnum Davidi ſuper Jiſraëlem in ſeculum; ipſi, & filiis ejus fœdere ſalis?

6. Attamen ſurrexit Jarobham, filius Nebati, ſervus Schelomonis, filii Davidis; & rebellavit contra dominum ſuum.

7. Deinde congregati ſunt ad eum homines vani, nequiſſimi, qui fortificarunt ſe contra Rechabhamum, filium Schelomonis: quum Rechabham eſſet puer, ac mollis animo; neque confirmaret ſe adversùs illos.

8. Et nunc vos cogitatis confirmare vos adversùs regnum Jehovæ, *quod eſt* in manu filiorum Davidis, quamvis ſitis multitudo magna, tamen penes vos vituli aurei *ſunt*, quos fecit vobis Jarobham in deos.

9. Annon depuliſtis Sacerdotes Jehovæ, filios Aharonis, & Levitas: & feciſtis vobis Sacerdotes, ut populi reliquarum regionum, quemlibet venientem ad conſecrandum miniſterium ſuum juvenco ſubrumo, & arietibus ſeptem, éſtque Sacerdos iis, qui non *ſunt* dii?

10. Nos autem *habemus* Jehovam, Deum noſtrum, quem non dereliquimus: Sacerdotes autem miniſtrantes Jehovæ *ſunt* filii Aharonis, & Levitæ *ſunt* in opere ſuo:

11. Et adolent Jehovæ holocauſta quolibet manè, & quolibet veſpere, ſuffitum quoque aromatum, & diſpoſitionem panum ſuper menſam mundam, & lychnuchum aureum cum lucernis ejus *curant*, accendendo quolibet veſpere; obſervamus enim obſervationem Jehovæ, Dei noſtri: vos autem dereliquiſtis eum.

12. Quare ecce nobiſcum *eſt* in principiis Deus ipſe; & Sacerdotes ejus cum tubis clangoris ad clangendum contra vos; filii Jiſraëlis, ne pugnetis contra Jehovam, Deum majorum veſtrorum, non enim ſecundaremini.

13. Interea Jarobham juſſerat divertere inſidias, ut invaderent eos à tergo: ita erant *Jiſraëlitæ* à fronte Jehudæis, inſidiæ verò à tergo eorum.

14. Adſpicientes autem Jehudæi, quòd ecce ſibi inſtabat bellum à fronte, & à tergo, inclamârunt Jehovam: Sacerdotes verò clangebant tubis.

15. Clanxerunt etiam viri Jehudæ, fuítque clangentibus viris Jehudæ, ut Deus plagâ afficeret Jarobhamum, & totum Jiſraëlem coram Abija, & Jehuda.

16. Quamobrem fugerunt Jiſraëlitæ metu Jehudæ; tradidítque illos Deus in manum horum.

17. Percuſſerunt enim eos Abija, & populus ejus, percuſſione magnâ: ita ut caderent confoſſi ex Jiſraëlitis quingenties mille, viri delecti.

18. Ita depreſſi ſunt Jiſraëlitæ tempore illo; & fortificati filii Jehudæ, quia nitebantur Jehovâ, Deo majorum ſuorum.

19. Nam perſequutus Abija Jarobhamum, cepit ab eo civitates, Beth-Elem cum villis ejus, & Jeſchanam cum villis ejus: Hephravin quoque cum villis ejus.

20. Neque obtinuit vim Jarobham ampliùs diebus Abijæ: ſed quum plagâ affeciſſet eum Jehova, mortuus eſt.

21. Confirmatus ergo eſt Abija: qui duxerat ſibi uxores quatuordecim; unde genuit viginti duos filios, & ſexdecim filias.

22. Reliquæ autem res Abijæ, & viæ ejus, ac verba ejus; ſcripta ſunt in commentario prophetæ Hiddonis.

CAPUT XIV.

Aſa cultum Dei reſtituit, urbes Jehudæ ædificat, & Æthiopes devincit.

QUum autem occubuiſſet Abija cum patribus ſuis, & ſepeliviſſent eum in civitate Davidis, regnavit Aſa, filius ejus pro eo: diebus ejus quievit terra decem annis.

2. Et fecit Aſa quod bonum, & rectum *videtur* in oculis Jehovæ Dei ſui.

3. Amovit enim altaria alienigenarum, atque excelſa; & confregit ſtatuas eorum, ſuccidítque lucos eorum;

4. Et dicens Jehudæis, ut requirerent Jehovam, Deum majorum ipſorum; & ut facerent legem, & præceptum ejus:

5. Amovit ab omnibus civitatibus Jehudæ excelſa, & ſubdiales ſtatuas: quum quieſceret regnum coram eo,

6. Ædificavit quoque civitates munitionis in Jehuda, quum quieſceret ea terra, & nullum gereretur ſecum bellum annis illis, nam quietem dederat Jehova ei.

7. Dicebat enim Jehudæis, ædificemus civitates has, & circumdemus muro, & turribus, valvis, & vectibus; tantiſper dum hæc terra nobis expoſita eſt, quandoquidem requiſi-

quisivimus Jehovam, Deum nostrum, requirentibus dedit quietem nobis circumquaque: quapropter ædificârunt, & prosperati sunt.

8. Fuerunt autem Asæ copiæ, ferentes clypeum, & spiculum; è Jehuda trecentorum millium, è Binjamine autem ferentium scutum, & tendentium arcum ducentorum octoginta millium: omnes hi valentes robore:

9. Quum prodiisset contra eos Zerach Æthiops, cum copiis decies centies millium, & curribus ter centies: venissétque Mareſcham usque.

10. Quo procedens Asa adversùs eum; instructis aciebus, in valle Tzephitæ ad Mareſcham:

11. Invocavit Asa Jehovam, Deum suum, dicens; ô Jehova, nihili *est* apud te, opem ferre destituto viribus, intercedendo abundanti *viribus*, opem fer nobis, Jehova Deus noster, nam tibi innitimur, & in nomine tuo venimus contra multitudinem istam: ô Jehova, Deus noster *es*, ne obtineat *vires* contra te mortalis.

12. Tum plagâ affecit Jehova Æthiopes illos coram Asa, & coram Jehuda, fugerúntque Æthiopes.

13. Quos persequutus est Asa, & populus, qui cum eo erat ad Gerarum usque: ceciderúntque ex Æthiopibus *tot*, ut non esset illis instauratio, quia fracti erant coram Jehova & coram exercitu ejus: ita deportârunt isti prædam multam valde.

14. Percusserunt etiam omnes civitatum *incolas* circa Gerarum, nam invaserat eos metus Jehovæ, spoliarúntque omnes civitates illas, in quibus spolia multa erant.

15. Atque etiam *habitatores* tentoriorum pecuariorum percusserunt; & captivos abducendo greges quàmplurimos, & camelos, reversi sunt Jeruschalaima.

CAPUT XV.

Hazarjæ concione motus, removet Asa reliquas abominationes, & populus solemni juramento obedientiam Deo vovet.

TUm Hazarjam, filium Hodedi incessit spiritus Dei:

2. Quo, procedens ante Asam, dixit ei, audite me Asa, totúsque Jehuda, & Binjamin: Jehova fuit vobiscum, dum fuistis cum eo, & si requiretis eum, præstò erit vobis, sin derelinquetis eum, derelinquet vos.

3. Dies enim multi aguntur Jisraëlitis, sine Deo vero, & sine Sacerdote docente, ac sine lege.

4. Quòd si conversus fuisset, quum angustia esset sibi, ad Jehovam Deum Jisraëlis, requirentibus ipsum præstò fuisset illis.

5. Sed temporibus istis non *est* pax exeunti, & redeunti; verùm vexationes magnæ super omnes habitatores regionum illarum:

6. Adeò ut contundantur gens gente, & civitas civitate: quia Deus vexat eos omni angustiâ.

7. Vos ergo confirmamini, neque sint remissæ manus vestræ: est enim merces operi vestro.

8. Quare, quum audiret Asa verba ista, & prophetiam illam *scriptam* ab Hodedo propheta, confirmans se, abstulit reliquos abominandos deos è tota terra Jehudæ, & Binjaminis, atque ex illis civitatibus, quas ceperat de montanis Ephrajimi: renovavítque altare Jehovæ, quod *erat* ante porticum Jehovæ.

9. Et congregavit totum Jehudam, & Binjaminem, & illos, qui peregrinabantur apud eos, ex Ephrajimo & Menasche, etiam è Schimhone: nam defecerant ad eum ex Jisraëlitis plurimi, quum vidissent Jehovam, Deum ejus esse cum eo.

10. Itaque congregati Jeruschalaima, mense tertio; anno quintodecimo regni Asæ;

11. Sacrificaverunt Jehovæ die illa, *quæ* de præda attulerant; boves septingentos, & pecudum septem millia:

12. Iniverúntque fœdus de requirendo Jehova, Deo majorum suorum, ex toto corde suo, & ex toto animo suo:

13. Adeò ut quisquis non requisiturus esset Jehovam, Deum Jisraëlis morte afficiendus esset: sive parvus, sive magnus, sive vir, sive fœmina.

14. Et jurârunt Jehovæ, cum sono magno & clangore, tubísque, ac buccinis.

15. Lætabantur enim omnes Jehudæi de isto juramento (nam ex toto animo suo juraverant) quòd, quum toto studio suo requisivissent eum, præstò fuisset ipsis: dederat enim Jehova quietem ipsis circumquaque.

16. Quinetiam Mahacam, aviam Asæ regis amovit, ne esset Augusta, eò quòd fecerat cum luco horrendam statuam; & succisam Asa horrendam statuam ejus, comminuit, ac combussit ad torrentem Kidronem.

17. Excelsa quidem non amota sunt ex Jisraële; sed animus Asæ fuit integer omnibus diebus ejus.

18. Et retulit res consecratas à patre suo, & res consecratas à se *in* domum Dei, argentum, & aurum, & instrumenta;

19. Bellum enim non fuerat: usque ad annum trigesimum quintum regni Asæ.

CAPUT XVI.

Asa peccat, & peccati sui censorem Chanani in vincula conjicit: tandem ex pedibus ægrotans moritur.

ANno trigesimo sexto regni Asæ, ascendens Bahescha, rex Jisraëlis contra Jehudam, ædificavit Ramam: ne sineret egredi, aut regredi *quenquam* ad Asam regem Jehudæ.

2. Sed depromens Asa argentum, & aurum ex thesauris domûs Jehovæ, & domûs regis; misit ad Ben-Hadadum, regem Syriæ, qui habitabat Darmasci, dicendo;

3. Fœdus *est* inter me, & te, ut inter patrem meum, & patrem tuum: ecce mitto ad te argentum, & aurum, agè, irritum fac fœdus tuum cum Bahescha, rege Jisraëlis, ut abscedat à me.

4. Et auscultans Ben-Hadad regi Asæ, misit principes copiarum suarum contra civitates Jisraëlis, quæ percusserunt Hijonem, & Danem, & Abel-Majima: omnésque civitates armamentariorum Naphthali.

5. Unde fuit audiente Baheschâ, ut desisteret ab ædificanda Rama, quia faciebat *Syrus*, ut cessaret ab opere suo.

6. Tunc Asâ rege assumente totum Jehudam, deportârunt lapides Ramæ, & ligna ejus,

ejus, quibus ædificabat Bahæſcha: & ædificavit ex illis Gebahum, & Mitzpam.

7. Quamobrem illo tempore venit Chanani videns, ad Aſam regem Jehudæ: & dixit ei; quandoquidem innixus es rege Syriæ, ac non innixus es Jehovâ, Deo tuo, idcirco proripiunt ſe copiæ regis Syriæ, ne ſint ad manum tibi.

8. Annon Æthiopum illorum, & Lybium erant copiæ numeroſæ curribus, & equitibus quàmplurimùm? tamen quum innitereris Jehovâ, tradidit eas in manum tuam.

9. Quum Jehovæ oculi diſcurrant per totam terram, ut firmum ſe exhibeat erga eos, *quorum* animus integer *eſt* erga ipſum, ſtulte egiſti in hac re: nam porrò futura ſunt contra te bella.

10. Tunc indignatus Aſa contra videntem illum, tradidit eum in carcerem Cippi, quia indignatione *percitus erat* contra eum de hac re: & conquaſſabat Aſa *quoſdam* ex populo tempore illo.

11. Sed ecce res Aſæ priores, & poſteriores; ecce ſunt ſcriptæ in libro regum Jehudæ, & Jiſraëlis.

12. Ægrotavit autem Aſa anno trigeſimonono regni ſui, ex pedibus ſuis, uſque eò ut morbus ejus ſummè *invaleſceret*: tamen ne in morbo quidem ſuo requiſivit Jehovam, ſed hæſit medicis.

13. Denique occumbens Aſa cum patribus ſuis, mortuus eſt anno quadrageſimo primo, ex quo regnare cœpit.

14. Quem ſepeliverunt in ſepulchris ejus, quæ foderat ſibi in civitate Davidis; deponentes eum in cubili, quod impleverat aromaticis ſpeciebus, paratis unguentario opere: & combuſſerunt ei uſtionem *odorum* perquàm maximam.

CAPUT XVII.

Jehoſchaphat reformat eccleſiam, & politiam.

Regnavit itaque Jehoſchaphat, filius ejus pro eo; & confirmavit ſe ſuper Jiſraëlem.

2. Nam diſpoſuit copias per omnes civitates Jehudæ, quæ munitæ erant; & diſpoſuit ſtationarios per regionem Jehudæ, & per civitates Ephrajimi, quas ceperat Aſa, pater ejus.

3. Eratque Jehova cum Jehoſchaphato: qui ambulabat in viis Davidis, patris ſui prioribus: & non requirebat Bahalimos.

4. Quia Deum patris ſui requirebat, & in præceptis ejus ambulabat: ac non imitabatur factum Jiſraëlitarum.

5. Ideo confirmavit Jehova iſtud regnum in manu ejus, ita ut darent omnes Jehudæi munus Jehoſchaphato: ſic fuerunt ei divitiæ, & gloria copioſè.

6. Elato itaque animo ſuo ad vias Jehovæ; ampliùs adhuc amovit excelſa, & lucos ex Jehuda.

7. Et anno tertio, ex quo regnare cœpit, miſit cum præfectis ſuis, cum Ben-Chajile, & cum Hobadja, & cum Zecarja, & cum Nethaneele, & cum Micaja; ad docendum per civitates Jehudæ:

8. Cum illis, *inquam*, hos Levitas, Schemahjam, & Nethanjam, Zebadjam, & Haſaëlem & Schemiramothum, & Jehonathanem, & Adonijam, & Tobijam & Tob-Adonijam Levitas, quibuſcum *erant* Eliſchamah, & Jehoram ſacerdotes:

9. Qui docuerunt in Jehuda, habentes ſecum librum legis Jehovæ; & obiverunt omnes civitates Jehudæ, docentes populum.

10. Pervaſerat autem metus Jehovæ omnia regna regionum, quæ *erant* circa Jehudam; ut non gererent bellum contra Jehoſchaphatum.

11. Quinimò à Peliſchthæis adferebant ad Jehoſchaphatum munus, & pecuniam indictionis: etiam Arabes adducebant ei greges, arietes ſepties millenos ſeptingentenos & hircos ſepties millenos ſeptingentenos.

12. Ita Jehoſchaphat pergebat creſcere uſque ad ſummum; & ædificavit in Jehuda arces, & civitates armamentariorum:

13. Et res multæ erant ei per civitates Jehudæ; ac homines bellatores, valentes robore Jeruſchalaimis.

14. Quorum numeratio per paternas familias eorum: ex Jehuda chiliarchorum Hadna princeps, quicum *erant* valentium robore trecenta millia:

15. Et ſecundùm hunc Jehochanan princeps; quicum *erant* ducenta octoginta millia.

16. Et ſecundùm hunc Hamasja, filius Zicri, ſpontè ſe offerens Jehovæ; quicum *erant* ducenta millia valentium robore:

17. Ex Binjamine verò valens robore Eljadah; quicum *erant* armati arcu, aut ſcuto ducenties mille:

18. Et ſecundùm hunc Jehozabad; quîcum *erant* centum octoginta millia expeditorum ad militiam.

19. Hi *erant*, qui miniſtrabant regi præter eos, quos diſpoſuerat rex per civitates munitas in tota Jehuda.

CAPUT XVIII.

Jehoſchaphat impiè, & infeliciter ſe conjungit Achabo.

Quum autem eſſent Jehoſchaphato divitiæ, & gloria copioſè; affinitate ſe junxit Achabo.

2. Deinde deſcendit exactis *aliquot* annis ad Achabum Schomronem, cui mactavit Achab pecudes, & boves copioſè, populóque, qui *erat* cum eo: & incitavit eum, ut aſcenderet contra Ramothas Gilhadis.

3. Dixit enim Achab rex Jiſraëlis Jehoſchaphato, regi Jehudæ, iturúsne es mecum Ramothas Gilhadis? qui dixit ei, ſicut ego, ſic tu, & ſicut populus tuus, populus meus, ut tecum *ſimus* in iſto bello.

4. Dixit præterea Jehoſchaphat, regi Jiſraëlis; conſule, quæſo, hoc ipſo die verbum Jehovæ:

5. Tunc congregatis rex Jiſraëlis prophetis ſuis quadringentis viris, dixit eis; utrum ituri ſumus contra Ramothas Gilhadis in bellum iſtud, an deſtiturus ſum? qui dicebant, aſcende, traditurus enim eſt Deus in manum regis.

6. Dicente verò Jehoſchaphato, annon *eſt* hîc propheta Jehovæ ampliùs; ut conſulamus ex eo?

7. Dixit rex Jiſraëlis Jehoſchaphato, ampliùs vir quidam *eſt*, ex quo conſulas Jehovam, at ego odi eum, quia non prophetat de me bonum, ſed omnibus diebus ſuis malum, is *eſt* Micajehu, filius Jimlæ: dixit verò Jehoſchaphat, ne loquatur rex ita.

8. Ita-

8. Itaque advocans rex Jisraëlis aulicum unum, edixit, festinanter adduc Micajehu, filium Jimlæ.
9. Interea rex Jisraëlis, & Jehoschaphat rex Jehudæ, sedentes quisque in solio suo, induti vestibus *regiis* considebant in area, *ad* ostium portæ Schomronis; & omnes prophetæ illius prophetabant coram eis.
10. Fecerat enim sibi Tzidkija, filius Cenahanæ cornua ferrea: & dicebat, sic ait Jehova, his feries Syros adeò, ut consumas eos.
11. Omnes quoque prophetæ illi, prophetabant similiter, dicendo: ascende Ramothas Gilhadis, & prosperare, traditurus enim est Jehova in manum regis.
12. Nuncius autem ille, qui iverat vocatum Micajehu, alloquebatur eum, dicendo: Ecce verba prophetarum istorum ore uno bonum *prophetant* regi: sit, quæso, verbum tuum, ut unius illorum, ut eloquaris bonum.
13. Cui dixit Micajehu, *ut* vivit Jehova, quod edixerit Deus meus, id eloquar.
14. Quum ergo ingressus esset ad regem: dixit rex ei, Mica, utrùm ituri sumus contra Ramothas Gilhadis in bellum, an destiturus sum? qui dixit, ascendite, & prosperamini, scilicet, tradentur in manum vestram.
15. Dicente autem ei rege, quoties ego tandem adjuraturus sum te, ut non eloquaris mihi, nisi veritatem in nomine Jehovæ?
16 Dixit, video omnes Jisraëlitas dispersum iri per montes illos, ut oves, quibus non *est* pastor: nam dixit Jehova: non *erit* dominus istis, revertantur quisque domum suam cum pace.
17. Tum dicente rege Jisraëlis Jehoschaphato, nonne dixeram tibi, fore, ut non prophetaret de me bonum, sed malum?
18. Dixit, propterea audite verbum Jehovæ: vidi Jehovam sedentem in solio suo, & totum exercitum cælorum adstantes à dextra ejus, & sinistra ejus.
19. Ubi dicente Jehovâ, quis pelliciet Achabum, regem Jisraëlis, ut ascendat, & corruat apud Ramothas Gilhadis? præterea dicente, hic dicit hoc modo, & ille dicit illo modo:
20. Tandem prodiit quidam spiritus, qui consistens coram Jehova, dixit, ego pelliciam eum: dicente verò Jehova ei, quo pacto?
21. Dixit, egressus, ero spiritus mendacii in ore omnium prophetarum ejus: tum dixit; pellicies, etiámque prævalebis, exi, & fac ita.
22. Quare nunc, ecce indidit Jehova spiritum mendacii ori tuorum prophetarum istorum: interea Jehova loquutus est contra te malum.
23. Tunc accedens Tzidkija, filius Cenahanæ, percussit Micajehu in maxillam, & dixit, quanam viâ transivit spiritus Jehovæ à me, ut alloqueretur te?
24. Cui dixit Micajehu, ecce tu videris illo ipso die; quo ingredieris intimum conclave ad abscondendum te.
25. Dixit verò rex Jisraëlis, prehendite Micajehu, & reducite eum ad Amonem, præfectum civitatis, & ad Joaschum, filium regis:
26. Quibus dicetis, sic edicit rex, ponite istum *in* carcere, & alite eum pane angustè, & aquâ angustè, donec rediero cum pace.
27. Dixit verò Micajehu, si planè reversus fueris cum pace, non loquutus fuerit Jehova per me: præterea dixit, audite populi, quotquot sunt.
28. Itaque ascendit rex Jisraëlis cum Jehoschaphato, rege Jehudæ contra Ramothas Gilhadis.
29. Ubi dixit rex Jisraëlis Jehoschaphato, quum dissimularet se, processurus in prælium, tu verò induere vestimentis tuis: sic dissimulante se rege Jisraëlis, processerunt in prælium.
30. Rex autem Syriæ præceperat præfectis curruum suorum, dicendo, ne pugnatote contra parvum, *aut* contra magnum, sed contra regem Jisraëlis solum.
31. Fuit itaque, quum videntes præfecti curruum Jehoschaphatum, ut ipsi dicerent, rex Jisraëlis est, & diverterent contra eum ad pugnandum: sed exclamanti Jehoschaphato Jehova auxiliatus est, & avertit illos Deus ab eo.
32. Nam fuit, quum viderent præfecti curruum, eum non esse regem Jisraëlis, ut reverterentur à persequendo eum.
33. Sed quidam jaculatus arcu simplici animo, percussit regem Jisraëlis inter commissuras, & loricæ *partes*: quapropter dixit aurigæ suo, deflecte manu tuâ, ut educas me è castris, quia ægrotus factus sum.
34. Quoniam autem invalescebat prælium eo die, rex Jisraëlis destinebat currus suos adversùs Syros usque ad vesperam: quamobrem mortuus *est*, quo tempore occidit sol.

CAPUT XIX.

Jehoschaphat à propheta correptus, resipiscit.

Revertente autem Jehoschaphato, rege Jehudæ domum suam, cum pace Jeruschalaima:
2. Prodiens in conspectum ejus Jehu, filius Chanani, videns; dixit regi Jehoschaphato, an improbo auxiliari, & osores Jehovæ diligere te? & propter hæc tibi incumbit fervens ira à Jehova.
3. Verúntamen res bonæ inventæ sunt apud te: quòd removisti lucos è terra, & constituisti animum tuum ad quærendum Deum.
4. Deinde resedit Jehoschaphat Jeruschalaimis: postquam conversus obivisset per populum, à Beerschebaho usque ad montana Ephrajimi, & revocâsset eos ad Jehovam, Deum majorum ipsorum:
5. Constituissétque judices in ea regione per omnes civitates Jehudæ munitas, cuique civitati:
6. Edicens judicibus; videte, quid sitis facturi, non enim pro homine judicaturi estis, sed pro Jehova: qui vobiscum *futurus est* in rebus judiciariis.
7. Quare nunc insit pavor Jehovæ vobis: observate, & facite, non enim *est* apud Jehovam Deum nostrum iniquitas, aut acceptio personarum, aut sumtio muneris.
8. Atque etiam Jeruschalaimis constituit Jehoschaphat è Levitis, & sacerdotibus, & ex primoribus paternarum familiarum Jisraëlis, ad judicia Jehovæ, & ad lites, quum reverterentur *illi* Jeruschalaima.

9. Et præcepit eis, dicendo, sic facitote cum timore Jehovæ, cum fide, & cum animo integro:

10. Ut quæcunque lis pervenerit ad vos, à fratribus vestris residentibus in civitatibus suis, *de discrimine* inter cædem & cædem, inter legem, & præceptum, statuta & judicia; admoneatis eos, ne rei fiant Jehovæ, & incumbat fervens ira vobis, & fratribus vestris: sic facitote, ut non sitis rei.

11. Ecce autem Amarja, Sacerdos primarius inter vos, in omni negotio Jehovæ, Zebadja verò, filius Jischmaëlis antecessor in domo Jehudæ, in omni negotio regio, cum moderatoribus & Levitis expositi sunt vobis: confirmate vos, & facite, & Jehova aderit æquo.

CAPUT XX.

Triumphus Jehoschaphati super Syros, sed ob fœdus cum impio Achazja corripitur.

Fuit autem postea, venientibus Moabitis, & Hammonitis, & *aliis, qui* trans Hammonitas *habitabant*, cum eis, contra Jehoschaphatum in bellum:

2. Venerunt, qui indicarent Jehoschaphato, dicendo, invadit te multitudo magna è transmarina *regione*, ex Syria; qui ecce sunt ad Chatzatzonem Thamaris, ea *est* Hen-Gedi.

3. Timens verò, composuit Jehoschaphat faciem suam ad quærendum Jehovam, & indixit jejunium toti Jehudæ.

4. Itaque congregati sunt Jehudæi ad requirendum *opem* à Jehova: etiam ex omnibus civitatibus Jehudæ convenerunt ad requirendum Jehovam.

5. Tunc stans Jehoschaphat in congregatione Jehudæ, & Jeruschalaimorum, apud domum Jehovæ, ante atrium novum:

6. Dixit; Jehova, Deus majorum nostrorum; nonne tu *es* Deus in cœlis, & tu dominaris in omnia regna gentium; ita ut in manu tua *sit* vis & potentia, ac nemo tibi possit obsistere?

7. Nonne tu, Deus noster, expulisti habitatores terræ hujus à conspectu populi tui Jisraëlis; & tradidisti eam semini Abrahami, diligenti te, in seculum?

8. In qua habitantes, ædificaverunt tibi in ea sanctuarium pro nomine tuo, dicendo:

9. Si obvenerit nobis malum, putà gladius, judicium, aut pestis, sive fames, consistemus ante domum hanc, & coram te, nam nomen tuum *est* in domo hac: quare inclamantes te ex angustia nostra, exaudias, & serves.

10. Nunc autem ecce Hammonitæ, & Moabitæ, & montana Sehiris, in quæ non permisisti Jisraëlitis ingredi, quum venirent è terra Ægypti: quamvis recesserint ab illis, & non perdiderint illos:

11. Tamen ecce, ipsi rependunt nobis; adveniendo, ut expellant nos ab hæreditate tua, quam hæreditario jure possidendam tradidisti nobis.

12. Deus noster, annon judicia exerciturus esses in eos? nam non *est* in nobis vis obsistendi multitudini magnæ isti invadenti nos: & nos nescimus, quid facturi simus, sed in te *defixi sunt* oculi nostri.

13. Interea omnes Jehudæi stabant coram Jehova; etiam parvuli eorum, uxores eorum, & filii eorum.

14. Tunc Jachaziëlem, filium Zecarjæ, filii Benajæ, filii Jehielis, filii Matthanjæ Levitam è posteris Asaphi, incessit spiritus Jehovæ in medio ipsius congregationis:

15. Et dixit, attendite omnes Jehudæi, & habitatores Jeruschalaimorum, & rex Jehoschaphat: sic ait Jehova vobis, vos, ne timetote, neque consternamini metu multitudinis magnæ istius, nam non vestrum *erit* hoc prælium, sed Dei.

16. Cras descendite versùs eos, ecce ascensuri sunt per clivum Tzitzi, & invenietis eos in extremitate vallis, in fronte deserti Jeruelis.

17. Non *erit* vestrum pugnare in hoc *prælio*: sistite vos, consistite, & videte salutem Jehovæ erga vos Jehudæi, & Jeruschalaimani, ne timetote, neque consternamini, cras exite ante eos, nam Jehova aderit vobis.

18. Tunc inclinavit Jehoschaphat verticem, facie *demissâ* in terram: omnes quoque Jehudæi, & habitatores Jeruschalaimorum prociderunt coram Jehova, incurvando se *honorem exhibentes* Jehovæ:

19. Et surrexerunt Levitæ è posteris Kehathitarum, & è posteris Korachæorum; ad laudandum Jehovam, Deum Jisraëlis voce magnâ summè.

20. Deinde surgentes manè, exiverunt in desertum Thekohæ: quibus exeuntibus, consistens Jehoschaphat dixit, audite me Jehudæi, & habitatores Jeruschalaimorum; firmè credite Jehovæ, Deo vestro, & confirmabimini, firmè credite prophetis ejus, & prosperabimini.

21. Ita consilio habito cum populo, constituit musicos Jehovæ, & laudantes decorum sanctitatis: qui procedendo ante expeditum *exercitum*, dicerent, celebrate Jehovam, quoniam in seculum benignitas ejus *est*.

22. Quando autem inceperunt cantum, & laudem, disposuit Jehova insidiatores contra Hammonitas, Moabitas, & montanos Sehiris procedentes in Jehudam, ita ut afficerentur plagis.

23. Nam institerunt Hammonitæ, & Moabitæ contra habitatores montis Sehiris, ad internecioni devovendum, & perdendum *eos*: & quum absolvissent contra habitatores Sehiris, juverunt *inter se*, ut alter esset alteri perditor.

24. Interea Jehuda veniebat ad ipsam speculam, versùs desertum illud: quumque respicerent ad multitudinem illam, ecce erant cadavera prostrata humi, nec *erat* superstes.

25. Quapropter advenit Jehoschaphat cum populo suo, ad diripiendam prædam eorum, inveneruntque inter eos copiosè, tum facultates cum cadaveribus, tum instrumenta desiderabilia, quæ spoliaverunt sibi, adeò ut non essent ferendo: fuerúntque per triduum diripientes prædam illam, magna enim erat.

26. Die autem quarto, congregaverunt se in convallem benedictionis, ubi benedixerunt Jehovæ: idcirco vocant nomen loci illius,

illius, convallem benedictionis usque in hunc diem.

27. Postea reversi omnes viri Jehudæ, & Jeruschalaimorum cum Jehoschaphato in principiis ipsorum, ut reverterentur Jeruschalaima cum lætitia: nam lætitiâ affecerat eos Jehova ab hostibus eorum:

28. Venerunt Jeruschalaima cum nabliis, & cum citharis, & cum tubis ad domum Jehovæ.

29. Et incessit pavor Dei omnia regna illarum regionum, quum audirent pugnâsse Jehovam contra hostes Jisraëlis.

30. Ita quievit regnum Jehoschaphati: quietem largiente illi circumquaque Deo illius.

31. Regnavit igitur Jehoschaphat super Jehudam: natus triginta quinque annos, quum regnare inciperet, viginti quinque annis regnavit Jeruschalaimis, cujus matri nomen Hazuba, filia Schilchi.

32. Et ambulavit in via patris sui Asæ, neque recessit ab ea: faciendo quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ.

33. Veruntamen excelsa non amota sunt: nam adhuc populus non comparaverant animum suum erga Deum majorum suorum.

34. Reliquæ autem res Jehoschaphati priores, & posteriores; ecce sunt scriptæ in verbis Jehu, filii Chanani, qui jussus est referre in librum regum Jisraëlis.

35. Postmodum verò consociavit se Jehoschaphat, rex Jehudæ cum Achazja, rege Jisraëlis: is *autem* improbissimè agebat.

36. Eum autem consociavit sibi, ad faciendum naves, quibus obirent Oceanum; feceruntque naves Hetzjone-Geberis.

37. Quapropter prophetavit Elihezer, filius Dodavæ Mareschanus contra Jehoschaphatum, dicendo: quandoquidem consociâsti te cum Achazja, disrupit Jehova opera tua: ita confractæ sunt naves, neque obtinuerunt *vim* obeundi Oceanum.

CAPUT XXI.

Jehoramo sanguinario prædicitur ab Elija, & evenit mors ex morbo fœdissimo.

QUum autem occubuisset Jehoschaphat cum patribus suis, sepultusque esset cum patribus suis in civitate Davidis: regnavit Jehoram, filius ejus pro eo.

2. Huic *erant* fratres filii Jehoschaphati, Hazarja, & Jechiel, & Zecarja, & Hazarja, & Micaël, & Schephatja; omnes hi filii Jehoschaphati, regis Jisraëlis:

3. Quibus dederat pater eorum dona multa argenti, & auri, & rerum pretiosarum, cum civitatibus munitis in Jehuda: regnum verò dedit Jehoramo, quia erat primogenitus.

4. Surgens autem Jehoram, ut confirmaret se in regno patris sui, interfecit omnes fratres suos gladio: etiámque *aliquos* è principibus Jisraëlis.

5. Natus triginta duos annos Jehoram, quum regnare inciperet; octo annos regnavit Jeruschalaimis:

6. Quibus ambulavit in via regum Jisraëlis, quemadmodum faciebant familia Achabi, nam filia Achabi erat ei uxor: fecítque quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.

7. Noluit tamen Jehova perdere domum Davidis, propter illud fœdus, quod pepigerat cum Davide; & quemadmodum dixerat se daturum lucernam ei, & filiis ejus omnibus diebus.

8. Temporibus hujus defecit Edom, ne subjectus esset Jehudæ; & constituerunt super se regem.

9. Quapropter profectus est Jehoram cum præfectis suis, & omnibus curribus suis secum: fuítque ipso surgente nocte, ut percuteret Edomæum circumjacentem sibi, & præfectos curruum ejus.

10. Persistente autem Edomo in defectione, ne subjectus esset Jehudæ usque in diem istum, tunc defecit Libna eodem tempore, ne subjecta esset ei: quia dereliquerat Jehovam, Deum majorum suorum.

11. Etiam ipse fecit excelsa in montibus Jehudæ: effecítque, ut scortarentur habitatores Jeruschalaimorum, imò impulit cum Jehuda.

12. Quamobrem pervenit ad eum scriptum ab Elija, propheta, dicente; sic ait Jehova, Deus Davidis, patris tui, propterea quòd non ambulâsti in viis Jehoschaphati, patris tui, & in viis Asæ, regis Jehudæ:

13. Sed ambulâsti in via Regum Jisraëlis, & effecisti, ut scortarentur Jehuda, & habitatores Jeruschalaimorum, sicut effecit domus Achabi, ut scortaretur *Jisraël:* insuper etiam fratres tuos, domesticos patris tui, meliores te interfecisti:

14. Ecce Jehova afficit *te* plagâ magnâ in populo tuo, & in filiis tuis, & in uxoribus tuis, atque in omnibus facultatibus tuis.

15. Tu quoque *agitaberis* morbis magnis, morbo intestinorum tuorum; per duos annos continuos, donec exeant intestina tua præ morbo illo.

16. Excitavit itaque Jehova contra Jehoramum animum Pelischthæorum, & Arabum, qui *sunt* finitimi Æthiopum.

17. Qui ascendentes contra Jehudam, irruperunt in *regionem* ejus, & abduxerunt captivas omnes facultates, quæ inventæ sunt in domo regis, etiámque filios ejus, & uxores ejus, ita ut non relinqueretur ei filius, nisi Jehoachaz, minimus filiorum ejus.

18. Deinde post omnia hæc: affecit eum Jehova in intestinis ejus morbo illo, adeò ut nulla *esset* medicina.

19. Perrexit enim de anno in annum, adeò ut quo tempore exibat terminus ille, completis annis duobus, exirent intestina ejus, cum morbo ejus, & moreretur morbis gravissimis: neque fecerunt ei populus ejus ustionem *odorum*, similem ustioni majorum suorum.

20. Natus triginta duos *annos* erat quum regnare inciperet, & octo annis regnavit Jeruschalaimis: quos transegit sine voluptate, & sepelierunt eum in civitate Davidis, sed non in sepulchris Regum.

CAPUT XXII.

Achazjam, regem Jehudæ, & Jehoramum, regem Jisraëlis occidit Jehu: occidente autem Hathaljâ semen regium, reservatus fuit Joasch.

COnstituerunt autem habitatores Jeruschalaimorum regem Achazjam, filium ejus minimum pro eo, nam omnes priores inter-

interfecerat turma quædam, quæ venerat cum Arabibus in castra: ita regnavit Achazja, filius Jehorami, rex Jehudæ.

2. Cujus matri nomen Hathalja, nata Homri, agentis quadragesimum secundum annum, quum Achazja regnaret: qui anno uno regnavit Jeruschalaimis.

3. Hic etiam ambulavit in viis domûs Achabi; nam mater ejus erat consiliaria ejus ad improbè agendum.

4. Itaque fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, sicut domûs Achabi: ipsi enim erant ei consiliarii post mortem patris ejus, adeò ut perdiderint eum.

5. Etiam in consilio eorum ambulavit; profectus cum Jehoramo, filio Achabi, rege Jisraëlis in bellum contra Chazaëlem, regem Syriæ ad Ramothas Gilhadis; ubi percusserunt Syri Joramum.

6. Quum autem reversus esset, ut se curaret Jizrehele, quia *afficiebant eum* plagæ, quibus percusserant eum apud Ramam, quando præliabatur cum Chazaële, rege Syriæ: Hazarja, filius Jehorami, rex Jehudæ descendit ad invisendum Jehoramum, filium Achabi Jizrehelem, eò quòd ægrotus esset.

7. Sed à Deo fuit proculcatio Achazjæ, veniendo ad Joramum: nam processit cum Jehoramo ad Jehu, filium Nimschi venientem; quem unxerat Jehova ad exscindendum domum Achabi.

8. Fuit enim, quum judicia exerceret Jehu contra domum Achabi; ut inveniens principes Jehudæ, & filios cognatorum Achazjæ, ministrantes Achazjæ, interficeret eos.

9. Deinde quæsivit Achazjam, ceperúntque eum (is autem se absconderat in Schomrone) & adductum eum ad Jehu, morte affecerunt eum; ac sepeliverunt eum, quia dicebant, filius est Jehoschaphati, qui quæsivit Jehovam ex toto animo suo: ita non *erat* domui Achazjæ, qui obtineret vires ad regnandum.

10. Quapropter Hathalja, mater Achazjæ, quum videret mortuum esse filium suum, surgens perdidit totum semen regium domûs Jehudæ.

11. Sed accipiens Jehoschabhath, filia regis Joaschum, filium Achazjæ, furtim subreptum eum è medio filiorum regis, qui afficiebantur morte, abdidit ipsum, & nutricem ejus in conclave lectorum: abscondit autem eum Jehoschabhath, filia regis Jehorami, uxor Jehojadahi Sacerdotis, quia ipsa erat soror Achazjæ, metu Hathaljæ, ut ea non afficeret eum morte.

12. Ita fuit cum ipsis in domo Dei latitans sex annis, dum Hathalja regnaret super terram.

CAPUT XXIII.

Jehojadah constituit regem Joaschum: Hathaljam curat occidi, & reformat ecclesiam.

Anno autem septimo confirmans se Jehojadah, assumsit centuriones, Hazarjam, filium Jerochami, & Jischmahelem, filium Jehochananis, & Hazarjam, filium Hobedi, & Mahasejam, filium Hadajæ, ac Elischaphatum, filium Zicri secum in fœdus:

2. Qui circumeuntes per Jehudam, congregaverunt Levitas ex omnibus civitatibus Jehudæ, & primarios paternarum *familiarum* Jisraëlis: qui venerunt Jeruschalaima.

3. Tum pepigit tota illa congregatio fœdus in domo Dei cum rege: quum dixisset eis *Jehojadah*, ecce filius regis regnaturus est, quemadmodum promisit Jehova posteris Davidis.

4. Hæc *est* res, quam facturi estis: tertia pars vestrûm ingredientium sabbatho ex Sacerdotibus, & Levitis, *sunto* janitores liminum:

5. Et tertia altera adesto domui regis, reliqua verò tertia in porta præcipua: totus autem populus in atriis domûs Jehovæ.

6. Sed ne ingreditor domum Jehovæ, nisi Sacerdotes, & qui ministrant ex Levitis, ipsi ingressuri sunt, quia sancti sunt: at totus populus observanto observationem Jehovæ.

7. Sed cingent Levitæ regem circumquaque, quisque cum armis suis in manu sua, ut quisquis venturus est in domum istam, morte afficiatur: adeste igitur regi, quum ingredietur, & quum egredietur.

8. Itaque fecerunt Levitæ, & totus Jehuda, omnino prout præceperat Jehojadah Sacerdos, assumserunt etiam quisque homines suos, ingredientes sabbatho cum egredientibus sabbatho: non enim exemerat Jehojadah Sacerdos ullas distributiones.

9. Dedítque Jehojadah Sacerdos centurionibus hastas, & scuta, & umbones, qui *fuerant* regis Davidis; qui *erant* in domo Dei.

10. Quúmque constituisset totum populum, cum missili cujusque in manu ipsius, à latere domûs dextero usque ad latus domûs sinistrum, versùs altare, & versùs domum, apud regem circumquaque;

11. Produxerunt filium regis, & imposito ei coronamento, ídque cum testimonio, constituerunt eum regem: & ungentes eum Jehojadah, & filii ejus, dicebant, vivat rex.

12. Quum autem Hathalja audiret strepitum populi concursantium, & faventium regi, ingressa est ad populum *in* domum Jehovæ.

13. Ubi videns, quòd ecce rex stabat in sua columna in ingressu, & principes, ac tubæ aderant regi, totúsque populus terræ lætus clangebat tubis, & musici instrumentis musicis, qui exemplo præibant ad favendum *regi*: laceravit Hathalja vestimenta sua, dicens, conjuratio, conjuratio!

14. Jussit autem Jehojadah Sacerdos exire centuriones, præfectos copiarum: edicens eis, jubete istam exire intra ordines, & qui sequetur istam, morti traditor gladio: dicebat enim sacerdos, ne afficitote eam morte *in* domo Jehovæ.

15. Itaque disposuerunt ei custodias laterales, & abiit per aditum portæ equorum versùs domum regis; ubi morte affecerunt eam.

16. Tunc pepigit Jehojadah fœdus inter illum, & totum populum, ac regem; ipsos fore populum Jehovæ.

17. Postea ingressi totus populus ædem Bahalis, demoliti sunt eam, & altaria ejus, imaginésque ejus perfregerunt: Matthanen

verò, Sacerdotem Bahalis occiderunt ante ipsa altaria.

18. Et reposuit Jehojadah præfecturas in domo Jehovæ, commissas Sacerdotibus Levitis, quos distribuerat David in domo Jehovæ; ad offerendum holocausta Jehovæ, sicut scriptum est in lege Moschis, cum lætitia, & cum musica: secundùm dispositionem Davidis.

19. Restituit quoque janitores in portis domûs Jehovæ; ut non ingrederetur immundus ullâ re.

20. Quúmque assumsisset centuriones, & magnificos, dominantésque in populo, ac totum populum terræ, deduxit regem è domo Jehovæ, ingressíque sunt per portam summam domum regis; & collocârunt regem in solio regni.

21. Et lætati sunt totus populus terræ, ac civitas conquievit; postquam Hathaljam morti tradiderunt gladio.

CAPUT XXIV.

Joasch vivente Jehojadaho bonus, postea degenerat, & punitur.

NAtus septem annos Joasch, quum regnare inciperet, quadraginta annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Tzibja, è Beer-Schebaho.

2. Fecitque Joasch, quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, omnibus diebus Jehojadahi sacerdotis.

3. Quum autem accepisset ei Jehojadah uxores duas; genuit filios, & filias.

4. Fuítque postea, quum esset Joascho in animo instaurare domum Jehovæ.

5. Ut congregatis sacerdotibus ac Levitis, ediceret eis, exite per civitates Jehudæ, & congregate à toto Jisraële pecuniam ad curandum domum Dei vestri de anno in annum, vos itaque festinate in hoc negotio: sed non festinârunt Levitæ.

6. Quapropter vocans rex Jehojadahum primarium, dixit ei, quare non habuisti quæstionem de Levitis, ut afferrent à Jehuda, & Jeruschalaimis collectam Moschis, servi Dei, & congregationis Jisraëlis; ad tentorium conventûs?

7. Hathaljâ enim improbissimè se gerente, filii ejus perruperant *in* domum Dei: etiámque omnes res consecratas domui Jehovæ, aptaverant Bahalimis.

8. Itaque edicente rege, aptaverunt arcam alicujus; posuerúntque eam in porta domûs Jehovæ, foris.

9. Promulgaverúntque in Jehuda, & Jeruschalaimis, ut afferrent Jehovæ collectam Moschis, servi Dei, imperatam Jisraëli in deserto.

10. Tunc lætantes omnes principes, & totus populus; attulerunt, & injecerunt in arcam, donec absolvissent *instaurare.*

11. Erátque, quo tempore exportaturus erat arcam ad delegatos regis per Levitas, ut quum viderent multam esse pecuniam, conveniret scriba regis cum delegato sacerdotis primarii, & evacuarent arcam illam, postea deportantes, reponerent eam in loco suo: sic facientes de die in diem, colligebant pecuniam copiosè.

12. Quam tradebat rex, & Jehojadah curatori operis ministerii domûs Jehovæ, quâ mercede conducebant putatores, & fabros ad instaurandum domum Jehovæ; etiámque fabros ferrarios, & ærarios ad curandum domum Jehovæ;

13. Sic facientibus curatoribus operis, assurrexit in justam constitutionem opus illud per manum eorum, ita ut restituerent domum Dei, in formam ipsius, confirmantes eam.

14. Quúmque absolvissent, attulerunt coram rege, & Jehojadaho reliquum pecuniæ, unde fecit instrumenta ad domum Jehovæ, instrumenta ministrandi, & offerendi cum acerris; & quidem instrumenta aurea, & argentea: sic fuerunt offerentes holocausta in domo Jehovæ jugiter omnibus diebus Jehojadahi.

15. Senio autem confectus Jehojadah, & satur dierum, mortuus est; natus centum triginta annos, quum moreretur.

16. Quem sepeliverunt in civitate Davidis cum regibus, eò quòd exercuisset bonum in Jisraële, tum erga Deum, tum erga domum illius.

17. Post mortem verò Jehojadahi venientes principes Jehudæ, incurvaverunt se *honorem habentes* regi; tunc auscultavit rex eis.

18. Ita derelinquentes domum Jehovæ, Dei majorum suorum, coluerunt lucos, & idola; fuítque fervens ira contra Jehudam, & Jeruschalaima propter reatum illorum hunc.

19. Quum misisset ad eos Prophetas, ad revocandum eos ad Jehovam; iisque contestantibus contra eos, non præbuissent aurem.

20. Quinimo, quum spiritu Dei induente Zecarjam, filium Jehojadahi, sacerdotis ipsius, constitisset ex editiori loco in populo: dixisśetque eis, sic ait Deus, quare transgredimini præcepta Jehovæ, ut non prosperemini? quia dereliquistis Jehovam, vicissim dereliquit vos:

21. Conjurantes contra eum, obruerant eum lapidibus ex præcepto regis, in atrio domûs Jehovæ.

22. (Non enim recordabatur Joasch, rex illius benignitatis, quam exercuerat Jehojadah, pater ejus erga se, quum interficeret filium ejus) qui, quum moreretur, dixit, videbit Jehova, & requiret.

23. Fuit ergo vertente anno, ascendentibus contra eum copiis Syriæ; ut invadentes Jehudam, & Jeruschalaima, perderent omnes populi principes de populo; & omnem prædam eorum mitterent ad regem Darmasci.

24. Quamvis paucis hominibus venissent copiæ Syriæ, tamen Jehova tradidit in manum eorum copias numerosas valde, quia dereliquerant Jehovam, Deum majorum suorum: ita in Joaschum exercuerunt judicia.

25. Quum autem discessissent ab eo, nam reliquerant eum in morbis gravissimis *versantem*; conjurârunt inter se, contra eum servi ejus, propter cædes filiorum Jehojadahi sacerdotis, & interfecerunt eum in lecto ipsius, ita mortuus est, sepeliverúntque eum in civitate Davidis, sed non sepeliverunt eum in sepulchris regum.

26. Atque hi *sunt*, qui conjurârunt inter se contra eum; Zabad, filius Schimhathæ Ham-

Hammonitidis: & Jehozabad, filius Schimrithæ Moabitidis.

27. Filii autem ejus, & magnitudo oneris impoſiti ei, & fundatio domûs Dei, ecce ſunt ſcripta in commentario libri regum: regnavitque Amatzja, filius ejus pro eo.

CAPUT XXV.

Amatzja ex bono fit peſſimus.

NAtus viginti quinque annos regnare cœpit Amatzja, & viginti novem annis regnavit Jeruſchalaimis: cujus matri nomen Jehohaddan è Jeruſchalaimis.

2. Fecítque quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; ſed non animo integro.

3. Fuit autem, quum confirmatum eſſet regnum penes ipſum, ut interficeret ſervos ſuos, qui percuſſerant regem, patrem ſuum:

4. Filios verò eorum non affecit morte: ſed *fecit*, ſicut ſcriptum *eſt* in lege, in libro Moſchis, præcepiſſe Jehovam, dicendo, ne moriuntor patres pro filiis,& filii ne moriuntor pro patribus, ſed quiſque propter peccatum ſuum moriuntor. *Caput* XXV.

5. Præterea Amatzja congregatis Jehudæis, conſtituit eos per familias paternas chiliarchos, & centuriones in toto Jehuda,& Binjamine: & recenſens eos à nato viginti annos, & deinceps, invenit eorum trecenta millia delectorum, *aptorum* ad prodeundum in militiam, prehendentium ſpiculum, aut clypeum.

6. Inſuper mercede conduxit ex Jiſraëlitis, centies mille valentes robore, centum talentis argenti.

7. Quare vir Dei venit ad eum, dicendo, ô rex, ne venito tecum exercitus Jiſraëlitarum; non enim *eſt* Jehova cum Jiſraëlitis, ullo Ephrajimitarum.

8. Sed procede tu, age; confirma te ad hoc bellum: facturus eſſet Deus, ut impingas coram hoſte, nam *eſt* vis in Deo ad auxiliandum, & ad faciendum, ut impingas.

9. Dicente verò Amatzjâ viro Dei, quid ergo faciendum centum talentis, quæ dedi turmæ Jiſraëlitarum? dixit vir Dei, eſt Jehovæ dare tibi ampliùs eo.

10. Separavit itaque eos Amatzja, nempe turmam illam, quæ venerat ad ipſum ex Ephrajimo, ut abirent in locum ſuum: quapropter accenſa eſt ira ipſorum valde contra Jehudam, & revertebantur in locum ſuum accenſi irâ.

11. Interea Amatzja confirmans ſe, deduxit populum ſuum,& abiit in vallem ſalis,ubi percuſſit filiorum Sehiris decem millia.

12. Et decem millia virorum captivos abducentes Jehudæi, duxerunt ad faſtigium petræ: & dejecerunt eos è faſtigio petræ, ita ut omnes diſrumperentur.

13. Turmarii verò illi, quos remiſerat Amatzja, ne procederent ſecum in bellum, tunc irruerunt in civitates Jehudæ à Schomrone Beth-Choronem uſque: & percutientes ex eis tria millia, diripuerunt direptione magnâ.

14. Fuit autem poſtquam rediiſſet Amatzja à percutiendo Edomæos, ut adducens deos filiorum Sehiris, conſtitueret illos ſibi deos, & coram illis incurvaret ſe, atque adoleret illis.

15. Quamobrem accenſus irâ Jehova in Amatzjam: miſit ad eum prophetam, qui diceret ei, cur quæris deos iſtius populi, qui non eripuerunt populum ſuum è manu tua?

16. Fuit autem,quum alloqueretur ipſum, ut diceret illi *rex*, an conſiliarium regi tradiderunt te? deſiſte, quare percuterem te? itaque deſtitit propheta,dicens; agnoſco Deum iniiſſe conſilium de perdendo te, quandoquidem facis hoc, ac non auſcultas conſilio meo.

17. Tunc inito conſilio Amatzja, rex Jehudæ, miſit ad Joaſchum, filium Jehoachazi, filii Jehu, regem Jiſraëlis, qui dicerent; age, videamus alter faciem alterius.

18. Miſit verò Joaſch, rex Jiſraëlis ad Amatzjam, regem Jehudæ, qui dicerent; quædam ſpina, quæ in Libano *erat*, miſit ad cedrum, quæ *erat* in Libano ad dicendum, da filiam tuam filio meo in uxorem: interea præteriens beſtia agreſtis, quæ in Libano *erat*, conculcavit ſpinam illam.

19. Cogitâſti, ecce percuſſiſti Edomæos, ideo extulit te animus tuus, ut tibi arroges gloriam: nunc conſide domi tuæ, quare miſceres bellum malo tuo, ut cadas tu, & Jehuda tecum?

20. Sed non auſcultavit Amatzja, quia à Deo id erat, ut traderet eos in manum *horum*; eò quòd quæſiviſſent deos Edomæorum.

21. Et aſcendente Joaſcho, rege Jiſraëlis, viderunt alter faciem alterius, ipſe, & Amatzja, rex Jehudæ, apud Beth-Schemeſchum, quod *eſt* Jehudæ.

22. Plagâ autem affectus eſt Jehuda coram Jiſraële; ita ut fugerent quiſque in tentoria ſua.

23. Amatzjam verò,regem Jehudæ,filium Joaſchi, filii Jehoachazi, prehendit Joaſch, rex Jiſraëlis apud Beth-Schemeſchum: deinde adducens eum Jeruſchalaima, perrupit in muro Jeruſchalaimorum à porta Ephrajimi uſque ad portam angularem, quadringentos cubitos.

24. Denique toto auro, & argento,omnibúſque vaſis, quæ inventa ſunt in domo Dei penes Hobed-Edomum, & theſauris domûs regiæ, obſidibúſque *acceptis*; reverſus eſt Schomronem.

25. Vixit verò Amatzja, filius Joaſchi, rex Jehudæ, poſt mortem Joaſchi,filii Jehoachazi regis Jiſraëlis, quindecim annis.

26. Reliquæ autem res Amatzjæ priores & poſteriores; nónne ecce ſunt ſcriptæ in libro regum Jehudæ, & Jiſraëlis?

27. Nam ex quo tempore receſſit Amatzja à ſequendo Jehova, quum feciſſent contra eum conſpirationem Jeruſchalaimis, fugit Laciſchum: quamobrem miſerunt poſt eum Laciſchum, ubi morte affecerunt eum.

28. Inde deportaverunt eum equis, & ſepeliverunt eum cum patribus ejus,in civitate Jehudæ.

CAPUT XXVI.

Huzzija pius proſperatus eſt, ſed,cum ſe efferret, leprâ percuſſus eſt.

TUm aſſumentes totus populus Jehudæ Huzzijam, qui erat natus ſexdecim annos,conſtituerunt eum regem pro patre ejus Amatzja.

2. Ipſe ædificavit Elotham,quam recupera-

verat Jehudæ; postquam occubuisset rex cum patribus suis.

3. Natus sexdecim annos Huzzija, quum regnare inciperet, quinquaginta duobus annis regnavit Jeruschalaimis; cujus matri nomen Jecolja è Jeruschalaimis.

4. Fecítque quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat Amatzia pater ejus.

5. Fuit enim *intentus* quærendo Deo diebus Zecarjæ, informantis in rebus pertinentibus ad timorem Dei: & quibus diebus quæsivit Jehovam, secundavit eum Deus.

6. Nam procedens, oppugnavit Pelischthæos, & perrupit murum Gathi, & murum Jabnes, & murum Aschdodi; ædificavítque civitates in Aschdodæa, & in Pelischthæorum *regione*.

7. Et auxiliatus est ei Deus contra Pelischthæos, & contra Arabas, qui habitabant in Guris planitie, & indigenas.

8. Dederunt quoque Hammonitæ munus Huzzijæ, adeò ut abiret nomen ejus usque ad ingressum Ægypti, quia confirmabat se summè.

9. Nam ædificavit Huzzija turres Jeruschalaimis, ad portam anguli, & ad portam vallis, & ad Miktzoham, & firmavit eas.

10. Ædificavit etiam turres in deserto, & fodit cisternas multas, tam in depresso loco, quàm in planitie, eò quòd pecoris multum esset ipsi; & agricolæ, ac vinitores in montibus, & in arvis; nam amator agriculturæ erat.

11. Erant autem Huzzijæ copiæ gerentium bellum, aptorum ad prodeundum in militiam turmatim pro numero recensionis eorum, *factæ* per Jehielem scribam, & Mahasejam moderatorem; commissæ manui Chananjæ ex principibus regis.

12. Totus numerus primorum paternarum *familiarum* inter valentes robore, bis mille sexcentorum:

13. Quorum manui commissi copiarum militarium ter centies septies mille quingenti, gerentes bellum virtute militari, ad auxiliandum regi contra hostem.

14. Quibus paravit Huzzija pro toto exercitu scuta, & spicula, galeasque, & loricas, & arcus; usque ad lapides fundarum.

15. Fecit præterea Jeruschalaimis machinas, ingeniosissimè excogitatas, ut essent super turres, & super angulos, ad jaculandum sagittis, & lapidibus magnis: exivítque nomen ejus usque in longinquum, quia mirificè adjuvabatur, usque dum confirmatus esset.

16. Sed ubi confirmatus est, extulit se animus ejus usque adeò, ut se corrumperet, & prævaricaretur contra Jehovam, Deum suum: ingressus enim est in templum Jehovæ, ut adoleret super altare suffitus.

17. Ingressus verò post eum Hazarja sacerdos: & cum eo sacerdotes Jehovæ octoginta robusti:

18. Obstiterunt Huzzijæ regi, dicentes ei, non *est* tuum, ô Huzzija, adolere Jehovæ, sed sacerdotum, filiorum Aharonis, qui consecrati sunt ad adolendum: exi è sanctuario, nam prævaricatus es, neque futurum est tibi gloriæ à Jehova, Deo.

19. Tum indignatus est Huzzija, habens in manu sua suffimentum ad adolendum: quumque indignaretur contra sacerdotes, lepra exorta est in fronte ejus coram ipsis sacerdotibus in domo Jehovæ ab altari suffitûs.

20. Respiciens itaque ad eum Hazarja, sacerdos primarius cum omnibus reliquis sacerdotibus, quòd ecce esset leprosus in fronte sua, deturbaverunt eum inde: etiámque ipse impellebatur ad exeundum, quia plagâ afficiebat eum Jehova.

21. Sic fuit Huzzija rex leprosus usque ad diem mortis suæ, habitans in domo semota leprosus, quum abscissus esset à domo Jehovæ: interea Jotham, filius ejus præerat domui regis, judicans populum terræ.

22. Reliquas autem res Huzzijæ priores, & posteriores, scripsit Jeschahja, filius Amotzi propheta.

23. Tandem occumbente Huzzijâ cum patribus suis, sepelierunt eum cum patribus ejus in agro sepulchrali, qui *erat* regum, dicebant enim, leprosus est: & regnavit Jotham, filius ejus pro eo.

CAPUT XXVII.

Jotham piè regnat. eique succedit F. Achaz.

NAtus viginti quinque annos Jotham, quum regnare inciperet, sexdecim annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Jeruscha, filia Tzadoki.

2. Et fecit quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, omnino prout feceratHuzzija pater ipsius, tantummodo non est ingressus templum Jehovæ: sed adhuc populus corrumpebant se.

3. Hic ædificavit portam domûs Jehovæ supremam; & in muro clivi ædificavit plurimùm.

4. Civitates etiam ædificavit in montanis Jehudæ; & in saltibus ædificavit palatia, & turres.

5. Hic etiam pugnans contra regem Hammonitarum, prævaluit eis; ita ut darent ei Hammonitæ anno illo centum talenta argenti, & decies mille coros tritici, similiter hordei decies mille: hoc rependerunt ei Hammonitæ etiam anno secundo, & tertio.

6. Itaque confirmavit se Jotham; quia comparaverat vias suas coram Jehova, Deo suo.

7. Reliquæ autem res Jothami, & omnia bella ejus, viæque ejus; ecce sunt scriptæ in libro regum Jisraëlis, & Jehudæ.

8. Natus viginti quinque annos erat, quum regnare inciperet: & sexdecim annis regnaverat Jeruschalaimis:

9. Quando occubuit Jotham cum patribus suis, & sepeliverunt eum in civitate Davidis: ita regnavit Achaz, filius ejus pro eo.

CAPUT XXVIII.

Achaz impius rex variè affligitur, & insuper auget impietatem.

NAtus viginti annos Achaz, quum ille regnare inciperet, sexdecim annis regnavit Jeruschalaimis: sed non fecit, quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, sicut David pater ipsius.

2. Ambulavit enim in viis regum Jiſraëlis, atque etiam fuſiles *imagines* fecit Bahalimis.

3. Præterea ipſe adolevit in valle filii Hinnomi; & uſſit filios ſuos igne, ſecundùm abominationes gentium, quas expulerat Jehova à facie Jiſraëlitarum.

4. Et ſacrificabat ſtudioſè, adolebàtque in èxcelſis, & in collibus, & ſub omni arbore virente.

5. Quamobrem tradidit eum Jehova, Deus ejus in manum regis Syrorum; qui percutientes eum, captivam abduxerunt ab eo multitudinem magnam, quam deduxerunt in Darmaſcum: etiamque in manum regis Jiſraëlitarum traditus eſt, ita ut percuteret eum percuſſione magnâ.

6. Interfecit enim Pekach, filius Remaljæ ex Jehudæis centies vicies mille die uno, omnes robuſtos; eò quòd dereliquiſſent Jehovam, Deum majorum ſuorum.

7. Interfecit quoque Zicri, potens Ephrajimita Mahaſejam, filium regis, & Hazrikamum anteceſſorem domûs ejus, atque Elkanam, ſecundam à rege.

8. Itaque captivos ducebant Jiſraëlitæ è cognatis ſuis ducenta millia mulierum, puerorum & puellarum, ac etiam prædam multam diripuerant ex eis: deducebántque iſta ſpolia in Schomronem:

9. Quum ibi exiſtens propheta Jehovæ, Hoded nomine, prodiit ante exercitum illum, qui veniebat in Schomronem, ac dixit eis, ecce propter iram Jehovæ, Dei majorum veſtrorum æſtuantem contra Jehudæos, tradidit eos in manum veſtram: & interfeciſtis ex eis cum indignatione, *quæ* ad cœlos uſque pertigit.

10. Et nunc filios Jehudæ, & Jeruſchalaimorum cogitatis ſubjicere, ut ſint ſervi. & ancillæ vobis? annon penes vos, vos, *inquam, ſunt* duntaxat reatus contra Jehovam Deum veſtrum?

11. Quare nunc auſcultate mihi, & reſtituite hanc captivorum multitudinem, quam abducitis captivam à fratribus veſtris: nam æſtus iræ Jehovæ *exundaret* in vos.

12. Tunc ſurgentes homines è primoribus Ephrajimitarum, Hazarja, filius Jehochananis, Berecja, filius Meſchillemothi, & Jechizkija, filius Schallumi, & Hamaſa, filius Chadlai, adversùs venientes ab illa militia:

13. Dixerunt eis, non eſtis adducturi hanc captivorum multitudinem huc, quia in reatum graviſſimum cederet nobis, *quod* vos dicitis, ſuperaddendo peccatis noſtris, & reatui noſtro: quia magnus reatus incumbit nobis, & æſtus iræ contra Jiſraëlem.

14. Ita dereliquit expeditus quiſque multitudinem illam captivam, & prædam ſuam, ante iſtos principes, & totam congregationem.

15. Et ſurgentes homines quidam, qui expreſſi fuerant nominatim, prehenderunt multitudinem illam captivam, & omnes nudos eorum induerunt ex ipſa præda; quúmque induiſſent, & calceâſſent, cibúmque, & potum dediſſent, atque unxiſſent eos, deduxerunt aſinis quemque labantem eorum, adduxeruntque eos Jerichuntem, *in* civitatem palmarum, juxta fratres eorum: deinde reverſi ſunt in Schomronem.

16. Tempore illo miſit rex Achaz ad reges Aſſyriæ, ut auxiliarentur ſibi.

17. Nam adhuc Edomæi venientes, percuſſerant Jehudam, & abduxerant captivos.

18. Peliſchthæi quoque irruerant in civitates depreſſi agri, & meridianas Jehudæ; ceperántque Beth-Schemeſchum, & Ajalonem, & Gederothas, & Socuntem ac villas ejus, Thimnámque, & villas ejus, Gimzuntem, ac villas ejus, & habitabant illic.

19. Deprimebat enim Jehova Jehudam propter Achazum, regem Jiſraëlis: quia abſtraxerat Jehudam, ut omnino prævaricaretur contra Jehovam.

20. Veniens itaque ad eum Thilgath Pilneeſer, rex Aſſyriæ; anguſtiâ affecit eum, non autem confirmavit eum.

21. Nam accipiens Achaz partem ex domo Jehovæ, & domo regis, ac principum: dedit regi Aſſyriæ, nec tamen fuit auxilio ei.

22. Quocunque utem tempore anguſtiâ afficiebat ipſum *Jehova*, pergebat prævaricari contra Jehovam: idem *erat* rex Achaz.

23. Sacrificavit enim diis Darmaſcenorum, percutientium ipſum; dicens, quia dii regum Syriæ ſunt auxilio eis, illis ſacrificaturus ſum, ut auxilientur mihi: at illi fuerunt *obices*, in quos impingeret, ipſi & toti Jiſraëli.

24. Adeò ut congregans Achaz *inſtrumenta* domûs Dei, truncaret inſtrumenta domûs Dei, & occluderet fores domûs Jehovæ, faceretque ſibi altaria in unoquoque angulo Jeruſchalaimis.

25. Etiam in ſingulis civitatibus Jehudæ faceret excelſa ad adolendum diis alienis: ita provocavit Jehovam, Deum majorum ſuorum.

26. Reliquæ autem res ejus, & omnes viæ ejus priores, & poſteriores, ecce ſunt ſcriptæ in libro regum Jehudæ, & Jiſraëlis.

27. Denique, quum occubuiſſet Achaz cum patribus ſuis, ſepeliverunt eum in ipſa civitate, Jeruſchalaimis, non enim intulerunt eum in ſepulchra regum Jiſraëlis: regnavítque Jechizkija, filius ejus pro eo.

CAPUT XXIX.

Jechizkija incipit reformationem.

JEchizkija regnare cœpit natus viginti quinque annos, & viginti novem annis regnavit Jeruſchalaimis: cujus matri nomen Abija, filia Zecarjæ.

2. Et fecit, quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ; omnino prout fecerat David, pater ejus.

3. Hic ipſo anno primo regni ſui, menſe primo, aperuit fores domûs Jehovæ, & confirmavit ipſos *Sacerdotes*.

4. Juſſit enim convenire Secerdotes, & Levitas, & congregavit eos in plateam orientalem:

5. Ac dixit eis, auſcultate mihi, ô Levitæ: jam ſanctificate vos, & ſanctificate domum Jehovæ, Dei majorum veſtrorum, & efferte quod ſeparandum eſt è ſancto.

6. Nam prævaricati ſunt patres noſtri, & facientes, quod malum *videtur* in oculis Dei noſtri, dereliquerunt eum: & avertentes faciem ſuam à tabernaculo Jehovæ, oppoſuerunt cervicem:

7. Etiam occluſerunt fores porticûs, extinxeruntque lucernas, & ſuffitum non a-

 dole-

doleverunt: denique holocauſtum non obtulerunt in Sancto, Deo Jiſraëlis.

8. Quamobrem fuit fervens ira Jehovæ contra Jehudam, & Jeruſchalaima; adeò ut tradiderit eos commotioni, deſolationi, & ſibilo, quemadmodum videtis oculis veſtris.

9. Nam ecce ceciderunt patres noſtri gladio; & filii noſtri, filiæque noſtræ, ac uxores noſtræ in captivitate *fuerunt* propter illud.

10. Nunc *eſt* mihi in animo pangere fœdus cum Jehova, Deo Jiſraëlis, ut avertat ſe à nobis æſtus iræ ejus.

11. Filii mei, nunc ne erretis: vos enim elegit Jehova, ut ſtantes coram ipſo, miniſtretis ipſi, & ut ſitis ipſis miniſtrantes, & adolentes.

12. Tum ſurgentes hi Levitæ, Machath, filius Hamaſaj, & Joël, filius Hazarjæ, è poſteris Kehathitarum: ex Meraritis verò Kiſch, filius Habdi, & Hazarja, filius Jehalleelis: atque è Gerſchonitis Joach, filius Zimmæ, & Heden, filius Joachi:

13. Et è filiis Elitzaphanis, Schimri, & Jehiel, ac è filiis Aſaphi, Zecarja, & Matthanja:

14. E filiis quoque Hemanis, Jechiel, & Schimhi; & è filiis Jeduthunis, Schemahja, & Huzziel:

15. Congregârunt cognatos ſuos, & ſanctificaverunt ſe, veneruntque ſecundum præceptum regis, ex verbis Jehovæ, ad purgandum domum Jehovæ.

16. Nam ingreſſi Sacerdotes in interiorem partem domûs Jehovæ ad purgandum, extulerunt omnem immunditiem, quam invenerant in templo Jehovæ, in atrium domûs Jehovæ: recipiebant verò Levitæ exportandam in torrentem Kidronis foras.

17. Cœperant autem primo *die* menſis primi ſanctificare; & die octavo ejuſdem menſis ingreſſi porticum Jehovæ, ſanctificaverunt domum Jehovæ diebus octo: ita ut die ſextodecimo menſis primi abſolverint.

18. Tum venientes intrò ad Jechizkijam regem, dixerunt, purgavimus totam domum Jehovæ; & altare holocauſti cum omnibus inſtrumentis ejus, & menſam diſpoſitionis cum omnibus inſtrumentis ejus:

19. Denique omnia inſtrumenta illa, quæ abjecerat rex Achaz, quum regnaret prævaricatione ſuâ, comparavimus, & ſanctificavimus; ecce autem ſunt ante altare Jehovæ.

20. Itaque manè ſurgens Jechizkija rex, congregavit præfectos civitati; & aſcendit in domum Jehovæ.

21. Quúmque adduxiſſent juvencos ſeptem, & arietes ſeptem, agnóſque ſeptem, & hircos lactentes ſeptem in peccatum pro regno, & pro ſanctuario, ac pro Jehuda: edixit filiis Aharonis, ſacerdotibus, ut offerrent in altari Jehovæ.

22. Tum jugulârunt boves, & accipientes ſacerdotes illorum ſanguinem, inſperſerunt in ipſum altare: ſimiliter jugulantes arietes, inſperſerunt illorum ſanguinem in altare, & jugulantes agnos, inſperſerunt illorum ſanguinem in altare.

23. Poſtremò admoverunt hircos peccati ante regem, & congregationem; qui manibus ſuis nixi ſunt eis.

24. Jugulantésque eos ſacerdotes, expiaverunt ſanguine eorum in altari, ad expiationem faciendam pro toto Jiſraële: quia toti Jiſraëli indixerat rex holocauſtum, & peccatum illud.

25. Reſtituerat autem Levitas *in* domo Jehovæ cum cymbalis, cum nabliis, & cum citharis, ex præcepto Davidis, & Gadis, videntis regii, & Nathanis prophetæ: (nam à Jehova præceptum illud erat per prophetas ejus.)

26. Itaque adſtantibus Levitis cum inſtrumentis Davidis; ſacerdotibus verò cum tubis:

27. Edixit Chizkija, ut offerrent holocauſtum in altari: & quo tempore cœpit holocauſtum, cœpit muſica Jehovæ cum ipſis tubis, ídque cum *canticis* traditis, *&* inſtrumentis Davidis, regis Jiſraëlis.

28. Interea tota congregatio incurvabant ſeſe, quum muſici canerent, & tubicines tubis clangerent; omnia hæc, uſque dum abſolutum eſſet holocauſtum.

29. Quum autem abſolviſſent offerre; procidentes rex, & omnes, qui præſentes erant cum eo, incurvaverunt ſe *adorantes*:

30. Edixítque Jechizkija rex, & principes Levitis, ut laudarent Jehovam verbis Davidis, & Aſaphi videntis: qui cùm laudâſſent, dum agitaretur lætitia illa, inclinato vertice incurvaverunt ſe *honorem exhibentes*.

31. Tunc loquutus Jechizkija, dixit, jam conſecrâſtis miniſterium veſtrum Jehovæ, accedite, & adducite ſacrificia, & euchariſtica in domum Jehovæ: adduxerunt itaque congregatio illa ſacrificia, & euchariſtica, & omnis voluntarius animo holocauſta.

32. Adeò ut eſſet numerus holocauſtorum, quæ adduxerunt congregatio; boum ſeptuaginta, arietum centum, agnorum ducentorum: ad holocauſtum Jehovæ omnia hæc:

33. Aliorum autem conſecratorum: boum ſexcentorum, & pecudum ter mille:

34. Verúntamen ſacerdotes erant pauciores, neque poterant nudare *pelle* omnia illa holocauſta: quare confirmârunt eos cognati eorum Levitæ, donec abſolutum eſſet illud opus, & donec ſanctificâſſent ſe reliqui ſacerdotes, nam Levitæ rectiores *fuerant* animo ad ſanctificandum ſe ſacerdotibus.

35. Nam etiam imponendum erat copiosè de adipibus euchariſticorum, & de libaminibus præter illa holocauſta, ita conſtitutus eſt cultus domûs Jehovæ.

36. Lætatúſque eſt Jechizkija, totúſque populus, de *eo*, quod reſtituerat Deus populo: nam repentè fuerat hæc res.

CAPUT XXX.

Jechizkija continuat reformationem.

DEinde miſit Jechizkija per totum Jiſraëlem, & Jehudam, & etiam faſciculos literarum ſcripſit ad Ephrajimitas, & Menaſchitas, ut venirent in domum Jehovæ Jeruſchalaima: ad celebrandum Paſcha Jehovæ, Deo Jiſraëlis.

2. Nam inierat conſilium rex, & principes ejus cum tota congregatione Jeruſchalaimis, de celebrando paſchate menſe ſecundo:

3. Non enim potuerant celebrare illud tempore eodem: quum ſacerdotes non ſanctifi-

ctificaſſent ſe ad ſufficientem numerum, & populus non congregâſſent ſe Jeruſchalaima.

4. Quúmque recta videretur hæc res in oculis regis, & in oculis totius congregationis illius:

5. Conſtituerant rem *hanc*, ut promulgarent per totum Jiſraëlem à Beer-Schebaho Danem uſque, ut venirent celebratum paſcha Jehovæ, Deo Jiſraëlis, Jeruſchalaima, nam jam diu non celebraverant ex præſcripto.

6. Abiverunt itaque curſores cum faſciculis literarum à rege, & principibus per totum Jiſraëlem, & Jehudam, & ex præcepto regis dicebant, filii Jiſraëlis, convertimini ad Jehovam, Deum Abrahami, Jitzchaki, & Jiſraëlis, ut convertat ſe ad reliquias, quæ reliquæ factæ ſunt vobis è manu regum Aſſyriæ;

7. Neque eſtote, ut patres veſtri, & ut fratres veſtri, qui prævaricati ſunt contra Jehovam, Deum majorum ſuorum: quos tradidit deſolationi, quemadmodum videtis.

8. Nunc ne obdurate cervices veſtras, ut patres veſtri: cedite manum Jehovæ, & ingreſſi ſanctuarium ejus, quod ſanctificavit in ſeculum, colite Jehovam, Deum veſtrum, ut avertat ſe à vobis æſtus iræ ejus.

9. Nam converſis vobis ad Jehovam, fratres veſtri, & filii veſtri conſequentur miſericordiam coram illis, qui captivos detinent ipſos, adeò ut revertantur in terram hanc: nam gratioſus, & miſericors *eſt* Jehova, Deus veſter; neque avertet faciem à vobis, ſi convertamini ad ipſum.

10. Quum autem curſores illi tranſirent de civitate in civitatem, per regionem Ephrajimi, & Menaſchis, ac Zebulunem uſque, deridebant eos, ac ſubſannabant eos.

11. Verùntamen quidam ex Aſchere, & Menaſche, & è Zebulune; deprimentes ſe, venerunt Jeruſchalaima.

12. Etiam in Judæis erat manus Dei, indens eis animum unum; ad faciendum præceptum regis, ac principum ex verbo Jehovæ.

13. Et congregati ſunt Jeruſchalaima populus multus, ad celebrandum feſtum azymorum menſe ſecundo, congregatio quàm plurima.

14. Qui ſurgentes, amoverunt altaria, quæ erant Jeruſchalaimis; & omnes aras thurarias amoventes, projecerunt in torrentem Kidronis.

15. Deinde jugulârunt paſcha quarto decimo *die* menſis ſecundi: quum reliqui Sacerdotes, & Levitæ rubore ſuffuſi, ſanctificâſſent ſe, & obtulerunt holocauſta *in* domo Jehovæ.

16. Ita ſteterunt in ſtatione ſua, ſecundùm officium ſuum ex lege Moſchis, viri Dei, ſacerdotes ſpargentes ſanguinem *acceptum* è manu Levitarum.

17. Quia multitudo in eo cœtu *erat*, qui non ſanctificaverant ſe: ideo Levitæ incumbebant jugulationi paſchatum pro omni immundo, ad ſanctificandum *ea* Jehovæ.

18. Nam magna pars illius populi multitudo ex Ephrajimo, & Menaſche, Jiſſaſcare, & Zebulune non mundaverant ſe, quum comederent paſcha, ſecus quàm præſcriptum eſt: ſed oravit Jechizkija pro eis, dicendo, Jehova optimus expiationem faciat pro *eo*.

19. Quiſquis animum ſuum comparaverit ad quærendum Deum Jehovam, Deum majorum ſuorum: quàmvis non *ſit*, prout munditiеs ſacra *poſtulat*.

20. Et auſcultans Jehova Jechizkijæ, curavit populum.

21. Itaque celebrârunt Jiſraëlitæ, qui præſentes erant Jeruſchalaimis, feſtum azymorum ſeptem diebus cum lætitia magna: laudabántque Jehovam de die in diem Levitæ, ac Sacerdotes inſtrumentis *concinentibus* robur Jehovæ.

22. Loquutus enim fuerat Jechizkija, quæ erant cordi omnibus Levitis informantibus in intelligentia ejus, quod *videtur* bonum Jehovæ: ideo comederunt ſtato illo tempore ſeptem diebus, ſacrificantes ſacrificia eucharistica, & confitentes Jehovæ, Deo majorum ſuorum.

23. Quúmque conſilium iniviſſent tota congregatio illa de celebrandis ſeptem diebus aliis; celebrârunt ſeptem dies *cum* lætitia.

24. Nam Chizkija, rex Jehudæ obtulit congregationi mille juvencos, & ſepties mille pecudes, & principes obtulerunt congregationi juvencos mille, pecudéſque decies mille: ſe verò ſanctificaverant Sacerdotes copioſè.

25. Ita lætati ſunt tota congregatio Jehudæ, & Sacerdotes, ac Levitæ, totáque congregatio eorum, qui venerant ex Jiſraële, tam peregrini qui venerant è terra Jiſraëlis, quàm habitantes in Jehuda.

26. Fuitque lætitia magna Jeruſchalaimis: quia inde à diebus Schelomonis, filii Davidis, regis Jiſraëlis, hujuſmodi non *fuerat* Jeruſchalaimis.

27. Denique ſurgentes Sacerdotes Levitici, benedixerunt populo, & exaudita eſt vox eorum; pervenit enim oratio eorum in habitaculum ſanctum illius, in cœlum.

CAPUT XXXI.

Jechizkija abſolvit reformationem.

QUum autem abſolviſſent omnia iſta, egreſſi ſunt omnes Jiſraëlitæ, qui præſentes fuerant, per civitates Jehudæ, & fregerunt ſtatuas, & ſucciderunt lucos, deſtruxerúntque excelſa, ac altaria è toto Jehuda & Binjamine, etiam *per* Ephrajimum, & Menaſchen, uſque dum abſolviſſent: deinde reverſi ſunt omnes Jiſraëlitæ quiſque in poſſeſſionem ſuam per civitates ſuas.

2. Reſtituit verò Jechizkija diſtributiones Sacerdotum, ac Levitarum, per diſtributiones eorum, quemque ſecundùm miniſterium ipſius, Sacerdotes, & Levitas, in holocauſta, & in euchariſtica; ad miniſtrandum, & ad celebrandum, atque ad laudandum in portis caſtrorum Jehovæ.

3. Portionem quoque regis è facultatibus ſuis, ad quæque holocauſta, ad holocauſta matutina, & veſpertina, & holocauſta pro ſabbathis, ac pro noviluniis, & pro ſolennitatibus: ut præſcriptum eſt lege Jehovæ.

4. Similiter edixit populo, habitatoribus Jeruſchalaimorum, ut darent portionem Sacerdotum, & Levitarum; ut confirmarent ſe in lege Jehovæ *exſequenda*.

5. Tum ſimulac erupit hoc verbum, plurimas contulerunt Jiſraëlitæ primitias frumenti, muſti, oleique, ac palmæ, denique omnis proventus agri; decimas quoque omnium copiosè attulerunt.

6. Filii quoque Jiſraëlis, & Jehudæ, qui habitabant in civitatibus Jehudæ; ipſi etiam decimas armenti, & gregis, & decimas ſacras, *id eſt*, ſacratas Jehovæ, Deo ipſorum: afferentes depoſuerunt acervatim.

7. Menſe tertio cœperunt acervorum illorum fundamenta ponere: menſe verò ſeptimo abſolverunt.

8. Quúmque venientes Jechizkija, & principes, vidiſſent acervos illos; benedixerunt Jehovæ, & populo ejus Jiſraëli.

9. Percunctatúſque eſt Jechizkija Sacerdotes, & Levitas de illis acervis.

10. Alloquens verò eum Hazarja, Sacerdos primarius in familia Tzadoki; dixit, ex quo cœptum eſt iſtam oblationem afferre in domum Jehovæ, comedimus, & ſaturati ſumus, ac ſupereſt quàm plurimum: quia Jehova benedixit populo ſuo, ita ut, quod ſupereſt, *ſit* multitudo hæc.

11. Quapropter edixit Jechizkija, ut compararent cellas in domo Jehovæ; & compararunt.

12. Quo inferebant oblationem illam, & decimas, & res conſecratas conſtanter: præerántque illis anteceſſor Conanja, Levita, & Schimhi, frater ejus ſecundus ab eo:

13. Jechiel verò, & Hazarja, & Nachath, & Haſaël, & Jerimoth, & Jozabad, & Elihel, & Jiſmacja, & Machath, ac Benaja, præfecti *erant* ſub manu Conanjæ, & Schimhi fratris ejus, inſtitutione Jechizkijæ regis, & Hazarjæ anteceſſoris domûs Dei.

14. Kore verò, filius Jimnæ Levitæ janitor versùs orientem, præerat voluntariis oblationibus Dei, ut diſtribueret oblationem Jehovæ, & res ſanctas ſanctarum.

15. Ad manum autem ejus, Heden, & Minjamin, & Jeſchuah, ac Schemahja, Amarja, & Schecanja per civitates ſacerdotum in ſtato munere; dando cognatis ſuis per diſtributiones tam magno, quàm parvo.

16. (Præter generis ipſorum mares, à nato tres annos, & deinceps) omni ingredienti domum Jehovæ ad officium diurnum; pro miniſterio eorum in obſervationibus eorum, ſecundùm diſtributiones eorum:

17. Et cum recenſione generis ſacerdotum per familias paternas eorum, etiam Levitis à nato viginti annos, & deinceps; in obſervationibus eorum, per diſtributiones eorum:

18. Etiam generi ipſorum in omnes parvulos eorum, uxores eorum, filióſque eorum, ac filias eorum, toti congregationi: quum in ſtato munere ſuo rerum ſanctarum ſanctificâſſent ſe:

19. Tum poſteris Aharonis ſacerdotibus, per agros ſuburbanos civitatum eorum, in unaquaque civitate *præerant* homines, qui expreſſi ſunt nominibus, ad dandum portiones cuique mari inter ſacerdotes, ſimiliter ſingulis recenſitis genere inter Levitas.

20. Itaque fecit talia Jechizkija in toto Jehuda: fecítque, quod bonum, & rectum, ſtatúmque *videtur* cum Jehova Deo ſuo.

21. In omni verò opere, quod cœperat in miniſterio domûs Dei, & in lege, ac in præcepto, quærendo Deum ſuum; ex toto animo ſuo exercuit ſe, & ſecundatus eſt.

CAPUT XXXII.

Jechizkija ægrotat, & ſanationem impetrat: peccat, & reſipiſcit.

POſt res iſtas, & firmam conſtitutionem earum, venit Sancherib, rex Aſſyriæ; & invadens Jehudam, caſtra ponebat contra civitates ejus munitas, cogitans illas diſcindendo ſibi adjungere.

2. Videns autem Jechizkija adveniſſe Sancheribum; & faciem ejus *obverſam eſſe* ad oppugnandum Jeruſchalaima:

3. Iniit conſilium cum principibus ſuis, & dynaſtis ſuis de obthurandis aquis fontium, qui *erant* extra civitatem, & auxilio fuerunt ei.

4. Nam congregantes ſe populus multus, obthurárunt omnes illos fontes, & torrentem inundantem per medium regionis, dicendo; cur venientes reges Aſſyriæ invenirent aquas multas?

5. Præterea confirmans ſe, exſtruxit totum murum illum perruptum; quem perduxit uſque ad turres, foris verò murum alterum, & confirmavit munitionem, civitatem Davidis: paravítque miſſilia copiosè, & ſcuta.

6. Et impoſuit præfectos militares populo: congregatíſque eis ad ſe in plateam portæ civitatis, loquutus eſt, quæ erant eis cordi, dicendo:

7. Confirmamini & fortes eſtote: ne timetote, neque conſternamini metu regis Aſſyriæ, & metu totius multitudinis, quæ *eſt* cum eo, nam nobiſcum major *eſt*, quàm cum eo.

8. Cum eo *eſt* brachium carneum, nobiſcum verò Jehova, Deus noſter ad auxiliandum nobis, & ad gerendum bella noſtra: ſic innixi ſunt populus verbis Jechizkijæ, regis Jehudæ.

9. Poſtea miſit Sancherib, rex Aſſyriæ ſervos ſuos Jeruſchalaima, dum ipſe obſideret Laciſchum, & totus dominatus ejus cum ipſo; ad Jechizkijam, regem Jehudæ, & ad omnes Jehudæos, qui *erant* Jeruſchalaimis, ut dicerent:

10. Sic ait Sancherib, rex Aſſyriæ; cui rei confiditis, quòd deſidetis in munitione, Jeruſchalaimis?

11. Annon Jechizkija incitat vos, ut exponat vos morti per famem, & per ſitim, dicendo: Jehova, Deus noſter eripiet nos è manu regis Aſſyriæ?

12. Annon ipſe Jechizkija abſtulit excelſa ejus, & altaria ejus? edixítque Jehudæ, & Jeruſchalaimis, dicendo; coram altari unico incurvatote vos, & in eo adoletote?

13. An neſcitis, quid fecerim ego, & majores mei omnibus populis terrarum? an ullo modo potuerunt dii gentium terrarum eripere terram ſuam è manu mea?

14. Quis fuit inter omnes deos gentium illarum, quas internecioni devoverunt majores mei, qui potuerit eripere populum ſuum è manu mea? ut poſſit Deus veſter eripere vos è manu mea?

15. Nunc itaque, ne ſeducat vos Chizkija, neque incitet vos *incitatione* hujuſmodi, neque

neque credite ei; nam non poteſt ullus Deus ullius gentis, aut regni eripere populum ſuum è manu mea, ut è manu majorum meorum: quantò minùs dii veſtri eripient vos è manu mea?

16. Ampliùs etiam loquuti ſunt ſervi illius contra Jehovam, Deum ipſum; & contra Jechizkijam, ſervum ejus.

17. Etiam literas ſcripſerat ad probro afficiendum Jehovam, Deum Jiſraëlis, & ad obloquendum ei, dicendo, ſicut dii gentium terrarum, qui non eripuerunt populum ſuum è manu mea, ſic non eſt erepturus Deus Jechizkijæ populum ſuum è manu mea.

18. Quæ proclamabant voce magnâ judaicè populo Jeruſchalaimorum, qui *erat* ſuper murum, ad metum incutiendum eis, & ad turbandum eos, ut caperent civitatem.

19. Ita loquuti ſunt de Deo Jeruſchalaimorum, ut de diis populorum terræ, opere manuum hominis.

20. Oravit verò Jechizkija rex, & Jeſchahja, filius Amotzi propheta propter iſta, & clamaverunt cœlum *versùs*.

21. Quapropter mittens Jehova angelum, exſcidit omnem valentem robore, & anteceſſorem, ac principem in caſtris regis Aſſyriæ: qui reverſus eſt cum pudore vultûs in terram ſuam, ubi ingreſſum ædem Dei ſui, egreſſi è viſceribus ejus *filii*, proſtraverunt eum gladio.

22. Ita ſervavit Jehova Jechizkijam, & habitatores Jeruſchalaimorum è manu Sancheribi, regis Aſſyriæ, & *è* manu omnium: deducebatque eos *liberatos* undequaque:

23. Adeò ut multi afferrent munus Jehovæ Jeruſchalaima, & res pretioſas Jechizkijæ, regi Jehudæ; nam elatus erat ante oculos omnium gentium poſtea.

24. Diebus illis ægrotavit Jechizkija lethaliter: quapropter oravit Jehovam, qui alloquens eum, prodigium edidit ei.

25. At non pro beneficio erga ſe rependit Jechizkija, nam extulit ſe animus ejus: quapropter fuit contra eum fervens ira, & contra Jehudam, ac Jeruſchalaima.

26. Sed quum ſe depreſſiſſet Jechizkija, pro elatione animi ſui, ipſe, & habitatores Jeruſchalaimorum, non obvenit eis fervens ira Jehovæ, diebus Jechizkijæ.

27. Erat enim Jechizkijæ divitiarum, & honoris quàm plurimùm: theſauróſque comparaverat ſibi ad argentum, & ad aurum, & ad lapides pretioſos, & ad aromata, & ad ſcuta, ac ad omnia inſtrumenta deſiderabilia.

28. Apothecas quoque ad proventum, muſti, ac olei, & ſtabula ad omnia jumenta, & greges per ſtabula.

29. Civitates etiam curaverat ſibi, & poſſeſſionem gregum, ac armentorum copioſè: dederat enim ei Deus facultates multas valde.

30. Et ipſe Jechizkija obthuraverat alveum aquæ Gichonis ſuperiorem, quam rectà deduxerat infernè ad occidentem civitatis Davidis: denique ſecundatus fuerat Jechizkija in toto opere ſuo.

31. Itaque *agentem* cum oratoribus principum Babyloniæ, qui miſerant ad eum, ut inquirerent de prodigio illo, quod fuerat in terra, dereliquit eum Deus, tentando eum, ut experiretur quicquid erat ei in animo.

32. Reliquæ autem res Jechizkijæ, & benignitates ejus, ecce ſunt ſcriptæ in viſione Jeſchahjæ, filii Amotzi prophetæ, præter librum regum Jehudæ, & Jiſraëlis:

33. Tandem, quum occubuiſſet Jechizkija cum patribus ſuis, ſepelientes eum in ſuperiore parte ſepulchrorum poſterorum Davidis, honore affecerunt eum in morte ejus totus Jehuda, & habitatores Jeruſchalaimorum: regnavitque Menaſche, filius ejus pro eo.

CAPUT XXXIII.

Menaſche ſpeculum peccatoris magni, & ſeriò reſipiſcentis.

Natus duodecim annos Menaſche, quum regnare inciperet, quinquaginta quinque annis regnavit Jeruſchalaimis.

2. Qui fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ; ſecundùm abominationes illarum gentium quas expulerat Jehova à conſpectu Jiſraëlitarum.

3. Nam rurſus ædificavit excelſa, quæ demolitus fuerat Jechizkija, pater ipſius; & erexit altaria Bahalimis, fecítque lucos, & incurvans ſe toti exercitui cœlorum, coluit eos.

4. Etiam exſtruxit altaria in domo Jehovæ, de qua dixerat Jehova: Jeruſchalaimis erit nomen meum in ſeculum.

5. Exſtruxit, *inquam*, altaria toti exercitui cœlorum; in duobus atriis domûs Jehovæ.

6. Præterea idem traduxit filios ſuos per ignem, in valle filii Hinnomi, & divinationibus, & conjectationibus, & præſtigiis uſus eſt, inſtituítque pythonem, & ariolos: plurimum fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, provocando eum.

7. Et collocavit ſculptile, ſimulachrum, quod paraverat in domo Dei; de qua dixerat Deus Davidi, & Schelomoni filio ejus, in domo hac, & Jeruſchalaimis, quæ elegi præ omnibus *locis* tribuum Jiſraëlis, collocabo nomen meum in ſeculum;

8. Neque deinceps amovebo pedem Jiſraëlitarum ab hac terra, quam conſtitui majoribus veſtris: ſi modò obſervantes fecerint, quæcunque præcepero eis, ſecundùm totam legem, & ſtatuta, ac judicia *edita* per Moſchen.

9. Itaque fecit Menaſche, ut aberrarent Jehuda, & habitatores Jeruſchalaimorum; faciendo malum ampliùs, quàm gentes, quas perdiderat Jehova à conſpectu Jiſraëlitarum.

10. Et quamvis alloqueretur Jehova Menaſchen, & populum ejus, non tamen attenderunt.

11. Quamobrem adduxit Jehova contra eos principes exercitûs, qui *erat* regi Aſſyriæ, & ceperunt Menaſchen in ſpinis quibuſdam; quem vincientes chalybæis duobus vinculis, deduxerunt Babylonem.

12. Ubi, quum anguſtia afficeret eum, deprecatus eſt faciem Jehovæ, Dei ſui, depreſſitque ſe valde coram Deo majorum ſuorum.

13. Poſtquam autem oráſſet eum, exoratus ei, exaudivit deprecationem ejus, reduxítque eum Jeruſchalaima in regnum ipſius: ita agnovit Menaſche Jehovam eſſe Deum.

14. Poſtea

14. Poſtea autem ædificavit murum exteriorem civitatis Davidis *ad* occidentem Gichonis, ab ipſo torrente uſque ad ingreſſum, per portam piſcium, quem circumduxit clivo, extollens eum valde, ac præpoſuit præfectos copiarum omnibus civitatibus munitis in Jehuda.

15. Et amovens deos alienigenarum, & ſimulachrum illud à domo Jehovæ, omniáque altaria, quæ exſtruxerat in monte domûs Jehovæ, & Jeruſchalaimis: projecit extra civitatem.

16. Comparavit verò altare Jehovæ, ſacrificans in eo ſacrificia euchariſtica, & laudis; ac edixit Jehudæ, ut coleret Jehovam, Deum Jiſraëlis.

17. Sed adhuc populus ſacrificabant in excelſis; verùntamen Jehovæ Deo ſuo.

18. Reliquæ autem res Menaſchis, uſque ad orationem ejus ad Deum ſuum; verbáque videntium, qui alloquuti ſunt eum in nomine Jehovæ, Dei Jiſraëlis: ecce ſunt inter verba regum Jiſraëlis.

19. Oratio autem ejus, quum exoratus eſt illi Deus, & totum peccatum ejus, ac prævaricatio ejus, & loca, in quibus exſtruxit excelſa, ac conſtituit lucos, & ſculptilia, antequam ſe deprimeret: ecce ſunt ſcripta inter verba Chozaj.

20. Tandem occubuit Menaſche cum patribus ſuis, & ſepeliverunt eum in domo ejus: regnavítque Amon, filius ejus pro eo.

21. Natus viginti duos annos Amon, quum regnare inciperet; duobus annis regnavit Jeruſchalaimis.

22. Qui fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, quemadmodum fecerat Menaſche, pater ipſius: nam omnibus ſculptilibus, quæ fecerat Menaſche pater ipſius, ſacrificabat Amon, & colebat ea.

23. Sed non depreſſit ſe coram Jehova, ſicut depreſſerat ſe Menaſche, pater ipſius: quin ipſe Amon auxit reatum.

24. Conſpiraverunt autem contra eum ſervi ejus, & morte affecerunt eum in domo ejus.

25. Percuſſerunt verò populus regionis omnes, qui conſpiraverant contra regem Amonem: & regem conſtituerunt populus regionis Joſchijam, filium ejus pro eo.

CAPUT XXXIV.

Joſchija idea boni principis.

NAtus octo annos Joſchija, quum regnare inciperet; uno & triginta annis regnavit Jeruſchalaimis.

2. Qui fecit, quod rectum *videtur* in oculis Jehovæ, ambulans in viis Davidis patris ſui, neque recedens dextrorſum, aut ſiniſtrorſum.

3. Nam octavo anno regni ſui, quum eſſet adhuc puer, cœpit quærere Deum Davidis, patris ſui: duodecimo autem anno cœpit mundare Jehudam, & Jeruſchalaima ab excelſis, & lucis, ſculptilibúsque, ac fuſilibus.

4. Deſtruebant enim coram eo altaria Bahalimorum, & ſubdiales ſtatuas, quæ impoſitæ erant eis, ſuccidit, & lucos, ſculptiliaque, ac fuſilia perfringens, & comminuens, ſparſit in ſuperficiem ſepulchrorum *hominum*, qui ſacrificaverant in eis.

5. Oſſa verò Sacerdotum combuſſit ſuper altaria illorum: ſic mundavit Jehudam, & Jeruſchalaima.

6. Etiam in civitatibus Menaſchis, & Ephrajimi, ac Schimhonis uſque ad Naphthali; rutris ipſorum circumquaque.

7. Quúmque demolitus eſſet altaria illa, & lucos, ſculptiliáque contudiſſet comminuendo, omnéſque ſubdiales ſtatuas ſuccidiſſet per totam terram Jiſraëlis, reverſus eſt Jeruſchalaima.

8. Anno autem decimo octavo, quo regnabat, purgando regionem, & domum: miſit Schaphanem, filium Atzaljæ, & Mahaſejam, præfectum civitati, & Joachum, filium Joachazi à memoria, ad confirmandum domum Jehovæ, Dei ſui.

9. Qui, quum veniſſent ad Chilkijam Sacerdotem ſummum, tradiderunt pecuniam inferendam *in* domum Dei, quam collegerant è manu Menaſchitarum, & Ephrajimitarum, & à toto reſiduo Jiſraëlis, atque à toto Jehuda, & Binjamine, *tradiderunt* Levitæ cuſtodes liminis: quando fuerant reverſi Jeruſchalaima.

10. Tradebant autem in manum curatorum operis, qui præpoſiti erant in domo Jehovæ: hi verò tradebant illam opificibus, qui operabantur in domo Jehovæ ad curandum labem, & ad confirmandum domum.

11. Tradebant enim fabris, & ſtructoribus ad comparandum lapides cæduos, & ligna ad catenationes; etiam ad contabulandum domos, quas perdiderant reges Jehudæ.

12. Homines verò iſti agebant fide in illo opere, nempe præpoſiti illis *opificibus* Jachath, & Hobadja, Levitæ ex Meraritis, & Zecarja ac Meſchullam è poſteris Kehathitarum, dum præeſſent: quorum Levitarum quiſque doctor erat in inſtrumentorum muſicorum *tractatione*.

13. At bajulis (nam præerant *Levitæ* omnibus opificibus utrique miniſterio) ex Levitis quoque, iíſque janitoribus præerant ſcribæ, & moderatores.

14. Quúmque proferrent pecuniam illam illatam *in* domum Jehovæ; invenit Chilkija Sacerdos librum legis Jehovæ, *traditum* per Moſchen.

15. Et loquutus Chilkija, dixit Schaphani ſcribæ, librum hunc legis inveni in domo Jehovæ: tradidítque Chilkija ipſum librum Schaphani.

16. Itaque afferens Schaphan librum illum ad regem, quum adhuc referret regi verbum, dicendo; quicquid traditum eſt in manum ſervorum tuorum, faciunt.

17. Nam conflantes pecuniam inventam in domo Jehovæ, tradiderunt eam in manum præpoſitorum, & in manum opificum:

18. Indicavit Schaphan ſcriba regi, dicendo; librum dedit mihi Chilkija, ſacerdos: legítque ex eo Schaphan coram rege.

19. Quamobrem fuit audiente rege verba illa legis; ut laceraret veſtimenta ſua.

20. Præcepítque rex Chilkijæ, & Achikamo, filio Schaphanis, ac Abdoni, filio Micæ, & Schaphani, ſcribæ, atque Haſajæ, ſervo regis, dicendo:

21. Ite, conſulite Jehovam pro me, & pro reliquo in Jiſraële, & Jehuda ſuper verbis libri

bri hujus, qui inventus eſt: nam magnus *eſt* æſtus iræ Jehovæ, quæ effuſa eſt in nos, eò quòd non obſervârunt patres noſtri verbum Jehovæ, ut facerent omnino, prout præſcriptum eſt in libro hoc.

22. Itaque abiit Chilkija, & qui *erant* regis, ad Chuldam prophetiſſam, uxorem Schallumi, *filii* Thokehathi, filii Chaſræ veſtiarii, ea enim habitabat Jeruſchalaimis in parte ſecunda *ab eo*; & alloquuti ſunt eam *verbis* ejuſmodi.

23. Quæ dixit eis, ſic ait Jehova, Deus Jiſraëlis; dicite viro illi, qui miſit vos ad me:

24. Sic ait Jehova; ecce inducturus ſum malum contra locum hunc, & contra habitatores ejus; omnes execrationes ſcriptas in libro illo, quem legerunt coram rege Jehudæ:

25. Propterea quòd dereliquerunt me; & adoleverunt diis alienis, ut irritarent me omnibus operibus manuum ſuarum: ideo effuſa manebit æſtuans ira mea in locum hunc, & non extinguetur.

26. De rege verò Jehudæ, qui miſit vos ad conſulendum Jehovam, ſic dicitote ei: ſic ait Jehova, Deus Jiſraëlis: *tu*, qui audiviſti verba iſta:

27. Quia mollitus eſt animus tuus, & depreſſiſti te à facie Dei, quum audiviſſes verba ejus contra locum hunc, & contra habitatores ejus, & deprimens te coram me, laceráſti veſtimenta tua, ac fleviſti coram me: ideo etiam ego exaudivi, dictum Jehovæ.

28. Ecce ego faciam, ut aggregeris ad patres tuos, & aggregeris ad ſepulchra tua in pace, ut non videant oculi tui totum iſtud malum, quod ego inducturus ſum contra locum hunc, & contra habitatores ejus, qui retulerunt regi rem.

29. Quum itaque miſiſſet rex; & congregâſſet omnes ſeniores Jehudæ, & Jeruſchalaimorum:

30. Aſcendit rex *in* domum Jehovæ, omnésque viri Jehudæ, & habitatores Jeruſchalaimorum, cùm Sacerdotes, & Levitæ, tum totus populus, à maximo uſque ad minimum, & legit ipſis audientibus omnia verba libri fœderis, qui inventus fuerat *in* domo Jehovæ.

31. Deinde ſtans rex in ſtatione ſua; pepigit fœdus ipſum coram Jehova, ſe ſequuturum Jehovam, & obſervaturum præcepta ejus, teſtimoniáque ejus, & ſtatuta ejus ex toto corde ſuo, & ex toto animo ſuo, præſtando verba fœderis illius, quæ ſcripta ſunt in libro illo.

32. Stiterat autem quemque, qui inventus eſt Jeruſchalaimis, & in Binjamine; ut facerent habitatores Jeruſchalaimorum ſecundùm fœdus Dei, Dei majorum ſuorum.

33. Tunc amovit Joſchija omnes abominationes ex omnibus regionibus, quæ *erant* Jiſraëlitarum; & addixit quemque inventum in Jiſraële, ad colendum Jehovam, Deum ipſorum: omnibus diebus ejus non receſſerunt à ſequendo Jehova, Deo majorum ſuorum.

CAPUT XXXV.

Joſchija exorbitat, & ideo punitur divinitus.

CElebravit autem Joſchija Jeruſchalaimis paſcha Jehovæ; jugulaverúntque paſcha quartodecimo *die* menſis primi.

2. Et conſtituens Sacerdotes in cuſtodiis ſuis, confirmavit eos in miniſterio domûs Jehovæ:

3. Edixit verò Levitis, præparantibus pro toto Jiſraële *res* ſanctas Jehovæ, ponite *eas* coram arca ſancta in iſta domo, quam ædificavit Schelomoh, filius Davidis, rex Jiſraëlis, non incumbit vobis onus deportandi humero: Nunc ſervite Jehovæ, Deo veſtro, & populo ejus Jiſraëli.

4. Et præparate per familias paternas veſtras, ſecundùm diſtributiones veſtras; ex præſcripto Davidis, regis Jiſraëlis, & ex ſcripto Schelomonis, filii ejus:

5. Et aſſiſtite in ſancto claſſibus familiarum paternarum, fratribus veſtris popularibus; prout *eſt* partitio *cujuſque* familiæ paternæ Levitarum.

6. Ita jugulate paſcha: quúmque ſanctificaveritis vos, præparate pro fratribus veſtris, facientes ſecundùm verbum Jehovæ per Moſchen.

7. Obtulit autem Joſchija popularibus ex grege agnorum, & hœdorum lactentium quoſque in ſacrificia paſchalia, ſecundùm omnia, quæ præſtò erant, ad numerum tricies mille, & armentalia ter mille: hæc de facultatibus regis.

8. Similiter principes ejus pro liberalitate, populo ſuo, Sacerdotibus, & Levitis obtulerunt: Chilkija *quidem*, & Zecarja, & Jechiel anteceſſores domûs Dei Sacerdotibus dederunt in ſacrificia paſchalia bis mille ſexcentas *pecudes*, & armentalia trecenta.

9. Conanja verò cum Schemahja, & Nethaneele cum fratribus ſuis; Chaſchabja quoque, & Jehiel, ac Jozabad, principes Levitarum obtulerunt Levitis in ſacrificia paſchalia, quinquies mille *pecudes*, & armentalia quingenta.

10. Itaque præparato hoc cultu; ſteterunt Sacerdotes in ſtatione ſua, & Levitæ per diſtributiones ſuas, ſecundùm præceptum regis.

11. Jugulantibus autem illis paſcha, Sacerdotes ſpargebant *ſanguinem effuſum* manu illorum, & Levitæ nudabant *pelle:*

12. Et amovebant, quod abſumendum erat, oblaturi Jehovæ, ut redderent illa claſſibus familiæ paternæ *cujuſque*, popularibus ſuis, ſicut præſcriptum eſt in libro Moſchis: ſimiliter quoque de bobus.

13. Tum coquebant paſcha igne pro ritu: reliqua vero ſacra coquebant in ollis, & in lebetibus, & in gabatis, quum celeriter tranſmiſiſſent ad omnes populares *ſacrificia ipſorum.*

14. Poſtmodum præparaverunt ſibi, & Sacerdotibus, quum Sacerdotes poſteri Aharonis *incumberent* offerendo ei, quod abſumendum erat, & adipibus, ad noctem uſque: ideo Levitæ parabant ſibi, & Sacerdotibus poſteris Aharonis.

15. Similiter muſici, poſteri Aſaphi in ſtatione ſua *erant* ſecundùm præceptum Davidis, tum Aſapho, tum Hemani, & Jeduthuni, videnti regis *datum*, janitores quoque ad unamquamque portam: non *erat* illis recedendum à miniſterio ſuo, ſed co-

gnati

gnati eorum reliqui Levitæ parabant eis.

16. Ita constitutus est totus cultus Jehovæ die illo, celebrando Pascha, & offerendo igne absumenda in altari Jehovæ; secundùm præceptum regis Joschijæ:

17. Celebrarúntque filii Jisraëlis, qui præsentes erant, Pascha tempore illo; & festum azymorum, septem diebus.

18. Neque celebratum fuit Pascha par huic in Jisraële à diebus Schemuelis prophetæ: nec ulli regum Jisraëlis celebrabant Pascha par ei, quod celebravit Joschija cum Sacerdotibus, & Levitis, totoque Jehuda, & Jisraële præsente, & habitatoribus Jeruschalaimorum.

19. Decimo octavo anno, regnante Joschijâ, celebratum fuit Pascha istud.

20. Post omnia hæc, quum Joschija constituisset domum, ascendebat Neco, rex Ægypti ad oppugnandum Carcemischum ad Euphratem: cui procedebat obviàm Joschija.

21. Et quamvis mitteret ad ipsum legatos, dicendo; quid mihi tecum, rex Jehudæ? non contra te; *heus* tu hac die, sed contra domum belligerantem adversùm me, quò Deus edixit accelerare me: abstine te à Deo, qui mihi adest, & ne perdat te:

22. Tamen non avertit Joschija faciem suam ab illo, sed ut pugnaret contra eum, dissimulavit se neque auscultavit verbis Neconis ex verbo Dei, venit autem ad pugnandum, in convallem Megidduntis.

23. Ubi, quum jaculati essent jaculatores in regem Joschijam, edixit rex servis suis, devehite me, quia ægrotus factus sum valde.

24. Devehentes itaque servi ejus, à curru ejus *demissum* imposuerunt currui secundario, quem habebat; & deduxerunt eum Jeruschalaima, ubi mortuus est, & sepultus in sepulchris majorum suorum: toto Jehudâ, & Jeruschalaimis lugentibus propter Joschijam.

25. Lamentatus est etiam Jirmeja propter Joschijam; dixerúntque omnes musici, & musicæ in lamentationibus suis de Joschija *dicta*, usque in hunc diem, quæ dederunt pro statuto in Jisraële: & ecce scripta sunt in lamentationibus.

26. Reliquæ autem res Joschijæ, & benignitates ejus, sicut scriptum est in lege Jehovæ:

27. Res, *inquam*, ejus priores, & posteriores; ecce sunt scriptæ in libro regum Jisraëlis, & Jehudæ.

CAPUT XXXVI.

Jehoachaz adducitur in Ægyptum, & Jehojakim in regem constituitur ejus loco: hic similiter Babylonem abducitur, & Tzidkija ejus loco constituitur: illo autem rebellante omnis Jehuda Babylonem deducitur.

Accipientes itaque populus terræ Jehoachazum, filium Joschijæ, constituerunt eum regem, loco patris ipsius Jeruschalaimis.

2. Natus viginti tres annos Jehoachaz, quum regnaret, tribus mensibus regnavit Jeruschalaimis.

3. Quem amovit rex Ægypti Jeruschalaimis; & imposuit mulctam regioni ejus, centenûm talentorum argenti, & talenti auri:

4. Constituítque regem rex Ægypti Eljakimum, fratrem ejus super Jehudam, & Jeruschalaima, immutans nomen ejus Jehojakimum: Joachazum verò fratrem ejus assumens Neco, deduxit in Ægyptum:

5. Natus viginti quinque annos Jehojakim, quum regnare inciperet; undecim annis regnavit Jeruschalaimis: & fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, Dei sui:

6. *Quamobrem* ascendit contra eum Nebucadnetzar, rex Babyloniæ: & vincivit eum catenis duabus chalybeis, ut abduceret eum in Babyloniam.

7. Etiam ex instrumentis domûs Jehovæ deportavit Nebucadnetzar Babylonem, quæ indidit templo suo in Babylonia.

8. Reliquæ autem res Jehojakimi, & abominationes ejus, quas fecit, & quod deprehensum est in eo, ecce sunt scripta in libro regum Jisraëlis, & Jehudæ: regnavítque Jehojacin filius ejus pro eo.

9. Natus octo annos Jehojacin, quum ille regnare inciperet; tribus mensibus, & decem diebus *postea* regnavit Jeruschalaimis: & fecit quod malum *videtur* in oculis Jehovæ.

10. Itaque vertente anno, mittens rex Nebucadnetzar, deportavit eum in Babyloniam, cum instrumentis desiderabilibus domûs Jehovæ: constituítque regem Tzidkijam, cognatum ejus super Jehudam, & Jeruschalaima.

11. Natus unum & viginti annos Tzidkija, quum regnare inciperet; undecim annis regnavit Jeruschalaimis.

12. Qui fecit, quod malum *videtur* in oculis Jehovæ, Dei sui: non depressit se à facie Jirmejæ prophetæ ex verbo Jehovæ.

13. Contrà etiam in regem Nebucadnetzarem rebellavit, qui adjuraverat ipsum per Deum: & obdurans cervicem suam, obfirmavit animum suum, ne converteretur ad Jehovam, Deum Jisraëlis.

14. Etiam omnes principes sacerdotum, & populi quàm plurima prævaricati sunt prævaricatione, secundùm omnes abominationes gentium; polluentes domum Jehovæ, quam sanctificaverat Jeruschalaimis.

15. Quúmque mitteret Jehova, Deus majorum ipsorum ad ipsos per nuncios suos inde à diluculo continenter; eò quòd clementer amplecteretur populum suum, & habitaculum suum:

16. Subsannabant nuncios Dei, & spernentes verba ejus, dicebant se circumduci per prophetas ejus: donec accensus est æstus iræ Jehovæ in populum suum, adeò ut non *esset* curatio.

17. Itaque induxit contra eos regem Chaldæorum, qui interfecit juvenes eorum gladio, in loco sanctuarii eorum, neque clementiâ usus est erga juvenem, aut virginem, senem, aut decrepitum; omnes tradidit in manum ejus.

18. Et omnia instrumenta domûs Dei, majora, & minora, thesauróśque domûs Jehovæ, & thesauros regis, ac principum ejus, hæc omnia deportavit in Babylonem.

19. Et combusserunt domum Dei, ac demoliti sunt murum Jeruschalaimorum: quorum

rum omnia palatia comburentes igne, & omnia inſtrumenta deſiderabilia perdiderunt:

20. Et deportavit, qui reliqui erant à gladio, in Babyloniam, ubi fuerunt illi, & filiis illius ſervi, uſquedum obtineret Monarchia Perſidis:

21. Ad implendum verbum Jehovæ, *dictum* ore Jirmejæ, donec acquieviſſet terra ſabbathis ſuis: omnibus diebus deſolationis quievit, complendo ſeptuaginta annos.

22. Anno autem primo Cyri, regis Perſidis, ut compleretur verbum Jehovæ, *dictum* ore Jirmejæ; excitavit Jehova ſpiritum Cyri, regis Perſidis, ut promulgaret per totum regnum ſuum, ídque etiam ſcripto, dicendo:

23. Sic ait Cyrus, rex Perſidis, omnia regna terræ tradidit mihi Jehova, Deus cœli, & ipſe commiſit mihi, ut ædificem ſibi domum Jeruſchalaimis, quæ *ſunt* in Jehuda; quis inter vos de toto populo ejus eſt *ædificaturus?* Jehova Deus ejus *ſit* cum eo, & aſcendito.

Hezræ Liber unus.

CAPUT I.

Cyrus divinitus inſpiratus mandat reædificationem templi.

ANno autem primo Cyri, regis Perſidis: ut compleretur verbum Jehovæ, *dictum* ore Jirmejæ: excitavit Jehova ſpiritum Cyri, regis Perſidis, ut promulgaret per totum regnum ſuum, ídque etiam ſcripto, dicendo:

2. Sic ait Cyrus, rex Perſidis, omnia regna terræ tradidit mihi Jehova, Deus cœli; & ipſe commiſit mihi, ut ædificem ſibi domum Jeruſchalaimis, quæ *ſunt* in Jehuda.

3. Quis inter vos de populo ejus *eſt?* ſit Deus ejus cum eo, & aſcendito Jeruſchalaima, quæ *ſunt* in Jehuda: & ædificato domum Jehovæ, Dei Jiſraëlis, illius Dei, qui *habitat* Jeruſchalaimis.

4. Et quiſquis reſiduus fuerit ex omnibus locis, ubi peregrinatur; ſublevanto eum homines loci ipſius argento, & auro, & facultatibus, atque jumentis: cum voluntaria oblatione in domum Dei, qui *habitat* Jeruſchalaimis, *importanda.*

5. Tunc ſurrexerunt primores paternarum familiarum Jehudæ, & Binjaminis, Sacerdotum quoque, & Levitarum: & cujuſcunque excitavit Deus ſpiritum, ut aſcenderent ad ædificandum domum Jehovæ, qui *habitat* Jeruſchalaimis.

6. Quos omnes vicini eorum confirmârunt manibus ſuis, inſtrumentis argenteis, auro, facultatibus, jumentíſque, ac rebus pretioſis; ſeorſim præter id omne, quod voluntariè offerebatur.

7. Etiam ipſe rex Cyrus produxit inſtrumenta domûs Jehovæ, quæ eduxerat Nebucadnetzar Jeruſchalaimis, indideratque domui deorum ſuorum.

8. Et producta ea Cyrus, rex Perſidis, per Mithredatem, præfectum ærario; numeravit Scheſchbatzari, principi Jehudæorum.

9. Quorum hic erat numerus: Pelves aureæ triginta, pelves argenteæ mille, ſeceſpitæ viginti novem:

10. Crateres aurei triginta, crateres argentei ſecundarii quadringenti decem: inſtrumenta alia *per* millia.

11. Omnia inſtrumenta ex auro, & ex argento, quinquies mille quadringenta: omnia iſta deportavit Scheſchbatzar, quum deportata multitudo deduceretur è Babylone Jeruſchalaima.

CAPUT II.

Recenſio populi reducis ex Babylone.

ATque hi *ſunt* homines illius provinciæ, aſcendentes è captivitate illius deportationis, quam deportaverat Nebucadnetzar, rex Babyloniæ in Babyloniam; ut reverterentur Jeruſchalaima in Jehudæam, quiſque in civitatem ſuam:

2. Qui profecti ſunt cum Zerubbabele, Jeſchuah, Nechemjâ, Serajâ, Rehelajâ, Mordecajo, Bilſchane, Miſpare, Bigvajo, Rechumo, Bahanâ: numerus hominum popularium Jiſraëlis.

3. Poſteri Parhoſchi, bis mille centum ſeptuaginta duo:

4. Poſteri Schephatjæ, trecenti ſeptuaginta duo:

5. Poſteri Arachi, ſeptingenti ſeptuaginta quinque:

6. Poſteri Pachath-Moabi, ex poſteris Jeſchuhæ, & Joabi, bis mille octingenti duodecim:

7. Poſteri Helami, mille ducenti quinquaginta quatuor.

8. Poſteri Zatthu, noningenti quadraginta quinque.

9. Poſteri Zaccaj, ſeptingenti ſexaginta:

10. Poſteri Bani, ſexcenti quadraginta duo:

11. Poſteri Bebaj, ſexcenti viginti tres:

12. Poſteri Hazgadis, mille ducenti viginti duo:

13. Poſteri Adonikami, ſexcenti ſexaginta ſex:

14. Poſteri Bigvai, bis mille quinquaginta ſex:

15. Poſteri Hadinis, quadringenti quinquaginta quatuor:

16. Poſteri Ateris ex Jechizkija, nonaginta octo:

17. Poſteri Betzaj, trecenti viginti tres:

18. Poſteri Joræ, centum duodecim:

19. Poſteri Chaſchumi, ducenti viginti tres:

20. Poſteri Gibbaris nonaginta quinque:

21. Beth-Lechemitæ, centum viginti tres:

22. Netophatæi, quinquaginta ſex:

23. Hanathothani, centum viginti octo:

24. Hazmavethani, quadraginta duo:

25. Kirjath-Harimani, Cephirani, & Beerothani; ſeptingenti quadraginta tres:

26. Ramani, & Gebahæi, ſexcenti viginti unus:

27. Micmaſæi, centum viginti duo:

28. Beth-

28. Beth-Elitæ, & Hajani, ducenti viginti tres :
29. Nebuntini, quinquaginta duo :
30. Posteri Magbischi, centum quinquaginta sex :
31. Posteri Helami alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor:
32. Posteri Charimi, trecenti viginti:
33. Lodæi, Charidæi, & Onuntini, septingenti viginti quinque :
34. Jerechuntini, trecenti quadraginta quinque :
35. Senaani, ter mille sexcenti triginta.
36. Sacerdotes: posteri Jedahjæ è familia Jeschuhæ, noningenti septuaginta tres:
37. Posteri Immeris, mille quinquaginta duo :
38. Posteri Paschchuris, mille ducenti quadraginta septem.
39. Posteri Charimi, mille septendecim.
40. Levitæ : Posteri Jeschuhæ, & Kadmielis è filiis Hodavjæ, septuaginta quatuor.
41. Musici : posteri Asaphi, centum viginti octo.
42. Posteri janitorum, posteri Schallumi, posteri Ateris, posteri Talmonis, posteri Hakkubi, posteri Chattitæ, posteri Schobaj : hi omnes centum triginta novem.
43. Nethinæi : posteri Tzichæ, posteri Chaschuphæ, posteri Tabbahothi :
44. Posteri Kerosi, posteri Sihahæ, posteri Padonis :
45. Posteri Lebanæ, posteri Chagabæ, posteri Hakkubi :
46. Posteri Chagabi, posteri Schamlaj, posteri Chananis :
47. Posteri Giddelis, posteri Gacharis, posteri Reajæ :
48. Posteri Retzinis, posteri Nekodæ, posteri Gazami :
49. Posteri Huzzæ, posteri Paseachi, posteri Besaj :
50. Posteri Asnæ, posteri Mehunimi, posteri Nephusimi :
51. Posteri Bakbuki, posteri Chakuphæ, posteri Charchuris :
52. Posteri Batzluthi, posteri Mechidæ, posteri Charschæ :
53. Posteri Barkosi, posteri Sisræ, posteri Themachi :
54. Posteri Netziachi, posteri Chatiphæ :
55. Posteri servorum Schelomonis : posteri Sotaj, posteri Sopherethi, posteri Perudæ :
56. Posteri Jahalæ, posteri Darkonis, posteri Giddelis :
57. Posteri Schephatjæ, posteri Chattilis, posteri Pocereth Hatzebajimi, posteri Ami.
58. Omnes Nethinæi, & posteri servorum Schelomonis; trecenti nonaginta duo.
59. Hi quoque fuerunt ex ascendentibus à Thelmelacho, Thel-Charscha, Cerub, Addan & Immer : sed non potuerunt indicare familiam majorum suorum, & semen eorum, utrùm ex Jisraëlitis essent.
60. Posteri Delajæ, posteri Tobijæ, posteri Nekodæ, sexcenti quinquaginta duo :
61. E posteris verò Sacerdotum, posteri Chabajæ, posteri Kotzi, posteri Barzillai, qui acceptâ è filiabus Barzillaj Gilhaditæ uxore, vocatus est de nomine illorum.
62. Isti quæsiverunt *quisque* scripturam suam, qui suum genus prædicabant; sed non inventæ sunt; quapropter ut polluti abstenti sunt à sacerdotio.
63. Edixit enim legatus regis eis, ne comederent de re sancta sanctarum; donec existeret Sacerdos cum Urimis & Thummimis.
64. Tota hæc congregatio universè; quadragies bis mille, trecentorum sexaginta :
65. Præter servos eorum, & ancillas eorum istos, septies mille, trecentos triginta septem : in quibus *erant* cantores, & cantatrices ducentæ :
66. Equi eorum septingenti triginta sex; muli eorum ducenti quadraginta quinque :
67. Cameli eorum quadringenti triginta quinque; asini sexies mille, septingenti viginti.
68. Ex primoribus autem paternarum *familiarum*, quum pervenissent ad domum Jehovæ, qui *habitat* Jeruschalaimis; quidam spontè se offerentes ad domum Dei statuendam in sede ipsius :
69. Pro facultate sua dederunt in thesaurum ipsius operis, auri drachmas semel, & sexagies mille, & argenti pondo quinquies mille, & tunicas Sacerdotum centum.
70. Ita habitaverunt Sacerdotes ac Levitæ, ex quorum populo tum cantores, tum janitores *erant*, & Nethinæi in civitatibus suis : similiter omnes Jisraëlitæ in civitatibus suis.

CAPUT III.

Religio populi reducis in cultu Dei instaurando.

QUum autem advenisset mensis septimus, Jisraëlitis *versantibus* in civitatibus suis; convenerunt populus unanimiter Jeruschalaima.
2. Ubi surgens Jeschuah, filius Jotzadaki cum cognatis suis Sacerdotibus, ac Zerubbabel, filius Schealthielis cum cognatis suis, exstruxerunt altare Dei Jisraëlis, ad offerendum in eo holocausta, sicut scriptum est in lege Moschis, viri Dei.
3. Cúmque statuissent altare in sede sua; quamvis incuteretur ipsis terror à populis *aliarum* gentium, obtulerunt in eo holocausta Jehovæ, holocausta unoquoque manè & vespere.
4. Et celebrârunt festum tabernaculorum, sicut præscriptum est; cum holocausto suo in diem *quemque* pro numero, secundùm ritum officii diurni die suo.
5. Et postmodum holocaustum juge, & in noviluniis, ac in omnibus statis feriis Jehovæ, res sacras; denique omnis offerentis voluntariam oblationem *obtulerunt* Jehovæ.
6. A die primo mensis septimi cœperunt offerre holocausta Jehovæ : quum templi Jehovæ non esset jactum fundamentum :
7. Dederúntque pecuniam putatoribus, ac fabris; cibúmque, & potum, ac oleum Tzidoniis ac Tyriis, ut adveherent ligna cedrina ex Libano in mare Japhontis : secundùm facultatem à Cyro, rege Persidis ipsis datam.
8. Anno autem secundo, ex quo venerant ad domum Dei Jeruschalaima, mense secundo, cœperunt Zerubbabel, filius Schealthielis, & Jeschuah, filius Jotzadaki, cæterique cognati eorum Sacerdotes, ac Levitæ, & omnes,

mnes, qui venerant è captivitate Jeruſchalaima, conſtitueruntque Levitas à nato viginti annos & deinceps, ut præeſſent operi domûs Jehovæ.

9. Aſſiſtebátque Jeſchuah, filius ejus, & cognati ejus, Kadmiel, & filii ejus, poſteri Jehudæ ſimul, ut præeſſent opificibus in domo Dei; & poſteri Chenadadi, filii eorum, & cognati eorum Levitæ.

10. Itaque fundantibus ſtructoribus templum Jehovæ, conſtituerunt Sacerdotes indutos cum tubis, & Levitas, poſteros Aſaphi cum cymbalis ad laudandum Jehovam, cum *canticis*, traditis à Davide, rege Jiſraëlis.

11. Qui exclamabant laudando, & celebrando Jehovam, quoniam bonus *eſt*, quoniam in ſeculum benignitas ejus erga Jiſraëlem: totus verò populus vociferabantur vociferatione magnâ, laudando Jehovam, eò quòd fundaretur domus Jehovæ:

12. Multi autem ex Sacerdotibus, & Levitis, primoribúsque paternarum *familiarum* ſenes, qui viderant domum priorem in fundatione ſua, hac domo *verſante* ante oculos eorum, flebant voce magnâ: multi quoque vociferatione ex lætitia efferebant vocem.

13. Ita ut populus non internoſcerent ſonum vociferationis ex lætitia, à voce fletûs populi; quia populus vociferabantur vociferatione magnâ, & vox illa audiebatur inde uſque à longinquo.

CAPUT IV.

Structura Templi impeditur.

AUdientes autem hoſtes Jehudæ, & Binjaminis, iſtos deportatos ædificare templum Jehovæ, Deo Jiſraëlis;

2. Acceſſerunt ad Zerubbabelem, & ad primores paternarum *familiarum*, & dixerunt eis; ædificemus vobiſcum, nam ſicut vos requiſituri ſumus Deum veſtrum: non enim *alteri* ſacrificamus *inde* à diebus Eſar-Chaddonis, regis Aſſyriæ, qui deduxit nos huc.

3. Dixit verò eis Zerubbabel, & Jeſchuah cum reliquis primoribus paternarum *familiarum* Jiſraëlis, non *eſt* veſtrum nobiſcum ædificare domum Deo noſtro: ſed nos, *qui* unà *ſumus*, ædificabimus Jehovæ, Deo Jiſraëlis, ſicut præcepit nobis rex Cyrus, rex Perſidis.

4. Attamen populus illius regionis debilitabant manus populi Jehudæ; & turbabant eos in ædificando;

5. Præterea mercede conducebant conſiliarios contra eos, ad diſſolvendum conſilium eorum; omnibus diebus Cyri, regis Perſidis, uſque ad regnum Darii, regis Perſidis.

6. In regno autem Achaſchveri, principio regni ejus; ſcripſerunt accuſationes contra habitatores Jehudæ, & Jeruſchalaimorum:

7. Et diebus Artaxerxis ſcripſit Biſchlam, Mithredates, Tabeel, & reliqui collegæ ejus ad Artaxerxem, regem Perſidis: cum exemplari decreti ſcripto Syrè, & expoſito Syrè.

8. Rechum præſes conſilii, & Schimſchaj legis peritus ſcripſerunt literas unas contra Jeruſchelemum; Artaxerxi, regi in eandem ſententiam.

9. Tunc Rechum, præſes conſilii, & Schimſchaj legis peritus, & reliqui è collegio eorum Dinæi, & Aparſathchæi, Tarpelæi, Apharſæi, Acervæi, Babylonii, Schuſchancæi, Dehavæi, Helamæi:

10. Et reliquæ nationes, quas deduxit Oſnappar magnus, & glorioſus, ac collocavit in urbe Samariæ, & reliqui transfluvialis regionis *incolæ*, & quidem eodem tempore.

11. Hoc *eſt* exemplum literarum, quas miſerunt ad ipſum, ad Artaxerxem regem: ſervi tui, homines transfluviales, & tali tempore.

12. Notum ſit regi, Jehudæos, qui aſcenderunt abs te, ad nos veniſſe Jeruſchelemum: urbem ipſam rebellem, & malam ædificare, muróſque perficere, ac fundamenta ipſa conjungere.

13. Jam verò notum ſit regi, ſi urbs iſta exædificetur, & muri perficiantur: canonem veterem, & vectigal non daturos; ita theſauro regum damnum attuleris.

14. Jam propterea, quod ſalarium de *regis* palatio percipimus, & ſpoliationem regis non eſt integrum nobis, videre: idcirco mittimus, ut notum faciamus regi.

15. Nam inquirat in libro commentariorum majorum tuorum, & inventurus es in libro commentariorum, & cogniturus; urbem iſtam urbem fuiſſe rebellem, & damnoſam regibus, provinciíſque, ac conſpirationem facere in medio ſui inde à diebus ſeculi, propterea urbem iſtam devaſtatam fuiſſe.

16. Notum facimus regi, ſi urbs iſta exædificabitur, & muri perficientur; propterea partem in transfluviali regione non ampliùs fore tuam.

17. Reſponſum miſit rex Rechumo, præſidi conſilii, & Schimſchajo legis perito, ac reliquis è collegio eorum, qui habitabant in Samaria; & reliquis *in* regione transfluviali, Pax, & tali tempore.

18. Decretum, quod miſiſtis ad nos; explicate lectum eſt coram me.

19. Et à me conſtituto conſilio, inquiſiverunt, & invenerunt urbem iſtam inde à diebus ſeculi contra reges ſeſe extuliſſe, rebelliónemque, & conſpirationem factam fuiſſe in ea.

20. Etiam reges potentes præfuiſſe Jeruſchelemi, & dominatos *fuiſſe* in tota regione transfluviali: quibus canon vetus, & vectigal dabatur.

21. Jam conſtituite conſilium ad impediendum viros iſtos; ut urbs iſta non ædificetur, donec à me conſilium conſtitutum fuerit.

22. Et cavete errorem committere hac in re: ne creſcat ruina in damnum regum.

23. Tunc ex quo exemplum decreti Artaxerxis regis lectum eſt coram Rechumo, & Schimſchajo legis perito, ac collegio eorum: profecti ſunt celeriter Jeruſchelemum contra Jehudæos, quos impediverunt armatâ manu.

24. Tunc impeditum eſt opus domûs Dei, qui habitat Jeruſchelemi: & manſit impeditum uſque ad annum ſecundum regni Darii, regis Perſidis.

CAPUT V.

Chaggaj, & Zecarjæ exhortatione repetitur templi ædificatio.

QUo *anno* prophetavit Chaggaj, propheta, & Zecaria, filius Hiddonis prophetæ, *mandantes* Jehudæis, qui erant in Jehudæa, & Jeruſchelemi; nomine, *inquam,* Dei Jiſraëlis *mandantes* eis.

2. Tunc ſurgentes Zerubbabel, filius Schealthielis, & Jeſchuah, filius Jotzadaki, redorſi ſunt ædificare domum Dei, qui *habitat* Jeruſchalaimis: & cum ipſis prophetæ Dei, juvantes eos.

3. Eo tempore venit ad eos Thatthenaj, princeps trans flumen, & Schethar-Boznaj cum collegio ſuo; qui ſic dixerunt eis, quis contulit vobis jus domum iſtam ædificandi, & murum hunc perficiendi?

4. Tunc hujuſmodi reſpondimus eis: *&* quæ eſſent nomina virorum, qui hoc ædificium ædificarent.

5. Oculus autem Dei eorum aderat reducibus Jehudæis, ita ut non impediverint eos dum cauſa ad Darium perveniret: cujus tunc retulerunt decretum ſuper hac re.

6. Exemplum literarum, quas miſit Thatthenaj, princeps trans flumen, cum Schethar-Boznajo, & collegio ſuo, Perſici, qui erant trans flumen, ad Darium regem.

7. Narrationem miſerunt ad eum: in qua ſic ſcriptum erat, Dario regi pax omnis!

8. Notum ſit regi, nos profectos eſſe in Jehudæam provinciam, ad domum Dei magni, quæ ædificatur lapidibus maximis, & ligna apponuntur parietibus: denique opus illud celeriter fit, & proſperatur in manibus eorum.

9. Tunc interrogavimus reduces iſtos, hujuſmodi dicentes eis; quis contulit vobis jus domum iſtam ædificandi, & murum ejus perficiendi?

10. Atque etiam nomina eorum petivimus ab eis, ut nota faceremus tibi, quò ſcriberemus nomen virorum, qui *ſunt* inter primarios eorum.

11. Qui hujuſmodi ſermone reſponderunt nobis, dicendo: nos ſumus ſervi Dei cœli, & terræ, & reædificamus domum, quæ ædificata fuerat antehac inde à multis annis, quam rex Jiſraëlis magnus ædificaverat, & perfecerat.

12. Sed ex quo provocârunt majores noſtri Deum cœli, tradidit eos in manum Nebucadnetzaris, regis Babyloniæ Chaldæi; qui domum hanc deſtruxit, & populum deportavit in Babyloniam.

13. Verùm anno primo Cyri, regis Babyloniæ, Cyrus rex contulit jus domum Dei iſtam ædificandi:

14. Inſuper etiam inſtrumenta domûs Dei, aurea & argentea; quæ Nebucadnetzar depromſerat è templo, quod *erat* Jeruſchelemi, & abduxerat in templum Babylonicum: depromſit eadem Cyrus rex è templo Babylonico, traditáque ſunt *cuidam* Scheſchbatzari nomine, quem principem conſtituerat:

15. Edicens ei, inſtrumenta hæc ſuſcipe, abiens, deduc ea in templum, quod *eſt* Jeruſchelemi; domúsque Dei ædificator in loco ſuo.

16. Tunc Scheſchbatzar ille veniens, poſuit fundamenta Domûs Dei, qui *habitat* Jeruſchelemi: atque ex eo tempore hucuſque ædificatur, necdum eſt abſoluta.

17. Nunc itaque, ſi regi bonum videtur, perquiratur in tabulario regis illic, quòd *eſt* in Babylonia, an ita ſit, quod à Cyro rege collatum ſit jus ædificandi domum Dei iſtam Jeruſchelemi: deinde voluntatem ſuam rex ſuper hoc mittat ad nos.

CAPUT VI.

Auſpiciis Darii Nothi abſolvitur, & ſanctificatur templum.

TUnc Darius rex conſtituit legem: quum perquiſiviſſent in chartophylacio, ubi tabulæ repoſitæ fuerant de Babylonia:

2. Et inventum eſſet Achmethæ, in regia, quæ *eſt* in provincia Medjæ, volumen quoddam, in quo ſic ſcriptum erat, Memoriale.

3. Anno primo Cyri regis, Cyrus rex conſtituit legem; domus Dei Jeruſchelemi intus ædificator; *ut ſit* locus, ubi ſacrificent ſacrificia, & fundamenta ejus attolluntor; altitudine ſuâ cubitorum ſexaginta, amplitudine cubitorum ſexaginta:

4. Ordinibus lapidum maximorum ternis, & ordine lignorum novorum: & impenſæ è domo regia traduntor.

5. Inſuper etiam inſtrumenta domûs Dei, aurea & argentea, quæ Nebucadnetzar depromſerat è templo, quod *erat* Jeruſchelemi, & deduxerat in Babyloniam, reſtituunto: ut perveniat *unumquodque* in templum, quod *erit* Jeruſchelemi in locum ſuum, & collocetur in domo Dei.

6. Jam *itaque* Thatthenaj princeps trans flumen, Schethar-Boznai cum collegio ſuo, Perſici, qui *eſtis* trans flumen; remoti eſtote inde.

7. Sinite opus domûs Dei illius: princeps Jehudæorum, & reduces Jehudæorum, domum Dei hujus ædificanto in loco ſuo.

8. Præterea à me conſtituitur lex de eo, quod facturi eſtis erga reduces Jehudæorum illos, in ædificanda domo Dei illius: ut de facultatibus regiis, de canone transfluviali illico impenſa tradatur viris illis, ne impediatur.

9. Etiam, quæ opus ſunt, ut juvenci ſubrumi, & arietes, & agni ad holocauſta pro Deo cœli, triticum, ſal, vinum, & oleum, prout edixerint Sacerdotes, qui *ſunt* Jeruſchelemi, tradendum eſſe ſibi quotidie, error ne *committitor:*

10. Ut offerant res odoris grati Deo cœli, & orent pro vita regis, & filiorum ejus.

11. Præterea à me conſtituitur lex; ut quiſquis mutaverit rem hanc, amoveatur lignum à domo ejus: quo erecto aboleatur in eo: domúsque ejus ſterquilinium fiat hanc ob *cauſam.*

12. Deus verò, cujus nomen habitat illic, dejiciet omnem regem, & populum, qui extenderit manum ſuam ad mutandum, quo deſtruat domum Dei hujus, quæ *eſt* Jeruſchelemi: ego Darius conſtitui legem, illico efficitor.

13. Tunc Thatthenai, princeps trans flumen, Schethar-Boznaj, & collegium eorum, propterea quòd mandaverat Darius rex hujuſmodi, illico effecerunt.

14. Reduces verò Jehudæorum ædificantes proſperabantur ex Prophetia Chaggai pro-

prophetæ, & Zecarjæ, filii Hiddonis: donec ædificantes perfecissent de sententia Dei Jisraëlis, & de sententia Cyri, & Darii, & Artaxerxis, regis Persidis.

15. Finitâ autem domo istâ ad diem tertium mensis Adar; quum esset annus sextus Darii Regis.

16. Celebrârunt Jisraëlitæ, Sacerdotes ac Levitæ, & reliqui reduces deportationis, dedicationem domûs Dei hujus cum gaudio.

17. Obtulerúntque in dedicatione domûs Dei hujus, juvencos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, & hircos lactentes in peccata pro toto Jisraële duodecim, pro numero tribuum Jisraëlis.

18. Ubi *cùm* constituissent Sacerdotes ex partitione eorum, & Levitas ex distributione eorum, in ministerio Dei, qui *habitat* Jeruschelemi: secundùm præscriptum libri Moschis.

19. Deinde celebrârunt reduces deportationis pascha, *die* quarto-decimo mensis primi.

20. Nam mundaverant se sacerdotes ac Levitæ pariter, omnes mundi erant: ideo jugulârunt pascha pro omnibus reducibus deportationis, & pro cognatis suis Sacerdotibus, ac pro se ipsis.

21. Quod comederunt Jisraëlitæ, qui reduces erant ex deportatione, & quisquis separatus ab immunditia gentium regionis adjunxerat se illis; quærendo Jehovam, Deum Jisraëlis.

22. Denique celebrârunt festum azymorum septem diebus cum lætitia: quoniam exhilaraverat eos Jehova, & converterat animum regis Assyriæ erga eos, ad confirmandum manus eorum in opere domûs Dei, Dei Jisraëlis.

CAPUT VII.

Hezra venit Jeruschalaima, populum instructurus.

DEinde his rebus gestis, regnante Artaxerxe, rege Persidis: Hezra, filius Serajæ, filii Hazarjæ, filii Chilkijæ,

2. Filii Schallumi, filii Tzadoki, filii Achitubi,

3. Filii Amarjæ, filii Hazarjæ, filii Merajothi,

4. Filii Zerachjæ, filii Huzzi, filii Bukki,

5. Filii Abischuhæ, filii Pinchasi, filii Elhazaris, filii Aharonis, Sacerdotis primarii.

6. Hic, *inquam*, Hezra ascendit è Babylonia (erat autem legis peritus promtus in lege Moschis, quam dederat Jehova, Deus Jisraëlis) quum dedisset ei rex, prout manus Jehovæ Dei ejus *aderat* ei, omnem petitionem ejus.

7. Ascenderúntque ex Jisraëlitis, & è Sacerdotibus ac Levitis, tam musicis, quàm janitoribus Nethinæísque Jeruschalaima: anno septimo Artaxerxis regis.

8. Pervenit verò Jeruschalaima mense illius quinto, qui annus septimus erat regi.

9. Siquidem primo *die* mensis primi, ipse *fuit* auctor ascendendi è Babylonia: primo autem *die* mensis quinti pervenit Jeruschalaima, prout manus Dei ejus optima adfuerat ei.

10. Nam Hezra comparaverat animum suum ad quærendum legem Jehovæ, & ad præstandum eam: & ad docendum Jisraëlem statuta ac judicia.

11. Hoc autem *est* exemplum decreti, quod dedit rex Artaxerxes Hezræ Sacerdoti, legis perito, rerum perito, quas præcipit Jehova, & statutorum ejus in Jisraële.

12. Artaxerxes rex regum, Hezræ Sacerdoti, perito legis Dei cœlestis, incolumitatem, & tali tempore.

13. A me constituitur lex; ut quicunque spontè se obtulerit in regno meo è populo Jisraëlis, Sacerdotibúsque ejus, ac Levitis, ad proficiscendum Jeruschelemum tecum, proficiscatur.

14. Quandoquidem à rege, & septem consiliariis ejus mitteris ad quæstionem habendam in Jehudæa, & Jeruschelemi, de lege Dei tui, quæ *est* tibi ad manum:

15. Et ad deferendum argentum, & aurum; & quod rex, & consiliarii ejus sponte offerunt Deo Jisraëlis, cujus Jeruschelemi *est* habitaculum;

16. Cum toto argento, & auro, quod inveneris in tota provincia Babyloniæ, cum voluntaria oblatione populi, & Sacerdotum spontè offerentium pro domo Dei sui, quæ *est* Jeruschelemi.

17. Ut illicò emas pecuniâ istâ juvencos, arietes, agnos cum munere eorum, & libaminibus eorum: & offeras ea in altari domûs Dei vestri, quæ *est* Jeruschelemi.

18. Quod autem tibi, & cognatis tuis bonum videbitur reliquo argento, & auro facere; pro voluntate Dei vestri facitote:

19. Et instrumenta, quæ traduntur tibi ad ministerium domûs Dei tui; reddito coram Deo Jeruschelemi.

20. Reliqua verò necessaria domui Dei tui, quæ acciderint tibi tradenda; tradito ex ærario regis.

21. Præterea à me, me Artaxerxe rege, constituitur lex omnibus quæstoribus, qui *estis* trans flumen: ut quicquid postulaverit à vobis Hezra Sacerdos, peritus legis Dei cœlestis, illico efficiatur.

22. Usque ad argenti talenta centum; & ad tritici coros centum, & ad vini bathos centum, ac usque ad bathos olei centum; salis verò quantum non potest præscribi.

23. Quicquid *est* ex sententia Dei cœli, perficitor diligenter in domo Dei cœli: ut non sit fervens ira contra regnum, regem, aut filios ejus.

24. Item notum vobis facimus, ullis Sacerdotibus, aut Levitis, musicis, janitoribus, Nethinæis, & ministris domûs Dei istius; canonem veterem, aut vectigal non licere imponere.

25. Tu autem Hezra, pro sapientia Dei tui, quæ tibi ad manum *est*, constitue judices, & causarum cognitores, qui causas cognoscant in toto populo, qui *est* trans flumen, ex omnibus scientibus legis Dei tui: & qui nesciverit, eum docetote.

26. Quicunque verò non fecerit legem Dei tui, & legem regis, illico judicatum fiat de eo: sive morti, sive exilio, sive mulctæ facultatum, sive vinculis *adjudicetur*.

27. Benedictus *sit* Jehova, Deus majorum nostrorum; qui indidit rem talem animo regis, ad ornandum domum Jehovæ, quæ *est* Jeruschalaimis;

28. Et erga me advertit benignitatem coram rege, consiliariísque ejus, ac omnibus principibus regis potentibus: ego itaque confirmans me, prout manus Jehovæ Dei mei aderat mihi, congregavi ex Jisraële primarios, qui ascenderent mecum.

CAPUT VIII.

Comites Hezræ, & dona, quæ asportârunt Jeruschalaima.

HI autem *sunt* primores paternarum *familiarum*, & genus eorum, qui ascenderunt mecum, regnante Artaxerxe rege, ex Babylonia.

2. E posteris Pinchasi, Gerschon, è posteris Ithamaris, Daniel: è posteris Davidis, Chattusch.

3. E posteris Schecanjæ è natis Parhoschi Zecarja: & cum eo *viri* generis recensione per mares, centum quinquaginta *erant*.

4. E posteris Pachat-Moabi, Eljehohena filius Zerachjæ; & cum eo ducenti mares.

5. E posteris Schecanjæ, filii Jachazielis; cum quo trecenti mares.

6. Et è posteris Hadinis, Hebed, filius Jonathanis; & cum eo quinquaginta mares.

7. Item è posteris Helami; Jeschahja, filius Hathaljæ: & cum eo septuaginta mares.

8. Item è posteris Schephatjæ, Zebadja, filius Micaëlis: & cum eo octoginta mares.

9. E posteris Joabi, Hobadja, filius Jechielis: & cum eo ducenti octodecim mares.

10. Item è posteris Schelomithi, filius Josiphjæ: & cum eo centum sexaginta mares.

11. Item è posteris Bebaj, Zecarja, filius Bebaj; & cum eo viginti octo mares.

12. Item è posteris Hazgadis Jochanan, filius Katanis: & cum eo centum decem mares,

13. Item è posteris Adonikami posterioribus: quorum hæc *sunt* nomina, Eliphelet, Jehiel, & Schemahja, & cum eis sexaginta mares.

14. Denique è posteris Bigvai, Huthaj, & Zabbud: & cum eis septuaginta mares.

15. Quum autem congregâssem eos ad flumen, quod alluit Ahavam, & castra haberemus ibi diebus tribus, animum adverti ad populum, & ad sacerdotes: at è Levitis neminem inveni ibi.

16. Quapropter amandavi Elihezerem, Arielem, Schemahijam, cum Elnathane, & Jaribo, ac Elnathane, atque Nathane, & Zecarjam, ac Meschullamum primores: Jojaribum quoque, & Elnathanem doctores:

17. Et dimisi eos, ad Iddonem primarium in Casiphja loco: indens ori eorum verba, quibus alloquerentur Iddonem, Achivum, & Nethinæos in Casiphja loco, ut adducerent ad nos ministros pro domo Dei nostri.

18. Qui adduxerunt ad nos, prout manus Dei nostri optima aderat nobis, virum intelligentem è posteris Machli, filii Levi, filii Jisraëlis; nempe Scherebjam cum filiis ejus, & cognatis ejus octodecim.

19. Item Chaschabjam, & cum eo Jeschahjam, è posteris Merari; cognatos illius, & filios eorum viginti.

20. Ex Nethinæis autem, quos dediderat David, ac principes ministerio Levitarum, Nethinæos ducentos viginti: omnes exprimebantur nominibus:

21. Tum proclamavi ibi jejunium ad flumen Ahavæ, quò affligeremus nos coram Deo nostro; quærentes ab eo viam rectam pro nobis, ac parvulis nostris, omnibúsque facultatibus nostris.

22. Nam puduerat me petere à rege copias, aut equites, ut auxilio essent nobis ab hoste in hoc itinere: quia alloquuti fueramus regem, dicendo, manus Dei nostri omnibus quærentibus ipsum adest ad bonum, robur verò ejus, & *quidem* iræ ejus contra omnes derelinquentes eum.

23. Quum itaque jejunantes quæsivissemus à Deo nostro hanc rem; exoratus est nobis.

24. Tunc disparavi è principibus Sacerdotum duodecim, cum Scherebja, Chaschabja, & cum eis ex cognatis eorum decem:

25. Quibus appendi argentum istud, & aurum, & instrumenta: oblationem domûs Dei nostri, quam obtulerant rex, & consiliarii ejus, ac principes ejus, & omnes Jisraëlitæ, qui præstò fuerant:

26. Appendi, *inquam*, ad manum eorum argenti talenta sexcenta quinquaginta, & instrumenta argentea centum talentorum; auri centum talenta:

27. Item crateres aureos viginti, drachmarum millenûm; & instrumenta ex orichalco præstante duo, pretiosa ut aurum.

28. Et edixi illis, vos *estis* sancti Jehovæ, hæc quoque instrumenta *sunt* sancta, argentum etiam, ac aurum *sunt* voluntaria oblatio Jehovæ, Deo majorum vestrorum.

29. Sedulò observate, donec *ea* appendatis coram principibus Sacerdotum, ac Levitarum; principibúsque paternarum *familiarum* Jisraëlis Jeruschalaimis, *in* cellis, in domo Jehovæ *reponenda*.

30. Ita receperunt Sacerdotes, ac Levitæ pondus illud argenti, & auri, ac instrumentorum, deferendum Jeruschalaima in domum Dei nostri.

31. Tunc profecti sumus à flumine Ahavæ duodecimo *die* mensis primi ad eundum Jeruschalaima: & manus Dei nostri adfuit nobis, quà liberavit nos è manu hostis, & insidiantis in hoc itinere.

32. Denique postquam pervenimus Jeruschalaima; & consedimus ibi diebus tribus;

33. Die quarto expensum est illud argentum, & aurum, ac instrumenta in domo Dei nostri, ad manum Meremothi, filii Urijæ Sacerdotis, & collegæ ejus Elhazaris, filii Pinchasi, quibuscum *erat* Jozabad, filius Jeschuhæ, & Nohadjah, filius Binnui Levitæ.

34. Ex numero, ex pondere cuique *attributo*: inscriptúmque est totum illud pondus tempore eodem.

35. Qui venerant à captivitate reduces deportationis, obtulerunt holocausta Deo Jisraëlis, juvencos duodecim pro toto Jisraële, arietes nonaginta sex, agnos septuaginta septem, hircos peccati duodecim: hæc omnia *in* holocaustum Jehovæ.

36. Postea tradiderunt edicta regis satrapis regiis, & principibus trans flumen: qui sublevârunt populum, & domum Dei.

CAPUT

CAPUT IX.

Hezra luget peccata Jehudæorum, quæ illi confitentur.

HIs autem completis, accesserunt ad me principes, dicendo, non separaverunt se hic populus Jisraëlitæ, & Sacerdotes, ac Levitæ à populis aliarum regionum, secundùm abominationes illorum Cenahanæorum, Chitthæorum, Perizzæorum, Jebusæorum, Hammonitarum, Moabitarum, Ægyptiorum, & Emoræorum *fecerunt*.

2. Nam assumserunt de filiabus illorum; sibi, & filiis suis, ita ut commiscuerint se semen sanctum cum populis illarum regionum; etiam manus ipsorum principum, & antistitum prima fuit in prævaricatione ista.

3. Itaque audiens rem hanc, laceravi vestem meam, & pallium meum; & vellens de capillis capitis mei, & barbæ meæ, sedebam desolatus.

4. Tunc ad me congregaverunt se quisquis trepidabat ad verba Dei Jisraëlis, propter prævaricationem deportatæ multitudinis, dum ego sedebam desolatus, usque ad *tempus* muneris vespertini.

5. *Tempore* autem muneris vespertini surrexi ab afflictione mei, ídque laceratam habens vestem meam, & pallium meum; & flectens me in genua mea, expandi manus meas ad Jehovam, Deum meum:

6. Ac dixi: Deus mi, pudet me, & erubesco attollere, Deus mi, faciem meam ad te: nam iniquitates nostræ creverunt supra caput, & reatus noster magnus ést in cœlum usque.

7. Inde à diebus majorum nostrorum sumus in reatu magno usque in diem hunc, adeò ut propter iniquitates nostras traditi fuerimus nos, reges nostri, & Sacerdotes nostri in manum regum istarum regionum gladio, captivitati, & prædæ, ac pudori vultus, sicut *est* hodierno die.

8. At nunc, quum ex minimo momento facta est gratia à Jehova Deo nostro, relinquendo nobis residuum, & ponendo nobis clavum in loco sancto ejus: quum illustrans oculos nostros Deus noster, dedit nobis restitutionem aliquantulam in servitute nostra:

9. Quum existentes servos, tamen in servitute nostra non dereliquit nos Deus noster: sed advertit erga nos benignitatem coram regibus Persidis, dando nobis restitutionem, ut extollamus domum Dei nostri, & restituamus vastitates ejus, denique dando nobis maceriam in Jehuda, & Jeruschalaimis:

10. Nunc, *inquam*, quid dicemus, Deus noster, post hoc, quum dereliquerimus præcepta tua?

11. Quæ præcepisti per servos tuos, prophetas, dicendo; terra illa, quam ingressuri estis ad hæreditario jure possidendam eam, terra impura est ab impuritate populorum regionum ejus: propter abominationes eorum, quibus impleverunt eam confertim, & passim immunditiâ suâ.

12. Nunc ergo filias vestras ne traditote filiis illorum, & filias illorum ne assumitote filiis vestris, nec quæritote pacem illorum, & bonum illorum usque in seculum; ut confirmemini, & comedatis præstantiam terræ illius, & hæreditario jure possidendam tradatis filiis vestris usque in seculum.

13. Etiam post totum id, quod evenit nobis propter facta nostra pessima, & propter reatum nostrum maximum: quum tu Deus noster cohibuisti infra peccata nostra; & dedisti nobis residuum hujusmodi:

14. An rursus irrita faceremus præcepta tua, & quidem affinitatem jungentes cum populis abominandis istis? annon percelleréris irâ contra nos, donec consumeres, ut non esset superstes, aut residuum?

15. Jehova, Deus Jisraëlis, justus es, quòd facti simus residui, sicut *est* hodierno die: ecce nos coram te in reatibus nostris, quamvis non sit consistendum coram te cum hoc.

CAPUT X.

Ad expiationem delicti repudiantur uxores alienigenæ, ejusque facti auctores recensentur.

QUum autem oraret Hezra, & confiteretur flens, ac se prosternens ante domum Dei: congregati sunt ad eum ex Jisraële congregatione multâ valde, viri mulierésque, & pueri, quum flerent populus ille permulto fletu:

2. Et loquutus Schecanja, filius Jechielis è posteris Helami, dixit Hezræ, nos prævaricati sumus in Deum nostrum, quòd consociavimus domo uxores alienigenas è populis terræ: sed nunc est, quòd Jisraël speret hac in re.

3. Nunc ergo pangamus fœdus cum Deo nostro, ejiciendo omnes uxores, & natos ex eis, ex consilio domini, & eorum, qui trepidant ad præceptum Dei nostri: denique secundùm legem efficitor.

4. Surge, nam tibi incumbit hæc res, & nos aderimus tibi: confirmare & effice.

5. Itaque surgens Hezra, adjuravit principes Sacerdotum: Levitas, & totum Jisraëlem, ut facerent secundùm rem hanc, & jurârunt.

6. Postea surrexit Hezra ab anteriore parte domûs Dei, ut abiret in cellam Jehochananis, filii Eljaschibi, & abivit illuc, cibum nondum comederat, nec aquam biberat, quia lugebat propter prævaricationem deportatæ multitudinis.

7. Ita promulgârunt per Jehudam, & Jeruschalaima, omnibus reducibus deportationis, ut congregarent se Jeruschalaima.

8. Et quisquis non venturus esset intrà triduum ex consilio principum, ac seniorum, anathema fore omnes facultates ejus; ipsum verò separatum iri à congregatione deportatæ multitudinis.

9. Quamobrem congregati omnes homines Jehudæ, & Binjaminis Jeruschalaima tertio die ipsius mensis noni, *die* vigesimo mensis: considebant totus ille populus in platea domûs Dei, trementes propter hanc rem, & ex pluviis.

10. Tunc surgens Hezra Sacerdos, edixit eis, vos prævaricati estis, quòd consociâstis domo uxores alienigenas; supperaddentes reatui Jisraëlis:

11. Nunc ergo edite confessionem Jehovæ, Deo majorum vestrorum, & facite volunta-

tem ejus & ſeparate vos à populis iſtis terræ, & ab uxoribus alienigenis.

12. Cui reſpondentes tota illa congregatio, dixerunt voce magnâ; ſecundùm verbum tuum, ſic noſtrum eſt facere.

13. Verùm populus multus *eſt*, & tempus hoc pluvioſum *eſt*, nec *eſt* vis conſiſtendi foris: hoc autem opus non *eſt* diei unius, neque duorum, quia plurimi defecimus in hac re.

14. Conſiſtant, quæſumus, principes noſtri totius hujus congregationis, & quiſquis *eſt* in civitatibus noſtris, qui conſociaverit domo uxores alienigenas, veniet temporibus deſignatis, & cum ipſis ſeniores cujuſque civitatis, ac judices ejus: uſquedum avertamus æſtuantem iram Dei noſtri, uſquedum hæc res *confecta ſit*.

15. Tantùm Jonathan, filius Haſaëlis, & Jachzeja, filius Thikvæ conſtiterunt ad iſtud: Meſchullam verò, & Schabbethai Levitæ adjuverunt eos.

16. Facientibus itaque ſic reducibus ex deportatione; ſeparati ſunt Hezra Sacerdos, homines primarii paternarum *familiarum* pro familiis paternis ſuis, & hi omnes nominibus expreſſi: ſederúntque die primo menſis decimi, ad quæſtionem habendam ejus rei:

17. Perfecerúntque cum omnibus illis hominibus, qui conſociaverant domo uxores alienigenas: uſque ad diem primum menſis primi.

18. Deprehenſi autem ſunt è filiis Sacerdotum, qui conſociaverant domo uxores alienigenas; è filiis Jeſchuhæ, filii Jotzadaki, & cognatis ejus, Mahaſeja, & Elihezer, & Jarib, & Gedalja:

19. Qui adhibuerunt manum ſuam ad ejiciendum uxores ſuas: & reatum confitentes, arietem ex grege pro reatu ſuo *obtulerunt*.

20. Item è poſteris Immeris: Chanani, & Zebadja.

21. Item è poſteris Charimi: Mahaſeja, & Elija, & Schemahja, & Jechiel, & Huzzija.

22. Item è poſteris Paſchchuris: Eljohenaj, Mahaſeja, Jiſchmahel, Nethaneel, Jozabad, & Elhaſa.

23. Ex Levitis autem: Jozabad, & Schimhi, & Kelajah, item Kelita, Petachja, Jehuda, & Eliheſer.

24. Item è muſicis: Eljaſchib, & ex janitoribus: Schallum, & Telem, & Uri.

25. De Jiſraëlitis verò: è poſteris Parhoſchi: Ramja, & Jizzija, & Malcija, & Minjamin, & Elhazar, & Malcija, & Benaja,

26. Item è poſteris Helami: Matthanja, Zecarja, & Jechiel, & Habdi, & Jeremoth, & Elija.

27. Item è poſteris Zatthu: Eljohenaj, Eljaſchib, Matthanja, & Jeremoth, & Zabad, & Haziza.

28. Item è poſteris Bebaj: Jehochanan, Chananja, Zabbaj, Hathlaj.

29. Item è poſteris Bani: Meſchullam, Malluc, & Hadaja, Jaſchub, Scheal, & Ramoth.

30. Item è poſteris Pachath-Moabi: *ex* Hadna, & Celale: Benaja, Mahaſeja, Matthanja, Betzaleel, & Binnui, ac Menaſche.

31. Item è poſteris Charimi: Elihezer, Jiſchija, Malcija, Schemahja, Schimhon:

32. Binjamin, Malluc, Schemarja.

33. E poſteris Chaſchumi: Matthenaj, Matthattha, Zebad, Eliphelet, Jeremai, Menaſche, Schimhi.

34. E poſteris Bani: Mahadaj, Hamram, & Uël:

35. Benaja, Bedeja, Celuhu:

36. Vanja, Meremoth, Eljaſchib:

37. Matthanija, Matthenaj, & Jahaſau:

38. Et Bani, & Binnui, Schimhi:

39. Et Schelemja, & Nathan, & Hadaja:

40. Mabnadbai, Schaſchaj, Scharaj:

41. Hazareel, & Schelemja, Schemarja:

42. Schallum, Amarja, Joſeph.

43. E Nebuntinis: Jehiel, Matthithja, Zabad, Zebina, Jaddau, & Joël, Benaja.

44. Omnes iſti duxerant uxores alienigenas: & erant *quibuſdam* ex iſtis uxores, unde ſuſceperant liberos.

Nechemjæ Liber unus.

CAPUT I.

Preces & jejunium Nechemjæ.

VErba Nechemjæ, filii Chacaljæ: Fuit autem menſe Cislevo, anno vigeſimo, quum eſſem Schuſchane, in regia:

2. Ut veniente Chanani uno è cognatis meis, ipſo cum viris quibuſdam è Jehudæa; interrogarem eos de Jehudæis, de reſiduo illorum, qui relicti fuerant ex captivitate, & è Jeruſchalaimis.

3. Qui dixerunt mihi; reliqui illorum, qui relicti fuerant ex captivitate ibi in ea provincia, in malo magno, & in opprobrio *ſunt*, & murus Jeruſchalaimorum diruptus, & portæ eorum manent ſuccenſæ igne:

4. Fuit verò, quum audirem verba iſta: ut ſedens flerem, ac lugerem *aliquot* dies: quibus jejunavi, & oravi coram Deo cœli:

5. Ac dixi, obſecrò, Jehova Deus cœli, Deus fortiſſime, maxime, & ſummè reverende; obſervans fœdus, & benignitatem diligentibus ſe, & obſervantibus præcepta ſua:

6. Sit, quæſo, auris tua intenta, & oculi tui aperti ad auſcultandum orationi ſervi tui, quâ oro coram te hoc tempore interdiu ac noctu, pro Jiſraëlitis ſervis tuis; & confiteor peccata Jiſraëlitarum, quibus peccavimus tibi, ego quoque, & familia patris mei peccavimus.

7. Nexu obſtrinximus nos ipſos tibi; qui non obſervavimus præcepta, ſtatutáque, ac judicia illa, quæ præcepiſti per Moſchen, ſervum tuum.

8. Recordare, quæſo, verbi, quod præcepiſti Moſchi, ſervo tuo, ut diceret: vos prævaricaturi eſtis, ego diſpergam vos in populos:

9. Quum autem converſi ad me, obſervabitis præcepta mea, & facietis ea; ſi fuerint depulſi ex vobis ad extremitatem cœli, inde colligam eos, & reducam eos in locum, quem

quem elegi ad collocandum nomen meum ibi.

10. At hi *ſunt* ſervi tui, & populus tuus; quem redemiſti virtute tuâ maximâ, & manu tuâ validiſſimâ.

11. Obſecro Domine, ſit jam auris tua intenta in orationem ſervi tui, & in orationem ſervorum tuorum, qui ſtudent revereri nomen tuum, & ſecunda, quæſo, ſervum tuum hodie, dans ei miſericordiam *conſequi* coram viro iſto: ego enim eram à poculis regi.

CAPUT II.

Nechemja, acceptis à rege literis, venit Jeruſchalaima.

Fuit verò menſe Niſane, anno vigeſimo Artaxerxis regis, quum *afferendum eſſet* vinum in conſpectum ejus: ut afferens vinum, porrigerem regi, qui *antè* non fueram triſtis in conſpectu ejus.

2. Quapropter dixit mihi rex, quare vultus tuus afflictus eſt, quum non ſis ægrotus? non eſt hæc niſi afflictio animi: nam timebam quàmplurimùm.

3. Itaque dixi regi, rex in ſeculum vivat: quare non eſſet afflictus vultus meus, quum civitas ipſa, locus ſepulchrorum majorum meorum, vaſtata, & portæ ejus maneant conſumtæ igne?

4. Tum dicente mihi rege, quid illud *eſt* ſuper quo requiris? ſupplex oravi Deum cœli:

5. Et dixi regi, ſi regi bonum videtur, & ſi gratus *eſt* ſervus tuus coram te; ut mittas me in Jehudæam, in civitatem ſepulchrorum majorum meorum, & ædificem eam.

6. Dixit verò mihi rex, & conjux aſſidens ei, quouſque eſſet *duratura* profectio tua, & quando reverteteris? itaque bonum viſum eſt coram rege, ut dimitteret me, quum expoſuiſſem ei tempus.

7. Deinde dixi regi, ſi regi bonum videtur, literæ tradantur mihi ad principes trans flumen: ut tranſmittant me uſque dum venero in Jehudæam.

8. Literæ quoque ad Aſaphum, cuſtodem ſaltûs, qui *eſt* regi, ut det mihi ligna ad contignandum portas caſtri adjuncti ædi, & ad murum civitatis; & ad domum, quam ingreſſurus ſum; quas dedit mihi rex, prout manus Dei mei optima aderat mihi.

9. Veni itaque ad principes trans flumen, & tradidi eis literas regis: miſerat autem rex mecum præfectos copiarum, & equites.

10. Quod cùm audiret Sanballat, Choronites, & Tobija, ſervus Hammonites, diſplicuit eis maximè, adveniſſe hominem ad procurandum bonum Jiſraëlitis.

11. Denique perveni Jeruſchalaima; ubi quum fuiſſem diebus tribus.

12. Surrexi noctu, ego, & homines pauci mecum, neque indicavi cuiquam, quid Deus meus inderet animo meo faciendum Jeruſchalaimis: & jumentum non erat mecum, præter jumentum illud, cui inſidebam.

13. Et egreſſus ſum per portam vallis noctu, tum versùs fontem ſerpentis, tum ad portam ſterquiliniorum: ubi effringebam de muris Jeruſchalaimorum, qui fuerant perrupti, & portæ eorum abſumptæ igne.

14. Inde tranſivi ad portam fontis & ad piſcinam regis: ſed non erat locus jumento, quò tranſveheret me.

15. Quamobrem aſcendi ſecundùm torrentem noctu, quum effregiſſem de muro: & revertens veni ad portam vallis, ita reverſus ſum.

16. Antiſtites verò neſciebant, quò irem, aut quid facerem: nam Jehudæis, aut Sacerdotibus, aut clariſſimis, aut antiſtitibus, aut reliquis curatoribus operis adhuc non indicaveram.

17. Dixi itaque eis, videtis malum, in quo verſamur, Jeruſchalaima vaſtata eſſe, & portas eorum ſuccenſas igne: agite, ædificemus murum Jeruſchalaimorum, ut non ſimus ampliùs opprobrio.

18. Et ubi indicavi eis manum Dei mei, quæ *eſt* optima, adfuiſſe mihi, & etiam verba regis, quæ dixerat mihi; dixerunt, ſurgamus, ut ædificemus, confirmârúntque manus ſuas ad hoc bonum.

19. Audiens verò Sanballat, Choronites, & Tobija, ſervus Hammonites, & Geſchem Arabs, ſubſannabant nos & ſpernebant nos: dicentes, quæ *eſt* res iſta, quam facitis? an contra regem rebellatis?

20. Quibus reſpondi rem, ac dixi eis, Deus cœli ſecundabit nos, & nos ſervi ejus ſurgentes ædificabimus: vobis verò non eſt pars, aut jus, aut monimentum Jeruſchalaimis.

CAPUT III.

Mœnia, & portæ urbis inſtaurantur.

Surgens igitur Elijaſchib, ſacerdos ſummus, & cognati ejus Sacerdotes, ædificârunt portam regis, ipſi ſanctificaverunt eam, ſtatuentes valvas ejus: inde uſque ad turrim centenariam ſanctificaverunt eam, uſque ad turrim Chananeëlis.

2. Et ad latus ejus *unum* ædificârunt Jerechuntini, & ad *alterum* latus ejus ædificavit Zaccur, filius Imri,

3. Portam autem piſcium ædificârunt Senaani: ipſi contignaverunt eam, & ſtatuerunt valvas ejus, ſeras ejus, & vectes ejus.

4. Ad quorum latus inſtauravit Meremoth, filius Urijæ, filii Kotzi, & ad horum latus inſtauravit Meſchullam, filius Berecjæ, filii Meſchezabeëlis, & ad horum latus inſtauravit Tzadok, filius Bahanæ:

5. Et ad latus horum inſtaurârunt Tekohæi: ſed magnifici eorum non ſubmiſerunt collum ſuum ad opus domini ipſorum.

6. Portam autem veterem inſtaurârunt Jojadah: filius Paſeachi, & Meſchullam, filius Beſodejæ: ipſi contignaverunt eam, & ſtatuerunt valvas ejus, & ſeras ejus, ac vectes ejus.

7. Et ad latus horum inſtauravit Melatja, Gibhonita, & Jadon Meronothanus, Gibhonitæ, & Mizpani, uſque ad ſolium principis, cis flumen.

8. Ad cujus latus inſtauravit Huzziel, filius Carhojæ *cum* aurifabris, & ad latus ejus inſtauravit Chananja, filius *unius* è pigmentariis: reliquerunt autem Jeruſchalaima, quaquaverſùm murus latus *erat*.

9. Poſtea ad latus horum inſtauravit Rephaja, filius Churis, præfectus dimidio tractui Jeruſchalaimorum.

10. Et ad latus horum inſtauravit Jedaja, filius Charumaphi, atque è regione domûs ſuæ, ad cujus latus inſtauravit Chattuſch, filius Chaſchabnejæ.

11. Menſuram alteram inſtauravit Malcija, filius Charimi, & Chaſchub, filius Pachath-Moabi: unà cum turri furnorum.

12. Et ad hujus latus inſtauravit Schallum, filius Locheſchi, præfectus dimidio tractui Jeruſchalaimorum; ipſe, & filii ejus.

13. Portam vallis inſtauravit Chanun cum habitatoribus Zanoachi; ipſi ædificaverunt eam, ſtatuerùntque valvas ejus, ſeras ejus, & vectes ejus: ac mille cubitos in muro, uſque ad portam ſterquiliniorum.

14. Portam verò ſterquiliniorum inſtauravit Malchija, filius Rechabi, præfectus tractui, Beth-Ceremi: ipſe ædificavit eam, ſtatuítque valvas ejus, ſeras ejus, & vectes ejus.

15. Item portam fontis inſtauravit Schallum, filius Col-Chozæ: præfectus tractui Mitzpæ, ipſe ædificavit eam, & contexit eam, ſtatuerùntque valvas ejus, ſeras ejus, & vectes ejus, murum quoque piſcinæ Schelachi, inde ab horto regis uſque ad gradus deſcendentes è civitate Davidis.

16. Poſt eum inſtauravit Nechemja, filius Hazbuki, præfectus dimidio tractui Bethtzuris: uſque ex adverſo ſepulchrorum Davidis, & uſque ad piſcinam factam, & ad locum potentiorum uſque.

17. Poſt eum inſtauraverunt Levitæ, Rechum, filius Bani: ad cujus latus inſtauravit Chaſchabja, præfectus dimidio tractui Kehilæ, cum tractu ſuo.

18. Poſt eum inſtaurârunt cognati eorum; Bavvai, filius Chenadadi; præfectus dimidio tractui Kehilæ.

19. Inſtauravit verò ad latus ejus Heſer, filius Jeſchuhæ, præfectus Mitzpæ menſuram alteram: è regione aſcensûs *ad* armamentarium Miktzohum.

20. Poſt eum flagrante animo inſtauravit Baruc, filius Zabbai menſuram alteram: *inde* à Miktzoho uſque ad portam domûs Elijaſchibi, Sacerdotis ſummi.

21. Poſt eum inſtauravit Meremoth, filius Urijæ, filii Cotzi menſuram alteram; *inde* à porta domûs Elijaſchibi, uſque ad finem domûs Elijaſchibi.

22. Poſt hunc verò inſtauraverunt Sacerdotes, viri planitiei.

23. Poſt hoc inſtauravit Binjamin, & Chaſchub è regione domûs ſuæ: poſt quem inſtauravit Hazarja, filius Mahaſejæ, filii Hananjæ juxta domum ſuam.

24. Poſt hunc inſtauravit Binnui, filius Chenadadi menſuram alteram: inde à domo Hazarjæ uſque ad Miktzohum, & angulum uſque.

25. Pahal, filius Uzaj *inſtauravit* è regione Miktzohi; & turris prominentis, à domo regis ſuperiore, quæ adjacet atrio cuſtodiæ: poſt hunc Pedaja, filius Parhoſchi.

26. Nethinæi autem habitabant in clivo uſque ex adverſo portæ aquarum ad orientem, & turris prominentis.

27. Poſt hoc inſtaurârunt Tekohani menſuram alteram; ex adverſo turris magnæ prominentis uſque ad murum clivi.

28. Supra portam equorum inſtaurârunt Sacerdotes, quiſque è regione domûs ſuæ.

29. Poſt illud inſtauravit Tzadok, filius Immeris è regione domûs ſuæ: poſt quem inſtauravit Schemahja, filius Schecanjæ, cuſtos portæ orientalis.

30. Poſt eum inſtauravit Chananja, filius Schelemjæ, & Chanun, filius Tzalaphi ſextus menſuram alteram: poſt eum inſtauravit Meſchullam, filius Berecjæ è regione cubiculi ſui.

31. Poſt eum inſtauravit Malcija, filius aurifabri uſque ad locum Nethinæorum, & aromatariorum, è regione portæ mandati, uſque ad aſcenſum anguli.

32. Inter aſcenſum autem anguli, & portam gregis, inſtaurârunt aurifabri, & aromatarii.

CAPUT IV.

Jehudæi alterâ manu ædificantes, & alterâ gladium tenentes, pergunt in ædificando.

FUerat autem, quum audiviſſet Sanballat nos ædificare murum iſtum, ut accenſus irâ indignaretur plurimum: & ſubſannaret Jehudæos.

2. Loquebatur enim coram cognatis ſuis, & copiis Samarjæ, & dicebat, quid iſti Jehudæi languidi facturi eſſent? an finerent eos? an ſacrificaturi eſſent? an abſolverent hoc tempore? an redivivos ſtatuerent lapides è ruderibus, poſtquam exuſti ſunt?

3. Tobija verò Hammonita aſſiſtens ei, dixit etiam, ut ædificent; ſi aſcendat vulpes, utique perrumpet murum lapideum eorum.

4. Audi ô Deus noſter, nos eſſe contemtui, & converte probrum eorum in caput eorum; & expone eos prædæ in terra captivitatis:

5. Neque obtegas iniquitatem eorum, & peccatum eorum à facie tua, ne deleatur: quia irritaverunt te reſpectu ædificantium.

6. Ita ædificavimus murum iſtum, adeò ut conſtructus fuerit totus murus uſque ad dimidium ipſius: nam populo erat animus ad agendum.

7. Fuit verò, quum audiret Sanballat, & Tobija, Arabéſque, & Hammonitæ, atque Aſchdodæi, aſſurrexiſſe ad juſtam conſtitutionem muros Jeruſchalaimorum, & cœpiſſe *loca* perrupta occludi: accenſa eſt ira eorum valde.

8. Quare conſpiraverunt omnes ſimul, ut venientes oppugnarent Jeruſchalaima; aut facerent ei impedimentum.

9. Quapropter oravimus Deum noſtrum; & conſtituimus cuſtodiam adversùs eos interdiu, & noctu metu eorum.

10. Dicebant autem Jehudæi, debilitata eſt vis bajulorum, & pulveris multum *ſupereſt*: nos autem non prævalituri eſſemus ædificando murum:

11. Et dixerant hoſtes noſtri, ne animadvertant, neque videant, donec pervadentes medium eorum, interficiamus eos: aut ceſſationem afferamus iſti operi.

12. Fuit verò, quum adveniſſent Jehudæi habitantes apud illos: & dixiſſent nobis decies, *cavete vobis* ab omnibus locis, per quæ redire poteſtis ad nos:

13. Ut conſtituerem ab imis partibus cujuſque loci *aliquos* à poſterioribus partibus muri,

muri, in locis arduis, conſtitui etiam populum per familias cum gladiis ſuis, ſpiculis ſuis, & arcubus ſuis.

14. Quúmque luſtrâſſem, ſurgens, dixi clariſſimis, & antiſtitibus, & reſiduo populi, ne timetote ab iſtis: Dominum maximum, & ſummè reverendum recordamini, & pugnatote pro fratribus veſtris, filiis veſtris, & filiabus veſtris, uxoribus veſtris, & domibus veſtris.

15. Deinde fuit, quum audiviſſent inimici noſtri innotuiſſe nobis, & irritum feciſſe Deum conſilium eorum; ut reverteremur omnes ad murum, quiſque ad opus ſuum.

16. Erat tamen inde ab eo die pars puerorum meorum agens in opere, pars verò eorum tenens cum ſpiculis ſcuta, & arcus, & loricas: principes autem ſequebantur quamque familiam Jehudæorum.

17. Eorum, qui ædificabant, & qui ferebant onus *cum* onerantibus: unâ manu ſuâ *quiſque* agebat in opere, alterâ tenente miſſile.

18. Structores autem iſti, quiſque gladio ſuo accincti erant ad lumbos ſuos, quum ædificarent: tubicen verò erat apud me:

19. Dixi enim clariſſimis, & antiſtitibus, reſiduóque populi, opus hoc multum, & amplum *eſt*: ideóque nos diſparati in muro, longinqui ſumus alter ab altero.

20. In locum, ubi audietis ſonum tubæ, illuc congregamini ad nos: Deus noſter pugnaturus eſt pro nobis.

21. Sic faciebamus opus; dum eorum pars tenebant ſpicula ab aſcenſu auroræ, uſque ad exortum ſtellarum.

22. Etiam tempore illo edixi populo, quiſque cum puero ſuo pernoctanto intrà Jeruſchalaima; ut ſint nobis noctu *ad* cuſtodiam, & interdiu *ad* opus.

23. Ne ego quidem, & cognati mei, & pueri mei, denique cuſtodes, qui ſequuntur me exuturi ſumus veſtes noſtras: cuique gladius ſuus, & aqua *eſto*.

CAPUT V.

Nechemja in magna fame divitum avaritiam, & uſuras increpat, ſua indigentibus ſponte elargiens.

ERat autem clamor populi cum uxoribus ſuis magnus contra cognatos ſuos Jehudæos.

2. Nam erant, qui dicerent, filiis noſtris, & filiabus noſtris ſumus numeroſi; ut *eorum pretio* accipiamus frumentum, & comedentes vivamus.

3. *Alii* erant, qui dicerent, agros noſtros, vineáſque noſtras, & domus noſtras oppigneramus; ut accipiamus frumentum in ipſa fame.

4. Denique erant, qui dicerent, mutuamur pecuniam pro canone regis: *oppigneratis* agris noſtris, & vineis noſtris.

5. Jam verò, ut caro cognatorum noſtrorum caro noſtra eſt, ſicut filii eorum, filii noſtri *ſunt*: ecce autem nos ſubjicimus filios noſtros & filias noſtras in ſervos, ſúntque de filiabus noſtris, *quædam* ſubjectæ, quarum *redemptio* non *eſt* in facultate manuum noſtrarũ, quum agri noſtri, & vineæ noſtræ penes alios *ſint*.

6. Itaque diſplicuit mihi valde; quum audirem clamorem eorum & verba iſta.

7. Quúmque conſilium iniiſſet animus meus apud me, contendi cum clariſſimis, & antiſtitibus, dixíque eis, onus uniuſcujuſque impoſitum alteri vos exigitis: & indixi illorum causâ congregationem magnam.

8. Ubi dixi eis, nos comparamus fratres noſtros Jehudæos, qui venditi ſunt gentibus, prout eſt in nobis; & etiam vos venderetis fratres veſtros, aut venderentur nobis? qui ſiluerunt, nec invenerunt, quod reſponderent.

9. Tum dixi, non *eſt* bona hæc res, quam facitis: annon in timore Dei noſtri ambulaturi eſtis, potiùs quàm *in* probro iſtarum gentium inimicarum nobis?

10. At etiam ego, cognati mei, & pueri mei exacturi eſſemus ab eis pecuniam, aut frumentum, remittamus, quæſo, onus iſtud.

11. Reſtituite, quæſo, eis hoc ipſo die agros eorum; vineas eorum, oliveta eorum, ac domos eorum, præterea centeſimam pecuniæ, aut frumenti, muſtíque, aut olei, quam exacturi eſſetis ab eis.

12. Qui dixerunt, reſtituimus, & ab eis non repetemus, ſic facturi ſumus, quemadmodum dicis: tum convocavi ſacerdotes, *per quos* adjuravi illos, ut facerent ſecundùm verbum iſtud.

13. Etiam lacertum meum excuſſi, dicens, ſic excutiat Deus omnem virum, qui non præſtiterit verbum hoc, à domo ejus, & à labore ejus, & ita ſit excuſſus ac vacuus: dixerúntque tota congregatio, Amen, laudantes Jehovam, fecítque populus ſecundùm verbum iſtud.

14. Etiam ex quo tempore præceperat mihi, ut eſſem princeps in terra Jehuda; ab anno vigeſimo uſque ad annum trigeſimum ſecundum Artaxerxis regis, duodecim annis: ego cum cognatis meis cibarium principis non comedi.

15. Nam principes priores, qui anteceſſerant me, prægravabant populum, accipientes ab eis de pane, & vino, præter argenti ſiclos quadragenos, etiam pueri eorum dominabantur in populo: ego verò non feci ita propter reverentiam Dei.

16. Etiámque in opere muri iſtius inſtauravi, & agrum non comparavimus: omnéſque pueri mei congregati erant ibi ad opus.

17. Quin ipſi Jehudæi, & antiſtites centum quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos ex gentibus, quæ *erant* circa nos; menſæ meæ aſſidebant.

18. Ita ut, quod parabatur unoquoque die, bos unus, pecudes ſenæ ſelectæ cum avibus pararentur mihi, & intrà diem demum ex quovis vino plurimum: nihilominus tamen cibarium principis non petebam, eò quòd gravis fuiſſet ſervitus illa impoſita ipſi populo.

19. Recordare mei, Deus mi, in bonum, quicquid fecerim erga populum iſtum.

CAPUT VI.

Impedimenta objecta ab hoſtibus, pſeudoprophetis, & falſis fratribus.

FUit autem, quum auditum eſſet à Sanballato, & Tobija, & Geſchemo Arabe; reſiduóque inimicorum noſtrorum; me exædificâſſe murum, neque eſſe reſiduam in eo ruptu-

rupturam: etiam ad hoc uſque tempus valvas me non ſtatuiſſe in portis:

2. Ut mitteret Sanballat cum Geſchemo ad me, dicendo, age, ineamus conſilium pariter in *aliquo* vicorum, in valle Onuntis: illi autem cogitabant afficere me malo:

3. Sed miſi ad eos nuncios, qui dicerent, opus magnum facio, ideóque non poſſum deſcendere: quamobrem ceſſaret hoc opus, quum deſiſterem *ab* eo deſcendens ad vos?

4. Et remittentibus ad me in eandem ſententiam quater: reſpondi eis in eandem ſententiam.

5. Tandem miſit ad me Sanballat in hanc ſententiam quintò per puerum ſuum; cum literis in manu ejus apertis.

6. Scriptum erat in eis, per gentes auditur, ut Gaſchmu ait, te & Jehudæos cogitare rebellionem, idcirco te ædificare iſtum murum: téque fore illis regem, prout res iſtæ *ſunt*.

7. Inſuper etiam prophetas te conſtituiſſe, qui prædicent de te Jeruſchalaimis, dicendo, rex *eſt* in Jehuda, adeo ut mox fama perferenda ſit ad regem hujuſmodi rerum: quare nunc age ineamus conſilium pariter.

8. Tum miſi ad eum, dicendo, non *eſt* factum hujuſmodi rerum *quicquam*, quas tu dicis: ſed ex animo tuo comminiſceris eas.

9. Nam omnes iſti timorem ſtudebant injicere nobis, dicendo, remiſſæ erunt manus eorum ab iſto opere, ita ut non perficiatur: nunc itaque, ô *Deus!* confirma manus meas.

10. Præterea, quum ego veniſſem in domum Schemahjæ orti Delajâ, filio Mehetabeelis, qui detentus erat: dixit, conveniamus in domum Dei intrà ipſum templum, & occludamus valvas templi, venturi enim ſunt ad interficiendum te, noctu, *inquam*, venturi ſunt ad interficiendum te.

11. Cui dixi, an vir, qualis *ſum* ego, fugeret? aut quis *eſt*, qualis ego, qui ingrediatur in templum, ut vivat? non ingrediar.

12. Tunc agnovi, quòd ecce nequaquam miſerat eum Deus: ſed iſtam prophetiam indixerat mihi, quia Tobija, & Sanballat mercede conduxerant eum:

13. Ut conductitius eſſet, ut timens, & ita faciens peccarem: quod fuiſſet illis argumentum infamiæ, ut probro exponerent me.

14. Recordare, Deus mi, Tobijæ & Sanballati ſecundùm opera ejus iſta: atque etiam Nohadjæ propheteſſæ, & reſidui illorum prophetarum, qui timorem ſtudebant injicere mihi.

15. Tandem perfectus eſt murus vigeſimo quinto *die* Elulis: ad quinquageſimum ſecundum diem.

16. Fuit itaque, quum audirent omnes inimici noſtri, & viderent omnes gentes, quæ *erant* circa nos, ut conciderent valde in oculis ſuis: quia agnoſcebant à Deo noſtro confectum fuiſſe opus iſtud.

17. Etiam diebus illis frequentârunt clariſſimi Jehudæ literas ſuas miſſas ad Tobijam: & quæ *erant* Tobijæ, afferebantur ad ipſos.

18. Nam multi in Jehuda conjurati erant ei, quia gener erat Schecanjæ, filio Arachi: & Jehochanan, filius ejus duxerat filiam Meſchullami, filii Berecjæ,

19. Etiam benefacta ejus prædicabant coram me, & res meas prodebant ei: literas *verò* mittebat Tobija ad injiciendum mihi timorem.

CAPUT VII.

Politia inſtauratur, & reduces recenſentur.

DEinde fuit, quum exædificato muro inſtituiſſem valvas ejus; & recenſiti eſſent janitores, muſicíque, & reliqui Levitæ:

2. Ut mandatis inſtruerem Chananin fratrem meum, & Chananjam præfectum caſtro ſuper Jeruſchalaima: nam erat vir planè fidus, & timebat Deum præ multis.

3. Itaque edixi eis, ne aperiuntor portæ Jeruſchalaimorum uſquedum incaleſcat ſol, & dum ipſi adſtantes occludent valvas, etiam tractate: ídque conſtitutis cuſtodiis habitantium Jeruſchalaimis, unoquoque in cuſtodia ſua, & unoquoque ex adverſo loci ſui.

4. Urbs autem ipſa ampla *erat* ſpatiis, & magna, populus verò paucus intrà eam: nec erant domus ædificatæ.

5. Quapropter indente Deo meo in animum meum, congregavi clariſſimos, antiſtitéſque, & populum, ut fieret generis recenſio: & inveni libellum recenſionis eorum, qui adſcenderant primùm, in quo inveni ſcriptum.

6. Hi *ſunt* homines illius provinciæ, qui aſcenderunt è captivitate illius deportationis, quam deportaverat Nebucadnetzar, rex Babyloniæ: qui reverſi ſunt Jeruſchalaima, & in Jehudæam, quiſque in civitatem ſuam.

7. Qui venerunt cum Zerubbabele, Jeſchuha, Nechemja, Hazarja, Rahamja, Nachamani, Mordecajo, Bilſchane, Miſperetho, Bigvajo, Nechumo, Bahana, numerus hominum popularium Jiſraëlis.

8. Poſteri Parhoſchi, bis mille centum ſeptuaginta duo.

9. Poſteri Schephatjæ, trecenti ſeptuaginta duo.

10. Poſteri Arachi, ſexcenti quinquaginta duo.

11. Poſteri Pachath-Moabi, ex poſteris Jeſchuhæ, & Joabi, bis mille octingenti octodecim.

12. Poſteri Helami, mille ducenti quinquaginta quatuor.

13. Poſteri Zatthu, octingenti quadraginta quinque.

14. Poſteri Zaccaj, ſeptingenti ſexaginta.

15. Poſteri Binnui, ſexcenti quadraginta octo.

16. Poſteri Bebaj, ſexcenti viginti octo.

17. Poſteri Hazgadis, bis mille trecenti viginti duo.

18. Poſteri Adonikami, ſexcenti ſexaginta ſeptem.

19. Poſteri Bigvaj, bis mille ſexaginta ſeptem.

20. Poſteri Hadinis, ſexcenti quinquaginta quinque.

21. Poſteri Ateris, ex Chizkija nonaginta octo.

22. Poſteri Chaſchumi, trecenti viginti octo.

23. Poſteri Betzaj, trecenti viginti quatuor.

24. Po-

24. Poſteri Chariphi, centum duodecim.
25. Gibhonitæ nonaginta quinque.
26. Beth-Lechemitæ & Netophathæi centum octoginta octo.
27. Hanathothani centum viginti octo.
28. Hazmavethani quadraginta duo.
29. Kirjath-Jeharimani, Cephirani, & Beerothani, ſeptingenti quadraginta tres.
30. Ramani & Gebahæi ſexcenti viginti unus.
31. Michmaſæi, centum viginti duo.
32. Bethelitæ & Hajani, centum viginti tres.
33. Nebontini alteri, quinquaginta duo.
34. Poſteri Helami alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor.
35. Poſteri Charimi, trecenti viginti.
36. Jerechuntini trecenti quadraginta quinque.
37. Lodæi, Chadidæi, & Onontini ſeptingenti viginti unus.
38. Senaani ter mille nongenti triginta.
39. Sacerdotes: poſteri Jedahjæ è familia Jeſchuhæ, nongenti ſeptuaginta tres.
40. Poſteri Immeris, mille quinquaginta duo.
41. Poſteri Paſchchuris, mille ducenti quadraginta ſeptem.
42. Poſteri Charimi mille ſeptendecim.
43. Levitæ: poſteri Jeſchuhæ cum Kadmiele è filiis Hodevæ, ſeptuaginta quatuor.
44. Muſici: poſteri Aſaphi, centum quadraginta octo.
45. Janitores: poſteri Schallumi, poſteri Ateris, poſteri Talmonis, poſteri Hakkubi, poſteri Chatitæ, poſteri Schobai, centum triginta octo.
46. Nethinæi: poſteri Tzichæ, poſteri Chaſchuphæ, poſteri Tabbahothi.
47. Poſteri Keroſi, poſteri Sihæ, poſteri Padonis.
48. Poſteri Lebanæ, poſteri Chagabæ, poſteri Schalmai.
49. Poſteri Chananis, poſteri Giddeli, poſteri Gachadis.
50. Poſteri Reajæ, poſteri Retzinis, poſteri Nekodæ.
51. Poſteri Gazami, poſteri Huzzæ, poſteri Paſeachi.
52. Poſteri Beſai, poſteri Mehunimi, poſteri Nephiſcheſimi.
53. Poſteri Bakbuki, poſteri Chakuphæ, poſteri Charchuris.
54. Poſteri Batzelithi, poſteri Mechidæ, poſteri Charſchæ.
55. Poſteri Barkoſi, poſteri Siſeræ, poſteri Themachi.
56. Poſteri Netziachi, poſteri Chatiphæ.
57. Poſteri ſervorum Schelomonis: poſteri Sotai, poſteri Sopherethi, poſteri Peridæ.
58. Poſteri Jahalæ, poſteri Darkonis, poſteri Giddeli.
59. Poſteri Schephatjæ, poſteri Chatilis, poſteri Pocereth-Hatzebajimi, poſteri Ammonis:
60. Omnes Nethinæi, & poſteri ſervorum Schelomonis, trecenti nonaginta duo.
61. Hi quoque *fuerunt*, qui aſcenderunt è Thel-Melacho & Thel-Charſcha, Cerub, Adon, & Immer: ſed non potuerunt indicare familiam majorum ſuorum, & ſemen eorum, utrùm ex Jiſraëlitis eſſent.
62. Poſteri Delajæ, poſteri Tobijæ, poſteri Nekodæ, ſexcenti quadraginta duo,
63. E Sacerdotibus verò: poſteri Chabajæ, poſteri Kotzi, poſteri Barzillaj, qui acceptâ è filiabus Barzillaj, Gilhaditæ uxore, vocatus eſt de nomine illorum.
64. Iſti quæſiverunt quiſque ſcripturam ſuam, qui ſuum genus prædicabant, ſed non inventa eſt: quapropter ut polluti abſtenti ſunt à Sacerdotio.
65. Edixit enim Regis legatus eis, ut non comederent de re ſancta ſanctarum, donec exiſteret Sacerdos cum Urimis & Thummimis.
66. Tota hæc congregatio universè, quadragies bis mille trecentorum ſexaginta:
67. Præter ſervos eorum, & ancillas eorum, iſtos ſepties mille trecentos triginta ſeptem: quibuſcum erant cantores, & cantatrices, ducentæ quadraginta quinque.
68. Equi eorum, ſeptingenti triginta ſex: muli eorum ducenti quadraginta quinque:
69. Cameli quadringenti triginta quinque, aſini ſexies mille ſeptingenti viginti.
70. Tum pars primorum paternarum *familiarum* contulerunt ad ipſum opus, regis legato conferente in theſaurum, auri drachmas mille, crateras quinquaginta, tunicas Sacerdotum quingentas triginta.
71. E primoribus, *inquam*, paternarum *familiarum* contulerunt in theſaurum ipſius operis auri drachmas vicies mille, & argenti pondo bis mille ducenta.
72. Quod verò contulerunt reliquum populi, *fuit* auri drachmæ vicies mille, & argenti pondo bis mille: ac tunicæ Sacerdotum ſexaginta ſeptem.

CAPUT VIII.

Liber legis prælegitur populo ab Hezra: populus plorat, ſed jubetur feſtum agere.

NAm habitaverant Sacerdotes & Levitæ janitoréſque, & muſici, & populares, ac Nethinæi, denique omnes Jiſraëlitæ in civitatibus ſuis: adveniente autem menſe ſeptimo, dum Jiſraëlitæ *inhabitarent* civitates ſuas: *Caput* VIII.
2. Congregati ſunt totus populus unanimis in plateam, quæ *eſt* ante portam aquarum: dicentes Hezræ legis perito, ut afferret librum legis Moſchis, quam præceperat Jehova Jiſraëli.
3. Adferens itaque Hezra Sacerdos legem coram congregatione, tam virorum, quàm mulierum, & omnium aptorum ad intelligenter audiendum, die primo menſis ſeptimi.
4. Legit in illo ante plateam illam, quæ *eſt* ante portam aquarum, à luce uſque ad meridiem, coram viris mulieribúſque, ac intelligentibus; auribus totius populi *attentis* ad librum legis.
5. Stabat autem Hezra legis peritus in ſuggeſtu ligneo, quem fecerant ad hanc rem; adſtante ei Matthithjâ, & Schemaho, & Hanajâ & Urijâ, & Chilkijâ, & Mahaſejâ ad dexteram ejus: à ſiniſtra verò ejus Pedajâ, & Miſchaële, & Malcijâ, & Caſchumo, & Chaſchbaddanâ, Zecarjâ, Meſchullamo:
6. Quum aperuit Hezra librum ante oculos totius populi (nam ſuperior toto populo erat) & dum apertum habuit eum, conſiſtebat totus populus.

7. Deinde benedixit Hezra Jehovæ, Deo maximo: cui respondentes totus populus, Amen, Amen, cum elatione manuum suarum verticem inclinârunt, & incurvârunt se *honorem exhibentes* Jehovæ, facie *demissâ* terram versùs.

8. Similiter Jeschuah & Bani, & Scherebja, Jamin, Hakkub, Schabbethai, Hodija, Mahaseja, Kelita, Hazarja, Jozabad, Chanan, Pelaja, & alii Levitæ docebant populum legem, populo *manente* in statione sua.

9. Legebant enim librum illum, legem Dei explanatè; & exponendo sensum, dabant intelligentiam per scripturam ipsam.

10. Deinde dixit Nechemja, is *est* legatus regis, & Hezra Sacerdos legis peritus, ac Levitæ docentes populum, toti populo, hic dies sanctus *est* Jehovæ Deo vestro; ne lugete, neque flete: flebant enim totus populus, quum audirent verba legis.

11. Sed inquit eis, abite, comedite pinguia, & bibite dulcia, ac mittite portiones cuicunque nihil *est* paratum, nam sanctus *est* hic dies Domino nostro: & ne dolore afficiamini, quum gaudium Jehovæ sit robori vobis.

12. Quum itaque Levitæ repressissent totum populum, dicendo, silete; quia hic dies sanctus est: & ne dolore afficiamini;

13. Abiverunt totus populus ad comedendum, & ad bibendum, & mittendum portiones, & ad agitandum lætitiam magnam: quòd intellexissent verba illa, quæ nota fecerant ipsis.

14. Postridie verò congregati sunt primores paternarum *familiarum* totius populi, Sacerdotes ac Levitæ ad Hezram legis peritum, idque ad intellectum habendum in verbis legis.

15. Quúmque invenissent scriptum in lege, præcepisse Jehovam per Moschen, ut considerent Jisraëlitæ in tabernaculis, in festo eorum mense septimo:

16. Et ut promulgarent, ac proclamarent in omnibus civitatibus suis, & Jeruschalaimis, dicendo; exite *in* montana, & afferte ramos olivarum, & ramos arborum oleosarum; ramósque myrti, & spathas palmarum, cum ramis arborum densarum; ad faciendum tabernacula, prout scriptum est.

17. Egressi populus attulerunt & fecerunt sibi tabernacula quisque in tecto suo, aut in atriis suis, ac in atriis domûs Dei; etiam in platea portæ aquarum, & in platea portæ Ephrajimi.

18. Sic quum fecissent tota congregatio illa, reduces à captivitate, tabernacula, & considerent in ipsis tabernaculis: etsi non fecerant inde à temporibus Jeschuhæ, filii Nunis ita filii Jisraëlis usque in diem istum, esſétque lætitia magna valde:

19. Legebat *Hezra* in libro legis Dei quotidie, inde à die primo usque ad diem ultimum: celebrârúntque festum septem diebus, die verò octavo, diem interdicti pro ritu.

CAPUT IX.

Jehudæi speculum pœnitentiæ.

POstea die vigesimo quarto mensis ejusdem, congregatis Jisraëlitis in jejunio, & ciliciis; & terrâ ipsis impositâ.

2. Disparati sunt nati Jisraële ab omnibus alienigenis: & consistentes confessi sunt peccata sua, & iniquitates majorum suorum.

3. Nam illis erectis in statione sua, legerunt *Levitæ* in libro legis Jehovæ, Dei sui per quadrantem diei: & per quadrantem confitentes, incurvaverunt se Jehovæ Deo suo.

4. Conscensóque suggestu Levitarum, Jeschuah & Bani, Kadmiel, Schebanja, Bunnai, Scherebja, Bani, Cenani, inclamaverunt voce magnâ Jehovam, Deum suum.

5. Dixerunt enim Levitæ Jeschuah, & Kadmiel, Bani, Chaschab-neja, Scherebja, Hodija, Schebanja, Petachja; surgite, benedicite Jehovæ, Deo vestro à seculo usque in seculum: & benedicunto nomini glorioso tuo, atque exaltato supra omnem benedictionem, ac laudem.

6. Tu ille Jehova solus es; tu fecisti cœlos, cœlos cœlorum, & omnem exercitum eorum, terram, & quicquid *est* in ea, maria & quicquid *est* in eis, & tu conservas hæc omnia: etiam exercitus cœlorum tibi se incurvant *honorem exhibentes.*

7. Tu es Jehova Deus, qui eligens Abramum, eduxisti eum Ure Chaldæorum, & imposuisti ei nomen Abraham:

8. Et inveniens animum ejus fidelem coram te; etiam pepigisti cum eo fœdus, te daturum terram Cenahanæi, Chitthæi, Emoræi, Perizzæíque, ac Jebusæi, & Girgaschæi; daturum, *inquam,* semini ejus: & præstitisti verba tua; quia justus es.

9. Nam aspiciens afflictionem majorum nostrorum in Ægypto, & clamorem eorum exaudiens ad mare algosum.

10. Edidisti signa, & prodigia contra Parhonem, & contra omnes servos ejus, & contra totum populum terræ ejus, noveras enim hos superbivisse in illos; & comparâsti tibi nomen, sicut *est* hodierno die.

11. Et mare diffidisti coram eis, ita ut penetraverint mare per aridam: persequentes verò eos, projecisti in profunda, tanquam lapidem in aquas valentes.

12. Præterea columnâ nubis duxisti eos interdiu; & columnâ ignis noctu, illustrando eis viam, quâ ituri erant.

13. Deinde super montem Sinai ita descendisti, ut alloquereris eos è cœlis: & dedisti eis judicia recta, & leges veras, statuta, ac præcepta bona.

14. Sabbathum quoque sanctum tuum notum fecisti eis: quum præcepta, statutáque, & legem præciperes eis per Moschen, servum tuum.

15. Item panem è cœlo dedisti eis ad famem eorum, & aquam è petra eduxisti eis ad sitim eorum: & edixisti eis, ut venirent ad hæreditario jure possidendum terram, quam sublatâ manu tuâ *juraveras* te daturum eis.

16. Ipsi verò, & patres nostri superbè egerunt; & obdurantes cervicem suam, non auscultaverunt præceptis tuis:

17. Renuerunt, *inquam,* auscultare, immemores mirabilium tuorum, quæ exercueras erga ipsos, & obduratâ cervice suâ constituebant ducem, ut redirent ad servitutem suam rebellione suâ: attamen tu Deus condonationum *es,* gratiosus, & misericors, longanimis, & multus benignitate, qui non dereliqueris eos.

18. Etiam, quum fecissent sibi vitulum fusilem, & dicerent, hic *est* Deus tuus, qui eduxit te ex Ægypto ; denique afficerent *te* contumeliis magnis.

19. Tamen tu miserationibus tuis maximis non dereliquisti eos in ipso deserto: columna nubis non recessit ab eis interdiu, ut deduceret eos per viam, aut columna ignis noctu, ut illustraret eos, & viam, per quam ituri erant.

20. Spiritum etiam tuum optimum dedisti ad intelligentiam tribuendum eis, & Man tuum non cohibuisti ab ore eorum, & aquas dedisti eis ad sitim eorum.

21. Ita quadraginta annis sustentâsti eos in deserto, non eguerunt: vestimenta eorum non veterârunt, & pedes eorum non intumuerunt.

22 Et dedisti eis regna, & populos, quos dispertitus es angulatim: nam hæreditario jure possederunt regionem Sichonis cum regione regis Cheschbonis, & regionem Hogi, regis Baschanis.

23. Quúmque filios eorum multiplicâsses, sicut stellas cœli, & introduceres eos in terram illam, quò edixeras patribus eorum, ut venirent ad hæreditario jure possidendum eam:

24. Ingressi illorum filii, hæreditario jure possederunt terram illam, quum deprimeres coram eis habitatores ipsius terræ, Cenahanæos, & hos traderes in manum eorum: nempe reges horum, & populos regionis, ut facerent eis pro voluntate sua.

25. Itaque ceperunt civitates munitas, & solum pingue, possederúntque hæreditario iure domos plenas omni bono, cisternas effossas, vineas, & oliveta, & arbores esculenti fructûs plurimas: quibus comedentes saturati, & saginati sunt, oblectârúntque se bonitate tuâ maximâ.

26. Quum verò mutantes se, rebellârunt contra te, rejicientes legem tuam post tergum suum, & prophetas tuos interficientes, qui contestabantur ipsos, ut reducerent ipsos ad te, denique afficerent *te* contumeliis magnis:

27. Tradebas eos in manum hostium ipsorum, qui angerent eos, quum autem tempore angustiæ suæ inclamarent te, tu è cœlis exaudiebas, & pro miserationibus tuis maximis dabas eis servatores, qui servabant eos è manu hostium ipsorum.

28. Sed simulac quies erat eis, rursus faciebant malum coram te, quapropter relinquebas eos in manu inimicorum eis, qui dominarentur in eos; quúmque conversi inclamarent te, tu è cœlis auscultans, eripiebas eos pro miserationibus tuis, multis temporibus.

29. Contestabaris quidem eos revocando eos ad legem tuam, sed ipsi superbè agebant, neque auscultabant præceptis tuis, & in ipsa judicia tua peccabant, in quibus, si ea faceret homo, victurus esset: exhibebant armum refractarium, cervicémque suam obdurabant, neque auscultabant.

30. Quúmque protrahens erga eos annos multos, contestatus esses eos spiritu tuo per prophetas tuos, neque præbuissent aurem: tandem tradidisti eos in manum populorum regionum.

31. Sed propter miserationes tuas magnas non fecisti eorum consumtionem, neque dereliquisti eos: quia *Deus* fortis, gratiosus, & misericors es.

32. Nunc ergo, Deus noster, *Deus* fortis maxime, potentissime, & summè reverende, servans fœdus, & benignitatem; ne parùm esto coram te obvenisse nobis totam hanc molestiam, regibus nostris, principibus nostris, & sacerdotibus nostris, prophetísque nostris, ac majoribus nostris, totíque populo tuo: inde à diebus regum Assyriæ, usque in diem hunc.

33. Quamvis tu justus *sis* in omnibus, quæ obveniunt nobis; nam veritatem exercuisti, quia improbè egimus:

34. Et cum regibus nostris principes nostri, ac majores nostri, non fecerunt legem tuam: neque attenderunt ad præcepta tua, & ad testimonia tua, quibus contestatus es eos.

35. Nam ipsi in regno suo, & in beneficio tuo plurimo, quod contuleras eis, & in regione amplissima, & pinguissima, quam exposueras eis, non coluerunt te; neque reversi sunt à factis suis pessimis.

36. Ecce nos hodie servos: & in terra hac ipsa, quam tradideras majoribus nostris, ut fruerentur fructu eius, & bonitate ejus, ecce nos servos *in* ea.

37. Nam proventum suum effert regibus, quos præposuisti nobis propter peccata nostra: etiam in corpora nostra dominantur, & in jumenta nostra pro voluntate sua, adeò ut in angustia magna simus.

CAPUT X.

Obsignatio fœderis, & obligatio populi ad cultum Dei.

PRo hoc autem toto, pepigimus constitutionem *fœderis*, & scripsimus; ídque cum obsignatione principum nostrorum, Levitarum nostrorum, Sacerdotum nostrorum. *Caput* X.

2. Fuerúntque in istis obsignationibus: Nechemja, legatus regis, filius Chacaljæ, & Tzidkija.

3. Seraja, Hazarja, Tzidkija,

4. Paschur, Amarja, Malcija,

5. Chattusch, Schebanja, Malluc,

6. Charim, Meremoth, Hobadja,

7. Danijel, Ginnethon, Baruc,

8. Meschullam, Abija, Mijamin,

9. Mahazja, Bilgai, Schemahja: isti Sacerdotes.

10. Levitæ autem; Jeschuah, filius Azanjæ, Binnui è posteris Chenadadi, Kadmiel:

11. Et cognati eorum; Schebanja, Hodija, Kelita, Pelaja, Chanan,

12. Milca, Rechob, Chaschabja,

13. Zaccur, Scherebja, Schebanja,

14. Hodija, Bani, Beninu,

15. Primores populi: Parhosch, Pachath-Moab, Helam, Zattu, Bani,

16. Bunni, Hazgad, Bebaj,

17. Adonija, Bigvaj, Hadin,

18. Ater, Chizkija, Hazzur,

19. Hodija, Chaschum, Betzaj,

20. Chariph, Hanathoth, Nebaj,

21. Magpihasch, Meschullam, Chezir,

22. Meschezabeel, Tzadok, Jadduah,

23. Pelatja, Chanan, Hanaja,

24. Hoschehah, Chananja, Chaschub.

25. Lo-

25. Lochesch, Pilcha, Schobek,

26. Rechum, Chaschabna, Mahaseja;

27. Item Achija, Chanan, Hanan,

28. Malluc, Charim, Bahana.

29. *Pepigimus ergo nos, & reliquum populi,* Sacerdotes, Levitæ, Janitores, Musici, Nethinæi, & quisquis disparatus fuit à populis regionum in legem Dei, uxores eorum, filii eorum, & filiæ eorum: quisque notitiâ præditus, & intelligentiâ:

30. Firmè adjungentes è fratribus suis, magnificis eorum: & ineuntes execrationem & juramentum, nos ambulaturos in lege Dei, quæ tradita fuit per Moschen, servum Dei: nempe observaturos, & facturos omnia præcepta Jehovæ, Domini nostri, judiciáque ejus, & statuta ejus:

31. Et non daturos filias nostras populis regionis; & filias eorum non assumturos pro filiis nostris:

32. Et à populis regionis afferentibus merces, & quamlibet annonam die sabbathi ad vendendum, nos non accepturos ullo sabbatho, aut die sacro: & nos deserturos *culturam* anni septimi, & omne jus vendicandi manu:

33. Instituimus nobis præcepta, imponentes nobis trientem sicli quotannis, ad cultum domûs Dei nostri:

34. Ad panes dispositionis, munúsque juge, & holocaustum juge sabbathorum, noviluniorum, ad solennitates, & ad res sacras, atque ad peccata, ut expietur Jisraël, denique *ad* totum opus Dei nostri.

35. Item sortes conjecimus Sacerdotum, Levitarum, & populi pro lignis oblationum; ut afferrent in domum Dei pro familiis paternis nostris, temporibus condictis de anno in annum, ad accendendum super altare Jehovæ Dei nostri, sicut scriptum est in lege.

36. Item *instituimus* nos allaturos primitias terræ nostræ, & primitias omnis fructûs cujusque arboris de anno in annum, ad domum Jehovæ:

37. Primogenita quoque filiorum nostrorum, & jumentorum nostrorum, sicut scriptum *est* in lege; & primogenita boum nostrorum, & pecudum nostrarum allaturos in domum Dei nostri, ad Sacerdotes, ministrantes in domo Dei nostri:

38. Primitias cujusque massæ nostræ, & oblationes nostras, & fructum cujusque arboris, mustum, & oleum nos allaturos Sacerdotibus in cubicula domûs Dei nostri, decimas verò terræ nostræ *daturos* Levitis; qui ipsi Levitæ decimaturi sint in quibuscunque civitatibus *fuerit* cultura nostra.

39. Et adfore Sacerdotem, filium Aharonis Levitis, quando dabunt decimas Levitæ: ipsósque Levitas abducturos decimas suarum decimarum ad domum Dei nostri, in cubicula, in thesaurum ejus.

40. Nam ad illa cubicula afferre debent Jisraëlitæ, & Levitæ oblationem frumenti, musti, & olei; ubi *sunt* instrumenta sanctuarii, & sacerdotes, & ministri, janitorésque, & musici: ut non derelinquamus domum Dei nostri.

CAPUT XI.

Geodesia, & habitatio terræ sanctæ.

CONsederunt autem principes isti populi Jeruschalaimis; quum reliquus populus conjecissent sortes, ut educerent unum è denis, qui inhabitaret Jeruschalaima, civitatem sanctam, novem autem reliquæ partes civitates suas:

2. Et benedixerunt populus omnibus hominibus illis, qui spontè se obtulerunt ad inhabitandum Jeruschalaima.

3. Isti, *inquam, sunt* primarii provinciæ, qui inhabitarunt Jeruschalaima: alias civitates Jehudæ inhabitantibus quibusque in possessione sua per civitates suas, Jisraëlitis, Sacerdotibus, & Levitis, Nethinæísque, ac posteris servorum Schelomonis.

4. Jeruschalaima itaque inhabitârunt è Jehudæis, & è Binjaminitis, è Jehudæis: Hataja, filius Huzzijæ, filii Zecarjæ, filii Amarjæ, filii Schephatjæ, filii Mahalaleelis, è posteris Peretzi:

5. Item Mahaseja, filius Baruci, filii Col-Chozæ, filii Chazajæ, filii Hadajæ, filii Jorabi, filii Zecarjæ, filii Schiloni:

6. Omnes posteri Peretzi, inhabitantes Jeruschalaima; quadringenti sexaginta octo viri strenui.

7. Hi verò posteri Binjaminis: Sallu, filius Meschullami, filii Johedi, filii Pedajæ, filii Kolajæ, filii Mahasejæ, filii Ithielis, filii Jeschahjæ:

8. Et post eum Gabbaj, Sallaj; noningenti viginti octo.

9. Joël autem, filius Zicri præfectus *erat* illis; & Jehuda, filius Senuæ secundarius in civitate.

10. E Sacerdotibus: Jedahja, filius Jojaribi, Jacin.

11. Seraja, filius Chilkijæ, filii Meschullami, filii Tzadoki, filii Merajothi, filii Achitubi, antecessor in domo Dei:

12. Et cognati eorum, facientes opus in ipsa domo, octingenti viginti duo: cum Hadaja, filio Jerochami, filii Pelaljæ, filii Amtzi, filii Zecarjæ, filii Paschchuris, filii Malcijæ.

13. Item fratres istius primores in paternis *familiis*, ducenti quadraginta duo: cum Hamaschesajo, filio Hazareelis, filii Achzai, nepotis Meschillemothi, filii Immeris:

14. Et cognati eorum valentes robore, centum viginti octo, quibus præfectus Zabdiel, filius Gedolimi.

15. E Levitis quoque: Schemahja, filius Chaschubi, filii Hazrikami, filii Chaschabjæ, filii Bunni.

16. Item Schabbetaj, & Jozabad, præfecti operi externo pro domo Dei è primoribus Levitarum.

17. Item Matthanja, filius Micæ, filii Zabdi, filii Asaphi, primarius, primùm celebrabat in ipsa oratione, aut Bakbukja secundarius, è cognatis ejus: & Habda, filius Schammuhæ, filii Galalis, filii Geduthunis.

18. Omnes Levitæ in civitate sancta, ducenti octoginta quatuor.

19. Janitores verò, Hakkub, Talmon, & cognati eorum, observantes in portis; centum septuaginta duo.

20. Reliquum autem Jisraëlitarum, Sacerdotum, Levitarum in omnibus civitatibus Jehudæ quisque possessionem suam.

21. Ne-

21. Nethinæi verò inhabitabant clivum; & Tzicha, ac Gischpa præerant Nethinæis.

22. Præfectus autem Levitarum Jeruschalaimis, Huzzi, filius Bani, filii Chaschabjæ, filii Matthanjæ, filii Micæ: è posteris Asaphi Musicis, è regione operis domûs Dei.

23. Nam præceptum regis *datum fuerat* de eis; & constitutio pro musicis, demensum cujusque diei quotidie.

24. Petachja verò, filius Meschezabeelis, è posteris Zerachi, filii Jehudæ, erat administrator regis in omni negotio erga populum.

25. In villis autem cum agris earum: è posteris Jehudæ inhabitabant Kirjath-Arbahum cum pagis ejus, & Dibonem cum pagis ejus, & Jekabtzeelem cum villis ejus:

26. Item Jeschuham, & Moladam, & Beth-Pelethum.

27. Et Chatzar Schuhalem, & Beerschebahum cum pagis ejus:

28. Et Tziklagum, Meconámque cum pagis ejus:

29. Et Hen-Rimmonem, Tzorhámque, & Jarmuthum:

30. Zanoachum, Hadullamum cum villis eorum, Lacischum cum agris ejus, Hazekam cum pagis ejus: ita commorabantur à Beerschebaho ad vallem Hinnomi usque.

31. Posteri verò Binjaminis, à Gebaho: Michmaschum, & Hajam, & Beth-Elem cum pagis ejus.

32. Hanathothas, Nobum, Hananjam:

33. Chatzorem, Ramam, Gitthajima:

34. Chadidum, Tzebohima, Neballatum:

35. Lodum, & Onuntem cum valle fabrorum.

36. De Levitis autem distributiones Jehudæ, & Binjaminis *inhabitabant*.

CAPUT XII.

Encænia urbis.

Atque isti *sunt primores* Sacerdotum, & Levitarum, qui ascenderant cum Zerubbabele, filio Schealthielis, & Jeschuha: Seraja, Jirmeja, Hecra:

2. Amarja, Malluc, Chattusch:

3. Schecanja, Rechum, Meremoth:

4. Hiddo, Ginnethoi, Abija:

5. Mijamin, Mahadja, Bilga:

6. Schemahja, Jojarib, Jedahja:

7. Sallu, Hamock, Chilkija, Jedahja: hi primores Sacerdotum, & cognatorum suorum temporibus Jeschuhæ.

8. Levitæ verò: Jeschuah, Binnui, Kadmiel, Scherebja, Jehuda, Matthanja, præfectus celebrationibus, ipse cum cognatis suis;

9. Deinde Bakbukja, & Hunni, cognati illorum, è regione illorum per observationes.

10. Jeschuah autem genuit Jojakimum, & Jojakim genuit Eljaschibum, & Eljaschib genuit Jojadahum.

11. Jojadah verò genuit Jonathanem, & Jonathan genuit Jadduham.

12. Temporibus autem Jojakimi erant Sacerdotes primarii paternarum *familiarum*: ex Seraja Meraja; ex Jirmeja Chenanja:

13. Ex Hezra Meschullam; ex Amarja Jehochanan:

14. Ex Melicu Jonathan; ex Schebanja Joseph:

15. Ex Charimo Hadna; ex Merajotho Chelkai:

16. Ex Hiddone Zecarja; ex Ginethone Meschullam:

17. Ex Abija Zicri; ex Minjamine ex Mohadja, Piltai:

18. Ex Bilga Schammuah; ex Schemaja Jehonathan:

19. Ex Jojaribo autem Matthenai; ex Jedahja, Huzzi:

20. Ex Sallajo, Kallai; ex Hamoko, Heber:

21. Ex Chilkija, Chaschabja; ex Jedahja Nethaneel.

22. Levitarum, temporibus Eljaschibi, Jojadahi, Jochananísque, & Jadduhæ, conscripti sunt primores paternarum *familiarum*: itémque Sacerdotum; usque ad regnum Darii, Persæ.

23. Levitarum primores paternarum *familiarum*, conscripti in libro Chronicorum, usque ad tempora Jochananis, nepotis Eljaschibi:

24. Primores, *inquam*, Levitarum *sunt* Chaschabja, Scherebja, & Jeschuah, filius Kadmielis, & cognati eorum è regione eorum ad laudandum, ad celebrandum ex præcepto Davidis, viri Dei: observatio ex adverso observationis:

25. Matthanja, & Bakbukija, Hobadja Meschullam, Talmon, Hakkub, custodientes janitorum custodiam, in ærariis portarum.

26. Isti *jam erant* temporibus Jojakimi, filii Jeschuhæ, filii Jotzadaki: temporibus quoque Nechemjæ, principis, ac Hezræ, Sacerdotis, legis periti.

27. Ad dedicationem autem muri Jeruschalaimorum requisiti sunt Levitæ ex omnibus locis eorum, qui reducerentur Jeruschalaima, ad celebrandum dedicationem, & lætitiam, idque gratiarum actionibus, & Musica, Cymbalis, nabliis, & citharis.

28. Itaque congregati sunt posteri musicorum, tum ex planitie circum Jeruschalaima, & ex villis Netophathæi:

29. Tum ex loco Gilgalis, & ex campis Gebahi, & Hazmavethi: nam villas ædificabant sibi musici circum Jeruschalaima.

30. Quúmque mundâssent se Sacerdotes, & Levitæ; mundaverunt populum, portasque, & murum.

31. Deinde jubens ascendere principes Jehudææ versùs superiorem partem muri; constitui duas classes celebrantium magnas, quarum progressiones *erant, unius* ad dexteram à superiore parte muri ad portam sterquil niorum.

32. (Sequebatur autem istos Hoschahja, & dimidium principum Jehudæ:

33. Nempe Hazarja, Hezra, & Meschullam.

34. Jehuda, & Binjamin, & Schemahja, ac Jirmeja:

35. Et præter Sacerdotes cum tubis; Zecarja, filius Jonathanis, filii Schemahjæ, filii Matthanjæ, filii Micajæ, filii Zaccuris, filii Asaphi:

36. Et cognati ejus Schemahja, & Hazareel, Milalaj, Gilalaj, Mahaj, Nethaneel, Jehuda quoque, & Chanani cum instrumentis

musicis

muſicis Davidis, viri Dei; & Hezra legis peritus antecedebat illos.)

37. Deinde ad portam fontis, & *tractum* ex adverſo ipſorum, aſcenderunt per gradus civitatis Davidis in aſcenſum muri: inde à *muro, qui eſt* ſupra domum Davidis, uſque ad portam aquarum orientem *versùs*.

38. Claſſis verò celebrantium altera procedebat ex adverſo, quam ego ſequebar; dimidiúmque populi, à ſuperiore parte ejuſdem muri, ab *ea, quæ eſt* ſupra turrim furnorum, ad murum latum uſque:

39. Deinde à *parte, quæ eſt* ſupra portam Ephrajimi, & ſupra portam veterem, & ſupra portam piſcium, turrímque Chananeelis, & turrim centenariam ad portam gregis uſque: & ſubſtiterunt in porta cuſtodiæ.

40. Deinde ſubſtiterunt duæ illæ laudantium claſſes in domo Dei: ego quoque, & dimidium antiſtitum mecum.

41. Sacerdotes quoque Eljakim, Mahaſeja, Minjamin, Micaja, Eljohenai, Zecarja, Chananja cum tubis:

42. Item Mahâſeja, & Schemahja, & Elhazar, & Huzzi, & Jehochanan, & Malcija, Helámque, & Hezer; reſonabant etiam muſici cum Jizrachja præfecto ſuo.

43. Et ſacrificârunt die illo ſacrificia magna, atque lætati ſunt; nam Deus affecerat eos lætitiâ magnâ, etiam fœminæ, & pueri lætati ſunt; adeò ut audiretur lætitia Jeruſchalaimorum uſque è longinquo.

44. Præfecti ſunt etiam eo die homines cubiculi ad theſauros, ad oblationes, ad primitias, & ad decimas; ut colligerent in ea ex agris civitatum portiones legales pro Sacerdotibus, & pro Levitis: nam lætitia Jehudæorum *erat* de Sacerdotibus, & de Levitis conſiſtentibus:

45. Qui obſervaturi erant obſervationem Dei ſui, & obſervationem munditiei, muſicorúmque, & janitorum; ſecundùm præceptum Davidis, & Schelomonis, filii ejus.

46. Nam temporibus Davidis, & Aſaphi à priſcis temporibus; primores muſicorum, cum muſica laudationis, & celebrationum, Deo *aſſiſtebant*.

47. Quare omnes Jiſraëlitæ temporibus Zerubbabelis, & temporibus Nechemjæ, dabant portiones muſicorum, & janitorum demenſum cujuſque diei quotidie: & conſecrabant Levitis, Levitæ verò conſecrabant poſteris Aharonis.

CAPUT XIII.

Reformatio in politia, eccleſia, & œconomia per Nechemjam.

TEmpore iſto lectum eſt in libro Moſchis, audiente populo: in quo inventum eſt ſcriptum, ut non veniat Hammonita, aut Moabita in congregationem Dei uſque in ſeculum:

2. Propterea quòd non occurrerant Jiſraëlitis cum pane, & aqua; ſed conduxerant contra eos Bilhamum ad maledicendum eis, quanquam convertit Deus noſter maledictionem illam in benedictionem.

3 Itaque fuit, quum audirent iſtam legem; ut diſpararent omnem miſcellaneam turbam ab Jiſraële.

4. Antea autem Eljaſchib Sacerdos, præpoſitus cubiculo domûs Dei noſtri; affinis *factus fuerat* Tobijæ;

5. Paraveratque ei cubiculum magnum, ubi priùs reponebant munus, thus, inſtrumentáque, & decimas frumenti, muſti, & olei, præceptas pro Levitis, muſicíſque, ac janitoribus; & oblationem Sacerdotum.

6. Sed quum totum hoc fieret, non eram Jeruſchalaimis: nam anno trigeſimo ſecundo Artaxerxis, regis Babyloniæ redieram ad regem, tantùm exactis *aliquot* annis exorata eſt mihi venia à rege.

7. Quúmque veniſſem Jeruſchalaima, intellexi malum iſtud, quod fecerat Eljaſchib pro Tobija, parando ei cubiculum in atriis domûs Dei.

8. Malum autem viſum eſt mihi valde: quamobrem ejeci omnia inſtrumenta domeſtica Tobijæ foras extra illud cubiculum.

9. Quúmque edicente me, mundaviſſent illa cubicula; retuli illuc inſtrumenta domûs Dei, munus, & thus.

10. Deinde cognoſcens portionum Leviticarum nihil fuiſſe datum: ideóque diffugiſſe quemque in agrum ſuum, Levitas, & muſicos, curatores operis:

11. Contendi cum antiſtitibus, ac dixi, quamobrem derelicta fuit domus Dei? & congregans illos, reſtitui illos in ſtatione ſua:

12. Omnéſque Jehudæi attulerunt decimas frumenti, muſtique, & olei in theſauros.

13. Et quæſtores dedi ſuper theſauros, Schelemjam Sacerdotem, & Tzadokum ſcribam, & Pedajam ex Levitis, atque ad manum eorum Chananem, filium Zaccuris, filii Matthanjæ; quia fidi reputabantur, quorum erat diſtribuere cognatis ſuis.

14. Recordare mei, Deus mi, in hac re; & ne ſinito deleri benignitates meas, quas exercui erga domum Dei mei, & erga obſervationes ejus.

15. Temporibus iiſdem videns in Jehudæa calcantes torcularia ipſo ſabbatho, & afferentes manipulos, quibus onerabant aſinos, etiámque vinum, uvas, & ficus, ac quodvis onus, & adducentes die ſabbathi Jeruſchalaima: conteſtatus ſum, quo die vendebant commeatum.

16. Tyrii quoque habitabant in ipſa *urbe*, afferentes piſces, & omnes res venales: quas vendebant ipſo ſabbatho Jehudæis, & quidem Jeruſchalaimis.

17. Quapropter contendi cum clariſſimis Jehudæorum, & dixi eis; quæ *eſt* res peſſima hæc, quam facitis, quòd prophanatis diem ſabbathi?

18. Annon, quum ita feciſſent majores veſtri, induxit Deus noſter ſuper nos totum malum iſtud, & ſuper civitatem hanc? & vos augere æſtum iræ contra Jiſraëlem, profanando ſabbathum?

19. Fuit itaque, quum obumbrarentur portæ Jeruſchalaimorum ante ſabbathum, ut edicente me clauderentur fores, quas edixi, ne aperirent uſque poſtridie ſabbathi: præterea ex pueris meis conſtitui in portis, ne ingrederetur onus die ſabbathi.

20. Sed quum pernoctâſſent aromatarii, & propolæ omnium rerum venalium, extra Jeruſchalaima ſemel ac iterum:

21. Conteſtatus ſum eos, dicens eis, cur eſtis pernoctes è regione muri? ſi iterabitis, manum

manum immittam in vos: ex tempore illo non veniebant ſabbatho.

22. Edixi verò Levitis, ut mundarent ſe, & venientes obſervarent portas, ſanctificando diem ſabbathi: etiam hoc recordare mei, Deus mi, & parce mihi pro multitudine benignitatis tuæ.

23. Etiam diebus illis vidi Jehudæos habitatione conſociâſſe ſibi fœminas Aſchdodæas, Hammonitidas, Moabitidas:

24. Et filios eorum ex parte loqui Aſchdodæè, neque ſcientes loqui Jehudajcè; ſed ex lingua cujuſque populi ſui.

25. Ideo contendi cum eis, maledicens eis, & percutiens ex eis aliquos, glabravi eos; & jurejurando obſtrinxi eos per Deum, *dicens; dira imprecamini vobis*, ſi dederitis filias veſtras filiis illorum, aut ſi aſſumſeritis filiis veſtris, aut vobis de filiabus illorum.

26. Annon cum iſtis peccavit Schelomoh, rex Jiſraëlis, quamvis in gentibus multis non fuerit rex par ei; & dilectus Deo ſuo eſſet, adeò ut conſtituerit eum Deus regem ſuper totum Jiſraëlem? etiam ipſum ad peccandum induxerunt fœminæ alienigenæ.

27. Et vobis an auſcultabimus, faciendo totum malum maximum iſtud, prævaricando contra Deum noſtrum; ut habitatione conſocietis fœminas alienigenas?

28. Etiam è poſteris Jojadahi, filii Eljaſchibi, Sacerdotis ſummi, gener erat Sanballato Choronitæ, quem fugavi à me.

29. Recordare horum, Deus mi, ſecundùm pollutiones ſacerdotii, & fœderis ſacerdotalis, atque Levitici.

30. Itaque mundavi illos ab omni extero; & reſtitui obſervationes Sacerdotibus, & Levitis, quemque in opere ſuo;

31. Tum ad ligna oblationis temporibus condictis, tum ad primitias: Recordare mei, Deus mi, in bonum.

Eſtheræ Liber unus.

CAPUT I.

Vaſchthi ſpeculum uxoris ſuperbæ.

FUit autem temporibus Achaſchveri (is eſt Achaſchverus, qui regnum obtinebat ab India uſque ad Æthiopiam, centum viginti ſeptem provinciarum.)

2. Temporibus illis, quum ſederet rex Achaſchverus in ſolio regni ſui, quod *erat* Suſis in urbe regia;

3. Ut anno tertio regni ſui faceret convivium omnibus principibus ſuis, ac ſervis ſuis, *principibus* copiarum Perſiæ & Mediæ, regulis & præfectis provinciarum coram ſe:

4. Oſtentando divitias, gloriam regni ſui, & honorem, decorem magnitudinis ſuæ; diebus multis, *nempe* centum octoginta diebus.

5. Completis etiam diebus iſtis, fecit rex toti populo, qui præſtò erant Suſis in urbe regia, à maximo uſque ad minimum, convivium ſeptem diebus, in atrio horti, palatii regii.

6. *Aulæa* alba, viridia, & hyacinthina *erant* appenſa funiculis byſſinis, & purpureis, ad annulos argenteos & columnas marmoreas, lectos aureos, & argenteos ſuper pavimentum è porphyrite & marmore, cùm *in* ſolo, tum *in* ambitu:

7. Et potum præbebant *miniſtri* in vaſis aureis, & vaſis inter ſe variis: vinúmque regium plurimum, pro facultate regis.

8. Potum autem ex jure nemo exigebat: ſic enim conſtituerat rex unicuique Magiſtro domûs ſuæ, ut facerent pro voluntate uniuscujuſque.

9. Vaſchthi quoque, Regina fecit convivium fœminarum, *in* domo regia, quæ *erat* regi Achaſchvero.

10. Die illorum ſeptimo, quum hilaris eſſet animus regis vino; edixit Mehumani, Bizthæ, Charbonæ, Bigthæ, & Abagthæ, Zethari, & Carcaſo, ſeptem aulicis miniſtrantibus coram rege Achaſchvero;

11. Ut adducerent reginam Vaſchthin in conſpectum regis, cum corona regia, ad oſtentandum populis, & principibus pulchritudinem ejus, quòd bonâ ſpecie eſſet.

12. Sed quum renuiſſet regina Vaſchthi venire ad verbum regis, quod per aulicos illos *afferebatur*; efferbuit rex valde, & excandeſcentia ejus exarſit in eo.

13. Quapropter dicente rege ſapientibus, noſcentibus tempora (nam ſic negotium regis exponebatur omnibus noſcentibus jus & judicia.)

14. Et propinquo ſibi Charſchenæ, Schethari, Admathæ, Tarſchiſcho, Mereſo, Marſenæ, Memucani; ſeptem principibus Perſidis, & Mediæ, videntibus faciem regis, ſedentibus primis in regno:

15. Ex jure, quid faciendum reginâ Vaſchthi: eò quòd non fecit edictum regis Achaſchveri per aulicos *imperatum?*

16. Dixit Memucan coram rege, & principibus, non contra regem ſolùm perversè egit Vaſchthi regina: ſed contra omnes principes, & contra omnes populos, *qui ſunt* in omnibus provinciis regis Achaſchveri.

17. Nam prodibit factum reginæ ad omnes fœminas, ut ſpernant maritos ſuos in oculis ſuis, dicendo, ipſe rex Achaſchverus edixerat adduci Vaſchthin reginam in conſpectum ſuum, tamen non advenit.

18. Et hoc ipſo die dicturæ ſunt principes *fœminæ* Perſidis, & Mediæ, quæ audiverint factum reginæ, omnibus principibus regis: ita plus ſatis contemtûs, & excandeſcentiæ *nobis erit.*

19. Si regi bonum videtur, prodeat edictum regium à conſpectu ejus, & ſcribatur inter jura Perſidis, & Mediæ, ut non pereat: quia non venit Vaſchthi in conſpectum regis Achaſchveri, ideò regnum ejus tradet rex proximæ ejus, quæ melior *erit* eâ.

20. Ita audito edicto regis, quod promulgabit in toto regno ſuo, utut magnum eſt; omnes fœminæ tribuent honorem maritis ſuis, à maximo uſque ad minimum.

21. Quúmque bona videretur hæc res in

oculis

oculis regis, & principum, fecit rex ſecundùm ſententiam Memucanis.

22. Nam miſit literas ad omnes provincias regis; ad unamquamque provinciam, ſecundùm ſcripturam ejus, & ad unumquemque populum, ſecundùm linguam ejus: ut eſſet quiſque vir dominator domi ſuæ, quod edixit *quiſque* lingua populi ſui.

CAPUT II.

Eſthera ſpeculum humilitatis glorioſæ.

HIs rebus geſtis, quum ſedatus eſſet æſtus regis Achaſchveri, mentionem fecit Vaſchthi, & ejus, quod fecerat, quodque decretum fuerat in eam.

2. Quapropter dixerunt pueri regis, miniſtri ejus: quærant *aliqui* regi puellas virgines bonâ ſpecie:

3. Et conſtituat rex procuratores in omnibus provinciis regni ſui, qui congregent quamque puellam virginem bonâ ſpecie, Suſa in urbem regiam; in gynæceum, ad manum Hegaj, aulici regis cuſtodis fœminarum; qui adhibeat mundum earum.

4. Denique puella, quæ bona videbitur in oculis regis, regnet loco Vaſchthi: quúmque bona viſa eſſet hæc res in oculis regis, ſic fecit.

5. Vir Jehudæus erat Suſis, in urbe regia: cujus nomen Mordecaj, filius Jairis, filii Schimhi, filii Kiſchi Binjaminitæ:

6. Qui deportatus fuerat Jeruſchalaimis cum deportatione, quæ deportata fuit cum Jeconja, rege Jehudæ: quem deportavit Nebucadnetzar, rex Babyloniæ:

7. Is nutriebat Hadaſſam (ea *eſt* Eſther, filia patrui ejus) eo quòd non *eſſet* illi pater, aut mater: *erátque* puella illa pulchra formâ, & bonâ ſpecie, quam moriente patre ejus, & matre ejus, aſſumſerat Mordecai ſibi in filiam.

8. Fuit itaque, quum audito verbo regis, & decreto ejus, congregarentur puellæ multæ Suſa in urbem regiam ad manum Hegaj; ut aſſumeretur Eſther in domum regis ad manum Hegaj, cuſtodis gynæcei.

9. In cujus oculis, quum bona videretur puella, & obtineret benignitatem ab eo, celeriter dedit ei mundum ejus, & portiones ejus, ſeptémque puellas, quas viſum fuerat dare ei è domo regis: dênique dedit ei, puelliſque ejus conditionem optimam *in* gynæceo.

10. Non indicaverat Eſther populum ſuum, aut genus ſuum: nam Mordecai interdixerat ei, ut non indicaret:

11. Sed quolibet die Mordecai obambulabat ante atrium gynæcei; ut cognoſceret de proſperitate Eſtheræ, & quid fieret eâ.

12. Quum autem perveniſſet terminus cujuſque puellæ, ut ingrederetur ad regem Achaſchverum, poſtquam fuerat ipſi *factum* pro jure fœminarum, duodecim menſes (ſic enim complebantur dies mundi earum, ſex menſes oleo myrrhyno, & ſex menſes aromatibus, mundóque muliebri.)

13. Tunc cum eo puella veniebat ad regem, quicquid indicebat, dabatur ei, ut procederet cum ea, à gynæceo uſque ad domum regis.

14. Veſpere ingrediebatur illa, & manè revertebatur in gynæceum alterum ad manum Schahaſchgazi, aulici regis, cuſtodis concubinarum: non redibat ampliùs ad regem, ſed ſi delectabatur eâ rex, vocabatur nominatim.

15. Quum itaque perveniſſet terminus Eſtheræ, filiæ Abichajilis, patrui Mordecai, quam aſſumſerat ſibi in filiam, ingrediendi ad regem, non quæſivit quicquam, niſi quod dicturus eſſet Hegaj, aulicus regis cuſtos gynæcei: obtinebatque Eſther gratiam in oculis omnium videntium eam.

16. Ita aſſumta Eſther ad regem Achaſchverum, *adducta eſt* in domum regiam ejus, menſe decimo, is *eſt* menſis Tebeth, anno ſeptimo regni ejus.

17. Dilexit enim rex Eſtheram præ omnibus aliis mulieribus, & obtinuit gratiam, & benignitatem coram eo præ omnibus aliis virginibus, adeò ut imponeret coronam regiam capiti ejus, & reginam conſtitueret eam loco Vaſchthi.

18. Poſtea fecit rex convivium magnum omnibus principibus ſuis, & ſervis ſuis, convivium Eſtheræ: & immunitatem provinciis conceſſit, deditque munus ſecundùm facultatem regiam.

19. Dum autem eſſent aggregatæ virgines ſecundò, & Mordecai conſideret ad portam regis:

20. Non indicabat Eſther genus ſuum, aut populum ſuum, quemadmodum interdixerat ei Mordecai: ſed ſermonem Mordecai Eſther faciebat, ut quum eſſet alumna apud eum.

21. Diebus illis, quum Mordecai conſideret ad portam regis: efferveſcens Bigthan, & Thereſch; duo aulici regis ex cuſtodibus liminis, quæſiverunt immittere manum in regem Achaſchverum:

22. Et innotuit res iſta Mordecajo, quam indicavit Eſtheræ reginæ: Eſther verò dixit regi, nomine Mordecaj.

23. Quúmque res quæſtione habitâ deprehenderetur, ſuſpenſi ſunt illi ambo de ligno: & ſcriptum eſt in libro Chronicorum coram rege.

CAPUT III.

Haman ſpeculum aulici ſuperbi, & ſanguinarii.

HIs rebus geſtis magnificavit rex Achaſchverus Hamanem filium Hammedathæ Agagæum, & extulit eum; adeò ut poneret ſolium ejus ſupra *ſolium* omnium principum, qui *erant* apud ipſum.

2. Et omnes ſervi regis, qui ingrediebantur portam regis, flectentes, incurvaverunt ſe Hamani, quia ſic præceperat de eo rex, ſed Mordecai non flectebat, neque incurvabat ſe *honorem exhibens*.

3. Quamobrem dicebant ſervi regis, qui ingrediebantur portam regis, Mordecajo; quare tranſgrederis præceptum regis?

4. Fuit itaque, quum dixiſſent ei quotidie, & non auſcultâſſet eis, ut indicarent Hamani, ad videndum an conſtituta eſſent verba Mordecaj, nam indicaverat eis ſe eſſe Jehudæum.

5. Vidit ergo Haman Mordecajum non flectere ſe, aut incurvare ipſi: & impletus eſt Haman æſtu.

6. Sed quum ſperneret in oculis ſuis mittere manum in Mordecajum ſolum: (nam indicave-

dicaverant ipſi populum Mordecaji) quæſivit Haman perdere omnes Jehudæos, qui *erant* in toto regno Achaſchveri, populares Mordecaji.

7. Menſe primo, is *eſt* menſis Niſan, anno duodecimo regis Achaſchveri: juſſit conjici pur, id eſt, ſortem coram ſe, de die in diem, & de menſe *in menſem*, uſque ad menſem duodecimum, is *eſt* menſis Adar.

8. Dixerat enim Haman regi Achaſchvero, eſt populus quidam diſperſus, ac diſſipatus inter populos, in omnibus provinciis regni tui: quorum jura diverſa ſunt à *jure* omnium populorum, jura autem regis non exſequuntur, ideóque regi non eſt utile ſinere eos.

9. Si apud regem bonum videtur, ſcribatur, ut perdant eos, & decies mille talenta argenti pendam ad manus præfectorum huic operi, ut inferant in theſauros regis.

10. Tum amovens rex annulum ſuum è manu ſua, tradidit illum Hamani, filio Hammedathæ, Agagæo, oppreſſuro Jehudæos.

11. Et dixit rex Hamani, iſtud argentum traditum eſto tibi, & ut facias in iſtum populum, ſicut bonum *videtur* in oculis tuis.

12. Itaque vocatis ſcribis regis, menſe ipſo primo, tertio decimo die illius, ſcriptum eſt omnino prout præceperat Haman ad ſatrapas regis, & ad duces, qui *erant* in unaquaque provincia, & ad principes ſingulorum populorum, cuique provinciæ ſecundùm ſcripturam ejus, & cuique populo ſecundùm linguam ejus, nomine regis Achaſchveri ſcriptum, & obſignatum annulo regis.

13. Miſſæ autem ſunt literæ per curſores in omnes provincias regis, ad perimendum, ad interficiendum, & ad perdendum omnes Jehudæos, tam pueros, quàm ſenes, parvulos, & fœminas uno die, decimo tertio menſis duodecimi, is menſis *eſt* Adar: & ad prædandum ſpolia eorum.

14. Exemplo iſtius ſcripti, ut conſtitueretur ius in unaquaque provincia, patente omnibus populis; ut eſſent parati in diem iſtum.

15. Curſores exiverunt citati, cum verbo regis, poſtquam jus datum eſt Suſis in urbe regia; rex verò & Haman ſedebant ad bibendum, quum cives Suſorum perplexi eſſent.

CAPUT IV.

Mordecaj fraudem Hamanis in Jehudæos luget, cujus Eſtheram certiorem facit.

QUum itaque Mordecaj cognoviſſet quicquid factum erat, lacerans Mordecaj veſtimenta ſua, induit cilicium cum cinere: & exiens per civitatem clamabat clamore magno & amaro.

2. Ita venit uſque ante portam regis: non enim erat ingrediendum in portam regis cum indumento cilicii.

3. Et in qualibet provincia, in quemcunque locum verbum regis, & edictum ejus pervenerat, luctus magnus erat Jehudæis, jejuniúmque & fletus, ac planctus; cilicium cum cinere ſtratum erat multis.

4. Quamobrem venientes puellæ Eſtheræ, & aulici ejus, quum indicarent ei, dolens exhorruit regina valde; & miſit veſtimenta ad induendum Mordecajum, & ad amovendum cilicium ejus ab eo, quæ non admiſit.

5. Deinde advocans Eſther Hathacum ex aulicis regis, quem conſtituerat adminiſtrum ipſi, mandata dedit ei de Mordecajo, ut ſciret quid, & quare hoc eſſet.

6. Egreſſo itaque Hathaco ad Mordecajum; in plateam civitatis, quæ *eſt* ante portam regis:

7. Indicavit ei Mordecai quicquid obtigerat ſibi: & præſtitutam pecuniæ ſummam, quam dixerat Haman ſe penſurum in theſauros regis contra Jehudæos, ad perdendum eos.

8. Prætera exemplum ſcripti juris, quod poſitum fuerat Suſis ad perimendos ipſos, dedit ei, ut oſtenderet Eſtheræ ac indicaret ei: atque præceptum daret ei veniendi ad regem ad deprecandum eum, & ad rogandum in conſpectu ejus pro populo ſuo.

9. Rediens itaque Hathac, indicavit Eſtheræ verba Mordecaii.

10. Dixit verò Eſther Hathaco, & mandavit ei *referre* ad Mordecajum.

11. Omnes ſervi regis, etiam populus provinciarum regis ſciunt, quicunque vir, aut mulier ingreſſus fuerit ad regem in atrium interius, qui non fuerit vocatus, unum eſſe jus de eo morte afficiendo, præterquam cui extenderit rex ſceptrum aureum, eum vivere: ego verò non fui vocata, ut ingrederer ad regem, hic *eſt* trigeſimus dies.

12. Sed quum indicâſſent Mordecajo verba Eſtheræ;

13. Dixit Mordecai referendum ad Eſtheram: ne putes apud animum tuum te ereptum iri *in* domo regis, ex omnibus Jehudæis.

14. Nam ſi omnino ſilueris tempore iſto, reſpiratio & liberatio conſtabit Jehudæis aliunde, tu verò & domus patris tui peribitis: & quis novit an propter tempus ejuſmodi perveneris ad iſtud regnum?

15. Tum edixit Eſther referri ad Mordecajum.

16. I, congrega omnes Jehudæos, qui præſtò ſunt Suſis, & jejunate pro me: & ne comedatis, neque bibatis tribus diebus noctu & interdiu, ſimiliter ego quoque cum puellis meis jejunabo: ita demum ingrediar ad regem: quod non *eſt* ſecundum jus, & quum perierim, periero.

17. Abiit itaque Mordecai, & fecit omnino, prout præceperat ei Eſther.

CAPUT V.

Eſtheræ interceſſio pro Jehudæis apud regem.

DEinde fuit completo die tertio, ut induta Eſther *indumentis* regiis, conſiſteret in atrio domus regis interiore ex adverſo domûs regis: rex autem inſidebat ſolio regni ſui, in domo regia ex adverſo portæ domûs.

2. Fuit verò, quum videret rex Eſtheram reginam conſiſtentem in eo atrio (obtinebat gratiam in oculis eius) ut extenderet rex ad Eſtheram ſceptrum aureum, quod *erat* in manu ipſius, & accedens Eſther tangeret ſummitatem ſceptri,

34. Tum dicente ei rege: quid tibi Eſther regina *eſt*? aut quæ *eſt* petitio tua? etiam uſque ad dimidium regni, dabitur tibi.

4. Dixit Esther, *si* apud regem bonum videtur; veniat rex cum Hamane hodie ad convivium, quod paravi ei.

5. Quum itaque edixisset rex, accelerate Hamanem ad faciendum verbum Estheræ: venit rex cum Hamane ad convivium, quod paraverat Esther.

6. Dixit autem rex Estheræ, quum bibisset vinum, quod *est* postulatum tuum? & dabitur tibi: aut quæ *est* petitio tua? etiam usque ad dimidium regni fiet.

7. Cui respondens Esther, dixit; *hoc* postulatum meum & petitio mea:

8. Si inveni gratiam in oculis regis, & si apud regem bonum *videtur* concedere postulatum meum, & facere petitionem meam: veniat rex & Haman ad convivium, quod paravero eis, & cras factura sum secundùm verbum regis.

9. Itaque egressus est Haman die illo lætus, & hilari animo: sed quum videret Haman Mordecajum in porta regis, ut neque assurgebat, neque movebat se propter ipsum, impletus est Haman contra Mordecajum æstu.

10. Continuit tamen se Haman, dum rediret domum suam: deinde mittens accersivit amicos suos, cum Zerescha uxore sua.

11. Quibus enarrans Haman gloriam divitiarum suarum & amplitudinem filiorum suorum, & quibuscunque rebus magnificaverat ipsum rex, & quibus extulerat eum supra principes & servos regis.

12. Dicebat Haman; etiam non introduxit Esther regina cum rege ad convivium, quod fecit, nisi me: quin etiam in crastinum invitatus sum apud eam cum rege.

13. Sed totum hoc non prodest mihi; quocunque tempore video Mordecajum istum Jehudæum confidentem in porta regis.

14. Cui dixit Zeresch uxor ejus, & omnes amici ejus; paretur patibulum altum quinquaginta cubitos; & manè dic regi, ut suspendatur Mordecaj ex eo, & ingredere cum rege ad convivium lætus: quæ res, quum bona videretur coram Hamane, paravit illud patibulum.

CAPUT VI.

Haman coactus inimicum suum Mordecajum honorare, consternitur.

Nocte illâ fugiente somno regis; edixit afferri librum commentariorum, Chronica, quæ fuerunt lecta coram eo.

2. Quúmque inveniretur scriptum indicâsse Mordecajum de Bigthana, & Therescho duobus aulicis regis ex custodibus liminis, quòd quæsivissent mittere manum in regem Achaschverum:

3. Dixit rex; quid honoris, aut magnificentiæ collatum est in Mordecajum propter hoc? dixerunt autem pueri regis, ministri ejus, non est collatum ei quicquam.

4. Tum dixit rex; quis *est* in atrio? Haman autem venerat in atrium domûs regis exterius, ut diceret regi, suspendendum esse Mordecajum de patibulo, quod paraverat illi.

5. Dicentibus verò pueris regis ei, ecce Haman stat in atrio: edixit rex, ingrediatur.

6. Deinde ingresso Hamane, dixit rex ei; quid faciendum viro illi, cujus honore rex delectatur? (dicebat verò Haman cum animo suo, quem magis delectaretur rex afficere honore, quàm me?)

7. Tum dixit Haman regi; viro, cujus rex delectatur honore,

8. Adferant indumentum regium, quali induitur rex; & equo, cui *rex* insidet *adducto*, quum impositum fuerit diadema regium capiti ejus;

9. Tradentes indumentum, & equum in manum alicujus è principibus regis, qui reguli sunt, induunto virum illum, cujus honore delectatur rex, & transvehunto eum equo illo per plateam civitatis, proclamantes coram eo, ita faciendum est viro illi, cujus honore delectatur rex.

10. Edixit itaque rex Hamani, festina, sume indumentum illud, & equum, quemadmodum dixisti, & fac ita Mordecajo Jehudæo, qui considet in porta regis; ne omittito quicquam ex omnibus, quæ loquutus es.

11. Quamobrem assumens Haman indumentum, & equum, induit Mordecajum: & transvexit eum per plateam civitatis, proclamans coram eo, ita faciendum est viro illi, cujus honore delectatur rex.

12. Postea reversus est Mordecaj ad portam regis: Haman verò proripuit se domum suam lugens, & opertus capite.

13. Ubi, quum enarrâsset Haman Zereschæ, uxori suæ, & omnibus amicis suis, quicquid obvenerat sibi; dixerunt ei sapientes ejus, & Zeresch uxor ejus, quandoquidem è semine Jehudæorum *est* Mordecaj, ante cujus conspectum cœpisti concidere, non prævalebis ei, sed omnino concides ante faciem ejus.

14. His adhuc loquentibus cum eo, aulici regis advenerunt; qui celeriter abduxerunt Hamanem ad convivium, quod paraverat Esther.

CAPUT VII.

Hamanis tragica catastrophe.

Itaque venit rex & Haman, convivatum cum Esthera regina:

2. Et dixit rex Estheræ etiam die secundo, postquam bibisset vinum, quod *est* postulatum tuum Esther regina? & dabitur tibi: aut quæ *est* petitio tua? etiam usque ad dimidium regni fiet.

3. Tum respondens Esther regina, dixit, si inveni gratiam in oculis tuis, ô rex, & si apud regem bonum videtur, concedatur mihi vita mea ad postulatum meum, & populus meus ad petitionem meam.

4. Nam venditi sumus ego, & populus meus, quos perimant, interficiant, & perdant: quòd si in servos & ancillas venditi fuissemus, siluissem, quum nihil hostis iste proponat sibi, ad *avertendum* damnum regis.

5. Eloquutus verò rex Ahaschverus, dixit Estheræ reginæ, quis *est* iste, & ubi iste *est*, quem provexit eò audaciæ animus ipsius, ut faceret ita?

6. Cui dixit Esther, vir hostis & inimicus Haman pessimus, iste *est*: quapropter Haman terrefactus est à conspectu regis, & reginæ.

7. Tum rex surgens in æstu suo à bibendo vino, *abiit* in hortum palatii: Haman

verò

verò subsistit ad requirendum pro vita sua ab Esthera regina, videbat enim definitum esse contra se malum à rege.

8. Rex autem rediens ex horto palatii in domum ubi biberat vinum, Hamane procidente super lectum, cui accumbebat Esther, dixit rex, an etiam subacturus esset reginam apud me in ipsa domo? simulatque verbum hoc prodiit ex ore regis, faciem Hamanis operuerunt *satellites*.

9. Et dicente Charbonâ uno ex aulicis coram rege, etiam ecce patibulum, quod paravit Haman Mordecajo; qui loquutus fuerat bonum pro rege, stat ad domum Hamanis altum quinquaginta cubitos: edixit rex, suspendite istum ex eo.

10. Itaque suspenderunt Hamanem ex eo patibulo, quod paraverat Mordecajo: & æstus regis sedatus est.

CAPUT VIII.

Annuntiatur Jehudæis securitas, quam Esthera impetraverat à rege.

DIe illâ dedit rex Achaschverus Estheræ reginæ domum Hamanis hostis Jehudæorum: Mordecaj verò veniebat in conspectum regis, quum indicâsset Esther, quid is sibi *esset*.

2. Nam amovens rex annulum suum, quem transferri jusserat ab Hamane, tradidit eum Mordecajo: præposuítque Esther Mordecajum domui Hamanis.

3. Deinde rursus Esther eloquuta est coram rege, procidens ante pedes ejus; & flens deprecabatur eum, ut averteret malum Hamanis Agagæi, & cogitationem ejus, quam cogitaverat contra Jehudæos.

4. Nam extendente rege ad Estheram sceptrum aureum; surgens Esther, constitit coram rege:

5. Et dixit, si apud regem bonum videtur, & si inveni gratiam coram eo, si, *inquam*, recta videtur res hæc coram rege, & grata videor in oculis ejus, rescribatur ad revocandum literas illas, cogitationem Hamanis, filii Hammedathæ Agagæi, quas scripserat ad perdendum Jehudæos, qui *sunt* in omnibus provinciis regis.

6. Nam quomodo potero aspicere illud malum, quod obventurum esset populo meo? & quomodo potero aspicere perditionem cognationis meæ?

7. Dixit verò rex Achaschverus Estheræ reginæ, & Mordecajo Jehudæo: ecce domum Hamanis tradidi Estheræ, quum eum suspendissent ex patibulo, propterea quòd missurus fuerat manum suam in Jehudæos:

8. Vos itaque scribite pro Jehudæis, ut bonum *videtur* in oculis vestris, nomine regis, & obsignate annulo regis: sed scriptura, quæ rescripta fuerat nomine regis, & obsignata annulo regis, non est revocabilis.

9. Tum convocatis scribis regis tempore illo mense ipso tertio, is *est* mensis Sivan, vigesimo tertio *die* rescriptum est omnino, prout præcepit Mordecaj ad Jehudæos, & ad satrapas, principésque ac præfectos provinciarum, quæ *sunt* ab India usque ad Æthiopiam, centum viginti septem provinciæ, secundùm scripturam cujusque provinciæ, & secundùm linguam cujusque populi: ad Jehudæos autem secundùm scripturam ipsorum, & secundùm linguam ipsorum.

10. Quúmque scripsisset nomine regis Achaschveri, & obsignâsset annulo regis; misit literas per cursores celeres, equitantes in equis angariis, regios cursores, natos angariis.

11. Concessisse regem Jehudæis, qui sunt in unaquaque civitate, ut congregati resistant prò vita sua; ut perimant, occidant, & perdant omnes copias populi aut provinciæ, quæ hostiliter invadent ipsos parvulos, & fœminas: & ut prædentur spolia eorum:

12. Die eodem in omnibus provinciis regis Achaschveri, tertio decimo mensis duodecimi, is *est* mensis Adar.

13. Exemplo istius scripturæ ad constituendum jus in unaquaque provincia, patente omnibus populis; idque ut sint Jehudæi parati in diem istum ad ulciscendum se de inimicis suis.

14. Cursores equitantes in equis angariis, regii cursores prodierunt celere, & citato cursu cum verbo regis; postquam jus datum est Susis in urbe regia.

15. Ita Mordecaj egrediebatur à conspectu regis cum indumento regio; hyacinthino & albo, coronáque aureâ magnâ, & stolâ byssinâ, aut purpureâ: & cives Susorum luce perfusi lætabantur:

16. Jehudæis erat lux, & lætitia, gaudiúmque ac gloria.

17. Etiam in unaquaque provincia, & in unaquaque civitate, in quemcunque locum edictum regis, & jus illius perveniebat, lætitia & gaudium erat Jehudæis, convivium & hilaria: multíque ex populis terræ Jehudæi fiebant, nam irruerat in eos metus Jehudæorum.

CAPUT IX.

Jehudæi passim hostes suos trucidant, & suspensis decem filiis Hamanis celebrant festum Purim.

ITaque duodecimo mense, is *est* mensis Adar, ipso die tertio decimo, quo propè erat, ut verbum regis, & jus ejus fieret; quo die sperabant inimici Jehudæorum, se dominium exercituros in eos: ac potiùs è converso, quo dominium exerciturí erant Jehudæi ipsi in osores suos:

2. Congregaverunt se Jehudæi in civitatibus suis per omnes provincias regis Achaschveri ad mittendum manum in quærentes malum ipsorum: & ante eos non constitit quisquam, quia irruit metus eorum in omnes populos.

3. Omnes autem præfecti provinciarum, satrapæque, & principes, & curatores operum, quæ *erant* regi, sublevabant Jehudæos: quia irruerat metus Mordecaji in eos.

4. Nam magnus *erat* Mordecaj in domo regis, & fama ejus obibat omnes provincias: quia vir ille Mordecaj pergebat magnus esse.

5. Itaque percusserunt Jehudæi omnes inimicos suos percussione gladii, & cæde, ac perditione: fecerúntque contra osores suos pro voluntate sua

6. Etiam Susis in urbe regia interfecerunt Jehudæi, & perdiderunt quingentos viros:

7. Et Parschandatham, Dalphonémque, & Aspatham,

8. Et Poratham, Adaljamque, & Aridatham,

9. Et Parmaſchtam, Ariſajúmque & Aridajum, ac Vajezatham;

10. Decem filios Hamanis, filii Hammedathæ, hoſtis Jehudæorum interfecerunt: ſed ad prædam non miſerunt manum ſuam.

11. Die illo, quum perveniſſet numerus interfectorum Suſis in urbe regia, in conſpectum regis:

12. Dixit Rex Eſtheræ reginæ, Suſis in urbe regia interfecerunt, & perdiderunt Jehudæi quingentos viros, ac decem filios Hamanis, in reliquis provinciis regis quid fecerint? jam quod *eſt* poſtulatum tuum? & dabitur tibi, aut quæ petitio tua ampliùs? & fiet.

13. Cui dixit Eſther, ſi apud regem bonum videtur, concedatur etiam cras Jehudæis, qui *ſunt* Suſis facere, ſecundùm jus hodiernum: & decem filios Hamanis ſuſpendant è patibulo.

14. Edicente ergo rege, ut fieret ita, conſtitutum eſt jus Suſis, & decem filios Hamanis ſuſpenderunt.

15. Et congregantes ſe Jehudæi, qui *erant* Suſis, etiam die quartodecimo menſis Adaris, interfecerunt Suſis trecentos viros: ſed ad prædam non miſerunt manum ſuam.

16. Reliqui autem Jehudæi, qui *erant* in provinciis regis congregârunt ſe, ut reſiſtentes pro vita ſua quieſcerent ab inimicis ſuis, & interfecerunt oſorum ſuorum ſeptuaginta quinque millia (ſed ad prædam non miſerunt manum ſuam.)

17. Die decimo tertio menſis Adaris: & quieverunt quarto decimo ipſo, & celebrârunt illum diem convivii, & lætitiæ.

18. Jehudæi verò, qui *erant* Suſis, congregârunt ſe ipſo decimo tertio, & quartodecimo ipſo; quieverunt autem quinto decimo ipſo, celebrantes eum diem convivii, & lætitiæ.

19. Idcirco Jehudæi pagani habitantes in pagis civitatum, celebrârunt diem quartumdecimum menſis Adaris, lætitiâ & convivio, ac hilariis, & miſſu portionum alterius ad alterum.

20. Nam reſcripſit Mordecaj res iſtas: & miſit literas ad omnes Jehudæos, qui *erant* in omnibus provinciis regis Achaſchveri, propinquos, & longinquos:

21. Inſtituendo eis, ut celebrarent diem quartumdecimum menſis Adaris, & diem quintumdecimum in ipſo, quotannis,

22. Pro ratione dierum, quibus quieverunt Jehudæi ab inimicis ſuis, & menſis, qui converſus eſt eis à mœrore in lætitiam, & à luctu in hilaria: celebrando eos dies convivii & lætitiæ, tum miſſu portionum alterius ad alterum, tum donis erga gentes.

23. Ita receperunt quique Jehudæi ſe facturos, quod inceperant: & quod ſcripſerat Mordecaj ad ipſos.

24. Quoniam Haman, filius Hammedathæ Agagæus, hoſtis omnium Jehudæorum cogitationem iniverat contra Jehudæos ad perdendum eos, & conjici juſſerat Pur (id eſt, ſortem) ad fundendum eos, & ad perdendum eos:

25. Sed quum illa veniſſet coram rege; edixerat *rex* cum literis, revertatur cogitatio ejus peſſima, quam cogitavit contra Jehudæos, in caput ipſius: ideo ſuſpenderant eum, filiósque ejus ex patibulo.

26. Propterea vocantes dies iſtos Purim, de nomine pur, *ſive ſortis* illius: nempe propter omnia verba epiſtolæ iſtius, & *propter* id, quod viderant hujus rei, & *propter* id, quod pervenit ad ipſos.

27. Inſtituerunt & receperunt Jehudæi in ſe, & in ſemen ſuum, & in omnes, qui eſſent ſe adjuncturi eis, ut non pereat, ſe celebraturos duos dies iſtos, ſecundùm reſcriptum eorum, & ſecundùm condictum tempus eorum, quotannis.

28. Et dies iſtos memoratos & celebres *fore* in unaquaque ætate, familia, provincia, & civitate; denique dies Purim iſtos non perituros è medio Jehudæorum, & memoriam eorum non interituram à ſemine ipſorum.

29. Scripſit quoque Eſther regina, filia Abichajilis, ut Mordecaj Jehudæus *ſcripſerat* omnem ratihabitionem; ad ſtabiliendum epiſtolam *dierum* Purim iſtam, altera *epiſtola*.

30. Quas literas miſit *Mordecaj* ad omnes Jehudæos per centum viginti ſeptem provincias regni Achaſchveri, verbis proſperitatis, & firmitatis *præmiſſis*:

31. Ut inſtituant dies Purim iſtos condictis temporibus eorum, quemadmodum ſtabilivit apud eos Mordecaj Jehudæus, & Eſther regina, & quemadmodum ſtabiliverunt apud ſe ipſos, & apud ſemen ipſorum: documenta jejuniorum, & clamoris ſui.

32. Itaque edictum Eſtheræ ſtabilivit res iſtas *dierum* Purim: & perſcriptum eſt in libro.

CAPUT X.

Eximia dignitas Mordecaji.

POſtea impoſuit rex Achaſchverus tributum regioni, & inſulis maris.

2. Omnia autem facta auctoritatis ejus, & potentiæ ejus, & explicatio amplitudinis Mordecaji, quâ magnificavit eum rex; annon ſunt ſcripta in libro Chronicorum regum Mediæ, & Perſidis?

3. Nam Mordecaj Jehudæus ſecundus à rege Achaſchvero magnúsque apud Jehudæos, & acceptus multitudini fratrum ſuorum *erat*: procurans bonum populo ſuo, & proloquens proſperitatem toti ſemini ſuo.

Jiob.

Jiob.

CAPUT I.

Jiob vir juſtus, ob calumnias Satanæ, facultatum & liberorum jacturâ examinatur.

VIr erat in regione Hutzi, Jiob nomine: erátque vir ille integer & rectus, timénsque Dei, & recedens à malo.

2. Et huic editi fuerunt ſeptem filii & tres filiæ:

3. Erátque poſſeſſio ejus ſepties mille pecudes, & ter mille cameli, & quingenta juga boum, quingentæque aſinæ, & famulitium permultum: denique erat vir ille maximus omnium orientalium.

4. Euntes autem filii ejus, faciebant convivium domi *ſuæ* quiſque die ſuâ; & mittentes invitabant tres ſorores ſuas, ad comedendum & bibendum ſecum.

5. Deinde erat, quum circumegiſſent dies convivii, ut mittens Jiob ſanctificaret eos, & ſurgens manè offerret holocauſta *de* numero illorum omnium; nam dicebat Jiob, fortaſſe peccaverint filii mei, aut maledixerint Deo apud animum ſuum: ita faciebat Jiob ſingulis diebus illis.

6. Quum itaque eſſet dies hujuſmodi, advenientibus filiis Dei, ut ſiſterent ſe coram Jehova; ſimiliter advenit etiam Satan inter eos.

7. Dicente autem Jehovâ Satanæ, unde venis? reſpondens Satan Jehovæ, dixit, à peragrando terram, & à perambulando in ea.

8. Dicente porrò Jehovâ Satanæ, advertiſtíne animum tuum ad ſervum meum Jiobum, quòd non ſit par ei in terra, vir integer, ac rectus, timens Dei, & recedens à malo?

9. Reſpondens Satan Jehovæ, dixit; an gratis timet Jiob Deum?

10. Nónne tu obſepiviſti eum, domúmque ejus, & quicquid *eſt* ei circumquaque? operíque manuum ejus ita benedixiſti, ut pecus ejus *in multitudinem* eruperit in terra?

11. Enim verò mitte, quæſo, manum tuam, & attinge quæcunque *ſunt* ei; niſi in os tuum maledicturus ſit tibi.

12. Itaque dixit Jehova Satanæ, ecce quæcunque *ſunt* ei, in manu tua *ſunto*, tantummodo in ipſum ne mittito manum tuam: & exivit Satan à conſpectu Jehovæ.

13. Quum, *inquam*, eſſet dies hujuſmodi; quo filii illius, & filiæ illius comedebant, & bibebant vinum in domo fratris ſui primogeniti:

14. Nuncius veniens ad Jiobum, dixit: quum boves ararent, & aſinæ paſcerent ſecundùm eos,

15. Irruens Sabæorum gens, cepit ea, & pueros percuſſerunt acie gladii: proripui autem me tantummodo ego ſolus, ad indicandum tibi.

16. Adhuc iſto loquente, alter adveniens, dixit; ignis Dei cecidit de cœlo, qui exardeſcens in pecudes & pueros, conſumſit eos: proripui autem me tantummodo ego ſolus, ad indicandum tibi.

17. Adhuc iſto loquente, alius adveniens, dixit; Chaldæi diſpoſitis tribus agminibus, irruerunt in camelos, & ceperunt eos, puerósque percuſſerunt acie gladii: proripui autem me tantummodo ego ſolus, ad indicandum tibi.

18. Dum iſte loquebatur, etiam alius veniens, dixit; filii tui, filiæque tuæ comedebant ac bibebant vinum in domo fratris ſui primogeniti:

19. Quum ecce ventus magnus venit à plaga deſerti, quo impetente quatuor angulos domûs, corruit illa ſuper pueros ita, ut mortui ſint: proripui autem me tantummodo ego ſolus, ad indicandum tibi.

20. Tunc ſurgens Jiob, laceravit pallium ſuum, & totondit caput ſuum; procidénsque in terram, incurvavit ſe;

21. Dicens, nudus exivi ex utero matris meæ, & nudus redibo illuc, Jehova dedit, & Jehova recepit: ſit nomen Jehovæ benedictum.

22. In hoc toto non peccavit Jiob, neque attribuit inſulſitatem Deo.

CAPUT II.

Jiobum in juſtitia perſiſtentem adhuc dum Satanas calumniatur: quocirca adhuc in majus & extremum examen traditur.

ITerum fuit dies, convenientibus filiis Dei, ad ſiſtendum ſe Jehovæ; quum veniret etiam Satan inter eos, ad ſiſtendum ſe Jehovæ.

2. Dixit autem Jehova Satanæ, undénam venis? reſponditque Satan Jehovæ, dicens, à peragrando terram, & à perambulando in ea.

3. Dicente verò Jehova Satanæ, advertiſtíne animum tuum ad ſervum meum Jiobum, quòd non *ſit* par ei in terra, vir integer, ac rectus, timens Dei, & recedens à malo? ut adhuc retinet integritatem ſuam? poſtquam incitâſti me ad perdendum *res* ejus fruſtrà?

4. Reſpondet Satan Jehovæ, dicens; pellem pro pelle, & quicquid eſt viro, daturus eſſet pro ſeipſo.

5. Verùm mitte, quæſo manum tuam, & attinge oſſa ejus, & carnem ejus; niſi in os tuum maledicturus ſit tibi.

6. Tum Jehova Satanæ, ecce eum, *inquit*, in manu tua: verúntamen vitam ejus ſerva:

7. Egreſſus igitur Satan à conſpectu Jehovæ; percuſſit Jiobum ulcere peſſimo, à planta pedis ejus uſque ad verticem ejus.

8. Adeò ut aſſumeret ſibi teſtam ad ſcabendum ſe eâ; & conſideret ipſe in cinere.

9. Tum dicebat ei uxor ejus, adhuc tu retines integritatem tuam, benedicendo Deo atque moriendo?

10. Cui ille; ut loqui ſolet, *inquit*, aliqua ſtultarum loqueris; ſcilicet bonum acceperimus à Deo, & malum non acciperemus? in toto hoc non peccavit Jiob labiis ſuis.

11. Quum autem audiviſſent tres amici Jiobi totum malum iſtud, quod obvenerat ei, profecti ſunt quiſque è loco ſuo, Eliphaz Themanites: & Bildad Schuchites, ac Tzophar Nahamathites: & convenerunt pariter, ut venirent ad condolendum ei, & ad conſolandum eum.

12. Sed ubi ſublatis oculis ſuis è longinquo, non agnoviſſent eum, poſtea vociferantes fleverunt: & lacerantes quiſque pallium ſuum, inſperſerunt pulverem capitibus ſuis, *vociferantes* in cœlum uſque.

13. Ita ſedebant cum eo humi ſeptem diebus, & ſeptem noctibus: neque *erat* qui alloqueretur eum *ullo* verbo, quia videbant magnum eſſe dolorem illum valde. *Caput* III.

14. Poſtea aperiens Jiob os ſuum, maledixit diei ſuo.

CAPUT III.

Jiob in anguſtiis ſuis natali ſuæ maledicit.

NAm proloquens Jiob, dixit:

2. *Utinam* periiſſet dies, quo naſciturus eram; & nox, *quâ parens* dixit, conceptus eſt mas:

3. Dies ille fuiſſet tenebricoſus, ne requiſiviſſet eum Deus ſupernè; neque illuxiſſet ei ſplendor:

4. Vindicâſſent eum ſibi tenebræ, & umbra lethalis, incubuiſſet ei nubes: perturbâſſent eum atrores diurni:

5. Noctem illam ipſam occupâſſet caligo, ne fuiſſet gaviſa in diebus anni; in numerum menſium ne veniſſet.

6. O ſi illa ipſa nox fuiſſet ſolitaria; ne eveniſſet cantus in ea:

7. Execrati fuiſſent illam, qui illuſtrant diem, qui parati ſunt excitare balænam:

8. Tenebroſæ fuiſſent ſtellæ diluculi ejus: dum exſpectaret lucem, non adfuiſſet: neque vidiſſet palpebras auroræ:

9. Quoniam non clauſit fores uteri mei; nec abſcondit moleſtiam ab oculis meis.

10. Cur non inde à vulva fui moriturus? ex utero exiens *non* exſpiravi?

11. Quamobrem exceperunt me genua & quare ubera, quæ ſugerem?

12. Nam nunc jacerem, & quieſcerem; dormirem, tunc quies eſſet mihi:

13. Cum regibus & conſiliariis terræ, qui ædificabant *in* vaſtitatibus ſibi:

14. Aut cum principibus, quibus *erat* aurum; qui implebant domos ſuas argento.

15. Aut ſicut abortus abditus non *amplius* eſſem: ut infantes, *qui* non viderunt lucem,

16. Illic improbi deſiſtunt à commotione, ac ibi quieſcunt defeſſi viribus.

17. Pariter vincti tranquillè agunt; non audiunt vocem exactoris:

18. Parvus ac magnus illic eſt; ſervúſque liber à domino ſuo.

19. Quare dat *Deus* ærumnoſo lucem? & vitam amaris animo?

20. Quibus præſtolantibus mortem, non *adeſt* illa, quamvis perſcrutentur eam pluſquàm theſauros abditiſſimos:

21. Qui lætantur cum exultatione; gaudent, quum inveniunt ſepulchrum.

22. Viro, cujus via eſt abdita, & quem obtexit Deus;

23. Nam ante cibum meum gemitus meus advenit, & effunduntur velut aquæ rugitus meus.

24. Etenim pavor, quo expaveram, acceſſit me; & quod formidaveram, obvenit mihi.

25. Non quieſcebam, nec eram tranquillus, nec requieſcebam, tamen advenit commotio,

CAPUT IV.

Eliphaz Jiobum arguit impatientiæ, & quòd propter peccata ſua flagellatur.

CUi reſpondens Eliphaz Themanites, dixit:

2. An proferentibus *nobis* verba apud te, ægrè feres? ſed continere ſermones quis poſſet?

3. Ecce erudiebas multos, & manus remiſſas confirmabas:

4. Labantem confirmabant ſermones tui, & fortificabas genua ſe incurvantia.

5. Quum *autem* nunc evenit *hoc* tibi, defetiſceris? quum attingit te, perturbaris?

6. Annon, *ut* religio tua, ſpes tua; exſpectatio tua, ut integritas viarum tuarum futura eſt?

7. Recordare, quæſo, quis unquam innocens periit? aut ubi recti exciſi ſunt?

8. Quemadmodum vidi, arantes afflictionem, & ſeminantes moleſtiam, metunt eam.

9. Ab halitu Dei pereunt; & à flatu naſi ejus conſumuntur.

10. Rugitu leonis, & voce ferocis leonis, dentibúſque juvenum leonum commoluntur.

11. Veteris leonis perituri ſine præda, & catulorum immanis leonis *dentibus* diſſipantur.

12. Præterea ad me verbum clanculum perlatum eſt, ex quo percepit auris mea pauxillum:

13. Inter cogitationes à viſionibus nocturnis; quum irruit altus ſopor in homines.

14. Pavor occurrit mihi, & tremor; qui plurimùm oſſa mea expavefecit.

15. Quum ſpiritus ante faciem meam tranſmeans, horrificaret pilos carnis meæ.

16. Dum conſtitit, non agnovi aſpectum ejus, imagine *ejus* oculis meis obſervante, & ſilendo vocem *iſtam* audivi.

17. An mortalis Deo juſtior eſſet? num opifice ſuo mundior eſſet vir?

18. En ſervis ſuis non crediturus eſſet *firmitatem*, angelis, *inquam*, ſuis appoſiturus lucem.

19. Quantò minùs inhabitantibus domos argillaceas? quibus in iſto pulvere eſt fundamentum ſuum: qui conteruntur antequam tinea?

20. *Qui* à manè ad veſperam contunduntur, nemine diſponente in æternum perituri.

21. Nónne proficiſcitur excellentia illorum, *quæ* inerat illis? moriuntur, ac non *vivunt* ſapientiâ?

CAPUT V.

Eliphaz diſputat de providentia Dei erga juſtos, & injuſtos.

Jam

JAm advoca, éstne qui attestetur tibi? ad quem verò è sanctis, te convertes?

2. Si ad stultum, interficiet indignatio; & fatuum, morte afficiet zelus.

3. Ego vidi stultum radicatum: cujus execratus sum habitaculum repentè.

4. Procul absunt filii ejus à salute, & conteruntur in porta, nec *est*, qui eripiat:

5. Nam ejus messem famelicus comedit, quam è medio spinarum receperit: denique exhaurit horridus facultatem eorum.

6. Quum non prodeat è pulvere afflictio, & ex humo non efflorescat molestia;

7. Sed homo ad molestiam edatur, ut scintillæ prunarum in altum evolant:

8. Profectò ego requirerem *Deum* fortem, & in Deo reponerem causam meam:

9. Faciente res magnas, quarum non *est* pervestigatio, mirabiles adeò, ut sint innumeræ.

10. Qui edit pluviam in superficie terræ; & immittit aquas in superficiem agrorum:

11. Ut ponat depressos in excelso: & pullati extollantur salute.

12. Qui irritas facit cogitationes astutorum; ut non perficiant manus eorum quicquam.

13. Qui deprehendit sapientes in astutia ipsorum; adeò ut consilium reluctantium præcipitetur;

14. Interdiu offendant tenebras; & quasi de nocte palpent in ipso meridie.

15. Qui servat à gladio, ab ore illorum; denique à manu fortis egentem.

16. Ita adest tenui spes, & nequitia obdit os suum.

17. Ecce beatus *est* mortalis, quem arguit Deus: quapropter castigationem omnipotentis ne spernas.

18. Nam idem dolore afficit, & obligat; vulnerat, & manus ejus medicantur.

19. In sex angustiis eriperet te; etiam in septem non attingeret te malum.

20. In fame redimeret te à morte; & in bello à manibus armatis:

21. Quum flagellat lingua, absconderis: neque timeres à vastatione, ut veniat.

22. Ad vastationem, & ad famem rideto, & à bestiis terræ ne timeto:

23. Nam cum lapidibus agri *erit* fœdus tuum, & bestiæ agri erunt pacatæ tibi:

24. Et experieris pacem *inesse* tentorio tuo, revisésque habitaculum tuum, si non peccabis:

25. Experieris etiam multiplicari semen tuum, & prognatos te sicut teneram herbam terræ *virescere*.

26. Pervenies cum senio ad sepulchrum; sicut abit meta frugum tempore suo.

27. Ecce hoc, pervestigavimus hoc, ita est: ausculta huic, & tu cognosce bono tuo.

CAPUT VI.

Jiob animæ suæ angores, & conscientiæ suæ puritatem attestans, conatur amicos ad compassionem provocare.

RESpondens verò Jiob, dixit:

2. Utinam accuratè penderetur indignatio mea, & ærumnæ meæ lancibus attollerentur pariter.

3. Nam nunc *quidem* arenâ marinâ gravior est *indignatio*: idcirco verba mea deglutiuntur,

4. Sed sagittæ omnipotentis in me *graviores sunt*, quarum virus ebibit spiritum meum: conturbationes Dei, acie instructâ oppugnantes me.

5. An rudit onager apud teneram herbam? boátne bos ad farraginem suam?

6. An comeditur insulsum absque sale? éstne sapor in albumine vitelli?

7. Renuit attingere animus meus: ista sunt planè languores cibi mei.

8. O si quis daret evenire petitionem meam, ut exspectationem meam daret Deus.

9. Et placeret Deo conterere me; solveret manum suam, ut conficeret me.

10. Est enim adhuc consolatio mea, dum exæstuo dolore, nec parcit *Deus*; quòd non celaverim sermones sancti.

11. Quæ *est* vis mea, ut durem? aut quis finis meus, ut prorogem vitam meam?

12. An vis lapidea *est* vis mea? an caro mea chalybea?

13. An verò nulla *est* defensio mea penes me? aut quod res est, depulsum est à me?

14. Contra *eum*, cujus liquescit erga amicum suum benignitas: & *qui* timorem omnipotentis dereliquit?

15. Fratres mei fefellerunt, sicut torrens, ut validissimi torrentes transiverunt.

16. Qui tetri sunt à glacie, in quibus abscondit se nix.

17. Quo tempore æstu diffluunt *homines, torrentes* exscinduntur: dum calet quisque, dispereunt è loco suo:

18. Huc illuc avertuntur *à* semitis suis consuetis; abeunt in nihilum, & pereunt.

19. *Quod* intuentes cœtus commeantium ex Thema, turbas Sabæorum, *qui* exspectationem habuerant in illis:

20. Pudet fiduciam habuisse: venientes eò usque erubescunt.

21. Nunc enim, *qui* fuistis, non *estis*: videntes consternationem; timetis.

22. An quia dixerim, date mihi? aut ex facultatibus vestris munera exhibete propter me?

23. Aut liberate me è manu hostis? & è manu violentorum redimite me?

24. Docete me, & ego silebo: & quid erravi, intelligendum date mihi.

25. O quàm acres sunt sermones recti! sed quid reprehendit reprehensio à vobis?

26. An reprehendere verba cogitatis? & ventilare sermones *hominis* animo abjectissimi?

27. Etiam in pupillum irruitis, quum foditis *foveam* contra amicum vestrum.

28. Sed nunc acquiescite, respicite ad me: & expositum *erit* vobis, si mentiar.

29. Revertimini, quæso, ne esto iniquitas, revertimini, *inquam*, iterum, justitia mea sibi *constet*.

30. An erit in lingua mea iniquitas, an palatum meum non dabit intelligendas ærumnas.

CAPUT VII.

Contendit Jiob afflictiones esse sortem vitæ humanæ, & se Deo confitetur.

NOnne militiæ *dies* mortali in terra; & ut dies mercenarii *sunt* dies ejus?

2. Sicut servus adspirat ad umbram; & sicut mercenarius exspectat, dum fecerit:

3. Sic effectum est mihi, ut possideam menses vanitatis, etiam noctes molestiæ constitutæ sunt mihi:

4. Si quando decumbo, dico; ecquando surgam, & *spatium suum* emensus fuerit vesper: adeò satior jactationibus usque ad diluculum:

5. Induit caro mea vermes, & ramentum pulveris: cutis mea disrumpit se, & liquefit.

6. Dies mei velociores fuerunt radio *textoris*, & consumpti sunt cum inopia spei.

7. Recordare ventum esse vitam meam, oculum meum iterum non visurum bonum.

8. Nec contemplaturum esse me oculum perspicacissimum, etiam oculis tuis ad me respicientibus me non *fore ampliùs*.

9. Ut consumitur nubes, & abit: ita, qui descendit in sepulchrum, non ascensurum *ampliùs*;

10. Nec reversurum ampliùs domum suam; neque agniturum eum ampliùs locum ipsius.

11. Proinde ego non cohibeo os meum loquor in angustia spiritûs mei; queror in amaritudine animi mei.

12. An mare sum? an cete? quòd disponis circa me custodiam?

13. Quum dico, solabitur me sponda mea; levabit querelam meam cubile meum:

14. Tum consternas me somniis, & præ visionibus conturbas me:

15. Adeò ut eligat strangulationem animus meus, mortem *eligat* ex ossibus meis.

16. Aspernor, ne in seculum vivam: desiste à me; nam vanitas sunt dies mei.

17. Quid *est* mortalis, ut magni facias eum? & ut apponas ad eum animum tuum?

18. Ut visites eum temporibus matutinis? momentis explores eum?

19. Quamdiu non respicis *aliorsum* à me? non deseris me, dum deglutiam salivam meam?

20. Peccavi, quid agerem tibi, ô custos hominum? quare proposuisti me scopum tibi: adeò ut *ipse* mihi sim oneri?

21. Imò quid non condonas defectionem meam, & aufers iniquitatem meam, cum jam in isto pulvere decumbam? aut *quid non* tempestivè requisivisti me, ut non essem?

CAPUT VIII.

Bildad Jiobum graviter reprehendit, quasi obloquentem justitiæ Dei: indéque ipsum terret, & hortatur.

Tunc respondens Bildad Schuchites, dixit:

2. Quò usque effaberis ista? & ventus validus sermones oris tui *futuri sunt?*

3. An *Deus* fortis perverteret judicium? aut an omnipotens perverteret justitiam?

4. Si filii tui peccaverunt ei; ideo dimisit eos in potestatem defectionis ipsorum.

5. Si tu sedulò requireres *Deum* fortem, & omnipotentem deprecareris;

6. Modò purus, & rectus sis: certè jam expergisceretur tua causa; & perficeret habitationem justitiæ tuæ,

7. Esséntque priora tua perexigua; adeò posteriora tua augerentur valde.

8. Nam consule, quæso, ætatem priscam: & compara *te* ad pervestigationem majorum illorum:

9. Quandoquidem hesterni sumus, neque experti sumus; nam umbra *sunt* dies nostri super terram.

10. Annon illi docturi sunt te? dicturi tibi? & ex animo suo prolaturi verba?

11. An attollit se juncus absque cœno? augetur ulva absque aquis?

12. Adhuc exsistens in virore suo, *quum* nondum decerpitur; tamen ante omne gramen arescit.

13. Ita sunt semitæ omnium obliviscentium *Dei* fortis: nam exspectatio hypocritæ perit.

14. Quem fastidit spes sua; cujus fiducia est domus aranei.

15. Innitentis domui suæ, quæ non consistit, apprehendentis eam, quæ stare non potest.

16. Succosus *fuerit* iste ante solem, & supra hortum suum tener ramus ejus prodierit:

17. In acervo radices ejus implexæ fuerint; domum lapideam inspexerit.

18. Quum perdit eum à loco ejus; adeò ut ementiatur eum *locus, dicens,* non vidi te;

19. En illa lætitia viæ ejus: quum ex pulvere faciunt, ut alter efflorescat.

20. Ecce *Deus* fortis non spreturus est integrum: sed non confirmat manum maleficorum;

21. Donec impleverit risu os tuum, & labia tua jubilo.

22. Osores tui induantur pudore; & tentorium improborum nusquam sit.

CAPUT IX.

Deo responsari, aut resisti non posse concedit Jiob, tamen asserit se innocentem affligi.

Respondens verò Jiob, dixit:

2. Verum *est*, novi ita esse: nam qui justus esset mortalis *comparatus* cum *Deo* forti?

3. Si volet litigare cum eo, non poterit respondere ei *ad* unum ex mille.

4. *Est* sapiens animo, & fortis viribus: quis obdurans *animum* adversùs eum prosperitate utitur?

5. Qui refigit montes ita, ut non animadvertant *homines*: qui subvertit eos in irâ suâ.

6. Qui commovet terram è loco; adeò ut columnæ ejus contremiscant:

7. Quo interdicente Soli, non oritur; qui ante stellas obsignat viam:

8. Qui extendit cœlos solus: & calcat excelsa maris:

9. Qui facit Arcturum, Orionem & Plejadas; ac penetralium Austri *sidera*:

10. Qui facit res magnas adeóque impervestigabiles; & mirabilia, adeóque innumera.

11. Ecce, transit præter me, tamen non possum videre: si transmeat, tamen non animadverto eum.

12. Ecce, rapuerit, quis cogat eum restituere? quis dicat ei, quid facis?

13. Deo non revocante iram suam: sub ipso incurvantur adjutores superbiæ.

14. Quantò minùs ego responsarem ei? electurus verba mea, *quibus uterer* contra eum?

15. Cui, si justus sim, non responsabo; *sed* judicem meum deprecabor.

16. Si

16. Si invocantem exaudivit me; non crederem auribus percepturum vocem meam.
17. Qui turbine contereret me; & multiplicaret vulnera mea impunè.
18. Non fineret me revocare spiritum meum, sed saturaret me amaritudinibus.
19. Si viribus *experirer*, fortissimum ecce: sin judicio, quis vadimonium constitueret mihi?
20. Si justum me assererem, os meum condemnaret me: si integrum me, perverteret me.
21. Integer sum, non habui rationem animæ meæ, sprevi vitam meam.
22. Una est, propterea dico; integrum, ut improbum ipse consumit.
23. Quandoquidem flagello mortem affert repentè; ad probationem innocentium ridet.
24. Terra traditur in manum improbi, faciem judicum ejus obtegit: si non *ille facit*, quisnam est?
25. Nam dies mei velociores fuerunt cursore: aufugerunt, non sunt experti bonum:
26. Transmearunt cum navibus velocibus, sicut aquila involans in escam:
27. Si dico, obliviscar querimoniæ meæ; derelinquam iram meam, & recreabo me:
28. Formido omnes dolores meos; recognosco fore, ut non purges me;
29. *Sed* me tanquam improbum fore, quare jam in vanum laborarem;
30. Si lavero me aquis nivalibus: & emundavero smegmate manus meas.
31. Tum in foveam demerges me, & abominabuntur me vestes meæ.
32. Quamvis non sit vir, sicut ego; *ut* responsem ei; *ut* conveniamus pariter in judicium:
33. Neque sit inter nos arbiter, interpositurus manum suam inter utrúmque nostrûm;
34. Amoveat à me virgam suam, & terror ejus ne perturbet me:
35. Eloquar, quum non timebo ab eo: nam non ita sum conscius mihi.

CAPUT X.

Jiob contestatur cum Deo, quare in tam vilem homuncionem tam graviter animadvertat.

FAstidit anima mea vitam meam; deponam à me querimoniam meam, loquar in amaritudine animæ meæ;
2. Dicam Deo, ne condemnes me; notum fac mihi, quamobrem contendas mecum.
3. An bonum est tibi, quòd opprimis? quòd spernis laborem manuum tuarum? & consilium improborum illustras?
4. An oculi carnei sunt tibi? an ut videt mortalis, vides?
5. An similes diebus mortalium, dies tui *sunt?* aut anni tui similes diebus viri?
6. Ut inquiras iniquitatem meam, & de peccato meo quæras:
7. In notitia tua *est*, me non esse improbum, nec tamen est, quod eripiat à manu tua.
8. Manûs tuæ dolore afficiunt me, quæ fecerunt me: una circumquaque *sunt*, quibus exsorbeas me.
9. Recordare, quæso, quòd sicut argillam fecisti me: & in pulverem reduceres me?
10. Nónne sicut lac fudisti me? & tanquam caseum coagulasti me?
11. Cute & carne induisti me? ossibúsque & nervis texisti me?
12. Cum vita benignitatem exercuisti erga me? & visitatio tua conservavit spiritum meum?
13. At ista recondidisti in animo tuo: novi hoc esse apud te.
14. An simulac pecco, observes me? & ab iniquitate mea non purges me?
15. Si improbus sim, hei mihi; si justus sim, non possum attollere caput meum: satiare ignominiâ, & respice afflictionem meam.
16. Quum attollit sese, ut ferox leo venaris me; & rursus mirificum te exhibes contra me.
17. Renovas testes tuos contra me; augens indignationem tuam adversùs me: vices & exercitus sunt contra me.
18. At quare è vulva eduxisti me? *ô si* exspirâssem, & oculus non vidisset me:
19. Essem ac si nunquam fuissem: ex utero in sepulchrum elatus fuissem.
20. Annon paulisper diebus meis cessabit? deponet *exercitus suos* procul à me, ut recreem me paulisper?
21. Quum nondum abivero, unde non sum rediturus; in terram tenebrosam, & umbræ lethalis;
22. Terram obscurissimam, similem caligini, umbræ lethalis, & expertem vicissitudinum, quum *maximè* splendet, similem caligini.

CAPUT XI.

Tzophar suspicans occultam Jiobo inesse iniquitatem, confidentiam ejus redarguit, & ad pœnitentiam exhortatur.

CUi respondens Tzophar Nahamathites, dixit:
2. An multitudini verborum non responderetur? aut an vir loquax justus haberetur?
3. Ad mendacia tua homines silerent? & te subsannantem, nemo pudore suffunderet?
4. Dixisti enim, pura est disciplina mea, & mundus sum ante oculos tuos.
5. At certè, *ô si* quis daret Deum loqui, ô si aperiret labia sua adversùs te:
6. Et indicaret tibi mysteria occulta sapientiæ duplo majora esse iis, quæ existunt: agnosce saltem exigere abs te Deum *aliquid* de iniquitate tua.
7. An profunditatem *sapientiæ* Dei invenias, aut ad perfectionem *sapientiam* omnipotentis invenias?
8. *Altior est* altissimis cœlis, quid agas? profundior sepulchro *imo*, quid cognoscas?
9. Longior terrâ mensura ejus: & latior mari.
10. Si transmeabit, ut dedat, sive ut congreget: quis verò avertet eum?
11. Nam ipse novit homines vanos, & videns nequitiam, annon consideraret?
12. Ut vir vacuus fiat cordatus; & pullus onagri efficiatur homo?
13. Si tu comparans animum tuum; expansurus es ad eum manus tuas:
14. Si nequitia est in manu tua, procul

amove eam ; & ne ſinito habitare in tentoriis tuis iniquitatem.

15. Tunc enim extuleris faciem tuam è vitio : eríſque validus, & non timebis.

16. Nam tu moleſtiæ obliviſceris : ſicut aquarum, *quæ* præterierunt, recordaberis :

17. Et ſupra meridiem exſurget tempus ; evolabis, ſimilis matutino eris.

18. Confides igitur, dum eſt ſpes : ſi perſcrutatus fueris, ſecurè cubabis :

19. Et recubantem nemo exterrebit : imò precabuntur faciem tuam multi.

20. Oculi verò improborum deficient ; perfugiúmque peribit ab eis, & ſpes eorum exſpiratione animæ.

CAPUT XII.

Ex liberrima poteſtate, quâ facit, quod vult Deus, probat Jiob ipſum etiam juſtos affligere.

RESpondens verò Jiob, dixit :

2. Scilicet vos eſſe populum, & vobiſcum morituram ſapientiam.

3. Etiam mihi eſt animus, ut vobis ; non inferior ſum vobis : & apud quem non *ſunt* hujuſmodi ?

4. Ut, *qui* deriſui *eſt* amico ſuo ſum, quem clamantem ad *ſe* exaudit Deus : deriſui *eſt* juſtus, integer:

5. Tæda contemta *eſt* ad cogitationem tranquilli, is, qui conſtitutus eſt in nudationibus pedis.

6. Tranquilla ſunt tentoria vaſtatoribus, & ſecuritates provocantibus iram *Dei* fortis, cuicunque efficit Deus, ut eveniat *optatum* ad manum.

7. Enim verò interroga, quæſo, jumenta, & docebit te *illorum quodque*, aut volucrem cœli, & indicabit tibi :

8. Aut confabulare cum terra, & docebit te : etiam enarrabunt tibi piſces maris.

9. Quis non cognovit ex omnibus iſtis manum Jehovæ facere illud ?

10. In cujus manu *eſt* anima omnis viventis, & ſpiritus totius carnis humanæ.

11. Annon auris verba probabit, ut palatum cibi guſtum aſſumit ſibi ?

12. In decrepitis erit ſapientia ? & *in* longitudine dierum intelligentia ?

13. Penes illum *eſt* ſapientia, & fortitudo : illius *eſt* conſilium, & intelligentia.

14. En *ita* deſtruit, ut non ædificetur : occludit viro *ita*, ut non aperiatur.

15. Et ita cohibet aquas, ut areſcant : aut ita emittit eas, ut ſubvertant terram.

16. Apud illum *eſt* robur, & ſubſtantia : ejus *eſt* errans, & in errorem inducens.

17. Qui facit, ut conſulti deveniant *in* dementiam, & judices ſtultos reddit :

18. Vinculum regum diſſolvit, & cingulum alligat lumbis eorum.

19. Qui facit, ut præſides deveniant *in* dementiam, & valentiſſimos pervertit :

20. Qui amovet ſermonem eloquentibus ; & judicium ſenum recipit :

21. Qui effundit contemptum ſuper ingenuos ; & zonâ validos deſtituit :

22. Qui revelat profunda è tenebris ; & educit in lucem umbram lethalem :

23. Qui auget gentes, & perdit eas ; qui expandit gentes, & abducit eas :

24. Qui amovet animum primoribus populi terræ, & facit, ut aberrent in loco inanitatis avio.

25. Palpantes in tenebris deficiente luce, quum facit, ut errent, ſicut *errat* ebrius.

CAPUT XIII.

Conqueritur de προσωποληψία *in Dei gratiam habita ; & cum Deo ipſe cauſam agit.*

EN omnia vidit oculus meus, audivit auris mea, & percepit ſibi.

2. Utique, quod ſcitis, ſcio ego quoque : non ſum inferior vobis.

3. Profectò ego pro omnipotente loquar, & diſceptare pro Deo forti volo.

4. Etenim vos concinnatores mendacii, medici nihili omnes eſtis.

5. O *ſi* quis daret, ut omnino ſileretis: nam eſſet vobis pro ſapientia :

6. Audite jam diſceptationem meam:& ad contentiones labiorum meorum attendite.

7. An pro Deo forti loqui debetis iniquitatem ? aut pro eo loqui debetis fraudem ?

8. An perſonam ejus accipere debetis ; quum pro Deo forti contenditis ?

9. An bonum *futurum eſt*, quum perveſtigabit vos, ſi ut illuditur mortali, illuſeritis ei ?

10. Omnino reprehendet vos, *etiam* ſi clàm perſonam accipiatis.

11. Annon excellentia ejus perturbat vos, & pavor ejus irruit in vos ?

12. Memoriæ veſtri *ſunt* ſimiles cineri ; tumulis luti altiora veſtra.

13. Silentes, deſiſtite à me, ut eloquar ego; & obveniat mihi quidvis.

14. Quamobrem auferrem carnem meam dentibus meis, & animam meam ponerem in manibus meis ?

15. Si enecaret me, non ſperarem ? veruntamen vias meas ante faciem ejus probo.

16. Etiam ipſe mihi *erit* ſaluti : quamvis in conſpectum ejus hypocrita non veniat.

17. Audite indeſinenter ſermonem meum, & enunciationem meam auribus veſtris.

18. Ecce jam diſpono judicium ; ſcio me fore juſtum.

19. Quis *eſt*, qui contendat mecum? Si nunc ſilerem, exſpirarem.

20. Tantummodo duo ne facias contra me ; tunc à facie tua non abſcondam me.

21. Manum tuam procul amove à me : & terror tuus ne perturbet me.

22. Deinde inclama, ut ego reſpondeam, aut eloquar, ut reddas reſponſum mihi.

23. Quot mihi iniquitates, & peccata *ſint* ; defectionem meam, & peccatum meum notum fac mihi.

24. Quare faciem tuam abſcondas, & reputes me inimicum tibi ?

25. An folium impulſum exagitares ? aut ſtipulam aridam perſequereris ?

26. Quod reſcribis contra me amaritudines, & efficis, ut poſſideam hæreditario jure iniquitates pueritiæ meæ.

27. Ac ponis in compede pedes meos, & obſervans omnes ſemitas meas, ſuper radices pedum meorum imprimeris ?

CAPUT XIV.

Vitæ humanæ vanitas deſcribitur.

Natus

NAtus iste, velut putredo veterascit, ut vestis, quam edit tinea. *Cap.* XIV.

2. Homo natus muliere, brevis ætate, & satur commotione.

3. Ut flos simulac egressus est, succiditur; & fugit velut umbra, neque consistit:

4. Etiam contra istum aperias oculum tuum? & me adducas in judicium tecum?

5. Quis edat mundum ex immundo? ne unus *quidem*.

6. Quandoquidem præcisi sunt dies ejus, numerus mensium ejus penes te *est:* determinationes ejus fecisti, quas non transgrediatur:

7. Respice *aliorsum* ab eo, donec desistat: usque dum exsolverit, ut mercenarius diurnum suum.

8. Nam est de arbore spes, si exscindatur, adhuc repullulaturam; & tenerum ramum ejus non destiturum.

9. Quum valde senuerit in terra radix ejus, & in pulvere jam moriturus est pes ejus *succisæ*.

10. Ex odore aquarum regerminat:& agit ramum, velut planta:

11. At vir moritur, debilitate fractus: quúmque exspiravit homo, ubínam est?

12. Abeuntibus aquis è lacu, ut flumen exsiccatum exarescit:

13. Ita vir, quum occubuit, non resurgit usquedum non *erunt* cœli: non excitabuntur *viri*, neque expergiscentur à somno suo.

14. Utinam in sepulchro occultares me, absconderes me, donec aversa esset ira tua; disponeres mihi determinationem, recordatus mei.

15. Quum moritur vir, an revicturus est? omnibus diebus præfiniti temporis mei sperarem, donec rediret immutatio mei:

16. Revocares, & ego responderem tibi? opus manuum tuarum expeteres.

17. An nunc gressus meos numeras; *ac me* non servas propter peccatum meum?

18. Et obsignatâ, *ut* in fasciculo, defectione meâ, consuis *eum* ob iniquitatem meam?

19. Enimverò mons ruens decideret: & rupes refigeretur è loco suo:

20. Lapides exterunt aquæ; inundatione abripis è pulvere terræ spontè nascentia ejus: ita spem mortalis perdis.

21. Prævales ei in æternum, ita ut abeat; & mutans vultum ejus, dimittis eum.

22. Si augeantur filii sui, ignorat: sin diminuantur, non animadvertit ad eos.

23. Tantummodo caro ejus dolore in ipso afficitur, & animus ejus de ipso luget.

CAPUT XV.

Eliphaz Jiobum irreverentiæ in Deum redarguit, & justitiæ divinæ demonstratione eum terrere conatur.

CUi respondens Eliphaz Themanites, dixit:

2. An sapiens responderet scientiam ventosam? aut impleret Euro ventrem suum?

3. Disceptando verbo, *quod* non prodest; & sermonibus, quibus non proficit?

4. Etiam tu irritam facies reverentiam; & detrahis confabulationem cum *Deo* forti.

5. Nam docet iniquitatem tuam os tuum; cùm eligas *adhibere* linguam astutorum.

6. Condemnat te os tuum, non autem ego; & labia tua testantur contra te.

7. An primus hominum genitus es? aut ante colles formatus es?

8. An arcanum Dei intelligis? & contrahis ad te sapientiam?

9. Quid nôsti, quod nesciamus? *quid* intelligis, quod non *sit* apud nos?

10. Et canus, & decrepitus *est* inter nos, grandior, quàm pater tuus ætate.

11. An parvæ *sunt* præ te consolationes *Dei* fortis? aut aliquid obvolvit *eas* apud te?

12. Quid abripit tibi animum tuum? aut quid collimant oculi tui?

13. Quòd convertis contra Deum fortem spiritum tuum, quum depromis ex ore tuo sermones?

14. Quid *est* mortalis, ut mundus sit? & ut justus sit, *quod* natus muliere?

15. En, sanctis suis non crediturus esset firmitatem: & cœlites non sunt mundi in oculis ejus?

16. Quantò magis abominabilis, & fœtidus; vir imbibens ut aquam, iniquitatem?

17. Indicabo tibi, audi me: nam id vidi, quod enarrabo.

18. Quod sapientes nunciant; & non celant *acceptum* à majoribus suis:

19. Quibus solis tradita fuit terra; ac non transibat alienum *quicquam* per medium eorum.

20. Omnibus diebus improbi, ipse doloribus se conficit, & pauci anni reconditi sunt violento.

21. Sonus pavorum *est* in auribus ejus, in ipsa pace vastatorem invasurum eum.

22. Non credit se rediturum è tenebris; sed explorari se, *ut exponatur* gladio.

23. Vagatur propter cibum, *dicens*, ubínam *inveniam?* scit paratum, ad manum ei esse diem tenebrarum.

24. Perturbant eum oppressio, & angustia: prævalet ei, ut rex paratus cum pilata acie.

25. Quia intendit adversùs *Deum* fortem manum suam: & contra omnipotentem se exhibuit virum;

26. Incurret ei in collum, in torosum *opus*, crepidines scutorum ejus.

27. Quia operuit vultum suum adipe suo; & effecit strigas ad ilia:

28. Et inhabitavit civitates excisas, domos, quæ non inhabitabantur; quæ comparaturæ fuissent se in acervos.

29. Non ditescet, neque stabunt opes ejus, neque extendet se in terra perfectio istorum:

30. Non recedet à tenebris, tenerum ramum ejus arefaciet flammâ: denique recedet spiritu oris illius.

31. Ne credat vanitati, qui seducitur: nam vanitas futura est compensatio ejus.

32. Ante diem ejus complebitur: nam ramus ejus non virescet.

33. Violenter auferet *Deus* omphacem ejus, ut vitis: & abjiciet, sicut oleæ florem ejus.

34. Nam congregatio hypocritarum erit solitaria: & ignis absumet tentoria *corruptorum* munere:

35. Concipiendo molestiam, ac pariendo laborem, dum venter eorum comparat dolum.

CAPUT

CAPUT XVI.

Conqueritur de amicis, & doloris ſui acerbitate, tamen in conſcientiæ integritate reſpirat.

RESpondens verò Jiob, dixit:
2. Audivi hujuſmodi multa: conſolatores moleſti omnes eſtis.
3. An finis *eſt* verbis ventoſis? aut quid exacerbat te, ut reſpondeas?
4. Etiámne ego ſicut vos eloquerer? ſi eſſet anima veſtra loco animæ meæ, accumularem contra vos verba? aut moverem contra vos caput meum?
5. Fortificarem vos ore meo: & motus labiorum meorum cohiberet *dolorem veſtrum*:
6. Si loquar, non cohibetur dolor meus: ſi deſiſtam, quid à me abit?
7. Tantùm nunc fatigat me: deſolâſti *me* toto cœtu meo.
8. Quod rugas obduxiſti mihi, pro teſte eſt: & exſurgens in me macies mea, in facie mea teſtatur.
9. Ira ſua rapit, quaſi inteſtino odio proſequatur me, frendit contra me dentibus ſuis: *quaſi* hoſtis meus, aciem oculorum ſuorum vibrat in me.
10. Diſtendunt contra me os ſuum, probroſè percutiunt maxillas meas: unà contra me congregantur.
11. Dedidit me Deus fortis iniquo: & in manus improborum inclinavit me.
12. Tranquillus eram, & diſrupit me, & prehendens cervice meâ, diſſipavit me; & erexit me ſibi in ſcopum.
13. Circumſtant adversùm me jaculatores ejus, diſſecat renes meos, nec parcit; effundit in terram fel meum.
14. Irrumpit in me irruptione aliâ ad aliam; incurrit in me, ut robuſtus.
15. Cilicium conſui ad ulceroſam cutem meam: redactus ſum in pulverem cornu meo.
16. Facies mea lutulenta effecta eſt præ fletu: denique palpebris meis *adeſt* umbra lethalis.
17. Propterea quod non *eſt* violentia in manibus meis; ideò oratio mea pura *eſt hæc*.
18. O terra, ne tegas ſanguinem meum, & ne ſit locus clamori meo.
19. Etiam nunc, ecce in cœlis teſtem meum, & conſcium meum in excelſis.
20. In ludibrium traducunt me amici mei: apud Deum ſtillat oculus meus:
21. Ut diſceptet *cauſam* viri cum Deo; ſicut filius hominis *cauſam* amici ſui.
22. Nam anni pauciſſimi evenerunt, & itinere, *unde* non ſum reverſurus abeo.

Caput XVII.

23. Spiritus meus corruptus eſt, dies mei extinguuntur, ſepulchra mea *ſunt*.

CAPUT XVII.

Conſolantur ſe juſti, eò quòd brevi præſidebunt populis, utcúnque depreſſi; cito eò præterire tentationum dies.

QUandoquidem non ſunt ludificationes apud me; ſed in exacerbatione iſtorum pernoctat oculus meus.
2. Diſpone, quæſo, conſponſorem mihi tecum: quis eſt? manui meæ plaudatur.
3. Nam animum iſtorum abſcondiſti ab intellectu: idcirco non exaltaturus es.
4. Incumbere adulationi indicabit amicos; oculos verò deditorum ei defecturos.
5. Nam fore, ut inſtituat me ad præſidendum populis, quamvis tympano tribarum materia ante fuerim.
6. Caligétque præ indignatione oculus meus, & membra mea, velut umbra *ſint* omnia.
7. Obſtupeſcant recti ſuper hac *re*; & innocens contra hypocritam ſeſe excitet.
8. Et contineat juſtus viam ſuam; mundúſque manibus ampliùs fortificetur.
9. Enim verò quotquot eſtis, revertimini, & venite quæſo: nam non invenio inter vos ſapientem.
10. Dies mei præterierunt: cogitationes meæ avulſæ ſunt; quas poſſidere ſolebat animus meus.
11. Noctem diſponunt diei; luci propinquæ, ob tenebras.
12. Si exſpectem, ſepulchrum domus mea *eſt*: in tenebris inſtruo ſtrata mea:
13. Foveam appello, pater meus es: matrem meam, & ſororem meam, vermes.
14. Et ubi jam *eſt* expectatio mea? aut ipſam expectationem meam quis contempletur?
15. Vectibus ſepulchralibus deſcendent; ſiquidem pariter in pulvere deſcenſus *earum futurus eſt*.

CAPUT XVIII.

Bildad graviſſimè Jiobum arrogantiæ increpat, & allegoricè improborum ſtatum percurrit.

CUi reſpondens Bildad Schuchites, dixit;
2. Quò uſque imponetis fines ſermonibus? *quò uſque* inſtruetis, ut poſtea loquamur?
3. Quare reputamur ut jumenta? ſordemus in oculis veſtris?
4. O qui diſcerpit animam ſuam irâ ſuâ, an propter te derelinquetur terra, & refigetur rupes è loco ſuo?
5. Imò lux improborum extinguitur; neque ſplendet ſcintilla ignis ejus:
6. Lux tenebricoſa fit in tentorio ejus; & lucerna ejus in eo extinguitur.
7. Anguntur greſſus roboris ejus; & dejicit eum conſilium ſuum.
8. Nam immittitur in rete pedibus ſuis; & in caſſem indeſinenter ambulat:
9. Prehendit *eum* calcaneo laqueus; conſtringens prævalet ei horridus:
10. Abſconditus eſt in terra funiculus ejus; & decipula ejus in ſemita.
11. Circumquaque perturbant eum terrores, & disjiciunt eum ad pedes ejus.
12. Fit famelicum robur ejus: & calamitas comparatur ad latus ejus.
13. Comedit vectes cutis ejus, comedit vectes ejus primogenitus mortis.
14. Avulſa à tentorio ejus fiducia ejus; adigit eum *terror* ad regem terrorum.
15. Habitat in tentorio ejus, ut non *ſit fiducia* ei; ſpargitur ſuper habitaculum ejus ſulphur.
16. Infernè radices ejus exareſcunt; & ſupernè ſucciditur ramus ejus.
17. Memoria ejus perit è terra; neque nomen *eſt* ei in plateis.

18. De-

18. Depellitur à luce in tenebras ; & à terra habitabili deturbatur.

19. Neque filius ei, neque nepos in populo ejus ; neque superstes ullus *est* in habitationibus ejus.

20. De die ejus stupent posteri ; & præsentes apprehendunt horrorem.

21. Profectò ista sunt tabernacula iniqui, & iste locus *viri* non agnoscentis *Deum* fortem.

CAPUP XIX.

Jiob amicos iterum ad compassionem provocat, fidem & innocentiam suam palam fieri optat, & beneficio resurrectionis se consolatur.

RESpondens verò Jiob, dixit:

2. Quò usque mœrore afficietis animum meum & atteretis me sermonibus?

3. Jam decies ignominiâ affecistis me: non erubescitis, *quod* obfirmatis vos contra me.

4. Enimverò esto, erraverim ; mecum pernoctet error meus.

5. An verò contra me ampliùs debetis disceptare ? an disceptare contra me probro meo?

6. Agnoscite jam quod Deus subvertit me, & rete suum circumegit mihi.

7. En exclamans violentiam, non tamen exaudior : vociferanti non *adest* judicium.

8. Viam meam sepsit, ut non possim transire ; & semitis meis tenebras apposuit:

9. Gloriâ meâ me nudavit ; & amovit coronam capitis mei.

10. Demolitus est me circumquaque, ut abeam ; & amovit, tanquam arboris exspectationem meam.

11. Et accendens contra me iram suam, reputavit me sibi, sicut hostes suos :

12. Simul advenientes turmæ ejus, aggerârunt contra me viam suam ; & castra fecerunt circa tentorium meum,

13. Fratres meos procul à me abegit; & familiares mei tantùm abalienant se à me:

14. Desinunt propinqui mei, & noti mei obliviscuntur mei.

15. Inquilini domus meæ & ancillæ meæ extraneum reputant me ; alienigena sum in oculis eorum.

16. Servum meum inclamo ; sed non respondet ; dum ore meo deprecor eum:

17. Spiritus meus alienus est uxori meæ; utcunque supplicem per filios ventris mei;

18. Etiam parvuli spernunt me ; quum surgo : obloquuntur mihi :

19. Abominantur me omnes homines intimi mihi, & quos diligo, aversantur me.

20. Cuti meæ, ut carni meæ adhærent ossa mea : denique ereptus sum cum cute dentium meorum.

21. Miseremini mei, miseremini mei, vos amici mei, quia manus Dei plagis afficit me.

22. Quare persequimini me, sicut *Deus* fortis ? & carne meâ non saturamini?

23. O si quis jam daret, ut scriberentur sermones mei ! *ô si* quis daret, ut in libro exsculperentur:

24. Stylo ferreo atque plumbo, in perpetuum in rupe inciderentur.

25. Equidem ego novi redemptorem meum vivere ; & posteriorem super pulverem resurrecturum :

26. Et postquam *vermes* confoderint istud, evigilante me ; tum carne mea me visurum esse Deum.

27. *Idem* qui sum, ac non alienus visurus sum mihi, & oculi mei aspecturi : *tamen* consumuntur renes mei in sinu meo,

28. Quia dicitis ; Quid persequimur eum; cùm radix rei insit mihi.

29. Metuite vobis à gladio : nam æstum iræ *excitant* iniquitates cruentæ, ut cognoscatis, quod ex jure *est*.

CAPUT XX.

Tzophar eandem propositionem de improborum exitio repetit, & à justitia, exemplis & auctoritate confirmat.

CUi respondens Tzophar Nahamathites, dixit :

2. Propterea cogitationes me reducunt, *ut loquar :* propter *illud, inquam,* festinatio mea *est* in me.

3. Castigationem ignominiosam mihi audio, sed spiritus ex intelligentia mea jubet me respondere.

4. An hoc nôsti ? ab æterno, ex quo posuit *Deus* hominem super terram ;

5. Cantum improborum à propinquo, & lætitiam hypocritæ usque ad momentum *esse* ?

6. Si ascenderit in cœlos excellentia ejus; & caput ejus nubem ipsam attigerit :

7. Sicut stercus ipsius in perpetuum peribit : qui viderant eum, dicent, ubi est?

8. Tanquam somnium avolat, quod non inveniunt ; & fugatur, ut visum nocturnum.

9. Oculus, qui contuebatur eum, non perget ; neque ampliùs contemplabitur eum *in* loco ipsius.

10. Filii ejus student gratificari tenuibus, etiam manus ipsius coguntur restituere substantiam suam.

11. Ossa ejus implentur *peccato* adolescentiæ ejus : donec cum eo in pulvere jaceat.

12. Quum dulce fuerit in ore ipsius malum, celaverit illud sub lingua sua :

13. Parcens ei, non dereliquerit illud, sed continuerit illud intrà palatum suum ;

14. Cibus ejus in viscera ejus conversus, fel aspidum in ipso *fiet*.

15. Opes absorpsit, & evomit illas: è ventre ejus depellit eas *Deus* fortis.

16. Venenum aspidum suxerit, occiderit eum lingua viperæ.

17. Ne spectet rivos, flumina, torrentes mellis, & butyri.

18. Repetens laborem, non absorbebit tamen : vel compensationem opum suarum, non exsultabit tamen :

19. Quia quassavit, dereliquit tenues, domos diripuit, non exstruxit eas.

20. Nam nihil experitur tranquilli in ventre suo : cum re desiderabili sua non proripit *se*.

21. Non *est* residuum cibo ejus : propterea non manet prosperitas ejus.

22. Quum plena est sufficientia ejus, angustia est ei : omnis manus molesti invadit eum.

23. *Quum* est impleturus ventrem suum, immittit in eum *Deus* æstuantem iram suam : *quam* depulit in eum loco cibi ejus.

24. Fa-

24. Fugientem ab armis ferreis, transverberat eum arcus chalybeus.

25. Stringentis *gladius* exit è corpore, & coruscus è felle ejus: abeuntem invadunt terrores.

26. Omnes tenebræ reconditæ sunt in repositis ei, consumit eum ignis, non accensum flatu: conteritur superstes in tentorio ejus.

27. Retegunt cœli iniquitatem ejus, & terra insurgens in eum.

28. Demigrat proventus domûs ejus, defluunt *omnia* in die iræ illius.

29. Hæc *est* portio hominis improbi à Deo, & possessio sermonis ejus à Deo forti.

CAPUT XXI.

Propositionem amicorum de infelicitate improborum Jiobi confutat.

Respondens verò Jiob, dixit:

2. Audite indesinenter sermonem meum, & sit istud *loco* consolationum vestrarum.

3. Ferte me, dum ego eloquutus fuero; postmodum verò eloquium meum subsannato.

4. An ego apud hominem querimoniam meam *instituo?* & si est, cur *conquerar,* non angustaretur spiritus meus?

5. Respicite ad me: & stupore corripiamini, & apponite manum ad os.

6. Certè, si recordarer, confestim conturbarer, & apprehenderetur caro mea horrore.

7. Cur improbi vivunt? veterascunt? etiam valent viribus?

8. Semen eorum firmum est ante eos cum eis: & prognati eorum in oculis eorum.

9. Domibus eorum pax à pavore *est:* neque virgâ Deus instat eis.

10. Bos ejus init, nec ejicit semen, enititur vacca ejus; neque abortit.

11. Emittunt ut gregem parvulos suos; & nati eorum saltitant:

12. Vociferantur ad tympanum, & citharam, & lætantur ad sonum organi.

13. Inveterant in bono dies suos; deinde momento *in* sepulchrum descendunt.

14. Dicunt itaque *Deo* forti, recede à nobis, nam notitiâ viarum tuarum non delectamur:

15. Quid est omnipotens, ut colamus eum? aut quid proficiemus, quum intercedemus apud eum?

16. En non *est* in manu eorum bonum eorum: consilium improborum procul abest à me.

17. Quoties lucerna improborum extinguitur, & supervenit eis interitus ipsorum? dolores impertitur *Deus* irâ suâ?

18. *Quoties* sunt ut palea coram vento? & ut gluma, quam surripit turbo?

19. *Quoties* Deus reponit filiis illius iniquitatem illius, rependit illi, & cognoscit?

20. *Quoties* vident oculi illius perniciem suam; & de æstuante ira omnipotentis bibit?

21. Nam quod *est* studium illius de familia sua post se, quum brevi menses illius truncabuntur?

22. An Deum fortem *quisquam* docebit scientiam, quâ ipse excelsos judicet?

23. Hic moritur in robore perfectionis suæ; totus tranquillissimus, & quietus;

24. Cujus mulctralia plena fuerunt lacte; & medulla ossium ejus irrigua:

25. Ille verò moritur animo amaro; qui non fruitus est bono:

26. Pariter in pulvere jacent; & vermis obtegit eos.

27. En novi cogitationes vestras; & commenta, *quæ* de me iniquè comminiscimini.

28. Vos dicere, ubi *est* domus ingenui? & ubi tentorium habitationum improborum?

29. Annon interrogâsti transeuntes viâ? & signa eorum non agnoscetis?

30. Nam in die calamitatis subtrahitur malus; in die indignationum exportantur *mali.*

31. Quis indicat ei in faciem viam ejus? quum ipse *malè* fecit, quis rependit ei?

32. Tandem ipse in sepulchra effertur; & apud tumulum assiduus est.

33. Dulcescunt ei glebæ vallis: & post se omnes homines trahit, ut ante eum *fuerunt* innumeri.

34. Quomodo ergo consolaremini me vanitate; cum responsionibus vestris reliqua sit prævaricatio?

CAPUT XXII.

Eliphaz Jiobum reprehendit, & ad resipiscentiam hortatur.

Cui respondens Eliphaz Themanites, dixit:

2. An *Deo* forti prodesse potest vir? quum prodest, ex eo prosperatur *Deus?*

3. An oblectationi *est* omnipotenti, quòd justificas te? aut an lucro, quòd integras asseris vias tuas?

4. An de religione tua argueret te? veniret tecum in judicium?

5. Nónne malitia tua multa *est?* neque *est* finis iniquitatibus tuis?

6. Nam pignus acceperis à fratribus tuis immeritò; & nudos nudaveris vestibus suis.

7. Non aquam bibendam lasso dederis; & à famelico prohibueris panem.

8. Præterea viri lacertosi fuerit terra hæc; & acceptus personâ habitaverit in ea:

9. Viduas dimiseris vacuas, & lacertus *uterque* pupillis contritus fuerit:

10. Ideóque circumstant te laquei; & perturbat te pavor repentinus:

11. Aut tenebræ, ne videas; & agmen aquarum obtegit te.

12. Annon Deus *est, inquis, in* altitudine cœli? & aspice summitatem siderum, ut excelsa sunt?

13. Ideò dicis, quid nosceret Deus fortis? an per caliginem judicaret?

14. Densæ nubes latibulum *sunt* ei, ut non aspiciat; & ambitum cœlorum obambulat.

15. An semitam priscam observâsti, quam triverunt homines vani?

16. Qui corrugati sunt, quum nondum *esset* tempus; fluvio effuso *in* fundamentum eorum?

17. Qui dicebant *Deo* forti, recede à nobis: & quid facturus fuisset omnipotens illis?

18. Horum quidem domos ipse impleverat bono: at consilium improborum procul *abest* à me.

19. Videntes juſti lætantur, & innocens ſubſannat eos.

20. Quum nondum exſcinditur ſubſtantia noſtra; & reſiduum illorum abſumit ignis:

21. Aſſueſce, quæſo, cum illo, & pacem habe: in his obveniet tibi bonum.

22. Recipe, quæſo, ex ore ejus legem; repone dicta ejus in animo tuo.

23. Si reverteris uſque ad omnipotentem, inſtauraberis; procul amovebis iniquitatem à tentoriis tuis:

24. Idque ponendo pro pulvere lectiſſimum aurum, & pro rupe Ophirinum *aurum* fluviatile.

25. Eríque omnipotens lectiſſimum aurum tuum; & argentum virésque tibi.

26. Nam tum in omnipotente te ipſum oblectabis; quum attolles ad Deum faciem tuam.

27. Supplex orabis eum; & exaudiet te; & vota tua perſolves.

28. Quum primùm decernes ſermonem, præſtabitur tibi; & in viis tuis reſplendebit lux.

29. Quum depreſſerint *quenquam*, & cogitabis exaltationem *ejus*; tum demiſſum oculis ſervabit *Deus*:

30. Liberabit noxium: erítque liberatus puritate manuum tuarum.

CAPUT XXIII.

Jiob amicorum pertæſus, optat cum Deo cauſam agere,

CUi reſpondens Jiob, dixit:

2. Etiam hodie rebellionem *haberi* querimoniam meam? *quum* plaga mea gravis exiſtit ſupra gemitum meum?

3. O *ſi* quis daret, *ut* ſcirem invenire eum; pervenirem uſque ad ſedem ejus.

4. Differerem coram eo cauſam; & os meum implerem argumentis.

5. Cognoſcerem *quibus* verbis reſponderet mihi: & intelligerem, quid diceret mihi.

6. An pro amplitudine virium litigaret mecum? non; ſed ipſe apponeret ad me *animum.*

7. Illic rectus diſceptat cum eo; & liberarem me in perpetuum à judice meo.

8. (En ſi antrorſum ivero, non aderit: ſi verò retrorſum, non animadvertam eum:

9. Quum aget ipſe *ad* ſiniſtram, non tamen videbo: operiet dexteram *plagam*, nec tamen reſpiciam.)

10. Quum recognoviſſet viam, quæ *eſt* apud me, probaviſſet me; ſicut aurum exirem.

11. Greſſum ejus retinuit pes meus: viam ejus obſervavi; ut non declinarem:

12. Præceptum labiorum ejus, ut non dimoverem: ſupra quam penum meam recondidi ſermones oris ejus.

13. Sed ſi ipſe contra unum *agit*, quis revocet eum? quod animus ejus cupit, id efficit.

14. Nam perficit ſtatutum de me: & hujuſmodi multa ſunt penes eum.

15. Propterea à facie ejus perturbor, dum conſidero, expaveſco ab eo:

16. Quia *Deus* fortis emollit animum meum; & omnipotens perturbat me:

17. Cùm nondum excíſus ſim à conſpectu tenebrarum, aut à conſpectu meo operiat caliginem.

CAPUT XXIV.

Myſteria providentiæ circa improbos enarrat.

CUr ab omnipotente non eſſent abſcondita tempora? & noſcentes eum, non prævident dies ab eo *præſtitutos?*

2. Terminos movent *impii*; gregem, quem rapuerunt, paſcunt:

3. Aſinum pupillorum abigunt; pignore capiunt bovem viduæ:

4. Avertunt egentes à via; ſimul occultantur pauperes terræ:

5. En *ut* onagri in deſerto prodeunt ad opus ipſorum, inde à diluculo perveſtigantes prædam: in campeſtri loco panem ſibi, & pueris ſuis:

6. In agro farraginem ejus demetunt; & vineam improbi vindemiant;

7. Nudum pernoctare cogunt abſque veſte, quibus non *eſt* operimentum in ipſo frigore;

8. *Qui* ab inundatione montium madent, & abſque perfugio amplectuntur rupem:

9. Abripiunt ab uberibus pupillum, & *quo* indutus eſt pauper, pignori accipiunt:

10. Nudum ire cogunt abſque veſtitu; & famelicos, *qui* portant manipulos.

11. Intra muros ipſorum oleum exprimentes, & torcularia calcantes ſitiunt.

12. E civitate homines gemunt, & anima confoſſorum vociferatur; & tamen inſulſitatem non deſignat Deus.

13. Iſti *ſunt* inter rebellantes adversùs lucem, non agnoſcunt vias ejus; nec ſedent in ſemitis ejus.

14. In ipſa luce ſurgens occiſor, interficit pauperem, & egentem, noctu verò eſt ſicut fur.

15. Et oculus ſcortatoris obſervat crepuſculum, dicendo; ne contempletur me oculus; & larvam faciei apponit.

16. Perfodit in tenebris domos, *quas* interdiu deſignaverant ſibi: neſciunt lucem.

17. Nam pariter manè *eſt* illis lethalis umbra: quum *quis* cognoſcit, terrores *ſunt* lethalis umbræ:

18. Levis eſt in ſuperficie aquarum, maledicta eſt portio iſtorum in terra, non refluet, ſecundùm conſuetudinem altarum *ruet.*

19. Ut ſiccitas, etiam æſtus arripiunt aquas nivales, *ita* ſepulchrum *eos*, *qui* peccárunt.

20. Obliviſcitur illius vulva, ſuaviter depaſcit eum vermis, ampliùs non commemoratur: ita confringitur velut arbor iniquitati *deditus.*

21. Conſociat ei ſterilem; non parituram, & viduam non afficit bono:

22. Trahítque robuſtos vi ſuâ: ſi conſiſtit *ullus*, diffidit vitæ ſuæ.

23. *Si* dat ei ſecuritatem, quâ nitatur; tamen oculi ejus intenti ſunt viis iſtorum:

24. *Si* attollunt ſe aliquantulùm, *mox* nemo *ſupereſt*: adeò deprimuntur, planè omnes decutiuntur; & velut fritſpicæ ſucciduntur.

25. Annon igitur ita *eſt*? quis ementietur me? & rediget in nihilum ſermonem meum?

CAPUT

CAPUT XXV.

Bildad Jiobo justitiæ conscientiam detrectat.

TUm respondens Bildad Schuchites, dixit:
2. Dominatus, & *quidem* formidabilis *est* penes illum, colit pacem in excelsis suis.
3. An est numerus turmariis ejus? & supra quem non exsurgit lux ejus?
4. Quid ergo justus esset mortalis *comparatus* cum Deo forti? aut quid purus esset natus muliere?
5. En usque ad lunam, non tamen splenderet: etiam sidera non pura essent in oculis ejus.
6. Quantò minus mortalis, vermis? & filius hominis, lumbricus?

CAPUT XXVI.

Jiob rejectis sermonibus Bildadis, amplius prædicat omnipotentiam, & sapientiam Dei.

CUi respondens Jiob, dixit:
2. Quàm adjuvisti destitutum virtute! servâsti brachium destitutum robore!
3. Quàm consuluisti insipienti! & quod res est, plurimum fecisti notum!
4. Apud quem enunciâsti sermones? & cujus anima prodiit ex te?
5. Ipsi expertes vitæ reformarentur; inde ab aquis etiam habitatores earum.
6. Nudum est sepulchrum coram illo; neque *est* tegumentum perditioni.
7. Qui extendit Aquilonem super inane: suspendit terram super nihilum.
8. Ligat aquas in densis nubibus suis; adeò ut non findatur nubes sub eis.
9. Continet superficiem solii, expandit ad illud nubem suam:
10. Decreto circinavit superficiem aquarum; usque ad consummationem lucis cum tenebris;
11. *Usquedum* columnæ cœli concutiantur, & obstupescant ab increpatione ejus.
12. Virtute suâ disrupit mare; & intelligentiâ suâ discidit pelagus.
13. Spiritu suo cœlos ornavit: formavit manus ejus serpentem oblongum.
14. En istæ *sunt* partes viarum ejus: sed quantam particulam rei audimus de eo? tonitru ergo summæ potentiæ ejus quis intelligat?

CAPUT XXVII.

Perstat Jiob in assertione suæ integritatis, & anthithesin piorum, & impiorum facit.

DEinde pergens Jiob proferre sententiam suam, dixit:
2. Ut vivit *Deus* fortis, *qui* submovit causam meam, & omnipotens, *qui* amaritudine afficit animam meam:
3. Quamdiu anima mea in me erit; & spiritus Dei in naso meo;
4. Non sunt loquutura labia mea iniquitatem; neque lingua mea effabitur dolum.
5. Absit à me, ut justificem vos: quoad exspiravero, non amovebo integritatem meam à me.
6. Justitiam meam retineo; neque deseram eam: non abjiciet *eam* animus meus unquam.
7. Erit ut improbus inimicus meus; & insurgens in me ut iniquus.
8. Nam quæ *esset* exspectatio hypocritæ, quam expleverit; quum decutit Deus desiderium ejus?
9. An clamorem ejus exauditurum *Deum* fortem, quum supervenit ei angustia?
10. An in omnipotente sese oblectat? invocat Deum omni tempore?
11. Doceo vos in plaga *Dei* fortis *versans*: *eum* qui *sibi constat* cum omnipotente, non ementior.
12. En, vos omnes videtis: & quare jam vanitate vanescitis?
13. Hæc *est* portio hominis improbi à *Deo* forti; & possessio violentorum, *quam* ab omnipotente accipiunt.
14. Si multiplicantur filii ejus, *multiplicantur* ad gladium: & prognati ejus non saturantur pane.
15. Superstites ejus in ipsa morte sepeliuntur; & viduæ ejus non flent.
16. Si coacervarit, ut pulverem argentum, & velut lutum comparaverit vestem:
17. Quod comparaverit, justus induet, & argentum innocens partietur.
18. Ut ædificaverit quasi Arcturi domum suam; *erit* velut tugurium, *quod* fecit custos.
19. Dives cubat, quum nihil dum interversum est, ubi oculos suos aperit, nihil adest.
20. Assequitur eum, velut aquæ, terrorum *multitudo*: noctu furtim abripit eum turbo.
21. Asportat ipsum Eurus, ut abeat; & in morem procellæ corripit eum è loco suo.
22. Ita projiciente in ipsum, & non parcente Deo, ab ejus manu contentissimè fugit;
23. At explodit eum manibus suis; & exsibilat eum è loco ejus.

CAPUT XXVIII.

Discurrit Jiob de abdita in naturalibus Creatoris sapientia.

NAm est *quidem* argento eductio; & locus auro, *quod* liquant *metallarii*:
2. Ferrum è pulvere sumitur; & lapide funditur æs:
3. Terminum impositum tenebris, & omnem perfectionem *mortalis* ipse pervestigat; lapidem caliginis, & umbræ lethalis.
4. *Quum* erumpit torrens dimisso accolâ. *aquæ* oblivioni traditæ à pede, exhauriuntur mortalis opera, abscedunt.
5. Terræ, ex qua prodit cibus; quamvis sub ea diversum fiat, velut ignis *ardeat*;
6. *Terræ inquam*, ejus lapides loco Sapphiri; pulveres verò aurum *sunt* illi.
7. *In* semita, quam non novit volucris, neque contuitus est oculus cornicis;
8. Quam non instituerunt ad iter juvenes feræ; neque transivit per eam immanis leo.
9. In saxum adamantinum mittit manum suam; evertit radicitus montes:
10. In rupibus diffindendo efficit rivos; & quicquid rarum est, videt oculus ejus.
11. A fletu flumina obligat: denique absconditum prodit luci.
12. At illa sapientia unde inveniretur? & ubinam *esset* locus intelligentiæ?
13. Non novit mortalis æstimationem ejus, neque invenitur in terra viventium.
14. Abyssus dicit, non est in me, & mare dicit, non *est* penes me.
15. Non posset dari aurum asservatum pro ea, neq; appendi argentum *in* pretium ejus.

16. Non potest taxari insigni auro Ophirio; Sardio pretioso, aut Sapphiro.

17. Non potest *ullus* æstimare eam auro, aut nitidissimâ gemmâ; nec permutationem ejus vase auri purgatissimi.

18. Sandastri aut unionis nulla fiat mentio: nam acquisitio sapientiæ præit carbunculis:

19. Non potest *quisquam* æstimare eam Topazio Æthiopico: insigni auro puro taxari non potest.

20. Illa igitur sapientia unde adveniret? & ubínam *esset* locus intelligentiæ?

21. Cum occulta sit ab oculis omnis viventis: etiam à volatili cœli abscondita:

22. Perditio & mors dicant, auribus nostris audivimus famam ejus.

23. *Solus* Deus intelligit viam ejus; & ipse scit locum ejus.

24. Nam ipse in extremitates terræ intuetur; sub omnibus cœlis videt.

25. Aptando pondus aëri, & appendendo aquas ex mensura:

26. Faciendo pluviæ statutum; & viam fulgetro tonitruum:

27. Jam tum videbat eam, & recensebat eam; comparabat eam, etiámque pervestigabat eam.

28. Dixit verò homini; En reverentia domini *est* sapientia, & recedere à malo, intelligentia.

CAPUT XXIX.

Jiobi status florens.

AMpliùs perrexit Jiob proferre sententiam suam, dicens:

2. O si quis daret mihi, *ut* tanquam mensibus præcedentibus, tanquam diebus *præcedentibus* Deus conservaret me:

3. Quum efficeret, ut splenderet lucerna sua super caput meum; ad cujus lumen ambulabam *per* tenebras:

4. Ut eram diebus hibernorum meorum, arcano Dei in tentorio meo:

5. Quum adhuc Omnipotens *erat* mecum; circumstantibus me pueris meis:

6. Quum lavabam vestigia mea butyro; & rupes fundebat apud me rivos olei;

7. Quum egrediebar *ad* portam per urbem; in platea comparabam sedem meam:

8. Videntes me pueri occultabant sese; etiam decrepiti assurgentes stabant:

9. Principes continebant sermones; & manum imponebant ori suo:

10. Eloquentes antecessores occultabant se; eorúmque lingua palato eorum adhærebat.

11. Nam auris audiens beatum prædicabat me; & oculus videns testificabatur mihi.

12. Me eripere pauperem vociferantem, pupillúmque, & cui adjutor non *est*.

13. Benedictio pereuntis veniebat super me, & animum viduæ ad cantum excitabam.

14. Justitiam induebam, & induebat me; velut pallium, & cidarin judicium meum.

15. *Ut* oculi eram cœco; & *velut* pedes claudo eram.

16. Pater eram egentibus: & litem *ejus, quem* non cognoveram, ipsam pervestigabam:

17. Perfringebámque molares iniqui, & è dentibus ejus ejiciebam prædam.

18. Itaque dicebam, apud nidum meum exspirabo, & sicut arena, multis diebus utar:

19. Radice meâ explicatâ ad aquas, ros pernoctabit in ramo meo:

20. Gloria mea *erit ut* novella apud me, & arcus meus in manu mea innovabit se.

21. Mihi auscultantes exspectabant, & conticescebant ad consilium meum.

22. Post verbum meum non iterabant, ita super eos stillabat sermo meus.

23. Exspectabant enim tanquam pluviam me; & os suum distendebant, *ut* ad pluviam serotinam.

24. *Si* jocabar cum eis, non credebant, & lumen vultûs mei non dejiciebant.

25. *Si* eligebam viam eorum, sedebam primarius: denique habitabam ut Rex inter turmarios *suos*: quando lugentes consolatur.

CAPUT XXX.

Jiobi status flaccescens.

NUnc autem rident me minores me, tempore, qui sprevissem parentes eorum apponere canibus gregis mei.

2. Etiam vires manuum eorum quorsum mihi *profuissent?* in illis perierat senium.

3. *Qui* in inopia, & fame *erant* solitarii: fugiebant *per* siccaneum, hesternâ nocte vastatum, & pervastatum *locum*:

4. Qui decerpebant herbas è salsilagine cum stirpibus: etiam radices juniperorum cibo *erant* illis.

5. E corpore expellebantur: vociferabantur *homines* contra eos, ut *contra* furem:

6. In concavitate vallium habitando, foraminibus pulveris, & petrarum.

7 Inter stirpes rudebant, sub urtica pungebantur:

8. Homines flagitiosissimi, etiam homines ignominiosissimi; afflictissimi erant extorres.

9. Nunc, *inquam*, modulatio istorum sum, & sum eis sermonis argumentum.

10. Abominantur me, longè recedunt à me; & à facie mea non cohibent sputum.

11. Nam chordam meam solvit, & afflixit me *Deus*: ideo habenas à præsentia mea dimiserunt.

12. Ad dexteram puberes insurgunt, pedes meos impellunt: aggerant contra me semitas exitiales suas.

13. Destruunt iter meum, ad calamitatem meam conferunt, nemine opem ferente ipsis.

14. Quasi irruptione latâ, invadunt *me*: sub vastata labe devolvunt sese.

15. Obversa est in me *irruptio cum* terrorum multitudine, persequitur quasi ventus ingenuitatem meam: & tanquam nubes præteriit salus mea.

16. Et jam in me se ipsam effundit anima mea: obtinent me dies afflictionis meæ.

17. Nocte ossa mea perfodiuntur à *stragula* imposita mihi, & arteriæ meæ cubantis non quiescunt.

18. Præ magna vi *morbi* mutat se vestitus meus, ut ora tunicæ meæ cingit me:

19. Projecit me in lutum, adeò ut comparare me possim pulveri & cineri.

20. Vociferor ad te, sed non exaudis me: consisto, sed *non* advertis te ad me.

21. Convertis te in crudelem contra me: pro robore manus tuæ intestinum odium exerces adversùm me.
22. Extollis me in ventum, *ei* imponis me, & efficis, ut diffluam substantiâ.
23. Nam experior, mors avocat me, & domus constituta omni viventi.
24. Enim verò *an* non postulatio *fiebat*, *quum* immitteret manum? non vociferatio propter ista in oppressione ejus?
25. Annon flebam pro eo, cui dura erant tempora? anxia erat anima mea pro egente?
26. Quòd bonum exspectanti mihi evenit malum; & speranti lucem evenit caligo:
27. Viscera mea effervefacta sunt, adeò ut non quiescant: prævenerunt me dies afflictionis:
28. Ater ambulo non à sole, surgens in congregatione vociferor.
29. Frater factus sum draconibus: & socius pullis ululæ.
30. Cutis mea denigrata est super me? & ossa mea exarserunt præ siccitate.
31. Proinde ad luctum redacta est cithara mea; & organum meum ad vocem flentium.

CAPUT XXXI.

Justitia bonæ conscientiæ in Ijobo notabilis.

FOedus pepigeram cum oculis meis: & quid advertissem animum ad virginem?
2. Nam quæ *est* portio à Deo supernè? aut possessio ab omnipotente de excelsis:
3. Nonne exitium iniquo, & quidem monstrosum operariis iniquitatis?
4. Annon ipse videt vias meas? & omnes gressus meos numerat?
5. Si ambulavi cum vanitate; aut festinavit ad dolum pes meus:
6. Examinet me lancibus justitiæ; & cognoscat Deus integritatem meam.
7. Si declinavit gressus meus à via illa; & oculos meos sequutus est animus meus, aut manibus meis adhæret quicquam:
8. Quod seminavero, alius comedat; & propagines meæ eradicentur.
9. Si pellectus fuit animus meus ad mulierem: aut ad ostium proximi mei insidiatus sum:
10. Molat alteri uxor mea, & super eam incurvent se alii.
11. Nam illud flagitium *est*; & ea *est* iniquitas, à judicibus animadvertenda.
12. Ignis enim iste ad perditionem usque consumturus esset; & omnem proventum meum eradicaturus.
13. Si sprevi causam servi mei, aut ancillæ meæ, litigantium mecum.
14. (Quid enim facerem, si surgeret Deus fortis? & si visitaret, quid responderem ei?
15. Nonne in utero, qui fecit me, fecit eum? & disposuit nos in ipsa vulva idem?)
16. Si cohibui me ab optato tenuium; aut oculos viduæ confeci;
17. Et comedi frustum cibi mei solus; ac non comedit pupillus ex eo:
18. (Nam à pueritia mea adolevit *apud* me, tanquam patrem: & ab utero matris meæ ductavi illam.)
19. Si aspexi pereuntem, quòd non *esset* vestimentum, & non *fuit* tegumentum egenti:
20. Si non benedixerunt mihi lumbi ejus: quòd de vellere agnorum meorum incalesceret:
21. Si agitavi contra pupillum manum meam, quòd viderem in porta auxilium meum:
22. Humerus meus de scapula sua decidat: & brachium meum ab acetabulo defringatur.
23. Nam pavori *erat* mihi exitium à *Deo* forti, cujus excellentiæ non prævaluissem.
24. Si posui *in* auro spem meam; aut insigni auro dixi, fiducia mea:
25. Si lætatus sum, quum multæ essent opes meæ; & quum ingentes *opes* invenit manus mea:
26. Si aspiciendo lucem, quum splenderet; aut lunam, pretiosum ambiens;
27. Pellectus est in occulto animus meus, & osculatum est os meum, & manus mea:
28. Etiam hoc *fuisset* iniquitas à judicibus animadvertenda: nam abnegâssem *Deum* fortem supernè.
29. Si lætatus sum de oppressione osoris mei: & excitavi me, quum obvenit ei malum:
30. (Non enim permisi peccare palatum meum, petendo execratione animam ejus.)
31. Si non dixerunt contubernales mei, ô si quis daret de carne illius: non saturamur:
32. *Quia* foris non pernoctabat peregrinus; fores meas viatori aperiebam;
33. Si texi more hominum defectiones meas; abdendo ex dilectione mei iniquitatem meam;
34. Quòd violentia usus sim in multitudinem magnam: si contemtus familiarum exterruit me; ita ut conticescerem, non exirem portâ:
35. Quis det mihi auscultantem mihi? en scopum meum Omnipotens faciet, ut enunciem, si librum scripserit adversarius meus.
36. *Dispeream*, si non super scapulam meam portarem eum; annecterem eum *pro* diademate mihi.
37. Numerum gressuum meorum indicarem illi, ut antecessor appropinquarem ad illum.
38. Si contra me terra mea clamaverit, & pariter porcæ ejus fleverint:
39. Si vim ejus comederim absque pecunia; & animam dominorum ejus defatigaverim:
40. Loco tritici prodeat spina, & loco hordei vitium frugum: absoluta sunt verba Ijobi.

CAPUT XXXII.

Elihu offensus taciturnitate seniorum, irrumpit in acrem contentionem cum Ijobo.

CEssantibus quoque tribus illis hominibus respondere Ijobo, quòd ipse justus *videretur* in oculis suis:
2. Accensa est ira Elihu, filii Baraceelis Buzitæ, è familia Syra, in Ijobum *quidem* accensa est ira ejus; propterea quòd justam assereret animam suam præ Deo:

3. In

3. In tres verò amicos illius accenſa eſt ira ejus eò, quòd non haberent præſtò, quod reſponderent, & tamen condemnabant Ijobum.

4. Elihu autem præſtolatus fuerat Ijobum in verbis; quia ſeniores eſſent ipſo ætate.

5. Sed vidente Elihu nullum eſſe reſponſum in ore trium iſtorum hominum, accenſa eſt ira ejus.

6. Itaque reſpondit Elihu, filius Baraceelis Buzita, dicens: minimus ſum ætate, vos autem decrepiti; idcircò veritus ſum, ac timui oſtendere ſententiam meam vobis.

7. Dicebam, provecti ætate loquentur? & annoſi notam facient ſapientiam.

8. Profectò ſpiritus ille in mortali; & afflatus Omnipotentis efficit eos intelligentes:

9. Non magni ſapiunt; & ſenes intelligunt judicium.

10. Ideóque dico, auſculta mihi: oſtendam ſententiam meam ego quoque:

11. En exſpectavi verba veſtra, aurem præbens, *attendi* uſque ad ſenſa veſtra; eò uſque, *unde* perveſtigatis ſermones.

12. Denique ad vos *attendens*, conſideravi, quòd ecce nemo Ijobum reprehendat, reſpondeat ſermonibus ejus è vobis.

13. Ut non dicatis, invenimus ſapientiam; *Deus* fortis impellet eum, non vir.

14. Quia nec contra me diſſeruit ſermones, nec dictis veſtris ſum reſponſurus ei.

15. Conſternati ſunt, non reſpondent ampliùs, tranſtulerunt à ſe ſermones.

16. Nam exſpectavi, quum loquerentur: quia deſiſtunt, nec reſpondent ampliùs.

17. Reſpondebo ego quoque partem meam; oſtendam ſententiam meam ego quoque.

18. Nam plenus ſum ſermonibus: coarctat me ſpiritus ventris mei.

19. Ecce venter meus, ut vinum, *cui* non aperitur; ſicut utres novi, finderetur.

20. Eloquar, ut reſpiratio ſit mihi; aperiens labia mea, reſpondebo.

21. Ne, quæſo, accipiam perſonam ullius; & apud hominem non utar præfatione.

22. Non enim novi præfationibus uti: paululùm *utentem*, tolleret me, qui fecit me.

CAPUT XXXIII.

Arguit confidentiam Ijobi, & ei reſipiſcentiam ſuadet.

VErum enimverò audi quæſo Ijob ſermones meos; & omnia verba mea auribus percipe.

2. Ecce jam aperio os meum; loquitur lingua mea cum palato meo.

3. Rectum animum meum ſermones mei; & ſententiam labiorum meorum clarè eloquentur.

4. Spiritus *Dei* fortis fecit me, & afflatus omnipotentis vitam indidit mihi.

5. Si poteris reſpondere mihi, diſſere coram me, reſiſte.

6. En ego ſecundùm ſermonem tuum *agam* pro Deo forti: è luto deciſus ſum etiam ego.

7. Ecce formido mei non perturbabit te; & manus mea ſuper te non erit gravis.

8. Tantummodò dixiſti me audiente; dum vocem ſermonum audivi.

9. Purus ſum, ſine defectione; nitidus ſum, nec iniquitas *eſt* in me.

10. En abruptiones, *quas* contra me invenit; reputat me ut inimicum ſibi:

11. Ponit in compede pedes meos; obſervat omnes ſemitas meas.

12. En hoc, non es juſtus, reſpondebo tibi, quia major eſt Deus mortali.

13. Quare adversùs eum litigas; quòd *de* omnibus rebus ſuis non reſpondeat.

14. Quum ſemel loquitur *Deus* fortis, etiam bis; non cernit illud *mortalis*.

15. Per ſomnium, viſionem nocturnam, quum irruit altus ſopor in homines: in dormitationibus ſuper cubile:

16. Tunc revelat auri hominum; & eruditionem eorum obſignat:

17. Ut amoveat homo opus; ut ſuperbiam à viro obtegat:

18. Cohibeat animam ejus à fovea, & vitam ejus, ne trajiciat eam miſſile.

19. Et corripitur dolore ſuper cubile ſuum; etiam multitudo oſſium ejus *dolore* forti;

20. Adeò ut abhorreat vita ejus ipſum cibum; & anima ejus eſcam deſiderabilem.

21. Conſumatur caro ejus à conſpectu; & promineant oſſa ejus, *quæ* non videbantur:

22. Denique propinqua ſit foveæ anima ejus; & vita ejus lethalibus *malis*.

23. Si adſit ei nuncius, interpres unus ex mille; qui indicet homini æquitatem illius:

24. Et de gratia eum alloquutus, dixerit; redime eum, ne deſcendat in foveam, expiatione, *quam* inveni:

25. Recreatur caro ejus plus quàm *in* pueritia, revertitur ad dies adoleſcentiæ ſuæ.

26. Quum ſupplex oraverit Deum, benignè recipit eum, ut aſpiciat faciem ejus cum jubilo; & reſtituit mortali juſtitiam ejus.

27. Comtemplatur homines, dicens; peccaveram, & rectum perverteram, quod non profuerat mihi.

28. Redemit animam meam, ne tranſiret in foveam; ut vita mea lucem reſpiciat.

29. En omnia hæc operatur *Deus* fortis; bíſque ter*que* cum viro.

30. Reducendo animam ejus à fovea; ut illuſtretur lumine hujus vitæ.

31. Attende Ijob, auſculta mihi: ſile, ut ego loquar.

32. Si adſunt ſermones *ad* reſpondendum mihi; loquere, quia deſiderio teneor juſtificandi te.

33. Sin minùs, tu auſculta mihi: ſile, & docebo te ſapientiam.

CAPUT XXXIV.

Ijobi ſpeculum providentiæ Dei verbis Elihu opponit.

ITerum reſpondens Elihu, dixit:

2. Audite ſapientes ſermones meos; & ſcientes aurem præbete mihi.

3. Nam auris ſermones probat; ut palatum guſtat eſcam

4. Cauſam *agendam* eligamus nobis: cognoſcamus inter nos, quid ſit bonum.

5. Dixit enim Ijob, justus sum; & *Deus* fortis summovit causam meam.
6. *An* in causam meam mentiar? mortifera *est* sagitta mea, sine defectione.
7. Quis vir par Ijobo, imbibiturus esset sannam ut aquam?
8. Et iter facturus esset in sodalitio cum operariis iniquitatis, & ambulaturus cum hominibus improbis?
9. Quòd dixit, non prodest viro; si volet *ambulare* cum Deo.
10. Idcirco homines cordati, auscultate mihi, absit à *Deo* forti improbitas, & ab Omnipotente iniquitas.
11. Nam opus hominis rependit ei, & secundùm iter cujusque facit, ut obveniat ei.
12. Etiam verè *Deus* fortis non damnat probum; & Omnipotens non pervertit judicium.
13. Quis commisit ei terram? & quis disposuit orbem habitabilem universum?
14. Si apponens ad eum animum suum, spiritum ejus, & animam ejus ad se reciperet:
15. Exspiraret omnis caro simul; & homo in pulverem reverteretur.
16. Si itaque est intelligentia, audi hoc: aurem præbe voci sermonum meorum.
17. An etiam odio habentis judicium obligaret *vulnus*; imò an justum validum condemnares?
18. An dicentem regi, ô nequam; ô improbe, ingenuis, *condemnares*?
19. Qui non accipit personam principum, neque agnoscitur *apud ipsum* nobilis præ tenui; nam opus manuum ejus sunt omnes.
20. Momento moriuntur, etiam mediâ nocte; commoventur populus, ac prætereunt, & amovetur fortis sine manu:
21. Quia oculi ejus *attendunt* ad vias cujusque, & omnes gressus ejus respicit:
22. Nullæ *sunt* tenebræ, nullaque umbra lethalis, ubi se abscondant operarii iniquitatis.
23. Nam non est dipositurus contra illum ampliùs *tenebrarum*, quando ambulat contra *Deum* fortem in judicium.
24. Infinitè conterit validos, & constituit alios in locum eorum.
25. Hoc pacto recognoscit facta eorum; & simul atque mutavit noctem, conteruntur.
26. In loco improborum complodit eos, in statione videntium;
27. Quandoquidem recesserunt à sequendo eum; & ullas vias ejus non animadverterunt:
28. Inducendo super eorum quemque clamorum tenuis, quum clamorem pauperum exaudit.
29. (Nam quum ipse tranquillat, quis inquietabit? & quum abscondit faciem, quis contemplabitur eum?) tum super gentem, tum super homines pariter:
30. Ne regnet homo hypocrita, ne sint tendiculæ populi.
31. *An* enim apud *Deum* fortem, qui dicit; condonavi, non sum destructurus?
32. Præterquam, *quod* video, tu doce me: si iniquitatem operatus sum, non pergam:
33. An ergo *hæc oratio profecta est* à te? rependet illud, si spreveris, si tu eligas, profectò non ego: jam quod sentis, eloquere.
34. Homines cordati dicent mecum; & vir sapiens auscultans mihi.
35. Ijob non scitè loquitur, & verba sua imprudenter.
36. Pater mi, probetur Ijob usque ad victoriam, propter responsiones, *quales* hominibus iniquis insunt.
37. Nam additurus esset ad peccatum suum defectionem, inter nos complosurus esset, & multiplicaturus sermones suos in Deum.

CAPUT XXXV.

Elihu iterum Ijobum ad agnitionem sui, & spem in Deum hortatur.

Ampliùs respondens Elihu, dixit:
2. An hoc ratiocinabaris in causam *tuam*: quum diceres, justitia mea major *est*, quàm *Dei* fortis?
3. Si roges, quid profuturum sit tibi, *dicens*; quid proficerem supplicio meo?
4. Ego respondeo tibi sermones; & sociis tuis tecum.
5. Intuere cœlum, & respice: & contemplare superiores nubes, *ut sunt* altæ supra te:
6. Si peccas, quid operaris illi? sive multæ sunt defectiones tuæ, quid facis illi?
7. Si justus es, quid das illi? aut quid è manu tua accipit?
8. Viro, cujusmodi es, improbitas tua, & filio hominis, justitia tua *aliquid efficiet*.
9. Freti magnitudine efficiunt, ut oppressi clament; vociferantur propter brachium magnatum.
10. Si non dicit *oppressus*, ubi est Deus, qui fecit me? qui dat psalmorum argumentum de nocte:
11. Qui docet nos præ bestiis terræ, & præ volatilibus cœli, sapientes nos facit:
12. Ibi clamant propter superbiam malorum, sed non exaudit.
13. Meram vanitatem non exaudit Deus fortis, & Omnipotens non contemplatur eam.
14. Multò minùs, si dicas, non contemplaris istud, *exauditurus est*; judica coram eo, & exspecta eum.
15. Nunc enim, quia nihil *istorum* est, visitat ira ejus; quia non agnoscit *Deum* hac recreatione admodum:
16. Sed Ijob vanitate dilatat os suum; absque scientia sermones multiplicat.

CAPUT XXXVI.

Elihu Ijobum excitat ad comparandum ignorantiam, & infirmitatem suam cum infinita notitia, potentiaque Dei, & revocat eum ad gratiam Dei.

Postremò pergens Elihu, dixit:
2. Sustine me paulisper, ut ostendam tibi: nam *sunt* adhuc pro Deo sermones.
3. Proferam sententiam meam è longinquo; & opifici meo tribuam justitiam.
4. Nam reverà non *erunt* mendaces sermones mei, integer sententiis *ero* apud te.
5. En *Deus* fortis validus *est*, nec tamen spernit: validus est, virtus *est* animi:
6. Non servat vitam improbo; sed jus pauperum edit:

7. Non

7. Non subtrahit à justo oculos suos; potiùs cum regibus solio *adest*; ut collocet illos in æternum, atque exaltentur.

8. Quòd si vincti compedibus, captivi detineantur funibus afflictionis.

9. Postquam indicavit eis opus eorum; & defectiones eorum invaluisse:

10. Et revelavit illis in aurem hujusmodi eruditione; indicens, ut revertantur ab iniquitate:

11. Si auscultent, & colant *eum*; consumunt dies suos in bono, & annos suos in *rebus* amœnis.

12. Sin autem non auscultaverint, missili transmittuntur: & exspirant in ignoratione.

13. Hypocritarum verò ex animo, *qui* apponunt iram, nec vociferantur, quum vincivit eos:

14. Moritur cum juventa illa anima eorum: & vita eorum cum meritoriis.

15. Liberat afflictum in afflictione ejus; & revelat oppressione in aurem eis.

16. Sic etiam averterat te ab ore angustiæ, *in* latitudinem, cui non suberat pressura: & ferculum mensæ tuæ plenum erat pinguedine.

17. Dum judicium improbi compleres; judicium, & jus obtinerent.

18. Quum æstuans ira *obvenit*, *cave*, ne avertat te explosione; & magnum pretium redemtionis ne abducat te.

19. An æstimabit nobilitatem tuam? non lectissimum aurum; ne *quidem* omnia fortificarent vires.

20. Ne aspires ad illam noctem, quâ abeunt populi *in* locum suum.

21. Cave tibi, ne respicito ad vanitatem; ut hoc eligas præ afflictione.

22. En Deus fortis extollit virtute suâ: quis sicut ipse docet?

23. Quis commisit ei viam ejus? aut quis dicit, operaris iniquitatem?

24. Recordare, ut amplifices opus ejus? quod contemplati sunt mortales.

25. *Quod* omnes homines viderunt; mortalis intuetur è longinquo *& dicas*;

26. En Deus fortis ita amplus *est*, ut non cognoscamus; cujus annorum numero non *est* pervestigatio.

27. Nam subtrahit stillas aquarum, *quæ* fundebant pluviam ad calamitatem ejus;

28. Quum fluerent superiores nubes; stillarent super homines multos.

29. Si etiam consideret *homo* extensiones densarum nubium? fragores in tugurio illius:

30. En extendit super eum lucem suam; & radices maris tegit:

31. Quum illis judicaturus est populos: *aut* daturus cibum abundè.

32. Manibus obtegit lucem; & interdicit ipsi propter intercedentem:

33. Indicans in eum benevolentiam suam; *in* pecora, etiam in proventum *terræ*.

Caput XXXVII.

34. Etiam ad hoc trepidat animus meus; & subsilit è loco suo.

CAPUT XXXVII.

Vide præcedens argumentum.

AUdite diligenter conjunctam commotioni vocem ejus; & loquelam ex ore ejus prodeuntem.

2. Sub omnes cœlos dirigit eam, & lucem suam ad oras terræ.

3. Post eam rugit sonus, tonat voce excellentiæ suæ, neque differt illa, quum audienda est vox ejus.

4. Tonans Deus fortis voce suâ *facit* mirabiliter; facit *res* adeò magnas, ut non possimus cognoscere.

5. Quum nivi edicit, esto in terra, aut imbri, *ac* pluviæ: mox imber pluviæ*que* roboris ejus *adsunt*.

6. Manum cujusque hominis obsignat; ut recognoscat omnes operarios suos.

7. Tum ingreditur bestia in latibulum, & in antris suis degit.

8. E suo penetrali prodit turbo; & à dispergentibus frigus.

9. A flatu suo *Deus* fortis edit glaciem; & latitudinem aquarum coarctat.

10. Etiam *pro* irrigatione fatigat densam nubem; dispergit nubem lucis suæ.

11. Denique ipse *Deus per* vicissitudines versat secum sapientia consilia sua de opere istorum; quodcunque præcipit, istis *faciendum* in superficie orbis, in terra:

12. Sive ad flagellum, sive ad terram suam; sive ad beneficentiam, efficit, ut præstò sit.

13. Auribus percipe istud Ijob, consiste, & considera mirabilia *Dei* fortis.

14. Nôsti-ne, quum disponit Deus de illis; ut splendeat lux nubis suæ?

15. Nôsti-ne de libramentis densæ nubis, mirabilia *Dei* perfecti scientiis.

16. Quibus vestimenta tua calent; à meridie, quum tranquilla est terra?

17. *An* expanderes cum eo *cœlos* junctos superioribus nubibus, firmos, ut speculum fusum?

18. Notum fac nobis, quid diceremus ei? non possumus differere *sermones* propter tenebras.

19. An in acta referetur ei, si loquar? an diceret quis? nam absorberetur.

20. Jam enim non respiciunt *homines* lucem, *quum* nitida est in superioribus nubibus; quas ventus transiens purgavit;

21. Per Aquilonem aurea *lux* advenit: in Deo reverenda *est magis* gloria.

22. Omnipotens, quem non assequimur, amplus *est* virtute: sed judicio, & magnitudine justitiæ non affligit.

23. Idcirco reverentur eum mortales: non respectat ullos sapientes animo.

CAPUT XXXVIII.

Deus arbiter inter Ijobum, & amicos ejus.

TAndem respondit Jehova Ijobo è turbine, dicens:

2. Quis *est*, qui obtenebrat consilium sermonibus inscitè?

3. Accinge nunc, ut vir, lumbos tuos; & *quod* interrogabo te, notum fac mihi.

4. Ubínam eras, quum fundarem terram? indica, si novisti intelligentiam.

5. Quis disposuit mensuras ejus, quandoquidem scitus es? aut quis extendit in ea regulam?

6. Cui rei bases ejus demersæ incumbunt? aut quis jecit lapidem angularem ejus.

7. Quum canerent simul stellæ matutinæ; & *cui* vociferati sunt omnes filii Dei?

8. Aut *quis* occlusit valvis mare? quum

ederem ipsum *tanquam* è vulva exiens?

9. Quum ponerem nubem indumentum ejus: & caliginem cunabula ejus?

10. Quum diffregi pro eo *terram* decreto meo; & apposui vectem, & valvas;

11. Dicens, hucusque venies, & ne procedito: & hic opponet se *litus* superbiæ fluctuum tuorum?

12. An unquam præcepisti matutino tempori? notum fecisti auroræ locum suum?

13. Ut carperet oras terræ, quum excutiuntur improbi ex ea?

14. Ut ea mutatâ sicut argillâ sigillari; sisterentur *illi*, velut indumento *obducto?*

15. Ut prohiberetur ab improbis lux eorum; & brachium elatum frangeretur?

16. Pervenisti-ne usque ad profunditates maris; aut in penetrali abyssi inambulâsti?

17. An revelatæ sunt tibi portæ mortis, aut portas umbræ lethalis vidisti?

18. Considerâsti-ne usque ad latitudines terræ? indica, si nôsti eam totam.

19. Quanam viâ *itur, ubi* habitat lux, & tenebrarum ubi *est* locus?

20. Quum perceperis horum unumquodque *usque* ad terminum suum; & quum intellexeris semitas domûs ejus:

21. Noveris te jam tum natum fuisse; & numero dies tuos esse multos.

22. Pervenisti-ne ad thesauros nivis? aut in thesauros grandinis inspectionem habes?

23. Quæ cohibeo ad tempus angustiæ; ad diem conflictûs, & belli.

24. Quænam *est* via, *quâ* in partes dissilit lux; dispergente auro super terram?

25. Quis dividit inundationi aquæ ductum? & viam nimbo sonoro?

26. Demittendo pluviam in terram vacuam viro; *in* desertum, in quo non *est* homo:

27. Ut satiet vastatum, & pervastatum *locum*, efferatque productionem teneræ herbæ?

28. Est-ne pluviæ pater? aut quis genuit guttas roris?

29. E cujus utero egressa est glacies? aut pruinam cœli quis genuit?

30. Tanquam lapide aquas abscondentes se; quum superficies abyssi concrescit?

31. An constringes delicias Plejadum? aut lora Orionis dissolves?

32. Educés-ne remotiora signa, *quodque* tempore suo? aut Arcturum cum filiis suis duces

33. An cognoscis de statutis cœli? an disponere potes dominatum ejus in terra?

34. An tollere potes ad densam nubem vocem tuam; ut affluentia aquarum tegat te?

35. An emittere potes fulgura, ut abeant? an dicent tibi, ecce nos?

36. Quis indidisset præcordiis sapientiam? aut quis dedisset menti intelligentiam?

37. Quis sapphirinas efficit nubes sapientiâ? & utres cœli quis prosternat?

38. Ut perfusio fit fermentandæ terræ; ut conglutinentur glebæ?

CAPUT XXXIX.

Ad Dei magnificentiam obstupescit Jiob.

AN venari potes immanibus leonibus prædam, aut catervam juvenum leonum explere potes?

2. Quum incurvant se in atriis suis; consident in tugurio ad insidias?

3. Quis comparat corvis escam ipsorum, quum pulli eorum ad *Deum* fortem vociferantur; aberrantibus penuria cibi?

4. Possis-ne noscere tempus, quo pariunt rupicapræ? *quo* enituntur cervæ, observes?

5. Numeres menses, *quos* complent? nosces tempus partûs earum?

6. Ut incurvent sese, pullos suos edendo dissecent se: dolores suos emittant?

7. Revalescant nati earum, crescant per agrum: egressi non revertantur ad eas?

8. Quis dimisit ferum animal liberum: & lora onagri quis solvit?

9. Cui disposui campestria *pro* domo ejus; & *pro* habitaculis ejus salsuginosam *terram*.

10. Ridet multitudinem urbis; fragores exactoris non exaudit.

11. Exploratum in montibus est pascuum ejus: & post omnem viriditatem inquirit.

12. An volet unicornis servire tibi? pernoctabitne ad præsepia tua?

13. An ligares unicornem ad arationem denso fune ejus? occarétne convalles post te?

14. An fides ei, quia multa est vis ejus? aut relinquas ei laborem tuum?

15. Credésne ei relaturum esse sementem tuam; & *in* aream tuam collecturum?

16. Alámne pavonum exultabundam; an pennam ciconiæ, aut struthiocamelo *dares?*

17. Qui relinquit terræ ova sua: & in pulvere calefacit ea:

18. Oblitus pedem compressurum esse illud; & bestiam agrestem proculcaturam illud.

19. *Deus* torrefaciens excludit pullos ejus alienâ operâ; propter vanitatem laboris ejus ex incuria:

20. Quia destituit eam Deus sapientiâ; neque impertiturus est ei istam intelligentiam.

21. Quo tempore in excelsum extollit se; ridet equum, & sessorem ejus.

22. Darésne equo robur? an indueres collum ejus tonitru?

23. An tremefaceres eum sicut locustam? gloriam ronchi ejus terrore?

24. Fodiunt *pedes* in convalle, & lætatur præ virtute, prodiens obviàm armis.

25. Ridet pavorem, neque consternatur; neque revertitur metu gladii.

26. Contra se sonante pharetrâ, splendente hastâ & lanceâ.

27. In fremitu, & commotione fodit terram, neque consistit firmus, quum sonus tubæ *editur*.

28. Ad sonum tubæ dicit, Ha ha he, quum è longinquo odoratur bellum; tonitru principum, & vociferationem.

29. An ex intelligentia tua pennis utitur accipiter? pandit alas suas versùs austrum?

30. An ad præstitutum tuum altum petit aquila? An certè attollit nidum suum?

31. Rupem inhabitat, & immoratur, in scopulo rupis, & munitione:

32. Unde pervestigat cibum? in longinquum oculis ejus intuentibus.
33. Etiam pulli ejus sorbent sanguinem; & ubi sunt confossi, ibi est.
34. Deinde respondens Jehova Jiobo, dixit:
35. Satísne? contra Omnipotentem contumacem esse *quenquam?* increpator Dei respondeat ad istud.
36. Itaque respondens Jiob Jehovæ, dixit:
37. En, vilis sum, quid responsarem tibi? manum meam appono ad os meum.
38. Semel loquutus sum; sed non respondebo: aut iterum; sed non pergam.

CAPUT XL.

Behemoth speculum providentiæ, & majestatis suæ inter bestias proponit Deus.

Itaque respondens Jehova è turbine Jiobo, dixit:
2. Accinge nunc ut vir lumbos tuos: quod interrogabo te, notum fac mihi.
3. An etiam irritum facies judicium meum? condemnabis me, ut justus sis?
4. Aut an brachium, ut *Dei* fortis est, tibi? & voce, ut ipse, intonabis?
5. Orna *te* jam excellentiâ, & sublimitate; gloriâque, & decore indue te.
6. Disperge indignationes iræ tuæ; & aspice quicquid est excellens ac dejice illud.
7. Aspice, quicquid est excellens, deprime illud; & contunde improbos loco suo.
8. Absconde eos in ipso pulvere pariter; faciem eorum obliga in abscondito.
9. Tunc etiam ego celebrabo te; quòd servet te dextra tua.
10. Jam ecce elephantem, quem feci tecum; *qui* fœnum, ut bos comedit:
11. Ecce jam, *inquam*, vis ejus in lumbis ejus *est*: & robur ejus in umbilico ventris ejus:
12. Arrigit caudam suam similem cedro: nervis testium ipsius in ramos abeuntibus.
13. Ossa ejus *sunt* viribus chalybeis; artus ejus vecti ferreo similes.
14. Huic primario operi viarum Dei fortis; qui fecit ipsum, adhibuit gladium ipsius.
15. Quamvis proventum montes proferant ei; & omnes bestiæ agri ludant ibidem.
16. Sub umbrosis cubat; in occulto arundinum, & cœni:
17. Tegunt eum umbrosa, *quodque* umbrâ suâ; cingunt ipsum salices torrentis.
18. En comprimit flumen, *ut* non festinet: confideret se editurum esse Jardenem *ingressum* in os suum.
19. *An* in oculis ejus capiet eum *quisquam*: tendiculis perforabit nasum?

CAPUT XLI.

Leviathan, speculum providentiæ, & majestatis Dei inter aquatilia.

An extrahas balænam hamo; aut fune, *quem* demerserit lingua ejus?
2. An appones juncum naso ejus? aut spinâ perforabis maxillam ejus?
3. An multis utetur apud te deprecationibus? aut alloquetur te mollibus?
4. An panget fœdus tecum? assumes eam servum perpetuum?
5. Ludésne cum ea tanquam avicula? aut ligabis eam pro puellis tuis?
6. Apparabúntne convivium propter eam socii? divident eam inter mercatores?
7. An implebis harpagonibus cutem ejus? aut fuscinâ piscariâ caput ejus?
8. Pone super eam manum tuam: meminisse belli ne pergito.
9. En spes ejus *capiendæ* mendax est: an etiam ad aspectum ipsius *hominis* dejicietur?

Caput XLI.

10. Non *est* ferox, qui excitet eam: quis ergo est, *qui* sistat se coram me?
11. Quis prævenit me, & rependam? *quicquid* est sub toto cœlo, meum est.
12. Non silebo membra ejus, & sermonem de viribus, & gratia dispositionis ejus.
13. Quis retegit superficiem vestis ejus: cum geminis habenis suis quis accedat?
14. Fores faciei ejus quis aperiat? circa dentes ejus *est* terror.
15. Excellentia, viribus scutorum; circumclusa *est* sigillo arctissimo.
16. Unum alteri tam propè sunt; ut ventus non possit intervenire illis.
17. Quodque proximo suo cohæret; continentia sunt ità, ut non sejungantur.
18. Sternutationibus ejus splendet lux; & quidem oculorum ejus; velut palpebræ auroræ.
19. Ex ore ejus *velut* tædæ prodeunt; scintillæ ignis proripiunt sese.
20. E naribus ejus prodit fumus; ut aheni ferventis, & cortinæ:
21. *Quasi* halitus ejus carbones incenderet; & flamma ex ore ejus prodiret.
22. In collo ejus commoratur robur; & ante eam exsilit mœror.
23. Melandrya carnis ejus cohærent, firma *est* in se, non dimovetur.
24. Cor ejus firmum *est* ut lapis; firmum, *inquam*, ut fragmen metæ.
25. Ab excellentia ejus timent fortes: metu confractionum se purgant.
26. Assequentis eam gladius non consistet; hasta, telum, aut lorica.
27. Reputat ut paleam ferrum; ut lignum putre chalybem.
28. Non fugat eam sagitta; in stipulam convertuntur ei lapides fundæ.
29. Ut stipula reputantur balistæ *lapides*, & ridet ad vibrationem lanceæ.
30. Subduntur ei *ut* acumina testacea; substernit excisum in luto.
31. Fervefacit tanquam ollam profundum? & mare disponit ut mortarium unguentarii.
32. Post se lucidam reddit semitam; putaret *videns* abysso canitiem esse.
33. Non *sunt* in pulvere comparanda ei; quæ agant intrepidè.
34. Quicquid altum est, despicit; éstque regina super omnes feras.

CAPUT XLII.

Jiobi confessio, & læta catastrophe, adeóque peccatoris resipiscentis gloria.

Respondens verò Jiob Jehovæ, dixit:
2. Novi te omnia posse; neque averti te posse à cogitatione *perficienda*.
3. Quis iste est, *inquis*, qui occultat consilium inscitè? idcirco indico me non intellexisse; mirabilia sunt supra me, adeò ut nequeam cognoscere.

4. Exaudi, quæſo, dum ego eloquar: quod rogabo te, notum fac mihi.
5. Auditione auris audieram *de* te: nunc autem oculus meus videt te.
6. Idcircò aſpernor *illa*, atque pœnitet me; in pulvere & cinere.
7. Fuit autem poſtquam eloquutus eſſet Jehova verba iſta apud Jiobum; ut ediceret Jehova Eliphazo Themanitæ: accenſa eſt ira mea in te, & in duos amicos tuos, quia non eſtis loquuti de me rectè, ut ſervus meus Jiob:
8. Quamobrem nunc ſumite vobis ſeptem juvencos, ſeptémque arietes, & adite ſervum meum Jiobum; ut offerendum curetis holocauſtum pro vobis, & ſervus meus Jiob oret pro vobis: nam verè perſonam ejus accipiam; ut non afficiam vos pœnâ flagitii, quia non eſtis loquuti rectè de me, ut ſervus meus Jiob.
9. Itaque abeuntes Eliphaz Themanites, & Bildad Schuchites, & Tzophar Nahamathites fecerunt, quemadmodum edixerat ipſis Jehova: accepítque Jehova perſonam Jiobi.
10. Deinde Jehova reſtituit, quod captum fuerat Jiobo, quum oràſſet pro amicis ſuis; etiam auxit Jehova quicquid fuerat Jiobo duplo:
11. Et convenientes ad eum omnes cognati ejus, & omnes cognatæ ejus, & omnes familiares ejus antea, comederunt cum eo cibum in domo ejus; & condolentes ei conſolati ſunt eum, de toto illo malo, quod induxerat Jehova ſupra eum: ac dederunt ei quiſque numum unum, & quiſque monile unum aureum.
12. Jehova ergo benedixit fini Jiobi magis, quàm principio ejus: nam fuerunt ei quatuordecim millia pecudum, & ſex millia camelorum, & mille paria boum, milléque aſinæ.
13. Fuerunt etiam ei ſeptem filii, & tres filiæ:
14. Quarum primæ indidit nomen Jemimæ; nomen autem ſecundæ Ketzihæ; & nomen tertiæ Keren-Happuc.
15. Neque inveniebantur fœminæ pulchræ, ut filiæ Jiobi in tota illa regione; quibus dedit pater earum poſſeſſiones inter fratres earum.
16. Quùmque vixiſſet Jiob poſtea centum quadraginta annis; & vidiſſet filios ſuos, & nepotes ſuos, quatuor generationibus;
17. Mortuus eſt Jiob ſenex, & ſatur dierum.

Pſalmorum Liber primus.

PSALMUS I.

Summum hominis bonum: partitio hominum in duas claſſes: piorum, & impiorum notæ, & ſtatus.

BEATUS *eſt* vir ille, qui non ambulat in conſilio improborum, & viæ peccatorum non inſiſtit; ac in conſeſſu deriſorum non deſidet:
2. Sed cujus oblectatio *eſt* in lege Jehovæ, & *qui* de lege illius meditatur interdiu, ac noctu.
3. Eſt enim ſicut arbor plantata ad rivos aquarum, quæ fructum ſuum edit in tempore ſuo, & cujus folium non decidit: ideò quicquid faciet, proſperabitur.
4. Non ita improbi *ſunt*; ſed ſicut gluma, quam diſpellit ventus.
5. Idcirco non exſurgent improbi in illo judicio, aut peccatores in cœtu juſtorum.
6. Nam agnoſcit Jehova viam juſtorum: at via improborum peritura eſt.

PSALMUS II.

Chriſti hoſtes, dignitates, officium & ſubditi.

QUare tumultuantur gentes: & nationes meditantur inane?
2. Siſtunt ſe reges terræ, & proceres conſultant ſimul contra Jehovam, & contra Chriſtum ejus.
3. *Dicentes*, diſrumpamus lora iſtorum? & projiciamus à nobis denſos funes iſtorum?
4. Sedens in cœlis ridet? dominus ſubſannat eos:
5. Tunc alloquetur eos in ira ſua, & in æſtu iræ ſuæ perturbabit eos:
6. *Dicit*; atque ego inungens regem meum, præfeci Tzijoni monti ſanctitatis meæ.
7. Decretum enarraturus ſum: Jehova dixit mihi, filius meus es, ego hodie genui te.
8. Pete à me, & donabo gentes in poſſeſſionem tuam, & fines terræ jus poſſeſſionis tuæ.
9. Confringes iſtos virgâ ferreâ, ut vas figlinum diſſipabis eos.
10. Nunc ergo reges, animadvertite; eruditionem percipite, ô judices terræ:
11. Colite Jehovam cum reverentia, & exultate cum tremore.
12. Oſculamini filium, ut non iraſcatur, & pereatis *in* via, quum exarſerit vel minimùm ira ejus: beati omnes, qui ſe recipiunt ad eum.

PSALMUS III.

Juſtos dormire ſecurè inter medios hoſtes.

PSalmus Davidis, *quem cecinit*, quum fugeret metu Abſchalomi, filii ſui.
2. Jehova, quàm multi ſunt hoſtes mei? *quàm* multi inſurgunt contra me?
3. *Quàm* multi dicunt de anima mea, non *eſt* ulla ſalus iſti in Deo planè!
4. At tu Jehova clypeus *es* circa me, gloria mea, & extollens caput meum.
5. Voce meâ ad Jehovam clamanti, reſpondit mihi è monte ſanctitatis ſuæ maximè.
6. Ego cubui, & dormivi, expergefeci me; quia Jehova ſuſtentat me.
7. Non timebo à myriadibus populi, quas circumdiſpoſuerint *metatores* contra me.
8. Surge Jehova, fac ſalvum me, Deus mi, qui percuſſiſti omnes inimicos meos in maxilla: dentes improborum confregiſti.

9. Jeho-

9. Jehovæ *est* salus; super populum tuum sit benedictio tua maximè.

PSALMUS IV.

Quem processum Deus servet cum suis, & sacrificia justitiæ.

MAgistro symphoniæ fidium, psalmus Davidis.

2. Invocantem me exaudi, Deus justitiæ meæ, in angusto dilatâsti mihi *locum:* gratiosus esto mihi, & audi orationem meam.

3. Filii virorum, quò usque gloria mea ignominiæ *futura est?* dilecturi estis inanitatem? procuraturi mendacium summè?

4. At agnoscite separatim asseruisse Jehovam sibi eum, quem benignè accipit; Jehovam exauditurum, quum inclamavero ipsum.

5. Commovemini, & ne peccetis: cogitate cum animo vestro, in cubili vestro, & quiescite, *ut qui* maximè.

6. Sacrificate sacrificia justitiæ: & fiduciam habete in Jehova.

7. Multi dicunt, *ô si* quis efficiat, ut fruamur bono: attolle super nos lucem faciei tuæ Jehova.

8. Indideris lætitiam animo meo majorem, quàm temporis, *quo* frumentum istorum, & mustum istorum percipiuntur *ab ipsis* copiosè.

9. In pace simul cubabo, & dormiam: cùm tu Jehova solus facias, ut securè habitem.

PSALMUS V.

Precatur contra hostes justitiæ, ad quam contendit.

MAgistro symphoniæ ad pneumatica *instrumenta,* psalmus Davidis.

2. Dicta mea auribus percipe, Jehova; considera meditationem meam:

3. Attende voci clamoris mei, rex mi, & Deus mi; nam apud te orationem habeo.

4. Jehova, manè auditurus es vocem meam: manè dissserturus sum coram te, & speculaturus.

5. Nam non es Deus fortis, qui delectetur improbitate: non est commoraturum *apud* te malum.

6. Non consistunt insani è regione oculorum tuorum: odisti omnes, qui operam dant iniquitati.

7. Perditurus es loquentes mendacium; virum sanguinarium, & dolosum abominatur Jehova.

8. Ego autem instructus amplitudine benignitatis tuæ ingrediar domum tuam: incurvabo me versùs templum sanctitatis tuæ cum reverentia tui.

9. Jehova, deduc me in justitia tua propter observatores meos: complana coram me viam tuam.

10. Nam non *est* in ore illius rectum, intimum illorum ærumnæ; sepulchrum apertum guttur illorum: linguâ suâ dolosè blandiuntur.

11. Reos fac istos; ô Deus, decidant de consiliis suis: amplitudine defectionum istorum depelle istos, quia rebellant in te.

12. Et lætabuntur omnes se recipientes ad te, in seculum canent, quos protecturus es: & exultabunt in te amantes nominis tui:

13. Quia tu benedicis justo, Jehova: facis, ut benevolentia, tanquam umbo, circumtegat eum.

PSALMUS VI.

Primus Psalmus pœnitentialis.

MAgistro symphoniæ fidium, ad gravem *symphoniam:* psalmus Davidis:

2. Jehova, ne in ira tua reprehendas me, neque in excandescentia tua castiges me.

3. Gratiosus esto mihi Jehova, quia languefactus sum: cura me Jehova, quia conturbata sunt ossa mea.

4. Et anima mea conturbata est valde: tu ergo Jehova quò usque?

5. Revertere Jehova; expedi animam meam: salvum fac me propter benignitatem tuam.

6. Nam non *est* in ipsa morte recordatio tui: in sepulchro quis celebraret te?

7. Defatigatus sum in gemitu meo, feci, ut natet totam noctem lectus meus: lacrymis meis spondam meam liquefeci.

8. Depastus est ab indignatione oculus meus; consenuit inter omnes oppressores meos.

9. Recedite à me omnes, qui datis operam iniquitati: nam audit Jehova vocem fletûs mei:

10. Audit Jehova deprecationem meam: Jehova orationem meam acceptam habet.

11. Erubescant, & conturbentur valde omnes inimici mei: revertantur, erubescant momento.

PSALMUS VII.

Ab animæ inimicis ad Dei tutelam confugit.

O De mixta Davidis: quam cecinit Jehovæ ad verba Chuschi, Binjaminitæ.

2. Jehova Deus mi, ad te recipio me: salvum me fac ab omnibus persequentibus me, & libera me:

3. Ne abripiat tanquam leo animam meam; dilaceret, nemine liberante

4. Jehova, Deus mi, si feci istud: si est iniquitas *ista* in manibus meis:

5. Si intuli malum colenti pacem mecum, qui expedire solitus sum *quemque* opprimentem me immeritò:

6. Persequatur inimicus animam meam, & assequatur; conculcétque in terra *auferens* vitam meam: & faciat, ut gloria mea in pulvere habitet, *ut qui* maximè.

7. Surge Jehova in ira tua, extolle te gravissimo furore percitus in eos, qui me opprimunt; & invigilans, *attende* ad me; judicium præcepisti.

8. Ergo cœtus nationum circumdet te; & supra hunc in altum revertere.

9. Jehova jus dicit populis: judica me Jehova secundùm justitiam meam, & secundùm integritatem meam *pronuntia* pro me.

10. Deficiat quæso malum improborum, & stabilito justum: prout explorator *es* animorum, & renum, Deus juste.

11. Clypeus meus *est* in Deo, qui dat salutem rectis corde.

12. Deo vindice justi; & *Deo* forti detestante quotidie.

13. Si non convertatur *improbus*, gladium suum acuet; arcum suum adduxit, & *sagittam* aptavit ei:

14. Denique in eum aptavit arma lethifera; sagittas suas, in fervidos occupaturus est.

15. Ecce parturiet vanitatem; ut concepit laborem, ita mendacium pariet.
16. Cisternam fodit, & excavavit eam: dejecit eò se, in fovea operaturus *opus suum*:
17. Redibit labor ejus in caput ejus; & super verticem ejus injuria ejus descensura est.
18. Celebrabo Jehovam secundùm justitiam ejus; & psallam nomini Jehovæ excelsi.

PSALMUS VIII.

Dei beneficentia in hominem prædicatur.

MAgistro symphoniæ ad *stationem* Gitthæam, psalmus Davidis.
2. Jehova, domine noster, quàm magnificum *est* nomen tuum in universa terra, cui exponis super cœlestem decorem tuum?
3. Ab ore infantium, & lactentium fundatam disposuisti laudem, propter hostes tuos, ad compescendum inimicum, & ultorem sui.
4. Quum respicio cœlos tuos, opus digitorum tuorum: lunam & stellas, quas statuisti.
5. Quid *est* mortalis, quòd memor sis ejus? aut filius hominis, quòd visites eum?
6. Minorem quidem fecisti eum paulisper Angelis: sed gloriâ, & majestate coronâsti eum;
7. Præfecisti eum operibus manuum tuarum: omnia posuisti sub pedibus ejus:
8. Greges, & armenta quotquot sunt: etiamque bestias agrestes;
9. Aves cœli, & pisces maris: quicquid permeat semitas marium.
10. Jehova, domine noster, quàm magnificum *est* nomen tuum in universa terra?

PSALMUS IX.

Psalmus eucharisticus pro Tzijone in victoriæ adeptione.

MAgistro symphoniæ acutæ ad medianam, Psalmus Davidis.
2. Celebrabo, Jehova, ex toto animo meo; enarrabo omnia mirabilia tua *opera*.
3. Lætabor, & exultabo in te; psallam nomini tuo excelsè:
4. Revertentes inimicos meos retrorsum, corruere, & perire à facie tua.
5. Nam exercuisti jus meum, & causam meam; sedisti in solio, ô vindex justitiæ.
6. Increpuisti gentes, perdidisti improbum; nomen istorum delevisti in secula sempiterna.
7. O inimici, consummatæ sunt vastitates in æternum, & civitates exstirpâsti *scilicet*: istorum, istorum, *inquam*, memoria periit.
8. At Jehova in seculum sedebit, comparans ad judicium solium suum:
9. Et ipse judicaturus orbem justè; jus dicturus nationibus rectissimè:
10. Eritque Jehova edita arx tenui; edita arx temporibus, *quibus est* in angustia.
11. Itaque fiduciam habebunt in te, qui noverunt nomen tuum: quia non derelinquis quærentes te Jehova:
12. Psallite Jehovæ, qui sedet Tzijone: nunciate in populos res gestas ejus.
13. Eum, qui reposcit sanguinem cæde fusum, horum recordari; non oblivisci clamoris pauperum afflictorum;
14. *Clamantium*, gratiam fac mihi Jehova, respice afflictionem meam, *illatam* ab osoribus meis; exaltans me è portis mortis:
15. Ut enarrem universam laudem tuam in portis filiæ Tzijonis: exultem in salute tua, *dicens*;
16. Demersæ sunt gentes in foveam, *quam* fecerant; ad rete, quod absconderant captus est pes earum.
17. Notum se fecit Jehova judicio, *quod* exercuit, *quum* suo ipsius facto illaqueatus est improbus: rem meditandam summè.
18. Retrò agentur improbi ad sepulchrum usque; omnes gentes oblitæ Dei.
19. Non enim oblivioni unquam tradendus est egens; exspectatio pauperum *non* peritura est in perpetuum.
20. Surge Jehova, ne roboret se mortalis: judicium subeant gentes coram facie tua.
21. Incute Jehova timorem eis vehementissimè; agnoscant gentes se mortales esse.

PSALMUS X.

Contra malitiæ fraudem, & vim precatio liberationisque confidentia.

QUare Jehova absistis in longinquo? *quare* te occultas temporibus, *quibus sumus* in angustia?
2. Superbiâ suâ improbus fervidè persequitur pauperem afflictum: deprehendantur in cogitationibus, quas comminiscuntur.
3. Nam laudat improbus animam suam in desiderio ipsius: & quæstum facienti benedicit, irritat Jehovam.
4. Improbi in elatione vultûs sui, non inquirere: nullum *esse* Deum, hæ *sunt* omnes cogitationes ejus.
5. Munitæ sunt viæ ejus quocunque tempore, altissimè *absunt* judicia tua à conspectu ejus: quicunque sunt hostes ejus, in eos favilla incendium facit.
6. Dicit cum animo suo; non dimovebor, ullâ ætate se non *fore* in malo.
7. Execratione os ejus plenum est, fraudibúsque, & dolo; subest linguæ ejus molestia, & vanitas.
8. Desidet in specu villarum, in latebris, occisurus innocentem: oculi ejus contra defectum viribus delitescunt.
9. Insidiatur in latibulo, sicut leo in tugurio suo, insidiatur ad rapiendum pauperem afflictum: rapturus pauperem afflictum, trahendo eum in rete suum.
10 Atterit se, incurvat se; & procidit *membris* robustis suis, *tanquam si essent* defecta viribus.
11. Dicit cum animo suo; oblitus est *Deus* fortis, abscondit faciem suam, non respicit unquam.
12. Surge Jehova, *Deus* fortis attolle manum tuam: ne obliviscaris pauperum afflictorum.
13. Quamobrem irritat improbus Deum? dicit cum animo suo; te non reposciturum esse?
14. Visum est tibi, quum tu molestiam, & indignationem intueris, reponere manu tuâ: tuæ fidei committit se defectus viribus; pupilli tu es, adjutor.

15. Frange brachium improbi, & mali: inquire in improbitatem ejus, *donec* non invenias ampliùs.
16. Jehova rex sempiternus est, perierunt gentes è terra ipsius.
17. Desiderium mansuetorum exaudivisti Jehova: confirma animum horum, adverte aurem tuam:
18. Vindicando pupillum, & attritum; ut non pergat ampliùs eum violenter exagitare mortalis è terra.

PSALMUS XI.

Ad improborum consortia non exeundum, quia malè peribunt.

MAgistro symphoniæ, *Ode* Davidis: Ad Jehovam me recipio, quomodo dicitis animæ meæ, emigra è monte vestro avicula?
2. Nam ecce isti improbi adducunt arcum, aptant sagittam suam nervo; ad jaculandum in caligine contra *homines* rectos corde.
3. Quum fundamenta ipsa destruentur, quid fuerit operatus justus?
4. Jehova in templo sanctitatis suæ, Jehova cujus solium *est* in cœlis, cujus oculi vident, cujus palpebræ explorant filios hominum:
5. Jehova justum explorat: improbum verò, & amantem violentiæ odit animus ipsius.
6. Depluet super improbos prunas, ignem, & sulphur: ventúsque procellosissimus portio calicis eorum *futurus est*.
7. Nam justus Jehova, quæ justa sunt diligit; rectum aspicit vultus ipsius.

PSALMUS XII.

Hominum verba immunda esse, Dei verò verbum purgatissimum.

MAgistro symphoniæ ad gravem *symphoniam*, Psalmus Davidis.
2. Da salutem Jehova, nam desiit beneficus: nam defecerunt veraces ex filiis hominum.
3. Vanum loquuntur alter cum altero; labio blanditiarum *artifice*, duplice corde loquuntur.
4. Exscindet Jehova omnia labia blanda; linguam grandiloquam:
5. Eos qui dicunt; linguæ nostræ jus obtinebimus, labia nostra penes nos *sunt*: quis *esset* dominus nobis?
6. A vastatione pauperum afflictorum, ab exclamatione egentium jam exsurgam, dicit Jehova: locabo in salute *illum*, in quem favilla incendium *improbus* fecerit.
7. Dicta Jehovæ dicta pura *sunt*: argentum purgatum in catino lectissimo terræ, defæcatum septies.
8. Tu Jehova servato eos: custodito eorum quemque à generatione ista in seculum;
9. *In qua* circumquaque improbi obambulant; quum extollitur res vilis inter filios hominum.

PSALMUS XIII.

Precatio hominis luctantis contra peccata.

MAgistro symphoniæ, psalmus Davidis.
2. Quò usque Jehova? oblivisceris mei in æternum? quò usque abscondes faciem tuam à me?
3. Quò usque repositurus sum consilia in animo meo, mœrorem in corde meo de die? quò usque attollet se inimicus meus contra me?
4. Intuere, exaudi me Jehova, Deus mi: illustra oculos meos: ut non dormiam *dormitione* mortis:
5. Ut non dicat inimicus meus, prævalui ei: hostes mei exsultent, quum dimotus fuero.
6. Ego enim in benignitate tua fiduciam habeo, exultet animus meus in salute tua: cantabo Jehovæ, quum bono affecerit me.

PSALMUS XIV.

Gemitus Tzijonis super humani generis corruptionem.

MAgistro symphoniæ, *Ode* Davidis: Dicit stultus cum animo suo, non *est* Deus: corrumpunt, abominandam *quamque* actionem perpetrant, non *est*, qui faciat bonum:
2. Jehova è cœlis prospectat super filios hominum; ut videat an sit *ullus*, qui intelligat, qui exquirat Deum.
3. Unusquisque recessit, *omnes* simul putidi facti sunt; non *est*, qui faciat bonum, non *est* vel unus.
4. Annon sibi sunt conscii omnes, qui operam dant iniquitati, quòd exedentes populum meum, edunt panem, Jehovam non invocant?
5. Ibi expavescunt pavore: Quia Deus adest generationi justæ, *dicens*;
6. Consilium pauperis afflicti pudefacietis, scilicet, quia Jehova *est* receptus ejus.
7. *O si* quis det è Tzijone salutem Jisraëlis: reducente Jehovâ reducem turbam populi sui; exultabit Jahakob; lætabitur Jisraël.

PSALMUS XV.

Vera Ecclesiæ sempiternæ membra describuntur.

PSalmus Davidis: Jehova, quis commoraturus est in tentorio tuo? quis habitaturus in monte sanctitatis tuæ?
2. Qui ambulat integrè, exercétque justitiam: ac loquitur veritatem ex animo suo:
3. Non obtrectat linguâ suâ, non afficit proximum suum malo; & opprobrium non effert in propinquum suum:
4. In cujus oculis contemtus *est* reprobus; timentes verò Jehovæ honorat: juratus in damnum suum, non *tamen* mutat.
5. Pecuniam suam non exponit fœnori, & munus contra innocentem non accipit; qui facit ista, nunquam dimovebitur.

PSALMUS XVI.

Justi confugium, consortium, & portio.

INsignis *ode* Davidis: Serva me, *Deus* fortis, nam me recipio ad te:
2. Dicis Jehovæ, dominus meus es: bonum meum non *es conditurus* penes te:
3. Sanctis, qui in terra *sunt*, & magnificis *collaturus es*; iis, in *quibus est* tota oblectatio mea.
4. Horum multiplicant dolores, *qui* alium dotant: non sum libaturus libamina istorum ex sanguine; neque assumturus nomina eorum in labiis meis.
5. Jehova, portio prædii mei, & poculi mei: tu sustentas sortem meam.

6. Fu-

6. Funiculi acciderunt mihi in locis amœnissimis, etiam possessio est elegantissima, *quæ* obtigit mihi.
7. Benedicam Jehovæ, qui dedit consilium mihi: *quo auctore* etiam per noctes erudiunt me renes mei.
8. Propono mihi Jehovam jugiter: quia à dextera mea *est*, non dimovebor.
9. Idcirco lætatur animus meus, & exultat gloria mea: etiam caro mea habitat securè:
10. Quia non es derelicturus animam meam in sepulchro: neque expositurus eum, quem benignitate prosequeris ut videat corruptionem.
11. Notam facis mihi semitam vitæ: satietatem gaudiorum in conspectu tuo amœnissimorum: dexterâ tuâ, in æternitatem.

PSALMUS XVII.

David imago hominis pii contendentis cum hostibus.

ORatio Davidis: Exaudi Jehova justitiam, attende ad clamorem meum, aurem præbe orationi meæ, *quam habeo* absque labiis dolosis.
2. A facie tua jus meum prodeat: oculi tui videant, quæ recta sunt.
3. Quum exploraveris animum meum, visitaveris de nocte; probaveris me, non invenies; *quod* cogito, non transgreditur os meum.
4. Ad opera humana *instituenda*; ex verbo labiorum tuorum, ego observo semitas effractoris.
5. Contine gressus meos in orbitis tuis; ne dimoveantur pedes mei.
6. Ego invoco te, quia exaudis me, Deus fortis: inclina aurem tuam ad me, ausculta sermonem meum.
7. Separa benignitates tuas, ô qui servas recipientes se ad dexteram tuam ab insurgentibus.
8. Serva me tanquam nigrum pupillæ oculi: umbrâ alarum tuarum absconde me:
9. Propter improbos, qui vastant me; inimicos meos capitales, *qui* cingunt me.
10. Adipem suum obesant; ore suo loquuntur superbè:
11. Gressum nostrum nunc circumdant nobis: oculos suos adjiciunt declinando in terram.
12. Similitudo cujusque *est* tanquam leonis, appetentis rapere; & velut juvenis leonis, residentis in latibulis.
13. Surge Jehova, anticipa faciem ejus; prosterne eum, eripe animam meam gladio tuo ab improbo:
14. Ab hominibus *eripe* manu tuâ, Jehova, ab hominibus è mundo, quorum portio *est* in hac vita, quorum ventrem imples recondito *thesauro* tuo: satiantur filii, & relinquunt excellentiam suam infantibus suis.
15. Ego in justitia videbo vultum tuum: satiabor, quum expergiscar similitudine tua.

PSALMUS XVIII.

Carmen Davidis laudativum, sub finem vitæ editum, constans epinicio, eucharistiâ, & prophetiâ.

MAgistro symphoniæ, servi Jehovæ, Davidis: qui eloquutus est Jehovæ verba cantici hujus, quâ die eripuerat Jehova eum è manu omnium inimicorum ipsius, & è manu Schaulis:
2. Et dixit; Ex intimis visceribus diligam te, Jehova, firmitas mea.
3. Jehova, petra mea, & propugnaculum meum, & liberator meus; Deus fortis meus, rupes mea, ad quem me recipiam; clypeus meus, & cornu salutis meæ; editus locus meus.
4. Laudatum invoco Jehovam, & ab inimicis meis servor.
5. Circumdantibus me doloribus mortis; & torrentibus *hominum* nequam perterrentibus me:
6. Doloribus sepulchri circumeuntibus me; occurrentibus mihi tendiculis mortis:
7. In ipsa angustia mea invoco Jehovam, & ad Deum meum vociferor: exaudit è templo suo vocem meam, & vociferatio mea coram eo pervenit ad aures ejus:
8. Et concutitur, ac movetur terra, fundamentáque montium commoventur; concutiuntur autem, quum *ira* accenditur ei.
9. Ascendit fumus per nasum ejus, & ignis ex ore ejus consumens, prunæ ardentes ab eo *sunt*:
10. Et demittens cœlum, descendit; cum caligine sub pedibus suis:
11. Et insidens Cerubinis, volat, volitátque super alas venti:
12. Disponit tenebras latibulum suum, circa se tugurium suum; tenebrosas aquas, densitates superiorum nubium.
13. A splendore, *qui est* ante eum, nubes ejus densæ transeunt; grando & prunæ igneæ,
14. Tonante in cœlis Jehovâ, & excelso edente vocem suam; grando, & prunæ igneæ:
15. Ita emittens sagittas suas, dispergit illos: & fulgura jaculans, fundit illos.
16. Conspiciuntur etiam imi alvei aquarum, & revelantur fundamenta orbis habitabilis; increpatione tuâ Jehova, flatu spiritûs nasi tui.
17. Mittens ex edito, assumit me, extrahit me ex aquis multis:
18. Eripit me ab inimico meo valentiore; & ab osoribus meis, quum robustiores sunt me.
19. *Quum* occurrunt mihi in tempore calamitatis meæ; tum *est* Jehova pro scipione mihi.
20. Et educit me in latum; liberat me, quia delectatur me.
21. Tribuit mihi Jehova secundùm justitiam meam; secundùm puritatem manuum mearum restituit mihi.
22. Quum observo vias Jehovæ, neque improbè averto me à Deo meo;
23. Quum omnia judicia ejus in conspectu meo sunt, & statuta ejus non amoveo à me.
24. Denique, quum sum integer coram eo; & caveo mihi ne iniquè agam;
25. Restituit Jehova mihi secundùm justitiam meam; secundùm puritatem manuum mearum coram oculis suis.
26. Cum benigno benignum te exhibes: cum viro integro integrum te exhibes;

27. Cum

27. Cum puro purum te præbes: at cum perverſo eluctaris.
28. Quia tu populum afflictum ſervas; oculos verò elatos dejicis:
29. Quin tu illuſtras lucernam meam: Jehova, Deus meus ſplendentes efficit tenebras meas.
30. Per te enim transcurro turmam; & per Deum meum tranſilio murum.
31. Hujus Dei fortis integra *eſt* via, ſermo Jehovæ purgatiſſimus *eſt*: clypeus eſt omnibus, qui ſe recipiunt ad eum.
32. Nam quis *eſt* Deus præter Jehovam?& quis rupes præterquam Deus noſter;
33. Hic *Deus* fortis *eſt*, qui accingit me robore, & reddit integram viam meam:
34. Diſponens pedes meos tanquam cervarum; ut in excelſis meis ſtatuat me:
35. Docens manus meas prælium; adeò ut frangatur arcus chalybeus brachiis meis.
36. Nam das mihi clypeum ſalutis tuæ, dexteráque tua ſuſtentat me; & manſuetudo tua adauget me.
37. Dilatas greſſui meo locum meum; neque vacillant malleoli pedum meorum.
38. Perſequor inimicos meos, & aſſequor eos: neque revertor, donec conſumſero eos.
39. Frango eos adeò,ut non poſſint exſurgere cadentes ſub pedibus meis.
40. Accingis enim me robore ad bellum; proſternis inſurgentes in me ſub me.
41. Et inimicorum meorum exponis mihi cervicem; ut oſores meos exſcindam.
42. Vociferantur, ſed non *eſt*, qui ſervet, ad Jehovam, ſed non exaudit eos.
43. Itaque contundo eos tanquam pulverem coram vento; ut lutum platearum frio eos.
44. Liberas me à contentionibus populi; diſponis me in caput gentium;populus,quem non noveram, ſerviunt mihi:
45. Ad auditionem auris obediunt mihi: alienigenæ mendaciter ſe dedunt mihi:
46. Alienigenæ decidunt, & horreſcunt è conclavibus ſuis.
47. Vivit Jehova,& benedicta rupes mea: quapropter exaltetur Deus ſalutis meæ.
48 *Deus* ille fortis, qui præſtat ultiones mihi; & adducit populos ſubter me.
49. Liberans me ab inimicis meis: etiam ſupra inſurgentes in me exaltâſti me; à viro violento eripuiſti me.
50. Idcirco celebrabo te in gentibus,Jehova; & nomini tuo pſallam:
51. Magnificam præſtare ſalutem omnimodam regi ſuo: & exercere benignitatem erga unctum ſuum; erga Davidem & erga ſemen ejus uſque in ſeculum.

PSALMUS XIX.

Schola naturæ & gratiæ.

MAgiſtro ſymphoniæ, pſalmus Davidis.
2. Cœli enarrant gloriam *Dei* fortis, & opus manuum ejus indicat expanſum eorum.
3. Dies ad diem eructat ſermonem; & nox ad noctem oſtendit ſcientiam.
4. Non *eſt* ſermo, neque verba *eis*; & ſine *his* intelligitur vox eorum.
5. In totam terram prodeunte delineatione eorum, ſimul *prodierunt* in extremitatem orbis habitabilis ſermones eorum; *ex quo* Soli diſpoſuit tentorium in eis.
6. Nam eſt tanquam ſponſus prodiens è thalamo ſuo; lætatur tanquam robuſtus decurſurus viam.
7. Ab extremitate cœlorum exortus ejus, & revolutio ejus ad extremitates eorum *eſt*: nec *eſt*, quod abſcondatur à calore ejus.
8. Doctrina Jehovæ integra *eſt*, reſtituens animam: teſtimonium Jehovæ verax, ſapientiam afferens imperito.
9. Mandata Jehovæ *ſunt* recta,lætificantia animum: præceptum Jehovæ purum, illuſtrans oculos.
10. Reverentia Jehovæ munda, conſiſtens in ſempiternum; judicia Jehovæ *ſunt* ipſa veritas, juſta ſunt pariter:
11. Deſideratiſſima, *deſiderabiliora* auro, & quidem auro purgatiſſimo quàm plurimo; ac dulciora melle, & quidem acœto melle.
12. Tum *me* ſervum tuum commonefactum iſtis; in horum obſervatione *eſſe* emolumentum magnum.
13. (*Nam* errores quis intelligat?) me, *inquam*, ab occultis abſolve:
14. Tum à contumaciis ſubtrahe ſervum tuum, ne dominentur in me; tunc integer, & inſons ero à defectione magna.
15. Sint accepti ſermones oris mei,& meditatio animi mei coram te: Jehova rupes mea & redemtor mi.

PSALMUS XX.

Precatio pro rege in expeditionem proficiſcente.

MAgiſtro ſymphoniæ, pſalmus Davidis.
2. Exaudiat te Jehova tempore anguſtiæ; te in edito collocet nomen Dei Jahakobi:
3. Mittat auxilium tuum è ſancto, & è Tzijone fulciat te.
4. Odoretur omnia munera tua, & holocauſtum tuum in cinerem redigat,ut quum maximè.
5. Det tibi ex animo tuo, & totum tuum conſilium impleat,
6. Canamus de ſalute tua, & in nomine Dei noſtri vexillis utamur: impleat Jehova omnes petitiones tuas.
7. Jam agnoſco Jehovam ſervare unctum ſuum, exaudire eum de cœlis ſanctitatis ſuæ; ex ſumma fortitudine, ſalute dexteræ ſuæ.
8. Hi curruum, & illi equorum; nos verò nominis Jehovæ Dei noſtri recordamur.
9. Illi incurvant ſe, & cadunt: nos verò ſurgimus, & conſiſtimus.
10. Jehova ſerva; rex ipſe exaudiat nos, quo tempore invocabimus.

PSALMUS XXI.

Gloria Regis, quem Deus conſtituit.

MAgiſtro ſymphoniæ, pſalmus Davidis.
2. Jehova, de robore tuo lætatur rex, & de ſalute tua quàm exultat valde!
3. Deſiderium animi ejus das ei; pronunciatum labiorum ejus non avertens, maximè:
4. Quin prævenis eum benedictionibus boni; imponis capiti ejus coronam auri purgatiſſimi.
5. Vitam petiit abs te, dediſti ei, *etiam* longitudinem dierum in ſeculum, & ſempiternum.

6. Ma-

6. Magna *est* gloria ejus per salutem tuam: decus & majestatem posuisti in eo.
7. Nam disposuisti illi benedictiones in sempiternum, exhilaravisti eum lætitia à facie tua.
8. Quoniam ipse rex confidit Jehovæ, ideo fretus benignitate excelsi, non dimovebitur.
9. Assequêris manu tuâ omnes inimicos tuos, dexterâ tuâ assequeris osores tuos.
10. Disponis eos *ut* fornacem ignis, tempore faciei iratæ tuæ; Jehova irâ suâ absorbet eos, quasi consumat eos ignis.
11. Fructum eorum è terra perdis, & semen eorum è filiis hominum:
12. Quoniam intenderunt tibi malum; commenti sunt cogitationem, non possunt *perficere*.
13. Nam ponis eos *velut* tumulum; nervis tuis aptatas *sagittas* jacularis contra faciem eorum.
14. Exaltare Jehova robore tuo; cantemus, & psallamus fortitudinem tuam.

PSALMUS XXII.

Passionale propheticum.

MAgistro symphoniæ ad primam auroram, psalmus Davidis.
2. Mi *Deus* fortis, mi *Deus* fortis, quare dereliquisti me, longinquus à salute mea, *à* verbis rugitûs mei?
3. Deus mi, *quare* invocantem me interdiu non exaudis? & noctu *invocanti*, non *est* silentium mihi?
4. Atqui sanctus es, permanens perfecta laus Jisraëlis:
5. Tibi confisi sunt majores nostri: confisi sunt, & liberâsti eos.
6. Ad te clamaverunt, & erepti sunt; tibi confisi sunt, nec puduit eos.
7. At ego *sum* vermis, ac non vir; opprobrium hominum, & contemtus populo.
8. Omnes videntes me subsannant me; diducunt labium, movent caput.
9. Devolvit se ad Jehovam (*nquiunt*) liberet eum: eripiat eum, quandoquidem delectatur eo.
10. Cùm tu *sis*, qui eduxisti me ex utero: faciens, ut securus agerem ad ubera matris meæ.
11. In te rejectus sim ex vulva; inde ab utero matris meæ *Deus* fortis meus sis:
12. Ne procul absis à me, dum angustia propinqua est, dum nemo *est* adjutor.
13. Circumdant me juvenci multi; robusti *juvenci* Baschanis cingunt me.
14. Dilatant contra me os suum, *tanquam* leo rapiens, & rugiens.
15. Sicut aqua effundor, & disparant se omnia ossa mea: est cor meum simile ceræ, liquefit in visceribus meis.
16. Arescit ut testa vis mea, & lingua mea adhæret faucibus meis: & in pulvere lethali collocas me:
17. Nam circumdederunt me canes, cœtus maleficorum circumvenerunt me? foderunt manus meas, & pedes meos.
18. Enumerare possem omnia ossa mea: ipsi intuentur, respiciunt in me.
19. Partiuntur vestimenta mea inter se, & pro indumento meo projiciunt sortem.
20. Tu ergo Jehova, ne procul absis: virtus mea ad auxilium meum festina.
21. Eripe à gladio animam meam, à cane unicam meam.
22. Serva me ab ore leonis, & à cornibus unicornium, exaudiens me.
23. Enarrabo nomen tuum fratribus meis; in media congregatione laudabo te:
24. *Dicens*, timentes Jehovæ laudate eum, totum semen Jahakobi honorate eum: & timete ab eo totum semen Jisraëlis.
25. Quia non spernit, neque abominatur afflictionem afflicti, neque abscondit faciem suam ab eo; sed quum vociferatur ad ipsum, exaudit.
26. De *bonis obventuris* à te *futura est* laus mea in congregatione multa: vota mea persolvam coram reverentibus eum.
27. Comedent mansueti, & saturabuntur; laudabunt Jehovam quærentes eum: vivet animus vester in sempiternum.
28. Recordabuntur, & convertentur ad Jehovam omnes fines terræ; & incurvabunt se coram te *honorem exhibentes* omnes familiæ gentium.
29. Quoniam Jehovæ *est* regnum ipsum, & dominium habet in gentes.
30. Comedentes incurvabunt sese omnes pingues terræ, coram eo procumbent quicunque descendunt in pulverem; *qui* animam suam in vita non conservaverit.
31. *Horum* semen colet eum, accensebitur Domino in quaque ætate.
32. Advenientes annunciabunt justitiam ejus; populo nascituro, ipsum exercere *eam*.

PSALMUS XXIII.

Deus pastor educens oves in pascua, ibique eas custodiens, & inde domum reducens.

PSalmus Davidis: Jehova pastor meus *est*, non possum egere.
2. In caulis herbidis facit, ut recubem, secundùm aquas lenes deducit me:
3. Animam meam quietam efficit, ducit me per orbitas justitiæ; propter nomen suum.
4. Etiam, quum ambularem per vallem lethalis umbræ, non timerem malum, quia tu mecum *es*: virga tua, & pedum tuum, ipsa consolantur me.
5. Instruis coram me mensam è regione hostium meorum: delibutum reddis unguento caput meum, poculum meum exuberans.
6. Nihil nisi bonum, & benignitas prosequentur me omnibus diebus vitæ meæ: & quietus ero in domo Jehovæ, quamdiu longa erunt tempora.

PSALMUS XXIV.

Incola montis Dei.

DAvidis psalmus. Jehovæ *est* terra, & quod implet eam; orbis habitabilis, & habitantes in eo.
2. Nam ipse super maria fundavit illam, & super flumina stabilivit illam.
3. Quis ascensurus est in montem Jehovæ, & quis staturus in loco sanctitatis ejus?
4. Innocens manibus, & purus animo; qui non effert ad vanitatem animam suam, neque jurat ad fraudem:
5. *Is* reportat benedictionem à Jehova, & justitiam à Deo salutis suæ.
6. Hæc *est* generatio requirentium eum: quæ-

quærentium faciem tuam, *generatio* Jahakobi, ſummè *quærentium*.

7. Attollite portæ capita veſtra, & attollite vos oſtia ſeculi; ut ingrediatur rex gloriæ.

8. Quis *eſt* iſte rex gloriæ? Jehova robuſtiſſimus, & potentiſſimus; Jehova potentiſſimus bellator.

9. Attollite portæ capita veſtra, attollite, *inquam*, oſtia ſeculi, ut ingrediatur rex gloriæ.

10. Quis *eſt* iſte rex gloriæ? Jehova exercituum: is *eſt* rex gloriæ, ſummè.

PSALMUS XXV.

Inſtructio ad beatitudinem.

ODe Davidis; ad te, Jehova animam meam attollo.

2. Deus mi, in te confido, ne erubeſcam: ne exſultent inimici mei de me.

3. Etiam ulli expectantes te, ne erubeſcant: erubeſcant, qui perfidè agunt immeritò.

4. Vias tuas, Jehova, notas fac mihi; ſemitas tuas doce me.

5. Fac ut incedam per veritatem tuam, & doce me; nam tu *es* Deus ſalutis meæ; te exſpecto totum diem.

6. Recordare miſerationum tuarum, Jehova, & benignitatum tuarum; eas à ſeculo eſſe.

7. Peccatorum pueritiæ meæ, & defectionum mearum ne recorderis: pro benignitate tua recordare mei tu, propter bonitatem tuam, Jehova.

8. Bonus & rectus Jehova *eſt*, idcircò docet peccatores viam:

9. Facit, ut incedant manſueti ex jure, & docet manſuetos viam ſuam:

10. Omnes ſemitæ Iehovæ benignitas, & fides *ſunt*, cuſtodientibus fœdus ejus, & teſtimonia ejus.

11. Propter nomen tuum, Jehova, condonabis igitur iniquitatem meam: nam magna eſt.

12. Qualis futurus eſt vir ille, qui reveretur Jehovam, docentem ipſum, quam viam eligat?

13. Anima ejus in bono pernoctabit, & ſemen ejus hæreditario jure poſſidebit terram.

14. Arcanum Jehovæ *adeſt* reverentibus ipſum, & fœdus ejus, ut experimento teſtetur eis.

15. Oculi mei jugiter ad Jehovam *reſpiciunt*; quia ipſe educit è reti pedes meos.

16. Reſpice ad me, & gratiam fac mihi; quia ſolitarius, & pauper ſum.

17. Oppreſſiones animi mei dilatant *ſe*: ab anguſtiis meis deduc me:

18. Aſpice afflictionem meam, & laborem meum; & condona omnia peccata mea.

19. Aſpice inimicos meos, quia potentiores ſunt; & odio violento oderunt me.

20. Serva animam meam, & eripe me, ne erubeſcam, quia recipio me ad te.

21. Integritas, & rectum cuſtodiant me; quia exſpecto te.

22. Redime, Deus, Jiſraëlem ab omnibus oppreſſionibus ejus.

PSALMUS XXVI.

Gloria bonæ conſcientiæ.

ODe Davidis. Judicem meum age Jehova, quoniam ego in integritate mea ambulo; & Jehovæ confido, me non vacillaturum.

2. Proba me Jehova, & tenta me; examina renes meos, & animum meum:

3. Nam benignitas tua coram oculis meis *eſt*, & indeſinenter ambulo in veritate tua:

4. Non ſedeo cum hominibus vanis, & cum diſſimulatis non convenio:

5. Odi congregationem maleficorum, & cum improbis non ſedeo.

6. Lavo in innocentia manus meas, & circumeo altare tuum Jehova:

7. Perſonando voce gratiarum actionis, & enarrando omnia mirabilia tua.

8. Jehova, diligo habitaculum domûs tuæ; & locum, tabernaculum gloriæ tuæ.

9. Ne aggreges penes peccatores animam meam, & penes viros ſanguinarios vitam meam:

10. Quorum in manibus ſcelus, quorum dextera plena eſt corruptionis muneribus.

11. At ego in integritate mea ambulo: redime me, & gratiam fac mihi.

12. Pede meo conſiſtente in plano, in congregationibus benedicam Jehovæ.

PSALMUS XXVII.

Studium unius neceſſarii proponitur imitandum.

ODe Davidis; Jehova lux mea, & ſalus mea *eſt*, à quo timerem? Jehova robur vitæ meæ *eſt*, à quo expaveſcerem?

2. Belligerantibus contra me maleficis ad exedendum carnem meam, hoſtibus meis, & inimicis meis in me; ipſi corruunt, & concidunt.

3. Si metarentur contra me caſtra, non timeret animus meus: ſi inſurgeret contra me bellum, hac re ego ſecurus eſſem.

4. Unum petii à Jehova, id ipſum requiro; ut conſideam in domo Jehovæ omnibus diebus vitæ meæ, ad videndum amœnitatem Jehovæ, & inquirendum in templo ejus.

5. Nam abſcondit me in tugurio ſuo, tempore adverſitatis; abdit me in abdito tentorii ſui, in rupem attollit me:

6. Jam verò extollitur caput meum ſupra inimicos meos, circumſtantes me; ut ſacrificem in tentorio ejus ſacrificia clangoris, canam, & pſallam Jehovæ.

7. Audi Jehova *me* voce meâ clamantem; gratiámque fac mihi, & exaudi me.

8. Tuum *illud*, requirite faciem meam, cogitat animus meus: faciem tuam, Jehova, requiro.

9. Ne abſcondas faciem tuam à me, ne avertas in ira ſervum tuum: auxilium meum fuiſti, ne deſeras me, neque derelinquas me, Deus ſalutis meæ.

10. Nam pater meus, & mater mea derelinquunt me, ſed Jehova recipiet me.

11. Doce me, Jehova, viam tuam, & deduc me per ſemitam planam; propter obſervantes me.

12. Ne tradas me deſiderio hoſtium meorum; nam conſiſtunt contra me teſtes mendaces, & qui ſpirat violentiam?

13. *Abrepturi me*, niſi crederem, me fruiturum bonitate Jehovæ, in terra viventium.

14. Exſpecta Jehovam, confirmare, & fortificabit animum tuum; itaque exſpecta Jehovam.

PSAL-

PSALMUS XXVIII.

Retributionem impiorum vaticinatur.

ODe Davidis; Te, Jehova, inclamo, rupes mea, ne ſurdum agas *averſus* à me: neve, ſi mutus eris, *&* *averſus* à me, conſimilis fiam deſcendentibus in ſepulchrum.

2. Audi vocem deprecationum mearum, dum vociferor ad te; dum attollo manus meas ad adytum ſanctitatis tuæ.

3. Ne trahas me penes improbos, & penes operarios iniquitatis; loquentes pacem cum proximis ſuis, malitiâ *obtinente* in animo eorum.

4. Da iſtis ſecundùm opus ipſorum, & ſecundùm malignitatem actionum ipſorum: ſecundùm opus manuum ipſorum da eis, redde retributionem ſuam eis.

5. Quia non animadvertunt ad opera Jehovæ, & ad factum manuum ejus: deſtructurus eſt eos, non autem exſtructurus eos.

6. Benedictus *ſit* Jehova, quia exaudivit vocem deprecationum mearum;

7. Jehova robur meum, & ſcutum meum, cui confidente animo meo, adjuvor: idcirco exultat animus meus, ut cantico meo celebrem eum.

8. Jehova robur iſtis, & robur maximè ſalutare eſt Chriſtus illius.

9. Serva populum tuum, & benedic poſſeſſioni tuæ: paſcéque eos, ac extolle eos uſque in ſeculum.

PSALMUS XXIX.

Vocis Dei efficacitas prædicatur.

PSalmus Davidis. Cedite Jehovæ, filii fortium; cedite Jehovæ gloriam, & laudem.

2. Cedite Jehovæ gloriam nominis ejus, incurvate vos *honorem exhibentes* Jehovæ in decoro ſanctitatis.

3. Vox Jehovæ ſupra aquas, *vox Dei* fortis glorioſi intonat, *vox* Jehovæ ſupra aquas multas:

4. Vox Jehovæ potenter, vox Jehovæ decorè.

5. Vox Jehovæ confringit cedros, perfringit etiam Jehova cedros Libani:

6. Et facit, ut exſiliant ficut vitulus, Libanus, & Schirjon, ut pullus unicornium.

7. Vox Jehovæ cædit flammas ignis.

8. Vox Jehovæ dolore afficit deſertum, dolore afficit Jehova deſertum Kadeſchi.

9. Vox Jehovæ facit, ut pariant cervæ, & denudat ſylvas: verùm in templo ſuo eloquitur totam gloriam ſuam.

10. Jehova in diluvio ſedebat: & ſedet Jehova rex in ſeculum.

11. Jehova robur populo ſuo dat, Jehova benedicit populo ſuo cum pace.

PSALMUS XXX.

Triſtitiam verti in gaudium.

PSalmus Davidis, canticum dedicationis domûs illius.

2. Extollam te Jehova: quoniam evexiſti me, neque lætitiâ affeciſti inimicos meos de me.

3. Jehova, Deus mi, vociferantem ad te, curaſti me:

4. Jehova, eduxiſti è ſepulchro animam meam; conſervans me vivum, ne deſcenderem in ſepulchrum.

5. Pſallite Jehovæ, quos ipſe benignitate proſequitur; & celebrate ad memoriam ſanctitatis ejus.

6. Quum momento *fuit* in ira ſua, vita *adeſt* benevolentia ejus: veſpere ſi diverſetur fletus, manè *adeſt* cantus.

7. Nam ego dicebam in tranquillitate mea, non dimovebor in ſeculum:

8. Jehova, benevolentiâ tuâ conſtitueras in monte meo robur, te abſcondente faciem tuam, fui conturbatus.

9. Ad te, Jehova, clamavi; & Jehovam deprecatus ſum, *dicens*;

10. Quid lucri *erit* in ſanguine meo, quum deſcendam in foveam; an celebrabit te pulvis? nunciabítne veritatem tuam?

11. Audi Jehova, & gratiam fac mihi; Jehova, eſto adjutor mihi:

12. Convertiſti planctum meum in choream mihi; ſolviſti cilicium meum, & accinxiſti me lætitiâ:

13. Ut pſallat tibi gloria, ac non conticeſcat. Jehova, Deus mi, in ſeculum celebrabo te.

PSALMUS XXXI.

Ex præcedenti liberatione ſpem concipit afflictus futuræ redemtionis.

MAgiſtro ſymphoniæ, pſalmus Davidis.

2. Ad te, Jehova, me recipio, ne erubeſcam in ſeculum: juſtitiâ tuâ libera me.

3. Inclina ad me aurem tuam, citò eripe me: eſto mihi rupes robuſta; locus munitiſſimus ad ſervandum me.

4. Nam petra mea & munitio mea es; itaque propter nomen tuum agito me, & deducito me.

5. Educito me è reti, quod abſconderunt adversùm me: quia tu robur meum *es*.

6. In manum tuam depono ſpiritum meum: redemiſti me, Jehova, *Deus* fortis, verax.

7. Odi eos, qui obſervant vanitates vaniſſimas: nam ego in Jehova confido.

8. Me exultaturum, & lætaturum benignitate tuâ; quando aſpexeris afflictionem meam, agnoveris anguſtias animæ meæ:

9. Ac non tradideris me in manum inimici; *ſed* ſtatueris in lato pedes meos.

10. Gratiam fac mihi, Jehova, nam anguſtia *eſt* mihi; contabeſcit præ indignatione oculus meus, anima mea, & venter meus:

11. Nam deficit mœrore vita mea, & anni mei gemitu: labefactatur pœnâ iniquitatis, quam patior: virtus mea, & oſſa mea contabeſcunt.

12. Apud omnes hoſtes meos ſum probro, & apud vicinos meos valde, pavorque notis meis: aſpicientes me foris, evagantur à me.

13. Oblivione ſepelior ab animo, ut mortuus: ſum ut inſtrumentum perditum.

14. Nam audio infamiam à multis, metum circumquaque; conſultando ſimul adversùs me, de intercipienda anima mea cogitant.

15. Ego verò in te confido, Jehova; dicens: Deus meus es.

16. In manu tua tempora mea ſunt; eripe me è manu inimicorum meorum, & à perſequentibus me.

17. Fac, ut luceat facies tua ſupra ſervum tuum, ſerva me benignitate tuâ.

18. Je-

18. Jehova, ne erubescam, quandoquidem invoco te: erubescant improbi, exscindantur *descensuri* in sepulchrum.

19. Muta reddantur labia mendacia: quæ loquuntur contra justum duriter, cum elatione & contemtu.

20. Quàm multa est bonitas tua, quam recondis reverentibus te! operaris erga eos, qui se recipiunt ad te, coram filiis hominum!

21. Abdis eos in abdito præsentiæ tuæ, ab elationibus virorum: abscondis eos in tugurio à contentione linguarum.

22. Benedictus *sit* Jehova; quia mirificam reddit benignitatem suam erga me, *ut* in civitate munita *collocans me*.

23. Ego quidem dixeram in festinatione mea, excisus sum à conspectu oculorum tuorum: veruntamen audisti vocem deprecationum mearum, quum vociferarer ad te.

24. Diligite Jehovam omnes, quos benignitate prosequitur; fideles custodientem Jehovam, & rependentem excellentissimè, facientem res magnificas.

25. Confirmamini, & fortificabit animum vestrum; omnes, qui speratis Jehovam.

PSALMUS XXXII.

Psalmus pœnitentialis secundus.

DAvidis *ode* didascalica. Beatus levatus à defectione, cujus tectum est peccatum:

2. Beatus homo, cui non imputat Jehova iniquitatem, & cujus spiritui non inest dolus.

3. Quum silerem, inveterascebant ossa mea; in rugitu meo toto die.

4. Nam interdiu & noctu gravis erat super me manus tua; convertebatur præstantissimus humor meus in siccitates æstivas maximè.

5. Peccatum meum notum faciam tibi, & iniquitatem meam non tegam; (inquiebam) Confitebor defectiones meas Jehovæ; & tu sustulisti pœnam peccati mei maximè.

6. Propter hoc oraturus est te, quemcunque benignitate prosequeris, quo tempore obvenerit (in inundatione aquarum multarum, ad eum non pertingent, tantum) *dicens*:

7. Tu latibulum es mihi, ab angustia custodito me: cantionibus liberationis circumdato me maximè.

8. Erudiam te, & docebo te, quâ viâ ambulaturus sis, consilium dabo, *attento* in te oculo meo.

9. Ne estote ut equus, ut mulus, expertes intelligentiæ: cujus os fræno, & habenâ constringendum *est*, ne appropinquet ad te.

10. Magni dolores *sunt* improbo: qui autem fiduciam habet in Jehova, benignitas circumdat eum.

11. Lætamini in Jehova, & exultate justi; & cantate omnes recti animo.

PSALMUS XXXIII.

Catalogus operum SS. Trinitatis, & lætitia Spiritualis.

CAntate justi in Jehova; rectos decet laudatio.

2. Celebrate Jehovam citharâ; nablio, & decachordo psallite ei.

3. Canite ei canticum novum, optimè pulsate cum clangore.

4. Quia rectum *est* verbum Jehovæ, & omne opus ejus constans:

5. Amat justitiam, & judicium: benignitate Jehovæ plena est terra.

6. Verbo Jehovæ cœli facti sunt, & spiritu oris ejus totus exercitus eorum:

7. Congerit quasi cumulum aquas maris, disponit in thesauris abyssos.

8. Timeant à Jehova omnes *incolæ* terræ: ab ipso metuant omnes habitatores orbis.

9. Nam ipso dicente est, *quicquid est*: ipso præcipiente existit.

10. Jehova irritum facit consilium gentium, infringit cogitationes populorum:

11. Consilium *vero* Jehovæ in seculum consistit; cogitationes animi ejus in ætates singulas.

12. Beata gens illa, cujus Jehova Deus *est*: populus, *quem* elegit in possessionem sibi.

13. E cælis intuetur Jehova, videt omnes filios hominis:

14. E loco habitationis suæ, prospicit in omnes habitatores terræ:

15. Formator pariter cordis eorum, animadvertit ad omnia opera eorum.

16. Non *est* rex, qui servetur multitudine copiarum, potens non eripitur multitudine virium:

17. Mendax *est* equus ad salutem, & multitudine roboris sui non liberat *sessorem*.

18. Ecce oculus Jehovæ *attendit* ad timentes sui: ad expectantes benignitatem ipsius:

19. Ut eripiat à morte animam eorum, & vivos conservet eos in fame.

20. Anima nostra præstolatur Jehovam: auxilium nostrum, & scutum nostrum est.

21. Nam in eo lætatur animus noster, quia nomini sancto ejus confidimus.

22. Sit benignitas tua, Jehova, super nos, prout exspectamus te.

PSALMUS XXXIV.

Alphabethum dogmaticum ad justitiæ amantes.

ODe Davidis, quum mutâsset speciem suam coram Abimeleco; eoque ipsum expellente, abiisset.

2. Benedicam Jehovæ omni tempore; jugiter laus ejus *erit* in ore meo.

3. In Jehova jactabit se anima mea; audient mansueti, & lætabuntur;

4. *Dicam*, magnificate Jehovam mecum, & extollamus nomen ejus pariter.

5. Quæsivi Jehovam, & exaudivit me; ac ex omnibus pavoribus meis eripuit me.

6. Qui intuentur in eum, & confluunt, vultus eorum ne erubescant, *sed dicant*:

7. Iste pauper invocavit, & Jehova exaudivit; ac ab omnibus angustiis ejus servavit eum.

8. Castra metantur angeli Jehovæ circa timentes ejus, & eripit eos.

9. Gustate & videte bonum esse Jehovam: beatus vir ille, *qui* se recipit ad eum.

10. Timete Jehovam sancti ejus: quia non *est* penuria timentibus eum,

11. Juvenes leones pauperantur: atque esuriunt: quærentes autem Jehovam, non indigent ullo bono.

12. Agitè filii, auscultate mihi: reverentiam Jehovæ docebo vos.

13. Quis *est* vir ille, qui delectatur vitâ; amat dies, *amat* frui bono;

14. Custodi linguam tuam à malo; & labia tua ne loquantur fraudem.
15. Recede à malo, & fac bonum: require pacem, & sectare eam.
16. Oculi Jehovæ ad justos, & aures ejus ad vociferationem eorum *attendunt:*
17. Irata *vero* facies Jehovæ ad facientes malum, ut exscindat è terra memoriam eorum.
18. Clamantes *illos* Jehova audit, & ex omnibus angustiis ipsorum eripit illos.
19. Propinquus *est* Jehova fractis animo: & contritos spiritu servat.
20. Multæ *sunt* afflictiones justi; sed ex omnibus illis eripit eum Jehova.
21. Servans omnia ossa ejus: unum ex illis non frangitur:
22. At morte afficit improbum afflictio, & qui oderunt justum, disperduntur.
23. Redimit Jehova animam servorum suorum; neque disperduntur ulli recipientes se ad eum.

PSALMUS XXXV.

Psalmus precatorius pro impetranda à Deo ope contra hostes.

ODe Davidis. Contende Jehova adversùs contendentes mecum; impugna impugnantes me.
2. Prehende scutum, aut clypeum; ac surge in auxilium meum:
3. Et exsere hastam, & præclude persequentibus me; dic animæ meæ, salus tua sum.
4. Pudefiant, & rubore perfundantur quærentes animam meam: agantur retrorsum, & erubescant machinantes malum meum.
5. Sint sicut gluma coram vento, angelo Jehovæ impellente.
6. Sit via eorum tenebrosa, & lubricissima; & angelus Jehovæ persequatur eos.
7. Quandoquidem immeritò abscondunt mihi *in* fovea rete suum, immeritò fodiunt *foveam* contra animam meam:
8. Eveniat ei vastatio nescienti, ut rete ipsius, quod abscondit, capiat eum: *ad* vastationem decidat in illam.
9. Sic anima mea exultet in Jehova; gaudeat in salute ejus.
10. Omnia ossa mea dicant: Jehova, quis *est* par tibi? eripiens pauperem à valentiore eo; pauperem, *inquam,* & egentem à diripiente eum?
11. Insurgunt testes injurii, quorum non sum conscius, *ea* repetunt à me:
12. Rependunt mihi malum pro bono, orbitatem animæ meæ:
13. Quamvis ego, ægrotantibus illis, *utens pro* veste mea cilicio, affligerem jejunio animam meam, & oratio mea in sinum meum rediret:
14. Tanquam *ad* proximum, tanquam *ad* fratrem mihi indesinenter itarem, tanquam lugens matrem atratus curvarem me.
15. Quum verò claudico, lætantur congregantes se; congregant se apud me loripedes, ut non animadvertam; lacerant, ac non silent:
16. Inter hypocritas *facetos* sanniones faceti; frendentes contra me dentibus suis.
17. Domine, quamdiu aspicies? reduc animam meam à vastationibus eorum, à juvenibus leonibus unicam meam:
18. Celebrabo te in congregatione multa, in populo frequenti laudabo te.
19. Ne lætentur de me, qui mihi sunt inimici falsis de causis: qui oderunt me immeritò, ne nictent oculo:
20. Non enim pacem loquuntur: sed contra quietos terræ res fraudulentissimas excogitant:
21. Et dilatant contra me os suum: dicentes, euge, euge, videt oculus noster.
22. Vides Jehova, ne sileas; Domine, ne longè absis à me.
23. Evigila, & expergiscere ad judicium meum: Deus mi, & Domine mi, ad contentionem meam.
24. Judica me secundùm justitiam tuam, Jehova, Deus mi; & ne lætentur de me.
25. Ne dicant cum animo suo, euge, anima nostra; ne dicant, absorbuimus eum.
26. Pudefiant, & erubescant simul gaudentes de malo meo: induantur pudore, & ignominiâ, qui magnificant se contra me.
27. Cantabunt, & lætabuntur, qui delectantur justitiâ meâ; dicántque jugiter; magnificetur Jehova; qui delectatur pace servi sui:
28. Et lingua mea enunciabit justitiam tuam, toto die laudem tuam.

PSALMUS XXXVI.

Quàm in se homo miser sit, & quàm beatus, quando ad Deum se recipit.

MAgistro symphoniæ: *Ode* servi Jehovæ, Davidis.
2. Dictum defectionis ad improbum, in intimo cordis mei *est,* coram oculis ejus non *esse* pavorem Dei.
3. Blandiri eum sibi in oculis suis, quum assequitur iniquitatem suam, *quæ* odio habenda *esset.*
4. Verba oris ejus vana, & dolosa *sunt:* desinit adhibere intelligentiam ad benefaciendum.
5. Vanitatem cogitat in cubili suo; sistit sese in via non bona: malum non spernit.
6. Jehova, in cœlis *est* benignitas tua, fides tua usque ad superiores nubes:
7. Justitia tua instar montium maximorum; judicia tua *instar* abyssi magnæ: homines, & jumenta conservas, Jehova.
8. Quàm pretiosa *est* benignitas tua, Deus; quum filii hominum ad umbram alarum tuarum sese recipiunt.
9. Uberrimè explentur pinguedine domûs tuæ, & de torrente deliciarum tuarum bibendum das eis:
10. Quandoquidem penes te *est* fons vitæ, in luce tua fruamur luce.
11. Protende benignitatem tuam erga cognoscentes te, & justitiam tuam erga rectos animo.
12. Ne aggrediatur me pes superbi, & manus improborum ne inducat me ad aberrandum *eò:*
13. Ibi cadunt operarii iniquitatis, *ita* impelluntur, ut non possint surgere.

PSALMUS XXXVII.

Prosperitas impiorum cum sorte justorum confertur.

ODe Davidis. Ne accendaris irâ propter maleficos; ne invideas facientibus iniquitatem:

2. Nam.

2. Nam, sicut fœnum, citò succidentur, &, sicut viriditas teneræ herbæ decident.
3. Confide in Jehova; & fac bonum: inhabita terram, & pascere fide.
4. Et oblecta te in Jehova; qui dabit tibi petitiones animi tui.
5. Devolve super Jehovam viam tuam, & confide in eo; nam ipse efficiet:
6. Proferens tanquam lucem justitiam tuam, & jus tuum tanquam meridiem.
7. Acquiesce Jehovæ, & indesinenter exspecta eum: ne accendaris irà propter prosperantem vià suâ, propter virum efficientem cogitata.
8. Absiste ab ira, & derelinque excandescentiam; ne accendaris irâ; saltem ad malefaciendum.
9. Nam malefici exscindentur; exspectantes verò Jehovam, ipsi hæreditario jure possidebunt terram.
10. Et adhuc paululum; planè non *erit* improbus, quòd si consideraveris locum ejus, non exstabit:
11. Mansueti verò hæreditario jure possidebunt terram, & oblectabunt se in multitudine pacis.
12. Cogitante improbo contra justum, & frendente adversùs eum dentibus suis.
13. Dominus ridet eum; quia videt advenire diem suum.
14. Gladium eduxerint improbi, & adduxerint arcum suum, ad dejiciendum pauperem, & egentem, ad mactandum rectos viâ:
15. Gladius eorum intrabit in cor eorum, & arcus eorum confringentur.
16. Bonum *est* parùm cuique justo, plùs quàm copia *sua* improbis multis.
17. Nam brachia improborum confringuntur: sustinet autem justos Jehova.
18. Agnoscit Jehova tempora integrorum; adeò ut possessio eorum in seculum futura sit.
19. Non erubescant tempore malo, sed diebus famis saturentur:
20. Dum improbi pereunt, & inimici Jehovæ, ut quæ pretiosa sunt in agnis: *ut hæc* consumuntur in fumum *abeuntia*, consumuntur *isti*.
21. Mutuò accipit improbus, sed non potest reddere: justus verò gratiam facit, & donat:
22. Quia benedicti ab illo hæreditario jure possident terram: maledicti verò ab illo exscinduntur.
23. A Jehova gressus viri statuuntur, cujus delectatur viâ.
24. Quum cadit, non dejicitur; quia Jehova sustentat manum ejus.
25. Puer fui, etiam consenui: sed non vidi justum ita derelictum, ut semen ejus quæreret panem.
26. Toto die gratiam facit, & mutuat, & semen ejus in benedictione *est*.
27. Recede à malo, & fac bonum: sic habita in seculum:
28. Nam Jehova amat jus, neque derelinquit, quos benevolentiâ prosequitur; in seculum conservatur: semen verò improborum exscinditur.
29. Justi hæreditario jure possidebunt terram, & habitabunt in æternum super eam.
30. Justi, *cujus* os meditatur sapientiam, & cujus lingua loquitur jus.
31. In cujus animo *est* lex Dei sui, *pes ejus* non labascit gressibus suis.
32. Speculante improbo adversùs justum, & quærente morte illum afficere.
33. Jehova non derelinquit illum in manu istius; neque sinit eum condemnari, quum judicatur.
34. Attende ad Jehovam, & observa viam ejus; tum extollet te ad possidendum terram jure hæreditario, excidium improborum videbis.
35. Vidi improbum magnâ vi erumpentem; & sese explicantem, tanquam arbor indigena virens.
36. Deinde præteriit, & ecce non *erat amplius*: nam quæsivi eum, sed non inventus est.
37. Observa integrum, & aspice rectum; finem *istius* viri esse pacem:
38. Defectores verò perdi pariter, finem improborum exscindi;
39. Nam salus justorum à Jehova *est*, robur eorum tempore angustiæ:
40. Et adjuvat eos Jehova, ac liberat eos: liberat eos ab improbis, ac servat eos, quia recipiunt se ad ipsum.

PSALMUS XXXVIII.

Psalmus tertius pœnitentialis.

PSalmus Davidis ad recordandum.
2. Jehova, ne in fervente ira tua arguas me, aut in excandescentia tua castiges me.
3. Nam sagittæ tuæ *altè* infixæ sunt in me, & demisisti super me manum tuam.
4. Non *est* integritas in carne mea, propter detestationem tuam: non *est* pax in ossibus meis propter peccatum meum.
5. Nam iniquitates meæ transscendunt caput meum; ut onus grave, graviores sunt, quàm perferre queam.
6. Putruerunt, contabuerunt tumices mei, propter stultitiam meam.
7. Distorqueor, incurvor pervalde; totâ die atratus pergo:
8. Quia ilia mea plena sunt vilitate, adeò ut non *sit* ulla integritas in carne mea.
9. Debilitatus, & attritus sum pervalde, rugio præ fremitu animi mei.
10. Domine, coram te *est* totum desiderium meum; & suspirium meum à te non est absconditum.
11. Cor meum palpitat, derelinquit me virtus mea; & lux oculorum meorum, etiam ipsi non *sunt* penes me.
12. Amici mei, & proximi mei è regione plagæ meæ subsistunt, & propinqui mei è longinquo absistunt.
13. Tendunt verò laqueos, qui quærunt animam meam: & qui requirunt malum meum, loquuntur ærumnas, & dolos toto die meditantur.
14. Quos ego tanquam surdus non audio, & tanquam mutus non aperiens os suum;
15. Sed sum tanquam is, qui non audit, & in cujus ore non *sunt* argumenta:
16. Quia te, Jehova, exspecto; *ut* tu exaudias, Domine Deus mi:
17. Quia dico, *videndum*, ut non lætentur de me; nutante pede meo, contra me magnificent se:
18. Si ego ad claudicationem comparatus

fuero; & dolor meus *fuerit* coram me jugiter.

19. Quandoquidem iniquitatem meam indico, solicitus sum de peccato meo:

20. Inimici autem mei vivi roborantur, & multiplicantur, qui oderunt me falsis de causis.

21. Et reddentes malum pro bono, adversantur mihi; eò quòd sector bonum;

22. Ne derelinquas me; Jehova: Deus mi, ne longè absis à me.

21. Festina ad auxilium meum, Domine salus mea.

PSALMUS XXXIX.

Studium linguæ frænandæ adducit ad cognitionem sui ipsius, unde confessio, & oratio.

MAgistro symphoniæ, Jeduthuni; psalmus Davidis.

2. Dixeram; observabo vias meas, ne peccem linguâ meâ: servabo circa os meum capistrum, tantisper dum improbus *erit* coram me.

3. Obmutueram taciturnus, silebam *etiam* à bono; sed dolor meus incrudescebat.

4. Incalescente verò animo meo in me, in meditatione mea exardescente igne; loquutus sum linguâ meâ, *dicens*;

5. Fac, ut experiar, Jehova, finem meum, mensura dierum meorum, quid sit; experiar, quàm durabilis sum.

6. Ecce, palmares disposuisti dies meos, & tempus meum, ut nihil *est* coram te: profectò omnimoda vanitas omnis homo *est*, *quantumvis* constitutus maximè.

7. Profectò per imaginem præterit vir, profectò *in* vanum perstrepunt: congregat *quispiam*, sed nescit, quis recepturus sit ea.

8. Sed jam quid exspecto, Domine? spes mea in te est.

9. Ab omnibus defectionibus meis eripe me, probro stultis ne exponas me.

10. Obmutesco, non aperio os meum: quia tu fecisti.

11. Remove à me plagam tuam, à conflictu manûs tuæ ego deficio:

12. Si reprehensionibus pro iniquitate castigares quempiam, dissolveres, sicut tineam, quod inest ei desiderabile: profectò vanitas *est* omnis homo maximè.

13. Audi orationem meam, Jehova, & clamorem meum; aurem adverte ad lacrymas meas, ne surdum agas: quia peregrinus sum coram te, inquilinus ut omnes majores mei.

14. Desiste à me, ut recreem me; quum nondum abeo, ut non ampliùs *sim*.

PSALMUS XL.

Psalmus propheticus, justitiam Christi ab illa, quæ ex lege est, distinguens.

MAgistro symphoniæ, Davidis psalmus.

2. Constanter exspectavi Jehovam, qui inclinans ad me, audivit vociferationem meam:

3. Et educens me è lacu tumultuoso, è luto cœnoso; statuit super petram pedes meos, firmavit gressus meos:

4. Denique indidit ori meo canticum novum, laudationem Deo nostro: videntes multi reverebuntur, & confident in Jehova, *dicentes*.

5. Beatus *est* vir ille, qui ponit in Jehova fiduciam suam; neque respicit ad superbos, aut declinantes *ad* mendacium.

6. Tu multa præstas Jehova, Deus mi, mirabilia tua, & cogitationes tuas erga nos: nemo recensendis *iis* par tibi; *si* indicabo, & eloquar, numerosiora sunt, quàm ut enarremus.

7. Sacrificio, *inquis*, & munere non delectatus es, aures perfodisti mihi: holocaustum, & oblationem pro peccato non expetivisti.

8. Tum dixi, ecce venio: in volumine libri scriptum est de me:

9. Facere voluntatem tuam, Deus mi, delector: & lex tua *est* in visceribus meis.

10. Prædico justitiam in congregatione multa: ecce labia mea non cohibeo; Jehova, tu nôsti.

11. Justitiam tuam non tego in animo meo, fidem tuam, & salutem tuam dico: non celo benignitatem tuam, & veritatem tuam congregationi multæ.

12. Tu Jehova, ne cohibeas miserationes tuas à me: benignitas tua, & veritas tua jugiter custodiant me.

13. Nam circumdantia invadunt me mala innumerabilia: assequuntur me iniquitates meæ, adeò ut nequeam dispicere, numerosiores sunt capillis capitis mei; animus etiam meus derelinquit me.

14. Velis, Jehova, eripere me; Jehova, ad auxilium meum festina.

15. Pudefiant, & rubore perfundantur pariter quærentes animam meam ad perdendum eam: agantur retrorsum, & ignominiâ afficiantur, qui delectantur malo meo.

16. Desolentur pro mercede pudoris sui; qui dicunt de me, euge, euge!

17. Gaudeant, & lætentur in te omnes quærentes te, *ac* dicant jugiter, magnificetur Jehova, amantes salutis tuæ.

18. Sum quidem pauper, & egens, sed Dominus cogitat de me: auxilium meum, & liberator meus es, Deus mi, ne tardes.

PSALMUS XLI.

Beneficus in pauperes experitur Deum beneficum, & ab hostibus vindicatur.

MAgistro symphoniæ, psalmus Davidis.

2. Beatus, qui attendit ad attenuatum, *dicens*, tempore mali liberabit eum Jehova:

3. Jehova servabit eum, & vitæ restituet eum, beatus reddetur in terra; item, ne tradas eum desiderio inimicorum ejus:

4. Jehova sustentet eum, *decumbentem* in sponda languoris: totum cubatum ejus ex morbo ejus mutaveris.

5. Me dicente, Jehova, gratiam fac mihi, sana animam meam, quia peccavi tibi:

6. Inimici mei dicebant malum de me, quando morietur, & perierit nomen ejus?

7. Quòd si quis veniebat, ut inviseret, mendacium loquebatur animus ejus, congregabat iniquitatem sibi: egressus foras, eloquebatur.

8. Simul contra me mussitabant omnes osores mei, contra me cogitabant, quòd *esset* malo mihi, *dicentes*:

9. Res nequissima tenaciter inhæret ei, & quòd decumbit, non ampliùs exsurget.

10. Etiam

10. Etiam vir colens pacem mecum, in quo confidebam, comedens cibum meum, ſuſtulit adversùm me calcem.
11. At tu Jehova, gratiam fac mihi, & exſuſcita me, ut rependam illis:
12. Hac re expertus fuero, quòd delectaris me, quum non clanget inimicus meus de me;
13. Sed me, me, *inquam*, ſuſtentabis in integritate mea, & reſtitues me coram te in ſeculum.
14. Benedictus Jehova, Deus Jiſraëlis, à ſeculo uſque in ſeculum, amen, iterum amen.

Pſalmorum Liber ſecundus.

PSALMUS XLII.

Zelus erga Deum, collatione ſensûs præſentis ad præteritum, efferveſcens.

MAgiſtro ſymphoniæ in poſteris Korachi, *ode* didaſcalica.
2. Sicut cervus glocitat *aſpirans* ad alveos aquarum, ſic anima mea glocitat *aſpirans* ad te, Deus:
3. Sitiens *eſt* anima mea Dei, *Dei* fortis viventis; *dicens:* quando accedam, ut appaream *in* conſpectu Dei;
4. Sunt mihi lachrymæ meæ cibo interdiu, & noctu; dum dicitur mihi quotidie, ubi *eſt* Deus tuus?
5. Hæc recordans, effundo in me animam meam: me fuiſſe tranſiturum in turba, greſſurum *cum* illis ad domum uſque Dei, cum voce cantûs, & laudationis, multitudine feriante.
6. Quid dejicis te, anima mea, & perſtrepis in me? ſpera in Deo; nam adhuc celebraturus ſum eum, & ſalutem omnimodam faciei ejus.
7. Deus mi, in me anima mea dejicit ſe; propterea recordor tui è terra Jardenis, & Chermonitarum, è monte exiguo.
8. Abyſſus abyſſum inclamat ad ſonum emiſſariorum tuorum, omnes irrumpentes fluctus tui, & undæ tuæ ſuper me tranſeunt;
9. Interdiu *tamen* amandaturus eſt Jehova benignitatem ſuam, & noctu canticum ſuum ad me; oratione meâ ad *Deum* fortem vitæ meæ *perſtabo:*
10. Dicam *Deo* forti, petræ meæ, quare oblivisceris mei? quare atratus incedo propter oppreſſionem inimici?
11. Sicâ invadunt oſſa mea, probro afficientes me hoſtes mei; dum dicunt mihi quotidie, ubi *eſt* Deus tuus?
12. Quid dejicis te, anima mea, & quid perſtrepis in me? ſpera in Deo; nam adhuc celebraturus ſum eum, omnimodam ſalutem faciei meæ, & Deum meum:

PSALMUS XLIII.

Vindex à malo, & exultationis auctor Deus.

VIndica me Deus, & ſuſcipe contentionem meam; à gente non benigna, à viro doloſo, & iniquo libera me.
2. Nam tu *es* Deus roboris mei, quare rejiceres me: quare atratus indeſinenter irem propter oppreſſionem inimici?
3. Mitte lucem tuam, & veritatem tuam; ipſæ deducant me: adducant me in montem ſanctitatis tuæ, & in tabernacula tua:
4. Ut accedens ad altare Dei, ad *Deum* fortem, auctorem lætiſſimæ exultationis meæ; celebrem te citharâ, ô Deus, Deus mi.
5. Quid dejicis te, anima mea, & quid perſtrepis in me? ſpera in Deo, nam adhuc celebraturus ſum eum, omnimodam ſalutem faciei meæ, & Deum meum.

PSALMUS XLIV.

Eccleſia majorum documentis confirmata expoſtulat cum Deo de præſenti ſtatu.

MAgiſtro ſymphoniæ in poſteris Korachi: *ode* didaſcalica.
2. O Deus, auribus noſtris audivimus, majores noſtri narraverunt nobis, *quòd* opus operatus ſis temporibus eorum, temporibus priſcis;
3. Te manu tuâ gentes expuliſſe, & plantâſſe ipſos: malo affeciſſe nationes, & propagâſſe ipſos.
4. Non enim gladio ſuo hæreditario jure poſſederunt terram, & brachium eorum non dedit ſalutem eis: ſed dextera tua, brachiúmque tuum, & lux faciei tuæ; quia eras benevolus eis.
5. Tu ipſe *es* rex meus, ô Deus: præcipe omnimodam ſalutem Jahakobi.
6. Per te hoſtes noſtros cornu feriemus: per nomen tuum conculcabimus inſurgentes in nos;
7. Nam arcui meo non confido, aut gladius meus non eſt ſervaturus me.
8. Quum ſervaveris nos ab hoſtibus noſtris, & oſores noſtros pudefeceris;
9. Deum laudantes toto die, nomen tuum in ſeculum celebrabimus ſummè.
10. Atqui rejeciſti, & ignominiâ affeciſti nos, quòd non proceſſeris cum exercitibus noſtris.
11. Feciſti, ut retrò cederemus ab hoſte, & oſores noſtri diripiunt ſibi:
12. Tradidiſti nos ut pecudes cibarias, & in gentes ſparſiſti nos:
13. Vendidiſti populum tuum pro re vili, & non auxiſti *rem* pretiis eorum.
14. Expoſuiſti nos probro vicinis noſtris, ſannæ, & ludificationi circumſtantibus nos.
15. Poſuiſti nos parabolæ argumentum in gentibus, agitationis capitis in nationibus.
16. Toto die ignominia mea obverſatur mihi; & pudor faciei meæ obtegit me;
17. Propter vocem probro afficientis, & blaſphemi; propter inimicum, & ultorem ſui.
18. Totum hoc evenit nobis, nec tamen obliviſcimur tui, neque mendaciter agimus contra fœdus tuum.
19. Non agitur retrorſum animus noſter, aut declinat greſſus noſter à ſemita tua.
20. Quàmvis contriveris nos *conjectos* in locum cetorum, & obtexeris nos lethali umbrâ.

21. Si obliti fuissemus nominis Dei nostri, aut expandissemus manus nostras ad *Deum* fortem extraneum:

22. Nonne Deus pervestigâsset illud? quum ipse cognoscat abscondita animi.

23. Sed propter te occidimur quotidie; æstimamur ut pecudes mactandæ.

24. Evigila, quare dormires Domine? expergiscere, ne rejicias in æternum.

25. Quare faciem tuam absconderes? oblivisceceris afflictionis nostræ, & oppressionis nostræ?

26. Nam dejecta est in pulverem vita nostra, adhæret terræ venter noster.

27. Surge ad auxilium nobis, & redime nos propter benignitatem tuam.

PSALMUS XLV.

Epithalamium Christi, & Sponsæ ejus.

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi ad hexachorda, didascalicum canticum amicarum.

2. Ebullit animus meus verbum bonum; dicturus sum ego poëmata mea de rege, linguâ meâ, *&* stylo, *ut* scriba promtus.

3. Multò pulchrior effectus es filiis hominum: infusa est gratia labiis tuis; propterea benedixit tibi Deus in seculum.

4. Accinge gladium tuum super femur, ô robustissime; *gladium* gloriæ tuæ, & decoris tui:

5. Et decore tuo prosperè equita cum verbo veritatis, & proloquere justitiam: & ede documenta tui terribilibus *gestis* dexteræ tuæ.

6. Sagittis tuis acutis populi sub te procident, ex animo *procident* inimici regis.

7. Solium tuum, ô Deus, in seculum, & sempiternum, sceptrum rectum *est* sceptrum regni tui.

8. Dilexisti justitiam, & odisti improbitatem, propterea unxit te, ô Deus, Deus tuus oleo gaudii præ consortibus tuis.

9. Myrrhâ, & santalis, casia*que* omnia vestimenta tua: *prodeuntis* è templis eburneis, præ *iis, qui* lætificant te.

10. Filiæ regum inter charas tuas: collocata est conjunx ad dexteram tuam cum insigni auro Ophirio.

11. Audi filia, ac vide, & inclina aurem tuam; oblivisceréque populi tui, & domûs paternæ tuæ:

12. Et delectabitur rex pulchritudine tuâ: cúmque sit Dominus tuus. incurva te *habens honorem* ei.

13. Tunc filiæ Tyri cum munere faciem tuam precabuntur, divites in populo.

14. Tota honorata filia regis intrò, fundis aureis vestita.

15. Cum phrygianis deportatur ad regem; virgines post eam, amicæ ejus adducuntur ad te:

16. Deportantur cum summa lætitia, & exultatione, intrant in palatium regis.

17. Loco parentum tuorum erunt filii tui: præpones eos principes in tota terra.

18. Memorabo nomen tuum in unaquaque ætate; idcirco populi celebrabunt te in seculum, & sempiternum.

PSALMUS XLVI.

Deus turris fortissima, & bellator optimus maximus.

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi, ad acutam symphoniam, canticum.

2. Deus nobis *est* receptus, & robur; auxilium in angustiis præsentissimum.

3. Idcirco non timeremus, si commutaret terra *locum*; aut si dimoverentur montes *depulsi* in ima maria:

4. Fremerent, lutosæ fierent aquæ cujusque illorum; commoverentur montes elatione ejus maximè.

5. Flumen, rivi ejus, lætificant civitatem Dei, sanctissimum *locum*, habitacula excelsi.

6. Deus *est* in medio illius, non dimovetur *illa*, adjuvat illam Deus ab appetente matutino.

7. Frementibus gentibus, moventibus se regnis, edit vocem suam, liquefit terra.

8. Jehova exercituum nobiscum *est*, locus editus *est* nobis Deus Jahakobi maximè.

9. Agitè, videte opera Jehovæ, ut dispo- nat *desolationes* in terra.

10. Faciens, ut cessent bella usque ad extremitatem terræ; arcum perfringat, & truncet hastam, currus comburat igne;

11. *Dicens*, desistite, & agnoscite me esse Deum, me exaltatum iri in gentibus, exaltatum iri in terra.

12. Jehova exercituum nobiscum *est*, locus editus nobis Deus Jahakobi maximè.

PSALMUS XLVII.

Deus Rex Iehudæorum, & gentium.

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi psalmus.

2. Omnes populi plaudite manu, clangite Deo voce canorâ.

2. Nam Jehova excelsus, reverendus, rex magnus *est* super totam terram.

4. Cogit in caulam populos in locum nostrum nationésq; in locum pedum nostrorũ.

5. Seliget nobis possessionem nostram, excellentiam Jahakobi quem diligit maxime.

6. Ascendit Deus cum clangore, Jehova cum sono buccinæ.

7. Psallite Deo, psallite: psallite regi nostro, psallite.

8. Nam rex totius terræ *est* Deus: psallite *psalmo* didascalico.

9. Regnat Deus super gentes, Deus insidet solio sanctitatis suæ.

10. Voluntarii populorum congregantur, populus Dei Abrahami; quia Dei *sunt* protectiones terræ, valde excelsus est.

PSALMUS XLVIII.

Hierosolyma Ecclesiæ catholicæ typus, urbs gloriosa.

CAnticum, *&* psalmus posteris Korachi.

2. Magnus *est* Jehova, & laudatus valde, in civitate Dei nostri, monte sanctitatis ejus:

3. Ornamento tractûs, gaudio totius terræ, monte Tzijonis, lateribus Aquilonis, urbe regis magni.

4. Deus in palatiis ejus, agnoscitur pro loco edito.

5. Nam ecce reges convenerunt, progressi sunt pariter.

6. Ipsi viderunt, similiter admirati sunt, conturbati sunt, accelerârunt *abitum*.

7. Tremor prehendit eos illic, dolor ut parturientis.

8. Euro perfringis naves Oceani.
9. Quemadmodum audiveramus, ita vidimus in civitate Jehovæ exercituum, in civitate Dei nostri, Deus stabilit eam in seculum usque maximè.
10. Cogitamus ô Deus benignitatem tuam in medio templo tuo:
11. Sicut nomen tuum ô Deus, sic laudem tuam *esse* usque ad extremitates terræ: justitiæ plenam esse dexteram tuam.
12. Lætetur mons Tzijonis, exultent filiæ Jehudæ propter judicia tua.
13. Circuite Tzjionem, & cingite eam, numerate turres ejus.
14. Apponite animum vestrum ad præmunitionem; attollite *oculos* ad palatia ejus, ut enarretis generationi posteræ:
15. Nam hic Deus, Deus noster *est* in seculum, & sempiternum; hic nos deducturus est ad mortem *usque*.

PSALMUS XLIX.

Divitum, & sensualis hominis vanitas.

MAgistro symphoniæ in posteris Korachi psalmus.
2. Audite hæc omnes populi: auribus percipite omnes habitatores mundi.
3. Tum nati *plebejo* homine, tum nati *præstante* viro: simul dives, & egens.
4. Os meum loquuturum est variam sapientiam, & meditatio animi mei multiplicem prudentiam.
5. Inclinans ad parabolam aurem meam, pandam in cithara ænigma meum.
6. Cur timerem temporibus mali, *ut* iniquitas vestigiorum meorum circumdet me?
7. Eorum, qui confidunt in opulentia sua, & in multitudine divitiarum suarum gloriantur;
8. Fratrem nullo modo redimere potest quisquam, non dare Deo redemturam ejus.
9. (Est enim cara redemtio vitæ eorum; imò cessat in seculum.)
10. Ut vivat adhuc in æternum, non experiatur corruptionem.
11. Nam videt, sapientes mori? pariter stultum, & brutum perire, ac relinquere aliis opulentiam suam.
12. Animus *fuit* illis domos suas in seculum, habitacula sua in quamque generationem *statui*; *quum ea* vocarent de nominibus suis per terras.
13. Neque tamen homo, *qui* in honore *est*, commoraturus est, similis fit jumentis, *quæ* intereunt.
14. Hæc, *quum* sit via istorum, exspectatio *est* eis; & posteri eorum os eorum approbant maximè.
15. Tamquam pecudes, in sepulchro dispositos mors depascet eos: donec dominentur eis recti illo manè, & formam eorum consumat infernus *receptam* ex habitaculo ejus.
16. Enim verò Deus redemturus est animam meam à sepulchro, quum recepturus me fit potentissimè.
17. Ne timeto, quum dives evaserit quispiam; quum aucta fuerit gloria domestica ejus.
18. Non enim in morte sua assumturus est illius quicquam, non descensura est post eum gloria ejus.
19. Quuum animæ suæ in vita sua benedixerit, atque celebraverint te, quod benefacias tibi:
20. Ut perveniat usque ad ætatem majorum ejus, in æternum *tamen* non sunt fruituri luce.
21. Homo, *qui est* in pretio, neque est intelligens similis fit jumentis, *quæ* intereunt.

PSALMUS L.

Psalmus didacticus, veram religionem à simulata discernens.

PSalmus Asapho. *Deus* fortis, Deus Jehova eloquitur, & inclamat terram, ab ortu solis usque ad occasum ejus.
2. E Tzijone, perfectissimæ pulchritudinis *loco*, Deus illucescit.
3. (Veniat Deus noster, & ne surdum agat) ignis ante ipsum consumit, & circa ipsum procellosus valde.
4. Inclamat cœlos supernè, & terram *inclamat*, jus populo suo dicturus;
5. Congregate mihi, quos benignitate prosequutus sum, qui icerunt fœdus mecum per sacrificium.
6. Quando indicarunt cœli justitiam ejus, Deum judicem esse summè:
7. Audi popule mei, *inquit*, & eloquar: Jisraël, & contestabor te: Deus, Deus tuus sum:
8. Non propter sacrificia tua arguam te, ut holocausta tua sint coram me jugiter.
9. Non accipiam è domo tua juvencum, è caulis tuis hircos:
10. Quum mea sit omnis bestia silvestris, jumenta in montibus mille.
11. Agnoscam omnes volucres montium, denique animalia agrestia *sint* penes me.
12. Si esurirem, non dicerem tibi: nam mea *est* terra habitabilis, & plenitudo ejus.
13. An vescor carne robustorum *juvencorum*, aut sanguinem hircorum bibo?
14. Sacrifica Deo laudem, & redde excelso vota tua:
15. Atque invoca me tempore angustiæ; eripiam te, ut honore afficias me.
16. Improbo autem dicit Deus; Quid tuâ, ut enarres decreta mea, & assumas fœdus meum in ore tuo:
17. Cùm tu oderis disciplinam: & projeceris verba mea post te?
18. Simulac vides furem, acquiescis ei, & cum adulteris *est* portio tua.
19. Os tuum adhibes ad malum, & linguâ tuâ concinnas dolum:
20. Sedens fratri tuo obloqueris: in filium matris tuæ edis infamiam.
12. Hæc te faciente, quia agebam surdum, cogitas me prorsus esse similem tui: arguo te, & dissero in oculis tuis.
22. Animadvertite jam hoc obliviosi Dei, ne rapiam, nec sit, qui eripiat.
23. Qui sacrificat laudem, honore afficit me, & qui componit viam, faciam, ut is fruatur salute Dei.

PSALMUS LI.

Psamus quartus pœnitentialis.

MAgistro symphoniæ, psalmus Davidis:
2. Quum venisset ad eum Nathan propheta, postquam congressus fuisset cum Bath-Schebaha.
3. Gratiam fac mihi, ô Deus, secundùm benignitatem tuam; secundùm amplitudinem miserationũ tuarum, dele defectiones meas.

4. Multùm ablue me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me:

5. Nam defectiones meas ego agnosco, & peccatum meum obversatur mihi jugiter.

6. Tibi, tibi soli peccaveram, & quod malum *videtur* in oculis tuis, feceram: *agnosco*, ut justificeris in sermonibus tuis, purus sis, quando tu judicas.

7. En, in iniquitate formatus sum, & in peccato fovit me mater mea.

8. En, veritate delectaris in præcordiis; & in occulto sapientiam notam feceras mihi.

9. Expiato me hyssopo, ut mundus sim; abluito me, ut præ nive albescam.

10. Facito, ut audiam gaudium, & lætitiam, exultent ossa, *quæ* contriveris.

11. Absconde iratam faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele.

12. Animum mundum crea mihi Deus, & spiritum firmum renova intra me.

13. Ne abjicias me à facie tua, & spiritum sanctum tuum ne recipias à me.

14. Redde mihi gaudium salutis tuæ, & spiritu ingenuitatis sustentato me.

15. Docebo defectores vias tuas, ut peccatores ad te convertantur.

16. Libera me à sanguine, ô Deus, Deus salutis meæ: cantet lingua mea justitiam tuam.

17. Domine labia mea aperias, & os meum annunciabit laudem tuam.

18. Nam non delectaris sacrificio; ut dem holocaustum, non vis.

19. Sacrificia Dei *sunt* spiritus fractus; animum fractum, & contritum, ô Deus, non spernis.

20. Benefac pro *bona* voluntate tua Tzijoni, ædifica muros Jeruschalaimorum.

21. Tunc delectaberis sacrificiis justitiæ; holocausto, & prorsus consumendo: tunc *pii* offerent juvencos super altare tuum.

PSALMUS LII.

Speculum vitæ aulicæ, & superbæ.

MAgistro symphoniæ, *ode* didascalica Davidis:

2. Quum veniens Doëg Adomæus nunciasset Schauli, & dixisset ei, adivit David domum Achimeleci.

3. Quid te jactas in malo, ô potens? benignitas *Dei* fortis omni die *perdurat*.

4. Ærummas excogitatas depromis linguâ tuâ; similis *est* novaculæ acutæ, ô artifex doli.

5. Diligis malum potiùs, quàm bonum, mendacium quàm loqui justitiam, *diligis* vehementissimè.

6. Dilexisti omnia verba perniciosa, linguam dolosam.

7. Etiam *Deus* fortis demoliturus est te in æternum, abripiet te, & avellet te à tentorio, eradicabítque te è terra viventium vehementissimè.

8. Quod videntes justi, reverebuntur, & de isto ridebunt, *dicentes*:

9. Ecce virum illum, qui non proposuerat Deum robur suum; sed confidebat amplitudini divitiarum suarum, roborabat se in substantia sua.

10. Ego verò ut oliva virens in domo Dei, confido benignitati Dei in seculum, & sempiternum.

11. Celebrabo te in seculum, quòd feceris *ista*: & exspectabo nomen tuum, quia bonus *es*, coram eis, quos benignitate prosequeris.

PSALMUS LIII.

Speculum Epicureismi.

MAgistro symphoniæ ad pneumaticum instrumentum, *ode* didascalica Davidis.

2. Dicit stultus cum animo suo, non *est* Deus: corrumpunt, & abominandam perpetrant iniquitatem: non *est* qui faciat bonum.

3. Deus è cœlis prospectat super filios hominum, ut videat, an sit ullus, qui intelligat, qui requirat Deum.

4. Quicunque est, retrocessit, simul putidi facti sunt: non *est*, qui faciat bonum, non *est* vel unus.

5. Annon sibi sunt conscii, qui dant operam iniquitati, quod exedentes populum meum, edunt panem; Deum non invocant?

6. Ibi expavescunt pavore, *ubi* non *est* pavor: quia Deus dissipat ossa *cujusque* castra habentis contra te: pudefacis, quia Deus spernit eos.

7. *O si* quis det è Tzijone omnimodam salutem Jisraëlis: reducente Jehovâ reducem turbam populi sui, exultabit Jahakob, lætabitur Jisraël.

PSALMUS LIV.

Pius afflictus experitur opem Dei.

MAgistro symphoniæ fidium, *ode* didascalica Davidis.

2. Quum venientes Ziphæi dixissent Schauli, annon David latitat apud nos?

3. Deus propter nomen tuum serva me, & fortitudine tuâ causam meam age.

4. Deus audi orationem meam, aurem adverte ad sermones oris mei.

5. Nam exteri insurgunt in me, & violenti quærunt vitam meam: non proponunt Deum sibi maximè.

6. Ecce Deus adjuvat me: Dominus *est* inter eos, qui sustentant vitam meam.

7. Redde istud malum observatoribus meis, per veritatem tuam succide eos.

8. Liberaliter sacrificabo tibi; celebrabo nomen tuum, Jehova, quia bonum est.

9. Quia ab omni angustia liberat me, & inimicos meos aspicit oculus meus.

PSALMUS LV.

Contra domesticos inimicos precatur, & se fortificat in Deo.

MAgistro symphoniæ fidium, *ode* didascalica Davidis.

2. Auribus percipe, ô Deus; orationem meam, & ne abscondas te à deprecatione mea:

3. Attende ad me, & exaudi me; plango in meditatione mea, & perstrepo;

4. Propter vocem inimici, propter angorem improbi: quia avertunt in me iniquitatem, & irati intestino odio prosequuntur me.

5. Animus meus dolet in me, & terrores mortis accidunt mihi:

6. Timor & tremor invadit me, & obtegit me horror:

7. Adeò

7. Adeò ut dicam, *ô ſi* quis daret mihi alam velut columbæ; evolarem, ubi habitare poſſem.

8. Ecce quàm longiſſimè evagarer, commoraturus in deſerto, vehementiſſimè.

9. Maturarem effugium mihi; à vento rapidiſſimo, à turbine.

10. Perde, Domine, divide linguam eorum; nam video violentiam, & contentionem in civitate:

11. Interdiu & noctu circumdant eam *verſantes* in muris ejus; iniquitaſque, & perverſitas in medio ejus *ſunt:*

12. Ærumnæ *ſunt* in medio ejus, & non recedunt à platea ejus fraus, & dolus.

13. Non enim inimicus probro afficit me, quod ferrem; non oſor meus adversùm me ſe attollit, à quo me abſconderem:

14. Sed tu mortalis, par mihi, dux meus, & familiaris meus,

15. Qui pariter dulce inibamus conſilium, in domum Dei ibamus cum frequentia:

16. Aget exactorem mors, invadens eos, deſcendent *in* ſepulchrum vivi: nam mala *ſunt* in commoratione ipſorum, in medio ipſorum.

17. Ego Deum inclamabo, & Jehova ſervabit me.

18. Veſpere, & manè, atque meridie meditabor, & perſtrepam, donec audiverit vocem meam:

19. Redemit vitam meam, ne belligerent in me, *collocans* in pace: quando multis *copiis belligerabant*, fuerunt penes me.

20. Audiet Deus fortis; & conteſtabitur iſtos, ut permanet in æternum, vehementiſſimè; quibus non *ſunt* mutationes, neque timent Deum:

21. *Quorum quiſque* extendit manus ſuas in colentes pacem ſecum, profanat fœdus ſuum:

22. Cujus blanda ſunt butyrina verba, dum bellum *inſidet* animo ejus: cujus molliora *quidem* verba oleo, ſed ſtricti gladii ſunt.

23. Rejice in Jehovam, *quicquid* dat tibi, & ipſe ſuſtentabit te: non permittet unquam juſto, ut dimoveatur.

24. Tu itaque Deus, detrudes iſtos in puteum corruptionis: homines ſanguinarii, & doloſi non perducent ad dimidium dies ſuos: ego verò confidam tibi.

PSALMUS LVI.

Lacrymas piorum reſervari, clamorem exaudiri.

MAgiſtro ſymphoniæ, de *anima* vim patiente à manipulo longinquorum, inſignis *ode* Davidis: quum prehenderent eum Peliſchthæi Gathi.

2. Gratiam fac mihi, Deus, nam anhelus perſequitur me mortalis, toto die oppugnator opprimit me.

3. *Nam* anhelant obſervatores mei toto die, quia multi *ſunt*: *è* ſublimi propugnatores *adſunto* mihi.

4. *Quâ* die timebo, ego in te confidam.

5. In Deo laudabo verbum ejus; in Deo confidam, non timebo: quid faciat caro mihi?

6. Toto die rebus meis dolorem afferunt, contra me omnes cogitationes eorum ad malum *ſpectant.*

7. Conveniunt, deliteſcunt ipſi; veſtigia mea obſervant; ut qui expetunt vitam meam.

8. Pro iniquitate parito eis, in ira populos dejice Deus.

9. Tu vagationes meas in numerato habes: pone *quamque* lacrymam meam in utre tuo; ánnon *eſſent* in numerato tibi?

10. Tunc revertentur inimici mei retrorſum, quâ die clamabo; hoc ſcio, Deum *affore* mihi.

11. In Deo laudabo verbum, in Jehova laudabo verbum.

12. In Deo confido, non timebo: quid faciat homo mihi?

13. Mecum *erunt*, ô Deus, vota tua; perſolvam gratiarum actiones tibi,

14. Nam eripis animam meam à morte, ánnon pedes meos à lapſu *eriperes?* ut indeſinenter ambulem coram Deo in luce hujus vitæ.

PSALMUS LVII.

Inter leones ad Deum clamatur.

MAgiſtro ſymphoniæ, ne perdas; Davidis ode inſignis, quum fugeret metu Schaulis in ſpeluncam.

2. Gratiam fac mihi Deus, gratiam fac mihi, nam ad te ſe recepit anima mea; & ad umbram alarum tuarum me recepturus ſum, donec tranſiverint ærumnæ.

3. Invocabo Deum excelſum, *Deum* fortem, perficientem erga me.

4. Mittet è cœlis, ut ſervet me, afficiens eum probro, qui me anhelus perſequitur vehementiſſimè: Mittet Deus benignitatem ſuam, & veritatem ſuam.

5. Ego inter immanes leones *ſum*, jaceo *inter* incendiarios; *inter* homines, quorum dentes haſtæ & ſagittæ *ſunt*, & quorum lingua *eſt* gladius acutus.

6. Exaltare ſupra cœlos, ô Deus, ſuper totam terram gloria tua.

7. Rete aptaverant greſſibus meis, curvaverat animam meam; *quam* foderant ante me foſſam, cadunt in eam vehementiſſimè.

8. Erecto animo meo, ô Deus, erecto animo meo, canam & pſallam, *dicens*:

9. Evigila gloria mea: evigila nablium, & cithara; expergefaciam *inde ab* aurora;

10. Celebrabo te in populis Domine, pſallam te in nationibus:

11. Magnam *eſſe* uſque ad cœlos benignitatem tuam, & ad ſuperiores uſque nubes veritatem tuam.

12. Exaltare ſupra cœlos, ô Deus; ſuper totam terram gloria tua.

PSALMUS LVIII.

Malitiam aſpidis eſſe in homine, ad cujus interitum gaudebunt pii.

MAgiſtro ſymphoniæ, ne perdas; Davidis *ode* inſignis.

2. An revera, ô manipule; juſtitiam loquimini? quæ recta *ſunt*, judicatis filii hominis?

3. Quin etiam ex animo iniquitates operamini: in hac terra violentiam manuum veſtrarum appenditis.

4. Abalienant ſe improbi inde à vulva, aberrant inde ab utero, loquentes mendacium.

5. Venenum *eſt* illis ſimile veneno ſerpentis, ſicuti aſpidis ſurdæ, obthurantis aurem ſuam.

6. Quæ non auscultat voci mussitantium; utentis incantationibus peritissimi.

7. O Deus, destrue dentes eorum in ore ipsorum; molares juvenum leonum demolire Jehova.

8. Liquefiant sicut aqua, indesinenter abeant: intentantes sagittas suas, tanquam in spicas abeant *sagittæ*.

9. Sicut limax liquescens abeat *quisque*, ut abortus mulieris, *ut qui* non viderunt solem.

10. Quum nondum sentientur spinæ vestræ, *spinæ* cynosbati, tam redivivam, quàm adustam procellet quamque.

11. Lætabitur justus, quum viderit ultionem; pedes suos lavabit in sanguine improbi.

12. Dicétque homo, utique *est* fructus justo; utique est Deus, *est* judex in terra.

PSALMUS LIX.

David in propria domo obsessus, prece, & confidentia eluctatur.

MAgistro symphoniæ, ne perdas; Davidis ode insignis: quum misisset Schaul, qui observârunt domum illius, ut morte afficerent illum.

2. Libera me ab inimicis meis, Deus mi; supra erigentes se contra me extolle me.

3. Libera me ab iis, qui operam dant iniquitati, & ab hominibus sanguinariis serva me.

4. Nam ecce, insidiantur vitæ meæ, conveniunt contra me robusti; nullâ defectione meâ, nullóque peccato meo, Jehova.

5. Nullâ iniquitate *meâ* concurrunt, & comparant se: evigila *venturus* obviam mihi, & respice.

6. Tu ergo Jehova, Deus exercituum, Deus Jisraëlis, expergiscere ad visitandum omnes gentes istas: ne gratiam facias ullis perfidè agentibus iniquitatem summè.

7. Revertuntur vespere, ganniunt ut canis; & circumdant civitatem.

8. Ecce, eructant ore suo, gladios *adhibent* ad labia sua; nam quis audit? *inquiunt*.

9. At tu, Jehova, ridebis eos; subsannabis omnes istas gentes.

10. Robur obtinente illo, te observabo; nam Deus *est* editus locus meus.

11 Deus benignitatis meæ præveniet me: Deus faciet, ut aspiciam observatores meos:

12. Ne occidas eos, ut non obliviscantur populares mei: exagita eos virtute tuâ, & dejice eos, clypeus noster Domine.

13. Peccatum oris sui, verbum labiorum suorum, quando fuerint deprehensi in superbia sua; tum præ execratione, tum præ macie enarrent.

14. Consume æstu, consume, donec non sint *ampliùs*; ut sciant Deum summè dominari in Jahakobo, usque ad fines terræ.

15. Quum revertuntur vespere, ganniant ut canis; & circumdent civitatem.

16. Se ipsos exagitent ad comedendum, quum non fuerint saturati, tum cogantur pernoctare.

17. Ego verò canam robur tuum, & cantabo in matutinum quodque benignitatem tuam; te fuisse locum editum mihi & perfugium, *quo die fuit* angustia mihi.

18. O robur meum, tibi psallam; Deum esse locum editum meum, Deum benignitatis meæ.

PSALMUS LX.

Psalmus eucharistus post victoriam.

MAgistro symphoniæ, in hexachordis testimonii, *ode* insignis Davidis, ad docendum.

2. Quum certaret contra Syros Mesopotamienses, & contra Syros Tzobæ; & reversus Joab, percussisset Edomæos in valle Salis duodecies mille.*

3. O Deus, rejeceras nos, disruperas nos, iratus fueras, restitue *te* nobis.

4. Commoveras terram, diffregeras eam; cura fragmenta ejus, nam vacillat.

5. Feceras, ut sentiret populus tuus *rem* duram, dederas bibendum nobis *tanquam* vinum horrorem.

6. Dedisti timentibus te vexillum, quo utantur: propter veritatem potentissimè:

7. Ut liberentur dilecti tui, serva dexterâ tuâ, & exaudi me.

8. Deus loquutus est per sanctitatem suam, exsultabo: in partem obtineo Schecemum, & convallem Succotharum metior:

9. Meus Gilhad, & meus Menasche, Ephrajímque, robur capitis mei, Jehuda legislator meus.

10. Moab pollubrum meum; supra Edomæum projiciam calceum meum: contra me, Palæstina, clangentem age.

11. Quis deduceret me *in* civitatem munitam? quis deduceret me Edomææm usque?

12. Annon tu, Deus, rejeceras nos; ut non procederes, Deus, inter exercitus nostros?

13. Cedò nobis auxilium *tuum* ab hoste: alioqui vanitas *est* auxiliatio humana.

14. In Deo faciamus strenuè, & ipse conculcabit hostes nostros.

PSALMUS LXI.

Expertus Dei auxilium confidentiùs erat, & acquiescit in sua fide.

MAgistro symphoniæ fidium, *ode* Davidis.

2. Audi, Deus, clamorem meum; attende orationi meæ.

3. Ab extremitate terræ te inclamo, quum obruitur animus meus: in rupem, *quæ* sit editior me, deducito me:

4. Nam fuisti receptus mihi, turris robusta adversùs inimicum.

5. Commorabor in tentorio tuo *per* secula: recipiam me in occultum alarum tuarum maximè.

6. Cùm tu, Deus, auscultaveris votis meis, dederis hæreditatem *suam* reverentibus nomen tuum:

7. Dies diebus regis superaddito, anni ejus *sint* ut multarum generationum.

8. Maneat in seculum coram Deo; benignitatem, & fidem præpara, *quæ* custodiant eum.

9. Sic psallam nomini tuo in perpetuum, rependendo vota mea quotidie.

PSALMUS LXII.

In Deo solo quiescendum esse.

MAgistro symphoniæ in Jeduthune, psalmus Davidis.

2. Tantummodo in Deo conquiescit anima mea: ab eo salus mea *est*.

3. Tantummodo ipse rupes mea *est*, & salus mea;

mea ; locus editus meus, non dimovebor *motione* magnâ.

4. Quò usque machinabimini ærumnas in virum ? occidemini vos omnes, *eritis* similes muro pando, maceriæ impulsæ.

5. Tantummodo de excellentia ejus consilia ineunt depellendi *eum*, delectantur mendacio : ore suo benedicunt, intrà se verò maledicunt vehementissimè.

6. Tantummodo in Deo conquiesce anima mea ; nam ab eo *est* exspectatio mea.

7. Tantummodo ipse rupes mea *est*, & salus mea : locus meus editus, non dimovebor.

8. In Deo *est* salus mea, & gloria mea ; rupes robusta mea ; receptus meus *est* in Deo.

9. Confidite ei omni tempore, ô popule, effundite coram eo animum vestrum : Deus receptui nobis *est* maximè.

10. Tantummodo vanitas *sunt* nati *plebejo* homine, mendacium *sunt* nati *præstante* viro: lancibus illi simul *impositi*, ascensuri *essent* supra vanitatem.

11. Ne confidatis oppressioni, & rapinâ ne evanescatis ; opulentia si abundet, ne apponatis animum,

12. Semel loquutus est Deus, bis idem audivi, robur esse Dei.

13. Et tuam *esse*, Domine, benignitatem, te repensurum cuique secundùm opus suum.

PSALMUS LXIII.

Sitiens & arescens anima petit salvari.

PSalmus Davidis, quum esset in deserto Jehudæ.

2. O Deus, *Deus* fortis meus es, tempestivè requiro te ; sitiens est tui anima mea, arescit ad te *spectans* caro mea, in terra sicca, & fessa sine aquis :

3. Ad videndum robur tuum, & gloriam tuam, sicut in loco sancto videbam te :

4. (Nam benignitas tua melior est vitâ,) *ut* labia mea laudent te.

5. Sic benedicam tibi in vita mea, in nomine tuo attollam manus meas :

6. Quasi adipe, & pinguedine saturabitur anima mea, & labiis canoris laudabit *te* os meum.

7. Quum recordor tui super strata mea, in vigiliis meditor de te :

8. Te fuisse summo auxilio mihi, ita ut in umbra alarum tuarum canerem :

9. *Quum* adhærescens anima mea sequitur te, sustentat me dextera tua.

10. Quamobrem isti, *qui* vastationem quærunt animæ meæ, pervenient ad imas partes terræ.

11. Facient, ut diffluat eorum quisque per gladium, portio vulpium futuri sunt.

12. Rex verò ipse lætabitur in Deo, gloriabitur quisquis jurat per eum, quum obturabitur os loquentium mendacium.

PSALMUS LXIV.

Indoles, & plaga hostium, à quibus liberari petit.

MAgistro symphoniæ psalmus Davidis.

2. Audi, ô Deus, vocem meam, dum meditor ; à pavore inimici custodi vitam meam :

3. Absconde me ab arcano *consilio* maleficorum, à tumultuatione operam dantium iniquitati :

4. Qui exacuunt sicut gladium linguam suam ; intentant *ut* sagittam suam, verbum amarulentum.

5. Jaculis petendo ex latebris integrum, repentè jaculis petunt eum, neque timent :

6. Confirmant sibi rem malam : narrant de abscondendis laqueis ; dicunt ; Quis videret illos ?

7. Perscrutantur iniquitates ; conficimur iis, quæ callidissimè sunt perscrutati : adeò intimum viri, & cor profundum *est*.

8. Sed ubi jaculis petierit eos Deus, *à* sagitta repentina fuerint plagæ eorum.

9. Fecerintque, ut ipsâ linguâ suâ in se ipsos impingant : vagi se in fugam dabunt, quisquis viderit eos.

10. Quicunque autem homines reverentur, nunciabunt opus Dei, & factum ejus intelligendum proponent :

11. Lætabitur justus in Jehova, & recipiet se ad eum, denique gloriabuntur omnes recti animo.

PSALMUS LXV.

Psalmus ἐπαινετικὸς circa diversa providentiæ divinæ opera.

MAgistro symphoniæ psalmus Davidis canticum.

2. Tibi *debetur* certa laus ô Deus, *qui* es in Tzijone ; & tibi rependendum est votum.

3. *O* qui exaudis orationem, ad te usque omnis caro ventura est.

4. Res iniquæ prævaluerant mihi, defectiones nostras tu expias.

5. Beatus, *quem* eligis, & admoves, inhabitaturum atria tua : saturamur bono domûs tuæ, *rebus* sanctis templi tui.

6. Res reverendas in justitia proloqueris nobis, ô Deus salutis nostræ, fiducia omnium extremitatum terræ, & maris, longinquarum.

7. Stabiliens montes virtute suâ, accinctus potentiâ.

8. Compescens strepitum marium, strepitum fluctuum eorum, & fremitum nationum.

9. Qui facis, ut canant exortus matutinos, & vespertinos, incolæ extremitatum reverentes à signis tuis.

10. Visitas hanc terram, & appetis eam : plurimùm ditas eam rivo Dei pleno aquæ ; paras frumentum illorum, quum ita præparaveris eam.

11. Porcas ejus irrigando, deprimendo liras ejus ; imbribus dissolvis eam, germini ejus benedicis.

12. Coronas annum bonitatis tuæ, & orbitæ tuæ stillant pinguedinem :

13. Stillant *in* caulas deserti, & exsultatione colles accinguntur.

14. Vestiuntur pascua gregibus, & convalles obteguntur tritico, clangentes agunt, *atque* etiam canunt.

PSALMUS LXVI.

Psalmus ἐπαινετικὸς circa opera redemtionis.

MAgistrò symphoniæ, canticum, & psalmus. Clangite Deo, omnes *incolæ* terræ:

2. Psallite gloriam nominis ejus, apponite gloriam laudi ejus :

3. Dicite Deo, quàm reverendus *es* factis tuis !

tuis? propter amplitudinem roboris tui mendaciter ſe dedunt tibi inimici tui.

4. Omnes *incolæ* terræ incurvent ſe tibi, & pſallant tibi; pſallant nomini tuo, *ut quum* maximè.

5. Venite, & videte opera Dei; reverendus *eſt* actione erga filios hominis.

6. Convertit mare in aridam: per flumen tranſiverunt pedes, illic lætati ſumus in eo.

7. Dominatur potentiâ ſuâ in ſeculum: oculi ejus gentes ſpeculantur: qui rebelles ſunt, ne efferantur apud ſe ipſos admodum.

8. Benedicite populi Deo noſtro; & facite, ut reſonet vox laudis ejus:

9. Qui reſtituit animam noſtram in vitam, neque permittit dimoveri pedes noſtros.

10. Poſtquam probâſti nos Deus, conflâſti nos ut conflatur argentum:

11. Induxiſti nos in rete ipſum, impoſuiſti cingulam *aſinariam* lumbis noſtris:

12. Feciſti, ut inſideret mortalis in caput noſtrum, ingreſſi ſumus per ignem, & per aquam; tandem eduxiſti nos ad hanc ſaturitatem.

13. Ingrediens domum tuam cum holocauſtis, rependam tibi vota mea.

14. Quæ *nuncupaverint* aperta labia mea, & eloquutum fuerit os meum in anguſtia mea.

15. Holocauſta pinguium arietum offeram tibi cum ſuffitu: parabo boves cum hircis potentiſſimè.

16. Agitè, audite, quicunque timetis Deum; ut enarrem, quæ fecit animæ meæ.

17. Eum ore meo inclamavi, & *fui* elatus pro *ſermonibus* linguæ meæ:

18. Ad iniquitatem ſi ſpectâſſem animo meo, non exaudiviſſet Dominus.

19. At certè exaudivit Deus, attendit ad vocem orationis meæ.

20. Benedictus *eſt* Deus, qui non avertit orationem meam *à ſe*, & benignitatem ſuam à me.

PSALMUS LXVII.

Vaticinium de vocatione gentium.

MAgiſtro ſymphoniæ fidium, pſalmus, *&* canticum.

2. Deus gratiam faciat nobis, & benedicat nobis; illuſtret faciem ſuam erga nos maximè:

3. Ut agnoſcamus in terra viam tuam, in omnibus gentibus ſalutem tuam.

4. Celebrent te populi Deus, celebrent te populi omnes.

5. Lætentur, & cantent nationes; quum judicabis populos rectè, & nationes ipſas in terra deduces potentiſſimè.

6. Celebrent te populi Deus; celebrent te populi omnes.

7. Terrâ dante proventum ſuum; benedicat nobis Deus, Deus noſter.

8. Benedicat nobis Deus, & revereantur eum omnes fines terræ.

PSALMUS LXVIII.

Canticum triumphale ſuper victoriam, & regnum Chriſti.

MAgiſtro ſymphoniæ, Davidis pſalmus, *&* canticum.

2. Surgente Deo diſperguntur inimici ejus, & fugiunt infeſti oſores ejus à conſpectu ejus.

3. Quaſi impellas fumum, impellis *eos*; ut liqueſit cera ab igne, pereunt improbi à conſpectu Dei.

4. Juſti verò lætantes exultant coram Deo, & gaudent in lætitia.

5. Cantate Deo, pſallite nomini ejus; extollite eum, qui inſidet amœnitatibus de nomine ejus Jah, ac exultate coram eo.

6. Pater pupillorum, & defenſor viduarum *eſt* Deus in habitaculo ſanctitatis ſuæ.

7. Deus collocat ſolitarios in familia, educit vinctos compedibus: at rebelles inhabitant locum aridiſſimum.

8. O Deus, quum procederes coram populo tuo; quum gradereris per ſolitudinem excellentiſſimè:

9. Terra movebatur etiam, cæli deſtillabant à præſentia Dei: ipſe Sinaj, à præſentia Dei, Dei Jiſraëlis.

10. Pluviam liberaliſſimam ſtillabas, Deus; poſſeſſionem tuam, eámque defeſſam tu inſtaurabas.

11. Greges tui catervatim habitabant in ea; te parante per bonitatem tuam *pauperi* illi afflicto, Deus.

12. Dominus dabat ſermonem; eæ, quæ annunciabant, exercitu magno *dicebant*.

13. Reges exercituum fugiunt, fugiunt: & quæ commoratur domi, partitur ſpolia.

14. Etiamſi jacueritis inter duas ſtrues lapideas, *eritis ſimiles* alis columbæ, tectæ argento; cujus pennæ *ſunt* ex fulvo auro effoſſo.

15 Quum expanderit omnipotens reges in hac *terra*, niveus eris in Tzalmone.

16. Monte maximo, monte Baſchanis; monte frequente gibbis, monte Baſchanis.

17. Quare dejiceretis vos, montes frequentes gibbis? hæc montana deſiderat Deus ad ſedem ſuam, etiam Jehova inhabitabit in æternum.

18. Curruum Dei duæ *ſunt* myriades, millia multiplicia: Dominus cum illis *eſt, Dominus* Sinaj in ſanctuario *habitans*.

19. Aſcendens in ſublime, captivam feciſti captivorum multitudinem, accipiens *dediſti* dona hominibus: etiam rebelles habitando *captivos facis*, Jah Deus.

20. Benedictus Dominus, *qui* quotidie onerat nos *donis*; *Deus* ille fortis ſalus noſtra excellentiſſimè.

21. *Deus* ille fortis nobis *eſt Deus* fortis, ad ſalutem omnimodam: & Jehovæ Domino *ſunt* exitus contra ipſam mortem.

22. Tantummodo Deus frangit caput inimicorum ſuorum, verticem comatum indeſinenter ambulantis in reatibus ſuis.

23. Dixerat Dominus, ex Baſchane reduco, reduco ex profunditatibus maris.

24. Ut frangens *immergas* pedem tuum in ſanguine; linguam canum tuorum, *ſanguine fluente* ab inimicis, ab unoquoque eorum.

25. *Quum* viderunt inceſſus tuos, ô Deus; inceſſus Dei fortis mei, regis mei, *qui eſt* in ſanctuario.

26. Præcedebant cantores, pòſt fidicines, inter puellas tympana pulſantes.

27. In congregationibus benedicite Deo, Domino, *qui eſtis* è ſcaturigine Jiſraëlis.

28. Illic *ſit* Binjamin parvus, *&* dominator eorum: principes Jehudæ, *&* cœtus eorum: principes Zebulunis, principes Naphthali.

29. Præcepit Deus tuus robuſtum eſſe te, corro-

corrobora, ô Deus, quod operatus es in nobis.
30. E templo tuo propter Jeruschalaima, tibi afferent reges donarium.
31. Perde catervam arundiferam, cœtum robustorum juvencorum cum vitulis populorum, fingentem subjicere se cum fragminibus argenti; dissipat populos, *qui* bellis delectantur.
32. Veniant Magnates ex Ægypto, Æthiopia celeriter transmittat manuum suarum *donum* ad Deum.
33. Regna terræ cantate Deo; psallite Domino vehementissimè;
34. Insidenti cœlis cœlorum antiquorum; en edit voce suâ vocem robustam.
35. Tribuite robur Deo, cujus excellentia *est* super Jisraëlem, & cujus robur in superioribus nubibus.
36. Formidabilis es, ô Deus, è sanctuariis tuis: *Deus* fortis Jisraëlis, ipse dat robur, & vires huic populo, benedictus *sit* Deus.

PSALMUS LXIX.

Precatio oppressi contra oppressores, ejúsque votum.

MAgistro symphoniæ ad hexachorda, Davidis *ode*.
2. Serva me Deus, quia perveniunt aquæ usque ad animam:
3. Demergor in cœnum profundissimum, ubi non *est* consistendi locus: ingredior profunditates aquarum, & fluentum inundans abripit me:
4. Fatigor clamando, exsiccatur guttur meum, deficiunt oculi mei sperantis in Deum meum.
5. Plures sunt quàm capilli capitis mei, qui oderunt me immeritò; potentiores sunt, qui conantur me succidere, qui mihi sunt inimici injuriâ; tunc quod non rapui, rependere cogor.
6. O Deus, tu novisti stultitiam meam; & reatus mei non sunt celati tibi.
7. Ne erubescant de me exspectantes te, Domine Jehovi, *Deus* exercituum, ne rubore suffundantur meâ causâ, qui quærunt te, Deus Jisraëlis.
8. Nam propter te sustineo opprobrium, operit ignominia faciem meam:
9. Extraneus effectus sum fratribus meis, & alienus filiis matris meæ:
10. Quia zelus domûs tuæ exedit me, & opprobria probris afficientium te accidunt mihi.
11. Quum flens *affligo* jejunio animam meam, tum hoc vertitur in summum probrum mihi.
12. Quum statuo vestimentum meum cilicium, tum sum illis in parabolam.
13. Confabulantur de me sedentes in porta, & *canunt* odas lyricas bibentes potum inebriantem.
14. *De* me itaque, oratio mea ad te *est hæc*: Jehova, tempus *est* benevolentiæ: Deus, pro amplitudine benignitatis tuæ exaudi me pro fide salutari tua.
15. Eripe me è luto, & ne immergar: eripiar ab osoribus meis, & à profunditatibus aquarum:
16. Ne inundans abripiat me fluentum aquarum, neque absorbeat me profundum: & ne præcludat mihi puteus os suum.
17. Exaudi me Jehova, quia bona *est* benignitas tua: secundùm amplitudinem miserationum tuarum respice ad me.
18. Et ne abscondas faciem tuam à servo tuo; quia *est* angustia mihi: festina, exaudi me.
19. Appropinqua ad animam meam, vindica eam, propter inimicos meos redime me.
20. Tu nôsti opprobrium meum, pudorémque meum, & ignominiam meam, coram te *sunt* omnes hostes mei.
21. Opprobrium frangit animum meum, adeò ut afficiar ægritudine: quùmque exspecto, qui condoleat, nemo adest; aut consolatores, tamen non invenio:
22. Quin *potiùs* dant pro alimento meo amarorem; & in siti mea bibendum dant mihi acetum.
23. Sit mensa eorum ante eos pro laqueo; & pro retributionibus, pro tendicula *ipsis*.
24. Obtenebrentur oculi eorum, ut non videant: & fac ut lumbi eorum jugiter nutent.
25. Effunde super eos indignationem tuam, & æstus iræ tuæ assequatur eos.
26. Sint castella eorum desolata, in tentoriis eorum ne sit habitator:
27. Quia, quem tu percussisti, persequuntur, & secundùm dolorem confossorum tuorum narrationes contexunt.
28. Appone pœnam ad pœnam iniquitatis eorum, & ne veniant in justitiam tuam.
29. Deleantur de libro viventium, & cum justis ne conscribantur.
30. Ego verò pauper, & dolens: *quum* salus tua, Deus, in edito collocaverit me.
31. Laudabo nomen Dei cantico, & magnificabo eum gratiarum actione.
32. Quæ melior videbitur Jehovæ, bove, juvenco, cornuto, *aut* ungulam scissam habente *quoquam*.
33. *Quod ubi* viderint mansueti, lætabuntur: & revivifcet animus vester, ô quærentes Deum:
34. Quòd attendat ad egentes Jehova, & vinctos suos non spernat.
35. Laudabunt eum cœli, & terra; maria, & quicquid repit in eis:
36. Quia Deus servat Tzijonem, & instaurat civitates Jehudæ; ut habitent ibi, & hæreditario jure possideant eam *termm*;
37. Posteri, *inquam*, servorum ejus possideant eam, & amantes nominis ejus habitent in ea.

PSALMUS LXX.

Argumentum idem cum fine Psal. 40.

MAgistro symphoniæ, *ode* Davidis, ad recordandum.
2. Deus ad eripiendum me: Jehova, ad auxilium meum festina.
3. Pudefiant, & rubore perfundantur quærentes animam meam, agantur retrorsum, & ignominiâ afficiantur, qui delectantur malo meo.
4. Retrocedant pro mercede pudoris sui, qui dicunt, euge, euge.
5. Gaudeant, & lætentur in te omnes quærentes te: ac dicant jugiter, magnificetur Deus, amantes salutis tuæ.

6. Ego verò sum pauper, & egens, ô Deus, festina meâ causâ : auxilium meum, & liberator meus es, Jehova, ne tardes.

PSALMUS LXXI

Perceptam gratiam professus, ulteriorem petit, & gratitudinem vovet.

AD te, Jehova, me recipio, ne erubescam unquam.

2. Justitiâ tuâ eripe me, & libera me, inclina ad me aurem tuam, ac serva me.

3. Esto mihi rupes, quam inhabitem, quò veniam jugiter; præceptum posuisti de servando me, quia petra mea, & munitio mea es.

4. Deus mi, libera me è manu improbi, è manu iniquè, & præfractè agentis.

5. Nam tu *es* exspectatio mea, Domine Jehovi, fiducia mea à pueritia mea.

6. Tibi innitor inde ab utero, à visceribus matris meæ tu abripuisti me: in te *est* laus mea jugiter.

7. Tanquam ostentum fui multis: adeò es mihi receptus robustus.

8. Impleatur os meum laude tuâ, toto die gloriâ tuâ.

9. Ne abjicias me tempore senectutis: quum deficit virtus mea, ne derelinquas me:

10. Quia loquuntur inimici mei de me, & observantes animam meam consultant simul.

11. Dicendo, Deus dereliquit eum, persequimini, & prehendite eum: quia nemo *est*, qui eripiat.

12. Deus, ne longè abesto à me: Deus mi, ad auxilium meum festina

13. Pudefiant, deficiant adversantes animæ meæ: operiantur opprobrio, & ignominiâ quærentes malum meum.

14. Ego verò jugiter in exspectatione sum, de tota laude tua; & perrecturus sum.

15. Os meum narraturum est justitiam tuam, quotidie salutem tuam: quàmvis ignorem numeros *ejus:*

16. Aggrediar omnimodam fortitudinem, Domine Jehovi: commemorabo justitiam tuam solus.

17. Deus, docuisti me à pueritia mea, & huc usque indicavi mirabilia tua.

18. Quare etiam tantisper dum senex, & canus sum, Deus, ne derelinquas me, donec indicavero brachium tuum *huic* generationi, omni venturæ *generationi* fortitudinem tuam:

19. Nam justitia tua, Deus, in altum usque *assurgit:* quia facis res magnas; Deus, quis *est* par tibi?

20. Quia postquam fecisti, ut experirer angustias magnas, & malas; rursus vitæ restituis me, & ex abyssis terræ rursus facis, ut ascendam.

21. Auges magnitudinem meam, & divertens consolaris me.

22. Etiam ego celebraturus sum te instrumento nablii, fidémque tuam, Deus mi: psallam tibi citharâ, ô sancte Jisraëlis.

23. Cantabunt labia mea, quando psallam tibi, & anima mea, quam redemeris;

24. Etiam lingua mea quotidie enunciabit justitiam tuam: quod erubuerint, quod pudore perfusi fuerint quærentes malum meum.

PSALMUS LXXII.

Schelomo typus Christi.

PRo Schelomone. O Deus, judicia tua regi da, & justitiam tuam filio regis:

2. Judicet populum tuum justè, & pauperes tuos jure.

3. Proferant montes pacem populo, & colles propter justitiam.

4. Vindicabit pauperes populi, servabit filios egentis, conteret verò oppressorem.

5. Reverebuntur te quamdiu erit sol; & durante lunâ in generationem æternam.

6. Ut quum descendit pluvia super sectam herbam; quum imbres, irrigatio terræ:

7. Florebit temporibus ejus justus, & amplitudo pacis, donec non sit luna:

8. Et dominabitur à mari uno ad alterum, & à flumine quàquà *sunt* fines terræ.

9. Coram eo *honorem exhibentes* incurvabunt *se* barbari, & inimici ejus pulverem lingent.

10. Reges oceani *accolæ*, & insulani munus reddent; reges Schebæ, & Sebæ donarium offerent:

11. Denique incurvabunt se *honorem exhibentes* ei omnes reges, omnes gentes servient ei.

12. Quoniam eripiet egentem vociferantem, & pauperem, cui non fuerit adjutor:

13. Parcet attenuato, & egenti, animásque egentium servabit:

14. A dolo, & à violentia vindicabit animam eorum: adeò pretiosus *est* sanguis eorum in oculis ejus.

15. Ideo quamdiu vivet, dabit ei de auro Schebæ; & orabit pro eo jugiter, toto die benedicet ei.

16. *Ubi* fuerit pugillus tritici in terra, in vertice montium, commovebit se ut Libanus fructus ejus, & florebunt cives ut herba terræ.

17. Erit nomen ejus in seculum, durante sole sobolescet nomen ejus: & benedicentes sibi in eo, omnes gentes beatum prædicabunt eum.

18. Benedictus *sit* Jehova Deus; Deus Jisraëlis, qui facit mirabilia solus:

19. Et benedictum nomen gloriæ ejus in seculum: impleatúrque gloria ejus tota terra, amen, iterum Amen.

20. Finiuntur orationes Davidis, filii Jischaj.

Psalmo-

Psalmorum Liber tertius.

PSALMUS LXXIII.

Prosperitas impiorum perpenditur, & concluditur in Deo solo securitatem inveniri.

PSalmus Asaphi. Atqui bonus *est* Jisraëli Deus, puris animo.

2. Equidem, *quod ad* me, penè declinaverant pedes mei; nihil ferè *aberat; quin* effunderentur gressus mei.

3. Quum inviderem insanientibus, prosperitatem improborum aspicerem.

4. Nam non *sunt* nexus usque ad mortem eorum, sed pingue *est* robur eorum.

5. In labore mortalium non sunt, & cum *reliquis* hominibus non afficiuntur plagis.

6. Idcirco cingit eos torques superbiæ, operit *velut* ornamentum violentia eos.

7. Emicat præ pinguedine uterque oculus eorum, superant cogitationes animi.

8. Tabifici sunt, & loquuntur malignè oppressionem: *&* è sublimi loquuntur.

9. Opponunt cœlis os suum, & lingua eorum pervadit terram.

10. Ideóque redit populus ejus huc, quum aquæ pleni *poculi* exprimuntur ipsis.

11. Ut dicant, quomodo cognosceret Deus fortis? aut esset notitia in excelso?

12. Ecce istos improbos, ut tranquilli *in* seculo augeant vires.

13. Utique inaniter purifico animum meum, & lavo in munditia manus meas:

14. Quum sim plagâ affectus quotidie, & castigatio mea *præsto sit* matutinis singulis

15. Si dixerim, narrabo talia; ecce generationi filiorum tuorum perfidus fuero:

16. Si cogitem cognoscere hoc, laboriosum *visum* est in oculis meis:

17. Donec ingressus essem in sanctuaria *Dei* fortis, animadvertissem finem istorum.

18. Utique in lubricis ponis eos, dejicis eos in vastitates.

19. Quomodo abeunt in desolationem quasi momentò: desinunt, consumuntur terroribus.

20. Tanquam somnium, postquam evigilavit *quispiam,* Domine, quum expergisceris, imaginem eorum contemnis.

21. Quum exacerbatur animus meus, & *in* renibus meis me ipsum exacuebam.

22. Tum eram brutus, qui ignorarem: *velut* jumenta eram apud te.

23. Itaque ego jugiter *futurus sum* tecum: prehendisti manum dexteram meam.

24. Consilio tuo deduc me, ut postmodum *in* gloriam recipias me.

25. Quis *esset* mihi in cœlis *præter te?* & præter te nullo delector in terra.

26. Deficiente carne meâ, & animo meo; rupes animi mei, & portio mea, Deus *est* in seculum.

27. Nam ecce longinqui à te pereunt, excindis, quicunque adulterando *deficit* à te.

28. De me itaque, propinquum esse Deo mihi bonum *est*; pono in Domino Jehovi receptum meum, ut enarrem omnia opera tua.

PSALMUS LXXIV.

De desolatione Ecclesiæ conquerens, zelotypiam Dei provocat.

ODe didascalica, Asapho. Quare Deus rejicis in æternum? fumare pergit ira tua in gregem pastûs tui?

2. Recordare cœtûs tui, te acquisivisse antea, vendicâsse tribum possessionis tuæ, montem Tzijonis hunc *esse*, in quo habitabas.

3. Attolle pedes tuos ad vastitates æternas, *ad* omnia mala, *quæ* facit inimicus in loco sancto.

4. Rugientes hostes tui in medio synagogarum tuarum, posuerunt insignia sua *pro* insignibus.

5. Nobilis habitus est *eorum quisque*, prout efferebat sursum contra implexa ligna secures.

6. Etiam nunc sculpturas ejus simul vecte, & tuditibus tundunt.

7. Immiserunt ignem in sanctuaria tua; *dejicientes* in terram profanârunt tabernaculum nominis tui.

8. Dixerunt cum animo suo, vim inferamus eis pariter: incenderunt omnes synagogas *Dei* fortis *dejicientes* in terram:

9. Insignia nostra non videmus, non *est* ampliùs propheta, neque *est* apud nos, qui sciat usque quò.

10. Quò usque, ô Deus, probro afficiet hostis? irritabit inimicus nomen tuum in æternum?

11. Quare avertis manum tuam, & *quidem* dexteram tuam? è medio sinus tui cohibe.

12. Atqui Deus rex meus *est* jam olim, operans omnimodam salutem in medio terræ.

13. Tu disrupisti robore tuo mare, perfregisti capita cetorum in aquis.

14. Tu conquassâsti capita balænæ, dedisti cibum ipsi populo per deserta *proficiscenti*.

15. Tu fidisti fontem, & torrentem; tu arefacis fluvios validos.

16. Tuus *est* dies; etiam tua nox: tu parâsti lumen *hujus*, & solem.

17. Tu statuisti omnes terminos terræ: ipsam æstatem, & hyemem tu formâsti.

18. Recordare *saltem* hujus inimicum probro afficere, ô Jehova, & populum stultum irritare nomen tuum.

19. Ne tradas *isti* catervæ vitam turturis tuæ, catervæ pauperum tuorum afflictorum ne obliviscaris in æternum.

20. Intuere in fœdus: nam repleta sunt obscurissima loca terræ, caulæ violentiâ.

21. Qui attritus est, ne redeat confusus, pauper, & egens laudent nomen tuum.

22. Surge ô Deus, age causam tuam, recordare opprobrii tui, *quo afficeris* à stulto quotidie.

23. Ne obliviscaris vocis hostium tuorum, strepitûs insurgentium in te, augescentis jugiter.

PSAL-

PSALMUS LXXV.

A Deo eſſe, quod unius cornu deprimatur, & alterius exaltetur.

MAgiſtro ſymphoniæ, ne perdas; pſalmus Aſapho, & canticum.

2. Celebramus te Deus, celebramus: nam propinquum nomen tuum, enarrant mirabilia tua.

3. Quum excepero conventum, ego rectiſſimè judicabo.

4. Solutas terræ, omniúmque habitatorum ejus, ego aptabo columnas maximè:

5. Dicens inſanientibus, ne inſaniatis; & improbis, ne attollatis cornu:

6. Ne attollatis contra excelſum cornu veſtrum, *ne* loquamini collo duro?

7. Non enim ab exortu, aut ab occaſu, neque à deſerto *eſt* exaltatio:

8. Sed Deus judex; hunc deprimit, & illum extollit.

9. Nam poculum in manu Jehovæ, & vinum turbidum eſt, plenum mixtione, ex quo fudit: veruntamen fæces ejus, *quas* expreſſerint, bibent omnes improbi terræ.

10. Ego itaque annunciem in ſeculum, pſallam Deo Jahakobi:

11. Et omnia cornua improborum ſuccidam; exaltentur cornua juſti.

PSALMUS LXXVI.

Deus Eccleſiæ patronus celebratur.

MAgiſtro ſymphoniæ fidium? pſalmus Aſapho, & canticum.

2. Nobilis *eſt* in Jehuda Deus, in Jiſraële magnum nomen ejus:

3. Cujus tugurium *eſt* Schalemi, & habitaculum Tzijone.

4. Ibi confregit coruſcos arcus; ſcutum gladiumque, & bellum vehementiſſimè.

5. Illuſtris factus es, magnificus, ex montibus direptionis.

6. Dediderunt ſe in prædam robuſti animo, dormitaverunt ſomnum ſuum: adeò ut non invenerint ulli viri bellatores manus ſuas.

7. Præ increpatione tua, ô Deus Jahakobi: conſopitus eſt & currus, & equus.

8. Tu, tu, *inquam*, formidabilis *es*: ecquis conſiſteret coram te, ex quo iraſceris?

9. E cœlis facis, ut audiatur ſententia? terra timet, & quieta ſedet:

10. Quum ſurgit ad judicium Deus, ad ſervandum omnes manſuetos terræ maximè.

11. Nam æſtus hominum celebrat te, reſiduo æſtuum accingis *tuos*.

12. Vovete, & *vota* reddite Jehovæ, Deo veſtro: quicunque circumſtant illum, afferant munus illi formidabili.

13. *Qui* vindemiat ſpiritum anteceſſorum, formidabili regibus terræ.

PSALMUS LXXVII.

Variis cognitionibus fluctuans, mirabilium Dei, recordatione ſtabilitur.

MAgiſtro ſymphoniæ, præfecto *poſteris* Jeduthunis; Aſaphi pſalmus.

2. Vox mea ad Deum *fertur*, quum exclamo: vox mea ad Deum, ut aurem advertat ad me.

3. Tempore anguſtiæ meæ Dominum requiro: manu meâ noctu perfusâ, & non intermittente: renuente conſolationem admittere anima meâ.

4. Recordor Dei, quum fluctuando perſtrepo: meditor, quum obruit ſe ſpiritus meus vehementiſſimè.

5. *Quum* tenes vigiles oculos meos; concutior, ita ut non poſſim eloqui.

6. Reputo tempora inde ab antiquitate, annos *ſuperiorum* ſeculorum.

7. Recordor muſicæ pulſationis meæ nocte: cum animo meo meditor, & perſcrutatur ſpiritus meus, *dicens*:

8. An in ſecula repelleret Dominus? aut non pergeret bene velle ampliùs?

9. An deficeret in æternum benignitas ejus? deſineret ſermo in quamque generationem?

10. An oblitus eſſet gratiam facere *Deus* fortis? an occluderet irâ miſerationes ſuas ſummè?

11. Tandem dico; infirmare me iſtud, mutatâ dexterâ excelſi?

12. *Imò* recordabor actionum Jah: quin recordabor inde ab antiquitate quodque mirabilium tuorum:

13. Et meditabor de unoquoque opere tuo; de actionibus tuis confabulabor, *dicens*:

14. O Deus, in ſanctitate via tua *eſt*; quis *Deus* fortis magnus *eſt* ut Deus?

15. Tu, ô *Deus*, fortis mirificè, oſtendiſti in populis robur tuum.

16. Vindicâſti brachio populum tuum: poſteros Jahakobi, etiam Joſephum maximè.

17. Videntes te aquæ Deus, videntes te aquæ formidârunt: etiam commotæ ſunt abyſſi.

18. Exundârunt aquas nubes, ſonum ediderunt ſuperiores nubes: etiam pervaſerunt ſagittæ tuæ.

19. Sonante tonitru tuo in iſto orbe, illuſtrârunt fulgura orbem habitabilem: commota eſt, & tremuit terra.

20. Per mare via tua, & ſemita tua per aquas amplas: ubi veſtigia tua non ſunt cognita.

21. Duxiſti ut gregem populum tuum, Moſchis & Aharonis operâ.

PSALMUS LXXVIII.

Myſteria antiquitatum.

ODe didaſcalica, Aſaphi. Auribus percipe, popule mi, doctrinam meam? inclinate aurem veſtram ad ſermones oris mei.

2. Aperiam per parabolam os meum, eructabo occulta inde à priſco *tempore*:

3. Quæ audivimus ac novimus, ut majores noſtri narraverunt nobis.

4. Non celabimus filios eorum, generationem poſteram: narraturos laudes Jehovæ, roburque ejus, & mirabilia ejus opera, quæ fecit.

5. Nam ſtatuit teſtimonium in Jahakobo, & legem poſuit in Jiſraële; quum præcepit majoribus noſtris nota facere filiis ipſorum:

6. Ut ſciant generatio poſtera, filii naſcituri, ſurgenteſque, enarrent filiis ſuis;

7. Et ponant in Deo ſpem ſuam, neque obliviſcantur actionum *Dei* fortis, ſed præcepta ejus cuſtodiant:

8. Ac non ſint ut majores eorum, generatio contumax, & rebellis; generatio, quæ non comparavit animum ſuum, & cujus ſpiritus non fuit conſtans erga *Deum* fortem.

9. *Ut* poſteri Ephrajimi armati jaculantes arcu, vertentes *terga* tempore prælii:

10. *Quia* non ſervaverant fœdus Dei, & in lege ejus renuerant ambulare:

11. Obliti actionum ejus, & mirabilium ejus operum, quæ oſtenderat ipſis.

12. Coram majoribus eorum fecerat miracula in terra Ægypti, agro Tanitico.

13. Diffiderat mare, ut traduceret eos, ſtatuens aquas tanquam acervum:

14. Deduxeratque eos nube interdiu, & totam noctem lucente igne.

15. Fiderat rupes in deſerto, ut potum præberet in abyſſis plurimum.

16. Educens fluenta è petra, & demittens tanquam flumina aquas.

17. Perrexerunt tamen adhuc peccare in eum, exacerbando excelſum in ipſa *terra* ſicca.

18. Et tentantes *Deum* fortem cum animo ſuo, petiverunt cibum pro deſiderio animi ſui:

19. Ac obloquentes contra Deum, dixerunt, an poſſet *Deus* fortis inſtruere menſam in hoc deſerto?

20. En, ita percuſſit rupem, ut fluxerint aquæ, & torrentes exundaverint: an etiam cibum poſſet dare? an pararet carnem populo ſuo?

21. Idcirco audiens Jehova, excanduerat: & ignis ſuccenſus erat in Jahakobum, ac etiam ira arſerat in Jiſraëlem:

22. Quia non crediderant in Deum, neque confiſi erant *in* ſalute ejus:

23. Quàmvis præcepiſſet ſuperioribus nubibus ſupernè, & januas cœlorum aperuiſſet;

24. Depluénsque ſuper eos Man ad comedendum, frumentum cœlorum daret illis:

25. Panem robuſtiſſimorum comederet quiſque, viaticum mitteret eis ad ſaturitatem.

26. Impellens Eurum in cœlis, & inducens robore ſuo Auſtrum.

27. Quum depluiſſet ſuper eos carnem tanquam pulverem, & ſicut arenam marinam volucres alatas.

28. Dejiciens intra caſtra ſua, circa tabernacula ſua:

29. Et comedentes ſaturati eſſent valde, & quod concupiverant illi, attuliſſet illis:

30. Nondum alienati erant à concupiſcentia ſua, adhuc cibus eorum in ore eorum *erat*.

31. Quum ira Dei ardens in eos, interficeret è p nguiſſimis eorum, & juvenes Jiſraëlis proſterneret.

32. Poſt totum hoc peccaverunt ampliùs, neque crediderunt propter mirabilia ejus opera.

33. Quamobrem conſumebat vanitate dies illorum, & annos illorum terrore.

34. Quum occidebat eos, ſi requirebant eum, & converſi manè, quærebant *Deum* fortem.

35. Recordantes, Deum fuiſſe rupem ſuam, & *Deum* fortem excelſum *fuiſſe* vindicem ſuum;

36. Quàmvis conarentur eum decipere ore ſuo, & linguâ ſuâ mentirentur ei.

37. Et animus ipſorum non eſſet comparatus erga eum, neque conſtantes eſſent in fœdere ejus:

38. Tamen ille miſericors, expiabat iniquitatem, ita ut non perderet; & plurimùm avertebat iram ſuam, neque excitabat totum æſtum ſuum:

39. Recordans carnem eos eſſe, ventum abeuntem, qui non revertitur.

40. Quoties exacerbaverunt eum in deſerto? dolore affecerunt eum in ſolitudine?

41. Qui ſubinde tentârunt *Deum* fortem, & ſanctum Jiſraëlis circumſcripſerunt.

42. Immemores manûs ejus, diei quo redemerat ipſos ab hoſte:

43. Quo diſpoſuit in Ægypto ſigna ſua, & prodigia ſua in agro Tanitico:

44. Quum mutavit in ſanguinem rivos eorum, fluentáque eorum, ne bibere poſſent.

45. Immiſit in eos colluviem animalium, quæ conſumeret eos, ac ranas, quæ perderent eos:

46. Et dedit brucho proventum eorum, ac laborem eorum locuſtæ:

47. Occidit grandine vites eorum, & ſycomoros eorum *igni*, qui quacunque inſidebat conſumeret:

48. Dedidit etiam eidem grandini bruta eorum, & pecora eorum prunis ignitis:

49. Immiſit in eos æſtum iræ ſuæ, excandeſcentiam, indignationémque, & anguſtiam, mittendo nuncios malorum:

50. Liberavit iter ad iram ſuam, non cohibuit à morte vitam illorum: & beſtias eorum peſti dedidit:

51. Et percuſſit omne primogenitum in Ægypto, principium virium in tentoriis Chami:

52. Et tranſtulit tanquam pecudes populum ſuum, direxítque eos tanquam gregem per deſertum:

53. Et educens eos ſecurè ita ut non metuerent, poſtquam inimicos eorum operuiſſet mare.

54. Adduxit eos in terminum ſanctitatis ſuæ, montem hunc, *quem* acquiſivit dextera ejus.

55. Expellens à facie eorum gentes, faciénſque, ut acciderent funiculo poſſeſſionis: & habitaverunt in tentoriis earum tribus Jiſraëlis.

56. Attamen tentârunt, & exacerbârunt Deum excelſum, & teſtimonia ejus non obſervârunt:

57. Sed averſi perfidè egerunt, ut majores eorum: converſi ſunt, ut arcus fallax.

58. Nam provocârunt eum per excelſa ſua, & per ſculptilia ſua ad zelotypiam concitârunt eum.

59. *Quod* audiens Deus excanduit, ſprevítque valde Jiſraëlem:

60. Adeò ut deſerens tabernaculum Schiluntis, tentorium, *quod* collocaverat inter homines:

61. Traderet in captivitatem robur ſuum, & gloriam ſuam in manum hoſtis;

62. Dedirétque gladio populum ſuum; quia

quia in poſſeſſionem ſuam excanduerat:
63. Juvenes ejus abſumeret ignis, & virgines ejus non laudarentur:
64. Sacerdotes ejus gladio conciderent, & viduæ ejus non flerent.
65. Deinde evigilavit Dominus, *qui viſus fuerat* tanquam dormiens; ſicut robuſtus, cantillans ex vino:
66. Et percuſſit hoſtes ſuos retrò, opprobrium perpetuum indidit eis.
67. Tandem ſprevit tentorium Joſephi, & tribum Ephrajimi non elegit.
68. Eligens verò tribum Jehudæ, montem Tzijonis, quem diligat;
69. Ædificavit ſimile excelſis *palatiis* ſanctuarium ſuum; utpote *in* terra, quam ſtatuit in ſeculum.
70. Eligénſque Davidem ſervum ſuum, & aſſumens eum ex caulis gregis:
71. A tergo fœtarum duxit eum, ad paſcendum Jahakobum, populum ſuum, & Jiſraëlem, poſſeſſionem ſuam:
72. Qui pavit eos pro integritate animi ſui, & ſummâ prudentiâ manuum ſuarum deduxit eos.

PSALMUS LXXIX.

Aſaph pro Jeruſchalaimis intercedit, ut iram Deus inde in hoſtium capita vertat.

PSalmus Aſapho. O Deus, ingreſſæ ſunt gentes in poſſeſſionem tuam; polluerunt templum ſanctitatis tuæ, diſpoſuerunt Jeruſchalaima in cumulos.
2. Dederunt cadaver ſervorum tuorum cibo volucribus cœli: carnem eorum, quos benignitate proſequeris, beſtiis terræ.
3. Effuderunt ſanguinem eorum, velut aquam circa Jeruſchalaima, nec *erat*, qui ſepeliret.
4. Sumus opprobrio vicinis noſtris, ſannæ & ludificationi circumſtantibus nos.
5. Quò uſque Jehova? iraſceris in æternum? ardebit velut ignis zelus tuus?
6. Effunde æſtum tuum in eas gentes, quæ non agnoſcunt te; & ſuper regna, quæ nomen tuum non invocant.
7. Nam *conſumtor* conſumſit Jahakobum, & habitaculum ejus deſolaverunt.
8. Ne recorderis adversùs nos iniquitates præcedentium *temporum*: feſtinantes præveniant nos miſerationes tuæ, nam attenuati ſumus valde.
9. Auxiliare nobis, Deus ſalutis noſtræ propter honorem nominis tui: & eripe nos, expiationémque fac de peccatis noſtris propter nomen tuum.
10. Cur dicturæ eſſent iſtæ gentes ubinam *eſt* Deus iſtorum? innoteſcat in iſtis gentibus ante oculos noſtros, ultione ſanguinis ſervorum tuorum effuſi.
11. Perveniat ante faciem tuam gemitus vincti: pro magnitudine brachii tui fac, ut reliqui ſint, qui jam traduntur morti.
12. Redde ergo vicinis noſtris ſeptuplo in ſinum ipſorum: opprobrium ipſorum, quo affecerunt te, Domine.
13. Et nos populus tuus, & grex paſtus tui celebrabimus te in ſeculum, in quamque generationem enarrabimus laudem tuam.

PSALMUS LXXX.

Vineam devaſtatam Deo curæ eſſe.

MAgiſtro ſymphoniæ, ad hexachorda; pſalmus teſtimonii Aſapho.
2. O paſtor Jiſraëlis auribus percipe, ductor Joſephi tanquam gregis, inſidens Cherubinis illuceſce.
3. Coram Ephrajimo, Binjaminéque, & Menaſche excita potentiam tuam; & veni ad plenam ſalutem *afferendam* nobis.
4. O Deus, reſtitue nos, & fac, ut luceat facies tua; ita ſervabimur.
5. Jehova, Deus exercituum, quóuſque fumaturus es contra orationem populi tui?
6. Cibas eos pane lachrymarum, & bibendum præbes eis de lachrymis triental.
7. Exponis nos contentioni vicinis noſtris, & inimici noſtri ſubſannant *nos*.
8. O Deus exercituum reſtitue nos, & fac, ut luceat facies tua: ita ſervabimur.
9. Vitem ex Ægypto tranſtuleras; expuleras gentes, ut plantares eam:
10. Expediveras ante eam, fecerásque, ut ageret radices ſuas, & impleverat terram.
11. Operiebantur montes umbrâ ejus, & palmitum ejus cedri maximæ.
12. Emittebat ramos ſuos uſque ad mare, & ad flumen teneros ramos ſuos.
13. Quare perrupiſti macerias ejus, adeò ut carpant eam omnes viatores;
14. Suffodiat eam porcus ſylveſtris, & animal agreſte depaſcat eam?
15. O Deus exercituum, revertere jam, intuere è cœlis, & reſpice: ac viſita vitem hanc.
16. Et ſurculum, quem plantaverat dextera tua: ídque propter filium, *quem* fortificâſti tibi.
17. Incenſa igne, ſucciſa *eſt*, ab increpatione faciei tuæ pereunt.
18. Adſit manus tua viro dexteræ tuæ: filio hominis, quem fortificâſti tibi:
19. Ac non retrocedemus à te: in vita conſerva nos, ut nomen tuum invocemus.
20. Jehova Deus exercituum, reſtitue nos, fac, ut luceat facies tua: ita ſervabimur.

PSALMUS LXXXI.

Canticum, docens, quæ mala ingratitudo afferat, & quæ bona inhibeat.

MAgiſtro ſymphoniæ, ad Gitthæa *inſtrumenta ode*, Aſapho.
2. Cantate Deo, robori noſtro, vociferamini Deo Jahakobi.
3. Sumite pſalmodica inſtrumenta, & apponite tympanum, citharam amœnam cum nablio.
4. Clangite in novilunio buccinâ, ſtativis quibuſque feriis, diebus feſtis noſtris.
5. Nam ſtatutum in Jiſraële eſt, ritus à Deo Jahakobi.
6. Qui teſtimonium in Joſepho impoſuit ipſum; quum proceſſiſſet contra terram Ægypti, *ubi* ſermonem ignotum audiebam.
7. Amovi, *inquit*, ab onere humerum ejus; manus ejus à lacuſculo *intritæ* abierunt.
8. Quum in anguſtia illa exclamares, liberavi te: exaudivi te in latebris tonitru; probavi te, *uſque* ad aquas Meribæ ſummè.
9. Audi popule mi, & conteſtabor te; ô Jiſraël, ſi auſcultaveris mihi.

10. Si

10. *Si* non erit in te *Deus* fortis extraneus, neque incurvabis te *Deo* forti alienigenæ *honorem exhibens*.

11. Ego *sum* Jehova Deus tuus, qui feci, ut ascenderes è terra Ægypti: dilata os tuum, & impleturus sum illud.

12. Sed non auscultavit populus meus voci meæ, & Jisraël non acquievit mihi.

13. Quapropter dimisi eos *ambulaturos* ex sententia animi sui, *dicens*, abeant cum pravis consiliis suis.

14. O si populus meus auscultâsset mihi, *si* Jisraëlitæ in viis meis ambulâssent:

15. Vel momento inimicos eorum fuissem depressurus, quum in hostes eorum convertissem manum meam.

16. Osores Jehovæ mendaciter se dedissent ei; & futurum fuisset tempus istorum in seculum.

17. Denique cibaturus fuisset eum adipe tritici, etiam ex rupe melle fuissem satiaturus te.

PSALMUS LXXXII.

Magistratûs officium.

PSalmus Asapho, Deus adstat in cœtu *Dei* fortis, inter magistratus judicat.

2. Quousque judicabitis iniquè, & personam improborum suscipietis summè?

3. Judicate *secundum* tenuem & pupillum; afflictum & pauperem justum pronunciate:

4. Liberate tenuem & egentem, è manu improborum eripite.

5. Ignorantibus & non animadvertentibus, in tenebris indesinenter ambulantibus illis; dimoventur omnia fundamenta terræ.

6. Ego dico, Dii *quidem* estis, & filii excelsi vos omnes:

7. *At* certè ut plebejus homo morituri estis, etiam sicut unus aliorum principum casuri estis.

8. Surge, ô Deus, judica terram: tu enim possessionem habes *judiciorum* in omnibus gentibus.

PSALMUS LXXXIII.

Asaphus impiorum ligæ exitium precatur.

CAnticum, & psalmus Asapho.

2. O Deus, ne agas silentium; ne surdum agas, neque quiescas, ô *Deus* fortis.

3. Nam ecce inimici tui perstrepunt, & osores tui extollunt caput.

4. Contra populum tuum callidè ineunt consilium, & consultant contra abditos tuos,

5. Dicentes, agite exscindamus istos, ne sint gens; ut non memoretur nomen Jisraëlis amplius.

6. Nam consilium inierunt animis paribus, contra te fœdus pepigerunt.

7. Tentoria Edomæorum, & Jischmahelitarum, Moabitæ, & Hagareni,

8. Gebalitæ, Hammonitæque, & Hamalekitæ, Palæstini cum habitatoribus Tyri:

9. Etiam Assyrius adjunxit se istis; sunt brachium posteris Loti maximè.

10. Fac istis ut Midjanitis; ut Siseræ, ut Jabini in torrente Kischonis:

11. *Qui* excisi fuerunt ad Hendorum, facti sunt fimus terræ.

12. Redige ipsos ingenuos istorum ut Horebum, & ut Zeebum, ut Zebachum, & Zalmunnahum, omnes toparchas istorum:

13. Qui dicunt, hæreditario jure possideamus nobis habitacula Dei.

14. Deus mi, pone eos velut rotam; ut stipulam coram vento.

15. Ut ignis exurit silvam, & ut flamma accendit montes.

16. Ita prosequere eos procellâ tuâ, & turbine tuo conturba eos.

17. Reple faciem eorum ignominiâ; ut requiratur nomen tuum, ô Jehova.

18. Pudore perfundantur, & conturbentur usque in seculum; erubescántque, & pereant:

19. Ut cognoscatur, te cui soli nomen *est* Jehova, excelsum esse supra universam terram.

PSALMUS LXXXIV.

Domus Dei quare expetenda, & quæ via ad illam ducat.

MAgistro symphoniæ ad Gitthæa *instrumenta* posteris Korachi psalmus.

2. Quàm amabilia *sunt* tabernacula tua, ô Jehova exercituum!

3. Desiderio afficitur, etiámque deficit anima mea *veniendi* ad atria Jehovæ: cor meum, & caro mea exclamant *veniendi* ad *Deum* fortem viventem *desiderio*.

4. Etiam passer invenit domum, & hirundo nidum sibi, *in* quo ponat pullos suos; altaria tua ô Jehova exercituum, rex mi, & Deus mi.

5. Beati, qui inhabitant domum tuam, *qui* adhuc laudant te summè.

6. Beatus homo, cui facultas *est* in te semitis *tuis insistendi* ex animi sui *sententia*:

7. *Qui* transeuntes per vallem mori, fontem constituunt eum, *quos* etiam benedictionum operit pluvia:

8. Qui pergunt ab acie ad aciem, comparet *quisque* apud Deum Tzijone.

9. Jehova Deus, *Deus* exercituum, audi orationem meam; auribus percipe, ô Deus Jahakobi maximè.

10. Scutum nostrum aspice, ô Deus; & intuere faciem Christi tui.

11. Nam melior *est* dies *unus* in atriis tuis, quàm mille *alibi*: eligo frequentare limen in domo Dei mei magis, quàm habitare in tentoriis improbitatis:

12. Quia sol, & scutum *est* Jehova Deus, gratiam, & gloriam dat Jehova: non cohibet bonum *ab* ambulantibus in integritate.

13. O Jehova exercituum, beatus homo, qui fiduciam habet in te.

PSALMUS LXXXV.

Restitui petens, submittit se auditui Verbi, à quo magnas concipit promissiones.

MAgistro symphoniæ, in posteris Korachi, psalmus.

2. Benevolus fueras, ô Jehova, terræ tuæ: reduxeras turbam captivam Jahakobi:

3. Condonaveras iniquitatem populi tui, texeras omne peccatum eorum summè:

4. Receperas omnem excandescentiam tuam; averteras, quò minus æstuaret, iram tuam.

15. Restitue nos, ô Deus salutis nostræ; & irritam fac indignationem tuam contra nos.

6. An in seculum irascereris contra nos? protraheres iram tuam in quamque generationem?

7. Annon tu reverſus, vitæ reſtitueres nos; ut populus tuus lætentur in te?

8. Oſtende nobis Jehova benignitatem tuam; & ſalutem tuam da nobis.

9. Audiam, quid loquatur *Deus* ille fortis Jehova: nam eloquitur pacem erga populum ſuum, & erga eos, quos benignitate proſequitur: ſed ne revertantur ad ſtultitiam.

10. Utique propinqua *eſt* timentibus eum ſalus ejus, habitatura eſt gloria in terra noſtra.

11. Benignitas, & fides occurrent inter ſe, juſtitia, & pax oſculabuntur ſe.

12. Fides è terra germinabit, & juſtitia è cœlis proſpectabit.

13. Etiam Jehova dabit, quod bonum eſt, ut terra noſtra edat proventum ſuum:

14. Faciet, ut juſtitia præeat ſibi, dum conferet ad iter pedes ſuos.

PSALMUS LXXXVI.

Pſalmus merè deprecatorius.

ORatio Davidis: inclina Jehova aurem tuam, exaudi me; nam pauper, & egens ſum.

2. Serva animam meam: nam is ſum, quem benignitate proſequeris: ſerva tuum ſervum, tu Deus mi, fiduciam habentem in te.

3. Gratiam fac mihi Domine: quia te inclamo toto die.

4. Lætifica animam ſervi tui: quia ad te, Domine, animam meam attollo.

5. Tu enim Domine bonus es, & condonans, multúſque benignitate omnibus invocantibus te.

6. Auribus percipe, Jehova, orationem meam; & attende ad vocem deprecationum mearum.

7. Tempore anguſtiæ meæ invoco te, quia exaudis me.

8. Non *eſt* par tibi inter ullos deos, ô Domine, neque *ſunt* paria operibus tuis *opera*.

9. Omnes gentes, quas feciſti, venientes, incurvabunt ſe coram te, Domine; & honorem habebunt nomini tuo:

10. Quia magnus es, atque mirificus, tu Deus ſolus es.

11. Doce me, Jehova, viam tuam, pergam in veritate tua, aduna animum meum ad timendum nomen tuum.

12. Celebrabo te Domine, Deus mi, ex toto animo meo; & honore proſequar nomen tuum in ſeculum:

13. Quum benignitas tua magna *ſit* erga me, & eripueris animam meam è ſepulchro imo.

14. O Deus, ſuperbi inſurgunt contra me, & cœtus violentorum quærunt vitam meam, qui non proponunt te ſibi.

15. Tu autem, Domine, *Deus* fortis, miſericors, & gratioſus *es*, longanimis, & multus benignitate, ac fide.

16. Reſpice ad me, & gratiam fac mihi, da robur tuum ſervo tuo, & ſerva filium ancillæ tuæ.

17. Effice erga me ſignum, *quod* bono *ſit*; ut videntes oſores mei pudore perfundantur, quum tu Jehova adjuveris me, & conſolatus fueris me.

PSALMUS LXXXVII.

Gloria Tzijonis.

POſteris Korachi, pſalmus, *&* canticum. Fundationem ſuam inter montes ſanctitatis.

2. Diligit Jehova portas Tzijonis, ſupra quàm ulla tabernacula Jahakobi.

3. Honorificentiſſima *ſunt*, quæcunque prædicantur de te, ô civitas Dei ſummè *honorifica*.

4. Memoro Ægyptium, & Babylonium apud noſcentes me: ecce Palæſtinum, & Tyrium cum Æthiope, hunc genitum eſſe ibidem:

5. Ideo de Tzijone fore, ut dicatur, hic & ille vir genitus eſt in ea, ipſumque ſtabiliturum eam excelſum:

6. Jehovam annumeraturum conſcribendo populos, hic genitus eſt ibidem excellentiſſimè.

7. Quapropter canunt æquè, ac exſultant, omnes fontes *vitæ* meæ de te.

PSALMUS LXXXVIII.

Pauperis, & moribundi oratio.

CAnticum *&* pſalmus in poſteris Korachi, magiſtro ſymphoniæ, ad pneumaticum inſtrumentum canendus: didaſcalicus Hemanis, Ezrachitæ.

2. O Jehova, Deus ſalutis meæ; interdiu clamo, *& noctu* coram te.

3. Veniat in conſpectum tuum oratio mea, inclina aurem tuam ad clamorem meum.

4. Nam ſaturata eſt malis anima mea, & vita mea ad ſepulchrum pertingit.

5. Reputor cum deſcendentibus in ſepulchrum, ſum ſimilis viro, quem deficit virtus.

6. *Reputor* inter mortuos, ſemotus; ut confoſſi, jacentes *in* ſepulchro, quorum non recordaris ampliùs, qui manu tuâ exciſi ſunt.

7. Ponis me in ſepulchro omnium infimo; in tenebroſiſſimis, in profundis locis.

8. Super me incumbit excandeſcentia tua, adeò omnibus irrumpentibus tuis fluctibus affligis vehementiſſimè.

9. Procul amoves notos meos à me, proponis me in ſummam abominationem eis; ita incluſum, ut non poſſim evadere.

10. Oculus meus mœret præ afflictione: invoco te Jehova totum diem, pando ad te manus meas.

11. An mortuis efficies opus mirabile? aut expertes vitæ celebraturi te, exſurgent potentiſſimè?

12. An enarraretur in ſepulchro benignitas tua? fides tua in perditione?

13. An cognoſceretur in tenebris mirabile *opus* tuum, & juſtitia tua in terra oblivionis?

14 Atqui ego ad te, Jehova, vociferor; & unoquoque manè oratio mea prævenit te.

15. Quare, ô Jehova, abjicis me? abſcondis faciem tuam à me?

16. Pauper ſum, & moribundus à concuſſione, perferens terrores tuos, animi pendeo.

17. Super me tranſeuntibus æſtibus tuis, conturbationes tuæ reſcindunt me.

18. Circumdantes me ſicut aquæ toto die, cingentes me pariter.

19. Pro-

19. Procul amoves à me amicum & socium, notis meis *sum* tenebroso loco.

PSALMUS LXXXIX.

Benignitas, & veritas Dei sub cruce.

Didascalica *ode*, Ethanis Ezrachitæ.

2. Benignitates Jehovæ *in* seculum canam: in quamque generationem notam faciam fidem tuam ore meo.

3. Nam statuo fore, ut in seculum benignitas ædificetur; in cœlis ipsis stabilias fidem tuam, *quâ dixisti*;

4. Pepigi fœdus cum electo meo, juravi Davidi, servo meo:

5. Usque in seculum me stabiliturum semen tuum, & ædificaturum in quamque generationem solium tuum summè.

6. Quapropter celebrant cœli mirabile *opus* tuum, Jehova; etiam fidem tuam in congregatione sanctorum.

7. Quis enim in superiore nube par æstimetur Jehovæ; assimiletur Jehovæ inter filios fortium?

8. Deus fortis, *est* formidabilis in consilio sanctorum plurimùm, & reverendus supra omnia, quæ circumstant eum.

9. O Jehova, Deus exercituum, quis *est* par tibi robustus Jah? nam fides tua circumvestit te.

10. Tu dominaris in superbiam maris, quum attollunt se fluctus ejus, tu reprimis eos.

11. Tu contrivisti tanquam confossum Ægyptium; brachio roboris tui dispersisti inimicos tuos.

12. Tui *sunt* cœli, etiam tua *est* terra; orbem habitabilem, & ea quæ ipsum implent, tu fundâsti.

13. Aquilo & Auster, quos tu creâsti, Thabor & Chermon de nomine tuo cantant.

14. Tibi brachium *est* cum potentia, robusta *est* manus tua, elata dextera tua.

15. Justitia, & judicium habitaculo solii tui, benignitas, & fides præeunt faciei tuæ.

16. Beatus *est* populus, qui agnoscunt clangorem, *qui* in luce faciei tuæ pergunt, Jehova.

17. In nomine tuo exsultant toto die, & in justitia tua attollunt se:

18. Nam decus roboris eorum es: & pro benevolentia tua attollitur cornu nostrum.

19. Jehovæ enim *est* scutum nostrum, & sancti Jisraëlis regis nostri.

20. Tunc alloquutus per visionem eum, quem benignitate prosequebaris, dixisti; disposui auxilium contra robustum, extuli electum è populo.

21. Inveni Davidem, servum meum, oleo sancto meo unxi eum?

22. Qui cùm manus mea sit stabilis, etiam brachium meum fortificet eum.

23. Non aget exactorem inimicus contra eum, & deditus iniquitati non affliget eum:

24. Sed contundam à facie ejus hostes ejus, & osores ejus plagâ afficiam.

25. Adeò fides mea, & benignitas mea affutura est ei, ut in nomine meo extollatur cornu ejus.

26. Nam imponam mari manum ejus, & fluminibus dexteram ejus.

27. Ipse inclamabit me, tu pater mi, mi *Deus* fortis, & rupes salutis meæ.

28. Etiam ego primogenitum constituam eum, excelsum supra reges terræ.

29. In seculum servabo ei benignitatem meam, & fœdus meum fidum erit ei:

30. Disponámque in æternum semen ejus, & solium ejus, ut *sunt* dies cœlorum.

31. Si dereliquerint filii ejus legem meam, & in judiciis meis non ambulaverint:

32. Si statuta mea profanaverint, & præcepta mea non observaverint:

33. Visitabo quidem virgâ defectionem eorum, & plagis iniquitatem eorum:

34. Sed benignitatem meam non irritam faciam ab eo, neque mentiar contra fidem meam.

35. Non profanabo fœdus meum, & pronunciatum labiorum meorum non mutabo.

36. Semel juravi per sanctitatem meam, Davidi non mentiar:

37. Semen ejus in seculum fore, & solium ejus ut solem coram me:

38. Ut luna stabile fore in seculum: & ut testes in superiore nube fideles summè.

39. At tu abjecisti, & sprevisti; excanduisti contra unctum tuum.

40. Detestatus es fœdus servi tui, profanâsti *dejiciens* in terram coronamentum ejus.

41. Disrupisti omnes macerias ejus: exposuisti munitiones ejus contritioni.

42. Diripuerunt eum omnes viatores, est probro vicinis suis.

43. Extulisti dexteram hostium ejus, lætificâsti omnes inimicos ejus.

44. Etiam retudisti acumen gladii ejus, neque stabilivisti eum in bello.

45. Fecisti, ut cesset nitor ejus, & solium ejus in terram detrusisti.

46. Curtâsti dies adolescentiæ ejus, operuisti eum pudore summè.

47. Quò usque Jehova? abscondes te in æternum? ardebit tanquam ignis excandescentia tua?

48. Recordare mei, quàm temperarius sim: quorsum in vanum creâsses omnes filios hominis?

49. Quis vir ita vivat, ut non experiatur mortem? eripiat se ipsum à sepulchro excellentissimè?

50. Ubi *sunt* benignitates illæ pristinæ, Domine, quas juraveras Davidi per fidem tuam?

51. Recordare, Domine, opprobrii servorum tuorum: me gestare in sinu meo *opprobrium* omnium maximorum populorum:

52. Quo affecerunt inimici tui, Jehova, quo affecerunt vestigia Christi tui.

53. Benedictus *sit* Jehova in seculum: amen, iterúmque amen.

Pſalmorum Liber quartus.

PSALMUS XC.

Canticum Moſchis, mortem meditantis.

ORatio Moſchis viri Dei. O Domine, tu habitaculum fuiſti nobis, in quaque generatione.

2. Quum nondum montes editi eſſent, aut formâſſes terram, orbémque habitabilem; denique inde à ſeculo, & uſque in ſeculum tu *Deus* fortis *es*.

3. Redigis mortalem eò uſque, ut ſit contritus; dicens, revertimini filii hominum.

4. Nam mille anni, *ſi prætereant*, *ſunt* in oculis tuis ut dies heſternus, vigiliáque nocturna.

5. Inundatione abripis eos, ſomnus ſunt: ipſo manè *ſunt* ut fœnum tranſiens:

6. Ipſo manè, quo effloruit, tranſiens, ipſo veſpere exciſus, atque exareſcens.

7. Quando conſumimur irâ tuâ, & tuo æſtu conturbamur:

8. Proponis iniquitates noſtras tibi; occulta noſtra lumini faciei tuæ.

9. Nam omnes dies noſtri divertunt excandeſcentiâ tuâ; conſumimus annos noſtros, ſimiles ſermoni *ſunt*.

10. In diebus ipſis annorum noſtrorum *ſunt* ſeptuageni anni, aut (ut *ſimus* valentiſſimi) octogeni anni; etiam excellentiſſimum eorum laborioſum *eſt*, & moleſtum, quo feſtinè exciſo, avolamus.

11. Quis agnoſcit robur iræ tuæ, aut excandeſcentiæ tuæ ſecundùm timorem tuum?

12. Numerare dies noſtros ita doce *nos*; ut inducamus animum ſapientem.

13. Revertere Jehova, quò uſque? & pœniteat te propter ſervos tuos.

14. Satia nos unoquoque mane benignitate tuâ, ut cantemus, & lætemur omnibus diebus noſtris.

15. Lætifica nos, ut dies *multos* afflixiſti nos; annis *multis* experti ſumus malum.

16. Perſpicuum ſit erga ſervos tuos opus tuum, & decor tuus in filiis eorum.

17. Denique adſit amœnitas Jehovæ, Dei noſtri nobis: & opus manuum noſtrarum inſtitue in nobis; ipſum, *inquam*, opus manuum noſtrarum inſtitue.

PSALMUS XCI.

Protectio omnipotentis, præſidium Angelorum, & invocatio, ab omni malo præſervat ſanctos.

COnſidens in latibulo excelſi, in umbra omnipotentis indeſinenter pernoctans.

2. Dico, in Jehova *eſt* receptus meus, & propugnaculum meum, Deus meus *eſt*, cui confido.

3. Quandoquidem ipſe erepturus eſt te à laqueo aucupantis, à peſte ærumnoſiſſima:

4. Alâ ſuâ protecturus te, quum ſub alas ipſius te receperis; clypeus, & parma *eſt* fides ipſius.

5. Ne timeto à pavore nocturno, à ſagitta volitante interdiu:

6. A peſte in caligine pervadente, à lue vaſtante in meridie.

7. Cadentibus ab *altero* latere tuo mille, & decies mille à dextera tua; ad te non accedet.

8. Tantùm oculis tuis intueberis, & retributionem improborum videbis.

9. Quum tu Jehovam, *Deum* receptûs mei; excelſum ſtatueris habitaculum tuum:

10. Non dabitur occaſio, ut attingat te malum, & plaga non appropinquabit ad tentorium tuum.

11. Nam angelis ſuis præcipiet de te, ut conſervent te in omnibus viis tuis:

12. Ambabus palmis ſuſtineant te, ne offendas ad lapidem pedem tuum.

13. Super *ferocem* leonem, & aſpidem incedes, conculcabis *juvenem* leonem, & draconem.

14. Quia in me *(inquit Deus)* amore propendet, ideo liberabo eum; in edito collocabo eum, quia agnoſcit nomen meum:

15. Simulac invocaverit me, exaudiam eum; ipſi adero in anguſtia: eripiam eum, & honore afficiam eum:

16. Longitudine dierum ſatiabo eum, denique efficiam, ut fruatur ſalute mea.

PSALMUS XCII.

Quàm differat juſtorum ab injuſtorum proſperitas.

PSalmus & canticum, in diem ſabbathi.

2. Bonum *eſt* celebrare Jehovam, & pſallere nomini tuo, ô excelſe;

3. Annunciare unoquoque manè benignitatem tuam, & fidem tuam quibusque noctibus:

4. Ad decachordum, & ad nablium, ad citharam cum meditatione.

5. Quia lætitiâ afficis me, Jehova, opere tuo: de factis manuum tuarum cantabo.

6. Quàm magna ſunt facta tua, Jehova! valde profundæ ſunt cogitationes tuæ.

7. Vir brutus non agnoſcit, & ſtultus non animadvertit iſtud.

8. Quum germinant improbi velut herba, floréntque omnes, qui operam dant iniquitati; *fieri*, ut perdantur uſque in æternum.

9. Te autem, ô excelſe, in ſeculum *eſſe* Jehovam.

10. Nam ecce inimici tui, Jehova, nam ecce inimici tui pereunt: diſſiliunt omnes, qui operam dant iniquitati:

11. Attollis verò tanquam monocerotis cornu meum, perfundendo me oleo virente.

12. *Illa* intuente oculo meo in obſervatoribus meis; de inſurgentibus contra me maleficis, audientibus auribus meis.

13. Juſtus ut palma germinabit, ut cedrus in Libano creſcet.

14. Plantati in domo Jehovæ, in atriis Dei noſtri germina profundent.

15. Adhuc abundabunt in canitie, pingues, & virentes erunt.

16. Ad annunciandum rectum eſſe Jehovam, rupem meam; neque *eſſe* ullam iniquitatem in eo.

PSALMUS XCIII.

Regni Chriſti firmitudo.

JEhova regnat, celſitate indutus; indutus Jehova, robore ſe accingit: etiam ſtabilitur orbis habitabilis, ne dimoveatur.

2. Stabile *eſt* ſolium tuum ab illo tempore, inde à ſeculo tu *regnas*.

3. *Utut* attollant flumina, ô Jehova, attollant flumina ſonum ſuum; attollant flumina fragorem ſuum:

4. Sonis aquarum multarum, magnificis fluctibus irrumpentibus maris; magnificentior *eſt* in alto Jehova.

5. Teſtimonia tua firma *ſunt* valde: domui tuæ decora ſanctitas, ô Jehova, in longitudinem dierum *eſt*.

PSALMUS XCIV.

Conqueſtus de injuſtis, tandem invitat eos ad Chriſtum.

O Fortis *Deus* ultionum, Jehova; ô *Deus* fortis ultionum, illuceſce:

2. Attollere, ô judex terræ; redde retributionem ſuperbis.

3. Quò uſque improbi, ô Jehova; quò uſque improbi exſultabunt?

4. Eructantes loquentur ſuperbè, ſeſe prædicabunt omnes, qui operam dant iniquitati?

5. Populum tuum, Jehova, conterent, & poſſeſſionem tuam affligent?

6. Viduam, & peregrinum interficient, ac pupillos occident.

7. Dicentes, non reſpicit Jah; neque animadvertit Deus Jahakobi?

8. Animadvertite, ô brutiſſimi in populo: & ſtultiſſimi, quando intelligentes eritis?

9. An plantator auris, annon audiat? aut formator oculi annon intueatur?

10. An caſtigator gentium, annon reprehendat? qui docet homines ſcientiam, *annon agnoſceret?*

11. Jehova cognoſcit cogitationes hominum, eſſe vanitatem ipſam.

12. Beatus ille vir, quem caſtigas Jah, & quem ex lege tua doces.

13. Ad præſtandum quietem ei à diebus adverſitatis, dum foditur improbo fovea.

14. Non enim deſerit Jehova populum ſuum, & poſſeſſionem ſuam non derelinquit:

15. Sed uſque ad juſtitiam reverſurum eſt judicium, & poſt illud omnes recti corde.

16. Quis ſurrecturus fuiſſet pro me contra maleficos? quis ſe ipſum ſtitiſſet pro me contra eos, qui operam dant iniquitati?

17. Niſi Jehova plena auxilio fuiſſet mihi, parùm abeſt, quin habitâſſet *in* loco ſilentii vita mea.

18. Quum dico, dimovetur pes meus; benignitas tua, ô Jehova, ſuſtentat me.

19. Quum multæ ſunt cogitationes meæ apud me, conſolationes tuæ oblectant animam meam.

20. An conſociaretur tibi ſolium ærumnarum, formans moleſtiam præter ſtatutum.

21. Turmatim convenientium contra animam juſti, & ſanguinem innoxium condemnantium?

22. Imò *eſt* Jehova mihi pro edito loco, & Deus meus pro rupe receptûs mei;

23. Qui convertit contra eos iniquitatem ipſorum, & malitia ipſorum exſcindit ipſos; exſcindit ipſos Jehova, Deus noſter.

PSALMUS XCV.

Pſalmus exhortatorius, ne exemplo majorum in die tentationis decidamus.

AGitè, cantemus Jehovæ; clangamus rupi ſalutis noſtræ.

2. Eamus ante faciem ejus cum gratiarum actione, cum pſalmis clangamus ei.

3. Nam Deus *fortis* magnus *eſt* Jehova, & rex magnus ſupra omnes Deos.

4. In cujus manu *ſunt* ima veſtigia terræ, penes quem *ſunt* vires montium:

5. Cujus eſt ipſum mare, ut qui fecit illud; & arida, *quam* manus ejus formârunt.

6. Venite, incurvemus nos, & procumbamus; flectamus genua coram Jehova, qui fecit nos.

7. Cùm ipſe *ſit* Deus noſter, nos verò populus paſtûs ejus, & grex ductûs ejus; hodie, ſi vocem ejus audieritis.

8. Ne obduretis animum veſtrum, ut *in* contentione, ut die tentationis in deſerto:

9. Ubi tentaverunt me majores veſtri, probaverunt me, etiam experti ſunt opus meum.

10. Quadraginta annis faſtidio habui generationem *illam;* dicens, populus ſunt errabundi animo, & ſunt ignorantes viarum mearum.

11. Quibus juravi in ira mea, eos non ingreſſuros in requiem meam.

PSALMUS XCVI.

Exaltandum eſſe Jehovam ab omnibus, quia omnes ſit judicaturus.

CAnite Jehovæ canticum novum, canite Jehovæ tota terra.

2. Canite Jehovæ, benedicite nomini ejus; prædicate de die in diem ſalutem ejus.

3. Narrate in gentibus honorem ejus, in omnibus populis mirabilia ejus opera:

4. Magnum Jehovam, & laudatum valde, reverendum eſſe ſupra omnes deos.

5. Nam omnes dii populorum *ſunt* idola, Jehova verò cœlos fecit.

6. Gloria, & decor coram eo, robur, & ornatus in ſanctuario ejus *ſunt*.

7. Cedite Jehovæ familiæ populorum, cedite Jehovæ honorem, & laudem.

8. Cedite Jehovæ honorem nominis ejus; afferte munus, & venite ad atria ejus.

9. Incurvate vos Jehovæ *honorem exhibentes* in decore ſanctitatis, formidate à conſpectu ejus tota terra.

10. Dicite in gentibus, Jehova regnat, etiam ſtabilietur orbis habitabilis, ne dimoveatur, judicaturus eſt populos rectiſſimè.

11. Lætabuntur cœli, & exſultabit terra, perſtrepet mare, & quæ ipſum implent.

12. Exſultabit ager, & quicquid *eſt* in eo, tunc cantabunt omnes arbores ſilvæ:

13. Ante faciem Jehovæ, quum venerit, nam venit ad judicandum terram: judicaturus eſt orbem habitabilem per juſtitiam, & populos per fidem ſuam.

PSALMUS XCVII.

Gloriâ regnantis Dei idololatras pudefieri, & exhilarari juſtos.

JEhova regnat, exſultet terra; lætentur regiones plurimæ.

2. Nubes, & caligo circumſtant eum : juſtitia, & judicium locum ſolii ejus.
3. Ignis ante eum procedit, & inflammat circumquaque hoſtes ejus.
4. Perluſtrant fulgura ejus orbem habitabilem, videns formidat terra.
5. Montes ut cera liquefiunt à præſentia Jehovæ, à præſentia domini totius terræ.
6. Indicant cœli juſtitiam ejus, adeò ut videant omnes populi honorem ejus.
7. Pudore ſuffundantur, omnes colentes ſculptile, qui ſe jactant de idolis : incurvanto ſe *honorem exhibentes* ei omnes angeli.
8. Audiens lætatur Tzijon, exſultántque filiæ Jehudæ, propter judicia tua, ô Jehova.
9. Tu enim es Jehova, excelſus ſupra omnem terram; valde elatus es ſupra omnes angelos.
10. Amantes Jehovæ, odio habete malum : ſervans animas ſuorum, quos benignitate proſequitur, è manu improborum eripit eos.
11. Lux ſata eſt juſto, & rectis animo lætitia.
12. Lætamini juſti in Jehova, & celebrate memoriam ſanctitatis ejus.

PSALMUS XCVIII.

Tuba adventantis judicis.

PSalmus. Cantate Jehovæ canticum novum, quia opera mirabilia fecit : ſalutem attulit ei dextera ipſius, & brachium ſanctitatis ipſius.
2. Notam fecit Jehova ſalutem ſuam, ante oculos ipſarum gentium revelavit juſtitiam ſuam.
3. Recordatus eſt benignitatis ſuæ, & ſuæ fidei erga domum Jiſraëlis : vident omnes fines terræ ſalutem Dei noſtri.
4. Clangite Jehovæ tota terra; fragore edito cantate, & pſallite.
5. Pſallite Jehovæ citharâ, citharâ, & pſalmodiâ.
6. Tubis, & ſono buccinæ clangite coram rege Jehova.
7. Perſtrepat mare, & quæ implent ipſum; orbis habitabilis, & habitantes in eo.
8. Flumina complodant manu, pariter montes cantent.
9. Coram Jehova, quia advenit ad judicandum terram, judicaturus eſt orbem habitabilem juſtè, & populos rectiſſimè.

PSALMUS XCIX.

Laudes magnitudinis, roboris, juſtitiæ, & fidelitatis Dei erga ſervos ſuos.

JEhova regnat, commoveantur populi : inſidens Cherubinis *regnat*, nutet terra.
2. *Regnat* Jehova Tzijone magnus, etiam altus *eſt* ſupra omnes populos.
3. Celebrent nomen tuum magnum, & reverendum ſanctum eſſe.
4. *Tu* quoque robuſtiſſime rex judicium amans : tu, *inquam*, conſtituis, quod eſt rectiſſimum, judicium, & juſtitiam in Jahakobo tu perficis.
5. Exaltate Jehovam, Deum noſtrum, & incurvate vos *honorem exhibentes* ad ſcabellum pedum ejus; *quia* ſanctus eſt.
6. Moſchen, & Aharonem cum Sacerdotibus ipſius, Schemueléмque cum invocantibus nomen ipſius; inclamantes Jehovam, ipſe illico exaudivit eos:
7. In columna nubis alloquutus eſt eos: obſervantes teſtimonia ipſius, & ſtatutum, *quod* dederat eis.
8. Jehova, Deus noſter, tu exaudiviſti eos; *Deus* fortis condonans fuiſti eis, etiam quum ultionem ſumeres de actionibus eorum.
9. Exaltate Jehovam Deum noſtrum, & incurvate vos *honorem exhibentes* ad montem ſanctitatis ejus : quia ſanctus *eſt* Jehova, Deus noſter.

PSALMUS C.

Pſalmus euchariſticus ad omnes incolas terræ.

PSalmus pro gratiarum actione : Clangite Jehovæ omnes *incolæ* terræ.
2. Colite Jehovam cum lætitia, venite in conſpectum ejus cum cantu.
3. Agnoſcite Jehovam eſſe Deum, ipſum effeciſſe nos (non autem nos *ipſos*) populum ſuum, & gregem paſtûs ſui.
4. Ingredimini portas ejus cum gratiarum actione, atria ejus cum laude : gratias agite ei, benedicite nomini ejus.
5. Nam bonus *eſt* Jehova, in ſeculum *eſt* benignitas ejus; & uſque ad generationem quamque fides ejus.

PSALMUS CI.

Votum Regis.

DAvidis pſalmus. Benignitatem, & jus canam : tibi, ô Jehova, pſallam.
2. Animadvertam viâ integrâ, quando venturus ſis ad me : indeſinenter ambulabo in integritate animi mei, intrà domum meam.
3. Non proponam mihi ob oculos rem nefariam : factum declinantium odi, non adhærebit mihi.
4. Animus perverſus recedet à me; malum non agnoſcam.
5. Lingua lædentem *apud* me clàm proximum ſuum, ipſum exſcindam : elatum oculis, & tumentem animo, ipſum non potero *ferre*.
6. Oculi mei *attendent* ad veraces terræ, ut conſideant mecum : ambulans viâ integrâ, is miniſtrabit mihi.
7. Non habitabit intrà domum meam faciens dolum; loquens mendacia non ſtabilietur coram oculis meis.
8. Singulis matutinis exſcindam omnes improbos terræ, ad reſcindendum à civitate Jehovæ omnes, qui operam dant iniquitati.

PSALMUS CII.

Pſalmus quintus pœnitentialis.

ORatio pro paupere; quum obruitur, & ante Jehovam effundit meditationem ſuam.
2. Jehova, audi orationem meam; & vociferatio mea ad te perveniat.
3. Ne abſcondas faciem tuam à me, quo die *eſt* anguſtia mihi : inclina ad me aurem tuam, quo die inclamo; feſtinanter exaudi me.
4. Nam conſumuntur ut fumus dies mei, & oſſa mea ut focus exardeſcunt.
5. Percuſſum tanquam herba exareſcit cor meum,

meum, quia obliviſcor comedere cibum meum.
6. Præ voce gemitûs mei, adhæreſcit os meum carni meæ.
7. Similis ſum plateæ deſerti; ſum tanquam bubo vaſtitatum.
8. Aſſidue ſum ſimilis paſſeri, ſolitario in tecto.
9. Toto die probro afficiunt me inimici mei, inſanientes contra me, per me jurant.
10. Nam cinerem tanquam panem comedo, & potiones meas cum fletu miſceo.
11. Propter indignationem tuam, & ferventem iram tuam; quia ſuſtuliſti me, & abjeciſti me.
12. Dies mei ſimiles *ſunt* umbræ inclinatæ: & ego ſicut herba exarui.
13. Tu autem Jehova in ſeculum permanes, & recordatio tui in quamque generationem.
14. Tu ſurgens miſereberis Tzijonis: quia tempus eſt faciendi gratiam ei, quia advenit ſtatum tempus.
15. Quò delectentur ſervi tui lapidibus ejus, & pulveri ejus gratiam faciant.
16. Ut revereantur gentes nomen Jehovæ, & omnes reges terræ honorem tuum;
17. Quum ædificans Jehova Tzijonem, apparuerit in honore ſuo.
18. Reſpexerit ad orationem nudatiſſimi, & non ſpreverit orationem eorum.
19. Conſcribatur hoc in generationem poſteram, ut populus recreatus, laudet Jah:
20. Quòd proſpectaverit ex alto *loco* ſanctitatis ſuæ, Jehova è cœlis in terram intuitus ſit.
21. Ad exaudiendum ſuſpirium vincti, ad ſolvendum eos, qui jam traduntur morti;
22. Ut enarrent Tzijone nomen Jehovæ, & laudem ejus Jeruſchalaimis:
23. Congregantibus ſe populis ſimul, & regnis ad colendum Jehovam.
24. Affligit *quidem* in hac via vires meas, curtat dies meos:
25. *Sed* dico, mi *Deus* fortis, ne auferas me mediis diebus meis; per generationem æternam *ſunt* anni tui;
26. Ante *quàm* terram fundâſſes, & opus manuum tuarum *eſſent* cœli.
27. Iſta peritura ſunt, tu autem permanes; iſta, *inquam*, omnia ut veſtimentum veteraſcent, ut indumentum mutabis ea, atque mutabuntur:
28. Tu verò idem *es*, & anni tui non finiuntur.
29. Filii ſervorum tuorum habitabunt, & ſemen eorum ſtabilietur coram te.

PSALMUS CIII.

Anima exultans in regno gratiæ.

ODe Davidis. Benedic anima mea Jehovæ, & omnia inteſtina mea nomini ſanctitatis ejus.
2. Benedic anima mea Jehovæ, & ne obliviſcaris ullius beneficiorum ejus:
3. Qui condonat omnes iniquitates tuas, qui medetur omnibus morbis tuis:
4. Qui vindicat à fovea vitam tuam, qui circumtegit te benignitate, & miſerationibus.
5. Quo ſatiante bonis quibuſque os tuum: ſervat te recentem tanquam aquila *tanquam* pueritia tua.
6. Facit, quæ juſta ſunt Jehova, & judicia omnibus oppreſſis.
7. Notas fecit vias ſuas Moſchi, poſteris Jiſraëlis actiones ſuas.
8. Miſericors, & gratioſus Jehova, longanimis, & multus benignitate.
9. Non in æternum litigat, neque in ſeculum *iram* aſſervat:
10. Non ſecundùm peccata noſtra facit nobis, neque ſecundùm iniquitates noſtras refert nobis;
11. Sed quàm alti ſunt cœli ſupra terram, prævalet benignitas ejus erga timentes eum:
12. Quàm longè abeſt oriens ab occidente, longè amovet à nobis defectiones noſtras.
13. Ut miſeretur pater filiorum, miſeretur Jehova timentium ipſum.
14. Nam ipſe novit figmentum noſtrum, memor pulverem nos eſſe.
15. Ipſius mortalis ſimiles fœno dies eſſe; ſicut flos agri, ſic florere *ipſum.*
16. Quum ventus pervadit ipſum, mox non eſſe, neque agnoſci ipſum ampliùs à loco ſuo.
17. At benignitas Jehovæ inde à ſeculo uſque in ſeculum *eſt* erga timentes ipſum, & juſtitia ejus erga nepotes:
18. Erga obſervantes fœdus ipſius, & erga memores mandatorum ejus ad faciendum ea.
19. Jehova in cœlis ſtabilivit ſolium ſuum, & regnum ipſius omnibus præſidet.
20. Benedicite Jehovæ angeli ejus; valentiſſimi robore, efficientes verbum ejus, auſcultantes voci verbi ejus.
21. Benedicite Jehovæ omnes exercitus ejus, miniſtri ejus, facientes placitum ejus.
22. Benedicite Jehovæ omnia opera ejus, in omnibus locis dominationis ejus; benedic anima mea Jehovæ.

PSALMUS CIV.

Schola naturæ, & ſpeculum providentiæ Dei.

BEnedic anima mea Jehovæ, Jehova Deus mi, magnus es valde: decorem, & majeſtatem induiſti.
2. Amiciens te luce tanquam panno, extendens cœlos tanquam aulæum.
3. Qui contignat in aquis cœnacula ſua; qui diſponit denſas nubes *in* vehiculum ſuum, qui itat ſuper alas venti.
4. Qui facit angelos ſuos ventos, miniſtros ſuos ignem flammantem.
5. Fundavit terram ſuper baſes ejus, ne dimoveretur in ſeculum, & perpetuum.
6. Abyſſo ut indumento operueras eam, ſupra montes ſtantibus aquis:
7. Ex increpatione tua diffugerunt, à voce tonitru tui accelerârunt *fugam.*
8. Conſcenderunt *per* montes, deſcenderunt *per* convalles; in locum, quem fundaveras ipſis.
9. Terminum oppoſuiſti, ne tranſeant; ne revertantur ad operiendum terram.
10. Qui emittis fontes per valles, *ut* inter montes ambulent.
11. Potum præbeant omnibus animantibus agri, frangant onagri ſitim ſuam.
12. Juxta illos volatilia cœli habitent, è medio frondium edentia vocem.

13. Qui irrigat montes è cœnaculis suis, ut à fructu operum tuorum satietur terra.
14. Faciens ut germinet fœnum ad jumentum, & herba ad hominis usum; ut depromant cibum è terra:
15. Qui vino lætificat cor mortalis, nitidam efficit faciem oleo, & cibo cor mortalis fulcit:
16. Satiantur arbores Jehovæ, cedri Libani, quas plantavit:
17. (Ubi aviculæ nidificent) abietes domicilia ciconiæ.
18. Montes excelsissimi rupicaprarum, petræ montanorum murium perfugium.
19. Statuit lunam in stata tempora, solem agnoscentem occasum suum.
20. Disponis tenebras, ut sit nox: quâ erepunt omnia animantia silvæ;
21. Juvenes leones rugientes ad prædam, &quidem quærendo à *Deo* forti escam suam.
22. Exorto sole recipiunt se, & in lustris suis recubant.
23. Prodit homo ad opus suum, & ad culturam suam usque ad vesperam.
24. Quàm ampla sunt opera tua, ô Jehova, *quàm* ea omnia sapienter fecisti! quàm plena est terra possessione tuâ!
25. *In* ipso mari magno, & spatioso, illic reptilia *sunt*, atque innumera animantia parva cum magnis.
26. Illic naves ambulant; balæna, quam formâsti, ludendo in eo.
27. Omnia ista in te exspectationem habent, ut des escam ipsorum tempore suo:
28. Te dante ipsis, colligunt, aperiente manum tuam, satiantur bono:
29. Abscondente faciem tuam, conturbantur; recipiente spiritum eorum, exspirant, & in pulverem suum revertuntur:
30. Emittente spiritum tuum, recreantur: denique renovas faciem terræ.
31. Sit honor Jehovæ in seculum, lætetur Jehova in operibus suis:
32. Quo intuente in terram, tremit illa, attingente ipsos montes, fumant.
33. Canam Jehovæ in vita mea, psallam Deo meo quantisper ero.
34. Suavis erit de eo meditatio mea, ego lætabor in Jehova.
35. Deficiant peccatores à terra, & improbi ampliùs non sint: benedic anima mea Jehovæ, hallelu-Jah.

PSALMUS CV.

Chronicon Exodi ad recordationem mirabilium Dei.

CElebrate Jehovam, proclamate nomen ejus; notas facite in populis actiones ejus.
2. Canite ei, psallite ei; confabulamini de omnibus mirabilibus ejus operibus.
3. Laudibus vos efferte in nomine sancto ejus, lætetur animus quærentium Jehovam.
4. Requirite Jehovam, & robur ejus; quærite faciem ejus jugiter.
5. Recordamini mirabilium ejus operum, quæ fecit; prodigiorum ejus, & judiciorum oris ejus.
6. O semen Abrahami, servi ejus, ô electi ejus, filii Jahakobi.
7. Hic *est* Jehova Deus noster, in tota terra judicia ejus *sunt*.
8. Recordatur in seculum fœderis sui; verbi, *quod* præcepit, in mille generationes.
9. Quod pepigit cum Abrahamo, & juramenti sui, *præstiti* Jitzchako.
10. Quod præstitit Jahakobo in statutum; Jisraëli *in* fœdus perpetuum:
11. Dicendo, tibi daturus sum terram Cenahanis: funiculum possessionis vestræ.
12. Quàmvis essent homines pauci, planè pauci, & inquilini in ea.
13. Itaréntque à gente in gentem, à regno in populum alium:
14. Non permisit cuiquam opprimere eos, etiam reprehendit propter eos reges;
15. Ne attingitote (*inquiens*) unctos meos, & prophetas meos ne afficitote malo.
16. Quum advocans famem super terram, omnem scipionem panis fregit;
17. Miserat ante eos virum præstantem, *qui* ad servitutem venditus erat, Josephum.
18. Cujus pedes afflixerunt compede, ferrum subivit ipse;
19. Usque ad tempus, quo erat adventurum verbum ipsius: sermo Jehovæ probavit eum.
20. Mittens rex, expediri jussit eum, & dominator populorum idem solvit eum:
21. Præposuit eum dominum familiæ suæ, & dominatorem in totam possessionem suam:
22. Ut vinciret principes ejus ex animo suo, & seniores ejus informaret.
23. Deinde venit Jisraël in Ægyptum, & Jahakob peregrinatus est in regione Chami.
24. Ubi, quum fecisset *Deus*, ut fœtificaret populus suus valde, & potentiorem eum effecisset hostibus suis;
25. Mutavit animum illorum, ut odio haberent populum suum, ut machinarentur contra servos suos.
26. Misit Moschen, servum suum, Aharonem, quem elegerat:
27. *Qui* exposuerunt apud eos verba signorum ejus, & prodigiorum in regione Chami.
28. Misit tenebras, & obtenebrârunt eam, neque rebellârunt *signa* contra verbum ejus.
29. Mutaverat aquas illorum in sanguinem, & morte affecerat pisces eorum.
30. Abundè produxerat terra illorum ranas, invadentes penetralia regum illorum.
31. Simulac edixit, advenerat colluvies *animalium*, pediculi in totum terminum eorum.
32. Reddiderat pluvias eorum grandinem, ignem maximè flammantem in regione illorum:
33. Quibus percussit vites illorum, & ficus illorum, confregítque arbores termini illorum.
34. Simulac edixit, advenerat locusta, & melolontha, eáque innumera:
35. Quæ comedit omnem herbam regionis eorum, comeditque fructum terræ illorum.
36. Tandem percussit omne primogenitum in regione illorum, principium omnis potentiæ illorum.
37. Tum eduxit eos cum argento, & auro, nec fuit in tribubus ejus, qui labaret.

38. Læta-

38. Lætati sunt Ægyptii, quum exirent hi, quia irruerat pavor horum super ipsos.

39. Expandit nubem pro tegumento, & ignem ad illustrandum noctem.

40. Petente *populo*, adduxit coturnices; & pane cœlorum satiavit eos.

41. Aperuit rupem, & effluxerunt aquæ; ambulantes per siticulosa *loca, ut* fluvius.

42. Quia recordabatur verbi sanctitatis suæ, cum Abrahamo servo suo *habiti*.

43. Ideo eduxit populum suum cum gaudio, cum cantu electos suos.

44. Deditque eis regiones gentium, & laborem nationum possident hæreditario jure:

45. Ut observent statuta ejus, & leges ejus custodiant. Hallelu-Jah.

PSALMUS CVI.

Chronicon deserti ad exprobrationem defectionum populi.

HAllelu-Jah. Celebrate Jehovam, quia bonus *est*; quia in seculum benignitas ejus.

2. Quis eloquatur summam potentiam Jehovæ? efferat totam laudem ejus?

3. *O* beatos, qui observarent rationem *hanc*, qui exerceret justitiam quovis tempore.

4. Recordare mei Jehova, pro benevolentia, quâ prosequeris populum tuum, visita me salute tuâ:

5. Ut fruar bono electorum tuorum, ut læter lætitiâ gentis tuæ; ut me laudibus efferam cum possessione tua.

6. Peccavimus cum majoribus nostris; iniquè fecimus, improbè egimus.

7. Majores nostri in Ægypto non intellexerant mirabilia tua opera, non recordati fuerant amplitudinis benignitatum tuarum, sed occasionem dederant mutandi *eas* ad mare, ingressuri mare algosum.

8. Attamen servavit eos propter nomen suum, ut notam faceret potentiam suam;

9. Nam ipso increpante mare algosum, exsiccatum est; & deduxit eos per abyssos ejus, quasi *per* desertum.

10. Ita servans eos à manu osoris, vindicavit eos à manu inimici.

11. Operuerunt verò aquæ hostes eorum, unus ex illis non est relictus *superstes*.

12. Quàmvis credidissent verbis ejus; cecinissent laudem ejus:

13. Festinanter obliti sunt operum ejus, non perdurârunt ad consilium ejus.

14. Sed ducti concupiscentiâ in deserto, tentaverunt *Deum* fortem in solitudine:

15. Adeò ut tradens illis, quod petebant, immitteret maciem in illos ipsos.

16. Postea invidentibus Moschi in castris, Aharoni sancto Jehovæ;

17. Aperiens se terra deglutivit Dathanem: & operuit cœtum Abirami:

18. Exardescénsque ignis in cœtum illorum, flamma incendit improbos.

19. Fecerunt vitulum Chorebi, & incurvaverunt se *exhibentes honorem* fusili:

20. Et mutantes honorem suum in formam bovis, comedentis herbam.

21. Obliti sunt Dei fortis, servatoris ipsorum; qui fecerat *res* magnas in Ægypto.

22. Mirabilia opera in regione Chami, terribilia ad mare algosum.

23. Quamobrem dixerat se perditurum eos: nisi Mosche electus ipsius constitisset in irruptione illa coram ipso, ad avertendum excandescentiam ipsius, ne perderet.

24. Spreverunt quoque terram desiderabilem, non credentes verbo ejus:

25. Et murmurantes in tentoriis suis, non auscultârunt voci Jehovæ.

26. Quapropter sublatâ manu suâ *juravit* eis, se dejecturum eos in ipso deserto;

27. Etiam dejecturum semen eorum in gentibus, & dispersurum eos in regionibus.

28. Præterea copulaverunt se etiam cum idolo Pehoris, & comederunt sacrificia mortuorum;

29. Adeò provocantes *Deum* ad indignationem factis suis, ut irrumperet in eos plagâ;

30. Donec consistente Pinchaso, & judicium exercente; coërcita esset plaga illa:

31. Quod reputatum est ei ad justitiam, per quamque generationem usque in seculum.

32. Item ferventem iram concitârunt ad aquas contentionis; ita ut malè fuerit Moschi propter ipsos:

33. Quum exacerbantibus illis spiritum ipsius, pronunciâsset labiis suis *exacerbationem suam*.

34. Non perdiderunt populos illos, de quibus edixerat Jehova ipsis:

35. Sed commiscentes se cum illis gentibus, didicerunt opera earum?

36. Coluerúntque terricula earum, quæ ipsis fuerunt in tendiculam.

37. Nam sacrificaverunt filios suos, filiásque suas dæmonibus:

38. Et effuderunt sanguinem innoxium, sanguinem filiorum suorum, filiarúmque suarum, quas sacrificabant terriculis Cenahanæorum; adeò ut contaminata esset terra cædibus istorum.

39. Et polluerunt se operibus suis, actionibus suis scortantes.

40. Quapropter accensus irâ Jehova in populum suum, abominatus est possessionem suam;

41. Adeò ut traderet eos in manum gentium, ut dominarentur in eos osores eorum:

42. Et opprimentibus ipsos inimicis suis, deprimerent se sub manu eorum.

43. Multoties eripuit eos, quàmvis ipsi exacerbâssent eum consilio suo, & attenuati essent propter iniquitatem suam:

44. Respiciens ad angustiam eorum audito clamore eorum.

45. Et recordantem pro eis fœderis sui, pœnituit ipsum pro amplitudine benignitatum suarum:

46. Adeò ut conciliaret illis misericordiam, coram omnibus, qui captivos detinebant eos.

47. Serva nos Jehova, Deus noster, & congrega nos ex istis gentibus; ad celebrandum nomen sanctum tuum, & laudationibus commendandum nos in laude tua.

48. Benedictus Jehova, Deus Jisraëlis inde à seculo usque in seculum: & dicat totus populus, amen, hallelu-Jah.

Psalmorum Liber quintus.

PSALMUS CVII.

Formula gratiarum actionis ob omnimoda gratiæ divinæ experimenta.

CElebrate Jehovam, quoniam bonus *est*; quoniam in seculum benignitas ejus.

2. Prædicent redemti Jehovæ, quos redemit ab angustia;

3. *Quos* ex regionibus congregavit; ab oriente, & ab occidente, ab aquilone, & à mari:

4. *Qui* errârunt per desertum, per solitudinem viæ; civitatem habitabilem non invenientes.

5. Famelici, etiam sitibundi; in quibus animus ipsorum sese obruebat:

6. Quum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum, ex angustiis ipsorum eripuerit ipsos.

7. Et deduxerit ipsos per viam rectam; ut pervenirent ad civitatem habitabilem:

8. Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus: & opera mirabilia ejus apud filios hominum.

9. Eum satiare animam appetentem, & animam famelicam explere bono.

10. Qui desident in tenebris, & lethali umbrâ, vincti afflictione, & ferro.

11. Quia dederunt occasionem mutandi sermones *Dei* fortis; & consilium excelsi spreverunt;

12. Quorum deprimit istâ molestiâ animum, *qui* labant, nemine adjuvante:

13. Quum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum, ab angustiis ipsorum servaverit ipsos.

14. Eduxerit ipsos ex tenebris, & umbrâ lethali, vincula ipsorum disruperit:

15. Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus, & opera mirabilia ejus apud filios hominum:

16. Eum frangere valvas chalybeas, & vectes ferreos succidere.

17. Stulti, *qui* propter viam defectionis suæ, & propter iniquitates suas, afflictantur.

18. Quorum animus omnem cibum abominatur, qui pertingunt usque ad portas mortis.

19. Quum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum, ab angustiis ipsorum servaverit ipsos.

20. Mittens verbum suum, curaverit ipsos, & liberaverit à foveis ipsorum:

21. Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus, & opera mirabilia ejus apud filios hominum?

22. Et sacrificantes sacrificia gratiarum actionis, enarrent opera ejus cum cantu.

23. Qui descendunt *in* mare navibus, exercentes artem in aquis amplis.

24. Ipsi, *qui* vident opera Jehovæ, & mirabilia ejus in profundo:

25. Quemadmodum edicens, constituat ventum procellosum, qui attollat fluctus illius:

26. *Quemadmodum* ascendant *ad* coelos, descendant *ad* abyssos; anima ipsorum malo seipsam dissolvat.

27. Titubent, sese moveant tanquam ebrius; & tota peritia eorum absorbeatur:

28. Quum clamantes ad Jehovam in oppressione ipsorum, ex angustiis ipsorum eduxerit ipsos.

29. Restituerit procellam malaciæ, silentibus fluctibus illarum *aquarum*.

30. Et lætantes ipsos, postquam conticuerunt *fluctus*, deduxerit ad portum optatum:

31. Celebrent apud Jehovam benignitatem ejus, & opera mirabilia ejus apud filios hominum.

32. Exalténtque eum in congregatione populi, & in consessu seniorum laudent eum.

33. Redigit flumina in desertum, & processus aquarum in siticulosum solum:

34. Terram fructuosam in salsuginosam, propter malitiam habitantium in ea.

35. Redigit desertum in stagnum aquarum, & terram ficccaneam in processus aquarum.

36. Efficiens, ut habitent ibi famelici, & constituant civitatem habitabilem.

27. Et consitis agris, ac plantatis vineis, comparent proventum fructuosum.

38. Qui ita benedicit eis, ut multiplicentur valdè, & jumenta eorum non minuit.

39. Ut *contra* minuuntur, atque incurvantur, præ coarctatione mali, & moerore.

40. Quum effundens contemtum super ingenuos, facit, ut errent per inanitatem aviam:

41. Collocátque in edito egentem ab afflictione, & disponit tanquam gregem familias.

42. Videant recti, & lætentur, omnis verò nequitia obdat os suum.

43. Quotusquisque sapiens est, qui observet ista, ut animadvertantur benignitates Jehovæ.

PSALMUS CVIII.

Benignitatis, & promissi Dei memor, strenuus evadit.

CAnticum, & psalmus Davidis.

2. Erecto animo meo, ô Deus, canam, & psallam, etiam gloria mea.

3. Evigila nablium, & cithara; expergiscar *inde ab* aurora:

4. Celebrabo te in populis, Jehova, & psallam tibi in nationibus:

5. Magnam esse supra coelos benignitatem tuam, & ad superiores usque nubes veritatem tuam.

6. Exaltare supra coelos, ô Deus, & super totam terram gloria tua:

7. Ut liberentur dilecti tui, serva dexterâ tuâ, & exaudi me.

8. Deus loquutus est per sanctitatem suam, exsultabo, in partem obtineo Schecemum, & convallem Succotharum metior:

9. Meus Gilhad, meus Menasche: & Ephrajim robur capitis mei, Jehuda legislator meus *est*.

10. Moab pollubrum meum: supra Edomæum projiciam calceum meum; contra Palæstinam clangentem agam.

11. Quis deduceret me *in* civitatem munitam? quis deduceret me Edomæam uſque?

12. Annon *tu*, ô Deus rejeceras nos, ut non procederes, ô Deus, inter exercitus noſtros?

13. Cedò nobis auxilium *tuum* ab hoſte, alioquin vanitas *eſt* auxiliatio humana.

14. In Deo faciamus ſtrenuè, & ipſe proculcabit hoſtes noſtros

PSALMUS CIX.

Pauperis, & contriti animi querela, & in hoſtes imprecatio.

MAgiſtro ſymphoniæ, Davidis pſalmus. O Deus laudis meæ, ne ſurdum agas.

2. Nam os improbi, & os doloſum contra me aperuerunt ſe, obloquuta ſunt mihi lingua mendace:

3. Et verbis odioſis circumvenerunt me, oppugnantia me immeritò.

4. Adverſati ſunt mihi loco dilectionis meæ, quâ eram *in* oratione;

5. Reponentes mihi malum pro bono, & odium pro dilectione mea.

6. Præfice illi improbum, qui adverſans inſiſtat ad dexteram illius:

7. Quum in jus venerit, abeat damnatus; & oratio illius illi ſit crimini:

8. Sint dies illius pauci, curationem illius accipiat alter:

9. Sint filii illius pupilli, & uxor illius vidua:

10. Et indeſinenter vagantes filii illius, mendicent, quærantque *ſtipem* è locis deſolatis ſuis.

11. Illaqueet fœnerator quicquid *eſt* illi, & diripiant extranei laborem illius:

12. Ne ſit illi, qui protendat benignitatem, neque ſit, qui gratiam faciat pupillis illius:

13. Sit poſteritas illius excidio *addicta*, in generatione altera deleatur nomen eorum;

14. In memoria ſit iniquitas majorum illius apud Jehovam, & peccatum matris illius ne deleatur.

15. Sint coram Jehova jugiter, ut exſcindat è terra memoriam eorum.

16. Propterea quòd non eſt recordatus exercere benignitatem; ſed perſequutus eſt virum pauperem, egentémque, & affectum ægritudine animi, ad afficiendum morte.

17. Et optavit, ut maledictio obveniret ei, neque oblectatus eſt benedictione, ſed *ut* procul eſſet ab eo.

18. Ut indueretur maledictione velut chlamyde ſuâ; & ingrederetur velut aqua intrà eum, & velut oleum in oſſa ejus:

19. Adſit illi, tanquam panno amiciat ſe; & pro zona jugiter ſe accingat eâ.

20. Hoc *eſto* præmium adverſantium mihi à Jehova, & obloquentium malum contra animam meam.

21. Tu autem, *ô* Jehovi Domine, exerce *benignitatem* erga me propter nomen tuum; quia bona *eſt* benignitas tua, eripe me.

22. Nam pauper, & egens ſum; & cor meum confoſſum eſt in medio mei:

23. Ut umbra, quum declinat, abire cogor, exagitor ut locuſta:

24. Genua mea labant præ jejunio, & caro mea emaciatur exhauſta pinguedine;

25. Inſuper ego probro ſum illis; videntes me movent caput ſuum.

26. Auxiliare mihi, ô Jehova, Deus mi; ſerva me pro benignitate tua:

27. Ut agnoſcant manum tuam hanc eſſe, te Jehovam feciſſe hoc:

28. Utut maledicant ipſi, tu benedicito: qui inſurrexerunt, quum erubuerint, lætetur ſervus tuus.

29. Induantur adverſarii mei ignominiâ, & amiciant ſe, tanquam pallio, pudore ſuo.

30. Celebrabo Jehovam valde ore meo, & in medio multorum laudabo eum.

31. Quòd aſſiſtat ad dexteram egentis; ut *ipſum* conſervet ab iis, qui abjudicant vitam illi.

PSALMUS CX.

Regnum, & ſacerdotium Chriſti.

DAvidis pſalmus. Dixit Jehova Domino meo, ſede ad dexteram meam; donec diſpoſuero inimicos tuos in ſcabellum pedum tuorum.

2. Scipionem robuſtum tuum emiſſurus eſt Jehova Tzijone, *dicens*, dominare in medio inimicorum tuorum.

3. Populi tui oblationes voluntariæ die copiarum tuarum in decoris *locis* ſanctitatis inde ab utero, *futuræ* ſunt; tibi *aderit* ros juventæ tuæ accuratiſſimè.

4. Juravit Jehova, & non pœnitebit *eum*; tu *es* ſacerdos in ſeculum ſecundùm ordinem Malcitzedeki.

5. Dominus, *qui ſedet* ad dexteram tuam; frangens die iræ ſuæ reges.

6. Judicium exercebit in gentes, complens corporibus, frangens caput, in regionibus plurimis.

7. De torrente in via bibet, idcircò attollet caput.

PSALMUS CXI.

Carmen paſchale.

HAllelu-Jah. Celebrabo Jehovam ex toto animo, in conſilio rectorum, & cœtu;

2. Magna opera Jehovæ, expoſita omnibus, qui delectantur illis.

3. Glorioſum & decorum opus ejus, & juſtitiam ejus perſtantem in æternum.

4. Memoriam comparavit mirabilibus ſuis, gratioſus, & miſericors Jehova.

5. Eſcam dedit timentibus ſe, recordatus in ſeculum fœderis ſui.

6. Vim operum ſuorum indicavit populo ſuo, dando eis poſſeſſionem gentium.

7. Opera manuum ejus *ſunt* veritatis, & judicii, conſtantia omnia mandata ejus:

8. Fulta in æternum, in ſeculum, factá*que* fideliter, & rectè.

9. Redemtionem mittens populo ſuo, præcepit in ſeculum fœdus ſuum, ſanctum & reverendum *haberi* nomen ſuum.

10. Caput ſapientiæ *eſt* reverentia Jehovæ, ſucceſſus optimus omnibus facientibus iſta: laus ejus perſtat in æternum.

PSALMUS CXII.

Alphabethum hominis Deum timentis.

HAllelu-Jah. Beatus quiſquis reveretur Jehovam, in mandatis ejus delectatur valde.

2. Potens in terra futurum eſt ſemen ejus, generationi rectorum benedicitur:

3. Opes

3. Opes, & divitiæ in domo ejus, & justitia ejus perstat in æternum.
4. Micat in tenebris lux justorum; gratiosus *est*, & misericors, & justus.
5. Bonus quisque gratiosè largitur, & mutuò dat, moderatur res suas ex officio.
6. Quia in seculum non dimovetur, in memoria perpetua *est* justus.
7. A rumore malo non timet, erecto animo suo confisus Jehovæ:
8. Fultus animo suo non timet, donec videat *malum* in hostibus suis.
9. Dispergit, dat egentibus, justitia ejus perstat in æternum: cornu ejus elevatur honore.
10. Improbus autem videns indignatur, dentibus suis frendens contabescit, desiderium improborum periturum est.

PSALMUS CXIII.

Deus ut erigens inopem, & fœcundans sterilem, celebratur.

HAllelu-Jah. Laudate servi Jehovæ, laudate nomen Jehovæ.
2. Sit nomen Jehovæ benedictum, deinceps usque in seculum:
3. Ab ortu solis usque ad occasum ejus, *sit* laudatum nomen Jehovæ.
4. Elatus supra omnes gentes Jehova, *est*, supra ipsos cœlos gloria illius.
5. Quis *est* par Jehovæ, Deo nostro? qui altissime habitat:
6. Qui demissisimè perspicit, in cœlis, & in terra:
7. Erigens è pulvere tenuem, è sterquiliniis elevans egentem.
8. Faciendo ut consideat cum ingenuis, cum ingenuis populi sui:
9. Faciens, ut quæ sterilis erat in familia, sedeat mater liberorum læta. Hallelu-Jah.

PSALMUS CXIV.

Celebratur exitus ex Ægypto.

EXeunte Jisraële ex Ægypto, familiâ Jahakobi à populo peregrini *sermonis*:
2. Fuit Jehuda sanctitatis illius, Jisraël dominiorum illius.
3. Ipsum mare videns profugit, ipse Jarden divertit retrorsum:
4. Ipsi montes subsilierunt velut arietes, colles ut subrumæ pecudes.
5. Quid tibi *erat* ô mare, cur fugeres, ô Jarden, *cur* diverteres retrorsum?
6. O montes, *cur* subsiliretis velut arietes, colles, velut subrumæ pecudes?
7. A præsentia Domini intremit terra, à præsentia Dei Jahakobi:
8. Qui mutat ipsam rupem in stagnum aquarum, saxum adamantinum in fontem aquarum.

PSALMUS CXV.

Celebratur Jehovæ omnipotentia, & benedictio, idolorúmque vanitas depingitur.

NOn nobis Jehova, non nobis: sed nomini tuo da honorem, propter benignitatem tuam, propter fidem tuam.
2. Quare dicerent gentes, ubi *est* nunc Deus istorum?
3. Atqui Deus noster in ipsis cœlis *est*; quicquid placet facit.
4. Terriculis illarum argenteis, & aureis, operi manuum humanarum.
5. Os *est* eis, sed non loquuntur; oculi *sunt* eis, sed non vident:
6. Aures *sunt* eis, sed non audiunt; nasus *est* eis, sed non odorantur.
7. Manus eis, sed non palpant; pedes eis sed non ambulant, non mutiunt gutture suo.
8. Similes illis sunt, qui faciunt illa, quisquis confidit illis.
9. Jisraël confide Jehovæ, auxilium horum, & scutum horum est
10. *Vos* è familia Aharonis confidite Jehovæ, auxilium horum, & scutum horum est.
11. Timentes Jehovam confidite Jehovæ, auxilium horum, & scutum horum est.
12. Jehova recordatus nostri, benedicet: benedicet familiæ Jisraëlis, benedicet familiæ Aaronis:
13. Benedicet timentibus Jehovam, parvulis simul, ac magnis.
14. Augebit Jehova vos, vos & filios vestros.
15. Benedicti eritis Jehovæ, qui fecit cœlos, & terram:
16. Ipsi cœli, cœli *sunt* Jehovæ: terraque, *quam* dedit filiis hominum.
17. Non, qui mortui sunt, laudant Jah, neque quicunque descendunt in specum silentii:
18. Sed nos benedicemus Jah, deinceps usque in seculum. Hallelu-jah.

PSALMUS CXVI.

Celebratur misericordia Jehovæ, sacrificiumque gratiarum actionis, & votum ei persolvitur.

SAt habeo, quod Jehova exaudit vocem meam, deprecationes meas.
2. Quia inclinavit aurem suam mihi, idcirco diebus meis invocabo ipsum.
3. Circumdantibus me doloribus mortis, angoribusque sepulchri obvenientibus mihi; angustiam, & mœrorem inveniens.
4. Si nomen Jehovæ invoco, *dicendo*; obsecrò Jehova, libera animam meam:
5. Gratiosus Jehova, & justus, Deus, *inquam*, noster misericors.
6. Servans simplices Jehova, quum attenuatus sum, mihi confert salutem.
7. Redi anima mea in requiem tuam, quum Jehova benificus sit erga te.
8. Quandoquidem eripuisti me ipsum à morte, oculos meos à lacrymis, pedem meum à lapsu:
9. Indesinenter ambulabo coram Jehova, in regionibus viventium.
10. Credidi, quum *hæc* loquuturus essem, ego fatus fueram supra modum.
11. Ego dixeram accelerando; omnis homo *est* mendax.
12. Quid rependerem Jehovæ? omnia beneficia ejus superant me.
13. Poculum omnis salutis acceptum *exhibebo*, & nomen Jehovæ prædicabo.
14. Vota mea Jehovæ rependens, mox, coram toto populo ejus, *dicendo*:
15. Pretiosa *est* in oculis Jehovæ mors intentata iis, quos ipse benignitate prosequitur.
16. Obsecrò Jehova, quum ego *sim* servus tuus, *sim* servus tuus, filius ancillæ tuæ; solveris vincula mea:
17. Tibi sacrificem sacrificium gratiarum actionis, & nomen Jehovæ prædicem:

18. Vo-

18. Vota mea Jehovæ persolvam, mox coram toto populo ejus.
19. In atriis domûs Jehovæ, in medio vestri, Jeruschalaima, Hallelu-Jah.

PSALMUS CXVII.
Vocatio gentium.

LAudate Jehovam omnes gentes, laudationibus commendate eum omnes nationes:
2. Quia invaluit erga nos benignitas ejus, & fides Jehovæ in seculum. Hallelu-jah.

PSALMUS CXVIII.
Psalmus eucharisticus, celebrans mirabilia benignitatis Dei.

CElebrate Jehovam, quia bonus *est*; quia in seculum benignitas ejus.
2. Dicat nunc Jisraël esse in seculum benignitatem ejus.
3. Dicant nunc, qui sunt ex familia Aharonis, esse in seculum benignitatem ejus.
4. Dicant nunc timentes Jehovæ, esse in seculum benignitatem ejus.
5. Ex ipso angore invocavi Jah, respondens *collocavit* me in lato Jah.
6. Jehova *adest* mihi, non timebo, quid faciat mihi homo.
7. Jehova adest mihi cum auxiliatoribus meis: ideo ego despicio osores meos.
8. Melius *est* recipere se ad Jehovam, quàm fiduciam habere in ullo homine.
9. Meliùs *est* recipere se ad Jehovam, quàm fiduciam habere in ingenuis.
10. Omnes gentes circumdederant me; sed in nomine Jehovæ enervavi eas.
11. Etiam atque etiam circumdederant me; sed in nomine Jehovæ enervavi eas.
12. Circumdederant me tanquam apes, extinctæ sunt ut ignis spinarum: nam in nomine Jehovæ enervavi eas.
13. Graviter impuleras me, ut caderem, sed Jehova auxilio fuit mihi.
14. Robur meum, & carmen Jah, is fuit mihi saluti.
15. Vox cantûs, & salutis *est* in tentoriis justorum; *dicens*, dextera Jehovæ agit strenuè:
16. Dextera Jehovæ elata, dextera Jehovæ agit strenuè.
17. Non moriar, sed vivam; ut enarrem opera Jah.
18. Severè castigavit me Jah; sed morti non tradidit me.
19. Aperite mihi portas justitiæ, *ut* ingressus per eas celebrem Jah.
20. Hæc ipsa porta ad Jehovam, per quam justi intrant.
21. Celebrabo te; quia exaudiens me, fuisti mihi saluti.
22. Quem lapidem spreverant structores, is est in caput anguli.
23. A Jehova est hic, éstque mirabilis in oculis nostris.
24. Hâc ipsâ die effecit Jehova; exsultemus, & lætemur in ea.
25. Obsecro Jehova, serva nunc; obsecrò Jehova, prospera nunc.
26. Benedictus *est*, qui venit in nomine Jehovæ: benedicimus vobis è domo Jehovæ.
27. *Dei* fortis Jehovæ, qui illustravit nos, ligate sacrificia festi funibus, usque ad cornua altaris.
28. *Deus* fortis meus es, ideo celebrabo te; Deus meus, exaltabo te.
29. Celebrate Jehovam, quia bonus *est*; quia in seculum benignitas ejus.

PSALMUS CXIX.
Alphabethum aureum.

א ALEPH.

BEati integri viâ, qui ambulant in lege Jehovæ:
2. Beati custodientes testimonia ejus, ex toto animo quærentes eum;
3. *Qui* etiam non operantur iniquitatem, *sed* in viis ejus ambulant.
4. Tu præcepisti mandata tua, observari valde:
5. Utinam comparentur viæ meæ, ad observandum statuta tua:
6. Tunc non erubescam, quum intueber in omnia præcepta tua.
7. *Sed* celebrabo te recto animo, discendo jura justitiæ tuæ:
8. Statuta tua observabo, ne derelinquas me admodum.

ב BETH.

9. Quomodo purificabit puer semitam suam? observando *eam* secundùm verbum tuum.
10. Ex toto animo meo quæro te, ne sinas me errare à præceptis tuis.
11. In animo meo recondo sermonem tuum, ut non peccem in te.
12. Tu benedicte Jehova, doce me statuta tua.
13. Labiis meis recenseo omnia jura oris tui.
14. De via testimoniorum tuorum gaudeo, ut superiorum omnibus opibus:
15. De mandatis tuis meditor, & intueor semitas tuas:
16. In statutis tuis me ipsum oblecto, non obliviscor verbi tui.

ג GIMEL.

17. Beneficium confer in servum tuum; *ut* dum vivo, observem verbum tuum;
18. Retege oculos meos, ut intuear mirabilia ex lege tua.
19. Peregrinante me in hac terra, ne abscondas à me præcepta tua.
20. *Nam* comminuor ipse, ob desiderium erga jura tua omni tempore.
21. *Tu*, *qui* perdis superbos, maledictos; qui errant à præceptis tuis.
22. Devolve à me opprobrium, & contemtum, quia testimonia tua custodio:
23. Tum confidentibus principibus, de me sermones frequentantibus, servus tuus meditatur de statutis tuis:
24. Tum testimonia tua oblectationes meæ *sunt*, consiliarii mei.

ד DALETH.

25. Adhæret pulveri vita mea: vivum serva me secundùm verbum tuum.
26. Vias meas recensentem exaudivisti me; doce me statuta tua.
27. Fac, ut viam mandatorum tuorum intelligam, ut mediter de mirabilibus tuis.
28. Stillat anima mea præ mœstitia, erige me secundùm verbum tuum.
29. Viam falsitatis amove à me, & legem tuam gratiosè largire mihi.

30. Viam veritatis eligo, judiciorum tuorum propono *mihi*.
31. Inhæreo testimoniis tuis, Jehova, ne sinas me erubescere.
32. Viam præceptorum tuorum percurram, quum dilataveris animum meum.

ה HE.

33. Doce me, Jehova, viam statutorum tuorum; quam custodiam *in* finem *usque*.
34. Fac, ut intelligam, ut custodiam legem tuam; observémque eam ex toto animo.
35. Fac, ut incedam itinere præceptorum tuorum, nam eo delector.
36. Flecte animum meum ad statuta tua, neque *finas deflecti* ad quæstum.
37. Averte oculos meos, ne respiciant vanum: in viis tuis fac, ut vivam.
38. Præsta servo tuo sermonem tuum, qui *addictus est* reverentiæ tui.
39. Averte opprobrium meum, quod reformido; quia jura tua bona *sunt*.
40. Ecce desidero mandata tua, in justitia tua fac, ut vivam.

ו VAU.

41. Quúmque obvenerint mihi benignitates tuæ Jehova, salus tua secundùm sermonem tuum:
42. Respondebo, probro afficienti me, rem, quia fiduciam habeo in verbo tuo.
43. Sed ne abripe ab ore meo verbum verum admodum: quandoquidem jura tua exspecto.
44. Et observabo legem tuam jugiter, in seculum, & sempiternum:
45. Indesinentérque ambulabo in ipsa latitudine, quia mandata tua quæro:
46. Et loquar de testimoniis tuis coram regibus, neque erubescam:
47. Et me oblectans in præceptis tuis, quæ diligo.
48. Attollam manus meas ad præcepta tua, quæ diligo, & meditabor de statutis tuis.

ז ZAJIN.

49. Recordare verbi cum servo tuo *habiti*, de quo spem fecisti mihi.
50. Hæc *est* consolatio mea in afflictione mea: sermonem tuum vivificare me:
51. Superbis deridentibus me admodum, à lege tua me non declinare:
52. Recordari judiciorum tuorum inde à seculo, Jehova, & me ipsum consolari:
53. Procellâ prehendente me ab improbis, desertoribus legis tuæ.
54. Psallendi argumenta esse mihi statuta tua in loco peregrinationum mearum:
55. Recordari me noctu nominis tui, Jehova, & observare legem tuam:
56. Hæc *consolatio* est mihi, me mandata tua custodire.

ח CHETH.

57. Portio mea *es* Jehova, dico, ut observem verba tua.
58. Deprecor faciem tuam ex toto animo, gratiam fac mihi secundùm sermonem tuum.
59. Reputo vias meas, ut referam pedes meos ad testimonia tua.
60. Festino, ac non cunctor, observare mandata tua.
61. Turbis improborum dispoliantibus me, legis tuæ non obliviscor.
62. Mediâ nocte surgo ad celebrandum te, propter jura justitiæ tuæ.
63. Socius sum omnibus, qui reverentur te, & observantibus mandata tua.
64. Benignitatis tuæ, ô Jehova, plena est terra; statuta tua doce me.

ט TETH.

65. Bono affecisti servum tuum, Jehova, secundùm verbum tuum.
66. Præstantiam rationis, & scientiæ doce me: nam præceptis tuis credo.
67. Quum nondum loquerer, ego errabam: nunc autem sermonem tuum observo.
68. Bonus es, & beneficus, doce me statuta tua.
69. Concinnantibus contra me falsitatem superbis, ego ex toto animo custodio mandata tua.
70. Obesatur quasi adipe cor illorum, ego lege tuâ oblecto me.
71. Bono mihi fuit me affligi: ut discerem statuta tua.
72. Melior *est* mihi lex oris tui, multis millibus *nummûm* aureorum, & argenteorum.

י JOD.

73. Manus tuæ fecerunt me, & aptaverunt me: redde me intelligentem, ut discam præcepta tua.
74. Timentes tui videant me, & lætentur, quòd in verbo tuo exspectationem habeam.
75. Agnosco Jehova, justa esse judicia tua; & te in fide afflixisse me.
76. Adsit jam benignitas tua, ut consoletur me, secundùm sermonem tuum *habitum* cum servo tuo.
77. Obveniant mihi misericordiæ tuæ, ut vivam: quia lex tua *est* omnis oblectatio mea.
78. Erubescant superbi, quòd falsis de causis pervertant me; meditante me de mandatis tuis.
79. Convertantur ad me timentes tui, & cognoscentes testimonia tua.
80. Erit animus meus integer, in statutis tuis, ut non erubescam.

כ CAPH.

81. Consumitur *desiderio* salutis tuæ anima mea, in verbo tuo exspectationem habeo.
82. Consumuntur oculi mei *desiderio* sermonis tui, dicendo, Quando consolaberis me?
83. Quàmvis sim similis utri ad fumum; statutorum tuorum non oblitus sum.
84. Quanti *erunt* dies servi tui? quando exercebis in persequentes me judicium?
85. Fodiunt mihi superbi fossas, qui se non conformant legi tuæ.
86. Omnia præcepta tua *sunt ipsa* veritas: falsis de causis persequuntur me, auxiliare mihi.
87. Propemodum consumserunt me *dejectum* in terram: ego verò non dereliqui mandata tua.
88. Pro benignitate tua vivum serva me, ut observem testimonium oris tui.

89. In

ל LAMED.

89. In seculum ô Jehova, verbum tuum consistit in cœlis:

90. In unaquaque generatione fides tua: quum statueres terram, illa constabat.

91. Ad judicia tua perstant hodie, quia illa omnia *sunt* servi tui.

92. Nisi lex tua *esset* omnis oblectatio mea, jam diu periissem in afflictione mea.

93. In seculum non obliviscar mandatorum tuorum: nam illis vivum conservas me.

94. Tuus sum, conserva me; quia mandata tua quæro.

95. Me exspectantibus improbis, ad perdendum me, testimonia tua considero:

96. Omni perfectioni video esse finem: latum *vero esse* mandatum tuum valdè.

מ MEM.

97. Quàm diligo legem tuam! toto die est meditatio mea;

98. Inimicis meis sapientiorem me reddidisti præceptis tuis: nam in seculum adest mihi.

99. Omnibus doctoribus meis intelligentior fio, quia testimonia tua meditatio mea *sunt*.

100. Senibus prudentior sum, quia mandata tua custodio.

101. Ab omni semita mali cohibeo pedes meos, ut observem verbum tuum.

102. A judiciis tuis non recedo, quia tu doces me.

103. Quàm suavia sunt palato meo *judicia* sermonis tui! suaviora melle ori meo.

104. Mandatis tuis prudens sum: idcirco odi omnem semitam falsitatis.

נ NUN.

105. Lucerna pedi meo verbum tuum *est*, & lux itineri meo.

106. Juravi, quod præstabo, me observaturum jura justitiæ tuæ.

107. Afflictus sum admodum: Jehova, vivum conserva me secundùm verbum tuum.

108. Voluntarias oblationes oris mei accepta quæso Jehova, & jura tua doce me.

109. Animâ meâ in manu mea jugiter *versante*, tamen legis tuæ non obliviscor:

110. Ponentibus improbis laqueum mihi, & mandatis tuis non aberro.

111. Possideo testimonia tua in seculum: quia gaudium animi mei sunt.

112. Inclino animum meum ad faciendum statuta tua; in seculum, *in* finem *usque*.

ס SAMECH.

113. Cogitationes *alias* odi, legem autem tuam diligo.

114. Latebra mea, & scutum meum es, in verbo tuo exspectationem habeo.

115. Recedite à me malefici, ut custodiam præcepta Dei mei.

116. Sustenta me secundùm sermonem tuum, ut vivam, neque pudefacias me ab exspectatione mea.

117. Suffulci me, ut salvus sim, & respiciam ad statuta tua jugiter.

118. Conculcas omnes errantes à statutis tuis: quia falsus *est* dolus eorum.

119. *Tanquam* scoriæ, facis, ut cessent omnes improbi terræ; idcirco diligo testimonia tua.

120. Horret pavore tui caro mea; adeò à judiciis tuis timeo.

ע HAJIN.

121. Exerceo judicium, & justitiam: ne permittas me oppressoribus meis.

122. Obi vadimonium pro servo tuo in bonum; ne opprimant me superbi.

123. Oculi mei consumuntur *desiderio* salutis tuæ, & sermonis justi tui.

124. Fac erga servum tuum secundùm benignitatem tuam, & statuta tua doce me.

125. Servus tuus sum, prudentem me redde; ut cognoscam testimonia tua.

126. Tempus est, ut faciat Jehova; irritam faciunt legem tuam.

127. Propterea *ampliùs* diligo præcepta tua, quàm aurum, & *quidem* aurum purgatissimum:

128. Propterea *quòd* omnia mandata de omnibus recta agnosco, omnem semitam falsitatis odi.

פ PE.

129. Mirabilia *sunt* testimonia tua: idcircò custodit ea anima mea.

130. Aditus verborum tuorum illuminat, prudentiâ instruit simplices.

131. Os meum distendo, & anhelo: quia præceptorum tuorum cupidus sum.

132. Respice ad me, & gratiam fac mihi; prout *est* jus, erga amantes nomen tuum.

133. Pedes meos institue in sermone tuo, & ne sinas dominari in me ullam iniquitatem.

134. Redime me ab oppressione hominum, ut observem mandata tua.

135. Fac, ut præluceat facies tua servo tuo, & doce me statuta tua.

136. Rivi aquarum descendunt *ex* oculis meis, propter eos, *qui* non observant legem tuam.

צ TZADE.

137. Justus es Jehova, & rectus judiciis tuis.

138. Præcepisti justa testimonia tua; & fidelia valde.

139. Conficit me zelus meus, quòd obliviscantur verbi tui hostes mei.

140. Purgatus *est* sermo tuus valde; quapropter servus tuus diligit ipsum:

141. Parvus ego, & contemtus mandatorum tuorum non obliviscor.

142. Justitiæ tuæ, justitiæ perpetuæ; & legis tuæ veracis.

143. Oppressione, & angustiâ obvenientibus mihi, præcepta tua *sunt* oblectationes meæ.

144. Justitia testimoniorum tuorum *est* in seculum: prudentem me effice, ut vivam.

ק KOPH.

145. Invocantem ex toto animo exaudi me Jehova, *ut* statuta tua custodiam.

146. Invocantem te serva me, *ut* observem testimonia tua.

147. Veniens ante *te* in ipso crepusculo, ut vociferer, in verbo tuo spem habeo.

148. Præveniunt oculi mei excubias, ad meditandum de sermone tuo.

149. Voci meæ ausculta secundùm benignitatem tuam, Jehova: secundùm judicia tua vivum conserva me.

150. Appropinquantibus sectatoribus sceleris, *qui* à lege tua longè absunt;

151. Propinquus es Jehova, & omnia præcepta tua *sunt* veritas.

152. Pridem novi de testimoniis tuis, te in seculum fundâsse ea.

ר RESCH.

153. Respice afflictionem meam, & libera me; quia legis tuæ non obliviscor.

154. Suscipe causam meam, & vindica me; pro sermone tuo vivum conserva me.

155. *Ita ut* procul sit ab improbis salus; quia statuta tua non quærunt:

156. Miserationes tuæ amplæ *sunt* Jehova, secundùm judicia tua vivum conserva me.

157. *Ut* multi sint persequentes me, & hostes mei, à testimoniis tuis non declino.

158. Simul ac video perfidè agentes, fastidio me ipsum torqueo; quòd sermonem tuum non observent.

159. Vide me mandata tua diligere, Jehova; secundùm benignitatem tuam vivum conserva me.

160. Præstantissimum verbum tuum *est* ipsa veritas: & in seculum *est* quodque judicium justum tuum.

ש SCHIN.

161. Principibus persequentibus me immeritò, à verbo tuo pavet animus meus.

162. Gaudeo de sermone tuo, ut qui invenit prædam amplam:

163. Falsitatem odi, & abominor, legem tuam diligo.

164. Septies quotidie laudo te, de judiciis justis tuis:

165. Pacem multam esse diligentibus legem tuam, neque esse eis offendiculum.

166. Exspecto salutem tuam Jehova, & præcepta tua facio.

167. Observat anima mea testimonia tua, diligóque ea valdè.

168. Observo mandata tua, ac testimonia tua; quia omnes viæ meæ coram te sunt.

ת THAU.

169. Appropinquet clamor meus ante faciem tuam, Jehova; secundùm verbum tuum prudentem redde me.

170. Perveniat deprecatio mea ante faciem tuam, secundùm sermonem tuum eripe me.

171. Eructabunt labia mea laudem; quum docueris me statuta tua.

172. Cantabit lingua mea sermonem tuum, omnia præcepta tua justissima esse.

173. Adsit manus tua ad auxiliandum mihi; quia mandata tua eligo:

174. Desidero salutem tuam Jehova, & lex tua *est* omnis oblectatio mea.

175. Vivat anima mea, ut laudet te; & judicia tua auxilientur mihi.

176. Erro ut pecus, quæ perit, require servum tuum: nam præceptorum tuorum non obliviscor.

PSALMUS CXX.

Linguæ dolosæ quàm tædeat.

CAnticum excellentissimum. Ad Jehovam in maxima angustia mea clamavi, & exaudivit me.

2. Jehova, eripe me à labio falso, à lingua dolosa.

3. Quid datura est tibi, quídve adjectura tibi lingua dolosa.

4. Verba *similia* sagittis robusti acutis, comparanda prunis juniperorum?

5. Hei mihi, quia peregrinor tam diu, habito tanquam scenitæ Kedareni.

6. Plurimùm habitâsse videtur sibi anima mea, apud osorem pacis.

7. Ego pacem *diligo*: at quum loquor, ipsi ad bellum *conclamant*.

PSALMUS CXXI.

Sursum corda, ubi custos maximè idoneus, & tutus.

CAnticum excellentissimum. Attollerem oculos meos ad istos montes, unde veniet auxilium meum?

2. Auxilium meum *sit* à Jehova, qui fecit cœlos, & terram.

3. Ne permittat dimoveri pedem tuum, ne dormitet custos tuus.

4. Ecce non dormitat, neque dormit custos Jisraëlis.

5. Jehova custos tuus; Jehova umbra tua *est* ad manum dexteram tuam.

6. Interdiu sol non percutiet te, aut luna noctu.

7. Jehova servabit te ab omni malo, servabit animam tuam.

8. Jehova servabit processum tuum, & reditum tuum, ex hoc tempore usque in seculum.

PSALMUS CXXII.

Canticum super Jeruschalaima.

CAnticum excellentissimum Davidis. Lætor de eo, quòd dicitur mihi, domum Jehovæ adeamus:

2. *Quod* consistunt pedes nostri intrà portas vestras, ô Jeruschalaima.

3. Jeruschalaima optimè constructa, civitas, quæ planè coagmentata est inter se pariter:

4. Quò ascendunt tribus, tribus Jah, *ad* testimonium Jisraëlitarum, ut celebrent nomen Jehovæ:

5. Quia ibi consident throni juris, throni domûs Davidis.

6. Expetite pacem Jeruschalaimorum, *dicentes*; tranquilli sint amantes tui:

7. Sit pax in præmunitione tua, tranquillitas in palatiis tuis.

8. Propter fratres meos, & amicos meos; eloquor nunc, pax *sit* in te.

9. Propter domum Jehovæ, Dei nostri, procurabo bonum tibi.

PSALMUS CXXIII.

Sursum oculos, ubi salus nostra.

CAnticum excellentissimum. Ad te attollo oculos meos, ô *tu*, qui sedes in cœlis.

2. Ecce, ut oculi servorum *spectant* ad manum dominorum suorum, ut oculi ancillæ ad manum heræ suæ; ita oculi nostri ad Jehovam

hovam, Deum nostrum; donec gratiam fecerit nobis.

3. Gratiam fac nobis Jehova: gratiam fac nobis, quia satis *est*, saturi sumus contemtu.

4. Plurimùm saturata est anima nostra: ista sanna tranquillis ipsis, iste contemtus *obveniat* superbis.

PSALMUS CXXIV.

Impotentia ecclesiæ gementis, & potentia Dei protegentis.

Canticum excellentissimum Davidis. Nisi Jehova adfuisset nobis, dicat nunc Jisraël;

2. Nisi Jehova adfuisset nobis, quum insurgerent contra nos homines?

3. Tunc vivos absorbuissent nos, exardescente irâ eorum in nos:

4. Tunc illæ aquæ inundâssent nos, torrens superavisset nos:

5. Tunc superavisset nos *torrens* aquæ superbissimæ.

6. Benedictus Jehova, qui non exposuit nos prædæ dentibus eorum.

7. Anima nostra ut avicula erepta est à laqueo aucupantium, laqueo effracto, nos erepti sumus.

8. Auxilium nostrum in nomine Jehovæ, qui fecit cœlos & terram.

PSALMUS CXXV.

Stabiles fore, qui Deo confidunt, instabiles, qui iniquitati.

Canticum excellentissimum. Qui confidunt Jehovæ, similes *sunt* monti Tzijonis: *qui* non dimovetur, in seculum permanet.

2. *Ut* Jeruschalaima montes circumstant, ita Jehova circumstat populum suum; ex hoc tempore usque in seculum.

3. Nam non quiescit virga improbitatis, super sortem justorum; ut non extendant justi ad ullam iniquitatem manus suas.

4. Benefac Jehova bonis, & rectis ex animis suis:

5. Qui autem inclinant *animos suos* ad *itinera* tortuosa sua, amandet eos Jehova cum iis, qui dant operam iniquitati, pax *sit* super Jisraëlem.

PSALMUS CXXVI.

Tristitia in gaudium vertenda.

Canticum excellentissimum. Quum reduceret Jehova multitudinem captivorum Tzijonis, eramus velut, qui somniant.

2. Tunc impletum est risu os nostrum, & lingua nostra cantu; tum dictum est inter gentes, magnifica Jehova efficit *opera* erga istos.

3. Magnifica Jehova efficit erga nos, sumus læti.

4. Reduc Jehova, multitudinem captivorum nostrorum; tanquam validissimas *aquas reducens* in regionem siccam.

5. Qui seminarunt cum lacrymis, cum cantu metant.

6. *Qui* portans acquisitum semen, indesinenter ibat flendo; *is* omnino redeat cum cantu, reportans manipulos suos.

PSALMUS CXXVII.

Oeconomia, & Politia quomodo felix.

Canticum excellentissimum pro Schelomone. Nisi Jehova ædificet domum, frustrà laborent ædificatores ejus de ea: nisi Jehova custodiat civitatem, frustrà sedulus sit custos:

2. Frustrà *sint* vobis, qui summo diluculo surgant; qui tardè sedeant, qui vescantur cibo dolorum: ita dat dilecto suo somnum.

3. Ecce possessio Jehovæ *sunt* filii: merces *est* fructus ventris.

4. Ut sagittæ ad manum robusti, ita sunt pueri.

5. Beatus vir ille, qui impleverit pharetram suam illis: non erubescent, sed periment inimicos in porta ipsorum.

PSALMUS CXXVIII.

Justi conjugium, & proles benedicta.

Canticum excellentissimum. Beatus quisque timens Jehovæ, qui ambulat in viis ejus.

2. Labore enim manuum tuarum frueris: beatus eris, & bene erit tibi.

3. Uxor tua ut vitis fructifera ad latera domûs tuæ; filii tui ut plantæ olearum, circumstabunt mensam tuam.

4. Ecce, quum ita benedicatur vir timens Jehovæ:

5. Benedicit tibi Jehova è Tzijone: fruere igitur bono Jeruschalaimorum omnibus diebus vitæ tuæ.

6. Et respice natos filiis tuis, pax *est* super Jisraëlem.

PSALMUS CXXIX.

Crux victrix.

Canticum excellentissimum. Multum affecerunt me angustiis inde à pueritia mea, dicat nunc Jisraël;

2. Multùm affecerunt me angustiis inde à pueritia mea; etiam non prævaluerunt mihi.

3. Super tergum meum araverunt aratores, produxerunt quamque strigarum suarum.

4. Jehova justus, truncavit densos funes improborum.

5. Erubescent, & agentur retrorsum, omnes osores Tzijonis.

6. Erunt tanquam fœnum tectorum, quod antequam exseratur *falx*, exaruit.

7. Quo non implet manum suam messor; aut lacertum suum, qui manipulos facit:

8. Neque dicent, qui transeunt; benedictio Jehovæ adsit vobis, benedicimus vobis in nomine Jehovæ.

PSALMUS CXXX.

Psalmus sextus pœnitentialis.

Canticum excellentissimum. Ex profunditatibus inclamavi te Jehova, *dicens*;

2. Domine, ausculta voci meæ: sint aures tuæ intentæ ad vocem deprecationum mearum.

3. Si iniquitates observaveris, Jah, Domine, quis possit consistere?

4. Nam apud te *est* condonatio, ut reverenter colaris.

5. Exspectavi Jehovam, exspectavit anima mea: etiam in verbo ejus exspectationem habeo.

6. Animus meus erga Dominum *studiosior est?*

eſt: quàm excubiarum erga matutinum, excubantium ad matutinum uſque.

7. Exſpectationem habeat Jiſraël in Jehova; quia apud Jehovam eſt benignitas, & plurimùm apud eum redemtionis:

8. Et ipſe redimet Jiſraëlem, ab omnibus iniquitatibus ejus.

PSALMUS CXXXI.

Speculum humilis, & demiſſi animi.

CAnticum excellentiſſimum Davidis. Jehova, non fuit altus animus meus, neque elati oculi mei; ac non aggreſſus ſum *res* magnas, aut arduas ſupra quàm conveniat mihi.

2. Annon compoſui, & ſedavi animum meum, ſimilis depulſo *à* lacte apud matrem ſuam? ſimilis depulſo à lacte apud me *fuit* animus meus.

3. Exſpectationem habeat Jiſraël in Jehova, ex hoc tempore uſque in ſeculum.

PSALMUS CXXXII.

Precatio pro electo Dei tabernaculo, ejuſque adminiſtris.

CAnticum excellentiſſimum. Memor eſto, Jehova, Davidis; cum tota afflictione ejus.

2. Juràſſe Jehovæ, voviſſe ampliſſimo *Deo* Jahakobi, *dicendo:*

3. *Diſpeream,* ſi ingrediar tentorium domus meæ, ſi conſcendam ſpondam ſtratorum meorum;

4. Si dem ſomnum *ſuum* oculis meis, palpebris meis dormitationem:

5. Donec invenero locum pro Jehova, *locum* tabernaculorum pro ampliſſimo *Deo* Jahakobi.

6. Ecce audiveramus eam *fuiſſe* in Ephrathæa regione, inveneramus eam in agris Jaharis:

7. Accedimus ad tabernacula ejus; incurvamus nos *honorem exhibentes* ante ſcabellum pedum ejus.

8. Surge Jehova, aditurus requiem tuam, tu & arca roboris tui.

9. Sacerdotes tui induantur juſtitiâ, & quos benignè accipis, cantent;

10. Propter Davidem ſervum tuum, ne avertas faciem uncti tui.

11. Juravit Jehova Davidi veritatem, à qua non avertet ſe, *dicens*; De fructu ventris tui ponam in ſolio tuo.

12. Si obſervaverint filii tui fœdus meum, & teſtimonia mea ſingula, quæ docebo eos, etiam filii illorum uſque in ſempiternum, ſeſſuri ſunt in ſolio tuo.

13. Nam elegit Jehova Tzijonem, expetivit pro habitatione ſua, *dicens:*

14. Hæc *eſt* requies mea uſque in ſempiternum: hìc habitaturus ſum, quia hoc expetiveram.

15. Viatico ejus affatim benedicam, egentes ejus ſaturabo cibo:

16. Sacerdotéſque ejus induam ſalute, & quos in ea benignè accipio, omnino cantabunt *illi*.

17. Ibi efficiam, ut germinet cornu Davidis, *ubi* aptavi lucernam uncto meo.

18. Inimicos ejus induam pudore; ſuper ipſum verò florebit coronamentum ejus.

PSALMUS CXXXIII.

Concordia fraterna Deo grata, hominibus utilis.

CAnticum excellentiſſimum Davidis. Ecce quàm bonum, & quàm amœnum *eſt*, habitare fratres etiam unà.

2. *Eſt* ut unguentum illud optimum ſuperfuſum capiti, deſcendens ſuper barbam, barbam Aharonis, quod deſcendit uſque ad oram veſtium ejus.

3. Ut ros Chermonis, *ut* qui deſcendit ſuper montes Tzijonis: nam illic mandat Jehova benedictionem ſuam, vitam uſque in ſeculum.

PSALMUS CXXXIV.

Officium Paſtorum Eccleſiæ.

CAnticum excellentiſſimum. Ecce benedicite Jehovæ omnes ſervi Jehovæ; qui perſtatis in domo Jehovæ ſingulis noctibus;

2. Attollite manus veſtras ſanctè, & benedicite Jehovæ.

3. Benedicet tibi Jehova è Tzijone, qui fecit cœlos, & terram.

PSALMUS CXXXV.

Officium Paſtorum, & auditorum Eccleſiæ: Deique cum idolis collatio.

HAllelu-Jah. Laudate nomen Jehovæ, laudate ſervi Jehovæ:

2. Qui ſtatis in domo Jehovæ, in atriis domûs Dei noſtri.

3. Laudate Jah, quia bonus *eſt* Jehova: pſallite nomini ejus, quia amœnum *eſt:*

4. Quia Jahakobum ſibi elegit Jah, Jiſraëlem in peculium ſuum.

5. Nam ego novi magnum eſſe Jehovam, & Dominum noſtrum ſuperiorem omnibus diis.

6. Quicquid placet ſibi, Jehova facit: in cœlis, ac in terra, per maria, & omnes abyſſos.

7. Faciens, ut aſcendant vapores ab extremitate terræ; fulgura cum pluvia facit, depromit ventum è theſauris ſuis.

8. Qui percuſſit primogenita Ægypti, tam hominum, quàm jumentorum:

9. *Quum* immiſiſſet ſigna, & prodigia in medium tui, Ægypte; contra Parhonem, & contra omnes ſervos ejus.

10. Qui percuſſit gentes amplas, & interfecit reges robuſtos:

11. Sichonem, regem Emoræorum, & Hogum, regem Baſchanis; omniaque regna Cenahanæorum.

12. Et dedit terram eorum poſſeſſionem, poſſeſſionem Jiſraëli, populo ſuo.

13. O Jehova nomen tuum *eſt* in ſeculum, Jehova, memoria tui in quamque generationem.

14. *Quòd* ſi judicat Jehova populum ſuum, mox de ſervis ſuis pœnitet ipſum.

15. Terriculis gentium argenteis, & aureis, operi manuum humanarum.

16. Os illis *eſt*, ſed non loquuntur; oculi *ſunt* illis, ſed non vident:

17. Aures *ſunt* illis, ſed non audiunt: etiam nullus *eſt* ſpiritus in ore illorum.

18. Similes illis futuri ſunt, qui faciunt illa, quiſquis confidit illis.

19. Domus Jiſraëlis benedicite Jehovæ, domus Aharonis benedicite Jehovæ:

20. Do-

20. Domûs Leviticæ *tribus* benedicite Jehovæ; timentes Jehovæ benedicite Jehovæ, *dicendo* :

21. Benedictus *ſit* Jehova è Tzijone, inhabitans Jeruſchalaimis. Hallelu-Jah.

PSALMUS CXXXVI.

Celebratur benignitas Dei ſuper varia ejus magnalia.

CElebrate Jehovam, quia bonus *eſt*; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus.

2. Celebrate Deum deorum; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus.

3. Celebrate Dominum dominorum; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

4. Eum, qui facit mirabilia opera magna ſolus; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

5. Qui fecit cœlos intelligentiâ; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

6. Qui expandit terram ſuper aquas; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

7. Qui fecit lumina magna; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

8. Solem ad dominium *obtinendum* interdiu; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

9. Lunam cum ſtellis ad dominia *obtinenda* noctu; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

10. Qui percuſſit Ægyptios in primogenitis illorum; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

11. Et eduxit Jiſraëlem è medio illorum, quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

12. Manu robuſtâ,& brachio extento;quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

13. Qui ſecuit mare algoſum in ſegmenta; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

14. Et transmiſit Jiſraëlem per medium illius; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

15. Excuſſitque Parhonem,& copias illius in mare algoſum; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

16. Qui duxit populum ſuum per deſertum; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

17. Qui percuſſit reges magnos; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

18. Et interfecit reges magnificos; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

19. Sichonem, regem Emoræorum; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

20. Et Hogum, regem Baſchanis; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

21. Deditque terram iſtorum in poſſeſſionem; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

22. Poſſeſſionem Jiſraëli ſervo ſuo, quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

23. Qui in abjectione noſtra recordatur noſtri, quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

24. Et aſſerit nos ab hoſtibus noſtris; quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

25. Qui dat cibum omni carni, quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus:

26. Celebrate *Deum* fortem cœlorum;quia in ſeculum *eſt* benignitas ejus.

PSALMUS CXXXVII.

Captivitas Babylonica.

AD flumina Babyloniæ ibi ſedentes etiam *atque etiam* flevimus, quum recordaremur Tzijonis:

2. Ad ſalices in ea ſuſpendimus citharas noſtras:

3. Quàmvis ibidem peterent à nobis cantiones lætas, qui captivos abducebant nos, & qui contumulabant nos; *dicentes*, canite nobis de canticis Tzijonis.

4. Quomodo fuiſſemus cantaturi canticum Jehovæ, in ſolo alienigenarum?

5. Si obliviſcar veſtri, ô Jeruſchalaima; obliviſcatur *ſui* dextera mea.

6. Adhæreat lingua mea palato meo, ſi non recorder tui: ſi non eveham Jeruſchalaima ſupra caput lætitiæ meæ.

7. Recordare Jehova, contra Edomæos diei Jeruſchalaimorum: qui dicebant, nudate, nudate: quantiſper fundamentum ejus *erit* in ea.

8. Gens Babylonica vaſtanda; beatus *ſit*, qui rependet tibi maleficium tuum, quo affeciſti nos:

9. Beatus, qui prehendet, & diſſipabit parvulos tuos *allidens* ad petram.

PSALMUS CXXXVIII.

Gratulatio populi redemti.

ODe Davidis. Celebrabo te ex toto animo meo, coram poteſtatibus pſallam tibi.

2. Incurvabo me *honorem exhibens* versùs templum ſanctitatis tuæ, & celebrabo nomen tuum, propter benignitatem tuam, & propter fidem tuam: quia magnificas cum toto nomine tuo ſermonem tuum.

3. Quo die clamavi, eodem exaudiſti me feciſti, ut efferret me animo meo robur.

4. Celebrabunt te Jehova omnes reges terræ; quum audierint ſermones oris tui:

5. Et canent de viis Jehovæ, magnam eſſe gloriam Jehovæ:

6. Quàmvis elatus ſit Jehova, tamen depreſſum aſpicere; quàmvis altus, è longinquo pernoſcere.

7. Si ambulo in media anguſtia, vivum conſervas me: in faciem inimicorum meorum extendis manum tuam; & ſervat me dextera tua.

8. Jehova perficiat pro me: Jehova benignitas tua in ſeculum *eſt*; *ab* operibus manuum tuarum ne deſiſtas.

PSALMUS CXXXIX.

Mirabilia providentiæ divinæ admiratus, proteſtatur ſe Deum venerari, & hoſtes Dei odiſſe.

MAgiſtro ſymphoniæ, Davidis pſalmus. Jehova, perveſtigas me, & cognoſcis.

2. Tu cognoſcis ſedere meum, & ſurgere meum, intelligis cogitationem meam è longinquo.

3. Iter meum, & accubitum meum circumplecteris, & omnium viarum mearum peritus es:

4. Quum nondum *eſt* ſermo in lingua mea; en, ô Jehova, nôſti ipſum totum.

5. Retrò & antè obſides me, & imponis mihi manum tuam.

6. Mirabilior *eſt* ſcientia *tua*, quàm ut fallam; edita eſt, non poſſum prævalere illi.

7. Quò irem à ſpiritu tuo? aut quò à facie tua fugerem?

8. Si ſcanderem cœlos, illic es; aut ſtratum ponerem in ſepulchro, ecce ades.

9. *Si* aſſumerem alas auroræ, habitaturus in extremitate maris;

10. Etiam illuc manus tua deduceret me, & prehenderet me dextera tua.

11. *Sin* autem dicerem; utique tenebræ velut

velut crepusculo obvolvent me: atqui nox lux *est* circa me:

12. Ne tenebræ quidem ita obtenebrare possunt, quin tu pervideas: sed nox ut dies illustrat, perinde *sunt* tenebræ, atque ipsa lux.

13. Tu enim possides renes meos, *ex quo* obtegebas me in utero matris meæ.

14. Celebro te, eò quòd suspiciendis *operibus istis* in admirationem traducor: *celebro* mirabilia opera tua, quàm maximè novit animus meus.

15. Non celata *est* vis mea tibi, *ex quo* factus sum in abdito, artificiosè confectus, *velut* in imis partibus terræ.

16 Massam meam vident oculi tui, & in libro tuo hæc omnia scripta sunt: *ex quibus* diebus formabantur, quum nondum ullum ex eis *exstaret*.

17. Quamobrem apud me, ô quàm pretiosæ sunt cogitationes tuæ! ô *Deus* fortis, quàm numerosæ sunt summæ earum!

18. Narrarem illas, *sed* arenâ plures sunt: invigilo, ut adhuc sim tecum.

19. *Quòd* si interemturus es, ô Deus, improbum, & viros sanguinarios, *dicendo*, recedite à me.

20. Qui obloquuntur tibi sceleratè; *qui* extollunt vanè inimicos tuos.

21. Annon osores tuos, ô Jehova, odio habeo? & de insurgentibus in te fastidio me ipsum torqueo?

22. Perfecto odio odi illos, inimicorum loco sunt mihi.

23. Pervestiga me *Deus* fortis, & cognosce animum meum; proba me, & cognosce cogitationes meas.

24. Denique vide an ego ingrediar viâ molestâ tibi: & deduc me viâ perpetuâ.

PSALMUS CXL.

A violentia, & fraude peccati liberationem petit.

MAgistro symphoniæ, psalmus Davidis.

2. Libera me, Jehova, ab hominibus malis; à viris violentissimis custodi me:

3. Qui cogitant mala cum animo: quotidie conveniunt *ad* bella:

4. Exacuunt linguam suam similem serpentis, venenum ptyados subest labiis eorum maximè.

5. Serva me Jehova à manibus improborum, à viris violentissimis custodi me; qui cogitant impellere pedes meos.

6. Abscondentibus superbis laqueum mihi, funésque; pandentibus rete ad orbitam, tendiculas ponentibus mihi maxime?

7. Dixi Jehovæ, *Deus* fortis meus es; auribus percipe Jehova vocem deprecationum mearum:

8. Jehovi Domine, robur salutis meæ; obtexisti caput meum tempore pugnæ.

9. Ne concedas, Jehova, quæ concupit improbus; sceleratam cogitationem ejus ne provehas, efferrent se maximè:

10. Venenum circumdantium me, molestia labiorum ipsorum obtegat eos.

11. Demittantur super eos prunæ; in ignem dejiciat eos, in scrobes, *unde* non surgant,

12. Vir maledicus ne stabiliatur in terra; viri *dediti* violentiæ malum venando impellat ipsum *variis* impulsionibus.

13. Novi acturum esse Jehovam causam afflicti, jus egentium.

14. Utique justi celebrabunt nomen tuum; confidebunt recti in conspectu tuo.

PSALMUS CXLI.

Suffitu orationis, & animi submissione Deum contra inimicos invocat.

PSAlmus Davidis. O Jehova, inclamo te, festina ad me; auribus percipe vocem meam, quum invoco te.

2. Statuatur oratio mea, *ut* suffitus coram te; elatio manuum mearum, *ut* munus vespertinum.

3. Compone Jehova, observa os meum; custodiens *moderare* quicquid efferunt labia mea.

4. Ne sinas inclinari animum meum ad rem malam, ad agitandum actiones per improbitatem cum strenuis operam dantibus iniquitati: etiam ne inescer rebus amœnis eorum.

5. Retundat me justus, benignitas *erit:* & corripiat me, unguentum *erit* præstantissimum; ne irritum faciat *à* capite meo: quò ampliùs *fecerit*, eò *ampliùs* oratio mea *erit* in malis eorum.

6. At dimovent se per latera petrarum judices istorum, quàmvis intelligant sermones meos amœnos esse:

7. Quasi dissecaret quis, & diffinderet in terra; disperguntur ossa nostra, *trudenda* in os sepulchri.

8. Quum ad te Jehovi Domine, *respiciant* oculi mei, ad te recipiam me, ne nudes animam meam.

9. Serva me à laqueo, *quem* tetenderunt mihi, & tendiculis eorum, qui operam dant iniquitati.

10. Cadant in retia jacula *quisque* sua improbi; unà ego dum transiturus sum.

PSALMUS CXLII.

Ejulatus afflicti.

ODe didascalica Davidis: quum esset in spelunca oratio.

2. Voce meâ ad Jehovam clamo: voce meâ apud Jehovam deprecor.

3. Effundo coram eo meditationem meam, angustiam meam coram eo indico.

4. Quum obrueret se in me spiritus meus, toties tu agnovisti semitam meam: *quum* quocunque itinere pergerem, abderent laqueum mihi.

5. Intuere *ad* dexteram, & respice *ad sinistram:* ut non *est* mihi, qui recognoscat *me:* periit effugium à me, non *est*, qui curet vitam meam.

6. Clamo ad te Jehova; dicens, tu *es* receptus meus, portio mea in terra viventium.

7. Attende ad clamorem meum, nam attenuatus sum valde, eripe me à persequentibus me, quia fortiores sunt me.

8. Educ è claustro vitam meam ad celebrandum nomen tuum, me cingent justi, quum beneficium contuleris in me.

PSALMUS CXLIII.

Psalmus septimus pœnitentialis.

PSalmus Davidis. O Jehova, audi orationem meam, aures adhibe ad deprecationes meas; pro fide tua exaudi me, pro justitia tua.

2. At

2. At ne congrediaris judicio cum servo tuo; nam non esset justus coram te ullus vivens.

3. Persequitur enim inimicus animam meam: atterit *dejiciens* in terram catervam meam: facit, ut resideam in tenebricosis *locis*; *sumus* quasi mortui olim:

4. Adeò ut obruat se in me spiritus meus; in medio mei desolatus videatur sibi animus meus.

5. Recordans dierum priscorum, meditans totum opus tuum; factum manuum tuarum recolens.

6. Pando manus meas ad te; anima mea, ut terra fessa, *sitiente* tui maximè.

7. *Dicens*: Festina, exaudi me Jehova, consumitur spiritus meus; ne abscondas faciem tuam à me, nam consimilis fio descendentibus in sepulchrum.

8. Fac, ut audiam manè benignitatem tuam, quia in te fiduciam habeo: notam fac mihi viam, qua ambulaturus sum, quia ad te attollo animum meum.

9. Eripe me ab inimicis meis, Jehova: apud te tectum contineo *illum*.

10. Doce me facere placitum tuum, quia tu Deus meus *es*, tuo spiritu bono deduc me per terram planam.

11. Propter nomen tuum, Jehova, vivum conserva me: propter justitiam tuam educ ex angustia animam meam:

12. Et propter benignitatem tuam exscinde inimicos meos, perdens omnes affligentes animam meam; quia ego *sum* servus tuus.

PSALMUS CXLIV.

Epinicium Davidis, & benedictionis erga posteros comprecatio.

ODe Davidis. Benedictus *sit* Jehova, rupes mea; qui docet manus meas prælium, digitos meos bellum:

2. Benignitas mea, & propugnaculum meum, editus locus meus, & liberator meus, *assistens* mihi, scutum meum, ad quem me recipio, qui substernit populum meum mihi.

3. Jehova, quid *est* homo, ut agnoscas eum? filius mortalis, ut rationem habeas ejus?

4. Homo, vanitati similis *est*, dies ejus *sunt* ut umbra prætereuntis.

5. Jehova, inclina cœlos tuos, & descende: tange istos montes, & fument:

6. Immitte fulgur, & disperge eos; emitte sagittas tuas, & funde eos:

7. Extende manum tuam ex alto: libera me, & eripe me ex aquis multis, è manu alienigenarum.

8. Quorum os loquitur vanum, & quorum dextera *est* dextera falsitatis.

9. Deus, canticum novum canam tibi; nablio, decachordo psallam tibi.

10. Danti salutem regibus, liberanti Davidem servum suum à gladio malefico.

11. Libera me, & eripe me è manu alienigenarum, quorum os loquitur vanum, & quorum dextera *est* dextera falsitatis:

12. Ut filii nostri tanquam plantæ bene educatæ in tenera ætate sua; filiæ*que* nostræ sicut antarii lapides excisi, *sint* structura templi:

13. Promtuaria nostra plena proferant juge alimentum: pecudes nostræ millenis pariant, myriadibus auctæ *sint* in chortibus nostris.

14. Bovés*que* nostri præpingues: nulla irruptio, nullàque eruptio; denique nulla *sit* querela in plateis nostris:

15. Beatus ille populus, cui ita *est*; beatus *ergo* populus, cujus Jehova *est* Deus.

PSALMUS CXLV.

Alphabetum eucharisticum.

LAudatio Davidis. Exaltabo te Deus mi, Rex, & benedicam nomini tuo in seculum, & sempiternum:

2. Quotidie benedicam tibi, & laudabo nomen tuum in seculum, & sempiternum:

3. Magnum esse Jehovam, & laudandum valde, imò magnitudini ejus non esse pervestigationem.

4. Generatio generationi laudibus commendet opera tua, prout *hæc* indicant omnimodam potentiam tuam.

5. Et decorem, gloriam*que* majestatis tuæ; & res mirabiles tuas eloquuturus sum:

6. Et robur mirabilium tuorum operum prædicent; prout singula magna *gesta* tua enarraturus sum.

7. Memoriam amplæ bonitatis tuæ eructent, & justitiam tuam cantent:

8. Gratiosum, & misericordem Jehovam *esse*, longanimem, & magnum benignitate.

9. Bonum esse Jehovam omnibus, & misericordiam ejus in omnibus operibus ejus.

10. Celebrent te Jehova omnia opera tua, & quos benignitate prosequeris, benedicant tibi:

11. Gloriam regni tui prædicent, & potentiam tuam eloquantur;

12. Ut notas faciant filiis hominum potentias ejus, & gloriam decoremque regni ejus.

13. Regnum tuum, regnum *est* omnium seculorum: & dominium tuum in unam quamque generationem.

14. Sustentat Jehova omnes cadentes, & erigit omnes incurvatos.

15. Oculi omnium ad te spectant; quibus tu das escam suam tempore suo:

16. Aperis manum tuam, & saturas quicquid vivit *ex* beneplacito.

17. Justus Jehova in omnibus viis suis *est*, & benignus in omnibus operibus suis.

18. Propinquus *est* Jehova omnibus invocantibus ipsum, omnibus, qui invocant ipsum fide.

19. Placitum timentium se efficit, & vociferationem eorum audiens, salutem dat eis.

20. Servat Jehova omnes amantes ipsum, omnes verò improbos perdit.

21. Laudationem Jehovæ eloquatur os meum: & benedicat omnis caro nomini sancto ejus, in seculum, & sempiternum.

PSALMUS CXLVI.

Non in filio Adæ, sed in Deo solo fiduciam habendam.

HAllelu-Jah. Lauda anima mea Jehovam.

2. Laudabo Jehovam in vita mea; psallam Deo meo, quamdiu futurus sum.

3. Ne fiduciam haberote in ingenuis: in *nullo* filio hominum, penes quem nulla *est* salus.

 4. Exit

4. Exit spiritus ejus, revertitur in terram suam: die eodem pereunt cogitationes ejus.

5. Beatus, cui auxilio *est Deus* fortis Jahakobi, cujus exspectatio *est* in Jehova Deo suo:

6. Qui fecit cœlos, & terram, mare, & quicquid *est* in eis; qui servat fidem in seculum;

7. Qui exercet judicium erga oppressos: dat cibum famelicis, Jehova solvit vinctos:

8. Jehova aperit *oculos* cæcorum: Jehova erigit incurvatos, Jehova amat justos:

9. Jehova servat peregrinos, pupillum, & viduam statuminat; viam verò improborum subvertit.

10. Regnabit Jehova in seculum: Deus tuus ô Tzijon, in unamquamque generationem, Hallelu-Jah.

PSALMUS CXLVII.

Providentia Dei generalis, & specialis.

Laudate Jah, quia bonum *est* psallere Deo nostro: quia amœnum *est*, decens *est* laudatio:

2. Ædificator Jeruschalaimorum Jehova, depulsos Jisraëlitas congregat:

3. Qui sanat fractos animo, ac *velut* obligat in doloribus eorum.

4. Supputans numerum stellarum, quotquot sunt nominibus vocans.

5. Magnus *est* Dominus noster, & multus viribus; cujus intelligentia est innumerabilis.

6. Statuminat mansuetos Jehova, deprimit improbos in terram usque.

7. Acclamate Jehovæ gratiarum actione, psallite Deo nostro cithara:

8. Qui obtegit cœlos densis nubibus; qui comparat terræ pluviam, qui facit, ut proferant montes fœnum:

9. Dat jumentis cibum suum, pullis corvorum, qui crocitant.

10. Non potentiâ equi delectatur, non crura præstantis viri accipit;

11. *Sed* acceptos habet Jehova timentes sui, qui exspectationem *suam* habent in benignitate ipsius.

12. Laudibus commendate Jeruschalaima, Jehovam; lauda Deum tuum, ô Tzijon:

13. Nam confirmat vectes portarum tuarum, benedicit filiis tuis in medio tui:

14. Disponens termino tuo pacem, adipe tritici satiat te:

15. Quo emittente sermonem suum in terram, quàm celerrimè excurrit verbum ejus.

16. Qui edit nivem sicut lanam, pruinam quasi cinerem dispergit:

17. Dejicit gelu suum tanquam frusta, coram frigore ejus, quis consistat?

18. Emittens verbum suum liquefacit ista: simulac efflat ventum suum, effluunt aquæ.

19. Indicat verba sua Jahakobo, statuta sua, & jura sua Jisraëli.

20. Non fecit ita ulli genti; ideòque jura ista non noverunt. Hallelu-Jah.

PSALMUS CXLVIII.

Tres chori creaturarum, nempe cœlestium, elementarium, & hominum, Deum laudantes.

Hallelu-Jah. Laudate Jehovam cœlites; laudate eum in excelsis.

2. Laudate eum omnes angeli ejus, laudate eum omnes exercitus ejus.

3. Laudate eum sol, & luna, laudate eum omnes stellæ lucidæ.

4. Laudate eum cœli cœlorum, & aquæ, quæ supra hoc cœlum *sunt*.

5. Laudent nomen Jehovæ, quæ ipso præcipiente illico creata sunt.

6. Quæ stabilivit in sempiternum, in seculum; *quibus* decretum dedit, quod nullum transgrediatur.

7. Laudate Jehovam terrestria; cete, & omnes abyssi:

8. Ignis, & grando, nix, & exhalatio: ventus turbineus, efficiens verbum ejus:

9. Ipsi montes, & omnes colles, arbores fructiferæ, omnésque cedri:

10. Ipsæ bestiæ, & omnia jumenta, reptilia, & aves alatæ.

11. Reges terræ, omnésque nationes, principes, & omnes judices terræ:

12. Juvenes, etiamque virgines; senes cum pueris.

13. Laudent nomen Jehovæ: quia editum *est* nomen ejus solius, decor ejus supra terram, & cœlum.

14. Et effert cornu populi sui, laudem omnium, quos benigne accipit, Jisraëlitarum, populi propinqui sibi. Hallelu-Jah.

PSALMUS CXLIX.

Canticum triumphale beatorum.

Hallelu-Jah. Cantate Jehovæ canticum novum, laudem ejus in congregatione eorum, quos benignè accipit.

2. Lætetur Jisraël in eo, qui fecit ipsum, filii Tzijonis exultent in rege suo.

3. Laudent nomen ejus tibia: tympano & citharâ psallant ei:

4. Quia benevolus *est* Jehova erga populum suum, ornat mansuetos salute.

5. Gestiant benignè accepti præ gloria, cantent in cubilibus suis.

6. Laudationes exaltantes *Deum* fortem in gutture suo; & gladium bipennem in manu sua *habentes*.

7. Ad exercendum vindictam in gentes, increpationes in nationibus:

8. Ad vinciendum reges eorum catenis, & honoratos eorum compedibus ferreis:

9. Ad exercendum in eos jus scriptum: *quod* decus est omnibus iis, quos benignè accipit: Hallelu-Jah.

PSALMUS CL.

Deum omnibus modis, & totâ animâ laudandum.

Hallelu-Jah. Laudate *Deum* fortem de sanctitate ejus, laudate eum de expanso laudato ejus.

2. Laudate eum de omnimoda potentia ejus, laudate eum secundùm amplitudinem maximam ejus.

3. Laudate eum clangore buccinæ, laudate eum nablio, & citharâ.

4. Laudate eum tympano, & tibiâ, laudate eum hydraulis, & organo:

5. Laudate eum cymbalis sonoris, laudate eum sistris.

6. Tota ipsa anima laudet Jah. Hallelu Jah.

PRO-

Proverbia.

CAPUT I.

Timor Dei A & Ω *ſapientiæ.*

PRoverbia Schelomonis, filii Davidis, regis Jiſraëlitarum :

2. Ad ſciendum ſapientiam, & eruditionem, ad intelligendum dicta prudentiæ :

3. Ad percipiendum eruditionem intelligentiæ ; juſtitiæ, juriſque, & omnis recti :

4. Ad dandum fatuis aſtutiam, puero ſcientiam, & ſolertiam :

5. *Quibus* auditis ſapiens adjiciat diſciplinam, & intelligens induſtria conſilia comparet :

6. Ad docendum proverbium, & interpretationem verba ſapientum, & ænigmata eorum.

7. Reverentia Jehovæ *eſt* caput ſcientiæ : ſapientiam ac eruditionem ſtulti ſpernunt.

8. Audi, fili mi, eruditionem patris tui, neque deſeras doctrinam matris tuæ :

9. Nam adjectio gratioſa erit capiti tuo, & torques faucibus tuis.

10. Fili mi, ſi pellicere volent te peccatores, ne acquieſcito.

11. Si dixerint, veni nobiſcum, inſidiemur ſanguini ; abſcondamus *nos* contra innocentem impunè :

12. Abſorbebimus eos velut ſepulchrum vivos, & integros ut deſcendentes in foſſam :

13. Omnem ſubſtantiam pretioſam conſequemur, implebimus domos noſtras ſpoliis :

14. Sortem tuam conjicies inter nos: marſupium idem eſto nobis omnibus :

15. Fili mi, ne ambulato viâ *communi* cum illis ; cohibe pedem tuum à ſemita illorum.

16. Quia pedibus ſuis ad malum concurrunt, & feſtinant ad effundendum ſanguinem :

17. Fruſtrà, enim panditur rete, ante oculos omnis alitis ;

18. Præterea ipſi in ſanguinem ſuum inſidiantur ; *quod* abſcondunt ſe, in animas ipſorum *eſt*.

19. Ita *ſe habent* cœtus omnium deditorum quæſtui ; *quæſtus* animam eorum, qui dediti ſunt ipſi, intercipit.

20. Summa ſapientia foris recantat, in plateis edit vocem ſuam.

21. In ſumma turbarum proclamat ; ad fores portarum, in civitate quaque ſermones ſuos eloquitur, *dicens :*

22. Quò uſque ô fatui amabitis fatuitatem, & deriſores deriſionem deſiderabunt ſibi : & ſtolidi odio habebunt ſcientiam ?

23. Revertimini ad correctionem meam : ecce, eructabo vobis ſpiritum meum, nota faciam verba mea vobis.

24. Quandoquidem invito, & renuitis, extendo manum meam, & nemo advertit ;

25. Sed abſtrahitis *vos ab* omni conſilio meo, & correctioni meæ non acquieſcitis :

26. Ego quoque in calamitate veſtra ridebo, ſubſannabo, quum advenerit *id, quod* expaveſcitis :

27. Quum advenerit tanquam fremebunda vaſtatio *id, quod* expaveſcitis, & calamitas veſtra tanquam turbo adventaverit ; quum irruerit in vos oppreſſio, & anguſtia.

28. Tunc invocabunt me, ſed non exaudiam ; manè quærent me, ſed non invenient me ;

29. Propterea quòd oderunt ſcientiam, & reverentiam Jehovæ non elegerunt ;

30. Non acquieverunt conſilio meo, ſed contemſerunt omnem correctionem meam.

31. Sic comedent de fructu viæ ſuæ, & ex conſiliis ſuis pravis ſaturabuntur.

32. Nam quies fatuorum interficiet eos, & tranquillitas ſtolidorum perdet eos.

33. Qui verò auſcultat mihi, habitabit ſecurè, ut tranquillus à pavore mali.

CAPUT II.

Sapientiæ κτῆσις, & χρῆσις.

FIli mi, ſi acceperis dicta mea, & præcepta mea reconderis apud te.

2. *Si* attendendo ad ſapientiam aures tuas, inclinaveris animum tuum ad intelligentiam :

3. Quin etiam, ſi prudentiam inclamaveris, ad intelligentiam edideris vocem tuam.

4. Si quæſieris eam velut argentum, & tanquam abditos theſauros ſcrutatus fueris eam.

5. Tunc intelliges reverentiam Jehovæ, & agnitionem Dei conſequeris.

6. Nam Jehova dat ſapientiam, ex ore ejus ſcientia, & intelligentia *procedit*.

7. Repoſitum habet pro rectis quicquid revera eſt ; ſcutum pro ambulantibus integrè.

8. Cuſtodiendo itinera juris : & viam eorum, quos benignè accepit, conſervat.

9. Tunc intelliges juſtitiam, & jus ; & quicquid rectum *eſt*, omnem orbitam bonam :

10. Quum venerit ſapientia in animum tuum, & ſcientia menti tuæ amœna erit :

11. Solertia obſervabit te, intelligentia cuſtodiet te.

12. Eripiendo te à via mali, à viris loquentibus perverſitates.

13. Qui derelinquunt itinera recti, ut ambulent per vias tenebrarum ;

14. Qui lætantur faciendo malum, exſultant in perverſitatibus peſſimis.

15. Qui itineribus ſuis perverſi ſunt, & præfracti orbitis ſuis :

16. Eripiendo te à muliere extranea, ab alienigena, *quæ* dictis ſuis blanditur.

17. Quæ derelinquit ducem adoleſcentiæ ſuæ, & fœderis Dei ſui oblivifcitur :

18. (Nam propendet ad mortem domus ejus, & ad expertes vitæ orbitæ ejus :

19. Quicunque adeunt eam, non revertuntur, neque aſſequuntur itinera vitæ.)

20. Ut ambules per viam bonorum, & itinera juſtorum obſerves.

21. Nam recti inhabitabunt terram, & integri reliqui fient in ea :

22. Improbi verò è terra exscindentur, & perfidè agentes avellentur ex ea.

CAPUT III.

Observantia legis Dei.

Fili mi, doctrinæ meæ ne obliviscaris; sed præcepta mea custodiat animus tuus:

2. Nam longitudinem dierum, annosamque vitam, cum pace adjicient tibi.

3. Benignitas, & fides ne derelinquant te, alliga eas faucibus tuis, inscribe eas tabulæ cordis tui:

4. Ita consequere gratiam, & successum optimum; antè oculos Dei, & hominum.

5. Fiduciam habe in Jehova ex toto animo tuo: intelligentiæ verò tuæ ne innititor.

6. In omnibus viis tuis agnosce eum, & ipse diriget itinera tua.

7. Ne esto sapiens judicio tuo: reverere Jehovam, & recede à malo.

8. Salutare *id* erit umbilico tuo, & irrigatio ossibus tuis.

9. Honora Jehovam de substantia tua, & de præcipuo totius proventûs tui:

10. Ita implebuntur horrea tua saturitate, & musto lacus torcularii tui perrumpent.

11. Eruditionem Jehovæ, fili mi, ne spernito? neque tædeat te correctionis ejus;

12. Nam quem diligit Jehova, corrigit; & quidem ut pater filium, *cui* bene vult.

13. Beatus homo, *qui* consequitur sapientiam, & homo, *qui* provehit intelligentiam:

14. Melior enim *est* negotiatio ejus negotiatione argenti, & auro effosso proventus ejus:

15. Pretiosior *est* carbunculis, & omnia oblectamenta tua non possunt æquari ei.

16. Longitudo dierum in dextera ejus *est*, in sinistra ejus divitiæ, & honor:

17. Viæ ejus viæ *sunt* amœnitatis; & omnes semitæ ejus, pacis:

18. Arbor vitæ est prehendentibus eam, denique tenentium eam, beatus *quisque*.

19. Jehova sapientiâ fundavit terram, statuit cœlos intelligentiâ.

20. Scientiâ ejus abyssi diffissæ sunt, & superiores nubes destillant rorem.

21. Fili mi, ne decedant ab oculis tuis, custodi eam, quæ verè est *sapientia*, & solertiam.

22. Eruntque vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis:

23. Tunc obibis securè viam tuam, & pedem tuum non offendes:

24. Quum cubabis, non expavesces, sed cubanti suavis erit somnus tuus.

25. Ne timeto à pavore repentino; & à vastatione improborum, ut adveniat:

26. Nam Jehova aderit fiduciæ tuæ, & servabit pedem tuum à captura.

27. Ne cohibeto bonum ab eis, qui opus habent: quum est in potestate manûs tuæ efficere *illud*.

28. Ne dicito proximo tuo, abi, deinde revertere, cras enim daturus sum; quum fuerit penes te.

29. Ne fabricator contra proximum tuum rem malam, qui confidet securè tecum;

30. Ne contendito cum ullo homine immeritò, nisi affecerit te malo.

31. Ne invideto ulli violento, neque eligito ullas vias ejus:

32. Nam abominationi *est* Jehovæ præfractus; apud rectos autem arcanum ejus *est*.

33. Exsecratio Jehovæ imcumbit domui improbi; at habitaculo justorum benedicitur.

34. Quandoquidem derisores ipse deridet, mansuetis autem dat gratiam:

35. Honorem sapientes possident; stolidos verò tollit ignominia.

CAPUT IV.

Sapientia, custodia membrorum, &c.

Audite filii eruditionem patris, & attendite ad cognoscendum prudentiam:

2. Nam disciplinam bonam trado vobis: doctrinam meam ne derelinquite.

3. Quum filius essem apud patrem meum, tener, & unicus coram matre mea.

4. Docens ille me, dicebat mihi; retineat verba mea animus tuus, observans præcepta mea vive.

5. Acquire sapientiam, acquire prudentiam; ne obliviscitor, neque declinato à sermonibus oris mei.

6. Ne derelinquito illam, & conservabit te; dilige illam, & custodiet te.

7. Quæ caput est sapientiæ, *eam* acquire sapientiam, & totâ acquisitione tuâ acquire prudentiam.

8. Extolle eam, & exaltabit te; honorabit te, quum amplexaberis eam.

9. Indet capiti tuo adjectionem gratiæ, coronam ornatissimam tradet tibi.

10. Audi, fili mi, & percipe sermones meos: ita multiplicabuntur tibi anni vitæ.

11. Viam sapientiæ doceo te, deduco te per orbitas recti.

12. Quum ambulabis, nihil arctabit gressum tuum: etiamsi cucurreris, non offenderis.

13. Prehende eruditionem illius, ne desistito; custodi illam, quia est vita tua.

14. Iter improborum ne ingreditor, neque incedito per viam malorum.

15. Abstrahe te ab ea, ne transito per eam, declina ab ea, & præteri.

16. Nam non dormiunt *illi*, nisi malefecerint: & eripitur somnus illorum, nisi fecerint, ut impingat *quispiam*:

17. Quia vescuntur cibo improbitatis, & vinum omnimodæ violentiæ bibunt.

18. Iter enim justorum simile *est* luci splendidæ, pergenti lucere; adeò ut *eorum quisque sit* stabilis die:

19. Via *verò* improborum similis *est* caligini: nesciunt in quid impacturi sint.

20. Fili mi, ad verba mea attende: ad sermones meos inclina aurem tuam:

21. Ne efficiant *illi*, ut recedant ab oculis tuis, serva hæc in animo tuo:

22. Nam *verba* vitæ sunt iis, qui consequuntur ipsa, & toti carni cujusque eorum salutaria.

23. Supra omnem observationem custodi cor tuum: nam ex eo prodeunt actiones vitæ.

24. Remove abs te perversitatem oris, & pravitatem labiorum procul amove abs te.

25. Oculi tui è regione intueantur, & palpebræ tuæ spectent recta coram te.

26. Expende orbitam pedis tui, ut omnes viæ tuæ stabiles sint:

27. Ne

27. Ne declinato dextrorſum, aut ſiniſtrorſum, amove pedem tuum à malo.

CAPUT V.

Ab extranea cavendum.

FIli mi, ad ſapientiam meam attende: ad intelligentiam meam inclina aurem tuam:

2. Ut obſerves omnimodam ſolertiam, & ſcientiam labia tua cuſtodiant.

3. Quamvis favum ſtillent labia extraneæ, & mollius oleo *ſtillet* palatum ejus:

4. Attamen poſterius ejus amarum eſt ut abſynthium; acutum ut gladius bipennis:

5. Pedes ejus deſcendunt *ad* mortem, *ad* ſepulchrum greſſus ejus pertinent.

6. Iter vitæ ne expendas, moventur orbitæ ejus te imprudente.

7. Nunc itaque filii auſcultate mihi, & ne recedite à ſermonibus oris mei.

8. Procul facito ab illa iter tuum, & ne appropinquato ad oſtium domûs illius:

9. Ut non cedas aliis decorem tuum, & annos tuos crudeli:

10. Ut non ſatientur extranei facultatibus tuis; & labores tui *maneant* in domo alieni:

11. Gemáſque tandem conſumtâ carne tuâ, & corpore tuo.

12. Ac dicas, quomodo odi eruditionem, & correctionem ſprevit animus meus.

13. Neque auſcultavi voci doctorum meorum, & ad docentes me non inclinavi aurem meam.

14. Fermè verſor in omni malo, in medio congregationis, & cœtus.

15. Bibe aquam è ciſterna tua, & fluenta è medio putei tui.

16. Spargant ſe fontes tui foras, in plateis rivi aquarum:

17. Sint tibi ſeorſim, ac non extraneis tecum.

18. Erit ſcaturigo tua benedicta, ſed lætare de uxore adoleſcentiæ tuæ.

19. *Sit* cerva amiciſſima, & rupicapra gratioſa: ubera ipſius uberent te omni tempore, in amore ejus errato jugiter.

20. Et quare errares fili mi cum extranea, & amplecterèris pectus alienæ;

21. Cùm coram oculis Jehovæ viæ cujuſque *ſint*, & omnes orbitas ejus expendat?

22. Iniquitates ſuæ capient ipſum, improbum, *inquam*, iſtum; & funibus peccati ſui tenebitur:

23. Ipſe morietur expers eruditionis; & in amplitudine ſtultitiæ ſuæ oberràbit.

CAPUT VI.

A ſponſionibus, pigritia, & adulterio dehortatio.

FIli mi, ſi ſpoſpondiſti amico tuo; comploſiſti extraneo manum tuam:

2. Illaqueâſti te ſermonibus oris tui, captus es ſermonibus oris tui.

3. Fac iſtud jam, fili mi, & eripe te, quandoquidem conveniſti in manum proximi tui: age, ſubjice te, & interpella proximum tuum.

4. Ne concedito ſomnum oculis tuis, aut dormitationem palpebris tuis:

5. Eripe te ut caprea è manu *venatoris*, & ſicut avis è manu aucupis.

6. Abi ad formicam, ô piger; aſpice vias ejus, & ſape.

7. Cùm non ſit illi ductor, moderator, aut dominator;

8. Comparat æſtate cibum ſuum, comportat per meſſem eſcam ſuam.

9. Quò uſque piger jacebis? quando ſurges à ſomno tuo?

10. Pauculis ſomnis, pauculis dormitationibus; pauculâ complicatione manuum cubando:

11. Interea advenit tanquam viator expeditus paupertas tua, & egeſtas tua tanquam vir clypeatus.

12. Homo nequam, vir nihili, ambulat perverſo ore:

13. Nictat oculis ſuis, verba facit pedibus ſuis, docet digitis ſuis:

14. Omnimoda perverſitate inſidente animo ſuo, fabricatur omne malum omni tempore: contentiones immittit.

15. Idcirco repentè adveniet calamitas ejus: ita ſubitò diffringetur, ut non *ſit* curatio.

16. Sex iſta odit Jehova, imò ſeptem abominationi *ſunt* animæ ejus.

17. Oculi elati; lingua fallax, manúſque effundentes ſanguinem innocentem.

18. Animus, qui fabricatur cogitationes iniquas: pedes feſtinanter currentes ad malum:

19. Conflans mendacia teſtis falſus, denique immittens contentiones inter fratres.

20. Cuſtodi, fili mi, præceptum patris tui; neque deſerito doctrinam matris tuæ.

21. Alliga ea cordi tuo jugiter, annecte ea faucibus tuis.

22. Quocunque itabis, *illa* deducet te, quum cubabis, obſervabit te, quum experrectus fueris, illa confabulabitur tecum:

23. (Nam lucerna præceptum *eſt*, & doctrina lux; viàque vitæ correctiones erudientes.)

24. Ad ſervandum te à muliere malefica, à blanditia linguæ alienæ.

25. Ne deſiderato pulchritudinem ejus cum animo tuo, neque capiat te palpebris ſuis:

26. Nam propter mulierem meretricem *devenitur* uſque ad fruſtum panis: etiam uxor viro *juncta* animam pretioſam venatur.

27. An accepturus eſſet quiſquam ignem in ſinum ſuum, & veſtes ejus non adurerentur.

28. An ambulaturus eſſet quiſquam ſuper prunas, & pedes ejus non cremarentur?

29. Ita *eſt*, qui congreditur cum uxore proximi ſui: non relinquetur impunis, quiſquis tetigerit eam.

30. Non afficitur contemtu fur; qui furatur ad explendum animum ſuum, quum eſurit.

31. Sed deprehenſus, rependit ſepties: quamlibet ſubſtantiam domus ſuæ reddit.

32. Adulterans *autem* mulierem *eſt* demens: perditurus ſe ipſum, ipſe faciet illud.

33. Plagam, & ignominiam conſequetur, probrúmque ejus non delebitur:

34. Nam zelotypiæ *ineſt* æſtus viri; ideo non utitur clementiâ die ultionis:

35. Non habet rationem ullius redemtionis; neque acquieſcit, quàmvis multa adhibeas munera.

CAPUT

CAPUT VII.

Sapientiæ præcepta, & præmonita de negligendis lethalibus extraneæ blanditiis.

FIli mi, obſerva ſermones meos, & præcepta mea reconde apud te:
2. Obſervans præcepta mea vive, doctrinamque meam ut pupillam oculorum tuorum.
3. Alliga ea digitis tuis: inſcribe ea tabulæ cordis tui:
4. Dic ſapientiæ, ſoror mea es; & affinem prudentiam voca:
5. Ut ſervet te à muliere extera; ab aliena ſermonibus ſuis blandiente.
6. Nam per feneſtram domûs meæ, ex feneſtella proſpectans.
7. Vidi inter fatuos, animadverti inter filios, puerum dementem:
8. *Qui* tranſiens per vicum juxta angulum illius, via ad domum illius gradiebatur.
9. Crepuſculo, veſpere diei; nigrâ nocte, & caliginosâ *animadverti*.
10. Quum ecce, mulier *proceſſit* obviàm ei; ornatu meretricio, & circumſpecta animo.
11. (*Quæ* ſtrepera eſt, & contumax, in cujus domo non hærent pedes ejus:
12. Modò foris, modò in plateis; aut prope quemque angulum inſidiatur.)
13. Et prehendens eum, oſculata eſt eum; obfirmánſque vultum ſuum, dixit ei;
14. Sacrificia euchariſtica apud me *ſunt*; hodie reddidi vota mea:
15. Idcirco prodii obviàm tibi; ſtudiosè quærendo faciem tuam, commodè invenio te.
16. Cadurcis inſtruxi ſpondam meam, *variam* emblematis, linteis Ægypti.
17. Suffivi cubile meum, myrrhâ, ſantalis, & cinnamomo.
18. Agè, incumbamus ubertim amoribus ad matutinum uſque; nos ipſos exhilaremus amatoriis.
19. Nam non *eſt* vir domi ſuæ, abiit viâ longinquâ:
20. Loculum pecuniæ accepit in manum ſuam: die ſtato redibit domum ſuam.
21. Flexit eum multitudine diſciplinæ ſuæ, blanditiâ labiorum ſuorum impulit eum.
22. Sequitur eam ſubitò; tanquam bos ad mactationem abit, & velut compeditus ad eruditionem ſtultorum.
23. Donec diſſecet culter jecur ipſius, quemadmodum feſtinat avis ad laqueum, neſciens contra vitam ſuam illum eſſe.
24. Itaque nunc filii, auſcultáte mihi, & attendite ad ſermones oris mei.
25. Ne declinato ad vias illius animus tuus, ne aberrato in ſemitas illius:
26. Nam multos confoſſos dejecit, & numeroſi *ſunt* omnes interfecti ab illa.
27. Viæ ad ſepulchrum *ſunt viæ ad* domum ejus, deſcendentes ad penetralia mortis.

CAPUT VIII.

Sapientiæ æternæ pictura.

NOnne ſapientia clamat, & intelligentia edit vocem ſuam.
2. In faſtigio editorum locorum; per viam in loco multarum ſemitarum conſiſtens.
3. Ad latus portarum, in aditu urbis, in ingreſſu oſtiorum recantat? dicendo,
4. Vos, ô viri præſtantes, inclamo, & vox mea *plebejos* filios hominum.
5. Intelligite fatui aſtutiam, & ſtolidi animum advertite.
6. Audite, nam præſtantia eloquar; & apertura labiorum meorum *eloquar* recta:
7. Nam veritatem meditatam effert palatum meum: & abominationi labiis meis *eſt efferre* improbitatem.
8. Juſti *ſunt* omnes ſermones oris mei, nihil *eſt* in eis contortum, aut perverſum.
9. Illi omnes *ſunt* obvii prudenti; & rectis iis, qui conſequuntur ſcientiam.
10. Accipite eruditionem meam, ac non pecuniam; & ſcientiam potiùs, quàm *aurum* effoſſum lectiſſimum.
11. Nam melior *eſt* ſapientia carbunculis & omnia oblectamenta non poſſunt æquari ei.
12. Ego *ſum* ſapientia, cohæreo aſtutiæ, & ſcientiam ſummæ ſolertiæ præſentem habeo.
13. Reverentiam Jehovæ, odium mali: faſtum, & elationem, viamque mali, denique os perverſitatibus deditum odi.
14. Meum *eſt* conſilium, & quicquid eſt; mea *eſt* prudentia, meum robur.
15. Per me reges regnant, & dominatores decernunt juſtitiam.
16. Per me principes gerunt principatum, & ingenui omnes judices terræ.
17. Ego amantes mei amo, & ſtudiosè quærentes me, inveniunt me.
18. Divitiæ, & honor penes me *ſunt*, ſubſtantia perdurans & juſtitia.
19. Melior *eſt* fructus meus *auro* effoſſo, & quidem purgatiſſimo; & proventus meus argento lectiſſimo.
20. Per iter juſtitiæ deduco, per medias ſemitas juris.
21. Efficiendo, ut poſſideant amantes mei id, quod eſt, denique theſauros eorum impleo.
22. Jehova poſſidebat me principio viæ ſuæ: ante opera ſua, ante ullum tempus.
23. Ante ſeculum inuncta fui; ante principium, ante primordia terræ.
24. Quum nullæ eſſent abyſſi, edita eram; quum nulli eſſent fontes graves aquis.
25. Quum nondum factum eſſet, ut montes demerſi incumberent *terræ*, ante colles edita eram.
26. Adhuc non fecerat terram; aut rura; imò principium, pulveres orbis habitabilis.
27. Quum aptaret cœlos, ibi eram; quum ſtatueret ambitum in ſuperficie abyſſi,
28. Quum fortificaret ſuperiores nubes supernè, quum roboraret fontes abyſſi,
29. Quum imponeret mari ſtatutum ſuum, & aquis, ne transgrediantur *præſtitutum* oris ipſius; quum ſtatueret fundamenta terræ.
30. Quum itaque ſim apud eum educans, & ſim deliciæ quotidianæ, lætificans coram eo omni tempore.
31. Lætificans in orbe habitabili terram ejus: atque deliciis meis filios hominum:
32. Nunc igitur filii, auſcultate mihi: beati enim *ſunt, qui* vias meas obſervant.
33. Audite eruditionem, & ſapite, & ne *vos* abſtrahite.

34. Beatus homo,qui auſcultat mihi,ſedulò inſiſtendo foribus meis quotidie, obſervando poſtes oſtiorum meorum.

35. Nam, qui conſequitur me, conſequitur vitam; ut provehit benevolentia à Jehova.

36. At qui peccat in me, vim facit animæ ſuæ: omnes oſores mei amant mortem.

CAPUT IX.

Sapientia invitat filios ſuos, & mulier fatua fatuos ſuos.

SUmma ſapientia ædificavit domum ſuam, excīſis columnis ſuis ſeptem.

2. Mactavit animalia ſua; miſcuit vinum ſuum, etiam inſtruxit menſam ſuam:

3. *Et* miſſis puellis ſuis,invitat per collegia, & loca excelſa urbis.

4. Quiſquis fatuus, divertito huc; *quiſquis eſt* demens,dicit ei.

5. Venite,veſcimini cibo meo, & bibite de vino, *quod* miſcui.

6. Relinquite fatuos, & vivite,ac incedite per viam prudentiæ.

7. Qui erudit deriſorem, recipit ſibi ignominiam: & qui corripit improbum, *recipit* convicium ſibi.

8. Ne corripito deriſorem, ut non odio proſequatur te: corripe ſapientem, & amabit te.

9. Da ſapienti, ut ſapiat ampliùs; notum fac juſto,ut augeat diſciplinam.

10. Principium ſapientiæ reverentiam Jehovæ, & agnitionem ſanctorum prudentiam.

11. Nam per me multiplicabuntur dies tui, & adjicientur tibi anni vitæ.

12. Si ſapias, ſapies tibi: ſin deriſor eris, ſolus reportabis.

13. Mulier ſtolida ſtrepera *eſt*: fatua, etſi neſcit quicquam.

14. Tamen ſedet ad oſtium domûs ſuæ; ſuper ſolium, in locis excelſis urbis.

15. Ad avocandum viatores,qui *etiam* rectà eunt itineribus ſuis:

16. Et quiſquis fatuus, divertito huc, & *quiſquis eſt* demens,dicit ei.

17. Aquæ furtivæ ſuaves *quidem* ſunt, & cibus latebrarum amœnus;

18. Sed ignorat ille expertes vitæ illic eſſe; in profundiſſimo ſepulchro, invitatos ab ea.

CAPUT X.

Decem antitheſes in genere morali.

PRoverbia Schelomonis. Filius ſapiens lætitiâ afficit patrem; filius verò ſtolidus mœſtitiæ *eſt* matri ſuæ.

2. Non proſunt theſauri improbitatis, ſed juſtitia eripit à morte.

3. Non ſinit eſurire Jehova animam juſti, ſubſtantiam verò improborum depellit.

4. Pauper *fit*,qui agit manu doloſâ: manus autem ſedulorum ditat *ipſos*.

5. Comportat in æſtate filius intelligens: ſomno ſopitus *eſt* in meſſe filius pudefaciens.

6. Benedictiones *adſunt* capiti juſti, at os improborum obtegit violentia.

7. Memoria juſti *eſt* benedicta,nomen autem improborum putridum eſt.

8. Sapiens animo accipit præcepta, ſtultus verò labiis ſeipſum conturbat.

9. Qui ambulat in integritate,ambulat ſecurè; qui autem pervertit vias ſuas, documento erit.

10. Qui nictans oculo dat moleſtiam: & ſtultus labiis ſe ipſum conturbat.

11. Scaturigo vitæ *perfundit* os juſti: at os improborum obtegit violentia.

12. Odium excitat contentiones: omnes verò defectiones obtegit charitas.

13. Labiis prudentis adeſt præſens ſapientia,ut virga corpori dementis

14. Sapientes recondunt ſcientiam: ori autem ſtulti contritio propinqua *eſt*.

15. Subſtantia divitis *eſt tanquam* urbs munita ejus: contritioni *eſt* tenuibus paupertas eorum.

16. Quod opere ſuo comparat juſtus, *comparat* in vitam: proventus improbi in peccatum.

17. Iter ad vitam *eſt* ſervantis eruditionem: derelinquentis verò correptionem *iter* errorem affert.

18. Qui tegit odium, labiis eſt fallacibus, & qui profert infamiam,eſt ſtolidus.

19. Multitudine verborum non ceſſabit defectio: ſed cohibet labia ſua intelligens.

20. *Velut* argentum lectiſſimum *eſt* lingua juſti,animus improborum perparvi *eſt*.

21. Labia juſti paſcunt multos, ſtulti verò dementia moriuntur.

22. Benedictio Jehovæ ipſa ditat, neque addit moleſtiam ſecum.

23. Prout ludus *fuerit* ſtolido facere ſcelus; & *exercere* ſapientiam, viro intelligenti:

24. Quod formidat improbus, id eveniet ei; quod autem deſiderant juſti, dabit *Deus*:

25. Ut tanquam tranſeunte turbine non *exſtet* improbus, juſto verò ſit fundamentum perpetuum.

26. Ut acetum dentibus, & velut fumus oculis,ita *eſt* piger mittentibus ipſum.

27. Reverentia Jehovæ adjicit dies, anni verò improborum decurtantur.

28. Spes juſtorum *eſt* lætitiæ, exſpectatio verò improborum perit.

29. Robori eſt cuique integro via Jehovæ, contritioni verò operam dantibus iniquitati.

30. Juſtus nunquam dimovetur, improbi verò non inhabitabunt terram.

31. Os juſti abundè profert ſapientiam: à lingua verò perverſitatum reſciſſa eſt.

32. Labia juſti experientur benevolentiam, os verò improborum pœnam perverſitatum.

CAPUT XI.

Encomium juſtitiæ,& beneficentiæ, collatione contrariorum illuſtratum.

LAnces doloſæ abominationi *ſunt* Jehovæ; pondus verò integrum acceptum eſt ei.

2. Advenienti ſuperbiæ evenit ignominia: apud modeſtos autem *eſt* ſapientia.

3. Integritas rectorum deducit eos: at perverſitas perfidioſorum devaſtat eos.

4. Non prodeſt ſubſtantia die furoris: juſtitia autem eripit à morte.

5. Juſtitia integri dirigit viam ejus, at improbitate ſuâ concidit improbus.

6. Juſtitiâ juſtorum eripit ipſos, at ærumnâ *ſuâ* perfidioſi capiuntur.

7.Quum

7. Quum moritur homo improbus, perit exſpectatio; etiam ſpes valentiſſima perit.

8. Juſtus ex anguſtia liberatur, & devenit improbus in locum ejus.

9. Ore hypocrita corrumpit proximum ſuum: at ſcientiâ juſti liberantur.

10. De bono juſtorum exſultat urbs; & quum pereunt improbi, cantus *exercetur*.

11. Benedictione rectorum effertur urbs: ore autem improborum deſtruitur.

12. Spernente proximum ſuum demente, vir prudentiſſimus ſurdum agit.

13. Ambulans *cum* detractione revelat arcanum: at fidus animo tegit rem.

14. Ubi non *ſunt* prudentia conſilia, corruit populus; ſalus autem *eſt* in amplitudine conſiliarii.

15. Omnino confringitur, qui ſpondet pro extraneo: qui autem odit complodentes, ſecurus *eſt*.

16. Mulier gratioſa continet honorem, ut potentiores continent divitias.

17. Beneficus *eſt* ſibi ipſi vir benignus, turbat autem carnem ſuam crudelis:

18. Improbus comparat præmium falſum, ſerentis verò juſtitiam merces *eſt* fida:

19. Probè adhærens juſtitiæ *ſerit* ad vitam; ſectans verò malum, ad mortem ſuam.

20. Abominationi *ſunt* Jehovæ perverſi animo: accepti verò ei integri viâ.

21. Conjunctis operis non ſequitur impunitatem malus; ſemen verò juſtorum liberat ſe.

22. *Velut* monile aureum ad roſtrum porci, *eſt* mulier pulchra, & averſans rationem.

23. Deſiderio juſtorum tantummodo bonum, exſpectationi improborum *obvenit* furor.

24. Eſt, qui diſpergens, tamen augetur ampliùs; ſed qui cohibet ſe à recto, tantummodo ad egeſtatem *cohibet*.

25. Animus beneficus pinguis efficitur: & qui ubertim communicat, idem ampliùs profundet.

26. Comprimentem triticum, execrabuntur populares: benedictio autem *incumbet* capiti venum dantis.

27. Studioſè quærens bonum *aliis*, conquirit benevolentiam: quærenti verò malum; ipſi eventurum eſt.

28. Qui confidit in divitiis ſuis, ipſe decidet: at tanquam ramus juſti efflorescent.

29. Qui conturbat domum ſuam, poſſidebit ventum; & ſtultus, ſervus *efficietur* ſapienti animo.

30. Fructus juſti *eſt fructus* arboris vitæ, quum diſciplina imbuit animas ſapiens.

31. En juſtum, in terra hac rependitur *ei*; quantò magis improbo, & peccatori?

Caput XII.

32. Qui amat eruditionem, amat ſcientiam; qui verò odit correptionem, brutus *eſt*.

CAPUT XII.

Opponuntur inter ſe cogitata, verba, & praxis diverſa piorum, & impiorum.

BOnum provehit benevolentia à Jehova: at virum ſceleratum condemnat:

2. Non ſtabilitur homo improbitate, radix autem juſtorum non dimovetur.

3. Uxor ſtrenua corona eſt mariti ſui; ſed tanquam putredo in oſſibus ejus eſt ea, quæ pudefacit.

4. Cogitationes juſtorum *ſunt* juſtæ; aſtuta conſilia improborum doloſa.

5. Verba improborum inſidiantur ſanguini; os autem rectorum eripit illos.

6. Evertunt ſe improbi ita, ut non ſint; familia autem juſtorum ſtabit.

7. Pro ratione intellectûs ſui laudabitur vir: ſed perverſus animo erit contemtui.

8. Melior *eſt*, qui agnoſcit ſe vilem, & ſervum, eo, qui ſe extollit honore, & deficitur cibo.

9. Curat juſtus vitam jumenti ſui: miſerationes autem improborum ſunt *miſerationes* crudelis.

10. Qui colit tellurem ſuam, ſatiatur cibo; qui verò ſectatur vana, *eſt* demens.

11. Deſiderat improbus præſidium malorum, ſed radix juſtorum dat *illud*.

12. In defectione labiorum *eſt* tendicula mali, at egreditur ab anguſtia juſtus.

13. Ex fructu oris *ſui* vir ſatiatur bonus, etiam retributionem operum ſuorum homo recipit ſibi.

14. Via ſtulti recta *videtur* in oculis ipſius: at qui auſcultat conſilio ſapiens eſt.

15. Stulti ipſius indignatio eodem die agnoſcitur, tegit verò ignominiam aſtutus.

16. Efflat veritatem, *qui* indicat, quod juſtum eſt, teſtis autem falſiſſimus *efflat* dolum.

17. Eſt, qui pronuntiat ſimilia transfodienti gladio; at lingua ſapientum, medicinæ.

18. Labium verax ſtabilitur in æternum; donec momentum tranſigam, lingua falſa.

19. Dolus *recidit* in cor fabricantium malum; in conſiliarios autem pacis lætitia.

20. Non abjicietur juſtus in ullam moleſtiam, improbi autem pleni erunt malo.

21. Abominationi *ſunt* Jehovæ labia fallacia; qui autem agunt fideliter, accepti ſunt ei.

22. Homo callidus tegit ſcientiam, animus autem ſtolidorum proclamat ſtultitiam.

23. Manus ſedulorum dominabitur, doloſa autem erit tributaria.

24. Solicita anxietas in animo viri deprimit illam, res autem bona lætificat illam.

25. Excellentior *eſt* proximo ſuo juſtus, at via improborum ſeducit eos.

26. Non aſſabit doloſus, quod venando ceperit, ſubſtantia autem hominis pretioſa ſedulus *fruitur*.

27. In itinere juſtitiæ *eſt* vita, & via ſemitæ ejus immortalis eſt.

CAPUT XIII.

Varii generis aurea dicta.

FIlius ſapiens *auſcultat* eruditioni patris; at deriſor ne ulli *quidem* auſcultat increpationi.

2. Fructu oris *ſui* quiſque fruitur bonus, anima verò perfidioſorum *fructu* violentiæ.

3. Qui cuſtodit os ſuum, conſervat ſeipſum; qui divaricat labia ſua, contritio *evenit* ei.

4. Deſiderio permovetur anima ipſius pigri, ſed nihil *aderit*: anima verò ſedulorum efficietur pinguis.

5. Rem falſam odit juſtus, improbum verò *illa* reddit fœtidum, atque pudefacit.

6. Ju-

6. Justitia custodit integrum viâ, improbitas verò pervertit peccatorem.

7. Est, qui divitem se jactat, quum desint omnia, *item*, qui pauperem se fingit, cui substantia *est* ampla.

8. Redemtura vitæ viri divitiæ suæ: at pauper non audit increpationem.

9. Lux justorum clara erit; at lucerna improborum extinguetur.

10. Merâ superbiâ *vir* edit jurgium, at penes consultos *est* sapientia.

11. Substantia ex vanitate diminuetur: qui autem congregat manu, augebit *eam*.

12. Spes protracta ægrum efficit animum: arbor autem *est* vitæ desiderium adveniens.

13. Contemtor verbi, corrumpetur ille: qui autem reveretur præceptum, ipse donatur pace.

14. Doctrina sapientis *est* scaturigo vitæ, ad recedendum à tendiculis mortis.

15. Successum bonum dat gratia, via autem perfidiosorum *est* aspera.

16. Omnis astutus agit scientiâ, stolidus autem pandit stultitiam.

17. Nuncius improbus incidit in malum, legatus autem optimæ fidei, medicinam facit.

18. Paupertas, & ignominia *erit* abstrahenti se *ab* eruditione: qui autem servat correptionem, honorabitur.

19. Desiderium effectum suave erit animæ *hujus*: at abominationi *est* stolidis recedere à malo.

20. Qui ambulat cum sapientibus, sapientior fiet: qui verò se consociat stolidis efficietur pejor.

21. Peccatores insectatur malum, justos autem compensat bonum.

22. Bonus possessionem tradit nepotibus, súntque reconditæ justo opes peccatoris.

23. Multus *est* cibus novellantibus pauperibus: sed est, qui consumit se inertiâ.

24. Qui cohibet virgam suam, odit filium suum: qui autem amat eum, tempestivè procurat eruditionem ei.

25. Justus comedit ad satietatem animæ suæ, venter autem improborum eget.

CAPUT XIV.

Sapientiæ, & stultitiæ variæ conditiones, &c.

SApientum fœminarum *quæque* ædificat domum suam; stulta autem manibus suis destruit eam.

2. Qui ambulat rectè, reveretur Jehovam: præfractus verò viis suis, spernit eum.

3. Ori stulti inest baculus superbiæ: labiis verò sapientum conservatio ipsorum.

4. Quum desunt boves, præsepe mundum *est*, amplitudo autem proventuum, est viribus bovis.

5. Testis optimæ fidei non mentitur; efflat autem mendacia testis falsus.

6. Quærenti derisori sapientiam, ea non exstat; scientia autem prudenti facilis est.

7. Abi à conspectu viri stolidi, & *quem* nôsti non *esse præditum* verbis scientiæ.

8. Sapientia astuti *est* advertere ad viam suam; stultitia autem stolidorum *ad* dolum.

9. Stultos conciliat reatus: inter rectos autem, quod acceptum est, *conciliationem facit*.

10. Animus agnoscit suam ipsius amaritudinem; & in lætitia ipsius non intermiscet se extraneum *quicquam*.

11. Domus improborum perdetur: tentorium autem rectorum florebit.

12. Est via, *quæ* recta *videtur* in conspectu virorum, cujus finis *est* via multiplex ad mortem.

13. Etiam ex risu dolet animus: & tandem lætitia *fit* mœror.

14. Viis suis satiabitur *vir* averso animo, *absistit* autem à consortio ejus vir bonus.

15. Fatuus credit omnibus rebus, astutus autem advertit ad gressum suum.

16. Sapiens timet, ac recedit à malo; stolidus verò infert se, adeò prævidens est.

17. Præceps ira efficit stultitiam, sed viro circumspectissimo est odio.

18. Possident fatui stultitiam, astuti autem coronamentum texunt scientiæ.

19. Incurvant se mali coram bonis, & improbi ad portas justi.

20. Etiam proximo ipsius odio est pauper, amici autem divitis multi *sunt*.

21. Qui contemnit proximum suum, futurus est peccator: qui autem gratiam facit pauperibus, ô beatum illum.

22. Nonne errant, qui fabricant malum? benignitas verò, & fides *est* fabricantium bonum.

23. In omni labore *est* emolumentum; at in verbo labiorum tantùm egestas *est*.

24. Corona sapientum *sunt* divitiæ ipsorum, stultitia stolidorum stultitia *manet*.

25. Liberat animas testis verax, conflat autem mendacia dolosus.

26. In reverentia Jehovæ *est* fiducia valida, qui filiis suis esse solet receptui.

27. Reverentia Jehovæ *est* scaturigo vitæ, ad recedendum à tendiculis mortis.

28. In multitudine populi *est* decor regis; at defectu nationis contritio dominatoris *advenit*.

29. Tardus ad iram abundat intelligentiâ: præceps autem excitat stultitiam:

30. Vita carnium *est* animus sanans; putredo verò ossium, invidentia.

31. Qui opprimit tenuem, probro afficit opificem ejus: hunc autem honorat, qui gratiam facit egenti.

32. In malum suum impellit se improbus; recipit se etiam in morte sua justus.

33. In animo prudentis requiescit sapientia: quod autem *est* in stolidis, se cognoscendum exhibet.

34. Justitia exaltat gentem, probro autem *est* nationibus peccatum.

35. Benevolentia regis erga servum intelligentem; furor autem ejus *erit* contra pudefacientem.

CAPUT XV.

Lingua sapientis, bonum correctionis, αὐταρκείας, mansuetudinis, consilii, & humilitatis.

REsponsio mollis avertit excandescentiam: verbum autem molestum excitat iram.

2. Lingua sapientum bonam profert scientiam: os autem stolidorum eructat stultitiam.

3. In omni loco oculi Jehovæ *sunt*, speculantes malos,& bonos.

4. Curatio linguæ, arboris vitæ *est*; perversitas autem ex ea,*velut* confractio à vento.

5. Stultus spernit eruditionem patris sui; qui autem observat correptionem,valde astutus *est*.

6. In domo justi robur *est* magnum: at proventus improbi, conturbatur ex sese.

7. Labia sapientum spargunt scientiam; animus autem stolidorum, quod abest à recto.

8. Sacrificium improborum abominationi *est* Jehovæ: oratio autem rectorum accepta *est* ei.

9. Abominationi *est* Jehovæ via improbi; eum autem,qui sectatur justitiam, diligit.

10. Eruditio *videtur* mala derelinquenti iter; qui odit correptionem,morietur.

11. Infernus, & perditio coram Jehova *sunt*,quantò magis animi hominum?

12. Non diligit derisor corripientem se; sapientes non adit.

13. Animus lætus bene afficit vultum: & dolore animi spiritus frangitur.

14. Animus prudentis quærit scientiam: os autem stolidorum pascitur stultitiâ.

15. Omnes dies pauperis mali *sunt*, læti autem animo, *sunt* convivium juge.

16. Melius *est* parùm cum reverentia Jehovæ, quàm thesaurus amplus,ubi *est* vexatio.

17. Melius *est* cibarium oleris, ubi *est* dilectio,quàm bovis saginati, ubi *est* odium.

18. Vir iracundus miscet contentionem, longanimis autem sedat litem.

19. Via pigri *est* velut sepimentum spinosum; iter autem rectorum aggestum *est*.

20. Filius sapiens lætificat patrem,stolidus autem homo spernit matrem suam.

21. Stultitia lætitiæ *est* dementi; at vir intelligens rectè ambulaturus est.

22. Irritæ fiunt cogitationes, quum deest consilium: at in amplitudine consiliariorum assurgit *cogitatio*.

23. Lætitia huic viro *est ex* sermone oris sui: nam res tempore suo, ô quàm bona *est*!

24. Iter vitæ sursum *est* intelligenti,ut recedat à sepulchro deorsum.

25. Domum superborum evellit Jehova, constituit autem terminum viduæ.

26. Abominationi *sunt* Jehovæ cogitationes mali; mundorum autem *sermones sunt* sermones amœni.

27. Conturbat domum suam, qui deditus est quæstui; qui verò odit dona, victurus est.

28. Animus justi meditatur ad loquendum: os autem improborum eructat mala.

29. Procul *abest* Jehova ab improbis,orationem autem justorum exaudit.

30. Ut lumen oculorum lætificat animum, *ita* auditio bona pinguefacit ossa.

31. Auris auscultans correptioni vitæ, inter sapientes commorabitur.

32. Qui abstrahit se *ab* eruditione, spernit animam suam: qui autem auscultat correptioni, possidet animum.

33. *Anteit* reverentiam Jehovæ eruditio sapientiæ, & ante honorem abjectio.

CAPUT XVI.

Occulta providentiæ & benignitatis Dei opera: item sapientiæ,canitiei,& longanimitatis commendatio.

PEnes hominum *sunt* acies *cogitationum* animi,sed à Jehova *est* sermo linguæ.

2. *Utut* omnibus viis *suis* vir purus videatur in oculis suis; tamen perpendit spiritus Jehova.

3. Devolve in Jehovam facta tua; & comparabuntur cogitationes tuæ.

4. Omnes operatus est Jehova propter se, etiámque improbum ad diem mali.

5. Abominationi *est* Jehovæ omnis altus animo; conjunctis operis non consequitur impunitatem.

6. Benignitate, & veritate expiatur iniquitas, & reverentiâ Jehovæ receditur à malo.

7. Quum benevolentiâ prosequitur Jehova vias alicujus, etiam inimicos ejus pacatos reddit ei.

8. Melius *est* parùm cum justitia,quàm amplissimus proventus cum injuria.

9. Animus hominis excogitat viam suam; sed Jehova statuit gressum ejus.

10. Sagacitas *insideat* labiis regis, in judicio ne prævaricetur os ejus.

11. Scapus, & lances judicii Jehovæ *sunt*, opus ejus *sunt* omnia pondera loculi.

12. Abominationi *sit* regibus committere improbitatem: nam justitiâ stabilitur solium.

13. Accepta *sunto* regibus labia justa; & loquentem recta,*rex* diligito.

14. *Nuncii* excandescentiæ regis *sunt* nuncii mortis; sed vir sapiens expiabit eam.

15. In lucida facie regis vita *est*, ejúsque benevolentia *est* velut densa nubes pluviæ serotinæ.

16. Comparare sapientiam,ô quàm melius *est* auro effosso; & comparare prudentiam, optatius argento!

17. Agger rectorum *est* recedere à malo; conservat seipsum,qui custodit viam suam.

18. Ante confractionem superbia, & ante lapsum alti *sunt* spiritus.

19. Meliùs *est* submissum esse spiritu cum mansuetis, quàm partiri spolium cum superbis.

20. Qui attendit ad verbum, consequitur bonum; & qui confidit Jehovæ,ô beatum illum!

21. Sapiens animo vocandus est prudens, suavitas autem labiorum addit disciplinam.

22. Scaturigo vitæ *est* intelligentia possidentis ipsam: at eruditio stultorum *scaturigo* stultitiæ.

23. Animus sapientis intelligenter moderatur os suum, & per labia sua addit disciplinam.

24. *Ut* favus mellis *sunt* sermones amœni; res dulcis animæ, & sanans ossa.

25. Est via,*quæ videtur* recta in conspectu hominis, cujus finis *est* via multiplex ad mortem.

26. Ipse molestus molestiam affert sibi: nam reflectitur in ipsum os ejus.

27. Vir nequam effodit malum; ejúsque labiis insidet, velut ignis adurens.

28. Vir perversitatibus deditus, immittit contentionem, & susurro disjungit ducem.

29. Vir

29. Vir violentus pellicit proximum ſuum, ut deducat eum viâ iniquâ.

30. Connivens oculis ſuis *connivet*, dum cogitat res perverſas; concidens ſermones ſuos, perficit malum.

31. Corona ornatiſſima *eſt* canities, *quæ* in via juſtitiæ invenitur.

32. Melior eſt longanimis robuſto; & qui dominatur in animum ſuum, eo, qui capit civitatem.

33. In gremium conjicitur ſors: à Jehova autem *eſt* tota ratio ejus.

CAPUT XVII.

Αὐτάρκεια, cordis probator, corona ſenum, continentia linguæ, &c.

MElior eſt buccella *cibi* ſicci, quîcum *eſt* tranquillitas; quàm domus plena mactatis animalibus, in qua *ſit* contentio.

2. Servus intelligens dominatur in filium pudefacientem, & inter fratres partitur poſſeſſionem.

3. Fuſorium vas argento *adhibetur*, & catinus auro: qui autem probat corda, *eſt* Jehova.

4. Maleficus attendit ad ſermonem moleſtum, fallax autem advertit ad linguam ærumnoſam.

5. Qui ſubſannat pauperem, probro afficit opificem ejus; qui delectatur calamitate, non impunis erit.

6. Corona ſenum *ſunt* nepotes, & ornamentum filiorum *ſunt* patres ipſorum.

7. Ingratus *eſt* ſtulto ſermo excellentiæ, multò magis ingenuo ſermo vanus.

8. *Velut* gemma gratiſſima, *eſt* munus in oculis dediti ei; quocùnque ſpectet, proſperatur.

9. Qui tegit defectionem, quærit dilectionem: qui verò renovat rem, disjungit ducem.

10. Urit increpatio prudentem, magis quàm ſi percutias ſtolidum centies.

11. Tantùm rebellionem quærit malus: tandem nuncius crudelis mittetur in eum.

12. Occurrat urſa orba in virum, ac non ſtolidus in ſtultitia ſua.

13. Qui reddit malum pro bono, non amovetur malum à domo illius.

14. Laxat aquas, *qui eſt* caput contentionis; quare antequam ſeſe immiſceat, litem ipſam deſere.

15. Qui abſolvit improbum, & qui condemnat juſtum, abominationi Jehovæ *ſunt* æquè ambo.

16. Ecqua re pretium *eſt* in manu ſtolidi? ad poſſidendum ſapientiam? at deeſt animus *illi*.

17. Omni tempore diligit, qui amicus eſt; & frater in anguſtia enaſcitur.

18. Homo demens complodit manum, ſpondens ſponſionem ante amicum ſuum.

19. Diligit defectionem, qui diligit jurgium: ampliat januam illius, qui quærit fracturam.

20. Perverſus animo non conſequetur bonum, & verſutus linguâ ſuâ incidet in malum.

21. Qui gignit ſtolidum, *gignit* ad mœrorem ſibi; neque lætaturus eſt pater ſtulti.

22. Animus lætus bene medicinam facit, ſpiritus autem fractus exſiccat oſſa.

23. Munus è ſinu improbus accipit, ad pervertendum itinera juris.

24. Adeſt faciei prudentis ſapientia, oculi autem ſtolidi *vagantur* ad extremitatem terræ.

25. Indignationi *eſt* patri ſuo filius ſtolidus, & amaritudini genitrici ſuæ.

26. Mulctare etiam juſtum, non *eſt* bonum; percutere ingenuos præter rectum.

27. Cohibet ſermones ſuos vir ſcitus, & frigidus *eſt* ſpiritu, vir intelligens.

28. Etiam ſtultus quietè conſiſtens, ſapiens reputatur; obthurans labia ſua, prudens.

CAPUT XVIII.

Amor proprii ſenſûs, verba ſapientis, & ſtolidi, Jehova turris, animus elatus, & contrà, &c.

PRo deſiderio quærit cerebroſus, omnibus, quæ ſunt, immiſcet ſe.

2. Non delectatur ſtolidus intelligentiâ, ſed iis, quæ exiſtunt in animo ipſius.

3. Adveniente improbo advenit etiam contemtus, & cum ignominioſo probrum.

4. *Velut* aquæ profundæ *ſunt* verba ore viri præſtantis *enunciata*; torrens eructans, *eſt* ſcaturigo *prædita* ſapientiâ.

5. Accipere perſonam improbi non *eſt* bonum, ut pervertat juſtum in judicio.

6. Sermones ſtolidi ineunt contentionem, & os ejus contuſiones advocat.

7. Os ſtolidi contritioni *eſt* ei, & labia ejus tendicula vitæ ejus.

8. Verba ſuſurronis ſimilia *ſunt verbis* eorum, qui ſæpenumerò contuſi ſunt: attamen ea deſcendunt in penetralia ventris:

9. Etiam ſe gerens remiſſè in opere ſuo, frater eſt diſperdenti.

10. Turris robuſta *eſt* nomen Jehovæ, quò accurrens juſtus, in edito collocatur.

11. Subſtantia divitis *eſt tanquam* urbs munita ejus, & tanquam murus editus in cogitatione ipſius.

12. Ante confractionem attollit ſe animus viri: anteit verò honorem abjectio.

13. Reſpondenti aliquid, quum nondum audierit, *id* ſtultum *eſt* ei, & ignominioſum.

14. Spiritus viri ſuſtentat ægritudinem ipſius, ſpiritum autem fractum quis attollat?

15. Animus prudentis poſſidet ſcientiam, & auris ſapientum quærit ſcientiam.

16. Donum hominis in lato collocat eum, & ante faciem magnatum adducit eum.

17. Juſtus *videtur* qui primus eſt in lite ſua, donec adveniente proximo ejus, perveſtiget illum *judex*.

18. Contentiones ſubmovet ſors, & inter robuſtos dirimit.

19. Frater, defectione provocatus, *firmior eſt* urbe munitâ, & contentiones *horum ſunt* ut vectis arcis.

20. Fructu oris cujuſque ſatiatur venter ejus, proventu labiorum ſuorum *quiſque* ſatiatur.

21. Mors, & vita *ſunt* in poteſtate linguæ, prout *quiſque* amat uti ea, comedet fructum ejus.

22. Conſequitur bonum, *qui* conſequitur uxorem, ut provehit benevolentia à Jehova.

23. Supplicationes eloquitur pauper, dives autem loquitur aſperè.

24. Viro, cui ſunt amici, colenda *eſt* amicitia; Eſt enim amicus conjunctior fratre.

CAPUT XIX.

Integritatis laus, inconſideratæ vitæ reprehenſio, divitiarum, paupertatis, falſitatis, elationiſque accidentia, &c.

MElior *eſt* pauper ambulans integrè *divite* perverſo labiis ſuis, qui *quidem eſt* ſtolidus.

2. Æquè cujus non dignoſcit animus, quod non eſt bonum, ac præceps pedibus peccat.

3. Stultitia hominis pervertit viam ipſius, & adversùs Jehovam indignatur animus ejus.

4. Subſtantia addit amicos multos, tenuis autem ab amico ſuo disjungitur.

5. Teſtis falſitatum non impunis erit, & conflator mendaciorum non proripiet ſe.

6. Multi precantur faciem ingenui, & quiſque amicus adhæret viro munifico.

7. Omnes fratres pauperis odio habent eum; quanto magis ſocii ejus procul abſunt ab eo? perſequente verbis, non ſunt ii.

8. Poſſidet animum, qui diligit ſeipſum; qui obſervat intelligentiam, eſt conſequuturus bonum.

9. Teſtis falſitatum non erit impunis, & conflator mendaciorum peribit.

10. Non decet ſtolidum oblectatio, multò minùs ſervum dominari in principes.

11. Intellectus hominis longanimem efficit eum: & ornamento *eſt* ei, præterire defectionem.

12. Ut rugitus leonis juvenis, *eſt* indignatio regis: ut ros autem ſuper herbam, benevolentia ejus.

13. Ærumnarum causâ *eſt* patri ſuo filius ſtolidus, & ſtilla continua jurgia mulieris.

14. Domus, & ſubſtantia poſſeſſio *eſt* patria, à Jehova autem *eſt* uxor intelligens.

15. *Dedita* pigritiæ, quæ injicit altum ſoporem, & doloſa anima eſuriet.

16. Qui obſervat præceptum, ſervat ſeipſum: qui ſpernit vias ſuas, ſupplicio affectus morietur.

17. Mutuat Jehovæ, qui gratiosè largitur tenui, & beneficium ipſius rependet ipſi.

18. Caſtiga filium tuum, dum eſt ſpes; & ad perniciem ejus ne condonato animus tuus:

19. Magnus eſto excandeſcentiâ, condonans mulctam: *dicens*, te, ſi eripias, deinde ampliùs mulctaturum.

20. Auſculta conſilio, & accipe eruditionem; ut ſapias tandem.

21. Multæ cogitationes inſunt animo cujuſque, ſed conſilium Jehovæ ipſum ſtabit.

22. Quod ſummè deſideret homo, *eſt* benignitas ipſius: at melior eſt pauper viro mendace.

23. Reverentia Jehovæ vitalis eſt: nam ſatur *præditus eâ* commoratur, nec viſitatur malo.

24. Abditam habet piger manum ſuam in ſua manica, etiam ad os non reducit eam.

25. Si deriſorem percutias, fatuus fiet aſtutus; & corripiendo prudentem, intelliget ſcientiam.

26. Devaſtat patrem, fugat matrem; filius pudefaciens, & afficiens probris.

27. Deſine, fili mi, ut auſcultes eruditioni, aberrare à ſermonibus ſcientiæ.

28. Teſtis nequam deridet jus; adeò os improborum abſorbet iniquitatem:

29. *Sed* parata ſunt in deriſores iſtos judicia, & contuſiones tergo ſtolidorum.

CAPUT XX.

Vini effecta, regis terror, fuga litium, pigritiæ malum, &c.

DEriſor *eſt* vinum, tumultuoſus potus inebrians: ideo quiſquis oberrat in eo, non ſapit.

2. Ut rugitus leonis juvenis *eſt* terror regis, in quem furore percitus fuerit, peccaverit *in* vitam ſuam.

3. Honorificum viro *eſt* ſuperſedere à lite; quiſquis autem ſtultus *eſt*, immiſcebit ſe.

4. *Qui* propter hyemem piger non arat, mendicabit in æſtate, quum nihil *aderit*.

5. Ut aquæ profundæ, conſilium *eſt* in animo viri; attamen vir intelligens haurit illud.

6. Maxima pars hominum, prædicat quiſque benignitatem ſuam: virum autem uſquequaque veracem quis inveniat?

7. Indeſinenter ambulans in integritate ſua juſtus, *beatus eſt*; beati filii ejus poſt eum.

8. Rex inſidens ſolio judiciali, ventilat in oculis ſuis omne malum.

9. Quis dicere poſſit, purificavi animum meum; mundus ſum à peccato meo?

10. Diverſa pondera, diverſæque menſuræ, abominationi *ſunt* Jehovæ æquè utraque.

11. Actionibus ſuis præbeat ſe cognoſcendum etiam puer, an purum, & an rectum *ſit* opus ejus.

12. Aurem audientem, & oculum videntem, Jehova fecit æquè utrumque.

13. Ne diligito ſomnum, ut non efficiaris pauper; aperi oculos tuos, ſatiare cibo.

14. Peſſimum *eſt*, ait emtor, ſed quum digreſſus fuerit; tum ſe ipſum laudat:

15. Eſt aurum, & copia carbunculorum *pretioſa*: at inſtrumentum pretioſiſſimum *eſt* labiorum ſcientiæ.

16. Cape veſtem ejus, qui ſpopondit *pro* extraneo; & pro aliena *ſpondentem*, pignorare eum.

17. Suavis *eſt* viro cibus falſitatis, ſed poſtea impletur os ejus ſcrupis.

18. Cogitationibus in conſilio confirmator, & prudentibus conſiliis gere bellum.

19. Revelanti arcanum, qui ambulat cum detractione, & ei, qui ſeducitur labiis ſuis, ne admiſceto te.

20. Maledicentis patri ſuo, aut matri ſuæ, extinguetur lucerna in nigris tenebris.

21. Poſſeſſioni acceleratæ in principio, etiam fini illius non benedicetur.

22. Ne dicas, rependam malum, exſpecta Jehovam, & ſervabit te.

23. Abominationi *ſunt* Jehovæ diverſa pondera; & lances doloſæ non *ſunt res* bona:

24. A Jehova *ſunt* greſſus viri: homo autem quid intelligit viæ illius?

25. Tendicula *eſt* homini deglutire ſacrum, & poſt vota requirere.

26. Ventilat improbos rex ſapiens, poſtquam convertit in eos rotam.

27. *Velut* lucerna Jehovæ *eſt* anima hominis, *quâ* perveſtigat omnia penetralia ventris.

28. Be-

28. Benignitas, & fides custodiunt regem, & sustentat benignitate solium suum.
29. Ornamento juvenibus *sunt* vires ipsorum; & decori senibus canities.
30. Tumices, vulneraque strigiles *sunt* pro malo, & plagæ *pervadentes* penetralia ventris.

CAPUT XXI.

Cor regis, & viam recti in manu Dei esse, cui justitia magis, quam victima placet, elatio displicet, &c.

UT rivi aquarum, *sic* animus regis *est* in manu Jehovæ, quocunque vult, inclinat eum.
2. Unaquaque viâ *suâ* vir rectus *videtur* in oculis suis; sed perpendit animos Jehova.
3. Exercere justitiam & jus, magis dilectum *est* Jehovæ, quàm sacrificium:
4. Elatio *vero* oculorum, & amplitudo animi, aratio *denique* improborum, peccatum *est*.
5. Cogitationes seduli tantùm emolumento *sunt*: omnes autem præcipitis, tantùm ad egestatem *pertinent*.
6. Comportati thesauri linguâ falsitatis, vanitas impulsa *sunt hominum* quærentium mortem.
7. Vastitas improborum dissecabit ipsos, quia renuunt exercere jus.
8. Quisquis viâ *suâ* volubilis est, is alienus *est*: purus autem, cujus rectum *est* opus.
9. Melius est habitare in angulo tecti; quàm *cum* muliere contentiosa, & domo communi *habitare*.
10. Animus improbi desiderat malum, non gratiosus videtur in oculis ejus proximus ipsius.
11. Quum mulctatur derisor, resipiscit fatuus, & quum intelligentia imbuitur sapiens, percipit scientiam.
12. Intelligentia imbuit justum ad domum improbi, qui pervertit improbos in ipsorum malum.
13. Qui obthurat aurem suam à clamore tenuis; etiam ipse clamabit, sed non exaudietur.
14. Donum in abdito evertit iram; & munus in sinu, excandescentiam vehementem.
15. Lætitiæ *est* justo facere jus, contritioni verò operam dantibus iniquitati.
16. Homo aberrans à via intelligentiæ, in cœtu vitæ expertium quiescet.
17. Vir egens *erit*, qui amat lætitiam; qui amat vinum, & unguentum, non *erit* dives.
18. Redemtio pro justo *erit* improbus, & loco rectorum perfidus.
19. Melius est habitare in terra deserti, quàm *cum* muliere contentiosa, & indignabunda.
20. Thesaurus desideratissimus, & unguentum *est* in habitaculo sapientis, stolidus autem homo absorbet illud.
21. Qui sectatur justitiam & benignitatem, consequetur vitam, justitiam, & honorem.
22. Civitatem potentium conscendit sapiens, ac dejicit robur fiduciæ ejus.
23. Qui observat os suum, & linguam suam, conservat ab angustiis animam suam.
24. Superbi, contumacis, derisoris nomen *est* illi, qui exercet furore *suo* superbiam.
25. Desiderium pigri morte afficit eum; quia renuunt manus ejus facere *quidquam*.
26. Totum diem afficitur desiderio; justus verò dat, neque cohibet *manum*.
27. Sacrificium improborum abominationi *est*; quanto magis, *quum* scelerate offert illud?
28. Testis mendaciorum peribit; vir autem, qui auscultat, in æternum loquetur.
29. Obfirmat vir improbus faciem suam, rectus autem, ipse aptat viam quamque suam.
30. Nulla *est* sapientia, nullaque intelligentia, & nullum consilium, ex adverso Jehovæ.
31. Equus aptatur ad diem prælii, sed Jehovæ *est* ipsa salus.

CAPUT XXII.

Laus famæ, præmium mansuetudinis, bonum disciplinæ, & sapientiæ ad filios suos instructio.

OPtatius *est* nomen divitiis amplis; argento, & auro gratia melior.
2. Dives, & pauper inter se occurrunt, efficiente hos omnes Jehova.
3. Astutus prævidens malum, abscondit se, fatui autem transeuntes mulctantur.
4. Præmium mansuetudinis *cum* reverentia Jehovæ, *sunt* divitiæ, & honor, & vita.
5. Aculei, laquei *sunt* in via perversi: qui observat animam suam, procul e[?]t ab eis:
6. Instrue puerum pro ratione viæ ipsius, etiam quum valde senuerit, non recedet ab illa.
7. Dives in pauperes dominatur: & servus *fit*, qui mutuatur viro danti mutuum.
8. Qui seminat iniquitatem, metet molestiam: & virga furoris sui deficiet.
9. Bonus oculo, ipse benedicetur; quum dederit de pane suo tenui.
10. Ejiciendo derisorem, simul exibit contentio: cessabítque litigium, & ignominia.
11. Qui amat munditiem animi; *pro* gratia labiorum ejus, Rex amicus ejus *futurus est*.
12. Oculi Jehovæ custodiunt scientiam, pervertit autem res perfidiosi.
13. Dicit piger, leo foris *est*, in medio platearum occiderer.
14. *Ut* fossa profunda, *est* os extranearum; qui detestationi *est* Jehovæ, corruet illuc.
15. Stultitiam alligatam animo pueri, eam virga eruditionis amovebit procul ab ipso.
16. Qui opprimit tenuem, ut amplificet rem suam: *&* qui dat diviti, tantùm ad egestatem *deveniet*.
17. Inclina aurem tuam, & ausculta verbis sapientum, & animum tuum adhibe ad scientiam meam:
18. Nam amœnum erit, si servaveris hæc in ventre tuo, *si* comparentur pariter in labiis tuis:
19. *Si* fuerit in Jehova fiducia tua, *& quod* notum facio tibi hodie, etiam tu *feceris*.
20. Nónne scripsit tibi præstantissima *documenta posita* in consiliis, & scientia.
21. Notum faciendo tibi, quod certum est sermones veraces; ut referas sermonibus veritatem missuris ad te?
22. Ne diripias tenuem, eò quòd tenuis sit; neque conteras pauperem in porta.

23. Nam Jehova agit causam eorum,& rapiet rapientium eos animam.
24. Ne colas amicitiam cum iracundo, & cum furibundo ne congrediaris:
25. Ut non discas itinera ejus, & assumas tendiculam tibi ipsi.
26. Ne sis ex complodentibus manu, ex spondentibus debita:
27. Si non sit tibi, quod reddas,quare acciperet *creditor* cubile tuum à te?
28. Ne moveto terminum antiquum,quem aptarunt majores tui.
29. Vidisti virum diligentem in opere suo? ante reges consistet, non consistet ante obscuros.

CAPUT XXIII.

Quomodo edendum cum principe, non appetendas divitias, nec cibos invidorum; sed quærendam sapientiam, & fugiendam ebrietatem, &c.

QUando sedebis ad vescendum cum dominante,diligenter considera, quid propositurus sis tibi:
2. Alioquin inderes cultellum faucibus tuis,si præditus appetentiâ esses.
3. Ne afficiaris desiderio cupediarum ejus: est enim cibus mendax.
4. Ne fatiges te, ut ditescas; à prudentia tua desiste.
5. An facies, ut involent oculi tui in ea, quæ *mox* non futura sunt? nam omnino comparant sibi alas, ut aquila avolat cœlum versùs,*avolantia*.
6. Ne vescitor cibo maligni oculo, neque afficitor desiderio cupediarum ejus:
7. Nam ut æstimat *te* cum animo suo, ita ille *cibus* est: comede,& bibe,dicet tibi: sed animus ejus non adhæret tibi:
8. Bucceam tuam,*quam* comederis, ipsam evomes; ubi corruperis res tuas amœnissimas.
9. Audiente stolido,ne loquaris,nam spernet *te* cum prudentia dictorum tuorum.
10. Ne moveas terminum antiquum, & agros pupillorum ne invadas:
11. Nam vindex eorum fortis, ipse aget causam illorum contra te.
12. Adhibe ad eruditionem animum tuum, & aures tuas ad sermones scientiæ.
13. Ne subtrahas à puero castigationem; quum percusseris eum virgâ,non morietur:
14. Tu virgâ percutito eum: & animam ejus à sepulchro eripies.
15. Fili mi,si sapit animus tuus; lætabitur animus meus,etiam ego *lætabor*;
16. Et exsultabunt renes mei,loquentibus labiis tuis recta.
17. Ne æmuletur animus tuus peccatores, sed reverentes Jehovæ toto die:
18. Quum enim sit merces, utique exspectatio tua non succidetur.
19. Ausculta tu fili mi, & sape: ac dirige *in* hac via animum tuum.
20. Ne sis ex ebriosis vino,& comessatoribus *ingurgitantibus* carne sese:
21. Nam ebriosus, & comessator pauper fiet,& pannunculos induit dormitator.
22. Ausculta patri tuo,qui genuit te.;neque contemnas, quum senuerit,matrem tuam:
23. Veritatem compara; ac non vendito; sapientiæ,eruditionisque,& prudentiæ.
24. Valdè exsultat pater justi, genitor sapientis lætatur de eo.
25. Lætetur pater tuus & mater tua, exsultétque genitrix tua.
26. Cedò, fili mi, animum tuum mihi; & oculi tui vias meas studiosè custodiant:
27. Nam fossa profunda meretrix *est*, & puteus angustus aliena.
28. Etiam ipsa ut prædator insidiatur, & perfidos inter homines adjicit.
29. Cui væ? cui eheu? cui contentiones? cui loquacitas? cui vulnera impunè? cui rubor oculorum *est*?
30. Immorantibus apud vinum, euntibus ad investigandum *vinum* mistum.
31. Ne respicito vinum, quum rubescit: quum exhibet in poculo colorem suum, indesinenter movetur rectissimè:
32. Tandem velut serpens mordebit,& ut hæmorrhois punget.
33. Oculi tui respicient alienas, & animus tuus eloquetur perversitates:
34. Et eris, ut qui jacet in medio mari, & ut,qui jacet in corona carchesii.
35. Percutientibus me, *inquies,aliis* non ægrotavi, tundentibus me,non sensi: quando expergiscar, pergam, requiram istud ampliùs.

CAPUT XXIV.

Maleficorum aversatio, sapientiæ procuratio, & usus diligentia in difficultatibus alienis levandis, & sapientia comparanda imperatur.

NE æmulator malignos, neque desiderato esse cum eis:
2. Nam vastationem meditatur animus eorum,& molestiam labia eorum proloquuntur.
3. Sapientiâ ædificatur domus, & intelligentiâ stabilitur:
4. Et scientiâ penetralia implebuntur, omni substantiâ pretiosâ,& amœnâ.
5. Vir sapiens *est* cum robore, & vir sciens fortificat vires:
6. Nam prudentibus consiliis geres tibi bellum, & salutem *comparabis* amplitudine consiliariorum.
7. *Nimis* altæ *sunt* stulto sapientiæ: in porta non aperit os suum.
8. Cogitans malefacere, is vocatur sceleratissimus.
9. Scelus stulti *est* damnabile; abominandum verò cuique, derisoris.
10. *Si* remissè te geras,tempore angustiæ angusta *erit* virtus tua.
11. Eripe raptos ad mortem; nam à declinantibus ad necem an cohiberes te?
12. Si dicas, en, ignoramus hoc: nónne expendens animos, ipse intelliget, & qui custodit animam tuam, ipse cognoscet, & reddet cuique secundùm opus ipsius?
13. Comede, fili mi, mel, quia bonum *est*, & favum,dulcem palato tuo.
14. Ita sapientiæ cognitio *est* animæ tuæ: si assequutus fueris; utique erit merces, & exspectatio tua non exscindetur.
15. Ne insidiator, ô improbe, habitaculo justi; ne devastato accubitum ejus:
16. Nam *ut* septies cadat justus, exsurgit tamen: improbi verò corruunt malo.
17. Quum cadit inimicus tuus,ne lætator; quúm-

quumque corruit, ne exſultato animus tuus:
18. Ut aſpicientis Jehovæ in oculis non videatur malum, & convertat ab eo iram ſuam *in te*.
19. Ne accendaris irâ propter maleficos, ne invideas improbis:
20. Nam non erit finis malo, *ſed* lucerna improborum extinguetur.
21. Reverere Jehovam, fili mi, & regem; cum variis ne commiſceto te:
22. Nam repentè conſurget calamitas eorum, & oppreſſionem iſtorum amborum quis novit?
23. Etiam hæc ad ſapientes *pertinent*; agnoſcere perſonam in judicio non *eſt* bonum.
24. Dicentem improbo, juſtus es; exſecrabuntur populi, deteſtabuntur nationes:
25. Corripientibus verò erit amœnitas, & obveniet eis benedictio *cujuſque* boni:
26. Labia oſculabitur ejus, qui reſpondet verba recta.
27. Apta foris opus tuum, & para illud in agro tibi: poſtea etiam exſtrues domum tuam.
28. Ne ſis teſtis temerè contra proximum tuum, aut fatuum agito labiis tuis:
29. Ne dicito, quemadmodum fecit mihi, ita faciam ei; reddam iſti viro ſecundùm opus ipſius.
30. Juxta agrum viri pigri tranſivi, & juxta vineam hominis dementis.
31. Ecce autem, aſſurrexerant in eo toto chamæleones, tegebatur ſuperficies ejus urticis; & maceria ejus lapidea deſtructa erat.
32. Quod videns ego, appoſui animum meum; reſpiciens percepi eruditionem.
33. Pauculis ſomnis, pauculis dormitationibus, paucula complicatione manuum cubando.
34. Interea advenit, *ut* viator expeditus, paupertas tua; & egeſtas tua, tanquam vir clypeatus.

CAPUT XXV.

Officium regis in ſuos, & horum in regem, litigiorum modus, &c.

Etiam hæc proverbia Schelomonis *ſunt*, quæ contulerunt homines Chizkijæ, regis Jehudæ.
2. Honor Dei *eſt* abſcondere rem, honor autem regum perveſtigare rem.
3. Ut cœlo altitudine, terræque profunditate; ita animo regum non *eſt* perveſtigatio.
4. Ut auferendo ſcorias ab argento, prodit conflatori vas:
5. *Ita* auferendo improbum à conſpectu regis, ſtabilitur juſtitiâ ſolium ejus.
6. Ne arrogato tibi decorem coram rege, & in loco magnatum ne ſtato:
7. Nam meliùs eſt dici tibi, aſcende huc, quàm deprimi te coram ingenuo: quod vident oculi tui.
8. Ne prodito ad litigandum feſtinanter: adſpice quid ſis facturus tandem, afficiente ignominia te proximo tuo.
9. Cauſam tuam age cum proximo tuo; ſed arcanum alterius ne retegito:
10. Ne probro afficiat te, qui audit, & infamia tua ſit irrevocabilis.
11. *Velut* mala aurea cum figuris argenteis, *eſt* verbum dictum commodè.
12. *Velut* monile aureum, & ornamentum ex inſigni auro, *eſt* reprehenſor ſapiens apud aurem auſcultantem.
13. Ut frigus nivale tempore meſſis, *eſt* legatus fidus mittentibus ipſum: nam animam dominorum ſuorum reſtituit.
14. *Velut* vapores, & ventus, quibus non *adeſt* pluvia; *eſt* vir, qui ſe jactat de dono falſo.
15. Longanimitate pellicitur ductor, & lingua mollis frangit oſſeum.
16. Mel inveniens comede, quod ſatis eſt tibi, ne ſaturatus illo, evomas illud:
17. Studioſè contine pedem tuum à domo proximi tui, ne ſaturatus tui odio habeat te.
18. *Ut* marculus, gladiúſque, ac ſagitta acuta; *eſt* vir teſtans contra proximum ſuum teſtimonium falſum.
19. *Ut* dens fractus, & pes luxatus; *eſt* fiducia in perfidum die anguſtiæ.
20. *Ut* qui imponit *ſibi* veſtem tempore frigoris, aut acetum nitro; ita *eſt*, qui canit cantica apud animum malè affectum.
21. Si eſuriat oſor tuus, ciba eum pane; & ſi ſitiat, da ei bibendam aquam:
22. Nam *velut* prunas coacervabis ſuper caput ejus, & Jehova rependet tibi.
23. Ut cæcias gignit pluviam, ita vultum indignabundum lingua ſimulantis.
24. Meliùs eſt habitare in angulo tecti; quàm *cum* muliere contentioſa, & domo communi *habitare*.
25. *Ut* aquæ frigidæ erga animam feſſam, ita auditio bona è terra longinqua *eſt*.
26. *Ut* fons calcibus conturbatus, aut ſcaturigo corrupta; *eſt* juſtus, qui dimovetur coram improbo.
27. Comedere mellis plurimùm, non eſt bonum; ita perveſtigare honorem ſuum, inhoneſtum.
28. *Ut* civitas diſrupta abſque muro; ita *eſt* cuicunque non *eſt* imperium in ſpiritum ſuum.

CAPUT XXVI.

Similitudines variæ ſpeculum pigritiæ, & malæ linguæ, &c.

Ut nix æſtati, & ut pluvia meſſi; ita non convenit ſtulto honor.
2. Ut avicula errando, ut hirundo volitando; ita maledictio immerita non adventura eſt.
3. Ut flagellum *adhibetur* equo, frænum aſino; ita virga tergo ſtolidorum
4. Ne reſpondeto ſtolido ſecundùm ſtultitiam ejus, ne adæqueris ei tu quoque.
5. Reſponde ſtolido ſecundùm ſtultitiam ejus, ne ſit ſapiens in oculis ſuis.
6. *Ut*, qui *ſibi* detruncat pedes; ita violentiæ pœnam ebibet, qui mittit verba per ſtolidum:
7. Tollite cothurnos à claudo, & ſententiam, *quæ eſt* in ore ſtolidorum.
8. Ut qui applicat lapidem baliſtæ; ita qui præbet ſtolido honorem *facit*.
9. *Ut* ſpina, veniens in manum ebrii, ita *eſt* ſententia in ore ſtolidorum:
10. Ut plurimùm dolore afficit omnes *ebrius*; ita mercedem dans ſibi ſtolidus, etiam mercedem dat tranſeuntibus.

11. Ut canis redit ad vomitum suum, ita stolidus iterat stultitiam suam.
12. Vidisti virum sapientem in oculis suis? exspectatio *est* de stolido *melior*, quàm de illo.
13. Dicit piger, immanis leo *est* in via: leo *est* inter plateas.
14. *Ut* janua circumagitur in cardine suo, ita piger in lecto suo:
15. Abditam habet piger manum suam in sua manica, defetiscitur reducendo eam ad os suum:
16. Sapientior *videtur* piger in oculis suis, quàm septem revocantes ad rationem *ipsum*.
17. Prehendit aures canis, qui transiens furentem agit in lite non sua.
18. *Ut* insaniens, qui jaculatur malleolos, sagittas, & lethalia:
19. Ita *est* quisquis decipit proximum suum; & dicit, nonne ridebam?
20. *Ut* deficientibus lignis extinguitur ignis; ita quum non *est* susurro, silet contentio.
21. *Ut* carbo ad prunas, & ligna ad ignem, ita vir contentiosus *est* ad accendendum litem.
22. Verba susurronis similia sunt *verbis* eorum, qui sæpenumerò contusi sunt; tamen ea descendunt in penetralia ventris.
23. *Ut* argenti scoria obducta testæ, *ita* sunt labia prosequentia, & animus malus.
24. Labiis suis alium se simulat osor, quum in medio sui disponit dolum.
25. Quando gratiosam præbebit vocem suam, ne fidito ei: nam septem abominationes insunt animo ejus.
26. Tegit odium deceptionem: *sed* revelabitur malitia ejus in congregatione.
27. Qui fodit foveam, in eam decidet & qui devolvit lapidem, in ipsum revertetur *lapis*.
28. *Vir* linguâ fallace odit, quos attriturus est, & ore blando perficit impulsionem.

CAPUT XXVII.

De spe vana, sui laude, irâ, correctione manifestâ, saturitate, &c.

NE glorieris de die crastino, quia nescis, quid pariturus sit dies.
2. Laudet te *os* extranei, non autem os tuum; alieni, non autem labia tua.
3. Gravitas lapidi *est*, & pondus arenæ; sed indignatio stulti gravior *est* duobus illis.
4. Crudelitas excandescentiæ *est*, & exundatio iræ: at quis consistat coram invidentia?
5. Melior *est* correptio manifesta, amore occulto.
6. Fidelia *sunt* vulnera amici, deprecanda verò oscula osoris.
7. Anima satura calcat favum; animæ verò famelicæ omne amarum dulce *est*.
8. Ut avicula, *quæ* errat à nido suo, ita *est* vir, qui errat à loco suo.
9. *Ut* unguentum, & suffitus lætificat animum: ita dulcedo amici sui *quemque* magis, quàm consilium proprium.
10. Amicum tuum, & amicum paternum tuum ne derelinquito, domumque fratris tui ne ingreditor tempore calamitatis tuæ: melior est vicinus propinquus fratre longinquo.
11. Sape fili mi, & lætifica animum meum: ut respondere possim ei, qui exprobraturus esset mihi rem *aliquam*.
12. Astutus prævidens malum abscondit se, fatui transeuntes mulctantur.
13. Cape vestem ejus, qui spopondit *pro* extraneo, & pro aliena spondentem pignorare eum.
14. Ei qui benedicit amico suo voce magnâ mane, tempestivè surgendo; maledictio imputabitur ei.
15. Stilla continua tempore imbris vehementissimi, & mulier contentiosa æquè sunt inter se.
16. Abscondentium eam *quisque* absconderit ventum: ut unguentum dexteræ ipsius sese prodit *illa*.
17. Ut ferrum ferro acuit *vir*, ita virum acuit facies amici sui.
18. *Ut* qui custodit ficum, comedet fructum ejus: ita, qui observat dominum suum, honorabitur.
19. Ut *in* aquis facies faciei *obversatur*, ita animus hominis unius alteri.
20. *Ut* sepulchrum, & perditio non satiantur, ita oculi hominis non satiantur.
21. Fusorium vas argento, & catinum auro, denique *adhibetur* res quæque ex præscripto laudationis ejus:
22. *Sed* si contunderes stultum in mortario cum molæ pistillo, non recederet ab eo stultitia ejus.
23. Diligenter cognosce præsentes pecudes tuas, appone animum tuum ad greges:
24. Nam num *est* in seculum robur, & an coronamentum *futurum est* in quamque generationem?
25. Simulac prodit fœnum, & conspicua est tenera herba, colliguntur herbæ montium?
26. Agni *erunt* ad vestitum tuum, & pretium agri hirci;
27. Insuper quantum satis *erit* lactis caprini ad cibum tuum, ad cibum familiæ tuæ, & victum puellis tuis.

CAPUT XXVIII.

De terrore malæ conscientiæ, multitudine principum, paupere calumniante, observantia legis, &c.

FUgiunt improbus *quisque*, nemine persequente: justi autem *sunt* similes juveni leoni confidenti.
2. Ubi defectione laborat regio, multi *sunt* principes ejus: ubi autem homo *est* prudens, & peritus, prorogat statum.
3. Vir pauper, qui opprimit tenues, *similis est* pluviæ everrenti, adeò ut desit panis.
4. Qui derelinquunt legem, laudant improbos; at qui observant legem, miscent *prælia* cum illis.
5. Homines dediti malo non animadvertunt jus, quærentes autem Jehovam animadvertunt omnia.
6. Melior est pauper ambulans integrè; quam perversus huc illuc se flectens, quàmvis sit dives.
7. Qui custodit legem, filius *est* prudens, qui autem se consociat comessatoribus, ignominiâ afficit patrem suum.

8. Qui

8. Qui auget substantiam suam usurâ, & fœnore, gratiosè largituro tenuibus congregaverit eam.

9. Qui avertit aurem suam ab audienda lege, etiam oratio ejus abominationi *est*.

10. Qui seducit rectos in viam malam, in foveam suam ipse decidit; integri verò possidebunt bonum.

11. Sapiens *videtur* in oculis suis vir dives; sed tenuis prudens perscrutatur eum.

12. Exsultantibus justis amplus est ornatus; erectis autem improbis pervestigatur homo.

13. Qui tegit defectiones suas, non prosperabitur; qui verò fatetur, & derelinquit, afficietur misericordiâ.

14. Beatus homo, qui admodum pavet jugiter, qui autem obdurat animum suum, ruet in malum.

15. Ut leo rugiens, & ursus discursans, *est* dominator improbus in populum tenuem.

16. Antecessor carens omni intelligentiâ, & multus oppressionibus *decurtabit*, qui *autem* odit quæstum, prolongabit dies.

17. Homo oppressus propter sanguinem hominis: ad foveam usque fugiat, ne sustentanto eum.

18. Qui ambulat integrè, servabitur: qui verò perversus est altera viarum, corruit in eam.

19. Qui colit tellurem suam, satiatur cibo: qui verò sectatur *homines* vanos, satiatur paupertate.

20. Vir optimæ fidei amplus *est* benedictionibus; at præceps ad ditescendum non erit impunis.

21. Agnoscere personam non est bonum: nam propter bucceam panis deficeret vir.

22. Accelerat ad substantiam *parandam* vir malignus oculo; sed ignorat inopiam obventuram sibi.

23. Qui corripit hominem, ut sequatur me; gratiam consequetur potiùs, quàm qui blanditur linguâ.

24. Qui diripiens patrem suum, aut matrem suam, dicit non *est* defectio; socius est viro interfectori.

25. Amplus animo suo miscet contentionem: qui autem confidit Jehovæ, pinguis efficietur.

26. Qui confidit animo suo, est stolidus; qui autem ambulat sapienter, is eripiet se.

27. Ei, qui dat pauperi, non *erit* egestas; occultans verò oculos suos, amplus *erit* maledictionibus.

28. Erectis improbis abscondit se homo; sed pereuntibus illis augentur justi.

CAPUT XXIX.

De contemtu disciplinæ, amore sapientiæ, rege justo, homine adulatore, &c.

Vir, qui sæpius correptus obdurat cervicem, repentè confringetur ita ut non *sit* curatio.

2. Quum augentur justi, lætatur populus: quum autem dominatur improbus, suspirat populus.

3. Vir amans sapientiam, lætificat patrem suum: qui autem consociat se meretricibus, perdit substantiam.

4. Rex judicio stabilit regionem; vir autem oblatis muneribus serviens, destruit eam.

5. Vir, qui blanditur amico suo, rete pandit contra pedes ejus.

6. Defectioni viri mali inest tendicula; justus autem cantat, & lætus *est*.

7. Cognoscit justus causam tenuium, improbus non animadvertit, ut cognoscat.

8. Homines derisores inflammant urbem; at sapientes avertunt iram.

9. Vir sapiens, si disceptat cum viro stulto; sive commoveatur, sive rideat, nulla tamen *est* quies.

10. Homines sanguinarii oderunt integrum: recti autem quærunt ipsum.

11. Totum spiritum suum profert stolidus; at sapiens ponè reprimit eum.

12. Dominatoris attendentis verbo falsitatis omnes ministri *sunt* improbi.

13. Rudis, & industrius inter se occurrunt; illuminat oculos amborum Jehova.

14. Regis, qui judicat fideliter tenues, ipsius solium in perpetuum stabilitur.

15. Virga, & correptio dat sapientiam, at puer permissus *sibi*, pudefacit matrem suam.

16. Quum crescunt improbi, crescit defectio: justi verò casum eorum vident.

17. Castiga filium tuum, & quietem afferet tibi; dabit etiam delicias animæ tuæ.

18. Quum non *est* visio, nudatur populus: qui autem observat legem, ô beatum illum!

19. Verbis non castigatur servus, quum intelligit, tamen non respondet.

20. Vidisti virum præcipitem verbis suis, exspectatio *est* de stolido *melior*, quàm de illo.

21. Qui delicatè educat à pueritia servum suum, tandem erit orbus liberis.

22. Iracundus miscet contentionem: & furibundus multus *est* defectione.

23. Elatio hominis deprimit eum, depressum autem spiritu sustentat honor.

24. Qui partitur cum fure, odit se ipsum, *&* qui execrationem audiens, non indicat.

25. Trepidus homo *sibi* ponit tendiculam: qui autem confidit Jehovæ, in edito collocatur.

26. Multi quærunt faciem dominantis: verùm à Jehova *est* jus uniuscujusque.

27. Abominationi *est* justis vir iniquus, & abominationi improbo rectus viâ.

CAPUT XXX.

Precatio Schelomonis, item de tribus insatiabilibus, tribus occultis, tribus terram moventibus, quatuor humilibus terræ, & tribus benegradientibus

Verborum Aguris, filii Jake comportatio: dictum viri de Ithiele, de Ithiele, *inquam*, & Ucale *fit*.

2. Nam brutus sum ego, ex *quo* vir *sum*, nec *est* intelligentia hominis mihi:

3. Neque didici sapientiam, aut scientiam sanctorum novi.

4. Quis ascendat cælos, & descendat? quis colligat ventum pugillis suis? quis liget aquas suo pallio? quis stabiliat ullos fines terræ? quod *est* nomen hujus, & quod nomen filii ipsius? si noveris?

5. Totus sermo Dei purgatissimus *est*, scutum est recipientibus se ad ipsum.

6. Ne adjicito ad verba ejus; ut non corripiat te, & efficiaris mendax.

7. Duo peto abs te: ne prohibeas à me, tantisper dum vivo.

8. Vanitatem, & rem mendacem longè amove à me: paupertatem, aut divitias ne des mihi; ale me cibo demensi mei:

9. Ne saturatus ementiar, ac dicam; quis *est* Jehova? neve pauper factus, furer; denique abutar nomine Dei mei.

10. Ne insimules servum apud dominum suum; ne maledicat tibi, & reus peragaris.

11. Generatio *est, quæ vel* patri suo maledicit, & matri suæ non benedicit.

12. Generatio munda in oculis suis, quàmvis à sorde sua non sit abluta:

13. Generatio, cujus oculi quàm elati sunt! & cujus palpebræ extollunt sese.

14. Generatio, cujus dentes *sunt* gladii, & cujus molares cultri; ad consumendum pauperes è terra, & egentes ab hominibus.

15. Præter hirudinem, *cui* duo sunt rami, præbe, præbe; tria sunt insatiabilia, *imò* quatuor non dicentia, ohe.

16. Sepulchrum, & occlusa vulva; terra non satiatur aquis, & igni non dicit, ohe.

17. Oculum, *qui* subsannat patrem, aut spernit obedientiam matris, hunc effodient corvi vallis, aut comedent eum juvenes aquilæ.

18. Tria ista occulta à me, imò quatuor hæc non novi:

19. Viam aquilæ in cœlo, viam serpentis in rupe, viam navis in alto mari, & viam viri in virgine.

20. Ita *est* via mulieris scortantis: comedit, deinde abstergit os suum; tum dicit, non sum operata iniquitatem.

21. Sub tribus commovetur terra, imò sub quatuor, *quæ* non potest ferre:

22. Sub servo, quum regnat; & stulto, quum satur est cibo:

23. Sub exosa, quum maritatur; denique *sub* ancilla, quum hæres efficitur heræ suæ.

24. Quatuor ista parva *sunt* humilia; tamen sunt sapientia, apprimè sapientia:

25. Formicæ populus infirmus; quæ comparant æstate cibum suum.

26. Mures montani, populus invalidus, disponunt in petra domum suam.

27. Rex non *est* locustis, tamen procedunt confertæ omnes:

28. Aranea manibus prehendit, quæ *est* in palatiis regalibus.

29. Tria ista bene procedunt, imò quatuor bene ambulant:

30. Vetus leo robustissimus inter bestias, qui non retrogreditur metu cujusquam:

31. Accinctus lumbis, *equus*, aut caper: & rex, in quem nemo insurgit.

31. Si stultus fuisti efferendo te; sive cogitâsti, manum ori imponito:

33. Nam *ut* pressura lactis educit butyrum, & pressura nasi educit sanguinem; ita pressura irarum educit litem.

CAPUT XXXI.

Institutio ad regem? laus, & raritas uxoris strenuæ.

VErborum Lemuelis, regis comportatio, quibus erudiverat ipsum mater ipsius.

2. Quid *dicam* fili mi? ecquid fili uteri mei? & quid fili votorum meorum?

3. Ne dedito fœminis robur tuum, & vias tuas facientibus, ut deleantur reges.

4. Absit regibus, ô Lemuel, absit regibus bibere vinum; & dominatoribus desiderium potus inebriantis:

5. Ut non cùm biberit, obliviscatur statuti, & mutet jus ullorum afflictorum.

6. Date potum inebriantem perituro, & vinum amaris animo:

7. Bibat, ut obliviscatur paupertatis suæ, & molestiæ suæ non sit memor ampliùs.

8. Aperi os tuum pro muto, in causa omnium, qui jam traduntur excidio.

9. Aperi os tuum, judica justè; causam age pauperis, & egentis.

10. Fœminam strenuam quis inveniet, quum longè superet carbunculos pretium ejus?

11. Confidit ei animus mariti ejus, & spolia non deficiunt.

12. Afficit eum bono, non autem malo, omnibus diebus vitæ suæ.

13. Quærit lanam, aut lina, conficítque pro voluntate manuum suarum.

14. Est similis navibus negotiatoriis, è longinquo advehit cibum suum.

15. Et surgens, dum adhuc nox *est*, dat escam domui suæ, & pensum puellis suis.

16. Cogitat agrum, & accipit eum; de fructu manuum suarum plantat vineam.

17. Accingit robore lumbos suos, & confirmat brachia sua.

18. Ipsius gustantis bonum esse mercimonium suum, non extinguitur noctu lucerna.

19. Manus suas immittit ad verticulum, & manus ejus tenent fusum.

20. Volam suam pandit pauperi, & manus suas extendit egenti.

21. Non timet familiæ suæ à nive; nam tota familia ipsius vestitur *penulis* duplicibus.

22. Cadurca parat sibi, xylinum, & purpureum *est* vestimentum ipsius.

22. Notus est in portis maritus ejus, considens cum senioribus regionis.

24. Sindonem conficit, ac vendit, & cingulum tradit negotiatori.

25. Robur, & decor *est* vestitus ejus, & ridet ad tempora sequentia.

26. Os suum aperit sapienter, & doctrina benignitatis insidet linguæ ejus.

27. Speculatur rationes familiæ suæ, cibúmque pigritiæ non comedit.

28. Assurgentes filii ejus, beatam prædicant eam, maritus ejus similiter laudat eam.

29. *Dicens*; multæ fœminæ fecerunt strenuè, tu verò superas omnes illas.

30. Fallax *est* gratia, & vana pulchritudo; mulier reverentia Jehovæ *prædita*, ipsa laudem comparat sibi.

31. Date ei de fructu manuum ejus, & laudent eam in portis facta ejus.

Eccle-

Ecclesiastes.

CAPUT I.

Vanitas studiorum, & scientiarum humanarum.

VErba Ecclesiastæ, filii Davidis, regis Jeruschalaimis.

2. Vanitas vanissima, inquit Ecclesiastes, vanitas vanissima: ista omnia *sunt* vanitas.

3. Quid emolumenti *est* homini ex toto labore suo, quo laborat sub sole?

4. Generatio una abit, & altera advenit: quamvis terra in seculum permaneat.

5. Oritur Sol, & occidit sol: iterúmque ad locum suum aspirat, ubi oriatur:

6. Properat ad meridiem, & circumit ad aquilonem: conversatione suâ circumiens properat aër, & secundùm circuitus suos revertitur aër:

7. Omnia flumina properant ad mare, nec tamen mare impletur; quocunque loci flumina properant, eòdem revertuntur properè.

8. Singulæ res istæ fatigantur, non posset quisquam eloqui; non satiaretur oculus videndo, neque impleretur auris auditu.

9. Id, quod fuit, idem *est*, quod futurum est, & id quod fit, idem *est*, quod fiet, neque *est* quidpiam novi sub sole.

10. Estne aliquid, *de* quo dicitur, aspice hoc, novum est? *quod* jam fuit per secula, quod fuit ante nos.

11. Non *est* memoria de prioribus: etiámque de posterioribus, quæ futura sunt, non erit de ipsis memoria apud *illos*, qui erunt in posterum.

12. Ego Ecclesiastes, quum essem rex super Jisraëlem Jeruschalaimis;

13. Applicans animum meum, ad disquirendum, & ad explorandum sapientiam de omni eo, quod fit sub cœlis (hanc occupationem malam dedit Deus filiis hominum, ut occuparent se in ea.)

14. Vidi omnia facta, quæ fiunt sub sole: quòd ecce, ista omnia *sunt* vanitas, & afflictio spiritus:

15. Perversum non posse corrigi, & defectum non posse in numerum venire.

16. Loquutus ego cum animo meo, dicendo; ecce, ego amplificavi, & adjeci sapientiam supra omnes, qui præfuerunt ante me Jeruschalaimis, & animus meus percepit multum sapientiæ, & scientiæ.

17. Adjeci quoque animum meum ad cognoscendum sapientiam, & scientiam omnis insaniæ, & stoliditatis; cognovi etiam hoc esse afflictionem spiritûs.

CAPUT II.

Vanitas lætitiarum, divitiarum, ædificiorum, & omnium, quæ in mundo sunt.

DEinde, quia multitudini sapientiæ inest multùm indignationis, & qui auget scientiam, auget dolorem: *Caput* II.

2. Dixi ego cum animo meo, agedum, probem te lætitiâ, fruere igitur bono: sed ecce etiam illud *est* vanitas.

3. De risu dico, insanus *est*; & de lætitia, ecquid ista facit?

4. Exploravi animo meo, continuando potationem in carne mea, ídque animum meum ducens, in sapientia ipsa *exploravi*, amplectendo stoliditatem, usquedum viderem utrùm *hoc* bonum sit filiis hominum, quod facturi sint sub cœlis numero dierum vitæ suæ.

5. Maxima opera feci; ædificavi mihi domos, plantavi mihi vineas:

6. Paravi mihi hortos, & pomaria, in quibus consevi arbores quasque fructiferas:

7. Paravi mihi piscinas aquarum, ad irrigandum illis nemus ferax arborum:

8. Comparavi servos, & ancillas, & vernæ fuerunt mihi, etiam possessio armentorum, & gregum multa fuit mihi præ omnibus, qui fuerunt ante me Jeruschalaimis:

9. Congessi mihi etiam argentum, & aurum, & peculium regum, ac provinciarum; comparavi mihi cantores, & cantatrices; denique delicias filiorum hominis, symphoniam, & quidem omnimodam:

10. Ita magnus fui, & auxi *ista* plùs quàm ullus, qui fuerit ante me Jeruschalaimis; etiam sapientiâ meâ perstante mihi.

11. Quum autem, quicquid expetiverant oculi mei, non seposuissem ab eis: non cohibuissem animum meum ab ulla lætitia: sed animus meus lætaretur ex omni labore meo, & hoc cessisset in partem meam ex omni labore meo:

12. Respexi ego ad omnia opera mea, quæ fecerant manus meæ, & ad laborem, quem laboriosè feceram: ecce autem, ista omnia *sunt* vanitas, & afflictio spiritûs; ut non *est* emolumentum sub sole.

13. Quamobrem converti me ego, ut aspicerem sapientiam, & omnem insaniam, ac stoliditatem: (quid enim *facturus esset* homo, qui sequeretur eum regem? id, quod jam factum est.)

14. Vidi quidem ego, esse emolumentum sapientiæ præ stoliditate, ut *est* emolumentum lucis præ tenebris:

15. Sapientem ipsum, *ut* cui *sunt* oculi in capite; stolidum autem in tenebris ambulare: sed agnovi similiter ego eventum eundem evenire omnibus istis.

16. Propterea dixi ego cum animo meo, secundùm eventum stolidi, etiam mihi, mihi eventurum est, cur ergo sapuero ego tum ampliùs? & dixi cum animo meo, hoc quoque esse vanitatem.

17. Nam non erit memoria tum sapientis, tum stolidi in seculum, quandoquidem, quæ jam *sunt* diebus adventuris, ea omnia oblivioni traduntur: at qui moritur sapiens ipse cum stolido?

18. Itaque odi hanc vitam, quia malum videtur mihi hoc opus, quod fit sub sole: nam hæc omnia *sunt* vanitas, & afflictio spiritûs.

19. Odi etiam ego omnem laborem meum, quem ego laboro sub sole; quòd relicturus sum eum homini, qui futurus est post me.

20. Et quis scit utrùm sapiens futurus sit, an stolidus, qui dominaturus est in omnem laborem meum, quem elaboravero, & quem sapienter comparavero sub sole? etiam hoc vanitas *est*.

 21. Qui-

21. Quapropter ego averti me, destituendo spe animum meum, de isto omni labore, quem elaboravi sub sole:

22. Siquidem est homo, cujus labor *confectus sit* sapientiâ, scientiáque, & æquitate: homini autem, qui non laboraverit in illo, traditurum esse illum *in* partem ipsius, hoc quoque vanitas *est*, & malum magnum.

23. Nam quid superest illi homini ex omni labore suo, & ex afflictione animi sui, quâ ille laboravit sub sole?

24. Quum omnibus diebus illius dolores, & indignatio occupaverint eum, ne nocte quidem quieverit animus ejus? etiam hoc vanitas *est*.

25. Non *est* bonum penes hominem; ut comedat, bibat, efficiatque, ut animus suus fruatur bono ex labore suo: etiam hoc vidi ego à manu Dei ipsius esse.

26. (Nam quis esset fruiturus *eo*, & quis confestim fruiturus, præterquàm ego?)

27. Homini enim, qui bonus *videtur* in conspectu ipsius, *Deus* dat sapientiam, & scientiam cum lætitia: peccatori autem dat occupationem ad congregandum, & ad congerendum, ut tradat ei, qui bonus *videbitur* in conspectu suo. Etiam illud vanitas *est*, & afflictio spiritus.

CAPUT III.

Vanitas rerum omnium probatur ex vicissitudine, quódque in nullis his fluxis sit mentis quies, & unus sit hominis, ac jumentorum interitus.

CUique sua *est* tempestas, & tempus cuique voluntati sub cœlis:

2. Tempus pariendi, & tempus moriendi: tempus plantandi, & tempus exstirpandi, *quod fuit* plantatum:

3. Tempus occidendi, & tempus curandi; tempus rumpendi, & tempus ædificandi:

4. Tempus flendi, & tempus ridendi; tempus plangendi, & tempus saltandi:

5. Tempus projiciendi lapides, & tempus congerendi lapides? tempus amplectendi, & tempus longè recedendi ab amplexu:

6. Tempus acquirendi, & tempus perdendi: tempus servandi, & tempus abjiciendi:

7. Tempus lacerandi, & tempus consuendi; tempus silendi, & tempus loquendi:

8. Tempus amandi, & tempus odio habendi; tempus belli, & tempus pacis.

9. Quid emolumenti *est* ei, qui facit *in eo*, in quo ipse laborat?

10. Vidi hanc *esse* occupationem; quam dedit Deus filiis hominum, ut occupent se in ea:

11. *Ipsum* unumquodque facere pulchrum suo tempore, etiam quamdiu seculum est, exponere animo illorum (excepto eo, quod non assequitur homo) opus, quod facit ipse Deus; à principio ad finem usque.

12. Novi non esse bonum penes illos; nisi ut lætetur *quisque*, & ut faciat bonum in vita sua:

13. Quin etiam quicunque homo comedit, & bibit, fruitúrque bono ex toto labore suo; *id* donum Dei esse.

14. Novi quicquid facit Deus id esse semper; ad illud nihil posse addi, & de illo nihil posse detrahi, Deumque ipsum facere, ut timeant *homines* à facie ipsius:

15. Id, quod fuit, jam esse, & quod futurum est, jam fuisse: Deum ipsum denique repetere inter se consequentia.

16. Nam adhuc respiciens sub sole; loco juris, improbitatem, loco, *inquam*, justitiæ, ibi improbitatem esse:

17. Dixi ego cum animo meo, justum, & improbum ipsum judicaturus est Deus: quia tempus *quidem* est cuique voluntati; sed, *qui* præest toti isti facto, ibidem est.

18. Dixeram ego cum animo meo secundùm rationem humanam, quum declararet eos ipse Deus; & viderem hos bestias esse illis:

19. Eventum filiorum hominis similem esse eventui ipsius bestiæ, & eventum eundem illis esse; ut moritur hæc, ita mori illum: & spiritum eundem omnibus ipsis esse: itaque præstantiam hominis præ bestiis nullam *esse*, nam omnia ista esse vanitatem:

20. Horum unumquodque ire in locum eundem: unumquodque esse ex pulvere, & unumquodque redire in pulverem.

21. Quis animadvertit spiritum humanum, qui ascenderit sursum; & spiritum bestiæ, qui descenderit infra terram?

22. Quapropter videbatur mihi nihil esse bonum, quàm ut lætaretur homo in operibus suis, eò quòd ista *sit* pars ejus: quis enim adducat eum, ut videat id, quod futurum est post ipsum? *Cap.* IV.

23. Sed rursus ego, quum viderem omnes oppressos, qui affliguntur sub sole: ecce quidem lachrymas eorum, qui opprimuntur, sed nullus *est* consolator eis, aut *evadendi* è manu opprimentium se virtus; denique nullus *est* consolator eis:

24. Laudabam primùm ego mortuos ipsos, qui jam sunt mortui, præ vivis, qui vivunt adhuc:

25. Sed melior postea utrisque visus est, qui adhuc non fuit, qui non vidit factum illud pessimum, quod fit sub sole.

26. Videbam enim ego omnem laborem, & omnem æquitatem factorum suorum ipsam esse invidiæ homini à proximo suo. Etiam hoc vanitas *est*, & afflictio spiritûs.

CAPUT IV.

Vanitatem hujus vitæ arguit ex innocentis oppressione, invidiæ malo, & divitiarum incertitudine: item societatem, & obedientiam commendat.

STolidus complicat manus suas, & consumit carnem suam.

2. Melior est, *inquit*, plena vola quietis, plenis pugnis molestiæ, & afflictionis spiritûs.

3. Sed rursus ego vidi, *hoc esse* vanitatem sub sole

4. Est unus *aliquis*, cui deest secundus, cui tum filius, tum frater deest, nec tamen *est* finis omni labori ejus, etiam oculus ejus non satiatur divitiis; ut *dicat*, Et cui ego laboro, quòd destituo animam meam bono? etiam hoc vanitas, & occupatio mala *est*.

5. Meliores *sunt* duo, quàm unus: quia est ipsis præmium bonum ex labore suo:

6. Nam si cadant, eorum unus erigit socium suum; væ autem illi, unico illi, qui ceciderit, quum non adsit secundus ad erigendum illum.

7. Etiam

7. Etiam sive cubent duo, concalescunt illi; unicus autem quomodo incalesceret?

8. Sive fortior sit altero unus quispiam, ipsi ambo obsistent ei: denique filum triplicatum non citò abrumpitur.

9. Melior *est* puer indigus, & sapiens rege sene, & stolido, qui nescit admoneri ampliùs.

10. Nam *ille* è vinculis prodit ad regnandum: quum *hic* etiam in regno suo nascatur pauper.

11. Vidi omnes viventes, qui ambulant sub sole; adjungentes se puero illi secundo, qui staturus *est* loco hujus:

12. Non esse finem ulli populo, de ullo, qui præsit ipsis, etiam posteros non lætaturos esse: nam hoc quoque vanitas *est*, & afflictio spiritûs.

CAPUT V.

Remedia vanitatum præcedentis capitis.

OBserva pedem utrumque tuum, quum adis domum ipsam Dei: *idque* paratus ad audiendum potiùs, quàm *ad* dandum stolidorum sacrificium: nam hi non advertunt se facere malum: *Caput* V.

2. Ne acceleres ore tuo, & animus tuus ne festinet proferre quicquam coram ipso Deo: nam Deus ipse in cœlis *est*, tu autem super terram, idcirco sunto verba tua pauca:

3. Quia *ut* prodit somnium multa occupatione, ita vox stolidi multitudine verborum.

4. Quum nuncupaveris votum Deo, ne differto persolvere illud; nam non oblectatur stolidis: id, quod voveris, persolve.

5. Meliùs est, ut non voveas, quàm ut voveas, ac non persolvas.

6. Ne permittito ori tuo, ut peccato obstringat carnem tuam; & ne dicito coram angelo illo, errorem istud *esse*. ecquid effervesceret Deus ipse propter vocem tuam, & perderet opus manuum tuarum?

7. Nam ut multitudini somniorum vanitates: ita verbis multis *inerunt*: sed Deum ipsum reverere.

8. Si oppressionem pauperis, interversionémque juris, ac justitiæ videris in ipsa provincia: ne mireris de ista voluntate: nam altus superior alto observat, imo altissimus superior istis.

9. Jam emolumentum terræ pro omnibus *est*, Regi de agro servitur.

10. Qui amat pecuniam, non satiatur pecuniâ, & qui amat ullam multitudinem, non *saturabitur* proventu: etiam hoc vanitas est.

11. Quum multum est bonum istud, multi sunt, qui comedunt ipsum: quid ergo commodi domino ejus advenit præter adspectum oculorum ipsius?

12. Dulcis *est* somnus illius, qui servit, sive parùm, sive multùm comederit: saturitas autem ipsius divitis non permittit ei, ut dormiat.

13. Est malum afferens ægritudinem, *quod* vidi sub sole: divitiæ, quæ asservantur domino suo in malum ipsius,

14. Aut pereunt divitiæ illæ in occupatione mala; ita ut *quem* genuit filium, non *habeat* in manu sua quicquam.

15. Quemadmodum prodiit ex utero matris suæ, nudus iterum abit, ut venerat: & quicquam non reportat labore suo, quod deferat in manum suam.

16. Quamobrem etiam hoc malum est afferens ægritudinem; omnino prout venit, ita abit; ecquid emolumenti est ei, quod laboraverit vento?

17. Etiam*que* omnibus diebus suis in tenebris comederit: id est, indignatione multâ, & ægritudine suâ, *&* fervente irâ?

18. Ecce, quod vidi ego, bonum pulchrum esse comedere, ac bibere, & frui bono ex toto labore suo, quo laborat sub sole numero dierum vitæ suæ, quos dat ei ipse Deus, nam ea *est* pars ejus.

19. Etiam cuicunque homini dedit ipse Deus divitias, & facultates, & cui copiam fecit comedendi ex illis, & percipiendi partem suam, ac lætandi de labore suo: hoc donum Dei esse.

20. Quòd si non multùm, recordabitur *tamen* dierum vitæ suæ: nam Deus ipse annuit lætitiæ animi ipsius.

CAPUT VI.

Vanitas divitis avari.

EST malum, quod vidi sub sole, idque maximum super homines:

2. Viro, cui dederit Deus ipse divitias, facultatésque, & honorem, & cujus animus non destituatur ullâ re, quâ delectetur, quum huic non facit copiam Deus ipse fruendi re illâ; sed vir alienus fruitur illa: hoc vanitatem, & ægritudinem pessimam esse.

3. Si gignat quis centenos *liberos*, & annos multos vivat, quàmvis multi sint dies annorum ejus, si anima ejus non satietur bono illo, adeóque sepultura non sit ei; dico, meliorem esse eo abortivum.

4. Nam in vanitate venit, & in tenebris ambulat, ac in tenebris nomen illius obtegitur.

5. *Hic* etiam solem non vidit, neque expertus est; tolerabilius est huic, quàm illi.

6. Etiamsi vivat bis mille annos, & bono non fruatur; nónne in locum eundem hi omnes abeunt?

7. Ut omnis labor hominis obveniat ori ipsius, etiam desiderium ejus non expletur.

8. Nam quid ampliùs *est* sapienti, quàm stolido ipsi? quid ad pauperem fruens, dum ambulant coram viventibus?

9. Melior est, *inquies*, inspectio oculorum, quàm cursus desiderii: etiam hoc vanitas est, & afflictio spiritus.

10. Quicquid sit, jam inditum est nomen ejus, & cognitum eum esse hominem; neque posse contendere cum eo, qui valentior est ipso.

11. Quum adsunt res multæ, multiplicant vanitatem, quid ampliùs isti homini *est*?

Cap. VII.

12. Nam quis novit, quòd bonum est homini in hac vita numero dierum vitæ vanissimæ suæ, quos transigit velut umbram? quis *est*, qui indicaturus sit homini id, quod instat ipsi posthac sub sole?

CAPUT VII.

Laus boni nominis, item luctûs & correctionis bonum, utilitas sapientiæ; quam sit mulieris consortium amarum, & periculosum, quódque homo sit creatus rectus.

Me-

MElior est *homini* fama unguento optimo; & dies mortis die, quo ille nascitur.

2. Meliùs est adire locum luctûs, quàm adire locum convivii: eò quòd ille *est* finis omnium hominum: qui autem vivit, inditurus est *illud* animo suo.

3. Melior est indignatio risu, quia tristitiâ vultûs melior efficitur animus.

4. Animus sapientum *erit* in loco luctûs: animus autem stolidorum in loco lætitiæ.

5. Meliùs est audire increpationem sapientis, quàm ut quis audiat canticum stolidorum:

6. Nam ut crepitus spinarum sub olla, ita *est* risus stolidi: etiam hoc vanitas *est*.

7. Quum oppressio adigat ad insaniam sapientem, & perdat animum donatio.

8. Melior est finis rei principio ejus: melior est longanimis, quàm elatus animo.

9. Ne perturbatè spiritu tuo indigneris: nam indignatio in sinu stolidorum conquiescit.

10. Ne dixeris, quid est, cur dies priores fuerint meliores istis? nam non ex sapientia rogares super hoc.

11. Bona est sapientia cum possessione: & emolumento aspicientibus solem:

12. Nam *alii* in umbra sapientiæ, *alii* in umbra pecuniæ *sunt:* sed *majoris* emolumenti scientia *est*, sapientiam vivum conservare possessorem suum.

13. Respice opus ipsius Dei: nam quis possit corrigere id, quod perverterit?

14. Tempore boni versare in bono: tempore autem mali, utere: etiam hoc ex adverso illius facit Deus ipse, eâ ratione, ut non possit assequi homo *eorum, quæ* instant, sibi quicquam.

15. Ista omnia vidi diebus vanitatis meæ: esse justum, qui pereat in justitia sua, & esse improbum, qui prolonget *dies* in malitia sua.

16. Ne esto justus nimiùm, neque sapere tibi videtor ampliùs: quare desolationem tibi accerseres?

17. Ne improbus sis nimiùm, neque sis stolidus: quare morereris ante tempus tuum?

18. Meliùs est, ut prehendas hoc, quin etiam ab hoc ne remittas manum tuam: reverentem Dei exire ex omnibus istis.

19. Hæc sapientia robur confert sapienti magis, quàm decem dominatores, qui sunt in eadem civitate:

20. Quàmvis homo nemo *sit* justus in terra: qui faciat bonum, ac non peccet.

21. Etiam ad omnia verba, quæ dicuntur: ne adhibeto animum tuum: quum non debeas audire *vel* servum tuum maledicentem tibi:

22. Nam etiam multoties conscius est animus tuus, te quoque maledixisse aliis.

23. Omnia illa probavi in sapientia: quum dicerem, sapio ipsa longinqua erat à me.

24. Longinquissimum quicquid fuit *semper*, & quàm profundissimum, quis inveniat?

25. Converti me ego, idque ex animo meo, ad sciendum, & explorandum, & quærendum sapientiam, & ratiocinium *ejus:* similiter cognoscendum improbitatem stoliditatis, & stoliditatem omnis insaniæ:

26. Inveni autem ego amarius *quiddam* morte nimirum fœminam illam, cujus in animo *sunt* retia, & plagæ, cujus *in* manibus vincti: qui bonus *videtur* coram Deo ipso, liberatur eâ: peccator verò capitur eâ.

27. Vide, hoc inveni, inquit Ecclesiastes; semel atque iterum *quærendo* assequi ratiocinium:

28. Quò ampliùs quærit anima mea *ratiocinium*, tamen non assequi: hominis *quidem* unius *cujusque* ex mille assequi; at fœminæ omnibus istis instructæ non assequi.

29. Solummodò vide, hoc inveni, Deum ipsum fecisse hominem rectum; ipsos autem quærere ratiocinia plurima. *Cap.* VIII.

30. Quis est par illi sapienti? aut quis noscenti interpretationem rei? sapientia hominis ita illustrat faciem ejus, ut firmitas vultûs ejus duplicetur.

CAPUT VIII.

Observantia regis, & mandatorum commendatur, vanitásque hominum rationibus aliquot confirmatur.

PRæstitutum meum, præstitutum regis observa (sed pro ratione juramenti Dei.)

2. Ne perturbatè à facie ejus abito, ne persistito in re mala: nam quicquid volet, facturus esset.

3. Ubicunque verbum regis *est*, *ibi* dominatio: ecquis dicat ei, quid facis?

4. Qui observat præceptum, non experitur rem malam: tempus enim, ac rationem novit animus sapientis.

5. Nam cuique voluntati est tempus, & ratio: sed malum hominis multum incumbit ei,

6. Quum non agnoscit id, quod futurum est; nam quomodò futurum sit, quis indicet isti?

7. Nullus homo dominatur spiritui suo, ut contineat spiritum suum; nullaque *est* dominatio in die mortis, nullúmque missile in isto prælio: denique non liberat conflictatio utentem ipsâ

8. In tota hac re vidi, quum adhiberem animum meum ad omne opus, quod fit sub sole; tempus *interdum esse*, quo dominatur homo in hominem malo suo.

9. Nam ita *dominatos* animadverti improbos sepeliri, postquàm decesserunt, atque è loco sancti abierunt, & oblivioni tradi in ea civitate, in qua sic fecerunt: etiam illud vanitatem *esse*.

10. Quia nullum efficitur decretum, compensatio istius mali citò: idcirco fervet animus hominum in ipsis, ut faciant malum.

11. Quàmvis peccatori facienti malum centies, etiam prorogaret Deus *dies*; quin etiam novi ego fore bonum timentibus Dei, qui timuerunt à facie ejus:

12. Bonum autem non fore improbo, neque prorogaturum esse dies similes umbræ illi, qui non timet à facie Dei ipsius.

13. Est vanitas, quæ fit super terram, quòd sunt justi, quibus obtingit secundùm opus improborum, & sunt improbi, quibus obtingit secundùm opus justorum: dixeram, hoc quoque *esse* vanitatem.

14. Quapropter laudaveram ego lætitiam, nullum esse bonum homini sub sole, nisi ut comedat, ac bibat, & lætetur: hoc enim adjacere ipsi ex labore suo diebus vitæ suæ, quos dat ei Deus sub sole.

CAPUT

CAPUT IX.

Opera Dei abyſſus, & ſapientiæ παντα-μάτως.

QUum autem adhiberem animum meum ad cognoſcendum ſapientiam,& ad perſpiciendum ipſum negotium, quod fit ſuper terram, ſi etiam interdiu, & noctu ſomnum oculis ſuis *quiſpiam* non percipiat;

2. Animadverti totum opus Dei,non poſſe hominem aſſequi illud opus, quod fit ſub ſole, quàmvis laborioſè homo quærat, non tamen aſſequuturum eſſe: quin etiam ſi cogitet ſapientiſſimus cognoſcere, non tamen poſſe aſſequi. *Cap.* IX.

3. Nam totum hoc condidi in animo meo, idque declaraturus totum hoc; juſtos,& ſapientes, factáque eorum in manu Dei ipſius eſſe: tum re amatâ, tum exoſâ non uti homines,*nullam* eſſe expoſitam ipſis:

4. His omnibus,& quemadmodum reliquis omnibus *evenire*, eventum eundem eſſe juſto,& improbo,bono, ſive mundo,& immundo,tam ſacrificanti, quàm ei,qui non ſacrificat,ita bono, ſicut peccatori: juranti,quemadmodum juramentum reverenti:

5. Hoc peſſimum *eſſe* in omnibus,quæ fiunt ſub ſole, quòd eventus idem *ſit* omnibus: quin etiam animum filiorum hominum, *qui* expletus fuerit malo,& quorum animo *inſe-*
c *derit* omnis inſania quamdiu vixerunt, itidem poſtea *concedere* ad mortuos.

6. Nam uter ſit,qui eligatur,in tota hac vita adeſt fiducia: quin cani viventi eſt meliùs, quàm leoni mortuo.

7. Viventes enim ſciunt ſe morituros eſſe, mortuos autem neſcire quicquam, nec eſſe ampliùs eis mercedem,quum oblivioni tradita fuerit memoria eorum:

8. Tum rem amatam eis, tum exoſam eis, tum deſideratam eis jam periiſſe; & partem nullam *eſſe* eis ampliùs unquam in ulla re, quæ fit ſub ſole.

9. Agedum comede cum lætitia cibum tuum, & bibe animo hilari vinum tuum; quandocunque benevolè proſequitur Deus ille facta tua.

10. Omni tempore ſunto veſtimenta tua nitida, & unguentum infuſum capiti tuo ne deficito.

11. Fruere vitâ cum uxore, quam amas, omnibus diebus vitæ vaniſſimæ tuæ, quam *uxorem* dedit tibi *Deus* ſub ſole, omnibus diebus vaniſſimis tuis; quum hæc ſit pars tua in vita hac, & in labore tuo,quo laboras ſub ſole:

12. Quicquid aſſequitur manus tua, ut facias pro facultate tua, fac: nam nullum *eſt* opus,aut ratiocinium, aut ſcientia, ſapientiáve in ſepulchro,quò iturus es.

13. Convertens me animadvertebam ſub ſole non eſſe levium curſum, neque robuſtorum prælium, nec etiam ſapientum cibum, neque etiam prudentum divitias, neque etiam ſcitorum gratiam; ſed tempus, & caſum accidere omnibus his:

14. Etiam neſcire hominem tempus ſuum, ſicut neſciunt piſces,qui capiuntur reti malo, & *ut neſciunt* aves, quæ capiuntur laqueo; ſicut iſta irretiri filios hominis tempore mali, quum irruit in eos repentè.

15. Etiam hanc animadvertebam ſapientiam ſub ſole,quæ magna *eſt* apud me;

16. Civitatem quandam parvam,in qua homines pauci *erant*, quum veniens contra eam rex magnus circumſideret,& exſtrueret contra eam munitiones magnas;

17. Adfuit in ea vir indigus ſapiens,qui liberavit ipſe civitatem iſtam ſapientiâ ſuâ: nec tamen quiſpiam recordatus eſt viri indigi illius.

18. Dico autem ego,meliorem eſſe ſapientiam robore; quàmvis ſapientia illius indigi deſpiciatur,& verba ejus non audiantur:

19. Verba ſapientum ſubmiſſorum audienda eſſe potiùs, quàm clamorem dominantis cum ſtolidis ſuis:

20. Meliorem eſſe ſapientiam armis bellicis; aberrantem verò unum perdere boni plurimùm: *Caput* X.

21. *Ut* muſcarum mortuarum *una* efficit, ut fœtorem eructet unguentum pigmentarii; *ſimiliter* pretioſum nomine ſapientiæ & gloriæ *virum*, *fœtidum* efficit ſtoliditatis parùm:

22. Animus ſapientis *adeſt* dexteræ ipſius, animus verò ſtolidi ſiniſtræ ipſius.

23. Nam etiam in ipſa via, quam ſtolidus ambulat, animus ejus *eſt* demens; & prædicat omnibus ſtolidum ſe *eſſe*.

CAPUT X.

Modeſtia erga potentiores, & adminiſtrationis bonæ,& malæ eventa prædicantur,poſtea ſubditi ad ſanctè cogitandum de potentioribus monentur.

QUum ſpiritus ejus, qui dominatur,ſe effert contra te,locum tuum ne deſerito; nam *vir* ſanans ſedat peccata magna.

2. Eſt malum,*quod* vidi ſub ſole,ſecundùm errorem, qui procedit à facie imperantis:

3. Poni ipſam ſtoliditatem in *dignitatibus* celſis, & amplis; divites verò in ipſa abjectione ſedere.

4. Vidi ſervos inſidentes equis, principes autem euntes tanquam ſervos ſuper terram.

5. Qui fodit foſſam, in eam cadit; & qui perrumpit maceriam,mordet eum ſerpens:

6. Qui amovet lapides, dolore afficitur eis; qui findit ligna,periclitabitur eis:

7. Si poſtquam hebetaverit ferrum,is aciem non exacuat, ſed vires intendat: at emolumento ad dirigendum *eſt* ſapientia.

8. Si momorderit ſerpens nondum adhibitâ incantatione, tum nullum eſt emolumentum *incantationis* tenenti verba ejus.

9. Verba oris ſapientis *ſunt* gratioſa,labiis verò *ſuis* ſtolidus abſorbet ſe:

10. Initium verborum oris tui,ſtoliditatis *eſt*; & finis *verborum* oris ejus, inſaniæ peſſimæ.

11. Ut ſtolidus ipſe multis utatur verbis: neſcit iſte homo, quid ſit, *quod dicat*; aut quid futurum ſit poſtea; quis indicaret ei?

12. Labor ſtolidorum fatigat ipſorum *quemque*, ut qui neſciat ire in civitatem.

13. Hei tibi regio, cujus rex puer *eſt*; & cujus principes manè comedunt.

14. O te beatam regionem,cujus rex natus *eſt* clariſſimis; & cujus principes ſuo tempore comedunt,ad robur,non autem ad compotationem.

15. Pigritiâ ambarum attenuatur contignatio, & demiſſione manuum perſtillat domus.

16. E-

16. Eorum, qui ad lætitiam parant convivium,& vinum lætificat viventes,& quorum pecunia facit, ut iſta omnia reſpondeant

17. Ne quidem in conſcientia tua regi maledicito,& in conclavibus cubilis tui,ne maledicito diviti : nam *vel* avis cœlorum perferret vocem illam, & ales indicaret verbum.

CAPUT XI.

Eleemoſyna commendatur.

PRojice panem tuum ſecundùm aquas: nam multiplicantibus diebus inventurus es eum.

2. Da partes ſeptem, aut etiam octo; quum neſcias, quid futurum ſit mali ſuper terram.

3. Quum repletæ denſæ nubes pluviâ, ſuper terram *minutim* dimiſerint *eam*, ſive deciderit planta ad meridiem, ſive ad aquilonem; quo loco ceciderit planta, ibi futura eſt.

4. Qui obſervat ventum, non ſeminabit; & qui reſpicit ad denſas nubes, non metet.

5. Quemadmodum ignoras,quæ *ſit* via venti, ut *ignoras, quæ via* oſſium in utero gravidæ: ita ignoras opus ipſius Dei, quâ *viâ* faciat hæc omnia.

6. Manè ſere ſemen tuum, & veſpere ne remittito manum tuam : nam ignoras quidnam rectum ſit, hócne, an illud, an verò ambo hæc ex æquo bona *ſint*.

7. *Eſt* quidem dulcis hæc lux, & bonum hiſce oculis aſpicere hunc ſolem :

8. Sed ſi annos multos vivens homo in eis omnibus lætetur : attamen recordari eum oportet dies tenebrarum, multos eſſe *illos*, quicquid evenit, vanitatem eſſe.

CAPUT XII.

Allegorica deſcriptio debilis ſenii, & ſumma ſummarum,

LÆtare juvenis in juventa tua,& exhilaret te animus tuus diebus juventutis tuæ, denique perge in viis animi tui, & aſpectibus oculorum tuorum : ſed cognoſce fore, ut propter omnia hæc adducat te Deus ipſe in judicium.

2. Amove ergo indignationem ab animo tuo, & averte malum à carne tua: nam juventa, & ortus ipſe,*eſt* vanitas. *Caput* XII.

3. Et recordare creatoris tui diebus juventutis tuæ; tantiſper dum non adveniunt dies ipſius mali, & pertingunt anni, quibus dicas, non *eſt* mihi in iſtis delectatio :

4. Tantiſper dum non obtenebreſcit ſol, & lux, lunaque, ac ſtellæ; neque recurrunt denſæ nubes poſt pluviam,

5. Quo tempore commovebuntur cuſtodes illi domûs,& pervertent ſeſe valentes robore; & intermittent molitrices illæ, quum mandent, & obtenebreſcent illi, qui ſpectant per ſpeculas :

6. Occludentúrque valvæ foro,dejectâ ſonorâ molitione: & ſurget ad vocem aviculæ, deprimentúrque omnia canora :

7. Etiam à *re* alta timebunt, & contritionibus in via : & efflореſcentem amygdalum, & pinguefacientem ſe locuſtam, irritam faciet *animus* iſte appetens : quum abit homo in locum ſeculi ſui, circumiturus in platea lugentibus.

8. Tantiſper dum non procul amovetur funis argenteus : & excurrit orbis aureus, & frangitur hydria ad ſcatebram, diſrumpitúrque rota ad ciſternam.

9. Redeunte ipſo pulvere in terram quemadmodum fuerat; ſpiritu autem redeunte ad Deum, qui dederat illum.

10. Vanitas vaniſſima, *inquit*,Eccleſiaſtes: omnia hæc *ſunt* vanitas.

11. Quamobrem potiùs(cùm fuerit Eccleſiaſtes ſapiens: præterea docuerit ſcientiam populum, & attendens,ſcrutatúſque concinnaverit ſententias multas.

12. Quæſiverit Eccleſiaſtes aſſequi verba delectabilia; & ſingula ſcripta rectè, verba fidelia.

13. Verba ſapientum ſimilia aculeis, & ſimilia clavis infixis, lectiſſima, tradita à paſtore eodem.)

14. Potiùs, *inquam*, ex iſtis, fili mi,admonitus eſto : faciendi libros multos nullus *eſt* finis,&lectio multorum fatigationi *eſt* carni.

15. Summa rei *eſt*, his omnibus auditis: DEUM IPSUM REVERERE, ET PRÆCEPTA EJUS OBSERVA, QUIA HOC *eſt* TOTUM HOMINIS.

16. Nam omne opus Deus ipſe adducet in judicium cum omni re occulta; ſive bonum, ſive malum.

Cantici Canticorum Liber.

CAPUT I.

Canticum myſticum, pleniſſimum incomprehenſibilis amoris Chriſti erga ſponſam, & viciſſim ſponſæ erga ſponſum, capitibus octo diſtinctum.

CAnticum canticorum, quod *eſt* Schelomonis:

2. Oſculetur me oſculis oris ſui : nam *ſunt* amores tui meliores vino.

3. Ad odoratum unguentorum tuorum optimorum, *velut* unguentum diffunditur nomen tuum, idcirco puellæ diligunt te.

4. Trahe me poſt te, curremus : *quum* introduxerit me rex ipſe in conclavia ſua, exſultabimus, & lætabimur in te, commemorabimus amores tuos meliores vino; *& quicunque* rectiſſimè diligunt te.

5. Nigra ſim,at decora *ſum*,ô Jeroſolymitanæ : ſimilis *ſim* ſcenitis Kedarenis, *at* ſimilis *ſum inhabitantibus* aulæa Schelomonis.

6. Ne reſpiciatis ad me, quòd ſim ſubnigra, quòd contuitus ſit me ſol : *quod* filii matris meæ accenſi irâ contra me diſpoſuerint me cuſtodem vinearum *aliarum*, *quod* vineam meam mihi non cuſtodiverim.

7. Indica mihi *tu*, quem diligit anima mea, ubínam paſcas? ubínam cures recubare *gregem* meridie? cur enim eſſem quaſi extendens *tentorium* apud greges ſociorum tuorum ?

8. Quandoquidem ignoras, ô pulcherrima fœminarum; egredere veſtigiis illius gregis,

gis, & paſce capellas tuas ſupra tabernacula aliorum paſtorum.

9. Equitio juncto curribus Parhonis comparo te, amica mea.

10. Decoræ ſunt genæ tuæ *velut* lineis lapillorum, collum tuum, *velut* tomicibus.

11. Lineas aureas faciemus tibi, cum punctis argenteis.

12. Interea, dum rex in accubitu ſuo *eſt*, nardinum edit odorem ſuum.

13. *Eſt* amicus meus mihi *ut* faſciculus myrrhinus inter ubera mea pernoctans.

14. *Ut* bacca cypri in plantariis Hen-gedi, amicus meus *eſt* mihi.

15. Ecce pulchra es amica mea, ecce pulchra es; oculi tui *ſunt* columbini.

16. Ecce te, pulcher es dilecte mi, etiam amœnus, etiam ſponda noſtra eſt virens.

17. Tigna domorum noſtrarum *ſunt* è cedris, ambulacra noſtra è brutis.

CAPUT II.

EGo *ſum* roſa Scharonis, lilium convallium.

2. Ut lilium inter ſpinas, ita *eſt* amica mea inter filias.

3. Ut malus inter arbores ſylvæ, ita *eſt* amicus meus inter filios: in umbra ejus ſummè deſidero ut ſedeam, nam fructus ejus dulcis *eſt* palato meo.

4. Introduxit me in locum convivii, habens pro vexillo amorem erga me.

5. Fulcite me lagenis iſtis, ſuſtentate me iſtis malis: nam ægra amore ſum.

6. Siniſtra ejus *eſt* ſubter caput meum, & dextera ejus amplectitur me.

7. Adjuro vos Jeruſolymitanæ, *emaneatis* cum capreis, aut cum cervis agri: ne excitetis, neque expargefaciatis hunc amorem, uſque dum voluerit.

8. Vox dilecti mei *eſt*, ecce illum, advenit: ſaliens ſuper iſtos montes, ſubſultans ſuper iſtos colles.

9. Similis dilectus meus capreæ, aut hinnulo cervorum; ecce illum ſtantem poſt parietem noſtrum, proſpicientem è feneſtris, emicantem ex clathris.

10. Proloquens amicus meus, dixit mihi; ſurge amica mea, pulchra mea, & veni.

11. Nam ecce, hiems tranſiit, pluvia præteriit, abiit.

12. Florentia conſpiciuntur in terra; tempus minuritionis advenit, & vox turturis auditur in terra noſtra.

13. Ficus ipſa protulit groſſulos ſuos, & vites ipſæ primâ uvâ edunt odorem: ſurge amica mea, pulchra mea, & veni.

14. Columba mea *degens* in ſalebris iſtis petræ, in latibulo prærupto, oſtende mihi aſpectus tuos, fac, ut audiam vocem tuam: nam vox tua ſuavis *eſt*, & aſpectus tuus decens.

15. Prehendite nobis vulpes, vulpeculas corrumpentes vineas, dum vineæ noſtræ efferunt uvam primam.

16. Dilectus meus, meus *eſt*; & ego illius, qui paſcit in liliis.

17. Donec aſpiraverit dies ille, & fugerint umbræ iſtæ: revertere, ſimilis eſto, dilecte mi, capreæ, aut hinnulo cervorum *currenti* in montibus diſparatis.

CAPUT III.

IN cubili meo per noctes quæſivi eum, quem amat anima mea; quærens eum, quum non inveniſſem eum, *dixi*:

2. Jam ſurgam, & obibo civitatem, per vicos, & per plateas quæram eum, quem diligit anima mea, ſed quærens eum, non inveni eum.

3. Invenientibus me cuſtodibus, qui obeunt civitatem, *dixi*, *an* eum quem diligit anima mea, vidiſtis?

4. Paululùm præteriveram ab illis, quum inveni eum, quem diligit anima mea: prehendi eum, non ſitura eum uſque dum introduxero eum in domum matris meæ, & in conclave genetricis meæ.

5. Adjuro vos Jeruſolymitanæ, *emanete* cum capreis, aut cum cervis agri: ne excitate, neque expergefacite hunc amorem, uſque dum voluerit.

6. Quænam *eſt* illa, quæ aſcenderet ex deſerto, velut *ſuffumigata* excitatis fumis, ſuffumigata myrrhâ, & thure, *præſtantiore* quàm omnis pulviſculus aromatarii?

7. Ecce lectus ejus *præſtantior* eo, qui *eſt* Schelomoni, quem circumſtant ſexaginta potentes è potentibus Jiſraëlis.

8. Omnes ſtringentes gladium, edocti bellum, quiſque *accinctus* gladio ſuo ſuper femur ſuum, à pavore ſingulis noctibus:

9. Throno, *quem* paravit ſibi rex Schelomoh ex lignis Libani;

10. Cujus columnas fecit argenteas, cujus ſtratum aureum, cujus ſtragula purpurea; cujus interiora *quaſi* pavimentata amore, à puellis Jeruſolymitanis.

11. Prodite, & ſpectate puellæ Tzijonis regem Schelomonem, cum corona, quam curavit ei mater ejus die ſponſaliorum ejus, & die lætitiæ animi ejus.

CAPUT IV.

ECce pulchra es, amica mea, ecce pulchra es, oculi tui columbini, præ crine tuo: pilus tuus, ut gregis caprarum, quæ detondent de monte Gilhadis.

2. Dentes tui ſimiles gregi equarum *pecudum*, quum aſcendunt ex lavacro; quæ omnes è gemelliparis *ſunt*, in quibus nulla *eſt* orba:

3. Velut filum dibaphum labia tua, & ſermo tuus decens: velut fragmen malogranati utrumque temporum tuorum præ crine tuo.

4. Simile turri Davidis collum tuum ædificatæ ad armaria: de qua millena ſcuta pendent, omnes umbones potentum:

5. Duo ubera tua ſimilia *ſunt* duobus hinnulis gemellis capreæ, paſcentibus inter lilia.

6. Donec aſpiraverit dies ille, & fugerint iſtæ umbræ, ibo ad montem hunc myrrhæ, & ad collem thuris.

7. Tota pulchra *es*, amica mea, & vitium nullum *exiſtit* in te.

8. Mecum inde à Libano, ô ſponſa, mecum inde à Libano venies; contemplaberis à vertice Amanæ, à vertice Scheniris, & Chermonis, è luſtris leonum, è montibus pardorum.

9. Rapis animum meum, ſoror mea ſponſa: rapis

rapis animum meum uno *aſpectu* oculorum tuorum, uno torque, à faucibus tuis.

10. Quàm pulchri *ſunt* amores tui, ſoror mea ſponſa! quàm boni ſunt amores tui! *præſtantiores* vino; & odor unguentorum tuorum præſtantior omnibus aromatibus:

11. Favum ſtillant labia tua, ô ſponſa, mel, & lac ſubſunt linguæ tuæ, & odor veſtium tuarum *eſt* velut odor Libani.

12. *Ut* hortus clauſus *es*, ſoror mea ſponſa: ut ſcaturigo clauſa, fons obſignatus.

13. Propagines tuæ *ſunt* mali punicæ, *tanquam* pomarii, cum fructu rerum pretioſarum, cypri cum nardis.

14. Nardus, & crocus, calamus odoratus, & cinnamomum, cum omnigenis arboribus thuriferis; myrrhâ, & ſantali, cum omnibus præſtantiſſimis aromatum.

15. O fons hortorum, puteæ aquarum viventium, & fluentium ſupra quàm Libani;

16. Evigila aquilo, & veni auſter; perfla hortum meum, perfluant *aquæ* aromata ejus: *Caput* V. Veniat amicus meus in hortum ſuum, ut comedat fructum rerum pretioſarum ſuarum.

17. Ingreſſus hortum meum, ſoror mea ſponſa, decerpo myrrham meam cum aromatibus meis, comedo favum meum cum melle meo, bibo vinum meum cum lacte meo: comedite amici; bibite, & inebriamini dilecti.

CAPUT V.

EGo dormivi, licèt animo meo vigilante: quum voci dilecti mei pulſantis, aperi mihi ſoror mea, amica mea, columba mea, integra mea: nam caput meum oppletum eſt rore, capilli mei aſperſionibus nocturnis:

2. *Reſpondi*, exui tunicam meam, quomodo induerem eam? lavi pedes meos, quomodo inquinarem eos?

3. Dilectus meus dimiſerat manum ſuam à foramine, quum viſceribus meis frementibus in me.

4. Surrexi ego ad aperiendum dilecto meo, & manus meæ ſtillàrunt myrrhinum, digitique mei myrrhinum liquidum in manubriis feræ.

5. Aperui ego dilecto meo, ſed dilectus meus ſubducens ſe, præterierat: exanimata ſum propter colloquium ejus: quæſivi eum, ſed non inveni eum; inclamavi eum, ſed non reſpondit mihi.

6. Invenientes me cuſtodes, qui obeunt civitatem, percuſſerunt me, vulneràrunt me, abſtulerunt carbaſum meum à me cuſtodes murorum.

7. Adjuro vos Jeruſolymitanæ, ſi inveniatis dilectum meum, quid indicaretis ei? ægram amore me eſſe.

8. Quid *eſt* dilecto tuo præ *alio* dilecto, ô pulcherrima fœminarum? quid *eſt* dilecto tuo præ *alio* dilecto, quòd ita adjuras nos?

9. Dilectus meus candore, & rubore, vexillarius eſt è myriade.

10. Caput ejus, inſigne aurum, purgatiſſimum; capilli ejus criſpis diſcriminibus nigri ut corvus:

11. Oculi ejus ut columbarum juxta alveos aquarum; loti in ipſo lacte, ſiti in ſitione:

12. Genæ ejus ſimiles areolæ aromaticæ, adultis plantis unguentariis, labia ejus lilia ſtillantia myrrhinum liquidum.

13. Manibus ejus *inſunt* orbes aurei inſiti beryllo thalaſſio: *eſt* viſceribus ejus nitor eboris tecti ſapphiris.

14. Crura ejus *ſunt* columnæ marmoreæ innixæ ſtylobatis auri purgatiſſimi; aſpectus ejus ut Libanicarum, lectiſſimus ut cedrorum illius.

15. Palatum ejus dulciſſimum *eſt*, denique totus *eſt* deſideratiſſimus: hic *eſt* dilectus meus, & hic amicus meus, ô Jeruſolymitanæ.

16. Quò abiit dilectus tuus, ô pulcherrima fœminarum? quò ſe vertit dilectus tuus, ut quæramus eum tecum? *Caput* VI.

17. Dilectus meus deſcendens *abiit* in hortum ſuum, ad areolas aromaticas, ut paſcat in hortis, colligàtque lilia.

18. Ego ſum dilecti mei, & dilectus meus *eſt*, qui paſcit in liliis.

CAPUT VI.

PUlchra es, amica mea, ut Thirtza; decora ut Jeruſchalaima: terrifica, ut vexillationes.

2. Adverte oculos tuos ex adverſo mei, ut illi efferant me: pilus tuus *eſt* ut gregis caprarum, quæ detondent è Gilhade.

3. Dentes tui ſimiles gregi ovium, quum aſcendunt è lavacro; quæ omnes *ſunt* è gemelliparis, in quibus nulla orba *eſt*.

4. Velut fragmen malogranati utrumque temporum tuorum *eſt*, præ crine tuo.

5. *Ut* ſexaginta *ſint* reginæ, & octoginta concubinæ, puellæque innumeræ:

6. Unicam illam columbam meam, integram meam, unicam illam apud matrem ſuam, puram illam apud genitricem ſuam; ſimulac viderint puellæ, beatam prædicabunt, reginæ, & concubinæ laudabunt eam, *dicentes:*

7. Quæ *eſt* illa ſpectata velut aurora, Pulchra ut luna, pura ut ſol, terrifica ut vexillationes?

8. Ad hortos putatos deſcenderam ad inſpiciendum virentes plantas vallis, ad inſpiciendum an floreſceret vitis, germinarent mali punicæ.

9. Nondum percipientem hæc, animus meus impoſuit me curribus populi mei ingenui, *ut dicerem:*

10. Revertere, revertere, ô Schulammitis; revertere, revertere, ut ſpectemus te: Quid ſpectatis in illa Schulammitide? velut chorum Machanajimorum: *Caput* VII.

11. O quàm pulchri ſunt pedes tui cum iſtis calceis, filia ingenui, ambitus femorum tuorum *ſunt* velut monilia, opus manuum artificis:

12. Umbilicus tuus *velut* crater rotundiſſimus, ne deficiat illius mixtio: *ſed* venter tuus *ſit ut* acervus tritici ſepitus liliis.

13. Duo ubera tua ſimilia *ſunt* duobus hinnulis, gemellis capreæ:

14. Collum tuum ſimile turri eburneæ: oculi tui piſcinis artificioſiſſimis ad portam frequentiſſimam, naſus tuus ſimilis turri Libani ſpectanti versùs Damaſcum.

15. *Quod in* capite tuo impoſitum eſt tibi, ſimile *eſt* coccineo, & vitta capitis tui ſimilis eſt purpuræ: Rex alligaretur *ſuis* ambulacris.

16. Quàm

16. Quàm pulchra es, & quàm amœna, ô amor, in deliciis iſtis?
17. Illa ſtatura tua ſimilis *eſt* palmæ, & ubera tua botris.
18. Dico conſcendam palmam, prehendam palmites ejus : eruntque jam ubera tua, ſicut botri vitis, & odor naſi tui, ſicut poma;
19. Palatúmque tuum, ut vinum *odoris* optimi, movens ſe amantiſſimè, rectiſſimèque, efficiens ut loquantur labia dormientium.

CAPUT VII.

Ego dilecti mei *ſum*, quandoquidem erga me *eſt* appetitus ejus.
2. Agè, dilecte mi, prodeamus rus, pernoctemus ad cypros.
3. Surgentes matutino adeamus vineas, videamus, an floreat vitis, an aperiat ſe prima uva, germinent mali punicæ : ubi datura ſum amores meos tibi.
4. Amabiles iſtos flores edentes odorem, & ſecundùm oſtia noſtra omnes pretioſos fructus, recentes ſimul ac veteres, dilecte mi, repono tibi. *Caput* VIII.
5. O *ſi* quis daret te ut fratrem *eſſe* mihi, ſugentem ubera matris meæ! inveniens te foris, oſcularer te, etiam non contemnerer ego.
6. Deducerem te, introducerem te in domum matris meæ, quæ docet me : bibendum darem tibi de vino aromatite, de ſucco malogranatorum.
7. Siniſtra ejus ſub capite meo, & dextera ejus amplexante me.
8. Adjuro vos Jeroſolymitanæ, quid excitaretis, aut quid expergefaceretis hunc amorem, uſquedum voluerit?
9. Quæ *eſt* illa, quæ aſcendat ex ipſo deſerto, aſſociatura ſe dilecto ſuo? ſub ipſa malo expergefacio te, ubi enixa eſt te mater tua, ubi enixa eſt, *quæ* peperit te.
10. Impone me ut ſigillum animo tuo, ut ſigillum brachio tuo, nam fortis *eſt*, ut mors amor, durus ut ſepulchrum zelus : prunæ ejus, prunæ *ſunt* ignis, flammæ*que* divinæ.
11. Aquæ multæ non poſſent extinguere hunc amorem, ne flumina quidem inundarent eum; ſi daret quis totam ſubſtantiam domûs ſuæ pro hoc amore, planè contemneretur.

CAPUT VIII.

Soror nobis *eſt*, parva, cui nondum *ſunt* ubera : quid faciemus ſorori noſtræ die, quo ſermo fiet de ea?
2. Quum murus fuerit *ædificandus*, ædificabimus in eo palatium argenteum : quum autem janua erit *munienda*, circummuniemus eam tabulato cedrino.
3. Me exiſtente *velut* muro, & uberibus meis velut turribus : tunc fuero in oculis ejus propè conſequuta pacem.
4. Vinea eſt Schelomoni in loco ferace : locat vineam ſuam cuſtodibus, quiſque affert pro fructu ejus millenos *ſiclos* argenti.
5. Vineæ, quæ mea *eſt*, apud me *permanent*; milleni illi tui, Schelomoh, etiam ducenti *ſicli* cuſtodientium fructum ejus.
6. O quæ habitas in iſtis hortis, ſociis attendentibus ad vocem tuam prædica me.
7. Accurre, dilecte mi, & ſimilis eſto capreæ, aut hinnulo cervorum, *qui verſaris* in montibus aromatum.

Jeſchahjah.

CAPUT I.

Concio pœnitentialis, complexa ſummam Legis, & Evangelii.

Viſio Jeſchahjæ filii Amotzi, quam vidit de Jehuda, & Jeruſchalaimis temporibus Huzzijæ, Jothami, Achazi, Jechizkijæ, regum Jehudæ.
2. Audite cœli, & auribus percipe terra; nam Jehova loquitur: filios educavi, & extuli, ipſi autem deficientes rebellaverunt in me.
3. Agnoſcit bos poſſeſſorem ſuum, & aſinus præſepe domini ſui: Jiſraël non agnoſcit, populus meus non animadvertit.
4. Ah, gens peccatrix, populus graviſſimus iniquitate, ſemen maleficentiſſimum, filii corruptores: dereliquerunt Jehovam, contemtim irritaverunt ſanctum Jiſraëlis, abalienantes ſeſe averterunt retrorſum.
5. Quamobrem *quo* percutimini ampliùs, augetis apoſtaſiam? totum caput *confectum eſt* eâdem ægritudine, & totum cor languidum.
6. A planta pedis, uſque ad caput non eſt in iſto *corpore* integritas; *ſed* vulnus, & tumex, ac plaga ſanioſa : neque exprimuntur, neque alligantur, denique nulla emollitur unguento.
7. Regio veſtra deſolata *fuit*, civitates veſtræ exuſtæ igne : terra ipſa veſtra, quam coram vobis extranei conſumſerunt, jam ita deſolata eſt, ut *ſolet* ſubverſione extraneorum :
8. Et reliqua facta eſt filia Tzijonis, ut tugurium in vinea; ut tegillum in cucumerario, ut civitas obſeſſa.
9. Niſi Jehova exercituum reliquos feciſſet nobis ſuperſtites, utcunque paucos, ut Sedomum eſſemus, Hamoræ ſimiles eſſemus.
* 10. Audite verbum Jehovæ ductores Sedomi : auribus percipite doctrinam Dei noſtri, populi Hamoræ.
11. Quorſum mihi multitudo ſacrificiorum veſtrorum? dicit Jehova : ſatur ſum holocauſtis arietum, & adipe pinguium : & ſanguine juvencorum, agnorúmque, & hircorum non delector.
12. Quòd advenitis, *an* ut compareatis in conſpectu meo? quis quæſivit hoc à manu veſtra, ut conculcetis atria mea?
13. Ne pergitote offerre munus vanitatis, ſuffitus abominationi eſt mihi; novilunio, & ſabbatho convocando convocationem, non poſſum *ferre* iniquitatem, neque interdicti die;

14. Novilunia vestra, & statas ferias vestras odit anima mea, sunt mihi laboriosæ, defessus sum ferendo.

15. Propterea expandentibus vobis manus vestras, occulto oculos meos à vobis; etiam, quum utimini multa oratione, non exaudio: manus vestræ cædibus plenæ sunt.

16. Lavate *vos*, purificate vos, amovete malignitatem actionum vestrarum ex adverso oculorum meorum: desinite malefacere.

17. Discite benefacere, quærite jus, beate oppressum; jus dicite pupillo, suscipite causam viduæ.

18. Venite jam, & disceptemus, inquit Jehova: si fuerint peccata vestra velut dibapha, tanquam nix exalbescent; si rubra fuerint, velut coccineum similia lanæ erunt.

19. Si acquiescetis, ut audiatis, bono hujus terræ fruemini.

20. Sin autem renuatis, atque rebelletis, gladio consumemini, nam os Jehovæ loquutum est.

21. Quomodo effecta est meretrix urbs fidelis? & plenissima jure, in qua justitia pernoctabat, ea nunc homicidarum *plena est?*

22. Argentum tuum abiit in scorias, merum tuum inspurcatum est aquâ.

23. Principes tui contumaces, & socii furum; unusquisque amat munus, & sectatur retributiones: pupillo non dicunt jus, & causa viduæ non pervenit ad eos.

24. Propterea, dictum domini Jehovæ exercituum, robusti Dei Jisraëlis: Eheu, consolationem capiam de hostibus meis, & ultionem sumam de inimicis meis.

25. Nam referam manum meam contra te, ut defæcans scorias tuas *justæ* puritati restituam te: & amovebo totum stannum tuum:

26. Restituámque judices tuos, sicut primùm, & consiliarios tuos sicut principio; postmodum vocaberis civitas justa, urbs fidelis:

27. Tzijon judicio redimetur, & reduces ejus justitiâ.

28. Fragmenta autem defectorum, & peccatorum pariter, ac derelinquentium Jehovam, deficient:

29. Nam pudefient propter lucos, quos desiderâstis; & erubescetis propter hortos, quos elegistis.

30. Nam eritis similes quercui defluenti folio suo, & similes horto, cui nulla *est* aqua.

31. Erítque fortissimus quisque, velut stupa, & opus ejus, velut scintilla: ardebúntque ambo pariter, adeò ut nullus possit exstinguere.

CAPUT II.

Gloria Ecclesiæ Novi Testamenti.

VErbum, quod visione percepit Jeschahjah, filius Amotzi, de Jehuda, & Jeruschalaimis.

2. Erit ergo ultimis temporibus, *ubi* constitutus fuerit mons domûs Jehovæ in vertice aliorum montium, & elatus supra colles; ut confluant ad eum omnes gentes:

3. Eántque populi multi, dicentes; venite, ut ascendamus in montem Jehovæ, in domum Dei Jahakobi, ut doceat nos de viis suis, & ambulemus in itineribus ejus; nam Tzijone prodit doctrina, & verbum Jehovæ Jeruschalaimis.

4. Qui judicem aget inter gentes, & corripiet populos multos: ut tundant gladios suos in ligones, & hastas suas in falces; non attollat gens una in alteram gladium, neque discant ampliùs bellum.

5. Domus Jahakobi, agitè, ambulemus in luce Jehovæ.

6. Quandoquidem deseris populum tuum, domum Jahakobi? quia pleni sunt supra quàm Oriens *malis*, & præstigiatores ut Pelischthæi: denique natis alienigenarum acquiescunt:

7. Et repleta est terra illius argento, & auro, & infinitis thesauris; repletaque est terra illius equis, & infinitis curribus:

8. Repleta est etiam terra illius idolis; operi manuum suarum *honorem habentes quisque*, incurvant se *illi*, quod fecerunt digiti ipsius;

9. Et se deprimit plebejus homo, séque demittit vir præstans; propterea ne parcito istis.

10. Ingredere in rupem, & absconde te in ipso pulvere; propter pavorem Jehovæ, & propter decorem excellentiæ ejus:

11. Oculis altis homo demittetur, & deprimetur altitudo hominum, editúsque erit Jehova solus die illâ:

12. Quum dies erit Jehovæ exercituum contra omnem superbum & excelsum; & contra omnem elatum, ut demittatur;

13. Et contra omnes cedros Libani celsissimas, & elatissimas, & contra omnia robora Baschanis.

14. Et contra omnes montes celsissimos, & contra omnes colles elatissimos.

15. Et contra omnem turrim altam, & contra omnem murum munitum.

16. Et contra omnes naves oceani, & contra omnes imagines desideratissimas;

17. Tunc deprimetur altus homo, & demittetur celsitudo hominum; editúsque erit Jehova solus die illâ:

18. Idolorúmque *celsitudo* penitùs transmeabit;

19. Quum venient *homines* in speluncas rupium, & in hiatus pulveris: propter pavorem Jehovæ, & propter decorem excellentiæ ejus, quum surget ad violenter exagitandum hanc terram.

20. Tempore illo abjiciet homo idola argentea sua, & idola aurea sua, quæ fecerunt *quisque* sibi ad incurvandum se *illis*, talpis & vespertilionibus:

21. Ingrediendo in cavernas rupium, & in scopulos petrarum: propter pavorem Jehovæ, & propter decorem excellentiæ ejus, quum surget ad violenter exagitandum hanc terram.

CAPUT III.

Pœna superbiæ, & luxûs.

ABstinete vos ab ipso homine, cui halitus *est* in naso ipsius: nam quanti æstimandus esset? *Caput* III.

2. Nam ecce Dominus ille Jehova exercituum amoturus est Jeruschalaimis & à Jehuda scipionem & bacillum, omnem scipionem panis, & omnem scipionem aquæ.

3. Potentem, & bellatorem, judicem, & prophetam, sagacémque, ac senem:

4. Præ-

4. Præfectum quinquagenis, & honorabilem, consiliariúmque, ac peritum artificem, & intelligentem eloquentiæ.

5. Daturus autem sum (*inquit*) pueros principes eorum, & facinorosi dominabuntur in eos.

6. Ita opprimet in populo alter alterum, quisque proximum suum: superbient puer in senem, & vilis in honoratum.

7. Si prehendat quis fratrem suum è domo paterna sua, *dicens*, vestis *est* tibi, ductor esto nobis, ut ruina ista sub manu tua *sit*:

8. Jurabit die illo, dicendo, non essem obligaturus, etiam domi meæ non *est* panis, neque vestis; ne ponatis me ductorem populi:

9. Quum corruerint Jeruschalaima, & Jehuda ceciderit: quia lingua eorum, & actiones eorum *sunt* adversùs Jehovam, ad exacerbandum oculos gloriæ illius.

10. Obfirmatio vultûs eorum testatur contra ipsos, & peccatum suum, sicut Sedom enunciant, non celant: væ animo ipsorum, quia afficiunt se ipsos malo.

11. Dicite justo, bene esse; nam fructu actionum suarum fruituros esse.

12. Væ, improbo malè est: nam retributio manuum ipsius conficietur ipsi.

13. Populum meum opprimentium quisque *est* parvulus, & fœminæ dominium exercent in eum: Popule mi, qui ducunt te, seducunt; & viam itinerum tuorum tegunt.

14. Sistit se ad litigandum Jehova, qui consistit ad judicandum populos:

15. Jehova ad judicium advenit contra seniores populi sui, & principes ejus: at vos depavistis hanc vineam, rapina pauperis *est* in domibus vestris.

16. Quid vobis *est*, *quod* conteritis populum meum, & faciem pauperum commolitis? dictum Domini Jehovi exercituum.

17. Præterea ait Jehova, eò quòd altæ sunt filiæ Tzijonis, & ambulant extento gutture, & nutantes oculis indesinenter minutis passibus incedunt, pedibúsque suis compeditas agunt

18. Idcirco scabie afficiet Dominus verticem filiarum Tzijonis, & Jehova pudendum earum nudabit.

19. Tempore illo amovebit Dominus ornamentum istud periscelidum, ocellatáque opera, & lunulas.

20. Myrothecidia, catellásque, & bracteolas.

21. Tiaras, & armillas, redimiculáque, buculásque, & amuleta.

22. Annulos, & monilia naso impendentia.

23. Syntheses vestium, & amicula, & ventralia, & aciaria.

24. Speculáque, & sindones, & mitras, & carbasa.

25. Erítque loco aromatis, *ut* exsistat tabes, & loco cinguli, dissolutio, & loco operis pexi, calvitium, & loco segmentatæ cycladis, cinctus cilicii, ustio, loco pulchritudinis.

26. Homines tui gladio cadent, etiam potentes tui bello.

27. Quamobrem mœrentibus, & lugentibus portis illius; quum expurgata desidebit in terra.

Caput IV.

28. Prehendent septem mulieres virum eundem tempore illo, dicendo, cibum nostrum comedemus, & vestimentum nostrum induemus: tantummodo vocemur de nomine tuo, aufer probrum nostrum.

CAPUT IV.

Germen domini in magnificentia.

Tempore illo erit germen Jehovæ gloriæ & honori: & fructus ipse terræ excellentiæ, & ornamento superstitibus Jisraëlis.

2. Erit enim, *ut* qui relictus fuerit Tzijone, & residuus Jeruschalaimis, sanctus dicatur; quisquis adscriptus fuerit vitæ Jeruschalaimis:

3. Quum laverit Dominus excrementum filiarum Tzijonis, & cædes Jeruschalaimorum abluerit è medio ipsorum; spiritu judicii, & spiritu sublationis.

4. Creabítque Jehova super unumquodque habitaculum montis Tzijonis, & super convocationes ejus, nubem interdiu, fumúmque, & splendorem, ignémque flammantem noctu; nam super totam gloriam *erit* protectio.

5. Cujus protectionis tugurium erit umbraculo interdiu ab æstu; & receptui, atque latibulo ab inundatione, & à pluvia.

CAPUT V.

Carmen Jeschahjæ de vinea spirituali.

Accinam nunc dilecto meo canticum dilecti mei, de vinea ipsius: vinea est dilecto meo in clivo uberrimo,

2. Quam circummunivit, & elapidavit, consevitque generosis vitibus, & exstruxit turrim in ea, ac etiam torcular excidit in ea: sed quum exspectâsset, ut ederet uvas, edidit labruscas.

3. Nunc autem habitatores Jeruschalaimorum, imò viri Jehudæ *singuli*; judicate quæso inter me & vineam meam.

4. Quid faciendum ampliùs vineæ meæ, quod non fecerim in ea? Quamobrem, quum expectâssem, ut ederet uvas, edidit labruscas?

5. Jam itaque, notum faciam, quæso, vobis, quid facturus sim vineæ meæ, amovendo sepem ejus, ut sit depastioni, disrumpendo maceriam ejus, ut sit conculcationi:

6. Exponam eam desolationi; non putabitur, neque resarrietur, sed assurget sentis, & vepres; insuper nubibus interdicam, ne demittant in eam pluviam.

7. Nam vinea Jehovæ exercituum, domus Jisraëlis, & viri Jehudæ *sunt* planta deliciarum ejus: & quamvis exspectaverit officium, ecce pertinacia; justitiam *exspectaverit*, ecce autem clamor.

8. Væ conjungentibus domum domui, agrum agro adhibentibus, donec nihil *ampliùs* sit loci, & efficiamini habitatores vos soli in media hac terra.

9. Me audiente Jehovâ exercituum *dixit: ne vivam*, nisi domus multæ desolationi sint, magnæ, & præstantes; adeò ut nullus *sit futurus* habitator.

10. Nam decem jugera vinearum reddent bathum unicum, & sementis cori reddet epham.

11. Væ surgentibus summo manè, *ut* potum inebriantem sectentur, prorogantibus ad

ad crepusculum usque, *ut* vinum incendat ipsos.

12. *In* quorum conviviis est cithara, ac nablium, tympanum, tibiaque, ac vinum: opus autem Jehovæ non intuentur, & factum manuum ejus non considerant.

13. Idcirco migrat populus meus, quòd expers *sit* scientiæ: & honoratissimi ejus homines *sunt* famelici, ac multitudo ejus aret siti.

14. Idcirco dilatat sepulchrum se ipsum, & distendit os suum in immensum; ut descendat decor illius, & multitudo illius cum tumultuatione suâ, & qui exsultat in illa.

15. Ita deprimitur homo plebejus, & demittitur vir præstans; oculique celsorum deprimuntur:

16. Et exaltatur Jehova exercituum judicio suo, & Deus fortis sanctissimus sanctificatur justitiâ:

17. Ut pascant agni pro more suo, & vastitatibus pinguium advenæ fruantur.

18. Væ trahentibus iniquitatem funibus vanitatis, & veluti denso fune plaustri peccatum?

19. Dicentibus, festinet, acceleret opus suum, ut videamus: & appropinquans adveniat consilium sancti Jisraëlitarum, ut experiamur.

20. Væ dicentibus de malo bonum *esse* & de bono malum: statuentibus tenebras pro luce, & lucem pro tenebris, statuentibus amarum pro dulci, & dulce pro amaro.

21. Væ sapientibus judicio suo, & coram facie sua intelligentibus.

22. Væ valentibus potare vinum, & strenuis ad miscendum potum inebriantem:

23. Absolventibus improbum propter munus, & justitiam justorum abjudicantibus ab unoquoque eorum.

24. Idcirco ut absumit stipulam lingua ignis, & torridum gramen flamma deficit; radici istorum quasi tabes inerit, & flos istorum, ut pulvisculus, abibit: Quia contemnunt doctrinam Jehovæ exercituum, & sermonem sancti Jisraëlitarum spernunt.

25. Propterea accensus est ira Jehova in populum suum, & extendens manum suam contra eum, percussit eum adeò, ut commoti fuissent ipsi montes, fuítque cadaver istorum succisum in mediis plateis: his omnibus non est aversa ira ejus, sed adhuc manus ejus extensa.

26. Nam quum attollens vexillum ad gentes è longinquo, & sibilans advocaverit ad se ab extremo terræ? ecce citò, velox adveniet *exercitus*.

27. Nullus *erit* fessus, nullúsque impingens in eo, non dormitabit, neque dormiet; etiam non solvetur zona lumborum ejus neque avelletur corrigia calceamentorum ejus:

28. Cujus sagittæ *erunt* acutissimæ, & omnes arcus ejus adducti, ungulæ equorum ejus similes rupi reputabuntur, & rotæ *curruum* ejus similes turbini:

29. Rugitus ejus, ut immanis leonis, rugiénsque, ut juvenes leones fremet, & prehendet prædam, salvámque deportabit, & nemo eripiet.

30. Fremet *inquam* in ipsum tempore illo, quasi fremitu maris: quúmque intuebitur in hanc terram, ecce tenebras, *tenebras* angustiæ, simulac collustraverit, offundentes se in ruinis ejus.

CAPUT VI.

Τρισάγιον Seraphicum

ANno, quo mortuus est rex Huzzija, tum vidi Dominum insidentem solio celso, & elato, cujus fimbriæ complebant templum ipsum:

2. Seraphim astantes supernè *erant* ei, senis alis unusquisque; quarum binis tegebat faciem suam, & binis tegebat pedes suos, ac binis volabat:

3. Et clamans alter ad alterum dicebat, sanctus, sanctus, sanctus *est* Jehova exercituum: implet totam hanc terram gloria ejus.

4. Tum commoti sunt postes liminum à voce inclamante, & domus ipsa impleta est fumo.

5. Quamobrem dixi. Hei mihi, quòd exscindor; quia vir pollutus labiis sum, & in medio populi polluti labiis habito: cùm Regem illum Jehovam exercituum viderint oculi mei.

6. Sed advolavit ad me unus ex istis Seraphim habens in manu sua prunam; *quam* forcipibus sumserat ab altari.

7. Admovítque ori meo, dicens, ecce, attingit hoc labia tua: jam amovetur iniquitas tua, & peccatum tuum expiatur.

8. Deinde audivi vocem Domini, dicentis: quem missurus sum? & quis iturus est nobis? cui dixi: En ego, mitte me.

9. Tum dixit, i, ut dicas populo isti: audite indesinenter, at ne intelligatis, & videte indesinenter, neque cognoscatis.

10. Fac, ut pinguescat cor populi istius, & aures ejus fac ingravescant, oculíque ejus fac conniveant: ne videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, séque convertat, & sanitas obveniat ei.

11. Dicenti autem mihi, quousque Domine? dixit: usque dum vastatis civitatibus, adeò ut nullus *sit* habitator, & domibus adeò, ut nullus *sit* homo, etiam ipsa regio vastata sit desolatione:

12. Et procul amovente Jehovâ hominem quemque, maxima sit ipsa derelictio in ista terra.

13. Sed adhuc decimæ in ea, quum reverterit, & depastioni fuerit; ejus *ergo* statumen futurum est semen sanctum, sicut in quercubus illis, & sicut in roboribus, quæ *sunt* ad *portam* injectûs statumen *est*.

CAPUT VII.

Virgo pariet.

FUit autem temporibus Achazi, filii Jothami, filii Huzzijæ, regis Jehudæ, adscendente Retzine rege Syriæ, & Pekacho, filio Remaljæ, rege Jisraëlis Jeruschalaima, ad oppugnandum ea; quæ tamen non potuit expugnare:

2. Ut nunciaretur domui Davidis, dicendo; acquiescit Syria cum Ephrajimo; & commoveretur animus illius, animúsque populi illius, sicut commoventur arbores silvæ propter ventum.

3. Quapropter edixit Jehova Jeschahjæ, prodi jam obviàm Achazo, tu, & Schear-Jaschub filius tuus: in extremum aquæ ductum

ctum piscinæ superioris, ad aggerem agri fullonici.

4 Ubi indices ei, cave tibi, ut sis quietus ne timeto, & cor tuum ne mollescat propter duas caudas titionum fumigantium istas, propter accensam iram Retzinis cum Syris, & filii Remaljæ:

5. Propterea quòd init consilium contra te Syrus malum, Ephrajim, & filius Remaljæ, dicendo;

6. Ascendamus contra Jehudæam, ut fatigemus eam, & dissectam adjungamus eam nobis: aut præficiamus regem in ea filium Tabeelis.

7. Ita ait Dominus Jehovi, non existet, neque exstabit *illud*.

8. Nam caput Syriæ Damascus, & caput Damasci Retzin; deinde intrà sexaginta quinque annos atteretur Ephrajim, ut non sit populus.

9. Cum capite Ephrajimi Schomrone, & capite Schomronis, filio Remaljæ. Annon creditis? quòd non confirmamini.

19. Quamobrem perrexit Jehova edicere Achazo, dicendo:

11. Pete tibi signum à Jehova Deo tuo, è profundis pete, aut ex rebus altissimis.

12. Dicente autem Achazo, non petam, neque tentabo Jehovam:

13. Dixit *Propheta*; Audite jam domus Davidis: an parva res *est* præ vobis, fatigare homines, quòd etiam fatigatis Deum meum?

14. Idcirco dat Dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet, & pariet filium; & vocabis, *ô virgo*, nomen ejus Himmanuelem.

15. Butyrum, & mel faciet comedamus, ut sciat hic *puer* spernere malum, & eligere bonum:

16. Nam quum nondum noverit hic puer spernere malum, & eligere bonum; relinquetur illa terra, cujus causâ tædet te à duobus regibus suis.

17. Faciet Jehova, ut veniant contra te, & contra populum tuum, & contra domum paternam tuam tempora, qualia non venerunt, ex qua die recessit Ephrajim à Jehuda, per regem Assyriæ.

18. Erit enim die illâ, sibilante Jehovâ ad muscas, quæ *sunt* in extremitate rivorum Ægypti, & ad apes, quæ *sunt* in regione Assyriæ:

19. Ut venientes conquiescant omnes in vallibus desertorum locorum, & in projecturis petrarum; & in omnibus virgultis, ac in omnibus laudatis arboribus.

20. Tempore illo abradet Dominus novaculâ istâ mercenariâ, transfluviali, rege Assyriæ; pilum capitis, & pedum, etiámque barbam ipsam consumet.

21. Erítque tempore illo, *ut*, qui asservaverit buculam armentariam, & duas pecudes:

22. Erit, *inquam*, *ut* præ copia præbiti lactis comedat butyrum: nam butyrum, & mel comedet quisquis reliquus fuerit in media hac terra.

23. Erit etiam tempore illo, *ut* fit omnis locus, ubi *sunt* mille vites, millenûm *siclorum* argenti; sit, *inquam*, in senticetum, & in vepretum:

24. Sagittis, & arcu *instructus* venturus sit eò; quum sentibus, & vepribus obsita erit tota hæc terra.

25. In omnes verò illos montes, qui sarculo sarriendi fuissent, non adveniet eò timor, sentium, & veprium: sed erit, *locus*, quò emittatur bos, & *quem* conculcet parva pecus.

CAPUT VIII.

Hic est Himmanuel.

EDixit autem Jehova mihi, sume tibi volumen magnum, & scribe in eo stylo humano, pro Maher-schalal-chasch-bazo.

2. Quamobrem adhibui mihi testes fidos, Urijam Sacerdotem, & Zecarjam, filium Jebereciæ:

3. Me enim congresso cum prophetissa, conceperat *illa*, pepereratque filium, & dixit Jehova mihi, voca nomen hujus Maher-schalal-chasch-bazum.

4. Nam, quum nondum noverit hic puer proferre, pater mi, aut mater mea: asportabit opulentiam Damasci, & prædam Schomronis servus Regis Assyriæ:

5. Deinde perrexit Jehova alloqui me ampliùs, dicendo:

6. Propterea quòd sprevit populus iste aquas Schiloachi euntes sensim, & gaudium *est* apud Retzinem, & filium Remaljæ:

7. Idcirco, *inquam*, ecce Dominus faciet, ut ascendant contra istos aquæ illius fluminis fortissimæ, & amplissimæ, rex Assyriæ, & omnis gloria ejus: qui ascendens super omnes validas *aquas* suas, iénsque super omnes ripas suas.

8. Permeabit Jehudam, inundabit, ac transibit, usque ad collum pertinget, implebúntque passæ alæ illius latitudinem terræ tuæ, ô Himmanuel.

9. Consociamini, ô populi, & conterimini; aurémque præbete quotquot *estis* in locis longinquis terræ: accingimini, & conterimini, accingimini, & conterimini.

10. Inite consilium, & irritum fiet: loquimini verbum, & non existet; nam Himmanuelis *existet verbum*.

11. Nam ita edixit Jehova mihi adhibitâ confirmatione manûs; quum erudiret me, nòn eundum viâ populi istius, dicendo:

12. Ne dicatis, conjuratio, in quibuscunque dicit populus iste conjuratio: & timore istius ne timeatis, neque expavescendum dicatis.

13. Jehovam exercituum ipsum sanctificate, & ipse *sit* timori vobis, idemque *sit* pavori vobis?

14. Et erit sanctificationi *vobis*: in lapidem autem allisionis, & in rupem offensionis ambabus domibus Jisraëlis, in laqueum, & in tendiculam habitatori Jeruschalaimorum:

15. In quæ offendant multi, & cadentes confringantur, aut irretiti capiantur.

16. Liga contestationem: consigna legem inter discipulos meos.

17. Præstolanti mihi itaque Jehovam, qui abscondit faciem suam à domo Jahakobi & exspectanti ipsum, *dixit*:

18. Ecce ego, & nati, quos dedit mihi Jehova, in signa, & in ostenta apud Jisraëlitas *sumus* à Jehova exercituum habitante in monte Tzijonis.

19. Quum enim edicunt vobis, consulite Pythones, aut ariolos, qui pipiunt, & qui mussitant: nónne populus Deum suum consulturus est? pro viventibus mortuos *consulat?*

20. Legem, & contestationem *consulunto:* annon loquuntur in sententiam illam cuicunque nulla est lucis scintilla?

21. Quapropter peragrabit illam difficultatibus pressus, atque famelicus: eritque, quum esurierit, & efferbuerit, ut maledicat regi suo, & diis suis, ubi aspiciet sursum:

22. Quòd si in terram intueatur: ecce oppressionem, & tenebras, obscurato angustiâ & caligine impulso.

CAPUT IX.

Puer natus est nobis.

NAm non obscurabitur, quæ affecta fuerit angustiâ; sicut tempus hoc prius leviùs affecit in terra Zebulunis, & terra Naphthali, & posterius illud affecit graviùs: via maris, secundùm Jardenem, Galilæa populosa.

2. Populus ejus, qui ambulant in tenebris, videbunt lucem magnam: super confidentes in terra umbræ lethalis lux splendebit.

3. Amplificans hanc gentem, non magnificâsti lætitiam: læṫati sunt coram te quasi lætitiâ, *quæ agitatur* in messe, ut qui exsultant partientes prædam;

4. Quum jugum oneris illius, & virgam humeri illius, sceptrum opprimentis illum contrivisti, ut die Midjanitarum.

5. Quando tota conflictatio confligentis in concussu, & vestimentum volutatum est in cædibus; denique abiit in exustionem, pabulum ignis.

6. *Sed* quum puer natus fuerit nobis, filius datus nobis, cujus humero adsit principatus ipse; cujus nomen vocat *Jehova,* admirabilem, consiliarium, *Deum* fortem robustissimum, Patrem æternitatis, Principem pacis:

7. Amplitudini illius principatûs, & paci nullus *erit* finis, in solio Davidis, & in regno ejus stabiliendo illud, & fulciendo illud jure, & justitiâ: ab isto tempore in seculum usque zelus Jehovæ exercituum facturus est istud.

8. Verbum misit Dominus Jahakobo, & accidit Jisraëli.

9. Et cognoverunt populus iste totus, Ephrajim, & habitator Schomronis; *qui* elatione, & insolentiâ animi dicunt.

10. Lateritia opera ceciderunt, sed lapide cæso exstruemus; sycomori excisæ sunt, sed cedros sufficiemus.

11. Sed quum in editum sustulerit Jehova hostes Retzinis contra ipsum, etiam inimicos hujus commiscebit:

12. Syros ab oriente, & Pelischthæos ab occidente, ut devorent Jisraëlem toto ore: his omnibus non avertetur ira ejus, sed adhuc manus ejus *erit* extenta:

13. Quia hic populus non fuerit reversus usque ad ipsum percussorem suum, & Jehovam exercituum non requisiverint.

14. Exscindet enim Jehova ex Jisraële caput, & caudam, ramum, & juncum die eodem.

15. (Senex, & honorabilis is *est* caput; propheta verò docens falsitatem est cauda.)

16. Quòd fuerint ductores populi hujus seductores, & qui ducuntur, in eo obtecti.

17. Idcirco de juvenibus ejus non lætabitur Dominus, & pupillorum ejus, ac viduarum ejus non miserebitur, quia totus *est* hypocrita, & maleficus, & os omne loquitur flagitia: omnibus his non avertetur ira ejus, sed adhuc manus ejus erit extensa.

18. Nam exardescet improbitas velut ignis, *qui* sentes, ac vepres absumit: & incendet perplexa *ligna* silvæ, adeò ut in minutissimum pulverem abeant elato fumo.

19. Præ excandescentia Jehovæ exercituum obscurabitur *populus* terræ: eritque iste populus quasi pabulum ignis, nemo in fratrem suum clementiâ utetur.

20. Nam ut scindat ad dexteram, tamen esuriet; & comedat ad sinistram, tamen non saturabuntur: singuli carnem brachii sui comedent:

21. Menasche Ephrajimum, & Ephrajim Menaschen; simul isti contra Jehudam: omnibus his non avertetur ira ejus, sed adhuc manus ejus erit extensa.

CAPUT X.

Assyrius, virga Dei corripitur.

VÆ decernentibus decreta iniqua, & scribentibus molestiam, *quam* illi præscripserint:

2. Ad evertendum de causa tenues, & ad rapiendum jus pauperum populi mei, ut sint viduæ prædæ ipsis, & pupillos diripiant.

3. Ecquid facturi essetis die visitationis, & vastationis è longinquo adventuræ? ad quem confugeretis pro auxilio? aut ubi relinqueretis gloriam vestram?

4. Absque me incurvaretur infra vinctum, & infra interfectos caderent: omnibus illis non averteretur ira ejus, sed adhuc manus ejus extenta *esset.*

5. Væ Assyrio virgæ iræ meæ, quàmvis in manu baculus est indignationis meæ;

6. In gentem hypocritam immittam ipsum & contra populum, in quem excandui, dabo mandata ipsi; ut prædetur prædam, & ut diripiat rapinam, denique ut disponat illum conculcationi, tanquam lutum platearum.

7. Ipse verò non ita sibi proponit, & animus ejus non ita cogitat; sed perdere *est* in animo ei, & exscindere gentes non paucas:

8. Nam dicit, nónne principes mei pariter reges *sunt?*

9. Nónne ut Carcemisch *est* Calno? nónne ut Arpad, Chamath? annon ut Damascus, Schomron?

10. Quemadmodum assequuta est manus mea regna idolorum suorum; quorum sculptilia præstabant *diis* Jeruschalaimorum, & Schomronis:

11. Annon quemadmodum feci Schomroni, & idolis ejus, ita facturus essem Jeruschalaimis, & terriculis eorum?

12. Atqui futurum est, quum perfecerit Dominus totum opus suum in monte Tzijonis, & Jeruschalaimis; animadvertam in fructum insolentis animi regis Assyriæ, & in ornatum, elationém*que* oculorum ejus:

13. Quia dixerit, virtute manûs meæ feci, & sapientiâ meâ, quòd prudentiâ instructus sim; ideo amovi terminos populorum, etiam instructissimos eorum deprædatus sum, & dejeci ut potentissimus, habitatores:

14. Imò assequuta est tanquam nidum manus mea *nidum* opulentiæ populorum, & quasi reciperem ova derelicta, totam terram ego

ego recepi : neque est, qui agitet alam, aut aperiat os, aut pipiat.

15. An gloriabitur securis contra cædentem ipsâ? an se magnificabit serra contra agitatorem suum? quasi *vero* agitaret virga eum, qui tollit ipsam, quasi attolleret baculus, *ac* non lignum *esset?*

16. Idcirco immittet Dominus ipse Dominus exercituum in pingues ejus maciem: & loco gloriæ ejus ardebit ardor similis ardori ignis.

17. Erit enim lux Jisraëlis pro igne, & sanctus illius pro flamma, quæ incendet, & consumet vepres ejus, & sentes ejus eodem die;

18. Gloriámque silvæ ejus, & arvorum ejus, & spiritu, & carne absumet: eritque tanquam *rebus* dissolvendis signifer.

19. Sic reliqua ligna silvæ illius pauca erunt; adeò ut puer scribere possit ea.

20. Erit autem tempore illo, ut non pergat ultra reliquum Jisraëlis, & qui evadet in domo Jahakobi, inniti percussore suo, sed innitetur Jehovâ sancto Jisraëlis fideliter.

21. Reliquum revertetur, reliquum Jahakobi ad *Deum* fortem robustissimum.

22. Nam si fuerit populus tuus Jisraël *numero* sicut arena maris, reliquum revertetur ex eo: consummationem præcisam *consummabit* exundans justitia.

23. Nam consummationem, & *quidem* præcisam, Dominus Jehovi exercituum facturus *est* in universa hac terra.

24. Idcirco ita ait Dominus Jehovi exercituum, ne timeto, popule mi, habitator Tzijonis, ab Assyrio: virgâ suâ percutiet te, sed baculum suum efferet pro te ratione Ægypti:

25. Nam adhuc paulisper, minùs pusillo *tempore*; & consummatâ indignatione, tum ira mea incumbet consummationi istorum.

26. Excitabit enim contra istum Jehova exercituum flagellum, percussionem similem Midjanitarum ad rupem Horebi: & *similem* baculo suo propè mare, & tollet istum ratione Ægypti.

27. Et erit tempore illo, ut amoveatur onus ejus ab humero tuo, & jugum ejus à collo tuo; imò disturbabitur jugum propter oleum.

28. Pervenit Hajanam regionem versùs, transivit Migrone; Micmaschi deposuit impedimenta sua.

29. Trajecerunt transitum, Gebahi *in* diversorium diverterunt; Trepidavit Rama, Gibha Schaulis fugit:

30. Claram ede vocem tuam filia Gallimorum: fac, ut audiatur Lajischum usque, ô paupercula Hanathoth:

31. Migravit Madmenâ; habitatores Gebimorum se confirmaverunt *ad migrandum:*

32. Adhuc diem Nobi constiturus est; agitavit manum suam contra montem filiæ Tzijonis, collem Jeruschalaimorum:

33. Ecce, Dominus Jehova exercituum collocaturus est ramum violenter; adeò ut proceri staturâ exscindantur, & alti deprimantur:

34. Et circumputabit perplexa silvæ ferro suo, denique Libanus ipse per magnificum casurus est.

CAPUT XI.

Virga de radice Jesse; & septem dona Spiritus Sancti.

NAm prodibit virgula è trunco succiso Jischaj, & surculus è radicibus ejus efflorescet,

2. Super quo quiescet spiritus Jehovæ; spiritus sapientiæ, & intelligentiæ, spiritus consilii, & potentiæ, spiritus scientiæ, & reverentiæ Jehovæ:

3. Cujus odoratus *erit* conjunctus reverentiâ Jehovæ; non autem ad aspectum oculorum suorum judicabit, neque ad auditum aurium suarum corripiet.

4. Sed vindicabit justè tenues, & corripiet ex æquo mansuetos terræ: percutiet verò terram virgâ oris sui, & spiritu labiorum suorum morte afficiet improbum.

5. Erit enim justitia cingulum lumborum ipsius, & fides ipsa, cingulum femorum ipsius.

6. Quapropter commorabitur lupus cum agno, & pardus cum hoedo recubabit; vitulúsque, & juvenis leo, ac *pecus* pingue simul erunt, & puer parvulus dux inter eos *futurus est*.

7. Et vaccâ ursáque compascentibus, simul recubabunt catuli earum; & leo sicut bos comedet stramen:

8. Et oblectabit se lactens super foramen hæmorrhoi; & super specum viperæ depulsus à lacte manum suam injiciet.

9. Non afficient malo, neque corrumpent in toto monte sanctitatis meæ; quum plena erit terra hæc scientiâ Jehovæ; velut aquis alveum maris opperientibus.

10. Erit etiam tempore illo, ut ad eum, qui è radice Jischaj stabit in signum populorum; gentes consulturæ veniant; & sit requies ejus gloriosa.

11. *Erit enim* tempore illo, ut adhibeat Dominus secundò manum suam, ut acquirat reliquum populum suum; qui reliquus fuerit ab Assyria, & ab Ægypto, & à Pathroso, & ab Æthiopia, & ab Helamo, & à Schinhare, & à Chamatha, & à regionibus maritimis:

12. Et sublato signo gentibus recipiat depulsos Jisraëlitarum; & dispersa *membra* Jehudæ congreget ex quatuor oris terræ:

13. Et amota invidentiâ Ephrajimi, hostibúsque Jehudæ excisis; Ephrajim non invideat Jehudæ; & Jehuda non agat hostiliter contra Ephrajimum:

14. Sed involent in humerum Pelischthæorum ad occidentem, unà diripiant populos orientis: in Edomæos, & Moabitas immittant manum suam; & Hammonitæ obediant eis;

15. Etiam devovebit anathemati Jehova sinum maris Ægyptii; & agitabit manum suam contra ipsum flumen, eâ inflante vento ipsius percutiénsque ipsum flumen per septem *fluenta*, efficiet, ut iter habeat *eâ* calceis *populus suus*.

16. Erit enim agger reliquo populo suo, qui reliquus fuerit ex Assyria; quemadmodum fuit Jisraëli, quo tempore ascendit è terra Ægypti.

CAPUT XII.

Hymnus Ecclesiæ.

ITaque dices tempore illo, celebrabo te Jehova, quia iratus fuisti mihi; *sed* aversâ irâ tuâ consolaris me.

2. Ecce *Deus* in fortem salutem meam confidam, ac non expavescam: nam robur meum

meum, & carmen *eſt* Jah Jehova, qui fuit mihi ſaluti.

3. Quumque hauſeritis aquas cum gaudio, è fontibus hujus ſalutis;

4. Dicetis tempore illo; Celebrate Jehovam, proclamate nomen ejus, notas facite in populis actiones ejus, commemorate editum eſſe nomen ejus.

5. Pſallite Jehovæ, quoniam excellenter fecit: notum *fiat* iſtud in tota terra.

6. Claram ede vocem; & canta, quæ habitas Tzijone: magnum eſſe in medio tui ſanctum Jiſraëlis.

CAPUT XIII.

Onus Babylonis.

ONeroſa prophetia in Babylonios, quam vidit Jeſchahjah, filius Amotzi.

2. Super montem eminentem attollite vexillum, efferte vocem ad illos: agitate manum, ut ingrediantur portas ingenuorum.

3. Ego præcepi ſanctificatis meis; etiam vocavi potentes meos ad iram meam *exequendam*, exſultantes *in* excellentia mea.

4. Vox multitudinis in iſtis montibus *auditur ad* ſimilitudinem populi ampli: vox tumultuoſa, regna gentium congregatarum, Jehova exercituum luſtrat exercitum bellicum.

5. Veniunt è terra longinqua, ab extremitate cœlorum; Jehova, & inſtrumenta indignationis ſuæ, ad corrumpendum totam iſtam terram.

6. Ejulate, nam propinquus *eſt* dies Jehovæ; quum vaſtatio ab omnipotente adventura eſt.

7. Idcirco omnes manus remiſſæ erunt, & omne cor humanum colliqueſcet;

8. Et conturbabuntur tormina, & dolores corripient *eos*, ſicut parturiens indoleſcent; quiſquis de proximo ſuo admiratione rapientur, facies inflammatiſſima facies eorum *futura eſt*.

9. Ecce, dies Jehovæ advenit, ſævus, & excandeſcentiâ, & accensâ irâ; ad diſponendum iſtam terram in deſolationem, ut peccatores ejus perdat ex ea.

10. Nam ſtellæ cœlorum, & ſidera eorum non facient, ut luceat lux ſua; tenebroſus erit ſol ab exortu ſuo, & luna ſplendidam non edet lucem ſuam.

11. Et animadvertam in orbis habitabilis malitiam, & in improborum iniquitatem, faciámque, ut ceſſet faſtus ſuperborum, elationémque violentorum dejiciam.

12. Faciam, ut pretioſior ſit mortalis auro purgatiſſimo, & homo inſigni auro Ophirino.

13. (Idcirco cœlos commoveo, & concutitur terra è loco ſuo in excandeſcentia Jehovæ exercituum, & quo die accenditur ira ejus.)

14. Nam erit ut caprea depulſa, & ut pecus nullo colligente: quiſque ad populum ſuum ſpectabunt, & quiſque in terram ſuam fugient;

15. Quicunque inventus fuerit transfodietur; etiam omnis decrepitus cadet gladio:

16. Et parvuli eorum illidentur ante oculos eorum; diripientur domus eorum, & fœminæ eorum vitiabuntur.

17. Ecce ego excito contra iſtos Medum; qui argentum non æſtimabunt, & ipſo auro non delectabuntur;

18. Sed *ipſorum* arcus pueros allident; & fructûs ventris non miſerebuntur, filiolis non parcet oculus eorum.

19. Eritque Babylon, ornamentum regnorum, ornatus, excellentiáque Chaldæorum: ſimilis ſubverſioni, quâ Deus ſubvertit Sedomum, & Hamoram.

20. Non conſidebit in æternum, neque habitabit in generationem quamque: neque figet tentorium ibi Arabs; & paſtores non facient, ut recubent ibi *greges*.

21. Sed recubabunt illic feræ, & implebunt domos eorum noxia animalia; habitabúntque illic ululæ, & ſcopes ſaltabunt illic:

22. Clamabítque terrificum animal in viduatis palatiis ipſius, & ſerpens in templis voluptariis, propè autem eſt, quum adveniet tempus ejus, & dies ejus non protrahentur.

CAPUT XIV.

Miſericordia Dei propè eſt.

NAm miſerebitur Jehova Jahakobi, & eliget rurſus Jiſraëlitas, quos reponat in terra ipſorum, adjungétque ſe advena ipſis, & aſſociabunt ſe domui Jahakobi.

2. Nam accipient ipſos populi, adducéntque eos in locum ſuum; & conſtituent ſe poſſeſſores eorum Jiſraëlitæ in terra Jehovæ, ut ſervi ſint, & ancillæ; & captivos ducent eos, qui captivis abuſi fuerint ipſis, dominabunturque in exactores ſuos.

3. Et erit, quo die requiem præſtiterit Jehova tibi à dolore tuo, & à commotione tua; ac à ſervitute dura illa, quæ exercita fuerit in te;

4. Ut proferas parabolam hanc de rege Babyloniæ, ac dicas, quomodo ceſſavit exactor, ceſſavit aurea?

5. Fregit Jehova baculum improborum, ſceptrum dominantium.

6. Percutientis populos excandeſcentiâ, plaga eſt immota: dominans iracundè gentibus agitatur perſequutione, *quam* non cohibebit:

7. Quieſcit, tranquilla eſt tota terra; fragorem edunt cantu.

8. Etiam abietes lætantur de te, cedri Libani, *dicentes*, ex quo occubuiſti, non aſcendit ullus cæſor contra nos.

9. Sepulchrum infernè commotum eſt tuâ causâ ad occurrendum advenienti tibi, excitat tibi expertes vitæ, omnes duces terræ facit, ut ſurgant è ſoliis ſuis omnes reges gentium.

10. Qui omnes loquentes dicant tibi, etiam tu infirmatus es ſicut nos? nobis ſimilis factus es?

11. Deducitur in ſepulchrum faſtus tuus, ſtrepitus nabliorum tuorum; ſubſternitur tibi lumbricus, & obtegit te vermis.

12. Quomodo decidiſti de cœlis Lucifer, nate Aurorâ? ſucciſus es uſque in terram; debilis es ſupra quàm gentes?

13. At tu dicebas cum animo tuo, in cœlos aſcendam, ſupra ſtellas *Dei* fortis exaltabo ſolium meum: & ſedebo in monte conventûs, in lateribus Aquilonis.

14. Aſcendam ſupra excelſa nubis denſæ, *me* æquabo excelſo.

15. Verùntamen in ſepulchrum dejicieris, ad latera foveæ.

16. Vi-

16. Videntes te conſiderabunt te, in te advertent, *dicentes:* hiccíne vir ille eſt ? qui commovebat terram, qui concutiebat regna?

17. *Qui* diſponebat orbem habitabilem ſicut deſertum, & civitates ejus deſtruebat; vinctos ſuos non ſolvebat *reverſuros* domum?

18. Omnes reges gentium, quotquot ſunt; occubuerunt glorioſè quisque domi ſuæ.

19. Tu verò abjiceris è ſepulchro tuo, ut ſurculus abominandus, *ut* veſtimentum interfectorum, onuſtorum *crebris ictibus* gladii: *ut* deſcendentes ad lapides foveæ, ut cadaver proculcatum.

20. Non adunaris illis in ſepultura, quia terram tuam corrupiſti, populum tuum interfeciſti, non prædicabitur in ſeculum ſemen maleficorum.

21. Parate filiis ejus mactationem propter iniquitatem majorum ipſorum; ne ſurgentes hæreditario jure poſſideant terram, & impleant faciem orbis habitabilis civitatibus:

22. Nam inſurgam contra eos, dictum Jehovæ exercituum; & exciſurus ſum Babyloniæ nomen, & reſiduum, filiúmque, ac nepotem, dictum Jehovæ:

23. Et diſponam eam, ut ſit hæreditaria poſſeſſio anatariæ, & ſtagna aquarum; everrámque eam everriculo perditionis, dictum Jehovæ exercituum.

24. Juravit Jehova exercitûum, dicendo: *mentiar*, niſi quemadmodum propoſui *mihi*, ita fuerit; & quemadmodum conſilium inivi, illud exſtiterit:

25. Quum frangendo Aſſyrium in terra mea, ſuper montes meos proculcavero eum; tum amovebitur ab iſtis jugum ejus, & onus ejus ab humero iſtius amovebitur.

26. Hoc illud conſilium *eſt*, quod initum fuit contra totam illam terram; & hæc illa manus extenſa contra omnes iſtas gentes.

27. Nam Jehova exercituum inivit conſilium, & quis irritum faciat? & manum ejus extenſam, ecquis avertat?

CAPUT XV.

Onus Palæſtinæ.

QUo anno mortuus eſt rex Achaz, fuit oneroſa prophetia hæc.

2. Ne lætator, tu Palæſtina tota, quòd confracta fuerit virga percutientis te: nam è radice ſerpentis prodit hæmorrhous, etiam fructus illius preſter volans.

3. Deinceps paſcent primogeniti tenuium, & egentes ſecurè cubabunt; quum enecavero fame radicem tuam, & reſiduum tuum interfecerit.

4. Ejula porta, exclama civitas, diffluere Palæſtinam totam: nam ab Aquilone *ut* fumus advenit, neque ullus ſeorſim proſpecturus eſt ſibi in cœtibus ejus.

5. Quid ergo reſponſurus eſt legatis gentis? Jehovam fundâſſe Tzijonem, ut in eam ſe recipiant pauperes populi ſui. *Cap.* XV.

CAPUT XVI.

Onus Moabi,

ONeroſa prophetia Moabi: Quum noctu vaſtata fuerit Har-Moabitarum, exciſa fuerit; quum noctu vaſtata fuerit Kir-Moabitarum, exciſa fuerit:

2. Aſcendet Bajithum, & Dibonem, Bamothas cum fletu: ſuper Nebunte, & ſuper Medeba Moab ejulabit; in omnibus capitibus ejus calvitium *erit*, omnis barba exciſa.

3. In compitis ejus accingentur cilicio: ſuper tecta ejus, & in plateis ejus quiſque ejulabit, deſcenſurus cum fletu ſuo.

4. Et exclamabit Cheſchbon, Elhaléhque; Jahatzum uſque audietur vox eorum: propterea expediti Moabi vociferabuntur; vitæ ſuæ tædebit ipſum, *dicendo:*

5. Animus meus Moabum inclamabat, clauſuras ejus, Tzoharem uſque *quaſi* vitula trima, quoniam per clivum Luchithæ cum fletu aſcendit, quoniam viâ Choronajimorum clamore fragoſo boant.

6. Nam *ad* aquas Nimrimorum deſolationes erunt: exareſcet enim fœnum, deficiet tenera herba, viriditas non erit.

7. Idcirco *utut* reſiduum fecerit; at quæcunque recondiderint, in vallem Arabum exportabunt ea.

8. Nam circuibit exclamatio illa terminum Moabi, ad confluentes uſque ejulatus ejus, etiam Beer-Elima ejulatus ejus;

9. Quòd aquæ Dimonis plenæ ſanguine futuræ ſint, quum diſponam in Dimone additamenta: evadentibus *vero* Moabitis leonem, & reſiduo terræ. *Caput* XVI.

10. Mittite agnum dominatoris terræ, à petra ad deſertum uſque; ad montem filiæ Tzijonis.

11. Alioqui erit *Moab* quemadmodum avis vaga, nidus dimiſſus: erunt Moabitides *ad* vada Arnonis.

12. Ini conſilium, fac judicium, diſpone tanquam noctis umbram tuam ipſo meridie: abſconde propulſos, vagantem ne prodito.

13. Commorentur apud te propulſi mei, ô Moab, eſto latibulum ipſis à conſpectu vaſtatoris: nam deſinet, qui premat, deficiet vaſtator, conſumentur calcatores ſinguli è terra:

14. Et ſtabilietur benignitate ſolium, cui inſideat conſtanter in tentorio Davidis; judex, & procurans jus, & promtus ad juſtitiam.

15. *Verùm* audivimus ſuperbiam Moabi, faſtuoſi admodum: faſtu ejus, & ſuperbiâ ejus, & furore ejus, non ita *ſuccedent* mendacia ejus.

16. Idcirco ejulabit Moabita ad Moabitam, unuſquisque ejulabit; de fundamentis Kir-Chareſethæ eſtabimini, verùntamen contrita *ſunt*.

17. Quin etiam vites Cheſchbonis elanguent, vitis Sibmæ; Domini gentium retundunt lectiſſimas plantas ejus, Jahzerem uſque attingunt, errant per deſertum; propagines ejus evelluntur, trajiciunt mare.

18. Idcirco defleo fletum Jahzeris, vitem Sibmæ, irrigo te lachrymâ meâ, ô Cheſchbon, & Elhaleh: quoniam de æſtivis fructibus tuis, & de meſſe tua celeuſma concidit;

19. Et intercepta eſt lætitia, & exſultatio ex arvis, & in vineis non cantatur, non agitatur vociferatio: vinum in lacubus non calcat calcator, celeuſma facio, ut ceſſet.

20. Idcirco viſcera mea propter Moabum, tanquam cithara perſtrepunt, & interanea mea propter Kir-Chereſum.

21. *Itaque* erit, quum perſpicuum erit, fatigari Moabum in excelſo ſuo, & veniens

ad sanctuarium suum deprecatum, nihil tamen poterit.

22. Illud *est* verbum, quo alloquutus fuerat Jehova Moabum inde ab illo tempore:

23. Nunc verò loquitur Jehova, dicendo, intra tres annos, ut *sunt* anni mercenarii, vilis reddetur gloria Moabi cum tota sua multitudine maxima: ita ut residuum *sit* parvum, minus pusillo, invalidum.

CAPUT XVII.

Onus Damasci.

PRophetia onerosa Damasci. Ecce Damascus amovebitur, ne sit civitas: eritque acervus ruinæ.

2. Derelictæ civitates Haroheris, pro gregibus erunt, ubi recubantes nemo exterreat:

3. Desinet enim munitio ab Ephraijmo, & regnum à Damasco, ac residua Syria, sicut gloria Jisraëlitarum erunt, dictum Jehovæ exercituum.

4. Erit autem tempore illo, *quo* attenuabitur gloria Jahakobi, & pingue carnis ejus emaciabitur.

5. Erit, *inquam*, perinde ac si colligeret messor segetem, & brachium ejus spicas demeteret: denique erit, ut qui legit spicas in convalle Rephaimorum.

6. Tantùm relinquetur in eo racematio, ut quum stringitur olea, duæ tresve baccæ in vertice summi rami: quatuor, *aut* quinque in ramis ipsius frugiferæ, dictum Jehovæ, Dei Jisraëlis.

7. Tempore illo respiciat homo ad opificem suum; & oculi ejus ad sanctum Jisraëlis spectent.

8. Non autem respiciat ad ista altaria, *ad* opus manuum ipsius; & quod fecerunt digiti ipsius, non spectet, aut lucos, aut subdiales statuas.

9. *Sed* tempore illo erunt civitates robustæ ejus, similes derelicto virgulto summóque ramo, quas dereliquerint *Assyrii* propter filios Jisraëlis: denique erit desolatio:

10. Quia oblita es Dei, salutis tuæ, & rupis munitionis tuæ non es recordata: idcirco *utut* plantaveris plantas amœnissimas, etiam palmite extraneo conseveris ipsum;

11. Quo die plantari curaveris, ut adolescat, etiam manè ipso feceris, ut semen tuum efflorescat: acervus messis *erit* die ægritudinis, & dolores mortiferi

CAPUT XVIII.

Onus Æthiopiæ.

VÆ multitudini populorum amplorum, *qui* sicut perstrepere solent maria, perstrepunt, & tumultuantibus nationibus, *quæ* tumultuatione, qualis est aquarum validarum, tumultuantur.

2. *Multitudini* nationum secundùm tumultuationem aquarum multarum tumultuantium, quum increpabit ipsam, ut fugiat, quàm longissimè: nam agitabitur ut gluma montium coram vento, & ut rota coram turbine.

3. Tempore vespertino, ecce terror: quum nondum *illuxerit* manè, nemo aderit: Hæc *est* pars proculcantium nos, & sors diripientium nos. *Caput* XVIII.

4. Væ terræ umbrosæ oris; quæ *est* secundùm flumina Æthiopiæ:

5. Mittenti per mare legatos, & instrumentis scirpeis per superficiem aquarum, *dicendo*: ite nuncii leves ad gentem distractam, & depilatam, ad populum formidabilem ex eo loco, atque ulterius: gentem omnibus delineantem, & conculcantem, cujus terram diripiunt flumina.

6. Omnes incolæ orbis habitabilis, & habitatores terræ: quum attollam vexillum montium, videbitis; & quum clangam tubâ, audietis.

7. Nam ita ait, Jehova alloquutus me, acquiesco, sed intueor in locum meum: ut æstum serenum super olus, ut densum rorem in æstu messis, *hunc esse*.

8. Nam ante messem, quum perfecta gemma, & omphacio educato exstitit flos, ut exscindit flagella suis falcibus, & sarmenta amovet, amputátque *vinitor*:

9. *Ita* derelinquentur pariter volucribus montium, & bestiis terræ, ut æstatem transigant cum hoc volucres, & omnes bestiæ terræ cum hoc hiement.

10. Tempore illo adducetur munus Jehovæ exercituum *de* populo distracto, & depilato, de populo, *inquam*, formidabili ex eo *loco* atque ulteriùs: gente omnibus delineante, & conculcante, cujus diripiunt flumina terram, ad locum nominis Jehovæ exercituum, *ad* montem Tzijonis.

CAPUT XIX.

Onus Ægypti.

PRophetia onerosa Ægypti. Ecce Jehova insidens densæ nubi levi, invasurus est Ægyptum; adeò ut commoveantur idola Ægypti à conspectu ejus, & cor Ægyptiorum colliquescat in medio ipsorum.

2. Nam commiscebo, *inquit*, Ægyptios inter se, ut pugnent quisque contra fratrem suum, & quisque contra amicum suum, civitas contra civitatem, regnum contra regnum.

3. Et exhausto spiritu Ægypti in medio ipsius; ubi consilium ejus absorpsero; consulent sua idola, & præstigiatores, pythonesque, & ariolos:

4. Et concludam Ægyptios in manum dominorum durè dominantium, donec rex rigidus dominetur in eos, dictum Domini, Jehovæ exercituum.

5. Nam deperdent aquas ne influant in mare, adeò ut fluvius siccetur, & arescat:

6. Et retrò abjicientes flumina, exhaurient, & siccabunt rivos ductos aggeribus: arundo, & alga languebunt:

7. Papyri juxta rivos, in ora rivorum; & omnis sementis rivorum arescet, depelletur, nec *erit* ampliùs:

8. Et mœrebunt piscatores, lugebúntque omnes, qui projiciunt in rivos hamum: & qui expandunt rete jaculum in superficie aquarum, languebunt:

9. Et erubescent opifices lineorum, generosorúm*que*, & textores alborum *operum*.

10. Denique erunt propositis ipsius contriti, omnes facientes excipulum, stagnáque voluptaria.

11. Enimverò stulti *sunt* principes Tzohanis; sapientum. & consiliariorum Parhonis consilium obbrutescet: quomodo dictatis Parhoni; filius sapientum sum, filius regum antiquissimorum?

12. Ubi *sunt* illi? ubinam sapientes tui? qui indicent jam tibi? cognoscant igitur quid consilii ceperit Jehova exercituum contra Ægyptum.
13. Stultè agent principes Tzohanis, decipientur principes Nophi: seducent Ægyptum *usque ad* extremitatem tribuum illius.
14. Jehovâ miscente in medio ejus spiritum perturbatissimum, facient, ut erret Ægyptus in omni opere suo, sicut oberrat ebrius in vomitu suo:
15. Neque existet in Ægypto opus; *nihil*, quod faciat caput, aut cauda, ramus, aut juncus.
16. Tempore illo erit Ægyptus similis mulieribus: trepidabit enim, & pavebit propter agitationem manus Jehovæ exercituum, quam agitabit contra ipsam.
17. Eritque terra Jehudæ Ægypto titubationi: quicunque mentionem fecerit ejus apud se, pavebit: propter consilium Jehovæ exercituum, quod capturus est contra eam.
18. Tempore illo erunt quinque civitates in terra Ægypti loquentes sermone Cenahanæo, & juratæ Jehovæ exercituum; civitas destructionis dicetur unaquæque.
19. Tempore illo erit Jehovæ altare in media terra Ægypti; & statua juxta terminum ejus Jehovæ:
20. Eritque in signum, & testimonium de Jehova exercituum in terra Ægypti: quum inclamant Jehovam propter oppressores, immittere eis servatorem, & magnatem: qui eripiat eos.
21. Ita innotescet Jehova Ægyptiis, agnoscentque Ægyptii Jehovam tempore illo: & colent sacrificio, & munere, & voventes votum Jehovæ pendent.
22. Si plagâ afficiet Jehova Ægyptum, plagis afficit, & sanat: quum conversi fuerint usque ad Jehovam, exorabitur eis, & sanabit eos.
23. Tempore illo erit agger ex Ægypto in Assyriam, quâ commeent Assyrii in Ægyptum, & Ægyptii in Assyriam: ut colant Ægyptii cum Assyriis.
24. Tempore illo erit Jisraëlitarum gens tertia Ægyptiæ, & Assyriæ: *denique* benedictio in medio *populo* terræ:
25. Cui benedicturus est Jehova exercituum, dicendo, benedictus populus meus Ægyptius, & opus manuum mearum Assyrius, & possessio mea Jisraëliticus.

CAPUT XX.

Onus Ægypti, & Æthiopiæ.

ANno, quo venit Tharthan Aschdodum, mittente eum Sargone, Rege Assyriæ, quo oppugnavit Aschdodum, & cepit ipsum.
2. Tempore illo loquutus est Jehova per Jeschahjam, filium Amotzi, edicendo; abi, & solve istud cilicium à lumbis tuis, & calceamentum tuum extrahe de pede tuo: qui fecit ita, incedens nudus, & discalceatus.
3. Tum dixit Jehova, quemadmodum incedit servus meus Jeschahjah nudus, & discalceatus; tertii anni signum, & ostentum contra Ægyptios, & contra Æthiopas.
4. Ita abducet rex Assyriæ captivam multitudinem Ægyptiorum, & deportandam turbam Æthiopum puerorum, & senum, nudam, & discalceatam; etiam denudatos nate, *in* probrum Ægyptiorum.
5. Ita perterrefacti erubescent: ab Æthiopibus exspectatione sua, & ab Ægyptiis gloriatione suâ.
6. Et dicet incola regionis istius tempore illo; Ecce, ita *habet* exspectatio nostra, quò confugiebamus ad auxilium, ut eriperemur à conspectu regis Assyriæ: & quomodo evaderemus nos?

CAPUT XXI.

Onus Babylonis, Idumeæ, & Arabiæ.

ONerosa prophetia deserti maris: sicut turbo vehementissimus in austrum permeando, à deserto eventura, è regione formidabili:
2. Visio dura nunciatur mihi: Perfidus iste perfidè agit, & vastator iste vastat: Ascende Helam, obside Medaj; totus gemitus hujus faciam, ut cesset, *dicentis*:
3. Idcirco implentur lumbi mei ægritudine; tormina corripiunt me quasi tormina parturientis: contorqueor ex auditu, conturbor ex visu.
4. Errat animus meus, horror perterrefacit me; crepusculum desideratissimum mihi disponit in trepidationem mihi.
5. Instrue mensam, speculetur speculator, comede, bibe: surgite o principes, ungite scutum.
6. Nam ita edixit Dominus mihi: Abi, constitue speculatorem, quod viderit, indicet.
7. Quum itaque vidisset currus, duplices equites, currus asinorum, & currus camelorum: & attendisset attentè, attentissimè:
8. Clamavit, *ut* Leo; In specula, Domine, ego consistam jugiter interdiu, & in observatione mea ego perstabo totis noctibus.
9. Interea ecce jam ingressi erant currus virorum, duplices equites: tunc eloquutus est, dicens, cecidit, cecidit Babylon, & omnes sculptiles deos ejus perfringens *dejecit* in terram.
10. O tritura mea, & edite in area mea! quod audivi ex Jehova exercituum, Deo Jisraëlis, annuncio vobis.
11. Prophetia onerosa Dumæ: Ad me clamat è Sehire, vigil quid de nocte, vigil quid loquitur?
12. Dicit vigil, advenerat manè, sed etiam nox *advenit*: si quæsituri estis, quærite, revertimini, venite.
13. Prophetia onerosa in Harabiam: Per silvas, in Harabia pernoctabitis, ô cœtus commeantes Dedanæorum.
14. Obviàm sitienti venientes afferant aquas; incolæ regionis Themæ, cibo suo præveniant evagantem:
15. Nam propter gladios evagabuntur, propter gladium extensum, & propter arcum adductum, denique propter gravitatem belli.
16. Sic enim ait Dominus, alloquutus me: intra annum, ut *sunt* anni mercenarii, tum deficiet tota gloria Kedaris.
17. Et reliquus numerus jaculatorum, potentes Kedareni diminuentur: quoniam Jehova, Deus, Jisraëlis loquutus est.

CAPUT XXII.

Onus vallis visionis, hoc est, *Hierosolymæ*.

PRophetia onerosa vallis visionis : Quid tibi jam *est*, quòd ascendis tota intecta?

2. *Quod* tumultuationibus plena, civitas strepera es, ô urbs *ante* exsultabunda? confossi tui non *sunt* confossi gladio neque mortui bello?

3. *Quòd* omnes ductores tui evagantes pariter, ita vincti sunt, ut non utantur arcu? quicunque præsentes sunt tuorum, vincti pariter, à longinquo fugiunt?

4. Propterea dico, respicite *aliorsum* à me, amaritudine afficiam *me* in isto fletu; ne urgeatis in consolando me, *nimirum* propter vastationem filiæ populi mei.

5. Quia dies *est* vexationis, conculcationisque,& perplexitatis Domino Jehovi exercituum, in valle visionis; *dies* destructionis muri, & vociferationis ad montana.

6. Et Helamita gestat pharetram,cum curribus hominum, & equitibus; & Kir expromit clypeum.

7. Eveniet enim lectissimis convallibus tuis, *ut* impleantur curribus; & equites ipsi continenter ponant *castra* ad portam:

8. Quia retegente *hoste* operimentum Jehudæ; intueris quidem eo tempore in arma domûs saltûs.

9. Et rimas civitatis Davidis considerantes multas esse, colligitis aquas piscinæ inferioris.

10. Domósque Jeruschalaimorum recensentes, diruitis domos quasdam ad muniendum murum.

11. Insuper conceptaculum facitis inter duos muros pro aquis piscinæ veteris; sed non intuemini in opificem illius, & formatorem ejus, è longinquo *tempore* non animadvertitis.

12. Cúmque vocaverit Dominus Jehovi exercituum tempore illo; ad fletum, & ad planctum, & ad calvitium, & ad cincturam cilicii;

13. Ecce lætitiam, & gaudium, occidendo boves, & jugulando pecudes, comedendo carnes,& bibendo vinum, *dicentium:* edamus, & bibamus, cras enim morituri sumus.

14. Atque revelavit se, me audiente, Jehova exercituum; *ne vivam*, si expietur ista iniquitas vobis, donec moriamini, inquit Dominus Jehovi exercituum.

15. Ita ait Dominus Jehovi exercituum; agè, accede adjutorem istum Schebnam, qui præest domui.

16. Quid tibi hic? & quis tibi hic *est*? quod excidisti tibi hic sepulchrum: ô cædens *in* edito sepulchrum suum, ô statuens in petra habitaculum sibi.

17. Ecce Jehova, qui contegit te in tegumento, *quantum potest esse* viri;& qui amicit te bellè.

18. Egregiè volutabit te volutatione, *ut* pilam in regionem amplam spatiis: ibi morieris, ibique *desinent* curricula gloriæ tuæ; ô ignominia domûs domini tui.

19. Propulso te de statu tuo, *inquiens*, de statione tua destruet te.

20. Erit autem die illâ, ut vocem servum meum Eljakimum, filium Chilkijæ:

21. Et induens eum tunicâ tuâ, baltheóque tuo confirmans eum, dominationem tuam tradam in manum ejus; ut sit loco patris habitatoribus Jeruschalaimorum, & domûs Jehudæ:

22. Et imponam clavem domûs Davidis humero ejus: eo aperiente nemo claudet, & claudente nemo aperiet:

23. Et infigam eum *velut* paxillum in loco firmo; eritque solio honori, & domui paternæ suæ.

24. Nam appendent ei totam gloriam domûs paternæ ipsius, proventus ejus, & reditus ejus, omnia instrumenta *etiam* minimi; tum instrumenta craterum, tum omnia instrumenta utrium.

25. Die illâ, dictum Jehovæ exercituum; discedet paxillus iste infixus in loco firmo: & amputatus decidet, exscindetúrque onus illud, quod *erat* impositum ei, nam Jehova loquutus est.

CAPUT XXIII.

Onus Tyri.

PRophetia onerosa Tyri: Ejulate naves Oceani; vastatam esse à domesticis, ab advenis, à regione Chitthæorum, revelatur in illam.

2. Silete habitatores insulæ,tu *quam* mercatores Tzidonis pervagantes mare implent;

3. Cujus proventus aquis multis *est* semen Schichoris, messis rivi *Ægyptiaci*:& quæ es mercatus gentium.

4. Erubesce Tzidon; quia loquitur mare, munitio maris,dicendo: non parturio,neque pario; neque educo juvenes, *aut* tollo virgines.

5. Quemadmodum rumore de Ægypto, intremant æquè rumore Tyri.

6. Transite per Oceanum; ejulate habitatores insulæ.

7. Hæccine vobis exsultabunda *videretur*; cujus pedes à diebus præcedentibus, à præcedente statu ipsius deducunt eam ad peregrinandum procul?

8. Quis cepit consilium hoc contra Tyrum illam coronariam? cujus mercatores *erant* principes, cujus negotiatores honoratissimi terræ:

9. Jehova exercituum consilium illud cepit; ad fœdandum fastum omnis gloriæ, ad elevandum omnes honoratissimos terræ.

10. Remea *in* terram tuam, similis rivo: navis Oceani, nulla est zona ampliùs.

11. Manum suam extendit super mare, commovet regna: Jehova præcipit contra Cenahanem perdere munitiones istius.

12. Dicens, non perges ampliùs exsultare: ô oppressa virgo filia Tzidonis, *ad* Chitthæos surge, transi, etiam illic non erit quies tibi.

13. En terram Chaldæorum, iste populus non fuit, *ex quo* Assyrius fundavit eam pro barbaris; erexerant exploratorias speculas suas, excitaverant palatia illius; *Assyrius* disposuit illam in ruinam.

14. Ejulate naves Oceani, quia vastatur munitio vestra.

15. Erit autem tempore illo, quum oblivioni tradita fuerit Tyrus septuaginta annis secundùm dies regni unius: *ut* exactis septuaginta annis sit Tyro simile canticum meretricis.

16. Sume citharam, circumi civitatem, o meretrix oblivioni tradita: optimè pulſa, utere quàm plurimo cantico, ut renovetur memoria tui.

17. Erit enim, ut exactis ſeptuaginta annis reviſat Jehova Tyrum, quæ reverſa fuerit ad quæſtum ſuum: deinde ſcortabitur cum omnibus regnis regionis; in ſuperficie terræ.

18. Tandem erit merx ejus, & quæſtus ejus ſanctificatus Jehovæ; non reponetur in theſaurum, neque recondetur: ſed pro habitatoribus expoſita Jehovæ erit merx ejus, ad comedendum in ſaturitatem, & ad tegumentum validum.

CAPUT XXIV.

Regnum Chriſti orietur in mediis ruinis Hieroſolymæ.

ECce Jehova exhauſturus eſt terram, & exinaniturus eam: & pervertens ſuperficiem ejus, diſperſurus eſt habitatores ejus.

2. Eritque perinde populo, ac præſidi, perinde ſervo, ac domino ſuo, perinde ancillæ, ac heræ ſuæ, perinde emtori, ac venditori, perinde mutuo danti, atque mutuo accipienti, perinde fœnore accipienti ac ei, qui fœnorat ipſi.

3. Planè exhaurietur terra, & planè diripietur. quia Jehova eloquutus eſt ſermonem hunc.

4. Lugebit, concidet terra; languebit, concidet orbis habitabilis: languebunt celſi populorum terræ.

5. Etiam hæc terra contaminata eſt ſub habitatoribus ſuis; quia transgrediuntur leges: mutant decretum, irritum faciunt fœdus perpetuum.

6. Idcirco exſecratio conſumet terram, & deſolabuntur habitantes in ea: idcirco exardeſcent habitatores terræ, & reliqui fient mortales perpauci.

7. Lugebit muſtum, languebit vitis; ſuſpirabunt omnes læti animo.

8. Ceſſabit gaudium tympanorum, deſinet ſtrepitus exſultantium; ceſſabit gaudium citharæ:

9. Cum cantico non bibent vinum, amareſcet potus inebrians bibentibus ipſum:

10. Confringetur urbs inanis futura; claudetur omnis domus, ne *quiſquam* ingrediatur.

11 Querela erit ſuper ipſo vino in plateis; adveſperaſcet omnis lætitia, emigrabit gaudium terræ:

12. Reliquum factum in civitate, deſolatione; & vaſtitate atteretur porta.

13. Quando ita fuerit in medio terræ, inter populos iſtos, ſimiles olivis deſtrictæ oleæ, ſimiles racemis, quum finita eſt vindemia.

14. Hi efferentes vocem ſuam cantabunt? propter excellentiam Jehovæ claram vocem edent inde à mari, *dicentes*,

15. Idcirco in ipſis ignibus glorificate Jehovam, in inſulis maris, nomen Jehovæ Dei Jiſraëlis.

16. Ab ora terræ pſalmos audiveramus, decorem *fuiſſe* juſto, jam autem dico, macies *eſt* mihi, macies *eſt* mihi: Hei mihi: perfidi perfidè agunt, & perfidia quidem perfidiſſimâ perfidè agunt.

17. Pavor, & fovea, & laqueus imminent tibi, ô habitator terræ.

18. Erit enim, *ut* fugiens ab audito pavore incidat in ipſam foveam: & quia aſcendet è medio ipſius foveæ, capiatur laqueo: nam cataractæ ex alto aperientur, & concutientur fundamenta terræ.

19. Omnino confringet ſe terra omnino diſrumpet ſe terra, omnino nutabit terra.

20. Omnino commovebitur terra tanquam ebrius, & evagabitur ut tegillum; & ingraveſcente ſuper eam defectione ipſius, ita cadet, ut non ſurgat ampliùs.

21. Et erit tempore illo, animadvertente Jehovâ in exercitum excelſi cujusque cum ipſo excelſo; & in omnes reges terræ cum terra ipſorum:

22. Ut colligantur collecti, vincti in foveam, & occludantur in clauſtro; & poſt multos dies deſiderentur.

23. Denique pudebit ipſam lunam, & erubeſcet ſol ipſe: quum regnabit Jehova exercituum in monte Tzijonis, & Jeruſchalaimis, & coram ſenioribus ſuis glorioſè.

CAPUT XXV.

Hymnus Jeſchahjæ.

JEhova Deus meus es, exaltabo te, celebrabo nomen tuum, quia feciſti mirum: conſilia à longinquo *tempore prædicta* fides *ſunt*, veritas.

2. Nam diſpoſuiſti ex civitate acervum, ex urbe munita ruinam: palatium extraneorum ex civitate, in ſeculum non ædificabitur.

13. Idcirco honorabunt te populus fortis, urbs gentium formidabilium reverebuntur te:

4. Quòd fueris munitio tenui, munitio egenti, quum aliqua anguſtia eſſet ei; receptus ab inundatione, umbra ab æſtu, quum ſpiritus violentorum ſimilis *eſſet* inundationi labefactaturæ murum:

5. Sicut æſtum in ſiccitate, tumultuationem extraneorum depreſſeris; æſtum, *inquam* umbra denſâ, *qui* propagini violentorum reſpondebat.

6. Faciet autem Jehova exercituum omnibus populis in monte hoc convivium *rerum* pinguium, convivium *vini* defæcati, pinguium, *inquam*, ſaginariorum, *vini* fæcibus expurgati:

7. Et abſorbebit in monte hoc ſpeciem iſtius veli obvelantis omnes populos, & iſtius operimenti obducti ſuper omnes gentes:

8. Abſorbebit ipſam mortem in victoriam, & abſterget Dominus Jehovi lachrymas ab omnibus faciebus; & opprobrium populi ſui amovebit à tota terra (nam Jehova loquutus eſt.)

9. Ut dicat tempore illo; ecce Deus noſter hic *eſt*, exſpectamus eum, & ſervat nos: hic *eſt* Jehova, quem exſpectamus, exſultabimus, & lætabimur de ſalute ejus.

10. Nam quieſcet manus Jehovæ in monte hoc: triturabitur verò Moab in loco ſuo, ut trituratur palea ad ſtercorationem.

11. Expandet enim manus ſuas in medio ejus, ſicut expandere ſolet natator ad natandum; & demittet ſuperbiam ejus, cataractis manuum ſuarum;

12. Ita munitionem editúmque locum murorum tuorum deprimet, demittet, deturbabit in terram, in pulverem uſque.

CAPUT XXVI.

Canticum Sionis.

TEmpore illo cantabitur canticum hoc in regione Jehudæ: civitas fortis *eſt* nobis, ſalutem diſponit muris, & præmunitioni *Deus, dicendo:*

2. Aperite portas, & ingrediatur gens juſta, conſervans *omnem* fidem.

3. Cogitationi innitenti cuſtodis continuam pacem, quum tibi confidit.

4. Confidite Jehovæ uſque in ſempiternum: nam in Jah Jehova rupes ſeculorum *eſt:*

5. Nam deprimit habitatores *loci* alti, urbem editam: dejicit eam, dejicit eam uſque in terram, deturbat eam in pulverem uſque:

6. Conculcat eam pes; pedes pauperis, veſtigia tenuium.

7. Iter juſto rebus æquiſſimis; recto orbitam juſti libras.

8. Etiam *in* itinere judiciorum tuorum, Jehova, exſpectamus te; ad nomen tuum, & ad memoriam tui *fertur* deſiderium animæ:

9. Animo meo deſidero te per noctem; etiam ſpiritu meo, *qui eſt* in me, tempeſtivè quæro te: nam quum judicia tua *exſtant* in terra, juſtitiam diſcunt incolæ orbis habitabilis:

10. Cùm gratia fit improbo, non diſcit juſtitiam, in terra æquiſſima iniquè agit; & non conſiderat celſitudinem Jehovæ.

11. Jehova, *quum* exaltatur manus tua, non vident: videbunt erubeſcentes zelum erga populum, quin etiam ignis hoſtes tuos conſumet.

12. Jehova, diſpones pacem nobis: nam etiam omnes res noſtras confeciſti nobis.

13. Jehova, Deus noſter, imperabant nobis domini præter te: tantùm per te recordamur nominis tui.

14. *Hi* mortui non reviviſcent; expertes vitæ non reſurgent: propterea, viſitans perdidiſti eos, & profligâſti omnem memoriam eorum.

15. Adjeciſti huic genti Jehova, *vitam*; adjiciens huic genti glorificas te: *genti, quam* procul amoveras *ad* omnes extremitates terræ.

16. Jehova, in ipſa anguſtia viſitaverunt te; fuderunt ſubmiſſam orationem, caſtigatione tuâ *premente* ipſos.

17. Ut prægnans propinqua partui dolet, exclamat in doloribus ſuis; ita fuimus à conſpectu tuo, Jehova:

18. Gravidi fuimus, doluimus, quaſi pareremus ventum, ſalutem ullam non fuiſſemus effecturi terræ, neque caſuri fuiſſent incolæ orbis habitabilis.

19. Reviviſcunt tui mortui, cadavera quæque mea reſurgunt; expergiſcimini, *inquis*, & cantate, qui inhabitatis pulverem; nam ros olerum ros tuus eſt, poſtquam in terram expertes vitæ dejeciſti.

CAPUT XXVII.

Leviathan judicandus.

AGè popule mi, intra in conclavia tua, & occlude fores tuas tibi; latita quaſi exiguo momento, donec præterierit indignatio.

2. Nam ecce Jehova proditurus eſt è loco ſuo, ad animadvertendum iniquitatem habitatoris terræ in eum; & reteget terra cædes ſuas, neque obteget ultrà interfectos ſuos.

Caput XXVII.

3. Tempore illo animadvertet Jehova gladio ſuo duriſſimo, maximóque, & validiſſimo in balænam ſerpentem oblongum, & in balænam ſerpentem tortuoſum; & interficiet draconem, qui *eſt* in mari.

4. Die illâ, vineam *rubentis* meri, acclamate ei.

5. Ego Jehova ſum cuſtoditurus eam, momentis irrigaturus eam; ne *quis* inviſat eam, noctes diéſque cuſtoditurus ſum eam.

6. Æſtus non *eſt* mihi: qui induxerit me ſente, & vepre ad prælium, *hunc* cautè ingrediens eam, ſuccendam ex ea ſimul:

7. Sin prehendet robur meum, facturus pacem mecum; pacem fecerit mecum.

8. Ut advenientes Jahakobi *poſteri* radicentur faciet, efflorеſcet, & germinabit Jiſraël; denique implebunt ſuperficiem orbis habitabilis proventu.

9. An, ut percuſſit percuſſorem ejus, percutit eum? an, ut interfecti ſunt interfecti illius, interficiuntur?

10. Moderatè emittendo eum contendis *cum* eo: *illum* aufert ſpiritu ſuo duro, *quaſi* tempore Euri.

11. Idcirco hac re expiatur iniquitas Jahakobi, & hic *eſt* totus fructus, ut amoveat peccatum ejus; quum diſponet omnes lapides altaris ut lapides calcis diſſipatos, nec conſiſtent luci, aut ſubdiales ſtatuæ:

12. Sed *illius* civitas munita *erit* ſolitaria, caula disjecta, & derelicta velut deſertum; ubi paſcet vitulus, & ibi recubabit, etiam abſumet ramos ejus.

13. Arefacto ramo ejus, frangentur *ramuſculi*, mulieres venientes incendent *illum*: quia non eſt populus ullâ intelligentiâ præditus, idcirco non miſeretur ejus, qui fecit eum, & qui formavit eum, non facit gratiam ei.

14. Erit autem tempore illo, excutiet Jehova inde à fluxu illius fluminis uſque ad torrentem Ægypti, vos autem colligemini ſigillatim, ô Jiſraëlitæ.

15. Erítque tempore illo, *quando* clangetur buccinâ magnâ, ut veniant, qui perierant in terra Aſſyriæ, & qui depulſi fuerant in terram Ægypti; & *honorem exhibentes* incurvent ſe Jehovæ in monte ſancto Jeruſchalaimis.

CAPUT XXVIII.

Deus corona populi: & Chriſtus lapis angularis in Sion.

VÆ coronæ faſtûs, ebrioſis Ephrajimi, cujus ornatus decor *eſt, velut* flos caducæ *plantæ*, eis, qui præſunt valli pinguiſſimæ, obtuſis vino.

2. Ecce robuſtus, & fortis Domino, ſimilis inundationi grandinis, turbini exitiali ſimilis inundationi aquarum validarum exundantium, dejiciet in terram manu.

3. Pedibus conculcabuntur; corona faſtûs, ebrioſi Ephrajimi.

4. Tum erit *velut* turba florum caducæ *plantæ* decor ornatus illius, quiſquis præeſt valli

valli pinguissimæ; ut fructus præcox, quum nondum *est* æstas, quem ubi videt quispiam, dum adhuc *est* in manu sua, deglutit.

5. Tempore illo erit Jehova exercituum pro corona decoris, & pro diademate ornatûs reliquo populo suo:

6. Et pro spiritu judicii ei, qui præsidebit judicio, & potentibus regerentibus bellum in portam:

7. Veruntamen etiam isti vino errant, & potu inebriante oberrant: præses, ac propheta errant potu inebriante, absorbentur à vino? oberrant præ potu inebriante, errant *in* functione videntis, titubant *in* judicatione;

8. Nam omnes mensæ plenæ sunt vomitu, *&* excremento non *superest* locus.

9. Quem doceret scientiam, & cui proponeret intelligendum documentum? depulsis à lacte, avulsis ab uberibus?

10. Cùm præceptum præcepto, præceptum præcepto, delineatio delineationi, delineatio delineationi: pauculum hic, pauculum illic *fuerit additum*:

11. Cùm peregrino sermone, & linguâ exoticâ alloquutus sit populum istum *Jehova*:

12. Cùm dixerit eis, hæc *est* ipsa requies, quietem tribuite lasso; & hæc *est* respiratio: & noluerint auscultare:

13. Sed fuerit eis verbum Jehovæ, præceptum præcepto, præceptum præcepto, delineatio delineationi, delineatio delineationi, pauculum hic, pauculum illic? ut pergerent, & corruentes retrorsum confringerentur, & irretiti caperentur:

14. Idcirco audite verbum Jehovæ, viri irrisores, dominatores populi hujus, qui *est* Jeruschalaimis.

15. Quoniam dicitis; pepigimus fœdus cum morte, & cum sepulchro egimus cautum: flagellum inundantis quum transibit, non obveniet nobis: quia disponimus fallaciam receptum nostrum, & in mendacio abscondimus nos.

16. Idcirco ita ait Dominus Jehovi, ecce ego fundamentum posui in Tzijone lapidem: lapidem probationis, angularem, pretiosum, fundationem fundatissimam, qui credit non præfestinabit.

17. Disponam enim judicium ad lineam, & justitiam ad perpendiculum: ut excernat grando receptum fallaciæ, & latibulo *suo* aquæ inundent.

18. Tum abolebitur fœdus vestrum cum morte, & cautio vestra cum sepulchro non stabit: flagellum inundantis, quum pertransibit, tum eritis ei conculcationi.

19. Ex quo transiverit, intercipiet vos; nam quolibet manè pertransibit interdiu, & noctu: eritque tantummodo commotioni, quum proponet intelligendum documentum.

20. Nam brevius erit stratum, quàm ut protendat se? & stragula angusta quum colliget *se cubans*:

21. Nam sicut *in* monte Peratzimorum exsurget Jehova, sicut *in* valle ad Gibhonem irascetur: ad faciendum factum suum, extraneum factum suum, ad operandum opus suum; alienum opus suum.

22. Nunc itaque, ne pergatis ludificari, ut non confirmentur vincula vestra: nam consummationem, & *quidem* præcisam audivi à Domino Jehovi exercituum contra totam hanc terram.

23. Aures adhibete, & audite vocem meam; attendite, & audite sermonem meum.

24. An totum diem arat arator ad seminandum? sulcat, & occat terram suam?

25. Annon, quum æquavit superficiem ejus, aut spargit melanthium, cuminúmque dispergit; aut disponit triticum præstans, vel hordeum insigne, vel speltam *in* termino suo;

26. Deinde colligat illud ad eam rationem, *quam* Deus ejus docet eum?

27. Nam non tribulâ trituratur melanthium, aut rotâ plaustri super cuminum versatur; sed baculo excutitur melanthium, & cuminum virgâ.

28. Panis *verò* comminuitur, quia non in perpetuum pergit triturare ipsum, ubi quassit rotâ plaustri sui equitibus sui non comminuit ipsum.

29. Etiam hoc à Jehova exercituum prodit, *qui* mirificus est consilio, magnificus re ipsâ.

CAPUT XXIX.

Væ Arieli, seu excidium Hierosolymæ.

VÆ Arieli, Arieli, urbi, *in qua* castrametatus est David: adjicite annum ad annum: *sacrificiis festorum capita* exscecent:

2. Attamen angustabo Arielem; eritque mœror, & mœstitia, quum erit mihi *urbs* ut Ariel.

3. Nam castrametabor pilatâ acie contra te; & obsidens te stativis, erigam contra te obsidionalia munimenta:

4. Adeò ut dejecta è terra loquaris, & è pulvere mussitet sermo tuus, sitque quasi pythonis è terra vox tua: & è pulvere sermo tuus pipiat.

5. Nam erit ut pulvisculus tenuis multitudo extraneorum tuorum; & velut gluma transiens multitudo violentorum, adeo erit ad momentum repentè.

6. A Jehova exercituum visitabitur tonitru, & terræ motu, sonóque magno, turbine, & procella, flammâque ignis consumentis.

7. Erit enim tanquam somniaret, viso nocturno, multitudo omnium istarum gentium, quæ militaturæ sunt contra Arielem; & singuli militaturi contra eam, munitionemque ejus, & angustaturi eam.

8. Erit, *inquam*, ac si somniaret famelicus quod ecce comedit, quum autem expergiscitur, vacua *est* anima ejus, aut quasi somniaret sitiens, quòd ecce bibit, expergefactus autem ecce lassus est, & anima ejus appetit: ita erit multitudo omnium istarum gentium, quæ militaturæ sunt contra montem Tzijonis.

9. Cunctantur, quin admiramini: delicias agunt, quin vociferamini? inebriantur, at non vino; vacillant, non autem inebriante potu:

10. Nam perfudit vos Jehova spiritu soporis alti, & obstipavit oculos vestros: cùm prophetis etiam primorum vestrorum prudentissimorum *oculos* obtexit.

11. Ideo est vobis visio istorum omnium similis verbis literarum obsignatarum? quæ

dan-

dantur scienti literas, dicendo, lege quæso hoc: dicit autem, non possum, quia obsignatum est:

12. Sin autem dentur literæ ei, qui nescit literas, dicendo, lege quæso hoc, dicit, nescio literas.

13. Dixit enim Dominus, propterea quòd appropinquans populus iste, ore suo, & labiis suis honorant me, cor autem suum procul amovet à me: éstque reverentia eorum erga me, quam præcepto hominum edocti sunt:

14. Idcirco, ecce ego perrecturus sum res mirificas agere cum populo isto indesinenter, & admirabiles, & peribit sapientia sapientum ejus, prudentiáque prudentum ejus se se abdet.

15. Væ abdentibus in profundum à Jehova consilium, qui existente in tenebris opere suo, *quoque* dicunt, quis videt nos? & quis animadvertit nos?

16. *Res* inverti à vobis, an sicut lutum figuli reputandum est? quum dicet opificium de opifice suo, non fecit me, etiam figmentum de fictore suo; non intelligit.

17. Annon adhuc paulisper, *tempore* perpusillo, etiam convertetur Libanus in arvum; & arvum pro sylva reputabitur?

18. Et audient die illâ surdi isti verba literarum; & ex caligine, atque è tenebris oculi cæcorum videbunt.

19. Et cumulabunt mansueti in Jehova lætitiam; egentissimíque hominum in sancto Jisraëlis exsultabunt:

20. Quòd desierit violentus, defecerítque derisor: & excisi fuerint quicunque sedulò observant vanitatem.

21. Peccati reum peragentes hominem propter verbum: & corripienti ponentes tendiculam in porta; denique pervertentes suâ inanitate justum.

22. Idcirco ita ait Jehova de domo Jahakobi, qui redemit Abrahamum: non jam erubescet Jahakob, neque jam facies ejus expallescet.

23. Nam, quum videbit natos suos, opificium manuum mearum in medio sui, sanctificantes nomen meum, tum sanctificabunt sanctum Jahakobi, & Deum Jisraëlis expavescendum prædicabunt:

24. Ut cognoscant errabundi spiritu prudentiam, & susurrones discant doctrinam.

CAPUT XXX.

In silentio & spe.

VÆ filiis contumacibus, dictum Jehovæ, ad agitandum consilium, at non ex me: & ad obducendum tegumentum, at non spiritus mei: ut adjiciant peccatum peccato:

2. Proficiscentibus, ut descendant in Ægyptum, quum os meum non consuluerunt; ut roborentur robore Parhonis, & recipiant se in umbram Ægypti.

3. Nam erit vobis robur Parhonis, pudori, & receptus iste in umbram Ægypti, ignominiæ.

4. Quum fuerint Tzohane principes istius, & legati istius Chanesum pervenerint:

5. Omnes pudefaciet per populum, *per homines* non profuturos illis: non adjumento, neque emolumento; sed pudori, etiamque probro *futuri sunt*.

6. Onus jumentis australibus; in terram oppressionis, & angustiæ, *ad eos*, ex quibus immanis leo, juvenisque leo, vipera, & prester volans *proditurus est*, deportabunt humero asinorum opes suas, & gibbo camelorum thesauros suos, ad populum, *qui* non proderunt.

7. Nam Ægyptii *in* vanum, & inaniter adjuvabunt: idcirco proclamo de hoc, fortitudinem ipsis *fore*, ut maneant.

8. Nunc veni, inscribe hoc tabulæ apud eos, & in libro exara ipsum: ut sit temporibus sequentibus in sempiternum, usque in seculum.

9. Nam populus rebellis est, *filii* mendaces; filii, *qui* nolunt audire legem Jehovæ.

10. Qui edicunt videntibus, ne videatis; & prudentibus, ne provideatis nobis recta, loquimini nobis blanda, providete illusiones:

11. Recedite à via, deducite ab itinere; facite, ut cesset à facie nostra sanctus Jisraëlis.

12. Idcirco ita ait sanctus Jisraëlis, quandoquidem spernitis verbum hoc: confiditis autem fraudi, & præfractæ vitæ, ac innitimini eâ:

13. Idcirco erit vobis iniquitas ista, similis rupturæ cadentis *muri, quæ* ventrem faciebat in muro edito: cujus repentè, momentò advenit fractura.

14. Franget autem eam quasi fracturâ utris figulorum contusi, non est usurus clementia: adeò ut non inveniatur in contusione ejus testa ad capiendum ignem è foco, aut ad depromendum aquas è lacuna.

15. Ita enim dicit Dominus Jehovi sanctus Jisraëlis, reversione, & descensu servabimini, in tranquillitate, & fiducia erit potentia vestra: non acquiescitis autem:

16. Sed dicitis, nequaquam: nam insidentes equo fugiemus; idcirco fugietis: at levi *jumento* vehemur; idcirco leviores erunt, qui persequentur vos.

17. Mille homines ab increpatione unius, ab increpatione quinque fugietis *omnes*: donec reliqui fiatis similes cippo, in vertice hujus montis, & similes vexillo in hoc colle.

18. Idcirco autem exspectabit Jehova gratiam facere vobis, & idcirco elaturus est se ad miserendum vestri; quia Deus juris *est* Jehova, beati omnes, qui exspectant eum.

19. Nam populus Tzijone habitabit, Jeruschalaimis: porrò non flebis, omnino gratiam faciet tibi ad vocem clamoris tui; simul ac audierit, exaudiet te.

20. Dabit quidem vobis Dominus panem angustiæ, & aquas oppressionis verùm non includetur angulo ampliùs *ullus* docentium te; sed oculi tui videbunt doctores tuos:

21. Et aures tuæ audient verbum à tergo tuo, dicentium: hæc illa *est* via, incedite per eam, quum dexteram, aut quum sinistram petetis:

22. Et polluetis tectorium sculptilium argenti tui, & amictum fusilis ex auro tuo: separabis ea, ut laborantem ex mensibus; apage, dices eorum cuique;

23. Tum dabit pluviam sementis tuæ, quâ conse-

conſeveris terram, adeò ut panis, proventus terræ ſit uber, & pinguis: depaſcent pecora tua die illâ paſcuum latum.

24. Boves etiam, & aſelli colentes tellurem, farraginem meram comedent; quæ ventilata fuerit vanno, & ventilabro.

25. Eruntque ſuper omnem montem altum, & ſuper omnem collem elatum, rivi; proceſſus aquarum, tempore cædis magnæ, quum ceciderint turres.

26. Et erit lux ipſa lunæ ſicut lux ſolis, lux autem ſolis erit ſeptupla, ut lux ſeptem dierum; quo die obligaverit Jehova fracturam populi ſui, & fractionem plagæ illius curaverit.

27. Ecce nomen Jehovæ venit è longinquo, ardens irâ ſuâ, & gravitate incendii: cujus labia erant plena indignatione, & lingua ut ignis conſumens:

28. Et ſpiritus ejus tanquam torrens, inundans *eum, qui* ad collum dividebat; agitando gentes agitatione vanitatis fecit, ut errent fræno impoſito maxillis populorum.

29. Illud canticum futurum eſt vobis, ut noctis, quâ ſanctificatur feſtum: & lætitia animi, qualis *eſt* euntis cum tibia, ut veniat in montem Jehovæ, ad rupem Jiſraëlis:

30. Feciſſe Jehovam, ut exaudiatur majeſtas vocis ſuæ, & deſcenſum brachii ſui demonſtrâſſe, æſtu iræ, & flammâ ignis conſumentis; diſperſione, & inundatione, ac lapide grandinis:

31. Quum voce Jehovæ contritus eſt Aſſyrius, virgâ ſolitus percutere.

32. Sic erit omnis locus, quà tranſibit virga fundatiſſima, cui impoſuerit Jehova eam, cum tympanis, & cum citharis, quando bellorum agitationem ipſam expugnaverit.

33. Etenim paratus eſt jam antè exitii locus, hic etiam ipſi regi conſtitutus eſt, profundiſſimum, latiſſimum fecit *Jehova:* pyræ ejus ignis, & lignorum multum *eſt*, flatus Jehovæ quaſi torrente ſulphuris incendit eam.

CAPUT XXXI.

Væ illis, qui fidunt equis, & equitibus.

VÆ deſcendentibus in Ægyptum ad auxilium, & *qui* innituntur equis: qui confidunt curribus, quum multi ſunt, & equitibus, quum ſunt numeroſi valde; neque reſpiciunt ad ſanctum Jiſraëlis, & Jehovam non requirunt.

2. Atqui ipſe etiam ſapiens *eſt*, qui, quum infert malum, verba ſua non ſinit amoveri: ſed inſurgit in domum maleficorum, & in auxilium operam dantium iniquitati.

3. Ægyptius, verò homo *eſt*, non autem *Deus* fortis; & equi eorum caro, non autem ſpiritus; quare Jehova extendente manum ſuam corruet adjutor, & cadet adjutus, pariterque hi omnes deficient.

4. Sed ita ait Jehova mihi, quemadmodum rugiens leo, & juvenis leo ad prædam ſuam, quum vocatur contra eum multitudo paſtorum, à voce eorum non terretur, & à ſtrepitu eorum non demittit ſe: ita deſcenſurus eſt Jehova exercituum ad militandum pro monte Tzijonis, & pro colle ejus.

5. Sicut aves volucres, ſic proteget Jehova exercituum Jeruſchalaima: protegendo etiam eripiet, tranſeundo etiam liberabit.

6. Revertimini ad *eum*, quem ſumma apoſtaſiâ provocant filii Jiſraëlis.

7. Quum die illâ ſpernent quisque idola argentea ſua, & idola aurea ſua, quod faciunt vobis manus veſtræ in peccatum.

8. Tunc cadet Aſſyrius gladio non virili, & gladius non humanus conſumet eum, & fugâ conſulet ſibi, metu gladii, juvenésque ejus, & lectiſſimi ejus tributarii erunt.

9. Nam petra ejus præ formidine evaneſcet, & conterentur præ ſigno principes ejus; dictum Jehovæ, cui ignis *eſt* Tzijone, & furnus Jeruſchalaimis.

CAPUT XXXII.

Regnum Chriſti, regnum pacis.

EN juſtè regnaturus eſt rex, & principes jure principatum gerent;

2. Et erit vir tanquam abſconſio *à* vento, & latibulum ab inundatione: ut rivi aquarum in arido loco, ut umbra petræ ingentis in terra feſſa *ex ſiti*.

3. Neque connivebunt oculi videntium, ſed aures audientium auſcultabunt:

4. Animúsque inconſideratorum intelliget ſcientiam, & lingua balborum expeditè eloquetur *verba* explanata:

5. Neque flagitioſo ampliùs indetur nomen ingenui, & tenax non dicetur liberalis:

6. Sed flagitioſus *dicetur* flagitium eloquens, cujus animus efficit iniquitatem; exercendo hypocriſin, & proloquendo in Deum errorem, exhauriendo animam famelici, & potum ſitientis ſubtrahendo:

7. Et tenacis inſtrumenta mala *dicentur*; qui ſcelerata conſilia init ad perdendum humiles ſermonibus falſitatis, etiam quum egens eloquitur jus:

8. Ingenuus verò, qui ingenua conſilia init; & qui rebus ingenuis inſiſtit.

9. Fœminæ tranquillæ ſurgite, audite vocem meam filiæ confidentes, auribus percipite ſermonem meum.

10. Annis multis continentibus commovebimini, ô confidentes: quia defecerit vindemia, collectio non provenerit.

11. Trepidate ô tranquillæ, commovemini ô confidentes; exuite, atque nudate vos, denique accingimini lumbis.

12. Propter ubera plangant, propter agros deſideratiſſimos, propter vitem frugiferam.

13. In terra populi mei ſpina ſentica aſſurget; uſtio in omnibus domibus lætis, *in* urbe exſultabunda.

14. Nam palatium deſeretur, ſtrepitus civitatis derelinquetur, clivus, & exploratoria ſpecula erit pro ſpeluncis uſque in ſeculum, gaudio onagris, paſcuo gregibus:

15. Donec infundatur ſuper nos ſpiritus de excelſo: & redigatur deſertum in arvum, & arvum pro ſilva reputetur:

16. Habitétque in deſerto illo judicium, & juſtitia in arvo reſideat.

17. Tunc erit opus juſtitiæ pax; effectus, *inquam*, juſtitiæ tranquillitas, & ſecuritas uſque in ſeculum:

18. Nam reſidebit populus meus in caula pacis; & in habitaculis ſecuriſſimis, atque in locis ad quietem tranquilliſſimis;

19. Utut grandinet ruente ſilvâ ; & depreſſione deprimatur civitas.
20. O vos beatos, qui ſeveritis ſecundùm omnes aquas, qui immiſeritis *eò* pedem bovis, & aſini.

CAPUT XXXIII.

Væ prædoni Aſſyrio.

VÆ tibi vaſtator, qui ipſe non vaſtaris ; & tibi, perfide, contra quem non agitur perfide : quum deſieris *eſſe* vaſtator, vaſtaberis ; quum abſolveris perfidè agere, perfidè agetur contra te.
2. Jehova gratiam fac nobis, te exſpectamus : eſto brachium horum ſingulis matutinis, etiam ſalus noſtra tempore anguſtiæ :
3. A ſonoro ſtrepitu pervagantur populi, ab exaltatione tua diſperguntur gentes :
4. Et colligitur præda veſtra collecta bruchi, diſcurſione, qualis eſt praſocuridum diſcurſantium in eam.
5. Editus eſt Jehova, nam habitat altum ; implet Tzijonem judicio, & juſtitiâ.
6. Eſt itaque firmitas temporis tui, robur omnis ſalutis, ſapere te, & nôſſe : reverentia Jehovæ eſt theſaurus ejus.
7. En valentiſſimi horum clamaverant foris ; legati pacis amarè fleverant :
8. Deſolati erant aggeres, ceſſaverat viator ; irritum fecerat fœdus, ſpreverat civitates, non habebat rationem *ullius* mortalis :
9. Lugebat, languebat terra, pudebat Libanum, languebat : erat Scharon quaſi ſolitudo, rudebatque Baſchan, & arvum :
10. Nunc ſurgam, dixit Jehova ; nunc exaltabor, nunc extollam me.
11. Concipitis torridum gramen, parietis ſtipulam ; ſpiritus veſter *eſt* ignis conſumturus vos.
12. Ita fuerunt populi *velut inditi* fornacibus calcariis : *ut* ſpinæ ſuccisæ igne exuſti ſunt.
13. Audite longinqui, quod feci, & agnoſcite propinqui potentiam meam.
14. Expaverant Tzijone peccatores, corripuerat tremor hypocritas : quis diverſabitur, *ajebant*, ex nobis *cum* igne conſumente? quis diverſabitur ex nobis *cum* ardoribus perpetuis?
15. Qui ambulat juſtiſſimè, & qui loquitur rectiſſimè : qui ſpernit lucrum *ex* fraudibus, qui excutit manus ſuas, ne teneat munus, qui occludit aurem ſuam, ne audiat cædes, & obſtipat oculos ſuos, ne videant malum.
16. Hic altiſſima loca habitabit, *erunt* propugnacula petrarum locus editus ejus, panis ejus dabitur, aquæ ejus ſtatæ *erunt* :
17. Regem in pulchritudine ſua videbunt oculi tui, ſpectabunt terram longinquiſſimam :
18. Animus tuus meditabitur terrorem ; *dicens*, ubi eſt legiſperitus? ubi penſator? ubi cenſor turrium?
19. Populum robore præditum non videbis ; populum profundioris ſermonis, quàm ut intelligatur, peregrinæ linguæ, ac non intellectæ.
20. Aſpice Tzijonem, urbem conventuum noſtrorum ; oculi tui videant Jeruſchalaima, caulam tranquillam, tentorium, *quod* non diſſipabitur, cujus paxillorum nullus recedet unquam, neque ulli funes ejus diſrumpentur :
21. Sed ibi magnificus Jehova *erit* nobis loco fluviorum, rivorumque amplorum ſpatiis : non itura eſt in eo claſſis impulſa remis, neque navis magnifica pervaſura eum :
22. Nam Jehova vindex noſter, Jehova legiſlator noſter ; Jehova Rex noſter, ipſe ſervabit nos.
23. Deſerent rudentes tuos : nondum confirmaverint erectum malum ſuum, nondum expanderint velum, tunc dividetur præda ſpolii permulti, claudi diripient prædam.
24. Neque dicet habitator, ægrotus ſum : populus habitans in ea, levatus *erit* ab iniquitate.

CAPUT XXXIV.

Ira Dei ſuper hoſtes Eccleſiæ.

ACcedite gentes ad audiendum, & nationes attendite : audiat terra, & quæ implent eam, orbis habitabilis, & quæcunque progignuntur in eo.
2. Nam fervens ira *eſt* Jehovæ contra omnes gentes, & excandeſcentia contra omnem exercitum earum : internecioni devovebit eas, tradet eas mactationi.
3. Et confoſſi earum projicientur, cadaverúmque earum aſcendet fœtor ; & colliqueſcent montes ex ſanguine eorum :
4. Etiam contabeſcet totus exercitus cœlorum, convolventurque tanquam liber cœli, & totus exercitus eorum decidet ut decidit folium è vite, & ut deciduus *fructus* è ficu.
5. Nam inebriatus eſt in cœlis gladius meus : ecce ſuper Edomæos deſcendet in judicium, & ſuper populum, quem devovi internecioni.
6. Gladius Jehovæ implebitur ſanguine, pinguefiet adipe, ſanguine agnorum, & hircorum, adipe renum arietum : quum ſacrificium *erit* Jehovæ Botzræ, & mactatio magna in terra Edomæorum.
7. Deſcendent quoque unicornes cum eis, & juvenci cum robuſtis *tauris* ; adeò ut inebrietur terra eorum ſanguine, & pulvis eorum adipe pinguefiat :
8. Quum dies ultionis Jehovæ, annus retributionum ob cauſam Tzijonis *erit*.
9. Itaque mutabuntur torrentes ejus in picem, & pulvis ejus in ſulphur ; eritque terra ejus pro pice ardente.
10. Noctu, & interdiu non extinguetur, in ſeculum aſcendet fumus ejus : à generatione in generationem vaſtata manebit, in ſempiternum, nemo tranſibit per eam :
11. Sed hæreditario jure poſſidebunt eam platea, & anataria, noctuáque, & corvus inhabitabunt eam : & extendet ſuper eam lineam deformationis, & perpendicula inanitatis :
11. Clariſſimos ejus *ad* regnum vocabunt, ſed nemo *erit* ibi : & omnes principes ejus futuri ſunt nihil.
13. Et aſſurget in palatiis ejus ſpinarum *multitudo*, chamæleon, & ſpina in munitionibus ejus ; eritque caula draconum, atrium ululis :
14. Et concurrent fera animalia cum terrifico, & ſcops proximo ſuo acclamabit, tantùm

tùm ibi residet strix, inveniétque sibi quietis locum:

15. Ibi nidificabit merula, & ponet, quúmque eruperit, colliget ad umbram suam: tantùm ibi congregabuntur milvi alter cum altero.

16. Quærite ex libro Jehovæ, & legite, unum ex his non defuturum est, unum alterum non desiderabunt: nam os meum est, *quod* præcipit, & spiritu suo idem congregabit ea.

17. Nam, quum projecerit illis sortem, & manu suâ distribuerit illis ad amussim, usque in seculum hæreditario jure possidebunt illam, per generationem quamque habitabunt in illa.

CAPUT XXXV.

Felicitas Ecclesiæ Novi Testamenti.

LÆtabuntur *de* his desertum, & solitarius locus, & exsultabit solitudo, ac florebit tanquam rosa:

2. Magis ac magis florebit, & exsultabit etiam exsultatione *suâ,* & cantu, gloria Libani dabitur ei, decor arvi, & Scharonis: ista videbunt gloriam Jehovæ, decorem Dei nostri, *&* *dicent*;

3. Confirmate manus remissas, & genua labantia fortificate:

4. Dicite inconsideratis animo, confirmamini, ne timeatis: ecce Deus vester, ultio advenit, retributio Dei, ipse advenit servaturus vos.

5. Tunc aperient se oculi cæcorum, & aures surdorum patefient.

6. Tunc saliet claudus velut cervus, & cantabit lingua muti: erupisse in deserto aquas, & torrentes in solitudine:

7. Abiisse torridum locum in stagnum, & siticulosum in scaturigines aquarum; in caula draconum, cubili cujusque, gramen *esse* cum arundine, & junco.

8. Et erit illic agger, & via, quæ via sanctitatis vocabitur, quâ non transibit pollutus, sed erit istorum viator, ne stulti quidem poterunt deerrare.

9. Non erit ibi leo, & violenta ulla fera non conscendet eam, non invenietur ibi: sed ambulabunt *eâ* vindicati;

10. Et redemti Jehovæ revertentur, perveniéntque Tzijonem cum cantu, & lætitia perpetua super caput suum: gaudium & lætitiam assequentur, fugiéntque mœror, & gemitus.

CAPUT XXXVI.

Sancherib obsidet Hierosolymam.

FUerat enim decimoquarto anno regis Chizkijæ, ut ascendens Sancherib, rex Assyriæ, contra omnes civitates Jehudæ munitas, occuparet eas.

2. Misit autem rex Assyriæ Rabschaken Lacischo Jeruschalaima, ad regem Chizkijam, cum copiis numerosis: qui substitit ad aquæ ductum piscinæ superioris, *qui est* in aggere, agri fullonis.

3. Et egressus est ad eum Eljakim, filius Chilkijæ, qui præerat domui, cum Schebna scriba, & Joacho, filio Asaphi à memoria.

4. Quibus dixit Rabschake, dicite jam Chizkijæ; sic ait rex maximus, rex Assyriæ, quæ *est* fiducia ista, quâ confidis?

5. Dixero (verúntamen verba futilia) *adesse* consilium, & fortitudinem ad bellum; nunc, cui confidis, quòd rebellas contra me?

6. Ecce fiduciam habueris in scipione arundinis quassatæ isto, in Ægyptio, quo si quis innixus fuerit, intrans volam ejus perforabit eam: ita *est* Parho rex Ægypti omnibus fiduciam habentibus in ipso.

7. Quòd si dixeris mihi, in Jehova, Deo nostro fiduciam habemus: annon is *est,* cujus abstulit Chizkija excelsa, & altaria, edicens Jehudæ, & Jeruschalaimis, coram altari hoc incurvate vos *adoraturi?*

8. Sed nunc misceto quæso *bellum* cum Domino meo, rege Assyriæ: & dabo tibi bis mille equos, si poteris suppeditare, qui equitent eos pro te.

9. Quomodo ergo averteres faciem ducis unius è servis domini mei minimis? sed fiduciam tuam habes in Ægyptio, propter currus, & propter equites.

10. At nunc, an absque Jehova ascendi contra regionem hanc ad perdendum eam? Jehova edixit mihi, ascende in regionem istam, & perde eam.

11. Dixit verò Eljakim, Schebnáque, & Joach Rabschaki, alloquere quæso servos tuos Syrè, intelligimus enim; neque alloquitor nos Judaicè, audiente hoc populo, qui *est* super murum.

12. Sed dixit Rabschake, an ad dominum tuum, aut ad te misit me dominus meus, ut loquerer verba hæc? nònne ad homines istos, qui desident super murum, ut comedant excrementa sua, & bibant lotium suum vobiscum?

13. Itaque subsistens Rabschake, exclamavit voce magnâ Judaicè: & dixit, audite verba regis maximi, regis Assyriæ.

14. Ita ait rex, ne vos decipiat Chizkija: non enim poterit eripere vos.

15. Neque adducat vos Chizkija, ut fiduciam habeatis in Jehova, dicendo, certò eripiet nos Jehova; non tradetur civitas hæc in manum regis Assyriæ.

16. Ne auscultetis Chizkijæ: nam sic ait rex Assyriæ, transigite mecum munere, & prodite ad me, sic comedite quisque *fructum* vitis suæ, & quisque *fructum* ficûs suæ, ac bibite quisque aquas cisternæ suæ:

17. Usquedum veniens assumam vos *deducendos* in terram, similem terræ vestræ; terram frumenti, & musti *feracem*; terram *abundantem* pane, & vineis.

18. *Videte*, ne seducat vos Chizkija, dicendo: Jehova eripiet nos: an eripuerunt dii gentium quisque terram suam è manu regis Assyriæ?

19. Ubi *sunt* dii Chamathæ, & Arpadi? ubi dii Tzepharvajimorum? quin etiam eripuerúnt-*ne* Schomronem è manu mea?

20. Qui *sunt* inter omnes deos regionum istarum, qui eripuerint regionem suam è manu mea: ut eripiat Jehova Jeruschalaima è manu mea?

21. Obticuerunt autem, neque responderunt ei quicquam: præceptum enim regis fuerat, edicentis, ne respondeatis ei.

22. Venit itaque Eljakim, filius Chilkijæ, qui præerat domui, Schebnáque scriba, & Joach, filius Asaphi à memoria, ad Chizki-

jam laceris vestibus: & indicaverunt ei verba Rabschakis.

CAPUT XXXVII.

Senacherib cæditur ab angelo.

Fuit autem, quum audiret rex Chizkija, ut laceraret vestimenta sua; & tegens se cilicio ingrederetur domum Jehovæ.

2. Et mitteret Eljakimum, qui præerat domui, & Schebnam Scribam, ac seniores sacerdotum, tectos ciliciis; ad Jeschahjam, filium Amotzi, prophetam.

3. Qui dixerunt ei, sic ait Chizkija, dies angustiæ, & increpationis, irritationisque *est* dies hic; cùm venerint filii usque ad os matricis, & vis non *adsit* ad partum.

4. Fortasse auditurus est Jehova, Deus tuus verba Rabschakis, quem misit rex Assyriæ, dominus ejus ad afficiendum probro Deum viventem, & arguet hujusmodi verba, quæ audierit Jehova, Deus tuus: si extuleris precationem pro hoc residuo, quod præsens est.

5. Quum itaque venissent servi regis Chizkijæ ad Jeschahjam.

6. Dixit eis Jeschahjah, sic dicitote domino vestro, sic ait Jehova, ne timeto propter verba ista, quæ audivisti, quibus bsalphemârunt pueri Regis Assyriæ me.

7. Ecce ego indam ei spiritum, ut audito rumore revertatur in terram suam; dejiciámque eum gladio in terra ejus.

8. Itaque reversus Rabschake, invenit regem Assyriæ oppugnantem Libnam: audiverat enim eum profectum esse Lacischo.

9. Audiens autem de Tirhaka, rege Cuschi, dicentes, procedit ut pugnet contra te, audiens, *inquam* misit nuncios ad Chizkijam, edicendo:

10. Sic alloquimini Chizkijam, regem Jehudæ, dicendo, ne decipiat te Deus tuus, in quo tu fiduciam habes, dicendo; non tradentur Jeruschalaima in manum regis Assyriæ.

11. Ecce tu audivisti, quid fecerint reges Assyriæ omnibus aliis regionibus internecioni devovendo incolas earum: & tu eripieris?

12. An eripuerunt eas dii gentium, quas perdiderunt majores mei? Gozanem, & Chacanem? & Retzephum, & Hedenitas, qui sunt Thelassari?

13. Ubi *est* rex Chamathæ, & rex Arpadi? & rex civitatis illius Tzepharvajimorum? Henahi, & Hivæ?

14. Quumque accepisset Chizkija literas è manu nunciorum, & legisset illud; ascendens *in* domum Jehovæ, explicavit illud Chizkija coram Jehova.

15. Et precatus est Chizkija Jehovam, dicendo:

16. Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, insidens Cherubinis, tu es Deus ille solus omnibus regnis terræ; tu fecisti cœlum, & terram.

27. Inclina, Jehova, aurem tuam & audi: aperi, Jehova, oculos tuos, & vide; audi *inquam*, omnia verba Sancheribi, qui misit ad probro afficiendum Deum viventem.

18. Verum *est* Jehova: vastaverunt reges Assyriæ omnes gentes illas, & regionem illarum:

19. Et tradiderunt deos illarum igni, quia dii non erant, sed opus manuum hominis, lignum, aut lapis, ideo perdiderunt eos.

20. Nunc itaque, Jehova, Deus noster, serva nos è manu istius; ut cognoscant omnia regna terræ, te Jehovam solum esse.

21. Tum misit Jeschahjah, filius Amotzi ad Chizkijam, qui diceret: sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, quod precatus es me contra Sancheribum, regem Assyriæ:

22. Hoc *est* verbum, quo edicit Jehova *respondere* ei: contemnit te, subsannat te virgo, filia Tzijonis, post te caput movet filia Jeruschalaimorum.

23. Quem probro affecisti, ac blasphemâsti? & contra quem extulisti vocem? utíque attollis *in* sublime oculos tuos contra sanctum Jisraëlis.

24. Per servos tuos probro affecisti Dominum; quum diceres, multitudine curruum meorum ego ascendi summitatem montium, latera Libani: & succidam proceras cedros ejus, lectissimas abietes ejus: ingrediar etiam celsissimam extremitatem ejus, silvas arva ejus.

25. Ego effodio, ut bibam aquas; nam exsicco plantâ pedum meorum omnes rivos locorum obsessorum.

26. Annon audivisti inde à longinquo tempore, me id facere? & à diebus priscis formare illud? nunc adduco illud, ut sis ad deturbandum in acervos vastos civitates munitas.

27. Ideo habitatores earum contracti manu, territi sunt, & erubuerunt; fuerunt *ut* herba agri, ut oleracea herba tenera, *ut* fœnum tectorum, & ager tactus uredine antequam in culmum assurgat.

28. Et sessionem tuam, & profectionem tuam, & incessum tuum novi, etiam furorem tuum contra me.

29. Quoniam tu furis contra me, & tumultuatio tua ascendit ad aures meas: ideo ponam hamum meum in naso tuo, & frænum meum inter labia tua, ac reducam te viâ illâ, per quam venisti.

30. Illud autem esto tibi hujus *rei* signum, comedere vos anno uno spontè natum, & anno altero spontè renatum: anno demum tertio serite, & metite, ac plantate vineas, & comedite fructum earum:

31. Nam residuum domûs Jehudæ, quod relictum fuerit, rursus radicabitur infernè; & proferet fructum supernè;

32. Quum Jeruschalaimis prodibit reliquum, & residuum è monte Tzijonis: zelus Jehovæ exercituum facturus est istud.

33. Propterea sic ait Jehova de rege Assyriæ, non est ingressurus in civitatem hanc, neque jaculaturus huc sagittam; neque oppositurus ei scutum, neque diffundet contra eam aggestas moles.

34. Viâ quâ venerit, eâdem revertetur: in civitatem verò hanc non ingredietur, dictum Jehovæ.

35. Nam protegam civitatem hanc ad servandum eam, propter me, & propter Davidem, servum meum.

36. Itaque prodiens angelus Jehovæ percussit in castris Assyriorum centum octoginta quinque millia *hominum*: quúmque surre-

surrexissent manè, ecce omnia illa *erant* cadavera mortuorum.

37. Quare profectus, abivit, & reversus est Sancherib, rex Assyriæ; consedítque Nínives.

18. Ubi fuit, ipso se incurvante *in* æde Nisroci, Dei sui, ut Adrammelech, & Schareetzer, filii ejus, percuterent eum gladio, ipsi verò proriperent se in terram Ararati: & regnavit Esar Chaddon, filius ejus pro eo.

CAPUT XXXVIII.

Chizkija sanitati restitutus laudat Deum

Diebus illis ægrotavit Chizkija lethaliter: ad quem veniens Jeschahjah, filius Amotzi, propheta, dixit ei, sic ait Jehova; da præcepta familiæ tuæ, nam tu brevi moriturus es, ac non vives.

2. Quapropter advertens Chizkija faciem suam ad parietem, oravit Jehovam.

3. Et dixit; obsecrò, Jehova, recordare jam me indesinenter ambulâsse coram te fideliter, & animo integro, & quod bonum videtur in oculis tuis, fecisse: flevítque Chizkija fletu magno.

4. Tum fuit sermo Jehovæ ad Jeschahjam, edicendo:

5. Abi, & dicito Chizkijæ, sic ait Jehova, Deus Davidis, patris tui, audivi precationem tuam, vidi lachrymas tuas; ecce ego addam diebus tuis quindecim annos:

6. Et è manu regis Assyriæ eripiam te, & civitatem hanc; protegámque civitatem hanc.

7. Atque hoc tibi *esto* signum à Jehova; facturum esse Jehovam rem istam, quam loquutus est.

8. Ecce ego reducturus sum umbram graduum illorum, quæ descendit gradibus Achazi solaribus, retrorsum decem gradibus: & reversus est sol decem gradibus, iisdem gradibus, quibus descenderat.

9. Scriptum Chizkijæ, regis Jehudæ, quum ægrotâsset, & revaluisset ex ægritudine sua.

10. Ego dicebam, rescissis diebus meis aditurùs sum portas sepulchri, privor residuo annorum meorum.

11. Dicebam, non sum visurus Jah, Jah in terra viventium: non intuebor hominem ampliùs inter habitatores mundi.

12. Habitatio mea transfertur, & transportatur à me, tanquam tentorium pastorale: ad excidium perduxi, ut textor *stamen*, vitam meam; à peniculis resecturus es me; à die usque ad noctem peremturus es me.

14. Proponebam, dum manè erat, tanquam leonem, ita fracturum esse *Deum* omnia ossa mea; à die usque ad noctem te peremturum esse me.

14. Ut grus, *aut* hirundo, ità pipiebam, gemebam ut columba, *dicens*: exhauriuntur oculi mei *spectantes* in sublime, Jehova oppressio *sit* mihi, pertexe me.

15. Quod eloquebar, statim prædixit mihi, idémque fecit: progredior omnibus annis vitæ meæ ultra amaritudinem animæ meæ.

16. Domine, per hæc vivitur: etiam his singulis inest vita spiritus mei, *his* facis, ut revalescam, & vivum conservas me.

17. Ecce ad pacem *advenit* amara mihi amaritudo; sed tu propensus amore *eduxisti* animam meam à fovea exedente, quia abjecisti post tergum tuum omnia peccata mea.

18. Non enim sepulchrum celebrat te, *aut* mors laudat te: non habent exspectationem in fide tua, qui descendunt in sepulchrum.

19. Vivens, vivens ipse celebrabit te, ut ego hodie: pater filiis notam faciet fidem tuam.

20. Jehova *præstò est* ad servandum me; ideo odas lyricas meas pulsabimus omnibus diebus vitæ nostræ in domo Jehovæ.

21. Edixerat enim Jeschahjah, sumatur palatha ficuum; & appingatur ulceri, & revalescet.

22. Et dixerat Chizkija, quod *est* signum; me ascensurum esse in domum Jehovæ?

CAPUT XXXIX.

Chizkija offendit Deum, & castigatus resipiscit.

Tempore illo misit Merodac Baladan, filius Baladanis, rex Babyloniæ literas cum munere ad Chizkijam; audiverat enim ægrotâsse, & confirmatum esse.

2. Quibuscum lætatus Chizkija, ostendit eis totum gazophylacium suum, argentum, & aurum, aromata, atque oleum præstantissimum, totámque domum vasorum suorum, denique quicquid inveniebatur in thesauris suis: non fuit quidquam, quod non ostentaret eis Chizkija, in domo sua, & in tota ditione sua.

3. Quapropter ingressus Jeschahjah propheta, ad regem Chizkijam; dixit ei, quid dixerunt homines illi? & unde venerunt ad te? cui dixit Chizkija, è terra longinqua venerunt ad me, Babylone.

4. Iterum dicenti; quid viderunt domi tuæ? dixit Chizkija, quicquid *est* domi meæ viderunt, non fuit quicquam, quod non ostenderim eis, in thesauris meis.

5. Tum dixit Jeschahjah Chizkijæ, audi verbum Jehovæ exercituum.

6. Ecce, dies venturi sunt, quibus deportabitur quicquid *est* domi tuæ, & quod recondiderunt majores tui usque in diem tunc, in Babyloniam: non relinquetur quidquam, ait Jehova.

7. De filiis etiam tuis, qui prodibunt ex te, quos geniturus es, assument; ut sint aulici in palatio regis Babyloniæ.

8. Dixit verò Chizkija Jeschahjæ, bonum *est* verbum Jehovæ, quod loquutus es; præterea dixit, quòd futura est pax, & stabilitas diebus meis, *bonum est*.

CAPUT XL.

Adventus Messiæ: & ejus prodromus Johannes Baptista.

Consolamini, consolamini populum meum? dicit Deus vester;

2. Loquimini, quæ sunt cordi *urbi* Jeruschalaimorum, & prædicate ei, completum esse tempus præfinitum ejus, exsolutam esse iniquitatem ejus: eam accepisse è manu Jehovæ duplum pro omnibus peccatis suis.

3. Voce clamantis in deserto, parate viam Jehovæ; adæquate in solitudine aggerem Deo nostro.

4. Omnis vallis attolletur, & omnis mons, collísque deprimentur, & abibit, quod curvum

vum est in planum, & salebrosa in convallem.

5. Ut reveletur gloria Jehovæ; & videant omnis caro pariter, os Jehovæ loquutum esse.

6. Vox dicens, prædica, etiam dicit, quid prædicaturus sim; omnem carnem *esse* gramen; etiam omnem benignitatem ejus similem *esse* flori agri.

7. Exarescit gramen, decidit flos, quum spiritus Jehovæ perflat ipsum; utique gramen *est* populus.

8. Exarescit gramen, decidit flos, at verbum Dei nostri permanet in seculum.

9. Montem altum conscende, ò quæ evangelizas Tzijoni, attolle potenter vocem tuam, quæ evangelizas Jeruschalaimis: attolle, ne timeto; dic civitatibus Jehudæ, ecce Deus vester.

10. Ecce Dominus Jehovi contra robustum venturus est, & brachium ejus dominaturum est in illum: ecce merces illius apud ipsum *est*, & opus illius coram ipso.

11. Velut pastor gregem suum pascet, in brachium suum congregabit agnellos, & in sinu suo portabit; fœtas ducet commodè.

12. Quis mensus est pugillo suo aquas, & cœlos spithama expendit, aut complexus est trientali pulverem terræ? & ponderavit staterâ montes, & colles lancibus?

13. Quis expendit spiritum Jehovæ? ut vir à consiliis ei, docuit eum?

14. Cum quo communicavit consilium, ut instrueret se; doceretque se iter judicii, doceret, *inquam*, se scientiam, & viam summæ prudentiæ notam faceret sibi?

15. En gentes tanquam gutta è situla, & tanquam flos pulvisculi *in* lancibus reputantur: en, insulas ut rem minutissimam dispositurus esset.

16. Etiam Libanus non sufficeret ad comburendum, & animalia ejus non sufficerent holocausto.

17. Omnes gentes velut nihil *sunt* coram eo, minus nihilo, & inanitate reputantur ei.

18. Cui ergo assimilabitis *Deum* fortem, & quam similitudinem comparabitis ei?

19. Sculptile tegit artifex, & aurifex auro obducit illud: & catenas argenteas conflat.

20. Qui ita indigus est, ut non habeat, quod offerat, lignum non putrescens eligit: artificem peritum quærit sibi ad parandum sculptile, *quod* non dimoveatur.

21. Annon cognoscitis? annon auditis? annon indicatur à principio vobis? annon intelligitis *inde à* fundamentis terræ?

22. Eum, qui insidet ambitui terræ, cui habitatores ejus *sunt* velut locustæ: qui extendit velut conopæum cœlos, & distendit eos sicut tentorium ad habitationem.

23. Qui disponit dominatores in nihilum, judices terræ sicut rem inanem efficit?

24. Neque plantantur, neque seruntur, neque radicatur in terra succisus truncus eorum: quin etiam sufflante eo in illos exsiccantur, ac turbo quasi stipulam tollit eos.

25. Cui ergo assimilaretis me, aut æqualis essem? ait sanctus.

26. Attollite *in* sublime oculos vestros, & videte, quis creaverit ista, producens numero suo exercitum ipsorum: *quis* ista omnia vocet de nomine præ amplitudine virium, pro-ut fortis *est* robore, *adeò ut* quicquam non desit.

27. Quare diceres Jahakob, & loquereris, Jisraël, abscondita est via mea à Jehova, & à Deo meo causa mea præterit?

28. Annon novisti? nonne audivisti Deum æternum Jehovam, creatorem extremitatum terræ non defetisci, neque defatigari? nulla *est* pervestigatio prudentiæ ejus.

29. Dat defesso virtutem, & defecto viribus robur copiosè suppeditat.

30. Defetiscuntur quidem pueri, & defatigantur; & juvenes prorsus impingunt:

31. At exspectantes Jehovam mutant vires, ascendunt pennis velut aquilæ: currunt, neque defatigantur; pergunt, nec defetiscuntur.

CAPUT XLI.

Pusillus grex Jisraëlis.

Silentes accedite me insulæ, & nationes mutent vires, accedant, tunc loquentur, pariter ad judicium appropinquabimus.

2. Quem excitaverat ab oriente *Deus*, justè vocans eum ad vestigia sua, exposuit ei gentes, & fecit, ut in reges dominaretur, reddidit similes pulveri gladio ejus, similes stipulæ impulsæ arcui ejus.

3. Persequutus illos pervasit incolumis itinere, *quo* pedibus suis non venerat.

4. Quis operatus est, & fecit *illud? quis* vocat generationes inde à principio? ego Jehova primum, etiam ultima ego idem *operor*.

5. Videntes insulæ timent, extrema terræ trepidant; appropinquant, & conveniunt.

6. Quisque proximo suo auxiliantur, & fratri suo dicit, confirmare.

7. Et confirmat faber lignarius aurifabrum, malleator eum, qui tundit incudem: dicit de ferrumine, bonum est, & firmat illud clavis, *ut* non moveatur.

8. At tu, Jisraël, serve mi, tu Jahakob, quem elegi; semen Abrahami, amici mei:

9. Tu, quem prehendi ab extremitatibus terræ; & à selectis ejus evocavi te; dicens tibi; servus meus es, elegi te, neque sperno te:

10. Ne timeto, quia tecum sum, ne stupeto, quia ego sum Deus tuus: fortifico te, etiam auxilior tibi, etiam sustento te dexterâ justâ meâ.

11. En erubescent, & ignominiâ perfundentur quicunque exardescunt contra te; erunt tamquam nihil, & peribunt adversarii tui.

12. Quæres eos, non invenies eos, qui concertant tecum; erunt tanquam nihil, & tanquam nihilum homines oppugnantes te.

13. Cùm ego Jehova, Deus tuus, prehendam dexteram tuam; edicens tibi, ne timeto; ego auxilior tibi.

14. Ne timeto, vermicule Jahakobi, Jisraëlitarum: ego auxilior tibi, dictum Jehovæ, & redemtoris tui, sancti Jisraëlis.

15. Ecce dispositurus sum te in tribulam stylis recentibus bipennem: triturabis montes comminuésque, & colles tanquam glumam dispones:

16. Ventilabis eos, & ventus auferet eos, ac turbo disperget eos: tu verò exsultabis in Jehova, in sancto Jisraëlis gloriaberis.

17. Ipſos pauperes, egentéſque ipſos, qui quærunt aquas, ubi nullæ *adſunt*, quorum lingua ſiti deficit; ego Jehova exauditurus ſum, Deus Jiſraëlis non derelicturus ſum eos.

18. Aperiam in locis eminentibus flumina, & in medio convallium fontes diſponam deſertum in ſtagnum aquarum, & terram ſolitariam *in* proceſſus aquarum.

19. Ponam in deſerto cedrum, lectiſſimam cedrum, myrtúmque, & arborem oleoſam: ponam in ſolitudine abietem, tædam; arboréſque opacas pariter:

20. Ut videant, & cognoſcant, & adhibeant *ſe*, ut intelligant pariter, manum Jehovæ facere illud; & ſanctum Jiſraëlis creare ipſum.

21. Producite cauſam veſtram, ait Jehova; admovete firmamenta veſtra, ait Rex Jahakobi.

22. Proponant, & indicent nobis ea, quæ obventura ſunt: priora quænam ſunt indicate, ut apponamus animum noſtrum, & cognoſcamus finem eorum; aut eventura pronunciate nobis.

23. Indicate, quæ eventura ſint in poſterum, ut cognoſcamus vos eſſe deos; etiam benefacite, aut malefacite, ut obſtupeſcamus videntes pariter.

24. En vos minùs quàm nihil *eſtis*, & opus veſtrum pejus *opere* viperæ: abominabilis, *qui* eligit vos.

25. Excitaturus ſum ab Aquilone, qui veniat ab ortu ſolis, *qui* vocet nomen meum, qui veniens proculcet antiſtites tanquam lutum, & tanquam figulus cœnum.

26. Quis indicavit *inde* à principio, ut cognoſceremus, aut *inde* ab antiquitate, ut diceremus, juſtus *eſt*? neque ullus *eſt*, qui indicet, neque ullus, qui pronunciet, neque ullus, qui audiat ſermones veſtros.

27. Primarium Tzijoni, *in quo* ecce; ecce iſta, & Jeruſchalaimis evangelizantem d bo.

28. Nam, *quum* reſpicio, nullus *eſt* vir, etiam ex iſtis nullus *eſt* conſultus; ut, quum interrogo eos, reſpondeant quidquam.

29. En hi omnes *ſunt* vanitas, nihil *ſunt* opera eorum, ventus & inanitas fuſilia eorum.

CAPUT XLII.

Adventus Chriſti majeſtaticus.

EN ſervus meus, quem ſuſtento, electus meus, *quem* benignè accipit anima mea: indam ſpiritum meum ipſi, judicium gentibus proferet.

2. Non vociferabitur, neque attollet, neque faciet, ut audiatur foris vox ſua.

3. Arundinem quaſſatam non franget, & ellychnium ipſum fumigans non extinguet: ad veritatem proferet judicium.

4. Non faciet, ut fumiget, neque quaſſabit, donec diſponat in terra judicium: & in doctrina ejus regiones exſpectationem habebunt.

5. Sic ait *Deus* ille fortis Jehova, creator cœlorum, & qui extendit eos, qui expandit terram, & res prognatas ex ea: qui indit animam populo agenti in ea, & ſpiritum ambulantibus in ea:

6. Ego Jehova vocavi te juſtè, ut confirmem manum tuam: & cuſtodiens te tradam te in fœdus populi, in lucem gentium:

7. Ad aperiendum oculos cæcos, ad éducendum clauſtro vinctum, è carcere ſedentes in tenebris.

8. Ego ſum Jehova, illud *eſt* nomen meum, & gloriam meam alteri non dabo, & laudem meam ſculptilibus.

9. Priora ecce evenerunt: & nova ego indico; quum nondum exoriuntur, pronuncio vobis.

10. Cantate Jehovæ canticum novum, *canticum* laudis ejus ab extremo terræ; qui deſcenditis in mare, & in *flumina* implentia illud, inſulæ, & habitatores earum:

11. Attollant *vocem* deſertum, & civitates ejus, villæ, *quas* inhabitat Kedar: canant habitatores petræ, è vertice montium vociferentur:

12. Tribuant Jehovæ gloriam, & laudem ejus in regionibus indicent.

13. Jehova velut robuſtus prodibit, ut vir bellicoſiſſimus, evigilans zelo: clanget, etiam barriet, contra hoſtes ſuos potenter ſe geret.

14. *Dicens:* ſilui jam olim, ſurdum egi, continui me: ut parturientem viperam deſolabo, exhauriamque pariter.

15. Vaſtabo montes, & colles, omnémque herbam eorum arefaciam, & diſponam flumina in regiones, & ſtagna arefaciam.

16. Ut deducam cæcos per viam, *quam* non noverant, ſemitis, quas ignorabant, agam eos: diſponam tenebras coram eis in lucem, & obliqua in planitiem, hæ *ſunt* res, *quas* faciam eis, neque derelinquam eos.

17. Avertentur retrorſum, ſuffund ntur pudore, qui confidunt ſculptili; qui dicunt fuſili, vos *eſtis* dii noſtri.

18. O ſurdi, audite; & ô cæci, intuemini ad videndum.

19. Quis *eſt* cæcus niſi ſervus meus? & ſurdus ſicut nuncius meus, quem mitto? quis cæcus ut donatus pace, cæcus *inquam*, ut ſervus Jehovæ?

20. Videndo multa tamen non obſervas, aperiendo aures tamen non audit.

21. Jehova delectabatur *ipſo* propter juſtitiam ſuam, magnificabat doctrina, & reddebat magnificum.

22. At ipſe eſt populus direptus, & proculcatus, illaqueant juvenes quotquot ſunt, & in carceribus abduntur: ſunt prædæ, nemine eripiente; conculcationi, nemine dicente, reſtitue.

23. Quis inter vos auribus percipit hoc? attendit, ut auſcultet in poſterum?

24. Quis exponit proculcationi Jahakobum, & Jiſraëlem diripientibus? nonne Jehova? hic *eſt*, cui peccavimus; non enim acquieverunt, ut in viis ejus ambularent, neque auſcultaverunt legi ejus.

25. Quapropter effudit ſuper illum excandeſcentia iram ſuam, & robur belli: ſed etſi inflammat eum circumquaque, non animadvertit; & ſi incendit eum, tamen non reponit in animo. *Caput XLIII.*

26. Nunc verò, ſic ait Jehova creator tuus ô Jahakob, & formator tuus ô Jiſraël: ne timeto; nam vindicavi te, vocavi te nomine tuo; meus es.

27. Quum tranſis per aquas, tibi adſum, & per flumina, ne inundent te; quum ambulas per ignem, non ureris, & flamma non incendit te.

28. Nam ego Jehova, Deus tuus; ſanctus Jiſraëlis, ſervator tuus *ſum*: dedi in redemtionem tui Ægyptum, Æthiopiam, & Sebam loco tui.

29. Ex quo pretioſus viſus es in oculis meis, honoratus fuiſti, quia ego dilexi te: & ſubjeci homines tibi, & nationes deſiderio tuo.

30. Ne timeto; nam tibi adſum: ab oriente reducam ſemen tuum, & ab occidente congregabo te.

31. Edicam Aquiloni, redde, & meridiei, ne cohibeto: reduc filios meos è longinquo, & filias meas ab extremitate terræ;

32. Omnem, qui vocat ſe de nomine meo, quem ad gloriam meam creavi; quem formavi, etiamque feci:

33. Produc populum cæcum, *cui* ſunt oculi, & ſurdos, quibus *ſunt* aures.

34. Omnes gentes congregentur pariter, & colligantur nationes, quis in illis indicaret illud? vel priora pronuncient nobis: edant teſtes ſuos, ut juſtificentur, aut audiant, & dicant, verum *eſt*.

35. Vos teſtes mei *eſtis*, dictum Jehovæ, & ſervus meus, quem elegi; ut ſciatis, & credatis mihi, intelligatiſque me ipſum eſſe, ante me non eſſe formatum à *Deo* forti, & poſt me non futurum *quidquam*.

36. Ego, ego *ſum* Jehova; & nullus *eſt* præter me ſervator.

37. Ego indico, & ſervo, & prænuncio, non autem ullus in vobis alienus *Deus*; & vos teſtes mei *eſtis*, dictum Jehovæ, me *Deum* fortem eſſe.

38. Etiam antequam eſſet dies, ego ille *ſum*, & nemo è manu mea eripiet: quum operor, quis avertat illam?

CAPUT XLIII.

Vocatio gentium prædicitur.

SIc ait Jehova vindex veſter, ſanctus Jiſraëlis: propter vos miſſurus ſum in Babyloniam, & dejecturus vectes omnes, Chaldæoſque cum navibus celeberrimis ipſorum.

2. Ego Jehova *ſum* ſanctus veſter, creator Jiſraëlis, Rex veſter.

3. Sic ait Jehova, qui edit in mari viam; & in aquis validis ſemitam.

4. Qui educit currus, & equos, copias, & robur; pariter jacebunt, non reſurgent, exſpirabunt, ut ellychnium extinguentur.

5. Ne recordemini priorum, & antiqua ne conſideretis.

6. Ecce ego facturus ſum rem novam, jam exorietur, annon noſceretis illam? etiam diſponam in deſerto viam, in ſolitudine flumina.

7. Honorabit me beſtia agri, dracones, & ululæ; quum poſuero in deſerto aquas, flumina in ſolitudine, ad præbendum potum populo meo, electo meo.

8. Populus, quem formavi mihi, laudem meam enarrrabunt.

9. Nam me non invocas, Jahakob; aut laboras apud me, Jiſraël:

10. Non offers mihi parvam pecudem holocauſtorum tuorum, & ſacrificiis tuis non honoras me: non premo te, ut ſervias munere, neque fatigo te thure.

11. Non comparas mihi pecuniâ calamum odoratum, & adipe ſacrificiorum tuorum non irrigas me: quin ſervitute premis me propter peccata tua, fatigas me iniquitatibus tuis.

12. Ego, ego ipſe deleo defectiones tuas propter me; & peccatorum tuorum non recordor.

13. Revoca in memoriam mihi, diſceptemus unà, enarra tu, ut juſtificeris:

14. Pater tuus primus peccaverit, & interventores tui defecerint à me.

15. Proinde eſſem profanaturus principes ſacros; & expoſiturus anathemati Jahakobum, & Jiſraëlem contumeliis. *Cap. XLIV.*

16. Jam verò audi Jahakob, ſerve mi, & Jiſraël, quem elegi.

17. Sic ait Jehova, qui fecit te, & formavit *te* ex utero, adjuturus te, ne timeto, ſerve mi Jahakob, & Jeſchurun, quem elegi:

18. Nam effundam aquas ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam; effundam ſpiritum meum ſuper ſemen tuum, & benedictionem meam ſuper prognatos tuos.

19. Et efflorefcent velut inter gramen, velut ſalices, *inquam*, ſecundùm proceſſus aquarum.

20. Hic dicet, Jehovæ ſum, & iſte vocabit *ſe* nomine Jahakobi: ille vero ſcribet manu ſuâ, *ſum* Jehovæ, & de nomine Jiſraëlis cognominabit *ſe*.

CAPUT XLIV.

Dona ſpiritualia.

SIc ait Jehova, rex Jiſraëlis, & vindex ejus, Jehova exercituum: ego *ſum* primus, & ego ultimus, ac præter me nullus *eſt* Deus.

2. Quis ergo ut ego prædicat, & indicat iſtud, aut ordinat iſtud mihi, ex quo diſpoſui populum æternum, ut futura, & quæ eventura ſunt, indicentur illis?

3. Ne paveatis, neque timeatis; annon *inde* ab eo tempore pronunciavi tibi, ac indicavi, & vos teſtes mei *eſtis*? an eſt Deus præter me? utique nulla *eſt* rupes, nullam novi.

4. Formatores ſculptilis omnes ſunt rei inanis *formatores*, & deſiderabilia eorum non poſſunt prodeſſe: ac teſtes iſtorum ſunt ipſa; non vident, neque cognoſcunt, ut erubeſcant.

5. Qui format *Deum* fortem, & ſculptile fundit, ad nullam utilitatem *fundit*.

6. En omnes ſe conſociantes erubeſcent, & fabri ipſi magis, quàm homines *ulli*: congregent ſe omnes, conſiſtant, pavebunt, erubeſcent unà.

7. Faber ferrarius *cum* norma, & operatur prunis, & malleis format illud: quum operatur illud brachio robuſto ſuo, etiam eſurit, & nullis *eſt* viribus, non bibens aquam defetiſcitur.

8. Faber lignarius extendit regulam; delineat ipſum amuſſi, aptat illud in angelos ſuos, aut circino format illud: denique facit illud ad ſtructuram viri, ſecundùm ornatum humanum, ut deſideat domi.

9. Cædendo ſibi cedros, quum ſumſit cupreſſum, & robur, aut quæ fortificat ſe inter arbores ſilvæ: ornum, *quam* plantaverit, & pluvia educaverit:

10. Tunc eſt homini ad comburendum, qui ſumit ex eis, ut calefiat, etiam accendit *furnum* ut coquat panem; etiam operatur *Deum* fortem, cui *honorem exhibens* incurvat ſe,

ſe aptat ipſam *in* ſculptile, ante quod procumbit.

11. Partem ejus exuſſit igni, ad partem ejus carnes comedit, aſſat aſſum,& ſatiatur; etiam calefit, dicitque, euge concalui, vidi ignem:

12. Reſiduum autem ejus in *Deum* fortem aptat exſculpendo illud; procumbit coram eo, incurvatque ſe, & deprecatur ipſum, dicens, eripe me,nam *Deus* fortis meus es:

13. Non nôrunt, neque animadvertunt; *illud* obducere oculos ipſorum, ne videant,& corda ipſorum, ne intelligant.

14. Neque revocat ad animum ſuum; neque ſcientia, neque prudentia *ineſt*, ut dicat; partem iſtius exuſſi igne, etiamque coxi ad prunas iſtius panem; aſſavi carnem, quam comedo: & reliquum iſtius in rem abominandam aptavero? ante id,quod provenit ex arbore, procubuero?

15. Paſcens cinere animum illuſum avertit,adeò ut non eripiat ſe ipſum, neque dicat, annon falſitas *eſt* ad dexteram meam?

16. Recordare horum Jahakob, & Jiſraël, cùm ſervus meus ſis: formavi te, ſervus meus es, Jiſraël, non traderis oblivioni à me.

17. Deleo ut denſas nubes defectiones tuas, & velut nubes peccata tua; revertere ad me,nam vindico te.

18. Cantate cœli, facere Jehovam *hæc*, clangite ima terræ; fragorem edite montes cantu, ſilva, & quæcunque arbor *eſt* in ea: vindicare Jehovam Jahakobum,& in Jiſraële gloriari.

19. Sic ait Jehova, vindex tuus,& formator tuus ex utero. ego Jehova facio omnia, extendo cœlos ſolus, expando terram per me ipſum:

20. *Is ſum*, qui irrita facturus eſt ſigna mendacium, & ex divinis ſtultos effecturus: reducturus ſapientes retrorſum,& ſcientiam eorum infatuaturus:

21. Præſtiturus verbum ſervi ſui,& conſilium nunciorum ejus abſoluturus: qui dico de Jeruſchalaimis,habitabuntur,& de civitatibus Jehudæ,ædificabuntur,& *qui* vaſtitates iſtius erecturus ſum:

22. Qui edicturus ſum ipſi profundo, exſiccare, & flumina tua arefacturus:

23. Edicturus Cyro,paſtori meo,ut omnem delectationem meam perficiat; utque edicat Jeruſchalaimis,reædificantor,& templo,fundator.

CAPUT XLV.

Captivitas Babylonica ſolvenda per Cyrum.

SIc ait Jehova uncto ſuo Cyro, cujus confirmaturus ſum dexteram, ad ſternendum coram eo gentes, ut lumbos regum diſſolvam: ad aperiendum coram eo valvas, ut portæ non occludantur:

2. Ego tibi præiturus ſum, & inæqualia æquaturus; valvas chalybeas fracturus, & vectes ferreos ſucciſurus:

3. Daturúſque tibi theſauros abſtruſiſſimos, & repoſitas opes abditiſſimas: ut cognoſcas me Jehovam, qui voco te nominatim, Deum Jiſraëlis eſſe.

4. Propter ſervum meum Jahakobum, & Jiſraëlem electum meum; propterea me vocâſſe te de nomine tuo, cognominâſſe te, quàmvis ignores me:

5. Ego Jehova,& nullus præterea,præter me nullus Deus: accingo te,quàmvis ignores me:

6. Ut cognoſcant *gentes* ab ortu ſolis, & ab occaſu ejus,nullum eſſe præter me,me Jehovam *eſſe*, & nullum præterea:

7. Formantem lucem, & creantem tenebras, facientem pacem, & creantem malum; me Jehovam facere omnia iſta.

8. Deſtillate cœli ſupernè, & ſuperiores nubes fluant juſtitiâ: aperiat ſe terra, & *terreſtria* edant fructum ſalutis, juſtitiáque effloreſcat ſimul,me Jehova patrante illud.

9. Væ litiganti cum fictore ſuo, teſte cum *aliis* teſtis terreis; an dicturum eſt lutum fictori ſuo, quid facturus eſſes, cùm ad opus iſtud tuum nullæ *ſint* manus?

10. Væ illi, qui dicit patri, quid geniturus eſſes? & fœminæ,quid paritura eſſes?

11. Sic ait Jehova, ſanctus Jiſraëlis,& formator ejus: quæ ventura ſunt, petite à me, de filiis meis, & de opere manuum mearum interdicite mihi.

12. Ego feci terram, & hominem ſuper eam creavi; ego manibus meis extendentibus cœlos, omni quoque exercitui eorum præcepta dedi,

13. Ego excitaturus ſum illum juſtè, & omnes vias ejus æquaturus: ipſe reædificaturus eſt civitatem meam, & deportatos meos remiſſurus non pretio, neque munere, ait Jehova exercituum.

14. Sic ait Jehova, labor Ægypti, & merx Æthiopiæ, Sabæorumque procerorum; ad te tranſibunt,& tua erunt,te ſequentur,compediti tranſibunt: tibique incurvabunt ſe,te deprecabuntur, *dicentes*; tantùm in te *eſt Deus* fortis, & nullus *eſt* præterea, nuſquam præterea Deus.

15. Utique tu *Deus* fortis abdens te, Deus Jiſraëlis ſervator *es*.

16. Erubuerunt, etiámque ignominiâ affecti ſunt omnes iſti, pariter abiverunt cum ignominia fabri imaginum.

17. Jiſraël ſervatur per Jehovam ſalute æterna: non erubeſcetis, neque ignominioſi reddemini in ſempiterna ſecula.

18. Nam ſic ait Jehova, creator cœlorum; ille ipſe Deus, formator terræ; & opifex ejus, idem ſtabiliens eam, *qui* non ad inanitatem creavit eam, *ſed* ad inhabitandum formavit eam, ego *ſum* Jehova, & nullus præterea.

19. Non clàm loquor, *non* in loco terræ tenebroſæ, non edico ſemini Jahakobi; inaniter quærite me: ego Jehova eloquor juſtitiam, indico recta.

20. Congregamini, & advenite; appropinquate unà, qui evaſiſtis ex gentibus, *qui* ignari erant geſtantes lignum ſculptilis ſui, & deprecantes pro *Deo* forti non valentem ſervare:

21. Indicate,& admovete, etiam conſilium ineatur unà quis pronunciavit hoc à priſcis diebus,ab eo tempore indicavit iſtud? annon ego Jehova, nullúſque ampliùs Deus præter me, *Deus* fortis, juſtus, & ſervator? nullus præterquam ego.

22. Reſpicite ad me, & ſervemini omnes fines

fines terræ : nam ego *ſum Deus* fortis, & nullus præterea.

23. Per me juravi, prodiit ex ore meo juſtè verbum, quod non revocabitur; mihi incurvatum iri omne genu, juraturam omnem linguam.

24. Tantummodo in Jehova, de me inquiet, omnis juſtitia, & robur *eſt* : ad ipſum veniat congreſſurus, at erubeſcent; quicunque exardeſcunt contra eum, *erubeſcent.*

25. In Jehova juſtificabuntur, & gloriabuntur totum ſemen Jiſraëlis.

CAPUT XLVI.

Vanitas idolorum.

PRocubuit Bel; reflexus eſt Deus vaticinus, fuerunt terricula eorum *impoſita* beſtiæ, & jumento; geſtamina veſtra onerata, oneri ſunt defeſſæ.

2. Reflexi ſunt, procubuerunt pariter; neque potuerunt *Babylonii* eripere onus: ſed ipſimet in captivitatem abiverunt.

3. Auſcultate mihi domus Jahakobi, totúmque reſiduum domûs Jiſraëlis; qui bajulamini inde ab utero, qui geſtamini inde à vulva:

4. Et uſque ad ſenium ego idem, & uſque ad canitiem ego portaturus ſum: ego feci, & ego geſtabo, ego, *inquam*, portaturus ſum, & erepturus.

5. Cui aſſimilaretis me, & æquaretis; aut compararetis me, ut ſimiles eſſemus?

6. Qui prodigunt aurum è marſupio, & argentum ſcapo appendunt mercede conducunt conflatorem, qui faciat *ex* eo *Deum* fortem, cui procumbentes etiam incurvent ſeſe:

7. Geſtant eum, humero portant eum, deinde collocant eum in ſede ſua, ubi ſtat, è loco ſuo non recedit; etiam ſi *quis* clamet ad eum, non exaudit, ab anguſtia ipſius non ſervat ipſum.

8. Recordamini hujus, & præbete vos viros; revocate, ô defectores, in animum.

9. Recordamini priorum *inde* à ſeculo: me eſſe *Deum* fortem, & nullum præterea *Deum eſſe*, & neminem parem mihi:

10. Indicantem à principio finem, & ab antiquitate, quæ nondum facta ſunt; dicentem conſilium meum ſtabit, & omnem delectationem meam facturus ſum.

11. Voco ab Oriente volucrem è terra longinqua effectorem conſilii mei; & loquutus ſum, & adducam iſtud; formavi, & faciam iſtud.

12. Auſcultate mihi robuſti animo, qui longinqui eſtis à juſtitia.

13. Admoveo juſtitiam meam, non longinqua eſt; ſed ſalutem meam non retardabit, nam diſponam in Tzijone ſalutem, Jiſraëli ornatum meum.

CAPUT XLVII.

Excidium Babylonis prædicitur.

DEſcende, ac ſede in pulvere, virgo, filia Babylonis; ſede humi, defecta ſolio, filia Chaldæorum; nam non perges vocari tenera, & delicata.

2. Accipe molas, & mole farinam: retege crines tuos, denuda veſtigium, retege crus, tranſi flumina.

3. Retegetur nuditas tua, etiam videbitur turpitudo tua: ultionem ſumam, neque feram obſtare quemquam mihi.

4. *Inquit* vindex noſter Jehova exercituum, nomine ſuo ſanctus Jiſraëlis:

5. Sede ſilens, & ingredere in tenebras filia Chaldæorum: nam non perges vocari domina regnorum.

6. Efferbueram contra populum meum, profanaveram poſſeſſionem meam, & tradideram eos in manum tuam: non exhibuiſti eis miſericordiam, ſuper ſenem aggravâſti jugum tuum valde.

7. Et edixiſti, in ſeculum ero domina: unquam non repoſuiſti hæc in animo tuo, non recordata es finem illius.

8. Nunc itaque audi hoc voluptaria, deſidens ſecurè, dicens cum animo ſuo, Ego *ſum*, & nulla præter me ampliùs: non ſedebo vidua, neque experiar orbitatem.

9. Imò evenient tibi duo iſta momentò, die eodem orbitas, & viduitas: planè ſupervenient tibi cum multitudine præſtigiarum tuarum, cum fortitudine incantationum tuarum maxima.

10. Quia confiſa es malitiæ tuæ, dicens nullus videt me, ſapientia tua, & ſcientia tua ipſa pervertit te; ut diceres cum animo tuo, ego *ſum*, & nulla præter me ampliùs:

11. Idcirco ſuperveniet tibi malum, cujus ignoras ortum, & obruet te ærumna, quam non poteris expiare; denique ſuperveniet tibi repentè vaſtitas, *quam* ignoras.

12. Sta jam cum incantationibus tuis, & cum multitudine præſtigiarum tuarum, in quibus laboraſti à pueritia tua; *ſi* forte poſſis proficere, *ſi* fortè præbebis te fortem.

13. Defetiſceris multitudine conſiliorum tuorum: ſtent jam aſtrologi, qui contemplantur ſtellas, qui notas faciunt in menſes *prædictiones ſuas*; & ſervent te ab iis, quæ ſuperventura ſunt tibi.

14. Ecce ſunt tanquam ſtipula, ignis comburit eos, non eripiunt ſe ipſos è flamma: nullus ſupereſt carbo ad caleſcendum, *nedum* ignis ad ſedendum ex adverſo ejus.

15. Ita ſunt tibi, quibus *cum* laborâſti: negotiatores tui à pueritia tua, ſinguli in partes ſuas aberrant, nemo ſervat te.

CAPUT XLVIII.

Liberatio ex Babylone certò futura.

AUdite hoc domus Jahakobi, qui vocant ſe de nomine Jiſraëlis, & ex aquis Jehudæ prodierunt, qui jurant per nomen Jehovæ, & Dei Jiſraëlis mentionem faciunt, non fideliter, neque juſtè.

2. Quàmvis à civitate ſancta ſe vocent, & Deo Jiſraëlis innitantur; cujus nomen eſt Jehova exercituum.

3. Priora inde ab eo tempore indicaveram, & ex ore meo prodeuntia pronunciaveram; *ea* repentè effeci, atque evenerunt.

4. Ex præſcientia mea *erat* te durum eſſe; & nervum ferreum *eſſe* cervicem tuam, frontémque tuam chalybeam:

5. Quapropter indicavi tibi ex eo tempore, quum nondum eveniret pronunciavi tibi, ne diceres, terriculum meum fecit iſta, & ſculptile meum, aut fuſile meum præcepit iſta.

6. Audiveras, reſpice totum hoc; & vos annon

ánnon indicabitis? pronuncio tibi nova ex hoc tempore, & recondita, quæ ignorásti;

7. Quæ nunc creantur; non autem ab eo tempore, etiam ante diem, *quum* non audivisti, ut non dicas, ecce noveram ea.

8. Neque audivisti quicquam, neque novisti, neque ab illo tempore aperuit aurem tuam: nam novi te omnino acturum esse perfidè, & defectorem ex utero vocari te:

9. Propter nomen meum longanimis ero, & laudem meam obsignatam asservabo tibi; ut non exscindam te.

10. Ecce conflabo te, non autem cum argento; selectum efficiam te catino afflictionis.

11. Propter me, propter me faciam, nam quomodo profanaretur *illud?* & gloriam meam alteri non dabo.

12. Ausculta mihi Jahakob, & Jisraël vocate à me: Ego ipse sum primus, etiam sum ultimus.

13. Etiam manus mea fundavit terram, & dexteræ meæ palmus expandit cœlos: me vocante ea, consistunt pariter.

14. Congregamini vos omnes, & audite, quis ex illis indicat ista? Jehova diligens, hoc facturus est, delectationem suam in Babylonem, & brachium ejus *in* Chaldæos.

15. Ego, ego loquutus sum; etiam vocavi eum, adducturus sum eum; & secundabit viam suam.

16. Accedite ad me, audite istud, non è principio in occulto loquutus sum; ex quo tempore fuit hoc, ibi sum: nunc enim Dominus Jehovi mittit me, & spiritus ejus.

17. Sic ait Jehova, vindex tuus, sanctus Jisraëlis, ego Jehova, Deus tuus doceo te proficere, deduco te via, *quâ* ambules.

18. O si attendisses ad præcepta mea; ita fuisset tanquam flumen pax tua, & justitia tua ut fluctus maris:

19. Et fuisset velut arena semen tuum, & prognati è visceribus tuis ut scrupi illius; non *tamen* exscindetur, neque perdetur nomen ejus à conspectu meo.

20. Exite à Babylonia, fugite à Chaldæis, voce canorâ indicate, pronunciate hoc, proferte hoc usque ad extremitatem terræ: dicite, vindicavit Jehova servum suum Jahakobum:

21. Neque sitiunt, *quum* per vastitates deducit eos, aquas è rupe profundit eis: quasi fidisset rupem, ut fluant aquæ.

22. Nulla *est* pax, inquit Jehova, improbis.

CAPUT XLIX.

Num mater potest oblivisci filii sui?

AUscultate insulæ mihi, & attendite nationes è longinquo: Jehova inde ab utero vocaverat me, è visceribus matris meæ memoriam constituerat nominis mei.

2. Et disposuit os meum veluti gladium acutum, in umbra manûs suæ abscondens me; & disposuit me in sagittam nitidam, in pharetra sua abscondens me.

3. Dixerat mihi, servus meus es, Jisraël *est*, *de* quo per te gloriaturus sum.

4. Ego verò dixi frustrà laboro, inaniter, & vanè vires meas consumo: veruntamen officium meum penes Jehovam *est*, & opus meum penes Deum meum.

5. Nunc autem dicit Jehova; qui formaverat me inde ab utero, ut serviam ipsi, ut reducam Jahakobum ad ipsum, quum Jisraël non reciperet se: quia gloriosus sum in oculis Jehovæ, & Deus meus est robur meum.

6. Dicit, *inquam*, levior *videris*, quàm ut sis mihi servus ad erigendum tribus Jahakobi, & custoditos Jisraëlitas reducendum? ergo constituo te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremitatem terræ.

7. Sic ait Jehova, vindex Jisraëlis, sanctus ejus; ei, quem contemnit quisque, *quem* abominatur gens; servo dominantium reges videntes assurgent, principésque *honorem habentes* incurvabunt sese: propter Jehovam, qui fidelis *est*, sanctum Jiraëlis, qui elegit te.

8. Sic ait Jehova, tempore accepto exaudiam te, & in die salutis auxiliabor tibi; & custodiens te, disponam te in fœdus populi, ad confirmandum terram, ad efficiendum, ut possideat possessiones desolatas:

9. Dicendo vinctis, exite; iis, qui sunt in tenebris, revelamini: per vias pascent, & in omnibus clivis pascuum eorum *erit*.

10. Non esurient, neque sitient, neque feriet eos æstus, aut sol: nam, qui miseretur eorum, ducet eos, & secundùm scaturigines aquarum deducet eos.

11. Et disponam omnes montes meos, ut sint pervii, & *in* aggeribus meis emineant.

12. Ecce isti è longinquo venient: ecce quoque illi ab aquilone, & ab occasu, denique isti à terra Sinæorum.

13. Cantate cœli, & exsulta terra, & fragorem edite montes cantu: quia consolatus Jehova populum suum, & pauperum suorum misertus est.

14. Quòd si dicat Tzijon, dereliquit me Jehova; & Dominus oblitus est mei:

15. An oblivisci potest mulier fœtûs sui, ut non misereatur filii uteri sui? etiam hæ oblivisci possint; tamen ego non obliviscar tui.

16. En in manibus sculpsi te: muri tui è regione mei *versantur* jugiter.

17. Festinabunt filii tui: destructores tui, & vastatores tui *ex* te exibunt.

18. Attolle circumquaque oculos tuos, & vide, isti omnes congregantes se accedunt tibi: *ut* vivo ego, dictum Jehovæ, istis omnibus: tanquam ornamento vestieris, circumligabis eos *tibi* tanquam sponsa.

19. Quum vastitates *erunt* tuæ, & desolationes tuæ, & terra destructa tua; quia jam angustaberis præ habitatoribus, procul profectis eis, qui absorbebant te:

20. Adhuc dicent te audiente filii orbitatis tuæ, angustus est mihi hic locus, retrocede mihi, ut habitare possim:

21. Adeò ut dicas cum animo tuo; quis genuit mihi istos, cùm fuerim orba, & solitaria? huc illuc migrans, ac fugitiva *fui*, & istos, quis educavit? en ego relicta fui sola, isti ubinam fuerunt?

22. Sic ait Dominus Jehovi, ecce sustollam ad gentes manum meam, & ad populos efferam vexillum meum: ut afferant filios tuos lacerto, & filiæ tuæ super humerum portentur.

23. Et erunt reges nutricii tui, & fœminæ principes eorum nutrices tuæ, vultu in terram *demisso* incurvabunt se *habentes honorem* tibi, pulverémque pedum tuorum lingent:

gent: ut experiaris me esse Jehovam, non erubescere eos, qui exspectant me.

24. An auferetur à robusto captura? an etiam captiva turba justi eripiretur?

25. Quin sic ait Jehova, & turba captiva robusti auferetur, & captura violenti eripietur: nam adversùs contendentes tecum ego contendam, & filios tuos ego servabo:

26. Efficiámque, ut comedant oppressores tui suam ipsorum carnem, & velut musto sanguine suo inebrientur; ut agnoscant omnis caro, me Jehovam esse, servatorem tuum; & vindicem tuum, robustum *Deum* Jahakobi.

CAPUT L.

Liber repudii datus Synagogæ, id est, *Ecclesiæ Jehudæorum.*

SIc ait Jehova, ubi *est* libellus repudii matris vestræ, quô dimiserim eam? aut quis *est* ex creditoribus meis, cui vendiderim vos? en iniquitatibus vestris venditis vos, & defectionibus vestris dimittitur mater vestra.

2. Quamobrem, quum venio, nemo adest? quum voco, nemo respondet? an ullo modo brevior est manus mea quàm ut redimat? & an nullæ *sunt* in me vires ad eripiendum? en increpatione meâ exsicco mare, dispono flumina *in* desertum, fœtet multitudo piscium eorum mortua siti, eò quòd desit aqua:

3. Induo cœlos atrore, velut cilicium pono operimentum eorum.

4. Dominus Jehovi dedit mihi linguam eruditissimam, ut sciam tempestivè eloqui defesso verbum: excitat unoquoque manè, excitat mihi aurem ad audiendum, ut *audiuntur* eruditissimi.

5. Dominus Jehovi aperit mihi aurem, & ego non rebello; retrorsum non averto me.

6. Corpus meum expono percussoribus, & malas meas depilantibus; faciem meam non abscondo à contumeliis, & sputo.

7. Quia Dominus Jehovi auxiliatur mihi, ideò non afficior ignominiâ: idcirco compono faciem meam tanquam saxum adamantinum, quia novi fore, ut non pudefiam.

8. Propinquus *est*, qui justificat me; quis contendat mecum? consistamus unà: quis experiatur jure contra me? accedat ad me.

9. En, Dominus Jehovi auxiliaturus est mihi, quis est condemnaturus me? en, omnes isti ut pannus veterascent, tinea consumet eos.

10. Quis est inter vos timens Jehovæ, auscultans voci servi ejus? qui ambulat in tenebris, cui nullus *est* splendor, confidat nomini Jehovæ, & innitatur Deo suo:

11. En vos omnes accendentes ignem, circumcingentes malleolis: ite in focum ignis vestri, & in malleolos, *quos* succendistis: è manu mea est hoc vobis, in dolore jacebitis.

CAPUT LI.

Dominus consolator Tzijonis in perpetuum.

AUscultate mihi sectatores justitiæ, quærentes Jehovam; intuemini in rupem, *unde* excisi estis, & in cavum foveæ, *unde* effossi estis.

2. Intuemini in Abrahamum, patrem vestrum, & in Saram, *quæ* peperit vos: cùm unicum evocans eum, benedixerim ei, & multiplicaverim eum.

3. Nam consolabitur Jehova Tzijonem, consolabitur omnes vastitates ejus, & disponet desertum ejus tanquam Hedenem, & solitudinem ejus tanquam hortum Jehovæ: gaudium, & lætitia invenietur in illo, gratiarum actio, & vox psalmodica.

4. Attendite ad me popule mi, & natio mea, ad me aurem advertite; nam doctrina à me prodibit, & jus meum in lucem populorum collocabo.

5. Propinqua *est* justitia mea, prodibit salus mea, & brachia mea populos judicabunt: in me insulæ exspectationem habebunt, & brachium meum exspectabunt.

6. Attollite in cœlum oculos vestros, & intuemini in terram deorsum; cœlos velut fumum evanituros esse, & terram ut pannum veteraturam, habitatorésque ejus similiter morituros: salus verò mea in seculum erit, & justitia mea non atteretur.

7. Auscultate mihi, qui agnoscitis justitiam, popule, in quorum animo doctrina mea *est*; ne timetote probrum mortalis, & præ contumeliis istorum ne consternamini.

8. Nam quasi pannum exedet eos tinea, & tanquam lanam exedet eos blatta: justitia autem mea in seculum erit, & salus mea in omnes generationes.

9. Evigila, evigila, indue robur, brachium Jehovæ; evigila ut diebus priscis, in generationes æternas: annon tu illud es, quod conscidit Ægyptum, *quod* dolore affecit balænam?

10. Annon tu illud es, quod exsiccavit mare, aquas abyssi magnæ: quod disposuit profunditates maris, *ut essent* via, qua transirent vindicati?

11. Ita redemti Jehovæ revertantur, & ingrediantur Tzijonem cum cantu, lætitiaque perpetua super caput suum: gaudium, & lætitiam assequantur, fugiant mœror, & gemitus.

12. Ego, ego ipse sum consolator vester: quæ *es* tu, quòd timeas à mortali morituro, & à filio hominis, *qui ut* fœnum reddetur?

13. Quòd obliviscaris Jehovæ, opificis tui, qui extendit cœlos, & fundavit terram; paveasque jugiter quotidie propter excandescentiam ejus, qui angustiâ afficit, quasi compararet se ad perdendum? & ubi *est* excandescentia ejus, qui afficit angustiâ?

14. Festinanter educet peregrè vinctum, *qui* solvendus est, non morietur in ista fovea, neque deficietur pane suo.

15. Atqui ego sum Jehova, Deus tuus, qui disrumpo mare, cujus fremunt fluctus: Jehova exercituum nomen *est* ipsi.

16. Qui indidi verba mea ori tuo, umbrâ manûs meæ tegens te; me plantaturum cœlos, & fundaturum terram, & dicturum Tzijoni, populus meus es.

17. Expergiscere, expergiscere, surge *urbs* Jeruschalaimorum, quæ bibisti à manu Jehovæ poculum excandescentiæ ejus: crassamentum, poculum horrificentissimum bibisti, exsuxisti.

18. Nemo deducebat eam ex omnibus filiis, *quos* pepererat; & nemo prehendebat manum ejus ex omnibus filiis, *quos* educaverat.

19. Duo

19. Duo ista obvenerunt tibi; quis condoleret tibi? vastatio & contritio, famésque, & gladius, *per* quem consolarer te?

20. Filii tui defecti animo jacent in capite omnium platearum, ut bubalus irretitus; pleni excandescentiâ Jehovæ, increpatione Dei tui.

21. Idcirco audi jam hoc, ô afflicta, & ebria, non autem ex vino.

22. Sic ait Dominus tuus Jehova, & Deus tuus, causam acturus populi sui, ecce recipio de manu tua poculum horrificentissimum; crassamentum, poculum istud excandescentiæ meæ non perges bibere ampliùs:

23. Sed ponam illud in manu affligentium te, qui dicebant animæ tuæ, abjice te, ut transeamus: quibus exponebas tanquam humum corpus tuum, & tanquam plateam transeuntibus.

CAPUT LII.

Christi humilitas, & gloria.

Evigila, evigila, indue robur tuum, ô Tzijon: indue vestes ornatûs tui Jeruschalaimorum civitas sancta, nam non perget invadere te ampliùs præputiatus, & immundus.

2. Excute te ipsam è pulvere, surge, sede *urbs* Jeruschalaimorum: explica te è vinculis colli tui, ô captiva filia Tzijonis.

3. Nam sic ait Jehova, gratis vendidistis vos, & sine pecunia vindicabimini.

4. Nam sic ait Dominus Jehovi, in Ægyptum descenderat populus meus olim ad peregrinandum illic: Assyrius quoque pro nihilo oppressit eum.

5. Nunc autem, quid mihi hic *est?* dictum Jehovæ, nam captus est populus meus gratis: dominatores ipsius ejulant, dictum Jehovæ; & jugiter quotidie nomen meum irritatur.

6. Idcirco experietur populus meus nomen meum: idcirco, *inquam, experietur* illo ipso die me eum *esse*, qui proloquitur, ecce me.

7. Quàm decentes sunt super istos montes pedes evangelizantis, pronunciantis pacem, evangelizantis bonum, pronunciantis salutem, dicentis Tzijoni: regnat Deus tuus!

8. Vocem speculatores tui attollunt vocem, pariter cantant: se oculis suis videre coram, quum reducit Jehova Tzijonem.

9. Fragorem edite, cantate pariter vastitates Jeruschalaimorum: quia consolatur Jehova populum suum, vindicat Jeruschalaima:

10. Nudat Jehova brachium sanctitatis suæ ante oculos omnium gentium, ut videant omnes fines terræ salutem Dei nostri.

11. Discedite, discedite, exite illinc, immundum ne attingitote: exite è medio istius; purgate vos portantes vasa Jehovæ.

12. Nam non festinatione exibitis, neque fugâ proficiscemini: quia præiturus *est* vobis Jehova, & extrema acies vestra *erit* Deus Jisraëlis.

13. Ecce prosperabitur servus meus, extolletur, & elevabitur, & altus erit valde.

14. Quemadmodum obstupuerint de te multi, ita *de* corrupta supra quemlibet specie istius; & forma istius præ filiis hominum:

15. Ita, *inquam*, persperget *stupore* gentes multas, propter eum obdent Reges os suum: quando, quod non narratum fuerat eis, videbunt, & quod non audierant, animadvertent.

CAPUT LIII.

Passionale Evangelium.

Quis credit prædicationi nostræ: & brachium Jehovæ in quo revelatur?

2. Assurgit quidem ut tenera planta coram illo, & tanquam radix è terra solitaria, non *est* forma ei, neque decor: & quando intuemur eum, non *inest* species, cur desideremus eum.

3. Contemtus, & abjectissimus virorum, doloribus affectus, & familiaris morbo, & velut *homo* abscondens faciem à nobis, contemtus ita, ut non æstimemus illum.

4. Veruntamen morbos nostros ipse pertulit, & dolores ipsos nostros bajulavit: quàmvis nos æstimemus eum plaga affectum, percussum à Deo, & afflictum.

5. Nam ipse dolore afficitur à defectionibus nostris, atteritur ab iniquitatibus nostris, castigatio pacis nostræ imponitur ei, & tumice ejus fit curatio nobis.

6. Omnes nos, ut ovis erravimus, quisque in viam suam nos convertimus, & Jehova facit, ut incurrat in eum pœna omnium nostrum.

7. Exigitur *pœna*, & ipse affligitur, neque aperit os suum; ut parva pecus ad mactationem ducitur, & velut ovis coram tonsoribus suis obmutescens: neque aperit os suum.

8. A coarctatione, & à judicio tollitur, at generationem ejus quis enarraturus est? nam exscinditur *quidem* è terra viventium, ex defectione populi mei plaga *est* ipsi:

9. *Populus* enim exposuit improbis sepulchrum ipsius, & diviti in mortem suam: eò *quod* non fecit violentiam; neque *est* dolus in ore ipsius:

10. At Jehova delectatus conterere ipsum, morbo affecit, quandoquidem exponebat se ipsum sacrificium, pro reatu; *dicens*, videbit semen, prolongabit dies: & delectatio Jehovæ per eum prosperabitur.

11. Exemtum molestiâ seipsum videns satiabitur, cognitione sui justificabit justus servus multos, quorum iniquitates ipse bajulaverit.

12. Idcirco partem dabo ei pro multis, ut cum robustis partiatur prædam, pro eo, quòd profundit in mortem se ipsum, & cum defectoribus annumeratus est: nam ipse peccatum multorum perferens, pro defectoribus intercessit.

CAPUT LIV.

Ecclesia sponsa Christi.

Canta sterilis, *quæ* non parit: fragorem ede cantu, & claram ede vocem, *quæ* non dolet: nam plures *futuri sunt* filii desolatæ, quàm filii conjugatæ, ait Jehova.

2. Dilata locum tentorii tui, & aulæa habitaculorum tuorum extendantur, ne cohibeto: prolonga funes tuos, & clavos tuos confirma.

3. Nam dextrorsum, & sinistrorsum prorumpes, & semen tuum gentes hæreditario jure possidebit, ac civitates desolatas efficient habitabiles.

4. Ne

4. Ne timeto, quia non erubeſces, & ne ignominiâ confuſa eſto, quia non pudebit te: ſed verecundiæ adoleſcentiæ tuæ obliviſceris, & probri viduitatis tuæ non recordaberis ampliùs.

5. Nam conjunx tuus *erit* opifex tuus, cujus nomen Jehova exercituum: & vindex tuus ſanctus Jiſraëlis, Deus totius terræ, vocabitur.

6. Nam ut uxorem derelictam, & dolentem animo revocat te Jehova: & uxorem adoleſcentiæ, quàmvis ſpreta ſit, appellat Deus tuus.

7. Ad momentum parvum dereliqueram te, ſed miſerationibus magnis congregabo te.

8. Pauculo fervore abſconderam faciem meam momentò à te, ſed benignitate ſempiternâ miſereor tui: ait vindex tuus Jehova.

9. Nam *ut* aquæ Noachi hoc mihi *eſt*, qui juravi, non tranſituras aquas Noachi ampliùs ſuper terram: ſic juro, fore, ut non efferveſcam contra te, & non increpem te:

10. Quàmvis hi montes recederent, & hi colles dimoverentur: attamen benignitas mea à te non recedet, & fœdus pacis meæ non dimovebitur, ait miſerator tuus Jehova.

11. O afflicta, procellis agitata, conſolatione deſtituta! ecce ego collocaturus ſum cum ornamento lapides tuos, & fundaturus te ſapphiris.

12. Et diſponam pyropo ſpecularia tua, & portas tuas lapidibus carbunculi, denique totum terminum tuum lapidibus ſpecioſiſſimis.

13. Et omnes filii tui edocti *erunt* à Jehova, amplaque pax filiorum tuorum.

14. Juſtitiâ ſtabilieris: procul eſto ab oppreſſione, quia non timebis; & à terrore, quia non appropinquabit ad te.

15. En omnino altercetur *homo* nihili *abalienatus* à me: qui altercabitur in te, *ruens* in te corruet.

16. En ego creavi fabrum ſufflantem in ignem prunarum, & proferentem inſtrumentum ad opus ſuum; ſimiliter ego creavi interfectorem ad perdendum.

17. Nullum inſtrumentum formatum contra te proſperabitur, & omnem linguam inſurgentem contra te in jus condemnabis; hæc *eſt* poſſeſſio ſervorum Jehovæ, quorum juſtitia *eſt* ex me; dictum Jehovæ.

CAPUT LV.

Invitatio ad magnam cœnam.

HEus quisquis ſitit, venite ad iſtas aquas, & cui nulla *eſt* pecunia: venite, comparate, & comedite, venite, *inquam*, comparate abſque pecunia, & abſque pretio vinum, & lac.

2. Cur expenditis pecuniam pro nullo cibo, & laborem veſtrum pro re minimè ſatiatura? auſcultate indeſinenter mihi, & comedite bonum, atque oblectet ſe hac pinguedine anima veſtra.

3. Inclinate aurem veſtram, & venite ad me, audite, ut vivat anima veſtra: & pangam vobiſcum fœdus perpetuum, benignitates Davidis certiſſimas *collaturus ſum*.

4. En teſtem nationum conſtituo eum, anteceſſorem, & præceptorem nationum.

5. En gentem, quam non agnoveras, vocabis, & gentes, quæ non agnoverant te, ad te accurrent: propter Jehovam, Deum tuum, & propter ſanctum Jiſraëlis, quum ornaverit te.

6. Requirite Jehovam, quum præſtò eſt; invocate eum, quum eſt propinquus.

7. Derelinquat improbus viam ſuam, & vir iniquus cogitationes ſuas: revertatúrque ad Jehovam, ut miſereatur ipſius; & ad Deum noſtrum, quia plurimùm condonat.

8. Non enim cogitationes meæ *ſunt ut* cogitationes veſtræ? neque *ut* viæ veſtræ viæ meæ, dictum Jehovæ:

9. Sed *ut* alti ſunt cœli ſupra terram; ita altæ ſunt viæ meæ ſupra vias veſtras, & cogitationes meæ ſupra cogitationes veſtras.

10. Nam, quum deſcendit pluvia, aut nix de cœlo, rurſus illuc non revertitur, ſed inebriat terram ipſam, facítque, ut pariat ipſa, & producat; ut edat ſemen ſatori, & panem comedenti:

11. Sic erit verbum meum, quod egreſſum fuerit ex ore meo, non revertetur ad me vacuum; ſed faciet id, quo delector, & proſperabitur id, quò emiſero.

12. Nam cum lætitia egrediemini, & cum pace deducemini: ipſi montes, & colles fragorem edent coram vobis cantu, & omnes arbores agri complodent manum.

13. Loco virgulti aſſurget abies, loco paliuri aſſurget myrtus: ut ſit Jehovæ in nomen, in ſignum perpetuum, *quod* non exſcindetur.

CAPUT LVI.

Beati, qui Deum colunt.

SIc ait Jehova, obſervate jus, & exercete juſtitiam: nam proximè ſalus mea ventura eſt, & juſtitia mea revelanda.

2. Beatus mortalis, *qui* fecerit illam, & filius hominis, *qui* prehenderit illam; obſervans ſabbathum, ne profanet illud, & obſervans manum ſuam, ne faciat ullum malum.

3. Neque loquatur alienigena, qui ſe adjungit Jehovæ, dicendo, omnino diſcrevit me Jehova à populo ſuo: neque dicat eunuchus, en ego ſum lignum aridum.

4. Nam ita ait Jehova de eunuchis, qui obſervaverint ſabbatha mea, & elegerint id, quo delector; apprehenderíntque fœdus meum.

5. Etiam daturus ſum eis in domo mea, & intrà muros meos ſpatium, & nomen melius, quàm filiorum, aut filiarum, nomen perpetuum daturus ſum eorum cuique, quod non exſcindetur.

6. Alienigenas verò, qui adjunxerint ſe Jehovæ ad miniſtrandum ei, & ad diligendum nomen Jehovæ, ut ſint ei ſervi, quisquis obſervaverit ſabbathum, ne profanet illud, & apprehendentes fœdus meum;

7. Adducam ipſos quoque ad montem ſanctitatis meæ, & lætificabo eos in domo orationis meæ; holocauſta eorum, & ſacrificia eorum accepta *erunt* in altari meo: nam domus mea domus orationis vocabitur omnibus populis.

8. Dictum Domini Jehovi, congregantis depulſos Jiſraëlis; *illos* ampliùs aggregaturus ſum ei, ad aggregatos ejus.

CAPUT

CAPUT LVII.

Justus perit, & nemo est, qui de ejus eventu cogitat.

OMnes bestiæ agrestes; venite ad comedendum, omnes bestiæ silvestres.

2. Speculatores istius cæci, quotquot sunt non agnoscunt, quotquot sunt canes, *sunt* muti, non possunt latrare; tempori serviunt, jacent, amant dormitationem.

3. Et isti canes avidissimi non nôrunt saturitatem, propterea ipsi pascunt se, nesciunt docere: quotquot sunt, ad viam suam se convertunt, quisque ad lucrum suum ab extremitate illius *una ad alteram:*

4. Venite, *inquiunt*, sumam vinum, & ingurgitabimus nos potu inebriante: eritque similis huic dies crastinus, *imo* major, excellentior valde. *Caput* LVII.

5. Justus perit, & nemo homo reponit in animo: homines, *inquam*, benigni recipiuntur nemine advertente, ante adventum ipsius mali recipi justum;

6. Ingredi pacem, requiescere *in* cubilibus suis; quisquis ambulat *in* æquitate sua.

7. At vos appropinquate huc, filii præstigiatricis; semen adulteri, quod scortaris.

8. Contra quem oblectatis vos? contra quem dilatatis os, protrahitis linguam? ánnon estis nati defectione, semen falsum?

9. *Eorum*, qui incaluerunt in lucis, sub omni arbore virente; jugulantes natos ipsos in torrentibus, sub scopulis petrarum?

10. Inter læves lapillos torrentis pars tua *est*, illi ipsi sors tua *sunt*: etiam in illis fundis libamen, offers munus, an super istis consolationem caperem?

11. In monte alto, & elato ponis cubile tuum; etiam illuc ascendis ad faciendum sacrificium:

12. Etiam post ostium, postémque ponis monimentum tuum: quum à me retectura te adscendis, dilatas cubile tuum, cædens tibi ampliùs *cubile*, quàm illorum sit, amas concubitum illorum, spatium *amplius* prospicis:

13. Et contemplata *mittis* ad regem cum unguentis, & auges pigmenta tua: mittis *inquam* legatos tuos in longinquum usque, & demittis te usque in sepulchrum.

14. Amplitudine viæ tuæ fatigatâ non dixisti, animum abjicio: catervam manûs tuæ invenisti, idcirco non ægrotas.

15. Et à quo solicita timuisses, ut mentireris, cùm mei non recorderis, non reponas in animo tuo? ánnon me tacente quemadmodum olim, etiam me non metueres?

16. Ego indicabo justitiam tuam; & facta tua, quæ non profutura sunt tibi.

17. Quum clamaveris, eripiant te congregationes tuæ; atqui eas omnes tollet ventus, intercipiet vanitas: qui verò recipit se ad me, possidebit terram, & hæreditario jure obtinebit montem sanctitatis meæ:

18. Et dicet, aggerate, aggerate, comparate viam: tollite offendiculum è via populi mei.

19. Nam sic ait sublimis, & elatus, cujus nomen *est* inhabitans æternitatem, & sanctus, *qui in* sublimi, & sancto habito: etiam cum eo, qui attritus est, demissúsque spiritu *habito*, ut vivum conservem spiritum demissorum, & vivum conservem animum contritorum:

20. Nam in seculum non contendam, neque in æternum effervescam: nam spiritus à conspectu meo obrueretur, & animæ, *quas* ego feci.

21. Propter iniquitatem quæstûs ejus efferbui, & percussi eum, abscondendo me, *inquam*, efferbui, quia ibat aversus per viam animi sui.

22. Vias ejus video, sed curabo eum: & deducam eum, reddámque consolationes ei, & lugentibus ejus:

23. Creans proventum labiorum; summam pacem, longinquo, & propinquo, inquit Jehova, ut curem eum.

24. Improbi verò *erunt* ut mare propulsum; nam quiescere non potest; & aquæ ejus expellunt cœnum, & lutum.

25. *Ita* nulla *est* pax, inquit Deus meus, improbis.

CAPUT LVIII.

Idea boni concionatoris, & veri jejunii.

EXclama gutture, nec cohibeto, tanquam buccina extolle vocem tuam: & indica populo meo defectionem ipsorum, & domui Jahakobi peccata ipsorum:

2. Utut me quotidie requirant, & scientiâ viarum mearum delectentur velut gens, quæ justitiam facit, & jus Dei sui non derelinquit; rogent me jura justitiæ, accessu Dei delectentur.

3. Quare dum jejunamus, *dicitis*, non respicis? dum affligimus animam nostram, non agnoscis? en, quo die jejunatis, præstatis id, quod delectat, ut omnes labores vestros exigatis.

4. En ad contentionem, & jurgium jejunatis, & ad percutiendum pugno improbissimo; non jejunatis, (prout *sunt* hæc tempora) ut efferatis in excelsum vocem vestram.

5. An hujusmodi esset jejunium, quod eligo, dies, quo affligit homo animam suam? an incurvare ut juncum caput suum? an *ut quis* cilicium, ac cinerem *sibi* sternat? an hujusmodi vocabis jejunium, & diem acceptum Jehovæ?

6. Nónne hoc *est* jejunium, quod eligo, ut solvatis nexus improbitatis, dissolvatis fasces loris vinctos: ac dimittatis conquassatos, *ut sint* liberi, & omne lorum disrumpatis?

7. Nónne ut partiaris esurienti panem tuum; & pauperes ejectos introducas domum? quum videris nudum, ut tegas eum, & à carne tua non abscondas te?

8. Tunc erumpet velut aurora lux tua, & sanitas tua protinus efflorescet, & anteibit te justitia tua, gloria Jehovæ extremum agmen tuum aget.

9. Tunc invocantem te Jehova exaudiet, vociferanti dicet, ecce me: si amoveris ab animo tuo lorum, porrectionem digiti, & eloquutionem vanitatis.

10. Expromseris verò famelico animum tuum, & animam afflictam satiaveris: tum exorietur in tenebris lux tua, & in caligine tua tanquam meridiana *lux*;

11. Nam ducet te Jehova jugiter, & exsatiabit in summa ariditate animum tuum, ossa

offáque tua expedita reddet: erísque tanquam hortus irriguus, & velut scatebra aquarum, cujus non fallunt aquæ;

12. Ædificabúntque ex te *geniti* desolationes antiquas, fundamenta per multas generationes *jacentia* eriges, denique vocaberis instaurator ruinæ, restitutor semitarum in habitationem.

13. Si averteris à sabbatho pedem tuum, ne facias id, quo delectaris die sancto meo, & vocaveris sabbathum delicias, sanctúmque Jehovæ honoratum, honoraverísque ipsum non exercendo vias tuas, non præstando id, quo delectaris, aut loquendo verbum:

14. Tunc oblectabis te in Jehova, & veham te supra excelsa terræ: & faciam, ut fruaris possessione Jahakobi, patris tui, quia os Jehovæ loquitur.

CAPUT LIX.

Dei manus non est abbreviata.

EN non est brevior manus Jehovæ, quàm ut servet; neque gravior auris ejus, quàm ut audiat.

2. Sed iniquitates vestræ disterminant inter vos, & Deum vestrum; & peccata vestra faciunt, ut occultet faciem à vobis, ne exaudiat.

3. Nam manus vestræ contaminatæ sunt sanguine, & digiti vestri iniquitate: labia vestra loquuntur falsum, lingua vestra perversitatem meditatam effert.

4. Nemo *est*, qui clamet pro justitia, & nemo, qui disceptet pro fide: *quisque* confidit rei inani, & loquitur vanum, concipit laborem, & parit mendacium.

5. Ova hæmorrhoi excludunt, & telas aranei texunt: qui comedit ex ovis eorum, morietur; etiam, qui aspergitur, *quasi* irrumpat vipera.

6. Telæ illorum non erunt pro panno, neque operient se factis suis: facta illorum *sunt* facta iniqua, & opus violentiæ in manibus eorum.

7. Pedibus suis ad malum concurrunt, & festinant ad fundendum sanguinem innoxium: cogitationes eorum *sunt* cogitationes iniquæ, vastitas, & contritio in aggeribus illorum *est*.

8. Viam pacis ignorant, & nullum *est* jus in orbitis illorum: semitas suas depravant sibi, quisquis incedit per aliquam earum, expers est pacis.

9. Idcirco procul existente jure à nobis, & non assequente nos justitiâ; dum exspectamus lucem, ecce tenebræ, summum splendorem *exspectantes*, in summa caligine ambulamus.

10. Palpamus velut cæci parietem, velut defecti oculis palpamus, *inquam*: offendimus ipso meridie, tanquam intempestâ nocte, in rebus pinguissimis similes mortuis *sumus*.

11. Fremimus sicut ursi quotquot sumus, & velut columbæ indesinenter gemimus, exspectamus jus, sed nullum *adest*, salutem, *sed* procul abest à nobis.

12. Nam multiplicatæ sunt defectiones nostræ coram te, & peccatorum nostrorum quodque testatur contra nos: defectiones enim nostræ *sunt* penes nos, & iniquitates nostræ, agnoscimus istas.

13. *Nempe nos* deficere, & mentiri in Jehovam, & avertere nos à sequendo Deo nostro; loqui oppressionem, & apostasiam, concipere, & meditari ex animo verba falsa.

14. Sic aversum est retrorsum jus, & justitia è longinquo consistit: quia corruit in platea veritas, & æquitas non potest incedere,

15. Imò est ipsa veritas sublata, & qui recedit à malo, facit, ut insanus habeatur: quod videt Jehova, & malum videtur in oculis ejus, nullum esse jus.

16. Quum itaque vidit nullum esse virum, & obstupuit nullum esse interventorem, salutem attulit ei brachium ipsius; & justitia ipsius, hæc fulcivit eum:

17. Nam induit justitiam quasi loricam, & galeam salutis capiti suo; induit, *inquam*, vestium ultionis indumentum, & amicivit se zelo, quasi pallio.

18. Planè secundùm facta, planè secundùm *ea* rependet, excandescentiam hostibus suis, retributionem inimicis suis, insulis ipsis retributionem rependet:

19. Ut revereantur inde ab occasu nomen Jehovæ, & inde ab ortu solis gloriam ejus, quum invadente tanquam fluvio hoste, spiritus Jehovæ contra eum incurrerit:

20. Et advenerit Tzijoni vindex, & conversis à defectione in Jahakobo; dictum Jehovæ.

21. De me autem; hoc *erit* fœdus meum cum istis, ait Jehova, spiritus meus, qui *est* in te, & verba mea, quæ posui in ore tuo: non recedent ex ore tuo, aut ex ore seminis tui, aut ex ore seminis seminis tui, ait Jehova, ex hoc tempore usque in seculum.

CAPUT LX.

Lumen Jerosolymæ, Christus.

SUrge, luce, quandoquidem advenit lux tua; & gloria Jehovæ super te orta est.

2. (Nam ecce tenebræ operiunt terram, & caligo nationes,) & super te orietur Jehova, & gloria ejus super te conspicua erit:

3. Ut accedant gentes ad lucem tuam, & reges ad splendorem exortum tibi.

4. Attolle circumquaque oculos tuos, & aspice, omnes isti congregantes se accedunt tibi: filii tui è longinquo adveniunt, & filiæ tuæ ad latus tanquam à nutriciis apportantur.

5. Tunc timebis, deinde conflues; expavescet quidem, sed dilatabitur cor tuum: quando mutabitur erga te fremitus maris, copiæ gentium accedent tibi.

6. Agmen camelorum operiet te, dromades Midjanis, & Hephæ, omnes è Scheba venient, aurum, & thus afferent, laudésque Jehovæ prædicabunt:

7. Omnes greges Kedaris congregabuntur ad te, arietes Nebajothi ministrabunt tibi: ascendentes altare meum accepti erunt, quum domum ornatûs mei ornabo.

8. Cujus *sunt*, *inquies*, isti, qui ut densa nubes convolant, & velut columbæ ad fenestras suas?

9. Nam me insulæ exspectabunt, & classes Oceani inprimis, ut adducant filios tuos è longinquo, argentum suum, & aurum suum secum; ad nomen Jehovæ, Dei tui, & ad sanctum Jisraëlis, quando ornabit te.

10. Et

10. Et ædificabunt alienigenæ muros tuos, & reges eorum ministrabunt tibi ; quum fervore meo percussero te, & benevolentiâ meâ miserebor tui.

11. Nam apertas tenebunt portas tuas, jugiter interdiu & noctu, non occludentur : ut introducant ad te copias gentium, etiam regibus earum adductis.

12. Nam gens ipsa, & regnum, quæ non servient tibi, peribunt ; & hæ gentes penitus desolabuntur.

13. Gloria Libani ad te perveniet, abies, tæda, arborésque opacæ pariter ; ad ornandum locum sanctuarii mei, ut locum pedum meorum cohonestem.

14. Et adibunt te demissè filii affligentium te, & incurvabunt se ad plantas pedum tuorum, quicunque spernebant te ; atque vocabunt te civitatem Jehovæ, Tzijonem sancti Jisraëlis.

15. Pro eo, quòd fuisti derelicta, & exosa, adeo ut nullus pertransiret; contra disponam tibi excellentiam perpetuam, gaudium cujusque generationis.

16. Nam suges lac gentium, & mammas regum suges ; ut experiaris me Jehovam esse servatorem tuum, & vindicem tuum *Deum* robustum Jahakobi.

17. Pro ære adducam aurum, & pro ferro adducam argentum, & pro lignis æs, ac pro lapidibus ferrum : & imponam tibi præfectos pacis, exactorésque justitiæ tibi.

18. Non audietur ampliùs violentia in terra tua, vastatio, aut contritio in terminis tuis ; sed prædicabis salutem *in* muris tuis, & *in* portis tuis laudem.

19. Non erit tibi ampliùs sol in lucem diurnam ; & quod ad splendorem *noctis*, luna non illustrabit te : sed erit tibi Jehova luci perpetuæ, & Deus tuus ornamento tibi.

20. Non occidet ampliùs sol tuus, & luna tua non recipiet se : nam Jehova tibi erit luci perpetuæ, & completi erunt dies luctûs tui :

21. Et populares tui quotquot erunt justi, in seculum hæreditario jure possidebunt terram ; ut surculus plantarum ejus, opere manuum mearum glorietur.

22. Parvus erit in millenos ; & exiguus in gentem numerosam : ego Jehova tempore suo accelerabo istud.

CAPUT LXI.

Spiritus Domini super Christo.

SPiritus Domini Jehovi *est* super me : eò quòd unxit Jehova me ad evangelizandum mansuetis, misit me ad obligandum fractos animo, ad proclamandum captivis libertatem, & vinctis apei turam ergastuli ;

2. Ad proclamandum annum acceptum Jehovæ, & diem ultionis Dei nostri, ad consolandum omnes lugentes ;

3. Ad *consolationem* adhibendam lugentibus Tzijonis, ad dandum eis ornatum loco cineris, unguentum gaudii loco luctûs, amictum laudis loco spiritûs contracti : ut vocentur illi quercus justitiæ, ut planta Jehovæ glorietur :

4. Ut ædificent desolationes antiquas, solitudines priscas restituant ; renovéntque civitates desolatas, solitudines multarum generationum,

5. Nam adstantes extranei pascent greges vestros ; & alienigenæ agricolæ *erunt* vestri, & vinitores vestri :

6. Vos verò sacerdotes Jehovæ vocabimini, ministri Dei nostri dicemini ; opibus gentium fruemini, & gloriâ earum summè efferetis vos.

7. Pro *eo quòd* pudorem vestrum duplum, & ignominiam cantabant horum portionem *esse* ; idcirco in terra illarum duplum hæreditario jure possidebunt, lætitia perpetua his futura est.

8. Quia ego Jehova amo jus, odi rapinam conjunctam holocausto; ideo disponam opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum pangam eis.

9. Et innotescet in gentibus semen eorum, & prognati eorum inter populos ; omnes videntes eos, agnoscent eos esse semen, *cui* benedicit Jehova.

CAPUT LXII.

Splendor Tzijonis.

OMnino gaudeo in Jehova, exsultat anima mea in Deo meo ; quia induit me vestibus salutis, pallio justitiæ amicivit me : tanquam sponsum, *qui* administrat ornatum, & veluti sponsam ornantem se instrumentis suis.

2. Nam ut terra profert germen suum, & sicut hortus sata sua producit ; ita Dominus Jehovi producturus est justitiam, & laudem coram omnibus gentibus.

Caput LXII.

3. Propter Tzijonem non tacebo, & propter Jeruschalaima non quiescam : donec prodeat ut splendor justitia ejus, & salus ejus, ut lampas ardeat.

4. Videbunt enim gentes justitiam tuam, & omnes reges gloriam tuam ; & indetur tibi nomen novum, quod os Jehovæ præfixerit :

5. Quum eris coronata ornatu manu Jehovæ, & cidari regiâ manu Dei tui.

6. Non diceris ampliùs derelicta, & terra tua non dicetur ampliùs desolata, sed tu vocaberis deliciæ meæ, & terra tua maritata: quia delectabitur Jehova te, & terra tua maritabitur.

7. Ut quum ducit juvenis virginem, *quum uxores* tibi ducunt filii tui ; gaudio, *inquam*, sponsi cum sponsa, gaudebit tecum Deus tuus.

8. Super muros tuos, *urbs* Jeruschalaimorum, præficio custodes, toto die, & totâ nocte jugiter non tacituros : qui commemoratis Jehovam, ne *esto* silentium vobis ;

9. Et ne permittatis silentium esse de ille, donec stabiliat, & donec disponat Jeruschalaimis laudem in terra :

10. *Sed dicite :* Juravit Jehova per dexteram suam, & per brachium roboris sui ; *ne vivam*, si dabo frumentum tuum ampliùs cibo inimicis tuis, & si bibent alienigenæ mustum tuum, in quo laboraveris.

11. Nam colligentes illud, comedent illud, ut laudent Jehovam ; & congregantes hoc bibent ipsum in atriis sanctitatis meæ.

12. Transite, transite in portas, parate viam populi ; aggerate, aggerate aggerem, amovete lapides, attollite vexillum ad populos.

13. Ecce Jehova pronunciat ad extremum uſque terræ, dicite filiæ Tzijonis, ecce ſalus tua advenit : ecce merces hujus penes ipſum, & operæ pretium hujus ante ipſum *eſt*.

14. Ut vocent hos populum ſanctum, vindicatos Jehovæ; & tu voceris requiſita, civitas non derelicta.

CAPUT LXIII.

Dialogus Eccleſiæ, & Chriſti propheticus.

QUis hic *eſt* veniens ex Edomæa, Botzrâ, madefactus veſtibus, iſte decorus veſte ſuâ peregrè agens amplitudine virium ſuarum ? ego, qui loquor juſtè, ſufficiens ad ſervandum.

2. Quare rubidus *es* veſtibus tuis, & veſtimenta tua ut calcantis in torcularis lacu?

3. Torcular calcavi ſolus, nam ex populis nullus vir *potuit certare* mecum ; ſed calcavi eos irâ meâ, & conculcavi eos excandeſcentiâ meâ : ita inſperſus eſt *ſanguis* cujusque robuſtiſſimi illorum veſtimentis meis , & omnes veſtes meas contaminavi;

4. Quando dies ultionis ex animo meo, & annus vindicandorum meorum venit.

5. Quum autem intuerer nullum eſſe adjutorem, & obſtupeſcerem, quòd nemo fulciret ; ſalutem attulit mihi brachium meum, & excandeſcentia mea ipſa fulcivit me :

6. Ita calcavi populos irâ meâ, & inebriavi eos excandeſcentiâ meâ : denique dejeci in terram robuſtiſſimum quemque eorum.

7. Benignitates Jehovæ commemorabo, laudes Jehovæ , planè pro omnibus , quæ contulit nobis Jehova : & amplitudinem bonitatis erga domum Jiſraëlis, quam contulit eis ſecundùm miſericordiam ſuam, & ſecundùm amplitudinem benignitatum ſuarum.

8. Nam dixit : utique populus meus ſunt, filii non mendaciter acturi : ideo fuit illis ſervator.

9. In omni anguſtia eorum non affecit *eos* anguſtiâ, ſed Angelus faciei ejus ſervavit eos, dilectione ſuâ, & clementiâ ſuâ ipſe vindicavit eos ; & imponens eos ſibi, bajulavit eos omnibus diebus ſeculi.

10. Nam ipſis rebellantibus, & dolore afficientibus Spiritum ſanctitatis ejus; mutabatur quidem ipſis in inimicum, ipſe repugnabat eis :

11. Sed recordabatur dierum priſcorum : Moſchis, populi ſui, *dicens :* ubi *eſſet*, qui eduxit iſtos è mari cum paſtore gregis ſui? ubi *eſſet*, qui poſuit in medio iſtius Spiritum ſanctitatis ſuæ?

12. Qui deduxit *iſtos*, ad dexteram Moſchis *exiſtens*, brachio ornatûs ſui ? qui diffidit aquas propter iſtos, ut compararet ſibi nomen perpetuum?

13. Qui egit iſtos per abyſſos ; tanquam equum per deſertum, *adeò ut* non impegerint?

14. Ut jumentum in convalle deſcendens, ſpiritus Jehovæ quietè egit eum : ita duxiſti populum tuum, ad comparandum tibi nomen ornatûs.

CAPUT LXIV.

Pſalmus euchariſticus ob magnalia Dei.

INtuere è cœlis, & vide ex habitaculo ſanctitatis tuæ, & ornatûs tui : ubi *eſt* zelus tuus, & maxima potentia tua? fremitúsne viſcerum tuorum, & miſericordiæ tuæ erga me continerent ſeſe ?

2. Tu enim pater noſter *es* ; quàmvis Abraham neſciturus nos, & Jiſraël non agniturus eſſet nos : tu Jehova pater noſter *es*, vindici noſtro à ſeculo nomen *eſt* tibi.

3. Quare ſineres aberrare nos, Jehova, à viis tuis ? torrefaciens obdurares animum noſtrum à reverentia tui? revertere propter ſervos tuos, tribus poſſeſſionis tuæ.

4. Ad minimum uſque hæreditario jure poſſident populum ſanctitatis tuæ, hoſtes noſtri conculcant ſanctuarium tuum.

5. Sumus *illi*, nunquam dominatus es iſtis; neque invocatum eſt nomen tuum ſuper iſtos. *Caput* LXIV.
Utinam lacerans cœlos deſcenderes, à facie tua montes diffluerent.

6. Quemadmodum conflagrante igne cremia, aquarum bullas excitat ignis, ut notum faceres nomen tuum hoſtibus tuis; à facie tua gentes contremiſcant.

7. Faciens terribilia, *quæ* non exſpectâſſemus; *utinam* deſcendas, à facie tua montes diffluant.

8. Et inde à ſeculo inaudita, auribus minimè percepta ; *quæ* oculus non vidit, ô Deus, præter te, *Deus* comparet præſtolanti ipſum.

9. Occurris gaudenti , & exercenti juſtitiam, *qui* in viis tuis memores ſunt tui : en tu efferveſcis, quum peccamus ; *ſi* perpetuò in illis *ſtetiſſemus*, ſervati fuiſſemus.

10. Sed ſumus, ut immundus omnes nos, & ſicut panniculus abjectiſſimus omnes juſtitiæ noſtræ ; diffluimúsque velut folium omnes nos, & iniquitates noſtræ ut ventus auferunt nos :

11. Nec ullus *eſt*, qui invocet nomen tuum, excitans ſe ad prehendendum te ; quum abſcondiſti faciem tuam à nobis, & diſſolvis nos per iniquitates noſtras.

12. Jam verò Jehova, pater noſter es : nos *quidem* lutum ſumus, tu verò fictor noſter es, & opus manûs tuæ ſumus omnes.

13. Ne efferveſcas Jehova quàmplurimùm, neque in æternum recorderis iniquitatis : en intuere, quæſumus, nos omnes *ſumus* populus tuus.

14. Civitates ſanctitatis tuæ ſunt deſertum : Tzijon eſt deſertum, *eſt in* Jeruſchalaimis deſolatio.

15. Domus ſanctitatis noſtræ : & ornatûs noſtri, *in* qua laudârunt te majores noſtri, eſt *expoſita* conflagrationi ignis; & unaquæque rerum deſideratarum noſtrarum eſt vaſtationi.

16. An propter illas contineres te, Jehova? ſileres, & affligeres nos quàmplurimùm?

CAPUT LXV.

Jehudæorum rejectio eſt gentium evectio.

EXpoſitus ſum eis, qui non interrogabant, inventus ſum ab eis, qui non quærebant me ; dixi, ecce me, ecce me, genti, *quæ* non vocatur de nomine meo.

2. Expanderem manus meas toto die ad populum rebellem ; qui ambulant viâ non bonâ, ſequendo cogitationes ſuas :

3. *Ad*

3. *Ad* populum, qui provocant me in os jugiter; sacrificantes in hortis, & adolentes in lateritiis:

4. Qui sedent ad sepulchra, & apud custodita pernoctant; qui comedunt carnes porcinas, & fragmen *carnium* abominandarum *ex* instrumentis suis:

5. Qui dicunt, appropinqua ad tuos, ne attingito me, quia sanctior sum te: istis fumus *est* in naso meo; ignis ardens toto die.

6. Ecce scriptum *est* coram me: non tacebo, nisi rependero, atque rependero in sinum istorum.

7. Iniquitates vestras; & iniquitates patrum vestrorum pariter, ait Jehova; qui adoleverunt in istis montibus, & in istis collibus probro affecerunt me; quapropter remetiens opus eorum, primùm *regeram* in sinum eorum.

8. Sic ait Jehova; ut cui præstò est mustum in botro, is dicit, ne perdito istum, quia benedictio *est* in eo: ita facturus sum propter servos meos, ne perdam istos omnes.

9. Nam excipiam è Jahakobo semen, & è Jehuda hæredem montium meorum: & possidebunt hæreditatem istam electi mei jure hæreditario, & servi mei habitabunt istic.

10. Erítque Scharonitis regio caula gregum, & convallis Hacoris cubile armenti; pro populo meo, qui requisiverint me.

11. Vos verò desertores Jehovæ, qui obliviscimini montis sanctitatis meæ; qui instruitis turmæ illi mensam, quíque impletis numeris illis libamen:

12. Tradam quoque numeros vestros gladio, & omnes vos mactationi succumbetis, eò quòd clamanti mihi non respondistis, & loquentem non audivistis; sed fecistis, quod malum videtur in oculis meis, & id, quo non delector, elegistis.

13. Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce servi mei comedent, vos autem esurietis; ecce servi me bibent, vos autem sitietis: ecce servi mei lætabuntur, vos autem erubescetis.

14. Ecce servi mei canent præ hilaritate animi; vos autem clamabitis præ dolore animi, & præ contritione spiritûs ejulabitis:

15. Et dimittetis nomen vestrum, *ut sit* exsecrationi electis meis, quum mo te affecerit te Dominus Jehovi, servis verò suis indet nomen aliud.

16. Ut, qui sibi benedicturus est in terra, benedicat sibi per Deum firmi, & juraturus in terra, juret per Deum firmi: quum oblivioni traditæ fuerint hæ angustiæ priores, & quum absconditæ fuerint ab oculis meis.

17. Nam ecce ego creaturus sum cœlos novos, & terram novam; neque commemorabuntur hæc priora, neque venient in animum.

18. Sed gaudete, & exultate in sempiternum, quos ego creeo: nam ecce ego creeo *urbem* Jeruschalaimorum exsultatione, & populum ejus gaudio.

19. Et exsultante me de Jeruschalaimis: & gaudente de populo meo; non audietur in ea ampliùs vox fletûs, aut vox clamoris.

20. Non existet illic ampliùs infantulus ætate, aut senex, cujus non impleat dies *Deus,* nam puer, natus centum annos, morietur; peccator autem, *etiam* natus centum annos, maledictus erit.

21. Et ædificantes domos, inhabitabunt eas; & plantantes vineas, comedent fructum earum.

22. Non ædificabunt, & alius inhabitabit; non plantabunt, & alius comedet: sed ut *sunt* dies arboris, dies *erunt* populi mei, & opus manuum suarum deterent electi mei.

23. Non laborabunt inaniter, neque gignent ad conturbationem: nam semen benedictorum à Jehova erunt, & prognati eorum cum ipsis.

24. Eritque nondum clamantibus, ut ego respondeam; adhuc ipsis loquentibus, ut ego exaudiam.

25. Lupus, & agnus pascentur unà, & leo ut bos comedet stramen, serpenti autem pulvis *erit* cibo: non malefacient, neque corrumpent in toto monte sanctitatis meæ, ait Jehova.

CAPUT LXVI.

Tabula veræ, & falsæ religionis.

Sic ait Jehova, cœlum ipsum solium meum *est*, & terra scabellum pedum meorum: ubínam *esset* domus, quam ædificaretis mihi? & ubínam locus quietis meæ?

2. Atqui, omnia ista fecit manus mea, & *per eam* existunt omnia ista, dictum Jehovæ: sed in hunc intueor, in pauperem, & contritum spiritu, ac trepidantem ad verbum meum.

3. Qui jugulat bovem, *ac si* percuteret virum; qui mactat parvam pecudem, *ac si* decollaret canem; qui offert munus, *ac si* sanguinem porci; qui adolet thus, *ac si* muneraretur idolum: etiam isti eligunt vias suas, & abominationibus suis anima eorum delectatur:

4. Etiam ego eligam, propter facinora eorum, & inducam, quæ formidant ei, eò quòd mihi vocanti nemo responderit, loquenti non auscultaverint: nam fecerunt, quod malum *videtur* in oculis meis, & id, quo non delector, elegerunt.

5. Audite verbum Jehovæ, qui trepidatis ad verbum ejus: dicunt fratres vestri, osores vestri, procul arcentes vos, propter nomen meum honoratur Jehova, sed videbimus lætitiam vestram, quum isti erubescent;

6. Voce tumultuosâ è civitate, voce è templo, voce Jehovæ, rependente retributionem inimicis suis.

7. Quum nondum parturiet, pepererit: quum nondum invadet dolor eam, jam posuerit marem.

8. Quis audivit rem hujusmodi? quis vidit talia? an efficeretur, ut pariat terra die uno? an gigneretur gens vice unâ? quod parturit, simúlque parit Tzijon filios suos.

9. An ego aperirem os matricis, & non gignerem? ait Jehova: an ego, qui gigno, ampliùs occluderem? ait Deus tuus.

10. Lætamini cum *urbe* Jeruschalaimorum, & exsultate in ea omnes amantes eam: gaudete cum ea gaudio, quicunque lugebatis de ea;

11. Ut sugatis, & saturemini ubere consolationum ejus; ut exprimatis, & delicias agatis è splendore gloriæ ejus.

12. Nam ita ait Jehova, ecce ego extensurus sum ad eam tanquam fluvium pacem, & velut torrentem inundantem gloriam gentium, quam sugatis: ad latus portabimini, & super genua oblectabimini.

13. Ut quispiam, quem mater sua consolatur: sic ego consolaturus sum vos, & Jeruschalaimis consolatione perfundemini.

14. Quod, quum videbitis, gaudebit animus vester, & ossa vestra ut herba tenera reflorescent, & agnoscetur manus Jehovæ erga servos suos, & indignatio contra inimicos suos.

15. Nam ecce Jehova cum igne venturus est, & curribus suis similibus turbini; ad reddendum cum excandescentia iram suam, & increpationem suam cum flammis ardentibus.

16. Jehova enim igne disceptaturus est, & gladio suo contra omnem carnem: & multiplicabuntur confossi Jehovæ.

17. Qui sanctificant se, & qui mundant se in hortis, sequentes *alter* alterum palàm, qui comedunt carnem porci, & rei abominabilis, murísque: pariter consumentur, dictum Jehovæ.

18. *De* me autem, quum factorum erga hos, cogitationúmque erga hos *quæque* adveniet, congregando omnes gentes, & linguas; quæ venientes visuræ sunt gloriam meam;

19. Ponam in his signum, & mittam ex his, qui evaserint ad gentes in Oceanum, Pulem, & Ludum jaculantes arcu, Thubalem, & Javanem: regiones *denique* longinquissimas, quæ non audiverant famam meam, neque viderant gloriam meam, ut indicent gloriam meam in gentibus.

20. Et adducent omnes fratres vestros ex omnibus gentibus muneri Jehovæ, equis, & curribus, & pilentis, mulísque, ac veredariis ad montem sanctitatis meæ Jeruschalaima, ait Jehova: quemadmodum offerunt Jisraëlitæ munus instrumento mundo *in* domum Jehovæ.

21. Atque etiam ex istis assumam in sacerdotes, & Levitas, ait Jehova.

22. Nam quemadmodum cœli illi novi, & terra ipsa nova, quam ego facturus sum, constituta sunt coram me, dictum Jehovæ, ita constitutum est semen vestrum, & nomen vestrum.

23. Eríque de novilunio in novilunium alterum, & de sabbatho in sabbathum alterum; ut veniat omnis caro ad incurvandum se coram me, ait Jehova.

24. Et egressi videbunt cadavera hominum illorum, qui defecerunt à me: nam vermis eorum non morietur, & ignis eorum non exstinguetur, erúntque nauseæ omni carni.

Jirmejah.

CAPUT I.

Vocatio Jirmejæ divina: & duæ visiones.

VErba Jirmejæ, filii Chilkijæ; ex sacerdotibus, qui *erant* Hanathothis in terra Binjaminis.

2. Ad quem fuit verbum Jehovæ temporibus Joschijæ, filii Amonis, regis Jehudæ; decimo-tertio anno, quo regnabat:

3. *Fuit* etiam temporibus Jehojakimi, filii Joschijæ, regis Jehudæ, donec absolveretur undecimus annus Tzidkijæ, filii Joschijæ, regis Jehudæ: donec deportarentur Jeruschalaimani mense quinto.

4. Fuit igitur verbum Jehovæ ad me, dicendo:

5. Quum nondum formavissem te in utero, agnovi te; & quum nondum prodiisses ex vulva, sanctificavi te: Prophetam ipsis gentibus constitui te.

6. Me autem dicente, ahah Domine Jehovi, ecce nescio loqui; nam puer sum:

7. Edixit Jehova mihi, ne dicito, puer sum: sed ad quæcunque misero te, ito; & quæcunque præcepero tibi, loquitor.

8. Ne timeto ab istis: nam adsum tibi ad eripiendum te, dictum Jehovæ.

9. Et extendens, Jehova, manum suam, tetigit os meum; dixítque Jehova mihi, ecce indo verba mea ori tuo.

10. Vide, præficio te hodierno die gentibus ipsis, & regnis, ad exstirpandum, & ad demoliendum, & ad perdendum, & ad destruendum; ad ædificandum, & ad plantandum.

11. Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo: quid vides Jirmeja? cui dixi, baculum amygdali video.

12. Tum dixit Jehova mihi, bene vides: ut citò amygdalus floret, incubiturus sum in verbum meum, ut efficiam ipsum.

13. Postea fuit verbum Jehovæ ad me secundò, dicendo: quid vides? cui dixi, ollam ferventem video, cujus facies versùs Aquilonem *est*.

14. Tum dixit Jehova mihi; ab Aquilone erumpet istud malum super omnes habitatores hujus terræ:

15. Nam ecce ego evocaturus sum omnes familias, regna Aquilonis, dictum Jehovæ; ut venientes ponant quisque solium suum ad ostium portarum Jeruschalaimorum; & contra omnes muros istius *urbis* circumquaque, & contra omnes civitates Jehudæ.

16. Quamobrem eloquuturus sum jura mea contra istos propter totam malitiam eorum: quia dereliquerunt me, & adoleverunt diis alienis, & incurvaverunt se *honorem exhibentes* operi manuum suarum.

17. Tu itaque accinge lumbos tuos; ut surgens eloquaris apud eos, quicquid ego præcepero tibi: ne consternator attritus conspectu istorum, ut non conteram te in conspectu ipsorum.

18. Ego enim, ecce pono te hodie velut civitatem munitam, & velut columnam ferream, murósque aheneos toti huic terræ; regibus Jehudæ, principibus ejus, sacerdotibus ejus, & populo hujus terræ:

19. Qui

19. Qui oppugnabunt te, sed non prævalebunt tibi: nam adsum tibi, dictum Jehovæ, ad eripiendum te.

CAPUT II.

Ingratitudo Jehudæorum.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, edicendo;

2. Abi, ut proclames audientibus Jeruschalaimanis, dicendo: sic ait Jehova, recordor tibi benignitatis adolescentiæ tuæ, amoris sponsalium tuorum: te prosequutam esse me per desertum, per terram non satam:

3. Sanctitatem fuisse Jisraëlem Jehovæ, primitias proventûs ejus: quotquot comedebant illum, reos fuisse, malum evenisse eis, dictum Jehovæ.

4. Audite verbum Jehovæ, domus Jahakobi; & omnes familiæ domûs Jisraëlis.

5. Sic ait Jehova, quid invenerunt patres vestri in me iniquitatis, quòd longè abscesserunt à me, & sequuti vanitatem, evanuerunt;

6. Adeò ut ne dicerent *quidem*, ubi *est* Jehova, qui eduxit nos è terra Ægypti; qui fecit, ut incederemus per desertum, per terram campestrem, & sepulchralem, per terram siccam, & umbræ lethalis, per terram, quam non pertransibat quisquam, & ubi nullus habitabat homo?

7. Quòd postquam introduxi vos in terram arvorum, ad fruendum fructu ejus, & bono ejus; ingressi polluistis terram meam, & possessionem meam exposuistis abominationi?

8. *Quòd* sacerdotes non dixerunt, ubi *est* Jehova? & qui tractant legem, non agnoverunt me, ac pastores defecerunt à me: denique prophetæ ipsi prophetârunt per Bahalem, & inutilia sequuti sunt?

9. Idcirco, adhuc contendo vobiscum, dictum Jehovæ; etiam cum nepotibus vestris contendam.

10. Nam peragrate regiones Chitthæorum, & videte; aut *ad* Kedarem mittite, & animadvertite valde: videte, *inquam*, an fuerit quid hujusmodi:

11. An mutaverit gens deos, quàmvis illi non *sint* dii: at populus meus mutavit gloriam suam in *idolum* inutile.

12. Obstupescite cœli de hac re; & horrescite, desolemini valde, dictum Jehovæ.

13. Nam duo mala fecit populus meus: me dereliquerunt scaturiginem aquarum perennium, ut effoderent sibi cisternas, cisternas fractas, quæ non capiunt aquas.

14. An servus Jisraël? an verna est? quamobrem est prædæ?

15. Contra eum rugiunt juvenes leones, edunt vocem suam: & exponunt terram ejus desolationi, civitates ejus succenduntur, ut nullus inhabitet?

16. Etiam Nophæi, & Daphnæi, depascunt te vertice?

17. Annon hoc facis tibi; dum derelinquis Jehovam, Deum tuum, quo tempore ducit te viâ suâ?

18. Nunc enim, quid tibi *est* in via Ægypti, bibendo aquas Schichoris? aut quid tibi in via Assyriæ, bibendo aquas fluminis *Euphratis?*

19. Erudiat te malitia tua, & aversiones tuæ corripiant te; agnosce, *inquam*, & vide malum, & *quidem* amarum esse, quòd derelinquis Jehovam, Deum tuum: non enim pavor mei incessit te, dictum Domini Jehovi exercituum.

20. Etenim jam olim fregeram jugum tuum; disruperam vincula tua, ideóque dicis, non servitura sum; quum super omnem collem altum, & super omnem arborem virentem tu peragras scortans.

21. Atqui ego te plantaveram vitem generosam, totum semen fidele: quomodo ergo mutata es mihi *in* degeneres *palmites* vitis alienæ?

22. Nam *ut* abluas te nitro, & plurimum adhibeas tibi smegmatis; obducat se auro insigni, iniquitas tua coram me, dictum Domini Jehovi:

23. Quomodo dictura esses, non pollui me, Bahalimos sequuta non sum? vide viam tuam in ista valle, agnosce, quid feceris ô dromas velox, ô, quæ corrigia notat vias suas.

24. Onager fœmina *est*, assueta deserto, *quæ* pro desiderio animæ suæ haurit ventum, cujus occasionem quis revocet? omnes quærentes istam non fatigantur, mensibus ejus invenient eam.

25. *Dicenti* enim, cohibe pedem tuum ne discalceetur, & guttur tuum à siti: dicis, animus abjiceretur, nequaquam: nam amo *deos* exteros, & eos sequutura sum.

26. Tanquam pudore furis, quum deprehenditur, ita pudefacient domum Jisraëlis, ipsos, reges ipsorum, principes ipsorum, sacerdotésque ipsorum, & prophetas ipsorum:

27. Qui dicunt ligno, pater meus es, & lapidi, tu peperisti me; quia obverterunt mihi cervicem, non autem faciem; tempore verò mali sui dicunt, surge, & serva nos.

28. At ubi *sunt* dii tui, quos fecisti tibi? surgant, si sunt servaturi te tempore mali tui: nam *pro* numero civitatum tuarum sunt dii tui, Jehuda.

29. Quare contenditis mecum? vos omnes deficientes rebellâstis in me, dictum Jehovæ.

30. In vanum percussi filios vestros, eruditionem non acceperunt; consumsit gladius vester prophetas vestros, tanquam leo interfector.

31. O generatio, vos animadvertite verbum Jehovæ, an *ut* desertum fui Jisraëli? an terra, fructum perdens? quamobrem dicunt populus meus, dominamur, non sumus venturi ampliùs ad te?

32. An obliviscitur virgo ornatûs sui? sponsa eorum, quæ alligat sibi? at populus meus obliti sunt mei diebus innumeris.

33. Quid bonam prædicas viam tuam, quærendo quod amas? idcirco etiam malas ipsas docuisti vias tuas.

34. Etiam in alis vestium tuarum inveniuntur sanguis animarum egentium, *sanguis* innocentium; non effossione invenio hæc, sed super omnia ista *sunt*.

35. Attamen dicis, quia innocens sum; utique aversa est ira ejus à me: ecce, ego disceptaturus sum tecum, eò quòd dicas, non peccavi.

36. Quid cursitas adeò, mutando viam tuam? etiam ab Ægyptio erubesces, quemadmodum erubuisti ab Assyrio.

37. Etiam ab illo prodibis manibus impoſitis capiti tuo: nam ſpernit Jehova fiducias tuas, ut non ſecunderis in eis.

Cap. III.

38. Dicendo, en, dimiſerit quis uxorem ſuam, & illa profecta ab eo, nupſerit viro alteri, an reverteretur ad eam rurſus? nonne omnino contaminaretur terra illa? tu verò quàmvis ſcortata ſis cum amicis multis, tamen reverteretis ad me, dictum Jehovæ.

39. Attolle oculos tuos ad eminentia loca, & vide, ubi non fuiſti vitiata; juxta vias ſediſti illis, tanquam Arabs in deſerto: & contaminaſti terram ſcortatione tuâ, & malitia tuâ:

40. Et quàmvis cohiberentur imbres, ſerotinaque pluvia non eſſet; frons mulieris ſcortantis fuit tibi, renuiſti pudore ſuffundi.

41. Annon ſaltem ab hoc tempore te docuero, ut me voces, pater mi; tu dux adoleſcentiæ meæ?

42. An aſſervaturus eſt *Deus iram* in ſeculum? an obſervaturus in æternum? ecce loqueris, & perficis iſta mala, quantùm potes.

CAPUT III.

Concio pœnitentialis ad Jehudæos.

DIxit autem Jehova mihi, temporibus Joſchijæ regis, vidiſtine, quid fecerit averſa Jiſraël? profecta eſt illa ſuper omnem montem altum, & ſub omnem arborem virentem, ubi ſcortaris.

2. Quùmque dicerem, poſtquam fecit omnia hæc, ad me revertatur, non eſt reverſa, vidente hoc perfidâ ſorore ejus Jehudâ.

3. Itaque viſum eſt mihi omnibus de cauſis, quibus adulterata eſt averſa Jiſraël, dimittere eam, & dare ei libellum repudii: nec tamen timuit perfida Jehuda, ſoror ejus, ſed abiens ipſa ſcortata eſt quoque.

4. Fuitque præ famoſa ſcortatione ſua, ut contaminaret terram: nam adulterabatur cum lapide, & cum ligno.

5. Nec tamen toto hoc reverſa eſt ad me perfida ſoror illius Jehuda ex toto animo ſuo; ſed falſo, dictum Jehovæ.

6. Quapropter dixit Jehova mihi, juſtificat ſeipſam averſa Jiſraël magis, quàm perfida Jehuda.

7. Abi, ut proclames verba hæc versùs Aquilonem, dicens; revertere averſa Jiſraël, dictum Jehovæ: non faciam, ut irruat facies mea irata in vos: nam benignus ſum, dictum Jehovæ: non aſſervo *iram* in ſeculum.

8. Tantummodò agnoſce iniquitatem tuam, te à Jehova Deo tuo defeciſſe: nam ſparſim iniviſti vias tuas ad exteros ſub omni arbore virente, & voci meæ non auſcultâſtis, dictum Jehovæ.

9. Revertimini filii averſantes, dictum Jehovæ, nam ego conjugio junctus ſum vobis: & recipiam vos, unum ex civitate, & binos ex familia, ut adducam vos Tzijonem;

10. Ubi daturus ſum vobis paſtores ex ſententia animi mei, qui paſcent vos ſcientiâ, & intelligentiâ.

11. Eritque, quum augeſcetis, & fœtificabitis in hac terra temporibus illis; dictum Jehovæ, ut non dicant ampliùs, arca fœderis Jehovæ, neque veniat in animum: neque recordabuntur ejus, neque recenſebunt, nedum ut magnificetur ampliùs.

12. Tempore illo vocabunt urbem Jeruſchalaimorum *urbem* ſolii Jehovæ, & rectâ confluent eo omnes gentes ad nomen Jehovæ, Jeruſchalaima; neque ſequentur ampliùs ſententiam animi ſui mali.

13. Temporibus illis euntes domus Jehudæ cum domo Jiſraëlis; venient pariter è terra Aquilonis in terram, quam poſſidendam tradidi majoribus veſtris.

14. Nam ego indicens, quomodo repoſiturus eſſem te inter filios, & daturus tibi terram deſideratam, poſſeſſionem decoram, exercituum gentium, dico, pater mi, invocato me, & à me ſequendo ne avertas te.

15. Utique perfidè deſcivit uxor ab amico ſuo; utique perfidè egiſtis in me domus Jiſraël, dictum Jehovæ.

16. Vox in locis eminentibus audiatur, fletus, deprecationes Jiſraëlitarum; quia perverterunt viam ſuam, obliti ſunt Jehovæ, Dei ſui, *dicentis*;

17. Revertimini filii averſantes, curabo averſiones veſtras: *vox, inquam, audiatur,* ecce nos accedimus te, quia tu *es* Jehova, Deus noſter.

18. Utique falsò à collibus, multitudine montium *exſpectatur*: utique in Jehova Deo noſtro *eſt* ſalus Jiſraëlis.

19. Nam pudendum iſtud conſumſit laborem patrum noſtrorum à pueritia noſtra; greges eorum, & armenta eorum, filios eorum & filias eorum.

20. Jacemus in pudore noſtro, & opperit nos ignominia noſtra; quia Jehovæ, Deo noſtro peccavimus nos, & patres noſtri à pueritia noſtra uſque in hodiernum diem: neque auſcultavimus voci Jehovæ, Dei noſtri.

CAPUT IV.

Continuatio concionis.

SI reverſurus es Jiſraël, dictum Jehovæ, ad me revertere, & ſi amovebis abominationes tuas à facie mea, ne ergo vageris.

2. Quin jures, vivit Jehova, verè, ritè, & juſtè, ut benedicant ſibi in ipſo gentes, & in ipſo laudent ſeſe.

3. Nam ſic ait Jehova viris Jehudæ, & Jeruſchalaimis, novellate vobis novale, & ne ſeratis in ſpinis:

4. Circumcidite vos Jehovæ, & amovete præputia animi veſtri, viri Jehudæ; & habitatores Jeruſchalaimorum: ne prodiens tanquam ignis excandeſcentia mea ita ardeat, ut nullus exſtinguat, propter malitiam actionum veſtrarum.

5. Indicate in Jehuda, & Jeruſchalaimis pronunciate, ac dicite, clangite tuba in terra: convocate, *inquam*, cogite *multitudinem*, & dicite, congregamini, & ingrediamur in civitates munitas:

6. Attollite vexillum Tzijonem versùs, confirmate, ne conſiſtite: nam malum ego adducturus *ſum* ab Aquilone, & contritionem magnam.

7. Aſcendit leo ex perplexo *vepreto* ſuo, & interfector gentium proficiſcitur, prodit è loco ſuo, ut exponat terram tuam deſolationi *&* civitates tuæ deſtruantur, & nemo inhabitet.

8. Propterea accingite cilicia, plangite, &

& ejulate: quia non est aversus æstus iræ Jehovæ à nobis.

9. Erit enim die illo, dictum Jehovæ, ut pereat animus regis, & animus principum; obstupescántque sacerdotes, & prophetæ mirentur;

10. Et dicam, ahah Domine Jehovi, utique planè diceris seduxisse populum hunc, & Jeruschalaima, dicendo; pax erit vobis: quum pertigerit gladius usque ad animam.

11. Tempore illo dicetur populo huic, & Jeruschalaimis, ventus nitidus locorum eminentium in deserto, via *ad* filiam populi mei; non ad ventilandum neque ad purgandum.

12. Plenus ventus, fortior istis adveniet mihi: nunc etiam ego eloquor jura eis.

13. Ecce tanquam nubes ascendit, & tanquam turbo currus ejus; leviores *sunt* aquilis equi ejus: væ nobis, quia vastati sumus.

14. Ablue à malo cor tuum, Jeruschalaima, ut serveris: quò usque pernoctabit *illud* in animo tuo, cogitationes vanitatis tuæ?

15. Nam vox indicat *majorem*, quàm Danis, & pronunciat vanitatem *majorem*, quàm montis Ephrajimi.

16. Commemorate istis gentibus, ecce pronunciate contra Jeruschalaima custodes advenire è terra longinqua, qui edunt contra civitates Jehudæ vocem suam.

17. Ut, qui observant agros, sunt contra eam circumquaque; quia mihi rebellis fuit, dictum Jehovæ.

18. Via tua, & actiones tuæ faciunt ista tibi: hoc mali tui *est*, quòd amarus sit, quòd pertingat in cor tuum.

19. Viscera mea, viscera mea, doleo, præcordia mea, fremit mihi cor meum, non possum silere: nam sonum buccinæ audis anima mea, clangorem belli;

20. Contritionem super contritionem proclamari, quia vastanda est tota hæc terra: repentè vastabuntur tentoria mea, momentò aulæa mea.

21. Quo usque visurus sum vexillum? auditurus sonum buccinæ?

22. Quoad stultus erit populus meus, *quoad* me non agnoscent, *quoad* filii stolidi erunt, neque intelligentes erunt; *quoad* sapientes erunt ad malefaciendum, & benefaciendi ignorantes.

23. Quum respicio in terram, ecce res inanis *est*, & vacua: sin autem cœlos, nulla *est* lux eorum.

24. Si respicio istos montes, ecce commoventur: & omnes isti colles levissimè movent se.

25. Si aspicio, ecce nullus *est* homo: etiam omnes aves cœlorum evagantur:

26. Si aspicio, ecce arva ipsa *sunt* desertum: & omnes civitates istius dejectæ sunt propter Jehovam, propter æstum iræ ejus.

27. Nam sic ait Jehova, desolata futura est tota hæc terra sed consummationem nondum fecero.

28. Adhæc lugebit terra, & atrati erunt cœli supernè; eò quòd loquutus sum, cogitavi, neque pœnitet me, neque avertam me ab eo.

29. A sono equitum, & jaculantium arcu fugient omnes oppidani, venient in ipsas nubes, & in petras ascendent: omnis civitas derelinquetur, & nemo habitator in eis *erit*.

30. Tu autem *regio populi* vastandi, quid facis, quòd induis te dibapho, quòd ornas te ornatu aureo, quòd laceras fuco oculos tuos; in vanum reddis te pulchram. respuunt te amasii, animam tuam quærunt.

31. Nam vocem quasi parturientis audio, angustiam similem primiparæ, vocem filiæ Tzijonis subinde anhelantis, pandentis manus suas, *dicendo*: væ jam mihi, quòd fessa fuerit anima mea ab interfectoribus.

CAPUT V.

Omnes ex æquo mali: οὐδὲν ὑγιές.

PErcurrite plateas *urbis* Jeruschalaimorum, & videte jam, atque cognoscite, & disquirite in plateis ejus, an inveniatis virum, an sit, qui exerceat jus, requirat fidem; & condonabo illi.

2. Sed quum, vivit Jehova, dicunt; hoc pacto falso jurant.

3. O Jehova, oculi tui annon *spectarent* ad fidem? percutis eos, sed non dolent; consumis eos, renuunt accipere eruditionem; reddunt faciem suam obfirmatiorem petrâ renuunt converti.

4. Quamobrem ego dicebam, utique tenues *sunt* isti: stultè agunt, quia ignorans viam Jehovæ, jus Dei sui.

5. Ibo ad magnates ipsos, ut alloquar eos; nam ipsi nôrunt viam Jehovæ, jus Dei sui: at ipsi pariter fregerunt jugum, disruperunt vincula.

6. Idcirco percutiet eos leo è silva, lupus vespertinus vastabit eos, pardus observabit ad civitates eorum; quisquis egredietur ex eis, discerpetur: quia plurimæ sunt defectiones eorum, numerosæ aversiones eorum.

7. Ubi est huic *urbi*, *unde* condonem tibi? filii tui derelinquunt me, & jurant per eos, qui non sunt dii: simulac satiavi eos, adulterantur, & *in* domum meretricis turmatim conveniunt.

8. *Ut* equi pasti sunt, quum manè surgunt: quisque ad uxorem proximi sui adhinniunt.

9. An propter ista non visitarem? dictum Jehovæ: & an de gente hujusmodi non sumeret ultionem anima mea?

10. *Dicens*, ascendite in muros ejus, ac perdite, & consummationem ne facitote: amovete pinnas ejus, quia isti non *sunt* Jehovæ.

11. Nam omnino perfidè egerunt contra me, domus Jisraëlis, & domus Jehudæ, dictum Jehovæ.

12. Ementiuntur Jehovam, & dicunt, non *ita* est: neque eventurum est nobis malum, & gladium, & famem non experturi sumus;

13. Et isti prophetæ abibunt in ventum, & verbum nullum *est* in eis; ita fiet ipsis.

14. Idcirco sic ait Jehova, Deus exercituum, eò quòd loquimini verbum istud: ecce ego redditurus sum verba mea in ore tuo velut ignem, populum autem hunc *velut* ligna, quæ ille consumat.

15. Ecce ego adducturus sum contra vos gentem è longinquo, o domus Jisraëlis, dictum Jehovæ: *quæ* gens robusta est, gens antiquissima est, gens, cujus ignorabis linguam, neque intelliges, quid loquetur.

16. Cujus pharetra velut ſepulchrum apertum; omnes erunt potentes.

17. Et comedet meſſem tuam, & cibum tuum, *quem* comediſſent filii tui, & filiæ tuæ, comedet greges tuos, & armenta tua, comedet vites tuas, & ficos tuas: depauperabit civitates munitas tuas gladio, quibus tu confidis.

18. Sed ne temporibus quidem illis, dictum Jehovæ, fecero vobiſcum conſummationem.

19. Nam erit, quum dicetis, propter quid facit Jehova, Deus noſter nobis omnia iſta? ut dicas eis, quemadmodum dereliquiſtis me, & ſerviviſtis diis alienigenarum in terra veſtra, ita ſervituri eſtis exteris in terra non veſtra.

20. Indicate hoc in domo Jahakobi; & pronunciate ipſum in Jehuda, dicendo:

21. Audite jam hoc, popule ſtolide, & excors: quibus oculi *ſunt*, & non vident, quibus aures, & non audiunt:

22. An me non reverebimini? dictum Jehovæ, an à facie mea non contremiſcetis? qui diſpoſui arenam terminum mari, ſtatuto perpetuo, quod non tranſgredietur: quàmvis incutiant ſe non tamen prævalent; quàmvis fremant fluctus ejus, non tamen tranſgrediuntur illud.

23. At populo iſti *eſt* animus contumax, & rebellis: ut receſſerunt, pergunt.

24. Neque dicunt cum animo ſuo, revereamur jam Jehovam, Deum noſtrum, qui dat pluviam tempeſtivam, & ſerotinam tempore ſuo: ſeptimanas, ſtatuta meſſis ſervat nobis.

25. Iniquitates veſtræ avertunt iſta, & peccata veſtra cohibent bonum hoc à vobis.

26. Nam præſtò ſunt in populo meo improbi: *quiſque* contemplatur ut tendentes aucupes, ſtatuunt perditionis inſtrumenta, homines capiunt.

27. Ut cavea plena avibus, ita domus eorum plenæ *ſunt* dolo: propterea magni, & divites ſunt.

28. Pingues, nitidi ſunt; etiam transſcendunt res malas, cauſam non judicant, cauſam pupilli, tamen proſperantur, & jus egentium non judicant.

29. An propter iſta non viſitarem? dictum Jehovæ: an de gente hujuſmodi non ſumeret ultionem anima mea?

30. Res ſtupenda, & horrenda fit in terra hac:

31. Prophetæ ipſi prophetant falſo, & ſacerdotes dominatum exercent horum operâ, & populus meus ita amant: quid autem facturi eſſetis tandem?

CAPUT VI.

Calamitates populi adversùs Deum ingrati.

CONgregate vos Binjaminitæ è medio Jeruſchalaimorum, & Thekohi, clangite buccinâ, & Beth-ceremum versùs extollite incendium: quia malum proſpectatur ab Aquilone, & contritio magna.

2. Decoræ, & delicatæ aſſimilaveram filiam Tzijonis:

3. Ad eam venturi ſunt paſtores cum gregibus ſuis; fixuri adversùs eam tentoria circumquaque, depaſturi quique ſpatium ſuum.

4. Comparate contra eam bellum, ſurgite, & aſcendamus ipſo meridie: væ nobis, quia abiit dies, quia inclinarunt umbræ veſpertinæ.

5. Surgite, & aſcendamus ipsâ nocte; & perdamus palatia ejus.

6. Nam ſic ait Jehova exercituum, cædite ligna, & diffundite contra Jeruſchalaima miſſilia catapultaria; hæc ipſa civitas viſitanda eſt, quanta quanta eſt, oppreſſio *eſt* in medio ejus.

7. Sicut manat puteus aquas ſuas, ita manat *illa* malitiam ſuam; violentia, & vaſtatio auditur in ea, ante faciem meam jugiter ægritudo, & percuſſio *eſt*.

8. Erudire, ô urbs Jeruſchalaimorum, ut non luxetur anima mea à te; ut non reddam te deſolatam, terram non inhabitatam.

9. Sic ait Jehova exercituum, prorſus racemabunt, tanquam vitis, reliquias Jiſraëlis: *dicentes*, refer manum tuam, ut vindemiator cum qualis.

10. Quos alloquar & conteſtabor, ut audiant? ecce præputiata *eſt* auris eorum, adeò ut non poſſint attendere: ecce verbum Jehovæ eſt eis probroſum, non delectantur eo.

11. Quamobrem excandeſcentiâ Jehovæ plenus ſum, defeſſus ſum continendo, effuſurus ſum ſuper parvulum foris, & ſuper cœtum juvenum pariter: quin etiam vir cum fœmina capientur ſenex cum decrepito.

12. Et devolventur domus eorum ad alienos, agri, & uxores pariter: quum extendam manum meam ſuper habitatores illius terræ, dictum Jehovæ.

13. Nam à minimo eorum uſque ad maximum eorum, quiſquis eſt, deditus *eſt* quæſtui; etiam tum propheta, tum ſacerdos, quiſquis eſt, agit falſò.

14. Nam curant contritionem filiæ populi mei ſecundùm *curationem mali* leviculi, dicendo, pax, pax; etſi nulla *eſt* pax.

15. Fecerúntne, ut erubeſcerent, quum abominationem fecerunt? neque *illi* prorſus erubeſcunt, neque ignominia afficere ſciunt *iſti*, idcirco cadent cum illis cadentibus, tempore, quo viſitabo illos, corruent, ait Jehova.

16. Sic dicente Jehovâ, ſtate ſecundùm vias, & aſpicite, ac interrogate de ſemitis antiquis, quænam ſit via boni, & ambulate per eam, ita invenietis requiem animæ veſtræ: dixerunt, non ambulabimus.

17. Me conſtituente etiam ſuper vos ſpeculatores, *dicendo*, attendite ad ſonum tubæ; dixerunt, non attendemus.

18. Idcirco audite ô gentes; & agnoſce ô cœtus, quæ inſint iſtis.

19. Audi ô terra, ecce ego adducturus ſum malum in populum iſtum, fructum cogitationum ipſorum; quia ad verba mea non attendunt, & ipſam quoque legem meam ſpreverunt.

20. Quorſum mihi thus è Scheba advenit, & calamus odoratus præſtantiſſimus è terra longinqua? holocauſta veſtra non *ſunt* accepta, & ſacrificia veſtra non ſunt ſuavia mihi.

21. Idcirco ſic ait Jehova, ecce ego diſpo-

ſiturus

siturus sum populo huic offendicula: in quæ offendant patres, & filii pariter, vicinus, & amicus ejus, pereántque.

22. Sic ait Jehova, ecce populus venturus est è terra Aquilonis; & gens magna excitabitur; è lateribus terræ.

23. Arcum, & hastam vexillarem tenebunt, crudelis erit *quisque*, neque miserebuntur, vox eorum quasi mare fremet, & equis vehentur: *gens* instructa ut vir ad bellum, contra te, ô filia Tzijonis.

24. Audientibus nobis rumorem ejus, remittentur manus nostræ, angustia prehendet nos, dolor tanquam parturientis.

25. Ne exitote in agrum, & viâ ipsâ ne pergitote: quia gladius inimico *est*, formido circumquaque.

26. O filia populi mei, accinge cilicium, voluta te in cinere, luctum unigeniti age, planctum amarissimum; nam repentè venturus est vastator contra nos.

27. *In* exploratoria specula constitui te: apud populum meum, *in* munitiones; ut cognoscas, & explores viam eorum

28. Omnes sunt contumacium contumacissimi, ambulantes *cum* detractione, chalybei, & ferrei: omnes corruptores sunt:

29. Exarescit follis, igne consumitur plumbum; in vanum pergit conflare *conflator*, nam mala avelli non possunt.

30. Argentum reprobum vocantur illi, quia reprobat Jehova illos.

CAPUT VII.

Frustrà inobedientes de templo Domini gloriantur.

VErbum, quod fuit ad Jirmejam à Jehova, edicendo:

2. Sta in porta domûs Jehovæ, ut proclames ibi verbum hoc: dices igitur, audite verbum Jehovæ omnes Jehudæi qui intratis per portas has incurvando vos, *adoraturi* Jehovam.

3. Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, bonas efficite vias vestras, & actiones vestras: tum faciam, ut habitetis in loco hoc.

4. Ne habetote fiduciam vestram in rebus falsis, dicendo: templi Jehovæ, templi Jehovæ, templi Jehovæ ista *sunt*:

5. Sed omninò bonas efficitote vias vestras, & actiones vestras, sed omninò exercetote jus inter virum unum, & alterum.

6. Peregrinum, pupillum, & viduam ne opprimitote, & sanguinem innoxium ne effunditote in loco hoc: denique deos alienos ne prosequimini malo vestro:

7. Et faciam, ut habitetis in loco hoc, in terra, quam tradidi majoribus vestris, inde à seculo usque in seculum.

8. Ecce vos habetis fiduciam vestram in verbis falsis, minimè profuturis.

9. An furando, occidendo, & adulterando, jurandóque falsò & adolendo Bahali; denique sequendo deos alienos, quos non novistis;

10. Etiam venietis, & stabitis coram me in domo hac, quæ vocatur de nomine meo, & dicetis, eripimur? ut perficiatis omnes abominationes istas.

11. An spelunca effractorum fuerit domus hæc in oculis vestris, quæ vocatur de nomine meo? etiam ego, ecce prospexi, dictum Jehovæ.

12. Nam ite jam in locum meum, qui *erat* Schilunte, ubi feceram, ut habitaret nomen meum primùm; & videte id, quod feci ei propter malitiam populi mei Jisraëlis.

13. Itaque nunc, eò quòd facitis omnia opera ista, dictum Jehovæ, & dum alloquor vos inde à diluculo indesinenter, non auditis, & inclamanti vos non respondetis:

14. Ideo facturus sum huic domui, quæ vocatur de nomine meo, in qua vos confiditis, & huic loco, quem dedi vobis, & majoribus vestris; quemadmodum feci Schilunti:

15. Et abjiciam vos à facie mea; quemadmodum abjeci omnes fratres vestros, totum semen Ephrajimi.

16. Tu ergo, ne orato pro populo isto, neque efferto pro istis clamorem, & orationem, neque intercedito apud me: nam minimè essem exauditurus te.

17. An minimè vides, quid isti faciant in civitatibus Jehudæ: etiam in plateis Jeruschalaimorum?

18 Ipsi filii colligunt ligna, eorúmque patres accendunt ignem; ac fœminæ depsunt massam; ad faciendum popana rebus cœlestibus, & libandum libamina diis alienis, ut irritent me.

19. An contra me *est, quod* isti irritant? dictum Jehovæ: annon contra ipsos, propter pudorem faciei ipsorum?

20. Idcirco sic ait Dominus Jehova, ecce ira mea, & excandescentia mea effundetur in locum hunc, super homines, & super jumenta, & super arbores agri, ac super fructum terræ; ardebitque ita, ut non extinguatur.

21. Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis: holocausta vestra adjicite ad sacrificia vestra, & comedite carnem *eorum*.

22. Nam non sum loquutus cum majoribus vestris, neque præcepi eis, quo die eduxi eos è terra Ægypti, de rebus holocausti, & sacrificii:

23. Sed rem hanc præcepi eis, edicendo, auscultate voci meæ, & ero vobis Deus, & vos eritis mihi populus; & ambulate in tota via illa, quam præcepi vobis, ut bene sit vobis.

24. Non tamen auscultârunt, neque inclinârunt aurem suam, sed ambulârunt in consiliis, in sententia animi sui pessimi, denique *hæc* fuerunt ipsis à tergo, non autem à fronte.

25. Inde à tempore, quo exiverunt majores vestri è terra Ægypti usque ad diem hunc, cùm miserim ad vos omnes servos meos prophetas quotidie, diluculo, & indesinenter.

26. Non tamen auscultaverunt mihi, neque inclinaverunt aurem suam; sed obdurârunt cervicem suam, pejus fecerunt, quàm majores ipsorum.

27. Quum eloqueris apud istos omnia verba ista, similiter non auscultant tibi, & quum inclamas eos, non respondent tibi.

28. Quamobrem dices eis, hæc *est* gens, quæ non auscultant voci Jehovæ, Dei sui, neque accipiunt eruditionem; periit fides, & excisa est ex ore ipsorum.

29. Tonde comam tuam,& abjice,& extolle in locis eminentibus lamentationem; quia fpernit Jehova, & deferit generationem,in quam excandefcit.
30. Quia fecerunt Jehudæi, quod malum *videtur* in oculis meis, dictum Jehovæ,pofuerunt abominationes fuas in hac domo, quæ vocatur de nomine meo,ad polluendum eam.
31. Et ædificaverunt excelfa Thophethi, quod *eft* in valle filii Hinnomi, ad comburendum filios fuos, & filias fuas igne; quod non præceperam, neque fubierat in animum meum.
32. Idcirco ecce dies venturi funt, dictum Jehovæ, quum non dicetur ampliùs Thopheth, & vallis filii Hinnomi,fed vallis interfectionis: nam *ita* fepeliverunt in Thophetho,ut nullus *fuperfit* locus.
33. Itaque erunt cadavera populi iftius efcæ volatilibus cœli,& beftiis terræ; nemine deterrente.
34. Ita faciam, ut ceffet ex civitatibus Jehudæ, & ex plateis Jerufchalaimorum vox gaudii, & vox lætitiæ, vox fponfi, & vox fponfæ: nam vaftationi erit hæc terra.

CAPUT VIII.

Prophetæ mendaces, & avari.

TEmpore illo, dictum Jehovæ,depromentes offa regum Jehudæ,& offa principum ejus, offáque facerdotum, & offa prophetarum, denique offa habitantium Jerufchalaimis, è fepulchris ipforum.
2. Expandent ea foli, & lunæ, totíque exercitui cœlorum, quæ diligunt,& quæ colunt,& quæ fequuntur, & quæ confulunt,denique quibus incurvant fe *honorem exhibentes*: non colligentur,neque fepelientur, pro fimo in fuperficie terræ erunt:
3. Et optatior erit mors,quàm vita toti refiduo,iis, qui refidui erunt ex familia peffima hac,refiduis in omnibus locis, quò depulero illos,dictum Jehovæ exercituum.
4. Præterea dices eis, fic ait Jehova,an *ita* cadunt, ut non poffint refurgere? fi converteretur, annon reverteretur *Deus?*
5. Cur averfus eft populus hic, *urbs* Jerufchalaimorum, averfione pervicaciffima? retinent dolum,renuunt converti.
6. Attendi, & audivi, prava loquuntur, nullum virum pœnitet malitiæ fuæ, ut dicat,quid feci? quifque eorum converfus eft in curfu fuo, ut equus præceps ruens in prælium.
7. Etiam ciconia in cœlo novit ftata tempora fua, & turtur, grúfque,& hirundo obfervant tempus adventûs fui: at populus meus non noverunt jus Jehovæ.
8. Quomodo dicitis,fapientes fumus,& lex Jehovæ penes nos *eft?* utique ecce ad falfitatem operatur ftylus, falfitatem legisperitorum *operatur*.
9. Fecerúnt*ne* fapientes, ut erubefcerent, confternatí*ne* funt, & capti? ecce verbum Jehovæ fpernunt,& cujus rei fapientia *ineffet* eis?
10. Idcirco tradam uxores eorum aliis, agros eorum poffefluris hæreditario jure, nam æquè minimus,ac maximus,quifquis eft, deditus eft quæftui: etiam propheta, tum facerdos,quifquis eft,agit falsò.
11. Nam curant contritionem filiæ populi mei,fecundùm *curationem mali* leviculi, dicendo,pax,pax: etfi nulla *eft* pax.
12. Fecerúnt*ne*, ut erubefcerent, quum abominationem fecerunt? neque *illi* prorfus erubefcunt, neque ignominiâ fciunt affici,idcirco cadent cum illis cadentibus, quo tempore vifitabo illos,corruent,ait Jehova.
13. Omnino exftirpabo eos,dictum Jehovæ; nullæ *funt* uvæ in ifta vite, nullíque fici in ifta ficu, etiam ipfa folia deciderunt, & quæcunque adhibeo eis,prætereunt.
14. *Dicentes*, quorfum nos defidemus? congregamini, & ingrediamur civitates munitas,ut conficeamus ibi: nam Jehova,Deus nofter, filentium indixit nobis, quum dedit bibendum nobis fuccum cicutæ, quia peccavimus Jehovæ.
15. Exfpecta pacem, fed nihil *erit* boni; tempus curationis, fed ecce *aderit* terror.
16. Inde à Dane auditur ronchus equorum illius,à fono hinnituum robuftorum ejus contremifcit tota terra; qui veniunt, ut confumant terram,& quæ implent eam,civitatem, & qui habitant in ea.
17. Nam ecce ego immiffurus fum in vos ferpentes hæmorrhoidas, contra quas nulla prodeft muffitatio; ut mordeant vos,dictum Jehovæ.
18. *Anima* mea recreatura fe,*eft* in mœrore: in me animus meus languidus *eft*.
19. Ecce fonus vociferationis filiæ populi mei propter *advenas* terræ longinquiffimæ, *dicentis*; an Jehova minimè *eft* Tzijone? an rex ejus minimè *eft* in ea? cur irritaverunt me *ait ille*, fculptilibus fuis,vanitatibus alienigenarum?
20. Præteriit meffis,finita eft æftas; & nos non fervamur.
21. Propter contritionem filiæ populi mei conteror; atratus incedo, ftupor corripit me.
22. An opobalfami nihil *eft* in Gilhade? an medicus nullus *eft* ibi? nam cur non convaluit filia populi mei?

CAPUT IX.

Vera, & falfa gloriatio.

O *Si* quis daret caput meum *effe* aquas,& oculum meum fcaturiginem lacrymarum; ut deflerem interdiu, & noctu confoffos filiæ populi mei. *Caput* IX.
2. *O fi* quis poneret me in deferto,in diverforio viatorum, ut derelinquerem populum meum, & abirem ab eis: nam omnes funt adulteri,interdicti *die* perfidè agunt:
3. Et intendunt linguâ fua arcum fuum falfum,neque in fide invalefcunt in terra; fed de malo in malum procedunt, neque agnofcunt me, dictum Jehovæ.
4. Quifque ab amico fuo cavete, & ulli fratri ne confiditote: nam omnis frater omnino fupplantat, & omnis amicus *cum* detractione ambulat:
5. Et quifque amico fuo illudunt, ac veritatem non loquuntur: docent linguam fuam loqui falfum,perversè agendo defetifcuntur.
6. Tua habitatio *eft* in medio dolo, pro dolo renuunt cognofcere me, dictum Jehovæ.
7. Idcirco fic ait Jehova exercituum, ecce ego conflans eos probavi eos:nam quomodo factu-

facturus essem propter filiam populi mei ?
8. Culter jugulans lingua eorum *est*, dolum loquitur: ore suo cum amico suo pacem eloquitur, at in animo suo disponit insidias suas.
9. An propter ista non visitarem eos ? dictum Jehovæ; an de gente hujusmodi non sumeret ultionem anima mea ?
10. Propter hos montes extollam fletum, & lamentum, & propter caulas deserti lamentationem, nam accendentur adeò, ut nullus transeat, neque audiatur vox pecoris: tam aves cœli, quàm jumenta evagabuntur, abibunt:
11. Et disponam Jeruschalaima in acervos, lustrum draconum; & civitates Jehudæ disponam *in* desolationem; adeò ut nullus inhabitet.
12. Quis est vir ille sapiens, qui doceat istud, & id, quod edixerit os Jehovæ, sibi indicet ? propter quid pereat hæc terra, incendatur tanquam desertum, adeò ut nullus pertranseat ?
13. Dicit enim Jehova, quia derelinquunt legem meam, quam exposueram eis, neq; auscultant voci meæ, neque ambulant in illa;
14. Sed sequuntur sententiam animi sui; & Bahalimos, quod docuerunt ipsos majores ipsorum.
15. Idcirco sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, ecce ego cibaturus sum istos, populum hunc absinthio; & bibendum daturus eis succum cicutæ:
16. Nam dispergam eos in gentes, quas non noverunt ipsi, aut patres ipsorum, mittámque post eos gladium, donec consumsero eos.
17. Sic ait Jehova exercituum, animadvertite, & vocate lamentatrices, ut adveniant, & ad præficas mittite, ut adveniant.
18. Et festinanter extollant de nobis lamentum; descendentibus lacrymis ex oculis nostris, & ex palpebris nostris fluentibus aquis.
19. Nam sonorum lamentum auditur de Tzijone, quomodo vastamur ? erubescimus valde, quia derelinquimus terram, quia dejiciunt *nos* tabernacula nostra.
20. Nam audite fœminæ verbum Jehovæ, & percipiat auris vestra verbum oris ejus; ut doceatis filias vestras lamentum, & altera alteram *doceat* lamentationem.
21 Nam ascendit mors ad fenestras nostras, ingressa est in palatia nostra, ad exscindendum parvulos è vicis, juvenes è plateis.
22. (Eloquere, sic *habet* dictum Jehovæ) & ceciderunt cadavera humana ut fimus in superficie agri; & ut manipulus à tergo messoris, quæ nullus colliget.
23. Sic ait Jehova, ne gloriator sapiens in sapientia sua, neque gloriator potens in potentia sua, neque gloriator dives in divitiis suis:
24. Sed in hoc glorietur, qui gloriatur, se intelligere, & cognoscere me; me esse Jehovam, exercentem benignitatem, jus, & justitiam in terra: quia istis delector, dictum Jehovæ.
25. Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ: quibus animadvertam in omnem circumcisum cum præputiato.
26. In Ægyptios, & in Jehudæos, & in Edomæos, & in Hammonitas, & in Moabitas, denique in omnes amputatos latere, qui habitant in deserto: nam omnes istæ gentes præputiatæ *sunt*, etiam tota domus Jisraëlis præputiati *sunt* corde.

CAPUT X.

Idololatria fugienda.

Audite hoc verbum, quod eloquitur Jehova vobis, ò domus Jisraëlis:
2. Sic ait Jehova, *incedere* in viam gentium istarum ne discitote, & à signis cœlorum ne consternemini; quia consternantur gentes ab illis:
3. Nam statuta populorum sunt vanitas: quum lignum ipsum ex silva cecidit, opus manuum artificis ad normam.
4. Argento, & auro pulchrum reddidit ipsum; clavis, & malleis confirmant ista ut non amittat.
5. Tanquam palma opere continente sunt, ne loquuntur quidem, omnino portanda sunt, quia non possunt incedere: ne timetote ab istis, quia non effectura sunt malo, etiamque benefacere non *est* penes ipsa.
6. Ex eo, quòd nullus *est* par tibi, ò Jehova, *quòd* maximus es, & maximum nomen tuum potentiâ.
7. Quis non revereatur te, Rex gentium ? cùm in te conquiescat *illa*; cùm *maximus sis* in omnibus sapientibus gentium, & omni regno ipsarum, ex eo, quod nullus *est* par tibi.
8. At unà obbrutescunt, & stolidi fiunt, eruditio vanitatum *eruditio* ligni est.
9. Argentum ductum ex Oceano advehitur, & aurum ex Uphazo, opus artificis, & manuum conflatoris: hyacinthinum, & purpureum vestimentum eorum, opus peritorum sunt omnia.
10. Jehova verò Deus verus *est*, Deus vivens, & rex sempiternus: à cujus fervore commovetur terra, neque sustinere possunt gentes indignationem ejus.
11. (Sic dicitote illis, dii isti *tui* cœlos, & terram non fecerunt, perituri sunt è terra, & è *regionibus* sub cœlo ipsi.)
12. Qui fecit terram virtute suâ, stabiliit orbem habitabilem sapientiâ suâ, & prudentiâ suâ extendit cœlos;
13. Quo vocem suam edente fremitus aquarum *est* in cœlis, qui effert vapores ab extremitate terræ ? fulgura cum ipsa pluvia facit, & producit ventum è thesauris suis.
14. *Magis* obbrutescit omnis homo, quàm ut animadvertat, & pudefacit omnis conflator sculptili: nam falsum *est* fusile ejus, nec spiritus *est* in *ullo* eorum.
15. Vanitas sunt, opus aberrationis maximæ; quo tempore visitabuntur illi, peribunt *ista*.
16. Non sicut istarum *est*, sed formator omnium *est* Jahakobi portio; vicissim Jisraël tribus possessionis ipsius: Jehovæ exercituum nomen *est* ei.
17. Recipe è terra mercem tuam, quæ habitas in munitione hac.
18. Nam ita ait Jehova, ecce ego funda ejaculaturus sum habitatores hujus terræ.

hac ipsâ vice, & anguſtiâ affecturus ſum eos, ut deprehendant *iſta & dicant :*

19. Heu mihi propter contritionem meam, ægerrima eſt plaga mea: ego autem dicebam, utique hic morbus *eſt*, quem perferam.

20. Tentorium meum vaſtatum eſt, & omnes funes mei dirupti; filii mei exeunt *à* me, adeò ut non *exiſtant* ulli nullus extendat ampliùs tentorium meum, & erigat aulæa mea.

21. Nam obbrutuerunt ipſi paſtores, & Jehovam non conſuluerunt: idcirco non ſecundabuntur, & totus grex paſcalis eorum diſpergetur.

22. Sonorus rumor ecce advenit, & commotio magna è terra Aquilonis: ad diſponendum civitates Jehudæ in deſolationem, luſtrum draconum.

23. Novi Jehova, non eſſe penes hominem viam ipſius; non eſſe penes virum ambulantem vel dirigere greſſum ſuum.

24. Caſtiga me Jehova, veruntamen modicè; ne *caſtiges* in ira tua, ut non comminuas me.

25. Effunde excandeſcentiam tuam in eas gentes, quæ non agnoſcunt te, & ſuper familias, quæ nomen tuum non invocant: nam comedunt Jahakobum, ac ita comedunt eum, ut abſumant eum, & caulam ejus deſolent.

CAPUT XI.

Fœdus Dei cum populo.

VErbum, quod fuit ad Jirmejam, à Jehova, edicendo:

2. Audite verba fœderis hujus; quæ eloquamini viris Jehudæ, & habitatoribus Jeruſchalaimorum.

3. Dices ergo illis, ſic ait Jehova, Deus Jiſraëlis; maledictus vir ille, qui non auſcultaverit verbis fœderis hujus.

4. Quod præcepi majoribus veſtris, quo tempore eduxi eos è terra Ægypti, ex catino ferri, edicendo: auſcultate voci meæ, ut faciatis iſta omnino, prout præcipio vobis: eritíſque mihi in populum, & ego ero vobis Deus:

5. Ut præſtem juramentum, quod juravi majoribus veſtris, me daturum eis terram affluentem lacte, & melle, prout *eſt* hodie: cui reſpondens dixi; Amen, Jehova.

6. Deinde edixit Jehova mihi, proclama omnia verba iſta in civitatibus Jehudæ, & in plateis Jeruſchalaimorum, dicendo: auſcultate verba fœderis hujus, ut faciatis ea.

7. Nam omnino conteſtatus ſum majores veſtros, quo tempore evexi eos è terra Ægypti uſque in diem hunc, inde à diluculo indeſinenter, dicendo; auſcultate voci meæ:

8. Non tamen auſcultârunt, neque inclinârunt aurem ſuam, ſed ambulaverunt quiſque ex ſententia animi ſui peſſimi: ideo adduxi ſuper eos omnia verba fœderis hujus, quod præceperam facere, ac non fecerunt.

9. Dixit itaque Jehova mihi; præſtò eſt conjuratio, in viris Jehudæ, & habitatoribus Jeruſchalaimorum;

10. Averſi ſunt ſupra iniquitates majorum ſuorum priſcorum, qui renuerant auſcultare verbis meis, & ipſe ſequuntur deos alienos, colendo eos; irritum fecerunt domus Jiſraëlis, & domus Jehudæ fœdus meum, quod pepigeram cum majoribus ipſorum:

11. Idcirco ſic ait Jehova; ecce ego adducturus ſum contra eos malum, ex quo non poterunt exire: etiamſi inclamarent me, non exaudirem eos.

12. Tunc abeuntes civitates Jehudæ, & habitatores Jeruſchalaimorum inclamabunt deos illos, quibus ipſi ſuffitum faciunt: ſed omnino non ſervabunt ipſos tempore mali ipſorum.

13. Nam *pro* numero civitatum tuarum ſunt dii tui, ô Jehuda, & *pro* numero platearum Jeruſchalaimorum diſpoſuiſtis altaria pudendo, altaria ad ſuffitum faciendum Bahali.

14. Tu ergo, ne orato pro populo iſto, neque efferto pro iſtis clamorem, & orationem; nam minimè eſſem exauditurus, quo tempore inclamarent ipſi, propter malum ipſorum.

15. Quid eſt dilecto meo domi meæ, faciente iſta ſuum graviſſimum ſcelus? *quibuſque* ampliſſimis? nam carnes ſanctæ perierunt abs te: quum *adeſt* malum tuum, tum demum exſultas.

16. Olivam virentem, pulchram fructûs ſpecie vocaverat *te* Jehova nomine tuo: ad ſonum conflictûs procellarum maximi incendet ignem præterea, & frangent propagines ejus.

17. Nam Jehova exercituum, qui plantaverat te, eloquutus eſt contra te malum; propter malitiam domûs Jiſraëlis, & domûs Jehudæ, quam exercuerunt inter ſe, ad provocandum me, adolendo Bahali.

18. Ac Jehova quidem oſtendit mihi ita, ut agnoſcerem: tum demonſtraviſti mihi actiones eorum;

19. Quum eſſem velut agnus, *aut* bos, *qui* ducitur ad mactandum: nam ignorabam eos contra me inire cogitationes, *dicendo:* perdamus culmum cum grano ejus, & exſcindamus eum è terra viventium, ut nomen ejus non commemoretur ampliùs.

20. At ô Jehova exercituum, judex juſtiſſime, probator renum, & cordis: viſurus ſum ultionem tuam de eis, nam tibi revelavi cauſam meam.

21. Idcirco ſic ait Jehova de Hanathothanis, quærentibus animam tuam dicendo: ne vaticinator in nomine Jehovæ, & non morieris manibus noſtris:

22. Idcirco, *inquam*, ſic ait Jehova exercituum, ecce ego animadverſurus ſum in iſtos: ipſi juvenes morientur gladio; filii eorum, & filiæ eorum morientur fame:

23. Et reſiduum non erit ipſis, quum adducam malum in Hanathothanos, anno viſitationis eorum.

CAPUT XII.

Diſceptatio carnis, & ſanguinis cum Deo de proſpero ſtatu impiorum, & aſpero ſtatu piorum.

JUſtus es Jehova, ſi contendere velim tecum: veruntamen judicia eloquar tua, cur via improborum ſuccedit? cur tranquilli ſunt quicunque agunt perfidè?

2. Cur

2. *Cur* plantas eos, etiam radicantur? pergunt, etiam edunt fructum *ii*; quorum in ore propinquus es, sed longinquus à renibus ipsorum?

3. Nempe: tu Jehova agnoscis me, pervides me; ideò probas animum meum, *ut* adhæreat tibi: avellendo istos ut oves *trahendas* ad mactationem, & præparando eos ad diem interfectionis.

4. Quò usque, *ais*, lugeret terra? & herba totius agri exaresceret? præ malitia habitantium in illa, deficiunt singula jumenta, & volatilia, quia dicunt, non videt finem nostri.

5. Quando cum peditibus curris, defatigant te; quomodo ergo misceres te cum equis? etiam in terra prospera, *cui* confidis, *defatigant te*; ecquid faceres in elatione Jardenis?

6. Quandoquidem etiam fratres tui, & domestici patris tui, etiam ipsi perfidè agunt in te, ipsi quoque convocant post te multitudinem; ne credito istis, quàmvis alloquantur te bonis *verbis*.

7. Derelicturus sum domum meam, deserturus possessionem meam: traditurus eam, quam diligebat anima mea in manum inimicorum ipsius.

8. Est mihi possessio mea similis leoni in silvâ; edit contra me vocem suam; idcirco odi eam.

9. Avis digitata *est* mea possessio mihi, ô aves circumquaque in eam, agite, congregate omnes bestias agri, facite, ut veniant ad comedendum.

10. Pastores multi corrupturi sunt vineam meam, conculcaturi portionem meam; redacturi portionem mihi desideratissimam, in desertum desolatissimum.

11. Dispositurus est eam *quisque* in desolationem, lugebit per me desolata; desolabitur tota hæc terra, quia nemo *est*, qui reponat in animo.

12. In omnes clivos per desertum venturi sunt vastatores, nam gladius Jehovæ consumturus est ab extremitate terræ una ad alteram; nulla pax *erit* ulli carni.

13. Quum seminaverint triticum, spinas metent; quum indoluerint *laboribus*, non proficient: nam erubescetis ex proventibus vestris, præ æstu iræ Jehovæ.

14. Sic ait Jehova de omnibus vicinis meis malis, qui attingunt possessionem, quam possidendam tradidi populo meo Jisraëli: ecce ego convulsurus sum eos è terra sua, quum domum Jehudæ convellero è medio eorum.

15. Erítque postquam convulsero illos; ut rursus misereat me istorum, & reducam ipsorum quemque in possessionem suam, & quemque in terram suam.

16. Erit etiam, si omnino didicerint vias populi mei jurando per nomen meum, vivit Jehova, quemadmodum docuerunt populum meum jurare per Bahalem; ut ædificentur in medio populi mei:

17. Quòd si non auscultaverint; tum convellam gentem illam indesinenter, & perdam; dictum Jehovæ.

CAPUT XIII.

Concio pœnitentialis ad plebem, & regem.

Sic ait Jehova mihi, abi, ut compares tibi cingulum lineum, & imponas illud lumbis tuis, in aquas autem ne inferto ipsum.

2. Itaque comparans cingulum ex verbo Jehovæ imposui lumbis meis.

3. Deinde fuit verbum Jehovæ ad me iterum, edicendo:

4. Accipe istud cingulum, quod comparâsti, quod impositum est lumbis tuis: & surge, abi ad Euphratem, & absconde illud ibi in projectura petræ.

5. Tum abiens, abscondi ipsum ad Euphratem; quemadmodum præceperat Jehova mihi.

6. Fuit autem exactis diebus multis: ut ediceret Jehova mihi, surge: abi ad Euphratem, & recipe inde illud cingulum, quod præceperam tibi, ut absconderes illic.

7. Quamobrem abiens ad Euphratem, quum effodissem, recepi cingulum istud è loco ipso, ubi absconderam ipsum: sed ecce corruptum erat cingulum, non erat aptum ad rem ullam.

8. Tum fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

9. Sic ait Jehova; ita corrumpam fastum Jehudæ, & fastum Jeruschalaimorum maximum.

10. Populi illius pessimi, qui renuunt auscultare verbis meis, qui ambulant ex sententia animi sui, & sequuntur deos alienos, colendo eos, & incurvando se eis: erítque similis cingulo isti, quod non est aptum ad rem ullam.

11. Nam quemadmodum adhæret cingulum lumbis viri, ita feceram, ut adhæreret mihi tota domus Jisraëlis, & tota domus Jehudæ, dictum Jehovæ, ut esset mihi populus, & ad nomen, & ad laudem, & ad ornatum: sed non auscultârunt.

12. Quapropter dices eis verbum hoc, sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, omnis uter implendus est vino; dicentibus autem eis tibi, an verò ignoramus utrem implendum esse vino?

13. Dices eis, sic ait Jehova, ecce ego repleturus sum omnes habitatores terræ hujus; etiam ipsos reges, qui insident pro Davide in solio illius, & sacerdotes, & prophetas; denique omnes habitatores Jeruschalaimorum ebrietate:

14. Et dissipabo eos unum cum altero, tum patres, tum filios pariter, dictum Jehovæ: non utar clementia, neque parcam, neque miserebor, quin perdam eos.

15. Audite, & auribus percipite, ne exaltetis vos; nam Jehova loquitur.

16. Cedite Jehovæ, Deo vestro, gloriam, quum nondum tenebras effecerit, & quum nondum offenduntur pedes vestri in montibus cæcioribus intempestá nocte. quum exspectantibus vobis lucem, disposuerit eam in umbram lethalem, redegerit in caliginem.

17. Quòd si non auscultabitis hoc in latebris flebit anima mea propter superbiam: & valde lacrymabitur, descendent, *inquam*, ex oculo meo lacrymæ, quia captivus abducendus est grex Jehovæ.

18. Dic regi, & augustæ, abjectissimè considite: nam descensurus est principatus utriusque vestrûm, corona ornatus vestri.

19. Civitates australes occludentur ita, ut nullus aperire possit: deportabitur Jehuda tota, deportabitur *civitas* pacatorum.

20. Sustollite oculos vestros, & respicite istos venientes ab Aquilone: ubi *est* grex ille, qui traditus fuerat tibi? pecudes ornatûs tui?

21. Quid dictura es, quum animadvertet in te? nam tu docuisti istos supra te duces in capite *esse*: ánnon dolores corripient te, quales mulieris parturientis?

22. Quòd si dicas cum animo tuo, cur obventura sunt mihi ista? propter amplitudinem iniquitatis tuæ retegentur fimbriæ tuæ, violenter auferentur soleæ tuæ.

23. An mutare potest Æthiops cutem suam, aut pardus liventes maculas suas? etiam vos possetis benefacere, edocti malefacere?

24. Ideo dispergam eos velut stipulam prætereuntem, ad ventum deserti.

25. Hæc sors tua; portio demensa tibi à me, dictum Jehovæ; quæ oblita es mei, & fiduciam habes in falso.

26. Nam etiam ego denudaturus sum *te*, fimbriis tuis obductis faciei tuæ; ut videatur ignominia tua.

27. Adulteria tua, & hinnitus tui, scelesta scortatio tua supra colles *fuerunt* in agro, vidi abominationes tuas: væ tibi urbs Jeruschalaimorum; num mundabis te? post quantum adhuc temporis?

CAPUT XIV.

Penuria annonæ in Jehudæa.

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Jirmejam, super verbis cohibitionum.

2. Lugebit Jehuda, & portæ ejus elanguescent, atrati erunt *jacentes* humi, & querela Jeruschalaimorum ascendet.

3. Etiam magnifici eorum emittent minimos suos ad aquas: venientes ad fossas non invenient aquas, revertentur suis vasis vacuis, erubescent, & pudore suffusi operient caput suum.

4. Propter terram attritam, eò quòd non fuerit pluvia in terra; erubescentes agricolæ operient caput suum.

5. Quinetiam cerva in agro, quod pepererit, derelinquet; quia non erit tenera herba:

6. Et onagri stantes in clivis, haurient ventum ut dracones; deficient oculi eorum, quia nulla *erit* herba.

7. Quandoquidem iniquitates nostræ testantur contra nos, ô Jehova, fac propter nomen tuum, nam multæ sunt aversiones nostræ, tibi peccavimus.

8. O spes Jisraëlis, servator ejus tempore angustiæ; quare esses ut peregrinus in hac terra, & tanquam viator, *qui* divertit ad pernoctandum?

9. Quare esses ut vir fatiscens, tanquam robustus non valens servare? atqui tu in medio nostri *es* Jehova, & de nomine tuo vocamur, ne derelinquas nos.

10. Sic ait Jehova de populo hoc, ita diligunt evagari, pedes suos non cohibent: ideo Jehova non accipit eos benevolè; nunc recordatur iniquitatis eorum, & visitat peccata eorum.

11. Deinde edixit Jehova mihi, ne orato pro populo isto in bonum.

12. Quum jejunabunt, non exaudiam clamorem eorum, & quum offerent holocaustum, & munus, non sum benevolè accepturus ea; sed gladio, & fame, ac peste sum consumturus eos.

13. Quamobrem dicente me; Ahah, Domine Jehovi, ecce isti prophetæ dicunt eis, non estis experturi gladium, & fames non erit vobis: sed pacem firmam daturus sum vobis in loco hoc:

14. Dixit Jehova mihi, falsum prophetæ isti prophetant in nomine meo, non misi eos, neque præcepi eis, neque alloquutus sum eos: visione falsâ, & divinatione, ac re nihili, dolóque animi sui, isti prophetas agunt bono suo.

15. Idcirco sic ait Jehova contra prophetas istos, qui prophetant in nomine meo, cùm ego non miserim eos; Isti dicunt, gladius, aut fames non erit in terra hac: gladio, & fame deficient ipsi prophetæ isti.

16. Populus autem iste, quibus ipsi prophetant, erunt projecti in plateis Jeruschalaimorum præ fame, & gladio, nec ullus *erit* sepeliens eis, ipsos, uxores ipsorum, filiósque ipsorum, ac filias ipsorum, adeò effundam super ipsos malitiam ipsorum.

17. Dices itaque ipsis verbum hoc, descendant ex oculis meis lacrymæ noctu, & interdiu, & ne desistant; nam contritione magnâ frangetur virgo filia populi mei, percussione ægra valde.

18. Si exeam in agrum, ibi, ecce confossi gladio; sin autem ingrediar civitatem, ibi, ecce ægrotantes fame: nam tum propheta, tum sacerdos nundinantur contra terram, & non agnoscunt.

19. An omnino spernis Jehudam? an Tzijonem fastidit anima tua? quare percutis nos ita, ut nulla *supersit* nobis curatio? *quare* exspectando pacem, nullum *adest* bonum; & *exspectando* tempus curationis, tantùm ecce terror?

20. Agnoscimus Jehova improbitatem nostram, iniquitatem patrum nostrorum; nos peccâsse tibi.

21. Ne contemnito propter nomen tuum, ne vilipendito solium gloriæ tuæ: recordare, ne irritum facito fœdus tuum nobiscum.

22. An sunt inter vanitates gentium, qui pluviam edunt? & an cœlestes *dii* edunt imbres? nónne tu is *es* Jehova, Deus noster? ideo exspectamus te, quia tu facis omnia ista.

CAPUT XV.

Deus non miseretur eorum, qui obstinatè peccant.

SEd dixit Jehova mihi, si instaret Mosche, & Schemuel coram me, minimè *esset* animus meus erga populum istum: emitte à facie mea, & exeant.

2. Eritque, si dicant tibi; quò exibimus? ut dicas eis, sic ait Jehova, qui ad mortem *exiturus est*, ad mortem *exito*; & qui ad gladium, ad gladium; & qui ad famem, ad famem; & qui ad captivitatem, ad captivitatem.

3. Præficiam enim istis quatuor genera, dictum Jehovæ, gladium ad interficiendum, & canes ad trahendum; & volatilia cœlo-

cœlorum, ac bestias terræ ad comedendum, & ad perdendum:

4. Et tradam eos in commotionem omnibus regnis terræ, propter Menaschen, filium Jechizkijæ, regis Jehudæ, ob ea, quæ fecit Jeruschalaimis.

5. Nam quis uteretur clementiâ erga te, urbs Jeruschalaimorum aut quis condoleret tibi? aut quis accederet ad interrogandum de prosperitate tua?

6. Tu deseruisti me, dictum Jehovæ, retrorsum abivisti; ideo extendo manum meam contra te, ut perdam te; defessus sum pœnitendo.

7. Itaque ventilabo eos ventilabro in portis hujus terræ; orbabo, perdam populum meum; quum à viis suis non revertantur.

8. Numerosiores mihi erunt viduæ ejus, quàm arena marina: adducam eis contra metropolin juvenem vastatorem ipso meridie; faciam, ut irruat in eam repentè, terroribus civitas abundabit.

9. Elanguescet, quæ pariebat septenos, efflabit animam suam, occidet sol ejus, dum adhuc futurus esset dies ipsorum, erubescet, & pudebit eam: denique residuum istorum gladio exponam coram inimicis ipsorum, dictum Jehovæ.

10. Hei mihi mater mea, quòd peperisti me, in quem intendatur lis, & in quem intendatur contentio à tota hac terra: non dedi mutuum, neque mutuò dederunt mihi; unusquisque maledicit mihi.

11. Ait Jehova, annon residuo tuo esset bene? annon intervenirem pro te tempore mali, & tempore angustiæ apud inimicum?

12. An ferrum fracturum esset ferrum aquilonare, & chalybem?

13. Opes tuas, & thesauros tuos direptioni exponam absque pretio; ídque propter omnia peccata tua, & in omnibus terminis tuis:

14. Faciámque, ut transeas penes inimicos tuos, in terram, *quam* ignoras: quum ignis accensus irâ mea in vos inflammatus fuerit.

15. Tu nôsti Jehova, recordare mei, & visita me, ac ultionem sume pro me de persequentibus me: pro longanimitate tua ne intercipito me: agnosce me ferre propter te opprobrium:

16. Quum adfuerunt verba tua, admisi illa, fuítque verbum tuum mihi gaudio, & lætitiæ animi mei: quandoquidem vocor de nomine tuo, ô Jehova, Deus exercituum.

17. Non sedi in consilio irrisorum, aut exsultavi: propter manum tuam solitarius sedi: quia indignatione replevisti me.

18. Quare esset dolor meus æternus? & plaga mea mortifera? *si* renueret curari, omnino esses mihi similis fallaci, aquis instabilibus.

19. Idcirco sic ait Jehova, quandoquidem converteris, prout converto te, coram me stas: quandoquidem, *inquam*, educis rem pretiosam à vili, tanquam os meum es: reverti debuerant isti ad te, non autem tu reverti ad eos.

20. Ideo oppono te populo isti pro muro æneo munitissimo, ut oppugnantes te non prævaleant tibi: quia tecum sum ad servandum te, & ad eripiendum te, dictum Jehovæ.

21. Eripiam enim te è manu malorum, & redimam te è manu violentorum.

CAPUT XVI.

Apostoli piscatores Jehudæorum, & Gentium.

Et fuit verbum Jehovæ ad me, edicendo:

2. Ne ducito tibi uxorem; neque sunto tibi filii, aut filiæ in loco isto.

3. Nam sic ait Jehova de filiis, & de filiabus natis in loco isto, & de matribus ipsorum quæ pepererint ipsos, & de patribus ipsorum, qui genuerint ipsos in terra ista.

4. Mortibus ægerrimis morituri sunt, non plangentur, neque sepelientur, pro fimo in superficie terræ erunt: & gladio, ac fame deficient, erítque cadaver eorum cibo volatilibus cœli, & bestiis terræ.

5. Quin sic ait Jehova, ne ingreditor in domum designatoris, neque ito ad plangendum, neque condoleto eis: nam recepi pacem meam à populo isto, dictum Jehovæ, benignitatem, & miserationes.

6. Quum mortui fuerint magni, & parvi in terra ista, non sepelientur; neque plangent eos, neque cæsuram sibi, neque calvitium inducet sibi pro illis *quisquam*.

7. Neque impartientur *cibum* illis in luctu ad consolandum ullum de mortuo, neque bibendum dabunt eis *ex* poculo consolationum de patre ullius, & de matre ullius eorum.

8. Denique *in* domum convivii ne ingreditor, ut assideas eis; ad comedendum, & ad bibendum:

9. Nam sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis; ecce ego facturus sum, ut cesset à loco isto ante oculos vestros, & diebus vestris; vox gaudii, & vox lætitiæ, vox sponsi, & vox sponsæ.

10. Erit autem, quum indicaveris populo isti omnia verba hæc; si dixerint tibi, propter quid eloquutus est Jehova contra nos totum malum maximum istud? & quæ *est* iniquitas nostra, aut quod peccatum nostrum, quo peccavimus Jehovæ Deo nostro?

11. Ut dicas eis, eò quòd dereliquerunt majores vestri me, dictum Jehovæ, & sequuti deos alienos, coluerunt eos, & incurvaverunt se eis *honorem exhibentes*; me autem dereliquerunt, & legem meam non observârunt.

12. Vos verò pejus fecistis, quàm majores vestri; nam ecce sequimini quisque sententiam animi sui pessimi, non auscultando mihi:

13. Propterea ejiciam vos è terra ista, in terram, quam ignorâstis vos, & majores vestri: & coletis ibi deos alienos interdiu, & noctu, quamdiu non dedero vobis gratiam.

14. Idcirco, ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ; quibus non dicetur ampliùs, vivit Jehova, qui evexit Jisraëlitas è terrâ Ægypti.

15. Sed, vivit Jehova, qui evexit Jisraëlitas *è* terra Aquilonis, & ex omnibus regionibus, quò depulerat eos: postquam reduxero eos in terram suam, quam dederam majoribus ipsorum.

16. Ecce ego missurus sum ad piscatores multos, dictum Jehovæ, ut piscentur eos, & post-

postmodum missurus sum ad multos venatores, ut venentur eos ex omni monte, & ex omni colle, etiam ex projecturis petrarum:

17. Quia oculi mei *advertunt* ad omnes vias eorum, non sunt absconditi à facie mea; neque est abdita iniquitas eorum ex adverso oculorum meorum.

18. Et rependam priùs duplum iniquitatis eorum, & peccati eorum, eò quòd prophanaverint terram meam; cadaveribus rerum detestabilium suarum, & abominationibus suis impleverint possessionem meam.

19. Jehova robur meum, & munitio mea, perfugiúmque meum in die angustiæ: ad te gentes venient è finibus terræ, ac dicent, utique falsum possidebant majores nostri, vanitatem, & inutilia.

20. An facturus esset sibi homo deos? atqui isti non *sunt* dii.

21. Idcirco, ecce ego faciens, ut experiantur illi vice hac, demonstrabo his manum meam, & potentiam meam; ut cognoscant nomen meum esse Jehovam.

CAPUT XVII.

Maledictus, qui confidit in homine, benedictus, qui in Deo.

PEccatum Jehudæ scriptum est stylo ferri, & scalpro lapidis perdiuturni; exaratum in tabula cordis eorum, ad cornua altarium vestrorum:

2. Cùm recordentur filii illorum altarium suorum, & lucorum suorum; ad arbores virentes, ad colles altissimos.

3. Montem meum cum ipso agro, copias tuas, omnes thesauros tuos direptioni exponam; excelsa tua, propter peccatum in omnibus terminis tuis:

4. Ita intermissionem facies tu, & *qui sunt* apud te à possessione tua, quam dederam tibi, faciámque, ut servias inimicis tuis in terra, quam ignoras: nam ignem accendistis in ira mea, *qui* usque in seculum inflammabitur.

5. Sic ait Jehova, maledictus vir ille, qui fiduciam habet in homine, & statuit carnem brachium suum; à Jehova autem recedit animus ejus.

6. Erit enim similis nudatissimæ *arbori* in loco campestri, quæ non sentit, quum advenit bonum; quæ sita est *in* siccissimis *locis* in deserto, terra salsuginosa, & inhabitabili.

7. Benedictus vir ille, qui fiduciam habet in Jehova, & cujus confidentia *est* Jehova.

8. Nam erit similis arbori plantatæ secundùm aquas, & secundùm processum *aquarum* mittenti radices suas, quæ non sentit, quum advenit æstus, sed sunt folia ejus virentia, & anno cohibitionis non est solicita, neque desinit, quin faciat fructum.

9. Fraudulentum cor ipsum supra omnia, & mortiferum est, quis cognoscat ipsum?

10. Ego Jehova scrutator cordis, probator renum: ídque, ut dem cuique secundùm vias suas, secundùm fructum actionum suarum.

11. Ut perdix colligit ova, sed non excludit; ita comparans divitias, sed injuriâ; mediis diebus suis derelinquet eas, tandem erit stultus.

12. Solium gloriæ, *solium* excelsi *inde à* principio; *est* locus sanctuarii nostri.

13. O exspectatio Jisraëlis, Jehova, omnes derelinquentes te erubescant: castigationes meæ in hac terra conscribantur, quia dereliquerunt scaturiginem aquarum perennium, Jehovam.

14. Sana me Jehova, & sanabor, serva me, & servabor, quia laus mea es.

15. Ecce isti dicunt mihi, ubi *est* verbum Jehovæ? eveniat jam:

16. Atqui ego non ursi, ne *essem* pastor obsequens tibi, & diem mortiferum non concupivi, tu nôsti, quod prodiit ex labiis meis, coram facie tua est.

17. Ne sis mihi terrori, receptus meus es in die mali.

18. Erubescant, qui persequuntur me, ne autem erubescam ego; terreantur ipsi, ne autem terrear ego; adduc contra eos diem mali, & duplâ contritione frange eos.

19. Sic edixit Jehova mihi, abi, ut consistas in porta popularium istorum, per quam ingrediuntur reges Jehudæ, & per quam egrediuntur: atque in omnibus portis Jeruschalaimorum:

20. Et dices eis, audite verbum Jehovæ, reges Jehudæ, omnésque Jehudæi, & omnes habitatores Jeruschalaimorum, qui ingredimini per portas istas.

21. Sic ait Jehova, cavete vobis ipsis: & ne portetis onera die sabbathi, aut inferatis *ea* in portas Jeruschalaimorum:

22. Neque educatis onera è domibus vestris die sabbathi, neque ullum opus faciatis: sed sanctificetis diem sabbathi, quemadmodum præceperam majoribus vestris:

23. Qui non auscultârunt, neque inclinârunt aurem suam; sed obdurârunt cervicem suam; ut non auscultarent, neque acciperent eruditionem.

24. Erit enim, si omnino auscultaveritis mihi, dictum Jehovæ, non inferendo onera in portas civitatis hujus die sabbathi; & sanctificando diem sabbathi, ne faciatis in eo ullum opus;

25. Ut ingrediantur per portas civitatis hujus reges, ac principes, sedentes super solium Davidis, vecti curribus, & equis, ipsi, & principes eorum, viri Jehudæ, & habitatores Jeruschalaimorum, consistatque civitas hæc in seculum:

26. Et veniant ex civitatibus Jehudæ; & ex locis circum Jeruschalaima, tum è terra Binjaminis, tum ex loco humili, & ex ipso monte, atque ex australi plaga afferentes holocaustum, & sacrificium, munúsque cum thure: & adducentes eucharistica *in* domum Jehovæ.

27. Quòd si non auscultaveritis mihi, ut sanctificetis diem sabbathi, & non portetis onus ingrediendo in portas Jeruschalaimorum die sabbathi; utique accendam ignem in portis ipsius, qui consumet palatia Jeruschalaimorum, & non exstinguetur.

CAPUT XVIII.

Homo in manu Dei est, ut lutum in manu figuli.

VErbum, quod fuit ad Jirmejam à Jehova, dicendo:

2. Surge, ut descendas *in* domum figuli, & ibi faciam, ut audias verba mea.

3. De-

3. Descendi itaque *in* domum figuli, ubi ecce, is faciebat opus in suis sellis.

4. Quúmque corrumperetur vas illud, quod ipse faciebat ex argilla, in manu figuli, iterum fecit ex ea vas alterum, quemadmodum rectum visum est in oculis ipsius figuli facere:

5. Tum fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

6. An sicut figulus iste non possem facere vobis, ô domus Jisraëlis? dictum Jehovæ: ecce ut argilla in manu figuli, ita vos *estis* in manu mea, ô domus Jisraëlis.

7. *Quo* momento eloquar contra gentem, & contra regnum: me convulsurum, & demoliturum, & perditurum esse:

8. Si convertatur gens illa à malo suo, contra quam loquutus fuero; pœnitebit quoque me ejus mali, quod cogitaveram facere ei.

9. *Quo* autem momento loquar de gente, & regno, me ædificaturum, & plantaturum esse:

10. Si fecerit, quod malum *videtur* in oculis meis, non auscultando voci meæ; vicissim pœnitebit me illius boni, quod dixero, me benefacturum ei.

11. Nunc itaque, alloquere jam viros Jehudæ, & habitatores Jeruschalaimorum, dicendo, sic ait Jehova, ecce ego fingo contra vos malum, & cogito contra vos cogitationem: revertimini jam quisque à via sua pessima, & bonas efficite vias vestras, actionésque vestras.

12. Dicunt autem, animum abjicimus *revertendi*, sed cogitationes nostras sequamur, & quisque ex sententia animi sui pessimi faciamus.

13. Idcirco sic ait Jehova, interrogate jam inter gentes, quis audierit talia: rem fœdam valde fecit virgo Jisraëlis.

14. An derelicturus esset *viator* præ rupe agros meos? *præ* nivoso Libano? an desererentur aquæ *præ* insolenter frigidis fluentes?

15. Nam obliti sunt mei populus meus, vanitati adolent: & faciunt, ut impingant inter se in viis suis, à semitis perpetuis, eundo itineribus *multis*, viâ non aggestâ.

16. Ut exponam terram eorum desolationi, sibilis perpetuis: quisquis transiturus est per eam, obstupescat, & agitet caput suum.

17. *Velut* Euro dispergam illos coram inimico; cervice, non autem facie *obversâ* respiciam eos tempore calamitatis ipsorum.

18. Præterea dicunt, agitè, cogitemus contra Jirmejam cogitationes; nam non est peritura lex à Sacerdote, & consilium à sapiente, & verbum à Propheta: agitè, percutiamus eum propter istam linguam, & ne attendamus ad ulla verba ejus.

19. Attende Jehova ad me, & audi vocem contendentium mecum.

20. An rependendum est pro bono malum, quòd fodiunt fossam mihi? recordare me stetisse coram te, ut loquerer pro eis bonum, ad avertendum excandescentiam tuam ab eis.

21. Idcirco expone filios eorum fami, & fac, ut diffluant per gladium, síntque uxores eorum orbæ, ac viduæ, & viri eorum interfectione moriantur: juvenes eorum percutiantur gladio in prælio.

22. Audiatur clamor è domibus eorum, quum adduxeris contra eos turmam repentè: quia foderunt fossam ad capiendum me, & laqueos occultârunt pedibus meis:

23. Nam tu Jehova, nosti totum consilium eorum contra me ad mortem, ne expiato iniquitatem eorum, & peccatum eorum à conspectu tuo ne deleto, sed propellantur in offendiculum coram te, tempore iræ tuæ age contra eos.

CAPUT XIX.

Excidium urbis prædicitur.

SIc ait Jehova, abi, ut compares lagenam figuli testaceam; adhibens de senioribus populi, & de Senioribus Sacerdotum.

2. Deinde progressus in vallem filii Hinnomi, quæ *est* ad ostium portæ orientalis; proclamabis illic verba illa, quæ edixero tibi.

3. Et dices, audite verbum Jehovæ reges Jehudæ, & habitatores Jeruschalaimorum; sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, ecce ego adducturus sum malum contra locum hunc, quod quisquis audiverit, tinnient aures ejus.

4. Eò quòd dereliquerunt me, & alienum reddiderunt locum hunc, adolentes in eo diis alienis, quos non noverunt ipsi, majorésque eorum, & reges Jehudæ, ac impleverunt locum hunc sanguine innocentum:

5. Et ædificaverunt excelsa Bahalis ad comburendum filios suos igne, holocausta Bahali: quod non præceperam, neque loquutus fueram, neque venerat in animum mihi:

6. Idcirco, ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quum non vocabitur locus hic ampliùs Thopheth, aut vallis filii Hinnomi, sed vallis interfectionis.

7. Nam exhauriam consilium Jehudæ, & Jeruschalaimorum in loco hoc, faciens, ut corruant gladio coram inimicis suis, & manu quærentium animam ipsorum: tradámque cadaver eorum cibo volatilibus cœli, & bestiis terræ:

8. Et exponam civitatem hanc desolationi, & sibilo: quisquis transibit propè eam, stupebit, & sibilabit propter omnes plagas ejus.

9. Faciámque, ut comedant carnem filiorum suorum, & carnem filiarum suarum, & quisque carnem amici sui comedant; præ oppressione, & præ angustia, quâ angent eos inimici eorum, & quærentes animam eorum.

10. Deinde franges lagenam ipsam, ante oculos illorum hominum, qui ituri sunt tecum:

11. Et dices eis: sic ait Jehova exercituum, ita frangam populum hunc, & civitatem hanc, ut, qui frangit vas figuli, quod non potest curari ampliùs: & Thophethi sepelientur, eò quòd nullus supererit locus ad sepeliendum.

12. Ita facturus sum loco isti, dictum Jehovæ, & habitatoribus ejus: & redditurus civitatem istam similem Thophetho.

13. Et erunt domus Jeruschalaimorum, domúsque regum Jehudæ ut locus Thophethi, immundissimæ: omnes domus illæ, super quarum tecta adoleverint toti exercitui

cœlorum, & libaverint libamina diis alienis.

14. Deinde reverſus Jirmejah Thophetho, quò miſerat ipſum Jehova ad prophetandum, ſubſtitit in atrio domûs Jehovæ, dixítque toti populo:

15. Sic ait Jehova exercituum, Deus Jiſraëlis, ecce ego adducturus ſum contra civitatem hanc, & contra omnes civitates ejus totum illud malum, quod eloquutus ſum contra eam: quia obdurârunt cervicem ſuam, ut non auſcultarent verbis meis.

CAPUT XX.

Jirmejah percuſſus incarceratur.

AUdiens autem Paſchchur, filius Immeris, Sacerdos, qui erat præfectus anteceſſor in domo Jehovæ, Jirmejam prophetantem verba iſta.

2. Percuſſit Paſchchur Prophetam Jirmejam: poſuítque eum in cippo, qui *erat* in porta Binjaminis ſumma, quæ *erat* ad domum Jehovæ:

3. Fuit autem poſtridie, quum eduxiſſet Paſchchur Jirmejam è cippo; ut diceret ei Jirmejah, non Paſchchurem vocat Jehova nomen tuum, ſed Magor-miſſabibum.

4. Nam ſic ait Jehova, ecce ego inditurus ſum tibi formidinem, tibi, & omnibus amicis tuis, qui corruent gladio inimicorum ſuorum oculis tuis videntibus: quum totum Jehudam tradam in manum regis Babyloniæ, qui deportabit eos in Babyloniam, & percutiet eos gladio;

5. Quum tradam totum robur civitatis hujus, totúmque laborem ejus, & quicquid ejus eſt pretioſum; denique omnes theſauros regum Jehudæ tradam in manum inimicorum ipſorum, ut diripiant eos, & capiant eos, & deducant eos in Babyloniam:

6. Tu quoque Paſchchur, & omnes domeſtici tui abibitis in captivitatem; & Babylonem pervenies, ibique morieris, & ibi ſepelieris tu, & omnes amantes tui, quibus prophetâſti falsò.

7. Pellexiſti me Jehova, quando pellectus ſum; fortior fuiſti me, & prævaluiſti: ſum deriſioni toto die, totus iſte *populus* ſubſannat me.

8. Nam ex quo proloquor, exclamo; violentiam, & vaſtationem clamo, quia eſt verbum Jehovæ mihi probro, & ludificationi totum diem.

9. Si dicam, non commemorabo eum, neque loquar ampliùs nomine ejus, atqui eſt in animo meo quaſi ignis ardens, incluſus oſſibus meis, & defetiſcor ſuſtinendo, nec poſſum ampliùs:

10. Quia audivi infamem ſermonem multorum, Magor-miſſabibi, *dicentium,* indicate, quod indicemus, omnis mortalis, qui pacem colere debebat mecum, obſervantium claudicationem meam, fortaſſis pellicietur, & prævalebimus, aut ſumemus ultionem noſtram de eo.

11. Atqui Jehova *adeſt* mihi, ſimilis potenti formidabili, idcirco, qui perſequuntur me, impingent, neque prævalebunt, erubeſcent valde, quum non ſecundabuntur, ignominia perpetua non poterit tradi oblivioni.

12. Itaque ô Jehova exercituum, probans juſtum, inſpiciens renes, & cor; videam ultionem tuam de iſtis, quia tibi revelavi cauſam meam.

13. Canite Jehovæ, laudate Jehovam, quia eripuit animam egentis è manu maleficorum, *dicentis:*

14. Maledictus dies, quo genitus fui, dies, quo peperit me mater mea, ne ſit benedictus.

15. Maledictus ille vir, qui nunciavit patri meo, dicendo, natus eſt tibi filius mas, valde lætificavit eum.

16. Sítque vir ille ſimilis civitatibus, quas evertit Jehova, neque pœnituit eum: quum audiviſſet clamorem manè, & vociferationem tempore meridiano:

17. Quòd non affecerit me morte, *egreſſum* ex vulva, aut fuerit mihi mater mea ſepulchrum meum, & vulva ejus *ut* gravidæ perpetuò.

18. Quare è vulva egreſſus ſum, ut viderem moleſtiam, ac mœrorem, & conſumerentur pudore dies mei?

CAPUT XXI.

Urbs obſidetur ſub Tzidkija.

VErbum, quod fuit ad Jirmejam à Jehova; quum miſiſſet ad ipſum Rex Tzidkija Paſchchurem, filium Malcijæ, & Tzephanjam, filium Mahaſſejæ Sacerdotem, ut dicerent:

2. Conſule quæſo pro nobis Jehovam, quia Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ bellum gerit contra nos: fortè facturus eſt Jehova nobiſcum pro omnibus mirabilibus ſuis, ut aſcendat ille à nobis.

3. Dixit autem Jirmejah eis; ſic dicitote Tzidkijæ:

4. Sic ait Jehova, Deus Jiſraëlis, ecce ego averſurus ſum inſtrumenta bellica, quæ *ſunt* in manu veſtra; quibus pugnatis adversùs Regem Babyloniæ; & adversùs Chaldæos, qui obſident vos extra murum, & recepturus illos intrà civitatem hanc.

5. Nam præliaturus ſum ego vobiſcum manu extenſa, & brachio forti; ídque irâ, & excandeſcentiâ, ac fervore magno.

6. Et percuſſurus habitatores civitatis hujus, tum homines, tum jumenta: peſte magnâ morientur.

7. Poſtea autem, dictum Jehovæ, tradam Tzidkijam, Regem Jehudæ, ſervóſque ejus, & populum ipſum, *id eſt,* qui reſidui fuerint in civitate hac à peſte, à gladio, & à fame, in manum Nebucadnetzaris, Regis Babyloniæ, & in manum inimicorum ipſorum, ac in manum quærentium animam ipſorum: qui percutiet eos acie gladii, non parcet eis, neque clementiâ utetur, neque miſerebitur.

8. Populo verò huic dicito, ſic ait Jehova; ecce ego propono vobis viam vitæ, & viam mortis.

9. Qui deſidebit in civitate hac, morietur gladio, aut fame, aut peſte: qui autem egreſſus defecerit ad Chaldæos, qui obſident vos, utique vivet, erítque ipſi anima ſua loco ſpolii.

10. Nam oppoſui iratam faciem meam civitati huic in malum, ac non in bonum, dictum Jehovæ: in manum Regis Babyloniæ tradetur, ut exurat eam igne.

11. Quod autem ad domum Regis Jehudæ, audite verbum Jehovæ.

12. O domus Davidis, ſic ait Jehova, exercete

cete *quolibet* manè jus, & eripite eum, qui rapinam patitur, è manu opprimentis: ne prodiens velut ignis excandescentia mea ita ardeat, ut nullus extinguat propter malitiam actionum vestrarum.

13. Ecce me contra te, ô, quæ insides isti convalli, rupes istius planitiei; dictum Jehovæ: qui dicitis, quis descendet ad nos? aut quis intrabit in habitacula nostra?

14. Nam animadvertam in vos secundùm fructum actionum vestrarum, dictum Jehovæ; & succendam ignem in silva illius, qui consumet omnia, quæ circumstant illam.

CAPUT XXII.

Concio pœnitentialis ad aulicos.

SIc ait Jehova, descende *in* domum Regis Jehudæ; ut eloquaris ibi verbum hoc,

2. Et dicas, audi verbum Jehovæ, Rex Jehudæ, qui sedes in solio Davidis; tu, servíque tui,& populus tuus, qui intratis per portas istas:

3. Sic ait Jehova,exercete jus,& justitiam, & eripite eum, qui rapinam patitur, è manu oppressoris: & peregrino, pupillo, ac viduæ ne vim faciatis, ne violentia utamini, & sanguinem innocentem ne effundatis in loco isto.

4. Nam si omnino feceritis rem hanc; utique ingredientur per portas domûs hujus, Reges, sedentes pro Davide in solio ejus, vecti curribus, aut equis, ipse *Rex* cum servis suis, & populo suo:

5. Sed si non auscultaveritis verbis istis: per me juro, dictum Jehovæ, in vastitatem abituram esse domum hanc.

6. Nam sic ait Jehova de domo Regis Jehudæ, *velut* Gilhad tu mihi *fueras*, *ut* caput Libani: *mentiar*, nisi disposuero te *ut* desertum, ut civitates non habitabiles;

7. Et præparavero contra te perditores, quemque cum instrumentis suis, qui cædent lectissimas cedros tuas,ac dejicient in ignem.

8. Itaque transeuntibus gentibus multis propè civitatem hanc; si dixerint alter alteri, propter quid fecit Jehova ita civitati maximæ isti?

9. Tum dicent, eò quòd dereliquerunt fœdus Jehovæ Dei sui; & incurvantes se diis alienis, coluerunt eos.

10. Ne fleatis pro mortuo, neque condoleatis ei: omninò flete pro abeunte, quia non revertetur ampliùs, ut videat solum natale suum.

11. Nam sic ait Jehova de Schallumo, filio Joschijæ, Regis Jehudæ, qui regnabat loco Joschijæ, patris sui, qui egressus est è loco hoc: non est reversurus eodem ampliùs:

12. Sed in loco, quo deportaverunt eum, illic moriturus est; ita terram hanc non videbit ampliùs.

13. Væ ædificanti domum suam injustitiâ, & cœnacula sua injuriâ; amici sui servitutem exigenti gratis,& mercedem operis ejus non danti ei:

14. Qui dicit, ædificabo mihi domum amplissimam, & cœnacula spatiosissima; & lacerat sibi fenestras meas, & tectum cedrinum, deinde pingit Indico.

15. An regnaturus es, quia tu misces te cum ista cedro? pater tuus annon comedit ac bibit,? quum exercuit jus, & justitiam, tum bene fuit ei,

16. *Quum* judicavit causam pauperis, & egentis,tum bene fuit: annon illud *est?* hujus rei scientia *est* apud me, dictum Jehovæ.

17. Minimè *spectare* oculos tuos, & animum tuum, nisi ad quæstum tuum; & ad sanguinem innocentem, quem effundas, & ad fraudem, & ad concussionem, quam perficias.

18. Idcirco sic ait Jehova de Jehojakimo, filio Joschijæ, Regis Jehudæ, non plangent eum, heu frater mi,aut heu soror: non plangent eum, heu domine, aut heu decus ejus:

19. Sepulturâ asini sepelietur; tractus, & projectus ultrà portas Jeruschalaimorum.

20. Ascende Libanum, & clama, ac in Baschane ede vocem tuam: clama etiam trans vada, quum fracti fuerint omnes amatores tui.

21. Alloquutus sum te in summa tranquillitate tua, dixisti, non auscultabo: hæc via tua *est* à pueritia tua, nam non auscultâsti voci meæ.

22. Omnes pastores tuos depascet ventus,& amatores tui in captivitatem abibunt: tunc enim erubesces, & rubore suffunderis propter omnem malitiam tuam.

23. O quæ desides in Libano, quæ nidificas in ipsis cedris; quàm gratulaberis tibi, quum invadent te tormina, dolor tanquam parturientis.

24. *Ut* vivo ego, dictum Jehovæ; etiamsi esset Conjahu, filius Jehojakimi,Regis Jehudæ sigillum in manu dextera mea; tamen inde evellam te.

25. Et tradam te in manum quærentium animam tuam, & in manum eorum, à quibus tu formidas; nempe in manum Nebucadnetzaris, Regis Babyloniæ, & in manum Chaldæorum.

26. Et ejiciam te, ac matrem tuam, quæ peperit te, in terram alienam, ubi non fuistis nati: & ibi moriemini.

27. De terra verò,ad quam isti elaturi sunt desiderium suum, ut revertantur illuc, illuc non sunt reversuri.

28. An simulacrum contemtum, quod dispergitur, esset vir iste Conjahu? an instrumentum, in quo nulla *est* delectatio? cur ejecti essent ipse, & semen ipsius, & projecti in terram, quam non nôrunt?

29. O terra, terra, terra; audi verbum Jehovæ.

30. Sic ait Jehova, scribite virum istum liberis carentem *fore*, virum non prosperaturum unquam: nam non prosperabitur de semine ejus quisquam sessurus in solio Davidis, & dominaturus ampliùs in Jehudam.

CAPUT XXIII.

Mali pastores: Christus germen Davidis, & Ἀρχιποιμὴν.

VÆ pastoribus, qui perdunt,& dispergunt gregem pascui mei, dictum Jehovæ.

2. Idcirco sic ait Jehova, *Deus Jisraëlis* contra istos pastores, qui pascunt populum meum: vos dispergitis oves meas, & dispellitis eas, non autem visitatis eas: ecce ego animadversurus sum in vos malignitatem actionum vestrarum, dictum Jehovæ.

3. Deinde ego congregabo residuum ovium mearum ex omnibus regionibus, quò dispuleram eas; & reducam eas ad cau-

lam suam, ubi fœtificabunt, & augescent:
4. Constituamque super eas pastores, qui pascent eas; ita ut non timeant ampliùs, neque consternentur, neque desiderentur, dictum Jehovæ.
5. Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quibus excitabo Davidi germen justum: qui regnabit rex, secundabiturque, ac exercebit jus, & justitiam in terra.
6. Diebus ejus servabitur Jehuda, & Jisraël habitabit securè: atque hoc nomen ejus est, quo vocabit eum *Jisraël*; ô Jehova, justitia nostra,
7. Idcirco, ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quibus non dicetur ampliùs, vivit Jehova, qui evexit Jisraëlitas è terra Ægypti:
8. Sed vivit Jehova, qui evexit, & qui deduxit semen domûs Jisraëlis è terra Aquilonis, & ex omnibus regionibus, quò depuleram eos; quum residebunt in terra sua.
9. *Quod* ad Prophetas ipsos, frangitur cor meum in me, eliduntur omnia ossa mea, sum ut vir ebrius, & similis viro, quem superat vinum: propter Jehovam, & propter verba sanctitatis ejus.
10. Nam adulteris plena est hæc terra, nam propter exsecrationem luget hæc terra, arescunt caulæ deserti; estque concussio istorum pessima, & potentia istorum iniquissima.
11. Quia tam Propheta, quàm Sacerdos contaminant *eam*: etiam domi meæ invenio malitiam eorum, dictum Jehovæ.
12. Idcirco erit via sua ipsis quasi lubricissima cum caligine, in qua impellantur, & cadant: quum adduxero contra eos malum, annum visitationis ipsorum, dictum Jehovæ.
13. In Prophetis quidem Schomronis videram insulsitatem; prophetabant per Bahalem, & seducebant populum meum Jisraëlem:
14. At in Prophetis Jeruschalaimorum video rem horrendam, adulterando, & ambulando in falsitate, quòd confirmant etiam manus maleficorum, ut non revertantur ullus à malitia sua: sunt mihi omnes isti ut Sedomi, & habitatores istius *urbis*, ut *habitatores* Hamoræ.
15. Idcirco sic ait Jehova exercituum de istis Prophetis, ecce ego facturus sum, ut comedant isti absinthium, & facturus, ut bibant isti succum cicutæ, quia à Prophetis Jeruschalaimorum prodiit contaminatio in totam hanc terram.
16. Sic ait Jehova exercituum, ne auscultetis verbis istorum Prophetarum, qui prophetant vobis, vanos efficiunt isti vos, visionem animi sui eloquuntur, non ex ore Jehovæ.
17. Dicunt indesinenter iis, qui spernunt me; loquutus est Jehova, pax erit vobis: & cuique ambulanti ex sententia animi sui dicunt, non superveniet vobis malum:
18. Nam quis stetit in consilio Jehovæ, & vidit, vel audivit verbum ejus? quis attendit ad verbum ejus, & audivit?
19. Ecce turbo Jehovæ excandescentiâ proditurus est, ac turbo permanens, super caput improborum permanebit.
20. Non avertetur ira Jehovæ, donec perfecerit, & donec præstiterit cogitationes animi sui: tandem animadvertetis hoc animadversione.
21. Me non mittente Prophetas istos, ipsos cucurrisse: me non alloquente ipsos prophetâsse ipsos:
22. Quòd stetissent in consilio meo; utique pronunciaturos fuisse verba mea populo meo: & revocaturos eos à via sua mala, & à malignitate actionum suarum:
23. An Deus è propinquo *sum* ego? dictum Jehovæ; ac non Deus è longinquo?
24. An delitescere potest quisquam in latebris, ut ego non videam ipsum? dictum Jehovæ: ánnon cœlos, & terram ego impleo? dictum Jehovæ.
25. Audio, quid dicant isti Prophetæ, qui prophetant nomine meo falsum, dicendo, somniavi, somniavi.
26. Quousque tandem? an est *somnium* in animo istorum prophetarum, qui prophetant falsum? imò *sunt* Prophetæ doli animi sui.
27. Qui putant se facturos, ut oblivíscatur populus meus nominis mei per somnia sua, quæ enarrant quisque amico suo; quemadmodum obliti fuerant patres eorum nominis mei per Bahalem.
28. Propheta ille, penès quem somnium *est*, enarret somnium; & penès quem *est* verbum meum, eloquatur verbum meum verè: quid isti paleæ cum tritico? dictum Jehovæ.
29. Annon ita verbum meum *est* ut ignis? dictum Jehovæ, & sicut malleus efficiens, ut dissiliat petra?
30. Idcirco, ecce me contra istos Prophetas, dictum Jehovæ; qui suffurantur verba mea quisque ab amico suo.
31. Ecce me contra Prophetas istos, dictum Jehovæ: qui adhibent linguam suam, ut dicant dictum.
32. Ecce me contra prophetantes somnia falsa, dictum Jehovæ, qui enarrantes ea, seducunt populum meum falsitatibus suis, & rapiditate suâ: cùm ego non miserim eos, neque præceperim eis, & omninò non prosint populo huic, dictum Jehovæ.
33. Quum itaque rogabit te populus hic, aut aliquis Propheta, aut sacerdos, dicendo, quæ *est* onerosa prophetia Jehovæ? tum dices eis id, quod *est* onerosæ prophetiæ, nempe deserturus sum vos, dictum Jehovæ:
34. Nam *in* Prophetam illum, ac *in* Sacerdotem illum, & *in* ipsum populum, qui dixerit onerosam prophetiam Jehovæ; utique animadvertam in virum illum, & in domum illius.
35. Sic dicturi estis quisque amico suo, & quisque fratri suo; quid respondit Jehova? aut, quid loquutus est Jehova?
36. Onus autem Jehovæ ne commemorate ampliùs: nam ipsum onus futurus est cuique verbum suum, si perverteritis verba Dei viventis, Jehovæ exercituum, Dei nostri.
37. Sic dicturus es Prophetæ ipsi; quid respondit tibi Jehova? aut quid loquitur Jehova?
38. Sed quandoquidem onerosam prophetiam Jehovæ dicitis; idcirco sic ait Jehova,

hova, eò quòd dicitis verbum istud, onerosa prophetia Jehovæ: quàmvis miserim ad vos, qui dicant, ne dicatis, onerosa prophetia Jehovæ;

39. Idcirco ecce me, qui obliturus sum vestri indesinenter: nam deseram vos, & civitatem, quam dederam vobis, & majoribus vestris, *abjectos* à conspectu meo.

40. Et imponam vobis opprobrium perpetuum; ignominiámque perpetuam, quæ non poterit tradi oblivioni.

CAPUT XXIV.

Ficus bonæ, pios: malæ impios figurant.

VIsionem ostendit mihi Jehova: nempe ecce duo calathi ficuum compositi ante templum Jehovæ; postquam deportâsset Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ Jeconjam, filium Jehojakimi, Regis Jehudæ, Principésque Jehudæ, & fabros ipsos lignarios, ac fabros ferrarios Jeruschalaimis, & abduxisset eos *in* Babyloniam.

2. Calathus unus *erat* ficuum bonarum valde, quales *sunt* præcoces ficuum: & calathus alter ficuum malarum valde, quæ non possent comedi præ pravitate.

3. Dicenti autem Jehovæ mihi, quid tu vides Jirmejah? dixi, ficus: has bonas ficus, bonas valde; illas verò malas, malas valde, quæ non possunt comedi præ pravitate.

4. Tum fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

5. Sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, ut ficus bonas istas, ita agnoscam deportatos Jehudæos, quos emisi ex loco hoc *in* terram Chaldæorum in bonum.

6. Et adjiciens oculos meos ad illos in bonum, reducam illos in terram hanc; ubi ædificabo illos, ac non demoliar, & plantabo illos, ac non evellam.

7. Nam inditurus sum illis cor, ad cognoscendum me, me esse Jehovam, erúntque mihi populus, & ego ero illis Deus: quum reversi fuerint ad me ex toto corde suo.

8. Quemadmodum vero ficus istas malas, quæ non possunt comedi præ pravitate: (nam sic ait Jehova) ita exponam Tzidkijam, regem Jehudæ, & Principes ejus, ac residuum Jeruschalaimorum, qui residui sunt in terra hac, etiam, qui habitaverint in terra Ægypti:

9. Exponam, *inquam*, eos commotioni in malum apud omnia regna terræ; opprobrio, & parabolæ, dicterio, & maledictioni in omnibus locis, quò depulero eos:

10. Et mittam in eos gladium, famem, ac pestem: donec consumti fuerint è terra, quam dederam ipsis, & majoribus ipsorum.

CAPUT XXV.

Captivitas Babylonica denuo prædicitur.

VErbum, quod fuit ad Jirmejam contra totum populum Jehudæ, anno quarto Jehojakimi, filii Joschijæ, regis Jehudæ, (qui annus *est* primus Nebucad-netzaris, Regis Babyloniæ.)

2. Quod eloquutus est Jirmejah, Propheta, apud totum populum Jehudæ, & apud omnes habitatores Jeruschalaimorum, dicendo:

3. A decimo tertio anno Joschijæ, filii Amonis, regis Jehudæ usque in diem hunc (hic vicesimus tertius annus *est*) fuit verbum Jehovæ ad me; quod eloquutus sum vobis inde à diluculo indesinenter, nec tamen auscultâstis.

4. Misit etiam Jehova ad vos omnes servos suos Prophetas inde à diluculo indesinenter, quibus non auscultâstis (ac ne inclinâstis *quidem* aurem vestram ut audiretis.)

5. Qui dicerent, revertimini jam quisque à via sua mala, & à pravitate actionum vestrarum, ita manete in ea terra, quam tradidit Jehova vobis, & majoribus vestris; à seculo usque in seculum:

6. Et ne prosequamini deos alienos, colendo eos, & incurvando vos eis; neque provocetis me opere manuum vestrarum, ut non malefaciam vobis.

7. Sed non auscultâstis mihi, dictum Jehovæ: ut provocaretis me opere manuum vestrarum, malo vestro.

8. Idcirco sic ait Jehova exercituum; eò quòd non auscultâstis verbis meis:

9. Ecce, ego missurus sum, ut assumam omnes nationes Aquilonis, dictum Jehovæ, *missurus, inquam,* ad Nebucad-netzarem, regem Babyloniæ, servum meum; & adducturus illas contra terrâm hanc, & contra habitatores ejus, atque contra omnes gentes istas circumquaque: quas internecioni devovens, exponam eas desolationi, & sibilo, ac vastitatibus perpetuis:

10. Et faciam, ut pereat ex eis vox gaudii, & vox lætitiæ, vox sponsi, & vox sponsæ; sonus molarum, & lux lucernæ:

11. Erítque tota terra ista vastationi, *&* desolationi: ac servient gentes istæ regi Babyloniæ septuaginta annis.

12. Deinde erit completis septuaginta annis, *ut* animadvertam in regem Babyloniæ, & in gentem illam, dictum Jehovæ, iniquitatem ipsorum, denique in terram Chaldæorum: exponámque *gentem* illam desolationibus perpetuis:

13. Et adducam contra terram illam omnia verba mea, quæ locutus sum contra illam; quicquid scriptum est in libro isto, quod prophetavit Jirmejah contra omnes gentes istas.

14. Quum servitutem exegerint ab his ipsis quoque gentibus amplis, & regibus magnis; tum rependam eis secundùm opus eorum, & secundùm factum manuum eorum.

15. Nam sic edixit Jehova, Deus Jisraëlis mihi, sume poculum istud vini, istud *poculum* excandescentiæ è manu mea; & bibendum dabis istud omnibus illis gentibus, ad quas ego mitto te.

16. Ut bibant, & concutiantur, atque insaniant; propter gladium, quem ego missurus sum inter eas.

17. Itaque sumsi illud poculum è manu Jehovæ, ut bibendum darem omnibus istis gentibus, ad quas mittebat me Jehova.

18. Jeruschalaimis, & civitatibus Judææ, regibusque ejus: & principibus ejus: tradendo eos vastitati, desolationi, sibilo, & maledictioni ipso hodierno die:

19. Parhoni, regi Ægypti, & servis ejus, Principibúsque ejus, & toti populo ejus.

20. Et toti isti miscellaneæ turbæ, *id est*, omnibus regibus terræ Hutzi; & omnibus regibus terræ Pelischthæorum, & Aschkeloni, & Hazzæ, Hekronique, & residuo Aschdodi.

21. Edomæis, & Moabitis, & Hammonitis.

22. Et omnibus regibus Tyri, omnibúsque regibus Tzidonis, & omnibus regibus regionis illius, quæ *est* secundùm mare.

23. Item Dedani, & Themæ; Buzóque, & omnibus amputatis latere.

24. Id est, omnibus regibus Arabiæ, & omnibus regibus miscellaneæ turbæ, habitantibus in deserto:

25. Item omnibus Regibus Zimræi, omnibúsque Regibus Helami, & omnibus Regibus Mediæ:

26. Et omnibus Regibus Aquilonis, propinquis, & remotis, uni cum altero, ac omnibus regnis cujusque regionis, quæ est ex adverso hujus terræ; denique Rex Schefschaci bibet post istos.

27. Et dices eis, sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, bibite & inebriamini, etiam vomite, ac cadite ita, ut non surgatis: propter gladium, quem ego immissurus sum inter vos.

28. Erit autem, si renuant accipere poculum è manu tua bibendum; ut dicas eis, sic ait Jehova exercituum, omnino bibituri estis.

29. Nam ecce in ea civitate, quæ de nomine meo vocatur, ego initium feci afficiendi malis, & vos omnino impunes essetis? non eritis impunes, nam gladium ego proclamo contra omnes habitatores istius terræ, dictum Jehovæ exercituum.

30. Tu itaque prophetato ad illos omnia verba ista: & dicas illis, Jehova ex alto rugiet, & ex habitatione sanctitatis suæ edet vocem suam, omnino rugiet in habitaculo suo, celeusma, quale *est* calcantium, efferet contra omnes habitatores istius terræ.

31. Pervadet strepitus usque ad extremitatem terræ, quia contentio *est* Jehovæ cum gentibus istis, disceptat ipse contra omnem carnem: improbos istos expositurus est gladio, dictum Jehovæ.

32. Sic ait Jehova exercituum, ecce afflictio processura *est* de gente in gentem; & turbo magnus excitabitur è lateribus terræ:

33. Erúntque confossi Jehovæ tempore illo ab extremitate una terræ, ad alteram: non plangentur, neque recipientur, neque sepelientur, pro fimo in superficie terræ futuri sunt.

34. Ejulate pastores, & clamate, & volutate vos magnifici pecuarii, quia completi sunt dies vestri, ut mactemini: *dies, inquam,* dispersionum vestrarum, quibus cadetis, ut *sitis* vasa desiderabilia:

35. Peribítque perfugium à pastoribus; & ratio evadendi à magnificis pecuariis.

36. Vox clamosa pastorum, ejulatúsque magnificorum pecuariorum *audietur*; quia vastaturus *est* Jehova pascuum eorum:

37. Et succidentur caulæ, utentes pace propter æstum iræ Jehovæ

38. *Æstuantis*, ut juvenis leo, derelinquens tugurium suum: nam erit terra istorum desolationi propter æstum *gladii* opprimentis, & propter æstum iræ ipsius.

CAPUT XXVI.

Jirmejah παῤῥησιάζων *capitur.*

PRincipio regni Jehojakimi, filii Joschijæ, regis Jehudæ; fuit verbum hoc à Jehova, edicendo:

2. Sic ait Jehova, sta in atrio domus Jehovæ; ut eloquaris apud omnes civitates Jehudæ, venientes ad incurvandum se *in* domo Jehovæ, omnia verba, quæ præcipio tibi eloqui eis: ne subtrahito verbum.

3. *Si* fortè auscultantes, revertantur quisque à via sua mala; ut pœniteat me mali, quod ego cogito facere illis propter pravitatem actionum illorum.

4. Itaque dices eis, sic ait Jehova: nisi auscultaveritis mihi, ut ambuletis in lege mea, quam proposui vobis:

5. Auscultando verbis servorum meorum, prophetarum, quos ego mitto ad vos, ut inde à diluculo mittenti nondum auscultâstis.

6. Utique reddam domum hanc similem Schilunti, & civitatem hanc tradam maledictioni apud omnes gentes terræ.

7. Audiebant autem Sacerdotes, ac Prophetæ, totusque populus Jirmejam proloquentem verba ista in domo Jehovæ.

8. Quare fuit, quum absolvisset Jirmejah proloqui, quæcunque præceperat Jehova, proloqui apud totum populum; ut prehenderent eum Sacerdotes, & Prophetæ, totúsque populus ille, dicendo, omnino moriturus es.

9. Cur prophetâsti nomine Jehovæ, dicendo, similis Schilunti futura est domus hæc, & civitas hæc ita vastabitur, ut nullus *sit* habitator? congregabatúrque totus populus ad Jirmejam *in* domum Jehovæ.

10. Audientes autem principes Jehudæ res istas, ascenderunt è domo Regis *in* domum Jehovæ: & consederunt ad ostium recentioris portæ Jehovæ

11. Tum alloquuti sunt Sacerdotes, & Prophetæ Principes illos, & omnes *Seniores* populi, dicendo: crimen capitale *est* in viro isto, nam prophetavit contra civitatem hanc, quemadmodum audivistis auribus vestris.

12. Tum alloquutus est Jirmejah omnes illos Principes, totumque populum, dicendo: Jehova misit me ad prophetandum contra domum hanc, & contra civitatem hanc omnia verba, quæ audivistis.

13. Nunc ergo bonas efficite vias vestras, & actiones vestras, & auscultate voci Jehovæ, Dei vestri: & pœnitebit Jehovam istius mali, quod eloquutus est contra vos.

14. De me autem, ecce me in manu vestra, facite mihi, ut bonum, & ut rectum *videtur* in oculis vestris.

15. Veruntamen omnino scitote, si morte afficitis me; sanguinem innocentem vos imponere vobis, & civitati huic, & habitatoribus ejus: nam verè misit me Jehova ad vos, ad proloquendum vobis audientibus omnia verba ista.

16. Tunc dixerunt Principes illi, omnésque *Seniores* populi Sacerdotibus, & Prophe-

phetis; nullum *eſt* in viro hoc crimen capitale, quum nomine Jehovæ, Dei noſtri ſit alloquutus nos.

17. Et ſurgentes quidam è Senioribus terræ; alloquuti ſunt totam congregationem populi, dicendo:

18. Micah, Moraſchthites prophetabat temporibus Chizkijæ, regis Jehudæ; & alloquebatur totum populum Jehudæ, dicendo: ſic ait Jehova exercituum, Tzijon *ut* ager arabitur, & urbs Jeruſchalaimorum *in* cumulos erit, & mons hujus domûs in excelſa ſilvoſa.

19. An omnino morte affecerunt illum Chizkija, Rex Jehudæ, & totus Jehuda? ánnon reveritus eſt Jehovam? imò, quum deprecatus eſt faciem Jehovæ, pœnituit Jehovam illius mali, quod eloquutus fuerat contra eos: nos ergo facimus malum magnum contra nos ipſos.

20. Et quamvis etiam quidam prophetans nomine Jehovæ, Urija, filius Schemahjæ, ex Kirjath-Jeharimis: prophetáſſet contra civitatem hanc, & contra terram hanc omnino ſecundùm verba Jirmejæ.

21. Qúmque audiviſſet Rex Jehojakim, & omnes potentes ejus, omnéſque Principes verba ejus, & quæſiviſſet Rex eum afficere morte (quod audiens Urija timuit, fugiénſque venit in Ægyptum;

22. Sed miſit Rex Jehojakim quoſdam *in* Ægyptum, Elnathanem, filium Hacboris, & alios cum eo in Ægyptum.

23. Qui educentes Urijam ex Ægyto, reduxerunt eum ad Regem Jehojakimum,) & percuſſiſſet eum gladio; abjeciſſétque cadaver ejus in ſepulchra popularium:

24. Veruntamen manus Achikami, filii Schaphanis adfuit Jirmejæ, ut non traderet eum in manum populi, ad morte afficiendum ipſum,

CAPUT XXVII.

Captivitas Babylonica iterum prædicitur.

IN principio regni Jehojakimi, filii Joſchijæ, regis Jehudæ, fuit verbum hoc ad Jirmejam à Jehova, edicendo:

2. Sic edixit Jehova mihi, compara tibi vincula, & lora, quæ indas collo tuo.

3. Deinde mittes illa ad regem Edomæorum, & ad Regem Moabitarum, & ad Regem Hammonitarum, & ad Regem Tyri, & ad Regem Tzidonis, per legatos, qui venturi ſunt Jeruſchalaima ad Tzidkijam, Regem Jehudæ:

4. Et mandabis illis, ut dominis ſuis indicant; ſic ait Jehova exercituum, Deus Jiſraëlis, ſic indicitote dominis veſtris:

5. Ego feci terram, homines, & jumenta, quæ *ſunt* in ſuperficie terræ virtute meâ maximâ, & brachio meo extenſo, ideo trado illam, cui rectum videtur in oculis meis.

6. Nunc itaque ego trado omnes regiones iſtas in manum Nebucad-netzaris, Regis Babyloniæ, ſervi mei, quin etiam beſtias agri trado ei, ut ſerviant ei.

7. Servient autem ei omnes iſtæ gentes, filióque ejus, & nepoti ejus, donec adveniat tempus terræ ipſius etiam illud, quum ſervitutem exigent ab eo gentes amplæ, & Reges magni.

8. Erit igitur, ut in gentem illam, & in regnum illud, quæ non ſervient ipſi Nebucad-netzari, Regi Babyloniæ, & quæ non indet collum ſuum jugo Regis Babyloniæ; gladio, & fame, ac peſte animadvertam in gentem iſtam, dictum Jehovæ, donec conſumſero eas manu illius.

9. Vos ergo, ne auſcultetis Prophetis veſtris, aut divinis veſtris, aut ſomniis veſtris, aut planetariis veſtris, aut præſtigiatoribus veſtris; qui alloquuntur vos, dicendo, non eſtis ſerrituri Regi Babyloniæ.

10. Nam falſum iſti prophetant vobis; ut longè abducam vos à terra veſtra, & quum depulero vos, pereatis.

11. Gentem verò illam, quæ inducet collum ſuum in jugum Regis Babyloniæ, & ſerviet ei; ipſam utique relinquam in terra ſua, dictum Jehovæ, ut colat eam, & habitet in ea.

12. Etiam Tzidkijam, Regem Jehudæ alloquutus ſum ſecundùm omnia verba iſta, dicendo; inducite colla veſtra in jugum Regis Babyloniæ, & ſervite ei, populóque ejus; ita vivite.

13. Quare moreremini tu, & populus tuus gladio, fame, & peſte; quemadmodum eloquutus eſt Jehova de gente, quæ non ſervierit Regi Babyloniæ?

14. Ne ergo auſcultetis verbis iſtorum prophetarum, qui alloquuntur vos, dicendo, non eſtis ſerrituri Regi Babyloniæ: nam falſum iſti prophetant vobis.

15. (Non enim miſit eos, dictum Jehovæ, ſed ipſi prophetant nomine meo falsò) ut depellam vos, & pereatis vos, & ipſi prophetæ, qui prophetant vobis.

16. Etiam Sacerdotes, & totum populum ipſum alloquutus ſum, dicendo, ſic ait Jehova; ne auſcultetis verbis Prophetarum veſtrorum, qui prophetant vobis, dicendo, ecce inſtrumenta domus Jehovæ reducentur ex Babylonia jam mox: nam falſum iſti prophetant vobis.

17. Ne auſcultetis eis, ſervite Regi Babyloniæ, ita vivite: quare eſſet civitas hæc deſolationi?

18. Quòd ſi prophetæ ſunt, & ſi eſt verbum Jehovæ cum ipſis: intercedant, quæſo, apud Jehovam exercituum, ut non veniant hæc inſtrumenta, quæ reliqua ſunt in domo Jehovæ, domóque Regis Jehudæ, ac Jeruſchalaimis in Babyloniam.

19. Nam ſic ait Jehova exercituum de iſtis columnis, & de iſto lacu, ac de baſibus; denique de reliquis inſtrumentis, quæ reſiqua ſunt in civitate hac;

20. Quæ non accepit Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ, quum deportaret Jeconjam, filium Jehojakimi, Regis Jehudæ Jeruſchalaimis in Babyloniam; & omnes clariſſimos Jehudæ, & Jeruſchalaimorum.

21. Nam, *inquam*, ſic ait Jehova exercituum, Deus Jiſraëlis; de iſtis inſtrumentis, quæ reliqua ſunt *in* domo Jehovæ, & in domo Regis Jehudæ, ac Jeruſchalaimis:

22. In Babyloniam deferentur, & illic erunt uſque in diem, quo viſitaturus ſum hos, dictum Jehovæ, quo faciam, ut aſcendant, & reducam illa in locum hunc.

CAPUT XXVIII.

Chananja pſeudopropheta fruſtrà ſe opponit Prophetæ Jirmejæ.

QUum autem fuisset *illud* annno illo, & principio regni Tzidkijæ, regis Jehudæ, anno quarto, mense quinto: alloquutus est me Chananja, filius Hazzuris, Propheta, qui erat è Gibhone, in domo Jehovæ, ante oculos Sacerdotum, & totius populi, dicendo:

2. Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, dicendo: fregi jugum Regis Babyloniæ.

3. Intrà biennium justum ego reducturus sum in locum hunc omnia instrumenta domûs Jehovæ: quæ accepit Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ è loco hoc, & deduxit in Babyloniam.

4. Etiam Jeconjam, filium Jehojakimi, Regis Jehudæ, & omnes deportatos Jehudæ, qui venerunt in Babyloniam, ego reducturus sum in locum hunc, dictum Jehovæ: quum fregero jugum Regis Babyloniæ.

5. Tum alloquens Jirmejah, Propheta Chananjam, Prophetam illum, ante oculos sacerdotum, & ante oculos totius populi, qui adstabant in domo Jehovæ:

6. Dixit Jirmejah Propheta, amen, ita faciat Jehova: præstet Jehova verba tua, quæ prophetasti, reducendo instrumenta domûs Jehovæ, & omnes deportatos è Babylonia in locum hunc.

7. Veruntamen audi quæso verbum hoc, quod ego loquor, te audiente, & audiente toto hoc populo.

8. Prophetæ illi, qui fuerunt ante me, & ante te inde à seculo, illi prophetaverunt contra regiones amplas, & contra regna magna bellum, & afflictionem *famis*, & pestem.

9. Propheta ille, qui prophetat pacem; quum evenit verbum ipsius Prophetæ, cognoscitur ille propheta esse, quem misit Jehova verè.

10. Tum capiens Chananja, Propheta lorum illud à collo Jirmejæ Prophetæ; fregit illud:

11. Et loquutus est Chananja ante oculos totius populi, dicendo: sic ait Jehova, ita frangam jugum Nebucad-netzaris, Regis Babyloniæ intrà biennium justum è collo omnium istarum gentium: tum abibat Jirmejah Propheta itinere suo.

12. Sed fuit verbum Jehovæ ad Jirmejam; postquàm fregisset Chananja propheta lorum illud è collo Jirmejæ Prophetæ, edicendo:

13. Abi, ut alloquaris Chananjam, dicendo: sic ait Jehova, lora lignea fregisti; sed comparo loco illorum lora ferrea.

14. Nam sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, jugum ferreum impositurus sum collo omnium gentium istarum, ut serviant Nebucad-netzari, Regi Babyloniæ, & servituræ sunt ei: quin etiam bestias agri traditurus sum ei.

15. Deinde dixit Jirmeja, Propheta ad Chananjam Prophetam; audi jam Chananja, non misit te Jehova, sed tu fecisti, ut fiduciam poneret populus hic in falso.

16. Idcirco sic ait Jehova; ecce ego emissurus sum te à superficie terræ, hoc anno tu moriturus es; quia apostasiam suasisti contra Jehovam.

17. Et mortuus est Chananja propheta, anno illo, mense septimo.

CAPUT XXIX.

Epistola Jirmejæ ad captivos.

HÆc autem *sunt* verba epistolæ, quam misit Jirmejah Propheta Jeruschalaimis: ad reliquos Seniores deportatos, & ad Sacerdotes, & ad Prophetas, atque ad totum populum, quem deportaverat Nebucad-netzar Jeruschalaimis in Babyloniam:

2. Postquam egressus esset Jeconia Rex, & Augusta, ac aulici Principes Jehudæ, ac Jeruschalaimorum, fabrique lignarii, & fabri ferrarii Jeruschalaimis:

3. Per El-hasam, filium Schaphanis, & Gemarjam, filium Chilkijæ (quos mittebat Tzidkija, Rex Jehudæ ad Nebucad-netzarem, Regem Babyloniæ in Babyloniam) dicendo:

4. Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis: omnibus deportatis, quos curavi deportari Jeruschalaimis in Babyloniam:

5. Ædificate domos, & inhabitate: ac conserite hortos, & vescimini fructu eorum.

6. Ducite uxores, & gignite filios, ac filias; accipite etiam filiis vestris uxores, & filias vestras tradite viris, ut pariant filios, filiásque, & augescite illhic; ac ne minuamini.

7. Denique quærite prosperitatem istius civitatis, quò deportavi vos, & orate pro ea Jehovam; nam in prosperitate ejus futura est vobis prosperitas.

8. Sic enim ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, ne decipiant vos Prophetæ vestri, qui *sunt* inter vos, & divini vestri; neque auscultetis somniis vestris, quæ vos ipsi curatis somniari:

9. Quia falsò isti prophetant vobis nomine meo: non misi eos, dictum Jehovæ.

10. Sic enim ait Jehova, nam ubi implebuntur Babyloniæ septuaginta anni, visitabo vos, & præstabo erga vos verbum meum illud optimum, reducendo vos in locum hunc:

11. Quum ego agnovero *dandas vobis* cogitationes, quas ego cogito de vobis, dictum Jehovæ, cogitationes prosperitatis, non autem adversitatis; dandum vobis finem, eúmque exspectatissimum.

12. Quum invocaveritis me, ut abeatis, & oraveritis me; tum exaudiam vos:

13. Et quærentes me invenietis, quum requisiveritis me ex toto animo vestro;

14. Præstò enim futurus sum vobis, dictum Jehovæ; & reducturus captivos vestros, congregaturúsque vos ex omnibus gentibus, & ex omnibus locis, quò depulero vos, dictum Jehovæ: & reducturus vos in locum hunc, unde deportavi vos:

15. Quum dixeritis, excitaverat nobis Jehova Prophetas *prophetantes*, *eundum* in Babyloniam.

16. Nam sic ait Jehova de rege, qui sedet in solio Davidis; & de toto populo, qui residet in civitate hac; fratribus vestris, qui non egressi sunt vobiscum in illa deportatione:

17. Sic ait, *inquam*, Jehova exercituum, ecce ego immissurus sum in hos gladium, famem, ac pestem: & expositurus sum eos tanquam ficus horrendas, quæ non possunt comedi præ pravitate.

18. Nam

18. Nam persequar eos gladio, fame, ac peste; & exponam eos commotioni apud omnia regna terræ, exsecrationi, & desolationi, sibilóque, & opprobrio apud omnes gentes, quò depulero eos.

19. Eò quòd non auscultant verbis meis, dictum Jehovæ, quum miserim ad istos servos meos, prophetas inde à diluculo indesinenter, & non auscultetis, dictum Jehovæ.

20. Vos itaque audite verbum Jehovæ; omnes deportati, quos misi Jeruschalaimis in Babyloniam.

21. Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis de Achabo, filio Kolajæ, & de Tzidkija, filio Mahasejæ, qui prophetant vobis nomine meo falsum: ecce ego traditurus sum eos in manum Nebucad-netzaris, regis Babyloniæ, ut percutiat eos ante oculos vestros.

22. Et sumetur ab ipsis maledictionis formula apud omnes deportatos Jehudæ, qui *sunt* in Babylonia, dicendo: disponat te Jehova ut Tzidkijam, & ut Achabum, quos torrefecit rex Babyloniæ igne:

23. Eò quòd commiserunt flagitium in Jisraële; adulterantes cum uxoribus amicorum suorum, & loquentes verbum nomine meo falsum, quod non præceperam eis: ego verò *sum* istorum cognitor, ac testis, dictum Jehovæ.

24. Schemahjam verò, Nechelamæum alloquitor, dicendo:

25. Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, dicendo: eò quòd tu misisti nomine tuo literas ad totum populum, qui *est* Jeruschalaimis, & ad Tzephanjam, filium Mahasejæ, Sacerdotem, atque ad omnes Sacerdotes, dicendo:

26. Jehova disposuit te Sacerdotem in loco Jehojadahi, Sacerdotis, cùm sitis præfecti *in* domo Jehovæ contra omnem virum amentem, & Prophetam agentem; ut ponas eum in cippo, aut in scapha:

27. Nunc ergo, quare non increpâsti *saltem* Jirmejam, Hanathothanum; qui Prophetam agit vobis.

28. Quandoquidem misit ad nos in Babyloniam, dicendo: longa est *captivitas*, ædificate domos, & inhabitate; ac conserite hortos, & vescimini fructu eorum.

29. Legit autem Tzephanja, Sacerdos literas istas, audiente Jirmejâ Prophetâ:

30. Fuit itaque verbum Jehovæ ad Jirmejam, edicendo:

31. Mitte ad omnes deportatos, dicendo: sic ait Jehova de Schemahja, Nechelamæo, eò quòd prophetat vobis Schemahja: quàmvis ego non miserim ipsum, facitque, ut fiduciam ponatis in falso:

32. Idcirco sic ait Jehova, ecce ego animadversurus sum in Schemahjam, Nechelamæum, & in semen ejus; non erit quisquam, qui habitet in medio populi hujus, neque videbit bonum, quod ego facturus sum populo meo, dictum Jehovæ: quia apostasiam suasit contra Jehovam.

CAPUT XXX.

Liberatio populi ex Babylone prædicitur.

VErbum, quod fuit ad Jirmejam à Jehova, dicendo:

2. Sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, edicendo: scribe tibi omnia verba, quibus alloquor te, in libro.

3. Quòd ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quum reducam captivam multitudinem populi mei Jisraëlis, & Jehudæ, ait Jehova, & me reducente eos in terram, quam dederam majoribus ipsorum, possidebunt eam.

4. Hæc ergo *sunt* verba, quæ loquutus est Jehova, de Jisraële, & de Jehuda.

5. Nam sic ait Jehova, vocem trepidationis audimus pavoris, nulliúsque pacis.

6. Interrogate jam, & videte, an pariat mas: cur video unumquemque virum *stare* manibus suis *appositis* ad lumbos suos, velut puerperam, & conversos esse omnes vultus in speciem morbi regii? *dicendo*:

7. Eheu, quia magnus *est* dies hic, adeò ut nullus *fuerit* par ei: utùt tempus angustiæ *est* Jahakobo, tamen ex eo servabitur.

8. Erit enim die illo, dictum Jehovæ exercituum, ut frangam jugum istius à collo tuo, & vincula tua disrumpam; neque servitutem exigent ab ipso amplius extranei:

9. Sed servient Jehovæ, Deo suo; & Davidi Regi suo, quem excitabo ipsis.

10. Tu ergo, ne timeto, serve mi Jahakob, dictum Jehovæ neque consternator Jisraël; nam ecce ego servaturus sum te è longinquo, & semen tuum è terra captivitatis suæ: ut reversus Jahakob quiescat, ac tranquillus sit, nemine perterrefaciente.

11. Tibi enim adsum, dictum Jehovæ, ad servandum te: quum faciam consummationem in omnibus gentibus, quò dispersero te, verùntamen in te non facturus sum consummationem; sed castigaturus sum te modicè, non autem prorsus impunem relicturus te.

12. Nam sic ait Jehova, mortifera *erit* confractio tua; ægerrima percussio tua.

13. Nemo adjudicabit causam tuam compressioni; curationes, emplastrum nullum *proderit* tibi.

14. Omnes amantes tui oblivíscentur tui, te non requirent: quum plagâ inimici percussero te, castigatione *inimici* sævi, propterea quòd multa est iniquitas tua, numerosa peccata tua.

15. Quid exclamares propter confractionem tuam, mortiferum *esse* dolorem tuum? propterea quòd multa est iniquitas tua, numerosa sunt peccata tua, facio ista tibi.

16. Idcirco, quicunque consumunt te, consumentur, & omnes prementes te, quotquot sunt in captivitatem abibunt: & erunt, conculcantes te, conculcationi, & omnes, diripientes te, exponam direptioni:

17. Quum faciam, ut ad justam constitutionem assurgas; & à percussionibus tuis curabo te, dictum Jehovæ: quia depulsam vocaverint te, *dicentes*, Tzijon ista *est*, nemo requirit eam.

18. Sic ait Jehova, ecce ego reducam captivam turbam tentoriorum Jahakobi, & tabernaculorum ejus miserebor: ædificabitúrque civitas in aggere suo, & palatium pro ratione sua consistet.

19. Et prodibit ex eis *vox* gratiarum actionis, & vox ridentium: quum multiplicabo eos, & non minuentur, amplificabóque eos, & non exigui fient:

20. Eruntque filii ejus ut olim, & cœtus ejus coram me ſtabilietur; animadvertam verò in omnes opprimentes eum:

21. Et erit magnificus ejus ex ipſo, & dominator ejus è medio ipſius prodibit, quem jubebo accedere, ut appropinquet ad me: nam quis ille eſt, qui ſpondeat cum animo ſuo ſe appropinquaturum ad me? dictum Jehovæ:

22. Denique eritis mihi populus, & ego ero vobis Deus.

23. Ecce turbo Jehovæ excandeſcentiâ prodituros eſt, turbo indeſinenter hoſpitans; ſuper caput improborum permanebit.

24. Non avertetur æſtuans ira Jehovæ, donec perfecerit, & donec præſtiterit cogitationes animi ſui; tandem animadvertetis iſtud.

CAPUT XXXI.

Fructus caſtigationis glorioſus, ſecundùm fœdus gratiæ.

TEmpore illo, dictum Jehovæ, ero Deus omnibus familiis Jiſraëlis; & ipſi erunt mihi populus.

2. Sic ait Jehova, invenit gratiam in deſerto populus eorum, qui ſuperſunt à gladio, Jiſraël, me eunte ad collocandum eum.

3. A longinquo *tempore* Jehova apparebat mihi *inquiens*, imò dilectione perpetuâ diligo te, idcirco extendo *erga* te benignitatem.

4. Adhuc ædificaturus ſum te, ut ædificeris, virgo Jiſraëlis; adhuc ornabis te tympanis tuis, & procedes cum choro ludentium.

5. Adhuc conſeres vineas in montibus Schomronis; plantabunt plantatores, & ſolutis ſacris veſcentur.

6. Nam dies eſt futurus, quo clamabunt cuſtodes in monte Ephrajimi, ſurgite, & aſcendamus Tzijonem; ad Jehovam, Deum noſtrum.

7. Sic enim ait Jehova; cantate Jahakobo lætitiam, & claram vocem edite, palàm ante ipſas gentes: pronunciate, laudate, ac dicite; Serva Jehova populum tuum, reſiduum Jiſraëlis.

8. Ecce ego adducam eos è terra Aquilonis, & congregabo eos è lateribus terræ; inter ipſos cæcum, & claudum, gravidam, & puerperam pariter: congregatione magnâ revertentur huc.

9. Cum fletu venientes, & cum deprecationibus reducam eos; faciam, ut eant ſecundùm torrentes aquarum viâ rectâ, in qua non impingant: quia ſum Jiſraëli pater, & Ephrajim primogenitus meus eſt.

10. Audite verbum Jehovæ, ô gentes, & annunciate in regionibus è longinquo *ſitis*; ac dicite, qui ſparſerat Jiſraëlem, congregat eum, & ſervat eum ut paſtor gregem ſuum:

11. Quia redimit Jehova Jahakobum; & vindicat eum è manu fortioris eo.

12. Tum venientes, cantabunt in excelſo Tzijonis; & confluent ad bonitatem Jehovæ; cum frumento, & cum muſto, & cum oleo, & cum fœtibus gregis, & armenti: erítque anima eorum ſimilis horto irriguo, neque pergent mœrere ampliùs.

13. Tunc lætabitur virgo in choro, juvenes ac ſenes pariter, quum mutavero luctum eorum in gaudium, & conſolatus fuero eos, ac lætificavero eos à mœſtitia ipſorum:

14. Et irrigabo animam Sacerdotum pinguedine; & populus meus bonitate mea ſaturabuntur, dictum Jehovæ.

15. Sic ait Jehova, vox in Rama audita eſt, lamentum, & fletus multus amariſſimus, Rachel deflet filios ſuos: renuit conſolationem admittere de filiis ſuis, quia nullus ſupereſt.

16. Sic ait Jehova; cohibe vocem tuam à fletu, & oculos tuos à lacrymis; quia eſt merces operi tuo, dictum Jehovæ, quòd reverſuri ſunt è terra inimici:

17. Eſt, *inquam*, exſpectatio tandem tibi, dictum Jehovæ; fore, ut revertantur filii ad terminum ſuum.

18. Omnino audio Ephrajimum condolentem ſibi, *dicendo*, caſtigaſti me, ut caſtigarer, tanquam vitulus non aſſuetus: converte me, ut convertar, quia tu es Jehova, Deus meus.

19. Nam poſtquam converſus fuero, pœnitebit me; & poſtquam oſtenſum fuerit mihi, applaudam femori: erubeſco, etiámque ſuffundor rubore, quòd feram opprobrium pueritiæ meæ.

20. An filius charus mihi *eſt* Ephrajim? an natus ſummæ oblectationis? *eſt*, nam ex quo loquutus ſum contra eum, omnino recordor ejus adhuc: idcirco perſtrepunt viſcera mea propter eum, omnino miſerebor ejus, dictum Jehovæ.

21. Statue tibi hermas, diſpone tibi pyramides, adhibe animum tuum ad iſtum aggerem, *quâ* viâ iviſti: revertere, virgo Jiſraëlis, revertere ad civitates tuas iſtas.

22. Quò uſque pergeres ſubducere te, ô filia averſa? nam patrat Jehova *rem* novam in terra, fœmina ambit virum.

23. Sic ait Jehova exercituum, Deus Jiſraëlis, adhuc dicturi ſunt verbum hoc in terra Jehudæ, & in civitatibus ejus, quum reduxero multitudinem captivam earum; benedicat tibi Jehova, ô habitaculum juſtitiæ, mons ſanctitatis.

24. Nam habitabunt in ipſa Jehudæa, & omnibus civitatibus ejus pariter; agricolæ, & pecuarii:

25. Quum ſatiavero animam defeſſam, & omnem animam mœſtam explevero:

26. In hoc invigilo, & inſpicio; etiam ſomnus meus ſuavis eſt mihi.

27. Ecce dies venturi ſunt, dictum Jehovæ; quibus conſeram domum Jiſraëlis, & domum Jehudæ ſemine hominum, & ſemine jumentorum:

28. Et erit, quemadmodum ſedulus fui contra eos exſtirpando, & demoliendo, & deſtruendo, perdendóque, ac malis afficiendo; ita ſedulus ero erga eos, ædificando, & plantando, dictum Jehovæ.

29. Temporibus illis non dicent ampliùs; patres comederunt omphacen, & dentes filiorum obſtupeſcunt:

30. Sed quiſque propter iniquitatem ſuam morietur: omnis hominis, qui comederit omphacen, obſtupeſcent dentes ipſius.

31. Ecce dies venturi ſunt, dictum Jehovæ; quibus pangam cum domo Jiſraëlis, & cum domo Jehudæ fœdus novum.

32. Non ſecundùm illud fœdus, quod pepi-

pigeram cum majoribus eorum,quo die prehendi manum eorum, ut educerem eos è terra Ægypti; nam ipsi irritum fecerunt fœdus meum, & ego conjugio junctus mansissem eis; dictum Jehovæ.

33. Nam hoc illud *est* fœdus,quod pangam cum domo Jisraëlis post dies hos, dictum Jehovæ, indam legem meam menti eorum, & cordi eorum inscribam eam; & ero eis Deus, & ipsi erunt mihi populus.

34. Non autem *solùm* docebunt ampliùs quisque amicum suum, & quisque fratrem suum, dicendo; cognoscite Jehovam: nam quotquot erunt, cognoscent me, à minimo eorum usque ad maximum eorum, dictum Jehovæ, me condonare iniquitatem ipsorum, & peccati ipsorum non recordari ampliùs.

35 Sic ait Jehova,qui disponit solem ad lucem interdiu, statuta lunæ,& stellarum ad lucem noctu; qui disrumpit mare, & fremunt fluctus ejus, cui nomen *est* Jehova exercituum:

36. Si amovebuntur statuta ista à conspectu meo, dictum Jehovæ; etiam semen Jisraëlis cessabunt esse gens in conspectu meo omnibus diebus.

37. Sic ait Jehova, si poterunt mensurari cœli supernè, aut pervestigari fundamenta terræ infernè; etiam ego spernam totum semen Jisraëlis propter omnia, quæ fecerunt, dictum Jehovæ.

38. Ecce dies *venturi sunt*,dictum Jehovæ; quum ædificabitur Jehovæ civitas hæc,à turri Chananeelis usque ad portam anguli:

39. Et procedet adhuc linea mensoria è regione illius,versùs collem scabiosi; ac deflectet Goham versùs:

40. Et tota convallis cadaverum,ac cineris, cum omnibus agris illis, usque ad torrentem Kidronis, ad angulum usque portæ equorum, Orientem versùs, *erit* sancta Jehovæ: non exstirpabitur, neque destruetur ampliùs unquam.

CAPUT XXXII.

Magnificentia fœderis Novi Testamenti.

VErbum,quod fuit ad Jirmejam à Jehova, anno decimo Tzidkijæ, Regis Jehudæ: is annus *est* annus decimus octavus Nebucadnetzaris.

2. Tunc autem copiæ Regis Babyloniæ obsidebant Jeruschalaima; & Jirmejah Propheta erat inclusus atrio custodiæ, quæ *erat* in domo Regis Jehudæ.

3. Nam incluserat illum Tzidkija. Rex Jehudæ; dicendo: cur prophetas,dicendo? sic ait Jehova, ecce ego traditurus sum civitatem hanc in manum Regis Babyloniæ, ut capiat eam.

4. Etiam Tzidkija,Rex Jehudæ non eripiet se è manu Chaldæorum: sed omnino tradetur in manum regis Babyloniæ; & alloquetur os illius cum in os, & oculi hujus oculos illius videbunt:

5. Denique *in* Babyloniam abducet Tzidkijam, ubi futurus est, donec visitem ipsum, dictum Jehovæ; quòd pugnatis contra Chaldæos,non prosperabimini.

6. Dixit ergo Jirmejah; fuit verbum Jehovæ ad me,dicendo:

7. Ecce Chanameel,filius Schallumi,patrui tui venit ad te,dicturus, compara tibi agrum meum, qui *est* ad Hanathothas; nam tuum *est* jus redemturæ,ut compares.

8. Quum ergo veniens ad me Chanameel, filius patrui mei, secundùm verbum Jehovæ, ad atrium custodiæ,indixisset mihi, compara quæso agrum meum,qui *est* ad Hanathothas, qui *est* in terra Binjaminis, nam tuum *est* jus hæreditatis,& tuum redemturæ,compara tibi: & agnovissem verbum Jehovæ id esse:

9. Comparavi à Chanameele, filio patrui mei agrum illum, qui *est* ad Hanathothas,& appendi ei pecuniam, septendecim siclos argenti:

10. Et scribens in literis obsignavi,& adhibui testes; quum appendissem pecuniam trutinâ.

11. Deinde sumens literas emtionis; *tum* obsignatas præcepti, & statutorum,tum publicas:

12. Tradidi literas emtionis Baruco, filio Nerijæ, filii Machsejæ; ante oculos Chanameelis,patruelis mei, & ante oculos testium, qui subscripserant literis emtionis; ante oculos omnium Jehudæorum, qui residebant in atrio custodiæ.

13. Et præcepi Baruco ante oculos eorum, dicendo:

14. Sic ait Jehova exercituum,Deus Jisraëlis; sume literas has, literas emtionis has, tum obsignatas, tum literas publicas hásce; quas reponas in vase testaceo; ut permaneant dies multos.

15. Nam sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis; adhuc comparabuntur domus, & agri,vineæque in terra hac.

16. Itaque oravi Jehovam; postquam dedissem literas emtionis Baruco, filio Nerijæ, dicendo:

17. Eheu Domine Jehovi; ecce tu fecisti cœlos, & terram virtute tuâ maximâ,& brachio tuo extenso: non potest occultari tibi ulla res:

18. Exerces benignitatem in millesimos,& rependis iniquitatem patrum in sinum filiorum ipsorum post ipsos: *Deus* iste fortis,maximus, potentissimus, cujus nomen *est* Jehova exercituum;

19. Magnus consilio, & amplus actione: cùm oculi tui aperti spectent in omnes vias hominum; ut des cuique secundùm vias ipsius, & secundùm fructum actionum ipsius;

20. Qui disponens signa,& ostenta in terra Ægypti,usque in diem hunc, tum in Jisraële, tum in *reliquis* hominibus; comparâsti tibi nomen, quale *est* hodierno die.

21. Nam eduxisti populum tuum Jisraëlem è terra Ægypti; signis & ostentis, ac manu forti, brachioque extenso, & terrore magno;

22. Et dedisti eis terram hanc, quam juraveras majoribus eorum,te daturum eis; terram affluentem lacte,& melle.

23. Sed quia ingressi, & hæreditario jure possidentes eam, non auscultarunt voci tuæ, & in lege tua non ambulaverunt,quæcunque præceperas eis facere, non fecerunt; fecisti, ut eveniret eis tota afflictio hæc.

24. Ecce aggestæ moles venerunt *in* civitatem hanc, ad capiendum eam; & civitas tradita in manum Chaldæorum, qui op-

pu-

pugnant eam, propter gladium, & famem, ac pestem: denique, quod proloquutus es, fit, ut ecce tu vides.

25. Interea tu edicis mihi, Domine Jehovi, compara tibi agrum istum pecuniâ, & adhibe testes: quum civitas ipsa traditur in manum Chaldæorum.

26. Fuit verò verbum Jehovæ ad Jirmejam, dicendo:

27. Ecce ego *sum* Jehova, Deus omnis carnis: an mihi occultari posset ulla res?

28. Idcirco sic ait Jehova: ecce ego trado civitatem hanc in manum Chaldæorum, & in manum Nebucadnetzaris, regis Babyloniæ, ut capiat eam.

29. Et ingressi Chaldæi, qui oppugnant civitatem hanc, succendant civitatem hanc igne, & comburant eam; adeóque domos ipsas, super quarum tectis adoleverunt Bahali, & libaverunt libamina diis alienis; ut provocarent me:

30. Quia fuerunt filii Jisraëlis, & filii Jehudæ, tantummodo facientes, quod malum *videtur* in oculis meis, inde à pueritia sua: quia filii Jisraëlis tantummodo provocant me opere manuum suarum, dictum Jehovæ:

31. Quia in iram meam, & in excandescentiam meam incumbit civitas hæc, ex quo die ædificaverunt eam, usque in diem hunc; ut amoveam ipsam à facie mea:

32. Propter omnem malitiam filiorum Jisraëlis, & filiorum Jehudæ, quam exercuerunt ad provocandum me, ipsi, Reges eorum, Principes eorum, Sacerdotes eorum, & Prophetæ eorum; cùm viri Jehudæ, tum habitatores Jeruschalaimorum.

33. Quà obverterunt mihi cervicem, non autem faciem; & docenti eos inde à diluculo indesinenter, minimè auscultant ad percipiendum eruditionem;

34. Sed posuerunt abominationes suas in domo, quæ vocatur de nomine meo, ad polluendum eam.

35. Et ædificaverunt excelsa Bahali, quæ *sunt* in valle filii Hinnomi, ad traducendum filios suos, & filias suas Moleco: etsi non præceperam eis, neque venerat in animum meum, ut facerent abominationem hanc; ut ad peccandum inducerent Jehudam.

36. Nunc, *inquam*, idcirco sic ait Jehova, Deus Jisraëlis; de civitate hac, quam vos dicitis tradi in manum regis Babyloniæ, gladio, & fame, ac peste:

37. Ecce ego congregaturus sum illos ex omnibus regionibus, quò depulero ipsos irâ meâ, & excandescentiâ meâ, ac fervore magno: & reducens eos in locum hunc, facturus sum, ut habitent securè.

38. Denique erunt mihi populus, & ego ero ipsis Deus.

39. Indam enim illis cor unum, & viam unam, ad reverendum me omnibus diebus, ad bonum ipsorum, & filiorum ipsorum post ipsos.

40. Et pangam ipsis fœdus perpetuum, fore, ut non avertam me à prosequendis ipsis, benefaciendo ipsis: & reverentiam mei indam animo ipsorum, ut non recedant à me.

41. Ita gaudebo de ipsis, benefaciendo ipsis: quum plantavero ipsos in terra hac firmè, ex toto corde meo, & ex tota anima mea.

42. Nam sic ait Jehova, quemadmodum adduxero in populum hunc totum malum maximum istud: ita ego adducturus sum super eos totum hoc bonum, quod ego promitto ipsis.

43. Tum comparabitur ager in terra hac, quam vos dicitis desolatam esse adeò, ut nullus *insit* homo, aut jumentum, traditam esse in manum Chaldæorum:

44. Agros pecuniâ comparabunt, & inscribendo literis, & obsignando, atque adhibendo testes; in terra Binjaminis, & in circumjacentibus locis Jeruschalaima, ac in civitatibus Jehudæ, tum in civitatibus montanis, tum in civitatibus humilis regionis, tum in civitatibus plagæ australis; quum reduxero captivam multitudinem illorum, dictum Jehovæ.

CAPUT XXXIII.

Regnum Christi promittitur.

FUit autem verbum Jehovæ ad Jirmejam secundò, quum ipse adhuc detineretur in atrio custodiæ, dicendo:

2. Sic ait Jehova, facturus istud, Jehova formans istud, ad stabiliendum ipsum; Jehova nomine.

3. Invoca me, & respondebo tibi, ac indicabo tibi magna, & abstrusa, quæ non agnoscis.

4. Nam sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, de familiis civitatis hujus, & de familiis Regum Jehudæ; demoliendis, *exponendis* in missilia catapultaria, & in gladium.

5. Venientibus ad pugnandum contra Chaldæos, imò ad explendum ipsas cadaveribus hominum, quos percussero irâ meâ, & excandescentiâ meâ; & propter quorum omnem malitiam abscondi faciem meam à civitate hac:

6. Ecce ego faciens, ut assurgat ad justam constitutionem, & sanitatem, curabo eos; & revelabo eis abundantiam pacis, & quidem stabilissimæ.

7. Nam reducam captivam multitudinem Jehudæ, captivámque multitudinem Jisraëlis: & ædificabo eos ut antea:

8. Et mundabo eos ab omni iniquitate ipsorum, quâ peccaverint mihi: & condonabo omnes iniquitates ipsorum, quibus peccaverint mihi, & quibus, deficientes in me rebellaverint:

9. Quod erit mihi celebri gaudio, laudi, & ornamento apud omnes gentes terræ, quæ audient totum hoc bonum, quod ego facturus sum illis: & expavescentes, commovebuntur ad totum illud bonum, & ad totam illam pacem, quâ ego affecturus sum illam.

10. Sic ait Jehova, adhuc audietur in loco hoc, quem vos dicitis vastari adeò, ut nullus *insit* homo, nullúmque jumentum; in civitatibus Jehudæ, & in plateis Jeruschalaimorum desolatis adeò, ut nullus *insit* homo, nullúsque habitator, & nullum jumentum:

11. *Audietur, inquam,* vox gaudii, & vox lætitiæ, vox sponsi, & vox sponsæ; vox dicentium, celebrate Jehovam exercituum, quia bonus *est* Jehova, quia in seculum *est* be-

benignitas ejus, offerentium gratiarum actionem *in* domo Jehovæ: quum reduxero captivam multitudinem hujus terræ ut antea, ait Jehova.

12. Sic ait Jehova exercituum; adhuc erit in loco hoc vastato adeò, ut nullus *insit* homo, aut Jumentum, & in omnibus civitatibus ejus caula pastorum, facientium, ut accubent greges.

13. In civitatibus montanis, in civitatibus humilis loci, & in civitatibus Australis plagæ, & in terra Binjaminis, ac in locis circumjacentibus Jeruschalaima, denique in civitatibus Jehudæ; adhuc transibunt greges operâ numerantis, ait Jehova.

14. Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ; quum præstabo verbum istud optimum, quod proloquutus sum erga domum Jisraëlis & erga domum Jehudæ.

15. Diebus illis, & tempore illo faciam, ut efflorescat Davidi germen justum, quod exercebit jus, & justitiam in terra.

16. Diebus illis servabitur Jehuda, & Jeruschalaimorum *civitas* habitabit securè: is autem, qui vocabit eam, *erit* Jehova, justitia nostra.

17. Nam sic ait Jehova; non exscindetur Davidi vir sedens in solio domûs Jisraëlis:

18. Etiam Sacerdotibus Leviticis non exscindetur vir à conspectu meo, offerens holocaustum, & adolens munus, ac faciens sacrificium omnibus diebus.

19. Deinde fuit verbum Jehovæ ad Jirmejam, dicendo:

20. Sic ait Jehova, si irritum facere potestis fœdus meum *de* die, & fœdus meum *de* nocte, idque ut non sit diurnum tempus, & nocturnum tempore suo:

21. Etiam fœdus meum cum Davide, servo meo irritum fiet, ne sit ei filius regnans in solio ejus: & cum Levitis Sacerdotibus ministris meis.

22. Ut non potest numerari exercitus cœlorum, nec potest mensurari arena maris, ita augebo semen Davidis, servi mei, & Levitarum, ministrantium mihi.

23. Rursus fuit verbum Jehovæ ad Jirmejam, dicendo:

24. Annon animadvertis, quid populus iste loquatur? dicendo: duas istas familias, quas elegerat Jehova, jam spernit ipsas: & populum meum contemnunt *illi*, adeò ut non *videatur esse* ampliùs gens in conspectu illorum.

25. Sic ait Jehova, si non fœdus meum interdiu, & noctu; *si* statuta cœli, & terræ non disponam:

26. Etiam semen Jahakobi, & Davidis servi mei spernam, ne sumam de semine ejus, qui dominentur in semen Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi; quum reduxero multitudinem captivam eorum, misertus ipsorum.

CAPUT XXXIV.

Violatio fœderis Dei punita.

VErbum, quod fuit ad Jirmejam à Jehova, (quum Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ, & omnes copiæ ejus, omniáque regna terræ in dominio ejus, omnes denique populi oppugnarent Jeruschalaima, & omnes civitates eorum) dicendo:

2. Sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, abi, & alloquere Tzidkijam, regem Jehudæ: ut indicas ei, sic ait Jehova, ecce ego traditurus sum civitatem hanc in manum regis Babyloniæ, ut comburat eam igne:

3. Tu autem non eripies te è manu ejus, sed omnino prehenderis, & in manum ejus traderis: ita oculi tui oculos regis Babyloniæ videbunt, & os ejus in os te alloquetur, ac *in* Babyloniam pervenies.

4. Veruntamen audi verbum Jehovæ, Tzidkija, rex Jehudæ, sic ait Jehova, de te, non es moriturus gladio:

5. Cum pace moriturus es, & ustionibus majorum tuorum, regum præcedentium, qui fuerunt ante te, similiter *ustiones odorum* comburent *populares* tibi, & *dicentes*, eheu Domine, plangent te: nam verbum *hoc* ego loquutus sum, dictum Jehovæ.

6. Itaque eloquutus est Jirmejah, Propheta apud Tzidkijam, regem Jehudæ, omnia verba ista Jeruschalaimis.

7. Copiis regis Babyloniæ, oppugnantibus Jeruschalaima, & omnes civitates Jehudæ reliquas, Lacischum, & Hazekam, nam hæ reliquæ erant è civitatibus Jehudæ, civitates munitæ.

8. Verbum, quod fuit ad Jirmejam à Jehova; postquam pepigisset rex Tzidkija fœdus cum toto populo, qui *erat* Jeruschalaimis, de promulganda ipsis libertate:

9. Ut dimitteret quisque servum suum, & quisque ancillam suam, Hebræum, Hebræamque liberos: ut non exigeret servitutem ab ipsis, à Jehudæo fratre suo, quisquam.

10. Et auscultantes omnes principes, totúsque populus, qui convenerant in fœdus, ut dimitteret quisque servum suum, & quisque ancillam suam liberos, ut non exigeret servitutem ab ipsis ampliùs, auscultantes, *inquam*, dimisissent:

11. Iterum verò postea recepissent servos illos, & ancillas, quos dimiserant liberos & subigerent eos in servos, & in ancillas.

12. Fuit ergo verbum Jehovæ ad Jirmejam à Jehova, dicendo:

13. Sic ait Jehova, Deus Jisraëlis; ego pepigeram fœdus cum majoribus vestris, quo die eduxi eos è terra Ægypti, è domo servorum, dicendo:

14. A fine septem annorum dimittitote quisque fratrem suum, Hebræum, qui se vendiderit tibi, postquam serviverit tibi sex annis, dimittes eum liberum abs te: sed non auscultarunt majores vestri mihi, neque inclinârunt aurem suam.

15. Reversi quidem vos hodie fecistis, quod rectum videtur in oculis meis, promulgando libertatem quisque amico suo; quum pepigistis fœdus coram me in domo, quæ vocatur de nomine meo:

16. Sed rursus prophanâstis nomen meum, recipientes quisque servum suum, & quisque ancillam suam, quos dimiseratis liberos ad desiderium suum; quos subigitis, ut sint vobis servi, & ancillæ.

17. Idcirco sic ait Jehova: vos non auscultâstis mihi, promulgando libertatem quisque fratri suo, & quisque amico suo: ecce ego promulgo contra vos libertatem, dictum Jehovæ, gladio, pesti, & fami, & tradam vos commotioni apud omnia regna terræ.

18. Tra-

18. Tradam enim homines iſtos, qui transgreſſi ſunt fœdus meum, qui non præſtiterunt verba fœderis, quod pepigerant coram me, quum tranſiverunt inter dimidiatas partes ejus vituli, quem diſſecuerant in duo:

19. *Nempe* Principes Jehudæ, & Principes Jeruſchalaimorum, aulicos, & Sacerdotes, totúmque populum hujus terræ, qui tranſiverunt inter dimidiatas partes vituli illius:

20. Tradam, *inquam*, eos in manum inimicorum ipſorum, & in manum quærentium animam ipſorum, & erit cadaver ipſorum cibo volucribus cœlorum, & beſtiis terræ.

21. Etiam Tzidkijam, regem Jehudæ, & Principes ejus tradam in manum inimicorum ipſorum, & in manum quærentium animam ipſorum: in manum, *inquam*, copiarum regis Babyloniæ, quæ abiverunt à vobis.

22. Ecce ego præcepturus ſum, dictum Jehovæ, & revocaturus eos contra civitatem hanc, ut oppugnent eam, & capientes eam, comburant eam igne; & civitates Jehudæ ita exponam deſolationi, ut nullus *inſit* habitator.

CAPUT XXXV.

Recabitæ ſpeculum pœnitentiæ.

VErbum, quod fuit ad Jirmejam à Jehova: temporibus Jehojakimi, filii Joſchijæ, Regis Jehudæ, edicendo:

2. Abi ad familiam Recabæorum; & alloquutus eos, adduces eos *ad* domum Jehovæ in unum cubiculorum, ut des bibendum eis vinum.

3. Itaque aſſumens Jaazanjam, filium Jirmejæ, filii Chabatzinjæ, & fratres ejus, omnésque filios ejus; denique totam familiam Recabæorum.

4. Adduxi eos *ad* domum Jehovæ, in cubiculum filiorum Chananis, filii Jigdaljæ, viri Dei, quod *eſt* propè cubiculum Principum, quod *eſt* ſupra cubiculum Mahaſejæ, filii Schallumi, obſervantis limen.

5. Quúmque propoſuiſſem coram filiis familiæ Recabæorum ſcyphos plenos vini, & pocula; dixi eis, bibite vinum:

6. Qui dixerunt, non ſumus bibituri vinum; nam Jonadab, filius Recabi, pater noſter interdixit nobis; dicendo: ne bibitote vinum, vos, aut filii veſtri unquam:

7. Et domum ne ædificatote, & ſemen ne ſeritote, vineámque ne conſeritote, neque eſto vobis: ſed in tentoriis habitetis omnibus diebus veſtris, ut vivatis diebus multis in ſuperficie terræ, ubi inquilini eſtis.

8. Itaque auſcultantes voci Jehonadabi, filii Recabi, patris noſtri in omnibus, quæ præcepit nobis; ut non bibamus vinum omnibus diebus noſtris, nos, uxores noſtræ, filii noſtri, & filiæ noſtræ.

9. Utque non ædificemus domos ad habitationem noſtram; & vinea, aut ager, aut ſementis non ſit nobis:

10. Sed habitemus in tentoriis: auſcultantes, *inquam*, facimus omnino, prout præcepit nobis Jonadab, pater noſter.

11. Fuit autem, quum aſcenderet Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ in terram hanc; ut diceremus, agitè, ingrediamur Jeruſchalaima metu copiarum Chaldæorum, & metu copiarum Syriæ: ita conſidemus Jeruſchalaimis.

12. Tum fuit verbum Jehovæ ad Jirmejam, dicendo:

13. Sic ait Jehova exercituum, Deus Jiſraëlis, abi, & dicas viris Jehudæ, & habitatoribus Jeruſchalaimorum: annon percepturi eſtis eruditionem, ut auſcultetis verbis meis? dictum Jehovæ.

14. Præſtatur *unumquodque* verborum Jehonadabi, filii Recabi, qui interdixerat filiis ſuis, ne biberent vinum, non enim biberunt uſque in diem hunc, quia auſcultant præcepto patris ſui: ego autem alloquor vos inde à diluculo indeſinenter, nec tamen auſcultatis mihi.

15. Quúmque mitto ad vos omnes ſervos meos, Prophetas inde à diluculo indeſinenter, dicendo, revertimini jam quiſque à via ſua peſſima, & bonas efficite actiones veſtras, neque ſequamini deos alienos, colendo eos, ita manete in hac terra, quam tradidi vobis, & majoribus veſtris: non tamen inclinatis aurem veſtram, neque auſcultatis mihi.

16. Quandoquidem præſtant filii Jehonadabi, filii Recabi præceptum patris ſui, quod præcepit ipſis: populus verò iſte non auſcultant mihi.

17. Idcirco ſic ait Jehova, Deus exercituum Deus Jiſraëlis, ecce ego adducturus ſum contra Jehudam, & contra omnes habitatores Jeruſchalaimorum totum illud malum, quod proloquutus ſum contra eos: eò quòd mihi alloquenti ipſos, non auſcultârunt, & revocanti ipſos, non reſponderunt.

18. Familiæ verò Recabæorum dixit Jirmeja, ſic ait Jehova exercituum, Deus Jiſraëlis, eò quòd auſcultatis præcepto Jehonadabi, patris veſtri, & obſervantes omnia præcepta ejus, facitis omnino, prout præcepit vobis:

19. Idcirco ſic ait Jehova exercituum, Deus Jiſraëlis, non exſcindetur vir Jonadabo, filio Recabi, qui ſtet coram me omnibus temporibus.

CAPUT XXXVI.

Jehojakim comburit librum Jirmejæ.

FUit autem anno quarto Jehojakimi, filii Joſchijæ, Regis Jehudæ, fuit verbum hoc ad Jirmejam à Jehova, dicendo:

2. Sume tibi volumen libri; ut ſcribas in eo omnia verba, quæ proloquutus ſum tibi de Jiſraële, & de Jehuda, ac de omnibus gentibus: ex *quo* die alloquutus ſum te, à diebus Joſchijæ uſque in diem hunc;

3. *Si* fortè audiant domus Jehudæ totum illud malum, quod ego cogito facere ipſis: ut revertantur quiſque à via ſua peſſima, & condonem iniquitatem ipſorum, & peccatum ipſorum.

4. Quamobrem vocavit Jirmejah Barucum, filium Nerijæ, ſcripſítque Baruc ex ore Jirmejæ omnia verba Jehovæ, quæ eloquebatur ipſi *Jirmejah*, in volumine libri.

5. Deinde præcepit Jirmejah Baruco, dicendo, ego detentus, non poſſum venire *ad* domum Jehovæ:

6. Quare ibis tu, & leges in hoc volumine, quod ſcripſiſti ex ore meo, verba Jehovæ, audiente populo, *in* domo Jehovæ, die jeju-

nii

nii: atque etiam audientibus omnibus Jehudæis, qui venerint ex civitatibus suis, legito illa.

7. Si fortè procidant, deprecantes ipsi coram Jehova, & revertantur quisque à via sua pessima: nam magna *est* illa ira, & excandescentia, quâ eloquutus est Jehova contra populum hunc.

8. Et fecit Baruc, filius Nerijæ, omnino prout præceperat ipsi Jirmejah Propheta; legendo in eo libro verba Jehovæ, *in* domo Jehovæ.

9. Fuit enim anno quinto Jehojakimi, filii Joschijæ, Regis Jehudæ, mense nono, indicto jejunio coram Jehova toti populo Jeruschalaimis: quum totus populus, venientes ex civitatibus Jehudæ *essent* Jeruschalaimis.

10. Ut legeret Baruc in libro verba Jirmejæ *in* domo Jehovæ, in cubiculo Gemarjæ, filii Schaphanis, scribæ, in atrio superiore, *ad* ostium portæ domûs Jehovæ recentioris, audiente toto populo.

11. Quum autem audivisset Mica, filius Gemarjæ, filii Schaphanis, omnia verba Jehovæ ex illo libro;

12. Descendit *in* domum Regis, ad cubiculum jurisperiti, ubi ecce omnes principes considebant: Elischamah jurisperitus, & Delaja, filius Schemahjæ, & Elnathan, filius Hacboris, & Gemarja, filius Schaphanis, ac Tzidkija, filius Chananjæ, omnes denique Principes.

13. Indicavítque ipsis Mica omnia verba, quæ audiverat, quum legeret Baruc in libro audiente populo.

14. Tum miserunt omnes Principes ad Barucum Jehudin, filium Nethanjæ, filii Schelemjæ, filii Chuschi, qui ediceret; volumen illud, in quo legisti audiente populo, ipsum accipe in manum tuam, ac veni: accipiens itaque Baruc, filius Nerijæ volumen illud in manum suam, venit ad illos:

15. Qui dixerunt ei, sede jam, & lege illud nobis audientibus: legítque Baruc audientibus illis:

16. Fuit autem, quum audivissent omnia verba illa, ut expavescentes alloquerentur alter alterum; & dicerent Baruco, omnino indicabimus Regi omnia verba ista.

17. Barucum autem interrogaverunt, dicendo: indica jam nobis, quomodo scripseris omnia verba ista ex ore illius:

18. Quibus dixit Baruc, ex ore suo pronunciabat mihi omnia verba ista; & ego scribebam in libro atramento.

19. Tunc edixerunt Principes Baruco, abi, abscondere tu, & Jirmejah; & ullus nesciat, ubi sitis:

20. Veneruntque ad Regem in atrium, quum volumen illud deposuissent in cubiculo Elischamahi jurisperiti: & indicaverunt audiente rege omnia verba ista.

21. Mittens itaque Rex Jehudin ad accipiendum volumen illud, accepit illud è cubiculo Elischamahi, jurisperiti: legítque ipsum Jehudi audiente Rege, & audientibus omnibus Principibus, qui adstabant Regi.

22. Rex autem sedebat in domo hiberna, mense nono, idque cum foco ante ipsum accenso.

23. Fuit ergo, quum legisset Jehudi tria folia, aut quatuor; *ut* laceraret illud scalpro librario, & projiceret in ignem, qui *erat* in foco: donec consumeretur totum volumen igne illo, qui *erat* in foco.

24. Non autem expaverunt, neque lacerârunt vestimenta sua; Rex, & omnes servi ejus, qui audiebant omnia verba illa.

25. Quin etiam Elnathane, Delajáque, & Gemarjâ intercedentibus apud Regem, ne combureret volumen: non tamen auscultavit eis:

26. Imò præcepit Rex Jerachmeeli, filio Regis, & Serajæ, filio Hazrielis, & Schelemjæ, filio Habdeelis, ut caperent Barucum scribam, & Jirmejam Prophetam, sed abscondit eos Jehova.

27. Fuit autem verbum Jehovæ ad Jirmejam (postquam exussisset Rex volumen illud, & verba, quæ scripserat Baruc ex ore Jirmejæ) edicendo:

28. Iterum accipe tibi volumen alterum, & scribe in eo omnia verba priora, quæ erant in volumine illo priore, quod exussit Jehojakim, Rex Jehudæ.

29. De Jehojakimo autem Rege Jehudæ dicito, sic ait Jehova: tu exussisti volumen illud, dicens, quare scripsisti in eo, dicendo; omnino venturus est Rex Babyloniæ, & perditurus terram hanc, facturúsque, ut cessent ex ea homines, & jumenta?

30. Idcirco sic ait Jehova de Jehojakimo, Rege Jehudæ, non erit ei sedens in solio Davidis: & cadaver ejus erit projectum æstui diurno, & gelu nocturno.

31. Nam animadvertam in eum, & in semen ejus, & in servos ejus iniquitatem ipsorum: & adducam contra eos, & contra habitatores Jeruschalaimorum, ac contra viros Jehudæ totum illud malum, quod proloquebar eis, ac non auscultârunt.

32. Itaque Jirmejah accipiens volumen alterum, tradidit ipsum Baruco, filio Nerijæ, scribæ; qui scripsit in eo ex ore Jirmejæ omnia verba libri, quem exusserat Jehojakim, Rex Jehudæ igne: & adhuc addita sunt illis verba multa ejusmodi.

CAPUT XXXVII.

Tzidkija investitur à Nebucad-netzare.

Postea regnavit Rex Tzidkija, filius Joschijæ; pro Conjahu, filio Jehojakimi, quem constituit Regem Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ in terra Jehudæ.

2. Sed non auscultavit ipse, aut servi ejus, & populus terræ, verbis Jehovæ, quæ loquebatur per Jirmejam, Prophetam.

3. Miserat quidem Rex Tzidkija Jehucalem, filium Schelemjæ, & Tzephanjam, filium Mahasejæ, Sacerdotem ad Jirmejam Prophetam, qui dicerent; ora, quæso, pro nobis Jehovam, Deum nostrum:

4. Et Jirmejah liberè versabatur in medio populi; nec dum positus erat in carcere.

5. Quum copiæ Parhonis egrederentur ex Ægypto, & audientes Chaldæi, qui obsidebant Jeruschalaima, famam de illis, abirent à Jeruschalaimis.

6. Fuit verò verbum Jehovæ ad Jirmejam, Prophetam, ut diceret.

7. Sic ait Jehova, Deus Jisraëlis, sic dicitote Regi Jehudæ, qui misit vos ad me, ad consulendum me: ecce copiæ Parhonis, quæ egres-

egressuræ sunt vobis in auxilium, revertentur in terram suam, in Ægyptum :

8. Et reversi Chaldæi, oppugnabunt civitatem hanc ; & capientes eam, comburent eam igni.

9. Sic ait Jehova, ne decipiatis vos ipsos, dicendo ; omnino abituri sunt à nobis isti Chaldæi : nam non sunt abituri :

10. Quin si percuteretis omnes copias Chaldæorum, oppugnantium vos, & reliqui essent ex eis homines transfixi ; quisque in tentorio suo exsurgerent , & comburerent civitatem hanc igne.

11. Fuit autem, quum abducerentur copiæ Chaldæorum à Jeruschalaimis , propter copias Parhonis.

12. Ut exiret Jirmejah Jeruschalaimis, profecturus *in* terram Binjaminis, ad delabendum inde, in medio populi :

13. Quumque esset in porta Binjaminis , ubi *erat* magister præfecturæ, nomine Jireija, filius Schelemjæ , filii Chananjæ ; prehendit Jirmejam, Prophetam, dicendo, ad Chaldæos tu deficis.

14. Cui dixit Jirmejah, falsum *est*, minimè deficio ad Chaldæos ; non tamen auscultavit ei : sed prehendit Jireija Jirmejam, & abduxit eum ad Principes.

15. Tum effervescentes Principes contra Jirmejam , percusserunt eum, & posuerunt eum *in* vinculis, *in* domo Jehonathanis, scribæ : nam eam aptaverant pro carcere.

16. Quumque venisset Jirmejah in foveam illam, & in cellulas illius ; mansit ibi Jirmejah diebus multis.

17. Tandem mittens Rex Tzidkija, recepit eum, & interrogavit eum Rex domi suæ clàm , dicens : éstne verbum à Jehova? cui dicens Jirmejah, est, ampliùs dixit, in manum Regis Babyloniæ traderis.

18. Deinde dixit Jirmejah ad Regem Tzidkijam, quid peccavi tibi, aut servis tuis, aut populo isti, quòd posuistis me in carcere isto?

19. Et ubi sunt Prophetæ vestri, qui prophetant vobis, dicendo : non est venturus Rex Babyloniæ contra vos, & contra terram hanc?

20. Nunc ergo audi , quæso , domine mi Rex, procido jam , deprecans te , ne quæso jubeas me redire in domum Jehonathanis, scribæ, ut non moriar ibi.

21. Quamobrem præcepit Rex Tzidkija, ut committerent Jirmejam in atrio custodiæ; & darent ei tractam panis in diem ex vico pistorum, donec consumtus est omnis panis ex civitate , ita manebat Jirmejah in atrio custodiæ.

CAPUT XXXVIII.

Jirmejah liberatur ex carcere.

AUdiens verò Schephatja, filius Matthanis, & Gedalja, filius Paschchuris, & Jucal, filius Schelemjæ, & Paschchur, filius Malcijæ ; verba, quibus Jirmejah alloquebatur totum populum, dicendo :

2. Sic ait Jehova, qui manserit in civitate hac, morietur gladio, fame, aut peste; qui autem exierit ad Chaldæos , ut vivat , utique erit ipsi anima sua loco spolii, & vivet.

3. Sic ait Jehova ; omnino tradetur civitas hæc in manum copiarum Regis Babyloniæ, quæ capient eam.

4. Dixerunt Principes Regi, morte afficiatur , quæsumus , vir iste , quandoquidem iste remissas reddit manus bellatorum , qui reliqui sunt in civitate hac, & manus totius populi, alloquendo eos in hanc sententiam: nam vir iste minimè quærit pacem populo huic, sed malum.

5. Quibus dixit Rex Tzidkija, ecce est in manu vestra : nam minimè *is est* Rex , *qui* possit contra vos quicquam.

6. Accipientes itaque Jirmejam , qui *erat* in atrio custodiæ, conjecerunt eum in illam foveam, *quæ erat* Malcijæ, filii Regis, demittentes Jirmejam funibus : in fovea autem illa nulla *erat* aqua, sed lutum, adeò ut immergeretur Jirmejah luto.

7. Sed quum audivisset Hebed-melec, Æthiops, vir aulicus, qui *erat* in domo Regis, positum esse Jirmejam in illa fovea ; Rege sedente in porta Binjaminis :

8. Egressus Hebed-melec è domo Regis, alloquutus est Regem, dicendo :

9. Domine mi Rex, malè fecerunt homines isti in omnibus, quæ fecerunt Jirmejæ, Prophetæ , eò quòd conjecerunt eum in istam foveam : qui moriturus fuerat *in* loco suo propter famem, quia nihil *est* panis ampliùs in hac civitate.

10. Quapropter præcepit Rex Hebed-meleco, Æthiopi, dicendo : sume ad manum tuam hinc triginta homines, ut educas Jirmejam , Prophetam ex ista fovea , quum nondum moritur.

11. Tum sumens Hebed-melec homines illos ad manum suam, venit *in* domum Regis, in locum subjacentem ærario, unde sumsit veteramenta abjecta , veteramenta , *inquam*, evanida : quæ demisit ad Jirmejam in foveam illam funibus.

12. Et dixit Hebed-melec Æthiops Jirmejæ , pone jam veteramenta ista abjecta evanidaque sub axillis tuis subtus cum funibus : & fecit Jirmejah ita.

13. Sic trahentes Jirmejam funibus , eduxerunt eum ex illa fovea ; & mansit Jirmejah in atrio custodiæ :

14. Deinde mittens Rex Tzidkija, recepit Jirmejam Prophetam ad se , ad ingressum principalem, qui *erat* ad domum Jehovæ : & dixit Rex Jirmejæ, peto ego abs te verbum, ne celato me illud.

15. Dicente autem Jirmejâ Tzidkijæ, si indicem tibi , annon certè morte afficies me ? & si consulam tibi, *an*non auscultabis mihi ?

16. Juravit Rex Tzidkija Jirmejæ clàm, dicendo : vivens Jehova , qui fecit nobis animam hanc, *mihi adimat eam,* si morte affecero te, aut si tradidero te in manum hominum istorum, qui quærunt animam tuam.

17. Dixit itaque Jirmejah Tzidkijæ, sic ait Jehova, Deus exercituum, Deus Jisraëlis, si omnino egressus fueris ad Principes Regis Babyloniæ, utique vivet anima tua, & civitas hæc non comburetur igne : ita vives tu, & familia tua :

18. Sin autem non egrediaris ad Principes Regis Babyloniæ , utique tradetur civitas hæc in manum Chaldæorum, qui comburent eam igne : tu verò non eripies te è manu eorum.

19. Dicente verò Rege Tzidkijâ Jirmejæ ;

ego

ego ſolicitè timeo Jehudæos, qui deficiunt ad Chaldæos, ne tradant me in manum eorum, & ludificentur me:

20. Dixit Jirmejah, non ſunt tradituri: auſculta quæſo voci Jehovæ, quam ego eloquor tibi, ut bene ſit tibi, & vivat anima tua.

21. Quòd ſi tu renuas exire; hoc *eſt* verbum illud, quod oſtendit mihi Jehova:

22. Quòd ecce omnes mulieres, quæ reliquæ ſunt in domo Regis Jehudæ, deducentur ad principes Regis Babyloniæ; quàmvis dicant illæ, incitaviſſe te, & prævaluiſſe tibi viros pacem colentes tecum, demerſos eſſe in cœno pedes tuos, averſos retrorſum:

23. Tamen è manu eorum, qui omnes uxores tuas, filióſque tuos, deducent ad Chaldæos, tu quoque non eripies te: ſed manu Regis Babyloniæ prehenderis, & civitas hæc comburetur igne.

24. Tum edixit Tzidkija Jirmejæ: quiſquam neſciat verba iſta, ità non morieris.

25. Quòd ſi audientes Principes me loquutum eſſe tecum; venerint ad te, edixeríntque tibi, indica jam nobis, quid loquutus es apud Regem, ne celato nos, & te non afficiemus morte: quid item dixerit tibi Rex?

26. Tum dices eis, procidens ego, deprecatus ſum coram Rege; ut non ſineret me redire in domum Jehonathanis, ad moriendum ibi.

27. Venientes autem omnes Principes ad Jirmejam, interrogaverunt eum, qui nunciavit eis omnino ſecundùm verba iſta, quæ præceperat Rex: ſic ſilentes abſtinuerunt ab eo, quum non fuiſſet auditum verbum illud.

28. Manſítque Jirmeja in atrio cuſtodiæ uſque in diem, quo capta ſunt Jeruſchalaima: ubi erat, quum caperentur Jeruſchalaima.

CAPUT XXXIX.

Jeruſalem capta devaſtatur.

ANno nono Tzidkijæ, Regis Jehudæ, menſe decimo, venit Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ cum omnibus ſuis copiis ad Jeruſchalaima, & obſederunt ea.

2. Undecimo anno Tzidkijæ, menſe quarto, nono *die* menſis; perrupta eſt civitas:

3. Et ingreſſi omnes Principes, Regis Babyloniæ, conſederunt in porta mediana; Nergal-ſcharetzer, præfectus ærario ſacro, Sarſecim, præfectus aulicus, Nergal-ſcharetzer, præfectus metationi caſtrorum, & omnes Principes, reliqui Regis Babyloniæ.

4. Fuit autem, quum videret eos Tzidkija, Rex Jehudæ, & omnes bellatores, ut fugientes exirent noctu è civitate viâ horti Regis, per portam *ſitam* inter duplicem murum; exivítque viâ campeſtrium.

5. Sed perſequentes copiæ Chaldæorum eos, aſſequutæ ſunt Tzidkijam in campeſtribus Jerichuntis; & capientes eum, deduxerunt eum ad Nebucad-netzarem, Regem Babyloniæ Riblam, in terram Chamathæ: qui tulit in eum ſententiam.

6. Nam jugulavit Rex Babyloniæ filios Tzidkijæ Riblæ ante oculos ejus; etiam omnes claros Jehudæ jugulavit Rex Babyloniæ.

7. Tum oculos Tzidkijæ excæcavit, & vinxit eum numellis chalybeis: ut deduceret eum in Babyloniam.

8. Domum verò Regis, & domos populi combuſſerunt Chaldæi igne, muróſque Jeruſchalaimorum demoliti ſunt.

9. Denique reſiduum populi, qui reliqui erant in civitate, & defectores, qui defecerant ad ipſum, ac reſiduum populi, qui reliqui erant; deportavit Nebuzar-adan, præfectus ſatellitum in Babyloniam.

10. De populo vero tenuiſſimos, quibus nihil *erat* quicquam, reliquit Nebuzar-adan præfectus ſatellitum in terra Jehudæ: quibus dedit vineas, & agros die illo.

11. Præceptum autem dederat Nebucadnetzar, Rex Babyloniæ de Jirmeja; Nebuzar-adani, præfecto ſatellitum, edicendo:

12. Accipe illum, & oculos tuos adhibe illi, neque afficito eum ullo malo; ſed quemadmodum indixerit tibi, ità fac cum eo.

13. Quapropter mittens Nebuzar-adan, præfectus ſatellitum, & Nebuſchazban, præfectus aulicus, & Nergal-Scharetzer, præfectus metationi caſtrorum, denique omnes præfecti Regis Babyloniæ:

14. Mittentes acceperunt Jirmejam ex atrio cuſtodiæ, tradiderúntque eum Gedaljæ, filio Achikami, filii Schaphanis, ut deduceret eum domum: ita manſit in medio populi.

15. Ad Jirmejam autem fuerat verbum Jehovæ: quum eſſet detentus in atrio cuſtodiæ, dicendo,

16. Abi, & alloquitor Hebed-melecum Æthiopem, dicendo: ſic ait Jehova exercituum, Deus Jiſraëlis, ecce ego effecturus ſum, ut eveniant verba mea contra civitatem hanc in malum, non autem in bonum: & erunt in conſpectu tuo die illo.

17. Sed eripiam te die illo, dictum Jehovæ; neque traderis in manum iſtorum hominum, à quibus formidas.

18. Nam omnino liberabo te, & gladio non cades; eritque tibi vita tua ſpolii loco, quia fiduciam habuiſti in me, dictum Jehovæ.

CAPUT XL.

Jirmejas Babylonem abducendus liberatur.

VErbum illud, quod fuerat ad Jirmejam à Jehova, poſtquam dimiſit eum Nebuzar-adan, præfectus ſatellitum Ramâ: recipiendo eum, quum *jam* eſſet vinctus catenis in medio totius multitudinis deportandæ Jeruſchalaimis, & è Jehudæa, qui deportabantur in Babyloniam.

2. Recepit ergo præfectus ſatellitum Jirmejam; dixítque ei, Jehova, Deus tuus proloquutus fuerat malum iſtud contra locum hunc:

3. Itaque adduxit, & fecit Jehova, quemadmodum proloquutus fuerat: quia peccâſtis Jehovæ, neque auſcultâſtis voci ejus, ideo evenit vobis verbum illud.

4. Sed nunc ecce, ſolvo te hodie à catenis iſtis, quæ *ſunt* ſuper manus tuas; ſi bonum *videtur* in oculis tuis venire mecum in Babyloniam, veni, & adhibebo oculos meos in te, ſin autem malum *videtur* in oculis tuis venire mecum in Babyloniam, deſiſte: vide, tota hæc terra expoſita eſt tibi: quò bonum

num rectúmque *videtur* in oculis tuis, abire, abi:

5. Aut, quia ille nondum revertitur, diverte ad Gedaljam, filium Achikami, filii Schaphanis, quem præficit Rex Babyloniæ civitatibus Jehudæ, & mane cum eo in medio populi, aut quocunque rectum *videtur* in oculis tuis abire, abi: dedítque ei præfectus satellitum viaticum, & munus, ac dimisit eum.

6. Venit itaque Jirmeja ad Gedaljam, filium Achikami Mitzpam; & mansit cum eo in medio populi, qui reliqui erant in terra.

7. Audientes autem omnes principes copiarum, qui *erant* in agro, ipsi, & homines ipsorum, Regem Babyloniæ præfecisse Gedaljam, filium Achikami regioni ipsi; & commisisse ei viros, ac mulieres, parvulósque, ídque è tenui populo terræ, ex iis, qui non deportabantur in Babyloniam;

8. Venerunt Mitzpam ad Gedaljam, & Jischmahel, filius Nethaniæ, & Jochanan, ac Jonathan, filii Karechi, & Seraja, filius Thanchumethi, filiíque Hephaj, Netophathitæ, ac Jezanja, filius Mahakathitæ, ipsi cum hominibus suis:

9. Quibus juravit Gedalja, filius Achikami, filii Schaphanis, & hominibus illorum, dicendo: ne timete, quin serviatis Chaldæis: manete in ista terra, & servite Regi Babyloniæ, ità bene erit vobis.

10. De me autem, ecce consisto Mitzpæ, ad ministrandum Chaldæis, qui veniunt ad nos: vos autem colligite vinum, æstivósque fructus, & oleum, ac reponite in vasis vestris, & manete in civitatibus vestris, quas occupâstis.

11. Et etiam omnes Jehudæi, qui *erant* apud Moabitas, & Hammonitas, & apud Edomæos, & qui *erant* in omnibus illis regionibus, audientes dedisse Regem Babyloniæ reliquias Jehudæis; & præfecisse eis Gedaljam, filium Achikami, filii Schaphanis:

12. Reversi sunt omnes Jehudæi isti ex omnibus locis, quò depulsi fuerant; ut venirent in terram Jehudæ, ad Gedaljam, Mitzpam: & collegerunt vini, & æstivorum fructuum multum valde.

13. Jochanan autem, filius Karechi, & omnes principes copiarum, quæ *fuerant* in agro; venientes Mitzpam ad Gedaljam;

14. Dixerunt ei, an omnino nôsti Bahalisum, Regem Hammonitarum mittere Jischmahelem, filium Nethanjæ ad percutiendum te lethaliter? sed non credidit eis Gedalja, filius Achikami.

15. Quin Jochanane, filio Karechi alloquente Gedaljam clàm Mitzpæ, dicendo: eam quæsò, ut percutiam Jischmahelem, filium Nethanjæ, & nemo cognoscet: quare percuteret te lethaliter, & dispergerentur omnes Jehudæi, qui congregati sunt ad te, periréntque reliquiæ Jehudæ?

16. Dixit Gedalja, filius Achikami Jochanani, filio Karechi, ne feceris rem hanc: nam falsum loqueris contra Jischmahelem.

CAPUT XLI.

Jischmahelis conatus impeditur.

FUit ergo mense septimo, ut veniens Jischmahel, filius Nethanjæ, filii Elischamahi, è semine regio, & præfecti regii, id est, decem viri cum ipso, ad Gedaljam, filium Achikami Mitzpam; comederent ibi cibum *cum* illo Mitzpæ.

2. Deinde surgens Jischmahel, filius Nethanjæ, & decem illi viri, qui erant cum ipso, percusserunt Gedaljam, filium Achikami, filii Schaphanis gladio, ità morte affecit eum; quem præfecerat Rex Babyloniæ illi regioni.

3. Etiam omnes Jehudæos, qui erant cum illo, cum Gedalja, Mitzpæ, atque ipsos Chaldæos, qui præsentes erant illic; bellatores percussit Jischmahel.

4. Fuit autem die secundo, ex quo morte affecerat Gedaljam, quum *adhuc* nemo cognosceret;

5. Ut venirent homines Schecemo, Schilunte, & Schomrone, octoginta viri rasi barbâ, & laceri vestibus, ac incidentes sese; in quorum manu *erat* munus, & thus, ut afferent *in* domum Jehovæ.

6. Et egressus est Jischmahel, filius Nethanjæ, obviàm eis Mitzpâ, indesinenter procedens, & flens: fuítque, quum occurrisset eis, ut diceret eis, venite ad Gedaljam, filium Achikami.

7. Sed fuit, quum pervenissent in medium civitatis; ut jugulans eos Jischmahel, filius Nethanjæ *projiceret* in medium foveæ, ipse, & viri, qui *erant* cum ipso.

8. Decem autem homines inventi sunt inter illos, qui dixerunt Jischmaheli, ne morte afficias nos, nam sunt nobis abditi thesauri in quodam agro, tritici, & hordei, oleíque, & mellis: ità destitit, & non affecit eos morte inter fratres ipsorum.

9. Fovea autem, quò projecit Jischmahel omnia cadavera hominum illorum, quos percusserat ad latus Gedaljæ, ea *est*, quam fecerat Rex Asa, metu Bahaschæ, Regis Jisraëlis; eam replevit Jischmahel, filius Nethanjæ confossis.

10. Et captivas fecit Jischmahel totas reliquias populi, qui *erat* Mitzpæ, filias Regis, totúmque populum, qui reliqui erant Mitzpæ, quibus præfecerat Nebuzar-adan, præfectus satellitum Gedaljam, filium Achikami: quos captivos ducens Jischmahel, filius Nethanjæ, abibat transiturus ad Hammonitas.

11. Sed audiens Jochanan, filius Karechi, & omnes principes copiarum, qui *erant* cum eo; totum illud malum, quod fecerat Jischmahel, filius Nethanjæ;

12. Acceptis omnibus suis hominibus, abiverunt ad pugnandum contra Jischmahelem, filium Nethanjæ; quem invenerunt ad aquas amplas, quæ *sunt* in Gibhone.

13. Quare fuit, quum vidisset totus populus, qui *erat* cum Jischmahele Jochananem, filium Karechi, & omnes principes copiarum, qui *erant* cum eo; ut afficerentur lætitia:

14. Et divertentes totus ille populus, quem captivum abducebat Jischmahel Mitzpâ, rursus venirent ad Jochananem, filium Karechi:

15. Jischmahel verò, filius Nethanjæ, eripiens se cum octo hominibus à conspectu Jochananis, abiit ad Hammonitas.

16. Accipiens itaque Jochanan, filius Karechi,

rechi, & omnes Principes copiarum, qui *erant* cum eo totas reliquias populi, quem recuperavit à Jischmahele, filio Nethanjæ, ex Mitzpa, postquàm percussisset Gedaljam, filium Achikami; deducénsque viros bellatores, fœminásque, ac parvulos, & eunuchos, quos recuperavit è Gibhone;

17. Abiverunt, & consederunt in hospitio Cimhami, quod *est* juxta Bethlechemum; ut proficiscentes abirent in Ægyptum.

18. Propter Chaldæos, quia timebant ab eis: eò quòd percussisset Jischmahel, filius Nethanjæ Gedaljam, filium Achikami, quem præfecerat Rex Babyloniæ regioni.

CAPUT XLII.

Jirmejas orat pro reliquiis populi.

DEinde appropinquantes omnes principes copiarum, & Jochanan, filius Karechi, & Jezanja, filius Hoschahajæ, totúsque populus à minimo usque ad maximum.

2. Dixerunt Jirmejæ Prophetæ, procidens, quæso, deprecare nomine nostro, & ora pro nobis Jehovam, Deum tuum, pro omnibus his reliquiis: nam relicti sumus pauci ex multis, quemadmodum oculi tui vident nos *esse*:

3. Ut indicet nobis Jehova, Deus tuus, viam, quâ ambulemus; & rem, quam facturi simus.

4. Quibus dixit Jirmejah Propheta, ausculto, ecce oraturus sum Jehovam, Deum vestrum, secundùm verba vestra; eritque *ut* quodcunque verbum responderit Jehova vobis, indicem vobis, non cohibebo à vobis verbum.

5. Vicissim illi dixerunt Jirmejæ, sit Jehova nobis testis verus, & fidus; nisi prorsus secundùm verbum, cujus *causâ* miserit te Jehova, Deus tuus, ad nos, ita fecerimus.

6. Sive bonum sive malum *fuerit*, voci Jehovæ, Dei nostri, cujus *causâ* mittimus te ad eum, auscultabimus; ut benè sit nobis, quum auscultaverimus voci Jehovæ, Dei nostri.

7. Fuit autem exactis decem diebus; quum fuisset verbum Jehovæ ad Jirmejam;

8. Ut convocaret Jochananem, filium Karechi, & omnes principes copiarum, qui *erant* cum eo; totúmque populum à minimo usque ad maximum.

9. Et dixit eis, sic ait Jehova, Deus Jisraëlis; ad quem misistis me, ut procidens deprecarer eum nomine vestro:

10. Si reversi manseritis in terra hac, utique ædificabo vos, ac non destruam, & plantabo vos, ac non evellam: quia pœnituerit me ejus mali, quo afficio vos.

11. Ne timeatis à Rege Babyloniæ, à quo vos timetis; ne timeatis ab eo, dictum Jehovæ, quia vobiscum sum, ut servem vos, & ut eripiam vos è manu ejus.

12. Nam præstabo vobis misericordiam, ut misereatur vestri; ut restituat vos in terram vestram.

13. Sed si dixeritis, non sumus mansuri in terra hac; non auscultando voci Jehovæ, Dei vestri:

14. *Et* dicendo, nequaquam, sed terram Ægypti ingrediemur, ut non experiamur bellum, & sonum buccinæ non audiamus; & cibi famem non patiamur, denique illic habitemus:

15. Nunc ergo, idcirco audite verbum Jehovæ, reliquiæ Jehudæ: sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, si vos omnino disposueritis faciem vestram, ut ingrediamini Ægyptum, & ingressi fueritis ad commorandum ibi:

16. Utique futurum est, *ut* gladius, à quo timetis, illic assequatur vos in terra Ægypti: & fames illa, de qua soliciti estis, illic persequatur vos *in* Ægypto, & ibi moriamini.

17. Ita erunt omnes homines, qui disposuerint faciem suam, ut ingrediantur Ægyptum, ad commorandum illic; morientur gladio, fame, ac peste: neque erit eis superstes, aut qui evadat, propter malum illud, quod ego adducam contra eos.

18. Nam sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, quemadmodum effusa est ira mea, & excandescentia mea super habitatores Jeruschalaimorum, ità effundetur excandescentia mea super vos, quum ingressi fueritis Ægyptum: & eritis exsecrationi, & desolationi, maledictionique, & opprobrio, neque videbitis ampliùs locum hunc.

19. Alloquitur Jehova vos, ô reliquiæ Jehudæ, ne ingrediamini Ægyptum: omnino scitote, me contestari vos hodie.

20. Quandoquidem fefellistis animis vestris; quòd misistis me ad Jehovam, Deum vestrum, dicendo, ora pro nobis Jehovam, Deum nostrum: & omnino prout edixerit Jehova, Deus noster, ità indica nobis, & facturi sumus.

21. Quum autem indico vobis hodie; non auscultatis voci Jehovæ, Dei vestri, & omnibus, quorum causâ mittit me ad vos:

22. Nunc, *inquam*, omnino scitote, vos gladio, fame, & peste morituros; in loco, quò placet vobis ire, ad commorandum ibi.

CAPUT XLIII.

Jochanan abducit reliquias populi in Ægyptum.

FUit verò, quum absolvisset Jirmejah eloqui apud totum populum omnia verba Jehovæ, Dei eorum, quorum *causâ* miserat ipsum Jehova, Deus eorum ad eos; omnia verba illa:

2. Ut loqueretur Hazarja, filius Hoschahjæ, & Jochanan, filius Karechi, omnésque homines illi superbi: dicentes Jirmejæ, falsum loqueris, non misit te Jehova, Deus noster, ad dicendum, ne ingrediamini Ægyptum, ad commorandum illic:

3. Sed Baruc, filius Nerijæ incitat te contra nos: ut tradat nos in manum Chaldæorum, ad morte afficiendum nos, aut ad deportandum nos in Babyloniam.

4. Itaque non auscultans Jochanan, filius Karechi, omnésque Principes copiarum, & totus populus voci Jehovæ; ut maneret in terra Jehudæ:

5. Assumsit Jochanan, filius Karechi, & omnes principes copiarum; omnes reliquias Jehudæ; quæ reversæ erant ab omnibus gentibus, quò depulsæ fuerant, ut commorarentur in terra Jehudæ:

6. Viros, & fœminas, parvulósque, & filias Regis; & omnes animas, quas reliquerat Nebuzar-adan, præfectus satellitum cum

Gedalja, filio Achikami, filii Schaphanis: Jirmejam quoque Prophetam, & Barucum, filium Nerijæ:

7. Et profecti *in* terram Ægypti, quia non auscultârunt voci Jehovæ; pervenerunt Daphnas usque.

8. Fuit autem verbum Jehovæ ad Jirmejam Daphnis, edicendo:

9. Accipe in manum tuam lapides magnos, & abde eos in argilla laterariæ illius, quæ *est* ad portam domûs Pharhonis Daphnis; ante oculos hominum Jehudæorum:

10. Et dices eis, sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, ecce ego mittens, assumam Nebucad-netzarem, Regem Babyloniæ, servum meum, & ponam solium ejus supra lapides istos, quos abdidi; tendetque augustale suum super eos:

11. Nam progressus percutiet terram Ægypti; *eum*, qui morti *addictus est*, ad mortem *trahens*; & qui captivitati, ad captivitatem, & qui gladio, ad gladium:

12. Et succendam ignem in domibus deorum Ægypti, ut comburat illas, & captivos deportet eos: & amiciet terram Ægypti, quemadmodum amicit pastor vestimentum suum, & exibit inde cum pace;

13. Postquam fregerit statuas Heliopoleos, quæ *est* in terra Ægypti, & domos deorum Ægypti combusserit igne.

CAPUT XLIV.

Concio Jirmejæ ad Jehudæos in Ægypto.

VErbum, quod fuit ad Jirmejam contra omnes Jehudæos, habitantes in terra Ægypti: qui habitabant Migdoli, & Daphnis, & Nophi, atque in terra Pathrosi, dicendo:

2. Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, vos vidistis totum illud malum, quod adduxi contra Jeruschalaima, & contra omnes civitates Jehudæ: ut ecce sunt vastitas hodierno die, ita ut nullus in eis habitet:

3. Propter malitiam illorum, quam exercuerunt ad provocandum me, euntes ad adolendum, ad colendum deos alienos; quos non noverunt ipsi, vos, aut majores vestri:

4. Quòd, quum mitterem ad vos omnes servos meos Prophetas inde à diluculo indesinenter, edicendo; ne quæso faciatis rem abominabilem istam quam odi;

5. Non tamen auscultârunt, neque inclinârunt aurem suam, ut reverterentur à malitia sua; ne adolerent diis alienis.

6. Quapropter effusa est excandescentia mea, & ira mea, exarsitque in civitatibus Jehudæ, & in plateis Jeruschalaimorum, adeò ut fuerint vastationi, & desolationi, ut *sunt* hodierno die.

7. Nunc autem sic ait Jehova, Deus exercituum, Deus Jisraëlis, quare vos facitis malum maximum contra vos ipsos, ut exscindatis vobis virum, & fœminam, parvulum, & lactentem è medio Jehudæ; ut non reliquas faciatis vobis reliquias:

8. Provocando me operibus manuum vestrarum, adolendo diis alienis, in terra Ægypti, quò venistis ad commorandum; ut exscindatis vobis *reliquias*, & ut sitis maledictioni, & opprobrio apud omnes gentes terræ?

9. An obliti estis mala majorum vestrorum, & mala regum Jehudæ, & mala uxorum cujusque illorum, malaque vestra, & mala uxorum vestrarum: quæ fecerunt in terra Jehudæ, & in plateis Jeruschalaimorum?

10. Non attriti fuerant usque in diem hunc: neque timuerant, neque ambulaverant in lege mea, & in statutis meis: quæ propono vobis ut majoribus vestris.

11. Idcirco sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, ecce ego dispono faciem meam contra vos ad malum; idque, ut exscindam omnes Jehudæos.

12. Tollam enim reliquias Jehudæ, quæ disposuerunt faciem suam, ut ingrederentur terram Ægypti, ad commorandum ibi; consumentúrque omnes in terra Ægypti, cadent gladio, fame consumentur à minimo usque ad maximum, gladio ac fame morientur: eruntque exsecrationi, & desolationi, maledictionique, & opprobrio.

13. Et animadvertam in eos, qui habitant in terra Ægypti; quemadmodum animadverti in Jeruschalaima, gladio, fame, & peste;

14. Adeò ut non sit futurus, qui evadat, & residuus, reliquiis Jehudæorum, qui venerunt, ut commorarentur illic in terram Ægypti: præter eos, qui attollunt animam suam, ut revertantur in terram Jehudæ, revertantur, *inquam*, ad habitandum illic, nam non sunt reversuri, nisi qui evaserint.

15. Responderunt autem Jirmejæ omnes viri illi, qui sciebant uxores suas adolere diis alienis, & omnes fœminæ ipsæ, quæ adstabant congregatione magnâ: totus denique populus habitantium in terra Ægypti, in Pathroso, dicendo:

16. *In* verbo, quod indixisti nobis nomine Jehovæ, minimè sumus auscultaturi tibi:

17. Sed omnino facturi, quodcunque verbum prodierit ex ore nostro, adolendo rebus cœlestibus, & libando eis libamina; quemadmodum fecimus nos, majoresque nostri, Reges nostri, ac Principes nostri in civitatibus Jehudæ, & in plateis Jeruschalaimorum: nam satiabamur cibo, & eramus hilares, ac malum non experiebamur.

18. Ex quo verò desiimus adolere rebus cœlestibus, & libare eis libamina, eguimus omnibus, & gladio, ac fame consumti sumus.

19. Quum autem nos adolemus rebus cœlestibus, & libamus eis libamina; an absque præstantibus viris nostris facimus illis popana, terriculorum cultum exhibendo eis, & libando eis libamina?

20. Alloquutus verò est Jirmejah totum populum illum, viros, & mulieres, totúmque populum, qui responderant ei verbum, dicendo:

21. Annon illius suffitûs, quem adolevistis in civitatibus Jehudæ, & in plateis Jeruschalaimorum, vos, & majores vestri, Reges vestri, Principésque vestri, & populus terræ: illorum *suffituum* recordatus est Jehova, & *hoc* venit in ejus animum?

22. Quúmque non posset Jehova ampliùs ferre propter malignitatem actionum vestrarum, propter abominationes, quas fecistis; fuit terra vestra vastitati, & desolationi,

ni, ac maledictioni, absque ullo habitatore, ut *est* hodierno die.

23. Propterea quòd adolevistis, & quòd peccâstis Jehovæ, neque auscultâstis voci Jehovæ, ac in lege ejus, statutísque ejus, & testimoniis ejus non ambulâstis: propterea evenit vobis malum hoc, ut *est* hodierno die.

24. Dixit præterea Jirmejah toti illi populo, & omnibus illis mulieribus; audite verbum Jehovæ omnes Jehudæi, qui *estis* in terra Ægypti:

25. Sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, dicendo: ô vos cum fœminis vestris, & loquuntur istæ ore vestro, & manibus vestris impletis, dicendo: omnino perfecturæ sumus vota nostra, quæ vovimus, adolendo rebus cœlestibus, & libando eis libamina: omnino præstant illæ vota vestra, & omnino illæ perficiunt vota vestra.

26. Idcirco audite verbum Jehovæ, omnes Jehudæi, qui habitatis in terra Ægypti: ecce ego juro per nomen meum maximum, ait Jehova, *pereat*, si fuerit ampliùs nomen meum prædicatum ore ullius viri Jehudæ, qui dicit, vivit Dominus Jehovi, in tota terra Ægypti.

27. Ecce ego citò incubiturus sum eis in malum, non autem in bonum: ut consumantur omnes viri Jehudæ, qui *sunt* in terra Ægypti, gladio, ac fame, donec deficiant.

28. Qui itaque evasuri sunt gladio, revertantur è terra Ægypti *in* terram Jehudæ, homines pauci: nam experientur omnes reliquiæ Jehudæorum, qui venerunt in terram Ægypti, ut commorentur ibi, utrius verbum præstabitur, meum an ipsorum.

29. Hoc autem vobis *esto* signum, dictum Jehovæ, me animadversurum esse in vos in loco hoc; ut sciatis omnino præstitum iri verba mea contra vos in malum:

30. Sic ait Jehova, ecce ego trado Parhonem Chophrahum, Regem Ægypti in manum inimicorum ipsius, & in manum quærentium animam ipsius: quemadmodum tradidi Tzidkijam, Regem Jehudæ in manum Nebucadnetzaris, Regis Babyloniæ, inimici ejus, & quærentis animam ejus.

CAPUT XLV.

Concio Jirmejæ consolatoria ad Barucum.

VErbum, quo alloquutus est Jirmejah, Propheta Barucum, filium Nerijæ, quum scriberet verba ista in libro ex ore Jirmejæ, anno quarto Jehojakimi, filii Joschijæ, Regis Jehudæ, dicendo:

2. Sic ait Jehova, Deus Jisraëlis; de te, ô Baruc:

3. Dixisti, eheu jam mihi, quia adjicit Jehova mœrorem dolori meo, laboro in gemitu meo, & quietem non invenio.

4. Sic indicturus es ei, sic ait Jehova, ecce, quod ædificaveram, ego destruo, & quod plantaveram, ego evello, denique totam hanc terram.

5. Et tu quæreres tibi res magnas? ne quærito: nam ecce ego adducturus sum malum super omnem carnem, dictum Jehovæ; sed dabo tibi animam tuam pro spolio in omnibus locis, quò abiturus es.

(o)

CAPUT XLVI.

Onus Ægypti.

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Jirmejam, Prophetam contra gentes ipsas.

2. De Ægyptiis. Contra copias Parhonis Neconis, Regis Ægypti, quæ fuerunt juxta flumen Euphratis, ad Carcemischum: quas percussit Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ, anno quarto Jehojakimi, filii Joschijæ, Regis Jehudæ.

3. Instruite vos clypeo, & scuto, & appropinquate ad prælium:

4. Jungite equos, & ascendite, ô equites, ac sistite vos cum galeis, tergite spicula, induite loricas.

5. Cur video istos consternatos, actos retrorsum; & potentes eorum contusos, atque ità fugâ fugientes, ut non obvertant faciem? formido *est* circumquaque, dictum Jehovæ:

6. Ne effugiat, qui levis est, neque eripiat se, qui potens est; versùs Aquilonem, ad ripam fluminis Euphratis impingunt, & cadunt.

7. Quis hic *est*, *qui* ut rivus ascendit, ut flumina, cujus commoventur aquæ?

8. Ægyptius *est*, *qui* ut rivus ascendit, & ut flumina commotis aquis: dicit enim, ascendam, operiam terram, perdam civitatem, & habitantes in ea:

9. Ascendite ô equi, & insano impetu agitamini ô currus, & prodeant potentes: Æthiopes, & Putæi, tractantes clypeum, & Ludæi, tractantes, *&* tendentes arcum.

10. Atqui dies ille Domino Jehovi exercituum, dies *erit* ultionis, quo ultionem sumet de hostibus suis, consumétque gladius, & satiabitur, etiam inebriabitur sanguine istorum; nam victima Domino Jehovi exercituum *erit* in terra Aquilonis, ad flumen Euphratis.

11. Ascende Gilhadem, & accipe opobalsamum virgo filia Ægypti, in vanum multas adhibes curationes, emplastrum nullum *prodest* tibi.

12. Audiunt gentes ignominiam tuam, & clamore tuo plena est terra: potentes unum in alterum impingere, pariter cadere ambos.

13. Verbum, quod eloquutus est Jehova Jirmejæ, Prophetæ, de venturo Nebucadnetzare, Rege Babyloniæ, ad percutiendum terram Ægypti.

14. Indicate in Ægypto, & promulgate Migdoli, promulgate etiam Nophi, & Daphnis: dicite, consiste, & compara te, sed consumturus est gladius te circumquaque.

15. Cur evertitur *quisque* robustorum tuorum? non consistit, quia Jehova impellit eum.

16. Facit, ut impingant multi: etiam concidet alter cum altero, & dicent, surge, ut revertamur ad populum nostrum, & ad solum natale nostrum, metû gladii istius opprimentis:

17. Clamantes illic; Parho Rex Ægypti, streperus *est*, prætermittit constitutum tempus.

18. Ut vivo ego, dictum Regis illius, cujus nomen *est* Jehova exercituum; quàmvis ut Thabor in montes, & ut Carmel in mare procedat, *tamen hæc futura sunt*.

19. Instrumenta deportationis para tibi, ô de-

ô deses filia Ægypti, Noph enim desolationi erit, & succendetur ità, ut nemo habitet.

20. Ut vitula speciosissima *est* Ægyptus: *sed* excidium ab Aquilone omnino venturum est.

21. Etiam mercenarii ejus in medio ejus ut vituli saginati, nam etiam ipsi obvertent faciem, fugient pariter, non consistent: quum dies calamitatis eorum supervenerit eis, tempus visitationis eorum.

22. Vox illius, quasi serpens ibit; quando copiis procedent, & cum securibus venient ad eam, tanquam putatores arborum:

23. Cædent silvam ejus, dictum Jehovæ, quàmvis non possit pervestigari; quàmvis plures sint *arbores* locustis, & nullus *sit* eis numerus.

24. Erubescet filia Ægypti, tradetur in manum populi Aquilonis.

25. Ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, ecce ego animadversurus sum in nutritium No, id est, in Parhonem, & in Ægyptum, & in deos ejus, & in omnes regulos ejus: denique in Parhonem, & in eos, qui confidunt ei:

26. Et tradam eos in manum quærentium animam ipsorum, nempe in manum Nebucadnetzaris, Regis Babyloniæ, & in manum servorum ejus: postmodum autem habitabitur ut diebus priscis, dictum Jehovæ.

27. Tu autem ne timeto, serve mi Jahakob, neque consternator, ô Jisraël, nam ecce ego servaturus sum te è longinquo, & semen tuum è terra captivitatis suæ: reversúsque Jahakob quiescet, ac tranquillus erit nemine deterrente.

28. Tu, *inquam*, ne timeto, serve mi Jahakob, dictum Jehovæ, nam tibi adsum: nam faciam consummationem in omnibus gentibus, quò depulero te: tecum verò non sum facturus consummationem, sed castigaturus te modicè, non autem prorsus relicturus impunem.

CAPUT XLVII.

Onus Pelischthæorum.

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Jirmejam, Prophetam, contra Pelischthæos, quum nondum Parho percussisset Hazzam.

2. Sic ait Jehova, ecce aquæ ascendunt ab Aquilone, & evadunt in torrentem inundantem; ut inundent terram, & quæ implent eam, civitatem, & qui habitant in ea: itaque clamabunt homines; & ejulabit, quisquis habitat in ea terra;

3. A sonoro plausu ungularum fortium *equorum* ejus, à commotione curruum ejus, strepitu rotarum ejus; non advertent faciem patres ad filios, præ remissione manuum:

4. Propter diem illum venturuum, quo vastaturus est omnes Pelischthæos, excisurus Tyrum, & Tzidonem, totúmque residuum auxiliare: quum vastaturus *est* Jehova Pelischthæos, reliquias regionis Caphthoris.

5. Obveniet calvitium Hazzæ, exscindetur Aschkelon, & reliquiæ convallis eorum: quò usque induces tibi cæsuras?

6. *Dicens:* Eheu gladie Jehovæ, usque quò non es requieturus? recipe te in vaginam tuam, quiesce, & subsiste.

7. Quomodo requiesceres? atqui Jehova præcepit ei: contra Aschkelonem, denique contra portus maris, ibi constituit illum.

CAPUT XLVIII.

Onus Moabi.

COntra Moabum sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, væ Nebunti, nam vastabitur, erubescent, capientur Kirjathajima: erubescet *civitas* sita edito loco, & consternabitur.

2. Nulla *erit* ampliùs laus Moabi de Cheschbone, cogitabunt contra eam malum, *dicentes:* agite, exscindamus eam, ne sit gens: etiam Madmen exscinderis, te persequetur gladius.

3. Vox clamosa *inde* à Choronajimis *dicentium*, ô vastitatem, & contritionem magnam:

4. Confractus est Moab, edent clamorem parvuli ejus:

5. Nam clivum Luchithæ continuus ascendet fletus: nam in descensu Choronajimorum hostes *fragosi* clamorem fragosum audient,

6. *Dicentium*: fugite, eripite vos ipsos; & estote ut nudatissima arbor in deserto.

7. Nam eò quòd fiduciam habes in rebus tuis, & in thesauris tuis, tu quoque capieris: & exibit Cemosch in deportationem, Sacerdotes ejus, & Principes ejus pariter.

8. Quum veniet vastator contra unamquamque civitatem, non eripies te, sed peribit convallis, & perdetur planities: quia edicit Jehova:

9. Date, *inquit*, pennatam alam Moabo, ut eâ utendo exeat: nam civitates ejus desolationi erunt, adeò ut nullus habitet in eis.

10. Maledictus, qui facit opus Jehovæ fraude; & maledictus, qui cohibet gladium suum à sanguine.

11. Tranquillus *est* Moab inde à pueritia sua, & desidet super fæces suas, neque transfusus est de vase in vas, id est, in deportationem non abiit: propterea mansit sapor ejus in eo: & odor ejus non est mutatus.

12. Idcirco, ecce dies venturi *sunt*, dictum Jehovæ, quum immittam ei peregrinantes, qui peregrè agant eum: & vasa ejus depleant, ac utres eorum dissipent.

13. Tum erubescet Moab à Cemoscho; quemadmodum erubuerunt domus Jisraëlis, à Beth-ele fiducia ipsorum.

14. Quomodo dicitis, potentes sumus; & viri strenui in bello?

15. Vastabitur Moab, & è civitatibus suis ascendet, & lectissimi juvenes ejus descendent ad mactationem: dictum Regis, cui nomen *est* Jehova exercituum.

16. Propinqua *est* calamitas Moabi eventura: & malum ejus festinat valde.

17. Condolete ei omnes circumstantes eum, & quicunque novistis nomen ejus; dicite, quomodo fractus est baculus robustissimus? virga ornatissima?

18. Descende de gloria, & sede in sicco, ô deses filia Dibonis, nam vastator Moabi ascendet contra te, corrumpet munitiones tuas.

19. Juxta viam consiste, & speculare habitatrix Haroheris: interroga fugientem *virum*, & fœminam eripientem se; dic, quid factum est?

20. Erubescit Moab, *inquient*, quia contritus est, ejulate, & clamate: indicate ad Arnonem vastari Moabum.

21. Nam judicium adveniet in terram planitiei; in Cholonem, & in Jahatzum, & in Mephahatam.

22. Item in Dibonem, & in Nebuntem, & in Beth-diblathajima.

23. Et in Kirjathajima, & in Beth-gamulum, & in Beth-mehonem.

24. Et in Kerijothas, & in Botzram; denique in omnes civitates terræ Moabi, longinquas, & propinquas.

25. Succidetur cornu Moabi, & brachium ejus frangetur, dictum Jehovæ.

26. Inebriate eum, quia contra Jehovam magnificavit ſe: ut plaudat Moab in vomitu ſuo, & ſit riſui ipſe quoque.

27. Nam annon riſui tibi fuit Jiſraël? an inter fures inventus eſt? quòd, quum verba tua *facis* de eo, commoves te.

28. Relinquite civitates, & habitate in petra, ô incolæ Moabi: & eſtote ſimiles columbæ, nidificanti in lateribus hiatûs cavi.

29. Audivimus ſuperbiam Moabi, faſtuoſum eſſe admodum; altitudinem ejus, & ſuperbiam ejus, faſtúmque ejus, & elationem animi ejus.

30. Ego novi, dictum Jehovæ, excandeſcentia ejus tamen non ità *efficiet*: mendacia ejus non ita efficient.

31. Idcirco propter Moabitas ejulo, & propter Moabum totum clamo; propter homines Kir-chereſi gemit *animus meus*.

32. Supra fletum Jahzeris defleo te, ô vitis Sibmæ, propagines tuæ trajicient mare, uſque ad mare Jahzeris pertingent; ſuper æſtivos fructus tuos, & ſuper vindemiam tuam vaſtator irruet:

33. Et intercipietur lætitia, & exſultatio ex arvis è terra Moabi: & vinum è lacubus, faciam, ut ceſſet, non calcabit celeuſtes, celeuſtæ non *erit* celeuſma.

34. Præ clamore Cheſchbonis Elhalen uſque, Jahatzum uſque edent vocem ſuam, à Tzohare Choronajima uſque *quaſi* vitula trima: nam etiam aquæ Nimrimorum deſolatiſſimæ erunt.

35. Ita faciam, ut ceſſet Moabo dictum Jehovæ, qui offerat *in* excelſo, & adoleat diis ipſius.

36. Idcirco animus meus propter Moabum ut tibiæ perſtrepet, & animus meus propter homines Kir-chereſi ut tibiæ perſtrepet: idcirco *quàmvis* reſiduum fecerit, peribunt *tamen*.

37. Nam omni capiti calvitium *erit*, & omnis barba exſecta; in omnibus manibus cæſuræ, & ſuper lumbos cilicium:

38. Super omnia tecta Moabi, & in plateis ejus totus *erit* planctus; quum fregero Moabum ut inſtrumentum, in quo nulla *eſt* delectatio, dictum Jehovæ.

39. Quomodo contrita eſt? Ejulate, quomodo obvertit cervicem Moab pudendè? éſtque Moab riſui, & conſternationi apud omnes circumſtantes ipſum?

40. Nam ſic ait Jehova, ecce ſimilis aquilæ involabit *hoſtis*; pandétque alas ſuas in Moabum.

41. Capientur Kerijothæ, & *unaquæque* munitionum occupabitur; & erit animus potentum Moabi die illo, ut animus mulieris, perpetientis tormina:

42. Et exſcindetur Moab, ne ſit populus; quia contra Jehovam magnificavit *ſe*.

43. Pavor, & foſſa, ac laqueus imminet tibi, ô incola Moabi, dictum Jehovæ.

44. Qui effugerit à pavore, incidet in foſſam, & qui aſcenderit ex foſſa, capietur laqueo, quum inveham in ipſum, in Moabum annum viſitationis ipſorum, dictum Jehovæ.

45. In umbra Cheſchbonis ſtabant, qui fugiebant à vi: ſed ignis egredietur Cheſchbone, & flamma è medio Sichonis, qui conſumet latus Moabi, & verticem eorum, qui nihil niſi ſtrepunt.

46. Væ tibi Moab, periturus eſt populus Cemoſchi: nam rapientur filii tui in captivitatem, & filiæ tuæ in captivitatem.

47. Attamen reducam multitudinem captivam Moabi ultimis temporibus, dictum Jehovæ: hactenus judicium Moabi.

CAPUT XLIX.

Onus Hammonitarum, Idumæorum, &c.

CONtra Hammonitas; Sic ait Jehova: An filii nulli *ſunt* Iiſraëli? an hæres nullus *eſt* ei? cur hæreditario jure poſſidet Rex iſtorum Gadem, & populus illius in civitatibus hujus habitat?

2. Idcirco ecce dies venturi *ſunt*, dictum Jehovæ: quum faciam, ut audiatur contra Rabbam Hammonitarum clangor belli, ſítque tumulus vaſtitatis, & pagi ejus igne ſuccendantur: ita hæres erit Jiſraël hæredum ſuorum, ait Jehova.

3. Ejula Cheſchbon, quum vaſtata fuerit Hai, clamate pagi Rabbæ; accingite vos ciliciis, plangite, & curſitate per ſepta: nam Rex iſtorum in deportationem abibit, Sacerdotes ejus, & Principes ejus pariter.

4. Quid gloriaris de convallibus, affluente convalle tua, ô filia averſa? quæ confidit in theſauris ſuis, *dicens*, quis invaderet me?

5. Ecce ego immiſſurus ſum in te pavorem, dictum Domini Jehovi exercituum, ex omnibus locis circumſtantibus te, à cujus præſentia diſpellemini quiſque, & nullus *erit*, qui congreget errantem.

6. Veruntamen poſtea reducam captivam multitudinem Hammonitarum: dictum Jehovæ.

7. Contra Edomæos; ſic ait Jehova exercituum: An nulla *eſt* ampliùs ſapientia in Themane; periitne conſilium à prudentibus, exolevit ſapientia eorum?

8. Fugite (fiet, ut avertentes ſe, petant habitationes profundas) ô habitatores Dedanis: nam calamitatem Heſaui adducturus ſum in eum, *quo* tempore viſitabo eum.

9. Si vindemiatores advenirent tibi, nónne relinquerent racemos? ſi fures noctu, perderent, quod ſatis eſſet ipſis.

10. Atqui ego, denudaturus ſum Heſavum, retecturus abdita ejus, adeò ut ſeſe abſcondere non poſſit: vaſtabitur ſemen ejus, fratréſque ejus, & vicini ejus, adeò ut nullus ſuperſit, *qui dicat*;

11. Relinque pupillos tuos, ego in vita conſervabo; & viduas tuas: mihi confidite.

12. Nam ſic ait Jehova, ecce quorum nullum *erat* jus bibendi hoc poculum, ii omnino bibunt, tu autem ipſe omnino eſſes impunis? non eris impunis, ſed omnino bibes.

13. Nam per me juro, dictum Jehovæ, desolationi, opprobrio, vastitati, & maledictioni fore Botzram: & omnes civitates ejus abituras in vastitates perpetuas.

14. Rumorem audivi à Jehova, & legatum ad gentes missum, *dicentem*, congregate vos, & invadite eam, ac surgite ad prælium.

15. Nam ecce parvum dispositurus sum te inter gentes, contemtum inter homines.

16. Horror tuus decipit te, superbia animi tui, ô qui habitas in fissuris petræ, qui carpis altitudinem collis: quàmvis exaltares ut aquila nidum tuum, inde dejicerem te, dictum Jehovæ;

17. Eritque Edomæa desolationi; quisquis transibit juxta eam, obstupescet, & sibilabit propter omnes plagas ejus.

18. *Erit* sicut subversio Sedomi, & Hamoræ, ac vicinorum ejus, ait Jehova: non habitabit ibi quisquam, neque commorabitur in ea filius hominis.

19. Ecce, quasi leo ascendit supra altitudinem Jardenis contra habitaculum robustissimi; sed momento fugabo eum ex hac terra, & eum, qui electus *est* in hac, præficiam: nam quis *est* par mihi? aut quis contestetur mecum? denique quisnam *est* pastor, qui obsistat mihi?

20. Idcirco audite consilium Jehovæ, quod iniit contra Edomæos, & cogitationes ejus, quas cogitavit contra habitatores Themanis: *mentiar*, nisi abjicient eos minimi ex ipso grege, nisi desolet cum illis habitacula illorum.

21. Præ sono casûs illorum commovebitur ipsa terra: *præ* clamore, ad mare algosum audietur vox illorum.

22. Ecce, velut aquila ascendens *hostis* involabit, & pandet alas suas contra Botzram; eritque animus potentium Edomi die illo sicut animus mulieris, perpetientis tormina.

23. Contra Damascum: Erubescet Chamatha, & Arpad, quum rumorem malum audierint, diffluent: in ipso mari solicitudo *erit*, quiescere non poterit.

24. Remissa erit Damascus, fiet, ut convertat se ad fugiendum, & horrorem febrilem prehendet: angustia cum doloribus corripiet eam, tanquam parturientem.

25. Quomodo non relinqueretur civitas laudatissima? urbs gaudii mei? *dicebat illa*:

26. Idcirco cadent juvenes ejus in plateis ejus; & omnes bellatores ejus exscindentur die illo, dictum Jehovæ exercituum:

27. Et succendam ignem in muro Damasci: qui consumet palatia Benhadadi.

28. Contra Kedarem, & contra regna Chatzoris, quæ percussurus est Nebucadnetzar, Rex Babyloniæ, sic ait Jehova: surgite, ascendite contra Kedarem, & vastate Orientales.

29. Tentoria eorum, & greges eorum capient, aulæa eorum cum omnibus instrumentis ipsorum, & camelos eorum sument sibi, & proclamabunt contra eos formidinem circumquaque.

30. Fugite, emigrate valde, petite profundas habitationes, habitatores Chatzoris, dictum Jehovæ: nam init contra vos Nebucadnetzar, Rex Babyloniæ consilium, & cogitat contra vos cogitationem.

31. Surgite, ascendite ad gentem tranquillam, habitantem securè, dictum Jehovæ; cui non *sunt* valvæ, neque vectis, soli habitant.

32. Et erunt cameli eorum prædæ, & multitudo pecorum ipsorum spolio, spargamque eos in omnem ventum, *qui sunt* amputati latere: & ex omnibus partibus ejus *gentis* adducam calamitatem eorum, dictum Jehovæ.

33. Ita erit Chatzor habitaculum draconum, desolatissima usque in seculum; non habitabit ibi quisquam, neque commorabitur in ea filius hominis.

34. Verbum Jehovæ, quod fuit ad Jirmejam, Prophetam contra Helamum; in principio regni Tzidkijæ, Regis Jehudæ, dicendo:

35. Sic ait Jehova exercituum, ecce ego fracturus sum arcum Helamitarum, præcipuum potentiæ ipsorum.

36. Adducam enim contra Helamitas quatuor ventos, à quatuor extremitatibus cœlorum, spargámque eos in omnes ventos istos; adeò ut non sit futura gens, quo non perveniat *aliquis* depulsorum è Helamo:

37. Et consternatos reddam Helamitas coram inimicis suis, & coram quærentibus animam ipsorum, adducens contra ipsos malum, cum æstu iræ meæ, dictum Jehovæ, & mittam post eos gladium, donec consumam eos.

38. Deinde reponam solium meum in Helamo; quum perdidero inde Regem, ac Principes, dictum Jehovæ.

39. Erit tandem ultimis temporibus, quum reducam multitudinem captivam Helami, dictum Jehovæ.

CAPUT L.

Onus Chaldæorum.

VErbum, quod loquutus est Jehova contra Babylonem, & contra terram Chaldæorum, per Jirmejam Prophetam.

2. Indicate in gentibus, & pronunciate, ac tollite vexillum, pronunciate, ne celetis: dicite; capietur Babylon, erubescet Bel, conteretur Merodac; erubescent terricula illius conterentur stercorei dii illius.

3. Nam ascendet contra illam gens ab Aquilone, quæ rediget terram illius in desolationem, adeò ut non sit habitator in ea: tam homines, quàm jumenta emigrabunt, abibunt.

4. Diebus illis, & tempore illo, dictum Jehovæ, veniant filii Jisraëlis, ipsi cum filiis Jehudæ unà: indesinenter flendo eant, & Jehovam, Deum suum quærant:

5. De Tzijone interrogent in via, illuc facies eorum *spectent*: agedum *dicant*, & adjungant se Jehovæ fœdere perpetuo, *quod* non tradatur oblivioni.

6. Grex *ovium* pereuntium sunt populus meus, pastores eorum faciunt, ut aberrent, *per* montes avertunt eos: de monte in collem abeunt; obliti cubilis sui.

7. Quicunque inveniunt eos, comedunt eos, & hostes eorum dicunt, non erimus rei, eò quòd peccant Jehovæ *in* caula justitiæ, ii, quorum majoribus exspectatio *fuit* Jehova.

8. Migrate è media Babylonia, & è terra Chal-

Chaldæorum exite, & estote velut hirci ante gregem.

9. Nam ecce ego excitaturus sum, & adducturus contra Babylonem congregationem gentium magnarum è terra Aquilonis, quæ disponent *acies* contra illam; inde capietur: cujus sagittarum, ut potentis interficientis nulla resiliet frustra:

10. Et erit *regio* Chaldæorum prædæ: omnes prædatores ejus satiabuntur, dictum Jehovæ.

11. Quum lætati fueritis, quum exsultaveritis, ô direptores possessionis meæ; quum abundaveritis uc vitula herbilis, & claram vocem edideritis ut robusti *juvenci*:

12. Erubescet mater vestra valde, pudebit genitricem vestram, *dicendo*; ecce postremum gentium, desertum, siticulosum, & campestrem locum.

13. Præ fervore Jehovæ non habitabitur, sed erit desolatissima tota: quisquis transibit juxta Babylonem, obstupescet, sibilabítque propter omnes plagas ejus.

14. Disponite contra Babylonem circumquaque omnes tendentes arcum, jaculamini contra eam, ne parcatis sagittæ, nam Jehovæ peccavit illa.

15. Vociferamini contra eam circumquaque, junxit manum suam, cadant fundamenta ejus, destruantur muri ejus: quum ultio Jehovæ sit, ultionem sumite de ea, quemadmodum fecit, facite ei;

16. Excidite satorem è Babylonia, & qui tractat falculam tempore messis, metu gladii opprimentis quisque ad populum suum revertant, & quisque ad terram suam fugiant.

17. Parva pecus dispersa *fuit* Jisraël, *quam* leones depulerunt: prior comedit eam, rex Assyriæ, hic autem posterior ossa ejus comminuit Nebucad-netzar, rex Babyloniæ.

18. Idcirco sic ait Jehova exercituum, Deus Jisraëlis, ecce ego animadvertam in Regem Babyloniæ, & in terram ejus: quemadmodum animadverti in regem Assyriæ:

19. Et faciam, ut revertatur Jisraël ad caulam suam, & depascat Carmelum, & Baschanem; & in monte Ephrajimi, atque Gilhade satietur anima ejus.

20. Diebus illis, & tempore illo, dictum Jehovæ, si quæratur iniquitas Jisraëlis, nulla exstabit, & peccata Jehudæ, nulla invenientur: quia condonavero *iis*, quos faciam reliquos.

21. Contra terram hanc ipsam Merathajimis ascende, & per habitatores Pekodi devasta, & internecioni devove post eos, dictum Jehovæ; denique effice omnino, prout præcipio tibi.

22. Sonum belli in ista terra, & contritionem magnam.

23. Quomodo succideretur, & confringeretur malleus totius terræ? quomodo esset stupori Babylonia in gentibus?

24. Laqueum tetendi tibi, & etiam capieris, ô Babylon, te imprudente: invenieris, etiámque deprehenderis, quia cum Jehova miscuisti *bellum*.

25. Aperuit Jehova repositorium suum, & depromsit instrumenta indignationis suæ; quia opus hoc *est* Domini Jehovi exercituum, in terra Chaldæorum.

26. Convenite in eam ab extremo; aperite granaria ejus, contumulate eam quasi acervos, & anathemati devovete eam, ne supersint ei reliquiæ.

27. Gladio tollite omnes juvencos ejus, descendant ad mactationem: væ illis, quum advenerit dies illorum, tempus visitationis eorum;

28. Vox fugientium, & evadentium è terra Babyloniæ; ut indicet Tzijone ultionem Jehovæ, Dei nostri, ultionem templi ejus.

29. Promulgate *convenire* in Babyloniam amplissimos; omnes, qui tendunt arcum, ponite castra contra eam circumquaque, ne sit ei effugium, rependite ei secundùm opus ejus, omnino prout fecit, facite ei: nam contra Jehovam superbivit, contra sanctum Jisraëlis.

30. Idcirco cadant juvenes ejus in plateis ejus: & omnes bellatores ejus exscindantur die illo, dictum Jehovæ.

31. Ecce me adversùm te, ô superbissime, dictum Domini Jehovi exercituum: quia advenit dies tuus, tempus, *quo* visitem te;

32. Quò impingat superbissimus, & corruat ita, ut nemo ipsam erigat, & succendam ignem in civitatibus ejus, qui consumet omnes ambitus ejus.

33. Sic ait Jehova exercituum, opprimuntur filii Jisraëlis, & filii Jehudæ pariter: & quicunque captivos fecerunt eos, detinent eos, renuunt eos dimittere.

34. Vindex eorum fortis, Jehova exercituum nomine, omnino aget causam eorum: ut quietam reddat hanc terram, & commoveat habitatores Babyloniæ.

35. Gladius *irruet* in Chaldæos, dictum Jehovæ; & in habitatores Babylonis, & in Principes ejus, & in sapientes ejus:

36. Gladius in mendaces ejus, ut defetiscantur, gladius in potentes ejus, ut conterantur.

37. Gladius in equos ejus, & in currus ejus, & in totam miscellaneam turbam, quæ *est* in medio ejus, ut sint velut fœminæ, gladius in thesauros ejus, ut diripiantur.

38. Siccitas in aquas ejus, ut arefiant: quia terra sculptilium est, & apud terricula insanè agunt.

39. Idcirco habitabunt feræ cum terrificis, & manebunt in ea ululæ: non considebit ampliùs usque in æternum, neque habitabit usque in generationem quamque.

40. Simili subversione, qua Deus subvertit Sedomum, & Hamoram, & vicinos ejus, dictum Jehovæ; non habitabit ibi quisquam, neque commorabitur in ea filius hominis.

41. Ecce populus venturus est ab Aquilone; & gens magna, ac Reges ampli excitabuntur è lateribus terræ;

42. Arcum, & lanceam tenebunt, crudeles erunt *quisque*; neque utentur misericordia, vox eorum, ut mare fremet, & cum equis vehentur: instructus *quisque* ut vir præstans ad bellum contra te, ô filia Babyloniæ.

43. Audientis Regis Babyloniæ rumorem de eis, illico remittent se manus; angustia apprehendet eum, dolor tanquam parturientis.

44. Ecce, quasi leo ascendit supra altitudinem Jardenis, contra habitaculum robustissimi, sed momentò fugabo eum ex hac terra, & eum, qui electus *est* in hac, præficiam: nam quis *est* par mihi? aut quis contestetur mecum? denique quisnam *est* pastor, qui obsistat mihi?

45. Idcirco audite consilium Jehovæ, quod iniit contra Babyloniam, & cogitationes ejus, quas cogitavit contra terram Chaldæorum: *mentiar*, nisi abjiciant eos minimi ex ipso grege, nisi desolet cum illis habitaculum.

46. Præ sono occupatæ Babyloniæ commovebitur ipsa terra, & clamor in gentibus audietur.

CAPUT LI.

Onus Babylonis.

SIc ait Jehova: ecce ego excitaturus sum contra Babyloniam, & contra eos, qui inhabitant meditullium insurgentium in me, ventum corrumpentem:

2. Et immissurus sum contra Babyloniam ventilatores, qui ventilabunt eam, & exhaurient terram ejus: quum fuerint contra eam circumquaque die mali.

3. Contra *eum, qui* tendit, tendat sagittarius arcum suum, & contra *eum, qui* extollit se loricâ suâ, neque clementiâ utamini erga electos juvenes ejus, internecioni devovete totum exercitum ejus:

4. Ut cadant confossi in terra Chaldæorum, & transfixi in plateis ejus.

5. Quia non viduatus *est* Jisraël, & Jehuda Deo suo, Jehovâ exercituum; quia terra istorum plena est reatu à sancto Jisraëlis:

6. Fugite è medio Babyloniæ, & eripite quisque se ipsum, ne exscindamini in iniquitate ejus: quum tempus ultionis erit Jehovæ, retributionem ipse rependet ei.

7. Poculum aureum Babyloniæ manu Jehovæ inebriavit totam terram; de vino ejus biberunt gentes, propterea insaniunt gentes.

8. Repentè cadet Babylon, & perfringetur ejulate apud eam, sumentes adhibete opobalsamum contra dolorem ejus, si fortè posset curari.

9. Quàmvis curaremus Babylonem, *inquietis*, tamen non esset curata, derelinquite eam, & abeamus quisque in terram suam: nam pertingit ad cœlos judicium ejus, & elatum est usque ad superiores nubes.

10. Protulit Jehova totam justitiam nostram, agitè, enarremus Tzijone opus Jehovæ, Dei nostri.

11. Purgate sagittas, cogite utentes umbonibus; excitat Jehova spiritum Regum Mediæ, quia contra Babyloniam cogitatio ejus *est*, ut perdat eam: nam ultio Jehovæ *est*, ultio templi ejus.

12. In muris Babylonis attollite vexillum, confirmate custodiam, statuite vigiles, comparate insidiatores: nam, & cogitavit Jehova, & facturus est, quod dixit contra habitatores Babylonis.

13. O, quæ habitas secundùm aquas multas, ô ampla thesauris; advenit finis tuus, *pro* mensura quæstûs tui.

14. Jurat Jehova exercituum per se ipsum: *mentiar*, nisi te impleam hominibus, quasi melolonthis, qui canant de te celeusma:

15. *Jurat*, qui fecit terram virtute suâ, stabiliit orbem habitabilem sapientiâ suâ; & prudentiâ suâ extendit cœlos:

16. Quo vocem suam edente fremitus aquarum *est* in cœlis, & qui effert vapores ab extremitate terræ; fulgura cum ipsa pluvia facit, & profert ventum è thesauris suis.

17. Magis obbrutescit omnis homo, quàm ut animadvertat; pudefacere omnem conflatorem sculptilis: nam falsum est fusile ejus, nec spiritus est in *ullo* eorum

18. Vanitas sunt, opus maximæ aberrationis; *quo* tempore visitabuntur illi, peribunt *ipsa*.

19. Non sicut istarum *est*, sed formator omnium est Jahakobi portio, & *ille est* tribus possessionis ejus: Jehova exercituum nomen *est* ei.

20. Cestra fuisti mihi, instrumenta bellica: ut dissiparem per te Gentes, & perderem per te regna:

21. Ut dissiparem per te equum cum sessore suo, & dissiparem per te currum cum sessore suo:

22. Ut dissiparem per te virum, & mulierem, & dissiparem per te senem, & puerum; dissiparémque per te juvenem, & virginem:

23. Ut dissiparem per te pastorem cum grege suo, & dissiparem per te agricolam cum jumentis suis conjugatis; dissiparemque per te Principes & antistites.

24. Jam rependam Babyloni, & omnibus habitatoribus *terræ* Chaldæorum, totum malum ipsorum, quo affecerunt Tzijonem, ante oculos vestros: dictum Jehovæ.

25. Ecce me contra te, ô mons perditor, dictum Jehovæ, qui perdis totam terram: ut extendens manum meam contra te, devolvam te ex ipsis petris, & disponam te in montem ruderum ex incendio.

26. Neque accipient ex te lapidem ad angulum, aut lapidem ad fundamenta: nam desolatissimus in seculum eris, dictum Jehovæ.

27. Attollite vexillum in terra, clangite buccinâ in Gentibus, comparate contra istam Gentes, promulgantes convocate contra istam regna Ararati, Minni, & Aschcenazi: præficite contra istam imperatorem, adducite equos, pares melolonthis hispidis.

28. Comparate contra istam Gentes, Reges Mediæ, & Principes ejus, omnésque antistites ejus; denique totam terram dominatûs ejus:

29. Et commota terra indolescet; quum præstabitur contra Babyloniam *unaquæque* cogitationum Jehovæ, redigendo terram Babyloniæ in desolationem, quam nemo inhabitet.

30. Desinent potentes Babyloniæ pugnare, desidebunt in munitionibus, oblivioni erit potentia eorum, erunt velut fœminæ: accendent *hostes* habitacula ejus, confringentur vectes ejus.

31. Cursor obviam cursori curret, & index obviàm indici; ad indicandum Regi Babyloniæ captam esse civitatem ejus ab extremitate:

32. Et ipsos angustos aditus occupatos esse, etiam stagna *hostes* combussisse igne; viros autem bellatores perturbatos esse.

33. Nam sic ait Jehova exercituum, Deus Jis-

Jisraëlis, *qui* filiam ipsam Babyloniæ sicut aream tempestivè solidat: adhuc paululum: tum adveniet tempus messis ei.

34. Exedit me, quatit me Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ? statuit me *ut* vas inutile, deglutit me ut draco, implet ingluviem suam deliciis meis; dispellit me:

35. Injuria, quæ fit mihi, & carni meæ, in Babyloniam *recidat*, dicit habitatrix Tzijonis, & sanguis meus in habitatores *terræ* Chaldæorum, dicunt Jeruschalaima.

36. Idcirco sic ait Jehova, ecce ego confecturus sum causam tuam, & ulturus ultionem tuam; ideo exsiccabo mare illius, tanquam si arefecissem scaturiginem illius.

37. Et abibit Babylon in acervos, *in* habitaculum draconum, stuporem, & sibilum, adeò ut nemo inhabitet.

38. Pariter ut juvenes leones rugient, vociferabuntur ut catuli leonum.

39. Incalescentibus illis disponam portiones eorum, & inebriabo eos, ut exsultent, sed dormient somno perpetuo, neque expergiscentur, dictum Jehovæ.

40. Deducam eos velut agnos ad mactandum; ut arietes cum hircis.

41. Quomodo caperetur Schefchac, & occuparetur laus totius terræ? quomodo esset desolationi Babylon inter Gentes?

42. *Quasi* ascendat contra Babylonem ipsum mare; fremitu fluctuum ejus operiatur:

43. Erunt civitates ejus desolationi, terra siticulosa, & campestris: terra, in cujus oppidis non habitabit ullus vir, neque transibit per eas filius hominis.

44. Animadvertam etiam contra Belum Babylone, & extraham, quod deglutit, ex ore ejus, neque confluent ad eum ampliùs Gentes: etiam murus Babylonis corruet.

45. Exite è medio ejus, popule mi, & eripite quisque animam suam; ab æstu iræ Jehovæ:

46. Et *videte*, ne mollescat animus vester, & timeatis propter rumorem, qui audietur in ea terra; quum advenerit anno uno rumor ille, & postea anno altero idem rumor, violentiaque in terram, denique dominator suprà dominatorem.

47. Idcirco ecce dies venturi sunt, quum animadvertam in sculptilia Babylonis, & tota terra ejus pudefiet; omnésque confossi ejus cadent in medio ejus:

48. Et cantabunt de Babylonia cœli, & terra, & quæcunque *sunt* in eis; quum ab Aquilone venerit, ad eam istorum vastatorum quisque, dictum Jehovæ.

49. Et Babyloni cadendum est, ô confossi Jisraëlis; & cum Babylone casuri sunt confossi totius terræ illius.

50. O, qui evasistis à gladio, abite, ne consistatis: recordamini è longinquo Jehovæ, & Jeruschalaima veniant in animum vestrum, *dicendo*:

51. Erubescimus, quòd audiamus opprobrium, opperit ignominia faciem nostram; quòd ingrediantur extranei in sanctuaria domûs Jehovæ.

52. Idcirco, ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quum animadvertam in sculptilia illius, & in tota terra illius exclamabit confossus.

53. Etiamsi ascenderet Babylon in cœlum, etiamsi muniret altissimum robur suum, à me venturi sunt vastatores in eam, dictũ Jehovæ:

54. Vox clamosa à Babylone; & contritio magna à terra Chaldæorum:

55. Nam vastaturus est Jehova Babylonem, & perditurus ex ea, *robur cum* voce magna; Etiamsi fremant fluctus illorum ut aquæ multæ, edatur strepitus vocis illorum:

56. Quùm venerit contra eam, contra Babylonem vastator, capientur potentes ejus, conteretur quisque arcuum ejus, quia *Deus* fortis retributionum Jehova omnino rependet.

57. Inebriabo, *inquit*, Principes ejus, & sapientes ejus, duces ejus, antistitésque ejus, & potentes ejus, ut dormiant somno perpetuo, ac non expergiscantur; dictum Regis, cui nomen *est* Jehova exercituum.

58. Sic ait Jehova exercituum, murus uterque Babylonis latissimus planè nudabitur, & portæ ejus altissimæ igne succendentur: ità laboraverint populi pro inanitate, & nationes pro igne, ac defatigatæ fuerint.

59. Verbum, quod præcepit Jirmeja, Propheta Serajæ, filio Nerijæ, filii Machasejæ; quum iret à Tzidkija, Rege Jehudæ in Babyloniam, anno quarto regni ejus; *erat* autem Seraja Princeps Menuchæ:

60. Postquam descripsisset Jirmeja totum malum, quod eventurum erat contra Babylonem, in libro uno; omnia verba hæc, quæ sunt scripta contra Babyloniam.

61. Edixit ergo Jirmeja Serajæ; quum veneris ad Babylonem, tum aspiciens, leges omnia verba hæc.

62. Ac dices, ô Jehova, tu eloquutus es contra locum hunc, te excisurum eum, adeò ut non sit in eo habitator, tam ex hominibus, quàm ex jumentis; sed desolatissimum in seculum fore.

63. Deinde erit, quum absolveris legere libellum hunc; *ut* alligans ei lapidem, projicias eum in medium Euphratis:

64. Et dicas, ità submergetur Babylon, & non exsurget à malo, quod ego inducturus sum contra eam, quàmvis defatigentur: hactenus verba Jirmejæ.

CAPUT LII.

Repetitio excidii urbis sub Zidkijæ, & catalogus abductorum in Babyloniam.

NAtus unum, & viginti annos Tzidkija, quum regnare inciperet undecim annis regnavit Jeruschalaimis: cujus matri nomen Chamutal filia Jirmejæ è Libna:

2. Qui fecit, quod malum videtur in oculis Jehovæ, omnino prout fecerat Jehojakim.

3. Quùmque secundùm iram Jehovæ fieret Jeruschalaimis, & in Jehuda, adeò ut abjiceret eos à facie sua; rebellante Tzidkijâ contra Regem Babyloniæ:

4. Fuit anno nono, regni illius, mense decimo, decimo die mensis, *ut* adveniens Nebucad-netzar, rex Babyloniæ, ipse, & omnes copiæ ipsius contra Jeruschalaima, castra facerent juxta ea: exstruentes contra ea propugnacula circumquaque.

5. Sic processit civitas in obsidione, usque ad undecimum annum Regis Tzidkiiæ.

6. Mense quarto, nono *die* mensis, quum invaluisset fames in civitate; adeò ut non esset panis populo regionis.

7. Tum

7. Tum perruptâ civitate, omnes bellatores fugerunt, & egreſſi ſunt è civitate noctu, viâ portæ inter duplicem murum, quæ *erat* juxta hortum Regis, Chaldæis civitatem obſidentibus circumquaque: & abiverunt via compeſtrium.

8. Sed perſequentes copiæ Chaldæorum Regem aſſequutæ ſunt Tzidkijam in campeſtribus Jerichuntis, quum omnes copiæ ejus diſperſæ eſſent ab eo:

9. Et prehendentes Regem, deduxerunt eum ad Regem Babyloniæ Riblam, in terra Chamathæ, ubi tulit de eo ſententias.

10. Ex quibus jugulavit Rex Babyloniæ filios Tzidkijæ ante oculos ejus; etiamque omnes Principes Jehudæ jugulavit ad Riblam:

11. Deinde oculos Tzidkijæ excæcavit: & quum vinxiſſet eum numellis chalybeis, deduxit eum Rex Babyloniæ in Babyloniam, & poſuit eum in loco aliquo præfecturarum uſque ad diem mortis ejus.

12. Deinde menſe quinto, decimo die menſis, ipſo decimo nono anno Regis Nebucad-netzaris, Regis Babyloniæ; poſtquam veniſſet Nebuzar-adan, præfectus ſatellitum, *qui* miniſtrabat Regi Babyloniæ, Jeruſchalaima.

13. Combuſſit domum Jehovæ, & domum Regis, omnéſque domos Jeruſchalaimorum, *id eſt*, omnes domos magnatum combuſſit igne:

14. Et omnes muros Jeruſchalaimorum circumquaque; deſtruxerunt omnes copiæ Chaldæorum, quæ *erant* cum præfecto ſatellitum.

15. E tenuibus populi, *id eſt*, reliquum populi, eos, qui relicti fuerant in civitate, & defectores, qui defecerant ad Regem Babyloniæ, & reliquum vulgi, deportavit Nebuzar-adan, præfectus ſatellitum.

16. Tantùm è tenui populo terræ reliquos fecit Nebuzar-adan, præfectus ſatellitum; qui eſſent vinitores, & qui agricolæ.

17. Præterea columnas æreas, quæ *erant* domui Jehovæ, baſéſque, & lacum æneum, qui *erat* in domo Jehovæ, fregerunt Chaldæi; detuleruntque totum æs eorum in Babyloniam:

18. Item ollas, & hamas, & inſtrumenta muſica, crateraſque, & acerras, omniaque inſtrumenta ærea, quibus miniſtraverant, acceperunt:

19. Etiamque pelves, & trullas, cum crateribus, & ollis, & lychnuchis, & acerris, ac ſcopulis, quæcunque aurea, & quæcunque argentea; accepit præfectus ſatellitum:

20. Columnas duas, lacum unum, bovéſque duodecim æreos, qui *erant* ſub baſibus, quæ paraverat Rex Schelomo pro domo Jehovæ; non fuit pondus æri eorum, omnium inſtrumentorum iſtorum.

21. Columnis autem iſtis, octodecim cubitorum altitudo *erat* columnæ unicuique, & filum duodecim cubitorum circumdabat eam: denſitas autem ejus quatuor digitorum, cava *erat*:

22. Cui impoſita *erat* corona ærea, & altitudo coronæ unius quinque cubitorum, encarpus, & malogranata ad coronam circumquaque omnia ærea; & ſimilia *erant* columnæ ſecundæ, cum malogranatis.

23. Erántque malogranata nonaginta ſex in plagam *quamque*: omnia malogranata centena in encarpo circumquaque.

24. Item cæpit præfectus ſatellitum Serajam, Sacerdotem primarium, & Tzephanjam, Sacerdotem ſecundanum; ac tres cuſtodes liminis.

25. E civitate verò cepit aulicum unum, qui fuerat præfectus bellatoribus, cum ſeptem viris ex intimis Regis, qui inventi ſunt in civitate; & ſcribam primarium exercitús, qui exercitum conſcribebat è populo terræ: ac ſexaginta viros è populo terræ, qui inventi ſunt in civitate.

26. Hos ipſos capiens Nebuzar-adan, præfectus ſatellitum, deduxit ad Regem Babyloniæ Riblam:

27. Quos percutiens Rex Babyloniæ, morte affecit Riblæ, in terra Chamathæ: ſic migravit Jehuda à terra ſua.

28. Hic *eſt* populus, quem deportavit Nebucad-netzar, anno ſeptimo, Jehudæi ter mille viginti tres:

29. Anno decimo octavo Nebucad-netzaris; deportavit Jeruſchalaimis animas octingentas triginta duas.

30. Anno viceſimo tertio Nebucad-netzaris; deportavit Nebuzar-adan præfectus ſatellitum Jehudæos, animas ſeptingentas quadraginta quinque: omnes animæ quatuor mille ſexcentæ *ſunt*:

31. Poſtea fuit trigeſimo ſeptimo anno, à deportatione Jehojacinis Regis Jehudæ, duodecimo menſe, vigeſimo quinto die menſis; *ut* efferret Evilmerodac, rex Babyloniæ, annō, quo regnare cœpit, caput Jehojacinis, regis Jehudæ, educens eum è carcere.

32. Cum quo loquutus eſt bonis *verbis*; & poſuit ſolium ejus ſupra ſolium regum, qui *erant* ſecum Babyloniæ.

33. Et mutatis veſtimentis carceris ſui; comedebat cibum coram illo jugiter omnibus diebus vitæ ſuæ:

34. Nam cibarium ejus, cibarium juge diſpoſitum fuit ei à rege Babyloniæ, demenſum diei cujuſque in diem quemque, uſque ad diem mortis ejus; omnibus diebus vitæ ejus.

Lamentationes Jirmejæ.

CAPUT I.

Patheticè deſcribitur populi Jiſraëlitici ſtatus, magnóque planctu, & intercedendi ſtudio coram Deo deploratur.

QUomodo deſidet ſolitaria, civitas ampliſſima populo, ſimilis eſt viduæ? ampliſſima inter gentes, princeps inter provincias *quomodo* eſt tributaria?

2. *Quomodo* planè flet noctu, & lacrymæ ejus deſcendunt in maxillas ejus, nullo eam conſolante ex omnibus amantibus ejus? omnes amici ejus perfidè agunt contra eam, effecti in eam inimici?

3. *Quomodo* migrat Jehuda præ afflictione, & præ amplitudine ſervitutis, & ipſa reſi-

residens in gentibus, non invenit quietis locum; quicunque persequebantur eam, assequuntur eam inter angustias;

4. *Quomodo* viæ Tijonis lugent, quòd nulli veniant ad solemnitatem, omnes portæ ejus *sunt* desolatæ, Sacerdotes ejus gementes: virgines ejus mœstæ, & ipsa amaritudini *est* sibi?

5. Effecti sunt hostes ejus in caput, inimici ejus tranquillè agunt, quia Jehova mœstitiâ afficit eam propter amplitudinem defectionum ejus: parvuli ejus abeunt *in* captivitatem coram hoste.

6. Et excedit è filia Tzijonis totus decor ejus: sunt principes ejus ut cervi, non invenientes pascuum, abeunt absque virtute coram persequente:

7. Recordatur *urbs* Jeruschalaimorum diebus afflictionis suæ, & ploratuum suorum, omnes res suas desiderabiles, quæ adfuerant à diebus priscis; cadente populo suo manu hostis, & nemine auxilium ferente sibi, quum videntes eam hostes, irrident cessationes ejus.

8. Peccatum perpetravit urbs Jeruschalaimorum, propterea tanquam ex immunditiâ separata est; omnes, qui honore afficiebant eam, vilipendunt eam, qui aviderunt nuditatem ejus; etiam ipsa gemit, & avertit se retrorsum.

9. Immunditiæ suæ in fimbriis suis mercedem *esse* nondum recordata, descendit mirabiliter, nemine consolante ipsam: respice Jehova afflictionem meam, quòd magnificet se inimicus.

10. Manum suam pandat hostis ad omnes res desiderabiles ipsius: quòd videat gentes ingredi sanctuarium suum, *ipsa*, cui præcepisti, ne adveniunto in congregationem tibi:

11. Totus populus suus gemant, quærentes panem, exponant res suas desiderabiles pro cibo, ad reficiendum se: respice Jehova, & intuere me vilipendi.

12. Nihil ad vos, ô viatores omnes; intuemini, & videte an sit dolor par dolori meo, qui factus est mihi: quàm afficit Jehova mœrore die æstûs iræ suæ.

13. E sublimi immittit ignem in ossa mea, cui dominatur, pandit rete pedibus meis: avertit me retrorsum, reddit me desolatam, toto die languidam.

14. Compactum est jugum defectionum mearum manu ejus, *quibus* contortis, & ascendentibus super collum meum labefactat virtutem meam: tradidit me Dominus in manus *eorum*, *à quibus* non possum exsurgere.

15. Conculcat omnes robustos meos Dominus in medio mei, convocat contra me conventum, ad frangendum juvenes meos: torcular calcat Dominus virgini, filiæ Jehudæ.

16. Propter hæc ego fleo, ex oculo meo, *ex* oculo meo descendit aqua, quia longè abest à me consolator, qui reficiat me, sunt filii mei desolati, quia invalescit inimicus.

17. *Quàmvis* pandat Tzijon manus suas, nemo consolatur eam, præcepit Jehova de Jahakobo, qui circumstant ipsum, hostes ipsius *esse*; effecta est *urbs* Jeruschalaimorum ut separata propter immunditiam inter illos.

18. Justus est Jehova, eò quòd contra præstitutum ejus rebellavi: audite, quæso, omnes populi, & aspicite dolorem meum, virginum mearum, & juvenum meorum, abeuntium in captivitatem.

19. Me inclamantem amantes meos ipsi fefellerunt, Sacerdotes mei, & seniores mei in ipsa civitate exspirârunt; quum quærerent escam sibi, quâ reficerent se ipsos.

20. Aspice Jehova, nam angustia *est* mihi, viscera mea lutulenta facta sunt, versat se cor meum in medio mei, quia omnino rebellavi: foris orbat gladius, intus *est* planè mors.

21. Audientium me in gemitu esse, nemo consolatur me, omnes inimici mei audito malo meo gaudent te *id* facere: adduces diem, *quem* promulgasti, ut sint pares mihi.

22 Veniat tota malitia eorum in conspectum tuum, & confice eis, quemadmodum confecisti mihi propter omnes defectiones meas: nam amplissimi *sunt* gemitus mei, & cor meum languidissimum.

CAPUT II.

Filia Tzijon projecta de cœlo in terram.

QUomodo densâ obtegi nube iræ suæ Dominus filiam Tzijonis, dejicit è cœlis *in* terram ornatum Jisraëlis? ac non recordatur scabelli pedum suorum die iræ suæ?

2. *Quomodo* absorbet Dominus, non utens clementiâ, omnia habitacula Jahakobi, destruit furore suo munitiones filiæ Jehudæ, deturbans in terram; ut prophanum abjicit regnum cum principibus ipsius?

3. *Quomodo* succidit æstu iræ totum cornu Jisraëlis, adducens retrorsum dexteram suam, ne obsistat inimico, & exardescens in Jahakobum, ut ignis inflammatus consumens circumquaque?

4. *Quomodo* adducit arcum suum velut inimicus, constitutus dexterâ suâ velut hostis, ut interficiat omnes desiderabiles oculo: in tentorio filiæ Tzijonis effundit, ut ignem, excandescentiam suam?

5. *Quomodo* est Dominus similis inimico, absorbet Jisraëlem, absorbet omnia palatia ejus; perdit omnes munitiones ejus: & plurimum affert in filia Jehudæ mœroris, & mœstitiæ;

6. Et vi abripit ut horti sepem suam, perdit locum conventus sui; prorsus obliviscitur Jehova *habendi* Tzijone conventûs; & sabbathi, ac spernit indignatione iræ suæ Regem, & Sacerdotem?

7. *Quomodo* rejicit Dominus altare suum, detestatur sanctuarium suum, tradit in manum inimici muros, palatia illius: vocem edunt *inimici* in domo Jehovæ, ut die conventûs?

8. *Quomodo* cogitat Jehova corrumpere muros filiæ Tzijonis, extendit regulam, non retrahit manum suam, quin absorbeat; & luctum affert præmunitioni, & muro, pariter languescentibus?

9. *Quomodo* demerguntur in terram portæ ejus, perdit, & confringit vectes ejus: *Rex* ejus, & Principes ejus *sunt* inter gentes sine lege,

lege, etiam Prophetæ ejus, non habent præsentem visionem à Jehova?

10. *Quomodo* sedentes humi, conticescunt Seniores filiæ Tzijonis, imponunt pulverem capiti suo, accingunt ciliciis, demittunt in terram caput suum virgines Jeruschalaimorum?

11. Deficiunt lacrymis oculi mei, lutulenta fiunt viscera mea, effunditur in terram jecur meum propter contritionem filiæ, populi mei; dum obruitur infans, & lactens in plateis urbis.

12. Matribus suis dicentes, ubi *est* frumentum, & vinum? dum obruunt sese similes confosso in plateis civitatis, dum effundit sese anima eorum in sinum matrum suarum.

13. Quod testimonium afferrem tibi? quod exemplum darem tibi, ô filia Jeruschalaimorum? quid æquarem tibi, ut consoler te, ô virgo filia Tzijonis? nam magna *est* velut maris contritio tua, quis curaturus esset te?

14. Prophetæ tui vident tibi vanum, & insulsum, neque retegunt iniquitatem tuam ad avertendum captivitatem tuam; sed vident tibi onerosas prophetias rerum vanarum, & ad depulsionem spectantium.

15. Plaudunt super te manus suas omnes viatores, sibilant, & movent caput suum contra filiam Jeruschalaimorum: hæccíne, *inquiunt*, civitas illa, quam dicebant perfectam pulchritudine, gaudium toti terræ?

16. Dilatant contra te os suum omnes inimici tui; sibilant, & frendunt dentibus suis, dicentes, absorbuimus: utique hic dies ille *est*, quem exspectabamus, præsentem habemus, fruimur.

17. Facit Jehova, quod cogitaverat, perficit sermonem suum, quem præceperat à diebus priscis, destruit non utens clementiâ: & lætificat contra te inimicum, extollit cornu hostium tuorum.

18. Clamat cor istorum contra Dominum: ô mure filiæ Tzijonis, fac, ut descendant tanquam torrens lacrymæ interdiu, ac noctu, ne permittas intermissionem tibi, ne desistat pupilla oculi tui.

19. Surge, vociferare de nocte, in principio vigiliarum, effunde ut aquas cor tuum coram facie Domini: attolle ad eum manus tuas pro anima parvulorum tuorum, qui obruuntur fame in capite omnium vicorum, *dicens*:

20. Respice Jehova, & intuere, quibus operereris ità: comederene mulieres fructum suum, parvulos palmares? interficíne in sanctuario Domini Sacerdotem, & Prophetam?

21. Jacent humi *in* vicis puer ut senex, virgines meæ ut juvenes mei cadunt gladio: interficis die iræ tuæ, mactas non utens clementiâ.

22. Convocas quasi ad diem conventûs formidines meas circumquaque, neque est die iræ Jehovæ, qui evadat, aut superstes *maneat*: quos palmis gestabam, & educabam, hos inimicus meus consumit.

CAPUT III.

Calamitas publica urbis, & privata Jirmejæ: atque remedium utriusque.

Ego vir ille sum, *qui* experitur afflictionem, virgâ furoris illius.

2. Me ducit, & agit tenebris, non autem luce:

3. Tantùm mihi adversans, obvertit manum suam toto die:

4. Terit carnem meam, & cutem meam, confringit ossa mea:

5. Exstruit contra me, & cingit cicutâ, & molestiâ:

6. In tenebrosis locis collocat me, ut mortuos olim:

7. Sepit circum me, ut non exeam, aggravat chalybeam numellam meam.

8. Etiam, quum clamo, & vociferor, obstruit orationi meæ:

9. Sepit vias meas cæso lapide, semitas meas pervertit:

10. Ursus insidians est mihi, leo in latibulis.

11. Vias meas vagas efficit, & discerpit me, reddit me desolatum:

12. Adducens arcum suum, statuit me sagittæ suæ ut scopum.

13. Immittit in renes meos tela pharetræ suæ.

14. Sum risui cum toto populo meo, modulatio istorum toto die.

15. Satiat me summâ amaritudine, inebriat me absinthio:

16. Et comminuit in scrupis dentes meos, deprimit me in cinere.

17. Adeò rejicis à pace animam meam, *ut* oblitus sim boni.

18. Et dixerim, periit robur meum, & spes mea à Jehova.

19. Recordando afflictionis meæ, & ploratus mei, absinthii, & cicutæ,

20. Planè, *inquam*, recordando, meditatur apud me anima mea:

21. Hoc revoco in animum meum; *ac* propterea spero:

22. Summæ benignitatis *est* Jehovæ, quòd non sumus absumti, quòd non finiuntur miserationes ejus.

23. Novæ *sunt* singulis matutinis, amplissima fides tua.

24. Pars mea Jehova *est*, inquit anima mea; propterea spero in eo;

25. Bonus *est* Jehova exspectantibus ipsum, animæ requirenti ipsum;

26. Bene *est*, & speranti, & acquiescenti in salute Jehovæ.

27. Bene *est* viro huic, quum tulerit jugum in pueritia sua;

28. Qui sedens solitarius acquiescit, quod imposuerit ipsi *Deus*;

29. *Qui* indit pulveri os suum, *dicens*; fortè est exspectatio.

30. Præbet percutienti se genam, satiatur opprobrio.

31. Nam non rejicit in seculum Dominus:

32. Nam quum affecit mœstitiâ, etiam miseretur pro amplitudine benignitatum suarum:

33. Non enim affligit ex animo suo, mœstitiaque afficit filios viri.

34. Contercre sub pedibus suis omnes vinctos terræ.

35. Detorquere jus viri coram facie superioris.

36. Per-

36. Pervertere hominem in causa sua, Dominus non probat.
37. Eóque dicente, existit aliquid, *si* Dominus non præceperit?
38. Ex ore excelsi *a*mon prodit malum quodque, & bonum?
39. Cur quiritaretur homo vivens, vir propter pœnas peccatorum suorum?
40. Perscrutemur vias nostras, & pervestigemus; atque revertamur usque ad Jehovam.
41. Attollamus animum nostrum cum manibus ad *Deum* fortem in cœlis, *dicentes*:
42. Nos defecimus, & rebellavimus, tu non condonas.
43. Obtegis irâ, & persequeris nos, interficis, non uteris clementiâ:
44. Obtegis nube te, ne pertranseat oratio:
45. Purgamentum, & rejectamentum statuis nos in medio istorum populorum:
46. Dilatant contra nos os suum omnes inimici nostri:
47. Pavor, & fovea adest nobis, vastatio, & contritio:
48. Rivis aquarum perfluit oculus meus, propter contritionem filiæ populi mei:
49. Oculus meus defluit, nec desistit, ex eo, quòd nullæ *sint* intermissiones.
50. Donec prospiciat, & videat Jehova è cœlis.
51. Oculus meus afficit animam meam, propter omnes filias civitatis meæ.
52. Omnino venantur me, tanquam aviculam, inimici mei immeritò.
53. Exscindentes *dejiciunt* in foveam vitam meam, & projiciunt lapides in me.
54. Exundantibus aquis supra caput meum, dico, succisus sum.
55. Invoco nomen tuum, Jehova, è fovea infima.
56. Vocem meam exaudivisti; ne occultes aurem tuam, ad respirationem meam, in vociferatione mea.
57. Appropinquans, quo die invocabam te, dicebas, ne timeto:
58. Agens, Domine, causas animæ meæ, vindicabas vitam meam.
59. Vides, ô Jehova, perversitatem, quæ exercetur in me, judica judicium meum.
60. Vides totam ultionem istorum, omnes cogitationes istorum contra me:
61. Audis probrum istorum, ô Jehova, omnes cogitationes istorum adversùs me:
62. Sermones insurgentium in me, & meditationem istorum adversùs me toto die.
63. Sedere istorum, & surgere istorum intuere, me esse modulationem istorum.
64. Redde eis retributionem, Jehova, secundùm opus manuum ipsorum.
65. Indito illis abjectionem animi, exsecrationem tuam ipsis:
66. Persequere irâ, & perde eos, ne sint sub cœlis Jehovæ.

CAPUT IV.

Iniquitas filiæ Tzijon completa.

QUomodo obscuratur aurum, mutatur insigne aurum præstantissimum diffunduntur lapides sanctitatis in capite omnium vicorum?
2. Filii Tzijonis pretiosissimi, qui taxandi essent auro purgatissimo: quomodo reputantur, pro utribus testaceis, opere manuum figuli.
3. Etiam phocæ præbent mammam, lactant catulos suos: *quomodo* filia populi mei propter crudelem *inimicum* est similis ululis in deserto?
4. *Quomodo* adhæret lingua lactentis palato ipsius præ siti; parvulis ipsis petentibus panem, qui partiatur, nemo *est?*
5. Qui comedebant in deliciis, *quomodo* desolantur per vicos? *quomodo*, qui nutriebantur in coccino, amplexantur stercora?
6. Et major est pœna filiæ populi mei supplicio Sedomi, quo everso quasi momentò, non transferunt in eo manus?
7. Puriores erant Naziræi illius nive; nitidiores lacte: rubebant corpore magis, quàm carbunculi, Sapphirina polities eorum:
8. *Quomodo* obscurior est nigredine forma eorum, non agnoscuntur in vicis: concreta est cutis eorum cum osse ipsorum, aret, est similis ligno?
9. *Quomodo* meliùs habent confossi gladio, quàm confossi fame: *meliùs*, qui perfluunt transfixi, quàm *destituti* proventibus agrorum meorum?
10. *Quomodo* manus mulierum misericordium coquunt natos ipsarum; sunt alimento ipsis in contritione filiæ populi mei?
11. Consummat Jehova excandescentiam suam, effundit æstum iræ suæ: & accendit ignem Tzijone, qui exedat fundamenta ejus:
12. Non credidissent Reges terræ, & omnes habitatores orbis habitabilis, ingressurum esse hostem, & inimicum in portas *urbis* Jeruschalaimorum.
13. Propter peccata Prophetarum ejus, iniquitates Sacerdotum ejus; effundentium in medio ejus sanguinem justorum:
14. *Qui* evagantibus cæcis per vicos, contaminatis sanguine; *quem* non possunt, quin tangant vestimentis suis:
15. Recedite impurus *quisque*, proclamant eis, recedite, recedite, ne attingitote, quum avolant, etiam evagantur: dicunt in Gentibus, non ampliùs commorabuntur:
16. Irata facies Jehovæ dispertiet eos, non est intuitura in eos ampliùs, *hostes* rationem Sacerdotum non habebunt, senibus non facient gratiam.
17. *Et* adhuc nos, oculi nostri consumuntur desiderio auxilii nostri vanissimi: speculatione nostrâ speculamur versùs Gentem non servaturam.
18. Venantur gressus nostros, ne eamus per plateas nostras: appropinquat finis noster, implentur dies nostri, imò advenit finis noster.
19. Leviores sunt, qui persequuntur nos aquilis cœli: in ipsis montibus insectantur nos, in ipso deserto insidiantur nobis.
20. Spiramentum narium nostrarum, unctus Jehovæ capitur in foveis istorum: de quo dicebamus, in umbra ejus nos victuros inter Gentes.
21. Gaude, & lætare, ô filia Edomi, ô quæ habitas in terra Hutzi: etiam ad te transiturum est poculum, inebriabis te, & nudabis te.
22. Consumtâ iniquitate tuâ, ô filia Tzijonis, non perget in deportatione relinquere

te: animadvertet tuam iniquitatem, ô filia Edomi, deportabit propter peccata tua.

CAPUT V.

Supplex Jirmejæ precatio ad Deum.

RECordare Jehova, quid ſit nobis: intuere, & aſpice opprobrium noſtrum.

2. Poſſeſſio noſtra averſa eſt ad extraneos, domus noſtræ ad alienigenas.

3. Pupilli ſumus, ac nullo patre, matres noſtræ tanquam viduæ.

4. Aquas noſtras pecuniâ bibimus, ligna noſtra pretio obveniunt.

5. *Ab* incumbentibus collo noſtro perſequutionem patimur; laboramus, non permittitur quies nobis.

6. Ægyptio porrigimus manum; Aſſyrio, ut ſatiemur pane.

7. Patres noſtri peccaverunt, & non ſuperſunt: nos verò pœnas eorum ferimus.

8. Servi dominantur in nos, aſſerente nemine è manu illorum.

9. Periculo vitæ noſtræ afferimus panem noſtrum, propter gladium deſerti.

10. Pelles noſtræ ut furnus atratæ ſunt, propter procellas famis.

11. Mulieres Tzijone opprimunt, virgines in civitatibus Jehudæ.

12. Principes manu iſtorum ſuſpenduntur, facies ſenum non afficiuntur honore.

13. Juvenes ad molendum portant, & pueri ad ligna corruunt.

14. Senes è porta ceſſant, juvenes à modulatione ſua.

15. Ceſſat gaudium animi noſtri, convertitur in luctum chorus noſter:

16. Cadit corona capitis noſtri, væ jam nobis, quòd peccaverimus.

17. Propter hoc eſt languidum cor noſtrum, propter hæc obtenebrati ſunt oculi noſtri:

18. Propter montem Tzijonis, qui deſolatus eſt, per quem vulpes eunt liberè.

19. Tu Jehova in ſeculum manes, ſolium tuum in unamquamque generationem.

20. Quare in æternum obliviſcereris noſtri? derelinqueres nos? quamdiu longa erunt tempora?

21. Reſtitue nos Jehova tibi, ut revertamur, renova dies noſtros, ut priſcis *diebus*.

22. Nam an omnino ſperneres nos, efferveſceres contra nos admodum?

Jechezkel.

CAPUT I.

Tres viſiones: quadrigæ Jechezkelis, typus providentiæ Dei.

QUum ageretur trigeſimus annus quarti menſis, *die* quinto, & verſarer inter deportatam multitudinem ad fluvium Cebaris; aperti ſunt cœli, & vidi viſiones Dei:

2. Quinto *die* menſis, ipſo anno quinto, *qui fuit* à deportatione Regis Jojacinis,

3. Omnino fuit verbum Jehovæ ad Jechezkelem, filium Buzi Sacerdotem, in terra Chaldæorum, ad fluvium Cebaris: fuítque ſuper eum manus Jehovæ illic.

4. Vidi ergo, quum ecce ventus turbineus veniret ab Aquilone, nubem magnam, & ignem ſeſe accendentem, & ſplendorem ejus circumſtantem: è cujus medio *emicabat* tanquam color vividiſſimus è medio illius ignis.

5. E medio *autem* illius, ſimilitudo quatuor animalium: atque hæc illorum ſpecies, ſimilitudo humana *erat* illis:

6. Et quaterni vultus unicuique, quaternæque alæ unicuique illorum.

7. Et pedes illorum, pes *quiſque* rectus (ſed peſſimus ipſorum ſimilis *erat* imo pedi vituli) ſcintillantéſque, ut color chalybis terſi:

8. Et manus humanæ ſub alis eorum, in quaternis partibus ipſorum *erant*: faciéſque eorum: & alæ eorum in quaternis *partibus* illis.

9. Conjunctis unâ ad alteram alis ipſorum: non divertebant eundo, unumquodque in tractum faciei ſuæ *objectum* ibant.

10. Ac ſimilitudo quidem faciei ipſorum, faciei humanæ *fuit*; ſed facies leonis ad dexteram ipſis quatuor, & facies bovis à ſiniſtra ipſis quatuor: itémque facies aquilæ ipſis quatuor *erat*.

11. Facies autem eorum, & alæ eorum porrectæ *erant* ſurſum; unicuique binæ conjunctæ *erant* cujuſque, & binæ tegebant corpora ipſorum:

12. Et quiſque in tractum faciei ſuæ *objectum* ibant; quócunque erat ſpiritus ipſe iturus, ibant, non divertebant eundo.

13. Similitudo autem iſtorum animalium, ſpecies ipſorum velut carbonum ignis, ardentium in ſpeciem lampadum, hæc *ergo ſimilitudo* indeſinenter ibat inter ipſa animalia: & ſplendor *erat* huic igni, atque ex igne prodibat fulgur.

14. Ità hæc animalia excurrebant, & revertebantur in ſpeciem fulguris vehementiſſimi.

15. Ut autem vidi animalia illa; ecce, rotam unam in terra ſecundùm illa animalia in quatuor facies ipſius.

16. Species rotarum, & opus earum, quaſi colore berylli thalaſſii, & ſimilitudo eadem ipſis quatuor *erat*; earúmque ſpecies, & opus earum, ac ſi eſſet, rota *una* in rota *altera*:

17. *Ità ut* in quatuor partes ſuas euntibus illis irent, non diverterent eundo.

18. Et apſidibus earum tanta altitudo *erat* ipſis, ut timorem injicerent: & canthi earum pleni oculis circumquaque in ipſis quatuor.

19. Euntibus autem illis animalibus, ibant hæ rotæ ſecundùm illa; & quum attollerent ſe animalia ſurſum à terra, attollebant ſe rotæ.

20. Quócunque iturus erat illorum ſpiritus, ibant, eò iturus erat ſpiritus illarum: & rotæ attollebant ſe è regione illorum, nam ſpiritus vitalis aderat rotis.

21. Euntibus illis, ibant, & illis conſiſtentibus, conſiſtebant: & attollentibus ſe illis ſurſum à terra, attollebant ſe rotæ è regione illorum, nam ſpiritus vitalis aderat rotis.

22. Simi-

22. Similitudo autem expansi *erat* supra capita animalium, quasi specie crystalli formidabilis extensi supra capita eorum supernè:

23. Et sub isto expanso alæ illorum rectæ, *pertingentes* una ad alteram: cuique binæ tegentes hinc, & binæ tegentes inde corpora ipsorum.

24. Et audiebam sonum alarum ipsorum quasi sonum aquarum multarum, quasi sonum omnipotentis euntibus illis, sonum conflictûs, quasi sonum exercitûs: quum starent illi, consistebant alæ ipsorum.

25. Sed erat supernè sonus expanso illi, quod *erat* supra capita illorum: quando stantibus illis, consistebant alæ illorum.

26. Supernè autem ad expansum illud, quod *erat* supra caput illorum, quasi species lapidis Sapphiri, similitudo solii *erat*; & super similitudinem illius solii similitudo quasi species hominis, supernè insidentis ei.

27. Et vidi quasi colorem vividissimum, quasi speciem ignis intimi circumquaque, inde à specie lumborum illius sursum versùs: à specie verò lumborum illius deorsum versùs, vidi quasi speciem ignis, & splendoris circumstantis eum.

28. Qualis *est* species arcûs, qui existit in nube, tempore pluviæ, talis species illius splendoris *erat* circumquaque; hæc visio similitudinis gloriæ Jehovæ: hæc videns procidi in faciem meã, & audivi vocem loquentis.

CAPUT II.

Vocatio, & commissio divina Jechezkelis.

NAm edixit mihi; fili hominis, consiste in in pedes tuos, & alloquar te.

2. Tum ingressus est in me spiritus, quum alloqueretur me, & statuit me in pedes meos; ut audirem eum, qui sermocinaturus *erat* mecum.

3. Dixit igitur mihi, fili hominis, missurus sum ego te ad filios Jisraëlis, ad gentes rebelles, quæ rebellârunt contra me; istæ, ut majores ipsarum defecerunt, *rebellantes* in me, ad hunc ipsum usque diem:

4. Utut filii isti *sint* obdurati vultu, & obfirmati animo, ego te sum missurus ad eos: ut dicas eis, sic ait Dominus Jehovi.

5. Ut ipsi, sive audiant, sive desistant, quia domus rebellionis sunt; ut, *inquam*, sciant Prophetam fuisse in medio sui.

6. Tu ergo, fili hominis, ne timeto ab istis, & à verbis istorum ne timeto, quòd refractarii, & spinei sint in te, & apud scorpiones habites: à verbis eorum ne timeto, & à facie eorum ne consternator, quòd domus rebellis sint:

7. Ut eloquaris verba mea ipsis, sive audiant, sive desistant; nam rebelles sunt.

8. Sed tu, fili hominis, ausculta, quod ego sum dicturus tibi, ne esto rebellis ut domus rebellis ista: aperi os tuum, & comede, quod ego daturus sum tibi.

9. Quum itaque respicerem, ecce manum emissam ad me; ecce autem in ea volumen libri:

10. Quod explicuit in conspectu meo, erátque scriptum à fronte, & à tergo: & scriptura in eo *erat* lamentationum, lugubrísque carminis, & væ. *Caput III.*

11. Edixit igitur mihi, fili hominis, quod præsens est tibi, comede: comede volumen hoc, deinde abi, alloquere domum Jisraëlis.

12. Itaque aperui os meum, fecítque, ut comederem volumen illud.

13. Edicens mihi, fili hominis, ventrem tuum cibato, & viscera tua impleto volumine hoc, quod ego do tibi: quod, ubi comedi, fuit in ore meo par melli dulcedine.

14. Deinde dixit mihi, fili hominis, abi, accede domum Jisraëlis, ut alloquaris verbis meis ipsos.

15. Quia non ad populum utentem ignoto sermone, & impeditâ linguâ mitteris, ad domum Jisraëlis, quum mitteris:

16. Non ad populos multos utentes ignoto sermone, & impeditâ linguâ, quorum non intelligas verba (nónne si ad eos mitterem te, ipsi auscultaturi essent tibi?

17. Domus verò Jisraëlis nolent auscultare tibi, cùm nolint auscultare mihi: nam tota domus Jisraëlis obfirmatâ fronte, & duro corde sunt.)

18. Ecce dispono faciem tuam obfirmatam adversùs faciem eorum, & frontem tuam obfirmatam adversùs frontem eorum:

19. Similem lapidi perdiuturno, firmiorem rupe disposui frontem tuam: ne timeto istos, neque consternator à facie istorum, quòd domus rebellis sint.

20. Postea edixit mihi; fili hominis, omnia verba mea, quibus alloquar te, excipe animo tuo, & auribus tuis audi:

21. Sic abi, proficiscere ad multitudinem istam deportatam, ad populares tuos, ut alloquens eos, indicas eis, sic ait Dominus Jehovi, sive audiant, sive desistant.

22. Tum sustulit me spiritus, & audivi post me sonum concussionis magnæ; benedictam gloriam Jehovæ, è loco ipsius:

23. Et sonum alarum illorum animalium, contingentium alterius alteram, sonúmque rotarum è regione illorum, sonum, *inquam*, concussionis magnæ.

24. Quum autem spiritus tollens me, assumsisset me; abibam amarulentus æstu spiritûs mei, sed manus Jehovæ fuit superior me.

25. Itaque veni ad multitudinem deportatam Thel-abib, accolas fluvii Cebaris, & Haëscheri, ubi habitabant illi: & desedi illic septem dies, agens desolatum inter illos.

CAPUT III.

Officium boni Prophetæ.

FUit autem exactis septem diebus, fuit, *inquam*, verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2. Fili hominis, speculatorem dedi te domui Jisraëlis; ut audias ex ore meo verbum, & admoneas eos à me.

3. Quum dixero improbo, utique moriturus es, tu autem non admonueris eum, neque alloquutus fueris; ut admoneas improbum *revocans* à via ejus improbissima; ut serves eum: iste improbus in sua iniquitate morietur, sed sanguinem ejus è manu tua reposciturus sum.

4. Tu verò, quum admonueris improbum, & non reversus fuerit ab improbitate sua, & à via illa sua pessima; iste in sua iniquitate morietur, & tu animam tuam eripueris.

5. Sin autem avertetur justus à justitia sua, & faciet iniquitatem, me disponente

offendiculum coram eo, morietur ille: quum non admonueris eum; in peccato ſuo morietur, neque recordationi erunt omnia juſta ejus opera, quæ fecerit, ſed ſanguinem ejus è manu tua repoſcam.

6. Tu verò, quum admonueris juſtum, ut non peccet juſtus, ſi ipſe non peccet ampliùs: omnino vivet, quia admonitus fuerit, & tu animam tuam eripueris.

7. Deinde fuit ſuper me ibi manus Jehovæ; & dixit mihi, ſurge, egredere in iſtam convallem, & ibi alloquar te.

8. Itaque ſurgens, exivi in illam convallem: ubi, ecce gloria Jehovæ ſtabat, ut gloria illa, quam videram ad flumen Cebaris: & procidi in faciem meam.

9. Sed ingreſſus in me ſpiritus fecit, ut conſiſterem in pedes meos, & alloquutus me *Jehova* edixit mihi, ingredere, include te intrà domum tuam.

10. Tu autem, ô fili hominis, ecce; indiderunt tibi denſos funes, & vinxerunt te illis; ut non prodeas in medium ipſorum.

11. Ideóque linguam tuam agglutinaturus ſum palato tuo, ut obmuteſcas, ac non agas reprehenſorem apud illos, quia domus rebellis ſunt:

12. Sed quum alloquendo te, aperiam os tuum, indices eis, ſic ait Dominus Jehovi: qui auditurus eſt, audiat, & qui deſtiturus, deſiſtat; nam domus rebellis ſunt.

CAPUT IV.

Sciagraphia pœnæ imminentis urbi, facta in latere.

TU ergo fili hominis, accipe tibi laterem, quem ponas in conſpectu tuo, ut incidas in eum civitatem Jeruſchalaima:

2. Et diſponens obſidionem in eam, extruénsque in eam propugnacula, diffundes in eam aggeſtas moles: & diſponens in eam caſtra, pone contra eam primores *exercitûs* circumquaque.

3. Deinde tu accipe tibi ſartaginem ferream, quam pones *pro* muro ferreo inter te, & civitatem iſtam: ut obfirmatâ facie tua adversùs eam, cingatur obſidione, te obſidente illam; ſignum hoc in domum Jiſraëlis.

4. Tu autem incumbe lateri tuo ſiniſtro, quum appoſueris ei iniquitatem domûs Jiſraëlis, numero dierum, quibus incumbes ei, ferens iniquitatem illorum.

5. Ego verò do tibi annos iniquitatis illorum pro numero annorum, trecentos nonaginta dies, quibus feres iniquitatem domûs Jiſraëlis.

6. Quúmque eris abſoluturus eos, incumbes lateri duo dextero ſecundò, ut feras iniquitatem domûs Jehudæ: quadraginta dies, diem unumquemque do tibi pro unoquoque anno.

7. Ad obſidionem verò Jeruſchalaimorum obfirmato faciem tuam, cum brachio tuo nudato; ſic prophetabis contra ea.

8. Ecce autem impono tibi denſos funes, ut non obvertas te à latere uno in alterum, donec abſolveris dies obſidionis tuæ.

9. Tu quoque accipe tibi triticum, & hordeum, fabâſque, & lentes, & millium, ac zeam, quæ indas in vas unum, ut facias tibi ex eis panem; *de* numero dierum, quibus incumbes lateri tuo, trecentis nonaginta diebus comedes illum.

10. Cibus autem tuus, quem comedes, pondere viginti ſiclorum in diem erit: de tempore in tempus *ſtatum* comedes illum:

11. Et aquam ad menſuram bibito, ſextam hinis: de tempore in tempus *ſtatum* bibito.

12. Comedes autem eum *ut* placentam hordeaceam: & ad orbes excrementi humani parabis placentam iſtam in oculis illorum.

13. Præterea dixit Jehova, ità comedent Jiſraëlitæ cibum ſuum immundum; inter gentes, quò diſpellam ipſos.

14. Tum dixi, Ahah Domine Jehovi, ecce anima mea non *eſt* impurata; nam cadaver, aut diſcerptum non comedi à pueritia mea huc uſque, neque intravit os meum caro abominanda:

15. Et dixit mihi, vide, do tibi egeſta boum pro orbibus ſtercoris humani, ut pares panem tuum ad illa:

16. Nam inquit, mihi, fili hominis, ecce ego fracturus ſum baculum panis Jeruſchalaimis, ita ut comedant panem pondere, ac cum ſolicitudine, & aquas menſurâ, ac cum ſtupore bibent:

17. Ut defecti pane, & aquâ, obſtupeſcant ſinguli, atque contabeſcant in iniquitate ſua.

CAPUT V.

Typus vaſtationis urbis in raſura capitis, & barbæ Jechezkelis.

POſtea tú, fili hominis, accipe tibi gladium acutum, novaculam tonſoriam accipito tibi, ut tranſmittas eam, ſuper caput tuum, & ſuper barbam tuam: ſuménſque tibi trutinam *juſti* ponderis, divides *pilos* eorum.

2. Tertiam partem igne combures in civitate, quando completi erunt dies obſidionis: & accipiens alteram tertiam, percuties gladio circa illam, reliquam verò tertiam diſperges in ventum, nam gladio exſerto perſequar iſtos.

3. Attamen excipies inde paucos numero, quos ligaturus es in alis tuis:

4. Et ex iſtis adhuc accipies, quos projicies in ignem, & combures eos igne: inde prodibit ignis in totam domum Jiſraëlis.

5. Sic ait Dominus Jehovi, iſta *ſunt* Jeruſchalaima, *urbs*, quam in medio gentium poſueram; & cui circumdederam regiones.

6. Sed mutavit jura mea in improbitatem plùs, quàm gentes ipſæ, & ſtatuta mea plùs quàm regiones, quæ circumſtant eam: quia jura mea ſpreverunt, & in ipſis ſtatutis meis non ambulaverunt.

7. Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, eò quòd cumulatim plùs, quàm gentes ipſæ, quæ circumſtant vos, in ſtatutis meis non ambulâſtis, & jura mea non feciſtis; ac ne quidem ſecundùm jura gentium, quæ circumſtant vos, feciſtis:

8. Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, ecce me, irruentem in te, me quoque, ut efficiam in medio tui judicia in oculis ipſarum gentium:

9. Facturus enim ſum in te *judicium*, cujuſmodi non feci, & cujuſmodi non ſum facturus ampliùs; propter abominationes tuas.

10. Id-

10. Idcirco patres comedent filios in medio tui,& filii comedent patres suos; & exercens in te judicia, dispergam omnes reliquias tuas in omnem ventum.

11. Idcirco, *ne* vivam ego,dictum Domini Jehovi, nisi eò quòd sanctuarium meum impurâsti omnibus rebus detestandis tuis, & rebus omnibus abominandis tuis,ideo tum ego succidam, ut non parcat oculus meus, tum etiam ego non utar clementia.

12. Tertia tui *pars* peste morientur, & fame consumentur in medio tui; tertia autem altera gladio cadent circa te; reliquam verò tertiam in omnem ventum dispergam,& exserto gladio persequar eos.

13. Ità consummabitur ira mea, & collocans excandescentiam meam in istis, ultione consolabor me: experientúrque me Jehovam eloquutum esse in zelo meo, quando consummabo excandescentiam meam in ipsis.

14. Et disponam te in vastitatem,& in opprobrium apud gentes, quæ circumstant te, in oculis omnium transeuntium:

15. Et erit opprobrium, convitiúmque eruditioni, & stupori gentibus, quæ circumstant te: quum exercuero in te judicia irâ, excandescentiáque, & correptionibus excandescentiæ (ego Jehova eloquutus sum.)

16. Quum immisero sagittas famis pessimas in eos, qui fuerunt ad corruptionem, quas immittam ad corrumpendum vos: & famem colligens contra vos, fregero vobis baculum panis.

17. Immisero,*inquam*, contra vos famem, bestiámque pessimam, orbaturas te, pestísque, & cædes pervaserit te: denique vastationem immisero in te; ego Jehova eloquutus sum.

CAPUT VI.

Idololatriæ pœna prædicitur.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, edicendo:

2. Fili hominis, dispone faciem tuam versùs montes Jisraëlis; & prophetam age apud eos:

3. Tum dices eis, ô montes Jisraëlis, audite verbum Domini Jehovi: sic ait Dominus Jehovi montibus,& collibus,alveis aquarum, & vallibus: ecce me, me, *inquam*, adducentem contra vos gladium, & perditurum excelsa vestra.

4. Nam desolabuntur altaria vestra,& confringentur subdiales statuæ vestræ; prosternámque confossos vestros coram diis stercoreis vestris.

5. Disponam etiam cadavera Jisraëlitarum coram diis stercoreis ipsorum; & dispergam ossa vestra circùm altaria vestra:

6. In omnibus sedibus vestris ipsæ civitates vastabuntur, & excelsa desolabuntur; ut vastentur, & desolentur altaria vestra, confringantúrque, & aboleantur stercorei dii vestri, & succidantur subdiales statuæ vestræ, ac deleantur opera vestra:

7. Et cadent confossi in medio vestri, ut experiamini me esse Jehovam.

8. Sed reliquos faciam, quum erunt vobis, qui evaserint gladio, in gentibus; quum dispersi fueritis in regiones.

9. Et, qui ex vobis evaserint, recordabuntur mei in Gentibus, ubi captivi detinebuntur: me fractum fuisse ab animo ipsorum scortante, qui recessit à me, & ab oculis ipsorum, qui scortantes, sequebantur stercoreos deos ipsorum, & fastidio erunt sibi ipsis, *respicientes* ad mala, quæ fecerint, ad omnes res abominandas suas.

10. Et agnoscent me esse Jehovam; non frustrà loquutum fuisse, me affecturum ipsos hoc malo.

11. Sic ait Dominus Jehovi,percute manu tuâ, & plaude pede tuo, & dic, ah, *respiciens* ad omnes abominationes pessimas domûs Jisraëlis: quibus gladio, fame, & peste casuri sunt.

12. Longinquus peste morietur,& propinquus gladio cadet, reliquus autem, & obsessus, fame morietur: denique consummabo excandescentiam meam in eos:

13. Ut agnoscatis me esse Jehovam, quum erunt confossi eorum inter deos stercoreos ipsorum, circa altaria illorum; ad omnem collem excelsum, in omnibus cacuminibus montium, & sub omni arbore virente, ac sub omni quercu densa, ubicunque loci posuerint odorem gratum omnibus stercoreis diis ipsorum:

14. Quum extendens manum meam contra eos, reddidero terram hanc desolatissimam, magis desolatam, quàm desertum ad Diblam, in omnibus sedibus ipsorum; ut agnoscant me esse Jehovam.

CAPUT VII.

Comminatio extremæ calamitatis.

DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2. Heus tu, fili hominis,*dic*, sic indicit Dominus Jehovi terræ Jisraëlis finem: advenit ipse finis in quatuor oras istius terræ.

3. Jam finis impendet tibi, quum immittens iram meam in te, judicabo te secundùm vias tuas, & reponam super te omnes abominationes tuas.

4. Neque parcet oculus meus tibi, neque utar clementia: nam vias tuas super te reponam, & abominationes tuæ in medio tui erunt, ut experiamini me esse Jehovam.

5. Sic ait Dominus Jehovi; malum, unicum malum ecce advenit.

6. Finis advenit, advenit ille finis, pervigil irruit in te; ecce advenit *illud*.

7. Supervenit matutinum illud tibi, ô habitator istius terræ: advenit tempus illud, propinquus est dies ille vexationis, non autem echûs montium.

8. Jam cominus *adsum*, effundam excandescentiam meam super te, & consummans iram meam in te, judicabo te secundùm vias tuas: denique reponam super te omnes abominationes tuas.

9. Neque parcet oculus meus, neque utar clementia: secundùm vias tuas tibi reponam, & abominationes tuæ in medio tui erunt, ut experiamini me Jehovam *esse* percussorem.

10. Ecce diem illum, ecce adveniens *matutinum*: prodiit matutinum illud, effloruit virga ista, germinavit superbia:

11. Ipsa violentia assurrexit ad virgam improbitatis: nemo ex eis, neque ex multitudine ipsorum, neque ex thrasonibus

ipſorum, *ſuperfuturus eſt*, neque lamentum de ipſis *erit*.

12. Advenit illud tempus, pertigit dies ille, emtor ne lætetur, & venditor ne lugentem agat: quia æſtus *iræ* impendet toti multitudini ejus.

13. Nam venditor ad rem venditam non eſt reverſurus, quàmvis adhuc in integro ſit caterva eorum, *quæ vendidit*: viſio enim toti multitudini ejus non reverſura eſt, & ſinguli in iniquitate ſuâ non ſunt confirmaturi ſe catervâ ſuâ.

14. Clangent claſſico, ut comparent omnes, ſed nullus prodibit ad bellum; quia æſtus *iræ* meæ *exarſit* in totam multitudinem ejus.

15. Gladius ipſe foris, peſtis autem, & fames intus: qui in agro *erit*, gladio morietur; qui verò in civitate, eum fames, & peſtis conſumptura eſt.

16. Sed ex eis, qui evaſuri ſunt, evadent, & erunt in ipſis montibus velut columbæ vallium, trepidantes omnes, quiſque propter iniquitatem ſuam.

17. Omnes manus debilitabuntur, & omnia genua in aquas abitura ſunt:

18. Et accingent cilicia, tegente ipſos horrore; denique in omni facie erit pudor; & in omnibus capitibus ipſorum calvitium.

19. Argentum ſuum per plateas abjicient, & aurum ipſorum ſeparationi erit; argentum ipſorum, & aurum ipſorum non poterit eripere ipſos die furoris Jehovæ; ſe ipſos non ſatiabunt, & viſcera ſua non explebunt: eò quòd offendiculum iniquitatis ipſorum aderit.

20. Quin decorem ornatûs ſui illum ad excellentiam poſuerat, imagines abominationum ſuarum, & rerum deteſtabilium ſuarum fecerunt in eo: idcirco illum ſtatui ipſis in ſeparationem.

21. Tradam enim illum in manum extraneorum direptioni, & improborum hujus terræ prædæ, qui profanabunt illum.

22. Et avertente me faciem meam ab ipſis, ubi profanaverint aditum meum; invadent *civitatem* ipſam effractores, & profanabunt ipſam.

23. Para funem: quia terra iſta plena eſt cauſis capitalibus, & ipſa civitas plena eſt violentiâ.

24. Ideo adducam peſſimos gentium, ut hæreditario jure poſſideant domus iſtorum: faciámque, ut ceſſet excellentia fortium, & profanentur ii, qui ſanctificant ipſos.

25. In excidium devenit, & quærentibus pacem nulla erit.

26. Ærumna ſuperveniet ærumnæ, & rumor ad rumorem erit; deſiderabúntque viſionem à Propheta, & lex peribit à Sacerdote, conſiliúmque à ſenibus.

27. Rex ipſe continenter lugebit, & Princeps induet veſtem deſolationis, ac manus populi terræ conturbabuntur: pro via ipſorum agam cum eis, & prout jus ipſorum eſt, judicabo ipſos, ut experiantur me eſſe Jehovam.

CAPUT VIII.

Quatuor viſiones: populus Judaicus eſt inverſus, & everſus Decalogus.

FUit autem anno ſexto, menſe ſexto, die quinto illius menſis, me ſedente domi meæ, Senioribúſque Jehudæ ſedentibus coram me, ut accideret mihi illic manus Domini Jehovi.

2. Etenim *viſionem* vidi, quôd, ecce ſimilitudo *hominis*, quaſi ſpecie ignis, à ſpecie lumborum ejus deorſum versùs, *ſpecie* ignis: à lumbis autem ejus ſurſum verſus, quaſi ſpecie ſolis rutili, ſimilis colori vividiſſimo.

3. Qui extendens formam manûs, aſſumſit me cincinno capitis mei: & attollens me ſpiritus inter terram, & cœlum, deduxit me Jeruſchalaima viſionibus Dei, ad oſtium portæ interioris, ſpectans ad aquilonem; ubi *erat* ſedes idoli zelotypiæ, quod provocat ad zelotypiam.

4. Ecce autem illic gloriam Dei Jiſraëlis, ſecundùm ſpeciem, quam videram in ipſa convalle.

5. Tum edixit mihi, fili hominis, attolle jam oculos tuos *ad* viam, *quæ fert* aquilonem verſus; cúmque ſuſtuliſſem oculos meos *ad* viam aquilonem verſus, ecce ab aquilone, ad portam ipſius altaris idolum illud zelotypiæ in ipſo ingreſſu.

6. Poſtea dixit mihi, fili hominis, vidéſne, quid iſti faciunt? abominationes *ſunt* maximæ, quas domus Jiſraëlis faciunt hic, ut longè recedam à ſanctuario meo? ſed ampliùs iterum videbis, abominationes maximas,

7. Et deduxit me ad portam atrii alterius: ubi, quum aſpicerem, ecce foramen unum in ipſo pariete.

8. Itaque edixit mihi, fili hominis: fode jam in iſto pariete, quúmque fodiſſem in ipſo pariete, ecce portam unam.

9. Tum edixit mihi, ingredere, & aſpice abominationes peſſimas, quas iſti faciunt *hic*.

10. Ingreſſus itaque, aſpexi; ecce autem omnes formas reptilium, & jumentorum deteſtandorum, omniúmque ſtercoreorum deorum domûs Jiſraëlis; expreſſum *opus* in pariete ipſo circumquaque:

11. Et ſeptuaginta viros è Senioribus domûs Jiſraëlis, cum Jaazanja, filio Schaphanis ſtante in medio ipſorum, ſtantes coram illis, quemque thuribulum ſuum *habentem* in manu ſuâ: ita ut abundans nubes ſuffitus aſcenderet,

12. Poſt dixit mihi: vidiſtíne, fili hominis, quæ ſeniores domus Jiſraëlis faciant in tenebris, quiſque in conclavibus figuratis ſuis? quia dicunt, non *eſt* Jehova, qui videat nos, dereliquit Jehova terram hanc.

13. At, inquit mihi, ampliùs adhuc videbis abominationes maximas, quas iſti faciunt:

14. Et deduxit me ad oſtium portæ domûs Jehovæ, quæ *eſt* ad aquilonalem tractum: ecce autem mulieres ſedebant, deflentes Thammuzum.

15. Poſtea dixit mihi, vidiſtine fili hominis? ampliùs adhuc viſurus es abominationum, *abominationes* majores iſtis.

16. Et deduxit me in atrium domûs Jehovæ interius; ecce autem in porta templi Jehovæ inter porticum, & altare quaſi viginti quinque viros: quorum poſteriora *obverſa erant* versùs templum Jehovæ, facies autem Orientem versùs, & adoratio ipſorum

rum Orientem versùs ad Solem *ferebatur*.

17. Tum dixit Deus, vidiſtíne, fili hominis ? an levius eſt quicquam viſum domui Jehudæ, quàm facere abominationes iſtas, quas faciunt hic? nam impleverunt terram hanc violentiâ, & averſi ſunt ad provocandum me, ecce autem jam præmittunt plantarum ſurculos ante faciem ſuam :

18. Propterea etiam ego facturus ſum *factum* in excandeſcentia, non parcet oculus meus, neque utar clementiâ, & quàmvis clament in auribus meis voce magnâ, non exaudiam eos.

CAPUT IX.

Conſervatio piorum in media clade.

DEinde inclamavit me audiente voce magnâ, dicendo : admovete præfecturas iſtius civitatis ; & inſtrumentum quiſque ſuum lethiferum *habeto* in manu ſua.

2. Tum, ecce ſex homines venientes à via portæ ſuperioris, quæ eſt obverſa ad aquilonem, quemque cum inſtrumento diſſipationis ſuo in manu ſua, & virum unum inter eos indutum *veſtibus* lineis cum atramentario ſcribæ ad lumbos ſuos : qui venientes, conſtiterunt juxta altare æneum.

3. Gloria autem Dei Jiſraëlis extulit ſe à Cherubinis, quibus inſidebat, ad limen ipſius domûs ; & inclamavit virum illum indutum *veſtibus* lineis, ad cujus lumbos *erat* atramentarium ſcribæ.

4. Edixítque Jehova ei, tranſi per medium iſtius civitatis, per medium *urbis* Jeruſchalaimorum, & inſignito ſigno frontes illorum hominum, qui ſuſpirant, & qui exclamant propter omnes abominationes iſtas, quæ fiunt in medio illius.

5. *Reliquis* autem illis edixit me audiente, tranſite per hanc civitatem poſt eum, & percutite, ne parcito oculus veſter, neque utamini clementiâ ;

6. Senem, juvenem, & virginem, parvulóſque, & fœminas interficitote ad internecionem, ſed ad ullum virum, cui inerit hujus ſignum, ne acceditote, & à ſanctuario meo incipitote (itaque incipiebant ab hominibus illis Senioribus, qui *erant* ante ipſam domum.)

7. Et impurate, ait illis, domum ipſam, & implete atria ipſa confoſſis, exite : ut exeuntes percutiant in civitate ipſa.

8. Fuit autem percutientibus ipſis, quum reliquus eſſem ego ; ut procidens in faciem meam, clamarem, & dicerem, Ahah Domine Jehovi, an perditurus es omnes reliquias Jiſraëlis, effundendo excandeſcentiam tuam ſuper Jeruſchalaima ?

9. Qui dixit mihi, iniquitas domûs Jiſraëlis, & Jehudæ magna eſt ſupra modum, & repleta eſt iſta terra cædibus, ipſáque civitas plena perverſione : quia dixerunt, dereliquit Jehova hanc terram ; neque Jehova *eſt*, qui reſpiciat.

10. Quapropter etiam ego, non parcet oculus meus, neque utar clementiâ : viam eorum in caput ipſorum reponam.

11. Tum, ecce vir ille indutus *veſtibus* lineis, ad cujus lumbos *erat* atramentarium, retulit rem, dicendo : feci, quemadmodum præceperas mihi.

CAPUT X.

Prunæ de igneis rotis myſticæ. Quadrigæ effunduntur ſuper civitatem.

ME autem vidente, quum ecce, in illo expanſo, quod *erat* ſupra caput Cherubinorum, ſimilem lapidi Sapphirino, qua ſpeciem ſimilitudinis ſolii ; apparuit ſuper ipſos *Jehova* :

2. Qui alloquutus virum illum, indutum *veſtibus* lineis, dixit, ingredere intervallum orbium, in locum Cherubinorum, & imple pugnos tuos prunis igneis ex intervallo Cherubinorum, & ſparge contra iſtam civitatem : Et ingreſſus eſt ante oculos meos.

3. Cherubini autem ſtabant à dextera domûs, quum ingrederetur vir ille ; & nubes implebat atrium interius.

4. Tum extulit ſe gloria Jehovæ à Cherubinis ſupra limen domûs, éſtque impleta domus nube, atrium verò impletum ſplendore gloriæ Jehovæ.

5. Et ſonus alarum Cherubinorum audiebatur uſque ad atrium exterius ; quaſi ſonus *Dei* fortis omnipotentis, quum loquitur.

6. Fuit autem, quum præcepiſſet viro illi induto *veſtibus* lineis, dicendo : accipe ignem ex intervallo horum orbium, ex intervallo Cherubinorum ; ut ingreſſus ille conſiſteret juxta rotas.

7. Et extendens Cherub *unus* manum ſuam ex intervallo Cherubinorum ad ignem illum, qui *erat in* intervallo Cherubinorum, ſumſit, & indidit pugnis *illius* induti *veſtibus* lineis : qui accipiens, exivit.

8. Apparebat enim in Cherubinis forma manûs hominis ſub alis ipſorum.

9. Tum vidi, quòd ecce quatuor *quidem* rotæ juxtà ipſos Cherubinos : rota unaquæque juxta Cherubinum unumquemque : quarum rotarum ſpecies *erat* ſimilis colori lapidis berylli thalaſſii :

10. Et ſpecies illarum quatuor *erant* ſimilitudine unâ, ac ſi eſſet rota *una* in medio rotæ *alterius* :

11. Euntibus illis *Cherubinis*, in quaternas partes ipſarum ibant, non divertebant eundo : nam ad locum, quò ſpectabat ipſum caput, ſequebantur ipſum, non divertebant eundo.

12. Sed totum corpus illorum, dorſáque illorum, ac manus illorum, alæque illorum : etiam rotæ ipſæ plenæ oculis *erant* circumquaque ipſorum quatuor, rotarúm*que* ipſorum.

13. Hæ autem rotæ, ipſæ vocatæ ſunt orbis, me audiente :

14. Quatuor verò facies *erant animali* unicuique : facies unius facies *erat* Cherubi, facies autem alterius facies hominis, & tertii facies leonis, & quarti facies aquilæ.

15. Ità extulerunt ſeſe Cherubini, hoc *eſt* animal, quod videram ad flumen Cebaris.

16. Euntibus Cherubinis autem, iverunt rotæ ipſæ juxta illos : & attollentibus Cherubinis alas ſuas ad efferendum ſe è terra, non diverterunt rotæ ipſæ quoque ab illis :

17. Conſiſtentibus illis, conſtiterunt, & efferentibus ſe illis, extulerunt ſe cum illis : quia ſpiritus vitalis aderat ipſis.

18. Egreſſa igitur gloria Jehovæ è *loco, qui erat* ſupra limen domûs, & ſtans ſuper Cherubinos :

19. Quum levantes Cherubini alas suas, extulissent se è terra ante oculos meos eundo, & rotæ è regione illorum; substitit *animal ad* ostium portæ domûs Jehovæ primum, & gloria Dei Jisraëlis insidens illis supernè.

20. Ipsum *est* animal illud, quod videram subjectum Deo Jisraëlis ad flumen Cebaris, & cognovi Cherubinos eos esse.

21. Quaternæ facies unicuique, & quaternæ alæ unicuique: similitudoque manuum hominis sub alis illorum *erat*.

22 *De* similitudine denique faciei ipsorum, eâdem facie, quam videram ad flumen Cebaris, *erant* species ipsorum, illarúmque: quisque in tractum faciei suæ *objectum* ibant.

CAPUT XI.

Cor lapideum commutandum cum carneo.

TUm attollens me spiritus, adduxit me ad portam domûs Jehovæ primam, quæ spectat Orientem versùs, ubi ecce, in ostio illius portæ viginti quinque viros: inter quos videbam Jaazanjam, filium Hazzuris, & Pelatjam, filium Benajæ, principes populi.

2. Dixítque mihi; fili hominis, hi *sunt* viri isti, qui cogitant vanitatem, & qui ineunt consilium malum in hac ipsa civitate:

3. Qui dicunt, non in propinquo ædificandæ *sunt* domus; hæc *urbs futura esset* olla, & nos caro illa.

4. Idcirco propheta contra istos; propheta, ô fili hominis.

5. Et accidente mihi spiritu Jehovæ; edixit mihi, dic, sic ait Jehova, ità dicitis ò domus Jisraëlis; nam eorum, quæ veniunt in spiritum vestrum, unumquodque ego novi.

6. Multiplicatis confossos vestros in civitate hac; & impletis vicos ejus confossis.

7. Idcirco sic ait Dominus Jehovi, confossi vestri, quos disponitis in medio ejus, hi *sunt* illa caro, & hæc *urbs* olla ipsa *est*: vos autem educam è medio ejus.

8. Gladium timetis; & gladium adducam super vos, dictum Domini Jehovi.

9. Nam educens vos è medio ejus, tradam vos in manum alienorum; & exercebo contra vos judicia.

10. Gladio cadetis, in termino Jisraëlis judicabo vos; ut experiamini me esse Jehovam.

11. Hæc non est futura vobis olla, aut vos futuri in medio hujus caro; *disjectos* in terminum Jisraëlis, judicabo vos:

12. Ità experiemini me esse Jehovam, quicunque in meis statutis non ambulatis, & mea jura non facitis; sed secundùm jura Gentium, quæ circumstant vos, facitis.

13. Fuit autem me prophetante, ut Pelatja, filius Benajæ moreretur: quapropter procidens in faciem meam, & exclamans voce magnâ dixi, Ahah Domine Jehovi, tu consummationem facis cum reliquiis Jisraëlis.

14. Sed fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

15. Fili hominis, *sunt* fratres tui, fratres tui, necessarii tui, & tota domus Jisraëlis, quanta quanta est; quibus dicunt habitatores Jeruschalaimorum, longè abeste à Jehova, nostra est, *nobis* data est hæc terra in hæreditatem.

16. Idcirco dic, sic ait Dominus Jehovi; quòd procul abegerim eos in gentes, & quòd dispersèrim eos in regiones: attamen sum eis sanctuarium paulisper in ipsis regionibus, quò venerunt.

17. Idcirco dic, ità ait Dominus Jehovi; & congregabo vos ex istis populis, & recipiam vos è regionibus, in quas dispersi estis: & dabo vobis terram Jisraëlis.

18. Quumque venerint illuc: amovebunt omnia detestabilia ejus, omnésque abominationes ejus ab ea.

19. Nam indam ipsis cor unum, & spiritum novum ponam in medio vestri: amovens, *inquam*, cor lapideum à carne eorum, indam eis cor carneum:

20. Ut in statutis meis ambulent, & jura mea observantes faciant illa: síntque mihi populus, & ego illis sim Deus.

21. At illis, *quorum* animus obibit intima detestabilia, & abominationes istorum viam suam in capite ipsorum reponam, dictum Domini Jehovi.

22. Deinde, quum extulissent Cherubini alas suas, cum rotis è regione ipsorum; quibus insidebat gloria Dei Jisraëlis superne:

23. Ascendit gloria Jehovæ è medio civitatis ipsius; substitítque super montem, qui *est* ab Oriente civitati.

24. Et spiritus attollens me, reduxit me in Chaldæam, ad multitudinem deportatam hac ipsâ visione *oblatâ* per spiritum Dei; quum ascendisset à me visio hæc, quam videbam:

25. Et eloquutus sum apud multitudinem deportatam; omnia verba Jehovæ, quæ ostenderat mihi.

CAPUT XII.

Præludium calamitatis Jehudæorum.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2. Fili hominis, in medio domûs rebellis consides; quibus *sunt* oculi ad videndum, nec viderunt, quibus aures ad audiendum, nec audiverunt, quia domus rebellis sunt.

3. Tu itaque, fili hominis, para tibi instrumenta migrationis, & migra de die ante oculos eorum: quum emigraveris è loco tuo in locum alterum, ante oculos eorum; fortasse visuri sunt; nam domus rebellis sunt.

4. Quum autem extuleris instrumenta tua, ut *efferuntur* instrumenta migrationis, de die ante oculos eorum: tu egreditor vesperi ante oculos ipsorum, ut qui procedunt in migrationem.

5. Ante oculos illorum perfode tibi in muro *foramen*, per quod educas *illos*:

6. Ante oculos illorum super humerum portans, cæcâ nocte educito, faciem tuam operito, ut non aspicias terram hanc: nam ostentum propono te domui Jisraëlis.

7. Ità igitur faciens, quemadmodum jussus fueram; instrumenta mea extuli ut *efferuntur* instrumenta migrationis de die, ac vesperi perfodi mihi in muro *foramen* manu: cæcâ nocte educens *illa*, super humerum portavi ante oculos illorum.

8. Deinde fuit verbum Jehovæ ad me manè, dicendo:

9. Fi-

9. Fili hominis, ánnon dixerunt tibi domus Jisraëlis, domus ista rebellis; quid facis?

10. Dic illis, sic ait Dominus Jehovi: ipsius *est* principis onerosa hæc prophetia, *qui est* Jeruschalaimis, & totius domûs Jisraëlis, qui sunt illic.

11. Dic, ego sum ostentum vestrum: quemadmodum feci, sic fiet illis: migratione in captivitatem abibunt.

12. Nam princeps ipse, qui *est* in medio illorum, super humerum portans, cæcâ nocte egredietur, in muro perfodient *foramen* ad educendum eò: faciem suam operiet, ut non aspiciat ipse oculo suo terram.

13. Sed expandam rete meum contra ipsum, & capietur sagena mea; deducamque eum in Babyloniam, terram Chaldæorum, quam non videbit, & ibi morietur.

14. Et omnes circumstantes eum, auxiliares ejus. & omnia agmina ejus dispergam in omnem ventum; & gladio exserto persequar eos:

15. Ut experiantur me esse Jehovam; quum sparsero eos in gentes, & dispersero eos per regiones.

16. Reliquos autem faciam ex eis homines paucos à gladio, à fame, & à peste: ut enarrent omnes abominationes eorum in gentibus, quò devenerint; denique ut cognoscant me esse Jehovam.

17. Iterum fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

18. Fili hominis, panem tuum in commotione comedito; & aquas tuas cum tremore, & cum solicitudine bibito:

19. Postea indices populo hujus terræ, sic ait Dominus Jehovi in habitatores *urbis* Jeruschalaimorum, in terram Jisraëlis, panem suum cum solicitudine comedent, & aquas suas cum desolatione bibent: ut desolata terra illius destituatur iis, quibus plena est, præ violentia omnium, qui habitant in ea:

20. Et ipsæ civitates habitatæ devastentur, *ac* terra ipsa desolata sit; ità experiemini me esse Jehovam.

21. Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

22. Fili hominis, quid *sibi vult* proverbium istud apud vos de terra Jisraëlis, dicentium: producentur dies illi, aut peribit omnis visio;

23. Idcirco dic eis, sic ait Dominus Jehovi, facturus sum, ut cesset proverbium hoc, neque utantur eo ampliùs in Jisraële: quin potiùs dic eis, propè sunt dies ipsi, & res cujusque visionis:

24 Non enim erit ampliùs ulla visio vanitatis, aut divinatio blandientis, in medio domûs Jisraëlis.

25. Nam *ut* ego *sum* Jehova, eloquar, quodcunque verbum eloquuturus sum, & fiet, non protrahetur *tempus* ampliùs: quum diebus vestris, ô domus rebellis, eloquar verbum, etiam efficiam illud, dictum Domini Jehovi.

26. Denique fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo.

27. Fili hominis, ecce domus Jisraëlis dicunt, visio ista, quam iste videt, ad dies multos *visa est*, & in tempora longinqua prophetat iste.

28. Idcirco dic eis, sic ait Dominus Jehovi, non protrahetur ampliùs *tempus* omnium verborum meorum: quod eloquutus fuero verbum, etiam fiet, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XIII.

Pseudoprophetæ confutati.

Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2. Fili hominis, propheta contra prophetas Jisraëlis istos prophetantes: dices autem prophetis *prophetantibus* ex animo suo, audite verbum Jehovæ.

3. Sic ait Dominus Jehovi, væ istis prophetis stultissimis, qui sequuntur spiritum suum, & quæ non viderunt.

4. Similes vulpibus per vastitates, prophetæ tui sunt, ô Jisraël.

5. Non ascenditis ad irruptiones, aut obducitis sepem pro domo Jisraëlis; ut consistat in bello, die Jehovæ.

6. Vident vanitatem, & divinationem mendacii, qui dicunt, dictum Jehovæ, quum Jehova non misit ipsos, & spem faciunt fore, ut præstet verbum.

7. Annon visionem vanitatis videtis, & divinationem mendacii dicitis; dicentes, dictum Jehovæ, quum ego non loquutus sum?

8. Idcirco sic ait Dominus Jehovi, eò quòd loquimini vanitatem, & videtis mendacium? idcirco, ecce me contra vos, dictum Domini Jehovi.

9. Erit enim manus mea contra Prophetas istos, qui vident vanitatem, & qui divinant mendacium: in consilio populi mei non erunt, & in descriptione domus Jisraëlis non conscribentur, neque in terram Jisraëlis venient: ità experiemini me esse Dominum Jehovam.

10. Eò quòd multis modis fecerunt, ut erraret populus meus, *dicentes* pacem *esse*, ubi nulla *esset* pax: quúmque hic exstruit luteum parietem, ecce illi obducunt ipsum inepto *tectorio*.

11. Dic obducentibus ineptum *tectorium*, atqui casurus est: erit imber inundans, & vos ô lapides immanis grandinis casuri estis, & ventus procellosissimus diffindet *eum*.

12. Quum ecce ceciderit paries iste, ánnon dicetur vobis, ubi *est* tectorium illud, quod obduxistis?

13. Idcirco sic ait Dominus Jehovi, & diffindam vento procellosissimo in excandescentia mea: & imber inundans in ira mea futurus est, lapidésque immanis grandinis in excandescentia ad consumtionem.

14. Ità destruam parietem, quem obduxeritis inepto *tectorio*, & prosternam eum in terram, adeò ut retegatur fundamentum ejus: eaque irruente consumemini in medio ejus, ut experiamini me esse Jehovam.

15. Sic ubi consummavero excandescentiam meam in parietem istum, & in eos, qui obducunt illum inepto *tectorio*; dicam de vobis, minimè *est* paries ille, & minimè, qui obducebant illum.

16. *Isti* Prophetæ Jisraëlis, qui prophetant pro *urbe* Jeruschalaimorum, & qui vident ei visionem pacis; quum nulla sit pax, dictum Domini Jehovi.

17. Tu quoque, fili hominis, oppone faciem

ciem tuam filiabus populi tui, quæ prophetissas agunt ex animo suo; & propheta contra eas.

18. Dicens, sic ait Dominus Jehovi, væ consuentibus pulvillos pro omnibus axillis brachiorum *populi* mei, & parantibus confibulas pro capite cujusque staturæ ad venandum animas; animas venamini in populo meo, & animas vobis vivas conservatis.

19. Et prophanatis me apud populum meum pro pugillis hordei, & frustulis panis; morte afficiendo animas, quæ non morerentur, & victuras prædicando animas, quæ non sunt victuræ: mentiendo apud populum meum, qui auscultant mendacio.

20. Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra pulvillos vestros, quibus vos illic venamini animas, *abducturæ* in floralia, & lacerabo illos à brachiis vestris: & dimittam animas, quibus vos in floralia *abducentes*, venamini animas *virorum*:

21. Et lacerabo confibulas vestras, ut eripiam populum meum è manu vestra, neque sint ampliùs in manu vestra prædæ: ita experiemini me esse Jehovam.

22. Eò quòd atterunt animum justi falsò, quem ego non eram affecturus dolore; & confirmant manus improbi, ut non revertatur à via sua pessima, ut in vita conservem eum:

23. Idcirco vanitatem non estis visuræ, & divinationem non divinaturæ ampliùs: sed eripiam populum meum è manu vestra, & experiemini me esse Jehovam.

CAPUT XIV.

Deus spiritum pseudoprophetæ in obstinatis efficacem reddit.

DEinde, quum venientes ad me quidam è Senioribus Jisraëlis, sederent coram me:

2. Fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

3. Fili hominis, viri isti induxerunt stercoreos deos suos in animum suum, & offendiculum iniquitatis suæ positum habent è regione faciei suæ: an nullo pacto consulor ab eis?

4. Idcirco, alloquere eos, dicens eis, sic ait Dominus Jehovi, quisquis è domo Jisraëlis induxerit stercoreos deos suos in animum suum offendiculum iniquitatis suæ positum habens è regione faciei suæ, & venerit ad Prophetam: *ut* sum Jehova, responsabo ei eodem *tempore* de multitudine stercoreorum deorum ipsius:

5. Ut reprehendam domum Jisraëlis in animo ipsorum; quòd averterint se à me, adhæsuri stercoreis diis suis omnes.

6. Idcirco, dic domui Jisraëlis, sic ait Dominus Jehovi, convertimini, & avertite *animos* à stercoreis diis vestris; avertite, *inquam*, ab omnibus abominationibus vestris faciem vestram.

7. Nam quisquis è domo Jisraëlis, aut ex peregrinis, qui peregrinantur in Jisraële, averterit se, à sequendo me, inductis stercoreis diis suis in animum suum, & offendiculum iniquitatis suæ positum habuerit è regione faciei suæ: quum venerit ad Prophetam, ut consulat per eum me; *ut* sum Jehova, responsabo ei per me.

8. Et opponens iratam faciem meam viro isti, ponam eum in signum, & in parabolas, denique exscindam eum in medio populi mei; ut experiamini me esse Jehovam.

9. Ipse autem Propheta, quum pellectus fuerit, ut eloquatur verbum; ego Jehova pellexero Prophetam ipsum: & extendens manum meam contra ipsum, perdam ipsum è medio populi mei Jisraëlis.

10. Ita ferent pœnam iniquitatis suæ; æquè pœna consulentis, ac pœna Prophetæ erit.

11. Ut non aberrent ampliùs domus Jisraëlis à sequendo me, & non polluant se ampliùs omnibus defectionibus suis; sed sint mihi populus, & ego sim eis Deus, dictum Domini Jehovi.

12. Iterum fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

13 Fili hominis, quum regio peccaverit mihi, prævaricando prævaricatione, & extendens manum meam contra illam, fregero illi scipionem panis: denique immisero in eam famem, quâ exscindam ex ea homines, & jumenta:

14. Etiamsi essent hi tres viri in ea, Noach, Daniel, & Ijob; ipsi cum justitia sua eriperent se ipsos, dictum Domini Jehovi.

15. Si bestias malas transmisero in terram, orbaturas eam; adeò ut sit desolatissima, absque transeunte propter illas bestias;

16. Tres viri isti in ea, *ne* vivam ego, dictum Domini Jehovi; si filios, aut si filias eriperent; ipsi se solos eriperent, terra autem esset desolatissima.

17. Aut si gladium induxero in regionem illam; edixeroque, gladius pertranseat terram, quò exscindam ex ea homines, & jumenta.

18. Etiamsi tres viri isti *essent* in ea, ut vivo ego, dictum Domini Jehovi, non eriperent filios, aut filias; sed ipsi se solos eriperent.

19. Aut si pestem immisero in terram illam; effundens excandescentiam meam super illam, ad cædem, ad exscindendum ex illa homines, & jumenta:

20. Etiamsi Noach, Daniel, & Ijob *essent* in ea, *ne* vivam ego, dictum Domini Jehovi, si filium, aut filiam eriperent; ipsi cum justitia sua eriperent se ipsos.

21. Nam sic ait Dominus Jehovi, etiam, quum quatuor judicia mea hæc pessima, gladium, ac famem, bestiasque malas, & pestem immisero contra *urbem* Jeruschalaimorum; ad exscindendum ex ea homines, & jumenta:

22. Si, ecce reliqui fient in ea, qui evadant, qui educantur, filii, aut filiæ; ecce ipsi procedent ad vos, ut videatis viam ipsorum, & actiones ipsorum; & consolemini *ipsos* in malo, quod induxero contra *urbem* Jeruschalaimorum in omnibus, quæ induxero contra eam.

23. Et consolationi erunt vobis, cùm videritis viam eorum, & actiones eorum: ut agnoscatis, me non immeritò fecisse, quæcunque fecero in eam, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XV.

Populus Dei vitis infrugifera.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2. Fili hominis, quid *est* lignum vitis præ omni ligno? *quid præ* putato ramo, qui *est* in lignis silvæ?

3. An sumitur ex illo lignum ad aptandum operi? an assumitur ex illo paxillus ad appendendum ei ullum instrumentum?

4. Ecce igni traditur in escam, quum duas extremitates ejus consumserit ignis, & medium ejus ustulatum fuerit, an proderit ad opus?

5. Ecce, quum esset integer, non aptabatur operi; quantò igitur minùs, quum ignis consumsit ipsum, & ustulatus est, aptaretur adhuc operi?

6. Idcirco sic ait Dominus Jehovi, quemadmodum *est* lignum vitis inter ligna silvæ, quod trado igni in escam: ita traditurus sum habitatores Jeruschalaimorum.

7. Nam opponam faciem meam iratam eis, quum ab uno igne exiverint, alter ignis consumet eos: ut cognoscatis me esse Jehovam, quum objecero faciem meam iratam eis:

8. Exponámque terram ipsam desolationi; eò quòd prævaricantur prævaricatione, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XVI.

Ingratitudo populi adversùs Deum graphicè delineata, & pœnæ justissimæ damnata.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, edicendo:

2. Fili hominis, notas fac *urbi* Jeruschalaimorum, abominationes ipsius:

3. Dicens, sic ait Dominus Jehovi *urbi* Jeruschalaimorum, commercia tua, adeóque genituræ tuæ *sunt* è terra Cenahanæorum; *quasi* pater tuus *sit* Emoræus ipse, & mater tua Chitthæa.

4. Nam *ad* genituras tuas, quo die genita fuisti, non fuerat præcisus umbilicus tuus, & aquis non eras lota, quum aspexi te: neque sale fueras condita, nec fasciis eras fasciata.

5. Non pepercerat tibi oculus, ut faceret tibi unum ex istis, clementiâ utendo erga te: sed projecta fueras in superficiem agri cum fastidio tui, quo die genita fuisti.

6. Transiens autem juxta *te*; quum viderem te, præbentem conculcandam te in sanguine tuo; dixi tibi, in sanguine tuo vive, iterúmque dixi tibi, in sanguine tuo vive.

7. Copiosam ut germen agri reddidi te, adeò ut creveris, & adoleveris, pervenerísque ad summum ornatum: ubera *tua* sororiaverant, & pilus tuus germinaverat, quàmvis esses nudissima, & retectissima.

8. Quapropter transiens juxta te, quum viderem te, quòd ecce tempus tuum, tempus amorum esset, expandens alam *vestis* meæ super te, operui nuditatem tuam: juránsque tibi, conveni tecum in fœdus; dictum Domini Jehovi; ut nuberes mihi.

9. Itaque lavi te aquâ, ut inundans, *eluerem* sanguinem tuum à te; & unxi te unguento:

10. Vestiénsque te versicoloribus, calceavi te melinis; & accingens te xylino, operui te serico:

11. Et ornavi te ornatu, indens armillas manibus tuis, & torquem collo tuo:

12. Apposui etiam monile supra nasum tuum, & inaures auribus tuis; coronámque ornatûs capiti tuo.

13. Et ornâsti te auro, & argento, vestimentúmque tuum fuit xylinum, & sericum, ac versicolor, similam, & mel, oleúmque comedisti; denique pulchra fuisti supra modum, & prosperata in regno:

14. Adeò ut prodiret de te fama in gentes propter pulchritudinem tuam; quia perfecta erat; propterea quòd majestatem meam imposuissem tibi, dictum Domini Jehovi.

15. Tum confisa pulchritudini tuæ scortata es cum nomine tuo, & profudisti scortationes tuas omni viatori, illi fuit *pulchritudo tua.*

16. Etiam sumens de vestibus tuis, parâsti excelsa tibi latis maculis interstincta, ut scortareris ad ea: *scortationibus*, non eventuris *porro*, & *cujusmodi* non erit.

17. Et sumens instrumenta ornatûs tui ex auro meo, & ex argento meo, quæ dederam tibi, fecisti tibi imagines masculi; ut scortareris cum eis.

18. Capiens enim vestes versicolores tuas, operuisti illas; & unguentum meum suffitúmque meum proposuisti illis.

19. Cibum quoque meum, quem dederam tibi, similam, & oleum, ac mel, *quibus* cibabam te, hoc proposuisti illis in odorem gratum, & fuit dictum Domini Jehovi.

20. Præterea sumens filios tuos, & filias tuas, quas pepereras mihi, hos mactâsti illis consumendos: an minus *hoc* fornicationibus tuis?

21. Jugulavisti, *inquam*, filios meos, & exposuisti eos, traducendo eos illis.

22. Et cum omnibus abominationibus tuis, & scortationibus tuis non es recordata dierum pueritiæ tuæ: quum esses nudissima, & retectissima, præbens te conculcandam in sanguine tuo:

23. Sed fuit post totam malitiam tuam (væ væ tibi) dictum Domini Jehovi.

24. Ut exstrueres tibi fornicem, & faceres tibi suggestum in omni platea.

25. Et in omni capite viæ exstructo suggesto tuo, abominandam redderes pulchritudinem tuam, divaricans pedes tuos omni viatori: denique plurimùm scortata es.

26. Scortata enim es cum Ægyptiis, vicinis tuis torosis; & quidem plurimùm scortata es ad provocandum me.

27. Quúmque ecce, extendens manum meam contra te, diminuerem demensum tuum: & traderem te desiderio odio habentium te Pelischthæarum, quæ confusæ erant propter viam tuam sceleratam.

28. Scortata es cum Assyriis, eò quòd non satiareris: sed scortata *cum* eis, ne sic quidem satiata fuisti.

29. Quapropter plurimùm scortata es in Cenahanæam, in Chaldæam *discurrens*: sed ne hoc quidem satiaris.

30. Quàm languidus est animus tuus, dictum Domini Jehovi; faciendo omnia ista, opus mulieris meritoriæ pervicacissimæ;

31. In pagis tuis fornicem tuum, in capite cujusque viæ, & suggestum tuum facis in omni platea; nec dum es ut scortum ludificaturum mercedem:

32. Ut mulier adultera, lòco viri sui recipiens extraneos:

33. Omnibus scortis dant *illi* pretium: tu verò dedisti pretia tua omnibus amatori-

bus tuis; munerans eos, ut congrederentur tecum circumquaque, pro scortationibus tuis.

34. Itaque fuit in te, contrà quam in istis fœminis scortationibus tuis, quum prosequeretur te nemo ad scortandum: nam quod das mercedem, ac merces non datur tibi, hoc contrarium est.

35. Idcirco, ô scortum, audi verbum Jehovæ.

36. Sic ait Dominus Jehovi, eò quod profusum est virus tuum, retecta nuditate tuâ, in scortationibus tuis cum tuis amatoribus; etiam super omnibus stercoreis diis abominandis tuis, denique propter cædes filiorum tuorum, quos exposuisti eis:

37. Idcirco, ecce ego congregaturus sum omnes amatores tuos, quibus suaviter usa *es*, & quoscunque amas, cum omnibus, quos odisti; & ubi congregavero illos contra te circumquaque, retegam nuditatem tuam illis, ut videant totam nuditatem tuam:

38. Et judicabo te judiciis adulterarum, & effundentium sanguinem; exponens te cædi proficiscenti ab excandescentia, & zelotypiâ.

39. Nam quum tradidero te in manum eorum, demolientur fornicem tuum, & diruent suggesta tua, & exuentes te vestibus tuis, sument instrumenta ornatus tui; ac relinquent te nudissimam, & retectissimam:

40. Deinde adducentes contra te congregationem, obruent te lapidibus; & transfigent te gladiis suis:

41. Postea comburent domos tuas igne, exercentes contra te judicia ante oculos multarum fœminarum: ita faciam, ut desinas esse meretrix, etiámque mercedem non poteris dare ampliùs.

42. Denique faciam, ut requiescat excandescentia mea in te, donec recedat zelotypia mea à te: donec quiescens, non indigner ampliùs.

43. Eò quòd non es recordata dierum pueritiæ tuæ, & commovisti te contra me omnibus his: ideò etiam ego ecce viam tuam in caput repono, dictum Domini Jehovi, ut non facias istud scelus cum omnibus abominationibus tuis.

44. Ecce quisquis utitur parabola, de te parabola utetur, dicendo: qualis mater, talis filia ejus.

45. Filia matris tuæ es, fastidientis virum suum, & filios suos: & soror *utriusque* sororis tuæ es, quæ fastidiverunt viros suos, & filios suos, mater vestra Chitthæa, & pater vester Emoræus.

46. Soror autem tua major *est* Schomron, ipsa cum filiabus suis, quæ sedet ad sinistram tuam; soror tua verò minor te, sedens à dextera tua, *est* Sedom cum filiabus suis.

47. Neque verò in viis earum ambulâsti, & secundùm abominationes earum fecisti: tanquam parvum fastidio fuit *hoc*; ideo corruptionem adhibuisti majorem eis in omnibus viis tuis.

48. Ne vivam ego, dictum Domini Jehovi, si fecit Sedom soror tua ipsa, & filiæ ejus, quemadmodum fecisti tu, & filiæ tuæ;

49. Ecce hæc fuit iniquitas Sedomi, sororis tuæ, excellentia saturitas cibi, & tranquillitas quieta fuit ipsi, & filiabus ejus, & manum pauperis, & egentis non confirmavit:

50. Quum itaque exaltantes se, facerent abominationem coram me; amovi eas, prout visum est.

4. Schomron quoque ad dimidium peccatorum tuorum non peccavit; amplificâsti enim abominationes tuas præ ipsis, & justificâsti sorores tuas omnibus abominationibus tuis, quas fecisti.

52. Tu etiam fer ignominiam tuam, quam adjudicas *utrique* sorori tuæ, propter peccata tua, quibus abominabiliùs egisti, quàm illæ, justiores sunt te: tu igitur etiam erubesce, & fer ignominiam tuam, quum justifices sorores tuas.

53. Si reduxero reducem turbam illarum, reducem turbam Sedomi, & filiarum ejus, ac reducem turbam Schomronis, & filiarum ejus; etiam reducem turbam multitudinis captivorum tuorum *reducam* inter illas.

54. Ut feras ignominiam tuam, & afficiaris ignominiâ propter omnia, quæ fecisti; consolationi existendo illis:

55. Si sorores tuæ Sedom, & filiæ ejus revertentur ad pristinum statum suum, & Schomron, ac filiæ ejus revertentur ad pristinum statum suum; tu quoque, & filiæ tuæ revertemini ad pristinum statum vestrum.

56. Quum non fuerit Sedom soror tua in auribus, in ore tuo: tempore summæ excellentiæ tuæ.

57. Nec dum revelata fuerit malitia tua, quum *esset* tempus probri à filiabus Syriæ, & omnibus circumstantibus eam, filiabus Pelischthæorum; quæ depopulaturæ fuissent te circumquaque:

58. Scelus tuum, & abominationes tuas tu reportas, dictum Jehovæ.

59. Nam sic ait Dominus Jehovi, vicissim faciam tibi, quemadmodum fecisti: quæ sprevisti exsecrationem, irritum faciendo fœdus.

60. Verúntamen recordatus ego fœderis mei, tecum *initi* temporibus pueritiæ tuæ, præstabo tibi fœdus perpetuum.

61. Nam recordata viarum tuarum, pudore suffunderis, assumendo sorores tuas majores te cum minoribus te: & dabo tibi eas in filias, quàmvis non ex fœdere tuo.

62. Sed præstabo ego fœdus meum erga te; & agnosces me esse Jehovam:

63. Ut recorderis, & erubescas, nec sit tibi ampliùs apertio oris propter ignominiam tuam; quum expiavero te ab omnibus, quæ feceris, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XVII.

Parabola de duabus aquilis proponitur, & exponitur.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, edicendo:

2. Fili hominis, propone ænigma, & utere parabola de domo Jisraëlis.

3. Dicens; sic ait Dominus Jehovi, aquila quædam maxima, magna alis, alatissima, plena plumis, cui *est* species artificiosissima; veniens ad Libanum, desumsit calamum summum cedri:

4. Summitatem tenerorum ramorum ejus decerpsit; & deferens illam in terram nego-

gotiatoriam, in civitate aromatariorum poſuit illam.

5. Accipiens verò è ſemine illius terræ, poſuit ipſum in agro ſativo: acceptum ſecundùm aquas multas, circumſpectiſſimè poſuit.

6. Atque hæc quidem germinavit, abiit in vitem luxuriantem humilis ſtaturâ, ſpectantibus palmitibus hujus ad illam, & radicibus hujus ſubjectis illi: abiit, *inquam*, in vitem, edidítque ramos, & emiſit ramuſculos:

7. Sed fuit aquila quædam magna, magna alis, & copioſa plumis, ad quam ecce vitis iſta applicuit radices ſuas, & palmites ſuos emiſit ad eam, ut irrigaret ipſam ex areolis plantationis ipſius:

8. Iſta in agro bono ad aquas multas plantata, editura ramos, & latura fructum, *denique* futura vitis magnifica.

9. Dic; ſic ait Dominus Jehovi, *an* proſperaretur? ánnon radices ejus diſrumpet, & fructum ejus ſuccidet, ut ſicca fiat? omnibus frondibus germinis ſui exſiccabitur? & ánnon brachio magno, & populo multo exſtirpaturus eſt eam radicitus?

10. Ut ecce plantata *ſit*, proſperabitúrne? ánnon attingente ipſam Euro, exſiccabitur prorſus? cum areolis germinationis ſuæ exſiccabitur?

11. Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

12. Dic jam domui iſti rebelli, an neſcitis, quid *ſibi velint* hæc? dic, ecce venerat Rex Babyloniæ *in urbem* Jeruſchalaimorum, cujus accipiens Regem, & principes, abduxit eos ad ſe in Babyloniam:

13. Deinde accipiens de ſemine regio, pepigerat cum eo fœdus; & adigens eum ad exſecrationem, potentes iſtius regionis acceperat.

14. Ut eſſet regnum humile, ne efferret ſe, *ut*, obſervando fœdus ſuum, ſtaret.

15. Sed rebellavit contra illum, mittendo legatos ſuos *in* Ægyptum, ut det ſibi equos, populúmque multum: an proſperabitur? an eripiet ſe, qui facit iſta? qui irritum fecit fœdus, etiámne eripiet ſe?

16. *Ne* vivam ego, dictum Domini Jehovi; niſi in loco illius regis, qui regem conſtituerat ipſum, cujus ſpernit exſecrationem, & cujus irritum facit fœdus; apud illum in medio Babyloniæ moriatur.

17. Neque copiis magnis, aut congregatione multâ facturus *quicquam* eſt cum ipſo Parho in bello, quum diffundet *ille* aggeſtas moles, & quum exſtruet propugnacula; ad exſcindendum animas multas.

18. Cùm ſpernat exſecrationem irritum faciendo fœdus; quia ecce junxit manum ſuam, & omnia iſta facit, non eripiet ſe.

19. Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, *ne* vivam ego: niſi exſecrationem meam, quam ſpernit, & fœdus meum, quod irritum facit; hoc reponam in caput ipſius.

20. Nam expandam ſuper ipſum rete meum, & capietur ſagenâ meâ; deducénsque ipſum in Babyloniam, diſceptabo cum ipſo ibi *de* prævaricatione ipſius, quâ prævaricatur contra me:

21. Et omnes profugi ejus cum omnibus agminibus ejus gladio cadent, & qui reliqui erunt, in omnem ventum diſperdentur; ut experiamini me Jehovam loquutum eſſe.

22. Sic ait Dominus Jehovi, attamen accipiens ego è ſummo calamo illius cedri proceræ reponam: è ſummitate tenerorum ramorum ejus tenellum decerpens, plantabo ego ſuper montem altum, & aggeſtum:

23. In monte celſitudinis Jiſraëlis plantabo eum, & proferens ramum, faciet fructum, & abibit in cedrum magnificam: habitabúntque ſub ea omnes aves cujuſcunque alæ, in umbra palmitum ejus habitabunt.

24. Ita experientur omnes arbores agri me eſſe Jehovam, dejicere arborem altam, exaltare arborem dejectam, exſiccare arborem virentem, & facere, ut floreat arbor ſicca: ego Jehova dixi, & faciam.

CAPUT XVIII.

Neminem alterius iniquitatem portaturum, ſed quemque ex ſuis ipſius operibus judicandum.

Fuit quoque verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2. Quid vobis eſt, heus vos, qui utimini parabola hac de terra Jiſraëlis, dicendo: patres comederunt omphacen, & dentes filiorum obſtupeſcunt?

3. Ne vivam ego, dictum Domini Jehovi, ſi erit vobis ampliùs, *unde* utamini parabola hac in Jiſraële.

4. En omnes animæ meæ ſunt, æquè anima patris, atque anima filii, meæ ſunt: anima, quæ peccat, ipſa morietur.

5. Nam quum quis erit juſtus, exercebítque jus, ac juſtitiam.

6. In iſtis montibus non comederit, & oculos ſuos non ſuſtulerit ad ſtercoreos deos domûs Jiſraëlis; uxorémque proximi ſui non polluerit, & ad uxorem ex immunditia ſeparatam non appropinquaverit.

7. Neminémque oppreſſerit, pignus ſuum debitori reddiderit, rapinam non rapuerit, panem ſuum eſurienti dederit, & nudum operuerit veſte.

8. In uſuram non dederit, & fœnus non acceperit, ab iniquitate retraxerit manum ſuam; jus verum exercuerit inter unum, & alterum.

9. In ſtatutis meis fideliter ambulaverit, juráque mea obſervaverit, colendo veritatem; juſtus hic omnino vivet, dictum Domini Jehovi.

10. Quòd *ſi* genuerit filium effractorem, effuſorem ſanguinis; qui faciat fratri præter ullum iſtorum:

11. Qui iſta omnia non faciat; quin etiam in iſtis montibus comedat, & uxorem proximi ſui polluat.

12. Pauperem, & egentem opprimat, rapinas rapiat, pignus non reddat, & ad ſtercoreos deos attollat oculos ſuos, abominationem faciens.

13. In uſuram det, & fœnus accipiat, hiccíne viveret? non vivet; omnes abominationes iſtas fecit, omnino afficietur morte; cædis ipſius cauſa in ipſo erit.

14. Quòd *ſi* ecce genuerit filium, qui animadvertat omnia peccata patris ſui, quæ facit, & animadvertens, non faciat ſecundùm illa.

15. In iſtis montibus non comedat, & oculos ſuos non attollat ad ſtercoreos deos domûs

domûs Jiſraëlis; uxorem proximi ſui non polluat:

16. Et neminem opprimat, pignus non accipiat, & rapinam non rapiat, panem ſuum eſurienti det, & nudum operiat veſte.

17. A paupere retrahat manum ſuam, uſuram, aut fœnus non accipiat, jura mea faciat in ſtatutis meis ambulet; hic non morietur propter iniquitatem patris ſui, omnino vivet:

18. Pater *verò* ipſius, quia oppreſſit oppreſſione, rapuit rapinam fratris, & quod non eſt bonum, fecit inter populares ſuos; ideo ecce morietur propter iniquitatem ſuam.

19. Sed dicitis, cur? nónne fert filius ipſe propter iniquitatem patris? quum filius jus, & juſtitiam exercet, omnia ſtatuta mea obſervat, & facit ea, omnino vivet.

20. Anima, quæ peccat, ipſa morietur: filius non feret propter iniquitatem patris, & pater non feret propter iniquitatem filii, juſtitia juſti cum ipſo erit, & improbitas improbi cum ipſo erit.

21. Quum autem improbus converſus ab omnibus peccatis ſuis, quæ fecit, obſervabit omnia ſtatuta mea, & exercebit jus, & juſtitiam; omnino vivet, non morietur:

22. Omnes defectiones ejus, quas commiſit, non commemorabuntur ei, in ſua juſtitia; quam exercet, vivet.

23. An ullo pacto delector morte improbi? dictum Domini Jehovi: ánnon quum revertitur à viis ſuis, ut vivat?

24. Sed quum avertens ſe juſtus à juſtitia ſua, facit iniquitatem, ſecundùm omnes abominationes, quas fecerit improbus, facit, hiccíne viveret? omnia juſtè facta ejus, quæ fecerit, non commemorabuntur, propter prævaricationem ipſius, quâ prævaricatur, & propter peccatum ipſius, quo peccat, propter hæc morietur.

25. Quòd autem dicitis, non eſt æqua via Domini: audite jam, ô domus Jiſraëlis, an via mea non eſſet æqua? ánnon viæ veſtræ non ſunt æquæ?

26. Quum avertit ſe juſtus à juſtitia ſua, & faciens iniquitatem, moritur in illis; propter iniquitatem ſuam, quam facit, moritur.

27. Quum autem revertens improbus ab improbitate ſua, quam faciebat, exercet jus, & juſtitiam; hic animam ſuam vivam conſervat:

28. Quia animadvertens, revertitur ab omnibus defectionibus ſuis, quas commiſit; omnino vivet, non morietur.

29. Attamen dicunt domus Jiſraëlis: non eſt æqua via Domini: an viæ meæ non eſſent æquæ? ô domus Jiſraëlis; ánnon viis veſtris non eſt æquitas?

30. Idcirco quemque ſecundùm vias ſuas judicabo vos, ô domus Jiſraëlis, dictum Domini Jehovi, revertimini, & avertite *vos* ab omnibus defectionibus veſtris, ut non ſit vobis offendiculo iniquitas.

31. Abjicite à vobis omnes defectiones veſtras, quibus defeciſtis, & facite vobis cor novum, & ſpiritum novum: nam quare moreremini, ô domus Jiſraëlis?

32. Non enim delector morte morientis, dictum Domini Jehovi; avertite itaque vos, & vivite.

CAPUT XIX.

Clades principum impiorum.

TU autem profer lamentationem de principibus Jiſraëlis.

2. Dicens, quid *erat* mater tua? leæna inter leones recubans; inter juvenes leones educans catulos ſuos.

3. Sed evehente ipſâ unum è catulis ſuis, quum juvenis leo factus eſſet; & quum didiciſſet prædari prædam, homines comediſſet:

4. Audientes *concurrerunt* in eum gentes, quarum in fovea captus eſt; & deduxerunt eum uncis in terram Ægypti.

5. Videns autem illa, quum ſpe aluiſſet ſeſe, periiſſe exſpectationem ſuam; accepit unum è catulis ſuis: quem effecit juvenem leonem.

6. Hic indeſinenter ambulans inter leones, juvenis leo factus; didicit prædari prædam, homines comedit:

7. Etiam cognovit de viduatis palatiis eorum, & civitates eorum vaſtavit, adeò ut deſolaretur terra, & quæ implent eam, à voce rugitûs ejus.

8. Quapropter diſpoſuerunt contra eum gentes circumquaque ex provinciis; & expanderunt contra eum rete ſuum, quarum in fovea captus eſt.

9. Tum ponentes eum in clauſtro uncis adhibitis, deduxerunt eum ad Regem Babyloniæ; deducturi eum in munitiones, ut non exaudiretur vox ejus ampliùs in montibus Jiſraëlis.

10. In quiete tua, mater tua ſimilis *erat* viti plantatæ ſecundùm aquas, fructifera, & frondoſa erat ab aquis multis.

11. Erántque ei ſcipiones robuſti cum virgis dominantium, & alta erat ſtatura ejus ſupra intercurrentes ramos denſos; ita ut conſpicua eſſet altitudine ſuâ cum multitudine palmitum ſuorum.

12. Sed avulſa per excandeſcentiam, in terram dejecta eſt, & Eurus arefecit fructum ejus, defregerunt ſeſe, & aruerunt ſcipiones robuſti ejus, ignis conſumſit eos:

13. Nunc enim plantata eſt in deſerto, in terra ſicca, & ſiticuloſa:

14. Et exiens ignis è ſcipione ramorum ejus fructum ejus conſumit, adeò ut non ſit in ea ſcipio robuſtus, virga dominatura: hæc lamentatio *eſt*, quæ ſit pro lamentatione.

CAPUT XX.

Concio legalis, & Evangelica.

FUit autem anno ſeptimo, quinto menſe, die decimo illius menſis, venientes quidam è Senioribus Jiſraëlis, ad conſulendum Jehovam, quum ſediſſent coram me:

2. Ut eſſet verbum Jehovæ ad me, dicendo:

3. Fili hominis, alloquere Seniores Jiſraëlis, dicens eis, ſic ait Dominus Jehovi, an ad conſulendum me venitis? *ne* vivam ego, ſi conſulor à vobis, dictum Domini Jehovi.

4. An cauſam ageres iſtorum? an cauſam ageres, fili hominis? abominationes majorum ipſorum notas fac ipſis.

5. Indices igitur eis, ſic ait Dominus Jehovi, quo die eligens Jiſraëlem, ſublatâ manu meâ ſemini domûs Jahakobi *juraveram*, notúmque feceram me ipſis in terra Ægypti; (*juraveram* autem ſublatâ manu meâ ipſis, dicendo; ego Jehova, Deus veſter.)

6. Dic

6. Die, *inquam*, illo, *quo* ſublatâ manu meâ *juraveram* iſtis, me deducturum illos è terra Ægypti, in terram, quam exploraveram ipſis, affluentem lacte, & melle, decus ipſum omnium regionum;

7. Edixeram eis, quisque res deteſtandas oculis ſuis abjicite, & ſtercoreis diis Ægypti ne polluatis vos; ego ſum Jehova, Deus veſter:

8. Rebellantes contra me, noluerunt auſcultare mihi, quiſque res deteſtandas oculis ſuis non abjecerunt, & ſtercoreos deos Ægypti non dereliquerunt: quàmvis dixiſſem me effuſurum excandeſcentiam meam ſuper eos, ad conſummandum iram meam in eis, in media terra Ægypti;

9. Attamen feci propter nomen meum, ut non prophanaretur ante oculos illarum gentium, inter quas erant; quum notum feci me ipſis ante oculos illarum, educendo ipſos è terra Ægypti;

10. Itaque eduxi ipſos è terra Ægypti, & abduxi ipſos in deſertum:

11. Ubi dedi ipſis ſtatuta mea, & jura mea nota feci ipſis, quæ, qui faceret homo, viveret per ea.

12. Ac etiam ſabbatha mea dedi ipſis: ut eſſent ſigno inter me, & ipſos: ut ſciretur, me Jehovam ſanctificare ipſos.

13. Sed rebellàrunt contra me domus Jiſraëlis in ipſo deſerto, in ſtatutis meis non ambulantes, & jura mea ſpernentes, quæ, qui feciſſet homo, vixiſſet per ea, & ſabbatha mea prophanantes valde: quapropter dixi, me effuſurum excandeſcentiam meam ſuper eos, in ipſo deſerto, ad conſumendum eos.

14. Sed feci propter nomen meum, ut non prophanaretur ante oculos illarum gentium, in quarum oculis eduxeram eos.

15. Veruntamen etiam ego ſublatâ manu meâ *juravi* eis in deſerto; me non introducturum illos in terram, quam dedi affluentem lacte, & melle, decus ipſum omnium regionum:

16. Eò quòd jura mea ſpernerent, & in ſtatutis meis non ambularent, ac ſabbatha mea prophanarent: quòd ſtercoreos deos ſuos cor illorum ſequeretur.

17. Pepercit tamen oculus meus illis, ne perderem illos, neque feci *ex* eis conſummationem in deſerto:

18. Edixi enim filiis illorum in deſerto, in ſtatutis patrum veſtrorum, ne ambuletis, & jura illorum, ne obſervetis; neque ſtercoreis diis illorum vos polluatis:

19. Ego *ſum* Jehova, Deus veſter, in ſtatutis meis ambulate; & jura mea obſervate, ac facite ipſa:

20. Et ſabbatha mea ſanctificate, ut ſint ſigno inter me, & vos, ut ſciatur, me Jehovam eſſe, Deum veſtrum.

21. Rebellàrunt autem contra me ipſi filii, in ſtatutis meis non ambulantes, & jura mea non obſervantes, ut facerent ea; quæ, qui faceret homo, viveret per ea, ſabbatha mea prophanantes: quapropter dixi, me effuſurum excandeſcentiam meam ſuper eos, conſummando iram meam contra eos in deſerto.

22. Sed reducens manum meam, feci propter nomen meum; ut non prophanaretur ante oculos illarum gentium, in quarum oculis eduxeram eos.

23. *Nam* etiam ego ſublatâ manu meâ *juraveram* eis in deſerto; me diſperſurum eos in gentes, & ſparſurum eos in regiones.

24. Eò quòd jura mea non facerent, & ſtatuta mea ſpernerent, ac ſabbatha mea prophanarent: denique ſtercoreos deos, patrum ſuorum, ſequerentur oculi ipſorum.

25. Atque etiam ego dederam ipſis ſtatuta non bona, & jura, per quæ non viverent;

26. Impurans ipſos cum donis ipſorum, eò quòd traducerent omnem aperientem vulvam; ut deſolarem eos, ut experirentur me eſſe Jehovam.

27. Idcirco alloquere domum Jiſraëlis, fili hominis, indicens eis, ſic ait Dominus Jehovi, adhuc hac *re* blaſphemaverunt me patres veſtri, prævaricando contra me prævaricatione.

28. Quòd, quum introduxiſſem eos in terram, quam ſublatâ manu *juraveram*, me daturum ipſis; aſpexerunt omnem collem excelſum, & omnem arborem denſis *ramis*, ubi ſacrificârunt ſacrificia ſua, & ubi dederunt irritamentum oblationis ſuæ, & ubi diſpoſuerunt odores gratos ſuos, denique ubi libârunt libamina ſua:

29. Et quàmvis dicerem iis ipſis, qui veniebant eòdem quò vos, quid *ſit* ipſum excelſum: tamen vocatum eſt nomen illius excelſum, uſque in diem hunc.

30. Idcirco dic domui Jiſraëlis, ſic ait Dominus Jehovi, an in via patrum veſtrorum vos ipſos impuraveritis; & deteſtationes eorum ſequendo vos ſcortati fueritis;

31. Et offerendo dona veſtra, traducendo filios veſtros per ignem, vos ipſos impuraveritis in omnibus ſtercoreis diis veſtris in hunc uſque diem, & ego conſular à vobis, ô domus Jiſraël? ne vivam ego, dictum Domini Jehovi, ſi conſular à vobis.

32. Ideòque, quod aſcendit in ſpiritum veſtrum, minimè omnium futurum eſt, quòd vos dicitis; erimus ut iſtæ Gentes, ut nationes iſtarum regionum, miniſtrando ligno, & lapidi.

33. Ne vivam ego, dictum Domini Jehovi; niſi manu robuſtâ, & brachio extenſo, ac excandeſcentiâ effuſâ regnabo ſuper vos.

34. Quum educam vos ex populis, & congregabo vos ex regionibus, in quas diſperſi fueritis; manu robuſtâ, brachioque extenſo, & excandeſcentiâ effuſâ.

35. Nam deducam vos in deſertum populorum, ubi diſceptabo vobiſcum in os:

36. Quemadmodum diſceptavi cum majoribus veſtris, in deſerto terræ Ægypti; ſic diſceptabo vobiſcum, dictum Domini Jehovi:

37. Et tranſmittam vos ſub virgam; ut inducam vos ad exhibitionem fœderis:

38. Seligenſque ex vobis eos, qui rebellant, & qui deficiunt à me, è terra peregrinationum ipſorum emittam eos, & *eorum nemo* in terram Jiſraëlis redibit; ità experiemini me eſſe Jehovam.

39. Vos itaque ô domus Jiſraëlis, ſic ait Do-

Dominus Jehovi, quiſque ſtercoreos deos ſuos agedum colite, etiam poſtea: ſiquidem non auſcultatis mihi: nomen verò ſanctitatis meæ ne prophanate ampliùs donis veſtris, & ſtercoreis diis veſtris.

40. Nam in monte ſanctitatis meæ, in monte celſitudinis Jiſraëlis, dictum Domini Jehovi, ibi colent me tota domus Jiſraëlis, quanta quanta erit in ea terra: ibi acceptos habebo eos, ac ibi requiram oblationes veſtras, & primitias munerum veſtrorum cum omnibus rebus ſanctis veſtris:

41. Cum odore grato acceptos habebo vos: quandò eduxero vos ex populis, & congregavero vos ex regionibus, in quas diſperſi fueritis: & ſanctificabo me in vobis ante oculos ipſarum gentium.

42. Et experiemini me eſſe Jehovam; quum reduxero vos in terram Jiſraëlis: in terram illam, quam ſublatâ manu meâ *juraveram* me daturum majoribus veſtris:

43. Ubi recordati viarum veſtrarum, omniúmque actionum veſtrarum, quibus vos ipſos impuraſtis; faſtidio eritis vobis ipſis propter omnia mala veſtra, quæ feceritis.

44. Ità agnoſcetis me eſſe Jehovam, quum *hæc* fecero erga vos propter nomen meum, non ſecundùm vias veſtras peſſimas, & ſecundùm actiones veſtras corruptiſſimas, ô domus Jiſraëlis, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XXI.

Jeruſchalaima ſilva incendenda.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2. Fili hominis, diſpone faciem tuam dexteram versùs, & fac, ut ſtillet versùs Auſtrum, ac prophetato in ſilvam agreſtem meridiem *versùs:*

3. Dicens ſilvæ meridianæ, audi verbum Jehovæ: ſic ait Dominus Jehovi, ecce ego accenſurus ſum in te ignem, qui conſumat in te omnem arborem viridem, & omnem arborem aridam, non exſtinguetur flamma inflammatiſſima, & adurentur ea omnes facies à meridie ad aquilonem:

4. Et experientur omnis caro me Jehovam incendere illam; non exſtinguetur.

5. Me autem dicente, ahah Domine Jehovi, ipſi dicunt de me, nónne artifex *eſt* parabolarum iſte? *Caput* XXI.

6. Fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

7. Fili hominis, diſpone faciem tuam versùs Jeruſchalaima, & fac, ut ſtillet loca ſancta versùs: & prophetato contra terram Jiſraëlis.

8. Dicens terræ Jiſraëlis, ſic ait Jehova, ecce me contra te exſerturum gladium meum, è vagina ſua; ut exſcindam ex te juſtum, & improbum:

9. Ut exſcindam ex te juſtum, & improbum: idcirco prodibit gladius meus è vagina ſua contra omnem carnem à meridie *ad* aquilonem:

10. Ut experiantur omnis caro, me Jehovam exſerere gladium meum è vagina ſua, non revertetur ampliùs.

11. Tu ergo fili hominis ſuſpira: cum fractione lumborum, & amaritudine ſuſpirato ante oculos iſtorum.

12. Erit autem, quum dicent tibi, quamobrem ſuſpirabundus es? ut dicas, propter rumorem, qui advenit, quô liqueſcet omne cor, & remittentur omnes manus, caligabítque omnis ſpiritus, & omnia genua diffluent *ut* aquæ, ecce advenit, & fit, dictum Domini Jehovi.

13. Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

14. Fili hominis, prophetato, dicens, ſic ait Dominus: dic, gladius gladius exacutus, atque etiam exterſus eſt:

15. Ut mactet mactandos exacutus eſt, ut ſit ei coruſcatio exterſus eſt: aut gauderemus, virgâ filii mei ſpernente omne lignum?

16. Nam tradidit illum extergendum, capiendum manu: ipſe exacutus eſt vaſtationi, idémque exterſus, quem tradat in manum interfectoris.

17. Clama, & ejula fili hominis, quia ipſe eſt contra populum meum, idém*que* contra omnes principes Jiſraëlis, detruſi in gladium erunt cum populo meo; idcirco applaude femori.

18. Quum *fuit* probatio, quid tandem fuit? an etiam virgæ ſpernentis non eſſet? dictum Domini Jehovi.

19. Tu itaque fili hominis propheta, & complode manibus: nam iterabitur gladius tertiò, gladius confoſſorum, *idémque* gladius confoſſorum magnatum, cubicula permeans illorum.

20. Ut diffluente animo multiplicentur offendicula, contra omnes portas eorum diſpoſui mucronem gladii: ah, factus eſt ad coruſcationem, acuminatus ad mactationem.

21. Unis viribus dexteram pete, compoſitis pete ſiniſtram; quocunque occurrent tibi res comparatæ.

22. Nam etiam ego complodam manibus meis, & faciam, ut requieſcat excandeſcentia mea, ego Jehova eloquutus ſum.

23. Et fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

24. Tu autem fili hominis, propone tibi duas vias, adveniente gladio Regis Babyloniæ, è terra unius procedentes ambas: & latus ſelige, in capite viæ ad civitatem *ſpectantis* ſelige.

25. Viam, *inquam*, proponito, quâ adveniat gladius contra Rabbat am Hammonitarum: aut contra Jehudæos, *verſantes* in *urbe* Jeruſchalajimorum munitâ.

26. Nam ſtabit Rex Babyloniæ in bivio, in capite duarum viarum, ad divinandum divinationem: terget cultros, conſulet imagines, inſpiciet jecur.

27. In dextera ipſius erit divinatio hæc: Jeruſchalaima, diſponendos eſſe primores *exercitus,* os aperiendum in occiſione, tollendam vocem cum clangore: diſponendos *igitur* primores exercitûs contra portas effundendas aggeſtas moles, exſtruendas munitiones.

28. Erit quidem *hoc* iſtis tanquam ſi divines vanitatem in oculis ipſorum, iſtis juratis in juramenta multa: ſed hoc revocabit in memoriam iniquitatem, quâ capiendi ſunt.

29. Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, eò quòd revocatis in memoriam iniquitatem veſtram, dum retegunt ſe defectiones veſtræ, dum apparent peccata veſtra in omnibus actionibus veſtris: quia verſamini in memoria, manu illâ capiemini.

30. Tu

30. Tu autem prophane, improbe, ô princeps Jisraëlis: cujus advenit dies, *suo* tempore iniquitatis terminus:

31. Sic ait Dominus Jehovi, amove cidarim istam, & tolle coronam: hæc *futura* non est: *eum, qui in* depressum *abiit*, exalta, & *eum, qui* altus *est*, deprime.

32. Perversam, perversam, perversam reddam illam: etiam hæc non futura est, donec venerit is, cujus *est* jus ipsum, & tradidi illud.

33. Tu autem fili hominis propheta, dicens: sic ait Dominus Jehovi de Hammonitis, & de opprobrio illorum: dices igitur, gladius, gladius districtus *est*, ad mactationem extersus, ad consumendum *extersus* propter coruscationem;

34. Dum vides tibi vanitatem, dum divinas tibi mendacium: applicando te ad cervices confossorum ab improbis, quorum dies advenit, *suo* tempore iniquitatis terminus.

35. Repone *gladium* in vaginam suam: in loco, ubi procreata fuisti, in terra conversationum tuarum judicabo te:

36. Et effundam super te indignationem meam, igne furoris mei efflans in te, tradámque te in manum hominum ardentium, artificum perditionis.

37. Igni eris ad consumendum, sanguis tuus erit in terra fusus: non versaberis in memoria *ullius*, nam ego Jehova eloquutus sum.

CAPUT XXII.

Catalogus peccatorum populi Judaici.

1 Et fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2. Tu autem fili hominis, an causam ageres? an causam ageres civitatis istius sanguinariæ? imò notas facies ipsi omnes abominationes suas.

3. Dicens: sic ait Dominus Jehovi, civitatis effundentis sanguinem in medio sui adventurum tempus: quæ facit stercoreos deos apud se, ad impurandum se.

4. Sanguine tuo, quem effundis, rea es, & stercoreis diis tuis, quos facis, impura es, fecisti, ut appropinquent dies tui, & pervenisti ad annos tuos: idcirco exponam te probro apud gentes, & ludificationi apud omnes regiones.

5. Quæ propinquæ sunt, & longinquæ à te ludificabuntur te; ô infamis, copiosa divexatione.

6. Ecce principes Jisraëlis, pro brachio cujusque sunt in te; ut effundant sanguinem.

7. Patrem, & matrem vilipendunt in te, cum peregrino agunt fraude in medio tuî; pupillo, & viduæ vim faciunt in te:

8. Sanctas res meas spernis, & sabbatha mea prophanas.

9. Homines detractores sunt in te, ut effundant sanguinem: & per ipsos montes comedunt in te, scelus faciunt in medio tui:

10. Nuditatem patris *filius* retegit in te; impuram ex separatione comprimunt in te:

11. Et alius cum uxore proximi sui facit abominationem, & alius nurum suam impurat scelerate, & alius sororem suam, filiam patris sui comprimit in te:

12. Munus accipiunt in te, ut effundant sanguinem: usuram, & fœnus accipis, & quæstum facis à proximis tuis fraude, mei autem oblivisceris, dictum Domini Jehovi.

13. Ideo ecce, complodo manum meam propter quæstum tuum, quem facis; & propter sanguinem tuum, quæ sunt in medio tuî.

14. An perstabit animus tuus? an confirmabuntur manus tuæ diebus illis, quibus ego acturus sum tecum? ego Jehova dixi, & faciam.

15. Dispergam enim te in gentes, & spargam te in regiones; faciamque, ut absumatur impuritas tua ex te:

16. Et prophana effecta in te ante oculos Gentium, experieris me esse Jehovam.

17. Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

18. Fili hominis, effecti sunt mihi domus Jisraëlis pro scoria: omnes sunt æris *scoriæ*, & stanni, ferríque, ac plumbi in catino, scoriæ ex argento effecti sunt.

19. Idcirco sic ait Dominus Jehovi, eò quòd effecti estis vos omnes scoriæ; idcirco ecce ego congregaturus sum vos intra Jeruschalaima.

20. Ut congregatur argentum; & æs, ferrúmque, ac plumbum, & stannum in catinum, sufflatur circa eum ignis ad fundendum: ita congregabo irâ mea, & excandescentiâ, & collocans *illic*, fundam vos:

21. Nam comportabo vos, & sufflabo circa vos ignem furoris mei; ut fundamini in medio ipsius *urbis*.

22. Ut funditur argentum in catino, ita fundemini in medio illius; & experiemini me esse Jehovam, effundentem excandescentiam meam super vos.

23. Denique fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

24. Fili hominis, dic isti, tu terra *es, quæ* mundata non est; non perfunderis pluviâ die indignationis.

25. Conjuratio prophetarum ejus in medio ejus *est*, similes *sunt* leoni rugienti, prædanti prædam: animas comedunt, robur, & res pretiosas capiunt, viduas ejus multiplicant in medio ejus.

26. Sacerdotes ejus vim faciunt legi meæ, & prophanant res sanctas meas: inter sanctum, & prophanum non discernunt, & inter impurum, & purum *discrimen* non ostendunt; ac à sabbathis meis occultant oculos suos, denique prophanor inter eos.

27. Principes ejus in medio ejus *sunt* tanquam lupi, prædantes prædam: effundendo sanguinem, perdendo animas, ut faciant quæstum:

28. Prophetæ verò ejus obducunt eis ineptum *tectorium*, videntes vanitatem, & divinantes eis mendacium, dicentes: sic ait Dominus Jehovi, quum Jehova non loquutus est.

29. Populus ipse terræ fraudant fraude, & rapiunt rapinâ: pauperémque, & egentem opprimunt, ac peregrinum fraudant injuriâ.

30. Dum autem quæro ex eis aliquem, qui obducat sepem, & consistat in irruptione coram me pro ipsa terra, ne corrumpam eam; non invenio.

31. Quapropter, effundens super eos indignationem meam, igne furoris mei consumam

mam eos; viam ſuam in caput ipſorum reponam, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XXIII.

Eccleſia Dei meretrix facta.

FUit quoque verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2. Fili hominis, duæ fœminæ, filiæ matris unius fuerunt;

3. Quæ ſcortantes in Ægypto, in pueritia ſua ſcortabantur, ibi compreſſa fuerant ubera earum, ac ibi ſubegerant mammas virginales earum.

4. Nomina autem earum, Ahola majoris, & Aholiba ſororis ipſius *minoris*, quæ nuptæ mihi pepererunt filios ac filias: nomina, *inquam*, earum, Schomronis Ahola, Jeruſchalaimorum autem Aholiba.

5. Sed ſcortata eſt Ahola, *exteros recipiens*, loco meo, egítque amaſiam cum amatoribus ſuis, cum Aſſyriis propinquis.

6. Indutis hyacinthino principibus, & antiſtitibus, juvenibus deſideratiſſimis omnibus; equitibus, qui vehebantur equis:

7. Et expoſuit ſcortationes ſuas ipſis, lectiſſimis Aſſyriorum omnibus: & quorumcunque amaſiam egit, ipſorum ſtercoreis diis omnibus impuravit ſe.

8. Denique ſcortationes ſuas *delatas* ab Ægypto non dereliquit, quòd ei concubuiſſent in pueritia ejus, & ipſi ſubegiſſent mammas virginales ejus; ſed effuderunt ſcortationem ſuam in ea.

9. Idcirco tradidi eam in manum amatorum ipſius; in manum Aſſyriorum, quibuſcum amaſiam egerat.

10. Ipſi retexerunt nuditatem ejus; filios ejus, filiaſque ejus ceperunt, & eam gladio occiderunt: ita fuit celebris reliquis fœminis, quum judicia exercuiſſent in eam.

11. Videns verò ſoror ejus Aholiba, corruptiùs egit amaſiam, quàm illa; & ſcortationes ſuas *corrupit* præ ſcortationibus ſororis ſuæ.

12. Cum Aſſyriis amaſiam egit, principibus, & antiſtitibus propinquis, indutis perfectiſſimè equitibus, qui vehebantur equis; juvenibus deſideratiſſimis omnibus:

13. Adeò ut viderem ipſam impuràſſe ſe, viam eandem *eſſe* ambabus ipſis.

14. Sed adjecit ad ſcortationes illius; nam videns homines expreſſos in pariete, imagines Chaldæorum expreſſas indico.

15. Accinctos cingulo lumbis ſuis, redundantes coloriis ad capita ſua, ſpecie ducum omnes; ſimilitudinem Babyloniorum, Chaldæorum, *ut in* ſolo natali ſuo *ſunt:*

16. Amaſiam egit cum eis ad aſpectum oculorum ſuorum; miſſis legatis ad ipſos in Chaldæam.

17. Congreſſi itaque cum ea Babylonii concubitu amatorio, impurârunt eam ſcortatione ſuâ: & poſtquam impuràvit ſe cum eis, luxata eſt anima ipſius ab eis.

18. Quum itaque retegat ſcortationes ſuas, retegatque nuditatem ſuam, luxata eſt anima mea ab ea, quemadmodum luxata fuerat anima mea à ſorore ejus.

19. Multiplicat enim ſcortationes ſuas, recordando dies pueritiæ ſuæ, quibus ſcortata fuerat in terra Ægyptiorum.

20. Et amaſiam agit cum concubinis eorum; quòd velut caro aſinorum caro eorum ſit, & *velut* fluxus equorum, fluxus eorum.

21. Sic reviſi ſcelus pueritiæ tuæ; ſubigendo ab Ægyptiis mammas tuas, propter *ſubacta* ubera pueritiæ tuæ.

22. Idcirco ô Aholiba, ſic ait Dominus Jehovi; ecce ego excitaturus ſum amatores tuos in te, eos, à quibus luxata eſt anima tua; & adducturus eos contra te circumquaque.

23. Babylonios, omneſque Chaldæos, Pekodæos, Schohæóſque, & Kohæos, omnes Aſſyrios cum ipſis: juvenes deſideratiſſimos principes, & antiſtites omnes, duces, & celeberrimos, vectos equis omnes:

24. Qui invadentes te falcatis curribus, plauſtris, & eſſedis, ac congregatione populorum, clypeum, ac ſcutum, galeamque diſponent contra te circumquaque: & proponam illis jus, ut judicent te judiciis ſuis.

25. Nam opponam zelum meum tibi, ut agant tecum in excandeſcentia, naſum tuum, & aures tuas amoveant, & tandem gladio concidas; ipſi filios tuos, filiáſque tuas capiant, & tu tandem conſumaris igne:

26. Poſtquam nudaverint te veſtibus tuis, & ceperint inſtrumenta ornatûs tui.

27. Ita faciam, ut ceſſet ſcelus tuum à te, & ſcortatio tua *allata* è terra Ægypti; adeò ut non ſis ſublatura oculos tuos ad eos, & Ægyptiorum non recordatura ampliùs.

28. Nam ſic ait Dominus Jehovi, ecce ego trado te in manum eorum, quos odiſti, in manum eorum, à quibus luxata eſt anima tua.

29. Ut agant tecum odio, & accipiant totum laborem tuum, & derelinquant te nudiſſimam, & retectiſſimam retectâ nuditate ſcortationum tuarum, & ſcelere tuo cum ſcortationibus tuis.

30. Faciendo iſta tibi; eò quòd ſcortando perſequeris gentes, eò quòd impuras te ſtercoreis diis earum:

31. *Quòd* in via ſororis tuæ ambulas; ideo trado poculum ejus in manum tuam.

32. Sic ait Dominus Jehovi, poculum ſororis tuæ bibes, profundiſſimum, & latiſſimum; erit capaciſſimum, ad *faciendum* riſum, & ſubſannationem.

33. Ebrietate, & mœrore repleberis, poculo deſolationis, & quidem deſolatiſſimæ, poculo ſororis tuæ Schomronis.

34. Bibes enim illud, & exſuges, & teſtas ejus volens comminuere, potiùs mammas tuas avellas: nam ego eloquutus ſum, dictum Domini Jehovi.

35. Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, quia oblita es mei, & rejeciſti me poſt tergum tuum: ideo etiam tu reportas ſcelus tuum, & ſcortationes tuas.

36. Deinde dixit Jehova mihi, fili hominis, an cauſam ageres Aholæ, & Aholibæ? imò indica eis abominationes ipſarum:

37. Quòd adulterantur, & ſanguis ineſt manibus ipſarum, & cum ſtercoreis diis ſuis adulterantur: etiámque filios ſuos, quos pepererant mihi, traducunt illis conſumendos;

38. Adhæc iſtud faciunt mihi, polluunt ſanctuarium meum eodem die, & ſabbatha mea profanant:

39. Nam poſtquam jugulàrunt filios ſuos ſter-

stercoreis diis suis, veniunt ad sanctuarium meum eodem die, ad prophanandum ipsum: imò, ecce sic faciunt in media domo mea:

40. Quin etiam quòd mittitis ad homines venturos è longinquo: qui legato misso ad se statim, ecce veniunt, quorum causâ lavas te, fucas oculos tuos, & ornas te ornatu.

41. Insides lecto honorato cum mensa instructa ante ipsum, cui *lecto* suffitum meum, ac unguentum meum adhibes.

42. Quúmque vox multitudinis tranquilla *est* in ea, ad homines quoque è vulgo *mittitis*, qui adducuntur ebriosi ex deserto: ac si daturi essent armillas manibus ipsarum, & coronam ornatûs capitibus ipsarum.

43. Et quàmvis dicam isti effœtæ adulteria; modò scortari istos scortationibus hujus, & *modò* illius:

44. Congreditur *quisque* cum ea: ut congreditur *quis* cum muliere scortante: ità congrediuntur cum Ahola, & cum Aholiba, fœminis sceleratissimis.

45. Quare homines justi, ipsi judicabunt istas judicio adulterarum, & judicio effundentium sanguinem: nam adulteræ sunt, & sanguis *est* in manibus ipsarum.

46. Nam sic ait Dominus Jehovi; faciendo, ut ascendat super istos congregatio, & tradendo eas commotioni, & direptioni;

47. Obruent eas lapidibus congregatio, & putabunt eas gladiis suis: filios earum, & filias earum interficient, & domos earum igne comburent.

48. Ità faciam, ut cesset scelus ab hac terra: & erudientur omnes fœminæ, ne faciant secundùm scelus vestrum:

49. Cùm regesserint illi scelus vestrum in vos, & peccata stercoreorum deorum vestrorum feretis: ità experiemini me esse Dominum Jehovi.

CAPUT XXIV.

Parabolica prædictio calamitatum populi Judaici, eáque ultima.

DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, anno nono, mense decimo, *die* decimo mensis, edicendo:

2. Fili hominis, scribe tibi nomen hujus diei, hunc eundem diem: incumbit rex Babyloniæ in Jeruschalaima hoc ipso die.

3. Et utere contra domum istam rebellem parabolâ, indicens eis, sic ait Dominus Jehovi: dispone istam ollam, dispone, & etiam infunde in eam aquas.

4. Colligendo membra ejus in ipsam, omne membrum bonum; femur, & armum; delectu ossium implendo.

5. Delectum gregis accipiendo, & etiam pyram ossium sub ipsa; fervefac eam quàm plurimùm, elixant etiam ossa ejus in medio ipsius.

6. Idcirco sic ait Dominus Jehovi, væ civitati isti sanguinariæ; ollæ, in qua *est* spuma sua, & ex qua non exivit spuma ipsius, membratim, membratim extrahe illam, non accidat in eam sors.

7. Quia sanguis ejus in medio ejus *est*, in loco arduo petræ posuit eum; non effudit eum super terram ad tegendum eum pulvere:

8. Accendendo excandescentiam, ad sumendum ultionem, disponam sanguinem istius in arduo petræ, ut non tegatur.

9. Idcirco sic ait Dominus Jehovi, væ civitati isti sanguinariæ: etiam ego magnam efficiam ejus pyram.

10. Multiplicando ligna, accendendo ignem consumendo carnem; ut conditura conditissima, ossáque ipsa adurantur.

11. Et statuendo eam super prunas suas vacuam; ut incalescat, & aduratur ærugo ipsius, fundatúrque in medio ejus immunditia ipsius, consumatur spuma ipsius.

12. Mendaciis fatigavit *me*, ideo non exibit ab ea copiosa spuma ejus; indetur igni spuma ejus.

13. Pro immunditia tua *est* scelus: eò quòd mundavi te, sed non es mundata, ab immunditia tua non mundaberis ampliùs, donec fecero, ut quiescat excandescentia mea in te.

14. Ego Jehova dixi, eventurum est, & faciam; non abstraham me: neque parcam, neque pœnitebit me: secundùm vias tuas, & secundùm actiones tuas judicabunt te, dictum Domini Jehovi:

15. Et fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

16. Fili hominis, ecce ego tollo à te desiderium oculorum tuorum plagâ: sed ne plangito, neque fleto, neque prodeunto lachrymæ tuæ:

17. Clamare desiste, mortuorum luctum ne facito; tiaram tuam alliga tibi: & calceos tuos apponito pedibus tuis: neque obvelato mystacem, & cibum ullorum ne comedito.

18. Quæ, quum eloquutus essem ad populum manè, mortua est uxor mea vespere: itaque feci postero manè, quemadmodum jussus fueram.

19. Dicentibus autem mihi popularibus; ánnon indicaturus es nobis, quid ista ad nos *pertineant*, quæ tu facis?

20. Dixi eis; verbum Jehovæ fuit ad me, dicendo:

21. Dic domui Jisraëlis, sic ait Dominus Jehovi: ecce ego prophanaturus sum sanctuarium meum, excellentiam roboris vestri, desiderium oculorum vestrorum, & cui indulget anima vestra: etiam filii vestri, & filiæ vestræ, quas reliquistis, gladio concident.

22. Tum facietis, quemadmodum facio: mystacem non obvelabitis, & cibum ullorum non comedetis.

23. Et tiaris vestris *inditis* ad capita vestra, calceísque vestris ad pedes vestros non plangetis, neque flebitis; sed tabescetis in iniquitatibus vestris, & gemetis alter cum altero.

24. Est enim Jechezkel vobis ostento, omnino, prout facit, facturi estis: quum advenerit istud, utique experiemini me esse Dominum Jehovi.

25. Tu autem fili hominis, ánnon quâ die tollam ab eis robur eorum, gaudium ornatûs eorum, desiderium oculorum ipsorum, & id, ad quod attollunt animam suam, filios ipsorum, & filias ipsorum.

26. Eâ ipsâ die veniet, qui evaserit ad te, ad significandum auribus.

27. Eo ipso die aperietur os tuum apud ipsum, qui evaserit, ut eloquaris; nec obmutescas ampliùs; interea eris istis ostento, ut cognoscant me esse Jehovam.

CAPUT XXV.

Clades prædicitur Hammonitis, Moabitis, Edomæis, & Pelischthæis.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo :

2. Fili hominis, dispone faciem tuam versùs Hammonitas, ut prophetes contra eos.

3. Dices ergo Hammonitis, audite verbum Domini Jehovi; sic ait Dominus Jehovi, eò quòd dicis, euge, de sanctuario meo, quum prophanatur, & de terra Jisraëlis, quum desolatur, ac de domo Jehudæ, quum abeunt in deportationem :

4. Idcirco ecce ego traditurus sum te orientalibus in hæreditatem; ut collocent arces suas in te, & ponant in te tabernacula sua; ipsi comedent fructus tuos, & ipsi bibent lac tuum.

5. Redigámque Rabbam in habitaculum camelorum, & Hammonitarum *regionem* in cubile gregis; ut experiamini me esse Jehovam.

6. Nam sic ait Dominus Jehovi, eò quòd complodis manum, & plaudis pede; & lætaris ex animo de tota depopulatione tua contra terram Jisraëlis.

7. Idcirco ecce ego extendens manum meam contra te, traditurus sum te in prædam gentibus, & excisurus te ex populis, ac perditurus te è regionibus: profligabo te, ut experiaris me esse Jehovam.

8. Sic ait Dominus Jehovi: eò quòd dicit Moab, & Sehir, ecce, ut omnes aliæ gentes *est* domus Jehudæ :

9. Idcirco ecce ego aperturus sum latus Moabitarum inde ab ipsis Haris, à civitatibus ejus, *quæ sunt* ab extremitate ejus, decus, terram Beth-jeschimotharum, Bahal-mehonis, & Kirjathajimorum :

10. Per Orientales, cum Hammonitarum *regione*, quam dedi in hæreditatem: ut non fiat mentio Hammonitarum in gentibus.

11. Etiam in Moabum exercebo judicia, ut experiantur me esse Jehovam.

12. Sic ait Dominus Jehovi, eò quòd Edomæi sumendo ultionem faciunt contra domum Jehudæ; & reos se statuunt indesinenter sumentes ultionem de eis.

13. Idcirco sic ait Dominus Jehovi, extendens quoque manum meam contra Edomæam, exscindam ex ea homines, & jumenta: exponámque eam vastationi à Themane, & Dedanem usque gladio concident :

14. Edámque ultionem meam in Edomæos manu populi mei Jisraëlis, agéntque contra Edomæos secundùm iram meam, & secundùm excandescentiam meam, ut experiantur ultionem meam, dictum Domini Jehovi.

15. Sic ait Dominus Jehovi, eò quòd agunt Pelischthæi per ultionem, & sumunt ultionem ex animo depopulatione, perdendo inimicitiâ perpetuâ.

16. Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce ego extendens manum meam contra Pelischthæos, excisurus sum Cerethæos, & perditurus residuum portûs maris :

17. Et exercebo in eos ultiones magnas summâ increpatione excandescentiæ, experientúrque me esse Jehovam, quum edidero ultionem meam in eos.

CAPUT XXVI.

Excidium Tyri prædicitur.

FUit autem undecimo anno, primo die mensis illius; ut esset verbum Jehovæ ad me, dicendo :

2. Fili hominis, eò quòd dicit Tyrus de Jeruschalaimis, euge, fracta est *urbs* portis populosissimis, avertitur ad me; replebor *ex quo* vastata est:

3. Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra te, ô Tyre; ut deducam contra te gentes multas, ac si deducerem mare cum fluctibus ipsius :

4. Quæ perdant muros Tyri, & destruant turres ejus; adeò ut abradam pulverem ejus ab ea; redigámque eam in arduam petram.

5. Locus expandendis plagis erit in medio mari, nam ego eloquutus sum, dictum Domini Jehovi: ideò erit direptioni gentibus.

6. Filiæ quoque ejus, quæ in agro *erunt*, gladio interficientur, ut experiantur me esse Jehovam.

7. Nam sic ait Dominus Jehovi, ecce ego adducam contra Tyrum Nebucad-netzarem, regem Babyloniæ ab Aquilone, regem regum: cum equis, curribusque, & equitibus, & congregatione, populóque multo.

8. Filias tuas per agrum gladio interficiet; & disposito contra te propugnaculo, diffundet in te aggestas moles, & statuet contra te clypeum :

9. Et Helepolin disponet in muros tuos: & turres tuas demolietur cultris ejus.

10. Præ agminibus equorum ejus operiet te pulvisculus eorum, præ strepitu equitum, & essedorum, currúsque, commovebuntur muri tui, quum intrabit intrà portas tuas, ad ingressus civitatis disrupta *patebis*.

11. Ungulis equorum suorum calcabit omnes vicos tuos: populum tuum gladio interficiet, & stationum robustarum tuarum *unaquæque* in terram descendet :

12. Et prædabuntur opes tuas, diripiéntque mercem tuam, ac destruent muros tuos, & domos desiderabiles tuas demolientur: & lapides tuos, lignáque tua, etiam pulverem tuum in medio aquarum ponent.

13. Ità faciam, ut cesset strepitus canticorum tuorum, & sonus cithararum tuarum non audietur ampliùs.

14. Et redigam te in arduam petram, locus expandendis sagenis eris, non ædificaberis ampliùs; nam ego Jehova loquutus sum, dictum Domini Jehovi.

15. Sic ait Dominus Jehovi Tyro; nonne à sono casûs tui, quum clamabunt confossi, quum interficientur interfectione in medio tui, commovebuntur insulæ?

16. Nam descendent è soliis suis omnes principes maris, amoventes pallia sua, & vestibus versicoloribus suis nudantes sese: trepidationes induent, in terra sedebunt, & trepidantes *singulis* momentis stupebunt de te;

17. Proferentésque de te lamentationem, dicent tibi; Quomodo periisti, quæ habitabaris à maritimis? civitas laudatissima, quæ *erat* firma in mari ipsa cum habitatoribus suis, *quænam sunt*, qui indiderunt terrorem sui omnibus habitatoribus ejus?

18. Nunc

18. Nunc trepidabunt reliquæ insulæ die casûs tui; & turbabuntur insulæ, quæ *sunt* in mari, propter exitum tuum.

19. Nam sic ait Dominus Jehovi, quum reddidero te civitatem desolatam, similem civitatibus, quæ non habitantur; adducendo contra te abyssum, ut operiant te aquæ plurimæ:

20. Faciénsque, ut descendas cum descendentibus in foveam, ad populum antiquum, collocavero te in terræ imis *partibus*, in vastitatibus priscis, cum descendentibus in foveam, ut non habiteris; ut reponam decus in terra viventium:

21. In terrorem summum exponam te; quòd nusquam futura sis; & quæsita non invenieris unquam, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XXVII.

Excidium Tyri deploratur.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2. Tu autem fili hominis, profer de Tyro lamentationem;

3. Dicens Tyro, *ô urbs* sita ad aditus maris, mercatrix populosissima apud insulas multas: sic ait Dominus Jehovi, ô Tyre, tu dicebas, ego sum perfecta pulchritudine.

4. In intima parte marium *erant* termini tui; ædificatores tui perfecerant pulchritudinem tuam.

5. Abiegna è Senire ædificabant tibi omnia tabulata; cedrum è Libano accipiebant ad parandum malum *navis* in te.

6. Roboreos è Baschane faciebant remos tuos: transtra tua faciebant *ex* ebore tritissimo *artifices* ex insulis Chitthæorum.

7. Xylinum cum Phrygiano opere, ex Ægypto erat carbasus tua, ut esset tibi velum; hyacinthinum, & purpureum ex insulis Elischæ operiebat te.

8. Habitatores Tzidonis, & Arvadi erant remiges tui; periti tui, ô Tyre, erant in te, ipsi *erant* gubernatores tui.

9. Seniores Gebalis, ac periti ejus erant in te curatores labis tuæ: omnes classes maris, & nautæ earum erant in te, ut commiscerent se commercio tuo.

10. Persæ, Ludæíque, & Putæi erant in copiis tuis, bellatores tui: scutum & galeam suspendebant in te, ipsi præstabant decorem tibi.

11. Arvadæi cum copiis tuis super muros tuos circumquaque, & Gammadæi in turribus tuis erant: umbones suos suspendentes ad muros tuos circumquaque, ipsi perficiebant pulchritudinem tuam.

12. Tharschisch negotiatrix tua præ copia omnium opum; cum argento, ferro, stanno, & plumbo, negotiabantur *in* nundinis tuis.

13. Javan, Thubal, & Meschec erant mercatores tui; hominibus, & vasis æreis negotiabantur *in* commercio tuo.

14. *Qui erant* è domo Thogarmæ; equis, equitibúsque, ac mulis negotiabantur *in* nundinis tuis.

15. Dedanitæ mercatores tui, insulæ multæ *mercatrices* mercium manûs tuæ, cornibus eboris, hebenóque reddebant pretium tuum.

16. Syria negotiatrix tua, præ multitudine operum tuorum; chrysopraso, purpurâ, & phrygiano opere, byssóque, & sandastro, ac pyropo negotiabantur in nundinis tuis.

17. E Jehudæa, & regione Jisraëlitarum, erant mercatores tui: tritico Minnithæ, & Phœniciæ, melléque, & oleo, ac opobalsamo negotiabantur *in* commercio tuo.

18. Damascus negotiabatur tecum de multitudine operum tuorum; præ copia omnium opum, vino Chelbonis, & lanâ nitidâ.

19. Et Dan, ac Javan circumforaneis in nundinis tuis negotiabantur; ferro nitido, casiâ, & calamo odorato, in commercio tuo erat.

20. Dedan mercabatur tecum, pannis ingenuorum *advectis* curru.

21. Arabes, & omnes principes Kedaris erant negotiatores *mercium* manûs tuæ; agnis, arietibúsque, & hircis, his *erant* negotiatores tui.

22. Mercatores Schebæ, & Rahmæ ipsi mercabantur tecum; præstantissimo quoque aromate, & omni lapide pretioso, ac auro negotiabuntur *in* nundinis tuis.

23. Charan, & Canne, ac Heden, mercatores Schebæ; Assyrius, & Chilmadæus mercans tecum:

24. Hi mercatores tui *erant* rebus perfectissimis, involutis hyacinthinis, & phrygianis, gazísque *gentium* in superioribus *habitantium*; quæ funibus circumligantur, & includuntur cedrinis *capsis* in mercatu tuo.

25. Classes oceani decantabant te commercio tuo; denique plena eras, & gravis valde in intima parte marium:

26. In aquas multas adduxerunt te, qui remis agebant te; Eurus confregit te in intima parte marium:

27. Opes tuæ, & nundinationes tuæ commercium tuum, nautæ tui, & gubernatores tui, curatores labis tuæ, & miscentes commercium tecum, omnésque bellatores tui, qui in te *erant* cum tota congregatione tua, quæ *erat* in medio tui, ceciderunt in intimam partem marium die casûs tui.

28. Ad vocem clamoris gubernatorum tuorum: commoti sunt fluctus jactati.

29. Descendentésque è classibus suis omnes tractantes remum, nautæ, omnes gubernatores marini, in terram constiterunt:

30. Facientésque, ut audiretur de te vox ipsorum, clamaverunt amarè; & imposito pulvere capitibus suis, in cinere volutaverunt se:

31. Inductóque propter te calvitio, accinxerunt cilicia, & defleverunt te amaritudine animi, planctu amaro:

32. Ac protulerunt propter te in lamento suo lamentationem, quum lamentarentur de te, *dicentes:* quæ *erat* par Tyro, par succisæ in medio mari?

33. Procedentibus nundinationibus tuis è maribus, satiabas populos multos amplitudine opum tuarum, & commerciorum tuorum ditabas reges terræ.

34. *Quo* tempore confracta es à maribus, in profundissimis aquis; commercium tuum, & tota congregatio tua in medio tui ceciderunt:

35. Omnes habitatores insularum obstupescunt de te, & Reges illorum horrescunt horrore, percelluntur vultu.

36. Negotiatores in populis sibilant de te: terrori summo es, quòd nulla sis usque in seculum.

CAPUT XXVIII.

Princeps Tyri perstringitur, & excidium Tzidonis prædicitur.

ET fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
2. Fili hominis, dic antecessori Tyri, sic ait Dominus Jehovi, eò quòd elatus est animus tuus, adeo ut dicas, *Deus* fortis sum, habitationem divinam inhabito in intima parte marium: cúmque sis homo, non autem *Deus* fortis; tribuis tamen animum tibi parem animo Dei:
3. Ecce sapientior es Danijele, quicquam occultum non absconditur tibi;
4. Sapientiâ tuâ, & prudentiâ tuâ comparâsti tibi facultates; & congessisti aurum, & argentum in thesauros tuos:
5. Amplitudine sapientiæ tuæ in mercatura tua amplificasti facultates tuas, adeò ut elatus sit animus tuus in facultatibus tuis:
6. Idcirco sic ait Dominus Jehovi: eò quòd tribuis tibi animum, parem animo Dei:
7. Idcirco, ecce ego adducturus sum contra te extraneos violentissimos gentium, qui exsertis gladiis suis contra pulchritudinem sapientiæ tuæ confodient splendorem tuum.
8. In foveam demittent te, morierísque mortibus confossorum in intima parte marium.
9. An perges dicere, Deus sum coram interfectore tuo? atqui tu homo *futurus es*, non autem *Deus* fortis, in manu confodientis te.
10. Mortibus præputiatorum morieris, manu alienorum: nam ego eloquutus sum, dictum Domini Jehovi.
11. Et fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
12. Fili hominis, profer lamentationem de Rege Tyri: dicens ei, sic ait Dominus Jehovi, tu obsignans summam, plene sapientiâ, & perfectè pulchritudine.
13. In Hedene, horto Dei eras, omnes lapides pretiosi operiebant te, pyropus, topazius, & adamas, beryllus thalassius, sardius, & jaspis, sapphirus, chrysoprasus*, smaragdúsque cum auro: opus tympanorum tuorum, & fistularum tuarum in te, die, quo procreatus fuisti, parata erant.
14. Tu Cherub *eras*, ex quo unxi *te* protectorem, ex quo præposui te, in monte sancto Dei eras, inter lapides ignitos indesinenter ambulabas.
15. Integer eras in viis tuis, inde à die, quo procreatus fuisti; donec præstò fuit iniquitatis pœna in te.
16. In amplitudine mercaturæ tuæ pleni erant in te violentiâ, quâ peccabas: ideo confodiens te, *dejectum* è monte Dei perdidi te, ô Cherub protector, è medio lapidum ignitorum.
17. Elatus fuerat animus tuus propter pulchritudinem tuam, corruperas sapientiam tuam cum splendore tuo; in terram dejeci te, Regibus exposui te, ut aspiciant te:
18. Præ multitudine iniquitatum tuarum, propter improbitatem mercaturæ tuæ prophanâsti sanctuarium tuum; ideo eduxi ignem è medio tui, qui consumsit te, & redegi te in cinerem super terram ante oculos omnium videntium te;
19. Quicunque nôrant te in populis, obstupuerunt de te: terrori summo es, quòd nulla *sis* usque in seculum.
20. Fuit etiam verbum Jehovæ ad me, dicendo:
21. Fili hominis, dispone faciem tuam Tzidonem versùs, & propheta contra eam.
22. Dicens: sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra te, ô Tzidon, ut glorificer in medio tui: ut cognoscatur me esse Jehovam, quum exercuero in ea judicia, & sanctificavero me in ea.
23. Nam immittam pestem in eam, & sanguinem in vicos ejus, & judicabuntur confossi in medio ejus, gladio incumbente ei circumquaque; experientúrque me esse Jehovam.
24. Ità non erit ampliùs domui Jisraëlis spinus dolorificus, & spina dolorem afferens, præ omnibus locis circumstantibus eos, qui depopulentur eos; experientúrque me esse Dominum Jehovi.
25. Sic ait Dominus Jehovi: quando congregabo domum Jisraëlis ex populis, in quibus dispersi sunt, sanctificant me in eis ante oculos gentium: ut habitent in terra sua, quam dederam servo meo Jahakobo:
26. Tunc habitabunt in ea securè; ædificabúntque domos, & plantabunt vineas habitantes securè: quum exercuero judicia in omnes, qui depopulabantur eos è locis circumstantibus ipsos, ut cognoscant me Jehovam esse, Deum ipsorum.

CAPUT XXIX.

Regnum Ægypti in solitudinem redigendum.

ANno decimo, decimo *mense*, duodecimo *die* mensis fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:
2. Fili hominis, dispone faciem tuam versùs Parhonem, regem Ægypti, ut propheteis contra eum, & contra Ægyptum totam.
3. Eloquere, dicens, sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra te, ô Parho, rex Ægypti, balæna maxima, quæ cubat inter rivos suos; qui dicit, mihi *est* rivus meus, nam ego feci mihi.
4. Indam enim hamos maxillis tuis, faciámque, ut adhæreat multitudo piscium rivorum tuorum squamis tuis; ut deducam te è medio rivorum tuorum, & totam multitudinem piscium rivorum tuorum, squamis tuis adhærentem.
5. Postea deseram te *abductum* in desertum te, & totam multitudinem piscium rivorum tuorum, in superficie agri cades, non recipieris, neque congregaberis: bestiis terræ, & avibus cœlorum exponam te in cibum:
6. Et experientur omnes habitatores Ægypti me esse Jehovam: eò quòd sunt scipio arundineus domui Jisraëlis.
7. Quum prehendunt illi te manu, quassaris, & findis eis totum humerum: quumque innituntur tibi, confringeris, & eis totos lumbos cohibes.
8. Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce ego adducturus sum contra te gladium, & ex-

excisurus ex te homines, & jumenta:

9. Ut sit terra Ægypti desolationi, & vastitati, & experiantur me esse Jehovam: eò quod dixerit, rivus meus *est*, nam ego feci.

10. Idcirco, ecce me contra te, & contra rivos tuos; ut tradam terram Ægypti vastitatibus, vastitati desolatissimæ, à turri Syenes, usque ad terminum Cuschi.

11. Non transibit eam pes humanus, & pes jumentorum non pertransibit eam, neque habitabitur quadraginta annis.

12. Reddam enim terram Ægypti desolatissimam inter regiones desolatas, & civitates ejus inter civitates devastatas, erunt desolatissimæ quadraginta annis; quum dispergam Ægyptios in gentes, & spargam eos in regiones.

13. Nam sic ait Dominus Jehovi; exactis quadraginta annis congregabo Ægyptios è populis, quò dispersi fuerint:

14. Et reducam captivam multitudinem Ægyptiorum, reducam, *inquam*, eos in terram Pathrosi, in terram conversationis eorum: ut sint ibi regnum humile.

15. Præ reliquis regnis erit humile, neque sese extollet ampliùs supra gentes: imminuam enim eos, ne dominentur in gentes:

16. Ut non sit ampliùs domui Jisraëlis confidentiæ revocaturæ *mihi* in memoriam iniquitatem, his avertentibus se post illos: sed agnoscant me esse Dominum Jehovi.

CAPUT XXX.

Urbes Ægypti à Rege Babylonis vastandas esse.

QUum esset vigesimus septimus annus, primo *mense*, primo *die* mensis, fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2. Fili hominis, Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ exegit à copiis suis servitutem magnam contra Tyrum, omne caput decalvatum est, & omnis humerus nudatus: merces autem non est ipsi, & copiis ejus de Tyro, propter illam servitutem, quam serviverunt contra eam.

3. Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce ego trado Nebucad-netzari, Regi Babyloniæ terram Ægypti, ut tollat multitudinem ejus, & spoliet spolium ejus, ac prædetur prædam ejus, unde sit merces copiis ipsius.

4. Operæ pretium suum, cujus nomine serviverit, trado illi terram Ægypti, quia operati sunt mihi, dictum Domini Jehovi.

5. Die illâ efferam cornu domui Jisraëlis, & tibi dabo aperturam oris inter illos? ut cognoscant me esse Jehovam. *Caput* XXX.

6. Rursus fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

7. Fili hominis, prophetato, dicens, sic ait Dominus Jehovi; ejulate, *dicentes*, ah de die ista.

8. Nam propinqua *est* dies, propinqua *est*, *inquam*, dies Jehovæ: dies nubila, tempus gentium erit:

9. Quum invadet gladius Ægyptum, eritque gravis dolor in Æthiopia, cadentibus confossis in Ægypto: quum intercipient multitudinem ejus, & destruentur fundamenta ejus,

10. Æthiopes, Putæique, & Ludæi, totaque miscellanea turba, Cubæi quoque, denique juncti fœdere, cum illis gladio cadent.

11. Sic ait Jehova, & cadent sustentantes Ægyptum, descendetque fastus roboris ejus, inde à turri Syenes gladio cadent in ea, dictum Domini Jehovi:

12. Et desolabuntur inter regiones desolatas; & civitates illius inter civitates vastatas erunt:

13. Ut experiantur me esse Jehovam, quum posuero ignem in Ægypto, & fracti fuerint omnes auxiliarii ejus.

14. Die illo prodibunt nuncii à conspectu meo navibus, ad exterrendum Æthiopiam securam: & erit gravis dolor in eis, ut diei Ægypti, quum ecce advenerit.

15. Sic ait Dominus Jehovi; & faciam, ut cesset multitudo Ægyptiorum per Nebucadnetzarem, Regem Babyloniæ:

16. Ipsum, & populum ejus cum ipso, violentissimos gentium adductos ad perdendum istam terram, qui exserentes gladios suos contra Ægyptum; implebunt eam terram confossis.

17. Et redigens rivos *in* siccitatem, vendam terram illam in manum malorum: denique desolabo terram, & quæ eam implent manu extraneorum; ego Jehova dixi.

18. Sic ait Dominus Jehovi; & perdam deos stercoreos, & faciam, ut cessent idola è Nopho, & princeps è terra Ægypti non erit ampliùs: quum indidero timorem terræ Ægypti.

19. Nam desolabo Pathrosum, & tradam igni Tzohanem; ac exercebo judicia in No:

20. Et effundam excandescentiam meam in Sinem, robur Ægypti, quum exscidero multitudinem No.

21. Quum ponam ignem in Ægypto, valde dolebit Sin, & No disrumpetur: & Noph, hostibus quotidianis.

22. Juvenes Heliopoleos, & Bibesti gladio cadent, ipsæ verò *puellæ* in captivitatem abibunt;

23. Et Daphnis obscurabitur dies, quum frangam ibi lora Ægypti, & cessabit in ea fastus roboris ejus: ipsam nubes operiet, & filiæ ejus in captivitatem abibunt:

24. Denique exercebo judicia in Ægyptum, ut experiantur me esse Jehovam.

CAPUT XXXI.

Parho instar Assur elatus, similiter deturbabitur.

FUerat verò undecimo anno, primo *mense*, septimo *die* mensis; fuerat, *inquam*, verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2. Fili hominis, brachium Parhonis, regis Ægypti fregi; quòd ecce non alligabitur inditis medicamentis, impositâ fasciâ ad obligandum ipsum, ut confirmetur ad tractandum gladium.

3. Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra Parhonem, regem Ægypti, ut confringam brachia ejus, illud, quod firmum est, & quod fractum fuit: ut dejiciam gladium è manu ejus.

4. Et dispergam Ægyptios in Gentes, spargamque eos in regiones.

5. Ideo confirmabo brachia regis Babyloniæ, tradens gladium meum in manum ejus, ut confringam brachia Parhonis, & gemat gemitibus confossorum coram illo.

6. Confirmabo autem brachia regis Babyloniæ, brachia verò Parhonis concident; ut cognoſcatur me eſſe Jehovam, quum tradidero gladium meum in manum regis Babyloniæ, ut extendat illum contra terram Ægypti.

7. Similiter diſpergam Ægyptios in gentes, & ſpargam in regiones; ut cognoſcatur me eſſe Jehovam. *Caput* XXXI.

8. Deinde fuit undecimo anno, tertio *menſe*, primo *die* menſis, fuit, *inquam*, verbum Jehovæ ad me, dicendo:

9. Fili hominis, dic Parhoni, regi Ægypti, & multitudini ejus; cui ſimilis es in magnitudine tua?

10. Ecce Aſſyrium, *erat* cedrus in Libano, pulchra ramis, & virgultis umbroſa, altáque ſtaturâ; cujus calami ſummi erant inter denſos ramos.

11. Aquæ educaverant eam, abyſſus extulerat eam: fluentis ſuis *abyſſus* obibat circumquaque plantarium ejus, & aquæ-ductus ſuos mittebat ad omnes arbores agri.

12. Idcirco exaltavit ſe ſtatura ejus præ omnibus arboribus agri, & multiplicabantur ramuſculi ejus, prolongabantúrque rami ejus, quos emittebat, aquis multis.

13. In ramuſculis ejus nidificabant omnes aves cœli, & ſub ramis ejus pariebant omnes beſtiæ agri, ac in umbra ejus ſedebant omnes gentes ampliſſimæ.

14. Denique pulchra erat magnitudine ſuâ *&* longitudine palmitum ſuorum, quia erat radix ejus ad aquas amplas.

15. Cedri in horto Dei non abſcondebant eam, abjetes non erant ſimiles ramuſculis ejus, & caſtaneæ non erant pares ramis ejus, nulla arbor in horto Dei ſimilis erat ei pulchritudine ſuâ.

16. Pulchram effeceram eam cum multitudine palmitum ejus; adeò ut inviderent ei omnes arbores Hedenis, quæ *erant* in horto Dei.

17. Idcirco ſic ait Dominus Jehovi, eò quòd te exaltas ſtaturâ: quum ediviſſet *ille* ſummum calamum ſuum inter denſos ramos ſuos, & elatus eſt animus illius in altitudine ſua:

18. Tum tradidi eum in manum fortiſſimi gentium, hunc liberè acturum in illum, propter improbitatem illius impuli.

19. Ità cædentes eum extranei, violentiſſimi gentium deſeruerunt eum: in montibus, & in omnibus vallibus deciderunt palmites ejus, & fracti ſunt rami ejus in omnibus alveis terræ, deſcendentéſque ab umbra ejus omnes populi terræ, deſeruerunt eum:

20. Super cadivum truncum ejus habitant omnes aves cœli; & in ramis ejus ſunt omnes beſtiæ agri:

21. Ut non exaltent ſe de ſtatura ſua ullæ arbores irriguæ, & non proferant ſummum calamum ſuum inter denſos ramos: neque conquieſcant in ſe ipſis altitudine ſuâ ullæ riguæ: quandoquidem omnes illi traditi ſunt morti, *dejecti* in terram imam inter filios hominis, ad eos, qui deſcenderunt in foveam.

22. Sic ait Dominus Jehovi, quo die deſcendit in ſepulchrum luctu, quem importavi, obtexi pro eo abyſſum, cohibens fluenta ejus, ut coërcerentur aquæ multæ; & atratum reddidi pro eo Libanum, & omnibus arboribus agri, propter eum, fuit defectio animi.

23. Præ ſono casûs ejus commovi gentes, quum demitterem eum in ſepulchrum cum deſcendentibus in foveam: unde conſolationem ceperunt in terra ima omnes arbores Hedenis, delectus, & præſtantia Libani, omnes riguæ.

24. Etenim ipſi cum illo deſcenderunt in ſepulchrum ad confoſſos gladio; qui *domiti* brachio illius reſederant in umbra illius inter gentes.

25. Cui ex arboribus Hedenis ità ſimilis es gloriâ, & magnitudine? dejicieris ergo cum arboribus Hedenis in terram imam, in medio præputiatorum cubabis cum confoſſis gladio, ille *eſt* Parho, & tota multitudo ejus, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XXXII.

Lamentum funebre ſuper Ægypti regem.

DEinde fuit duodecimo anno, duodecimo menſe, primo *die* menſis; fuit, *inquam*, verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2. Fili hominis, profer lamentationem contra Parhonem, Regem Ægypti, dicens ei; juveni leoni inter gentes ſimilis es, imò es ſimilis balænæ per maria, quum prodiens per flumina tua, conturbas aquas pedibus tuis, & perturbas flumina illarum.

3. Sic ait Dominus Jehovi, at expandam contra te rete meum per congregationem populorum multorum; qui educent te plagis meis:

4. Et deſerens te in terra, in ſuperficie agri dejiciam te; faciamque, ut habitent ſuper te omnes aves cœli, & ſaturabo ex te beſtias totius terræ.

5. Exponens carnem tuam ſuper montes, & implens valles altitudine tuâ.

6. Et irrigans terram natationis tuæ ſanguine tuo uſque ad ipſos montes; adeò ut alvei impleantur te.

7. Et operiam, quum exſtinguam te, cœlos, atratáſque reddam ſtellas eorum: Solem nube operiam, & luna non faciet, ut luceat lux ſua:

8. Omnia luminaria lucida in cœlis atrata reddam ſuper te; & diſponam tenebras ſuper terram tuam, dictum Domini Jehovi:

9. Et ad indignationem provocabo animum populorum multorum; efficiendo, ut perveniat confractio tua ad gentes, in regiones *populorum*, quos non nôſti:

10. Faciamque, ut obſtupeſcant de te populi multi, & Reges eorum horreſcant propter te horrore, vibrante me gladium meum ante faciem illorum; ut trepident ſingulis momentis quiſque propter ſe ipſum, die casûs tui:

11. Nam ſic ait Dominus Jehovi, gladius Regis Babyloniæ invadet te.

12. Gladiis robuſtorum dejiciam multitudinem tuam, violentiſſimorum in gentibus omnium: qui vaſtabunt faſtum Ægypti, ut perdatur tota multitudo ejus.

13. Perdam etiam omnia jumenta ejus, ne ſuperveniant aquis multis; ut non conturbet eas pes humanus ampliùs, etiam ungulatus jumentorum non conturbet eas.

14. Tunc faciam, ut sidant aquæ illarum, & flumina illarum tanquam oleum faciam, ut ambulent; dictum Domini Jehovi.

15. Quum reddidero terram Ægypti desolatissimam, terram destitutam iis, quæ implebant eam, quum percussero omnes habitantes in ea: ut experiantur me esse Jehovam.

16. Lamentatio hæc *est*, quâ lamentabuntur illam, filiæ gentium lamentabuntur illam; de Ægypto, & de tota multitudine ejus lamentabuntur illa; dictum Domini Jehovi.

17. Deinde fuit duodecimo anno, decimo quinto die ejusdem mensis: fuit, *inquam*, verbum Jehovæ ad me, dicendo:

18. Fili hominis, ede lamentum de multitudine Ægypti, & effer eam ipsam, ut filias gentium validarum, in imas terræ *partes* cum descendentibus in foveam,

19. *Dicens*, quô amœnior esses? descende, ut prosternaris cum præputiatis;

20. Inter confossos gladio, *qui* ceciderint: gladius positus est, trahite eum, & omnes copias ejus.

21. Alloquantur illum duces potentum è medio sepulchri cum auxiliaribus ejus; *qui* descenderint, jacuerint præputiati *apud* confossos gladio.

22. Ibi *alloquatur* Assyrius cum tota congregatione sua, circumstantibus illum sepulchris hujus: omnes confossi, qui ceciderunt gladio;

23. Cujus sepulchra disposita sunt in lateribus foveæ; ut ejus congregatio circumstet sepulchrum illius, omnes confossi, qui ceciderunt gladio, qui terrorem indiderant terræ viventium.

24. Ibi *alloquatur* Helam cum tota multitudine sua, circumstans sepulchrum illius, omnes confossi, qui ceciderunt gladio, qui descenderunt præputiati in imas terræ *partes*, qui indiderant terrorem suum terræ viventium, & reportant ignominiam suam cum descendentibus in foveam.

25. Cui inter confossos positum est cubile cum tota multitudine ipsius, circumstantibus illam sepulchris ipsius: omnes præputiati confossi gladio, qui indito terrore suo in terra viventium, jam reportant ignominiam suam cum descendentibus in foveam, inter confossos positi:

26. Ibi *alloquantur* Meschec, Thubal, cum tota multitudine sua, circumstantes illum sepulchris suis; omnes præputiati confossi gladio, quum indiderint terrorem suum terræ viventium.

27. Quàmvis non cubent cum potentibus, qui ceciderunt ex præputiatis: qui descendent *in* sepulchrum cum instrumentis bellicis suis, positis gladiis ipsorum sub capitibus ipsorum, quum incumbat iniquitas eorum ossibus ipsorum, quia terror potentum in terra viventium *fuit*:

28. Tu quoque inter præputiatos confringêris, & jacebis cum confossis gladio.

29. Ibi *alloquatur* Edom; reges ejus, & omnes principes ejus, qui collocabuntur potentiâ illorum apud confossos gladio; ipsi cum præputiatis cubabunt, & cum descendentibus in foveam.

30. Ibi *alloquantur* Toparchæ Aquilonis, quotquot sunt: & omnes Tzidonii, qui descendent ad confossos cum terrore suo, à potentia illorum erubescentes, cubabuntque præputiati cum confossis gladio, reportantes ignominiam suam apud descendentes in foveam.

31. Hos videns Parho, consolationem capiet de tota multitudine sua; confossi gladio, Parho, & omnes copiæ ejus, dictum Domini Jehovi.

32. Quum indidero terrorem meum terræ viventium, & prostratus fuerit inter præputiatos cum confossis gladio Parho, & tota multitudo ipsius. dictum Domini Jehovi.

CAPUT XXXIII.

Indoles malorum pastorum: Christus verus pastor.

Et fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2. Fili hominis, alloquere populares tuos, indicens eis, quum adducturus sum contra terram aliquam gladium, si acceperint populus illius terræ unum quempiam ab extremitatibus suis, quem imponant sibi speculatorem:

3. Et videns gladium supervenientem terræ, clanxerit buccinâ, & monuerit populum.

4. Audiens verò quisque sonum buccinæ, non acceperit monitum, & adveniens gladius, sustulerit ipsum; cædis suæ *causa* in capite ipsius erit:

5. Sonum buccinæ audivit, sed monitum non accepit, cædis suæ causa in eo erit: si enim monitum accepisset, se ipsum eripuisset.

6. Ipse verò speculator, quum viderit gladium advenientem, si non clanxerit buccinâ, populúsque non fuerit monitus, & adveniens gladius, sustulerit ex eis aliquem: hic propter iniquitatem suam tolletur, sanguinem verò ejus è manu speculatoris reposcam.

7. Te autem, ô fili hominis, te, *inquam*, speculatorem dedi domui Jisraëlis: ut audiens ex ore meo verbum, moneas eos ex me.

8. Quum dixero improbo, improbe omnino moriturus es, si non loquaris, monendo improbum, *ut desistat* à via sua: ipse improbus propter iniquitatem suam morietur, sanguinem verò *ejus* è manu tua requiram.

9. Tu verò, si monueris improbum de via sua, ut revertatur ab ea, neque reversus fuerit à via sua, ipse propter iniquitatem suam morietur, tu autem te ipsum eripueris.

10. Tu itaque, fili hominis, dic domui Jisraëlis, ita loquimini, dicendo: quia defectiones nostræ, & peccata nostra incumbunt nobis, ideò in ipsis nos tabescimus, ecqui viveremus?

11. Dic eis, *ne* vivam ego, dictum Domini Jehovi, si delector morte improbi, sed *delector*, quum revertitur improbus à via sua, ut vivat: revertimini, revertimini à viis vestris pessimis: cur enim moreremini domus Jisraëlis?

12. Tu ergo, fili hominis, dic popularibus tuis, justitia justi non est ereptura ipsum tempore defectionis suæ, & in sua improbitate improbus non corruet, quo tempore reversus fuerit ab improbitate sua: ut justus

ſtus non poterit vivere illâ, quo tempore peccabit.

13. Quum dixero juſto, omnino victurus es, ſi ipſe confiſus juſtitiæ ſuæ, fecerit iniquitatem, omnia juſtè facta ipſius non memorabuntur, ſed in iniquitate illa ſua, quam facit, morietur:

14. Et quum dixero improbo, omnino moriturus es: ſi reverſus à peccato ſuo, exercuerit judicium, & juſtitiam.

15. Pignus reſtituerit improbus, rapinam reddiderit, in ſtatutis vitæ ambulaverit, non faciendo iniquitatem, omnino vivet, non morietur:

16. Omnia peccata ejus, quibus peccavit, non memorabuntur ei: judicium, & juſtitiam exercuit, omnino vivet.

17. Interea dicunt populares tui, non eſt æqua via Domini, quum ipſorum via non ſit æqua.

18. Quum avertit ſe juſtus à juſtitia ſua, & facit iniquitatem, etiam moritur in iſtis:

19. Quum autem avertit ſe improbus ab improbitate ſua, & exercet judicium, & juſtitiam; in his ipſe vivit.

20. Et dicitis, non eſt æqua via Domini; quemque ſecundùm vias ſuas judicabo vos, ô domus Jiſraëlis.

21. Fuit autem duodecimo anno, decimo *menſe*, quinto *die* menſis à deportatione noſtra, ut veniens ad me quidam, qui evaſerat Jeruſchalaimis, diceret percuſſa eſt civitas.

22. Manus autem Jehovæ adfuerat mihi veſpere, ante adventum ejus, qui evaſerat, ut aperiret os meum, donec is veniret ad me manè: aperuerátque os meum, ut non obmuteſcerem ampliùs.

23. Fuit ergo verbum Jehovæ ad me, dicendo:

24. Fili hominis, qui habitant vaſtitates iſtas in terra Jiſraëlis, loquuntur, dicendo: unicus erat Abraham, qui hæreditario jure poſſideret hanc terram: nos autem multi *ſumus*, nobis tradita eſt hæc terra in hæreditatem.

25. Idcirco dic eis, ſic ait Dominus Jehovi cum ſanguine ipſo comeditis, & oculos veſtros attollitis ad ſtercoreos deos veſtros, ſanguinémque effunditis: & iſtam terram hæreditario jure poſſideretis?

26. Inſiſtitis gladio veſtro, facitis abominationem, & quiſque uxorem amici ſui impuratis: & juſtam terram hæreditario jure poſſideretis?

27. Sic dicito eis, ſic ait Dominus Jehovi, *ne* vivam ego; niſi, qui in vaſtitatibus *ſunt* gladio cadant, & qui *eſt* in ſuperficie agri, beſtiis eum exponam, quem comedant: qui verò in munitionibus, & in ſpeluncis, peſte moriantur.

28. Ita reddam iſtam terram deſolatiſſimam, & deſinet faſtus roboris ejus: deſolabuntúrque montes Jiſraëlis, adeò ut nullus tranſeat:

29. Ut experiantur me eſſe Jehovam, quum reddidero iſtam terram deſolatiſſimam propter omnes abominationes iſtorum, quas faciunt.

30. Tu etiam, fili hominis, populares tui frequenter prædicantes de te juxta parietes, & in portis domorum: quorum alloquitur alter alterum, & quiſque fratrem ſuum, dicendo, venite jam, & audite, quod *ſit* verbum, quod prodit à Jehova:

31. Venientes ad te quaſi adventu populi, ſedentéſque coram te *quaſi* populus meus, & audientes verba tua, ipſa non faciunt: quàmvis ſuaviſſima ore ſuo ipſi faciant, quæſtum ſuum animus ipſorum perſequitur.

32. Nam ecce tu *es* eis quaſi canticum ſuaviſſimum, pulchrum ſono, & quidem optimè pulſantis: ſed ut audiant verba tua, minimè faciunt ea.

33. Quum igitur evenerit illud (ecce advenit) tum experientur Prophetam fuiſſe in medio ſui.

CAPUT XXXIV.

Officium Paſtoris Evangelici.

Et fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2. Fili hominis propheta contra paſtores Jiſraëlis: propheta, dicens iſtis, paſtoribus ipſis, ſic ait Dominus Jehovi, væ paſtoribus Jiſraëlis, qui erant paſturi ipſos, annon grex *eſt, quem* paſcunt paſtores?

3. Adipem comeditis, & lanam induitis, quod opimum eſt, mactatis: gregem non paſcitis.

4. Morbo affectas non confirmatis, ægrotámque non curatis, & confractam non obligatis, ac depulſam non reducitis, pereuntémque non requiritis: ſed vi dominamini in eas, & per ſævitiam:

5. Adeò ut diſpergantur deſtitutæ paſtore, & ſint cibo omnibus beſtiis agri diſperſæ:

6. Deerrent oves meæ in omnibus montibus, & ſuper omnem collem excelſum; denique in ſuperficie totius terræ diſperſæ ſint oves gregis mei, nemine repoſcente, & nemine requirente.

7. Idcirco, ô paſtores, audite verbum Jehovæ:

8. *Ne* vivam ego, dictum Domini Jehovi, niſi (eo quòd eſt grex meus direptioni, & ſunt *oves* gregis mei cibo omnibus beſtiis agri, deſtitutæ paſtore, & non repoſcentibus paſtoribus meis gregem meum: paſcunt enim paſtores ſe ipſos, gregem autem meum non paſcunt.)

9. Idcirco, ô paſtores, audite verbum Jehovæ:

10. Sic ait Dominus Jehovi, ecce me contra iſtos paſtores, ut repoſcam gregem meum è manu ipſorum, & faciam, ut ceſſent à paſcendo grege, ut non paſcant ampliùs iſti paſtores ſeipſos: eripiam enim gregem meum ex ore ipſorum, ut non ſint *oves* illis cibo.

11. Nam ſic ait Dominus Jehovi, ecce me, *inquam*, ut repoſcam *oves* gregis mei, & anquiram eas.

12. Sicut anquirit paſtor gregem ſuum, quo tempore eſt in medio gregis ſui, *ovium* diſſipatarum, ita anquiram gregem meum; ut eripiam illas ex omnibus locis, quò diſperſæ fuerint tempore nubis, & caliginis:

13. Educens eos è populis, congregánſque eos ex regionibus, ac reducens eos in terram ſuam, ut paſcam eos in montibus Jiſraëlis ad alveos, & in omnibus locis habitabilibus hujus terræ.

14. In paſcuo bono paſcam eos, & in montibus

tibus excelſi Jiſraëlis erit caula eorum; ibi recubabunt in caula bona, & paſcuum pingue depaſcent in montibus Jiſraëlis.

15. Ego paſcam gregem meum, & ego faciam, ut recubent dictum Domini Jehovi,

16. Pereuntem requiram, & depulſam reducam, fractámque obligabo, & ægrotam confirmabo: pinguem verò, & firmam perdam, paſcam unamquamque jure.

17. Vos enim, ô mi grex, ſic ait Dominus Jehovi; ecce ego judicaturus ſum inter parvas pecudes, arietes, & hircos.

18. An parvum *eſt* præ vobis, vos paſcuum optimum depaſcere, quòd reliquum paſcuorum veſtrorum conculcatis pedibus veſtris? & vos nitidam aquam bibere, quod reliquas pedibus veſtris conturbatis?

19. Ut *oves* gregis mei conculcatum pedibus veſtris depaſcant, & conturbatum pedibus veſtris bibant?

20. Idcirco ſic ait Dominus Jehovi illis; ecce me, me, *inquam*, ut judicem inter pecudem opimam, & pecudem macilentam.

21. Eò quòd latere, & armo impellitis, & cornibus veſtris impetitis omnes morbo affectas; eò uſque ut diſperſeritis eas foras.

22. Ideo ſervabo gregem meum, ut non ſint ampliùs direptioni: & judicabo inter pecudes.

23. Nam excitabo eis paſtorem unum, qui paſcat eas, ſervum meum Davidem: ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis paſtor:

24. Ego verò Jehova, ero eis Deus & ſervus meus David princeps in medio eorum: ego Jehova eloquutus ſum:

25. Et pangens eis fœdus pacis, faciam, ut ceſſent beſtiæ malæ è terra; ut habitent in deſerto ſecurè, & dormiant in ſilvis:

26. Reddámque iſta, & quæ ſunt circa collem meum, confertà benedictione, ac demittam imbrem tempore ſuo, imbres benedictionis erunt:

27. Ut edat arbor agri fructum ſuum, & terra det proventum ſuum, síntque in terra ſua ſecurè, agnoſcéntque me eſſe Jehovam; quum fregero lora jugi ipſorum, & eripuero eos è manu exigentium ſervitutem ab ipſis.

28. Ita non erunt ampliùs direptioni gentibus, & beſtiæ terræ non comedent eos; ſed habitabunt ſecurè, nemine deterrente.

29. Denique excitabo eis plantam ad celebritatem; ut non ſint ampliùs, quos intercipiat fames in terra, neque ferant amplius ignominiam gentium;

30. Sed cognoſcatur me Jehovam, Deum ipſorum cum ipſis eſſe, & ipſos eſſe populum meum, domum Jiſraëlis, dictum Domini Jehovi.

31. Quum vos, vos, *inquam*, homines grex meus eritis, grex paſcui mei: ego Deus veſter, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XXXV.

Edomæi, hoſtes Jehudæorum peribunt.

DEinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2. Fili hominis, diſpone faciem tuam contra montem Sehiris, & propheta contra eum.

3. Dicens ei, ſic ait Dominus Jehovi, ecce me contra te, ô mons Sehiris; ut extendens manum meam in te, reddam te deſolatiſſimum.

4. Civitates tuas *in* vaſtitatem redigam, & tu deſolatiſſimus eris; ut experiaris me eſſe Jehovam.

5. Eò quòd eſt tibi inimicitia perpetua, facíſque, ut diffluant Jiſraëlitæ per gladium: tempore calamitatis ſuæ, *quo* tempore iniquitatis *eſt* terminus:

6. Idcirco, ut vivo ego, dictum Domini Jehovi, in cædem comparabo te, & cædes perſequetur te: quandoquidem odiſti vacuitatem à cæde, etiam cædes perſequetur te.

7. Nam tradam montem Sehiris ſummæ deſolationi; exſcindens ex eo viatorem omnem:

8. Et replebo montes ejus confoſſis ipſius: in ipſis collibus tuis, vallibuſque tuis, & omnibus alveis tuis confoſſi gladio cadent.

9. Deſolationibus perpetuis tradam te, & civitates tuæ non reſtituentur; ut experiamini me eſſe Jehovam.

10. Eò quòd dicis, duæ iſtæ gentes, & duæ regiones iſtæ meæ erunt, jam poſſeſſuri ſumus iſtam hæreditario jure; ubi Jehova fuit:

11. Idcirco, ut vivo ego, dictum Domini Jehovi; facturus ſum ſecundùm iram tuam, & ſecundùm invidiam tuam, quam exercuiſti præ odio tuo contra illos: ut agnoſcar ab eis, quum judicavero te.

12. Et experieris me eſſe Jehovam; audiviſſe omnes irritationes tuas, quibus loquutus es de montibus Jiſraëlis, dicendo: deſolati ſunt: nobis traduntur ad conſumendum:

13. Ut magnificâſtis vos contra me ore veſtro, feciſtiſque, ut abundarent contra me verba veſtra; me audiviſſe.

14. Sic ait Dominus Jehovi; prout lætatur tota iſta terra, deſolationem ſum effecturus tibi.

15. Secundùm lætitiam tuam, de poſſeſſione domûs Jiſraëlis, eò quòd deſolaretur, ita faciam tibi: deſolatiſſimus eris; ô mons Sehir, & tota Edomæa quantacunque eſt, ut cognoſcatur me eſſe Jehovam.

CAPUT XXXVI.

Liberatio ab hoſtibus; cor novum, & vocatio gentium promittuntur.

TU quoque fili hominis, propheta de montibus Jiſraëlis, dicens; montes Jiſraëlis, audite verbum Jehovæ.

2. Sic ait Dominus Jehova: eò quòd dicit iſte inimicus de vobis, euge; & excelſa ſeculi hæreditario jure futura ſunt nobis:

3. Idcirco propheta, dicens; ſic ait Dominus Jehovi; quia multis modis deſolaverunt, & exhauſerunt vos circumquaque; ut eſſetis hæreditaria poſſeſſio reliquiis gentium, & traducti eſtis in labia nationum, infamiámque populorum:

4. Idcirco montes Jiſraëlis, audite verbum Domini Jehovi: ſic ait Dominus Jehovi iſtis montibus, & collibus, alveis, vallibúſque, & vaſtitatibus deſolatis, ac civitatibus derelictis, quæ ſunt direptioni, & ſubſannationi reliquiis gentium, quæ circumquaque *ſunt*:

5. Idcirco ſic ait Dominus Jehovi; *mentiar*, niſi igne zeli mei loquar contra reli-

quias gentium, & contra Edomæam totam: quæ attribuerunt terram meam sibi in hæreditatem cum lætitia totius cordis, cum depopulatione animosa, ut sedes expulsorum ejus *fit* direptioni.

6. Idcirco propheta de terra Jisraëlis: & dicito ipsis montibus, & collibus, alveis, ac vallibus, sic ait Dominus Jehovi, ecce ego zelo meo, & excandescentiâ meâ loquor, eò quòd ignominiam gentium fertis.

7. Idcirco sic ait Dominus Jehovi, ego sublatâ manu meâ juro; *mentiar*, nisi gentes illæ, quæ circumstant vos, ipsæ ignominiam suam reportaturæ sunt:

8. Vos verò montes Jisraëlis ramum vestrum edituri estis, & fructum vestrum laturi populo meo Jisraëli; quum propè advenerint.

9. Nam ecce me apud vos; qui respiciam ad vos, ut colamini, & seramini:

10. Et multiplicabo in vobis homines, totam domum Jisraëlis, quanta quanta est, ut inhabitentur civitates, & vastitates reædificentur.

11. Multiplicabo, *inquam*, in vobis homines, & jumenta, quæ augescent, & fœtificabunt: faciámque, ut habitetis, sicut priscis temporibus vestris, benefaciens ampliùs, quàm primordiis vestris, ut agnoscatis me esse Jehovam.

12. Adducam enim ad vos homines cum populo meo Jisraële, qui hæreditario jure possideant te, erísque eis in possessionem: neque perges ampliùs orbare eos.

13. Sic ait Dominus Jehovi, eò quòd dicunt vobis exedentem homines te esse; & orbantem gentes tuas esse te:

14. Idcirco homines non exedes ampliùs, & gentes tuas non orbabis ampliùs, dictum Domini Jehovi:

15. Neque sinam, ut audiatur in te ampliùs ignominia gentium, & opprobrium populorum non feres ampliùs; & gentes tuas offendere non sines ampliùs, dictum Domini Jehovi?

16. Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

17. Fili hominis, domus Jisraëlis, quum habitarent in terra sua, impurârunt eam viâ suâ, & actionibus suis: tanquam impuritas separatæ ex immunditia erat via ipsorum coram me:

18. Idcirco effudi excandescentiam meam super eos, eò quòd sanguinem effundebant super terram; & stercoreis diis suis impurabant eam.

19. Et dispersi eos in gentes, sparsíque sunt per regiones, secundùm viam eorum, & secundùm actiones eorum judicavi eos.

20. Etiam, quum venissent in gentes, quò venerunt, similiter prophanarunt nomen sanctitatis meæ; quum dicerent *illæ* de eis, populum Jehovæ ipsos esse, & è terra ejus prodiisse:

21. Sed clementiâ usus sum propter nomen sanctitatis meæ: quod prophanant domus Jisraëlis in gentibus, quò venerunt.

22. Idcirco dic domui Jisraëlis, sic ait Dominus Jehovi, non propter vos ego facturus sum, ô domus Jisraëlis: sed propter nomen sanctitatis meæ, quod prophanâstis apud gentes, quò venistis:

23. Ut sanctificem nomen meum maximum, quod prophanatum fuit in gentibus, quod prophanatis in medio earum: ut sciant gentes me esse Jehovam, dictum Domini Jehovi, quum sanctificabo me in vobis, ante oculos earum.

24. Recipiens enim vos ex ipsis gentibus, congregabo vos ex omnibus regionibus; ac reducam vos in terram vestram:

25. Et aspergens vos aquis mundis, ut mundemini; ab omnibus impuritatibus vestris, & ab omnibus stercoreis diis vestris mundabo vos.

26. Et dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri: & amovens cor lapideum è carne vestra, indam vobis cor carneum:

27. Et spiritum meum ponam in medio vestri; quò faciam, ut in statutis meis ambuletis, & jura mea observetis, facientes ea.

28. Ità habitabitis in terra, quam dederam majoribus vestris; eritísque mihi populus, & ego ero vobis Deus.

29. Nam servabo vos ab omnibus impuritatibus vestris; & advocans frumentum, augebo illud, neque imponam vobis famem.

30. Et augebo fructus arborum, & proventum agri, ut non suscipiatis ampliùs opprobrium famis in gentibus:

31. Quum recordabimini viarum vestrarum pessimarum, & actionum vestrarum, quæ non *sunt* bonæ; & fastidio eritis vobis ipsis propter iniquitates vestras, & propter abominationes vestras.

32. Non propter vos ego facturus sum, dictum Domini Jehovi, notum esto vobis: erubescite, & rubore afficiamini à viis vestris, ô domus Jisraëlis.

33. Sic ait Dominus Jehovi; quo tempore mundabo vos ab omnibus iniquitatibus vestris; faciam quoque, ut habitentur civitates, & ædificentur vastitates illæ:

34. Et terra desolata colatur; pro eo, quòd fuerat desolatissima ante oculos omnis viatoris:

35. Adeò ut dicant, terra hæc ipsa, quæ desolata erat, est similis horto Hedenis; & civitates, quæ vastatæ desolatæque, & destructæ erant, munitæ inhabitantur:

36. Ut cognoscant gentes, quæ reliquæ factæ fuerint circa vos, me Jehovam reædificare *civitates* destructas, conserere desolatum *agrum*: ego Jehova dixi, & faciam.

37. Sic ait Dominus Jehovi, præterea expositus ero domui Jisraëlis, ut hoc faciam eis, multiplicabo eos, quasi grege hominibus;

38. Quasi grege sacrificiorum, quasi grege *urbis* Jeruschalaimorum in solennitatibus ejus; ità erunt civitates, quæ vastatæ sunt, repletæ gregibus hominum, ut cognoscatur me esse Jehovam.

CAPUT XXXVII.

Typus resurrectionis mortuorum, ejúsque præludium.

Supervenit mihi manus Jehovæ; & educens me in spiritu Jehova, collocavit me in medio cujusdam convallis; quæ *erat* plena ossibus.

2. Et

2. Et traduxit me per illa circumquaque; ecce autem *erant* multa valde in superficie illius convallis, & ecce arida *erant* valde.

3. Quum autem dixisset mihi, fili hominis, an reviviscerent ossa ista? dixi, Domine Jehovi, tu nosti.

4. Edixit verò mihi, propheta de ossibus istis, indicens eis; ô ossa arida, audite verbum Jehovæ:

5. Sic ait Dominus Jehovi ossibus istis: ecce ego inducturus sum in vos spiritum, ut vivatis.

6. Nam addam vobis nervos, & obducam vobis carnem, & superindam vobis cutem, ponámque in vobis spiritum, & vivetis: ut cognoscatis me esse Jehovam.

7. Quum itaque prophetarem, quemadmodum jussus fueram, fuit sonus me prophetante, & ecce concussio, appropinquantibus ossibus uno ad suum alterum.

8. Deinde, quum aspicerem, quòd ecce super ea nervi, & caro assurrexisset, & superindita esset eis cutis supernè; spiritus autem nullus inesset eis:

9. Dixit mihi, propheta, alloquens spiritum; propheta fili hominis, dicens spiritui, sic ait Dominus Jehovi, à quatuor ventis adveni, ô spiritus, & perflato interfectos istos, ut vivant.

10. Quamobrem prophetavi, quemadmodum præceperat mihi; & ingressus est in illa spiritus, & revixerunt, steteruntque super pedes suos copiæ magnæ quàm plurimum.

11. Deinde dixit mihi; fili hominis, ossa ista tota domus Jisraëlis sunt; ecce dicunt, aruerunt ossa nostra, & periit exspectatio nostra, succisi sumus, quòd ad nos.

12. Idcirco propheta, indicens eis, sic ait Dominus Jehovi; ecce ego aperiens sepulchra vestra, deducam vos è sepulchris vestris, popule mi: reducamque vos in terram Jisraëlis;

13. Ut cognoscatis me esse Jehovam; aperiente me sepulchra vestra, & deducente vos è sepulchris vestris, popule mi:

14. Et indam spiritum meum vobis, ut reviviscatis, & collocabo vos in terra vestra; ut cognoscatis me Jehovam dicere, & facere, dictum Jehovæ.

15. Fuit etiam verbum Jehovæ ad me, dicendo:

16. Tu autem fili hominis, accipe tibi lignum unum, & inscribe ei, Jehudæ, & filiis Jisraëlis, sociis ejus: deinde accipe lignum alterum, & inscribe ei, Josepho lignum Ephrajimi, cum tota domo Jisraëlis sociis ejus.

17. Tum admove ea unum ad alterum tibi in lignum unum; ut sint adunata in manu tua.

18. Quum autem alloquentur te populares tui, dicendo; ánnon indicaturus es nobis, quid ista *significent* tibi?

19. Dic eis, sic ait Dominus Jehovi; ecce ego accepturus sum lignum Josephi, quod *fuit* in manu Ephrajimi cum tribubus Jisraëlis, sociis ejus; & componam has conjunctas illis cum ligno Jehudæ, efficiámque eos lignum unum, ut sint unum in manu mea.

20. Quumque fuerint ligna ista, quibus inscripseris, in manu tua ante oculos illorum.

21. Dic illis, sic ait Dominus Jehovi, ecce ego recepturus sum filios Jisraëlis è medio ipsarum gentium, quò abiverint; & congregans eos, circumquaque, reducam eos in terram suam.

22. Et efficiam eos gentem unam in illa terra, in montibus Jisraëlis, & Rex unus erit ipsis omnibus Rex: neque erunt ampliùs duæ gentes, neque dividentur ampliùs in duo regna deinceps:

23. Neque impurabunt se ampliùs diis stercoreis suis, & rebus detestandis suis, aut ullis defectionibus suis: sed servabo eos ex omnibus habitationibus ipsorum, in quibus peccaverint, & mundabo ipsos, ut sint mihi populus, & ego sim ipsis Deus.

24. Et servus meus David rex, erit super ipsos, ac pastor unicus erit omnibus ipsis; ut in judiciis meis ambulent, ac statuta mea observent facientes ea.

25. Et residebunt in ea terra, quam dederam servo meo Jahakobo, in qua resederunt majores vestri; residebunt, *inquam*, in ea ipsi, filiíque ipsorum, ac nepotes ipsorum usque in seculum, & David servus meus princeps ipsis *erit* usque in seculum:

26. Quum pepigero ipsis fœdus pacis, fœdus perpetuum futurum cum ipsis; & disponens ipsos, multiplicabo ipsos, ponámque sanctuarium meum in medio ipsorum in seculum.

27. Ut existente tabernaculo meo apud ipsos, sim ipsis Deus; & ipsi sint mihi populus:

28. Et cognoscant gentes me Jehovam sanctificare Jisraëlem, quum erit sanctuarium meum in medio ipsorum in seculum.

CAPUT XXXVIII.

Prophetia de Gogo, & Magogo.

Deinde fuit verbum Jehovæ ad me, dicendo:

2. Fili hominis, dispone faciem tuam versùs Gogum, terram Magogi, principem, primarium Mescheci, & Thubalis, & propheta contra eum:

3. Dicens, sic ait Dominus Jehovi: ecce me contra te, ô Gog, princeps, primarie Mescheci, & Thubalis:

4. Nam reducam te, imponens hamos maxillis tuis, & educam te, & omnes copias tuas, equos, & equites indutos perfectissimè omnes, congregationem multam clypeatorum, & scutatorum, tractantium gladios omnium.

5. Persas, Æthiopas, & Putæos cum illis, omnes scutatos, & galeatos;

6. Gomerum cum omnibus agminibus suis, domum Thogarmæ ad latera Aquilonis cum omnibus agminibus suis, populos multos tecum.

7. Comparator, & compara te, tu, & omnes congregationes tuæ, quæ congregantur ad te, ut sis istis custodiæ.

8. Post dies multos animadvertetur in te, *qui* consequentibus annis invasurus es terram reducem à gladio, congregatam ex populis multis, invasurus montes Jisraëlis, qui fuerant vastati jugiter: quum ipsa ex populis educta habitabunt securè omnes:

9. Et ascendens quasi fremebunda vastatio invasurus es, similis nubi operiendo illam ter-

terram futurus: tu, & omnia agmina tua, populíque multi tecum.

10. Sic ait Dominus Jehovi: nam erit die illa, ut venientibus rebus multis in animum tuum,cogites cogitationem malam.

11. Dicens; aſcendam contra terram pagorum, invadam iſtos tranquillos habitantes ſecurè, qui omnes habitant abſque ullo muro, & quibus nullus *eſt* vectis,aut valvæ:

12. Ad prædandum prædam,& ad diripiendum direptionem, reducendo manum tuam contra vaſtitates inhabitatas,& contra populum receptum ex gentibus, facientem pecuariam, & negotiantem, habitantes in editiore loco iſtius terræ.

13. Scheba,& Dedan, negotiatoréſque Oceani, & omnes juvenes leones ejus dicent tibi,an ad prædandum prædam advenis? an ad diripiendum direptionem congregâſti congregationem tuam? ut deportes argentum, & aurum, ut accipias pecora,& merces, ut præderis prædam magnam?

14. Idcirco propheta, fili hominis, dicens Gogo: ſic ait Dominus Jehovi; annon die illâ, habitante populo meo Jiſraële ſecurè, experturus eſſes:

15. Poſtquam veniens è loco tuo, à lateribus Aquilonis,tu, & populi multi tecum, inſidentes equis omnes, congregatio magna,& copiæ multæ.

16. Aſcenderis contra populum meum Jiſraëlem, ut nubes ad operiendum terram? conſequentibus temporibus erit,quum adduxero te contra terram meam, ut agnoſcant gentes me, quum me ſanctificabo in te ante oculos ipſarum,ô Gog.

17. Sic ait Dominus Jehovi, an tu es,de quo loquutus fuero diebus priſcis per ſervos meos Prophetas Jiſraëlis, qui prophetârunt diebus illis annos *multos*; me adducturum te contra illos?

18. Atqui erit die illâ, quâ die invaſerit Gog terram Jiſraëlis, dictum Domini Jehovi: aſcendet excandeſcentia mea in faciem meam:

19. Et zelotypiâ meâ,igne furoris mei loquar: *mentiar*, niſi die illâ fuerit concuſſio magna in terra Jiſraëlis:

20. Adeò ut concutiantur à facie mea piſces maris, & volucres cœli, ac beſtiæ agri, & omnia reptilia reptantia ſuper terram, omnéſque homines, qui *erant* in ſuperficie terræ: & diruantur ipſi montes; concidántque præcipitia, & omnis murus in terram corruat.

21. Advocabo enim contra illum pro omnibus montibus meis gladium,dictum Domini Jehovi; gladius cujuſque contra fratrem ſuum erit.

22. Et diſceptabo cum illo peſte,& cæde,& imbrem inundantem, lapidéſque immanis grandinis, ignem, & ſulphur depluam ſuper illum,& ſuper agmina illius,ac ſuper populos multos,qui *erunt* cum illo.

23. Ita magnificabo me,& ſanctificabo me, & innoteſcam in oculis gentium multarum; ut cognoſcatur me eſſe Jehovam.

CAPUT XXXIX.

Gog ubi preſſerit,tandem premetur.

PRæterea tu, fili hominis,propheta contra Gogum,dicens; ſic ait Dominus Jehovi, ecce me contra te Gog, princeps primariè Meſcheci,& Thubalis.

2. Ut reducam te, ſenario unco trahens te, & deducens te è lateribus Aquilonis,& adducam te in montes Jiſraëlis.

3. Ubi percutiens arcum tuum è manu ſiniſtra tua *deturbabo*, & ſagittas tuas è manu dextera tua dejiciam.

4. In montibus Jiſraëlis concides, tu, & omnia agmina tua, & populi,qui *erunt* tecum,volucribus, avibus omnibus alitibus,& beſtiis agri trado te comedendum.

5. In ſuperficie agri concides; quia ego eloquutus ſum,dictum Domini Jehovi.

6. Deinde immittam ignem in Magogum, & in habitatores inſularum ſecuros; ut experiantur me eſſe Jehovam:

7. Et nomen ſanctitatis meæ notum faciam in medio populi Jiſraëlis, neque prophanabo nomen ſanctitatis meæ ampliùs,ſed cognoſcent gentes me eſſe Jehovam ſanctum in Jiſraële.

8. Ecce adventurum eſt,& fiet,dictum Domini Jehovi; illo ipſo die,quem proloquutus ſum;

9. Tunc exibunt habitatores civitatum Jiſraëlis, & incendentes exurent arma ſcutáque, & clypeos, arcus, & ſagittas, jaculáque,& ſpicula: & incendent ea igne ſeptem annis.

10. Neque ferent ligna ex agro,neque cædent è ſilvis, nam armis accendent ignem; quum prædabuntur prædatores ſuos, diripiéntque direptores ſuos,dictum Domini Jehovi.

11. Et erit die illâ,ut dem Gogo locum ſepulchri ibi in Jiſraële, vallem viatorum ad Orientem maris; ut illa obthuret ora viatorum; quumque ſepeliverint ibi Gogum,& totam multitudinem ejus,vocabunt eam vallem multitudinis Gogi.

12. Nam ſepelient eos domus Jiſraëlis,ut mundent terram ſeptem menſibus.

13. Sepelient,*inquam*,totus populus ipſius terræ,quum fuerit ipſis *comparatum* nomen: quo die glorificavero me, dictum Domini Jehovi.

14. Homines autem aſſiduos ſeparabunt tranſituros perregionem,tranſituros ut ſepeliant eos,qui remanſerint in ſuperficie terræ, ad mundandum ipſam, exactis ſeptem menſibus perveſtigaturos.

15. Atque hi tranſeuntes tranſibunt per terram, ut diſpiciat *quiſque* oſſa hominum; exſtruátque juxta illorum quodque monimentum: donec ſepeliverint eorum quodque veſpillones in valle multitudinis Gogi.

16. Quin etiam nomini civitatis erit multitudo ipſius,poſtquam mundaverint terram.

17. Tu autem fili hominis, ſic ait Dominus Jehovi, dic avibus, omnibus alitibus, & omnibus beſtiis agri, congregamini,& venite, colligite vos circumquaque ad mactationem meam, quam ego mactaturus ſum vobis, mactationem magnam in montibus Jiſraëlis: ut comedatis carnem,& bibatis ſanguinem;

18. Carnem potentum comedatis, & ſanguinem principum terræ bibatis; arietum, agnorum, & hircorum, juvencorum, pinguium Baſchanis omnium.

19. Comedetis autem adipem ad ſatietatem

tem, & bibetis sanguinem ad ebrietatem ex mactatione mea, quam mactaturus sum vobis:

20. Et satiabimini de mensa mea equis, & curribus, potentibus & omnibus bellatoribus; dictum Domini Jehovi.

21. Sic edam gloriam meam in gentibus: ut videant omnes gentes judicium meum, quod fecero, & manum meam, quam imposuero illis.

22. Et cognoscant domus Jisraëlis me Jehovam, Deum ipsorum esse à die illo, & deinceps:

23. Cognoscant verò gentes propter iniquitatem ipsorum deportatos fuisse domum Jisraëlis, eò quòd prævaricati essent contra me, & abscondissem faciem meam ab eis: ideo me tradidisse eos in manum hostium suorum, ut caderent gladio omnes:

24. Secundùm impuritatem eorum, & secundùm defectiones eorum me egisse cum eis, quum abscondissem faciem meam ab eis.

25. Idcirco sic ait Dominus Jehovi, jam restituam captivam multitudinem Jahakobi, & miserebor totius domûs Jisraëlis, & zelotypus ero nominis sanctitatis meæ:

26. Quum tulerint ignominiam suam, & totam prævaricationem suam, quâ prævaricati sunt contra me; quando habitabant in terra sua securè, nemine deterrente:

27. Reducendo eos ex populis congregabo eos è regionibus inimicorum ipsorum, ut sanctificer in ipsis ante oculos gentium multarum:

28. Ut cognoscant me Jehovam, Deum ipsorum esse, qui deportavi ipsos in gentes, colligam eos in terram ipsorum; neque relinquam ampliùs *ullum* ex eis ibi.

29. Neque abscondam ampliùs faciem meam ab eis; quum effudero spiritum meum super domum Jisraëlis, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XL.

Isagoge mystica demensionis templi Jechezkelis.

Vicesimo quinto anno à deportatione nostra, in principio anni, decimo die mensis, quartodecimo anno, postquam percussa fuerat civitas; ipso eodem die fuit super me manus Jehovæ, ut deduceret me illuc.

2. Visionibus Deï duxit me *Jehova* in terram Jisraëlis; & collocavit me in monte alto valde, secundùm quem *erat* quasi structura civitatis à meridie.

3. Quumque duxisset me illuc, ecce virum, cujus aspectus *erat* similis aspectui chalybeo, cum funiculo lineo in manu sua, & calamo mensuræ; qui stabat in porta.

4. Edixit autem mihi vir ille, fili hominis, aspice oculis tuis, & auribus tuis audi, & adverte animum tuum ad omnia, quæ sum ostensurus tibi, nam ut ostenderem tibi, adductus fuisti huc, indica omnia, quæ tu vides, domui Jisraëlis.

5. Ecce autem murus *erat* à parte extima domûs circumquaque: & in manu illius viri calamus mensuræ, sex cubitorum, ex cubito, & palmo, quo mensus est latitudinem illius structuræ calamo uno, & altitudinem calamo uno.

6. Venitque ad portam, quæ spectabat Orientem versùs, ascendens per gradus ejus; & mensus est limen portæ calamo uno latitudine, & limen alterum calamo uno latitudine:

7. Et thalamum quemque calami unius longitudine, & calami unius latitudine, inter thalamos verò quinque cubitos: limen quoque portæ juxta vestibulum portæ intrinsecus, calami unius.

8. Ita, quum mensus esset vestibulum ipsius portæ intrinsecus, calami unius.

9. Mensus est vestibulum portæ octo cubitorum cum liminibus ejus binum cubitorum; nempe vestibulum portæ intrinsecus.

10. Thalami autem portæ versùs Orientem tres *erant* hinc, & tres inde: mensura eadem ternis ipsis; etiam mensura eadem liminibus hinc, & inde.

11. Et mensus est latitudinem ostii istius portæ, decem cubitorum, longitudiném*que* ipsius portæ, tredecim cubitorum.

12. Terminus autem ante thalamos *erat* unius cubiti *hinc*, & unius cubiti terminus inde: & quisque thalamus senûm cubitorum hinc, & senûm cubitorum inde.

13. Itaque mensus est præter portam à tecto thalami *unius* ad tectum alius, latitudinem viginti quinque cubitorum; ostium è regione ostii.

14. Ita fecit subgrundarum supercilia sexaginta cubitorum; & versùs limen ipsum atrii circumcirca portam.

15. A fronte autem hujus portæ ingressus, usque ad frontem vestibuli, portam interiorem, *erant* quinquaginta cubiti.

16. Denique fenestræ clausæ erant thalamis, & super liminaribus eorum intrinsecus circumcirca portam, ac ipsis etiam pteromatis *vestibuli: in* fenestris autem circumquaque intrinsecus, & in *unoquoque* limine palmæ.

17. Postea introduxit me in atrium extimum, ubi ecce *erant* cellæ, & pavimentum factum isti atrio circumquaque; triginta cellæ in ipso pavimento.

18. Atque hoc pavimentum ad latus portarum, è regione longitudinis portarum, pavimentum depressius erat.

19. Mensus etiam est latitudinem inde à fronte portæ infimæ ad frontem atrii interioris intrinsecus centum cubitos; Orientem, & Aquilonem *versùs:*

20. Quum portæ spectantis versùs Aquilonem in atrio extimo metiretur longitudinem, & latitudinem:

21. Ejúsque thalami tres hinc, & tres inde, limina quoque ejus, & vestibula ejus *erant*, unumquodque secundùm mensuram portæ prioris: quinquaginta cubitorum longitudine suâ, latitudine verò viginti quinque cubitorum.

22. Etiam fenestræ ejus; & vestibula ejus, & palmæ ejus *erant* secundùm mensuram portæ, quæ spectabat versùs Orientem: quo gradibus septem ascendebatur, cum vestibulis ejus ante ipsas.

23. Ubi autem porta *erat* atrio interiori è regione portæ Aquilonem, & Orientem versùs, mensus est à porta *una* ad alteram centum cubitos.

24. Postea deduxit me versùs Meridiem,

ubi

ubi ecce porta *erat* Meridiem versùs : cujus menſus eſt limina , & veſtibula ſecundùm menſuras illas :

25. Cui *erant* feneſtræ,& veſtibula ſua circumquaque, ſimiles feneſtris illis : quinquaginta cubitorum longitudine, latitudine verò viginti quinque cubitorum :

26. Septem quoque gradus aſcenſuum ejus, ubi veſtibula ejus ante ipſos *erant* : & palmæ una hinc , & altera inde ad limina ejus.

27. Ad portam autem atrii interioris Meridiem versùs ; menſus eſt à porta *illa* ad portam hanc versùs meridiem centum cubitos.

28. Tum perduxit me in atrium alterum interius portâ meridianâ ; ubi menſus eſt portam meridianam ſecundùm menſuras illas :

29. Et thalamos ejus, & limina ejus, veſtibuláque ejus ſecundùm menſuras illas, cum feneſtris ejus , & veſtibulis ejus circumquaque : quinquaginta cubitorum longitudine, latitudine autem viginti quinque cubitorum.

30. Nam veſtibula *erant* circumquaque : longitudine viginti quinque cubitorum , & latitudine quinque *decadum* cubitorum :

31. Cum veſtibulis ſuis ſecundùm atrium exterius, & palmis ad limina ipſius ; gradibúſque octo *in* aſcenſus ſuos.

32. Deinde abduxit me in ipſo atrio interiore versùs Orientem : ubi menſus eſt portam ſecundùm menſuras illas :

33. Thalamos quoque ejus, & limina ejus, veſtibuláque ejus ſecundùm menſuras illas, feneſtras etiam ejus , & veſtibula ejus circumquaque : longitudine quinquaginta cubitorum , latitudine autem viginti quinque cubitorum :

34. Cum veſtibulis ejus versùs atrium exterius, & palmis ad limina ejus utrinque ; & octo gradibus *in* aſcenſus ſuos.

35. Similiter deducens me ad portam Aquilonalem, menſus eſt ſecundùm menſuras illas :

36. Thalamos ejus, limina ejus,& veſtibula ejus, feneſtráſque ejus circumquaque ; longitudine quinquaginta cubitorum, & latitudine viginti quinque cubitorum ;

37. Cum liminibus ejus ad *partem* atrii exteriorem ; & palmis ad limina ejus utrinque ; & octo gradibus *in* aſcenſus ſuos.

38. Ac cellæ quidem cum oſtiis ipſarum *erant* ad limina ſingula portarum ; ubi abluebant holocauſta :

39. Sed in veſtibulo hujus portæ binæ menſæ *erant* utrinque ; ad jugulandum in eis holocauſtum, & peccatum, & reatum :

40. Et ad latus foris aſcendenti ad oſtium portæ Aquilonalis duæ menſæ ; ſimiliter ad latus alterum , quod *erat* veſtibulo ejuſdem portæ, duæ menſæ :

41. Quatuor menſæ hinc, & quatuor menſæ inde lateribus iſtius portæ : in his octo menſis jugulabant.

42. Quatuor autem menſæ pro holocauſto *erant* è cæſis lapidibus,longitudine ſeſqui cubiti, & latitudine ſeſqui cubiti, altitudine autem cubiti unius ; in quibus etiam deponebant inſtrumenta , quibus jugulabant holocauſtum & ſacrificium.

43. Et lapides focarii palmi unius diſpoſiti erant intus circumquaque ; & in menſis caro rerum oblatarum.

44. Poſtea ab exteriore loco portæ intimæ *vidi* cellas cantorum, *unas*, quæ in atrio intimo *erant* ad latus portæ Aquilonalis, ſpectantes meridiem versùs : alteras in latere portæ Orientalis versùs Aquilonem ſpectantes.

45. Tum dixit mihi ; hæ cellæ, quæ ſpectant versùs meridiem, ſacerdotum ſunt, obſervantium obſervationem domûs :

46. Cellæ autem iſtæ, quæ ſpectant versùs Aquilonem , ſacerdotum obſervantium obſervationem altaris : hi *ſunt* filiorum Tzadoki, qui appropinquant è poſteris Levi ad Jehovam, ut miniſtrent ei.

47. Atque hoc atrium menſus eſt longitudine centum cubitorum , & latitudine centum cubitorum,quadratum ; cum altari ante domum.

CAPUT XLI.

Dimenſio myſtica templi continuatur.

DEinde adducens me ad veſtibulum domûs ; menſus eſt limen veſtibuli quinque cubitorum hinc, & quinque cubitorum inde : latitudinem autem portæ trium cubitorum hinc, & trium cubitorum inde.

2. Longitudo veſtibuli viginti cubitorum, *erat*, & latitudo undecim cubitorum, ídque cum gradibus,quibus aſcendebatur ad ipſum: & columnæ *erant* ad limina, una hinc, & altera inde. *Caput* XLI.

3. Poſtea adducens me ad ipſum templum: menſus eſt limina, ſex cubitorum latitudine hinc, & ſex cubitorum inde latitudine, *pro* latitudine tentorii :

4. Latitudinem autem oſtii decem cubitorum ; & latera oſtii quinque cubitorum hinc , & quinque cubitorum inde : menſus etiam eſt longitudinem ejus quadraginta cubitorum, & latitudinem viginti cubitorum.

5. Et ingreſſus intrinſecus, menſus eſt limen oſtii duorum cubitorum ; & oſtium ſex cubitorum, latitudinem autem oſtii ſeptem cubitorum.

6. Tum menſus longitudinem ejus viginti cubitorum , & latitudinem viginti cubitorum, in parte interiore templi ; dixit mihi , hoc *eſt* ſanctum ſanctorum.

7. Item menſus eſt parietem iſtius domûs ſex cubitorum; & latitudinem ſubſtructionis quatuor cubitorum circa domum circumquaque.

8. Subſtructiones autem iſtæ , ſubſtructio una ad alteram, ternæ *erant*, ídque triginta vicibus , perveniebántque ad parietem , qui *erat* domui , trabes ſubſtructionum circumquaque, ut hærerent ; ſed non hærebant parieti domûs.

9. Nam dilatabatur *paries muri* in ambitum ſupernè pro ſubſtructionibus, quæ ambitum ipſius domûs efficiebant ſupernè circumcirca domum , idcirco latitudo domus *erat* ſupernè : atque ità infimæ *latitudo* excreſcebat in ſumma *ſui parte* pro mediana.

10. Similiter vidi ad domum *ſubſtructionem* ſupremam circumquaque , fundamenta ſub-

ſubſtructionum juſti calami, ſex cubitorum ad alam uſque.

11. Latitudo parietis, qui *erat* ſubſtructioni extrinſecus, quinque cubitorum *erat:* itémque area pura, locus ſubſtructionum, quæ *erant* domui:

12. Inter quas, & cellas latitudo *intercedebat* viginti cubitorum, circa domum circumquaque.

13. Oſtia autem ſubſtructionum ad aream puram, oſtia una *ſpectabant* Aquilonem versùs, & oſtia altera versùs meridiem: erátque latitudo loci areæ illius puræ, quinque cubitorum circumquaque.

14. Structura verò, quæ *erat* ante ſeptum, latere versùs Occidentem, latitudine ſeptuaginta cubitorum *erat*, cujus ſtructuræ paries quinque cubitorum *erat* latitudine circumquaque: longitudine autem ſuâ, nonaginta cubitorum.

15. Deinde menſus eſt domum illam longitudine centum cubitorum, id eſt, ſeptum, ſtructurámque: & parietes ejus longitudine centum cubitorum:

16. Similiter latitudinem partis anterioris domûs cum ſepto Orientem versùs, centum cubitorum:

17. Denique menſus eſt longitudinem ſtructuræ in conſpectu illius ſepti, quæ *erat* poſt illud, & periſtylia ejus hinc, & inde, centum cubitorum; comprehenſo templo ipſo interiore, & veſtibulis atrii.

18. Limina, & feneſtræ clauſæ, & periſtylia circumquaque *erant* tribus iſtis, è regione liminis, cujuſque tectorium ligneum circumquaque: *à* ſolo, *inquam*, uſque ad feneſtras, etiam ipſæ feneſtræ tectæ *erant*.

19. Ad ſuperiorem uſque partem oſtii, & uſque ad domum intimam, extimámque, denique in omni pariete circumquaque interno, & externo, convenientiſſimè.

20. *Erat*que fabrefactum Cherubinis & palmis; palma inter duos Cherubinos, & binæ facies cuique Cherubo.

21. Nempe facies humana versùs palmam *unam* hinc, & facies juvenis leonis versùs palmam *alteram* inde; fabrefactum in tota domo circumquaque:

22. A terra uſque ad ſuperiorem partem oſtii Cherubini, & palmæ fabrefactæ *erant:* etiam *in* pariete templi.

23. Templo *erat* poſtis quadratus; & parti interiori loci ſancti, hujus aſpectus, ſicut aſpectus illius.

24. Altare ligneum *erat* tres cubitos altum, & longitudine duorum cubitorum, cum angulis ſuis ad ipſum *pertinentibus*, cujus longitudo, & parietes lignei *erant*, dixítque ille mihi, illa *eſt* menſa, quæ *eſt* coram Jehova.

25. Binæ autem fores *erant* templo, & loco ſancto;

26. Et binæ valvæ foribus: binæ verſatiles valvæ, duæ foribus unis, & duæ valvæ alteris.

27. Fabrefactíque *erant* in illis, in foribus templi, Cherubini, & palmæ, quemadmodum fabrefacti *erant* parietibus, etiam denſo ligno in fronte veſtibuli extrinſecus.

28. Et feneſtris clauſis quoque palmæ hinc, & inde in lateribus veſtibuli; & ſubſtructionibus domûs, denſiſque trabibus.

CAPUT XLII.

Dimenſio templi myſtica abſolvitur.

DEinde educens me ad atrium exterius eâ viâ, quæ ſpectat Aquilonem; adduxit me ad eas cellas, quæ *erant* è regione ſepti, & quæ *erant* è regione ſtructuræ ad Aquilonem.

2. In conſpectum longitudinis cubitorum centum, *ad* oſtium Aquilonale; & latitudinis, quinquaginta cubitorum.

3. E regione viginti illorum, qui *erant* atrio interiori; & è regione pavimenti, quod *erat* atrio exteriori; *erat* periſtylium è regione periſtylii tribus *ordinibus*.

4. Ità ante cellas ambulacrum *erat* denûm cubitorum latitudine introrſum, viâ cubiti unius; oſtiáque eorum ad Aquilonem.

5. Cellæ autem ſummæ contractiores *erant:* quia ſuperare debuerant periſtylia ipſas, ex imis, & medianis ædificium erat.

6. Nam triſtegæ *quidem* erant, ſed non *erant* eis columnæ, ſimiles columnis atriorum iſtorum: idcircò contractius erat *ædificium* præ imis, & medianis *contignationibus* inde à ſolo ipſo.

7. Maceriæ autem, quæ extrinſecus *erat* ex adverſo cellarum, versùs atrium exterius in fronte cellarum; longitudo *erat* quinquaginta cubitorum.

8. Nam longitudo cellarum, quæ *erant* atrio exteriori, quinquaginta cubitorum *erat:* ità ecce ante templum centum cubitorum cellas.

9. A loco autem cellarum iſtarum, is, qui deducebat me ab Oriente, venturus ad illas de exteriore atrio.

10. Per latitudinem maceriæ atrii versùs Orientem: in frontem ſepti, & in frontem ſtructuræ, cellarúmque:

11. (Ante iſta autem *erat* via ſecundùm aſpectum illarum cellarum, quæ ſpectabant Aquilonem, ſecundùm longitudinem illarum, ſimilitérque latitudinem illarum; & omnes exitus illarum; tum ſecundùm rationes illarum, tum ſecundùm oſtia illarum *erant:*

12. Et ſimile oſtiis illarum cellarum, quæ ſpectabant meridiem, oſtium in capite viæ; viæ, *inquam*, quæ erat ante maceriam rectam Orientem versùs, quâ venitur ad illas:)

13. Dixit ille mihi, cellæ Aquilonis, cellæque meridiei, quæ *ſunt* in fronte ſepti; ſunt cellæ ſanctitatis, ubi comedunt ſacerdotes, qui *ſunt* propinqui Jehovæ, res ſanctas ſanctarum: ibi depoſituri ſunt res ſanctas ſanctarum, & munus, & peccatum, & reatum, quia locus ille ſanctus *eſt*.

14. Quum ingreſſi fuerint ſacerdotes, tum non exibunt ex hoc ſancto in atrium exterius, quin ibi repoſuerint veſtes ſuas, in quibus miniſtraverint, quia ſanctæ ſunt; induentur veſtibus aliis, quum appropinquabunt ad *ea*, quæ *ſunt* populi.

15. Quum itaque abſolviſſet menſuras domûs interioris, deduxit me viâ illius portæ, quæ ſpectat Orientem versùs; & menſus eſt illam circumquaque.

16. Menſus eſt plagam Orientalem calamo menſuræ, quingentorum cubitorum calamis, calamo menſuræ circumquaque.

17. Menſus eſt plagam Aquilonalem: quin-

quingentorum calamis, calamo mensuræ circumquaque.

18. Plagam meridianam mensus est; quingentorum calamis, calamo mensuræ.

19. Divertens ad plagam occidentalem; mensus est quingentorum calamis, calamo mensuræ.

20. In quatuor plagas mensus est illam *structuram*, murum illius circumquaque, longitudine quingentorum, & latitudine quingentorum *cubitorum*; ad distinguendum inter sanctum, & profanum.

CAPUT XLIII.

Dei præsentiâ in æternum sanctificatur templum.

POstea, quum reduxisset me ad portam illam; ad portam, quæ spectat versùs Orientem:

2. Ecce gloria Dei Jisraëlis veniebat viâ Orientali: cujus sonus similis *erat* sono aquarum multarum, & à cujus gloria relucebat terra.

3. Similísque *erat* aspectus hujus visionis, quam videbam, prorsus visioni illi, quam videram veniens ad *prænunciandum* perdendam civitatem, visionésque similes visioni illi, quam videram ad flumen Cebaris: quapropter procidi in faciem meam.

4. Gloriâ verò Jehovæ ingrediente domum viâ portæ, quæ spectat versùs Orientem:

5. Tollens me spiritus, deduxit me in atrium intimum: ecce autem plena erat gloriâ Jehovæ domus.

6. Et audivi sermocinantem mecum è domo, viro *illo* adstante mihi.

7. Dicebatur autem mihi, fili hominis, *neque* locum solii mei, & locum plantarum pedum meorum, ubi habitaturus sum inter filios Jisraëlis in seculum; neque nomen sanctitatis meæ contaminaturi sunt ampliùs domus Jisraëlis, ipsi, & reges ipsorum scortatione suâ, & cadaveribus regum suorum, *&* excelsis suis:

8. Apponendo limen suum limini meo, & postem suum ad postem meum, parietémque inter me, & ipsos: nam impuraverunt nomen sanctitatis meæ abominationibus suis, quas faciebant, & consumsi eos in ira mea.

9. Nunc longè amovebunt scortationem suam, & cadavera regum suorum à me: & habitabo inter eos in seculum.

10. Tu fili hominis, indica domui Jisraëlis domum istam, quum pudore suffusi fuerint propter iniquitates suas; ut metiantur universè:

11. Quum, *inquam*, pudore suffusi fuerint propter omnia, quæ fecerunt, formam domûs, & constitutionem ejus, exitúsque ejus cum aditibus ejus, & omnibus formis ejus, omniáque statuta ejus cum omnibus formis ejus, omnibúsque legibus ejus notas fac eis, & describe ante oculos eorum: ut observantes totam formam ejus, & omnia statuta ejus, faciant ea.

12. Hæc *est* lex ipsius domûs: in vertice montis totus terminus ejus circumquaque sanctus sanctorum *est*, ecce hæc *est* lex istius domûs.

13. Hæ verò *sunt* mensuræ altaris eisdem cubitis, cubito unoquoque *ex* cubito, & palmo, primum basis *altitudine* cubitali, & cubitali latitudine, cujus crepido versùs labrum ejus circumquaque spithamæ unius, nam hujusmodi est projectura altaris.

14. Tum à basi solo juncta usque ad diazoma inferius duo cubiti, cujus latitudo cubiti unius: deinde à diazomate minore usque ad diazoma majus quatuor cubiti, cujus latitudo cubitalis *est*.

15. Ità ipsum Hareël quatuor cubitorum *est*: ab ipso denique Ariele sursum versùs cornua *sunt* quatuor.

16. *Est* autem ipsum Ariel duodecim *cubitorum* longitudine, cum duodecim latitudine: quadratum, in quatuor partibus suis.

17. Diazoma verò *cubitorum* quatuordecim longitudine, cum quatuordecim latitudine in quatuor partibus suis: circa quod crepido *est* dimidii cubiti, & basis ei cubitalis circumquaque, cum gradibus ejus spectantibus Orientem.

18. Tum dixit mihi, fili hominis, sic ait Dominus Jehovi, hæc sunt statuta *hujus* altaris; quo die factum fuerit; ut offeratur in eo holocaustum, & spargatur in eo sanguis.

19. Dabis itaque sacerdotibus Leviticis, qui *sunt* è semine Tzadoki, qui appropinquant ad me, dictum Domini Jehovi, ut ministrent mihi; juvencum subrumum pro peccato:

20. Et sumens è sanguine ejus, impones quatuor cornibus illius, & quatuor angulis diazomatis, & crepidini circumquaque: ita purgabis ipsum, & expiabis ipsum.

21. Deinde accipies juvencum illum pro peccato; ut comburat ipsum, *sacerdos* in loco destinato domûs, extra locum sanctum.

22. Die quoque secundo offeres hircum caprarum integrum pro peccato, ut purgent altare, quemadmodum purgaverint juvenco.

23. Quum absolveris purgare; offerto juvencum subrumum integrum, & arietem è grege integrum:

24. Quos ubi obtuleris coram Jehova; sacerdotes injicient in eos salem, & offerent eos holocaustum Jehovæ.

25. Septem diebus parabis hircum peccati quolibet die; prout juvencum subrumum, & arietem è grege integros parare debent.

26. Septem diebus expiabunt altare, & purgabunt ipsum; consecrabúntque ministerium *quisque* suum.

27. Quumque absolverint istos dies; erit die octavo, & deinceps, parabunt sacerdotes illi in ipso altari holocausta vestra, & eucharistica vestra, & acceptos habebo vos, dictum Domini Jehovi.

CAPUT XLIV.

In sanctuarium quâ, & quibus conceditur, & non conceditur, ingressus.

TUm reduxit me viâ portæ sanctuarii exterioris, quæ spectat Orientem; erátque clausa:

2. Et dixit mihi Jehova, porta hæc clausa esto, non aperitor, & quisquam non ingreditor per eam, quia Jehova Deus Jisraëlis ingressus est eâ: erit igitur clausa.

3. Penes principem *est*, princeps ipse assidebit ei, ut comedat panem coram Jehova:

viâ

via vestibuli hujus portæ ingredietur, & viâ suâ egredietur.

4. Quapropter duxit me viâ portæ Aquilonalis in conspectum domûs; unde vidi, quòd ecce implebat gloria Jehovæ domum Jehovæ: & procidi in faciem meam.

5. Edixítque mihi Jehova, fili hominis, adhibe animum tuum, & vide oculis tuis, auribúsque tuis audi, quæcunque ego eloquor tibi de omnibus statutis domûs Jehovæ, & de omnibus legibus ejus; ut adhibeas animum tuum ad *leges* aditus domûs, cum omnibus *legibus* exituum è sanctuario.

6. Indices igitur rebelli domui Jisraëlis, sic ait Dominus Jehovi, satis *esto* vobis, *discedite* ab omnibus abominationibus vestris, ô domus Jisraëlis;

7. Qui introduxistis alienigenas, præputiatos corde, & præputiatos carne, ut essent in sanctuario meo, ut prophanarent ipsam domum meam, qui obtulistis cibum meum, adipem, & sanguinem, quum illi irritum facerent fœdus meum, præter omnes abominationes vestras:

8. Neque observâstis observationem rerum sanctarum mearum, sed substituistis observatores observationis meæ in sanctuario meo arbitratu vestro.

9. Sic ait Dominus Jehovi: ullus alienigena, præputiatus corde, & præputiatus carne, non venito ad sanctuarium meum: ullus, *inquam*, alienigena, qui *sit* inter filios Jisraëlis.

10. Sed Levitæ isti, qui longè recesserunt à me, quum errarent Jisraëlitæ, qui errârunt à me, sequuti stercoreos deos illorum; etiam reportabunt iniquitatem suam.

11. Nam erunt in sanctuario meo ministri præfecturarum ad portas domûs, & ministrantes domui: ipsi jugulabunt holocaustum, & sacrificium populo, & ipsi stabunt coram eis ad ministrandum eis:

12. Eò quòd ministrârunt eis coram stercoreis diis ipsorum, & fuerunt domui Jisraëlis offendiculo ad iniquitatem: idcirco sublatâ manu meâ *juravi* contra eos, dictum Domini Jehovi, reportaturos ipsos iniquitatem suam:

13. Et non accessuros ad me, ut sacerdotio fungantur mihi, & accedant ad ullas res sanctas meas, ad res sanctas sanctarum; sed reportaturos ignominiam, & abominationes suas, quas fecerunt.

14. Itaque disponam eos observantes observationem domûs; in toto ministerio ejus, & in omnibus, quæ fiunt in ea.

15. Sacerdotes verò Levitici, filii Tzadoki, qui observarunt observationem sanctuarii mei, aberrantibus Jisraëlitis à me, ipsi appropinquabunt ad me, ut ministrent mihi; & stabunt coram me, offerendo mihi adipem, & sanguinem, dictum Domini Jehovi.

16. Ipsi accedunto sanctuarium meum, & ipsi appropinquanto ad mensam meam ministrando mihi, ut observent observationem meam.

17. Erit autem, quum accedent ad portas atrii intimi, ut vestes lineas induant; neque impositum esto ipsis *vestimentum* laneum, quum ministrabunt in portis atrii intimi, & intus;

18. Tiaræ lineæ sunto in capite eorum, & femoralia linea sunto ad lumbos eorum, non cingunto se ullâ re sudatoriâ.

19. Exituri autem in atrium exterius: & in atrium extimum, ad populum; nudanto se vestimentis suis, quibus ministrant, deponentes illa in cellis sanctitatis; ut induant vestes alias, neque sanctificent populum vestimentis suis.

20. Caput quoque suum ne radunto, & cæsariem ne promissam habento; omnino tondento capita sua.

21. Item vinum ne bibunto ullus sacerdos, quum erunt ingressuri in atrium intimum:

22. Et viduam, aut repudiatam non ducunto sibi uxores: sed virgines è semine domûs Jisraëlis, aut viduam, quæ sit vidua ex sacerdote, ducent:

23. Et populum meum docento *discrimen* inter sanctum, & prophanum; & inter immundum, & mundum instituunto eos.

24. In lite autem ipsi insistunto juri, secundùm jura mea judicanto illam, legésque meas, & statuta mea cum omnibus solemnitatibus meis observanto, & sabbatha mea sanctificanto.

25. Et ad mortuum hominem non venito sacerdos ad impurandum se: sed de patre, & de matre, & de filio, ac filia, de fratre ac de sorore, quæ non nupserit viro, impurari poterunt.

26. Ac post tempus purificationis ipsius, septem dies numerantor ei:

27. Quo autem die venturus est in sanctum, in atrium intimum, ut ministret in sancto, offerto peccatum suum; dictum Domini Jehovi:

28. Quod erit ipsis in possessionem, ego sum possessio ipsorum; jus autem possessionis ne tradatis eis in Jisraële, ego sum jus possessionis ipsorum.

29. Ipsum munus, peccatúmque, & reatum ipsi comedent; & omne anathema in Jisraële ipsorum esto.

30. Item præcipuum omnium primitiarum ex omnibus, & omnis oblationis omnium ex omnibus oblationibus vestris, sacerdotum esto; etiam principium conspersionum vestrarum dabitis sacerdoti, ut statuam benedictionem in domo tua.

31. Nullum morticinum, aut discerptum, ex avibus, aut jumentis, comedunto sacerdotes.

CAPUT XLV.

Generalis geodæsia terræ sanctæ, & nomothesia sacra: utraque mystica.

QUum autem sortiemini terram in possessionem, offertote oblationem Jehovæ sanctam ex ipsa terra, longam vicies quinquies mille *cubitorum* longitudine, & latitudine decies mille: hæc sancta *esto* in toto termino suo circumquaque.

2. Esto ex hoc *spatio* in locum sanctum quingentorum *cubitorum* per quingentos *cubitos* quadratus *locus* circumquaque, & quinquaginta cubitorum suburbium eis circumquaque:

3. Quumque de mensura hac mensus fueris, longitudine vicies quinquies mille, & latitudine decies mille *cubitorum*; in eo

ſpatio ſanctuarium, *&* ſanctum ſanctorum eſto.

4. Sanctum è terra illud *eſt*; Sacerdotum adminiſtrorum ſanctuarii eſto, qui appropinquant ad miniſtrandum Jehovæ: ut ſit eis locus pro domibus, & ſanctus locus pro ſanctuario.

5. Quinquies verò, & vicies mille *cubitorum* longitudo, & decies mille latitudo; ſimiliter erit Levitis in jus poſſeſſionis ipſis miniſtris domûs, *miniſtrantibus in* viginti cellarum ordinibus.

6. In juſtam autem poſſeſſionem civitatis datote quinquies mille cubitos latitudine, & longitudine vicies quinquies mille ex adverſo oblationis ſanctæ: pro tota domo Jiſraëlis eſto.

7. Ipſi autem Principi ab hac, & ab illa *parte* oblationis ſanctæ, & juſtæ poſſeſſionis civitatis, ante oblationem ſanctam, & ante juſtam poſſeſſionem civitatis, à latere Occidentis *portio* Occidentem verſùs, & à latere Orientis *portio* Orientem verſùs: longitudo verò ex adverſo uniuſcujuſque iſtarum partium *porrigetur*, *à* termino Occidentis ad terminum Orientem verſùs:

8. Ipſi, *inquam, portio* hujus terræ eſto in jus poſſeſſionis apud Jiſraëlem: ut non opprimant ampliùs principes mei populum meum, ſed terram reddant domui Jiſraëlis per tribus ipſorum.

9. Sic ait Dominus Jehovi, ſatis *eſto* vobis, principes Jiſraëlis, violentiam, & vaſtationem amovete, júſque, & juſtitiam exercete, tollite depulſiones veſtras à populo meo, dictum Domini Jehovi.

10. Lances juſtæ, & Epha juſtum, & Bath juſtum eſto vobis.

11. Epha, & Bath ſummæ unius eſto, ut capiat decimam Chomeris Bath; & decimam Chomeris Epha *capito*, ad ipſum Chomerem eſto ſumma cujuſque.

12. Similiter *ad* ſiclum viginti obolorum: vicenûm ſiclorum *numi*, vicenûm quinûm ſiclorum *numi*, quindenûm ſiclorum *numi*, ipſius minæ *ſumma* eſto vobis.

13. Hæc oblatio *eſto*, quam offeretis; ſextam Ephæ è Chomere tritici, ſimiliter ſextam offeretis Ephæ è Chomere hordei:

14. Statutum autem de oleo (Bathus *enim eſt* menſura olei) decimam Bathi è Coro, *vel* Chomere decem Bathorum: nam decem Bathorum *eſt* Chomer:

15. Parvam verò pecudem è grege, unam de ducentenis; ex irriguis *paſcuis* Jiſraëlitarum in munus, & in holocauſtum, & in euchariſtica: ad expiationem faciendam pro ipſis, dictum Domini Jehovi.

16. Totus populus terræ cenſentor in oblatione hac; cum Principe in Jiſraële.

17. Nam Principi incumbet *dare* holocauſta cum munere, & libamine; diebus feſtis, noviluniíſque, & ſabbathis in omnibus ſolennitatibus domûs Jiſraëlis: ipſe parato peccatum cum munere, & holocauſtum, atque euchariſtica, ad expiationem faciendam pro domo Jiſraëlis.

18. Sic ait Dominus Jehovi: primo *menſe*, primo *die* menſis accipiens *offerto* juvencum ſubrumum integrum; quo purges ſanctuarium:

19. Accipiénſque Sacerdos de ſanguine catharmatis hujus, indet poſti domûs, & quatuor angulis diazomatis, altari; atque poſti, portæque atrii intimi.

20. Similiter quoque facito ſeptimo die ejuſdem menſis, nomine cujuſvis errore peccantis, & nomine fatui; ut expietis domum.

21. Primo *menſe*, quarto decimo *die* menſis eſto vobis Paſcha: feſto ſeptem dierum azymi comeduntor.

22. Et parabit Princeps ipſe die illo pro ſe, & pro toto populo terræ, juvencum peccati:

23. Et ſeptem diebus ipſius feſti, parabit holocauſtum Jehovæ ſeptenûm juvencorum, & ſeptenûm arietum integrorum in diem, ſeptem diebus illis; hoſtiámque pro peccato hircum caprarum in diem:

24. Munus verò Epham in juvencum, & Epham in arietem parato; ac olei Hinem in Epham.

25. Septimo *menſe*, decimo quinto *die* menſis in feſto illius; parato hujuſmodi ſeptem illis diebus: æquè peccatum, æquè holocauſtum, & æquè munus, ac æquè oleum.

CAPUT XLVI.

Politia ſacra in templo Jechezkelis.

Sic ait Dominus Jehovi; porta atrii interioris, quæ ſpectat Orientem, eſto clauſa ſex diebus profeſtis: die verò ſabbathi aperitor, & die novilunii aperitor.

2. Ut adveniens Princeps viâ veſtibuli ipſius portæ foris, conſiſtat ad poſtem ipſius portæ, dum parabunt Sacerdotes holocauſtum ipſius, & euchariſtica ipſius, & poſtquam incurvaverit ſe in limine ipſius portæ abeat, porta verò non clauditor uſque ad veſperam:

3. Et incurvans ſe populus terræ *ad* oſtium portæ illius, ſabbathis, & noviluniis; coram Jehova.

4. Holocauſtum autem, quod oblaturus eſt Princeps Jehovæ; *eſto* die ſabbathi ſex agnorum integrorum, & arietis integri:

5. Munus verò Ephæ in arietem, & in agnos munus prout donatum fuerit manui ipſius, & oleum Hinis in Epham.

6. Die autem novilunii: juvencum ſubrumum quemque integrum, & ſex agnos, ac arietem, integri ſunto:

7. Ephæ quoque in juvencum, & Ephæ in arietem parato munus, & in agnos, prout aſſequuta fuerit manus ejus: & oleum Hinis in Epham.

8. Veniens autem Princeps: viâ veſtibuli ejuſdem portæ venito, & eâdem viâ ſuâ abito.

9. Sed quum veniet populus terræ ante Jehovam in ſolennitatibus; qui venerit viâ portæ Aquilonaris ad incurvandum ſe, abito viâ portæ meridianæ, & qui venerit viâ portæ meridianæ, abito viâ portæ Aquilonem verſùs: non revertitor viâ portæ, quâ venerit, ſed è regione illius abeunto.

10. At princeps inter eos, quum advenient, advenito: & quum abibunt, abeat ipſe cum comitatu ſuo.

11. Denique in feſtis, & in ſolennitatibus eſto munus Epha in juvencum, Ephâque in arietem, in agnos autem, prout donatum fue-

fuerit manui ejus: oleúmque Hinis in Epham.

12. Quòd si parabit Princeps voluntarium, holocaustum, aut eucharistica, voluntariè Jehovæ; tum aperiet ei *Sacerdos* portam, quæ spectat Orientem, ut faciat holocaustum suum, & eucharistica sua, quemadmodum facit die Sabbathi: postea abibit, & claudet *Sacerdos* portam post abitum ejus.

13. Præterea agnum anniculum integrum parato holocaustum in diem Jehovæ; unoquoque manè parato illum:

14. Et munus adhibeto ipsi unoquoque manè sextam Ephæ, & olei tertiam Hinis, ad conspergendum similam; munus Jehovæ statutis perpetuis jugiter.

15. Ità parabunt agnum, & munus, & oleum unoquoque manè; holocaustum juge.

16. Sic ait Dominus Jehovi, si dederit Princeps donum alicui è filiis suis, possessio ejus est, filiorum ipsius esto: juris ipsorum est possessione.

17. Sin autem dederit donum de possessione sua ulli è servis suis, erit quidem illius usque ad annum libertatis, quo revertetur ad ipsum Principem: verùntamen possessio ipsius est, ipsorum filiorum ejus esto:

18. Ut non accipiat Princeps de possessione populi; oppressione deturbando eos de jure possessionis ipsorum, de jure suo possessionem tradet filiis suis: ut non dispergantur populus meus, ullus de jure possessionis suæ.

19. Postea duxit me per aditum, qui *est* in latere portæ; ad Sacerdotes, in cellas sanctas, spectantes Aquilonem versùs: ubi ecce locus *erat* in duobus lateribus ejus, Occidentem versùs:

20. Et dixit mihi, hic *est* locus, ubi elixant Sacerdotes reatum, & peccatum: ubi coquunt munus, ut non efferant in atrium exterius ad sanctificandum populum.

21. Tum educens me ad atrium exterius, fecit, ut transirem in quatuor angulos atrii: ecce autem atrium unum in unoquoque angulo ipsius atrii.

22. In quatuor angulis istius atrii atria *erant* caminata: quadragenûm *cubitorum* longitudine, & tricenum latitudine: mensura eadem ipsis quatuor angularibus.

23. In quibus quatuor popina *erat* circumquaque; quæ quidem focis instructa erat sub ipsis popinis circumquaque:

24. Et dixit mihi: *in* his *est* locus popinarum, ubi elixant ministri domûs sacrificium populi.

CAPUT XLVII.

Amplitudo gratiæ Dei sub novo Testamento figuratur.

POstea reduxit me ad ostium domûs; ubi ecce aquas exeuntes ex inferiore parte liminis domûs Orientem versùs, nam frons domûs Orientalis *erat*: & aquæ descendebant infernè à latere domûs dextero, ab Australi parte altaris.

2. Inde educens me viâ portæ Aquilonem versùs, circumduxit me viâ extimâ ad portam extimam, viâ, quæ spectat Orientem: ubi ecce aquæ manabant tanquam è phiala à latere dextero.

3. Quúmque progressus esset vir ille ad Orientem cum linea in manu sua; mensus mille cubitos, traduxit me per aquas illas, aquas talares.

4. Postea mensus iterum mille, traduxit me per aquas illas, aquas genua pertingentes: rursus mensus mille, traduxit me aquis lumbos pertingentibus.

5. Eo denique menso mille, torrens *fuit*, quem non potui transire, quia altæ erant aquæ, aquæ enatandæ, torrens, qui transiri non posset.

6. Quum itaque dixisset mihi, vidistíne, fili hominis: deducens me, collocavit me in ripa ipsius fluminis.

7. Me autem reverso, ecce in ripa fluminis arbores magnas valde hinc, & inde:

8. Et dixit mihi, aquæ istæ procedunt in Galilæam primam, & descendunt in campestria: tum veniunt ad mare, & in ipsum mare exoneratis eis, curantur aquæ ipsius.

9. Ità fit, *ut* omnis animans, quæ repit, quocunque perveniunt flumina, vivat, & fit multitudo piscium ampla valde: nam venientibus illuc aquis istis, curantur, & vivunt, quocunque pervenit hoc flumen:

10. Fitque, *ut* stent juxta illud piscatores *à* Hengedi usque ad fontem Heglajimorum, locus sunt expandendis plagis: in speciem suam est multitudo piscium eorum, par multitudini piscium maris magni, copiosa valdè:

11. Cœnosorum ejus, *inquam*, & palustrium *locorum* ejus, quæ non curabantur, sali attributa erant.

12. Ad flumen autem assurgunt in ripa ejus hinc, & inde omnes arbores esculenti fructus, quarum folia non decidunt, & quarum fructus non consumuntur, mensibus suis præstantissimos fructus edunt, quia aquæ earum è sanctuario prodeunt: ideo sunt fructus earum cibo, & folia earum curationi.

13. Sic ait Dominus Jehovi, hic terminus *est*, quò possessores constituetis vos hujus terræ per duodecim tribus Jisraëlis; Josepho funiculis *duobus attributis:*

14. Ut possideatis eam unus æquè, ac alter, quam sublatâ manu meâ *juravi* me daturum majoribus vestris; prout acciderit terra hæc vobis in possessionem.

15. Hic ergo terminus *est* terræ: in latere Aquilonari, à mari magno, viâ Chethlonis Tzedadum usque:

16. Chamath, Berotha, Sibrajima, quæ *sunt* inclusa termino Damasci, & termino Chamathæ; pagi mediani, qui adjacent termino Chavranis.

17. Ità est terminus à mari, Chatzarhenon, terminus Damasci, & qui maximè Aquilonalis *est*, terminus Chamathæ: atque hoc latus Aquilonale.

18. Latus autem Orientis à Chavrane, & à Damasco, & à Gilhade, & à terra Jisraëlis, *terra* Jardenis, à termino *hoc* ad mare Orientale metiemini: atque hoc latus Orientem versùs.

19. Latus verò Australe meridiem versùs, à Thamare usque ad aquas contentionum Kadeschi, *latus* possessionis ad mare magnum; atque hoc latus meridianum Austrum versùs.

20. Denique latus Occidentis, mare magnum, à termino *hoc* usque ex adverso adi-

tûs Chamathæ : hoc latus *eſt* Occidentis.

21. Partiemini autem terram hanc vobis per tribus Jiſraëlis.

22. Erit autem, quum ſortiemini eam in poſſeſſionem, vobis, & peregrinis, qui peregrinantur inter vos, qui genuerunt filios inter vos, cùm ſint vobis ut indigena in filiis Jiſraëlis, vobiſcum accidunto in poſſeſſionem inter tribus Jiſraëlis.

23. Quamobrem erit in ea tribu, quâ cum peregrinatur peregrinus; *ut* ibi tribuatis poſſeſſionem ejus dictum Domini Jehovi.

CAPUT XLVIII.

Particularis gæodæſia terræ ſanctæ, eáque myſtica.

HÆc autem *ſunt* nomina tribuum : ab extremitate versùs Aquilonem, ſecundùm viam Chethlonis, aditûs Chamathæ, Chatzar-henanis, termini Damaſci Aquilonem versùs, ſecundùm Chamatham (hæc enim ſunt ei latus Orientale *&* Occidentale) Danis *tribus* una :

2. Juxta terminum autem Danis, à latere Orientali uſque ad latus Occidentis, Aſcheris una :

3. Et juxta terminum Aſcheris, à latere Orientem versùs uſque ad latus Occidentis, Naphthali una :

4. Et juxta terminum Naphthali, à latere Orientem versùs uſque ad latus Occidentis, Menaſchis una :

5. Et juxta terminum Menaſchis, à latere Orientem versùs uſque ad latus Occidentis, Ephrajimi una :

6. Et juxta terminum Ephrajimi, à latere Orientis uſque ad latus Occidentis, Reübenis una ;

7. Et juxta terminum Reübenis, à latere Orientis uſque ad latus Occidentis, Jehudæ una :

8. Juxta terminum verò Jehudæ, à latere Orientis uſque ad latus Occidentis : eſto oblatio illa, quam oblaturi eſtis vicies quinquies mille *cubitorum* latitudinis, longitudinis verò ut una reliquarum portionum à latere Orientem versùs uſque ad latus Occidentis, in cujus medio ſit locus ſanctus.

9. Oblatio illa, quam oblaturi eſtis Jehovæ; longitudine vicies quinquies mille, & latitudine decies mille *cubitorum*.

10. Horum autem erit hæc oblatio ſancta, *nempe* ſacerdotum, *ampla* Aquilonem versùs vicies quinquies mille, & Occidentem versùs latitudine decies mille *cubitorum*, & Orientem versùs latitudine decies mille, versùs Meridiem verò longitudine vicies quinquies mille *cubitorum :* in cujus medio erit ſanctuarium Jehovæ.

11. Sacerdotum, quiſquis ſanctificatus fuerit è filiis Tzadoki, qui obſervârunt obſervationem meam ; qui non errârunt errantibus Jiſraëlitis, quemadmodum errârunt alii Levitæ :

12. Erit, *inquam*, iſtorum collativa ex oblatione terræ, res ſancta ſanctarum, adjacens termino Levitarum.

13. Levitarum autem, ex adverſo termini ſacerdotum, vicies quinquies mille *cubiti* longitudine, & latitudine decies mille; omnis longitudo vicies quinquies mille, latitudo verò decies mille *cubitorum.*

14. Non autem vendent ex eo, neque permutabit *quiſquam*, neque transferet primitias terræ, quia ſancta *eſt* Jehovæ.

15. Quinquies verò mille *cubitorum ſpatium* reliquum in latitudine, in fronte vicies quinquies mille *cubitorum*, commune eſt civitati ad habitationem, & ad ſuburbia; in cujus medio erit ipſa civitas :

16. Cujus hæ *ſunt* dimenſiones ; latus Aquilonis quater mille quingentorum, & latus Auſtri quater mille quingentorum : & à latere Orientis quater mille quingentorum, latus verò Occidentis quater mille quingentorum *cubitorum*.

17. Sic erit ſuburbium civitati ; Aquilonem versùs ducentorum quinquaginta, & Meridiem versùs ducentorum quinquaginta ; & Orientem versùs ducentorum quinquaginta, ac Occidentem versùs ducentorum quinquaginta *cubitorum*.

18. Et quòd reliquum erit in longitudine ex adverſo oblationis ſanctæ, *id eſt*, decies mille *cubiti* Orientem versùs, & decies mille Occidentem versùs, quod erit ex adverſo oblationis ſanctæ, ejus proventus ſit in cibum miniſtris civitatis :

19. Ut miniſter quiſque civitatis ; ex omnibus tribubus Jiſraëlis, miniſtrent ei.

20. Totam hanc oblationem vicies quinquies mille *cubitorum* per vicies quinquies mille *cubitos* ; quadratam, offeretis oblationem ſanctam cum juſta poſſeſſione civitatis.

21. Quod autem reliquum erit Principi ab hac, & ab illa *parte* oblationis ſanctæ, & juſtæ poſſeſſionis civitatis, in fronte vicies quinquies mille *cubitorum* oblationis uſque ad terminum Orientem versùs ; & ab Occidente in fronte vicies quinquies mille ſecundùm terminum Occidentis ex adverſo *harum* portionum, Principis *eſto* ; ita erit oblatio ſancta, & ſanctuarium domûs in medio illius :

22. Et inde à juſta poſſeſſione Levitarum, juſtâque poſſeſſione civitatis, interjectâ *poſſeſſioni*, quæ principis erit ; *id quod* inter terminum Jehudæ, & terminum Binjaminis *erit*, Principis eſto.

23. Reſiduum verò tribuum, à latere Orientem versùs uſque ad latus Occidentis, *tribus* Binjaminis una ;

24. Et juxta terminum Binjaminis, à latere Orientem versùs uſque ad latus Occidentis, Schimhonis una ;

25. Et juxta terminum Schimhonis, à latere Orientem versùs uſque ad latus Occidentis, Jiſſaſcaris una ;

26. Et juxta terminum Jiſſaſcaris, à latere Orientem versùs uſque ad latus Occidentis, Zebulunis una ;

27. Et juxta terminum Zebulunis, à latere Orientem versùs uſque ad latus Occidentis, Gadis una ;

28. Et juxta terminum Gadis, ad latus Auſtrale Meridiem versùs ; ibi erit terminus à Thamare, *ad* aquas contentionis Kadeſchi, ad torrentem, ad mare magnum.

29. Iſta *eſt* terra, quam ſortiemini inde à torrente, pro tribubus Jiſraëlis, & iſtæ *ſunt* diſtributiones earum, dictum Domini Jehovi.

30. Hi autem *ſunt* exitus civitatis ; à latere

tere Aquilonis, quater mille quingentorum *cubitorum* mensura.

31. Portæ verò civitatis de nominibus tribuum Jisraëlis *erunt*, portæ tres Aquilonem versùs, porta Reübenis una, porta Jehudæ una, porta Levi una:

32. Et in latere Orientem versùs *cubitorum* quater mille quingentorum, similiter portæ tres; nempe porta Josephi una, porta Binjaminis una, porta Danis una:

33. Et lateris Austrum versùs, quater mille quingentorum *cubitorum* mensura, & portæ tres; porta Schimhonis una, porta Jissascaris una, porta Zebulunis una:

34. Lateris Occidentem versùs quater mille quingenti *cubiti*, quorum portæ tres: porta Gadis una, porta Ascheris una, porta Naphthali una.

35. Ambitus decies octies mille *cubitorum*: nomen verò civitatis deinceps *futurum est*, ibi Jehova.

Danijel.

CAPUT I.

Educatio regia Danijelis in Babylone.

ANno tertio regni Jehojakimi, Regis Jehudæ; venerat Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ Jeruschalaima, & obsederat ea:

2. Quúmque tradidisset Dominus in manum ejus Jehojakimum, Regem Jehudæ, & partem instrumentorum domûs Dei, quos deportavit in terram Schinharis, in domum Dei sui: instrumenta verò illa exportavit in thesaurum Dei sui.

3. Edixerat etiam Rex Aschpenazo, præfecto aulicorum suorum, ut exportaret è filiis Jisraëlis, tum ex semine regio, tum ex proceribus;

4. Pueros quibus nullum inesset vitium, & elegantes aspectu, & intelligentes omnis sapientiæ, præditósque notitiâ, & instructos intelligentiâ, & quibus inesset facultas, constituros in palatio Regis; útque doceret eos literas, & linguam Chaldæorum;

5. Et constituerat Rex eis demensum diei cujusque in diem quemque de portione cibi regii, & ex vino potionum ejus, quo educaret eos annis tribus: ut exactis illis consisterent coram Rege.

6. Fuit autem inter hos è filiis Jehudæ Danijel, Chananja, Mischaël, & Hazarja:

7. Quibus imposuit princeps aulicorum nomina: imposuit enim Danijeli *nomen* Beltschatzaris, & Chananjæ Schadraci, & Mischaëli Meschaci, ac Hazarjæ Habed-negonis.

8. Sed statuens Danijel cum animo suo, ut non contaminaret se portione cibi regii, & vino potionum ejus; requisivit à principe aulicorum, ut non contaminaret se:

9. Et conciliavit Deus Danijeli benignitatem, & misericordiam; coram principe aulicorum.

10. Dixit enim princeps aulicorum Danijeli, timeo Dominum meum Regem, qui constituit cibum vestrum & potiones vestras; nam quare videret facies vestras mœstiores, quàm puerorum, qui similiter ut vos ad tempus alendi sunt, & efficeretis me reum capitis apud Regem?

11. Dixit itaque Danijel ipsi promo; quem præfecerat princeps aulicorum Danijeli, Chananjæ, Mischaëli, & Hazarjæ.

12. Proba quæso servos tuos diebus decem; dentúrque nobis de leguminibus, quæ comedamus, & aquæ, quas bibamus:

13. Deinde inspiciantur coram te vultus nostri, & vultus puerorum, qui comedunt portionem cibi regii; & prout videris, age cum servis tuis:

14. Qui auscultans eis in re hac, probavit eos diebus decem.

15. Exactis autem diebus decem, apparuit vultus eorum elegans, ut pinguium carne; præ omnibus pueris, qui comedebant portionem cibi regii:

16. Itaque perrexit promus ipse tollere portionem cibi ipsorum, vinúmque potionum ipsorum; & dare ipsis legumina.

17. Interea pueris istis quatuor dedit Deus notitiam, & intelligentiam in omnibus literis, & sapientia: Danijelem verò peritum reddidit in omni visione, & somniis.

18. Quapropter exactis diebus illis, quibus edixerat Rex, ut adduceret eos; quum adduxisset eos Princeps aulicorum coram Nebucad-netzare:

19. Et alloqueretur eos Rex; non est inventus ex omnibus his par Danijeli, Chananjæ, Mischaëli, & Hazarjæ: steterúntque coram Rege:

20. Omnibúsque *in* rebus ad peritiam intelligendi pertinentibus, quas requirebat ab eis Rex, inveniebat eos decuplo superiores omnibus Magis, & Astrologis, qui in toto regno ipsius *erant*.

21. Sic fuit Danijel usque ad annum primum Cyri regis.

CAPUT II.

Quatuor Monarchiæ per quintam abolitæ.

ANno autem secundo, *nempe* regno Nebucad-netzaris, somniavit Nebucad-netzar somnia; quibus consternavit se spiritus ejus, quum adhuc somnum caperet.

2. Quapropter edixit Rex, vocari magos, astrologósque, & præstigiatores, Chaldæos denique ad indicandum Regi somnia ipsius: qui venientes steterunt coram Rege.

3. Et dixit eis Rex, somnium somniavi: & consternavit se spiritus meus, *solicitus* de cognoscendo somnio.

4. Dixerunt autem Chaldæi Regi Syrè: ô Rex in secula vive, dic somnium servis tuis, tum interpretationem indicabimus.

5. Respondens verò Rex, dixit Chaldæis, verbum à me abiit: nisi notum feceritis mihi somnium & interpretationem ejus, in membra laniabimini, & domus vestræ in sterquilinium redigentur:

6. Sin autem somnium, & interpretationem ejus, indicaveritis, dona cum honorario, & gloriam multam recepturi estis à me:

itaque somnium, & interpretationem ejus indicate mihi.

7. Respondentibus secundò, ac dicentibus; Rex somnium dicat servis suis, tum interpretationem indicabimus:

8. Respondit Rex, dicens, verè agnosco vos tempus redimere; quandoquidem videtis abivisse à me verbum.

9. Quia si ipsum somnium notum non feceritis mihi, una hæc *est* sententia vestri, ideo verbum mendax, ac corruptum comparatis vos ad dicendum coram me, usque dum tempus mutetur: itaque somnium dicite mihi, ut cognoscam vos interpretationem ejus indicaturos esse mihi.

10. Responderunt Chaldæi Regi, dicentes, non est quisquam in terra, qui verbum Regis possit indicare; propterea nullus Rex, princeps, aut dominator verbum hujusmodi petiit ab ullo mago, astrologóve aut Chaldæo.

11. Nam verbum, quod Rex petit, tam pretiosum est; ut alius non sit, qui indicare ipsum possit Regi: sed dii, quorum habitatio cum carne non est.

12 Propter hoc Rex in ira, & fervore magno edixit perdi omnes sapientes Babyloniæ.

13. Quimque sententiâ profectâ sapientes interficerentur, quærebant etiam Danijelem, & socios ejus, ut interficerentur.

14 Tunc Daniel retulit consilium, & causam Arjoco, præfecto satellitum Regis, qui profectus erat ad interficiendum sapientes Babyloniæ.

15. Respondénsque dixit Arjoco, dominatori regio, quare sententia ista acceleraret *exsequutionem* à Rege? tunc verbum hoc notum fecit Arjoc Danijeli.

16. Itaque Danijel ingressus petiit à Rege; ut tempus daret sibi, & interpretationem se indicaturum *promisit* Regi.

17. Tunc Danijel domum suam profectus est; & Chananjæ, Mischaëli, & Hazarjæ sociis suis verbum notum fecit;

18. Et misericordiam petendam esse à Deo cœli super arcano isto, ut non perirent Danijel, & socii ipsius cum reliquis sapientibus Babyloniæ.

19. Tunc Danijeli visione nocturnâ arcano revelato; tunc, *inquam*, Danijel benedixit Deo cœli.

20. Respondens Danijel, dixit, sit nomen Dei benedictum à seculo usque in seculum: nam sapientia, & potentia ejus est;

21. Et ipse mutat tempora, & tempestates, transfert reges & constituit reges; dat sapientiam sapientibus, & scientiam scitis, & intelligentibus:

22. Ipse revelat profunda, & abscondita: novit, quod in tenebris *est*, & lux cum eo habitat.

23. Tibi, ô Deus patrum meorum, gratias ago, & laudo ego *te*, qui sapientiam, & potentiam dedisti mihi: jam enim notum fecisti mihi, quod quærebamus à te, quum verbum Regis notum fecisti nobis.

24. Propter hoc Danijel ingressus est ad Arjocum, quem constituerat Rex ad perdendum sapientes Babyloniæ: & veniens ità dixit ei: sapientes Babyloniæ, ne perdas, introduc me coram Rege, ut interpretationem Regi indicem.

25. Tunc Arjoc festinantissimè introduxit Danijelem coram Rege; & ità dixit ei, inveni virum ex deportatis Jehudææ, qui interpretationem Regi notam facturus est.

26. Respondens Rex, dixit Danijeli, cujus nomen *erat* Beltschatzar, esne præditus facultate, ut notum facias mihi somnium, quod vidi, & interpretationem ejus?

27. Respondens Danijel, Regi dixit; arcanum, quod Rex petit, non sapientes, astrologi, magi, haruspices possunt indicare Regi:

28. Sed est Deus, in cœlo revelans arcana, qui notum facit Regi Nebucad-netzari id, quod futurum est consequentibus temporibus: somnium tuum cum visionibus capitis tui, incumbentis cubili tuo illud est.

29. Tibi, ô Rex, cogitationes tuæ incumbenti cubili tuo obvenerant, quid futurum sit posthac: & revelans arcana, ostendit tibi id, quod futurum est.

30. *De* me autem, non per sapientiam, quæ sit in me præ omnibus viventibus, arcanum istud revelatum est mihi; sed propter causam *eorum*, qui interpretationem Regi notam facturi sunt, ut cogitationes cordis tui cognoscas.

31. Tu ô Rex, vidisti, quòd ecce imago una magna, imago ista ampla, & splendore excellente stabat ex adverso tui; cujus forma terribilis *erat*.

32. Istius imaginis caput *erat* ex auro præstante, pectus ejus, & brachia ejus ex argento; venter ejus, & latus ejus ex ære;

33. Crura ejus ex ferro, pedes ejus partim ex ferro, & partim ex luto.

34. Vidisti, usque dum excisus est lapis, qui non *est* in *ullis* manibus, & percussit imaginem ad pedes ipsius ferreos, & luteos; adeo ut comminueret eos.

35. Tunc comminuta sunt pariter ferrum, lutum, æs, argentum, & aurum, fueruntque ut gluma ex areis æstivis, ità abstulit ea ventus, & nullus locus inventus est eis: lapis autem, qui percusserat imaginem, effectus est mons magnus, adeò ut impleret totam terram.

36. Hoc *est* somnium illud, cujus interpretationem dicemus coram Rege.

37. Tu, ô Rex, Rex Regum: cùm Deus cæli regnum, potentiam, firmitatémque, & gloriam det tibi;

38. Et, quibuscunque *locis* habitant filii hominum, bestiæ agri, & aves cœli, *ea* det in manum tuam, & dominatorem constituat te in omnibus illis, tu, *inquam*, es caput illud aureum.

39. Postea autem exsurget regnum alterum humilius tuo, & regnum tertium aliud æneum, quod dominabitur in tota terra.

40. Denique regnum quartum erit durum ut ferrum: quandoquidem ferrum comminuit, & debilitat omnia; etiam sicut ferrum, quod confringit omnia ista, comminuet, & confringet.

41. Quòd autem vidisti pedes, & digitos partim ex luto figuli, & partim ex ferro, regna diversa erunt, in quibus de firmitate ferri futurum est: quandoquidem vidisti ferrum mixtum cum luto cœnoso.

42. Et digiti pedum, partim *sunt* ex ferro, & partim ex luto: *quia* ex parte regnum futu-

futurum eſt durum, & ex parte futurum eſt fragile.

43. Quòd *verò* vidiſti ferrum mixtum luto cœnoſo, commiſcebuntur *quidem* inter ſe ſemine humano, ſed non cohærebunt aliud cum alio: perinde ac ferrum non hæret commixtum cum luto.

44. Temporibus autem Regum iſtorum ſuſcitabit Deus cœli regnum, quod in ſecula non deſtruetur, & regnum ipſum populo alieno non relinquetur; comminuturum, & conſumturum omnia illa regna, ipſum autem ſtaturum in ſecula.

45. Quandoquidem vidiſti è monte exſcindi lapidem, qui non *eſt* in *ullis* manibus, & comminuere ferrum, æs, lutum, argentum, & aurum, Deus maximus notum facit Regi id, quod fururum eſt poſthac: ac verum *quidem eſt* ſomnium, & fidelis interpretatio ejus.

46. Tunc Rex Nebucad-netzar procidebat in faciem ſuam, ut Danijelem adoraret: & munere, ac odoribus gratis edicebat libari ei.

47. *Deinde* reſpondens Rex Danijeli, dixit, ex veritate *eſt*, quòd Deus veſter *eſt* Deus deorum, & Dominus regum: & revelans arcana: cùm potueris revelare arcanum hoc.

48. Tunc Rex Danijelem magnificavit, & dona ampliſſima multa dedit ei, dominatorémque conſtituit eum in tota provincia Babyloniæ: & præfectum antiſtitum ſuper omnes ſapientes Babyloniæ.

49. Denique Danijele petente à Rege, conſtituit ſuper negotium provinciæ Babyloniæ Schadracum, Meſchacum, & Habed-negonem, Danijel verò *præerat* portæ Regis.

CAPUT III

Fornax Babylonica.

NEbucad-netzar Rex facta imagine aurea, altitudine cubitorum ſexaginta, latitudine cubitorum ſex; erexit eam in convalle Duræ in provincia Babylonica.

2. Deinde Nebucad-netzar Rex miſit, qui congregarent ſatrapas, antiſtites, & duces, ſenatores, præfectos theſauris, legiſperitos, exactores, omneſque dominatores provinciarum; ut venirent ad dedicationem imaginis, quam erexerat Nebucad-netzar Rex.

3. Tunc congregati ſatrapæ, antiſtites, & duces, ſenatores, theſauris præfecti, legiſperiti, exactores, omneſque dominatores provinciarum ad dedicationem imaginis, quam erexerat Nebucad-netzar Rex, ſtabant coram imagine, quam erexerat Nebucad-netzar:

4. Et præco proclamavit ſtrenuè; vobis edicitur, ô populi, nationes, & linguæ:

5. Quo tempore audietis ſonum cornu, fiſtulæ, citharæ, ſambucæ, pſalteriorum, ſymphoniæ, & omnium generum muſices, prociditote, & adorate imaginem auream, quam erexit Nebucad-netzar Rex.

6. Nam is, qui non prociderit, & adoraverit, eàdem horâ projicietur in mediam fornacem ignis accenſam.

7. Propterea eodem tempore, quum audirent omnes populi ſonum cornu, fiſtulæ, citharæ, ſambucæ, pſalteriorum, omniúmque generum muſices: procidentes omnes populi, nationes, & linguæ adorârunt imaginem auream, quam erexerat Nebucadnetzar Rex.

8. Propterea eodem tempore appropinquantes viri Chaldæi, accuſârunt Jehudæos:

9. Et proloquentes, dixerunt Nebucadnetzari Regi, ô Rex, in ſecula vive.

10. Tu Rex propoſuiſti edictum; ut quiſquis audiret ſonum cornu, fiſtulæ, citharæ, ſambucæ, pſalteriorum, & ſymphoniæ, omniumque generum muſices, procidens adoraret imaginem auream:

11. Is autem, qui non procidens adoraret, projiceretur in mediam fornacem ignis accenſam.

12. Sunt viri Jehudæi, quos præfeciſti negotio provinciæ Babyloniæ, Schadrac, Meſchac, & Habed-nego; viri iſti non habuerunt tui, ô Rex, rationem, deos tuos non colunt, & imaginem auream, quam erexiſti, non adorant.

13. Tunc Nebucad-netzare per iram, & excandeſcentiam edicente adduci Schadracum, Meſchacum, & Habed-negonem; tunc, *inquam*, viros iſtos adduxerunt coram Rege.

14. Quibus proloquutus Nebucad-netzar, dixit, an certo conſilio, Schadrac, Meſchac, & Habed-nego, deos meos non colitis, & imaginem auream, quam erexi, non adoratis?

15. Nunc ſi parati eſtis, ut quo tempore audieritis ſonum cornu, fiſtulæ, citharæ, ſambucæ, pſalteriorum, & ſymphoniæ, omniúmque generum muſices, procidatis, & adoretis imaginem, quam feci, *bene eſt*; ſin autem non adoraveritis, eàdem hora projiciemini in mediam fornacem ignis accenſam: quis verò eſt Deus; qui eripere poſſit vos è manibus meis?

16. Reſponderunt Schadrac, Meſchac, & Habed-nego, ac dixerunt Regi: Nebucadnetzar, ut reſpondeamus tibi: non ſumus ſoliciti de hoc negotio:

17. Sive futurum eſt, *ut* Deus noſter, quem nos colimus, *qui* potens eſt ad eripiendum nos à fornace ignis accenſa, & à manu tua, ô Rex, eripiat nos.

18. Sive non, notum ſit tibi, Rex: deos tuos nos non eſſe culturos, & imaginem auream, quam erexiſti, non adoraturos.

19. Tunc Nebucad-netzar adeò repletus fuit excandeſcentiâ, ut imago vultûs ipſius immutaretur contra Schadracum, Meſchacum, & Habed-negonem; reſpondenſque, edixit, ut accenderent fornacem ſeptuplo magis, quàm ſolebat accendi:

20. Et viris valentibus robore, qui *erant* in copiis ipſius, edixit, ut vincirent Schadracum, Meſchacum, & Habed-negonem, projiciendos in fornacem ignis accenſam.

21. Tunc viros iſtos vinxerunt cum ſuis chlamydibus, ſubligaculis ſuis, paludamentíſque ſuis, & veſtimentis ſuis; & projecerunt in mediam fornacem ignis accenſam.

22. Propterea eò, quod verbum regis accelerabat, & fornax accenſa erat valdè; viros iſtos, qui intrudebant Schadracum, Meſchacum, & Habed-negonem, interfecerunt ſcintillæ ignis:

Nn 4 23. Quum

23. Quum autem viri illi tres, Schadrac, Meſchac, & Habed-nego cecidiſſent in mediam fornacem ignis accenſam vincti:
24. Tunc Nebucad-netzar Rex trepidus ſurrexit cum perturbatione; & proloquutus, dixit gubernatoribus ſuis, annon viros tres projecimus in medium ignis vinctos? *quibus* reſpondentibus, & dicentibus Regi, verum *eſt* Rex;
25. Reſpondit, & dixit, ecce video viros quatuor ſolutos, ambulantes in medio ignis, in quibus non eſt corruptio: forma autem quarti ſimilis *eſt* filio Dei.
26. Tunc appropinquans Nebucad-netzar ad portam fornacis ignis accenſæ; proloquutus eſt, & dixit, Schadrac, Meſchac, & Habed-nego ſervi Dei excelſi, egredimini, & venite: tunc egreſſi ſunt Schadrac, Meſchac, & Habed-nego è medio ignis.
27. Et congregati ſatrapæ, antiſtites, ducéſque, & gubernatores Regis; quum inſpicerent viros iſtos, non eſſe dominatum ignem in corpus eorum, & pilum capitis eorum non eſſe aduſtum, neque eorum chlamydes mutatas: denique odorem ignis non pervaſiſſe eos.
28. Proloquutus Nebucad-netzar, dixit, benedictus *ſit* Deus horum, Schadraci, Meſchaci, & Habed-negonis; qui mittens angelum ſuum, eripuit ſervos ſuos, qui confiſi ſunt in ipſo; quum verbum Regis mutantes, expoſuerunt corpus ſuum, ut non colerent, neque adorarent ullum Deum præterquam Deum ſuum.
29. Quamobrem à me proponitur edictum; ut omnis populus, natio, aut lingua, quæ dictis erraverit contra Deum horum, Schadraci, Meſchaci, & Habed-negonis, in membra lanietur, & domus ejus in ſterquilinium redigatur; propterea quòd non eſt Deus alius, qui poſſit eripere hoc modo.
30. Tunc Rex proſperari juſſit Schadracum, Meſchacum, & Habed-negonem, in provincia Babyloniæ.

CAPUT IV.

Magiſtratus bonus, arbor patula.

NEbucad-netzar Rex omnibus populis, nationibus, ac linguis, quæ habitant in tota terra, pax veſtra multiplicetur.
2. Signa, & miracula, quæ fecit erga me Deus excelſus, decet me indicare:
3. Signa ejus quàm magna *ſint*, & miracula ejus, quàm fortia: regnum ejus regnum æternum, & dominium ejus in omnes generationes *eſſe*. *Caput IV.*
4. Ego Nebucad-netzar tranquillus eram domi meæ, & virens in palatio meo:
5. *Quum* ſomnium viderem, quod exterruit me; ità ut cogitationes in cubili meo, & viſiones capitis mei conturbarent me.
6. Quamobrem à me propoſitum eſt edictum, ut adducerentur coram me omnes ſapientes Babyloniæ; qui interpretationem ſomnii notam facerent mihi:
7. Tunc acceſſerunt magi, aſtrologi, Chaldæi, & haruſpices: quùmque ſomnium dixiſſem coram eis, interpretationem ejus notam non faciebant mihi:
8. Tandem autem acceſſit coram me Danijel, cujus nomen *eſt* Beltſchatzar, ſecundùm nomen Dei mei, in quo *eſt* ſpiritus deorum ſanctorum, & ſomnium coram eo dixi:
9. Beltſchatzar, *inquam*, præfecte magorum; quia novi ſpiritum deorum ſanctorum ineſſe tibi, & ullum arcanum non premere te: viſiones ſomnii mei, quod vidi, id eſt, interpretationem ejus, dic.
10. Viſionibus igitur capitis mei in cubili meo videbam: quum ecce arbor in medio terræ *eſſet* altitudine magnâ.
11. Creviſſe arborem, & roboratam eſſe: & altitudine ſuâ perveniſſe ad cœlum, aſpectuque ſuo ad finem totius terræ:
12. Ramos ejus pulchros, & fructus ejus multos, cibúmque pro omnibus ineſſe ei: ſub ea umbram captare beſtias agri, & in ramis ejus habitare aves cœli; denique ex ea cibum percipere omnem carnem.
13. Videbam in viſionibus capitis mei ſuper cubile meum; quum ecce vigil, & ſanctus è cœlo deſcenderet.
14. Clamans ſtrenuè, & ità dicens, exſcindite iſtam arborem, & amputate ramos ejus, dejicite folia ejus, & ſpargite fructus ejus: vagentur beſtiæ, ne ſubſint ei, & aves à ramis ejus.
15. Verùm ſtirpem radicum ejus in terra relinquite, & cum vinculo ferreo, chalybeóque apud teneram herbam agri: ut rore cœli intingatur, & cum beſtiis *ſit* portio ejus in herba terræ:
16. Animus ejus ab humano mutetur, & cor beſtiæ detur ei; ſeptémque tempora prætereant eum.
17. Ex decreto vigilum verbum hoc, & ex ſermone ſanctorum hoc poſtulatum *eſt*: uſque dum adducatur, ut agnoſcant viventes, dominari excelſum in regno hominum, adeò ut, cui vult, tradat illud, & abjectiſſimum hominum conſtituat in illo.
18. Hoc ſomnium vidi ego Rex Nebucad-netzar: jam tu Beltſchatzar interpretationem dic, propterea quòd nulli ſapientes regni mei poſſunt interpretationem notam facere mihi, tu autem potes, quia ſpiritus deorum ſanctorum ineſt tibi.
19. Tunc Danijel, cujus nomen *eſt* Beltſchatzar, quum obſtupuiſſet quaſi horam unam, & cogitationes ejus conturbâſſent eum: proloquenti Regi, ac dicenti, ô Beltſchatzar, ſomnium, & interpretatio ne perturbet te, reſpondens Beltſchatzar, dixit; Domine mi, ſomnium hoc *eveniat* oſoribus tuis, & interpretatio ejus inimicis tuis.
20. Arbor illa, quam vidiſti, quæ crevit, & roborata eſt: cujus altitudo pervenit ad cœlum, & aſpectus in totam terram.
21. Cujus rami pulchri, & fructus multi & cui cibus pro omnibus inſuit; ſub qua habitabant beſtiæ agri, & in cujus ramis ſedebant aves cœli:
22. Tu es, ô Rex, qui creviſti, & roboratus es, nam amplitudo tua ità crevit, ut pervenerit ad cœlum, ac dominium tuum ad finem terræ.
23. Quòd autem vidit Rex vigilem, & ſanctum deſcendentem de cœlo, ac dicentem, exſcindite arborem iſtam, ac perdite eam, verùm ſtirpem radicum ejus in terra relinquite, & *quidem* cum vinculo ferreo chalybeóque apud teneram herbam agri: ut rore cœli intingatur, & cum beſtiis agri *ſit* portio

ejus

ejus, usque dum septem tempora transeant super eum:

24. Hæc interpretatio *est* Regis; & decretum excelsi est, quod superventurum est Domino meo Regi.

25. Nam te depellent homines à se, & cum bestiis agri futura est habitatio tua, herbámque ut bobus tibi gustandam dabunt, & rore cœli te intingent, septemque tempora præteribunt te: usque dum noscas dominari excelsum in regno hominum, & cui vult dare illud.

26. Quod autem dicebant relinquendam stirpem radicum illius arboris, regnum tuum tibi stabile erit, ex quo agnoveris cœlos dominari.

27. Quapropter, ô Rex, consilium meum placeat tibi, & peccata tua justitiâ abrumpe; & iniquitates tuas gratiâ erga afflictos: si *fortè* erit prorogatio tranquillitati tuæ.

28. Totum hoc supervenit Nebucad-netzari Regi.

29. Exactis mensibus duodecim, in palatio regni Babyloniæ obambulabat.

30. Et proloquens Rex, dicebat, ánnon hæc *est* Babylon illa magna, quam ego ædificavi, ut esset regia, & ornamentum decoris mei robore potentiæ meæ?

31. Adhuc sermone illo *versante* in ore Regis, vox è cœlo accidit, *dicens*; tibi indicitur Nebucad-netzar Rex, regnum istud discedere à te:

32. Et homines te depulsuros à se, ut cum bestiis agri *sit* habitatio tua, herbam sicut bobus gustandam tibi daturos esse, & septem tempora præteritura te: usque dum agnoscas dominari excelsum in regno hominum, & cui vult dare illud.

33. Eâdem horâ verbum illud completum est in Nebucad-netzare; nam ab hominibus depulsus, herbam ut boves comedit, & rore cœli corpus ejus intinctum est: usque dum pili ejus ut aquilarum *plumæ* crevissent, & ungues ejus ut avium.

34. Exactis verò temporibus illis, ego Nebucad-netzar oculos meos ad cœlum sustuli, & mente meâ ad me reversâ Excelso benedixi, & viventem in perpetuum laudavi, ac glorificavi: quòd dominatus ejus *sit* dominatus æternus, & regnum ejus in omnes generationes:

35. Omnes verò habitatores terræ ut nihili reputentur, & pro voluntate sua faciat in exercitu cœli, & habitatoribus terræ: neque est, qui prohibeat manum ejus, aut dicat ei, quid facis?

36. Eo tempore mente meâ reversâ in me, & ad gloriam regni mei *capessendam* decore meo, & splendore meo reverso in me, tum me gubernatores mei, & proceres mei requisiverunt: & in regno meo ità confirmatus sum, ut amplitudo major addita sit mihi.

37. Nunc ego Nebucad-netzar laudo, extolloque, & glorifico Regem cœli, cujus omnia opera *opera* veritatis, & cujus viæ *sunt viæ* judicii: qui denique ambulantes in superbia, potest dejicere.

CAPUT V.

Beltschatzar voluptuarius dat pœnam.

BEltschatzar Rex, facturus convivium magnum proceribus suis mille, coram mille his vinum bibiturus erat.

2. Beltschatzar edixit ad gustandum vinum afferri vasa aurea, & argentea, quæ exportaverat Nebucad-netzar avus suus ex templo, quod *fuerat* Jeruschalaimis: ut biberent in eis Rex ipse, proceresque ejus, uxores ejus, & concubinæ ejus.

3. Tunc allatis vasis aureis, quæ exportaverant è templo domûs Dei, quæ *fuerat* Jeruschalaimis, bibebant in eis Rex ipse, proceresque ejus, uxores ejus, & concubinæ ejus:

4. Bibentes vinum; etiam laudabant deos aureos, & argenteos, æreos, ferreos, ligneos, & lapideos.

5. Eâdem horâ egressi digiti manûs humanæ scripserunt è regione lychnuchi, in tectorio parietis palatii regii, Rege vidente partem manûs, quæ scribebat.

6. Tunc toto Regis splendore immutato, & cogitationibus ejus conturbantibus ipsum; quum cingula lumborum ejus dissoluta essent, genuaque ejus colliderent alterum alteri.

7. Inclamavit Rex strenuè, ut adducerentur astrologi, Chaldæi, & haruspices: *&* proloquens Rex, dixit sapientibus Babylonis; quisquis legerit scripturam hanc, & interpretationem ejus indicaverit mihi, purpura induetur cum torque aureo ad collum ipsius, ac tertius in hoc regno dominabitur.

8. Tunc accedentes omnes sapientes Regis, quum non possent scripturam illam legere, & interpretationem notam facere Regi;

9. Tunc, *inquam*, Rege Beltschatzare valde conturbato, adeò ut totus splendor ejus mutatus esset in eo, & proceribus ejus attonitis;

10. Regina propter verba Regis, & procerum ejus ad domum convivii accessit, proloquutaque Regina dixit, Rex in secula vive, ne conturbent te cogitationes tuæ, & splendores tui ne mutentur:

11. Est vir in regno tuo, cui spiritus deorum sanctorum inest; & in quo temporibus avi tui lux, intelligentiaque, ac sapientia, par sapientiæ deorum inventa est: quapropter Rex Nebucad-netzar avus tuus præfectum magorum, Astrologorum, Chaldæorum, haruspicum, constituit eum, avus tuus Rex.

12. Quandoquidem spiritus excellens, ac cognitio, & intelligentia, interpretatio somniorum, & indicatio ænigmatum, ac solutio rerum implexarum inventa est in ipso Danijele, cui Rex imposuerat nomen Beltschatzar; nunc Danijel vocetur, & interpretationem indicabit.

13. Tunc Danijele adducto coram Rege; proloquutus Rex, dixit Danijeli, es tu ille Danijel, ex deportatis Jehudææ, quos adduxit Rex avus meus è Jehudæa?

14. Audivi enim de te, spiritum deorum inesse tibi; & lucem, intelligentiámque, & sapientiam excellentem inveniri in te.

15. Nunc ergo adducti sunt coram me sapientes, astrologi, ut scripturam istam legerent, & interpretationem ejus notam facerent mihi: sed non possunt interpretationem verbi istius indicare.

16. Ego autem audivi de te,poſſe te interpretationes afferre, & res implexas ſolvere: nunc ſi poteris ſcripturam iſtam legere,& interpretationem ejus indicare mihi, purpurâ indueris cum torque aureo ad collem tuum, & tertius in hoc regno dominaberis.

17. Tunc reſpondens Danijel,dixit coram Rege,dona tua tibi ſint, & honoraria tua alii da: verùm ſcripturam iſtam legam Regi, & interpretationem notam faciam ei.

18. Tu ô Rex; (Deus excelſus regnum,& amplitudinem, gloriamque, & decorem dederat Nebucad-netzari avo tuo;

19. Et ob amplitudinem,quam dederat ei, omnes populi, nationes, & linguæ tremebant, ac timebant à conſpectu ejus: quem volebat, occidebat, & quem volebat, in vita conſervabat, & quem volebat,extollebat,& quem volebat, deprimebat:

20. Sed quum elatus eſſet animus ejus, & ſpiritus ipſius obduratus eſſet ad ſuperbè agendum; depoſitus eſt è ſolio regni ſui, & gloriam amoverunt ab eo.

21. Nam ab hominibus depulſus,animum ſuum ad beſtias applicuit, & cum onagris habitationem ſuam, herbam ut bobus guſtandam dederunt ei, & rore cœli corpus ejus intinctum eſt; donec agnovit dominari Deum excelſum in regno hominum, & quem vult, conſtituere in eo.)

22. Tu igitur fili ejus Beltſchatzar,non depreſſiſti animum tuum; quàmvis totum hoc cognoſceres:

23. Imò contra Dominum cœli adeò extuliſti te, ut vaſa domûs illius attulerint coram te, in quibus tu, proceréſque tui, uxores tuæ, & concubinæ tuæ vinum bibatis; deóſque argenteos, & aureos,æreos,ferreos, ligneos, & lapideos, qui non vident,neque audiunt, neque cognoſcunt, laudaviſti: Deum verò, in cujus manu *eſt* anima tua, & penès quem totum iter tuum *eſt*, non glorificâſti.

24. Tunc à conſpectu ejus miſſa eſt pars illa manûs; unde ſcriptura iſta exarata eſt.

25. Atque hæc ſcriptura illa, quæ exarata *eſt*: Mene, mene, tekel, upharſin, *id eſt,numeravit,numeravit, appendit,dividuntque.*

26. Hæc interpretatio verborum: NUMERAVIT, numeravit Deus regnum tuum, & perfectiſſimè numeravit illud.

27. APPENDIT; appenſus fuiſti lancibus,& inventus es minore pondere.

28. DIVISIT; diviſum eſt regnum tuum,traditúmque Medis, ac Perſis.

29. Tunc edicente Beltſchatzare, induerunt Danijelem purpurâ, cum torque aureo ad collum ejus: & proclamaverunt de eo, ipſum futurum dominatorem tertium in eo regno.

30. Eâdem nocte interfectus eſt Beltſchatzar,Rex Chaldæorum:

CAPUT VI.

Danijel inter leones.

DArius autem Medus accepit regnum fermè natus annos ſexaginta duos.

2. Et placuit coram Dario præficere ipſi regno ſatrapas centum viginti,qui præeſſent toti regno:

3. Supra iſtos autem Eparchos tres, quorum Danijel primus eſſet: quibus eſſent ſatrapæ illi reddituri rationem, ne Rex damno afficeretur.

4. Tunc Danijele iſto pergente præeſſe Eparchis, atque ſatrapis; & propterea quòd ſpiritus excellens ineſſet ipſi, Rege cogitante præficere ipſum toti regno ſuo:

5. Tunc Eparchi, & ſatrapæ quærebant,ut occaſionem invenirent ab adminiſtratione regni; ſed nullam occaſionem, aut vitium potuerunt invenire, propterea quòd fidus eſſet, & nullus error,aut vitium inveniretur in eo.

6. Tunc viri illi dicentes,non ſumus inventuri contra Danijelem iſtum ullam occaſionem; niſi inveniamus contra eum *occaſionem* de lege Dei ipſius:

7. Tunc, *inquam*, Eparchi, & ſatrapæ illi convenientes ad regem; ita dixerunt ei,Darie Rex,in ſecula vive:

8. Conſilium inìverunt omnes Eparchi regni, præſides, & ſatrapæ, gubernatores,ac duces de ſtatuendo ſtatuto regio, & firmando interdicto: ut quiſquis petierit petitionem ab ullo Deo,aut homine per dies triginta, præterquam à te Rege,projiciatur in foveam leonum.

9. Nunc,ô Rex,ſtatue hoc interdictum, & exara ſcripturam; ut non mutetur, ſecundùm jus Medorum, & Perſarum, quod non intercidit:

10. Quamobrem Rex Darius exaravit ſcriptum, & interdictum.

11. Daniel autem,quum cognoviſſet exaratum eſſe ſcriptum iſtud, ingreſſus eſt domum ſuam, cui feneſtræ apertæ *erant* in cœnaculo ejus ex adverſo Jeruſchelemi: & temporibus tribus de die ipſe procumbens in genua ſua, orabat, & confitebatur coram Deo ſuo,quemadmodum fecerat antea.

12. Tunc viri illi convenientes, poſtquam inveniſſent Danijelem orantem,& ſupplicantem coram Deo ſuo:

13. Tunc, *inquam*, appropinquârunt, & dixerunt coram Rege de interdicto Regis: nonne interdictum exarâſti, ut quiſquis petierit ab ullo Deo, aut homine per dies triginta niſi à te, ô Rex, projiciatur in foveam Leonum? reſpondit Rex, dicens, verum *eſt* verbum hoc,ſecundùm jus Medorum,& Perſarum, quod non intercidit.

14. Tunc reſponderunt dicentes coram Rege,Danijel,qui *eſt* ex deportatis Jehudææ, non habuit tui, ô Rex, rationem,aut interdicti, quod exarâſti: nam temporibus tribus de die petit petitionem ſuam.

15. Tunc Rex ſimulac verbum hoc audivit,multùm triſtatus eſt apud ſe, & pro Danijele adhibuit cogitationem, ut liberaret eum: & uſque ad occaſum ſolis conabatur eripere eum.

16. Tunc viri illi convenerunt ad Regem; & dixerunt Regi,ſcias, ô Rex, jus Medis,& Perſis eſſe, ut ullum interdictum, aut ſtatutum,quod Rex ſtatuerit,non mutetur.

17. Tunc Rege dicente adduxerunt Danijelem, projecerúntque in foveam leonum: & proloquutus Rex, dixit Danijeli, Deus tuus,quem tu colis jugiter, ipſe liberet te.

18. Et allato lapide uno, ac impoſito ſuper os foveæ, obſignavit eum Rex annulo ſuo,& annulo procerum ſuorum, ne mutaretur voluntas de Danijele:

19. Tunc

19. Tunc profectus Rex in palatium suum, & pernoctavit jejunus, & exhilarantium nihil jussit afferri coram se; somnúsque ejus recessit ab eo.

20. Tunc rex summâ aurorâ surgens cum luce; festinantissimè ad foveam leonum profectus est:

21. Et appropinquando ad foveam, Danijelem voce tristi inclamavit: proloquutus Rex, dixit Danijeli, ô Danijel, serve Dei viventis, Deus tuus, quem tu colis jugiter, potuítne liberare te à leonibus?

22. Tunc Danijel cum Rege loquens, *dixit*: Rex in secula vive.

23. Deus meus misit Angelum suum, qui occlusit os leonum, ut non læderent me: propterea coram eo puritas invenitur in me; etiámque coram te, ô Rex, maleficium non commisisse me.

24. Tunc Rex multùm lætatus de eo; Danijelem jussit educi è fovea illa: eductoque Danijele è fovea illa, nulla læsio inventa est in eo, quia crediderat in Deum suum.

25. Deinde edicente Rege, *satellites* adduxerunt viros illos, qui accusaverant Danijelem, & in foveam leonum projecerunt eos, filios eorum, & uxores eorum: neque pervenerant ad imum foveæ, quum dominium exercuerunt in ipsis leones, & omnia ossa ipsorum comminuerunt.

26. Tunc Darius Rex scripsit omnibus populis, nationibus, ac linguis habitantibus in terra, pax vestra multiplicetur.

27. A me proponitur decretum, ut in toto dominatu regni mei tremant, & timeant *omnes* à conspectu Dei Danijelis: quia ipse *est* Deus vivens, & stabilis in secula, & regnum ejus incorruptum, ac dominatus ejus ad finem usque.

28. Liberat, & eripit, facítque signa, ac miracula in cœlo, & in terra; qui liberavit Danijelem à leonibus.

29. Itaque Danijel iste prosperè egit in regno Darii, & in regno Cyri Persæ.

CAPUT VII.

Quatuor Monarchiæ figurantur per totidem bestias.

ANno primo Beltschatzaris, Regis Babyloniæ, Danijel somnium vidit, & visiones capitis sui, incumbens cubili suo: tunc somnium scripsit, summam verborum exponens:

2. Proloquutus Danijel, dixit, videbam in visione mea per noctem; quòd ecce quatuor venti cœli irrumpebant in mari magno:

3. Et quatuor bestiæ magnæ ascendebant è mari, diversæ una ab altera.

4. Prima similis leoni, cui *erant* alæ aquilæ, *hanc* vidi, usque dum avulsis alis ejus, quibus efferebatur è terra, in pedes velut homo stare coacta est, & cor humanum inditum est ei.

5. Deinde ecce bestia altera secunda, similis urso, quæ dominatum unum erexit, habens tres costas in ore suo inter dentes suos: cui ità dicitur, surge, comede carnem multam.

6. Postea vidente me, ecce alia similis pardo, cui alæ quatuor volucris *erant* in dorso ipsius; & quatuor capita bestiæ isti, cui potestas data.

7. Postea videbam visionibus nocturnis, quòd ecce bestia quarta timenda, terribilísque, ac dura valde, cui *erant* dentes ferrei magni, comedebat, & comminuebat, ac reliquum pedibus suis conculcabat: erátque diversa ab omnibus bestiis antegressis, & *erant* cornua decem ei.

8. Animum advertebam ad cornua, quum ecce cornu ultimum parvum succresceret inter illa, adeò ut tria ex cornibus illis prioribus eradicarentur à conspectu ejus: & ecce oculi similes oculis humanis *erant* in cornu isto, sed os loquebatur grandia.

9. Videbam, donec solia abjecta sunt, & antiquus dierum sedit; cujus vestimentum ut nix album *erat*, & pili capitis ut lana munda, solium *ut* scintillæ ignis, rotæ *ut* ignis ardens.

10. A cujus conspectu fluvius ignis manabat prodiens, cui millies mille ministrabant, & coram quo myrias myriadum stabant: *donec* judicio considente libri aperti sunt.

11. Videbam tunc, ex quo cœpit vox verborum grandium, quæ cornu illud loquebatur, videbam, *inquam*, usque dum occisa est bestia illa, perditumque corpus ejus, ac traditum incendio ignis:

12. Etiam residuis bestiarum ablatus est dominatus; quia spatium in vita datum *fuerat* eis usque ad tempus, & constitutum tempus.

13. Videbam visionibus nocturnis, quòd ecce cum nubibus cœli similis filio hominis veniebat: deinde usque ad antiquum dierum pervenit, ut sisteretur ante eum:

14. Et huic datus *est* dominatus, gloriáque, ac regnum, ut omnes populi, nationes, & linguæ ei serviant: cujus dominatus dominatus *est* perpetuus, qui non præterit, & regnum ejus *regnum*, quod non corrumpitur.

15. Transfixus est spiritus meus, mihi Danijeli, intrà corpus; & visiones capitis mei conturbaverunt me.

16. Appropinquavi ad unum ex adstantibus, & veritatem quæsivi ab eo de tota re hac: qui alloquens me interpretationem verborum notam fecit mihi, *dicens*;

17. Hæ bestiæ magnæ, quæ sunt quatuor, quatuor *sunt* reges surrecturi è terra.

18. Qui accipient regnum hoc, regnum sanctorum excelsorum; qui possessuri sunt regnum ipsum usque in seculum, & usque in seculum seculorum.

19. Tunc optavi veritatem cognoscere de bestia illa quarta, quæ erat diversa ab omnibus illis; timenda valde dentibus ferreis, & unguibus chalybeis, comedente, comminuente, & reliquum pedibus suis conculcante:

20. Similiter de cornibus decem, quæ *erant* in capite ejus, & ultimo, quod succrevit cadentibus à conspectu ejus tribus: de cornu, *inquam*, ejusmodi cui *erant* oculi, & os loquens grandia, cujus denique species major fuit, quàm sociorum ejus.

21. Videram cornu ejusmodi gerere bellum cum sanctis, & prævalere eis:

22. Usque dum veniret antiquus dierum, & judicium daretur sanctis excelsorum, & tem-

tempus perveniret, quo regnum illud possiderent sancti.

23. Ità autem dixit; bestia illa quarta regnum quartum erit in terra, quod diversum erit ab omnibus illis regnis: consumet enim totam terram, conteretque eam, & comminuet eam.

24. Et cornua decem ex illo regno, decem reges exsurgent; post quos exsurget postremus, qui erit diversus à prioribus; & tres reges deprimet:

25. Et verba adversùs excelsum loquetur, ac sanctos excelsorum deteret: adeò ut cogitet se mutaturum tempora, & jus, tradanturque per manum ejus, usque ad tempus, & tempora, particulamque temporis.

26. Sed judicium considebit; & dominatus ejus auferetur profligando, & perdendo usque in finem.

27. Regnum autem, dominatúsque, & amplitudo regnorum sub toto cœlo dabitur populo sanctorum excelsorum: cujus regnum regnum *erit* perpetuum, & omnes dominatores ei servient, & auscultabunt.

28. Hucusque finis *est* sermonis illius: ego Danijel cùm valde cogitationes meæ conturbavissent me, & totus splendor meus mutatus fuisset in me, verbum hoc apud animum meum servavi.

CAPUT VIII.

Vicissitudo regnorum.

ANno tertio regni Beltschatzaris Regis visio apparuit mihi, mihi Danijeli, post *illam*, quæ apparuerat mihi principio.

2. Respiciens igitur ad visionem illam (erat autem, quum viderem, ut essem Schuschane *in* palatio, quod *est* in Helami provincia) respiciens, *inquam*, ad illam visionem, quum essem ad fluentum Ulaji.

3. Sustuli oculos meos, & vidi, quòd ecce aries unus stabat ante fluentum illud, bicornis: duo autem illius cornua *erant* alta, sed unum altius altero, & quod altius erat, assurrexit posterius.

4. Videbam istum arietem cornu petentem Occidentem, Aquilonémque, & Meridiem versùs, cui nullæ bestiæ obsistebant, neque ullus eripiebat è manu ejus, sed faciebat pro voluntate sua, & quidem res magnificas.

5. Me autem considerante, ecce hircus è capris veniebat ab occasu in superficiem totius terræ, quem nemo attingebat in terra, & hirco isti cornu conspicuum *erat* inter oculos ipsius.

6. Veniens itaque ad illum usque arietem bicornem, quem videram stantem ante ipsum fluentum incurrit in eum excandescens viribus suis.

7. Quum autem vidissem eum pervenientem ad illum arietem, exacerbans se contra illum, percussit arietem, adeò ut frangeret ambo cornua illius, nec esset vis in ariete obsistendi ei: & dejiciens illum in terram, conculcavit illum, nec fuit, qui eriperet arietem ex manu ipsius.

8. Hircus verò è capris, magnus evasit admodum: sed quum roboratus esset, fractum est cornu illud magnum, & assurrexerunt conspicua *cornua* quatuor loco ejus in quatuor ventos cœli:

9. Et ab uno ex ipsis prodiit cornu unum perparvum, quod magnificavit se excellenter versùs Meridiem, & versùs Orientem, & versùs decus ipsum:

10. Ubi magnificavit se contra exercitum cœli, adeò ut dejiciens in terram de exercitu illo, & de stellis ipsis, conculcaret eas.

11. Etiam usque ad Principem illius exercitus magnificavit se: nam ab ipso sublatus est jugis *cultus*, & abjectum habitaculum sanctuarii illius.

12. Exercitúsque expositus est defectioni contra jugem *cultum*: adeò ut dejiciens veritatem in terram, faceret, & prosperaretur.

13. Tunc audivi quendam sanctum loquentem: dixit enim quidam sanctus illi, qui occulta in numerato habet, loquenti, quò usque ista visio *erit* de jugi *cultu*, de defectione desolante? *quò usque* exponetur, & sanctitas, & exercitus conculcationi?

14. Dixítque mihi, usque ad vespertina matutináque tempora bis mille trecenta: tum justè restituetur sanctitas.

15. Fuit autem, quum viderem ego Danijel istam visionem: ut requirente me intelligentiam, ecce staret coram me quasi species viri.

16. Et audirem vocem humanam inter Ulajum, quæ inclamans dixit, Gabriijel declara huic visionem istam.

17. Itaque venit ad stationem meam, quo adveniente conturbatus procidi in faciem meam: sed dixit mihi, animadverte fili hominis, nam tempore definito hæc visio *futura est*.

18. Quum autem loquente eo mecum, sopore obrutus jacerem pronus in terra; tangens me fecit, ut starem in statione mea.

19. Et dixit, ecce ego notum facturus sum tibi id, quod futurum est usque ad extremitatem istius indignationis; nam constituto tempore finis *erit*.

20. Aries, quem vidisti, bicornis, *est* regum Mediæ, & Persidis.

21. Hircus autem ille villosus, *est* regis Græciæ: cornu autem magnum interjectum, oculis ejus, est rex primus.

22. Atque hoc effracto quòd consurgent quatuor pro illo, quatuor regna ex *sua* gente assurrectura, sed non cum robore illius.

23. Procedente autem regno istorum, quum *defectionem* consummabunt defectores isti; exsurget Rex impudens, & cautus:

24. Cujus robur ità invalescet, etsi non robore ipsius, ut mirificentissimè perdat, prosperetúrque, & efficiat; perdet enim validos, populúmque sanctorum:

25. Et incumbens intelligentiæ suæ prosperabit dolum actionum suarum, & cum animo suo magnificabit se, & in tranquillitate perdet multos: denique principi principum obsistet, & absque manu frangetur.

26. Visio autem illius vespertini, & matutini temporis, quæ dicta fuit verissima est; quare tu occlude hanc visionem, quia dierum multorum *est*.

27. Tunc ego Danijel affectus ægritudine *aliquot* dies, assurgens feci officium Regis; quamvis obstupescerem super visione hac, nemo tamen animadvertebat.

CAPUT

CAPUT IX.

Septuaginta ſeptimanæ propheticæ.

ANno primo Darii, filii Ahaſchueri ex ſemine Medorum, quo factus eſt rex in regno Chaldæorum:

2. Anno primo regni ejus, ego Danijel conſiderans ex libris numerum annorum, quibus fuerat verbum Jehovæ ad Jirmejam Prophetam completas fore vaſtitates Jeruſchalaimorum, ſeptuageſimum annum *eſſe*;

3. Adhibui faciem meam ad Dominum Deum, quærendo oratione, & deprecationibus, cum jejunio, ciliciòque, & cinere:

4. Et orans Jehovam, Deum meum, confeſſus ſum, ac dixi; obſecro Domine, *Deus* fortiſſime, maxime, & ſummè reverende, ſervans fœdus: & benignitatem amantibus ipſum, & obſervantibus præcepta ipſius:

5. Peccavimus, & perversè egimus, improbéque fecimus, ac rebellavimus, & *quidem* recedendo à præceptis tuis, & à juribus tuis.

6. Non enim auſcultavimus ſervis tuis Prophetis, qui alloquebantur nomine tuo Reges noſtros, Principes noſtros, & patres noſtros, ac totum populum terræ.

7. Penès te, ô Domine *eſt* juſtitia ipſa; at penès nos pudor faciei, qualis eſt die hoc, Penès viros Jehudæ, & penès habitatores Jeruſchalaimorum, & penès omnes Jiſraëlitas, propinquos, & longinquos, in omnibus regionibus, quò depuliſti eos: propter prævaricationem ipſorum, quâ prævaricati ſunt in te:

8. Domine, penès nos *eſt* pudor vultûs, penès Reges noſtros, penès Principes noſtros, & penès patres noſtros; quia peccavimus in te.

9. Penès Dominum Deum noſtrum *ſunt* miſerationes, & condonationes, quia rebellavimus contra ipſum.

10. Ac non auſcultavimus voci Jehovæ, Dei noſtri, ut ambularemus in legibus ejus, quas propoſuerat nobis per ſervos ſuos Prophetas,

11. Sed omnes Jiſraëlitæ transgreſſi ſunt legem tuam, *idque* recedendo, ut non auſcultarent voci tuæ: quapropter effuſa eſt ſuper nos illa execratio, & illa adjuratio, quæ ſcripta *eſt* in lege Moſchis, ſervi Dei, quia peccavimus in eum.

12. Itàque præſtitit unumquodque verborum ſuorum, quæ loquutus fuerat contra nos, & contra judices noſtros, qui judicabant nos, inducendo ſuper nos malum magnum: non enim factum fuit *malum* ſub toto cœlo, quemadmodum factum eſt contra Jeruſchalaima.

13. Quemadmodum ſcriptum *eſt* in lege Moſchis, totum hoc malum ſupervenit nobis; nec tamen deprecati ſumus faciem iratam Jehovæ, Dei noſtri, revertendo ab iniquitatibus noſtris, & animum advertendo ad veritatem tuam.

14. Ideo ſedulus fuit Jehova in illo malo, quod adduxit ſuper nos: nam juſtus *eſt* Jehova, Deus noſter in omnibus factis ſuis, quæ fecit, quum non auſcultaverimus voci ipſius.

15. Nunc ergo Domine, Deus noſter, qui eduxiſti populum tuum è terra Ægypti manu forti, & comparaſti tibi nomen, quale *eſt* hoc die, peccavimus, improbè egimus.

16. Domine ſecundùm totam juſtitiam tuam ſummam avertat ſe jam ira tua, & excandeſcentia tua à civitate tua Jeruſchalaimis, monte ſanctitatis tuæ; nam propter peccata noſtra, & propter iniquitates patrum noſtrorum Jeruſchalaima, populúſque tuus opprobrio *ſunt* omnibus circumſtantibus nos.

17. Nunc, *inquam* auſculta, Deus noſter, orationi ſervi tui, & deprecationibus ejus, & fac, ut luceat facies tua ſuper ſanctuarium tuum, quod deſolatum eſt, propter Dominum.

18. Inclina, Deus mi, aurem tuam, & audi, aperi oculos tuos, & vide deſolationes noſtras, & civitatis, quæ vocata eſt de nomine tuo: non enim propter ullam juſtitiam noſtram nos procidentes deprecamur te, ſed propter miſerationes tuas ampliſſimas.

19. Domine exaudi, Domine condona, Domine attende, & effice, ne tardato: propter te, Deus mi quia de nomine tuo vocatur civitas tua, & populus tuus.

20. Me autem adhuc loquente, & orante, ac confitente peccatum meum, & peccatum populi mei Jiſraëlis; & prono deprecante iratam faciem Jehovæ, Dei mei pro monte ſancto Dei mei;

21. Adhuc, *inquam*, me loquente in oratione, vir ille Gabrijel, quem videram in illa viſione principiò, juſſus advolare contentiſſimè, tetigit me ſub tempus muneris veſpertini:

22. Et informans me, loquutus eſt mecum; ac dixit, ô Danijel: nunc prodii, ut imbuam te intelligentia.

23. In principio deprecationum tuarum prodiit verbum, ad quod indicandum venio, quia deſideratiſſimus es: quapropter animadverte ipſum verbum, & intellige viſionem iſtam.

24. Septimanæ ſeptuaginta deciſæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper civitatem ſanctam tuam, cohibendo defectionem illam, & obſignando peccata, & expiando iniquitatem, & adducendo juſtitiam perpetuam: idque obſignando viſionem, ac Prophetam, & ungendo ſanctum ſanctorum.

25. Igitur cognoſcito, & intelligito ab enunciatione verbi de reſtituendo, & de ædificandis Jeruſchalaimis uſque ad Chriſtum anteceſſorem *fore* ſeptimanas ſeptem; deinde ſeptimanas ſexaginta duas, *quum erit* rurſus ædificata platea, & foſſa, idque in anguſtia temporum.

26. Poſt ſeptimanas autem illas ſexaginta duas, exciſo Chriſto, quum nihil *erit* ipſi: civitatem ipſam, & ſanctum perdet, populum anteceſſoris venturum, *erit*que illius finis cum inundatione, & uſque ad finem belli præciſè deſolatio maxima.

27. Corroborabit quidem fœdus multis ſeptimana una: ſed *in* medio ſeptimanæ ipſius abolebit ſacrificium, & munus, & per legiones deteſtationum deſolantes, etiam uſque ad conſummationem, eámque præciſam, in deſolatum effundetur *deſolatio*.

CAPUT X.

Danijel videt majeſtatem Dei.

Anno

ANno tertio Cyri, Regis Persarum, verbum revelatum est Danijeli, qui vocabatur nomine suo Beltschatzar; veritásque ipsius verbi, ac constituti temporis magni, & intellectus illius verbi, ac intelligentia ipsi *obvenit* visione.

2. Diebus illis ego Danijel fueram in luctu trium septimanarum diebus:

3 Cibum *rerum* desiderabilium non comederam, nec caro, aut vinum intraverat os meum, nec unguento unxeram me; donec complerentur trium septimanarum dies.

4. Die autem vigesimo quarto mensis primi, quum essem ad ripam fluminis magni, *qui est* Chiddekel.

5. Sublatis oculis meis vidi, quòd ecce vir unus indutus *vestibus* lineis *aderat*; cujus lumbi accincti erant insigni auro Uphazi;

6. Corpus ejus simile beryllo thalassio, & vultus ejus similis speciei fulguris, oculíque ejus similes tædis ardentibus, & brachia ejus, ac pedes ejus similes colori æris tersi: sonus autem verborum ejus similis sono multitudinis.

7. Videbam verò ego Danijel solus visionem istam, homines autem, qui *erant* mecum, non videbant visionem ipsam; sed trepidatione magna accidente eis, fugerunt ut absconderent se.

8. Quum itaque relictus essem solus, & viderem visionem maximam istam, non fuerunt reliquæ in me vires, sed decor meus mutatione corruptus est in me, adeò ut non obtinerem vires.

9 Tunc audivi sonum verborum illius; & quum audirem sonum verborum illius; ego fui oppressus sopore pronus, & facie meâ *dejectâ* in terram.

10. Ecce autem manus tetigit me: & commovit me super genua mea, & palmas manuum mearum:

11. Edixítque mihi; Danijel vir desideratissime, considera verba, quæ ego eloquuturus sum tibi, & sta rectus; nam nunc missus sum ad te: quúmque loquutus esset mecum verbum istud, constiti tremens.

12. Quamobrem dixit mihi, ne timeto Danijel, nam inde à die primo, quo applicuisti animum tuum ad considerandum, & ad affligendum te, coram Deo tuo exaudita sunt verba tua, & ego veni propter verba tua.

13. Sed Princeps regni Persici stetit coram me uno & viginti diebus, quum ecce Micaël, primus è Principibus primariis venisset ad adjuvandum me: ego relictus sum ibi apud Reges Persiæ.

14. Jam venio, ut edoceam te id, quod obventurum est populo tuo consequentibus temporibus: nam adhuc visio *est* de illis diebus.

15. Quum autem colloqueretur mecum verbis hujusmodi, demisi faciem meam in terram obmutescens.

16. Sed ecce quasi similitudo humana attigit labia mea: tunc aperiens os meum loquutus sum, dicens ei, qui stabat è regione mei, Domine mi, hac visione irruerunt dolores mei in me, adeò ut non obtinerem vires:

17. Quomodo ergo poterit servus Domini mei hic loqui cum Domino meo illo; cùm *in* me ex hoc tempore, in me, *inquam*, non constiterint vires, & anima non reliqua sit *in* me?

18. Pergens itaque tetigit me quasi aspectus hominis, & confirmavit me:

19. Ac dixit; ne timeto, vir desideratissime, pax tibi, etiam atque etiam confirmare: quúmque eo loquente mecum confirmatus essem, dixi, loquatur Dominus meus, quia confirmâsti me.

20. Qui dixit, nôstíne quamobrem venerim ad te? nunc enim revertor ad pugnandum contra Principem Persiæ; donec me egresso, ecce Princeps Græciæ adveniat.

21. Sed indicabo tibi id, quod exaratum est in scripto verissimo: nam ne unus quidem est, qui se confirmet mecum ad ista, nisi Micaël Princeps vester.

CAPUT XI.

Danijel videt majestatem Dei.

EGo igitur anno primo Darii Medi, steti, ut ei essem confirmationi, & robori.

2. Jam verò veritatem indicabo tibi; ecce adhuc tres Reges stabunt Persidi, deinde quartus ditabitur divitiis maximis omnium; & ubi confirmaverit se in divitiis suis, excitabit omnes contra regnum Græciæ.

3. Sed obsistet Rex potens, qui dominabitur dominatione ampla, agétque pro voluntate sua.

4. Et quum obstiterit, frangetur regnum ejus, & dividetur in quatuor ventos cœli: sed non posteritati ejus, neque secundùm dominatum ejus, quo dominatus fuerit: nam evelletur regnum ejus, & aliis præter illos *cedet*.

5. Itaque confirmabit se Rex Austri, & *alter* ex principibus ejus; qui confirmabit se supra illum, & dominabitur, dominium amplum *erit* dominium ejus.

6. Et exactis aliquot annis consociabunt se, & filia Regis Austri veniet ad Regem Aquilonis, ad faciendum æquis conditionibus *pacem*: sed non obtinebit *illa* vires brachii, neque *ipse* consistet cum brachio suo, sed tradetur ipsa, & qui adduxerint eam, & qui natus ejus fuerit, & qui confirmaverit eam illis temporibus.

7. Postea existet è surculo radicum ejus *in* statu illius; qui veniens cum copiis suis, aggredietur munitiones regis Aquilonis, agétque contra eas ità, ut occupet:

8. Atque etiam deos horum cum toparchis ipsorum, cum instrumentis desideratissimis ipsorum, argento, & auro, in captivitatem abducet *in* Ægyptum; & ipse annis *multis* stabit valentior Rege Aquilonis:

9. Ita veniet in regnum Rex Austri, ac revertetur in terram suam.

10. Sed filii illius miscebunt bellum, & postquam collegerint multitudinem, copias amplas, veniet subinde, exundabítque, & transibit: & reversus miscebit bellum usque ad munitionem illius.

11. Unde exacerbatus Rex Austri prodibit, pugnabítque contra illum, contra Regem Aquilonis; oppenétque multitudinem magnam; adeò ut tradatur multitudo illa in manum ipsius.

12. Itaque sublatâ illâ multitudine extollet ani-

animum ſuum; & quum dejecerit myriadas, non corroborabitur.

13. Nam reverſus rex Aquilonis conſtituet multitudinem majorem priore; deinde exactis illis temporibus, annis *illius*, veniet ſubinde cum copiis magnis, & cum facultatibus amplis:

14. Quibus temporibus multi obſiſtent Regi Auſtri; filii verò effractores populi tui tollentur ad ſtabiliendum viſionem, & corruent.

15. Etenim veniens Rex Aquilonis diffundet aggeſtas moles, & capiet civitates munitionum: & brachia Auſtri non conſtabunt, nec populus delectuum ejus, nullæ denique *erunt* vires ad conſiſtendum.

16. Quùmque fecerit aggrediens eum pro voluntate ſua, nullo obſiſtente ipſi; ſtabit etiam in terra decoris, quam conſumet manu ſuâ.

17. Deinde diſponet faciem ſuam, ut ingrediatur cum robore totius regni ſui, & rectis adjunctis ſibi, efficiétque: & virginem dabit ei corrumpendo illam, ſed non perſtabit *illa*, neque pro eo erit.

18. Poſtea convertet faciem ſuam ad inſulas, capiétque multas: ſed reprimens ductor opprobrium ejus commodo ſuo, vacuus opprobrio illius regeret in illum.

19. Ità convertet faciem ſuam ad munitiones terræ ſuæ, & impingens corruet, ac non invenietur.

20. Et ſtabit in ſtatu hujus traductor exactoris, *in* decore regio; qui diebus paucis frangetur, quàmvis neque irâ, neque bello.

21. In hujus autem ſtatu ſtabit deſpectus, quàmvis non impoſuerint ei decorem regium: ſed veniens tranquillè uſurpabit regnum blanditiis;

22. Et brachiis inundantibus inundabuntur à conſpectu ejus, & frangentur, etiámque anteceſſor fœderis.

23. Nam ex conſociatione ſua cum illo faciet dolum; & aſcendens roborabit ſe cum parva gente.

24. Tranquillè etiam opima loca provinciæ invadet; faciétque, quod non fecerant patres ejus, & majores ejus, prædam, ſpoliúmque, & facultates illis diſperget: & contra munitiones cogitabit cogitationes ſuas, *eas*que ad tempus uſque.

25. Poſtea excitabit vires ſuas, animúmque ſuum contra Regem Auſtri copiis magnis, & Rex Auſtri miſcebit ſe bello copiis magnis & validis admodum; ſed non conſiſtet, quia cogitaverint contra eum cogitationes:

26. Nam comedentes portionem cibi ejus, frangent eum, quum exercitus illius exundabit: & concident confoſſi multi.

27. Tunc utrorúmque Regum iſtorum animus *erit* malefaciendi, & in menſa eadem mendacium loquentur: ſed non proſperabitur *illud*, quia adhuc *ſupererit* terminus conſtituto tempori.

28. Itaque redibit in terram ſuam cum facultatibus magnis, & animo ſuo contra fœdus ſanctum, quúmque fecerit, revertetur in terram ſuam.

29. Conſtituto tempore rurſus invadet Auſtrum: ſed non erit ut *prior expeditio*, aut ut poſterior.

30. Venientibus enim contra eum navibus Chitthæis dolore afficietur, rurſúsque indignabitur contra fœdus ſanctum, atque efficiet; reverſus enim, animum adhibebit ad eos, qui dereliquerint fœdus ſanctum:

31. Et brachia ab ipſo ſtabunt; prophanabúntque ſanctuarium, & munitionem, & amovebunt jugem *cultum*, imponéntque deteſtationem deſolantem.

32. Nam improbè agentes in fœdus contaminabit blanditiis: ut populum cognoſcentium Deum ſuum prehendant, ſicut facient.

33. Ità erudientes populum, inſtruentes multos; corruent gladio, & flammâ, captivitate, & direptione diebus *multis*.

34. Et corruendo adjuvabuntur adjumento parvo, quia adjungent ſe ipſis multi blanditiis.

35. Ex ipſis autem erudientibus corruent, ad conflandum eos; & ad purificandum, & ad dealbandum, uſque ad tempus determinatum, quia adhuc *ſupererit terminus* conſtituto tempori.

36. Nam faciet pro voluntate ſua iſte Rex, & extollet ſe, ac magnificabit ſe ſupra omnem *Deum* fortem, etiam ſupra *Deum* fortiſſimum omnium, loquens mirabilia: & proſperabitur uſque dum conſummet indignationem, dum id, quod fuerat præciſum, efficiatur.

37. Ne ad deos quidem majorum ſuorum attendet, neque ad deſiderium fœminarum, neque ad ullum deum attendet; ſed ſupra omnes magnificabit ſe.

38. Et quod ad Deum ſummi roboris, in ſede ejus honorabit; honorabit, *inquam*, deum, quem non agnoverint majores ejus auro, & argento, & lapidibus pretioſis, ac *rebus* deſideratiſſimis.

39. Committénſque munitiones *Dei* ſummi roboris Deo alieno, quos agnoverit, *hos* augebit gloriâ: & dominatores eos faciet in multos, ac terram partietur pretii loco.

40. Sub tempus autem finis, confliget contra eum Rex Auſtri, irruétque ut turbo in illum Rex Aquilonis curribus, equitibúsque, & claſſibus amplis: & ingreſſus regiones inundabit, & tranſibit.

41. Deinde regredietur in regionem decoris, quum multæ corruerint: hæ autem eripient ſe è manu ejus, Edomæa, & Moabitis, ac præcipua Hammonitarum.

42. Quum autem extendet manum ſuam in regiones, etiam terra Ægypti non evadet:

43. Sed dominabitur in recondita auri, & argenti, & in omnia deſideratiſſima Ægypti; Libyéſque, & Æthiopes comitabuntur greſſus ejus.

44. Sed rumores conturbabunt eum ab Oriente, & ab Aquilone: quamobrem exibit cum excandeſcentia magna, ad perdendum, & ad internecioni devovendum multos:

45. Et figet tentoria palatii ſui inter maria in monte decoris ſancti: quúmque venerit ad finem ſuum, nullus *erit* auxilio ei.

CAPUT XII.

Redemtio glorioſa, & reſurrectio juſtorum.

Tem-

TEmpore autem illo, adstabit Micaël, princeps ille maximus, qui stat pro popularibus tuis, quum fuerit tempus angustiæ, qualis non extiterit, ex quo fuit gens usque ad tempus istud; & tempore illo eripietur populus tuus, quisquis inventus fuerit scriptus in libro illo.

2. Tandémque multi ex dormientibus in pulverulenta terra expergiscentur; hi ad vitam æternam, illi ad opprobria, & contemptum æternum:

3. Et erudientes splendebunt quasi splendore expansi; & justificantes multos, ut stellæ; in sempiterna secula.

4. Tu verò Danijel occlude hæc verba, & obsigna hunc librum ad tempus determinatum usque: percurrent multi, & augebitur cognitio.

5. Tum videbam ego Danijel, quod ecce duo alii adstabant; unus hinc ad ripam rivi, & alter inde ad ripam ejusmodi rivi.

6. Qui dixit viro illi induto vestibus lineis, qui *erat* supra aquas ipsius rivi: quousque terminus *erit* horum mirabilium?

7. Audivi autem illum virum indutum *vestibus* lineis, qui erat super aquas ipsius rivi; qui efferens dexteram suam, & sinistram suam versùs cœlos, juravit per viventem in æternum: post constitutum tempus, constituta tempora, partémque *temporis*, & quum absolvet dissipare vires populi sancti, fore ut absolvantur omnia ista.

8. Quúmque ego audiens non intelligerem; dixi, Domine mi, quis finis *futurus* istorum?

9. Et *ille*, abi inquit, Danijel, nam occlusæ sunt, & obsignatæ hæ res usque ad tempus determinatum.

10. Purgabuntur, dealbabuntur, & conflabuntur multi, quum improbè agent improbi, nec animadvertent ulli improbi: sed erudientes animadversuri sunt.

11. A tempore autem, quo ablatus fuerit jugis *cultus*, & posita detestatio desolans, dies *erunt* mille ducenti nonaginta.

12. Beatus, qui præstolabitur, & perveniet ad dies mille trecentos triginta quinque.

13. Tu autem abi ad terminum; & quiesces, ac perstabis in sorte tua ad terminum usque dierum.

Hoscheah.

CAPUT I.

Conjugium Prophetæ cum meretrice, typus Idololatriæ.

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Hoschéham, filium Beeri; temporibus Huzzijæ, Jothami, Achazi, Jechizkijæ, Regum Jehudæ, & temporibus Jarobhami, filii Joaschi, Regis Jisraëlis.

2. Quum primò alloquutus est Jehova Hoscheham, edixit Jehova Hoschehæ, abi, assume tibi uxorem scortum, & natos scorti, cùm omnino scortetur hæc terra aversata Jehovam.

3. Abiens itaque assumsit Gomeram Diblajimanam, quæ concepit, & peperit ei filium.

4. Tunc edixit Jehova ei, voca nomen ejus Jizrehelem: nam adhuc paulisper, & animadvertam cædes Jizrehelis in domum Jehu, faciámque, ut cesset regnum *in* domo Jisraëlis.

5. Eritque die illo; ut frangam arcum Jisraëlis, propter vallem Jizrehelis.

6. Deinde concipiens iterum, peperit filiam, edixítque *Jehova* ipsi *Hoschehæ*, voca nomen ejus Lo-ruchamam: nam non pergam ampliùs misereri domûs Jisraëlis, ut ullo pacto condonem istis.

7. Domûs autem Jehudæ miserebor, servabóque eos per Jehovam, Deum ipsorum: ac non servabo eos arcu gladióve, aut bello, equis, aut equitibus.

8. Quúmque à lacte depulisset Lo-ruchamam; rursus concepit, peperítque filium:

9. Et dixit *Jehova*, voca nomen ejus Lohammim: quia vos *estis* non populus meus, nec ego sum futurus vester.

10. Quanquam futurus est numerus Jisraëlitarum par arenæ maris, quæ neque mensurari, neque numerari potest: erítque pro eo, quòd dicitur istis, non populus meus estis, *ut* dicatur illis, filii *Dei* fortis viventis *estis*:

11. Quando congregantes se Jehudæi, & Jisraëlitæ unà, & præponentes sibi caput unum ascendent è terra hac: quum magnus fuerit dies Jizrehelis.

CAPUT II.

Conjugium Christi cum Ecclesia: & connexio causarum secundarum cum prima.

DIcite fratribus vestris, ô popule mi, & sororibus vestris, ô misericordiam consequuta:

2. Contendite cum matre vestra, contendite, ipsam non esse uxorem meam, & me non esse virum ipsius: ut amoveat scortationes suas à conspectu suo, & adulteria sua è medio uberum suorum:

3. Ne denudem eam planè, & statuam eam, ut *die*, quo genita fuit; disponénsque eam velut *in* deserto, & redigens eam velut *in* terra siticulosa, extinguam eam siti:

4. Et filiorum ejus non miserear, eò quòd filii scorti sint:

5. Nam scortatur mater ipsorum, scelus pudendum committit genitrix ipsorum: nam dicit, prosequar amatores meos dantes cibum meum, & aquas meas, lanam meam, ac linum meum, oleum meum, & potiones meas.

6. Idcirco, ecce ego obsepiam viam tuam spinis; & obducam maceriam, ut semitas suas non inveniat:

7. Et sectata amatores suos non assequatur eos, & quærens eos, non inveniat; tandem dicat, agè, revertar ad virum meum priorem illum, nam meliùs mihi tum erat, quam nunc.

8. Etenim ipsa non agnoscit me dare sibi frumentum, mustúmque, & oleum; etiam argen-

argentum copiosè suppeditare ipsi, & aurum, *quo* conficiunt Bahalem.

9. Idcirco reversus, recipiam frumentum meum tempore suo, & mustum meum tempestate suâ; eripiámque lanam meam, & linum meum, tecturum nuditatem ipsius:

10. Et nunc retegam fœditatem ejus in oculis amatorum ejus, nemine erepturo eam è manu mea.

11. Et abolebo omne gaudium ejus, festivitatem ejus, novilunium ejus, & sabbathum ejus, denique omnem solemnitatem ejus:

12. Et desolabo vites ejus, & ficus ejus, *de* quibus dicit, merces hæ *sunt* mihi, quas dederunt mihi amatores mei; redigámque eas in silvam, ut comedant eas bestiæ agri.

13. Ità animadvertam in illam dies Bahalimorum, quibus suffitum facit eis, & ornans se inaure suâ, & monili suo prosequitur amatores suos: mei verò obliviscitur, dictum Jehovæ.

14. Idcirco, ecce ego pellecturus sum eam, quum deduxero eam *in* desertum; & eloquuturus sum, quæ sint ei cordi:

15. Et daturus ei vineas ipsius inde ab eo loco, & vallem Hacoris pro foribus spei; ut canat illic sicut diebus pueritiæ suæ, & quo die ascendit è terra Ægypti.

16. Erítque die illo, dictum Jehovæ, *ut* voces me, vir mi, ac non voces ampliùs, mi Bahal:

17. Amovebo enim nomina Bahalimorum ab ore ejus, ut non commemorentur ampliùs nomine suo:

18. Et pangam pro ipsis fœdus die illo cum bestiis agri, & cum avibus cœli, reptilibúsque terræ: & arcum, gladiúmque, ac bellum confringens è terra, faciam, ut jaceant securè:

19. Et desponsabo te mihi in seculum; desponsabo te, *inquam*, mihi justitiâ, judicióque, & benignitate, ac misericordiâ:

20. Et desponsabo te mihi fide, ut agnoscas Jehovam.

21. Erit etiam die illo, *ut* exaudiam, dictum Jehovæ: exaudiam cœlos, & ipsi exaudiant terram;

22. Et terra exaudiat frumentum, & mustum, & oleum; & ista exaudiant Jitrehelem.

23. Nam conseram eam mihi in terra, & miserebor Lo-ruchamæ; & dicam *ipsi* Lo-hammi, populus meus es; & ipse dicet, Deus mi.

CAPUT III.

Jisraëlis defectio, rejectio, & collectio.

Deinde edixit Jehova mihi, iterum abi, ama mulierem, amatam ab amico; & adulterantem: qualis *est* amor Jehovæ erga Jisraëlitas, quum ipsi respiciant ad deos alienos, & ament lagenas vini.

2. Quum itaque comparâssem eam mihi quindecim *siclis* argenti, & sesqui-chomero hordei:

3. Edixi ei, diebus multis desideto mei causâ; ne scortator, neque adjungito te cuiquam; vicissim etiam ego tuî causâ.

4. Nam diebus multis desidebunt Jisraëlitæ, nullo rege, nullóque principe, & nullo sacrificio, ac nullâ statuâ; nullo denique amiculo, aut imaginibus;

5. Postea reversi Jisraëlitæ, quærent Jehovam, Deum suum, & Davidem Regem suum; & pavidi accedent ad Jehovam, & ad bonitatem ejus ultimis temporibus.

CAPUT IV.

Comminatio multiplex adversùs multiplicia peccata Jisraëlis.

Audite verbum Jehovæ, ô Jisraëlitæ: nam contentio *est* Jehovæ cum habitatoribus hujus terræ, quòd nulla *sit* fides, nulláque benignitas, & nulla agnitio Dei *in* hac terra.

2. Pejerando, & mentiendo, & occidendo, furandóque, & adulterando, effringunt *legem*, & cædes aliæ aliis sunt contiguæ:

3. Propterea lugebit hæc terra, & languebit quicquid habitat in ea, tum bestiæ agri, tum aves cœli: quin etiam pisces maris interibunt.

4. Veruntamen quisquam ne contendito, & ne increpato quemquam: nam populares tui similes *sunt* contendentibus cum sacerdote.

5. Itaque corrues interdiu, corruétque etiam propheta tecum noctu: & exscindam matrem tuam.

6. Exscindentur populus meus, eò quòd vacet scientiâ: quia tu scientiam sprevisti, spernam quoque te, ne sacerdotio fungaris mihi; quia oblitus es legis Dei tui, obliviscar filiorum tuorum ego quoque.

7. Prout aucti sunt, ità peccant in me; gloriam eorum ignominiâ commutabo.

8. Peccatum populi mei comedunt, & ad iniquitatem eorum attollunt animum suum *quisque*.

9. Quapropter erit, ut populus, ità sacerdos; & animadvertens in eum vias ejus, actiones ejus retribuam ei.

10 Nam comedentes, non saturabuntur; scortantes, non erumpent *in multitudinem*; quia Jehovam deserunt observare:

11. Scortatio, vinúmque, & mustum; intercipit mentem.

12. Populus meus lignum suum consulit, ut baculus ejus indicet ipsi; nam spiritus scortationum in errorem agit, ut scortentur aversi à Deo suo.

13. In verticibus montium sacrificant, & in collibus suffitum faciunt sub quercu, populóque, & robore, eò quòd bona *sit* umbra ejus, idcirco scortantur filiæ vestræ, & sponsæ vestræ adulterantur.

14. Non animadverterem in filias vestras, quòd scortentur? & in sponsas vestras, quòd adulterentur? quòd isti cum scortis separent, quæ cum meretricibus sacrificent? imò populus non intelligens conturbabitur.

15. Si scortaris tu Jisraël, ne reatum obeat Jehuda: & ne accedatis Gilgalem, neque adscendatis Beth-avenem, neque juretis, *ut* vivit Jehova.

16. Nam ut juvenca refractaria, refractarius *est* Jisraël; nunc pasturus est eos Jehova tamquam agnum in loco spatioso.

17. Conjunctus est terriculis Ephrajim: sine illum.

18. Refractarium est merum eorum; indesinenter scortantur, amant, dare, *cum* ignominia protectores ejus.

19. Ligat ventus eam alis suis; erubescéntque propter sacrificationes suas.

CAPUT V.

Jisraël inversus decalogus.

AUdite istud, ô sacerdotes, & attendite domus Jisraëlis, & domus Regis aurem præbete, nam ad vos judicium *pertinet*: qui *velut* laqueus estis in Mitzpa, & rete expansum super Thabore.

2. Qui *ad* jugulationem declinantes profunda petunt, iis ego castigationi sum omnibus.

3. Ego novi Ephrajimum, & Jisraël non est celatus mihi; nunc scortari te, Ephrajim, impurum esse Jisraëlem.

4. Non adhibent actiones suas, ut revertantur ad Deum suum: nam spiritus scortationum in ipsis *est*, & Jehovam non agnoscunt.

5. Etiam testificatur fastus Jisraëlis in faciem ipsius: quamobrem Jisraël, Ephrajimque corruent iniquitate sua, corruet etiam Jehuda cum illis.

6. Et cum gregibus suis, & cum armentis suis eant ad quærendum Jehovam, non invenient: eruit se ab eis.

7. In Jehovam perfidè egerunt, nam filios extraneos pepererunt: nunc consumet eos mensis, partes eorum.

8. Clangite buccinâ Gibhæ, tubâ Ramæ, vociferamini Beth-avene, posterior te, ô Binjamin, *clangat*.

9. Ephrajim desolationi futurus est die correctionis: *quo* in tribubus Jisraëlis notum fecero *illam* certam *esse*.

10. Sunt Principes Jehudæ similes iis, qui movent terminum, super eos effundam velut aquam furorem meum.

11. Opprimitur Ephrajim, conteritur judicio: quia placet, sequitur mandatum.

12. Quapropter ego tanquam tinea *fui* Ephrajimo, & quasi putredo domui Jehudæ.

13. Sed videns Ephrajim morbum suum, & Jehuda ulcus suum, abiit Ephrajim ad Assyrium: misitque *Jehuda* ad Regem propugnaturum: sed ipse non poterit mederi vobis, neque curabit vos ab ulcere.

14. Nam ego ut ferox leo *sum* Ephrajimo, & velut juvenis leo domui Jehudæ: ego, ego rapiam, & abibo; deportabo, & nemo eripiet:

15. Abiens revertar in locum meum, donec reos peragant se, & quærant faciem meam: quum angustia fuerit ipsis, quærent me diluculo, *dicentes*:

CAPUT VI.

Concio legalis, & Evangelica ad regnum Jehudæ, & Jisraëlis.

AGitè, revertamur ad Jehovam: nam ipse rapuit, & curaturus est nos: percussit, & obligaturus est nos:

2. Vitæ restituet nos post biduum: die tertio excitabit nos, & vivemus coram ipso:

3. Si cum scientia prosequamur ad cognoscendum Jehovam, tanquam auroræ comparatus est exortus ejus, adveniétque ut pluvia nobis, tanquam serotina, & tempestiva terræ.

4. Quid facerem tibi, Ephrajim? quid facerem tibi, Jehuda? quum benignitas vestra tanquam nubes matutina, & velut ros manè stillans abeat.

5. Propterea cæcidi per prophetas, interfeci istos sermonibus oris mei: & judiciorum tuorum lux exorta est.

6. Me benignitate delectari, non autem sacrificio; & cognitione Dei magis, quàm holocaustis.

7. At isti tanquam hominis transgressi sunt fœdus, ibidem perfidè egerunt contra me.

8. *In* Gilhade, urbs *erat* operantium iniquitatem *quæque*, vestigiis sanguinolentis.

9. Sodalitium verò sacerdotum *est* simile præstolantibus aliquem turmis, *quâ* viâ ad Schecemum *factum est*, occidunt: nam scelus faciunt.

10. In domo Jisraëlis video rem horrendam: ibi scortatione Ephrajimi pollui Jisraëlem:

11. Etiam, ô Jehuda, *Ephrajimum* posuisse messem in te: quum reducerem captivam multitudinem populi mei.

CAPUT VII.

Populus insanabilis.

DUm curo Jisraëlem, tum revelatur iniquitas Ephrajimi, & malitia summa Schomronis, operari eos falsitatem: nam fur ingreditur, irruit turma foràs:

2. Neque dicunt cum animo suo, me omnis malitiæ ipsorum recordari: nunc circumstant eos actiones ipsorum, coram facie mea sunt.

3. Malitiâ suâ exhilarant Regem, & mendaciis suis Principes.

4. Quotquot sunt, adulterantur, similes fornaci ardenti à pistore: qui desinit esse vigil, ex quo subacta est massa, usque dum fermentata sit.

5. Die regis nostri, morbo afficientibus Principibus utre vini, extendit manum suam cum derisoribus.

6. Nam ad insidias suas applicuerunt animum suum similem fornaci: *quæ* totam noctem dormiente pistore ipsorum, ardet manè tanquam ignis flammans.

7. Quotquot sunt, incalescunt ut fornax illa, & consumunt judices suos: omnes reges ipsorum cadunt, nemine ex eis clamante ad me.

8. Ephrajim cum populis ipse confundit se: Ephrajim est *ut* placenta non versa.

9. Comedunt extranei vim ipsius, nec tamen agnoscit ipse: etiam canities aspergit eum, nec tamen agnoscit ipse:

10. Et quàmvis testificetur fastus Jisraëlis in faciem ipsius: non revertuntur ad Jehovam, Deum suum, nec quærunt eum omnibus his:

11. Sed est Ephrajim similis columbæ fatuæ, demens: Ægyptium vocant, Assyrium adeunt.

12. Quum adibunt, expandam super eos rete meum, quasi aves cœli deducam eos: castigabo eos, prout auditum est à cœtu ipsorum.

13. Væ eis, quoniam vagantur à me, vastatio eis, quoniam deficiunt *rebellantes* in me: quum ego redemturus sum eos, tum ipsi alloquuntur me mendaciis.

14. Neque inclamant me ex animo suo, quum ejulant in cubilibus suis: *quum* propter frumentum, & mustum congregantes se, divertunt ad me.

15. Quum

15. Quum *autem* ego castigavi, confirmavi brachia eorum; tum contra me cogitant malum:

16. Revertuntur non *ad* excelsum, sunt velut arcus fallax, concidunt gladio Principes eorum ab indignatione linguæ ipsorum: hæc sanna ipsorum in terra Ægypti.

CAPUT VIII.

Concio legalis ad domum Jehudæ, & Jisraëlis.

ADhibitâ palato tuo buccinâ, *dicito*; *involat* similis aquilæ in domum Jehovæ, eò quòd transgrediuntur fœdus meum, & contra doctrinam meam deficiunt.

2. Ad me clamant Jisraelitæ, Deus mi, agnoscimus te:

3. Deseruit Jisraël bonum, inimicus persequetur eum.

4. Ipsi constituunt Reges, at non ex me, præficiunt Principes, quos non agnosco: argento suo, & auro suo faciunt sibi terricula, ut exscindatur *Jisraël*.

5. Deseret *eos* vitulus tuus, ô Schomron, exardescente irâ meâ in ipsos: quò usque non poterunt *colere* innocentiam?

6. Nam à Jisraële ipse quoque *est*, artifex paravit illum, neque Deus est: nam *in* fragmenta erit vitulus Schomronis.

7. Quum vento seminaverint, etiam turbini metent; culmus nullus *erit* ei, germen non efficiet farinam, *si* fortè fecerit; extranei absorbebunt ipsam.

8. Absorbebitur Jisraël: mox fuerint in gentibus similes instrumento, in quo nulla *est* delectatio.

9. Quia isti ascenderunt *ad* Assyrium, onagrum solummodo studentem *sibi*; Ephrajimitæ mercede conduxerunt amores;

10. Etiam quia mercede conduxerunt *alios* in gentibus, mox congregaturus sum eos: cœperunt enim paululùm, propter onus Regis Principum.

11. Quia multiplicavit Ephrajim altaria ad peccandum; sunt ipsi altaria ad peccandum;

12. *Quæ* præscribo ei documentis amplissimis legis meæ, tanquam *res* extera reputantur.

13. Sacrificia ipsa donariorum meorum, sacrificantes carnem, comedentésque, Jehova non accipit; nunc recordatur iniquitatis eorum, & animadvertit peccata eorum, ipsos *in* Ægyptum reverti.

14. Denique oblitus est Jisraël opificis sui, exstruxítque templa, & Jehuda multiplicavit civitates munitas: ideo immittam ignem in civitates hujus, ubi consumserit palatia illius.

CAPUT IX.

Pœna peccati certissima.

NE læteris, Jisraël, ad exsultationem, similem *exsultationi* populorum, quòd scorteris à Deo tuo; diligas mercedem meretriciam in omnibus areis frumentariis.

2. Area, & lacus torcularis non pascet istos, & mustum mentietur isti.

3. Non habitabunt in terra Jehovæ; sed revertetur Ephrajim *in* Ægyptum, & in Assyria pollutum *cibum* comedent.

4. Non libabunt Jehovæ vinum, neque suavia erunt ipsi *libamina*; sacrificia eorum ut cibus lugentium *futura essent* eis, quicunque comederent ipsum, pollurerent se; nam cibus eorum pro mortuo ipsorum non venit *in* domum Jehovæ.

5. Quid facturi essetis die solennitatis; & die festo Jehovæ?

6. Nam ecce interituri sunt à vastatione, Ægyptus congregabit eos; Moph sepeliet eos, desideratissima *tentoria* ad argentum ipsorum chamæleon hæreditario jure possidebit, spina in tentoriis ipsorum *erit*.

7. Advenisse dies animadversionis, advenisse dies retributionis agnoscent Jisraëlitæ; stultos prophetas istos, dementes, viros ventosos esse, propter amplitudinem iniquitatis tuæ, & amplum intestinum odium.

8. Speculatur Ephrajimum conjunctum Deo meo, *ut* laqueus aucupis in omnibus viis prophetæ ipsius *est*, intestinum odium in domo Dei ipsius.

9. In profundissimam corruptionem conjiciunt, similem temporibus Gibhæ: recordabitur iniquitatis eorum, animadvertet peccata eorum, *dicens*;

10. Tanquam uvas in deserto inveneram Jisraëlem, ut primum fructum in ficu principio ipsius, videram majores vestros: ipsi venerunt *ad* Bahal-pehorem, & separârunt se pudendo, & fuerunt detestationes prout amaverunt.

11. Ipsorum Ephrajimitarum, tanquam volucris, evolabit gloria; inde à partu, & ab utero, & à conceptu.

12. Quòd si educaverint filios suos, ità orbabo eos, ut non supersit ullus: quin etiam væ eis; quum discessero ab ipsis.

13. Ephrajim, quemadmodum video Tyrum, plantata *est* in amœno habitaculo, sed Ephrajim producturus est ad interfectorem filios suos.

14. Da eis Jehova, quod daturus es: da eis vulvam abortientem, & ubera flaccida.

15. Totum malum istorum in Gilgale *est*, nam ibi odi istos propter malitiam actionum istorum, è domo mea expellam istos; non pergam amare eos, omnes Principes eorum *sunt* refractarii.

16. Percutietur Ephraiim, radix ipsorum exarescet, fructum non sunt facturi: etiamsi genuerint, morte afficiam tamen *liberos* desideratissimos uteri ipsorum.

17. Spernet eos Deus meus, quia non auscultant ei; ideo erunt errabundi in gentibus.

CAPUT X.

Ingratitudo populi Dei punitur.

VItis vacua *est* Jisraël, fructum reponit sibi: secundùm multitudinem fructûs sui multiplicat altaria, secundùm bonum terræ suæ benefaciunt statuis.

2. Impertitur animus eorum, jam rei sunt: ille decutiet altaria istorum, vastabit statuas istorum.

3. Nunc enim dicunt, nullus Rex *est* nobis: nam non timemus Jehovam, & Rex ipse, quid facturus esset nobis?

4. Loquuntur verba exsecrando falsò, pangendo fœdus: & floret simile cicutæ judicium per porcas agrorum meorum.

5. Propter vitulas Beth-avenis formidabunt *quisque* habitator Schomronis; quum lugebit de eo populus ipsius, etiam atrati

 ejus,

ejus, *qui* de eo exſultant: propterea quod gloria ejus migraverit ab eo.

6. Etiam ipſe in Aſſyriam deportabitur, munus Regi propugnanti; pudorem Ephrajim percipiet, & erubeſcet Jiſraël à conſilio ſuo.

7. Exſcindetur ipſius Schomronis Rex, ſimilis ſpumæ in ſuperficie aquarum:

8. Et ſuccidentur excelſa Avenis, peccatum Jiſraëlis, ſpina, & tribulus aſſurget ſuper altaria eorum: & dicent ipſis montibus, tegite nos; & collibus, cadite ſuper nos.

9. Inde à diebus Gibhæ peccâſti Jiſraël, ibi ſteterunt, non aſſequutum eſt eos Gibhæ bellum contra iniquos *geſtum*.

10. In voluntate meâ *eſt*, & vinciam eos: congregabuntur enim contra eos populi, vinciendo eos *deducendos* in duabus habitationibus ipſorum.

11. Nam Ephrajim vitula eſt edocta, amans triturare, quàmvis ego tranſiviſſem ſuper præſtantiam colli ejus: uſurus ad equitandum fuiſſem Ephrajimo, araturus Jehudâ, occaturus Jahakob.

12. Seminate vobis, *dicebam*, ad juſtitiam, metite ad benignitatem, novellate vobis novale: nam tempus eſt quærendi Jehovam, donec veniat, & perfundet vos pluviâ juſtitiæ.

13. Arâſtis improbitatem, iniquitatem metitis, comeditis fructum mendacii: quia confidis viæ tuæ, multitudini potentium tuorū.

14. Quapropter exſurgit tumultus in populis tuis; & unaquæque munitionum tuarum vaſtabitur, ut vaſtavit Schalmam Arbelitida die belli: mater cum filiis collidetur.

15. Ità efficit vobis Beth-el propter ſummam malitiam veſtram; in ipſa aurora planè exſcindetur Rex Jiſraëlis.

CAPUT XI.

Deus nutritius populi ſui, etiam ingrati.

QUia puer Jiſraëlis *eſt*, & diligo eum; ideo ex Ægypto vocavi filium meum.

2. *Prout* revocant eos, ità abeunt à conſpectu illorum, Bahalimis ſacrificant, & ſculptilibus ſuffitum faciunt:

3. Quum ego aſſuefacio Ephrajimum, accipit illa in brachiis ſuis; ac non agnoſcunt me curare ipſos.

4. Funiculis humanis traho eos, denſis funibus amoris, & ſum eis, ut qui levant jugum impoſitum maxillis eorum; ut admoveam ei cibum.

5. Non erat ipſi revertendum in terram Ægypti, nec Aſſyrius *erat futurus* Rex ejus: ſed renuerunt converti.

6. Denique quum reſidet gladius in civitatibus ejus, & conſumit membra ejus, devoratque propter conſilia eorum:

7. Populus meus ſuſpenſi hærent averſione à me; quàmvis ad excelſum revocent eum, pariter non exaltat.

8. Quomodo exponerem te ô Ephrajim? dederem te, ô Jiſraël? quomodo diſponerem te ut Admam? ponerem te ut Tzebojima? ſe verſat in me animus meus, ſimul æſtuant viſcera mea pœnitentiâ.

9. Non perficiam æſtum iræ meæ, non perdam ampliùs Ephrajimum, quia *Deus* fortis ſum, ac non vir in medio tui ſanctus, non autem invaſurus civitatem.

10. Jehovam ſequentur tanquam leonem rugientem: quum ipſe rugiet, tum trepidè accurrent filii inde à mari.

11. Trepidi accurrent ut avicula ex Ægypto, & ut columba è terra Aſſyriæ; & collocabo eos in domibus ipſorum, dictum Jehovæ.

CAPUT XII.

Comparatio Jiſraëlis, & Jehudæ, hujúſque prærogativa.

CIrcumdederunt me mendacio Ephrajimitæ, & dolo domus Jiſraëlis; quando Jehuda adhuc dominabatur cum *Deo* forti, & cum ſanctis fidelis erat, *Caput XII.*

2. Ephrajim depaſcens ventum, & perſequens Eurum, toto die mendacium, & vaſtitatem multiplicat: nam ubi fœdus cum Aſſyrio pangunt, unguentum in Ægyptum deportatur.

3. Etiam diſceptatio *eſt* Jehovæ cum Jehuda, qui animadverſurus in Jahakobum ſecundùm vias ejus, ſecundùm actiones ejus reddet ei.

4. In ipſo utero calcaneum tenuit fratris ſui; & robore ſuo principem ſe geſſit cum Deo:

5. Principem, *inquam*, ſe geſſit cum angelo, & potentia valuit, flevit, & ſupplex oravit eum; Beth-ele invenit eum, & ibi loquutus eſt nobiſcum.

6. Atqui Jehova, Deus exercituum, Jehova *eſt* memoriale ejus.

7. Tu ergo ad Deum tuum convertere; benignitatem, & judicium obſerva, & exſpectationem habe in Deo tuo jugiter.

8. Mercator *eſt*: in manu ejus *ſunt* lances doloſæ; opprimere amat.

9. Ac dicit Ephrajim, utique ditatus ſum, aſſequutus ſum opes mihi; omnes labores mei non ſufficiunt mihi, iniquitatis pœna *eſt illi*, cui peccatum *eſt*.

10. Et ego Jehova, Deus tuus inde à terrâ Ægypti; adhuc facerem, ut ſedeas in iſtis tentoriis ut diebus ſolennitatis?

11. Et loquens per ipſos prophetas, ego viſionem multiplicarem; & per prophetas ipſos proponerem ſimilitudines?

12. An in Gilhade iniquitas, tantummodo vanitas fuerunt? in Gilgale *tantùm* boves ſacrificant? etiam altaria iſtorum *ſunt* tanquam acervi per porcas agrorum meorum.

13. Illuc fugerat Jahakob *ex* agro Syriæ; quum ſerviviſſet Jiſraël propter uxorem, & propter uxorem cuſtodiviſſet *gregem*.

14. *Huc* quoque per prophetam adduxit Jehova Jiſraëlem ex Ægypto, quum per Prophetam ſervatus eſſet.

15. Provocavit Ephrajim *indignationem* amariſſimam; ideo cædes ejus in eum expandit, & opprobrium ejus reddit ei Dominus ipſius.

CAPUT XIII.

Abominationes Jiſraëlis.

QUum eloqueretur Ephrajim tremorem, *cum* excitabat ipſe in Jiſraële; ſed ſimulac reatum obiit cum Bahale, mortuus eſt. *Caput XIII.*

2. Nunc verò pergunt peccare, & parant ſibi fuſione ex argento ſuo pro intellectu ſuo terricula, opus artificum quodque: de quibus iſti dicunt, homines, qui ſacrificant, vitulos oſculantur.

3. Id-

3. Idcirco sunt ut nubes matutinæ, & veluti ros manè stillans, qui abit; ut gluma turbine abrepta ex area, & velut fumus ex camino summo:

4. Atqui ego *sum* Jehova, Deus tuus inde à terra Ægypti; & Deum præter me non expertus es, ac servator nullus *est* præter me.

5. Ego agnovi te in ipso deserto, in terra torridissima.

6. Prout *erant* pascua eorum, saturati sunt; simulac saturati sunt, elatus est animus eorum: idcirco obliti sunt mei:

7. Et fui eis tanquam vetus leo, velut pardus in via *torvè* contemplatus sum:

8. Occurri eis ut ursus orbatus, & laceravi præcordia eorum; exedíque eos ibi ut immanis leo, *ut* bestia agrestis, diffindens eos.

9. Perdidit te ô Jisraël, quum in me, in auxilio tuo *staturus esses*.

10. Ubi *est* Rex tuus? ubinam est? *is* servet ergo te in omnibus civitatibus tuis; ubi vindices tui, de quibus dixeras, da mihi Regem, & Principes?

11. Do tibi Regem in ira mea, & recipio in furore meo.

12. Servatur in fasciculo iniquitas Ephrajimi, reconditum *est* peccatum ejus:

13. Dolores parturientis evenient ei: ipse filius *est* insipiens, nam *tanto* tempore non maneret in ore matricis.

14. E potestate sepulchri redimam eos, à morte vindicabo eos: ubi *sunt* pestes tuæ, ô mors? ubi exitium tuum, sepulchrum? pœnitentia abscondita est ab oculis meis.

15. Nam ipse inter fratres fructificabit *postquam* veniente Euro, vento Jehovæ è deserto ascendente, exaruerit scaturigo ejus, & exsiccatus fuerit fons ejus, illo diripiente thesaurum omnium instrumentorum desiderabilium. *Caput XIV.*

16. *Postquam* desolata fuerit Schomron, quòd rebellavit contra Deum suum, gladio ceciderint, parvuli eorum collisi fuerint, & prægnantes eorum diffissæ.

CAPUT XIV.

Conversi ad Deum nunquam eversi.

CONvertere Jisraël, usque ad Jehovam, Deum tuum; quando corruisti propter iniquitatem tuam.

2. Sumite vobiscum verba, & revertimini ad Jehovam; dicite ei, omnem condona iniquitatem, & acceptum confer bonum, & rependemus juvencos labiis nostris.

3. Assyrius non potest servare nos, equo non vehemur, neque dicemus ampliùs, ô Deus noster, operi manuum nostrarum: quia per te misericordiam consequitur pupillus:

4. Curabo aversionem eorum, amabo eos benevolentia, quum aversa fuerit ira mea ab eo.

5. Ero velut ros Jisraëli, florebit ut lilium, & propagabit radices suas ut Libanicæ *arbores*.

6. Diffundent se teneri rami ejus, eritque quasi oliva decus ejus, & odor ejus quasi Libani.

7. Revertentur sessuri in umbra ejus, in vitam producent *ut* frumentum, & efflorescent tanquam vitis: memoria ejus *fragrabit* ut vinum Libani.

8. Ephrajim, quid mihi ampliùs cum terriculis? ego exaudiam, & contemplabor eum, ego *sum* tanquam abies virens, ex me fructus tuus præstò est.

9. Qui *est* sapiens, intelligat ista, intelligens etiam agnoscat ista: nam rectæ *sunt* viæ Jehovæ, & justi ambulabunt in eis, defectores autem impingant in eis.

Joël.

CAPUT I.

Concio pœnitentialis.

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Joëlem, filium Pethuelis.

2. Audite hoc, ô Seniores, & auribus percipite omnes habitatores hujus terræ, an fuit hoc temporibus vestris, aut etiam temporibus majorum vestrorum?

3. De hoc filiis vestris narrate, & filii vestri filiis suis, & filii illorum generationi posteræ.

4. Reliquum erucæ comedit locusta, & reliquum locustæ comedit melolontha; ac reliquum melolonthæ comedit bruchus.

5. Expergiscimini ebriosi, ac flete, ac ejulate omnes vini potores; propter mustum, quòd excisum sit ex ore vestro.

6. Gens enim ascendit super terram meam, robusta, & innumera; cujus dentes dentes *sunt* leonis, cui molares immanis leonis *sunt:*

7. Disponens vites meas in vastitatem, & ficus meas in clavum: omnino nudavit eas, ac dejecit, albi evaserunt botri illarum.

8. Ejula, ut virgo accincta cilicio propter maritum adolescentiæ suæ.

9. Factum est, ut succideretur munus, & libamen à domo Jehovæ; lugent sacerdotes, ministri Jehovæ.

10. Vastatus est ager, luget terra: quia vastatur frumentum, exarescit mustum, languet oleum.

11. Erubescunt agricolæ, ejulant vinitores propter triticum, & propter hordeum, quia periit messis agri.

12. *Quia* vitis exaruit, & ficus elanguit: malus punica, etiam palma, & malus, omnes arbores agri arent, quia exaruit gaudium è filiis hominum.

13. Accingite vos, & plangite, ô sacerdotes, ejulate ministri altaris, ingredimini, pernoctate in ciliciis, ministri Dei mei: quia cohibetur à domo Dei vestri munus, & libamen.

14. Indicite jejunium, proclamate diem interdicti, congregate seniores, & omnes habitatores terræ *in* domum Jehovæ, Dei vestri: & clamate ad Jehovam, *dicentes:*

15. Eheu diei isti: nam propinquus est dies Jehovæ; qui similis vastationi ab omnipotente advenit.

16. Nonne coram oculis nostris cibus exscinditur; è domo Dei nostri lætitia, & exsultatio?

17. Mucida facta sunt sata sub glebis suis, desolata sunt horrea, destructa granaria; quoniam exaruit frumentum.

18. Quàm ingemiscit jumentum! perplexa sunt armenta boum, eò quòd nullum sit pascuum eorum! etiam greges ovium desolantur!

19. Ad te, ô Jehova clamo, quia ignis consumsit habitacula deserti, & flamma inflammavit omnes arbores agri:

20. Etiam bestiarum agri *quæque* glocitat te versùs; eò quòd exaruerint alvei aquarum, & ignis absumserit habitacula deserti.

CAPUT II.

Regnum gratiæ in Veteri, & Novo Testamento.

CLangite buccinâ Tzijone, & vociferamini in monte sanctitatis meæ, commoveantur omnes habitatores hujus terræ: nam advenit dies Jehovæ, nam propinquus *est*:

2. Dies tenebrarum, & caliginis, dies nubis, & obscuritatis, ut *nubes* auroræ panditur super montes; populus amplus, & robustus, cui par non fuit à seculo, & post quem non ampliùs erit usque ad annos multarum generationum.

3. Ante eum consumet ignis, & post eum inflammabit flamma: ut similis horto Hedenis sit terra ante eum, post eum desertum *erit* desolatissimum, adeòque quod evadat non est futurum ei.

4. Quasi species equorum species ejus; & ut equites, ità current:

5. Quasi strepitu curruum super cacumina montium salient, quasi strepitu flammæ ignis consument stipulam; quasi populus robustus, instructus *ad* prælium.

6. A conspectu ejus dolebunt populi, omnes facies contrahent nigrorem.

7. Sicut potentes current, ut bellatores scandent murum; & quisque per vias suas procedentes, non pervertent semitas suas:

8. Et unus alterum non prement, quisque per aggerem suum procedent; etiam in ensem ruentes non sauciarentur.

9. Civitatem percurrent, per murum discurrent, in domos ascendent; per ipsas fenestras ingredientur tanquam fur.

10. Ante illum movebitur terra, commovebuntur cœli: sol, & luna obscurabuntur, & stellæ recipient splendorem suum.

11. Jehova autem edente vocem suam ante copias suas; quum ampla admodum *sint* castra ejus, quum robustus sit, qui efficit verbum ejus: (magnus enim est futurus dies Jehovæ, & timendus valde) ecquis sustinebit eum?

12. Quapropter etiam nunc, dictum Jehovæ, convertimini ad me ex toto animo vestro; & jejunio, & fletu, & planctu.

13. Lacerate igitur corda vestra, ac non vestes vestras, & revertimini ad Jehovam, Deum vestrum; quia gratiosus, & misericors est, longanimis, & amplus benignitate, & quem pœnitet mali:

14. Quis scit an reversum pœniteat ipsum? & reliquam faciat post illum benedictionem *futuram* munus, & libamen Jehovæ, Deo vestro?

15. Clangite buccinâ Tzijone: indicite jejunium, proclamate diem interdicti:

16. Colligite populum, indicite congregationem, congregate senes, colligite parvulos, & sugentes ubera; egrediatur sponsus è cubiculo suo, & sponsa è thalamo suo:

17. Inter ipsum vestibulum, & altare fleant sacerdotes, ministri Jehovæ: & dicant: parce Jehova populo tuo, & ne exponas possessionem tuam opprobrio, ut dominentur in eos gentes, cur dicerent in populis; ubi *est* Deus istorum?

18. Jam zelotypiâ affectus Jehova terræ suæ; clementiâ usus est erga populum suum.

19. Respondítque Jehova, dicens populo suo; ecce ego mittam vobis frumentum, & mustum, & oleum, ut saturemini eo: neque expositurus sum vos ampliùs opprobrio in gentibus.

20. Nam *ex eo* Aquilonalem longè amovebo à vobis, & depellam *ex eo* in terram siticulosam, & desolatam; primum agmen ejus in mare Orientale, & postremum in mare posterum: adeò ut ascendat fœtor ejus, & ascendat putor ejus; quia magnificè *Jehova* agit.

21. Ne timeto terra, exsulta, & lætare; quia magnificentissimè Jehova aget.

22. Ne timetote bestiæ agrorum meorum, nam herbascent habitacula deserti: nam arbor proferet fructum suum, ficus, & vitis edent vim suam.

23. Filii quoque Tzijonis exsultate, & lætamini in Jehova, Deo vestro, nam daturus est vobis ipsum imbrem tempestivum justè; & demissurus vobis pluviam tempestivam, & serotinam primo quoque *tempore*.

24. Ità implebuntur horrea frumento, plateasque perfundent torcularium lacus musto, & oleo.

25. Et rependam vobis annos illos, quos absumsit locusta, melolontha, bruchusque, & eruca; copiæ meæ maximæ, quas immisi in vos.

26. Comedentésque indesinenter, ac saturati laudabitis nomen Jehovæ, Dei vestri, quòd se gesserit erga vos mirificè; neque erubescent populus meus in seculum:

27. Sed agnoscetis in medio Jisraëlis me esse, meque esse Jehovam, Deum vestrum, & nullum esse ampliùs, neque erubescent populus meus in seculum.

28. Erítque postea, *ut* effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ: seniores vestri somnia somniabunt, juvenes vestri visiones videbunt.

29. Quin etiam super servos, & super ancillas, diebus illis effundens spiritum meum,

30. Edam ostenta in cœlis, & in terra; sanguinem, & ignem, & elationes fumi.

31. Sol ipse vertetur in tenebras, & luna in sanguinem, antequam veniat dies Jehovæ magnus, & reverendus.

32. Erítque *ut* quisquis invocaverit nomen Jehovæ, eripiat se: quia in monte Tzijonis, & Jeruschalaimis erit liberatio, quemadmodum dixit Jehova, & in residuis, quos Jehova vocaverit.

CAPUT III.

Regnum gratiæ, & gloriæ simul.

NAm ecce diebus illis, & tempore illo; quo reducam captivam multitudinem Jehudæ, & Jeruschalaimorum.

2. Congregabo quoque omnes gentes, & deducam eas in convallem Jehoschaphati; ut disceptem cum eis ibi pro populo meo, & possessione mea Jisraële, quòd dispeserint

eum

cum per gentes, & terram meam partitæ fuerint.

3. Et in populum meum projecerint sortem; exposuerintque puerum pro meretrice, & puellam vendiderint pro vino, quod biberent.

4. Quin etiam, quid vobis mecum, Tyre, & Tzidon, & omnes termini Palæstinæ? an retributionem rependitis mihi? & an retribuitis mihi? velocissimè reddam retributionem vestram in caput vestrum:

5. Qui argentum meum, & aurum meum capitis, & desiderabilia mea optima infertis in templa vestra:

6. Et filios Jehudæ, filiósque Jeruschalaimorum venditis filiis Græcorum; ut longè abigatis eos à termino suo.

7. Ecce ego excitaturus sum eos è loco ipso, quò *abducendos* vendidistis eos; ut reddam retributionem vestram in caput vestrum:

8. Vendam enim filios vestros, & filias vestras, *tradens* in manum filiorum Jehudæ, qui vendent eos Sabæis, *abducendos* in gentem longinquam, quum Jehova loquutus fuerit.

9. *Quum dixerit*, proclamate hoc in gentibus, indicite bellum; excitate potentes, appropinquent, ascendant omnes bellatores:

10. Tundite ligones vestros in gladios, & falces vestras in spicula; qui debilis est, dicat, potens sum:

11. Coite, & convenite omnes gentes undique, *quumque* congregati fuerint illuc, fac Jehova, ut descendant potentes tui.

12. Excitabuntur, & ascendent gentes istæ in convallem Jehoschaphati: nam ibi sedebo ad judicandum omnes istas gentes undique.

13. *Dicens*: immittite falculam; nam maturuit messis: venite, descendite, quia plenum est torcular, plateas perfundunt torcularium lacus, nam ampla *est* malitia istorum.

14. Multitudines passim *erunt* in convalle concisionis: quum propinquus *fuerit* dies Jehovæ, in convalle concisionis.

15. Sol, & luna obscurabuntur, & stellæ recipient splendorem suum.

16. Quum Jehova è Tzijone rugiet, & ex Jeruschalaimis edet vocem suam, tum commovebuntur cœli, & terra; nam Jehova receptus *est* populo suo, & robur filiis Jisraëlis.

17. Ità agnoscetis me Jehovam, Deum vestrum esse, habitantem Tzijone, monte sanctitatis meæ; eritque urbs Jeruschalaimorum sancta, & extranei non transibunt per eam amplius.

18. Erit autem die illo, stillabunt montes ipsi mustum, & colles diffluent lacte, & omnes alvei Jehudæ diffluent aquis; & fons è domo Jehovæ prodibit, qui irrigabit vallem cedrorum lectissimarum.

19. Ægyptus desolationi erit, Edomæáque in desertum desolatissimum erit: propter violentiam in filios Jehudæ, in quorum terra effuderunt sanguinem innocentium:

20. Jehuda autem in seculum permanebit, & Jeruschalaima in quamque generationem.

21. Ubi mundabo *eos*, quorum sanguinem non mundabam, *ego*, & Jehova habitans Tzijone.

Hamos.

CAPUT I.

Plaga Dei incumbens quibusdam gentibus prædicitur.

VErba Hamosi, qui fuit inter pecuarios, Thekohani: quæ vidit de Jisraële, temporibus Huzzijæ, Regis Jehudæ, & temporibus Jarobhami, filii Joaschi, Regis Jisraëlis, biennio ante motum terræ

2. Dixit ergo, Jehova è Tzijone rugiet; & è Jeruschalaimis edet vocem suam; quandoquidem luxerunt habitacula pastorum, & aruit præstantissimum arvorum.

3. Sic ait Jehova, propter tres defectiones Damasci, etiam propter quatuor non avertam istud; eò quòd trituraverint tribulis ferreis Gilhadem:

4. Sed immittam ignem in domum Chazaëlis, qui consumet palatia Ben-hadadi:

5. Et confringam vectem Damasci, exscindámque habitatorem è convalle Avenis, & tenentem sceptrum è domo Hedenis; migrabúntque populus Syriæ in Kirum, ait Jehova.

6. Sic ait Jehova, propter tres defectiones Hazzæ; etiam propter quatuor, non avertam istud; eò quòd deportaverint hos deportatione perfectâ, tradendo Edomæis:

7. Sed immittam ignem in murum Hazzæ, qui consumet palatia ejus:

8. Et exscindam habitatorem ex Aschdodo, & tenentem sceptrum ex Aschkelone: convertámque manum meam contra Hekronem, & peribunt reliquiæ Pelischthæorum, ait Dominus Jehovi.

9. Sic ait Jehova, propter tres defectiones Tyri, etiam propter quatuor, non avertam istud; eò quod tradiderint *hos* deportatione perfectâ Edomæis, neque sint recordati fœderis fraterni:

10. Sed immittam ignem in murum Tyri, qui consumet palatia ejus.

11. Sic ait Jehova, propter tres defectiones Edomi, etiam propter quatuor, non avertam istud; eò quòd persequatur gladio fratrem suum, corrumpens miserationes suas, discerpátque in perpetuum ira ejus, & furor ejus observet in æternum:

12. Sed immittam ignem in Themanem, qui consumet palatia Botzræ.

13. Sic ait Jehova, propter tres defectiones Hammonitarum, etiam propter quatuor non avertam istud; eò quòd diffiderint gravidas Gilhadis, ut dilatarent terminum suum:

14. Sed accendam ignem in murum Rabbæ, qui consumet palatia ejus: cum clangore die belli, cum procella die turbinis:

15. Et abibit Rex eorum in deportationem: ipse cum Principibus suis simul, ait Jehova. *Caput* II.

16. Sic ait Jehova, propter tres defectiones Moabi, etiam propter quatuor, non avertam istud; eò quòd combusserit ossa Regis Edomæorum in calcem:

17. Sed immittam ignem in Moabum, qui consumet palatia Kerijotharum; & morietur in strepitu Moab, in clangore, & in sono buccinæ :

18. Exscindámque judicem è medio ejus ; & omnes principes ejus interficiam cum eo , ait Jehova.

CAPUT II.

Plaga Dei incumbens Jehudæis, & Jisraëlitis prædicitur.

SIc ait Jehova, propter tres defectiones Jehudæ, etiam propter quatuor, non avertam istud; eò quòd spernunt legem Jehovæ , & statuta ejus non observant , seducúntque ipsos mendacia ipsorum , quæ sequuti sunt majores ipsorum :

2. Sed immittam ignem in Jehudam, qui consumet palatia Jeruschalaimorum.

3. Sic ait Jehova, propter tres defectiones Jisraëlis , etiam propter quatuor , non avertam istud ; eò quòd vendunt pecuniâ justum; & egentem pro pari calceorum.

4. Qui anhelant in caput tenuium, *dejecturi* in pulverem terræ, & viam mansuetorum pervertunt ; & vir, ac pater ipsius accedunt ad *eandem* puellam , ut profanent nomen sanctitatis meæ :

5. Et super vestes in pignus acceptas inclinant *se* juxta omne altare ; vinumque damnatorum bibunt in domo deorum suorum :

6. Quàmvis ego perdiderim Emoræum à facie ipsorum, cujus altitudo similis *erat* altitudini cedrorum, & robustus erat ut robora; perdiderímque fructum ejus supernè , & radices ejus infernè :

7. Et ego eduxerim vos è terra Ægypti ; deduxerímque vos per desertum quadraginta annos , ad possidendum hæreditario jure terram ipsius Emoræi :

8. Et excitaverim è filiis vestris prophetas, & ex juvenibus vestris Neziræos : an verò non *est* ità, ô filii Jisraëlis , dictum Jehovæ ?

9. At bibendum dedistis Neziræis vinum ; & prophetis interdixistis , dicendo : ne prophetetis.

10. Ecce ego pressurus sum locum vestrum ; quemadmodum premit plaustrum, quod plenum est manipulis.

11. Itaque peribit effugium à levi ; & robustus non fortificabit vires suas , ac potens non liberabit se ipsum.

12. Et tenens arcum non consistet, levísque pedibus suis non liberabit ; neque insidens equo liberabit se ipsum :

13. Sed fortis animo inter potentissimos ; nudus fugiet die illo , dictum Jehovæ.

CAPUT III.

Processus Dei , quem servat in suis judiciis , est , non incipere ab exsecutione , neque enim punit , quin præmoneat.

AUdite verbum hoc, quod loquitur Jehova contra vos, filii Jisraëlis , contra totam familiam illam, quam eduxeram è terra Ægypti , dicendo :

2. Solummodo vos agnoveram ex omnibus familiis terræ : idcirco animadvertam in vos omnes iniquitates vestras.

3. An ambulaturi essent duo unà, nisi convenirent ?

4. An rugiturus esset leo in silva , si præda nulla *adesset* ei ? an editurus esset juvenis leo vocem suã è lustro suo, nisi si capturus esset?

5. An casura esset avis in laqueum humilem , si tendicula non *adesset* ei ? an elaturus esset *auceps* laqueum è terra , si prorsus non capturus esset ?

6. Quum clanxit buccinâ in civitate, si populus trepidè non accurrerint, an erit malum in civitate, quod Jehova non efficiat?

7. Non enim facit Dominus Jehovi quicquam, nisi quum revelaverit secretum suum servis suis prophetis.

8. Leone rugiente, quis non timeat? Domino Jehovi edicente , quis non prophetet ?

9. Promulgate in palatiis Aschdodi, & in palatiis in terra Ægypti ; & dicite , colligite vos per montes Schomronis, & videte vexationes plurimas in ea, & oppressos in ea :

10. Ut ignorent facere rectum, dictum Jehovæ, qui thesauros faciunt violentiæ, & vastationis in palatiis suis.

11. Idcirco sic ait Dominus Jehovi , hostis etiam, qui circumstat hanc terram , is dejiciet à te robur tuum , & diripientur palatia tua.

12. Sic ait Jehova ; quemadmodum eripit pastor ex ore leonis ambo crura, aut particulam auritam : ità eripientur Jisraëlitæ , qui desident Schomrone in latere lecti, & in crure spondæ.

13. Audite, & testificamini in domo Jahakobi , dictum Domini Jehovi , Dei exercituum.

14. Quo die animadvertam defectiones Jisraëlis in ipsum: me animadversurum quoque in altaria Beth-elis , adeò ut exscindantur cornua altaris, & cadant in terram.

15. Et percussurum domum hyemalem cum domo æstivali : denique perituras domos eburneas , & defecturas domos amplas, dictum Jehovæ.

CAPUT IV.

Invectiva in scelera principum, & populi.

AUdite verbum istud, vaccæ Baschanis, quæ *estis* in montanis Schomronis, quæ opprimitis tenues , quæ confringitis egentes ; quæ dicitis dominis illorum , affer , ut bibamus.

2. Jurat Dominus Jehovi per sanctitatem suam, quòd ecce dies superventuri sunt vobis : quum tollet vos aculeis, & posteritatem vestram hamis piscatoriis,

3. Et *per* rupturas exibitis quæque è regione sui; ac abjicietis, quæ *erunt* in palatio, dictum Jehovæ.

4. Ite Beth-elem, & deficite , Gilgale augete defectionem , & afferte *unoquoque* manè sacrificia vestra, tertio quoque die , *pleno* decimas vestras ;

5. Et adolendo è fermentato eucharisticum, etiam indicite sacrificia voluntaria , inclamate : siquidem ità amatis Jisraëlitæ , dictum Domini Jehovi :

6. Nam etiam ego dedi vobis munditiem dentium in omnibus civitatibus vestris , & penuriam cibi in omnibus locis vestris ; nec tamen conversi estis ad me , dictum Jehovæ.

7. Etiámque ego cohibui à vobis imbrem, quum adhuc tres menses *superessent* ad messem, & demisi pluviam super civitatem unam,

nam, super civitatem verò alteram non demisi pluviam: portio una completa est, & portio, quæ non sivit pluviam descendere super se, exaruit:

8. Et ità evagabantur duæ, tres civitates ad civitatem unam, ut biberent aquas, neque saturabantur: tamen non estis reversi ad me, dictum Jehovæ.

9. Percussi vos uredine, & rubigine: augentibus hortis vestris, & vineis vestris, ficubúsque vestris, & oleis vestris, *ea* consumsit eruca: nec tamen reversi estis ad me, dictum Jehovæ.

10. Misi in vos pestem pro ratione Ægypti, interfeci gladio juvenes vestros adjunctâ captivitate equorum vestrorum: fecíque, ut adscenderet fœtor castrorum vestrorum etiam in nasum vestrum, nec tamen conversi estis ad me, dictum Jehovæ.

11. Subverti ex vobis, prout subvertit Deus Sedomum, & Hamoram, adeò ut fueritis similes torri erepto ab incendio, nec tamen conversi estis ad me, dictum Jehovæ.

12. Idcirco sic facturus sum tibi, ô Jisraël: propterea quòd hoc facturus sum tibi, paratus adesdum obviàm Deo tuo, ô Jisraël:

13. Nam ecce formator montium,& creator venti, & indicans homini, quæ *sit* sua meditatio, efficiens auroram obscuram, & proculcans excelsa terræ: Jehova Deus exercituum *est* nomine.

CAPUT V.

Ruina Jisraëlis prædicta quomodo evitari possit.

Audite verbum hoc, quod ego profero contra vos lamentabile, ô domus Jisraëlis.

2. Cadit, non perget stare virgo Jisraëlis, deserta erit in terra sua, nemo eriget eam.

3. Sic enim ait Dominus Jehovi,civitas illa, quæ procedit millenis,reliquos faciet centenos: & quæ procedit centenis; reliquos faciet denos domui Jisraëlis.

4. Nam sic ait Jehova domui Jisraëlis,quærite me, ità vivite;

5. Et ne quæratis Beth-elem, & Gilgalem ne adeatis, & Beerschebahum ne transeatis: quia Gilgalita omnino migrabit,& Bethelita abibit in nihilum.

6. Quærite Jehovam, ità vivite: ut non pervadat velut ignis domum Josephi,& consumat Beth-elitas, nemine exstinguente.

7. Mutantes in absinthium jus,& justitiam humi collocate.

8. *Quærite* opificem Plejadum, & Orionis, qui,& mutat in matutinum densissimam umbram, & diem nocte obtenebrat; advocantem aquas maris, & effundentem eas in superficiem terræ, Jehovam nomine.

9. Qui recreat se vastatione contra fortem, ut vastatio munitioni obveniat.

10. Oderunt in porta corripientem, & loquentem integrum abominantur.

11. Propterea, eò quòd calcaturam agitis contra tenuem, & onus frumenti accipitis ab eo, domos cæso lapide ædificâstis, sed non habitabitis in eis; vineas desideratissimas consevistis, sed non bibetis vinum earum.

12. Quia novi multas defectiones vestras, & ingentia peccata vestra; affligentium justum, accipientium redemtionem, & egentes in porta pervertentium:

13. Idcirco intelligens tempore illo silebit, quum tempus mali erit.

14. Quærite bonum, neque malum, ut vivatis: aderítque ità Jehova, Deus exercituum vobis, ut prædicatis.

15. Odio habete malum,& amate bonum, ac constituite in porta jus; fortasse gratiam faciet Jehova, Deus exercituum reliquiis Josephi.

16. Idcirco sic ait Jehova, Deus exercituum, Dominus in omnibus plateis planctum, & in omnibus vicis dicent, heu, heu:& vocabunt agricolam ad luctum, & ad planctum cum peritis lamenti.

17. Etiam in omnibus vineis *erit* planctus, quum transibo in medio tui, ait Jehova.

18. Væ concupiscentibus diem Jehovæ: quorsum vobis dies Jehovæ? tenebrarum *est*; non autem lucis:

19. Tanquam si cui fugienti à conspectu leonis occurrat ursus; aut ingressum domum, & innitentem manu suâ ad parietem mordeat serpens.

20. Annon *esset* tenebrarum dies Jehovæ, non autem lucis; & caliginosus,cui non inesset splendor?

21. Odi, sperno dies festos vestros; neque odoraturus sum diebus interdicti vestris:

22. Nam si obtuleritis mihi holocausta, & munera vestra,non accepta habebo;& eucharisticum pinguium vestrorum non intuebor.

23. Amovendo à me strepitum canticorum tuorum,etiam melos nabliorum tuorum non audiam:

24. Sed fluet tanquam aqua jus, & justitia ut torrens validus.

25. An sacrificia,& munus obtulistis mihi in deserto quadraginta annis,domus Jisraëlis?

26. Imò portâstis tabernaculum Meleci vestri, & basin imaginum vestrarum; sidus Dei vestri, quæ fecistis vobis.

27. Quapropter deportabo vos ulteriùs Damascenis, ait Jehova, Deus exercituum nomine.

CAPUT VI.

Corrupti mores totius reipublicæ,adeóque Cyclopica vocatur.

Væ tranquillis Tzijone, & fiduciam habentibus in monte Schomronis; qui *montes* expressè nominantur præcipuum suarum gentium, ad quos conveniunt domus Jisraëlis.

2. Transite Calnen, & aspicite,& ite illinc Chamatham maximam: tum descendite Gathum Pelischthæorum,an *sunt* præstantiores regnis istis? an amplior *est* terminus earum termino vestro?

3. *Væ* longè repellentibus diem mali, qui admovetis sedem violentiæ:

4. Accumbentibus in lectis eburneis,& redundantibus super spondas suas;& comedentibus agnos è grege,& vitulos è medio saginarii:

5. Modulantibus ad præscriptum nablii, *qui* sicut David excogitant sibi instrumenta musica:

6. Bibentibus in crateribus vini,& *qui* præstantissimo unguentorum ungunt *sese*;neque afficiuntur ægritudine propter confractionem Josephi.

7. Idcirco mox migrabunt inter primos migraturos; tunc cessabit, amovebiturque designatio redundantium.

8. Jurat Dominus Jehovi per se ipsum, dictum Domini, Jehovæ exercituum, detestor ego fastum Jahakobi, & palatia ejus odi; ideóque traditurus sum civitatem, & quæ implent eam.

9. Eritque, si relicti fuerint decem homines in domo una, ut moriantur:

10. Quúmque tollet aliquem amicus ejus, aut ultor ejus educturus ossa è domo; si dicat ei, qui *erit* in lateribus illius domûs; an quis præterea apud te *est*? is dicet, minimè: & dicet, tace, quia non *erant* commemoraturi nomen Jehovæ:

11. Nam ecce Jehova præcepturus est, & percussurus domum majorem *velut* aspersionibus; & domum minorem rupturis.

12. An cursuri essent in petra equi? an araturus *eam quis* bobus? nam mutâstis in cicutam jus, & fructum justitiæ in absinthium.

13. O *vos* lætantes de nihilo! qui dicitis, nónne robore nostro absumsimus nobis cornua?

14. Nam ecce ego excitaturus sum contra vos, ô domus Jisraëlis, dictum Jehovæ Dei exercituum, gentem: quæ prement vos ab aditu Chamathæ usque ad torrentem campestrium.

CAPUT VII.

Tres visiones plagosæ.

SIc ostendit mihi Dominus Jehovi, quòd ecce formaret prasocuridas, quum primùm succrescit cordum fœnum: quum ecce cordum fœnum *esset*, post fœnisecia Regis.

2. Fuit autem, quum absolveret comedere herbam terræ, ut dicente me, Domine Jehovi, condona obsecrò, quis staret Jahakobo? nam parvus est.

3. Pœniteret Jehovam hujus rei; non est futurum, dixit Jehova.

4. Sic ostendit mihi Dominus Jehovi, quòd ecce proclamaret se contendere igne Dominus Jehovi: qui postquam consumsisset abyssum magnam, consumsit portionem quandam.

5. Sed me dicente, Domine Jehovi, desiste obsecro, quis staret Jahakobo? nam parvus est.

6. Pœnituit Jehovam hujus rei, etiam hoc non est futurum, dixit Dominus Jehovi.

7. Sic ostendit mihi, quòd ecce Dominus stabat super murum ad libellam positum; habens in manu sua libellam.

8. Quúmque dicente Jehovâ mihi, quid vides Hamos? dixissem, libellam: dixit Dominus, ecce ego dispositurus sum libellam in medio populi mei Jisraëlis, non perrecturus sum ampliùs præterire ipsi.

9. Nam desolabuntur excelsa Jischaki, & sanctuaria Jisraëlis in solitudinem redigentur, quum insurrexero contra domum Jarobhami gladio.

10. Tum misit Amatzja, sacerdos Beth-elis ad Jarobhamum, Regem Jisraëlis, dicendo: conjuravit contra te Hamos in medio domûs Jisraëlis, non posset hæc terra sustinere omnia verba ejus:

11. Nam sic ait Hamos, gladio morietur Jarobham; Jisraël autem omnino migrabit è terra sua.

12. Deinde edixit Amatzja Hamoso, videns, abi, aufuge in terram Jehudæ, & comede ibi panem, & illic prophetato:

13. Beth-ele verò ne pergito ampliùs prophetare; nam sanctuarium Regis est, & domus regia est.

14. Respondens autem Hamos, dixit Amatzjæ, non propheta eram: neque filius prophetæ eram: sed bubulcus eram, & perquirens sycomora:

15. Quum assumsit me Jehova à sequendo grege; & edixit mihi Jehova, abi prophetato apud populum meum Jisraëlem.

16. Nunc igitur audi verbum Jehovæ, tu edicis, ne prophetato apud Jisraëlem, neque facito, ut stillet *prophetia* apud domum Jischaki.

17. Idcirco sic ait Jehova, uxor tua in ipsa civitate scortabitur, & filii tui, filiæque tuæ gladio cadent, & terra tua funiculo dividetur; tu verò in terra immunda morieris, quum Jisraël omnino migrabit à terra sua.

CAPUT VIII.

Fames, & sitis verbi Dei prædicitur.

SIc ostendit visionem mihi Dominus Jehovi, quòd ecce fiscum æstivorum fructuum.

2. Quúmque dicenti, quid vides Hamos? dixissem, fiscum æstivorum fructuum; dixit Jehova mihi, advenit ipse finis populo meo Jisraëli, non pergam ampliùs præterire ipsi.

3. Nam ejulabunt cantica templi die illâ, dictum Domini Jehovi; plurimum erit cadaverum, *quæ* in omnem locum projecerit tacitus:

4. Audite hoc, qui anhelatis *dejecturi* egentem, & deleturi pauperes terræ.

5. Dicendo: quando transiverit hoc novilunium, ut vendamus commeatum, & sabbathum, ut aperiamus frumenti *horrea*? minuendo Epham, & majus faciendo pondus, ac pervertendo lancibus dolosis.

6. Comparando pecuniâ tenues, & egentem pari calceorum; *ut* denique quisquilias frumenti vendamus.

7. Jurat Jehova per excellentiam Jahakobi, *ne vivam*, si obliviscar in æternum ullum operum istorum.

8. An propter hoc non commoveretur hæc terra, & lugeret quisquis habitat in ea? & ascenderet velut rivus *in* totam ipsam, quo expelleretur, & submergeretur, ut rivo Ægypti?

9. Imò erit die illo, dictum Domini Jehovi, efficiam, ut sol occidat ipso meridie; & obtenebrabo terram die lucido:

10. Et commutabo dies festos vestros in luctum, omniaque cantica vestra in lamentationem, inducens super omnes lumbos cilicium, & super omne caput calvitium: disponamque illam quasi luctu unigeniti, ut finis illius *sit* tanquam diei amarissimi.

11. Ecce dies venturi sunt, dictum Domini Jehovi, quibus immittam famem in hanc terram; non famem habendi panis, neque sitim aquarum, sed audiendi verba Jehovæ:

12. Et vagabuntur à mari uno ad alterum, & ab Aquilone ad Orientem usque: discurrentes ad pervestigandum verbum Jehovæ, non tamen invenient.

13. Die illâ continenter deficient animo virgines pulchræ, & ipsi juvenes eâ siti.

14. Qui

14. Qui jurant per reatum Schomronis, & dicunt, *ut* vivit Deus tuus, ô Dan, & *ut* vivit *Deus* viæ Beerschebahi, denique cadent, nec resurgent ampliùs.

CAPUT IX.

De Messia, & ejus regno futuro.

Vidi Dominum stantem super altari, ac dicentem; percute istud malogranatum, ut commoveantur postes ipsi, & divide ipsos in capite ipsorum omnium, quod autem post ipsos est, gladio interficiam: non effugiet ex eis profugus, neque liberabit se ex eis, qui evaserit.

2. Si foderent *latitaturi* in sepulchro, inde manus mea caperet eos; & si ascenderent *in* cœlum, illinc deducerem eos:

3. Et si abderent se in vertice Carmeli, inde scrutatus caperem eos: & si occultarent se à conspectu oculorum meorum in fundo maris, inde præciperem serpenti, ut mordens *tolleret* eos:

4. Quòd si abirent in captivitatem coram inimicis suis, inde præciperem gladio, ut interficiens *tolleret* eos: adhibebo enim oculum meum contra eos in malum, non autem in bonum.

5. Nam Domino Jehovi exercituum tangente terram, dissolvitur, & lugent quicunque habitant in ea: conscendítque quasi rivus totam ipsam, quasi rivus Ægypti, atque submergitur:

6. Qui exstruxit in cœlis cœnacula sua, & cuneum suum super terram fundat: qui evocans aquas maris, effundit eas in superficiem terræ, Jehova nomine.

7. Annon pares filiis Æthiopum estis mihi, ô filii Jisraëlis? dictum Jehovæ: annon Jisraëlitas deduxero è terra Ægypti, ut Pelischthæos è Caphthore, & Syros è Kiro?

8. Ecce oculos Domini Jehovi contra hoc regnum peccans, ut perdam ipsum à superficie terræ; nisi quòd non omnino perdam domum Jahakobi, dictum Jehovæ.

9. Nam ecce ego præcipiens agitabo inter omnes gentes domum Jisraëlis, quemadmodum agitantur grana in vanno, ità ut non decidat lapillus in terram.

10. Gladio morientur omnes peccatores populi mei; qui dicunt, non assequetur, aut obveniet nobis hoc malum.

11. Tempore illo erigam tugurium Davidis, quod decidit; & sepiam rupturas earum, ac demolitiones ejus restituam, & reædificabo illud, sicut olim:

12. Ut hæredes sint cum reliquiis Edomi, & omnibus gentibus, quæ vocantur de nomine meo; dictum Jehovæ, qui facit istud.

13. Ecce dies venturi sunt, dictum Jehovæ, quibus attinget arator messorem, & calcator uvarum satorem: & stillabunt montes mustum, & omnes colles colliquescent:

14. Et reducam captivam multitudinem populi mei Jisraëlis, qui ædificabunt civitates desolatas, ut inhabitent, & conserent vineas, ut bibant vinum earum: faciéntque hortos, ut comedant fructum eorum.

15. Et plantabo eos in terra ipsorum; ac non evellentur ampliùs à terra sua, quam dedero ipsis: dicit Jehova, Deus tuus.

Hobadjas.

CAPUT I.

Concio legalis, de peccato, & pœna Edomitarum; & evangelica de regno Christi.

Visio Hobadjæ. Sic ait Dominus Jehovi de Edomæa, rumorem audivimus à Jehova, & legatum ad gentes missum, *dicentem*; Surgite, ut insurgamus adversùs eam in prælium.

2. Ecce, parvum dispositurus sum te inter gentes; contemtus eris valde.

3. Superbia animi tui decipit te, ô qui habitas in fissuris petræ: *in* altissima habitatione sua; dicens cum animo suo, quis dejiceret me in terram?

4. Si exaltares velut aquila, & si inter stellas poneres nidum tuum; inde dejicerem te, dictum Jehovæ.

5. Quomodo excisa es? si fures advenirent tibi, si vastatores nocturni, nónne furarentur, quod satis esset ipsis? si vindemiatores advenirent tibi, nónne relinquerent racemos?

6. Quomodo pervestigantur Hesaui, perquiruntur abdita ejus?

7. Usque ad terminum deducent te omnes fœderati tui, decipient te, prævalebunt tibi, qui pacem colunt tecum: convivæ tui imponent vulnus loco tuo, cujus *vulneris* nulla *erit* intelligentia.

8. Nónne die illo, dictum Jehovæ; quum perdidero sapientes ex Edomæa, & intelligentes è monte Hesaui;

9. Tum terrebuntur potentes tui, ô Theman, ut exscindatur quisque è monte Hesaui à strage?

10. Propter violentiam in fratrem tuum Jahakobum, operiet te pudor, & exscinderis in seculum:

11. Quia eo die stas ex adverso, quo die captivas abducunt extranei copias ejus; quúmque alienigenæ ingressi portas ejus, super Jeruschalaima projiciunt sortem, tu quoque ut unus illorum *es*.

12. Ne ergo aspicias diem fratris tui, diem alienationis ejus, neque læteris de Jehudæis, quo die pereunt; neque magnifices os tuum die angustiæ.

13. Ne ingrediaris portam populi mei, die calamitatis eorum, ne aspicias tu quoque malum ejus die calamitatis ipsius: neque extendant se *manus* in facultates ejus die calamitatis ejus:

14. Neque persistas in diruptione, ad exscindendum, qui evadunt ex eo: neque prodas superstites ejus die angustiæ.

15. Nam propinquus *est* dies Jehovæ contra omnes istas gentes: quemadmodum feceris, fiet tibi, retributio tua revertetur in caput tuum.

16. Nam quum biberitis in monte sanctitatis meæ, bibent omnes gentes jugiter: bibent, *inquam*, & absorbebunt, eruntque ac si non fuissent:

17. In monte verò Tzijonis erit, qui evadet, eritque sanctus, & hæreditario jure possidebunt domus Jahakobi hæreditarias possessiones suas:

18. Eritque domus Jahakobi, *velut* ignis, & do-

& domus Josephi flamma, domus autem Hesaui in stipulam, ut accensi in hos consumant ipsos; neque erit superstes domui Hesaui; quia Jehova eloquitur.

19. Ità hæreditario jure possidebunt australem regionem cum monte Hesaui, & locum humilem cum Pelischthæis, hæreditario, *inquam*, jure possidebunt cum agro Ephrajimi, & cum agro Schomronis, Binjaminisque cum Gilhade.

20. Et deportatæ copiæ istæ Jisraëlitarum, quod *fuit* Cenahanæorum Tzarphatham usque, & deportati Jeruschalaimani, quod est in fine dominatûs; *id* hæreditario jure possidebunt cum civitatibus australibus:

21. Quúmque ascenderint servatores in monte Tzijonis, ad judicandum montem Hesaui, erit Jehovæ regnum.

Jonas.

CAPUT I.

Jonas fugitivus, justo Dei judicio in mare projicitur.

QUum fuisset verbum Jehovæ, ad Jonam, filium Amitthaj, edicendo:

2. Surge, adi Niniven, civitatem maximam, & clama contra eam; ascendisse enim malitiam eorum in conspectum meum:

3. Surrexit Jonas, ut fugeret Tharsum à conspectu Jehovæ: quapropter descendens Japhuntem, inventa navi, quæ ibat Tharsum, dedit naulum ejus, descendítque in eam: ut abiret cum nautis Tharsum à conspectu Jehovæ.

4. Jehova autem injecit ventum magnum in mare, fuítque procella magna in mari; adeò ut navem illam cogitarent fractum iri.

5. Quare timentes nautæ, inclamaverunt quisque Deum suum; projecerúntque instrumenta, quæ inerant navi in mare, ut levarent se illis: Jonas autem descenderat ad latera navigii, & jacebat somno sopitus.

6. Sed appropinquans ad eum nauclerus, dixit ei, quid tibi *est*, somnolente? surge, inclama Deum tuum, si fortè suscipiat cognitionem Deus ille de nobis, ut non pereamus.

7. Deinde dixerunt alter alteri, agitè, projiciamus sortes, ut cognoscamus, cujus causâ malum hoc *est* nobis: & quum projecissent sortes, accidit sors Jonæ.

8. Cui dicentibus illis, indica jam nobis, cujus causa malum hoc nobis est: quæ *est* ars tua? & unde venis? quæ *est* regio tua? denique ex quonam populo es?

9. Dixit illis, Hebræus sum, & Jehovam, Deum cœlorum ego revereor, qui fecit mare, & aridam.

10. Tunc timentes homines illi timore magno, postquam dixerunt ei, ecquid fecisti? quum cognovissent homines illi eum à conspectu Jehovæ fugere, quia indicabat ipsis;

11. Dixerunt ei, quid facturi sumus de te, ut conticescat mare ab infestandis nobis? nam mare magis ac magis procellosum erat.

12. Qui dixit eis, tollite me, & projicite me in mare, ut conticescat mare ab infestandis vobis; nam agnosco propter factum meum procellam maximam hanc infestare vos.

13. Tunc remigantes homines illi, ut reducerent navem ad aridam, quum non potuissent: quia mare magis ac magis procellosum infestabat eos:

14. Inclamaverunt Jehovam, dicentes; obsecramus Jehova, ne jam pereamus pro anima viri istius, & ne reponas nobis sanguinem innoxium; nam tu, Jehova, quemadmodum vis, facis.

15. Deinde tollentes Jonam, projecerunt eum in mare; destitítque mare ab æstu suo.

16. Quapropter reveriti sunt homines illi reverentiâ magnâ Jehovam, & sacrificaverunt sacrificium Jehovæ, vovenúntque vota.

Caput II.

17. Paraverat autem Jehova piscem magnum, qui absorberet Jonam; fuítque Jonas in visceribus illius piscis tribus diebus, & tribus noctibus.

CAPUT II.

Jonæ precatio in ventre piscis.

ORavit autem Jonas Jehovam, Deum suum, è visceribus illius piscis:

2. Deinde dixit, inclamavi ex angustia mea Jehovam, & exaudivit me: è ventre sepulchrali vociferatus sum, exaudivisti vocem meam.

3. Nam projeceras me *in* profundum, *in* intimam partem marium, & flumen circumdabat me: omnes irrumpentes fluctus tui, & undæ tuæ super me transibant:

4. Adeò ut ego dicerem, ejectus sum à conspectu oculorum tuorum; verúntamen pergam intueri in templum sanctitatis tuæ.

5. Circumiverant me aquæ usque ad animam, abyssus circumdabat me, alga alligata *erat* capiti meo.

6. Ad præcisas radices montium descenderam, terra vectibus suis obstitura mihi in seculum: attamen eduxisti à corruptione vitam meam Jehova, Deus mi.

7. Quum obrueretur in me anima mea, Jehovæ recordatus sum; pervenítque ad te oratio mea, in templum sanctitatis tuæ.

8. Qui observant vanitates mendaces, benignitatem erga se derelinquant:

9. Ego verò cum voce gratiarum actionis sacrificabo tibi, quæ vovi, rependam: omnimoda salus *est* Jehovæ.

CAPUT III.

Ninevitæ ad prædicationem Jonæ resipiscunt.

QUum autem edicente Jehovâ pisci illi, evomuisset Jonam in aridam: *Cap.* III.

2. Fuit verbum Jehovæ ad Jonam iterum, edicendo:

3. Surge, adi Nineven, civitatem maximam; & proclama in eam proclamationem illam, quam ego edico tibi.

4. Surgens itaque Jonas, abivit Nineven secundùm verbum Jehovæ; Nineve autem erat civitas perquam maxima, itinere tridui:

5. Ubi, quum cœpisset Jonas ire per civitatem itinere diei unius, & proclamavisset, dicens, adhuc quadraginta dies, deinde Nineve subverteretur:

6. Cre-

6. Crediderunt Ninevitæ Deo; & indicentes jejunium, induerunt cilicia *omnes* à maximo ipsorum usque ad minimum ipsorum.

7. Quum enim pervenisset hoc verbum ad Regem Ninevæ, surgens è solio suo, deposuit paludamentum suum à se; & operiens se cilicio, sedit in cinere:

8. Et postquam convocâsset *populum*, edixit Ninevæ ex sententia Regis, & procerum ejus, dicendo: homines, & jumenta, armenta, & greges ne gustanto quidquam, ne pascuntor, & aquas ne bibunto:

9. Sed operiunto se ciliciis homines cum jumentis, & inclamanto Deum fortiter: ac revertuntor quisque à via sua pessima, & ab ipsa violentia, quæ inest manibus ipsorum.

10. Quis scit *an* reversurus sit, & pœniteat Deum; ut reverso eo ab æstu iræ suæ, non pereamus?

11. Quare, quum vidisset Deus opera eorum, eos reversos esse à via sua pessima, pœnituit Deum ejus mali, quo se dixerat affecturum eos, & non affecit.

CAPUT IV.

Jonas salutem Nineves ægrè ferens, corripitur, & corrigitur à Domino.

QUòd quum malè haberet Jonam, pessimè; & accensa esset *ira* ejus.

2. Oravit Jehovam, dicens; quæso Jehova, ánnon erat hoc verbum meum, dum essem adhuc in terra mea? idcirco anteverteram fugiendo Tharsum: sciebam enim te *Deum* fortem, gratiosum, & misericordem, longanimem, & amplum benignitate, ac pœnitentem mali esse.

3. Nunc ergo, Jehova, accipe, quæso, animam meam à me: nam præstat mori me, quàm vivere.

4. Dixit verò Jehova, an factum bene, *quòd* accensa est *ira* tibi?

5. Nam egressus Jonas è civitate, residebat ab Oriente civitatis: ubi fecerat sibi tugurium, ut resideret sub eo in umbra, usque dum videret, quid futurum esset civitati.

6. Paraverat enim Jehova, Deus ricinum, qui ascenderet supra Jonam, ut esset umbra super caput ejus, ereptura eum à malo ipsius lætabaturque Jonas de ricino illo lætitiâ magnâ.

7. Deinde paravit Deus vermem ascendente aurorâ, postero manè; quo lædente ricinum, exaruit.

8. Fuit itaque oriente sole, quum parâsset Deus Eurum silentem, ut percuteret sol caput Jonæ adeò, ut deficeret animo; expetetque se ipsum mori, dicens; præstat mori me, quàm vivere.

9. Dixit autem Deus Jonæ, an factum bene, *quòd* accensa est tibi *ira* propter istum ricinum? qui dixit, factum bene, *quod* accensa est mihi *ira* ad mortem usque.

10. Cui dixit Jehova, tu parcis isti ricino, pro quo non laborâsti, & quem non educavisti; qui una nocte exstitit, & unâ nocte periit.

11. Et ego non parcerem Ninevæ, civitati maximæ, in qua sunt plures duodecim myriadibus hominum, qui non nôrunt discrimen inter dextram suam, & sinistram suam, jumentaque multa?

Micas.

CAPUT I.

Furor Domini terribilis.

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Micam Moraschthitem, diebus Jothami, Achazi, Jechizkijæ, Regum Jehudæ; quod vidit super Schomrone, & Jeruschalaimis.

2. Audite populi, quotquot estis, attende terra, & qui eam implent: sítque Dominus Jehovi in vobis testis, Dominus è templo sanctitatis suæ.

3. Nam ecce Jehova proditurus est è loco suo, & descendens calcabit excelsa terræ:

4. Et liquefient ipsi montes sub eo, & ipsæ convalles dissilient; tanquam cera à conspectu ignis, ut aquæ profusæ in declivem locum:

5. Propter defectionem Jahakobi totum istud, & propter peccata domûs Jisraëlis: cujus *est* defectio Jahakobi? ánnon Schomronis? & cujus excelsa Jehudæ? ánnon Jeruschalaimorum?

6. Itaque disponam Schomronem in acervum agrestem, ad plantaria vineatica; & faciam, ut diffluant in vallem lapides ejus, & fundamenta ejus retegam.

7. Et omnia sculptilia ejus contundentur, ac omnia donaria ejus comburentur igne, omniaque terricula ejus disponam in vastationem; quia ex mercede meretricia collegit, & dum merces meretricia est, avertuntur.

8. Propterea plangam, & ejulabo, incedens spoliatus, & nudus: edam planctum, sicut dracones, & luctum, ut pulli ululæ:

9. Quòd ægra sit *Schomron* plagis suis; quòd pervenerit usque ad Jehudam, pertigerit usque ad portam populi mei, Jeruschalaima usque.

10. Gathi ne indicetis, omninò ne fleatis: in domo Hophræ pulvere te voluta.

11. Transi habitatrix elegantis *loci*, nudata pudendis: non exibit habitatrix *loci* pecorosi, planctus *erit* in locis adjacentibus, *quæ* accipiunt à vobis constitutionem suam:

12. Nam dolebit propter bonum habitatrix asperarum *sedium*; quum descenderit malum à Jehova in portam Jeruschalaimorum:

13. Junge currum angariis, habitatrix Lacischi; origo peccati ipsa est cum filia Tzijonis, quia in te inventæ sunt defectiones Jisraëlis.

14. Idcirco dato munera cum Moreschetha Gathi: domus Aczibi *erunt* mendaces Regibus Jisraëlis.

15. Adhuc hæredem adducam tibi, ô habitatrix Mareschæ; Hadullamum usque perveniet, gloriam Jisraëlis.

16. Glabra te, & tonde propter filios deliciarum tuarum; dilata calvitium tuum, ut aquilæ, quia migrant à te.

CAPUT II.

Concio legalis, & Evangelica.

VÆ cogitantibus iniquitatem, & dantibus operam malo in cubilibus suis; quòd illucescente manè faciant, quum est in potestate manûs ipsorum;

2. Qui

2. Qui concupiscunt agros, quos rapiant, & domos, quas adimant: opprimentes virum cum domo ejus, quemque cum possessione sua.

3. Idcirco sic ait Jehova, ecce ego cogito contra familiam istam malum; unde non amovebitis colla vestra, neque ambulabitis elatè, quum tempus mali erit.

4. Tempore illo proferet de vobis parabolam, & lamentabitur lamentum summum, *lamentator*, dicens; prorsùs vastati sumus, portionem populi mei commutat *Deus*: quomodo adimit mihi, *&* avertendo agros nostros partitur?

5. Idcirco, *inquam*, non erit tibi projiciens funiculum ad sortem; in congregatione Jehovæ.

6. Ne stilletis, *inquiunt*, stillent *isti*: non stillant secundùm istos non hæsurum esse *populum* ignominiis.

7. O quæ diceris domus Jahakobi, an angustatus esset spiritus Jehovæ? an hæ *essent* actiones illius? nonne verba mea profutura essent apud *eum*, qui rectè ambulat?

8. Atqui heri populus meus quasi hostis insurgebat, quum adest vestis, togam detrahitis; à transeuntibus securè, quietis à bello.

9. Uxores populi mei expellitis, *quamque* è domo deliciarum suarum; à parvulis ejus aufertis decorem meum in seculum.

10. Surgite, & abite, quia non *est* hæc requies, propter impuritatem perditura est *vos*, & quidem perditione præcisâ.

11. Si vir ventosus, & falsus mentiatur, *dicens*; stillabo tibi pro vino, aut pro potu inebriante, is stillator est populi hujus.

12. Omninò recipiam te, Jahakob, totum, omnino congregabo reliquias Jisraëlis; simul disponam eum ut oves Botzræ; ut grex in medio ovilis sui, perstrepent præ *multitudine* hominum.

13. Ascendit effractor in conspectu eorum, perruperunt transeuntes portam, quâ egrediuntur: transitque Rex eorum ante ipsos, & Jehova in principiis illorum.

CAPUT III.

Tyrannis rejectio, pseudoprophetis confusio, urbi desolatio prædicitur.

QUapropter dico, audite jam primores Jahakobi, & ductores domûs Jisraëlis; ánnon vestrum *est* scire ipsum jus?

2. Osores *sunt* boni, & amantes mali; rapientes cutem istorum ab eis, & carnem eorum ab ossibus ipsorum:

3. Et quod comedunt, caro *est* populi mei; & cutem eorum ab eis nudant, ac ossa eorum diffringunt: dividúntque ut quod *est* in olla, & velut carnem, quæ *est* in lebete.

4. Tunc inclamabunt Jehovam, & non exaudiet eos: sed abscondet faciem suam ab eis tempore illo, quemadmodum malè instituerint actiones suas.

5. Sic ait Jehova contra illos prophetas, qui in errorem inducunt populum meum; qui mordentes suis dentibus proclamant pacem, & in eum, qui non indiderit ori ipsorum, indicunt bellum.

6. Idcirco nox *erit* vobis à visione: quæ obscuritatem afferet vobis, ne divinetis, & occidet sol super istos prophetas, atrabitúrque super eos dies.

7. Ita erubescent isti videntes, & pudore suffundentur isti divinatores, obvelabúntque mystacem suum quotquot erunt: quia nulla *erit* exauditio Dei.

8. Veruntamen ego repletus sum virtute à spiritu Jehovæ, judicioque, & potentia; ad indicandum Jahakobo defectionem ipsius, & Jisraëli peccatum ipsius.

9. Audite jam hoc primores domûs Jahakobi, & ductores domûs Jisraëlis: qui abominantur jus, & quicquid est rectum pervertunt:

10. Quisquis ædificat Tzijonem cædibus, & Jeruschalaima iniquitate.

11. Quorum primores munere judicant, & quorum sacerdotes pretio docent, & quorum prophetæ pecunia divinant; interea Jehovâ nituntur, dicendo: ánnon Jehova in medio nostri *est*? non superveniet nobis malum.

12. Idcirco vestra causâ Tzijon *ut* ager arabitur; & Jeruschalaima in acervos abibunt, & mons ipsius domûs in excelsa silvosa.

CAPUT IV.

De Christo, & Ecclesia.

SEd erit ultimis temporibus, *ubi* constitutus fuerit mons domûs Jehovæ in vertice aliorum montium, & elatus fuerit supra colles; ut confluant ad eum populi:

2. Eantque gentes multæ, dicentes; venite, ut ascendamus in montem Jehovæ, & in domum Dei Jahakobi, ut doceat nos de viis suis, & ambulemus in itineribus ejus, nam Tzijone prodit doctrina, & verbum Jehovæ Jeruschalaimis:

3. Qui judicem aget inter populos multos, & corripiet gentes validas in longinquum usque, ut tundant gladios suos in ligones; & hastas suas in falces, non attollant gens una in alteram gladium, neque discant amplius bellum;

4. Sed confideant quisque sub vite sua, & sub ficu sua, nemine deterrente: quia os Jehovæ exercituum loquutum est.

5. Nam omnes populi ambulant quisque in nomine Dei sui; nos autem ambulabimus in nomine Jehovæ, Dei nostri in seculum, & in æternum.

6. Tempore illo, dictum Jehovæ, recipiam claudicantem, & depulsam congregabo, & quam malis affecero:

7. Et disponam claudicantem in reliquias, & procul disjectam in gentem validam; regnabítque Jehova super eos in nomine Tzijonis ex hoc tempore usque in seculum.

8. Et tu turris gregis, clive filiæ Tzijonis, ad te usque perveniet; & adveniet dominium illud primarium, regnum filiæ Jeruschalaimorum.

9. Nunc quare vociferaris indesinenter; an Rex nullus *est* in te? an consiliarius tuus periit, quòd deprehenderit te dolor similis parturientis?

10. Parturi, & ede *partum*, filia Tzijonis, tanquam puerpera; quum jam egressa ex urbe, habitaveris in agro, ac perveneris Babyloniam usque, ibi liberaberis, ibi vindicabit te Jehova è manu inimicorum tuorum.

11. Nam quàmvis jam conveniant contra te gentes multæ; quæ dicunt, contaminetur, & videat in Tzijone oculus noster:

12. Ipsi

12. Ipsi ignorant cogitationes Jehovæ, neque intelligunt consilium ejus; cum congregare ipsas, velut manipulum in aream.

13. Surge, & tritura filia Tzijonis, nam cornu tuum reddam ferreum, & ungulas tuas reddam chalybeas, ut comminuas populos multos: & anathemate devovebo Jehovæ quæstum eorum, & facultates eorum Domino totius terræ.

CAPUT V.

Prophetia de persona, & officio Christi.

NUnc turmatim coito, ô turmaria, obsidionem disponens contra nos, virgâ percutiant in maxilla judicem Jisraëlis.

2. At tu Beth-lechem Ephratæ, minima, ut sis in ducibus Jehudæ, ex te mihi prodibit futurus dominator in Jisraële; cujus exortus inde à principio, à diebus seculi *sunt*.

3. Idcirco exponet *quidem* eos usque ad tempus, *quo* parturiens pepererit; quum residuum fratrum ejus revertentur cum Jisraëlitis.

4. Et permanebit, ac pascet robore Jehovæ, excellentia nominis Jehovæ, Dei sui: & habitabunt, quum jam magnus erit usque ad fines terræ.

5. Eritque ille pax; quum venerit Assyrius in terram nostram, & quum calcaverit palatia nostra, constituemus super eum septem pastores, & octo toparchas ex hominibus.

6. Qui pascant terram Assyriorum gladio, & terram Nimrodi in ostiis ejus: eripiétque ab Assyrio, quum veniet in terram nostram, & quum calcabit terminum nostrum.

7. Itaque erunt reliquiæ Jahakobi inter populos multos, sicut ros à Jehova, & ut tenues pluviæ super herbam; quæ non exspectat virum, neque præstolatur filios hominis.

8. Erunt etiam reliquiæ Jahakobi in gentibus, inter populos multos, velut leo inter bestias silvæ, ut juvenis leo inter greges ovium; qui *si quâ* transit, & calcat, & rapit, nemine eripiente.

9. Elata erit manus tua supra hostes tuos, & omnes inimici tui exscindentur.

10. Nam erit die illo, dictum Jehovæ, quum exscidero equos tuos in medio tui, & perdidero currus tuos.

11. Exscindénsque civitates terræ tuæ, destruxero omnes munitiones tuas.

12. Et exscidero præstigias è manu tua, adeò ut planetarii non sint tibi.

13. Exscideróque sculptilia tua, & statuas tuas è medio tui, ut non incurves te ampliùs *honorem habens* operi manuum tuarum.

14. Et evulsero lucos tuos è medio tui; ut perdam adversarios tuos.

15. Faciámque irâ, & excandescentiâ vindictam contra gentes; quæ non auscultaverint.

CAPUT VI.

Sacrificia, quæ Deo placent.

AUdite jam, quod Jehova edicit; surge, contende cum istis montibus, & audiant isti colles vocem tuam.

2. Audite montes contentionem Jehovæ, & robustissima fundamenta terræ: nam contentio Jehovæ *est* cum populo suo, & cum Jisraële disceptaturus est:

3. Popule mi, quid feci tibi? & quo fatigavi te? testificare contra me.

4. Quum educens te è terra Ægypti, è domo servorum redemissem te; & præmisissem tibi Moschen, Aharonem, & Mirjamam:

5. Popule mi, recordare jam, quid consilii iniverit Balak, rex Moabitarum, & quid responderit ei Bilham, filius Behoris; ut agnoscens justè facta Jehovæ à Schittimis Gilgalem usque, *dicas:*

6. Quánam re *instructus* veniam ante Jehovam, incurvabo me, *honorem habens* Deo excelso? veniámne ante eum cum holocaustis? cum vitulis anniculis?

7. An accepta haberet Jehova millia arietum? myriadas torrentium olei? an darem primogenitum meum *pro* defectione mea? fructum ventris mei *pro* peccato animæ meæ?

8. Indicavit tibi, ô homo, quid *sit* bonum: ecquid Jehova requisivit abs te, nisi ut exerceas jus, & ames benignitatem, & modestè ambules cum Deo tuo?

9. Vox Jehovæ ipsi civitati prædicat, (nam quod res est, videt nomen tuum) audite virgam, & quis accersat istud.

10. Adhuc sítne cuiquam domus improbi? thesauri improbitatis? & epha minutum detestabile?

11. An purum haberem *quemquam* cum lancibus improbitatis, & inditis loculo ponderibus dolosis?

12. Cujus *civitatis* divites pleni sunt violentiâ, & habitatores loquuntur falsum, quorum lingua dolosa *est* in ore ipsorum?

13. Quinimò ego ægritudine afficiam percutiendo te; desolando propter peccata tua.

14. Tu comedes, sed non saturaberis, & depressio tua *erit* in medio tui: & amovebis, sed non liberabis, quod autem liberaveris, gladio tradam.

15. Tu feres, sed non metes; tu calcabis olivas, sed non unges te oleo, & mustum, sed non bibes vinum.

16. Etenim assiduè observat statuta Homri, & totum opus domûs Achabi, ambulatísque in consiliis eorum: ut dedam te desolationi, & habitatores ipsius sibilo, itaque opprobrium populi mei portetis.

CAPUT VII.

Tam corrupta passim est hominum conditio, ut nulli, nisi Deo soli fidendum sit.

HEi mihi, quum sim tanquam interceptis æstivis fructibus, tanquam *interceptis* racemis vindemiæ; nullus *est* botrus ad comedendum, præcocem fructum desiderat anima mea.

2. Periit benignus è terra hac, & rectus in hominibus his nullus *est:* quotquot sunt, ad cædes insidiantur, quisque fratrem suum venantur plagis.

3. Ut malefaciant ambæ manus strenuè, princeps poscit, & judex pro retributione: & qui magnus est, eloquitur ærumnam desideratissimam sibi ipse, quam contorquent.

4. Optimus istorum similis *est* spinæ, rectissimus præ spineto *est:* dies speculatorum tuorum, animadversio tua advenit, nunc erit perplexitas istorum.

5. Ne

5. Ne creditote amico, ne confiditote duci: ab ea, quæ cubat *in* sinu tuo, observa fores oris tui.

6. Nam filius turpitudine afficit patrem; filia insurgit in matrem suam, nurus in socrum suam; inimici cujusque *sunt* domestici ipsius.

7. Quapropter ego Jehovam versùs speculabor, præstolabor Deum salutis meæ; exaudiet me Deus meus.

8. Ne lætator, inimica mea, de me, quum cecidero, surgam: quum sedero in tenebris, Jehova illucescet mihi.

9. Indignationem Jehovæ feram, quia peccavi in eum; usque dum contendat contentionem meam, & exerceat jus meum, producens me in lucem, ut fruar justitiâ ejus.

10. Nam respiciens inimicam meam, operies eam pudore, dicentem mihi, ubi est Jehova, Deus tuus? oculi mei videbunt illam, nunc futura est conculcationi, ut lutum platearum.

11. Quo die ædificaturus est macerias tuas, eo die in longinquum abibit decretum.

12. Die, *inquam*, illo, quum ad te venturus est inde ab Assyria usque ad civitates munitas: & inde à civitatibus munitis usque ad flumen, & ad mare unum ab altero, & à monte uno ad alterum:

13. Postquam fuerit hæc terra desolationi propter habitatores ipsius; propter fructum actionum ipsorum:

14. Pasce populum tuum cum pedo tuo, gregem possessionis tuæ habitantem solitariè *in* silva, in medio arvorum; depascant Baschanem, & Gilhadem, ut diebus priscis:

15. Ut diebus, quibus egressus es è terra Ægypti, faciam, ut videat ille mirabilia.

16. Videntes Gentes erubescent præ tota potentia illorum, imponent manum ori, aures illarum obsurdescent:

17. Lingent pulverem ut anguis, & serpentes terrestres, commovebuntur è claustris suis: ad Jehovam, Deum nostrum pavidi accurrent, & timebunt à te.

18. Quis *est Deus* fortis par tibi? condonans iniquitatem, & præteriens defectionem reliquiis possessionis suæ; non retinens in æternum iram suam, eò quòd delectetur benignitate?

19. Conversus miserebitur nostri, subiget iniquitates nostras: imò projecturus es in profundissimum maris omnia peccata istorum.

20. Præstabis fidem *datam* Jahakobo, benignitatem *datam* Abrahamo; quam juraveras majoribus nostris à diebus priscis.

Nachum.

CAPUT I.

Viva descriptio majestatis Dei.

PRophetia onerosa Nineves; liber visionis Nachumi, Elkoschæi.

2. *Deus* fortis zelotes, & ultor *est* Jehova, ultor *est* Jehova, & excandescens; ultor *est* Jehova in hostes suos, & asservat *iram* in inimicos suos.

3. Jehova longanimis *est*, & magnus virtute, sed ullo pacto non absolvit, Jehovæ via cum turbine, & procella *est*, & nubes pulvis pedum ejus *est*.

4. Increpans mare, arefacit ipsum, & omnia flumina exsiccat; languescit Baschan, & Carmel, etiam flos Libani languescit.

5. Montes commoventur ab eo, & colles sese dissolvunt; conflagrátque terra à conspectu ejus, & orbis habitabilis cum omnibus habitantibus in eo.

6. Coram indignatione ejus quis subsistat? & quis consistat in æstu iræ ejus? *quum* excandescentia ejus funditur velut ignis, ipsæ rupes evertuntur ab eo.

7. Bonus *est* Jehova, robori *est* tempore angustiæ, & agnoscit recipientes se ad ipsum.

8. Itaque inundatione pervadente, affecturus est consumtione locum illius: & inimicos ejus persequentur tenebræ.

9. Quid cogitaretis adversùs Jehovam? consumtione affecturus est, non surget bis angustia.

10. Nam æquè, ac spinæ perplexi, & tanquam si mero obruti essent, inebriati; consumentur, velut stipula arida, planè.

11. Ex te prodiit; cogitans contra Jehovam malum, consultor nequam.

12. Sic ait Jehova, si pacem coluissent, itâ etiam ampli fuissent; aut *fuissent* itâ tonsi, ut transivisset: ut affixeram te, non afflicturus fuissem te ampliùs.

13. Nunc verò fracturus sum lorum istius, ne incumbat tibi; & vincula tua disrumpam.

14. Præcipit enim Jehova contra te, ô *Ninevita*, non feretur de nomine tuo ampliùs: è domo deorum tuorum exscindam sculptile, & fusile, disponam sepulchrum tuum, postquam vilueris. *Caput* II.

15. Ecce super his montibus pedes evangelizantis, promulgantis pacem, *dicentis*, celebra Jehuda festa tua, repende vota tua: nam non perget ampliùs transire in te nequam, totus excisus est.

CAPUT II.

Obsidio Ninevæ, ejusque à Chaldæis depopulatio.

AScendit dissipator contra faciem tuam, *Nineve*, custodi munitionem: speculare viam, confirma lumbos, fortifica vires valdè.

2. Nam reversus est Jehova cum excellentia Jahakobi, ut *qui sit* excellentia Jisraëlis: quia evacuârunt eos depopulatores, & palmites eorum corruperunt.

3. Clypeus potentium ejus rubricatus, bellatores coccinati, cum igne tædarum *erunt* currus, quo *die* instruet *prælium*: quum abietes agitabuntur horridè.

4. Per vicos insanient currus, allident sese per plateas; species earum tanquam tædarum *erit*, tanquam fulgura perrumpent.

5. Recensebit magnificos suos, *sed* corruent in ambulatione illorum, festinabunt ad murum illius, quasi paratus fuisset protector.

6. Porta

6. Portæ fluminum aperientur, & ipsum templum dissolvetur:

7. Et statione positâ deportabitur *Nineve*, deducetur: cum ancillis suis, comitantibus voce simili columbarum, quæ tympana pulsant ex animo suo.

8. *Fuit* quidem Nineve velut piscina aquarum, ex quo tempore est; sed ipsos fugientes, *dicens,* consistite, consistite, nullus avertet.

9. Diripite argentum, diripite aurum, & infinitum apparatum istum, gloriam ex omnibus instrumentis desiderabilibus.

10. Vacuitas, & quidem vacuissima, & exinanita erit: & animus liquefactus, ac collisio genuum, ac dolor in omnibus lumbis, & facies eorum omnium contrahent nigrorem, *dicentium,*

11. Ubi *est* lustrum leonum, & *quod* pascuum erat juvenum leonum? quò ibat leo, quò leunculus, catulus leonis, nemine deterrente?

12. Leo, *inquam,* rapiens, quantum sufficiebat catulis suis, & strangulans leunculis suis; qui implebat rapinâ cavernas suas, & lustra sua rapto?

13. Ecce me contra te, dictum Jehovæ exercituum, ut comburam in fumum currus ejus, & juvenes leones tuos consumat gladius: itâ exscindam è terra rapinam tuam, neque audietur ampliùs vox nunciorum tuorum.

CAPUT III.

Viva descriptio peccati, & pœnæ Ninevitarum.

VÆ civitati sanguinariæ; *quæ* tota est mendacio, & lacerato plena, non amovet rapinam.

2. Sonus flagelli, & sonus commotionis rotæ; & equi plaudentis, currúsque salientis *futurus est.*

3. Eques inducens, & flammantem gladium, & coruscam hastam, & multitudinem confossorum, & ingentem numerum cadaverum; denique infinita corpora, *adeò ut* impingatur in corpora illorum.

4. Propter amplitudinem scortationum scorti, pollentis gratiâ, magistræ præstigiarum; quæ venumdabat gentes scortationibus suis, & familias præstigiis suis.

5. Ecce me contra te, dictum Jehovæ exercituum, & retegam fimbrias tuas, *replicans* in faciem tuam; ut ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam:

6. Et projiciens in te res detestandas, turpitudine afficiam te; disponámque te ut speculum.

7. Erítque, ut quisque videntium te aberret à te, ac dicat, vastata est Nineve, quis condoleat ei? unde quærerem consolatores tibi?

8. An meliùs esset tibi, quàm No Nutriciæ, sitæ inter rivos, aquis circumdatæ, cui præmunitio *est* mare, à mari *est* murus ejus?

9. Æthiopia robori *erat*, & Ægyptus, infinitæque *gentes:* Putæi, & Libyes erant auxilio tibi.

10. Etiam hæc deportationi fuit, abivit in captivitatem, etiam parvuli ejus illisi sunt in capite omnium vicorum: & super honoratos ejus projecerunt sortem, denique omnes magnates ejus vincti fuerunt compedibus.

11. Tu quoque inebriaberis, eris latitans; tu quoque desiderabis robur propter inimicum.

12. Omnes munitiones tuæ *similes* ficubus cum primitivis fructibus; si moveantur, illico cadent in os comedentis.

13. Ecce populus tuus, *ut* fœminæ, in medio tui *erit:* inimicis tuis omnino aperientur portæ terræ tuæ: absumet ignis vectes tuos.

14. Aquas obsidionis hauri tibi, firma munitiones tuas: ingredere in lutum; & calca argillam, refice fornacem laterariam.

15. Ibi consumet te ignis, exscindet te gladius, comedet te ut melolontha: numerosum effice te ut melolontha, numerosam effice te ut locusta.

16. Multiplicâsti negotiatores tuos præ stellis cœli; *ut* irruit melolontha & avolat, *avolabunt:*

17. Diademati tui similes locustæ, & imperatores tui, ut prasocuris foraminum, quæ castra metantur per sepes tempore frigoris, sed sole exorto errant, itâ ut non dignoscatur locus ullius earum, ubi fuerint.

18. Dormitabunt pastores tui, ô Rex Assyriæ, jacebunt magnifici tui; abundabunt populus tuus super istos montes, nemine congregante.

19. Nulla *est* contractio fracturæ tuæ, ægra *est* plaga tua: quicunque audient rumorem tuum, complodent manu super te; nam quem non pervasit afflictio tua jugiter?

Chabakkuk.

CAPUT I.

Miratur propheta Deum populum suum impiis affligendum tradere: nam contra Jehudæos suscitat Chaldæos, qui victoriam non Deo, sed sibi tribuunt.

ONerosa prophetia, quam vidit Chabakkuk Propheta.

2. Quò usque Jehova, quum vociferatus fuero, non exaudies? quum clamavero ad te, violentiam non servabis?

3. Quare facis, ut videam iniquitatem, & intuear molestiam, vastitatémque, ac violentiam è regione mei? & *quare* est litem, & jurgium, *qui* efferat?

4. Idcirco intermittitur lex, & non procedit unquam jus: quia improbus circumsidet justum, idcirco prodit jus perversum.

5. Respicite in gentibus, & intuemini, admiratione abrepti admiramini; nam opus operor diebus vestris, *quod* non credituri estis, quum narrabitur.

6. Nam ecce, ego excitaturus sum Chaldæos, gentem acerbissimam, & festinam, ambulaturam per latitudines terræ ad possidendum habitacula, non sua, jure hæreditario:

7. Formidabilem, & terribilem illam, à qua judicium istius, & deportatio istius prodeant.

8. Nam leviores erunt pardis equi ejus, & acutiores lupis vespertinis, abundabúntque equites ejus: & equites ejus è longinquo venientes, involabunt, ut aquila celer ad escam;

9. Illa tota ad violentiam veniet; hauſtu faciei ipſorum Orientem versùs *ſpectante*: ut colligat tanquam arenam captivam turbam.

10. Et ipſe *Rex* regibus illudet, & dominatores riſui *erunt* ei; ipſe omnem munitionem deridebit, & coacervato pulvere capiet eam.

11. Tunc remeante ſpiritu, ubi tranſiverit, reatum obibit; *prædicans* hanc vim ſuam Dei ſui *eſſe*.

12. Nonne tu ab æterno es? Jehova Deus meus *eſt*, ſanctus meus, non moriemur: Jehova ad judicium diſponis eum, & ô rupes ad corripiendum fundas eum.

13. Purior *es* oculis, quàm ut aſpicias malum, & intueri moleſtiam non potes, quare intuereris perfidos? ſurdum ageres, dum abſorbet improbus juſtiorem ſe?

14. Et faceres homines velut piſces maris? ut reptile, cui non *eſt* dominator?

15. Quotquot ſunt, hamo educit, congregat illos plagis ſuis, & recipit eos retijaculo ſuo; idcirco lætatur, & exſultat.

16. Idcirco ſacrificat plagis ſuis, & ſuffitum facit retijaculo ſuo; quia per hæc pinguis *eſt* portio ejus, & cibus ejus opimus.

17. An propter hoc educet plagas ſuas, & jugiter occidendo gentes non utetur clementia?

CAPUT II.

Inſolentia Regis Chaldæorum coërcebitur.

IN cuſtodia mea ſtanti, & conſiſtenti mihi in munitione, ac ſpeculanti ad videndum quid eloqueretur mihi, & quid reſponſurus eſſem poſt correptionem meam:

2. Reſpondit mihi Jehova, dicens; ſcribe viſionem, & *quidem* perſpicuè in iſtis tabulis, ut percurrat lecturus eam.

3. Nam adhuc viſio ad conſtitutum tempus *rejecta eſt*, quam effabitur ſuo termino, neque fallet: ſi cunctabitur, exſpecta eam, nam omnino eventura eſt, *ac* non tardabit.

4. Ecce ebullat, in quo non eſt rectus animus ipſius: juſtus autem ex fide ſua vivet.

5. Quin etiam cum vino perfidioſus ſit, vir arrogans, neque maneat in habitaculo; cùm dilatet velut ſepulchrum animum ſuum, ſítque velut mors, quæ non ſaturatur, & recipiat ad ſe omnes gentes; congregétque ad ſe omnes populos:

6. Annon iſti omnes de eo parabolam prolaturi eſſent, & interpretationem *cum* ænigmatis de eo? & dicturus *ille*, væ multiplicanti non ſua (quò uſque tandem?) numeroſè aggreganti penès ſe denſiſſimum lutum?

7. Annon repentè conſurgent, qui mordeant te, & expergiſcentur divexaturi te; & eris continenti conculcationi eis?

8. Quia tu ſpoliâſti gentes multas, ſpoliaturæ ſunt te omnes reliquiæ populorum, propter cædes humanas, & violentiam terræ; urbem, & omnes habitantes in ea.

9. Væ dedito quæſtui malo pro domo ſua: ut diſponat in excelſo nidum ſuum, quò eripiatur è poteſtate mali.

10. Conſilium iniviſti pudendum domui tuæ: ſcindendi populos multos, & peccâſti *contra* te ipſum:

11. Nam lapis è pariete exclamat, & nodus è ligno teſtificatur iſtud;

12. Væ ædificanti civitatem cædibus, & ſtabilienti urbem iniquitate.

13. Annon ecce à Jehova exercituum *eſt*; ut laborent populi pro igne, & nationes pro inanitate fatigentur?

14. Nam impletur terra cognoſcendo gloriam Jehovæ; ut aquæ operiunt alveum maris.

15. Væ potum præbenti proximo ſuo, adhibenti utrem tuum, & etiam inebrianti; ut intuearis nuditatem eorum.

16. Saturaris ignominiâ præ gloria, bibe tu quoque, & retege præputium: divertet ad te poculum dexteræ Jehovæ, & vomitus ignominioſus ad gloriam tuam.

17. Nam violentia Libani operiet te, & vaſtitas beſtiarum terrefaciens eas; propter cædes humanas, & violentiam terræ, urbem, & omnes habitantes in ea.

18. Quid profuerit ſculptile, quòd ſculpſerit illud formator illius, fuſile, & doctor falſi; quòd confidat formator figmenti ſui ipſi, faciendo idola muta?

19. Væ *illi*, qui dicit ligno, expergiſcere, evigila, lapidi ſilenti: ipſe docet, ecce ipſum, continetur *quidem* auro, aut argento, ſed omnino ſpiritus nullus *eſt* in medio ejus.

20. Jehova verò in templo ſanctitatis ſuæ *eſt*: ſile à conſpectu ejus, ô univerſa terra.

CAPUT III.

Carmen propheticum Chabakkuki.

ORatio Chabakkuki, prophetæ: ſecundùm odas mixtas.

2. O Jehova, audiens pronunciatum tuum timeo; Jehova opus tuum interea temporis conſerva, interea temporis notum fac: in commotione *iræ* misereri recordare.

3. Deo à meridie veniente, & *ſancto* è monte Paranis ſummè; operuit cœlum decor ejus, & lux ejus implevit terram:

4. Et ſplendor tanquam lucis affuit, cornuaque ad latus ipſius ei: ubi abſconſio erat roboris ejus.

5. Anteivit ipſum peſtis, & præceſſit anthrax ad pedes ejus.

6. Ubi autem conſtitit, menſus eſt terram, vidit, & diſturbavit gentes, & diſſipati ſunt, *quorum erant* montes æterni, incurvati ſunt, *quorum erant* colles perpetui: cujus *fuerant* ambulationes perpetuæ.

7. Locum vanitatis vidi *eſſe* tentoria Æthiopiæ; commota ſunt aulæa terræ Midjanis.

8. An contra flumina accenſa fuit, Jehova; an contra flumina ira tua? an contra mare furor tuus; quum inſideres equis tuis, curribus tuis ſalutaribus?

9. Nudus alveus factus eſt arcu tuo, juramentis tribuum, ſermone maximè: flumina diffidiſti terræ.

10. Te videntes contremuerunt montes, inundatio aquarum tranſivit: edens abyſſus vocem ſuam, *in* altum latera ſua extulit.

11. Sol, luna ſtetit *in* habitatione: ad lucem ſagittæ tuæ itârunt, ad ſplendorem coruſcans haſta tua.

12. Indignatione progreſſurus in terram, ira trituraturus gentes.

13. Proceſſiſti ad ſalutem populi tui, ad ſalutem cum uncto tuo; fregiſti caput è domo improbi, uſque ad collum, nudando fundamentum maximè.

14. Poſ

14. Perforâsti virgis illius caput pagorum ejus, *quum* procellam excitarent ad dispergendum me; *quum* exsultatio eorum *esset* ac si comesturi fuissent pauperem, *latentem* in absconḍito.

15. Iter fecisti ad mare equis tuis, *ad* acervum aquarum multarum.

16. Audivi; commotus est venter meus, ad vocem palpitant labia mea: invadit putredo ossa mea, denique commoveor in loco meo: *audiens* quiescendum esse mihi in die angustiæ, quum ascendit contra populum *hostis*, turmatim populaturus eum.

17. Quàmvis ficus non efflorescceret, & nullus *esset* proventus in vitibus, mentiretur opus olivæ, & agrorum nullus ederet cibum; abscinderet *hostis* ab ovili gregem, & nullum *esset* armentum in bubilibus:

18. Ego tamen in Jehova exsultabo, gestiam in Deo salutis meæ.

19. Jehovi Dominus robur meum *est*, qui disponit pedes meos tanquam cervarum, & super excelsa mea facit, ut incedam: magistro symphoniæ fidium mearum.

Tzephanjas.

CAPUT I.

Clades imminens Jehudææ prædicitur.

VErbum Jehovæ, quod fuit ad Tzephanjam, filium Cuschi, filii Gedaljæ, filii Amarjæ, filii Chizkijæ; temporibus Joschijæ, filii Amonis, Regis Jehudæ.

2. Omnino recepturus sum omnia à superficie hujus terræ, dictum Jehovæ.

3. Recepturus sum homines, & jumenta, recepturus sum aves cœli, & pisces maris, & ruinas cum ipsis improbis; denique exscindam homines à superficie hujus terræ, dictum Jehovæ.

4. Extendens enim manum meam super Jehudam, & super omnes habitatores Jeruschalaimorum; exscindam è loco hoc residuum Bahalis, & nomen atratorum cum ipsis sacerdotibus:

5. Et qui incurvant se super tecta *honorem habentes* exercitui cœlorum; etiam, qui incurvantes se jurant per Jehovam, & jurant per Melecum suum:

6. Tum, qui retrò aguntur à sequendo Jehova; tum qui non quærunt Jehovam, neque requirunt ipsum.

7. Sile à conspectu Domini Jehovi; propinqua enim *est* dies Jehovæ, nam apparavit Jehova mactanda animalia, præparavit invitatos suos.

8. Erit autem die mactationis Jehovæ, ut animadvertam in ipsos principes, & in filios Regis, & in omnes, qui induuntur indumento alienigenarum:

9. Et animadvertam in omnem, qui insilit in limen die illâ; qui implent domum dominorum suorum violentiâ, & dolo:

10. Erítque die illâ, dictum Jehovæ, vox clamoris à porta piscium, & ejulatus à parte secunda, & confractio magna ab ipsis collibus.

11. Ejulate habitatores cavi: nam succidetur totus populus, mercaturam faciens, exscindentur omnes argentarii.

12. Erítque tempore illo, scrutante me Jeruschalaima lucernis; ut animadvertam in istos homines, qui concreti sunt cum fæcibus suis, dicentes cum animo suo, non benefacit Jehova, neque malefacit.

13. Erunt enim facultates eorum direptioni, & domus eorum desolationi: ædificant quidem domos, sed non inhabitabunt, plantántque vineas, sed non bibent vinum earum.

14. Propinqua *est* dies Jehovæ maxima, propinqua, & festina valde; sonus diei Jehovæ, amarè clamaturo ibi robusto:

15. Dies furoris, dies illa; dies angustiæ, & oppressionis; dies vastitatis, & *quidem* vastissimæ, dies tenebrarum, & obscuritatis, dies nubis, & caliginis:

16. Dies buccinæ, & clangoris; contra civitates munitas, & contra angulos altissimos:

17. Quâ angustiis afficiam homines, ut ambulent tanquam cæci; quia Jehovæ peccaverunt: & effundetur sanguis eorum velut pulvis, & caro eorum velut stercora.

18. Neque argentum eorum, neque aurum eorum poterit eripere eos die furoris Jehovæ, quum igne zeli ipsius consumetur tota hæc terra: nam consummationem utique acceleratam confecturus est cum omnibus habitatoribus hujus terræ.

CAPUT II.

Clades imminens gentibus prædicitur.

EXcutite vos, *iterúmque* excutite, ô gens, vacua desiderio:

2. Quum nondum exsequitur decretum, *quum nondum* ut glumæ transit dies: quum nondum invadit vos æstus iræ Jehovæ; quum nondum invadit vos dies iræ Jehovæ.

3. Quærite Jehovam omnes mansueti terræ, qui jus ejus operantur: quærite justitiam, quærite mansuetudinem, fortasse abscondemini die iræ Jehovæ.

4. Nam Hazza derelicta erit, & Aschkelon desolationi: Aschdodum in ipso meridie depellent, & Hekron exstirpabitur.

5. Væ habitatoribus tractus maritimi, genti Cerethæorum: verbum Jehovæ contra vos est, Cenahanæa terra Pelischthæorum, me ità perditurum esse te, ut nullus *sit* habitator.

6. Erítque tractus maritimus *pro* caulis, fossuris pastorum, & septis gregum.

7. Et erit tractus pro residuo domûs Jehudæ, *ut* apud eos pascant: in domibus Aschkelonis vespere accubabunt, quum reviserit eos Jehova, Deus ipsorum, & reduxerit captivam turbam ipsorum.

8. Audivi opprobrium Moabitarum, & convitia Hammonitarum; quibus *probris* affecerint populum meum, ut ampliaverint *illud* per terminum illorum.

9. Idcirco ut vivo ego, dictum Jehovæ exercituum, Dei Jisraëlis, Moab tanquam Sedom erit, & Hammonitæ ut Hamora, locus derelictus urticæ, & fodinæ salis, ac desolationis *locus* usque in seculum; reliquiæ populi mei diripient eos, & reliquum gentis meæ possidebunt eos.

10. Hoc eis *erit* pro faſtu eorum ; quia probris affecerunt , & ampliârunt *ea* per populum Jehovæ exercituum.

11. Terribilis *erit* Jehova in eis , quum emaciabit omnes deos terræ ; & incurvabunt ſe *honorem habentes* ei quiſque è loco ſuo, omnes regiones gentium :

12. Etiam vos Æthiopes confoſſis gladio meo iſtis.

13. Nam extendet manum ſuam versùs Aquilonem, ut perdat Aſſyriam ; diſponetque Nineven deſolationi, ſiccam ut deſertum :

14. Et accubabunt in ea greges , omnes beſtiæ gentium, tum plateâ, tum anataria, in malogranatis ejus pernoctabunt: vox cantabit in feneſtra, deſolatio in poſte, quum opus cedrinum ejus nudaverit.

15. Hujuſmodi *erit* civitas illa exſultabunda, quæ reſidet ſecurè, quæ dicit cum animo ſuo, ego *ſum*, & præter me nulla *eſt* ampliùs: quomodo eſt deſolationi? cubile beſtiis? *dicens* quiſquis tranſibit per eam ſibilabit , agitabit manum ſuam.

CAPUT III.

Corruptela morum Jeruſchalaimorum deſcribitur; & vocatio gentium promittitur.

Væ ingluviei, & contaminatæ civitati huic opprimenti.

2. Non auſcultat voci , non accipit diſciplinam, Jehovæ non confidit, ad Deum ſuum non appropinquat.

3. Principes ejus in medio ejus *ſunt* leones rugientes : judices ejus lupi veſpertini, *qui* non rodunt oſſa in matutinum uſque.

4. Prophetæ ejus rapidi , viri perfidioſiſſimi ; Sacerdotes ejus prophanant rem ſanctam , vim faciunt legi.

5. Jehova juſtus in medio ejus , non facit iniquitatem; unoquoque mane jus ſuum edit in lucem , non deeſt , ſed neſcit iniquus erubeſcere.

6. Exſcidi gentes, deſolatæ ſunt extremitates earum , deſtruxi vicos earum adeò , ut nullus tranſiret : ità ſunt exinanitæ civitates earum , ut non *ſit* quiſquam , ut nullus *ſit* habitator.

7. Dicebam,utiq; timebis me,accipies diſciplinam , ut non exſcinderetur habitaculum ejus, quibuſcunque animadverterem in eam: verùntamen inde à diluculo corruperunt omnes actiones ſuas.

8. Idcirco præſtolamini me, dictum Jehovæ , in diem , quo ſurrecturus ſum ad prædam : nam jus meum *eſt*, ut recipiam gentes ut congregem regna , ut effundam ſuper illas indignationem meam , totum æſtum iræ meæ, quum igne zeli mei abſumta fuerit tota hæc terra.

9. Tunc enim mutabo in populis labium, *ut* purum *ſit* : quo invocent omnes nomen Jehovæ, colendo eum humero uno.

10. E transfluvialibus *partibus* Æthiopiæ; ſupplices mei , filia diſperſorum meorum afferent munus meum.

11. Tempore illo non erubeſces ab omnibus actionibus tuis , quibus defeceris à me: nam tunc amovero è medio tui exſultantes de faſtu tuo,ut non pergas efferre te ampliùs in monte ſanctitatis meæ ;

12. Reliquero autem in medio tui populum pauperem , tenuémque ; qui ſe recipient ad nomen Jehovæ.

13. Reliquiæ Jiſraëlis non facient iniquitatem, neque loquentur mendacium , neque invenietur in ore earum lingua doloſa , ſed ipſi paſcentur , & recubabunt , nemine perterrente.

14. Cane filia Tzijonis , clangite Jiſraëlitæ , lætare , & exſulta ex toto animo , filia Jeruſchalaimorum.

15. Amoviſſe Jehovam judicia tua:expediviſſe inimicos tuos:regem Jiſraëlis Jehovam *eſſe* in medio tuî, fore ut non timeas malum ampliùs.

16. Die illâ dicetur urbi Jeruſchalaimorum, ne timeto ; Tzijoni , ne remittuntor manus tuæ.

17. Jehova , Deus tuus in medio tui potens ſervaturus eſt ; gaviſurus de te lætitiâ, conquieturus in amore ſuo, exſultaturus de te cantu, *dicens* :

18. Mœſtos propter conventum recipiam, *qui* ex te ſunt : *mœſtos propter* onus impoſitum ei, *propter* opprobrium.

19. Ecce me conficiente cum omnibus affligentibus te, tempore illo ſimul ſervabo claudicantem , & depulſam congregabo, diſponámque eis laudem, & nomen in tota terra, quòd illos pudeat.

20. Tempore illo adducam vos , *quo, inquam,* tempore congregavero vos: nam diſpoſiturus ſum vobis nomen , & laudem in omnibus populis terræ, me reducente captivas turbas veſtras in oculis veſtris, ait Jehova.

Chaggaj.

CAPUT I.

Increpantur Jehudæi , quòd magis ſua curent, quàm quæ Dei ſunt.

ANno ſecundo Darii Regis , menſe ſexto , die primo menſis , fuit verbum Jehovæ per Chaggajum prophetam ad Zerubbabelem, filium Schealthielis , ducem Jehudæ, & ad Jehoſchuham , filium Jehotzadaki, Sacerdotem maximum , dicendo :

2. Sic edixit Jehova exercituum,ut dicam; populus hic dicunt , non adveniſſe tempus , tempus quo domus Jehovæ ædificetur.

3. Fuit itaque verbum Jehovæ per Chaggajum,Prophetam, dicendo :

4. An tempus *eſt* vobis, *heus* vos,deſidendi in domibus veſtris contabulatis ; quum domus hæc vaſta *eſt?*

5. Quapropter nunc ſic ait Jehova exercituum,adhibete animum veſtrũ ad vias veſtras

6. Seritis multùm , & infertis parùm, comeditis , minimè verò ad ſaturitatem , bibitis, ſed minimè affatim, induimini , ſed nemo *ità*, ut ſit calor ipſi : & qui mercedem reportat ſibi, mercedem reportat in loculum pertuſum.

7. Sic ait Jehova exercituum , adhibete animum ad vias veſtras.

8. Aſcendite in iſtum montem, & afferentes ligna ædificate domum hanc,ut acceptum habens illud , glorificem me, ait Jehova.

9. Spe-

9. Spectatis ad multa, sed ecce ad pauca *pervenitis*, & *quod* infertis domum, efflo illud: quamobrem, dictum Jehovæ exercituum, propterea quòd domus mea *est* vasta, & vos excurritis quisque pro domo sua.

10. Idcirco contra vos cohibentur cœli à rore, & terra cohibetur frumento suo.

11. Me advocante siccitatem super hanc terram, & super hos montes, & super frumentum, & super mustum, & super oleum, & super id, quod prolatura esset hæc terra: etiam super homines, & super jumenta, denique super omnem laborem manuum.

12. Auscultavit autem Zerubbabel, filius Schealthielis, & Jehoschua, filius Jehotzadaki, sacerdos maximus, & totæ reliquiæ populi voci Jehovæ, Dei sui, & verbis Chaggaji, prophetæ, quum misisset eum Jehova Deus ipsorum: timuerúntque populus à facie Jehovæ.

13. Tunc loquutus est Chaggaj, legatus Jehovæ ex legatione Jehovæ populo, dicendo: Ego vobiscum *sum*, dictum Jehovæ:

14. Concitavítque Jehova spiritum Zerubbabelis, filii Schealthielis, ducis Jehudæ, & spiritum Jehoschuhæ, filii Jehotzadaki, sacerdotis maximi, & spiritum reliquiarum totius populi; ut venientes facerent opus in domo Jehovæ exercituum, Dei sui: *Cap. II.*

15. Die vigesimo quarto mensis, sexto *mense*; anno secundo Darii Regis.

CAPUT II.

Magnificentia templi secundò restaurati.

MEnse septimo, vigesimo primo die mensis; fuit verbum Jehovæ per Chaggajum prophetam, edicendo:

2. Alloquere jam Zerubbabelem, filium Schealthielis, ducem Jehudæ, & Jehoschuham, filium Jehotzadaki sacerdotem maximum, & reliquias populi, dicendo:

3. Quis inter vos *sit* reliquus, qui viderit domum istam in gloria ipsius priore? etsi qualem vos videtis eam nunc, nónne ad illam tanquam nihil *est* in oculis vestris?

4. Attamen nunc confirmare, Zerubbabel, dictum Jehovæ, & confirmare Jehoschuah fili Jehotzadaki Sacerdos maxime, & confirmare universe popule hujus terræ, dictum Jehovæ, & perficite: sum enim vobiscum, dictum Jehovæ exercituum.

5. Cum VERBO, quo pepigeram vobiscum exeuntibus vobis ex Ægypto, & spiritu meo stante in vobis: ne timeatis.

6. Sic enim ait Jehova exercituum, adhuc semel parùm illud est: tum ego commoturus sum cœlos, & terram, & mare, & siccum.

7. Et commoturus sum omnes gentes, ut veniant desiderati omnium gentium; & impleturus domum hanc gloria, ait Jehova exercituum.

8. Meum *est* argentum, & meum *est* aurum; dictum Jehovæ exercituum.

9. Major futura est gloria domûs hujus posterioris, quàm illius prioris, ait Jehova exercituum; nam in loco hoc disponam pacem, dictum Jehovæ exercituum.

10. Vigesimo quarto *die* noni *mensis* anno secundo Darii; fuit verbum Jehovæ per Chaggajum prophetam, dicendo:

11. Sic ait Jehova exercituum, interroga jam sacerdotes *de* lege, dicendo:

12. En, tulerit aliquis carnem sanctam in ala vestis suæ, vel tetigerit alâ suâ panem, aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut ullum cibum, an sanctificabitur? cui respondentes sacerdotes dixerunt, non.

13. Deinde dixit Chaggaj, si tetigerit immundus *ex* cadavere quicquam istorum, an immundum erit? cui respondentes sacerdotes, dixerunt, immundum erit.

14. Respondens itaque Chaggaj dixit, ità populus iste, & ità gens ista coram me *fuit*, dictum Jehovæ, & ita totum opus manuum istorum: imò quod obtulerunt ibi, immundum fuit,

15. Nunc enim adhibete jam animum vestrum ab hoc die ad eos, qui præcesserunt; ex quo nondum impositus fuit lapis lapidi in templo Jehovæ.

16. Ex quo sunt *dies* illi, si *quis* venit ad acervum vicenûm *modiorum*, est denûm; si venit ad lacum ut exhauriat quinquagenas *mensuras* torcularis, vicenarum est.

17. Percussi vos uredine, & rubigine, ac grandine, totum opus manuum vestrarum; & nullus apud vos ad me *venit*, dictũ Jehovæ.

18. Adhibete jam animum vestrum à die hoc ad eos, qui præcesserunt: à die vigesimo quarto *mensis* noni, inde à die, quo fundatum fuerat templum Jehovæ, adhibete animum vestrum.

19. An adhuc semen granarii, adeóque vitis, & ficus, & malus punica, & olea non protulit? ab hoc ipso die benedicturus sum.

20. Deinde fuit verbum Jehovæ secundò ad Chaggajum, vigesimo quarto *die* mensis, dicendo:

21. Alloquere Zerubbabelem, ducem Jehudæ, dicendo: ego commoturus sum cœlos, & terram.

22. Et subversurus sum solium regnorum; ac perditurus firmitatem regnorum ipsarum gentium; subversurus, *inquam*, currum, & sessores ejus, ruentibus equis, & sessoribus eorum unoquoque per gladium fratris sui.

23. Die illo, dictum Jehovæ exercituum, assumam te Zerubbabel, fili Schealthielis, serve mi, dictum Jehovæ, ponámque te ut annulum signatorium; quia te elegi, dictum Jehovæ exercituum.

Zecarjas.

CAPUT I.

Zelus Christi super Jeruschalaima.

MEnse octavo, anno secundo Darii fuit verbum Jehovæ ad Zecarjam, filium Berecjæ, filii Hiddonis, prophetam, dicendo:

2. Efferbuit Jehova contra patres vestros, fervente irâ;

3. Quamobrem edices istis, sic ait Jehova exercituum, revertimini ad me, dictum Jehovæ exercituum, & revertar ad vos, ait Jehova exercituum.

4. Ne sitis similes majoribus vestris, quibus proclamaverant prophetæ priores, dicendo; sic ait Jehova exercituum, reverti-

mini jam à viis vestris pessimis, & ab actionibus vestris pessimis: non enim auscultârunt, neque attenderunt ad me, dictum Jehovæ.

5. Majores vestri ubínam sunt; & prophetæ ipsi? an in seculum vivunt?

6. Veruntamen verba mea, & statuta mea, quæ præceperam servis meis, prophetis, nónne assequuta sunt majores vestros? adeò ut reversi dixerint, quemadmodum cogitaverat Jehova exercituum facere nobis secundùm vias nostras, & secundùm actiones nostras, ità egit nobiscum.

7. Die vigesimo quarto undecimi mensis, is *est* mensis Schebat, anno secundo Darii, fuit verbum Jehovæ ad Zecarjam, filium Berecjæ, filii Hiddonis, prophetam, quod diceret:

8. Vidi nocte, quòd ecce vir insidebat equo rufo, & stabat inter myrtos, quæ *erant* in profundo: postea verò equos rufos, balios, & albos.

9. Quúmque dicerem, quid *sibi volunt* isti, Domine mi? dixit mihi angelus ille, qui alloquutus est me, ego ostendam tibi, quid *sibi velint* isti.

10. Tunc respondens vir ille, qui stabat inter myrtos, dixit: hi *sunt*, quos misit Jehova ad perambulandum terram.

11. Et respondentes angelo Jehovæ, stanti inter myrtos, dixerunt, perambulavimus terram, & ecce tota terra desidet: & tranquilla *est*.

12. Tunc loquutus angelus Jehovæ, dixit; ô Jehova exercituum, quousque tu non misferturus es Jeruschalaimorum, & civitatum Jehudæ: *in* quas indignatus es jam septuaginta annis?

13. Respondit autem Jehova exercituum angelo illi, qui alloquebatur me, verba bona, verba consolatoria.

14. Quamobrem edixit mihi angelus, qui alloquebatur me, proclama, dicendo: sic ait Jehova exercituum, zelo prosequor Jeruschalaima, & Tzijonem, zelo maximo.

15. Fervore enim maximo ferveo contra gentes istas tranquillas: quia me effervescente paululùm, ipsæ adjutrices fuerunt in malum.

16. Idcirco sic ait Jehova, reversus sum ad urbem Jeruschalaimorum misericordia, domus mea ædificabitur in ea, dictum Jehovæ exercituum, & regula extendetur super Jeruschalaima.

17. Ampliùs proclama, dicendo: sic ait Jehova exercituum, adhuc dispergentur civitates meæ præ bono, consolante Jehovâ adhuc Tzijonem, & eligente adhuc Jeruschalaima.

CAPUT II.

Vocatio gentium prædicitur.

ET sublatis oculis meis vidi; ecce autem quatuor cornua.

2. Dicente autem me illi angelo, qui alloquebatur me, quid *sunt* ista? dixit mihi, ista *sunt* illa cornua, quæ sparserunt Jehudam, Jisraëlem, & Jeruschalaima.

3. Deinde ostendit mihi Jehova quatuor fabros:

4. Et quum dicerem, quid isti veniunt facturi? eloquutus est, dicendo: illa cornua, quæ sparserant Jehudam, adeò ut quisquam non extulerit caput suum, jam venerunt isti ad deterrendum ista, ad dejiciendum cornua gentium, quæ sustulerant cornu in terram Jehudæ ad spargendum eam. *Caput* II.

5. Iterum sublatis oculis meis videns, quòd ecce virum, & in manu ejus funiculum mensorium;

6. Dixi, quò vadis? qui dixit mihi, ad mensurandum Jeruschalajima; ut videant quanta *sit futura* latitudo ejus, & quanta longitudo ejus.

7. Ecce autem angelo illo, qui alloquebatur me, procedente; angelus alter processit obviàm ipsi:

8. Cui edixit, curre, alloquere puerum istum, dicendo: *per* pagos habitabunt *cives urbis* Jeruschalajimorum præ multitudine hominum, & jumentorum *versantium* in ea:

9. Et ego ero ei, dictum Jehovæ, murus igneus circumquaque, & gloriæ ero in medio ejus.

10. Heus, heus, jam fugite è terra Aquilonis, dictum Jehovæ; quum expanderim vos, quàm latè patent quatuor venti cœlorum, dictum Jehovæ.

11. Heus Tzijon; libera te; quæ desides apud filiam Babyloniæ.

12. Nam, sic ait Jehova exercituum, *qui* post *indictam* gloriam, misit me contra gentes istas, quæ deprædatæ sunt vos: quia, qui tangit vos, tangit pupillam oculi ipsius:

13. Nam, ecce ego agitaturus sum manum meam contra illas, & erunt prædæ servis suis: ità agnoscetis Jehovam exercituum misisse me.

14. Cane, & lætare filia Tzijonis; quia ecce venturus sum, & habitaturus in medio tui, dictum Jehovæ:

15. Et adjungentes se gentes multæ Jehovæ die illo, erunt mihi populus: & habitante in medio tui, me agnosces, Jehovam exercituum mittere me ad te.

16. Tum possidebit Jehova Jehudam portionem suam in terra sancta; & eliget rursus Jeruschalaima.

17. Sile, universa caro à facie Jehovæ? quum excitatus fuerit ex habitaculo sanctitatis suæ.

CAPUT III

Justificatio peccatoris in persona Jehoschuæ adumbratur.

POstea ostendit mihi Jehoschuham, sacerdotem maximum, stantem coram angelo Jehovæ: & Satanam stantem ad dexteram ejus, ut adversaretur ei.

2. Dicebat autem Jehova Satanæ, increpet Jehova te, ô Satan, increpet, *inquam*, te Jehova, qui eligit Jeruschalaima: nónne hic *est* titio ereptus ex igne?

3. Jehoschuah autem, *quum* esset indutus vestibus sordidis, & staret coram ipso angelo:

4. Respondens *angelus*, alloquutus est eos, qui stabant coram se, edicendo: amovete vestes istas sordidas ab eo; & dixit ei, vide, transtuli à te iniquitatem tuam, ut induam te mutatis vestibus?

5. Ideoque dico, imponunto cidarim mundam capiti ejus: imposuerunt itaque illi cidarim mundam capiti ejus, & induerunt eum vestibus angelo Jehovæ adstante.

6. Tum

6. Tum contestatus est angelus Jehovæ Jehoschuham, dicendo:

7. Sic ait Jehova exercituum, si in viis meis ambulabis, & si observationem meam observabis, & tu cùm jus dices domui meæ, tum etiam observabis atria mea: utique disponam tibi, qui ambulent inter adstantes istos.

8. Audi jam Jehoschuah, sacerdos maxime, tu, & amici tui, qui sedent coram te, quandoquidem ostento sunt: ecce ego adducturus sum servum meum, GERMEN.

9. Nam ecce lapis ille *est*, quem pono coram Jehoschuah, apponens lapidi unico septem oculos: ecce ego sculpturus sum sculpturam ejus, dictum Jehovæ exercituum, & amoturus iniquitatem terræ istius die uno.

10. Die illo, dictum Jehovæ exercituum, vocabitis quisque amicum suum; sub vitem, & sub ficum.

CAPUT IV.

Zerubbabel typus Christi.

DEinde reversus angelus ille, qui alloquebatur me, excitavit me ut virum, qui excitatur à somno suo:

2. Dixítque mihi, quid tu vides? cui dixi, video, quòd ecce lychnuchus aureus totus, cujus lecythus supra summitatem ejus *est*, & septem lucernæ ejus in eo, septémque infundibula septem illis lucernis, quæ *sunt* in summitate illius:

3. Et duæ oleæ ad illum; una à dextera lecythi, & altera ad sinistram ejus.

4. Quúmque respondissem, loquutus sum ad angelum, qui alloquebatur me, dicendo: quid ista *sibi volunt*, domine mi?

5. Respondens autem angelus, qui alloquebatur me, dixit mihi, an nescis, quid sibi *velint* ista? cui dixi, non, Domine mi:

6. Respondens itaque, alloquutus est me, dicendo: hoc *est* verbum Jehovæ ad Zerubbabelem, dicendo: non virtute, neque vi, sed spiritu meo, ait Jehova exercituum.

7. Quis es, ô mons magne, coram Zerubbabele? in planitiem *es*: nam proferet lapidem summum; *cum* fragosis acclamationibus, gratia, gratia ei.

8. Fuit enim verbum Jehovæ ad me, dicendo:

9. Manus Zerubbabelis fundaverunt domum istam, & manus ejus perfecturæ sunt; ut agnoscas Jehovam exercituum misisse me ad vos.

10. Nam quis spreverit diem parvorum *operum*? nam lætantur aspicientes ad lapidem illum, perpendiculum, in manu Zerubbabelis septem isti, oculi, *inquam*, Jehovæ, ipsi peragrantes terram?

11. Ampliùs respondens, dixi ei; quid *sibi volunt* duæ oleæ istæ, ad dexteram lychnuchi, & ad sinistram ipsius?

12. Et respondens denuò dixi ei; quid duæ baccæ olivarum, quæ *sunt* in spatio duorum tuborum auri, effundentium ex se aureum liquorem?

13. Qui, quum alloquutus esset me, dicendo: an nescis, quid *sibi velint* ista? dixi non, Domine mi.

14. Itaque dixit, hæ *sunt* duæ oleosæ; quæ permanent apud Dominum totius terræ.

CAPUT V.

Imago falsæ doctrinæ.

DEinde rursus attollens oculos meos, vidi; quòd ecce volumen volabat.

2. Quúmque diceret mihi, quid tu vides? dixi, video volumen volans, longitudine viginti cubitorum, & latitudine decem cubitorum.

3. Tum dixit mihi, hæc exsecratio processura in superficiem totius terræ, quia quisquis furator ex hoc *populo*, ut illa, se innocentem asserit; & quisquis jurat ex hoc *populo*, ut illa, se innocentem asserit.

4. Hanc profero, dictum Jehovæ exercituum, ut invadat domum furis; & domum jurantis per nomen meum falsò: commoransque in domo ejus, consumat eam, & ligna ejus, ac lapides ejus.

5. Postea progressus angelus, qui alloquebatur me, dixit mihi, attolle jam oculos tuos, & vide, quid *sit* hoc, quod procedit.

6. Dicenti autem mihi, quid est? dixit, est Epha, quæ progreditur, dixítque, hic *est* oculus ipsorum in tota hac terra.

7. Ecce autem massam plumbi allatam, cum ea, mulierem unam, quæ sedit in medio illius Ephæ.

8. Dixitque *ille*, hæc *est* ipsa improbitas, quum projiceret eam in medium Ephæ; projecítque massam illam plumbi in os ipsius *Ephæ*.

9. Tum attollens oculos meos, vidi, quòd ecce duæ mulieres prodibant, habentes ventum in alis suis, quibus *erant* alæ similes alis ciconiæ; efferebantque Epham illam inter terram, & cœlum.

10. Me autem dicente illi angelo, qui alloquebatur me; quò istæ deferunt Epham hanc?

11. Dixit mihi, ut ædificet sibi domum in terra Schinharis: ubi stabiliatur, & collocetur in basi sua.

CAPUT VI.

Angeli boni, defensores Ecclesiæ.

DEinde rursus attollens oculos meos vidi, quòd ecce quatuor currus prodibant è medio duorum montium; qui montes *erant* montes chalybei.

2. In curru primo equi rufi *erant*, & in curru secondo equi nigri:

3. In curru autem tertio equi albi, & in curru quarto equi grandine guttati, confirmati.

4. Itaque proloquens dixi angelo, qui alloquebatur me, quid *sibi* hæc *volunt*, Domine mi?

5. Et respondens angelus dixit mihi, hi quatuor *sunt* venti cælorum, procedentes inde ubi constiterant, apud dominatorem totius terræ.

6. Qui sunt in illo *curru*, & equi illi nigri egrediuntur in terram Aquilonalem, & albi illi egrediuntur post eos; grandine verò guttati egrediuntur in terram Meridianam.

7. Confirmati itaque illi egressi quærebant eundo, ut obambularent terram hanc; quapropter edixit, ite, obambulate terram hanc: sic obambulârunt *equæ* terram.

8. Et accersens me, alloquutus est me, dicendo: vide, hi, qui egressi sunt in terram Aquilonalem, tranquillârunt spiritum meum in terra Aquilonali.

9. Tum fuit verbum Jehovæ, edicendo mihi;

10 Accipe à deportatis, à Cheldajo, & à Tobija, & à Jedahja; veniens tu die eodem, veniens, *inquam*, *in* domum Joſchijæ, filii Tzephanjæ, qui veniunt è Babylonia:

11. Et accipiens argentum, & aurum, facies coronas; ac impones capiti Jehoſchuhæ, filii Jehotzadaki, ſacerdotis maximi:

12. Quem alloqueris, dicendo: ſic ait Jehova exercituum, dicendo: ecce virum, cujus nomen *eſt* GERMEN, qui è loco ſuo germinabit, & ædificabit templum Jehovæ.

13. Is enim ædificaturus eſt templum Jehovæ, idemque reportaturus decorem, & ſeſſurus, ac dominaturus in ſolio ſuo: erítque ſacerdos in ſolio ſuo, & conſilium pacis erit inter utroſque.

14. Quamobrem illarum coronarum quæque *eſto*, pro Chelemo, & pro Tobija, & pro Jedahja, & pro Chene, filio Tzephanjæ, in memoriale, in templo Jehovæ.

15. Nam longinqui advenient, & ædificabunt in templo Jehovæ, ità cognoſcetis Jehovam exercituum miſiſſe me ad vos: atque *hoc quidem* futurum eſt, quum omnino auſcultaveritis voci Jehovæ, Dei veſtri.

CAPUT VII.

Jejunium Deo acceptum.

POſtea fuit anno quarto Darii Regis; fuit verbum Jehovæ ad Zecarjam, quarto *die* menſis noni, Cislevo *menſe*.

2. Quum miſiſſet *populus* in domum Dei Scharetzerum, & Regem Melecum, & viros ſuos; ad deprecandum faciem Jehovæ.

3. Et alloquendum ſacerdotes, qui aderant domui Jehovæ exercituum, & prophetas, dicendo, an fleturus ſum menſe quinto, ſeparando me, quemadmodum feci jam aliquot annis?

4. Fuit igitur verbum Jehovæ exercituum, edicendo mihi:

5. Alloquere totum populum hujus terræ, & ſacerdotes, dicendo: quum jejunatis, *&* plangitis quinto, & ſeptimo *menſe*, ut illis ſeptuaginta annis, an ullo pacto mihi, mihi, *inquam*, jejunatis?

6. Et quum comeditis, aut quum bibitis; nónne vos comeditis, & vos bibitis *vobis*.

7. Nónne *facturi fuiſtis* ſecundùm verba illa, quæ proclamavit Jehova per prophetas priores, quum eſſet urbs Jeruſchalaimorum deſes, & tranquilla, & civitates circumſtantes eam: quum Auſtralem locum, & humilem regionem *populus* inhabitaret?

8. Fuítque verbum Jehovæ ad Zecarjam, ut diceret:

9. Sic loquutus fuerat Jehova exercituum, edicendo: jus veritatis dicite, benignitatémque, & miſericordiam exercete alter in alterum:

10. Viduámque, aut pupillum, peregrinum, aut pauperem ne opprimitote: & malum alter alterius ne cogitate cum animo veſtro:

11. Sed renuerunt attendere, & præbuerunt humerum refractarium; auréſque ſuas aggravârunt, ne audirent:

12. Et cor ſuum diſpoſuerunt *ut* lapidem perdiuturnum, ne audiret legem ipſam, & verba, quæ mittebat Jehova exercituum ſpiritu ſuo, *dicenda* per prophetas illos priores: unde fuit fervor *iræ* magnus à Jehova exercituum.

13. Fuit enim, quemadmodum clamantem ipſum non audiverant, *ut* ità clamantes ipſos non audirem ait Jehova exercituum:

14. Sed turbine disjicerem eos in omnes gentes, quas non noverant, & terra hæc deſolaretur poſt eos, deſtituta tranſeunte, & redeunte: ità diſpoſuerunt terram deſiderabilem in deſolationem.

CAPUT VIII.

Ira Dei placabilis.

DEinde fuit verbum Jehovæ exercituum, dicendo:

2. Sic ait Jehova exercituum; Zelotypus fui Tzijonis zelotypiâ magnâ; & excandeſcentiâ magnâ zelotypus fui ipſius.

3. Sic ait Jehova, reverſus ſum ad Tzijonem, & habito in medio Jeruſchalaimorum, ut vocetur urbs Jeruſchalaimorum civitas veritatis, & mons Jehovæ exercituum mons ſanctitatis.

4. Sic ait Jehova exercituum, adhuc ſedebunt ſenes, & anus in plateis Jeruſchalaimorum; habens quiſque ſcipionem ſuum in manu ſuâ præ multitudine dierum:

5. Et plateæ civitatis replebuntur pueris, & puellis, ludentibus in plateis ejus.

6. Sic ait Jehova exercituum, quia mirabile eſt in oculis reliquiarum populi hujus diebus his, *an* etiam in oculis meis mirabile eſſet? dictum Jehovæ exercituum.

7. Sic ait Jehova exercituum, ecce ego ſervaturus ſum populum meum, è terra Orientis; & è terra occasûs ſolis.

8. Et reducturus eos, ut habitent Jeruſchalaimis, erúntque mihi populus, & ego ero eis Deus in veritate, & juſtitiâ.

9. Sic ait Jehova exercituum; confirmantor manus veſtræ, qui audiſtis diebus his verba iſta, ex ore prophetarum ipſorum, *ex* quo die fundata eſt domus Jehovæ exercituum, templum ædificandum fuiſſe.

10. Nam ante dies hos merces hominis non efficiebatur, & merces jumenti nulla erat, & exeunti, ac egredienti nulla *erat* pax ab hoſte, ſed committebam omnes homines unum cum altero.

11. Nunc verò non *ſum* ut diebus illis prioribus ego, reliquiis populi hujus; dictum Jehovæ exercituum.

12. Nam ſementis pacis *eſt*, vitis edit fructum ſuum; & terra edit proventum ſuum, cœlíque edunt rorem ſuum, denique facio ut poſſideant reliquiæ populi hujus omnia iſta.

13. Erítque, *ut* quemadmodum fuiſtis maledictioni in gentibus, ô domus Jehudæ, & domus Jiſraëlis, ità ſervem vos, & ſitis benedictioni: ne timetote, confirmantor manus veſtræ.

14. Sic enim ait Jehova exercituum: quemadmodum cogitaveram malo afficere vos, quum fervefeciſſent me patres veſtri, ait Jehova exercituum; neque pœnituit me:

15. Ità converſus, cogito diebus his bono afficere Jeruſchalaima, & domum Jehudæ; ne timetote.

16. Hæ *ſunt* res, quas facturi eſtis: loquimini

mini veritatem alter cum altero, veritatis,& pacis jus dicite in portis vestris:

17. Et alter malum alterius ne cogitetis cum animo vestro,& juramentum falsum ne ametis: nam omnia hæc *sunt*, quæ odi,dictum Jehovæ.

18. Fuit igitur verbum Jehovæ exercituum,dicendo mihi:

19. Sic ait Jehova exercituum, jejunium quarti *mensis*,& jejunium quinti,& jejunium septimi,jejuniúmque decimi futurum est domui Jehudæ gaudio,& lætitiæ, & in solennitates hilares: sed veritatem,& pacem amate.

20. Sic ait Jehova exercituum; adhuc *erit*, quum venient populi, & habitatores civitatum multarum:

21. Et adibunt habitatores unius alteram, dicendo: eamus indesinenter ad deprecandum faciem Jehovæ, & ad quærendum Jehovam exercituum: eam ego quoque.

22. Ita venient populi multi, & gentes numerosæ ad quærendum Jehovam exercituum Jeruschalaimis; & ad deprecandum faciem Jehovæ.

23. Sic ait Jehova exercituum; *erit* diebus illis, quum prehendent decem homines ex omnibus linguis gentium; prehendent, *inquam*, alam viri Jehudæi, dicendo: ituri sumus vobiscum, quia audimus Deum *esse* vobiscum.

CAPUT IX.

Christus Rex equitans in asino.

PRophetia onerosa *est* verbi Jehovæ in terram circumstantem te, & Damascus requies *erit* illius: quia Jehovæ est oculus *spectator* hominum, ut omnium tribuum Jisraëlis.

2. Quin etiam Chamatham terminabit illa; Tyrum,& Tzidonem,quàmvis sapiens sit valde,

3. Et ædificaverit Tyrus munitionem sibi, coacervaveritque argentum quasi pulverem,& effossum *aurum* quasi lutum platearum.

4. Ecce Dominus expellet eam, & percutiens *deturbabit* in mare præmunitionem ejus,& ipsa igne absumetur.

5. Videns Aschkelon timebit, & Hazza dolebit quoque valde, etiam Hekron, quòd pudefecerit *ipsam* exspectatio sua: peribítque Rex ex Hazza,& Aschkelon non permanebit:

6. Et habitabit nothus Aschdodi, denique exscindam fastum Pelischthæorum.

7. Quúmque amovero cædes cujusque ab ore ipsius, & detestationes ejus è dentibus ejus, relinquetur etiam ipse Deo nostro; ut sit tanquam dux in Jehuda, & Hekron ut Jebusæus,

8. Et castra habebo ad domum meam propter exercitum,propter transeuntes, & propter redeuntes,ut non pervadat eos ampliùs exactor: quia jam visum est mihi in oculis meis.

9. Exsulta valde filia Tzijonis, clange filia Jeruschalaimorum, ecce Rex tuus advenjet tibi, justus,& salute præditus est; pauper, & insidens asino; ídque pullo nato asinabus.

10. Nam exscindam currus ex Ephrajimo, & equos è Jeruschalaimis, exscindetur etiam arcus bellicus, pacémque eloquetur gentibus; & dominatus ejus à mari uno ad alterum, & à flumine usque ad fines terræ *protendetur*.

11. Tu autem infecta sanguine fœderis tui emisi vinctos tuos è cisterna; in qua nullæ *sunt* aquæ:

12. Revertimini ad munitionem, vincti sperantes: tum illo die,*quod* indico, duplum restituam tibi:

13. Quum tetendero mihi Jehudam,arcum implevero Ephrajimo, & excitavero filios tuos, ô Zijon, contra filios tuos,ô Javan,disponens te tanquam gladium potentis.

14. Nam Jehova contra hos conspicuus erit,prodeunte velut fulgure sagittâ ejus: & Dominus Jehovi buccina clanget,& progredietur procellis meridianis.

15. Jehova exercituum proteget illos; ut comedant, postquam subegerint lapides fundæ, & bibant strepentes quasi vino; implebúntque tum cratera, tum angulos altaris.

16. Denique servabit eos Jehova Deus ipsorum die illa,tanquam gregem populi sui; quum lapides coronarii pro vexillis erunt in terra illius.

17. Nam quantum *erit* bonum ejus? & quanta pulchritudo ejus? frumentum juvenes,& mustum facundas faciet virgines.

CAPUT X.

Progressus Evangelii.

PEtite à Jehova pluviam tempore serotino,Jehovâ efficiente nimbos, & pluviam imbriferam est editurus eis,cuique herbam in agro suo.

2. Nam imagines loquuntur vanitatem,& divini vident falsum,& somnia vana loquuntur, vanitate consolantur: idcirco proficiscentes velut grex, testificati sunt nullum fuisse pastorem.

3. Contra pastores istos accensa est ira mea,& in istos hircos animadverti: nam visitavit Jehova exercituum gregem suum,domum Jehudæ, & disposuit illos velut equum decoris sui in bello.

4. Ab ipso *fuit* angulus,ab ipso clavus, ab ipso arcus bellicus; ab ipso processit omnis exactor pariter.

5. Fuerúntque similes potentibus, conculcantibus lutum platearum in bello, quum præliabantur, quia Jehova cum ipsis *erat*; & pudefecerunt eos, qui insidebant equis.

6. Corroborabo autem domum Jehudæ, & domum Josephi servabo, & tranquillè collocabo eos, quia misereor eorum, eruntque ac si non abjecissem eos: quia ego *sum* Jehova, Deus eorum, & exaudiam eos.

7. Eruntque similes potenti Ephrajimitæ, & lætabitur animus eorum quasi vino; & filii eorum videntes lætabuntur, exsultabit animus eorum in Jehova.

8. Sibilans ad eos, congregabo eos, quum redimam eos: & multiplicabuntur sicut multiplicati fuerant:

9. Et disseminabo eos in populos, ut in longinquis locis recordentur mei; & viventes cum filiis suis revertentur.

10. Ita reducam eos è terra Ægypti, & ab Assyria congregabo eos; in terram Gilha-

dis, Libanique, adducam eos; & non sufficiet eis.

11. Quamobrem transiens per mare angustiâ, percutiet in mari fluctus, arescéntque omnia profunda rivi; & dejicietur fastus Assyriæ, sceptrúmque Ægypti amovebitur.

12. Roborabo autem illos in Jehova, ut in nomine ejus continenter ambulent, dictum Jehovæ.

CAPUT XI.

Destructio templi secundi, & disparitas pastorum Ecclesiæ, inprimis Christi, & Antichristi.

APeri Libane januas tuas, ut consumat ignis cedros tuas.

2. Ejula abies, quia corruit cedrus, quia magnifici vastantur: ejulate robora Baschanis, quia concidit silva vindemiæ.

3. Vox ejulatus pastorum, eò quòd vastetur magnificentia eorum, vox rugitûs leonum, eò quòd vastetur fastus Jardenis.

4. Sic ait Jehova, Deus meus; pasce oves has interfectionis,

5. Quas possessores earum interficiunt, neque habentur rei, & eorum, qui vendunt ipsas, quisque dicit, benedictus Jehova, quòd ditatus sim; & pascentium eas, nemo clementiâ utitur erga eas.

6. Nam non utar clementiâ ampliùs erga habitatores hujus terræ, dictum Jehovæ: sed ecce ego faciam ut præstò sint homines, alter in manu alterius, & in manu regis sui, quibus contundentibus terram hanc, non eripiam è manu eorum.

7. Itaque pavi oves interfectionis, vos, *inquam*, ô pauperes gregis; & accipiens mihi duos baculos, quorum unum vocavi amœnitatis, & alterum vocavi devincientium, pavi oves illas.

8. Et excidi tres pastores mense uno: imminuto animo meo propter illos, quòd etiam animus eorum coqueret *consilia* in me:

9. Et dixi, non sum pasturus vos; quæ moritura est, moriatur, & quæ exscindenda est, exscindatur, & reliquæ comedant altera carnem alterius.

10. Itaque accipiens baculum meum, *baculum* jucunditatis, succidi ipsum; irritum faciendo fœdus meum, quod pepigeram cum omnibus populis istis.

11. Irritóque facto die illâ; agnoverunt rectè pauperes illius gregis, qui observabant me, verbum Jehovæ esse.

12. Dixeram enim illis, si bonum *videtur* in oculis vestris, date mercedem meam, sin minùs, desistite: qui appenderunt mercedem meam, triginta argenteos.

13. Edixit autem Jehova mihi, projice eos *conferendos* in figulum, magnificum pretium, quo pretiosè æstimatus sum ab illis: ità accipiens illos triginta argenteos, projeci eos *in* domum Jehovæ, *conferendos* in figulum.

14. Postea succidi baculum meum secundum, *baculum* devincientium, irritam faciendo fraternitatem inter Jehudam, & Jisraëlem.

15. Tandem edixit Jehova mihi, ampliùs sume tibi instrumentum pastoris stulti.

16. Nam ecce ego suscitaturus sum pastorem in hac terra, *qui* erraticas non visitabit, ætate teneram non requiret, & fractam non curabit: restitantem non portabit, sed carnem pinguioris comedet, & ungulas harum perrumpet.

17. Væ pastori meo nihili, derelinquenti gregem, gladius imminet brachio ejus, & oculo dextero ejus: brachium ejus prorsus arescet, & oculus dexter ejus omnino caligabit.

CAPUT XII.

Spiritus gratiæ, & precum: & Ecclesia sub pressuris invicta.

ONerosa prophetia verbi Jehovæ pro Jisraële: dictum Jehovæ, qui extendit cœlos, & fundat terram, formátque spiritum hominis in eo.

2. Ecce ego dispositurus sum Jeruschalaima, *ut* pelvem soporiferam omnibus populis circumquaque, quando tum contra Jehudam erit in obsidione, *tum* contra Jeruschalaima.

3. Quin futurum est die illo, *ut* disponam Jeruschalaima *velut* lapidem onerosissimum omnibus populis, quo, quicunque onerant se, omnino cæduntur; etiamsi congregentur contra illum omnes gentes terræ.

4. Die illo, dictum Jehovæ, percutiam omnem equum stupore, & sessorem ejus amentiâ: & super domum Jehudæ aperiens oculos meos, omnes equos populorum percutiam cæcitate.

5. Adeo ut dicant duces Jehudæ cum animo suo, fortitudo *est* mihi, & habitatoribus Jeruschalaimorum, in Jehova exercituum, Deo ipsorum.

6. Die illo disponam duces Jehudæ tanquam foculum ignis, invadentis ligna, & ut tædam ignis, invadentis manipulum, qui consumant ad dexteram, & ad sinistram omnes populos circumquaque: ut permaneant Jeruschalaima adhuc loco suo Jeruschalaimis.

7. Ità servans Jehova tentoria Jehudæ primùm, ut non magnificet se ornatus domûs Davidis, & ornatus habitantium Jeruschalaimis supra Jehudam.

8. Die illo proteget Jehova habitantes Jeruschalajimis: eritque abjectissimus ex eis, die illo similis Davidi, & domus Davidis, ut dii, ut angelus Jehovæ coram illis.

9. Erit enim die illo; *quum* quæram perdere omnes gentes, quæ invaserint Jeruschalaima.

10. Ut effundam super domum Davidis, & super habitatores Jeruschalaimorum spiritum gratiæ & deprecationum, respiciéntque ad me, quem transfixerint, clangéntque super hoc, tanquam planctu de unigenito: & amarè plangent de eo, ut amarè quis plangit de primogenito.

11. Die illo magnus erit planctus Jeruschalaimis, ut planctus Hadadrimmonis, in convalle Megidduntis:

12. Planget enim terra, quæque familiæ seorsim; familia domûs Davidis seorsim, & fœminæ eorum seorsim, familia domûs Nathanis seorsim, & fœminæ eorum seorsim:

13. Familia domûs Levi seorsim, & fœminæ eorum seorsim; familia Schimhitica seorsim, & fœminæ eorum seorsim:

14. Omnes familiæ reliquæ, familiæ singulæ seorsim; & fœminæ eorum seorsim.

CAPUT XIII.

Passio Christi futura.

Die illo erit fons apertus domui Davidis, & habitatoribus Jeruschalaimorum pro peccato, & pro separatione ex immunditia.

2. Erit etiam die illo, dictum Jehovæ exercituum, *ut* exscindam nomina terriculorum è terra, adeò ut non commemorentur ampliùs: quin etiam eorum prophetas, & spiritum impuritatis amoturus sum à terra.

3. Erítque, quum prophetaverit quispiam ampliùs; ut dicant ei pater ejus, & mater ejus, qui genuerint eum, non es victurus, quia falsitatem loquutus es nomine Jehovæ: & transfigent eum pater ejus, & mater ejus, qui genuerint eum, quum prophetaverit.

4. Ità erit die illo, ut erubescant isti prophetæ quisque à visione sua, quum prophetaverit, neque induant togam villosam, ut mentiantur.

5. Sed dicat, non sum propheta; vir agricola sum, nam instituit me aliquis à pueritia mea.

6. Quòd si dixerit ei *quisquam*, quid plagæ istæ in manibus tuis? dicet, *plagæ sunt*, quibus percussus fui in domo amantium me.

7. Gladie, evigila contra pastorem meum, & contra virum proximum meum, dictum Jehovæ exercituum; percute pastorem, & dispergentur oves; at reducam manum meam ad parvulos.

8. Nam erit in tota terra, dictum Jehovæ, *ut* partibus duabus in ea excisis, & exspirantibus; tertia relinquatur in ea:

9. Et inducam tertiam istam in ignem, conflánsque eos, ut conflatur argentum, probabo eos, quemadmodum probatur aurum: hic invocabit nomen meum, & ego exaudiam eum, dicam, populus meus est, & ipse dicet, Jehova *est* Deus meus.

CAPUT XIV.

Excidium Jeruschalaimorum, & vocatio gentium prædicitur.

Ecce dies ventura est Jehovæ, quum dividetur spolium tuum in medio tui.

2. Recipiam enim omnes gentes contra Jeruschalaima ad bellum; & capietur civitas, diripientúrque domus; & fœminæ comprimentur, & exeunte parte civitatis in deportationem, residuum populi non exscindetur à civitate.

3. Nam procedens Jehova, pugnabit contra gentes illas; ut quo die pugnavit, die conflictûs.

4. Et stantibus pedibus ejus die illo super montem olivarum, qui *est* in conspectu Jeruschalaimorum ab Oriente; scindetur mons olivarum medius Orientem, & Occidentem versùs, *in* vallem magnam valde: & recedet pars ipsius montis ad Aquilonem, & pars ejus ad Austrum.

5. Tum fugientes vallem montium, quum pertinget vallem montium, ad *montem contendetis, quem* selegit; & fugietis, quemadmodum fugiebatis metu terræmotûs, diebus Huzzijæ, Regis Jehudæ: veniente Jehova, Deo meo, omnibúsque sanctis adstituris tibi.

6. Et erit die illo, *ut* non sit lux pretiosa, & densa:

7. Sed erit dies unus, qui agnoscetur à Jehova, non *ex* die, & nocte; nam erit, ut tempore vespertino sit lux.

8. Erit etiam die illo, prodeuntibus aquis vivis è Jeruschalaimis, parte sui ad mare Orientale, & parte sui ad mare posterum (quod æstate, & hyeme futurum est.)

9. Erit, *inquam*, Jehova Rex super totam terram, die illo erit Jehova unus, & nomen ejus unum.

10. Redigetur tota hæc terra quasi campestria; à Gebaho ad Rimmonem, *in* Australi parte Jeruschalaimorum: & exaltata *urbs* manebit in loco suo, à porta Binjaminis usque ad locum portæ primæ, usque ad portam angulorum, & à turri Chananeelis, usque ad lacus torcularium regis:

11. Et habitabunt in ea, & anathema non erit ampliùs; nam residebit urbs Jeruschalaimorum securè.

12. Hæc verò erit plaga, quâ afficiet Jehova omnes populos, qui turmatim convenerint contra Jeruschalaima: tabefaciet carnem cujusque ipso stante super pedes suos, & oculi cujusque tabefient in foraminibus suis; & lingua cujusque tabefiet in ore ipsorum:

13. Erit etiam die illo, *ut* sit vexatio Jehovæ magna in illis; adeò ut prehendant alter manum alterius, & ascendat manus unius in manum alterius.

14. Et *tu* quoque Jehuda pugnabis Jeruschalaimis; & recipientur opes omnium gentium circumquaque, aurum, & argentum, vestésque multæ admodum.

15. Et similiter futura est plaga equorum, mulorum, camelorum, asinorúmque, & omnium jumentorum, quæ erunt in castris illis; similis plagæ illi.

16. Erítque, ut quisquis residuus fuerit ex omnibus gentibus, quæ venerint contra Jeruschalaima; ascendant de anno in annum, ut incurvent se *honorem exhibentes* Regi Jehovæ exercituum, & ut celebrent festum tabernaculorum.

17. Et erit, *si* qui non ascenderint ex familiis terræ Jeruschalaima, ad incurvandum se *exhibituri honorem* Regi Jehovæ exercituum, ut non sit super eos imber.

18. Quòd si familia Ægypti non ascenderit, neque advenerit, super quos non *est imber*, erit illa plaga, quâ affecturus est Jehova gentes, quæ non ascenderint ad celebrandum festum tabernaculorum.

19. Hæc erit peccati pœna Ægypti, & peccati pœna omnium gentium, quæ non ascenderint ad celebrandum festum tabernaculorum.

20. Die illo erit *inscriptum* tintinnabulis equorum; sanctitas Jehovæ, ut sint ollæ in domo Jehovæ, quasi crateres coram altari:

21. Imò erit omnis olla Jeruschalaimis, & in Jehuda sanctitatis Jehovæ exercituum; & venientes omnes sacrificaturi accipient ex eis, & coquent in eis; neque erit Chenanæus ampliùs in domo Jehovæ exercituum die illo.

Maleaci.

CAPUT I.

Gratia Dei malam init gratiam apud populum consœderatum.

PRophetia onerosa verbi Jehovæ, ad Jisraëlem; per Maleacin.

2. Diligo vos, ait Jehova, & dicitis, in quo diligis nos? nónne frater *fuit* Hesau Jahakobo? dictum Jehovæ, dilexi autem Jahakobum.

3. Hesauum verò odio habui; ideo dispofui montes ejus desolationi, & possessionem ejus draconibus deserti:

4. Quòd dicit Edomæa, depauperati sumus *quidem*, ac revertemur, & ædificabimus vastata loca, sic ait Jehova exercituum, ipsi ædificent, at ego destruam: & vocabuntur terminus improbitatis, & populus, cui indignatur Jehova, usque in seculum:

4. Quod oculi vestri visuri sunt ex termino Jisraëlis; & vos dicturi, magnificat se Jehova.

6. Filius honorat patrem, & servus Dominum suum: quòd si pater sum, ubi *est* honor meus? & si dominus sum, ubi reverentia mei? ait Jehova exercituum vobis, ô sacerdotes, contemtores nominis mei, qui dicitis, qua in re contemnimus nomen tuum?

7 Qui afferentes super altare meum cibum pollutum, dicitis, qua in re polluimus te? in eo, quòd dicitis mensam Jehovæ contemtibilem esse.

8. Nam quum affertis *animal* cæcum ad sacrificandum, nihil*ne est* mali? & quum affertis claudum & ægrotum, nihil*ne est* mali? offer illud jam duci tuo, an acceptum habiturus sit te, aut an suscepturus vultum tuum, ait Jehova exercituum.

9. Nunc itaq; deprecamini jam faciem *Dei* fortis, ut gratiam faciat nobis; *dum* è manu vestra est hoc, an suscepturus est *ullius* ex vobis vultum? ait Jehova exercituum.

10. Quis etiam inter vos *est*, qui claudat fores *gratis?* aut num illustratis altare meum gratis? nulla *est* mihi delectatio in vobis; ait Jehova exercituum, & munus acceptum non habeo è manu vestra:

11. Nam ab ortu solis usque ad occasum ejus, magnum *erit* nomen meum in gentibus, & in omni loco suffimentum afferetur nomini meo, & munus purum: quia magnum nomen meum *erit* in gentibus, ait Jehova exercituum.

12. Etenim vos profanatis illud; in eo, quòd dicitis, mensam Jehovæ pollutam esse, & proventus ejus contemtibilem *esse* cibum:

13. Et dicitis, ecce quantum fatigationis, quū exsufflare possetis illud, ait Jehova exercituum, affertis etiam raptum, & claudum, & ægrotum, afferentes munus: an acceptum habebo illud è manu vestra? ait Jehova.

14. Imò maledictus *est* machinator, *qui* quum sit in grege ipsius masculus, vovet, & sacrificat corruptum Domino: nam rex magnus sum, ait Jehova exercituum, & nomen meum *est* reverendum in gentibus.

CAPUT II.

Peccata sacerdotum, & populi.

NUnc itaque ad vos *spectat* præceptum istud, ô sacerdotes;

2. Nisi auscultaveritis, & nisi indideritis animo *studium* tribuendi gloriam nomini meo, ait Jehova exercituum, utique immittam in vos maledictionem, & maledicam benedictionibus vestris: quin etiam maledixi earum cuique, quia minimè inditis animo.

3. Ecce ego correpturus sum vobis sementem, & sparsurus fimum in facies vestras; fimum sacrificiorum vestrorum, adeò ut abripiat vos ad se.

4. Nôstis enim me misisse ad vos præceptum istud; ut sit fœdus meum cum *tribu* Levi, ait Jehova exercituum:

5. Fœdus meum fuisse cum illa vitæ, & pacis, & dedisse eas ipsi *propter* reverentiam, quâ reveritus est me; & propter nomen meum contritam fuisse:

6. *Quum* lex veritatis fuit in ore ejus, & iniquitas non est inventa in labiis ejus; in pace, & in æquitate ambulavisse mecum, & multos avertisse ab iniquitate:

7. Quum labia sacerdotis observarent scientiam, & lex requireretur ex ore ipsius: nam angelus Jehovæ exercituum est.

8. At vos recessistis ab illa via, fecistis, ut impingerent multi in legem; corrupistis fœdus Leviticum, ait Jehova exercituum.

9. Ideóque etiam ego reddidi vos contemtos, & abjectos toti populo; prout vos minimè observatis vias meas, sed attollitis faciem contra legem, *dicendo:*

10. Nónne pater unus omnibus nobis *est*, nónne Deus fortis unicus creavit nos? quare perfidi sumus alter in alterum, profanando fœdus majorum nostrorum?

11. Perfidè agit Jehuda, & abominatio fit in Jisraële, & Jeruschalaimis: profanat enim Jehuda sanctitatem Jehovæ, quam amaturus fuerat, ducens filiam dei alieni.

12. Exscindet Jehova virum vigilantem, & respondentem, qui fecerit illam è tentoriis Jahakobi; etiam offerentem munus Jehovæ exercituum.

13. Atque hoc secundùm facitis, operiendo lacrymis altare Jehovæ fletu, & exclamatione; adeò ut minimè ampliùs respiciat *Deus* ad munus: & benevolentiâ *ejus* recipiat oblationem è manu vestra.

14. Dicitis autem, propter quid? propterea quòd Jehova testificatus est inter te, & uxorem adolescentiæ tuæ, contra quam tu perfidè agis, cùm sit socia tua, & uxor fœderata tibi.

15. Nam nónne unum effecit, quàmvis reliqui spiritus ipsius *essent?* quid autem unum? quæsiturum semen Dei: ideo cauturi estis spiritui vestro, & in uxorem adolescentiæ tuæ perfidè ne *quisquam* agito.

16. Sibi odio esse dimissionem, ait Jehova, Deus Jisraëlis, nam *eum* operire violentiam pallio ipsius, ait Jehova exercituum: quare cavebitis spiritui vestro, ut non perfidè agatis.

17. Fatigatis Jehovam verbis vestris, & dicitis, qua in re fatigamus? in eo quòd dicitis, quisquis facit malum, bonus *videtur* in oculis Jehovæ, & istis ipse delectatur, aut ubi *est* Deus judicii?

CAPUT

CAPUT III.

Adventus Christi, & ejus præcursor Johannes Baptista.

ECce ego missurus sum angelum meum, qui expediat viam ante me: & repentè veniet in templum suum Dominus, quem vos quæritis, & angelus fœderis, quo vos delectamini, ecce venturus est, ait Jehova exercituum.

2. Quis autem sustineat diem adventûs ejus? aut quis consistat, quum apparuerit? nam ipse quasi ignis conflatoris, & ut smegma fullonum *est*.

3. Ut sedet conflans, & purgans argentum, ità purgabit filios Levi, defæcans eos velut aurum, & argentum: ut sint Jehovæ, qui offerant munus justè:

4. Et suave sit Jehovæ munus Jehudæ, & Jeruschalaimorum: ut diebus priscis, & ut annis antiquis.

5. Accedam autem ad vos in judicium; & ero testis festinantissimus contra præstigiatores, & contra adulteros, & contra jurantes falsò: & contra oppressione detinentes mercedem mercenarii; viduam, & pupillum, ac peregrinum pervertentes, neque timentes mei, ait Jehova exercituum.

6. Quia ego Jehova non mutor: ideo vos, filii Jahakobi, non consumti estis.

7. Inde à diebus majorum vestrorum recessistis à statutis meis, neque observâstis, revertimini ad me, & revertar ad vos, ait Jehova exercituum: sed dicitis, quâ in re revertemur?

8. An spoliet homo Deum, quòd vos spoliatis me? & dicitis, quâ in re spoliamus te? decimis, & oblatione.

9. Maledictione estis maledicti, eò quòd vos me spoliatis: gens ipsa tota.

10. Afferte omnes decimas in thesaurum, ut sit cibus in domo mea; & probate me jam in hoc, ait Jehova exercituum: si non aperuero vobis cataractas cœlorum, & proferam vobis benedictionem, adeò ut non sufficiatis:

11. Et increpabo vestri causâ exedentem, ut non corrumpat vobis fructum terræ: neque orbet vos vitis in agro, ait Jehova exercituum.

12. Itaque beatos prædicabunt vos omnes gentes, quia eritis terra oblectationis, ait Jehova exercituum.

13. Invaluerunt contra me verba vestra, ait Jehova: sed dicitis, quid obloquuti sumus contra te?

14. Dixistis, vanum *est* colere Deum, & quod lucrum *erit*, quum observaverimus observationem ejus, & quum ambulaverimus atratè metu Jehovæ exercituum?

15. Imò nunc felices prædicamus superbos: & ædificantur, qui faciunt improbitatem: & qui probant Deum, liberantur:

16. Tunc timentes Jehovæ, frequenter prædicant alter apud alterum, *dicentes*: enimverò attendit Jehova, & audit, atque conscriptum est in libro commentarii coram eo; pro timentibus Jehovæ, & cogitantibus *de* nomine ejus.

17. Hi erunt mei, ait Jehova exercituum, quo die ego confecturus sum peculium: & clementiâ utar erga ipsos, quemadmodum quis utitur clementiâ erga filium suum, qui colit ipsum.

18. Tunc conversi videbitis inter justum, & improbum *quid intersit*, inter colentem Deum & eum, qui non colit ipsum. *Caput IV.*

19. Nam ecce dies ille adveniet, ardens tanquam fornax; quo erunt omnes superbi, & omnes facientes improbitatem stipula, & inflammabit eos dies ille venturus: ait Jehova exercituum, adeò ut non derelinquat eis radicem, aut ramum.

20. Exorietur autem vobis, ô timentes nominis mei, sol justitiæ cum curatione in alis ipsius; & procedetis, augescetisque ut vituli saginarii:

21 Et conculcabitis improbos; nam futuri sunt cinis sub plantis pedum vestrorum; quo die ego effecturus sum, ait Jehova exercituum.

22. Recordamini legis Moschis, servi mei: cui præcepi in Chorebo *perferenda* ad totum Jisraëlem statuta, & jura.

23. Ecce ego missurus sum vobis Elijam prophetam, antequam veniat dies Jehovæ maximus, & reverendus:

24. Ut convertat cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres ipsorum, ne veniens, percutiam terram anathemate.

LIBRI APOCRYPHI.

Tobit.

CAPUT I.

Tobit senior constans confessor.

COmmentarius Tobiti, filii Tobjelis, filii Chananeelis, filii Hiddui, filii Gebahelis, è semine Jachtzielis, de tribu Naphthali:

2. Qui captivus abductus est diebus Schalman-asaris, regis Assyriorum è Thischbe, quæ *regio* sita est ad dexteram ejus, quæ propriè *dicitur* Naphthali in Galilæa, suprà Ascheris *tribum*.

3. Ego Tobit fideliter, ac justè ambulavi singulis diebus vitæ meæ, eleemosynas multas faciens fratribus meis, ac genti meæ, & iis, qui venerant mecum in regionem Assyriorum Nineven.

4. Nam quum essem in regione mea, in terra Jisraëlis juvenis adhuc, deficiente totâ tribu Naphthali patris mei à domo Jeruschalaimorum, quæ electa fuerat ex omnibus tribubus Jisraëlis.

5. Ut sacrificarent *illic* omnes tribus, ubi sanctificatum fuerat templum pro tabernaculo Altissimi, ex quo exstructum fuerat, in generationes omnes æternas; & omnibus tribubus, quæ unà defecerant, sacrificantibus Bahali deo, cum domo Naphthali, patris mei:

6. Ego tamen solus ibam sæpe Jeruschalaima diebus festis, quemadmodum præscriptum est toti populo Jisraëlis, præcepto æterno, primitias, decimasque fœtuum, & prima

ma vellera habens ; & dabam ea Sacerdotibus posteris Aharonis ad altare *offerens*.

7. Primas omnium fœtuum decimas dabam posteris Aharonis, qui ministrant Jeruschalaimis ; secundas verò decimas vendebam, & profectus, expendebam eas Jeruschalaimis unoquoque anno :

8. Tertias denique dabam iis, quibus conveniebat *dari*, quemadmodum præceperat Debora, mater patris mei ; quia orphanus relictus fueram à patre meo.

9. Quùmque ad viri ætatem pervenissem, ducens Channam, uxorem è gente nostra, genui ex ea Tobijam.

10. Sed quum captivus Nineven abductus essem ;

11. Omnibus fratribus meis, ac gentilibus meis vescentibus cibis gentium ;

12. Ego continui me ipsum, ne comederem *eos* :

13. Quia memor eram Dei ex toto animo meo.

14. Conciliavit autem Altissimus gratiam, decorémque *mihi* coram Schalmanasare, ut essem opsonator ipsius.

15. Itaque profectus sum in Mediam :

16. Deposuíque apud Gebahelem, fratrem Gobrajæ Rageschi, civitate Mediæ, argenti talenta decem.

17. Postquam verò mortuus est Schalmanasar, regnavit Sancherib, filius ejus pro eo.

18. Cujus rationes, quum incertæ essent, non potui ampliùs proficisci in Mediam.

19. Ac in diebus quidem Schalmanasaris eleemosynas multas feceram fratribus meis.

20. Cibos meos dederam esurientibus, & vestimenta mea nudis ; & si quem ex gente mea videram mortuum, projectúmque ad murum Nineves, eum sepeliveram.

21. Præterea, si quem occiderat Sancherib rex, quum venisset fugiens ex Jehudæa, furtim abripiens, sepeliebam eum (multos enim perdebat indignatione suâ) & requisita à rege corpora eorum non inveniebantur.

22. Profectus verò quidam Ninevitarum, indicavit regi me sepelire eos ; quamobrem abdidi me, & cognoscens me quæri ad mortem ; ex metu me recepi aliò.

23. Tum raptæ sunt omnes facultates meæ : neque relictum est mihi quicquam præter Channam, uxorem meam, & Tobijam, filium meum.

24. Sed non præteriverant dies quinquaginta quinque, quum occiderunt eum duo filii ipsius, fugeruntque in montes Armeniæ, & regnavit Esarchaddon, filius ejus pro eo, qui præfecit Achikarum, filium fratris mei Chananeelis omnibus rationibus patris sui, & toti procurationi.

25. Postulante itaque Achikaro meâ causâ, reversus sum Nineven : (erat enim Achikar à poculis, & ab annulo, procuratórque, & rationarius, constituerátque eum Esarchaddon secundum à se, filium fratris mei.)

26. Reversóque mihi domum, restituta est Channa uxor, & Tobija, filius meus.

CAPUT II.

Tobit fit cæcus.

DIe festo pentecostes, qui dies sanctus est septimanarum septem, comparatum est prandium lautum mihi : quúmque accumbens ad edendum, contemplarer cibaria multa, edixi filio, abi, adduc, quemcunque inveneris fratrum nostrorum egentem, qui memor sit domini : Ecce autem sum exspectaturus te.

2. Ille adveniens dixit, pater, quidam è genere nostro projectus jacet in foro strangulatus.

3. Tum ego antequam gustarem, exsiliens, sustuli eum, & *exportavi* in domum quandam, donec occidisset sol.

4. Deinde reversus lavi, & comedi cibum meum tristis.

5. Recordando prophetiæ Hamosi, quemadmodum dixerit.

6. Convertentur feriæ vestræ in luctum, & omnia hilaria vestra in lamentum : ac flevi.

7. Quum autem occidisset sol, abii, & effossâ *foveâ* sepelivi eum.

8. Vicini verò *me* irridebant, dicentes ; non ampliùs metuit iste interfici propter factum istud, quàmvis antè aufugerit : Nam ecce mortuos iterum sepelit :

9. Eâdemque nocte decubui pollutus ad murum hypæthri, facie meâ non obtectâ ; neque animadverti passeres eo in muro esse.

10. Itaque oculis meis apertis excreverunt passeres calidum *stercus* in oculos meos, unde enatæ sunt albugines in oculis meis ; & quàmvis adirem medicos, tamen non adjuverunt me ; Achikar verò aluit me, donec profectus esset in Elymaida.

11. Channa autem uxor mea lanificium exercebat in gynæceis :

12. Cui, quum remisisset *opus* suum dominis, rependerunt quoque illi mercedem, & ampliùs etiam donarunt hœdum.

13. Quum verò venisset ad me, balare cœpit : Quamobrem dixi ei, unde hœdulus iste? nónne furto sublatus est ? Redde eum dominis ; nam nefas est comedere furto ablatum *quicquam* ; dicente verò illâ, dono datus est mihi præter mercedem, tamen non credidi illi, sed edixi reddi eum dominis.

14. Me itaque contra illam exardescente, respondens illa, mihi dixit, ubi sunt tuæ eleemosynæ, & justè facta tua ? Ecce spectata sunt omnia apud te.

CAPUT III.

Tobit gemens, & orans.

ITaque contristatus flevi, & oravi cum dolore, dicendo :

2. Justus es Domine, omniáque opera tua, & omnes viæ tuæ sunt misericordia, & veritas ; etiam judicio vero, justóque tu judicas in seculum.

3. Memento mei, & respice ad me : ne ulciscaris me pro peccatis meis, atque erroribus meis, & majorum meorum, qui peccaverunt coram te.

4. Nam non obedivimus præceptis tuis ; quamobrem exposuisti nos direptioni, & captivitati, mortíque, & dicterio probroso omnibus, apud quos dispersi sumus.

5. Nunc ergo, *ut* multa judicia tua sunt, & vera, ne facito propter peccata mea, majorúmque meorum, quia non fecimus præcepta tua (non enim ambulavimus fideliter coram te.)

6. Nunc, *inquam*, prout placuit tibi, facito me, præcepto tolle spiritum meum, ut dissolutus

lutus redigar in terram : quoniam utilius eſt mihi mori, quàm vivere, quandoquidem exprobrationes falſas audivi, ac triſtitia multa inceſſit me ; præcipe, *inquam*, me ſolutum à neceſſitate hac, jam *concedere* in æternum locum ; ne avertas faciem tuam à me.

7. Eo ipſo die accidit filiæ Rehuelis Saræ in Ecbatanis Mediæ, ut ipſi quoque objiceretur probrum ab ancillis patris ipſius.

8. Quia tradita fuerat viris ſeptem ; ſed Aſchmadæus, improbum illud dæmonium, occiderat eos ; antequam congrederentur cum ea, ut fit mulieribus.

9. Dicebant enim ipſi, an nondum intelligis te præfocare viros tuos ?

10. Jam ſeptem viros habuiſti, neque vocaris de ullius eorum nomine.

11. Quid nos verberas propter illos, ſiquidem mortui ſunt ? abi cum illis : ne videamus ex te filium, aut filiam in ſeculum.

12. Hæc, quum audiſſet, triſtata eſt valde ; adeò ut ſtrangulatione premeretur : ſed dixit, equidem unica ſum patri meo, ſi fecero hoc, probroſum fuerit ipſi ; & ſenium ejus deduxero cum dolore in ſepulchrum.

13. Poſtea oravit ad feneſtram quandam, dicens :

14. Benedictus es Domine, Deus mi, & benedictum nomen gloriæ tuæ, ſanctum, & pretioſum in ſecula ; benedicant tibi omnia opera tua in ſeculum.

15. Nunc autem Domine, oculos meos, & faciem meam converti ad te.

16. Dicens, ut liberes me ab hac terra ; ac non audiam ampliùs exprobrationem.

17. Tu nôſti, Domine, me puram eſſe ab omni peccato viri.

18. Ac non coinquinâſſe nomen meum, neque nomen patris mei, in terra captivitatis meæ.

19. Unica ſum patri meo, neque eſt ipſi alter natus, qui percipiat hæreditatem ejus :

20. Neque agnatus propinquus, neque filius ex eo, cui me conſervem, ut nubam ipſi.

21. Jámque perierunt mihi ſeptem : quorſum me *in tempus* reliquum vivere.

22. Quòd ſi non viſum fuerit tibi occidere me :

23. Præcipe reſpiciens ad me ; & miſertus mei, ut non audiam ampliùs exprobrationem.

24. Exaudita autem eſt oratio utriusque coram gloria Dei maximi :

25. Et miſſus eſt Rephael curaturus hos duos, Tobiti deſquamaturus albugines, & Saram, Rehuelis filiam traditurus Tobijæ, Tobiti filio uxorem, ac ligaturus Aſchmadæum, improbum illud dæmonium ; quia Tobijæ *jus* acciderat, ut illam hæreditario jure duceret : eodémque momento reverſus Tobit ingreſſus eſt domum ſuam, & Sara Rehuelis filia deſcendit è cœnaculo ſuo.

CAPUT IV.

Teſtamentum Tobiti.

DIe illo recordatus Tobit pecuniæ, quam depoſuerat apud Gebahelem Rageſchi *civitate* Mediæ.

2. Dixit apud ſe ipſum, ego poſtulabam mortem : quid non advoco Tobijam filium meum, ut ipſi indicem antequam moriar ? Itaque vocato illo dixit :

3. Fili, quum mortuus fuero, ſepeli me, ac ne deſpicias matrem tuam : honora eam, omnibus diebus vitæ tuæ, & fac, quod placuerit tibi, neque contriſtes eam.

4. Memento, fili, ipſam multa pericula expertam eſſe propter te *latentem* in utero.

5. Quum mortua fuerit, ſepeli eam apud me in eodem ſepulchro.

6. Omnibus diebus, fili, Domini Dei noſtri recordare, neque voluntariè pecces, & transgrediaris mandata ejus ; ſed juſtitiam exerce omnibus diebus vitæ tuæ, ac ne ambules viis iniquis : nam te colente veritatem proſperi ſucceſſus aderunt tuis operibus, & omnibus exercentibus juſtitiam.

7. De facultatibus tuis fac eleemoſynam ; ac ne invideto oculus tuus, quum facies eleemoſynam : ne avertas faciem tuam ab ullo paupere, & à te minimè avertetur facies Dei.

8. Prout tibi aderunt in multitudinem, facito ex eis eleemoſynam :

9. Sin parùm tibi fuerit, pro paucitate ne metuas facere eleemoſynam :

10. Theſaurum enim bonum comparas tibi ipſi in diem neceſſitatis :

11. Nam eleemoſyna à morte liberat, nec ſinit *auctorem ſuum* ingredi in tenebras :

12. Donum enim bonum eſt eleemoſyna omnibus facientibus eam coram Altiſſimo.

13. Attentè cave tibi ipſi, fili, ab omni ſcortatione ; & uxorem imprimis aſſume de ſemine majorum tuorum, ac ne aſſumas uxorem exteram, quæ non ſit de tribu patris tui, quia filii prophetarum ſumus : Noachum, Abrahamum, Jitzchakum, & Jahakobum majores noſtros olim, memento, fili, omnes iſtos duxiſſe uxores è cognatis ſuis, & benedictos fuiſſe in filiis ſuis, ac ſemen ipſorum terram hæreditario jure poſſeſſurum eſſe.

14. Nunc etiam, fili, dilige fratres tuos, ac ne ſuperbè faſtidias cum animo tuo de fratribus tuis, & popularibus tuis, de illis, *inquam*, ſumere tibi ipſi uxorem : nam ſuperbiæ adeſt perditio multa, ac non ſtabilitas ; & arrogantiæ diminutio, indigentiáque maxima : arrogantia enim mater eſt famis.

15. Merces omnis hominis, qui operam commodaverit tibi apud te, ne pernoctato, ſed redde ei illico : quòd ſi ſervietis Deo, reddetur tibi.

16. Attende tibi ipſi, fili, in omnibus operibus tuis, ut ſis eruditus in tota converſatione tua : Itaque quod odiſti, nemini feceris : vinum ad ebrietatem ne bibas, neque ambulet tecum ebrius in via tua.

17. De cibo tuo da eſurienti, & nudis de veſtibus tuis, omnium, quæ abundaverint tibi, fac eleemoſynam, neque invideat oculus tuus, quum facies eleemoſynam.

18. Effunde cibos tuos in monimentum juſtorum, neque des peccatoribus.

19. Conſilium ab omni prudente quære, neque contemnas unquam conſilium utile.

20. Omni autem momento benedic Domino, & ab eo poſtula, ut viæ tuæ efficiantur rectæ, & omnes calles tui, conſiliáque tua proſperè ſuccedant. Nam gens ulla non habet conſilium, ſed ipſe Dominus dat omnia, quæ bona ſunt, & quem vult deprimit, prout vult : Nunc ergo, fili, recordare mandata mea, ac ne deleantur ex animo tuo.

21. Jam

21. Jam verò indico tibi decem talenta argenti *esse*, quæ deposui apud Gebahelem, filium Gobrajæ Rageschi Mediæ: neque propterea metuas, fili, quòd pauperes facti sumus; sunt tibi multa, si timeas Deum, & desistens ab omni peccato, feceris, quæ placent ipsi.

CAPUT V.

Angelus comes, & custos Tobijæ.

TUm respondens Tobija, dixit, pater, faciam quæcunque mandasti mihi:

2. Verùm quomodo potero recipere pecuniam illam, quum non cognoscam eum?

3. Itaque dedit ei *pater* chirographum, & dixit ei;

4. Conquire tibi ipsi aliquem, qui, dum vivo, proficiscatur tecum, & dabo ei mercedem; ità profectus pecuniam illam recipe.

5. Abiens igitur ad conquirendum aliquem, invenit Rephaëlem, qui

6. Erat Angelus, sed nesciebat *Tobija*:

7. Et dixit ei, an posses proficisci mecum in *civitatem* Mediæ Rageschum?

8. Et an peritus es locorum illorum?

9. Cui dixit Angelus, sum profecturus tecum, & apud Gebahelem agnatum nostrum commoratus sum.

10. Dixit verò ei Tobija, exspecta me, ut dicam patri meo: qui dixit ei, abi, ac ne tardes.

11. Ingressus itaque, dixit patri, ecce inveni, qui proficiscatur mecum: edicente autem patre, voca illum ad me, ut cognoscam, ex qua tribu sit, & an certus *homo* sit ad proficiscendum tecum, vocavit eum:

12. Qúmque venisset intrò salutârunt alter alterum:

13. Et dixit ei Tobit; frater, ex qua tribu, & ex qua familia es tu? indica mihi.

14. Quo dicente ei, túne tribum, & familiam quæris, an mercenarium, qui proficiscatur cum filio tuo? dixit illi Tobit, cupio, frater, cognoscere genus, & nomen tuum.

15. Dixit verò ille, ego sum Hazarja *nomine*, genere verò, filius Chananjæ illius magni, & fratris tui.

16. Tum dixit Tobit, prosperè adveneris, frater:

17. Sed ne irascaris mihi, quòd quæsivi tribum tuam, & familiam tuam cognoscere.

18. Tu verò agnatus meus es ex optimo genere: Novi enim Chananjam, & Jonathanem, filios Schemahjæ, illius magni:

19. Ut qui iverimus unà Jeruschalaima adoraturi, afferentes primogenita *animalia*, decimásque fœtuum.

20. Et ipsos *novi* non seductos esse errore fratrum nostrorum.

21. Ex stirpe magna es, mi frater, sed dic, quam tibi mercedem daturus sim, drachmam in diem *spondeo*, & quæ erunt opus, ut etiam filio meo, etsi ampliùs adjecturus sum tibi ad mercedem hanc, si incolumes reversi fueritis.

22. Atque hoc modo inter ipsos convenit.

23. Tum edixit Tobijæ, compara te ad iter istud, & itinere prospero utimini.

24. Paravítque filius, quæ ad iter illud *pertinebant*: cui dixit pater illius, proficiscere cum homine hoc: qui autem in cœlo habitat Deus, prosperet iter vestrum, & Angelus Dei proficiscatur vobiscum.

25. Itaque egressi sunt ambo, ut proficiscerentur, & canis filii comitatus est eos. Flevit autem Channa, mater ejus, & dixit Tobito, quid emisisti filium nostrum? nónne scipio manûs nostræ est, res nostras agens arbitratu nostro?

26. Utinam argentum huic argento non antecessisset, sed ramenta nos circumstantia filii nostri essent.

27. Nam prout datum est nobis, unde vivamus à Domino, hoc sufficiens nobis est.

28. Dixit verò ei Tobit, ne curam habeas soror; incolumis veniet, & oculi tui videbunt eum:

29. Angelus enim bonus proficiscetur cum eo, & prosperabitur iter ejus, revertetúrque incolumis: ità clamare destitit.

CAPUT VI.

Tobias discit mederi, docente Angelo.

ILli autem profecti eo itinere, venerunt vespere ad Tigrim fluvium, ubi commorati sunt.

2. Quúmque filius loturus descendisset, exsiluit piscis ex eo fluvio.

3. Qui volebat devorare filium.

4. Dixit verò Angelus illi, prehende piscem istum.

5. Itaque firmè prehendens piscem illum filius, projecit eum in terram:

6. Dixítque ei Angelus, disseca piscem istum, & excipiens cor, hepárque, & fel, repone ea tutò.

7. Fecit ergo filius ut dixerat ipsi Angelus; piscem verò assatum comederunt, perrexerúntque ambo, donec appropinquarent ad Ecbatana.

8. Quúmque dixisset filius Angelo, Hazarja frater, quid sibi volunt cor istud, & hepar, ac fel istius piscis?

9. Dixit ei, cor & hepar istud, si quem turbet dæmonium, aut spiritus malus, ea adole coram viro, aut muliere illa, ac minimè turbabitur ampliùs.

10. Felle inunge hominem, qui habet albugines in oculis suis, ità curabitur.

11. Quum autem ad Rageschum appropinquâssent,

12. Dixit Angelus ille filio, frater, hodie commoraturi sumus apud Rehuelem, qui idem est cognatus tuus; est autem ei filia unigenita, nomine Sara: loquar de ea, ut detur tibi illa in uxorem.

13. Nam tibi accidit jus hæreditatis illius, quia tu solus es ex genere illius: puella autem pulchra, & prudens est.

14. Nunc ergo ausculta mihi, & compellabo patrem illius, quúmque revertemur Rageschο, celebrabimus nuptias: Nam scio Rehuelem minimè daturum esse illam viro alteri, secundùm legem Moschis, neque sibi comparaturum mortem: quia tibi convenit, ut hæreditatem percipias, potiùs quàm ulli homini *alteri*.

15. Tunc dixit filius angelo, Hazarja frater, audivi ego puellam septem viris fuisse traditam, & omnes in thalamo ipso periisse:

16. Nunc autem ego unicus sum patri, & metuo, ne ingressus moriar, ut etiam priores illi; quia dæmonium diligit eam, *ut* quòd neminem injuria afficiat, præter eos, qui accedunt ipsam: Nunc, *inquam*, metuo, ne moriar,

moriar, & deducam vitam patris mei, & matris meæ ex dolore meâ causâ percepto, in sepulchrum ipsorum: Filius autem alter non est ipsis, qui sepeliat ipsos.

17. Dixit verò ei Angelus, ánnon meministi sermonum, quos præcepit tibi pater, ut assumeres uxorem de gente tua?

18. Nunc ergo ausculta mihi frater, nam tua erit uxor, illius verò dæmonii nullam rationem habe:

19. Nam hac ipsâ nocte tradetur tibi illa in uxorem: quum autem ingressus fueris thalamum, si accipiens cinerem thymiamatum, imposueris de corde istius piscis, & hepate, atque adoleveris.

20. Quum odoratum fuerit dæmonium, fugiet; neque ampliùs revertetur, ut impetum faciat in sempiternum.

21. Sed quando eris congressurus cum ea, exsurgite ambo, & inclamate Deum misericordem, qui misertus conservabit vos.

22. Ne metuas; nam illa tibi jam olim erat præparata, & tu illam servabis, ac proficiscetur tecum: etiam præcipio *animo* tibi fore ex ea liberos.

23. Quúmque Tobija audivisset ista, dilexit eam, & animus ipsius adhæsit ei pervalde: sic venerunt Ecbatana.

CAPUT VII.

Tobijas ducit uxorem.

ADvenerunt itaque ad domum Rehuelis, Sara autem obviàm facta illis, salutavit illos, & illi *resalutârunt* eam.

2. Postea introduxit illos domum, dixítque Rehuel Hednæ, uxori suæ: quàm similis *est* adolescens iste Tobito, cognato meo?

3. Rogavítque eos Rehuel, unde estis, fratres?

4. Qui dixerunt ei, è filiis Naphthali, qui captivi sunt Nineves.

5. Dixítque illis, nôstis Tobitum, cognatum meum? Qui dixerunt, novimus.

6. Dicente autem illo, valétne? dixerunt ipsi, & vivit & valet, dixítque Tobija, pater meus est.

7. Tum exsiliens Rehuel, & osculatus eum, flevit, & benedixit ei, dicens ei; optimi viri filius *es*. Audiens verò Tobitum amisisse oculos suos, dolore affectus est, & flevit:

8. Hedna quoque uxor ipsius, & Sara, filia ipsius fleverunt.

9. Postea excipientes eos studiosè, mactârunt arietem subrumum, apposuerúntque cibaria multa: dixit verò Tobija Raphaëli, Hazarja frater, loquere de iis, quæ dicebas in itinere, ut perficiatur negotium: ità communicavit rem cum Rehuele.

10. Tum dixit Rehuel Tobijæ, comede, & bibe, & age hilariter: tibi convenit filiam meam ducere:

11. Verúntamen indicabo tibi veritatem; dedi filiam meam septem viris, & quando congressuri erant cum ea, mortui sunt de nocte: sed in præsentia hilariter age.

12. Dixit verò Tobija, non gustabo quicquam hic, donec adstantes constitueritis mecum. Itaq; dixit Rehuel, accipito illam jam ex jure; tu agnatus es illius, & illa *vicissim* tua.

13. Misericors autem Deus prosperet vos rebus optimis.

14. Quum autem vocâsset Saram, filiam suam, venit ad patrem suum;

15. Qui prehendens manum illius, tradidit illam Tobijæ uxorem, dicens; ecce secundùm legem Moschis accipe illam, & abduc ad patrem tuum; & benedixit eis.

16. Deinde vocavit Hednam, uxorem suam, & accipiens libellum, scripsit instrumentum conventionis, atque obsignavit.

17. Tum cœperunt edere.

18. Postea vocavit Rehuel Hednam, uxorem suam, & dixit ei; soror, præpara alterum cubiculum, & introduc eam.

19. Quæ fecit prout dixerat, & introducens eam, illuc flevit, mutuásque lachrymas accepit filiæ suæ:

20. Dixítque ei, bono animo esto filia; Dominus cœli, & terræ det tibi lætitiam pro tristitia hac tua: bono animo esto ô filia.

CAPUT VIII.

Castitas Tobiti filii.

QUum autem absolvissent cœnare, introduxerunt Tobijam ad illam:

2. Qui adiens, meminit verborum Raphaëlis, acceptóque cinere thymiamatum, impositum cor illius piscis, & hepar adolevit:

3. Quem odorem, quando sensit dæmonium, abiit in *partes* superiores Ægypti, & ligavit eum Angelus.

4. Conclusis autem duobus illis simul, adscendit Tobija in lectum, & dixit, surge soror, precemúrque, ut misericordiam faciat nobis Dominus.

5. Itaque cœpit Tobija dicere, benedictus es, ô Deus majorum nostrorum, & benedictum nomen tuum sanctum, gloriosúmque in secula: benedicant tibi cœli, & omnes res creatæ tuæ.

6. Tu fecisti Adamum, & dedisti ei adjumentum Chavam, firmamentum, uxorem ipsius, è quibus factum est hominum genus: tu dixisti, non esse bonum, ut sit homo solus, faciamus ipsi adjumentum, simile ipsi.

7. Nunc autem, Domine, non ad scortationem accipio sororem meam hanc, sed ex veritate.

8. Præcipe misertus mei, ut cum hac consenescam: quæ dixit cum eo, Amen. Ità cubuerunt ambo eâ nocte.

9. Surgens autem Rehuel, abiit, effodítque sepulchrum, dicens, nonne hic etiam mortuus fuerit?

10. Et veniens Rehuel domum suam, dixit Hednæ, uxori suæ.

11. Mitte unam ancillarum, quæ videat, an vivit: sin minùs, *renunciet*, ut sepeliam eum, & nemo noverit.

12. Tum veniens ancilla, quum aperuisset januam, invenit duos ipsos dormientes:

13. Egressáq; renunciavit eis illum vivere.

14. Itaque benedixit Rehuel Deo, dicens: benedictus es, ô Deus, omni benedictione purâ, & sanctâ, & benedicant tibi omnes sancti tui, omnésque res creatæ tuæ, benedicant, *inquam*, tibi omnes angeli tui, & electi tui in omnia secula: benedictus es, quòd exhilaraveris me, ac non fuerit factum mihi, prout animo præceperam, sed pro multa misericordia tua te gesseris erga nos:

15. Benedictus *es*, quòd duorum unigenitorum misertus sis; fac eis, Domine, misericordiam, fac, ut percurrant vitam suam incolumes cum lætitia, & misericordia.

16. Jussítque famulos, ut obruerent sepulchrum.

17. Postea exhibuit eis nuptiale convivium, dierum quatuordecim; dixítque ei Rehuel, antequam absolverentur dies nuptiales, adhibito juramento, eum non egressurum esse, donec completi essent illi quatuordecim dies nuptiales convivii:

18. Tum verò accepto dimidio facultatum ejus abiturum incolumem ad patrem: reliqua verò, *inquit, accipies*, quum mortui fuerimus ego, & uxor mea.

CAPUT IX.

Convivium nuptiale Tobijæ.

TUm vocans Tobija Raphaëlem,

2. Dixit ei, Hazarja frater;

3. Accipe tecum puerum, & duos camelos, ac proficiscere Rageschum Mediæ ad Gebahelem, & referens ad me pecuniam illam, ipsum adduc ad nuptias: quandoquidem juravit Rehuel, me non egressurum esse:

4. Nam pater meus numerat hos dies:

5. Quòd si tardavero multùm, dolebit admodum.

6. Ità profectus Raphaël, commoratus est apud Gebahelem, & exhibuit illi chirographum ipsum:

7. Ille verò afferens loculos ipsos cum sigillis, vicissim tradidit ei.

8. Posteà manè surgentes, simul venerunt ad nuptias, & benedixit *Gebahel* Tobijæ, & uxori ejus.

CAPUT X.

Tobijas tandem demittitur unà cum uxore.

PAter autem illius Tobit supputabat unoquoque die: quúmque impleti essent dies profectionis, nec venissent illi, dicebat Tobit, an fortè confusus est?

2. An fortè mortuus est Gebahel, ut nemo illi reddat pecuniam istam?

3. Et contristabatur valde: dicebat verò illi uxor, periit puer, quandoquidem tardavit.

4. Cœpítque ea lugere ipsum, dicens;

5. Eheu, pœnitet me, fili, quòd dimiserim te, lucem oculorum meorum.

6. Cui dixit Tobit, tace, ne curam habeas, incolumis est.

7. Sed dicebat illa ei, tace, ne fallas me, periit puer meus, & abibat quotidie in viam foras, quà discesserant.

8. Interdiu autem cibum non capiebat, noctes verò totas non desinebat lamentari Tobijam, filium suum.

9. Tantisper dum absoluti essent dies quatuordecim nuptiarum, quos juraverat Rehuel, eum illic consumturum esse.

10. Dixit autem Tobija Rehueli, dimitte me, nam pater meus, & mater mea non ampliùs sperant visuros esse me.

11. Cui dixit ipsius socer, mane apud me, & ego mittam ad patrem tuum: qui significent ipsi res tuas. Sed Tobija dixit, nequaquam; verùm dimitte me ad patrem meum: surgens itaque Rehuel, dedit ipsi Saram, uxorem ipsius cum dimidio facultatum, corporibus, jumentísque, & pecunia.

12. Et benedicens eis, dimisit eos, dicendo: prosperum successum det vobis Deus, ô nati, Deus cœli, antequam moriar; dixit verò filiæ suæ, honora soceros tuos: illi nunc parentes tui sunt: audiam de te sermonem bonum, & osculatus est eam.

13. Hedna autem dixit Tobijæ, frater chare, constituat te Dominus cœli; & det mihi, ut videam liberos tuos ex Sara, filia mea, ut exhilaret coram Domino: Ecce autem depono apud te filiam meam in depositum: ne ergo contristes eam. Postea abiit etiam Tobija, benedicens Deo, qui prosperaverat viam suam, quum benedixisset Rehueli, & Hednæ, uxori ejus.

CAPUT XI.

Tobijas cum uxore redit ad suos.

QUum autem profectus esset, donec appropinquarent ipsi ad Nineven.

2. Dixit Rephaël Tobijæ, nôsti frater, ut dimiseris patrem tuum:

3. Præcurramus ante uxorem tuam, ut comparemus domum:

4. Et accipe ad manum istud fel piscis.

5. Ità processerunt, & unà abiit canis, sequutus eos.

6. Channa autem sedebat circumspiciens *pro* filio suo in via, & animadvertens eum venientem, dixit patri ejus:

7. Ecce filius tuus advenit, & vir ille, qui erat profectus cum eo, & dixit Rephaël, scio ego, Tobija, aperturum oculos suos, patrem tuum esse:

8. Tu itaque inunge felle hoc oculos ipsius, nam mordicatus exteret, abjiciétque albugines, & videbit te.

9. Accurrens verò Channa, irruit in collum filii sui, & dixit ei, videam te fili, deinceps moriar; fleverúntque ambo.

10. Tobit quoque exibat ad januam; sed impegit: filius autem ejus accurrit ad eum, & prehendens patrem suum, inspersit fel illud oculis patris sui, dicens; bono animo esto pater; ut autem mordicati sunt, extrivit oculos suos, & desquamatæ sunt de angulis oculorum ejus albugines.

11. Ità videns filium suum, irruit in collum ejus, & flevit:

12. Deinde dixit, Benedictus es, ô Deus;

13. Benedictum nomen tuum in secula:

14. Et benedicant tibi omnes sancti tui Angeli, quia flagellâsti, & misericordia usus es:

15. Nam ecce video Tobijam, filium meum.

16. Itaque ingressus est filius ejus gaudens.

17. Et renunciavit patri suo res illas magnas, quæ factæ fuerant in Media.

18. Tum egressus est Tobit obviàm nurui suæ, gaudens, & benedicens Deo ad portam Nineves, & mirantibus iis, qui contemplabantur ipsum incedentem, eò quòd recepisset visum, Tobit profitebatur coram omnibus misertum ipsius fuisse Deum; quúmque appropinquâsset Tobit ad Saram, nurum suam, benedixit ei, dicens; prosperè adveneris filia: benedictus sit Deus, qui adduxit te ad nos, & pater tuus, ac mater tua; fuítque lætitia omnibus, qui erant Nineves cognatis ejus.

19. Adfuit enim Achikar, & Nitzba, filius fratris ejus.

20. Et agitatæ sunt nuptiæ Tobijæ hilariter diebus septem.

CAPUT

CAPUT XII.

Tobijas tandem agnoſcit angelum cuſtodem.

POſtea advocans Tobit Tobijam filium, dixit ei, vide fili, *ut* des mercedem homini huic, qui profectus eſt tecum: etiam ampliùs ei oportet addere.

2. Cui dixit Tobija, pater non eſſet mihi grave dare ipſi dimidium eorum, quæ attuli.

3. Quia me reduxit ad te incolumem, & uxorem meam curavit, & pecuniam meam attulit, denique te curavit conſimiliter; dixitque ſenex, juſtè fiet, ſi dabitur ei.

4. Et accerſens Angelum, dixit ei:

5. Accipe dimidium eorum, quæ attuliſtis.

6. Ità diſcede incolumis.

7. Tum *Angelus* vocans duos ipſos clàm, dixit eis, benedicite Deo, eúmque celebrate, & amplitudinem tribuite ei; celebrate, *inquam*, coram omnibus viventibus, pro iis rebus, quas fecit erga vos; bonum eſt benedicere Deo, & efferre nomen ejus; res à Deo geſtas honorificè oſtendendo, ac ne pigremini celebrare ipſum.

8. Arcanum enim regis bonum eſt occultare, opera autem Dei revelare glorioſum; bonum facite, & malum non aſſequetur vos.

9. Bona res eſt oratio cum jejunio, miſericordiáque, & juſtitia: melius eſt parùm cum juſtitia, quàm multum cum injuſtitia: melius exercere miſericordiam, quàm auri theſauros comportare: miſericordia enim ex morte liberat, & ipſa expurgat omne peccatum, qui exercent miſericordiam, & juſtitiam omnimodam, implebuntur vità.

10. Qui autem peccant, hoſtes ſunt ſuæ ipſorum vitæ.

11. Minimè occulturus ſum à vobis ullum verbum, *ut* qui dixerim arcanum regis occultare bonum eſſe, opera verò Dei revelare glorioſum.

12. Jam itaque, quando orabas tu, & ſponſa tua Sara, ego afferebam monimentum orationis veſtræ coram Sancto;

13. Et quando ſepeliebas mortuos, ſimiliter aderam unà tibi; & quando non dubitabas ſurgere, ac relinquere prandium tuum, ut profectus circumtegeres mortuum, non erat ignotum mihi benefactum tuum, ſed tecum eram.

14. Nunc ergo emiſit me Deus ad curandum te, & ſponſam tuam Saram:

15. Ego ſum Rephaël, unus ex ſeptem Angelis illis ſanctis, qui referunt preces ſanctorum, & egrediuntur coram gloria Sancti.

16. Ipſis autem, duobus turbatis, & procidentibus in faciem, quia metuebant,

17. Dixit, ne metuite, pax enim vobis futura eſt:

18. Verùm Deo benedicite; quia non meà ipſius gratiâ, ſed voluntate Dei noſtri veni; quamobrem benedicite ei in ſecula.

19. Quotidie ſpectabar à vobis, ac non comedebam, neque bibebam; ſed viſum vos contemplabamini.

20. Nunc autem celebrate Deum, quia adſcendo ad eum, qui miſerat me, & ſcribite omnia, quæ confecta ſunt in libro.

21. Tum ſurrexerunt; quumque ampliùs non viderent eum, celebraverunt opera magna, adeóque mirabilia Dei.

CAPUT XIII.

Canticum Tobiti.

POſtquam ergo apparuiſſet ipſis Angelus Domini, Tobit ſcripſit orationem ad exſultationem, dicens:

2. Benedictus *ſit* Deus vivus in ſecula, & regnum ipſius, quia ipſe flagellat, miſeretúrque, deducit ad inferos, & reducit, neque eſt, qui effugiat manum ipſius.

3. Celebrate eum filii Jiſraëlis coram gentibus, quandoquidem ipſe diſſeminavit nos in eis; ibi oſtendite amplitudinem ejus, & exaltate ipſum coram omni vivente, quandoquidem ipſe Dominus noſter eſt, & Deus ipſe pater noſter in omnia ſecula.

4. Si flagellabit nos propter injuſta facta noſtra, at rurſum miſerebitur, & congregabit nos ex omnibus gentibus, in quibus nos diſſeminaverit: ſiquidem convertimini ad ipſum toto corde veſtro, & toto animo veſtro ad exercendam coram ipſo veritatem, tunc convertetur ad vos, & minimè abſcondet faciem ſuam à vobis, ſed contemplabimini, quæ facturus eſt erga vos.

5. Celebrate igitur eum toto ore veſtro, & benedicite Domino potentiſſimo, atque exaltate regem ſeculorum.

6. Ego in terra captivitatis meæ celebro eum, & indico robur, ac amplitudinem ejus genti peccatrici.

7. Quis novit utrùm benevolè ſit accepturus nos, & facturus miſericordiam nobis?

8. Deum meum exalto, & animus meus regem cœli, qui exſultabit de amplitudine ejus.

9. Dicant omnes, & celebrent eum juſtè.

10. Jeruſchalaima civitas ſancta, flagellabit *quidem* te propter opera filiorum tuorum; ſed rurſum miſericordiam faciet filiis juſtorum:

11. Celebra Dominum, quoniam bonus *eſt*, & benedic regi ſeculorum, ut rurſum tabernaculum ejus exſtruatur in te cum lætitia.

12. Et exhilaret in te captivos tuos, ídque diligendo in te miſeros in omnes generationes ſeculi.

13. Gentes multæ è longinquo venient ad nomen Domini Dei, dona in manibus habentes: dona Regi cœli *offerendo*; generationes omnes laudabunt te, & dabunt exſultationis munera.

14. Maledicti omnes, qui oderunt te, benedicti erunt omnes, qui diligunt te in ſeculum.

15. Lætare, & exſulta, propterea quod filii juſtorum congregabuntur, & benedicent Domino juſtorum, *dicentes:*

16. O beatos, qui diligunt te, lætabuntur de tua proſperitate; beatos, qui contriſtati ſunt pro omnibus flagellis tuis; quia de te lætabuntur contemplantes omnem gloriam tuam, & gaudebunt in ſeculum:

17. Anima mea benedicat Deo, Regi magno:

18. Quia exſtruentur Jeruſchalaima ſapphiro, & ſmaragdo, ac lapide pretioſo;

19. Muri tui, turréſque, ac præmunitiones ipſæ auro puro;

20. Et platea Jeruſchalaimorum beryllo, & carbunculo, lapilliſque inſitis, ophirino teſſellabuntur: dicéntque omnes *incolæ* vicorum

corum *civitatis* illius, Halleluja; & laudabunt, dicentes:

21. Benedictus Deus, qui exaltavit *nos*, in omnia secula.

CAPUT XIV.

Verba novissima Tobiti.

POstea cessavit celebrare Tobit.

2. Erat autem annorum quinquaginta octo.

3. Quando amisit oculos; post annos verò octo recepit visum.

4. Et fecit opera misericordiæ.

5. Perrexítque timere Dominum Deum, & celebrare ipsum.

6. Plurimùm autem, quum senuisset, vocavit filium suum cum sex nepotibus suis, & dixit ei, fili, accipe filios tuos (ecce consenui, & jam propè est, ut excurram ex hac vita) abi in Mediam, fili, quia persuasus sum de iis omnibus, quæ dixit Jona, propheta de Nineve, ipsam eversum iri (in Media verò plùs erit pacis ad tempus) & fratres nostros, qui in ipsa terra sunt, dispersum iri ex optima illa terra, & Jeruschalaima fore deserta, domúmque Dei illic exustum iri, desertámque fore ad tempus usque:

7. Sed iterum miserturum ipsorum Deum, & reducturum ipsos in terram illam, ubi ædificaturi sunt domum cum priore minimè comparandam, donec completæ sint tempestates seculi; postea verò reversuros ex variis suæ captivitatis locis, & ædificaturos Jeruschalaima honorificè, domúmque ipsam Dei illic ædificatum iri, & in omnes generationes seculi ædificium gloriosum, quemadmodum loquuti sunt de eo prophetæ:

8. Et omnes gentes conversum iri ex veritate ad timendum Dominum Deum, suffossurasque idola sua, & benedicturas omnes gentes Domino; ac populum ejus celebraturum Deum, Dominum verò exaltaturum populum suum: ità lætabuntur omnes, qui diligunt Dominum Deum in veritate, & justitia, exercentes misericordiam erga fratres nostros.

9. Nunc ergo, fili, abi Nineve, quia omnino futura sunt, quæ dixit propheta Jona; tu verò observa legem, & præcepta, estóque studiosus misericordiæ, & justus, ut tibi bene sit; & sepeli me honestè, matrémque tuam mecum, neque ampliùs commoramini Nineves.

10. Fili, observa, quid fecerit Haman Achikaro, qui educaverat ipsum: quemadmodum ex luce deduxerit eum in tenebras, & quantis malis compensaverit eum.

11. Ac Achikar quidem servatus est, illi verò retributio est facta, quum ille in tenebras descenderit: Nitzba in misericordia se occupaverat, & servatus est è laqueo mortis, quem posuerant ipsi, Haman verò incidens in laqueum, periit.

12. Nunc ergo, fili, vide, quid misericordia faciat, & quomodo justitia liberet.

13. Hæc autem dicente illo, exhalata est anima ejus in lecto, (erat autem annorum centum quinquaginta octo) & sepelivit eum gloriosè *filius*.

14. Quúmque mortua esset Channa, mater ipsius, sepelivit eam cum patre suo: abiit verò Tobija cum uxore sua, liberísque Ecbatana ad Rehuelem socerum suum:

15. Ubi consenuit honoratè, mortuósque soceros suos sepelivit gloriosè, hæreditatémque percepit facultatum illorum, & Tobiti, patris sui:

16. Obiit autem ipse quoque annos centum viginti septem natus, Ecbatanis Mediæ.

17. Et audivit, antequam moreretur, perditionem Nineves, quam cepit Nebucadnetzar, & Assuerus: itaque ante mortem de Nineve lætatus est.

Oratio Menaschis, Regis Jehudæ.

DOmine Deus, omnipotens majorum nostrorum, Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi, ac seminis eorum;

2. Qui fecisti cœlum, & terram cum toto ornatu eorum.

3. Qui obsignâsti mare verbo præcipiente tuo, qui conclusisti abyssum obsignatam terribili, & glorioso nomine tuo.

4. Quem omnia horrent, & contremunt à facie potente tua.

5. Quia perferri non potest majestas gloriæ tuæ, aut sustineri interminatio iræ tuæ contra peccatores:

6. Cujus promissionum immensa, & impervestigabilis est misericordia, quoniam tu Domine altissimus, benignus, longanimis, & plurimùm misericors, pœnitentiâ duceris erga filios hominum;

7. Tu domine, qui pro amplitudine bonitatis tuæ promisisti pœnitentiâ te adductum iri, & remissurum iis, qui peccaverint in te, & multitudine miserationum tuarum ex decreto tribuis resipiscentiam peccatoribus ad salutem:

8. Tu, *inquam*, Domine Deus justorum, non imposuisti pœnitentiam justis Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo, iis, qui non peccaverunt contra te; sed imposuisti pœnitentiam mihi, qui sum peccator.

9. Quoniam plùs peccavi, quàm numerosa sit arena maris. plurimæ sunt iniquitates meæ; Domine, plurimæ sunt iniquitates meæ; nec sum dignus, qui intentis oculis contuear altum cœlum præ multitudine iniquitatum mearum:

10. Incurvatus sum graviter vinculo ferreo, adeò ut non possim efferre caput meum, sed non est relaxatio mihi, quia excitavi iram tuam, faciens, quod malum videtur in oculis tuis, quum non fecerim voluntatem tuam, & mandata tua non observaverim, sed statuerim abominationes, offensas multas commiserim.

11. Nunc ergo flecto genua cordis mei, exoptans à te benignitatem tuam; peccavi Domine, peccavi, & iniquitates meas agnosco.

12. Quamobrem peto, & oro te, remitte mihi

mihi Domine, remitte mihi, ac ne perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum iratus asserves mala mihi, aut damnatum adjudices me locis infimis terræ, quia tu Deus es, Deus pœnitentiæ:

13. Sed ostende in me totam bonitatem tuam, indignum me servando, secundùm magnam misericordiam tuam,

14. Et laudabo te semper singulis diebus vitæ meæ: quoniam te laudat omnis virtus cœlorum, & tua est gloria in sempiterna secula, Amen.

Judith.

CAPUT I.

Incrementum regni Nebucad-netzaris.

ANno duodecimo regni Nebucad-netzaris, qui regnabat Nineves, in civitate magna, temporibus Arpacschadi, regnum tenentis Medorum Ecbatanis.

2. (Qui exstruxit Ecbatanis circumquaque muros ex lapidibus cæsis in longitudinem cubitorum ternûm, in latitudinem cubitorum senûm, faciens murum altum cubitos septuaginta, & latum cubitos quinquaginta.

3. Et turres ejus imposuit portis ejus, centenûm cubitorum.

4. Statuens latitudinem fundamentorum ejus in cubitos sexaginta.

5. Fecítque portas ejus portas exstantes in altitudinem cubitorum septuaginta, quarum latitudo cubitorum quadragenûm fuit, ut procedere possent copiæ potentes ejus, & acies instrui peditatûs ejus.)

6. Gessit ergo bellum temporibus illis Rex Nebucad-netzar contra Regem Arpacschadum in planitie magna, quæ planities est in finibus Cragi, ad quem convenerant omnes, qui incolebant montana, & omnes accolentes Euphratem, & Tigrim, & Hydaspen, & planitiem Arjoci, regis Elymæorum, & convenerant gentes multæ admodum ex Geloleis in aciem.

7. Misit autem Nebucad-netzar, Rex Assyriorum ad omnes habitatores Persidis, & ad omnes habitantes occasum versùs, id est, incolentes Ciliciam, & Damascum, Libanúmque, & Antilibanum, omnésque accolas maris.

8. Et ad gentes Carmelum, & Gilhadem, superiorémque Galilæam, & magnam planitiem Chatzar-allom *incolentes*.

9. Et omnes habitantes Samarjam, ac civitates illius; denique trans Jardenem usque Jeruschalaima, & Batanæam, & Aulonas, & Kadeschum, & flumen Ægypti, & Daphnas, & Ramessesum, & totam regionem Goschenis.

10. Usque quâ venitur ad ulteriora Tancos, & Mempheos, denique omnes habitantes Ægyptum usque, quâ venitur ad fines Æthiopiæ.

11. Sed nihili fecerunt omnes habitatores regionum istarum verbum Nebucad-netzaris, Regis Assyriorum, neque convenerunt ad ipsum bellaturi, quia non metuebant ipsum; sed videbatur ipsis non majoris, quàm alius quilibet, & remiserunt legatos ejus re infectâ ignominiosè à conspectu suo.

12. Quamobrem animatus Nebucad-netzar contra omnes regiones istas valde, juravit per thronum, & regnum suum omnino se ulturum esse omnes fines Ciliciæ, & Damasci, Syriæque; ac sublaturum gladio suo omnes habitantes in regione Moabi, & Hammonitas, & totam Jehudæam, omnésque Ægyptios, usque quà venitur ad fines utriusque maris.

13. Et aciem instruxit copiarum suarum contra Arpacschadum Regem anno decimo septimo, ubi confirmatus ipse in bello suo cum omnibus curribus ipsius dominatus est civitatibus ejus.

14. Et perveniens Ecbatana usque, occupavit turres, & devastavit plateas *civitatis* illius, & ornatum illius exposuit opprobrio:

15. Ipsum verò Arpacschadum capiens in montanis Cragi, confixit jaculis ipsius, atque profligavit eo ipso die;

16. Eoque confecto rediit Nineven ipse cum tota turba miscella sua, multitudine hominum bellatorum permagnâ, ubi soluto animo convivatus est ipse cum copiis suis per dies centum viginti.

CAPUT II.

Insatiabilis dominandi libido Nebucad-netzaris.

ANno autem decimo octavo, die vigesimo secundo mensis primi, factus est sermo in domo Nebucad-netzaris, Regis Assyriorum de ulciscendis omnibus illis regionibus, quemadmodum dixerat.

2. Et convocatis omnibus administris ejus, & omnibus magnatibus ejus, proposuit eis arcanum consilii sui, colligens omne malum regionum istarum ore suo.

3. Illi autem judicârunt profligandam esse omnem carnem eorum, qui non obsequuti essent verbo oris ipsius.

4. Fuit itaque, quum absolvisset consultationem suam, ut vocaret Nebucad-netzar, Rex Assyriorum Holophernem, primarium ducem copiarum suarum, qui secundus erat ab ipso, ac ediceret ei.

5. Hæc dixit Rex ille magnus, dominus totius terræ, ecce tu profectus à conspectu meo, assumito tecum viros, fretos robore suo, peditum ad centum viginti millia, equorum verò multitudinem cum sessoribus ad duodecim millia: & procedito contra totam regionem illam, quæ ab occasu *est*, quia non paruerunt verbo meo; ac denunciato ipsis, ut terram, & aquam comparent mihi, quia indignatione meâ superventurus sum ipsis, & obtegens totam superficiem terræ pedibus copiarum mearum, expositurus ipsos direptioni eis, adeò ut saucii illorum impleant valles, ac torrentes illorum, & fluvii exundantes mortuis illorum impleantur; denique acturus turbam captivam illorum in extremitates totius terræ;

tu ergo egressus præoccupa mihi totum terminum illorum, quumque dedent sepsos tibi, conserva eos mihi ad diem illum, quo sum castigaturus ecs:

6. Erga eos autem, qui erunt immorigeri, ne clementia utitor oculus tuus, ut exponas eos cædi, & rapinæ in tota terra tua, quia *ut* vivo ego, & potentia regni mei constat, ità quæcunque loquutus sum, ea quoque efficiam manu mea. Tu igitur, ne transgreditor quicquam verborum domini tui; sed omnino conficito prout præcepi tibi, ac ne longior esto in efficiendis illis.

7. Egressus itaque Holophernes, à conspectu domini sui, vocavit omnes dynastas, ducésque, & præfectos copiarum Assyriæ, numeravitque lectissimos viros in aciem, quemadmodum præceperat ipsi Dominus ipsius ad myriadas duodecim, & equites sagittarios duodecies mille:

8. Quorum aciem instruxit quemadmodum militaris multitudo disponi solet, & sumsit camelos, asinósque ad impedimenta ipsorum multitudine permagnâ, & oves, bovésque, & capras, ut expeditiores essent, innumeras:

9. Item commeatum in virum quemque numerosissimum.

10. Aurúmque, & argentum ex domo regis permultum.

11. Ità processit ipse cum omnibus copiis suis in expeditionem, præiturus Regi Nebucad-netzari, ut obtegeret totam superficiem terræ ad occasum *sitæ* curribus, & equitibus, peditibúsque lectissimis ipsorum: multi etiam miscelli conveniebant ad ipsos *numerosæ*, ut locustæ, aut ut arena terræ: innumerabiles denique erant præ multitudine.

12. Processerunt ergo Nineve itinere trium dierum in campum Betilath; castráque fecit supra Betilathum propè montem illum, qui à dextera est superioris Ciliciæ, ubi assumens omnes copias suas, pedites, & equites, atque currus suos, discessit inde in regionem montanam.

13. Et concidit Phudum, ac Ludum, vastavítque omnes Tharsenses, & Jischmahelitas, qui ad Austrum *erant* in superficie deserti Aulonum, quum trajecisset Euphratem, & transiisset Mesopotamiam.

14. Nam subruit omnes civitates excelsas, impositas torrenti Arbonæo, donec veniatur ad mare;

15. Et occupans terminos Ciliciæ, concidit omnes, qui obsistebant sibi, pervenítque ad terminos usque Japhonis meridiem versùs, & prospectum Arabiæ.

16. Postea circumveniens omnes Midianitas, incendit tabernacula eorum, & vastavit caulas eorum.

17. Descendítque in campum Damasci tempore messis triticeæ, ubi incendens omnes agros illorum, & greges, armentáque exponens delenda, civitates eorum deprædatus est, & agros eorum excutiens, cæcidit omnes adolescentes eorum acie gladii.

18. Itaque accidit metus, & tremor de eo omnibus habitantibus *regionem* maritimam, qui erant Tzidone, & Tyri habitantibúsque Suri, & Hacone, omnibusque habitantibus Jemnane: etiamque habitatores Aschdodi, & Aschkelonis timuerunt ab eo valde.

CAPUT III.

Holophernes tyrannus, administer Nebucad-netzaris.

Quamobrem miserunt ad eum legatos, qui verbis ad pacem spectantibus, dicerent.

2. Ecce nos servi Necucad-netzaris, Regis magni, expositi sumus tibi:

3. Utere nobis, quemadmodum placuerit tibi.

4. Ecce prædia nostra, & omnia loca nostra, omnésque agri tritici, gregésque, & armenta, & omnes caulæ tentoriorum nostrorum expositæ sunt tibi, utere, quemadmodum placuerit tibi.

5. Ecce etiam civitates nostræ, & qui incolunt eas, servi tui sunt, veniens, exhibe te illis, ut videtur bonum in oculis tuis.

6. Quum ergo accedentes viri illi Holophernem, renunciavissent ipsi in hanc sententiam.

7. Descendit in maritimam regionem ipse cum copiis suis.

8. Et custodiâ impositâ civitatibus excelsis, acceperunt ex eis ad auxilium viros delectos.

9. Exceperunt autem eum ipsi cum tota circumjacente regione ipsorum coronis choreísque, & tympanis.

10. Ipse verò evertens omnes terminos eorum, lucos eorum excidit;

11. Placebat enim ipsi profligare omnes deos terræ.

12. Ut solum Nebucad-netzarem illum colerent omnes gentes; & omnes linguæ, atque nationes ipsorum, illum invocarent deum.

13. Quum autem venisset è regione Chatzar-allomi, propè Dothajima, qui locus est ex adverso Serræ magnæ, ut *vocant* Jehudæi.

14. Castra fecit inter Gebahum, & Scythopolin: ubi fuit mensem integrum, ut omnia impedimenta copiarum suarum colligeret.

CAPUT IV.

Preces, & jejunium Jisraëlitarum ob insolentiam Holophernis.

Audientes verò Jisraëlitæ, qui habitabant in Jehudæa, quæcunque fecerat gentibus Holophernes, primaribus dux Nebucadnetzaris, Regis Assyriorum, & quomodo spoliasset omnia loca sacra earum, eáque delevisset.

2. Metuerunt valde ab eo, & Jeruschalaimorum causâ, ac templi Jehovæ, Dei ipsorum conturbati sunt, quia recens ascendebant è captivitate, & nuper totus populus congregatus fuerat ex Jehudæa, vasaque, & altare, ac domus ipsa à profanatione fuerant sanctificata.

3. Itaque miserunt in totum terminum Samariæ, & vicos illius, & Beth-choronem, & Bahal-maima, & Jerichuntem, & Mecholam, & Tzorham, & convallem Schalemi, qui præoccuparent omnes vertices montium excelsorum;

4. Et muris cingentes vicos, qui *erant* in eis, deponerent illic commeatum ad apparatum belli, quia recèns fuerant agri eorum demessi.

5. Scri-

5. Scripſit etiam Jojakim, ſacerdos magnus,qui erat tempore illo Jeruſchalaimis,ad habitatores Beth-choglæ,& Beth-haſchittæ, quæ ſita eſt è regione Chatzar-allomi, adversùs agrum propinquum Dothajimis, edicens, ut obtinerent aſcenſus montanæ *regionis.*

6. Quia per ipſos ingreſſus patebat in Jehudæam, erátque facile prohibere illos aggredientes, quum anguſtus eſſet tranſitus in viros, ad ſummum binos.

7. Fecerúntque Jiſraëlitæ prout conſtituerat ipſis Jojakim, ſacerdos magnus, & Senatus totius populi Jiſraëlis, qui conſidebant Jeruſchalaimis.

8. Et inclamaverunt omnes Jiſraëlitæ Deum contentione magnâ, deprimentes animos ſuos contentione magnâ, ipſi cum uxoribus ſuis.

9. Et infantes ipſorum, ac jumenta ipſorum cum omni inquilino, & mercenario, & *mancipio* ipſorum pecuniâ emto, impoſuerunt cilicia lumbis ſuis.

10. Et unuſquiſque vir, muliérque,& pueri, atque habitatores Jeruſchalaimorum prociderunt ante templum.

11. Et inſpergentes cinere capita ſua, expanderunt cilicia ſua coram Domino.

12. Et altare ipſum cilicio circumdederunt:

13 Exclamaverúntque apud Deum Jiſraëlis unanimiter contentione magnâ, ne exponeret direptioni liberos ipſorum, & uxores prædæ, & civitates hæreditarias ipſorum deletioni, & res ſanctas profanationi, & probro, unde lætaturæ eſſent gentes.

14. Et exaudiens Deus deprecationem ipſorum, ex tribulatione ipſorum ſervavit eos:

15. Quum jejunaret populus dies complures in tota Jehudæa, & Jeruſchalaimis coram loco ſancto, Domini omnipotentis.

16. Et Jojakim ſacerdos magnus, omnéſque, qui adſtabant coram Domino ſacerdotes, & qui miniſtrabant Domino, ciliciis accincti lumbos ſuos, offerrent holocauſtum juge, & vota, & voluntaria dona populi.

17. Et verſante cinere ſuper cidares ipſorum, inclamarent Dominum omnibus viribus, ut benignè reſpiceret in totam domum Jiſraëlis.

CAPUT V.

Holophernes ſpirans fulmina, & ignes adversùs Jehudæos.

SEd quum renunciatum eſſet Holopherni, primario duci copiarum Aſſyriæ, Jiſraëlitas ſe comparaviſſe ad bellum, & acceſſus *regionis* montanæ occluſiſſe, muróque firmáſſe omnem verticem montis excelſi, & in agris diſpoſuiſſe res, ad quas impingeret:

2. Iratus, & indignatus vehementer, accerſivit omnes principes Moabi, omnéſque duces Hammonitarum, & omnes ſatrapas *regionis* maritimæ, & dixit eis.

3. Renunciate jam mihi, ô Cenahanæi, quis ſit populus iſte, qui conſidet in *regione* montana, quæ civitates, quas habitant, quæ multitudo copiarum ipſorum quâ in re *poſitum ſit* robur ipſorum, & potentia ipſorum, quis exſtiterit apud eos Rex, aut princeps exercitus ipſorum.

4. Et quamobrem contrà ſtatuerint, quàm omnes habitantes ab occaſu, ne obviam mihi procederent.

5. Cui dixit Achior, dux omnium Hammonitarum, audiat jam Dominus meus rem ex ore ſervi ſui: nam renunciabo tibi veritatem de populo iſto, domicilia habente prope te, qui inhabitat montanam *regionem* iſtam, non enim prodibit mendacium ex ore ſervi tui.

6. Populus iſte à Chaldæis oriundus eſt;

7. Fuerunt autem inquilini primùm in Meſopotamia, eò quòd nollent obſequi diis majorum ſuorum, qui erant in terra Chaldæorum;

8. Sed excedentes ex inſtituto gentis ſuæ, adorarent Deum cœli, Deum, quem agnoverant: quamobrem ejicientibus ipſos *patribus* à conſpectu deorum ſuorum, fugerunt in Meſopotamiam, ubi fuerunt inquilini diebus multis; quumque edixiſſet Deus ipſorum, ut egreſſi ex incolatu ſuo, proficiſcerentur in terram Cenahanis, inquilini fuerunt illic, & multiplicati ſunt auro, & argento, ac pecoribus multis valde.

9. Poſtea deſcenderunt in Ægyptum (obtexerat enim ſuperficiem terræ Cenahanis fames) & inquilini fuerunt illic, donec reverterentur: ubi abierant in multitudinem plurimam, adeò ut innumerum eſſet genus ipſorum.

10. Quum autem inſurrexiſſet in eos Rex Ægypti, ut aſtutis conſiliis opprimeret eos, & labore, ac lateritio opere deprimens eos, efficeret eos ſervos:

11. Inclamaverunt Deum ſuum, qui percuſſit totam terram Ægypti plagis immedicabilibus, adeò ut ejicerent eos Ægyptii à conſpectu ſuo:

12. Et exareſecit Deus mare rubrum coram eis:

13. Et adducens eos in montem Sinai, & Kadeſchum Barnehæ, ejecit omnes, qui habitabant in deſerto.

14. Ità habitaverunt in terræ Emoræorum.

15. Et omnes Cheſchbonis *incolas* profligârunt potentiâ ſuâ.

16. Et poſtquam trajecerunt Jardenem,

17. Hæreditario jure poſſederunt montanam iſtam *regionem* totam.

18. Ejectíſque à conſpectu ſuo Cenahanæo, & Perizzæo, Jebuſæoque, Schecemitâ, & Girgaſchæis omnibus habitârunt ibidem diu.

19. Denique tantiſper dum non peccaverunt coram Deo ſuo, fuerunt penès ipſos bona, quia Deus oſor iniquitatis adeſt ipſis:

20, Quando verò diſceſſerunt à via, quam diſpoſuerat ipſis, profligati ſunt multis bellis quàm plurimùm.

21. Et captivi abducti in terram alienam, & templum Dei ipſorum habitum eſt ut profanum ſolum, & civitates ipſorum captæ ab adverſariis.

22. Nunc autem converſi ad Deum ſuum, aſcenderunt è diſperſionis locis, in quæ diſperſi fuerant, & obtinentes Jeruſchalaima (ubi ſanctuarium ipſorum eſt) habitatores effecti ſunt regionis iſtius montanæ, quòd deſerta eſſet.

23. Nunc ergo, Domine Imperator, ſi quis eſt error in populo iſto, & peccavit contra Deum ſuum, conſiderandum eſt; quia hoc ipſis

ipsis offendiculo futurum est, & ascendentes debellabimus eos.

24. Sin autem non est iniquitas in gente istorum, prætereat quæso, Dominus meus, ne fortè protegat Dominus ipsorum, & Deus ipsorum ipsos, simulque probro coram universa terra.

25. Fuit autem, quum desivisset Achior loqui sermones istos, ut murmuraret totus populus, qui in circuitu tentorii circumstabat.

26. Dicerúntque magnates Holophernis, & omnes habitatores regionis maritimæ, & Moabitidis, ipsum discindendum esse; non enim metuemus, *inquiebant*, ab Jisraëlitis. Nam ecce populus est, cui non adsunt vires, neque robur ad aciem validam *constituendam:*

27. Quamobrem jam ascendemus, erúntque tanquam esca, devoranda toti exercitui tuo, Domine Holophernes.

CAPUT VI.

Jehudæi duce Achiore pendent à Deo contra minas Holophernis.

POstquam verò cessavit tumultus hominum, qui consessum circumstabant, dixit Holophernes primarius dux copiarum Assyriæ Achiori, coram toto populo alienigenarum.

2. At quisnam es? quòd tu Achior coram toto populo alienigenarum, & apud omnes Moabitas, & quicunque sunt mercenarii Ephrajimi, quod tu prophetavisti apud nos, prout *audimus* hodie, & dixisti gentem Jeruschalaimorum non esse debellandam, quia Deus ipsorum sit protecturus ipsos: at quis Deus est, nisi Nebucad-netzar?

3. Hic missurus est potentiam suam, & profligaturus eos è superficie terræ: neque liberabit eos Deus ipsorum, sed nos servi illius profligabimus eos, tanquam virum unum: neque sustinebunt potentiam equorum nostrorum, nam iis proculcabimus illos.

4. Imò illorum montes inebriabuntur sanguine illorum, & illorum campi complebuntur mortuis ipsorum; neque obsistet vestigium ullum pedum ipsorum ex adverso nostri, sed peribunt planè, ait rex Nebucadnetzar, Dominus totius terræ: dixit enim, non irrita fient verba mea.

5. Tu verò Achior mercenarie Hammonita, qui proloquutus es sermones istos, die injustitiæ tuæ, non visurus es ampliùs faciem meam, inde à die hoc, donec ultus fuero gentem istorum advenarum Ægypti, ac tum pervadet ferrum exercitûs mei, & grex servorum meorum latera tua, & corrues inter vulneratos istorum, quando revertar *ad te.*

6. Quamobrem constituent te servi mei *abducentes* in regionem montanam, & collocabunt te in una ex civitatibus, ad quas ascensuri sumus; neque peribis, donec profligeris cum illis. Quòd si speras animo tuo, fore, ut non prehendantur, ne concidat vultus tuus. dixi, & nullum verborum meorum excidet.

7. Præcepit itaque Holophernes servis suis, qui aderant tentorio suo, ut comprehendentes Achiorem, statuerent eum ad Beth-choglam, & traderent in manus Jisraëlitarum:

8. Et comprehendentes eum servi illius, abduxerunt eum extra castra in campum, & profecti è medio campestris regionis in montanam, pervenerunt ad fontes, qui subsunt Beth-choglæ: quumque viderent eos oppidani, qui erant in vertice montis, omnes funditores, obtinuerunt ascensum, quò contendebant illi, & lapides in eos immiserunt.

9. Quamobrem illi subeuntes montem, ligaverunt Achiorem, & dimiserunt abjectum sub radice montis: postea ad Dominum suum reverterunt.

10. Descendentes verò Jisraëlitæ è civitate sua adstiterunt ipsi, & solventes eum abduxerunt Beth-choglam.

11. Stiterúntque eum apud principes civitatis suæ, qui erant eo tempore Huzzija, filius Micæ, è tribu Schimhonis, & Chabri, filius Hothnielis, & Carmi Malcielis.

12. Hi postquam accersivissent omnes seniores civitatis, concurrentibus omnibus adolescentibus eorum, & mulieribus, in congregationem stiterunt Achiorem in medio totius populi sui, & interrogavit eum Huzzija, quidnam accidisset:

13 Qui respondens renunciavit eis verba consessus Holophernis, & omnia verba, quæ proloquutus fuerat apud principes Assyriæ, & quæcunque magnificè jactaverat Holophernes contra domum Jisraëlis,

14. Itaque procidentes populares, adoraverunt Deum, & inclamaverunt Deum, dicentes;

15. Domine, Deus cœli, respice ad immensam superbiam ipsorum, & miserere abjectionis gentis nostræ, ac intuere faciem eorum, qui sanctificati sunt tibi hoc tempore.

16. Deinde consolati Achiorem, laudaverunt eum valde.

17. Et assumto eo Huzzija ex congregatione in domum suam, exhibuit convivium senioribus:

18. Qui invocaverunt Deum Jisraëlis ad auxilium totâ nocte illa.

CAPUT VII.

Holophernes obsidet Bethuliam.

POstridie verò denunciavit Holophernes toti exercitui suo, & toti populo suo, iis, qui advenerant ad auxilium ipsius, ut conjunctis copiis ascendentes contra Beth-choglam, adscensus regionis montanæ præoccuparent, & inferrent bellum Jisraëlitis.

2. Ità conjunctis copiis eo ipso die procedentes quique viri potentes ipsorum, (in quorum copiis erant bellatorum peditum centum septuaginta millia, & equitum duodecim millia, præter impedimenta, & viros alios, qui pedibus comitabantur ipsos multitudine quàm plurimâ.)

3. Castra posuerunt in valle propinqua Beth-choglæ, ad fontem, protenderuntque in latitudinem à Dothajimis usque Bahalmajima, & in longitudinem à Beth-chogla usque ad Fabarium agrum, qui est è regione Chatzar-allomi.

4. Jisraëlitæ verò, ut viderunt eorum multitudinem, turbati sunt valde, dixeruntque alter alteri, nunc occludent isti superficiem totius hujus terræ: & neque montes excelsi, neque convalles, neque colles sustinebunt gravem hunc numerum istorum.

5. Et

5. Et aſſumtis quiſque armis ſuis bellicis, quum accendiſſent pyram in turribus ſuis, manſerunt excubantes totam noctem illam.

6. Die autem poſtero eduxit Holophernes totum equitatum ſuum in os Jiſraëlitarum, qui erant Beth-choglæ, ut recognoſceret aſcenſus civitatis ipſorum:

7. Et fontes aquarum ipſorum invadens, occupavit eos, ac inſtituit in eis præſidia bellatorum: ipſe verò conjunctis copiis ad populum ſuum regreſſus eſt.

8. Nam accedentes eum omnes principes Edomæorum, & omnes ductores populi Moabitarum ducéſque regionis maritimæ dixerant; audiat jam ſermonem Dominus noſter, ne fiat labes in copiis tuis:

9. Nam populus iſte Jiſraëlitarum non confidunt haſtis ſuis, ſed iſtis præaltis montibus, in quibus ipſi habitant: non enim fuerit facilè ipſos antevertere per vertices montium ipſorum.

10. Nunc ergo Domine, ne bellum gerito contra eos, ut fit bellum inſtructa acie, & non cadet ex populo tuo vel unus: permane in caſtris tuis, præſervans unumquemque virum in copiis tuis, & obtineant ſervi tui fontem aquæ, qui egreditur è radice iſtius montis (nam illinc aquantur omnes habitatores Beth-choglæ) ità tollet eos ſitis, aut dedent civitatem ſuam: nos verò, & populus noſter, conſcendemus propinquos vertices montium, & in eis caſtra metabimur ad præſidium, ne exeat civitate ullus; & contabeſcent fame ipſi, uxoreſque ipſorum, & liberi ipſorum; denique antequam gladius ſuperveniat eis, ſubvertentur in plateis habitationis ſuæ. Sic rependes ipſis malum, eò quòd ſeditionem moverint, neque auſcultaverint tibi placidè.

11. Atque horum ſermones placuerant Holopherni, & omnibus miniſtris ejus, conſtituerátque facere, prout loquuti fuerant.

12. Profecta igitur caſtra Hammonitarum, & cum eis quinque Aſſyriorum millia, metata ſunt in valle, & præoccuparunt aquas, & fontes aquarum Jiſraëlitarum. Aſcendentes verò Edomæi, & Hammonitæ, metati ſunt in regione montana, ex adverſo Dothajimorũ, ex quibus miſerunt ad Nothum, & Subſolanum ex adverſo Beth-harabæ, quæ eſt propinqua Ketzitzo ad torrentem Mochmur: reliquo Aſſyriorum exercitu caſtra metantibus in campo, adeò ut obtegerent totam ſuperficiem terræ, quum tentoria, & impedimenta ipſorum metata eſſent in multitudinem quàm plurimam.

13. Tunc Jiſraëlitæ inclamârunt Dominum, Deum ſuum minuto ſpiritu ipſorum, eò quòd ipſos circumdediſſent omnes hoſtes ipſorum, adeò ut non eſſet effugiendi è medio illorum via. Quum enim manſiſſent in circuitu ipſorum tota congregatio Aſſyriorum, pedites, curruſque, ac equites ipſorum dies triginta quatuor, deficiebant omnes habitantes Beth-choglam omnia vaſa aquaria ipſorum, ac ciſternæ ità exhauſtæ erant, ut non haberent aquam, unde biberent ad ſatietatem die uno, quia ex dimenſo dabatur bibenda ipſis. Itaque abjicientes animum liberi ipſorum, & mulieres, ac adoleſcentes deficientes ex ſiti, concidebant in plateis civitatis, & in biviis portarum; nec erat virtus ampliùs in ipſis. Et congregati ſunt totus populus ad Huzzijam, & principes civitatis cum adoleſcentibus, mulieribúſque, & liberis, & exclamantes voce magnâ, dixerunt coram omnibus ſenioribus, judicet Deus inter nos, & vos, quandoquidem affeciſtis nos injuria magnâ, qui non loquuti eſtis de pace cum Aſſyriis.

14. Nunc autem non eſt adjutor noſter: ſed vendidit nos Deus in manus illorum, ut ſternamur coram eis ſiti, & perditione magnâ.

15. Nunc igitur accerſite eos, & tradite civitatem totam diripiendam populo Holophernis, & omnibus copiis ejus:

16. Præſtat enim nos ipſis rapinæ eſſe, quàm ſiti emori. Erimus enim ſervi; ſed vivet anima noſtra, neque videbimus mortem infantium noſtrorum oculis noſtris, & mulieres, liberóſque noſtros deficientes animis ipſorum.

17. Conteſtamur vobis cœlum, & terram, Deumque noſtrum, & Dominum majorum noſtrorum, qui ulciſcitur nos ſecundùm peccata noſtra, & peccata majorum noſtrorum; *videte*, ut non faciat, quemadmodum diximus hodierno die.

18. Ità fuit fletus magnus omnium unanimiter in eccleſia, inclamantium Dominum Deum voce magnâ.

19. Dixit verò illis Huzzija, bono animo eſtote, fratres: toleremus adhuc dies quinque, quibus advertet Dominus, Deus noſter miſericordiam ſuam in nos; non enim derelicturus eſt nos in æternum:

20. Quòd ſi præterlabentur illi, nec ſupervenerit nobis auxilium, faciam ſecundùm ſermonem veſtrum. Sic diſperſit populum in ſtationes ipſius; qui ad muros, & turres civitatis ſuæ abeuntes, in domos ſuas uxores, liberóſque remiſerunt, fuerúntque plurimùm abjecti in civitate illa.

CAPUT VIII.

Judith heroina conſulit in rem Jehudæorum.

Audiens verò diebus illis Judith, filia Merari, filii Achſai, filii Joſephi, filii Huzzijelis, filii Chilkijæ, filii Chananjæ, filii Gideonis, filii Rephanis, filii Achitubi, filii Elijæ, filii Elijabi, filii Nethanaëlis, filii Sammalielis, filii Schimhonis, filii Jiſraëlis.

3. Cujus vir Menaſche, ex tribu, & familia eâdem, mortuus erat tempore meſſis hordeaceæ.

3. (Inſtabat enim *meſſoribus* ligantibus manipulos in campo, & ſuperveniente æſtu capiti ejus, decubuerat in cubili ſuo, ſepeliverántque eum cum majoribus ejus, in agro inter Dothajima, & Bahal-majima *ſito*.

4. Fuerat autem Judith domi ſuæ in viduitate annos tres, & menſes quatuor.

5. Et fecerat ſibi tentorium in cœnaculo domi ſuæ, impoſito lumbis ipſius cilicio, & indutis veſtibus viduitatis ſuæ.

6. Jejunabátque omnibus diebus viduitatis ſuæ, præterquam pridie ſabbathorum, & ſabbathis, & pridie noviluniorum, & feſtis hilariſque domûs Jiſraëlis.

7. Eratque ſpecioſa formâ, & venuſta aſpectu valde, cui reliquerat Menaſche, vir ipſius aurum, & argentum, famulóſque, &

ancillas, & pecora, & agros, in quibus manebat:

8. Nec erat, qui insimularet eam rei ullius malæ, quia timebat Deum valde.)

9. Audiens igitur verba populi iniqua adversùs magistratum, quia minutus erat ipsorum animus ex aquarum raritate; audiens quoque omnes sermones Judith, quibus alloquutus erat Huzzija ipsos, ut juràsset eis, se traditurum civitatem post dies quinque Assyriis, missâ puellâ honorariâ suâ, quæ præerat omnibus facultatibus ipsius, vocavit Huzzijam, & Chabrin, & Carmin, seniores civitatis suæ:

10. Qui, quum venissent ad ipsam, dixit eis, audite quæso me, principes habitatorum Beth-choglæ: nam non est rectus sermo vester, quem eloquuti estis coram populo hodierno die: statuentes jusjurandum illud, quod loquuti estis, inter Deum, atque nos; & dicentes, vos tradituros civitatem hanc hostibus nostris, nisi intrà dies illos conversus Dominus, auxilietur nobis.

11. Nunc enim, quinam estis vos, qui tentetis Deum hodierno die, & stetis loco Dei inter filios hominum?

12. Nunc enim Dominum omnipotentem disquirite, & nihil pernoscetis unquam.

13. Nam profunditatem cordis humani non invenitis, & verba cogitationis ipsius non comprehenditis; & quomodo Deum, qui fecit omnia hæc, scrutabimini, & mentem ejus pernoscetis, & ratiocinationem ejus percipietis mente?

14. Nequaquam, fratres; ne provocate ad iram Dominum Deum nostrum: nam si nolit intrà hos quinque dies adjuvare nos; ipse habet potestatem, quibuscunque vult, imò omnibus diebus protegendi nos, aut etiam profligandi nos coram inimicis nostris.

15. Vos autem ne pignoremini consilia Domini Dei nostri: non enim similis Deus est homini ad sumendas ultiones, neque similis filio hominis ad judicia statuenda.

16. Quamobrem exspectantes salutem, quæ ab ipso est, invocemus eum ad auxilium nostrum, & exaudiet vocem nostram, si placuerit ipsi:

17. Quandoquidem non exstitit in generationibus nostris, neque est hodierno die, neque tribus, neque familia, neque populus, neque civitas ex nobis, qui adorent deos manufactos.

18. Quemadmodum factum est antegressis temporibus, quorum causâ traditi sunt gladio, & direptioni majores nostri; conciderúntque casu magno coram hostibus nostris.

19. Nos verò Deum alterum non novimus; unde speramus ipsum non despecturum nos, neque ullum è gente nostra.

20. Neque *verò* si deprehendamur ità, nominabitur Jehudæa *ampliùs*; sed prædæ erit sanctuarium nostrum, & reposcet profanationem ejus ex ore nostro, & metum, qui fratres nostros invasit, & captivitatem *incolarum* terræ, & vastitatem hæreditatis nostræ adversùs nos, profundet in capita nostra apud gentes, ubi servi fuerimus, erimúsque publico dicterio, & probro, coram possessoribus nostris. Non enim reddetur servitus nostra gratiosa, sed ignominiosam efficiet ipse Dominus, Deus noster.

21. Nunc itaque fratres, demonstremus fratribus nostris; quandoquidem à nobis pendet animus illorum, & sanctissimum locum, & domum, & altare firmè hærere nobis: præter omnia hæc agamus gratias Domino, Deo nostro, qui tentat nos, ut etiam majores nostros.

22. Mementote quæcunque fecit erga Abrahamum.

23. Et quibus tentavit Jitzchakum, & quæ acciderunt Jahakobo in Mesopotamiensi Syria, pascenti pecudes Labanis, fratris matris suæ.

24. Etenim quemadmodum illos probavit igne ad examinationem cordis ipsorum; ita etiam nos non planè ulciscitur; sed ad institutionem flagellat Dominus eos, qui propè accedunt ipsum.

25. Tum dixit ei Huzzija, quæcunque dixisti, ex optimo corde eloquuta es, neque est quisquam restiturus verbis tuis: non enim hodierno primùm die sapientia tua manifesta est; sed à primis diebus tuis novit totus populus animum intelligentem tuum, bonam esse commentationem cordis tui: sed populus sitim validam passus est; ita coëgerunt nos, prout loquuti sumus, facere ipsis, & obstringere nos jurejurando, quod minimè sumus transgressuri.

26. Nunc autem ora tu pro nobis, quum mulier pia sis, & immittet Dominus pluviam ad implendum cisternas nostras, ut non deficiamus ampliùs.

27. Dixit verò Judith, auscultate mihi, & faciam facinus, quod perveniet in generationes omnes, ad posteros gentis nostræ.

28. Vos stabitis ad portam hâc nocte, & egrediar ego cum ancilla honoraria mea: atque intrà dies illos, quibus elapsis dixistis vos tradituros esse hostibus nostris civitatem hanc, inviset Dominus Jisraëlem manu mea.

29. Vos verò ne perscrutemini, quid factura sim, non enim sum indicatura vobis, donec perfecta sint, quæ ego factura sum.

30. Cui Huzzija dixit, & principes, abi feliciter, & Dominus Deus præeat tibi ad ultionem hostium nostrorum: tum reversi ex tentorio ejus, ad suos ordines abierunt.

CAPUT IX.

Judith Deo supplex.

JUdith verò procidens in faciem, imposuit cinerem capiti suo, & cilicium, positâ, quam induerat, veste; quum adhuc offerretur Jeruschalaimis, in domo Domini suffitus vesperæ illius, & exclamavit voce magnâ Judith, dicens;

2. Domine, Deus patris mei Schimhonis, cui tradidisti gladium ad ulciscendum alienigenas, qui aperuerant vulvam virginis ad inquinationem, & nudaverant femur ad rem pudendam, contaminaverántque virginitatem ad probrum, (nam dixeras non ità futurum esse) fecerántque res, quarum nomine exposuisti principes eorum cædi, quæ cubile ipsorum fraude oppressum, irrigavit sanguine, & percussisti servos cum poten-

ten-

tentioribus, ac potentiores in thronis ipsorum.

3. Qui exposuisti uxores eorum prædæ, & filias eorum captivitati, omniaque spolia eorum dividenda filiis dilectis à te, qui etiam zelotypi fuerunt zeli tui, & abominantes inquinamentum sanguinis sui, invocaverunt te, ut adjutor ipsorum esses; ô Deus, Deus mi, exaudi me viduam.

4. Tu enim fecisti res antegressas illis, & illas, & consequentes, etiamque præsentes, & venturas comprehendis mente, quemadmodum adfuerunt eæ, quarum consilium ceperas, & dixerunt, ecce adsumus.

5. Etenim omnes viæ tuæ sunt paratissimæ, judiciaque tua per providentiam.

6. Nam ecce Assyrii multiplicati sunt copiis suis, elati sunt equo, & sessore; gloriantur brachio peditum, spem habent in clypeo, sagittáque, & funda, neque agnoscunt te esse Dominum, conterentem bella, Jehovam esse nomen tuum:

7. Tu frange robur eorum potentiâ tuâ, & rumpe vires eorum indignatione tuâ:

8. Nam consilia inierunt profanandi sanctuarium tuum,

9. Inquinandi tabernaculum quietis, nominis gloriosi tui, & dejiciendi ferro cornu altaris tui.

10. Respice ad superbiam eorum:

11. Immitte iram tuam in capita eorum:

12. Inde manui meæ, quæ vidua sum, vires, quas præcepi mente.

13. Percute servum labiis fraudulentis meis cum domino, & dominum cum servo ipsius:

14. Frange eorum erectas cervices manu fœminæ.

15. Non enim vires tuæ in multitudine, neque potentia tua in valentibus *sita est*; sed humilium es Dominus, & minimorum es adjutor, defensor infirmorum, deploratorum protector, desperatorum servator: næ, næ, ô Deus patris mei, & Deus hæreditatis Jisraëlitarum;

16. Domine cœlorum, & terræ, creator aquarum, Rex omnium rerum creatarum tuarum.

17. Tu exaudi orationem meam.

18. Et præsta, ut sermo meus *sit* fraudi, & vulneri, & cicatrici istis, qui contra testamentum tuum, & domum sanctificatam tuam, verticémque Tzijonis, & domicilium possessionis filiorum tuorum, consilia dura iniverunt;

19. Denique affer in omni gente notitiam tuî, & totius potentiæ tuæ, viriúmque, non esse alium, qui protegat gentem Jisraëlis, præter te.

CAPUT X.

Judith prodiens in castra Holophernis.

Fuit autem, quum desivisset inclamare Deum Jisraëlis, & perfectis omnibus verbis suis, surrexisset ex procubitu suo.

2. Ut vocaret ancillam honorariam suam, & descendens in domum, in qua versabatur diebus sabbathi, & festis diebus suis, atque evolvens cilicium, quo induta erat, exueret vestimenta viduitatis suæ.

3. Deinde circumluit os aquâ, & ungens unguento optimo disposuit capillos capitis sui, & impositâ sibi mitrâ induit vestimenta festiva sua, quibus ornabatur, quo tempore vivebat vir ipsius Menasche.

4. Quúmque sumens sandalia, adhibuisset pedibus suis, & circumposuisset brachialia, & armillas, annulósque, & inaures, ac totum mundum suum, denique venustè se composuisset valdè, ad decipiendum oculos virorum, quicunque visuri essent ipsam;

5. Dedit ancillæ honorariæ suæ ligneum utrem vini, & vas olei, perámque implevit farinâ, & palathis, panibúsque, & caseis, quæ circumvolvens, omnia vasa sua imposuit ei.

6. Ità exiverunt unà ad portam civitatis Beth-choglæ, invenerúntque adstantes ei Huzzijam, & seniores civitatis Chabrin, & Carmin:

7. Qui ubi viderunt eam alterâ specie, & mutatâ veste, admirati pulchritudinem ejus quàmplurimùm.

8. Dixerunt ei, Deus, Deus majorum nostrorum efficiat te gratiosam, & perficiat instituta tua ad gloriationem Jisraëlitarum, & exaltationem Jeruschalaimorum; atque adoraverunt Deum.

9. Illa verò dixit eis, præcipite aperiri mihi portam civitatis, ut egrediar ad perficiendum sermones, quos loquuti estis mecum, præceperunt itaque adolescentibus, ut aperirent ei, quemadmodum dixerat: qui fecerunt ità.

10. Egressa igitur Judith ipsa, & ancilla ipsius cum ea, prospectabant ad eam oppidani, donec descendisset montem, & transivisset vallem, neque ampliùs viderent eam.

11. Abierunt autem per vallem rectà, ubi occurrente ipsi primâ Assyriorum custodiâ, prehenderunt eam, & interrogârunt eam, *ex* quibus es? & unde venis?

12. Quæ dixit, filia sum Hebræorum, & fugio à conspectu eorum, quia futurum est, ut tradantur vobis devorandi:

13. Ego verò venio in conspectum Holophernis, primarii ducis copiarum vestrarum, ut renunciem res veras: nam demonstrabo ei viam, per quam proficiscens dominium totius montanæ *regionis* obtinebit; nec disperibit virorum ipsius ullus, aut ullum animal.

14. Quum autem audivissent viri isti verba illius, & considerantibus faciem ejus, videretur valde admirabilis pulchritudine.

15. Dixerunt ei, servâsti te ipsam, quòd festinaveris descendere in conspectum domini nostri: nunc ergo accede ad tentorium ejus, & *quidam* ex nobis deducent te, donec te in manus ejus tradiderint.

16. Verùm, quando stabis coram ipso, ne metuas animo tuo; sed renuncia in hanc sententiam, & benefaciet tibi. Ità delegerunt ex suo numero viros centum, quos adjunxerunt ei, & ancillæ honorariæ ejus, deduxerúntque eam ad tentorium Holophernis. Fuit autem concursus in totis castris, quum pervasisset clamor tentoria de adventu ejus: venientésque circumdabant eam, quando stabat extra tentorium Holophernis, donec renunciâssent ei de illa: & admirantes pulchritudinem ejus, admirabantur Jisraëlitas.

17. Dicebat enim alter alteri, quis contemnat populum istum, qui habet apud se mulieres

lieres huiuſmodi, non eſt bonum relinqui ex iis virum unum, qui dimiſſi poſſent arte circumvenire omnes *incolas* terræ.

18. Poſtea egreſſi, qui excubabant in tentorio Holophernis, omnéſque adminiſtri ejus, introduxerunt eam in tentorium.

19. Quieſcebat autem Holophernes ſuper cubili ſuo in conopeo, quod erat ex purpura, auróque, & ſmaragdo, & lapidibus pretioſis contextum; ſed quum renunciâſſent ipſi de ea, exiverat in proſcenium cum lampadibus argenteis, præeuntibus ipſi.

20. Quúmq; veniſſet Judith in conſpectum ejus, & adminiſtrorum ejus, admirantibus omnibus pulchritudinem faciei ejus procidens in faciem, inclinavit ſe *habens honorem* ei; ſed ſervi illius erexerunt eam.

CAPUT XI.

Judith comiter excepta ab Holopherne.

DIxit verò Holophernes ei, bono animo eſto, mulier, ne timeas apud animum tuum. Nam ego malo non affeci quemquam, qui certo conſilio voluerit ſervire Nebucadnetzari, regi totius terræ.

2. Atqui etiam nunc in populares tuos, habitantes montanam *regionem* iſtam, niſi me feciſſent nihili, non fuiſſem ſublaturus haſtam meam, ſed ipſi ſibi confecerunt iſta.

3. Nunc itaque dic mihi, cujus rei causâ effugeris ab eis, & veneris ad nos: veniſſe enim tibi ſalutare futurum eſt. Eſto bono animo, hâc nocte victura es, & deinceps: Non enim eſt, qui faciat injuriam tibi, ſed benefaciet *quiſque* tibi, ut fit ſervis domini mei Nebucad-netzaris, Regis.

4. Cui dixit Judith; accipe verba ancillæ tuæ, & loquatur famula tua coram te: Non enim renunciabo mendacium domino meo nocte hâc: ſed ſi ſequaris ſermones ancillæ tuæ, perfectè negotium faciet tecum Deus, neque decidet dominus meus inſtitutis ſuis.

5. Nam *ut* vivit Rex Nebucad-netzar totius terræ, & vivit potentia illius, qui miſit te ad correctionem omnis animæ, non ſolùm homines per te ſerviunt ei; verùm etiam beſtiæ agri, & pecudes, & volucres cœli; robore tuo victuræ ſunt ſub Nebucadnetzare, & tota domo illius.

6. Audivimus enim ſapientiam tuam, & verſutias animi tui, & renunciatum eſt toti huic terræ, te unum peritiſſimum eſſe in toto regno, & potentem ſcientiâ, & admirabilem adminiſtratione bellicâ.

7. Jam verò de ſermone, quem loquutus eſt Achior in conſeſſu tuo, audivimus verba illius: quia aſciverunt eum Bethchoglani, & renunciavit eis, quæcunque eloquutus fuerat apud te. Propterea Domine Imperator, ne omittas ſermonem ejus, ſed repone eum in animo tuo, quia verus eſt:

8. Nam genus noſtrum non fert ultionem, nam non prævalet gladius eis, niſi peccaverint in Deum ſuum.

9. Sed nunc (ut dominus meus non dejiciatur ſpe, & re infecta abeat) & accidit mors in conſpectum eorum, & occupavit eos peccatum, quo provocant Deum ſuum, quandocunque fecerint rem alienam.

10. Quoniam defecerunt eos alimenta ipſorum, & rara eſt omnis aqua; ideóque conſilium iniverunt invadendi pecudes ſuas, & quæcunque diſcrevit ipſis Deus in legibus ſuis, ne comedant, decreverunt conſumere:

11. Et primitias frumenti, decimáſque vini, & olei, quas ſanctificatas cuſtodiebant ſacerdotibus, qui adſtant Jeruſchalaimis in conſpectu Dei noſtri, ſtatuerunt abſumere, quæ ne manibus quidem conveniebat contingere quemquam popularium.

12. Miſerunt autem Jeruſchalaima: quòd ſi ii etiam, qui illic habitant, aſſenſerint eis, qui reportârunt his remiſſionem à Senatu, manebunt quidem hi, donec renuncietur ipſis, ſed *ità* facient, tradentur tibi profligandi eo ipſo die.

13. Itaque ego ancilla tua cognoſcens omnia hæc, aufugi à conſpectu illorum? & miſit me Deus ad conficiendum res tecum, de quibus obſtupeſcent in tota terra, quicunque eas audiverint.

14. Nam ancilla tua pia eſt, & ſerviens noctu, atque interdiu Deo cœli. Nunc ergo mi Domine, maneam apud te, & exiens ancilla tua de nocte in vallem iſtam, orabo Deum, ut renunciet mihi, quando commiſerint peccata ipſorum: veniénſque referam ad te, ut progrediaris cum omnibus copiis tuis, nec erit ex eis, qui obſiſtat tibi.

15. Et ducam te per medium Jehudææ, donec pervenias è regione Jeruſchalaimorum;

16. Et ponam ſedem tuam in medio *civitatis* illius, ut agas eos tanquam pecudes, quibus non eſt paſtor:

17. Ac ne canis quidem mutiet linguâ ſuâ adverſùm te: hæc enim mihi dicta ſunt ex prænotione mea, & renunciata mihi, quæ miſſa ſum, ut renunciem tibi.

18. Placuerunt autem ſermones ejus Holopherni, & omnibus adminiſtris ipſius, qui admirantes ſapientiam ejus, dixerunt;

19. Non eſt ab extremitate una terræ ad alteram mulier ejuſmodi, pulchritudine vultûs, & peritiâ ſermonum.

20. Et dixit Holophernes ei, benefecit Deus, qui præmiſit te populo iſti, ut adſit manibus noſtris robur, perditio verò iis, qui nihili fecerunt dominum meum. Nunc autem *ut* tu venuſta es ſpecie, & grata ſermonibus tuis.

21. Si feceris prout loquuta es, Deus tuus erit mihi Deus, & tu in domo regis Nebucad-netzaris ſedens, eris nominatiſſima in tota terra.

CAPUT XII.

Judith admiſſa ad convivium Holophernis, qui inebriatur.

TUm juſſit introduci eam in locum, ubi deponebatur argentea ſupellex ipſius, & præcepit inſtrui menſam ei de opſoniis ejus, & de vino ſuo bibendum dari:

2. Cui dixit Judith, non comedam ex eis; ne quæ fiat offenſa; ſed de iis, quæ mecum allata ſunt, *victus* miniſtrabitur.

3. Dicente verò Holopherne ei, at ſi defecerint ea, quæ habes penès te, unde habituri ſumus ſimilia eis, quæ demus tibi? non enim eſt nobiſcum quiſquam è gente tua.

4. Reſpondit ei Judith, *ut* vivit anima tua, Domine mi, non conſumet ancilla tua hæc, quæ ſunt penès me, donec fecerit Dominus

minus manu mea, quæ ſtatuit conſilio ſuo.

5. Quum itaque abduxiſſent eam miniſtri Holophernis in tentorium illud, ſomnum cepit ad mediam uſque noctem, deinde ſurrexit ſub matutinam vigiliam;

6. Et miſit ad Holophernem, dicens, præcipiat quæſo dominus meus, ut ſinatur ancilla tua ad precandum egredi: præcepítque Holophernes cuſtodibus ſuis, ne prohiberent ipſam.

7. Ità permanſit in caſtris triduo: noctu verò egrediebatur in vallem Beth-choglæ, & abluebat ſe ad fontem illum aquæ in caſtris:

8. Quúmque aſcenderet, orabat Dominum, Deum Jiſraëlis, ut dirigeret viam ipſius ad erigendum populares ſuos.

9. Et ingreſſa, permanebat munda in tentorio, uſque dum afferret ancilla alimentum ipſius ſub veſperam.

10. Fuit autem die quarto, ut exhibito Holophernes convivio ſervis ſuis ſolùm, neque vocato ad epulas ullo eorum, qui negotiis præerant, diceret Bigvaio, eunucho, qui præerat omnibus rebus ipſius; profectus, jam perſuade mulieri iſti Hebrææ, quæ eſt apud te, ut veniat ad nos, & convivetur nobiſcum.

11. Ecce enim turpe nobis eſt, ſi mulierem hujuſmodi omittamus, nec converſemur cum ea. Nam niſi eam pertraxerimus, deriſura eſt nos.

12. Egreſſus itaque Bigvaj à conſpectu Holophernis, acceſſit eam, & dixit ne pigretur puella hæc pulchra venire ad dominum meum, ut gloriam conſequatur in conſpectu ejus, & bibere nobiſcum hilariter vinum, ac fieri hodierno die ut aliqua filiarum Aſſyriarum, quæ adſtant in domo Nebucad-netzaris.

13. Cui reſpondit Judith, & quæ ſum ego, quæ contradicam Domino meo?

14. Nam quicquid placiturum eſt in oculis ejus, ſtudioſè factura ſum: atque hoc mihi futurum eſt exſultationi ad diem uſque mortis meæ.

15. Ità exſurgens, ornavit ſe veſte, & toto mundo muliebri ſuo: quúmque accedens ancilla ejus, ſtraviſſet ei coram Holopherne humi eas pelles, quas acceperat à Bigvajo ad quotidianum uſum ſuum, ut comederet accumbens in eis, ingreſſa Judith, accubuit.

16. Tum obſtupeſcente corde Holophernis de ea, & commoto animo ejus, fuit cupientiſſimus admodum congrediendi cum ea: nam obſervabat occaſionem decipiendi eam, ex quo die primùm eam viderat.

17. Dixitque Holophernes ei, bibe jam, & eſto nobiſcum hilaris.

18. Cui Judith, jam bibam, *inquit* domine, quia magnificentiam adepta vita mea videtur in me hodie plùs, quàm ullo die, ex quo nata ſum.

19. Accipiénſque comedit; & bibit coram eo, quæ ancilla ipſius præparaverat.

20. Quamobrem lætatus Holophernes de ea, bibit multum vini admodum, quantum non biberat unquam die uno, ex quo natus erat.

CAPUT XIII.

Holophernes trucidatur à Juditha.

UT autem adveſperavit, feſtinantes ſervi ejus, receperunt ſe; Bigvajus verò concluſit tentorium ejus foris, quum dimiſiſſet adſtantes à conſpectu domini ſui, & diſceſſiſſent ad cubilia ſua.

2. Erant enim omnes defatigati, eò quòd plurimùm uſi eſſent potu: Judith verò ſola in tentorio illo relicta eſt;

3. Et Holophernes, qui antè procubuerat in lecto ſuo, quia perfuſus erat vino.

4. Judith autem edixerat ancillæ ſuæ, ut ſtans extra cubiculum ipſum obſervaret egreſſum ipſius, prout quotidie *fecerat*; nam dicebat ſe egreſſuram eſſe ad precationem ſuam: & Bigvajum alloquuta erat in eandem ſententiam. Itaque abiverant omnes à conſpectu ejus, & nemo relictus fuerat in eodem cubiculo, neque parvus, neque magnus.

5. Tum conſiſtens Judith ad lectum illius, dixit apud animum ſuum;

6. Domine, Deus omnis potentiæ, reſpice horâ hac ad opera manuum mearum, ut exaltentur Jeruſchalaima: quandoquidem jam tempus *eſt* defendendi hæreditatem tuam, & efficiendi inſtituta mea ad confringendum hoſtes, qui inſurrexerunt in nos.

7. Et accedens ad regulam lecti, quæ erat ad caput Holophernis, deprompſit ex eo acinacem, & appropinquans lecto, prehendit pugno comam capitis ejus, dicendo:

8. Corrobora me, Domine Deus, hodierno die.

9. Et incuſſit in collum ejus duos ictus robore ſuo, auferénſque caput ejus ab eo, devolvit corpus ejus è ſtrato.

10. Et abſtulit à columnis conopeum ipſum.

11. Egreſsáque paulò pòſt, tradidit ancillæ honorariæ ſuæ caput Holophernis, quum indidiſſet illud in peram cibarii ſui.

12. Ità egreſſæ ſunt ambæ ſimul pro ſua conſuetudine ad precationem, & trajicientes caſtra, circumiverunt vallem illam, aſcendentéſque montem Beth-choglæ, venerunt ad portas illius:

13. Dixítq; Judith è longinquo cuſtodibus, qui erant ad portas, aperite, aperite modò portam hanc: nobiſcum Deus, Deus noſter eſt ad faciendum adhuc res potentes in Jiſraële, & robuſtas contra inimicos, quemadmodum etiam fecit hodierno die.

14. Fuit autem, quum audiviſſent viri civitatis illius vocem ejus, ut feſtinantes deſcenderent ad portam civitatis ſuæ, & Seniores civitatis illius convocarent.

15. Concurſantéſque omnes æquè parvi, ac magni, eò quòd præter opinionem videbatur ipſis reverti illa, & aperientes portam, ſuſceperunt eas.

16. Quúmque accendiſſent ignem, lucis causâ circumſtabant eas.

17. Illa verò voce magnâ dicebat eis.

18. Laudate Deum, laudate, laudate Deum: quia non abſtitit miſericordia ejus à domo Jiſraëlis, ſed diffregit inimicos noſtros mea manu nocte hac:

19. Proferénſq; caput illud è pera ſua oſtendit, & dixit eis; Ecce caput Holophernis, primarii ducis copiarum Aſſyriæ: ecce quoque conopeum, cui incumbebat ebrioſus, ubi percuſſit eum Dominus per manum fœminæ.

20. Nam

20. Nam *ut* vivit Dominus, qui conservavit me in hac via mea, quâ ambulavi ; decepit eum vultus meus ad perditionem ipsius ; nec tamen commisit peccatum mecum impurum, aut pudendum ullum.

21. Tum obstupuit totus populus admodum, & inclinantes se, adoraverunt Deum :

22. Dixerúntque uno animo, benedictus es Deus noster, qui in nihilum redegisti hodierno die inimicos populi tui.

23. Huzzija verò dixit ei, tu benedicta es, ô filia, *à* Deo altissimo supra omnes mulieres, quæ versantur in terra ;

24. Et benedictus Dominus Deus, qui creavit cœlos, & terram, quòd direxerit te ad diffringendum caput principis inimicorum nostrorum.

25. Nam non absistet spes tua à mente hominum, recordantium robur Dei in seculum: faciat itaque Deus hæc tibi ad exaltationem æternam, ut respiciens ad te perfundat te bonis, quandoquidem non pepercisti vitæ tuæ, propter abjectionem gentis nostræ: sed prævenisti casum nostrum, rectà ambulans coram Deo nostro.

26. Dixítque totus populus, Amen, Amen.

CAPUT XIV.

Caput Holophernis de muro suspenditur.

Dixit verò Judith illis, auscultate mihi jam fratres, & accipientes caput istud, suspendite ipsum in projectura summa muri nostri.

2. Erítque illucescente matutino, & exoriente sole super terram, ut assumatis quisque arma bellica vestra, & procedat omnis vir potens extra civitatem, quum imposueritis ducem eis, tanquam descensuri in campum ad primam custodiam Assyriorum, quàmvis minimè descensuri estis.

3. Tum assumentes isti omnia arma sua, ibunt in castra sua, excitabunque duces copiarum Assyriæ.

4. Quùmque accurrentes ad tentorium Holophernis, non invenerint ipsum, irruente in eos metu, fugient à conspectu nostro.

5. Tum verò insequentes vos, & quicunque habitant totum terminum Jisraëlis, prosternit eos, ubicunque fuerint.

6. Verùm antequam faciatis ista, arcessite mihi Achiorem, Hammonitam, ut videns agnoscat illum, qui nihili faciebat domum Jisraëlis, & qui ipsum tradendum morti miserat ad nos : vocaverunt itaque Achiorem è domo Huzzijæ ; qui, quum venisset, videns caput Holophernis ad manum cujusdam viri in congregatione populi, procidit in faciem, tanquam soluto spiritu suo. Quum autem resumsissent eum, accidit ad pedes Judithæ, & inclinans se coram ea, dixit ; Tu *vero* benedicta es in omni tentorio Jehudæ, & in omni gente : quæ audito nomine tuo turbabuntur : nunc autem renuncia mihi, quæ feceris diebus istis ; renunciavitque Judith ei in medio populi, quæcunque fecerat, ex quo die exiverat, usque dum erat alloquuta ipsos : quùmque desiisset loqui, voce magnâ jubilavit populus, edideruntque vocem hilarem in civitate sua.

7. Videns verò Achior quæcunque fecerat Deus Jisraëlis, credidit Deo admodum, & circumcisus carne præputii sui adjunctus est domui Jisraëlis usque ad diem hunc.

8. Matutina autem lux, quum ascendisset, suspenderunt caput Holophernis de muro ; & assumens quisque vir arma sua ; processerunt per acies in ascensus montis ; quos quum viderent Assyrii, transmiserunt ad ductores suos.

9. Venerunt igitur illi ad duces, & chiliarchos, & ad omnem principem ipsorum ; qui accedentes ad tentorium Holophernis, dixerunt præfecto prætorio ejus ;

10. Excita jam dominum nostrum ; nam audent ista mancipia descendere contra nos in pugnam, ut profligentur prorsus.

11. Ingressus autem Bigvaj, pulsavit vestibulum tentorii ;

12. Suspicabatur enim eum cum Juditha dormire.

13. Sed quum nemo exaudiret, aperiens, ingressus est in cubiculum :

13. Ubi invenit eum, jacentem super strato mortuum, capite ejus ablato ab eo, exclamavitque voce magnâ cum fletu, ac gemitu, & clamore valido, disrumpens vestimenta sua :

15. Deinde ingressus tentorium, ubi solebat Judith pernoctare, non invenit eam: quamobrem prosiliens ad populum, clamavit, prævaricati sunt servi, attulit confusionem unica mulier Hebræorum domui regis Nebucad-netzaris : nam ecce Holophernes humi *jacet*, & caput ejus non adest ei.

16. Hæc autem verba, quum audissent principes copiarum Assyriæ, disruperunt statim tunicas suas, & turbatus est animus eorum valde:

17. Eorúmque clamor, & vociferatio magna valde in castris effecta est.

CAPUT XV.

Panicus terror, & fuga Assyriorum.

Sed quum audissent ii, qui erant in tentoriis, obstupuerunt de eo, quod factum fuerat, & accidit eis timor, & trepidatio.

2. Adeò ut non maneret quisquam in conspectu proximi sui ampliùs, sed effusi uno animo, fugerent in omnem viam planitiei, & regionis montanæ, & ii quoque, qui in regione montana circum Beth-choglam castra posuerant, in fugam verterentur.

3. Tum verò filii Jisraëlis unusquisque, *inquam*, bellator ex eis effusi sunt in eos.

4. Et misit Huzija Eschthemonem, & Beth-birem, Chobamque, & Cholonem, denique in omnem terminum Jisraëlis, qui renunciarent de iis, quæ confecta erant, indiceréntque ut omnes impetu effunderentur contra hostes, ad tollendum eos.

5. Quod, quum audissent Jisraëlitæ, omnes uno animo irruerunt in eos Chobam usque, similitérque ii, qui Jeruschalaimis advenerant, & ex tota regione montana, quia renunciaverant ipsis ea, quæ facta fuerant in castris inimicorum suorum :

6. Et qui in Gilhade, quíque in Galilæa habitabant, irruentes, fuderunt eos plagâ magnâ, donec prætergressi essent Damascum, & terminos ejus.

7. Ac habitatores quidem Beth-choglæ reliqui irruerunt in castra Assyriorum, & prædati eos, divitiarum plurimùm adepti sunt ;

8. Jis-

8. Jiſraëlitæ verò à cæde reverſi, reliquiis potiti ſunt; vicíque, & civitates, quæ in montana, & campeſtri regione erant, obtinuerunt multa ſpolia: erat enim multitudo *eorum* magna valde.

9. Jojakim verò ſacerdos ille magnus, & ſenatus Jiſraëlitarum, habitantes Jeruſchalaimis, venerunt, ut conſtituerent bona, quæ fecerat Deus Jiſraëli,& viſâ Judithâ,alloquerentur eam verbis pacis.

10. Ingreſſi autem ad eam, benedixerunt ei uno animo, dicentes ei.

11. Tu exaltatio Jeruſchalaimorum,tu exaltatio magna Jiſraëlis, tu gloriatio magna es gentis noſtræ, quòd feceris hæc omnia manu tuâ, & te afficiente bonis Jiſraëlem, Deus proſequutus ſit eos benevolentiâ: benedicta ſis ab omnipotente Domino in æternum tempus; dixítque populus totus Amen.

12. Spoliavit autem populus caſtra per dies triginta:

13. Dederúntque Judithæ tentorium Holophernis, inſtrumentáque argenti omnia, & lectos, urnásque, & omnia ſupellectilia ejus; quæ accipiens illa, impoſuit alia mulæ ſuæ, aliáque junctis plauſtris ſuis cumulans impoſuit.

14. Tum concurrens unaquæque mulier Jiſraëlitis ad videndum eam, benedixerunt ei; & exhibuerunt ei choream ex numero ſuo.

15. Quúmque illa accipiens thyrſos in manus ſuas, dediſſet quoque mulieribus, quæ comitabantur ipſam, viciſſim coronam oleæ impoſuerunt ipſi, & ipſius comiti. Ità proceſſit coram toto populo in chorea dux omnium mulierum, & ſequuti ſunt omnes Jiſraëlitæ armati cum coronis, & hymnis ore ipſorum *decantatis*.

CAPUT XVI.

Epinicium Judithæ.

NAm incipiente Judithâ profeſſionem hanc apud totum Jiſraëlem, totus populus poſt eam proloquutus eſt laudationem hanc.

2. Dixit ergo Judith, incipite Deo meo *canere* tympanis, modulamini ei pſalmos, laudémque, exaltate, & invocate nomen ejus;

3. Quia Deus conterens bella, quia in caſtra *incurrens* in medio populi, eduxit me è manu perſequentium me.

4. Venerat Aſſyrius è montibus, à Borea;

5. Venerat cum myriadibus copiarum ſuarum, quarum multitudo obturaverat torrentes; & quarum equitatus tegebat colles.

6. Dicebat ſe incenſurum terminos meos, & adoleſcentes meos ſublaturum gladio, lactentéſque abjecturum in ſolum, & infantes meos expoſiturum depopulationi, virginéſque meas prædaturum:

7. Sed Dominus omnipotens deturbavit eos manu fœminæ.

8. Non enim cecidit potens ille à juvenibus, neque poſteri Titanum percuſſerunt eum, neque excelſi gigantes aggreſſi ſunt eum; ſed Judith, filia Merari pulchritudine vultûs ſui diſſolvit eum.

9. Exuerat enim ſtolam viduitatis ſuæ ad exaltandum Jiſraëlitas laborantes:

10. Unxerat faciem ſuam unguento,& devinxerat crines ſuos inſertos mitræ, ceperátque ſtolam lineam, ut deciperet eum.

11. Hujus ſandalium abripuit oculum illius: & pulchritudo hujus captivam tenuit animam illius, pervaſit acinaces collum illius.

12. Horruerunt Perſæ audaciam illius, & Medi *ad* facinus audax illius perturbati ſunt.

13. Tum jubilârunt humiles mei, & exclamârunt infirmi mei, quum *illi* perterrefacti ſunt; exaltârunt vocem ſuam, quum retroverſi ſunt.

14. Puelli confoderunt eos, & tanquam pueros fugitivos vulnerârunt eos, perierunt ab inſtructa acie Domini, Dei mei.

15. Cantabo Domino hymnum novum.

16. Domine magnus es, & glorioſus, admirabilis potentiâ, & inexſuperabilis.

17. Tibi ſerviat omnis creatura tua; quia dixiſti, & facta ſunt: miſiſti ſpiritum tuum; qui ædificavit, neque eſt, qui obſiſtere poſſet voci tuæ.

18. Montes enim à fundamentis cum aquis commoverentur, & petræ à conſpectu tuo, ut cera liqueſcerent.

19. Erga eos autem,qui timentes ſunt tui, tu propitius futurus es planè. Nam parva res *videtur* tibi omne ſacrificium ad odorem gratum; & minima omnis adeps ad holocauſtum tuum, ſed qui timet Dominum, omnino magnus eſt.

20. Væ gentibus, quæ inſiſtunt in genus meum: Dominus omnipotens ulciſcetur eas die judicii.

21. Indendo ignem, vermeſque carnibus earum, quorum ſenſu fleant in ſeculum.

22. Ingreſſi autem Jeruſchalaima,adoraverunt Dominum; & poſtquam fuit purificatus populus, obtulerunt holocauſta ſua, & voluntarias oblationes, & donaria ſua.

23. Obtulit verò Judith omnia inſtrumenta Holophernis, quæ dederat ipſi populus; & conopeum ipſum, quod acceperat è cubiculo illius, donarium ſacravit Domino.

24. Populus verò hilaria egit Jeruſchalaimis coram ſanctuario per tres menſes, & Judith cum ipſis manſit.

25. Quibus diebus transactis junctis *equis* reverſus eſt quiſque in hæreditatem ſuam, & Judith profecta Beth-choglam, manſit apud facultates ſuas.

26. Fuítque tempore ſuo gloriâ illuſtris in regione tota:

27. Et quàmvis multi concupiſcentes ambirent eam, non tamen cognovit eam quiſquam omnibus diebus vitæ ejus, ex qua hora mortuus erat Menaſche, vir ejus, uſque dum aggregata eſt ad populum ſuum.

28. Sed provecta eſt, ut *erat* magna valde, conſenuítque in domo viri ſui ad annos centum quinque, dimiſítque ancillam honorariam ſuam in libertatem. Ità mortua eſt Beth-choglæ, & ſepelierunt eam *cives* in ſpelunca viri ipſius Menaſchis, luxítque eam domus Jiſraëlis diebus ſeptem.

29. Diſtribuit autem facultates ſuas, antequam moreretur, omnibus proximè Menaſchen virum ſuum, & proximè genus ſuum attingentibus:

30. Nec fuit ampliùs, qui metum Jiſraëlitis injiceret diebus Judithæ, & diebus multis poſt mortem ipſius.

Baruc.

Baruc.

CAPUT I.

Baruc prælegit librum suum Jehudæis cum fructu.

HÆc autem *sunt* verba libri, quæ scripsit Baruc, filius Nerijæ, filii Machsejæ, filii Tzidkijæ, filii Chaschabjæ, filii Chilkijæ in Babylonia.

2. Anno quinto, septimo die mensis illius, eodem tempore, quo ceperant Chaldæi Jeruschalaima, eáque incenderant igne.

3. Hujus ergo libri verba legit Baruc audiente Jeconja, filio Jehojakimi, rege Jehudæ.

4. Et audiente populo toto, convenientibus ad lectionem libri, & audientibus potentioribus, & filiis principum, & senioribus; denique audiente toto populo, æquè parvo, ac magno, iis omnibus, qui habitabant in Babylonia, ad fluvium Sudi:

5. Quum flentes, jejunârunt, & voverunt vota coram Domino.

6. Coëgeruntque pecuniam prout uniuscujusque potuit facultas;

7. (Quam miserunt Jeruschalaima ad Jehojakimum, filium Chilkijæ, filii Schallumi, sacerdotem, & ad sacerdotes alios, & ad populares omnes, qui præsentes erant cum eo Jeruschalaimis:

8. In terram Jehudæ, die decimo Sivanis, ut accipiens ille, restitueret vasa domûs Domini, quæ elata fuerant è templo, vasa argentea, quæ curavit fieri Tzidkija, filius Joschijæ, rex Jehudæ.

9. Postquam deportans Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ Jeconjam, & principes, ac potentes quosque vinctos, & populum terræ Jeruschalaimis abduxisset in Babyloniam.)

10. Et dixerunt: Ecce misimus ad vos pecuniam: itâ comparate vobis pecuniâ hac holocausta, & *oblationes* pro peccatis, ac thus; & conficientes munus, offerte ad altare Domini, Dei nostri:

11. Et orate pro vita Nebucad-netzaris, Regis Babyloniæ, & pro vita Beltschatzaris, filii ejus, ut sint dies illorum pares diebus cœli, impendentis terræ.

12. Dabítque Dominus vires nobis, illuminans oculos nostros, ut viventes sub umbra Nebucad-netzaris, Regis Babyloniæ, & sub umbra Beltschatzaris, filii ejus, serviamus eis diebus multis, & consequamur gratiam coram eis.

13. Item orate pro nobis Dominum Deum nostrum, quia peccavimus Domino Deo nostro; necdum aversa est indignatio, & ira ejus à nobis in hunc usque diem.

14. Et legite libellum hunc, quem misimus ad vos, pronunciantes in domo Domini diebus festis, & diebus solennibus.

15. Dicentes, Domino Deo nostro justitia; nobis verò confusio vultûs *inest*, prout est hodiernus dies, Jehudæo cuique, & habitatoribus Jeruschalaimorum.

16. Et Regibus nostris, ac principibus nostris, & sacerdotibus nostris, & prophetis nostris, majoribúsque nostris;

17. Eò quòd peccavimus coram Domino, & fuimus ei immorigeri.

18. Neque auscultavimus voci Domini Dei nostri, ut ambularemus in præceptis ejus, quæ exposuerat in conspectu nostro.

19. Ex quo die eduxit Dominus majores nostros è terra Ægypti: usque ad diem hunc fuimus immorigeri erga Dominum, Deum nostrum, eúmque parvi fecimus, ut non auscultaremus voci illius:

20. Et quàmvis adhæserint nobis mala, & maledictio illa, quam constituerat Dominus Moschi, servo suo, quo tempore eduxit Dominus majores nostros è terra Ægypti, ut daret nobis terram affluentem lacte, & melle, ut hodierno die:

21. Non tamen auscultavimus voci Domini Dei nostri in omnibus verbis prophetarum, quos mittebat ad nos:

22. Sed ambulavimus unusquisque in cogitatione cordis sui nequam, colendo deos alios, & faciendo, quæ mala videntur in oculis Domini Dei nostri.

CAPUT II.

Speculum pœnitentiæ in Jehudæis captivis.

IDeo præstitit Dominus verbum suum, quod proloquutus erat contra nos, & contra judices nostros, qui judicabant Jisraëlem, & contra Reges nostros, & contra principes nostros, denique contra Jisraëlitas, & contra Jehudæos.

2. Se adducturum contra nos mala magna, quæ non facta fuerint sub toto cœlo, prout factum est Jeruschalaimis; secundùm ea, quæ scripta sunt in lege Moschis.

3. Vesciturus nos quemque carnibus filii sui, & quemque carnibus filiæ suæ:

4. Et reddidit eos subjectos omnibus regnis, circumstantibus nos, probro, & *desolationi* inviæ, omnibus populis circumstantibus nos, ubi disseminavit eos Dominus.

5. Fuerúntque inferiores, ac non superiores: quia peccavimus Domino Deo nostro, & non auscultavimus voci illius.

6. Domino Deo nostro justitia; nobis verò, & majoribus nostris *inest* confusio vultuum, prout est hodierno die:

7. Quæ eloquutus fuerat Dominus contra nos, omnia mala illa supervenerunt nobis.

8. Non enim precati sumus faciem Domini, ut averteret unumquemque à cogitationibus cordis sui nequam:

9. Idcirco invigilavit Dominus malis istis, quæ adduxit Dominus super nos. Nam justus est Dominus in omnibus operibus suis, quæ mandavit nobis.

10. Nos verò non auscultavimus voci ejus, ut ambularemus in præceptis Domini, quæ exposuerat in conspectu nostro.

11. Nunc ergo, Domine Deus Jisraëlis, qui eduxisti populum tuum è terra Ægypti manu robustâ, signisque, & portentis, ac potentiâ magnâ, & brachio excelso, & comparâsti tibi ipsi nomen, prout est hodie:

12. Peccavimus, impiè fecimus, injusti fuimus, Domine Deus noster, in omnibus statutis tuis.

13. Avertatur indignatio tua à nobis, quan-

quandoquidem relicti sumus pauci in gentibus, ubi disseminavisti nos.

14. Exaudi, Domine, orationem nostram, & deprecationem nostram, ac extrahe nos propter te, & inde nobis gratiam in conspectu eorum, qui deportaverunt nos.

15. Ut noscat tota terra te esse Dominum Deum nostrum, & de nomine tuo vocari Jisraëlem, & genus illius.

16. Domine, respice è domo sancta tua, & cogitationem adverte ad nos, inclina Domine aurem tuam, & audi.

17. Aperi, Domine, oculos tuos, & vide: Non enim, qui mortui sunt in sepulchro, quorum receptus est spiritus ex visceribus ipsorum, ii tributuri sunt gloriam, & laudem justitiæ Domino:

18. Sed anima dolens de magnitudine depressionis, & infirmitatis, in qua ambulat; & oculi deficientes, animáque famelica cedent tibi gloriam, & justitiam Domine.

19. Non enim rectè factorum à majoribus nostris, regibúsque nostris nomine effundimus nos miseram deprecationem nostram in conspectu tuo, Domine, Deus noster.

20. Nam immisisti indignationem tuam, & iram tuam in nos, quemadmodum loquutus fueras per servos tuos prophetas, dicens:

21. Sic ait Dominus, inclinate humerum vestrum, & servite Regi Babyloniæ, & considete in terra, quam dedi majoribus vestris.

22. Quòd si non auscultaveritis voci Domini, serviendo Regi Babyloniæ.

23. Faciam, ut deficiat ex civitate Jehudæ, & extra Jeruschalaima vox lætitiæ, & vox gaudii, vox sponsi, & vox sponsæ; sitque tota terra invia, deserta habitatoribus.

24. Qu úmque non auscultaverimus voci tuæ, serviendo Regi Babyloniæ, præstitisti verba tua, quæ proloquutus fueras per servos tuos prophetas, fore, ut efferantur ossa regum nostrorum, & ossa majorum nostrorum è loco suo.

25. Nam ecce sunt projecta ad æstum diei, & gelu noctis, & mortui sunt in laboribus gravissimis, fame, gladio, atque disjectione.

26. Et posuisti domum tuam, quæ vocatur de nomine tuo, prout est hodie, propter improbitatem domûs Jisraëlis, & domûs Jehudæ.

27. Denique fecisti nobiscum, Domine, Deus noster, secundùm omnem æquitatem tuam, & secundùm omnem tuam miserationem magnam:

28. Quemadmodum eloquutus fueras per servum tuum Moschen, quo die mandâsti ei, ut scriberet legem tuam coram Jisraëlitis, dicens:

29. Nisi auscultaveritis voci meæ: utique examen illud magnum, ac multum illud convertetur in *numerum* parvum, in gentibus, ubi disseminabo eos:

30. Novi non esse auscultaturos mihi, quia populus durâ cervice est:

31. Sed si reversi ad se ipsos in terra deportationis suæ, agnoverint me esse Dominum Deum ipsorum, me indente ipsis cor, & aures audientes,

32. Et laudaverint me in terra deportationis suæ; recordantes nominis mei.

33. Et reversi fuerint ab *aversatione* humeri sui obdurati, & ab improbitatibus actionum suarum, eò quòd recordati fuerint viæ majorum suorum, qui peccaverunt coram Domino:

34. Etiam reducam eos in terram, quam juratus promisi majoribus ipsorum, Abrahamo, Jitzchako, & Jahakobo, ut dominentur ei; & multiplicabo eos, ac nullo pacto minuentur:

35. Denique constituam eis fœdus æternum; me fore ipsis Deum, ut ipsi mihi sint populus: neque amovebo ampliùs populum meum Jisraëlem à terra, quam dedero eis.

CAPUT III

Supplex populi ad Deum precatio.

Domine omnipotens, Deus Jisraëlis, anima in angustiis *versans*, & spiritus anxius inclamavit te.

2. Exaudi, Domine, & miserere, quoniam Deus es misericors: miserere, *inquam*, quia peccavimus coram te:

3. Tu enim sedes in seculum, nos verò *an* periremus in seculum?

4. Domine omnipotens, Deus Jisraëlis, exaudi jam orationem mortuorum Jisraëlitarum, id est, filiorum, qui peccant coram te, qui non auscultaverunt voci Domini, Dei sui, unde nobis adhærent hæc mala.

5. Ne recorderis iniquitates majorum nostrorum; sed recordator manûs tuæ, & nominis tui hoc tempore.

6. Te Dominum, Deum nostrum esse, & laudabimus te, Domine.

7. (Nam propterea indidisti cordibus nostris timorem tui ad invocandum nomen tuum,) & laudabimus te in loco deportationis nostræ, quandoquidem revocabimus in animum nostrum totam iniquitatem majorum nostrorum, qui peccaverunt coram te.

8. Ecce nos hodie in deportatione nostra, ubi disseminâsti nos, probro, & exsecratione, ac exactione, *infecti* sumus secundùm omnes iniquitates majorum nostrorum, qui defecerunt à Domino Deo nostro.

9. Audi Jisraël mandata vitæ; auribus percipite, ut cognoscatis prudentiam.

10. Quid est Jisraël, cur verseris in terra inimicorum, consenueris in regione aliena.

11. Inquinatus habearis cum mortuis, reputeris inter eos, qui *sunt* in sepulchro?

12. Dereliquisti fontem sapientiæ.

13. Si viâ Domini ambulâsses, habitâsses in pace æterna.

14. Disce ubi sit prudentia, ubi sit robur, ubi sit intelligentia, ut cognoscas pariter ubi sit longævitas, ac vita, ubi sit lux oculorum, & pax.

15. Quis invenit locum illius? & quis ingressurus est thesauros illius?

16. Ubi sunt principes gentium, & qui dominantur bestiis terrestribus?

17. Qui volucribus cœli illudunt, & argentum recondunt, atque aurum, cui confidunt homines, quorum denique innumera est possessio.

18. Nam qui argentum fabrefaciunt, &

curant follicitè: & quorum opera non possunt pervestigari.
19. Deleti sunt, & in sepulchrum descenderunt, aliique exstiterunt pro eis.
20. Juniores viderunt lucem, habitantes in terra, sed viam scientiæ non agnoverunt:
21. Neque intellexerunt calles ejus, neque susceperunt eam filii eorum, à via ejus procul abfuerunt:
22. Neque audita est in Cenahane, neque visa in Themane.
23. Neque Hagareni exquirentes intelligentiam eorum, quæ in terra sunt, mercatores Medanæi, & Themanitæ, & Rhetores, & scrutatores intelligentiæ habent eam; viam sapientiæ non agnoverunt, neque recordati sunt calles ejus.
24. O Jisraël, quàm magna *est* domus Dei, quàm amplus locus possessionis ejus?
25. Magna adeò, ut infinita sit, alta adeò ut immensa.
26. Illic fuerant gigantes illi nominati, qui principio erant permagni, periti rei militaris:
27. Non hos elegit Deus, neque viam scientiæ tradidit eis:
28. Sed perierunt, eò quòd caderent prudentiâ, perierunt propter vacuitatem consilii, ex qua laborabunt.
29. Quis ascendens in cœlum accepit eam, & deduxit eam è nubibus?
30. Quis trajiciens mare, invenit eam, & allaturus *est* eam *pro* auro lectissimo?
31. Non est, qui cognoscat viam ejus, non qui animum adverteret ad callem ejus;
32. Sed qui novit omnia, is cognoscit eam; invenit eam intelligentiâ suâ, qui comparavit terram in æternum tempus, qui implevit eam jumentis quadrupedibus:
33. Quo mittente lucem abit, revocante, obsequitur ei tremens:
34. Quo vocante stellas, splenduerunt, ipsæ in stationibus suis lætantes, & dixerunt, adsumus:
35. Splenduerunt cum lætitia coram factore suo.
36. Is Deus noster est, non æstimatur alius cum ipso comparatus.
37. Invenit omnem viam scientiæ; quam dedit Jahakobo, filio suo, & Jisraëli, dilecto suo; postea in terra visa est, & inter homines ea conversata est.

CAPUT IV.

Ad peccati agnitionem infertur consolatio redemtionis.

Is est liber præceptorum Dei, & lex subsistens in seculum, quam prehendentes omnes ad vitam *pertinent*: qui autem relinquunt eam, morituri sunt.
2. Convertere Jahakob, & prehende eam; perge ad splendorem coram lumine illius:
3. Ne cedas alteri gloriam tuam; & genti alienæ ea, quæ conferunt tibi.
4. Beati sumus, ô Jisraël, quòd ea, quæ placent Deo, sunt nobis cognita.
5. Bono animo esto, popule mi, monimentum Jisraëlis.
6. Venundati estis gentibus, non tamen ad perditionem; sed quia ad iram provocâstis Deum, traditi estis adversariis.
7. Nam exacerbastis eum, qui fecit vos, sacrificantes dæmonibus, ac non Deo:
8. Obliti autem estis Dei illius æterni, qui genuit vos, & dolore affecistis *urbem* Jeruschalaimorum, quæ educavit vos.
9. Videns enim superventuram vobis iram à Deo, dixit, audite, ô vicinæ Tzijonis, induxit mihi Deus luctum magnum.
10. Vidi enim captivitatem filiorum meorum, filiarúmque, quam super eos adduxit æternus:
11. Nam educavi illos cum lætitia, sed dimisi illos cum fletu, & luctu.
12. Nemo lætetur de me, quòd vidua sim, & derelicta à multis: desolata sum propter peccata filiorum meorum, eò quòd declinaverunt à lege Dei:
13. Non autem statuta ejus agnoverunt, neque ambulaverunt viis mandatorum Dei, neque callibus institerunt disciplinæ, traditæ justitiâ ejus.
14. Accedant vicinæ Tzijonis, & recordamini captivitatis filiorum meorum, filiarúmque, quam induxit eis æternus.
15. Induxit enim gentem in eos è longinquo, gentem impudentem, & diversa utentem lingua.
16. Cujus homines non sunt reveriti senem, neque miserti pueri; sed abduxerunt dilectos viduæ, & solitariam filiabus ipsius desolaverunt.
17. Ego verò quid possem adjumenti afferre vobis?
18. Nam, qui induxit vobis mala ista, is vos è manu inimicorum vestrorum exemturus est.
19. Abite liberi, abite; Ego verò derelicta sum, desolata.
20. Exui stolam pacis, & indui cilicium deprecationis meæ; inclamatura æternum diebus meis.
21. Bono animo estote liberi, inclamate Deum; & eximet vos è potestate, è manu inimicorum.
22. Ego enim jam concepi spem in æterno salutis vestræ, advenítque mihi lætitia à sancto propter misericordiam, quæ vobis eventura est brevi ab æterno servatore nostro:
23. Nam emisi vos cum luctu, & fletu: sed Deus vos redditurus est mihi cum gaudio, & lætitia in seculum.
24. Quemadmodum enim modò viderunt vicinæ Tzijonis captivitatem vestram: ità visuræ sunt brevi salutem vestram à Deo, quæ adventura est vobis cum gloria magna, & splendore æterni *Dei*.
25. O liberi, patienter tolerate iram, quæ à Deo supervenit vobis: Nam persequutus est quidem te inimicus tuus, sed tu videbis ejus perditionem brevi, & eorum cervicibus supergredieris.
26. Deliciæ meæ ambulaverunt viis asperis, sublatæ sunt tanquam grex direptus ab inimicis.
27. Bono animo estote, liberi, & inclamate Deum: erit enim recordatio vestri ab eo, qui induxit *ista*.
28. Quemadmodum enim fuit vobis animus aberrandi à Deo, *nunc* conversi decies amplius requirite eum.
29. Nam qui induxit vobis mala ista, in-
ducet

ducet vobis æternum gaudium cum salute vestra.

30. Bono animo esto urbs Jeruschalaimorum: nominatim vocans te consolabitur te.

31. Miseri, qui te affligunt, & qui lætantur de casu tuo:

32. Miseræ civitates, quibus serviverunt liberi tui: misera, quæ accepit filios tuos.

33. Nam quemadmodum lætata fuerit de ruina tua, & gavisa de casu tuo: ità dolore afficietur de sua ipsius desolatione:

34. Quum auferam ejus exsultationem de frequentia multa, & gloriatio ejus vertetur in luctum.

35. Ignis enim superveniet ei ab æterno diutissimè, & habitabitur à dæmoniis per multum tempus.

36. Circumspice ad orientem, urbs Jeruschalaimorum, & vide lætitiam tibi evenientem à Deo:

37. Ecce veniunt Filii tui, quos emiseras: veniunt congregati ab ortu ad occasum usque verbo sancti, *&* lætantes de gloria Dei.

CAPUT V.

Urbs Jeruschalaimorum in spe gloriosæ redemtionis confirmatur.

EXue, urbs Jeruschalaimorum, stolam luctûs, & afflictionis tuæ, ac indue decorem gloriæ à Deo, *collatæ* in seculum.

2. Amici diploidem justitiæ, donatæ à Deo, impone capiti tuo mitram gloriæ *Dei* æterni.

3. Deus enim demonstrabit omni *genti*, quæ sub cœlo est, splendorem tuum.

4. Nam vocaberis nomine tuo à Deo in seculum, pax justitiæ, & gloria pietatis.

5. Exsurge *urbs* Jeruschalaimorum, & consistens in loco edito, circumspice orientem versùs, & vide liberos tuos congregatos à solis occasu ad ortum verbo sancti, *&* lætantes ad Dei recordationem.

6. Nam egressi sunt à te pedites, abducti ab inimicis, adducit verò Dominus eos ad te elatos cum gloria, ut filios regni.

7. Constituit enim Deus deprimi omnem montem excelsum, & littora perennia, atque convalles impleri ad æquandum terram, ut eat Jisraël securè ad gloriam Dei.

8. Exsilierúntque etiam silvæ, & omne lignum odoratum coram Jisraële præcepto Dei.

9. Deducetur enim populus Jisraëlis lætus, lumine glorioso ipsius, per misericordiam, & justitiam, quæ ab ipso est.

CAPUT VI.

Epistola Jirmejæ, 74. notis arguens vanitatem idolorum.

Exemplum epistolæ, quam misit Jirmeja ad eos, qui agendi erant in Babyloniam à Rege Babyloniorum, renuncians eis, quemadmodum mandatum acceperat à Deo.

PRopter peccata, quibus peccâstis coram Deo, abducemini in Babyloniam captivi à Nebucad-netzare, rege Babyloniorum.

2. Quum itaque veneritis in Babyloniam, eritis illic annos multos, & tempus longum usque in generationes septem: postea verò educam vos inde cum pace.

3. Nunc autem visuri estis in Babylonia deos argenteos, aureósque, & ligneos sublatos humeris, qui metum ostentant gentibus.

4. Cavete igitur, ne vos etiam ullo pacto alienigenis conformemini, & vos occupet metus ab eis;

5. Quum videbitis turbam ante, & post eos adorantium eos, sed dicite cogitatione vestra, te oportet adorare, Domine.

6. Nam Angelus meus vobiscum est, qui idem reposciturus est animas vestras.

7. Lingua enim illorum est expolita à fabro, ipsáque idola, deaurata, & argentea: sed falsa sunt, quum loqui non possint.

8. Etiam tanquam virgini amanti mundum, accipientes aurum;

9. Comparant coronas, imponúntque capitibus deorum suorum: aliquando verò etiam subducentes Sacerdotes à diis suis aurum, & argentum, in usus suos consumunt:

10. Donántque ex illis etiam meretricibus, quæ sub tecto ipsorum sunt, & ornant deos ipsos argenteos, aureósque, & ligneos, tanquam homines, vestimentis.

11. Hi autem non servant eos constanter ab ærugine, & tineis:

12. Quàmvis circumamicti sint indumento purpureo, extergentes faciem eorum propter pulverem ex æde, qui plurimus est in eis.

13. Ac habet quidem sceptrum ut judex aliquis regionis, qui tamen ullum peccantem in se non sublaturus est:

14. Habet quoque gladium in dextera, & securim; se ipsum verò ex bello, latronibúsque non eximit; unde perspectum est non esse Deos.

15. Ne igitur metuatis ab eis: nam æquè ac vas hominis confractum inutile est, ejusmodi sunt illorum dii:

16. Quum illi constituti sunt in suis domibus, oculi ipsorum pleni sunt pulvere à pedibus ingredientium:

17. Et sicut alicui, qui regem offenderit, circumsepta sunt atria: tanquam in virum, qui ad mortem rapiendus est, domos illorum muniunt sacerdotes ianuis, & claustris, & vectibus, ne à latronibus spolientur.

18. Lucernas accendunt, ac plures, quàm sibi ipsis, quarum nullam videre possunt: est enim profectò tanquam trabs aliqua earum, quæ in æde sunt:

19. Intima verò illorum ajunt elingi terrestribus insectis: comedentia ipsos, & indumentum suum ipsorum non sentiunt:

20. Atrantur facie suâ ex fumo, qui ab æde est:

21. Super corpus ipsorum, & super caput advolant noctuæ, hirundines, & aviculæ, similitérque etiam feles:

22. Unde cogituri estis non esse Deos; ne igitur metuatis ipsos.

23. Nam ex auro, quod circumjacet ad pulchritudinem, nisi quis exterserit æruginem, minimè fulgebunt, neque enim senserunt, quando fundebantur:

24. Omni pretio emta sunt ea, quibus non inest spiritus.

25. Carentes pedibus humeris feruntur, demonstrantes suam ipsorum ignominiam hominibus.

26. Pudore verò etiam urgentur, qui ministrant

niſtrant eis : quia ſi quando in terram ceciderit, non exſurgit per ſe, neque, ſi quis eum erectum ſtatuerit, movetur per ſe; neque, ſi inclinatus fuerit, unquam erigitur : ſed tanquam mortuis palmas eis adhibent.

27. Sacrificia verò illorum vendentes ſacerdotes ipſis abutuntur ; ſimiliterque etiam mulieres ex eis ſalſamenta facientes, nihili mendico, neque impotenti impertiunt.

28. Sacrificia eorum, quæ ex menſibus laborat, & puerpera contingunt : cognoſcite igitur ex his non eſſe deos ; nec timeatis illos.

29. Unde enim vocarentur dii ? *ſcilicet,* quia mulieres offerunt diis argenteis,aureiſque, & ligneis.

30. In domibus ipſorum ſacerdotes ſedent, habentes tunicas diſciſſas, & capita, barbáſque raſas, quorum capita retecta ſunt.

31. Rugiúntque clamantes coram diis ſuis ; ut quidam ſolent in epulo ad mortuum facto.

32. *Ex* indumento illorum ablato ſacerdotes veſtiunt uxores ſuas, & liberos.

33. Neque ſi malum perficiatur ab ullo, neque ſi bonum,poſſunt reddere : neque conſtituere regem poſſunt, neque tollere.

34. Similiter neque divitias, neque æs ullo pacto poſſunt dare : ſi quis, ubi votum voverit eis, non præſtiterit, minimè repoſcituri ſunt.

35. Ex morte quemquam minimè liberant, neque inferiorem à potentiore unquam eripiunt.

36. Hominem cæcum ad viſum minimè revocant, verſantem in neceſſitate hominem minimè eximunt.

37. Viduæ non miſerentur, neque orphano benefaciunt.

38. Erutis è monte lapidibus dii ſimiles ſunt, idola lignea, & deaurata, & argentata : & qui miniſtrant eis,pudorem conſequentur.

39. Quomodo igitur exiſtimandum eſt, aut pronunciandum illos eſſe deos ?

40. Quinetiam ipſi quoque Chaldæi ignominiâ afficiunt ea, qui quando viderunt mutum, non valentem loqui, ad Belum adducentes,

41. Petunt, ut loquatur tanquam poſſet illud eſſe, nec poſſunt ipſi percipientes mente relinquere illa : nam ſenſu carent ipſi.

42. Mulieres verò cinctæ funiculis, in viis ipſis ſedent accendentes acus eorum.

43. Sed quando aliqua illarum abſtracta ab aliquo uno ex tranſeuntibus compreſſa fuerit, alteram probro afficit, quòd non fuerit appetita,ſicut ipſa fuit,neque funiculus ipſius diſruptus fuerit.

44. Omnia, quæ fiunt in illis, falſa ſunt : quomodo igitur putandum eſt aut prædicandum deos illos eſſe ?

45. A fabris, & auri fuſoribus comparata ſunt, nihil aliud futura, quàm quòd eſſe voluerint ea artifices :

46. Et ipſi fabricatores eorum minimè longævi futuri ſunt : & quomodo ergo, quæ ab ipſis fabricata ſunt, poſſent eſſe dii ?

47. Reliquerunt enim mendacia, & probra his, qui adſunt ad ipſa.

48. Nam quum ſupervenerit eis bellum, & mala, ineunt conſilium de eis ſacerdotes, ubi ſimul abſcondentur cum eis.

49. Quomodo igitur non poteſt ex ſenſu cognoſci hos non eſſe deos ? qui neque ſervent ſe ipſos ex bello, neque ex malis.

50. Quæ ſunt lignea,& deaurata, atque argentata,hæc cognoſcentur poſtea à gentibus omnibus eſſe falſa, Regibúſque manifeſtum erit non eſſe deos, ſed opera manuum humanarum, nec ullum Dei opus ineſſe eis.

51. Quâ igitur re cognoſcendum eſt non eſſe deos ?

52. Nam Regem minimè inſtituunt regionis, neque pluviam dant hominibus.

53. Judiciúmque minimè faciunt illorum, neque liberant ab injuria, ut qui impotentes ſunt : *ſunt* enim quaſi corniculæ inter cœlum, & terram.

54. Etenim quum acciderit deorum ligneorum ædi, aut deauratorum, aut argentatorum ignis ; fugiunt quidem ſacerdotes illorum, & ſervantur, ipſi verò tanquam trabes medii comburuntur :

55. Regi autem, hoſtibúſque minimè reſiſtunt ; quomodo igitur exiſtimandum, aut accipiendum iſtos eſſe deos ?

56. Neque à furibus, neque à latronibus planè conſervari poſſunt dii lignei, argentatique, & deaurati.

57. Quorum illi valentiores ipſis detrahunt aurum, & argentum, & indumentum, quod circumſtat eos, & habentes diſcedunt, quum illi ne ſe ipſos quidem adjuverint

58. Itaque præſtat eſſe Regem, qui oſtendat ſuam ipſius fortitudinem,aut inſtrumentum domui utile, quo utator poſſeſſor, quàm deos falſos eſſe ; aut etiam januam domi ſervantem, quæ in ea ſunt, quàm falſos deos ; aut ligneam columnam eſſe in baſilicis, quàm falſos deos.

59. Nam ſol quidem, & luna, & aſtra, quæ ſplendida ſunt, quum mittuntur ad uſum ſuum optimè auſcultant,

60. Similitérque fulgur, quum apparet perſpicuum eſt, & ipſe ventus regionem totam perſpirat :

61. Et quum nubibus mandatum eſt à Deo, ut obeant totum orbem habitabilem, conficiunt, quod imperatum eſt ;

62. Et ignis demiſſus ſupernè ad deſolandum montes, & ſilvas, facit, quod imperatum eſt ;

63. Iſta autem, ne formis quidem, facultatibus ſuis conformata ſunt : quamobrem nec putandum, nec prædicandum eſt iſtos eſſe deos, quum non poſſint iſti ,neque judicium facere, neque benefacere hominibus.

64. Scientes igitur non eſſe deos, ne timeatis illos :

65. Nam neque Regibus maledicturi ſunt, neque benedicturi :

66. Signáque apud gentes in cœlo minimè oſtenſuri ſunt, neque ut ſol lucebunt, neque lumen præbebunt ut luna.

67. Beſtiæ ipſæ meliores ſunt eis, quæ fugientes in ſpecum, poſſunt ſibi ipſis prodeſſe.

68. Igitur manifeſtum eſt nobis, nullo pacto eſſe deos, quapropter ne timeatis eos.

69. Nam quemadmodum in cucumerario pudenda ſtatua nihil obſervans, ità ſunt dii illorum lignei, & deaurati, & argentati eodem modo ; & quemadmodum in horto rhamnus, cui avis quælibet inſidet :

70. Similitérque etiam mortuo projecto in tenebris similes sunt dii illorum lignei, deauratique, & argentati:

71. Quæ non esse deos cognituri estis à purpura, & splendore, qui inerat illis, putrescente: & eò quòd ipsa postea exeduntur, itaque sunt probro regioni suæ.

72. Itaque melior est homo justus non habens idola. Nam procul à probro futurus est.

Adjectiones ad Danijelem.

Ad tertium caput Danijelis.

Ambulabant autem in medio flammæ, celebrantes Deum, & benedicentes Domino.

25. Nam consistens Hazarja, oravit hoc modo, & aperiens os suum in medio ignis, dixit;

26. Benedictus es Domine, Deus majorum nostrorum; laudandum, & gloriâ afficiendum nomen tuum in secula;

27. Quia justus es in omnibus, quibus affecisti nos; & omnia opera tua veracia, rectæque viæ tuæ, & omnia judicia tua vera.

28. Cùm judicia vera exercueris per omnia, quæ induxisti in nos, & in civitatem sanctam majorum nostrorum Jeruschalaima. Nam verissimo judicio induxisti hæc omnia in nos propter peccata nostra.

29. Peccavimus enim, & iniquè fecimus, deficientes à te, & quidem supra modum peccavimus in omnibus.

30. Cùm mandatis tuis non auscultaverimus, neque observaverimus, neque fecerimus prout mandaveras nobis, ut bene esset nobis.

31. Idcirco quæcunque induxisti in nos, & quæcunque fecisti nobis, verace judicio fecisti:

32. Quòd tradideris nos in inimicorum iniquorum manus, defectorum inimicissimorum; & Regi injusto, ac improbissimo supra omnes incolas terræ.

33. Nunc itaque non est nobis *facultas* aperiendi os (confusioni, & probro sumus expositi) *nobis*, *inquam*, servis tuis, & colentibus te.

34. Ne tradas nos, quæsumus, in perpetuum propter nomen tuum, neque dissipes fœdus tuum.

35. Et ne amoveas misericordiam tuam à nobis, propterea quòd Abrahamo dilecto à te, & Jitzchako, servo tuo, & Jisraëli sancto tuo,

36. Eloquutus es, dicens, te multiplicaturum semen ipsorum, ut *sunt* astra cœli, & ut *est* arena, quæ circumstat littus maris:

37. Nam, Domine, diminuti sumus supra omnes gentes, & sumus abjecti in tota terra hodie propter peccata nostra.

38. Neque est hoc tempore princeps, & propheta, & dux, neque holocaustum, neque sacrificium, neque oblatio, neque suffitus:

39. Non locus offerendis fructibus coram te, & consequendæ misericordiæ tuæ: sed *ut sumus* animo contrito, & spiritu abjectissimo, accepti simus;

40. Tanquam si essent holocausta arietum taurorúmque, & tanquam myriadibus agnorum pinguium oblatis; itâ sit sacrificium nostrum coram te hodie, ut litetur à prosequentibus te. Non enim confusio evenit fiduciam habentibus in te.

41. Nunc itaque prosequimur te ex toto animo, & timemus te, & faciem tuam quærimus:

42. Ne confusioni exponas nos, sed fac nobiscum secundùm æquitatem tuam, & pro amplitudine misericordiæ tuæ.

43. Et exime nos secundùm facta mirabilia tua, gloriamque compara nomini tuo, Domine:

44. Itâ pudore afficiantur omnes, qui designant in servos tuos mala, & confusi decidant ab omni potestate, & vires eorum conterantur.

45 Ut cognoscant te esse Dominum, Deum solum, & gloriosum in toto terrarum orbe.

46. Quum autem non cessarent, qui injecerant eos administri Regis incendere fornacem naphthâ, & pice, stupáque, & malleolis;

47. Diffusa flamma supra fornacem in cubitos quadraginta novem, itâ pervasit.

48. Ut incenderet Chaldæos, quos invenit supra fornacem ipsam.

49. Angelus verò Domini in fornacem illam descendit cum Hazarja,

50. Et excutiens flammam ignis è fornace, effecit medium fornacis tanquam si aër fuisset persperfus rore, adeò ut non attigerit eos omnino ignis, neque molestiâ affecerit, neque turbaverit eos.

51. Tunc tres illi, quasi ore uno laudârunt, benedixerúntque, & glorificârunt Deum in fornace, dicentes;

52. Benedictus es, Domine, Deus majorum nostrorum, & laudandus, ac exaltandus supra omnia in secula, & benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum, supráque omnia laudandum, & exaltandum in secula.

53. Benedictus es in throno gloriosi regni tui, & supra omnia laudatus summéque gloriosus in secula.

54. Benedictus es in templo sanctæ gloriæ tuæ; & supra omnia laudatus, gloriosúsque in secula.

55. Benedictus es, qui vides abyssos insidens Cherubinis, & supra omnia laudatus, summéque gloriosus in secula.

56. Benedictus es in firmamento cœli, & supra omnia laudatus, ac glorificatus in secula,

57. Benedicite omnia Domini opera Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

58. Angeli Domini benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

59. Cœli benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

60. Benedicite aquæ omnes, quæ supra

cœlos estis, Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

61. Benedicite Domino omnes potestates Domini, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

62. Sol, & luna benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

63. Astra cœli benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

64. Omnis imber, & ros benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

65. Omnes venti benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

66. Ignis, & æstus benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

67. Frigus, & calor benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

68. Rores, & pruinæ benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

69. Noctes, & dies benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

70. Lux, & tenebræ benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

71. Gelu, & frigus benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

72. Glacies, & nives benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

73. Fulgura, & nubes benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

74. Benedicat terra ipsa Domino, laudet, & supra omnia exaltet eum in secula.

75. Montes, & colles benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

76. Quæcunque nascuntur in terra, benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

77. Fontes benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

78. Maria, & fluvii benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

79. Cœte, & quæcunque movemini in aquis benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

80. Omnes volucres cœli benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

81. Bestiæ, omniáque pecora benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

82. Filii hominum benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

83. Jisraëlitæ benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

84. Sacerdotes Domini benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

85. Servi Domini benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

86. Spiritus, & animæ justorum benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

87. Sancti, & humiles corde benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula.

88. Chananja, Hazarja, & Mischaël benedicite Domino, laudate, & supra omnia exaltate eum in secula: quia exemit nos è sepulchro, & servavit nos à morte, liberans nos è media fornace ardentis flammæ, atque è medio igne liberans nos.

89. Celebrate Dominum, quoniam bonus est, quoniam in seculum misericordia ejus.

90. Omnes, qui colitis Dominum, benedicite Deo deorum, laudate, & celebrate in omnia secula esse misericordiam ejus.

CAPUT XIII.

Castitas Susannæ divinitus vindicatur.

Erat autem vir, habitans Babyloniæ, cui nomen Jojakim.

2. Qui duxerat uxorem, nomine Susannam, filiam Chilkijæ, pulchram valde, & timentem Domini:

3. Nam parentes illius justi, docuerant filiam suam ex lege Moschis.

4. Erátque Jojakim dives valde, habens hortum propinquum domui suæ, & conveniebant ad eum Jehudæi, eò quòd præ omnibus esset in existimatione.

5. Fuerant autem designati duo seniores ex populo judices anno illo, de quibus dixit Dominus prodiisse iniquitatem Babylone à senioribus judicibus, qui videbantur gubernare populum.

6. Isti constanter manebant in domo Jojakimi, & adibant eos, quicunque judicium expetebant.

7. Erat verò, quum excurrisset populus meridie, *ut* ingressa Susanna ambularet in horto viri sui.

8. Videntes itaque eam duo Seniores isti ingredientem quotidie, atque ambulantem, lapsi sunt in concupiscentiam ejus:

9. Et pervertentes suam ipsorum mentem, declinaverunt oculos suos, ne respicerent in se, neque recordarentur judiciorum justorum *è cœlo.*

10. Et quàmvis essent utérque transfixi amore illius, tamen non renunciaverunt alter alteri dolorem suum:

11. (Nam pudebat eos enunciare concupiscentiam suam, se velle cum ea concumbere.)

12. Sed observabant sollicitè quotidie, ut viderent eam.

13. Quúmque dixissent alter alteri, eamus jam domum, quia hora est prandii.

14. Egressi quidem, discesserunt alter ab altero, sed reflectentes venerunt eòdem, & sciscitantes alter ab altero causam, confessi sunt inter se concupiscentiam suam, atque tum communi consilio constituerunt occasionem, quum eam possent invenire solam.

15. Fuítque observantibus illis diem appositum, ut veniens Susanna sicut antea, cum duabus solùm puellis desideraret lavari in horto, quia æstus erat.

16. Nemo autem erat illic, præterquam illi duo seniores abditi, & observantes eam:

17. Dixerat enim puellis suis, afferte mihi oleum,

oleum, & ſmegmata, & januas horti occludite, ut laver.

18. Quæ facientes, prout edixerat, occluſerant januas horti, quum exirent per obliquas portas, allaturæ ea, quæ fuerant imperata ipſis; neque viderant Seniores illos, eò quòd eſſent abſconditi.

19. Fuit ergo, ut egreſſis puellis inſurgerent duo Seniores illi, & incurrentes in eam, dicerent:

20. Ecce januæ horti iſtius clauſæ ſunt, & nemo contemplatur nos; ſumus autem affecti concupiſcentiâ tui; propterea aſſentire nobis, & concumbe nobiſcum:

21. Sin minùs, teſtabimur contra te, fuiſſe tecum juvenem, ac propterea te emiſiſſe puellas à te.

22. Tunc ingemiſcens Suſanna, dixit, anguſtiæ *ſunt* mihi undique: nam ſive hoc fecero, mors mihi adeſt; ſive non fecero, non ſum effugitura manus veſtras.

23. Malo tamen non commiſſâ offenſâ incidere in manus veſtras, quàm peccare coram Domino.

24. Itaque exclamavit voce magnâ Suſanna, exclamaverúntque illi duo Seniores quoque adversùs eam.

25. Et accurrens unus, aperuit januas illius horti.

26. Audientes verò clamorem in horto domeſtici, inſilierunt per obliquam januam, viſuri, quid accidiſſet ei:

27. Sed quum dixiſſent Seniores illi ſermones ſuos, pudore affecti ſunt ſervi valde, quia nunquam fuerat habitus de Suſanna ſermo ejuſmodi.

28. Fuitque poſtridie, ubi conveniſſet populus ad virum ejus Jojakimum, ut venientes duo Seniores illi, pleni iniquâ cogitatione contra Suſannam, ad morte afficiendum eam;

29. Dicerent coram populo; mittite ad Suſannam, filiam Chilkijæ, quæ uxor eſt Jojakimi: & miſerunt illi.

30. Venit igitur illa cum parentibus ſuis, & filiis ſuis, & omnibus cognatis ſuis.

31. Erat autem Suſanna delicata valde, & pulchra ſpecie.

32. Iſti verò iniqui juſſerunt retegi ipſam (erat enim obtecta) ut explerentur pulchritudine ipſius:

33. Flebántque, qui aderant ei, & omnes, qui videbant eam.

34. Surgentes autem Seniores illi duo in medio populi, impoſuerunt manus ſuas capiti illius.

35. Illa verò flens, reſpiciebat in cœlum, quia animus illius fiduciam habebat in Domino.

36. Dixerant enim ſeniores illi, ambulantibus nobis in horto ſolis, ingreſſa iſta cum duabus puellis, occluſit januas horti, quum dimiſiſſet puellas:

37. Et veniens ad iſtam juvenis, qui erat abditus, accubuit cum ea.

38. Nos autem, qui eramus in angulo horti, videntes iniquitatem iſtam, incurrimus in eos, nempe videntes congredi ipſos.

39. Ac illum quidem non potuimus vi comprehenſum retinere; quia valentior erat nobis; ſed aperiens januas, exſiliit.

40. Iſtam verò, quum prehendiſſemus, interrogabamus, quis eſſet ille juvenis: ſed noluit enunciare nobis: hæc teſtamur.

41. Tum credente eis congregatione, tanquam ſenioribus populi, judicibusque, condemnárant eam ad mortem.

42. Exclamans verò magnâ voce Suſanna, dixit, ô Deus æterne, abditorum cognitor, qui nôſti omnia, antequam ſint:

43. Tu ſcis iſtos res falſas contra me teſtificatos eſſe: ecce autem morior, quum nihil commiſerim eorum, quæ iſti improbè commenti ſunt contra me.

44. Tunc exaudivit Deus vocem illius.

45. Quúmque abduceretur illa ad interitum, excitavit Deus ſpiritum ſanctum pueruli junioris, nomine Danijelis, qui clamavit voce magnâ.

46. Purus ſum ego à ſanguine hujus.

47. Convertit autem ſe totus populus ad illum, dixerúntque, quid *ſibi vult* ſermo iſte, quem tu eloquutus es?

48. Ille verò ſtans in medio eorum, dixit, adeò ſtulti eſtis, ô Jiſraëlitæ; ut non habitâ quæſtione, neque re certa cognitâ condemnetis Jiſraëlitidem?

49. Revertimini in judicium: nam iſti res falſas contra eam teſtificati ſunt.

50. Reverſo itaque toto populo cum feſtinatione, dixerunt illi *puero* ſeniores: adeſdum, jam ſede in medio noſtrûm, & renuncia nobis; quandoquidem tibi dedit Deus ſeniorum munus.

51. Edixit verò Danijel illis, ſeparate iſtos alterum ab altero procul, & exquiram illos.

52. Quum autem ſeparati eſſent alter ab altero, accerſens unum eorum, dixit ei, ô inveterate in diebus malignis, nunc venerunt ſupplicia peccatorum tuorum, quæ committebas antea.

53. Judicans judicia injuſta, innocentes quidem condemnans, noxios verò dimittens; cùm dicat Dominus, innocentem, & juſtum non interficies.

54. Nunc igitur hanc ſiquidem vidiſti, dic, ſub qua arbore videris eos congredientes inter ſe?

55. Qui dixit, ſub lentiſco. Dixit verò Danijel, rectè mentitus es in tuum ipſius caput: Ecce enim nuncius Dei acceptâ ſententiâ à Deo medium diſcindet te.

56. Poſtea ſeponens eum, juſſit adduci alterum, cui dixit, ô ſemen Cenahanis, ac non Jehudæ, pulchritudo decepit te, & concupiſcentia pervertit animum tuum.

57. Sic faciebatis filiabus Jiſraëlis, quæ timentes congrediebantur vobiſcum; at non ſuſtinuit filia Jehudæ iniquitatem veſtram.

58. Nunc ergo dic mihi, ſub qua arbore deprehenderis eos congredientes inter ſe; qui dixit, ſub ilice.

59. Tum dixit ei Danijel, rectè mentitus es tu quoque in tuum ipſius caput: Exſpectat enim nuncius Dei, gladium habens ad ſecandum te medium, ut profliget vos.

60. Et exclamans tota congregatio voce magnâ, benedixerunt Deo, ſervanti eos, qui ſpem collocant in ipſo:

61. Et inſurrexerunt in duos ſeniores iſtos, eò quòd reos confeciſſet eos Danijel ex ore ipſorum falſi teſtimonii.

62. Et fecerunt eis secundùm legem Moschis; quemadmodum improbè cogitaverant facere propinquo suo; & interfecerunt eos; ità servatus est sanguis innocens die illo.

63. Chilkija verò, & uxor ejus laudaverunt Deum de filia sua Susanna cum Jojakimo, viro ejus, & cognatis omnibus, quòd non esset deprehensum turpe factum in ipsa.

64. Danijel verò effectus est magnus coram populo à die illo in posterum.

65. Rex autem Astyages, quum aggregatus esset majoribus suis; suscepit Cyrus, Persa regnum illius.

CAPUT XIV.

Danijel triumphat de Belo, & Dracone Babylonico.

Convixit autem Danijel huic Regi, & gloria superavit omnes amicos ejus.

2. Erat verò idolum Babyloniis, cui nomen Bel, in quod consumebant unoquoque die similæ artabas duodecim, & oves quadraginta, vinique metretas sex.

3. Colebat autem Rex illud, & abiens unoquoque die, adorabat illud: Danijel verò adorabat Deum suum: quamobrem dicebat ei rex, quare non adoras Belum?

4. Cui dixit ille, quia non adoro idola manu facta; sed viventem Deum, qui creavit cœlum, & terram, & habet dominium in omnem carnem:

5. Rege autem dicente illi, ánnon videtur tibi Bel esse Deus vivens? ánnon vides, quàm multa comedat unoquoque die?

6. Dixit Danijel ridens, ne errato, ô Rex: hic enim intus quidem lutum est, æs verò foris; neque comedit, neque bibit unquam.

7. Tum indignatus Rex, accersivit sacerdotes suos, & dixit eis, nisi dixeritis mihi, quis comedat impensam istam, morituri estis:

8. Sin autem ostenderitis Belum comedere ista, morietur Danijel, eo quòd in Belum blasphemaverit: dixítque Danijel Regi, fiat secundùm verbum tuum.

9. (Erant autem sacerdotes Beli septuaginta, sine uxoribus, & liberis) venítque Rex cum Danijele in ædem Beli.

10. Ubi dixerunt sacerdotes, ecce nos excurrimus foras, tu autem rex appone illa edulia, & vinum miscens propone, & occlusam portam annulo tuo obsigna.

11. Quòd si veniens manè, non inveneris omnia comesta à Belo, moriamur nos: aut Danijel, qui mentitus est contra nos, *si inveneris, moriatur:*

12. Ipsi autem eo contemnebant, quòd fecissent sub mensa occultum aditum, quo ingrediebantur semper, & tollebant ea.

13. Fuit autem, quum egressis illis Rex apposuisset edulia Belo, ut præciperet Danijel pueris suis; qui afferentes cinerem, constraverunt eo totam ædem coram Rege: postea egressi, clauserunt portas, & obsignârunt annulo regis, abiveruntque.

14. Sacerdotes verò ingressi nocte pro more suo, & uxores, liberique eorum, comederunt omnia, atque abierunt.

15. Quum itaque surrexisset Rex manè, & Danijel adesset ei;

16. Dixit Rex, integra sunt sigilla, Danijel, qui dixit, integra sunt, ô Rex.

17. Sed fuit, simulac aperuisset portas, ut respiciens Rex ad mensam, clamaret voce magnâ, magnus es, ô Bel, neque est apud te dolus vel unicus.

18. Ridens verò Danijel, detinuit Regem, ne ingrederetur intrò, & dixit, aspice solum, & agnosce cujus hæc vestigia sint.

19. Tum rex, video, *inquit*, vestigia virorum mulierúmque, & puerorum:

20. Et iratus Rex, comprehendit tum sacerdotes, uxorésque, & liberos eorum, qui demonstrârunt ipsi occulta ostiola, quibus ingrediebantur, ut consumerent, quæ imponebantur mensæ.

21. Quamobrem interficiens eos Rex, donavit Belum Danijeli dono, qui evertit eum cum æde ipsius.

22. Erat quoque Draco magnus in eo loco, quem colebant Babylonii.

23. Dixit autem Rex Danijeli, non etiam hunc esse dices æreum. Ecce vivit, & comedit, & bibit: non potes dicere hunc non esse viventem deum: itaque adora eum.

24. Cui Danijel, Dominum, *inquit*, Deum meũ adoraturus sum, quia is Deus vivens est.

25. Tu verò rex, da mihi potestatem, & interficiam draconem istum sine gladio, & fuste: cui dixit rex, do tibi.

26. Itaque Danijel accipiens picem, adipémque, & pilos, quæ coxit unà, fecit massas, quas indidit in os draconis illius, & disruptus est draco. Tum dixit Danijel, ecce numina vestra.

27. Fuit autem, quum audissent Babylonii, ut indignarentur valde, & conversi in regem, dicerent, rex iste Jehudæus factus est, Belum destruxit, & draconem interfecit, ac sacerdotes ipsos jugulavit.

28. Postea venientes ad regem, dixerunt, trade nobis Danijelem; sin minùs, interficiemus te, & domum tuam.

29. Quum itaque videret Rex, se ab illis urgeri vehementer, necessitate coactus, tradidit eis Danijelem.

30. Ii autem conjecerunt eum in foveam leonum, ubi fuit dies sex.

31. Erant verò in fovea illa leones septem, quibus dabantur in diem bina corpora, & binæ oves, sed tunc non erant data eis, ut comederent Danijelem.

32. Erat autem propheta Chabakkuk in Jehudæa; qui, quum coxisset pultem, & intrivisset panes in magide, abibat in campum, ut ferret ea messoribus.

33. Verùm edixit Chabakkuko angelus Domini, defer prandium, quod habes, Babylonem ad Danijelem, in foveam leonum:

34. Cui dixit Chabakkuk, Domine, Babylonem non vidi, & fovea illa, ubi sit, nescio.

35. Tum prehendit eum Angelus Domini vertice, & bajulans comâ capitis ipsius, deposuit eum delatum Babylonem supra foveam, impetu spiritûs ejus.

36. Exclamavitque Chabakkuk, dicens, Danijel, Danijel, accipe prandium hoc, quod tibi mittit Deus.

37. Danijel verò dixit, Etenim meministi mei Deus, qui non deserueris eos, qui requirunt te.

38. Ità exsurgens, comedit Danijel: Angelus verò Dei restituit Chabakkukum confestim in loco ipsius.

39. Rex

39. Rex autem venerat die ſeptimo ad lugendum Danijelem, & veniens ad foveam, inſpexerat, quum ecce ſederet Danijel.
40 Quamobrem exclamans rex voce magnâ, dixit, Magnus es, Domine, Deus Danijelis, neque eſt alius præter te, & extraxit eum.
41 Eos verò, qui in cauſa erant perditionis ejus, conjecit in foveam illam, & devorati ſunt ſtatim in conſpectu ejus.

Hezræ Apocryphus Liber Prior.

Qui vulgò tertius appellatur.

CAPUT I.

Status turbatus regni Jehudæ, inde à morte Joſchijæ, uſque ad urbis excidium.

CElebrans Joſchija Jeruſchalaimis Paſcha Jehovæ, jugulavit Paſcha, quarto decimo die menſis primi:
2. Poſtquam inſtituiſſet ſacerdotes in cuſtodiis ſuis, veſtibus indutos in domo Jehovæ:
3. Edixiſsétque Levitis ſacrorum adminiſtris pro Jiſraële, ut ſanctificantes ſe Jehovæ, proponerent *res ſanctificatas* arcæ ſanctæ Jehovæ in domo, quam ædificavit Schelomo, filius Davidis, Rex;
4. Non incumbit vobis, *inquiens*, onus eam deportandi humero: ſed nunc ſervite Jehovæ, Deo veſtro, & curam habete populi ejus Jiſraëlis, ac præparate per familias veſtras ſecundùm diſtributiones veſtras ex præſcripto Davidis, Regis Jiſraëlis, & ex deſcriptione Schelomonis, filii ejus;
5. Omnéſque in templo, ſecundùm partitionem familiæ paternæ ſuæ, ſtantes coram Jiſraëlitis, fratribus veſtris:
6. Ordine jugulate Paſcha, & ſacrificia parate pro fratribus veſtris, facientes Paſcha ſecundùm præceptum Jehovæ, *datum* Moſchi.
7. Donavítque Joſchija populo, qui aderat, agnos ex ovibus, & hædos è capris tricies mille, & armentalium tria millia, eáque de facultatibus Regis, ex promiſſo tradita ſunt populo, ſacerdotibúſque, & Levitis.
8. Chilkija autem, & Zecarja, & Jehiel, præfecti templo ſacerdotibus, in Paſcha pecudes bis mille *ſexcentas*, & armentalia *ter* centum.
9. Conania verò cum Schemahja, & Nethaneele, fratribus, Chaſchabia quoque, & Jehiel, & Jozabad, Chiliarchi dederunt Levitis in Paſcha pecudum quinque millia, & armentalia quingenta:
10. His ergo legitimè comparatis, ſteterunt ſacerdotes, ac Levitæ per tribus utentes azymis.
11. Et per diſtributiones familiarum paternarum ſuarum in conſpectu populi, obtulerunt Jehovæ, ſecundùm ea, quæ in libro Moſchis præſcripta ſunt.
12. Nam aſsârunt Paſcha igne pro ritu, hoſtias verò coxerunt in ahenis, & in lebetibus pro arbitratu ſuo, quum tranſmiſiſſent ad omnes populares:
13. Poſtea verò paraverunt ſibi, & Sacerdotibus, fratribus ſuis filiis Aharonis.
14. Sacerdotes enim offerebant adipes, uſque dum finita eſſet hora: quamobrem Levitæ illi paraverunt ſibi, & ſuis fratribus, poſteris Aharonis, ſacerdotibus.
15. Et ſacri cantores, poſteri Aſaphi agebant in ſtatione ſua, ſecundùm præceptum Davidis *datum* Aſapho, Hemani, & Jeduthuni, videnti Regis.
16. Et janitores per ſingulas januas, quibus non erat recedendum à miniſterio ſuo: his fratres ipſorum Levitæ paraverunt.
17. Ita conſummatus eſt totus cultus Jehovæ die illo.
18. Celebrando Paſcha, & offerendo holocauſta in altari Jehovæ ſecundùm præceptum Regis Joſchijæ.
19. Celebrârunt enim Jiſraëlitæ, qui aderant tempore illo Paſcha, diémque feſtum azymorum, diebus ſeptem:
20. Neq; celebratum eſt Paſcha ſimile huic in Jiſraële à diebus Schemuelis prophetæ:
21. Nulli, *inquam*, Reges Jiſraëlis celebraverunt tale Paſcha, quale celebravit Joſchija, & ſacerdotes, Levitæque, & Jehudæi, omnéſque Jiſraëlitæ, & qui aderant habitatores Jeruſchalaimorum.
22. Octavo decimo anno, regnante Joſchijâ celebratum eſt Paſcha iſtud.
23. Ac directa quidem ſunt opera Joſchijæ coram Jehova Deo ipſius, corde integro reverentis eum:
24. Quæ autem illius tempore acciderunt ſcripta ſunt Jam olim, de illis, qui peccaverunt, & qui reverentiam Domini abjecerunt præ omni gente, ac regno, quíque ipſum dolore affecerunt ſentientem: ideóque verba Domini præſtita ſunt in Jiſraële.
25. His omnibus à Joſchija geſtis, accidit, ut Parho rex Ægypti veniret bellum excitaturus Carcemiſcnum versùs ad Euphratem, cui proceſſit obviàm Joſchija:
26. Sed miſit Rex Ægypti ad eum, qui dicerent, quid mihi tecum, Rex Jehudæ?
27. Non ſum miſſus à Domino Deo, ut oppugnem te; ad Euphratem bellum meum ſpectat: nunc autem Dominus mecum eſt, & Dominus, qui mecum *eſt*, is eſt, qui accelerat; abſtine à me, neque adverſare Domino.
28. Non eſt autem averſus Joſchija cum copiis: ſed pugnare contra eum aggreſſus eſt, non attendens ad verba Jirmejæ prophetæ ex ore Dei.
29. Sed conſtituto contra eum prælio in convalle Megidduntis, deſcenderunt principes ad Regem Joſchijam.
30. Edixítque Rex pueris ſuis, amovete me à prælio, nam infirmatus ſum valde: & ſtatim amoverunt eum pueri ipſius ab acie.
31. Tum aſcendit currum ſecundarium ſuum, & perveniens Jeruſchalaima, vitâ functus eſt, ac ſepultus in ſepulchro maiorum ſuorum:
32. Et in tota Jehudæa *populares* luxerunt Joſchijam: & lamentatus eſt Jirmeja propheta de Joſchija, magiſtrique ſymphoniæ cum mulieribus lamentati ſunt de eo in

hunc uſque diem: mandatum enim eſt fieri ſemper in tota gente Jiſraëlis.

33. Hæc autem ſcripta ſunt in libro hiſtoriarum Regum Jehudæ: ſingulæ, *inquam*, res geſtæ Joſchijæ, & gloria, intelligentiaque ejus in lege Jehovæ, tum quæcunq; geſta ſunt ab eo ante, tum quæ nunc *geruntur*, ſcripta ſunt in libro Regum Jiſraëlis, & Jehudæ.

34. Itáque aſſumentes, qui erant è *Jehudæorum* gente, Jochananem, filium Joſchijæ, eum conſtituerunt Regem pro Joſchija patre ipſius, quum eſſet annorum viginti trium.

35. Quúmque regnâſſet in Jehuda, & Jeruſchalaimis tres menſes, amovit eum Rex Ægypti, ne regnaret Jeruſchalaimis:

36. Et gentem multavit centum talentis argenti, & talento auri.

37. Conſtituítque Rex Ægypti Regem Jehojakimum, fratrem ejus, Regem Jehudæ, & Jeruſchalaimorum.

38. Obligans ſibi Jehojakimum, & magnates; Jochananem verò fratrem ejus prehendens duxit in Ægyptum.

39. Annorum erat Jehojakim viginti quinque, quum regnare cœpiſſet in terra Jehudæ, & Jeruſchalaimis, & fecit malum in conſpectu Domini.

40. Contra hunc autem aſcendit Nebucadnetzar, Rex Babyloniæ, & ligavit eum æneo vinculo abducturus in Babyloniam.

41 Et de ſacris vaſis Jehovæ accipiens Nebucad-netzar abſtulit, appendítque in templo ſuo Babylone.

42. Quæ autem narrantur de ipſo, & impuritate ipſius, & impietate, ſcripta ſunt in Chronicis Regum.

43. Ità regnavit Jehojakim filius ejus pro eo, annos decem, & octo natus, quum Rex inſtitueretur.

44. Regnavit autem menſes tres, & dies decem Jeruſchalaimis; & fecit malum in conſpectu Domini.

45. Itaque vertente anno mittens Nebucad-netzar, deportavit eum Babylonem cum ſacris vaſis Domini.

46. Et deſignavit Tzidkijam Regem Jehudæ, & Jeruſchalaimorum, quum eſſet annorum viginti unius: qui regnavit annis undecim.

47. Et faciens malum in conſpectu Domini non metuit ſibi à verbis, quæ dicta fuerant per Jirmejam prophetam ex ore Domini.

48. Sed quum jurejurando obſtrictus fuiſſet regi Nebucad-netzari per nomen Domini, perjurans defecit, ac obduratâ cervice ſuâ, animóque ſuo tranſgreſſus eſt jura Jehovæ Dei Jiſraëlis.

49. Etiam principes populi, ſacerdotúmque multa iniquè geſſerunt, & impiè egerunt ſupra omnes abominationes gentium omnium, polluentes templum Jehovæ, quod ſanctum erat Jeruſchalaimis:

50. Qúmque mitteret Deus majorum ipſorum per nuncium ſuum, revocaturus ipſos, eò quòd parcebat illis, & habitaculo ſuo;

51. Ipſi ſubſannârunt nuncios ejus, & quando loquebatur Dominus, illuſerunt prophetis ejus:

52. Adeò ut ad æſtum iræ concitatus contra gentem ſuam propter impietatem ipſius, præceperit in eos aſcendere Reges Chaldæorum.

53. Hi occiderunt juvenes eorum gladio in circuitu ſancti templi eorum, neque pepercerunt puero, aut ſeni, virgini, aut adoleſcenti, quum omnes tradidiſſet in manum ipſorum:

54. Et omnia ſacra inſtrumenta Domini magna, & parva, & inſtrumenta arcæ Dei, regaléſque theſauros ſumtos exportârunt in Babyloniam.

55. Et incenderunt domum Domini, ac demoliti muros Jeruſchalaimorum, turres eorum incenderunt igne.

56. Abſumentes omnia, quæ inerant deſiderabilia, & ad nihilum redigentes: eos verò, qui reliqui fuerunt à gladio, deportârunt in Babyloniam.

57. Ubi fuerunt ſervi Babylonio, uſquedum regnarent Perſæ, ad implendum verbum Jehovæ, dictum ore Jirmejæ.

58. Donec exſolviſſet terrra ſabbatha ſua, *&* omni tempore deſolationis ſuæ quieviſſet, complendo annos ſeptuaginta.

CAPUT II.

Cyrus laxat captivitatem Babylonicam.

Regnante Cyro, Rege Perſarum anno primo, ad conſummationem verbi Jehovæ *dicti* ore Jirmejæ.

2. Suſcitavit Jehova ſpiritum Cyri, Regis Perſarum, ut promulgaret per totum regnum ſuum etiam ſcripto.

3. Dicens; ſic ait Cyrus, Rex Perſarum, me deſignavit Regem orbi terrarum Jehova, Deus Jiſraëlis, Dominus excelſus.

4. Et commiſit mihi, ut ædificem domum ſibi Jeruſchalaimis quæ *ſunt* in Jehudæa.

5. Si quis veſtrûm igitur eſt è gente veſtra *ædificaturus*, eſto Jehova Dominus ejus cum eo; & aſcendens Jeruſchalaima, quæ *ſunt* in Jehudæa, ædificato domum Domini *Dei* Jiſraëlis. Is eſt Dominus, qui habitavit Jeruſchalaimis.

6. Quotquot verò hic illic reſederint, ſublevanto eos homines ipſius loci auro, & argento.

7. Donis, equis, & jumentis, votivíſque oblationibus in ædem Domini, qui eſt Jeruſchalaimis.

8. Surrexerunt itaque principes paternarum familiarum ex tribu Jehudæ, & Binjaminis, Sacerdotéſque, & Levitæ, quorumcunque ſpiritum excitavit Deus, ut aſcenderent ad ædificandum domum Jehovæ, quæ *eſt* Jeruſchalaimis:

9. Et vicini eorum adjuverunt eos omnibus auro, & argento, jumentis, ac votivis compluribus, permulti, quorum animus excitatus eſt.

10. Etiam Rex ipſe Cyrus protulit vaſa ſacra Domini, quæ tranſtulerat Nebucadnetzar, Rex Babyloniæ Jeruſchalaimis, & appenderat in idolio ſuo;

11. Eáque prolata Cyrus Rex Perſarum tradidit Mithridati præfecto ærario ſuo.

12. Per quem tradita ſunt Scheſchbatzari, Præſidi Jehudææ.

13. Eorum autem erat numerus: pelves aurei triginta, pelves argentei mille, ſeceſpitæ viginti novem, crateres aurei triginta, crateres argentei ſecundarii quadringenti decem, & alia vaſa *per* millia;

14. Omia

14. Omnia vasa apportata sunt aurea, & argentea, quinquies mille quadringenta.

15. Hæc exportata sunt à Scheschbatzare cum iis *proficiscente*, qui ex captivitate Babylone veniebant, Jeruschalaima.

16. Temporibus autem Artaxerxis Regis Persarum scripserunt ei contra habitatores Jehudæ, & Jeruschalaimorum Bilscham, Mithridates, Tabeel, Rechum Præses consilii, & Schimschaj, legisperitus, cæterique conjuncti istis, habitantes in Samaria, & locis reliquis, epistolam sequentem Regi Artaxerxi Domino.

17. Rechum præses consilii, & Schimschaj legisperitus, & reliqui in consilio ipsorum, judicésque in Cœle Syria, & Phœnicia.

18. Nunc verò notum sit domino Regi Jehudæos, qui ascendentes à vobis ad nos venerunt Jeruschalaima, civitatem rebellem, ac pessimam, ædificare fora ejus, & muros ejus curare, ejusque templum excitare:

19. Quòd si civitas ista ædificata, & muri consummati fuerint, tributa non sustinebunt dare, sed resistent etiam Regibus.

20. Quia autem de templo exstruendo agitur, justum fore arbitrati sumus, si non despiceremus istud;

21. Sed notum faceremus domino Regi; ut, si visum fuerit Regi, inquiratur in Commentariis majorum tuorum:

22. Et invenies in commentariis de iis scriptum, cognoscésque civitatem istam fuisse rebellem, Regibúsque, & civitatibus adferentem turbas.

23. Et Jehudæos rebelles, conspirationémque in ea fecisse inde à seculo, eámq; ob caussam civitatem istam fuisse devastatam.

24. Nunc ergo notum facimus tibi domine Rex, si ista civitas exædificata fuerit, & muri ejus restituti, fore, ut accessus tibi non pateat in Cœle-Syriam, & Phœniciam.

25. Tunc rescripsit Rex Rechumo, præsidi consilii, & Schimschaio legisperito, & reliquis collegis eorum, habitantibúsque in Syria, & Phœnicia, ea quæ sequuntur:

26. Legi Epistolam, quam misistis mihi: itaque præcepi quæstionem haberi, & inventum est civitatem istam jam olim Regibus resistere.

27. Homines rebelles, & conjurationum auctores esse versatos in ea; etiam Reges potentissimos, & molestos Jeruschalaimis dominatos esse, qui tributa exegerint à Cœle-Syria, atque Phœnicia.

28. Nunc ergo præcipio prohiberi viros istos, ne ædificent civitatem, & provideri ne quid ampliùs faciant.

29. Ac non procedant graviora mala, quibus turbæ Regibus importentur.

30. Tunc recitatis iis, quæ à Rege Artaxerxe scripta fuerant. Rechum, & Schimschajus legisperitus, & collegæ eorum jungentes festinanter venerunt Jeruschalaima cum equitatu, turba, & agmine.

31. Cœperúntque ædificantes prohibere: ità cessârunt Jehudæi ab ædificatione templi Jeruschalaimis, ad annum usque secundum regni Darii regis Persarum.

CAPUT III.

Disputatio de re fortissima.

REx autem Darius fecit convivium magnum omnibus, qui suberant ipsi, & omnibus domesticis suis, omnibúsque magnatibus Mediæ, & Persidis.

2. Et omnibus clarissimis, regulis, ducibúsque, & præfectis, qui suberant ipsi ab India ad Æthiopiam usque, centum viginti septem provinciis:

3. Qui quum edissent, bibiséntque, & satiati redivissent *domum*, ascendit Darius Rex in cubiculum suum, dormivit *parumper*, & expergefactus est.

4. Tunc tres juvenes illi satellites, qui custodiebant corpus regis, dixerunt alter alteri.

5. Proponamus quisque dictum aliquod eximium, quandoquidem cujuscunque visus fuerit sermo præstare aliorum sermoni sapientiâ, daturus est illi Darius Rex dona magna, & magna epinicia;

6. Ut purpurâ induatur, ex aureo poculo bibat, inaurato cubili dormiat, curru vehatur cum equis frænatis auro, gestet cidarin byssinam, & torquem appendentem collo.

7. Secundus sedeat à Dario propter sapientiam suam, & cognatus Darii vocetur.

8. Tunc scripserunt quisque dictum suum, obsignatúmque posuerunt ad cervical Darii Regis;

9. Dicentes, quum surrexerit Rex, dabuntur ei scripta nostra: & cujuscunque è nobis tribus judicaverit Rex, & magnates Persidis dictum esse sapientissimum, huic dabitur victoria, sicut scriptum est.

10. Unus scripserat, forte est vinum:

11. Alter scripserat, fortior est Rex.

12. Tertius scripserat, fortiores sunt mulieres, supra omnia autem vincit veritas.

13. Quum itaque surrexisset Rex, accipientes scripta dederunt illi, & legit;

14. Deinde mittens, vocavit omnes magnates Persarum, Medorúmque clarissimos, regulos, & duces, & præfectos, & consules.

15. Quibus considentibus in consilio, scripta prælecta sunt coram ipsis.

16. Postea edixit *Rex*, vocate juvenes, qui exponant dicta sua: quúmque vocati venissent intrò.

17. Edixit illis Rex, exponite nobis ea, quæ scripta sunt. Is itaque incepit primus, qui prædicaverat fortitudinem vini, sic dicens;

18. O viri, quomodo vi superat vinum omnes bibentes ipsum! seducit mentem.

19. Æquè Regis mentem, ac orphani efficit unam servi, liberi, pauperis, divitis.

20. Et omni menti securitatem, ac jucunditatem affert, ità ut nullius tristitiæ debitíve ullius meminerit;

21. Omnésque animos reddit munificos, faciens, ut vir potus neque Regem, neque magistratum recordetur sed omnia talenta crepet os ipsius.

22. Aut postquam biberint, neque amicitiæ, neque germanitatis ullius meminerunt; sed paulo momento arripiunt gladios;

23. Quum autem è vino emergentes surgunt, non meminerunt factum.

24. O viri, nónne vi superat vinum; quòd ita facere cogit? atque hoc dicto conticuit.

CAPUT

CAPUT IV.

Veritatis palma.

TUm cœpit secundus dicere, qui prædicaverat fortitudinem Regis.

2. O viri, nónne fortissimi sunt homines, qui terram, ac mare obtinent, & omnia, quæ sunt in eis?

3. Rex autem est illorum omnium fortissimus, qui ità dominatur illis, utitúrque dominatione, ut quidquid edixerit ipsis, auscultent.

4. Nam si edixerit ipsis, ut belligerent alter in alterum, faciunt: sin autem eos in hostes miserit, abeunt; montes, muros, & turres subruunt:

5. Jugulantur, & jugulant, ut mandatum Regis non transgrediantur; quòd si vicerint, omnia afferunt ad Regem, si prædati fuerint, & alia omnia *gesserint*.

6. Similitérque alii omnes, qui in militiam minimè incumbunt, ac ne in ullum quidem prælium, sed colunt terram; hic quum severint, atque messuerint, afferunt tributa Regi.

7. Denique solus ipse si dixerit, occidite, occidunt; si, desinite, desinunt;

8. Si, percutite, percutiunt; si, exterminate, exterminant: si, ædificate, ædificant;

9. Si, excidite, excidunt; si, plantate, plantant;

10. Omnis populus ejus, & copiæ ejus ipsi obediunt, eis instructus accumbit, comedit, & bibit, dormítque eis custodientibus in circuitu ipsum:

11. Neque possunt abire ullus arbitratu suo, ut curet res suas, neque immorigeri sunt ipsi.

12. O viri, ecqui non esset Rex fortissimus? cui sic obediri oporteat? his dictis tacuit.

13. Tertius verò, qui de mulieribus, & veritate dixerat, (is est Zerubbabel,) cœpit dicere:

14. O viri, non Rex maximus, non hominum multitudo, non vinum est fortissimum: quis ergo est, qui dominetur eis? aut quis prævaleat eis;

15. Nónne mulieres? mulieres pepererunt Regem, omnémque populum, qui dominatur mari, & terræ.

16. Hæ educaverunt eos, qui plantant vineas, è quibus fit vinum;

17. Hæ conficiunt vestes hominum, hæ gloriam afferunt hominibus, ab his viri nequeunt retrahi.

18. Si congregato auro, & argento, ac re qualibet pretiosa viderint aliquam mulierem habitam, atque speciosam.

19. Omnia illa omittentes, in eam intendunt, defixis oculis inhiantes ei, & eam magis appetunt, quàm aurum, & argentum, & rem quamlibet pretiosam:

20. Vir patrem relinquit, qui educavit ipsum, ac regionem suam; & adjungit se mulieri.

21. Et cum muliere se ipsum recreans, neque patris meminit, neque matris, neque regionis suæ.

22. Atque hinc oportet à vobis cognosci istud, mulieres dominari vobis, nónne dolores subitis, & labores, & omnia datis, defertísque fœminis?

23. Et accipiens homo gladium suum, abit per itinera commissurus furta, & latrocinia, per mare navigat, & flumina.

24. Leonem videt, & de nocte ambulat, quúmque furtum fecerit, fraudes, & rapinas, comportat omnia ad amatam suam:

25. Quinetiam diligi à viro uxorem ipsius magis, quàm patrem, aut matrem *nostis*.

26. Nam multi dementes facti sunt propter uxores suas, multi servi facti sunt propter illas:

27. Multi perierunt, & jugulati sunt, quum peccâssent propter mulieres.

28. Jam verò non creditis mihi? nónne magnus est Rex potentià suâ? nónne regionum omnium homines verentur eum contingere?

29. Vidi tamen eum, & Appajimam, filiam Rabschakis, concubinam Regis, magnificentissimè assidentem ad dexteram Regi.

30. Quæ auferens ei diadema de capite ejus, imponebat suo, & feriebat Regem sinistrâ manu.

31. Atque hæc, quum fiunt, Rex aperto ore intuetur eam; ea si arriserit ipsi, ridet, si indignata fuerit, abblanditur, donec reconciliatus fuerit in gratiam.

32. O viri, ecqui non essent mulieres fortissimæ? quæ res faciant ejusmodi;

33. Tunc respicientibus Rege, & magnatibus uno in alterum, cœpit de veritate dicere.

34. O viri, nónne fortes sunt mulieres? magna verò est terra, excelsúmque cœlum, & velox cursus Solis, qui in orbem convertatur cœli, & locum suum repetit uno die.

35. An verò non esset magnificus, qui hæc fecit? maxima autem est veritas, fortissimáque omnium.

36. Omnis terra veritatem invocat, cœlum etiam benedicit ipsi, & omnia opera commoventur, ac contremiscunt ab ea, neque est apud eam iniquum quicquam.

37. Vinum iniquum, iniquus Rex, iniquæ mulieres, iniqui omnes filii hominum, & iniqua omnia illorum opera: neque est in ipsis veritas, sed peribunt in iniquitate sua:

38. At veritas manet, valénsque in æternum vivit, & obtinet in omnia secula.

39. Apud quam neque est acceptio personarum, neque distinctio; sed jus reddit omnibus, justis & injustis, qui omnes acquiescunt operibus ejus.

40. Non enim est in judicio ejus ulla iniquitas, sed fortitudo ipsa, & regnum, potentáque, & majestas, omnium seculorum est benedictus Deus veritatis.

41. Hoc autem desinente loqui, tum populus totus exclamavit, ac tum dixit, maxima est veritas, atque fortissima.

42. Rex verò dixit illi, si quid voles supra, quàm scriptum est, pete, & dabimus tibi; quandoquidem inventus es sapientissimus, proximè assidebis mihi, & cognatus meus vocaberis.

43. Tum ille Regi, memor esto, inquit, voti tui, vovisse te ædificationem Jeruschalaimorum, quo die regnum tuum accepturus esses,

44. Omniúmque vasorum restitutionem exporta-

exportatorum Jeruſchalaimis, quæ ſeparans Cyrus, eò quod voviſſet excidium Babylonis, voverat illuc remittere:

45. Voviſſe quoque ædificationem templi, quod incenderunt Edomæi, quando Jehudæa vaſtata fuit à Chaldæis.

46. Nunc ergo hoc illud eſt, quod poſtulo Domine Rex, & peto, hoc illud eſt, de quo rogo majeſtatem tuam. Rogo igitur, ut perficias votum, quod voviſti Regi cœleſti ore tuo facturum te.

47. Tunc ſurgens Darius Rex, oſculatus eſt illum, & propter illum reſcripſit omnibus quæſtoribus, præfectis, ducibus, atque clariſſimis, ut deducerent eum, ac comites ejus omnes, aſcenſuros ad ædificandum Jeruſchalaima,

48. Omnibúſque procuratoribus, qui erant in Cœleſyria, Phœniciaque, & Libano, ut curarent devehi ligna cedrina à Libano Jeruſchalaimâ, ad juvandum eos in civitatis inſtauratione;

49. Præterea Jehudæis omnibus à regno in Jehudæam aſcenſuris libertatem pronuncians, ut nemini potentiori magiſtratui, aut præfecto, aut procuratori liceret invadere portas ipſorum.

50. Sed totam regionem, quam obtinuerint, *mandavit* liberam à tributis eſſe, Edomæóſque cedere vicis, quos detinebant, Jehudæorum:

51. Et in ſtructuram templi dari quotannis talenta vicena, donec exædificatum eſſet.

52. Ad holocauſta verò comburenda quotidie in altari ſacro, quemadmodum præceptum eſt offerri ſeptena dena, alia talenta dena offerri per annos ſingulos:

53. Denique omnibus è Babylonia proficiſcentibus ad inſtaurandum civitatem, pronunciavit libertatem, ipſis ipſorúmque poſteris, & omnibus ſacerdotibus aſcenſuris.

54. Item reſcripſit inſtrumenta, & veſtimenta ſacra numero certo dari, quibus induti miniſtrarent;

55. Levitis quoque demenſa dari, uſque dum conſummata eſſet domus, & exſtructa Jeruſchalaima.

56. Et omnibus cuſtodibus civitatis dari ſortes, atque ſtipendia:

57. Amandánſque omnia vaſa, quæ ſeparaverat Cyrus è Babylonia, & quæcunque Cyrus edixerat, hic etiam præcepit fieri, & mitti Jeruſchalaima.

58. Egreſſus itaque adoleſcens ille, elatâ facie versùs Jeruſchalaima benedixit Regi cœleſti.

59. Dicens: abs te eſt victoria, à te ſapientia, & gloria tua eſt, ego verò ſervus tuus:

60. Benedictus es, ô qui dediſti mihi ſapientiam; celebrabo te Domine, Deus majorum noſtrorum.

61. Et acceptis literis profectus eſt Babylonem, veniénſque nunciavit fratribus ſuis omnibus, *qui erant Babylone*:

62. Qui benedixerunt Deo majorum ſuorum, quòd daret ipſis laxamentum, & refrigerationem;

63. Ut aſcendentes ædificarent Jeruſchalaima, & templum, in quo invocatum eſt nomen ipſius; exſultaverúntque cum ſymphonia, & lætitia diebus ſeptem.

CAPUT V.

Jehudæi reduces, inſtauraturi cultum Dei impediuntur.

POſt hæc autem electi ſunt, qui aſcenderent principes paternarum familiarum per tribus ipſorum cum uxoribus, filiis, filiabúſque ipſorum, ſervis, ancilliſque, & pecoribus ipſorum:

2. Et miſit Rex Darius cum eis equites mille, qui deducerent Jeruſchalaima cum pace Jehudæos utentes inſtrumentis muſicis, tympaniſque, & tibiis.

3. (Omnes enim fratres illorum ludebant eis) juſſitque illos cum eis aſcendere.

4. Hæc autem ſunt nomina viorum, qui adſcenderant per familias paternas ſuas in tribus ſuas, in præfecturas ſuas.

5. Sacerdotum, è filiis Pinchaſi, filii Aharonis, princeps Jeſchuah, filius Jehotzadaki cum Jehojakimo filio, & Zerubbabel, filius Schealthielis è domo Davidis, ex progenie Peretzi, *princeps* tribus Jehudæ.

6. Qui proloquutus eſt apud Darium Regem ſermones illos ſapientes ſecundo anno regni ejus, menſe Niſane, *menſe* primo.

7. Atque hi ſunt ex Jehudæa, qui aſcenderant è captivitate illius deportationis, quam deportaverat Nebucad-netzar, Rex Babyloniæ in Babyloniam, qui reverſi Jeruſchalaima, repetiverunt in partes Jehudææ, unuſquiſque civitatem ſuam:

8. Qui venerant cum Zerubbabele, Jeſchuha, Nechemja, Hazarja, Rahamia, Nachamani, Mordecajo, Bilſchane, Miſperetho, Bigvajo, Nechumo, Bahana, ſingulis principibus ipſorum: hic numerus popularium à principibus ipſorum.

9. Filii Parhoſchi, bis mille centum ſeptuaginta duo; filii Schephatjæ trecenti ſeptuaginta duo;

10. Poſteri Arachi, ſexcenti quinquaginta duo;

11. Poſteri Pachath-moabi, ex poſteris Jeſchuhæ, & Joabi, bis mille octingenti octodecim;

12. Poſteri Helami, mille ducenti quinquaginta quatuor; poſteri Zatthu, octingenti quadraginta quinque: poſteri Zaccaj, ſeptingenti ſexaginta; poſteri Binnuj, ſexcenti quadraginta octo;

13. Poſteri Bebaj, ſexcenti viginti octo: poſteri Hazgadis, bis mille trecenti viginti duo;

14. Poſteri Adonikami, ſexcenti ſexaginta ſeptem; poſteri Bigvaj, bis mille ſexaginta ſeptem: poſteri Haddinis, ſexcenti quinquaginta quinque;

15. Poſteri Ateris ex Chizkija, nonaginta octo; poſteri Chaſchumi, trecenti viginti octo; poſteri Betzaj, trecenti viginti quatuor;

16. Poſteri Chariphi, centum duodecim;

17. Gibhonitæ, nonaginta quinque;

18 Bethlechemitæ, & Netophatæi centum octoginta octo; Hanathothani, centum viginti octo, Hazmavethani, quadraginta duo;

19. Kirjath-jeharimani, Cephirani, & Beerothani, ſeptingenti quadraginta tres; Ramani, & Gebahæi, ſexcenti viginti unus:

20. Micmaſæi, centum viginti duo; Bethelitæ, & Hajani, centum viginti tres:

21. Nebuntini alteri, quinquaginta duo;

pe-

posteri Helami alterius, mille ducenti quinquaginta quatuor; posteri Magbischi, centum quinquaginta sex;

22. Posteri Charimi, trecenti viginti; Jerechuntini, trecenti quadraginta quinque;

23. Lodæi, Chadidæi, & Onuntini, septingenti viginti unus; Senaani, ter mille noningenti triginta:

24. Sacerdotes: posteri Jeschahjæ, è familia Jeschuhæ, noningenti septuaginta tres; posteri Immeris, mille quinquaginta duo;

25. Posteri Paschchuris, mille ducenti quadraginta septem, posteri Charimi, mille septendecim.

26. Levitæ: posteri Jeschuhæ cum Kadmiele, è filiis Hodevæ, septuaginta quatuor;

27. Posteri Asaphi, qui psallebant in templo, centum quadraginta octo;

28. Ostiarii verò, posteri Schallumi, posteri Ateris, posteri Talmonis, posteri Hakkubi, posteri Chatitæ, posteri Schobai, centum triginta octo.

29. Sacerdotibus ministrantes in templo, posteri Tzichæ, posteri Chaschuphæ, posteri Tabbahoti, posteri Kerosi, posteri Sihæ, posteri Padonis.

30. Posteri Lebanæ, posteri Chagabæ, posteri Schalmai, posteri Chananis, posteri Giddelis, posteri Gachadis, posteri Reajæ, posteri Retzinis, posteri Nekodæ.

31. Posteri Gazami, posteri Huzzæ, posteri Paseachi, posteri Bezaj, posteri Mehunimi, posteri Nephischesimi, posteri Bakbuki, posteri Chakuphæ, posteri Charchuris.

32. Posteri Batzelithi, posteri Mechidæ, posteri Charschæ, posteri Barkosi, posteri Siseræ, posteri Temachi, posteri Netziachi, posteri Chatiphæ.

33. Schelomonis Nethinæi, posteri Sotaj, posteri Sopherethi, posteri Peridæ, posteri Jahalæ, posteri Darkonis, posteri Giddelis.

34. Posteri Schephatjæ, posteri Chatilis, posteri Pokereth-hatzebajimi, posteri Amonis.

35. Omnes Nethinæi, & posteri servorum Schelomonis, trecenti nonaginta duo.

36. Hi sunt illi, qui ascenderunt è Thelmelacho, & Thelcharsa, eorúmque principes Cerub, Adan, & Immer;

37. Sed non potuerunt indicare civitates suas, & progeniem suam, quemadmodum essent ex Jisraële, posteri Delajæ, posteri Tobijæ, posteri Nekodæ:

38. E sacerdotibus verò fungentibus sacerdotio, qui non sunt inventi esse, posteri Chabajæ, posteri Kotzi, posteri Barzillai, qui acceptâ uxore è filiabus Barzillaj, vocatus est de nomine ejus.

39. Horum quæsita est scriptura generis, quod prædicabant, sed non inventa est, quapropter sunt prohibiti sacerdotio fungi:

40. Edixit enim Regis legatus eis, ne participarent res sanctas, donec sacerdos existeret, docturus veritatem Urimis, & Thummimis.

41. Omnes Jisraëlitæ erant à nato annos duodecim, & deinceps, præter pueros, & puellas, quadragies bis mille trecenti sexaginta.

42. Servi, & ancillæ eorum septies mille trecenti triginta septem; cantores, & cantatrices ducentæ quadraginta quinque.

43. Equi eorum septingenti triginta sex, muli eorum ducenti quadraginta quinque, cameli quadringenti triginta quinque, asini sexies mille septingenti viginti.

44. Ex primoribus autem paternarum familiarum, quum pervenissent ad domum Jehovæ, qui habitat Jeruschalaimis, quidam *sponte* se offerentes ad domum Dei statuendam in sede ipsius;

45. Pro facultate sua dederunt in thesaurum ipsius operis auri drachmas semel, & sexagies mille, argentique pondo quinquies mille, & tunicas sacerdotum centum.

46. Et habitaverunt Sacerdotes, ac Levitæ, & qui venerant è plebe Jeruschalaima, atque in Jehudæam Nethinæi, cantorésque, & ostiarii, & omnes Jisraëlitæ in regionibus suis.

47. Quum autem septimus advenisset mensis, versantibus Jisraëlitis in civitatibus suis convenerunt unanimes in atrium, quod erat ante portam Orientalem:

48. Ubi stans Jehoschuah, filius Jotzadaki, cum fratribus suis sacerdotibus, & Zerubbabel, filius Schealthielis cum fratribus suis, exstruxerunt altare Dei Jisraëlis.

49. Ad offerendum in eo holocausta, sicut scriptum est in lege Moschis, viri Dei.

50. Quúmque erexissent altare in sede sua, quamvis convenientibus contra ipsos *populis* aliarum gentium terræ, eò quòd odio essent ipsis; tum confirmaverunt eos omnes gentes, quæ erant super terram, & obtulerunt in eo hostias, & holocausta Jehovæ manè, & vesperi:

51. Et celebraverunt festum tabernaculorum, sicut præceptum est, sacrificia in diem offerentes secundùm ritum.

52. Itémque holocaustum juge, & hostias sabbathorum, ac neomeniarum, & dierum solennium, omnes res sacras.

53. Quotquot voverunt Jehovæ, à die primo mensis septimi cœperunt offerre holocausta Jehovæ, quum templi Jehovæ non esset jactum fundamentum:

54. Dederúntque pecuniam putatoribus, & fabris, cibúmque, & potum cum oleo.

55. Tzidoniis, ac Tyriis, ut adveherent ipsis ligna cedrina ex Libano ratibus in portum Japhonis, secundùm facultatem à Cyro, Rege Persarum ipsis perscriptam.

56. Anno autem secundo, ex quo venerant ad domum Dei Jeruschalaima, mense secundo, cœperunt Zerubbabel, filius Schealthielis, & Jehoschuah, filius Jotzadaki cum fratribus suis sacerdotibus, & Levitis, & quicunque venerant è captivitate Jeruschalaima,

57. Fundare domum Dei primo die secundi mensis anno secundo, quicunque venerant in Jehudæam, & Jeruschalaima.

58. Quúmque statuissent Levitas à nato viginti annos, & deinceps, ut præessent operi domûs Jehovæ.

59. Assistens Jeschuah, filii ejus, & cognati ejus, & Kadmiel fratres, & filii ejus, filiique Jehudæ, & posteri Chenadadi, filii eorum, ac fratres eorum, Levitæ simul præfuerunt opificibus in domo Dei: quum ædificarent structores templum Domini.

60. Ste-

60. Steterúntque ſacerdotes induti cum tubis, & Levitæ poſteri Aſaphi cum cymbalis.

61. Collaudantes Jehovam, & benedicentes canticis, traditis à Davide, Rege Jiſraëlis; exclamaverúntque hymnis, benedicentes Domino, quia benignitas ejus, gloriáque eſt in ſecula, in toto Jiſraële.

62. Totus verò populus vociferabatur vociferatione magnâ, laudando Jehovam, quum excitaretur domus Jehovæ.

63. Venientes autem ex ſacerdotibus, & Levitis, primoribúſque paternarum familiarum ſenes, qui viderant domum priorem;

64. Ad hujus ædificationem flebant voce magnâ, & multi vociferabantur ex lætitia magna.

65. Adeò ut populus non internoſceret vociferationem ex lætitia à voce fletûs populi, quia populus vociferabatur vociferatione maxima, ità ut longè audiretur.

66. Audientes verò inimici Jehudæ, & Binjaminis, venerunt cognituri, quid *ſibi vellet* iſta vociferatio:

67. Et cognoſcentes deportatos iſtos ædificare templum Jehovæ, Deo Jiſraëlis.

68. Acceſſerunt ad Zerubbabelem, & Jehoſchuham, & ad primores paternarum familiarum, & dixerunt eis, ædificemus vobiſcum:

69. Nam, ſicut vos, auſcultamus Deo veſtro, & ipſi pariter adolemus inde à diebus Eſarchaddonis, Regis Aſſyriæ, qui deportavit nos huc.

70. Quibus dixit Zerubbabel, & Jeſchuah cum primoribus paternarum familiarum Jiſraëlis, non eſt veſtrum nobiſcum ædificare domum Deo noſtro:

71. Sed nos ſoli ædificabimus Jehovæ, Deo Jiſraëlis, ut præcepit nobis Cyrus, rex Perſidis.

72. Populi autem illarum regionum inſtantes in populum Jehudææ, obſidentéſque, conturbabant opus ædificationis, & inſidiis, & hominibus adductis, ne ædificarent;

73. Et graſſationem exercentes, impediebant, ne conſummaretur ædificium omnibus diebus Cyri Regis, protrahebántque ſtructuram uſque ad annum ſecundum Darii Regis.

CAPUT VI.

Templum exſtruitur auſpiciis Darii Nothi.

ANno autem ſecundo regni Darii prophetavit Chaggaj, & Zecaria, filius Hiddonis, prophetæ Judæis, qui erant in Jehudæa, & Jeruſchalaimis, nomine Dei Jiſraëlis.

2. Tunc ſurgens Zerubbabel, filius Schealthielis, & Jeſchuah, filius Jotzadaki, redorſi ſunt ædificare domum Domini, habitantis Jeruſchalaimis, quum adeſſent eis prophetæ Domini, juvantes eos.

3. Quo tempore venit ad eos Thatnai, princeps trans flumen, & Schetar-boznaj cum collegio ſuo:

4. Et dixerunt eis, quo auctore ædificatis domum iſtam, & tectum iſtud, aliáque omnia perficitis? & quínam ſunt ſtructores, qui iſta ædificant?

5. Sed gratiam hanc conſequuti ſunt reſpiciente Domino in reduces à captivitate ſeniores Jehudæorum.

6. Ut non impedirentur ædificare, donec ſignificatis Dario omnibus rebus iſtis reſponſum haberetur.

7. Exemplum epiſtolæ, quam ſcripſerunt Dario, miſerúntque Thatnaj, princeps trans flumen, & Schetar-boznaj, ac collegæ ejus, qui erant trans flumen: Dario Regi ſalutem.

8. Omnia nota ſunto Domino noſtro Regi, nos profectos in regionem Jehudææ, & ingreſſos Jeruſchalaima inveniſſe ex captivitatis reducibus ſeniores Jehudæorum in urbe, Jeruſchalaimis ædificantes domum Dei magnam.

9. Templum novum ex lapidibus politis, & maximis, pretioſáque materiâ ad parietes;

10. Et opus iſtud celeriter fieri, & proſperari in manibus eorum, magnificéque, & quàm diligentiſſimè perfici.

11. Tunc interrogavimus ſeniores, dicendo: quo auctore ædificatis domum iſtam, & opera hæc fundatis?

12. Ideò autem interrogavimus eos, ut notos faceremus tibi præpoſitos operi; & nomina eorum nobis de ſcripto dari poſtulavimus.

13. Qui reſponderunt nobis, dicentes; nos ſumus ſervi Dei, qui fecit cœlum, & terram.

14. Ædificata autem fuerat hæc domus ante multos annos, & conſummata *à* Rege Jiſraëlis magno, & potentiſſimo, perfectáque.

15. Sed ex quo majores noſtri exacerbantes peccaverunt in Deum cœleſtem Jiſraëlis, tradidit eos in manum Nebucad-netzaris, Regis Babyloniæ, Regis Chaldæorum.

16. Qui domum iſtam demolientes, incenderunt, & populum captivum abduxerunt in Babyloniam.

17. Verùm anno primo Cyri, Regis Babyloniæ, reſcripſit Cyrus Rex domum hanc ædificari.

18. Et illa ſacra vaſa aurea, & argentea, quæ exportans Nebucad-netzar è domo, quæ erat Jeruſchalaimis, appenderat in templo ſuo, illa depromſit Cyrus Rex è templo Babylonico & tradita ſunt Zerubbabeli, *ac* Scheſchbatzari, præſidi:

19. Quibus mandatum eſt, ut afferentes hæc vaſa, reponerent in templo, quod futurum erat Jeruſchalaimis, & ipſum templum Dei curarent ædificari in loco ſuo.

20. Tunc adveniens Scheſchbatzar, poſuit fundamenta domûs Dei, quæ eſt Jeruſchalaimis, atque ex eo tempore huc uſque ædificatur, nec dum eſt abſoluta.

21. Nunc ergo, ſi videbitur tibi, ô Rex, perquiratur in regio tabulario Cyri;

22. An inveniatur ex auctoritate Cyri Regis cœptam eſſe ſtructuram domûs Domini, quæ eſt Jeruſchalaimis, & judicium Domini noſtri Regis de his reſcribat nobis.

23. Tum Darius Rex mandavit inquiri in chartophylaciis, quæ erant in Babylonia: & inventus eſt in oppido Ecbatanis, in regione Mediæ loculus unus, in quo ſcripta erant iſta:

24. Anno primo Cyri Regis, Rex Cyrus mandavit domum Dei, quæ eſt Jeruſchalaimis, ædificari, ubi ignis jugis accendatur.

25. Cujus altitudo sit cubitorum sexaginta, & amplitudo cubitorum sexaginta, ordinibus lapidum maximorum ternis, & ordine lignorum novorum; & impensas è domo Cyri Regis tradi;

26. Et sacra vasa domûs Domini aurea, & argentea exportata per Nebucad-netzarem è domo Domini, quæ erat Jeruschalaimis, restitui in domum Jeruschalaimis, ubi fuerant posita, ut ponantur illic.

27. Mandavit itaque curæ esse Thatnajo, principi trans flumen, Schetar-boznajo, & collegis, & præsidibus, qui erant trans flumen, ut abstinerent ab eo loco, sineréntque servum Domini Zerubbabelem, præfectumque Jehudææ, ac Seniores Jehudæorum ædificare eo in loco domum illam Domini.

28. Mando quoque omnino ædificari, & prospici, ut adjuventur reduces Jehudæorum, donec consummatum sit templum Domini.

29. Et de canonè transfluviali diligenter quantitatem dari viris illis, & Zerubbabeli, præfecto ad sacrificia Domini in tauros, arietésque, & agnos.

30. Similiter frumentum, sal, vinúmque, & oleum indesinenter quotannis, prout sacerdotes, qui sunt Jeruschalaimis, indixerint quotidie consumendum esse, ac sine mora:

31. Ut offerant libamenta Deo maximo pro Rege, ac filiis ejus, orantes pro ipsorum vita.

32. Præterea denunciator istud, quisquis transgressus fuerit aliquid eorum, quæ rescripta sunt, aut infirmaverit, amotum iri lignum à domo ipsius, cui suspendatur, & bona ipsius adscribenda Regi.

33. Propterea verò Dominus, cujus nomen invocatur illic, dejiciat omnem Regem, & populum, qui manum suam extenderit ad impediendum, aut afficiendum malo domum Domini, quæ est Jeruschalaimis.

34. Ego Darius Rex decrevi hæc fieri quàm diligentissimè.

CAPUT VII.

Encænia, seu dedicatio templi.

TUnc Thatnaj, princeps trans flumen, Schetar-boznaj, & collegæ obsequentes mandatis Darii Regis.

2. Assistebant sacris operibus diligentissimè, & seniores Jehudæorum, curatorésque templi adjuvabant:

3. Ità prosperabantur opera sacra, prophetis Chaggajo, & Zecarjà prophetantibus.

4. Et perfecta sunt omnia de sententia Domini Dei Jisraëlis, & ex voluntate Cyri, & Darii, & Artaxerxis, Regis Persarum.

5. Finitâ autem domo nostrâ ad diem tertium mensis Adaris, sexto anno Darii Regis;

6. Facientes Jisraëlitæ, sacerdotes, ac Levitæ, & reliqui reduces deportationis, qui conscripti erant, secundùm ea, quæ præscripta sunt in libro Moschis.

7. Obtulerunt in dedicationem templi Domini, juvencos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos,

8. Et hœdos pro peccatis totius Jisraëlis duodecim ex numero à præfectis duodecim tribuum Jisraëlis:

9. Præfuerúntque sacerdotes, & Levitæ, induti amiculis per distributiones suas omnibus operibus Domini Dei Jisraëlis, secundùm præscriptum libri Moschis, & ostiarii singulis januis.

10. Deinde celebrarunt reduces deportationis Pascha die quarto-decimo mensis primi, purificatis sacerdotibus, & Levitis.

11. Nam etsi omnes reduces non simul purificati sunt, tamen omnes Levitæ purificati erant.

12. Immolaverúntque Pascha pro omnibus reducibus deportationis, & pro cognatis suis sacerdotibus, ac pro se ipsis.

13. Quod comederunt Jisraëlitæ, qui reduces erant ex deportatione, quicunque separaverant se ab omnibus exsecrationibus gentium terræ, quærentes Dominum.

14. Et celebraverunt festum azymorum septem diebus coram Jehova, epulantes.

15. Quoniam converterat animum Regis Assyriæ erga ipsos ad confirmandum manus eorum in opere Domini Dei Jisraëlis.

CAPUT VIII.

Hezra redit Jeruschalaima.

DEinde his rebus gestis, regnante Artaxerxe, Persarum Rege, accedens Hezra, filius Serajæ, filii Hazarjæ, filii Chilkijæ, filii Schallumi.

2. Filii Tzadoki, filii Achitubi, filii Amarjæ, filii Hazarjelis, filii Bukki, filii Abischuhæ, filii Pinchasi, filii Elhazaris, filii Aharonis, Sacerdotis primarii.

3. Hezra ergo ascendit è Babylonia (erat autem legisperitus promtus in lege Moschis, quam dederat Jehova, Deus Jisraëlis.)

4. Quum dedisset ei Rex gloriosè, atque munificè omne desiderium ejus; tantam consequutus erat gratiam in conspectu ejus:

5. Et ascenderunt cum ipso ex Jisraëlitis, sacerdotibúsque, & Levitis, sacris cantoribus templi, ostiariísque, & Nethinæis Jeruschalaima.

6. Anno septimo regni Artaxerxis, mense quinto, egressi è Babylonia, primo die mensis;

7. Pervenerunt Jeruschalaima ipso auctore, prout Dominus iter ipsorum prosperavit.

8. Nam Hezra maximo studio attendebat, ne prætermitteret quicquam eorum, quæ sunt ex Lege Domini, docendo Jisraëlem justitiam, ac judicium omne.

9. Ascendentibus autem actuariis Artaxerxis Regis dederunt scriptum ab Artaxerxe Rege, concessum Hezræ Sacerdoti legis perito, cujus exemplum subjectum est.

10. Rex Artaxerxes Hezræ, sacerdoti, perito legis Domini, salutem.

11. Humaniùs ego judicans benefacere, præcipio eis, qui spontè voluerint ex gente Jehudæorum, & ex Sacerdotibus, ac Levitis, qui sunt in regno meo comitari te Jeruschalaima.

12. Si qui ergo volent ire tecum, ut congressi, proficiscantur ex placito meo, & intimorum septem consiliariorum meorum:

13. Ut revisentes quæ aguntur in Jehudæa, & Jeruschalaimis, observent ea ex lege Domini, *quam habes ad manum*.

14. Deferantque munera Domino Deo Jisraëlis, quæ vovimus ego, & consiliarii, Jeruschalaima, cum omni auro, & argento, quod inventum fuerit in regione Babyloniæ

niæ esse Domini, habitantis Jeruschalaimis;

15. Ut aurum, & argentum, quod donatum fuerit ab ipsa gente in templum Domini ipsorum, quod est Jeruschalaimis, collectum, expendatur in juvencos, arietes, agnos, hœdosque, & quæ his conjuncta sunt.

16. Ut offerantur hostiæ Domino super altare Domini ipsorum Jeruschalaimis.

17. Quæcunque autem volueris cum fratribus tuis facere auro, & argento, pro voluntate tua, ex præcepto Dei vestri facito:

18. Et sacrosancta vasa, quæ data sunt tibi administerium domûs Dei tui reddens Jeruschalaimis.

19. Cætera, quæ tibi obvenerint necessaria domui Dei tui, dato de ærario Regis.

20. *Quæ volueris cum fratribus tuis facere auro, & argento, fac secundùm voluntatem Domini.*

21. Ego quoque Rex Artaxerxes, mando quæstoribus ærarii, qui sunt trans flumen, ut quicquid rescripserit Hezra sacerdos, peritus Legis Dei Altissimi, diligenter detur ei usque ad argenti talenta centum.

22. Et similiter ad frumenti coros centum, & vini bathos centum, *totidémque olei, & salis, quod abundet ei sine taxatione.*

23. Aliaque omnia secundùm legem Dei fiant Deo Altissimo, ne fortè effervescat ira in regnum Regis, & filiorum ejus.

24. Vobis autem indicitur, ut omnibus Sacerdotibus, & Levitis, & sacris cantoribus, Nethinæisque, & administris templi hujus.

25. Nullum tributum, neque indictio irrogetur, nec possit ullus imponere eis quicquam.

26. Tu autem Hezra pro sapientia Dei constitue judices, & arbitros trans flumen, omnes scientes Legis Dei, & omnes, qui legem Dei tui non noverunt, doce.

27. Ut, quicunque transgressi fuerint legem, diligenter plectantur, sive morte, sive cruciatu, sive pecuniæ multatione, sive exilio.

28. Et dixit Hezra, legisperitus, Benedictus Deus solus majorum nostrorum, qui indidit voluntatem hanc animo regis, ornandi domum Jehovæ, quæ est Jeruschalaimis.

29. Et me honore affecit coram rege, consiliariisque ejus, & amicis omnibus, & principibus potentibus ejus.

30. Ego itaque confirmatus animo, prout adfuit mihi Jehova, Deus meus, congregavi ex Jisraële viros, qui ascenderunt mecum.

31. Hi autem sunt primores paternarum familiarum, & gentis suæ, qui mecum ascenderunt regnante Artaxerxe è Babylonia.

32. E posteris Pinchasi, Gerschon; è posteris Ithamaris, Danijel; è posteris Davidis, Chattusch:

33. E posteris Schecanjæ, è natis Parhoschi, Zecarja; & cum eo reversi sunt viri centum quinquaginta:

34. E posteris Pachath-moabi, Eljohenai; & cum ipso viri ducenti;

35. E posteris Schecanjæ, filius Jachazielis, & cum ipso trecenti viri:

36. E posteris Hadinis, Hebed, filius Jonathanis; & cum ipso quinquaginta viri:

37. Et è posteris Schephatjæ Zebadja, filius Michaëlis; & cum ipso octoginta viri:

38. E posteris Joabi, Hobadja, filius Jechielis; & cum eo ducenti octodecim viri:

39. Ex posteris Schelomithi, filius Josiphjæ, & cum eo centum sexaginta viri:

40. Ex posteris Bebaj, Zecarja, filius Bebaj; & cum ipso viri viginti octo:

41. Ex posteris Hazgadis, Jochanan, filius Katanis; & cum ipso viri centum decem:

42. Ex posteris Adonikami posterioribus, quorum hæc nomina, Eliphelet, Jehiel, & Schemahja, & cum eis sexaginta viri: denique è posteris Bigvaj, Huthaj, & Zabbud; & cum eis septuaginta viri.

43. Quum autem congregâssem eos ad fluvium Ahavæ, metati sumus illic triduo, & recognovi eos:

44. Sed ex filiis Sacerdotum, & Levitarum neminem inveni illic;

45. Quapropter amandavi Elihezerem, Arielem, Schemahjam, Elnathanem, Jaribum, & Elnathanem, Nathanémque, & Zecarjam, ac Meschullamum primores; Jojaribum quoque, & Elnathanem doctores;

46. Et dedi mandata eis ad Iddonem, qui erat in Casiphja loco.

47. Jubens eos dicere Iddoni, Achivo, & Nethinæis, qui erant in Casiphja loco, ut mitterent nobis, qui ministerio fungerentur in domo Jehovæ, Dei nostri.

48. Qui adduxerunt nobis, prout manus Dei nostri valida adfuit nobis, viros intelligentes è posteris Machli, filii Levi, filii Jisraëlis, Scherebjam cum filiis ejus, & cognatis ejus octodecim:

49. Chaschabjam, & Jeschajam è posteris Merari, cognatos ejus, & filios eorum viginti;

50. Ex Nethinæis autem, quos dederat David, & principes ministerio Levitarum, Nethinæos ducentos viginti, quorum omnium nomina scripto expressa sunt.

51. Tum proclamavi illic jejunium, ut affligentes nos in conspectu Dei, quæreremus ab eo bonum iter pro nobis, & comitibus nostris, filiisque, & pecoribus *propter insidias:*

52. Nam pudebat me petere à Rege pedites, & equites ad comitatum, ut tuerentur nos contra adversarios nostros:

53. Quia dixeramus Regi, virtutem Domini, quærentibus ipsum ex toto animo, adfuturam ad omne opus bonum.

54. Sic igitur deprecati Dominum Deum nostrum, eum exoravimus, *& compotes facti sumus à Deo nostro.*

55. Et separavi è principibus Sacerdotum viros duodecim; & Scherebjam, Chaschabjamque, & cum eis ex cognatis eorum viros decem;

56. Quibus appendi aurum, & argentum, & vasa sacerdotalia domûs Dei nostri, quæ donaverat Rex, & consiliarii ejus, principésque, & omnes Jisraëlitæ?

57. Appensaque tradidi eis talenta argenti sexcenta quinquaginta, vasa argentea talentorum centum, & auri talenta centum.

58. Et crateres aureos viginti, & vasa ex auri-

aurichalco præstante duo, speciosa ut aurum.

59. Et dixi eis, & vos sancti estis Jehovæ, & vasa hæc sancta, etiam aurum, & argentum votivum est Domino Deo patrum nostrorum:

60. Sedulò custodite, donec expendatis ea principibus sacerdotum, Levitarúmque, & principibus paternarum familiarum Jisraëlis Jeruschalaimis in cellis domûs Dei nostri.

61. Itaque susceperunt Sacerdotes, & Levitæ aurum illud, argentum, & vasa inferenda Jeruschalaima in templum Domini.

62. Tunc promovimus à flumine Ahavæ, die duodecimo mensis primi, venimúsque Jeruschalaima:

63. Ubi postquam consedissemus triduo, die quarto expensum est aurum, & argentum in domo Jehovæ, Dei nostri, Meremotho, filio Urijæ, sacerdoti.

64. Et collegæ ipsius Elhazari, filio Pinchasi, quibuscum erant Jozabat, filius Jeschuhæ, & Nohadja, filius Binnui Levitæ, ex numero, & ex pondere universo.

65. Et scriptum est pondus ipsorum eâdem horâ.

66. Qui autem venerunt ex captivitate, obtulerunt holocausta Domino Deo Jisraëlis, juvencos duodecim pro toto Jisraële, arietes nonaginta sex.

67. Agnos septuaginta septem, & hircos pro peccato duodecim, omnia in sacrificium Domino:

68. Et legenda tradiderunt edicta Regis satrapis, regiis procuratoribus, & principibus trans flumen, qui honore affecerunt gentem, & templum Domini.

69. His autem consummatis accesserunt ad me principes, dicendo: non separaverunt se gens Jisraëlitarum, & principes, & sacerdotes, & Levitæ.

70. Ab alienigenis gentibus, & nationibus terræ; immunditias suas à Cenahanæis, Chitthæis, & Perizzæis, Jebusæis, Moabitis, Ægyptiis, & Edomæis habent:

71. Conjugati enim sunt filiabus eorum ipsi, & filii ipsorum, & mistum est semen sanctum alienis gentibus: etiam participes sunt principes, & antistites iniquitatis istius à principio.

72. Ut audivi ista, conscidi vestem, & pallium meum, & vellens de capillis capitis mei, & barbæ, sedi dolens, & mœstus.

73. Et convenerunt ad me, quicunque movebantur verbo Domini Dei Jisraëlis, lugentem propter iniquitatem istam, & sedebam tristis usque ad tempus sacrificii vespertini.

74. Tunc consurgens à jejunio conscissâ veste, & pallio, & flectens genua, extendi manus ad Dominum;

75. Dicens; Domine, confusus sum, & pudet me comparere ante faciem tuam:

76. Nam peccata nostra multiplicata sunt supra capita nostra, & iniquitates nostræ altæ sunt in cœlum usque.

77. Quomodo à temporibus majorum nostrorum sumus in reatu magno, usque in diem hunc.

78. Itaque propter peccata nostra, majorúmque nostrorum fuimus traditi cum fratribus nostris, Reges nostri, & sacerdotes nostri Regibus terræ, gladio, captivitati, & prædæ, ac confusioni usque in hodiernum diem.

79. At nunc, quando contingit nobis misericordia abs te, Domine Deus, relinquente nobis radicem, & nomen in loco sanctitatis tuæ;

80. Detegente lumen nostrum in domo Domini Dei nostri, dante nobis cibum in tempore servitutis nostræ:

81. Quum serviremus, non derelinquente nos Domino Deo nostro; sed constituente nos in gratia, & disponente, ut nobis reges Persidis dent cibum.

82. Ut extollamus templum Domini Dei nostri, & instauremus vastitates Tzijonis; denique dante nobis stabilitatem in Jehudæa, & Jeruschalaimis:

83. Nunc, *inquam*, quid dicemus Domine, habentes hæc? transgressi enim sumus præcepta tua, quæ dederas manu servorum tuorum, prophetarum, dicens;

84. Terra, quam ingressuri estis ad possidendum hæreditatem ejus, terra polluta est coinquinationibus populorum ipsius, quorum immunditiis repleta est, totâ immunditiâ suâ.

85. Nunc ergo filias vestras ne jungite filiis eorum, & filias eorum ne accipite filiis vestris

86. Nec quærite pacem habere cum illis unquam, ut invalescentes comedatis fructus optimos terræ, & hæreditatem distribuatis filiis vestris usque in seculum.

87. Postquam igitur, quæ contigerunt nobis, omnia fuerunt propter opera nostra pessima, & maxima peccata nostra; (Tu enim Domine, allevans peccata nostra dedisti nobis tale residuum;)

88. An rursus aversi transgrederemur jura tua, & commisceremur immunditiæ alienigenarum, & gentium terræ hujus:

89. Nónne iratus nobis, perderes nos, donec non relinqueretur radix, & nomen nostrum?

90. Jehova, Deus Jisraëlis justus esses: sed derelicta est radix usque in hodiernum diem.

91. Ecce, nunc sumus coram te in reatibus nostris, quàmvis non sit standum coram te in eis.

92. Quum autem oraret Hezra, & confiteretur flens, ac prostratus ante templum, congregati sunt ad eum Jeruschalaimis turba magna valde, viri, & mulieres, juvenésque, & juvenculæ, & fletus erat magnus in ipsa multitudine.

93. Exclamantíque Hezræ dixit Schecanja, filius Jechielis è posteris Helami; Hezra, nos in Dominum peccavimus, quòd duximus mulieres alienigenas ex gentibus terræ.

94. Nunc verò spes est toti Jisraëli: hîc ergo detur jusjurandum Domino, nos expulsuros omnes uxores nostras, quæ sunt ex alienigenis cum natis earum.

95. Sicut tibi præceptum est à majoribus ex lege Domini, surgens explica:

96. Tibi enim hæc res incumbit, nos verò aderimus tibi, viriliter fac.

97. Itaque exsurgens Hezra, adjuravit principes sacerdotum, Levitas, & totum Jisraëlem, ut facerent secundùm rem hanc: cui juraverunt.

CAPUT

CAPUT IX.

Hezra reformationem instituit,

POstea surgens Hezra ab anteriore parte templi, abiit in cellam Jochananis, filii Eljaschibi:

2. Ubi diversatus, non gustavit cibum,nec aquam bibit, lugens propter iniquitates magnas multitudinis.

3. Et promulgatum est in tota Jehudæa,& Jeruschalaimis, omnibus, qui reversi erant ex captivitate, ut congregarentur Jeruschalaima:

4. Quicunque verò non venturus esset biduo, vel triduo ex consilio principum, ac seniorum, ejus facultates omnes consecratum iri, ipsum verò separatum iri à congregatione deportata.

5. Ità congregati sunt omnes tribules Jehudæ, & Binjaminis triduo Jeruschalaima, mense nono, die vicesimo mensis;

6. Et consedit totus populus in area templi,trementes propter præsentem hyemem.

7. Tunc exsurgens Hezra, dixit illis, vos iniquè fecistis,quòd duxistis uxores alienigenas, superaddentes reatui Jisraëlis.

8. Nunc ergo cedite confessionem, & magnificentiam Jehovæ,Deo majorum nostrorum.

9 Et perficientes voluntatem ipsius,discedite à gentibus terræ, & ab uxoribus alienigenis.

10. Cui exclamans omnis multitudo, dixerunt voce magna, sicut dixisti, faciemus.

11. Sed quoniam multitudo magna est, & tempus hybernum, nec possumus sub dio stare; hoc autem opus non est unius diei nobis, neque bidui, quia plurimi in hac re peccavimus:

12. Stent principes multitudinis; & omnes, qui inter nos habitant, quicunque habent uxores apud se alienigenas.

13. Sistent se præfinito tempore cum senioribus, & judicibus uniuscujusque loci, usque dum solverint iram Domini ex negotio hoc:

14. Tantùm Jonathan, filius Hasaëlis, & Jachzeja filius Thikvæ susceperunt istud: Meschullam verò, & Schabbethaj Levitæ adjuverunt illos:

15. Fecerúntque secundùm omnia hæc reduces ex captivitate.

16. Nam electi viri Hezra sacerdos, & primarii paternarum familiarum in familias paternas suas nominibus expressi, sederunt à die primo mensis decimi, ut examinarent negotium istud;

17. Et perductum est ad finem *negotium* de viris, habentibus uxores alienigenas usque ad diem primum mensis primi.

18. Et inventi sunt ex Sacerdotibus permisti, qui habebant uxores alienigenas;

19. E filiis Jeschuhæ, filii Jehotzadaki, & cognatis ejus, Mahaseja, & Elihefer,& Jarib, & Gedalja.

20. Qui adhibentes manus, expulerunt uxores suas, litando ex grege arietem pro reatu suo:

21. Item è posteris Immeris, Chanani, & Zebadja, & è posteris Charimi, Mahaseja, Elija, & Schemahja, & Jechiel, & Huzzija:

22. Et è posteris Paschchuris, Eljohenaj, Mahaseja, Jischmahel, Nethaneel, Jozabad, & Elhasa.

23. Item ex Levitis, Jozabad, & Schimhi, & Kelaja, qui idem Kelita,Petachja, Jehuda, & Elihezer:

24. Et è musicis, Eljaschib:

25. Et ex ostiariis, Schallum, & Telem, & Uri.

26. De Jisraëlitis verò; è posteris Parhoschi, Ramja, & Jezija, & Malcija,& Mijamin, & Elhazar, & Malcija, & Benaja:

27. Item è posteris Helami, Matthanjah, Zecarja, & Jechiel, & Habdi, & Jeremoth,& Elija:

28. Item è posteris Zatthu,Eljohenaj, Eljaschib, Matthanja, & Jeremoth, & Zabad, & Haziza:

29. Et è posteris Bebaj, Jochanan, Chananja, Zabbaj, & Hathlaj:

30. Et è posteris Bani, Meschullam, Malluc, & Hadaja, Jaschub, Scheal, & Ramoth:

31. Item è posteris Pachath-moabi, ex Hadna, & Celale, Benaja, Mahaseja, Matthanja, Betzaleel,& Binnui, ac Menasche:

32. Item è posteris Charimi, Elihezer, Jischija, Malcija, Schemahja, Schimhon, Binjamin, & Malluc, & Schemarja:

33. Et è posteris Chaschumi, Matthenaj, Matthathja, Zebad, Eliphelet, Jeremaj, Menasche, & Schimhi:

34. Item è posteris Bani, Mahadaj, Hamram, & Uël, Benaja, Bedeja, Celuhu, Vanja, Meremoth, Eljaschib,Matthanja,Matthenaj, & Jahasau, & Bani, & Binnui, & Schimhi, & Schelemja,& Nathan,& Hadaja,Mabnadbaj, Schaschaj, Scharaj, Hazareel, Schelemja, Schemarja, Schallum, Amarja, & Joseph:

35. Et è Nebuntinis Jehiel, Matthithja, Zabad, Zebina, Jaddau, Joël, & Benaja.

36. Omnes isti duxerunt uxores alienigenas, & dimiserunt eas cum filiis.

37. Ità habitaverunt sacerdotes, ac Levitæ, & Jisraëlitæ Jeruschalaimis, atque in regione tota: novilunio autem mensis septimi, dum erant Jisraëlitæ in commorationibus suis.

38. Congregata est tota multitudo simul in aream, quæ est ab oriente portæ sacræ:

39. Et dixerunt Hezræ legisperito, ut afferret legem Moschis, traditam à Domino Deo Jisraëlis.

40. Tum afferens Hezra sacerdos legem coram tota multitudine eorum,tam virorum quàm mulierum,& omnibus valentibus intelligere legem, novilunio mensis septimi;

41. Legit in area, quæ est ante portam sacram templi, à prima luce usque ad meridiem, coram viris, & mulieribus omnibus attendentibus ad legem.

42. Stabat autem Hezra legisperitus in suggestu ligneo, qui fabricatus fuerat;

43. Adstantibus ei Matthithjâ,& Schemaho, Hanajâ, Urijâ, Chilkijâ, & Mahasejâ ad dexteram;

44 Ad sinistram verò Pedajâ,& Mischaële, Malcijâ, Chaschuino, Chaschabaddanâ, Zecarjâ, & Meschullamo:

45. Quum sumeret Hezra librum coram tota multitudine: præsidens è superiore loco in conspectu omnium.

46. Deinde postquam absolvisset legem omnibus stantibus: benedixit Hezra Jehovæ, Deo maximo, Deo exercituum omnipotenti.

47. Et respondit omnis populus, amen, elatísque sursum manibus, procidentes in terram, adoraverunt Dominum.
48. Jeschuah quoque, & Bani, & Scherebja, Jamin, Hakkub, Schabbethaj, Hodja, Mahaseja, Kelita, Hazarja, Jozabad, Chanan, Pelaja, & alii Levitæ.
49. Docebant legem Domini in multitudine, legentes legem Domini, & proponebant singuli ea, quibus lectio intelligeretur.
50. Deinde loquutus legatus regis cum Hezra Sacerdote, legisperito, ac Levitis, docentibus populum, dixit: dies hic sanctus est Domino, (flebant enim omnes, quum audivissent legem.)
51. Et dixit Hezra, digressi ergo comedite pinguissima quæque, & bibite dulcia, ac mittite munera iis, qui non habent.
52. (Sanctus enim est hic dies Domino) & nolite mœsti esse; nam Dominus gaudio afficit vos.
53. Levitæ quoque denunciárunt palàm omnibus, dicentes; dies hic sanctus est, nolite mœsti esse:
54. Et abiverunt omnes ad comedendum, & ad bibendum, epulandúmque, & mittendum munera iis, qui non habebant, ut epulentur, & magnificè lætati sunt de verbis, quæ edocti fuerant.
55. Et congregati omnes Jeruschalaimis, celebrárunt lætitiam, secundùm dispositionem Domini Dei Jisraëlis.

Hezræ Apocryphus Liber secundus.

Qui vulgò Quartus appellatur.

CAPUT I.

Mittitur Hezras à Domino multa ingratis Jehudæis exhibita beneficia exprobraturus.

Liber Hezræ Prophetæ secundus, filii Serajæ, filii Hazarjæ, filii Chilkijæ, filii Schallumi, filii Tzadoki, filii Achitubi.
2. Filii Amarjæ, filii Hazarjæ, filii Merajothi, filii Zerachjæ, filii Huzzi, filii Bukki, filii Abischuhæ, filii Pinchasi, filii Elhazaris.
3. Filii Aharonis ex tribu Levi, qui fuit deportatus in regione Medorum, regno Artaxerxis, Regis Persarum.
4. Fuit igitur verbum Domini ad me, dicendo:
5. Abiens, renuncia populo meo facinora ipsorum, & ipsorum filiis iniquitates, quas admiserunt in me, ut renuncient posteris.
6. Peccata majorum aucta in ipsis esse: qui obliti mei, sacrificaverunt diis alienis.
7. Nónne ego eduxi eos è terra Ægypti, è domo servitutis? ipsi autem irritaverunt me, & consilia mea spreverunt.
8. Tu itaque excute comam capitis tui, & projice omnia mala super ipsos: quoniam non obediverunt legi meæ, etiámque populus iste, disciplinam non accipit.
9. Quò usque tandem tolerarem istos, quibus tanta contuli beneficia?
10. Reges multos propter eos subverti; Parhonem cum servis ejus, & omnem exercitum ejus percussi:
11. Omnes gentes à facie eorum perdidi in Oriente, provinciarum duarum populos, Tyrum, & Tzidonem usque dissipavi, & omnes adversarios eorum interfeci.
12. Tu ergo alloquere illos, dicens; Hæc dicit Dominus;
13. Ego vos per mare traduxi, & plateas vobis jam olim munitas effeci, ducem vobis dedi Moschen, & Aharonem Sacerdotem;
14. Lucem vobis columnâ ignis exhibui, & maxima miracula feci in vobis: vos autem mei obliti estis, ait Dominus.
15. Hæc ait Dominus exercituum, Coturnix vobis signo fuit, castris vestris ut præsidium circumdedi eam, quum illic murmuraretis.
16. Ac non triumpharetis in nomine meo de perditione inimicorum vestrorum; sed nunc adhuc etiam murmuratis:
17. Et ubi sunt beneficia, quæ præstiti vobis? nónne in deserto esurientes inclamavistis me.
18. Dicendo: quare in desertum istud adduxisti nos, ut morte afficeres nos? præstitisset nos servire Ægyptiis, quàm mori in deserto hoc:
19. Et condolens gemitibus vestris, dedi vobis Man in escam, panem angelorum manducâstis.
20. Nónne, quum sitiretis, petram excidi, & fluxerunt aquæ ad saturitatem? propter æstus *ut* foliis arborum obtexi vos.
21. Divisi vobis regiones opimas; Cenahanæos, & Perizzæos, ac Pelischthæos à facie vestra projeci, quid faciam vobis ampliùs? ait Dominus.
22. Hæc ait Dominus omnipotens, in deserto, quum essetis ad fontes amaros, sitientes, & blasphemantes nomen meum.
23. Non ignem vobis immisi pro blasphemiis, sed mittens lignum in aquam dulces feci fontes.
24. Quid tibi faciam, Jahakob? noluisti obedire Jehuda: transferam me ad alias gentes, & exponam eis nomen meum, ut custodiant statuta mea.
25. Quoniam me dereliquistis, ego quoque vos derelinquam: quando petetis à me misericordiam, non miserebor:
26. Quando invocabitis me, ego non exaudiam vos: maculâstis enim manus vestras sanguine, & pedes vestri excurrunt impigrè ad committenda homicidia.
27. Non me planè dereliquistis, sed vos ipsos, ait Dominus.
28. Hæc dicit Dominus omnipotens, nónne ego vos rogavi, agens ut pater filios, & ut mater filias, & ut nutrix parvulos suos.
29. Ut essetis mihi populus, & ego vobis Deus, essetísque mihi filii, & ego vobis pater?
30. Ità vos collegi ut gallina pullos suos sub alas suas: modò autem, quid facerem vobis? projiciam vos à facie mea.
31. Oblationem quum attuleritis mihi, avertam faciem meam à vobis: dies enim festos

festos vestros, & neomenias, & circumcisiones repudiavi.

32. Ego misi servos meos prophetas ad vos; quos acceptos interfecistis, & laniastis corpora eorum: sanguinem eorum reposcam, ait Dominus.

33. Hæc dicit Dominus omnipotens, domus vestra deserta est: projiciam vos ut ventus stipulam;

34. Et filii non procreabunt, quoniam mandatum meum neglexerunt, & fecerunt, quod malum videtur in oculis meis.

35. Tradam domos vestras populo venturo, qui, quum me non audiverint, credent; qui quum signa non ostendero ipsis, facient præcepta mea;

36. Qui quum Prophetas non viderint, recordabuntur iniquitates suas.

37. Testor populi venturi gratiam, cujus parvuli exsultabunt lætitiâ, me quidem non videntes oculis carnis, sed spiritu credentes, quæ dixi.

38. Nunc verò frater aspice, quæ gloria, & vide populum advenientem ab ortu:

39. (Quibus daturus sum principatum Abrahami, Jitzchaki, & Jahakobi, & Hoschehæ, & Hamosi, & Micæ, & Joelis, & Hobadiæ, & Jonæ.

40. Et Nachumi, & Chabbakuki, Tzephanjæ, Chaggai, Zecariæ, & Maleaci) & eum, qui Angelus Domini vocatus est.

CAPUT II.

Synagoga sub figura matris, evocatur à malis suis ad viam rectiorem.

HÆc dicit Dominus, ego eduxeram populum istum de servitute, eisque mandata dederam per servos meos Prophetas: quos audire noluerunt, sed irrita fecerunt consilia mea.

2. Mater, quæ istos genuit, dicit eis, abite filii; nam ego vidua, & derelicta sum.

3. Educaveram vos cum lætitia, sed amisi vos cum luctu, & tristitia, quoniam peccâstis coram Domino Deo vestro, & fecistis, quod malum videtur in oculis ejus.

4. Modò autem quid facerem vobis? ego vidua sum, & derelicta, abite filii, & petite à Domino misericordiam.

5. Ego verò te, pater, testem invoco in matrem filiorum istorum, qui noluerunt testamentum meum servare.

6. Ut exponas eos confusioni, matrémque eorum direptioni, ne progenies sit eis;

7. Dispergantur in gentes, nomina eorum deleantur è terra, quoniam spreverunt sacramentum jurisjurandi mei.

8. Væ tibi Aschur, qui abscondis iniquos penès te; ô gens improba, recordare quid fecerim Sedomo, & Hamoræ.

9. Quorum ager jacet, piceis glebis, & aggesto cinere: sic efficiam eos, qui mihi non auscultârunt, inquit Dominus omnipotens.

10. Hæc edicit Dominus Hezræ, indica populo huic meo, me daturum ipsis regnum Jeruschalaimorũ, quod daturus fueram Jisraëli.

11. Recepturum ad me gloriam illorum, & daturum his tabernacula æterna, quæ præparaveram illis;

12. Lignum vitæ fore his, unguentum odoratissimum, hos neque labori, neque fatigationi unfestos fore.

13. Pergite, ut accipiatis: rogate pro vobis, ut dies paucos morentur; jam paratum est regnum, vigilate.

14. Testare cœlum, & terram, contrivi enim malum, & creavi bonum, ut vivo ego, ait Dominus.

15. Mater, amplectere filios tuos, educa illos cum lætitia sicut columba, confirma pedes eorum: quoniam te elegi, dicit Dominus.

16. Et excitans mortuos de locis suis, è monumentis educam illos: quoniam agnovi nomen tuum Jisraël.

17. Ne timeas, ô filiorum istorum mater, quoniam te elegi, dicit Dominus.

18. Mittam tibi adjutores servos meos Jeschahjam, & Jirmejam, & quorum consilium sanctificavi, ac paravi tibi, *ut* arbores duodecim gravidas variis fructibus.

19. Et totidem fontes fluentes lacte, & melle, ac montes ingentes septem abundantes rosa, & lilio; quibus gaudio explebo filios tuos.

20. Viduam absolve, pupilli causam age, egenti da, orphanum tuere, nudum vesti.

21. Confractum, & debilem cura, claudum ne deride, defende mancum, & cœcum ad videndum claram lucem meam adhibe.

22. Senem, & puerum intrà muros tuos serva.

23. Mortuos, ubi inveneris, involvens commenda sepulchro: & dabo tibi primam sedem in resurrectione mea.

24. Contine te, & quiesce popule mi, nam requies tua adventura est.

25. Nutrix bona, nutri filios tuos, confirma pedes eorum.

26. Puerorum, quos dedit tibi, nemo intereat; eos enim ego reposcam de manu tua:

27. Sed ne defatigeris: nam, quum advenerit dies oppressionis, & angustiæ, plorabunt, & mœrebunt alii, tu autem hilaris, & gaudiis copiosa eris.

28 Invidebunt gentes, sed nihil adversùs te poterunt, inquit Dominus.

29. Manus meæ protegent te, ne filii tui tormenta experiantur.

30. Hilaris esto mater cum filiis tuis, nam ego eripiam te, dicit Dominus.

31. Filiorum tuorum, qui dormiunt, recordare; quoniam ego eos educturus sum è lateribus terræ, & misericordiam facturus eis, quia misericors sum, ait Dominus omnipotens.

32. Complectere natos tuos usque dum veniam, & faciam eis misericordiam: nam exuberant fontes mei, & gratia mea non deficiet unquam.

33. Ego Hezra præceptum acceperam à Domino in monte Chorebi, ut ad rem Jisraëlem: sed quum veni ad eos; reprobaverunt me, & respuerunt mandatum Domini.

34. Ideóque vobis edico gentes, quæ auscultatis, & intelligitis, exspectate pastorem vestrum, requiem æternam daturum vobis: nam in proximo ille est, qui temporibus ultimis erat adventurus.

35. Præparati estote ad præmia regni, quum lux perpetua lucebit vobis in æterna tempora.

36. Fugite umbram istius seculi, percipite

jucundissimam gloriam vestram: ego testor palàm servatorem meum.

37. Commendatum donum percipientes hilares estote, gratias agentes ei, qui vos ad regna cœlestia advocavit.

38. Agedum consistite, & respicite numerum obsignatorum ad convivium Domini.

39. Qui umbram effugientes seculi istius, splendidas tunicas à Domino acceperunt.

40. Accipe, Tzijon, numerum tuorum, & reclude tuos vestibus candidis indutos, qui legi Domini plenè obsequuti sunt.

41. Filiorum tuorum, quos optabas, plenus est numerus: roga Dominum, penès quem imperium est, ut sanctificetur populus tuus, qui ab initio vocatus est.

42. Ego Hezra vidi in monte Tzijonis turbam magnam, quam numerare nòn poteram, omnium canticis collaudantium Dominum:

43. In quorum medio erat juvenis staturà celsus, eminens supra omnes alios, qui singulorum capitibus imponebat coronas, & eò magis exaltabatur: ego autem tenebar miraculo.

44. Tunc interrogans Angelum, dixi, qui sunt hi, Domine?

45. Qui respondens mihi, dixit, hi sunt, qui mortalem tunicam deponentes, immortalem induerunt, & confessi nomen Dei, modò coronantur, & accipiunt palmas.

46. Iterum dixi Angelo, Quis est juvenis ille, qui coronas imponit eis, & palmas in manus tradit?

47. Qui respondens, dixit mihi, ille est Filius Dei, quem in seculo suo confessi sunt.

48. Quum itaque cœpissem magnificare eos, qui fortiter pro nomine Domini perstiterunt; edixit mihi Angelus, abi, renuncia populo meo, quales res, & quàm mirabiles Domini Dei videris.

CAPUT III.

In omnibus Adami posteris, & maximè in gentibus abundare malitiam.

ANno tricesimo, ab urbe diruta, quum essem in Babylonia, conturbatus fui recumbens in cubili meo, & cogitationes meæ obruerunt animum meum;

2. Quoniam videbam desolationem Tzijonis, & multitudinem eorum, qui erant in Babylonia.

3. Exagitato itaque spiritu meo valde, cœpi alloqui verbis timore conjunctis Altissimum;

4. Dicens: Domine Jehova, tu verbo tuo ab initio statuisti terram solus, & in ea parâsti populum:

5. Tu dedisti Adamo corpus mortuum (nam ipsum quoque figmentum manuum tuarum est) quúmque insufflâsses in illud spiritum vitæ, factus est vivens coram te:

6. Tu inducens eum in Paradisum, quem dextera tua conseverat, antequam ille veniret in terram.

7. Mandaveras illi, ut diligeret viam tuam: sed transgressus est illam, ideóque sententiam tulisti in illum mortis, & in posteros illius.

8. Ita natis gentibus, tribubúsque, & populis, nationibúsque innumeris, ambulavit etiam unaquæque gens arbitratu suo, & facientes, quod malum videtur in oculis tuis, spreverunt præcepta tua.

9. Quapropter succedente tempore induxisti diluvium in habitatores seculi, quo perdidisti eos.

10. Evenítque singulis eorum, ut Adæ mors, ità diluvium eis:

11. Unum verò ex eis dereliquisti, Noachum cum domo ipsius, unde justi omnes.

12. Fuit autem, quum cœpissent multiplicari habitatores terræ in filios quàm plurimos, unde populi, ac gentes multæ dispersæ sunt, quando cœperunt iterum impietatem exercere plus quàm priores:

13. Fuit, *inquam*, eis iniquè facientibus in conspectu tuo, ut eligeres tibi virum ex eis, cui nomen Abraham.

14. Et diligens eum, demonstrares ei soli voluntatem tuam.

15. Ac institueres ei fœdus æternum, dicens ei, te nunquam esse derelicturum semen ipsius.

16. Itaque dedisti ei Jitzchakum, Jitzchako verò Jahakobum, & Hesauum, è quibus eligens Jahakobum, postquam Hesavum separavisti, abiit Jahakob in multitudinem magnam.

17. Fuítque, quum eductum semen ejus ex Ægypto, adduxisses ad montem Sinai.

18. Ut inclinans cœlos, quateres terram, commoveres orbem, tremefaceres abyssos, & conturbares seculum.

19. Et præeunte gloriæ tuæ in partes quatuor igne, & terræmotu, ventóque, & gelidâ nube, dares semini Jahakobi legem, & generationi Jisraëlis, quam diligenter observaret.

20. Sed non abstulisti cor malignum ab eis, ut ederet lex tua in eis fructum.

21. Cor enim malignum primus gestavit Adam, ex quo transgressione victus est, atque etiam omnes, qui nati sunt ex eo:

22. Et facta est permanens infirmitas, adeóque lex infirmitatis hærens cordi populi radice pessimâ, in qua discedente bonitate, remansit malignitas.

23. Quum autem procedentibus temporibus, anni completi essent, quibus suscitâsti tibi servum, nomine Davidem.

24. Indixisti ei, ut exstructâ civitate nomini tuo, offerrentur tibi in ea thus, & oblationes:

25. Quod ubi factum fuisset annis multis, dereliquerunt te habitatores civitatis.

26. Omnino facientes, ut fecerat Adam, omnésque generationes ejus, & ipsi quoque usi sunt maligno corde.

27. Quamobrem tradidisti civitatem tuam in manus inimicorum tuorum.

28. An verò meliùs faciunt habitatores Babylonis, ut propterea dominentur Tzijoni?

29. Fuit enim, ex quo veni huc, ut impietates innumerabiles viderim, & delinquentes multos viderit anima mea his triginta annis:

30. Quapropter deficit animus meus, quoniam video, ut sustines peccatores istos, & parcis impiè agentibus: perdis autem populum tuum, conservans inimicos tuos, quod non significaveras.

31. Nihil venit in mentem mihi, cur via hæc

hæc immota relinqui debeat: nam an meliùs facit Babylon, quàm Tzijon?

32. Aut an alia gens cognovit te, præterquam Jisraël, aut si, quæ nationes crediderunt tuis fœderibus, ut fecit Jahakob?

33. At horum merces non comparet, neque labor attulit fructum suum: quacunque verò peragravi in gentibus, vidi eas abundantes, quàmvis immemores mandatorum tuorum.

34. Nunc ergo expende staterâ iniquitates nostras, & aliorum, qui in hoc seculo habitant: non invenietur profectò nominis tui recordatio, nisi in Jisraële.

35. Ecquando non peccaverunt in conspectu tuo, qui habitant terram? aut quæ gens sic observavit præcepta tua?

36. Hos quidem nominatim comperies servâsse mandata tua, gentes autem minimè comperies.

CAPUT IV.

Retunditur curiosi scrutatoris præsumptio, adductis variis similitudinibus.

RESpondens verò mihi Angelus, missus ad me, cui nomen Uriel,

2. Dixit mihi; gravissimè ergo defecit animus tuus, quòd in seculo hoc comprehendere cogitas viam Altissimi.

3. Cui dicente me, ità Domine mi, respondens ille mihi, tres vias, inquit, missus sum, ut ostendam tibi, & tres similitudines, ut proponam coram te:

4. E quibus unam, si exposueris mihi, ego vicissim demonstrabo tibi viam, quam desideras videre: & docebo te, unde sit cor malignum,

5. Quum autem dixissem, eloquere Domine mi; dixit mihi, abi, pondera ignis pondus, quod referas mihi, aut metire flatum venti, aut revoca mihi diem præteritum.

6. Tum respondente me, & dicente, quis mortalium ea facturus esset, de quibus rogas me?

7. Dixit mihi, si rogarem te, dicendo: quantæ habitationes sunt in profundo maris; aut quantæ venæ in abysso ima? aut quantæ venæ aquarum sunt in expanso? aut qui sunt exitus paradisi?

8. Diceres mihi fortasse, in abyssum non descendi, ac ne in sepulchrum quidem adhuc, neque in cœlum ascendi unquam:

9. Nunc autem non rogavi te nisi de igne, & vento, & die, quem præteriisti, à quibus tamen separari non potes, & non respondes mihi de illis.

10. Deinde dixit mihi, tu, quæ tua sunt, tecum versantia, non potes cognoscere:

11. Et quomodo posset vas tuum capere viam Altissimi, etiam ex corrupto exteriùs seculo intelligere corruptionem, quæ evidens est in conspectu meo?

12. Me autem dicente illi, præstiterat nos non esse, quàm adhuc vitam trahere inter impios, & pati, quamobrem verò non intelligere:

13. Respondit mihi, dicendo: Profectus sum aliquando ad silvam arborum campestrem, quæ iniverant consilium, dicentes;

14. Agite, eamus, & bellum geramus in mare, ut recedat coram nobis, & faciamus nobis silvas alias:

15. Similiterque fluctus maris: hi quoque iniverunt consilium, dicentes; Agitè, ascendamus, & debellemus silvas campi, ut ibi etiam conficiamus nobis aliam regionem.

16. Sed irritum fuit consilium silvæ; ignis enim veniens consumsit eam:

17 Et similiter consilium fluctuum maris, obsistens enim arena, prohibuit eos.

18. Si ergo judex istorum esses, utrum priùs absolveres? aut utrum condemnares?

19. Cui ego respondens, utique, *inquam*, vanum consilium iniverunt: terra enim data est silvæ, & maris locus, ut ferat fluctus ipsius.

20. Et ille mihi, bene, inquit, judicâsti: & quare non aptas tibi ipsi hoc judicium tuum?

21. Quemadmodum enim silvæ data est terra, & maris locus fluctibus ipsius; sic habitatores terræ, quæ sunt super terram, ea solùm possunt intelligere; cœlites verò, quæ sunt in cœlorum altitudine.

22. Tunc respondens, dixi, oro te Domine, ut mihi detur mens intelligendi capax:

23. Non enim fuit animus rogandi de rebus tuis superioribus, sed de iis, quæ pervadunt nos quotidie: cur Jisraël expositus sit gentibus opprobrio, & populus, quem dilexisti, traditus nationibus impiis; cur Lex patrum nostrorum interierit, & constitutiones scriptæ nusquam habeantur.

24. Pereuntibus nobis è seculo tanquam locustis, vitaque nostra stupori, & pavori dedita, quasi indigni essemus consequi misericordiam;

25. Quid item nomine suo, de quo vocamur, facturus sit: de his interrogavi.

26. Respondit autem ille mihi, dicens; Quandoquidem scrutaris plurimùm, & frequenter admiraris, quòd adeò festinè seculum hoc pertranseat;

27. Certè non est capax, ut reportet ea, quæ in futura tempora justis promissa sunt, quoniam plenum injustitiâ est hoc seculum, & infirmitatibus.

28. Ea autem, de quibus rogas, enarrabo: nam seminatum est malum, sed nondum evenit destructio ipsius.

29. Si ergo non evertatur; quod seminatum est, & non discedat è loco, ubi seminatum fuerat malum, non proveniet bonum, ubi seminatum fuerit.

30. Etenim granum mali seminis in corde Adami seminatum est ab initio: at quantum impietatis generavit usque adhuc, & generaturum est usque dum in aream deportetur?

31. Jam verò æstima apud te granum mali seminis, quantam impietatis segetem generaverit:

32. Quando ergo secatæ fuerint spicæ, quæ sunt innumeræ, quàm magnum areæ acervum tum primùm effecturæ sunt?

33. Quum autem responderem, dicens; quomodo, & quando ista? quare pauci sunt, & mali anni nostri?

34. Respondens ille, edixit mihi, Túne præfestinans contendas, ut sis superior Altissimo? (festinares enim frustrà superior esse ipso) nam excessus tuus est maximus.

35. Nónne de his, quando interrogaverunt justi ipsi in suis cellis, dicendo: Quò usque

ſic ſperaturus ſum ? ecquando adventurus eſt fructus areæ, & mercedis noſtræ?

36. Reſpondens ad ea Jeremiel Archangelus, dixit, quando completus fuer.t numerus ſeminum veſtrorum:

37. Nam qui ſtaterâ ponderavit ſeculum, & dimenſus eſt menſurâ, numeravitque tempora accuratiſſimè, is non movet quicquam, nec præſtiturus eſt, uſque dum præfixa menſura impleatur.

38. Tunc ego reſpondi, dicens, ô Domine Jehova, at nos etiam omnes pleni ſumus iniquitate:

39. Vide quæſo ne fortè propter nos non impleantur juſtorum areæ, propter peccata habitatorum terræ.

40. Reſpondens autem ille, abi, inquit, interroga prægnantem, an completis novem menſibus ipſius, adhuc poſſit vulva ipſius partum in ſe ipſa continere:

41. Et dicenti mihi, non poteſt Domine, dixit ille, in ſepulchro cellæ mortuorum ſunt cum vulva comparandæ:

42. Quemadmodum enim feſtinat puerpera effugere neceſſitatem partûs, ſic etiam hæc, ea, quæ ſibi fuerint commendata, feſtinabunt reddere.

43. Jam tibi demonſtrata ſunt ea, quæ ab initio cupiebas cognoſcere.

44. Ego verò proloquutus, dixi, Si inveni gratiam in oculis tuis, ſi fieri poteſt, ſi idoneus ſum.

45. Demonſtra mihi utrùm plura eventura ſint, quàm præterita, an verò plura præterita, quàm futura ſint.

46. Quid præteriverit ſcio, quid autem futurum ſit ignoro.

47. Tum ille edixit mihi, conſiſte ad dexteram, & demonſtrabo tibi rem ſimilitudine.

48. Conſiſtens itaque vidi, quòd ecce fornax ardens tranſivit ante me; fuit autem, quum tranſeuntem flammam vidiſſem, quòd ecce ſupereſſet fumus:

49. Poſtea tranſiens ante me nubes plena aquæ, imbrem demiſit impetu: quúmque tranſiviſſet impetus pluviæ, ſuperfuerunt ex ea guttæ:

50. Et dixit ille mihi, cogita apud te; ut pluvia ampliùs abundavit guttis, & ignis fumo, ità menſuram eorum, quæ præterierunt ampliùs abundare; quæ autem inſuper ventura ſunt cum guttis, & fumo comparari:

51. Quamobrem ego orans, dixi, putáſne me victurum uſque ad dies illos; & quid erit diebus illis;

52. Reſpondens autem ille mihi, dixit; Signorum, de quibus me interrogas, partem poſſum tibi indicare: de vita autem tua non ſum miſſus, ut dicam tibi, neſcio.

CAPUT V.

Varia ſigna de futuris rebus Hezræ per Angelum oſtenduntur; pro captivorum conſolatione, ac ſpe.

De ſignis igitur, ecce dies venturi ſunt, quibus deprehendentur habitatores terræ in cenſu multo; ſed abſconditâ veritatis viâ ſterilis erit à fide regio.

2. Et multiplicabitur injuſtitiâ ſupra quàm nunc vides, & quàm olim fuiſſe audiveris.

3. Eritque, quum primum veſtigium apponetur, ut regio, quam nunc regnare vides, conſpiciatur deſerta.

4. Nam ſi vitam tibi dederit Altiſſimus, videbis poſt tertiam tubam, relucentem ſubitò Solem noctu, & Lunam interdiu:

5. Et tanquam ligno ſanguinem ſtillante, & lapide edente vocem ſuam, populi commovebuntur.

6. Quum regnabit is, quem non ſperant habitatores terræ, & volucres emigrabunt:

7. Mare autem Sedomi piſces ejiciet, & vocem edet noctu, quam non noverunt multi, adeò ut omnes audiant vocem ejus.

8. Et ſolitudo fiet locis multis, velut igne frequenter immiſſo: etiam beſtiæ agreſtes emigrabunt, & mulieres ex menſibus laborantes parient monſtra:

9. Tanquam ſi in dulcibus aquis inveniantur ſalſæ; ità amici omnes inter ſe pugnabunt: & tunc latebit prudens, & intelligens ſeparatus manebit tanquam in cella ſua conditus.

10. Et quæſitus à multis non invenietur; ſed multiplicabitur injuſtus, & incontinens ſuper terram.

11. Adeò ut ſi rogent incolæ regionis unius incolas alterius, dicentes; Nónne apud vos aliquis tranſiit juſtitiam colens, qui juſtè fecerit; hoc negent illi.

12. Quapropter erit illo tempore, ut quamvis ſperent homines, non conſequantur, quamvis laborent, non dirigantur viæ ipſorum.

13. Hæc ſigna, ut indicarem tibi, permiſſum eſt mihi: ſed ſi orans iterum, & flens, ut modò feciſti, jejunaveris diebus ſeptem, adhuc iſtis majora audies.

14. Me autem evigilante, corpus meum exhorruit valde, laboravitque anima mea, adeò, ut deficeret:

15. Ideo tenens me Angelus, qui venerat, & alloquutus fuerat me, confirmavit me, atque in pedes ſtatuit me.

16. Fuit autem ſecundâ nocte, ut veniens ad me Schealthiel, princeps populi, diceret mihi, ubinam fuiſti; & quare eſt vultus tuus triſtis?

17. An neſcis tibi creditum eſſe Jiſraëlem in regione deportationis ſuæ?

18. Exſurge ergo, & guſta cibum, ac ne derelinquas nos ut paſtor gregem ſuum lupis in manu malignorum.

19. Cui dixi, diſcede à me, neque propiùs accedito me: auſcultans itaque ut dixeram, diſceſſit à me.

20. Ego verò jejunavi diebus ſeptem, ejulans, & plorans, ſicut mandaverat mihi Uriel Angelus.

21. Fuitque poſt dies ſeptem, cogitationibus cordis mei angentibus me iterum valde.

22. Ut reciperet anima mea ſpiritum intelligentiæ, iterúmque inciperem loqui ſermones coram Altiſſimo, dicens;

23. Domine Jehova, ex omni ſilva terræ, & omnibus arboribus ejus vineam unicam elegiſti;

24. Et ex omnibus terris orbis elegiſti foveam unam tibi, & ex omnibus floribus orbis tibi lilium unum elegiſti;

25. Et ex omnibus abyſſis maris plenum rivum unum tibi elegiſti; & ex omnibus civita-

vitatibus ædificatis, tibi ipsi sanctificâsti Tzionem;

26. Et ex omnibus creatis volatilibus nominatim elegisti tibi columbam unam; & ex omnibus formatis pecoribus prospexisti tibi de ove una;

27. Et ex omnibus multiplicatis populis unum tibi populum comparâsti; & unam ex omnibus probatam legem donasti huic populo dilecto tuo.

28. Nunc autem Domine, quare unum hunc pluribus tradidisti? quare statuisti super unam hanc radicem arbores alias, & dispersisti unicum tuum in multos;

29. Et conculcant eum, qui contradicunt promissis tuis, quique tuis fœderibus non credunt?

30. Etenim si ullo pacto odisti populum tuum, tuis manibus debuit castigari.

31. Fuit verò, quum eloquutus essem sermones istos, ut missus ad me Angelus, qui antè venerat ad me præterita illâ nocte.

32. Diceret mihi, audi me, & instituam te, attende ad me, & plura exponam tibi.

33. Me autem dicente, loquere Domine mi; Valde, inquit ille mihi, animus tuus extra te rapitur causâ Jisraelis: an verò plus eum diligis, quàm qui fecit eum?

34. Non Domine, *inquam*, ego; sed ex dolore ità loquutus sum: torquent enim me renes mei omnibus horis cupientem tenere viam Altissimi, & investigare partem judiciorum ejus.

35. Tum dixit mihi, non potes: & ego quare Domine? quorsum igitur natus sum? aut cur vulva matris meæ non effecta est mihi sepulchri loco, ut non viderem laborem Jahakobi, & defatigationem gentis Jisraëliticæ?

36. Qui dixit mihi, numera mihi, quæ nondum evenerunt, collige mihi dispersas guttas, & viriditati restitue flores aridos:

37. Et aperiens mihi clausas specus, produc ventos inclusos in eis, demonstra mihi vocis imaginem, & tunc ostendam tibi laboris istius causam, quam rogas videre.

38. Cui ego, Domine Jehova, ecquis verò est, qui hæc scire possit, nisi, qui cum hominibus habitationem non habet?

39. Ego autem insipiens, ecqui possem de his dicere, de quibus interrogâsti me?

40. Itaque dixit mihi, Quemadmodum non potes facere unum horum, quæ dicta sunt, ita non potes pervestigare judicium meum, aut charitatis officia, quæ promisi me facturum populo in fine.

41. Cui ego, atqui ecce Domine, tu propinquus es iis, qui in fine futuri sunt: quid ergo facturi sunt ii, qui fuerunt ante me, aut nos, aut ii, qui sunt sequuturi nos?

42. Et ille, Coronæ, inquit, simile effeci judicium meum: ut non est ulla postremorum tarditas, sic nulla est primorum velocitas.

43. Tum ego respondens, dixi, Annon poteras facere unà eos, qui facti fuerunt, qui sunt, & qui futuri sunt, ut celeriùs judicium tuum ostenderes?

44. Respondens autem ille mihi, dixit, non potest res creata festinare præ creatore, neque unà sustinere seculum eos, qui creandi sunt ipso.

45. Cui ego, sicut dixisti, *inquam*, servo tuo te auctorem vitæ indidisse vitam creaturis unà creatis à te, & sustinuisse creaturam, posse etiam nunc portare præsentes unà.

46. Tunc edixit mihi, interroga mulieris vulvam, dicendo ei, si paris, quare per tempora? & roga eam, ut edat denos unà.

47. Me autem dicente, non utique poterit, sed per tempora:

48. Et ego, inquit ille, statui *quasi* vulvam terræ iis, qui seminati sunt in terra per tempora pariendis:

49. Quemadmodum enim ea non parit infantes, qui deni sint, sic ego disposui à me creatum seculum.

50. Tum interrogavi, dicens, quum jam aperueris mihi viam, proloquar coram te: nam ecce mater nostra, quam dixisti mihi adhuc juvenem esse, jam senectuti propinqua est.

51. Respondens autem ille mihi, dixit, interroga eam, quæ parit, ut dicat tibi.

52. Et dicito ei, quare ii, quos nunc paris, non sunt pares prioribus, sed minores staturâ?

53. Illa enim dictura est tibi, alii sunt, qui in juventutis robore nati sunt, & alii, qui sub tempus senectutis deficiente matrice sunt nati.

54. Considera tu ipse quoque minore staturâ vos esse, quàm ii, qui antecesserunt vos.

55. Et qui post vos venturi sunt minores fore vobis, quasi jam senescentibus creaturis, & robur juventutis prætereuntibus.

56. Et ego, rogo te, *inquam*, Domine, si inveni gratiam in oculis tuis, demonstra servo tuo, per quem visites creaturas tuas.

CAPUT VI.

Deus omnia novit antequam fiant, & omnia creavit propter hominem, omniumque fines considerat.

Tunc ille mihi, ab initio, inquit, orbis terrarum, imò antequam starent processus seculi, & antequam spirarent ventorum cœtus.

2. Antequam personarent voces tonitruum, antequam splenderent nitores coruscationum, antequam statuerentur fundamenta paradisi.

3. Antequam spectarentur decori flores, antequam statuerentur ignotæ virtutes, antequam colligerentur innumerabiles exercitus Angelorum.

4. Antequam extollerentur alta aëris spatia, & antequam nominatim definirentur mensuræ cœlorum, & antequam arderent camini Tzijone,

5. Antequam investigarentur præsentes anni, & antequam à me abalienarentur eorum, qui nunc peccant inventiones, & seorsim consignati essent, qui thesaurum fidei comparârunt.

6. Jam tum cogitaveram; omnia facta sunt per me solum, ac non per alium; eorumque finis per me, ac non per alium est dispositus.

7. Quum autem proloquutus dicerem, quæ erit separatio temporum? aut quando erit prioris finis, & sequentis initium?

8. Dixit mihi, ab Abrahami usque ad

Jitzchaki tempus, quando genitis ab eo Jahakobo, & Heſauo, manus Jahakobi teneret ab initio calcaneum Heſaui:

9. Ut finis hujus ſeculi fuit Heſaui calcaneus; & ut principium ſequentis, manus Jahakobi.

10. Inter calcaneum, & manum aliud noli quærere, Hezra.

11. Ego verò proloquutus, dixi, Domine Jehova, ſi inveni gratiam in oculis tuis;

12. Oro, ut demonſtres ſervo tuo finem ſignorum tuorum, quorum partem mihi demonſtrâſti præcedente nocte.

13. Et reſpondens ille, dixit mihi, ſurge in pedes tuos, & audies vocem ſonitûs ampliſſimam.

14. Et fiet quædam velut commotio, quàmvis locus, in quo ſtas, non commovebitur.

15. Ideo, quum loquetur, ne expaveſcito, quoniam verbum de fine à fundamento terræ intelligitur.

16. Et de ſermonibus iſtis tremiſcit, & commovetur: ſcit enim oportere, ut finis eorum commutetur.

17. Fuit autem his auditis, quum ſurrexiſſem in pedes, ut audirem, quòd ecce vox loquebatur, cujus ſonus par erat ſono aquarum multarum.

18. Dicens: ecce dies veniunt, eritque, quum appropinquare incipiam, ut viſitem habitatores terræ iſtius.

19. Et quum quæſtionem habere incipiam de iis, qui injuſtè nocuerunt injuſtitiâ ſuâ, poſtquam ſuppleta fuerit humilitas Tzijonis.

20. Quum ergo ſeculum hoc reſerabitur, quod tranſire incipit, hæc ſigna faciam, libri aperientur coram cœlo, adeò ut omnes videant ſimul:

21. Et infantes anniculi edent voces ſuas, prægnantéſque parient immaturos partus ternûm, & quaternûm menſium, qui vivent, & ſuſcitabuntur:

22. Apparebúntque repentè loca ſata ſemente vacua, & plena promtuaria ſubitò invenientur inania:

23. Et tuba clangens perſonabit, quâ audita omnes ſubitò expaveſcent.

24. Eritque illo tempore, ut amici debellent alii alios tanquam inimici, adeò ut expaveſcente ex his terrâ, venæ fontium conſiſtant, & non decurrant horis tribus.

25. Tunc erit, ut quiſquis derelictus fuerit ex omnibus iſtis, quæ prædixi tibi, ſervetur ille, & videat ſalutem meam, finémque veſtri ſeculi:

26. Videántque homines, qui recepti fuerint, qui mortem non guſtaverint à nativitate ſua, quando mutabitur cor habitatorum, & convertetur in mentem aliam.

27. Delebitur enim malum, & exſtinguetur dolus:

28. Florebit autem fides corruptione victâ, & oſtendetur veritas, quæ infructuoſa fuerat tamdiu.

29. Fuit autem, quum alloquutus eſſet me, ut ego paulisper intuerer in eum, ante quem ſtabam:

30. Quapropter dixit mihi, hæc veniens oſtendam tibi tempore venturæ noctis alterius.

31. Si ergo denuo jejunans diebus ſeptem de integro rogaveris, renunciabo tibi majora iſtis denuo, quâ die audivero.

32. Nam exaudita eſt vox tua ab Altiſſimo: vidit Deus fortis rectum conſilium tuum, & proſpexit vaſtitatem, quam à juventute tua habuiſti:

33. Propterea miſit me, ut his omnibus demonſtratis tibi dicerem, Confide, & noli timere.

34. Sed noli præfeſtinatione, ut prioribus temporibus, cogitare res vanas, ne præfeſtinando aberres à cognitione venturorum temporum.

35. Itaque fuit poſtea, ut flerem iterum, jejunarémque diebus ſeptem, ſuppleturus tres hebdomadas, quæ fuerant indictæ mihi.

36. Fuit verò octava nocte, ut animo meo de integro turbato in me, inciperem loqui coram Altiſſimo.

37. (Inflammabatur enim ſpiritus meus valde, & angebatur anima mea:)

38. Et dicerem, Domine, tu loquutus es ſolummodo initio creationis die primo, dicendo, fiat cœlum, & terra; & verbo tuo opus perfectum eſt.

39. Quùmque eſſet Spiritus, ubi tenebræ circumferebantur & ſilentium erat, ſonus humanæ vocis nondum erat effectus à te:

40. Tunc edixiſti de theſauris tuis proferri lumen lucidum, quò appareret opus tuum.

41. Tu die ſecundo creâſti aërem expanſi, & imperâſti ei, ut diſtingueret diviſionémq; ſtatueret inter aquas, ut pars earum ſurſum recederet, pars verò maneret deorſum.

42. Tu die tertio imperâſti aquis, ut congregarentur in partem ſeptimam terræ; ſex verò partes illius ſiccas conſervâſti, ut exiſterent ex iis, quæ adminiſtri tui ſeminata à Deo colerent.

43. Verbo enim procedente ex te ſtatim fiebat opus.

44. Proceſſit itaque ſubitò fructuum multitudo immenſa, deliciæ guſtûs multiformes, & flores colore non imitabili, & odoramenta odore imperveſtigabili: hæc die tertio facta ſunt.

45. Tu quoque die quarto imperâſti eſſe ſplendentem ſolem, lucentem lunam, ſtellas diſpoſitas:

46. Mandans eis, ut ſervirent homini, qui formandus erat.

47. Tu quinto die dixiſti parti ſeptimæ, ubi erat aqua congregata, ut procrearet animalia, volucres, & piſces: atque ità factum eſt.

48. Aqua muta, & inanima, quæ Dei nutu jubebatur animalia, profundebat, ut ex eo mirabilia facta tua nationes enarrarent.

49. Tunc autem reſervâſti duo animantia, quorum unum vocâſti Bahamoth, alterum Leviathan;

50. Et ſeparâſti ea unum ab altero: non enim ſeptima pars, ubi erat aqua congregata, poterat capere ea ſimul.

51. Itaque dediſti Bahamothi unam partem, quæ tertio die ſiccata fuerat, ut habitaret in ea, ubi ſunt montes mille.

52. Leviathani verò dediſti ſeptimam partem humidam, & ſervâſti ipſum, ut devoret quos, & quando voles.

53. Sexto autem die imperâſti terræ, ut pro-

procrearet coram te jumenta, bestias, & reptilia:

54. Atque insuper Adamum fecisti ducem omnibus, quæ feceras, ex quo educti sumus nos omnes, & populus, quem elegisti.

55. Hæc autem omnia dixi coram te Domine, quia propter nos creâsti seculum;

56. Residuas autem gentes ab Adamo ortas dixisti nihil esse, aut salivæ similes esse, & quasi stillis vase decidentibus comparâsti abundantiam earum.

57. At nunc ecce, Domine, gentes istæ, quæ nihilo deputatæ sunt, cœperunt dominari nobis, ac devorare nos:

58. Et nos populus tuus, quem vocasti primogenitum, unigenitus, cujus es zelotypus, traditi sumus in manus eorum.

59. Quòd si propter nos creatum est seculum, quare non possidemus hæreditatem nostram cum seculo; quò usque tandem?

CAPUT VII.

Nonnisi per angusta ad augusta perveniri.

FUit autem, quum finissem eloqui verba hæc, ut missus ad me Angelus, qui missus fuerat ad me antecedentibus noctibus.

2. Ediceret mihi, surge Hezra, & audi sermones, quos veni eloquuturus ad te.

3. Me autem dicente, loquere Deus mi, dixit mihi, mare positum est in spatioso loco, adeò ut sit altum, & immensum:

4. Est autem ei accessus in angusto portu, ubi simile est fluminibus:

5. Quis enim unquam velit ingressus mare experiri ipsum, aut dominari ipsi, nisi transeat per angustum in latitudinem ipsius? quomodo alioqui venire poterit?

6. Item alterum exemplum: civitas ædificata est, & sita in campestri loco, quæ plena est bonorum omnium:

7. Introitus ejus angustus est, & in præcipitio positus, versante à dextera quidem igne à sinistra verò aquâ altâ.

8. Adeò ut semita unica sit inter hæc posita, puta inter ignem, & aquam, quæ semita non capit nisi solummodò vestigium hominis.

9. Si ergo dabitur civitas hæc homini in hæreditatem; si nunquam ille periculum, quod antè positum est, transeat, quomodo percipiet hæreditatem suam?

10. Quum autem dixissem ad hæc, ità est Domine; dixit mihi, sic etiam est pars Jisraëlis.

11. Nam propter eos feci seculum; sed quando transgressus est Adam constitutiones meas, tum adjudicatum est ei illud: quod factum est.

12. Et facti sunt introitus hujus seculi angusti, dolore infesti, & laboriosi; pauci *inquam*, & mali, & periculorum pleni, & labore operoso cincti.

13. Alterius enim seculi introitus spatiosi, & securi sunt, & afferentes immortalitatis fructum.

14. Quamobrem si nunquam ingressi fuerint homines viventes angusta hæc, & vana loca, non poterunt ea recipere, quæ reposita sunt.

15. Nunc ergo, quare conturbaris, quòd corruptibilis es? & quid eò moveris, quòd mortalis es?

16. Quare non præcipis animo tuo, quod futurum est, sed in præsente hæres?

17. Tunc ego respondens, dixi, Domine Jehova, ecce dispofuisti lege tua, ut justi hæc possideant hæreditario jure, impii autem pereant.

18. Justi autem ferunt res angustas pro eo, quod sperabant spatiosa: qui enim impiè se gesserunt? at hi angustias patiuntur, nec spatiosa visuri sunt.

19. Sed dixit mihi, non est judex superior Deo, neque intelligentior Altissimo.

20. Pereunt multi in præsentia, quia negligitur lex Dei, quæ proposita est.

21. Mandavit enim Deus omnino venientibus, quando venerunt, quid faciendum vitam habituris, & quid observandum, ne pœnas luerent:

22. Hi autem non persuasi, contradixerunt ei, & proposuerunt sibi cogitationes vanas.

23. Et circumdantes sibi cohortes delictorum, dixerunt de Altissimo, non esse ipsum, & vias ejus non agnoverunt:

24. Et spernentes legem ejus, sponsiones ei factas abnegârunt, & constitutionibus ejus non habentes fidem, opera ejus minimè perfecerunt.

25. Propterea, ô Hezra, vacua vacuis, & plena plenis.

26. Ecce tempus veniet, & erit, quum venerint signa, quæ prædixi tibi, ut appareat sponsa, & emergens ea, demonstrabitur, quæ nunc obducitur terra;

27. Et quisquis liberatus fuerit à prædictis malis, videat facta mirabilia mea.

28. Revelabitur enim filius meus Jesus cum iis, qui sequuntur ipsum, & recreabuntur, qui relicti fuerint annis quadringentis.

29. Erit autem his annis exactis, ut moriatur filius meus Christus, & viventes omnes.

30. Et seculum convertatur diebus septem in antiquum silentium, quale fuit judiciis antecedentibus, ità ut nemo superstes derelinquatur.

31. Sed erit elapsis diebus septem, ut moriente corrupto seculo, illud seculum, quod nondum vigilat, excitetur.

32. Reddente eos terra, qui dormiunt in ipsa, & pulvere eos, qui in illo silentio habitant, & cellis reddentibus cadavera, quæ sibi fuerint commendata.

33. Tunc apparebit Altissimus, insidens judiciali throno, & præterlapsis miseriis, recipientur illi, qui patientia usi fuerint longanima.

34. Nam judicium solum remanebit, veritas stabit, & fides revalescet;

35. Unde operæ pretium subsequetur, & merces ostendetur, & justitia erit pervigil, nec injustitia ampliùs dominabitur.

36. Dixi autem, pater Abraham pro Sedomitis oravit, & Mosche pro majoribus, qui in deserto peccaverunt.

37. Et *Jehoschuah* successor ejus pro Jisraële in diebus Hacanis, & Schemuel.

38. Et David pro confractione, & Schelomo pro iis, qui venerunt ad sanctum locum.

39. Et Elija pro iis, qui pluviam acceperunt, & pro mortuo, ut reviviseeret.

40. Et

40. Et Chizkija pro populo diebus Sancheribi; multi denique pro multis.

41. Si ergo modò, quum increvit corruptio, & injustitia multiplicata est, oraverint justi pro impiis; quare nunc etiam non sic futurum esset?

42. At ille mihi respondens, dixit; præsens seculum non est finis, gloria in eo versantes frequenter manet; propterea illi pro invalidis oraverunt.

43. Dies enim judicii futurus est finis temporis istius, & initium temporis futuræ immortalitatis, quo perierit corruptio.

44. Soluta fuerit intemperantia, abscissa incredulitas, excreverit justitia, exorta fuerit veritas.

45. Nam tunc nemo poterit eum, qui periit servare, nec eum qui vicit perdere.

46. Ego verò respondens, hic est, *inquam*, sermo meus, quem semper habui, meliùs futurum fuisse non dari terram Adamo, aut eâ jam datâ coërceri ipsum, ut non peccaret.

47. Quid enim prodest hominibus hic in tristitia vivere, & post mortem supplicium exspectare?

48. O tu quid fecisti, Adam? quòd enim tu peccâsti, non est factus tuus solius casus, sed & noster, qui ex te provenimus.

49. Quid enim prodest nobis quòd promissa est nobis immortalitas? nos verò mortis opera egimus.

50. Quòd prædicta est nobis spes perennis? nos verò pessimè evanuimus.

51. Quòd reposita sunt nobis habitacula sanitatis, & securitatis? nos verò malè conversati sumus.

52. Quòd proposita est gloria Altissimi, protegens eos, qui considerate incesserunt? nos autem pessimis viis ambulavimus.

53. Quòd ostenditur paradisus, cujus fructus incorruptus perseverat, in quo est securitas, atque curatio?

54. Nos verò non ingrediemur, ut qui in locis ingratis conversati sumus.

55. Quòd præ stellis fulgebunt facies eorum, qui abstinuerint se? nostræ autem facies tenebris nigriores erunt;

56. Quia viventes non cogitavimus quando faciebamus iniquitatem, nos post mortem incepturos pati.

57. Tum ille respondens, dixit; hæc cogitatio est certaminis, quo certaturus est homo, qui in terra nascitur.

58. Ut si victus fuerit, patiatur, quod dicis; sin autem vicerit, percipiat, quod dico:

59. Hæc enim vita est quam Mosche quum viveret, indixit populo, dicens; elige tibi vitam, ut vivas.

60. Verùm non crediderunt ei, nec prophetis post eum, ac ne mihi quidem, quum alloquutus sum ipsos.

61. Non futuram fuisse tristitiam eis perditione ipsorum; sed futurum gaudium, sicut futurum est eis, quibus persuasa est salus.

62. Hic ego respondens, dixi; Scio Domine, Altissimum vocari misericordem, eò quòd miseretur eorum, qui nondum venerunt in seculum.

63. Quòdque miseretur eorum, qui convertunt se ad legem ipsius:

64. Et longanimem esse, eò quòd longanimitatem exhibet peccatoribus quasi suis operibus:

65. Et munificum esse, eò quòd donare vult cuique, prout res exigunt:

66. Et plurimùm misericordem, eò quòd magis ac magis multiplicat misericordias iis, qui præsentes sunt, qui præterierunt, & qui futuri sunt.

67. Multiplicat; si enim non multiplicaret misericordias suas, non servaretur hoc seculum cum iis, qui obtinent ipsum hæreditario jure:

68. Et condonat; si enim pro bonitate sua non condonaret; ut qui fecerunt iniquitatem, ii leventur suis iniquitatibus, non posset decies millesima pars hominum conservari:

69. Et judex, si non ignosceret iis, qui curantur verbo ipsius, & deleret multitudinem contentionum.

70. Non planè reliqui fierent ex innumerabili multitudine, nisi pauci valde.

CAPUT VIII.

Propheta dolens ob paucitatem salvandorum, recreatur magnitudine, & diversitate præmiorum, quæ salvandos manent.

Tunc ille respondit mihi, dicens; hoc seculum fecit Altissimus propter multos, futurum autem propter paucos.

2. Proponam autem tibi, Hezra, similitudinem. Quemadmodum si rogares terram, dictura esset tibi, se plùs daturam terræ, unde fiat fictile, minimum autem pulveris, unde fit aurum, sic etiam habet se hoc præsens seculum.

3. Multi quidem creati sunt, sed servabuntur pauci.

4. Ego autem respondens, dixi; absorbe ergo anima, quod sentitur, & devora, quod sapit.

5. Conveneras enim audiendi, prophetandíque consilio; sed non est tibi datum spatium nisi solummodo ad vivendum.

6. O Domine, si non permittas servo tuo, ut oremus coram te, & des nobis semen cordi, culturámque sensui, unde fructus efficiatur, qui vivere posset omnis corruptus, qui inter homines locum habet?

7. Tu enim solus es, & nos unà figmentum sumus tuarum manuum, prout loquutus es.

8. Nunc autem, quando in vulva fingitur corpus, tu præstas membra: conservatur velut in igne, & aqua creatura tua, quum novem mensibus fert opus tuum creaturam tuam creatam in ipso:

9. Ipsum, *inquam*, quod conservat, & quæ conservatur in eo, utraque servantur, & servata plerúmque iterum reddit vulva, quæ creverunt in ipsa.

10. Imperasti etiam ex ipsis membris, præberi fructui lac mamillarum;

11. Ut nutriatur id, quòd formatum est ad tempus aliquod, & postea instituas eum in misericordia tua.

12. Enutris eum justitiâ tuâ, & erudiens eum in Lege tua, corripis eum intellectu tuo;

13. Et

13. Et mortificas eum ut creaturam tuam, & vivificas eum ut opus tuum.

14. Si ergo perdis eum solo jussu tuo, qui tanto labore fuit formatus, facilè etiam fuerit ordinare, ut id, quod factum est servetur.

15. Nunc itaque Domine eloquar: ac de omnibus quidem hominibus tu nôsti optimè, verùm de populo tuo, propter quem doleo.

16. Et de hæreditate tua, propter quam lugeo, de Jisraële, propter quem tristis sum, & de Jahakobo, propter quem dolore affectus sum.

17. De eo incipiam orare coram te, pro me, & pro eis: quoniam video lapsus nostros, qui inhabitamus terram.

18. Et audivi celeritatem judicis adventuri.

19. Ideo audi vocem meam, & intellige sermonem meum: eloquar coram te præcipuum verborum Hezræ, antequam assumatur.

20. Dicens; Domine, qui permanes in æternum, cujus oculi elati in supremo sunt, atque in aëre;

21. Cujus thronus æstimari non potest: nec comprehendi gloria; cui adstat exercitus Angelorum tremens.

22. Quorum observatio vento, & igni committitur, cujus verbum verum, & dicta perstantia, cujus fortia jussa, & dispositio terribilis;

23. Cujus aspectus arefacit abyssos, & indignatio tabefacit montes, ut testificatur veritas:

24. Exaudi orationem servi tui, & auribus percipe preces figmenti tui;

25. Dum enim vivo, loquuturus sum; & dum sensum habeo, affaturus te.

26. Ne respicias ad delicta populi tui, sed ad eos, qui tibi serviunt fideliter:

27. Ne attendas ad impia gentium studia, sed ad eos, qui custodiverunt auxiè testimonia tua:

28. Neque reputes eos, qui conversati sunt falsò in conspectu tuo, sed eorum recordare, qui ex voluntate tua cum reverentia tui agnoverunt te:

29. Neque velis perdere eos, qui pecudum mores habuerunt, sed respice ad eos, qui Legem tuam luculenter docuerunt:

30. Nec indigneris eis, qui bestiis pejores judicati sunt, sed eos diligas, qui semper in tua justitia, & gloria fiduciam habuerunt.

31. Nos enim, & majores nostri ex morbis talibus languemus: tu autem propter nos peccatores misericors appellaberis.

32. Tunc misericors appellaberis, si voles exhibere nobis misericordiam, nobis, *inquam*, non habentibus opera justitiæ:

33. Justi enim, si quibus essent opera multa reposita, ex propriis operibus mercedem reciperent.

34. Quid verò est homo, ut indigneris ei? aut genus corruptum, ut ità acerbè agas cum ipso?

35. Etenim verè nemo natus est, qui non impiè se gesserit, & viventium nemo, qui non deliquerit:

36. Hac autem in re annunciabitur justitia tua, & bonitas tuas Domine, quòd eorum misertus fueris, quibus nihil est bonorum operum.

37. Tunc respondit mihi, dicens; rectè loquutus es quædam; ut sermones habuisti, sic etiam fiet.

38. Etenim reverâ non exigam rationem de factis eorum, qui peccaverunt ante mortem, ante judicium, ante perditionem;

39. Sed delectationem capiens ex justorum cogitationibus, recordabor earum peregrinationis quoque, & salutis, & recipiendæ mercedis.

40. Quomodo ergo loquutus fueram, sic etiam est.

41. Sicut enim agricola serit quidem super terram semina multa, plantásque plurimas plantat; sed non omnia, quæ seminata sunt, procedente tempore servantur, nec omnia, quæ plantata sunt, radicantur: sic etiam, qui in seculo seminati sunt, non omnes servabuntur.

42. Ego autem respondens, dixi; Si inveni gratiam, proloquar.

43. Quemadmodum semen agricolæ, quum non assurgit, sive non acceperit pluviam tuam tempore suo, sive corruptum fuerit multitudine pluviæ;

44. Sic etiam perit similiter homo, qui manibus tuis formatus est, qui tua imago nominatur, eò quòd similis est tibi, propter quem omnia formâsti; quandoquidem comparâsti eum cum semine agricolæ.

45. Ne irascaris nobis, sed parce populo tuo, & miserere hæreditatis tuæ: tu enim creaturæ tuæ miserturus es.

46. Qui respondit mihi, dicens; Quæ sunt præsentia, præsentibus; & quæ futura, futuris sunto.

47. Multùm enim abes, ut possis ampliùs diligere creaturam meam, quàm ego: te autem ipsum frequenter accessi propiùs, sed injustos nunquam.

48. Hac autem in re mirabilis videris coram Altissimo.

49. Quòd abjiciens te ut decet, non judicas te dignum, qui inter justos glorificeris plurimùm.

50. Quapropter miseriæ multæ, ac miserabiles evenient habitatoribus seculi temporibus ultimis, quia in multa superbia ambulaverint:

51. Tu autem pro te intellige, & pro similibus tui inquire gloriam.

52. Vobis enim apertus est paradisus, plantata arbor vitæ, præparatum futurum tempus, comparata abundantia, ædificata civitas, probata requies perfectâ bonitate, perfectâque sapientiâ.

53. Radix mali obsignata est, ne hæreat vobis, infirmitas, & tinea à vobis abscondita est, & in sepulchrum fugit corruptio, in oblivionis locum:

54. Præterierunt dolores, & ostenditur tandem adventurus immortalitatis thesaurus.

55. Noli ergo ampliùs inquirere de multitudine pereuntium.

56. Etenim isti assumentes licentiam, spreverunt Altissimum, & legem ejus contemnentes, dereliquerunt vias ejus:

57. Præterea etiam conculcaverunt justos ejus,

58. Et dixerunt cum animo suo non esse Deum, & quidem scientes se morituros esse.

59. Si-

59. Sicut enim vos ſuſcipient illa, quæ prædicta ſunt, ſic eos invadent ſitis, atque cruciatus, qui comparati ſunt.

60. Non enim voluit Deus hominem diſperdi; ſed ipſi, qui creati ſunt, coinquinaverunt nomen ejus, qui fecit ipſos, & ingrati fuerunt ei, qui præparaverat ipſis vitam:

61. Quapropter judicium meum modò appropinquat.

62. Atque hæc quidem non omnibus demonſtravi, ſed tibi, & paucis tui ſimilibus.

61. Tunc ego proloquens, dixi, Ecce nunc Domine, demonſtraſti quidem mihi multa ſigna, quæ incipies facere ultimis temporibus; ſed quo tempore, non demonſtráſti mihi.

CAPUT IX.

Judicia Dei, ſicut & alia ejus opera egregia, præcedent aliqua ſigna.

Reſpondit autem mihi, dicens; Tu, ſi quo modo poteris, metire tempus in ipſo: erit enim, quum videris partem quandam ſignorum, quæ prædicta ſunt, tranſiiſſe;

2. Tunc intelliges illud eſſe tempus, quo cœpturus eſt Altiſſimus viſitare ſeculum, quod ab ipſo factum eſt:

3. Quando, *inquam*, videbitur in ſeculo terræ motus, & populorum turbatio.

4. Tunc intellige Altiſſimum de iis diebus antecedentibus inde à principio loquutum eſſe.

5. Sicut enim quicquid eſt in ſeculo, initium pariter & conſummationem habet, ac conſummationem manifeſtam:

6. Sic etiam Altiſſimi tempora initia habent manifeſta prodigiis, & potentibus factis, & conſummationes manifeſtæ ſunt, & actu, & ſignis:

7. Erítque, ut quiſquis ſervabitur, qui poterit effugere labore ſuo per fidem, quá credidiſtis.

8. Reliquus fiat ex prædictis periculis, videátque ſalutare meum in terra mea, & in terminis meis, ut ſanctificavi me inde à ſeculo.

9. Tunc erunt in miſeriis, qui nunc abutuntur viis meis, & in tormentis morabuntur, qui per contemtum eas abjecerint:

10. Qui enim non agnoverunt me, quum viventes beneficia conſequerentur:

11. Et qui faſtidiverunt Legem meam, quum adhuc facultatem haberent, quumque adhuc eſſet apertus eis pœnitentiæ locus, non tamen adverterunt, ſed ſpreverunt eam;

12. Hos oportet poſt mortem in cruciatu agnoſcere.

13. Tu ergo noli ampliùs curioſè inquirere, quomodo cruciabuntur impii, ſed inquire, quomodo ſervabuntur juſti, quorum, & propter quos ſeculum eſt, & quandò.

14. Ego verò reſpondens, dixi:

15. Quod antè loquutus ſum, nunc etiam dico, & dicam in poſterum, plures eſſe, qui pereunt, quàm qui ſerventur; ſicut fluctus majores ſunt guttis.

16. Ille autem reſpondit, dicens;

17. Qualis ager, talia & ſemina; & quales flores, tales tincturæ; & qualis operator, tale opus; & qualis agricola, talis cultura; quoniam tempus eſt ſeculi.

18. Tunc enim, quum ego pararem iis, qui nunc ſunt ſeculum (ut nondum factum fuerat) in quo habitarent, nemo mihi contradicebat;

19. Atque ut tunc quidem, quiſque nunc etiam creatur in mundo hoc parato, & meſſe indeſinente, & lege imperveſtigabili: ſed corrupti ſunt mores eorum.

20. Conſiderans itaque ſeculum, quòd ecce periculum aderat ei à cogitationibus, quæ advenerant in ipſum.

21. Reſpexi, & peperci ei valde: tandem ſervavi mihi acinum è botro, & plantam è plantario multo.

22. Pereat ergo multitudo, quæ immeritò nata eſt, ſerveturque acinus meus, & planta mea, quam multo cum labore perfeci.

23. Tu autem, ſi adhuc alios ſeptem dies remiſeris (ſed ne jejunato illis;

24. Ito in campum florum, ubi domus non eſt ædificata, & comedito ſolùm de floribus ipſius campi: ne carnem guſtato, vinumque ne bibito, ſed flores ſolummodo;)

25. Deprecans indeſinenter Altiſſimum, veniam denuo, & alloquar te.

26. Itaque profectus ſum, ſicut dixerat mihi, in campum, qui vocatur Ardatha; ubi ſedens inter flores, comedi de herbis agri, & cibo earum ſaturatus ſum.

27. Fuit autem poſt dies ſeptem diſcumbente me ſuper gramen, quum animus meus turbaretur de integro ſicut antea.

28. Ut aperto ore meo inchoarem loqui coram Altiſſimo, & dicerem;

29. O Domine, tu quidem certè videndum te exhibuiſti majoribus noſtris in deſerto avio, & infructuoſo, quum egrederentur ex Ægypto.

30. Et dixiſti planè, Tu Jiſraël audi me, & ſemen Jahakobi attende ad ſermones meos;

31. Ecce enim ego ſemino in vobis legem meam, quá efferente in vobis fructum, gloriam reportabitis de eo in ſeculum.

32. Verùm majores noſtri acceptam legem non ſervaverunt, & ſtatuta tua non cuſtodiverunt; fructus verò Legis non periit (nec enim poterat, quoniam tuus erat.)

33. Nam, qui acceperant, perierunt non cuſtodientes, quod in ipſis ſeminatum fuerat.

34. Ecce autem conſuetudo eſt, quum excepit terra ſemen, aut mare navem, aut vas aliquod eſcam, vel potum; perdito eo, in quo ſeminatum eſt, vel in quod immiſſum eſt.

35. Simul id, quod ſeminatum, immiſſúmve fuerit, & quæcunque fuerint excepta, perdi, eáque jam non eſſe penes nos: nobis verò non ità accidit.

36. Nos quidem, qui Legem accepimus, peccando periimus, & cor noſtrum, quod exceperat eam:

37. Lex verò non periit, ſed permanſit in ſuo robore.

38. Quum autem hæc loquerer apud animum meum, reſpiciens oculis meis, vidi mulierem ad dexteram, quæ ecce lugens plorabat cum vociferatione magna, & animo dolebat valde, veſtimentis ſuis diſciſſis, & cinere inſperſo capiti ipſius.

39. Omittens itaque cogitationes meas, in quibus verſabar, converſus ſum ad eam.

40. Et dixi ei, quare fles? & quid doles animo?

41. Illa

41. Illa verò mihi, fine me, inquit, Domine mi, flere & in dolore pergere, nam valde amaro fum animo, depreffa fum valde.

42. Me autem dicente ei, quid perpeffa es? dic mihi, refpondit illa mihi.

43. Sterilis fueram ego ancilla tua, ac non pepereram triginta annis, quum haberem maritum:

44. Ego verò per fingulas horas, & per fingulos dies, annófque triginta illos deprecabar Altiffimum nocte, ac die.

45. Fuit tandem poft triginta annos, ut exaudiret me Deus, ancillam tuam, & refpiciens abjectionem meam, attendénsque tribulationi meæ, daret mihi filium; de quo gavifa fum valde ego, & vir meus, & omnes cives mei, honorémque Deo forti plurimum tribuimus.

46. Et educavi eum labore multo.

47. Fuit autem, quum creviffet, perveniffétque ad eam ætatem, quâ uxorem ducturus erat, ut diem facerem epuli.

CAPUT X.

Mulier flens, & refulgens, figura Ecclesiæ.

HOc facto, introiens filius meus in thalamum fuum, cecidit mortuus.

2. Quamobrem evertimus omnes lumina, & furrexerunt omnes cives mei ad confolandum me, & continui me ad noctem ufque diei alterius.

3. Fuítque fuperfedentibus omnibus à confolatione mei, ut quiefcerem, fuit, *inquam*, ut furgens eâ nocte, fugerem, venirémque (ut vides) in hunc campum.

4. Nunc autem cogito non reverti in civitatem, fed hic confiftere; neque comedere, neque bibere, fed fine intermiffione lugendo jejunare ufque dum moriar.

5. Omittens igitur fermones, in quibus verfabar, iratus refpondi ei, dicens:

6. Tu mulierum omnium ftultiffima, nónne vides luctum noftrum, & quæ nobis accidunt?

7. Tzijonem matrem noftram omni triftitiâ contriftari, & depreffione deprimi, & lugere validiffimè.

8. Nos nunc lugere omnes, & triftes effe? quum autem nos omnes contriftamur; tu an contriftaberis de uno filio?

9. Interroga enim terram, & dicet tibi fe eam effe, quæ debeat tam multorum lugere cafus, qui in ea pullulant.

10. Et omnium, qui ex ipfa ab initio nati funt, & aliorum, qui venturi funt: nam ecce penè omnes in perditionem ambulant, & exitio traditur plurima pars eorum.

11. Utra igitur ampliùs lugere debet? hæc certè, quæ tantam multitudinem perdidit magis, quàm tu, quæ pro uno doles.

12. Quòd fi dixeris mihi, non eft planctus meus fimilis planctui terræ; quoniam fructum amifi ventris mei, quem cum mœroribus geftavi, & cum doloribus peperi;

13. Terra autem pro modo terræ; fic abit ex ea multitudo præfens, ut evenit antè:

14. Ego quoque dicturus fum tibi, Sicut tu cum labore peperifti, fic etiam terra dat fructum fuum homini ab initio, ei, qui infecit ipfam.

15. Nunc ergo contine apud te ipfam dolorem tuum, & fortiter fer, qui tibi contigerunt cafus.

16. Si enim tanquam juftis acquieveris rebus, à Deo determinatis, & confilium ejus percipies fuo tempore, & iftis in rebus laudaberis.

17. Regredere ergo in civitatem ad virum tuum.

18. Illâ autem dicente mihi, non faciam, neque ingrediar civitatem, fed hic moriar:

19. Perrexi adhuc loqui ad illam, dicens;

20. Noli facere rem iftam; fed affentire fuadenti. Quot enim funt cafus Tzijonis? accipe confolationem propter dolorem Jerufchalaimorum.

21. Vides enim fanctuarium noftrum defolatum effe, & altare noftrum dejectum, templúmque noftrum deftructum.

22. Pfalterium noftrum humi proftratum effe, hymnum conticuiffe, exfultationem noftram diffolutam effe, lumen lychnuchi noftri exftinctum, arcam fœderis noftri direptam, loca fancta noftra contaminata, & nomen, de quo vocati fumus, penè profanatum, liberos item noftros effe contumeliam paffos, facerdotes noftros fuccifos, Levitas noftros in captivitatem abductos, virgines noftras inquinatas, mulieres noftras vim paffas, juftos noftros direptos, parvulos noftros perditos, juvenes noftros in fervitutem raptos, & fortes noftros infirmatos.

23. Et quod omnium eft maximum, fignaculum Tzijonis refignatam effe gloriam ipfius: nam tradita etiam eft in manus eorum, qui oderunt nos.

24. Tu ergo excute tuam triftitiam multam, & depone à te dolorum multitudinem, ut tibi propitius Deus fortis requiem præftet tibi Altiffimus, requiem à laboribus.

25. Fuit autem me alloquente eam, ut facies ejus repentè fulgeret, ac fpecie corufcus fieret afpectus ejus adeò, ut expavefcens valde ab ea, cogitarem, quid illud effet.

26. Ecce autem fubitò emifit fonum vocis magnum, & ità formidabilem, ut moveretur terra ipfa à fono mulieris.

27. Quúmque refpicerem, ecce mulier ampliùs non comparuit mihi; fed civitas ædificabatur, & locus demonftrabatur à fundamentis magnus: & timens, clamavi voce magnâ.

28. Et dixi; ubi eft Uriel Angelus, qui principiò venit ad me? nam ipfe fecit, ut venirem in tantum hunc exceffum mentis, quo finis meus, quem fpectabam, evanefcit, & oratio mea efficitur ridicula.

29. Me autem proloquente ifta, ecce venit ad me;

30. Et refpiciens me, quòd ecce jacerem ut mortuus, & intellectus meus abalienatus effet, prehendens dexteram meam, confirmavit me, & ftatuens me in pedes meos, dixit mihi;

31. Quid tibi eft, quòd turbata eft mens tua, & fenfus cordis tui? quid conturbaris?

32. Cui ego, quoniam, *inquam*, dereliquifti me, qui faciens fecundùm fermones tuos, veni in hunc campum: ecce autem videre mihi vifus fum, quæ non poffum enarrare.

33. Ille autem dixit mihi; Sta viriliter, & docebo te.

34. Ego

34. Ego verò dixi, loquere, Domine mi, ad me, ne derelinquas me, ut non frustratus moriar.

35. Nam vidi, quæ nesciebam, & audio, quæ nescio:

36. Aut an falleretur sensus meus, & somniaret anima mea?

37. Nunc ergo oro te, ut exponas servo tuo excessum istum. Qui respondens mihi, dixit,

38. Audi me, & docebo te, exponens ea tibi, à quibus metuis: nam Altissimus revelavit tibi mysteria multa:

39. Vidit rectam viam tuam, te sine intermissione fuisse contristatum pro populo tuo, & valde luxisse propter Tzijonem.

40. Hæc ergo intelligentia visionis, quæ tibi apparuit paulò antè.

41. Quòd vidisti lugentem, quam cœpisti consolari.

42. Nunc autem speciem mulieris ampliùs non vides, sed visa est tibi civitas ædificari;

43. Et quòd illa narrabat tibi de casu filii sui, hæc solutio est:

44. Hæc mulier, quam vidisti, est Tzijon, quam etiam modò conspicis ut civitatem ædificatam.

45. Quòd dixit tibi se fuisse sterilem triginta annis, *dixit* propterea, quòd fuerint anni triginta, quando non erat adhuc oblata in ea oblatio.

46. Sed fuit post annos triginta, ædificante Schelomone civitatem, & oblationes offerente, tunc fuit, quando peperit sterilis filium.

47. Quòd dixit tibi se educâsse eum cum labore, hi fuerunt habitatores Jeruschalaimorum.

48. Quòd autem dixit tibi, filius meus veniens in thalamum suum mortuus est, & contigit ei casus, hæc est ruina Jeruschalaimorum, quæ facta est:

49. Ecce autem vidisti similitudinem illius, & quum lugeret filium, cœpisti consolari illam de iis, quæ contigerant: hæc fuerunt tibi aperienda.

50. Nunc autem videns Altissimus te ex animo contristari, & ex toto corde condolere illi, ostendit tibi claritatem gloriæ illius, & pulchritudinem decoris illius:

51. Propterea enim edixeram tibi, ut maneres in campo, ubi domus non est ædificata.

52. Nam sciebam Altissimum cœpturum esse tibi ostendere hæc;

53. Propterea edixeram tibi, ut venires in hunc agrum, ubi nullum est fundamentum ædificii:

54. Nec enim poterat opus ædificii humani sustineri in eo loco, ubi incipiebatur ostendi civitas Altissimi.

55. Tu ergo noli timere, neque expavescat cor tuum, sed ingredere, & vide splendorem, ac magnitudinem ædificii, quantum potest videre aspectus oculorum tuorum:

56. Postea verò audies, quantum auditus aurium tuarum audire potest.

57. Tu enim beatus es præ multis, & vocatus ab Altissimo, quò alii pauci.

58. Nocte autem, quæ in crastinum ventura est, maneto hic.

59. Et ostendet tibi Altissimus eas visiones rerum extremarum, quas efficiet Altissimus habitatoribus terræ ultimis temporibus.

60. Itaque dormivi illic eâ nocte, & alterâ, sicut edixerat mihi.

CAPUT XI.

Aquila triceps mystica.

TUnc vidi somnium, quòd ecce ascendebat de mari aquila, cui erant duodecim alæ pennatæ, & capita tria.

2. Vidi autem, quum ecce expanderet alas suas in omnem terram, omnibus ventis cœli efflantibus in eam, atque collectis,

3. Vidi, *inquam*, è pennis ejus nasci contrarias pennas, quæ in pennulas minutas, & modicas evadebant:

4. Et capita ejus quiescebant, quorum medium erat majus aliis capitibus: ipsa itaque quiescebat cum illis.

5. Deinde vidi, quum ecce volâsset aquila pennis suis, ut regnaret super terram, & super habitatores ejus,

6. Vidi ei subjici omnia, quæ sunt sub cœlo, & neminem ei contradicere, ne unam quidem è rebus creatis, quæ sunt super terram.

7. Tum vidi, quòd ecce surgens aquila in ungues suos, alloquuta est pennas suas, dicens;

8. Nolite omnes simul vigilare, dormite quæque loco suo, & ad tempus vigilate:

9. Capita autem ultimo loco serventur.

10. Et vidi, quòd ecce non prodibat vox è capitibus, sed è medio corpore ejus:

11. Et numeravi contrarias pennas ejus, quæ ecce erant octo.

12. Postea vidi, quòd ecce à dextera parte surgens una penna, regnavit super omnem terram:

13. Fuit verò, quum regnâsset, ut adveniente ei fine, non appareret locus ejus, & sequens exsurgens regnavit, & multum obtinuit tempus:

14. Sed fuit, quum regnâsset, ut adveniente fine ipsius, hæc non appareret, sicut etiam prior.

15. Ecce autem vox emissa est ad eam, dicens;

16. Audi tu, quæ tamdiu obtinuisti terram, hæc annuncio tibi, antequam incipias disparere:

17. Nemo post te obtinebit tempus tuum, ac ne dimidium quidem illius.

18. Tum exsurgens tertia, tenuit principatum sicut & priores, & disparuit ipsa quoque.

19. Et sic contigit omnibus aliis sigillatim principatum gerere, ac deinde nusquam comparere.

20. Vidi enim, quum ecce per tempus sequentes pennæ erigerentur à dextera parte, obtinere ipsas quoque principatum, & eas, quæ obtinebant, non tamen comparere illico:

21. Et aliquas ex eis erigere quidem se, at principatum non obtinere.

22. Sic vidi postea, quum ecce non comparerent duodecim pennæ, & duæ pennulæ:

23. Nihil superesse in corpore aquilæ, nisi duo capita quiescentia, & sex pennulas.

24. Vidi autem, quòd ecce à sex pennulis, divisæ

diviſæ duæ manſerunt ſub capite, quod erat ad partem dexteram, quatuor verò manſerunt in loco ſuo.

25. Et vidi, quòd ecce hæ, quæ aliis ſuberant, cogitabant ſe erigere, & obtinere principatus.

26. Nam vidi, quòd ecce una erecta eſt, ſed ſtatim non comparuit:

27. Et ſequentes etiam velociùs, quàm priores non comparuerunt.

28. Tum vidi, quòd ecce duæ, quæ ſupererant, apud ſe ipſas cogitabant etiam regnare:

29. Quum autem cogitarent de eo, ecce unum quieſcentium capitum, quod erat medium, evigilavit (hoc autem erat duobus aliis capitibus majus;)

30. Et vidi conjunctis duobus aliis capitibus ſecum.

31. Quòd ecce converſum eſt caput iſtud cum aliis proſequentibus ipſum. & comedit duas illas pennulas ſubjectas alis, quæ cogitabant regnare.

32. Hoc autem caput perterruit omnem terram, & dominatum eſt in ea habitatoribus ejus cum labore multo, & dominium tenuit orbis terrarum ſupra omnes alas, quæ fuerant.

33. Poſtmodum autem vidi, quòd ecce medium caput ſubitò diſparuit, ídque ſicut alæ:

34. Superfuerunt autem duo capita, quæ & ipſa ſimiliter regnaverunt ſuper terram, & ſuper habitatores ejus.

35. Et vidi, quòd ecce devoravit caput dexteræ partis illud, quod erat in lævа.

36. Tunc audivi vocem dicentem mihi; Reſpice ex adverſo tui, & conſidera, quod vides.

37. Et vidi, quòd ecce quiddam ſimile leoni concitato è ſilva rugienti; vidi, *inquam*, emittentem vocem humanam ad aquilam, & loquentem, dicendo:

38. Audi tu, & eloquar ad te, quæ dicit Altiſſimus tibi:

39. Nonne tu es illa, quæ reſtas de quatuor illis animalibus, quæ feci, ut regnarent in ſeculo meo, ídque ut poſt eos veniret finis temporum iſtorum?

40. Nam quartum veniens, devicit omnia animalia, quæ præterierant, & dominatu obtinuit ſeculum cum tremore multo, & omnem orbem cum labore graviſſimo, & habitavit tamdiu orbem terrarum cum dolo.

41. Tu non judicâſti terram ex veritate;

42. Sed afflixiſti manſuetos, & læſiſti quietos, & dilexiſti mendaces, & deſtruxiſti habitationes eorum, qui ferebant fructum, & muros eorum, qui non nocebant tibi, dejeciſti.

43. Adeò ut aſcenderit contumelia tua uſque ad Altiſſimum, & ſuperbia tua ad Deum fortem:

44. Reſpexit itaque Altiſſimus ſuperbiæ tempora, quæ ecce finita ſunt, & ſcelera ejus completa.

45. Propterea tu ne appareto aquila, & alæ tuæ horribiles, & pennulæ tuæ peſſimæ, & capita tua maligna, & ungues tui peſſimi, & totum corpus tuum vanum.

46. Ut refrigeretur tota terra, & liberata à vi tua, convertatur, & ſperet jus ac miſericordiam ab eo, qui fecit ipſam.

CAPUT XII.

Impetrat Hezras myſterii particularem explicationem.

HOc facto, quum alloquutus eſſet leo his verbis aquilam, vidi,

2. Quòd ecce ſupereſſet caput, non autem comparerent illæ quatuor alæ, quæ ad ipſum tranſierant: nam erectæ fuerant, ut regnarent, ſed fuerat regnum earum exile, & tumultu plenum.

3. Vidi autem, quum ecce non comparerent illæ, totum corpus aquilæ incendi: unde expavit terra valde, & ego ex tumultuatione, ac exceſſu mentis, metúque magno evigilavi, & dixi ſpiritui meo:

4. Ecce tu præſtas mihi hæc, eò quòd ſcrutaris vias Altiſſimi:

5. Ecce adhuc ſum defeſſus animo, & ſpiritu meo infirmus valde, ne modica quidem ineſt mihi virtus, à timore multo, quo expavi nocte hac.

6. Nunc ergo orabo Altiſſimum, ut me ad finem uſque confirmet.

7. Tum dixi, Domine Jehova, ſi inveni gratiam in oculis tuis, ſi juſtus effectus ſum apud te præ multis, & ſi certè aſcendit oratio mea in conſpectum tuum;

8. Confirma me, & oſtende mihi ſervo tuo interpretationem, diſtinctam viſi horribilis iſtius, ut pleniſſimè conſoleris animam meam:

9. Nam dignum me habuiſti, cui tempora ultima oſtenderes.

10. Ille autem mihi, hæc eſt, inquit, interpretatio viſionis hujus:

11. Aquila, quam vidiſti aſcendentem è mari, regnum illud eſt, quod viſione viſum eſt Danijeli, fratri tuo:

12. Sed non eſt illi data interpretatio, nunc autem ſum interpretaturus tibi.

13. Ecce dies veniunt, quum exſurget regnum ſuper terram, à quo erit vehementior metus, quàm ab omnibus regnis, quæ fuerint ante ipſum.

14. Regnabunt autem in eo Reges duodecim, unus poſt alterum:

15. Qui verò ſecundus incipiet regnare, is plùs temporis obtinebit, quàm ullus è duodecim.

16. Hæc eſt interpretatio duodecim alarum, quas vidiſti.

17. Quòd autem vocem, quæ loquuta eſt, audiſti non è capitibus ejus exeuntem, ſed è medio corpore ejus.

18. Hæc eſt interpretatio: poſt tempus regni illius naſcentur contentiones non modicæ, periclitabitúrque, ut cadat; non tamen cadet tunc; ſed iterum reſtituetur principio ſuo.

19. Quòd vidiſti pennulas octo ſubjectas alis, cohærentes alis ejus.

20. Hæc interpretatio: exſurgent in ipſo Reges octo, quorum erunt tempora brevia, & citati anni: ac duo quidem ex ipſis peribunt ſtatim:

21. Appropinquante verò tempore, quatuor diutiùs ſervabuntur medio tempore, quum incipiet appropinquare tempus ejus, ut finiatur; duo verò in finem ſervabuntur.

22. Et quòd vidisti tria capita quiescentia;

23. Hæc interpretatio: ultimis temporibus ejus suscitabit Altissimus tria regna, in quæ reducturus est multa alia, & dominabuntur terræ, atque habitatoribus ejus;

24. Infestantia eos labore graviore, quàm præcedentia: propterea vocati sunt Reges capita aquilæ.

25. Isti enim sunt, qui recolligent impietates illius, & qui perficient extrema illius.

26. Quòd vidisti caput maximum disparuisse, hæc interpretatio: unus ex eis super lecto suo morietur, sed tamen cum tormentis.

27. Duos autem, qui perstiterint, gladius consumet:

28. Unius enim gladius consumet alterum, sed tamen ille quoque gladio tandem cadet.

29. Quòd vidisti pennulas duas subjectas alis traiicere subter caput, quod erat in parte dextera;

30. Hæc est interpretatio: hi sunt, quos servavit Altissimus in finem suum, hoc est, regnum exile, & tumultu plenum.

31. Quòd etiam audivisti leonem, quem videras evigilantem, progressum de silva, rugientem, alloquentem aquilam, & arguentem eam, factáque injusta ejus omnibus sermonibus suis, sicut audisti:

32. Hic est spiritus, quem servavit Altissimus in finem contra eos, & impietates eorum, ut arguat eos, & eis objiciat in os dilaniationes eorum.

33. Sistet enim eos in judicio vivos: erítque, postquam arguerit eos, ut tunc demum corripiat eos.

34. Nam residuum populum meum liberaturus est à miseria, qui servati fuerint in finibus meis, & exhilarabit eos, usque dum finis adveniat, dies judicii, de quo ab initio loquutus sum tibi.

35. Hoc somnium, quod vidisti, & hæ interpretationes illius.

36. Tu verò solus fuisti dignus, qui hoc secretum scires Altissimi.

37. Scribe ergo omnia hæc in libro, quæ vidisti, & pone ea in loco abscondito:

38. Et docebis ea sapientes populi tui, quorum animos scis posse capere, & servare secreta hæc.

39. Tu autem adhuc sustine hîc alios dies septem, ut tibi ostendatur, quicquid visum fuerit Altissimo ostendere tibi. Ità profectus est à me.

40. Fuit autem, quum audivisset omnis populus præteritis septem diebus me non fuisse reversum in civitatem, ut congregati omnes æquè parvi, ac magni venirent ad me, & alloquerentur me, dicentes;

41. Quid peccavimus in te? quid injustè egimus in te, quòd derelictis nobis sedisti in loco hoc?

42. Tu enim nobis superes solus ex omnibus populis, ut botrus è vinea, & sicut lucerna in loco obscuro, & sicut in portu navis, servata à tempestate.

43. Annon sufficiunt nobis mala, quæ contigerunt?

44. Si ergo tu nos dereliqueris, quantò nobis fuisset melius succensos fuisse nos quoque cum Tzijonis incendio?

45. Nec enim sumus meliores eis, qui ibi mortui sunt: & ploraverunt voce magnâ.

46. Respondens autem eis, dixi, confide Jisraël, & noli contristari tu domus Jahakobi:

47. Est enim memoria vestri coram Altissimo, & Deus fortis non obliviscitur vestri in tentatione:

48. Ego verò non dereliqui vos, neque discessi à vobis; sed veni in hunc locum, ut deprecarer pro desolatione Tzijonis, ut quærerem misericordiam pro oppressione sanctificationis vestræ,

49. Nunc ergo abite unusquisque vestrûm in domum suam: ego autem veniam ad vos post dies istos.

50. Et profectus est populus, sicut dixeram ei, in civitatem:

51. Ego autem sedi in campo septem diebus, sicut mihi mandavit Deus, comedens solummodò de floribus agri: ex herbis fuit esca mihi in diebus illis.

CAPUT XIII.

Vir ex mari ascendens vincit populos.

FUit autem post dies septem, ut nocte somniarem somnium.

2. Quòd ecce de mari quidam ut ventus exsurgebat, & conturbabat omnes fluctus ejus.

3. Vidi autem, quòd ecce invalescebat ille homo cum millibus cœlitum: & quocunque vultum suum vertebat, ut consideraret, tremebant omnia, quæ ab eo respiciebantur:

4. Et quocunque exibat vox ex ore ejus, exardescebant omnes, qui audiebant vocem ejus, sicut ardet terra, quando sentit ignem.

5. Et vidi postea, quum ecce congregaretur multitudo hominum innumera è quatuor partibus cœli, ut debellarent hominem, qui ascenderat è mari.

6. Vidi, quòd ecce sibi ipsi exsculpsit montem magnum, & volavit super eum.

7. Ego autem quæsivi regionem videre, vel locum, unde mons exsculptus esset, nec tamen potui.

8. Deinde vidi, quòd ecce omnes, qui congregati fuerunt in eum, ut expugnarent eum, timebant valde, & tamen ausi sunt pugnare.

9. Ecce autem, ut vidit impetum multitudinis venientis, non extulit manum suam, neque frameam prehendit, neque aliquod instrumentum bellicum; sed solummodò, ut vidi.

10. Emisit ex ore suo sicut flatum ignis, & è labiis suis spiritum flammæ, & è lingua sua scintillantes procellas; quæ commista sunt omnia simul, flatus ignis, spiritus flammæ, & multitudo procellarum.

11. Quæ irruit impetu super multitudinem paratam ad pugnandum, & succendit omnes adeò, ut repentè nihil videretur de innumera illa multitudine, nisi pulvis solùm, & fumus odorem mittens: atque hæc videns extimui.

12. Postea verò vidi hominem illum descendentem de monte, & vocantem ad se multitudinem alteram pacificam:

13. Ac-

13. Accesſitque ad eum ſpecies hominum multorum quorundam gaudentium, & quorundam dolentium, quorum alii erant alligati, alii adducebant ex iis, quæ offerri ſolent: & infirmatus ſum ex pavoris multitudine, & expergefactus, dixi:

14. Tu ab initio demonſtrâſti ſervo tuo res iſtas mirabiles, & dignum me habuiſti, cujus precationem ſuſciperes:

15. Nunc ergo demonſtra mihi adhuc interpretationem ſomnii iſtius.

16. Nam ſicut exiſtimo ex ſenſu meo, væ iis, qui derelicti fuerint diebus illis; & multò ampliùs væ illis, qui non fuerint derelicti:

17. Qui enim non fuerint derelicti, triſtiores erunt.

18. Intelligo nunc, quæ ſint repoſita in dies ultimos, ut his obveniant, & iis, qui derelicti fuerint:

19. Propterea enim venerint in pericula magna, & neceſſitates multas, ſicut oſtendunt ſomnia hæc.

20. Attamen faciliùs eſt periclitantem venire in hunc diem, & tunc videre, quæ contingent tempore ultimo, quàm pertranſire ſicut nubem à ſeculo.

21. Ille autem mihi reſpondens, dixit; & viſionis interpretationem dicam tibi, & de quibus loquutus es, hæc adaperiam tibi.

22. Quòd de iis dixiſti, qui derelicti fuerint, hæc eſt interpretatio:

23. Qui perfert periculum, in illud tempus, hic ſe cuſtodivit; & qui in pericula inciderunt, hi ſunt, qui habent opera, & fidem apud Altiſſimum.

24. Scito ergo beatiores eſſe, qui derelicti fuerint iis, qui ſunt mortui.

25. Hæ interpretationes viſionis: quòd vidiſti virum aſcendentem è medio maris;

26. Is eſt, quem conſervat Altiſſimus multis temporibus, qui per ſe ipſum liberaturus eſt creaturas ſuas, & ipſe diſpoſiturus iis, qui derelicti ſunt fœdus.

27. Quòd autem vidiſti de ore ejus exire ſicut flatum, & ignem, & procellam.

28. Et quòd non tenebat frameam, neque inſtrumentum bellicum; corrupit impetus ejus multitudinem, quæ venerat ad oppugnandum eum; hæc eſt interpretatio:

29. Ecce dies veniunt, quando incipiet Altiſſimus liberare eos, qui ſunt ſuper terram,

30. Et veniens exceſſum mentis afferet iis, qui inhabitant terram:

31. Et cogitabunt debellare alii alios, civitas civitatem, & locus locum: gens inſurget adversùs gentem, & regnum adversùs regnum.

32. Erit autem, quum fient hæc, & contingent ſigna, quæ antè oſtendi tibi, ut tunc reveletur Filius meus, quem vidiſti ut virum aſcendentem.

33. Eritque, quando audierint omnes gentes vocem ejus, ut derelinquat unusquisque bellum ſuum, quod habuerint inter ſe.

34. Et colligatur in unum multitudo innumerabilis, ut volentium venire, & expugnare eum.

35. Ipſe autem ſtabit ſuper cacumen montis Tzijonis.

36. (Tzijon enim procedet, oſtendetúrque omnibus parata, & ædificata, ut vidiſti montem ſculpi ſine manibus.)

37. Et ipſe Filius meus arguet impietates gentium, quas adinvenerunt malis, quæ cum procella comparantur, & mala cogitata eorum cruciamentis, quibus incipient cruciari, aſſimilatis flammæ.

38. Et perdet eos ſine labore per legem, quæ igni aſſimilata eſt.

39. Quòd autem vidiſti eum colligentem ad ſe aliam multitudinem pacificam:

40. Hæ ſunt decem tribus captivæ abductæ è terra ſua diebus Hoſchehæ, Regis, quem captivum abduxit Schalmanaſar, Rex Aſſyriorum: quæ deportatæ cis flumen, poſtea translatæ ſunt in terram aliam.

41. Ipſi autem ſibi ceperunt hoc conſilium, ut derelinquerent multitudinem gentium profecti in ulteriorem regionem, ubi nunquam genus humanum habitavit:

42. Et ibi obſervarent legitima ſtatuta ſua, quæ non obſervaverant in regione ſua.

43. Per introitus autem fluminis Euphratis anguſtos introierunt.

44. (Fecit enim eis tunc Altiſſimus ſigna, ſiſtens venas fluminis, uſque dum tranſiviſſent;)

45. Et in eam regionem perventuris fuit via magna, iter anni unius, & dimidii: regio autem illa vocatur Harſchareth,

46. Tunc habitaverunt ibi ad tempus uſque ultimum: nunc autem, quum incipient reverti,

47. Iterum Altiſſimus ſiſtet venas fluminis, ut poſſint tranſire: propterea vidiſti multitudinem cum pace ambulantem.

48. Sed & qui derelicti fuerint è populo tuo, qui invenientur intrà terminum meum.

49. Fiet ergo, quum incipiet perdere multitudinem earum gentium, quæ collectæ fuerint, ut protegat eos, qui è populo ſuperfuturi ſunt;

50. Et tunc oſtendat eis multò plura portenta.

51. Ego verò dixi, Domine Jehova, oſtende mihi, cur viderim virum aſcendentem è medio maris.

52. Et ille mihi, ſicut non potes, inquit, vel ſcrutari, vel ſcire, quæ ſunt in profundo maris; ſic non poterit quiſquam ſuper terram videre Filium meum, vel eos, qui cum eo ſunt, niſi tempore, & die illo.

53. Hæc eſt interpretatio ſomnii, quod vidiſti, & propter quod illuminatus hic fuiſti ſolus.

54. Nam dereliquiſti viam tuam, & in meam incumbens legem, quæſiviſti eam:

55. Vitámque tuam diſponens ſapienter, illam ex animo tuo vocâſti matrem.

56. Ac propterea oſtenditur tibi merces apud Altiſſimum: erit enim poſt tres dies alios; ut apud te alia proloquar, exponámque tibi res graves, & mirabiles.

57. Profectus itaque, perrexi in campum, glorificans multùm, & laudans Altiſſimum de rebus mirabilibus, quas ſuo tempore facit.

58. Quòd gubernet tempus, & quæ accidunt temporibus; & reſedi illic tribus diebus.

CAPUT XIV.

Deus apparet in rubo, & libri Biblici vindicantur ab interitu.

Fuit autem die tertio, quum sederem sub quercu, ut ecce vox exiens ad me è rubo, diceret, Hezra Hezra;

2. Cui dixi, Ecce me Domine, & surrexi in pedes meos.

3. Tum ille mihi, planè revelatus sum super rubum, & alloquutus sum Moschen, quando populus meus serviebat in Ægypto.

4. Et mittens eum, eduxi populum meum ex Ægypto, & adducens eum super montem Sinaj, detinui eum apud me diebus multis;

5. Et enarrans ei res multas admirabiles, ostendi ei temporum arcana, & finem.

6. Ac præcepi ei, dicens; hæc palàm facies verba, & hæc abscondes.

7. Nunc quoque edico tibi:

8. Signa, quæ demonstravi, & somnia, quæ vidisti, & interpretationes, quas audisti, in corde tuo repone.

9. Tu enim recipieris, ne omnia videas, adduceris reliquus factus consilio meo cum similibus tui, usque dum finiantur tempora:

10. Quoniam seculo periit juventus sua, & tempora, propè est, ut senescant.

11. Nam in duodecim partes divisum est seculum, cujus transierunt decem, & dimidium partis undecimæ:

12. Supersunt autem ei, quæ subsequuntur medium partis undecimæ.

13. Nunc ergo dispone domum tuam, & corripe populum tuum, ac consolare humiles eorum.

14. Et renuncians jam corruptelæ, dimitte abs te mortales cogitationes, abjiciénsque à te pondera humana, exue te jam infirma natura, ac reponens seorsim molestissimas tibi cogitationes, festina migrare ab his temporibus:

15. Quæ enim vidisti nunc contigisse mala, iterum his deteriora facient.

16. Nam quò invalidius fiet seculum à senectute, eò multiplicabuntur ampliùs in habitatores mala.

17. Longiùs enim abibit veritas, & appropinquabit mendacium: jam autem festinat venire ista visio, quam vidisti.

18. Ego verò respondens, dixi; Placeant hæc coram te, Domine.

19. Ecce enim ego abiens, sicut præcepisti mihi, corripiam præsentem populum: qui autem deinceps nati fuerint, quis commonebit?

20. Positum est ergo seculum in tenebris, & habitatores ejus sunt sine lumine:

21. Quoniam Lex tua exusta est: quamobrem nemo scit, quæ à te facta sunt, vel quæ incipient fieri opera.

22. Si ergo inveni apud te gratiam, immitte in me Spiritum sanctum, ut scribam quidquid fuit factum in seculo ab initio, quæ fuerunt scripta in Lege tua, ut possint homines invenire semitam tuam: & qui voluerint vivere ultimis temporibus, vivant.

23 Respondens itaque mihi, dixit: Abi, congrega populum, & indicito eis, ut non quærant te diebus quadraginta.

24. Tu autem præpara tibi libros multos; & accipiens tecum Serajam, Debarjam, Schelemjam, Echanum, & Chatzielem, hos quinque viros paratissimos ad scribendum velociter, advenito huc:

25. Et ego accendam in corde tuo lucernam intellectus, quæ non exstinguetur, donec finita sint, quæ inceperis scribere.

26. Iísque perfectis quædam palàm facies, quædam sapientibus occultè trades, in crastinum autem hac horâ incipies scribere.

27. Tunc ego profectus sicut præceperat mihi, congregavi omnem populum, & dixi.

28. Audi Jisraël verba hæc.

29. Peregrinati sunt majores nostri olim in Ægypto, & liberati sunt inde.

30. Et acceperunt Legem vitæ, quam non custodiverunt, & quam vos, sequentes eos, transgressi estis.

31. Traditáque vobis terrâ in sortem, & monte Tzijonis, & patres vestri, & vos iniquè fecistis, ac non observâstis vias, quas præcepit vobis Altissimus:

32. Qui cùm justus sit judex, abstulit vobis ad tempus, quod donaverat:

33. Et nunc vos hic estis, & fratres vestri sunt ulteriùs, quàm vos.

34. Si ergo imperantes sensibus vestris, erudiveritis cor vestrum, vivi conservabimini, & post mortem misericordiam consequemini.

35. Judicium enim post mortem adveniet, quando iterum reviviscemus; atque tunc justorum nomina apparebunt, & impiorum facta ostendentur.

36. Ad me verò nemo jam accedat, neque requirat me in dies quadraginta.

37. Ità acceptis quinque viris, sicut mandaverat mihi, profecti in campum, mansimus illic.

38. Fuit autem postridie, ut ecce vox me vocaret, dicens; Hezra aperi os tuum, & bibe, quod bibendum tibi dedero.

39. Me itaque aperiente os meum, ecce calix plenus porrigebatur mihi, plenus rei liquidæ sicut aquâ, sed colore igneo:

40. Quem accipiens bibi; quúmque bibissem ex eo, cor meum cruciabatur intellectu, & in pectore meo intumescebat sapientia, quam spiritus meus voluit conservare memoriæ.

41. Quapropter ubi apertum fuit os meum, non fuit clausum ampliùs;

42. Sed ut Altissimus dederat intellectum quinque illis viris, scripserunt ea, quæ dicebantur excessu mentis, & quæ non intelligebant.

43. Ac nocte quidem sumebant cibum; ego verò per diem loquebar, & per noctem non tacebam.

44. Sic fuerunt scripti per quadraginta dies libri ducenti quatuor.

45. Fuit autem completis quadraginta diebus.

46. Ut loqueretur Altissimus, dicens; Quæ priora scripsisti propone palàm, ut legant digni, & indigni;

47. Posteriores verò septuaginta conserva, ut tradas eos sapientibus è populo tuo:

48. In his enim est vena intellectûs, & sapientiæ fons, & scientiæ flumen. Atque ità feci.

CAPUT

CAPUT XV.

Prædicuntur multæ calamitates seculo superventuræ.

Ecce eloquere in aures plebis meæ sermones prophetiæ, quos immisero in os tuum, ait Dominus.

2. Et fac, ut inscribantur chartæ; nam fideles, & veri sunt.

3. Ne timeas à cogitationibus adversùm te, nec conturbent te incredula verba obloquentium.

4. Quoniam omnis incredulus in sua incredulitate morietur.

5. Ecce, ego induco, ait Dominus, in orbem terrarum mala, gladium, famem, mortémque, & interitum.

6. Quia polluit vehementissimè omnem terram iniquitas, & completæ sunt noxæ illorum.

7. Propterea sic ait Dominus.

8. Jam non silebo de impiis factis istorum, quæ irreligiosè agunt, nec tolerabo in iis, quæ iniquè exercent: ecce sanguis innoxius, & justus inclamat me, & animæ justorum clamant indesinenter:

9. Planè sumam vindictam de istis, ait Dominus, & recipiam omnem sanguinem innoxium ab istis ad me.

10. Ecce populus meus quasi grex ad occisionem ducitur: jam non patiar illum habitare in terra Ægypti;

11. Sed educam eum manu forti, & brachio excelso; & percutiens plagâ, sicut priùs, corrumpam omnem terram ejus.

12. Lugebit Ægyptus cum fundamentis suis, verberatâ plagâ, & castigatione, quas inducet ei Deus.

13. Lugebunt agricolæ arantes terram, quoniam deficient semina ipsorum ab uredine, & grandine, & à sideratione terribili.

14. Væ huic seculo, & iis, qui habitant in eo:

15. Quia appropinquavit gladius, & contritio eorum: nam gens exsurget contra gentem ad prælium cum gladio in manibus suis.

16. Nec erit stabilitas inter se hominibus, nec curabunt alii invalescentes aliis Regem suum, & principes: sed vias rerum gerendarum statuent in potentia sua.

17. Adeò ut desiderans homo in civitate sua ire non possit.

18. Nam propter superbiam eorum civitates turbabuntur, domus evertentur, homines metuent.

19. Non miserebitur homo proximi sui propter famem panis, & tribulationem multam, delendo gladio domos eorum, & diripiendo facultates eorum.

20. Ecce ego convoco, inquit Deus, omnes Reges terræ ad reverendum me, qui sunt ab Occidente, ab Austro, ab Euro, & à Libano, ut convertentes se, reddant quæ ademerunt istis.

21. Sicut faciunt adhuc electis meis, sic faciens, reddam in sinum eorum, ait Dominus Jehova:

22. Non parcet dextera mea peccatoribus, nec cessabit gladius irruere in effundentes sanguinem innoxium super terram.

23. Exiens ignis ab ira ejus, devorabit fundamenta terræ, & peccatores ut stramen accensum.

24. Væ eis, qui peccant, & non observant mandata mea, ait Dominus:

25. Non parcam illis, discedite filii à potestate illorum, nolite contaminare sanctuarium meum.

26. Quoniam novit Dominus omnes, qui delinquunt in ipsum, propterea tradidit illos Deus morti, & occisioni, dicens;

27. Jam ecce venerunt super orbem terrarum mala, & manebitis in illis: non enim liberabit vos Deus propterea, quòd peccastis in eum.

28. Ecce visio horribilis, cujus aspectus est ab Oriente.

29. Nam exibunt nationes deserta colentium Arabum cum multis curribus; & sicut ventus, eorum numeri ferentur super terram, adeò ut etiam timeant, trepidentque omnes, qui de illis audient:

30. Carmanii quoque insanientes irâ exibunt ut apri è silva, & advenientes cum copiis magnis, consistent in bello, conjuncti illis, & vastabunt portionem terræ Assyriorum.

31. Postea verò supervalescent incolæ deserti memores ortûs sui, & conversi conspirabunt ad persequendum eos copiis magnis.

32. Ii autem turbati quiescent à copiis horum, & convertent se in fugam,

33. Tunc à regione Assyriorum subsessor veniens, obsidebit eos, & consumet unum ex eis, eritque timor, & tremor in exercitu eorum, & contentio in Reges ipsorum.

34. Ecce nubes ab Oriente, & à Septentrione ad Meridiem usque, quarum aspectus horret valde, plenus iræ, procellarumque:

35. Et collidentes inter se, elident sidus amplum, quod super terram est, sidus istorum, eritque sanguis à gladio fusus ad ventrem usque.

36. Et fimus hominis usque ad avertam cameli: eritque timor, & tremor multus super terram:

37. Et horrebunt, qui iram illam viderint, & tremor occupabit illos.

38. Postmodum enim movebuntur nimbi copiosi à Meridie, & Septentrione, & pars alia ab Occidente.

39. Invalescéntque insuper venti ab Oriente; & nubes, quas suscitabit in ira Deus, recludent eos, & sidus eorum perterrefaciens Orientis, & Occidentis tractum, violabitur;

40. Et exaltabuntur nubes magnæ, validæque, plenæ irâ, & sidus earum, exterrituræ omnem terram, & habitatores ejus, effusuræque in omnem locum altum, & eminentem siderationem terribilem.

41. Ignem, & grandinem, & gladios volantes, & aquas multas adeò, ut etiam impleantur omnes campi, omnésque rivi plenissimè, *ut* aquis multis.

42. Et demolientur civitates, & muros & montes, collésque, & ligna silvarum fœnúmque, pratorum & frumenta agrorum:

43. Et transibunt constanter Babylonem usque, ac eam exterent.

44. Convenient in eam & circumsidentes eam effundent siderationem, omnémque iram super eam, & subeunte pulvere, ac fumo

mo in cœlum uſque, omnes in circuitu lugebunt eam :

45. Qui verò ſub ea manſerint, ſervient iis, qui extriverint ipſam.

46. Tu autem Aſia concors in ſpem Babylonis, & gloria perſonæ ejus ;

47. Væ tibi miſera, propterea quòd imitata es eam ; ornans filias tuas ad ſcortationem, ut placerent, & gloriarentur de tuis amatoribus, qui tecum ſemper cupidè ſcortati ſunt.

48. Exoſam imitata es in omnibus operibus ejus, & inventionibus ejus : propterea, inquit Deus,

49. Immittam tibi mala, viduitatem, paupertatem, famem, gladium, & peſtem ad devaſtandum domos tuas violentâ morte.

50. Gloria virtutis tuæ ſicut flos ſiccabitur, quum exſurget ardor emiſſus ſuper te.

51. Infirmaberis ut paupercula plagis affecta, & caſtigata à mulieribus, ut non poſſint te ampliùs ſuſcipere potentes amatores tui.

52. Numquid ego ſic ductus zelotypiâ tecum agerem, inquit Dominus.

53. Niſi occidiſſes electos meos omni tempore, ad percutiendum extollens manus.

54. Et dicens, in morte eorum, quum inebriata eſſes, exorna ſpeciem vultus tui ?

55. Merces ſcortationis tuæ in ſinu tuo eſt, propterea accipies retributionem.

56. Sicut facis electis meis, dicit Dominus, ſic faciet tibi Deus, & exponet te malo :

57. Et nati tui fame interibunt, & tu gladio cades, & civitates tuæ atterentur, & homines omnes tui in campo concident gladio :

58. Et qui erunt in montibus, pereuntes fame, manducabunt carnes ſuas, & ſanguinem bibent ex fame panis, & ſiti aquæ.

59. Infelix per maria ibis, & rurſum accipies mala :

60. Nam tranſeuntes allident civitatis acciſæ incolas, & exterentes aliquam portionem terræ tuæ, partem gloriæ tuæ perdent, quum revertentur rurſum ad Babylonem everſam.

61. Deſtructáque illis eris pro ſtipula, & ipſi erunt tibi ignis :

62. Abſument enim te, & civitates tuas, terram tuam, & montes tuos, omnes ſilvas tuas, fructiferáſque arbores comburent igne ;

63. Filios tuos captivos ducent ; & cenſum tuum habentes in prædam, perdent gloriam faciei tuæ.

CAPUT XVI.

Horrenda univerſo orbi deſolatio in fine futura.

VÆ tibi Babylon, & Aſia : væ tibi Ægypte, & Syria.

2. Præcingite vos ſaccis, & ciliciis, plangite filios veſtros, & dolete, quoniam appropinquavit contritio veſtra.

3. Immiſſo vobis gladio, ecquis eſt, qui avertat illum ?

4. Immiſſo in vos igne, ecquis eſt, qui extinguat illum ?

5. Immiſſis in vos malis, ecquis eſt, qui repellat ea ?

6. Numquid repulſurus eſſet aliquis leonem eſurientem in ſilva ? aut mox exſtincturus eſſet ignem in ſtipula, quum cœpit ardere ?

7. Numquid repulſurus eſſet aliquis ſagittam immiſſam à forti ſagittario ?

8. Dominus Deus fortis immittit mala, ecquis eſt, qui repellat ea ?

9. Exit ignis ex ira ejus, ecquis eſt, qui exſtinguat eum ?

10. Coruſcat, ecquis non timebit ? tonat, ecquis non pavebit ?

11. Domino comminante, ecquis non funditus conteratur à facie ipſius ?

12. Terra tremit, & fundamenta ejus, mare fluctuat è profundo, & fluctus ejus diſturbantur, ac piſces ejus à facie Domini, & à gloria virtutis ejus :

13. Quoniam fortis eſt dextera ejus, quæ arcum tendit, ſagittæ ejus acutæ, quæ ab ipſo mittuntur, non deficient, quum cœperint mitti in fines terræ.

14. Ecce mittuntur mala, & non avertentur, donec ſupervenerint terræ :

15. Ignis ſuccenditur, & non extinguetur, donec conſumat fundamenta terræ :

16. Quemadmodum non redit ſagitta miſſa à valente ſagittario ; ſic non revertentur mala, quæ miſſa fuerint in terram.

17. Væ mihi, væ mihi : quis me liberabit diebus illis !

18. Initium dolorum, & multi erunt gemitus ; initium famis, & multi interitus : initium bellorum, & formidabunt potentiſſimi ; initium malorum, & trepidabunt omnes in eis.

19. Quid faciam, quum evenerint mala iſta ?

20. Ecce fames, & plaga, tribulatióque, & anguſtia, miſſa ſunt flagella ad emendationem :

21. Sed his omnibus non revertentur ab iniquitatibus ſuis, ſed erunt flagellorum ſemper immemores.

22. Ecce, ut fuerit annonæ vilitas in terra adeò, ut ſibi putent diſpoſitam eſſe pacem, tunc pullulabunt mala ſuper terram, gladius, fames, & magna confuſio :

23. A fame enim plurimi interibunt habitatores terræ, & gladius perdet cæteros, qui ſuperfuerint à fame :

24. Et mortui ſicut ſtercora projicientur ; & non erit, qui conſoletur eos : nam derelinquetur terra deſerta, & civitates ejus dejicientur.

25. Non derelinquetur, qui colat terram, & qui ſeminet in ea.

26. Arbores dabunt fructus, ſed quis demeteret illos ?

27. Uva matureſcet, ſed quis calcaret illam ? erit enim locis omnibus magna deſolatio.

28. Cupiet enim homo videre hominem, & vel vocem ejus audire.

29. Nam reliqui fient è civitate deni, & bini ex agro, qui abſconderint ſe in denſis nemoribus, & ſciſſuris petrarum.

30. Quemadmodum derelinquuntur in oliveto ſingulis arboribus ternæ, aut quaternæ olivæ.

31. Aut ſicut in vinea vindemiata relinquuntur racemi ab iis, qui diligenter ſcrutantur vineam ;

32. Sic

32. Sic reliqui fient diebus illis terni, aut quaterni à perscrutantibus domos ipsorum gladio.

33. Et relinquetur terra deserta, & agri ejus veterascent, & viæ ejus, omnésque semitæ germinabunt spinas, eò quòd non transibunt homines per eam.

34. Lugebunt virgines, non habentes sponsos, lugebunt mulieres, non habentes viros, lugebunt filiæ earum, non habentes adjumentum,

35. Sponsis earum bello consumtis, & viris earum attritis fame.

36. Audite verò ista, & cognoscite ista, ô servi Domini.

37. Ecce verbum Domini, excipite illud: ne diis credatis, in quos, dicit Dominus,

38. Ecce appropinquant mala, & non tardant.

39. Quemadmodum prægnans, quum paritura est à nono mense partum suum; appropinquante horâ partûs ejus, ante horas duas, vel tres, dolores circumeunt uterum ejus, & prodituro infante ex utero non tardant punctum unum;

40. Sic non morabuntur mala proditura super terram; sed gemet seculum, & dolores comprehendent illud.

41. Audite verbum plebs mea: parate vos ad pugnam, & in malis sic estote ut advenæ terræ:

42. Qui venit, quasi qui fugiat, & qui emit, quasi perditurus;

43. Qui mercatur, quasi non capturus fructum; qui ædificat, quasi non habitaturus;

44. Qui seminat, quasi non messurus, & qui vineam putat, quasi non vindemiaturus;

45. Qui nubunt, quasi non genituri liberos; & qui non nubunt, quasi vidui.

46. Propterea quòd, qui laborant, laborant frustrà.

47. Fructus enim illorum metent alienigenæ, & substantiam illorum rapient, domos evertent, & liberos eorum captivos ducent: quia in captivitatem, & famem gignunt natos suos.

48. Nam qui negotiantur ex rapina, quò magis exornant civitates, & domos suas, possessionésque, & se ipsos;

49. Eò magis persequar ipsos zelotypiâ pro peccatis ipsorum, ait Dominus.

50. Quomodo invidet adulteræ mulier honesta, & proba valde;

51. Sic invidens justitia iniquitati, quòd exornat se, accusabit eam in os, quum advenerit is, qui prohibet omne peccatum accusari super terram.

52. Propterea nolite imitari illam, neque opera illius:

53. Nam adhuc pusillum, & sublatâ iniquitate è terra, justitia regnabit in vos.

54. Ne dicat peccator se non peccâsse: quoniam carbones ignis accendet super caput suum, qui dicit, non peccavi coram Domino Deo, & gloriâ ipsius.

55. Ecce Dominus cognoscit omnia opera hominum, & inventiones, cogitationésque & corda illorum.

56. Dixit enim, fiat terra, & facta est; fiat cœlum, & factum est;

57. Et verbo illius stellæ constitutæ sunt, & novit numerum stellarum;

58. Qui scrutatur abyssum quamque, & thesauros illarum, qui mensus est mare, & conceptaculum ejus,

59. Qui conclusit mare inter aquas, & suspendit terram super aquas verbo suo.

60. Qui extendit cœlum ut cameram, super aquas fundavit ipsum.

61. Qui fecit in deserto fontes aquarum, & ad verticem montium lacus, emittens flumina ab eminente petra ad irrigandum terram:

62. Qui finxit hominem, & posito corde ejus in medio corporis, indidit ei spiritum, vitam, & intellectum;

63. Et spiritus Dei omnipotentis, qui fecit omnia, & scrutatur omnia abscondita in abditis partibus terræ.

64. Hic novit intentionem vestram, & quæ cogitatis in cordibus vestris peccantes, & volentes occultare peccata vestra.

65. Et propterea quòd Dominus planè scrutatus est omnia opera vestra, ideò traducet vos omnes.

66. Et vos confusi eritis, quum procedent peccata vestra coram hominibus, & ipsæ iniquitates vestræ ut accusatores sistent se in die illo.

67. Quid facietis? aut quomodo abscondetis peccata vestra coram Deo, & Angelis ejus?

68. Ecce judex Deus, timete eum, desinite à peccatis vestris, & jam obliviscimini in æternum committere iniquitates vestras: & Deus educet vos, liberabitque ab omni tribulatione.

69. Ecce enim incenditur ardor super vos, ô turbæ amplissimæ, & rapient quosdam ex vobis, quos cibent idolothytis.

70. Et qui consenserint eis, erunt eis ludibrio, & probro, ac conculcationi:

71. Erit autem singulis in locis, & in vicinis civitatibus insurrectio multa in timentes Domini.

72. Erunt quasi insani, nemini parcentes, diripiendo, & devastando adhuc timentes Domini:

73. Nam devastabunt, & diripient facultates eorum, & de domibus eorum ejicient eos.

74. Tunc probatio apparebit electorum meorum, ut auri, quod probatur igne.

75. Audite dilecti mei, inquit Dominus; ecce adsunt dies tribulationis, è quibus liberabo vos.

76. Ne timeatis, neque hæsitetis, quoniam Deus dux vester est:

77. Quin potiùs servate mandata, & præcepta mea, ait Dominus Deus; ne gravia sint in vos peccata vestra, néve supra vos se efferant iniquitates vestræ.

78. Væ iis, qui constringuntur peccatis suis, & obteguntur suis iniquitatibus:

79. Quemadmodum ager, qui à silvescentibus vepribus occupatur, & cujus semita, quâ transit homo, spinis obtecta occluditur, is traditur consumendus igni, *sic illi futuri sunt.*

Adjectiones ad Librum Esther.

CAPUT X.

Interpretatio somnii Mordecaj.

ET dixit Mordecaj, à Deo facta sunt ista:

5. Recordor enim illius somnii, quod videram de rebus istis, nam non præteriit earum quicquam.

6. Parvus fons, qui fluvius effectus est exortâ luce, & sole, & aquâ multâ, hic, *inquam*, fluvius est Esther, quam duxit Rex, & Reginam fecit.

7. Duo verò dracones sumus ego, & Haman:

8. Atque hæ gentes, quæ præterea convenerant ad perdendum nomen Jehudæorum:

9. Gens autem mea ipsa est Jisraël, quicunque inclamant Deum, & servantur: nam servavit Dominus populum suum, liberavítque nos Dominus ab omnibus malis istis, & præstitit Deus signa, & prodigia hæc maxima, quæ non sunt facta in gentibus.

10. Propterea effecit sortes duas, unam populo Dei; & alteram omnibus gentibus.

11. Veneruntque hæ duæ sortes in horam, & momentum, & diem judicii coram Deo *constituti* apud omnes gentes.

12. Quum recordatus est Deus populi sui, asseruítque justitiam hæreditatis suæ.

13. Quapropter agitabuntur ab his dies illi mense Adare, die decimo quarto illius mensis cum cœtu, & gaudio, lætitiáque coram Deo per generationem quamque in seculum apud populum illius.

CAPUT XI.

Aliud somnium Mordecaj.

ANno quarto, regnante Ptolemæo, & Cleopatrâ, attulit Dositheus, qui se dicebat esse sacerdotem, & Levitam, & Ptolemæus filius ejus hanc epistolam Purim, quam dicebant esse ipsam, & interpretatum Lysimachum, *filium* Ptolemæi, qui erat Jeruschalaimis.

2. Anno secundo, regnante Artaxerxe Magno, primo die Nisanis, somnium vidit Mordecaj, filius Jairi, filii Schimhi, *filii* Kischi ex tribu Binjaminis, homo Jehudæus, habitans in urbe Susis, vir magnus, qui erat administer in aula Regis.

3. Erat autem ex captiva turba, quam captam Nebucad-netzar Rex Babyloniæ Jeruschalaimis cum Jeconja Jehudææ Rege deportaverat: atque hoc illius somnium.

4. Ecce enim vox tumultus, tonitrua, & terræmotus, ac perturbatio super terram, & ecce dracones duo magni parati processerunt ambo ad concertandum, quorum fuit sonus maximus,

5. Adeò ut sono illorum compararentur omnes gentes ad prælium, ut oppugnarent justorum gentem.

6. Ecce itaque dies tenebrarum, & caliginis, tribulatio, & angustia, afflictio, & conturbatio magna supervenit terræ;

7. Quâ conturbatum est totum genus justum, qui timentes sua ipsorum mala, comparaverunt se ad interitum.

8. Sed quum inclamavissent Deum, ad clamorem ipsorum factus est quasi ex parvo fonte fluvius magnus, aqua multa:

9. Et lux, atque sol exortus est, humilésque exaltati sunt, & absumserunt gloriosos.

10. Postea expergefactus Mordecaj, qui viderat somnium hoc, & quid Deus consilii cœpisset facere, retinuit somnium hoc in animo suo; & omni ratione voluit cognoscere illud ad noctem usque illam.

CAPUT XII.

Mordecaj detectis insidiis, ornatur honoribus.

QUiescens autem Mordecaj in vestibulo cum Bigtane, & Tereschо, duobus eunuchis Regis, custodibus vestibuli.

2. Audiit illorum cogitationes; & studia eorum perscrutatus, cognovit eos se comparare, ut manus injicerent in Artaxerxem Regem; & indicavit Regi consilia eorum.

3. Quamobrem exquirente Rege duos eunuchos suos, confessi illi, fuerunt strangulati.

4. Et scripsit Rex negotia hæc in commentario: & Mordecaj conscripsit de iisdem rebus.

5. Deinde præcepit Rex Mordecajum ministrare in aula, eíque dedit donaria hujus rei causâ.

6. Haman verò, filius Hammedatæ, Agagæus, quum gloriosus esset apud Regem, quærebat malefacere Mordecajo, & populo ejus propter duos illos eunuchos Regis. Epistolæ autem illius exemplum est hujusmodi.

CAPUT XIII.

Artaxerxes iniquus Jehudæis: & Mordecajus Deo supplex.

REx magnus Artaxerxes magistratibus, & toparchis, subditis provinciarum centum viginti septem ab India Æthiopiam usque, hæc scribit.

2. Multis imperans gentibus, & universum orbem terrarum obtinens, volui non fiduciâ hujus potestatis elatus, sed æquiùs semper, & cum lenitate agens, subditos expertes fluctuum in vita omnino efficere, & regnum tranquillum, perviúmque ad terminos usque exhibens, etiam renovare pacem omnibus hominibus exoptatam.

3. Me autem consulente consiliarios, quomodo istud ad finem perduci posset, Haman vir prudentiâ apud nos excellens, & benevolentiâ immutabili, ac firmâ fide spectatus, qui secundum regni honorem reportavit.

4. Indicavit nobis singulis tribubus per orbem terrarum permixtum esse exosum populum quendam, adversantem legibus, quæ sunt apud omnes gentes, & continenter regum instituta omittentem; ut non procedat principatus ille, qui à nobis inculpatè dirigitur.

5. Quum itaque percepissemus gentem istam unicam ex adverso semper cuivis homini objectam per adjectionem legum extranearum mutare, & dissentire à rebus nostris, ac mala pessima consummare, idque ut regnum hoc convenientem statum minimè assequatur:

6. Mandavimus itaque, ut, quicunque significantur vobis literis scriptis ab Hamane præfecto negotiis, & secundo à nobis, cum uxoribus, & liberis pereant radicitus inimi-

corum

eorum gladiis, ſine ulla miſericordia, & clementia, decimo quarto die Adaris, menſis duodecimi, præſentis anni:

7. Ut iſti olim, & nunc exoſi die uno violenter in ſepulchrum deſcendentes, in poſterum tempus ſinant negotia noſtra bene conſtituta, & perturbationibus vacua continenter procedere.

8. Ille autem oravit Dominum, recordatus omnium operum Domini, & dixit, Domine, Domine, Rex omnipotens, quia omnia ſunt in poteſtate tua.

9. Et non eſt, qui obſiſtere poſſit tibi volenti ſervare Jiſraëlem.

10. (Quia tu feciſti cœlum, & terram, & quicquid mirabile eſt in regione, ſubjecta cœlo:

11. Et Dominus es omnium, ac non eſt, qui tibi Domino poſſit reſiſtere.)

12. Tu omnia noſti, tu ſcis Domine, me non contumeliâ, neque ſuperbiâ, neque cupiditate gloriæ feciſſe iſtud, quòd non incurvaverim me iſti ſuperbo Hamane *honorem habiturus:*

13. Nam grato animo vellem oſculari veſtigia pedum ejus ad ſalutem Jiſraëlis;

14. Sed me feciſſe illud, ne gloriam hominis ſupra gloriam Dei ſtatuerem;

15. Non enim adoraturus ſum quenquam præter te, Domine, neque tamen ſuperbiæ causâ facio iſtud.

16. Nunc verò Domine Deus, Rex, parce populo tuo, quandoquidem intuentur nos ad perditionem *afferendam*, & cupiunt perdere hæreditatem, quæ tua eſt inde à principio:

17. Ne deſpicias partem tuam, quam tibi ipſi redemiſti è terra Ægypti.

18. Exaudi orationem meam, eſtóque propitius ſorti tuæ, & converte luctum noſtrum in gaudium, ut viventes laudemus nomen tuum, Domine; neque deleto os laudantium te, Domine.

19. Omnes quoque Jiſraëlitæ clamaverunt quam maximè potuerunt, quia mors ipſorum *obverſabatur* oculis ipſorum.

CAPUT XIV.

Eſtheræ lamentatio, & oratio ad Deum.

ESther Regina ſimiliter confugit ad Dominum, quum in agone mortis ſe deprehenſam eſſe conſpiceret:

2. Nam poſitis veſtimentis gloriæ ſuæ, induit veſtimenta anguſtiæ, & luctûs, & pro ſuperbis deliciis, cinere, ſordibúſque perfudit caput ſuum, corpus ſuum abjiciens valde, omnémque locum exaltationis ſuæ replevit contortis crinibus ſuis:

3. Et orans Dominum Deum Jiſraëlis, dixit:

4. Domine mi, tu Rex noſter unus es, adjuva me ſolitariam, & quæ adjutorem non habeo niſi te, quia periculum meum adeſt manui meæ.

5. Ego audivi à nativitate mea in tribu familiari mea, te Domine, recipientem Jiſraëlem ex omnibus gentibus, & patres noſtros ex omnibus majoribus ipſorum, ad hæreditatem æternam adoptaſſe, ac feciſſe eis quæcunque dixeras.

6. Nunc autem peccavimus coram te, ideo tradidiſti nos in manus inimicis noſtris, eò quòd gloriam tribuimus diis iſtorum: juſtus es Domine.

7. Nunc verò non ſatis habent acerbitate ſervitutis noſtræ:

8. Sed datis manibus ſuis in manus idolorum ſuorum ſpoponderunt.

9. Se ſublaturos decretum oris tui, & deleturos hæreditatem tuam, & obſtructuros ora laudantium te, exſtincturóſque gloriam domûs tuæ, & altaris tui:

10. Ora verò gentium aperturos ad virtutes vanorum *prædicandas*, & mirabilem efficiendum Regem carnalem in ſeculum.

11. Ne tradas, Domine, ſceptrum tuum iis, qui nihil ſunt, neque rideant de caſu noſtro: ſed converte conſilium iſtorum in ipſos, & eum, qui princeps hujus conſilii eſt contra nos initi, in exemplum ſtatue.

12. Memento Domine, innoteſcito tempore afflictionis noſtræ, & mihi audaciam adde, ô Rex gentium, & omnem dominatum obtinens.

13. Inde ſermonem compoſitum ori meo coram leone ipſo, & traduc animum illius in odium ejus, qui oppugnat nos, ad interitum ipſius, & eorum, qui conſentiunt ipſi.

14. Nos autem libera manu tuâ, & adjuva me ſolitariam; ac non habentem alterum adjutorem niſi te, Domine, omnium cognitionem habes.

15. Et ſcis me odiſſe gloriam iniquorum, & abominari cubile incircumciſorum, & omnis extranei.

16. Tu ſcis neceſſitatem mihi impoſitam, me deteſtari ſignum iſtud meum ſuperbiæ, quod in capite meo gero: quibus diebus me ſpectandam præbeo, me deteſtari iſtud, ut pannunculum ex menſibus, neque geſtare iſtud, quibus diebus conquieſco:

17. Neque comediſſe ancillam tuam è menſa Hamanis, neque gloriam tribuiſſe convivio Regis; neque bibiſſe vinum libaminum.

18. Neque lætatam eſſe ancillam tuam, ex quo die huc translata ſum uſque adhuc, niſi in te, Domine, Deus Abrahami.

19. O Deus, qui robore ſupra omnes vales, exaudi vocem deſperatorum, & libera nos è manu hominum, conſilia improba ineuntium: me denique libera à timore meo.

CAPUT XV.

Eſthera accedit ad Regem, & pro Jehudæis intercedit.

FUit autem tertio die, quum deſiiſſet orare, ut exuens veſtimenta illa luctûs, amiciret ſe glorioſo ornatu ſuo;

2. Ità quum eſſet inſigniter ornata, invocans omnium ſpectatorem, & ſervatorem, aſſumſit duas ancillas honorarias ſuas.

3. Quarum uni quidem innitebatur, quaſi delicatam ageret;

4. Altera verò ponè ſequebatur, allevans indumentum ejus.

5. Illa autem rubore perfuſa cum elegantia pulchritudinis ſuæ, & vultu ſuo hilari, velut amabili, animo verò anguſtato à metu.

6. Ingreſſa omnes januas, conſtitit coram Rege, qui inſidebat throno regni ſui, induerátque omnes veſtes inſignes ſuas, totus ornatus auro, & lapidibus pretioſis, erátque valde formidabilis.

7. Tollens enim vultum ſuum coruſcantem gloriâ, vehemente irâ intuitus eſt; quamobrem procidens Regina, mutavit colorem ſuum defectione, & reclinavit in caput ancillæ honorariæ ſuæ, quæ antegrediebatur.

8. Sed mutavit Deus ſpiritum Regis in manſuetudinem, qui celeriter contendens, exſiliit è throno ſuo, & recepit eam in ulnas ſuas, donec reſtituta eſſet, conſolans eam verbis pacificis, & dicens ei, quid eſt Eſther? Ego ſum frater tuus, bono animo eſto, nequaquam morieris: nam commune præceptum noſtrum eſt.

9. Accede; & ſublatam auream virgam ſuam impoſuit collo illius.

10. Amplexatúsque eam, dixit, alloquere me.

11. Quæ dixit ei, vidi te, domine, tanquam angelum Dei, & conturbatus eſt animus meus metu gloriæ tuæ:

12. Quia mirabilis es, domine, & vultus tuus omni gratiâ plenus:

13. Ea autem loquens, recidit ex defectione ſua.

14. Rex verò turbatus cum toto ſervitio ſuo, conſolabatur eam.

CAPUT XVI.

Artaxerxes æquior Jehudæis redditus, beat illos autonomiâ.

Rex magnus Artaxerxes ſatrapis, & principibus centum viginti ſeptem regionum ab India Æthiopiam uſque, & noſtris procuratoribus ſalutem.

2. Multi plurimâ eorum, à quibus beneficia acceperunt bonitate frequentiùs honorati, plùs æquo ſapiunt.

3. Ac non ſolùm ſubditis noſtris quærunt malefacere, ſed quia ſatietatem non poſſunt ferre, etiam in eos, qui ipſis benefecerint, aggrediuntur machinationes:

4. Et non tantùm gratiarum actionem ex hominibus, contra quam debuerant, tollentes, verùm etiam elati ventoſis illis cogitationibus hominum, virtutis expertium, ſtatuunt ſe judicium effugituros Dei, omnia ſpectantis ſemper, quod improbis inviſum eſt:

5. Sæpe etiam multos eorum, qui in poteſtatibus conſtituti ſunt, quibus commiſſa ſunt tractanda amicorum negotia, hortatio iſta efficiens participes cædis innocentum, circumdedit calamitatibus immedicabilibus.

6. Quando mendace improborum morum circumventione abducunt à ratione ſimplicem eorum, qui ampliùs poſſunt, benevolentiam.

7. Hoc autem conſiderare licet tum ex antiquioribus (ut traditæ ſunt nobis) hiſtoriis, tum ex iis, quæ ſi exquiramus, ante pedes ſunt, iniquè conſummatâ, eorum, qui indignè dominatum obtinent, peſtilentiâ.

8. Proinde attendere ad ea, quæ deinceps futura ſunt, ut regnum turbis vacuum omnibus hominibus exhibeamus cum pace.

9. Utentes mutationibus, & quæ in conſpectum venient, ſemper diſcernentes, obviam eundo æquiſſimè.

10. Ut enim Haman, Hammedathæ filius, Macedo, reverà alienus à Perſarum ſanguine, multúmque diſtans à bonitate noſtra, & hoſpitio acceptus à nobis, humanitatem, quâ ſumus in omnes gentes, conſequutus eſt eò uſque, ut diceretur pater noſter.

11. Et adorari ab omnibus pergeret, velut ſecundus à regali throno:

12. Non ferens ille tantam præſtantiam, inſtituit dominatu privare nos, ipſóque ſpiritu;

13. Et ſervatorem noſtrum, modíſque omnibus benefactorem Mordecajum, & inculpatam regni conſortem Eſtheram cum tota illorum gente multiplicibus, & artificioſis circumventionibus expetens ad interitum.

14. (His enim modis putabat ſe poſtquam nos ſolitarios deprehendiſſet, Perſarum dominationem ad Macedonas tranſlaturum:)

15. Nos verò Jehudæos ab iſto conſceleratiſſimo homine traditos ad deletionem, deprehendimus non eſſe maleficos, ſed juſtiſſimis adminiſtrari legibus:

16. Et filios eſſe Altiſſimi, Maximi Dei viventis, qui erexit & nobis, & majoribus noſtris regnum in hac diſpoſitione elegantiſſima.

17. Rectè igitur feceritis, ſi non utamini ampliùs literis, ab Hamane miſſis, filio Hammedathæ.

18. Quum iſte, qui confecerat hæc ad Suſarum portas cum familia tota crucifixus fuerit, condignum illi judicium rependente Deo celeriter, qui omnia obtinet.

19. Exemplum verò hujus epiſtolæ proponentes in omni loco, liberè ſinatis Jehudæos uti ſuis ipſorum legibus;

20. Et conjunctis viribus adjuvetis eos; ut, ſi qui tempore anguſtiæ invadant eos, ulciſcantur die decimo tertio menſis Adaris duodecimi, eo ipſo die.

21. Hunc enim Deus, qui omnia potenter adminiſtrat, lætum confecit ipſis loco excidii electo generi comparati.

22. Quamobrem vos quoque in celebribus veſtris feriis, inſignem illum diem cum omni lætitia ducite:

23. Ut & nunc, & deinceps ſalutis nobis, & benevolentibus Perſis, iis verò, qui inſidiantur nobis, perditionis monumentum *exſtet.*

24. Omnis autem civitas, aut in univerſum regio, quæ ſecundùm iſta minimè fecerit, ferro, & igne cum indignatione conſumetur; & non ſolùm invia hominibus, verùm etiam beſtiis, & volucribus in omne tempus conſtituetur ut inimiciſſima.

Schimhonis Sacerdotis ſummi
Liber unus, *vulgò* Macbæorum III.

CAPUT I.

Impius conatus Ptolemæi Philopatoris.

Ut autem Philopator didicit ab iis, qui reverſi erant, ea loca, quæ obtinuerat, ab Antiocho ſibi ademta eſſe, denunciavit omnibus ſuis pedeſtribus, & equeſtribus copiis;

2. Et aſſumtâ ſecum ſorore Arſinoë, contendi:

tendit ad loca usque Raphiam adjacentia, ubi castra fecerant milites Antiochi.

3. Theodotus verò quidam se perfecturum insidiis cogitans, optima cepit ex armis Ptolemæi, quæ antè sibi fuerant commissa; & intulit se noctu in tentorium Ptolemæi, ut solus eum occideret, atque hoc *pacto* bellum dissolveret.

4. Sed abducto eo, Dositheus *filius* Drimyli dictus (qui genere quidem erat Jehudæus, postea verò mutaverat cultum legitimum, & se à majorum placitis alienaverat) fecit, ut ignobilis quidam recumberet in tentorio ejus, quem reportare contigit supplicium ejus.

5. Deinde verò, quum prælium vehemens committeretur, & res valentiores essent ab Antiocho admodum, obambulans Arsinoë, hortata est copias cum miseranda specie, & lacrymis, capillis passis, ut & se ipsos, & liberos suos, uxorésque audacter adjuvarent, promittens se victoribus daturam cuique duas auri minas:

6. Itaque evenit, ut adversarii cominus pugnando perderentur, & multi quoque captivi comprehenderentur.

7. Quum autem insidias illas superâsset, judicavit sibi in propinquas civitates eundum esse, ut adhortaretur eas: quod, postquam fecisset, donariáque delubris distribuisset, effecit, ut subditi sui bono essent animo.

8. Jehudæis verò mittentibus ad ipsum ex Senatu, & senioribus, qui salutarent ipsum, & munera apportantes de iis, quæ evenerant, gratularentur ipsi, accidit, ut eò esset paratiore animo ad eos, quàm citissimè adeundos.

9. Sed ubi perlatus Jeruschalaima, sacrificavit Deo maximo, & gratias egit, & aliquid eorum, quæ ex ordine *fieri solent*, in loco fecit;

10. Quum jam venisset ad locum ipsum, accuratione, & decore obstupefactus, optimúmque miratus ordinem loci sancti, in animum induxit consilium ingrediendi templum.

11. Illis autem dicentibus non convenire, ut fiat istud, quia ne illis quidem, qui ex gente sunt, liceat ingredi, neque omnibus sacerdotibus; sed soli sacerdoti summo, qui anteit omnes, idque per annum semel: hic nequaquam fuit persuasus:

12. Sed quàmvis lex apud ipsum legeretur, non destitit se ipsum inferre, dicens, oportere, ut ingrederetur: quòd si illi (*inquit*) honore isto privati sunt, me non oportet; rogavítque quam ob causam ingredientem se in totum fanum nemo ex præsentibus prohibuerit:

13. Et dicente quodam, imprudenter factum hoc ipsi malè portendere, si hoc, inquit factum est, quam ob causam non essem omnino, velint nolint, ingressurus?

14. Sacerdotibus itaque cum toto vestitu procedentibus, orantibúsque Deum maximum, ut instanti necessitati succurreret, & impetum illius nefariè invadentis averteret, & clamore cum lacrymis complentibus templum; qui in civitate relicti erant: exsiliverunt perturbati, aliquid incerti statuentes fuisse factum:

15. Et inclusæ in thalamis virgines cum genetricibus eruperunt, imponentésque pulverem crinibus passis, gemitu, lamentísque plateas impleverunt.

16. Et aliæ quoque recens emissæ; cùm eos, qui ad eundum obviàm fuerant dispositi, tum convenientem *sibi* pudorem relinquentes, cursum confusum in civitate faciebant.

17. Prætereáque recens genitos liberos tum matres, tum nutrices hic illic relinquentes, aliæ per domos, aliæ per plateas irrevocabili concursatione in templum supremum congregabantur.

18. Itaque varia erat hominum, qui in unum collecti erant, oratio de iis, quæ illegitimè ab illo tentabantur.

19. His *aderant* quoque è civibus, qui audaciam adhibentes non ferebant illum planè insistentem, & suum illud consilium explere cogitantem; sed exclamantes impetu capienda arma, & audacter pro lege patria moriendum, magnam eo in loco exasperationem concitabant.

20. Qui ægrè à senatoribus, senioribúsque aversi, ad idem orationis officium accesserunt.

21. Itaque populares quidem, ut antè, simul orantes, conversabantur; Seniores verò, qui circumstabant Regem, multifariam tentabant superbam ejus mentem à concepto apud se consilio dimovere.

22. At ille audaciam assumens, omnibus omissis, jàmque aditum comparabat, se illud ad finem perducturum censens, quod antè dixerat:

23. Quamobrem illi etiam, qui circumstabant Regem, videntes ista, se ad invocandum cum nostris eum, qui omnem potentiam habet, contulerunt, ut res præsentes defenderet, neque dissimularet illegitimum istud, superbúmque factum.

24. Et concurrente autem densissimâ, & laboriosâ turbarum exclamatione incomparabilis quidam assurgebat clamor:

25. Videbantur enim non homines solùm, sed parietes quoque ipsi, & solum totum personare, tanquam si jam tum mortem, *&* *ruinam* subiissent pro contaminatione loci.

CAPUT II.

Preces Schimhonis.

ITaque Schimhon sacerdos summus genibus contra sanctuarium flexis, & convenienter protensis manibus in cœlum orationem hanc habuit, & uno animo dixerunt omnes:

2. Domine Jehova, Rex cœlorum, & Dominator omnis creaturæ, inter sanctos sanctissime, Monarcha omnipotens, attende ad nos, qui ab impio, ac prophano homine, ex audacia viribúsque fremebundo opprimimur.

3. Tu enim, qui creâsti omnia, & qui ea universa obtines, Dynasta justus es, ac propterea, qui ex contumelia, superbiáque aliquid faciunt, tu eos judicas:

4. Tu eos, qui antehac injustitiam exercuerant, inter quos etiam gigantes erant, robori, & audaciæ confidentes, perdidisti, inductâ super eos aquâ immensâ:

5. Tu occupatos in operibus superbiæ Sedomitas, quum manifestò infinita malitia tene-

tenerentur, concremâſti, exemplum præbens poſt venturis *ætatibus*:

6. Tu audacem illum Parhonem, qui ſanctum populum tuum Jiſraëlem ſervituti mancipaverat variis, ac multis ſuppliciis probans, notam feciſti majeſtatem tuam;

7. Poſt quæ *ſupplicia* notâ feciſti magnam potentiam tuam, quum *Regem* quidem, qui perſequebatur eum cum curribus, & turbis multis inundâſti profundo mari, eos verò, qui tibi omnis creaturæ imperium obtinenti incumbebant fide, ſalvos tranſvexiſti, qui etiam agnoſcentes apud ſe opera manus tuæ, te omnipotentem laudaverunt:

8. Tu, ô Rex, qui creaveras infinitam illam, & immenſam terram, elegiſti civitatem hanc, & ſanctificâſti locum hunc pro nomine tuo, qui tamen nullius rei omnino indiges, & apparitione glorificaviſti magnificâ, faciens commendatione illius ad gloriam magni, & honorandi nominis tui:

9. Et diligens domum Jiſraëlis, promiſiſti ſi quando nos averſos à te occuparet anguſtia, & venientes in hunc locum, oraremus, te exauditurum orationem noſtram.

10. Jam verò fidelis es, & verax, quandoquidem ſæpe, dum affligerentur majores noſtri, ſuccurriſti ipſis in abjectione ſua, & liberaſti ipſos è malis maximis:

11. Ecce autem nunc, ô Rex ſancte, propter multa, & magna peccata noſtra opprimimur ſubjecti inimicis noſtris, & dimittimur in imbecillitate ſumma.

12. Atque in hoc caſu noſtro audax, & prophanus iſte ſtudet injuriâ afficere locum ſanctum, quem in terra hac deſignâſti nomini glorioſo tuo:

13. Nam habitatio quidem tua, cœlum ſummum, inacceſſa eſt hominibus, ſed quandoquidem placuit tibi gloriam tuam in populo tuo Jiſraële *ſtatuere*, *&* locum hunc ſanctificaviſti.

14. Ne ulciſcaris de nobis per immundos iſtos, neque per prophanos punias nos, ut non glorientur iniqui cum animo ſuo, neque exſultent ſuperbâ linguâ ſuâ, dicentes, nos proculcavimus domum illam ſanctificationis, ſicut proculcantur domus abominationum.

15. Dele peccata noſtra, & diſſipa errores noſtros; & miſericordiam tuam oſtende hoc tempore: citò præoccupent miſerationes tuæ, & inde laudes in os eorum, qui prociderunt contriti animis, confectâ nobis pace.

16. Hic ille inſpector omnium, & ſanctus ſuper omnia Deus, in ſancto loco legitimam hanc orationem exaudiens, illum contumeliâ, audaciâque elatum maximè flagellavit hinc, & inde, percellens eum ut arundinem *agitatam* à vento, adeò ut proſtratus humi, non valens ampliùs agere quicquam, ſed ſolutus membris: ne vocem quidem poſſet edere juſto judicio implicatus.

17. Quamobrem cùm amici, tum cuſtodes ejus acrem videntes caſtigationem, quæ invaſerat ipſum, meruentéſque ne vita etiam ipſum deficeret, citò extraxerunt ipſum, perculſi metu maximo.

18. Poſtea verò, quum ſe ipſum recollegiſſet minimè ad reſipiſcentiam venit, correptus, ſed amarulentis interminationibus uſus abiit.

19. Quum autem delatus in Ægyptum augeſceret malitiâ, *ope* adjutorum, atque ſociorum ab omni juſto abhorrentium, quos antè indicavimus, non ſolùm innumeris ſe libidinibus explevit; ſed etiam eo proceſſit audaciæ, ut maledicta ſingulis locis *in populum* conferret; & multi amicorum ad propoſitum Regis attendentes, ii quoque ſequerentur voluntatem ejus.

20. Propoſuerat enim *ſibi*, ut gentem hanc publicè vituperio exponeret, erectâque ad turrim aulæ junctam columnâ ſcripturam inſculpſerat, ne quis eorum, qui non ſacrificant, veniret in templa ipſorum, ſed ut omnes Jehudæi in populi cenſum, aut ſervilem ſtatum cogerentur; qui verò contradicerent, vi abrepti, privarentur vitâ;

21. Eos autem, qui in cenſum referentur, adhibito etiam igne obſignari inſigni Bacchi folio hederæ in corpus impreſſo, ac deinde ſeparari ad utendum, quæ priùs contracta fuerit, libertate.

22. Ut autem non videretur omnibus inimicari, ſubjecit ſcripturæ; Quòd ſi, qui ex illis voluerint certo conſilio inter illos verſari, qui ſacris ſunt initiati; eos æquo jure cives cum Alexandrinis fore.

23. Quidam igitur in civitate habentes odio iſtos gradus, pietati civitatis hujus imperatos, facilè ſe ipſos dediderunt, velut cum magna aliqua communicaturi gloria ex converſatione futurâ cum Rege:

24. Veruntamen plurimi in generoſo animo confirmati non deſtiterunt à pietate; ſed pecunias pro vita commutantes, intrepidè conabantur ſe ipſos à recenſionibus liberare, quippe freti bonâ ſpe ſe defenſionem conſequuturos eſſe;

25. Præterea, qui diſcedebant à ſe, eos abominabantur, & tanquam hoſtes gentis ſuæ judicabant, privabântque communi converſatione, & commodo.

CAPUT III.

Immanis tyrannis Philopatoris.

HÆc autem impius ille percipiens, adeò iratus eſt, ut non ſolùm Alexandriæ *manentibus* iraſceretur, ſed etiam iis, qui in regione *erant*, adverſaretur graviùs, mandarétque feſtinanter omnes congregari unà, & peſſimâ nece è vita tolli.

2. Quæ dum adminiſtrabantur, evulgatus eſt dirus contra gentem ſermo conſpirantibus ad maleficium hominibus; quibus dabatur ad inſtitutum iſtud occaſio, tanquam ſi *Jehudæi* ipſos à ſuis legibus prohibituri eſſent.

3. Ac Jehudæi quidem benevolentiam, fidemque conſtantem in Reges obſervabant; ſed quia colebant Deum, & lege ejus regebantur, ſeparationem inſtituebant in quoſdam, & converſiones (quam ob cauſam quibuſdam eſſe inimici videbantur) & bonis rerum juſtarum factis ornantes converſationem ſuam, omnibus hominibus erant probatiſſimi.

4. Itaque vitam quidem bene actam, quæ apud omnes de gente pervulgabatur, iſti alienigenæ minimè enumerabant; ſed de adorationibus: & cibis differentiam pervulgabant; dicentes, neque Regi, neque poteſta-

testatibus homines istos consentire, sed diros esse, & magnopere negotiis adversari: denique non vulgari perstringebant vituperatione.

5. Græci verò, qui per civitatem erant, nullâ affecti injuriâ, tumultum inopinatum contra hos homines spectantes, & improvisas concursationes fieri, succurrere quidem non poterant (nam tyranni Regis erat constitutio.)

6. Sed ferentes graviter consolabantur, & futurum præcipientes *animo*, ut non starent istâ: non enim ab eo, qui nihil ignorat, talem constitutionem rerum ità despectum iri.

7. Jam verò etiam vicini quidam, & amici, & qui commercium habebant cum ipsis; clàm excipientes quosdam, dabant fidem se defensionem communem adhibituros, & contentissimè ad auxilium adventuros.

8. Ille igitur præsente prosperitate elatus, ac in Dei maximi potentiam non respiciens; sed statuens se perpetuò in eodem consilio permansurum, contra eos rescripsit has literas:

9. Rex Ptolemæus Philopator ducibus, militibúsque per Ægyptum, & *quemque* locum *residentibus* salutem, & valetudinem. Valeo ego ipse quoque, & negotia mea.

10. Postquam militaris nostra in Asiam expeditio (quam novistis ipsi quoque) inoffenso deorum auxilio ad finem ex animo perducta est; non vi armorum, sed æquitate, & humanitate multâ duximus gentes lactandas esse, quæ CœlenSyriam, Phœniciámque habitant, & beneficiis ultro prosequendas.

11. Quúmque templis, quæ per civitates sunt, reditus multos attribuissemus, advenimus etiam Jeruschalaima, quò ascenderamus, ut templum istorum sceleratorum, & nunquam ab amentia sua desinentium honoraremus.

12. Et illi sermone quidem adventum nostrum *gratè*, at re ipsa falsò accipientes, quum esset nobis animus ingrediendi in templum ipsorum, & decentissimis, atque pulcherrimis donariis honorandi, antiquissimâ *suâ* acti superbiâ ab ingressu nos prohibuerunt.

13. Ità non experti sunt robur nostrum propter eam humanitatem, quâ in omnes homines utimur; sed suam contra nos diritatem effecerunt manifestam, ut qui omnino soli ex gentibus cervices in Reges, & bene de se meritos attollentes, nihil æquum perferre volunt.

14. Ac nos quidem, quod istorum amentiæ concessimus, & cum victoria reversi in Ægyptum, omnibus etiam gentibus humanitatem exhibuimus, prout decebat, confecimus:

15. Interea verò, quum apud tribules istorum omnibus significavimus oblivionem *tanti* mali, atque tum societate, tum mille rebus, quas eis primùm simplicissimè volueramus concreditas, eos ausi ad mutationem provocare, eos, & consortes perpetuorum sacerdotum voluimus constituere, & dignari eos Alexandrinorum civitate:

16. Isti contrà excipientes, ingenitáque malitiâ depellentes, quod bonum est, & perpetuò in malum inclinantes, non solùm aversati sunt hocjus civitatis inæstimabile, verùm etiam paucos è suis, qui optimè erga nos affecti sunt, abominantur sermone, atque silentio, maximè suspicantes nos ob illud vivendi infame institutum citò ea, quæ correximus, eversuros.

17. Quapropter etiam optimè persuasi signis istos modis omnibus à nobis dissentire, atque providentes, ne si fortè repentinus in posterum tumultus instaret, impios istos à tergo proditores, & barbaros hostes haberemus.

18. Mandavimus simulac hæ literæ ad vos pervenerint, ut istos, qui his literis indicantur cum uxoribus liberísque eâdem horâ exceptos contumeliâ, & divexationibus mittatis ad nos undique vinculis ferreis inclusos, ut immedicabili, & ignominiosa nece (quemadmodum homines diros decet) auferantur.

19. His enim supplicio simul affectis, percipimus nobis in tempus reliquum negotia perfectè conveniente statu, optimáque dispositione constitutum iri.

20. Quisquis autem Jehudæorum aliquem, sive senem, sive puerum, sive lactentem etiam protexerit, turpissimis tormentis cruciabitur distentâ familiâ totâ:

21. Et qui indicare *illud* voluerit, præterquam, quod substantiam ejus, qui reus peractus fuerit, ac bis mille drachmas ex pecunia Regis accipiet, etiam libertate coronabitur.

22. Omnis verò locus, ubi omnino tectus Jehudæus deprehendetur, inhabitabilis efficitor, & cremator igne, ut toti naturæ mortali planè appareat inutilis in sempiternum tempus. Atque sic quidem habebat literarum forma.

CAPUT IV.

Threnodia Jehudæorum, & jubila hostium.

QUocunque autem mandatum illud pervenit, populare constitutum est à gentibus convivium cum acclamationibus, & gaudio, velut audacter jam demonstrante se inimicitiâ, quæ ipsis olim cogitatione callum induratâ contraxerat.

2. Jehudæis verò perpetuus erat luctus, & planè lamentabilis clamor cum lacrymis, gemitibúsque, inflammato undique ipsorum corde, quum improvisam perniciem repentè contra se decretam deplorarent.

3. Quæ præfectura, aut civitas, aut quis in universum locus habitabilis, aut quæ viæ planctu, ejulatibúsque de illis non implebantur?

4. Ità enim acerbo, & immiti animo à ducibus, qui per civitatem erant, unanimiter ejiciebantur, ut de insolentibus suppliciis etiam ex inimicis quidam capientes, ante oculos communem illam misericordiam, & incertam hujus vitæ commutationem reputantes, deplorarent infelicissimam eorum dejectionem.

5. Nam præibat senum multitudo variorum canitie, quorum incurvis pedibus, tardísque à senio, sine pudore ullo ad profectionem celerem abutebantur violentæ adversionis impetu:

6. Quæ verò ad communionem vitæ nuptialem

ptialem modò thorum subierant adolescentulæ, pro delectatione suscipientes ejulatus, & unguento delibutam comam conspersæ pulvere, ac sine velo abductæ, lamentationem pro hymenæis incipiebant unanimiter, ut vexationibus alienigenis laceratæ, quum vinctæ publicè vi usque ad locum, ubi conscendebatur navis, traherentur.

7. Et harum conjuges laqueis coronarum, loco cervicibus implexi in florente ætate adolescentiæ, pro convivio, juvenilibúsque deliciis reliquos nuptiarum dies degebant in lamentationibus, cernentes jámque sepulchrum ad pedes positum.

8. Agebantur autem bestiarum modo tracti vinculorum ferreorum vi, alii collo suffixi clavis ad navium transtra, alii pedes firmis constricti pedicis; idque etiam tabulato, quod supernè erat frequente imposito, ut undequaque obtenebratis oculis ductum insidiatorum in tota navigatione paterentur.

9. His ergo in navigium illud, quod diximus, actis, & finitâ navigatione, prout sancitum fuerat à Rege, mandavit, ut illi in suburbano hippodromo metarentur (cujus erat ingens ambitus, & quàm opportunissimus ad traducendum *miseros*, cùm apud eos, qui in civitatem veniebant, tum apud eos, qui inde in regionem proficiscebantur peregrè) ut neque cum illius copiis communicarent, neque universè in muros reciperentur.

10. Hoc autem confecto, ut audivit *Rex* gentiles Jehudæorum è civitate clàm frequentiùs exeuntes lugere ignominiosam fratrum miseriam, iratus mandavit, ut his simul accuratè eodem modo, ac illis fieret, neque ullo pacto à supplicio illorum immunes essent; & totam gentem nominatim describi:

11. Non enim se laboriosum illud operum ministerium, quod paulò antè significaverat exacturum esse, sed cruciatos tormentis, quæ denunciaverat, tandem unius diei tempore deleturum.

12. Fiebat igitur horum descriptio vehemente studio, ambitiosáque assiduitate ab ortu solis ad occasum, etsi perfectum finem minimè consequuta diebus quadraginta:

13. Rex verò multùm, ac perpetuò impletus gaudio, conviviáque ad omnia idola faciens, mente à veritate procul aberrante, & profano ore muta quidem, & quæ non poterant ipsos alloqui, aut adjuvare, laudabat; in Deum verò maximum res, quæ non conveniebant, loquebatur.

14. Post illud autem intervallum temporis, quod modò dicebamus, retulerunt scribæ Regi, se non ampliùs posse Jehudæorum descriptionem facere propter immensam eorum multitudinem; quum essent adhuc per regionem plures, alii quidem adhuc in domibus consistentes, alii verò alio loco: tanquam si fieri non potuisset illud ab omnibus ducibus, qui præerant Ægypto.

15. Quúmque interminaretur Rex eis duriùs, quasi fuissent corrupti donis ad machinationem fugæ, accidit, ut de re illa manifestò persuaderetur, dicentibus illis, ac demonstrantibus, & chartam, jámque, & scriptorios calamos, quibus utebantur, defecisse.

16. Hæc autem fuit efficacitas invictæ providentiæ illius, qui Jehudæis è cœlo succurrebat.

CAPUT V.

Tyrannis Philopatoris pertinax.

TUnc advocato Chermone, qui præerat elephantorum procurationi, *Rex* gravi completus irâ, & ab indignatione omnino immotus jussit in diem posterum largos thuris manipulos, cum vino copioso mero omnibus elephantis potandos dari, qui erant numero quingenti, & efferatos profusâ potûs illius subministratione contra Jehudæos immitti ad necem illorum:

2. Ac ille quidem, quum mandâsset ista, congregatis amicis summis, & ducibus, qui infensi in Jehudæos erant, ad convivium se convertit: magister verò elephantorum Chermon, quod imperatum fuerat, aptè consummavit.

3. Præterea etiam administri vespere exeuntes, vinciebant miserorum manus, & reliquas contra eos cautiones moliebantur totam noctem, existimantes gentem illam simul internecionis terminum percepturam.

4. Jehudæi verò, qui gentibus ab omni protectione deserti esse videbantur, propter necessitatem, quâ cum vinculis undequaque circumcludebantur, omnipotentem Dominum, ac omnis potestatis habentem imperium, Deum suum, patrémque misericordem omnes indesinente clamore cum lacrymis invocabant, orantes, ut impium illud consilium contra se *captum* mutaret, magnificáque apparitione ipsos à nece, quæ ad pedes *erat* parata, liberaret.

5. Horum ergo intentè supplicatio in cœlum ascendebat: Chermon verò, quum immisericordes illos elephantos potu perfudisset, plenos multâ illâ vini subministratione, & saturatos thure, manè ad aulam adfuit, ut res istas nunciaret Regi.

6. Verùm *Deus* partem somni (quæ res creata inde à temporibus seculi, bona est de nocte) etiam interdiu injectam ab eo, qui gratiosè tribuit omnibus, quibuscunque ipse voluerit, immisit Regi:

7. Itaque detentus suavissimo, & profundo *somno* efficacitate Domini, à nefario quidem proposito plurimùm excidit, sed ab immutabili consilio fraudatus magnificè.

8. Jehudæi verò, quum horam, quæ antè significata fuerat, effugissent, Deum suum laudaverunt sanctum, iterúmque rogârunt, ut optimè conciliatus cum ipsis potentissimæ manûs suæ robur superbis gentibus ostenderet.

9. Mediâ autem jam fermè decimâ vocator frequentes invitatos videns accessit, pepulit Regem, eúmque vix excitans, ostendit tempus convivii jam præterfluere, sermonémque de illis habuit: quem reputans Rex & ad convivium versus, jussit eos, qui ad convivium venerant ex adverso sui accumbere.

10. Eóque facto adhortatus est, ut se in convivio occupantes, præsentem convivii par-

par-

partem eò plùs honorarent *eam* in lætitia conſumendo.

11. Quum autem diutiùs proceſſiſſet confabulatio, Chermonem accerſitum Rex cum minis acerbis interrogavit, quam ob cauſam ſinerentur Jehudæi in diem præſentem ſupervivere.

12. Qui, ubi oſtendit, ſe nocte, quod fuerat imperatum, ad finem perduxiſſe, & atteſtati ſunt amici ejus, *ille* pejorem, quàm Phalaridis crudelitatem habens dixit, habeant illi gratiam hodierni diei ſomno.

13. Tu verò ſine cunctatione in diem craſtinum ſimiliter elephantos comparato ad ſceleſtorum Jehudæorum iſtorum deletionem.

14. Hæc ubi dixiſſet Rex, alacriter omnes, qui aderant cum gaudio ſimul collaudàrunt, & in ſuam quiſque domum reverſus eſt: ubi non tam ad ſomnum tempore noctis abuſi ſunt, quàm ut omnia fabricarentur ludibria in eos, qui miſeri eſſe videbantur.

15. Simulac autem gallus manè cecinerat, beſtias armatas in periſtylio magno commovebat, & turbæ, quæ per civitatem *erant,* congregabantur ad ſpectaculum imprimis miſerabile, diluculum ſtudioſè exſpectantes.

16. Jehudæi verò continenter animam trahentes, ſupplicatione multis lacrymis conjuncta canticiſque miſerabilibus, manibus ad cœlum protenſis orabant Deum maximum, ut brevi iterum ipſis ſuccurreret.

17. Nondum radii ſolis diſpergebantur, Rege amicos excipiente, quum accedens Chermon, accerſivit, ut prodiret, indicans illud, quod antea Rex in animo habuerat, paratum eſſe.

18. Quod quum ille acciperet, & de iniquo illo exitu obſtupeſceret, ignoratione planè occupatus, quæſivit quamobrem illud ſtudioſè ab eo effectum eſſet: erat autem iſtud ab efficacitate Dei dominantis omnibus, qui oblivionem rerum, quas ille priùs machinatus fuerat, menti illius indiderat.

19. Indicavit Chermon, & amici omnes, *dicendo*, beſtiæ, copiæque iſtæ, ô Rex, paratæ *ſunt* ex propoſito conſilio vehemente tuo.

20. Ille verò his dictis gravi irâ plenus, eò quòd tota ipſius cogitatio de his rebus providentiâ Dei diſſipata eſſet, minaciter intuens, dixit.

21. Quotquot parentes advenerint, aut filiorum nati, hi largam eſcam beſtiis feris paraverint, inculpatorum Jehudæorum loco, qui mihi, meiſque majoribus integram, ſtabilémque fidem eximiè demonſtrarunt: quanquam niſi animo erga te propenſo eſſem propter communem educationem, & miniſterium tuum, pro illis privareris vitâ.

22. Sic Chermon inopinatam, ac periculoſam ſuſtinens comminationem, & aſpectu, & vultu cohorruit: amicorum verò quiſque paulatim diffluxit triſtis, qui congregatos dimiſerunt, quemque ad occupationem ſuam.

23. Jehudæi autem Regis ſermonibus auditis, illuſtrem Deum, Dominum, Regem Regum laudaverunt, ut qui ab ipſo auxilium hoc conſequuti eſſent.

24. Deinde quum Rex conſtituto de integro conſilio hortaretur convivas, ut ſe ad lætitiam conferrent, ſecundùm leges illas, Chermonem accerſens cum interminatione, dixit ei, quoties oportet tibi de iiſdem rebus mandata dari, ô infeliciſſime? etiam nunc tandem elephantos arma in diem craſtinum ad deletionem Jehudæorum.

25. Cognati autem ſimul accumbentes inſtabilem hanc mentem admirati protulerunt iſta, ô Rex, quò uſque verò nos ut expertes rationis pertentaturus es, jam tertiò imperans deleri illos, & rurſum in ipſo facto diſſolvens mutato conſilio ea, quæ placuerunt tibi?

26. Quorum gratiâ hæc civitas exſpectatione turbatur, & multos conventus experta, jam etiam periclitatur, ut diripiatur ſæpè.

27. Rex itaque *alter* omninò Phalaris impletus ſtudio rationi adverſante, & mutationes animi, quæ ad procurationem Jehudæorum in ipſo fuerant effectæ, nihili faciens.

28. Poſtquam impuriſſimum juramentum firmè ſtatuiſſet ſe cùm iſtos ſine cunctatione genibus, pedibúſque beſtiarum ſauciatos ad inferos transmiſſurum, tum caſtris contra Jehudæam ductis, *eam* celeriter æquatam ſolo flammæ, & ferro traditurum, & templum illorum, quod nobis (*inquit*) inacceſſum fuit, ubi conſummant ſacrificia, citò proſtratum igne in omne tempus effecturum:

29. Tunc læti diſceſſerunt amici, & cognati cum fiducia, & diſpoſuerunt copias ad cuſtodiam per opportuniſſima civitatis loca.

30. Magiſter verò elephantorum, ut beſtias ad furioſam (ut ita dicam) ferè conſtitutionem odoratis poculis è vino condito thure, formidabili ornatas apparatu adduxerat ſub auroram, quum jámque civitas innumerabilibus turbis hippodromum versùs repleta eſſet, ingreſſus aulam, ad rem præſentem incitavit Regem.

31. Qui irâ gravi impiam mentem complens, omni mole erupit cum beſtiis, volens immiti animo, & pupillis oculorum ſiccis moleſtum illum, & miſerabilem eorum, de quibus antè diximus, ſpectare exitum.

32. Itaque exeuntium elephantorum ad portam armatis copiis ſimul proſequentibus, pergentiſq; multitudinis pulverem videntes Jehudæi, & horriſonum tumultum audientes, quum illud ſibi ultimum vitæ momentum eſſe arbitrarentur.

33. *Sub* finem miſerrimæ illius exſpectationis ad commiſerationem, & ejulatus verſi, oſculabantur alii alios complectentes cognati, *&* in colla ruentes, filiorum patres, & puellarum matres:

34. Aliæ verò infantes uberibus admotos habentes, qui lac ſugerent ultimum.

35. Veruntamen, quum hi è converſo etiam conſiderarent defenſiones ipſorum, quæ antè fuerant è cœlo factæ, pronos unanimiter ſe ipſos proſternentes, & infantes ab uberibus ſeponentes, inclamaverunt voce magnâ univerſitatis principem.

36. Supplicantes, ut apparitione illuſtri facta miſeraretur ipſos jamque ad portas ſepulchri conſtitutos.

CAPUT

CAPUT VI.

Preces Elhazaris.

ELhazar autem quidam, vir inſignis de ſacerdotibus, *qui erant* è regione illa, in ſenum numero jam ætatem conſequutus, & omni virtute ornatus, quæ ad vitam hanc *pertinet*, ſenes, qui circumſtabant ipſum contrahens *ad* invocandum Deum ſanctum, oravit his verbis:

2. Rex magnifice, altiſſime, omnipotens Deus, qui rem creatam omnem ſemper gubernas, miſericorditer reſpice ad ſemen Abrahami, ad liberos ſanctificati Jahakobi, *ad* populum partis, quæ ſanctificata eſt tibi, exterum, in terra extera injuſtè pereuntem, ô pater.

3. Tu Parhonem olim abundantem curribus Ægypti iſtius principem, elatum immiti audaciâ, & linguâ magniloquâ, cum ſuperbo exercitu mari perfuſos perdidiſti, luce miſericordiæ perluſtrans genus Jiſraëlis:

4. Tu Sancheribum, gravem Aſſyriorum Regem innumerabilibus copiis exſultantem, qui gladio terram totam ſubjectam ſibi jam occupaverat, & qui efferebatur contra ſanctam civitatem tuam, res graves faſtu, audaciâque proloquens, tu, *inquam*, Domine fregiſti, manifeſtam gentibus multis potentiam tuam oſtendens:

5. Tu ſocios tres verſantes in Babylonia, qui animam ſuam ultrò igni tradiderant, ne *rebus* vanis ſervirent, ignitum caminum perfundens rore liberâſti, adeò ut ne capillo quidem tenus damnum perpeſſi ſint, flammamque omnibus adverſariis immiſiſti:

6. Tu Danijelem, qui invidentiæ calumniis leonibus ſub terram fuerat projectus, *ut* eſca beſtiis *eſſet*, incolumem in lucem revocâſti, & Jonam prolixè in ventre marini cete liqueſcentem, illæſum omnibus domeſticis oſtendiſti, pater.

7. Nunc ergo, ô *Deus*, oſor injuriæ, plurimùm miſericors, univerſitatis protector, citò appare iſtis, qui de genere *ſunt* Jiſraëlis, & ab iniquis gentibus, abominandiſque injuriam patiuntur.

8. Quòd ſi impietatibus in peregrinatione hac conſtricta fuit vita noſtra, libera nos ab inimicorum manu, & tu Domine, prout volueris, nos nece perde.

9. Ne iſti, qui nihil niſi vanitatem ſapiunt, rebus vanis benedicant perditionis in dilectos tuos eventuræ nomine, dicentes; ne Deus quidem ipſorum liberavit iſtos:

10. Sed tu, ô æterne, qui omnes vires, ac univerſam poteſtatem obtines, jam reſpice.

11. Miſerere noſtri, qui per iniquorum injuriam, rationi adverſam, vitâ deſtituimur inſidiatorum modo:

12. Gentes verò ſtupeſcentes admirentur hodie invictam potentiam tuam, ô glorioſe *Deus*, potentiâque prædite, de ſalute generis Jahakobi.

13. Tibi ſupplicat tota infantium iſtorum multitudo, & hi parentes iſtorum cum lacrymis, demonſtretur omnibus gentibus, te nobiſcum eſſe Domine, neque avertiſſe faciem tuam à nobis.

14. Sed quemadmodum dixiſti, te ne tum quidem, quum in terra inimicorum ſuorum verſantur, deſpexiſſe eos, ità perfice Domine.

15. Quum autem Elhazar ab oratione modò deſineret, Rex cum beſtiis, ac toto copiarum horrore ſecundùm hippodromum prætervehebatur.

16. Quod contemplati Jehudæi, magnum clamorem in cœlum extulerunt, adeò ut adjacentes convalles ipſæ unà perſonantes caſtris totis neceſſarium fletum excuterent.

17. Tunc glorioſiſſimus, omnipotens, & verax Deus oſtendens ſanctam faciem ſuam, aperuit portas cœli, è quibus gloria inſtructi duo, formidabiléſque aſpectu Angeli omnibus manifeſti, præter Jehudæos deſcenderunt.

18. Et reſiſtentes, impleverunt adverſariorum copias perturbatione, & metu, immotiſque ligârunt pedicis, adeò ut ipſum Regis corpus horreſceret, & oblivio audaciam ipſius, quæ tam graviter inflammata fuerat, occuparet:

19. Beſtiæ verò converſæ in copias armatas, quæ ſubſequebantur, proculcabant, & profligabant illas.

20. Tunc Regis ira in miſericordiam, & lacrymas converſa eſt, propter eas res, quas antè fuerat machinatus.

21. Nam, quum audiſſet clamorem illum; & conſideraret pronos omnes ad perditionem *comparatos*, cum ira lachrymans, interminatus eſt amicis, dicens;

22. Regno abutimini, qui tyrannos crudelitate ſuperaviſtis, & me ipſum in vos beneficum jam aggredimini cum à principatu, tum etiam à vita amovere, clàm machinantes ea, quæ non eſſent regno profutura.

23. Quis eos *homines*, qui munitiones regionis noſtræ fideliter tenuerunt, è domiciliis ſuis exportatos ſingulos præter rationem huc coacervavit?

24. Quis eos, qui omnino inde à principio benevolentiâ erga nos gentes omnes antecellunt, & qui peſſima perſæpe ab hominibus pericula ſuſceperunt, ita nefariis implicuit ſuppliciis?

25. Solvite, diſſolvite injuſta vincula, in proprias ſedes cum pace remittite, ea, quæ ante fuerunt geſta, deprecati. Abſolvite filios omnipotentis, cœleſtis Dei viventis, quia noſtris adhuc majoribus expeditam conſtitutionem cum gloria præbet noſtris negotiis.

26. Atque hæc quidem dicebat iſte: illi verò momento ſoluti, ſancto Servatori ſuo benedicebant, quòd modò effugiſſent mortem.

27. Poſtea Rex in civitatem reverſus, accerſito eo, qui reditibus præerat, juſſit vina, cæteràque ad convivium neceſſaria in ſeptiduum Jehudæis ſuppeditari, ſtatuens eos, quo in loco ſe ſubituros exitium putaverant, ibidem ſoteria cum omni lætitiâ celebrare.

28. Tunc illi, qui antè probroſi fuerant, & ſepulchro proximi, ac potiùs in illud jàmque deſcenderant, loco acerbæ necis, & luctuoſiſſimæ poculum ſalutare inter ſe ſtatuentes; cum locum, qui ad ruinam ipſis, & ſepulchrum paratus fuerat, pleni gaudio in accubitus diviſerunt.

29. Et

29. Et finem flebili lamentationis cantui facientes, receperunt majorum cantica, Deum servatorem laudantes, atque mirificum; fletúque omni, & ejulatu abjecto choreas constituerunt *ad* lætitiæ pace conjunctæ signum.

30. Similiter autem Rex quoque de his rebus, quum amplissimum convivarum numerum congregâsset, indesinenter in cœlum *respiciens*, vicissim celebrabat Deum magnificè, propter salutem, quæ ipsi præter opinionem acciderat.

31. Qui verò antè statuerant illos in exitium *raptos* avium futuros escam, & cum gaudio descripserant; *hi* contra gemuerunt, quòd pudore apud animum suum amicti essent, & quòd audaciam suam, quæ ignem spiraverat merum, ingloriè extinctam cognoscerent.

32. At Jehudæi constitutâ, ut antè diximus, choreâ illâ cum convivio, tempus in celebrationibus hilaribus, & Psalmis transegerunt:

33. Et communem de his rebus ferentes legem in toto incolatu suo generationibus omnibus dies prædictos statuerunt hilares celebrari, non compotationis aut comessationis causâ; sed propter salutem, quam ipsis Deus effecerat.

34. Deinde accesserunt Regem, se ad suos dimitti postulantes.

35. Cæterùm descripserant illos *administri Regis* à vicesimo quinto die Pachonis ad quartum Epiphi diebus quadraginta: constituerant verò perditionem illorum à quinto Epiphi ad septimum diebus tribus, quum etiam magnificè illustrans misericordiam suam universitatis princeps incolumes eos liberavit.

36. Unanimiter autem convivati sunt omnibus suppeditatis à Rege, ad diem usque decimum quartum.

37. Quo etiam die, quum interpellâssent Regem pro dimissione sui, collaudans eos Rex magno animo, scripsit eorum gratiâ sequentes literas ad duces unicuique civitati præpositos in hanc sententiam.

CAPUT VII.

Philopatoris propensa voluntas erga Jehudæos.

Rex Ptolemæus Philopator ducibus, qui *sunt* per Ægyptum, & omnibus, qui præfecti sunt rebus *gerendis* salutem, & incolumitatem: valemus quoque ipsi, & liberi nostri.

2. Amici quidam, quum Deus maximus nobis, ut volumus, negotia dirigeret, improbo more crebriùs apud nos insistentes nobis persuaserunt, ut coacervato cœtu Jehudæos, qui sub regno sunt *nostro*, afficeremus insolentibus defectorum suppliciis:

3. Prætextum hunc afferentes nunquam fore, ut bene constituantur negotia nostra propter diritatem, quâ isti sunt in omnes gentes, donec istud fuerit consummatum.

4. Qui etiam, quum eos vinctos, & vexatos tanquam mancipia, ac potiùs tanquam insidiatores adduxissent, sine ulla disquisitione, & percunctatione ipsos sunt aggressi tollere, ferociore nexi crudelitate, quàm legis Scytharum sit.

5. Nos autem propterea interminati durissimè, quum pro ea æquitate, quam hominibus omnibus exhibemus ægrè vitam essemus istis gratificati; Deum verò cœlestem agnovissemus certò Jehudæos protegere, velut patrem semper filios propugnantem, atque reputavissemus constantem illam, quam habent erga nos, & majores nostros amicam benevolentiam, *hos* justè ab omni crimine qualicunque ratione *intenso* absolvimus:

6. Et unicuique præcepimus, ut ad res suas quisque, quocunque loco *sit*, revertatur, neminem eos omninò lædere, neque res istas, quæ præter rationem confectæ sunt *ipsis* exprobrare.

7. Scitote enim, si quas improbas technas in eos cuderimus, aut eos ullo pacto tristitiâ affecerimus, nos non hominem, sed Deum altissimum, qui potestati omni dominatur, adversarium nobis in omni re ad ultionem factorum istorum inevitabilem semper habituros. Valete.

8. *Jehudæi* verò, quum has literas accepissent, non dederunt operam, ut statim abscederent, sed præterea à Rege postulaverunt, ut qui ex gente Jehudæorum voluntariè Deum sanctum, & Dei legem omisissent, ii ab ipsis pœnam debitam reportarent.

9. Adducentes eos, qui ventris causâ præceptiones divinas omiserint, ne in præcepta quidem Regis bono animo futuros unquam.

10. Atque hic ut percepit eos verum dicere; collaudans, facultatem eis dedit ad omnia; ut eos, qui essent transgressi legem Dei, liberè in omni loco regni sui sine ulla regia potestate, aut cognitione profligarent.

11. Tunc bene precantes ei, ut decebat illorum sacerdotes cum turba tota, & acclamantes Hallelu-jah, cum gaudio discesserunt.

12. Itaque pollutum ex gente sua quemque, prout incidebat, in itinere puniebant, variísque modis traductum *è medio* tollebant.

13. Sustulerunt autem die illo ampliùs trecentos viros, agitarúntque lætitiam cum gaudio, postquam prophanos illos sustulissent.

14. Illi verò, qui ad mortem usque Deo adhæserant, integro salutis fructu accepto; jungentes è civitate abierunt, omnigenis floribus odoratissimis coronati, cum lætitia, & acclamatione; gratias laudibus, & hymnis omnimodis agentes Deo majorum suorum, sancto servatori Jisraëlis.

15. Sed quum pervenissent Ptolemaida, quæ Rhodophoros à proprietate loci nominatur, ubi de communi sententia ipsorum classis dies septem ipsos præstolabatur.

16. Illic fecerunt convivium salutare, suppeditante Rege alacriter ipsorum cuique omnia, quæ erant opus, ut se in suas domos singuli reciperent:

17. Atque ibidem statuerunt, ut delati *ad suos* cum pace dies eosdem hilares tempore incolatûs sui, adhibitis justis celebrationibus, agitarent.

18. Quos ubi consecraverunt, columnáque in convivii loco *positâ*, confirmârunt voto; integri liberíque summo cum gaudio discesserunt terrâ, & mari, fluvióque in suas

domos, conservati præcepto Regis, & maiorem habentes, quàm antè in inimicos potestatem gloriâ, & metu conjunctam.

19. Denique nullius operâ à suis facultatibus concussi sunt; sed singuli res suas omnes ex descriptione receperunt, adeò ut qui habebant aliquid *de iis* maximo cum timore ipsis restituerent: ità Deus maximus res magnificentissimas perfectè faciebat ad salutem ipsorum.

20. Benedictus *sit* liberator Jisraëlis in sempiterna tempora. Amen.

Macbæorum Liber Primus.

CAPUT I.

Potentia magna Alexandri Magni fracta: & Antiochus Epiphanes re verâ, & Epimanes.

Fuit autem, postquam cæcidisset Alexander Philippi filius, Macedo, qui procedebat è terra Chittæorum, cæcidisset, *inquam*, Darium Regem Persarum, Medorúmque, ut regnaret loco ejus, *quum* priùs in Græcia *regnâsset*.

2. Constituit enim prælia multa, expugnavítque munitiones, & jugulavit Reges terræ.

3. Pervadénsque ad extremas usque terras accepit spolia multarum gentium, & tranquilla fuit terra coram ipso.

4. Ità exaltatus est, ac elatus animus illius.

5. Quòd coactis copiis potentibus valdè imperaret regionibus, gentibus, & regnis, esséntque ea sibi tributaria.

6. Postea verò decidens in lectum, quum agnosceret se in morte esse.

7. Accersivit administros suos gloriosos, qui unà cum ipso fuerant educati à pueritia, & divisit illis regnum suum, quum adhuc viveret.

8. Quum itaque regnavisset Alexander annis duodecim, & mortuus esset.

9. Obtinuerunt dominatum administri ejus quisque in loco suo:

10. Et imposuerunt omnes *sibi* diademata post mortem illius, & filii eorum post eos annis multis; & multiplicata sunt mala in terra.

11. Prodiit autem ex eis radix peccatrix Antiochus illustris, filius Antiochi Regis, qui fuerat Romæ obses; regnavítque anno centesimo trigesimo septimo regni Græcorum.

12. Temporibus illis prodierunt ex Jisraële homines iniqui, & persuaserunt multis, dicentes; eamus, & disponamus fœdus cum gentibus circumstantibus nos: nam ex quo separati sumus ab illis, obvenerunt nobis mala multa.

13. Qui sermo, quum bonus visus esset in oculis illorum.

14. Comparati animo quidam è populo, profecti sunt ad Regem, qui dedit illis potestatem faciendi statuta gentium.

15. Ædificaverunt itaque gymnasium Jeruschalaimis secundùm leges gentium:

16. Et facientes sibi ipsis præputia, abscesserunt à fœdere sancto, & conjuncti gentibus, venditi fuerunt ad faciendum malum.

17. Comparato autem regno coram Antiocho, præcepit quoque animo regnum Ægypti, ut regnaret super duo regna:

18. Et ingressus Ægyptum cum turba numerosa, curribus, elephantísque, & equitibus, & magna classe.

19. Constituit prælium contra Ptolemæum, Regem Ægypti, in quo aversus Ptolemæus, à conspectu illius fugit, ceciderúntque confossi multi:

20. Postea occupârunt civitates munitas in terra Ægypti, accepítque Antiochus spolia Ægypti,

21. Inde revertens Antiochus, postquam percussisset Ægyptum, anno centesimo quadragesimo tertio:

22. Ascendit contra Jisraëlem, & Jeruschalaima cum turba numerosa:

23. Et ingressus sanctuarium superbè cepit altare aureum, & lychnuchum lucentem cum omnibus instrumentis ejus, & mensam propositionis, & crateras, phialásque, & pelves aureos, & velum, & coronas, & ornatum aureum, qui erat in conspectu templi, aurúmque detraxit omnibus.

24. Similiter accepit argentum, & aurum, & instrumenta desiderabilia: accepítque thesauros absconditos, quos invenit, & captis omnibus abiit in terram suam.

25. Et fecit cædem hominum, loquens superbiâ magnâ.

26. Quamobrem fuit luctus magnus apud Jisraëlem in omni loco eorum.

27. Nam ingemuerunt principes, senioresque, virgines, & adolescentes infirmati sunt, & pulchritudo mulierum immutata est;

28. Omnis sponsus assumsit lamentum, quæ sedebat in thalamo, fuit in luctu:

29. Et mota est terra propter habitatores suos, totáque domus Jahakobi induerunt pudoris indumenta.

30. Post duos annos integros misit Rex præfectum tributo in civitates Jehudæ, qui venit Jeruschalaima cum numerosa turba:

31. Cui alloquenti ipsos sermonibus pacificis dolosè, crediderunt cives.

32. Ità irruit in civitatem repentè, & cæcidit eam plagâ magnâ, perdens populum multum ex Jisraële.

33. Et accipiens spolia civitatis, incendit eam igne, diruítque domos ejus, & muros ejus in circuitu:

34. Abduxerúntque captivas mulieres, liberósque, & jumenta possederunt.

35. Postea ædificaverunt in civitate Davidis murum magnum, munitúmque turribus munitis, qui fuit ipsis pro arce:

36. Et posuerunt illic gentem peccatricem, viros iniquos, qui confirmârunt se in ea:

37. Et comportârunt arma, atque commeatum, congregantésque spolia Jeruschalaimorum, deposuerunt illic, fuerúntque loco laquei maximi.

38. Nam fuit pro insidiis in locum sanctum, & pro diabolo infesto in Jisraëlem semper;

39. Unde

39. Unde effundebant sanguinem innocentem in circuitu sanctuarii, & contaminabant sanctuarium.

40. Itaque fugerunt habitatores Jeruschalaimorum propter istos, & fuit *urbs* habitatio exterorum, fuitque extera natis suis, liberis ipsius derelinquentibus ipsam.

41. Sanctuarium ejus desolatum est ut solitudo, dies festi ejus conversi sunt in luctum, sabbatha ejus in opprobrium, honor ejus in nihilum.

42. Secundùm gloriam ejus fuit ignominia ejus, celsitudine ejus conversâ in luctum.

43. Quum autem rescripsisset Rex toti regno suo, ut coalescerent omnes in populum unum, & derelinquerent unusquisque ritus suos:

44. Acceperunt omnes gentes secundùm sermones Regis.

45. Et multi quoque ex Jisraële consenserunt cultui ejus, & sacrificantes idolis, coinquinaverunt sabbathum.

46. Misit enim Rex libellos per legatos Jeruschalaima, & ad civitates Jehudæ, denuncians sequendos esse ritus alienos terræ;

47. Et holocausta, sacrificiúmque, & libamen è sanctuario tollenda interdicto:

48. Et profananda sabbatha, diésque festos:

49. Et coinquinandum sanctuarium, & sanctos.

50. Ædificandas aras, & lucos, idolorúmque delubra, & sacrificandas suillas, & immundas pecudes.

51. Dimittendósque filios ipsorum incircumcisos, efficiendas animas ipsorum abominabiles re omni immundâ, & inquinamento, itâ ut obliviscerentur legis, & immutarent omnia statuta Dei.

52. Qui autem non fecerit secundùm verbum Regis, *hunc* moriturum esse.

53. In sententiam hanc omnino rescripsit toti regno suo, & præfecit inspectores toti populo.

54. Civitatibúsque Jehudæ mandavit, ut sacrificarent in civitate quaque.

55. Congregati sunt itaque ex populo ad eos multi, quisquis dereliquit legem, & perfecerunt mala in terra;

56. Facientes, ut Jisraël lateret in abditis locis, in omni perfugio ipsorum.

57. Die autem decimo quinto mensis Cislevi, anno centesimo quadragesimo quinto, exstruxerunt abominationem desolationis super altare, & in civitatibus Jehudæ circumquaque exstruxerunt aras;

58. Et in foribus domorum, & in plateis fecerunt suffitum;

59. Et libros legis, quos invenerunt, conscindentes, usserunt igne.

60. Et ubicunque inveniebatur, apud aliquem liber fœderis, aut si quis acquiescebat legi, edicto Regis afficiebatur morte.

61. Freti robore suo, faciebant itâ Jisraëli, iis, qui deprehendebantur unoquoque mense in civitatibus.

62. Et vigesimo quinto mensis sacrificantes in ara, quæ erat super altare;

63. Mulieres, quæ cicumciderant liberos suos, morte afficiebant ex præstituto:

64. Et suspendebant infantes de collo earum; & familias earum, & eos, qui circumciderant illos, *trucidabant*.

65. Sed multi in Jisraële confirmati sunt, & roborati cum animis suis, ne res impuras comederent:

66. Susceperúntque consilium moriendi, ut non polluerentur cibis illis, neque sanctum fœdus inquinarent, ac mortui sunt.

67. Unde effecta est ira magna contra Jisraëlem valde.

CAPUT II.

Matthithjæ zelus heroicus, ejúsque filiorum numero quinque.

Temporibus autem illis surrexit Matthithja, filius Jochananis, filii Schimhonis, sacerdos è posteris Jojaribi Jeruschalaimis, & consedit Moddinis.

2. Huic autem *erant* filii quinque, Jochanan, qui nominabatur Gaddesch;

3. Schimhon, qui vocabatur Taschi;

4. Jehuda, qui vocabatur Macbæus;

5. Elhazar, qui vocabatur Habaran, & Jonathan, qui vocabatur Aphusch.

6. Videns autem blasphemias, quæ efficiebantur in Jehuda, & Jeruschalaimis.

7. Dixit, hei mihi, quare jam natus sum ad videndum contritionem populi mei, & contritionem civitatis sanctæ, & sedendum illic, quando tradita est in manus inimicorum?

8. Sanctuarium in manu extraneorum *est*; factus est Deus in templo ejus habitans ut vir inglorius.

9. Instrumenta gloriæ in captivitatem exportata sunt; interfecti sunt infantes ejus in plateis ejus, & juvenes ejus gladio inimici.

10. Quæ gens non accepit sortem ex regno, & non obtinuit spolia ejus?

11. Omnis mundus ejus ablatus est, pro libera facta est ancilla.

12. Ecce enim sanctuarium nostrum, & pulchritudo nostra, & gloria nostra desolata est, & coinquinârunt ea gentes.

13. Quorsùm nobis ampliùs vivere?

14. Et discindens Matthithja, filiíque ipsius vestimenta sua; induerunt cilicia, & luxerunt valde.

15. Quum autem venerunt administri Regis, qui impellebant in apostasiam, in civitatem Moddina, ut sacrificarent *incolæ*:

16. Multi quidem ex Jisraële ad ipsos accesserunt; Matthithja verò, & filii ejus simul adducti sunt;

17. Quibus respondentes administri Regis, alloquuti sunt Matthithjam, dicentes; princeps & gloriosus, & magnus es in civitate hac, firmatúsque filiis, & fratribus:

18. Nunc accede primus, & fac mandatum Regis, ut fecerunt omnes gentes, & viri Jehudæ, & qui relicti sunt Jeruschalaimis: itâ eris tu, & familia tua inter amicos Regis, & tu, ac filii tui honorabimini argento, & auro, muneribúsque multis.

19. Respondens verò Matthithja, dixit voce magnâ, si omnes gentes regni, & quæ in domo Regis sunt, auscultent ipsi, deficientes quisque à cultu majorum suorum, & consenserint mandatis ejus;

20. Ego verò, & filii mei, ac fratres mei ambulabimus in fœdere majorum nostrorum.

21. Propitius nobis *ſit Deus:* ne derelinquamus legem, & ſtatuta ejus.

22. Sermoni Regis non auſcultabimus, ut transgrediamur cultum noſtrum, ad dexteram, aut ſiniſtram *deflectentes.*

23. Quúmque deſiviſſet proloqui ſermones iſtos, acceſſit quidam Jehudæus in oculis omnium, ſacrificaturus in ara Moddinis ſecundùm præceptum Regis.

24. Quod videns Matthithja, zelo affectus eſt, & contremiſcentibus renibus ſuis, extulit animum ſuum ſecundùm judicium *legis*, incurrénſque, jugulavit illum ſuper aram ipſam:

25. Hominem quoque Regis cogentem ſacrificare occidit momento illo, & aram deſtruxit:

26. Et zelo affectus legis, ut fecerat Pinchas Zimri, filio Schallu.

27. Exclamavit Matthithja in civitate voce magnâ; quisquis zelotypus eſt legis, & præſtat fœdus, proſequatur me.

28. Fugerúntque ipſe, & filii ejus in montana, & dereliquerunt quæcunque habebant in civitate illa.

29 Tunc deſcenderunt multi, qui requirebant juſtitiam, & jus, in deſertum illud,

30. Ut illic conſiderent ipſi cum filiis ſuis, & uxoribus ſuis, jumentíſque ſuis, quia multiplicata erant ſuper ipſos mala.

31. Quum autem renunciatum eſſet viris à Rege miſſis, & copiis, quæ erant Jeruſchalaimis in civitate Davidis, deſcendiſſe homines, qui diſſipaverant mandatum Regis in latebras, quæ ſunt in deſerto illo, & fugiſſe multos poſt eos:

32. Statim occupantes eos, caſtra fecerunt contra eos, & conſtituerunt in eos prælium die ſabbathi, quum edixiſſent eis:

33. Quò uſque tandem? nunc egreſſi facite ſecundùm ſermonem Regis, & vivetis.

34. Qui dixerunt, non egrediemur, neque faciemus ſermonem Regis, polluendo diem ſabbathi.

35. Itaque accelerârunt in eos prælium.

36. Sed non reſponderunt eis, neque lapidem miſerunt in eos, neque obſepiverunt latebras ſuas, dicentes:

37. Moriamur omnes in ſimplicitate noſtra; teſtificabitur pro nobis cœlum, & terra, quòd nullo judicio habito perditis nos.

38. Ita inſurgentibus illis contra hos in prælium ſabbatho, mortui ſunt hi cum ſuis uxoribus, & liberis ſuis, ac jumentis ſuis ad mille animas humanas.

39. Quod cognoſcens Matthithja, & amici ejus, luxerunt ſuper eis admodum:

40. Et dixit alter alteri; ſi omnes fecerimus ut fratres noſtri fecerunt, ac non pugnabimus contra gentes iſtas pro vita noſtra, & ſtatutis noſtris, jam celerrimè nos profligabunt è terra.

41. Ità conſilium inivérunt die illo, dicentes, quisquis homo fuerit, qui veniet contra nos in prælium die ſabbathi, pugnabimus contra eum, ne moriamur omnes, quemadmodum mortui ſunt fratres noſtri in ſuis latebris.

42. Tunc congregati ſunt ad eos congregatione ſuâ Aſchidæi, valentes robore è Jiſraëlitis, quicunque voluntariè adhærebant legi;

43. Et quicunque fugiebant ab improbis, adjuncti illis, erant illis confirmationi.

44. Tum conſtitutis copiis cæciderunt peccatores in ira ſua, viros iniquos in indignatione ſua; & cæteri fugerunt ad nationes *alias*, ut ſervarentur.

45. Obiens enim Matthithja, & amici ejus regionem, deſtruxerunt aras illorum;

46. Et circumciderunt pueros incircumciſos, quoscunque invenerunt in terminis Jiſraëlis, fortiter:

47. Et perſequuti ſunt omnes illos ſuperbiſſimos; proſperè ſuccedente hoc opere in manu illorum.

48. Ità aſſeruerunt legem è manu gentium, & è manu ipſorum regum, ac ne illi quidem peccatori vires conceſſerunt.

49. Appropinquantibus autem diebus Matthithjæ, ut moreretur, dixit filiis ſuis; nunc firmata fuit ſuperbia, & caſtigatio, & tempus indignationis, & æſtus indignationis:

50. Jam verò filii zelotypi eſtote legis, & exponite animas veſtras pro fœdere majorum veſtrorum.

51. Mementote patrum noſtrorum, quæ opera fecerint ſuis temporibus; & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum.

52. Abraham nónne in tentatione inventus eſt fidelis? & imputatum eſt ei ad juſtitiam.

53. Joſeph tempore anguſtiæ ſuæ obſervavit mandatum, & dominus Ægypti factus eſt.

54. Pinchas pater noſter, quum zelo afficeretur legis, accepit fœdus æterni ſacerdotii.

55. Jehoſchuah complendo ſermonem, factus eſt in Jiſraële judex.

56. Caleb teſtimoniis confirmando in Eccleſia *ſermonem ſuum*, percepit hæreditatem terræ.

57. David in miſericordia ſua hæreditario jure habuit thronum æterni regni.

58. Elias zelo affectus legis, aſſumtus eſt in cœlum uſque.

59. Chananja, Hazarja, & Michaël credentes, ſervati ſunt è flamma.

60. Danijel in ſimplicitate ſua liberatus eſt ex ore leonum.

61. Sic igitur cogitate in generationem quamque; quicunque ſpem habent in illo, eos non infirmatum iri.

62. Ut à ſermonibus viri peccatoris, ne timeatis; quia gloria ejus in ſtercora, & in vermes *abitura eſt.*

63. Ut hodie extollatur, cras minimè reperietur: nam reverſus fuerit in pulverem ſuum, & ratiocinatio ejus perierit.

64. Vos itaque filii confirmamini, & viros vos præbete in lege: nam eâ gloriam adipiſcemini.

65. Ecce autem Schimhonem, fratrem veſtrum, ſcio virum conſilio valentem eſſe; ipſi auſcultate omni tempore, ipſe vobis futurus eſt pater.

66. Jehuda verò Macbæus, qui valet potentia à juventute ſua: is vobis futurus eſt dux exercitûs, ut geratis bellum in populos:

67. Ità vos adducetis ad vos eos omnes, qui obſervant legem, & *facietis* ultionem populi veſtri:

68. Re-

68. Retribuite retributionem gentibus, & attendite ad præcepta legis.

69. Tum benedixit eis, deinde appositus est suis majoribus.

70. Quúmque mortuus esset centesimo quadragesimo sexto anno, sepeliverunt eum filii ipsius in sepulchris Majorum ipsius Modinis, & luxerunt eum omnes Jisraëlitæ luctu magno.

CAPUT III.

Jehudas Macbæus succedit patri, tanquam Josua Moschi.

SUrrexit itaque Jehuda, qui vocatus est Macbai, filius ejus pro eo:

2. Cui auxiliantes omnes fratres ipsius, & quicunque adhæserant patri ipsius, gesserunt bellum Jisraëlis cum lætitia.

3. Et amplificavit gloriam populo suo: nam induens thoracem ut gigas, & accingens arma bellica sua, prælia constituit, protegens castra sua gladio:

4. Et similis effectus leoni in operibus suis, & tanquam juvenis leo rugiens in venationem.

5. Persequutus est iniquos, perscrutans eos, & turbantes populum suum incendit;

6. Adeò ut contraherentur iniqui ex metu ejus, & omnes operam dantes iniquitati conturbarentur, prosperè succedente salute per administrationem ejus.

7. Sic exacerbans Reges multos, lætificavit Jahakobum operibus suis, ità ut in seculum usque memoria ejus *sit* benedictioni.

8. Et pervadens per civitates Jehudææ, profligavit impios ex ea, avertitque iram ab Jisraële.

9. Factúsque celebris ad extremitatem usque terræ, congregavit pereuntes.

10. Quamobrem congregavit Apollonius gentes, & ex Schomrone copias multas, ut bellaret contra Jisraëlem:

11. Quod cognoscens Jehuda, processit ei obviàm, & percutiens eum, occidit, cadentibus confossis multis, & reliquis fugientibus;

12. Quorum spolia accipiens, gladium Apollonii assumsit Jehuda, eoque bellum gessit diebus omnibus.

13. Audiens verò Seron, princeps copiarum Syriæ, collegisse Jehudam cœtum, ecclesiámque fidelium secum, & procedentium in bellum, dixit:

14. Comparabo mihi nomen, & glorificabor in regno, debellans Jehudam, & socios ejus, & istos nihili facientes sermonem Regis.

15. Et applicuit se ad illud, ascenderúntque cum eo castra impiorum fortia ad juvandum eum, & exsequendum ultionem in filios Jisraëlis.

16. Quum autem appropinquâsset ad ascensum Beth-choronis usque, egressus est Jehuda obviàm ei paucis comitibus.

17. Qui ut viderunt venientem exercitum obviàm sibi, dixerunt Jehudæ, quid poterimus, qui pauci sumus, efficere præliando contra tantam multitudinem, *ac* fortem, cùm nos solutis viribus simus ex inedia hodierna?

18. Sed dixit Jehuda, facilè est concludi multos in paucorum manibus, neque est differentia coram Deo cœli, ut servet multisne, an paucis;

19. Non enim multitudine copiarum est victoria belli, sed è cœlo fortitudo est.

20. Isti veniunt contra nos cum plurima injuria, & iniquitate, ad tollendum nos, & uxores nostras, liberósque nostros, ad spoliandum nos.

21. At nos pugnamus pro animis nostris, & legibus nostris.

22. Quamobrem ille conteret istos in conspectu nostro; vos itaque ne metuatis ab illis.

23. Quúmque desiisset loqui, invectus est in eos repentè, adeò ut contereretur Seron, & castra ipsius coram eo.

24. Et persequuti sunt eos in descensu Beth-choronis ad campum usque, cecideruntque ex eis quasi octingenti viri, reliqui verò fugerunt in terram Pelischthæorum.

25. Ità cepit metus Jehudæ, fratrúmque ipsius, & consternatio irruere in gentes circumstantes ipsos:

26. Et perlatum est ad Regem usque nomen ipsius, denique de præliis Jehudæ enarrabant omnes gentes.

27. Ut autem Rex Antiochus audivit sermones istos, exarsit indignatione, & mittens, congregavit copias omnes regni sui, castra potentia valde:

28. Aperiénsque ærarium suum, dedit stipendia copiis suis in annum, & mandavit eis, ut in annum comparatæ essent ad omnem usum.

29. Sed quum videret deficere argentum è thesauris, & collectores tributorum regionis paucos esse propter seditionem, & plagam, quam effecerat in terra, tollendo leges, quæ fuerant à diebus primis;

30. Veritúsque, ut non haberet, quod semel, aut bis satis esset ad sumtus, & donaria, quæ dederat antea liberali manu; ut abundaverat supra Reges priores liberalitate donorum:

31. Incertus cum animo suo valde, cepit consilium proficiscendi in Persida, & accipiendi tributa regionum illarum, ac congregandi pecuniam multam.

32. Itaque reliquit Lysiam, hominem gloriosum, & è regali genere, præfectum negotiis Regis à fluvio Euphrate usque ad terminos Ægypti.

33. Qui educaret Antiochum, filium ipsius, donec reverteretur ipse:

34. Et tradidit ei dimidium copiarum, atque elephantos, addens mandata ei de rebus omnibus, quas volebat, & de habitatoribus Jehudææ, ac Jeruschalaimorum.

35. Ut mitteret in eos exercitum ad atterendum, & tollendum robur Jisraëlis, & reliquias Jeruschalaimorum, auferendúmque è loco illo memoriam eorum;

36. Et collocandum viros alienigenas in omnibus terminis eorum, & sorte tradendum terram eorum.

37. Rex verò ipse accipiens dimidium copiarum, quod remanserat, profectus est Antiochiâ è civitate regni sui, anno centesimo quadragesimo septimo, & trajecto Euphrate fluvio, regiones superiores peragravit.

38. Elegit autem Lysias Ptolemæum, filium Dorymenis, & Nicanorem, & Gorgiam, viros potentes ex amicis Regis;

39. Et miſit cum eis quadraginta millia virorum, & ſepties mille equitatûs, ut venientes in terram Jehudæ, devaſtarent eam ſecundùm ſermonem Regis.

40. Atque hi profecti, cum omni exercitu ſuo venerunt,& caſtra poſuerunt propè Emmauntem in regione campeſtri.

41. Quorum famam audientes mercatores regionis, aſſumſerunt argentum, & aurum multum valde, atque adminiſtros, & venerunt in caſtra, ad accipiendum Jiſraëlitas in ſervitium ſibi, quibuſcum adjunxerunt ſe copiæ Syriæ, & regionis alienigenarum.

42. Videns itaque Jehuda, & fratres ejus multiplicata eſſe mala, & copias caſtrametari in terminis ſuis; ut cognoverunt ſermones Regis, quos mandaverat fieri populo ad perditionem, & conſummationem, dixerunt quiſque alter alteri:

43. Reſtituamus populum noſtrum ex dejectione hac, ut pugnemus pro populo noſtro, ac ſanctuario.

44. Et congregatus eſt conventus, ut parati eſſent ad bellum, utque orantes peterent miſericordiam, & miſerationes *a Deo*.

45. (Nam Jeruſchalaimorum urbs erat vacua habitatoribus ut deſertum, non erat, qui ingrederetur, aut egrederetur inter natos ejus; & ſanctuarium erat conculcatum, & viri alienigenæ in arce *erant*, diverſorium *erat* pro gentibus; denique ſublata erat delectatio ex Jahakobo: tibiáque, & cithara defecerat.)

46. Congregatíque venerunt Mitzpam è regione Jeruſchalaimorum, quia locus orationis fuerat Mitzpæ antea Jiſraëli.

47. Et jejunaverunt die illo, induentes cilicia, & cinerem imponentes capitibus ſuis, & diſruperunt veſtimenta ſua:

48. Expanderúntque libros legis, de quibus accuratè ſcrutabantur gentes; ut inſcriberent eis figuras idolorum ſuorum:

49. Et afferentes veſtimenta ſacerdotii, primitiaſque, & decimas, excitaverunt Neziræos, qui expleverant dies ſuos.

50. Inclamaverúntque voce in cœlum ſublatâ, dicentes; quid faciemus iſtis, & quónam iſtos abducemus?

51. Et ſanctuarium tuum conculcatum eſt, atque inquinatum, & ſacerdotes tui *verſantur* in luctu, & abjectione;

52. Et ecce gentes iſtæ congregatæ ſunt contra nos ad tollendum nos; Tu noſti, quas rationes ineant contra nos.

53. Quomodo poterimus ſubſiſtere in faciem iſtorum niſi tu adjuveris nos?

54. Clanxerúntque tubis, & clamaverunt voce magnâ.

55. Poſtea verò conſtituit Jehuda duces populi, chiliarchos, & centuriones, & præfectos quinquagenis, & decuriones:

56. Dixerúntque iis, qui ædificabant domos, & deſponſaverant uxores ſibi, & conſeverant vineas, timidíſque, ut reverteretur quiſque domum ſecundùm legem.

57. Ita profecta ſunt caſtra, & metati ſunt ad Emmauntem, meridiem verſùs.

58. Et dixit Jehuda, accingimini, & eſtote ſtrenui, ac eſtote parati manè ad pugnandum contra gentes iſtas, quæ congregatæ ſunt adverſùm nos, ad tollendum nos, & ſanctuarium noſtrum;

59. Nam meliùs *eſt* nos mori in bello, quàm videre mala gentis noſtræ, & ſanctuarii.

60. Prout autem fuerit voluntas *Dei* in cœlo, ità faciat.

CAPUT IV.

Encænia templi per Jehudam.

ASſumſit autem Gorgias quinquies mille viros, & mille equites electos, & caſtra iſta profecta ſunt noctu.

2. Ut irruentes in caſtra Jehudæorum, cæderent eos repentè: erantque ipſi incolæ montis duces itineris illi.

3. Quod audiens Jehuda, profectus eſt ipſe, ac potentes illi ad percutiendum copias Regis, quæ erant Emmaunte.

4. Atque adhuc quidem illius copiæ erant diſperſæ à caſtris.

5. Quum veniens Gorgias in caſtra Jehudæ noctu, nemine invento, quæſivit eos in montibus; nam dicebat, fugiunt iſti à nobis.

6. Simulac autem illuxit dies: viſus eſt Jehuda in campo ipſo cum tribus virorum millibus: verúntamen tegumenta, gladióſque non habebant pro voluntate ſua.

7. Quum itaque aſpicerent caſtra gentium fortia loricatis hominibus, & equitatum circumſtantem ea, qui quidem periti erant rei militaris.

8. Dixit Jehuda viris, qui erant cum ipſo, ne timeatis multitudinem iſtorum, & impetum iſtorum ne formidetis:

9. Mementote ut ſervati ſunt Majores noſtri in mari rubro, quando perſequebatur eos Parho, inſtructus copiis.

10. Nunc ergo inclamemus Deum cœli, ſi miſerebitur noſtri, & recordatus fœderis Majorum, conteret caſtra iſta hodie in conſpectu noſtro:

11. Ut cognoſcant omnes gentes, eſſe qui liberet, & ſervet Jiſraëlem.

12. Attollentes autem alienigenæ oculos ſuos, quum vidiſſent illos ex adverſo venientes.

13. Exiverunt è caſtris in prælium, & clanxerunt, quia *erant* à Jehuda.

14. Quúmque fuiſſent congreſſi, gentes illæ contritæ ſunt, diffugerúntque in campum:

15. Extremi verò omnes ceciderunt gladio; quos perſequuti ſunt ad Schedemothas uſque, & uſque ad campos Edomææ, Aſchdodúmque, & Jamniam; ceciderúntque ex eis quaſi ter mille viri.

16. Reverſus autem Jehuda, & copiæ ejus à perſequutione illorum.

17. Edixit populo, ne concupiſcatis ſpolia; hoſtes enim *ſunt* ex adverſo noſtri.

18. Gorgias, *inquam*, & copiæ ejus in monte iſto *ſunt* prope nos; ſed ſtate nunc contra inimicos noſtros, & expugnate illos; poſtea verò liberè ſpolia illorum capite.

19. Abſolvente adhuc Jehudâ iſta *eloqui*, apparuit pars quædam proſpiciens è monte:

20. Quæ vidit in fugam verſos fuiſſe *ſuos*, & *Jehudæos* ſuccendere caſtra ſua; nam fumus, qui ſpectabatur, demonſtrabat factum.

21. Illi autem videntes iſta, timore perculſi ſunt valde; & ſimul videntes Jehudæ caſtra in campo parata ad prælium

22. Fugerunt omnes in regionem alienigenarum:

23. Ita-

23. Itaque Jehudâ reverſo ad ſpolia caſtrorum, acceperunt aurum multum, & argentum, & hyacinthinas veſtes, & infectas purpurâ marinâ, & divitias magnas.

24. Deinde reverſi laudârunt, & benedixerunt Deo cœli, eò quòd bonus ſit, quòd in ſeculum miſericordia ejus:

25. Effectáque eſt ſalus magna Jiſraëli die illo.

26. Quicunque autem alienigenarum conſervati ſunt, advenientes renunciârunt Lyſiæ omnia, quæ acciderant:

27. Et ille audiens, confuſus eſt, & abjecit animum, quòd ea non eſſent facta Jiſraëli, quæ voluerat, neque eveniſſent ea, quæ Rex ipſi mandaverat.

28. Sequente autem anno collegit virorum lectiſſimorum ſexaginta millia, & quinquies mille virorum equitatum, ut expugnaret eos:

29. Venientéſque in Edomæam, caſtra fecerunt Beth-tzuræ, quibus occurrit Jehuda cum decies mille viris.

30. Et videns caſtra illorum fortia, oravit, dicens; benedictus eſto ſervator Jiſraëlis, qui contriviſti impetum potentis per ſervum tuum Davidem, & tradidiſti caſtra alienigenarum in manus Jonathanis, filii Schaulis, & armigeri ipſius;

31. Conclude caſtra iſta in manu populi tui Jiſraëlis, & confundantur in copiis, & equitatu ſuo:

32. Inde illis metum, & liquefac audax robur illorum, commoveanturque contritione ipſorum:

33. Dejice ipſos gladio amantium te; & laudent te omnes, qui cognoſcunt nomen tuum, hymnis.

34. Tunc congreſſi ſunt inter ſe, cæciderúntque ex caſtris Lyſiæ ad quinquies mille viros, cæciderunt, *inquam*, ex adverſo iſtorum.

35. Videns autem Lyſias fugam, quæ fuerat ſui exercitûs, & factum audax Jehudæ, atque ut parati ſunt vivere, aut mori generoſè, profectus in Antiochiam, exteros collegit, multiplicatóque exercitu, qui fuerat congit, cogitavit oportere, ut inſtauratus refectus, rediret in Jehudæam.

36. Dixit autem Jehuda, & fratres ejus, ecce contriti ſunt inimici noſtri, aſcendamus ad purificandum locum ſanctum, & inſtaurandum denuò:

37. Congregatíſque caſtris totis, aſcenderunt in montem Tzijonis:

38. Ubi, quum viderunt ſanctuarium deſolatum, & altare contaminatum, portáſque exuſtas, & in veſtibulis plantas enatas tanquam in arboreto, aut in aliquo montium, celláſque dirutas:

39. Diffregerunt indumenta ſua plangentes planctu magno, impoſuerúntque cinerem capiti ſuo.

40. Et procidentes ſuper faciem in terram, clanxerunt tubis hoc ſignificantibus, & inclamaverunt Deum cœli.

41. Tunc mandavit Jehuda viris, ut oppugnarent eos, qui erant in arce, donec purificaret locum ſanctum:

42. Et elegit ſacerdotes inculpatos ſtudioſos legis,

43. Qui purificârunt locum ſanctum, & ſuſtulerunt lapides contaminationis, *exportantes* in locum immundum.

44. Quum autem conſilium inirent de altari holocauſti contaminato, quid eo facturi eſſent.

45. Accidit eis conſilium optimum deſtruendi illud, ne fortè eſſet ipſis probro, quia gentes contaminaverant illud: & deſtruxerunt altare.

46. Repoſuerúntque lapides illos in monte domûs ipſius commodo loco *ſervandos*, donec propheta adveniret ad reſpondendum de illis:

47. Et acceptis lapidibus integris ſecundùm legem, ædificaverunt altare novum ad *formam ejus*, quod fuerat priùs.

48. Poſtea ædificatis locis ſanctis, interioribuſque domûs partibus, atria ipſa ſanctificaverunt.

49. Et factis novis inſtrumentis ſanctis intulerunt lychnuchum, & altare holocauſtorum, ac thymiamatum, menſámque in templum.

50. Ita ſuffitum fecerunt in altari, & accenderunt lucernas impoſitas lychnucho, ut lucerent in templo:

51. Impoſuerúntque menſæ panes, & extenderunt aulæa, perfecerúntque omnia opera, quæ curaverant.

52. Tum ſurgentes manè vigeſimo quinto die menſis noni (is eſt menſis Ciſlev) anno centeſimo quadrageſimo octavo.

53. Obtulerunt ſacrificium ſecundùm legem in altari holocauſtorum novo, quod fecerant pro tempore.

54. Quo die contaminaverant illud gentes, eodem fuit denuò inſtauratum cum canticis, & citharis, cinyríſque, & cymbalis:

55. Et procidentes omnes populares in faciem, adoraverunt, benedixerúntque Deo cœli, qui proſperum ſucceſſum tribuerat ipſis.

56. Celebraverúntque hanc inſtaurationem altaris diebus octo, offerentes holocauſta cum lætitia, & ſacrificantes ſacrificium ſalutis, & laudis.

57. Nam ornarunt partem anteriorem templi coronis aureis, & ſcutulis, renovârúntque portas, & cellas, quum januas appoſuiſſent eis.

58. Quum itaque fuiſſet lætitia magna in populo valde, & averſum opprobrium gentium.

59. Statuit Jehuda cum fratribus ſuis, & tota eccleſia Jiſraëlis, ut agerentur dies inſtaurationis alteris temporibus ſuis quotannis, diebus octo, incipientibus à vigeſimo quinto menſis Ciſlevi, cum lætitia & gaudio.

60. Et ædificârunt eodem tempore in monte Tzijonis circumquaque muros altos, & turres præpotentes, ne quando advenientes gentes proculcarent ea, ut fecerant priùs.

61. Mandaverúntque exercitum, qui illic erat, cuſtodiis incumbere, poſtquam muniviſſet illud: & ſervare Beth-tzuram, ut haberet populus munitionem, ex adverſo Edomææ.

CAPUT V.

Jehuda feliciter pugnat in gentes.

FUit autem, quum audiviſſent gentes in circuitu ædificatum eſſe altare, inſtaura-

túmque denuò ſanctuarium, ut priùs, ut iraſcerentur valde.

2. Ineuntéſque conſilium de tollendo genere Jahakobi, eos, qui erant in medio ſui, inciperent morte afficere, & tollere aliquos è populo.

3. Quamobrem expugnavit Jehuda, bellum gerens in poſteros Heſaui in Edomæa, regionem Hakrabbatenam, quia circumſedebant Jiſraëlitas, & percuſſit eos plagâ magnâ, eóſque in arctum compellens, cepit ſpolia eorum.

4. Deinde recordatus malitiæ filiorum Hakanis, qui fuerant populo laqueus, & offendiculum, ſtruendo eis inſidias per itinera;

5. Poſtquam incluſi fuiſſent ab eo in turres caſtrametante contra illos, internecioni devovit illos, & incendit turres illius *regionis* igne cum omnibus, quæ erant in eis.

6. Inde transmeavit in Hammonitas, ubi invenit manum fortem, populúmque multum cum Timotheo, duce ipſorum.

7. Eo autem cum illis congreſſo, prælijs multis contriti ſunt à conſpectu ejus, ità percuſſit eos.

8. Quúmque cepiſſet priùs Jahzerum, & pagos illius, reverſus eſt in Jehudæam.

9. Congregatæ ſunt autem gentes, quæ *erant* in regione Gilhadis contra Jiſraëlitas, qui erant in finibus ipſorum, ad tollendum ipſos.

10. Quamobrem fugerunt in munitionem Dathema, miſerúntque literas ad Jehudam, & fratres ejus, dicentes;

11. Congregatæ ſunt contra nos gentes, quæ circumſtant nos ad tollendum nos, atque ſe comparant, ut venientes occupent munitionem, in quam confugimus, & Timotheus dux eſt exercitûs ipſarum.

12. Nunc igitur veniens, eripe nos è manu ipſarum: nam ceciderunt è nobis multi:

13. Et omnes fratres noſtri, qui erant in partibus Tobi, morte affecti ſunt, & captivas abduxerunt uxores ipſorum, liberóſque eorum, & ipſam ſupellectilem, poſtquàm peremiſſent illic ad mille viros.

14. Quum adhuc literæ iſtæ legerentur, ecce nuncii alii advenerunt ex Galilæa diſruptis veſtibus, renunciantes in hanc ſententiam.

15. Dicentéſque conveniſſe contra ſe ex Ptolemaide, Tyróque, & Tzidone, & Galilæam totam repletam eſſe alienigenis, ut conſumant nos, *inquiebant illi.*

16. Quum autem Jehuda, populúſque audiviſſet ſermones iſtos, congregata eſt eccleſia magna ad conſulendum, quid facturi eſſent fratribus ſuis; qui erant in afflictione, & oppugnabantur ab illis.

17. Dixitque Jehuda Schimhoni, fratri ſuo, elige tibi viros, & profectus libera fratres tuos, qui *ſunt* in Galilæa: ego verò, & Jonathan, frater meus proficiſcemur in regionem Gilhadis.

18. Ità reliquit Joſephum, filium Zecarjæ, & Hazarjam, duces populi, cum reliquis copiis in Jehudæa ad cuſtodiam:

19. Quibus mandavit, dicens; præeſtote huic populo, ac ne committite prælium in gentes, donec reverſi fuerimus.

20. Quum ergo diſtributi eſſent Schimhoni viri ter mille, qui proficiſcerentur in Galilæam; Jehudæ verò viri octies mille *profecturi* in regionem Gilhadis:

21. Profectus Schimhon in Galilæam, commiſit prælia multa contra gentes, & contritis gentibus à conſpectu ſuo, perſequutus eſt eos ad portas uſque Ptolemaidis;

22. Adeò ut caderent ex gentibus ad viros ter mille: ceperúntque ſpolia earum.

23. Et aſſumentes alios è Galilæa, etiam qui in Harbathis *erant*, cum uxoribus, liberiſque, & quæcunque erant ipſis, abduxerunt ea in Jehudæam cum lætitia magna.

24. Jehuda verò Macbæus, & Jonathan frater ejus, quum trajeciſſent Jardenem, profecti ſunt itinere trium dierum in deſerto.

25. Ubi occurrerunt Nabathæis, qui obviàm venientes illis pacificè, enarraverunt illis omnia, quæ acciderant fratribus ipſorum in regione Gilhadis.

26. Et multos ex eis comprehenſos eſſe Botzræ, & Betzeri, Mallæ, Cheſchbone, Mahacathæ, & Karnajimis; quæ omnes civitates munitæ ſunt, & magnæ.

27. In cæteris quoque civitatibus Gilhadis comprehenſos eſſe: ac poſtridie ſtatuere irruptione factâ contra munitiones, eas occupare, deinde verò tollere omnes illos die uno.

28. Quamobrem convertit Jehuda cum caſtris ſuis viam ad deſertum in Botzram, repentè, & capiens civitatem, occidit omnem maſculum acie gladii, & acceptis omnibus ſpoliis eorum, incendit eam igne.

29. Inde verò movens nocte, profectus eſt tanquam in munitionem *iturus eſſet*.

30. Sed quum illuxiſſet, ſublatis oculis ipſorum, ecce populus multus, atque innumerus attollebant ſcalas, & machinas ad capiendum munitionem, & bello petebant eos.

31. Videns autem Jehuda inceptum eſſe prælium, clamore civitatis aſcendente in cœlum uſque tubis, & voce magnâ dixit viris copiarum:

32. Pugnate hodie pro fratribus veſtris:

33. Et procedentes tribus ordinibus à tergo illorum, clanxerunt tubis, & inclamaverunt oratione.

34. Agnoſcentia verò caſtra Timothei, Macbæum eſſe, fugerunt à conſpectu ejus, & percuſſit eos plagâ magnâ, adeò ut ceciderint ex eis die illo ad octies mille viros.

35. Poſtea declinans Mitzpam, oppugnavit eam, & occupavit eam, occidit omnem marem ejus, acceptíſque ſpoliis ejus, incendit eam igne.

36. Inde movens, occupavit Cheſchbonem, Mahacatham, Betzerum, & reliquas civitates regionis Gilhadis.

37. His autem rebus geſtis, congregavit Timotheus caſtra altera, & caſtra metatus eſt ex adverſo Rephanis trans torrentem;

38. Jehuda verò miſit, qui explorarent caſtra, hi renunciàrunt ei, dicentes, congregatæ ſunt ad eos omnes gentes, quæ circumſtant nos, copiæ multæ admodum:

39. Arabas etiam conduxit ad auxilium ſuum, & caſtra habent trans torrentem, parati venire ad pugnandum contra te. Profectus eſt itaque Jehuda obviàm eis.

40. Dixit

40. Dixit verò Timotheus principibus copiarum suarum, quum appropinquaret Jehuda, & castra ejus ad torrentem aquæ; si trajecerit ad nos prior, non poterimus sustinere eum; sed omnino potentior erit nobis:

41. Sin autem formidaverit, & castra fecerit trans fluvium, trajiciemus ad eum, erimúsque potentiores eo.

42. Sed ubi appropinquavit Jehuda ad torrentem aquæ, stitit populi scribas ad torrentem, & mandavit eis, dicens; ne sinatis ullum hominem castra ponere: sed veniant omnes in prælium.

43. Ità trajecit in illos prior, totúsque populus ipsius post ipsum, & contritæ sunt in conspectu ejus omnes gentes, quæ abjicientes arma sua, fugerunt in fanum, quod est Karnajimis.

44. Occupantes autem civitatem, fanum ipsum incenderunt igne cum omnibus, quæ erant in eo. Sic eversa est urbs Karnajimorum, quum non potuissent ampliùs sustinere in conspectu Jehudæ.

45. Tunc abduxit Jehuda omnes Jisraëlitas, qui *erant* in regione Gilhadis, tam parvum, quàm magnum, & uxores eorum, liberósque eorum, & suppellectilem, castra magna admodum, ut venirent in terram Jehudæ.

46. Quum autem venissent Hephronem usque (quæ civitas est magna in ipso ingressu, munita valde, non poterat declinari ab ea dextrorsum, aut sinistrorsum: sed per medium ejus eundum erat;)

47. Excluserunt eos cives.

48. Et obstruxerunt portas lapidibus.

49. Misit verò ad eos Jehuda verbis pacificis, dicens;

50. Transibo per terram tuam, ut abeamus in terram nostram: nemo autem malefaciet vobis; tantummodo pedibus transibimus: sed noluerunt aperire ei.

51. Quamobrem mandavit Jehuda, ut pronunciaretur in castris irrumpendum esse cuique ab eo, quo erat loco; & irruperunt viri copiarum, oppugnaverúntque civitatem toto die illo, & totâ nocte, donec tradita est civitas in manus ipsorum:

52. Et perdidit omnem masculum acie gladii, funditúsque eversâ illâ, accepit spolia ejus, & pervasit per civitatem super eos, qui occisi erant. Inde trajecerunt Jardenem, in campum magnum, qui ex adverso Bethscheanis *est*.

53. Jehuda verò agens extremam aciem, adhortabatur populum in tota via, donec venisset in terram Jehudæ.

54. Tunc ascenderunt in montem Tzijonis cum lætitia, & gaudio, obtuleruntque holocausta, eò quòd non cecidisset ex ipsis ullus, donec reversi essent cum pace.

55. Diebus autem illis, quibus erat Jehuda cum Jonathane in regione Gilhadis, & Schimhon frater ejus in Galilæa ex adverso Ptolemaidos;

56. Audiens Joseph, filius Zecarjæ, & Hazarja principes copiarum reliquarum strenua facinora, & res bellicas; quas effecerant, dixerunt:

57. Comparemus nos quoque nobis ipsis nomen, & proficiscamur ad oppugnandum gentes, quæ circumstant nos;

58. Præceptóque dato viris copiarum, quæ *erant* cum ipsis, profecti sunt contra Janniam.

59. Egressus verò Gorgias è civitate est, & viri ipsius obviàm eis in prælium.

60. Ità versus in fugam Josephus, & Hazarja persequentibus illis, propulsati sunt ad terminos usque Jehudææ, cæciderúntque die illo è populo Jisraëlis ad bis mille viros: adeò fuit fuga magna in populo Jisraëlis;

61. Eò quòd non audivissent Jehudam, & fratres ejus, existimantes se facturos facinus.

62. Isti autem non erant de semine virorum illorum, quorum operâ salus data est Jisraëli.

63. Itaque vir ille Jehuda, & fratres ejus gloriam consequuti sunt valde coram toto Jisraële, gentibúsque omnibus, ubi audiebatur nomen ipsorum:

64. Adeò ut congregatæ, eos accederent, acclamantes fausta.

65. Deinde procedens Jehuda, & fratres ejus, ut oppugnarent Edomæos, qui erant in regione Meridiana; percussit Chebronem, & villas illius.

66. Et sublatâ munitione illius, postquam turres illius incendit circumquaque, castra movit profecturus in terram alienigenarum, transivítque Schaharajima:

67. Quo tempore cæciderunt sacerdotes civitatum sine consilio, volente ipso facinus strenuum efficere, quum processisset in prælium.

68. Declinavítque Jehuda in Aschdodum, *in* terram alienigenarum, quorum altaria destruxit, & sculptiles deos combussit igne: quúmque cepisset spolia civitatum, reversus est in terram Jehudæ.

CAPUT VI.

Antiocho seniori succedit junior, κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν.

REx autem Antiochus pervadens superiores regiones, quum audisset esse in Elymaide, quæ est in Perside, civitatem nobilem divitiis, argento, & auro;

2. Et templum, quod erat in ea, esse opulentum valde, ibíque esse tegumenta aurea, & thoraces, & arma, quæ reliquerat ibi Alexander, filius Philippi, Rex Macedo, qui regnaverat primus Græcorum illic:

3. Venit, quærens occupare civitatem, & deprædari eam; sed non potuit, quia innotuerat hic sermo civibus.

4. Quamobrem insurgentes in eum, prælio infestârunt eum, & fugiens, movit inde cum tristitia magna, reversus Babylonem.

5. Venit autem quidam in Persida, qui nunciavit ei, in fugam versa esse castra, quæ profecta erant in terram Jehudæ:

6. Et profectum Lysiam cum copiis potentibus in primis fuisse in fugam versum à conspectu eorum, eósque invaluisse armis, & copiis, & spoliis multis, quæ ex illis castris ceperant, quum Jehudæi concidissent ea.

7. Et diruisse abominationem, quam ædificaverant in altari, quod erat Jeruschalaimis, & sanctuarium sicut illud, quod antè fuerat, circumdedisse muris alteris, & Bethzuram civitatem suam.

8. Fuit verò, quum audivisset Rex sermones istos, ut consternaretur, & commoveretur valde, adeò ut decumbens lecto incideret in infirmitatem ex tristitia, quòd factum non fuisset ipsi, sicut cogitaverat.

9. Itaque fuit illic diebus multis, eò quòd renovata esset in ipso tristitia magna.

10. Et arbitratus se jamjam moriturum, advocavit omnes amicos suos, & dixit eis, abscessit somnus ab oculis meis, & concidi animo ex solicitudine.

11. Dicens cum animo meo, quò usque afflictionis deveni, & fluctûs magni, quò nunc jactatus sum!

12. Nam utinam bonus, & dilectus fuissem in regno meo. Nunc autem recordor malorum, quæ feci Jeruschalaimis, accipiens omnia instrumenta aurea, & argentea, quæ in eis erant, & mittens, qui tollerent habitatores Jehudæ sine causa.

13. Agnosco, propter ista obvenire mihi mala hæc: nam ecce pereo tristitiâ magnâ in regione aliena.

14. Tunc advocans Philippum, unum ex amicis suis, præfecit eum toti regno suo:

15. Et tradidit ei diadema, & stolam suam, & annulum; ut agens Antiochum filium ipsius, educaret eum ad regnandum.

16. Ità mortuus est illic Antiochus Rex anno centesimo quadragesimo nono:

17. Et cognoscens Lysias mortuum esse Regem, instituit Antiochum, filium illius, qui regnaret pro eo, quem educavit juvenem, & imposuit ei nomen Eupatoris.

18. Qui autem ex arce erant, concludebant Jisraëlitas circa sanctum locum, & procurantes *populo* huic mala semper & firmamentum gentibus.

19. Quapropter rationem iniens Jehuda tollendi eos, congregavit universum populum; ut circumsideret eos.

20. Qui congregati simul, obsidionem instituerunt in eos anno centesimo quinquagesimo, fecítque contra eos Jehuda stationes pro balistariis, & machinas.

21. Prodeuntes autem ex ipsis è clausura sua quidam impii ex Jisraële, qui adhæserant ipsis, & profecti ad Regem, dixerunt.

22. Quò usque non exercebis judicium, aut ulcisceris fratres nostros?

23. Nobis placuit servire patri tuo, & ambulare in viis, quæ indicebantur ab ipso, & obsequi præceptis ejus; quàmvis ii, qui ad istum populum pertinent hujus rei causâ à nobis alienarentur:

24. Quin etiam quicunque inveniebantur ex nobis morte afficiebantur, & possessiones nostræ diripiebantur:

25. Neque in nos solùm injiciebant manum, sed etiam in omnes terminos suos.

26. Ecce autem castra fecerunt hodie contra arcem Jeruschalaimorum, ut capiant illam; & locum sanctum, itémque Bethzuram muniverunt.

27. Quòd si non anticipaveris eos celeriter, majora istis facient, neque poteris continere eos.

28. Tunc iratus Rex, quum audivisset, congregavit omnes amicos suos, principes copiarum suarum, & magistros equitum:

29. Et à Regibus aliis, atque ab insulis maris venerunt ad eum mercenariorum copiæ.

30. Adeò ut esset numerus copiarum ejus centies mille peditum; & vicies mille equitum, elephantorúmque triginta duorum, peritorum rei bellicæ.

31. Tum venientes per Edomæam, castra fecerunt contra Bethzuram, quam oppugnarunt diebus multis, factis machinis, sed egressi oppidani, incenderunt eas igne, & pugnaverunt viriliter.

32. Movens itaque Jehuda ab arce, posuit castra ad Bethzecarjam, è regione castrorum Regis:

33. Rex verò manè surgens, movit castra impetu contra viam Bethzecarjæ, ubi distributæ copiæ ad prælium, clanxerunt tubis.

34. Quúmque elephantibus ostendissent sanguinem uvæ, & mororum, ut instituerent eos ad prælium;

35. Diviserunt bestias in phalangas, & constituerunt cuique elephanti mille viros loricatos annulis ferreis, cum galeis æneis in capitibus ipsorum: & quingenti equites ordinati sunt ad unamquamque bestiam lectissimi.

36. Hi opportunissimè, ubicunque erat bestia, aderant; & quocunque proficiscebatur, proficiscebantur simul, non discedebant ab ea.

37. Turres quoque ligneæ super eas firmæ; *&* obtegentes unamquamque bestiam, erant accinctæ super ea machinis; & in unaquaque viri triginta duo pugnantes ab eis, cum Indo *magistro* bestiæ.

38. Reliquum verò exercitum hinc & inde statuerunt in duabus partibus, duces agentes *eum*, & circumsepti phalangibus;

39. Adeò ut sole super aureos clypeos fulgente, fulgerent montes ab eis, & resplenderent ut lampades ignis.

40. Fuit autem extensa pars quædam castrorum Regis ad excelsa montium, & quædam ad humilia loca; ita procedebant securè atque ordinatè.

41. Commovebantúrque omnes, qui audiebant sonum multitudinis eorum, & incessum multitudinis, & collisionem armorum; erant enim castra magna admodum atque valentia.

42 Appropinquante autem Jehudâ, & castris ejus in aciem, ceciderunt ex castris Regis sexcenti viri.

43. Videns verò Elhazar Habaran unam ex bestiis loricatam loricis regiis, quæ erat superior omnibus aliis bestiis; eò quòd videbatur ipsi in ea esse rex.

44. Exposuit se ipsum, ut servaret populum suum, & compararet sibi nomen æternum;

45. Incurrénsque in eam audacter per medium phalangis, quum morte affecisset à dextera, sinistráque, adeò ut discinderentur ab eo hinc, & inde.

46. Subiit sub elephantum illum, & supponens se ei, occidit eum, ceciditque in terram super ipsum, & illic mortuus est.

47. Quúmque vidissent potentiam Regis, & impetum copiarum, declinaverunt ab eis.

48. Qui autem ad castra regis pertinebant, ascenderunt adversùs eos Jeruschalaima,

ma, ut castra poneret Rex in Jehudæam, & in montem Tzijonis;

49. Postquam, factâ pace cum Beth-tzuranis, exiissent è civitate (nam non erat ibi commeatus ipsis, ut conclusi manerent in ea, qu a sabbathum erat terræ.)

50. Et accepisset Rex Bethtzuram,& instituisset illic præsidium ad servandum eam,

51. Posuit ergo castra in locum sanctum diebus multis, & statuit illic stationes pro balistariis, machinásque; & igni,& lapidibus mittendis tormenta accommoda, & scorpiones ad injicienda tela, & fundas.

52. Fecerunt autem illi quoque machinas adversùs machinas eorum, & præliati sunt diebus multis.

53. Cibaria verò non erant in vasis, quia septimus erat annus, & qui servati, se receperant in Jehudæam à gentibus, comederant residuum, quod fuerat repositum.

54. Ità reliqui erant in locis sanctis viri pauci, quia prævalebat eis fames, & dispersi erant quisque in locum suum.

55. Sed quum audiret Lysias Philippum, quem constituerat Rex Antiochus, quum adhuc viveret, educare Antiochum filium suum;

56. Revertisse à Perside, & Media, ut regnaret ipse, & copias Regis, quæ profectæ erant cum eo, & quærere, ut cum negotiis *regnum* acciperet,

57. Festinaverunt, & exstimulati sunt, ut ex arce abirent; & dixerunt Regi ducibúsque copiarum, & viris, deficimus in dies, & alimenta nobis sunt pauca; locus verò, quem obsidemus, munitus *est*, & incumbunt nobis negotia regni:

58. Nunc itaque jungamus dexteras viris istis, & faciamus cum eis pacem, & cum tota gente ipsorum;

59. Et constituamus eis, ut ambulent ex lege sua sicut antea. Nam propter legalia statuta sua, quæ expulimus, irati sunt, fecerúntque hæc omnia.

60. Placuit hic sermo coram Rege,& principibus, qui misit ad eos faciendæ pacis nomine, & acceperunt illi:

61. Quúmque juramento confirmásset eos Rex, & principes de illis, abierunt à munitione.

62. Rex autem ingressus in montem Tzijonis, quum vidisset munitionem loci,abjecit juramentum quod fecerat, datóque mandato evertit murum circumquaque.

63. Deinde movens diligenter, reversus est ad Antiochiam, ubi invenit Philippum dominantem civitati, & oppugnans eum, vi civitatem occupavit.

CAPUT VII.

Jehudæi vincunt Nicanorem.

ANno centesimo quinquagesimo primo, egressus Demetrius, Seleuci filius Româ, ascendit cum viris paucis in civitatem maritimam, & regnavit illic.

2. Fuit autem, quum venisset in domum regalem majorum suorum, comprehendentibus copiis ipsius Antiochum, & Lysiam, quos ad ipsum adducerent.

3. Ut cognitâ re ab ipso diceret, ne mihi ostendatis facies eorum.

4. Ità quum occidissent eos copiæ, insedit Demetrius throno regni sui.

5. Venientes autem ad ipsum viri omnes iniqui, & impii ex Jisraële, quorum dux erat Alcimus, qui volebat sacerdotio fungi:

6. Accusaverunt populum apud Regem, dicentes; perdidit Jehuda cum fratribus suis omnes amicos tuos, & nos disperserunt è terra nostra.

7. Nunc itaque mitte aliquem, cui habeas fidem, ut profectus videat perditionem totam, quam effecit nobis,& regioni Regis; puniátque eos, & omnes, qui ad hanc rem sunt adjumento ipsis.

8. Eligens itaque Rex Bacchidem,amicum suum, dominantem in regione transfluviali, & magnum in regno, fidúmque regi, emisit eum;

9. Et Alcimum illum impium, cui instituit sacerdotium; mandavítque illi, ut efficeret vindictam in filios Jisraëlis:

10. Profecti autem, ubi venerunt cum copiis multis in terram Jehudæ, misit legatos ad Jehudam, & fratres ejus dolosè verbis pacis;

11. Sed non attenderunt sermonibus eorum; noverant enim venisse illos cum multis copiis.

12. Congregati verò sunt ad Alcimum, & Bacchidem scribæ congregatione magnâ, requisituri, quæ justa videbantur.

13. (Hi enim Aschidæi primi fuerant in filiis Jisraëlis,) & requisiverunt ab eis pacem.

14. Dicebant enim; quidam sacerdos è semine Aharonis venit cum copiis illis, neque injuriam faciet nobis.

15. Et ille eos alloquutus est verbis pacis, juravítque eis, dicens; non procurabimus vobis mala, & amicis nostris.

16. Sed postquam credidissent ipsi, comprehenderunt ex eis viros sexaginta, & occidit eos die uno, secundùm sermones illos, quos scripsit *Psaltes*.

17. Carnes sanctorum tuorum, & sanguinem eorum effuderunt circum Jeruschalaima, nec fuit eis, qui sepeliret ipsos.

18. Quamobrem accidit illorum metus, & terror in totum populum; dicebant enim, non inest veritas,& jus istis: transgressi sunt enim pactum constitutum, & jusjurandum, quod juraverant.

19. Movens itaque Bacchides Jeruschalaimis, castra posuit Bethzethæ, & mittens comprehendit multos ex hominibus transfugis, qui erant cum ipso, & populares quosdam, quos mactavit, projecítque in magnam foveam.

20. Deinde committens regionem Alcimo, dimisit cum eo copias auxilio futuras ei, & abiit Bacchides ad regem.

21. Contendebat autem Alcimus de principatu sacerdotii:

22. Et congregati ad ipsum omnes, qui turbabant populum suum, obtinuerunt terram Jehudæ, & plagâ magnâ affecerunt Jeruschalaima.

23. Quamobrem videns Jehuda omne malum, quo afficiebat Alcimus,& qui erant cum eo filios Jisraëlis, supra quàm gentes;

24. Egressus in omnes terminos Jehudææ circumquaque, fecit ultionem de viris illis, qui transfugerant, & contracti sunt, ne in regionem amplius proficiscerentur.

25.Ut

25. Ut autem videns Alcimus prævalere Jehudam, & comites ejus, agnovit se non posse sustinere eos, reversus ad Regem, accusavit eos pessimè.

26. Quapropter misit Rex Nicanorem unum nobilium suorum principum, odio habentem, & infestum Jisraëli, dans in mandatis ei, ut tolleret populum.

27. Et veniens Nicanor Jeruschalaima *instructus* copiis multis, misit ad Jehudam, & fratres ipsius dolosè, verbis pacis, dicens;

28. Ne esto bellum inter me, & vos; veniam cum viris paucis, ut videam vos in faciem cum pace.

29. Ità venit ad Jehudam, & salutârunt alter alterum pacificè, sed hostes erant parati, ut abriperent Jehudam.

30. Quæ res, quum innotuisset Jehudæ, eum dolosè venisse ad ipsum; deterritus est, ne ampliùs congrederetur cum eo, nec voluit ampliùs videre faciem ejus.

31. Agnoscens itaque Nicanor retectum esse consilium suum, processit obviam Jehudæ juxta Cephar-salma.

32. Cecideruntque eorum, qui erant à Nicanore quasi quingenti viri; ità fugerunt in civitatem Davidis.

33. His autem rebus gestis, & ascendente Nicanore ad montem Tzijonis; processerunt è loco sancto quidam è Sacerdotibus, & è Senioribus populi, salutaturi ipsum cum pace, & demonstraturi ei holocaustum, quòd offerebatur pro Rege.

34. Verùm subsannans eos, ludificatus est eos, & polluit eos, loquutus superbè;

35. Juravítque cum furore, dicens; nisi tradatur Jehuda cum castris ipsius in manus meas nunc, erit, quum rediero in pace, ut incendam domum istam, exivítque actus furore magno.

36. Ingressi verò Sacerdotes, steterunt ante altare, & templum: fleveruntque, dicentes;

37. Tu elegisti domum hanc, ut vocetur de nomine tuo, ut sit domus orationis, & obsecrationis populo tuo.

38. Fac ultionem de homine isto, & de castris istius, corruantque gladio, memento blasphemiarum istorum, ac ne sinito eos consistere.

39. Egressus autem Nicanor Jeruschalaimis, castra posuit in Beth-chorone, ubi occurrerunt ei copiæ Syriæ:

40. Jehuda verò castra fecit Hadasis cum tribus virorum millibus, & orabat Jehuda, dicens;

41. Quum legati à Rege missi, blasphemârunt, procedens angelus tuus, percussit ex eis centum octoginta quinque millia:

42. Ità contere castra ista coram nobis hodie, & agnoscant reliqui istos malè obloquutos esse loco sancto tuo; & judica istum secundùm malitiam ipsius.

43. Congressis itaque castris in prælium decimo tertio Adaris mensis, contrita sunt castra Nicanoris, & ipse primus in prælio concidit.

44. Quum autem viderunt castra ejus mortuum esse Nicanorem, abjectis armis suis, fugerunt.

45. Eósque persequuti sunt *Jehudæi* itinere diei unius Hadasis, usque quò venitur Gezerum; ubi clanxerunt tubis adsignificantibus post ipsos.

46. Egressi autem ex omnibus vicis Jehudææ *incolæ* circumquaque feriebant illos, adeò ut revertentes hi ad illos, caderent omnes gladio, nec reliquus fieret ex eis, vel unus.

47. Ità acceperunt spolia, prædámque; caput verò Nicanoris amoventes, & dexteram ejus, quam extenderat superbè, detulerunt, & suspenderunt ad Jeruschalaima.

48. Unde lætatus populus valde, agitaverunt diem illum diem lætitiæ magnæ:

49. Instituerúntque celebrari quotannis diem illum decimo tertio Adaris.

50. Et quievit terra Jehudæ diebus paucis.

CAPUT VIII.

Jehudas init fœdus cum Romanis.

AUdiens verò Jehuda nomen Romanorum, eos valere robore, & eos placido animo acquiescere iis omnibus, quæ proponebantur ipsis, & quicunque ad ipsos veniunt, constituere cum eis amicitiam, denique valentes esse robore:

2. (Narratum enim fuerat ei de bellis ipsorum, & rebus strenuis, quas gerebant apud Galatas, eos vi superâsse, & effecisse sibi tributarios.

3. Et quæcunque fecerant in regione Hispaniæ, ad obtinendum fodinas metallicas auri, & argenti, quæ in ea sunt;

4. Ut superaverant locum illum totum consilio suo, & tolerantiâ, quàmvis locus ille procul abesset ab ipsis valde, & Reges qui invaserant ipsos ab extremitate terræ, donec contrivissent eos, postquam percussissent eos plagâ magnâ, utque reliqui darent ipsis tributum quotannis:

5. Philippum quoque, & Perseum Macedonum Regem, & qui extulerant se in ipsos, ut eos contrivissent bello, & superavissent eos.

6. Itémque Antiochum magnum, Regem Asiæ, qui profectus erat in eos ad bellum, habens centum viginti elephantes, & equitatum, & currus, copiásque multas valde, & attritus est ab ipsis:

7. Ut eum ceperint vivum, statuerintque, ut ipsis daret cùm ille, tum qui Reges futuri erant post illum, tributum magnum, datis obsidibus, & divisione institutâ,

8. Quâ regionem Iliacam, Mysiam, Lydiámque, & alias ex optimis regionibus illius acceptas ab illo, dederant Eumeni Regi:

9. Et quia Græci consilium inierant invadendi, & tollendi ipsos, cognito sermone hoc ab ipsis.

10. Miserint in eos ducem unum, bellóque afflixerint eos, adeò ut ceciderint ex eis confossi multi, multos verò captivos abduxerint, uxores eorum, liberósque eorum; & deprædatis illis obtinuerint terram eorum, eversísque munitionibus eorum, ac deprædatis illis, servos effecerint eos in diem hunc usque,

11. Item ut reliqua regna, & insulas, quæcunque obstiterunt ipsi, perdiderunt, & in servitutem compulerunt:

12. Cum amicis autem suis, & iis, qui acquie-

quiescunt ipsis, *cum* iis conservare amicitiam, & obtinere regna propinqua, & longinqua; & quicunque audiverunt nomen ipsorum, metuere sibi ab ipsis; quoscunque autem volunt adjuvare, & tenere regnum, eos regnare;

13. Contrà verò quos voluerint, destituere: denique exaltatos esse valde:

14. Atque propter hæc omnia, non imposuisse quenquam eorum diadema sibi, neque induisse purpuram, ut eà se magnificè gerat;

15. Sed senatum fecisse sibi, & quotidie consilium sibi esse trecentorum viginti, consilia ineuntium semper de republica, ut exornent eam:

16. Tantùm credere uni homini, qui dominetur ipsis in annum, & imperium habeat totius terræ ipsorum, & omnes ità auscultare uni, ut non sit invidia, neque æmulatio inter ipsos.)

17. Elegit ergo Jehuda Eupolemum, filium Jochananis, filii Hakkotzi, & Jasonem, filium Elhazaris, quos misit Romam, ad constituendum cum ipsis amicitiam, & societatem,

18. Et tollendum jugum suum à se; quia videbant regnum Græcorum opprimere Jisraëlem servitute.

19. Itaque profecti Romam (erat autem iter multum admodum) & ingressi in senatum proloquuti sunt, dicentes:

20. Jehuda Macbai, & fratres ipsius, & respublica Jehudæorum nos miserunt ad vos, ut constituamus vobiscum societatem, & pacem, & nos inscribamur sociis, & amicis vestris:

21. Qui sermo placuit coram ipsis.

22. Atque hoc exemplum *est* illius epistolæ, quam rescripsit *Senatus* in tabulis æreis, & misit Jeruschalaima, ut esset apud eos illic monimentum pacis, & societatis:

23. Quòd faustum felixque sit Romanis, & genti Jehudæorum mari terràque in seculum, gladiusque, & hostis procul sit ab eis.

24. Quòd si exstiterit bellum in Romam priùs, aut in ullum sociorum ipsorum in tota ditione ipsorum.

25. Auxilium latura est gens Jehudæorum, prout tempus præbebit ipsis, animo optimo:

26. Neque dabunt, neque subministrabunt hostibus oppugnantibus ipsos commeatum, arma, argentum, naves, ut visum fuerit Romanis; & custodient mandata eorum, nihil accipientes.

27. Similiter verò, si genti Jehudæorum evenerit priùs bellum, auxilium ferent Romani ex animo; ut ipsis opportunitas præbebitur:

28. Et oppugnantibus non dabitur commeatus, arma, argentum, naves, ut visum fuerit Romanis: sed custodient mandata hæc, idque bonâ fide:

29. In hanc sententiam statuerunt Romani cum populo Jehudæorum *fœdus*.

30. Quòd si in posterum consilia inierint hi, aut illi, addendi, aut adimendi, facient prout placuerit ipsis; & quicquid addiderint, ademerintve, id ratum futurum est.

31. De malis autem, quæ Rex Demetrius perficit in eos, scripsimus ei, dicentes. Quamobrem grave jugum imponis amicis nostris, sociisque Jehudæis?

32. Si ergo ampliùs interpellaverint nos *pro auxilio* contra te, faciemus eis jus, & te mari terràque oppugnabimus.

CAPUT IX.

Jehudâ cæso succedit Jonathan frater.

Audiens verò Demetrius fecisse Nicanorem, & copias ejus bellum, perrexit Bacchidem, & Alcimum secundò mittere in terram Jehudæ, & cornu dexterum cum eis.

2. Profecti itaque viâ Gilgalem versùs, castra metati sunt contra Cesulothas, quæ *sunt* in Harbathis: quam quum occupassent, perdiderunt animas humanas multas.

3. Mense autem primo anni centesimi quinquagesimi secundi, castra metati sunt contra Jeruschalaima.

4. Moventes autem, profecti sunt Bethzethan cum viginti millibus virorum peditum, & bis mille virorum equitatûs;

5. Quum Jehuda castra posuisset Hadasis, habens ter mille viros electos secum:

6. Qui videntes multitudinem copiarum, hostes multos esse, metuerunt valde, & diffluxerunt multi è castris; non sunt facti ex eis reliqui, nisi octingenti viri.

7. Videns itaque Jehuda diffluxisse castra sua, quum prælium istud affligeret ipsum, adeoque animo attritus esset, (quia non habebat tempus congregandi eos) ut dissolveretur.

8. Dixit iis, qui erant reliqui, surgamus, & adscendamus in adversarios nostros, si fortè poterimus debellare eos.

9. Avertebant autem illum, dicentes, nequaquam poterimus: sed servemus nostras ipsorum animas modò; revertere, nam fratres nostri diffluxerunt, & nos debellaremus istos? qui sumus tam pauci.

10. Sed dixit Jehuda, absit à me, ut faciam facinus istud, & fugiam ab istis: nam si propè est tempus nostrum, moriamur viriliter propter fratres nostros, ac ne relinquamus quicquam, quod gloriæ nostræ crimini verti possit.

11. Tunc moverunt copiæ è suis castris, ut sisterent se obviàm illis, diviso equitatu in duas partes, & funditoribus, sagittariisque procedentibus ante copias, qui primi bellatores erant potentes omnes.

12. Bacchides autem erat in cornu dextero, quum appropinquante phalange à duabus illis partibus clangor tubis factus est.

13. Clanxerunt quoque milites Jehudæ ipsi tubis, & commota est terra à sonitu castrorum; fuitque prælium commissum à manè usque ad vesperam.

14. Vidit verò Jehuda Bacchidem, & firmamentum castrorum ad dexteram esse, quapropter convenerunt ad ipsum omnes animosi.

15. Ità contritum est dexterum cornu ab illis, & persequuti sunt à tergo eos usque ad Aznothas montem.

16. Qui autem erant in cornu sinistro, videntes cornu dexterum attritum esse, reversi sunt secundùm vestigia Jehudæ, & comitum ejus à posterioribus partibus;

17. Ità

17. Ità ingravescente prælio ceciderunt confossi multi ex his, & ex illis:

18. Jehuda verò cecidit, & fugerunt reliqui:

19. Unde tollentes Jonathan, & Schimhon Jehudam, fratrem suum, sepeliverunt eum in monumento majorum suorum Moddinis:

20. Et deflentes eum, planxerunt de eo omnes Jisraëlitæ planctu magno; lugentésque diebus multis, dixerunt;

21. Quomodo cecidit potens, qui servabat Jisraëlem.

22. Reliquæ verò res Jehudæ, & bella, & strenua facta, quæ fecit, & magnitudo ejus non sunt descriptæ: nam multæ erant admodum.

23. Fuit autem post mortem Jehudæ, ut emergerent iniqui in omnibus terminis Jisraëlis, & exorirentur omnes operarii injustitiæ.

24. Diebus illis fuit fames magna valde: quapropter descivit regio ipsa cum illis.

25. Eligens *verò* Bacchides impios istos viros, eos instituit dominos regionis.

26. Qui exquirentes, perscrutantésque amicos Jehudæ, adducebant eos ad Bacchidem; qui ultionem sumebat de eis, illudens eis.

27. Ita fuit afflictio magna in Jisraëlitis, cujusmodi non fuerat, ex quo die non est visus propheta ipsis.

28. Quamobrem congregati omnes amici Jehudæ, dixerunt Jonathani.

29. Ex quo frater tuus Jehuda mortuus est, non fuit vir par ei ad procedendum contra inimicos, & Bacchidem, & invadendum adversarios gentis nostræ:

30. Nunc itaque eligimus te hodie, ut sis loco illius princeps noster, & dux ad gerendum bella nostra.

31. Accepítque Jonathan momento illo principatum, & surrexit in locum Jehudæ, fratris sui:

32. Quod rescisens Bacchides, quæsivit eum occidere:

33. Sed cognoscens Jonathan, & Schimhon, frater ipsius, ac omnes, qui erant cum ipso, fugerunt in desertum Thekohæ, & castra posuerunt ad aquas lacûs Aspharis.

34. Quod ubi cognovit Bacchides, die Sabbathi venit ipse cum toto exercitu suo secundùm Jardenem.

35. Miserat autem fratrem suum, ducem multitudinis, ut rogaret Nabathæos amicos suos, ut apud ipsos deponerent impedimenta sua, quæ multa erant.

36. Sed exeuntes filii Amri Medebâ, comprehenderunt Jochananem, & quæcunque habebat; quæ habentes, abierunt.

37. Postea verò renunciatum est Jonathani, & Schimhoni, fratri ipsius, filios Amri celebrare nuptias magnas, & deducere sponsam Medebâ, filiam cujusdam è magnatibus summis Cenahanis, cum pompa maxima.

38. Recordati itaque Jochananis, fratris sui, ascenderunt, & abdiderunt se sub quadam montis unius specu.

39. Quúmque sublatis oculis suis, vidissent, quòd ecce turba, & apparatus multus, procedente sponso cum amicis suis, & fratribus suis obviàm illis cum tympanis, instrumentísque musicis, & armis multis;

40. Exsurrexerunt in eos ex insidiis, & interfecerunt eos, adeò ut caderent confossi multi, & reliqui fugerent ad montana, ceperuntque omnia spolia illorum.

41. Ità conversæ sunt nuptiæ in luctum, & vox musicorum instrumentorum ipsorum in lamentum.

42. Illi autem factâ ultione sanguinis fratris sui reversi sunt ad terminum Jardenis.

43. Audiens ergo Bacchides, venit die sabbathi ad ripas usque Jardenis cum copiis multis.

44. Dixit autem Jonathan suis, surgamus jam, & pugnemus pro nobis ipsis: non enim est hodierno die, ut antehac:

45. Nam ecce bellum imminet ex adverso nostri, & à tergo nostro; aqua verò Jardenis hinc & inde, paludisque, & saltus; non est declinandi locus.

46. Nunc ergo inclamate Deum cœli, ut servemini à manu inimicorum.

47. Tunc commissum est prælium, & extendit Jonathan manum suam ad percutiendum Bacchidem, sed declinavit ab eo retrorsum.

48. Postea insiliit Jonathan, & qui erant cum eo in Jardenem, & transnaverunt in ulteriorem ripam: illi verò non trajecerunt Jardenem, insequentes eos.

49. Ceciderunt autem ex castris Bacchidis quasi viri mille, die illo.

50. Reversus autem Jeruschalaima, ædificavit civitates munitas in Jehudæa, & munitionem, quæ est Jerichunte, & Beth-elem, & Thimnatham, & Pirhathonem, & Thappuachum, instruentes muris altis, portisque, & vectibus;

51. Et posuerunt præsidia in eis, ut inimicè agerent cum Jisraële.

52. Munivit quoque civitatem Beth-tzuranam, & Gazara, & Acram: ponens in eis copias, & apothecas commeatuum:

53. Acceptisque filiis eorum, qui duces regionis erant, obsidibus, posuit eos in arce Jeruschalaimis in custodia.

54. Anno autem centesimo quinquagesimo tertio, secundo mense, præcipiente Alcimo, ut destrueretur murus atrii in loco sancto extimus, & evertente opera prophetarum, quum jam cœpisset destruere;

55. Momento illo percussus est Alcimus, & impedita opera illius, obserato ore illius, & paralysi affecto corpore; adeò ut non posset ampliùs quicquam eloqui, aut præcepta dare de domo sua;

56. Et mortuus est Alcimus tempore illo cum cruciatu magno.

57. Videns ergo Bacchides mortuum esse Alcimum, reversus est ad Regem, & quievit terra Jehudæ duobus annis.

58. Quapropter consilium iniverunt omnes iniqui, dicentes, ecce Jonathan, & qui cum eo sunt, habitant in quiete confidenter: nunc igitur adducamus Bacchidem, qui comprehendat istos omnes unâ nocte:

59. Et profecti, consilium communicârunt cum eo.

60. Qui movens, ut veniret cum copiis multis, misit epistolas clàm omnibus sociis suis, qui erant in Jehudæa, ut comprehenderent Jonathanem, & eos, qui erant cum ipso;

ipſo; ſed non potuerunt, quia innotuit illis conſilium iſtorum.

61. Sed comprehenderunt ex hominibus regionis, auctoribus illius ſceleris quinquaginta viros,& interfecerunt eos.

62. Poſtea ſecedens Jonathan, & Schimhon, & qui erant cum eo, Beth-ketzitzum, quod eſt in deſerto, exſtruxit res amotas ejus,& firmavit eam:

63 Quod Bacchides cognoſcens, congregavit totam ſuam multitudinem, & iis, qui erant ex Jehudæa, denunciavit.

64. Quúmque veniens, caſtra poſuiſſet contra Beth-ketzitzum, oppugnavit ipſum diebus multis,fecítque machinas:

65. Jonathan verò relinquens Schimhonem, fratrem ſuum in civitate, proceſſit in regionem,& venit cum numeris.

66. Ità percuſſit præfectum viarum inſidiis cum ſociis ipſius, & eos, qui falas obſervabant in tentorio ipſorum.

67. Quúmque incepiſſet cædere,aſcendens cum ſuis copiis Schimhon quoque, & qui erant cum eo, egreſſi è civitate,incenderunt machinas:

68. Ità pugnantibus illis contra Bacchidem,contritus eſt ab illis; & afflixerunt eum valde, eò quòd conſilium ipſius, & expeditio ipſius inanis eſſet.

69. Quamobrem irati animo in viros iniquos illos,qui conſuluerant ipſi,ut veniret in regionem,occiderunt ex eis multos: etiámque inibat conſilium invadendi terram eorum.

70. Hoc autem, poſtquam cognovit Jonathan,miſit ad eum legatos ad componendum cum eo pacem, & ut redderent ipſis captivorum turbam?

71. Quod accipiens ille, fecit ſecundùm ſermones ejus,& juramento ſpopondit ei ſe non procuraturum ei malum ullo dierum vitæ ſuæ:

72. Redditíſque ei captivis, quos ceperat priùs è terra Jehudæ,revertens, abiit in terram ſuam, ac non perrexit ampliùs invadere terminos eorum.

73. Ità ſublato ex Jiſraële bello, habitavit Jonathan Micmaſchi; & quum cœpiſſet Jonathan judicare populum, delevit impios ex Jiſraële.

CAPUT X.

Jehudæi ſtant à partibus Alexandri.

ANno verò centeſimo ſexageſimo aſcendit Alexander,filius Antiochi illuſtris,& occupatâ Ptolemaide, quum accepiſſent eum, regnavit illic.

2. Quod audiens Demetrius Rex, congregavit copias multas valde,ut procederet obviàm ei in prælium:

3. Miſítque Demetrius ad Jonathanem literas verbis pacificis, adeò ut magnificaret eum.

4. (Dicebat enim,anticipemus pacem conſtituere cum iſtis, antequam conſtituerit iſte pacem cum Alexandro contra nos:

5. Nam recordaturus eſſet omnium malorum,quæ commiſimus in ipſum,& in fratres ſuos,atque in gentem ſuam.)

6. Dedítque ei poteſtatem congregandi copias, & comparandi arma, ut eſſet ille ſocius ipſius; & obſides, qui erant in arce,reddi edixit ei.

7. Veniens itaque Jonathan Jeruſchalaima, quum legiſſet epiſtolas audiente toto populo, & iis,qui erant in arce:

8. Timuerunt timore magno, quando audiverunt Regem dediſſe ei facultatem congregandi copias;

9. Tradiderúntque, qui erant in arce, Jonathani obſides, quos reddidit parentibus ipſorum.

10. Tunc habitans Jonathan Jeruſchalaimis,cœpit ædificare, & inſtaurare civitatem.

11. Edicens operis, ut exſtruerent muros, & montem Tzijonis cirumdarent lapidibus quadratis ad munitionem; & ità fecerunt.

12. Quamobrem fugerunt alienigenæ, qui erant in munitionibus, quas ædificaverat Bacchides:

13. Et relinquens quiſque locum ſuum,abiit in terram ſuam.

14. Tantùm Betzuræ reliqui fuerunt quidam ex iis, qui legem, & præcepta reliquerant: nam hoc erat ipſis perfugium.

15. Sed audiens Alexander Rex promiſſa quæcunque literis ſignificaverat Demetrius Jonathani, quum narraviſſent ipſi bella, & ſtrenua facta, quæ fecerat ille, & fratres illius; ac labores,quos ſuſtulerant:

16. Dixit,ánnon poſſemus invenire unum aliquem virum ejuſmodi? nunc ergo conſtituemus eum amicum, ſociúmque noſtrum.

17. Et ſcriptas literas miſit ei, dicens in hanc ſententiam:

18. Rex Alexander fratri Jonathani ſalutem.

19. Audivimus de te virum potentem robore eſſe, & commodum eſſe, ut ſis amicus nobis.

20. Nunc itaque conſtituimus te hodie ſacerdotem ſummum gentis tuæ, & amicum Regis vocari: miſit quoque ei purpuram, & coronam auream, *dicens*; ut,& ſentias nobiſcum,& conſerves amicitiam erga nos,

21. Sic induit Jonathan ſanctam veſtem ſeptimo menſe anni centeſimi ſexageſimi,feſto tabernaculorum, & congregavit copias, comparavítque arma multa.

22. Quos ſermones audiens Demetrius, dolore affectus eſt;

23. Et dixit, quidnam fecimus,quòd prior nobis Alexander amicitiam conſtituit cum Jehudæis ad firmamentum ſuî;

24. Scribam eis ego quoque verba cohortationis, & amplitudinem, & dona *conferam*, ut ſint mecum ad auxilium *meum*.

25. Et ſcripſit eis in hanc ſententiam; Rex Demetrius genti Jehudæorum ſalutem.

26. Quòd conſervâſtis pacta nobiſcum inita, & permanſiſtis in amicitia noſtra, ac non acceſſiſtis inimicis noſtris, audientes gaviſi ſumus.

27. Nunc itaque permanete adhuc ad ſervandum fidem erga nos, & reddemus vobis bona pro iis,quibus afficitis nos:

28. Dimittemúſque vobis, quæ dimittenda erunt multa,& dabimus vobis dona.

29. Nunc etiam abſolvo vos, remittens vobis,omnes *inquam*, Jehudæos à tributis,& à canone ſalinarum, & à coronis:

30. Et pro tertia parte ſeminis, & pro dimidio

midio fructuum ex arboribus, quod conveniebat me percipere, dimitto ex hodierno die, & deinceps; ne accipiatur à terra Jehudæ, & à tribus præfecturis ex Samaritide, Galilæáque adjectis ei; ídque ab hodierno die in tempus æternum.

31. Urbs verò Jeruſchalaimorum eſto ſancta, & libera cum terminis ſuis, & à decimis, & à vectigalibus.

32. Dimitto etiam poteſtatem arcis, quæ eſt Jeruſchalaimis, quam trado ſacerdoti ſummo, ut conſtituat in ea viros, quoſcunque elegerit ipſe ad cuſtodiendum eam.

33. Omnem quoque animam Jehudæorum, quæ captiva abducta fuerit è terra Jehudæ in totum regnum meum, dimitto liberam gratis.

34. Item omnes dimittuntor tributa eorum, & jumentorum ad eos pertinentium; & omnes dies feſti, ſabbatháque, & novilunia, diéſque ſtati, & terni dies ante feſtum, terníque dies poſt feſtum, ſunto omnes dies iſti dies immunitatis, & remiſſionis omnibus Jehudæis, qui ſunt in regno meo;

35. Ut non habiturus ſit poteſtatem quiſquam vendendi, aut turbandi quenquam eorum de negotio ullo.

36. Præterea inſcribuntor Jehudæorum in copias Regis ad triginta millia virorum, quibus dabuntur munera, ut convenit omnibus copiis Regis.

37. Et conſtituetur *pars* ex eis in munitionibus Regis magnis, & pars ex eis conſtituetur in curandis negotiis regni fiduciariis; quorum præfecti, & magiſtratus ſunto ex ipſis; & incedunto legibus ipſorum, quemadmodum etiam præcepit Rex in terra Jehudæ.

38. Quòd autem ad tres præfecturas illas adjectas Jehudææ è regione Samariæ: hoc adjicitor Jehudææ, ut recenſeantur ſubjectæ uni; nec obediant alteri poteſtati, niſi ſacerdotis ſummi.

38. Ptolemaida verò, & regionem adhærentem ei dono do ſanctuario, quod eſt Jeruſchalaimis ad convenientem ſumtum ſanctuarii.

40. Item ego in annum do quidena millia Siclorum argenti è rationibus Regis, ex locis ad ipſum pertinentibus;

41. Etiámque quod abundat, quod non reddiderunt ex negotiorum adminiſtratione ut antecedentibus annis, deinceps danto in opera domûs:

42. Quibus addita quinque millia Siclorum argenti, quos accipiebant de negotiis ſanctuarii (ut annis præcedentibus) ex rationibus quotannis, ea quoque remittuntur, quia pertinent ipſa ad ſacerdotes, qui funguntur miniſterio.

43. Et quicunque fugerint in templum, quod eſt Jeruſchalaimis, & quicunque in omnibus terminis ejus debitores ſunt regalium penſitationum, aut cujuslibet operæ, abſolvuntor; etiam ab omnibus, quæ erant ipſis in regno meo.

44. Tum ad ædificandum, & inſtaurandum opera loci ſancti ſumtus dabitur è rationibus Regis;

45. Tum ad ædificandum muros Jeruſchalaimorum, & muniendum circumquaque ſumtus quoque dabitur è rationibus Regis, & ad ædificandum muros, qui ſunt in Jehudæa.

46. Quum autem Jonathan, populúſque audivit ſermones iſtos, non crediderunt eis, neque acceperunt: recordabantur enim mali maximi, quo affecerat Jiſraëlem, ut afflixerat eos valde:

47. Sed acquieverunt Alexandro, eò quòd ille fuiſſet ipſis auctor ſermonum pacis; & ſocii præliorum fuerunt ei omnibus diebus.

48. Quum itaque Alexander Rex congregaviſſet copias magnas, & caſtra feciſſet ex adverſo Demetrii;

98. Commiſerunt prælium duo iſti Reges: ſed fugerunt caſtra Demetrii, & perſequutus eſt eum Alexander, quum prævaluiſſet eis.

50. Quúmque obfirmâſſet prælium valde, uſque dum occideret ſol, cæcidit quoque Demetrius die illo.

51. Et miſit Alexander ad Ptolemæum, Regem Ægypti legatos, in hanc ſententiam, dicens:

52. Quoniam reverſus in terram regni mei, inſideo throno majorum meorum, obtineóque dominatum; & conterens Demetrium, obtinui regionem noſtram:

53. (Nam commiſi in eum prælium, quo contritus eſt ipſe, & caſtra ipſius à nobis, inſidemúſque throno regni ejus.)

54. Nunc ergo ſtatuamus inter nos amicitiam, & jam da mihi filiam tuam, ut ſit mihi uxor, & ego gener tibi; & dabo tibi dona illíque digna te.

55. Reſpondit verò Ptolemæus Rex, dicens; felix dies, quo reverſus es in terram majorum tuorum, & inſediſti throno regni eorum.

56. Jam verò facturus ſum tibi, quæ ſcripſiſti; ſed occurre ad Ptolemaida, ut videamus alter alterum; & ſocer ero tibi, quemadmodum dixiſti.

57. Egreſſus itaque Ptolemæus ex Ægypto ipſe, & Cleopatra, filia ipſius, venerunt Ptolemaida, anno centeſimo ſexageſimo ſecundo.

58. Ubi, quum occurriſſet ei Alexander Rex, tradita eſt ipſi Cleopatra, filia ejus; celebravitque nuptias ejus Ptolemaide, ut *faciunt* Reges, cum gloria maxima.

59. Scripſerat autem Rex Alexander Jonathani, ut veniret obviàm ipſi;

60. Qui profectus cum gloria Ptolemaida, obviàm venit duobus illis Regibus, & dedit eis argentum, aurúmque, & amicis eorum, ac dona multa, & adeptus eſt gratiam in oculis eorum.

61. Congregati ſunt autem adversùs eum viri peſtilentes ex Jiſraële, viri iniqui, ut accuſarent eum, quibus non attendit Rex;

62. Sed mandavit Rex, ut exueretur Jonathan veſtimentis ſuis, ac indueretur purpurâ, atque ità fecerunt.

63. Poſtea ſedere juſſit eum Rex ſecum, edixítque principibus ſuis, prodite cum eo in medium civitatis, & mandate, ne quiſquam incuſet eum de ulla re, & nemo ipſum interturbet ulla de cauſa.

64. Fuítque, ubi viderunt accuſatores gloriam ejus, ſicut promulgabatur, & amictum ipſum purpurâ, ut omnes fugerent.

65. Quúmque gloria affeciſſet eum Rex, &

& conscribens eum inter primos amicos, disposuisset eum ducem, & participem principatûs:

66. Reversus est Jonathan Jeruschalaima cum pace, atque lætitiâ.

67. Anno autem centesimo sexagesimo quinto, venit Demetrius, filius Demetrii è Creta in terram majorum suorum:

68. Quòd audiens Alexander Rex, contristatus est valde, & reversus est Antiochiam.

69. Constituit autem ducem Demetrius Apollonium, præfectum Cœles Syriæ, qui congregans copias magnas castra posuit Jamniæ, misitque ad Jonathanem, sacerdotem summum, dicens;

70. Tu unicus efferris in nos, & ego factus sum ludibrio, probróque propter te: quamobrem verò potentiam ostentas contra nos in montibus istis?

71. Nunc ergo, si confidis copiis tuis, descende contra nos in campum, ubi decertemus inter nos; nam penes me est potentia civitatum.

72. Interroga, & disce, quis sim ego, & reliqui adjuvantes nos; dicuntur enim non posse vestra consistere vestigia in conspectu nostro, quia bis in fugam versi sunt majores tui in terra sua.

73. Nunc itaque non posses sustinere equitatum, & copias hujusmodi in eo campo, ubi neque lapis, neque saxum, neque locus effugiendi est.

74. Quum autem audivit Jonathan sermones Apollonii, commotus animo, elegit decem millia hominum, & processit Jeruschalaimis, occurrente ipsi Schimhone, fratre ipsius ad auxilium ipsius;

75. Et castra posuit contra Joppen, postquam exclusissent eum è civitate, eò quòd præsidium Apollonii erat Joppes, & oppugnârunt eam.

76. Metuentes verò, aperuerunt oppidani, & dominatus est Jonathan Joppæ.

77. Quod audiens Apollonius, castra instituit ex ter mille equitibus, & copiis multis; profectúsque Aschdodum tanquam iter faceret, eâdem quoque operâ processit in campum; quia habebat multitudinem equitatûs, cui confidebat.

78. Persequente verò *Jonathane* à tergo ejus Azotum versùs, ut congrederentur castra à tergo ejus in prælium:

79. Reliquit Apollonius mille equites occultè post eos.

80. Cognoscente autem Jonathane esse insidias post se, circuiverunt castra illius, unde conjiciebant jacula in populum à matutino ad vesperam usque.

81. Populus verò consistebat, ut mandaverat Jonathan, quum labore fatigati essent equites eorum.

82. Tunc trahens Schimhon copias suas, congressus est cum phalange, (nam equites defatigati erant,) & contriti ab eo, fugerunt.

83. Equitatu verò dissipato in campo, fugerunt Aschdodum, & ingressi sunt ædem Dagonis, templum idoli sui, ut servarentur.

84. Incendens verò Jonathan Aschdodum, & civitates circumstantes eam, accepit spolia eorum, & sacrum Dagonis, eósque, qui confugerant in illud, incendit igne.

85. Ità fuerunt, qui ceciderunt gladio, cum iis, qui perierunt incendio, ad octies mille viros.

86. Et inde movente Jonathane, ut castra poneret contra Aschkelona, processerunt cives obviàm ei cum gloria magna.

87. Postea reversus est Jonathan Jeruschalaima, & qui erant cum eo, habentes spolia multa.

88. Fuitque, ut audivit Alexander Rex sermones istos, ut ampliore gloriâ Jonathanem afficeret.

89. Mittens ei fibulam auream, ut mos est dari cognatis Regum, & dans ei Hekronem, omnésque terminos ejus hæreditatis nomine.

CAPUT XI.

Ptolemæus in generum crudelis.

Rex autem Ægypti congregavit copias multas, ut est arena, quæ jacet ad littus maris, & naves multas, quærens obtinere Alexandri regnum dolo, & addere ipsum regno suo.

2. Eo itaque prodeunte in Syriam verbis pacis, aperientes ei cives, occurrebant ei; quia mandatum erat Alexandri Regis, ut occurrerent ei, eò quòd socer ipsius esset.

3. Ità civitates ingrediens Ptolemæus, instituebat copias præsidiarias, in unaquaque civitate.

4. Quum autem venisset propè Azotum, demonstrantes ei templum Dagonis igni traditum, & Azotum, suburbiáque ipsius destructa, corporáque projecta, & homines exustos, quos exusserat *Jonathan* in eo bello, (nam fecerant tumulos eorum in via ipsius.)

5. Enarraverunt Regi, quæ fecerat Jonathan ad criminandum eum; & conticuit Rex.

6. Occurrente verò Jonathane Regi Joppen cum gloria, postquam salutâssent alter alterum, & pernoctâssent illic.

7. Profectus Jonathan cum Rege ad fluvium usque, qui dicitur Eleutherus, reversus est Jeruschalaima.

8. Rex autem Ptolemæus, dominans civitatibus maritimis Seleuciam maritimam usque, ut inibat in Alexandrum rationes improbas.

9. Misit legatos ad Demetrium Regem, dicens; agè, constituamus inter nos fœdus, & dabo tibi filiam meam, quam habet Alexander, regnabísque in regno patris tui.

10. Pœnitet enim me, quòd dederim illi filiam meam, nam quæsivit interficere me.

11. Criminatus est autem eum, propterea quòd ipse concupiscebat regnum ejus:

12. Et auferens ab eo filiam, dedit ipsi Demetrio, & alienatus est ab Alexandro, ità ut manifestæ essent ipsorum inimicitiæ.

13. Et ingressus Ptolemæus Antiochiam, apposuit duo diademata capiti suo, Asiæ, & Ægypti.

14. Rex autem Alexander erat in Cilicia temporibus illis; quia deficiebant locorum illorum incolæ.

15. Sed audiens Alexander, invasit eum bello, & producens Ptolemæus *copias*, oc-

currit ei manu validâ, atque in fugam vertit eum.

16. Ità fugiente Alexandro in Arabiam, ut protegeretur illic, Rex Ptolemæus exaltatus est:

17. Et tollens Zabdiel Arabs caput Alexandri, misit Ptolemæo.

18. Postea Rex Ptolemæus obiit die tertio; & qui erant in munitionibus ejus, perierunt ab iis, qui in iisdem munitionibus versabantur.

19. Ità regnavit Demetrius anno centesimo sexagesimo septimo.

20. Diebus illis cogens Jonathan incolas Jehudææ ad expugnandum arcem, quæ *erat* Jeruschalaimis, fecit contra eam machinas multas.

21. Profecti autem quidam osores gentis suæ, viri iniqui ad Regem, quum renunciassent ei Jonathanem obsidere arcem.

22. Audiens ille, iratus est, & ubi audivisset, statim jungens, venit Ptolemaida, & rescripsit Jonathani, ne obsideret, sed veniret ipse obviàm sibi celerrimè Ptolemaida, ut congrederentur.

23. Ut autem Jonathan audivit, obsidere jussit; & delectis senioribus Jisraëlis, & sacerdotibus, exposuit se ipsum periculo;

24. Nam accipiens argentum, & aurum, vestémque, & alia munera plurima, profectus est ad regem Ptolemaida, & invenit gratiam coram eo:

25. Et quàmvis accusarent eum quidam iniqui, ex eadem gente.

26. Fecit tamen ei Rex, quemadmodum fecerant ei antecessores ipsius, & exaltavit eum coram omnibus amicis suis.

27. Stabiliens ei principatum sacerdotii, & quæcunque alia antè habuerat ad honores pertinentia, fecítque, ut ille dux primorum amicorum esset.

28. Tum rogante Jonathane Regem, ut Jehudæam faceret immunem tributorum, & tres toparchias, atque Samaritida, promittendo ei talenta trecenta;

29. Acquiescens Rex, conscripsit Jonathani epistolas de iis rebus omnibus, habentes in hunc modum:

30. Rex Demetrius Jonathani, fratri salutem, & genti Jehudæorum.

31. Exemplum epistolæ, quam scripsimus Lastheni, cognato nostro de vobis, scripsimus etiam ad vos, ut videatis.

32. Rex Demetrius Lastheni patri salutem.

33. Genti Jehudæorum, amicis nostris, & conservantibus ea, quæ ex jure sunt erga nos, judicavimus bene faciendum esse propter benevolentiam ipsorum erga nos.

34. Constituimus ipsis, & terminos Jehudææ, & tres præfecturas, Aphærema, Lyddam, & Ramatham, quæ adjectæ sunt Jehudææ ex Samaritide, & omnia, quæ adhærent ipsis, omnibus sacrificantibus Jeruschalaimis, pro regalibus illis collectis, quas percipiebat Rex ab eis quotannis antè ex fructibus terræ, & fructibus arborum;

35. Et alia ad nos pervenientia deinceps; decimas, *inquam*, tributáque ad nos pervenientia, & salis stagna, & pervenientes ad nos coronas, omnia concedimus eis:

36. Neque irritum fiet quicquam horum deinceps in omne tempus.

37. Nunc itaque curate confici istorum exemplum, quod dator Jonathani, & ponitor in monte sancto, conveniente loco, & celebri.

38. Videns autem Demetrius Rex quietam esse terram coram ipso, & nihil sibi obsistere, dimisit omnes copias suas unumquemque in locum suum, præter exteras copias, quas collegerat ab insulis gentium: ità factæ sunt inimicæ ipsi omnes copiæ, quas à majoribus habuerat.

39. Tryphon verò, qui fuerat ab Alexandro priùs, quum videret omnes copias in Demetrium murmurare, profectus est ad Malcoëlem Arabem (qui alebat Antiochum, puerulum Alexandri:)

40. Et insistens apud eum, ut traderet eum sibi, ut regnaret pro patre suo, renunciabat ei, quæcunque confecerat Demetrius, & inimicitias, quibus prosequuntur eum copiæ ejus; mansitque illic dies multos.

41. Scripsit autem Jonathan epistolas ad Demetrium Regem, ut ejiceret eos, qui in arce erant Jeruschalaimis, & qui erant in munitionibus; quia Jisraëlem oppugnabant.

42. Remisit verò Demetrius literas ad Jonathanem, dicens; non solùm hæc facturus sum tibi, & genti tuæ; sed gloriâ ornabo te, & gentem tuam, si commoditatem habuero.

43. Nunc itaque rectè feceris, si miseris ad me viros, qui pugnent mecum; nam defecerunt omnes copiæ meæ.

44. Tunc misit Jonathan viros ter mille potentes robore ad ipsum Antiochiam: quibus advenientibus ad Regem, lætatus est Rex adventu ipsorum.

45. Nam congregati fuerant cives intrà civitatem ad viros centies vicies mille, volentes Regem è medio tollere.

46. Itaque fugiente Rege in aulam, occupârant cives vias civitatis, & cœperant bello infestare.

47. Advocante autem Rege ad auxilium Jehudæos, quum fuissent congregati ad ipsum, omnes simul statim in civitate dispersi sunt;

48. Interfecerúntque in civitate die illo ad centum millia; & incendentes civitatem, capientésque spolia multa die illo, servaverunt Regem.

49. Videntes verò cives obtineri à Jehudæis civitatem, prout volebant, & infirmati cogitationibus suis, inclamaverunt Regem cum precibus, dicentes;

50. Da nobis dexteras, cessentque Jehudæi nos, & civitatem oppugnare.

51. Tum abjicientes arma, fecerunt pacem, & gloriam consequuti sunt Jehudæi coram Rege, & coram omnibus, qui erant in regno ipsius; reversíque sunt Jeruschalaima, habentes spolia multa.

52. Et sedente Demetrio Rege in throno regni sui, quievit terra coram ipso.

53. Verùm mentitus erat, quæcunque dixerat, nam abalienatus à Jonathane, non reddidit ei secundùm benevolentiæ illius facta, quæ fecerat in ipsum; sed afflixit eum valde.

54. Postea autem reversus est Tryphon, & Antiochus cum eo, puerulus juvenis, qui regnavit imposito sibi diademate.

55. Et

55. Et congregatæ sunt ad ipsum omnes copiæ, quas dispersetat Demetrius, pugnaveruntque in eum, ità ut fugatus fugeret.

56. Tum accepit Tryphon bestias, & obtinuit Antiochiam.

57. Scripsit verò Antiochus Junior Jonathani, dicens; stabilio tibi principatum sacerdotii, & præficio te quatuor præfecturis, & volo esse te ex amicis Regis:

58. Et mittens ei instrumenta aurea ad ministerium, dedit ei potestatem bibendi ex aureis, & purpuram induendi, & habendi fibulam auream.

59. Schimhonem quoque fratrem ejus constituit ducem à tractu Tyri, usque ad terminos Ægypti.

60. Profectus itaque Jonathan, quum peragrâsset trans fluvium, & in civitatibus singulis, & congregatæ essent ad ipsum omnes copiæ Syriæ auxiliares, venit Aschkelonem, ubi obviàm ipsi processerunt cives honorificè:

61. Et inde abiit ad Gazam, ubi occludentibus Gazanis, circumsedit eam, & incendens suburbia ejus igne, prædatus est ea.

62. Postea rogantibus Gazanis Jonathanem, dedit eis dexteram, & acceptos filios principum eorum obsides, emisit eos Jeruschalaima, pervasítque regionem Damascum usque.

63. Audiens verò Jonathan advenisse principes Demetrii Kadeschum, quod *est* in Galilæa cum copiis multis, volentes ejicere ipsum regione illà.

64. Occurrit eis; fratrem verò suum Schimhonem reliquit *in* regione sua.

65. Tum castra ponens Schimhon contra Bethtzuram, oppugnavit eam diebus multis, & conclusam observavit eam.

66. Adeò, ut rogarent eum sibi dexteras dari; quibus dans dexteram, ejecit eos inde, & occupatâ civitate, posuit in ea præsidium.

67. Jonathan verò, & castra ipsius metata ad aquam Genezareth, surrexerunt manè, venturi in campum Chatzoris.

68. Ecce autem castra alienigenarum occurrerunt ei in ipso campo, emissis insidiis contra eum in montibus; Jehudæi verò obviàm occurrerunt ex adverso castrorum.

69. Sed quum insidiæ exurgentes è locis suis, committerent prælium.

70. Fugerunt milites Jonathanis omnes, neque ullus reliquus factus est ex eis, præter Matthithjam, filium Abschalomi, & Jehudam, filium Calphai, principes militiæ copiarum.

71. Disrumpens itaque Jonathan vestes suas, imposuit terram capiti suo, & oravit;

72. Reversúsque contra eos in prælium, fugavit eos, ità ut fugerent.

73. Quod videntes ii, qui fugerant ab ipso, reversi sunt ad eum, & persequuti sunt eum Kadeschum usque, in castra illorum usque, ubi posuerant castra:

74. Ceciderúntque ex alienigenis die illo ad viros ter mille, & reversus est Jonathan Jeruschalaima.

CAPUT XII.

Jonathan renovat fœdus cum Romanis, & Spartiatis.

Videns itaque Jonathan commoditatem hanc temporis sibi adjumento esse, elegit viros, quos misit ad Romanos ad constituendum, & renovandum cum eis amicitiam;

2. Itémque ad Spartiatas, & loca alia misit epistolas in eam sententiam.

3. Profecti ergo Romam, & ingressi senatum, dixerunt, Jonathan summus sacerdos, & gens Jehudæorum misit nos, ut renovetis amicitiam secum, & societatem, sicut antea.

4. Dederúntque literas eis scriptas ad eos pro ratione loci, ut deducerent eos in terram Jehudæ cum pace.

5. Hoc autem exemplum literarum est, quas scripsit Jonathan Spartiatis:

6. Jonathan summus sacerdos, & senatus gentis, & sacerdotes, populúsque reliquus Jehudæorum, Spartiatis fratribus salutem.

7. Jam antea missæ sunt literæ ad Oniam, sacerdotem summum ab Areo, regnante apud vos, docentes vos fratres nostros esse, ut exemplum earum subjectum est.

8. Et accepit Onias virum illum, qui missus fuerat, honorificè; quum recepisset literas, quibus declarabatur negotium societatis, & amicitiæ.

9. Quapropter nos etiam, qui istorum non indigemus, consolationem habentes ex libris sanctis, qui versantur in manibus nostris;

10. Tentavimus mittere, qui renovent fraternitatem, & amicitiam vobiscum, ne abalienemur à vobis, quoniam multa tempora transiverunt, ex quo misistis ad nos.

11. Nos itaque omni tempore indesinenter, & festis, & reliquis convenientibus diebus recordamur vestri, in sacrificiis, & orationibus illis, quas offerimus, ut oportet, ac decet recordari fratrum;

12. Et lætamur de gloria vestra.

13. Ac nos quidem circumdederunt multæ tribulationes, & bella multa; nam oppugnaverunt nos Reges, qui circumstant nos:

14. Verùm noluimus interturbare vos, & reliquos socios, atque amicos nostros bellis istis.

15. Habemus enim auxilium è cœlo, quod auxiliatur nobis, quo liberati sumus ab hostibus nostris, & depressi sunt hostes nostri.

16. Elegimus igitur Numenium, filium Antimachi, & Antipatrum, filium Jasonis, quos misimus ad Romanos, ut renovent amicitiam cum eis, & societatem præcedentem.

17. Mandavimus igitur eis, ut ad vos quoque profecti, salutent vos, & reddant vobis epistolas à nobis de renovatione fraternitatis nostræ.

18. Nunc itaque rectè feceritis, si respondebitis ad eas nobis.

19. Hoc autem est exemplum literarum, quas miserant Oniæ:

20. Areus, Rex Spartiatarum, Oniæ Sacerdoti magno salutem.

21. Inventum est in Scriptura de Spartiatis, & Jehudæis, ipsos fratres esse, & esse ex genere Abrahami.

22. Nunc autem, ex quo novimus ista, rectè feceritis, si scribetis nobis de pace vestra.

23. Enim verò nos reſcribimus vobis pecora noſtra, & facultates noſtras vobis, & quæ noſtra ſunt, vobis expoſita eſſe, amandavimus igitur *viros*, ut renuncient nobis in eandem ſententiam.

24. Audiens verò Jonathan, reverſos eſſe principes Demetrii cum copiis pluribus, quàm antea, ad debellandum ipſum;

25. Movens Jeruſchalaimis, proceſſit obviàm ipſis in regionem Chamathæ, (neque enim dabat ipſis ſpatium invadendi regionem ipſius;)

26. Et miſit ſpeculatores in caſtra illius, qui reverſi, renunciaverunt ipſi, illos conſtituiſſe irruere in eos nocte.

27. Quum itaque occidiſſet ſol; præcepit Jonathan ſuis, ut vigilarent, & eſſent in armis, comparati ad prælium totâ nocte illâ, emiſítque præcubitores circum caſtra ſua.

28. Quamobrem audientes adverſarii paratum eſſe Jonathanem cum ſuis ad prælium, timuerunt, & perculſi animo ſuo, & pyris per caſtra ſua accenſis, *abiverunt:*

29. Jonathan verò, & milites ejus neſciverunt ad matutinum uſque: videbant enim luminaria ardentia.

30. Tunc perſequutus eſt eos Jonathan à tergo; ſed non comprehendit eos, nam Eleutherum fluvium trajecerant.

31. Quamobrem declinans Jonathan ad Arabas, qui vocantur Nabathæi, percuſſit eos, & cepit ſpolia eorum.

32. Poſtea jungens, venit in Damaſcum, & peragravit regionem totam.

33. Schimhon verò profectus, peragravit Aſchkelonem uſque, & munitiones propinquas, & declinans Joppen versùs, occupavit eam:

34. (Audiverat enim eos velle munitionem tradere Demetrianis,) & poſuit ibi præſidium, ut cuſtodirent eam.

35. Reverſus autem Jonathan, congregavit ſeniores populi, & conſilium inivit cum ipſis ædificandi munitiones in Jehudæa.

36. Et extollendi muros Jeruſchalaimorum, & extruendi murum magnum, præaltum, inter arcem, & civitatem, ad diſparandum eam à civitate, ut ea ſeorſim eſſet; ut neque emerent, neque venderent in ea *præſidiarii illius*.

37. Quum itaque conveniſſent ad ædificandum civitatem, appropinquavit ipſe ad murum torrentis, qui versùs ſubſolanum eſt, ubi comparaverunt *illud*, quod appellatur Chaphunatha.

38. Schimhon verò exſtruxit Chadida in humili loco, quæ munivit portis, & vectibus.

39. Quærebat autem Tryphon regnum Aſiæ obtinere, & imponere ſibi diadema injectâ manu in Antiochum Regem.

40. Sed metuebat, ne fortè Jonathan ipſum non ſineret, ac ne fortè oppugnaret ipſum; ideo quærebat rationem prehendendi ipſum, ut perderet, movénſque, venit Beth-Scheanem:

41. Et procedens Jonathan in occurſum ejus cum quadraginta millibus virorum delectis ad aciem, Beth-Scheanem quoque venit.

42. Videns ergo Tryphon adeſſe ipſum cum copiis multis, & injicere manum in ipſum metuens.

43. Excepit eum honorificè, commendans eum omnibus amicis ſuis, & dans ei dona: præcepítque amicis ſuis, ut obedirent ipſi, quemadmodum ſibi:

44. Dixítque Jonathani, quorſum vexâſti totum populum iſtum; quum bellum non ſit nobis?

45. Nunc ergo remitte eos in domos ſuas, & delige tibi viros paucos, qui tecum ſint, & veni mecum Ptolemaida, quam traditurus ſum tibi, & reliquas munitiones, copiáſque reliquas, & omnes, qui præſunt negotiis, ut revertens abeam: nam hujus rei gratiâ adſum.

46. Tunc *Jonathan* fidem habens ei, fecit, quemadmodum dixerat: amandavit enim copias, ut abirent in terram Jehudæ.

47. Reliquos verò detinuit ſecum, viros ter mille: quorum bis mille dimiſit in Galilæam, mille verò cum ipſo præfecti ſunt.

48. Sed quum ingreſſus eſſet Jonathan Ptolemaida; occluſerunt Ptolemaidenſes portas, & comprehendentes eum, atque omnes, qui venerant cum eo, interfecerunt gladio.

49. Tum miſit Tryphon copias, & equitatum in terram Galilææ, & in campum magnum, ad perdendum omnes, qui à Jonathane fuerant.

50. Sed ubi cognoverunt eum comprehenſum eſſe, & periiſſe, qui erant cum ipſo, exhortati inter ſe, profecti ſunt, unà revertentes, & comparati in prælium.

51. Videntes verò perſequutores eos de vita dimicaturos eſſe, reverſi ſunt.

52. Ità venerunt omnes in terram Jehudæ, & luxerunt Jonathanem, ac comites ejus, timuerúntque valde; luxerunt quoque omnes Jiſraëlitæ luctu magno.

53. Tum quærebant omnes gentes, quæ circumſtabant eos, atterere eos:

54. Dicebant enim, non habent principem, & adjutorem: nunc ergo oppugnantes eos, tollemus ex hominibus memoriam eorum.

CAPUT XIII.

Schimhon ſuccedit fratri Jonathani.

AUdiens verò Schimhon congregare Tryphonem copias multas ad invadendum terram Jehudæ, & atterendum eam;

2. Quum videret populum eſſe trepidum, & perculſum metu, aſcendit Jeruſchalaima, & congregavit populum.

3. Et adhortatus eſt eos, dicens eis, ipſi nôſtis, quanta ego, & fratres mei, ac domus patris mei fecerimus pro legibus, & ſanctuario; & quæ prælia, anguſtiáſque experti ſimus:

4. Propterea perierunt fratres mei omnes, causâ Jiſraëlis, & ego ſolus reliquus factus ſum.

5. Nunc autem abſit à me, ut parcam animæ meæ omni tempore anguſtiæ: non enim melior ſum fratribus meis.

6. Verùm vindex ero pro gente mea, & pro ſanctuario, & pro uxoribus, liberíſque noſtris: quandoquidem congregatæ ſunt omnes iſtæ gentes, ut atterant nos infenſo animo.

7. Ità de integro accendit animos populi, simul atque audivit sermones istos, qui responderunt voce magnâ, dicentes:

8. Tu esto noster dux pro Jehuda, & Jonathane, fratribus tuis.

9. Gere bellum nostrum, & quæcunque edixeris nobis, faciemus.

10. Congregatis itaque omnibus viris bellatoribus, acceleravit perficere muros Jeruschalaimorum, quibus munivit ea circumquaque;

11. Misítque Jonathanem, filium Abschalomi, & copias cum eo idoneas Joppen; qui ejectis iis, qui erant in ea *urbe*, ibidem mansit in ea.

12. Movit autem Tryphon Ptolemaide cum copiis multis, invasurus terram Jehudæ, habens Jonathanem secum in custodia.

13. Schimhon verò castra posuit Chadidis è regione illius campi.

14. Cognoscens verò Tryphon, surrexisse Schimhonem pro Jonathane, fratre ipsius, & committendum sibi fore bellum, misit ad eum legatos, dicens:

15. Pro argento illo, quod debet Jonathan, frater tuus in ærarium Regis, propter negotia, quæ habuit, detinuimus ipsum:

16. Nunc autem mitte talenta centum, & duos filiorum ejus obsides, ut dimissus, non deficiat à nobis, sed *securè* dimittamus ipsum.

17. Ac noverat quidem Schimhon, istos dolo loqui cum ipso; misit tamen argentum, & duos pueros, idque ne quando inimicitiam susciperet magnam apud populum, qui fuissent dicturi:

18. Quia non misit ei argentum, & pueros, idcirco periit;

19. Quum autem misisset pueros, & talenta centum, mentitus est, ac non dimisit Jonathanem.

20. Sed postea venit Tryphon ad invadendum regionem, & atterendum ipsam, abiens viâ Dorum versùs: Schimhon verò, & castra ejus ex adverso procedebant ei, quemcunque in locum proficiscebatur ille.

21. Qui autem ex arce erant, miserunt ad Tryphonem legatos acceleraturos eum; ut veniret ad ipsos per desertum, & mitteret ipsis alimenta:

22. Quamobrem comparavit Tryphon totum equitatum suum, ut veniret; sed nocte illâ fuit nix multa valde, adeò ut non venerit propter nivem illam: sic movens ille, venit in regionem Gilhadis.

23. Quúmque venisset proximè Bothzekatham, interfecit Jonathanem, qui sepultus est illic;

24. Et reversus est Tryphon, castra movens in terram suam.

25. Itaque mittens Schimhon, accepit ossa Jonathanis, fratris sui, quem sepeliverunt Moddinis in civitate majorum suorum.

26. Et plangentes eum omnes Jisraëlitæ planctu magno, luxerunt eum diebus multis.

27. Exstruens verò Schimhon monumentum super sepulchrum patris sui, & fratrum suorum, extulit illud speciosum lapide polito antè, & retro:

28. Statuítque super ea septem pyramidas; unam ex adverso alterius; patri, & matri, fratribúsque quatuor.

29. Et iis adjecit machinas, circumponens columnas magnas, quibus columnis imposuit omnem armaturam ad nomen æternum, & ad omnia armorum genera naves insculptas, ut spectarentur ab omnibus navigantibus mari.

30. Hoc *est* sepulchrum, quod fecit Moddinis in diem usque hunc.

31. Tryphon autem incedens dolo cum Antiocho Rege juniore, interfecit eum.

32. Et regnavit loco ejus imponens sibi diadema Asiæ; intulítque plagam magnam terræ.

33. Quapropter Schimhon exstruxit munitiones Jehudææ, circummuniens turribus altis, & muris magnis, cum turribus, & portis, ac vectibus, & posuit cibaria in munitionibus;

34. Deligénsque Schimhon viros, misit ad Demetrium Regem, ut concederet immunitatem regioni, eò quòd omnes actiones Tryphonis erant rapinæ:

35. Et mittens ei Demetrius Rex in eam sententiam, respondit ei, & scripsit ei epistolam ejusmodi:

36. Rex Demetrius Schimhoni sacerdoti summo, & amico Regum, senioribúsque, & genti Jehudæorum salutem.

37. Coronam auream, vestémque spadiceam, quas misistis, accepimus, & parati sumus tribuere vobis pacem magnam, & scribere procuratoribus negotiorum, ut dimittant ea vobis, quæ dimittimus.

38. Nam quæcunque constituimus erga vos, stata sunt; & munitiones vestræ, quas ædificastis, vobis sunto.

39. Dimittimus quoque errores, & peccata in hodiernum usque diem commissa; & coronam, quam debetis: præterea, si quid aliud pendebatur Jeruschalaimis tributi nomine, ne ampliùs penditor.

40. Quòd si qui vestrum apti sunt, ut conscribantur inter nostros, conscribuntor, & pax inter nos esto.

41. Anno centesimo septuagesimo sublatum est jugum gentium à Jisraële:

42. Cœpítque populus Jisraëlis scribere in syngraphis, & contractibus; anno primo, Schimhone principe sacerdotum magno, & imperatore, ac duce Jehudæorum.

43. Diebus illis castra ponens contra Hazzam, circumdedit eam castris, & factam Helepolin admovens civitati, ità concussit turrim unam, ut occupaverit:

44. Exsilientibúsque iis, qui in Helepoli erant in civitatem, fuit motus magnus in civitate illa.

45. Quamobrem ascenderunt, qui erant in civitate cum uxoribus, & liberis in murum, disrumpentes vestimenta sua, & clamaverunt voce magnâ, petentes, ut Schimhon dexteras ipsis daret.

46. Et dicentes, ne utaris nobis secundùm malefacta nostra, sed pro misericordia tua.

47. Tunc adductus in ipsos misericordiâ Schimhon, non debellavit eos; sed ejiciens eos è civitate, purgavit domos, in quibus idola erant, atque ità ingressus est in eam, celebrans, & benedicens Deo.

48. Quúmque ejecisset ex ea omnem immunditiam, incolas statuit illic viros, qui

legem obſervarent; & ampliùs muniens eam, ædificavit ſibi ipſi in ea habitationem.

49. Qui autem erant in arce, Jeruſchalaimis prohibebantur egredi, & ingredi in regionem, etiam emere, & vendere, adeò ut eſurirent valde, periréntque ex eis multi fame.

50. Sed quum inclamâſſent Schimhonem, ut dexteras jungerent, dedit eis, & ejiciens eos inde, mundavit quoque arcem ab inquinamentis.

51. Et ingreſſus eſt eam die vigeſimo tertio ſecundi menſis, anno centeſimo ſeptuageſimo primo, cum laude, & termitibus, citharíſque, & cymbalis, & nabliis, & hymnis, & canticis; eò quòd attritus eſſet hoſtis magnus, & ejectus ex Jiſraële:

52. Conſtituítque quotannis agitari diem illum cum lætitia:

53. Et ampliùs munivit montem ſancti loci, qui *erat* ſecus arcem, ubi habitavit ipſe, & comitatus ipſius.

54. Tum videns Schimhon Jochananem, filium ſuum virum eſſe, ſtatuit eum ducem copiarum omnium, & habitavit Gazaris.

CAPUT XIV.

Halcyonia Jehudæorum ſub Schimhone.

ANno aatem centeſimo ſeptuageſimo ſecundo, congregavit Demetrius Rex copias ſuas, & profectus eſt in Mediam ad contrahendum auxilium ſibi, ut Tryphonem debellaret.

2. Sed audiens Arſaces, rex Perſidis, & Mediæ, veniſſe Demetrium in fines ſuos, miſit unum principum ſuorum, ut vivum comprehenderet eum:

3. Qui profectus cæcidit caſtra Demetrii, & comprehendens eum, adduxit eum ad Arſacem, qui in cuſtodia poſuit eum:

4. Quievit autem terra omnibus diebus Schimhonis; nam procuravit bona genti ſuæ, adeò ut placeret eis potentia ejus, & gloria ejus omnibus diebus.

5. Cepit enim præter totam gloriam ſuam Joppen, ut portus *Jehudæis* eſſet, & comparavit aditum ad inſulas maris.

6. Et dilatatis terminis gentis ſuæ, obtinuit regionem.

7. Congregavítque multam captivorum multitudinem, conſequutus dominatum Gazarorum, Bethtzuræque, & Acræ, ex qua ſuſtulit immunditias; neque fuit, qui reſiſteret ipſi.

8. Ità colebant terram ſuam cum pace, terráque dabat fœtus ſuos, & arbores agrorum fructum ſuum:

9. Seniores in plateis ſedebant; omnes de rebus bonis communicabant, & juvenes induebant glorioſas veſtes, & amictus bellicos.

10 Civitatibus ſubminiſtrabat cibaria, & inſtruebat eas inſtrumentis ad munitionem aptis, eò uſque, ut nominaretur nomen glorioſum ejus ad extremum uſque terræ:

11. Comparabat pacem in terra, lætabaturque Jiſraël lætitiâ magnâ.

12. Et ſedebat quiſque ſub vite ſua, & ficu ſua, nec erat, qui exterreret ipſos:

13. Defecerat enim, qui oppugnaverat eos in terra, & Reges ipſi attriti erant diebus illis.

14. Confirmabatque omnes abjectos populi ſui, legem exquirens; & tollebat omnem iniquum, improbúmque.

15. Sanctuarium glorificabat, & multiplicabat vaſa loci ſancti.

16. Ut autem Romæ auditum eſt mortuum eſſe Jonathanem, & Spartam uſque *fama delata eſt*, contriſtati ſunt valde.

17. Sed ubi audiverunt Schimhonem fratrem ejus factum eſſe ſacerdotem ſummum loco ejus, & obtinere regionem, ac civitates, quæ in ea ſunt:

18. Scripſerunt ad eum tabulis æreis ad renovandum cum eo amicitiam, ac ſocietatem, quam conſtituerant cum Jehuda, & Jonathane fratribus ejus:

19. Quæ lectæ ſunt coram eccleſia Jeruſchalaimis.

20. Atque hoc exemplum *eſt* literarum, quas ſcripſerunt Spartiatæ: Spartiatarum principes, & civitas Schimhoni, ſacerdoti magno, ſenioribúſque, & ſacerdotibus, & reliquo Jehudæorum populo, fratribus, ſalutem.

21. Legati miſſi ad populum noſtrum, renunciaverunt nobis gloriam veſtram, & honorem, de quorum adventu lætati ſumus.

22. Itaque reſcripſimus, quæ ab ipſis dicta ſunt in conſiliis populi, hoc pacto: Numenius Antimachi, & Antipater Jaſonis, filius legati Jehudæorum venerunt ad nos renovantes ſuam nobiſcum amicitiam:

23. Et placuit populo accipi viros illos glorioſè, & poni exemplum ſermonum iſtorum in libris, qui deſignati ſunt populo, ut monimentum habeat populus Spartiatarum. Hoc exemplum ſcripſerunt iſtorum Schimhoni ſacerdoti ſummo.

24. Poſtea miſit Schimhon Romam, Numenium habentem clypeum aureum magnum, minarum mille pondere, ad ſtatuendum cum eis ſocietatem.

25. Quum autem populus audivit res iſtas, dixerunt, quam gratiam reddemus Schimhoni, & filiis ejus?

26. Confirmavit enim ille *ſuos*, & fratres illius, paternáque domus illius, atque expugnando inimicos Jiſraëlitarum, propulſaverunt ab eis, ideo ſtatuerunt ei liberam adminiſtrationem, & conſcripſerunt in tabulis æreis, quas appoſuerunt columnis in monte Tzijonis.

27. Atque hoc exemplum ſcripturæ: Die decimo octavo Elulis, anno centeſimo ſeptuageſimo ſecundo, qui tertius eſt annus, Schimhone ſacerdote ſummo.

28. In atrio munitionis, congregatione magnâ ſacerdotum, & populi, & principum gentis, ſeniorúmque regionis. Notum ſe fecit nobis, quandoquidem ſæpe gerebantur bella in regione hac,

29. Schimhon, Matthithjæ filius è poſteris Jojaribi, & fratres illius; qui expoſuerunt ſe ipſos periculo, reſiſtentes adverſariis gentis ſuæ, ut ſtaret locus ſanctus ipſorum, & lex; gloriámque magnam pepererunt genti ſuæ.

30. Nam congregans Jonathan gentem ſuam, factus eſt eis ſacerdos ſummus; poſtquam verò appoſitus eſt ad populares ſuos,

31. Volentibus inimicis eorum invadere regionem illorum, ut atterendo regionem eorum,

eorum, extenderent manum in locum sanctum eorum:

32. Tunc surgens Schimhon, propugnavit gentem suam, & consumens pecunias multas de suo, arma dedit viris copiarum gentis suæ, & dedit eis stipendia.

33. Munivítque civitates Jehudææ, & Bethtzuram in finibus Jehudææ *sitam*, ubi erant arma hostium priùs, & posuit in ea præsidiarios homines Jehudæos.

34. Joppen quoque munivit mari impositam, & Gazara ad terminos Aschdodi, ubi priùs hostes habitaverant, collocans illic Jehudæos; & quæcunque commoda erant ad rectam horum locorum constitutionem, disposuit in eis.

35. Quare videns populus fidem Schimhonis; & gloriam, quam certo consilio comparaverat genti suæ, instituerunt eum ducem suum, & sacerdotem summum; videns, *inquam*, justitiam & fidem, quam conservavit genti suæ, procurans omnibus modis exaltare populum suum:

36. Adeò ut diebus ipsius res bene successerint administratione ipsius, sublatis gentibus è regione ipsorum, & iis, qui erant in civitate Davidis Jeruschalaimis, qui fecerant sibi ipsis arcem, ex qua erumpentes, contaminabant *omnia* in circuitu sanctuarii, & infligebant plagam magnam sanctitati;

37. Collocante ipso in ea viros Jehudæos, & muniente eam ad securitatem regionis, civitatísque, ac efferente muros Jeruschalaimorum.

38. Et Rex quoque Demetrius stabilivit ei sacerdotium summum.

39. Secundùm omnia illa, & fecit eum unum ex amicis suis, ac glorificavit eum gloriâ magnâ.

40. (Nam audiebatur appellari Jehudæos à Romanis amicos, sociosque, & eos obviàm processisse legatis Schimhonis gloriosè.

41. Et visum esse Jehudæis, sacerdotibúsque, ut esset ipsorum dux, & sacerdos summus Schimhon in seculum, donec exsurgeret propheta certus.

42. Esétque super eos dux, tum ut cura sit ipsi pro loco sancto constituendi per ipsum præfectos operibus ipsorum, & regioni, armísque, & munitionibus;

43. Tum ut cura sit ipsi sanctuarii, útque pareatur ipsi ab omnibus, & ut scribantur de nomine ejus omnes syngraphæ in regione, & ut induatur purpurâ, aurúmque gestet.)

44. Ideo non licebit ulli ex populo, & sacerdotibus irritum facere quicquam istorum, & rebus, quæ ab ipso dicentur contradicere: aut conventum in regione cogere sine ipso, aut indui purpurâ, & ornari fibulâ aureâ.

45. Qui autem præter hæc fecerit, aut irritum fecerit quicquam horum, reus futurus est:

46. Nam placuit toti populo statuere, ut Schimhon faciat secundùm res istas.

47. Quod ut accepit Schimhon, & placuit ipsi summo sacerdotio fungi, ac esse ducem, ac principem gentis Jehudæorum, sacerdotúmque, & præesse omnibus:

48. Scripturam istam edixerunt poni in tabulis æreis;

49. Eásque statui in ambitu loci sancti, in loco celebri: eorum verò exempla poni in gazophylacio, ut haberet Schimhon, ejúsque filii.

CAPUT XV.

Romani nunciant Regibus societatem Jehudæorum.

TUm misit Antiochus, filius Demetrii, Regis literas ab insulis maris Schimhoni sacerdoti, ac principi gentis Jehudæorum, & universæ genti;

2. Quæ scriptæ erant in hanc formam; Rex Antiochus Schimhoni sacerdoti magno, & gentis principi, gentíque Jehudæorum salutem.

3. Quandoquidem viri pestilentes obtinuerunt regnum majorum nostrorum.

4. Quod regnum volens vindicare, ut illud restituam, sicut erat priùs, collegi multitudinem copiarum, & comparavi naves militares (volo enim procedere per regionem, ut consequar eos, qui corruperunt regionem nostram, & qui desolaverunt civitates multas in regno.)

5. Nunc ergo stabilio tibi omnes immunitates, quas attribuerunt tibi Reges, qui antecesserunt me, & quæcunque alia dona remiserunt tibi:

6. Item quod concesserunt tibi cudere proprium numisma regioni tuæ.

7. Et Jeruschalaima sanctúmque locum esse libera: omnia etiam arma, quæcunque comparavisti, & munitiones, quas ædificasti, quas obtines, manento penes te:

8. Et omne debitum Regi, & quæcunque futura erant Regis, ab hoc in omne tempus remissa sunto tibi.

9. Quum autem constituerimus regnum nostrum, gloriâ afficiemus te, gentémque tuam, & templum magnâ, adeò ut manifesta futura sit gloria vestra in universa terra.

10. Anno centesimo septuagesimo quarto, quum processisset Antiochus in terram majorum suorum, convenerunt ad ipsum omnes copiæ, adeò ut pauci cum Tryphone essent:

11. Qui persequente Antiocho Rege ipsum, venit Dora, *in locum* mari impositum fugiens:

12. Videbat enim simul adduci in se ipsum mala, quum dimisissent ipsum copiæ:

13. Itaque castra posuit Antiochus contra Dora, habens secum centum viginti millia bellatorum, & octo equitum millia:

14. Et circumdans civitatem, navésque è mari comportans, afflixit civitatem terrâ, & mari, nec sivit egredi, aut ingredi quenquam.

15. Venit autem Numenius, & comites ejus Româ, habentes literas ad Reges, atque regiones, in quibus scripta erant ista:

16. Lucius consul Romanorum Ptolemæo Regi salutem.

17. Legati Jehudæorum venerunt ad nos, amici nostri, sociique, renovaturi amicitiam, & societatem, quæ ab initio fuit, missi à Schimhone sacerdote summo, populoque Jehudæorum:

18. Et attulerunt clypeum aureum, minarum mille.

19. Placuit igitur nobis ſcribere Regibus, ac regionibus, ne procurent eorum mala, neque oppugnent eos, & civitates eorum, regionémque eorum, & ne ſocietatem ineant cum iis, qui oppugnant eos:

20. Et viſum eſt nobis accipere clypeum illum ab ipſis.

21. Si qui ergo peſtilentes effugerunt è regione illorum ad vos; tradite eos Schimhoni ſacerdoti, ut ulciſcatur eos ſecundùm legem ipſorum.

22. Atque hæc quoque reſcripſit Demetrio Regi, & Attalo, & Ariarathi.

23. Et Arſacæ, atque in omnes regiones, & Lampſaco, & Spartiatis, & Delo, & Myndo, & Sicyoni, & Cariæ, & Samo, Pamphiliæque, & Lyciæ, & Alicarnaſſo, & Coo, & Sidæ, & Arado, & Phaſelidi, & Gortynæ, & Cnido, & Cypro, & Cyrenæ:

24. Quorum exemplum reſcripſerunt Schimhoni ſacerdoti ſummo.

25. Antiochus ergo Rex caſtra fecit contra Dora, ſecundo *die* adhibens contra illa manus, machinaſque faciens, & concluſit Tryphonem, ne egrederetur, aut ingrederetur quiſquam.

26. Quum autem miſiſſet ei Schimhon bis mille viros electos, auxiliaturos ipſi, & argentum, aurúmque, & vaſa multa:

27. Voluit quidem ea accipere, ſed poſtea irrita faciens quæcunque confecerat cum ipſo priùs, ut alienatus eſt ab ipſo;

28. Miſit ad ipſum quendam amicorum ſuorum Athenobium, qui communicaret cum ipſo, dicens; vos obtinetis vi Joppen, & Gazara, & Acram, quæ eſt Jeruſchalaimis, civitates regni mei.

29. Terminos earum deſolâſtis, & inflixiſtis plagam magnam in terra, dominantes locis multis in regno meo.

30. Nunc ergo tradite civitates, quas occupaviſtis, & tributa locorum, quibus dominamini, ex terminis, qui extra Jehudæam ſunt.

31. Sin minùs, date pro eis quingenta talenta argenti, & pro perditione, quam intuliſtis, & tributis locorum quingenta alia talenta: quòd ſi non feceritis, advenientes expugnabimus vos.

32. Veniens, itaque Athenobius, amicus Regis Jeruſchalaima, vidit gloriam Schimhonis, & repoſitorium cum vaſis aureis, & argenteis, apparatúmque tam multum, ut obſtupeſceret, & renunciavit ei verba Regis.

33. Cui reſpondens Schimhon, dixit; neque terram alienam occupavimus, neque res alienas detinuimus; ſed hæreditatem majorum noſtrorum, quæ ab inimicis noſtris injuſtè aliquâ occaſione occupata fuit:

34. Nos verò occaſionem habentes, vindicamus hæreditatem majorum noſtrorum.

35. De Joppe autem, Gazaríſque, quæ petis (hæc infligebant populo plagam magnam, & regioni noſtræ) horum *cauſâ* daturi ſumus talenta centum: ſed non reſpondit, *Athenobius* ei verbum.

36. Reverſus verò cum ira ad Regem, renunciavit ei ſermones iſtos, & gloriam Schimhonis, & quæcunque viderat: quamobrem iratus eſt Rex irâ magnâ.

37. Tryphon verò ingreſſus navigium, fugit Orthoſiada.

38. Itaque inſtituens Rex Cendebæum, ducem in regione maritima, & copias pedeſtres, & equeſtres dans ei:

39. Mandavit ei, ut caſtra metaretur adversùs Jehudæam, ædificaret Gedorum, & muniret Pylas, denique ut oppugnaret populum: Rex verò Tryphonem perſequutus eſt.

40. Itaque adveniens Cendebæus Jamniam, cœpit laceſſere populum, invadens Jehudæam, & captivum ducere populum, atque occidere; & ædificavit Gedorum;

41. Ubi ordinavit equites, copiáſque, ut procedentes percurrerent itinera Jehudææ, quemadmodum conſtituerat ipſi Rex.

CAPUT XVI.

Schimhon occumbit dolo.

QUapropter aſcendens Jochanan Gazaris, renunciavit Schimhoni patri ſuo, quæ conficiebat Cendebæus.

2. Schimhon verò accerſens duos filios ſuos ſeniores, Jehudam, & Jochananem, dixit eis: Ego, & fratres mei, paternáque domus mea geſſimus bella Jiſraëlis à juventute ad hodiernum uſque diem, & proſperè ſucceſſit adminiſtratione noſtrâ, ut liberaretur perſæpe Jiſraël.

3. Nunc autem conſenui, vos verò ad hoc officium miſericors his annis idonei eſtis: eſtote loco meo, & fratris mei, & procedentes pugnate pro gente noſtra; auxilium autem à cœlo adeſto vobis.

4. Deinde, quum delegiſſet è regione viginti millia peditum bellatorum cum equitibus, proficiſcentes contra Cendebæum, Modinis pernoctârunt.

5. Unde exſurgentes manè profecti ſunt in campum: ecce autem copiæ multæ obviàm venientes eis, pedeſtres cum equitibus; ſed torrens erat inter ipſos.

6. Habens autem caſtra ex adverſo eorum, ipſe cum populo ſuo, ut vidit populum formidine dubitantem trajicere torrentem, trajecit primus: quem videntes viri, trajecerunt poſt eum.

7. Tunc diviſit populum, equites in medio peditum collocans (equitatus enim adverſariorum multus *erat* valde.

8. Et clanxit tubis, ità verſo in fugam Cendebæo, & caſtris illius, ceciderunt ex illis confoſſi multi; reliqui verò confugerunt ad munitionem.

9. Tunc vulneratus eſt Jehuda, frater Jochananis; Jochanan verò eos perſequutus eſt, donec veniſſet ad Gedorum, quam ædificaverat *Cendebæus*.

10. Itaque fugerunt ad turres uſque, quæ *ſunt* in agro Aſchdodi, quum eam ſuccendiſſet igne: ceciderúntque ex eis ad viros bis mille: poſtea reverſus eſt in terram Jehudæ cum pace.

11. Ptolemæus autem, *filius* Abubi conſtitutus erat dux in campo Jerichuntis, habens argenti, & auri multum:

12. Erat enim gener ſacerdotis ſummi.

13. Hujus quum elatus eſſet animus, & vellet obtinere regionem, cogitavit dolum contra Schimhonem, & filios ejus, ut tolleret eos.

14. Schim-

14. Schimhon verò obibat civitates, quæ in regione erant, & curabat, quæ in eis curanda erant: ità deſcendit Jerichuntem ipſe, & Matthithia, Jehudáque, & filii ipſius, anno centeſimo ſeptuageſimo ſeptimo, menſe undecimo, hic eſt menſis Schebat.

15. Tum excipiens eos filius Abubi in munitionem parvam, quæ appellatur Dok, quam ædificaverat, dolo fecit eis convivium magnum, & abſcondit illic viros:

16. Quúmque affatim bibiſſet Schimhon cum filiis ſuis, exſurgens Ptolemæus, & qui aderant ipſi, ceperunt arma illorum; invadentéſque Schimhonem in convivio, occiderunt eum, & duos filios ejus; & quoſdam ex pueris ejus:

17. Faciens ſcelus magnum, & reddens mala pro bonis;

18. Deinde ſcripſit hæc Ptolemæus, mittens ad Regem, ut mitteret ipſi copias ad auxilium, & ſe traditurum regionem, ac civitates ipſi.

19. Miſit quoque alios Gazara, qui tollerent Jochananem, & chiliarchis miſit epiſtolas, ut venirent ad ſe, ut daret ipſis argentum, & aurum, donativáque:

20. Alios verò miſit, qui occuparent Jeruſchalaima, & montem templi.

21. Sed præcurrens quidam, renunciavit Jochanani Gazara, periiſſe patrem ipſius, & fratres ipſius, & miſit etiam, *inquiens*, ad occidendum te.

22. Quod audiens, obſtupefactus eſt admodum, & comprehendens viros, qui venerant ad perdendum ipſum, interfecit eos: cognoverat enim eos quærere, ut perderent ipſum.

23. Reliqui autem ſermones Jochananis, & bella ejus, & ſtrenua facta ejus: quæ fortiter geſſit, & ædificatio murorum, quos ædificavit, & actiones ejus:

24. Ecce hæc ſcripta ſunt in Chronicis ſummi ſacerdotii ejus, ex quo factus eſt ſacerdos ſummus poſt patrem ſuum.

Macbæorum Liber ſecundus.

CAPUT I.

Ignis in puteo ſervatus.

FRatribus, qui *ſunt* per Ægyptum, Jehudæis, fratres, qui *ſunt* Jeruſchalaimis, Jehudæi, & qui *ſunt* in regione Jehudææ, ſalutem, & pacem optimam:

2. Et bonis afficiat vos Deus, recordatus fœderis ſui, quod conſtituit cum Abrahamo, & Jitzchako, & Jahakobo, ſervis ſuis fidelibus:

3. Et det vobis animum omnibus ad colendum ipſum, & faciendum ipſius voluntatem corde maximo, & animo voluntario:

4. Et aperiat mentem veſtram in lege ſua, & in præceptis ſuis, & pacem efficiat:

5. Et exaudiens veſtras orationes, reconcilietur vobis, neque vos deſerat tempore calamitoſo.

6. Prout nunc hîc oramus pro vobis.

7. Regnante Demetrio anno centeſimo ſexageſimo nono, nos Jehudæi reſcripſimus vobis de afflictione, & impetu, qui ſupervenerat nobis annis illis, ex quo defecerat Jaſon, & comites ejus à terra ſancta, & regno.

8. (Qui poſtquam incendiſſent veſtibulum, & innocentem ſanguinem effudiſſent, nos orantes Dominum, ità exauditi ſumus, ut obtulerimus ſacrificia, & ſimilam, accenderimus lucernas, & panes propoſuerimus.)

9. Ut nunc etiam agatis dies tabernaculorum Cislevo menſe.

10. Anno centeſimo octogeſimo octavo, qui Jeruſchalaimis, & in Jehudæa ſunt, ſenatus, populúſque Jehudæ Ariſtobulo magiſtro Ptolemæi Regis (qui eſt è gente unctorum ſacerdotum) & Jehudæis, qui ſunt in Ægypto, ſalutem, & incolumitatem.

11. E magnis periculis à Deo ſervati maximas gratias agimus ei, ut qui in Regem fuiſſemus dimicaturi.

12. Is enim eduxit eos, qui dimicaverant inſtructâ acie contra civitatem ſanctam.

13. Nam veniens dux in Perſida, & copiæ comitantes eum, quæ ſuſtinere non poſſe videbantur, conciſæ ſunt in loco ſancto Nanææ, ſacerdotibus, qui Nanææ miniſtrant, verbis doloſis utentibus.

14. Ut enim congreſſurus cum ea advenit in locum Antiochus, & amici comitantes ipſum, accipiendarum pecuniarum causâ, dotis nomine.

15. (Quas proponebant ipſi ſacerdotes Nanææ, ipſo accedente cum paucis in ambitum fani) concludentes illi templum.

16. Poſtquam introiviſſet Antiochus, aperuerunt abditam ſpecûs portam, & jacientes lapides, tanquam fulgure obruerunt ducem, eúmque in membra dividentes, capita ademta iis, qui foris erant, projecerunt.

17. In omnibus benedictus *ſit* Deus noſter, qui tradidit eos, qui fecerant impiè.

18. Acturi in Cislevo, vigeſimo quinto die, purificationem templi, opus eſſe duximus, ut exponeremus vobis, ut ipſi quoque celebretis æquè diem ignis illius, ac tabernaculorum: quando Nechemja, qui exſtruxerat templum, & altare, obtulit ſacrificium.

19. Etenim, quum in Perſidem agerentur Majores noſtri, ſacerdotes pii, qui tum erant, accipientes de igne altaris clàm, abſconderunt in cavo putei fundum habentis aridum, in quo collocaverunt *eum* tutò, adeò ut omnibus ignotus eſſet locus.

20. Prætergreſſis autem annis multis, quando viſum eſt Deo, miſſus Nechemja à Rege Perſidis poſteros Sacerdotum, qui abſconderant, miſit ad ignem illum: quúmque expoſuiſſent nobis, ſe non inveniſſe ignem, ſed aquam denſam:

21. Juſſit eos haurientes inde afferre; & ubi oblata ſunt, quæ ad ſacrificia pertinebant, juſſit ſacerdotes Nechemja inſpergere aquâ, & ligna ipſa, & quæ incumbebant illis:

22. Quod poſtquam factum eſt, & tempus advenit, quo ſol reſplenduit, qui priùs erat nubilus, accenſa eſt pyra magna, adeò ut admirarentur omnes.

23. Tunc orationem habebant ſacerdotes, quum abſumeretur ſacrificium, ſacerdotes (*inquam*) & *populares* omnes inci-

piente Jonathante, reliquis verò acclamantibus, ut Nechemjâ.

24. Erat autem oratio illa hujusmodi: Domine, Jehova, Deus omnium creator, formidabilis, & potens, justúsque, & misericors:

25. Solus Rex, & bonus, solus beneficentissimus, solus justus, & omnipotens, ac æternus, qui conservas Jisraëlem ab omni malo, qui fecisti Majores electos, & sanctificâsti eos;

26. Accipe sacrificium hoc pro toto populo tuo Jisraële, & custodi partem tuam, atque sanctifica.

27. Ampliùs collige turbam dispersam nostram; in libertatem assere eos, qui serviunt in gentibus, qui nihil fiunt, & abominationi sunt, respice; & agnoscant gentes ipsæ te esse Deum nostrum.

28. Tormentis affice eos, qui potentiâ abutuntur, & contumeliosi sunt superbè:

29. Planta populum tuum in loco sancto tuo, sicut dixit Mosche.

30. Sacerdotes autem psallebant hymnis interea.

31. Postquam verò consumta sunt ea, quæ erant sacrificii, tunc residuam aquam Nechemja jussit lapidibus maximis capi.

32. Quod ubi factum est, flamma accensa *in eis*, per relucens ex adverso lumen ab altari ipso, *aqua* consumta est.

33. Quúmque manifestum fuisset hoc factum, & nunciatum Persarum Regi, venientibus in locum, ubi ignem absconderant sacerdotes, qui abducti fuerant, aquam paruisse, ex qua Nechemja res purificâsset ad sacrificia pertinentes;

34. Rex circumsepivit locum re probatâ, & sanctum effecit:

35. Et multa accipiens munera, variáque donavit Rex, quæ gratiosè largiri placuit.

36. Vocavit autem Nechemjâ locum illum Nephtar, quod si interpreteris, purificationem sonat: vocatúrque à vulgo Nephtar.

CAPUT II.

Annales Jehudæorum.

INvenitur autem in scriptis Jirmejam prophetam jussisse eos, qui decortandi erant, ut ignem acciperent, prout significatum est.

2. Et mandavisse prophetam iis, qui deportandi erant, quum daret ipsis legem, ut non obliviscerentur præceptorum Dei, ac non aberrarent cogitationibus, videntes simulacra aurea, argenteáque, & mundum circumstantem ea;

3. Et alia dicentem hujusmodi; hortatum esse, ne absisteret lex ab animo ipsorum.

4. Erat quoque in eadem scriptura, ut tabernaculum, & arcam jusserit idem propheta divino responso facto unà secum iter facere:

5. Quúmque processisset ad montem quem Mosche conscendens, spectaverat hæreditatem Dei, venientem Jirmejam invenisse domicilium in spelunca factum, & tentorium, & arcam, atque altare suffitûs intulisse illuc, & januam obstruxisse.

6. Advenientes autem quosdam eorum, qui unà comitabantur, ut annotarent viam, non potuisse invenire eam;

7. Quod ubi cognovit Jirmeja, increpantem eos dixisse, incognitum fore locum illum, donec congreget Deus venturam congregationem populi, factâ misericordiâ;

8. Tunc autem Dominum demonstraturum illa, & apparituram gloriam Domini, ac nubem; quemadmodum etiam tempore Moschis manifesta fuerat, & Schelomone postulante, ut locus sanctificaretur, magnificè fuerat patefacta.

9. Idque, quum præditus sapientiâ obtulit sacrificium dedicationis, & consecrationis templi:

10. Quemadmodum etiam Mosche apud Dominum orante, descendit ignis de cœlo, & sacrificia consumsit: sic etiam Schelomone orante, descendens ignis, consumsit holocausta.

11. Quum dixit Mosche, propterea quòd non fuisset comestum sacrificium pro peccato, fuisse consumtum.

12. Similitérque Schelomo dies octo celebravit.

13. Enarrabantur autem, & in scriptis illis, & in commentariis Nechemjæ res eædem, & quemadmodum comportans bibliothecam, accumulavit scripta de Regibus, & prophetis, scriptáque Davidis, & de donariis Regum epistolas.

14. Similiter autem Jehuda ea, quæ interciderant propter bellum, quod accidit nobis, comportavit omnia, súntque ea apud nos.

15. Horum igitur si indigebitis, qui exportent ad vos, mittite.

16. Celebraturi ergo purificationem, hanc rescripsimus vobis; rectè igitur feceritis, si dies eosdem celebrabitis.

17. Deus autem, qui servavit totum populum suum, idem reddit hæreditatem omnibus, regnúmque, & sacerdotium, & sanctificationem;

18. Quemadmodum promisit in lege: speramus enim in Deo, ipsum citò misserturum nostri, & congregaturum *nos* è terra, quæ subest cœlo, in locum sanctum:

19. Nam exemit nos è magnis malis, & locum purgavit.

20. Res autem à Jehuda Macbæo gestas, & fratribus ejus, & templi magni purificationem, & aræ dedicationem:

21. Etiámque prælia in Antiochum illustrem, & Eupatorem, filium illius gesta:

22. Et illustria signa è cœlo edita viris pro Jehudaismo certatim agentibus strenuè; adeò ut totam regionem, quum pauci essent, depopulati sint, & barbaras turbas persecuti:

23. Et celebre in toto orbe habitabili templum instauraverint, civitatémque liberaverint, & leges (quæ mox dissolvendæ erant) restituerint, Domino cum omni æquitate placato in ipsos:

24. *Hæc* à Jasone Cyrenæo declarata libris quinque, tentabimus uno volumine contrahere.

25. Nam considerantes confusionem numerorum, & difficultatem propositam iis, qui volunt evolvere narrationes hujus historiæ propter materiæ multitudinem;

26. Curavimus, ut volentibus legere exhiberetur delectatio, studiosis rei memoria complectendæ facilitas, omnibus denique in librum hunc incidentibus utilitas.

27. Ac nobis quidem, qui molestiam suscepi-

pimus conficiendæ epitomes, non facile, ſed *plenum* fuit ſudorum opus, ac vigiliarum:

28. Quemadmodum ei, qui parat convivium, & quærit omnem utilitatem, res difficilis eſt. Veruntamen ad habendas gratiarum actiones à multis, libenter moleſtiam hanc ſuſtinebimus.

29. Accuratam quidem de ſingulis rebus tractationem auctori concedentes; maximè verò laborantes, ut lineamentis epitomes inſiſtamus.

30. Quemadmodnm enim novæ domûs architectum oportet curam habere totius ſtructuræ, qui autem encauſticen, & picturam aggreditur, eum oportet res ad ornatum proprias exquirere; ſic etiam de nobis cenſeo:

31. Auctori quidem hiſtoriæ convenire, ut penetret, & ambulacra faciat verborum, multáque rimetur in rebus ſingularibus;

32. Ei verò, qui enarrationem inde excerptam facit, concedendum eſſe, ut brevitatem dictionis ſectetur, & quæ ad exornationem cauſarum pertinent, averſetur.

33. Hinc ergo narrationis initium faciamus, ad ea, quæ præfari oportuit, hoc tantùm adjungentes: Stolidum enim fuerit ante hiſtoriam *multis* circumfluere; hiſtoriam verò contrahere.

CAPUT III.

Sanctitas templo divinitus conſervata.

DUm ſancta civitas cum omni pace habitaretur, & leges conſervarentur optimè propter pietatem Oniæ, ſacerdotis ſummi, & improbitatis odium.

2. Accidit, ut ipſi quoque Reges honorarent hunc locum, & templum miſſis muneribus optimis decorarent;

3. Adeò ut Seleucus ipſe, Rex Aſiæ ſuppeditaret de ſuis reditibus omnes ſumtus ad miniſteria publica ſacrificiorum pertinentes.

4. Schimhon autem, quidam ex Binjaminis tribu, præfectus templo conſtitutus, quum adversùs ſacerdotem ſummum de iniquitate, quam volebat in civitate tueri, contenderet;

5. Eò quòd vincere Oniam non poterat, venit ad Apollonium, Thraſæi filium, qui eâ tempeſtate dux erat Cœles Syriæ, atque Phœniciæ:

6. Et renunciavit ei pecuniis, quarum numerus dici non poterat, plenum eſſe gazophylacium Jeruſchalaimis; adeò ut multitudo earum, quæ ex tributis colligebantur, eſſet innumerabilis, & minimè venirent eæ ad ſacrificiorum rationem, fieri autem poſſe, ut illæ ſub poteſtatem Regis reciderent.

7. Congreſſus autem Apollonius cum Rege, de indicatis ipſi pecuniis expoſuit ei; qui ut antè elegerat Heliodorum, præfectum ærario, miſit eum, & mandata dedit, ut prædictarum pecuniarum exportationem faceret.

8. Itaque ſtatim Heliodorus inſtituit profectionem, ſpecie quidem, tanquam Cœles Syriæ, & Phœniciæ civitates obiturus; ſed facto propoſitum Regis effecturus.

9. Quum autem veniſſet Jeruſchalaima, & benignè à ſummo ſacerdote civitatis acceptus eſſet, expoſuit de facto indicio illo, & cujus causâ adeſſet, demonſtravit, rogavítque an ex veritate hæc ità ſe haberent.

10. Cui, ut ſacerdos ſummus oſtendit depoſita eſſe viduarum, orphanorúmque.

11. Quædam verò etiam Hircani eſſe filii Tobijæ, viri præſtantis excellentiâ, non autem ejuſmodi, ut calumniatus fuerat impius ille Schimhon, eáque omnia eſſe quadringenta talenta argenti, & ducenta auri.

12. Et injuriâ affici eos, qui res ſuas crediderunt ſanctimoniæ illius loci, & honorati in univerſo mundo templi majeſtati, & inviolatæ religioni; illud omnino fieri non poſſe:

13. Heliodorus propter mandata, quæ habebat, Regis, dixit ea planè in ærarium Regis eſſe inferenda.

14. Ac dicto die ingrediebatur, ut pecuniarum iſtarum ratione habitâ de iis ordinaret: itaque fuit non parva in tota civitate anguſtia.

15. Sacerdotes verò ante altare ſacris veſtibus induti, projiciebant ſe ipſos, & inclamabant cœlum versùs eum, qui leges tulit depoſiti, ut iis, qui depoſuerant pecunias illas, integras conſervaret.

16. Neque poterat, quiſquis videbat ſummi ſacerdotis vultum, quin vulneraretur mente; nam aſpectus, & mutatus color declarabat anguſtiam, quæ urgebat animum ipſius:

17. Circumfuſus enim erat viro illi timor quidam, & horror corporis ex quibus manifeſtus efficiebatur contemplantibus dolor, qui inerat cordi.

18. Alii verò ex ædibus gregatim exſiliebant ad publicam ſupplicationem, eò quòd abiturus eſſet in contemtum locus:

19. Et ſuccinctæ ſub mammas mulieres ciliciis vias implebant, incluſæque virgines aliæ quidem ad portas concurrebant, aliæ ad muros, aliæ verò per feneſtras proſpectabant flexæ.

20. Et omnes protendentes manus in cœlum, deprecabantur.

21. Eratque miſeranda promiſcuæ multitudinis proſtratio, & ſacerdotis ſummi in anguſtia magna verſantis exſpectatio.

22. Hi ergo invocabant omnipotentem Dominum, ut res creditas integras eis, qui crediderant, cum omni ſecuritate conſervaret.

23. Heliodorus verò, quum illud, quod decretum fuerat, faceret, ipſo ibidem cum ſatellitibus ad ærarium jámque præſente.

24. Ille ſpirituum, & omnis poteſtatis princeps illuſtre ſignum effecit magnum, adeò ut omnes, qui fuerant auſi convenire, obſtupefacti potentiâ Dei in deliquium animi, formidinémque converterentur.

25. Apparuit enim quidam equus ipſis, terribilem habens ſeſſorem, & pulcherrimo tegmine adornatus, qui delatus impetu, impegit Heliodoro anteriores ungulas, qui autem inſidebat, armaturam auream habere videbatur.

26. Alii quoque duo ante ipſum apparuerunt adoleſcentes, robore decori, elegantiſſimi gloriâ, & amictu ſpecioſi, qui etiam ab utroque latere adſtantes, indeſinenter eum flagellabant, multas ei injicientes plagas.

27. Quum

27. Quum itaque subitò in terram cecidisset, & multis tenebris circumfusus esset, rapientes simul eum, & imponentes lecticæ *satellites*,

28. Eum, qui modò cum multa concursatione, & toto satellitio in prædictum ingrediebatur gazophylacium, eum, *inquam*, qui auxilium ab armis nullum consequi potuerat, extulerunt.

29. Manifestè agnoscentem potentem administrationem Dei, atque hic quidem divinâ efficacitate mutus, & omni privatus spe, ac salute jacebat.

30. Illi verò Domino benedicebant, qui supremâ gloriâ suum locum affecisset; & templum illud, quod paulo antè metu, ac turbatione plenum fuerat, ut omnipotens Dominus apparuit, gaudio, lætitiâque impletum est.

31. Quidam verò ex Heliodori familiaribus citò rogaverunt Oniam, ut invocaret Altissimum, ut vitam gratiosè donaret homini, qui planè jacebat animam acturus.

32. Tum veritus sacerdos summus, ne fortè suspicionem haberet Rex maleficium aliquod in Heliodorum à Jehudæis consummatum esse, sacrificium obtulit pro salute illius viri:

33. Quúmque sacerdos summus Deum exorasset, iidem adolescentes iterum apparuerunt Heliodoro, iisdem vestibus induti, & stantes dixerunt, multas habe gratias Oniæ sacerdoti summo; nam propter eum gratiosè vitam tibi donavit Deus.

34. Tu verò è cœlo flagellatus, denuncia omnibus maximum Dei robur; atque his dictis disparuerunt.

35. Heliodorus autem, quum sacrificium obtulisset Domino, & vota maxima vovisset ei, qui vitam ipsi reparaverat, Oniámque salutâsset, castra movens, ad Regem reversus est:

36. Testificans omnibus, quæ aspectu viderat, opera Dei maximi.

37. Interrogante autem Rege Heliodorum, quisnam aptus esset, qui adhuc semel mitteretur Jeruschalaima, dixit;

38. Si quem habes hostem, aut rebus tuis insidiantem, hunc mitte illuc, & flagellatum recipies ipsum; si tamen salvus evaserit; eò quòd in loco reverà quædam est Dei potentia.

39. Nam ille, qui habitationem cœlestem obtinet, inspector est, & adjutor illius loci; qui venientes ad malefaciendum verberat, & perdit.

40. Atque sic quidem cesserunt res Heliodori, & custodia gazophylacii.

CAPUT IV.

Calumniæ & cædes in ordine sacerdotali.

ILle autem Schimhon, de quo antè diximus, qui index fuerat pecuniarum, & patriæ, malè loquebatur de Onia, tanquam si ipse, & Heliodorum impulisset, & malorum artifex extitisset;

2. Virúmque bene de civitate meritum, & curatorem gentilium suorum, legúmque studiosum, insidiatorem in negotia *Regis* audebat dicere.

3. Sed quum inimicitia eò usque procederet, ut etiam per aliquem eorum, qui à Schimhone probabantur, cædes committerentur:

4. Considerans Onias difficultatem contentionis, & Apollonium furere velut Cœles Syriæ, & Phœniciæ ducem adaugendo malitiam Schimhonis, ad Regem se ipsum contulit;

5. Non quòd civium accusator esset, sed spectans illud, quod publicè, privatímque toti multitudini conducebat.

6. Videbat enim sine regali providentia fieri non posse, ut res ampliùs sortirentur pacem, & Schimhonem non cessaturum à dementia ista.

7. Sed quum Seleucus vitam morte commutâsset, & regnum Antiochus, qui illustris cognominabatur, accepisset; ambivit Jason frater Oniæ summum sacerdotium.

8. Pollicitus Regi pro consequutione trecenta sexaginta talenta argenti, & alterius cujusdam reditûs talenta octoginta:

9. Præterea etiam promittebat se alia centum quinquaginta constituturum, si concederetur ipsi potentiâ suâ gymnasium, & Ephebórum ludum sibi constituere, & cives Jeruschalaimorum cum Antiochenis conscribere.

10. Quum autem annuente Rege principatum obtineret, statim ad Græcum ritum tribules suos traduxit;

11. Et humana Regum indulta Jehudæis proposita per Joannem, patrem Eupolemi, (qui legationem pro amicitia, & societate ad Romanos habuerat) exorata dejecit, legalesque administrationes dissolvens, illegitima novavit instituta.

12. Ultrò enim sub ipsam arcem gymnasium fundavit, & potentissimos Ephebórum subigens, sub petaurum duxit.

13. Atque hoc pacto invalescebat quidam Hellenismus, & progressus morum alienigenarum, propter supremam istam istius impii, ac non sacerdotis summi Jasonis impuritatem.

14. Adeò ut non ampliùs alacres sacerdotes essent ad ministeria altaris: sed templum ipsum contemnentes, & sacrificia negligentes, festinabant communicare cum iniquo palæstræ spectaculo post disci provocationem.

15. Patrios quidem honores nihili facientes; Græcanicas verò glorias pro optimis ducentes.

16. Quorum etiam causâ pervasit ipsos gravis calamitas, quum quorum æmulabantur ductum, & quibusomnino volebant conformari, hos inimicos, atque ultores habuerunt.

17. Nam impiè contra divinas leges venire non est facile; veruntamen hæc sequens tempus declarabit.

18. Quum autem celebraretur quinquennale certamen Tyri, cui Rex aderat:

19. Misit Jason iste sceleftus spectatores tanquam Antiochenses è Jeruschalaimis, exportantes argenti drachmas trecentas ad sacrificium Herculis, quas etiam ipsi, qui exportabant, postulaverunt non erogari ad sacrificium:

20. Sed propter ipsos, qui apportabant, erogavit ad triremes comparandas.

21. Misso autem in Ægyptum Apollonio, filio

filio Menesthei, propterea quòd ad obtinendas primas à Philometore Rege accersitus erat, percipiens postea Antiochus eum à rebus suis alienum factum esse, curavit, ut contra ipsum confirmaretur: quamobrem Joppen venit, ac inde profectus est Jeruschalaima.

22. Ubi magnificè à Jasone, & civitate acceptus cum facibus, & acclamationibus introductus est: postea hoc modo in Phœnicia abducto exercitu constitit.

23. Post triennium verò misit Jason Menelaum fratrem Schimhonis, cujus antè meminimus, afferentem pecunias Regi, & de negotiis necessariis monita facturum.

24. Hic verò commendatus Regi, quum gloriam tribuisset ei coram potestate, ad se ipsum transtulit sacerdotium summum, eò quòd Jasonem talentis argenti trecentis superâsset.

25. Quum itaque regalia mandata accepisset, advenit, nihil quidem sacerdotio summo dignum afferens, sed animos crudelis tyranni, bestiæque barbaræ impetus habens.

26. Ac Jason quidem, qui proprium fratrem abdicaverat, abdicatus ab altero profugus, in Hammoniticam regionem expulsus est:

27. Menelaus verò principatum obtinuit, sed promissarum Regi pecuniarum nihil curavit; exigebat verò eas Sostratus, præfectus arci:

28. Ad hunc enim pertinebat rerum, quæ ex vectigalibus colligebantur, exactio: quamobrem hi duo à Rege accersiti sunt.

29. Ac Menelaus quidem reliquit sacerdotii successorem Lysimachum, fratrem suum: Sostratus verò Craterem, præfectum Cypriis.

30. His autem hoc modo constitutis, accidit, ut Tarsenses, & Mallotæ seditionem moverent; eò quòd Antiochidi, pellici Regis, dono dati essent.

31. Celerrimè itaque Rex venit ad constituendum res illas, relicto, qui vices fungeretur, Andronico ex viris dignitate præstantibus.

32. Ratus autem Menelaus se arripuisse occasionem commodam, aurea quædam instrumenta templi subtrahens, donavit Andronico, & alia vendidit Tyrum, & in civitates circumjacentes *exportata*.

33. Quod bene cognoscens Onias, redarguit, postquam secessisset in locum tutum, Daphnen, quæ ad Antiochiam sita est.

34. Quare Menelaus assumtum seorsim Andronicum hortatus est, ut Oniam occideret; qui veniens ad Oniam (quum persuasus esset ad dolum, dexteráque datâ cum juramentis confirmatus) & dans dexteram, quàmvis suspectus esset, persuasit, ut ex asylo procederet: itaque eum repente circumclusit, nullâ justi reverentiâ ductus:

35. Quam ob causam non solùm Jehudæi, sed etiam multi ex aliis gentibus indignati, tulerunt ægerrimè injustam hanc hujus viri cædem.

36. Rege autem revertente è partibus Ciliciæ, compellaverunt eum Jehudæi, qui in civitate erant, suffragantibus etiam odio improbitatis Græcis, eò quòd præter rationem Onias interfectus esset.

37. Itaque Antiochus ex animo contristatus, & versus ad misericordiam, etiamque lachrymans propter temperantiam defuncti summamque modestiam,

38. Et accensus animo statim Andronici purpuram abstulit, vestes disrupit, circumduxit per totam civitatem in eum locum, ubi impiè Oniam occiderat, & illic homicidam vitâ privavit; Domino dignam ipsi punitionem rependente.

39. Sed quum sacrilegia multa fierent per civitatem à Lysimacho, conscio Menelao, & fama foris pervulgata esset, congregavit se multitudo contra Lysimachum, multis jam aureis instrumentis varias in partes ablatis.

40. Quúmque excitatæ turbæ irâ plenæ essent, armans contrà Lysimachus ad ter mille viros, cœpit manus injustas inferre, duce imprimis Chauranensi quodam, provecto ætate, nec verò minùs amentiâ.

41. Illi verò simul videntes quoque impressionem Lysimachi, arripientes alii saxa, alii fustes densos, alii verò ex adjacente cinere, quod depsebant, pugillis prehendentes, projiciebant in milites Lysimachi.

42. Eámque ob causam multos quidem eorum vulnerârunt, multos verò etiam prostraverunt, multósque ad fugam compulerunt, ipsum denique sacrilegum propè gazophylacium interfecerunt.

43. De his autem constitutum est judicium contra Menelaum:

44. Et adveniente Rege Tyrum contra ipsum, accusationem fecerunt tres viri à senatu missi.

45. Menelaus verò jam deprehensus, promisit pecunias multas Ptolemæo, filio Dorymenis, ut persuaderet Regi.

46. Quamobrem accepta eâ Ptolemæus abductum Regem in quoddam peristylium, ut refrigeraturum se, traduxit *à sententia*.

47. Qui auctorem quidem totius mali, Menelaum absolvit ab accusationibus; miseros autem illos, qui si etiam apud Scythas dixissent causam, liberi à condemnatione fuissent absoluti, illos adjudicavit morti.

48. Itaque celeriter pœnam injustam subierunt, eò quòd antea pro civitate, populóque, & sacris vasis dixissent causam.

49. Eámque ob causam Tyrii quoque odio improbitatis istius adducti, res ad sepulturam eorum pertinentes suppeditaverunt magnificè.

50. Menelaus verò propter summam potentiorum avaritiam, magnus civium suorum insidiator effectus, mansit in principatu inolescens malitiâ.

CAPUT V.

Antiochus spoliat templum.

SUb idem verò tempus secundam profectionem Antiochus in Ægyptum comparavit.

2. Accidit autem per totam civitatem fermè ad quadraginta dies, ut apparerent in aëre currentes equites, auratos amictus habentes, & lanceis turmæ ritu armati, gladiisque strictis.

3. Et turmæ equitum dispositæ, congressionésque factæ, & incursiones utrorúmque, & clypeorum agitationes, & spicula multa, & tela conjecta, & aureorum ornamento-

rum

rum ſplendores, & loricæ omnigenæ.

4. Quamobrem omnes expetebant, ut oſtentum iſtud bene cederet,

5. Sed quum increbuiſſet falſus ſermo, tanquam ſi commutaſſet Antiochus vitam *morte*, aſſumens Jaſon mille viros minimùm repentè in civitatem fecit impreſſionem: quibus jam ſuper murum convenientibus, ac denique jam occupatâ civitate Menelaus in arcem confugit.

6. Jaſon verò faciebat cædes civium ſuorum, nemini parcens, non cogitans ſecum proſperitatem *ſævientis* in cognatos infelicitatem eſſe maximam.

7. Quum itaque videretur ſibi hoſtium, ac non gentilium tropæa diruere; dominatum non obtinuit, ſed pro fine inſidiarum percipiens pudorem, profugus iterum in regionem Hammonitarum abiit:

8. Itaque terminum malæ converſationis ſortitus eſt, quum incluſus apud Aretam Regem Arabum, in civitatem unam ex altera fugiens, perſequutione preſſus ab omnibus, exoſus ut deſertor legum, & exſecrabilis ut patriæ, civiúmque carnifex, in Ægyptum ejectus eſt.

9. Et qui multos è patria extorres fecerat, extorris periit, delatus ad Lacedæmonios tanquam ſi ob cognationem fuiſſet *apud illos* protectionem conſequuturus.

10. Et qui multitudinem inſepultorum ejecerat, nullo fuit comitatus luctu, neque ſepulturam ullam qualemcunque, nedum patrium ſepulchrum habuit.

11. Sed poſtquam iſta innotuiſſent Regi, concepit pro rebus factis Jehudæos defecturos eſſe: Itaque jungens, venit ex Ægypto, efferatus animo, & civitatem occupavit armis:

12. Ubi mandavit militibus conſcindere, ac non parcere obviis quibuſque, & eos, qui domos conſcenderent, trucidare.

13. Itaque fiebant juvenum, & ſenum occiſiones, virorúmque, & mulierum, ac puerorum deletio: virginúmque, & infantium cædes:

14. Adeò ut octoginta millia totis diebus tribus conſumti ſint: quadraginta quidem trucidationibus, & *alii* non pauciores cæſis venditi.

15. Non contentus autem iſtis, auſus eſt in ſanctiſſimum totius terræ templum ingredi, ducem habens Menelaum, qui proditor legum fuerat, & patriæ:

16. Et ſceleratis manibus ſacra vaſa capiens, & quæcunque ab aliis Regibus ad augmentum, gloriamque loci, & honorem fuerant repoſita, prophanis manibus contrectans.

17. Elatus eſt mente Antiochus, non cognoſcens propter peccata eorum, qui civitatem habitaverant, Dominum ad breve tempus iratum fuiſſe, ac propterea deſpectum fuiſſe locum.

18. Quòd ſi non eveniſſet, neque in multa peccata fuiſſent delati, quemadmodum Heliodorus (qui miſſus fuerat à Seleuco Rege ad inſpectionem gazophylacii) hic quoque in ipſo aditu repentè flagellatus, averſus fuiſſet ab audacia ſua.

19. Verùm non propter locum gentem Dominus, ſed propter gentem locum elegerat.

20. Ac propterea idem locus, qui unà fuerat particeps adverſorum caſuum, qui fuerunt in gente, poſtea communicavit beneficiis; & qui relictus fuerat omnipotentis irâ, iterum ex maximi Domini conciliatione cum omni gloria fuit reſtitutus.

21. Antiochus igitur mille octingenta talenta exportans è templo celerrimè in Antiochiam ſeceſſit, exiſtimans præ ſuperbia ſe cùm terram navigabilem, tum mare ipſum pervium pedibus effecturum propter elationem cordis.

22. Sed reliquit etiam præfectos, ut malè afficerent gentem; Jeruſchalaimis quidem Philippum, genere Phrygem, moribus magis barbarum, quàm qui conſtituerat ipſum;

23. Garizimis verò Andronicum, ac præterea Menelaum, qui peſſimè *aliorum* omnium ſupra cives efferebatur, ut adversùs cives Jehudæos animum habebat inimiciſſimum.

24. Et miſit abominationum principem Apollonium cum exercitu, nempe viginti duobus millibus, mandans, ut omnes, qui juſtâ ætate erant, jugularet; mulieres verò, & juniores venderet.

25. Hic autem, quum veniſſet Jeruſchalaima, ſimulans ſe pacificum, cohibuit ſe uſque ad ſanctum diem ſabbathi; quo occupans feriantes Jehudæos, illos milites, qui parebant ipſi, mandavit armari.

26. Itaque egreſſos omnes ad ſpectandum confodit, & per civitatem cum armis diſcurrens, multam peremit multitudinem.

27. Jehuda verò Macbæus novem aliis comitantibus ſecedens, in montibus ferarum more tranſigebat vitam cum ſuis comitibus; qui gramineo alimento veſci perſeverabant, ne contaminationis illius eſſent participes.

CAPUT VI.

Antiochus ſævit in Jehudæos.

PAulo poſt tempore miſit Rex ſenem Antiochenum, qui cogeret Jehudæos, ut tranſilientes à patriis legibus non regerentur legibus ipſis Dei:

2. Et contaminans templum, quod erat Jeruſchalaimis, Jovis Olympii; illud verò, quòd erat Garizimis (prout erant habitatores loci) Jovis hoſpitalis nominaret.

3. Difficilis autem, & gravis erat populo malitiæ hujus inſtitutio:

4. Nam templum luxu, & comeſſationibus implebatur à gentibus, molliter vitam conſumentibus cum meretricibus, & in ſacro ædis ambitu ad mulieres ſe adjungentibus, etiámque intrò ferentibus, quæ non conveniebant.

5. Et altare rebus illegitimis, quas lex vetuerat, implebatur.

6. Neque verò celebrare licebat ſabbatha, neque patrias ſolennitates obſervare, neque ſimpliciter ſe Jehudæum confiteri:

7. Sed ducebantur cum acerba neceſſitate die natali Regis ſingulis menſibus ad viſcerationem; & quum erat Dionyſiorum feſtum, cogebantur hederam ferentes pompam Baccho ducere.

8. Decretum quoque prodiit in vicinas civi-

civitates Græcas, ſuggerente Ptolemæo, ut contra Jehudæos eadem ratione viſceratio fieret:

9. Qui autem ad ritus Græcos tranſire nollent, ii jugularentur, itaque nihil niſi miſeria inſtans videri poterat.

10. Nam duæ mulieres, quæ filios circumciderant, abductæ ſunt, ad quarum ubera ſuſpenſis natis, publicè per civitatem circumductas eas, deorſum à muro præcipitaverunt.

11. Alii verò inter ſe concurrentes ad ſpeluncas, ut latentes ſeptimum diem celebrarent, indicati Philippo concremati ſunt; quia religio fuerat ipſis, ut ſibi ſuccurrerent, propter gloriam diei religioſiſſimi.

12. Itaque hortor eos, qui librum hunc legunt, ne propter calamitates iſtas contrahantur, ſed cogitent ſupplicia hæc non ad interitum, ſed ad eruditionem generis noſtri ſpectare:

13. Etenim quod non diu ſinuntur, qui agunt impiè, ſed ſtatim in ſupplicia incidunt, magnæ beneficentiæ ſignum eſt:

14. Non enim judicavit Dominus, quemadmodum etiam in aliis gentibus longâ patientiâ differt, donec ipſi ad complementum peccatorum concurrentes puniantur, ità etiam nobis faciendum eſſe; ut poſtea non ulciſcatur nos, ſi tandem ad peccatorum ſummum perveniremus.

15. Quamobrem miſericordiam quidem nunquam aufert à nobis; ſed erudiens cum calamitate non derelinquit populum ſuum:

16. Verùm hæc ad commonitionem dicta à nobis ſunto.

17. Nunc his paucis poſitis ad narrationem veniendum.

18. Elhazar quidam ex primoribus ſcribis vir, jam profectus ætate, & aſpectu faciei pulcherrimus, cogebatur hiare, ut comederet ſuillam carnem,

19. Hic autem conjunctam gloriâ mortem potiùs, quàm vitam cum abominatione complectens, ultrò ad tormentum accedebat;

20. Idque ſe inflectens palàm, quemadmodum oportet accedere eos, qui ſe audent ab eis defendere, quæ propter vivendi ſtudium guſtare eſt nefarium.

21. Ac illi quidem, qui ad illegitimam viſcerationem illam conſtituti erant, propter notitiam, quæ ab antiquis temporibus cum viro hoc *interceſſerat*, aſſumtum eum ſeorſim hortabantur, ut afferens carnes, quæ ab ipſo comparatæ eſſent, uteretur iis, quibus conveniret ipſi: ſed ità ſimularet, quaſi comederet *ſecundùm* ea, quæ à Rege mandata erant, de carnibus ſacrificii.

22. Ut hoc facto liberaretur à morte, & propter veterem cum ipſis amicitiam humanitatem conſequeretur.

23. Hic autem honeſtam ſuſcipiens cogitationem, & dignam ætate, ac ſenectutis excellentiâ, & comparata, ac ſpectata canitie, optimâque à puero educatione, ac potiùs ſanctâ, & divinitùs inditâ legis inſtitutione, continuò reſpondit, edicens, ut citò ad ſepulchrum præmitteretur.

24. Non enim hac ætate noſtrâ (*inquit*) dignum eſt, ſimulare, ut multi juvenes ſtatuentes Elhazarum nonagenarium tranſiviſſe ad alienigenarum ritus;

25. Illi quoque propter ſimulationem meam, & propter paululam iſtam, & momentaneam vitam ſeducantur per me, & abominandam maculam ſenectutis comparem.

26. Etenim ſi ad præſens extrahar è ſupplicio humano, at omnipotentis manus, neque vivus, neque mortuus effugiturus ſum.

27. Quapropter nunc quidem viriliter vitam commutans *morte*, cum hac ſenectute dignus videbor;

28. Tum juvenibus exemplum nobile reliquero, ut alacriter, & generosè pro gravibus, & ſanctis legibus honeſtam mortem oppetant; atque his dictis ad tormentum confeſtim venit:

29. Iis, à quibus ducebatur, animum illum benevolum, quem pauló antè ipſi exhibuerant, in malevolum convertentibus, propter ſermones, quos antè habuerat, prout ipſi dementiam eſſe cogitabant.

30. Quum autem plagis moriturus eſſet, ingemiſcens dixit; Domino, qui ſanctam cognitionem habet, manifeſtum eſt, me, quum potuerim liberari à morte, duros perferre corpore dolores flagellorum, animo verò libente propter reverentiam ipſius hæc pati.

31. In hunc igitur modum emigravit ille, non tantùm juvenibus, ſed etiam plurimis è gente mortem ſuam pro exemplo animi generoſi, & monimento virtutis relinquens.

CAPUT VII.

Conſtantia ſeptem fratrum, & matris eorum.

ACcidit autem etiam fratres ſeptem cum matre prehenſos cogi à Rege, ut illicitis carnibus ſuillis veſcerentur, flagellis cæſos, & taureis.

2. Sed unus illorum, qui primus cauſam dixit, ità loquutus eſt, quid rogare vis, & diſcere à nobis? nam parati ſumus mori *potiùs*, quàm leges patrias transgredi.

3. Tum excitus furore, mandavit Rex, ut ſartagines & lebetes fervefierent:

4. Quibus repentè fervefactis, ejus, qui primus eorum dixerat, mandavit præcidi linguam, & cute circùm detractâ extremos artus reſecari, cæteris fratribus, & matre unà videntibus;

5. Deinde eum omnino effectum inutilem, juſſit ad pyram adduci ſpirantem, & frigi: quum autem vapor è ſartagine admodum ſe diffunderet, hortabantur alii alios, fratres cum matre, ad generosè obeundam mortem, ſic dicentes:

6. Dominus Deus inſpicit, & reverâ de nobis conſolationem accepturus eſt, quemadmodum per canticum, quo in os conteſtabatur, declaravit Moſche, dicens; & de ſuis ſervis conſolationem accipiet.

7. Poſtquam verò primus migravit hoc modo, ſecundum duxerunt ad ludibrium, & capitis pellem cum capillis detrahentes interrogaverunt, an comedes priùſquam ſuppliciis membratim afficiatur corpus?

8. Atque hic reſpondens, patriâ voce dixit, minimè.

9. Quamobrem hic quoque ut primus ille ex ordine tormentum pertulit; quúmque extre-

extremum ageret spiritum, dixit, tu quidem scelestè ex hac præsente vita nos eximis; verùm Rex mundi nos pro suis legibus mortuos suscitabit in æternam resurrectionem vitæ.

10. Post hunc autem tertius in ludibrium traductus, quum lingua ab ipso posceretur, eam citò protulit, & manus audacter protendit, dixítque generosè.

11. Hæc à Deo cœli possedi, atque hæc despicio propter ejus leges, ut qui hæc ab ipso spero me de integro reportaturum esse:

12. Adeò ut Rex ipse,& qui cum eo erant, obstupescentes, admirarentur adolescentis animum, ut dolores istos nihili faceret:

13. Atque hoc quoque defuncto, quartum similiter cædentes, cruciabant:

14. Qui quum propè esset, ut moreretur, sic dixit, optabile est mutari exspectationes, quæ sunt ab hominibus, & quæ à Deo sunt exspectare, nos iterum resurrecturos per ipsum; etenim tibi resurrectio ad vitam non erit.

15. Consequenter etiam quintum adductum cædebant, qui respiciens in illum, dixit:

16. Potestatem inter homines habens, quum sis corruptioni infestus, facis, quod vis: verùm ne putes genus nostrum à Deo derelictum esse:

17. Sed tu exspecta, & contemplare magnam ejus potentiam, ut te, & semen tuum cruciaturus est.

18. Post hunc adduxerunt sextum, qui quum moriturus esset,dixit,ne erres frustrà; nos enim propter nos ipsos perpetimur hæc, cùm peccaverimus in Deum nostrum, atque hæc digna admiratione facta sunt:

19. Tu verò, ne putes te impunitum fore, qui oppugnare Deum aggressus es.

20. Sed mater supra modum admirabilis *fuit*, dignáque memoriâ optimâ, quæ sub tempus unius diei videns simul perire filios septem, forti animo ferebat, propter spes, quas in Domino posuerat.

21. Et unumquemque eorum hortabatur voce patriâ, generoso animo impleta,fœmineámque cogitationem masculo animo excitans, dicebat eis.

22. Nescio quomodo in meo utero comparueritis, neque ego spiritum, vitámque sum largita vobis,neque primariam cujusque informationem ego coaptavi.

23. Igitur conditor ille mundi, qui finxit hominum ortum, & omnium naturam invenit, & spiritum, & vitam vobis pro misericordia iterum redditurus est, quandoquidem nunc vos ipsos despicitis propter leges ipsius:

24. Antiochus autem putans se contemni, & probrosam hanc esse suspicatus vocem, quum adhuc minimus natu superesset, non tantùm sermonibus adhortationem faciebat, verùm etiam juramentis confirmabat, se ditaturum simul, & beatissimum effecturum illum, si traduceretur ab *institutis* patriis, & pro amico habiturum, & negotia concrediturum.

25. Et quia adolescens minimè attendebat, Rex accersitam matrem hortabatur, ut pueri consultrix pro salute esset.

26. Quæ, quum ille multis hortatus esset, recepit se suasuram filio.

27. Tum mater se ad eum inclinans, ludificata crudelem tyrannum, patriâ linguâ sic dixit.

28. Fili, miserere mei, quæ novem menses te in utero circumtuli, quæ lactavi te triennium, quæ educavi te, & perduxi ad ætatem hanc usque, & quæ molestias educationis pertuli: peto à te, fili, ut respiciens in cœlum, & terram, & videns omnia, quæ in eis sunt, agnoscas Deum hæc fecisse ex iis, quæ non erant,& humanum genus ità factum esse.

29. Ne timeas carnificem istum; sed esto dignus fratribus tuis, mortémque suscipe, ut eâdem misericordiâ cum tuis fratribus excipiam te.

30. Hac autem solùm desinente, dixit adolescens, quæ *sunt res, quas* exspectatis? non sum obediturus præcepto Regis; sed præcepta legis audio, quæ majoribus nostris per Moschen data est.

31. Tu autem, qui omnis mali in Hebræos inventor es, nequaquam effugies manus Dei:

32. Nos enim propter nostra ipsorum peccata patimur:

33. Quòd si increpationis, ac eruditionis gratiâ Deus vivens in nos paulisper iratus est, at iterum conciliabitur servis suis.

34. Sed tu, ô impie, & omnium hominum flagitiosissime, ne frustrà extollaris fremens, & incertis exspectationibus fretus, in cœlestes pueros attollens manum.

35. Nondum enim omnipotentis inspectoris Dei judicium effugisti.

36. Etenim jam hi fratres nostri, qui brevem laborem sustinuerunt, divino fœderi vitæ æternæ acciderunt; tu verò judicio Dei justas pœnas istius superbiæ reportaturus es.

37. Ego autem,sicut fratres illi,& corpus, & animam trado pro legibus patriis, invocans Deum, ut brevi sit propitius huic genti, utque tu per quæstiones, & flagella ad confitendum adducaris ipsum solum Deum esse:

38. In me verò, & fratribus meis sistatur omnipotentis ira, quæ in universum genus nostrum justè, adducta est.

39. Tunc excitus Rex furore, in hunc supra alios pessimè invectus est, acerbè ferens, quòd ità sannis exagitatus esset.

40. Hic igitur purè migravit *è vita*, omnino confidens in Domino.

41. Denique ultima post filios vitam finivit mater.

42. De visccrationibus igitur,& de immanibus cruciatibus hactenus dictum esto.

CAPUT VIII.

Gesta Jehudæ Macbæi.

JEhuda autem Macbæus, & qui erant cum eo, latenter proficiscentes in vicos, adhortabantur cognatos, & eos, qui permanserant in Judaismo, assumentes, congregaverunt sex virorum millia:

3. Et invocârunt Dominum, ut aspiceret populum ab omnibus afflictum, miseraretur templum ab hominibus impiis prophanatum.

3. Misertúsque civitatis (quæ & perdita erat,

erat, & æquanda solo) inclamantem se occisorum sanguinem exaudiret:

4. Ac recordatus illegitimæ perditionis infantium innocentum, & blasphemiarum, quæ pronunciatæ fuerant in nomen ipsius, odium impuritatis ostenderet.

5. Macbæus autem, quum haberet aciem, jámque non poterat à gentibus sustineri, ira Domini in misericordiam versa.

6. Civitatésque, & vicos, ex improviso veniens, succendebat, & commoda loca occupans, non paucos hostium in fugam vertebat.

7. Maximè noctium adjumento ad hujusmodi insidias utebatur, adeò ut sermo quidam de fortitudine ejus ubique personaret.

8. Videns verò Philippus brevi hominem ad incrementum pervenisse, & frequentiùs secundis rebus provehi, Ptolemæo Cœles Syriæ, & Phœniciæ duci scripsit, ut succurreret unà negotiis Regis.

9. Ipse verò citò electum Nicanorem, filium Patrocli è summis amicis misit, subjectis ei *militibus* è gentibus omnigenis non paucioribus vicies mille, ut universum Jehudæorum genus tolleret; & Gorgiam quoque ducem, & rerum militarium peritum adjunxit ei.

10. Distulerat autem Nicanor tributum, quod Rex debebat Romanis, talentorum bis mille, ut ex captiva Jehudæorum turba expleret illud:

11. Et statim ad maritimas civitates miserat, provocans ad emtionem mancipiorum Jehudæorum, & promittens se nonaginta mancipia talento addicturum esse; *scilicet* non exspectans consequuturam in ipsum ultionem ab omnipotente.

12. Jehudæ verò innotuit res de Nicanoris invectione:

13. Qui ut communicavit cum suis comitibus adventum illius exercitûs, formidolosi *homines*, & qui justitiæ Dei diffidebant, diffugerunt, & se à loco subduxerunt:

14. Alii verò omnia vendebant, quæ relicta erant, ac simul orabant Dominum, ut liberaret eos, qui ab impio Nicanore, antequam congrederentur, fuerant venditi:

15. Quòd si non propter istos facturus esset, at *certè* propter fœdera ipsius cum majoribus inita, & propterea quòd de venerando, & magnifico ejus nomine vocabantur.

16. Tunc convocatos eos, qui aderant sibi, ad sex mille numero Macbæus hortabatur, ne propter hostes percellerentur, neque metuerent amplam multitudinem gentium, injustè ipsos invadentium; sed generosè dimicarent, assumentes ante oculos injuriam ab ipsis iniquè in locum sanctum consummatam.

17. Et verberationem civitatis ludibrio expositæ, etiámque dissolutionem illius acceptæ à majoribus administrationis.

18. Illi etenim armis, inquit, pariter, & audaciæ confidunt; nos verò Deo omnipotenti, qui, & istos procedentes in nos, & mundum totum potest nutu uno dejicere, confidimus.

19. Quúmque ampliùs collegisset coram eis, & defensiones pro majoribus factas, & ultionem centum octoginta quinque millium, Sancheribo parentium, quemadmodum periissent.

20. Et prælium in Babylonia adversùs Galatas commissum; quemadmodum ipsi universè ad operam præstandam venissent octies mille cum quatuor millibus Macedonum, & Macedonibus hæsitantibus ipsi octies mille *numero*, centum viginti millia perdidissent, propter auxilium ipsis è cœlo collatum, & utilitatem magnam accepissent;

21. His rebus fecit, ut bono animo essent, & parati ad mortem pro legibus, patriáque obeundam.

22. Ità quadripartito exercitu facto, constituit etiam fratres suos, qui duces ordinis utriusque essent, Schimhonem, & Josephum, & Jonathanem, quorum cuique mille quingentos milites subjecit, itémque Elhazarum:

23. Et postquam legisset apud illos è sacro libro, tesserámque dedisset, DEI AUXILIO, ipse primæ aciei dux congressus est cum Nicanore.

24. Pugnante verò ab ipsis omnipotente, trucidârunt ex hostibus supra novem millia, vulnerârúntque, & mutilârunt membris majorem partem exercitûs Nicanoris, & omnes coëgerunt fugere.

25. Pecunias denique eorum, qui advenerant ad emtionem suam, acceperunt; quúmque eos multùm persequuti essent, unà receperunt se hora interclusi:

26. Erat enim pridie sabbathi, quam ob causam non perstiterunt longiùs in eos incurrere.

27. Sed quum arma eorum collegissent, & spolia exuissent hostium, incubuerunt in sabbathum, plurimùm benedicentes, & celebrantes Dominum; qui conservaverat ad diem illum usque principium misericordiæ, quæ denuò stillabat in ipsos.

28. Post sabbathum autem debilitatis, viduísque, & orphanis, ubi partem è spoliis erogassent, reliquias inter se, & pueros partiti sunt.

29. Atque his perfectis, & communi supplicatione factâ misericordem Dominum oraverunt, ut ad finem usque servis suis conciliatus permaneret.

30. Postea eorum, qui Timotheo, & Bacchidi aderant, supra viginti millia sustulerunt, conjunctis viribus obnixi, & munitiones altas pervaldè obtinuerunt, spoliáque plura diviserunt, æquis partibus inter ipsos, & debilitatos, orphanósque, & viduas, senésque effectis.

31. Quúmque arma eorum collegissent, accuratè omnia comportârunt in opportuna loca, reliqua verò spolia tulerunt Jeruschalaima.

32. Philarchem quoque, qui Timotheo aderat, sustulerunt, hominem impurissimum, & qui multas molestias Jehudæis intulerat.

33. Similiter epinicia in patria celebrantes, Callisthenem (qui sacras portas succenderat) in domunculam quandam sibi consulentem fugâ, cremaverunt: itaque dignam impietate suâ mercedem reportavit.

34. Ille autem sceleratissimus Nicanor, qui mercatores mille ad venditionem Jehudæorum adduxerat.

35. Depressus ab iis, qui judicio ipsius minimi esse videbantur, auxilio Domini glo-

riosâ veste posita per Mediterraneum *mare*, tanquam mancipium se solitarium subtrahens, venit Antiochiam, suprà omnes secundis rebus usus in exercitûs sui interitu.

36. Et qui receperat tributum Romanis persolvendum, ex captivitate eorum, qui erant Jeruschalaimis, confectum iri, renunciavit Jehudæos habere propugnatorem Deum, atque hoc modo inviolatos à vulneribus esse Jehudæos, quia legibus ab eo mandatis obsequantur.

CAPUT IX.

Antiochi fastus deprimitur.

SUb tempus autem illud Antiochus se ignominiosè è regionibus Persicis receperat.

2. Nam ingressus urbem, Persepolim nomine, tentavit sacrilegium committere, & civitatem obtinere, ideo irruentibus turbis, ad armorum subsidium in fugam versi sunt, unde evenit, ut fugatus ab indigenis Antiochus, turpiter referret gradum.

3. Quum autem esset ad Ecbatana, perlatæ sunt ad eum res Nicanori, Timotheóq; factæ.

4. Itaque furore percitus, arbitrabatur se etiam eorum, à quibus fugatus fuerat, malum in Jehudæos retorsurum: ac propterea aurigam jussit indesinenter pergentem profectionem perficere; ut judicium è cœlo jam instabat ipsi. sic enim superbè dicebat, cœmeterium Jehudæorum efficiam Jeruschalaima, quum illuc venero.

5. Omnipotens autem Dominus, Deus Jisraëlis incurabili, nec aspectabili plagâ percussit eum; utque solummodo finiebat sermonem illum, occupavit illum immedicabilis viscerum dolor, & acerba interaneorum tormenta.

6. Omnino justè, qui per multas, & insolentes calamitates aliorum viscera tormentis affecerat.

7. Hic verò nequaquam à jactantia desinebat, sed adhuc etiam implebatur superbiâ, ignem spirans animis contra Jehudæos, & profectionem accelerari jubens; sed contigit etiam, ut ipse decideret de curru, qui agebatur impetu, decidentíque gravi casu omnia corporis membra ex eo torquerentur.

8. Atque hic, qui modo videbatur maris fluctibus imperare, propter arrogantiam, quâ supra humanum modum agebatur, & arbitratus staterâ se montes altissimos appensurum esse, dum in terra erat, gestatorio portabatur, manifestam Dei potentiam in se demonstrans;

9. Adeò ut etiam de corpore illius impii erumperent vermes vivi, & illius in doloribus, angoribúsque viventis carnes deciderent, & ex odore ejus totus exercitus gravaretur fœtorem *ferre*.

10. Itâ hominem, qui paulò antè videbatur cœli astra contingere, nemo exportare poterat propter intolerabilem illam odoris gravitatem.

11. Hic igitur cœpit vulneratus à multitudine superbiæ desinere, & divino flagello venire ad agnitionem sui, momentis singulis graviùs affectus angoribus.

12. Quúmque ne suum quidem odorem posset perferre, hæc dixit, justum *est* Deo subjici, eúmque, qui mortalis est, res Deo pares minimè sapere.

13. Et orabat scelestus ille Dominum, qui jam non erat ampliùs misertus ipsius, sic dicens;

14. Se tum civitatem sanctam (ad quam venire festinabat, ut æquaret solo, & cœmeterium efficeret) liberam designaturum;

15. Tum Jehudæos omnes (quos decreverat, ne sepulturâ quidem dignari, sed ejicere devorandos avibus & feris etiam parvulos) eos æquales Antiochenis effecturum;

16. Quòd autem priùs spoliaverat sanctum templum, elegantissimis donariis ornaturum, & sancta vasa omnia, quàm plurimùm aucta redditurum, & convenientes ad sacrificia sumtus ex reditibus propriis suppeditaturum:

17. Præterea etiam se fore Jehudæum, & aditurum omnem locum habitabilem annunciantem robur Dei.

18. Sed quum nequaquam laboriosi dolores desinerent (nam supervenerat ei justum judicium Dei) de rebus suis desperans, scripsit ad Jehudæos sequentes literas, habentes formam deprecationis, hoc modo;

19. Bonis Jehudæis civibus salutem plurimam, & valetudinem, ac prosperitatem Rex, & dux Antiochus.

20. Si valetis cum liberis vestris, & res vestræ sunt vobis ex sententia, in Deo cœli spem habenti mihi honorem vestrum, & benevolentiam pergratum fuerit recordari.

21. Rediens è regionibus Persidis, & in difficilem infirmitatem incidens necessarium duxi curare communem securitatem omnium;

22. Non desperans de me ipso, sed spem magnam habens fore, ut infirmitatem hanc effugiam.

23. Considerans autem patrem quoque meum, quibus temporibus in has superiores partes duxit exercitum, designâsse eum, qui sibi succederet;

24. Ut si quid præter opinionem eveniret, aut etiam aliquid grave pronunciaretur, scientes regionis incolæ, cui rerum summa relicta esset, non turbarentur de eo:

25. Præterea cogitans adjacentes magnates, & vicinos regno tempora observare, & exspectare quid eventurum sit; designavimus filium Antiochum Regem, quem sæpius accurrens in has superiores Satrapias, apud plurimos vestrûm deponens commendabam, & scripsi ad eum, quæ huic scripto subjecta sunt.

26. Hortor igitur vos, & peto, ut memores beneficiorum publicè, privatímque observetis quisque benevolentiam, quâ estis in me, ac filium.

27. Nam persuasus sum ipsum æquè, & humanè sequentem propositum consilium meum, vobis obsecundaturum.

29. Iste igitur homicida, & blasphemus, quum res pessimas perpessus esset, prout alios exceperat, peregrinus in montanis cum miserrimâ morte vitam commutavit.

29. Exportavit verò corpus Philippus, qui fuerat cum ipso educatus; qui etiam metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometora in Ægyptum delatus est.

CAPUT X.

Jehuda recuperat urbem sanctam.

Mac-

MAcbæus autem, & qui erant cum ipso, Domino duce, & templum, civitatémque receperunt.

2. Et aras, quæ per forum ab alienigenis fuerant exstructæ, etiamque delubra demoliti sunt.

3. Et purgato templo alterum fecerunt altare, quumque lapidibus attritis ignem ex eis accepissent, obtulerunt sacrificium post tempus biennii, & suffitum, lucernásque, & panem propositionum curaverunt.

4. Quibus factis rogaverunt Dominum procidentes proni, ne ampliùs in ejusmodi mala inciderent; sed si quando etiam peccarent, ex æquitate ab ipso erudirentur, ac non blasphemis, barbarísque gentibus traderentur.

5. Quo autem die templum ab alienigenis fuerat pollutum, evenit eo ipso die purificationem fieri templi, die vigesimo quinto mensis Cislevi:

6. Quo cum lætitia, agitaverunt diebus octo formam festi tabernaculorum, recordantes ut paulò antè tempore per tabernaculorum festum in montibus, & in speluncis fuerant ferarum modo solitarii.

7. Quapropter thyrsos, & ramos speciosos, etiámque palmas habentes, hymnos offerebant ei, qui prosperum successum tribuerat ad purificandum locum suum:

8. Decreverúntque communi mandato, & decreto in tota Jehudæorum gente, ut hi dies quotannis celebrarentur.

9. Ac finis quidem Antiochi, qui Epiphanes cognominabatur, ità se habuit.

10. Nunc verò res ipsas quoque tempore Eupatoris Antiochi (qui filius erat illius impii) factas declarabimus, contrahentes ea mala, quæ à bellis continua acciderunt.

11. Hic enim suscepto regno designavit, qui negotiis præesset, Lysiam quendam, & qui dux esset primarius Cœles Syriæ, & Phœniciæ.

12. Ptolemæus enim, qui vocabatur Macron, pluris faciens, ut erga Jehudæos jus conservaret, propter injuriam, quæ ipsis facta fuerat, res illorum conabatur cum pace transigere.

13. Unde apud Eupatorem ab amicis accusatus, & frequenter proditor appellatus, eò quòd Cyprum fidei suæ commissam habens à Philometore reliquisset, & ad Antiochum Epiphanem recessisset, neq; nobilem potestatem usque adeò generosè administravisset, hausto veneno decessit de vita.

14. Gorgias verò dux horum locorum factus, militem alebat exterum, & quotidie contra Jehudæos fovebat bellum:

15. Et huic conjuncti etiam Edomæi opportunas munitiones obtinentes, exercebant Jehudæos; profugósque Jeruschalaimis excipientes, bellum fovere, aggrediebantur.

16. Quamobrem ii, qui Macbæo aderant, quum factis precibus postulâssent à Deo, ut sibi adjutor esset, in Edomæorum munitiones fecerunt impetum.

17. In quas ubi fortiter incurrissent, compotes locorum facti sunt; & cùm omnes ulti sunt, qui in muro pugnabant, tum occurrentes jugulârunt, sustuleruntque è medio non minus viginti millibus.

18. Quum enim confugissent novem millia minimùm, in duas turres potentes pervalde, quæ habebant omnia ad obsidionem *ferendam* necessaria:

19. Macbæus ipse ad urgentia loca seorsim abiit, relictis Schimhone, & Josepho, atque etiam Zaccæo, multisque cum ipso ad obsidionem illorum.

20. Qui autem Schimhoni aderant, pecuniæ avidi, à quibusdam, qui erant in turribus pecuniâ corrupti sunt; & septuaginta drachmarum millibus acceptis, siverunt quosdam diffluere.

21. Quod factum, ut Macbæo renunciatum est, congregavit ductores populi, & accusavit, quòd pecuniâ vendidissent fratres, quum hostes adversùs eos dimiserant.

22. Itaque hos proditores evictos interfecit, & repentè turres illas duas occupavit.

23. Armísque, quæ in manibus ipsius erant, utens ad omnia prosperè, perdidit in duabus illis munitionibus amplius vicies mille.

24. Timotheus autem, qui priùs fuerat à Jehudæis victus, congregatis exteris copiis quàm plurimis, & equitibus non paucis ex Asia collectis adveniebat, tanquam armis Jehudæam recepturus.

25. Qui verò Macbæo aderant, ipso unà accedente ad supplicandum Deo.

26. Terrâ aspergentes capita, & lumbos ciliciis accingentes, procidentésque in solum, quod est è regione altaris, petiverunt, ut propitius ipsis factus exerceret inimicitias contra inimicos ipsorum, & adversantibus adversaretur prout declarat lex.

27. Deinde oratione perfuncti, assumtis armis processerunt è civitate plurimùm, quúmque ad hostes appropinquâssent, resederunt.

28. Simulac autem diffusus est ortus *solis*, utriquè congressi sunt: hi quidem sponsorem habentes prosperitatis, ac victoriæ virtute conjunctæ perfugium suum ad Dominum, illi verò ex adverso ducem certaminum constituentes animum.

29. Dum autem vehemens committebatur pugna, apparuerunt adversariis è cœlo, insidentes equis frenatis auro, viri quinque illustres, & duces Jehudæorum duo.

30. Qui Macbæum assumentes medium, & protegentes omni armaturâ, quæ super ipsos erat, integrum à vulneribus conservabant: in adversarios verò tela, fulguráque ejaculabantur. Quamobrem confusi cæcitate concidebantur, & pleni perturbatione.

31. Itaque jugulati sunt vicies mille quingenti *pedites*, & sexcenti equites.

32. Ipse verò Timotheus confugit Gazara, ut appellatur, in munitum pervalde præsidium, ubi dux erat Chæreas:

33. Macbæi verò milites alacres præsidium illud obsederunt dies viginti quatuor.

34. Sed quum ii, qui intus erant, confisi munitione loci, pervalde blasphemarent, nefarióque sermones objicerent;

35. Illucescente die vigesimo quinto, adolescentes eorum, qui Macbæo aderant, quidam inflammati animis propter blasphemias, accedentes murum, viriliter, feróque animo obvium quemque occiderunt.

36 Alii verò similiter conscendentes in ambitu adversùs eos, qui intus erant, incende-

derunt turres, & pyris accensis vivos blasphemos illos cremaverunt.

37. Alii denique fregerunt portas, qui receptis intrò reliquis ordinibus, occupaverunt civitatem, & Timotheum in quadam fovea abditum jugulaverunt, fratrémque ejus Chæream, & Apollophanem.

38. Quæ quum perfecissent, hymnis, & celebrationibus benedixerunt Domino, magnificâ beneficentiâ Jisraëlem prosequenti, & victoriam danti sibi.

CAPUT XI.

Variæ epistolæ in causa Jehudæorum scriptæ.

POst tempus autem paucissimum Lysias procurator Regis & cognatus, præfectúsque negotiis, valde graviter ferens ea, quæ facta fuerant.

2. Congregatis quasi octoginta millibus, & equitatu universo adventabat contra Jehudæos, statuens secum civitatem effecturum Græcorum habitaculum.

3. Tum etiam templum ad quæstum pecuniæ accommodaturum, quemadmodum cætera delubra gentium; & venale quotannis redditurum sacerdotium summum.

4. Minimè adhæc considerans potentiam Dei, sed mente captus propter myriadas peditum, & millia equitum, atque elephantes octoginta.

5. Jehudæam itaque ingressus, accessit propè Beth-tzuram, quæ munito agro sita erat, distans quasi stadiis quinque Jeruschalaimis, & afflixit eam:

6. Sed ubi Macbæi comites perceperunt illum obsidere munitiones suas, ejulatibus, & lacrymis supplicaverunt ipsi, ac turbæ Domino, ut bonum angelum mitteret ad salutem *præstandam* Jisraëli.

7. Ipse autem Macbæus primus assumtis armis, hortatus est alios, ut periculum secum perferentes, fratribus suis succurrerent:

8. Quamobrem etiam alacriter simul fecerunt impetum. Quum autem ibidem essent ad Jeruschalaima, apparuit antecedens ipsos eques veste alba, armaturam auream commovens:

9. Et simul omnes benedixerunt Deo misericordi, animísque confirmati sunt, adeò ut non solùm homines, sed bestias etiam ferissimas, murósque ferreos parati impetere.

10. Processerunt ordinibus suis, adjutorem habentes è cœlo, miserente ipsorum Domino.

11. Ità leonum more irruentes in hostes, prostraverunt illorum undecim millia, & mille sexcentos equites.

12. Omnes verò coëgerunt fugere, quorum plurimi vulnerati conservati sunt nudi; ipse verò Lysias turpiter fugiens, servatus est:

13. Et prout non erat demens, reputans secum damnum, quod acceperat, & cogitans invictos esse Hebræos, quibus omnipotens Deus auxilietur.

14. Mittens, persuasit se consentire in omnes *conditiones* justas; & quia etiam ipsius erat, ut persuaderet Regi, se coacturum, ut ipsis amicus esset.

15. Annuit itaq; Macbæus omnibus, ad quæ Lysias hortabatur, utilitatis curam habens: nam quæcunque Macbæus tradidit Lysiæ de scripto pro Jehudæis, ea concessit Rex.

16. Fuerunt enim scriptæ Jehudæis literæ à Lysia, quidem hoc modo: Lysias populo Jehudæorum salutem.

17. Jochanan, & Abschalom missi à vobis, quum tradidissent subscriptum responsum, rogaverunt pro rebus, quæ significantur illo.

18. Quæcunque igitur oportuit ad Regem perferri, declaravi; quæ verò fieri posse contigit, ille concessit.

19. Si igitur servaveritis illam in negotia hæc benevolentiam, etiam in reliquum tempus conabor in causa esse, ut bonis afficiamini.

20. De rebus autem singularibus præcepi, & illis, & legatis meis, ut colloquantur vobiscum.

21. Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, die Jovis Corinthii vicesimo quarto.

22. Regis verò literæ sic habebant: Rex Antiochus Lysiæ fratri salutem.

23. Postquam pater noster ad Deos migravit, volentes incolas regni nostri turbis vacuos incumbere in rerum suarum procurationem:

24. Quandoquidem audimus Jehudæos, qui non acquieverunt mutationi, quam fecerat pater ad *ritus* Græcos, sed suam ipsorum institutionem malunt, postulare, ut concedantur sibi sui ritus legitimi.

25. Volentes igitur illam quoque gentem vacare turbâ, judicavimus, & templum ipsis restituendum, & administrationem relinquendam secundùm mores, qui fuerunt majorum ipsorum tempore.

26. Itaque benefeceris, si mittens ad eos, dexteras dederis, ut nostrum consilium cognoscentes, & bono animo sint, & suaviter versentur in rerum suarum occupatione.

27. Ad gentem verò Regis litteræ erant hujusmodi: Rex Antiochus senatui Jehudæorum, Jehudæísque aliis salutem.

28. Si valetis, erit prout volumus; nos quoque valemus ipsi.

29. Manifestum fecit nobis Menelaus vos velle descendere, & rebus propriis incumbere.

30. Iis ergo, qui descendunt ad vos usque ad trigesimum mensis Xanthici, futura est fides cum securitate:

31. Ut Jehudæi utantur suis ipsorum cibis, & legibus, quemadmodum etiam priùs; & nemo ipsorum ullo pacto afficiatur molestiâ rerum errore commissarum nomine.

32. Misi autem Menelaum quoque, ut consoletur vos.

33. Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, decimo quinto Xanthici.

34. Miserunt quoque Romani ad eos literas, ità habentes: Quintus Memmius, Titus Manlius legati Romanorum, populo Jehudæorum salutem.

35. Quibus in rebus Lysias cognatus Regis concessit vobis, nos etiam comprobamus.

36. Quæ autem judicavit ad Regem referenda esse, mittite confestim aliquem, qui de iis prospiciat, ut exponamus, quemadmodum convenerit vobis; nos enim provehimur Antiochiam.

37. Ideòque festinate, & mittite aliquos, ut nos etiam cognoscamus, quâ sitis sententiâ.

38. Valete. Anno centesimo quadragesimo octavo, die Xanthici decimo quinto.

CAPUT

CAPUT XII.

Jehudas plectit perfidiam fœderatorum.

FActis autem his conventionibus, Lysias quidem ad Regem abiit; Jehudæi verò in agricultura versati sunt:

2. Sed ex ducibus, qui in locis illis erant, Timotheus, & Apollonius, Gennæi filius, itémque Hiernonymus, & Demophoon, ac præterea Nicanor, præfectus Cypri, non sinebant eos consistere, & negotia quiete conjuncta agere.

3. Joppenses quoque hoc tam impium facinus consummaverunt, quòd hortati Jehudæos, qui secum habitabant, ut cum uxoribus, liberísque in scaphas à se comparatas conscenderent, quasi nulla adfuisset contra eos animorum diritas;

4. Quum illi ex communi civitatis decreto accepissent legem, ut pacem colere volentes, & nullam habentes suspicionem; submerserunt eos scaphis in altum provectos, qui ducentis non erant pauciores.

5. Itaque postquam accepisset Jehudâ factam in gentiles suos crudelitatem, denunciavit iis viris, qui erant secum,

6. Et invocato justo judice Deo, adveniens contra homicidas fratrum, & portum incendit noctu, & scaphas concremavit, & confodit eos, qui illuc confugerant:

7. Quúmque locus circumclusus esset, recessit ut venturus denuò, & universam Joppensium rempublicam eradicaturus.

8. Accipiens quoque Jamnienses etiam velle idem perficere in Jehudæos inquilinos.

9. Invadens Jamnienses nocte, succendit portum cum classe, adeò ut splendores flammæ apparerent Jeruschalaima usque, quum distent stadiis ducentis quadraginta.

10. Atque inde provecti novem stadia, quum instituerent profectionem contra Timotheum; irruerunt Arabes in eum non pauciores quinquies mille *peditibus*, & quingentis equitibus.

11. Ubi commissâ validâ pugnâ, & militibus Jehudæ propter auxilium Dei prosperantibus, superati Arabes Nomades postulaverunt Jehudam sibi dexteram dare, promittentes se, & daturos pecora, & reliquis in rebus fore ipsis adjumento.

12. Jehuda verò arbitratus eos reverâ multis in rebus futuros utiles, concessit pacem fieri cum illis; qui acceptis dexteris in tentoria sua discesserunt.

13. Aggressus quoque est civitatem quandam, ponte munitam, & muris circumseptam, & promiscuis gentibus habitatam, cui nomen erat Caspin:

14. Sed quum ii, qui intus erant confidentes murorum munitione, & cibariorum apparatu, remissiùs agerent, milites Jehudæ petentes conviciis, prætereáque blasphemantes, & dicentes, quæ nefas *erat proloqui*;

15. Milites Jehudæ postquam invocassent magnum mundi principem, qui sine arietibus, & machinis organicis præcipitaverat muros Jerichuntis temporibus Jehoschuhæ, irruerunt ferociter in murum.

16. Et occupatâ civitate per voluntatem Dei, cædes, quæ dici non possent, perfecerunt, adeò ut adjacens lacus, qui in latitudinem capiebat duo stadia, perfusus sanguine plenus videretur.

17. Inde verò profecti stadia septingenta quinquaginta, pervenerunt in Characem ad eos, qui Tobiani Jehudæi dicebantur.

18. Ac Timotheum quidem in locis illis non comprehenderunt, qui tum re infectâ ab iis locis discesserat, sed præsidium in quodam loco, ac valde firmum reliquerat.

19. Dositheus autem, & Sosipater ex ducibus, qui Macbæo aderant, progressi, perdiderunt eos, qui à Timotheo in illa munitione relicti fuerant, plures decem mille viris.

20. Macbæus verò disposito per cohortes exercitu, præfecit eos cohortibus, & in Timotheum irruit, habentem secum centum viginti millia peditum, & bis mille quingentos equites.

21. Sed cognoscens adventum Jehudæ, Timotheus antè dimiserat uxores, liberósque, & apparatum reliquum in locum, qui dicebatur Carnion: erat enim locus difficilis obsessu, & aditu, propter locorum omnium angustiam.

22. Quumque apparuisset cohors Jehudæ prima, invadentes hostes metu, & timore ex apparitione ejus, qui omnia inspicit, pervadente eos, in fugam eruperunt, alii delati aliò; adeò ut sæpe læderentur à suis, & gladiorum mucronibus configerentur.

23. Itaque persequutioni instans maximâ contentione Jehuda, confodiénsque miseros, perdidit ad triginta virorum millia:

24. Et ipse Timotheus in Dositheum, Sosipatrúmque incidens, postulavit cum multis veteratoriis artibus, ut se vivum dimitterent, eò quòd multorum, & parentes, & fratres haberet, quorum alioqui futurum esset, ut nulla ratio haberetur.

25. Quúmque fidem dedisset ille multis, se eos illæsos restituturum, dimiserunt eum propter salutem suorum fratrum.

26. Progressus verò *Jehuda* contra Carnion, & Atergation, jugulavit hominum viginti quinque millia.

27. Post quorum fugam, perditionémque castra etiam fecit contra Hephron, civitatem munitam, in qua omnium nationum turbæ habitabant, & adolescentes robusti ad muros constituti robustè propugnabant; ubi denique machinarum, telorúmque multi, apparatus erant.

28. Sed invocato principe, qui potenter conterit vires hostium, civitatem occupantes, sub jugum miserunt eam, prostraverúntque eorum, qui intus erant viginti quinque millia.

29. Postea moventes inde, irruerunt contra Scythopolim, distantem Jeruschalaimis stadiis sexcentis:

30. Sed Jehudæis, qui consistebant illic, de iis testantibus, quâ benevolentiâ Scythopolitæ in eos usi essent, & quàm benignâ conversatione adversis temporibus.

31. Gratias agentes eis, hortati sunt, ut in reliquum tempus erga gentem benigni essent, venerúntque Jeruschalaima, quum jam propinquus esset festus septimanarum dies.

32. Post Pentecosten verò, quemadmodum appellatur, impetum fecerunt in Gorgiam, ducem Edomææ:

33. Processerúntque cùm peditum ter mille, & quadringentorum equitum comitatu.

34. Dum autem in illum pugnarent, evenit, ut pauci ex Jehudæis ceciderint.

35. Dositheus verò quidam eques ex turma Bakenoris, vir potens, quum teneret Gorgiam, & captum chlamyde fortiter eum abduceret, volens exsecrabilem illum vivum comprehendere, delatus in eum quidam Thrax eques, humerum amputavit ei, sic Gorgias effugit Mareſcham.

36. Ut autem ii, qui obſidebant Eſdrin ampliùs pugnantes, fatigabuntur, invocans Jehuda Dominum, ut appareret adjutor, & dux anteceſſor belli.

37. Et incipiens ſermone patrio clamorem hymnis conjunctum, aggreſſus eſt ex improviſo milites Gorgiæ, eóſque in fugam vertit.

38. Tum Jehuda recipiens exercitum, venit in civitatem Hadullamum, ubi ſuperveniente die ſeptimo, pro more purificati ſabbathum tranſegerunt.

39. Poſtridie verò venerunt milites Jehudæ ſecundùm tempus illud, quo miniſterium hoc fiebat, ut corpora eorum, qui antè occubuerant, efferrent, & cum cognatis in patriis ſepulchris reponerent.

40. Invenerunt autem ſub tunicis cujuſque eorum, qui erant mortui, res ſacratas idolis Jamnienſibus, à quibus lex Jehudæos averterat; adeò ut omnibus fieret manifeſtum, iſtos propter hanc cauſam cecidiſſe.

41. Omnes itaque benedicentes operibus Domini, juſti judicis, qui res occultas manifeſtas facit.

42. Ad ſupplicationem converſi ſunt, oraveruntque, ut commiſſum iſtud peccatum perfectè deleretur: & generoſus Jehuda hortatus eſt multitudinem, ut conſervarent ſe ipſos integros à peccatis, cùm ante oculos ſuos viderint ea, quæ facta ſunt propter iſtorum peccatum, qui ceciderant.

43. Deinde, quum ex capitatione confeciſſet ad drachmas bis mille argenti, miſit Jeruſchalaima, ut offerretur ſacrificium pro peccato, valde bene, & honeſtè faciens, quòd de reſurrectione cogitaret;

44. (Nam ſi eorum, qui antè ceciderant, reſurrectionem non expectaviſſet, ſuperfluum, & delirum fuiſſet orare pro mortuis.)

45. Deinde quòd proſpexit iis, qui piè occumbunt, optimam repoſitam eſſe gratiam.

46. Sancta & pia cogitatio, ex qua pro mortuis expiationem fecit, ut à peccato ſoluti eſſent.

CAPUT XIII.

Jehudas confligit cum Antiocho Eupatore, & Lyſia.

ANno autem centeſimo quadrageſimo nono perlatum eſt ad Jehudam, Antiochum Eupatorem cum copiis contra Jehudæam adventare.

2. Et cum eo Lyſiam procuratorem, & unumquemque præfectum negotiis, habentem copias Græcas peditum centies decies mille, & equites quinquies mille trecentos, elephantéſque viginti duos, & falcatos currus trecentos;

3. Quibus ſe immiſcuerat etiam Menelaus, hortatus cum ludibrio multo Antiochum, non de patriæ ſalute cogitans, ſed ut in principatu conſtitueretur.

4. Verum Rex Regum Antiochi animum adversùs iſtum ſceleratum excitavit; & quum oſtendiſſet Lyſias hunc cauſam eſſe malorum omnium, mandavit (ut moris eſt) *ſatellitibus*, ut abducentes eum Beream, in eodem loco perderent.

5. Eſt autem in eo loco turris cubitos quinquaginta alta, plena cinere, quæ inſtrumentum habebat verſatile undequaque præceps in cinerem:

6. Ibi reum iſtum ſacrilegii, & qui etiam aliis quibuſdam malis perpetrandis excelluerat, omnes in exitium impulerunt.

7. Hac nece contigit iniquum iſtum mori Menelaum, ac ne terram quidem obtinere

8. Omnino juſtè; nam quandoquidem conſummaverat multa peccata circùm altare cujus ignis, & cinis erat caſtus, in cinere mortem reportavit.

9. Rex cæterùm cogitationibus efferatus, veniebat deſignaturus contra Jehudæos res peſſimas, quæ unquam fuiſſent factæ patris ſui tempore.

10. Sed quum Jehuda percepiſſet iſta, denunciavit multitudini, ut dies noctéſque invocaret Dominum, ſi quando aliàs nunc etiam ſuccurreret iis, qui propè erant, ut lege, & patriâ, & templo ſancto privarentur;

11. Et populum, qui jam pauliſper reſpiraverat, non ſineret infamibus gentibus ſubjici.

12. Quum itaque omnes ſimul idem facerent, & orarent miſericordem Dominum cum fletu, ac jejuniis tres dies indeſinenter proſtrati; hortatus eos Jehuda, juſſit venire *ad ſe*.

13. Et ſeorſim cum ſenioribus exiſtens, conſilium iniit, ut antequam invaderet exercitus Regis Jehudæam, compotéſque fierent civitatis, ipſi procedentes, de ſumma rerum ope Domini decernerent *prælio*.

14. Ità procuratione traditâ creatori mundi, hortatus eſt, qui ſecum erant, ut generosè ad mortem uſque contenderent, pro legibus templi, civitatis, patriæ, & reipublicæ, & circùm Moddinas caſtra fecit.

15. Deinde datâ ſuis teſſerâ, DEI VICTORIÆ, cum juvenibus optimis delectis invadens noctu caſtra ad aulam regiam, ſuſtulit quaſi bis mille viros; & elephantem, qui primas tenebat, cum multitudine impoſitam ipſi domum habitante, adjecit illis.

16. Deniq; poſtquam metu, & perturbatione impleviſſent caſtra, proſperè diſceſſerunt,

17. Hoc autem factum fuerat, quum jam dies illuceſceret, propter protectionem Domini, quæ supernè defendebat ipſum.

18. Rex autem ut percepit guſtum Jehudæorum audaciæ, loca tentavit artibus.

19. Quúmque ad Beth-tzuram, munitum Jehudæorum præſidium accederet, in fugam vertebatur, offendebat, minuebatur:

20. Jehuda verò ad eos, qui intus erant, mittebat res neceſſarias.

21. Quarum rerum arcana hoſtibus renunciavit Rhodocus è Jehudæorum exercitu; ſed quæſtione habitâ prehenſus, atque concluſus eſt.

22. Tum Rex ſecundò cum Beth-tzuranis ſermonem habuit, dexteram dedit, accepit, abiit, congreſſus eſt cum Jehudæ copiis, inferior fuit

23. Ut autem accepit deſciviſſe Philippum, qui relictus fuerat Antiochiæ gerendis nego-

negotiis, confusus eſt, Jehudæóſque hortatus, ſubmiſit ſe ipſum, & juravit in omnes juſtas leges: reconciliatúſque, ſacrificium obtulit, templum honoravit, & locum humaniter coluit.

24. Macbæum etiam amplexatus, reliquit ducem à Ptolemaide uſque ad Gerrenos maximum.

25. Inde veniente illo Ptolemaida, quum graviter ferrent Ptolemenſes conventiones illas (nam indignabantur eò quòd voluiſſent Jehudæi conditiones irritas facere;)

26. Venit in tribunal Lyſias, defendit rem commodè, perſuaſit, ſedavit, & effecit benevolos, deinde jungens Antiochiam, reverſus eſt: ità ſucceſſit profectio, & reverſio Regis.

CAPUT XIV.

Jehuda ducit uxorem, rebus cum Nicanore compoſitis.

POſt tempus autem triennii perlatum eſt ad Jehudam, Demetrium, Seleuci filium per Tripolitanum portum navigio adveniſſe cum multitudine valida, & claſſe.

2. Et occupâſſe regionem, poſtquam Antiochum, & procuratorem ejus Lyſiam ſuſtuliſſet.

3. Alcimus autem quidam (qui antè fuerat ſacerdos ſummus, ſed voluntariè inquinatus confuſionis temporibus) quum reputaret nullâ ratione ſibi ſalutem eſſe, neque ampliùs acceſſum ad ſanctum altare,

4. Venit ad Regem Demetrium anno centeſimo quinquageſimo primo, afferens ei coronam auream, & palmam, ac præterea ramos, qui templi eſſe putabantur; & quietè ſe continuit die illo.

5. Sed arripiens tempus dementiæ ſuæ commodum, arceſſitus in conſilium à Demetrio, & interrogatus, quo inſtituto, conſilióque Jehudæi conſtitiſſent, reſpondit ad hæc.

6. Qui ex Jehudæis dicuntur Aſchidæi, quorum dux eſt Jehuda Macbæus, bella, & ſeditiones fovent, non ſinentes, ut regnum bonam conſtitutionem aſſequatur.

7. Quamobrem ego majorum gloriâ ſpoliatus, nempe ſacerdotio ſummo, huc nunc adveni:

8. Primùm quidem de rebus ad Regem pertinentibus optimè cogitans: deinde verò etiam propriis civibus dans operam. Etenim iſtorum, quos modò dixi, pravitate, rationem averſante, univerſum genus noſtrum non mediocres calamitates accipit.

9. Quum autem tu, ô Rex ſingula iſta cognoveris; & regioni, & obſeſſo generi noſtro proſpice pro ea comi humanitate, quam omnibus exhibes.

10. Tantiſper enim dum Jehuda ſupereſt, fieri non poteſt, ut pacem negotia hæc conſequantur.

11 Atque hæc poſtquam ab illo dicta ſunt, confeſtim amici reliqui in res Jehudæ infenſiſſimi, Demetrium ampliùs aſcenderunt:

12. Qui ſtatim accerſens Nicanorem, qui magiſter elephantorum erat, & ducem Jehudææ deſignans eum, miſit;

13. Datis literis, ut & Jehudam tolleret, & comites ejus diſpergeret, & Alcimum ſacerdotem ſummum templi maximi conſtitueret.

14. Gentes verò, quæ ex Jehudæa fugerant Jehudam, miſcebant ſe gregatim Nicanori, miſerias, & caſus Jehudæorum putantes fore ſibi ipſis feliciſſimos.

15. Jehudæi autem audito Nicanoris adventu, & acceſſione gentium, conſperſi terrâ, ſupplicaverunt ei, qui in æternum conſtituit populum ſuum, & ſemper cum illuſtri apparitione defendit partem ſuam.

16. Poſtea præcipiente duce, ſtatim movens inde *exercitus*, cum illis ad vicum Deſſau miſcuit *pugnam*.

17. Schimhon verò, Jehudæ frater cum Nicanore quidem congreſſus eſt, ſed de repentinâ adverſariorum diſparitione brevi tempore facta, fuit conſternatus.

18. Veruntamen audiens Nicanor ſtrenuitatem, qua erat Jehuda, & felicitatem in certaminibus *ſuſceptis* pro patria, metuebat armis experiri:

19. Quamobrem miſit Poſidonium, & Theodorum, Matthiámque, qui darent fidem, atque acciperent.

20. Quibus de rebus, quum plurima fuiſſet deliberatio, & quum turbis dux communicaviſſet, visâ concorde ſententiâ annuerunt conventionibus:

21. Et præſtituto die, quo privatim unà venturi eſſent, advenienti utrique ſellæ poſitæ ſunt:

22. (Diſpoſuerat autem Jehuda armatos *homines*, paratos opportunis locis, ne fortè ab hoſtibus repentè maleficium exiſteret.) & convenientem habuerunt ſermonum inter ſe communicationem.

23. Tum moratus Nicanor Jeruſchalaimis, nihil fecit abſurdi, dimiſſis turbis gregariis, quas antè coëgerat:

24. Sed Jehudam ſemper ferebat oculis, adeò ex animo in virum hunc propendebat:

25. Eóque hortante, ut ducta uxore liberos gigneret, duxit quiete uſus; & communem vitam inſtituit.

26. Alcimus autem ut vidit unius in alterum benevolentiam, & conventiones factas, ſumtis *comitibus* venit ad Demetrium, & dixit Nicanorem res alienas à negotiis *Regis* cogitare: nam (*inquit*) inſidiatorem regni ipſius Jehudam ſucceſſorem deſignavit.

27. Itaque Rex furore abreptus, & ſceleratiſſimis iſtius calumniis inflammatus, ſcripſit Nicanori, cùm ſe dicens de conventionibus graviter ferre, tum jubens, ut citò Macbæum vinctum mitteret Antiochiam.

28. Quæ, quum ad Nicanorem perlata eſſent, confuſus erat, & iniquè ferebat, quòd res compoſitas irritas facturus eſſet, maximè, quum nullam vir ille feciſſet injuriam.

29. Sed quandoquidem non erat, unde reſiſteret Regi, opportunum tempus obſervabat, ut ſtratagemate illud perficeret.

30. Macbæus verò cognoſcens Nicanorem auſteriùs ſemper agere erga ſe, & ſolitam converſationem aggreſtiorem exhibere, cogitavit auſteritatem iſtam ex optimo *animo* minimè proficiſci; & coacervatis non paucis ſuorum comitum, ſe à Nicanore occultavit.

31. Alter autem agnoſcens ſe generosè à viro ſtratagemate deluſum eſſe, adveniens ad maximum, & ſanctum templum, quum ſacerdotes convenientia offerrent ſacrificia, virum imperavit tradi:

32. Illis autem dicentibus cum juramento se nescire, ubi locorum is sit, qui quæritur protendens dexteram in templum, juravit ista:

33. Nisi vinctum mihi tradatis Jehudam, istud Dei fanum complanabo, & altare suffodiam, & templum hic illustre Libero patri instituam:

34. Atque his dictis abiit; sacerdotes verò manus in cœlum protendentes, eum invocabant, qui semper fuit propugnator gentis nostræ, dicentes ista:

35. Tu Domine universitatis, nullius rei indigens, voluisti templum habitationis tuæ apud nos fieri:

36. Nunc ergo, ô sancte omnis sanctificationis Domine, conserva impollutam in secula hanc domum, quæ nuper purificata est.

37. Rezaja autem quidam è senioribus, qui erant Jeruschalaimis, vir amans civitatis, & perbene audiens, adeóque propter benevolentiam Jehudæorum pater appellatus, ad Nicanorem delatus est.

38. Hic enim antegressis temporibus judicium continentiæ in Jehudaismo reportaverat, & corpus, animúmque pro Jehudaismo cum omni constantia exposuerat.

39. Volens itaque Nicanor diritatem, quâ in Jehudæos vehebatur, manifestò testatam facere, milites ampliùs quingentos misit, qui eum comprehenderent:

40. Putabat enim comprehenso illo, se Jehudæis cladem effecturum.

41. Quum autem turbæ occupaturæ turrim, vestibuli januam pulsarent vi, & ignem afferri juberent, januásque incendi; denique, quum jam penè comprehensus esset, sibi ipsi subjecit gladium,

42. Generosè mori exoptans *potiùs*, quàm sceleratis istis subjici, & indignas generosâ conditione suâ contumelias perpeti.

43. Sed quum plagam non intulisset ictu certo, propter contentionis festinationem; turbæ autem illæ intrà januas irrumperent; incurrens in murum generosè, se ipsum dedit præcipitem in turbas illas viriliter.

44. Quæ ubi citò retulissent gradum, effecto spatio processit in medium incumbens ventri;

45. Et quum adhuc spiraret, animóque inflammatus esset, surgens (quàmvis ferretur salientium more sanguis, & gravia essent vulnera) cursu pervasit turbas.

46. Et super quandam petram præruptam consistens, planè jam exsanguis effectus, protulit intestina, & capiens ambabus manibus, conjecit in turbas: tandémque invocans eum, qui vitæ, & spiritûs dominium obtinet, ut ea sibi iterum redderet, hoc pacto migravit *è vita*.

CAPUT XV.

Victoria Jehudæorum memorabilis.

Nicanor autem ut percepit Jehudam esse in partibus Schomronis, consilium iniit, ut die quietis cum omni cautione eos invaderet.

2. Jehudæis autem, qui ex necessitate eum prosequebantur, dicentibus, nequaquam ità horridè, & barbarè perdas illos; sed gloriam tribue diei illi, qui olim sanctè ab eo fuit honoratus, qui intuetur omnia,

3. Interrogavit ille sceleratissimus, an esset in cœlo princeps, qui præcepisset diem sabbathi celebrari.

4. Quibus respondentibus, Dominum viventem, eum principem in cœlo esse, qui jusserit diem septimum observari:

5. Ego verò, inquit, alter *sum* princeps in terra, qui præcipio capi arma, & Regis negotia confici: verùntamen non obtinuit, ut miserum consilium suum perficeret.

6. Ac Nicanor quidem iste cum omni jactatione cervices efferens, decreverat commune tropæum de Jehuda statuere:

7. Macbæus verò indesinenter confidebat cum omni exspectatione, se defensionem consequuturum à Domino:

8. Itaque hortabatur suos, ne formidarent adventum gentium; sed habentes in mente ea auxilia, quæ antè fuerant ipsis è cœlo facta, nunc etiam exspectarent victoriam sibi ab omnipotente adfuturam.

9. Et consolabatur eos ex lege, & prophetis; & prætereà revocans in memoriam ipsis etiam certamina, quæ perfecerant, alacriores eos efficiebat, animósque eorum excitabat.

10. Atque hic denuncians ista, simul ostendebat irrita facta à gentibus fœdera, juramentorúmque transgressionem:

11. Denique eorum quemque non tam clypeorum, lancearúmque munitione armabat, quàm adhortatione, sermonibus optimis; ad quos adjiciens somnium, fide dignum omnes affecit lætitiâ summoperè.

12. Fuit autem illius visio hujusmodi: Oniam, qui summus sacerdos fuerat; virum optimum, reverendum quidem aspectu, sed moribus mitem, & sermones decenter efferentem, qui denique à puero laborem consumserat in rebus omnibus, quæ virtutis sunt propriæ; hunc protendentem manus, vota fecisse pro toto Jehudæorum cœtu:

13. Deinde eodem modo apparuisse virum canitie, & gloriâ præstantem, cujus admirabilis quædam, & decentissima erat circumstans eum excellentia.

14. Tum respondentem Oniam, dixisse, hic est amans ille fratrum propheta Dei Jirmeja, qui multis oravit pro populo, & civitate sancta.

15. Jirmejam verò protendisse dexteram, & gladium aureum dedisse Jehudæ; quumque daret, pronunciâsse ista.

16. Accipe sanctum gladium, donum à Deo, quo frangas adversarios.

17. Tum accipientes hortationem ex his Jehudæ verbis, bonis planè, quæ juvenum animos, & ad virtutem incitare poterant, & viriles efficere; decreverunt non esse castra metandum, sed generosè irruendum, & congresso toto animo, ac virili facto, de rerum summa decertandum, quandoquidem & civitas, & locus sanctus, & templum periclitabatur:

18. Nam de uxoribus, liberísque, itémque fratribus, & cognatis periculum minore loco habebatur, sed maximus, & primus insidebat eis de templo sanctificato metus.

19. Iis verò, qui in civitate detinebantur, non mediocris erat solicitudo, sed congressus sub dio faciendi cogitatio eos conturbabat.

20. Ut autem omnes jam futurum certamen exspectabant, & jam miscebant *prælium* hostes, & acie disposita, & bestiis in opportuna parte constitutis, & equitatu ad alas disposito.

21. Conspiciens Macbæus turbarum adventum, & variam armorum apparitionem, bestiarúmque ferocitatem, protendit manus in cœlum, & mirificum Dominum invocavit, agnoscens non armis esse; sed prout apud se ipsum *Dominus* judicaverit, conficere dignis victoriam.

22. Invocans autem, dicebat hoc modo, tu Domine misisti, Angelum tuum tempore Chizkijæ, Regis Jehudææ, qui sustulit è castris Sancheribi ad centum octoginta quinque millia.

23. Nunc autem, ô princeps cœlorum, mitte bonum Angelum ante nos ad timorem, & terrorem:

24. Magnitudine brachii tui percellantur isti, qui cum blasphemia contra sanctum populum tuum advenerunt; atque his dictis desiit.

25. Qui autem erant à Nicanore cum tubis, & pæanibus invehebantur;

26. Qui verò à Jehuda cum invocatione, & votis *prælium* cum hostibus miscuerunt;

27. Ità manibus quidem pugnantes, sed cordibus orationem fundentes apud Deum, prostraverunt non minùs triginta quinque millibus, maximè lætantes hac illustri Dei præsentiâ.

28. Ut autem ab opere cessantes, cum gaudio revertebantur, agnoverunt ante cecidisse Nicanorem cum tota armatura sua.

29. Ità exclamatione turbulentâ factâ, benedixerunt Deo principi suo paternâ linguâ.

30. Præcepit autem ille primus civium suorum propugnator, qui omnino corpus, & animam suam abjecerat, & ætate suâ benevolentiam in suos gentiles conservaverat, ut rescissum caput Nicanoris, & manus cum humero deferretur Jeruschalaima.

31. Quò postquam advenisset, & convocatis gentilibus suis, ac sacerdotibus ante altare constitisset, advocavit eos, qui erant in arce:

32. Et ostendens prophani Nicanoris caput, manúmq; blasphemi, quâ extentâ in sanctam omnipotentis domum cervices extulerat.

33. Linguâ Nicanoris impii abscisâ, dixit, se eam minutatim daturum avibus; præmia verò dementiæ ex adverso templi suspensurum.

34. Itaque omnes in cœlum aspicientes, benedixerunt illustri Domino, dicentes; benedictus *sit*, qui conservavit locum suum impollutum,

35. Tum suspendit Nicanoris caput de arce; ut manifestum esset omnibus, & evidens signum auxilii à Domino.

36. Itaque decreverunt omnes decreto communi, nequaquam diem hunc incelebrem sinendum esse;

37. Sed haberi celebritatem die decimo tertio mensis duodecimi, *qui* Adar Syrâ linguâ dicitur, die uno ante diem festi Mordecaici.

38. Quum igitur res Nicanoris ità successerint, & ab illis temporibus civitatem Hebræi obtinuerint; Hic ego quoque finem sermonis faciam.

39. Ac siquidem bene, & prout compositionem perstringi convenit *præstitero*, hoc etiam ipse volui, sin autem exiliter, atque tenuiter, hoc tamen est, quod potui assequi.

40. Nam ut vinum seorsim bibere, similitérque etiam aquam, utrumque variè adversum est; contrà verò ut vinum aquâ commixtum, suavem, & delectabilem gratiam efficit: ità etiam sermonis apparatus delectat aures legentium compositione suâ, atque hic finis futurus est.

Sapientia.

CAPUT I.

Institutio Regis.

Diligite justitiam, ô judices terræ; sentite de Domino bonitate, & simplicitate cordis quærite ipsum.

2. Nam expositus est iis, qui non tentant ipsum, & patefit iis, qui non infidi sunt ei.

3. Perversæ enim ratiocinationes separant à Deo, & probata illius potentia arguit insipientes.

4. Eò quòd in malitiosam animam non ingreditur sapientia, neque habitat in corpore, quod subjectum est peccato.

5. Sanctus enim spiritus disciplinæ fugit dolum, & absistit à ratiocinationibus *hominum* vacuorum intelligentia; & indicatur, quum advenit iniquitas.

6. Nam humanus est spiritus sapientiæ; sed non liberat blasphemum à *maledicto* labiorum ipsius, quia renum ipsius testis est Deus, & cordis ipsius observator verus, & auditor linguæ;

7. Cum spiritus Domini impleat orbem terrarum, & idem continens omnia, cognitionem habeat vocis.

8. Propterea, qui loquitur rem injustam, nullus occultus futurus est, neque præteritura ipsum injustitia illa arguens.

9. Nam consiliis impii adest quæstio, & auditio verborum ejus ad Dominum perventura est, ut arguat iniquitates ejus.

10. Quia auris zelotypa audit omnia hæc, etiam sonus murmurationis non est abditus ei.

11. Cavete igitur à murmuratione inutili, & ab obtrectatione continete linguam, quia sermo occultus non est impunè abiturus, & os contra *illum* mentiens perdit animam.

12. Ne studeatis morti errore vitæ vestræ, neque attrahatis perditionem operibus manuum vestrarum:

13. Quia Deus mortem non fecit, neque delectatur perditione viventium:

14. Nam omnia creavit, ut sint, & salutares sunt ortus hujus mundi, in quibus non est pharmacum exitiale, neque inferorum regnum super terram.

15. Justitia autem immortalis est:

16. Impii verò manibus, & sermonibus accersiverunt mortem, amicam arbitrati eam, contabuerunt, ubi conventionem statuerunt cum ea; quia digni sunt, qui cedant in partem illius.

CAPUT II.

Speculum vitæ, & consiliorum impiorum.

Dixerunt enim apud se ipsos, ratiocinantes improbè, brevis, & molesta est vita no-

noſtra, neque remedium eſt adverſus mortem humanam, nec cognitus eſt ullus, qui ab inferis reverterit:

2. Nam caſu nati ſumus, poſtea verò ità futuri ſumus quaſi non fuiſſemus: quia fumus eſt reſpiratio narium noſtrarum, & ſermo *prolatus* motu cordis noſtri ſcintilla eſt.

3. Quâ exſtinctâ in cinerem abiturum eſt corpus noſtrum, & ſpiritus noſter ut aër mollis diffundetur:

4. Quo tempore oblivioni erit nomen noſtrum, & nemo recordabitur operum noſtrorum: ità tranſitura eſt vita noſtra ut veſtigia nubis, & quaſi nebula diſpergetur infeſtata à radiis ſolis, & à calore ejus graviùs impulſa.

5. Nam *ut* umbræ tranſitus eſt tempus noſtrum, neque eſt remeatio à morte noſtra; quia obſignata eſt, & nemo revertitur.

6. Agitè ergo, fruamur præſentibus bonis, & poſſeſſione hac tanquam in juventute utamur ſtudioſè.

7. Vino pretioſo, & unguentis impleamur, ac ne prætereat nos jucundus aër:

8. Coronemur roſarum calyculis, antequam marceſcant:

9. Nemo noſtrûm expers ſit noſtræ laſciviæ, ubique relinquamus ſymbola lætitiæ: nam hæc eſt portio noſtra, & ſors hujuſmodi.

10. Potentiâ opprimamus pauperem juſtum, ne parcamus viduæ, neque ſenis revereamur longævos canos:

11. Sed eſto robur noſtrum lex juſtitiæ; infirmitas enim deprehenditur inutilis.

12. Inſidiemur autem juſto, quia incommodus eſt nobis, & adverſans operibus noſtris: exprobrat nobis peccata in legem, & infamiam irrogat nobis peccatorum vitæ inſtitutæ noſtræ:

13. Profitetur cognitionem ſe habere Dei, & filium Domini ſe ipſum nominat:

14. Factus eſt nobis ad redarguendum cogitationes noſtras:

15. Gravis eſt nobis etiam ad aſpectum, quia diſſimilis eſt aliorum vita illius, & aliò ſpectantes ſemitæ ejus:

16. *Argentum* reprobum æſtimamur ab ipſo, & abſtinet à viis noſtris tanquam ab immundis rebus, beatos prædicat fines juſtorum, & Deum patrem jactitat.

17. Videamus ſintne ſermones ejus veri, & experiamur, quæ ſint eventura ei:

18. Nam ſi juſtus iſte filius eſt Dei, ſuſcipiet eum, & liberabit eum à manu adverſantium.

19. Contumeliâ, & tormento quæſtionem habeamus de eo, ut cognoſcamus æquitatem illius, & probemus, quam habet iſte malorum tolerantiam.

20. In mortem turpem condemnemus iſtum: nam illius erit proſpicere ex ſermonibus iſtius.

21. Hæc ratiocinantes, erraverunt: etenim excæcavit eos malitia ipſorum.

22. Et non agnoverunt arcana Dei, neque mercedem ſperaverunt ſanctitatis neque judicaverunt præmium *eſſe* animis inculpatis.

23. Deus enim creaverat hominem ad conditionem incorruptam, & imaginem ipſiſſimæ naturæ ſuæ fecerat eum:

24. Sed invidentia diaboli mors venit in mundum, & tentant illum, qui cedunt in partem iſtius.

CAPUT III.

Piorum poſt hanc vitam felicitas.

JUſtorum verò animæ *ſunt* in manu Dei, ut minimè attingat eos cruciatus.

2. Videntur in oculis inſipientium mori, & æſtimatur malum eſſe exitus ipſorum.

3. Et via noſtra *eſt* contritio: hi verò verſantur in pace.

4. Etenim ad aſpectum hominum, ſi puniuntur, horum *tamen* ſpes immortalitatis plena eſt:

5. Et paulùm caſtigati, plurimùm afficientur bonis; quoniam Deus tentaverit ipſos, eóſque dignos ſe ipſo deprehenderit.

6. Tanquam aurum in fornace probaverit ipſos, & tanquam holocauſtum ſacrificium acceperit ipſos.

7. Itaque tempore viſitationis ipſorum relucebunt, & tanquam ſcintillæ accendentes ſtipulam perficient curſum:

8. Judicabunt gentes & dominabuntur populis, regnante Domino eorum in ſecula.

9. Qui confidunt ipſi, intelligent veritatem, & fideles in charitate manebunt apud ipſum: nam gratia, & miſericordia ineſt ſanctis ejus, & viſitatio electis ejus.

10. Impii verò prout ratiocinati ſunt, perferent ſupplicium, qui neglexerint juſtum, & à Deo defecerint.

11. Nam qui nihili facit ſapientiam, & diſciplinam, miſer eſt: etiam inanis eſt ſpes illorum, & labores infructuoſi, inutiliaque opera illorum.

12. Uxores eorum inſipientes *ſunt*, & improbi liberi illorum.

13. Maledictaque generatio illorum: nam beata *eſt* ſterilis, quæ polluta non eſt; quæ non experta eſt cubile flagitioſè, eſt perceptura fructum in viſitatione animarum.

14. Similiter eunuchus, qui non operatus eſt manu iniquitatem, neque res improbas contra Dominum cogitavit: nam dabitur ei gratia fidei lectiſſima, & ſors in templo Domini animo gratiſſima.

15. Bonorum enim laborum fructus celebris eſt, & non excidit radix prudentiæ.

16. Liberi verò mœchorum non conſequentur perfectionem, ſed ſemen ex illegitimo cubili natum, delebitur:

17. Etenim ſive longævi ſint, nihili æſtimantur, & inhonora ad finem uſque *eſt* ſenectus illorum:

18. Sive celeriter moriantur, neque ſpem habent, neque conſolationem in die cognitionis.

19. Nam generis iniqui dura ſunt exitia.

CAPUT IV.

Conſolatio piorum adverſùs mortem; ideóq; εὐθανασία, καὶ ἀθανασία.

MEliùs eſt carere liberis ſervatâ virtute; nam immortalitas ineſt memoriæ illius, quia & à Deo, & ab hominibus agnoſcitur.

2. Quam præſentem imitantur, & deſiderant abeuntem, quæ in ſeculo hoc triumphat, coronam geſtatura, & certamen præmiorum pollutione carentium reportatura.

3. Plu-

3. Plurimùm verò sobolescens impiorum multitudo neque utilitatem afferet, neque ex adulterinis stolonibus radicem in profundum aget, neque stabilem pedem ponet:

4. Etenim quàmvis ramis ad momentum effloruerit, infirmè procedentes, à vento commovebuntur, & ipsâ vi ventorum eradicabitur:

5. Circumquaque diffringentur rami imperfecti, & fructus ipsorum inutilis, immaturus ad cibum, & nulli rei aptus.

6. Nam ex illegitimis congressibus geniti liberi testes sunt improbitatis adversùs parentes, quum de ipsis habetur quæstio:

7. Justus verò, si matura morte obierit, in quiete futurus est:

8. Non enim quæ longæva est senectus, honorata *est*, neque numero annorum *multorum* mensurata.

9. Sed prudentia hominibus est canities & vita immaculata est senilis ætas.

10. Qui placens Deo diligebatur, quum viveret inter peccatores, fuit translatus;

11. Ereptus est, ne malitia mutaret intellectum ipsius, aut dolus deciperet animum ipsius:

12. Nam fascinatio improbitatis obscurat, quæ bona sunt, & circumagitatio concupiscentiæ transvertit mentem, carentem malitiâ

13. Sanctificatus, brevi implevit longa tempora:

14. Grata enim Domino erat anima ipsius, propterea festinavit eum *tollere* ex improbitatis medio.

15. Populi autem vident, & non considerant, neque intelligentiam advertunt ad istud, gratiam, & misericordiam adesse sanctis ejus, visitationémque electis ejus.

16. Condemnat justus moriens viventes impios, & juventus confecta celeriter annosum senium injusti.

17. Vident enim mortem sapientis; neque animadvertunt, quid consilii ceperint de eo, & quorsum in tuto statuerit eum Dominus.

18. Vident, & nihili faciunt, Dominus verò deridebit ipsos

19. Erunt enim postea ruinæ ignominiosæ, & contumeliæ expositi apud mortuos in seculum, quum franget ipsos prærepta voce præcipites, & commovebit eos à fundamentis, atque ad extremum usque desolati, erunt in dolore, & peribit memoria eorum.

20. Inibunt rationes peccatorum suorum pavidi, & revincent eos ex adverso iniquitates ipsorum.

CAPUT V.

Beatitudo justorum in altera vita, & sera pœnitentia impiorum.

TUnc stabit confidentiâ magnâ justus in conspectu eorum, qui afflixerint ipsum, & qui abjecerint labores ipsius:

2. Videntes turbabuntur timore gravi, & stupefient propter salutem inopinatam eorum:

3. Dicéntque apud se ipsos resipiscentes, dicent (*inquam*, gementes propter angustiam spiritûs, hic erat, quem habebamus quondam ludibrio, & communi probro.

4. Stulti vitam ejus æstimabamus furorem, & finem ejus ignominiosum.

5. Quomodo relatus est in filios Dei, & in sanctis *est* sors illius?

6. Planè erravimus à via veritatis, justitiæ luce non lucente nobis, & sole justitiæ non exorto nobis.

7. Iniquitatis, & perditionis callibus expleti sumus, & perambulavimus deserta avia; viam autem Domini non cognovimus.

8. Quid juvit nos superbia? & quid divitiæ cum gloriatione contulerunt nobis?

9. Præterierunt illa omnia tanquam umbra, & tanquam nuncius prætercurrens.

10. Tanquam navis permeans fluctuantem aquam, quæ, quum transivit, non potest inveniri vestigium, neque via meatûs ejus in fluctibus:

11. Aut tanquam ave volante per aërem, nullum invenitur indicium meatûs, sed turbans ictu verberatum levem aëra, & scissum vi stridente motis alis permeat, posteáque non invenitur signum progressûs in eo:

12. Aut tanquam sagitta in scopum missa, sectus aër statim in se ipsum resolvitur adeò ut ignoretur transitus illius.

13. Ità etiam nos nati defecimus.

14. Ac virtutis quidem signum nullum valuimus ostendere; sed in malitia nostra planè absumti sumus.

15. Nam spes impii ut lanugo delata à vento, & tanquam spuma tenuis à procella impulsa, & tanquam fumus à vento dissoluta est, aut etiam præteriit ut diversorii in diem unum recordatio.

16. Justi verò in seculum vivunt, quorum merces est in Domino, & quorum cura est apud Altissimum.

17. Propterea regnum decoris accepturi sunt, & diadema pulcherrimum è manu Domini; nam dexterâ suâ proteget eos, & brachio defendet eos:

18. Sumet *ad* totam armaturam zelum suum, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum:

19. Induet pro thorace justitiam, & imponet pro galea judicium minimè simulatum:

20. Sumet in scutum inexpugnabile sanctitatem:

21. Acuet verò severam iram pro gladio, & belligerabit cum eo ad finem usque mundus ipse contra insipientes istos.

22. Procedent directa tela fulgurum, & ex nubibus, tanquam, ex arcu bene in orbem adducto, insilient in scopum;

23. Et grandines confertæ, ab indignatione lapides jaculante projicientur; indignabitur in eos aqua maris, fluviique simul severè exundabunt:

24. Instabit in eos spiritus potentiæ, & tanquam procella ventilando *ejiciet* eos: desolat enim totam terram iniquitas, & thronos potentum evertit maleficentia.

CAPUT VI.

Exhortatio ad sapientiam sectandam, eò quòd offerat sese tam benignè, & tam insigniter benefaciat.

MElior est sapientia, quàm vires, & vir prudens, quàm fortis.

2. Audite igitur Reges, & intelligite, discite, ô judices extremitatum terræ:

3. Auribus percipite dominatores multitudinis, & superbientes de turbis nationum.

4. Nam

4. Nam data est à Domino potentia vobis, & potestas ab Altissimo; qui quæstionem habebit de operibus vestris, & consilia perscrutabitur.

5. Quandoquidem, quum ministri sitis regni ipsius, non judicastis rectè, neque observâstis legem, neque ex consilio Dei ambulâstis;

6. Horribiliter, & celeriter instabit in vos: Nam judicium severum exercetur in eos qui præsunt.

7. Minimus enim quivis condonationem habet misericordiæ; potentes verò potenter exquirentur.

8. Nam Dominus omnium non dissimulabit personam, neque verebitur magnitudinem, quum parvum, ac magnum ipse fecerit, & pariter utatur providentia in omnibus.

9. Sed potentibus vehemens instat inquisitio.

10. Ad vos itaque, ô Reges, pertinent sermones mei, ut discatis sapientiam, & non excidatis:

11. Nam, qui sanctè servant res sanctas, sanctificabuntur, & qui eam edocti fuerint, defensionem consequentur.

12. Expetite igitur sermones meos, & cupido animo instituimini.

13. Præclara est, & nunquam marcescit sapientia, quæ facilè spectatur ab iis, qui diligunt ipsam, & invenitur ab eis, qui quærunt ipsam:

14. *Imò* occurrit cupientibus, ut antè noscatur.

15. Qui manè attendit ad ipsam, non laboraturus est, nam assidentem foribus suis inveniet eam.

16. Nam cogitare de illa prudentia perfectissima *est*, & qui vigilaverit propter eam, celeriter vacuus erit curâ.

17. Quoniam illa dignos se circumeundo quærit, & in callibus quibusque apparet eis benevolè, atque in omni cogitatione occurrit eis.

18. Nam verissimum principium illius est disciplinæ cupiditas;

19. Cura autem disciplinæ est charitas, & charitas observatio legum illius, attentio verò ad leges *est* incorruptæ vitæ firmamentum;

20. Vita autem incorrupta facit, ut simus propinqui Deo:

21. Igitur cupiditas sapientiæ perducit ad regnum *ejus*.

22. Si ergo delectamini thronis, & sceptris, Reges populorum;

23. Honorate sapientiam, ut in seculum regnetis.

24. Quid autem sit sapientia, & quomodo exstiterit; enunciabo, nec celabo vos mysteria, sed à principio ortûs pervestigans, exponam perspicuè cognitionem ejus, nec prætenbo veritatem ipsam.

25. Neque etiam cum invidia tabifica ambulabo, is enim non est communionem adepturus sapientiæ.

26. Multitudo autem sapientum *est* salus mundi, & Rex prudens stabilimentum populi;

27. Quamobrem erudimini verbis meis, & utilitatem capietis.

CAPUT VII.

Sapientiæ præstantia enarratur.

SUm quidem ego quoque mortalis homo, æqualis omnibus, & progenitus ab homine primo, ex terra facto.

2. Et in utero matris figuratus sum caro tempore decem mensium: coagulatus sum sanguine ex semine viri; ídque per voluptatem, conjunctam somno:

3. Et ego quoque factus traxi communem nobis aërem, & in hanc terram iisdem perpessionibus infestus decidi; primam vocem similem omnibus emisi, flens:

4. In fasciis educatus sum, & curis.

5. Nemo enim Rex aliud habuit initium naturæ suæ;

6. Sed unus *est* omnium ingressus in hanc vitam, & par exitus.

7. Propterea oravi, & prudentia data est mihi, invocanti mihi advenit spiritus sapientiæ.

8. Prætuli eam sceptris, & thronis, & divitias nullas duxi cum ea comparandas esse;

9. Neque æquavi ei lapidem pretiosum; quia omne aurum respectu ejus arena exigua, & tanquam lutum æstimatur argentum ad eam:

10. Præ sanitate, & specie dilexi eam, & proposui consilium mihi habendi eam pro luce: quia non occumbit proficiscens ex ea lux.

11. Advenerunt autem mihi hæc bona simul cum ea omnia, & innumeræ divitiæ per eam:

12. Et lætatus sum de omnibus, quòd eorum dux esset sapientia; quàmvis ignorarem hanc eorum genitricem esse.

12. Hanc & sine dolo didici, & sine invidia trado; divitias hujus non abscondo.

14. Thesaurus est hominibus, qui nunquam deficit; quo qui utuntur, cum Deo contrahunt amicitiam, donis ex eruditione profectis commendati;

15. Mihi verò Deus dedit, ut loquar ex sententia, & cogitem dignè, donatis rebus: nam ipse & ad sapientiam dux est, & constans sapientum rector.

16. Etenim in manu ipsius sumus, & nos, & sermones nostri, omnísque prudentia, & opificiorum scientia.

17. Ipse enim mihi dedit eorum, quæ sunt, cognitionem certam, ut cognoscam constitutionem mundi, & vim elementorum.

18. Principium, & finem; mediúmque temporum.

19. Solstitiorum mutationes, & varietates tempestatum, anni circuitus, & stellarum situs.

20. Naturas animantium, & animos bestiarum, spirituum vires, & cogitationes hominum, differentias plantarum, & radicum facultates:

21. Denique quæcunque sunt occulta, & manifesta novi; artifex enim omnium docuit me sapientia:

22. Nam inest ei spiritus intelligens, sanctus, simplex, multiplex, subtilis, mobilis, splendidus, impollutus, perspicuus, perpessionis expers, amans boni, acutus, expeditus, beneficus.

23. Humanus, stabilis, certus, securus, omnipotens, omnia intuens, & permeans omnes

mnes spiritus intelligentes puros, & summè subtiles:

24. Nam omni motu res mobilior est sapientia, & pervadit, ac permeat omnia puritate suâ.

25. Nam vapor est potentiæ Dei, & syncerus fluxus à gloria omnipotentis: propterea nihil inquinatum in eam incidit:

26. Nam splendor est à luce æterna, & speculum efficacitatis Dei expers maculæ, ac imago bonitatis ejus:

27. Quúmque una sit, omnia potest, & in se ipsa manens, innovat omnia, & per ætates singulas in animas sanctas transiens amicos Dei, & prophetas comparat.

28. Nihil enim diligit Deus, nisi eum, qui habitat cum sapientia:

29. Nam ea est speciosior sole, & superat omnem stellarum situm, cum luce comparata prior esse deprehenditur.

30. Etenim illam excipit nox: sapientiæ verò non est prævalitura malitia.

CAPUT VIII.

Sapientia, virgo amabilis, commendat hominem Deo, & hominibus.

PErtingit autem à fine uno ad alterum fortiter, & disponit omnia utiliter.

2. Hanc amavi, & exquisivi à juventute mea, & quærens ducere hanc sponsam mihi, amore pulchritudinis hujus correptus sum.

3. Nobilitatem suam hac gloriâ exornat, quòd convictum Dei habet, Dominúsque omnium amavit eam:

4. Hæc enim est, quæ docet scientiam Dei, & quæ eligit opera illius.

5. Quòd si divitiarum optabilis est possessio in vita, quid sapientiâ ditius, hæc omnia operante?

6. Et si prudentia operatur, quis eorum, quæ in natura sunt, artifex potiùs est, quàm ipsa?

7. Et justitiam si quis diligit, elaboratæ ab ea res sunt virtutes; nam temperantiam, & prudentiam edocet, justitiam, & fortitudinem, quibus utilius nihil est in vita hominibus:

8. Sin etiam multiplicem experientiam desiderat aliquis, hæc novit vetera, & futura conjicit, scit versutias sermonum, & solutiones ænigmatum, signa, & portenta præ, noscit, eventúsque tempestatum, ac temporum.

9. Judicavi itaque hanc ducendam ad convictum meum, sciens futuram esse mihi consultricem bonorum, & consolationem à curis, & molestia.

10. Per hanc gloriam in turbis habiturus sum, & honorem apud seniores juvenis:

11. Acutus inveniar in judicio, & in conspectu potentum admirationi ero:

12. Tacentem me exspectabunt, & loquentem attentè audient, etiam loquente ampliùs, manum imponent ori suo.

13. Per hanc habebo immortalitatem, & memoriam æternam venturis post me derelinquam:

14. Administrabo populos, & gentes subjicientur mihi:

15. Metuent me, quum audierint tyranni horribiles, in multitudine bonus videbor, & in bello virilis, ingressus domum meam acquiescam ei:

16. Non enim acerbitatem habet conversatio ejus, neque dolorem convictus ejus: sed lætitiam, & gaudium.

17. Hæc ratiocinatus mecum, & curans cum animo meo, immortalitatem esse in cognatione sapientiæ;

18. Et in amicitia ejus delectationem bonam, & in laboribus manuum ejus divitias indesinentes, & in communi colloquii cum ea exercitatione prudentiam, & celebritatem in communicatione sermonum ejus; circumivi quærens, ut assumerem eam apud me:

19. Eram autem puer bonâ indole, animámque bonam sortitus eram;

20. Ac potiùs ut bonus eram, in corpus impollutum veneram:

21. Sed quum agnoscerem, me non aliter fore compotem illius, nisi Deus dederit; atque hoc ipsum novisse, cujus sit gratia, esse prudentiæ, accedens Dominum, oravi eum, & dixi ex toto animo meo:

CAPUT IX.

Oratio pro sapientia impetranda.

O Deus majorum, & Domine misericordiæ, qui fecisti omnia verbo tuo.

2. Et sapientiâ tuâ constituisti hominem, ut dominetur creaturis, quæ à te factæ sunt.

3. Et administrans mundum sanctitate, & justitiâ recto animo judicia exerceat:

4. Da mihi sapientiam adstitricem throni tui, ac ne reprobes me è numero filiorum tuorum:

5. Nam ego servus tuus sum, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & vitæ brevis, & tenuior adhuc in judicii, ac legum intelligentiâ.

6. Etenim ut perfectus sit aliquis inter filios hominum, absente sapientiâ, quæ à te est, nihili reputandus est.

7. Tu me antè elegisti Regem populi tui, & judicem filiorum, filiarúmque tuarum:

8. Dixisti, ut ædificem tibi domum, in monte sancto tuo, & in civitate habitationis tuæ altare, imaginem tabernaculi sancti, quod ab initio præparavisti.

9. Tecum autem *est* sapientia, quæ novit opera tua, & quæ adfuit, quum faceres mundum, & quæ scit, quid placeat in oculis tuis, & quid rectum ex mandatis tuis.

10. Emitte illam è sanctis cœlis, à throno, *inquam*, gloriæ tuæ mitte illam, ut præsens versetur mecum in labore, & cognoscam, quid gratum sit apud te.

11. Illa enim novit omnia, atque intelligit, estque ductura me in actionibus meis moderatè, & conservatura me in gloria sua;

12. Eruntque accepta opera mea, quum judicabo populum tuum justè, & ero dignus throno patris mei.

13. Quis enim hominum cognoscat consilium Dei? aut quis cogitare possit, quid velit Deus?

14. Nam ratiocinationes mortalium sunt timidæ, & instabiles cogitationes eorum.

15. Infestum enim corruptioni corpus aggravat animam, & deprimit terrena habitatio mentem multis curis plenam:

16. Et vix conjicimus ea, quæ in terra sunt, & quæ ad manus *sunt*, laboriosè invenimus

nimus ; quæ autem in cœlis *sunt*, quis pervestigavit ?

17. Et consilium tuum, quis noverit, nisi tu dederis sapientiam, & miseris sanctum spiritum tuum *è locis* altissimis ?

18. Sic enim correctæ sunt eorum, qui in terra *versantur*, semitæ, & res, quæ placent tibi, homines edocti sunt :

19. Itaque sapientiâ fuerunt servati.

CAPUT X.

Commoda sapientiæ variis exemplis firmata.

HÆc primùm formatum parentem mundi, qui solus creatus est, conservavit.

2. Et eximens eum à delicto ipsius, dedit ei potentiam dominandi omnibus rebus.

3. Discedens autem ab hac injustus irâ suâ, unà periit cum furoribus, quibus occidit fratrem.

4. Propter quem diluvio inundatam terram iterum servavit sapientia, quæ exiguo ligno justum gubernabat.

5. Hæc etiam in consensu improbarum gentium confusarum agnoscens justum, servavit eum inculpatum Deo, & in summa filii *sui* miseratione fortem custodivit.

6. Hæc justum, pereuntibus impiis, liberavit, fugientem ab igne in civitates quinque descendente :

7. Cujus adhuc testimonium nequitiæ constituta est solitudo fumo diffluens, & plantæ, inutili pulchritudine ferentes fructum, *&* statua salis, constituta animæ non credentis monimentum.

8. Nam qui sapientiam præteriverunt, non tantùm eò acceperunt damnum, quòd res bonas non obtinent, sed etiam reliquerunt suæ ipsorum insipientiæ monimentum huic vitæ, ut ne iis quidem in rebus lateant, in quibus lapsi sunt :

9. Sapientia verò cultores suos è laboribus liberavit.

10. Hæc fugientem ab ira fratris justum deduxit callibus rectis, demonstravit ei regnum Dei, & dedit ei cognitionem sanctorum ; locupletavit eum in ærumnis, quum multiplicaret labores ejus ;

11. Quum avaritiâ dominatus exerceretur in ipsum, hæc adfuit, & ditavit ipsum :

12. Conservavit ipsum ab inimicis, & ab insidiantibus tutata est, certaminísque validi præmium dedit ei, ut cognosceret omni re potentiorem esse pietatem.

13. Hæc venditum justum non dereliquit, sed ex peccato liberavit eum : unà cum ipso descendit in foveam.

14. Neque in vinculis dimisit eum, *sed constanter adfuit*, donec contulit ipsi sceptrum regni, & potentiam in eos, qui tyrannicè vexabant eum, mendacésque demonstrans illos, qui vituperaverant eum, dedit gloriam æternam ei.

15. Hæc populum sanctum, & semen inculpatum liberavit à gente affligentium.

16. Ingressa est in animam administri Domini, & formidabilibus Regibus obstitit portentis, & signis :

17. Reddens sanctis mercedem sanctitatis laborum suorum, deduxit eos viâ mirabili, & fuit eis tegumentum interdiu, & lux stellaris noctu.

18. Traduxit eos trans mare rubrum, & transvexit eos trans aquas multas ;

19. Hostes verò eorum inundatione perdidit, quum ex profunditate abyssi eduxisset eos.

20. Propterea justi spoliatis impiis cantaverunt, Domine, nomen sanctum tuum, & animo uno laudaverunt manum tuam, propugnantem ipsos.

21. Nam sapientia os mutorum aperit, & linguas infantium disertas reddit.

CAPUT XI.

Sapientia per deserta ducit, ibique nutrit hominem, & ejus inimicos devincit.

FEcit, ut succederent opera eorum administratione Prophetæ sancti.

2. Permeârunt desertum inhabitabile, & in *locis* aviis impegerunt tentoria :

3. Restiterunt hostibus, & inimicos ulti sunt.

4. Sitientes invocaverunt te, & data est ipsis aqua è petra abrupta, & è lapide duro remedium sitis :

5. Per quæ enim supplicio affecti sunt inimici ipsorum,

6. Per eadem ipsi in difficultatibus versantes, sunt affecti beneficio.

7. Nam loco fontis perennis fluvii, qui sanguine sanioso turbatus fuerat, ad redargutionem mandati de cædendis infantibus.

8. Dedisti ipsis aquam ex insperato largam.

9. Quum demonstravisses per sitim, quæ tum fuerat, quomodo adversarios punivisses,

10. Quum enim tentati fuerunt, quàmvis misericordiâ erudirentur, agnoverunt quomodo irâ judicati impii sint tormenta passi.

11. Etenim hos tanquam pater admonens probavisti, illos verò tanquam Rex severus condemnans, in quæstionem adduxisti.

12. Qui, & absentes, & præsentes pariter cruciati sunt.

13. Nam duplex eos occupavit dolor, & gemitus, rerum præteritarum recordantes :

14. Quum enim audivissent suis ipsorum suppliciis illos bono affectos esse, persenserunt Dominum.

15. Nam quem expositum olim, abjectúmque pro deplorato ludificantes habuerant, eum posterioribus eventis mirati sunt, quando siti fuerunt affecti à justorum siti dispare.

16. Pro insipientibus autem ratiocinationibus injustitiæ ipsorum, quibus errantes colebant reptilia, rationis expertia, & bestias viles, misisti contra eos multitudinem animantium rationis expertium ad vindictam ;

17. Ut cognoscerent, per quæ aliquis peccat, per eadem puniri ipsum.

18. Non enim difficultatibus distinebatur omnipotens manus tua, & quæ creavit mundum ex informi materia, quin posset immittere ipsis multitudinem ursorum, audacésve leones :

19. Aut plenas juvenis animi bestias incognitas ; aut ignivomum efflantes halitum, strepitúmve ventilati fumi, aut instar fulguris ejaculantes ab oculis scintillas graves ;

20. Quarum non tantùm noxa eos poterat simul atterere, sed etiam aspectus perterrefaciens perdere.

21. Quin-

21. Quinetiam ſine his uno afflatu cadere poterant à juſtitia perſequente, & ventilari à ſpiritu potentiæ tuæ: verùm omnia menſurâ, numeróque, & pondere diſpoſuiſti.
22. Nam quòd multùm potes, hoc tibi ſemper adeſt, & robori brachii tui quis reſtiturus eſſet?
23. Quandoquidem tanquam momentum è lancibus *eſt* totus mundus coram te, & tanquam gutta roris deſcendens manè in terram;
24. Misereris autem omnium, quia omnia potes, & diſſimulas peccata hominum, ut reſipiſcant.
25. Nam diligis omnia, quæ ſunt, & nihil abominaris eorum, quæ feciſti; nec enim comparâſti quicquam, quod haberes odio.
26. Ecqui autem manſurum fuiſſet aliquid, niſi tu voluiſſes? aut conſervatum fuiſſet, quod non accerſiviſſes?
27. Sed parcis omnibus, eò quòd tua ſunt, ô Domine, animarum amans.

CAPUT XII.

Dei longanimitas in corripiendis peccatoribus prædicatur.

NAm ſpiritus incorruptus tuus ineſt omnibus:
2. Ideo, qui excidunt, eos paululùm corripis, & revocans in memoriam, quibus in rebus peccaverint, admones, ut abalienati à malitia credant in te, Domine.
3. Etenim antiquos habitatores ſanctæ terræ tuæ odio habens.
4. (Eò quòd inimiciſſima facerent opera veneficiorum, & ſacra impia.)
5. Et liberorum occiſores immiſericordes, & viſcera comedentes humanarum carnium.
6. Et epulum ſanguinarium, & interfectores animarum, ope carentium parentes, è medio ſacramenti tui voluiſti perdere manibus majorum noſtrorum.
7. Ut dignos incolas acciperet Dei filios hæc terra apud te omnium pretioſiſſima.
8. Sed etiam his tanquam hominibus pepercíſti, & miſiſti præcurſores tui exercitûs veſpas, ut illos paulatim profligarent ex ea:
9. Non quòd potentia deficeret te impios in acie tradendi in poteſtatem juſtorum, aut beſtiis gravibus, aut verbo præciſo ad unum atterendi:
10. Sed judicium exercens paulatim, dabas locum pœnitentiæ, non ignorans improbam eſſe naturam illorum, nativamque malitiam illorum, & nequaquam mutatum iri ratiocinationem illorum in ſeculum;
11. (Nam ſemen erat maledictum inde à principio) neque timens aliquem in peccatis ipſorum, ſecuritatem dabas.
12. Quis enim dixerit, quid feciſti? aut quis reſtiturus ſit judicio tuo? & quis ſit accuſaturus te nomine gentium perditarum, quas tu feciſti? aut quis conſtiturus adverſùm te, veniat vindex pro injuſtis hominibus?
13. Nam non eſt Deus præter te, cui curæ ſunt omnia, ut oſtendas te non injuſtè judicâſſe:
14. Neque Rex, aut tyrannus oculum obfirmare poterit in te propter eos, quos pœnâ affeciſti;
15. Sed ut juſtus es, juſtè omnia diſponis, alienum ducens à potentia tua, ut condemnes eum, qui pœnâ non debet affici:
16. Nam potentia tua juſtitiæ principium eſt, & quòd omnibus dominaris, hoc facit, ut parcas omnibus.
17. Quum enim non crederis pro perfectione potentiæ robur demonſtrare, etiam in iis, qui agnoſcunt, audaciam iſtam redarguis.
18. Tu autem dominium habens roboris, ex æquitate judicas, & cum ſumma indulgentia adminiſtras nos: adeſt enim tibi, quando vis, potentia.
19. Docuiſti autem populum operibus hujuſmodi oportere, ut juſtus humanus ſit, & bonam ſpem effeciſti in filiis tuis; quandoquidem tribuis in peccatis reſipiſcentiam.
20. Si enim filiorum tuorum inimicos, & reos mortis cum tanta attentione puniviſti, tribuens tempus, & modum, quibus abalienarentur à malitia iſta:
21. Quanta cum accuratione judicâſti filios tuos, quorum majoribus juramenta, & conventiones tradidiſti bonarum promiſſionum?
22. Nos itaque erudiens inimicos noſtros, infinitè caſtigas: ut tuam bonitatem curemus judicantes *de eis*, judicati verò exſpectemus miſericordiam.
23. Unde etiam eos, qui imprudente vitâ injuſtè vixerunt, propriis cruciaviſti abominationibus.
24. Etenim per vias erroris erraverunt longiùs, deos exiſtimantes eſſe etiam inhonora inimicorum ſuorum animalia; decepti tanquam infantes, vacui prudentiâ.
25. Propterea tanquam pueris rationis expertibus judicium, ad ludificandum eos, immiſiſti.
26. Qui autem ludibriis increpationis non commonefiunt, juſtum Dei judicium experturi ſunt:
27. Nam de quibus illi, quum perpeterentur mala, cum indignatione erant ſoliciti, de iis, *inquam*, quos putabant, deos, quum ſe iiſdem puniri viderunt, verum agnoverunt Deum, quem olim noviſſe negaverant: ideóque extrema illa condemnatio ſupervenit illis.

CAPUT XIII.

Vanitas eſt creaturas majoris facere, quàm creatorem.

ETenim vani *ſunt* omnes homines à natura, quibus ineſt Dei ignoratio, cùm ex iis, quæ vident, bonis, non potuerint eum noviſſe, qui eſt; neque ad opera attendentes agnoverint artificem;
2. Sed aut ignem, aut ventum, aut citum aërem, aut orbem ſtellarum, aut violentam aquam, aut luminaria cœli deos rectores mundi eſſe putaverint.
3. Quorum ſi delectati ſpecie iſtâ, deos eſſe ſtatuerunt, agnoſcant quantò iſtis melior eſt Dominus: nam ille naturalis auctor pulchritudinis, creavit illa.
4. Quòd ſi potentiâ, ac efficacitate in admirationem traducti, intelligant ex iſtis, quantò *ſit* potentior is, qui comparavit iſta:
5. Nam ex magnitudine, & ſpecie, ac creatis rebus, convenienter naturæ earum opifex ſpectatus eſt,

6. Verùn-

6. Verùntamen in rebus istis criminatio est parva: etenim ipsi fortasse errant, quærentes Deum, & volentes invenire:
7. Nam in operibus illius conversantes perscrutantur, & persuadentur visu, quia res, quæ videntur, pulchræ sunt.
8. Verùm è diverso ne isti quidem sunt digni venia:
9. Nam si tantùm valuerunt cognoscere, ut potuerint conjecturis assequi seculum, istarum rerum Dominum quomodo non invenerunt citiùs?
10. Miseri verò *sunt*, & mortuis incumbunt spes eorum, qui appellant deos opera manuum hominum, aurum, & argentum arte elaboratum, & figurationes animalium, aut lapidem inutilem, opus antiquæ manûs.
11. Sin autem etiam aliquis faber materiarius aptam operi arborem succidens, serrâ circumraserit scitè omnem corticem illius, & artem convenientem adhibens, comparaverit utile instrumentum ad ministerium vitæ.
12. Et resegminibus operis ad comparationem alimenti consumtis sese expleverit;
13. Quod autem ex istis rejectum fuerit, nullam ad rem utile, lignum tortuosum, & ramis adnatis plenum sumens, sculpserit accurato otio suo, & peritâ intelligentiâ formaverit illud, assimilaverit illud imagini humanæ.
14. Aut animanti alicui vili illud fecerit simile, inunxerit rubricâ, & fuco, rubefecerit colorem ejus, & omnem maculam, quæ in eo *est*, obliverit.
15. Et faciens ei domunculam dignam eo, in muro posuerit illud, & ferro confirmaverit:
16. Hic igitur providerit quidem illi, ut non decidat, sciens illud non posse sibi ipsi adjumentum afferre; Etenim imago est, & opus habet adjumento.
17. Sed quum de possessionibus, & nuptiis suis, & liberis orat;
18. Non pudet ipsum alloqui rem inanimam: sed de sanitate quidem invocat id, quod nullis est viribus; pro vita verò, quod mortuum est, rogat, & pro auxilio, quod nullam planè sui experientiam exhibuit, supplicat.
19. Et de profectione ab eo, quod ne gressu quidem uti potest, & de quæstu, & opere, ac manuum consequutione ab eo, quod ignavissimum est, manibus commodam effectionem petit.

CAPUT XIV.

Vanitas idololatriæ, ejúsque exordium, progressus, & effecta.

E Diverso aliquis se ad navigandum comparans, & feros permeaturus fluctus, lignum putridius inclamat eo, quod fert ipsum.
2. Hoc enim cupiditas quæstuum excogitavit, & artifex peritia comparavit.
3. Tuáque, ô pater, gubernat providentia: nam proposuisti etiam in mari viam, & in fluctibus securum callem.
4. Demonstrans te posse ab omni re servare, ut etiam sine arte aliquis possit supergredi.
5. Neque vis otiosa esse opera sapientiæ tuæ; propterea etiam minimo ligno credunt homines se ipsos, & pervadentes fluctum rati conservantur.
6. Nam etiam principiò pereuntibus superbis gigantibus, spes mundi ad ratem confugiens, reliquum fecit seculo semen naturæ *nostræ* gubernata manu tuâ.
7. Benedictum enim lignum fuit, per quod est justitia:
8. Illud verò manu factum, maledictum est, ipsum, & qui fecit illud: quoniam hic quidem elaboravit, illud verò corruptum nominatur Deus.
9. Ex æquo *sunt* exosa Deo, & qui facit impiè, & impietas ipsius:
10. Etenim, quod factum est cum eo, qui fecit, punietur.
11. Propterea etiam in idola gentium animadversio futura est, quia inter creaturas Dei ad rem abominandam facta sunt; ut quæ sint offendicula animis hominum, & laqueus pedibus insipientium:
12. Principium enim scortationis est idolorum excogitatio, & illorum inventio corruptela vitæ:
13. Nam neque à principio erant, neque in seculum futura sunt.
14. Quum vanâ opinatione hominum venerint in mundum, ac propterea præcisus illarum finis excogitatus sit.
15. Acerbo enim luctu vexatus pater, quum filii citò sublati imaginem fecisset, hominem tunc quidem mortuum, nunc verò ut Deum affecit honoribus, & subditis mysteria, sacrificiáque tradidit.
16. Deinde procedente tempore invalescens hæc impia consuetudo tanquam lex custodita est, & tyrannorum præceptis cultus sculptilibus attributus est:
17. Quos, quum in os non possent honoribus prosequi homines, eò quòd longè habitarent; longinquam eorum faciem effigurantes, conspicuam imaginem Regis, quem honorabant, fecerunt, ut absenti studiosè tanquam præsenti assentarentur.
18. Ad incrementum autem cultûs ignorantes etiam provocavit ambitio artificis.
19. Etenim hic fortassè dominatori volens placere, detorserit arte similitudinem ad aliquid pulchrius:
20. Multitudo verò pertractum optimâ operis gratiâ hominem, qui paulò antè honorabatur, jam numen *esse* duxerit.
21. Atque hæ fuerunt in vitam hanc insidiæ, quòd aut calamitati, aut tyrannidi servientes homines, nomen illud lapidibus, & lignis imposuerunt, quod communicari cum illis non potest.
22. Deinde non satis fuit errare in Dei cognitione; sed etiam in magno viventes bello ignorantiæ, tanta mala appellant pacem:
23. Nam aut sacrificia ex cæde liberorum, aut occulta mysteria, aut furiosas ex alienis legibus comessationes agentes.
24. Neque instituta vitæ, neque nuptias ampliùs puras custodiunt; sed alter alterum, aut insidians tollit, aut adulterans dolore afficit:
25. Omnia denique se promiscuè habent, sanguis, & cædes, furtum, & dolus, corruptela, perfidia, tumultus, perjurium, perturbatio honorum;

25. Gra-

26. Gratiæ oblivio, animarum inquinatio, naturæ immutatio, nuptiarum confusio, adulterium, & impudicitia.

27. Nam idolorum, quæ ne nominanda quidem essent, cultus, principium omnis mali, causáque, & finis est:

28. Aut enim lætantes furunt, aut prophetant res falsas, aut vivunt injustè, aut pejerant citò:

29. Nam qui inanimis idolis confidunt, quandò jurárunt improbè, non exspectant, ut injustitiæ arguantur.

30. De utrisque verò subsequentur ipsos ea, quæ justa sunt, eò quòd malè senserint de Deo, attendentes idolis, & injustè juraverint, dolo contemnentes sanctimoniam:

31. Non enim eorum, per quos juratur, potentia, sed jus peccantium semper injustorum hominum transgressioni supervenit.

CAPUT XV.

Fidelium, & infidelium fatum dispar.

TU autem, ô Deus noster, bonus *es*, & verax, longanimis, & misericordia administrans omnia:

2. Etenim si peccaverimus, tui sumus nos, qui novimus potentiam tuam: non sumus autem peccaturi, scientes nos in tuis reputatos esse.

3. Nam cognoscere te absoluta est justitia, & nosse potentiam tuam radix immortalitatis.

4. Neque enim seduxit nos improbæ artis humana cogitatio, neque umbra picturarum, *qui* labor infructuosus *est*, species maculata coloribus diversis.

5. Quarum aspectus insipientibus appetentiam excitat, quæ concupiscit mortuæ imaginis speciem, carentem spiritu.

6. Rerum malarum amatores, digníque talibus exspectationibus *sunt*, & qui faciunt, & qui concupiscunt, & qui colunt eas:

7. Etenim figulus teneram terram premens, laboriosè quidem fingit ad ministerium nostrum unumquodque *vas*; sed ex eodem luto finxit cùm vasa, operibus mundi servientia, contrariáque omnia similiter, quorum utriusque quis *sit*, cujúsque usus, judicat figulus:

8. Tum improbè laborans deum vanum, ex eodem fingit luto, *illius imaginem*, qui paulò antè è terra natus, paulò pòst proficiscetur in eam, ex qua desumtus est, quum repetitum fuerit debitum præsentis vitæ.

9. Enimverò curæ est ei, non quòd laboraturus sit, neque quòd brevem vitam habeat; sed concertat cum aurificibus, & argentariis, & fabros ærarios imitatur, & gloriæ ducit, quòd res adulterinas fingit:

10. Cinis *est* cor illius, & terrâ vilior *est* spes illorum, & vita illius luto inhonoratior:

11. Quia ignoravit eum, qui finxit se, & qui inspiravit ipsi animam efficacem, & sufflavit in ipsum vitalem spiritum.

12. Verùm ratiocinati sunt rem ludicram esse vitam nostram, & vitam hanc publicum mercatum esse quæstuosum: nam oportere, dicunt, undecunque etiam ex malo acquirere:

13. Hic enim supra omnes novit se peccare, qui materiæ terreæ fragilia vasa, sculptáque fabricatur.

14. Omnes verò insipientissimi sunt miseri, *inquam*, insipientiores animis infantium, inimici populi tui, qui potentiâ in ipsum abutuntur:

15. Quandoquidem omnia idola gentium deos esse reputant, quibus neque oculorum usus ad aspectum est, neque nares ad contractionem aëris, neque aures ad audiendum, neque digiti manuum ad contrectationem, & quorum pedes inanes sunt ad gressum.

16. Homo enim fecit illa, & spiritus mutuatus effinxit illa: nam nemo homo similem illis potest Deum fingere.

17. Sed quum sit mortalis, rem mortuam operatur manibus iniquis: melior enim est suis numinibus; quippe quum ipse quidem vivat, illa verò minimè.

18. Quin etiam animalia colunt inimicissima: nam etiamsi dementia inter se comparentur, aliis deteriora sunt;

19. Neque itâ pulchra sunt ad aspectum inter animantia, ut desideremus ea, sed fugerunt, & Dei laudem, & benedictionem ejus.

CAPUT XVI.

Deus qualis erga pios, & impios, & quo discrimine erga illos sese habeat.

QUapropter à similibus puniti sunt meritò, & à multitudine bestiarum cruciati.

2. Cujus punitionis loco benefecisti populo tuo, quibus concupiscente appetentiâ alimentum præparasti novi gustûs coturnicem:

3. Ut illi quidem concupiscentes ab alimento averterentur propter demonstratam illam appetentiam eorum, qui emittebantur, etiam necessariam, hi verò paulisper indigentes effecti, etiam novum participarent gustum.

4. Oportebat enim illis quidem, qui tyrannidem exercebant, indigentiam supervenire inevitabilem, his verò solùm ostendi, quomodo hostes ipsorum cruciarentur.

5. Etenim quando illis sævus supervenit bestiarum furor, morsibúsque tortuosorum anguium corrupti sunt;

6. Non ad extremum usque mansit ira tua: sed ut admonerentur, ad breve tempus fuerunt conturbati, symbolum habentes salutis ad recordationem mandati legis tuæ.

7. Nam qui advertebat ad illud, non per illud servatus est, quòd videbatur ab ipso, sed per te servatorem omnium:

8. Atque hoc *pacto* persuasisti hostibus nostris te esse, qui liberas ab omni malo.

9. Hos enim locustarum, & muscarum occiderunt morsus, neque inventum est remedium animæ istorum; quia digni erant, qui ab hujusmodi rebus punirentur:

10. Filios verò tuos ne venenatorum quidem draconum superárunt dentes, quoniam misericordia tua ex adverso veniens, sanavit illos.

11. Nam ad recordationem sermonum tuorum velociter conservati sunt, quando aculeis confixi fuerant, ne in profundam oblivionem decidentes, abalienarentur à beneficio tuo.

12. Etenim neque herba, neque malagma

curavit eos; sed tuus, Domine, sermo, qui sanat omnia:

13. Tu enim vitæ, ac mortis potestatem habes, & deducis ad portas inferni, reducisque.

14. Homo quidem occidit malitiâ suâ: sed egressum spiritum non reducet, neque religaturus est animam desumtam:

15. Tuam verò manum nihil potest effugere.

16. Nam impii, qui negabant te à se cognosci, flagellati sunt robore brachii tui, novis pluviis, grandinibúsque, & imbribus exagitati, quæ non poterant effugere, & igne consumti.

17. Quod enim mirabile supra omnia est, in aqua exstinguente omnia plus efficacitatis habebat ignis; quia hic mundus justorum propugnator est.

18. Nam modò quidem mitescebat flamma, ne combureret animalia, quæ contra impios immissa erant, sed ipsi intuentes, agnoscerent se exagitari judicio Dei:

19. Modò verò etiam inter aquam supra ignis facultatem ardebat, ut terræ injustæ fœtus corrumperet.

20. Quorum loco alimento Angelorum cibâsti populum tuum, & comparatum panem sine labore è cœlo misisti ipsis, qui ad omnem voluptatem, & omnem convenientem gustum poterat temperari.

21. Substantia enim tua patefaciebat tuam erga liberos suavitatem, quum occurrentis cujusque subserviens desiderio temperabatur, secundùm illud, quod volebat quisque.

22. Nix autem, & glacies sustinens ignem, non tamen liquescebat, ut agnoscerent ignem ardentem in nive, & in pluviis coruscantem, fructus hostium consumsisse.

23. Hic verò è contrario, ut alterentur justi, etiam propriæ facultatis oblitus est.

24. Nam creatura tibi, qui fecisti omnia, subserviens ad punitionem contra injustos intenditur, & remittitur ad beneficentiam pro iis, qui confidunt in te.

25. Propterea etiam in omnia tunc transformata, gratiæ tuæ, omnium altrici subserviebat ad voluntatem gentium;

26. Ut discerent filii tui, quos dilexisti, Domine naturas fructuum non alere hominem; sed verbum tuum eos, qui tibi credunt, conservare.

27. Illud enim, quod ab igne non consumebatur, simpliciter à radio solis calefactum brevi liquescebat:

28. Ut notum esset, oportere, ut antevertamus solem ad gratias agendas tibi, & ad exortum solis oremus te.

29. Nam spes ingrati tanquam hiberna glacies liquescet, diffluétque ut aqua inutilis.

CAPUT XVII.

Impii non participant de lumine, quod animabus piis illucet.

NAm magna *sunt* tua judicia, & inenarrabilia; quapropter ineruditæ animæ erraverunt.

2. Iniqui enim, qui se dominatu abusuros in gentem sanctam præsumebant, detenti vinculis tenebrarum, & compediti inclusi tectis noctis longissimæ, perfugæ à providentia æterna jacuerunt.

3. Nam quum statuerent se in occultis peccatis obscuro oblivionis velamento latitaturos esse, dispersi sunt, expavescentes graviter, & simulacris perturbati.

4. Neque enim spelunca, quæ continebat ipsos vacuos metu, conservavit; sed soni conturbantes ipsos circumstrepebant, & visa tristia flebilibus formis apparebant.

5. Ac ignis quidem nulla vis poterat illustrare, neque lucidæ astrorum flammæ sustinebant illuminare atram illam noctem.

6. Sed apparebat ipsis solùm pyra timore plena ultrò, exterritique à visione illa, quæ non erat aspectabilis, ea, quæ videbant, ducebant pessima:

7. Ità jacebant magicæ artis ludibria, & contumeliosum judicium arrogantium, prudentiæ suæ incumbentium.

8. Nam qui promittebant timores, & perturbationes à laborante animo depellere, hi ridiculo ex timore laborabant.

9. Etenim si nihil ipsos turbulentum conterruerat;

10. Bestiarum transvectionibus, & reptilium sibilis abacti, peribant tremebundi, & recusantes aërem intueri, quem nulla ex parte poterant effugere:

11. Nam res timida est improbitas, teste proprio condemnata, & semper res graves præsumit, dum constringitur conscientiâ:

12. Nihil enim est metus nisi abjectio eorum adjumentorum, quæ à ratiocinatione sunt.

13. Quum autem intrinsecus minor est ista abjectio, eò majorem ratiocinatur esse ignorantiam illius causæ, quæ tormentum præbet.

14. Ii verò, qui noctem illam, reverâ intolerabilem, & ex inferni intolerabilis speluncis supervenientem eundem somnum dormiebant.

15. Modò portentis agitabantur phantasmatum, modò abjectione animi sui deficiebant, quum repentinus ipsis, & non exspectatus timor supervenisset.

16. Deinde hoc pacto, quicunque tandem illuc inciderat, custodiebatur, conclusus carcere, carente ferro.

17. Nam sive agricola quis esset, sive pastor, sive laborum, qui in desertis occupantur, operarius, præoccupatus, istam inevitabilem necessitatem sustinebat:

18. Unâ enim tenebrarum catenâ omnes constricti erant.

19. Sive sibilans ventus, sive commoda vox avium inter densos ramos, sive numerus aquæ, euntis violentiâ, sive fragor immanis dejectarum petrarum, sive lascivientium animalium cursus invisus, sive rugientium immanissimorum animalium vox, sive reflexa è cavitate montium echo, *hæc* illos exterrentia dissolvebant.

20. Totus enim mundus lucido perlustrabatur lumine, & in expeditis occupabatur operibus:

21. Solis autem illis supernè protensa erat nox gravis, imago tenebrarum, quæ ipsos erant suscepturæ; sed ipsi sibi graviores erant tenebris.

CAPUT XVIII.

Recensetur specialis Dei œconomia in liberatione populi ex Ægypto, ejusdémque in deserto conservatione.

AT sanctis tuis maxima erat lux; quorum vocem quidem audientes, sed non videntes formam.

2. Prædicabant beatos illos, quòd non paterentur eadem etiam, quæ ipsi, & gratias agebant, quòd non nocerent, quàmvis antè injuriâ affecti essent, & quòd discrepâssent ab illis, veniam precabantur.

3. Quorum loco igne flagrantem columnam, quæ & dux esset profectionis ignotæ, & sol innocuus magnificæ peregrinationis, præbuisti.

4. Etenim illi digni *erant*, qui privarentur luce, & custodirentur in tenebris, qui inclusos custodiverant filios tuos, per quos incorrupta legis lux, seculo danda erat.

5. Quúmque consilia inivissent illi occidendi infantes sanctorum; & exposito, & servato uno filio ad redargutionem, abstulisti illis multitudinem filiorum, quos uno animo, insequentes perdidisti in aqua vehementi.

6. Illa nox priùs innotuerat majoribus nostris, ut securè cognoscentes, quibus credidissent juramentis, freti *illis*, bono essent animo.

7. Sic accepta est à populo tuo tum salus justorum, tum inimicorum perditio.

8. Ut enim puniveras adversarios, sic etiam nos accersens glorificabas.

9. Nam occultè sacrificaverant sancti bonorum pueri, & divinam legem concordiâ disposuerant, eorundem pariter, & bonorum, & periculorum participes fore sanctos, jam majorum laudes, animo præceptas concinentes.

10. Resonabat verò absonus inimicorum clamor, & miserabilis huc illuc ferebatur vox lamentantium puerorum.

11. Cùm servi pari jure cum Domino puniti, tum popularis eadem perpetientis cum Rege.

12. Unóque animo omnes mortem unam nominantes, mortuos habebant innumerabiles: neque enim ad sepeliendum sufficiebant vivi, quum momento uno honoratissima ipsorum generatio corrupta esset.

13. Nam qui nihil crediderant propter veneficia, in primogenitorum interitu confessi sunt populum filium esse Dei.

14. Quum enim quietum silentium contineret omnia, & nox in suo veloce cursu media esset.

15. Omnipotens tuus sermo è cœlis è throno regali præcisus bellator in medium interitui adjudicatæ illius terræ desiliit.

16. Ut gladium acutum, ferens mandatum tuum non simulatum, qui consistens, implevit omnia morte; cœlum quidem pertingens, sed etiam in terra ambulans.

17. Tunc repentè, & visa somniorum gravium exturbârunt eos, & institerunt timores inopinati:

18. Et alius alibi prostratus, semimortuus patefaciebat, quam ob causam moreretur.

19. Nam somnia, quæ turbaverant eos, hoc antè indicaverant, ne ignorantes, cur malè afficiebantur, perirent.

20. Contigit quidem aliquando justis etiam tentatio mortis, & fractio multitudinis facta est in deserto; sed non diu permansit ira:

21. Festinans enim vir inculpatus propugnavit, arma sui ministerii orationem, & suffitûs placationem afferens, obstitit iræ, & finem imposuit calamitati, ostendens se tuum servum esse.

22. Vicit enim vastatorem illum non robore corporis, non armorum efficacitate; sed verbo subjecit ultorem, juramenta majorum, fœderaque recordatus.

23. Nam quum jámque acervatim cecidissent alii super alios mortui, intermedius stans, rescidit iram, & divisit viam, quæ ad vivos *spectabat*:

24. Quoniam talari vestimento impositus erat totus ornatus, & majorum gloriæ incerant sculpturæ lapidum ordinibus quatuor dispositæ, & majestas tua super diadema capitis illius.

25. His cessit vastator & hæc timuit: nam sola illa sufficiebat iræ tentatio.

CAPUT XIX.

Continuatur Dei œconomia erga populum, ejúsque ab inimicis vindicatio.

IMpiis verò ad finem usque animus institit immisericors:

2. Prænoverat enim res etiam futuras illorum fore, ut quum ipsi permisissent discedere, & studiosè deduxissent illos, pœnitentiâ ducti, persequerentur.

3. Nam quum adhuc haberent præ manibus luctus, ejularéntque ad sepulchra mortuorum; alteram adhibuerunt cogitationem amentiæ, & quos emiserant supplicantes, eos, ut fugitivos persequuti sunt:

4. Trahebat enim ipsos ad finem istum digna ipsis necessitas; quæ eorum, quæ acciderant, oblivionem injecerat, ut plenè perferrent punitionem, tormentis illis deficientem;

5. Ac populus quidem tuus iter, opinionem superans, transiret; illi verò novam consequerentur mortem.

6. Tota enim creatura in suo genere de integro supernè reformabatur, ut deserviret propriis mandatis, ut tui pueri custodirentur illæsi.

7. Castra inumbrans nubes, & ex aqua, quæ antè illic fuerat fundus aridæ terræ, fuit conspicuus, ex rubro, *inquam*, mari via expedita, & viridans campus è fluctu violento.

8. Per quem tota gens, qui protegebantur manu tuâ, transiverunt, spectantes portenta admirabilia.

9. Nam velut equi pasti sunt, & velut agni exsultaverunt, laudantes te, Domine, liberatorem suum.

10. Memores enim adhuc erant eorum, quæ evenerant in terra peregrinationis suæ; quomodo pro generatione animalium terra eduxisset muscas, & pro aquatilibus eructâsset fluvius ranarum multitudinem.

11. Postea verò ipsi quoque viderunt novam progeniem avium, quum abducti concupiscentiâ, peterent escas delicatas.

12. Nam ad consolationem ipsorum ascenderunt è mari coturnices.

13. Atque hæ quidem pœnæ supervenerunt peccatoribus, non sine antegressis signis, vi fulgurum: justè enim patiebantur à suis ipsorum improbitatibus: etenim gravissimum peregrinorum odium exercebant:

14. Quum illi quidem ignotos homines advenientes non acciperent; hi verò beneficos peregrinos servituti manciparent:

15. Neque solùm istud, sed (quæcunque tandem sit horum consideratio) quum illi inimicè alienos exceperint, hi verò, postquam festivè acceperant, homines jamque juris ejusdem participes, laboribus gravibus afflixerint.

16. Itaque percussi sunt etiam cæcitate, sicut illi ad fores illius justi, quum vastis circumamicti tenebris, quisque suarum forium viam perquireret.

17. Elementa enim per se commutata sunt, quemadmodum in psalterio soni nomen numerosum mutant, etsi voces ubique permanent: quod quidem ex accurato rerum, quæ factæ sunt, aspectu licet conjicere.

18. Nam terrestria in aquatica mutabantur, & natatilia transibant super terram.

19. Ignis valebat in aqua, propriæ facultatis oblitus, & aqua naturam extinguendi non recordabatur.

20. Flammæ è diverso carnes animantium corruptioni infestarum non tabefaciebant, quum hìc ambularent, neque liquabile *Man*, glaciali specie, genus ad liquescendum commodum alimenti supra quàm humani.

21. Nam in omnibus, Domine, magnificâsti populum tuum, & affecisti gloria, neque despexisti, quin omni tempore, & loco adsisteres.

Ecclesiasticus, *sive* Sapientia Jesu, Filii Sirachi.

Incerti auctoris præfatio.

HIc Jesus Sirachi erat filius, nepos Jesu, ejusdem nominis.

2. Hic ergo temporibus inferioribus vixit post captivitatem, & revocationem *populi*, & post prophetas omnes fermè.

3. Avus autem ipsius Jesus, quemadmodum hic quoque testatur, vir fuit inter Hebræos laboris studiosus, ac prudentissimus:

4. Qui non solùm aliorum hominum prædictorum intelligentiâ, qui ante ipsum fuerunt, sapienter dicta contulit, verùm etiam ipse sua quædam pronunciavit permultæ intelligentiæ, & sapientiæ plena.

5. Quum igitur librum hunc primus Jesus ferè bona ex parte collectum relinquens, è vivis excessisset, Sirach ille post eum iterum assumens, proprio filio Jesu reliquit illum.

6. Atque hic eundem capiens, totum convenienter aptatum in unum volumen comparavit, & sapientiam de suo, patrísque, adeóque de avi nomine appellavit; ex ipso nomine sapientiæ alliciens, ut ampliore studio auditor ad hujus libri meditationem accederet.

7. Itaque sermones prudentiæ, ænigmatáque, & parabolas continet, & cùm singulares quasdam veteres, Deóque gratas historias de viris, qui bene placuerunt Deo; tum orationem, & hymnum illius: præterea etiam, quibus beneficiis dignatus sit Deus populum suum *prosequi*, & quibus expleverit malis inimicos ipsorum.

8. Sectator Schelomonis hic Jesus fuit, nihil minùs, quàm ille incumbens probandæ sapientiæ, & eruditioni: qui verè, & multiplex fuit scientiâ, & appellatus est.

Prologus auctoris in Sapientiam Jesu, filii Sirachi.

CÙm multa, & magna nobis per legem, & prophetas, aliósque, qui hos sequuti sunt, tradita fuerint, quorum causâ laudandus est Jisraël eruditionis nomine, & sapientiæ;

2. Atque ità non solùm ipsos, quum legent, sapientiores fieri opus sit, sed etiam oporteat, ut qui discendi erunt studiosi exteris utiles esse possint cùm dicendo, tum etiam scribendo:

3. Avus meus Jesus, postquam se plurimùm in lectionem dedisset tam legis, prophetarúmque, quàm aliorum librorum, quos à patribus accepimus, atque in eis aptam facultatem consequutus esset;

4. Adductus est ipse quoque, ut aliquid scriberet earum rerum, quæ ad eruditionem, & sapientiam pertinent.

5. Ut disciplinæ studiosi, & qui horum facti sunt participes, ampliùs adhuc augescant legitimâ institutione vitæ.

6. Itaque moniti estote, ut lectioni huic cum benevolentia, & attentione incumbatis, nobísque detis veniam, si facultate vocum quarundam destituti videbimur quibusdam in locis, in quibus interpretandis studiosè laboravimus:

7. Non enim æquè valent eadem per se, quum dicuntur Hebraicè, & quum in linguam alteram transferuntur:

8. Neque solùm ista, sed etiam alia, & lex ipsa, & prophetiæ, & libri reliqui non mediocriter antecellunt sermone suo enunciata.

9. Nam trigesimo octavo anno Evergetæ Regis, quum venissem in Ægyptum, & aliquod tempus ibi consumsissem, inveni non mediocris disciplinæ viaticum.

10. Quapropter summè necessarium esse statui, ut ipse aliquod studium, laborémque conferrem ad interpretandum hunc librum, multis vigiliis ad scientiam hanc adhibitis illo temporis intervallo:

11. Ut ad finem librum perductum ederemus, atque hoc pacto eos, qui in peregrinatione voluerint studio disciplinæ incumbere, antè informaremus in moribus, quibus ex lege vitam traducerent.

CAPUT I.

Sapientia datur à solo Deo.

OMnis sapientia à Domino, atque apud ipsum est in seculum.

2. Aren-

2. Arenam maris, & guttas pluviæ, diésque seculi quis enumeret?
3. Altitudinem cœli, & latitudinem terræ, abyssúmque, & sapientiam quis pervestiget?
4. Prior omnibus creata est sapientia, & intellectus prudentiæ ab æternitate.
5. Fons sapientiæ *est* sermo Dei *versantis* in altissimis, & viæ ejus mandata æterna.
6. Radix sapientiæ cui retecta est? & callida ejus facta quis novit?
7. Unus est sapiens, reverendus valde, insidens throno suo,
8. Dominus; is creavit eam, & novit, ac recensuit eam,
9. Et effudit eam in omnia opera sua, adest omni carni pro donatione ejus; & suppeditavit eam diligentibus ipsum.
10. Reverentia Domini est gloria, & prædicatio, lætitiáque, & corona exsultationis.
11 Reverentia Domini delectatura est cor, & inditura lætitiam, gaudiúmque, & longævitatem.
12. Timenti Dominum bene futurum est ad finem usque, & die mortis ejus benedicetur illi.
13. Principium sapientiæ est revereri Dominum: hæc adest fidelibus, in utero cum ipsis creata est.
14. Cum hominibus fundamentum æternitatis nidificavit, & cum semine eorum, *quibus* credita est.
15. Plenitudo sapientiæ est revereri Dominum: nam inebriat eos suis fructibus.
16. Omnem domum eorum implet desideratis rebus suis, & cellas fœtibus suis.
17. Utraq; autem sunt dona Dei ad pacem.
18. Corona sapientiæ *est* revereri Dominum, progerminans pacem, & incolumitatem salutarem: nam gloriationem amplificat diligentibus eum.
19. Scientiam & cognitionem intelligentem velut imbrem profundit sapientia, & gloriam exaltat eorum, qui obtinent ipsam.
20. Radix sapientiæ est revereri Dominum, & rami ejus sunt longævitatis.
21. Reverentia Domini depellit peccata, & permanens avertit iram.
22. Non potest iracundus quisquam justificari; nam momentum iracundiæ ejus *est* ruinæ ipsi.
23. Ad tempus sustinet longanimus, & postea editura est se lætitia ipsi:
24. Ad tempus occultaturus est sermones suos, & labia multorum enarrabunt intelligentiam ejus.
25. In thesauris sapientiæ *sunt* parabolæ scitæ; sed abominationi *est* peccatori pietas.
26. Si cupis sapientiam, observa mandata; & Dominus eam suppeditabit tibi.
27. Sapientia enim, ac eruditio est reverentia Domini, & perplacet ei fides, ac mansuetudo.
28. Ne diffidas reverentiæ Domini, quum egebis, neque accedas eum duplice animo.
29. Ne simulatus esto, ut si ora humana habeas, & labiis tuis ne adhære.
30. Ne exaltes te ipsum, ut cadens non inducas animæ tuæ ignominiam:
31. Nam revelaturus esset Dominus omnia occulta tua, & in medio congregationis dejecturus te.
32. Quoniam non accesseris ex veritate ad reverentiam Domini, sed animus tuus *fuerit* dolo plenus.

CAPUT II.

Quæ deceant eum, qui volet Deo placere.

FIli, si ad serviendum Domino accesseris, compara te ipsum ad tentationem:
2. Dirige cor tuum, & perdura, neque præfestines tempore, quo inducetur illa.
3. Agglutinator ei, ac ne absistito, ut augearis ad finem usque tuum.
4. Quicquid inductum fuerit tibi, accipe libenter; & ad commutationem dejectionis tuæ *sperandam* esto longanimis:
5. Nam ut igne probatur aurum, sic homines accepti camino dejectionis.
6. Crede ipsi, & suscipiet te; & dirige vias tuas, spémque colloca in illo.
7. Qui reveremini Dominum, credite ipsi; ac non decidet merces vestra.
8. Qui reveremini Dominum, spem habetote de bonis, & de lætitia æternitatis, atque misericordiæ:
9. Qui reveremini Dominum, exspectate misericordiam ejus, neque declinate, ut non decidatis:
10. Aspicite ad antiquas ætates, & videte.
11. Quis fiduciam habens in Domino, pudefactus est?
12. Aut quis manens in reverentia ejus derelictus est? aut quis invocavit eum, & despectus est ab eo?
13. Quoniam pius, & misericors Dominus longanimis, ac plurimus misericordiâ, & remittit peccata, & servat afflictionis tempore.
14. Væ cordibus timidis, & manibus remissis, & peccatori ingredienti ca duos.
15. Væ cordi remisso, quia non dit, propterea non protegetur.
16. Væ vobis, qui perdidistis patientiam:
17. Ecquid facturi estis, quum animadvertet Dominus?
18. Qui reverentur Dominum, non diffident verbis ejus; & qui diligunt eum, conservabunt vias ejus.
19. Qui reverentur Dominum, quærent ut placeant ei:
20. Et qui diligunt eum, explebuntur lege.
21. Qui reverentur Dominum, præparabunt corda sua, & coram eo abjicient se ipsos:
22. *Dicentes*; incidamus in manus Dei, ac non in manus hominum.
23. Nam ut majestas ejus; ità etiam est ejus misericordia.

CAPUT III.

Honor erga parentes, & in pauperes beneficentia commendantur.

ME patrem audite filii, & ità facite, ut salvi sitis.
2. Nam Dominus gloriam attribuit patri, ut superior sit liberis, & judicium matris firmavit in filios.
3. Qui honorat patrem, expiatur à peccato:
4. Et qui gloriam tribuit matri suæ, similis est ei, qui thesaurum colligit.
5. Qui honorat patrem, de filiis lætabitur, & die orationis suæ exaudietur.
6. Qui gloriam tribuit patri, longævus erit:

7. Et qui auscultat Domino, quietem affert matri suæ.

8. Qui reveretur Dominum, honoraturus est patrem, & tanquam Dominus serviturus iis, qui genuerunt ipsum.

9. Opere, & sermone honora patrem tuum, matrémque, ut superveniat tibi ab hominibus benedictio;

10. Nam patris benedictio statuminat domos liberorum, maledictio verò matris eradicat fundamenta.

11. Ne glorieris de ignominia patris tui, nam tibi non est gloriæ patris ignominia.

12. Gloria enim hominis *existit* ex honore patris ipsius, & probro *est* liberis mater ignominiosa.

13. Fili suscipe in senectute patrem tuum neque dolore afficias eum in vita tua.

14. Et si quando deficietur intelligentiâ, da veniam, ac ne dedecore afficias illum, *sed honorem habe* omnibus viribus tuis.

15. Misericordia etiam erga patrem tuum non tradetur oblivioni, sed contra peccata statumen domûs erit adstructum tibi:

16. Die afflictionis fiet mentio tui velut serenitate glaciei superveniente, itâ dissolventur peccata tua.

17. Tanquam blasphemus est, qui derelinquit patrem suum, & exsecratione perfusus à Domino, qui ad iram provocat matrem suam.

18. Fili, opera tua mansuetè ad finem perduc, & ab homine accepto diligeris.

19. Quò major es, eò magis te ipsum abjice; & coram Domino consequeris gratiam.

20 Multi sunt excelsi, & gloriosi supra modum; sed mansuetis revelantur arcana: nam magna est potestas Domini, sed ab humilibus gloriam adipiscitur.

21. Difficiliora captu tuo ne quæras temerè, & valentiora viribus tuis ne exquiras insipienter, quæ mandata sunt tibi, hæc sanctè cogita

22. Non enim opus est tibi, ut occulta intuearis oculis.

23. Ut redundantes sint sermones tui, ne curiosè laborato.

24. Nam plura, quàm intellectus humanus capiat, demonstrata sunt tibi.

25. Multos seduxit præsumtio ipsorum vana, & suspicio prava labefactavit cogitationem eorum: pupillas non habens, indigebis luce; sed si cognitionis es expers, ne annunciato.

26. Cor durum affligetur tandem; & qui amat periculum, in illo periturus est.

27. Cor durum gravabitur rebus laboriosis, & peccator peccata addet peccato.

28. Quum inducitur superbo *afflictio*, non est curatio: itinera ejus radicitus convellentur, quia planta improbitatis radicata est in eo.

29. Cor intelligentis cogitabit de parabola, & auris hujusmodi auditoris à sapiente exoptatur.

30 Ignem flammantem exstinguet aqua, & misericors beneficentiâ expiabitur à peccato:

31. Nam Dominus, qui reddit gratiosè facta, in posterum recordaturus est; adeò ut quo tempore ceciderit ille, statumen consequuturus sit.

CAPUT IV.

Ad opera misericordiæ, & sapientiam fit exhortatio.

FIli, vitam pauperis ne destituito, neque oculis indigentibus protrahas *beneficentiam.*

2. Animam esurientem ne afficias molestiâ, neque protrahas viro, quum in egestate est.

3. Cor exacerbatum ne ampliùs turbes, neque protrahas donum *ab* indigente:

4. Supplicem afflictum ne abjicias, neque avertas faciem tuam à paupere:

5. Ab egente ne avertas oculum, neque des locum homini maledicenti tibi:

6. Maledicentis enim tibi ex acerbitate animi sui orationem exaudiet, qui fecit ipsum.

7. Amicum te ipsum exhibe congregationi, & coram magnate demitte caput tuum.

8. Inclina aurem tuam ad pauperem libenter, & responde ei mansuetè verbis pacis.

9. Exime eum, cui fit injuria, è manu injurii; neque sis minuto animo, quum judicas.

10. Esto orphano tanquam pater, & pro viro matri orphanorum:

11. Itâ futurus es tanquam filius Altissimi, & diliget te magis, quàm mater tua.

22. Sapientia exaltat filios suos, & prehendit manu eos, qui quærunt ipsam.

13. Qui diligit eam, diligit vitam, & qui manè incumbunt in eam, lætitiâ explebuntur.

14. Qui obtinet eam, hæreditatem percipiet gloriæ; & quocunque ingreditur ea, *illic* benedicet Dominus.

15. Qui serviunt illi, sunt ministraturi sancto: nam diligentes illam, diligit Dominus.

16. Qui obedit illi, judicaturus est gentes; & qui attendit ad illam, confidenter habitabit.

17. Si crediderit, hæreditatem percipiet illius; & in possessione erunt horum posteri.

18. Nam distortè *quidem* ambulatura est cum eo primùm.

19. Timorem, & metum adductura super eum, & cruciatura eum eruditione suâ, donec crediderit anima ipsius, & tentaverit ipsum in statutis suis:

20. Sed rursus redibit ad ipsum rectâ, & lætificabit ipsum.

21. Detegens ipsi occultas res suas.

22. Si seductus fuerit; deseret ipsum, & tradet ipsum potestati casus ipsius.

23. Conserva occasionem: & cave à malo:

24. Ac ne pudefias pretio animæ tuæ.

25. Nam est pudor adducens peccatum, & pudor est gloriosus, & gratus.

26. Ne suscipias personam damno animæ tuæ, ac ne reverearis ad ruinam tuam.

27. Ne prohibeas sermonem tempore salutis.

28. Ac ne occultes sapientiam tuam, ut bellus videaris.

29. Nam sermone cognoscitur sapientia, & eruditio ex verbis linguæ.

30. Ne contradicas veritati ullo modo,

sed

ſed verecundiâ cohibetor ne mentiaris inopiâ eruditionis tuæ.

31. Ne verecunderis confiteri peccata tua, neque vim affer defluxioni fluminis.

32. Ne ſubſternas te ipſum cuiquam ſtulto, ac ne ſuſcipias perſonam potentis.

33. Ad mortem uſque certa pro veritate, & Dominus Deus pugnabit pro te.

34. Ne ſis audax linguâ tuâ, iners verò, ac remiſſus in tuis operibus.

35. Ne ſis tanquam leo domi tuæ, & tanquam ex viſo proclivis ad percutiendum inter famulos tuos.

36. Ne eſto manus tua extenta ad accipiendum, ad reddendum verò contracta.

CAPUT V.

Non differendam converſionem, nec fraudulenter ambulandum coram Deo.

NE innitaris pecuniis tuis, ac ne dixeris, ſufficientes mihi ſunt ad vitam.

2. Ne perſequaris animam tuam, & robur tuum, ambulando in viis cordis tui.

3. Ne dixeris, quis in me judicem ageret propter opera mea? Nam Dominus omnino injuriam tuam ulturus eſſet.

4. Ne dixeris, peccaveram; ecquid mihi adfuit moleſtum? nam Dominus eſt longanimis, nequaquam verò dimiſſurus te.

5. De expiatione ne ſecurus eſto, quum abundaveris, addendo peccata peccatis;

6. Ac ne dixeris, miſeratio illius multa eſt, multitudinem peccatorum meorum expiabit.

7. Nam miſericordia, & ira apud ipſum citæ ſunt; ſed ſuper peccatores incubabit ejus indignatio.

8. Ne differas te ad Dominum convertere; neque dejicias de die in diem:

9. Subitò enim prodibit ira Domini, quâ attereris, quando curam abjeceris ejus, & tempore ultionis diſperderis.

10. Ne innitaris pecuniis injuſtè partis: nam nihil adjuturæ ſunt, quo die ultio adducetur.

11. Ne ventiles ad omnem ventum, neque pergas in omnem viam: ita *eſt* peccator bilinguis:

12. Eſto ſtabilis certâ tuâ intelligentiâ, & unus eſto ſermo tuus.

13. Eſto celer ad bene audiendum, eſtóque ex veritate vita tua, & cum tolerantia reſponſionem rectam eloquere.

14. Si tibi eſt intelligentia, reſpondeto proximo; ſin minùs, manus tua ſuper os tuum eſto.

15. Gloria, & ignominia in loquutione *eſt*, & lingua hominis *eſt* ruinæ ipſi.

16. Ne voceris ſuſurro, ac lingua tua ne inſidiator:

17. Nam furi quidem ineſt laborioſa turpitudo, ſed bilingui peſſima condemnatio.

18. In re magna æquè, ac parva ne ullam quidem rem ignorato.

CAPUT VI.

Amicitia ſincera, & fucata quid differant.

INprimis pro eo, quòd amicus es, ne efficiaris inimicus; nam malum hoc nomen hæreditatem percipiet pudoris, & probri: ità peccator bilinguis ignominiam habiturus eſt.

2. Ne efferas te ipſum in conſilio animæ tuæ, ut non huc illuc rapiatur, velut taurus, anima tua.

3. Folia tua comede; ſed perdes fructus tuos, ac te ipſum relinques ut lignum aridum.

4. Anima prava perdit poſſeſſorem ſuum, qui ludibrium inimicorum ipſam effecturus eſt.

5. Guttur ſuave multiplicat amicos ſuos, & lingua bene loquens multiplicat, qui bonis verbis compellent ipſam.

6. Qui pacem colant tecum, multi ſunto; conſiliarii verò tui unus è millenis.

7. Si comparaturus es amicum, in afflictione comparato eum; neque citò credas te ipſum ei:

8. Nam eſt amicus tempore ſuo, qui non permanet die afflictionis tuæ:

9. Eſt item amicus, qui ad inimicitiam traducitur, & certamen probroſum tibi revelaturus eſt:

10. Item amicus eſt menſarum particeps, qui non permanebit die afflictionis tuæ:

11. Sed rebus ſecundis tuis erit tanquam tu, & in familiares tuos utetur libertate:

12. Sin deprimeris, contra te ſtabit; & à facie tua occultabitur.

13. Ab inimicis tuis ſeparator, & ab amicis tuis tibi attende.

14. Amicus fidus valida *eſt* protectio; quem qui adeptus eſt, theſaurum adeptus eſt.

15. Amici fidi non eſt pretium, quo permutetur; & nullum eſt pondus æquans pulchritudinem ejus.

16. Amicus fidus medicamentum *eſt* vitæ; quem, qui timent Dominum, conſequentur.

17. Qui timet Dominum, diriget amicitiam ſuam, quia prout ipſe *eſt*, ſic etiam propinqui ipſius futuri *ſunt*.

18. Fili, à juventute tua elige eruditionem, & ad canos uſque conſequeris ſapientiam.

19. Cujus bonos fructus exſpectato.

20. Nam in elaboratione ejus paululùm fatigaberis, ſed citò comedes de fœtibus ejus.

21. Quàm aſpera eſt valde rudibus! quum in ea non permaneat excors.

22. Tanquam lapis indicaturæ fortis apud illum futura eſt, nec tardabit abjicere eam:

23. Nam ſapientia ſecundùm nomen ſuum eſt, neque eſt multis manifeſta.

24. Audi, fili, & elige ſententiam meam, neque abjice conſilium meum; ſed infer pedes tuos in pedicas ejus, & in collare ejus collum tuum.

25. Subde humerum tuum, & bajula eam, neque inimicè feras vincula ejus.

26. Ex toto animo tuo accede eam, & totis viribus tuis conſerva vias ejus:

27. Inveſtiga, & quære, & innoteſcet tibi; deinde compos factus, eam ne dimittito:

28. Tandem enim conſequeris requiem ejus, & vertetur tibi in lætitiam:

29. Eruntque tibi pedicæ illius pro tegumento roboris, & collaria ejus pro ſtola gloriæ:

30. Nam ornamentum aureum eſt ei, & vincula ejus *ſunt* glomus hyacinthinum.

31. *Ut* stolam gloriæ indues eam, & coronam exsultationis tibi ipsi circumdabis.

32. Si cupiveris fili, erudieris; & si dedas animum tuum, eris solers:

33. Si dilexeris audire, recipies intelligentiam, & si inclinaveris aurem tuam, sapiens eris.

34. In multitudine seniorum consiste, & qui sapiens *est*, huic agglutinare; omnem narrationem divinam cupito audire, & parœmiæ intelligentiæ ne effugiant te.

35. Si virum intelligentem videris, manè adito eum; & gradus januarum ejus deterito pes tuus.

36. Cogitationem habe in mandatis Domini perfectè, & præcepta ejus meditare semper: ipse stabiliet cor tuum, & concupita sapientia tradetur tibi.

CAPUT VII.

Oeconomiæ, & finis tui habenda ratio.

NE facias mala, & mala non deprehendent te,

2. Absiste ab injusto, & peccatum declinabit à te.

3. Fili, ne serito in sulcis injustitiæ, & minimè septuplum eorum metes.

4. Ne requiras à Domino principatum, neque à Rege cathedram gloriæ.

5. Ne justitiam tibi asseras coram Domino, neque coram Rege sapientiam.

6. Ne quæras fieri judex, ne non valeas injustè facta tollere; ne quando metuas à facie potentis, & ponas offensionem in recto itinere tuo.

7. Ne pecces in multitudinem civitatis, & ne immittas te ipsum in turbam.

8. Ne alligeris bis peccato, nam uno non eris innocens.

9. Ne dixeris, ad multitudinem donorum meorum respiciet, & quum obtulero Deo Altissimo, accipiet: ne parvo animo sis in oratione tua, & ne despicias exercere misericordem beneficentiam.

10. Ne derideas hominem, cujus anima in acerbitate versatur: est enim, qui deprimat, & qui exaltet.

11. Ne exares mendacium in fratrem tuum, neque amico facias similiter.

12. Ne velis mentiri ullo mendacio: nam assiduitas ejus non est futura bono.

13. Ne verbosus sis in multitudine seniorum, neque repetas sermonem in oratione tua.

14. Ne oderis laboriosum opus, & agricolationem creatam ab Altissimo.

15. Ne referas te ipsum in multitudinem peccatorum.

16. Memento iram non tardaturam esse.

17. Deprime valde animam tuam, cùm ultio impii ignis, & vermis *futura sit*.

18. Ne commutes amicum ullâ re, quæ sit indifferens, neque fratrem germanum auro ophirio.

19. Ne aberres ab uxore sapiente, & bona; nam gratia ejus *est* superior auro

20. Ne affligas famulum opus facientem fideliter, neque mercenarium, qui tradit se ipsum.

21. Famulum intelligentem diligito anima tua, ne prives eum libertate.

22. Si pecora tibi sunt, inspice illa: quòd si utilia sunt tibi, permaneant tibi.

23. Si liberi sunt tibi, erudi eos; & flecte à juventute collum eorum.

24. Filiæ sunt tibi, attende ad corpus earum; neque hilarem præbeas erga illas vultum tuum.

25. Eloca filiam, & confeceris opus magnum: sed viro intelligenti trade illam.

26. Uxor est tibi ex animo, ne ejicias eam; exosæ verò te ipsum, ne addicito.

27. Ex toto corde gloriâ affice patrem tuum, & matris dolores ne obliviscaris:

28. Memento te per illos fuisse genitum, quid enim reddriturus es eis, quemadmodum illi *fecerunt* tibi?

29. Et toto animo tuo reverere Dominum, & sacerdotes ipsius admirare; ex totis viribus dilige eum, qui fecit te, & ne derelinquas ministros ejus.

30. Time Dominum, gloriáque affice sacerdotem:

31. Et da ei partem, prout mandatum est tibi.

32. Primitias, & *sacrificium* pro reatu.

33. Et donum armorum, & sacrificium sanctificationis, primitiásque sanctorum:

34. Et mendico porrige manum tuam, ut consecrata sit benedictio tua.

35. Gratia doni coram omni vivente *spectata est*; etiam super mortuo gratiam ne avertito.

36. Ne recedas à flentibus, sed cum lugentibus luge.

37. Ne pigreris infirmum invisere: nam ex hujusmodi *rebus* amaberis.

38. In omnibus sermonibus tuis memento finis tui, & in æternum non peccaturus es.

CAPUT VIII.

Lites, sponso, & conversatio temeraria vitandæ.

NE contendas cum homine principatum obtinente, ne quando incidas in manus ipsius:

2. Ne rixeris cum homine divite, ne quando statuat adversùm te libram:

3. Multos enim perdidit aurum, etiam Regum animos inclinavit.

4. Ne contendas cum homine verboso, neque aggeras ad ignem illius ligna.

5. Ne ludificeris cum rudi, ut non afficiantur ignominiâ progenitores tui.

6. Ne probro afficias hominem revertentem à peccato: memento nos omnes esse infestos increpationibus.

7. Ne ignominiâ afficias ullum de senectute ipsius, etenim ex numero nostro senescunt *homines*.

8. Ne læteris de mortuo tibi inimicissimo, memento nos omnes mori.

9. Ne despicias narrationem sapientum; sed in proverbiis illorum conversare:

10. Nam ab illis disces eruditionem, etiam ad ministrandum rectè magnatibus.

11. Ne aberres à narratione senum: etenim didicerunt ipsi à suis parentibus.

12. Quia ab ipsis disces intelligentiam, etiam ad dandum tempore necessitatis responsum.

13. Ne incendas carbones peccatoris, ne comburaris igne flammante illius.

14. Ne reſilias à conſpectu contumelioſi, ut non inſideat velut inſidiæ ori tuo.

15. Ne mutuum des homini potentiori te, quòd ſi dederis mutuum, ità eſto quaſi perdideris.

16. Ne ſpondeas ſupra vires tuas: quòd ſi ſpoponderis,ità curam habe quaſi ſoluturus.

17. Ne judicio experiaris contra judicem, nam ſecundùm opinionem illius judicabitur.

18. Cum audace ne facias iter, ut non ſit gravis in te: hic enim pro voluntate ſua facturus eſt, & unà peribis hujus inſipientiâ.

19. Cum iracundo ne ineas certamen, ac ne facias cum eo iter ſolitarium: ità enim *videtur* ſanguis in oculis illius, quaſi nihil eſſet; & ubi non eſt auxilium, ibi dejiciet te.

20. Cum ſtulto conſilium ne ineas, nam non poſſet celare verbum.

21. Coram alieno rem occultandam ne facias: neſcis enim,quid pariturus ſit.

22. Cuivis homini ne exponas animum tuum, & ne referat tibi gratiam falſam ullus.

CAPUT IX.

Non fœmina, gloria, aut opes concupiſcendæ, nec cum potentibus, ſed cum ſapientibus converſandum.

NE ſis zelotypus uxoris verſantis in ſinu tuo,neque doceas *eam* contra te diſciplinam malam.

2. Ne dedas mulieri te ipſum,ut illa ſupra te ipſum aſcendat.

3. Ne occurras mulieri meritoriæ,ne quando incidas in laqueos ejus.

4. Cum pſaltria ne ſis aſſiduus,ne quando capiaris inſtitutis illius.

5. Virginem ne ſtudeas habere notam, ne quando offenſionem ſubeas increpationibus illius.

6. Ne des te ipſum meretricibus, ut ne perdas hæreditatem tuam.

7. Ne circumſpicias *eam* per vicos civitatis,etiam in ſolitariis illius viis ne erres.

8. Averte oculum à muliere formoſa, neque ſtudeas habere notam pulchritudinem alienam.

9. Nam pulchritudine mulieris multi ſeducti ſunt, & ab ea tanquam ignis amor accenditur: ne ergo accumbas in ulnis complectens eam.

10. Cum muliere nupta ne ſedeas planè, neque ſymbolam cum illa conferas ad vinum;

11. Ne quando declinet anima tua ad illam, tuóque ſpiritu in perditionem delabaris.

12. Ne relinquas amicum veterem, nam recens non eſt æqualis illi.

13. Ut vinum novum,amicus novus: ſi inveteratum fuerit, tum ſuaviter comprehende ipſum.

14. Ne invideas gloriæ peccatoris; neſcis enim,quæ ſit illius ſubverſio.

15. Ne placeant tibi impiorum placita: memento eos ad inferos uſque minimè juſtos fore.

16. Longè abſiſte ab homine, qui poteſtatem habet occidendi,ut minimè ſuſpiceris timorem mortis.

17. Quòd ſi acceſſeris,ne derelinquas; ut non eripiat ſtatim vitam tuam.

18. Cognoſce te medios laqueos pervadere, & in projecturis murorum civitatis ambulare.

19. Pro viribus tuis conjecturam fac de altero, & cum ſapientibus ini conſilia, cum intelligentibus eſto confabulatio tua, & tota narratio tua de lege Altiſſimi.

20. Viri juſti ſunto convictores tui, & in reverentia Domini eſto gloriatio tua.

21. Opera artificum laudatur opus,& dux populi ſapiens ſermone ſuo.

22. Formidabilis *eſt* in civitate ſua vir verboſus,& qui præceps eſt in ſermone ſuo, odio futurus eſt,

CAPUT X.

Idea Judicis,& Magiſtratûs boni.

JUdex ſapiens erudit populum ſuum, & principatus intelligentis *ex ordine* inſtitutus eſt.

2. Qualis eſt judex populi, tales etiam *ſunt* miniſtri ejus, & qualis eſt dux civitatis,tales omnes habitatores ejus.

3. Rex rudis perdit populum ſuum, civitas verò intelligentiâ potentum habitabitur.

4. In manu Domini *eſt* poteſtas hujus terræ,& eum, qui utilis eſt in ea, ſuſcitabit ſuo tempore.

5. In manu Domini eſt proſper ſucceſſus viri, qui faciei literati gloriam ſuam appoſiturus eſt.

6. De ulla injuria ne iraſcaris proximo, & ne agas quicquam contumelioſis factis.

7. Odioſa *eſt* coram Domino, & hominibus ſuperbia, & ab utriſque ejicitur delictum injuſtum.

8. Regnum à gente una ad alteram traducitur propter injuſtè facta,& contumelias, pecuniáſque dolo partas: quamobrem ſuperbit terra, & cinis?

9. Avaro etenim nihil eſt iniquius:

10. Nam hic etiam ſuam ipſius animam venalem efficit, quia dum vivit, abjiciunt *eam* interanea ipſius.

11. Longam infirmitatem reſecat medicus; & qui Rex eſt hodie, cras etiam moriturus eſt.

12. Mortuo enim homine hæres ſerpentum,& beſtiarum,ac vermium futurus eſt.

13. Principium ſuperbiæ *eſt*, quum homo abſiſtit à Domino, quum ab opifice ſuo abſiſtit animus ipſius:

14. Nam principium peccati *eſt* ſuperbia; & qui tenet eam, contumeliis *quidem* abominandis afficit, ſed ſubvertetur tandem.

15. Propterea admirabiles inducit caſtigationes Dominus, & tandem ſubvertit eos:

16. Thronos magiſtratuum tollit Dominus, & collocat mites in loco illorum intus:

17. Radices gentium ſuperbarum evellit Dominus,& plantat in gloria humiles earum loco:

18. Regiones gentium ſubvertit Dominus, perdens eas uſque ad fundamenta terræ.

19. Suſtulit ex eis,eóſque perdidit;

20. Et amovit è terra memoriam eorum.

21. Non eſt à creatione indita homini-

bus ſuperbia, neque ira animi natis mulierum.

22. Semen ſecurum *eſt* eorum, qui reverentur Dominum, & pretioſa planta eorum, qui diligunt ipſum: ſemen ignominioſum eſt eorum, qui non attendunt legi, ſemen errabundum eſt eorum, qui mandata tranſſiliunt.

23. Inter fratres, qui dux ipſorum eſt, honoratus *eſt*; ſed qui reverentur Dominum, in oculis illius *ſunt honorati.*

24. Ante ſortem principatûs eſt reverentia Domini, duritas verò, ſuperbiaque amiſſio eſt principatûs.

25. Divitis, & glorioſi, ac pauperis, horum gloriatio *eſt* reverentia Domini.

26. Non eſt juſtum, ut pauper intelligens afficiatur ignominiâ, neque convenit gloriâ affici virum peccatorem.

27. Magnates quidem, judicéſque, & potentes afficiuntur gloriâ, ſed non eſt eorum quiſquam major eo, qui reveretur Dominum.

28. Famulo intelligenti miniſtrabunt liberi, & vir ſcientiâ præditus, quum eruditur, non obmurmurabit.

29. Ne ſapientem age in opere tuo faciendo, neque glorioſum age tempore anguſtiæ tuæ.

30. Nam meliùs eſt ei, qui operatur, & abundat omnibus, quàm qui glorioſum agit, & indiget pane.

31. Fili, manſuetudine gloriam compara animæ tuæ, & da honorem ei, prout digna eſt.

32. Eum, qui peccat in animam ſuam, quis juſtum pronunciet? & eum, qui vitam ſuam afficit ignominiâ, quis ornet gloriâ?

33. Pauper afficitur gloriâ propter ſcientiam ſuam, dives verò afficitur propter divitias ſuas:

34. Is autem, qui in paupertate afficitur gloriâ, quantò magis etiam afficeretur in divitiis?

CAPUT XI.

Humilitatis laudes, & præcepta: omnia à Deo eſſe; & peccati merces quæ.

SApientia humilis *viri* exaltabit caput ipſius, & inter magnates faciet, ut conſideat.

2. Ne laudes quenquam de pulchritudine ipſius. neque abomineris ullum ex aſpectu ipſius.

3. Parva *eſt* inter volucres apis, ſed principatus *eſt* condimentorum dulcium fructus illius.

4. De amictu veſtimentorum ne glorieris & die honoris ne extollaris; nam admirabilia ſunt opera Domini, occultáque opera ejus hominibus.

5. Tyranni multi reſederunt humi, & is, de quo nulla fuerat ſupicio, geſtavit diadema.

6. Multi potentes ignominiâ valde affecti ſunt, & glorioſi traditi in aliorum manus.

7. Priuſquam perquiſiveris, ne crimineris: cognoſce primùm, atque tum increpa.

8. Priuſquam audiveris, ne reſpondeas; & in medium ſermonum ne immittas verbum.

9. De re, quæ non attinet te, ne litiges, & in judicio peccatorum ne conſideas.

10. Fili, ne in multis occupentur actiones tuæ; nam ſi multis incubueris, non eris innocens; & ſi perſequaris *multas*, minimè conſequeris, & ſi aufugeris, minimè effugies.

11. Eſt, qui defatigatur laborans, & feſtinans, atque eò magis deficitur.

12. Eſt ignavus indigens ſublevatione, deficiens robore, & abundans paupertate, quem oculus Domini beneficentiſſimè intuetur, & quem erigit ex abjectione ipſius.

13. Cujus exaltavit caput è contritione, & de quo multi comtemplantes admirati ſunt.

14. Bona & mala, vita & mors, paupertas divitiæque ſunt à Domino.

15. Sapientia, ſcientiáque, & cognitio legis à Domino; charitas, & viæ bonorum operum ab eo ſunt.

16. Error, & tenebræ, creatæ ſunt cum peccatoribus; ſed qui exſultant in malis, cum eis malum conſeneſcit.

17. Donum Domini permanet piis, & benevolentia ejus ſucceſſum bonum confert in ſeculum.

18. Eſt, qui diteſcit attentione, & parſimoniâ ſuâ: atque hæc portio ipſius *eſt* è mercede ipſius.

19. Quòd, quum dicit ille, inveni requiem, & jam comedam indeſinenter de bonis meis, neſcit tamen, quale tempus præteribit ipſum, ut ea relinquat aliis moriens.

20. Conſiſte in fœdere tuo, & verſare in illo, atque in opere tuo veteraſce.

21. Ne admireris opera peccatoris, ſed crede Domino, & permane in labore tuo.

22. Nam leve *eſt factu* in oculis Domini, ut quàm citiſſimè ditet pauperem.

23. Benedictio Domini *eſt* in mercede pii, qui horâ citâ progerminat benedictionem ipſius.

24. Ne dicas, quæ eſt utilitas mihi ab officio? & quæ deinceps mihi futura ſunt bona?

25. Ne dicas, ſufficiunt mihi, & *ſatis* multa ſunt mihi, quæ habeo, quid ergo deinceps affligerem me in vita mea?

26. Tempore bonorum *eſt* malorum oblivio, & tempore malorum, non *eſt* bonorum recordatio:

27. Nam facile *eſt* coram Domino, ut die mortis reddat homini ſecundùm opera ipſius.

28. *Afflictio horæ oblivionem deliciarum efficit, hominis verò conſummationem revelatio operum ipſius.

29. Ante mortem beatum ne prædices quenquam; etiam de liberis ſuis vir agnoſcitur.

3. Ne quemvis hominem inducas in domum tuam: nam multæ *ſunt* inſidiæ diaboli.

31. Ut perdix venatrix in cavea, ità *eſt* cor ſuperbi, & velut ſpeculator invadens ad ruinam.

32. Nam bona in mala convertens inſidiatur, etiam iis qui ſtant à ſuis partibus, imponit maculam.

33. E parva ſcintilla multæ conficiuntur prunæ,

prunæ, & homo peccator in ſanguinem inſidiatur *multùm.*

34. Attentè cave à malefico : nam res pravas fabricatur, ne quando indat tibi maculam in ſeculo *duraturam.*

35. In domum recipe alienum, & te pervertens conturbatione abalienabit te à rebus, quæ tibi propriæ ſunt.

CAPUT XII.

In quos beneficia collocanda.

QUando benefacis, cognoſce, cui facias, & referetur gratia tuis beneficiis.

2. Benefac pio, & retributionem conſequeris ; quod ſi non ab ipſo, at ab Altiſſimo.

3. Non erunt bona ei, qui aſſiduè incumbit in mala, & qui miſericorde beneficentiâ non gratificatur, da pio, ac ne peccatorem ſuſcipias.

4. Benefac humili, ac ne des impio, impedito panes tuos, ac ne des ei, ut non illis poteſtatem in te comparet : nam duplicia mala comperies *obvenire* tibi pro bonis omnibus, quibus eum affeceris.

5. Nam etiam Altiſſimus peccatores odit, & piorum gratiâ redditurus eſt ultionem ; ſed cuſtodit eos ad diem illum validum ultionis eorum ; da viro bono, ac ne ſuſcipias peccatorem.

6. Non ejicitur ſecundis rebus amicus iſte, ſed non occultus erit in adverſis inimicus.

7. Secundis rebus alicujus triſtes *ſunt* inimici ejus, adverſis autem illius etiam amicus ſeparatur.

8. Ne credas inimico tuo in ſeculum.

9. Nam ſicut æs affert æruginem, ſic etiam pravitas illius.

10. Etiamſi abjiciat ſe, & inflexus ambulet, inſiſte animæ tuæ, & cuſtodi ab illo *ipſam :* ſic eris erga ipſum tanquam qui abſtergit ſpeculum, & cognoſces non intuliſſe æruginem ad extremum uſque.

11. Ne ſtatuas eum apud te ipſum, ne quando, quum ſubverterit, conſiſtat in loco tuo, ne colloces eum ad dexteram tuam, ne quando ſedem tuam quærat occupare, & tandem cognoſcas ſermones meos, & pungaris verbis meis.

12. Quis miſereatur incantatoris à ſerpente morſi, aut omnium accedentium beſtiis ? ſic hominis peccatorem accedentis, & ſe admiſcentis peccatis ejus, *nemo miſertus eſt.*

13. Horam *unam* tecum permanebit in ſtatione juſta ; ſed ſi declinaveris, nequaquam perdurabit.

14. Ac labiis quidem ſuis aget ſuavem inimicus, ſed in animo ſuo verſabit conſilia te in foveam evertendi.

15. Oculis ſuis lacrymabitur, ſed ſi occaſionem invenerit, non poterit impleri ſanguine ; mala ſi obveniant tibi, ibidem priorem, quàm te invenies illum, & quaſi velit ſuccurrere, ſupplantabit calcem tuum.

16. Caput ſuum movebit, & applaudet manibus, & hic illic ſuſurrabit multa, ac vultum ſuum commutabit.

CAPUT XIII.

Divitum, & potentum converſatio fugienda.

QUi attrectat picem, inquinabitur eâ ; & qui communicat cum ſuperbo, ſimilis fiet ei.

2. Pondus ſuperans vires tuas, ne tollas in vita tua, & cum eo, qui robuſtior eſt te, aut ditior te, ne communices.

3. Quid communicatura eſſet olla cum lebete ? illa ſi allidet, eadem conteretur.

4. Dives, quum injuriam fecit, rogatur tamen ; pauper, quum injuriam fecit, hic etiam minatur ampliùs.

5. Si utilis fueris, opera tua utitur ; quòd ſi deficiaris, afflicturus eſt te.

6. Et ſi habueris, convictor erit tuus ; quumque exhauſerit te, tum non laborabit ipſe.

7. Si opus te habuerit, & ſeducet te, arridens tibi, & faciet tibi ſpem, alloquens te bonis *verbis,* & dicens ; quid opus *eſt* tibi ?

8. Sed pudore afficiet te cibis ſuis bis, aut ter *oblatis,* donec exhauſerit te, & tandem deridebit te ; ac poſtea videns te, derelinquet te, & caput ſuum movebit adverſùm te.

9. Attentè cave, ne ſeducaris mente,

10. Et ne abjiciaris hac lætitiâ cordis tui.

11. Accerſente potentiore te, eſto ut qui ſubducit ſe ; & eò magis te perget accerſere.

12. Ne irruas, ut non detrudaris nullo judicio habito ; & ne longè abſiſtas, ut non tradaris oblivioni.

13. Ne des operam, ut ex æquo alloquaris eum, & ne credas pluribus verbis ejus : nam multâ loquutione probaturus eſt te, & tanquam arridens perquiſiturus res occultas tuas.

14. Immiſericors eſt, qui non cuſtodit ſermones : nam afflictioni tuæ, & vinculis non parciturus eſt.

15. Conſerva, & attende valde, ut audias, nam cum caſu tuo obambulas.

16. Audiens iſta, in ſomno tuo vigila.

17. Totâ vitâ dilige Dominum, & invoca eum ad ſalutem tuam.

18. Omne animal diligit ſimile ſibi, & omnis homo diligit propinquum ſibi.

19. Omnis caro congregatur cum ſuo genere, & ad ſimilem ſibi agglutinatur vir.

20. Quid communicaturus eſſet lupus cum agno ? ſimiliter peccator cum pio ?

21. Quæ pax eſſet hyænæ cum cane ? & quæ pax diviti cum paupere ?

22. Ut venationes leonum ſunt onagri in deſerto, ità paſcua divitum *ſunt* pauperes.

23. Ut abominationi *eſt* ſuperbis abjectio, ità *eſt* abominationi apud divitem pauper.

24. Dives jactatus ſtatuminatur ab amicis, pauper verò cadens ampliùs ab amicis depellitur.

25. Divitis collapſi multi ſunt defenſores, quum res tacendas eloquutus eſt, tamen juſtum ipſum pronunciant :

26. Si humilis lapſus eſt, increpatur ipſe, *ſi* enunciaverit verbum intelligentiæ, non tamen tribuitur ipſi locus.

27. Divite loquente, omnes ſilent, etiam ſermonem ejus exaltaverunt ad nubes uſque.

28. Paupere loquente, dixerunt, quis iſte *eſt ?* & ſi oſtenderit ampliùs, ſubvertere ſolent ipſum.

29. Bonæ

29. Bonæ *sunt* divitiæ, quibus non inest peccatum, & mala paupertas in ore impii.

30. Cor hominis mutat vultum ipsius, sive ad bona *spectet*, sive ad mala: nam animus in delectatione virescens bonum vultum efficit.

31. Vestigium cordis in bonis *versantis* est vultus virens, inventio autem parabolarum est laboriosa cogitatio.

CAPUT XIV.

Institutio avari.

BEatus est vir, qui non labitur ore suo, ac non pungitur peccatorum multitudine.

2. Beatus, quem non condemnat anima ipsius, & qui non decidit de spe sua in Dominum.

3. Viro sordido non *sunt* bonæ divitiæ, & viro invido quorsum pecuniæ?

4. Qui colligit subtrahendo animæ suæ, colligit aliis: & de bonis illius facient delicias alii:

5. Qui sibi ipsi malus est, cuinam erit bonus? non enim lætatur de pecuniis suis.

6. Non est pejor eo, qui sibi ipsi invidet, atque hæc retributio *est* malitiæ illius.

7. Nam si benefecerit *sibi*, invitus facit, & tandem declarabit malitiam suam.

8. Invidus ad aspectum oculi malus *est*, avertens faciem, & despiciens animas.

9. Avari oculus non impletur parte, & injustitia improbi exsiccat animam ipsius.

10. Oculus malus invidet pani, & indigens *est* in mensa sua.

11. Fili, prout habueris, tibi ipsi benefacito, & oblationes dignè offerto Domino.

12. Memento mortem non tardare, & pactum cum sepulchro non fuisse demonstratum tibi.

13. Antequam moriaris, benefac amico, & pro facultate tua extende *beneficium*, & dato ei.

14. Ne defrauderis die bono, & pars cupiditatis bonæ ne prætereat te.

15. Nónne alteri relicturus esses labores tuos, & defatigationes tuas divisuris hæreditatem?

16. Da, & accipe, & sanctè regito animam tuam:

17. Nam non est in sepulchro, cur alimentum quæras.

18. Omnis caro tanquam vestimentum veterascit: nam hæc constitutio *est* inde à seculo, omnino moriturus es.

19. Quemadmodum folium virens in densa arbore illud abjiciente, & hoc producente, ità etiam *se habet* generatio carnis, & sanguinis: illa moritur, hæc verò gignitur.

20. Omne opus putrescens deficit, & cum eo abiturus est opifex illius.

21. Beatus vir, qui cum sapientia res honestas meditatur, & qui intelligentiâ suâ res sanctas disserit;

22. Qui considerat vias suas cum corde suo, etiam res occultas illius percipiet mente: persequere illam ut vestigator, & velut insidiator vias illius explora.

23. Qui flexus inspicit per fenestras illius, & ad januas illius auscultat.

24. Qui versatur proximè domum illius, & pangit ad muros illius palum, statuens tentorium suum ad manum illius;

25. Hic diversabitur in diversorio bonorum, ponet liberos suos sub tegmine illius, & sub ramis illius acquiescet.

26. Protegetur ab illa adversùs æstum, & in gloria illius diversabitur.

CAPUT XV.

Timor Dei utilis.

QUi reveretur Dominum, facturus est ista, & potitus cognitione legis adipiscetur illam.

2. Quæ tanquam mater occurret ipsi, & tanquam virginalis conjunx excipiet ipsum.

3. Cibabit ipsum pane intelligentiæ, & bibendam præbebit ipsi aquam sapientiæ.

4. Statuminabitur super illam, ac minimè inclinabitur; & incumbet illi, ac minimè pudore afficietur.

5. Nam efferet eum suprà proximos ipsius, & in medio Ecclesiæ aperiet os ejus.

6. Lætitiam, & coronam exsultationis adipiscetur, & nomen æternum erit hæreditarium ei.

7. Nequaquam verò homines insipientes illam apprehensuri sunt, & viri peccatores neutiquam visuri illam.

8. Procul abest à superbia, & viri mendaces non faciunt mentionem illius.

9. Non *est* speciosa laus in ore peccatoris, quoniam à Domino non est immissa ei.

10. Nam per sapientiam prædicanda est laus, & Dominus prosperum ei successum daturus est:

11. Ne dicas per Dominum factum est, ut deficerem; nam quæ odio habet, ea non faceres.

12. Ne dicas, ipse finxit me; nam non habet opus viro peccatore.

13. Omnem rem abominandam odit Dominus: itaque non amatur *illa* ab iis, qui reverentur ipsum.

14. Ipse à principio, qùum fecit hominem, permisit ipsum consilio ipsius, *dicens*; si voles, custodies mandata, & fidem, faciendo, quod placet.

15. Apposuit tibi ignem, & aquam, ad utrum volueris, extende manum tuam.

16. Coram hominibus est vita, & mors:

17. Et utrumcunque placuerit, dabitur ipsi.

18. Nam multa *est* sapientia Domini, & validus *est* potentia, & videns omnia.

19. Et oculi ejus intuentur eos, qui reverentur ipsum, & ipse cognoscit omne opus hominis.

20. Non præcepit cuiquam, ut faciat impiè, nec dedit cuiquam peccandi licentiam.

CAPUT XVI.

Causa felicis Politiæ.

NE expetas inutilem liberorum multitudinem, neque læteris de filiis impiis, si multi fuerint: ne læteris de ipsis, nisi adsit ipsis reverentia Domini,

2. Ne fidenter incumbas vitæ illorum, neque innitaris illorum multitudine:

3. Præstat enim justus unus *aliis* mille,

4. Et mori sine liberis, quàm impios habere liberos.

5. Nam ab uno intelligente inftrui civitas habitatoribus poteft, impiorum verò tribus citò defolabitur.

6. Multa hujufmodi vidit oculus meus, & potentiora his audivit auris mea.

7. In congregationem peccatorum accenditur ignis, & in gentem contumacem exardefcit ira.

8. Non fuit placatus in omnes illos veteres gigantes, qui defecerant robore infipiente fuo:

9. Non pepercit vicinitati Loti, quos abominatus eft propter fuperbiam ipforum:

10. Non mifertus eft gentis perditæ eorum, qui procedebant cum peccatis fuis, quæ perpetraverant:

11. Atque ità fexcenta millia peditum, quæ collecta fuerant, in duritia cordis ipforum flagellans, miferans, verberans, curansque Dominus mifericordiâ, & eruditione confervavit; nam fi quis fuerit durâ cervice in populo, mirandum eft iftud, fi impunè tulerit:

12. Mifericordia enim, & ira funt apud illum.

13. Celeriter princeps eft placidiffimus, aut effundens iram: prout eft multa mifericordia ejus, ità etiam deprehenfio ejus, unumquemque fecundùm opera ipfius judicaturus eft.

14. Non effugiet cum rapina peccator; ac minimè deficiet pii tolerantia.

15. Omni mifericordi beneficentiæ da locum: nam quisque fecundùm opera fua inventurus eft. Dominus induraverat Parhonem, ne cognofceret ipfum, ut agnofcerentur efficacitates ipfius *rebus creatis* fub cœlo: omni creaturæ mifericordia ejus manifefta eft, nam lucem fuam, ac tenebras adamante difpefcuit.

16. Ne dicas, à Domino abfcondar; & apud excelfum quis mei memor futurus eft?

17. In populo quàmplurimo nequaquam erit recordatio mei: nam quæ *eft* anima mea inter res creatas immenfas?

18. Ecce cœlum, & cœlum fummum, abyffus, & terra, & quæ in eis funt, ad afpectum ejus commoventur; totus mundus, qui factus fuit, & qui eft, ad voluntatem ejus.

19. Unà montes ipfi, & fundamenta terræ, refpiciente ad ea Domino, concutiuntur tremore.

20. Neque condignè cor de iftis cogitare poteft: nam vias illius quis percipiat animo?

21. *Eft* procella, quam nemo videre poteft; verùm plurima ipfius opera funt in abditis.

22. Opera juftitiæ ejus quis annunciare, aut quis fuftinere poffit? nam longè *eft* fœdus ipfum, & exquifitio *rerum* omnium in morte.

23. Qui fubmittit fe, cogitat ifta; fed vir infipiens res ftultas feductus cogitat.

24. Audi me, fili, & difce fcientiam, atque ad fermones meos attende animo tuo.

25. Oftendam penfitatè eruditionem, & accuratè enunciabo fcientiam ejus.

26. Nam ex judicio Domini *funt* opera ejùs inde à principio; & ex quo facta funt, difpofuit partes eorum.

27. Ornavit in feculum opera fua, prout in manu ejus funt principia illius in generationem quamque: neque efurierunt, neque fatigata funt in opificiis ejus, neque defecerunt ab operibus ejus.

28. Alterum non fuit alteri anguftiæ.

29. Et in feculum ufque non funt immorigera fermoni ejus;

30. Nam poftea in terram refpiciens Dominus, implevit eam bonis fuis.

31. Cadaver omnis animantis tegit fuperficies illius, & in illam revertuntur ipfa.

CAPUT XVII.

Prærogativa hominis protoplafti, & Jifraëlis à Deo electi.

Dominus creavit è terra hominem.

2. Et rurfus in eam convertit ipfum.

3. Dies numeratos, & præfinitum tempus dedit ipfis, quum daret ipfis poteftatem in ea, quæ fuper terram funt:

4. Et induens eos robore pro conditione ipforum, fecundùm imaginem fuam fecit ipfos:

5. Impofuit timorem ejus cuilibet carni, ut beftiis, & volucribus dominaretur.

6. Sed partem tribuens in *fua* fimilitudine, fexto loco dedit ipfis mentem, feptimóque fermonem ad interpretationem efficacitatum ejus.

7. Confilium, & linguam, oculósque, aures, & cor dedit ad cogitandum illis; fcientiâ intelligente implevit eos, bonáque, & mala demonftravit eis:

8. Adhibuit oculum fuum ad corda eorum, dedit ut per fecula gloriari poffint de *factis* mirabilibus ipfius, ut intelligenter enarrent opera ipfius.

9. Et nominatiffimam fanctificationem ipfius electi laudent:

10. Adjecit eis fcientiam, & legem vitæ hæreditariam dedit eis, ut percipiant animo fe nunc mortales effe:

11. Fœdus perpetuum ftatuit cum eis, & judicia fua demonftravit eis.

12. Magnificam gloriam viderunt oculi eorum, & gloriofam vocem ejus audivit auris eorum, quum diceret eis:

13. Attentè cavete ab omni injuftitia: & mandata eis fingulis de propinquo daret.

14. Non funt abfconditæ ab oculis ejus viæ illorum, perpetuò funt ei expofitæ; fed omnis homo à juventute ad res malas *fpectat*: itaque non potuerunt corda fua pro lapideis facere carnea.

15. Nam, quum dividerentur gentes totius terræ, unicuique genti conftituit ducem; fed affumfit Jifraëlem pro parte fua: quem, ut primogenitus eft, nutrit eruditione, & in partem communicans lucem dilectionis, non dimittit eum.

16. Quapropter omnia opera ipforum funt tanquam fol coram illo, & oculi illius affiduè intuentur vias ipforum.

17. Non fuerunt occulta ab eo injufta ipfo-

ipsorum facta, sed omnia peccata ipsorum exposita fuerunt Domino; Dominus verò, qui bonus est, & agnoscit figmentum suum, neque dimisit eos, neque reliquit, quin parceret ipsis.

18. Misericordia in virum *est* tanquam sigillum penès ipsum, & gratiam erga hominem velut pupillam conservat, impertiens filiis suis, filiabúsque resipiscentiam; postea verò exsurgens, retribuet ipsis, retributionem, *inquam*, ipsorum retribuet in caput ipsorum.

19. Verúntamen resipiscentibus conversionem dedit, & revocavit eos, qui tolerantiam deserebant.

20. Revertere igitur ad Dominum, & relinque peccata: precare in os, & minùs offende.

21. Reduc *teipsum* ad Altissimum, & converte ab injustitia: nam ipse dux futurus est è tenebris ad illustrationem salutarem;

22. Et valde odio habe rem abominandam.

23. Altissimum quis laudet in sepulchro, loco viventium, & edentium celebrationem?

24. A mortuo, tanquam si non esset, perit celebratio.

25. Vivens, & incolumis corde laudat Dominum.

26. Magnam esse misericordiam Domini Dei nostri, & placationem revertentibus ad ipsum sanctè:

27. Non enim posse omnia inesse hominibus, cùm non sit immortalis filius hominis.

28. Quid lucidius sole? at hic tamen deficit: item vir, qui cogitat carnem, & sanguinem.

29. Potentiam quidem altissimi cœli ille considerat, sed homines omnes sunt terra, & cinis.

CAPUT XVIII.

Opera Dei imperscrutabilia.

Qui vivit in seculum, is creavit omnia communi lege.

2. Dominus solus justus, cùm non sit præter eum alter; qui fecit habitabilem mundum palmo manûs suæ, cujus voluntati obediunt omnia: nam ipse Rex omnium est, distinguens in eis potentiâ suâ à prophanis res sanctas.

3. Cuínam contulit, ut enunciet opera ipsius? aut quis pervestigavit magna ipsius facta?

4. Robur majestatis ipsius quis enumeret? & quis propositurus sit enarrationem miserationum ejus?

5. Non possunt minuere, aut addere, neque pervestigare possunt *homines* mirabilia *opera* Domini.

6. Quum absolverit homo, tum principium est; quúmque desiverit, tum dubitaturus est, *unde incipiat.*

7. Nam quid *est* homo? & quis usus illius? quódnam *est* bonum illius? & quod malum illius?

8. Numerus dierum hominis, ut sint plurimi, *est* annorum centum: sed cuique præfinitum obdormiendi tempus, omnium ratiocinio non potest computari: tanquam gutta aquæ è mari, & tanquam calculus arenæ, ità sunt mille anni inter dies seculi.

9. Propterea longanimus est Dominus erga illos, & diffundit misericordiam suam in illos.

10. Vidit, & agnovit exitum eorum malum futurum esse:

11. Propterea copiosam adhibuit placationem suam.

12. Misericordia hominis *est* erga proximum suum;

13. Misericordia verò Domini erga omnem carnem.

14. Arguens, erudiénsque, docens, & convertens, ut pastor gregem suum.

15. Excipientium eruditionem miseretur, & festinantium ad judicia ejus.

16. Fili, secundis rebus utens, ne præbeas reprehensionis argumentum, neque in ulla oratione molestiam sermonis improbi.

17. Nónne æstum sedat ros? sic melior est sermo donatione.

18. Ecce nónne sermo superat donationem bonam? at utrúmque *est* penès hominem gratiâ præditum.

19. Stultus ingratè exprobrat, & donum invidi tabefacit oculos.

20. Priusquam loquaris, disce, & ante invaletudinem cura.

21. Ante judicium compara te ipsum, ut benefacias, & horâ animadversionis placationem consequeris.

22. Antequam infirmeris, abjice te continentiâ; & tempore peccatorum demonstra conversionem.

23. Ne impedias, quin reddatur tempestivè votum, neque differas ad mortem usque, ut justè facias.

24. Antequam voveas, compara te ipsum; ac ne esto similis viro tentanti Dominum:

25. Recordare indignationem *venturam* diebus mortis, & tempus vindictæ *venturum*, quum faciem avertet Deus.

26. Recordare tempus famis tempore abundantiæ, paupertatem, & indigentiam, quando eris dives.

27. A matutino ad vespertinum usque commutatur tempus, & omnia ista sunt cita coram Domino: homo sapiens in re qualibet religiosè metuet, & diebus peccatorum attentè cavebit à delicto; insipiens verò non observat tempus.

28. Omnis *vir* intelligens sapientiam, & eruditionem agnovit.

29. Et ei, qui adeptus est illam, celebrationem tribuit.

30. Qui intelligentes sunt, ii quoque sermonibus sapientiam testantur, & destillant parœmias accuratas in vitam: optima *est* fiducia in Dominum solum, quandoquidem mortuum cor adhæret rei mortuæ.

31. Ne sequaris concupiscentias tuas, sed prohibe *te* à tuis appetitionibus.

32. Si suppeditaveris animo tuo rem, quam concupiscit, quæ lubet ipsi, facies, ut gaudeant inimici tui de eo, qui invident tibi.

33. Ne læteris de multis deliciis tuis, neque requiras consilium illarum *adipiscendarum.*

34. Ne fias pauper, convivia ex fœneratione

tione frequenter exhibendo, quum nihil est in marsupio tibi: nam famosus esses insidiator tuæ ipsius vitæ.

CAPUT XIX.

Concupiscentia, & luxuria fugienda.

OPerarius ebriosus non solet ditescere: & qui nihili facit res parvas, paulatim ruit.

2. Vinum, & mulieres seducunt intelligentes; & qui agglutinatur scortis, est audax.

3. Tineæ, & vermes hæreditario jure possidebunt illum; & arefiet traductus in exemplum infamiæ maximæ.

4. Qui verò credit *se illis*, levis *est* animo; & qui peccat, in se ipsum delinquit.

5. Qui lætatur de constitutione prava, condemnabitur; qui verò oculum contra voluptates intentum habet, coronam parat vitæ suæ.

6. Qui compos est linguæ suæ, cum altero sine pugnis traducet vitam: & qui odit loquacitatem; minimè afficitur malo.

7. Nunquam repetas sermonem, & nihil tibi detrimento erit.

8. Ne enarra apud amicum, aut inimicum rationes alienæ vitæ: & nisi in te redundaturum esset crimen peccati, ne reveles.

9. Nam qui audiverit te, & observaverit te, is suo tempore odio habiturus est te.

10. Audivisti sermonem? moriatur apud te, & bono animo esto: non enim rumpet te.

11. A sermone stultus cruciatur doloribus, ut à fœtu parturiens.

12. Ut sagitta fixa in femore hominis, ità est sermo in ventre stulti.

13. Argue amicum, ne quando fecerit; & si fecerit, ne quando pergat:

14. Argue proximum, ne quando dixerit; & si dixerit, ut non repetat:

15. Argue amicum; nam sæpe existit vana calumnia, & ne cuivis sermoni credito animus tuus.

16. Est, qui labitur sermone, sed non ex animo; ecquis autem est, qui non sit lapsus linguâ suâ?

17. Argue proximum, antequam mineris & concede locum legi Altissimi, quum ira vacas.

18. Reverentia Domini principium est, quo ad accipiendum *proximum* adduceris, & sapientia ab eo dilectionem comparat: cognitio mandatorum Domini, *est* eruditio vitæ, & qui faciunt res placentes ei, percipiunt immortalitatis fructum: reverentia à Domino est tota sapientia, & omni sapientiæ adest effectio legis, & cognitio omnipotentiæ ejus; servus, qui dicit Domino, ut placet *tibi*, non faciam; etsi postea faciet, irritat altorem suum.

19. Improbitatis scientia non est sapientia; neque est prudentia, ubi consilium peccatorum est.

20. Est improbitas, quæ eadem abominanda est, sed est insipiens, qui parùm valet sapientiâ.

21. Præstat timidus, qui trepidat in intelligentia, eo, qui abundat prudentiâ, & transgreditur legem Altissimi.

22. Est astutia accurata, quæ ipsa injusta est, & est, qui pervertat gratiam in proferendo judicio; sed qui justè judicia pronunciat, hic sapiens est.

23. Est, qui pravè agens, flexus ambulat, pullatúsque; sed apud se plenus est ignito dolo.

24. Unà quidem deflectit vultum, & surdum voluntariè agit, sed ubi non cognoscitur priùs, te afficiet malo.

25. Etiamsi præ tenuitate roboris impeditus fuerit à peccando; si occasionem invenerit, afficiet malo.

26. Ex aspectu cognoscitur vir, & ex obvia personæ specie cognoscitur, qui valet mente.

27. Ornatus viri, & risus dentium, gressúsque hominis enunciant constitutionem ejus.

28. Est redargutio, quæ intempestiva est, & qui tacet *eam*, is quoque prudens est.

CAPUT XX.

Ars loquendi, & tacendi.

QUemadmodum meliùs est redarguere, quàm occultè indignari, sic, qui redarguenti confitetur, à detrimento prohibebitur.

2. Ut concupiscentia eunuchi de vitianda puella, ità *est* quisquis vi exercet judicia.

3. Est tacens, qui sapiens deprehenditur, & est aliquis odiosus præ multa loquacitate sua.

4. Est tacens, eò quòd non habet responsionem, & est tacens, qui opportunitatem novit.

5. Vir sapiens taciturus est ad opportunitatem usque; procax verò, & insipiens opportunitatem transsilit.

6. Qui abundat sermone, abominationi est; & qui potentiam sibi arrogat, odio est.

7. Quàm pulchrum *est* hominem reprehensum declarare resipiscentiam, sic enim voluntarium peccatum fugiturus est.

8. Placent quidem mala viro peccatori, sed inventum est ad detrimentum ipsius.

9. Est donatio, quæ tibi non profutura est, & donatio est, cujus dupla futura est retributio.

10. Accidit diminutio propter gloriationem, sed est, qui per humilitatem extulit caput.

11. Est, qui parvo emit multa, sed illa persolvit septuplo.

12. Sapiens se ipsum reddit sermonibus amabilem, stultorum verò gratiæ effunduntur.

13. Donatio insipientis non est tibi, si acceperis, profutura, similitérque etiam invidentis, propter necessitatem ab eo impositam: nam oculi ejus *spectant*, ut pro uno accipiant multa.

14. Pauca dabit; sed exprobrabit multa, & aperiet os suum tanquam præco.

15. Hodie mutuò dabit, & cras repetet, odiosus Domino, & hominibus *vir* hujusmodi.

16. Stultus dicet; non est amicus mihi, non est gratia beneficiorum meorum:

17. Qui comedunt cibum meum, sunt vani linguâ.

18. O quoties, & quàm multi istum derisuri

furi sunt! nam neque illud, quod habuit, acceptum recto sensu dedit; neque similiter, quod non habet, ipsi perinde est,

19. Lapsus à pavimento tolerabilior *est*; quàm lapsus à lingua: ità ruina malorum studiosè advenit.

20. Homo ingratus, sermo intempestivus in ore rudium assiduè futurus est.

21. Ab ore stulti *prolata* reprobatur parabola, nequaquam enim dicit eam tempore suo.

22. Est, qui vetatur peccare præ indigentia, ac ne in sua quidem quiete compungitur.

23. Est, qui perdit se ipsum pudore; & quidem personæ observatione se ipsum perdit.

24. Est, qui gratiam ex verecundia promittit amico, deinde gratis eum inimicum parat.

25. Labes mala *est* in homine mendacium, & in rudium ore assiduè versatur.

26. Optabilior *est* fur, quàm mendax assiduus; utrique verò perditionis hæreditatem consequentur.

27. Mores hominis mendacis sunt ignominiosi; & pudor ejus comitatur ipsum assiduè.

28. Sapiens provecturus est se ipsum sermonibus, & vir prudens magnatibus placiturus.

29. Qui colit agrum suum, altiorem faciet acervum suum, & qui magnatibus placet, veniam exorabit injustitiæ suæ.

30. Xenia, & dona excæcant oculos sapientum, & velut pastomis, ori indita, avertunt reprehensiones.

31. In sapientia occulta, & thesauro abdito, quænam *est* utrobique utilitas?

32. Præstat homo occultans stultitiam suam homini occultanti sapientiam suam.

33. Præstat tolerantia infracta in quærendo Domino, homini suam ipsius vitam sine Domino agitanti.

CAPUT XXI.

Resipiscere est odisse, & fugere malum.

FIli, *quum* peccâsti, ne pergas ampliùs; sed priorum causâ deprecare.

2. Tanquam à serpente fuge à peccato: nam si accesseris ipsum, mordebit te.

3. Dentes leonis *sunt* dentes ejus, tollentes animas hominum:

4. Similis gladio ancipiti *est* omnis iniquitas, plagæ illius non est curatio.

5. Insultatio, & contumelia desolant divitias: ità superborum domus desolabitur.

6. Precatio pauperis ab ore *ipsius* ad aures *solùm* illius; sed judicium illius studiosè advenit.

7. Qui odit reprehensionem, vestigio insistit peccatoris, sed qui reveretur Dominum, convertetur ex animo suo.

8. Notus è longinquo est, qui valet linguâ; sed consideratus novit, quum ille labitur.

9. Qui ædificat domum suam pecuniis alienis, *est*, qui colligit sibi ipsi lapides ad tumulum sepulturæ suæ.

10. Stupa coacta *est* iniquorum congregatio, & consumit eos flamma ignis ad perditionem.

11. Via peccatorum lapidibus quidem complanata est; sed in extremo ejus *est* mortis fovea.

12. Qui custodit legem Domini, tenet intelligentiam ejus.

13. Assumtio autem sapientiæ *est* consummatio reverentiæ Domini.

14. Non erudietur is, qui non est solers.

15. Solertia enim est, quæ multiplicat *illi* acerbitatem.

16. Cognitio sapientis velut inundatio multiplicari solet, & consilium ejus ut castus fons vitæ.

17. Intestina stulti similia sunt confracto vasi: ullam scientiam non tenent in vita sua.

18. Sermonem sapientem, quum audiverit scitus, laudat eum, & adhibet sibi; sin eum audivit, qui caret intelligentiâ, & displicet ipsi, & avertit eum post tergum suum.

19. Narratio stulti *est* tanquam onus in via: in labiis verò intelligentis invenitur gratia.

20. Os prudentis in Ecclesia requiri solet.

21. Tanquam domus deleta, ita *est* stulto sapientia: cujus sermones, si cum animo reputentur, cognitioni hominis vacantis intelligentiâ sermones insunt, quos nequeas perquirere.

22. Pro pedicis *est* in pedibus dementium eruditio, & velut manicæ ad manum dexteram.

23. Stultus in risu extollit vocem suam, vir autem solers vix placide arrisurus est.

24. Tanquam mundus aureus *est* prudenti eruditio, & tanquam armilla imposita brachio dextero.

25. Pes stulti citò infertur in domum *alterius*, sed homo peritus multarum rerum pudore ab ea continebit se.

26. Imprudens à foribus flexus in domum introspicit, sed vir eruditus consistit foris.

27. Ruditas est hominis, quum auscultat ad fores, prudens verò ignominiam istam gravabitur.

28. Multiloquorum labia *res* narrant, quæ non attinent ipsos, prudentum verò sermones statera ponderantur.

29. In ore stultorum *est* cor ipsorum; in corde autem sapientum est os ipsorum.

30. Quum exsecratur impius satanam, is suam ipsius animam exsecratur.

31. Inquinat suam ipsius animam susurro; & ubicunque inquilinus fuerit, odio futurus est.

CAPUT XXII.

Candidè agendum cum proximo.

LApidi conspurcato comparatur piger, & quisque exsibilat ignominiam ejus.

2. Stercori bubulo è sterquiliniis comparatur piger, quem quisquis tollit, manum solet excutere.

3. Pudor patri est in genitura filii carentis eruditione, & filia *talis* ad detrimentum gignitur.

4. Filia prudens hæres viri sui futura est: quæ autem pudore afficit *eum*, ad tristitiam genitoris *afficit*.

5. Patrem, virúmque pudore afficit audax, sed apud utrósque ignominiosa futura est.

6. Musi-

6. Musicorum *sonorum* in luctu narratio intempestiva *est*, flagella verò, & correctio tempore sapientiæ.

7. Liberi, qui cum vita bona educantur, suorum genitorum abscondunt ignobilitatem; liberi, qui in contemtu, & ruditate exsultant, inquinant nobilitatem cognationis suæ.

8. Conglutinat testam, qui docet stultum, & excitat dormientes è profundo somno: narrat dormitanti, qui narrat stulto: nam consummatâ narratione dicet, quid est?

9. Mortuum defle, quia defecit *eum* lux; & stultum defle, quia defecit eum intelligentia.

10. Suaviùs defle mortuum, quia requievit:

11. Nam stulti vita gravior est morte.

12. Luctus mortui septemdialis *est*, sed stulti, ac impii *luctus perdurat* omnibus diebus vitæ ejus.

13. Cum insipiente ne habeas sermonem multum, neque ambules cum eo, qui caret intelligentiâ: nam, ut nullo sensu est, omnia tua nihili facturus est.

14. Cave ab illo, ut molestiam non habeas, & quisquiliis ejus minimè inquineris.

15. Declina ab illo, & requiem consequeris, & nequaquam securus esto in dementia ejus:

16. Plumbo futurum esset aliquid gravius, & si quod aliud nomen est *rei alicui graviori* plumbo.

17. Arenam, & salem, & massam ferri faciliùs est ferre, quàm hominem vacantem intelligentiâ.

18. Coaxatio lignea devincta ad ædificium concussione non dissolvitur: ità cor statuminatum super consulta cogitatione nullo tempore timore perterrefiet.

19. Cor fundatum super intelligente cogitatione, *est* velut ornatus arenati in pariete xysti.

20. Valli in alto siti ex adverso venti, nequaquam mansuri sunt;

21. Ità cor meticulosum in cogitatione stulti, ex adverso cujusque timoris minimè permansurum est.

22. Qui pungit oculum, elicit lachrymas; & qui pungit cor, provocat sensum.

23. Qui mittit lapidem in volucres, abigit illas, & qui probris afficit amicum, dissolvit amicitiam.

24. Si in amicum strinxeris gladium, ne desperes: est enim reconciliationis via.

25. In amicum si aperueris os, ne verearis; est enim componendi ratio, præterquam ex probro, superbiâque, & arcani revelatione, & doloso ictu: ex his enim omnis amicus aufugit.

26. Fide utere erga propinquum in paupertate *illius*, ut læteris rebus secundis illius.

27. Tempore afflictionis permane apud illum, ut cohæres sis hæreditatis illius: neque enim semper circumhærentem constitutionem oportet contemnere, neque admirabilis *est* dives, qui non habet mentem.

28. Ante ignem *præit* vapor camini, & fumus, sic ante cædes convicia.

29. Amicum protegere non erubescam, & à conspectu ejus nequaquam abscondam me;

30. Quòd si mala mihi per ipsum evenerint, quisquis audiverit, cavebit ab illo.

31. O si quis inderet mihi ad os meum custodiam, & ad labia mea sigillum solers; ut non corruerem repentè ab illa, & me non perderet lingua mea!

CAPUT XXIII.

Regulæ quodlibeticæ.

Domine pater, & dominator totius vitæ, ne derelinquas me in consilio istorum, neque finas me inter istos cadere.

2. (Quis institueret in cogitationem meam flagella, & in corde meo eruditionem sapientiæ?) ut in peccatis errore commissis tu mihi parcas Domine, & non finas eorum contumelias, qui ex professo peccatores sunt:

3. Ut non multiplicentur errores mei, & abundent peccata mea ad contritionem; itaque corruam coram adversariis, & gaudeat de me inimicus meus, ii, quorum spes procul est à misericordia tua.

4. Domine pater, & Deus vitæ meæ, elationem oculorum ne tribuas mihi, & giganteum animum semper amove à servis tuis.

5. Spes inanes, & cupiditates averte à me, & contine semper eum, qui cupit servire tibi: ventris appetentia, & concubitus, ne occupent me, & animo impudenti ne tradas me famulum tuum.

6. Audite, liberi, eruditionem oris veracis; quam, qui servabit, minimè deprehendetur labiis ipsius.

7. In sua imprudentia intercipietur peccator, & conviciator, superbúsque offendent istis.

8. Juramento ne assuefacias os tuum, & nominare sanctum ne assuefias.

9. Nam quemadmodum famulus non paucis vibicibus afficitur, de quo assiduè habetur quæstio: ità qui jurat, & Deum semper nominat, à peccato minimè mundus erit.

10. Vir qui multùm jurat, plenus est iniquitate, & non abscedet à domo ejus flagellum.

11. Quum abundabit peccatum ejus in ipso, etiam si despexerit, peccat dupliciter.

12. Quòd si inaniter juravit, justus non habebitur: nam implebitur domus ejus inductis flagellis.

13. Est sermo circumvestitus morte, ne deprehendatur iste in hæreditate Jahakobi.

14. Nam à piis omnia hæc abstitura sunt, qui in peccatis non involventur.

15. Intemperanti juramento ne assuefacias os tuum: huic enim culpa inest peccati.

16. Recordare patris, & matris tuæ, nam inter magnates considebis.

17. Ne fortè oblivioni tradaris coram illis, & consuetudine tuâ ipsius marcescas; velles enim te non natum esse, & diem exsecrareris partus tui.

18. Homo consuescens sermonibus probrosis, omnibus diebus suis nequaquam erudietur.

19. Duo genera multùm peccant, & tertium adducit iram:

20. Animus fervidus ut ignis ardens, qui non extinguitur, donec consumtus sit:

21. Homo scortator peccans in suo ipsius corpore, qui non desinit, donec ignem accenderit.

22. Scortatori homini quilibet cibus suavis *est*, nequaquam cessaturus est, donec moriatur.

23. Homo digrediens è cubili suo, dicens cum animo suo, quis videt me?

24. Tenebræ circumstant me, & parietes tegunt me, & nemo videt me, quid vererer? peccata mea minimè recordabitur Altissimus:

25. Cui timori *sunt* oculi hominum, quasi non noverit oculos Domini Altissimi millies sole lucidiores esse.

26. Qui inspiciunt omnes vias hominum, & considerant in partes occultas usque.

27. Cui, antequam hæc omnia crearentur, nota erant omnia, similitérque postquam consummata sunt, pervidet omnia:

28. Hic in plateis civitatis vindicabitur, & ubi non suspicatus fuerit, deprehendetur.

29. Similiter etiam mulier relinquens virum suum, & hæredes ex alio parans.

30. Etenim primùm non paruit legi Altissimi, ac secundò in virum suum deliquit, tertiò verò scortatione adulteravit, & ex alio viro præbuit liberos.

31. Hæc in Ecclesia producetur, & in liberos hujus animadversio erit.

32. Non mittent in diversum filii istorum radicem, & rami istius non ferent fructum:

33. Relinquet ad exsecrationem memoriam sui, & probrum istius non delebitur.

34. Ità cognoscent, qui reliqui facti fuerint, nihil esse meliùs reverentiâ Domini, & nil suavius eo, qui attendit mandatis Dei.

35. Gloria magna *est* sequi Deum, & longitudo vitæ *in eo sita est*, ut accipiaris ab illo.

CAPUT XXIV.

Encomium sapientiæ.

SApientia laudat seipsam, & in medio populi sui gloriatur.

2. In Ecclesia Altissimi os suum aperit, & coram potentia ejus gloriatur, *dicens:*

3. Ego ex ore Altissimi proveni, & tanquam nebula cooperui terram:

4. Ego in excelsis *locis* tentorium habui, & *fuit* thronus meus in columna nubis:

5. Rotunditatem cœli circumivi sola, & in profunditate abyssorum ambulavi.

6. In fluctu maris, & in tota terra, atque in omni populo, ac gente acquisivi:

7. Et apud hæc omnia quæsivi requiem, ut in hæreditate alicujus commorarer.

8. Tunc mandavit mihi Creator omnium, & qui creavit me, fecit, ut requiesceret tentorium meum, dicens:

9. In Jahakobo tentorium pone, & hæres esto Jeruschalaimis.

10. Ante seculum à principio creavit me, & in secula minimè defectura sum: in tentorio sancto coram illo ministravi.

11. Atque ità Tzijone stabilita sum, in civitate sanctificata similiter fecit, ut quiescerem, & Jeruschalaimis *est* potestas mea.

12. Itaque radicata sum in populo affecto gloria, in parte Domini, hæreditatis ipsius.

13. Tanquam cedrus in Libano exaltata sum, & tanquam cupressus in montibus Chermonis:

14. Tanquam palma Hengedi exaltata sum, & tanquam plantæ rosæ Jerichuntinæ:

15. Tanquam olea decora in specioso campo, & tanquam platanus ex aquis exaltata sum:

16. Tanquam cinnamomum, & tanquam pila aromatica, & tanquam myrrha electa emisi odorem bonum:

17. Tanquam galbanum, & onyx, stactéque, & tanquam thuris vapor in tabernaculo.

18. Ego velut terebinthus extendi ramos meos, súntque gloriosi, & gratiosi rami mei.

19. Ego tanquam vitis germinans protuli odorem bonum; & flores mei afferunt fructum gloriosum, & divitem.

20. Ego mater *sum* dilectionis optimæ, reverentiæque, & cognitionis, & spei sanctæ.

21. Quas communico cum liberis meis omnibus, semper futuras iis, qui indicuntur ab ipso.

22. Accedite ad me, qui cupitis me, & fructibus meis, quos gigno, implemini:

23. Nam memoria mei dulcior *est* melle, & hæreditas mea favo mellis.

24. Qui comedunt me, adhuc esurient; & qui bibunt me, adhuc erunt sitientes mei.

25. Qui auscultat mihi, pudore non afficietur unquam: & qui colunt me, non aberrabunt.

26. Hæc omnia *dicit* liber fœderis Dei Altissimi.

27. Lex, quam mandavit nobis Mosche hæreditariam in congregationibus Jahakobi: ne deficiatis, quin roborc valeatis in Domino: ut confirmet ipse vos, agglutinamini ipsi: Dominus omnipotens Deus solus est, neque est ampliùs præter ipsum servator:

28. Qui implet omnia tanquam Pischon sapientiâ suâ, & tanquam Tigris diebus novorum *fructuum:*

29. Qui replet tanquam Euphrates intelligentia, & tanquam Jarden diebus messis:

30. Qui demonstrat tanquam lucem eruditionem scitam, & tanquam Gichon diebus flavescentis segetis.

31. Non agnovit primus perfectè illam, similitérque ultimus non pervestigavit illam:

32. Nam ex mari plurimæ emergunt cogitationes illius, & consilium illius ex abysso magna.

33. Ego sapientia tanquam fossa ducta è flumine.

34. Et tanquam aquæ ductus, processi in paradisum;

35. Dixi,

35. Dixi, irrigabo optimum hortum meum, & inebriabo areolam juſtam meam.
36. Ecce autem factus eſt mihi ex foſſa fluvius, & ex fluvio meo factum eſt mare:
37. Quia eruditionem tanquam matutinum tempus illuſtro, & demonſtro eam in longinquum uſque.
38. Quia doctrinam ad prophetiam effundo, quam relicturus ſum in generationes æternas.
39. Videtis me non mihi ſoli laboráſſe, ſed omnibus, qui exquirunt illam.

CAPUT XXV.

Arithmetica ethica: ubi tria, quæ placent: tria, quæ diſplicent: decem, quæ magni fiunt.

TRibus rebus ſpecioſa effecta ſum, & ſurrexi ſpecioſa coram Domino, coram Domino, & hominibus:
2. Concordiâ fratrum, & amicitiâ propinqui, & viro, ac muliere, quibus inter ipſos convenit.
3. Tria verò genera odit anima mea, & infenſus ſum valde vitæ illorum:
4. Pauperem ſuperbum, & divitem mendacem, ſenémque mœchum minimâ præditum intelligentiâ.
5. In juventute tua ſi nihil coëgeris, quomodo poteris in ſenectute tua conſequi?
6. Quàm ſpecioſum *eſt* canitiei judicium, & ſenioribus cognitio conſilii!
7. Quàm ſpecioſa *eſt* ſenum ſapientia, & gloriâ præditis *decora* cognitio, atque conſilium!
8. Corona ſenum *eſt* experientia multiplex, eorúmque gloriatio reverentia Domini.
9. Novem cogitata prædicavi beata eſſe ex animo meo; & decimum proloquar linguâ meâ.
10. Homo de liberis lætans *beatus eſt*, *&* qui vivens videt ruinam inimicorum:
11. Beatus, qui habitat cum uxore intelligente, & qui linguâ non labitur, & qui non ſervit homini indigno ſe:
12. Beatus, qui adeptus eſt prudentiam, & qui *eam* narrat ad aures audientium.
13. Quàm magnus eſt, qui adeptus eſt ſapientiam! ſed nemo eſt, qui ſuperet reverentem Domini.
14. Dilectio autem Domini ſupra omnia excellit ad illuſtrationem.
15. Qui tenet eam, cui comparari poſſet?
16. Reverentia Domini principium *eſt* dilectionis ejus, fides verò principium agglutinationis ad illum.
17. Omnem plagam *paterer*, modò ne plagam cordis; & omnem improbitatem, modò ne improbitatem mulieris;
18. Omnem invaſionem, modò ne invaſionem oſorum; & omnem ultionem, modò ne ultionem inimicorum:
19. (Non eſt caput valentius capite ſerpentis, neque eſt animus valentior animo inimici.)
20. Habitare cum leone, & dracone malim, quàm habitare cum improba muliere.
21. Improbitas mulieris mutat faciem illius, & faciem illius offundit tenebris, *ut ſit* tanquam urſa.
22. Inter propinquos ſuos accumbens vir illius etiam invitus propter illam ingemiſcet.
23. Exigua *eſt* omnis improbitas ad improbitatem mulieris, ſorte peccator accidat illi.
24. Ut aſcenſus arenoſus ad pedes ſenis, ità *eſt* mulier garrula quieto viro.
25. Ne accidas ad pulchritudinem mulieris, & mulierem ne concupiſcas deliciarum causâ.
26. Ira, & impudentia, ac turpitudo magna ineſt mulieri, ſi ſuppeditaverit, quæ opus ſunt viro ſuo.
27. Cor humile, faciémque mœſtam, & plagam cordis *efficit* mulier improba;
28. Manus remiſſas, & genua ſoluta, quæ non conſolatur virum ſuum in anguſtia.
29. A muliere principium *eſt* peccati, & per eam nos omnes morimur.
30. Ne des aquæ effluendi locum, neque mulieri improbæ licentiam exeundi.
31. Si non ambulat ad manum tuam;
32. A carne tua reſeca illam, da *libellum*, & dimitte *illam*.

CAPUT XXVI.

A quatuor rebus cavendum.

MUlieris bonæ beatus *eſt* vir, & numerus dierum ejus duplex.
2. Mulier fortis lætitiam affert viro ſuo, & annos vitæ illius implet proſperitate.
3. Bona mulier bona portio eſt, in partem reverentibus Dominum dabitur:
4. Divitis enim, ac pauperis animus bonus *eſt* erga Dominum, omni tempore vultum habentes hilarem exſultant.
5. A tribus formidat cor meum, & à quarti conſpectu metuo.
6. Calumnia civitatis, & concio populi,
7. Et obtrectatio; *illa* omnia ſupra mortem laborioſa ſunt:
8. Sed oneroſa cordi, & luctifica *eſt* mulier æmulans zelotypiâ mulierem *alteram:*
9. Et flagellum *eſt* linguæ cum omnibus de re communicans.
10. Jugum boum exagitatum *facit* mulier improba: qui habet eam, ità *eſt* ut qui prehendit ſcorpium.
11. Iram magnam *efficit* mulier ebrioſa, & vertiginoſa, quæ inhoneſtam conſtitutionem ſuam minimè contegit.
12. Scortatio mulieris in elatis oculis, atque in palpebris ejus cognoſcitur.
13. In filiam inverecundam confirma cuſtodiam, ut quum invenerit ſibi licentiam eſſe, non utatur *eâ*.
14. Impudentem oculum à tergo obſerva, ac ne mireris, ſi delinquat in te.
15. Quemadmodum viator ſitiens os aperit invento fonte, & de omni aqua propinqua bibit; *ità* adverſum omnem palum ſeſſura eſſet, & adversùs telum apertura pharetram.
16. Gratia mulieris delectat virum ipſius, oſſáque illius pinguefacit ſcientia illius.
17. Donatio Domini *eſt* mulier taciturna, atque benevola, neque eſt quicquam, quo erudita illius anima commutari poſſit.
18. Gratia ſuprema *eſt* pudica, & fidelis mulier;

19. Neque eſt pretium ullum æquè pendendum, ac temperans anima illius.

20. *Vt* ſol Domini oriens in altiſſimis; ità pulchritudo bonæ mulieris eſt in ornamento domûs ipſius.

21. *Vt* lucerna elucens in lychnucho ſancto, ità *eſt* pulchritudo vultûs *illius* in ætate ſtata.

22. *Vt* columnæ aureæ, impoſitæ baſibus argenteis, ità *ſunt* pedes ſpecioſi in pectoribus firmis *illius*.

23. Fili, florem ætatis tuæ conſerva ſanum, ac ne des alienis robur tuum.

24. Quum requiſiveris ex omni agro fœcundam ſortem, ſere propria ſemina, fretus bono genere tuo:

25. Ità fœtus tui ſuperſtites, & audenter generoſum animum obtinentes augeſcent.

26. Mulier meretrix æqualis ſui reputabitur; quæ autem ſubeſt viro, turris defendens à morte reputabitur utentibus.

27. Mulier impia in partem iniquo dabitur, pia verò datur reverenti Dominum.

28 Mulier inhoneſta ignominiam *in virum* excitabit, filia verò honeſta etiam virum verebitur.

29. Mulier inverecunda ut canis reputabitur, quæ autem verecundiam habet, reverebitur Dominum.

30. Mulier honorans virum ſuum, omnibus apparebit ſapiens, quæ autem non honorat eum, ſuperbè impia ab omnibus agnoſcetur.

31. Bonæ mulieris vir beatus *eſt*, numerus enim annorum ejus futurus eſt duplex.

32. Mulier clamoſa, & loquax ſpectata eſt, ad arcendos inimicos *apta*:

33. Et hominis cujuſque anima, quæ ſimiliter arcetur iſtis, in bellicis ſeditionibus ſibi ipſi degendum cogitat.

34. Duobus *nominibus* afficitur triſtitiâ cor meum, & de tertio advenit mihi indignatio.

35. Si vir bellator inopiâ deficit, & viri intelligentes ſi flocci fiunt.

36. Et ſi quis revertitur à juſtitia ad peccatum: hunc comparabit Dominus, ut cædatur gladio.

37. Vix eximitur mercator è delicto, neque juſtus eſt à peccato caupo.

CAPUT XXVII.

Sapientiæ tria diſplicent.

REi indifferentis gratiâ peccaverunt multi, & qui quærit abundare, oculum ſuum avertit.

2. Inter compages lapideas pangitur clavus, & inter venditionem, atque emtionem peccatum ultrò citróque teritur.

3. Qui non obtinet ſtudiosè reverentiam Domini, hujus citò ſubvertetur domus.

4. Dum excutitur cribrum, remanent ſordes; ſimilitérque exuviæ hominis in eloquutione ejus.

5. Vaſa figuli caminus probat, tentatio verò hominis colloquio ipſius *probatur*.

6. Culturam arboris demonſtrat fructus illius, ſic eloquutio cogitationis, quæ ineſt cordi hominis.

7. Ante eloquutionem ne laudaveris quenquam, hæc enim *eſt* tentatio hominum.

8. Si ſequaris jus, comprehendes ipſum, & indues ipſum velut talarem *veſtem* gloriæ.

9. Volucres ad ſimiles ſibi divertunt, veritas verò ad eos revertitur, qui colunt *ipſam*.

10. Leo inſidiatur venationi, ſimiliterque peccatum iis, qui operantur malum.

11. Narratio pii ſemper *eſt* cum ſapientia, imprudens verò mutatur ut luna.

12. Inter eos, qui carent intelligentiâ, obſerva tempus: inter conſideratos verò aſſiduè verſare.

13. Narratio ſtultorum offenſioni eſt, & riſus eorum hæret deliciis peccati.

14. Sermo illius, qui plurimùm jurat capillos arrigit, & certamen iſtorum facit, ut obſtruamus aures.

15. Effuſionem ſanguinis *facit* ſuperborum pugna, & conviciatio illorum gravis auditu *eſt*.

16. Qui revelat arcana, amittit fidem; ac nequaquam amicum inventurus eſt ex animo ſuo.

17. Benevolentiâ proſequere amicum, & fidus eſto cum eo;

18. Quòd ſi revelaveris arcana ejus, nequaquam perſequaris eum.

19. Quemadmodum enim perdit homo inimicum ſuum, ità perdit propinquum ſuum.

20. Et quemadmodum ſi volucrem è manu tua dimiſeris, ità propinquum dimiſiſti, & minimè venando conſequeris ipſum.

21. Ne proſequaris ipſum: nam abſtitit procul, effugítque ut dorcas è laqueo:

22. Nam vulnus obligari poteſt, & de convicio eſt reconciliatio:

23. Sed qui revelavit arcana, amiſit fidem.

24. Qui nutat oculo, fabricatur mala, & qui novit eum, abſiſtet ab eo.

25. E regione *quidem* oculorum tuorum ſuave efficiet os ſuum, & ſermones tuos mirabitur; ſed poſtea pervertet os ſuum, & tuis ſermonibus offenſiones addet.

26. Permultùm odi, neque eſt, quem ei comparem, & Dominus odio habiturus eſt.

27. Qui lapidem in altum mittit, ſuper caput ſuum mittit; ità plaga doloſa diducit vulnus.

28. Qui fodit foveam, in ipſam incidet:

29. Et qui ſtatuit laqueum, capietur ipſo.

30. Malefico mala ſupervenientia morabuntur apud ipſum, quàmvis minimè cognoſcat, unde adveniant ipſi.

31. Illuſio, & probrum ſuperborum *eſt*, vindictáque ut leo inſidiatur illis.

32. Laqueo capientur, qui lætantur de ruina piorum, & dolor conſumet eos ante mortem ipſorum, ſimultas, & ira, & quæcunque ſunt res abominandæ: hujuſmodi vir, *inquam*, peccator poſſidetur iſtis.

CAPUT XXVIII.

Ignoſcentia virtus regia.

ULtori obveniet ultio à Domino, qui peccata ejus conſtanter ſervaturus eſt.

2. Dimitte injuriam proximo, ac tum deprecanti tibi ſolventur peccata tua.

3. Homo in hominem conſervat iram, & à Domino curationem petat?

4. Et in hominem ſimilem ſibi non adhibens miſericordiam, pro peccatis ſuis deprecetur?

15. Quum ipſe, qui caro eſt, conſervet ſimultatem, ecquis expiet peccata illius?

6. Memento finis, & desine inimicitias gerere.

7. Ac ne simultatem exerceas in proximum *ad* corruptionem, & mortem; sed in mandatis permane.

8. Memento mandatorum, neque simultatem exerceas in proximum:

9. Et *memento* fœderis Altissimi, ac despice rem ignoratione commissam.

10. Abstine à lite, & minues peccata: nam homo iracundus incendit pugnam.

11. Vir peccator amicos turbat, & inter eos, qui pacem habent, immittit calumniam.

12. Prout est materia ignis, ità accenditur: prout est confirmatio pugnæ, *ità* augetur ignis: prout est robur hominis, *ità* furor est illius: & prout sunt divitiæ hominis, *ità* illius extollunt iram.

13. Contentio accelerata accendit ignem, sed pugna accelerans effundit sanguinem.

14. Si flaveris in scintillam, accenditur, sin exspueris in illam, extinguitur; ambo verò ex ore tuo exeunt.

15. Susurronem, ac bilinguem exsecramini: multos enim habentes pacem perdiderunt.

16. Lingua duplex multos divexavit, & dissipavit eos ab una gente ad alteram:

17. Et civitates munitas sustulit, domósque magnatum subvertit.

18. Lingua duplex mulieres fortes ejecit, & privavit eas laboribus ipsarum.

19. Qui attendit ei, nequaquam requiem consequetur, neque habitabit cum tranquillitate.

20. Plaga flagelli efficit vibicem, sed plaga linguæ confringit ossa.

21. Multi ceciderunt acie gladii, sed non *tam multi*, quàm qui propter linguam ceciderunt.

22. Beatus est, qui protegitur adversùs illam, qui non expertus est furorem illius;

23. Qui non traxit jugum illius, & vinculis illius non alligatus est:

24. Nam jugum illius jugum *est* ferreum, & vincula ejus vincula ærea.

25. Mors pessima *est*, quæ affertur ab illa, & sepulchrum utilius est illâ.

26. *Illa* piis minimè dominatura est, & flammâ illius minimè comburentur.

27. Qui derelinquunt Dominum, incident in illam: atque in his accendetur, ac non extinguetur unquam, immittetur in ipsos tanquam leo, & tanquam pardalis perimet ipsos:

28. Ecce circumsepi possessionem tuam spinis; at ori tuo fac januas, & vectes.

29. Argentum tuum, & aurum tuum colliga; sed sermonis tui trutinam confice, & ori tuo fac januam, & vectem:

30. Et attende, ne quando labaris illis, ut non concidas coram insidiatore.

CAPUT XXIX.

Opera misericordiæ.

QUi exercet misericordiam, fœneratur propinquo; & qui se pro illo confirmat facultate suâ, servat mandata.

2. Mutuum da propinquo tempore, quo opus habet, iterúmque redde propinquo tempore suo.

3. Firmum exhibe sermonem tuum, & fidus esto erga illum: ità omni tempore, quod opus erit tibi, consequeris.

4. Multi tanquam rem inventam existimaverunt fœnus, & laborem exhibuerunt iis, qui ipsos adjuverant.

5. Usque dum acceperit, osculatur manus illius, & pro pecuniis propinqui submittit vocem:

6. Tempore autem restitutionis protrahit tempus, & affert excusationem socordiæ, ac causatur tempus:

7. Quòd si potuerit dare, vix reportabit dimidium, & reputabit illud tanquam rem inventam.

8. Sin minùs, *quum* privaverit eum pecuniis suis, & immeritò, inimicum eum comparaverit.

9. Exsecrationes, & convicia rependet ei, pro gloria ignominiam reddet ei.

10. Multi itaque propter improbitatem *istam* aversantur hominem, & privari metuunt.

11. Veruntamen afflicto propinquo longanimus esto, & in *conferenda* misericordi beneficentia ne protrahas eum.

12. Propter mandatum suscipe pauperem, & in egestate ipsius ne averseris eum.

13. Perde argentum propter amicum, & fratrem, ac ne abscondas illud subter lapidem, ut pereas.

14. Colloca thesaurum tuum secundùm mandata Altissimi, quod utilius erit tibi, quàm aurum ipsum.

15. Concludito misericordem beneficentiam in penuariis tuis, eaque te ex omni afflictione eximet:

16. Supra scutum robustissimum, & supra hastam validam contra hostem propugnabit te.

17. Vir bonus spondebit pro altero; sed qui amisit pudorem, derelinquet illum.

18. Beneficiorum sponsoris ne obliviscaris, exposuit enim animam suam pro te.

19. Sponsionem bonam evertit peccator.

20. Sponsore usus fugit peccator, atque inutilis *vir* animo suo relinquit eum, qui liberavit ipsum.

21. Sponsio multos commodè agentes perdidit, & agitavit eos ut fluctus maris:

22. Viros potentes ejecit domibus, qui erraverunt per alienas gentes.

23. Peccator transgrediens mandata Domini, in sponsionem incidet, & qui persequitur operarum conductiones, incidet in judicia.

24. Suscipe propinquum pro facultate tua, & attentè cave tibi ipsi, ne incidas.

25. Præcipua vitæ humanæ *sunt* aqua, & panis, vestísque, & domus tegens imbecillam conditionem.

26. Melior *est* vita pauperis sub tegmine trabium, quàm epulæ splendidæ ex alienis rebus.

27. Æquè parvis, ac magnis rebus acquiesce, ac ne audias probrum domûs tuæ.

28. Mala *est* vita *migrantis* de domo in domum: nam ubi inquilinus es, non audes aperire os.

29. Hospites accipies, & potum præbebis ingratis, & adhuc præterea res acerbas audies:

30. Adveni, inquiline, instrue mensam, & si quid est penès te, pasce me;

31. Abi inquiline, à conspectu gloriæ; opus est domo, hic frater mihi in hospitium advenit.

32. Gravia *sunt* ista prudenti, increpatio de domicilio, & fœneratoris probrum.

CAPUT XXX.

Liberorum, & sanitatis ratio habenda.

QUi amat filium suum, assiduè flagella ei adhibiturus est, ut lætetur de eo tandem.

2. Qui erudit filium suum, lætabitur de eo, & inter spectatos de eo gloriabitur.

3. Qui docet filium, invidentiam acuit inimici, & coram amicis de eo exsultaturus est.

4. Defuncto illius patre, ità *est* tamen quasi non esset mortuus, nam similem sibi reliquit post se.

5. *Quem* in vita sua videns, lætatus est de eo, neque in obitu suo afficitur tristitiâ.

6. *Quia* contra hostes reliquit vindicem, & qui amicis referat gratiam.

7. Qui strigilem adhibet filio, colligat vulnera illius, quàmvis ad omnem clamorem turbentur viscera ipsius.

8. Equus indomitus evadit molestus, & filius sibi permissus evadit præceps.

9. Blandè educa filium, & terrorem incutiet tibi, collude ipsi, & tristitiâ afficiet te.

10. Ne rideas cum ipso, ut non afficiaris dolore, & tandem collidas dentes.

11. Ne des ei licentiam in juventute, ac ne despicias errata ejus.

12. Flecte collum ejus in juventute, & frange latera ejus, dum est infans; ne fortè induratus sit tibi inobsequens, & dolori sit animæ tuæ.

13. Erudi filium tuum, & operam da ei, ut non offendas turpi conditioni ejus.

14. Præstat pauper sanus, & constitutione suâ valens, diviti flagellis affecto in corpore suo.

15. Sanitas, & bona constitutio quolibet auro melior *est*, & corpus validum immensis opibus.

16. Non sunt divitiæ, quæ meliores sint sanitate corporis, neque est lætitia superans gaudium cordis.

17. Potior *est* mors, quàm vita acerba, aut invaletudo permanens,

18. Res bonæ inclusæ ad os clausum *sunt velut* fercula ciborum ad sepulchrum sita.

19. Quid prodest holocaustum idolo? nam neque edit, neque odoratur: ità est is, quem persequitur Dominus:

20. Qui videt oculis, & gemit, tanquam eunuchus amplectens virginem, atque ingemiscens.

21. Ne tradas tristitiæ animum tuum, neque angas te ipsum consilio tuo.

22. Lætitia cordis *est* vita ipsa hominis, & exsultatio producit dies viri.

23. Dilige animum tuum, & consolare cor tuum, tristitiámque procul à te siste.

24. Multos enim perdidit, occiditque tristitia.

25. Invidia, & iracundia minuunt dies, & ante tempus senectutem adducit solicitudo.

26. Cor splendidum, & bene affectum in epulis ciborum suorum curam habet.

CAPUT XXXI.

Regulæ convivales.

VIgiliæ divitiarum *causâ* tabefaciunt carnes, & cura earum amovet somnum.

2. Solicitudo pervigil postulat dormitationem, & infirmitatem gravem eluit somnus.

3. Defatigatur dives in cogendis pecuniis, & in quiete impletur deliciis suis.

4. Defatigatur pauper penuria victûs, sed in quiete sua efficitur egentior.

5. Qui amat aurum, non erit justus; & qui persequitur corruptionem, hic implebitur *eâ*.

6. Multi fuerunt vincti propter aurum, & perditio eorum occurrit eis.

7. Lignum offensionis *est* iis, qui sacrificant ipsi, & omnis imprudens capietur eo.

8. Beatus *est* dives, qui inculpatus deprehenditur, & qui non sectatur aurum.

9. Quis est ille, ut beatum prædicemus eum? fecerit enim in populo suo res admirabiles.

10. Quis probatus eo perfectè versatus est, ut extollatur gloria? quis quum posset transgredi, non transgressus est? & quum *posset* malum facere, non fecit?

11. Propterea confirmabuntur bona ejus, & beneficia misericordiæ ejus enarrabit Ecclesia.

12. Ad mensam magnificam assidens ne aperias fauces tuas in ea:

13. Neque dicas, multa certè sunt imposita ei.

14. Memento malam rem esse oculum nequam.

15. Quid oculo nequius creatum est? propterea de omni aspectu lachrymatur.

16. Quocunque inspexeris, ne extendas manum tuam:

17. Ac ne cum eo in patina collidas.

18. Intellige res propinqui ex te ipso, & de omni verbo cogita: comede ut homo, quæ apposita sunt tibi; neque devora, ne odio habearis:

19. Cessa primùm eruditionis gratiâ, neque esto insatiabilis, ne fortè offendas:

20. Quòd si inter plures consederis, ne primus eorum extendas manum tuam.

21. Quàm sufficit homini erudito res modica? nam in cubili suo non anhelat; somnus sanus *est*, cum intestino mediocri surgit manè, compos animæ suæ:

22. Laboriosæ vigiliæ, & cholera, tormináque adsunt viro insaturabili:

23. Quòd si coactus fueris in epulis, exsurge, deambulans, vome; & quiesces.

24. Audi me, fili, ac ne contemnas me, & tandem comperies sermones meos.

25. In omnibus operibus tuis esto promtus, & ulla infirmitas minimè obveniet tibi.

26. Splendido in cibis benedicunt labia, testimonium *est* fidele bonitatis illius:

27. Improbo propter cibum obmurmurat civitas, & accuratum *est* testimonium improbitatis illius.

28. In vino ne agas virum: nam vinum multos perdidit.

29. Fornax probat id, quo duratur acies

ex

ex immersione; ità vinum in corde superborum ex ebrietate *facit*.

30. Tanquam vita *est* vinum hominibus, si moderatè illud biberis.

31. Quænam vita est *homini*, qui destituitur vino? hoc enim creatum *est* ad lætitiam hominibus.

32. Exsultationem cordis, lætitiámque animi *efficit* vinum potum tempestivè, quod satis est.

33. Acerbam animam *facit* vinum multum potum, irritatione, & adverso casu.

34. Auget animum ebrietas imprudentis ad offensionem: minuit robur, & acquirit vulnera.

35. In convivio vinoso ne redarguas propinquum, neque facias eum nihili in lætitia ejus:

36. Sermonem probrosum ne dixeris ei, neque argas eum, obversantem tibi.

CAPUT XXXII.

Regulæ ethico-musicæ.

Ductorem *si* te constituerunt *homines*, ne extollitor; esto eis tanquam unus ex ipsis:

2. Curam eorum habe, atque ità sede.

3. Et omnem tui copiam facito, quúmque probaveris te, requiescito: ut per illos afficiaris lætitiâ, & ornamenti causâ coronam adipiscaris.

4. Alloquere seniorem: hoc enim decet te:

5. Sed quum accuratâ scientiâ agitur, musicos etiam modulos impedi.

6. Ubi est concentus, ne effundas eloquium, neque intempestivè agas sapientem.

7. Sigillum carbunculi impositum ornamento aureo, *est* concentus musicorum in vinoso convivio.

8. Sigillum smaragdi in aureo instrumento *est*, musicorum melos ad vinum suave.

9. Loquere adolescens vix, si opus erit tibi, si bis interrogatus fueris:

10. Summatim sermonem contrahe paucis multa.

11. Esto tanquam is, qui novit, & silet tamen.

12. Inter magnates æqualem ne præbeas te, & ubi senes *sunt*, ne multa effutias.

13. Ante tonitru celer præit fulgur, & ante verecundum procedit gratia.

14. Tempestivè expergiscere, ac ne aciem extremam agito; excurre domum, ac ne desideto;

15. Ibi lude, & fac, quæ cogitaveris; sed sine peccatis, & sermone superbo:

16. Atque his fruens, benedic ei, qui fecit te, & qui inebriat te bonis suis.

17. Qui reveretur Dominum, excipiet eruditionem ejus; & qui manè incumbunt, adipiscentur benevolentiam.

18. Qui quærit legem, explebitur eâ; simulator verò offendet in eam.

19. Qui reverentur Dominum, consequentur judicium, & jura accendent, ceu lucem.

20. Homo peccator declinat redargutionem, & pro voluntate sua invenit judicia sibi convenientia.

21. Vir consultus minimè cogitationem negligit: inconsultus verò, & superbus non pertimescit metum;

22. Sed postquam fecit, apud se sine consilio *est*.

23. Sine consilio ne facias quidquam, & quum feceris, ne pœniteat te.

24. Viâ, in qua adversus casus est, ne ambules, & ne offendas in lapidosis *locis*.

25. Ne credas viæ, quæ sine offendiculo est, sed à filiis tuis cave:

26. In omni bono opere crede tibi ipsi: hæc enim est mandatorum observatio.

27. Qui credit Domino, attendit mandato; & qui fidem habet in eo, non minuetur.

CAPUT XXXIII.

Opera Dei quomodo consideranda.

Reverenti Dominum non obveniet malum: sed in tentatione etiam iterum eripiet ipsum *Deus*.

2. Vir sapiens non odit legem, hypocrita verò in ea *versatur* ut in procella multorum *fluctuum*.

3. Homo intelligentiâ præditus se credit legi, & lex ei fidelis futura est.

4. Utcunque interrogatio manifesta *sit*, præpara sermonem, atque ità audieris; colligato eruditionem, & tunc respondeto.

5. Rota plaustri *sunt* viscera stulti, & cogitatio ipsius *est* velut axis, qui vertitur.

6. Equus admissarius est tanquam amicus irrisor: sub omni sessore hinnit.

7. Quamobrem dies superat diem, & omnis lux diei per annum à sole data?

8. Cognitione Domini disparata sunt.

9. Qui mutavit tempora, & ferias:

10. Nam ex illis alios exaltavit, & sanctificavit, alios ex illis reposuit in dierum numero.

11. Homines quoque omnes, *qui* è solo *sunt*, prout è terra creatus est Adam.

12. Plurimâ scientiâ Dominus disparavit ipsos, & mutavit vias ipsorum.

13. Ex ipsis aliis benedixit, exaltánsque ex ipsis sanctificavit, & admovit sibi, ex ipsis *verò alios* exsecratus est, & abjecit, evertítque eos è sedibus ipsorum.

14. Velut figuli lutum in manu ejus *sunt*.

15. Omnes viæ ejus ex placito ipsius *sunt*, ità *est* homo in manu illius, qui fecit ipsum, redditurus ipsis secundùm judicium suum.

16. Ex adverso mali bonum *est*, & ex adverso mortis vita; similiter ex adverso peccatoris pius est, similitérque ex adverso viri pii peccator, denique similiter (intuere in omnia opera Altissimi) bina *sunt omnia*, unum ex adverso alterius.

17. Ego verò ultimus evigilavi, tanquam is, qui spicas legit post messores, profeci benedictione Domini, & tanquam vindemiator implevi torcularis lacum.

18. Considerate, me mihi non soli laborâsse, sed omnibus quærentibus eruditionem.

19. Audite magnates, & ductores Ecclesiæ auribus accipite.

20. Filio, & uxori, fratri, aut amico ne des potestatem in te ipsum, dum vivis; neque des alteri pecunias tuas, ut non de illis roges, quum pœnitebit te,

21. Dum adhuc vivis, & spiritus est in te, ne alienaveris te *mancipans* ulli carni:

22. Meliùs enim est, ut liberi precentur te, quàm

quàm ut tu respicias ad manus filiorum tuorum.

23. In omnibus tuis operibus superiorem administrationem obtine, neque afficias labe gloriam tuam.

24. Quo die consummabuntur dies vitæ tuæ, & tempore mortis divide hæreditatem.

25. Pabula, virgáque, & onera, *sunt opus* asino; cibus, & castigatio, operáque famulo.

26. Utere operâ ejus cum castigatione, & quæret requiem: sine remissas illi manus, & quæret libertatem.

27. Jugum, & lorum curvant cervicem *illi*, famulo verò malefico tormenta, & cruciatus.

28. Immitte eum ad opus, ut non otietur: nam multum malum docuit otium.

29. Ad opera constitue eum, quemadmodum decet eum;

30. Quod si non obsequatur, fac compedes habeat graviores: sed ne esto nimius in ullam carnem, & sine judicio ne facias quicquam.

31. Si est tibi famulus, esto tibi tanquam tu ipse, quia sanguine parâsti ipsum: si est tibi famulus, age eum ut fratrem, quia est tanquam tu ipse.

32. Indigebis eo, si afflixeris eum injustè, & movens, aufugerit, quâ viâ requireres ipsum?

CAPUT XXXIV.

Spes impiorum fallit, piorum alit.

VAnæ *sunt* exspectationes, & mendaces viro carenti intelligentiâ, somniáque addunt alas insipientibus.

2. Ut qui captat umbram, & persequitur ventos, ità est, qui se adhibet somniis.

3. Rem hanc secundùm illam *exhibet* somniorum visio, *ut* ex adverso faciei *exhibetur* similitudo faciei.

4. De re immunda quid mundari potest, & de mendace quid verum esse?

5. Divinatio, auguriáque & somnia vana sunt, & tanquam puerperæ visa habet cor tuum.

6. Nisi ab Altissimo demittantur, qui invisat te, ne adhibeas ad illa cor tuum:

7. Multos enim seduxerunt somnia, & exciderunt, qui spem in eis habuerant.

8. Sine mendacio perficitur lex, & sapientiæ in ore fideli *est* consummatio.

9. Vir, qui erravit, novit multa, & qui multa expertus est, enarrat sermones intelligentes.

10. Qui non est tentatus, novit pauca:

11. Qui verò erravit, multam calliditatem habet.

12. Multa vidi in errore meo: itaque intelligentiæ meæ *sunt*, quæ sermonibus meis informantur.

13. Sæpe ad mortem usque periclitatus sum, & conservatus sum:

14. Propterea spiritus vivet reverentium Dominum.

15. Quum spes eorum incumbat ei, qui servat ipsos.

16. Qui reveretur Dominum, nihil extimescit, neque expavescit, quia ille spes ipsius est.

17. Reverentis Dominum anima beata est.

18. Cui adhibet se, & quod *est* statumen illius?

19. Oculi Domini intenti amantibus ipsum, protectio potentissima, & statumen valentissimum, tegmen ab æstu, tegmen *inquam*, à meridiano, custodia ab offensione, & adjumentum in casum.

20. Exaltans animam & illustrans oculos, curationem afferens, vitam, ac benedictionem.

21. Sacrificantis ex injusto oblatio ridicula *est*, neque placitura sunt iniquorum dona.

22. Non placent Altissimo oblationes impiorum, neque multitudine sacrificiorum placatur, peccati *nomine*.

23. Mactat filium coram patre ipsius, qui offert sacrificium de pecuniis pauperum.

24. Panis vita *est* pauperum indigentium; quem, qui adimit, homo sanguinarius *est*.

25. Occidit propinquum, qui aufert communem victum.

26. Effunditque sanguinem, qui fraudat mercede mercenarium.

27. Uno ædificante, & altero destruente, quid ampliùs proficiunt ultra labore suo *uterque*?

28. Uno orante, & altero exsecrante, cujus vocem exauditurus est Dominus?

29. Qui lavatur ex mortuo *tacto*, & iterum tangit eum, *huic* quæ utilitas *est* ex lotione ipsius?

30. Sic homo *est*, qui jejunat de peccatis suis, rursúmque abiens, eadem facit: quis exauditurus esset orationem istius; & quid profecerit humiliter abjiciendo se?

CAPUT XXXV.

Victimæ Deo gratæ.

QUi observat legem, abundè oblationem facit:

2. Sacrificat *hostiam* salutarem, qui attendit mandatis:

3. Et qui refert gratiam; *ità facit* quasi offerat similam; & qui exercet misericordiam, quasi offerat *sacrificium* laudis.

4. Quod placet Domino, est, ut desistatur ab improbitate, & litatio est desistere ab iniquitate.

5. Ne appareas coram Domino vacuus:

6. Nam hæc omnia propter mandatum *facienda sunt*.

7. Oblatio justi, quum pinguefacit altare, gratus odor illius *est* coram Domino.

8. Sacrificium viri justi acceptum *est*, & memoria ejus non excidet oblivione.

9. Oculo bono glorifica Dominum, & ne minuas primitias manuum tuarum.

10. In donatione qualibet hilarem præbe vultum tuum, & cum lætitia decimas sanctas confer.

11. Da Altissimo, prout dedit ipse, & bono oculo, prout adest manui tuæ;

12. Nam Dominus *est*, qui reddit, & redditurus septuplum: ne recato de donis;

13. Non enim accepturus esset: ne ergo attendas injusto sacrificio.

14. Nam judex est Dominus, apud quem non est personæ *ullius* gloria.

15. Non est accepturus Dominus personam,

nam, quæ invadat pauperem, sed orationem hujus injuria affecti exauditurus.

16. Nequaquam despecturus est supplicationem orphani: & viduam, quum effuderit eloquutionem *suam*.

17. Nonne lachryma viduæ in maxillam descendit? etiam illius exclamatio in eum, qui eduxit illam.

18. Qui colit bono animo, acceptus erit; & precatio ejus ad nubes usque continget.

19. Oratio humilis *viri* transit nubes; & minimè consolationem accepturus est, donec appropinquaverit, minimèque destiturus, donec inspexerit Altissimus, *qui* jus dicet justis, judiciumque exsequetur.

20. Nam Dominus nequaquam tardaturus est, neque longanimis in eorum causa futurus ille fortis; donec contriverit lumbos immisericordium:

21. Sed gentibus retribuet ultionem, donec sustulerit multitudinem contumeliosorum, & injustorum sceptra contriverit.

22. Donec reddiderit homini secundùm actiones ejus, mercedes, *inquam*, hominum secundùm cogitationes ejus.

23. Donec confecerit judicium populi sui, lætitiamque illis attulerit misericordia ejus.

24. Quàm tempestiva misericordia *est* tempore afflictionis! quasi nubes *est* pluviæ siccitatis tempore.

CAPUT XXXVI.

Precationis ardentis formula.

MIserere nostri, Domine, Deus omnium, & respice;

2. Ac immitte timorem tui in omnes gentes, quæ non exquirunt te.

3. Attolle manum tuam in gentes alienas, videant potestatem tuam.

4. Quemadmodum coram ipsis sanctificatus es in nobis, ità magnificeris ante nos in ipsis:

5. Et agnoscant te, prout etiam nos te agnovimus; non esse Deum præter te, Domine.

6. Ede nova signa, & fac res alias mirabiles.

7. Gloriam compara manui, & brachio dextero, ut enarrent mirabilia tua:

8. Excita furorem, & effunde iram.

9. Tolle adversarium, & inimicum extere.

10. Accelera tempus recordatus iræ, & enarrent te mirabilia tua.

11. Irâ ignitâ devoretur, qui servatus est, & qui malis afficiunt populum tuum, perditionem consequantur.

12. Contere capita principum in gentibus, dicentium, nemo est præter nos *princeps*.

13. Congrega omnes tribus Jahakobi, & tribue hæreditatem ipsis, sicut principiò.

14. Miserere populi, qui de nomine tuo vocatur, Domine; & Jisraëlis, quem primogenitum nominavisti.

15. Miserare civitatem sanctificationis tuæ, Jeruschalaima, locum quietis tuæ.

16. Comple Tzijonem, extollendo sermones tuos, & gloria tuâ populum tuum.

17. Da testimonium rebus, quas creavisti in principio, & prophetas excita in nomine tuo.

18. Da mercedem exspectantibus te, & prophetæ tui fideles demonstrentur.

19. Exaudi, Domine, orationem famulorum tuorum *habitam* pro populo tuo, secundùm benedictionem Aharonis, ut agnoscant omnes, qui in terra sunt, te Dominum seculorum esse.

20. Omnem cibum comedit venter; sed cibus cibo melior est.

21. Fauces gustant cibos venaticos, ità cor intelligentiâ præditum sermones mendaces.

22. Cor distortum tristitiam affert, vir autem multorum peritus, rependit illi.

23. Quemlibet marem accipit mulier: sed est puella una elegantior alterâ, & *magis accepta viro.*

24. Species mulieris exhilarat faciem, & superatam omnem concupiscentiam hominis abducit.

25. Si inest linguæ *illius* misericordia; & mansuetudo, atque curatio; non est vir illius, quales sunt homines alii.

26. Qui comparat mulierem adjumentum simile sibi, & columnam requietis, incipit possessionem *constituere*.

27. Possessio, cui non est sepes, disrumpitur, & cui non est uxor, is ingemiscit errans.

28. Quis enim fidem habiturus est expedito latroni, gliscenti de civitate in civitatem? Ità *etiam* viro, qui non habet nidum sed diversatur ubicunque advesperaverit.

CAPUT XXXVII.

Amicitia vera, & ficta.

OMnis *quidem* amicus dicit, ego quoque amicitiam colui; sed est amicus, solùm amicus nomine.

2. Nonne tristitia manet ad mortem usque, *quum* socius, & amicus ad inimicitiam convertitur?

3. O improba cogitatio, unde es devoluta, quæ tegeres aridam fraudulentiâ?

4. Socius cum amico victitat lætè, & tempore afflictionis adversarius est.

5. Socius cum amico laborat ventris causâ, & adversans ei accipit scutum hostile.

6. Ne obliviscaris amici cum animo tuo: sed ne recorderis illius, qui pecuniis tuis amicus est.

7. Ne consilium ineas cum eo, qui subdolè observat te, & ab invidentibus tibi consilium absconde.

8. Consiliarius quisque extollit consilium; sed est, qui consilium det pro se ipso.

9. A consiliario tibi ipsi cave, & priùs nosce, quæ *sit* ipsius necessitas (etenim ipse sibi ipsi consulturus *est*.)

10. Ne fortè detrudat aleam in te; & dicens tibi, bona *est* via tua, ipse stet ex adverso, visurus quid eveniat tibi.

11. Ne ineas consilium cum eo, qui subdolè observat te, & ab invidentibus tibi consilium absconde,

12. *Neque* cum uxore, de æmula ipsius, & cum meticuloso de bello, cum mercatore de permutatione, & cum emtore de vendi-

tione, cum invido de agendis gratiis, & cum immisericordi de benignis moribus;

13. Cum pigro de omni opere, & cum mercenario in annum conducto de consummatione *operis*, servo otioso de omni labore.

14. Ne attende ad istos de ulla consultatione:

15. Sed cum viro pio assiduus esto, quem agnoveris observare mandata Domini;

16. Qui animo suo conveniat cum tuo, & qui, quum cecideris, indolescat tecum.

17. Itaque consilium cordis *tui* stabilito, nemo enim tibi fidelior est illo.

18. Nam animus viri interdum renunciare solet *meliùs*, quàm septem speculatores, sedentes in sublimi specula.

19. Sed supra hæc omnia ora Altissimum, ut dirigat veritas ipsius viam tuam.

20. Principium omnis operis *est* oratio, & consilium omnem actionem anteit, vestigiúmque lætitiæ mutatæ est vultus.

21. Quatuor partes oriuntur, bonum, malum, vita, mors; sed quæ horum dominatum assiduè obtinet, est lingua.

22. Est vir callidus eruditor multorum, qui suæ ipsius animæ est inutilis.

23. Qui sapientiam agit verbis, est odiosus; hic omni sapientiâ destituitur:

24. Non enim data est ipsi à Domino gratia, quum careat omni sapientiâ.

25. Est sapiens sibi ipsi, cujus intelligentiæ fructus in lingua versantes *sunt* laudabiles.

26. Vir sapiens populum suum erudit, & fructus intelligentiæ ipsius sunt stabiles.

27. Vir sapiens impletur benedictione, eúmque beatum prædicant videntes omnes.

28. Vita cujusque continetur numero dierum; sed dies Jisraëlis *sunt* innumerabiles.

29. Sapiens in populo suo hæreditariam percipiet gloriam, & nomen illius stabit in seculum.

30. Fili, dum vivis, periculum fac animi tui, & vide, quid *sit* malum illi, ac ne des illi.

31. Non enim omnia conferunt omnibus, neq; omnis animus omni re existimationem adipiscitur.

32. Ne esto insaturabilis omnibus deliciis, neque projectus esto ad escas:

33. Nam multis cibis adhæret morbus, & insatiabilis voracitas proximè accedit choleram.

34. Voracitate insatiabili multi sunt mortui: sed qui attendit sibi, vitam prorogaturus est.

CAPUT XXXVIII.

Excellentia medicinæ, & Funera quomodo lugenda.

AFfice medicum suis honoribus, convenientibus usui ipsius; etenim ipsum creavit Dominus:

2. Nam ab Altissimo curatio est, *cujus nomine* etiam à Rege percepturus est gloriam.

3. Scientia medici exaltat caput ipsius, adeò ut coram magnatibus sit admirationi.

4. Dominus creavit è terra pharmaca: quapropter vir prudens non gravabitur illis.

5. Nonne à ligno aqua dulcis facta est, ut robur illius ab homine cognosceretur?

6. Etiam ipse dedit hominibus scientiam, quâ gloriosi efficerentur rebus admirabilibus ipsius.

7. Illis curat *hominem*, & tollit laborem ejus.

8. Unguentarius illis facit mistionem; & nunquam consummata sunt opera illius, éstque pax ab illo in superficie terræ.

9. Fili, in tua invaletudine ne despicias, sed ora Dominum, & ipse curabit te.

10. Absiste à delicto, & manum in recto occupa: atque ab omni peccato cor munda.

11. Exhibe odorem bonum, & suffitum conjunctum similâ; & pinguem orationem offer, ut qui non cœperis.

12. Deinde medico da locum, etenim ipsum creavit Dominus, neque absistito ab eo, etenim opus *est* eo.

13. Est interdum tempus, quum manibus eorum prosper successus *advenit*:

14. Etenim ipsi Dominum oraturi sunt, ut det eis quietem, sanitatémque ad vitam.

15. Qui peccat adversus opificem suum, incidat in manus medici.

16. Fili, de mortuo lacrymas educito, & tanquam res graves passus ordire lamenta: sed pro ratione ejus circumtege corpus ejus, neque despicias sepulturam ejus.

17. Fletu acerbo utere, & calente planctu:

18. Et fac luctum pro dignitate ejus diem unum, aut duos propter calumniam; & consolationem accipe tristitiæ causâ.

19. Nam à tristitia evenit mors, & tristitia robur cordis reflectit.

20. Quum inducitur *malum*, una manet etiàm tristitia: sed vita pauperis *est* maledictio cordis.

21. Ne dedas tristitiæ cor tuum, absiste ab ea, recordatus finem.

22. Ne obliviscaris: non enim est reversio, & illum non juvaturus es, & te ipsum affecturus malo.

23. Memento juris tui, hoc quoque jus tuum esse: mihi heri, & tibi hodie.

24. Requiescente mortuo fac, ut quiescat memoria ejus, & consolationem de eo percipe egresso spiritu ejus.

25. Sapientia jurisperiti opportuno otio comparatur: sed qui parùm attendit actioni suæ, non efficietur sapiens.

26. Qua in re efficeretur sapiens? qui tenet aratrum, & gloriatur de hastili stimuli, boves agit, & nutritur inter opera eorum, & cujus narratio est de taurorum fœtibus.

27. Hic animum suum adjicit ad edendos sulcos, & vigiliæ ejus *occupantur* in pabulis juvencarum.

28. Similiter omnis faber, & architectus, qui noctem ut diem transigit, qui scalpunt sigilla sculpturis, & cujus assiduitas *versatur* in varietate commutanda, animum suum adhibet ad effingendam picturam, & cujus vigiliæ in opere consummando:

29. Ità faber ærarius assidens incudi, & addiscens in operibus ferri, cujus carnes tabefacit vapor ignis, & qui æstu camini oppugnatur.

30. Cujus autem novè personat mallei, & incudis sonus, & cujus oculi spectant ex adverso instrumenti similitudinem.

31. Ani-

31. Animum suum adhibet ad operum consummationem, & vigiliæ ejus *versantur* in ornando ad consummationem *opere*.

32. Similiter figulus assidens operi suo, & convertens pedibus suis rotam, qui solicitus incumbit semper operi suo, ut numerosa sit tota elaboratio sua.

33. Brachio suo figurat lutum, & eo quod ante pedes est, flectit robur suum.

34. Cor adhibet ad oblinendum perfectè, & vigiliæ *sunt* ejus in mundando camino:

35. Omnes isti manibus suis fidem habent, & quisque procurat, ut sapiat in opere suo:

36. Sine istis non ædificatur civitas, neque *cives* incolunt, neque ambulant in ea, in consilio verò populi non desiderantur, neque in concione transcendunt.

37. In sede judicum non sedent, & dispositionem judicii non discernunt, neque eruditionem, judiciúmque exponunt.

38. Neque instructi sententiis gravibus inveniuntur, sed possessionem seculi confirmant, & optatum eorum est de elaboratione artis.

39. Nisi, qui adjecerit animum suum, & cogitet de lege Altissimi, *non efficietur sapiens*.

CAPUT XXXIX.

Instructio ad laudandum Deum.

HIc sapientiam antiquorum omnium exquirit; & in prophetiis occupatur:

2. Narrationem virorum nominatorum conservat, & instructus variis parabolis cum eis ambulat.

3. Occulta *sensa* proverbiorum exquirit, & instructus ænigmaticis parabolis conversatur:

4. Inter magnates ministrat, & coram ducibus spectatur:

5. In terra alienarum gentium perambulat; quia bona, & mala inter homines expertus est:

6. Cor suum adhibet ad Dominum, manè accedens suum opificem, & precatur coram Altissimo.

7. Et aperiens os suum, in oratione de peccatis suis deprecatur.

8. Quum Dominus ille magnus voluerit, impletur spiritu prudentiæ.

9. Is profundens verba sapientiæ suæ, etiam in oratione celebrat Dominum;

10. Is dirigit consilium suum, atque scientiam, & de occultis suis rebus cogitat:

11. Is exponit eruditionem disciplinæ suæ, & de lege fœderis Domini gloriatur.

12. Laudant intelligentiam ejus multi, quæ in seculum minimè delebitur:

13. *Nec* desistet memoria ejus, sed nomen ejus vivet in omnes generationes.

14. Sapientiam ejus narrabunt gentes, & laudem ejus enunciabit Ecclesia.

15. Sive maneat, nomen relinquit ampliùs, quàm mille: sive requiescat, comparat sibi.

16. Quod cogitavi amplius enarrabo, nam velut in medio mense *est* luna, plenus sum.

17. Audite me sancti, & germinate tanquam rosa plantata ad flumen humidum.

18. Ac proferte florem ut lilium, edite odorem, & laudate cantico.

19. Benedicite Domino de omnibus operibus ejus odis vocalibus, & citharis, atque hoc modo dicite celebrantes.

20. Opera Domini omnia *sunt* bona valde, & omne præceptum suo tempore est: non est, unde dicas, cur istud est? nam omnia ista suo tempore sunt exposita.

21. Sermone ipsius aqua stetit tanquam acervus frugum, & verbo oris ejus aquarum conceptacula.

22. Præcepto ejus *existit*, quicquid placet, neque est, qui possit minuere, quod servaturus est.

23. Opera cujusque carnis *sunt* exposita ei, neque est, unde abscondantur ab oculis ejus.

24. Ex quo seculum est, in seculum inspicit, & nihil est coram ipso mirabile.

25. Non est, unde dicas, quid illud est? omnia enim ad ministerium suum creata sunt.

26. Benedictio ejus, ut fluvius operuit, atque ut inundatio inebriavit aridam.

27. Ità iram ejus gentes hæreditatis nomine percepturæ sunt, ut convertit aquas in salsuginem.

28. Viæ ejus *sunt* rectæ sanctis, similitérque iniquis *sunt* offendiculo.

29. Bona bonis creata sunt ab initio, similitérque peccatoribus mala.

30. Præcipuum omnis usûs ad vitam hominis *est* aqua, & ignis, ferrúmque, & sal, & similago tritici, & lac, & mel, sanguis uvæ, oleúmque, & vestimentum:

31. Omnia hæc piis bona *sunt*; ità peccatoribus convertuntur ad mala.

32. Sunt spiritus, qui ad ultionem creati sunt, & quorum furore flagella eorum confirmavit; tempore consummationis effundunt robur, & furorem ejus, qui fecit illum, sedant:

33. Ignis, & mare, & fames, atque mors, omnia ista ad ultionem creata sunt.

34. Bestiarum dentes, & scorpii, viperæque, & gladius ulciscens ad internecionem impiorum.

35. Lætantur, quum oritur ipse:

36. Et in terra ad ministeria comparata sunt, suísque temporibus sermonem non sunt transgressura.

37. Propterea à principio confirmatus, ubi cogitavi, commisi scripto.

38. Opera Domini *sunt* omnia, quæ bona *sunt*, & omne ministerium suppeditat suo tempore.

39. Nec est, unde dicas, hoc illo pejus *est*: nam omnia tempore *suo* probata erunt.

40. Nunc ergo ex toto corde, & ore laudate nomen Domini, ac benedicite ei.

CAPUT XL.

In quas miserias homo prolapsus est.

OCcupatio magna homini cuique creata est, & jugum grave filiis Adami impositum, ex quo die egressi sunt ex utero matris suæ ad diem usque, quo ad matrem omnium revertuntur:

2. Cogitationibus eorum, & timori cordis solicita exspectatio, *nempe* dies mortis *impositus*.

3. Æquè sedenti in throno gloriæ, atque humiliter abjecto in terra, & cinere.

4. Æquè

4. Æquè ferenti hyacinthinum, & coronam, atque amicienti linum crudum.

5. Indignatio, invidiáque, perturbatio, & fluctuatio, & metus mortis, & effingendi ſtudium, atque contentio, etiam tempore quietis, de nocte ſomnus ejus, *recumbentis* in cubili notitiam mutat.

6. Perparum, quaſi nihil quietem capit; & ex eo in ſomno *verſatur* tanquam in diebus ſpeculationis.

7. Conturbatus viſo mentis ſuæ, ut qui effugit à bello, tempore ſalutis ſuæ.

8. Expergefactus verò miratur timorem de nihilo communem omni carni, & homini, & pecudi: ſed peccatores ſeptuplo graviora ſupra hæc invadunt *mala*.

9. Mors, & contentio, gladiúſque, & ſanguis, adductiones famis, & contritionis, ac flagelli; contra iniquos iſta omnia creata ſunt, etiam propter eos diluvium factum eſt.

10. Quæcunque è terra ſunt, in terram revertuntur, & *quæ* ab aquis, in mare reflectunt.

11. Omne donum, injuſtitiáque delebitur:

12. Fides verò conſiſtet in ſeculum.

13. Pecuniæ injuſtorum tanquam fluvius exareſcent, & tanquam magnum tonitru cum imbribus *in eas* intonabit *Deus*.

14. Quum aperit ille manus, afficitur lætitiâ: ità qui tranſgrediuntur, ad conſummationem uſque deficient.

15. Impiorum propago non edet ramos multos, & radices impuræ *ſunt* in præcipite rupe.

16. *Sunt velut* ſpuma, impoſita cuivis aquæ, & ripæ fluminis, ante omne gramen evelluntur.

17. Gratia *eſt* velut viridarium benedictionibus confertiſſimum, & in ſeculum permanet miſericors beneficentia.

18. Vita hominis ſuâ ſorte contenti, & operarii, ſuavis eſt; ſed ſuperat utraque, qui theſaurum illum adipiſcitur.

19. Liberi, & ædificatio civitatis ſtabiliunt nomen:

20. Vinum, & muſica lætitiam afferunt cordi: ſed ſuprà utraque amor ſapientiæ.

21. Tibia, & pſalterium ſuaves efficiunt modulos, ſed ſupra utraque ſuavis lingua.

22. Gratiam, & pulchritudinem concupiſcit oculus, ſed ſupra utraque herba ſata.

23. Amicus, & ſocius tempeſtivè occurrunt, ſed ſuprà utraque uxor cum viro.

24. Fratres, & auxilium in tempore afflictionis, ſed ſupra utraque miſericors beneficentia liberat.

25. Aurum, & argentum conſtabiliunt pedem, ſed ſupra utraque conſilium probatum eſt.

26. Pecuniæ & robur exaltant animum, ſed ſupra utraque Domini reverentia.

27. Non eſt in reverente Dominum diminutio, neque eſt, cur ſibi ipſi quærat auxilium.

28. Reverentia Domini *eſt* tanquam viridarium benedictum, quam ſupra omnem gloriam obtegit *Deus*.

29. Fili, vitam mendicam ne vivas; præſtat mori, quàm mendicare.

30. Vir reſpiciens ad alienam menſam, non habet vitam, quæ reputanda ſit vita; inquinat animam ſuam eſcis alienis:

31. Vir autem ſcitus, ac eruditus cavet.

32. In ore impudentis ſuavis eſt mendicitas, ſed ignis ardet in ventre ejus.

CAPUT XLI.

Mors cui amara, & cui grata.

O Mors, quàm acerba *eſt* tui memoria homini utenti in pace facultatibus ſuis.

2. Viro minimè diſtracto *curis*, ſed ſucceſſu proſpero utenti in omnibus, & adhuc valenti cibum capere!

3. O mors, *quàm* bonum *eſt* judicium tuum homini indigenti, & minuto viribus,

4. Extremam ſenectam agenti, & diſtracto ad omnia, atque diffidenti, & qui amiſit patientiam!

5. Ne timeas jus mortis: recordare eorum, qui præceſſerunt te, & qui ſequuntur, hoc enim jus eſt *indictum* carni tuæ à Domino.

6. Ecquid recuſes, quod placet Altiſſimo? ſive decem, ſive centum, ſive mille annos *natus*.

7. Non eſt in ſepulchro incuſatio vitæ.

8. Quum liberi abominandi fuerunt, filii peccatorum, qui converſantur impiorum vicinitatibus.

9. Filiorum peccatorum perit hæreditas, & cum ſemine eorum aſſiduum eſt probrum.

10. Patri impio ſuccenſent liberi, eò quòd per ipſum probro ſint.

11. Væ vobis viri impii, qui quidem dereliquiſtis legem Altiſſimi; nam ſive multi ſitis, ad perditionem *eſtis*;

12. Et ſive naſcamini, ad maledictionem naſcimini; ſive moriamini, maledictioni in partem adjudicamini.

13. Quæcunque è terra *ſunt*, in terram revertuntur, ſic impii in perditionem.

14. Luctus hominum de corporibus ipſorum *eſt*: ſed nomen hominum, qui non fuerunt boni, delebitur.

15. Curam habe de nomine: hoc enim tibi permanet *magis*, quàm mille theſauri ingentes auri.

16. Vitæ bonæ numerantur quidem dies, ſed bonum nomen in ſecula permanet.

17. Eruditionem in pace conſervate, liberi.

18. Sapientiæ abſconditæ, & theſauro non manifeſto, quæ *eſt* utrique utilitas?

19. Præſtat homo abſcondens ſtultitiam ſuam, homini abſcondenti ſapientiam ſuam.

20. Itaque verecundia commoveatur hoc verbo meo: non enim bonum eſt omnem pudorem conſervare, neque omnia omnibus probantur *fuiſſe facta* fideliter.

21. In patrem, & matrem, pudeat vos ſcortationis; & in ducem, potentiorémque, mendacii:

22. Et in judicem, magiſtratúmque, delicti; in cœtum, & populum, iniquitatis;

23. In ſocium, & amicum, injuſtitiæ; & in loco, ubi incola es, furti;

24. In veritatem Dei, *fracti fœderis*; & in eum, qui impingit cubitum, ciborum; in exagitatione, nundinationis;

25. Et apud ſalutantem, ſilentii; *pudeat*

aſpectûs

aspectûs in mulierem meretricem, & aversationis ab homine nobili.

26. Ablatæ portionis, & doni, & adhibiti ad mulierem conjugatam animi.

27. Curiositatis, & ancillæ; nam ne insistito in cubile ejus.

28. *Pudeat* apud amicum sermonum probri, & postquam dederis, ne exprobrato:

29. Pudeat etiam repetitionis, & sermonis ex auditu, & retectionis in occultis rebus.

30. Sic eris veraciter pudens, & gratiam coram omni homine consequeris.

CAPUT XLII.

Instructionis varii flosculi.

NE de rebus istis pudeat te, neque suscipias personam ad peccandum.

2. De lege Altissimi, & fœdere, & de judicio, ut impium justifices.

3. De re sociali, atque viatorum, & de traditione hæreditatis sodalium;

4. Et accuratione trutinæ, ponderúmque, de acquisitione multarum, & paucarum rerum;

5. De varia mercatorum venditione.

6. Et de multa liberorum eruditione, & de cruentando latere famulo nequam,

7. In mulierem improbam bona *est* obsignatio; & ubi manus multæ sunt, conclude *res tuas.*

8. Quum trades, *trade* numero, & pondere, & datum, & acceptum omnia de scripto *habe.*

9. *Ne pudeat* de eruditione amentis, & stulti, & decrepiti cum juvenibus litigantis: erísque eruditus certò, & coram omni vivente probaberis.

10. Filia patri occultas vigilias affert, & solicitudo de ea abducit somnum; tum in juventute ejus, ne fortè ætatis flos prætereat; tum elocata, ne fortè odio sit:

11. In virginitate, ne fortè polluatur, & in paternis *ædibus* suis gravida fiat; cum viro autem versata, ne fortè transgrediatur, & elocata, ne fortè sit sterilis.

12. In filiam inverecundam firmâ utere custodiâ, ne fortè efficiat, ut tu sis gaudio inimicis, sermoni in civitate, & famosus in populo, denique pudore illa afficiat te in turba multorum.

13. In ullum hominem ne intuere ob pulchritudinem, & inter mulieres ne conside:

14. Nam ex vestimentis egreditur tinea, & ex muliere mulieris improbitas.

15. Melior *est* improbitas viri; quàm mulier benefica, mulier pudore afficiens ad probrum.

16. Memorabo jam opera Domini, & quæ vidi, enarrabo verbis Domini, opera ipsius.

17. Et sol perlustrans in omnia inspicit, & gloriâ Domini plenum *est* opus ipsius.

18. Non indidit sanctis Domini, ut enarrent omnia mirabilia ipsius, quæ firmavit Dominus omnipotens statuminando gloriâ suâ universitatem.

19. Abyssum, & cor pervestigat, & de calliditatibus illorum cogitat:

20. Novit enim Altissimus notitiam omnem, & introspicit in signa æterna, nuncians res præteritas, & futuras, & occultarum vestigia retegens.

21. Non præterit ipsum ulla cogitatio, non absconditus est ipsi ne unus quidem sermo.

22. Res magnificas ornavit sapientiâ suâ, qui ante seculum, & in seculum est.

23. Neque augetur, neque minuitur, neque indiget ullo consiliario.

24. Quàm desiderabilia *sunt* omnia opera ipsius, etiam ad scintillam usque facilè est spectare.

25. Hæc omnia vivunt, manéntque in seculum omnibus in ministeriis, omniáque obediunt.

26. Omnia duplicia, unum è regione alterius; neque fecit quicquam deficiens:

27. Alterum alterius confirmat bona; denique quis expleatur videndo gloriam Dei?

CAPUT XLIII.

Ubique creaturæ Deum laudandi materiam suppeditant.

SUperba altitudo expansum purum *est*, species cœli cum aspectu glorioso ejus:

2. Sol ad aspectum nunciat de glorioso Deo, *quod* instrumentum *est* admirabile, opus Altissimi.

3. Quum in meridiano est, arefacit regionem, & ex adverso æstûs illius quis subsistat? *quasi* in caminum sufflet operibus æstus *sui.*

4. Tripliciter sol exurit montes, vapores igneos efflat, & refulgens radiis hebetat oculos.

5. Magnus *est* Dominus, qui fecit illum, & sermonibus suis sedavit iter *illius.*

6. Idem lunam fecit ad constitutionem tempore suo *faciendam*, demonstrationem temporum, & signum seculi.

7. Etiam à Luna signum *habetur* die festi.

8. Luminare *ubi* minutum est ad consummationem, mensis de nomine illius; auctum verò res mirabiles facit mutatione:

9. Instrumentum castra habens in alto, in expanso cœli relucens.

10. Pulchritudo cœli *est* gloria astrorum, ornatûs lucem præbens in *cœlis* Domini Altissimi.

11. Ad sermones sancti exhibent condemnationem, neque exardescunt in custodia sua.

12. Vide arcum, & benedic ei, qui fecit ipsum, valde speciosum splendore suo.

13. Curavit cœlum in circulum gloriosum, manus Altissimi extenderunt illud.

14. Præcepto suo sistit nivem, & celeriter incitat fulgura judicii sui.

15. Propterea apertis thesauris evolant nubes, ut volucres.

16. Magnificentiâ suâ confirmat nubes, & diffringuntur lapides grandinis.

17. Sonus tonitru ipsius facit, ut indolescat terra, & aspectu ipsius commoventur montes.

18. Voluntate ipsius spirat Notus, & procellosus Boreas, & Circius.

19. Tanquam volucres deorsum volantes spargit nivem, cujus descensus *est* tanquam locustæ divertentis.

20. Pulchritudinem albedinis ejus admiratur oculus, & ad imbrem illius extra se rapitur cor.

21. Et pruinam tanquam salem in terram profundit, quæ congelata efficit palorum summitatem.

22. Frigido vento Boreâ efflante compingitur ex aqua gelu, in omni congregatione aquarum diversatur, & aquam velut loricâ induit.
23. Exedit montes, & desertum exurit, herbámque extinguit tanquam ignis.
24. *Quæ* omnia curans festinanter nebula, ros occurrens ab æstu exhilarat.
25. Sermocinatione ejus quiescit abyssus, & in ea insulas plantavit.
26. Qui navigant mare, narrant periculum ejus : quod audientes auribus nostris admiramur,
27. Ibidem *sunt* incredibilia, & mirifica opera, varietas omnium animantium, discrimen cetorum.
28. Denique per ipsum prosperâ viâ utitur Angelus ipsius, & sermone ipsius consistunt omnia.
29. Ut dicamus multa, haud quaquam tamen assequemur; & ut summatim dicam, is est universum ipsum.
30. Gloriâ afficere eum ubi valeremus? nam ipse *est* magnus præter omnia opera sua.
31. Terribilis Dominus, & magnus valde, & admirabilis potentia ejus.
32. Glorificantes Dominum, exaltate quantum potestis; nam adhuc etiam superabit *exaltationem vestram :*
33. Et exaltantes eum, plurimas vires conferte;
34. Ne defatigemini; non enim unquam assequemini : quis vidit ipsum, ut enarret? & quis magnificet ipsum, prout est?
35. Multa abscondita sunt majora istis, pauca vidimus ex operibus illius :
36. Nam omnia fecit Dominus, & piis indit sapientiam.

CAPUT XLIV.

Laudantur patriarchæ Chanoc, Noach, Abraham, Jitzchak, & Jahakob.

JAm laudemus viros gloriosos, & majores nostros genere.
2. Multam gloriam comparavit Dominus per illos majestati suæ inde à seculo.
3. Dominantes in regnis suis, & viri celebres potentiâ, consilia ineuntes cum intelligentia sua, qui renunciaverunt de prophetiis.
4. Ducentes populum constantibus consiliis, & intelligentiâ juris popularis.
5. Quorum eruditioni sapientes sermones inerant, qui exquirebant modulationes musicorum, & carmina scripta enarrabant.
6. Viri divites, instructi robore, colentes pacem in suis habitationibus :
7. Hi omnes per generationes adepti sunt gloriam, quâ gloriati sunt in diebus suis.
8. Sunt ex iis, qui reliquerunt nomen, cujus enarrentur laudes :
9. Sunt etiam, quorum non est recordatio, qui perierunt quasi non extitissent, & fuerunt, quasi non fuissent, liberíque ipsorum post ipsos.
10. Verùm quàm fuerunt misericorditer accepti viri illi, quorum justè facta non sunt oblivioni tradita?
11. Cum semine illorum permanet bona hæreditas, posteri illorum in fœderibus sunt.
12. In fœderibus est semen eorum, & liberi eorum post eos.
13. In seculum manet eorum semen, neque deletur eorum gloria.
14. Sunt *quidem* eorum corpora sepulta in pace; sed nomen eorum vivit in generationem quamque.
15. Sapientiam eorum narrant populi, & laudem eorum enunciat Ecclesia.
16. Chanoc placuit Domino Deo, & translatus est, exemplum resipiscentiæ his generationibus *propositum.*
17. Noach deprehensus est integer, justus, cujus fuit reconciliatio, quo tempore irascebatur *Deus.*
18. Propterea, quum diluvium fieret.
19. Etiam fœdera perpetua cum eo constituta sunt, ut non deleretur diluvio omnis caro.
20. Abraham, magnus pater multarum gentium *fuit*, cui non est inventus par in gloria illius, qui conservavit legem Altissimi, & fuit fœdere junctus illi.
21. In carne illius instituit fœdus, & in tentatione fidelis compertus est :
22. Propterea juramento constituit ei, se benedicturum gentibus in semine ejus.
23. Multiplicaturum eum tanquam pulverem terræ, & illos hæreditatem possessuros à mari uno ad alterum, & à fluvio usque ad extremitatem terræ.
24. Similitérque in Jitzchako statuit, propter Abrahamum patrem ipsius.
25. Benedictionem omnium hominum, & fœdus, quod incubuit capiti Jahakobi.
26. Agnovit eum in benedictionibus illius, quúmque dedisset ei hæreditatem, divisit partem ejus in tribus duodecim, quas dispertitus est :
27. Eduxítque ex eo virum misericordiæ, qui consequutus est gratiam coram omni carne.

CAPUT XLV.

Triga virorum heroicâ pietate insignium, Moschis, Aharonis, & Pinchæ.

DIlectum Deo, & hominibus Moschen, cujus memoria benedictionibus conjuncta est.
2. Parem effecit eum gloriæ sanctorum, & magnificavit eum hostium timoribus, sermonibus ejus signa compescuit, & gloriâ affecit eum in conspectu Regum.
3. Dedit ei mandata ad populum suum, & demonstravit ei gloriam suam,
4. In fide, & mansuetudine ejus sanctificavit eum, quum elegisset eum ex omni carne:
5. Fecit, ut audiret vocem suam, & introduxit eum in caliginem :
6. Et tradens ei coram mandata, legem vitæ, atque scientiæ; docuit Jahakobum fœdus, & jura sua Jisraëlem.
7. Aharonem extulit sanctum, similem illi, fratrem illius, è tribu Levi :
8. Instituens ei fœdus perpetuum, dedit ei sacerdotium populi, & ornatu apto beavit eum.
9. Nam circumcinxit eum amictu glorioso, induens eum consummatione gloriosâ, & confirmavit eum instrumentis roboris;

10. Femi-

10. Feminalibus, & talari veste, atque humerali:

11. Et circumdedit eum parvulis malogranatis, aureísque tintinnabulis plurimis in circuitum, ut sonaret vox ad gressus ejus, ut sonum ederet, qui in templo exaudiretur, & memoriale esset popularibus ejus:

12. Stola sanctâ ex auro, & hyacintho, purpuráque, opere plumario, rationali judicii manifestis veritatis *signis*.

13. *Ex* retorto coccineo opere artificioso, lapidibus pretiosis, sculpturis sigilli, cum vinculis aureis, opere gemmarii, ad monimentum; scripturâ celatâ de numero filiorum Jisraëlis.

14. Coronam auream imposuit cidari, cum ectypo, signo sanctificationis, *opere* sigilli, *instrumentum* gloriationis honoratæ, opera strenuè fabrefacta, quæ adornata speciosè ab oculis concupiscerentur.

15. Ante eum res non fuerunt ejusmodi, neque in seculum induit alienigena;

16. Præter filios ejus solùm, & posteros ejus perpetuò:

17. Quorum sacrificia in holocaustum offeruntur assiduè bis in diem.

18. Implevit Mosche manus ejus, eúmque oleo sancto unxit;

19. *Quod* fuit ei in fœdus perpetuum, & semini ejus, tantisper dum futurum est cœlum; ut ministrantes eis, simul fungantur sacerdotio, & benedicant populo in nomine ipsius.

20. Elegit eum ex omnibus viventibus, ut adduceret holocaustum Domino, suffitum, odorémque gratum ad monimentum, litando pro populo:

21. Dedit ei mandata sua, potestatémque judiciorum de fœderibus *suis*, ut doceret Jahakobum testimonia, & in lege ipsius illustraret Jisraëlem.

22. Quum simul institissent in eum alieni, invidentes ei in deserto quidam, Dathan, & Abiram, & congregatio Corachi irato animo;

23. Videns Dominus improbavit, sed consummati fuerunt in furore iræ:

24. Fecit in eos portenta, consumendo eos igne flammante:

25. Et adjiciens Aharoni gloriam, dedit illi hæreditatem, primitias primorum fœtuum impertitus illi.

26. Cibum inprimis abundè comparavit; etenim sacrificia Domini comedunt, quæ dedit ei, & semini ejus.

27. Verùm in terra populi hæreditatem non percipit, neque inter populum est portio ei; nam ipse pars *est* hæreditatis ejus.

28. Pinchas verò, filius Elhazaris tertius est gloriâ, eò quòd zelo ductus ipse cum reverentia Domini.

29. Steterit in aversione populi optimo promptóque animo suo, & pro Jisraële *Deum* placaverit.

30. Propterea instituit ei fœdus pacis, & populo ipsius, ut antistes rerum sanctarum esset, ut magnificentia sacerdotii esset ipsi, ac semini ipsius in seculum.

31. Ac *ex* fœdere quidem facto cum Davide, nato ex tribu Jehudæ hæreditas Regis à filio ad filium unicum pervenit; hæreditas verò Aharonis *debetur* etiam semini ipsius.

32. Indat vobis sapientiam, cordi, *inquam*, vestro ad judicandum populum suum justè, ut non deleantur bona illorum, & gloria ejus *constet*, per generationes illorum.

CAPUT XLVI.

Jehoschuah, Judices, & in iis Schemuel.

Fortis in bello Jehoschuah, filius Nunis, & successor *fuit* Moschis in prophetiis:

2. Qui fuit magnus secundùm nomen suum, ad salutem electorum ejus, vindicando inimicos, qui insurgebant, ut hæreditatem traderet Jisraëli.

3. Quàm gloriosus factus est, quum extolleret manus suas, extenderétque in civitates gladium!

4. Quis ante eum sic stetit? nam bella Domini ipse induxit *illis*.

5. Nonne ad manum illius retrogressus est sol, & unus dies fuit ut biduum?

6. Invocavit Altissimum Principem, quum affligeret inimicos circumquaque, & magnus Dominus exaudivit eum immissis lapidibus grandinis potentiâ vehemente.

7. Erupit in gentes bello, & descendens, perdidit eos, qui resistebant:

8. Ut agnoscerent gentes armaturam ipsorum, Domino *esse curæ* bellum ipsius: etenim persequebatur eos præeunte principe.

9. Etiam tempore Moschis fecit misericorditer ipse, & Caleb, filius Jephunnæ, resistendo coram Ecclesia, prohibendo populum à peccato, & murmurationem improbam sedando.

10. Atque hi, quum duo fuerint, è sexcentis millibus peditum conservati sunt, ut adduceret ipsos *Deus* in hæreditatem, in regionem affluentem lacte, & melle.

11. Deditque Dominus Calebo robur, quod ad senectutem usque permansit ei, adeò ut ascenderit ipse supra celsas civitates terræ, & semen ipsius hæreditatem obtinuerit:

12. Ut viderent omnes filii Jisraëlis bonum *esse* obsequi Domino.

13. Similiter judices singuli de nomine suo.

14. Omnes, quorum cor non est scortatione aversum à Deo, & quicunque non fuerunt aversi à Domino, horum etiam memoria est benedictionibus conjuncta.

15. Ossa eorum revirescant in loco suo, & nomen eorum quasi permutatione renovetur in filiis eorum, qui gloriam adepti sunt.

16. Dilectus à Domino suo Schemuel Propheta Domini constituit regna, & unxit principes, præficiens populo ipsius;

17. Ex lege Domini judicavit congregationem, & invisit Jahakobum Dominus.

18. In sua fide accuratus propheta compertus est, & agnitus in verbo suo:

19. Nam invocavit Dominum principem, affligentibus eum inimicis ejus circumquaque, cum oblatione lactentis maris;

20. Et intonuit è cœlo Dominus, adeò ut sono magno tonitru faceret, ut exaudiretur vox sua.

21. Attrivítque duces Tyriorum, & omnes principes Pelischthæorum.

22. Deinde antequam indormisceret à seculo, contestatus est coram Domino, & uncto ipsius, *dicens*; pecunias, ac ne calcea-

menta quidem ab ullo homine accepi; nec incusavit eum quisquam.

23. Posteaquam verò obdormivisset, prophetavit, demonstrans Regi mortem ipsius, & extulit è terra vocem suam, prophetia *indicans* deletum iri iniquitatem populi.

CAPUT XLVII.

Duo viri illustres virtute David, & Schelomo: & totidem illustres malitiâ Rechabhamus, & Jarobham.

POstea verò exstitit Nathan, Propheta, Davidis temporibus:

2. Tanquam adeps separatus ab *hostia* salutari, ità *est* David *eximius* ex Jisraëlitis.

3. Inter leones peregrinus conversatus est, sicut inter hœdos, & inter ursos, sicut inter lactentes agnos.

4. In juventute sua occidit gigantem, & sustulit probrum è populo.

5. Quum attolleret manum, lapide fundæ dejecturus gloriabundum Goliathum.

6. Nam invocavit Dominum Altissimum, qui dedit dexteræ ipsius robur tollendi hominem potentem bello, ad exaltandum cornu populi sui.

7. Sic inter myriadas gloriam tribuit ei, & laudavit eum benedictionibus Domini.

8. Quum allatum fuisset ipsi diadema gloriæ, attrivit inimicos circumquaque, & redegit in nihilum Pelischthæos adversarios, in diem hodiernum usque attrivit illorum cornu.

9. In omni opere suo tribuit celebrationem Sancto Altissimo verbis gloriosis.

10. Ex toto corde suo decantavit, & amavit opificem suum:

11. Instituítque cantores ante altare, ut voce suaves canerentur moduli ipsius, & indies laudarent *Deum* odis suis.

12. Tradidit ad dies festos res decoras, & tempestates ornavit absolutissimè, laudantibus illis sanctum nomen ejus, & inde à matutino personante sanctuario ejus.

13. Dominus abstulit peccata ipsius, & cornu ipsius in secula exaltavit, tradens ei fœdus regni, & thronum gloriæ in Jisraële.

14. Post eum exstitit filius sapiens, per quem in lato habitabit *Deus*.

15. Schelomo regnavit temporibus pacis, & gloriam adeptus est, quum Deus sedavisset *regiones* circumstantes eum, ut statueret domum ad nomen ejus, & pararet sanctuarium in seculum:

16. Qui sapiens factus est in juventute suâ, & impletus, ut *aquâ* fluvius, intelligentiâ.

17. Terram obtexit animâ suâ totam, & implevit parabolis ænigmaticis:

18. Ad insulas procul pervenit nomen tuum, & dilectus es in prosperitate tua.

19. De odis, & parœmiis, parabolisque, & interpretationibus admiratæ sunt regiones.

20. In nomine Domini Dei totius terræ, qui tuus vocatus est Deus Jisraëlis.

21. Congregâsti quasi stannum aurum, & quasi plumbum collegisti multum argenti.

22. Inclinâsti viscera tua ad mulieres, & in potestate aliena fuisti corpore tuo.

23. Indidisti maculam gloriæ tuæ, & prophanum effecisti semen tuum, ad inducendum iram in filios tuos, & ut compungerentur de imprudentia tua; quum discinderetur regnum, & ex Ephrajimo regnum inobsequens inciperet.

24. Dominus verò nequaquam fuit derelicturus misericordiam suam, neque facturus, ut abrumperetur cursus operum ipsius;

25. Ac minimè deleturus posteros electi sui, & semen ejus, qui dilexit eum, minimè sublaturus:

26. Sed Jahakobo dispofuit reliquias, & Davidi radicem ex ipso.

27. Nam quum requiesceret Schelomo cum suis majoribus,

28 Reliquit post ipsum de semine ipsius, insipientissimum è populo minimáque intelligentiâ, Rechabhamum; qui avertit populum consilio suo.

29. Et Jarobham, filius Nebati, qui ad peccandum induxit Jisraëlem: quumque prodidisset Ephrajimo viam peccati, multiplicata sunt peccata illorum valde;

30. Ut amoveret ipsos è terra *Deus*:

31. Donec ira, & vindicta supervenisset ipsis.

CAPUT XLVIII.

Triga virorum piorum: Elija, Chizkija & Jeschaja.

SUrrexit verò Elija, Propheta, tanquam ignis, cujus sermo tanquam fax ardebat.

2. Qui induxit in eos famem validam, & zelo suo paucos effecit eos:

3. Sermone Domini cohibuit cœlum, & deduxit ignem ter è cœlo.

4. Quàm gloriosus effectus es, Elija, mirabilibus *factis* tuis: & quis par tibi *est*, unde glorietur?

5. Qui mortuum excitâsti è morte, & è sepulchro animam sermone Altissimi:

6. Qui deduxisti Reges in perditionem, & gloriam adeptos è cubili ipsorum:

7. Qui audivisti in Sinai redargutionem Domini, & in Chorebo judicia ultionis:

8. Qui unxisti Reges, ut retribuerent, & Prophetas successores post te:

9. Qui assumtus es ignis turbine, curru equis igneis vecto.

10 Qui conscriptus es, ut esses redargutioni in *sua* tempora, ut sedares iratum judicium Domini, furore conjunctum, ut converteres cor patris ad filium, & constitueres tribus Jahakobi.

11. Beati, qui viderunt te, & qui obdormiverunt cum dilectione *tui*.

12. Etenim nos planè victuri sumus.

13. Elija ut tectus fuit turbine, similiter Elischah impletus fuit spiritu sancto, adeò ut diebus suis non fuerit commotus à principibus, neque dominio abusus sit in eum quisquam:

14. Ulla res non superavit illum; sed quum obdormivisset, prophetavit corpus illius:

15. Et in vita sua fecit portenta, & in morte sua mirabilia opera sua.

16. Ad ista omnia non resipuit populus, neque abstiterunt à peccatis suis, donec cùm de populatione abducti sunt è terra sua, & dispersi in tota terra.

17. Ità relictus est populus perpaucus; & princeps in domo Davidis:

18. *Quorum* quidem fecerunt alii, quod placet *Deo*, alii verò peccaverunt plurimùm.

19. Chiz-

19. Chizkija munivit civitatem suam, & introduxit in medium illius aquam : fodit ferro præcipitem *rupem*, & fontes exstruxit ad commoditatem aquarum.
20. Temporibus ejus ascendens Sancherib, misit Rabschakem à Lacischo ; & movens manum suam contra Tzijonem , cervices extulit superbiâ suâ :
21. Tunc commota sunt corda, & manus illorum, indoluerúntque ut parturientes :
22. Et invocaverunt Dominum misericordem, extendentes manus suas ad ipsum :
23. Et sanctus è cœlo exaudiens eos, liberavit eos *metu* per Jeschahjam.
24. Cæcidit castra Assyriorum, & contrivit eos Angelus ipsius.
25. Fecerat enim Chizkija, quod placet Domino, & confirmaverat se in viis Davidis, patris sui, prout mandaverat Jeschahja, propheta ille magnus, & fidelis in visione sua.
26. Temporibus ejus retrogressus est sol, & addidit vitam Regi *Deus*.
27. Spiritu magno vidit res ultimas , & consolatus est lugentes Tzijone :
28. Res in seculum usque futuras ostendit, & res absconditas, antequam advenirent illæ.

CAPUT XLIX.

Viginti duo viri illustres.

MEmoria Joschijæ *similis* comparato ad compositionem suffitûs operi unguentarii.
2. In omni ore, tanquam mel , suavis est, & tanquam *instrumenta* musica in convivio lauto :
3. Is ad rectum adductus, quando conversus est populus, sustulit res abominandas, & iniquissimas :
4. Direxit ad Dominum cor suum, temporibus iniquorum corroboravit pietatem.
5. Præter Davidem, & Chizkijam, ac Joschijam omnes delictum commiserunt :
6. Relinquentes enim legem Altissimi Reges Jehudæ, dereliquerunt eum.
7. Dedit cornu illorum aliis, & gloriam illorum genti alienæ :
8. Incendit electam civitatem sanctificationis, & desolavit vias illius ad manum Jirmejæ :
9. Nam afflixit ipsum , quàmvis in utero ipse sanctificatus esset propheta ad eradicandum, affligendúmque, & perdendum , similiter ædificandum, & plantandum.
10. Jechezkelis , qui vidit visionem gloriæ ; quam ostendit ipsi insidentem currui Cherubinorum.
11. (Etenim meminit inimicorum perfusorum imbre, & correxit eos, qui spectabant vias rectas.)
12. Et duodecim prophetarum sit memoria conjuncta benedictionibus.
13. Quomodo magnificè extollemus Zerubbabelem ? qui *quidem est* tanquam sigillum ad manum dexteram ,
14. Similitérque Jehoschuah, filius Jehotzadaki, qui temporibus suis ædificaverunt ædem, & extulerunt templum sanctum Domino, paratum ad gloriam perpetuam.
15. Inter electos quoque fuit Nechemja , cujus plurimùm *exstat* memoria : qui excitavit nobis muros collapsos , restituítque portas, & vectes, & instauravit areas ædium nostrarum.
16. Nemo creatus est ejusmodi in terra , qualis fuit Chanoc , etenim assumtus est è terra.
17. Neque par Josepho fuit vir, dux fratrum *suorum*.
18. Statumen populi, cujus ossa curata sunt à Domino.
19. Schem, & Scheth inter homines gloriam adepti sunt, & supra universum in creatione Adam.

CAPUT L.

Encomium Schimhonis : duæ gentes odio habitæ, & tertia stulta. Epilogus Auctoris.

SChimhon , filius Chonjæ , sacerdos magnus, qui in vita sua sartam tectam ædem præstitit, etiam diebus suis populum confirmavit ;
2. Et ipso auctore fundata est altitudo duplicis loricationis , alta lorica templi.
3. Temporibus ejus minora fuerunt conceptacula aquæ , æneum tanquam lacus, tripli capax *confectum est*.
4. Qui curavit populum suum à casu :
5. Qui corroborans civitatem , & circummuniens , gloriam adeptus est in conversatione populi :
6. Exeundo ex æde, cui velum obductum est tanquam astrum matutinum inter nubes, tanquam luna plena temporibus suis *exstitit :*
7. Et tanquam arcus perlustrans nebulas gloriæ :
8. Tanquam sol refulgens in templo Altissimi, tanquam flos rosarum , quo tempore existunt novi , tanquam lilia ad ripam aquæ, tanquam germen Libani diebus æstivis.
9. Tanquam ignis , & thus in acerra :
10. Tanquam instrumentum ex auro solidè malleatum, quovis lapide pretioso ornatum :
11. Tanquam olea decora, progerminans fructus, & tanquam cupressus exaltata ad nubes ; quum assumeret ipse stolam gloriæ, induerétque consummatæ gloriationis ornamenta.
12. In ascensu altaris sancti glorificavit amictum sanctificationis.
13. Quum autem acciperet membra è manu sacerdotum , ipse quoque stans ad focum altaris ;
14. (Circa eum coronâ fratrum *versante* tanquam germine cedrorum in Libano , qui circumdabant eum tanquam stipites palmarum, omnibus, *inquam*, filiis Aharonis indutis gloriâ suâ.
15. Quorum in manibus erat oblatio Domini coram tota Ecclesia Jisraëlis,) denique ministrans super altari ad ornandum oblationem omnipotentis Altissimi.
16. Extendit ad craterem manum suam, & libavit de sanguine uvæ :
17. Effudit supra fundamenta altaris odorem suavem Altissimo Regi omnium.
18. Tunc exclamantes filii Aharonis, insonuerunt tubis ductilibus , facientes, ut audiretur vox magna ad monimentum coram Altissimo.
19. Tunc universus populus promiscuè festi-

festinans, prociderunt super faciem in terram, ut adorarent Dominum suum omnipotentem, Deum Altissimum;

20. Laudaveruntque cantores vocibus suis, cum sono plurimo suave effectum est melos;

21. Et oravit populus Domini Altissimi oratione coram *Deo* misericorde, donec consummatus esset ornatus Domini, & ministerium illius absolvissent.

22. Tunc descendens, extulit manus suas super totam Ecclesiam Jisraëlitarum, ut daret benedictionem Domini labiis suis, & in nomine illius gloriaretur,

23. Quamobrem repetiverunt adorationem, ut acciperent benedictionem ab Altissimo.

24. Nunc ergo benedicite Deo omnium, qui res magnas solus ubique facit, qui altè evehit dies nostros inde ab utero, & agit nobiscum pro misericordia sua:

25. *Et orate*, ut sit pax temporibus nostris in Jisraële quamdiu futuri sunt dies seculi, ut fidem apud nos confirmet misericordiæ suæ; & diebus nostris liberet nos.

26. Duabus gentibus offenditur anima mea, etiam tertia non est gens:

27. Qui resident in monte Schomronis, & viri habitantes Pelischthæam, & populus stultus, Schecemi habitans.

28. Eruditionem intelligentiæ, & scientiæ exaravit in libro hoc Jesus, filius Siraci, Hierosolymitanus, qui profudit imbrem sapientiæ ex animo.

29. Beatus, qui versatur in istis; & qui indit ista cordi suo, efficietur sapiens:

30. Si enim fecerit ista, valens erit ad omnia, quia lux Domini *aderit* vestigio ejus, qui piis tradit sapientiam.

31. Benedictus Dominus in seculum: Amen, amen.

CAPUT LI.

Oratio Jesu, filii Sirachi.

CElebrabo te, Domine Rex, & laudabo te, Deum Servatorem meum:

2. Celebrabo nomen tuum, quoniam protector, & adjutor fuisti mihi, & liberavisti corpus meum è perditione.

3. Et è laqueo calumniantis linguæ, à labiis operantibus mendacium; & adversùs eos, qui obstiterunt mihi, fuisti adjutor.

4. Liberavisti, *inquam*, me pro multitudine misericordiæ nominis tui, è rictibus paratis ad devorationem.

5. E manu quærentium animam meam, è compluribus afflictionibus, quas habui.

6. E suffocante igne circumquaque, è medio igne, *ità ut* non fuerim exustus.

7. Et è profundi ventre, atque à lingua immunda, & à sermone mendace, à calumnia apud Regem per linguam injustam.

8. Appropinquaverat ad mortem usque anima mea.

9. Et vita mea erat propinqua sepulcro infimo:

10. Circumdederant me undique, nec erat, qui adjuvaret: aspexeram ad defensionem hominum, sed non erat.

11. Itaque recordatus sum misericordiæ tuæ, Domine, & operationis hujus à seculo,

12. Te eximere eos, qui patienter sustinent: & servare eos è manu inimicorum.

13. Et extuli ab ira altè supplicationem meam, & à morte liberationem rogavi.

14. Orans Dominum, patrem Domini mei, ne derelinqueret me die afflictionis, tempore superborum, quo deficiebar auxilio.

15. Laudabo nomen tuum assiduè, & cantabo te celebratione, quòd exaudita fuit oratio mea.

16. Nam servâsti nos è perditione, & exemisti me è tempore mali.

17. Propterea celebrabo, atque laudabo te, & benedicam nomini tuo, Domine.

18. Quum adhuc junior essem, antequam oberrarem, quæsivi sapientiam manifestò oratione meâ:

19. Coram templo oravi pro illa; & ad extremum usque requisiturus sum illam.

20. Tanquam de flore dematurescente uvâ, lætatum est cor meum de illa: ingressus est pes meus rectà, à juventute mea investigavi illam.

21. Inclinavi aurem meam parumper, & accepi.

22. Multámque adeptus sum mihi eruditionem: progressio à me facta est in illa.

23. Ei, qui tribuit mihi sapientiam, potentiam tribuam.

24. Cogitavi enim de exercenda illa, & æmulando bono, & haud quaquam pudore afficiar.

25. Decertavit anima mea de illa, & effectà fame accuratè incubui.

26. Manus meas extendi in sublime, quum ignorationes de illa animadverti:

27. Animam meam direxi ad illam, & purificatus inveni illam:

28. Cor possedi conjunctum illi inde à principio:

29. Propterea nequaquam derelinquar.

30. Et cor meum turbatum est in quærenda illa, propterea comparavi possessionem bonam.

31. Dedit Dominus linguam, ut sit merces à me; itaque eâ laudabo ipsum.

32. Appropinquate ad me, ô ineruditi, & commoramini in eruditionis domo.

33. Quare cunctamini? aut quid dicitis interea? cum vestræ animæ sitiant valde.

34. Aperto ore meo loquutus sum, comparate vobis sine argento *sapientiam*.

35. Collum vestrum supponite jugo, & suscipito anima vestra eruditionem: propè est, ut inveniatis eam.

36. Aspicite oculis vestris me laboravisse, & mihi ipsi requiem multam invenisse:

37. Participes estote eruditionis cum magno numero pecuniæ, & multùm auri possidete cum ea.

38. Lætetur anima vestra de misericordia illius, & ne pudeat vos laudationis illius.

39. Operamini opus vestrum ante tempus *illud*, & dabit mercedem vestram suo tempore.

F I N I S.

NOVUM TESTAMENTUM DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI.

Evangelium secundùm Matthæum.

CAPUT I.

Genealogia, & nativitas Christi.

LIBER generationis Jesu Christi, filii Davidis, filii Abrahami.

2. Abrahamus genuit Isaacum. Isaacus autem genuit Jacobum. Jacobus autem genuit Judam, & fratres ejus

3. Judas autem genuit Pharesum, & Zaramum, è Thamara. Pharesus autem genuit Esromum. Esromus autem genuit Aramum.

4. Aramus autem genuit Aminadabum. Aminadabus autem genuit Naassonem. Naasson verò genuit Salmonem.

5. Salmon verò genuit Boozum è Rachaba. Boozus autem genuit Obedem, è Rutha. Obedes autem genuit Jessen.

6. Jesse verò genuit Davidem illum Regem. David autem Rex ille genuit Solomonem, ex ea, quæ *fuerat uxor* Uriæ.

7. Solomon verò genuit Roboamum. Roboamus autem genuit Abiam. Abias autem genuit Asam.

8. Asas autem genuit Josaphatum. Josaphatus autem genuit Joramum. Joramus autem genuit Hoziam.

9. Hozias autem genuit Joathamum. Joathamus autem genuit Achazum. Achazus autem genuit Ezeciam.

10. Ezecias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amonem. Amon autem genuit Josiam.

11. Josias autem genuit Jechoniam, & fratres ejus, in transportatione illa Babylonica.

12. Post transportationem *autem* illam Babylonicam, Jechonias genuit Salathielem. Salathiel autem genuit Zorobabelem.

13. Zorobabel autem genuit Abjudem. Abjud autem genuit Eljacimum. Eljacimus autem genuit Azorem.

14. Azor autem genuit Sadocum. Sadocus autem genuit Achimum. Achimus autem genuit Eliudem.

15. Eliud autem genuit Eleazarum. Eleazarus autem genuit Matthanem. Matthan autem genuit Jacobum.

16. Jacob autem genuit Josephum, virum Mariæ, ex qua genitus est Jesus ille, qui dicitur Christus.

17. Universæ igitur progenies ab Abrahamo usque ad Davidem, progenies quatuordecim: & à Davide usque ad transportationem Babylonicam, progenies quatuordecim: & à transportatione Babylonica usque ad Christum, progenies quatuordecim.

18. Jesu verò Christi nativitas ità fuit. Quum enim mater ejus Maria desponsata esset Josepho, priusquàm ipsi convenissent, comperta est prægnans esse è Spiritu sancto.

19. Porrò Josephus vir ejus, quum esset justus, & nollet eam ignominiæ exponere, voluit clàm eam dimittere.

20. Hæc autem, quum in animum induxisset, ecce Angelus Domini in somnio apparuit ei, dicens, Josephe, fili Davidis, ne metue accipere Mariam uxorem tuam. Nam quod in ea genitum est, ex Spiritu sancto est.

21. Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Jesum. Ipse enim liberabit populum suum ex peccatis ipsius.

22. (Totum hoc autem factum est, ut impleretur, quod ait Dominus per prophetam, dicentem;

23. Ecce, virgo illa prægnans erit, & pariet filium, & vocabis nomen ejus Emmanuel: quod est, si interpreteris, Nobiscum Deus.)

24. Experrectus autem Josephus ex somno, fecit ut ei imperârat Angelus Domini, & accepit uxorem suam.

25. Sed non cognovit eam, quòusque peperisset filium illum suum primogenitum: vocavitque nomen ejus Jesum.

CAPUT II.

Magi Christum adorant. Josephus Angeli monitu fugit cum Jesu, & matre in Ægyptum. Infanticidium.

QUum ergo natus esset Jesus in *ea* Bethleema, *quæ est* Judææ, temporibus Herodis Regis, ecce Magi ab oriente advenerunt Hierosolymam,

2. Dicentes: ubi est ille Rex Judæorum, qui natus est? vidimus enim ejus stellam in oriente, & venimus, ut adoremus eum.

3. His autem auditis Herodes Rex turbatus est, & tota Hierosolyma cum eo.

4. Et congregatis omnibus primariis sacerdotibus, & scribis populi, percontatus est ab eis, ubi Christus ille nasciturus esset.

5. At illi dixerunt ei, In *ea* Bethleema *quæ est* Judææ. Sic enim scriptum est per prophetam;

6. Et tu Bethleema, terra Judæ, nequaquam minima es inter duces Judæ: ex te enim exibit dux, qui pascet populum illum meum Jisraëlem.
7. Tum Herodes clàm vocatis Magis, exquisivit ab eis, quo tempore stella apparuisset.
8. Et eis Bethleemam dimissis, dixit; Profecti, penitus exquirite de puerulo illo: postquam autem *illum* inveneritis, renunciate mihi, ut & ego veniam, & adorem eum.
9. Ipsi verò audito Rege profecti sunt: & ecce, stella, quam viderant in oriente, præibat eis, donec venit, stetitque supra *locum*, *in* quo erat puerulus ille.
10. Visâ autem stellâ gavisi sunt gaudio magno valde:
11. Et ingressi domum, invenerunt puerulum cum Maria, matre ipsius, & prostrati adoraverunt eum: apertísque thesauris suis, obtulerunt ei munera, aurum, & thus, & myrrham.
12. Et divinitus admoniti in somnio, ne reverterentur ad Herodem, per aliam viam regressi sunt in regionem suam.
13. Ipsis autem regressis, ecce, Angelus Domini apparet in somnio Josepho, dicens: Experrectus, accipe puerulum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum: & esto illic, usque dum dixero tibi. Futurum est enim, ut Herodes quærat puerulum, ad eum perdendum.
14. Ille verò experrectus, accepit puerulum, & matrem ejus nocte, & secessit in Ægyptum.
15. Et fuit illic usque ad obitum Herodis: ut impleretur, quod ait Dominus per prophetam, dicentem, Ex Ægypto vocavi filium meum.
16. Tum Herodes, quum vidisset *se* illusum esse à Magis, excanduit valde, & missis *carnificibus* interemit omnes pueros, qui erant in Bethleem, & in omni confinio ejus, à bimulis, & infra, secundùm tempus, quod exquisierat ex Magis.
17. Tunc impletum fuit, quod ait Dominus per Hieremiam prophetam, dicentem;
18. Vox in Rhama audita est, lamentatio, & fletus, & ejulatus multus; Rachel plorans filios suos, & noluit consolationem admittere *de eo*, quòd non sint.
19. Quum autem obiisset Herodes, ecce Angelus Domini in somnio apparet Josepho in Ægypto.
20. Dicens; Experrectus, accipe puerulum, & matrem ejus, & proficiscere in regionem Jisraëlis: mortui sunt enim, qui petebant animam pueruli.
21. Ille verò experrectus, accepit puerulum, & matrem ipsius, & venit in regionem Jisraëlis.
22. Quum autem audisset Archelaum regnare in Judæa pro Herode, patre suo, timuit illuc abire: verùm divinitus admonitus in somnio, secessit in partes Galilææ.
23. Et quum eò venisset, habitavit in urbe, quæ dicitur Nazareth: ut impleretur, quod dictum est per prophetas, fore, ut Nazarenus vocaretur.

CAPUT III.

Doctrina, & vita Johannis, à quo Christus baptizatur.

Temporibus autem illis adfuerat Johannes Baptista, prædicans in deserto Judææ.
2. Dicénsque; resipiscite: appropinquavit enim regnum cœlorum.
3. Nam hic est ille, de quo dictum est per Esajam prophetam, dicentem: Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.
4. Ipse verò Johannes habebat vestimentum suum è pilis camelinis, & zonam coriaceam circùm lumbos suos, alimentum autem ejus erat locustæ, & mel agreste:
5. Tunc exivit ad eum Hierosolyma, & tota Judæa, totáque regio circumjacens Jordani:
6. Et baptizabantur ab eo in Jordane, confitentes peccata sua.
7. Quum vidisset autem multos ex Pharisæis, & Sadducæis, venientes ad Baptismum suum, dixit eis: Progenies viperarum, quis vobis præmonstravit, ut fugeretis à futura ira?
8. Ferte igitur fructus convenientes resipiscentiæ:
9. Et ne putate *vobis* dicendum apud vos ipsos; Patrem habemus Abrahamum. Dico enim vobis, Deum posse etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.
10. Jam verò etiam securis ad radicem arborum posita est. Omnis igitur arbor non ferens fructum bonum, exciditur, & in ignem abjicitur.
11. Ego quidem baptizo vos aquâ ad resipiscentiam: is verò, qui ponè me venit, validior me est, quo non sum dignus, qui soleas portem: ipse vos baptizabit Spiritu sancto, & igne.
12. Cujus ventilabrum *est* in manu sua, & *qui* perpurgabit aream suam: & coget triticum suum in horreum, paleam autem exuret igni inexstincto.
13. Tunc advenit Jesus à Galilæa ad Jordanem, ad Johannem, ut baptizaretur ab eo.
14. At Johannes obnixè prohibebat eum, dicens; Mihi opus est, ut à te baptizer, & tu venis ad me?
15. Respondens autem Jesus, dixit ad eum, Omitte *me* nunc, ità enim decet nos implere omnem justitiam. Tunc omittit eum.
16. Et baptizatus Jesus, ascendit statim ex aqua: & ecce, aperti sunt ei cœli, & vidit Spiritum Dei descendentem quasi columbam, & venientem super ipsum.
17. Et ecce vox *adfuit* è cœlis, dicens; Hic est filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco.

CAPUT IV.

Christus jejunans; tentatur à Diabolo, quo victo inchoat suum ministerium.

Tunc Jesus subductus fuit in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo.
2. Et quum jejunâsset dies quadraginta, & noctes quadraginta, postea esuriit.
3. Et quum venisset ad eum tentator, dixit; Si filius es Dei, dic ut isti lapides panes fiant.

4. At ille respondens, dixit; Scriptum est: Non solo pane vivet homo, sed ex quovis verbo prodeunte per os Dei.

5. Tunc assumit eum diabolus in sanctam urbem, & statuit eum super pinnas templi:

6. Dixítque ei; Si filius es Dei, dejice te ipsum deorsum, nam scriptum est; Angelis suis mandabit de te, & *ipsi* attollent te in manus, ne quando offendas ad lapidem pedem tuum:

7. Dixit ei Jesus; vicissim scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum.

8. Rursum assumit eum diabolus in montem sublimem valde, & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum.

9. Dixítque ei; Hæc omnia tibi dabo, si prostratus adoraveris me.

10. Tunc dicit ei Jesus; Abi Satana, scriptum est enim: Dominum Deum tuum adorabis, & ei soli servies.

11. Tunc omittit eum diabolus, & ecce, angeli accesserunt, & ministrabant ei.

12. Quum audisset autem Jesus Johannem traditum esse *in custodiam*, rediit in Galilæam:

13. Et relictâ Nazareth, venit, & habitavit in Capernaumo, *urbe* maritimâ, in finibus Zabulon, & Nepthalim:

14. Ut impleretur, quod dictum est per Esajam prophetam, dicentem;

15. Terra Zabulon, & terra Nephthalim: *ad* viam maris secus Jordanem, Galilæa Gentium.

16. Populus positus in tenebris, vidit lucem magnam, & positis in regione, & umbra mortis, lux exorta est.

17. Ex eo tempore cœpit Jesus prædicare, & dicere; Resipiscite, appropinquavit enim regnum cœlorum.

18. Ambulans autem Jesus ad mare Galilææ, vidit duos fratres, Simeonem, qui dictus est Petrus, & Andream, fratrem ejus, jacientes rete in mare: (erant enim piscatores.)

19. Et dicit eis: Sequimini me, & faciam vos piscatores hominum.

20. Illi verò statim omissis retibus, sequuti sunt eum.

21. Tunc progressus illinc, vidit alios duos fratres, Jacobum, filium Zebedæi, & Johannem, fratrem ejus, in navigio cum Zebedæo, patre suo, sarcientes retia sua: & vocavit eos.

22. Illi autem statim omisso navigio, & patre suo, sequuti sunt eum.

23. Et obivit totam Galilæam Jesus, docens in synagogis ipsorum, & prædicans Evangelium regni, & sanans quemvis morbum, & quemvis languorem in populo.

24. Tunc emanavit fama ipsius in totam Syriam: & obtulerunt ei omnes malè affectos, variis morbis, & cruciatibus detentos, & dæmoniacos, & lunaticos, & paralyticos, sanavítque eos.

25. Et sequuta est eum turba multa à Galilæa, ac Decapoli, & Hierosolymis, & Judæa, & *regionibus* trans Jordanem *sitis*.

CAPUT V.

Concio Christi in monte, complexa octo beatitudines, & explicationem legis.

Quum vidisset autem turbam, ascendit in montem: & quum consedisset, adierunt eum discipuli ejus.

2. Tunc aperto ore suo, docebat eos, dicens;

3. Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

4. Beati, qui lugent: quoniam ipsi solamen recipient.

5. Beati, qui sunt mites: quoniam ipsi terram hæreditario jure obtinebunt.

6. Beati, qui esuriunt, & sitiunt justitiam: quoniam ipsi saturabuntur.

7. Beati, qui sunt misericordes: quoniam ipsis misericordia tribuetur.

8. Beati, qui sunt mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.

9. Beati, qui sunt pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur.

10. Beati, quos persequuntur *homines* justitiæ causâ: quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

11. Beati eritis, quum vos conviciis affecerint, & persequuti fuerint, & mentientes dixerint quidvis mali adversùs vos, propter me.

12. Gaudete, & exsultate: quoniam merces vestra multa est in cœlis: ità enim persequuti fuerunt prophetas, qui *fuerunt* ante vos.

13. Vos estis sal terræ. Quòd si sal infatuatus fuerit, quo salietur? ad nihil valet ampliùs, nisi ut abjiciatur foras, & conculcetur à quibusvis.

14. Vos estis lux mundi. Non potest urbs occultari supra montem posita.

15. Neque accendunt lucernam, & ponunt eam subter modium, sed in candelabrum; & splendet omnibus, qui sunt in domo.

16. Ità splendeat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, glorificéntque Patrem illum vestrum, qui *est* in cœlis.

17. Ne existimate me venisse, ut dissolvam legem, aut prophetas; non veni, ut *eam* dissolvam, sed ut *eam* impleam.

18. Amen quippe dico vobis, usquedum præterierit cœlum, & terra, jota unum, aut unus apex nequaquam præterierit ex Lege, usquedum omnia facta fuerint.

19. Quisquis igitur solverit unum ex mandatis hisce minimis, & ità docuerit homines, minimus vocabitur in regno cœlorum: quisquis autem fecerit, & docuerit, iste magnus vocabitur in regno cœlorum.

20. Dico enim vobis, nisi abundaverit vestra justitia plùs quàm *illa* Scribarum, & Pharisæorum, vos nequaquam ingressuros in regnum cœlorum.

21. Audistis dictum fuisse à veteribus, Non occides: quisquis autem occiderit, tenebitur judicio.

22. Ego verò dico vobis; Quicunque irascitur fratri suo temerè, tenebitur judicio; quicunque verò dixerit fratri suo, raka, tenebitur consessu: quisquis autem dixerit, fatue, tenebitur gehennâ ignis.

23. Igitur, si munus tuum attuleris, ad altare, & illic memineris fratrem tuum habere aliquid contra te;

24. Omitte illic munus tuum coram altari

 & abi

& abi : primum reconciliator fratri tuo, & tunc, ubi veneris, offer munus tuum.

25. Eſto amicus adverſario tuo citò, dum es in via cum eo : ne quando te tradat adverſarius judici, & judex te tradat miniſtro, & in cuſtodiam conjiciaris.

26. Amen dico tibi, nequaquam exibis illinc, uſquedum reddideris ultimum quadrantem.

27. Audiſtis dictum fuiſſe à veteribus, Non mœchaberis.

28. Ego verò dico vobis; Quicunque aſpicit mulierem, ut eam concupiſcat, jam adulteravit eam in corde ſuo.

29. Quòd ſi oculus tuus dexter facit, ut tu offendas, erue eum, & abjice abs te : expedit enim tibi, ut pereat unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.

30. Et ſi dextera tua manus facit, ut tu offendas, exſcinde eam, & abjice abs te : expedit enim tibi, ut pereat unum ex membris tuis, ac non totum corpus tuum conjiciatur in gehennam.

31. Dictum eſt autem; Quiſquis dimiſerit uxorem ſuam, det ei libellum abſceſſionis.

32. Ego verò dico vobis; Quiſquis dimiſerit uxorem ſuam, extra rationem ſcortationis, facit, ut ea mœchetur : & quiſquis dimiſſam duxerit, mœchatur.

33. Rurſum audiſtis dictum fuiſſe veteribus; Non pejerabis, ſed reddes Domino, quæ tu juraveris.

34. Ego verò dico vobis; Ne jurate omnino : neque per cœlum, quia thronus Dei eſt :

35. Neque per terram, quia ſcabellum eſt pedum ejus : neque per Hieroſolymam, quia urbs eſt magni Regis.

36. Neque per caput tuum jures, quia non potes unum capillum album, aut nigrum facere.

37. Eſto autem ſermo veſter, etiam etiam, non non : quod autem ſupra hæc redundat, à malo eſt.

38. Audiſtis dictum fuiſſe; Oculum pro oculo, & dentem pro dente.

39. Ego verò dico vobis, ne obſiſtite improbo : ſed qui te cædet in dexteram tuam maxillam, obverte ei & alteram :

40. Et ei, qui velit tecum contendere : ac tunicam tuam capere, dimitte illi etiam pallium :

41. Et quiſquis te angariabit *ad* milliare unum, abi cum eo duo.

42. Petenti abs te dato : & volentem mutuari abs te, ne averſere.

43. Audiſtis dictum fuiſſe; Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.

44. Ego verò dico vobis; Diligite inimicos veſtros, benedicite eis, qui devovent vos, benefacite iis, qui oderunt vos, & precamini pro iis, qui vobis infeſti ſunt, & perſequuntur vos;

45. Ut ſitis filii Patris illius veſtri, qui eſt in cœlis : facit enim, ut ſol ſuus exoriatur ſuper malos, ac bonos, & pluit ſuper juſtos, & injuſtos.

46. Nam ſi dilexeritis eos, qui diligunt vos, quam mercedem habebitis? nonne, & publicani idem faciunt?

47. Et ſi complexi fueritis fratres veſtros ſolùm; quid amplius facitis? nonne, & publicani ità faciunt.

48. Eſtote igitur vos perfecti, ut Pater veſter, qui eſt in cœlis, perfectus eſt.

CAPUT VI.

De eleemoſyna, oratione Dominica, jejunio, mammona, & regno Dei.

Attendite, ne juſtitiam veſtram exerceatis coram hominibus, ut ſpectemini ab eis : alioquin mercedem non habebitis apud Patrem veſtrum, qui *eſt* in cœlis.

2. Itaque, quum præſtabis eleemoſynam, ne curato buccina cani coram te, ſicut hypocritæ faciunt in ſynagogis, & in plateis, ut gloriam conſequantur ab hominibus, amen dico vobis, retulerunt mercedem ſuam.

3. Quum verò tu das eleemoſynam, ne noverit ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua :

4. Ut ſit tua eleemoſyna in occulto; pater autem tuus, qui *te* aſpicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

5. Et quum precaberis, ne eſto ut hypocritæ : amant enim in conventibus, & in angulis platearum ſtantes precari, ut appareant hominibus : amen dico vobis, retulerunt mercedem ſuam.

6. Tu verò, quum precaris; introito in conclave tuum, & clauſo oſtio tuo precare Patrem tuum in occulto : & Pater tuus, qui *te* aſpicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

7. Precantes autem, ne *eadem* blaterate ut Ethnici : putant enim fore, ut ſuâ illâ loquacitate exaudiantur.

8. Ne igitur ipſis aſſimilamini : novit enim Pater ille veſter, quibus ſit vobis opus, antequam vos petatis ab eo.

9. Vos igitur ità precamini : PATER noſter, qui *es* in cœlis, ſanctificetur nomen tuum.

10. Veniat regnum tuum : fiat voluntas tua, ſicut in cœlo, *ita* etiam in terra.

11. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

12. Et remitte nobis debita noſtra, ſicut & nos remittimus debitoribus noſtris.

13. Et ne nos inducas in tentationem, ſed libera nos ab illo malo. Quia tuum eſt regnum, & potentia, & gloria in ſecula, Amen.

14. Nam ſi remiſeritis hominibus ſuos lapſus, remittet etiam vobis Pater ille veſter cœleſtis.

15. Sin autem non remiſeritis hominibus ipſorum lapſus : nec Pater veſter remittet vobis offenſas veſtras.

16. Quum autem jejunatis, ne eſtote ut hypocritæ tetrico vultu : deformant enim facies ſuas, ut appareant hominibus jejunare : amen dico vobis, retulerunt mercedem ſuam.

17. Tu verò, quum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava :

18. Ut ne appareas hominibus jejunare, ſed Patri tuo, qui *eſt* in occulto; & Pater tuus, qui aſpicit in occulto, reddet tibi in propatulo.

19. Ne theſauros recondite in terra, ubi tinea, & eroſio corrumpit, & ubi fures perfodiunt, ac furantur.

20. Sed recondite vobis theſauros in cœlo,

io, ubi neque tinea, neque erosio corrumpit, & ubi fures non perfodiunt, neque furantur.

21. Nam ubi est thesaurus vester, illic erit etiam cor vestrum.

22. Lucerna corporis est oculus: itaque si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit:

23. Sin autem oculus tuus malus fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit. Ergo si lumen, quod est in te, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ?

24. Nemo potest duobus dominis servire: aut enim unum habebit odio, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo servire, & mammonæ.

25. Propterea dico vobis, ne estote soliciti de anima vestra, quid esuri sitis, aut quid bibituri: neque de corpore vestro, quâ re sitis induendi. Nónne anima plus est, quàm alimentum, & corpus, quàm vestitus?

26. Intuemini in volucres cœli: nón enim serunt, neque metunt, neque cogunt in horrea, sed Pater ille vester cœlestis alit eas, nónne vos multò præstatis eis?

27. Quis autem ex vobis solicitè cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?

28. Ac de vestitu quid soliciti estis? discite quomodo lilia agrorum augescant: non fatigantur, neque nent.

29. Sed dico vobis, ne Solomonem quidem cum universa gloria sua, sic amictum fuisse ut unum ex istis.

30. Quòd si herbam agri, quæ hodie extat, & cras in clibanum conjicitur, Deus ità circumvestit: nónne vos multò magis, ô exiguâ fide præditi?

31. Ne igitur estote soliciti, dicentes; Quid edemus, aut quid bibemus, aut quo amiciemur?

32. (Nam omnia ista gentes requirunt.) Novit enim Pater ille vester cœlestis, vos indigere his omnibus.

33. Sed quærite primò regnum Dei, & justitiam ejus, & ista omnia adjicientur vobis.

34. Ne igitur estote soliciti de crastino; nam crastinus *dies* solicitus erit de *rebus* suis: sufficit diei sua vexatio.

CAPUT VII.

Non judicandum de proximo. Sanctum canibus non dandum. Via lata & arcta. Prophetæ ex fructu discernendi. Domus, quæ bene, & quæ malè fundata.

NE judicate, ut ne judicemini.

2. Quo enim judicio judicatis, judicabimini: & quâ mensurâ metimini, *eâdem* contrà metietur *aliquis* vobis.

3. Quid autem spectas festucam, quæ est in oculo fratris tui, trabem verò, quæ est in oculo tuo, non animadvertis?

4. Aut quomodo dices fratri tuo, sine ejiciam festucam ex oculo tuo: & ecce trabes in oculo tuo?

5. Hypocrita, ejice primùm trabem illam ex oculo tuo, & tum dispicies, ut ejicias festucam ex oculo fratris tui.

6. Ne date, *quod* sanctum *est* canibus, nec projicite margaritas vestras coram porcis: ne quando conculcent eas pedibus suis, & conversi lacerent vos.

7. Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.

8. Quisquis enim petit, accipit: & qui quærit, invenit: & ei, qui pulsat, aperietur.

9. Nam quis est ex vobis homo, qui si filius ejus petierit ab eo panem, det ei lapidem?

10. Et, si piscem petierit, num serpentem dabit ei?

11. Si vos igitur, qui mali estis, nôstis dona bona dare liberis vestris, quantò magis Pater ille vester, qui est in cœlis, dabit bona iis, qui petierint ab ipso?

12. Quæcunque igitur volueritis, ut faciant vobis homines, ità & vos facite eis: ista enim est lex, & prophetæ.

13. Introite per angustam portam: quoniam lata est porta, & spatiosa via, quæ abducit in exitium, multique sunt, qui introeunt per eam.

14. Quia angusta est porta, & stricta via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt, qui inveniunt eam.

15. Cavete verò vobis à pseudoprophetis, qui veniunt ad vos cum vestimentis ovium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces.

16. A fructibus eorum agnoscetis eos. Num colligunt ex spinis uvam, aut ex tribulis ficus?

17. Ità omnis arbor bona fert fructus bonos: putris autem arbor fert fructus putres.

18. Non potest arbor bona fructus malos ferre, neque arbor mala fructus bonos ferre.

19. Quæcunque arbor non fert fructum bonum, exciditur, & in ignem conjicitur.

20. Nempe igitur ex fructibus ipsorum agnoscetis eos.

21. Non quisquis dicit mihi, Domine Domine, introibit in regnum cœlorum, sed qui facit, quod vult Pater meus, qui in cœlis est.

22. Multi dicent mihi die illo, Domine Domine, nónne *per* nomen tuum prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & *per* nomen tuum multas virtutes edidimus?

23. Tunc autem profitebor eis; Certè nunquam novi vos, discedite à me, qui operam datis transgressioni legis.

24. Quisquis igitur audit ex me sermones istos, & eos præstat, assimilabo eum viro prudenti, qui ædificavit domum suam super petram:

25. Decidit autem nimbus, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & inciderunt domui illi; sed non cecidit: fundata enim fuerat super petram.

26. Et quisquis audit ex me hos sermones, & eos non præstat, assimilabitur viro fatuo, qui ædificavit domum suam super arenam:

27. Descendit autem pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & impegerunt in domum illam: & cecidit, & fuit casus ejus magnus.

28. Factum est autem, quum finisset Jesus sermones istos, ut percelleretur turba super doctrina ipsius.

29. Docebat enim eos ut habens auctoritatem, non autem ut Scribæ.

CAPUT VIII.

Leprosus, Centurionis puer, & socrus Petri sanantur. Sedatur tempestas a Christo, & dæmones ex hominibus ejecti in porcos ruunt.

DEscendentem autem eum è monte, sequuta est turba multa.

2. Et ecce, leprosus, quum venisset, adoravit eum, dicens; Domine, si velis, potes me purgare.

3. Extensâque manu tetigit eum Jesus, dicens: volo, purgator. Statim igitur purgata fuit ejus lepra.

4. Tunc dicit ei Jesus; Vide, *ut* nulli dicas: sed abi, ostende te sacerdoti, & offer donum illud, quod imperavit Moses, *ut hoc sit* eis testimonio.

5. Ingressum autem Jesum Capernaumum adiit centurio, precans eum,

6. Et dicens; Domine, puer meus projectus est domi paralyticus, & vehementer torquetur.

7. Tunc dicit ei Jesus; Ego, quum venero, sanabo eum.

8. Et respondens Centurio, dixit; Domine non sum dignus, ut sub tectum meum ingrediaris: sed solùm loquere, & sanabitur puer meus:

9. Etenim ego sum homo sub potestate *constitutus*, habens sub me milites: & dico huic, proficiscere, & proficiscitur: & alteri, veni, & venit: & servo meo, fac hoc, & facit.

10. *Hæc* autem, quum audisset Jesus, miratus est: & dixit iis, qui sequebantur; Amen dico vobis, ne in Jisraële quidem tantam fidem inveni.

11. Dico autem vobis, multos ab oriente, & occidente venturos, & accubituros cum Abrahamo, & Isaaco, & Jacobo in regno cœlorum:

12. Filios verò regni ejectum iri in tenebras illas exteras, illic erit fletus, & stridor dentium.

13. Et dixit Jesus Centurioni; abi, & ut credidisti fiat tibi. Sanatúsque est puer ejus eo ipso momento.

14. Et quum venisset Jesus in domum Petri, vidit socrum ejus in lecto projectam, & febricitantem

15. Tetigítque manum ejus, & dimisit eam febris: & surrexit, ac ministravit eis.

16. Quum autem serum *diei* esset, obtulerunt ei dæmoniacos multos, & ejecit spiritus verbo, omnésque malè habentes sanavit:

17. Ut impleretur, quod dictum est per Esajam prophetam, dicentem; ipse invaletudines nostras accepit, & morbos portavit.

18. Quum vidisset autem Jesus turbam multam circùm sese, jussit, ut abiret in ulteriorem *ripam*.

19. Et quum accessisset quidam Scriba, dixit ei; Magister, sequar te quocunque abieris.

20. Tunc dicit ei Jesus; Vulpes habent lustra, & volucres cœli nidos: filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.

21. Alius autem ex discipulis ejus dixit ei; Domine, permitte mihi primùm abire, & sepelire patrem meum.

22. Jesus autem dixit ei; sequere me, & sine, ut mortui sepeliant mortuos suos.

23. Ipsum autem ingressum in navigium, sequuti sunt eum discipuli ejus.

24. Et ecce concussio magna facta est in mari, adeò ut navis operiretur fluctibus: ipse verò dormiebat.

25. Et accedentes discipuli, excitaverunt eum, dicentes; Domine serva nos, perimus.

26. *Ipse* verò dixit eis, Quid timidi estis, ô exiguâ fide præditi? Tunc experrectus, objurgavit ventos, & mare; & facta est tranquillitas magna.

27. Homines autem illi mirati sunt, dicentes; Qualis est iste, quòd venti quoque, & mare auscultant ei?

28. Et quum venisset ipse ad ulteriorem ripam, in regionem Gergesenorum, occurrerunt ei duo dæmoniaci, è monumentis prodeuntes, sævi valde; adeò ut non valeret quisquam præterire per viam illam.

29. Et ecce clamarunt, dicentes; Quid nobis tecum Jesu, fili Dei? venisti huc vexatum nos ante constitutum tempus?

30. Erat autem longè ab eis grex porcorum multorum pascens.

31. Dæmones verò precabantur eum, dicentes; Si ejicis nos, permitte nobis abire in gregem porcorum illorum.

32. Et ait eis; Abite. Illi verò egressi, abierunt in illum gregem porcorum: & ecce, ruit totus ille grex porcorum è præcipitio in mare, & mortui sunt in aquis.

33. Pastores autem fugerunt: & quum abiissent in urbem, renunciarunt omnia, & quæ dæmoniacis facta fuerant.

34. Et ecce, tota urbs illa exivit in occursum Jesu: & quum vidissent eum, rogârunt, ut digrederetur à finibus suis.

CAPUT IX.

Christus peccata, & paralysin solvit, Matthæum vocat; quinque edit miracula, & in multa messe operario jubet petere.

INgressus igitur navigium, trajecit, & venit in suam urbem.

2. Et ecce obtulerunt ei paralyticum in lecto projectum: quumque vidisset Jesus fidem eorum, dixit paralytico; Confide fili, remissa sunt tibi peccata tua.

3. Et ecce quidam è Scribis dicebant apud se, iste blasphemat.

4. Et quum vidisset Jesus cogitationes eorum, dixit; Quid cogitatis mala in cordibus vestris?

5. Utrum enim est facilius, dicere; Remissa sunt tibi peccata, an dicere; Surge, & ambula?

6. Ut autem sciatis potestatem habere Filium hominis in terra remittendi peccata (tunc dixit paralytico,) Surge, attolle tuum lectum, & abi domum tuam.

7. Tunc *ille* surrexit, abiítque domum suam.

8. Turba verò, quum *hoc* vidisset, mirata est, & glorificavit Deum, qui dedisset talem potestatem hominibus.

9. Et quum digrederetur Jesus illinc, vidit quendam sedentem ad telonium, qui Matthæus dicebatur, & dixit ei; Sequere me. Atque *is* surgens, sequutus est eum.

10. Et ecce factum est, quum Jesus accumberet domi *illius*, ecce, ut multi publicani, &

pec-

peccatores, qui venerant, simul accubuerint cum Jesu, & discipulis ejus.

11. Quum autem *id* vidissent Pharisæi, dixerunt discipulis ejus: Quare cum publicanis, & peccatoribus edit doctor ille vester?

12. Jesus autem, quum *hoc* audisset, dixit eis; iis, qui valent, non est opus medico, sed iis, qui malè *se* habent.

13. Ite verò, & discite, quid sit: Miserationem volo, & non sacrificium. Non enim veni vocatum justos, sed peccatores ad resipiscentiam.

14. Tunc adeunt eum discipuli Johannis, dicentes: Quare nos, & Pharisæi multùm jejunamus, discipuli verò tui non jejunant?

15. Et dixit eis Jesus, Num possunt filii thalami lugere quamdiu cum eis est sponsus? Aderunt autem dies, quum tolletur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt.

16. Nullus autem indit panniculum novum in vestimentum vetus: illud enim ipsius supplementum tollit *aliquid* ex illo vestimento, & fit pejor fissura.

17. Neque injiciunt vinum novum in utres veteres: alioqui rumpuntur utres, & *tum* vinum effunditur, tum utres pereunt: sed injiciunt vinum novum in utres recentes, & utraque conservantur.

18. Hæc eo loquente ipsis, ecce, quidam præfectus *synagogæ* venit, & adoravit eum, dicens; filia mea modò defuncta est: sed veni, & impone manum tuam super eam, & vivet:

19. Tunc surgens Jesus, sequutus est eum, & discipuli ejus.

20. Et ecce, mulier sanguinis profluvio laborans à duodecim annis, accedens à tergo, tetigit fimbriam vestimenti illius.

21. Dicebat enim apud se; Si solùm tetigero vestimentum ejus, liberabor.

22. Jesus verò conversus, & intuitus eam, dixit: Confide filia; fides tua te liberavit. Et liberata fuit mulier ab eo momento.

23. Et quum venisset Jesus domum præfecti *synagogæ*, vidissétque tibicines, & turbam tumultuantem.

24. Dicit eis; Recedite: non enim mortua est puella, sed dormit. Et deridebant eum.

25. Quum autem fuisset ejecta turba, ingressus, prehendit manum ejus: & surrexit adolescentula.

26. Et exiit hæc fama in totam illam regionem.

27. Quúmque digrederetur illinc Jesus: sequuti sunt eum duo cœci, clamantes, & dicentes; Miserere nostri fili David.

28. Quum autem venisset domum, adierunt eum cœci illi, & dicit eis Jesus, Creditis me hoc posse facere? dicunt ei; Etiam Domine.

29. Tunc tetigit oculos eorum, dicens; Secundùm fidem vestram fiat vobis.

30. Et aperti sunt oculi eorum: & graviter interminatus est eis Jesus, dicens; Videte, nemo sciat.

31. At illi egressi, sparserunt ejus famam in tota illa regione.

32. Ipsis autem egredientibus, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmoniacum.

33. Et ejecto dæmonio loquutus est mutus: & mirata est turba, dicens; Nunquam apparuit tale quidpiam in Jisraële.

34. Pharisæi verò dicebant, per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

35. Et obibat Jesus urbes omnes, ac vicos, docens in synagogis eorum, & prædicans Evangelium regni, & sanans quemvis morbum, & quemvis languorem in populo.

36. Quum vidisset autem turbam, commiseratione intimâ commotus est super eis, quòd essent dissipati, & disjecti quasi oves, non habentes pastorem.

37. Tunc dicit discipulis suis, ipsa quidem messis multa, operarii autem pauci.

38. Rogate igitur Dominum messis, ut emittat operarios in messem suam.

CAPUT X.

Vocatio 12. Apostolorum, illorúmque persecutio, consolatio, & summaria instructio.

TUnc advocatis duodecim discipulis suis, dedit eis potestatem adversùs spiritus impuros, ut ejicerent eos, & sanarent omnem morbum, & omnem languorem.

2. Porrò duodecim Apostolorum nomina sunt hæc: Primus Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus: Jacobus, filius Zebedæi, & Johannes, frater ejus:

3. Philippus, & Bartholomæus: Thomas, & Matthæus ille publicanus: Jacobus, *filius* Alphæi, & Lebbæus, cognominatus Thaddæus:

4. Simon Cananites, & Judas Iscariotes, qui etiam prodidit eum.

5. Hos duodecim misit Jesus, & addidit eis mandata, dicens; In viam Gentium ne abieritis, & in urbem Samaritanorum ne ingrediamini:

6. Sed proficiscimini potiùs ad oves perditas domûs Jisraëlis.

7. Iter facientes verò proclamate, dicentes; Appropinquavit regnum cœlorum.

8. Ægrotos sanate, leprosos purgate, mortuos suscitate, dæmonia ejicite: dono accepistis, dono date.

9. Ne comparate aurum, neque argentum, neque æs in zonis vestris:

10. Neque peram ad iter, neque binas tunicas, neque soleas, neque baculum: nam dignus est operarius alimento suo.

11. In quamcunque verò urbem, aut vicum introieritis, exquirite quis in ea sit dignus: & illic manete usquedum exeatis.

12. Introeuntes autem domum, salutate eam.

13. Et si quidem fuerit domus digna, venito pax vestra super eam; sin autem non fuerit digna, pax vestra ad vos revertitor.

14. Et quicunque non exceperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes domo, aut ex urbe illa, excutite pulverem pedum vestrorum.

15. Amen dico vobis, tolerabilior erit conditio terræ Sodomorum, & Gommorrhæorum in die judicii, quàm urbis illius.

16. Ecce, ego mitto vos ut oves in medium luporum: estote igitur prudentes ut serpentes, & simplices ut columbæ.

17. Cavete verò ab hominibus: tradent enim vos in consessus, & in conventibus suis flagellabunt vos.

18. Sed & ad præsides, ac Reges ducemini meâ causâ, *ut hoc sit* eis, & Gentibus testimonium.

19. Sed quum tradent vos, ne estote solliciti, quomodo, aut quid loquamini; dabitur enim vobis illo momento, quod loquamini.

20. Non enim vos estis, qui loquimini, sed spiritus Patris vestri *is est*, qui loquitur in vobis.

21. Tradet autem frater fratrem ad mortem, & pater filium: & insurgent liberi in parentes, & morte multandos eos curabunt:

22. Et eritis exosi omnibus propter nomen meum: verùm, qui sustinuerit ad finem usque, is servabitur.

23. Quum autem persequentur vos in ea urbe, fugite in aliam. Amen enim dico vobis, nequaquam obieritis urbes Jisraëlis, quin venerit Filius hominis.

24. Non est discipulus supra doctorem, neque servus supra dominum suum.

25. Sufficiat discipulo, ut sit sicut doctor ipsius: & *ut* servus *sit* sicut dominus ipsius. Si ipsum patrem familias Beelzebulem vocârunt, quantò magis domesticos ejus?

26. Itaque ne eos timete: nihil enim est opertum, quod non sit retegendum, & nihil occultum, quod non sit cognoscendum.

27. Quod dico vobis in tenebris, dicite in luce: & quod in aurem auditis, prædicate in solariis.

28. Et ne timete *vobis* ab iis, qui trucidant corpus, animam autem non possunt trucidare; sed timete potiùs eum, qui potest & animam, & corpus perdere in gehenna.

29. Nónne duo passerculi assario veneunt, & unus ex eis non cadet in terram sine Patre vestro?

30. Vestri verò etiam capilli capitis omnes numerati sunt.

31. Ne igitur timete: vos multis passerculis præstatis.

32. Quisquis igitur agnoscet me coram hominibus, agnoscam & ego eum coram Patre meo, qui est in cœlis.

33. Quisquis autem abnegaverit me coram hominibus, abnegabo eum & ego coram Patre meo, qui est in cœlis.

34. Ne existimate me venisse immissurum pacem in terram: non veni immissurus pacem, sed gladium.

35. Nam veni facturus, ut dissideat filius à patre suo, & filia à matre sua, & nurus à socru sua.

36. Et inimici hominis *erunt, qui sunt* domestici ipsius.

37. Qui amat patrem, aut matrem supra me, non est me dignus: & qui amat filium, aut filiam supra me; non est me dignus.

38. Et qui non accipit crucem suam, ac ponè me sequitur, non est me dignus.

39. Qui invenerit animam suam, perdet eam: & qui perdiderit animam suam meâ causâ, inveniet eam.

40. Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum, qui misit me.

41. Qui recipit Prophetam nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet, & qui recipit justum nomine justi, mercedem justi accipiet.

42. Et quicunque potum dederit uni ex his parvis poculum frigidæ solùm, nomine discipuli, amen dico vobis, non perdiderit mercedem suam.

CAPUT XI.

Legatio Johannis ad Christum, Christique concio legalis, & evangelica.

ET factum est, quum finem fecisset Jesus præcipiendi duodecim discipulis suis, ut digressus illinc doceret, & prædicaret in urbibus eorum.

2. Johannes autem, quum audisset in vinculis opera Christi, missis duobus ex discipulis suis.

3. Dixit ei; Tune is es, qui venturus erat, an alium exspectabimus?

4. Et respondens Jesus, dixit eis; Ite, & renunciate Johanni, quæ auditis, & videtis:

5. Cœci visum recipiunt, & claudi ambulant, leprosi mundantur, & surdi audiunt, mortui suscitantur, & pauperibus evangelizatur:

6. Et beatus est, qui non fuerit offensus in me.

7. Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus dicere turbæ de Johanne: Quid exiistis in desertum spectaturi? arundinem, quæ agitetur à vento?

8. Sed quid exiistis visuri? hominem mollibus vestibus amictum? ecce, qui gerunt molles vestes, in domibus Regum sunt.

9. Sed quid exiistis visuri? Prophetam? certè dico vobis etiam ampliùs, quàm Prophetam.

10. Iste enim est, de quo scriptum est, Ecce, ego mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam coram te.

11. Amen dico vobis, non est suscitatus inter genitos è mulieribus quisquam major Johanne Baptistâ: sed qui *est* minimus in regno cœlorum, major eo est.

12. Porrò à diebus Johannis Baptistæ, usque nunc, regno cœlorum, vis affertur, & violenti rapiunt illud.

13. Nam omnes Prophetæ, & ipsa Lex usque ad Johannem prophetârunt.

14. Et, si vultis *hoc* recipere: ipse est Elias ille, qui venturus erat.

15. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

16. Sed cui assimilabo gentem istam? Similis est puerulis, qui sedent in foris, & acclamant sodalibus suis.

17. Ac dicunt; Tibiis cecinimus vobis, & non saltâstis: lamentati sumus vobis, & non planxistis.

18. Venit enim Johannes, nec edens, nec bibens, & ajunt, dæmonium habet.

19. Venit Filius hominis, edens ac bibens, & dicunt; Ecce homo edax, & vini potor, publicanorum amicus, & peccatorum. Sed Justificata est Sapientia à filiis suis.

20. Tunc cœpit cum probris increpare civitates, in quibus editæ fuerant plurimæ virtutes ipsius, quòd non resipuissent, *dicens*,

21. Væ tibi Chorazin; væ tibi Bethsaida: nam si Tyri, & Sidone editæ fuissent virtutes, quæ editæ sunt apud vos, olim cum sacco, & cinere *sedentes* resipuissent:

22. Quinetiam dico vobis, Tyro, & Sidoni tolerabilior erit conditio in die judicii, quàm vestra.

23. Et tu Capernaum, quæ es usque ad cœlum sublata, usque ad inferos deprimeris: nam si Sodomis editæ fuissent virtutes, quæ editæ sunt apud te, mansissent usque ad hodiernum diem.

24. Quinetiam dico vobis, terræ Sodomorum tolerabilior erit conditio in die judicii, quàm tua.

25. In illo tempore respondens Jesus, dixit, Gloriam tibi tribuo Pater, Domine cœli, & terræ, quòd hæc occultaveris à sapientibus, & intelligentibus: & ea retexeris infantibus.

26. Etiam Pater, quia ità placuit tibi.

27. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: & nemo novit Filium, nisi Pater, neque Patrem quisquam novit, nisi Filius, & cuicunque voluerit Filius retegere.

28. Venite ad me omnes, qui fatigati estis, & onerati, & ego faciam, ut requiescatis.

29. Attollite jugum meum in vos, & discite à me, quòd mitis sim, & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris.

30. Jugum enim meum facile est, & onus meum leve est.

CAPUT XII.

Quid sabbatho, & sacrificio præstantius. Diabolum non posse ejici, nisi digito Dei, & bonum esse debere, qui bene agat. Jonas typus Christi.

ILlo tempore ibat Jesus sabbatho per sata: discipuli verò ipsius esuriebant, cœperuntque vellere spicas, & edere.

2. Pharisæi verò, quum *hoc* vidissent, dixerunt ei; Ecce, discipuli tui faciunt, quod non licet facere sabbatho.

3. Ipse autem dixit eis, Non legistis, quid fecerit David, quum esuriret ipse, & qui erant cum eo?

4. Quomodo introierit domum Dei, & panes propositios ederit, quibus vesci non erat ipsi licitum, neque iis, qui cum eo erant, sed sacerdotibus solis?

5. Aut non legistis in lege, sabbathis sacerdotes in templo sabbathum profanare, & inculpabiles esse?

6. Dico autem vobis, *quendam* templo majorem hic esse.

7. Quod si nôssetis quid sit; Misericordiam volo, & non sacrificium, non condemnassetis inculpabiles.

8. Nam Dominus est etiam sabbathi Filius hominis.

9. Et digressus illinc, venit in synagogam eorum.

10. Et ecce, quidam *illic* erat manum habens aridam: & interrogarunt eum, dicentes; Licétne sabbathis *quempiam* sanare? ut accusarent eum.

11. Ipse verò dixit eis; Quis erit ex vobis, qui habeat ovem unam, & si ea inciderit sabbatho, in foveam, non apprehendat eam, & erigat?

12. Quantùm autèm homo præstat ovi? Itaque licet sabbathis bene facere.

13. Tunc dixit homini illi, protende manum tuam. Et *is* extendit: éstque restituta sana ut altera.

14. Pharisæi verò egressi, ceperunt consilium adversùs eum, ut eum perderent.

15. Jesus autem, quum *hoc* nôsset, secessit illinc, sequutaque est eum turba multa, sanavítque eos omnes.

16. Et interminatus est eis, ne se manifestum facerent.

17. Ut impleretur, quod dictum erat per Esajam prophetam, dicentem;

18. Ecce servus ille meus, quem elegi: dilectus ille meus, in quo acquiescit anima mea: ponam Spiritum meum super eum, & judicium Gentibus annunciabit.

19. Non litigabit, neque clamitabit, neque audiet quisquam in plateis vocem ejus.

20. Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet: usque dum protulerit ad victoriam judicium.

21. Et in ejus nomine Gentes sperabunt.

22. Tunc oblatus est ei dæmoniacus cœcus, & mutus: & sanavit eum, adeò ut qui cœcus, ac mutus *fuerat*, & loqueretur, & videret.

23. Et obstupuit tota turba, dicebátque; Nonne iste est filius ille Davidis?

24. Pharisæi verò, quum hæc audissent, dicebant, Iste non ejicit dæmonia nisi per Beelzebulem, principem dæmoniorum.

25. Jesus autem, quum sciret cogitationes eorum, dixit eis; Omne regnum dissidens adversùs sese, vastatur: & omnis urbs, aut domus dissidens adversùs se ipsam, non stabit.

26. Sed si satanas satanam ejicit, adversùs se ipsum dissidet: quomodo ergo stabit regnum ejus?

27. Et, si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, filii vestri per quem *ea* ejiciunt? propterea ipsi erunt vestri judices.

28. Sin autem per Spiritum Dei ego ejicio dæmonia, nempe pervenit ad vos regnum Dei.

29. Nam quomodo potest aliquis ingredi domum potentis *alicujus*, & vasa ejus diripere, nisi primò vinxerit potentem illum, & tunc domum illius diripiet?

30. Qui non est mecum, adversùm me est: & qui non cogit mecum, spargit.

31. Propterea dico vobis, quodvis peccatum, & blasphemia remittetur hominibus: blasphemia verò in Spiritum non remittetur hominibus.

32. Et quisquis loquutus fuerit adversùs Filium hominis, remittetur ei: quisquis autem fuerit loquutus adversùs Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro.

33. Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum, aut facite arborem putrem, & fructum ejus putrem: nam è fructu arbor cognoscitur.

34. Progenies viperarum, quomodo possitis bona loqui, quum sitis mali? nam ex redundantia cordis os loquitur.

35. Bonus homo è bono thesauro cordis profert bona: & malus homo ex malo thesauro profert mala.

36. Sed dico vobis, quodcunque verbum otiosum loquuti fuerint homines, de eo reddituros rationem in die judicii.

37. Ex sermonibus enim tuis justificaberis, & ex sermonibus tuis condemnaberis.

38. Tunc responderunt quidam è Scribis,

ac Phariſæis, dicentes; Præceptor, velimus ex te ſignum videre.

39. Ipſe verò reſpondens, dixit eis; Gens mala, & adulterina ſignum requirit, ſed ſignum non dabitur ei, niſi ſignum illud Jonæ prophetæ.

40. Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tres dies, & tres noctes, ità erit Filius hominis in corde terræ tres dies, & tres noctes.

41. Ninevitæ reſurgent in judicio cum gente iſta, & condemnabunt eam: quòd ipſi reſipuerint ad præconium Jonæ: & ecce plùs quàm Jonas *eſt* in hoc loco.

42. Regina Auſtri ſurget in judicio cum gente iſta, & condemnabit eam: quòd venerit à terminis terræ, ut audiret ſapientiam Solomonis: & ecce plùs, quàm Solomon *eſt* in hoc loco.

43. Cæterùm, quum impurus ſpiritus exierit à quopiam, ambulat per arida loca, quærens requiem, & non invenit.

44. Tunc dicit; revertar domum meam, unde exivi. Et quum venit, invenit *eam* vacantem, verſam, & ornatam:

45. Tunc abit, & accipit ſecum ſeptem alios ſpiritus pejores, quàm ipſe *ſit*: & ingreſſi habitant illic, fitque ultima conditio hominis illius deterior priore: ità etiam erit genti iſti malæ.

46. Quum autem adhuc loqueretur turbæ, ecce, mater, & fratres ejus adſtiterunt foris, quærentes ejus colloquium.

47. Dixit autem ei quidam; Ecce, mater tua, & fratres tui foris adſtant, quærentes tuum colloquium.

48. Ipſe verò reſpondens, dixit illi, qui *hoc* ei dixerat, quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei?

49. Et protenſâ manu ſuâ in diſcipulos ſuos, dixit; Ecce mater mea, & fratres mei:

50. Quiſquis enim fecerit, quod vult Pater ille meus, qui eſt in cœlis, is eſt meus frater, & ſoror, & mater.

CAPUT XIII.

Concio Chriſti complexa parabolam de ſemine, & ſeptem alias. Deſpicitur Jeſus à cognatis.

ILlo verò die egreſſus Jeſus domo, ſedit apud mare.

2. Et coacta eſt ad eum turba multa, adeò ut navigium ingreſſus ſederet, tota autem turba in littore adſtabat.

3. Et loquutus eſt eis multa per parabolas, dicens: Ecce, *quidam* ſator exiit ad ſerendum.

4. Et quum is ſeminaret, alia quidem ceciderunt ſecundùm viam; & venerunt volucres, & devoraverunt ea.

5. Alia verò ceciderunt in petroſa, ubi non habebant terram multam: & ſtatim exorta ſunt, propterea quòd non habebant profundam terram:

6. Sole autem exorto, ardore tacta ſunt, & propterea quòd non habebant radicem, exaruerunt.

7. Alia verò ceciderunt in ſpinas; & aſcenderunt ſpinæ, & ſuffocârunt ea.

8. Alia verò ceciderunt in terram bonam, & ediderunt fructum, aliud quidem centena, aliud verò ſexagena, aliud verò tricena.

9. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

10. Tunc accedentes diſcipuli, dixerunt ei; Quare per parabolas loqueris eis?

11. Ipſe verò reſpondens, dixit eis; Quia vobis datum eſt nôſſe myſteria regni cœlorum, illis autem non eſt datum.

12. Quiſquis enim habet, dabitur ei, & ampliùs habebit: quiſquis autem non habet; etiam, quod habet, tolletur ab eo.

13. Propterea per parabolas loquor eis; quia videntes non vident, & audientes non audiunt, nec intelligunt.

14. Itaque completur in ipſis prophetia Eſajæ, quæ dicit; Auditu audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non cernetis.

15. Craſſum factum eſt enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculis ſuis conniverunt: ne quando cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & ſe convertant, & ſanem eos.

16. Veſtri verò beati ſunt oculi, quòd videant: & aures veſtræ, quòd audiant.

17. Amen enim dico vobis, multi prophetæ, & juſti deſiderârunt videre, quæ videtis, & non viderunt: & audire, quæ auditis, & non audierunt.

18. Vos igitur audite parabolam ejus, qui ſeminat.

19. Quoties quiſpiam audit ſermonem de regno illo, & non attendit, venit *ille* malus, & rapit, quod ſatum eſt in corde ipſius, is eſt, qui ſecundùm viam ſemen excepit.

20. Qui verò in petroſa ſemen excepit, is eſt, qui ſermonem audit, & eum ſtatim cum gaudio excipit.

21. Non habet autem radicem in ſeſe, ſed temporarius eſt, ortàque compreſſione, vel perſequutione propter ſermonem, ſtatim offenditur.

22. Qui verò in ſpinas ſemen excepit, is eſt, qui ſermonem audit: ſed ſolicitudo ſeculi hujus, & fallacia divitiarum ſuffocat ſermonem, qui fit fructûs expers.

23. Qui verò in terram bonam excepit ſemen, is eſt, qui ſermonem audit, & intelligentiam intendit, qui videlicet fructum fert: editque alius quidem centena, alius ſexagena, alius verò tricena.

24. Aliam parabolam propoſuit eis, dicens; Simile eſt regnum cœlorum homini ſerenti bonum ſemen in agro ſuo.

25. Quum autem dormirent homines, venit ejus inimicus, & ſevit zizania inter triticum, & abiit.

26. Quum verò germinâſſet herba, & fructum edidiſſet, tunc apparuerunt etiam zizania.

27. Accedentes autem ſervi patris familiâs, dixerunt ei; Domine, nónne bonum ſemen ſeviſti in tuo agro? unde ergo habet zizania?

28. Ille verò dixit eis, Inimicus quiſpiam hoc fecit. Servi autem dixerunt ei; Vis igitur, abeamus, & colligamus ea?

29. At ille dixit, Non: ne colligendo zizania, eradicetis ſimul cum eis triticum.

30. Sinite utraque ſimul creſcere uſque ad meſſem: & tempore meſſis dicam meſſoribus: Colligite primùm zizania, & ligate ea in faſciculos, ad exurendum ea, triticum verò cogite in horreum meum.

31. Aliam parabolam propoſuit eis, dicens;

cens; Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis, quod acceptum quiſpiam ſevit in agro ſuo.

32. Quod minimum quidem eſt omnium ſeminum: quum autem excreverit, maximum eſt olerum: & arboreſcit: adeò ut veniant volucres cœli, & nidulentur in ramis ipſius.

33. Aliam parabolam loquutus eſt eis, *dicens*; Simile eſt regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier indidit in farinæ ſata tria, uſque quo fermentaretur tota.

34. Hæc omnia loquutus eſt Jeſus per parabolas ad turbam: & absque parabola nihil loquutus eſt eis.

35. Ut compleretur, quod dictum fuit per prophetam, dicentem; Aperiam per parabolas os meum: eructabo occultata à jacto mundi fundamento.

36. Tunc dimiſſâ turbâ venit domum Jeſus, & adierunt eum diſcipuli ejus, dicentes; Ediſſere nobis parabolam zizaniorum agri illius.

37. Ipſe verò reſpondens, dixit eis; Qui ſeminat bonum ſemen, eſt filius hominis;

38. Ager autem eſt mundus: bonum verò ſemen, ſunt filii regni: zizania verò ſunt filii illius mali.

39. Inimicus autem, qui ſeminavit ea, eſt diabolus: meſſis verò, conſummatio ſeculi eſt: meſſores autem Angeli ſunt.

40. Sicut ergo colliguntur zizania, & igni exuruntur: ita erit in conſummatione ſeculi hujus.

41. Mittet Filius hominis Angelos ſuos, qui colligent ex ipſius regno omnia offendicula, & eos, qui dant operam transgreſſioni legis;

42. Projiciéntque eos in fornacem ignis: illic erit fletus, ſtridórque dentium.

43. Tunc juſti effulgebunt ut ſol, in regno patris ſui. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

44. Rurſus ſimile eſt regnum cœlorum theſauro occultato in agro, quem nactus quiſpiam, occuluit, & præ gaudio, quod accipit ex eo, ſubducit *ſeſe*, & omnia, quæ habet, vendit, emítque agrum illum.

45. Rurſus ſimile eſt regnum cœlorum cuipiam negotiatori, quærenti pulchras margaritas.

46. Qui nactus quandam magni pretii margaritam, abiit, & venundedit omnia, quæ habebat, & emit eam.

47. Rurſum ſimile eſt regnum cœlorum ſagenæ, jactæ in mare, & quæ res cujusvis generis coëgit.

48. Quam impletam *piſcatores* ſubduxerunt in littus: & ſedentes, quæ bona erant, in vaſa collegerunt, quæ verò putria extrà abjecerunt.

49. Ità erit in conſummatione ſeculi: prodibunt Angeli, & ſegregabunt malos è medio juſtorum;

50. Projiciéntque eos in caminum ignis: illic erit fletus, & ſtridor dentium.

51. Dicit eis Jeſus, intellexiſtis hæc omnia? Dicunt ei; Etiam Domine.

52. Ipſe verò dixit eis, Propterea omnis Scriba edoctus in regno cœlorum, ſimilis eſt cuipiam patri familias, qui profert è theſauro ſuo nova, & vetera.

53. Et factum eſt, quum finiſſet Jeſus parabolas iſtas, ut ſolveret illinc.

54. Et quum veniſſet in patriam ſuam, docuit eos in ſynagoga eorum; *adeo* ut percellerentur, ac dicerent; Unde huic ſapientia iſta, & virtutes?

55. Nónne iſte eſt ille fabri filius? nónne mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Jacobus, & Joſes, & Simon, & Judas?

56. Et ſorores ejus nónne omnes apud nos ſunt? unde igitur iſti hæc omnia?

57. Et offendebantur in eo. Jeſus autem dixit eis; Non eſt propheta inhonoratus, niſi in patria ſua, & domo ſua.

58. Neque edidit illic virtutes multas, propter incredulitatem eorum.

CAPUT XIV.

Herodis de Jeſu judicium: quare Johannes vinctus, & decollatus fuerit: miraculum quinque panum: fide ſedantur fluctus.

ILlo tempore audivit Herodes tetrarcha famam *de* Jeſu;

2. Et dixit pueris ſuis, iſte eſt Johannes ille Baptiſta: ipſe ſuſcitatus eſt ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.

3. Nam Herodes prehenſum Johannem vinxerat, & conjecerat in carcerem, propter Herodiadem, uxorem Philippi fratris ſui.

4. Dicebat enim ei Johannes: Non licet tibi eam habere.

5. Et quum cuperet eum occidere, timuerat turbam, quòd eum haberent ut prophetam.

6. Quum autem agerentur natalitia Herodis, ſaltaverat filia Herodiadis in medio & placuerat Herodi.

7. Unde cùm jurejurando ſpoponderat *ſe* daturum ei, quicquid petiiſſet.

8. Illa verò producta à matre ſua; Da mihi (inquit) hîc in patina caput Johannis Baptiſtæ.

9. Et contriſtatus fuerat Rex, ſed propter jusjurandum, & eos, qui ſimul accumbebant, juſſerat dari.

10. Et miſſo *carnifice* decollaverat Johannem in carcere.

11. Et allatum fuerat caput ejus in patina, datúmque puellæ; & *ipſa* obtulerat illud matri ſuæ.

12. Et quum acceſſiſſent diſcipuli ejus, ſuſtulerant corpus illius, illúdque ſepelierant: venerántque, & renunciaverant Jeſu.

13. *Hæc* igitur, quum audiſſet Jeſus, ſeceſſit illinc è navigio in deſertum locum privatim: & quum *hoc* audiſſet turba, pedibus ſequuta eſt eum ab urbibus.

14. Et egreſſus Jeſus, vidit multam turbam: & commiſeratione intimâ commotus eſt erga eos, ſanavítque eorum ægrotos.

15. Quum autem ſerum diei eſſet, adierunt eum diſcipuli ejus, dicentes; Deſertus eſt locus, & tempus jam præteriit: dimitte turbam, ut abeuntes in vicos, emant ſibi eſcas.

16. Jeſus autem dixit eis; Non habent neceſſe abire: date eis vos, quo veſcantur.

17. Ipſi verò dicunt ei; Non habemus hîc niſi quinque panes, & duos piſces.

18. Ipſe autem dixit, adferte mihi eos huc.

19. Et juſſâ turbâ per herbas diſcumbere,

acceptis

acceptis quinque illis panibus, ac duobus piscibus, suspiciens in cœlum, benedixit: & quum fregisset, dedit discipulis panes, discipuli verò turbæ.

20. Et comederunt omnes, & saturati sunt, sustuleruntque, quod superfuerat, fragmentorum duodecim cophinos plenos,

21. Qui autem ederant, fuere viri quasi quinquies mille, absque mulieribus, ac puerulis.

22. Et statim adegit Jesus discipulos suos inscendere in navigium, & præire sibi in ripam alteram, dum dimitteret turbam.

23. Dimissâ igitur turbâ ascendit in montem privatim ad orandum. Quum autem serum diei esset, solus erat illic.

24. Navigium verò jam in medio maris erat vexatum à fluctibus: nam ventus erat contrarius.

25. Quartâ autem noctis vigiliâ abiit ad eos Jesus, ambulans super mare:

26. Et eo viso super mare ambulante, discipuli turbati sunt, dicentes, Spectrum est: & præ metu clamârunt.

27. Sed statim loquutus est eis Jesus, dicens; Confidite: ego sum, ne timete.

28. Respondens autem ei Petrus, dixit; Domine, si tu es, jube me ad te venire super aquas.

29. Ipse verò dixit; Veni. Et quum descendisset è navigio Petrus, ambulavit super aquas, ut veniret ad Jesum.

30. Videns autem ventum validum, timuit: & quum cœpisset demergi, clamavit, dicens, Domine, serva me.

31. Statim verò Jesus extensâ manu apprehendit eum, dicitque ei; Exiguâ fide prædite, quid dubitâsti?

32. Et quum ipsi essent ingressi navigium, pacatus fuit ventus.

33. Qui autem erant in navigio, venientes, adoraverunt eum, dicentes; Verè Dei filius es.

34. Et quum trajecissent, venerunt in terram Gennesaret.

35. Et quum agnovissent eum viri loci illius, miserunt in totam circumjacentem illam regionem: & obtulerunt ei omnes malè affectos;

36. Et precabantur eum, ut solùm tangerent fimbriam pallii ipsius, & quotquot tetigerunt, liberati sunt.

CAPUT XV.

Incusantur Apostoli de non lotis manibus. Quid polluat hominem. Historia Chananææ, & septem panum cum piscibus.

TUnc quidam, *qui* Hierosolymis *advenerant* Scribæ, & Pharisæi, adierunt Jesum, dicentes;

2. Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? non enim lavant manus suas, quum edunt panem.

3. At ille respondens, dixit eis; Quare, & vos transgredimini mandatum Dei per traditionem vestram?

4. Nam Deus mandavit, dicens; Honora patrem tuum, & matrem: &, Qui maledixerit patri, aut matri, morte moriatur.

5. Vos autem dicitis; Quicunque dixerit patri, aut matri, Donum *est*, quocunque à me juvari posses, *insons erit*: & nequaquam honoraverit patrem suum, aut matrem suam.

6. Et irritum fecistis mandatum Dei per traditionem vestram.

7. Hypocritæ, bene de vobis prophetavit Esajas, dicens:

8. Appropinquat mihi populus hic ore suo, & labiis me honorat: cor autem eorum procul abest à me.

9. Sed frustrà me colunt, docentes doctrinas, *quæ sunt* mandata hominum.

10. Et advocatâ turbâ dixit eis; Audite, & intelligite.

11. Non quod ingreditur in os, polluit hominem, sed quod egreditur ex ore, hoc polluit hominem.

12. Tunc accedentes discipuli ejus, dixerunt ei; Nôsti Pharisæos audito isto sermone offensos fuisse?

13. Ipse verò respondens, dixit; Omnis planta, quam non plantavit pater ille meus cœlestis, eradicabitur.

14. Omittite illos: duces sunt cœci cœcorum: quòd si cœcus cœcum per viam duxerit, ambo in foveam cadent.

15. Respondens autem Petrus, dixit ei; Edissere nobis parabolam istam.

16. Jesus autem dixit; Adhuc, & vos intelligentiâ caretis?

17. Nondum intelligitis, quicquid ingreditur in os, in ventrem cedere, & in latrinam ejici?

18. Quæ autem proficiscuntur ex ore, ex ipso corde egrediuntur, & illa polluunt hominem.

19. Nam ex corde egrediuntur cogitationes malæ, cædes, adulteria, scortationes, furta, falsa testimonia, maledicta.

20. Hæc sunt, quæ polluunt hominem: illotis autem manibus vesci, non polluit hominem.

21. Et egressus illinc Jesus, secessit in partes Tyri, & Sidonis.

22. Et ecce, mulier Chananæa, à finibus illis egressa, clamitavit, dicens ei; Miserere mei Domine, fili David, filia mea malè à dæmonio vexatur.

23. Ille verò non respondit ei quicquam. Tunc accedentes discipuli ejus, rogarunt eum, dicentes; Dimitte eam: nam clamat post nos.

24. Ipse verò respondens, dixit; Non sum missus nisi ad oves perditas domûs Jisraëlis.

25. Illa autem venit, & adoravit eum, dicens; Domine, succurre mihi.

26. Ipse verò respondens, dixit; Non est bonum accipere panem liberorum, & objicere catellis.

27. Ipsa autem dixit; Etiam Domine: etenim catelli vescuntur micis, quæ cadunt è mensa dominorum suorum.

28. Tunc respondens Jesus, dixit ei; O mulier, magna *est* fides tua: fiat tibi ut vis. Et sanata fuit filia ejus ab eo momento.

29. Et digressus illinc Jesus, venit juxta mare Galilææ: & quum ascendisset in montem, sedit illic.

30. Tunc adiit eum turba multa, habens secum claudos, cœcos, mutos, mancos, & alios multos: & abjecerunt eos ad pedes Jesu: & sanavit eos:

31. *Adeò*

31. *Adeo* ut turba mirata ſit, quum videret mutos loquentes, mancos ſanos, claudos ambulantes, cœcos videntes: & glorificârunt Deum Jiſraëlis.

32. Jeſus autem advocatis diſcipulis ſuis dixit; Commoveor miſericordiâ erga turbam: quia jam triduum permanent apud me, & non habent, quo veſcantur: & dimittere eos jejunos nolo, ne viribus deficiant in via.

33. Tunc dicunt ei diſcipuli ejus, unde nobis in deſerto tot panes, ut ſaturemus turbam tantam?

34. Dicit igitur eis Jeſus; Quot panes habetis? Illi autem dixerunt; Septem, & paucos piſciculos.

35. Tunc juſſit turbam diſcumbere humi.

36. Et acceptis ſeptem illis panibus, ac piſcibus, quum gratias egiſſet, fregit, deditque diſcipulis ſuis: diſcipuli verò turbæ.

37. Comederúntque omnes, & ſaturati ſunt: & ſuſtulerunt, quod ſuperfuerat, fragmentorum ſeptem ſportas plenas.

38. Erant autem, qui comederant, quater mille viri, abſque mulieribus, & puerulis.

39. Tunc dimiſſa turbâ inſcendit in navigium: venítque in fines Magdala.

CAPUT XVI.

Cavendum à fermento Phariſæorum. Confeſſio Petri. Petra, & claves Eccleſiæ. Abnegatio ſui, & crux quàm neceſſaria.

ET quum acceſſiſſent Phariſæi, & Sadducæi, tentantes, rogârunt eum, ut ſignum è cœlo ſibi oſtenderet.

2. Ipſe verò reſpondens, dixit eis; Quando ſerum eſt diei, dicitis; ſerenitas *erit*, rubet enim cœlum.

3. Et manè; Hodie *erit* tempeſtas, rubet enim cœlum triſte. Hypocritæ, faciem quidem cœli nôſtis diſcernere, ſigna verò temporum illorum non poteſtis?

4. Gens mala, & adulterina ſignum requirit: ſed ſignum non dabitur ei, niſi ſignum illud Jonæ Prophetæ. Et relictis ipſis, abiit.

5. Et quum veniſſent diſcipuli ejus in ulteriorem ripam, obliti fuerant ſumere panes.

6. Jeſus autem dixit eis, Videte, & cavete à fermento Phariſæorum, & Sadducæorum.

7. Ipſi verò diſceptabant inter ſe, dicentes; Panes non ſumſimus.

8. *Id* autem, quum noſſet Jeſus, dixit eis; Quid diſceptatis inter vos, exiguâ fide præditi, quòd panes non ſumſiſtis?

9. Non animadvertitis, neque meminiſtis quinque illos panes *hominum* quinquies mille, & quot cophinos acceperitis?

10. Neque ſeptem illos panes quater mille *hominum*, & quot ſportas acceperitis?

11. Quomodo non animadvertitis me non dixiſſe vobis de pane, ut caveretis à fermento Phariſæorum & Sadducæorum?

12. Tunc intellexerunt eum non dixiſſe, ut caverent à fermento panis, ſed à fermento doctrinæ Phariſæorum, & Sadducæorum.

13. Quum veniſſet autem Jeſus in partes Cæſareæ, *quæ dicitur* Philippi, interrogavit diſcipulos ſuos, dicens; Quémnam eſſe me dicunt homines, Filium hominis?

14. Illi verò dixerunt; Alii quidem Johannem Baptiſtam, alii verò Eliam, alii verò Jeremiam, aut unum ex prophetis.

15. Dicit eis; Vos autem, quem me dicitis eſſe?

16. Reſpondens verò Simon Petrus, dixit; Tu es Chriſtus, Filius ille Dei viventis.

17. Tunc reſpondens Jeſus dixit ei, beatus es Simon Bar Jona: quia caro, & ſanguis *hæc* non retexit tibi, ſed Pater meus, qui eſt in cœlis.

18. Sed, & ego tibi dico; Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo meam Eccleſiam: & portæ inferorum non ſuperabunt eam.

19. Et tibi dabo claves regni cœlorum: & quicquid ligaveris in terra, erit ligatum in cœlis, & quicquid ſolveris in terra, erit ſolutum in cœlis.

20. Tunc interdixit diſcipulis ſuis, ut nemini dicerent, ſe eſſe Jeſum illum Chriſtum.

21. Ex eo tempore cœpit Jeſus indicare diſcipulis ſuis, oportere ſe abire Hieroſolymam, & multa pati à Senioribus, & primariis Sacerdotibus, & Scribis, & occidi, & tertio die ſuſcitari.

22. Et prehenſum eum Petrus, cœpit objurgare, dicens; Propitius tibi eſto, Domine: nequaquam erit tibi hoc.

23. At ille ſeſe convertens, dixit Petro; Abſcede à me ſatana, offendiculo es mihi: nam non ſapis, quæ *ſunt* Dei, ſed quæ *ſunt* hominum.

24. Tunc Jeſus dixit diſcipulis ſuis; Si quis vult ponè me venire, abdicet ſemet ipſum, & attollat crucem ſuam, ac ſequatur me.

25. Quiſquis enim voluerit animam ſuam ſervare, perdet eam: quiſquis autem perdiderit animam ſuam meâ causâ, inveniet eam.

26. Quid enim prodeſt cuipiam, ſi totum mundum lucratus fuerit, animâ verò ſuâ mulctetur? aut quam dabit quiſpiam compenſationem animæ ſuæ?

27. Futurum eſt enim, ut Filius hominis veniat cum gloria Patris ſui cum Angelis ſuis: & tunc reddet unicuique ſecundùm facta ipſius.

28. Amen dico vobis, ſunt quidam ex his, qui hîc adſtant, qui nequaquam guſtabunt mortem, uſque dum viderint Filium hominis venientem in regnum ſuum.

CAPUT XVII.

Transformatio Chriſti. Elias quis. Quæ vis fidei. Chriſtus prædicit paſſionem ſuam, & tributum ſolvit.

SExto verò pôſt die aſſumit Jeſus Petrum, ac Jacobum, & Johannem, fratrem ejus, & ſubducit eos privatim in montem ſublimem.

2. Transformatúſque eſt coram eis, & fulſit facies ejus ut ſol: veſtimenta autem ejus facta ſunt alba ut lux.

3. Et ecce, conſpecti ſunt eis Moſes, & Elias, cum eo colloquentes.

4. Reſpondens autem Petrus, dixit Jeſu; Domine, bonum eſt nos hîc eſſe: ſi vis, faciamus hîc tria tabernacula, tibi unum, & Moſi unum, & Eliæ unum.

5. Adhuc

5. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida inumbravit eos: & ecce vox è nube, dicens; Hic est Filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco: ipsum audite.
6. Et quum *hæc* audissent discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt vehementer.
7. Tunc accedens Jesus, tetigit eos, dixítque; Surgite, & ne timete.
8. Sublatis autem oculis suis, neminem viderunt, nisi Jesum solum.
9. Et quum descenderent de monte, mandavit eis Jesus, dicens; Nemini dixeritis, quod vidistis, usque quò filius hominis à mortuis resurgat.
10. Tunc interrogaverunt eum discipuli sui, dicentes; Quid igitur Scribæ dicunt, oportere, ut Elias primùm veniat?
11. Jesus autem respondens, dixit eis, Elias quidem veniet primùm, & restituet omnia:
12. Sed dico vobis, Eliam jam venisse, quem non agnoverunt, sed fecerunt ei, quæcunque voluerunt: ità futurum est, ut & filius hominis patiatur ab eis.
13. Tunc intellexerunt discipuli *eum* de Johanne Baptista *hæc* ipsis dixisse.
14. Et quum venissent ad turbam, adiit eum quidam, procidens ei ad genua;
15. Et dicens; Domine miserere filii mei, quoniam lunaticus est, & malè afficitur: nam sæpe cadit in ignem, & sæpe in aquam.
16. Et obtuli eum discipulis tuis, nec potuerunt eum sanare.
17. Respondens autem Jesus, dixit: O natio incredula, & perversa, quò usque tandem ero vobiscum? quò usque tandem tolerabo vos? adducite mihi eum huc.
18. Et increpavit dæmonium Jesus, exiítque illud ab eo: & sanatus est puer ab illo momento.
19. Tunc adeuntes discipuli Jesum privatim, dixerunt: Quare nos non potuimus illud ejicere?
20. Jesus autem dixit eis; Propter incredulitatem vestram: amen quippe dico vobis, si habeatis fidem, quantulum *est* granum sinapis, dicetis huic monti; Transgreditor hinc illuc & demigrabit: & nihil impossibile vobis erit.
21. Hoc verò genus *dæmoniorum* non egreditur nisi per precationem, & jejunium.
22. Versantibus autem ipsis in Galilæa, dixit eis Jesus; Futurum est, ut Filius hominis tradatur in manus hominum.
23. Et trucidabunt eum, sed tertio die suscitabitur. Et contristati sunt vehementer.
24. Quum autem venissent Capernaumum, venerunt ad Petrum, *ii* qui didrachma accipiunt, dixeruntque; Præceptor vester non solvit didrachma?
25. Dicit; Etiam. Et quum ingressus fuisset domum, prævenit eum Jesus, dicens; Quid tibi videtur Simon? Reges terræ, à quibus accipiunt tributa, sive censum? à filiis suis, an ab alienis?
26. Dicit ei Petrus, ab alienis. Ait ei Jesus; Nempe igitur liberi sunt filii.
27. Sed ne offendiculo simus eis, profectus ad mare, mitte hamum; & eum piscem, qui ascenderit primus, tolle: & aperto ore ejus invenies staterem: acceptum illum, da eis pro me, & pro te.

CAPUT XVIII.

Pueruli imitandi proponuntur: instituitur disciplina Ecclesiastica.

EO ipso tempore adierunt Jesum discipuli, dicentes; Quisnam maximus est in regno cœlorum?
2. Et quum advocâsset puerulum Jesus, statuit eum in medio eorum.
3. Et dixit, Amen dico vobis, nisi vos converteritis, & fiatis ut pueruli, nequaquam ingrediemini in regnum cœlorum.
4. Quisquis igitur submiserit sese, sicut *est* puerulus iste, is est maximus ille in regno cœlorum.
5. Et quisquis exceperit aliquem puerulum talem nomine meo, me excipit.
6. Quisquis autem offendiculo fuerit uni ex parvis istis, qui in me credunt, præstiterit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, ac demergatur in profundo maris.
7. Væ mundo ab offendiculis, necesse est enim, ut eveniant offendicula; verùm tamen væ homini illi, per quem offendiculum evenit.
8. Si verò manus tua, vel pes tuus facit, ut tu offendas, exscinde ea & abjice abs te: bonum est tibi ad vitam ingredi claudum, aut mancum *potiùs*, quàm duas manus, vel duos pedes habentem conjici in ignem illum æternum.
9. Et si oculus tuus facit, ut tu offendas, erue eum, & abjice abs te: bonum est tibi luscum ingredi in vitam *potiùs*, quàm duos oculos habentem conjici in gehennam ignis.
10. Videte, ne contemnatis aliquem ex parvis istis: Dico enim vobis, Angelos eorum in cœlis per omne *tempus* intueri faciem Patris mei, qui in cœlis est.
11. Venit enim filius hominis, ut servet quod perierat.
12. Quid vobis videtur? si fuerint alicui homini centum oves, & erraverit una ex iis, nónne relictis ipsis nonaginta novem, profectus in montes, quærit eam, quæ aberraverat?
13. Quòd si acciderit, ut inveniat eam, amen dico vobis, gaudet super ea magis, quàm super illis nonaginta novem, quæ non aberrarant.
14. Ità non vult Pater vester, qui in cœlis est, ut pereat ullus ex parvis istis.
15. Si verò peccaverit in te frater tuus, ito, & argue eum inter te, & ipsum solum: si te audierit, lucratus es fratrem tuum.
16. Sin verò te non audierit, assume tecum adhuc unum, aut duos, ut ex ore duorum, aut trium testium confirmetur res tota.
17. Quòd si neglexerit eos audire, dic Ecclesiæ: quòd si Ecclesiam audire neglexerit, sit tibi velut Ethnicus, & publicanus quispiam.
18. Amen dico vobis, quæcunque ligaveritis in terra, erunt ligata in cœlo: & quæcunque solveritis in terra, erunt soluta in cœlo.
19. Rursum dico vobis, si duo ex vobis consenserint in terra, de omni re, quam petierint, fiet eis à Patre meo, qui in cœlis est.
20. Ubi enim sunt duo, vel tres coacti in nomine meo; illic sum in medio eorum.

21. Tunc

21. Tunc audiens eum Petrus, dixit, Domine, quoties peccabit in me frater meus, & remittam ei? *an* usque septies?

22. Dicit ei Jesus, non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies.

23. Propterea simile est regnum cœlorum Regi, qui voluit conferre rationem cum servis suis.

24. Et quum cœpisset conferre, oblatus est ei quidam debitor decies mille talentorum.

25. Quum autem is non posset *hæc* reddere, jussit eum Dominus ejus venundari, & uxorem ejus, & liberos, & omnia, quæ habebat, & reddi *debitum*.

26. Procidens ergo servus ille, adorabat eum, dicens; Domine, cohibe iram adversùm me, & omnia tibi reddam.

27. Commotus autem intimâ commiseratione Dominus servi illius, dimisit eum, & mutuum remisit ei.

28. Egressus verò servus ille, invenit unum ex conservis suis, qui debebat ei centum denarios: & prehensum eum, suffocabat, dicens; Redde, quod debes.

29. Procidens ergo conservus ejus ad ejus pedes, precabatur eum, dicens; Cohibe iram adversùm me, & omnia reddam tibi.

30. Ille verò noluit: sed abiens, conjecit eum in carcerem, quóusque redderet debitum.

31. Quum autem vidissent conservi ejus, quæ facta fuerant, doluerunt vehementer, & quum venissent, declarârunt Domino suo omnia, quæ facta fuerant.

32. Tunc eo advocato, dominus ipsius dixit ei, Serve male, totum debitum illud remisi tibi, quia precatus es me:

33. Nónne oportuit, & te misereri conservi tui, ut & ego tui misertus sum?

34. Et iratus dominus ejus, tradidit eum tortoribus, usque quò redderet id omne, quod sibi debebatur.

35. Ità & Pater ille meus cœlestis faciet vobis, nisi remiseritis suo quisque fratri ex cordibus vestris lapsus eorum.

CAPUT XIX.

Jus divortii: distinguuntur Eunuchi: acceptantur pueruli: quid ad vitam promoveat, & quid impediat.

Et factum est, quum finiisset Jesus sermones istos, ut solveret è Galilæa, & venit in fines Judææ, secus Jordanem.

2. Et sequuta est eum turba multa, sanavítque eos illic.

3. Tunc adierunt eum Pharisæi, tentantes eum, & dicentes ei; Licétne homini dimittere uxorem suam quavis ex causa?

4. Ille verò respondens, dixit eis, Non legistis opificem ab initio fecisse masculum, & fœminam?

5. Et dixisse, Propterea derelinquet homo patrem, & matrem, & agglutinabitur uxori suæ: & qui duo *fuerant*, erunt una caro?

6. Itaque non ampliùs sunt duo, sed una caro: quod ergo Deus conjunxit, homo ne sejungat.

7. Dicunt ei, Cur ergo Moses mandavit dare libellum discessionis, & eam dimittere?

8. Dicit eis, Moses pro duritia cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: cæterùm à principio non fuit ità.

9. Dico autem vobis, quicunque dimiserit uxorem suam, nisi ob scortationem, & aliam duxerit, mœchatur, & qui dimissam duxerit, mœchatur.

19. Dicunt ei discipuli ejus, Si tale est negotium hominis cum uxore, non expedit uxorem ducere.

11. Ipse verò dixit eis, Non omnes sunt capaces hujus sermonis, sed ii, quibus datum.

12. Sunt enim eunuchi, qui ex matris utero nati sunt ità: & sunt eunuchi, qui castrati sunt ab hominibus: & sunt enunchi, qui se ipsos castrârunt propter regnum cœlorum. Qui potest capax esse *hujus rei*, capiat.

13. Tunc oblati sunt ei pueruli, ut manus eis imponeret, & precaretur: discipuli autem objurgârunt eos.

14. Jesus autem ait; Omittite istos puerulos, & ne prohibete eos ad me venire: talium est enim regnum cœlorum.

15. Et quum imposuisset eis manus, profectus est illinc.

16. Et ecce, quidam accedens dixit ei, Doctor bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam?

17. Ipse verò dixit ei, Cur me dicis bonum? nullus est bonus, nisi unus, *nempe* Deus. Si vis autem ad vitam ingredi, serva mandata.

18. Dicit ei, Quæ? Jesus autem dixit. Non occides. Non mœchaberis. Non furaberis. Non dices falsum testimonium.

19. Honora patrem tuum, & matrem. Et, diliges proximum tuum, ut te ipsum.

20. Dicit ei adolescens ille, Omnia hæc observavi à juventute mea: quo adhuc deficior?

21. Ait ei Jesus, Si vis perfectus esse, abi, vende, quæ tibi suppetunt, & da pauperibus: & habebis thesaurum in cœlo: & adesdum, sequere me.

22. Quum audisset autem adolescens ille hunc sermonem, abiit tristitiâ affectus; habebat enim bona multa.

23. Jesus autem dixit discipulis suis, Amen dico vobis, dives difficulter introibit in regnum cœlorum.

24. Rursum verò dico vobis, Facilius est camelum per foramen acûs transire, quàm divitem in regnum Dei introire.

25. *His* autem auditis discipuli ejus perculsi sunt valde, dicentes; Quis ergo potest servari?

26. Intuitus autem *eos* Jesus, dixit eis, Apud homines hoc impossibile est; apud Deum autem omnia possibilia sunt.

27. Tunc respondens Petrus, dixit ei, Ecce, nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te: quid ergo erit nobis?

28. Jesus autem dixit eis, Amen dico vobis, vos, qui sequuti estis me in regeneratione, quum sederit Filius hominis in throno gloriæ suæ, sedebitis vos etiam, *inquam*, in thronis duodecim, judicantes duodecim tribus Jisraëlis.

29. Et quisquis reliquerit domos, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros, causâ nominis mei, centuplicia accipiet, & vi-

tam æternam hæreditatis jure possidebit.

30. Multi autem primi, erunt ultimi; & ultimi primi.

CAPUT XX.

Ecclesia est vinea. Zebedæorum petitio enodatur, & cæci duo sanantur.

SImile enim est regnum cœlorum patrifamiliâs, qui exiit cum prima luce ad conducendos operarios, *quos mitteret* in vineam suam.

2. Pactus autem cum operariis denario in diem, misit eos in vineam suam.

3. Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos:

4. Et illis dixit, abite & vos in vineam, & quodcunque justum fuerit, dabo vobis.

5. Illi autem abierunt. Rursum egressus circa sextam, & nonam horam, fecit itidem.

6. Circa horam autem undecimam egressus, invenit alios stantes otiosos, ac dicit eis; Cur hîc statis totum diem otiosi?

7. Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit; Dicit eis, abite & vos in vineam: & quicquid fuerit justum, accipietis.

8. Quum autem serum diei esset, dicit dominus vineæ procuratori suo, voca operarios, & redde eis mercedem, exorsus ab ultimis usque ad primos.

9. Et quum venissent, qui circa undecimam horam *conducti fuerant*, acceperunt singuli denarium.

10. Quum venissent autem primi, existimârunt se plus esse accepturos: sed acceperunt ipsi quoque singuli denarium.

11. Sed quum accepissent, murmurabant adversùs patremfamiliâs.

12. Dicentes; Isti ultimi unam horam *opus* fecerunt, & eos æquales nobis fecisti, qui portavimus pondus diei, & æstum.

13. Ipse verò respondens dixit uni eorum, Amice, non facio tibi injuriam: nónne denario pactus es mecum?

14. Tolle, quod tuum est, & abi. Volo autem huic ultimo dare ut & tibi.

15. Annon licet mihi, quod volo facere in meis *rebus?* an oculus tuus malus est, quia ego bonus sum?

16. Sic ultimi, erunt primi; & primi ultimi: multi enim sunt vocati, pauci verò electi.

17. Et ascendens Jesus Hierosolymam, assumsit duodecim discipulos suos privatim in via, & dixit eis:

18. Ecce, ascendimus Hierosolyma, & Filius hominis tradetur primariis Sacerdotibus, ac Scribis, & condemnabunt eum morte:

19. Tradéntque eum gentibus, ut illudant, & flagellent, & crucifigant: sed tertiâ die resurget.

20. Tunc venit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans, & petens aliquid ab eo.

21. Ipse verò dixit ei, Quid vis? Ait ei, Dic, ut sedeant isti duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & alter ad sinistram in regno tuo.

22. Respondens autem Jesus, dixit, Nescitis quid petatis: potestis bibere poculum, quod ego bibiturus sum, & baptismate, quo ego baptizor, baptizari? Dicunt ei, Possumus.

23. Tunc dicit eis, Poculum quidem meum bibetis, & baptismate, quo ego baptizor, baptizabimini: sedere autem ad dexteram meam, & sinistram meam, non est meum dare, sed *dabitur*, quibus paratum est à Patre meo.

24. Et quum *hæc* audissent *alii* decem, indignati sunt de duobus fratribus.

25. Jesus autem, quum eos advocâsset, ait, Scitis principes gentium in eas dominari, & magnates potestatem exercere in eas.

26. Verùm non ità erit inter vos: sed quicunque voluerit inter vos magnus fieri, esto vester minister:

27. Et quicunque voluerit inter vos primus esse, sit vester servus.

28. Sicut Filius hominis non venit, ut sibi ministretur, sed ut ministret, détque animam suam *in* redemtionis pretium pro multis.

29. Egredientibus autem ipsis *urbe* Jericho, sequuta est eum turba multa.

30. Et ecce, duo cœci sedentes apud viam, quum audivissent Jesum præterire, clamârunt, dicentes; Miserere nostri, Domine, Fili Davidis.

31. Turba autem objurgabat eos, ut silerent: illi verò magis clamabant, dicentes; Miserere nostri, Domine, Fili Davidis.

32. Et quum substitisset Jesus, vocavit eos, & ait; Quid vultis, faciam vobis?

33. Dicunt ei, Domine, ut aperiantur oculi nostri.

34. Commiseratione autem intimâ commotus Jesus, tetigit oculos eorum; & statim visum receperunt oculi eorum, & *ipsi* sequuti sunt eum.

CAPUT XXI.

Pompa regalis Christi asinâ vecti, & læto Hosannâ excepti. Quis verè dicendus facere, quod pater vult.

ET quum appropinquâssent Hierosolymis, & venissent Bethphagen, ad montem olearum, tunc Jesus misit duos discipulos.

2. Dicens eis; Ite in vicum, qui vobis est ex adverso, & statim invenietis asinam ligatam, & pullum cum ea: solventes *eos*, adducite mihi.

3. Et si quis vobis aliquid dixerit, dicite; Domino his opus est: statim autem mittet eos.

4. Hoc autem totum factum est, ut impleretur, quod dictum est per Prophetam dicentem;

5. Dicite filiæ Sion, Ecce, Rex tuus venit tibi mitis, & insidens asinæ, ac pullo fœtui subjugis *asinæ*.

6. Profecti autem sunt discipuli, fecerúntque sicut imperârat eis Jesus.

7. Et adduxerunt asinam, & pullum, & eis imposuerunt vestimenta sua, & collocârunt *ipsum* super eâ.

8. Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii verò cædebant ramos ex arboribus, & sternebant in via.

9. Porrò turba, quæ præibat, & quæ sequebatur, clamabat, dicens; Hosanna, filio David: benedictus, qui venit in nomine Domini: hosanna, ô *qui es in cœlis*, altissimis.

10. Et quum introisset Hierosolymam, com-

commota est universa urbs, dicens: Quis est hic?

11. Turba autem dicebat; Hic est Jesus, ille Propheta, ortus Nazaretha, *urbe* Galilææ.

12. Et introivit Jesus in templum Dei, & ejecit omnes, qui vendebant, & qui emebant in templo: mensasque numulariorum, & cathedras vendentium columbas subvertit.

13. Et dixit eis, Scriptum est, Domus mea, domus precationis vocabitur: at vos fecistis eam speluncam latronum.

14. Tunc venerunt ad eum cœci, & claudi in templo, & sanavit eos.

15. Quum vidissent autem primarii Sacerdotes, & Scribæ miranda illa, quæ fecerat, & pueros clamantes in templo, & dicentes; Hosanna, filio David, indignati sunt.

16. Et dixerunt ei, audis, quid isti dicant? Jesus autem dixit eis, Etiam: nunquam legistis, ex ore infantium, & lactentium perfecisti laudem?

17. Et eis relictis abiit Bethaniam, extra urbem, & diversatus est illic.

18. Manè autem rediens in urbem, esuriit.

19. Et quum vidisset ficum quandam apud viam, venit ad eam, & nihil invenit in ea, nisi folia solùm: tunc dicit ei, Ne ampliùs ex te fructus nascitor in æternum. Et exaruit illico ficus.

20. Quum igitur hoc vidissent discipuli, mirati sunt, dicentes; Quomodo illico exaruit ficus?

21. Respondens autem Jesus ait eis, Amen dico vobis, si habueritis fidem, neque addubitaveritis, non solùm hoc, *quod factum est* ficui, facietis, verùm etiam, si monti isti dixeritis, Tollitor, & projicitor in mare, fiet:

22. Et quæcunque precando petieritis, si credideritis, accipietis.

23. Quum autem venisset in templum, primarii Sacerdotes, & Seniores populi eum docentem adierunt, dicentes: Quâ auctoritate facis ista? & quis tibi dedit istam auctoritatem?

24. Respondens verò Jesus, dixit eis, interrogabo vos & ego rem quandam; quam si dixeritis mihi, dicam & ego vobis, quâ auctoritate ista faciam:

25. Baptisma Johannis unde erat? è cœlo, an ex hominibus? At illi ratiocinabantur apud se, dicentes: Si dixerimus; E cœlo: dicet nobis, Quare ergo non credidistis ei.

26. Sin autem dixerimus, Ex hominibus, timemus turbam: omnes enim habent Johannem ut Prophetam.

27. Et respondentes Jesu, dixerunt, Nescimus. Ait eis & ipse, Nec ego vobis dicam, quâ auctoritate ista faciam.

28. Quid autem vobis videtur? Quidam habebat duos filios: & accedens ad priorem, dixit; Fili, abi, hodie operare in vinea mea.

29. Ille verò respondens, ait, Nolo: sed postea, quum resipuisset, abiit.

30. Et accedens ille ad secundum, dixit itidem: is verò respondens, ait, Ego *abeo* Domine. Sed non abiit.

31. Uter è duobus fecit, quod voluit *ejus* pater? Dicunt ei, Prior. Dicit eis Jesus, Amen dico vobis, publicani, & meretrices præeunt vobis in regnum Dei.

32. Venit enim ad vos Johannes viâ justitiæ, & non credidistis ei: publicani verò, & meretrices crediderunt ei. Vos autem, qui *hoc* vidistis, non resipuistis postea, ut ei crederetis.

33. Aliam parabolam audite: Fuit quidam paterfamiliâs, qui plantavit vineam, & sepem circumposuit ei, foditque in ea torcular, & ædificavit turrim, & elocavit eam agricolis: ac peregrè profectus est.

34. Quum autem tempus fructuum appropinquâsset, misit servos suos ad agricolas, ut ejus fructus perciperent.

35. Agricolæ verò captis ejus servis, alium quidem cæciderunt, alium verò trucidârunt, alium autem lapidârunt.

36. Rursum misit alios servos, plures prioribus, & fecerunt eis itidem.

37. Postremò autem misit ad eos filium suum, dicens; Reverebuntur filium meum.

38. Agricolæ verò viso filio, dixerunt inter se, iste est hæres, adeste, trucidemus eum, & obtineamus hæreditatem ejus.

39. Et captum eum ejecerunt extra vineam, & trucidârunt.

40. Quum igitur venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?

41. Dicunt ei, malos ipsos malè perdet: & vineam suam elocabit aliis agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis.

42. Dicit eis Jesus, nunquam legistis in scripturis, Quem lapidem reprobârunt ædificantes, is factus est caput anguli: A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?

43. Propterea dico vobis, tolletur à vobis regnum Dei, & dabitur genti, quæ ferat ejus fructus.

44. Porrò, qui ceciderit ad lapidem istum, confringetur: super quem verò ceciderit, dissipabit eum.

45. Et quum audissent primarii Sacerdotes, ac Pharisæi parabolas ejus, cognoverunt *hæc* de se dici.

46. Et quum studerent eum prehendere, timuerunt turbam, quoniam ut Prophetam eum habebat.

CAPUT XXII.

Nuptiarum parabola. Gentium vocatio. Quæstiones de censu Cæsaris, de resurrectione, & mandato maximo. Messias quis.

Tunc respondens Jesus, rursum loquutus est eis per parabolas, dicens;

2. Simile est regnum cœlorum cuidam Regi, qui fecit nuptias filio suo:

3. Et misit servos suos, qui vocarent vocatos ad nuptias: sed noluerunt venire.

4. Rursus misit alios servos, dicens; Dicite vocatis, Ecce, prandium meum paravi, tauri mei, & altilia mactata sunt, & omnia parata: adeste ad nuptias.

5. Illi autem, quum *hoc* neglexissent, abierunt, alius quidem in agrum suum, alius verò ad mercaturam suam.

6. Reliqui verò prehensos servos ejus, contumeliis affecerunt, & trucidârunt.

7. Rex autem, quum *hoc* audisset, iratus est, & missis copiis suis, perdidit homicidas illos, & urbem eorum incendit.

8. Tunc dicit servis suis, Nuptiæ quidem

paratæ ſunt : ſed, qui vocati fuerant, non erant digni.

9. Ite ergo ad compita viarum, & quoſcunque inveneritis, vocate ad nuptias.

10. Et egreſſi ſervi illi in vias, congregârunt omnes, quos invenerunt, malos pariter, ac bonos : & impletæ ſunt nuptiæ convivis.

11. Ingreſſus autem Rex, ut ſpectaret convivas, vidit illic quendam non indutum veſte nuptiali.

12. Tunc dicit ei, Amice, quomodo huc introiſti non habens veſtem nuptialem? At illi os occluſum eſt.

13. Tunc dicit Rex miniſtris, Ligatis pedibus, & manibus ejus, tollite eum, & ejicite in tenebras extimas : illic erit fletus, & ſtridor dentium.

14. Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.

15. Tunc profecti Phariſæi, conſilium ceperunt, ut illaquearent eum in ſermone :

16. Itaque mittunt ad eum diſcipulos ſuos cum Herodianis, dicentes; Præceptor, ſcimus te veracem eſſe, & viam Dei in veritate docere, nec quenquam curare : non enim reſpicis ad perſonam hominum.

17. Dic ergo nobis, quid tibi videtur? licet cenſum dare Cæſari, ánnon?

18. Cognitâ autem Jeſus malitiâ eorum, ait, Quid me tentatis, hypocritæ?

19. Oſtendite mihi numiſma cenſûs. Ipſi verò obtulerunt ei denarium.

20. Tunc dicit eis, Cujus eſt imago iſta, & inſcriptio?

21. Dicunt ei, Cæſaris : Tunc dicit eis, Reddite ergo, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari, & quæ ſunt Dei, Deo.

22. Quum igitur *hoc* audiſſent, mirati ſunt : & omiſſo eo abierunt.

23. In illo die adierunt eum Sadducæi, qui dicunt non eſſe reſurrectionem; & interrogârunt eum.

24. Dicentes; Præceptor, Moſes dixit, Si quis mortuus fuerit, non habens filios, ejus frater ducet affinitatis jure uxorem ejus, & ſuſcitabit ſobolem fratri ſuo.

25. Fuerunt autem apud nos ſeptem fratres; & primus uxore ductâ obiit : & quum non haberet ſemen, reliquit uxorem ſuam fratri ſuo.

26. Similiter etiam ſecundus, & tertius, uſque ad illos ſeptem.

27. Poſt omnes autem mortua eſt & mulier.

28. In reſurrectione ergo, cujus ex illis ſeptem erit uxor? omnes enim habuerunt eam.

29. Reſpondens autem Jeſus, dixit eis, Erratis, neque ſcripturas ſcientes, neque potentiam Dei.

30. Nam in reſurrectione, neque uxores ducunt, neque nuptum dantur, ſed ſunt ut Angeli Dei in cœlo.

31. De reſurrectione verò mortuorum non legiſtis, quod vobis dictum eſt à Deo, dicente;

32. Ego ſum Deus Abrahami, & Deus Iſaaci, & Deus Jacobi? Deus non eſt Deus mortuorum, ſed viventium.

33. Et quum *hoc* audiſſet turba, perculſa eſt ſuper doctrinâ ipſius.

34. Phariſæi verò, quum *eum* audiſſent os occluſiſſe Sadducæis, coacti ſunt in unum :

35. Tunc interrogavit *eum* quidam ex ipſis Legis interpres, tentans eum, & dicens;

36. Præceptor, quod eſt mandatum magnum in lege?

37. Jeſus autem dixit ei, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua.

38. Iſtud eſt primum, & magnum mandatum.

39. Secundum autem ſimile eſt huic, Diliges proximum tuum ut te ipſum.

40. Ab iſtis duobus mandatis tota Lex, & Prophetæ pendent.

41. Coactis autem Phariſæis, interrogavit eos Jeſus.

42. Dicens; Quid vobis videtur de Chriſto illo? cujus filius eſt? Dicunt ei, Davidis.

43. Dicit eis, Quomodo ergo David per Spiritum vocat eum Dominum, dicens;

44. Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam, uſque dum poſuero inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum?

45. Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus eſt?

46. Et nemo poterat ei reſpondere quicquam : neque auſus fuit quiſquam ab illo die ampliùs illum interrogare.

CAPUT XXIII.

Doctrina, & vita Phariſæorum graphicè à Chriſto depicta.

TUnc Jeſus loquutus eſt turbæ, & diſcipulis ſuis,

2. Dicens; In cathedra Moſis ſedent Scribæ, & Phariſæi :

3. Omnia ergo, quæ dixerint vobis, ut ſervetis, ſervate, & facite, ſed ſecundùm opera eorum ne facite; dicunt enim, & non faciunt.

4. Ligant enim onera gravia, difficiliáque portatu, & imponunt in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea movere.

5. Omnia verò opera ſua faciunt, ut ſpectentur ab hominibus : dilatant enim phylacteria ſua, & producunt fimbrias palliorum ſuorum.

6. Amántque primos accubitus in cœnis, & primos conſeſſus in conventibus :

7. Et in foris ſalutationes, & vocari ab hominibus Rabbi, Rabbi.

8. Vos autem ne vocamini Rabbi : unus eſt enim doctor veſter, *nempe* Chriſtus : omnes autem vos fratres eſtis.

9. Et patrem veſtrum ne *quenquam* vocate in terra : unus eſt enim Pater veſter, qui in cœlis eſt.

10. Nec vocemini doctores : unus enim veſter eſt doctor, *nempe* Chriſtus.

11. Sed qui maximus eſt veſtrûm, ſit miniſter veſter.

12. Porrò, qui ſeſe extollet, deprimetur : & qui ſeſe deprimit, extolletur.

13. Sed væ vobis Scribæ, & Phariſæi, hypocritæ, quoniam præcluditis regnum cœlorum hominibus : vos enim non introitis, nec introeuntes ſinitis introire.

14. Væ vobis Scribæ, & Phariſæi, hypocritæ, quoniam exeditis domos viduarum, ídque in ſpeciem utentes longis precibus :

pro-

propterea auferetis graviorem condemnationem.

15. Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, quoniam circumitis mare, & terram, ut faciatis unum proselytum: & quum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplo magis, quàm vos *sitis*.

16. Væ vobis duces cœci, qui dicitis, Quisquis juraverit per templum, nihil est: quicunque autem juraverit per aurum templi, reus est.

17. Stulti, & cœci, utrum enim majus est aurum, an templum, quod sanctificat aurum?

18. Et, quisquis juraverit per altare, nihil est: quicunque autem juraverit per donum, quod est super ipsum, reus est.

19. Fatui ac cœci, utrum enim majus est, munus, an altare, quod sanctificat munus?

20. Qui ergo juraverit per altare, jurat per ipsum, & per omnia, quæ super illud sunt.

21. Et qui juraverit per templum, jurat per ipsum, & per eum, qui habitat in eo.

22. Et qui juraverit per cœlum, jurat per thronum Dei, & per eum, qui sedet super ipsum.

23. Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ; qui decimatis mentham, & anethum, & cuminum, & omittitis, quæ graviora sunt Legis, judicium, & misericordiam, ac fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere.

24. Duces cœci qui percolatis culicem: camelum autem deglutitis.

25. Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui purgatis exteriorem poculi, patinæque partem, intus autem *illa* plena sunt rapinâ, & intemperantiâ.

26. Pharisæe cœce, purga primùm, quod est intrà poculum, & patinam, ut id quoque, quod extrà est, purum fiat.

27. Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui assimiles estis sepulchris dealbatis, quæ extrà quidem apparent speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, omníque immunditiâ.

28. Ità & vos extrà quidem apparetis hominibus justi, intus autem pleni estis hypocrisi, & iniquitate.

29. Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulcra Prophetarum, & ornatis monumenta justorum.

30. Et dicitis, Si fuissemus temporibus patrum nostrorum, non fuissemus eorum socii in cæde Prophetarum.

31. Itaque testamini adversùs vósmet ipsos, vos esse filios eorum, qui Prophetas occiderunt.

32. Vos quoque complete mensuram patrum vestrorum.

33. Serpentes, progenies viperarum, quomodo effugere possitis condemnationem gehennæ?

34. Propterea ecce, ego mitto ad vos Prophetas, & sapientes, & scribas, & ex ipsis *nonnullos* trucidabitis, & crucifigetis: & ex ipsis nonnullos flagellabitis in conventibus vestris, & persequemini oppidatim.

35. Ut veniat super vos omnis sanguis justus, effusus super terram, à sanguine Abel justi, usque ad sanguinem Zachariæ, filii Barachiæ: quem occidistis inter templum, & altare.

36. Amen dico vobis, venient hæc omnia super ætatem istam.

37. Jerusalem, Jerusalem, trucidatrix Prophetarum, & lapidatrix eorum, qui ad te missi sunt; quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas; & noluistis?

38. Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.

39. Dico enim vobis, nequaquam me videbitis ab hoc tempore, usquedum dicatis, Benedictus, qui venit in nomine Domini.

CAPUT XXIV.

Signa excidii Hierosolymorum pariter, & finis hujus seculi.

ET egressus Jesus è templo, abibat: & accesserunt discipuli ejus, ut ostenderent ei ædificia templi.

2. Jesus autem dixit eis, Nónne videtis hæc omnia? Amen dico vobis, non relinquetur hîc lapis super lapidem, qui non dissolvatur:

3. Sedente autem eo in monte olearum, adierunt eum discipuli privatim, dicentes; Dic nobis, quando hæc erunt, & quod *erit* signum adventûs tui, & consummationis seculi?

4. Et respondens Jesus, dixit eis, Videte ne quis vos seducat.

5. Multi enim venient sub nomine meo, dicentes, Ego sum Christus ille, multósque seducent.

6. Futurum est autem, ut audiatis bella, & rumores bellorum: videte, ne turbemini: oportet enim omnia *hæc* fieri, sed nondum erit finis.

7. Insurget enim gens in gentem, & regnum in regnum: & erunt fames, & pestilentiæ, & terræ motus singulis locis.

8. Hæc autem omnia principium *erunt* dolorum *partûs*.

9. Tunc tradent vos afflictioni, & trucidabunt vos; & eritis exosi omnibus gentibus propter nomen meum.

10. Et tunc offendentur multi, & alius alium prodet, & odio habebit alius alium.

11. Et multi pseudoprophetæ exorientur, ac seducent multos.

12. Et quoniam multiplicata erit iniquitas, refrigescet charitas multorum.

13. Sed qui sustinuerit ad finem usque, is servabitur.

14. Et prædicabitur istud Evangelium regni in toto terrarum orbe; ut sit testimonio omnibus gentibus; & tunc veniet finis.

15. Quum ergo videritis abominationem illam vastatricem, quæ dicta est per Danielem Prophetam, positam in loco sancto: (qui legit, animadvertat.)

16. Tunc, qui in Judæa *fuerint*, fugiant in montes.

10. Qui in solario, non descendat, ut sumat quicquam è domo sua.

18. Et qui in agro, non revertatur retrò ut sumat vestimenta sua.

19. Væ autem prægnantibus, & lactantibus per illos dies.

20. Orate verò, ne fiat fuga vestra hyeme neque sabbatho.

 21. Erit

21. Erit enim tunc afflictio magna, qualis facta non fuit à principio mundi ad hoc usque tempus, neque unquam fiet.

22. Et nisi decurtati fuissent dies illi, periret omnis caro, sed propter electos decurtabuntur dies illi.

23. Tunc, si quis vobis dixerit, Ecce, hîc Christus, aut hîc; ne credite:

24. Excitabuntur enim pseudochristi, & pseudoprophetæ, & edent signa magna, & miracula; ità ut seducant (si fieri possit) etiam electos.

25. Ecce, prædixi vobis.

26. Itaque, si dixerint vobis, Ecce, in deserto est; ne egredimini. Ecce, in conclavibus, ne credite.

27. Sicut enim fulgur exit ab oriente, & apparet usque in occidentem, ità etiam erit adventus Filii hominis.

28. Ubicunque enim fuerit cadaver, illuc congregabuntur aquilæ.

29. Statim autem post compressionem dierum illorum Sol obscurabitur, nec dabit Luna splendorem suum, & stellæ cadent è cœlo, & potestates cœlorum concutientur.

30. Tunc apparebit signum Filii hominis in cœlo; & tunc omnes tribus terræ plangent, & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum potentia, & gloria multa.

31. *Is* verò mittet Angelos suos cum tubæ voce magnâ, & cogent electos ejus à quatuor ventis, à cœlorum extremo, ad eorum extremum.

32. A ficu autem discite parabolam: quum jam ramus ejus tener fit, & folia germinat, nôstis propè esse æstatem:

33. Ita & vos, quum videritis hæc omnia, scitote *illum* propè esse *&* ad fores.

34. Amen dico vobis, nequaquam præterierit ætas hæc, usquedum omnia ista facta sint.

35. Cœlum, & terra præteribunt: sermones autem mei nequaquam præteribunt.

36. De die autem illo, & horâ nemo scit, ne Angeli quidem cœlorum: sed Pater meus solus.

37. Sicut autem *erant* dies Noæ, ità erit & adventus Filii hominis.

38. Sicut enim diebus, qui præcesserunt diluvium, edebant, & bibebant, uxores ducebant, & nuptum dabant, ad eum usque diem, quo ingressus est Noë in arcam:

39. Nec agnoverunt diluvium, usque dum venisset, & sustulisset omnes: ità erit & adventus Filii hominis.

40. Tunc duo erunt in agro: unus accipietur, & alter relinquetur.

41. Duæ molentes in pistrino, una accipietur, & altera relinquetur.

42. Vigilate ergo, nescitis enim, quâ horâ Dominus vester venturus sit.

43. Illud autem scitote; si sciret pater familias, quâ vigiliâ fur venturus sit, vigilaret, nec sineret perfodi domum suam.

44. Propterea, & vos estote parati: quia, quâ horâ non putatis, Filius hominis venturus est.

45. Quis igitur est fidelis servus, & prudens, quem præfecit Dominus famulitio suo, ut det illis alimentum in tempore?

46. Beatus servus ille, quem, quum venerit Dominus ejus, invenerit ità facientem.

47. Amen dico vobis, omnibus, quæ sibi suppetunt, præficiet eum.

48. Quòd si dixerit servus ille malus in corde suo: Differt dominus meus adventum:

49. Cœperítque verberare conservos, quin etiam edere, & bibere cum ebriis:

50. Veniet dominus servi illius, die, quo non exspectat, & horâ quâ non novit.

51. Et separabit eum, ac partem ei assignabit cum hypocritis: illic erit fletus, & stridor dentium.

CAPUT XXV.

Decem Virgines, talenta, & processus ultimi judicii.

TUnc erit simile regnum cœlorum decem virginibus, quæ sumtis lampadibus suis, exierunt in occursum sponsi.

2. Quinque autem ex eis erant prudentes, & quinque fatuæ.

3. Quæ erant fatuæ, sumtis lampadibus suis, non ceperant oleum secum:

4. Prudentes verò ceperant oleum in vasis suis unà cum suis lampadibus.

5. Morante autem sponso, nictârunt omnes, ac dormierunt.

6. Mediâ verò nocte clamor ortus est, *dicentium*; Ecce sponsus venit, exite in occursum ejus.

7. Tunc surrexerunt omnes illæ virgines, & adornârunt lampades suas.

8. Fatuæ verò prudentibus dixerunt, Date nobis ex oleo vestro: quia lampades nostræ extinguuntur.

9. Responderunt autem prudentes illæ, dicentes; *Nequaquam*, ne non sufficiat nobis, & vobis: ite verò potiùs ad eos, qui vendunt, & ipsæ vobis emite.

10. Quum autem abirent emtum, venit sponsus: & quæ paratæ erant, introiverunt cum eo ad nuptias: clausáque est janua.

11. Postea verò veniunt, & reliquæ virgines, dicentes; Domine, Domine, aperi nobis.

12. Ipse verò respondens, ait, Amen dico vobis, non novi vos.

13. Vigilate itaque, quia neque illum diem, neque illam horam scitis, quâ Filius hominis veniet.

14. *Ità* enim *est*, ut *quum* quispiam peregrè proficiscens, vocavit servos suos, & tradidit eis, quæ sibi suppetebant:

15. Et huic quidem dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum: unicuique secundùm ipsius facultatem; & peregrè profectus est statim.

16. Profectus autem, qui quinque talenta acceperat, negotiatus est ex iis; & fecit altera quinque talenta.

17. Itidem & qui duo acceperat; lucratus est & ipse altera duo.

18. Qui autem unum acceperat, abiit, & defodit *illud* in terram, & occultavit pecuniam domini sui.

19. Post multum verò tempus venit dominus servorum illorum, & confert rationem cum eis.

20. Tunc accedens is, qui quinque talenta acceperat, attulit altera quinque talenta, dicens;

dicens; Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce, altera quinque talenta lucratus sum ex iis.

21. Dixit autem ei Dominus ejus, Bene *est*, serve bone, & fidelis; in exiguo fuisti fidelis, super multa te constituam, ingredere in gaudium Domini tui.

22. Accedens autem, & qui duo talenta acceperat, ait, Domine, duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo lucratus sum ex iis.

23. Ait ei Dominus ejus, Bene *est*, serve bone, & fidelis; in exiguo fuisti fidelis, super multa te constituam: ingredere in gaudium Domini tui.

24. Accedens autem, & qui unum talentum acceperat, ait, Domine, noveram te hominem durum esse, qui metas, ubi non sevisti, & inde cogas, ubi non sparsisti:

25. Itaque timens abii, & occultavi talentum tuum in terra; ecce, habes, quod tuum est.

26. Respondens autem Dominus ejus, dixit ei, Serve male, & ignave, sciebas me metere, ubi non sevi, & inde cogere, ubi non sparsi;

27. Oportuit ergo te tradere pecuniam meam mensariis: & ego, quum venissem, recepissem meum cum fœnore.

28. Tollite ergo ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta.

29. (Omni enim, qui habet, dabitur, & *is* exuberabit: qui verò non habet, etiam quod habet, tolletur ab eo.)

30. Et inutilem servum ejicite in tenebras illas extimas: illic erit fletus, & stridor dentium.

31. Quum autem venerit Filius hominis cum gloria sua, & omnes S. Angeli cum eo, tunc sedebit in throno gloriæ suæ.

32. Et cogentur coram eo omnes gentes, & separabit eos, alteros ab alteris, ut pastor separat oves ab hœdis.

33. Et statuet oves quidem ad dexteram suam, hœdos autem ad sinistram.

34. Tunc dicet Rex iis, qui ad dexteram ipsius *erunt*, Adeste benedicti Patris mei, possidete regnum, paratum vobis à jacto mundi fundamento.

35. Esurivi enim, & dedistis mihi, *quo* vescerer: sitivi, & dedistis mihi potum: hospes eram, & collegistis me:

36. Nudus, & amicivistis me: ægrotavi, & invisistis me: in carcere eram, & venistis ad me.

37. Tunc respondebunt ei justi, dicentes; Domine, quando te vidimus esurientem, & aluimus? aut sitientem, & dedimus tibi potum?

38. Quando autem te vidimus hospitem, & collegimus te? aut nudum, & amicivimus?

39. Aut quando te vidimus ægrotum, & aut in carcere, & venimus ad te?

40. Et respondens Rex, dicet eis, Amen dico vobis, quatenus id fecistis uni ex istis fratribus meis minimis, mihi fecistis.

41. Tunc dicet etiam iis, qui ad sinistram *erunt*; Execrati, abite à me in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & angelis ejus.

42. Esurivi enim, & non dedistis mihi, *quo* vescerer: sitivi, & non dedistis mihi potum:

43. Hospes eram, & non collegistis me: nudus, & non amicivistis me: ægrotus, & in carcere *eram*, & non invisistis me.

44. Tunc ipsi quoque respondebunt ei, dicentes; Domine, quando te vidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut ægrotum, aut in carcere, & non ministravimus tibi?

45. Tunc respondebit eis, dicens; Amen dico vobis, quatenus *id* non fecistis uni ex istis minimis, nec mihi fecistis.

46. Et abibunt isti ad supplicium æternum: justi verò ad vitam æternam.

CAPUT XXVI.

Προπάθεια Christi, & institutio S. Cœnæ.

Et factum est, quum finisset Jesus omnes istos sermones, dixit discipulis suis;

2. Scitis post biduum Pascha fore, & Filius hominis prodetur, ut crucifigatur.

3. Tunc coacti sunt primarii Sacerdotes, & Scribæ, & Seniores populi in aulam Pontificis maximi, qui dicebatur Cajaphas.

4. Et simul consultârunt, ut Jesum dolo prehenderent, & trucidarent.

5. Dicebant autem, Non in festo, ne tumultus fiat in populo.

6. Quum autem Jesus esset in Bethania in domo Simonis leprosi.

7. Venerat ad eum mulier, habens alabastrum unguenti gravis pretii, & effuderat in caput ipsius accumbentis.

8. *Hoc* autem videntes discipuli ejus, indignati sunt, dicentes; Quorsum perditio hæc?

9. Potuit enim istud unguentum venire magno, & dari pauperibus.

10. Quum autem hoc cognovisset Jesus, ait eis, Quid molestiam exhibetis isti mulieri? opus enim bonum operata est erga me.

11. Semper enim pauperes habebitis vobiscum; me verò non semper habebitis:

12. Quòd enim hæc unguentum hoc injecit corpori meo, ad funerandum me fecit.

13. Amen dico vobis, Ubicunque prædicatum fuerit hoc Evangelium in toto mundo, etiam, quod hæc fecit, dicetur ad memoriam ipsius.

14. Tunc profectus unus ex duodecim, qui dicebatur Judas Iscariotes, ad primarios Sacerdotes:

15. Ait eis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? ipsi verò appenderunt ei triginta argenteos *nummos*.

16. Et ex eo tempore quærebat opportunitatem ad eum prodendum.

17. Primo autem die azymorum accesserunt discipuli ad Jesum, dicentes ei; Ubi vis paremus tibi ad edendum Pascha?

18. Ipse verò dixit, Abite in urbem ad quendam, & dicite ei, Præceptor dicit: Tempus meum propè est, apud te faciam Pascha cum discipulis meis.

19. Et fecerunt discipuli, sicut præceperat eis Jesus: & paraverunt Pascha.

20. Quum autem serum diei esset, discubuit cum duodecim.

21. Et edentibus ipsis, dixit, Amen dico vobis, unus vestrum me prodet.

22. Tunc contristati vehementer, cœperunt singuli eorum ipsi dicere; Num ego *is* sum, Domine?
23. Ipse verò respondens, ait, Qui intingit mecum manum in catino, is me prodet.
24. Filius quidem hominis abit, sicut scriptum est de eo: væ autem homini illi, per quem Filius hominis proditur: bonum erat homini illi, si natus non fuisset.
25. Respondens autem Judas, qui prodebat eum, dixit, Num *is* ego sum, Rabbi? Dicit ei, Tu dixisti.
26. Edentibus autem eis, Jesus, quum accepisset panem, & benedixisset, fregit *eum*, deditque discipulis, & ait, accipite, comedite: hoc est corpus meum.
27. Et accepto poculo, ac gratiis actis dedit eis, dicens; Bibite ex eo omnes.
28. Hoc est enim sanguis meus, novi fœderis, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum.
29. Dico autem vobis, Non bibam ab hoc tempore ex hoc fructu vitis, usque ad diem illum, quum ipsum bibam vobiscum novum in regno Patris mei.
30. Et quum hymnum cecinissent; exierunt in montem Olearum.
31. Tunc dicit eis Jesus, Omnes vos istâ nocte offendemini in me: scriptum est enim, Percutiam pastorem, & dispergentur oves gregis.
32. Postquam autem suscitatus fuero, præibo vobis in Galilæam.
33. Respondens verò Petrus, dixit ei, Etiamsi omnes offendantur in te, ego nunquam offendar.
34. Dixit ei Jesus, Amen dico tibi, istâ nocte antequam gallus vocem mittat, ter me abnegabis.
35. Dicit ei Petrus, Etiamsi oportuerit me mori tecum, non te abnegabo. Similiter & omnes discipuli dixerunt.
36. Tunc venit Jesus cum eis in locum, qui dicitur Gethsemane: & dicit discipulis, Sedete hîc, usque quò profectus precatus fuero illic.
37. Et assumto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœpit contristari, & gravissimè angi.
38. Tunc dicit eis Jesus, Undiquaque tristis est anima mea usque ad mortem: manete hîc, & vigilate mecum.
39. Et progressus paululùm, procidit in faciem suam, precans, & dicens; Pater mi, si possibile est, abeat à me poculum istud: veruntamen non ut ego volo, sed ut tu.
40. Tunc venit ad discipulos, & reperit eos dormientes: & dicit Petro, Itáne non potuistis unam horam vigilare mecum?
41. Vigilate, & orate, ne introeatis in tentationem: spiritus quidem est promtus, sed caro infirma.
42. Rursum secundò abiit, & precatus est, dicens; Pater mi, si non potest hoc poculum abire à me, quin bibam ipsum, fiat voluntas tua.
43. Et quum venisset, reperit eos rursum dormientes: erant enim oculi eorum gravati.
44. Et relictis eis, rursum abiit: & precatus est tertiò, eundem sermonem loquutus.
45. Tunc venit ad discipulos suos, & dicit eis, Dormite, quod superest, & requiescite: ecce, appropinquavit hora illa, & Filius hominis proditur in manus peccatorum.
46. Surgite, eamus: ecce appropinquavit, qui me prodit.
47. Et adhuc eo loquente, ecce, Judas, unus ex duodecim, venit, & cum eo turba multa cum gladiis, & fustibus, à primariis sacerdotibus, & Senioribus populi.
48. Is verò, qui prodebat eum, dederat eis signum, dicens; Quem osculatus fuero, is est, prehendite eum.
49. Itaque statim, quum venisset ad Jesum, dixit: Ave Rabbi. Et deosculatus est eum.
50. At Jesus dixit ei, Amice, quorsum ades? Tunc accesserunt, & manus injecerunt in Jesum, & prehenderunt eum.
51. Et ecce, unus ex iis, qui *erant* cum Jesu, extensâ manu distrinxit gladium suum: & percusso servo Pontificis maximi, abstulit auriculam ejus.
52. Tunc ait ei Jesus, Converte gladium tuum in locum suum: quicunque enim acceperint gladium, gladio peribunt.
53. An putas me non posse nunc precari Patrem meum, qui huc sistat mihi plures, quàm duodecim legiones Angelorum?
54. Quomodo ergo implerentur Scripturæ, *quæ dicunt*, sic oportere fieri?
55. In illa hora dixit Jesus turbæ, ut adversùs latronem exivistis cum gladiis, & fustibus; ut comprehenderetis me: quotidie apud vos sedebam, docens in templo, nec prehendistis me.
56. Hoc autem totum factum est, ut implerentur scripturæ Prophetarum. Tunc discipuli omnes, relicto eo fugerunt.
57. Illi verò prehensum Jesum, abduxerunt ad Cajapham, Pontificem maximum, ubi Scribæ, & Seniores coacti erant.
58. Petrus autem sequebatur eum è longinquo, usque in aulam Pontificis maximi, & ingressus intrò, sedebat cum ministris, ut videret finem.
59. Primarii verò Sacerdotes, & Seniores, & totus consessus quærebant falsum testimonium contra Jesum, ut eum morte afficerent:
60. Et non invenerunt; etiam, quum multi falsi testes accessissent, non invenerunt: Postremò verò advenientes duo falsi testes,
61. Dixerunt; Iste dixit, Possum destruere templum Dei, & triduo ipsum ædificare.
62. Et quum exsurrexisset Pontifex maximus, dixit ei, Nihil respondes? quid *est, quod* isti adversùm te testificantur?
63. Jesus autem silebat. Et respondens Pontifex maximus, dixit ei; Adjuro te per Deum viventem, ut dicas nobis, an tu sis Christus, ille Filius Dei.
64. Dicit ei Jesus, Tu dixisti: quin etiam dico vobis, Ab hoc tempore videbitis Filium hominis, sedentem ad dexteram potentiæ *Dei*, & venientem in nubibus cœli.
65. Tunc Pontifex maximus disrupit vestimenta sua, dicens; blasphemavit: quid ampliùs egemus testibus? ecce, nunc audistis blasphemiam ejus.
66. Quid vobis videtur? ipsi verò respondentes dixerunt; Tenetur mortis pœnâ.

67. Tunc

67. Tunc inspuerunt in faciem ejus, & colaphos ei inflixerunt: alii verò bacillis eum cæciderunt.
68. Dicentes; Vaticinare nobis Christe, quis sit, qui te percussit.
69. Petrus autem sedebat extrà in aula: & accessit ad eum quædam ancillula, dicens; Et tu cum Jesu Galilæo eras.
70. Ipse verò negavit coram omnibus, dicens; Nescio, quid dicas.
71. Eum autem egredientem in vestibulum vidit alia *ancilla*. & dixit iis, qui *erant* illic, Et iste erat cum Jesu Nazaræno.
72. Tunc rursus negavit cum jurejurando, *dicens*; non novi hominem.
73. Paulò pòst autem accesserunt, qui adstabant, & dixerunt Petro, Verè & tu ex ipsis es: nam & loquutio tua te manifestum facit.
74. Tunc cœpit se ipsum devovere, & jurare *dicens*; Non novi hominem. Et statim gallus misit vocem.
75. Et recordatus est Petrus verborum Jesu, qui dixerat ei, Priusquam gallus vocem mittat, ter me abnegabis. Et egressus extrà, flevit amarè.

CAPUT XXVII.

Historia passionis, mortis, & sepulturæ Christi.

MAnè autem quum esset, consilium ceperunt omnes primarii Sacerdotes, & Seniores populi adversùs Jesum, ut eum morte afficerent.
2. Et vinctum eum abduxerunt, ac tradiderunt Pontio Pilato præsidi.
3. Tunc Judas, qui eum prodiderat, quum vidisset eum damnatum esse, pœnitens, retulit triginta argenteos *nummos* ad primarios Sacerdotes, & Seniores.
4. Dicens; Peccavi, prodito sanguine innoxio: At illi dixerunt; Quid ad nos? tu videris.
5. Ipse verò projectis *illis nummis* argenteis in templum, secessit: & profectus, strangulavit *sese*.
6. Primarii autem sacerdotes acceptis *nummis* illis argenteis, dixerunt; non licet eos immittere in corbanan, quoniam pretium sanguinis est.
7. Consilio autem capto, emerunt ex eis agrum illum figuli, ad sepulturam hospitum.
8. Quapropter vocatus est ager ille, ager sanguinis, usque in hodiernum diem.
9. (Tunc impletum est, quod dictum est per Jeremiam, Prophetam, dicentem; Et acceperunt triginta *nummos* argenteos, pretium æstimati, qui æstimatus fuit à filiis Jisraëlis.
10. Et dederunt eos ad *emendum* illum agrum figuli, sicut injunxit mihi Dominus.)
11. Jesus autem stetit coram præside, & interrogavit eum præses, dicens; Tune es Rex ille Judæorum? Dixit autem ei Jesus, Tu dicis
12. Et quum ipse accusaretur à primariis Sacerdotibus, & Senioribus, nihil respondit.
13. Tunc dicit ei Pilatus, Non audis, quàm multa adversùm te testificentur?
14. Et non respondit ei ad ullum verbum: ità ut miraretur præses valde.
15. Præses autem singulis festis consueverat turbæ dimittere unum vinctum, quem voluissent.
16. Habebant verò tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas.
17. Ipsis igitur congregatis, dixit eis Pilatus, Utrum vultis, dimittam vobis? Barabban, an Jesum, qui dicitur Christus?
18. Sciebat enim quòd per invidiam tradidissent eum.
19. Sedente autem eo in tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens; Nihil tibi rei *sit* cum justo illo: multa enim passa sum hodie in somnio propter eum.
20. Primarii verò Sacerdotes, & Seniores persuaserunt turbæ, ut peteret Barabban, Jesum verò perderet.
21. Respondens autem præses, dixit eis, Utrum è duobus illis vultis, ut vobis dimittam? Ipsi verò dixerunt, Barabban.
22. Dixit eis Pilatus, Quid igitur faciam Jesu, qui dicitur Christus? Dicunt ei omnes, Crucifigatur.
23. Præses autem ait, At enim quid mali fecit? At illi ampliùs clamabant, dicentes: Crucifigatur.
24. Videns autem Pilatus se nihil proficere, sed majorem tumultum fieri, acceptâ aquâ abluit manus coram turba, dicens; innoxius ego sum à sanguine hujus justi: vos videritis.
25. Et respondens universus populus, dixit, Sanguis ejus super nos, & super filios nostros.
26. Tunc dimisit eis Barabban: Jesum autem, quum flagellâsset, tradidit, ut crucifigeretur.
27. Tunc milites præsidis, quum abduxissent Jesum in prætorium, coëgerunt ad eum universam cohortem.
28. Et quum exuissent eum, circumposuerunt ei chlamydem coccineam:
29. Et coronam è spinis contextam imposuerunt ejus capiti, & arundinem in dexteram ejus: & genu ante eum summisso, illudebant ei, dicentes; Ave Rex Judæorum.
30. Et quum inspuissent in eum, ceperunt arundinem illam, & verberabant caput ejus.
31. Et postquam illusissent ei, exuerunt eum chlamyde, indueruntque vestimentis suis: & abduxerunt eum, ut crucifigerent.
32. Exeuntes autem, invenerunt quendam Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angariaverunt, ut attolleret crucem ejus.
33. Et quum venissent in locum, qui dicitur Golgatha, quod est calvariæ locus.
34. Dederunt ei acetum bibendum cum felle mistum: & quum gustâsset, noluit bibere.
35. Postquam autem crucifixerunt eum, partiti sunt ejus vestimenta, sortem jacientes, ut impleretur, quod dictum est à Propheta, Partiti sunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam jecerunt sortem.
36. Et sedentes, servabant eum illic.
37. Et imposuerunt super caput ejus crimen ipsius scriptum, HIC EST JESUS, REX ILLE JUDÆORUM.
38. Tunc crucifiguntur cum eo duo latrones: unus ad dexteram, & alter ad sinistram.
39. Qui verò præteribant, conviciabantur ei, moventes capita sua.
40. Et dicentes; Tu, qui destruis templum,

plum, & triduo ædificas, serva temet ipsum, Si filius Dei es, descendito è cruce.

41. Similiter autem etiam primarii sacerdotes, illudentes cum scribis, & senioribus, dicebant:

42. Alios servavit, se ipsum non potest servare, si Rex Jisraëlis est, descendat nunc è cruce, & credemus ei.

43. Confisus est in Deo, eruat ipsum nunc, si placet ei, dixit enim, Filius Dei sum.

44. Id ipsum autem etiam latrones, qui crucifixi erant cum eo, exprobrabant ei.

45. A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam regionem, usque ad horam nonam.

46. Circiter verò horam nonam exclamavit Jesus voce magnâ dicens; Eli, Eli, lama sabachthani; Hoc est, Deus mi, Deus mi, cur deseruisti me?

47. Quidam autem illic stantium, quum *hoc* audissent, dicebant; Eliam vocat iste.

48. Et statim currens quidam ex eis, quum acceptam spongiam implevisset aceto, & circumposuisset calamo, dedit ei, ut biberet.

49. Reliqui verò dicebant; Sine, videamus, an veniat Elias, servaturus eum.

50. Jesus autem, quum rursum clamâsset voce magnâ, emisit spiritum.

51. Et ecce, velum templi fissum est in duas partes, à summo usque ad imum; & terra mota est, & petræ fissæ sunt.

52. Et monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt.

53. Qui egressi è monumentis post resurrectionem ejus, introierunt in sanctam urbem, & apparuerunt multis.

54. Centurio verò, & qui cum eo servabant Jesum, viso terræmotu, & iis, quæ facta fuerant, timuerunt vehementer, dicentes; Verè Filius Dei erat iste.

55. Erant autem illic mulieres multæ, è longinquo spectantes, quæ sequutæ fuerant Jesum à Galilæa, ministrantes ei.

56. Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria mater Jacobi, & Jose, & mater filiorum Zebedæi.

57. Quum autem serum diei esset, venit homo dives Arimathæensis, nomine Josephus, qui & ipse discipulus fuerat Jesu.

58. Is adiit Pilatum, & petiit corpus Jesu: Tunc Pilatus jussit reddi corpus.

59. Et Josephus, quum accepisset corpus, involvit illud sindone purâ:

60. Posuitque in monumento suo novo, quod exciderat in petra: & advoluto saxo magno ad ostium monumenti, abiit.

61. Erat autem illic Maria Magdalene, & altera illa Maria, sedentes contra sepulchrum.

62. Postero autem die, qui est post Parasceven, coacti sunt primarii Sacerdotes, & Pharisæi ad Pilatum.

63. Dicentes, Domine, meminimus planum illum dixisse, quum adhuc viveret; Tertio pòst die suscitabor.

64. Jube ergo muniri sepulchrum usque in diem tertium: ne quando veniant discipuli ejus nocte, & furentur eum, dicántque populo, Suscitatus est è mortuis: & erit ultimus error pejor priore.

65. Dixit eis Pilatus, Habetis custodiam: abite, munite, sicut scitis.

66. Ipsi autem profecti, munierunt sepulchrum, obsignato lapide cum custodia.

CAPUT XXVIII.

Christi resurrectio, apparitio, baptismi catholici institutio, & Apostolatus inauguratio.

Extremo autem Sabbathorum, quum lucesceret in primum *diem* hebdomadis, venit Maria Magdalene, & altera illa Maria, ut spectarent sepulchrum.

2. Et ecce, terræmotus factus est magnus, Angelus enim Domini, quum descendisset è cœlo, accessit, & avolvit saxum ab ostio, sedebatque super illud.

3. Erat autem visus ejus ut fulgur, & vestimentum ejus album sicut nix.

4. Custodes autem perculsi sunt præ ipsius timore, & facti sunt sicut mortui.

5. Respondens autem Angelus, dixit mulieribus, Vos *verò* ne timete; scio enim vos Jesum crucifixum quærere.

6. Non est hic; resurrexit enim, prout dixit: Adeste, videte locum, ubi jacebat Dominus:

7. Et citò profectæ, dicite discipulis ejus, eum resurrexisse à mortuis. Et ecce præit vobis in Galilæam: illic eum videbitis: ecce dixi vobis.

8. Tunc egressæ citò à monumento cum timore, & gaudio magno, currebant, ut renunciarent discipulis ejus.

9. Ut autem proficiscebantur, ut *hoc* renunciarent discipulis ejus, ecce, Jesus occurrit eis, dicens; Avete. Illæ verò accesserunt, & prehenderunt pedes ejus, & adoraverunt eum.

10. Tunc ait eis Jesus, Ne timete: abite, renunciate fratribus meis, ut abeant in Galilæam, illic me videbunt.

11. Euntibus autem ipsis, ecce, quidam ex custodia venerunt in urbem, & renunciarunt primariis Sacerdotibus omnia, quæ facta fuerant.

12. Ipsi verò congregati cum Senioribus, consilióque capto, nummos multos dederunt militibus.

13. Dicentes; Dicite, discipuli ejus nocte venerunt, & eum furati sunt, nobis dormientibus.

14. Quòd si hoc auditum fuerit apud præsidem, nos persuadebimus ei, & securos vos præstabimus.

15. Ipsi verò acceptâ pecuniâ, fecerunt, sicut erant edocti: & divulgatus est ille sermo apud Judæos, usque ad hodiernum diem.

16. Undecim autem illi discipuli profecti sunt in Galilæam, in montem, ubi constituerat eis Jesus.

17. Et quum vidissent eum, adoraverunt eum: quidam autem dubitaverunt.

18. Et quum accessisset *ad eos* Jesus, loquutus est eis, dicens; Data est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra.

19. Profecti ergo, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomen Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

20. Docentes eos servare omnia, quæ mandavi vobis; & ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi. Amen.

Evangelium ſecundùm Marcum.

CAPUT I.

Johannis miniſterium, victus, & veſtitus; Chriſtique inveſtitura per Baptiſmum, & proba per tentationem, Evangelii prædicatio, Diſcipulorum vocatio, & miracula.

PRINCIPIUM Evangelii Jeſu Chriſti, Filii Dei.

2. Ut ſcriptum eſt in Prophetis, Ecce, ego mitto nuncium illum meum ante faciem tuam, qui parabit viam tuam coram te.

3. Vox clamantis in deſerto, Parate viam Domini, complanate ſemitas ejus.

4. Baptizabat Johannes in deſerto, & prædicabat baptiſmum reſipiſcentiæ ad remiſſionem peccatorum.

5. Et exibat ad eum omnis Judaica regio, ac Hieroſolymitæ, & baptizabantur omnes ab eo in Jordane flumine, confitentes peccata ſua.

6. Indutus autem erat Johannes pilis camelorum, & zonâ coriaceâ circa lumbos ſuos: & edebat locuſtas, & mel ſylveſtre.

7. Et prædicabat, dicens; Venit ponè me, qui validior me eſt, quo non ſum dignus, qui incurvatus ſolvam corrigiam ſolearum.

8. Ego quidem baptizavi vos aquâ, ipſe verò baptizabit vos Spiritu ſancto.

9. Et factum eſt diebus illis, ut Jeſus, quum veniſſet Nazarethâ, *urbe* Galilææ, baptizatus ſit in Jordane à Johanne.

10. Et *is* ſtatim aſcendens ex aqua, vidit ſindi cœlos, & Spiritum quaſi columbam deſcendere ſuper eum.

11. Et vox exſtitit è cœlis, Tu es filius ille meus dilectus, in quo acquieſco.

12. Statímque Spiritus eum expellit in deſertum.

13. Et fuit illic in deſerto dies quadraginta, tentante eum Satanâ: erátque cum feris: & Angeli miniſtrabant ei.

14. Poſtquam autem traditus fuit Johannes in cuſtodiam, venit Jeſus in Galilæam, prædicans Evangelium regni Dei:

15. Et dicens, expletum eſt tempus, & appropinquavit regnum Dei; reſipiſcite, & credite Evangelio.

16. Ambulans autem apud mare Galilææ, vidit Simonem, & Andream, fratrem ejus, jacientes rete in mare, (erant enim piſcatores.)

17. Et dixit eis Jeſus, Sequimini me, & faciam, ut ſitis piſcatores hominum.

18. Et *ipſi* ſtatim omiſſis retibus ſuis, ſequuti ſunt eum.

19. Tunc progreſſus illinc paululùm, vidit Jacobum, *filium* Zebedæi, & Johannem, fratrem ejus, qui & ipſi in navigio ſarciebant retia:

20. Statímque vocavit eos: & *ipſi* omiſſo patre ſuo Zebedæo in navigio cum mercenariis, ſequuti ſunt eum.

21. Et ingrediuntur Capernaumum: ſtatímque ſabbatho ingreſſus Jeſus in ſynagogam, docebat.

22. Et percellebantur ſuper doctrinâ ejus; docebat enim eos ut auctoritatem habens, & non ut Scribæ.

23. Fuit autem in ſynagoga eorum quidam, in quo erat ſpiritus impurus: qui exclamavit,

24. Dicens; Ah, quid nobis tecum Jeſu Nazarene? veniſti, ut perderes nos? novi te quis ſis, *nimirum* Sanctus ille Dei.

25. Et objurgavit eum Jeſus, dicens; Obmuteſce, & exi ex eo.

26. Tunc, quum diſcerpſiſſet eum Spiritus impurus, & clamâſſet voce magnâ, exiit ex eo.

27. Et expaverunt omnes, ità ut mutuò quærerent inter ſe, dicentes; Quid eſt hoc? quæ doctrina nova hæc, quòd per poteſtatem imperat etiam ſpiritibus impuris, & auſcultant ei?

28. Emanavit autem fama ipſius ſtatim in totam regionem circumjacentem Galilææ.

29. Et ſtatim è ſynagoga egreſſi, venerunt in domum Simonis, & Andreæ cum Jacobo, & Johanne.

30. Socrus autem Simonis decumbebat febricitans: & ſtatim dicunt ei de illa.

31. Tunc accedens, erexit eam prehensâ manu ejus: & dimiſit eam febris ſtatim, & miniſtravit eis.

32. Quum autem ſerum diei eſſet, occidente ſole, adducebant ad eum omnes malè affectos, & dæmoniacos.

33. Et civitas tota coacta erat ad oſtium.

34. Et ſanavit multos malè affectos variis morbis: & dæmonia multa ejecit, & non ſinebat dicere dæmonia, quòd ipſum nôſſent.

35. Et manè, valde multâ nocte, quum ſurrexiſſet, exiit, & abiit in deſertum locum, & illic precabatur.

36. Et proſequuti ſunt eum Simon, & qui cum ipſo erant.

37. Et quum inveniſſent eum, dicunt ei; Omnes te quærunt.

38. Tunc dicit eis, Eamus in contigua oppidula, ut & illic prædicem; ad hoc enim ſum egreſſus.

39. Et prædicabat in ſynagogis eorum in tota Galilæa: & dæmonia ejiciebat.

40. Venítque ad eum leproſus, precans eum, eíque ad genua procidens, ac dicens ei; Si velis, potes me purgare.

41. Jeſus autem commiſeratione intimâ commotus, extensâ manu, tetigit eum, & dixit ei, Volo, purgator.

42. Et quum *hæc* dixiſſet, ſtatim abiit ab eo lepra, & purgatus fuit.

43. Et graviter interminatus ei *Jeſus*, ſtatim ablegavit eum:

44. Dixítque ei, Vide, *ut* nemini quicquam dicas: ſed abi, oſtende te ipſum ſacerdoti, & offer pro purgatione tui, quæ imperavit Moſes, ut hoc ſit eis teſtimonio.

45. Ille verò egreſſus cœpit prædicare multa, & rem divulgare, ità ut jam non poſſet Jeſus manifeſtè introire in civitatem:

ſed

ſed foris in deſertis locis erat, & veniebant ad eum undique.

CAPUT II.

Chriſtus ſimul paralyſin, & peccata ſolvit. Matthæum vocat, diſcipuloſque excuſat neglecti jejunii, & Sabbathi.

ET rurſus intravit Capernaumum interjectis *aliquot* diebus, & auditum eſt eum domi eſſe.

2. Statímque coacti ſunt multi, *adeò* ut jam non caperent *eos*, ne ea quidem *loca*, quæ erant ad oſtium: & loquebatur eis ſermonem *Evangelii*.

3. Tunc venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur.

4. Et quum non poſſent ei appropinquare propter turbam, detexerunt tabulatum *loci*, in quo erat, eóque perfoſſo, *funibus* demiſerunt grabbatum, in quo paralyticus jacebat.

5. Quum autem vidiſſet Jeſus fidem eorum, dixit paralytico, Fili, remiſſa ſunt tibi peccata tua.

6. Erant autem illic quidam ex Scribis ſedentes, & ratiocinantes in cordibus ſuis,

7. Quid iſte ità loquitur blaſphemias? quis poteſt remittere peccata, niſi ſolus Deus?

8. Et quum ſtatim cognoviſſet Jeſus ſpiritu ſuo, eos ità ratiocinari apud ſe, dixit eis, Quid iſta ratiocinamini in cordibus veſtris?

9. Utrum eſt facilius, dicere paralytico; Remiſſa ſunt tibi peccata: an dicere; Surge, & attolle grabbatum tuum, & ambula?

10. Ut autem ſciatis filium hominis habere poteſtatem remittendi peccata in terra (ait paralytico.)

11. Tibi dico, ſurge, & attolle grabbatum tuum, & abi domum tuam.

12. Tunc *ille* ſtatim ſurrexit: ſublatóque in humeros grabbato, egreſſus eſt coram omnibus: adeò ut obſtupeſcerent omnes, & glorificarent Deum, dicentes, Nunquam tale quicquam vidimus.

13. Et egreſſus eſt rurſum ad mare: totáque turba veniebat ad eum, ac docebat eos.

14. Et quum prætergrederetur, vidit Levin, Alphæi *filium*, ſedentem ad telonium: dixítque ei, Sequere me. Et *is* ſurgens, ſequutus eſt eum.

15. Et factum eſt, ut quum Jeſus accumberet in domo illius, multi etiam publicani, & peccatores ſimul diſcubuerunt cum Jeſu, & diſcipulis ejus: erant enim multi, & ſequuti fuerant eum.

16. Quúmque Scribæ, ac Phariſæi vidiſſent eum edentem cum publicanis, & peccatoribus, dixerunt diſcipulis ejus, Quid eſt, quod cum publicanis, & peccatoribus edit, ac bibit?

17. Et quum *hoc* audiſſet Jeſus, dicit eis, iis, qui valent, non opus eſt medico, ſed iis, qui malè *ſe* habent: non veni, ut vocarem juſtos, ſed peccatores ad reſipiſcentiam.

18. Diſcipuli autem Johannis, ac Phariſæorum jejunabant: veniunt igitur, & dicunt ei, Quare diſcipuli Johannis, & Phariſæorum jejunant, tui autem diſcipuli non jejunant?

19. Tunc ait eis Jeſus, Num poſſunt filii thalami, quo *tempore* cum ipſis eſt ſponſus, jejunare? quamdiu habent ſecum ſponſum, non poſſunt jejunare.

20. Venient autem dies, quum ſublatus erit ab eis ſponſus, & tunc jejunabunt illis diebus.

21. Sed nemo panniculum impexum inſuit veſtimento veteri: alioquin illud ipſum ſupplementum novum tollit *aliquid* ex vetere *veſtimento*, & fit pejor fiſſura.

22. Et nemo injicit vinum novum in utres veteres: alioqui vinum effunditur, & utres pereunt: ſed vinum novum in utres recentes injiciendum eſt.

23. Factum eſt autem, ut ipſe præteriret Sabbathis per ſata, & cœperunt diſcipuli ejus iter faciendo vellere ſpicas.

24. Tunc Phariſæi dixerunt ei, Ecce, cur faciunt Sabbatho, quod non licet?

25. Et ipſe dixit eis, Nunquam legiſtis, quid fecerit David, quum egeret, & eſuriret ipſe, & qui cum eo *erant*?

26. Quomodo ingreſſus ſit domum Dei ſub Abjathar Pontifice maximo, & panes propoſititios ederit, quos non licet edere niſi Sacerdotibus, & dederit etiam iis, qui ſecum erant?

27. Dixit etiam eis, Sabbathum propter hominem factum eſt, non homo propter Sabbathum.

28. Itaque filius hominis eſt etiam Sabbathi Dominus.

CAPUT III.

Jus ſabbathi. Inveſtitura Apoſtolorum. Per quam vim ejiciantur dæmonia. & quis mater, aut frater Chriſti.

ET introivit rurſus in ſynagogam: erátque illic quidam, arefactam manum habens:

2. Et obſervabant eum, an Sabbathis ſanaturus eſſet eum: ut ipſum accuſarent.

3. Tunc ait homini habenti manum arefactam, Surge in medium.

4. Eis autem dixit, Licet ſabbathis benefacere, an malefacere *cuipiam*, hominem ſervare, aut trucidare? ipſi verò ſilebant.

5. Et quum circumſpexiſſet eos cum ira, ſimul dolens, quòd occalluiſſet cor eorum, dicit homini, Extende manum tuam. Et *is* extendit: reſtitutáque eſt manus ejus ſana ut altera.

6. Tunc egreſſi Phariſæi, ſtatim cum Herodianis conſilium inierunt adverſùs eum, ut eum perderent.

7. Sed Jeſus cum diſcipulis ſuis ſeceſſit ad mare: & magna multitudo ſequuta eſt eum à Galilæa, & à Judæa.

8. Et Hieroſolymis, & ab Idumæa, & *regione, quæ eſt* trans Jordanem: & qui circa Tyrum, ac Sidonem *habitabant*, magnâ multitudine, quum audiſſent quanta faceret, venerunt ad eum.

9. Ipſe autem dixit diſcipulis ſuis, ut navigiolum ſibi ſemper adeſſet propter turbam, ne ipſum opprimerent.

10. Multos enim ſanaverat, adeò ut inciderent in eum, ut ipſum tangerent, quotquot tenebantur flagellis.

11. Et ſpiritus impuri, quum eum conſpexerant, accidebant ei *ad pedes*, & clamabant, dicentes; Tu es filius ille Dei.

12. Ipſe verò multùm interminabatur eis, ne ipſum manifeſtum facerent.

13. Tunc

13. Tunc ascendit in montem, & advocavit ad se, quos ipse voluit: & venerunt ad eum.

14. Et constituit duodecim, ut secum essent, & ut mitteret eos ad prædicandum *Evangelium*:

15. Et ut haberent potestatem sanandi morbos, & ejiciendi dæmonia.

16. Primum Simonem: (cui imposuit nomen Petrum.)

17. Et Jacobum, *filium* Zebedæi, & Johannem, fratrem Jacobi (& imposuit eis nomina Boanerges, quod est filii tonitrui.)

18. Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Jacobum, Alphæi *filium*, & Thaddæum, & Simonem Cananiten.

19. Et Judam Iscarioten, qui & prodidit eum: venerúntque domum.

20. Convenit autem rursum turba, adeò ut ne capere quidem cibum possent.

21. Et quum *hæc* audissent ipsius propinqui, venerunt, ut prehenderent eum: dicebant enim eum apud se non esse.

22. Scribæ verò, qui Hierosolymis descenderant, dicebant, Certè habet Beelzebulem, & certè per principem dæmoniorum ejicit dæmonia.

23. Quum autem eos advocâsset, dixit eis per parabolas, Quomodo potest Satanas Satanam ejicere?

24. Neque si regnum adversùs sese dissideat, potest stare regnum illud.

25. Neque si domus contra semet ipsam dissideat, potest stare domus illa:

26. *Sic* quoque si Satanas insurrexit, & dissidet adversùs semet ipsum, stare non potest, sed finem habet.

27. Non potest quisquam potentis *alicujus* vasa, ingressus domum ejus, diripere, nisi primò validum illum vinxerit: & tunc domum ejus diripiet.

28. Amen dico vobis, quævis peccata remittentur filiis hominum, & blasphemiæ, quibuscunque blasphemârint:

29. Sed quicunque blasphemârit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, sed tenetur æterno judicio.

30. Dicebant enim, Spiritum impurum habet.

31. Veniunt igitur fratres, & mater ejus: & foris stantes, miserunt ad eum, & eum vocârunt.

32. Sedebat autem circa eum turba: *illi* verò dixerunt ei, Ecce, mater tua, & fratres tui foris quærunt te.

33. Tunc respondit eis, dicens; Quæ est mater mea, aut fratres mei?

34. Et quum circumspexisset in circuitu eos, qui circumsedebant, ait, Ecce mater mea, & fratres mei.

35. Quicunque enim fecerit, quod Deus vult, is est frater meus, & soror mea, & mater.

CAPUT IV.

Parabola seminantis, ejusdémque expositio, & navigatio periculosa.

ET rursus cœpit docere apud mare: & coacta est ad eum turba multa, adeò ut ipse navigium ingressus, sederet in mari: tota autem turba apud mare in terra erat.

2. Et docebat eos per parabolas multa, dicebátque eis in doctrina sua;

3. Audite, Ecce, *quidam* sator exiit satum.

4. Et factum est inter serendum, aliud quidem cecidit secundùm viam: venerúntque volucres cœli, & devoraverunt illud.

5. Aliud verò cecidit in petrosa, ubi non habebat terram multam: & statim exortum est, propterea quod non habebat profundam terram:

6. Sole autem exorto, ardore tactum est, & propterea quòd non habebat radicem, exaruit.

7. Et aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ, ac suffocârunt illud, & fructum non edidit.

8. Et aliud cecidit in terram bonam, edidítque fructum assurgentem, ac crescentem: & tulit aliud tricena, & aliud sexagena, & aliud centena.

9. Tunc dixit eis, Qui habet aures ad audiendum, audiat.

10. Quum autem esset solus, interrogârunt eum, qui circum eum erant cum duodecim, de parabola.

11. Et dixit eis, vobis datum est nôsse mysterium regni Dei: iis autem, qui foris sunt, per parabolas omnia *ista* fiunt:

12. Ut videntes videant, & non cernant: & audientes audiant, & non intelligant, ne quando *se* convertant, & remittantur eis peccata.

13. Præterea dixit eis, Nescitis parabolam istam? & quomodo omnes parabolas cognoscetis?

14. Sator ille, sermonem serit.

15. Isti autem sunt, qui juxta viam *semen excipiunt*, in quibus *videlicet* seminatur sermo: sed postquam audierunt, statim venit Satanas, & tollit sermonem, qui seminatus fuerat in cordibus eorum.

16. Et isti sunt similiter, qui in petrosa semen excipiunt: qui *videlicet*, quum audirent sermonem, statim cum gaudio excipiunt eum:

17. Et non habent radicem in sese, sed temporarii sunt: deinde ortâ afflictione, aut persequutione propter sermonem, statim offenduntur.

18. Hi sunt autem, qui in spinas semen excipiunt, hi sunt, *inquam*, qui sermonem audiunt:

19. Sed solicitudines seculi hujus, & fallacia divitiarum, & cupiditates, quæ in cæteris rebus *versantur*, introeuntes suffocant sermonem, isque redditur fructûs expers.

20. Hi sunt verò, qui in terram bonam semen exceperunt, qui *videlicet* audiunt sermonem, & excipiunt: & fructum ferunt aliud tricena, aliud sexagena, aliud centena *grana*.

21. Dixit etiam eis, Num lucerna venit, ut subter modium ponatur, aut subter lectum? nónne ut candelabro imponatur?

22. Non est enim quicquam occultum, quod non fit manifestum futurum, neque *quod* abscondatur, sed *oportet*, ut in apertum veniat.

23. Si quis habet aures ad audiendum, audiat.

24. Præterea dixit eis, Videte quid audiatis: quâ mensura metimini, vobis *alius* metietur, & adjicietur vobis, qui auditis.

25. Qui

25. Qui enim habet, dabitur ei: & qui non habet, etiam quod habet, tolletur ab eo.

26. Item dicebat, Ità est regnum Dei, ut si quispiam jaciat semen in terram,

27. Et dormiat, & exsurgat nocte, ac die: & semen germinet, & assurgat, quomodo ipse nescit.

28. Sponte enim terra fructum fert, primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica:

29. Quum autem prodiderit *sese* fructus, statim mittit messores, quoniam adest messis.

30. Dicebat etiam, Cui *rei* assimilaverimus regnum Dei? aut quâ collatione contulerimus illud?

31. Velut grano sinapis: quod, quum seritur in terra, minimum est omnium seminum, quæ in terra sunt:

32. Sed quum satum fuerit, assurgit, & fit maximum omnium olerum: editque ramos magnos, ità ut possint sub ejus umbra volucres cœli nidulari.

33. Et talibus multis parabolis loquebatur eis sermonem *Evangelii*, prout poterant audire.

34. Absque parabola verò non loquebatur eis: privatim autem discipulis suis explicabat omnia.

35. Dixit autem eis die illo, quum serum *diei* esset, Transeamus in ulteriorem *ripam*.

36. Dimissâ igitur turbâ acceperunt eum ut erat in navigio: sed & alia navigiola erant cum eo.

37. Tunc oritur turbo venti magnus: & fluctus irruebant in navigium, ità ut jam impleretur.

38. Erat autem ipse in puppi, cervicali indormiens; tunc expergefaciunt eum, dicúntque ei, Magister, nón est tibi curæ, quòd perimus?

39. Experrectus igitur, objurgavit ventum, dixitque mari, Sile, obmutesce. Tum quievit ventus, factáque est tranquillitas magna.

40. Dixit autem eis, Quid ità timidi estis? quomodo fidem non habetis?

41. Et timuerunt timore magno, dicebántque alius ad alium, Quísnam iste est, quòd etiam ventus, & mare auscultent ei.

CAPUT V.

Miracula erga Dæmoniacum, erga filiam Jairi, & erga mulierem sanguinis fluxu laborantem.

ET venerunt in ulteriorem *ripam* maris, in regionem Gadarenorum.

2. Egresso autem ipsi è navigio, statim occurrit è monumentis quidam, in quo erat spiritus impurus:

3. Qui domicilium habebat in monumentis, & ne catenis quidem quisquam poterat eum vincire:

4. Propterea quòd sæpe pedicis, & catenis vinctus fuerat, sed discerptæ fuerant ab eo catenæ, & pedicæ contritæ: neque quisquam potuerat eum domare.

5. Et per omne *tempus* erat die, ac nocte in montibus, & in monumentis clamans, & concidens se ipsum lapidibus.

6. Quum vidisset autem Jesum procul, cucurrit, & adoravit eum:

7. Et clamans voce magnâ, dixit; Quid mihi tecum Jesu, Fili Dei Altissimi? adjuro te *per* Deum, ne me torqueas.

8. (Dicebat enim ei *Jesus*, exi spiritus impure ex isto homine.)

9. Tunc interrogavit eum, Quod tibi nomen *est?* Et respondit, dicens; Legio mihi nomen *est*: quia multi sumus.

10. Et multùm precabatur eum, ne ipsos mitteret extra illam regionem.

11. Erat autem illic apud montes grex porcorum magnus pascens.

12. Et precati sunt eum omnes *illi* dæmones, dicentes; Mitte nos ad porcos, ut in eos introeamus.

13. Et permisit eis statim Jesus. Egressi verò spiritus illi impuri, introierunt in porcos: & ruit ille grex è præcipitio in mare, (erant autem quasi bis mille) & suffocati sunt in mari.

14. Qui verò pascebant porcos, fugerunt, & renunciárunt in urbem, & in agros. Et *illi* egressi sunt, ut viderent quid illud esset quod factum fuerat.

15. Veniunt igitur ad Jesum, & conspiciunt eum, qui fuerat dæmoniacus, sedentem, ac vestitum & sanæ mentis, eum, *inquam*, qui habuerat legionem: & timuerunt.

16. Et qui *id* viderant, narraverunt eis quomodo actum esset cum dæmoniaco, & de porcis.

17. Tunc *illi* cœperunt eum rogare, ut abiret ex finibus ipsorum.

18. Ipso verò ingresso in navigium, rogabat eum ille, qui fuerat dæmoniacus, ut esset cum ipso.

19. Jesus autem non permisit ei, sed ei dixit, Abi domum tuam, ad tuos, & eis renuncia quanta tibi Dominus præstiterit, & quòd misertus sit tui.

20. Abiit igitur *ille*, & cœpit prædicare in Decapoli quanta ipsi fecisset Jesus: & omnes mirabantur.

21. Et quum Jesus rursus trajecisset navigio in ulteriorem *ripam*, coacta est turba multa ad eum: erátque apud mare.

22. Et ecce, venit unus ex præfectis synagogæ, nomine Jairus: & quum vidisset eum, accidit ad pedes ejus.

23. Et multùm precabatur eum, dicens; Filiola mea in extremum adducta est: *rogo*, ut venias, & imponas ei manus, ut servetur; & vivat.

24. Abiit igitur *Jesus* cum eo: & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.

25. (Tunc mulier quædam, quæ erat in fluxione sanguinis *ab* annis duodecim:

26. Fuerátque multa perpessa à multis medicis, & impenderat omnia sua, & nihil adjuta fuerat, sed potiùs in deterius venerat;

27. Quum audisset de Jesu, venit in turba à tergo, & tetigit vestimentum ejus.

28. Dicebat enim, Si vel vestimenta ejus tetigero, servabor.

29. Et statim exaruit fons sanguinis ejus; & sensit corpore se sanatam esse ex eo flagello.

30. Statim autem Jesus, quum apud se cognovisset vim illam, quæ ex se ipso prodierat, conversus in turba, dixit; Quis tetigit vestimenta mea?

31. Et

31. Et dixerunt ei discipuli ipsius, Vides turbam te comprimentem, & dicis; Quis me tetigit?

32. *Ipse* verò circumspiciebat, ut videret eam, quæ hoc fecerat.

33. Mulier autem timens, & tremens, quum sciret, quod in se factum fuerat; venit, & accidit ei *ad pedes*, dixítque ei omnem veritatem.

34. Ille autem dixit ei, Filia, fides tua te servavit: abi cum pace, & esto sana ex flagello tuo.)

35. Adhuc eo loquente veniunt *quidam* à præfecto synagogæ, dicentes; Filia tua mortua est, quid ampliùs vexas magistrum?

36. Jesus autem, statim ut audiit hunc sermonem, qui dicebatur, dicit præfecto synagogæ, Ne metue, solummodo crede.

37. Neque permisit, ut se quisquam unà sequeretur, nisi Petrus, & Jacobus, & Johannes, frater Jacobi.

38. Venit igitur domum præfecti synagogæ, & tumultum conspicit, flentes, & ejulantes multùm.

39. Et ingressus, dicit eis, Quid tumultuamini & fletis? puella non est mortua, sed dormit.

40. Et deridebant eum. Ipse verò, ejectis omnibus: assumit patrem, & matrem puellæ, & eos, qui secum erant; & ingreditur *eò*, ubi erat Puella jacens.

41. Prehensaque manu puellæ, dicit *ei*, Talitha cumi, quod est, si interpreteris: Puella (tibi dico) surge.

42. Et statim surrexit puella, & ambulabat: erat enim annorum duodecim, & obstupuerunt stupore magno.

43. *Ipse* verò multùm imperavit eis, ne quis id resciret: dixítque, ut daretur puellæ, quo vesceretur.

CAPUT VI.

Prædicans Christus in patria contemnitur. Mittuntur Apostoli. Johannes ab Herode decollatur. Quinque panibus saturatur ingens populus.

ET egressus est illinc, venítque in patriam suam: & sequuti sunt eum discipuli ejus.

2. Quúmque advenisset Sabbathum, cœpit in synagoga docere; multíque audientes percellebantur, dicentes; Unde huic ista, & quæ est hæc sapientia, quæ data est ei, quòd etiam virtutes tales per manus ejus edantur?

3. Nónne iste est faber ille, filius Mariæ, frater Jacobi, & Jose, & Judæ. & Simonis? nónne & sorores ejus hìc sunt apud nos? & offendebantur in ipso.

4. Dicebat autem eis Jesus, Non est propheta inhonoratus nisi in patria sua, & inter cognatos, & domi suæ.

5. Neque potuit illic virtutem ullam edere, nisi *quòd*, quum paucis ægrotis imposuisset manus, sanavit *eos*.

6. Mirabatúrque propter incredulitatem eorum, & circuibat vicos in orbem, docens.

7. Tunc advocavit duodecim illos, cœpítque eos mittere binos: dedítque eis potestatem *adversùs* spiritus impuros.

8. Et præcepit eis, ut nihil sumerent ad iter, nisi virgam tantùm, non peram, non panem, non æs in zona;

9. Sed *ut* calcearentur sandaliis: & ne induerentur binis tunicis.

10. Et dicebat eis, ubicunque introieritis domum, illic manete, usque dum exeatis illinc.

11. Et quicunque non exceperint vos, neque audierint vos, egressi illinc, excutite pulverem, qui suberit pedibus vestris, ut hoc sit testimonium adversùs eos. Amen dico vobis, tolerabilior erit Sodomorum *conditio*, aut Gomorrhorum in die judicii, quàm urbis illius.

12. Egressi igitur *illi* proclamabant, ut resipiscerent *homines*.

13. Et dæmonia multa ejiciebant, ungebántque oleo multos ægrotos, & sanabant *eos*.

14. Audivit autem *hæc* Rex Herodes, (clarum enim factum erat nomen ejus) dixítque, Johannes ille, qui baptizabat, suscitatus est ex mortuis, & propterea virtutes agunt in eo.

15. Alii dicebant, Elias est. Alii verò dicebant, Propheta est, vel unus ex prophetis illis.

16. Quum igitur *hæc* audisset Herodes, ait, Iste est Johannes, quem ego decollavi: ipse suscitatus est ex mortuis.

17. Ipse enim Herodes, missis *satellitibus* prehenderat Johannem, & vinxerat eum in carcere, propter Herodiadem, uxorem Philippi, fratris sui, quia duxerat eam uxorem.

18. Dicebat enim Johannes Herodi, Non licet tibi habere uxorem fratris tui.

19. Herodias autem imminebat ei, & cupiebat eum trucidare: nec poterat.

20. Herodes enim metuebat Johannnem: sciens eum esse virum justum, ac sanctum, & observabat eum, auditóque eo multa faciebat, & libenter eum audiebat.

21. Quum igitur dies opportunus adesset, quo tempore Herodes in natalitiis suis cœnam faciebat proceribus suis, ac chiliarchis, & primariis Galilææ:

22. Et introisset filia ipsius Herodiadis, ac saltâsset, placuissétque Herodi, & simul accumbentibus, rex ait puellæ, Pete à me, quodcunque volueris, & dabo tibi.

23. Juravítque, Quodcunque à me petieris dabo tibi, usque ad dimidium regni mei.

24. At illa egressa, dixit matri suæ, Quid petam? Illa verò dixit; Caput Johannis Baptistæ.

25. *Puella* igitur cum festinatione statim ad Regem ingressa, *id* petiit, dicens, Velim, ut jam nunc des mihi in patina caput Johannis Baptistæ.

26. Rex autem valde tristis factus, noluit *tamen* propter jusjurandum, & eos, qui simul accumbebant, eam aspernari.

27. Et statim rex misso speculatore, imperavit, ut afferretur caput ejus.

28. Ille verò abiit, ac decollavit eum in carcere: attulítque caput ejus in patina, & dedit illud puellæ, & puella dedit illud matri suæ.

29. Quúmque *hoc* audissent discipuli ejus, venerunt, & sustulerunt cadaver ejus, & posuerunt in monumento.

30. Coacti sunt autem Apostoli ad Jesum, & annunciaverunt ei omnia, & quæ egerant, & quæ docuerant.

31. Et

31. Et dixit eis, Venite vos seorsim in desertum locum,& requiescite paululùm. Erant enim multi venientes, & abeuntes: & ne cibum quidem capere ipsis vacabat.

32. Abierunt igitur in desertum locum navigio seorsim.

33. Vidit autem eos abeuntes turba, & agnoverunt eum multi: & pedibus ex omnibus civitatibus concurrerunt illuc,prævenerúntque eos,& convenerunt ad eum.

34. Tunc egressus vidit turbam multam Jesus, & commiseratione intimâ commotus est super eis, quoniam erant ut oves non habentes pastorem: cœpitque eos docere multa.

35. Quum autem jam multus dies esset, adierunt eum discipuli ejus, dicentes; Desertus est locus iste, & jam multus dies est:

36. Dimitte eos, ut abeuntes in circumjacentes agros ac vicos,emant sibi panes: nam quo vescantur,non habent.

37. At ille respondens, dixit eis,Date vos ipsis, quo vescantur. Tunc dicunt ei: *Num* profecti emerimus ducentis denariis panes,& dederimus eis,quo vescantur?

38. Ipse verò dixit eis, Quot panes habetis? abite, & videte. Et *illi* re cognitâ dixerunt, Quinque, & duos pisces.

39. Tunc imperavit eis, ut facerent discumbere omnes per convivia super viridi gramine.

40. Discubuerunt igitur sigillatim per areolas, *partim* centeni, & *partim* quinquageni.

41. Et acceptis quinque illis panibus, ac duobus illis piscibus,quum suspexisset in cœlum, benedixit, ac fregit panes: dedítque discipulis suis, ut illis apponerent: & duos pisces partitus est omnibus.

42. Comederúntque omnes, & saturati sunt.

43. Et sustulerunt fragmentorum duodecim cophinos plenos,& ex piscibus.

44. Erant autem, qui comederant quasi quinquies mille viri.

45. Et statim coëgit discipulos suos inscendere navigium; & præire in ulteriorem *ripam*,Bethsaidæ oppositam,dum ipse dimitteret turbam.

46. Et quum amandâsset eos,abiit in montem ad precandum.

47. Quum autem serum *diei* adesset,erat navigium in medio mari,& ipse solus in terra.

48. Vidítque eos vexatos in *navigio* provehendo: (erat enim ventus eis contrarius,) & circa quartam vigiliam noctis venit ad eos, ambulans super mare: volebátque eos præterire.

49. Illi verò viso eo ambulante super mare, putârunt spectrum esse; & exclamaverunt:

50. (Omnes enim videbant eum, & turbati sunt) sed statim loquutus est cum eis,& dixit,Confidite,ego sum, ne timete.

51. Tunc ascendit ad eos in navigium, quievítque ventus: & *ipsi* multò magis apud sese obstupescebant,& mirabantur.

52. Non enim intellexerant, *quod factum fuerat* illis panibus: quoniam cor eorum stupidum erat.

53. Et quum trajecissent,venerunt in terram Genezaret,& appulerunt.

54. Tunc ipsis egressis è navigio, statim agnito eo.

55. Percursâ totâ illâ circumjacente regione; *homines loci illius* cœperunt in grabbatis malè affectos cirumferre, ubi audiebant eum esse.

56. Et quocunque introisset in vicos, aut urbes,aut agros,in foris ponebant ægrotos; & precabantur eum, ut vel fimbriam pallii ipsius tangerent,& quoquot tangebant eum, servabantur.

CAPUT VII.

Præpostera Pharisæorum religio. Chananææ fides. Surdus mutus sanatur.

TUnc coguntur ad eum Pharisæi, & quidam ex Scribis, qui venerant Hierosolymis.

2. Et quum vidissent quosdam ex discipulis ejus,pollutis manibus (id est illotis) edere panem, conquesti sunt.

3. Nam Pharisæi,& omnes Judæi, nisi pugno laverint manus, non edunt, tenentes traditionem Seniorum.

4. Et à foro *venientes*,nisi loti fuerint,non edunt.Et alia multa sunt, quæ acceperunt tenenda, *nempe* lotiones poculorum, & sextariorum,& æramentorum,& lectorum.

5. Deinde interrogârunt eum Pharisæi,& Scribæ, Quare discipuli tui non ambulant secundùm traditionem Seniorum, sed illotis manibus edunt panem?

6. Ille verò respondens dixit eis, Bene certè prophetavit Esajas de vobis hypocritis: ut scriptum est, Populus iste labiis me honorat, cor autem eorum procul abest à me.

7. Frustra verò me colunt,docentes doctrinas, *quæ sunt* mandata hominum.

8. Nam omisso mandato Dei, tenetis traditionem hominum, lotiones sextariorum,& poculorum: aliáque similia hujusmodi multa facitis.

9. Præterea dixit eis, *Sanè* bellè aboletis mandatum Dei, ut traditionem vestram servetis.

10. Moses enim dixit, Honora patrem tuum, & matrem tuam, &, qui maledixerit patri,vel matri,morte moriatur.

11. Vos autem dicitis, Si dixerit quispiam patri, vel matri, Corban (id est donum) *est* quocunque à me juvari posses, *insons erit*.

12. Nec permittitis amplius eum,quicquam præstare patri suo, aut matri suæ:

13. Irritum facientes sermonem Dei traditione vestrâ, quam tradidistis: & similia hujusmodi multa facitis.

14. Advocatâ etiam totâ turbâ, dixit eis, Audite me omnes,& attendite.

15. Nihil est extra hominem,quod ingrediens in eum, possit eum polluere; sed quæ egrediuntur ex eo, illa sunt, quæ polluunt hominem.

16. Si quis habet aures ad audiendum, audiat.

17. Et quum introisset domum, *digressus* à turba, interrogârunt eum discipuli ejus de parabola.

18. Tunc dicit eis, Itáne & vos intelligentiâ caretis? non intelligitis quicquid extrin-

extrinsecus ingreditur in hominem, non posse eum polluere?

19. Non enim ingreditur in cor ejus, sed in ventrem; & in latrinam abit, purgans omnes escas.

20. Dicebat autem, quod ex homine egreditur, illud polluere hominem.

21. Intus enim, ex corde hominum malæ cogitationes egrediuntur, adulteria, scortationes, cædes,

22. Furta, augendæ rei artes, scelera, dolus, protervia, oculus malus, obtrectatio, superbia, amentia.

23. Omnia hæc scelera intus exeunt, & polluunt hominem.

24. Et illinc surgens abiit in confinia Tyri, ac Sidonis: & ingressus domum, neminem volebat *hoc* scire: sed non potuit latere.

25. Quum enim de eo audisset mulier, cujus filiola habebat spiritum impurum, venit, & accidit ad pedes ejus:

26. (Erat autem mulier Græca, Syrophœnissa gente) & rogavit eum, ut dæmonium ejiceret ex filia sua.

27. Jesus autem dixit ei, Sine priùs saturari liberos: non est enim bonum accipere panem liberorum, & objicere catellis.

28. Ipsa verò respondit, & dixit ei; Etiam Domine: sed enim catelli edunt sub mensa ex micis puerorum.

29. Tunc dixit ei, propter istum sermonem abi, exiit dæmonium ex filia tua.

30. Quum autem *illa* abiisset domum suam, invenit dæmonium exiisse, & filiam projectam super lectum.

31. Tunc regressus è finibus Tyri, ac Sidonis, venit ad mare Galilææ, per medios fines Decapolis.

32. Et offerunt ei surdum, difficulter loquentem: & precantur eum, ut imponat ei manum.

33. *Ipse* verò, quum abduxisset eum è turba privatim, misit digitos suos in auriculas ejus; & quum spuisset, tetigit linguam ejus.

34. Et quum suspexisset in cœlum, ingemuit, dixitque ei, Ephphatha, quod est adaperitor.

35. Et statim adapertæ sunt ejus aures: & solutum est vinculum linguæ ipsius, & loquebatur rectè.

36. Et interdixit eis, ne cui dicerent: sed quantumcunque ipse eis interdixisset, multò magis *hoc* prædicabant.

37. Et supra modum percellebantur, dicentes; Bene omnia fecit; facit, ut & surdi audiant, & muti loquantur.

CAPUT VIII.

Miraculum 7. panum. Cœci sanatio. Apostolorum de Christo confessio. Satanam esse, qui animam servare suadet.

Diebus illis, quum multa omnino turba esset, nec haberent, quo vescerentur, advocatis Jesus discipulis suis, dixit eis;

2. Intimâ misericordiâ commoveor erga turbam: quia jam triduum manent apud me, nec habent, quo vescantur.

3. Quòd si dimisero eos jejunos domum suam, deficient in via: quidam enim ex eis procul venerunt.

4. Responderunt autem ei discipuli ejus, Unde istos quispiam possit hîc satiare panibus in deserto?

5. Interrogavit autem eos, Quot panes habetis? Ipsi verò dixerunt, septem.

6. Tunc denunciavit turbæ, ut discumberet humi: & acceptis septem illis panibus, quum gratias egisset, fregit, deditque discipulis suis, ut *eos* apponerent: & apposuerunt turbæ.

7. Habebant autem pisciculos paucos: & quum benedixisset, dixit, ut hos etiam apponerent.

8. Comederunt autem, & saturati sunt: & sustulerunt fragmentorum, quæ superfuerant, septem sportas.

9. Erant autem, qui comederant, quasi quater mille: dimisitque eos.

10. Et statim ingressus in navigium cum discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.

11. Prodierunt autem Pharisæi, cœperúntque altercari cum eo, quærentes ab eo signum è cœlo ipsum tentando.

12. Ipse verò, quum altè ingemuisset spiritu suo, dixit; Cur gens ista signum requirit? amen dico vobis, si dabitur isti genti signum.

13. Et eis relictis, ingressus rursus navigium, abiit in ulteriorem *ripam*.

14. Fuerant autem obliti discipuli sumere panes, & panem non nisi unum habebant secum in navigio.

15. Tunc edixit eis, dicens; Videte, cavete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.

16. Disceptabant igitur alii adversùs alios, dicentes; Panes non habemus.

17. *Id* autem, quum nosset Jesus, dixit eis; Quid disceptatis, quòd panes non habetis? nondum animum advertitis, nec intelligentiâ præditi estis? adhuc stupidum habetis cor vestrum?

18. Quum oculos habeatis, non cernitis? & quum aures habeatis, non auditis? neque memores estis?

19. Quum quinque illos panes fregi illis quinquies mille, quot cophinos fragmentis plenos sustulistis? Dicunt ei, duodecim.

20. Quum autem septem illos *panes* illis quater mille, quot sportas fragmentis plenas sustulistis? Illi verò dixerunt, Septem.

21. Tunc dixit eis, quomodo *hæc* non intelligitis?

22. Venit autem Bethsaidam: & obtulerunt ei cœcum, & precati sunt eum, ut ipsum tangeret.

23. Tunc prehensâ manu cœci, eduxit eum extra vicum: & quum inspuisset in oculos ejus, imposuisétque ei manus, interrogavit eum, ecquid videret.

24. Qui, quum suspexisset, dixit, Video homines instar arborum ambulantes.

25. Deinde rursum imposuit manus oculis ejus, fecitque ut *denuò* oculos attolleret: & restitutus fuit, viditque procul, & dilucidè omnes.

26. Tunc *Jesus* misit eum domum suam, dicens; Neque in vicum illum ingreditor, neque *hæc* dicito cuiquam in vico.

27. Egressus est autem Jesus, ac discipuli ejus in vicos Cæsareæ, *quæ cognominatur* Philippi: & in via interrogavit discipulos suos, dicens eis; Quémnam esse me dicunt homines?

28. Illi verò responderunt, Johannem Baptistam;

ptiſtam: & alii Eliam: alii verò unum ex Prophetis.

29. Tunc ipſe dixit eis, Vos autem, quem me dicitis eſſe? Reſpondens verò Petrus dicit ei, Tu es ille Chriſtus.

30. Tunc interminatus eſt, ut nulli *id* dicerent de ſe.

31. Et cœpit eos docere, quòd oporteret Filium hominis multa pati, & reprobari à ſenioribus, & primariis ſacerdotibus, ac ſcribis, & trucidari: & tribus pòſt diebus reſurgere.

32. Et apertè eum ſermonem loquebatur. Tunc prehenſum eum Petrus cœpit objurgare.

33. Ipſe verò converſus, & intuitus diſcipulos ſuos, objurgavit Petrum, dicens; Abſcede à me ſatana: nam non ſapis, quæ Dei *ſunt* ſed quæ *ſunt* hominum.

34. Et quum advocâſſet turbam cum diſcipulis ſuis, dixit eis; Quicunque vult ponè me venire, abdicet ſemet ipſum, & tollat crucem ſuam, ac ſequatur me.

35. Quiſquis enim voluerit animam ſuam ſervare, perdet eam: quiſquis autem perdiderit animam ſuam causâ meâ, & Evangelii, is ſervabit eam.

36. Quid enim profuerit cuipiam, ſi lucratus fuerit mundum totum, & animâ ſuâ mulctetur?

37. Aut quam dabit quiſpiam compenſationem animæ ſuæ?

38. Nam quemcunque puduerit mei, ac meorum ſermonum in gente iſta adultera, & peccatrice. Filium etiam hominis pudebit ejus, quando venerit in gloria patris ſui cum Angelis illis ſanctis.

CAPUT IX.

Transfiguratio Chriſti. Quis Elias ſit. Spiritus mutus ejicitur. Diſcipuli exemplo pueruli de prioritate inſtruuntur.

PRæterea dixit eis, Amen dico vobis, ſunt quidam ex iis, qui hic aſtant, qui nequaquam guſtabunt mortem, uſquedum viderint regnum Dei veniſſe cum potentia.

2. Sexto verò pòſt die aſſumit Jeſus Petrum, & Jacobum, & Johannem, & ſubducit eos in montem ſublimem ſeorſim ſolos: & transformatus fuit coram eis.

3. Et veſtimenta ejus facta ſunt coruſcantia, candida valde ut nix, qualia non poteſt fullo in terra dealbare.

4. Et viſus eſt eis Elias cum Moſe, qui colloquebantur cum Jeſu.

5. Tunc reſpondens Petrus, dicit Jeſu, Rabbi, bonum eſt nos hìc eſſe: faciamus igitur tabernacula tria, tibi unum, & Moſi unum, & Eliæ unum.

6. Nec enim ſciebat quid loqueretur: erant enim exterriti.

7. Et exſtitit nubes, quæ inumbravit eos: venitque vox è nube, dicens; Hic eſt filius ille meus, dilectus ille, ipſum audite.

8. Et repentè, quum circumſpexiſſent, non ampliùs viderunt quemquam, niſi ſolum Jeſum ſecum.

9. Quum verò deſcenderent è monte, interdixit eis, ut nemini narrarent quæ viderant, niſi poſtquam Filius hominis à mortuis reſurrexiſſet.

10. *Ipſi* igitur hanc rem continuerunt apud ſe, mutuò quærentes, quid illud eſſet, à mortuis reſurgere.

11. Et interrogârunt eum, dicentes; Cur ſcribæ dicunt, oportere, ut Elias priùs veniat?

12. Ipſe verò reſpondens, dixit eis, Elias quidem poſtquam priùs venerit, reſtituet omnia: ſed ut ſcriptum eſt de Filio hominis, *oportet*, ut multa patiatur, & pro nihilo habeatur.

13. Sed dico vobis, & Eliam veniſſe, & *iſtos* ei feciſſe quæcunque voluerunt, ſicut ſcriptum eſt de eo.

14. Et quum veniſſet ad diſcipulos *ſuos*, vidit turbam multam circa eos, & ſcribas cum eis altercantes.

15. Et ſtatim tota turba viſo eo expavit: & accurrentes, ſalutaverunt eum.

16. Tunc interrogavit ſcribas, Quid altercamini inter vos?

17. Et reſpondens quidam è turba, dixit, Magiſter, adduxi filium meum ad te, habentem ſpiritum mutum.

18. Qui, ubicunque eum corripuerit, lacerat eum: *ipſe* verò ſpumat, & ſtridet dentibus ſuis, & exareſcit. Et dixi diſcipulis tuis, ut eum ejicerent, ſed non potuerunt.

19. Ipſe verò reſpondens ei, dixit, O natio incredula, quouſque apud vos ero? quouſque tolerabo vos? adducite eum ad me.

20. Illum igitur adduxerunt ad eum. Et eo conſpecto, ſtatim ſpiritus diſcerpſit eum: & *ille*, quum cecidiſſet in terram, volutabat ſeſe ſpumans.

21. Tunc interrogavit *Jeſus* patrem ejus, Quantum temporis eſt, quòd hoc accidit ei? Ipſe verò ait, ab infante.

22. Et ſæpè eum tum in ignem abjecit, tum in aquas, ut perderet eum. Sed ſi quid potes, ſuccurre nobis, intimâ miſericordiâ commotus erga nos.

23. Jeſus autem dixit ei, ſi potes hoc credere, omnia fieri poſſunt credenti.

24. Pater verò pueri ſtatim clamans cum lachrymis, dixit. Credo, Domine: ſuccurre incredulitati meæ.

25. Quum vidiſſet autem Jeſus turbam ſimul accurrere, objurgavit ſpiritum illum impurum, dicens ei, *Tu* ſpiritus mute, & ſurde, ego tibi impero, exi ab eo, & ne ampliùs ingreditor in eum.

26. Et quum clamâſſet *ſpiritus*, multúmque diſcerpſiſſet eum, exivit: & *ille* factus eſt quaſi mortuus, adeò ut multi dicerent, Certè mortuus eſt.

27. Jeſus verò prehenſâ manu ejus, erexit eum: & *ille* ſurrexit.

28. Quum autem eſſet ingreſſus domum, diſcipuli ejus interrogârunt eum privatim, Cur nos non potuimus *ſpiritum* illum ejicere?

29. *Ipſe* verò dixit eis, Hoc genus *dæmoniorum* nullâ re poteſt exire niſi precatione & jejunio.

30. Et illinc egreſſi, unà iter faciebant per Galilæam: nec volebat, ut quiſquam *id* ſciret.

31. Docebat enim diſcipulos ſuos, & dicebat eis, Filius hominis tradetur in manus hominum, qui trucidabunt eum: ſed trucidatus tertio die reſurget.

32. Ipsi verò ignorabant hoc dictum, & timebant eum interrogare.
33. Venit igitur Capernaumum, & quum venisset domum, interrogavit eos, Quid in via inter vos disceptabatis?
34. Ipsi verò siluerunt, nam alii adversùs alios disseruerant in via, quis *esset futurus ipsorum* maximus.
35. Et quum consedisset, vocavit duodecim illos, & dixit eis, Si quis vult primus esse, erit omnium ultimus, & omnium minister.
36. Et acceptum puerulum statuit in medio eorum: eóque in ulnas recepto, dixit eis;
37. Quisquis unum ex talibus puerulis exceperit meo nomine, me excipit, & quicunque me exceperit, non me excipit, sed eum, qui misit me.
38. Respondet autem ei Johannes, dicens; Præceptor, vidimus quendam per nomen tuum ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos: & prohibuimus eum, quia non sequitur nos:
39. Jesus autem ait, Ne illum prohibete: nullus enim est, qui edat virtutem per nomen meum, & possit citò malè loqui de me.
40. Nam qui non est contra nos, pro nobis est.
41. Quiquis enim potum dederit vobis poculum aquæ in nomine meo, *id est*, quòd sitis Christi, amen dico vobis, nequaquam perdiderit mercedem suam:
42. Et quisquis offendiculo fuerit uni ex parvis istis, qui credunt in me, bonum esset ei potiùs, si circumponeretur saxum molare circa collum ejus, & projiceretur in mare.
43. Quòd si manus tua facit, ut tu offendas, abscinde eam: bonum est tibi ad vitam ingredi mancum *potiùs*, quàm duas manus habentem abire in gehennam, *id est*, in ignem illum inextinctum.
44. Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.
45. Et si pes tuus facit, ut tu offendas, abscinde eum: bonum est tibi ingredi in vitam claudum *potiùs*, quàm duos pedes habentem projici in gehennam, *id est*, in ignem inextinctum.
46. Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.
47. Et si oculus tuus facit, ut tu offendas, erue eum: bonum est tibi introire in regnum Dei luscum *potiùs*, quàm duos oculos habentem projici in gehennam ignis:
48. Ubi vermis eorum non interit, & ignis non extinguitur.
49. Nam omnis *homo* igne salietur: & omnis oblatio sale salietur.
50. Bonus est sal: si verò sal insulsus fuerit, quonam ipsum condietis? habete in vobis ipsis salem, & pacem habete alii cum aliis.

CAPUT X.

Jus repudii. Parvulorum prærogativa. Difficultas divitum salvandorum. Petitio filiorum Zebedæi.

ET illinc digressus venit in fines Judææ per oram Jordanis: & convenit rursum turba ad eum; &, ut consueverat, rursum docebat eos.
2. Tunc accedentes Pharisæi interrogârunt eum, an liceret viro uxorem dimittere, tentantes eum.
3. Ipse verò respondens dixit eis, Quid vobis mandavit Moses?
4. Ipsi autem dixerunt, Moses permisit libellum abscessionis scribere, & dimittere *uxorem*.
5. Tunc respondens Jesus, dixit eis, Pro duritia cordis vestri scripsit vobis mandatum istud.
6. A principio verò creationis masculum, & fœminam fecit Deus.
7. Propterea relinquet homo patrem suum, & matrem, & agglutinabitur uxori suæ.
8. Et qui duo *fuerant*, erunt caro una. Itaque non sunt ampliùs duo, sed una caro.
9. Quod ergo Deus conjunxit, homo ne sejungat.
10. Et domi rursum discipuli ejus eâdem de re interrogârunt eum.
11. *Ipse* verò dixit eis, Quicunque dimiserit uxorem suam, & duxerit aliam, mœchatur adversùs eam.
12. Et, si mulier dimiserit virum suum, & nupserit alteri, mœchatur,
13. Tunc obtulerunt ei puerulos, ut tangeret eos: discipuli verò objurgabant eos, qui offerebant.
14. Quod, quum vidisset Jesus, indignatus est, & dixit eis, Sinite puerulos venire ad me, & ne prohibete eos: talium enim est regnum Dei.
15. Amen dico vobis, quicunque non exceperit regnum Dei ut puerulus, nequaquam in id ingredietur.
16. Et quum accepisset eos in ulnas, impositis in eos manibus, benedixit eis.
17. Egrediente autem ipso, *ut sese daret* in viam, quidam, quum accurrisset, & accidisset ei ad genua, interrogavit eum, Præceptor bone, quid faciam, ut vitam æternam possideam?
18. Jesus autem dixit ei, Cur me dicis bonum? nullus est bonus, nisi unus, *nempe* Deus.
19. Mandata nosti, Ne mœchator, Ne occidito, Ne furator, Ne falsum testimonium dicito, Ne damno afficito *quemquam*, Honora patrem tuum, & matrem.
20. Ille verò respondens, dixit ei, Magister, hæc omnia observavi à juventute mea.
21. Jesus autem eum intuitus, dilexit eum, & dixit ei, Unum te deficit: abi, quæcunque habes, vende, & da pauperibus; & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me, sublatâ *in humeros* cruce.
22. Ille verò mœstus factus propter hunc sermonem, abiit contristatus: habebat enim possessiones multas.
23. Et quum circumspexisset Jesus, dicit discipulis suis; Quàm difficulter, qui opus habent, in regnum Dei introibunt!
24. Discipuli verò expaverunt ad hos sermones ipsius. Jesus autem rursum respondens dixit eis, Filii, quàm difficile est eos, qui confidunt opibus, in regnum Dei introire!
25. Facilius est, camelum per foramen acûs transire, quàm divitem in regnum Dei introire.
26. Illi verò amplius percellebantur, dicentes inter se, Et quis potest servari?
27. Intuitus autem eos Jesus, dicit, Apud homines hoc fieri non potest, sed non apud

Deum: nam omnia fieri possunt apud Deum.

28. Tunc Petrus cœpit dicere, ecce nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.

29. Respondens autem Jesus, ait, Amen dico vobis, nullus est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut liberos, aut agros mei causâ, & Evangelii,

30. Quin accipiat centuplicia nunc isto tempore, domos, & fratres, & sorores, & matres, & liberos, & agros cum persequutionibus, & in seculo venturo viam æternam.

31. Multi autem primi erunt ultimi: & ultimi primi.

32. Erant autem in via ascendentes Hierosolymam: & præibat eis Jesus, & expavescebant, & *eum* sequendo terrebantur. Ipse verò assumtis rursum duodecim, illis cœpit dicere, quæ sibi erant eventura.

33. *Dicens*, Ecce, ascendimus Hierosolymam, & Filius hominis tradetur principibus sacerdotum, & scribis: & condemnabunt eum morte, tradéntque eum gentibus:

34. Et *ipsæ* illudent ei, & flagellabunt eum, & inspuent in eum, & trucidabunt eum, sed tertiâ die resurget.

35. Tunc accedunt ad eum Jacobus, & Johannes, filii Zebedæi dicentes; Magister, velimus, ut quicquid petierimus, præstes nobis,

36. Ipse verò dixit eis, Quid me vultis vobis præstare?

37. Illi autem dixerunt ei, Da nobis, ut unus ad dexteram tuam, & alter ad sinistram tuam sedeamus in gloria tua.

38. Jesus autem dixit eis, nescitis quid petatis: potestis bibere poculum, quod ego bibo, & baptismo, quo ego baptizor, baptizari?

39. Ipsi verò dixerunt ei, possumus. Jesus autem dixit eis, Poculum quidem, quod ego bibo, bibetis: & baptismate, quo ego baptizor, baptizabimini.

40. Sed sedere ad dexteram meam, & ad sinistram meam non est meum dare, sed *dabitur*, quibus paratum est.

41. Et quum *hæc* audissent alii decem, cœperunt indignari de Jacobo, & Johanne.

24. Jesus autem, quum eos advocâsset, dixit eis, Scitis, eos, qui censentur imperare gentibus, dominari in eas: & earum magnates potestatem habere in eas.

43. Verùm non ità erit inter vos: sed quicunque voluerit fieri magnus inter vos, sit minister vester.

44. Et quicunque voluerit ex vobis fieri primus, sit omnium servus,

45. Nam & Filius hominis non venit, ut sibi ministraretur, sed ut ministraret, & daret animam suam, redemtionis pretium pro multis.

46. Tunc veniunt Hiericho: eóque egrediente ab Hiericho, ac discipulis ejus, & turbâ multâ, filius Timæi Bartimæus cœcus sedebat apud viam mendicans.

47. Et quum audisset ipsum esse Jesum illum Nazarenum, cœpit clamare, & dicere, Fili Davidis, Jesu, miserere mei.

48. Objurgabant autem eum multi, ut sileret: ille verò multò magis clamabat, Fili Davidis, miserere mei.

49. Tunc Jesus, quum substitisset, jussit eum vocari: vocant igitur cœcum, dicentes ei, Confide, surge: vocat te.

50. Ipse verò abjecto pallio suo, quum surrexisset, venit ad Jesum.

51. Et respondens, dixit ei Jesus, Quid vis tibi faciam? Cœcus autem ait ei, Rabboni, ut visum recipiam.

52. Jesus autem dixit ei, Abi, fides tua te servavit. Statim igitur recepit visum, & sequebatur Jesum in illo itinere.

CAPUT XI.

Christus ingreditur Hierosolymam, ejicit templo vendentes, & ementes, vim fidei prædicat, & quæstione de Baptismo Johannis Sacerdotum os obthurat:

QUum autem appropinquarent Hierosolymis ad Bethphage, & Bethaniam apud montem Olearum, misit duos è discipulis suis.

2. Et dicit eis; Abite in vicum, qui vobis est ex adverso: & statim ut ingrediemini in eum, invenietis pullum ligatum, in quo nullus hominum sedit: solvite eum, & adducite.

3. Quòd si quis vobis dixerit, Cur hoc facitis? dicite, quoniam eo opus est Domino: & eum statim huc mittet.

4. Abierunt igitur, & invenerunt pullum ligatum ad ostium foris in bivio: & solverunt eum.

5. Tunc quidam eorum, qui illic adstabant, dixerunt eis, Quid facitis qui solvitis pullum?

6. Ipsi verò dixerunt eis prout mandarat Jesus: & *illi* dimiserunt eos.

7. Adduxerunt igitur pullum ad Jesum, & injecerunt ei pallia sua, & insedit ei.

8. Multi verò pallia sua straverunt per viam: alii autem frondes cædebant ex arboribus, & sternebant in viam.

9. Et qui præibant, quíque sequebantur, clamabant, dicentes; Hosanna, benedictus, qui venit in nomine Domini.

10. Benedictum regnum patris nostri Davidis, quod venit in nomine Domini: hosanna, *ô qui es* in *cœlis* altissimis.

11. Et ingressus est Hierosolymam Dominus, & in templum: quúmque circumspexisset omnia, & quum vespera jam hora esset, abiit ad Bethaniam cum illis duodecim.

12. Et postero die, quum exissent Bethaniâ, esuriit.

13. Quúmque procul vidisset ficum, habentem folia, venit, *visurus* vidilicet num inveniret aliquid in ea: & quum venisset ad eam, nihil invenit nisi folia, non enim erat tempus ficuum.

14. Tunc respondens Jesus, dixit ficui; Ne ampliùs ex te in seculum quisquam fructum comedat. Et *hoc* audierunt discipuli ejus.

15. Veniunt igitur Hierosolymam; Et ingressus Jesus in templum, cœpit ejicere eos, qui vendebant, & emebant in templo, & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas subvertit.

16. Nec sinebat, ut quisquam deportaret vas per templum.

17. Et docebat, dicens eis; Nónne scriptum est, domum meam, domum precationis vocatum iri ab omnibus gentibus? vos autem eam fecistis speluncam latronum.

18. Et

18. Et *hoc* audierunt scribæ, & primarii sacerdotes, & quærebant, quomodo eum perderent: timebant enim eum, quia tota turba percellebatur super doctrinâ ipsius.

19. Quum verò vespera advenisset, egressus est Jesus extra urbem.

20. Et manè iter facientes propè ficum, viderunt eam exaruisse radicitus.

21. Tunc recordatus Petrus, dixit ei, Rabbi, ecce, ficus illa, cui imprecatus es, exaruit.

22. Et respondens Jesus, dixit eis, Habete fidem Dei.

23. Amen enim dico vobis, quicunque dixerit monti huic, Tolle te, & projice te in mare: nec addubitaverit in corde suo, sed crediderit futura, quæ dicit, fiet ei, quicquid dixerit.

24. Propterea dico vobis, quæcunque precantes petitis, credite vos accepturos: & erunt vobis.

25. Et quum adstiteritis precantes, remittite, si quid habetis adversùs aliquem: ut & Pater ille vester, qui in cœlis *est*, remittat vobis offensas vestras.

26. Nam, si vos non remiseritis, nec Pater ille vester, qui in cœlis *est*, remittet offensas vestras.

27. Tunc veniunt rursus Hierosolymam: & quum ipse ambularet in templo, veniunt ad eum primarii sacerdotes, & scribæ, & seniores.

28. Et dicunt ei; Quâ auctoritate ista facis? & quis tibi dedit auctoritatem istam, ut hæc facias?

29. Jesus autem respondens, dixit eis, Interrogabo vos & ego rem quandam. Respondete igitur mihi, & dicam vobis, quâ auctoritate hæc faciam.

30. Baptisma Johannis è cœlo erat, an ex hominibus? respondete mihi.

31. Ratiocinabantur autem apud se, dicentes; Si dixerimus, E cœlo: dicet, Quare ergo non credidistis ei?

32. Sed si dicamus, Ex hominibus: timemus populum: omnes enim sentiebant de Johanne, eum verè Propheam fuisse.

33. Tunc respondentes, dicunt Jesu, Nescimus. Et Jesus respondens dicit eis, Nec ego dicam vobis, quâ auctoritate hæc faciam.

CAPUT XII.

De lapide ab ædificatoribus reprobato, similitudine vineæ, de tributo, de resurrectione mortuorum, de legis summa, filio Davidis, & vidua paupercula.

ET cœpit eis per parabolas dicere, Vineam plantavit quidam, & circumposuit sepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & elocavit eam agricolis: ac peregrè profectus est.

2. Misítque servum ad agricolas *suo* tempore, ut ab agricolis acciperet ex fructu vineæ.

3. Illi verò captum eum cæciderunt, ac remiserunt inanem.

4. Et rursum misit ad eos alium servum, & *illi* huic quoque lapidato, caput comminuerunt, & remiserunt dedecoratum.

5. Et rursum alium misit: & illum trucidârunt, multósque alios, hos quidem cœdentes, illos verò trucidantes.

6. Quum ergo unum adhuc haberet filium suum dilectum, misit etiam illum ultimum ad eos, dicens; reverebuntur filium meum.

7. Illi verò agricolæ dixerunt inter se, iste est hæres, venite, trucidemus eum, & nostra erit hæreditas.

8. Et captum eum trucidârunt, & ejecerunt extra vineam.

9. Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet, & perdet agricolas, & dabit vineam aliis.

10. Ne hanc quidem scripturam legistis? Quem lapidem reprobaverunt ædificantes, is factus est caput anguli:

11. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?

12. Studebant igitur eum prehendere, sed timuerunt turbam: nôrant enim eum adversùs ipsos illam parabolam dixisse: itaque omisso eo, abierunt.

13. Et miserunt ad eum quosdam è Pharisæis, & Herodianis, ut eum irretirent captum sermone.

14. Illi verò, quum venissent, dicunt ei, Præceptor, scimus te veracem esse, neque curare quenquam: non enim respicis ad personam hominum, sed in veritate viam Dei doces: Licet censum Cæsari dare, annon? demus, annon demus?

15. Ipse verò, quum sciret eorum hypocrisin, dixit eis; Quid me tentatis? proferre mihi denarium, ut videam.

16. Illi verò protulerunt. Tunc dicit eis. Cujus est imago ista, & inscriptio? Illi verò dixerunt ei, Cæsaris.

17. Et respondens Jesus, dixit eis, reddite, quæ *sunt* Cæsaris, Cæsari: & quæ Dei *sunt*, Deo. Et admirati sunt super eo.

18. Tunc veniunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem: & interrogârunt eum, dicentes:

19. Præceptor, Moses scripsit nobis, ut si cujus frater mortuus sit, ac reliquerit uxorem, & filios non reliquerit, accipiat ipsius frater uxorem ejus, & excitet semen fratri suo.

20. Septem ergo fratres fuerunt: ac primus accepit uxorem, & moriens non reliquit semen.

21. Et secundus accepit eam, & mortuus est, & ne ipse quidem reliquit semen: & tertius itidem.

22. Et acceperunt eam septem illi, neque reliquerunt semen: ultima omnium mortua est & mulier.

23. In resurrectione ergo, postquam resurrexerint, cujus eorum erit uxor? nam septem habuerunt eam uxorem.

24. Tunc respondens Jesus, dixit eis, Nónne propterea erratis, quòd non sciatis scripturas, neque potentiam Dei?

25. Postquam enim à mortuis resurrexerint, neque uxores ducunt, neque nuptum dantur: sed sunt ut Angeli, qui in cœlis *sunt*.

26. De mortuis verò, quòd suscitandi sint, non legistis in libro Mosis, quomodo in rubo loquutus sit ei Deus, dicens; Ego *sum* Deus Abrahami, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi?

27. Non est Deus *Deus* mortuorum, sed Deus viventium: vos ergo multùm erratis.

28. Et quum accessisset quidam è Scribis, qui

qui audierat eos disceptantes, & sciebat eum bene illis respondisse, interrogavit eum, *dicens*, quod est primum omnium mandatum?

29. Jesus autem respondit ei, Primum omnium mandatorum *est*, Audi Jisraël, Dominus Deus noster, Dominus unus est.

30. Diliges igitur Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota cogitatione tua, & ex totis viribus tuis, hoc est primum mandatum.

31. Et secundum *illi* simile, hoc *est*, Diliges proximum tuum ut te ipsum: majus istis aliud mandatum non est.

32. Tunc dixit ei scriba ille, Bene, Præceptor, in veritate dixisti: nam unus est Deus, nec alius est præter eum:

33. Et diligere eum ex toto corde, & ex tota intelligentia, & ex tota anima, & ex totis viribus: ac diligere proximum, ut se ipsum, plus est, quàm omnia holocautomata, & sacrificia.

34. Tum Jesus, quum vidisset eum cordatè respondisse, dixit ei, non longè es à regno Dei. Et nemo ampliùs audebat eum interrogare.

35. Et respondens Jesus dicebat, docens in templo, quomodo dicunt scribæ Christum esse filium Davidis?

36. Nam ipse David dixit per Spiritum sanctum, Dixit Dominus Domino meo, sede ad dexteram meam, usque dum posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

37. Ipse ergo David dicit eum Dominum: unde igitur filius ejus est? Et multa turba audiebat eum libenter.

38. *Ipse* autem dicebat eis in doctrina sua, Cavete à Scribis, qui amant stolati ambulare, & salutationes in foris,

39. Primósque consessus in conventibus, & primos accubitus in cœnis.

40. Qui devorant domos viduarum, & in speciem utuntur longis precibus: isti auferent gravius judicium.

41. Et quum sedisset Jesus ex adverso gazophylacii, spectabat quomodo turba immitteret æs in gazophylacium: multi igitur divites injiciebant multa.

42. Et quum venisset quædam vidua pauper, injecit minuta *æreola* duo, quod est, quadrans.

43. Tunc *ille*, quum advocâsset discipulos suos, dixit eis, Amen dico vobis, vidua hæc pauper plùs immisit, quàm omnes *alii*, qui miserunt *pecuniam* in gazophylacium.

44. Nam omnes ex eo, quod ipsis redundat, immiserunt: hæc verò è penuria sua immisit omnia, quæ habebat, totum *nempe* victum suum.

CAPUT XIII.

Consummatio hujus seculi figuratur per excidium Hierosolymorum.

QUum autem egrederetur è templo, dixit ei quidam è discipulis ejus, Præceptor, vide quales lapides, & qualia *ista sint* ædificia.

2. Tunc Jesus respondens, dixit ei, Vides ista magna ædificia? non relinquetur lapis super lapidem, qui non dissolvatur.

3. Et quum sederet in monte Olearum ex adverso templi, interrogarunt eum privatim Petrus, & Jacobus, & Johannes, & Andreas.

4. Dic nobis, quando hæc erunt, & quod signum *erit*, quando futurum est, ut hæc omnia finem habeant.

5. Jesus autem eis respondens, cœpit dicere, videte, ne quis vos seducat.

6. Multi enim venient sub nomine meo, dicentes; Ego sum *Christus*: multósque seducent.

7. Quum autem audieritis bella, & rumores bellorum, ne turbemini, oportet enim *ista* fieri: at nondum *erit* finis,

8. Surget enim gens in gentem, & regnum in regnum; eruntque terræmotus singulis locis, & erunt fames, ac turbæ.

9. Principia *erunt* dolorum *partûs* ista: sed cavete vos vobis ipsis: tradent enim vos in consessus, & conventus: cædemini, & coram præsidibus, ac regibus sistemini propter me, *ut hoc* sit testimonio adversùs eos.

10. Et apud omnes gentes oportet primùm prædicari Evangelium.

11. Quum autem vos tradendo duxerint, ne antè soliciti estote, quid dicturi sitis, neque meditamini: sed quicquid datum fuerit vobis illo momento, id loquimini: non enim estis vos, qui loquimini, sed Spiritus sanctus.

12. Tradet autem frater fratrem ad mortem, & pater filium: & insurgent liberi adversùs parentes, & eos curabunt morte mulctandos.

13. Et eritis odio omnibus propter nomen meum: sed qui sustinuerit ad finem usque, is servabitur.

14. Quum autem videritis abominationem illam vastatricem, quæ dicta est à Daniele Propheta, positam ubi non oportet, (qui legit, animadvertat) tunc, qui fuerint in Judæa, fugiant in montes.

15. Qui verò *fuerit* in solario, ne descendat domum, nec ingrediatur, ut quicquam sumat è domo sua.

16. Et qui fuerit in agro, ne revertatur retro, ut sumat pallium suum.

17. Væ autem prægnantibus, & lactantibus per illos dies.

18. Orate verò, ne fiat fuga vestra hyeme.

19. Erunt enim dies illi *talis* afflictio, qualis ea non fuit à principio rerum conditarum, quas condidit Deus, usque ad hoc tempus, neque fiet.

20. Et nisi Dominus decurtâsset dies illos, omnis caro periret: sed propter electos, quos elegit, decurtavit dies illos.

21. Tunc autem, si quis dixerit, Ecce hîc Christus, vel, ecce illic: ne credite.

22. Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ: & edent signa, ac miracula ad seducendum, si fieri possit, etiam electos.

23. Vos autem cavete. Ecce, prædixi vobis omnia.

24. Cæterùm per illos dies, post afflictionem illam, sol obscurabitur, nec dabit luna splendorem suum.

25. Et stellæ cœli excident, & potestates, quæ in cœlis *sunt*, concutientur:

26. Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum potentia multa, & gloria.

27. *Ipse* verò tunc mittet Angelos suos, &

& suos electos coget à quatuor ventis, ab extremo terræ usque ad extremum cœli.

28. A ficu verò discite parabolam, Quum ramus ejus jam tener fit, & germinat folia, nôstis propè esse æstatem:

29. Ità & vos, quum hæc videritis fieri, scitote *illum* propè esse ad fores.

30. Amen dico vobis, nequaquam præterierit hæc ætas, usquedum facta sint hæc omnia.

31. Cœlum, & terra præteribunt, sermones autem mei nequaquam præteribunt.

32. Sed de die illo, ac hora nemo scit, ne Angeli quidem, qui in cœlo sunt, neque ipse Filius, sed Pater.

33. Cavete, vigilate, & orate: nescitis enim, quando tempus illud sit futurum.

34. *Nam filius hominis ità est* ut quispiam, qui peregrè abiens relictâ domo suâ, dataque servis suis potestate, ac suo cuique opere, janitori mandavit, ut vigilaret.

35. Vigilate igitur: (nescitis enim, quando Dominus domus veniet, vespere, an mediâ nocte, an in gallicinio, an manè,)

36. Ne, quum repentè venerit, inveniat vos dormientes.

37. Quæ autem dico vobis, omnibus dico, vigilate.

CAPUT XIV.

Christi propassio.

ERat autem Pascha, & Azyma, duobus pôst diebus, & quærebant primarii sacerdotes, & scribæ, quomodo eum dolo prehensum trucidarent.

2. Dicebat autem, non in festo, ne tumultus sit populi.

3. Quum autem *Jesus* esset apud Bethaniam, in domo Simonis leprosi, accumbente eo, venerat mulier habens alabastrum unguenti nardi liquidæ multi pretii: & confracto alabastro effuderat ei in caput.

4. Quidam autem indignabantur apud sese, dicebant; Quorsum perditio ista unguenti facta est?

5. Nam poterat hoc venire ampliùs, quàm trecentis denariis, & dari pauperibus. Et fremebant in eam.

6. Jesus autem ait, Omittite eam: quid ei molestiam exhibetis? bonum opus operata est erga me.

7. Semper enim pauperes habetis vobiscum, & quandocunque volueritis, potestis eis benefacere: me verò non semper habebitis.

8. Hæc, quod potuit, fecit: occupavit enim ungere meum corpus ad funerationem.

9. Amen dico vobis, ubicunque prædicatum fuerit Evangelium hoc in toto mundo, etiam id, quod ista fecit, dicetur in memoriam ipsius.

10. Tunc Judas Iscariotes, unus ex illis duodecim, abiit ad primarios sacerdotes, ut eum ipsis proderet.

11. Illi verò *eo* audito gavisi sunt: & polliciti sunt se pecuniam ei daturos. Quærebat igitur quomodo opportunè eum proderet.

12. Primo autem die Azymorum, quando Pascha mactabatur, dicunt ei discipuli ipsius, Ubi vis, ut profecti paremus, ut edas Pascha?

13. Tunc mittit duos è discipulis suis, & dicit eis, Abite in urbem, & occurret quidam bajulans amphoram aquæ, sequimini eum;

14. Et quocunque introierit, dicite patrifamiliâs, Præceptor dicit; Ubi est diversorium, ubi pascha cum discipulis meis edam?

15. Tunc ipse vobis monstrabit cœnaculum magnum stratum, paratum, illic parate nobis *Pascha*.

16. Abierunt igitur discipuli ejus, veniúntque in civitatem, & invenerunt *omnia*, prout dixerat eis; & paraverunt pascha.

17. Et quum serum *diei* esset, venit cum duodecim.

18. Quúmque discubuissent, & ederent, ait Jesus, Amen dico vobis, unus ex vobis prodet me, qui edit mecum.

19. Ipsi verò cœperunt contristari, & ei dicere sigillatim; Num ego? Et alius; Num ego?

20. Ipse autem respondens, dixit eis, Unus ex duodecim, qui *manum* intingit mecum in catinum, *me prodet*.

21. Filius quidem hominis abit, prout scriptum est de eo: sed væ homini illi, per quem filius hominis proditur: bonum erat homini illi, si natus non fuisset.

22. Et edentibus ipsis, quum accepisset Jesus panem, & benedixisset, fregit, dedítque eis, & ait, accipite, edite: Hoc est corpus meum.

23. Et accepto poculo, cùm gratias egisset, dedit eis: & biberunt ex eo omnes.

24. Et dixit eis, Hoc est sanguis meus novi illius fœderis, qui pro multis effunditur.

25. Amen dico vobis, non bibam ampliùs ex fructu vitis usque ad diem illum, quum ipsum bibam novum in regno.

26. Et quum hymnum cecinissent, exierunt in montem Olearum.

27. Tunc dicit eis Jesus, Omnes offendemini in me nocte ista: Nàm scriptum est, Percutiam pastorem, & dispergentur oves.

28. Sed postquam suscitatus fuero, præibo vobis in Galilæam.

29. Petrus autem dixit ei, Etiamsi omnes offendantur, at non ego.

30. Tunc dicit ei Jesus, Amen dico tibi, hodie nocte istâ, priusquàm bis gallus vocem miserit, ter abnegabis me.

31. At ille multò magis dicebat, Si me oportuerit commori tibi, haud quaquam te abnegabo. Itidem autem etiam omnes dicebant.

32. Veniunt igitur in locum, cujus nomen *est* Gethsemane. Tunc dicit discipulis suis, Sedete hîc usque dum precatus fuero.

33. Et assumit Petrum, & Jacobum, & Johannem secum: cœpítque expavescere, & gravissimè angi.

34. Et dixit eis, Undequaque tristis est anima mea usque ad mortem: manete hic, & vigilate.

35. Progressúsque paululum, procidit in terram: & oravit, ut si fieri posset, abiret ab ipso hora illa.

36. Dixítque, Abba, Pater omnia fieri abs te

te poſſunt: transfer à me iſtud poculum: verùm non quid ego velim, ſed quid tu.

37. Tunc venit, & invenit eos dormientes: dixítque Petro, Simon, dormis? non potuiſti unam horam vigilare?

38. Vigilate, & precamini, ne introeatis in tentationem: ſpiritus quidem promtus *eſt*, ſed caro infirma.

39. Et quum rurſum abiiſſet, precatus eſt, eundem ſermonem loquutus:

40. Reverſus autem, invenit eos rurſum dormientes, (erant enim oculi eorum gravati) neque ſciebant, quid ei reſponderent.

41. Et venit tertiò, dicítque eis, dormite, quod ſupereſt, & requieſcite: ſufficit, venit hora: ecce, traditur Filius hominis in manus peccatorum.

42. Surgite, eamus: ecce, qui prodit me, appropinquavit.

43. Et ſtatim, adhuc eo loquente, adeſt Judas, qui erat unus è duodecim, & cum eo turba multa cum gladiis, & fuſtibus à primariis ſacerdotibus, & ſcribis, & ſenioribus.

44. Dederat autem eis iſte, qui eum tradebat, commune inter ipſos ſignum, dicens: Quemcunque oſculatus fuero, is eſt; prehendite eum, & abducite tutò.

45. Quum igitur veniſſet, ſtatim accedens ad eum, dixit ei; Rabbi, Rabbi, ac deoſculatus eſt eum.

46. Illi verò injectis in eum manibus prehenderunt eum.

47. Quidam autem ex iis, qui adſtabant, ſtricto gladio, percuſſit ſervum pontificis maximi, & abſtulit ejus auriculam.

48. Reſpondens autem Jeſus, dixit eis, Ut adversùs latronem exiſtis cum gladiis, & fuſtibus ad comprehendendum me.

49. Quotidie eram apud vos in templo docens, nec prehendiſtis me, Sed *oportet*, ut impleantur Scripturæ.

50. Tunc relicto eo, omnes fugerunt.

51. Quidam autem juvenis ſequebatur eum, amictus ſindone ſuper nudum *corpus*, & prehenderunt eum juvenes.

52. Ipſe verò derelictâ ſindone nudus effugit ab illis.

53. Tunc abduxerunt Jeſum ad pontificem maximum: cum quo convenerunt omnes primarii ſacerdotes, & ſeniores, & ſcribæ.

54. Petrus autem è longinquo ſequutus eſt eum intrò uſque in aulam pontificis maximi: & conſidebat cum miniſtris, & calefaciebat *ſeſe* ad ignem.

55. Primarii verò ſacerdotes, & totus conſeſſus quærebant teſtimonium adversùs Jeſum, ut eum morte mulctarent: nec inveniebant.

56. Nam multi falſum teſtimonium dicebant adversùs eum: ſed non erant paria ipſorum teſtimonia.

57. Tunc quidam ſurrexerunt, & falſa teſtati ſunt adversùs eum, dicentes;

58. Nos audivimus eum dicentem. Ego deſtruam templum hoc, quod eſt manibus factum, & intrà triduum abſque manibus factum, aliud ædificabo.

59. Sed ne ſic quidem par erat teſtimonium eorum.

60. Tunc pontifex maximus, quum aſſurrexiſſet in medium, interrogavit Jeſum, dicens; Non reſpondes quicquam? quid *illud eſt quod* iſti adversùm te teſtificantur?

61. Ipſe verò ſilebat, & nihil reſpondit. Rurſum pontifex maximus eum interrogavit, & dixit ei; Túne es ille Chriſtus, filius illius Benedicti?

62. Jeſus autem dixit, Ego ſum: & videbitis Filium hominis ſedentem ad dexteram potentiæ *Dei*, & venientem cum nubibus cœli.

63. Pontifex maximus verò diſruptis veſtibus ſuis dixit. Quid adhuc nobis opus eſt teſtibus?

64. Audiſtis blaſphemiam: quid vobis videtur? Illi verò omnes contra eum judicarunt ipſum teneri mortis pœnâ.

65. Et cœperunt quidam inſpuere in eum, & obtegere faciem ejus, & colaphos ei infligere, & dicere ei, Vaticinare: miniſtri verò bacillorum ictibus eum cædebant.

66. Quum verò Petrus eſſet in aula inferiùs, venit quædam ex ancillis pontificis maximi:

67. Et quum vidiſſet Petrum ſe calefacientem, intuita in eum dixit; Et tu cum Nazareno Jeſu eras.

68. Ipſe verò negavit, dicens; Non novi *illum*, neque ſcio, quid tu dicas. Et exivit extra in veſtibulum, & gallus vocem emiſit.

69. Tunc ancilla, quum rurſus vidiſſet eum, cœpit dicere iis, qui adſtabant, Hic eſt *unus* ex ipſis.

70. Ipſe verò rurſum negavit. Et rurſus paulò pòſt, qui adſtabant, dixerunt Petro, Verè ex ipſis es: etenim Galilæus es, & loquutio tua ſimilis eſt

71. Ipſe autem cœpit execrari, & jurare, *dicens*; Non novi hominem iſtû, quem dicitis.

72. Tunc ſecundò gallus vocem emiſit, & recordatus eſt Petrus verborum, quæ dixerat ei Jeſus. Priuſquàm gallus vocem bis miſerit, ter me abnegabis. Et quum *ſe* proripuiſſet, flevit.

CAPUT XV.

Chriſti paſſio, mors, & ſepultura.

Statim autem, manè conſilio inito ſummi ſacerdotes cum ſenioribus, & ſcribis, totúſque conſeſſus, vinctum Jeſum abduxerunt, tradideruntque Pilato.

2. Et interrogavit eum Pilatus, Tú*ne* es ille Rex Judæorum? ipſe verò reſpondens, dixit ei, Tu dicis.

3. Et accuſabant eum primarii ſacerdotes de multis.

4. Pilatus autem rurſus interrogavit eum, dicens; Non reſpondes quicquam? ecce, quàm multa adversùs te teſtificantur.

5. Jeſus autem nihil ampliùs reſpondit, adeò ut miraretur Pilatus.

6. Cæterùm ſingulis feſtis dimittebat eis unum ex vinctis quemcunque poſtulâſſent.

7. Erat verò quidam, qui dicebatur Barabbas, vinctus cum ſeditionis ſociis, qui cædem per ſeditionem fecerant.

8. Et vociferans turba, cœpit petere, *ut faceret*, prout ſemper ipſis fecerat.

9. Pilatus autem reſpondit eis, dicens; Vultis, dimittam vobis Regem illum Judæorum?

10. (No-

10. (Noverat enim eum per invidiam traditum fuisse à primariis sacerdotibus)

11. Primarii verò sacerdotes concitârunt turbam,ut potiùs Barabbam ipsis dimitteret.

12. Tum Pilatus respondens,rursum dixit eis; Quid ergo vultis faciam *isti*, quem dicitis Regem Judæorum?

13. Ipsi verò rursum clamaverunt, Crucifige eum.

14. Pilatus autem dicebat eis, Enim verò quid mali fecit? Illi autem ampliùs clamaverunt; Crucifige eum.

15. Pilatus igitur volens turbæ satisfacere,dimisit eis Barabbam,& Jesum flagellatum tradidit, ut crucifigeretur.

16. Milites verò abduxerunt eum intrà aulam, id est, prætorium, & convocaverunt totam cohortem.

17. Et induerunt eum purpurâ, & circumposuerunt ei plexam coronam spineam:

18. Et cœperunt eum salutare, *dicentes*; Ave Rex Judæorum.

19. Et verberabant ejus caput calamo, & inspuebant in eum,ac summissis genibus adorabant eum.

20. Quum autem illusissent ei, exuerunt eum purpurâ, & induerunt eum suis ipsius vestimentis: eduxerúntque, ut crucifigerent eum.

21. Præterea angariârunt prætereuntem quendam Simonem Cyrenæum (venientem rure, patrem Alexandri, & Rufi) ut attolleret crucem ejus.

22. Duxerúntque eum in locum Golgatha:quod est,si interpreteris,Calvariæ locus.

23. Et dederunt ei bibendum myrrhatum vinum: ipse verò non sumsit.

24. Quúmque crucifixissent eum, partiti sunt vestimenta ejus, jacta sorte super ea, quis quid tolleret.

25. Erat autem hora tertia, quando crucifixerunt eum.

26. Erátque inscriptio criminis ipsius inscripta *his verbis*:REX ILLE JUDÆORUM.

27. Crucifixerunt etiam cum eo duos latrones, unum ad dexteram, & alterum ad sinistram ejus.

28. Et impleta est scriptura, quæ dicit,Et cum sceleratis numeratus est.

29. Qui verò præteribant, conviciabantur ei, moventes capita sua, & dicentes; Vah, *Tu,* qui destruis templum,& triduo ædificas:

30. Serva te ipsum, & descende de cruce.

31. Similiter autem, & primarii sacerdotes illudentes, dicebant alii ad alios cum scribis, Alios servavit, se ipsum servare non potest.

32. Christus ille Rex Jisraëlis descendat nunc è cruce, ut videamus, & credamus. Et qui crucifixi erant cum eo, probris afficiebant eum.

33. Quum verò advenisset hora sexta, tenebræ factæ sunt super totam regionem, usque ad horam nonam.

34. Et horâ nonâ clamavit Jesu voce magnâ: dicens; Eloi, Eloi, lamma sabacthani? quod est, si quis interpretetur, Deus mi, Deus mi, cur me deseruisti?

35. Et quidam adstantium, quum audissent, dicebant; Ecce, Eliam vocat.

36. Cucurrit autem quidam, & impleta spongiâ aceto, & arundini circumpositâ dedit ei potum, dicens; Sinite: videamus, an veniat Elias ad eum detrahendum.

37. Jesus verò emissâ voce magnâ, exspiravit.

38. Et aulæum templi fissum est in duas partes; à summo usque ad imum.

39. Quum vidisset autem Centurio, qui adstabat ipsi ex adverso, eum ità emisso clamore exspirâsse, dixit; Verè homo ille Filius erat Dei.

40. Erant autem etiam, & mulieres è longinquo, spectantes, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Jacobi parvi, & Josè mater, & Salome:

41. Quæ etiam, quum esset in Galilæa, sequutæ fuerant eum, & ministraverant ei: aliæque multæ, quæ simul cum eo ascenderant Hierosolymam.

42. Quum autem serum *diei* jam esset, (quoniam erat Parasceve, hoc est, ante sabbathum.)

43. Veniens Josephus Arimathæensis, honoratus senator, qui & ipse exspectabat regnum Dei,fidenti animo introiit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu.

44. Pilatus autem miratus est,si jam mortuus esset; & advocato centurione, interrogavit eum,an jam dudum mortuus fuisset.

45. Et *re* cognitâ ex centurione, donavit corpus Josepho.

46. Is autem emit sindonem;& detractum eum involvit sindone; deposuitque in monumento, quod erat excisum è petra: & advolvit saxum ad ostium monumenti.

47. Maria Magdalene verò, & Maria *mater* Jose spectabant, ubi poneretur.

CAPUT XVI.

Christi resurrectio. apparitio; baptismi institutio, & ascensio in cœlum.

ET exacto intercedente sabbatho Maria Magdalene, & Maria Jacobi, *mater*, & Salome emerant aromata, ut venientes ungerent eum.

2. Et valde manè, primo die hebdomadis, veniunt ad monumentum, exorto sole.

3. Dicebántque inter sese, quis avolvet nobis saxum ab ostio monumenti?

4. Intuitæ verò, conspiciunt saxum esse avolutum: nam erat magnum valde.

5. Ingressus igitur in monumentum,viderunt juvenem, sedentem ad dexteram, amictum stola candidâ: & expaverunt.

6. Ipse verò dixit eis, Ne expavescite:Jesum quæritis Nazarenum illum, qui fuit crucifixus, suscitatus est, non est hic: ecce locus, ubi posuerant eum.

7. Sed abite, dicite discipulis ejus, & Petro, *ipsum* præire vobis in Galilæam: illic eum videbitis, prout dixit vobis.

8. Tunc digressæ citò, fugerunt à monumento: tenebat enim eas tremor, & stupor, neque cuiquam quicquam dicebant; timebant enim.

9. Quum autem resurrexisset Jesus manè, primo die hebdomadis, apparuit primùm Mariæ Magdalenæ, ex qua ejecerat septem dæmonia.

10. Illa profecta annunciavit iis, qui cum ipso fuerant, lugentibus, ac flentibus.

11. Illi verò, quum audiſſent eum vivere, & conſpectum fuiſſe ab ea , non crediderunt.

12. Poſtea autem duobus ex ipſis ambulantibus apparuit aliâ formâ, quum rus proficiſcerentur.

13. Et illi abierunt, & annunciaverunt reliquis: *qui* ne illis quidem crediderunt.

14. Poſtremo verò unà ſedentibus ipſis undecim conſpicuum ſeſe præbuit , & exprobravit incredulitatem eorum, & cordis duritiem; eò quòd iis, qui ipſum conſpexerant ſuſcitatum, non crediſſent.

15. Et dixit eis, Profecti in mundum univerſum, prædicate Evangelium omni creaturæ.

16. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſervabitur; qui verò non crediderit, condemnabitur.

17. Signa autem eos, qui crediderint, hæc conſequentur; Per nomen meum dæmonia ejicient; linguis loquentur novis:

18. Serpentes tollent : & ſi quid lethale biberint, nequaquam nocebit eis: ægrotis manus imponent, & bene habebunt.

19. Dominus igitur poſtquam loquutus fuiſſet eis, ſurſum receptus eſt in cœlum, & ſedit ad dexteram Dei.

20. Illi verò profecti , prædicârunt ubique , Domino cooperante , & ſermonem *eorum* confirmante per ſigna ſubſequentia.

Evangelium ſecundùm Lucam.

CAPUT I.

Hiſtoria parentum Johannis, ejúſque nativitatis, & functionis. Annunciatur conceptio Chriſti. Magnificat Deum Maria, & Zacharias prophetat de Johanne.

QUoniam multi aggreſſi ſunt componere narrationem earum rerum , quarum plena fides nobis facta eſt.

2. Prout tradiderunt nobis, qui à principio ſpectatores ipſi, & miniſtri fuerunt ſermonis:

3. Viſum eſt etiam mihi, omnia altè *repetita* penitus aſſequuto, ordine *illa* ad te ſcribere, præſtantiſſime Theophile:

4. Ut agnoſcas earum rerum veritatem, quas auditione accepiſti.

5. FUit diebus Herodis illius regis Judææ ſacerdos quidam, nomine Zacharias, ex claſſe Abiæ: uxor verò ipſius *erat* ex filiabus Aaron , & nomen ejus Eliſabeta.

6. Erant autem juſti ambo in conſpectu Dei, incedentes in omnibus mandatis, & conſtitutionibus Domini inculpatè.

7. Nec erat eis proles, eò quòd eſſet Eliſabeta ſterilis, & ambo provecti jam eſſent ætate.

8. Factum eſt autem, ut quum is ſacerdotio fungeretur in ordine ſuæ claſſis ante Deum.

9. Secundùm ritum functionis ſacerdotalis, ſortitus ſit *munus* ſuffitûs faciendi, ingrediendo in templum Domini.

10. Tota verò multitudo populi foris precabatur tempore ſuffitûs:

11. Viſus autem eſt ei Angelus Domini, ſtans ad dexteram altaris ſuffitûs.

12. Et Zacharias *eo* viſo turbatus eſt, & timor incidit in eum.

13. Dixit autem ei Angelus, ne time Zacharia; Nam exaudita eſt deprecatio tua, uxórque tua Eliſabeta gignet tibi filium, & vocabis nomen ejus Johannem.

14. Et *is* erit tibi gaudio, & exultationi, multíque ſuper ejus nativitate gaudebunt.

15. Erit enim magnus in conſpectu Domini, & vinum, ſicerámque non bibet: & Spiritu ſancto implebitur etiam à ventre matris ſuæ:

16. Multóſque filiorum Jiſraëlis convertet ad Dominum Deum ipſorum.

17. Nam ipſe præcedet in conſpectu ejus, cum ſpiritu, & virtute Eliæ, ut convertat corda patrum in filios, & rebelles ad prudentiam juſtorum: ut paret Domino populum inſtructum.

18. Tunc dixit Zacharias Angelo, Quo *argumento* iſtud noſcam? ego enim ſum ſenex, & uxor mea provectâ eſt ætate.

19. Et reſpondens Angelus, dixit ei, Ego ſum Gabriel, qui adſto in conſpectu Dei; miſſúſque ſum, ut te alloquar, & hæc tibi læta nunciem.

20. Et ecce, ſilebis, nec loqui poteris *ad eum* uſque diem, quo hæc fiant: eò quòd non crediſti ſermonibus meis, qui implebuntur tempore ſuo.

21. Erat autem populus exſpectans Zachariam; & mirabantur, quòd is tardaret in templo.

22. *Ille* verò egreſſus, non poterat eis loqui: & agnoverunt eum viſionem vidiſſe in templo. Nam ipſe innuebat eis: permanſitque mutus.

23. Et factum eſt, ut impleti ſunt dies miniſterii ipſius, abiit domum ſuam.

24. Poſt illos autem dies concepit Eliſabeta, uxor ejus: & occultavit ſe menſes quinque, dicens;

25. Nempe ità mihi fecit Dominus diebus, quibus *me* intuitus eſt, *ut* auferret probrum illud meum inter homines.

26. Menſe autem ſexto miſſus eſt Angelus Gabriel, à Deo in urbem Galilææ, cui nomen Nazaretha.

27. Ad virginem deſponſam viro, cui nomen erat Joſephus, ex domo Davidis: nomen autem virginis *erat* Maria.

28. Ingreſſus igitur Angelus ad eam, dixit; Ave gratiâ dilecta: Dominus tecum *eſt*: benedicta tu inter mulieres.

29. Illa verò, quum *eum* vidiſſet, perturbata eſt ſuper ejus ſermone: & cogitabat, qualis eſſet ſalutatio iſta.

30. Tunc dixit ei Angelus, Ne time Maria: es enim in gratia apud Deum.

31. Et ecce, concipies in utero, & paries filium: & vocabis nomen ejus Jeſum.

32. Hic erit magnus, & Filius Altiſſimi vocabitur, dabítque ei Dominus Deus ſedem Davidis, patris ipſius.

33. Regnabítque in domo Jacobi in æternum,

num, & regni ejus non erit finis.

34. Dixit autem Maria ad Angelum, Quomodo erit istud, quandoquidem virum non novi?

35. Et respondens Angelus, dixit ei, Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi inumbrabit te: propterea *id* etiam, quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.

36. Et ecce, Elisabeta, cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua, & hic mensis est sextus ipsi, quæ vocabatur sterilis.

37. Quia apud Deum non erit ullum verbum, quod fieri non possit.

38. Dixit autem Maria, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. Et abiit ab ea Angelus.

39. Surgens verò Maria per eos dies, profecta est in montanam *regionem* cum festinatione in urbem Juda.

40. Et ingressa est domum Zachariæ, & salutavit Elisabetam.

41. Et factum est, ut audivit Elisabeta salutationem Mariæ, subsiliit fœtus in utero ejus, & repleta est Spiritu sancto Elisabeta.

42. Exclamavítque voce magnâ, & dixit; Benedicta tu inter mulieres, quia benedictus fructus uteri tui.

43. Et unde hoc mihi, ut veniat mater Domini mei ad me?

44. Ecce enim, ut exstitit vox salutationis tuæ in auribus meis, subsiliit fœtus exsultans in utero meo.

45. Et beata *est*, quæ credidit: nam perficientur ea, quæ dicta sunt ei à Domino.

46. Tunc ait Maria; Magnificat anima mea Dominum.

47. Et exsultat spiritus meus super Deo Servatore meo.

48. Quia respexit humilem ancillam suam: ecce enim, ex hoc *tempore* beatam me prædicabunt omnes ætates:

49. Quia magnificè mecum egit potens ille, cujus sanctum *est* nomen,

50. Et cujus misericordia in omnes ætates *parata est* timentibus ipsum.

51. Fortè facinus fecit brachio suo: dissipavit superbos cogitatione cordis ipsorum.

52. Detraxit potentes è thronis, & extulit humiles.

53. Famelicos implevit bonis, & divites ablegavit inanes.

54. Suscepit Jisraëlem, puerum suum, ut memor esset misericordiæ.

55. (Prout loquutus est patribus nostris, *nimirum* Abrahamo, & semini ejus) in æternum.

56. Mansit autem Maria cum illa quasi menses tres: & *postea* revertit domum suam.

57. Elisabetæ verò completum est tempus ad pariendum; & peperit filium.

58. Et audierunt accolæ, & cognati ejus, Dominum magnificâ misericordiâ suâ usum esse erga eam: & ei gratulabantur.

59. Et factum est, ut die octavo venerint ad circumcidendum puerulum; Vocabant autem eum ex nomine patris ipsius, Zachariam.

60. Sed respondens mater ejus, ait; Nequaquam: sed vocabitur Johannes.

61. Et dixerunt ad eam; Nemo est, in cognatione tua, qui vocetur isto nomine.

62. Innuebant autem patri ejus, quî vellet eum vocari.

63. Isque postulatâ tabellâ scripsit, dicens; Johannes est nomen ejus. Et mirati sunt omnes.

64. Apertum est autem os ejus illico, & lingua ejus: & loquebatur benedicens Deo.

65. Ortus est igitur timor omnibus accolis eorum: & in tota montana regione Judææ divulgata sunt omnia verba ista.

66. Et omnes, qui audierunt, reposuerunt *ea* in corde suo, dicentes; Quisnam puerulus hic erit? Manus autem Domini erat cum eo.

67. Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu sancto: prophetavítque, dicens;

68. Benedictus Dominus Deus Jisraëlis, quòd inviserit, & redemerit populum suum.

69. Et erexerit cornu salutis nobis in domo Davidis, pueri sui:

70. Prout loquutus est per os sanctorum, qui à seculo fuerunt, Prophetarum suorum.

71. *Fore, ut nos* servaret ex inimicis nostris, & è manu omnium, qui oderunt nos:

72. Ut uteretur misericordiâ erga patres nostros, ac memor esset fœderis sui sancti:

73. Et jurisjurandi, quod juravit Abrahamo, patri nostro, *nimirum se* daturum nobis;

74. Ut sine metu, è manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus ipsi,

75. Cum sanctitate, & justitia in ipsius conspectu, cunctis vitæ nostræ diebus.

76. Tu verò puerule, Propheta Altissimi vocaberis. præibis enim ante faciem Domini, ut pares vias ejus;

77. Et des cognitionem salutis populo ejus, per remissionem peccatorum ipsorum:

78. Ex intima misericordia Dei nostri, quâ invisit nos is, qui prodit ex alto:

79. Ut appareat iis, qui in tenebris, & umbra mortis positi sunt, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.

80. Ipse autem puerulus crescebat, & corroborabatur spiritu: fuítque in desertis, ad eum usque diem, quo se ostenderet apud Jisraëlem.

CAPUT II.

Nativitas Christi quomodo facta, & patefacta, ejúsque circumcisio. Purificatio Mariæ. Canticum Simeonis, concio Annæ, & Christi pueri cum doctoribus συζήτησις.

FActum est autem diebus illis, ut prodiret decretum à Cæsare Augusto, ut describeretur totus terrarum orbis:

2. (Hæc descriptio prima facta est, præsidente Syriæ Cyrenio:)

3. Ibant igitur omnes, ut describerentur, in suam quisque urbem.

4. Ascendit autem etiam Josephus à Galilæa, ex urbe Nazaretha, in Judæam, in urbem Davidis, quæ vocatur Bethlehema, propterea quòd erat ex domo, & familia Davidis:

5. Ut describeretur cum Maria, desponsâ sibi uxore, quæ erat prægnans.

6. Fa-

6. Factum est autem, quum essent illic, ut explerentur dies ad pariendum.
7. Peperit igitur filium suum primogenitum, & fasciis eum involvit, reclinavítque eum in præsepi: eò quòd non erat eis locus in diversorio.
8. Erant autem pastores in eadem regione excubantes, & agentes vigilias noctis super gregem suum.
9. Et ecce, Angelus Domini supervenit ipsis, & gloria Domini circumfulsit eos: & timuerunt timore magno.
10. Tunc dixit eis Angelus, Ne timete: ecce enim evangelizo vobis gaudium magnum, quod erit toti populo:
11. *Nempe* natum esse vobis hodie Servatorem, qui est Christus Dominus, in urbe Davidis.
12. Hoc autem vobis signum *erit*, invenietis infantem fasciis involutum, jacentem in præsepi.
13. Et repentè adfuit cum Angelo multitudo exercituum cœlestium, laudantium Deum, & dicentium:
14. Gloria in *cœlis* altissimis Deo, & in terra pax, in homines benevolentia.
15. Et factum est, ut discesserunt ab eis Angeli in cœlum: tunc pastores illi dicerent alii ad alios, Eamus sanè Bethlehemam usque, & videamus factum istud, quod Dominus notum fecit nobis.
16. Venerunt igitur festinantes, & invenerunt Mariam, & Josephum, & infantem jacentem in præsepi.
17. Eo autem viso, divulgaverunt *id*, quod dictum fuerat ipsis de puerulo illo;
18. Et omnes, qui audierunt, mirati sunt ea, quæ ipsis dicta fuerant à pastoribus illis.
19. Maria verò ista omnia conservabat, conferens *ea* in corde suo.
20. Reversi sunt autem pastores glorificantes, & laudantes Deum super omnibus, quæ audierant & viderant, prout ipsis dictum fuerat.
21. Et quum advenisset dies octavus ad circumcidendum puerulum, vocatum est nomen ejus Jesus, quod vocatum fuerat ab Angelo priusquàm ipse in utero conciperetur.
22. Et quum impleti fuissent dies purgationis Mariæ, secundùm legem Mosis, adduxerunt eum Hierosolymam, ut sisterent eum Domino.
23. (Prout scriptum est in lege Domini, Omnis masculus primogenitus, sanctus Domino erit.)
24. Et ut darent oblationem, secundùm *id*, quod dictum est in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.
25. Et ecce, quidam erat Hierosolymis, cui nomen Simeon: *erátque* homo iste justus, ac religiosus, exspectans consolationem Jisraëlis, & Spiritus sanctus erat super eum.
26. Fuerátque ipsi divinitus nunciatum à Spiritu sancto, *ipsum* non visurum mortem, priusquàm vidisset Christum illum Domini.
27. Is igitur venit impulsore Spiritu in templum; Et quum introducerent puerulum Jesum parentes, ut ejus causâ facerent, quod ex Lege consuetum erat:
28. Tunc ipse recepit eum in ulnas suas, & benedixit Deo, & dixit;
29. Nunc dimittis servum tuum Domine, secundùm verbum tuum, cum pace:
30. Quia viderunt oculi mei salutem tuam,
31. Quam paràsti in oculis omnium populorum:
32. Lumen detegendum gentibus, & gloriam populi tui Jisraëlis.
33. Josephus autem, & mater ejus mirabantur super iis, quæ dicebantur de eo.
34. Et benedixit eis Simeon, dixítque Mariæ, Matri ejus; Ecce positus est iste casui, & resurrectioni multorum in Jisraële, & in signum, cui contradicatur:
35. (Quin & tuam ipsius animam trajiciet gladius) ut detegantur ex multis cordibus cogitationes.
36. Erat etiam *quædam* Anna Prophetissa, filia Phanuelis, ex tribu Aseris, provecta in multam ætatem, postquam vixisset cum viro annos septem à virginitate sua:
37. Et *quum esset* vidua quasi annorum octoginta quatuor, non abscedebat à templo, jejuniis, ac deprecationibus colens *Deum* noctem, ac diem.
38. Hæc igitur eo ipso momento, quum supervenisset, vicissim palàm agnoscebat Dominum, & loquebatur de eo omnibus, qui redemtionem exspectabant Hierosolymis.
39. At *illi*, ut perfecerunt omnia secundùm Legem Domini, reversi sunt in Galilæam, in urbem suam Nazaretham.
40. Puerulus autem crescebat, & corroborabatur Spiritu, implebatúrque sapientiâ; & Dei gratia erat super eum.
41. Ibant verò parentes ejus quotannis Hierosolymam in festo Paschæ.
42. Quum igitur factus esset annorum duodecim, ipsique ascendissent Hierosolymam secundùm morem illius festi;
43. Et peregissent illius dies, revertentibus ipsis, subititerat puer Jesus Hierosolymis: & hoc nescivit Josephus, nec mater ejus.
44. Existimantes autem eum esse in comitatu; ierunt viam *unius* diei: & requirebant eum inter cognatos, & inter notos.
45. Et quum eum non invenissent, reversi sunt Hierosolymam, quærentes eum.
46. Et factum est triduo pòst, ut invenirent eum in templo, sedentem in medio magistrorum, & audientem eos, & eos interrogantem.
47. Percellebantur autem omnes, qui eum audiebant, super intelligentiâ, & responsis ejus.
48. Et eo viso facti fuerunt *parentes ejus* attoniti: & dixit ad eum mater ipsius, Fili, cur ità fecisti nobis? ecce pater tuus, & ego anxii quærebamus te.
49. Tunc dixit ad eos: Quid est, quòd quærebatis me? *an* nesciebatis oportére me in iis esse, quæ Patris mei sunt?
50. Sed ipsi non intellexerunt verba, quæ ipsis fuerat loquutus.
51. Descendit autem cum eis, venítque Nazaretham: & erat eis subjectus. Et mater ejus conservabat verba hæc omnia in corde suo.
52. Jesus verò proficiebat sapientiâ, & statura, ac gratiâ apud Deum & homines.

CAPUT

CAPUT III.

Ministerium Johannis, ejúsque de Christo testimonium, ejus incarceratio, & mors; nec non baptismus, & genealogia Christi.

ANno autem decimo quinto imperii Tiberii Cæsaris, Pontio Pilato procurante Judæam, tetrarchâ Galilææ Herode, Philippo autem ipsius fratre tetrarchâ Ituræx, & Trachonitidis regionis, & Lysaniâ Abilenes tetrarchâ,

2. Sub pontificibus maximis Annâ, & Cajaphâ, factum est verbum Domini ad Johannem, Zachariæ filium, in deserto.

3. Venit igitur in omnem regionem circumjacentem Jordani, prædicans Baptismum resipiscentiæ ad remissionem peccatorum:

4. Ut scriptum est in libro sermonum Esajæ, Prophetæ, dicentis; Vox vociferantis in deserto, Parate viam Domini, complanate semitas ejus.

5. Omnis vallis implebitur, & omnis mons, & collis deprimetur: & quæ curva sunt, fient *via* recta, & asperæ viæ *fient* planæ.

6. Videbítque omnis caro salutem Dei.

7. Dicebat igitur turbæ venienti, ut baptizaretur ab ipso, progenies viperarum, quis præmonstravit vobis, ut fugeretis à futura ira?

8. Ferte igitur fructus convenientes resipiscentiæ, & ne cœperitis dicere apud vos ipsos, patrem habemus Abrahamum: dico enim vobis, posse Deum etiam ex lapidibus istis excitare liberos Abrahamo.

9. Jam verò etiam securis ad radicem arborum posita est: omnis ergo arbor, non ferens fructum bonum, exscinditur, & in ignem abjicitur.

10. Et interrogavit eum turba, dicens; Quid igitur faciemus?

11. Respondens autem, dixit eis, Qui habet duas tunicas, impertiat non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.

12. Venerunt autem & publicani, ut baptizarentur: & dixerunt ei, Magister, quid faciemus?

13. Ipse verò dixit eis, Nihil ampliùs, quàm quod constitutum est vobis, exigite.

14. Interrogârunt autem eum etiam milites, dicentes; Et nos quid faciemus? Et ait eis, Neminem concutite, neque dolo opprimite: & contenti estote stipendiis vestris.

15. Exspectante autem populo, & cogitantibus omnibus in cordibus suis de Johanne, numnam ipse esset Christus ille;

16. Respondit Johannes, dicens omnibus; Ego quidem baptizo vos aquâ: sed venit, qui validior me est, quo non sum dignus, qui solvam corrigiam solearum; ipse vos baptizabit Spiritu sancto, & igni.

17. Cujus ventilabrum in manu ipsius: & qui perpurgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleam autem exuret igni inextinguibili.

18. Multa igitur etiam alia exhortans, evangelizabat populo.

19. Herodes autem tetrarcha, quum argueretur ab eo de Herodiade, uxore Philippi fratris ejus, déque omnibus sceleribus, quæ ipse patrârat,

20. Adjecit & hoc supra omnia, quòd inclusit Johannem in carcere.

21. Factum est autem, quum baptizaretur omnis populus, & Jesus baptizatus esset, & oraret, ut aperiretur cœlum:

22. Et descenderet Spiritus sanctus corporeâ specie, tanquam columba, supra eum: & vox de cœlo existeret, dicens; Tu es Filius ille meus, dilectus ille, in te acquiesco.

23. Ipse autem Jesus incipiebat esse quasi annorum triginta, filius (ut existimabatur) Josephi, *filii* Heli.

24. *Filii* Matthati, *filii* Levi, *filii* Melchi, *filii* Jannæ, *filii* Josephi,

25. *Filii* Mattathjæ, *filii* Amosi, *filii* Naumi, *filii* Esli, *filii* Naggæ,

26. *Filii* Maathi, *filii* Mattathjæ, *filii* Semei, *filii* Josephi, *filii* Judæ,

27. *Filii* Joannæ, *filii* Rhesæ, *filii* Zorobabelis, *filii* Salathielis, *filii* Neri,

28. *Filii* Melchi, *filii* Addi, *filii* Cosami, *filii* Elmodami, *filii* Eris,

29. *Filii* Josæ, *filii* Eliezeris, *filii* Jorimi, *filii* Matthati, *filii* Levi,

30. *Filii* Simeonis, *filii* Judæ, *filii* Josephi, *filii* Jonani, *filii* Eljacimi,

31. *Filii* Meleæ, *filii* Mainani, *filii* Matthatæ, *filii* Nathanis, *filii* Davidis,

32. *Filii* Jessæ, *filii* Obedis, *filii* Boosi, *filii* Salmonis, *filii* Naassonis,

33. *Filii* Aminadabi, *filii* Arami, *filii* Esromi, *filii* Pharesi, *filii* Judæ,

34. *Filii* Jacobi, *filii* Isaaci, *filii* Abrahami, *filii* Tharæ, *filii* Nachoris,

35. *Filii* Saruchi, *filii* Ragavi, *filii* Phaleci, *filii* Heberis, *filii* Salæ.

36. *Filii* Arphaxadi, *filii* Semi, *filii* Noæ, *filii* Lamechi,

37. *Filii* Mathusalæ, *filii* Henochi, *filii* Jaredis, *filii* Mahalaleelis, *filii* Cainani,

38. *Filii* Henosi, *filii* Sethi, *filii* Adami, qui fuit Dei.

CAPUT IV.

Jejunium Christi quadragesimale, Monomachia felix cum diabolo, & concio inter populares, & miracula.

JEsus autem plenus Spiritu sancto revertit à Jordane, & actus est ab *eodem* spiritu in desertum.

2. Dies quadraginta tentante *eum* diabolo, nec edit quicquam per illos dies, sed iis finitis postea esuriit.

3. Tum dixit ei diabolus, Si filius es Dei; dic isti lapidi, ut fiat panis.

4. Et respondit ei Jesus, dicens; Scriptum est, Non pane solo vivet homo, sed quovis verbo Dei.

5. Tunc, quum subduxisset eum diabolus in montem sublimem, ostendit ei omnia regna terræ puncto temporis.

6. Et ait ei diabolus, Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum *regnorum:* nam mihi tradita est, & cuicunque voluero, do eam.

7. Itaque, si tu adoraveris me, erunt tua omnia.

8. Respondens autem Jesus, dixit ei, Abscede à me Satana, scriptum est enim; Adorabis Dominum Deum tuum, & eum solum coles.

9. Tum

9. Tum duxit eum Hieroſolymam,& eum ſtatuit ſupra pinnas templi; & dixit ei: Si tu filius Dei es, dejice te ipſum hinc deorſum.

10. Scriptum eſt enim, Angelis ſuis præcipiet de te, ut cuſtodiant te;

11. Et in manus attollent te, ne quando impingas ad lapidem pedem tuum.

12. Reſpondens autem Jeſus dixit ei, dictum eſt, Non tentabis Dominum Deum tuum.

13. Et finitâ omni tentatione, diabolus abſceſſit ab eo ad tempus.

14. Reverſus eſt autem Jeſus cum virtute Spiritûs in Galilæam: & fama de eo exiit in totam circumjacentem regionem.

15. Et ipſe docebat in ſynagogis eorum, omnibus ipſum glorificantibus.

16. Venit igitur Nazaretham, ubi fuerat nutritus: & intravit, ut conſueverat, die Sabbathi in ſynagogam: & ſurrexit ut legeret.

17. Tunc datus eſt ei liber Eſajæ, Prophetæ: quúmque explicuiſſet librum, invenit locum, *in* quo ſcriptum erat:

18. Spiritus Domini ſuper me, propterea quòd unxit me, ut euangelizem pauperibus, miſit me, ut medear contritis corde,ut prædicem captivis dimiſſionem, & cœcis viſûs recuperationem, ut confractos emittam in libertatem:

19. Ut prædicem annum Domini acceptum.

20. Et complicatum librum, quum reddidiſſet miniſtro, ſedit: & omnium in ſynagoga oculi erant intenti in eum.

21. Cœpit autem eis dicere, Certè hodie impleta eſt hæc Scriptura audientibus vobis.

22. Et omnes teſtimonium ei dabant, ac mirabantur ſuper ſermonibus, *plenis* gratiâ, procedentibus ex ore ipſius, dicebántque; Nónne iſte eſt filius ille Joſephi?

23. Et dixit ad eos, Omnino dicetis mihi hoc proverbium, Medice cura te ipſum: quæcunque audivimus facta fuiſſe in urbe Capernaumo,fac etiam hîc in patria tua.

24. Dixit autem,Amen dico vobis, nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua.

25. Sed in veritate dico vobis, multæ viduæ erant diebus Eliæ in Jiſraële, quando clauſum fuit cœlum ad tres annos, & ſex menſes, *adeò* ut fuerit fames magna per totam regionem:

26. Et ad nullam illarum miſſus eſt Elias, ſed Sareptam *urbem* Sidoniæ, ad mulierem viduam.

27. Et multi leproſi erant in Jiſraële ſub Eliſæo Propheta: & nullus eorum purificatus eſt,ſed Naamanus Syrus.

28. Tunc repleti ſunt omnes excandeſcentiâ in ſynagoga, hæc audientes.

29. Et quum ſurrexiſſent, ejecerunt eum extra urbem; & duxerunt eum uſque ad ſupercilium montis, ſuper quem urbs ipſorum erat ædificata,ut præcipitarent eum.

30. Ipſe verò, quum tranſiſſet per medios ipſos,profectus eſt.

31. Et deſcendit Capernaumum, urbem Galilææ,ibíque docebat eos Sabbathis.

32. Et percellebantur ſuper doctrinâ ejus: erat enim ſermo ipſius cum auctoritate.

33. Erat autem in ſynagoga quidam, habens ſpiritum dæmoniacum impurum, qui exclamavit voce magnâ,

34. Dicens,Ah,quid nobis tecum Jeſu Nazaræe? veniſti, ut perderes nos? novi te, quis ſis; *nimirum* Sanctus ille Dei.

35. Et objurgavit eum Jeſu, dicens; Obmuteſce,& exi ab eo. Tunc dæmonium projecto illo in medium, exiit ex eo,nihílque ei nocuit.

36. Et obortus eſt pavor in omnibus: & colloquebantur alii cum aliis,dicentes; Quid hoc rei eſt, quòd cum auctoritate, ac poteſtate imperat impuris ſpiritibus, & exeunt?

37. Et dimanavit rumor de eo in omnem locum circumjacentis regionis.

38. Egreſſus autem Jeſus è ſynagoga, introivit domum Simonis: ſocrus verò Simonis detinebatur febri magnâ: & rogaverunt eum pro illa.

39. Tunc *ipſe* adſtans ſupra eam, objurgavit febrim: & *febris* eam dimiſit, *illa* verò, quum illico ſurrexiſſet, miniſtravit eis.

40. Occidente autem ſole, omnes, qui habebant infirmos morbis variis,ducebant ipſos ad eum; ille verò unicuique ipſorum impoſitis manibus,ſanavit eos.

41. Exibant autem etiam dæmonia ex multis, clamantia, ac dicentia, Certè tu es Chriſtus ille, Filius ille Dei. Sed *ipſe* objurgans,non ſinebat ea loqui,quòd ſcirent ipſum eſſe Chriſtum illum.

42. Orto autem die egreſſus, profectus eſt in deſertum locum, & turba quærebat eum, venerúntque uſque ad ipſum, & retinebant eum,ne ab ipſis diſcederet.

43. Ille verò dixit eis,Certè etiam aliis urbibus oportet me euangelizare regnum Dei: nam ad hoc miſſus ſum.

44. Et prædicabat in ſynagogis Galilææ.

CAPUT V.

Chriſtus docet è navigio: & per capturam piſcium attrahit Petrum,Jacobum, & Johannem: ſimul paralyſin, & peccata ſolvit: vocat Levi publicanum: excuſat ſuos diſcipulos à jejunio.

FActum eſt autem,quum turba incumberet ei, audiendi verbi Dei causâ, ipſe ſtabat apud lacum Genezaret;

2. Viditque duo navigia, quæ ad lacum erant: piſcatores verò, quum ex iis deſcendiſſent,abluebant retia.

3. Ingreſſus autem in unum iſtorum navigiorum, quod erat Simonis,rogavit eum, ut à terra proveheret paululùm; quúmque conſediſſet docebat turbam ex navigio.

4. Ut ceſſavit autem loqui, dixit ad Simonem, Provehito in altum, & dimittite retia veſtra ad capturam.

5. Tum reſpondens Simon,ait ei,Magiſter, quum per totam noctem nos fatigaverimus, nihil cepimus; tamen ex tuo juſſu demittam rete.

6. Et quum hoc feciſſent, concluſerunt piſcium multitudinem magnam: dirumpebatur autem rete eorum.

7. Et innuerunt conſortibus, qui *erant* in altero navigio, ut venirent, & ſibi opitularen-

rentur. Venerunt igitur,& impleverunt ambas naves; ità ut penè mergerentur.

8. Quum autem *hæc* vidisset Simon Petrus accidit ad genua Jesu, dicens; Discede à me, nam homo peccator sum, Domine.

9. Pavor enim occupârat eum,& omnes, qui cum eo *erant*, super capturâ piscium, quam comprehenderant:

10. Similiter autem & Jacobum,& Johannem,filium Zebedæi, qui erant socii Simoni. Tunc ait ad Simonem Jesus, Ne metue: ab hoc *tempore* vivos capies homines.

11. *Illi* autem, quum subduxissent in terram navigia, relictis omnibus, sequuti sunt eum.

12. Et ecce factum est, ut quum esset in quadam urbe, tum *adveniret* quidam,plenus leprâ; ac viso Jesu procidens in faciem, deprecaretur eum,dicens; Domine,si velis,potes me purificare.

13. *Jesus* autem extensâ manu tetigit eum, dicens; volo, purificator. Et statim lepra abiit ab eo.

14. Ipse verò mandavit ei, ut nulli *hoc* diceret: sed profectus, *inquit*, ostende te ipsum sacerdoti, & offer pro purificatione tui,prout imperavit Moses, *ut hoc sit* eis testimonio.

15. Dimanabant autem eò magis sermones de eo: & conveniebat turba multa, ut audirent, & per eum sanarentur ab infirmitatibus suis.

16. Ipse autem secedens,erat in desertis,& orabat.

17. Et factum est quodam die, quum ipse doceret, sederéntque Pharisæi, ac Legis doctores, qui venerant ex omnibus vicis Galilææ, & Judææ, & Hierosolymis: & virtus Domini adesset *ei* ad sanandum illos:

18. Tunc ecce *advenerunt* quidam ferentes in lecto hominem, qui erat paralyticus: & studebant eum inferre, & ponere in ipsius conspectu.

19. Et quum non invenissent, quâ ipsum inferrent,propter turbam,ascenderunt in solarium, & perfosso testaceo pavimento, dimiserunt eum cum lectulo in medium, ante Jesum.

20. Qui fide eorum visâ dixit; Heus tu, remissa sunt tibi peccata tua.

21. Tunc cœperunt ratiocinari scribæ, & Pharisæi,dicentes; Quis est iste,qui loquitur blasphemias? Quis potest remittere peccata, nisi solus Deus?

22. Jesus autem agnitis eorum cogitationibus,respondens, dixit eis; Quid ratiocinamini in cordibus vestris?

23. Utrum est facilius? dicere; Remissa sunt tibi peccata; aut dicere, Surge & ambula?

24. Ut autem sciatis, Filium hominis auctoritatem habere in terra remittendi peccata, (ait paralytico) Tibi dico, surge, & sublato *in humeros* lectulo tuo, abi domum tuam.

25. *Is* autem illico surgens in eorum conspectu,sublato *in humeros eo*,in quo jacuerat, abiit domum suam,glorificans Deum.

26. Et stupor cepit omnes,& glorificabant Deum: & repleti sunt metu,dicentes; Certè vidimus inopinata hodie.

27. Posthæc verò exiit, & conspexit publicanum, nomine Levi, sedentem ad telonium, & dixit ei, Sequere me.

28. Et *ille* derelictis omnibus surrexit, & sequutus est eum.

29. Et fecit ei Levi epulum magnum domi suæ: erátque turba multa publicanorum, & aliorum,qui cum ipsis accumbebant.

30. Obmurmurabant autem eis scribæ, ac Pharisæi, dicentes ad discipulos ejus; Quare cum publicanis, & peccatoribus editis,& bibitis?

31. Et respondens Jesus dixit eis,non opus est iis, qui sani sunt, medico, sed iis,qui malè *se* habent.

32. Non veni vocatum justos,sed peccatores ad resipiscentiam.

33. Ipsi verò dixerunt ei, Quare discipuli Johannis jejunant crebrò, & deprecationes faciunt, similiter & *discipuli* Pharisæorum; tui verò edunt,& bibunt?

34. Ipse autem dixit eis, Num potestis facere, ut filii thalami, quo *tempore* cum ipsis est sponsus, jejunent?

35. Venient autem dies,quum tolletur ab eis sponsus,tunc jejunabunt illis diebus.

36. Dicebat autem eis etiam parabolam, Nemo panniculum novi vestimenti indit in vestimentum vetus: alioqui & illud novum findit *vetus*, & veteri non convenit panniculus *sumtus* ex novo.

37. Et nemo injicit vinum novum in utres veteres: alioqui disrumpet vinum novum utres,& ipsum effundetur,& utres peribunt.

38. Sed vinum novum in utres recentes injiciendum est: & utraque conservantur.

39. Et nemo, qui biberit vetus,statim vult novum: dicit enim: vetus utilius est.

CAPUT VI.

Συζήτησις de sabbatho. electio, & recensio Apostolorum, concio de beatitudine, & contrà, de inimicorum dilectione, & de fugiendis judiciis temerariis, & hypocrisi.

FActum est verò, ut sabbatho altero primo pertransiret per sata: Vellebant autem discipuli spicas,edebántque,confricantes manibus.

2. Quidam autem Pharisæorum dixerunt eis, Cur facitis, quod non licet facere sabbathis?

3. Tunc respondens Jesus, dixit eis, Ne hoc quidem legistis,quod fecit David, quum esuriret ipse, & qui cum eo erant?

4. Quomodo introierit domum Dei, & panes propositios sumserit, ederítque, ac dederit etiam iis, qui secum *erant*: quibus *panibus* non licet vesci, nisi solis sacerdotibus?

5. Et dicebat eis, Filius hominis Dominus est etiam sabbathi.

6. Factum est verò etiam alio sabbatho, ut ipse ingrederetur in synagogam,ac doceret: Erat autem ibi quidam, cujus manus dextera erat arida.

7. Observabant autem eum scribæ,ac Pharisæi, an sabbatho sanaturus esset *illum*, ut invenirent accusationem *adversùs* eum.

8. At ipse nôrat cogitationes eorum: & dixit homini illi, qui habebat manum ari-

dam.

dam, Surge, & adsta in medio: ille verò surgens adstitit.

9. Dixit igitur eis Jesus, interrogabo vos quiddam, licet sabbathis benefacere, an malefacere *cuipiam?* hominem servare, an perdere?

10. Et quum eos omnes circumspexisset, ait homini, Extende manum tuam, ille autem ità fecit; & restituta est manus ejus sana sicut altera.

11. Ipsi autem repleti sunt amentiâ: & colloquebantur alii cum aliis, quidnam facerent Jesu.

12. Factum est autem illis diebus, abiit in montem ad orandum, & pernoctavit *illic* in precatione Dei.

13. Et quum dies ortus esset, advocavit discipulos suos, & quum ex ipsis elegisset duodecim, quos & Apostolos nominavit.

14. (*Nempe* Simonem, quem etiam nominavit Petrum, & Andream, fratrem ejus, Jacobum, & Johannem, Philippum, & Bartholomæum.

15. Matthæum, & Thomam, Jacobum, Alphæi *filium*, & Simonem, qui vocatur zelotes.

16. Judam Jacobi *fratrem*, & Judam Iscarioten, qui etiam fuit proditor:)

17. Et descendisset cum eis, substitit in loco campestri, turbâque discipulorum ejus, & multitudo magna plebis ex tota Judæa, & Hierusalem, & à maritima *regione* Tyri, & Sidonis, qui venerant, ut audirent eum, & sanarentur ab infirmitatibus suis:

18. Et qui vexabantur à spiritibus impuris: & sanabantur.

19. Et tota turba studebat eum tangere: quia vis ab eo prodibat, & sanabat omnes:

20. Ipse verò sublatis oculis suis in discipulos, dicebat; Beati *estis* pauperes: quia vestrum est regnum Dei.

21. Beati, qui nunc esuritis: quia saturabimini; Beati, qui nunc fletis: quia ridebitis.

22. Beati eritis, quum vos oderint homines, & separaverint vos, & conviciis affecerint *vos*, & nomen vestrum, ut improbum abjecerint, propter filium hominis.

23. Gaudete illo die, & salite: Ecce enim merces vestra multa *est* in cœlis: nam itidem faciebant Prophetis patres eorum.

24. Sed væ vobis divitibus: nam perceptum habetis solatium vestrum.

25. Væ vobis, qui impleti estis: nam esurietis; Væ vobis, qui ridetis nunc: nam lugebitis, & flebitis.

26. Væ vobis, quum bene vobis dixerint omnes homines: nam itidem faciebant pseudoprophetis patres eorum.

27. Sed vobis dico, qui auditis: Diligite inimicos vestros; benefacite iis, qui vos oderunt.

28. Benedicite iis, qui exsecrantur vos, & orate pro infestantibus vos.

29. Et qui tibi cæciderit maxillam, præbe & alteram: & ab eo, qui tollit tibi pallium, etiam tunicam ne prohibeto.

30. Cuivis autem petenti abs te da: & ab eo, qui tollit *res* tuas, ne repetito.

31. Et prout vultis, ut faciant vobis homines, vos etiam facite eis similiter.

32. Quòd si diligitis eos, qui vos diligunt, quæ vobis erit gratia? nam & peccatores diligunt eos, à quibus diliguntur.

33. Et si benefeceritis iis, qui vobis benefaciunt, quæ vobis erit gratia? nam & peccatores idem faciunt.

34. Et si mutuum dederitis iis, à quibus speratis vos recepturos, quæ gratia erit vobis? nam & peccatores peccatoribus dant mutuum, ut recipiant paria.

35. Imò diligite inimicos vestros, & *iis* benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes: & erit merces vestra multa, ac filii eritis illius Altissimi: nam ipse benignus est erga ingratos, & malos.

36. Estote ergo misericordes, prout & Pater vester misericors est.

37. Ne judicate, & non judicabimini: ne condemnate, & non condemnabimini: absolvite, & absolvemini:

38. Date, & dabitur vobis; mensuram, *inquam*, bonam, pressam, agitatam, & superfluentem dabunt in sinum vestrum. Eâdem enim mensura, quâ metimini, contrametietur vobis *aliquis*.

39. Dicebat autem eis parabolam, Num potest cœcus cœco viæ dux esse? nonne ambo in foveam cadent?

50. Non est discipulus supra Magistrum suum: sed quisquis *erit* perfectus *discipulus*, erit ut magister.

41. Quid autem aspicis festucam, quæ est in oculo fratris tui, trabem autem, quæ est in oculo tuo non consideras?

42. Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, sine ejiciam festucam, quæ in oculo tuo est: quum ipse trabem, quæ est in oculo tuo, non respicias? Hypocrita, ejice primùm trabem illam ex oculo tuo; & tunc dispicies, ut ejicias festucam, quæ est in oculo fratris tui.

43. Non est arbor bona, quæ ferat fructum malum, neque arbor mala, quæ ferat fructum bonum.

44. Unaquæque enim arbor ex fructu suo cognoscitur. Neque enim è spinis colligunt ficus; neque è rubo vindemiant uvam.

45. Bonus homo ex bono thesauro cordis sui profert bonum: & malus homo ex malo thesauro cordis sui profert malum: ex abundantia enim cordis loquitur os ejus.

46. Quid autem vocatis me Domine, Domine: & non facitis, quæ dico?

47. Quisquis venit ad me, & audit sermones meos, & eos præstat, præmonstrabo vobis, cui similis sit.

48. Similis est cuipiam ædificanti domum, qui fodit, & excavavit, statuítque fundamenta super petram. Ubi autem venit inundatio, illisum est flumen domui illi, sed nequivit eam quatere: fundata enim erat super petram.

49. Qui autem *meos sermones* audivit, nec præstitit, similis est cuipiam, qui ædificavit domum suam super solum absque fundamento, cui illisum est flumen: itaque statim cecidit, fuítque ruina domûs illius magna.

CAP. 7.

CAPUT VII.

Chriſtus ſervum Centurionis ſanat, & filium viduæ reſuſcitat, legatos Johannis excipit, edit miracula, & peccata remittit.

Quum autem finiviſſet omnia verba ſua audiente populo, ingreſſus eſt Capernaumum.

2. Centurionis verò cujuſdam ſervus malè affectus moribundus erat, qui erat ipſi pretioſus.

3. *Is* verò, quum audiviſſet de Jeſu, miſit ad eum Seniores Judæorum, rogans eum, ut veniret, & ſervaret ſervum ſuum.

4. Iſti autem, quum veniſſent ad Jeſum, precati ſunt eum ſtudiosè, dicentes; certè dignus eſt, cui hoc præbeas.

5. Diligit enim gentem noſtram, & ſynagogam ædificavit nobis.

6. Jeſus ergo ibat cum eis. Et quum jam non longè abeſſet ab illa domo, miſit ad eum Centurio ille amicos, dicens ei; Domine, ne vexator: nec enim ſum dignus, ut tectum meum ſubeas.

7. Ideo ne me ipſum quidem ſum dignum arbitratus, qui venirem ad te: ſed loquere, & ſanabitur puer meus.

8. Etenim ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites; & dico huic, Vade, & vadit: & alteri; Veni, & venit: & ſervo meo, Fac hoc, ac facit.

9. Auditis autem his Jeſus, admiratus eſt eum: & converſus, dixit turbæ, quæ ipſum ſequebatur; Dico vobis, ne in Jiſraële quidem tantam fidem inveni.

10. Et domum reverſi, qui miſſi fuerant, ſanum invenerunt ſervum, qui infirmus fuerat.

11. Et factum eſt *die* ſequenti, ut proficiſceretur in civitatem, quæ vocatur Nain: proficiſcebantur autem cum eo diſcipuli ejus multi, turbáque multa.

12. Ut autem appropinquavit portæ civitatis, tum ecce, defunctus efferebatur, *qui* unigenitus *fuerat* matri ſuæ, & ipſi *quidem* viduæ: turbáque civitatis multa erat cum ea.

13. Dominus verò ipſam intuitus, intimâ miſericordiâ commotus eſt ſuper eâ, & dixit, Ne fleto.

14. Quúmque acceſſiſſet, tetigit loculum: (qui verò portabant, ſubſtiterunt) & dixit; Adoleſcens, tibi dico, Surge.

15. Tunc reſedit, qui fuerat mortuus, & cœpit loqui: & *ille* dedit eum matri ſuæ.

16. Cepit autem omnes timor: & glorificabant Deum, dicentes; Certè propheta magnus ſuſcitatus eſt inter nos, &, Certè Deus reſpexit populum ſuum.

17. Pervenítque iſte de eo ſermo in totam Judæam, & in totam regionem circumjacentem.

18. Et annunciârunt Johanni diſcipuli ipſius de his omnibus: qui advocatos duos quoſdam è diſcipulis ſuis,

19. Miſit ad Jeſum, dicens; Túne is es, qui venturus erat, an alium exſpectabimus?

20. Quum igitur veniſſent ad eum viri illi, dixerunt; Johannes Baptiſta miſit nos ad te, dicens; Túne is es, qui venturus erat, an alium exſpectabimus?

21. Eâdem autem horâ multos ſanavit à morbis, & flagellis, & ſpiritibus improbis: & cœcis multis viſum gratificatus eſt.

22. Et reſpondens Jeſus, dixit eis; Profecti, annunciate Johanni, quæ vidiſtis, & audiſtis: cæcos viſum recipere, claudos ambulare, leproſos purificari, ſurdos audire, mortuos ſuſcitari, pauperibus evangelizari.

23. Beatus eſt autem, quicunque non fuerit offenſus in me.

24. Et quum abiiſſent nuncii Johannis, cœpit de Johanne dicere ad turbam. Quid exiſtis in deſertum ſpectaturi? arundinem, à vento agitatam?

25. Sed quid exiſtis viſuri? hominem mollibus veſtibus amictum? ecce, qui veſtitu magnifico utuntur, & in luxu verſantur, ſunt in palatiis regiis.

26. Sed quid exiſtis viſuri? Prophetam? certè dico vobis, etiam ampliùs, quàm prophetam.

27. Hic eſt, de quo ſcriptum eſt; Ecce, mitto nuncium meum ante faciem tuam, qui apparabit viam tuam coram te.

28. Nam dico vobis, inter genitos ex mulieribus nullus eſt major propheta Johanne Baptiſtâ: ſed qui minimus eſt in regno Dei, major eſt eo.

29. Et *eo* audito, totus populus, & publicani juſtificârunt Deum, baptizati baptiſmo Johannis.

30. Phariſæi verò, & legis interpretes conſilium Dei aſpernati ſunt adverſùs ſemet ipſos, non baptizati ab eo.

31. Dixit præterea Dominus; Cui ergo aſſimilabo homines gentis iſtius? & cui rei ſimiles ſunt?

32. Similes ſunt puerulis ſedentibus in foro; & qui acclamant alii aliis, & dicunt; Cecinimus vobis tibiis, & non ſaltâſtis: lamentati ſumus vobis, & non fleviſtis.

33. Venit enim Johannes Baptiſta, neque edens panem, neque bibens vinum: & dicitis; Dæmonium habet.

34. Venit filius hominis edens, ac bibens, & dicitis; Ecce homo edax, & vini potor, amicus publicanorum, ac peccatorum.

35. Sed juſtificata eſt ſapientia à filiis ſuis omnibus.

36. Rogavit autem eum quidam ex Phariſæis, ut ſecum ederet: itaque ingreſſus domum Phariſæi, diſcubuit.

37. Et ecce, mulier, quæ fuerat in urbe peccatrix, quum cognoviſſet eum accumbere in domo Phariſæi, allato alabaſtro unguenti:

38. Et ſtans apud pedes ejus retrò flens, cœpit lacrymis rigare pedes ejus, & capillis capitis ſui extergebat, & deoſculabatur pedes ejus, & illo unguento ungebat.

39. Quum autem id vidiſſet Phariſæus, qui vocaverat eum, dixit apud ſe; Hic, ſi eſſet propheta, nôſſet utique, quæ, & qualis ſit ea mulier, quæ tangit ipſum: quòd *videlicet* ſit peccatrix.

40. Tunc reſpondens Jeſus, dixit ei; Simon, habeo quiddam, quod tibi dicam. At ille ait; Magiſter, dic.

41. Duo debitores, *inquit Jeſus*, erant cuidam creditori: unus debebat denarios quingentos, alter verò quinquaginta:

42. Quum autem illi non eſſent ſolvendo,

gratificatus eſt *debitum* utriſque. Horum igitur dic, uter eum plùs diliget?

43. Reſpondens verò Simon, dixit, *Iſte* præſumo, cui plùs gratificatus eſt. At ille dixit ei, Rectè judicaſti.

44. Et converſus ad mulierem, dixit Simoni, Cernis hanc mulierem? ingreſſus ſum domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti: hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis capitis ſui exterſit.

45. Oſculum mihi non dediſti: hæc autem, ex quo ingreſſa eſt, non intermiſit deoſculari pedes meos.

46. Oleo caput meum non unxiſti, hæc autem unguento unxit pedes meos.

47. Cujus rei gratiâ dico tibi, remiſſa eſſe multa illa ipſius peccata: nam dilexit multùm: cui autem paululùm remittitur, paululùm diligit.

48. Dixit autem ei, remiſſa ſunt tibi peccata.

49. Et cœperunt, qui ſimul accumbebant, dicere apud ſe, Quis eſt hic, qui etiam peccata remittit?

50. Dixit autem ad mulierem illam, Fides tua te ſervavit: vade cum pace.

CAPUT VIII.

Mulieres Chriſti miniſtrant. Parabola de ſemine, & de lucerna. Item quatuor miracula.

ET factum eſt deinceps, ut ipſe iter faceret oppidatim, & vicatim, prædicans, & evangelizans regnum Dei, & duodecim illi *erant* cum eo:

2. Et quædam mulieres, quas ſanaverat à ſpiritibus improbis, & morbis, *nempe* Maria, quæ vocabatur Magdalene, ex qua ſeptem dæmonia exierant.

3. Et Johanna, uxor Chuzæ, procuratoris Herodis, & Suſanna, & aliæ multæ, quæ miniſtrabant ei ex iis, quæ ſibi ſuppetebant.

4. Quum autem multa turba conveniret, & qui in ſingulis urbibus erant, proficiſcerentur ad eum, dixit per parabolam.

5. Quidam ſator exiit, ut ſereret ſemen ſuum: & inter ſerendum aliud cecidit ſecundùm viam, & conculcatum eſt, & volucres cœli exederunt illud:

6. Et aliud cecidit in petram, & enatum exaruit, quia non habebat humorem:

7. Et aliud cecidit inter ſpinas: & ſimul enatæ ſpinæ ſuffocârunt illud:

8. Et aliud cecidit in terram bonam: & quum enatum eſſet, edidit fructum centuplum. Hæc dicens, clamabat; Qui habet aures ad audiendum, audiat.

9. Interrogabant autem eum diſcipuli ejus, dicentes, quæ eſſet iſta parabola.

10. Ipſe verò dixit *eis*, Vobis datum eſt nôſſe myſteria regni Dei: reliquis autem per parabolas *loquor*, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

11. Eſt autem hæc parabola: Semen illud eſt ſermo Dei:

12. Qui autem ſecundùm viam *ſemen excipiunt*, ii ſunt, qui audiunt: deinde venit diabolus, & tollit ſermonem è corde eorum, ne, poſtquam crediderint, ſerventur.

13. Qui verò in petram, *ii ſunt*, qui quum audierunt, cum gaudio excipiunt ſermonem: ſed iſti radices non habent, qui ad tempus credunt, & tempore tentationis abſcedunt.

14. Quod autem in ſpinas cecidit, ii ſunt, qui audierunt: ſed profecti, à ſolicitudinibus, & divitiis, ac voluptatibus vitæ ſuffocantur, nec fructus proferunt.

15. Quod autem in bonam terram *cecidit*, ii ſunt, qui in corde honeſto, ac bono auditum ſermonem retinent, & fructum adferunt per tolerantiam.

16. Nemo porrò, qui lucernam accenderit, operit eam vaſe, aut ſubter lectum ponit, ſed candelabro imponit, ut, qui ingrediuntur, cernant lumen.

17. Non eſt enim *quicquam* occultum, quod non ſit futurum manifeſtum: nec celatum, quod non ſit futurum, ut innoteſcat, & veniat in apertum.

18. Videte ergo, quomodo audiatis: quisquis enim habet, dabitur ei, & quicunque non habet, etiam quod videtur habere, tolletur ab eo.

19. Venerunt autem ad eum mater, & fratres ejus, & non poterant eum convenire propter turbam.

20. Et annunciatum eſt ei, dicentibus *nonnullis*, Mater tua, & fratres tui adſtant foris, cupientes te videre.

21. Ipſe verò reſpondens, dixit; Mater mea, & fratres mei ii ſunt, qui ſermonem Dei audiunt, & eum præſtant.

22. Factum eſt autem quodam die, ut ipſe ingrederetur in navigium, ac diſcipuli ejus, & diceret eis, Tranſeamus in ulteriorem ripam lacûs. Profecti ſunt igitur.

23. Navigantibus autem eis, ſopitus eſt: & deſcendit turbo venti in lacum: & complebantur, ac periclitabantur.

24. Accedentes autem expergefecerunt eum, dicentes; Præceptor, præceptor, perimus. Ipſe verò experrectus, objurgavit ventum, ac fluctuationem aquæ: & ceſſaverunt, factáque eſt tranquillitas.

25. Dixit autem eis, Ubi eſt fides veſtra? Metuentes autem, mirati ſunt, dicentes alii ad alios, Quiſnam iſte eſt, ut ventis quoque, & aquæ imperet, & auſcultent ei?

26. Et navigârunt in regionem Gadarenorum, quæ eſt in oppoſita ripa Galilææ.

27. Ipſi autem egreſſo in terram, occurrit ex urbe vir quidam, qui habebat dæmonia à temporibus multis, & veſtimento non induebatur, neque in *ulla* domo manebat, ſed in monumentis.

28. *Is* ergo, quum vidiſſet Jeſum, & exclamâſſet, accidit ei *ad pedes*, & voce magnâ dixit: Quid mihi tecum Jeſu, Fili Dei Altiſſimi? rogo te, ne me torqueas.

29. Mandabat enim illi ſpiritui impuro, ut exiret ab eo homine: nam à multo tempore corripuerat eum: itaque vinctus *ille* catenis, & pedicis cuſtodiebatur: ſed diruptis vinculis agitabatur à dæmone in deſerta.

30. Interrogavit autem eum Jeſus, dicens; Quod tibi nomen eſt? Ipſe verò dixit, Legio: Nam dæmonia multa ingreſſa erant in eum.

31. Et rogabant eum, ne imperaret ſibi, ut abirent in abyſſum.

32. Erat autem ibi grex porcorum multorum, paſcentium in monte; & rogabant eum

eum *dæmonia*, ut sibi permitteret in illos ingredi, Et permisit eis.

33. Egressa autem dæmonia ex eo homine, ingressa sunt in porcos; & grex ille ruit è præcipitio in lacum: & suffocatus est.

34. Quum autem pastores vidissent, quod factum fuerat, fugerunt: & profecti, annunciarunt in urbem, & in agros.

35. Exierunt igitur, ut viderent, quod factum erat: veneruntque ad Jesum, & invenerunt hominem illum, à quo dæmonia exierant, vestitum, ac sanæ mentis, ad pedes Jesu: & metuerunt.

36. Annunciaverunt autem ipsis etiam ii, qui viderant, quomodo liberatus fuisset, qui fuerat dæmoniacus.

37. Et rogavit eum tota multitudo circumjacentis regionis Gadarenorum, ut discederet ab ipsis, quia magno metu tenebantur: ipse autem ingressus navigium, reversus est.

38. Deprecatus est autem eum vir ille, à quo dæmonia exierant, ut esset cum eo: sed dimisit eum Jesus, dicens;

39. Revertere domum tuam, & narra, quanta tibi præstiterit Deus. Abiit igitur, prædicans per totam urbem, quanta sibi præstitisset Jesus.

40. Factum est autem, ut quum revertisset Jesus, exceperit eum turba: nam omnes exspectabant eum.

41. Et ecce, venit quidam, cui nomen Jairus, qui erat præfectus synagogæ: & accidens ad pedes Jesu, rogabat eum, ut ingrederetur domum suam;

42. Quoniam erat ei unigenita filia, quasi annorum duodecim, eáque moriebatur. Inter eundum verò turba coarctabat eum.

43. Mulier autem, quæ erat in fluxione sanguinis ab annis duodecim, & in medicos impenderat totum victum, nec ab ullo poterat curari;

44. Quum accessisset à tergo, tetigit fimbriam pallii ipsius: & illico substitit fluxio sanguinis ejus.

45. Tunc ait Jesus, Quis *est*, qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum eo erant, Magister, turba te constringit, & opprimit, & dicis, Quis *est*, qui me tetigit?

46. Jesus autem ait, Tetigit me aliquis, nam ego cognovi virtutem à me prodiisse.

47. Videns autem mulier illa, se non latuisse, tremens venit, & accidens ei *ad pedes*, declaravit ei in conspectu totius populi, quam ob causam tetigisset eum, & quomodo sanata fuerat illico.

48. Ipse verò dixit ei, Confide filia, fides tua te servavit: vade cum pace.

49. Adhuc eo loquente, venit quidam à præfecto synagogæ, dicens ei; Mortua est filia tua: ne vexa Magistrum.

50. Jesus autem *hoc* audito, respondit ei; Ne metue, crede solummodo, & servabitur:

51. Ingressus verò domum, non permisit ingredi quenquam, nisi Petrum, & Jacobum, & Johannem, & patrem, ac matrem puellæ.

52. Flebant autem omnes, & plangebant eam: ipse verò dixit; Ne flete; non est mortua, sed dormit.

53. Et deridebant eum, quòd scirent esse mortuam.

54. Ipse verò ejectis foras omnibus, & prehensa manu ejus, clamavit, dicens; Puella surge.

55. Et reversus est spiritus ejus, ac surrexit illico: & *ipse* imperavit, ut ei daretur, quod ederet.

56. Et perculsi fuerunt parentes ejus: ipse verò mandavit eis, ut nulli dicerent, quod factum fuerat.

CAPUT IX.

Commissio, & missio 12. Apostolorum. Miraculum 5. panum, & 2. piscium. Quid vulgus, & quid Apostoli de Christo senserint. Præmonet Christus de morte, & resurrectione sua, transfiguratur, dæmoniacum sanat, contentionem de primatu reprimit, Zelum inconsideratum redarguit, sequi se volentes instruit.

Convocatis autem *Jesus* duodecim discipulis suis, dedit eis vim, & potestatem in omnia dæmonia, & morbos sanandi.

2. Misítque eos, ut prædicarent regnum Dei; & sanarent infirmos.

3. Et dixit eis, Nihil sumite ad iter, neque virgas, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque binas tunicas habete.

4. Et in quamcunque domum intraveritis, illic manete, & illinc exite.

5. Et quicunque non receperint vos, exeuntes ex urbe illa, etiam pulverem à pedibus vestris excutite, *ut hoc sit* testimonium adversùs eos.

6. Exeuntes igitur obibant singulos vicos, evangelizantes, & sanantes *morbos* ubique.

7. Audivit autem Herodes tetrarcha omnia, quæ fiebant ab eo: & hæsitabat, propterea quòd dicebatur à quibusdam Johannem suscitatum esse è mortuis.

8. A quibusdam verò, Eliam apparuisse: ab aliis autem, prophetam quempiam ex antiquis surrexisse.

9. Tunc ait Herodes Johannem ego decollavi: quis est autem iste, de quo ego talia audio? & studebat eum videre.

10. Reversi autem Apostoli, narraverunt ei, quæcunque fecerant: & *ipse* assumtis illis, secessit privatim in locum desertum urbis, quæ vocatur Bethsaida.

11. Quod, quum cognovisset turba, sequuta est eum: *ipse* autem excepit eos, & loquebatur eis de regno Dei; & eos, quibus sanatione opus erat, sanabat.

12. Dies autem cœperat inclinare: & accedentes duodecim illi, dixerunt ei, Dimitte turbam, ut abeuntes in circumjacentes vicos & agros, *illuc* divertant, & inveniant cibaria: nam hìc in loco deserto sumus.

13. *Ipse* verò dixit eis, Date ipsis vos, quod edant. Ipsi verò dixerunt, Non sunt nobis plùs, quàm quinque panes, & duo pisces, nisi nos profecti emamus toti huic populo escas.

14. Aderant enim quasi viri quinquies mille. Ait autem discipulis suis, facite, ut discumbant per singulos quosque discubitus quinquageni.

15. *Ipsi* igitur ità fecerunt, & discubuerunt omnes;

16. *Ipſe* verò acceptis quinque illis panibus, & duobus piſcibus, ſuſpiciens in cœlum, benedixit eis: & fregit, deditque diſcipulis, ut apponerent turbæ.

17. Ederunt igitur omnes illi, & ſaturati ſunt: & ſublatum eſt, quod ſuperfuit ipſis fragmentorum, cophini duodecim.

18. Et factum eſt, ut quum ipſe ſeorſim oraret, fuerint unà cum eo diſcipuli: quos interrogavit, dicens; Quémnam eſſe me dicit turba?

19. Ipſi autem reſpondentes, dixerunt Johannem Baptiſtam: alii autem Eliam: alii verò prophetam quempiam ex antiquis reſurrexiſſe.

20. Dixit autem eis; Vos verò, quem me eſſe dicitis? Reſpondens autem Petrus, dixit, Chriſtum illum Dei.

21. Ipſe verò interminatus eis, mandavit nulli hoc dicerent:

22. Dicens; Oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à ſenioribus, & principibus ſacerdotum, & ſcribis, & interimi, & tertiâ die ſuſcitari.

23. Dicebat autem omnibus, Si quis vult me ſequi, abdicet ſe ipſum, & attollat crucem ſuam quotidie, & ſequatur me.

24. Quiſquis enim voluerit animam ſuam ſervare, perdet eam: quiſquis verò perdiderit animam ſuam meâ cauſâ, is ſervabit eam.

25. Quid enim prodeſt cuipiam, ſi lucretur univerſum mundum, ſe ipſum autem perdat, ſive ſui ipſius exitio multetur?

26. Quem enim puduerit mei, ac meorum ſermonum, ejus pudebit Filium hominis, quando venerit cum gloria ſua, & Patris, ſanctorúmque Angelorum.

27. Dico autem vobis verè, ſunt quidam ex iis, qui hîc adſtant, qui nequaquam guſtabunt mortem, uſquedum viderint regnum Dei.

28. Factum eſt autem quum poſt hæc verba, quaſi dies octo *interceſſiſſent*, ut aſſumtis Petro, & Johanne, & Jacobo, aſcenderet in montem ad orandum.

29. Facta eſt autem inter orandum ſpecies faciei ipſius alia, & veſtitus ejus albus, ac refulgens.

30. Et ecce, duo viri colloquebantur cum eo, qui erant Moſes, & Elias:

31. Qui viſi cum gloria, dicebant ipſius exitum, quo futurum erat, ut defungeretur in Hieruſalem.

32. Petrus verò, & qui cum ipſo erant, gravati erant ſomno: quum autem evigilâſſent, viderunt gloriam ejus, & duos illos viros ſtantes cum eo.

33. Et factum eſt, quum illi diſcederent ab eo, ut diceret Petrus ad Jeſum; Magiſter, bonum eſt nos hîc eſſe: atque *adeò* faciamus tria tabernacula, unum tibi, & unum Moſi, & unum Eliæ, neſciens quid diceret.

34. Hæc autem ipſo dicente, exſtitit nubes, quæ inumbravit illos: metuerunt autem, dum illi ingrederentur in nubem.

35. Et vox exſtitit è nube, dicens; Hic eſt filius ille meus, dilectus ille, ipſum audite.

36. Et poſtquam vox illa exſtitiſſet; inventus eſt Jeſus ſolus: ipſi autem ſiluerunt, & nulli annunciârunt per id tempus quicquam eorum, quæ viderant.

37. Factum eſt autem ſequente die, ut quum ipſi deſcendiſſent è monte, occurreret ei turba multa.

38. Et ecce quidam è turba vociferatus eſt, dicens; Magiſter, deprecor te, reſpice ad filium meum: nam unigenitus eſt mihi.

39. Et ecce, ſpiritus apprehendit eum, & *ipſe* repentè clamat, & *ſpiritus* diſcerpit eum ſpumantem, & vix abſcedit ab eo, conterens eum.

40. Et deprecatus ſum diſcipulos tuos, ut ipſum ejicerent: ſed non potuerunt.

41. Reſpondens autem Jeſus, ait; O gens incredula, & perverſa, quò uſque tandem ero apud vos, & ſufferam vos? Adduc filium tuum huc.

42. Quum autem adhuc accederet, alliſit eum dæmonium, & diſcerpſit: objurgavit autem Jeſus ſpiritum impurum, & ſanavit puerum: & reddidit eum patri ſuo.

43. Percellebantur igitur omnes ſuper magnifica Dei virtute: omnibus verò mirantibus ſuper omnibus, quæ faciebat, dixit diſcipulis ſuis:

44. Reponite vos in aures veſtras ſermones iſtos: futurum eſt enim, ut Filius hominis tradatur in manus hominum.

45. Ipſi verò ignorabant dictum iſtud, erátque ipſis occultum, adeò ut illud non ſentirent; & metuebant eum interrogare de hoc dicto.

46. Incidit autem cogitatio inter eos, quis eſſet eorum maximus.

47. Jeſus verò viſâ cogitatione cordis ipſorum, acceptum puerulum ſtatuit apud ſe:

48. Et dixit eis; quicunque exceperit puerulum hunc nomine meo, me excipit: & quicunque me exceperit, excipit eum, qui me miſit: nam qui minimus eſt inter vos, is erit magnus.

49. Reſpondens autem Johannes, ait, Magiſter, vidimus quendam ſub nomine tuo ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia *te* non ſequitur nobiſcum.

50. Et dixit ei Jeſus; Ne prohibete *illum*, qui enim non eſt adverſùm nos, pro nobis eſt.

51. Factum eſt autem interim, dum compleretur tempus, quo ſurſum reciperetur, tum ipſe faciem ſuam direxit ad eundum Hieroſolymam.

52. Miſitque nuncios ante faciem ſuam: qui profecti, ingreſſi ſunt in vicum Samaritanorum, ut pararent ei *hoſpitium*.

53. Sed *illi* non receperunt eum, quòd facies ejus eſſet proficiſcentis Hieroſolymam:

54. Quum autem hoc vidiſſent ejus diſcipuli Jacobus, & Johannes, dixerunt, Domine, vis dicamus, ut ignis deſcendat è cœlo, & conſumat eos, ut etiam Elias fecit?

55. Sed converſus Jeſus, objurgavit eos, dicens; Neſcitis qualis ſpiritûs vos ſitis?

56. Filius enim hominis non venit, ut perderet animas hominum, ſed ut ſervaret. Abierunt igitur in alium vicum.

57. Factum eſt autem, ut proficiſcentibus ipſis quidam in via dixerit ei; Sequar te quòcunque ieris, Domine.

58. Dixit autem ei Jeſus; Vulpes habent luſtra, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.

58. Dixit verò ad alium *quendam*, Sequere me,

me. At ille dixit: Domine, permitte mihi, ut priùs abeam, ac sepeliam patrem meum.

60. Dixit autem ei Jesus; Sine, ut mortui sepeliant mortuos suos: Tu verò profectus, annuncia regnum Dei.

61. Dixit autem etiam alius; Sequar te Domine: sed permitte mihi priùs, ut valedicam iis, qui sunt domi meæ.

62. Ait autem ei Jesus; Nemo, qui manu suâ admotâ aratro, respexerit ad ea, quæ retrò *sunt*, appositus est ad regnum Dei.

CAPUT X.

LXX. discipuli adjunguntur XII. Apostolis, & væ urbibus infidelibus denunciatur. Quis proximus, & quæ diversa studia Marthæ, & Mariæ.

POst hæc autem designavit Dominus etiam alios *discipulos* septuaginta, misitque eos binos ante faciem suam in omnem urbem, & locum, quo futurum erat, ut ipse veniret.

2. Dicebat igitur eis; Messis quidem multa, sed operarii pauci: deprecamini ergo Dominum messis, ut emittat operarios in messem suam.

3. Abite, ecce, ego mitto vos ut agnos in medium luporum.

4. Ne portate crumenam, neque peram, neque soleas: & neminem in via salutaveritis.

5. In quamcunque domum ingrediemini, primùm dicite: Pax *esto* huic domui.

6. Quòd si fuerit illic, quispiam filius pacis, requiescet super eum pax vestra: sin minùs, ad vos revertetur.

7. Manete autem in ea ipsa domo, edentes, & bibentes, quæ ab ipsis *apposita fuerint*: dignus enim est operarius mercede suâ. Ne egredimini è domo in domum.

8. Sed & in quamcunque urbem ingressi fueritis, & exceperint vos, edite, quæ apponuntur vobis.

9. Et sanate infirmos, qui in ea fuerint, & dicite eis; Appropinquavit ad vos regnum Dei.

10. In quamcunque autem urbem ingressi fueritis, & non exceperint vos, egressi in plateas ejus dicite;

11. Etiam pulverem, qui adhæsit nobis ex urbe vestra, vobis abstergimus: tamen hoc scitote, appropinquâsse ad vos regnum Dei.

12. Dico autem vobis, Sodomorum conditionem die illo tolerabiliorem fore quàm urbis illius.

13. Væ tibi Chorazin, væ tibi Bethsaida: nam si in Tyro, & Sidone editæ fuissent virtutes, quæ editæ sunt apud vos, olim cum sacco & cinere sedentes resipuissent.

14. Ideo Tyri, & Sidonis tolerabilior erit conditio in judicio, quàm vestra.

15. Et tu Capernaum, quæ usque ad cœlum elata es, usque ad inferos deprimeris.

16. Qui vos audit, me audit: & qui vos aspernatur, me aspernatur: qui verò me aspernatur, aspernatur eum, qui misit me.

17. Reversi sunt autem septuaginta cum gaudio, dicentes; Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis per nomen tuum.

18. *Ipse* autem dixit eis; Spectabam satanam, ut fulgur, è cœlo cadentem.

19. Ecce, do vobis potestatem calcandi serpentes, & scorpiones, & supra omnem vim inimici: & nihil vos lædet.

20. Sed de eo ne gaudete, quòd spiritus vobis subjiciantur: gaudete verò potiùs, quòd nomina vestra scripta sunt in cœlis.

21. Eo ipso momento exsultavit Jesus in spiritu, & dixit; Gloriam tibi tribuo Pater, Domine cœli, & terræ, quòd hæc occultaveris sapientibus, & intelligentibus; & detexeris ea infantibus: etiam Pater, quia ità libuit tibi.

22. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo; & nemo novit, quis sit Filius, nisi Pater: & quis sit Pater, nisi Filius, & cuicunque voluerit Filius *eum* revelare.

23. Et conversus ad discipulos, privatim dixit *eis*; Beati oculi, qui vident, quæ vos videtis.

24. Dico enim vobis, multos prophetas, & Reges cupivisse videre, quæ vos videtis, nec vidisse: & audire, quæ auditis, nec audisse.

25. Tum ecce, quidam legis interpres surrexit, tentans eum, & dicens; Magister, quid faciendo, vitam æternam possidebo?

26. At ille dixit ei; In lege quid scriptum est? quomodo legis?

27. Ille verò respondens, dixit; Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex totis viribus tuis, & ex tota cogitatione tua: & proximum tuum ut te ipsum.

28. Tum *ipse* dixit ei; rectè respondisti, hoc fac, & vives.

29. Ille autem volens justificare se ipsum, dixit Jesu; Et quis est meus proximus?

30. Excipiens autem *ejus sermonem* Jesus, dixit; Quidam descendebat ab Hierusalem in Jericho, & incidit in latrones, qui exspoliato eo, & plagis impositis abierunt, *eo* seminece relicto.

31. Casu autem sacerdos quidam descendit per eandem viam: qui viso eo, ex adverso præteriit.

32. Similiter & Levita, quum venisset eò, & illum vidisset, præteriit ex adverso.

33. Samaritanus autem quidam iter faciens venit eò, & ipso conspecto, misericordiâ intimâ commotus est.

34. Et accedens, obligavit ejus vulnera, infundens oleum, ac vinum: & ipsum impositum suo jumento, duxit in diversorium, & ejus curam egit.

35. Postero autem die abiens, prolatos duos denarios dedit hospiti, & dixit ei; Curam ipsius age: & quodcunque præterea insumseris, ego, quum redibo, reddam tibi.

36. Quis igitur horum trium tibi videtur proximus fuisse illi, qui incidit in latrones?

37. Ille autem dixit: Is, qui usus est misericordiâ erga eum. Ait igitur ei Jesus, Abi, & tu fac similiter.

38. Factum est verò inter eundum, ut ipse ingrederetur in quendam vicum: mulier autem quædam, Martha nomine, excepit eum domum suam.

39. Et huic erat soror, quæ vocabatur Maria, quæ etiam assidens ad pedes Jesu, audiebat ipsius sermonem.

40. Martha verò distrahebatur circa frequens ministerium: superveniens igitur ait,

Domine, non est tibi curæ, quòd soror mea dereliquit me, ut sola ministrem? dic ergo ei, ut me vicissim adjuvet.

41. Respondens autem dixit ei Jesus, Martha, Martha, solicita es, & satagis de multis:

42. Atqui uno opus est. Maria verò bonam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.

CAPUT XI.

Christus docet orare, Dæmonium mutum ejicit, docet, qui sint beati, quæ signa improbis data, & quomodo lucidum fiat corpus; à Pharisæo invitatus, externam sanctimoniæ larvam increpat.

ET factum est, ut quum ipse oraret quodam in loco, postquam cessasset, diceret ei quidam ex ejus discipulis, Domine, doce nos orare, prout & Johannes docuit discipulos suos.

2. Dixit autem eis, Quum oratis, dicite: PATER noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum: veniat regnum tuum: fiat voluntas tua, sicut in cœlo, ità etiam in terra.

3. Panem nostrum quotidianum da nobis in diem.

4. Et remitte nobis peccata nostra: nam & ipsi remittimus cuivis nobis aliquid debenti. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos ab illo improbo.

5. Dixit etiam eis, Quis vestrûm habebit amicum, & proficiscetur ad eum mediâ nocte, & dicat ei, Amice, da mihi mutuò tres panes;

6. Quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo, quod apponam ei.

7. Et ille intus respondens, dicat, Ne mihi molestias præbe: jam ostium clausum est, & pueruli mei mecum sunt in cubili: non possum surgere, & dare tibi.

8. Dico vobis, etiamsi non dederit ei experrectus, eò quòd amicus ejus sit, at certè propter importunitatem ejus experrectus, dabit ei, quotquot sunt ei opus.

9. Et ego dico vobis, Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis.

10. Quisquis enim petit, accipit, & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.

11. Ecquis autem ex vobis pater, *si* filius *ab eo* petierit panem, lapidem ei dabit? aut si piscem, num pro pisce dabit ei serpentem?

12. Aut si petierit ovum, num dabit ei scorpium?

13. Si vos igitur, qui mali estis, nôstis bona dona dare liberis vestris: quantò magis Pater vester cœlestis dabit Spiritum sanctum, petentibus ab ipso?

14. Ejecit etiam dæmonium, quod erat mutum: factum est autem egresso dæmonio, loquutus est ille mutus, & mirata est turba.

15. Quidam verò ex eis dixerunt, Per Beelzebulem, principem dæmoniorum, ejicit dæmonia.

16. Et alii *eum* tentantes, signum è cœlo petebant ab eo.

17. Ipse verò, quum nôsset cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum dissidens adversùs sese, vastatur, & domus adversùs sese *dissidens* cadit.

18. Quòd si etiam Satanas adversùs se ipsum dissidet, quomodo stabit regnum ejus? Nam dicitis, per Beelzebulem ejicere me dæmonia.

19. Quòd si ego per Beelzebulem ejicio dæmonia, filii vestri, per quem ejiciunt? propterea ipsi erunt vestri judices.

20. Sin autem digito Dei ejicio dæmonia, nempe antevertens pervenit ad vos regnum Dei.

21. Quum validus quispiam armatus custodit aulam suam, in pace sunt, quæ ipsi suppetunt.

22. Postquam verò quispiam, eo validior superveniens, vicerit eum, totam armaturam ejus tollit, qua confidebat, & spolia ejus distribuit.

23. Qui non est mecum, adversùm me est; & qui non congregat mecum, spargit.

24. Quum impurus spiritus exierit à quopiam, transit per arida loca, quærens requiem: & non inveniens, dicit; Revertar domum meam, unde exivi.

25. Veniens igitur, invenit eam versam, & ornatam.

26. Tunc proficiscitur, & assumit septem alios spiritus improbiores, quàm sit ipse, & ingressi habitant illic: sitque ultima conditio hominis illius deterior priore.

27. Factum est autem, quum hæc diceret, attollens vocem quædam mulier è turba, dixit ei, Beatus venter, qui te portavit, & ubera, quæ suxisti.

28. Ipse autem dixit, Imò verò beati, qui audiunt sermonem Dei, & eum observant.

29. Quum autem turba aggregaretur apud eum, cœpit dicere, Gens ista improba est: signum requirit: sed signum non dabitur ei, nisi signum illud Jonæ, Prophetæ.

30. Nam prout fuit Jonas signum Ninevitis, ità etiam erit Filius hominis isti genti.

31. Regina Austri surget in judicio cum viris gentis hujus, & condemnabit eos: quòd venerit ab ultimis terris, ut audiret sapientiam Solomonis: & ecce, plùs quàm Solomon *est* hoc in loco.

32. Viri Ninevitæ exsurgent in judicio cum gente ista, & condemnabunt eam: quòd ad præconium Jonæ resipuerint: & ecce plùs quàm Jonas *est* hoc in loco.

33. Nullus verò, si lucernam accenderit, in occulto *loco* ponit *eam*: neque subter modium; sed in candelabrum, ut, qui ingrediuntur, splendorem cernant.

34. Lucerna corporis est oculus: quum igitur oculus tuus fuerit simplex, totum quoque corpus tuum lucidum erit: quum verò malus fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.

35. Considera ergo num lumen, quod in te est, tenebræ sint.

36. Itaque si corpus tuum totum lucidum *fuerit*, non habens aliquam partem tenebrosam, erit lucidum totum, ut quum lucerna fulgore te illustrat.

37. Quum autem *hæc* loquutus esset, rogavit eum quidam Pharisæus, ut pranderet apud se. Ingressus igitur, recubuit.

38. Pharisæus verò, quum *hoc* vidisset, admiratus est, eum non priùs ablutum fuisse ante prandium.

39. Di-

39. Dixit autem ei Dominus, Vos quidem Pharisæi exteriorem poculi, patinæque partem purificatis: sed quod intrà vos est, plenum est rapina, & improbitate.

40. Desipientes, nonne, qui fecit, quod foris est, etiam id, quod intus est, fecit?

41. Imo ea, quæ penès vos sunt, date *in* eleemosynam: & ecce, omnia erunt vobis munda.

42. Sed væ vobis Pharisæis, qui decimatis mentham, & rutam, & quodvis olus, sed præteritis judicium, & charitatem Dei. Hæc autem oportuit facere, & illa non omittere.

43. Væ vobis Pharisæis, qui diligitis primum consessum in conventibus, & salutationes in foris.

44. Væ vobis Scribæ, & Pharisæi hypocritæ: qui estis ut monumenta quæ non apparent, & *quæ* nesciunt ii, qui super *ea* ambulant.

45. Respondens autem quidam ex legis interpretibus, ait ei, Magister, quum hæc dicis, etiam nos afficis injuria?

46. Ipse autem ait, Væ vobis quoque Legis interpretibus, quoniam oneratis homines oneribus difficilibus portatu, sed ipsi uno ex digitis vestris non attingitis onera.

47. Væ vobis: quoniam ædificatis monumenta prophetarum, patres autem vestri interemerunt eos.

48. Nempe testimonio vestro ultrò consentitis factis patrum vestrorum: quoniam illi quidem eos interemerunt, vos autem ædificatis eorum monumenta.

49. Propterea etiam Sapientia Dei dixit, Mittam ad eos prophetas, & apostolos, & ex ipsis *quosdam* interiment, & *quosdam* expellent.

50. Ut à gente ista requiratur sanguis omnium prophetarum effusus à jacto mundi fundamento:

51. A sanguine Abel usque ad sanguinem Zachariæ, qui periit inter altare, & ædem; profectò, dico vobis, requiretur ab hac gente.

52. Væ vobis Legis interpretibus, quoniam sustulistis clavem cognitionis: ipsi non introistis, & eos, qui introibant, prohibuistis.

53. Quum autem hæc eis diceret, cœperunt Scribæ, & Pharisæi vehementer *ipsi* imminere, & eum allicere ad loquendum de multis.

54. Insidiantes ei, & cupidè venantes aliquid ex ipsius ore, ut eum accusarent.

CAPUT XII.

Christus à fermento Pharisæorum, à timore hominum, ab avaritia, & solicitudine terrenorum dehortatur, jubétque ad regni sui præcursoria attendere.

Interea quum aggregata esset permulta turba adeò, ut alii alios conculcarent, cœpit dicere discipulis suis, In primis cavete vobis à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis.

2. Nihil enim opertum est, quod non detegatur: & *nihil* occultum, quod non innotescat.

3. Propterea, quæ in tenebris dixistis, in luce audientur: & quod in aurem loquuti estis in conclavibus, prædicabitur in solariis.

4. Dico autem vobis amicis meis, Ne metuite *vobis* ab iis, qui interimunt corpus, & postea non habent, quòd ampliùs faciant:

5. Præmonstrabo autem vobis, quem metuatis; metuite eum, qui postquam interemit, auctoritatem habet conjiciendi in gehennam: utique dico vobis, hunc metuite.

6. Nonne quinque passerculi veneunt assariis duobus? & *tamen* unus ex iis non est in oblivione in conspectu Dei?

7. Quinetiam capilli capitis vestri omnes numerati sunt: ne igitur metuite, multis passerculis præstatis.

8. Dico autem vobis, Quisquis me agnoverit coram hominibus, Filius quoque hominis agnoscet eum coram Angelis Dei.

9. Qui verò me abnegaverit in conspectu hominum, abnegabitur in conspectu Angelorum Dei.

10. Et quisquis loquutus fuerit adversùs Filium hominis, ei remittetur; ei verò, qui adversùs Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur ei.

11. Quum autem adduxerint vos ad synagogas, & magistratus, ac potestates, ne soliciti estote, quomodo, aut quid pro defensione allaturi, aut quid dicturi sitis:

12. Spiritus enim sanctus docebit vos eo ipso momento, quæ oporteat dicere.

13. Dixit autem ei quidam è turba, Magister, dic fratri meo, ut partiatur mecum hæreditatem.

14. Ipse verò dixit ei, Heus tu, quis me vobis judicem, aut partitorem præfecit?

15. Dixit igitur eis, Videte, & cavete ab avaritia: nec enim cujusquam vita ex iis, quæ ipsi suppetunt, in eo sita est, ut redundet.

16. Dixit autem eis parabolam in hæc verba, Hominis cujusdam divitis exuberarât regio:

17. Itaque ratiocinabatur apud se, dicens; Quid faciam? nec enim habeo, ubi congregem fructus meos.

18. Et dixit, Hoc faciam: destruam horrea mea, & majora ædificabo: & illic cogam omnes proventus meos, & bona mea:

19. Et dicam animæ meæ, Anima, habes multa bona reposita in annos multos: requiesce, ede, bibe, oblectare.

20. Dixit autem ei Deus, Desipiens, hac nocte animam tuam repetunt abs te: quæ verò parasti, cujus erunt?

21. Ità *est*, qui thesaurum recondit sibi, nec est in Deo dives.

22. Dixit autem discipulis suis, Propterea dico vobis, ne soliciti estote de anima vestra, quid esuri sitis, neque de corpore, qua re sitis induendi.

23. Anima plus est, quàm alimentum, & corpus, quàm indumentum.

24. Considerate corvos, neque serere, neque metere: quibus non est cella, neque horreum, & *tamen* Deus alit eos: quantò vos præstatis volucribus?

25. Quis autem ex vobis solicitè cogitando potest apponere ad staturam suam cubitum unum?

26. Itaque, si ne rem quidem minimam præ-

præstare potestis, quid de reliquis illis estis soliciti?

27. Considerate lilia, quomodo crescant: non fatigantur, neque nent: dico autem vobis, ne Solomonem quidem in omni gloria sua amictum fuisse ut unum illorum.

28. Quòd si herbam, quæ hodie est in agro, & cras in clibanum immittitur, Deus ità circumvestit, quantò magis vos, exiguâ fide præditi?

29. Vos igitur, ne quærite, quid esuri sitis, & quid bibituri: & ne suspenso animo estote.

30. Hæc enim omnia gentes mundi requirunt: Pater autem vester novit vos istis indigere.

31. Quin potiùs quærite regnum Dei, & hæc omnia adjicientur vobis.

32. Ne metue, parve grex iste, nam libuit Patri vestro dare vobis regnum illud.

33. Vendite, quæ habetis, & date eleemosynam. Parate vobis crumenas, quæ non veterascunt, thesaurum in cœlis, qui nunquam deficiat, quò fur non appropinquat, *& ubi* tinea non corrumpit.

34. Ubi enim thesaurus vester est, illic & cor vestrum erit.

35. Sint lumbi vestri succincti, & *vestræ* lucernæ ardentes:

36. Et similes *estote* vos iis, qui exspectant, quando Dominus suus regressurus sit à nuptiis, ut, quum venerit, ac pulsaverit, statim aperiant ei.

37. Beati servi illi, quos, quum venerit Dominus, invenerit vigilantes; amen dico vobis, præcinget se, & faciet, ut discumbant, & accedens, ministrabit eis.

38. Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, atque ità invenerit, beati sunt servi illi.

39. Hoc autem scitote; si sciret paterfamiliâs, quâ horâ fur venturus sit, vigilaret, nec sineret perfodi domum suam.

40. Et vos igitur estote parati; quia, quâ horâ non putatis, Filius hominis veniet.

41. Dixit autem ei Petrus; Domine, nobis dicis illam parabolam, an etiam omnibus?

42. Dixit autem Dominus; Quí nam est fidus dispensator, ac prudens, quem Dominus constituet supra famulitium suum, ut tempore præstituto det demensum?

43. Beatus servus ille, quem quum venerit Dominus, invenerit ità facientem.

44. Verè dico vobis, supra omnia, quæ sibi suppetunt, præficiet eum.

45. Quòd si dixerit servus ille in corde suo; Tardat Dominus meus adventum: cœperitque cædere servos, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari:

46. Veniet Dominus servi illius, eo die, quo *ipsum* non exspectat, & eâ horâ, quam non novit: & separabit eum, partémque cum incredulis ei statuet.

47. Ille autem servus, qui novit voluntatem Domini sui, & neque *se* comparavit, neque fecit ex ejus voluntate, cædetur multis *plagis*.

48. Qui verò non novit, & fecit digna plagis, cædetur *plagis* paucis. Porrò cuicunque multum datum fuerit, multum repetetur ab eo; & apud quem depositum fuerit multum, ampliùs reposcetur ab eo.

49. Ignem veni missurus in terram, & quid volo, si jam accensus est?

50. Sed baptismo oportet me baptizari, & quomodo constringor usque quò *hoc* perficiatur?

51. Putatis me advenisse pacem daturum in terra; non, dico vobis, imò dissidium.

52. Erunt enim ex hoc *tempore* quinque in una domo dissidentes, tres adversùs duos, & duo adversùs tres.

53. Dissidebit pater adversùs filium, & filius adversùs patrem: mater adversùs filiam, & filia adversùs matrem: socrus adversùs nurum suam, & nurus adversùs socrum suam.

54. Dicebat autem etiam turbæ; Quum videritis nubem exorientem ab Occasu, statim dicitis; Imber venit: & ità fit.

55. Et quum Austrum flantem, dicitis, Æstus erit: & fit *æstus*.

56. Hypocritæ, faciem terræ, & cœli nôstis explorare, hoc autem *præstitutum* tempus qui fit, ut non exploretis?

57. Cur autem & per vos ipsos non discernitis, quod justum est?

58. Enimverò dum abis cum adversario tuo ad magistratum, da operam in via, ut libereris ab eo: ne pertrahat te ad judicem, & judex tradat te exactori, & exactor conjiciat te in carcerem.

59. Dico tibi, non exibis illinc usque quò ultimum etiam minutum reddideris.

CAPUT XIII.

Exemplis & similitudine ad resipiscentiam exhortatio. Mulier sabbatho sanatur. Parabola grani sinapis, & fermenti. Salvandi difficultas, & luctus Christi super Hierusalem.

ADfuerunt autem eo ipso tempore quidam, annunciantes ei de Galilæis, quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum ipsorum sacrificiis.

2. Et respondens Jesus dixit eis; Putatis hos Galilæos præ omnibus Galilæis peccatores fuisse, quòd talia passi sint?

3. Nequaquam, dico vobis: Imò, nisi resipiscatis, omnes itidem peribitis.

4. Aut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloam, & quos interemit, putatis debitores fuisse præ omnibus hominibus, qui habitabant Hierosolymis?

5. Nequaquam, dico vobis: Imò nisi resipiscatis, omne similiter peribitis.

6. Dixit autem hanc parabolam, Ficum habebat quidam plantatam in vinea sua: & venit, quærens fructum in ea, neque invenit.

7. Dixit autem vinitori; Ecce, anni tres sunt, *ex quo* venio, quærens fructum in ficu ista, & non invenio: exscinde eam*: quorsum etiam terram inutilem reddit?

8. Ille verò respondens, dixit ei; Domine, sine eam etiam hoc anno, usque quò fodero circùm eam, & misero stercus;

9. Et si quidem tulerit fructum, *sines*: sin minùs, postea exscindes eam.

10. Docebat autem in quadam synagoga sabbatho.

11. Et ecce, mulier adfuit, habens spiritum infirmitatis *ab* annis decem & octo: eratque incurva, nec prorsus *sese* poterat surrigere.

12. Ipsam autem Jesus visam advocavit, & dixit

dixit

dixit ei; Mulier, soluta es ab infirmitate tua.
13. Et imposuit ei manus: & illico surrecta est; & glorificabat Deum.
14. Respondens autem præfectus synagogæ, indignans quòd sabbatho sanâsset Jesus, dixit turbæ: Sex dies sunt, quibus oportet operari: his ergo *diebus* venite, & curamini, & non die Sabbathi.
15. Respondit ergo ei Dominus, & dixit; Hypocrita, unusquisque vestrum Sabbatho nonne solvit bovem suum, aut asinum à præsepi, & abducit aquatum?
16. Hanc autem filiam Abrahami, quam vinxerat satanas, ecce decem & octo annos, non oportuit à vinculo isto solvi die sabbathi?
17. Et quum hæc diceret, pudefiebant omnes, qui se opponebant ei: tota verò turba gaudebat super omnibus illis præclaris rebus, quæ fiebant ab eo.
18. Dixit autem *Jesus*; Cui rei simile est regnum Dei, & cui illud assimilabo?
19. Simile est grano sinapis, quod acceptum quispiam, misit in hortum suum: & crevit, & evasit in arborem magnam, & volucres cœli nidulatæ sunt in ejus ramis.
20. Et rursum dixit; Cui *rei* assimilabo regnum Dei?
21. Simile est fermento, quod acceptum mulier indidit in farinæ sata tria, usque quò fermentaretur tota.
22. Peragrabat igitur singulas urbes, & vicos, docens, & iter faciens Hierosolymam.
23. Dixit autem ei quidam; Domine, num pauci sunt, qui servantur? Ipse verò dixit eis:
24. Contendite intrare per angustam portam; quia multi, dico vobis, studebunt intrare, & non poterunt:
25. Ex quo *videlicet* surrexerit paterfamiliàs, & occluserit ostium, & cœperitis foris stare & pulsare ostium, dicentes; Domine, Domine, aperi nobis: qui respondens, dicet vobis, Nescio vos, unde sitis.
26. Tunc incipietis dicere, Edimus in tui conspectu, & bibimus, & in plateis nostris docuisti.
27. Et dicet; dico vobis, nescio, unde vos sitis: abscedite à me omnes, qui datis operam injustitiæ.
28. Illic erit fletus, & stridor dentium, quum videritis Abrahamum, & Isaacum, & Jacobum, & omnes prophetas in regno Dei, vos autem ejici foras.
29. Tunc venient *homines* ab Oriente, & Occidente, & Borea, & Austro: & discumbent in regno Dei.
30. Et ecce, sunt ultimi, qui erunt primi, & sunt primi, qui erunt ultimi.
31. Eo ipso die accesserunt quidam Pharisæi, dicentes; Exi, & abi hinc: nam Herodes vult te interimere.
32. Tunc ait eis; Profecti, dicite vulpi isti, Ecce, ejiciam dæmonia, & sanationes peragam hodie & cras: tertiâ autem die consummabor.
33. Veruntamen oportet me hodie, & cras, & perendie iter facere: quia non contingit, ut propheta pereat extra Hierusalem.
34. Hierusalem, Hierusalem, quæ interimis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties volui congregare liberos tuos, quemadmodum gallina pullitiem suam sub alas, & noluistis?
35. Ecce relinquitur vobis domus vestra deserta. Amen autem dico vobis, non videbitis me, usquedum venerit *tempus*, quum dicatis; Benedictus, qui venit in nomine Domini.

CAPUT XIV.

Sanatio Hydropici sabbatho. Sermones convivales Christi, ejusque præmonitio ad sui imitatores.

Et factum est, ut quum venisset domum cujusdam ex primoribus Pharisæis sabbatho ad edendum panem, ipsi observarent eum.
2. Et ecce, quidam hydropicus aderat coram eo.
3. Tum respondens Jesus, dixit Legis interpretibus, & Pharisæis, in hæc verba; Licétne curare sabbatho?
4. Ipsi verò tacuerunt. Tum ipse prehensum eum sanavit, & dimisit.
5. Et respondens eis, dixit; Quis vestrûm, *si ipsius* asinus, aut bos in puteum incidat, non statim extrahet eum die sabbathi?
6. Et non poterant ei ex adverso ad ista respondere.
7. Dixit autem parabolam iis, qui vocati fuerant, attendens, quomodo primos accubitus eligerent, dicens eis;
8. Quum vocatus fueris ab aliquo ad nuptias, ne discumbito primo loco: ne fortè honoratior te sit vocatus ab eo:
9. Et is, qui te, & illum vocavit, veniens, dicat tibi; Da huic locum: & tunc incipias cum ignominia ultimum locum tenere.
10. Sed quum vocatus fueris, vade discubitum in ultimum locum, ut quum venerit, qui te vocavit, dicat tibi; Amice, ascende altiùs: tunc erit tibi gloria in conspectu eorum, qui tecum discumbunt.
11. Nam quisquis se extollit, deprimetur: & qui se depresserit, extolletur.
12. Dicebat autem etiam ei, à quo fuerat ipse vocatus, Quum feceris prandium, aut cœnam, ne vocato amicos tuos, neque fratres tuos, neque cognatos tuos, neque vicinos divites: ne quando & ipsi te vicissim vocent, ac retribuatur tibi gratia.
13. Sed quum facis epulum, voca mendicos, mancos, claudos, cœcos:
14. Et beatus eris, quia non possunt *gratiam* retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione justorum.
15. Hæc autem, quum audisset quidam ex iis, qui simul discumbebant, dixit ei; Beatus, qui edit panem in regno Dei.
16. Ipse autem dixit ei; Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos:
17. Misitque servum suum horâ cœnæ, ut diceret vocatis; Venite, quia jam parata sunt omnia.
18. Et omnes cœperunt uno *ore se* excusare. Primus dixit ei; Agrum emi, & necesse habeo exire, & eum inspicere: rogo te, habe me excusatum.
19. Et alter dixit; Juga boum emi quinque, & proficiscor ad probandum ea: rogo te, habe me excusatum.
20. Et alius dixit; Uxorem duxi, & propterea non possum venire.

21. Quum igitur servus ille advenisset, annunciavit ista Domino suo. Tum iratus paterfamiliâs, dixit servo suo, Exi citò in plateas, & vicos urbis, & mendicos, ac mancos, claudósque, & cœcos huc introducito.

22. Et ait servus, Domine factum est, ut imperâsti, & adhuc locus est.

23. Tunc ait Dominus servo, Abi ad vias, & sepes, & coge ingredi, ut impleatur domus mea.

24. Dico enim vobis, neminem virorum illorum, qui vocati fuerant, gustaturum cœnam meam.

25. Ibat autem turba multa cum eo: & conversus dixit eis:

26. Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & liberos, & fratres, & sorores, atque adeò etiam animam suam, non potest meus esse discipulus.

27. Et quisquis non portat crucem suam, & sequitur me, non potest meus esse discipulus.

28. Quis enim ex vobis, si velit turrim ædificare, non priùs considens computat sumtum, an habeat, quæ ad *ejus* perfectionem *requiruntur?*

29. Ut ne postquam statuerit fundamentum, & nequiverit eam perficere, omnes, qui spectarint, incipiant illi illudere.

30. Dicentes, Homo iste cœpit ædificare, & nequivit *ædificium* perficere.

31. Aut quis Rex proficiscens, ut committat prælium adversùs alterum Regem, non prius consultat considens, an possit cum decem millibus occurrere illi, qui cum viginti millibus venit adversùs ipsum?

32. Alioquin, quum adhuc ille procul est, legatione missa rogat ea, quæ ad pacem spectant.

33. Sic ergo quisquis vestrûm non valedicit omnibus bonis suis, non potest meus esse discipulus.

34. Bonus est sal: si verò sal infatuatus fuerit, quo condietur?

35. Neque ad terram, neque ad sterquilinium appositus est, foras eum abjiciunt. Qui habet aures ad audiendum, audiat.

CAPUT XV.

Tres parabolæ, de ove, & drachmâ perditis, filioque prodigo.

ACcedebant autem ad eum omnes publicani, & peccatores, ut eum audirent:

2. Et murmurabant Pharisæi, & Scribæ, dicentes; Iste peccatores recipit, & edit cum eis.

3. Ipse verò loquutus est ad eos hanc parabolam, dicens;

4. Quis ex vobis, si habeat centum oves, & perdiderit unam ex illis, non derelinquit illas nonaginta novem in deserto, & abit ad eam, quæ periit, usque dum eam nactus erit?

5. Et *eam* nactus, imponit in humeros suos gaudens;

6. Veniénsque domum, convocat amicos & vicinos, dicens eis; Gratulamini mihi: nam inveni ovem meam, quæ perierat?

7. Dico vobis, ità fore gaudium in cœlo super uno peccatore resipiscente, *magis* quàm super nonaginta novem justis, quibus non opus est resipiscentia.

8. Aut quæ mulier, si habeat drachmas decem, & perdiderit drachmam unam, non accendit lucernam, & verrit domum, quærítque accuratè, usque quò *eam* invenerit?

9. Et *eam* nacta, convocat amicas, ac vicinas, dicens: Gratulamini mihi: nam inveni drachmam, quam perdideram.

10. Ità dico vobis, gaudium est in conspectu Angelorum Dei super uno peccatore resipiscente.

11. Ait autem, Quidam habebat duos filios:

12. Quorum junior dixit patri, Pater, da mihi partem substantiæ *ad me* attinentem. *Ille* igitur divisit eis facultates.

13. Post dies autem non multos, congregatis omnibus, junior ille filius peregrè profectus est in regionem longinquam: & illic dissipavit substantiam suam profusè vivendo.

14. Quum autem omnia ipse consumsisset, orta est fames valida in regione illa: & ipse cœpit *victu* defici.

15. Abiit igitur, & adhæsit uni ex civibus regionis illius: qui misit eum in agros suos ut pasceret porcos.

16. Et desiderabat implere ventrem suum siliquis, quas edebant porci: & nemo ei dabat.

17. Quum autem ad se rediisset, dixit; Quot mercenarii patris mei redundant panibus, ego verò fame pereo!

18. Surgens, proficiscar ad patrem meum, & dicam ei, Pater, peccavi in cœlum, & in tuo conspectu:

19. Neque ampliùs sum dignus vocari filius tuus: fac me ut unum ex mercenariis tuis.

20. Surgens igitur, contendit ad patrem suum. Quum autem adhuc longè abesset, vidit eum pater ipsius, & intima misericordiâ motus est: & accurrens, incidit in collum ejus, & deosculatus est eum.

21. Dixit autem ei filius, Pater, peccavi in cœlum, & in tuo conspectu, neque dignus sum ampliùs vocari filius tuus.

22. Dixit verò pater ad servos suos, proferte stolam illam præcipuam, & induite eum, & indite annulum in manum ejus, & soleas in pedes:

23. Et adductum vitulum illum saginatum mactate, & edentes oblectemur.

24. Quia filius iste meus mortuus erat, & revixit: perierátque, & inventus est. Cœperunt igitur sese oblectare.

25. Erat autem filius ille ipsius senior ruri: qui ut veniens appropinquavit domui, audivit concentum, & choros.

26. Et vocatum unum ex pueris, percontatus est, quid istud esset.

27. Is verò dixit ei, Frater tuus venit: & mactavit pater tuus vitulum illum saginatum: quòd valentem illum receperit.

28. Indignatus est autem *ille*, nec voluit introire. Pater ergo ipsius egressus, advocabat eum.

29. Ipse verò respondens, dixit patri, Ecce, tot annos servio tibi, nec unquam præceptum tuum sum transgressus, nec unquam dedisti mihi hœdum, ut cum amicis meis oblectarer:

30. Sed quum filius iste tuus, qui abligu-

givit

rivit victum tuum cum meretricibus, venit, mactâsti ei vitulum illum saginatum.

31. Ipse verò dixit ei, Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt.

32. Exhilarari verò, & gaudere oportebat, quòd frater tuus hic mortuus erat; & revixit: perierátque, & inventus est.

CAPUT XVI.

Parabola dispensatoris iniqui. Divortium. Dives epulo, & Lazarus.

DIxit autem etiam discipulis suis, Fuit homo quidam dives, qui habebat dispensatorem: & is delatus est apud eum, ut qui dissiparet, quæ ipsi suppetebant.

2. Vocavit eum igitur, & dixit ei; Quí istud audio de te? redde rationem dispensationis tuæ: non enim poteris ampliùs esse dispensator.

3. Dixit autem apud se dispensator, Quid faciam, quum dominus meus auferat *à* me dispensationem? fodere nequeo, mendicare pudet.

4. Novi, quid sim facturus, ut, quum amotus fuero à dispensatione, recipiant me *aliqui* domum suam.

5. Convocatis itaque singulis debitoribus domini sui, dixit primo, Quantum debes domino meo?

6. Is autem ait, Centum batos olei. Tum ille dixit ei, Accipe tabulas tuas, & sede citò, & scribe quinquaginta.

7. Deinde alii dixit, Tu verò quantum debes? Is autem ait, centum coros tritici. Tum ipse dixit ei, Accipe tabulas tuas, & scribe octoginta.

8. Et laudavit Dominus ille dispensatorem injustum, quòd prudenter fecisset. Certè filii hujus seculi prudentiores sunt filiis lucis in suo genere.

9. *Sic* etiam ego vobis dico, Facite vobis amicos ex mamona injusto: ut, quum defeceritis, recipiant vos in æterna illa tabernacula.

10. Qui fidelis est in pauco, etiam in multo fidelis est: & qui in pauco injustus est, etiam in multo injustus est.

11. Itaque, si in fallaci mamona fideles non fuistis, verum *mamonam* quis credet vobis?

12. Et si in alieno fideles non fuistis, quod vestrum est, quis dabit vobis?

13. Nullus servus potest duobus dominis servire: aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & alterum contemnet, non potestis Deo servire, & mamonæ.

14. Audiebant autem hæc omnia etiam Pharisæi, qui erant avari: & sannis eum excipiebant.

15. Tunc dixit eis, Vos ii estis, qui justificatis vos ipsos in hominum conspectu: Deus autem novit corda vestra: quia, quod apud homines sublime est, abominatio est in conspectu Dei.

16. Lex, & prophetæ usque ad Johannem: ab eo tempore regnum Dei evangelizatur, & quivis in illud vi perrumpit.

17. Facilius est autem cœlum, & terram præterire, quàm legis unum apicem excidere.

18. Quisquis dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & quisquis à viro dimissam ducit, mœchatur.

19. Cæterùm quidam erat dives, qui induebatur purpura, & bysso, & sese oblectabat quotidie splendidè.

20. Erat verò quidam mendicus, nomine Lazarus, qui projectus erat ad vestibulum ejus, ulcerosus.

21. Et desiderans saturari micis, quæ cadebant è mensa divitis: sed & canes veniebant, ac lingebant ejus ulcera.

22. Factum est autem, ut moreretur mendicus, & asportaretur ab Angelis in sinum Abrahami: mortuus est verò etiam dives, ac sepultus est.

23. Et apud inferos sublatis oculis suis, quum esset in tormentis, vidit Abrahamum è longinquo, & Lazarum in sinu ejus.

24. Tum ipse clamans, dixit, Pater Abrahame, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digitum suum in aquam & refrigeret linguam meam: quoniam crucior in ista flamma.

25. Dixit autem Abrahamus, Fili, memento te bona tua recepisse in vita tua, & Lazarum similiter mala: nunc autem hic solamen recipit, tu verò cruciaris.

26. Et ad hæc omnia, inter nos, & vos hiatus ingens constitutus est, ut ii, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque istinc huc transire.

27. Dixit autem *ille*, Rogo te igitur pater, ut eum mittas domum patris mei.

28. Habeo enim quinque fratres, ut *hæc* attestetur eis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormenti.

29. Dicit ei Abrahamus, Habent Mosen, & prophetas: audiant eos.

30. Ille verò dixit, Non, Pater Abrahame; sed si quis è mortuis abierit ad eos, resipiscent.

31. Abrahamus autem dixit ei, Si Mosen, & prophetas non audiunt, ne, siquidem quispiam ex mortuis resurgat, persuadebuntur.

CAPUT XVII.

Scandalum vitandum. Ignoscentia commendata. 10. leprosi sanati. Regnum Dei quomodo veniet, & quo mundi statu apparebit Filius hominis.

AIt autem discipulis, Contingere non potest, ut non eveniant offendicula: sed væ illi, per quem eveniunt.

2. Expedit ei, si mola asinaria circumponatur collo ejus, & abjectus fuerit in mare, *potiùs*, quàm ut sit offendiculo uni ex parvis istis.

3. Cavete vobis: Si peccaverit in te frater tuus, objurga eum: & si resipuerit, remitte ei.

4. Et, si septies in die peccaverit in te, & septies *in* die revertatur ad te, dicens; Resipui: Remittes ei.

5. Tunc dixerunt Apostoli Domino, Adde nobis fidem.

6. Dixit autem Dominus, Si haberetis fidem quantulum *est* granum sinapis, diceretis huic sycamino, Eradicator, & plantator in mari: & obediret vobis.

7. Quis autem vestrum habet servum arantem, aut pascentem, qui regresso ab agro dicat statim, Accede, & recumbe?

8. Imò nonne dicit ei, Para, quod cœnum,

nem,& præcinctus ministra mihi usque dum edero, ac bibero: postea & edito tu, & bibito?

9. Num gratiam habet servo illi, quia fecit,quæ ipsi edicta fuerant? non puto.

10. Ità & vos, quum feceritis omnia, quæ edicta sunt vobis,dicite,servi inutiles sumus: nam quod debuimus facere,fecimus.

11. Et factum est inter eundum Hierosolymam, ut ipse transiret per mediam Samariam, & Galilæam.

12. Quum autem ingrederetur in quendam vicum, occurrerunt ei decem viri leprosi, qui steterunt procul:

13. Et sustulerunt vocem, dicentes; Jesu magister, miserere nostri.

14. Qui,quum *eos* vidisset,dixit eis; Profecti, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est,ut inter eundum purificati sint.

15. Unus autem ex ipsis ut vidit se sanatum esse,revertit, glorificans Deum voce magnâ.

16. Et procidit in faciem ad pedes ejus, gratias ei agens: erátque iste Samaritanus.

17. Respondens autem Jesus,dixit; Nónne decem illi purificati sunt? novem autem illi ubi *sunt?*

18. Non sunt reperti, qui redierint,ut retribuerent gloriam Deo, nisi alienigena iste.

19. Et dixit ei; Surge,*&* abi; fides tua te servavit.

20. Interrogatus autem à Pharisæis,quando venturum esset regnum Dei, respondit eis,& dixit; Non veniet regnum Dei ità, ut observari possit.

21. Neque dicent; Ecce hic, aut ecce illic: ecce enim,regnum Dei intus habetis.

22 Dixit autem discipulis; Veniet tempus, quum desiderabitis videre unum ex diebus Filii hominis: nec videbitis.

23. Et dicent vobis, Ecce hîc, & ecce illic; *sed* ne abite, neque prosequimini.

24. Nam sicut fulgur coruscans ex *una* regione,quæ sub cœlo est, in *alteram*, quæ sub cœlo est, splendet: ità erit & Filius hominis die suo.

25. Sed priùs oportet eum multa pati, & reprobari à gente ista.

26. Et prout factum est in diebus Noë, ità erit etiam diebus Filii hominis:

27. Edebant, bibebant, uxores ducebant, & dabantur nuptum ad eum usque diem, quo introiit Noë in arcam: venítque diluvium, & perdidit omnes.

28. Similiter etiam, ut accidit in diebus Lot: edebant,bibebant,emebant,vendebant, plantabant,ædificabant:

29. Quo autem die Lot exiit Sodomis, pluit igni,& sulphure è cœlo, & omnes perdidit:

30. Secundùm hæc erit dies,quo Filius hominis detegetur.

31. In illo die, qui fuerit in solario, & vasa ejus in ipsa domo, ne descendat ad ea tollenda: & qui in agro, similiter non revertatur retrorsum.

32. Memineritis uxoris Lot.

33. Quicunque studuerit animam suam servare, perdet eam: & quicunque eam perdiderit,vivificabit eam.

34. Dico vobis, illâ nocte erunt duo in lecto uno: unus accipietur, & alter relinquetur.

35. Duæ erunt molentes simul: una accipietur, & altera relinquetur.

36. Duo erunt in agro: unus accipietur, & alter relinquetur.

37. Tum respondentes, dicunt ei: Ubi, Domine? Ipse verò dixit eis; Ubi corpus, illuc congregabuntur aquilæ.

CAPUT XVIII.

Exemplo viduæ, & publicani commendantur assiduitas, & humilitas orationis. Puerulos Christus amplectitur. Terrentur qui pecunias possident. Christus consolatur, qui omnia reliquerunt.

DIxit autem eis etiam parabolam,*huc spectantem*, quòd oporteret ipsos semper orare,nec segnes esse,

2. Dicens; Judex quidam erat in quadam urbe,qui Deum non timebat, nec quenquam reverebatur:

3. Erat autem in illa urbe quædam vidua, quæ venit ad eum, dicens; Vindica me ab adversario meo.

4. Ille autem noluit per *multum* tempus: postea vero dixit apud se; Etsi Deum non timeo, nec quenquam revereor:

5. Tamen quia molestiam mihi præbet vidua ista, vindicabo eam,ne tandem veniens obtundat me.

6. Ait autem Dominus; Audite, quid judex ille injustus dicat:

7. Deus autem non vindicabit electos suos, vociferantes ad ipsum die, ac nocte, etiamsi iram cohibeat super ipsis?

8. Dico vobis,vindicabit eos citò. Veruntamen Filius hominis quum venerit,num reperturus est fidem in terra?

9. Dixit autem etiam quibusdam, qui sibi persuaserant se justos esse, & pro nihilo habebant reliquos, parabolam istam:

10. Homines duo ascenderunt in templum ad orandum: unus Pharisæus, & alter publicanus:

11. Pharisæus consistens seorsim,hæc oravit; Deus,gratias ago tibi, quòd non sim ut reliqui homines,rapaces,injusti, mœchi: vel etiam ut iste publicanus.

12. Jejuno bis hebdomade, decimo quæcunque possideo.

13. Publicanus autem procul stans, nolebat vel oculos in cœlum attollere: sed cædebat pectus suum, dicens; Deus, placator mihi peccatori.

14. Dico vobis, descendit iste justificatus domum suam *potiùs*,quàm ille: quia quicunque se extollit, deprimetur, & qui sese deprimit,extolletur.

15. Adferebant autem ad eum etiam infantes, ut eos tangeret: quum autem hoc vidissent discipuli, objurgárunt eos.

16. Jesus verò,quum puerulos advocâsset, dixit; Sinite puerulos venire ad me, & eos non prohibete: talium enim est regnum Dei.

17. Amen dico vobis, quicunque non exceperit regnum Dei tanquam puerulus, nequaquam introibit in illud.

18. Tunc interrogavit eum quidam ex primoribus,dicens; Magister bone,quid faciendo,vitam æternam possidebo?

19. Dixit autem ei Jesus; Cur me dicis bonum? nemo bonus,nisi unus,*nempe* Deus.

20. Præcepta nôsti; Ne mœchare; Ne occidito; Ne furare; Ne falsum testimonium dicito; Honora patrem tuum, & matrem tuam.

21. Ille autem dixit; Hæc omnia observavi à juventute mea.

22. Jesus verò his auditis, dixit ei; Adhuc unum tibi deest: omnia, quæ habes, vende, & distribue pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & adesdum, sequere me.

23. At ille his auditis, valde tristis factus est, nam dives erat valde.

24. Quum autem vidisset Jesus eum valde tristem factum, dixit; Quàm difficulter qui pecunias habent, introibunt in regnum Dei.

25. Faciliùs est enim camelum per foramen acûs intrare, quàm divitem in regnum Dei intrare.

26. Qui verò *istud* audierant, dixerunt; Et quis potest servari?

27. Ipse autem dixit, Quæ fieri non possunt apud homines, fieri possunt apud Deum.

28. Dixit autem Petrus; Ecce, nos reliquimus omnia, & sequuti sumus te.

29. Ipse verò dixit eis, Amen dico vobis, nemo est, qui reliquerit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut liberos, regni Dei causâ.

30. Qui non recepturus sit multiplicia in hoc tempore, & in seculo venturo vitam æternam.

31. Jesus autem assumtis illis duodecim, dixit eis; Ecce, ascendimus Hierosolymam, & perficientur omnia, quæ scripta sunt per prophetas, de Filio hominis.

32. Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & contumeliis afficietur, & conspuetur.

33. Et postquam eum flagellaverint, interiment: sed die tertiâ resurget.

34. Ipsi verò nihil horum intellexerunt: erantque ista verba ipsis occulta, nec cognoverunt, quæ dicebantur.

35. Factum est autem, ut dum ipse appropinquaret Jericho, cæcus quidam sederet apud viam, mendicans.

36. Quum igitur *is* audisset turbam prætereuntem, percontabatur, quid hoc esset.

37. Annunciaverunt autem ei Jesum Nazaræum transire.

38. Tunc vociferatus est, dicens; Jesu, fili Davidis, miserere mei.

39. Et qui præibant, objurgabant eum, ut sileret: ipse verò multò magis clamabat; Fili Davidis, miserere mei.

40. Jesus autem, quum substitisset, jussit eum adduci ad se: & quum is appropinquasset, interrogavit eum.

41. Dicens; Quid tibi vis faciam? Ille verò dixit; Domine, ut visum recipiam.

42. Et Jesus dixit ei; Recipito visum: fides tua te servavit.

43. Illico igitur visum recepit, ac sequebatur eum glorificans Deum, & totus populus, quum *hoc* vidisset tribuit laudem Deo.

CAPUT XIX.

Zacchæus vocatur. Parabola de decem minis. Christi ingressus in urbem, ejusque lachrymæ, & zelus erga Domum Dei.

JEsus autem ingressus Jericho, transibat:

2. Et ecce quidam, nomine vocatus Zacchæus, & qui magister erat publicanorum, & is dives erat:

3. Studebâtque videre quis esset Jesus: nec poterat præ turba, quòd staturâ parvus esset:

4. Præcurrens igitur, ascendit in sycomorum, ut eum videret: quoniam futurum erat, ut illac transiret.

5. Ut autem venit ad eum locum, suspiciens Jesus vidit eum, & dixit ei, Zacchæe, festinans descende: hodie enim domi tuæ oportet me manere.

6. Tum is festinans descendit, & excepit eum gaudens.

7. Et omnes, quum hoc vidissent, murmurabant, dicentes, eum ingressum esse ad hominem peccatorem, ut *ibi* diversaretur.

8. Adstans autem Zacchæus, dixit Domino; Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid cuipiam per calumniam eripui, reddo quadruplum.

9. Dixit autem ei Jesus; Hodie salus huic domui contigit, eò quòd ipse quoque est filius Abrahami.

10. Venit enim Filius hominis, ut quærat, & servet, quod perierat.

11. Hæc autem ipsis audientibus, pergens, dixit parabolam, eò quòd esset propè Hierosolymam, & quòd putarent fore, ut illico regnum Dei appareret.

12. Dixit ergo; Homo quidam nobilis profectus est in regionem longinquam, ut acciperet sibi regnum, ac reverteretur.

13. Vocatis autem decem servis suis, dedit eis decem minas, & dixit eis; Negotiamini, donec veniam.

14. Cives autem ejus oderant eum, miserúntque legationem post eum, dicentes; Nolumus hunc regnare super nos.

15. Et factum est, quum is rediisset, accepto regno, jussit vocari servos illos ad se, quibus dederat pecuniam: ut cognosceret quis quid negotiando confecisset.

16. Adfuit autem primus, dicens; Domine, mina tua decem lucrifecit.

17. *Ille* autem ait ei, Bene *est* serve bone: quia in minimo fuisti fidelis, habeto potestatem in decem urbes.

18. Et alter venit, dicens; Domine, mina tua confecit quinque minas.

19. *Ille* verò & isti dixit; Tu quoque præesto quinque urbibus.

20. Et alius venit, dicens; Domine, ecce mina tua, quam habui sepositam in sudario:

21. Metui enim te, quòd homo sis austerus: aufers, quod non deposuisti, & tollis, quod non seminâsti.

22. Tum *ille* dixit ei: Ex ore tuo te judicabo, serve male: sciebas me hominem austerum esse, qui tollam, quod non deposui, & metam, quod non seminavi:

23. Quare igitur non dedisti pecuniam meam ad mensam, & ego veniens, cum fœnore ipsam exegissem?

24. Et adstantibus dixit; Tollite ab eo minam, & date ei, qui decem minas habet.

25. *Illi* verò dixerunt ei; Domine, habet decem minas.

26. *At ille*; Nam, *inquit*, dico vobis; Omni habenti dabitur: ei verò, qui non habet, etiam

etiam quod habet, auferetur ab eo.

27. Quin etiam meos illos inimicos, qui noluerunt me regnare supra se, adducite huc, & jugulate coram me.

28. Et his dictis, antegrediebatur ascendens Hierosolymam.

29. Et factum est, quum appropinquâsset Bethphagæ, & Bethaniæ, ad montem, qui vocatur Olearum, misit duos è discipulis suis.

30. Dicens; Abite in vicum, qui est ex adverso: in quo introeuntes, invenietis pullum alligatum, cui nullus unquam hominum insedit: solutum eum adducite.

31. Et si quis vos interrogaverit, Quare solvitis? sic dicetis ei, Quoniam eo opus est Domino.

32. Profecti autem, qui missi erant, invenerunt prout eis dixerat.

33. Solventibus autem ipsis pullum, dixerunt eis, Domini ejus, quare solvitis pullum?

34. Ipsi verò dixerunt, Quoniam eo opus est Domino.

35. Duxerunt igitur eum ad Jesum. Et palliis suis pullo injectis, imposuerunt Jesum.

36. Eunte autem ipso, substernebant pallia sua in via.

37. Et quum jam appropinquaret ad descensum montis Olearum, cœpit omnis multitudo discipulorum, gaudentium laudare Deum voce magnâ de omnibus, quas viderant, virtutibus.

38. Dicentes; Benedictus Rex ille, qui venit in nomine Domini: pax in cœlo, & gloria in *locis* altissimis.

39. Et aliqui Pharisæorum è turba dixerunt ei, Magister, objurga discipulos tuos.

40. Ipse verò respondens, dixit eis, Dico vobis, si siluerint isti, mox lapides clamaturos.

41. Et ut appropinquavit, visâ urbe, flevit super ea.

42. Dicens; si vel tu nôsses hoc saltem tuo die, quæ ad pacem tuam *pertinent*. Sed *ea* nunc occulta sunt oculis tuis.

43. Nam veniet tempus adversùm te, quo circumjicient tibi inimici tui vallum, & circumcingent te, & constringent undique:

44. Teque solo æquabunt, & filios tuos intus, neque relinquent in te lapidem super lapidem: eò quòd non noveris præstitutum hoc tempus visitationis tuæ.

45. Et ingressus in templum, cœpit ejicere eos, qui vendebant in eo, & emebant.

46. Dicens eis; Scriptum est, Domus mea, domus precationis est: vos autem fecistis eam speluncam latronum.

47. Et docebat quotidie in templo. Primarii verò Sacerdotes, & scribæ, & primores plebis studebant eum perdere:

48. Nec inveniebant, quid facerent: totus enim populus pendebat ab ipso, quum eum audiebat.

CAPUT XX.

De Baptismo Johannis. De operariis in vineam missis. De tributo. De resurrectione, & filio Davidis.

ET factum est quodam dierum illorum, ut, quum ipse doceret populum in templo, & evangelizaret, supervenerint primarii Sacerdotes, & scribæ cum senioribus.

2. Et alloquuti sint eum, dicentes; Dic nobis, quâ auctoritate ista facias, aut quis ille sit, qui dedit tibi istam auctoritatem.

3. Respondens autem, dixit eis, interrogabo vos & ego quiddam. Dicite igitur mihi:

4. Baptismus Johannis è cœlo erat, an ex hominibus?

5. At illi ratiocinati sunt apud se, dicentes; Si dixerimus, E cœlo: dicet, Quare ergo non credidistis ei?

6. Sin autem dixerimus, Ex hominibus: tota plebs lapidabit nos: persuasa enim est, Johannem prophetam fuisse.

7. Responderunt igitur, se nescire unde *esset*.

8. Tunc Jesus dixit eis, Nec ego dicam vobis, quâ auctoritate hæc faciam.

9. Cœpit autem dicere ad plebem parabolam hanc: Quidam plantavit vineam, & elocavit eam agricolis: & peregrè abfuit multum temporis.

10. Sed præstituto tempore misit servum ad agricolas illos, ut sibi darent ex fructu vineæ. Agricolæ autem illi cæsum illum ablegaverunt inanem.

11. *Ille* verò perrexit, & alterum servum misit; at ipsi hunc quoque cæsum, & contumeliis affectum ablegaverunt inanem.

12. Et perrexit mittere tertium: at illi & istum vulneratum ejecerunt.

13. Dixit igitur Dominus vineæ, Quid faciam? mittam filium illum meum dilectum: utique, quum hunc viderint, reverebuntur.

14. Viso autem eo agricolæ ratiocinabantur inter se, dicentes; iste est hæres: venite, interimamus eum, ut nostra fiat hæreditas.

15. Et ejectum eum extra vineam, interemerunt. Quid ergo faciet eis Dominus vineæ?

16. Veniet, & perdet agricolas istos, & dabit vineam aliis. *Hoc* autem, quum audissent dixerunt, Absit.

17. Ille verò intuitus eos, ait, Quid illud est ergo, quod scriptum est, Quem lapidem reprobaverunt ædificantes, is factus est caput anguli?

18. Quisquis ceciderit super illum lapidem, confringetur: super quem autem ceciderit, dissipabit eum.

19. Et studuerunt primarii Sacerdotes, & Scribæ injicere in eum manus eâ ipsâ horâ: sed metuerunt plebem: cognoverant enim *eum* adversùs ipsos dixisse similitudinem istam.

20. Itaque observantes *eum*, miserunt insidiatores, qui se justos esse simularent: ut carperent ejus sermonem, tradituri eum imperio, & potestati Præsidis.

21. Qui interrogaverunt eum, dicentes; Præceptor, scimus te rectè dicere, & docere, nec accipere personam, sed viam Dei in veritate docere:

22. Licet nobis tributum dare Cæsari, an non?

23. Animadversâ autem eorum calliditate, dixit eis; Quid me tentatis?

24. Ostendite mihi denarium: cujus habet imaginem, & inscriptionem? Respondentes autem, dixerunt, Cæsaris.

25. Tum dixit eis, Reddite igitur, quæ *sunt* Cæsaris, Cæsari: & quæ *sunt* Dei, Deo.

26. Ita-

26. Itaque nequiverunt ejus verba carpere coram plebe: & mirati super ejus responso, siluerunt.

27. Accedentes autem quidam Sadducæorum (qui contendunt non esse resurrectionem) interrogârunt eum,

28. Dicentes; Magister, Moses scripsit nobis, Si cujus frater mortuus fuerit, habens uxorem, & sine liberis mortuus fuerit, ut ejus frater accipiat uxorem illam, & excitet semen fratri suo.

29. Septem ergo fratres fuerunt, quorum primus acceptâ uxore, mortuus est sine liberis.

30. Accepit igitur eam secundus, *qui* & ipse mortuus est sine liberis.

31. Deinde tertius accepit eam: itidem autem & illi septem: nec reliquerunt liberos, & mortui sunt.

32. Post omnes autem mortua est mulier.

33. In resurrectione ergo, cujus eorum erit uxor? nam illi septem habuerunt eam uxorem.

34. Tunc respondens dixit eis Jesus, Filii hujus ævi ducunt uxores, & nuptum dantur:

35. Qui verò digni habiti fuerint, qui ævum illud consequantur, & resurrectionem ex mortuis, neque ducunt uxores, neque nuptum dantur:

36. Nec enim mori possunt ampliùs, pares enim Angelis sunt: & filii sunt Dei, quum sint filii resurrectionis.

37. Mortuos autem suscitatum iri, etiam Moses indicavit in rubo, quum dicit Dominum Deum Abrahami, & Deum Isaaci, & Deum Jacobi.

38. Deus autem non est mortuorum, sed vivorum *Deus*: omnes enim vivunt ei.

39. Respondentes autem ei quidam ex Scribis dixerunt: Magister, bene dixisti.

40. Nec ampliùs audebant eum quicquam interrogare.

41. Dixit autem eis, Quomodo dicunt Christum filium esse Davidis?

42. Et ipse David dicit in libro Psalmorum, Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dextram meam:

43. Usquedum statuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum?

44. David ergo Dominum eum vocat, & quomodo filius ejus est?

45. Audiente verò toto populo, dixit discipulis suis:

46. Cavete à Scribis, qui volunt ambulare stolati, & amant salutationes in foris, ac primos consessus in conventibus, & primos accubitus in cœnis.

47. Qui exedunt domos viduarum, & in speciem precibus longis utuntur: isti recipiunt gravius judicium.

CAPUT XXI.

Viduæ super omnes liberalitas. Excidium Jerusalem, & finis seculi.

RESpiciens verò vidit divites immittentes dona sua in gazophylacium.

2. Vidit autem etiam quandam viduam pauperculam immittentem illuc minuta *æreola* duo.

3. Et dixit, Verè dico vobis, vidua hæc pauper immisit ampliùs, quàm omnes.

4. Nam omnes hi ex eo, quod sibi redundat, immiserunt, quæ donarent Deo: hæc autem immisit ex penuria sua totum victum, quem habebat.

5. Et quibusdam dicentibus de templo, quod pulchris lapidibus, ac donariis ornatum esset, dixit;

6. Hæccine spectatis? venient dies, quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.

7. Interrogaverunt autem eum, dicentes; Magister, quando hæc erunt: & quod *erit* signum quando futura sint ista?

8. Ipse verò dixit, Videte, ne seducamini: multi enim venient sub nomine meo, dicentes; Ego sum *Christus*: & tempus illud præstitutum appropinquat. Ne igitur sequimini eos.

9. Quum verò audieritis bella, & exagitationes, ne consternamini: oportet enim ista primùm fieri, sed non statim *erit* finis.

10. Tunc dixit eis, Insurget gens in gentem, & regnum in regnum:

11. Et magni terræmotus erunt singulis locis, & fames, ac pestilentiæ, & terriculamenta, & signa è cœlo magna erunt.

12. Sed ante hæc omnia injicient vobis manus, & *vos* persequentur, tradentes in conventus, & carceres, adductos ad Reges, ac præsides, propter nomen meum.

13. *Hæc* autem cedent vobis testimonio.

14. Habete igitur *hoc* repositum in cordibus vestris, non præmeditari defensionem.

15. Ego enim dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt contradicere, neque obsistere omnes, qui se vobis opponent.

16. Prodemini autem etiam à parentibus, & fratribus, & cognatis, & amicis: & morte mulctandos curabunt *aliquos* ex vobis:

17. Et eritis exosi omnibus propter nomen meum.

18. Sed pilus capitis vestri non peribit.

19. Per tolerantiam vestram possidete animas vestras.

20. Quum autem videritis Hierosolymam cingi ab exercitibus, tunc agnoscite appropinquare vastationem ejus.

21. Tunc, qui in Judæa sunt, fugiant in montes: & qui intra eam, excedant: & qui in agris, non ingrediantur in eam.

22. Nam hi sunt dies ultionis, ut impleantur omnia, quæ scripta sunt.

23. Væ autem gravidis, & lactantibus in illis diebus: erit enim necessitas magna in hac regione, & ira in populo isto.

24. Et cadent acie gladii, & captivi ducentur in omnes Gentes: & Hierosolyma calcabitur à Gentibus, usquequò impleantur præstituta illa tempora Gentium.

25. Tunc erunt signa in sole, & luna, & stellis: & in terra anxietas Gentium in consilii inopiâ, resonante mari, & salo:

26. Exanimatis hominibus præ metu, & exspectatione *malorum* eorum, supervenientium in orbem terrarum: nam potestates cœlorum concutientur.

27. Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potentia, & gloria multâ.

28. Quum autem hæc fieri incipient, sur-

sum

ſum aſpicite, & attollite capita veſtra, quoniam appropinquat redemtio veſtri.
29. Dixit etiam eis parabolam, *inquiens*, Videte ficum, & omnes arbores:
30. Quum jam emiſerint *folia, vos eas* cernentes, per vos ipſos agnoſcitis, jam propè eſſe æſtatem:
31. Ità & vos, quum videritis hæc fieri, agnoſcite propè eſſe regnum Dei.
32. Amen dico vobis, nequaquam præterierit hæc ætas, quóuſque *hæc* omnia facta fuerint.
33. Cœlum, & terra præteribunt, verba autem mea nequaquam præteribunt.
34. Cavete autem vobis, ne quando graventur corda veſtra crapulâ, & ebrietate, & ſolicitudinibus hujus vitæ: & repentè vobis ſuperveniat dies ille.
35. Nam ùt laqueus invadet in omnes, qui habitant in ſuperficie totius terræ.
36. Excubate igitur, omni tempore deprecantes, ut digni habeamini, qui effugiatis iſta omnia, quæ futura ſunt: & conſiſtatis ante Filium hominis.
37. Docebat autem interdiu in templo: noctu verò exiens, pernoctabat in monte, qui vocatur Olearum.
38. Et totus populus diluculo veniebat ad eum, ut eum audiret in templo.

CAPUT XXII.

Proditio Judæ. Inſtitutio cœnæ. Profeſſio Chriſti. Petri zelus, lapſus, & reſipiſcentia. Chriſti de ſe confeſſio.

Appropinquabat autem feſtum azymorum, quod dicitur Paſcha:
2. Et quærebant primarii Sacerdotes, & Scribæ, quomodo eum interimerent: metuebant enim plebem:
3. Introiit autem Satanas in Judam, cognominatum Iſcariotem, qui erat è numero *illorum* duodecim.
4. Abiens igitur, colloquutus eſt cum primariis Sacerdotibus, ac præfectis *templo*, quomodo ipſis eum proderet.
5. Qui gaviſi ſunt: & pacti ſunt *ſe* daturos ei pecuniam.
6. *Ipſe* verò ſpopondit: quærebátque opportunitatem eum ipſis tradendi abſque turba.
7. Venit autem dies azymorum, quo oportebat mactari Paſcha.
8. Miſit igitur Petrum, & Johannem, dicens; Profecti, parate nobis Paſcha, ut edamus.
9. Ipſi verò dixerunt ei; Ubi vis, paremus *illud?*
10. At ille dixit eis; Ecce, poſtquam introieritis in urbem, occurret vobis quidam aquæ amphoram bajulans: ſequimini eum domum illam, in quam ingreditur.
11. Et dicite patrifamiliâs illius domûs; Dicit tibi Magiſter; Ubi eſt diverſorium, ubi Paſcha cum diſcipulis meis edam?
12. Tunc ipſe oſtendet vobis cœnaculum magnum ſtratum: illic parate *Paſcha*.
13. Profecti verò, invenerunt omnia, prout dixerat eis: & paraverunt Paſcha.
14. Quum autem adeſſet *conſtitutum* illud tempus, recubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo.
15. Et dixit eis; Deſiderio deſideravi hoc Paſcha edere vobiſcum, antequam ego patiar.
16. Dico enim vobis, me non ampliùs eſurum ex eo, uſque quò completum fuerit in regno Dei.
17. Et accepto poculo, quum gratias egiſſet, dixit; Accipite hoc, & partimini vobis ipſis.
18. Dico enim vobis, me non bibiturum ex fructu vitis, uſque quò regnum Dei venerit.
19. Et acceptum panem, quum gratias egiſſet, fregit: & dedit eis, dicens; Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur: hoc facite ad mei commemorationem.
20. Itidem etiam *dedit eis* poculum, poſtquam cœnâſſet, dicens; Hoc poculum, *eſt* Novum illud pactum per ſanguinem meum, qui pro vobis effunditur.
21. Cæterùm ecce manus ejus, qui me prodit, mecum *eſt* in menſa.
22. Et filius quidem hominis, prout definitum eſt, abit: verùntamen væ homini illi, per quem proditur.
23. Tunc ipſi cœperunt mutuò quærere inter ſe de hac re: ecquis nimirum ex ipſis eſſet hoc facturus.
24. Orta eſt autem etiam de hoc contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe maximus.
25. Ipſe verò dixit eis; Reges gentium dominantur eis, & qui auctoritatem habent in eas, benefici vocantur.
26. Vos autem non ità *eſtote*: ſed qui maximus eſt inter vos, eſto ſicut qui minimus eſt: & qui ductor eſt, ſicut qui miniſtrat.
27. Nam uter major eſt, qui accumbit, an qui miniſtrat? nònne qui diſcumbit? At ego ſum inter vos ut qui miniſtrat.
28. Vos autem ii eſtis, qui permanſiſtis mecum in tentationibus meis.
29. Ego verò paciſcor vobis, prout pactus eſt mihi, Pater meus, regnum.
30. Ut edatis, & bibatis in menſa mea, in regno meo, & ſedeatis ſuper thronos, judicantes duodecim tribus Jiſraël.
31. Dixit etiam Dominus: Simon, Simon, ecce, Satanas appetivit vos, quos ventilaret ſicut triticum:
32. Sed ego deprecatus ſum pro te, ne deficiat fides tua: tu igitur aliquando, quum te converteris, ſtabili fratres tuos.
33. Ipſe verò dixit ei; Domine, tecum paratus ſum, & in carcerem, & ad mortem proficiſci.
34. At ille dixit ei; Dico tibi Petre, nequaquam emittet vocem hodie gallus, priuſquam ter neges, quòd tu me noveris.
35. Dixit etiam eis; Quando miſi vos abſque crumena, & pera, & ſoleis, num quid defuit vobis? Ipſi verò dixerunt; Nihil.
36. Dixit ergo eis; At nunc, qui crumenam habet, tollat *eam*, ſimiliter & peram: & qui non habet, vendat pallium ſuum, & emat gladium.
37. Dico enim vobis, adhuc oportere ſcriptum iſtud in me perfici; iſtud, *inquam*, Et cum ſceleratis numeratus eſt. Nam ea, quæ *ſcripta ſunt* de me, finem habent.
38. At illi dixerunt; Domine, ecce duo gladii hîc. Ipſe verò dixit eis; Satis eſt.
39. Et egreſſus, profectus eſt ex more in mon-

montem Olearum: sequuti sunt autem eum etiam discipuli ejus.

40. Quum verò pervenisset ad eum locum, dixit eis, orate, ne introeatis in tentationem.

41. Tum ipse abscessit ab eis quasi ad jactum lapidis, positísque genibus oravit.

42. Dicens; Pater, si velles transferre poculum hoc à me! verúntamen non mea voluntas, sed tua fiat.

43. Conspectus est autem ei Angelus è cœlo, corroborans eum.

44. Et *ipse* constitutus in angore intentiùs orabat. Erat autem sudor ejus quasi grumi sanguinis descendentes in terram.

45. Et quum surrexisset à precatione, venissetque ad discipulos suos, invenit eos dormientes præ tristitia.

46. Et dixit eis, Quid dormitis? surgite, & orate, ne introëatis in tentationem.

47. Adhuc autem eo loquente, ecce turba, & is, qui dicebatur Judas, unus ex illis duodecim, præibat eis, & appropinquavit Jesu, ut oscularetur eum.

48. Jesus autem dixit ei; Juda, osculo Filium illum hominis prodis?

49. Videntes autem ii, qui circa ipsum *erant*, quod futurum erat, dixerunt ei, Domine, percutiemúsne gladio?

50. Et quidam ex ipsis percussit servum pontificis maximi, & abstulit aurem ejus dexteram.

51. Respondens autem Jesus, dixit: Sinite huc usque. Et tactâ illius auriculâ, sanavit eum.

52. Dixit autem Jesus iis, qui adversùs ipsum venerant, *nempe* primariis sacerdotibus, & præfectis templo, & senioribus, *Siccine* ut adversùs latronem exiistis cum gladiis, ac fustibus?

53. Quum quotidie vobiscum essem in templo, non extendistis manus in me: sed hæc est hora illa vestra, & potestas tenebrarum.

54. Prehensum autem eum duxerunt, & introduxerunt domum Pontificis maximi. Petrus verò sequebatur è longinquo.

55. Quúmque accendissent ignem in medio aulæ, atque unà consedissent, sedit & Petrus inter eos.

56. Quum autem eum vidisset ancilla quædam sedentem ad ignem, intentis in eum oculis dixit, Et iste cum eo erat.

57. Ipse verò abnegavit eum, dicens; Mulier, non novi eum.

58. Et paulò post alius videns eum, dixit; Et tu ex ipsis es. Petrus verò ait, Heus tu, non sum.

59. Et interpositâ quasi horâ unâ, alius quidam *id* asseverabat, dicens; Verè & iste cum illo erat: etenim Galilæus est.

60. Ait autem Petrus, Heus tu, nescio quid dicas. Et illico adhuc ipso loquente, vocem emisit gallus.

61. Tum conversus Dominus, intuitus est Petrum; & recordatus est Petrus sermonis Domini, quomodo *nimirum* dixerat ipsi; Priusquam gallus vocem emiserit, ter me abnegabis.

62. Et egressus foras Petrus, flevit amarè.

63. Et viri illi, qui unà tenebant Jesum, illudebant ei, cædentes *eum*.

64. Et eo obvelato, cædebant faciem ejus, & interrogabant eum, dicentes; Vaticinare, quis sit, qui te percussit.

65. Et alia multa convicìantes, dicebant in eum.

66. Et ut ortus est dies, congregatum fuit presbyterium populi, & primarii Sacerdotes, & Scribæ, & adduxerunt eum in suum consessum.

67. Dicentes; Num tu es ille Christus? dic nobis. Dixit autem eis, Si vobis dixero, nequaquam credetis;

68. Quòd si vos etiam interrogavero, nequaquam respondebitis mihi, neque *me* absolvetis.

69. Ab hoc tempore erit Filius hominis sedens ad dexteram potentiæ Dei.

70. Dixerunt autem omnes, Tu ergo es Filius ille Dei? Ipse verò dixit eis: Vos dicitis: nam *is* ego sum.

71. At illi dixerunt, Quid ampliùs egemus testimonio? Ipsi enim audivimus ex ore ipsius.

CAPUT XXIII.

Christus ab Herode illusus, & à Pilato damnatus crucifigitur, crucifixus deridetur & moritur, mortuus sepelitur.

Tunc surgens universa multitudo eorum, duxit eum ad Pilatum.

2. Cœperunt autem eum accusare, dicentes; Comperimus istum pervertere gentem, & vetare tributa dare Cæsari, dicendo, se Christum, *id est*, Regem esse.

3. Pilatus autem interrogavit eum, dicens; Tu*ne es* Rex ille Judæorum? Ipse verò respondens ei dixit, Tu dicis.

4. Ait verò Pilatus ad primarios Sacerdotes, & turbam: Nullam invenio noxam in hoc homine.

5. At illi invalescebant, dicentes; Concitat populum, docens per universam Judæam, exorsus à Galilæa huc usque.

6. Pilatus verò, auditâ Galilæâ interrogavit, utrum homo iste Galilæus esset.

7. Et quum cognovisset eum ad Herodis potestatem pertinere, remisit eum ad Herodem, qui & ipse Hierosolymis erat per eos dies.

8. Herodes autem viso Jesu, gavisus est valde: nam à multo *tempore* cupiebat eum videre, eò quòd audivisset multa de eo: & speraret se signum aliquod visurum ab eo fieri.

9. Interrogavit autem eum multo sermone: sed ipse nihil ei respondit.

10. Adstabant autem primarii sacerdotes, & scribæ magnâ contentione eum accusantes.

11. Herodes autem cum militibus suis, quum eum pro nihilo habuisset, & illusisset *ei*, amictum veste splendidâ remisit ad Pilatum.

12. Et facti sunt amici inter sese Pilatus & Herodes eo ipso die: nam antea inimici erant inter sese.

13. Pilatus verò, convocatis primariis sacerdotibus, ac primoribus, ac populo.

14. Dixit eis, Obtulistis mihi hunc hominem, tanquam avertentem populum: & ecce, ego in vestri conspectu quæstione habitâ, nullam noxam inveni in homine isto, ex iis, de quibus accusatis eum.

15. Sed ne Herodes quidem: nam remiſi vos ad illum, & ecce, nihil dignum morte factum eſt ab eo.

16. Caſtigatum ergo eum dimittam.

17. Neceſſe autem habebat dimittere eis ſingulis feſtis unum *quempiam*:

18. Exclamavit autem ſimul univerſa turba, dicens; Tolle illum, dimitte verò nobis Barabbam:

19. Qui erat propter ſeditionem quandam, & cædem factam in urbe, conjectus in carcerem.

20. Rurſus ergo Pilatus alloquutus eſt *eos*, volens dimittere Jeſum.

21. Ipſi verò reclamabant, dicentes; Crucifige, crucifige eum.

22. Ille autem tertiò dixit eis, Quid enim iſte mali fecit? nullam noxam capitalem inveni in eo: caſtigatum ergo eum dimittam.

23. At illi inſtabant vocibus magnis, petentes, ut ipſe crucifigeretur: & invaleſcebant voces eorum, ac primariorum ſacerdotum.

24. Tum Pilatus ſecundùm eos judicavit, ut fieret, quod ipſi petebant.

25. Dimiſit autem eis illum, qui propter ſeditionem, & cædem conjectus fuerat in carcerem, quem petierant: Jeſum verò tradidit illi eorum voluntati.

26. Quum igitur abducerent eum, prehenſo Simone quodam Cyrenæo, qui veniebat rure, impoſuerunt ei crucem ferendam ponè Jeſum.

27. Sequebatur autem eum magna multitudo populi, & mulierum: quæ & plangebant, & lamentabantur eum.

28. Converſus autem ad eas Jeſus, dixit, Filiæ Hieruſalem, ne flete de me, verùm de vobis ipſis flete, & de liberis veſtris:

29. Nam ecce venient dies, quibus dicent, Beatæ ſteriles, & uteri, qui non genuerunt, & ubera, quæ non lactaverunt.

30. Tum incipient dicere montibus, Cadite in nos: & collibus, Operite nos.

31. Nam ſi in virente ligno iſta faciunt, in arido quid fiet?

32. Ducebantur autem etiam alii duo, *iique* facinoroſi, cum eo interimendi.

33. Quum igitur veniſſent in locum, qui vocatur Calvaria, illic crucifixerunt eum, & facinoroſos illos: unum ad dexteram, alterum ad ſiniſtram.

34. Jeſus autem dicebat, Pater, remitte *hoc* ipſis: neſciunt enim, quid faciant. Partientes verò veſtimenta ejus, iecerunt ſortem.

35. Et ſtabat populus, ſpectans: ſannis autem excipiebant eum etiam primores cum eis, dicentes; Alios ſervavit, ſervet ſe ipſum, ſi hic eſt ille Chriſtus, electus ille Dei.

36. Illudebant autem etiam ei milites, accedentes, & acetum ei offerentes.

37. Dicentéſque; Si tu es Rex ille Judæorum, ſerva temet ipſum.

38. Erat autem etiam inſcriptio ſcripta ſupra eum literis Græcis, & Romanis, & Hebraicis: HIC EST REX ILLE JUDÆORUM.

39. Unus autem ex facinoroſis illis ſuſpenſis, convitiabatur ei, dicens; Si tu es Chriſtus ille, & te ipſum, & nos ſerva.

40. Reſpondens autem alter, objurgavit eum, dicens; Ne Deum quidem tu times, quum in eâdem ſis damnatione?

41. Et nos quidem juſtè: (nam digna factis recipimus) iſte verò nihil indecens fecit.

42. Dixítque; Jeſu, Domine, memento mei, quum veneris in regnum tuum.

43. Tum dixit ei Jeſus; Amen, dico tibi, hodie mecum eris in paradiſo.

44. Erat autem quaſi hora ſexta, & tenebræ factæ ſunt in tota regione uſque ad horam nonam.

45. Et obtenebratus eſt ſol, & aulæum templi fiſſum eſt medium.

46. Quúmque clamâſſet voce magnâ Jeſus, ait, Pater, in manus tuas depono ſpiritum meum. Et quum hæc dixiſſet, exſpiravit.

47. Quum vidiſſet autem Centurio quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens; Verè hic homo juſtus erat.

48. Et omnis turba, quæ ſimul ad hoc ſpectaculum acceſſerat, ſpectans quæ facta fuerant, cædens pectora ſua, revertebatur.

49. Stabant autem omnes noti ejus procul, & mulieres, quæ erant eum unà ſequutæ à Galilæa, videntes iſta.

50. Tum ecce quidam, nomine Joſephus, ſenator, vir bonus, ac juſtus:

51. Qui non aſſenſus fuerat conſilio, ac facto eorum, ortus Arimathæâ, civitate Judæorum: qui & ipſe exſpectabat regnum Dei;

52. Hic, *inquam*, adiens Pilatum, petiit corpus Jeſu.

53. Et detractum illud, involvit ſindone, poſuítque illud in monumento, quod erat in ſaxo inciſum, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat.

54. Porrò dies erat Paraſceves, & ſabbathum ſuccedebat,

55. Subſequutæ etiam mulieres, quæ cum eo venerant ex Galilæa, ſpectârunt monumentum, & quomodo poſitum eſſet corpus ejus.

56. Reverſæ verò, paraverunt aromata, & unguenta: ac ſabbatho quidem quieverunt, ſecundùm præceptum.

CAPUT XXIV.

Angeli evangelizant mulieribus. Colloquium Emmaunticum. Chriſti aſſumtio in cœlum.

PRimo autem *die* hebdomadis, profundo diluculo, iverunt ad monumentum, ferentes, quæ paraverant aromata: & nonnullæ cum ipſis.

2. Invenerunt autem ſaxum avolutum à monumento.

3. Et ingreſſæ, non invenerunt corpus Domini Jeſu.

4. Et factum eſt, ut dum in ea re hæſitarent, tum ecce, duo viri ſupervenerint eis, induti veſtibus fulgurantibus:

5. Quum autem expavefactæ inclinarent faciem in terram, dixerunt eis; Quid inter mortuos quæritis eum, qui vivit?

6. Non eſt hîc, ſed ſuſcitatus eſt: mementote, ut loquutus ſit vobis, quum adhuc in Galilæa eſſet.

7. Di-

7. Dicens; Oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi: & die tertio resurgere.

8. Recordatæ sunt igitur verborum illius.

9. Et reversæ à monumento, annunciaverunt hæc omnia illis undecim, & reliquis omnibus.

10. Erant autem Maria Magdalene, & Johanna, & Maria Jacobi *mater*, & reliquæ cum ipsis, quæ hæc dicebant Apostolis.

11. Sed visa sunt apud eos quasi deliramentum verba ipsarum; neque crediderunt eis.

12. Petrus autem surgens, cucurrit ad monumentum: & quum se incilinâsset, cernit lintea sola *illic* jacentia: abiítque apud semet ipsum mirans factum.

13. Et ecce, duo ex iis ibant eo ipso die in vicum, distantem stadiis sexaginta ab Hierusalem, cui *vico* nomen *est* Emmaus.

14. Et colloquebantur inter se de istis omnibus, quæ evenerant.

15. Et factum est, ut dum colloquerentur, & *se* mutuò rogitarent, ipse Jesus accederet, & unà iter faceret cum ipsis.

16. Oculi autem eorum retinebantur, ne ipsum agnoscerent.

17. Dixit autem eis, Qui sunt hi sermones, quos confertis inter vos ambulantes? & *quid* estis tetrico vultu?

18. Respondens autem alter, cui nomen Cleophas, dixit ei; Tu solus commoraris Hierosolymæ, & non nôsti, quæ in ea facta sunt his diebus?

19. Ipse verò dixit eis, Quæ? At illi dixerunt ei, quæ *facta sunt* Jesu Nazaræo, qui fuit propheta, potens re ipsâ, & verbis, coram Deo, & toto populo.

20. Quomodo eum tradiderunt principes sacerdotum, & primores nostri, ut morte damnaretur, & crucifixerunt eum.

21. Nos autem sperabamus illum esse, qui redemturus esset Jisraëlem: atqui præter hæc omnia, tertium hunc diem agit hodie, ex quo hæc facta sunt.

22. Sed & mulieres quædam ex nobis perculerunt nos, quæ diluculo venerunt ad monumentum:

23. Et non invento ejus corpore venerunt, dicentes, se etiam apparitionem Angelorum vidisse, qui dicunt eum vivere.

24. Et abierunt quidam eorum, qui erant nobiscum ad monumentum; & ità invenerunt prout mulieres dixerant, ipsum verò non viderunt.

25. Tum ipse dixit eis, O amentes, & tardi corde ad credendum omnibus, quæ loquuti sunt prophetæ;

26. Nónne hæc oportuit pati Christum, & introire in gloriam suam?

27. Et exorsus à Mose, & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de se *scripta erant*.

28. Appropinquârunt igitur vico, in quem proficiscebantur, & ipse simulabat se longius ire:

29. Sed *ipsi* adegerunt eum, dicentes; Mane nobiscum: quoniam advesperascit, & inclinavit dies. Ingressus est igitur, ut maneret cum eis.

30. Et factum est, quum discubuisset cum eis, sumto pane benedixit, & fractum dedit eis.

31. Adaperti sunt autem oculi eorum, & agnoverunt eum: sed ipse ablatus est ex eorum conspectu.

32. Tum alter ad alterum dixerunt, Nónne cor nostrum ardebat in nobis, dum loqueretur nobis in via, & dum adaperiret nobis Scripturas?

33. Et surgentes eo ipso momento, reversi sunt Hierosolymam, & invenerunt congregatos illos undecim, & eos, qui cum ipsis erant.

34. Et qui dicebant, Suscitatus est Dominus verè, & conspectus est Simoni.

35. Tum ipsi exposuerunt *eis*, quæ *gesta erant* in via, & ut fuerat à se agnitus in fractione panis.

36. Hæc autem ipsis loquentibus, stetit ipse Jesus in medio eorum, & dixit eis: Pax vobis.

37. Consternati verò, & expavefacti putabant se spiritum conspicere.

38. Tunc dixit eis, Quid turbati estis, & quare disceptationes subeunt corda vestra?

39. Videte manus meas, & pedes meos: nam ego ipse sum: contrectate me, & videte: nam spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me conspicitis habere.

40. Et quum hoc dixisset, ostendit eis manus, ac pedes.

41. Adhuc autem ipsis non credentibus præ gaudio, & mirantibus, dixit eis, Habetis hic esculenti aliquid?

42. Tum ipsi dederunt ei partem piscis assi, & aliquid ex favo apiario.

43. Quæ *ille* accepit, & edit in eorum conspectu:

44. Dixítque eis; Hi sunt sermones, quos loquutus sum vobis, quum adhuc essem vobiscum, oportere impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Mosis, & Prophetis, & Psalmis de me.

45. Tunc aperuit eorum mentem, ut intelligerent Scripturas:

46. Et dixit eis, ità scriptum est, & ità oportuit Christum pati, & resurgere ex mortuis tertio die:

47. Et prædicari ejus nomine resipiscentiam, ac remissionem peccatorum apud omnes Gentes, incipiendo ab urbe Hierosolymorum.

48. Vos autem estis horum testes.

49. Et ecce, ego emittam promissum Patris mei in vos: vos autem residete Hierosolymis, usque quò induamini virtute ex alto.

50. Eduxit autem eos foras ad Bethaniam usque, & sublatis manibus suis, benedixit eis.

51. Et factum est, ut dum ipse benediceret eis, disjunctus ab eis, rursum ferretur in cœlum.

52. Ipsi autem adorato eo, reversi sunt Hierosolymam cum gaudio magno.

53. Erantque omni *tempore* in templo, laudantes, & benedicentes Deo. Amen.

Evangelium ſecundùm Johannem.

CAPUT I.

Verbum caro factum. Teſtimonium Johannis de Chriſto. Vocatio quatuor diſcipulorum. Scala cœli.

IN principio erat Sermo ille, & Sermo ille erat apud Deum, erâtque ille Sermo Deus.

2. Hic *Sermo* erat in principio apud Deum.

3. Omnia per hunc *Sermonem* facta ſunt, & abſque eo factum eſt nihil, quod factum ſit.

4. In ipſo vita erat, & vita erat Lux illa hominum.

5. Et Lux iſta in tenebris lucet, ſed tenebræ eam non comprehenderunt.

6. Exſtitit homo miſſus à Deo, cui nomen Johannes:

7. Is venit ad *dandum* teſtimonium, *id eſt*, ut teſtaretur de illa Luce, ut omnes per eum crederent.

8. Non erat ille Lux illa, ſed *miſſus fuit*, ut teſtaretur de illa Luce.

9. *Hic* erat Lux illa vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in mundum.

10. In mundo erat; & mundus per eum factus eſt, ſed mundus eum non agnovit.

11. Ad ſua venit, & ſui eum non exceperunt.

12. Quotquot autem eum exceperunt, dedit eis hoc jus, ut Filii Dei ſint facti, *nempe* iis, qui credunt in nomen ejus:

13. Qui non ex ſanguine, neque ex libidine carnis, neque ex libidine viri, ſed ex Deo geniti ſunt.

14. Et Sermo ille factus eſt Caro, & commoratus eſt inter nos, (& ſpectavimus gloriam ejus, gloriam, *inquam*, ut unigeniti *egreſſi* à Patre) plenus gratiæ, ac veritatis.

15. Johannes teſtatus eſt de eo, & clamavit, dicens: Hic eſt, de quo dicebam, *Is*, qui ponè me venit, antepoſitus eſt mihi: quia prior me erat:

16. Et ex plenitudine ipſius omnes accepimus, & gratiam pro gratia:

17. Nam Lex illa per Moſen data eſt: gratia, & veritas per Jeſum Chriſtum præſtita eſt.

18. Deum nemo vidit unquam: unigenitus ille Filius, qui eſt in ſinu Patris, ille *nobis* expoſuit.

19. Hoc etiam eſt teſtimonium Johannis, quando miſerunt Judæi Hieroſolymis ſacerdotes, & Levitas, ut interrogarent eum, quiſnam ipſe eſſet.

20. Et profeſſus eſt, neque negavit, & profeſſus eſt, *inquam*, ſe non eſſe Chriſtum illum.

21. Tunc interrogaverunt eum. Quid ergo es? Tune es Elias? *Ipſe verò* dixit, Non ſum. *Et illi*, Es tu propheta ille? Qui reſpondit, Non.

22. Dixerunt ergo ei, Quis es? ut reſponſum demus iis, qui miſerunt nos: quid dicis de te ipſo?

23. Ait, Ego *ſum* vox vociferantis in deſerto, Complanate viam Domini, prout dixit Eſajas, propheta.

24. Qui verò miſſi fuerant, erant ex Phariſæis.

25. Et interrogaverunt eum, ac dixerunt ei, Cur ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus ille, neque Elias, neque propheta ille?

26. Reſpondit eis Johannes, dicens; ego baptizo aquâ: ſed in medio veſtrûm ſtat, quem vos non nôſtis.

27. Hic ille eſt, qui ponè me venit, qui mihi antepoſitus eſt: quo calceamenti ego non ſum dignus, ut ſolvam ejus corrigiam.

28. Hæc Bethabaræ facta ſunt ſecus Jordanem, ubi Johannes baptizabat.

29. Poſtero die cernit Johannes Jeſum venientem ad ſe, & ait, Ecce agnus ille Dei, qui tollit peccatum mundi.

30. Hic eſt, de quo dicebam, Ponè me venit vir, qui antepoſitus eſt mihi, quia prior me erat.

31. At ego non noveram eum: ſed ut manifeſtus fiat Jiſraëli, propterea veni ego baptizans aquâ.

32. Tum, *inquam*, teſtatus eſt Johannes, dicens; Conſpexi Spiritum deſcendentem quaſi columbam è cœlo, *qui* etiam manſit ſuper eum.

33. Et ego non noveram eum, ſed qui miſit me, ut baptizarem aquâ, ille mihi dixerat, Super quem videris Spiritum deſcendentem, ac manentem ſuper eum, hic eſt, qui baptizat Spiritu ſancto.

34. Ego igitur vidi, & teſtor hunc eſſe Filium illum Dei.

35. Poſtero die iterum ſtabat Johannes, & ex diſcipulis ejus duo.

36. Et intuitus Jeſum ambulantem, dixit, Ecce, Agnus ille Dei.

37. Audierunt autem eum duo illi diſcipuli loquentem, & ſequuti ſunt Jeſum.

38. Converſus verò Jeſus, & conſpicatus eos ſequentes *ſe* dicit eis,

39. Quid quæritis? Illi verò dixerunt ei, Rabbi (quod dicitur, ſi interpreteris; Magiſter) ubi moraris?

40. Dicit eis; Venite, & videte. Venerunt, viderúntque, ubi moraretur: & apud eum manſerunt diem illum; hora enim erat quaſi decima.

41. Erat Andreas, frater Simonis Petri, unus ex duobus, qui audierant *illa* ex Johanne, & ſequuti fuerant eum:

42. Invenit hic prior fratrem ſuum, Simonem, & dixit ei; Invenimus Meſſiam illum, quod eſt, ſi interpreteris, Chriſtus ille.

43. Et adduxit eum ad Jeſum. Intuitus autem eum Jeſus, dixit; Tu es Simon, filius Jona: tu vocaberis Cephas, quod *eſt*, ſi interpreteris, Petra.

44. Poſtero die voluit Jeſus abire in Galilæam: invenit autem Philippum, & dixit ei, Sequere me.

45. Erat verò Philippus ex Beth-ſaida, civitate Andreæ, & Petri.

46. Invenit Philippus Nathanaëlem, & dicit ei; Invenimus *illum*, de quo ſcripſit Moſes in Lege, & Prophetæ, *nempe* Jeſum, filium

filium illum Josephi, illum ex *urbe* Nazaretha.

47. Tum dixit ei Nathanaël, Ex *urbe* Nazaretha potest aliquid boni esse? Dicit ei Philippus, Veni, & vide.

48. Vidit Jesus Nathanaëlem venientem ad se, & dixit de eo, Ecce verè Jisraëlita, in quo dolus non est.

49. Dixit ei Nathanaël; Unde me nosti? Respondit Jesus, & dixit ei, Priusquam te Philippus vocaret, quum esses subter ficum, videbam te.

50. Respondit Nathanaël, & dixit ei, Rabbi, tu es ille filius Dei, tu es ille Rex Jisraëlis.

51. Respondit Jesus, & dixit ei; Quia dixi tibi; Vidi te sub ficu, credis: majora istis videbis.

52. Præterea dixit ei; Amen amen dico vobis; Ab hoc tempore videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei ascendentes, ac descendentes super filium hominis.

CAPUT II.

Nuptiæ in Cana Galilææ: reformatio templi. Corpus Christi templum mysticum.

DIe autem tertio nuptiæ factæ sunt in Cana *oppido* Galilææ: erátque mater Jesu illic.

2. Vocatus est autem etiam Jesus, ac discipuli ejus ad nuptias illas.

3. Et quum defecisset vinum, mater Jesu dixit ei, Vinum non habent.

4. Dicit ei Jesus, Quid mihi tecum *rei est*, mulier? nondum venit hora illa mea.

5. Dicit ejus mater ministris, Quodcunque dixerit vobis, facite.

6. Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundùm purificationem Judæorum, capientes singulæ amphoras binas, aut ternas.

7. Dicit eis Jesus: Implete has hydrias aquâ. Impleverunt eas igitur usque ad summum.

8. Tunc dicit eis. Haurite nunc, & offerte architriclino. Obtulerunt igitur.

9. Ut autem gustavit architriclinus aquam illam, quæ facta fuerat vinum, (nesciebat autem, unde esset: sed ministri sciebant, qui hauserant aquam) vocat sponsum architriclinus.

10. Et dicit ei; Omnes primo loco bonum vinum apponunt, & postquam *convivæ* affatim biberunt, tunc, id quod minùs bonum est: tu *verò* servasti bonum vinum usque adhuc.

11. Hoc initium signorum fecit Jesus in Cana *oppido* Galilææ, & manifestam fecit gloriam suam: & crediderunt in eum discipuli ejus.

12. Postea descendit Capernaumum ipse, & mater, & fratres, & discipuli ejus: manserúntque illic non multos dies:

13. Nam propè erat Pascha Judæorum, Adscendit igitur Jesus Hierosolymam.

14. Et invenit in templo venditores boum, & ovium, & columbarum, & numularios sedentes.

15. Factóque flagello è funiculis, omnes ejecit è templo, & oves, & boves, & argentariorum numulos effudit, mensásque subvertit;

16. Et columbarum venditoribus dixit, Tollite hinc ista: ne facite domum Patris mei domum mercatûs.

17. Recordati sunt autem ejus discipuli, scriptum esse, Zelus domus tuæ exedit me.

18. Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei, Quod signum ostendis nobis, quòd ista facis?

19. Respondit Jesus, & dixit eis, Destruite templum hoc, & intra triduum excitabo illud.

20. Dixerunt ergo Judæi, Quadraginta & sex annis ædificatum est templum istud, & tu intrà triduum illud excitabis?

21. At ille loquebatur de templo corporis sui.

22. Postquam ergo suscitatus fuit ex mortuis, recordati sunt ejus discipuli, quòd hoc sibi dixisset, & crediderunt Scripturæ, & sermoni, quem Jesus dixerat.

23. Quum autem esset Hierosolymis in Pascha, in festo, multi crediderunt in nomen ejus, spectantes signa, quæ edebat.

24. Ipse autem Jesus non credebat eis semet ipsum, eò quòd nôsset omnes.

25. Nec opus esset, ut quisquam ei testaretur de homine: ipse enim sciebat, quid esset in homine.

CAPUT III.

Dialogus inter Nicodemum, & Christum. Compendium evangelii propositum, expositum, & obsignatum.

ERat autem quidam ex Pharisæis, cui nomen *erat* Nicodemo, ex primoribus Judæorum.

2. Hic venit ad Jesum nocte, & dixit ei, Rabbi, scimus te à Deo venisse magistrum: nemo enim potest hæc signa edere, quæ tu edis, nisi Deus sit cum eo.

3. Respondit Jesus, & dixit ei; Amen amen dico tibi, nisi quis genitus sit iterum, non potest videre regnum Dei.

4. Dicit ei Nicodemus, Quomodo potest quispiam nasci, qui sit senex? num potest in uterum matris suæ secundò introire, & nasci?

5. Respondit Jesus, Amen amen dico tibi, nisi quis fuerit genitus ex aqua, & Spiritu, non potest introire in regnum Dei.

6. Quod genitum est ex carne, caro est: & quod genitum est ex Spiritu, spiritus est.

7. Ne mireris me dixisse tibi, Oportet vos iterum gigni.

8. Ventus, quò vult, spirat, & sonum ejus audis, sed nescis, unde veniat, & quò vadat: ità est quisquis genitus est è Spiritu.

9. Respondit Nicodemus, & dixit ei, Quomodo possunt hæc fieri?

10. Respondit Jesus, & dixit ei; Tu es magister Jisraëlis, & hæc non nôsti?

11. Amen amen dico tibi, quod scimus, loquimur, & quod vidimus, testamur: sed testimonium nostrum non recipitis.

12. Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo si dixero vobis cœlestia, credetis?

13. Nullus enim ascendit in cœlum, nisi qui descendit è cœlo, *nempe* Filius hominis, qui est in cœlo.

14. Prout autem Moses extulit serpentem in deserto, ità extolli oportet Filium hominis;

15. Ut quiſquis credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

16. Ità enim Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum illum unigenitum dederit, ut, quiſquis credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.

17. Non enim miſit Deus Filium ſuum in mundum, ut damnet mundum, ſed ut ſervetur mundus per eum.

18. Qui credit in eum, non condemnatur: qui verò non credit, jam condemnatus eſt: quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei.

19. Hæc eſt autem condemnatio, quòd Lux venit in mundum, ſed dilexerunt homines potiùs tenebras, quàm Lucem: quia ſunt eorum mala opera.

20. Quiſquis enim, quæ mala ſunt, agit, odit lucem, nec venit ad lucem, ne arguantur opera ipſius:

21. Qui verò dat operam veritati, venit ad lucem: ut manifeſta fiant opera ipſius, quòd ſecundùm Deum facta fuerint.

22. Poſtea venit Jeſus, & diſcipuli ejus in Judææ territorium: & illic verſabatur cum eis, & baptizabat.

23. Baptizabat autem etiam Johannes in Ænon propè Salim, quoniam aquæ multæ erant illic, & veniebant, ac baptizabantur.

24. Nondum enim conjectus fuerat Johannes in carcerem.

25. Orta eſt igitur quæſtio *quibuſdam* ex diſcipulis Johannis cum Judæis de purificatione.

26. Veneruntque ad Johannem, & dixerunt ei, Rabbi, is, qui tecum erat apud trajectum Jordanis, cui tu teſtimonium dediſti, ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum.

27. Reſpondit Johannes, & dixit; Homo non poteſt recipere quicquam, niſi fuerit ei datum è cælo.

28. Vos ipſi mihi teſtes eſtis, me dixiſſe, Non ſum ego Chriſtus, ſed miſſus ſum, *qui apparerem* coram eo.

29. Qui habet ſponſam, ſponſus eſt: amicus autem ſponſi, qui ſtat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem ſponſi: hoc ergo gaudium meum impletum eſt.

30. Illum oportet creſcere, me verò minui.

31. Qui supernè venit ſupra omnes eſt: qui è terra eſt, terrenus eſt, & terrena loquitur. qui è cœlo venit, ſupra omnes eſt.

32. Et quod vidit, & audivit, hoc teſtatur: ſed teſtimonium ejus nemo recipit.

33. Qui recipit ejus teſtimonium, is obſignavit Deum veracem eſſe.

34. Nam *is demum*, quem miſit Deus, verba Dei loquitur: non enim *huic* admetitur Deus ſpiritum.

35. Pater diligit Filium, & omnia dedit ei in manum.

36. Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui verò non aſſentitur Filio, non videbit vitam, ſed ira Dei manet ſuper eum.

CAPUT IV.

Colloquium Chriſti cum Samaritana, ejuſque fructus. Regii filius ſanatur.

UT ergo cognovit Dominus Phariſæos audiſſe, ipſum plures diſcipulos facere, & baptizare, quàm Johannem.

2. (Quanquam Jeſus ipſe non baptizabat, ſed diſcipuli ejus.)

3. Reliquit Judæam, & abiit rurſum in Galilæam.

4. Oportebat autem eum tranſire per Samariam.

5. Venit ergo in urbem Samariæ, quæ dicitur Sichar, juxta prædium, quod dedit Jacobus Joſepho, filio ſuo.

6. Erat autem ibi fons Jacobi. Jeſus ergo fatigatus ex itinere, ità ſedit ad fontem: hora *enim* erat quaſi ſexta.

7. Venit mulier Samaritana, ut hauriret aquam: dicit ei Jeſus, Da mihi potum.

8. Nam diſcipuli ejus abierant in urbem, ut cibos emerent.

9. Dicit igitur ei mulier illa Samaritana, Quomodo tu, Judæus quum ſis, potum à me poſcis, quæ ſum mulier Samaritana? (non enim utuntur Judæi Samaritanis:)

10. Reſpondit Jeſus, & dixit ei; ſi nôſſes donum illud Dei, & quis ſit ille, qui dicit tibi, Da mihi potum: tu petiiſſes ab eo, & dediſſet tibi aquam vivam.

11. Dicit ei mulier, Domine, neque quo haurias, habes, & puteus profundus eſt: unde ergo habes aquam illam vivam?

12. Num tu major es patre noſtro Jacobo, qui dedit nobis hunc puteum, ex quo ipſe bibit, & filii ejus, & ejus pecora?

13. Reſpondit Jeſus, & dixit ei, Quiſquis bibit ex aqua iſta, ſitiet rurſus:

14. Quiſquis autem biberit ex aqua illa, quam ego ei dabo, non ſitiet in æternum: ſed aqua illa, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.

15. Dicit ei mulier, Domine, da mihi aquam iſtam, ut non ſitiam, neque veniam huc ad hauriendum.

16. Dicit ei Jeſus, Vade, voca virum tuum, & veni huc.

17. Reſpondit mulier, & dixit ei, Non habeo virum. Dicit ei Jeſus, Bene dixiſti, Non habeo virum.

18. Quinque enim viros habuiſti: & nunc quem habes, non eſt tuus vir: hoc verè dixiſti.

19. Dicit ei mulier, Domine, video te prophetam eſſe.

20. Patres noſtri in hoc monte adoraverunt: & vos dicitis Hieroſolymis eſſe locum illum, ubi oporteat adorare.

21. Dicit ei Jeſus, Mulier, crede mihi, venit tempus, quando neque in monte hoc, neque Hieroſolymis adorabitis Patrem.

22. Vos adoratis, quod neſcitis, nos adoramus, quod ſcimus: quia ſalus ex Judæis eſt.

23. Sed venit tempus, & nunc eſt, quum veri adoratores adorabunt Patrem Spiritu, ac veritate: etenim Pater tales quærit, qui ipſum adorent.

24. Deus eſt Spiritus: & qui adorant eum, oportet, ut Spiritu, ac veritate adorent.

25. Dicit ei mulier, Scio Meſſiam venturum (qui dicitur Chriſtus) quum venerit ille, nobis annunciabit omnia.

26. Dicit ei Jeſus, Ego *is* ſum, qui loquor tibi.

27. Interea verò venerunt ejus diſcipuli, & mirati ſunt, quòd cum muliere loqueretur: nemo tamen dixit, Quid quæris? aut, Quid loqueris cum ea?

28. Re-

28. Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in urbem, dixitque ejus loci hominibus.

29. Venite, videte hominem, qui dixit mihi, quæcunque feci: num iste est Christus ille?

30. Exierunt ergo ex urbe, & venerunt ad eum.

31. Interim autem rogabant eum discipuli, dicentes; Rabbi, ede.

32. Ille autem dixit eis, ego cibum habeo quendam, quem vos non nôstis.

33. Dicebant ergo discipuli alii ad alios, Num quis attulit ei, quod ederet?

34. Dicit eis Jesus, Esca mea est exsequi voluntatem ejus, qui misit me, & consummare ipsius opus.

35. Nonne vos dicitis, Adhuc quadrimestre *spatium* superest, & messis erit? Ecce dico vobis, attollite oculos vestros, & spectate regiones: nam albæ jam sunt ad messem.

36. Qui autem metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: ut, & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.

37. Nam in hoc dictum illud verum est, Alius est, qui seminat, & alius, qui metit.

38. Ego misi vos ad *id* metendum, in quo vos non laborâstis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introîstis.

39. Ex urbe autem illa multi Samaritanorum crediderunt in eum propter sermonem mulieris illius, testantis, *ac dicentis*, Certè dixit mihi omnia, quæ feci.

40. Quum ergo venissent ad eum Samaritani, rogârunt eum, ut apud ipsos maneret: & mansit ibi duos dies.

41. Ac multò plures crediderunt propter sermonem ipsius.

42. Et illi mulieri dicebant, Non ampliùs propter tuos sermones credimus: ipsi enim audivimus, & scimus hunc esse verè Servatorem illum mundi, Christum.

43. Duobus autem pôst diebus exiit inde, & abiit in Galilæam.

44. Ipse enim Jesus testatus fuerat, prophetam in sua patria honorem non habere.

45. Quum ergo venisset in Galilæam, exceperunt eum Galilæi, quum omnia vidissent, quæ fecerat Hierosolymis in festo: nam & ipsi venerant ad festum.

46. Venit igitur Jesus rursum Cana, *oppidum* Galilææ, ubi fecerat ex aqua vinum, erat autem in *urbe* Capernaumo regius quidam, cujus filius infirmus erat.

47. Is quum audisset Jesum venisse ex Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & eum rogavit, ut descenderet, ac sanaret suum filium: erat enim moribundus.

48. Dixit ergo Jesus ei, Nisi signa, & prodigia videritis, non credetis.

49. Dicit ei regius ille, Domine, descende priusquam moriatur puerulus meus.

50. Dicit ei Jesus, Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni, quem dixerat ei Jesus: & profectus est.

51. Jam autem eo descendente, servi occurrerunt ei, & annunciaverunt, dicentes; Filius tuus vivit.

52. Percontatus est ergo ab eis horam, quâ meliùs habuerat: & dixerunt ei, Heri *circiter* horam septimam dimisit eum febris.

53. Agnovit ergo pater *id factum esse* illâ ipsa horâ, quâ dixerat ei Jesus, Filius tuus vivit, & credidit ipse, ac domus ejus tota.

54. Hoc rursus, *id est*, secundum signum edidit Jesus, quum venisset ex Judæa in Galilæam.

CAPUT V.

Paralyticus ad piscinam. Auctoritas & officium Christi. Resurrectio mortuorum. Scrutinium Scripturarum.

POst hæc erat festum Judæorum, & ascendit Jesus Hierosolymam.

2. Est autem Hierosolymis ad *portam* pecuariam, piscina, quæ nominatur Hebraicè Bethesda, quinque porticus habens.

3. In his jacebat multitudo magna infirmorum, cœcorum, claudorum, aridorum, exspectantium aquæ motum.

4. Angelus enim descendebat præstituto tempore in piscinam, & turbabat aquam: itaque qui primus ingressus erat post aquæ turbationem, sanus fiebat, à quocunque detineretur morbo.

5. Erat autem quidam illic tricesimum octavum annum agens in infirmitate.

6. Hunc quum vidisset Jesus jacentem, & cognovisset eum jam multum temporis egisse *in morbo*, dicit ei, Cupis sanus fieri?

7. Respondit ei infirmus ille, Domine non habeo, qui, quum turbata fuerit aqua, immittat me in piscinam: sed interim, dum ego venio, alius ante me descendit.

8. Dicit ei Jesus, Surge, attolle grabbatum tuum, & ambula;

9. Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabbatum suum, & ambulabat: erat autem sabbathum die illo.

10. Judæi ergo dicebant ei, qui curatus fuerat; Sabbathum est, non licet tibi attollere grabbatum.

11. Respondit eis, Qui me sanum fecit, is mihi dixit, Attolle grabbatum tuum, & ambula.

12. Interrogaverunt eum ergo, Quis ille est, qui dixit tibi, Attolle grabbatum tuum, & ambula?

13. Is autem, qui sanatus fuerat, nesciebat quis esset: Jesus enim evaserat è turba, quæ erat in illo loco.

14. Postea invenit eum Jesus in templo, & dixit ei, Ecce sanus factus es: ne pecca ampliùs, ut ne quid deterius tibi fiat.

15. Abiit homo ille, & nunciavit Judæis Jesum esse, à quo sanatus fuerat.

16. Ac propterea persequebantur Judæi Jesum, & studebant eum interimere, quòd ista fecisset sabbatho.

17. Jesus autem respondit eis, Pater meus usque adhuc operatur, & ego operor.

18. Propterea ergo magis studebant eum Judæi interimere, quia non solùm solvisset sabbathum, sed & Deum dixisset Patrem suum, parem se faciens Deo.

19. Respondit ergo Jesus, & dixit eis; Amen amen dico vobis, non potest Filius à semet ipso operari, *id est*, nisi viderit Patrem operantem: quæcunque enim ille facit, hæc etiam Filius pariter facit.

20. Pater enim amat Filium, & omnia ostendit ei, quæ ipse facit: & opera istis majora ostendet ei, ut vos miremini.

21. Sicut enim Pater ſuſcitat mortuos, & vivificat, ità & filius, quos vult, vivificat.

22. Nec enim Pater judicat quenquam, ſed omne judicium dedit Filio:

23. Ut omnes honorent Filium, prout honorant Patrem: qui non honorat Filium, non honorat Patrem *ut* qui miſerit eum.

24. Amen amen dico vobis, qui ſermonem meum audit, & credit ei, qui miſit me, habet vitam æternam, & in condemnationem non veniet, ſed tranſivit à morte in vitam.

25. Amen amen dico vobis, adventat tempus, & nunc eſt, quum mortui audient vocem filii Dei: & qui audierint, vivent.

26. Sicut enim Pater habet vitam in ſe ipſo, ſic dedit & Filio habere vitam in ſe ipſo.

27. Et auctoritatem ei dedit etiam judicium exercendi, quatenus Filius hominis eſt.

28. Ne hoc miramini: nam veniet hora, quâ omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocem ejus:

29. Et prodibunt, qui bona fecerint, in reſurrectionem vitæ: qui verò mala egerint, in reſurrectionem condemnationis.

30. Non poſſum ego à me ipſo facere quicquam: prout audio, judico: & judicium meum juſtum eſt: quia non quæro voluntatem meam: ſed voluntatem ejus, qui miſit me, *id eſt*, Patris.

31. Si ego teſtor de me ipſo, teſtimonium meum non eſt firmum.

32. Alius eſt, qui teſtatur de me, ſcio firmum eſſe teſtimonium, quod teſtatur de me.

33. Vos miſiſtis ad Johannem, & *is* teſtimonium dedit veritati.

34. Ego autem ab homine teſtimonium non capto: ſed hæc dico, ut vos ſervemini.

35. Ille *erat* lucerna ardens, & lucens: vos autem voluiſtis ad momentum exſultare in ejus luce.

36. At ego teſtimonium habeo majus *teſtimonio* Johannis: opera enim, quæ dedit mihi Pater, ut ea conſummem, ipſa, *inquam*, opera, quæ ego facio, teſtantur de me, quòd Pater miſerit me.

37. Et qui miſit me Pater, ipſe teſtatus eſt de me. Neque vocem ejus unquam audiſtis, neque ſpeciem ejus vidiſtis.

38. Et ſermonem ejus non habetis in vobis manentem: quia quem miſit ille, huic vos non creditis.

39. Scrutamini Scripturas, quia vos videmini vobis in ipſis vitam æternam habere: & illæ ſunt, quæ teſtantur de me.

40. Sed non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.

41. Gloriam ab hominibus non capto.

42. Sed vos novi charitatem Dei non habere in vobis.

43. Ego veni in nomine Patris mei, nec recipitis me; ſi venerit alius in nomine ſuo, illum recipietis.

44. Quomodo vos poteſtis credere, quum gloriam alii ab aliis captetis, & gloriam illam, quæ à ſolo Deo proficiſcitur, non quæratis?

45. Ne putate me accuſaturum vos apud Patrem: eſt, qui accuſet vos, Moſes, in quo vos ſperatis.

46. Si enim crederetis Moſi, crederetis mihi: nam ille de me *ſic* ſcripſit.

47. Quòd ſi ſcriptis illius non creditis, quomodo verbis meis credetis?

CAPUT VI.

Duo Chriſti miracula, & concio de pane, & aqua vitæ, & quomodo excepta.

POſt hæc abiit Jeſus trans mare Galilææ, *quod eſt* Tiberiadis.

2. Et ſequebatur eum turba multa, quia videbant ejus ſigna, quæ edebat in infirmis.

3. Subiit verò in montem Jeſus, & ibi ſedit cum diſcipulis ſuis.

4. Propè autem erat Paſcha, feſtum Judæorum.

5. Quum ergo ſuſtuliſſet oculos Jeſus, & conſpexiſſet multam turbam ad ſe venire, dicit Philippo; Unde emenus panes, ut edant iſti?

6. (Hoc autem dicebat, tentans eum: ipſe enim ſciebat, quid eſſet facturus:)

7. Reſpondit ei Philippus: Ducentorum denariorum panes non ſuffecerint eis, ut ſinguli eorum paululum quiddam accipiant.

8. Dicit ei unus ex diſcipulis ejus, *nempe* Andreas, frater Simonis Petri;

9. Eſt hic puerulus quidam, qui habet quinque panes hordeaceos, & duos piſciculos: ſed hæc quid ſunt inter tam multos?

10. Dixit autem Jeſus, Facite, ut homines recumbant; Erat autem gramen multum in eo loco; Diſcuberunt ergo viri illi numero quaſi quinquies mille.

11. Accepit autem panes illos Jeſus, & actis gratiis diſtribuit diſcipulis, diſcipuli verò accumbentibus: ſimiliter etiam ex piſciculis illis, quantum volebant.

12. Ut autem expleti ſunt, dixit *Jeſus* diſcipulis ſuis, Congregate, quæ ſuperfuerunt fragmenta, ne quid pereat.

13. Congregârunt ergo, & impleverunt duodecim cophinos fragmentis ex quinque illis panibus hordeaceis, quæ ſuperfuerant iis, qui comederant.

14. Illi ergo, quum vidiſſent ſignum, quod Jeſus ediderat; dicebant, Hic eſt verè propheta ille, qui venturus erat in mundum.

15. Jeſus ergo, quum noſſet venturos, & ſe abrepturos, ut facerent ſe Regem, receſſit rurſus in montem ſolus ipſe.

16. Ut autem ſerum *diei* factum eſt, deſcenderunt diſcipuli ejus ad mare.

17. Et ingreſſi navigium, ibant trans mare Capernaumum versùs: jam autem erant tenebræ, nec venerat ad eos Jeſus.

18. Et mare, vento magno flante, inſurgebat.

19. Provecti verò quaſi ſtadia viginti quinque, aut triginta, conſpiciunt Jeſum ambulantem ſuper mare, & appropinquantem navi: & timuerunt.

20. Ille verò dixit eis, Ego ſum, ne metuite.

21. Cupidè ergo receperunt eum in navigium: & ſtatim navigium pervenit ad regionem, in quam ibant.

22. Poſtero die turba, quæ ſubſtiterat cis mare, quum vidiſſet illic non fuiſſe aliud navigium niſi unum illud, in quod ingreſſi fuerant diſcipuli ejus, & Jeſum non intrâſſe

cum

cum discipulis suis in navigium, sed solos ejus discipulos abiisse:

23. (Alia verò navigiola Tiberiade venerunt, propè locum illum, ubi ederant panem, posteaquam gratias egisset Dominus:)

24. Quum igitur, *inquam*, vidisset turba Jesum illic non esse, neque discipulos ejus, ingressi sunt & ipsi in navigia, & venerunt Capernaumum, quærentes Jesum.

25. Et eo invento trans mare, dixerunt ei, Rabbi, quando huc pervenisti?

26. Respondit eis Jesus, & dixit; Amen amen dico vobis: quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia edistis panes illos, & saturati estis.

27. Operemini non cibo, qui perit, sed cibo illi, qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis: hunc enim Pater obsignavit, *id est*, Deus.

28. Dixerunt ergo ad eum, Quid faciemus, ut operemur operibus Dei?

29. Respondit Jesus, & dixit eis; Hoc illud est opus Dei, ut credatis in *eum*, quem ille misit.

30. Dixerunt ergo ei; Quod ergo tu signum edis, ut videamus, & credamus tibi? quid operaris?

31. Patres nostri ederunt illud manna in deserto illo: sicut scriptum est; Panem è cœlo dedit eis, quem ederent.

32. Dixit ergo eis Jesus; Amen amen dico vobis, nequaquam Moses dedit vobis panem illum cœlestem, sed Pater meus dat vobis panem illum cœlestem verum.

33. Panis enim ille Dei *is* est, qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo.

34. Dixerunt ergo ei; Domine, da nobis semper panem istum.

35. Dixit autem eis Jesus; Ego sum panis ille vitæ: qui venit ad me, nequaquam esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam.

36. Sed dixi vobis, certè & vidistis me, & non creditis.

37. Quicquid dat mihi Pater, ad me veniet: & eum, qui venit ad me, nequaquam ejecerim foras:

38. Quia descendi è cœlo, ut exsequar non voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.

39. Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me, *id est*, Patris, ut quicquid mihi dederit, non perdam ex eo, sed suscitem illud in ultimo illo die.

40. Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me, ut quisquis conspicit Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam: & suscitem ipsum ego ultimo illo die.

41. Murmurabant ergo Judæi de eo, quia dixerat: Ego sum panis ille, qui è cœlo descendit.

42. Et dicebant; Nónne iste est ille Jesus, filius ille Josephi, cujus nos novimus patrem, & matrem? quomodo ergo dicit iste: E cœlo descendi?

43. Respondit ergo Jesus, & dixit eis, Ne murmurate inter vos.

44. Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: & ego suscitem ipsum ultimo illo die.

45. Scriptum est in Prophetis; Et erunt omnes docti à Deo. Quisquis ergo audivit à Patre, & didicit, venit ad me.

46. Non quòd Patrem viderit quisquam, nisi is, qui est à Deo: hic vidit Patrem.

47. Amen amen dico vobis, qui credit in me, habet vitam æternam.

48. Ego sum panis ille vitæ.

49. Patres vestri ederunt manna in deserto, & mortui sunt.

50. Hic est panis ille, qui è cœlo descendit, ut, qui edit ex eo, non moriatur.

51. Ego sum panis ille vivus, qui è cœlo descendit. Si quis ederit ex hoc pane, vivet in æternum. panis autem, quam ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita.

52. Pugnabant ergo Judæi alii adversùs alios, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem *suam* dare, quam edamus?

53. Dixit ergo eis Jesus, Amen amen dico vobis, nisi ederitis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

54. Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: & ego suscitabo ipsum ultimo illo die.

55. Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.

56. Qui edit meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo.

57. Sicut misit me vivens ille Pater, & ego vivo per Patrem; *ità* etiam, qui ederit me, vivet ipse quoque per me.

58. Hic est panis ille, qui de cœlo descendit: non prout ederunt Patres vestri manna, & mortui sunt: qui ederit hunc panem, vivet in æternum.

59. Hæc dixit in synagoga, quum doceret in *urbe* Capernaumo.

60. Multi ergo ex discipulis ejus *his* auditis dixerunt: Durus est hic sermo: quis potest eum audire?

61. Sciens autem Jesus apud se discipulos suos de hoc murmurare, dixit eis; Hoccíne vos offendit?

62. *Quid* si igitur spectaveritis Filium hominis, ascendentem eò, ubi erat priùs?

63. Spiritus est id, quod vivificat, caro non prodest quicquam: verba, quæ ego loquor vobis, spiritus sunt, & vita sunt.

64. Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt: sciebat enim à principio Jesus, quínam essent, qui non credebant, & quis eum proditurus esset.

65. Et dicebat, Propterea dixi vobis, neminem posse venire ad me, nisi fuerit ei datum à Patre meo.

66. Ex eo *tempore* multi discipulorum ejus pedem retulerunt: nec ampliùs cum eo versabantur.

67. Dixit ergo Jesus duodecim illis: Num & vos vultis abire?

68. Respondit ergo ei Simon Petrus, Domine, ad quem abibimus? verba vitæ æternæ habes:

69. Et nos credidimus, & scivimus te esse Christum, illum Filium Dei viventis.

70. Respondit ei Jesus, nónne ego vos duodecim elegi? & *tamen* unus ex vobis est diabolus.

71. Loquebatur autem de Juda, Simonis *filio*, Iscariota, futurum enim erat, ut hic pro-

proderet eum, quum esset unus ex illis duodecim.

CAPUT VII.

Christus non cum affinibus, sed clàm profectus ad festum, docet in templo. Varia feruntur de eo judicia; & dissident, qui eum comprehendere volebant.

Versabatur autem Jesus posthæc in Galilæa: nolebat enim in Judæa versari, quia studebant eum Jehudæi interimere.

2. Propè autem erat festum Judæorum, Scenopegia.

3. Dixerunt igitur ad eum fratres ejus, Digredere hinc, & vade in Judæam, ut tui quoque discipuli spectent opera tua, quæ facis.

4. Nemo enim occultè facit aliquid, & quærit ipse celebris esse: si hæc facis, manifesta te ipsum mundo.

5. Nam ne fratres quidem ejus credebant in eum.

6. Dicit ergo eis Jesus, Præstitutum illud tempus meum nondum adest: præstitutum autem illud tempus vestrum semper est paratum.

7. Non potest mundus vos odisse: me autem odit, quoniam ego testor de eo opera ejus mala esse.

8. Vos ascendite ad hos dies festos: ego nondum ascendo ad festum, quia præstitutum illud meum tempus nondum expletum est.

9. Hæc autem, quum eis dixisset, mansit in Galilæa.

10. Ut ascenderunt autem fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad festum, non manifestè, sed velut occultè.

11. Judæi ergo quærebant eum in festo, & dicebant, Ubi est ille?

12. Et mussitatio multa erat in turba de eo, alii quidem dicebant: Vir bonus est: Alii verò dicebant: Non: sed turbam seducit.

13. Nullus tamen liberè loquebatur de eo, propter metum Judæorum.

14. Festo autem illo jam medio ascendit Jesus in templum, ac docebat.

15. Et mirabantur Judæi, dicentes; Quomodo iste literas novit, quum *eas* non didicerit?

16. Respondit eis Jesus, & dixit; Mea doctrina non est mea: sed ejus, qui misit me.

17. Si quis voluerit, quod ille vult facere, cognoscet de doctrina, utrùm ex Deo sit, an ego à me ipso loquar.

18. Qui à semet ipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam ejus, qui misit ipsum, hic verax est, & injustitia in eo non est.

19. Nonne Moses dedit vobis Legem, & *tamen* nemo ex vobis præstat Legem? quid me studetis interimere?

20. Respondit turba, & dixit, Dæmonium habes: quis te studet interimere?

21. Respondit Jesus, & dixit eis, Unum opus feci, & omnes miramini.

22. Attamen Moses dedit vobis circumcisionem (non quòd ex Mose sit, sed *quia* ex Patribus) & Sabbatho circumciditis hominem.

23. Si circumcisionem accipit homo Sabbatho, ut non solvatur Lex Mosis, mihi indignamini, quòd totum hominem sanum fecerim Sabbatho?

24. Ne judicate secundùm vultum, sed justum illud judicium ferte.

25. Dicebat ergo quidam ex Hierosolymitanis, Nònne hic est, quem student interimere?

26. At ecce, liberè loquitur, & nihil ei dicunt: numnam verè cognoverunt primores, hunc verè esset Christum illum?

27. Sed novimus, unde hic sit: quum autem venerit ille Christus, nemo cogniturus est, unde sit.

28. Clamabat ergo Jesus in templo, docens, & dicens; Et me nôstis, & unde sim nôstis: & à me ipso non veni, sed est verax, qui misit me, quem vos non nôstis.

29. Ego verò novi eum, quia ab ipso sum, & ille me misit.

30. Studebant ergo eum prehendere: sed nemo injecit in eum manum, quia nondum venerat hora illa ipsius.

31. Multi verò ex turba crediderunt in eum, & dicebant: Christus, quum venerit, num signa plura edet iis, quæ iste edidit?

32. Audierunt Pharisæi turbam ista murmurantem de eo, & miserunt Pharisæi, ac primarii sacerdotes ministros, ut eum prehenderent.

33. Dixit ergo eis Jesus, Adhuc paulisper ero vobiscum: deinde abibo ad eum, qui me misit.

34. Quæretis me, nec invenietis: & ubi ego ero, eò vos non poteritis venire.

35. Dixerunt ergo Judæi inter sese, Quònam est iste profecturus, ut nos non inveniamus eum? num ad eos, qui dispersi sunt inter Græcos, profecturus est, & Græcos docturus?

36. Quis est hic sermo, quem dixit? Quæretis me, & non invenietis me; & ubi ego ero, vos non poteritis venire?

37. Ultimo autem die illo magno festi stetit Jesus, & clamavit, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.

38. Qui credit in me, sicut dixit Scriptura, flumina aquæ vivæ ex ventre ipsius fluent.

39. (Hoc autem dixit de Spiritu illo, quem accepturi erant credentes in eum. Nondum enim erat Spiritus sanctus, quia Jesus nondum erat glorificatus.)

40. Multi ergo è turba, quum audissent hunc sermonem, dicebant, Verè hic est Propheta ille.

41. Alii dicebant; Hic est Christus ille. Quidam autem dicebant: Num enim è Galilæa veniet ille Christus?

42. Nònne Scriptura dicit, ex semine Davidis, & ex *vico* Bethlehema, ubi erat David, venturum illum Christum?

43. Dissidium ergo ortum est in turba propter eum.

44. Quidam autem ex ipsis volebant eum prehendere, sed nemo injecit in eum manus.

45. Venerunt ergo ministri ad primarios sacerdotes, & Pharisæos: qui dixerunt eis: Quare non adduxistis eum?

46. Responderunt ministri; Nunquam ità loquutus est homo, ut homo iste.

47. Re-

47. Responderunt ergo eis Pharisæi; Num & vos seducti estis?
48. Num quis ex primoribus credidit in eum, aut ex Pharisæis?
49. Sed turba hæc, quæ non novit legem, exsecrabilis est.
50. Dicit eis Nicodemus, is, qui venerat ad eum nocte, quum unus esset ex illis.
51. Num Lex nostra condemnat quempiam, nisi priùs ex ipso audierit, & cognoverit, quid faciat?
52. Responderunt, & dixerunt ei; Num & tu Galilæus es? scrutare, & scito ex Galilæa prophetam non fuisse suscitatum.
53. Et profectus est unusquisque domum suam.

CAPUT VIII.

Christus adulteræ peccata remittit, testatur de se ipso, & de Patre, & quis semen Abrahæ, & quis liber dicendus.

JEsus autem profectus est in montem Olearum.
2. Et diluculo rursus adfuit in templo, & totus populus venit ad eum, & sedens, docebat eos.
3. Adducunt autem ad eum Scribæ, & Pharisæi mulierem, in adulterio deprehensam: & quum statuissent eam in medio,
4. Dicunt ei; Magister, hæc mulier deprehensa est in ipso facto, quum mœcharetur:
5. In Lege verò Moses præcepit nobis, ut tales lapidentur: tu ergo, quid dicis?
6. Hoc autem dicebant tentantes eum, ut possent eum accusare. Jesus autem incurvatus deorsum, digito scribebat in terra.
7. Quum autem perseverarent eum interrogare, sese surrigens, dixit ad eos; Qui vestrûm immunis est à peccato, primus in eam jaciat lapidem.
8. Et rursum incurvatus deorsum, scribebat in terra.
9. Ipsi verò, quum *hæc* audivissent, & à conscientia redarguerentur, singulatim alius post alium exierant, initio facto à senioribus usque ad ultimos: & derelictus est solus Jesus, & mulier in medio stans.
10. Jesus autem sese surrigens, & nemine conspecto præter mulierem, dixit ei; Mulier, ubi sunt illi tui accusatores? nemo te condemnavit?
11. Ipsa vero dixit, Nemo Domine. Dixit autem ei Jesus, Nec ego te condemno: vade, & ne deinceps pecca.
12. Rursum ergo Jesus eis loquutus est, dicens; Ego sum lux illa mundi: qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ.
13. Pharisæi igitur dixerunt ei, Tu de te ipso testaris, testimonium tuum non est firmum.
14. Respondit Jesus, & dixit eis; Etiamsi ego testor de me ipso, firmum est testimonium meum: quia scio unde venerim, & quò vadam: vos autem nescitis, unde venerim, & quo vadam.
15. Vos secundùm carnem judicatis, ego non judico quenquam.
16. Quòd si etiam judicarem ego, judicium meum firmum esset: quia solus non sum, sed ego, & qui misit me Pater.
17. Sed & in Lege vestra scriptum est, duorum hominum testimonium firmum esse.
18. Ego *is* sum, qui testor de me ipso, & testatur de me, qui misit me Pater.
19. Dicebant ergo ei; Ubi est tuus ille Pater? Respondit Jesus, neque me nôstis, neque Patrem meum: si me nôssetis, Patrem quoque meum nôssetis.
20. Hæc verba loquutus est Jesus in gazophylacio, docens in templo; & nemo prehendit eum, quia nondum venerat illa ipsius hora.
21. Dixit ergo iterum eis Jesus, Ego vado, & quæretis me, & in hoc peccato vestro moriemini, quò ego vado, vos non potestis venire.
22. Dicebant ergo Judæi, Num interimet se ipsum, quòd dicat, Quò ego vado, vos non potestis venire?
23. Tunc dixit eis, Vos infernè estis, ego sum supernè: vos ex hoc mundo estis, ego non sum ex hoc mundo:
24. Ideo vobis dixi, vos morituros in peccatis vestris. Nam nisi credideritis me *eum* esse, moriemini in peccatis vestris.
25. Dixerunt ergo ei, Tu quis es? Tum dixit eis Jesus, *Id*, quod à principio dico vobis.
26. Multa habeo, quæ de vobis loquar, ac judicem; sed qui me misit, verax est: & ego, quæ audivi ab eo, hæc loquor mundo.
27. Non cognoverunt se de Patre *hæc* ipsis dicere.
28. Dixit ergo eis Jesus, Quum sustuleritis Filium hominis, tunc agnoscetis me eum esse, & à me ipso nihil facere, sed prout docuit me Pater hæc loqui.
29. Nam qui me misit, mecum est, non reliquit me solum Pater, quia ego, quæ placent ipsi, facio semper.
30. Hæc illo loquente multi crediderunt in eum.
31. Dicebat ergo Jesus iis Judæis, qui crediderant ipsi, Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis.
32. Et cognoscetis veritatem, & veritas vos in libertatem vindicabit.
33. Responderunt ei, Semen Abrahami sumus, neque cuiquam servivimus unquam: quomodo tu dicis, vos in libertatem vindicabimini?
34. Respondit eis Jesus, Amen amen dico vobis, quisquis operam dat peccato, servus est peccati.
35. Servus autem non manet in domo perpetuò: filius manet perpetuò.
36. Itaque, si vos Filius in libertatem vindicarit, verè liberi eritis.
37. Scio vos semen Abrahami esse, sed studetis me interimere, quia sermo ille meus non habet locum apud vos.
38. Ego loquor, quod vidi apud Patrem meum, & vos facitis, quod vidistis apud Patrem vestrum.
39. Responderunt, & dixerunt ei, Pater noster Abrahamus est. Dicit eis Jesus, si filii Abrahami essetis, opera Abrahami faceretis.
40. Nunc autem studetis me interimere, hominem, qui veritatem vobis loquutus sum, quam audivi à Deo; hoc Abrahamus non fecit.

41. Vos

41. Vos facitis opera patris veſtri. Itaque dixerunt ei, Nos ex ſcortatione non ſumus geniti: unum patrem habemus, *nempe* Deum.

42. Dixit ergo eis Jeſus, Si Deus pater veſter eſſet, diligeretis me: ego enim à Deo prodii, & adſum: nec enim à me ipſo veni, ſed ille me miſit.

43. Quare loquelam iſtam meam non agnoſcitis? *nempe* quoniam non poteſtis audire ſermonem meum.

44. Vos ex patre diabolo eſtis, & cupiditates patris veſtri vultis exſequi. Ille fuit homicida à principio, & in veritate non perſtitit: non eſt enim veritas in eo. Quotieſcunque loquitur mendacium, de ſuo loquitur, quia mendax eſt, & pater ille mendacii.

45. *Vos* autem, quia ego veritatem dico, non creditis mihi.

46. Quis ex vobis arguit me de peccato? ſi veritatem dico, quare vos non creditis mihi?

47. Qui ex Deo eſt, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.

48. Reſponderunt ergo Judæi, & dixerunt ei, Nónne bene dicimus, te Samaritanum eſſe, & dæmonium habere?

49. Reſpondit Jeſus, ego dæmonium non habeo, ſed honoro Patrem meum, & vos contumeliâ afficitis me.

50. Ego verò non quæro gloriam meam: eſt, qui quærat, & judicet.

51. Amen amen dico vobis: ſi quis ſermonem meum obſervaverit, mortem non conſpiciet in æternum.

52. Dixerunt ergo ei Judæi, Nunc agnovimus te dæmonium habere. Abrahamus mortuus eſt, & prophetæ: & tu dicis, Si quis ſermonem meum ſervaverit, non guſtabit mortem in æternum?

53. Num tu major es patre illo noſtro Abrahamo, qui mortuus eſt? etiam prophetæ mortui ſunt: quem tu te ipſum facis?

54. Reſpondit Jeſus, Si ego glorifico me ipſum, gloria mea nihil eſt: Pater ille meus is eſt, qui glorificat me, quem vos dicitis Deum veſtrum eſſe.

55. Sed non nôſtis eum: ego verò ipſum novi, & ſi dixero, ipſum mihi non eſſe notum, ero ſimilis veſtri, *id eſt*, mendax: ſed eum novi, & ſermonem ejus obſervo.

56. Abrahamus pater ille veſter geſtivit videre diem iſtum meum, & vidit, ac gaviſus eſt.

57. Dixerunt igitur ei Judæi, Quinquaginta annos nondum habes, & Abrahamum vidiſti?

58. Dixit eis Jeſus, Amen amen dico vobis, priuſquam Abrahamus exiſteret, ego ſum.

59. Suſtulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jeſus autem occultavit ſe, & exivit è templo, quum tranſiviſſet per medios ipſos: & ità præteriit.

CAPUT IX.

Cæci à Chriſto ſanati hiſtoria.

PRætergrediens autem, vidit quendam cœcum à nativitate:

2. Et interrogaverunt eum diſcipuli ejus, dicentes: Rabbi, quis peccavit, iſte, an parentes ejus, ut cœcus naſceretur?

3. Reſpondit Jeſus, Neque iſte peccavit neque parentes ejus, *ut cœcus naſceretur*: ſed *cœcus natus eſt*, ut opera Dei manifeſta fierent in eo.

4. Oportet me vacare operibus ejus, qui miſit me, donec dies eſt: veniet nox, quum nemo poteſt operari.

5. Quamdiu fuero in mundo, Lux ſum mundi.

6. Hoc quum dixiſſet, ſpuit humi, & fecit lutum ex ſputo, & illevit luto oculos cœci illius:

7. Dixítque ei: Vade, ablue *oculos* in piſcina Siloam, quod eſt, ſi interpreteris, Miſſus. Abiit ergo, & abluit *oculos*, rediítque videns.

8. Vicini ergo, & qui priùs conſpexerant eum cœcum eſſe, dicebant; Nónne hic eſt, qui ſedebat, & mendicabat?

9. Alii dicebant, Certè hic eſt: alii verò, Certè ſimilis eſt ei. Ille *verò* dicebat, Certè ego *is* ſum.

10. Dixerunt ergo ei; Quomodo aperti ſunt tibi oculi?

11. Reſpondit ille, & dixit; Quidam, qui dicitur Jeſus, lutum fecit, & inunxit oculos meos, & dixit mihi, Vade ad piſcinam Siloam, & ablue *oculos*. Ut autem abii, & ablui *oculos*, vidi.

12. Dixerunt ergo ei, Ubi eſt ille? Ait: Neſcio.

13. Adducunt eum ad Phariſæos, eum, *inquam*, qui olim cœcus fuerat.

14. Erat autem Sabbathum, quum lutum faceret Jeſus, & aperiret oculos ejus.

15. Rurſus ergo interrogárunt eum etiam Phariſæi, quomodo videndi facultatem eſſet adeptus. Ille verò dixit eis: Lutum impoſuit oculis meis, & ablui *oculos*, & video.

16. Dicebant ergo ex Phariſæis quidam, Homo iſte non eſt à Deo: nam Sabbathum non obſervat. Alii dicebant; Quomodo poteſt quiſpiam peccator talia ſigna edere? Et diſſidium erat inter eos.

17. Rurſus dicunt cœco, Tu quid dicis de ipſo, quòd aperuit oculos tuos? illè autem dixit: Certè propheta eſt.

18. Non crediderunt ergo Judæi de eo, quòd cœcus fuiſſet, & videndi facultatem eſſet adeptus, uſque quò vocárunt ejus parentes, ejus, *inquam*, qui videndi facultatem fuerat adeptus.

19. Et interrogaverunt eos, dicentes; Hiccíne eſt filius ille veſter, quem vos dicitis cœcum natum eſſe? quomodo ergo nunc videt?

20. Reſponderunt eis parentes ejus, & dixerunt: Scimus hunc eſſe filium illum noſtrum, & cœcum natum eſſe:

21. Quomodo verò nunc videat, neſcimus: aut quis ejus aperuerit oculos, nos neſcimus: ipſe ætatem habet, ipſum interrogate, ipſe de ſe loquetur.

22. Hæc dixerunt parentes ejus quòd metuerent Judæos: jam enim conſtituerant Judæi, ut, ſi quis eum profiteretur eſſe Chriſtum, ſynagogâ moveretur.

23. Propterea parentes ejus dixerunt: Ætatem habet, ipſum interrogate.

24. Secundò ergò vocârunt hominem, qui fuerat cœcus, & dixerunt ei, Tribue gloriam Deo,

Deo,nos hunc hominem ſcimus peccatorem eſſe.

25. Reſpondit igitur ille, & dixit,An peccator ſit,neſcio : unum ſcio,me,quum cœcus fuerim, nunc videre.

26. Dixerunt autem ei rurſus, Quid fecit tibi? quomodo aperuit oculos tuos?

27. Reſpondit eis jam vobis dixi, & non audiviſtis : cur iterum vultis audire? num & vos fieri vultis ipſius diſcipuli?

28. Itaque conviciati ſunt ei, & dixerunt, Tu diſcipulus illius es : nos autem Moſis diſcipuli ſumus.

29. Nos ſcimus, Deum eſſe loquutum Moſi : hic autem unde ſit,neſcimus.

30. Reſpondit ille, & dixit eis; At enim iſtud mirum eſt,quòd vos neſciatis, unde ſit, & *tamen* aperuit meos oculos.

31. Scimus autem, quòd Deus peccatores non audiat : ſed ſi quis Dei cultor eſt, & facit,quod ille vult,*ille* hunc audit.

32. A ſeculo non eſt auditum,aliquem aperuiſſe oculos ejus.qui cœcus natus fuerit.

33. Niſi eſſet hic à Deo, non poſſet *tale* quicquam facere.

34. Reſponderunt, & dixerunt ei, Tu in peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.

35. Audivit Jeſus eum ejectum foras: & eum nactus, dixit; Túne credis in Filium Dei?

36. Reſpondit ille, & dixit; Quis eſt, Domine,ut credam in eum?

37. Dixit autem ei Jeſus,Et vidiſti eum,& is eſt,qui loquitur tecum.

38. At ille ait,Credo,Domine. Et adoravit eum.

39. Et dixit Jeſus : Ad judicium *exercendum* ego in hunc mundum veni : ut,qui non vident,videant,& qui vident,cœci fiant.

40. Audierunt autem hæc quidam ex Phariſæis, qui cum ipſo erant, & dixerunt ei, Num & nos cœci ſumus?

41. Dixit eis Jeſus, Si cœci eſſetis,non haberetis peccatum, nunc verò dicitis, Videmus: itaque peccatum veſtrum manet.

CAPUT X.

Chriſtus diſtinguens verum Paſtorem à mercenario, & ovium naturam deſcribens, conciliat ſibi à Judæis odium, & calumnias.

AMen amen dico vobis,qui non ingreditur per oſtium in caulam ovium,ſed aſcendit aliunde, ille fur eſt,& latro.

2. Qui verò ingreditur per oſtium, paſtor eſt ovium.

3. Huic aperit janitor, & oves vocem ejus audiunt: & ſuas oves vocat nominatim, & educit eas.

4. Quúmque ſuas oves emiſerit, antegreditur eas : & oves eum ſequuntur, quia nôrunt vocem eius.

5. Alienum autem nequaquam ſequuntur, ſed fugient ab eo : quia non nôrunt vocem alienorum.

6. Hanc ſimilitudinem dixit eis Jeſus. Illi verò non cognoverunt, quænam illa eſſent, quæ loquebatur eis.

7. Jeſus ergo rurſum dixit eis; Amen amen dico vobis,ego ſum oſtium illud ovium.

8. Quotquot ante me venerunt,fures ſunt, & latrones ; ſed oves non auſcultàrunt eos.

9. Ego ſum illud oſtium : per me ſi quis introierit,ſervabitur : & ingredietur, & egredietur,& paſcua inveniet.

10. Fur non venit, niſi ut furetur, & mactet,ac perdat *oves :* ego veni, ut vitam habeant,& abundent.

11. Ego ſum paſtor ille bonus: bonus paſtor animam ſuam deponit pro ovibus.

12. Mercenarius autem,& qui non eſt paſtor, cujus non ſunt oves propriæ, ſpectans lupum venientem, relinquit oves, & fugit: lupus autem eas rapit,& diſpergit ovile.

13. Mercenarius autem fugit, quia mercenarius eſt,& non eſt illi cura ovium.

14. Ego ſum paſtor ille bonus, & agnoſco meas,& agnoſcor à meis.

15. Prout novit me Pater,*ità* & ego novi Patrem, & animam meam depono pro ovibus.

16. Alias etiam oves habeo, quæ non ſunt ex hac caula : illas quoque oportet me adducere : nam vocem meam audient: Fiétque unus grex & unus paſtor.

17. Propterea pater me diligit,quia ego depono animam meam, ut eam rurſus aſſumam.

18. Nemo tollit eam à me, ſed ego depono eam per me ipſum : auctoritatem habeo deponendi eam, & auctoritatem habeo rurſus eam aſſumendi. Hoc præceptum accepi à Patre meo.

19. Diſſidium igitur rurſum ortum eſt inter Judæos propter iſtos ſermones.

20. Dicebant autem multi eorum,Dæmonium habet,& inſanit,quid eum auditis?

21. Alii dicebant, Hæc verba non ſunt dæmoniaci : num dæmonium poteſt cœcorum oculos aperire?

22. Facta ſunt autem Encænia Hieroſolymis,& hyems erat.

23. Et ambulabat Jeſus in templo in porticu Solomonis.

24. Cinxerunt igitur eum Judæi, & dixerunt ei, Quouſque animam noſtram ſuſpendis? ſi tu es Chriſtus ille,dic nobis apertè.

25. Reſpondit eis Jeſus, Dixi vobis, nec creditis : opera, quæ ego facio in nomine Patris mei,hæc teſtantur de me.

26. Sed vos non creditis : non enim eſtis ex ovibus illis meis,ſicut dixi vobis.

27. Oves illæ meæ vocem meam audiunt, & ego eas agnoſco,& ſequuntur me:

28. Et ego vitam æternam do eis, nec peribunt in æternum, neque rapiet eas quiſquam è manu mea.

29. Pater ille meus, qui mihi dedit eas, major omnibus eſt : neque quiſquam poteſt eas eripere è manu Patris mei.

30. Ego,& Pater unum ſumus.

31. Suſtulerunt ergo rurſum lapides Judæi,ut eum lapidarent.

32. Reſpondit eis Jeſus, Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre meo: propter quod illorum operum me lapidatis?

33. Reſponderunt ei Judæi, dicentes; Ob bonum opus non lapidamus te, ſed ob blaſphemiam, id eſt,quia tu homo quum ſis, facis te ipſum Deum.

34. Reſpondit eis Jeſus, Nónne ſcriptum eſt in Lege veſtra, Ego dixi,Dii eſtis?

35. Si illos dixit deos, ad quos ſermo Dei factus eſt,& non poteſt ſolvi ſcriptura:

36. *Méne*

36. *Mene,* quem Pater sanctificavit, & misit in mundum, vos dicitis blasphemare, quia dixi: Filius Dei sum?

37. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

38. Sin verò *illa* facio, etiamsi mihi non credatis, operibus *tamen* credite: ut cognoscatis, & credatis Patrem in me esse, & me in eo.

39. Rursus ergo studebant eum prehendere: sed exivit ex eorum manu.

40. Abiítque rursus ad trajectum Jordanis, in eum locum, ubi primùm fuerat Johannes, quum baptizaret, mansítque illic.

41. Multi autem veniebant ad eum, & dicebant, Johannes quidem signum nullum edidit: quæcunque autem de isto dixit, vera erant.

42. Et multi illic crediderunt in eum.

CAPUT XI.

Lazarus mortuus resuscitatur. Christus concionatur. Cajaphas inscius vaticinatur.

ERat autem infirmus quidam, *nomine* Lazarus, à Bethania, ex vico Mariæ, & Marthæ, sororis ipsius.

2. (Maria autem ea erat, quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis: cujus frater Lazarus infirmus erat:)

3. Miserunt ergo sorores ejus ad ipsum, dicentes; Domine, ecce, *is*, quem amas, est infirmus.

4. Jesus autem *hoc* audito, dixit, Hæc infirmitas non est *immissa* ad mortem, sed pro Dei gloria, ut per eum *morbum* glorificetur Filius Dei.

5. Diligebat autem Jesus Martham, & sororem ejus, & Lazarum.

6. Ut ergo audivit *illum* ægrotare, tum quidem mansit duos dies in eo loco, ubi erat:

7. Deinde postea dixit discipulis, Eamus in Judæam rursus.

8. Dicunt ei discipuli, Rabbi, modò studebant te Judæi lapidare, & rursum illuc abis?

9. Respondit Jesus, Nónne duodecim sunt horæ diei? si quis ambulet interdiu, non impingit: quia lucem hujus mundi cernit:

10. Si quis autem ambulet nocte, impingit: quia lux ei non adest.

11. Hæc ait: & postea dixit eis, Lazarus, amicus ille noster, dormit, sed proficiscor, ut à somno excitem eum.

12. Dixerunt ergo discipuli ejus, Domine, si dormit, servabitur.

13. Hoc autem dixerat Jesus de ipsius morte: at illi putârunt eum de dormitione somni dicere.

14. Tunc ergo Jesus dixit eis apertè, Lazarus mortuus est.

15. Et gaudeo propter vos (ut credatis) me illic non fuisse, sed eamus ad eum.

16. Dixit autem Thomas, qui dicitur Didymus, condiscipulis, Eamus & nos, ut moriamur cum eo.

17. Venit ergo Jesus, & invenit eum quartum jam diem in monumento agere.

18. Erat autem Bethania propè Hierosolymam, ferè stadiis quindecim;

19. Multíque ex Judæis venerant ad Martham, & Mariam, & eas, quæ cum ipsis erant, ut consolarentur eas de fratre suo.

20. Martha ergo ut audivit Jesum venire, occurrit ei: Maria verò domi sedebat.

21. Dixit autem Martha Jesu, Domine, si fuisses hîc, frater meus non fuisset mortuus:

22. Sed, & nunc scio fore, ùt quæcunque petieris à Deo, det tibi.

23. Dicit ei Jesus, Resurget frater tuus.

24. Dicit ei Martha, Scio resurrecturum in resurrectione ultimo illo die.

25. Dixit ei Jesus, Ego sum resurrectio, & vita, qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet:

26. Et quisquis vivit, & credit in me, non morietur in æternum. Credis hoc?

27. Ait illi, Etiam Domine, ego credo te esse Christum illum, Filium illum Dei, qui in mundum venturus erat.

28. Et quum hæc dixisset, abiit, & clàm vocavit Mariam, sororem suam, dicens: Magister adest, & te vocat.

29. Illa ut audivit, surgit citò, & venit ad eum.

30. (Nondum autem venerat Jesus in vicum: sed erat in eo loco ubi occurrerat ei Martha:)

31. Judæi ergo, qui domi erant cum ea, & consolabantur eam, quum vidissent Mariam citò surrexisse, & exiisse, sequuti sunt eam, dicentes; Certè abit ad monumentum; ut illic fleat.

32. Maria verò, quum venisset eò, ubi erat Jesus, viso eo, accidit ad ejus pedes, dicens ei; Domine, si fuisses hîc, non esset mortuus frater meus.

33. Jesus autem ut vidit eam flentem, & Judæos, qui unà venerant cum ea, flentes, infremuit spiritu, & turbavit se ipsum.

34. Et dixit, Ubi posuistis eum? Dicunt ei, Domine, Veni, & vide.

35. Lacrymatus est Jesus.

36. Dixerunt ergo Judæi, Ecce quomodo amabat eum.

37. Quidam autem ex ipsis dixerunt, Non poterat hic, qui aperuit oculos cœci, facere, ut & iste non moreretur?

38. Jesus ergo rursum fremens apud semet ipsum, venit ad monumentum: erat autem spelunca, & lapis erat ei impositus.

39. Ait Jesus; Tollite lapidem. Dicit ei Martha, soror ejus, qui mortuus fuerat; Domine, jam olet, quatuor enim dierum est.

40. Dicit ei Jesus, Nónne dixi tibi, fore, si credideris, ut videas gloriam Dei?

41. Sustulerunt ergo lapidem *è loco*, ubi mortuus ille fuerat positus: Jesus autem sustulit sursum oculos, & dixit, Pater, gratias ago tibi, quòd me audieris.

42. Ego verò sciebam me semper à te audiri: sed propter turbam circumstantem *hoc* dixi, ut credant me à te missum esse.

43. Et quum hæc dixisset, clamavit voce magnâ: Lazare, adesdum foras.

44. Tum, qui fuerat mortuus, prodiit pedes, & manus vinctus fasciis, vultus autem ejus sudario erat obvinctus, Dicit eis Jesus, Solvite eum, & sinite abire.

45. Multi ergo ex Judæis qui venerant ad Mariam, & spectârant, quæ fecerat Jesus, crediderunt in eum.

46. Quidam autem ex eis abierunt ad Pharisæos,& dixerunt eis, quæ fecerat Jesus.

47. Coëgerunt ergo primarii sacerdotes, & Pharisæi consilium, & dicebant; Quid agemus? nam hic homo multa signa edit.

48. Si omittamus eum ita, omnes ei credent: veniéntque Romani, & delebunt tum locum nostrum, tum gentem,

49. Unus autem ex ipsis, Cajaphas, pontifex maximus anni illius, dixit eis, Vos nihil scitis.

50. Nec cogitatis conducere nobis, ut unus homo moriatur pro populo, & tota gens non pereat.

51. Hoc autem ex semet ipso non dixit; sed quum esset pontifex maximus anni illius, prophetavit fore, ut Jesus pro gente moreretur;

52. Nec tantùm pro ea gente, sed ut etiam filios Dei dispersos congregaret in unum.

53. Ab illo ergo die, consultabant unà, ut interimerent eum.

54. Jesus ergo palàm ampliùs non ambulabat inter Judæos: sed abiit illinc in regionem, quæ est propè desertum: in urbem, quæ dicitur Ephraim: & illic commorabatur cum discipulis suis.

55. Propè autem erat Pascha Judæorum: & ascenderunt multi Hierosolymam ex illa regione ante Pascha, ut purificarent se.

56. Quærebant ergo Jesum, & loquebantur alii cum aliis in templo stantes, Quid videtur vobis, *an* venturus non est ad festum?

57. Dederant autem primarii sacerdotes, & Pharisæi præceptum, ut si quis nôsset, ubi esset, indicaret, ut prehenderent eum.

CAPUT XII.

Christus à Maria ungitur. Hierosolymam ingreditur, & tristatur.

JEsus ergo sex ante Pascha diebus venit in Bethaniam, ubi erat Lazarus ille, qui fuerat mortuus, quem suscitaverat ex mortuis.

2. Fecerunt igitur ei cœnam illic, & Martha ministrabat: Lazarus autem unus erat ex iis, qui simul discumbebant cum eo.

3. Maria verò acceptâ librâ unguenti nardi liquidæ multi pretii, unxit pedes Jesu, & extersit pedes ejus capillis suis: domus autem impleta est odore unguenti.

4. Dixit ergo quidam ex discipulis ejus, *nempe* Juda, Simonis *filius*, Iscariotes, qui erat eum proditurus,

5. Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis, & datum est pauperibus?

6. Dixit autem hoc, non quòd pauperum ipsi cura esset, sed quia fur erat, & marsupium habebat, & ea, quæ immittebantur portabat.

7. Dixit ergo Jesus, Omitte eam, in diem funerationis meæ asservavit istud.

8. Pauperes enim semper habebitis vobiscum, me verò non semper habebitis.

9. Cognovit ergo turba multa ex Judæis eum illic esse: & venerunt non propter Jesum tantùm, sed etiam, ut Lazarum viderent, quem excitarat à mortuis.

10. Consultârunt autem primarii sacerdotes, ut Lazarum etiam interimerent:

11. Quia multi ex Judæis propter eum abibant, & credebant in Jesum.

12. Postero die turba multa, quæ venerat ad diem festum, quum audissent Jesum venire Hierosolymam.

13. Acceperunt ramos palmarum, & prodierunt ei obviàm, & clamabant, Hosanna, Benedictus, qui venit in nomine Domini, Rex ille Jisraëlis.

14. Nactus autem Jesus asellum, insedit ei, sicut scriptum est:

15. Ne metue filia Sionis: ecce, Rex ille tuus venit insidens pullo asinæ.

16. Hæc autem non cognoverunt discipuli ejus primò: sed quum glorificatus esset Jesus, tunc recordati sunt hæc esse scripta de eo, & sese hæc illi præstitisse.

17. Testabatur verò turba, quæ erat cum eo, quòd Lazarum vocâsset è monumento, & suscitâsset eum ex mortuis.

18. Propterea etiam occurrit ei turba, quia audierat eum edidisse hoc signum.

19. Pharisæi ergo dixerunt inter se, Videtisne nos nihil proficere? ecce, mundus eum sequutus est.

20. Erant autem quidam Græci ex iis, qui ascendunt, ut adorent in festo.

21. Isti ergo venerunt ad Philippum, qui *erat* à Bethsaida *urbe* Galilææ, & rogârunt eum, dicentes; Domine, vellemus Jesum videre.

22. Venit Philippus, & dicit Andreæ: Andreas rursum, & Philippus dicunt Jesu.

23. Jesus autem respondit eis, dicens; Venit hora illa glorificandi filii hominis.

24. Amen amen dico vobis, nisi granum frumenti ceciderit in terram, & mortuum fuerit, ipsum solum manet: si verò mortuum fuerit, multum fructum adfert.

25. Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodiet eam.

26. Si quis mihi ministrat, me sequatur: & ubi ego fuero, illic & minister meus erit, & si quis mihi ministraverit, honorabit eum Pater.

27. Nunc anima mea turbata est: & quid dicam? Pater, libera me ab hac hora: sed propterea veni in horam hanc.

28. Pater, glorifica nomen tuum. Venit ergo vox è cœlo, *dicens*; Et glorificavi, & rursus glorificabo.

29. Turba ergo, quæ adstabat, & audierat, dicebat tonitru esse factum. Alii dicebant, Angelus ei loquutus est.

30. Respondit Jesus, & dixit; Non propter me hæc vox exstitit, sed propter vos.

31. Nunc judicium adest mundi hujus: nunc princeps ille mundi hujus ejicietur foras.

32. Et ego si sublatus fuero è terra, omnes traham ad me ipsum.

33. (Hoc autem dicebat, significans, quâ morte futurum erat, ut moreretur.)

34. Respondit ei turba, nos audivimus ex Lege, Christum manere in æternum: quomodo igitur tu dicis, oportere tolli Filium hominis? quis est iste Filius hominis?

35. Dixit igitur eis Jesus, Adhuc parvo tempore lux vobiscum est: ambulate, dum lucem habetis, ne vos tenebræ deprehendant: nam qui ambulat in tenebris, nescit quò vadat:

36. Dum

36. Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis fiatis. Hæc loquutus est Jesus: & quum abiisset, occultavit se ab eis.

37. Quum autem tot signa coram eis edidisset, non credebant in eum:

38. Ut sermo Esajæ Prophetæ impleretur, quem dixit, Domine, quis credidit sermoni nostro, & brachium Domini, cui detectum est?

39. Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Esajas:

40. Excœcavit oculos eorum, & obduravit corda eorum: ne videant oculis, & sint intelligentes corde, & sese convertant, & sanem eos.

41. Hæc dixit Esajas, quando vidit gloriam ejus, & loquutus est de eo.

42. Veruntamen etiam ex primoribus multi crediderunt in eum; sed propter Pharisæos *hoc* non profitebantur, ne synagogâ moverentur.

43. Dilexerunt enim gloriam hominum potiùs, quàm gloriam Dei.

44. Jesus autem clamavit, & dixit, Qui credit in me, non credit in me, sed in eum, qui misit me.

45. Et qui conspicit me, conspicit eum, qui misit me.

46. Ego lux in mundum veni, ut quisquis credit in me, in tenebris non maneat.

47. Si quis autem audierit verba mea, & non crediderit, ego non damno ipsum. Non enim veni, ut damnem mundum; sed ut servem mundum.

48. Qui aspernatur me, nec recipit verba mea, habet, qui condemnet ipsum: sermo, quem loquutus sum, ille damabit eum ultimo illo die.

49. Quia ego ex me ipso non sum loquutus: sed qui misit me Pater, ipse mihi præcepit, quid dicam, & quid loquar.

50. Et scio, præceptum ejus vitam æternam esse. Quæ igitur ego loquor, prout dixit mihi Pater, ità loquor.

CAPUT XIII.

Christus lavat pedes Apostolorum, notat proditorem, prædicit lapsum Petri.

ANte festum autem diem Paschæ, sciens Jesus venisse horam illam digrediendi ex hoc mundo ad Patrem, quum dilexisset suos illos, qui erant in mundo, usque ad finem dilexit eos.

2. Et cœnâ peractâ, (quum diabolus jam immisisset in cor Judæ, *filii* Simonis Iscariotæ, ut proderet eum;)

3. Sciens Jesus Patrem omnia dedisse sibi in manus, & se à Deo prodiisse, & ad Deum abire:

4. Surgit à cœna, & deponit pallium: acceptóque linteo, præcinxit se.

5. Deinde immisit aquam in pelvim, & cœpit lavare pedes discipulorum, & extergere linteo, quo erat præcinctus.

6. Venit ergo ad Simonem Petrum: qui dixit ei, Domine, tu mihi lavas pedes?

7. Respondit Jesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis nunc, cognosces autem postea.

8. Dicit ei Petrus, Non lavabis meos pedes in æternum. Respondit ei Jesus, Nisi lavero te, nihil mecum habebis commune.

9. Dicit ei Simon Petrus, Domine, non solùm pedes meos, sed etiam manus, & caput.

10. Dicit ei Jesus, Ei, qui lotus est, non opus est, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus: & vos mundi estis, sed non omnes.

11. Nôrat enim eum, à quo prodebatur: propterea dixit, Non omnes estis mundi.

12. Postquam ergo lavisset pedes eorum, & pallium suum recepisset rursum recubuit, & dixit eis: Nôstisne, quid fecerim vobis?

13. Vos me vocantes, *dicitis*, Magister, ac Domine, & bene dicitis: sum enim.

14. Itaque, si ego lavi pedes vestros Dominus, & præceptor, vos quoque debetis alii aliorum pedes lavare.

15. Exemplum enim præbui vobis, ut prout ego feci vobis, *ita* & vos faciatis.

16. Amen amen dico vobis, Servus non est major Domino suo, neque legatus major eo, à quo missus est.

17. Si hæc noveritis, beati eritis, si ea feceritis.

18. Non de omnibus vobis loquor: ego scio, quos elegerim: sed *oportet* impleatur Scriptura: Qui edit mecum panem, sustulit adversùm me calcem suum.

19. Jam nunc dico vobis, priusquam fiat, ut quum factum fuerit, credatis me *eum* esse.

20. Amen amen dico vobis, quando aliquem misero, quisquis *eum* recipit, me recipit: qui verò me recipit, recipit eum, qui me misit.

21. Quum hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu, & testatus est, dixitque. Amen amen dico vobis, unus ex vobis prodet me.

22. Discipuli ergo aspiciebant alii ad alios, incerti, de quo diceret.

23. Erat autem quidam ex discipulis Jesu, recumbens in sinu ipsius, *nimirum* is, quem diligebat Jesus.

24. Innuit ergo huic Simon Petrus, *ut* percontaretur, quisnam esset, de quo diceret.

25. Ille verò, quum sese inclinâsset in pectus Jesu, dicit ei, Domine, quis est?

26. Respondet Jesus, Ille est, cui ego intinctam offulam dedero. Et quum intinxisset offulam, dedit Judæ, *filio* Simonis Iscariotæ.

27. Et post *sumtam* offulam tunc ingressus est in illum satanas. Dicit igitur ei Jesus, Quod facis, mox facito.

28. Hoc autem nemo accumbentium intelligebat, quorsum ei dixisset.

29. Quidam enim putabant, quoniam marsupium habebat Judas, Jesum ei dixisse, Eme, quibus opus est nobis ad festum: aut egenis ut aliquid daret.

30. Ille igitur acceptâ offulâ statim exivit: erat autem nox.

31. Quum ergo exivisset, dicit Jesus, Nunc glorificatus est Filius hominis, & Deus glorificatus in eo.

32. *Quòd* si Deus glorificatus est in eo, Deus quoque glorificabit eum in sese, & statim glorificabit eum.

33. Filioli, adhuc paulisper vobiscum sum. Quæretis me: sed sicut dixi Judæis; Quò ego vado, vos non potestis venire: *ità* & vobis nunc dico.

34. Præceptum novum do vobis, Ut alii alios diligatis: sicut, *inquam*, dilexi vos, ut vos etiam diligatis alii alios.

35. Ex hoc omnes cognoscent, vos esse discipu-

scipulos meos, si Charitatem habueritis alii in alios.

36. Dicit ei Simon Petrus, Domine, quò abis? Respondit ei Jesus: Quò abeo, non potes me nunc sequi: postea verò sequeris me.

37. Dicit ei Petrus, Domine, quare non possum te sequi nunc? animam meam pro te deponam.

38. Respondit ei Jesus, Animam tuam pro me depones? amen amen dico tibi, non emittet vocem gallus, donec ter me abnegaveris.

CAPUT XIV.

Christus via, vita, veritas, promittit Spiritum S. ejusque officium describit.

NE turbator cor vestrum: creditis in Deum, etiam in me credite.

2. In domo Patris mei habitationes multæ sunt: alioqui dixissem vobis.

3. Proficiscor paraturus vobis locum: & quum profectus fuero, & paravero vobis locum, rursum veniam, & assumam vos ad me ipsum: ut ubi ero ego, & vos sitis.

4. Et quò ego abeam scitis, & viam scitis.

5. Dicit ei Thomas, Domine, nescimus quò abeas: quomodo igitur possumus viam scire?

6. Dicit ei Jesus: Ego sum via illa, & illa veritas, & vita illa: nemo venit ad Patrem, nisi per me.

7. Si nôssetis me, Patrem etiam meum nôssetis: & jam nunc nôstis eum, & vidistis eum.

8. Dicit ei Philippus, Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.

9. Dicit ei Jesus, Tantum temporis vobiscum sum, & non nôstis me? Philippe, qui vidit me, vidit Patrem: quomodo igitur tu dicis, Ostende nobis Patrem?

10. Non credis me in Patre, & Patrem in me esse? Verba, quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor: sed pater, qui in me manet, ipse facit opera.

11. Credite mihi, me in Patre, & Patrem in me *esse*: sin minùs, propter ipsa opera credite mihi.

12. Amen amen dico vobis, qui credit in me, opera, quæ ego facio, & ipse faciet, & majora illis faciet. Nam ego ad Patrem meum proficiscor.

13. Et quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio.

14. Si quid petieritis in nomine meo, ego faciam.

15. Si diligitis me, præcepta mea servate.

16. Ego verò rogabo Patrem; & alium advocatum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum:

17. *Nempe* Spiritum illum veritatis, quem mundus non potest recipere, quia non conspicit eum, nec novit eum: vos autem nôstis eum, quia apud vos manet, & in vobis erit.

18. Non relinquam vos orbos: redeo ad vos:

19. Adhuc paululùm, & mundus me non ampliùs conspiciet, vos autem conspicietis me: quia ego vivo, vos etiam vivetis.

20. In illo die vos cognoscetis me esse in Patre meo, & vos in me, & me in vobis.

21. Qui tenet præcepta mea, & observat illa, is est, qui diligit me: qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & ei conspiciendum exhibebo me ipsum.

22. Dicit ei Judas, non *ille* Iscariotes, Domine, quid est, cur te sis nobis conspiciendum exhibiturus, & non mundo?

23. Respondit Jesus, & dixit ei, Si quis diligit me, sermonem meum observabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & apud eum habitabimus.

24. Qui non diligit me, sermones meos non observat: & sermo, quem auditis, non est meus, sed ejus, qui misit me, *nempe* Patris.

25. Hæc loquutus sum vobis, apud vos manens.

26. Advocatus autem ille, *id est*, Spiritus sanctus, quem mittit Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæ dixi vobis.

27. Pacem relinquo vobis, pacem illam meam do vobis: non prout mundus dat, ego do vobis. Ne turbator cor vestrum, neque formidato.

28. Audivistis me dixisse vobis, Abeo, & redeo ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quòd dixerim, proficiscor ad Patrem: nam Pater major me est.

29. Et nunc dixi vobis, priusquam fiat, ut, quum factum fuerit, credatis.

30. Non loquar ampliùs multa vobiscum: venit enim princeps mundi hujus, sed in me non habet quicquam.

31. Sed ut nôrit mundus, Patrem à me diligi: & prout præcepit mihi Pater, ità faciam, surgite, abeamus hinc.

CAPUT XV.

Christus vitis, & palmitum similitudine ostendit, quomodo discipuli fructum ferre possint, & ad dilectionem, & patientiam suo exemplo eos hortatur.

EGo sum vitis illa vera, & Pater meus est agricola ille.

2. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollit: & omnem, qui fert fructum, purgat, ut plùs fructus adferat.

3. Jam vos puri estis propter sermonem, quem loquutus sum vobis.

4. Manete in me, & ego in vobis *manebo*: sicut palmes non potest ferre fructum à semet ipso, *id est*, nisi manserit in vite; ità nec vos, nisi in me manseritis.

5. Ego sum vitis, vos palmites: is, qui manet in me, & in quo ego *maneo*, hic fert fructum multum: nam seorsim à me nihil potestis facere.

6. Nisi quis in me manserit, abjectus extra *vineam* statim ut palmes arescet: deinde congregantur isti *palmites*, & in ignem abjiciuntur, & ardent.

7. Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint, quicquid volueritis, petite, & fiet vobis.

8. In hac re glorificatus fuerit Pater meus, ut fructum multum adferatis: & eritis mei discipuli.

9. Prout dilexit me Pater, *ità* & ego dilexi vos: manete in illa mea charitate.

10. Si præcepta mea observaveritis, manebitis in charitate mea, sicut ego Patris

mei præcepta servavi, & maneo in ejus charitate.

11. Hæc loquutus sum vobis, ut gaudium illud meum in vobis maneat, & gaudium vestrum impleatur.

12. Hoc est mandatum illud meum, ut diligatis alii alios, prout dilexi vos.

13. Majorem charitatem nullus habet, quàm istam, ut quispiam animam suam deponat pro amicis suis.

14. Vos amici mei eritis, si feceritis, quæcunque ego præcipio vobis.

15. Non ampliùs dicam vos servos, quia servus nescit, quid faciat dominus ipsius: vos autem dixi amicos, quia omnia, quæ audivi à Patre meo, nota feci vobis.

16. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, & constitui vos, ut abeuntes, fructum feratis, & fructus vester maneat: ut quicquid petieritis à Patre in nomine meo, det vobis.

17. Hæc præcipio vobis, ut diligatis alii alios.

18. Si mundus vos odit, scitis me priùs, quàm vos *ab illis* odio habitum.

19. Si ex mundo essetis, mundus, quod suum est, amaret: quia verò ex mundo non estis, sed ego elegi vos ex mundo, propterea odit vos mundus.

20. Mementote sermonis illius, quem ego dixi vobis, Non est servus major domino suo: si me persequuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum observaverunt, & vestrum observabunt.

21. Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia non noverunt eum, qui misit me.

22. Si non venissem, & loquutus essem eis, peccatum non haberent; nunc autem non habent, quod prætexant peccato suo.

23. Qui me odit, *is* etiam Patrem meum odit.

24. Si opera non fecissem inter eos, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent: nunc autem, & viderunt, & oderunt tum me, tum Patrem meum.

25. Sed *oportet*, ut impleatur sermo, qui in Lege ipsorum scriptus est: Oderunt me immeritò.

26. Quum autem venerit Advocatus ille, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritus, *inquam*, Ille veritatis, qui à patre emanat, ille testabitur de me.

27. Sed & vos testabimini, quoniam à principio mecum estis.

CAPUT XVI.

Christus discipulis crucem prædicit, consolatorem promittens, ejúsque officium describens: angustias suorum mulieri parturienti comparat.

HÆc loquutus sum vobis, ut ne offendamini.

2. Movebunt vos synagogis: imò veniet tempus, quum quisquis vos interemerit, putet *se* cultum præstare Deo.

3. Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me.

4. Sed hæc loquutus sum vobis, ut ubi venerit hora illa, memineritis eorum, *nempe*, quòd ego *hæc* dixerim vobis: hæc autem vobis à principio non dixi, quia vobiscum eram.

5. Nunc autem abeo ad eum, qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me, *dicens*; Quò abis?

6. Sed quia hæc loquutus sum vobis, tristitia implevit cor vestrum.

7. Sed ego veritatem dico vobis, confert vobis, ut ego abeam. Nisi enim abiero, Advocatus ille non veniet ad vos: sin autem profectus fuero, mittam eum ad vos.

8. Et quum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio.

9. De peccato quidem, eò quòd non credunt in me:

10. De justitia verò, eò quòd ad Patrem abeam, & ampliùs non conspicietis me:

11. De judicio autem, eò quòd princeps hujus mundi condemnatus sit.

12. Adhuc multa habeo, quæ vobis dicam, sed nunc non potestis portare.

13. Quum autem venerit ille, *id est*, Spiritus ille veritatis, dux viæ vobis erit in omnem veritatem: non enim loquetur à semet ipso, sed quæcunque audierit, loquetur: & quæ ventura sunt, renunciabit vobis.

14. Ille me glorificabit, quia de meo accipiet, & renunciabit vobis.

15. Omnia, quæ habet Pater, mea sunt: propterea dixi illum de meo accepturum, & renunciaturum vobis.

16. Paulisper, & non conspicietis me: & rursum paulisper, & videbitis me, quia ego vado ad Patrem.

17. Dixerunt ergo *quidam* ex discipulis ejus alii ad alios: Quid est hoc, quod dicit nobis, Paulisper, & non conspicietis me, & rursus paulisper, & videbitis me: &, Quia ego vado ad Patrem?

18. Dicebant ergo: Quid illud est, quod dicit paulisper? nescimus, quid loquatur.

19. Cognovit autem Jesus, eos velle ipsum interrogare, & dixit eis, de hoc quæritis inter vos, quòd dixi, paulisper & non conspicietis me; & iterum, paulisper, & videbitis me?

20. Amen amen dico vobis, flebitis vos, & lamentabimini, mundus autem gaudebit: vos verò tristes eritis, sed tristitia vestra evadet in gaudium.

21. Mulier quum parit, dolorem habet, quoniam advenit hora ejus: postquam autem peperit puerulum, jam non meminit afflictionis, propter gaudium, quòd homo sit natus in mundum.

22. Et vos igitur nunc quidem tristitiã tenemini, sed rursum videbo vos, & gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis.

23. Et illo die me non interrogabitis quicquam. Amen amen dico vobis, quæcunque petieritis à Patre in nomine meo, dabit vobis.

24. Usque adhuc non petiistis quicquam in nomine meo: petite, & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum.

25. Hæc loquutus sum vobis per similitudines: venit tempus, quum non ampliùs per similitudines loquar vobis, sed apertè de Patre meo nuncium afferam vobis.

26. Illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis, me rogaturum Patrem pro vobis.

27. Ipse enim Pater amat vos, quia vos

me

me amastis, & credidistis me à Deo prodiisse.

28. Prodii à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & proficiscor ad Patrem.

29. Dicunt ei discipuli ejus: Ecce, nunc apertè loqueris, nec similitudinem ullam dicis.

30. Nunc scimus te scire omnia, nec opus esse tibi, ut quis te interroget: per hoc credimus te à Deo prodiisse.

31. Respondit eis Jesus: Nunc creditis?

32. Ecce veniet tempus, & jam venit, quum dispergemini unusquisque ad sua, méque solum relinquetis: sed non sum solus: nam Pater mecum est.

33. Hæc loquutus sum vobis, ut in me pacem habeatis, in mundo afflictionem habebitis: sed confidite, ego vici mundum.

CAPUT XVII.

Christi ad Patrem precatio.

HÆc loquutus est Jesus, & sustulit oculos suos in cœlum, dixítque; Pater, venit hora illa: glorifica Filium tuum, ut & te Filius tuus glorificet:

2. Sicut dedisti ei auctoritatem in omnem carnem, ut, quotquot dedisti ei, det eis vitam æternam.

3. Hæc est autem vita æterna, ut te cognoscant *esse* illum solum verum Deum, & quem misisti Jesum Christum.

4. Ego te glorificavi in terra: opus consummavi, quod dedisti mihi, ut facerem:

5. Nunc igitur glorifica me tu Pater apud temet ipsum eâ gloriâ, quam habui apud te, priusquàm mundus esset.

6. Manifestum feci nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi *selectos* è mundo: tui erant, & mihi eos dedisti: & sermonem tuum servârunt.

7. Nunc noverunt omnia, quæ dedisti mihi, à te esse.

8. Quia verba, quæ tradidisti mihi, tradidi eis: & ipsi receperunt, & verè nôrunt me à te prodiisse, & crediderunt me à te missum esse.

9. Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed pro *iis*, quos dedisti mihi, quia tui sunt.

10. Et mea omnia tua sunt, & tua, mea sunt: & glorificatus sum in eis.

11. Et non sum ampliùs in mundo, sed isti sunt in mundo, & ego ad te venio. Pater sancte, serva eos per nomen tuum, quos dedisti mihi, ut sint unum, prout *&* nos.

12. Quum essem cum eis in mundo, ego custodiebam eos per nomen tuum, quos dedisti mihi, ego custodivi, & nemo ex eis periit, nisi filius ille perditionis: ut Scriptura impleretur.

13. Nunc autem ad te venio, & hæc loquor in mundo, ut habeant gaudium meum plenum apud se.

14. Ego tradidi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt ex mundo, prout & ego non sum ex mundo.

15. Non rogo, ut tollas eos è mundo, sed ut eos ab impio illo conserves.

16. Ex mundo non sunt, prout ego non sum ex mundo.

17. Sanctifica eos tuâ veritate: sermo ille tuus veritas est.

18. Sicut me misisti in mundum, *ità* & ego misi eos in mundum.

19. Et eorum causâ ego sanctifico me ipsum; ut sint & ipsi sanctificati in veritate.

20. Non tantùm autem pro istis rogo, sed & pro iis, qui per sermonem eorum credituri sunt in me:

21. Ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint: ut credat mundus me à te missum esse.

22. Et ego gloriam, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus:

23. Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum, & ut cognoscat mundus, quòd tu me miseris, & eos diligas, prout me dilexisti.

24. Pater, quos dedisti mihi, velim, ut, ubi sum ego, & illi sint mecum: ut spectent gloriam istam meam, quam dedisti mihi: quia dilexisti me ante jactum mundi fundamentum.

25. Pater juste, mundus te non novit: ego autem te novi, & hi noverunt me à te missum esse.

26. Et notum ipsis feci nomen tuum, & notum faciam: ut charitas, quâ dilexisti me, sit in eis, & ego in eis.

CAPUT XVIII.

Christus in hortô capitur: à Petro abnegatur, & Pilato traditur.

HÆc, quum dixisset Jesus, *egressus* abiit cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus in quem introivit ipse, & discipuli ejus.

2. Noverat autem eum locum etiam Judas, qui prodebat eum, quia Jesus frequenter cum discipulis suis illuc convenerat.

3. Judas ergo, quum accepisset cohortem, & à primariis sacerdotibus, ac Pharisæis ministros, venit illuc cum laterniis, & facibus, & armis.

4. Jesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant in se, prodiens, dixit eis, Quem quæritis?

5. Responderunt ei, Jesum Nazarenum. dicit eis Jesus: Ego *is* sum. Stabat autem cum eis etiam Judas, qui prodebat eum.

6. Ut ergo dixit eis; Ego *is* sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt humi.

7. Iterum igitur rogavit eos. Quem quæritis? illi autem dixerunt, Jesum Nazarenum.

8. Respondit Jesus, Dixi vobis me eum esse: ergo, si me quæritis, finite hos abire.

9. Ut impleretur sermo, quem dixerat, Ex iis, quos dedisti mihi, non perdidi quenquam.

10. Simon autem Petrus, quum gladium haberet, eduxit eum, & percussit servum pontificis maximi, & abscidit auriculam ejus dexteram: Erat autem nomen servo Malchus.

11. Dicit ergo Jesus Petro, Reconde gladium tuum in vaginam. Annon bibam poculum, quod dedit mihi Pater?

12. Cohors igitur, & tribunus, & ministri Judæorum comprehenderunt Jesum, & vinxerunt eum:

13. Et abduxerunt primùm ad Annam, erat enim socer Cajaphæ, qui erat pontifex ma-

maximus anni illius: is verò misit eum vinctum ad Cajapham, Pontificem maximum.

14. Erat autem Cajaphas is, qui consilium dederat Judæis, expedire, ut unus homo moreretur pro populo.

15. Sequebatur autem Jesum Simon Petrus, & alius discipulus. Discipulus verò ille notus erat Pontifici maximo, & simul introiit cum Jesu in aulam Pontificis maximi.

16. Petrus autem stabat extrà ad ostium. Exivit ergo discipulus ille alter, qui erat notus Pontifici maximo, & loquutus est ostiariæ, & introduxit Petrum.

17. Dixit ergo Petro ancilla ostiaria. Nónne & tu ex discipulis es hominis istius? Dicit ille: Non sum.

18. Adstabant autem servi, & ministri, qui prunas congesserant, quia frigus erat, & sese calefaciebant: erat verò cum eis etiam Petrus adstans, & sese calefaciens.

19. Pontifex maximus ergo interrogavit Jesum de discipulis ejus, & de doctrina ipsius.

20. Respondit ei Jesus: Ego palàm loquutus sum mundo: ego semper docui in synagoga, & in templo, quò undique Judæi conveniunt, & in occulto loquutus sum nihil.

21. Quid me interrogas? interroga eos, qui audierunt, quid sim ipsis loquutus: ecce, hi sciunt, quæ dixerim ego.

22. Hæc autem, quum ipse dixisset, unus ex ministris, qui adstabat, bacillo cæcidit Jesum, dicens; Itáne respondes Pontifici maximo?

23. Respondit ei Jesus, Si malè loquutus sum, testificare de malo: sin bene, cur me cædis?

24. Miserat igitur eum Annas vinctum ad Cajapham, pontificem maximum.

25. Stabat autem Simon Petrus, & sese calefaciebat: dixerunt igitur ei, Num & tu ex discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit: Non sum.

26. Dicit ei quidam ex servis Pontificis maximi, cognatus ejus, cujus absciderat Petrus auriculam, Nónne ego te vidi in horto cum eo?

27. Rursus ergo negavit Petrus, & statim gallus vocem emisit.

28. Ducunt ergo Jesum à Cajapha in prætorium, erat autem manè: & ipsi non introierunt in prætorium, ne pollucrentur, sed ut ederent Pascha.

29. Prodiit ergo Pilatus ad eos, & dixit, Quam accusationem adfertis adversùs hominem istum?

30. Responderunt, & dixerunt ei: Nisi iste esset facinorosus, non tradidissemus eum tibi.

31. Dicit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & secundùm legem vestram condemnate eum. Itaque Judæi dixerunt ei: Nobis non licet interimere quenquam.

32. Ut sermo Jesu impleretur, quem dixerat, significans, qua morte futurum erat, ut moreretur.

33. Regressus est ergo in prætorium Pilatus, & vocavit Jesum, dixítque ei: Túne es Rex ille Judæorum?

34. Respondit ei Jesus, A te ipsóne tu hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?

35. Respondit Pilatus; Numquid ego Judæus sum? gens tua, & primarii Sacerdotes tradiderunt te mihi: quid fecisti?

36. Respondit Jesus: Regnum meum non est ex hoc mundo: si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei certâssent, ne traderer Judæis: nunc autem regnum meum non est hinc.

37. Dixit ergo ei Pilatus: Ergo Rex es tu? Respondit Jesus: Tu dicis me Regem esse: ego ad hoc genitus sum, & ad hoc veni in mundum, ut dem testimonium veritati. Quisquis est ex veritate, audit vocem meam.

38. Dicit ei Pilatus: Quid est veritas? Et quum hoc dixisset, rursum prodiit ad Judæos, & dixit eis: Ego nullum invenio crimen in eo.

39. Est autem vobis consuetudo, ut unum dimittam vobis in Pascha: vultísne ergo, dimittam vobis Regem illum Judæorum?

40. Clamitârunt autem rursum omnes, dicentes: Nequaquam istum, sed Barrabam. Erat autem ille Barabbas latro.

CAPUT XIX.

Historia passionis, mortis, & sepulturæ Christi.

Tunc ergo assumsit Jesum Pilatus, & flagellavit.

2. Et milites contexuerunt coronam è spinis, & imposuerunt ipsius capiti, & pallio purpureo induerunt eum.

3. Et dicebant: Ave Rex Judæorum. Et bacillis eum cædebant.

4. Prodiit ergo rursum Pilatus foras, & dixit eis: Ecce, adduco vobis eum foras, ut noveritis me nullum in eo crimen invenire.

5. Prodiit ergo Jesus foras, gerens spineam illam coronam, & purpureum illud pallium. Et dixit ei *Pilatus*: Ecce homo.

6. Quum autem intuiti essent eum primarii sacerdotes, & *eorum* ministri, clamitârunt, dicentes; Crucifige, crucifige; Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigite; ego enim non invenio in eo crimen.

7. Responderunt ei Judæi: Nos legem habemus, & secundùm legem nostram debet mori, quia Filium Dei se fecit.

8. Quum ergo audivisset Pilatus hunc sermonem, magis metuit.

9. Et rursus ingressus est in prætorium, & dixit Jesu: Unde es tu? Jesus autem responsum ei non dedit.

10. Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? nescis me potestatem habere te crucifigendi, & potestatem habere te dimittendi?

11. Respondit Jesus: Non haberes potestatem adversùm me ullam, nisi *hoc* tibi datum esset supernè: propterea, qui me tradidit tibi, majus peccatum habet.

12. Ex eo *tempore* studebat Pilatus eum dimittere: Judæi verò clamabant, dicentes: Si hunc dimiseris, non es amicus Cæsaris, quicunque se Regem facit, contradicit Cæsari.

13. Pilatus ergo, quum audisset hunc sermonem, eduxit foras Jesum, conseditque in tribunali, in loco, qui dicitur Lithostrotos, Hebraicè autem Gabbatha.

14. Erat autem parasceve Paschæ, horâ verò quasi sextâ, tum dicit Judæis, Ecce Rex vester.

15. Illi verò clamitârunt: Tolle, tolle cruci-

crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? Responderunt primarii sacerdotes: Non habemus Regem, nisi Cæsarem.

16. Tunc ergo tradidit eum ipsis, ut crucifigeretur. Assumserunt autem Jesum, & abduxerunt.

17. Et *ipse* portans crucem suam, prodiens venit in eum locum, qui dicitur Calvaria, Hebraicè autem Golgatha.

18. Ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos, hinc & hinc, medium autem Jesum.

19. Scripsit autem etiam titulum Pilatus, & imposuit cruci. Erat verò scriptum: JESUS NAZARENUS, REX ILLE JUDÆORUM.

20. Hunc ergo titulum multi Judæorum legerunt: quia propè civitatem erat locus, ubi crucifixus erat: & erat scriptum Hebraicè, Græcè *&* Romanè.

21. Dixerunt igitur Pilato primarii sacerdotes Judæorum; Ne scribito: Rex ille Judæorum: sed illum dixisse: Rex sum Judæorum.

22. Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi.

23. Milites ergo, quum crucifixissent Jesum, acceperunt ejus vestimenta, (& fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem) & tunicam: erat autem tunica insutilis, à summo contexta tota.

24. Dixerunt ergo inter se: Ne findamus eam, sed sortiamur de illa, cujus futura sit: ut Scriptura impleretur, dicens: Partiti sunt vestimenta mea sibi, & super veste mea jecerunt sortem. Milites igitur hæc fecerunt.

25. Stabant autem juxta crucem Jesu, mater ejus, & soror matris ejus, Maria Cleopæ *uxor*, & Maria Magdalene.

26. Quum vidisset ergo Jesus matrem, ac discipulum adstantem, quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier, ecce filius tuus.

27. Deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora recepit eam discipulus ille domum suam.

28. Postea, quum sciret Jesus *reliqua* omnia jam esse peracta, ut consummaretur Scriptura, dixit: Sitio.

29. Vas igitur *illic* erat positum, aceto plenum. Illi verò impleverunt spongiam aceto, & hyssopo circumdatam admoverunt ori ejus.

30. Quum autem accepisset Jesus acetum, dixit: Consummatum est: & inclinato capite tradidit spiritum.

31. Judæi ergo, ut non manerent in cruce corpora Sabbatho, quoniam erat Parasceve, (erat enim magnus dies illius Sabbathi) rogaverunt Pilatum, ut confringerentur eorum crura, ac tollerentur.

32. Venerunt ergo milites, & prioris quidem *latronis* confregerunt crura, & alterius, qui crucifixus fuerat cum eo.

33. Ad Jesum autem, quum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non confregerunt ejus crura:

34. Sed quidam ex militibus lanceâ latus ejus fodit; & statim exivit sanguis, & aqua.

35. Et qui vidit, testatur, & firmum est testimonium ejus: ille, *inquam*, scit se vera dicere, ut *&* vos credatis.

36. Facta sunt enim hæc, ut Scriptura impleretur, *dicens:* Non conteretur *ullum* os ipsius.

37. Et rursus alia Scriptura dicit: Intuebuntur, quem transfixerunt.

38. Post hæc autem rogavit Pilatum Josephus Arimathæensis (ut qui esset discipulus Jesu, sed occultus propter metum Judæorum) ut tolleret corpus Jesu: quod permisit Pilatus. Venit ergo, & sustulit corpus Jesu.

39. Venit autem & Nicodemus (is, qui venerat ad Jesum nocte primùm) ferens misturam myrrhæ, & aloës libras quasi centum.

40. Acceperunt ergo corpus Jesu, & obvinxerunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos est Judæis funerare.

41. In eo autem loco, ubi fuerat crucifixus, erat hortus, & in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus fuerat.

42. Ibi ergo, propter Parasceven Judæorum, quòd monumentum illud propè esset, posuerunt Jesum.

CAPUT XX.

Resurrectio Christi quomodo facta, & patefacta.

PRimo verò die hebdomadis Maria Magdalene venit manè, quum adhuc tenebræ essent, ad monumentum: cernítque lapidem illum sublatum à monumento.

2. Currit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alterum illum discipulum, quem amabat Jesus, & dicit eis: Sustulerunt Dominum è monumento, & nescimus, ubi posuerint eum.

3. Exivit ergo Petrus, & alter ille discipulus, & venerunt ad monumentum.

4. Currebant autem duo simul: sed alter ille discipulus præcurrit citiùs Petro, venítque prior ad monumentum.

5. Et quum se incurvâsset, cernit, posita lintea: non tamen introivit.

6. Venit ergo Simon Petrus, sequens eum, & introivit in monumentum, & conspexit lintea *ibi* posita:

7. Et sudarium, quod fuerat super caput ejus, non cum linteis positum, sed seorsim involutum in unum locum.

8. Tunc ergo introivit etiam alter ille discipulus, qui venerat prior ad monumentum, vidítque, & credidit.

9. Nondum enim noverant Scripturam, videlicet quòd oporteret eum ex mortuis resurgere.

10. Redierunt ergo illi discipuli ad suos.

11. Maria verò flens stabat ad monumentum, foris. Dum ergo fleret, incurvavit se in monumentum.

12. Et conspexit duos Angelos albatos, sedentes, unum ad caput, & alterum ad pedes, *illic* ubi jacuerat corpus Jesu:

13. *Qui* etiam dixerunt ei: Mulier, quid fles? Dicit eis: Sustulerunt Dominum meum, nec scio, ubi posuerint eum.

14. Et quum hæc dixisset, convertit se retrorsum, conspexítque Jesum stantem, nec sciebat Jesum esse.

15. Dicit ei Jesus: Mulier, quid fles? quem quæris? Illa putans olitorem esse, dicit ei: Domine: si tu ipsum asportâsti, dicito mihi, ubi posueris eum, & ego eum tollam.

16. Dicit ei Jeſus, Maria. Illa ſe convertens dicit ei: Rabboni, quod dicitur: Magiſter.

17. Dicit ei Jeſus: Ne me tangito, nondum enim aſcendi ad Patrem meum; ſed proficiſcere ad fratres meos, & dic eis: Aſcendo ad Patrem meum, & Patrem veſtrum, & Deum meum, & Deum veſtrum.

18. Venit Maria Magdalene, annuncians diſcipulis; quòd vidiſſet Dominum, & *quod* ea ſibi dixiſſet.

19. Quum ergo veſpera eſſet, die illo primo hebdomadis, & fores eſſent clauſæ *illic*, ubi erant diſcipuli congregati propter metum Judæorum, venit Jeſus: ſtetitque in medio *ipſorum*, & dixit eis: Pax vobis.

20. Et quum hæc dixiſſet; oſtendit eis manus, ac latus ſuum. Gaviſi ſunt ergo diſcipuli viſo Domino.

21. Dicit autem eis iterum: Pax vobis: ſicut miſit me Pater, ita & ego mitto vos.

22. Et quum hæc dixiſſet, afflavit *eos:* & dixit eis: Accipite Spiritum ſanctum.

23. Si quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis: ſi quorum retinueritis, retenta ſunt.

24. Thomas autem, unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis, quandò venerat Jeſus.

25. Dixerunt igitur ei alii diſcipuli: Vidimus Dominum: Ille verò dixit eis: Niſi videro in manibus ejus veſtigium clavorum, & immiſero digitum meum in veſtigium clavorum, & immiſero manum meam in latus ejus, nequaquam credam.

26. Octo verò poſt diebus rurſus erant diſcipuli ejus intus, & Thomas cum eis: venit Jeſus foribus clauſis, & ſtetit in medio *ipſorum*, & dixit: Pax vobis.

27. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & profer manum tuam, & immitte in latus meum; & ne eſto incredulus, ſed credens.

28. Reſpondit autem Thomas, & dixit: Domine mi, & Deus mi.

29. Dicit ei Jeſus: Quia vidiſti me, Thoma, credidiſti: beati, qui non viderunt, & crediderunt.

30. Multa verò etiam alia ſigna edidit Jeſus in diſcipulorum ſuorum conſpectu, quæ non ſunt ſcripta in hoc libro.

31. Hæc autem ſcripta ſunt, ut credatis Jeſum eſſe Chriſtum, illum filium Dei, & ut credentes, vitam habeatis per nomen ejus.

CAPUT XXI.

Apparitio Chriſti, & ſermo ad Petrum.

POſtea ſeſe conſpiciendum præbuit rurſus Jeſus diſcipulis apud mare Tiberiadis: ſic autem ſeſe conſpiciendum præbuit.

2. Erant ſimul Simon Petrus, & Thomas, qui dicitur Didymus, & Nathanaël, qui erat ex Cana, *urbe* Galilææ, & *filii* Zebedæi, aliique ex diſcipulis ejus duo.

3. Dicit eis Simon Petrus: Abeo piſcatum. Dicunt ei: Imus & nos tecum. Exierunt, & aſcenderunt in navigium ſtatim: & illâ nocte nihil ceperunt.

4. Manè verò jam exorto ſtetit Jeſus ad littus: neſciebant tamen diſcipuli Jeſum eſſe.

5. Dicit igitur eis Jeſus: Pueri, num quid opſonii habetis? Reſponderunt ei: Non.

6. At ille dixit eis: Conjicite rete in dexteram navigii partem, & invenietis. Conjecerunt ergo, & nequibant ampliùs illud trahere præ multitudine piſcium.

7. Dicit ergo diſcipulus ille, quem diligebat Jeſus, Petro: Dominus eſt. Simon ergo Petrus, quum audiſſet Dominum eſſe, amiculum præcinxit, (erat enim nudus) & abjecit ſe in mare.

8. Alii verò diſcipuli navigio venerunt, (non enim longè aberant à terra, ſed circiter cubitis ducentis) trahentes rete *plenum* piſcium.

9. Ut autem deſcenderunt in terram, cernunt prunas poſitas, & piſcem impoſitum, & panem.

10. Dicit eis Jeſus: Adferte ex piſcibus quos modò cepiſtis.

11. Aſcendit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenum magnis piſcibus, centum quinquaginta tribus: & quum tot eſſent, non eſt fiſſum rete.

12. Dicit eis Jeſus: Venite, prandete. Nullus autem diſcipulorum audebat eum interrogare, Tu, quis es? quum ſcirent Dominum eſſe.

13. Venit ergo Jeſus, & accipit panem, & dat eis, & piſcem ſimiliter.

14. Iſta jam tertia vice conſpicuum ſeſe præbuit Jeſus diſcipulis ſuis, poſtquam ſuſcitatus fuerat ex mortuis.

15. Quum ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Jeſus: Simon, *fili* Jonæ, diligis me plus, quàm hi? Dicit ei: Certè, Domine, tu nôſti, quòd amem te. Dicit ei: Paſce agnos meos.

16. Dicit ei rurſum ſecundò: Simon, *fili* Jonæ, diligis me? Ait illi: Certè, Domine, tu nôſti, quòd amem te. Dicit ei: Paſce oves meas.

17. Dicit ei tertiò: Simon, *fili* Jonæ, amas me? Triſtitiâ fuit affectus Petrus, quòd tertiò dixiſſet ipſi: Amas me? Dixitque ei: Domine, tu omnia nôſti: tu nôſti, quòd amem te. Dicit ei Jeſus: Paſce oves meas.

18. Amen amen dico tibi, quum eſſes junior, cingebas te, & ambulabas, quò volebas: quum autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & transferet, quò noles.

19. Hoc autem dixit, ſignificans, quâ morte glorificaturus eſſet Deum. Et quum hoc dixiſſet; dicit ei, Sequere me.

20. Converſus Petrus, cernit illum diſcipulum, quem diligebat Jeſus, ſequentem, qui & recubuerat in cœna illa ſuper pectus ejus, & dixerat, Domine: quis eſt ille, qui te prodit?

21. Hunc ergo, quum vidiſſet Petrus, dicit Jeſu: Domine, hic autem quid?

22. Dicit ei Jeſus: Si velim eum manere, donec veniam, quid ad te? tu me ſequere.

23. Exiit ergo ſermo iſte inter fratres, diſcipulum illum non moriturum; ſed non dixerat ei Jeſus: Non morietur: ſed, Si eum velim manere, donec veniam, quid ad te?

24. Hic eſt diſcipulus ille, qui de his teſtatur, & hæc ſcripſit: & ſcimus firmum eſſe teſtimonium ejus.

25. Sunt autem & alia multa, quæ fecit Jeſus, quæ ſi ſcribantur ſigillatim, ne mundum quidem ipſum opinor capturum eos, qui ſcriberentur, libros. Amen.

ACTA

Acta Apostolorum.

CAPUT I.

Ascensio Christi in cœlum. Devotio Apostolorum. Electio Matthiæ in locum Judæ.

PRimum quidem librum confeci, Theophile, de omnibus, quæ cœpit Jesus & facere, & docere.

2. Ad *eum* usque diem, quo, quum præcepta dedisset Apostolis, quos per Spiritum sanctum elegerat, sursum receptus est.

3. Quibus etiam sese, postquam passus fuit, exhibuit vivum cum multis certissimis signis, per dies quadraginta conspectus ab eis, & dicens, quæ ad regnum Dei *spectant*.

4. Et cum illis conveniens, mandavit eis, ne abscederent Hierosolymis, sed ut exspectarent promissionem Patris, quam, *inquit*, audistis ex me.

5. Nam Johannes quidem baptizavit aquâ, vos autem baptizabimini Spiritu sancto non multis istis post diebus.

6. Quum igitur illi convenissent, interrogârunt eum, dicentes; Domine, num hoc tempore restitues regnum Jisraëli?

7. Dixit autem ad illos, Non est vestrum nôsse tempora, sive opportunitates, quas Pater in sua ipsius auctoritate statuit.

8. Sed recipietis virtutem Spiritûs sancti, postquam supervenerit in vos, eritisque mihi testes & Hierosolymis, & in tota Judæa, & Samaria, & usque ad ultimas terras.

9. Et quum hæc dixisset, aspicientibus ipsis elevatus est; & nubes susceptum eum abstulit ab oculis eorum.

10. Et quum essent intentis in cœlum oculis, eo proficiscente, ecce, viri duo adstiterunt illis albo vestitu:

11. Qui & dixerunt, Viri Galilæi, quid statis intuentes in cœlum? hic Jesus, qui sursum receptus est, *discedens* à vobis in cœlum, ità veniet, quemadmodum spectâstis eum proficiscentem in cœlum.

12. Tunc reversi sunt Hierosolymam, à monte, qui vocatur Oliveti, qui est propè Hierosolymam, distans itinere Sabbathi.

13. Et quum introîssent, ascenderunt in cœnaculum, ubi commorabantur, & Petrus, & Jacobus, & Johannes, & Andreas, Philippus, & Thomas, Bartholomæus, & Matthæus, Jacobus, *filius* Alphæi, & Simon Zelotes, & Judas, Jacobi *frater*.

14. Hi omnes perdurabant concorditer *in* precibus, & supplicationibus cum uxoribus, & Maria, matre Jesu, & cum ipsius fratribus.

15. Et per eos dies, quum assurrexisset Petrus in medio discipulorum, dixit; (erat autem turba capitum eôdem *loci* quasi centum viginti.)

16. Viri fratres, opportuit impleri Scripturam hanc, quam prædixit Spiritus sanctus, per os Davidis de Juda, qui fuit viæ dux iis, qui comprehenderunt Jesum.

17. Annumerabatur enim nobiscum, & sortitus erat sortem ministerii hujus.

18. Is igitur acquisivit agrum ex mercede injustitiæ; & præcipitatus, crepuit medius, & effusa sunt omnia viscera ejus:

19. Innotuítque omnibus habitantibus Hierosolymis; adeò ut vocetur ager ille propria ipsorum linguâ: Akeldama, hoc est, ager sanguinis.

20. Scriptum est enim in libro Psalmorum, Fiat commoratio ejus deserta, & non sit, qui habitet in ea. Et, Episcopatum ejus accipiat alius.

21. Oportet igitur ex iis viris, qui nobiscum convenerunt toto tempore, quo Dominus Jesus versatus est inter nos,

22. Exorsus à Baptismo Johannis, ad eum usque diem, quo sursum receptus est à nobis, unum fieri nobiscum testem resurrectionis ejus.

23. Statuerunt igitur duos, Josephum, vocatum Barsaban, qui cognominabatur Justus, & Matthiam.

24. Et orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda omnium nôsti, ostende utrum elegeris ex his duobus:

25. Ut accipiat sortem ministerii hujus, & Apostolatus, à quo aberravit Judas, ut abiret in locum suum.

26. Jecerunt igitur sortes eorum, & cecidit sors super Matthiam, qui communibus calculis allectus est cum undecim Apostolis.

CAPUT II.

Solennitas primæ Pentecostes N.T. in effusione Spiritûs sancti, in concione Apostolorum, nominatim Petri: conversione auditorum, & communione sanctorum.

QUum autem advenisset dies Pentecostes, erant omnes concorditer eodem *loci*.

2. Tum exstitit repentè sonitus è cœlo, tanquam ruentis flatûs violenti, qui replevit totam domum, ubi erant confidentes.

3. Et visæ sunt eis dispertitæ linguæ, instar ignis, *qui* etiam sedit super unumquemque eorum.

4. Repleti sunt autem omnes Spiritu sancto, cœperúntque loqui aliis linguis, prout Spiritus ille dabat eis effari.

5. Erant verò Hierosolymis habitantes Judæi viri religiosi, ex omni natione *eorum*, qui sub cœlo *sunt*.

6. Orto autem hoc rumore, convenit multitudo, & conturbata fuit, quòd audiret unusquisque *suâ* propriâ linguâ ipsos loquentes.

7. Obstupescebant autem omnes, ac mirabantur, dicentes alii ad alios: Nonne, ecce omnes isti, qui loquuntur Galilæi sunt?

8. Quomodo igitur nos audimus eos suâ quisque linguâ, in qua nati sumus?

9. Parthi, & Medi, & Elamitæ, & qui incolimus Mesopotamiam, Judæámque, & Cappadociam, Pontum, & Asiam.

10. Phrygiam, & Pamphiliam, Ægyptum, & partes Libyæ, quæ est secundùm Cyrenen, & advenæ Romani, tum Judæi, tum proselyti.

11 Cretes, & Arabes, audimus eos loquentes nostris linguis magnifica Dei *facta*.

12. Obstupescebant igitur omnes, & hæsita-

tabant, dicentes alius ad alium: Quid hoc sibi vellet?

13. Alii verò sannis *eos* exsequentes, dicebant: Vino dulci pleni sunt.

14. Consistens autem Petrus cum undecim, extulit vocem suam, & affatus est eos, dicens: Viri Judæi, *vosque* omnes, qui habitatis Hierosolymis, hoc vobis notum esto, & auribus percipite verba mea.

15. Non enim, ut vos præsumitis, isti ebrii sunt, quum sit hora diei tertia:

16. Sed hoc illud est, quod dictum est per prophetam Joëlem.

17. Et erit ultimis temporibus, (dicit Deus) effundam ex Spiritu meo, in quamvis carnem: & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ; & juvenes vestri visiones videbunt, & seniores vestri somnia somniabunt.

18. Et quidem in servos meos, & in ancillas meas in diebus illis effundam ex Spiritu meo, & prophetabunt.

19. Et edam prodigia in cœlo sursum, & signa in terra deorsum, sanguinem, & ignem, & vaporem fumi.

20. Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem, priusquam veniat dies ille Domini magnus, & illustris.

21. Et futurum est, ut quicunque invocaverit nomen Domini, servetur.

22. Viri Jisraëlitæ, audite sermones istos: Jesum, illum Nazaræum, virum à Deo approbatum apud vos præstantibus factis, & prodigiis, & signis, quæ edidit per eum Deus in medio vestri, sicut & ipsi nostis;

23. Hunc, *inquam*, definito illo consilio, & præcognitione Dei deditum, quum accepissetis, manibus sceleratis *cruci* affixum interemistis.

24. Quem Deus suscitavit, solutis doloribus mortis, eò quòd fieri non poterat, ut ipse ab ea retineretur.

25. David enim dicit de eo; Prospiciebam Dominum in conspectu meo semper: quoniam est mihi ad dexteram, ne concutiar.

26. Propterea oblectatum est cor meum, & exsultavit lingua mea, atque adeò caro mea commorabitur cum spe.

27. Quoniam non deseres animam meam apud inferos, nec sines sanctum illum tuum sentire corruptionem.

28. Notas mihi fecisti vias vitæ, replebis me jucunditate in tuo conspectu.

29. Viri fratres, licet liberè dicere apud vos de patriarcha Davide, eum & obiisse, & sepultum esse, & monumentum ejus esse apud nos hunc usque diem.

30. Propheta igitur, quum esset, & sciret Deum jurejurando sibi juràsse, fore ut ex fructu lumbi ipsius, quod ad carnem attinet, Christum illum suscitaret, *quem* collocaret super ejus throno:

31. Præscius loquutus est de resurrectione Christi, non derelictam esse apud inferos animam ejus, neque carnem ejus sensisse corruptionem.

32. Hunc Jesum suscitavit Deus: cujus *rei* omnes nos sumus testes.

33. Itaque dexterâ Dei sursum sublatus, & promissum Spiritum sanctum adeptus à Patre, effudit hoc, quod vos nunc cernitis, & auditis.

34. Nec enim David ascendit in cœlos: sed dicit ipse: Dixit Dominus Domino meo, Sede ad dexteram meam;

35. Usque dum statuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

36. Certò sciat ergo tota domus Jisraëlis, quòd Deus hunc fecerit Dominum, & Christum, hunc ipsum, *inquam*, Jesum, quem vos crucifixistis.

37. Qui verò hæc audierunt, compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, ac reliquos Apostolos: Quid faciemus viri fratres?

38. Petrus autem ait ad eos: Resipiscite, & baptizetur unusquisque vestrûm in nomen Jesu Christi, in remissionem peccatorum: & accipietis donum Spiritûs sancti.

39. Vobis enim *facta est* promissio, & liberis vestris, & omnibus longè post *futuris*, quoscunque videlicet advocaverit Dominus Deus noster.

40. Aliisque sermonibus plurimis obtestabatur, & exhortabatur *eos*, dicens: Servamini ex gente ista prava.

41. Qui ergo libenter receperunt sermonem ejus, baptizati sunt, & additæ sunt *Ecclesiæ* die illo animæ quasi ter mille.

42. Perdurabant autem in doctrina Apostolorum, & communicatione, & fractione panis, & precibus,

43. Obortus est autem omnibus metus: multáque prodigia, & signa per Apostolos fiebant.

44. Omnes autem, qui credebant, erant eodem *loci*, & habebant omnia communia.

45. Et possessiones, ac facultates vendebant, & dispertiebant ea omnibus, prout cuique opus erat.

46. Et quotidie perdurantes concorditer in templo, ac frangentes domatim panem, capiebant cibum cum exsultatione, & simplicitate cordis:

47. Laudantes Deum, & habentes gratiam apud totum populum, Dominus autem addebat quotidie Ecclesiæ, qui salvi fierent.

CAPUT III.

Petri miraculum, & concio pœnitentialis, & evangelica.

CÆterùm Petrus, & Johannes simul ascendebant in templum, sub horam precationis, *nempe* nonam.

2. Quidam autem vir claudus ab utero matris suæ, portabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur speciosa, ut peteret eleemosynam ab ingredientibus in templum.

3. *Is*, quum vidisset Petrum, ac Johannem ingressuros in templum, rogavit, ut eleemosynam acciperet.

4. Intentis autem in eum oculis Petrus cum Johanne, dixit: Aspice ad nos.

5. Ille igitur attendebat eos, sperans se aliquid ab eis accepturum.

6. Petrus autem dixit: Argentum, & aurum non est mihi: quod autem habeo, hoc tibi do, in nomine Jesu Christi Nazaræi surge, & ambula.

7. Et prehensâ manu ejus dexterâ, erexit *eum*: illico verò solidatæ sunt plantæ ipsius, ac malleoli.

8. Et exsiliens stetit, & ambulavit, & ingressus est cum eis in templum, ambulans, & saliens, & laudans Deum.

9. Viditque eum totus populus ambulantem,& laudantem Deum.

10. Et eum agnoverunt illum esse, qui ad *petendam* eleemosynam sedebat ad speciosam portam templi: & impleti sunt pavore, & stupore super eo,quod ei contigerat.

11. Quum autem claudus ille, qui sanatus fuerat,teneret Petrum,& Johannem, cucurrit totus populus ad eos in porticum, quæ appellatur Solomonis,expavefactus.

12. Quo viso Petrus respondit populo: Viri Jisraëlitæ, quid miramini de hac re? aut quid intentos oculos in nos habetis, quasi propria potestate, aut pietate effecerimus,ut hic ambulet?

13. Deus ille Abrahami, & Isaaci,& Jacobi Deus,*inquam*, Patrum nostrorum glorificavit Filium suum Jesum,quem vos tradidistis, & abnegâstis in conspectu Pilati; quum ille judicâsset esse dimittendum.

14. Vos autem sanctum illum, & justum abnegâstis, & postulâstis homicidam condonari vobis:

15. Principem autem vitæ interemistis, quem Deus suscitavit à mortuis: cujus *rei* nos testes sumus.

16. Et per fidem in nomine ipsius, hunc, quem conspicitis, ac nôstis, confirmavit nomen ipsius: fides (*inquam*) quæ per ipsum *est*, dedit isti integritatem hanc coram omnibus vobis.

17. Sed nunc,fratres,scio vos per ignorantiam *ista* fecisse,sicut & primores vestros.

18. Deus autem, quæ prænunciaverat per os omnium Prophetarum suorum,Christum suum perpessurum,ità implevit.

19. Resipiscite igitur,& convertite vos,ut deleantur peccata vestra: postquam venerint tempora refrigerationis à conspectu Domini.

20. Et miserit priùs prædicatum vobis Jesum Christum:

21. Quem oportet quidem cœli capiant, usque ad tempora restitutionis omnium, de quibus loquutus est Deus à seculo, per os omnium sanctorum suorum prophetarum.

22. Moses etenim ad patres dixit; prophetám suscitabit vobis Dominus, Deus vester ex fratribus vestris, sicut me: audietis eum in omnibus, quæ loquutus fuerit vobis.

23. Futurum est autem, ut quisquis non auscultârit Prophetæ illi, disperdatur è populo.

24. Sed & omnes prophetæ à Samuele, & deinceps iis, *qui fuerunt*, quotquot loquuti sunt,etiam prænunciârunt dies istos.

25. Vos estis filii prophetarum, & pacti, quod pepigit Deus erga patres nostros, dicens ad Abrahamum: Et in semine tuo benedictionem consequentur omnes familiæ terræ.

26. Vobis primùm Deus suscitatum Filium suum Jesum misit, qui benediceret vobis, unoquoque *sese* avertente à pravitatibus vestris.

CAPUT IV.

Petrus, & Johannes intrepidi coram Senioribus populi, causam Christi agant: interea discipuli precibus invigilant, & communione bonorum coalescunt.

LOquentibus autem ipsis ad populum, supervenerunt sacerdotes, & præfectus templo,& Sadducæi.

2. Molestè ferentes, quòd docerent populum,& annunciarent in nomine Jesu resurrectionem ex mortuis.

3. Et injecerunt eis manus, posuerúntque eos in custodia in posterum diem. Nam erat jam vespera.

4. Multi verò eorum, qui audierant hunc sermonem,crediderunt: & factus est numerus virorum quasi quinquies mille.

5. Factum est autem postero die, ut congregarentur primores eorum, & seniores, & Scribæ Hierosolymis:

6. Et Annas, pontifex maximus,& Cajaphas,& Johannes, & Alexander,& quotquot erant ex genere pontificio.

7. Quum igitur statuissent eos in medio, percontati sunt,quâ potestate,aut quo nomine vos hoc fecistis?

8. Tunc Petrus repletus Spiritu sancto, dixit eis: Primores populi, & Seniores Jisraëlis;

9. Quandoquidem de nobis hodie quæstio habetur super beneficio, in hominem infirmum *collato*, quomodo *videlicet* iste servatus sit;

10. Notum sit omnibus vobis, & toti populo Jisraëlitico,per nomen Jesu Christi,Naziræi,quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit ex mortuis, per hoc, *inquam*, istum adstare sanum in vestro conspectu.

11. Hic est lapis ille pro nihilo habitus à vobis ædificantibus, qui factus est caput anguli.

12. Nec est in alio quoquam salus, nec enim aliud nomen est sub cœlo, quod datum sit inter homines,per quod oporteat nos servari.

13. Conspectâ verò Petri in dicendo libertate,& Johannis, compertóque hominis esse illiteratos, & idiotas,admirabantur,& agnoscebant eos cum Jesu fuisse.

14. Et hominem illum, qui sanatus fuerat, cernentes stantem cum eis, nihil poterant contradicere.

15. Jussis autem ipsis extra concilium abire,conferebant inter se.

16. Dicentes, quid faciemus hominibus istis? conspicuum enim signum editum esse per eos, manifestum est omnibus habitantibus Hierosolymis, nec id possumus negare:

17. Sed ne *id* ampliùs serpat in populum, minaciter interminemur eis, ne posthac ulli hominum loquantur in nomine isto.

18. Itaque vocatis ipsis denunciârunt, ne omnino loquerentur, néve docerent in nomine Jesu.

19. Petrus autem, & Johannes respondentes, dixerunt eis; An justum sit in conspectu Dei vobis potiùs auscultare, quàm Deo, judicate.

20. Non enim possumus nos,quæ vidimus, & audivimus,non loqui.

21. Illi verò non invenientes, quomodo punirent eos, additis minis eos dimiserunt, propter populum, quia omnes glorificabant Deum super eo, quod factum fuerat.

22. Annorum enim erat ampliùs quadra-

ginta homo ille, in quem editum fuerat signum istud sanationis.

23. Dimissi autem *illi* venerunt ad suos,& annunciaverunt, quæ primarii sacerdotes,& seniores ipsis dixerant.

24. Qui, quum *hæc* audissent,concorditer sustulerunt vocem ad Deum, dixeruntque, Domine, tu es Deus ille,qui fecisti cœlum,ac terram,mare,& omnia, quæ in eis sunt:

25. Qui Spiritu sancto per os Davidis,pueri tui dixisti: Cur fremuerunt Gentes, & populi meditati sunt inania?

26. Adstiterunt Reges terræ, & principes congregati sunt simul adversùs Dominum,& Christum ejus.

27. Congregati sunt enim in hac civitate verè adversùs sanctum Filium tuum Jesum, quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus,& populis Jisraëlis.

28. Ut facerent quæcunque manus tua, & consilium tuum priùs prædestinavit, ut fierent.

29. Nunc igitur, Domine, dispice in minas eorum, & da servis tuis, ut cum omni libertate loquantur sermonem tuum.

30. Manu tuâ à te extensâ ad sanandum, signísque, & prodigiis editis per nomen sancti Filii tui Jesu.

31. Quum autem precati essent, concussus est locus,in quo erant congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & loquuti sunt sermonem Dei cum libertate.

32. Multitudinis autem eorum, qui crediderant, erat cor, & anima una: nec quisquam aliquid eorum, quæ habebat, suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia.

33. Et Apostoli magnâ vi reddebant testimonium resurrectionis Domini Jesu: & gratia magna erat super eos omnes:

34. Nullus enim erát egenus inter eos, quotquot erant enim possessores agrorum, aut domorum, vendentes adferebant pretia eorum,quæ vendita fuerant:

35. Et deponebant ad pedes Apostolorum: distribuebatur autem *hoc* singulis, prout cuique opus erat.

36. Joseph ergo, qui cognominatus est Barnabas ab Apostolis (quod est,si interpreteris, filius consolationis) Levita, Cyprius genere.

37. Quum haberet agrum, vendidit *eum*, & attulit pecuniam, deposuitque ad pedes Apostolorum.

CAPUT V.

Ananiæ cum uxore historia. Apostoli capti, denuò sistuntur Concilio, & Gamalielis consilio morti eximuntur, cæduntur tamen,& gaudent.

VIr autem quidam, nomine Ananias,cum Sapphira uxore sua vendidit possessionem:

2. Et intervertit *aliquid* ex pretio,consciâ etiam uxore suâ: allatámque partem aliquam,ad pedes Apostolorum deposuit.

3. Dixit autem Petrus: Anania, cur implevit Satanas cor tuum, ut mentireris *in* Spiritum sanctum,& interverteres ex pretio istius prædii?

4. Nónne, si servâsses,manebat tibi,& venundatum in tua erat potestate? quid *erat*, cur induceres in animum rem istam? non es mentitus hominibus,sed Deo.

5. Audiens autem Ananias hos sermones, cecidit, & exanimatus est. Et exstitit metus magnus super omnes audientes ista.

6. Surgentes verò juvenes, subtraxerunt eum,elatúmque sepelierunt.

7. Intercessit autem fermè horarum trium intervallum, quum uxor quoque ipsius, nesciens, quod factum fuerat, ingressa est.

8. Dixit autem ei Petrus: Dic mihi, num tanti prædium vendidistis? Ipsa verò dixit; Etiam, tanti.

9. Petrus autem dixit ei: Quid *est*,cur convenerit inter vos,ut tentaretis Spiritum Domini? ecce, pedes eorum, qui sepelierunt virum tuum, ad ostium *adsunt*, & efferent te.

10. Illico verò cecidit ad pedes ejus,& exanimata est: ingressi autem juvenes,invenerunt eam mortuam, & elatam sepelierunt juxta virum suum.

11. Et obortus est metus magnus toti Ecclesiæ,& omnibus,qui hæc audiebant.

12. Per manus autem Apostolorum edebantur signa, & prodigia multa in populo: & erant concorditer omnes in porticu Solomonis.

13. Reliquorum autem nemo audebat ipsis adhærere: sed magnificabat eos populus.

14. Imò verò adjiciebantur, qui crederent Domino,multitudo *videlicet* virorum simul, ac mulierum.

15. Adeò ut in plateas efferrent infirmos, & ponerent in lectis, ac grabbatis; ut venientis Petri vel umbra inumbraret aliquem eorum.

16. Conveniebat autem etiam vulgus vicinarum urbium Hierosolymam, adferentes infirmos,ac vexatos à spiritibus impuris: qui sanabantur omnes.

17. Consurgens autem pontifex maximus, & omnes, qui cum eo erant, quæ est hæresis Sadducæorum, repleti sunt invidiâ.

18. Et injecerunt manus in Apostolos, posuerúntque eos in custodia publica.

19. Sed Angelus Domini per noctem aperuit fores carceris, eductisque illis, dixit:

20. Ite, & *vos* sistentes loquimini populo in templo omnia verba vitæ hujus.

21. *Illi* verò, quum *hæc* audissent, introierunt sub diluculum in templum, & docebant. Adveniens autem pontifex maximus, & qui cum eo erant, convocârunt concilium, & universum senatum filiorum Jisraëlis, miseruntque in carcerem, ut illi adducerentur.

22. Quum autem venissent ministri, non invenerunt eos in carcere: *quod* reversi, annunciaverunt.

23. Dicentes; Carcerem quidem invenimus clausum quàm tutissimè, & custodes extrà stantes ante fores: quum aperuissemus autem, neminem intus invenimus.

24. Ut verò audierunt hos sermones, & pontifex, & præfectus templo, & primarii Sacerdotes, hæsitabant super eis, quonam hoc evasurum esset.

25. Adveniens autem quidam, nunciabat eis,Ecce,viri,quos posueratis in carcere,stant in templo, & docent populum.

26. Tunc præfectus abiens cum ministris, adduxit eos, non *tamen* per vim (metuebant enim populum, ne lapidarentur.)

27. Adductos igitur eos statuerunt in concilio: & interrogavit eos pontifex maximus;

28. Dicens; Nonne etiam atque etiam demandavimus vobis, ne doceretis nomine isto? & ecce, replevistis Hierosolymam doctrinâ vestrâ, & vultis in nos inducere sanguinem hominis istius.

29. Respondens autem Petrus,& Apostoli dixerunt; Obedire oportet Deo potiùs, quàm hominibus.

30. Deus ille Patrum nostrorum suscitavit Jesum, quem vos interfecistis suspensum in ligno.

31. Hunc, *inquam*, Deus dexterâ suâ sursum sublatum *constituit* principem, ac servatorem,ut det resipiscentiam Jisraëli,& remissionem peccatorum.

32. Et nos sumus ei testes horum,quæ dicimus: atque etiam Spiritus ille sanctus, quem dedit Deus iis, qui dicto sunt audientes ipsi.

33. At illi *his* auditis frendebant,& consultabant de iis interficiendis.

34. Surgens autem in concilio quidam Pharisæus, nomine Gamaliel,Legis doctor, quem totus populus in pretio habebat, jussit, ut paulisper abducerent foras Apostolos.

35. Et dixit illis: Viri Jisraëlitæ,attendite animum vobis ipsis, quod ad istos homines *attinet*,quid facturi sitis.

36. Nam ante hæc tempora exortus est Theudas,dicens,se aliquem esse: cui agglutinatus est numerus virorum circiter quadringentorum: qui interemtus est,& omnes,qui assensi sunt ei, dissoluti sunt, & ad nihilum redacti;

37. Post hunc exortus est Judas ille Galilæus,temporibus descriptionis,& avertit populum multum post se: periit & ille, & omnes,qui assensi fuerant ei,dispersi sunt.

38. Nunc itaque dico vobis, abscedite ab hominibus istis, & missos ipsos facite: quoniam, si est ex hominibus consilium hoc,sive opus istud,dissolvetur:

39. Sin ex Deo est, non potestis illud dissolvere,*& videte* ne etiam cum Deo pugnare comperiamini.

40. Assensi sunt autem ei: & quum advocâssent Apostolos, cæsis mandârunt, ne loquerentur in nomine Jesu: & dimiserunt eos.

41. Ipsi ergo gaudentes profecti sunt à conspectu concilii, quòd digni habiti essent, qui pro nomine Jesu contumeliâ afficerentur.

42. Et quotidie in templo,& domatim non cessabant docere, & evangelizare Jesum Christum.

CAPUT VI.

Septem Diaconi eliguntur: ex quibus Stephanus capitur, & accusatur.

CÆterùm per eos dies, quum multiplicarentur discipuli,ortum est murmur Græcorum adversùs Hebræos, quòd ipsorum viduæ despicerentur in ministerio quotidiano.

2. Itaque duodecim illi,advocatâ multitudine discipulorum, dixerunt: Non est æquum,nos derelicto sermone Dei, ministrare mensis.

3. Deligite ergo, ô fratres, ex vobis viros septem, testimonio ornatos, plenos Spiritu sancto, & sapientiâ, quos huic usui præficiamus.

4. Nos verò in precibus, & administratione Sermonis perdurabimus.

5. Placuit autem hic sermo toti præsenti multitudini: & elegerunt Stephanum, virum plenum fide, ac Spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum,& Nicanorem,& Timonem, & Parmenan,& Nicolaum,proselytum Antiochensem:

6. Quos statuerunt in conspectu Apostolorum: qui precati, imposuerunt eis manus.

7. Itaque sermo Dei crescebat, & valde multiplicabatur numerus discipulorum Hierosolymis: multaque turba Sacerdotum auscultabat fidei.

8. Stephanus verò plenus fide, ac potentiâ edebat prodigia, & signa magna in populo.

9. Exorti sunt autem è synagoga,quæ dicitur Libertinorum, quidam, & Cyrenæorum,& Alexandrinorum, & eorum, qui sunt ex Cilicia & Asia, altercantes cum Stephano.

10. Sed nequiverunt obsistere sapientiæ,& spiritui,per quem loquebatur.

11. Tunc subjecerunt quosdam, qui dicerent se audivisse eum loquentem verba blasphema in Mosen,& Deum.

12. Commoveruntque plebem,& seniores, & Scribas: & eum adorti, correptum adduxerunt in concilium,

13. Stiteruntque falsos testes, qui dicerent: Homo iste non cessat loqui verba blasphema adversùs locum hunc sanctum, & Legem.

14. Audivimus enim eum, quum diceret, Jesum illum Nazaræum destructurum hunc locum, & mutaturum ritus, quos tradidit nobis Moses.

15. Tunc intentis in eum oculis omnes,qui sedebant in concilio, viderunt faciem ejus, quasi faciem Angeli.

CAPUT VII.

Concio Stephani apologetica, explicans nucleum Pentateuchi: ejúsque lapidatio.

DIxit autem pontifex maximus; Num igitur hæc ità habent?

2. Ipse verò dixit: Viri fratres, & patres, audite: Deus ille gloriæ visus est patri nostro Abrahamo, quum esset in Mesopotamia, priusquam habitaret Charris:

3. Et dixit ei: Exi è terra tua, & ex cognatione tua,& veni in terram,quamcunque ostendam tibi.

4. Tunc exiit è terra Chaldæorum,& habitavit Charris,& illinc, postquam pater ejus mortuus est, transtulit eum *Deus* in terram hanc,in qua nunc vos habitatis.

5. Nec dedit ei hæreditatem in ea,ne vestigium quidem pedis, quàmvis pollicitus esset se illam daturum ei obtinendam,& semini ejus post eum; quum non haberet prolem.

6. Lo-

6. Loquutus autem est ità Deus, Erit, *inquit*, semen tuum inquilinum in terra aliena, ubi servituti subjicietur, & malè accipietur annis quadringentis.

7. Sed gentem, cui servierint, puniam ego, dicit Deus: & post hæc exibunt, & *ipsi* colent me in loco isto.

8. Dedítque ei pactum Circumcisionis: & ità *Abrahamus* genuit Isaacum, & circumcidit eum die octavo: Isaacus autem *genuit* Jacobum, & Jacobus duodecim illos patriarchas.

9. Patriarchæ verò invidiâ moti, Josephum vendiderunt *abducendum* in Ægyptum: sed erat Deus cum eo.

10. Et eruit eum ex omnibus ipsius afflictionibus, dedítque ei gratiam, & sapientiam coram Pharaone, Rege Ægypti, qui constituit eum ductorem Ægypto, & toti domui suæ.

11. Venit autem fames in universam terram Ægypti, & Chanaan, & afflictio magna: & non inveniebant cibos patres nostri.

12. Quum audivisset autem Jacobus esse triticum in Ægypto, misit patres nostros primùm.

13. Et in secundâ *profectione* agnitus est Josephus à fratribus suis, & innotuit Pharaoni genus Josephi.

14. Missis autem *nunciis* Josephus accersivit patrem suum Jacobum, omnémque cognationem suam, capitum septuaginta quinque.

15. Descendit ergo Jacobus in Ægyptum, obiítque ipse, & patres nostri.

16. Et translati sunt Sichemam, & positi in monumento, quod emerat Abrahamus pretio argenti à filiis Emmoris *patris* Sichemi.

17. Quum autem appropinquaret tempus promissionis, quam Deus jurârat Abrahamo, crevit populus, & multiplicatus est in Ægypto.

18. Usque quò exortus est alius Rex, qui non noverat Josephum.

19. Hic adversùs genus nostrum ingeniosus, malè accepit patres nostros, *adeò* ut exponerent infantes suos, ne sobolescerent.

20. Quo tempore natus est Moses, qui fuit divinitus venustus, & nutritus fuit tres menses in domo patris sui.

21. Expositum autem illum sustulit filia Pharaonis, & nutrivit eum sibi pro filio.

22. Et eruditus fuit Moses omni sapientiâ Ægyptiorum: erátque potens dictis, & factis.

23. Ut verò expletum est ei quadraginta annorum tempus, venit ei in mentem invisere fratres suos, filios Jisraëlis.

24. Et quum vidisset quendam *ex iis* affici injuriâ, tutatus est *eum*, percusso Ægyptio, & laborantem illum vindicavit.

25. Existimabat autem fratres suos intelligere, Deum per manum ipsius dare ipsis salutem: at illi non intellexerunt.

26. Subsequente verò die visus est ipsis pugnantibus, & compulit eos in pacem, dicens; Viri, fratres estis vos: cur alii alios injuriâ afficitis?

27. Is autem, qui injuriâ afficiebat proximum, repulit eum, dicens; Quis te nobis constituit principem, & judicem?

28. Num tu me vis interimere, quemadmodum interemisti heri Ægyptium illum?

29. Ad hunc autem sermonem Moses fugit, & factus est advena in regione Madian, ubi genuit duos filios.

30. Expletis verò annis quadraginta visus est ei in deserto montis Sina Angelus Domini, in flammeo igne rubi.

31. Moses autem ut *hoc* conspexit, admiratus est visum: & quum accederet ad *hoc* considerandum, exstitit ad eum vox Domini, *dicentis*:

32. Ego *sum* Deus ille patrum tuorum, Deus Abrahami, & Deus Isaaci, & Deus Jacobi. Tremefactus autem Moses, non audebat *illud* considerare.

33. Dixit autem ei Dominus: Solve soleas pedum tuorum: locus enim, in quo stas, terra sancta est.

34. Vidi, vidi vexationem populi mei, qui *est* in Ægypto, & suspiria ipsorum audivi, & descendi, ut eruam eos: nunc ergo adesdum, mittam te in Ægyptum.

35. Hunc *ergo* Mosen, quem abnegaverant, dicentes: Quis te constituit principem & judicem? hunc, *inquam*, Deus misit principem, & liberatorem *futurum*, ductu Angeli, qui visus fuerat ei in rubo.

36. Hic eduxit illos editis prodigiis, & signis in regione Ægypti, & in rubro mari, & in deserto, annis quadraginta.

37. Hic est Moses ille, qui dixit filiis Jisraëlis: Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester è fratribus vestris sicut me: ipsum audietis.

38. Hic ille est, qui conveniente *populo* in deserto, fuit cum Angelo, ipsum alloquente in monte Sina, & cum patribus nostris, quíque excepit viva eloquia, quæ nobis traderet.

39. Cui noluerunt auscultare patres nostri, sed repulerunt *eum*, & aversi sunt cordibus suis in Ægyptum:

40. Dicentes Aharoni: Fac nobis Deos, qui præeant nobis, Mosi enim isti, qui eduxit nos ex regione Ægypti, nescimus: quid contigerit.

41. Et vitulum fecerunt per illos dies, obtuleruntque sacrificium idolo, & oblectârunt sese operibus manuum suarum.

42. Vertit autem *sese* Deus, & tradidit eos ad colendum exercitum cœli: sicut scriptum est in libro prophetarum: Num victimas, & oblationes obtulistis mihi annis quadraginta in deserto, domus Jisraël?

43. Imò bajulâstis tabernaculum Molochi, & sidus Dei vestri Remphanis, quas figuras fecistis, ut eas adoraretis: itaque transferam vos ad Babylonis fines.

44. Tabernaculum testimonii fuit patribus nostris in deserto, prout edixerat is, qui dixerat Mosi, ut faceret illud secundùm exemplar, quod viderat.

45. Quod etiam exceptum introduxerunt patres nostri cum Jesu in ipsa occupatione Gentium, quas expulit Deus à conspectu patrum nostrorum, usque ad dies Davidis.

46. Qui invenit gratiam in conspectu Dei, petiítque, ut nancisceretur tabernaculum Dei Jacobi.

47. Solomon autem ædificavit ei ædem.

48. Sed excelsissimus ille in manufactis tem-

templis non habitat, ſicut propheta dicit.

49. Cœlum mihi thronus eſt, terra autem ſcabellum pedum meorum. Quam ædem ædificabitis mihi, dicit Dominus, aut quis eſt locus requietis meæ?

50. Nonne manus mea fecit hæc omnia?

51. Duri cervice, & incircumciſi corde, & auribus, vos ſemper Spiritui illi ſancto obnitimini: quales *fuerunt* patres veſtri, tales & vos *eſtis*.

52. Quem prophetarum non ſunt perſequuti patres veſtri? trucidârunt, *inquam*, eos, qui prænunciârunt adventum juſti illius, cujus nunc vos proditores, & interfectores facti eſtis.

53. Qui accepiſtis legem per diſpoſitionem Angelorum, & non obſervâſtis.

54. Audientes autem hæc, findebantur cordibus ſuis, & ſtridebant dentibus in eum.

55. Quum autem eſſet plenus Spiritu ſancto, intentis in cœlum oculis vidit gloriam Dei, & Jeſum adſtantem ad dexteram Dei.

56. Et ait: Ecce, conſpicio cœlos apertos, & filium illum hominis adſtantem ad dexteram Dei.

57. Exclamantes autem *illi* voce magnâ, continuerunt aures ſuas, & irruerunt concorditer in eum.

58. Et ejectum eum extra urbem, lapidârunt: teſtes autem depoſuerunt pallia ſua ad pedes adoleſcentis, qui vocabatur Saulus.

59. Lapidârunt igitur Stephanum invocantem, & dicentem: Domine Jeſu, recipe ſpiritum meum.

60. Poſitis autem genubus, clamavit voce magnâ, Domine, ne ſtatuas eis hoc peccatum. Et quum hoc dixiſſet, obdormivit.

CAPUT VIII.

Saulus Eccleſiam perſequitur: Samaria Dei verbum recipit: Philippus Simonem Magum, & Æthiopem eunuchum baptizat.

SAulus autem ultrò conſenſerat ipſius cædi. Orta eſt verò illo die perſequutio magna adversùs Eccleſiam, quæ erat Hieroſolymis: & omnes diſperſi ſunt per regiones Judææ, & Samariæ, præter Apoſtolos.

2. Extulerunt autem unà Stephanum viri religioſi, & plangorem magnum ediderunt ſuper eo.

3. Saulus verò vaſtabat Eccleſiam, iens domatim, & tractos viros, ac mulieres tradebat in cuſtodiam *conjiciendos*.

4. At qui diſperſi fuerant, peragrabant *regionem* evangelizantes ſermonem *Dei*.

5. Philippus verò, quum deveniſſet in urbem Samariæ, prædicabat eis Chriſtum.

6. Attendebat autem turba concorditer iis, quæ à Philippo dicebantur, audiendo, & cernendo ſigna, quæ edebat.

7. Spiritus enim impuri ex multis, qui *eis* tenebantur, exibant, vociferantes voce magnâ: multique paralytici, & claudi ſanati ſunt.

8. Et gaudium magnum exſtitit in illa urbe.

9. Vir autem quidam, nomine Simon, antea in urbe illa exercuerat artem magicam, & gentem Samariæ obſtupefecerat, dicens ſe eſſe quempiam magnum.

10. Cui attendebant omnes à minimo uſque ad maximum, dicentes; Iſte eſt potentia illa Dei magna.

11. Attendebant autem ei propterea, quòd à multo tempore magicis artibus eos dementârat.

12. Quum verò credidiſſent Philippo evangelizanti, quæ ad regnum Dei, & nomen Jeſu Chriſti *pertinent*, baptizabantur tum viri, tum mulieres.

13. Simon verò & ipſe credidit: & baptizatus perdurabat apud Philippum: & conſpiciens ſigna, & virtutes magnas edi, obſtupeſiebat.

14. Quum autem audiſſent Apoſtoli, qui erant Hieroſolymis, Samariam recepiſſe ſermonem Dei, miſerunt ad eos Petrum, ac Johannem.

15. Qui, quum deſcendiſſent, orârunt pro eis, ut acciperent Spiritum ſanctum.

16. (Nondum enim in quemquam illorum illapſus fuerat, ſed baptizati tantùm fuerant in nomen Jeſu.)

17. Deinde impoſuerunt eis manus, & receperunt *illi* Spiritum ſanctum.

18. Quum autem conſpexiſſet Simon per impoſitionem manuum Apoſtolorum dari Spiritum ſanctum, obtulit eis pecunias.

19. Dicens; Date etiam mihi poteſtatem iſtam, ut cuicunque impoſuero manus, recipiat Spiritum ſanctum.

20. Petrus autem dixit ei: Pecunia tua tecum pereat, quòd donum Dei exiſtimâris pecuniis acquiri.

21. Non eſt tibi pars, neque ſors in hoc negotio: cor enim tuum non eſt rectum in Dei conſpectu.

22. Reſipiſce igitur ab iſta malitia tua, & deprecare Deum, ſi fortè remittetur tibi machinatio cordis tui.

23. Video enim te in felle amariſſimo, & connexu injuſtitiæ poſitum.

24. Reſpondens autem Simon, dixit: Deprecamini vos pro me apud Dominum, ne quid ſuperveniat mihi *iſtorum*, quæ dixiſtis.

25. Illi igitur atteſtati ſermonem Dei, reverſi ſunt Hieroſolymam, & multis vicis Samaritanorum evangelizârunt.

26. Angelus autem Domini loquutus eſt Philippo, dicens: Surge, & vade meridiem versùs, ad viam, quæ Hieroſolymis deſcendit Gazam: & quæ eſt deſerta.

27. Is igitur ſurgens, profectus eſt: & ecce quidam Æthiops eunuchus, dynaſtes Candaces, Reginæ Æthiopum: qui præerat univerſæ illius gazæ, venerat Hieroſolymam adoraturus:

28. Et revertebatur, ſedens in curru ſuo, legebatque Eſajam prophetam.

29. Dixit autem Spiritus Philippo: Accede, & proximè adhæreto currui iſti.

30. Accurrens igitur Philippus, audivit eum legentem Eſaiam prophetam, & dixit: Nempe intelligis, quæ legis?

31. At ille ait: Quînam enim poſſim, niſi mihi quiſpiam dux viæ fuerit? Et precatus eſt Philippum, ut aſcenderet, ſederetque ſecum.

32. Locus autem ſcripturæ, quem legebat, hic erat, ut bovis ad mactationem ductus eſt: & ut agnus coram ſuo tonſore mutus, ita non aperuit os ſuum.

33. In

33. In ipsius depressione judicium ejus sublatum est: seculum autem ejus quis enarrabit? quoniam tollitur è terra vita ejus.

34. Respondens autem eunuchus Philippo, dixit: Oro te, de quo dicit istud propheta? de se ipso, an de alio quopiam?

35. Tum Philippus aperuit os suum, & exorsus ab hac scriptura, evangelizavit ei Jesum.

36. Quum verò pergerent in viam, venerunt ad quandam aquam: tum ait ei eunuchus: En aquam: quid prohibet me baptizari?

37. Dixit verò Philippus: Si credis ex toto corde, licet. Respondens autem *ille* dixit: Credo Jesum Christum esse Filium illum Dei.

38. Jussítque sisti currum: ac descenderunt ambo in illam aquam Philippus simul, & eunuchus: & *ille* baptizavit eum.

39. Quum autem ascendissent ex aqua: Spiritus Domini rapuit Philippum, nec amplius vidit eum eunuchus. Perrexit igitur in via sua gaudens.

40. Philippus autem inventus est Azoti: & peragrans *regionem*, evangelizavit omnibus urbibus, usque dum veniret Cæsaream.

CAPUT IX.

Sauli conversio, baptizatio, & evasio è Damasco. Sanatio Æneæ paralytici, & Tabithæ defunctæ per Petrum resuscitatio.

SAulus autem adhuc spirans minas, ac cædem adversùs discipulos Domini, adiit Pontificem maximum.

2. Et petiit ab eo epistolas *perferendas* Damascum ad synagogas: ut si quos invenisset hujus sectæ, tum viros, tum mulieres, vinctos abduceret Hierosolymam.

3. Quum autem iter faceret, factum est, ut appropinquaret Damasco: Et repentè circumfudit eum ut fulgur lux è cœlo.

4. Et quum cecidisset in terram, audivit vocem, dicentem sibi: Saul, Saul, quid me persequeris?

5. Dixit autem, Quis es Domine? Dominus autem dixit, Ego sum Jesus, quem tu persequeris, durum *fuerit* tibi contra stimulos calcitrare.

6. *Saul verò* tremens, & pavens dixit; Domine, quid me vis facere? Tum Dominus ad eum. Surge, & ingredere urbem, & dicetur tibi, quid te oporteat facere.

7. Viri autem illi, qui cum Saulo iter faciebant, constiterunt muti, audientes quidem *ejus* vocem, neminem autem conspicientes.

8. Surrexit autem Saulus è terra, apertísque oculis suis, neminem videbat: manu verò ductum eum introduxerunt Damascum.

9. Fuitque tribus diebus, non videns, & non edit, neque bibit.

10. Erat autem quidam discipulus Damasci, nomine Ananias, ad quem dixit per visionem Dominus: Anania. Et ille ait: Ecce ego *adsum* Domine.

11. Tum Dominus ad eum, Surge, & proficiscere in vicum, qui vocatur rectus, & quære in domo Judæ, Saulum *quendam* nomine, Tarsensem, ecce enim orat.

12. Et vidit per visionem virum Ananiam nomine, introëuntem, & imponentem sibi manum, ut visum reciperet.

13. Respondit autem Ananias, Domine, audivi ex multis de viro isto, quot malis affecerit sanctos tuos Hierosolymis.

14. Quin etiam hoc loco habet potestatem à principibus sacerdotum, vinciendi omnes, qui invocant nomen tuum.

15. Dixit autem ad eum Dominus, Proficiscere: nam instrumentum electum est mihi iste, ut portet nomen meum in conspectum Gentium, & Regum, & filiorum Jisraëlis.

16. Ego enim ei præmonstrabo, quàm multa oporteat ipsum pro nomine meo pati.

17. Abiit igitur Ananias, & introivit domum illam, & impositis ipsi manibus dixit: Saul frater, Dominus misit me, (Jesus, *inquam*, qui visus est tibi in via, quâ veniebas) ut visum recipias, & implearis Spiritu sancto.

18. Statim autem deciderunt ab oculis ejus quasi squamæ, & visum recepit illico: ac surgens baptizatus est.

19. Quumque cepisset cibum, corroboratus est. Fuit autem Saulus cum discipulis, qui erant Damasci, per dies aliquot.

20. Et statim in synagogis prædicavit Christum, *nempe* eum esse Filium illum Dei.

21. Obstupescebant autem omnes, qui eum audiebant, & dicebant: Nonne hic est, qui perdidit Hierosolymis eos, qui invocabant nomen istud: & huic idcirco venit, ut vinctos eos adduceret ad primarios sacerdotes?

22. Saulus autem magis sese corroborabat, & confundebat Judæos, qui habitabant Damasci, collatis testimoniis demonstrans eum esse Christum illum.

23. Expletis autem multis diebus, ceperunt simul Judæi consilium illum interimendi.

24. Sed intellectæ sunt Saulo insidiæ eorum: observabant autem portas die, ac nocte, ut eum interimerent.

25. Acceptum igitur eum discipuli nocte, per murum demiserunt fune submissum in sporta.

26. Quum verò Saulus advenisset Hierosolymam, tentabat se propiùs adjungere discipulis: sed omnes metuebant eum, non credentes eum esse discipulum.

27. Barnabas autem acceptum eum duxit ad Apostolos, & narravit eis, quomodo in via vidisset Dominum, & quod loquutus esset ei, & quomodo Damasci liberè loquutus esset in nomine Jesu.

28. Versabatur ergo cum eis Hierosolymis.

29. Et liberè in nomine Domini Jesu loquebatur, & disceptabat adversùs Græcos: illi verò conabantur eum interimere.

30. Quòd, quum cognovissent fratres, deduxerunt eum Cæsaream, & emiserunt Tarsum.

31. Ecclesiæ igitur per totam Judæam, & Galilæam, & Samariam habentes pacem, ædificabantur: & pergentes *in* timore Domini, & consolatione sancti Spiritus, multiplicabantur.

32. Factum est autem, ut Petrus per omnes per-

pertransiens, deveniret etiam ad Sanctos, qui habitabant Lyddæ.

33. Reperit autem illic quendam, nomine Æneam, ab annis jam octo decumbentem in grabbato, qui erat paralyticus.

34. Et dixit ei Petrus, Ænea, sanat te Jesus Christus: surge, & sterne tibi ipsi. *Is* autem statim surrexit.

35. Et viderunt eum omnes, qui incolebant Lyddam, & Sarona, qui converterunt *se* ad Dominum.

36. Joppæ verò fuit quædam discipula, nomine Tabitha, quæ, si interpreteris, dicitur Caprea. Hæc erat dives operum bonorum, & eleemosynarum, quas præstabat.

37. Factum est autem per illos dies, ut illa ex infirmitate moreretur: quam, quum lavissent, posuerunt in cœnaculo.

38. Quum autem Lydda esset propè Joppen, discipuli, audientes Petrum illic esse, duos viros miserunt ad eum, rogantes, ne cunctaretur usque ad ipsos transire.

39. Exsurgens igitur Petrus, venit cum eis: quem, quum advenisset, adduxerunt in cœnaculum: & adstiterunt ei omnes viduæ, flentes, & ostendentes tunicas & vestimenta, quæ Dorcas faciebat, quum unà cum ipsis esset.

40. Ejectis autem omnibus foras, Petrus positis genibus oravit: & conversus ad corpus, dixit, Tabitha, surge. Illa verò aperuit oculos suos: & viso Petro resedit.

41. Datâ autem ei manu, *Petrus* erexit eam: & vocatis sanctis, ac viduis eam vivam repræsentavit.

42. Id autem innotuit per totam Joppen, & multi crediderunt in Dominum.

43. Factúmque est, ut dies multos maneret *Petrus* Joppæ, apud Simonem quendam coriarium.

CAPUT X.

Cornelius Angeli monitu Petrum accersit, & Petrus Dei jussu adit Cornelium, illoque ei concionante, venit Spiritus Dei super eum, & suos.

POrrò quidam erat Cæsareæ, nomine Cornelius, centurio ex legione, quæ vocatur Italica.

2. Pius, ac timens Deum, cum tota domo sua, & præstans eleemosynas multas populo,

3. Qui, quum assiduè precaretur Deum, vidit per visionem manifestè, quasi horâ diei nonâ, Angelum Dei introëuntem, & dicentem ipsi: Corneli.

4. At ille intentis oculis in eum; & expavefactus, dixit: Quid est Domine? Dixit autem ei: Preces tuæ, & eleemosynæ tuæ ascenderunt in memoriam, in Dei conspectu.

5. Nunc igitur mitte aliquos Joppen, & accerse Simonem, qui cognominatur Petrus.

6. Is diversatur apud Simonem quendam coriarium, cui est domus apud mare: is dicet tibi, quid te oporteat facere.

7. Ut autem discessit Angelus, qui loquebatur Cornelio, vocavit duos ex famulis suis, & militem pium ex iis, qui cum ipso erant assidui:

8. Et quum eis exposuisset omnia, misit eos Joppen.

9. Postridie verò illis iter facientibus, & appropinquantibus urbi, ascendit Petrus in solarium, ut oraret, circa horam sextam.

10. Factum est autem, ut valde esuriret, voluítque capere cibum. Parantibus igitur illis *cibum*, incidit in eum mentis excessus.

11. Conspexítque cœlum apertum, ac descendens ad se vas quoddam, ut linteum magnum, quatuor extremis devinctum, quod demittebatur in terram:

12. In quo erant quævis quadrupedia terræ, & feræ, & reptilia, & volucres cœli.

13. Et exstitit vox ad eum: Surge Petre, macta, & ede.

14. Ait autem Petrus: nequaquam Domine: nunquam enim edi quicquam pollutum, vel impurum.

15. Tum vox rursus ad eum secundò: Quæ Deus purificavit, tu ne polluito.

16. Hoc autem factum est ter: & rursum receptum est vas in cœlum.

17. Quum autem apud se Petrus hæsitaret, *cogitans* quidnam esset visum illud, quod viderat, tum ecce, viri, qui missi fuerant à Cornelio, percontati de domo Simonis, supervenerunt ad vestibulum.

18. Et evocato *quopiam*, percontati sunt, an Simon, qui cognominaretur Petrus, illic diversaretur.

19. Petro verò cogitante de visione, dixit ei Spiritus: Ecce, tres viri quærunt te.

20. Surgens itaque, descende, & nihil addubitans, proficiscere cum eis: nam ego eos misi.

21. Descendens ergo Petrus ad viros illos, qui ad ipsum missi fuerant à Cornelio, dixit; Ecce, ego *is* sum, quem quæritis: quæ causa est, propter quam adestis?

22. Ipsi verò dixerunt: Cornelius centurio, vir justus, & timens Deum, & ornatus testimonio totius gentis Judæorum, divinitus admonitus est ab Angelo sancto, ut accerseret te domum suam, & abs te quædam audiret.

23. Intrò vocatos igitur eos accepit hospitio. Postridie verò Petrus abiit cum eis, & quidam ex fratribus Joppensibus comitati sunt eum.

24. Et alterò pòst die introierunt Cæsaream. Cornelius autem exspectabat eos, convocatis cognatis suis, & necessariis amicis.

25. Ut autem factum est, ut introiret Petrus, occurrens ei Cornelius, & accidens ad ejus pedes, adoravit.

26. Petrus verò erexit eum, dicens; Surge, & ego ipse homo sum.

27. Et colloquens cum eo, ingressus est, invenítque multos, qui convenerant:

28. Dixítque eis: Vos scitis Judæo nefas esse propiùs adjungere se, aut accedere ad alienigenam: Sed mihi ostendit Deus, ne quem pollutum, vel impurum hominem dicerem.

29. Quapropter etiam nihil obloquutus, veni accersitus. Percontor igitur, quâ ratione me accersiveritis.

30. Tunc Cornelius ait: Nudius quartus usque ad hanc horam eram jejunus, & horâ nonâ orabam domi meæ: & ecce, quidam stetit ob oculos meos, veste splendidâ.

31. Dixítque: Corneli, exauditæ sunt preces tuæ, & eleemosynæ tuæ in memoriam venerunt in conspectu Dei.

32. Mitte ergo Joppen, & accerse Simonem, qui cognominatur Petrus; hic diversatur in ædibus Simonis coriarii apud mare: qui quum advenerit, loquetur tibi.

33. Eodem igitur *momento* misi ad te: & tu benefecisti, qui adveneris. Nunc ergo omnes nos in conspectu Dei adsumus, ut audiamus omnia, quæ tibi imperata sunt à Deo.

34. Petrus autem ore aperto dixit: Verè deprehendo Deum non respicere ad personam:

35. Sed in quavis gente acceptum ei esse quemvis, qui eum timeat, & operam det justitiæ.

36. Quem sermonem significavit filiis Jisraëlis, evangelizans pacem per Jesum Christum, qui est omnium Dominus.

37. Vos nôstis, quod gestum est in tota Judæa, initio facto à Galilæa, post baptisma, quod prædicavit Johannes:

38. Ut Jesum illum à Nazaretha unxerit Deus Spiritu sancto, & potentiâ, qui obambulavit beneficiis afficiens, & sanans omnes sub diaboli potestatem redactos, quoniam Deus erat cum eo.

39 Et nos sumus testes omnium, quæ & in regione Judæorum, & Hierosolymis fecit, quem interemerunt suspensum in ligno.

40. Hunc *autem* Deus suscitavit tertio die, fecítque, ut is conspicuus fieret:

41. Non toti populo, sed testibus, quos ipse priùs designaverat, *nimirum* nobis, qui comedimus, ac bibimus unà cum eo, posteaquam resurrexit à mortuis.

42. Mandavit autem nobis, ut prædicemus populo, & cum testificatione denunciemus eum esse, qui definitus sit à Deo judex vivorum, ac mortuorum.

43. Huic etiam omnes Prophetæ testimonium dant, remissionem peccatorum accepturum per nomen ejus quemvis, qui crediderit in eum.

44. Adhuc loquente Petro verba ista, illapsus est Spiritus sanctus in omnes, qui audiebant hunc sermonem.

45. Et fideles, qui *erant* ex circumcisione, & venerant cum Petro, obstupuerunt, quòd etiam in Gentes effusum esset donum Spiritûs sancti:

46. Audiebant enim eos loquentes linguis, ac magnificantes Deum. Tunc respondit Petrus:

47. Num quis aquam prohibere potest, quò minùs *videlicet* baptizentur isti, qui Spiritum sanctum acceperunt sicut & nos?

48. Et præcepit eos baptizari in nomen Domini. Tunc rogaverunt eum, ut *ibi* permaneret ad dies aliquot.

CAPUT XI.

Apologia Petri. Nomenclatura Christianorum. Agabi prophetia.

AUdierunt autem Apostoli, & fratres, qui erant in Judæa, Gentes etiam recepisse sermonem Dei.

2. Quum igitur ascendisset Petrus Hierosolymam, disceptârunt adversùs eum, qui *erant* ex circumcisione.

3. Dicentes: Ad viros præputium habentes introîsti, & unà edisti cum eis.

4. Exorsus autem Petrus, *omnia* exposuit eis ordine, dicens;

5. Ego eram in civitate Joppe, orans: & visum in mentis excessu vidi, *nempe* descendens vas quoddam, ceu linteum magnum, quod quatuor extremis demittebatur è cœlo, & ad me usque venit.

6. In quod quum intendissem oculos, consideravi, & vidi quadrupedia terræ, & feras, & reptilia, & volucres cœli.

7. Audivi autem vocem, dicentem mihi: Surge Petre, macta, & ede.

8. Dixi verò, nequaquam Domine: nam nihil commune, aut impurum unquam introivit in os meum.

9. Respondit autem mihi vox secundò è cœlo: Quæ Deus purificavit, tu ne polluito.

10. Idque ter factum est, & rursus omnia sursum retracta sunt in cœlum.

11. Tum ecce, eodem momento tres viri supervenerunt in ædes, in quibus eram, Cæsareâ missi ad me.

12. Dixit verò mihi spiritus, ut irem cum eis, nihil addubitans. Venerunt autem mecum etiam sex isti fratres, & ingressi sumus domum viri illius.

13. Qui annunciavit nobis, quomodo vidisset Angelum domi suæ, qui adstitisset, ac dixisset ipsi: Mitte aliquos Joppen, & accerse Simonem, qui cognominatur Petrus:

14. Qui tibi ea dicturus est, per quæ tu serveris, & tota domus tua.

15. Quum autem cœpissem loqui, illapsus est Spiritus sanctus in eos, quemadmodum & in nos in principio:

16. Recordatus sum verò illius dicti Domini, quum diceret: Johannes quidem baptizavit aquâ, vos verò baptizabimini Spiritu sancto.

17. Postquam igitur par illud donum dedit eis Deus ut & nobis, quum crediderunt in Dominum Jesum Christum, quis eram ego, qui Deum possem inhibere?

18. His autem auditis quieverunt, & glorificaverunt Deum, dicentes; Nempe etiam Gentibus Deus resipiscentiam dedit ad vitam.

19. Cæterùm, qui dispersi fuerant ex afflictione ortâ ob Stephanum, transierunt usque in Phœniciam, & Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes sermonem *Dei*, nisi solis Judæis.

20. Erant autem quidam Cyprii, & Cyrenenses, qui ingressi Antiochiam, loquuti sunt Græcis, evangelizantes Dominum Jesum.

21. Fuit autem manus Domini cum eis: multúsque numerus fide ipsis habitâ conversus est ad Dominum.

22. Pervenit autem hic rumor ad aures Ecclesiæ, quæ erat Hierosolymis. Emiserunt igitur Barnabam, ut pergeret Antiochiam usque.

23. Qui, quum advenisset, & vidisset gratiam Dei, gavisus est, & hortatus est omnes, ut proposito cordis permanerent cum Domino.

24. Nam erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto, & fide: & adjuncta est multa turba Domino.

25. Abiit autem Barnabas Tarsum, ut requireret Saulum: & eum inventum duxit Antiochiam.

26. Factúmque est, ut annum totum congrega-

gregarentur in Ecclesia, docerentque turbam multam, & discipuli nominarentur primùm Antiochiæ Christiani.

27. Per id tempus autem descenderunt Hierosolymis prophetæ Antiochiam.

28. Et unus eorum surgens, nomine Agabus, significavit per Spiritum, famem magnam futuram in toto terrarum orbe: quæ etiam fuit sub Claudio Cæsare.

29. Singuli verò discipulorum, prout cuique suppetebat, decreverunt subministrationis causa mittere *aliquid* fratribus, habitantibus in Judæa.

30. Quod & fecerunt mittentes ad seniores per manum Barnabæ, & Sauli.

CAPUP XII.

Herodes Agrippa persecutor Jacobi, & Petri, perit phthiriasi.

CÆterùm per id tempus injectis Rex Herodes manibus, malè accepit nonnullos ex Ecclesia.

2. Interemit autem Jacobum, fratrem Johannis, gladio.

3. Et quum vidisset *hoc* placere Judæis, perrexit comprehendere etiam Petrum: (erant autem dies Azymorum.)

4. Quem etiam prehensum conjecit in carcerem, traditum quatuor quaternionibus militum, ut eum custodirent: volens eum post pascha producere populo.

5. Petrus igitur asservabatur in carcere: preces autem assiduæ fiebant ad Deum ab Ecclesia pro ipso.

6. Quum verò producturus esset eum Herodes, nocte illa dormiebat Petrus inter duos milites, vinctus catenis duabus, & custodes ante ostium observabant carcerem:

7. Et ecce, Angelus Domini supervenit, & lux splenduit in carcere: & pulsato latere Petri excitavit eum, dicens; Surge citò. Et exciderunt ei catenæ ex manibus.

8. Dixitque ei Angelus: Præcingere, & subliga sandalia tua. Fecit autem ità. Tum *ille* dixit ei: Amicitor pallio tuo, & sequere me.

9. Itaque egressus *Petrus*, sequebatur eum, nec sciebat verum esse, quod fiebat per Angelum, sed putabat *se* visum *aliquod* cernere.

10. Quum autem pertransivissent primam, ac secundam custodiam, venerunt ad portam ferream, quæ ducit in civitatem, quæ suâ sponte aperta est eis: & egressi, progressi sunt per vicum unum: & statim abscessit Angelus ab eo:

11. Tunc Petrus ad se reversus, dixit: Nunc verè scio Dominum emisisse Angelum suum, & eruisse me è manu Herodis, & ex omni exspectatione populi Judæorum.

12. Et *re* apud se animadversâ, venit domum Mariæ, matris Johannis, qui cognominabatur Marcus, ubi erant multi congregati, & orantes.

13. Quum pulsâsset autem Petrus ostium vestibuli, prodiit puella, ut subauscultaret, nomine Rhode,

14. Quæ agnitâ voce Petri, præ gaudio non aperuit vestibulum, sed intrò currens, annunciavit adstare Petrum ante vestibulum

15. Illi verò dixerunt ei: Insanis. Illa autem asseverabat ità se *rem* habere. At illi dicebant: Angelus ejus est.

16. Petrus verò *ibi* perseverabat pulsare: quum autem aperuissent, viderunt eum, & perculsi fuerunt.

17. *Ipse* verò manu postulato ab ipsis silentio, narravit eis, quomodo Dominus se eduxisset è carcere; dixitque: Annunciate ista Jacobo, & fratribus. Et egressus, profectus est in alium locum.

18. Orto autem die fuit tumultus non parvus inter milites, quidnam factum esset Petro.

19. Herodes verò, quum eum requisivisset, & non invenisset, quæstione de custodibus habitâ, jussit *eos* ad supplicium rapi: & quum descendisset à Judæa Cæsaream, *ibi* commoratus est.

20. Herodes autem infenso animo erat in Tyrios, & Sidonios: at illi concorditer venerunt ad eum, & persuaso Blasto, qui præerat cubiculo Regis, petebant pacem: eò quòd aleretur regio ipsorum ex Regis *agro*.

21. Statuto autem die, Herodes indutus veste regiâ, & confidens pro tribunali, concionabatur ad eos.

22. Populus verò acclamabat: Vox Dei, & non hominis.

23. Illicò verò percussit eum Angelus Domini, eò quòd non tribuisset gloriam Deo, & erosus à vermibus, exanimatus est.

24. Sermo verò Domini crescebat, ac multiplicabatur.

25. Barnabas autem, & Saulus reversi sunt Hierosolymis, expleto ministerio, simul assumto etiam Johanne, qui cognominabatur Marcus.

CAPUT XIII.

Paulus & Barnabas segregati, Christum prædicant Judæis, & Gentibus. Elymas Paulo resistens excæcatione punitur.

ERant autem Antiochiæ in Ecclesia, quæ *illic* erat, quidam prophetæ, & doctores, Barnabas & Simeon, qui vocabatur Niger, & Lucius Cyrenæus, & Manahen qui fuerat unà cum Herode tetrarchâ educatus, & Saulus.

2. Illis autem suum ministerium obeuntibus Domino, & jejunantibus, dixit Spiritus sanctus: Separate mihi Barnabam, & Saulum ad opus, ad quod eos advocavi.

3. Quum *ergo* jejunâssent; & precati, imposuissent eis manus, dimiserunt *eos*.

4. Ipsi igitur emissi à Spiritu sancto, descenderunt Seleuciam: & illinc abnavigaverunt Cyprum.

5. Quùmque pervenissent Salamina, annunciàrunt sermonem Dei in synagogis Judæorum: habebant autem etiam Johannem *sibi* subservientem.

6. Peragratâ vero insulâ Paphum usque, invenerunt quendam magum, pseudoprophetam Judæum, cui nomen *erat* Bariesu,

7. Qui erat cum Proprætore Sergio Paulo, viro intelligente. Hic advocatis Barnabâ, & Saulo, expetivit audire sermonem Dei.

8. Obsistebat autem eis Elymas, *id est*, magus (ita enim explicatur nomen ejus) studens avertere Proprætorem à fide.

9. Saulus autem (qui & Paulus) repletus Spiritu sancto, intentis in eum oculis,

 10. Di-

10. Dixit: O plene omni dolo, & ad quodvis scelus facilitate, fili diaboli, hostis omnis justitiæ, non cessabis pervertere vias Domini rectas?

11. Nunc igitur ecce, manus Domini adversùm te: erísque cœcus, non cernens solem ad certum tempus. Illico verò incidit in eum caligo, ac tenebræ: & circumiens, quærebat, qui sese manu prehensum ducerent.

12. Tunc Proprætor, quum vidisset, quod factum fuerat, credidit, perculsus super doctrina Domini.

13. Profecti verò Papho Paulus, & qui cum eo erant, venerunt Pergen Pamphyliæ *urbem*: Johannes verò abscedens ab eis, reversùs est Hierosolymam.

14. At ipsi progressi Pergâ, venerunt Antiochiam, *urbem* Pisidiæ, & ingressi synagogam die sabbathi, consederunt.

15. Post lectionem autem Legis, & Prophetarum, miserunt præfecti synagogæ ad eos, dicentes; Viri fratres, si quis est in vobis sermo exhortationis ad populum, dicite.

16. Assurgens igitur Paulus, manu silentio postulato, dixit: Viri Jisraëlitæ, & qui timetis Deum, audite.

17. Deus ille populi hujus Jisraëlis, elegit Patres nostros, & populum sursum evexit, quum commoraretur in terra Ægypti, & ex ea eduxit eos elato brachio.

18. Et circiter quadraginta annorum tempus mores eorum pertulit in deserto.

19. Et quum delevisset septem gentes in terra Chanaan, sorte distribuit eis terram eorum.

20. Et postea annis circiter quadringentis quinquaginta dedit judices usque ad Samuelem Prophetam.

21. Et exinde petierunt Regem, dedítque eis Deus Saulem, filium Cis, virum ex tribu Benjamin, annis quadraginta.

22. Et amoto illo, excitavit eis Davidem in Regem, cui etiam testimonio dato dixit: inveni Davidem, *filium* Jesse, virum, secundùm cor meum, qui exsequetur omnes voluntates meas.

23. Hujus è semine Deus, secundùm promissionem, excitavit Jisraëli Servatorem Jesum.

24. Quum antè prædicâsset Johannes coram eo, jam adventante, Baptismum resipiscentiæ toti populo Jisraëlis.

25. Quum autem expleret Johannes cursum, dixit: Quem me suspicamini esse? non *is* sum ego, sed ecce, venit post me, cujus pedum soleam non sum dignus qui solvam.

26. Viri fratres, filii generis Abrahami, & qui inter vos timetis Deum, vobis sermo salutis hujus missus est.

27. Qui enim habitabant Hierosolymis, & primores eorum, quum hunc ignorarent, tum voces Prophetarum, quæ per omne sabbathum leguntur, eo damnato, impleverunt.

28. Tum nulla causâ mortis inventâ, petierunt à Pilato, ut interimeretur.

29. Quum verò perfecissent omnia, quæ de eo scripta sunt, detractum è ligno, posuerunt in monumento.

30. Deus autem suscitavit eum ex mortuis.

31. Qui conspectus est per dies multos iis, qui simul ascenderant cum eo, à Galilæa Hierosolymam, súntque testes ejus apud populum.

32. Et nos vobis euangelizamus eam promissionem, quæ patribus facta est, Deum videlicet eam implevisse filiis illorum, *id est*, nobis, suscitato Jesu;

33. Ut etiam in Psalmo secundo scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

34. Quòd autem suscitaverit eum ex mortuis, non ampliùs reversurum in sepulchrum ità dixit: Dabo vobis firmas illas Davidis beneficentias.

35. Ideo & alibi dicit: Non sines sanctum illum tuum sentire corruptionem.

36. Nam David quidem, postquam ætate suâ inservivit Dei consilio, obdormivit, & appositus est patribus suis, sensítque corruptionem:

37. At is, quem Deus excitavit, non sensit corruptionem.

38. Notum igitur sit vobis fratres, annunciari vobis remissionem peccatorum per istum.

39. Et ab omnibus, à quibus non potuistis per Legem Mosis justificari, per hunc credentem quemvis justificari.

40. Videte ergo, ne vobis superveniat, quod dictum est in prophetis.

41. Videte ô contemtores, & admiramini, & disparete: quia opus operor ego diebus vestris, opus, quod non credetis, si quis enarraverit vobis.

42. Egressis autem *eis* è synagoga Judæorum, rogârunt Gentes, ut intrà proximè sequens sabbathum exponerentur sibi hæc verba.

43. Solutóque conventu, sequuti sunt multi ex Judæis, & religiosis proselytis Paulum, ac Barnabam: qui alloquentes eos persuaserunt eis, ut permanerent in gratia Dei.

44. Sequente verò sabbatho urbs propè tota congregata fuit ad audiendum sermonem Dei.

45. Visâ autem turbâ, Judæi repleti sunt invidiâ, & contradicebant iis, quæ à Paulo dicebantur, contradicentes, ac blasphemantes.

46. Tunc loquendi libertate usi Paulus ac Barnabas, dixerunt: Vobis necesse fuit primùm exponi sermonem Dei: postquam autem illum repellitis, & indignos vos ipsos decernitis æternâ vitâ, ecce, convertimus nos ad Gentes.

47. Ita enim nobis præcepit Dominus, *dicens*; Constitui te, ut sis lux Gentium, ut sis saluti usque ad ultimas terras.

48. Gentes autem hæc audientes gavisæ sunt, & laudibus extulerunt sermonem Domini: & crediderunt, quotquot erant ordinati ad vitam æternam.

49. Perferebatur autem sermo Domini per totam illam regionem.

50. Judæi verò exstimulârunt mulieres religiosas, & honoratas, & primos urbis, & excitârunt persequutionem in Paulum, ac Barnabam, ejecerúntque eos è finibus suis.

51. At illi excusso pulvere pedum suorum in eos, venerunt Iconium.

52. Discipuli verò replebantur gaudio, & Spiritu sancto.

CAPUT

CAPUT XIV.

Paulus, & Barnabas Iconio ejecti, Paulus Lystræ claudum sanat, & sibi sacrificaturos prohibet, ibidem lapidatus se recolligit, & Ecclesias multas colligit.

FActum est autem Iconii, ut simul introirent synagogam Judæorum, & ità loquerentur, ut crederet Judæorum simul & Græcorum magna multitudo.

2. Judæi verò, qui assensi non fuerunt *sermoni*, incitârunt, & malè affectos reddiderunt animos Gentium adversùs fratres.

3. Multum igitur tempus *ibi* commorati sunt liberè loquentes, freti Domino, qui testimonium dabat sermoni gratiæ suæ, dabátque, ut signa, & prodigia ederentur per manus eorum.

4. Fissa est autem multitudo urbis: & alii quidem erant à Judæis, alii verò ab Apostolis.

5. Quum autem factus esset impetus Gentium, ac Judæorum unà cum suis primoribus, ad eos contumeliis afficiendos, & lapidandos,

6. Re inter se animadversâ perfugerunt in civitates Lycaoniæ Lystram, & Derben, & circumjacentem regionem:

7. Et illic euangelizaverunt.

8. Quidam autem vir Lystris captus pedibus sedebat, claudus ab utero matris suæ, qui nunquam ambulaverat.

9. Hic audivit Paulum loquentem: qui quum intendisset in eum oculos, & vidisset, quòd fidem haberet *se* liberatum iri,

10. Dixit voce magnâ: Surge in pedes tuos rectus. At *ille* exsiliit, & ambulavit.

11. Turba verò, quum vidisset, quod fecerat Paulus, sustulerunt vocem suam, Lycaonicè dicentes; Dii assimilati hominibus, descenderunt ad nos.

12. Vocabántque Barnabam, Jovem: Paulum verò Mercurium: quoniam is præibat in loquendo.

13. Sacerdos autem Jovis collocati ante illorum urbem, quum tauros vittatos ad vestibula adduxisset, volebat cum turba sacrificare.

14. Quòd, quum audissent Apostoli Barnabas, & Paulus, disruptis palliis suis insilierunt in turbam clamantes,

15. Ac dicentes; Viri, cur ista facitis? nos quoque sumus homines iisdem, quibus vos, affectionibus obnoxii, annunciantes, ut à vanis istis rebus convertatis vos ad Deum illum vivum, qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia, quæ in eis sunt.

16. Quíque præteritis ætatibus sivit omnes gentes suis ipsarum viis incedere.

17. Quanquam non passus est se *esse* expertem testimonii, bona tribuendo, dans nobis cœlitus pluvias, ac præstituta tempora fructibus perferendis, implens cibo, & delectatione corda nostra.

18. Et hæc dicentes; vix compescuerunt turbam, ne ipsis sacrificaret.

19. Supervenerunt autem quidam Judæi Antiochia, & Iconio, qui persuasâ turbâ, Paulum lapidatum traxerunt extra urbem; existimantes eum mortuum esse.

20. Quum autem circumstetissent eum discipuli, surrexit, & ingressus est urbem, & postridie egressus, venit Derben cùm Barnaba.

21. Quúmque euangelizâssent urbi illi, & discipulos multos adjunxissent, reversi sunt Lystram, & Iconium, & Antiochiam:

22. Confirmantes animos discipulorum, hortantes, ut permanerent in fide, & *dicentes*; oportere per multas afflictiones nos ingredi in regnum Dei.

23. Quúmque ipsis per suffragia creâssent per singulas Ecclesias presbyteros, precatíque essent cum jejuniis, commendarunt eos Domino, in quem crediderant.

24. Peragratâque Pisidiâ, venerunt in Pamphyliam.

25. Ac Pergæ loquuti *Domini* sermonem, descenderunt Attaliam.

26 Et illinc enavigârunt Antiochiam, unde fuerant commendati gratiæ Dei ad opus quod impleverant.

27. Quum autem venissent, & congregâssent Ecclesiam, retulerunt, quanta Deus per ipsos effecisset, eúmque aperuisse Gentibus ostium fidei.

28. Et commorati sunt illic non parvum tempus cum discipulis.

CAPUT XV.

Synodus Hierosolymitana, & Pauli à Barnaba separatio, & in Asiam ablegatio.

POrrò quidam, qui descenderant è Judæa, docebant fratres, & *dicebant*; Nisi circumcidamini ritu Mosis, non potestis servari.

2. Ortâ igitur repugnantiâ, & disceptatione non parvâ, Paulo, ac Barnabæ adversùs illos, constitutum fuit, ut ascenderent Paulus, & Barnabas, & quidam alii ex illis, ad Apostolos, ac presbyteros Hierosolymam, super hac quæstione.

3. Illi ergo deducti ab Ecclesia, peragrârunt Phœnicem, & Samariam, narrantes conversionem Gentium: & gaudio magno affecerunt omnes fratres.

4. Quum autem pervenissent Hierosolymam, excepti sunt ab Ecclesia, & ab Apostolis, ac presbyteris, & retulerunt, quanta Deus per ipsos effecerat.

5. Sed *(ajebant)* quidam surrexerunt ex hæresi Pharisæorum, qui crediderunt, dicentes: oportere ipsos circumcidere, & eis mandare, ut observent Legem Mosis.

6. Congregati sunt igitur Apostoli, & presbyteri, ut dispicerent de hac re.

7. Quum autem multa disceptatio fuisset, surgens Petrus dixit eis: Viri fratres, vos scitis Deum jampridem inter nos elegisse *me*, ut per os meum audirent Gentes sermonem Euangelii, & crederent.

8. Et ille cordium cognitor Deus præbuit eis testimonium, dato ipsis Spiritu sancto sicut & nobis:

9. Nihílque discrevit inter nos, & illos, fide *ab ipso* purificatis cordibus eorum.

10. Nunc ergo, quid tentatis Deum, ad imponendum jugum cervici discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare valuimus?

11. Imò per gratiam Domini Jesu Christi credimus nos servatum iri, quemadmodum & illos.

12. Tacuit autem tota illa multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum, exponentes quanta Deus edidisset signa, & prodigia per ipsos inter Gentes.

13. Postquam autem ipsi conticuissent, respondit Jacobus, dicens; Viri fratres, audite me.

14. Symeon exposuit, quomodo primùm Deus respexerit *Gentes*, ut sumeret ex ipsis populum nomini suo.

15. Et huic *rei* consonant verba Prophetarum: sicut scriptum est:

16. Post hæc revertar, & restaurabo tabernaculum Davidis collapsum, & ruinas ejus restaurabo, & rursus erigam illud:

17. Ut requirant reliqui homines Dominum, & omnes Gentes, super quas invocatum fuerit nomen meum: dicit Dominus, qui facit hæc omnia.

18. Nota sunt Deo ab *omni* ævo omnia opera sua.

19. Quamobrem ego censeo non esse obturbandos eos, qui ex Gentibus ad Deum se convertunt.

20. Sed ad eos scribendum, ut abstineant à pollutis per simulachra, & scortatione, & suffocatis rebus, & sanguine.

21. Moses enim ab ætatibus antiquis oppidatim habet, qui ipsum prædicent, quum in synagogis per singula sabbatha legatur.

22. Tunc visum est Apostolis, & presbyteris cum tota Ecclesia, delectos ex sese viros mittere Antiochiam cum Paulo, & Barnaba: *nempe* Judam, qui cognominabatur Barsabas, & Silam; viros primarios inter fratres:

23. Istis per eorum manum scriptis: Apostoli, & presbyteri, & fratres, iis, qui sunt Antiochiæ, & in Syria, & in Cilicia fratribus, qui *sunt* ex Gentibus, salutem.

24. Quoniam quosdam è nobis egressos audivimus vos turbasse verbis, labefactantes animas vestras, dicentes, *oportere vos* circumcidi, & observare Legem, quibus non ediximus:

25. Visum est nobis concorditer coactis delectos viros mittere ad vos cum dilectis nostris Barnaba, & Paulo,

26. Hominibus, qui exposuerunt animas suas pro nomine Domini nostri Jesu Christi.

27. Misimus ergo Judam, & Silam, qui & ipsi *vobis* eadem verbis referent.

28. Visum est enim Spiritui sancto, ac nobis, ne quòd ampliùs imponeremus vobis onus, præter necessaria ista.

29. *Videlicet*, ut abstineatis ab iis, quæ sunt immolata simulachris, & sanguine, & suffocato, & scortatione: à quibus, si vobis caveritis, bene agetis. Valete.

30. Illi igitur dimissi, venerunt Antiochiam, & congregatâ multitudine reddiderunt epistolam.

31. Quam quum legissent, gavisi sunt super ea exhortatione.

32. Judas quoque, & Silas, quum essent & ipsi prophetæ, multo sermone adhortati sunt, & confirmârunt fratres.

33. Quum autem egissent *illic* aliquandiu, dimissi sunt cum pace à fratribus ad Apostolos.

34. Silæ tamen visum est ibi manere.

35. Paulus autem, & Barnabas commorati sunt Antiochiæ, docentes, & evangelizantes cum aliis etiam multis sermonem Domini.

36. Post aliquot autem dies dixit Barnabæ Paulus: Reversi, invisamus fratres nostros oppidatim, in quibus annunciavimus sermonem Domini, *cognituri* quomodo *se* habeant.

37. Barnabæ verò consilium erat assumere secum Johannem, qui vocabatur Marcus.

38. Paulus autem æquum censebat, eum non simul assumere, qui abscessisset ab ipsis ex Pamphylia, nec eorum comes in illo opere fuisset.

39. Orta igitur fuit exacerbatio, ut alter ab altero abscesserit: & Barnabas assumto Marco navigârit in Cyprum:

40. Paulus verò allecto Silâ abiit commendatus gratiæ Dei à fratribus.

41. Peragravítque Syriam, ac Ciliciam confirmans Ecclesias.

CAPUT XVI.

Profectio, & persecutio Pauli multiplex.

Devenit autem Derben, & Lystram: & ecce, discipulus quidam erat illic, nomine Timotheus, filius mulieris cujusdam Judææ fidelis, patris autem Græci.

2. Huic dabant testimonium fratres, qui Lystris erant, & Iconii.

3. Eum *itaque* voluit Paulus secum proficisci: & assumtum eum circumcidit, propter Judæos, qui in illis locis erant, sciebant enim omnes patrem ejus Græcum esse.

4. Prout autem pertransibant urbes, tradebant eis observanda placita illa, quæ decreta fuerant ab Apostolis, & presbyteris, qui Hierosolymis erant.

5. Itaque Ecclesiæ confirmabantur fide, & exuberabant numero quotidie.

6. Phrygiâ autem peragratâ, & Galaticâ regione, prohibiti à Spiritu sancto loqui sermonem *Dei* in Asia.

7. Quum venissent in Mysiam, tentabant versùs Bithyniam: sed non sivit eos *ire* Spiritus Jesu.

8. Præteritâ igitur Mysiâ, descenderunt Troada.

9. Et visum per noctem conspectum est Paulo: Vir macedo quidam adstabat, precans eum, & dicens; Transiens in Macedoniam, succurre nobis.

10. Ut autem hoc visum vidit, statim studuimus abire in Macedoniam, collatis argumentis colligentes, quòd advocasset nos Dominus, ut eis evangelizaremus,

11. Provecti igitur Troade, rectum cursum tenuimus Samothracem, & sequente die Neapolin:

12. Et illinc Philippos, quæ est prima hujus partis Macedoniæ urbs, colonia. Commorati sumus autem in ea urbe aliquot dies.

13. Et die sabbathi egressi sumus ex urbe ad flumen, ubi solebat esse precatio: & quum consedissemus, alloquuti sumus mulieres quæ convenerant.

14. Quædam autem mulier, nomine Lydia, quæ purpuram vendebat in urbe Thyatirorum, Deum colens, *nos* audivit: cujus Dominus adaperuit cor, ut attenderet iis, quæ dicebantur à Paulo.

15. Quum

15. Quum igitur baptizata esset, & domus ejus, rogavit *nos*, dicens; Si judicâstis me fidelem esse Domino, ingressi domum meam, manete. Et adegit nos.

16. Factum est autem proficiscentibus nobis ad precationem, ut ancillula quædam, habens spiritum Pythonis, occurreret nobis, quæ quæstum magnum præbebat dominis suis, vaticinando.

17. Hæc subsequuta Paulum, ac nos, clamabat, dicens; Isti homines servi sunt Dei, illius Altissimi, qui annunciant vobis viam salutis.

18. Hoc autem fecit ad multos dies: sed molestè ferens Paulus, & sese convertens, spiritui illi dixit: Mando tibi per nomen Jesu Christi, ut exeas ab ea. Exiit igitur eodem illo momento.

19. Videntes illius *ancillulæ* domini abiisse spem quæstûs sui, prehensum Paulum, & Silam traxerunt in forum ad magistratus.

20. Et quum pertraxissent eos ad prætores, dixerunt: Homines isti conturbant civitatem nostram, quum sint Judæi.

21. Et annunciant ritus, quos non licet nobis excipere, neque usurpare, quum simus Romani.

22. Unà verò insurrexit turba adversùs eos: & prætores disruptis eorum vestibus jusserunt *eos* virgis cædi.

23. Et quum multas plagas eis imposuissent, conjecerunt eos in carcerem, additis mandatis commentariensi, ut tutò eos asservaret.

24. Qui tali accepto mandato, conjecit eos in intimum carcerem, & pedes eorum adstrinxit numellâ.

25. Mediâ autem nocte orantes Paulus, & Silas, hymnos canebant Deo: & qui vincti erant, exaudiebant eos.

26. Repentè verò terræ motus magnus extitit, ità ut quaterentur fundamenta carceris: & illico apertæ sunt omnes fores, & omnium vincula laxata.

27. Expergefactus autem commentariensis, quum videret fores carceris apertas, stricto gladio erat se ipsum interemturus, existimans vinctos effugisse:

28. Clamavit verò Paulus voce magnâ dicens; Ne quid feceris tibi ipsi mali: omnes enim hîc sumus.

29. Is autem petito lumine irrupit, & tremefactus, accidit Paulo, & Silæ *ad pedes*.

30. Et productis ipsis foras, ait, Domini, quid me oportet facere, ut server?

31. At illi dixerunt: Crede in Dominum Jesum Christum, & servaberis tu, ac domus tua.

32. Et loquuti sunt ei sermonem Domini, & omnibus, qui erant domi ipsius.

33. *Ipse* verò illis assumtis eâ ipsâ horâ noctis, lavit *eorum* plagas: & baptizatus est ipse, & omnes *domestici* illius illico.

34. Et ipsis deductis domum suam, apposuit mensam: & exsultavit, quòd cum universa domo suâ credidisset Deo.

35. Die autem exorto, prætores miserunt viatores, qui dicerent: Dimitte homines illos.

36. Annunciavit autem commentariensis hos sermones Paulo: Miserunt, *inquit*, præfecti, ut dimittamini: nunc igitur egressi, ite in pace.

37. Paulus autem dixit eis: Cæsos nos publicè, indictâ causâ, quum simus Romani, conjecerunt in carcerem, & nunc clàm nos ejiciunt? non profectò: sed veniant ipsi, & nos educant.

38. Renunciârunt autem prætoribus viatores verba ista: metuerúntque audito eos Romanos esse.

39. Et venientes precati sunt eos, & eductos rogârunt, ut egrederentur ex urbe.

40. Egressi autem è carcere, introierunt ad Lydiam: & visis fratribus, consolati sunt eos, & egressi sunt *ex urbe*.

CAPUT XVII.

Paulus prædicat Thessalonicæ, & Athenis.

ITinere autem facto per Amphipolin, & Apolloniam, venerunt Thessalonicam, ubi erat synagoga quædam Judæorum.

2. Paulus verò, sicut consueverat, introivit ad eos, & per sabbatha tria disseruit *cum* eis ex Scripturis.

3. Explicans, & ob oculos ponens, oportuisse Christum pati, & resurgere ex mortuis: & hunc Jesum, quem ego, *inquit*, annuncio vobis, esse Christum illum.

4. Nonnulli igitur eorum assensi sunt, & consociati sunt Paulo, & Silæ, & religiosorum Græcorum multitudo magna, & ex mulieribus primariis non paucæ.

5. Sed invidiâ commoti Judæi, qui *sermoni* non assentiebantur, assumtis quibusdam circumforaneis, viris improbis, ac turbâ coactâ fecerunt, ut civitas tumultuaretur, & adorti domum Jasonis, studebant eos adducere ad populum.

6. Et quum non invenissent eos, traxerunt Jasonem, & quosdam fratres ad civitatis magistratus, vociferando: Isti, qui orbis terrarum statum subverterunt, etiam hic adsunt:

7. Quos excepit Jason: qui omnes contra edicta Cæsaris faciunt, Regem alium dicentes esse, *nempe* Jesum.

8. Commoverunt autem turbam, & civitatis magistratus hæc audientes.

9. *Qui* tamen, quum satis accepissent à Jasone, & reliquis, dimiserunt eos.

10. Fratres verò statim per noctem Paulum simul, & Silam emiserunt Berœam: qui, quum advenissent, ierunt in synagogam Judæorum.

11. Iis autem *Judæis*, qui erant Thessalonicæ, fuerunt isti generosiores, ut qui receperint sermonem cum omni alacritate, quotidie examinantes Scripturas, an hæc ità se haberent.

12. Multi igitur crediderunt ex eis, & Græcarum mulierum honoratarum, & virorum non pauci.

13. Ut autem cognoverunt Thessalonicenses Judæi, Berœæ quoque annunciatum esse à Paulo sermonem Dei, venerunt etiam illuc, concitantes turbam.

14. Sed tunc statim Paulum emiserunt fratres, ut iret velut ad mare: Silas autem, & Timotheus remanserunt illic.

15. Qui verò Paulum ſuſceperant tuto loco conſtituendum, deduxerunt eum Athenas uſque: & accepto præcepto ad Silam, ac Timotheum, ut quàm citiſſimè ad ipſum venirent, abierunt.

16. Paulo verò Athenis illos exſpectante, irritabatur ſpiritus ejus in ipſo, quum conſpiceret urbem idolis refertam.

17. Diſſerebat igitur in ſynagoga cum Judæis, & religioſis: & in foro quotidie cum quibuſvis obviis.

18. Quidam autem ex Epicureis, & Stoicis Philoſophis conflictabantur cum eo: & quidam dicebant: Quid vult garrulus iſte dicere? Alii verò; Peregrinorum deorum videtur annunciator eſſe, quoniam Jeſum, & reſurrectionem ipſis annunciabat.

19. Et prehenſum eum duxerunt in Areopagum, dicentes; Poſſumúſ*ne* ſcire, quæ ſit iſta nova, de qua tu loqueris, doctrina?

20. Peregrina enim quædam infers auribus noſtris: volumus ergo ſcire, quidnam iſta ſibi velint.

21. (Cæterùm Athenienſes omnes, & inquilini peregrini nulli alii rei vacabant, niſi ad dicendum, aut audiendum aliquid novi.)

22. Quum autem conſtitiſſet Paulus in medio Areopago, dixit; Viri Athenienſes, omnino conſpicio vos quaſi religioſiores.

23. Pertranſiens enim, & contemplans ſacra veſtra, inveni etiam aram, cui inſcriptum erat: Ignoto Deo. Quem ergo ignorantes colitis, hunc ego vobis annuncio:

24. Deus ille, qui fecit mundum, & omnia, quæ in eo ſunt, quum ſit cœli, & terræ Dominus, in manufactis templis non habitat:

25. Nec manibus hominum colitur, alicujus rei egens, quum ipſe det omnibus vitam, & halitum, & omnia.

26. Fecítque ex uno ſanguine totam gentem hominum, ut habitaret ſuper univerſa ſuperficie terræ, definitis præſtitutis temporibus, & poſitis terminis habitationis eorum:

27. Ut quærerent Dominum, ſi fortè palpando eum invenirent, quanquam profectò non longè abeſt ab unoquoque noſtrûm.

28. In ipſo enim vivimus, & movemur, & ſumus: ſicut & quidam veſtratium poëtarum dixerunt: Nam hujus progenies etiam ſumus.

29. Progenies ergo Dei quum ſimus, non debemus exiſtimare auro, & argento, aut lapidi, ſculpturæ artificii, & excogitationis hominum, numen eſſe ſimile.

30. Deus igitur temporibus iſtius ignorantiæ connivendo diſſimulatis, nunc mandat omnibus ubique hominibus, ut reſipiſcant.

31. Eò quòd ſtatuit diem, quo juſtè judicaturus eſt orbem terrarum, per eum virum, quem definiit, fide *ejus rei* palàm facta omnibus, illo ex mortuis ſuſcitato.

32. Quum audiſſent autem reſurrectionem mortuorum, alii quidem ſannis *eum* excipiebant, alii verò dicebant: Audiemus te rurſus de hac re.

33. Et ità Paulus exivit è medio eorum.

34. Quidam verò ei ſeſe adjunxerunt, & crediderunt: in quibus *fuit* & Dionyſius Areopagita, & mulier, nomine Damaris, & alii cum eis.

CAPUT XVIII.

Paulus viſitat multas Eccleſias: Apollos penitiùs informatur in fide Chriſti.

POſtea Paulus, quum diſceſſiſſet Athenis, venit Corinthum:

2. Et reperto quodam Judæo, nomine Aquilâ, Pontico natione, qui nuper venerat ex Italia, & Priſcillâ, uxore ejus, (eò quod edixiſſet Claudius, ut omnes Judæi Româ excederent) venit ad eos.

3. Et quia ejuſdem erat artificii, manſit apud eos, & operabatur: erat enim ars illorum conficere tabernacula.

4. Diſſerebat autem in ſynagoga omnibus ſabbathis, & in ſuam ſententiam adducebat tum Judæos, tum Græcos.

5. Ut autem advenerunt è Macedonia Silas, & Timotheus, conſtringebatur Spiritu Paulus, atteſtans Judæis Jeſum *eſſe* Chriſtum illum.

6. Ipſis autem obſiſtentibus, ac blaſphemantibus, excuſſis veſtibus, dixit eis: Sanguis veſter *eſto* ſuper caput veſtrum: mundus ego ab hoc tempore ad Gentes proficiſcar.

7. Et digreſſus illinc, introiit domum cujuſdam, nomine Juſti, colentis Deum, cujus domus erat confinis ſynagogæ.

8. Criſpus autem, præfectus ſynagogæ, credidit Domino cum tota domo ſua: multique Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur.

9. Dixit autem Dominus nocte per viſionem Paulo: Ne metue, ſed loquere, & ne tacueris:

10. Nam ego ſum tecum, & nemo te invadet, ut malè te accipiat: quoniam populus eſt mihi multus in hac urbe.

11. Commoratus eſt itaque *illic* annum, & ſex menſes, docens apud eos ſermonem Dei.

12. Quum autem Gallion eſſet Proconſul Achaiæ, inſurrexerunt concorditer Judæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal.

13. Dicentes: Iſte perſuadet hominibus colere Deum contra Legem.

14. Paulo verò os aperturo, dixit Gallion Judæis: Si quid injuſti factum eſſet, aut facinus malum, ô Judæi, quatenus ferret ratio, vos ſufferrem.

15. Sin verò quæſtio eſt de ſermone, & nominibus, & lege veſtrate, ipſi videritis: judex enim ego iſtarum rerum eſſe nolo.

16. Et abegit eos à tribunali.

17. Prehenſum autem omnes Græci Soſthenem, præfectum ſynagogæ cædebant ante tribunal: neque quicquam eorum Gallioni curæ erat.

18. Paulus verò, quum adhuc *illic* permanſiſſet dies multos, valedicto fratribus, enavigavit in Syriam, & cum eo Priſcilla, & Aquila, quum totondiſſet caput Cenchreis: habebat enim votum.

19. Devenit autem Epheſum, & eos ibi dereliquit: ipſe verò ingreſſus ſynagogam, diſſeruit cum Judæis.

20. Rogantibus autem ipſis, ut diutiùs apud ipſos maneret, non annuit:

21. Sed

21. Sed valedixit eis, dicens; Oportet omnino me diem festum, qui instat, agere Hierosolymis: sed iterum revertar ad vos, Deo volente. Et profectus est Epheso.

22. Quùmque descendisset Cæsaream, adscendissetque *Hierosolymam*, & salutâsset Ecclesiam, descendit Antiochiam.

23. Et quum egisset *illic* aliquandiu, abiit, pertransiens ordine Galaticam regionem, & Phrygiam, confirmans omnes discipulos.

24. Judæus autem quidam, Apollos nomine, Alexandrinus genere, vir eloquens, pervenit Ephesum, potens in scripturis.

25. Hic erat initiatus viâ Domini, & fervens spiritu, loquebatur, & docebat diligenter ea, quæ sunt Domini, sciens tantùm Baptisma Johannis.

26. Cœpítque liberè loqui in synagoga, quem auditum Aquila, & Priscilla assumserunt, & penitiùs ei exposuerunt viam Dei.

27. Quum autem vellet transire in Achajam, fratres *eum* adhortati scripserunt discipulis, ut exciperent eum: qui, quum advenisset, multum contulit iis, qui crediderant per gratiam.

28. Magnâ enim contentione Judæos magis ac magis redarguebat publicè, ostendens per Scripturas Jesum esse Christum illum.

CAPUT XIX.

Libris magicis Ephesi combustis, & idololatriâ reprehensâ excitantur turbæ, quæ tamen sedantur.

FActum est autem interim, dum Apollos esset Corinthi, ut Paulus peragratis superioribus partibus, veniret Ephesum: ubi, quum discipulos quosdam invenisset.

2. Dixit eis; Num Spiritum sanctum accepistis, postea quàm credidistis? Illi verò dixerunt ei: Imò sítne Spiritus sanctus ne audivimus quidem.

3. Tunc dixit eis: In quid ergo baptizati estis? Ipsi verò dixerunt: In Johannis baptisma.

4. Dixit autem Paulus: Johannes quidem baptizavit Baptismo resipiscentiæ, dicens populo, ut in eum, qui venturus erat post ipsum, crederent, hoc est, in Christum Jesum.

5. Qui verò *illum* audierunt, baptizati sunt in nomen Domini Jesu.

6. Et quum imposuisset eis manus Paulus, venit Spiritus sanctus in eos, & loquebantur linguis, & prophetabant.

7 Erant autem omnes isti viri circiter duodecim.

8. *Ipse* porrò ingressus synagogam, liberè loquebatur, ad tres menses disserens, & suadens, quæ ad regnum Dei *pertinent*.

9. Quum autem quidam indurarentur, & non assentirentur *sermoni*, malè loquentes de via illa *Dei*, in conspectu multitudinis, abscedens ab illis, separavit discipulos, quotidie disserens in schola Tyranni cujusdam.

10. Hoc autem factum est per biennium: *ita* ut omnes, qui habitabant in Asia, tum Judæi, tum Græci, audierint sermonem Domini Jesu.

11. Virtutésque non vulgares edebat Deus per manus Pauli:

12. *Ita* ut etiam ad infirmos deferrentur à corpore ejus sudaria, seu semicinctia, & discederent ab eis morbi, & spiritus improbi ab eis exirent.

13. Aggressi sunt verò quidam ex circulatoribus Judæis exorcistis nominare super eos, qui habebant spiritus malos, nomen Domini Jesu dicentes; Adjuramus vos per Jesum, quem Paulus prædicat.

14. Erant autem quidam filii Scevæ, Judæi primarii sacerdotis septem, qui hoc faciebant.

15. Respondens verò spiritus improbus, dixit: Jesum novi, & Paulum scio: vos autem, qui estis?

16. Et insiliit in eos homo, in quo erat spiritus ille improbus, & superatis illis, invaluit contra eos, ità ut nudi, & vulnerati effugerent ex domo illa.

17. Id verò innotuit omnibus, tum Judæis, tum Græcis, qui habitabant Ephesi: & incidit metus in eos omnes, & magnificabatur nomen Domini Jesu.

18. Et multi eorum, qui crediderant, veniebant confitentes, & indicantes facta sua.

19. Multi verò ex iis, qui curiosa exercuerant, comportatos libros exusserunt in omnium conspectu: quorum supputatis pretiis, repererunt denariorum quinquaginta millia.

20. Ità fortiter crescebat sermo Domini, & invalescebat.

21. His autem impletis, induxit in animum Paulus peragratâ Macedoniâ, & Achajâ proficisci Hierosolymam, dicens; Postquam illic fuero, oportet me Romam etiam videre.

22. Missis verò in Macedoniam duobus ex iis, qui ministrabant ei, *videlicet* Timotheo, & Erasto, ipse substitit ad tempus in Asia.

23. Ortus est autem illo tempore tumultus non parvus super via *Dei*.

24. Nam quidam, nomine Demetrius, signator argenti, qui faciebat templa Dianæ argentea, præbebat artificibus non parvum quæstum.

25. Quibus ille congregatis, & istiusmodi rerum opificibus, dixit; Viri, scitis ex hoc quæstu nostras esse copias:

26. Et spectatis, & auditis Paulum istum non solùm Ephesinam, sed propè totiùs Asiæ multam turbam, persuadendo avertisse, dicentem; deos illos nòn esse, qui manibus fiant.

27. Non solùm autem periculum est, ne istud, quod nobis est peculiare, nobis probrosum evadat, sed etiam, ne magnæ deæ Dianæ templum pro nihilo reputetur, futurúmque sit, ut etiam destruatur majestas ejus, quam Asia tota, & orbis terrarum colit.

28. *His* autem auditis, pleni excandescentiâ clamaverunt, dicentes; Magna *est* Diana Ephesiorum.

29. Et impleta est civitas tota confusione, & irruerunt concorditer in theatrum, correpto Gajo, & Aristarcho Macedonibus, sociis peregrinationis Pauli.

30. Paulo verò volente prodire ad populum, non siverunt eum *prodire* discipuli.

31. Sed & quidam ex Asiarchis, quum essent ei amici, *nunciis* ad eum missis, rogârunt, ne se daret in theatrum.

32. Alii igitur aliud clamabant: erat enim con-

concio conturbata, & plerique nesciebant, cujus *rei* causâ convenissent.

33. Ex turba verò *quidam* produxerunt Alexandrum, propellentibus eum Judæis. Alexander autem manu silentio postulato, volebat defensione uti apud populum.

34. Quem, ut agnoverunt Judæum esse, vox extitit una ab omnibus *profecta*, quasi ad horas duas clamantibus: Magna est Diana Ephesiorum:

35. Tum scriba, quum sedâsset turbam, dixit; Viri Ephesiorum, quisnam est hominum, qui nesciat Ephesiorum urbem æditaam esse magnæ deæ Dianæ, & à Jove delapsi *simulachri*?

36. Quum igitur istis non possit contradici, oportet vos sedatos esse, nec quicquam præceps facere.

37. Adduxistis enim homines istos, neque sacrilegos, neque contumeliosos in deam vestram.

38. Quòd si Demetrius, & qui cum eo sunt artifices, negotium habent cum aliquo, agitur forum, & Proconsules adsunt, alii alios postulanto

39. Si quid autem de rebus aliis requiritis, in legitima concione explicabitur.

40. Nam periculum est, ne postulemur seditionis propter *diem* hodiernum, quum nulla subsit causa, ob quam possimus reddere rationem concursûs istius. Et quum hæc dixisset, dimisit concionem.

CAPUT XX.

Paulus excitat Eutychum, Presbyteros Ephesinos vocat Miletum, ibique habet concionem valedictoriam.

POstquam verò cessavit tumultus, quum advocasset Paulus discipulos, & complexus esset, abiit, profecturus in Macedoniam.

2. Quum autem illas partes peragrâsset, & hortatus illos fuisset multo sermone, venit in Græciam.

3. Et *ibi* peractis mensibus tribus, quum ei in Syriam navigaturo factæ fuissent à Judæis insidiæ, censuit per Macedoniam reverti.

4. Comitabatur autem eum usque in Asiam Sopater, Beroœensis: ex Thessalonicensibus verò, Aristarchus, & Secundus, & Gaius Derbæus, & Timotheus:

5. Asiani verò, Tychicus, & Trophimus, quum præivissent, exspectarunt nos Troade.

6 Nos verò enavigavimus Philippis post dies Azymorum, & venimus ad eos Troadem intra dies quinque, ubi commorati sumus dies septem.

7. Primo autem die hebdomadis, congregatis discipulis ad frangendum panem, Paulus disserebat cum eis abiturus postridie, produxitque sermonem usque in mediam noctem.

8. Erant verò lucernæ multæ in cœnaculo, ubi erant congregati.

9. Sedens autem quidam adolescens, nomine Eutychus in fenestra, obrutus somno profundo, quum diutiùs dissereret Paulus, præ somno deturbatus, decidit ex tertia contignatione deorsum: & sublatus est mortuus.

10. Quum descendisset autem Paulus, prolapsus est in eum: & simul *eum* complexus, dixit: Ne tumultuamini: anima enim ejus in ipso est.

11. Quum igitur ascendisset, fregissetque panem, & cibum sumsisset, diu colloquutus usque ad diluculum, ità *demum* profectus est.

12. Adduxerunt autem puerum viventem, & solamen acceperunt non mediocre.

13. Nos verò progressi ad navem, provecti sumus Assum, illinc recepturi Paulum: sic enim edixerat, pedibus ipse iter facturus.

14. Ut autem conjunxit *sese* nobiscum apud Assum, recepto eo devenimus Mitylenen.

15. Et quum illinc enavigâssemus, sequenti die pervenimus è regione Chii, postridie verò appulimus Samum: & quum diversati essemus apud Trogyllium, sequenti die venimus Miletum.

16. Decreverat enim Paulus præternavigare Ephesum, ne ipsi contingeret tempus terere in Asia. Festinabat enim, ut, si fieri posset, die Pentecostes esset Hierosolymis.

17. Missis autem Mileto *nunciis* Ephesum, accersivit presbyteros Ecclesiæ.

18. Qui cùm ad ipsum venissent, dixit eis; Vos scitis, quomodo à primo die, quo ingressus sum Asiam, vobiscum per id omne tempus fuerim.

19. Serviens Domino cum omni animi submissione, & multis lachrymis, ac tentationibus, quæ mihi evenerunt in Judæorum insidiis:

20. Ut nihil subterfugerim eorum, quæ *vobis* conducerent, quò minùs *ea* vobis annunciarem, & docerem vos publicè, & domatim:

21. Attestans Judæis simul, & Græcis, conversionem ad Deum, & fidem, quæ est in Dominum nostrum Jesum Christum.

22. Et nunc ecce, ego vinctus Spiritu, proficiscor Hierosolymam, ignorans, quæ in ea mihi occurrent:

23. Nisi quòd Spiritus sanctus oppidatim etiam atque etiam attestatur, dicens; vincula, & afflictiones me manere.

24. Sed nullius rei habeo rationem, neque vita mea mihi ipsi cara est, ut consummem cursum meum cum gaudio, & ministerium, quod accepi à Domino Jesu, ad attestandum Evangelium gratiæ Dei.

25. Et nunc ecce, ego scio, non ampliùs visuros faciem meam ullos ex vobis omnibus, per quos transivi, prædicans regnum Dei.

26. Ideo testor vobis hodierno die me purum esse à sanguine omnium:

27. Non enim subterfugi, quò minùs annunciarem vobis omne Dei consilium.

28. Attendite igitur *animum* ad vos ipsos, & totum gregem, in quo vos Spiritus ille sanctus constituit episcopos, ad pascendam Ecclesiam Dei, quam suo illo proprio sanguine acquisivit.

29. Ego enim illud scio, lupos graves, non parcentes gregi, ingressuros esse in vos post discessum meum.

30. Et ex vobis ipsis exorituros, qui loquantur perversa, ut discipulos post se abstrahant.

31. Ideo vigilate, memores me per triennium nocte, & die non cessasse cum lachrymis admonere unumquemque.

32. Et

32. Et nunc quoque fratres, commendo vos Deo, & sermoni gratiæ ipsius, qui *quidem Deus* potest *vos* superstruere, & dare vobis, *quòd* hæreditatem *jure possideatis* cum sanctificatis omnibus.

33. Argentem, vel aurum, aut vestem nullius concupivi.

34. Imò ipsi nôstis, usibus meis, & iis, qui mecum sunt, manus istas ministrâsse.

35. In omnibus ostendi vobis oportere sic laborando suscipere infirmos, & meminisse verborum Domini Jesu, ipsum *videlicet* dixisse: Beatum est dare potiùs, quàm accipere.

36. Et quum hæc dixisset, positis genibus suis oravit cum illis omnibus.

32. Magnus autem fletus omnium ortus est: & ruentes in collum Pauli, deosculabantur eum:

38. Cruciati maximè ob sermonem, quem dixerat, ipsos non esse ampliùs faciem ejus conspecturos: & deduxerunt eum ad navim.

CAPUT XXI.

Agabus prophetat, & Paulus Hierosolymis capitur.

UT autem profecti sumus, avulsi ab eis, recto cursu venimus Coum, & sequenti die Rhodum, & illinc Patara.

2. Et nacti navem trajicientem in Phœniciam, *eâ* conscensâ provecti sumus.

3. Quum autem cœpisset nobis apparere Cyprus, & eam ad sinistram reliquissemus, navigavimus in Syriam, & devecti sumus Tyrum: illic enim navis erat, suum onus expositura.

4. Permansimus autem ibidem dies septem inventis discipulis: qui Paulo dicebant per Spiritum, ne ascenderet Hierosolymam.

5. Sed peractis illis diebus, abiimus omnibus deducentibus nos cum uxoribus, & liberis, extra urbem usque: & positis genibus in littore oravimus.

6. Et alii alios complexi, conscendimus navim: illi autem reversi sunt domum suam.

7. Nos vero navigatione perfectâ, devenimus Tyro Ptolemaida: & salutatis fratribus, mansimus diem unum apud eos.

8. Postridie verò egressi Paulus, & nos, qui cum eo eramus, venimus Cæsaream: & ingressi domum Philippi Evangelistæ (qui erat unus ex illis septem) mansimus apud eum.

9. Huic autem erant quatuor filiæ virgines prophetantes.

10. Et quum *illic* permansissemus dies complures, descendit ex Judæa quidam propheta, nomine Agabus:

11. Qui, quum venisset ad nos, & sumsisset zonam Pauli, vinctis sibi manibus, ac pedibus, dixit; Hæc dicit Spiritus sanctus; Virum, cujus est hæc zona, ità vincient Hierosolymis Judæi, tradéntque in manus Gentium.

12. Ut verò ista audivimus, rogabamus & nos, & ejus loci incolæ, ne ascenderet Hierosolymam.

13. Sed respondit Paulus: Quid facitis, flentes & emollientes cor meum? Nam ego non solùm vinciri, sed & mori paratus sum Hierosolymis, pro nomine Domini Jesu.

14. Quum igitur non assentiretur, acquievimus, dicentes; Fiat Domini voluntas.

15. Porrò post dies istos, collectis sarcinis ascendimus Hierosolymam.

16. Venerunt autem simul etiam *aliqui* ex discipulis Cæsareâ nobiscum, adducentes apud quem diversaremur, Mnasonem quendam Cyprium, antiquum discipulum.

17. Quum igitur pervenissemus Hierosolymam; libenter exceperunt nos fratres.

18. Sequenti verò die introiit Paulus nobiscum ad Jacobum, & omnes presbyteri adfuerunt.

19. Quos complexus, exposuit ordine singula, quæ Deus fecerat inter Gentes per ipsius ministerium.

20. At illi *his* auditis glorificaverunt Dominum: & dixerunt ei: Vides frater, quot sint millia Judæorum, qui crediderunt, suntque omnes accensi zelo Legis.

21. Audierunt autem de te ex aliorum sermone, te defectionem à Mose docere omnes, qui inter Gentes sunt, Judæos, & dicere eos non debere circumcidere filios, neque *secundùm* ritus ambulare.

22. Quid est ergo? omnino oportet convenire multitudinem: audient enim te venisse.

23. Hoc igitur fac, quod tibi dicimus; Sunt nobis viri quatuor, qui voto sese obstrinxerunt.

24. His assumtis, sanctificator cum eis, & adde ad eorum sumtus, ut radant capita, & nôrint omnes nihil esse eorum, quæ de te auditione acceperunt, sed te quoque ità incedere, ut Legem observes.

25. De iis autem, qui crediderunt ex Gentibus, nos scripsimus, & decrevimus, ne quid hujusmodi observent, nisi ut caveant ab iis, quæ sunt immolata simulachris, & à sanguine, & rebus suffocatis, & scortatione.

26. Tum Paulus assumtis viris illis, sequente die cum eis sanctificatus, ingressus est in templum, denuncians expletionem dierum sanctificationis, usque dum oblata fuit pro unoquoque eorum oblatio.

27. Quum autem septeni illi dies jam essent finiendi, qui ex Asia *advenerant*, Judæi ipsum conspicati in templo, concitârunt totam turbam, & injecerunt manus in eum.

28. Clamantes; Viri Jisraëlitæ, succurrite: hic ille homo est, qui adversùs populum, & Legem & locum hunc omnes ubique docet: atque adeò Græcos introduxit in templum, & polluit sanctum locum istum.

29. (Viderant enim antea Trophimum Ephesium in urbe cum eo, quem existimabant fuisse à Paulo introductum in templum)

30. Commota est igitur urbs tota, & factus est concursus populi: & prehensum Paulum trahebant è templo: statímque clausæ sunt fores.

31. Studentibus autem ipsis eum interficere, pervenit rumor ad Tribunum cohortis, totam Hierosolymam conturbatam esse:

32. Qui eo ipso *momento* acceptis militibus, ac Centurionibus, decurrit ad illos. At illi, quum vidissent Tribunum, & milites, cessârunt cædere Paulum.

33. Tunc appropinquans Tribunus, pre-

hendit eum; & jussit vinciri catenis duabus, & percontatus est, quísnam esset, & quid fecisset.

34. Alii autem aliud vociferabantur in turba: & quum non posset certum rescire propter tumultum, jussit eum duci in castra.

35. Quum igitur pervenisset ad gradus, evenit, ut portaretur à militibus propter violentiam turbæ;

36. Sequebatur enim multitudo populi, clamans: Tolle ipsum.

37. Et quum futurum esset, ut introduceretur in castra Paulus, dicit tribuno, Licétne mihi aliquid tibi dicere; Qui dixit: Græcè nôsti?

38. Nònne tu es Ægyptius ille, qui ante hos dies commovisti, & eduxisti in desertum quatuor millia sicariorum?

39. Dixit autem Paulus: Ego quidem sum Judæus Tarsensis, urbis in Cilicia non obscuræ civis, cæterùm rogo te, permitte mihi, ut alloquar populum.

40. Quum igitur ille permisisset: Paulus stans in gradibus, manu silentium postulavit à plebe: & magno silentio facto, loquutus est linguâ Hebræâ, dicens:

CAPUT XXII.

Apologia Pauli, ejusque fructus

Viri fratres & patres, audite meam, qua nunc apud vos utor, defensionem.

2. Quum audissent autem eum Hebræâ lingua ipsos alloqui, magis præbuerunt se quietos: *ipse* verò dixit *eis*;

3. Ego quidem sum Judæus, natus Tarsi, *quæ urbs est* Ciliciæ, nutritus verò in hac ipsa urbe, apud pedes Gamalielis, eruditus ad exquisitam formam patriæ legis, zelo Dei accensus, sicut, & vos omnes estis hodie.

4. Qui hanc sectam sum persecutus usque ad mortem, vinciens, ac tradens in carceres, tum viros, tum mulieres.

5. Ut & pontifex maximus mihi testis est, & totus seniorum ordo, à quibus etiam acceptis ad fratres epistolis, Damascum proficiscebar, adducturus etiam eos, qui illic essent; vinctos Hierosolymam, ut punirentur;

6. Evenit autem mihi iter facienti, & appropinquanti Damasco circiter meridiem, ut repentè è cœlo circumfuderit me lux multa, tanquam fulgur.

7. Cecidique in solum, & audivi vocem, dicentem mihi: Saul, Saul, quid me persequeris?

8. Ego verò respondi: Quis es Domine? Dixítque mihi: Ego sum Jesus Nazaræus, quem tu persequeris.

9. Porrò, qui mecum erant, lucem quidem conspexerunt, & expavefacti sunt, vocem autem non audierunt ejus, qui loquebatur mecum:

10. Dixi verò: Quid faciam Domine? Dominus autem dixit mihi: Surge, ac proficiscere Damascum: & illic tibi dicetur de omnibus, quæ constituta sunt tibi, ut facias.

11. Quum verò non viderem præ gloria lucis illius, manu deductus ab iis, qui mecum erant, veni Damascum.

12. Ananias autem quidam, vir pius secundùm Legem, testimonio ornatus omnium *illic* habitantium Judæorum,

13. Veniens ad me, & adstans, dixit mihi: Saul, frater, recipe visum. Et ego eodem illo momento, visu recepto, illum vidi.

14. Ipse autem dixit: Deus patrum nostrorum designavit te, qui cognosceres ipsius voluntatem, & videres Justum illum, & audires vocem ex ore ipsius.

15. Nam eris ei testis apud omnes homines *eorum*, quæ vidisti, & audisti.

16. Et nunc quid cunctaris? surgens baptizator, & abluitor à peccatis tuis invocato nomine Domini.

17. Evenit autem mihi reverso Hierosolymam, quum orarem in templo, ut raperer extra me.

18. Et viderem eum, dicentem mihi: Festina, & exi citò Hierosolymis, quoniam non excipient testimonium tuum de me.

19. Et ego dixi: Domine, ipsi sciunt me pertraxisse in carcerem, & verberibus affecisse per singulas Synagogas eos, qui credebant in te.

20. Et quum effunderetur sanguis Stephani Martyris tui, ego quoque adstabam, & unà assentiebar cædi ipsius, & custodiebam pallia eorum, qui interimebant eum.

21. Tum *is* dixit mihi: Proficiscere: nam ego te longè ad gentes emittam.

22. Audiebant autem eum ad hunc usque sermonem: tum *verò* sustulerunt vocem suam, dicentes; Tolle è terra *hominem* istiusmodi: non enim convenit eum vivere.

23. Clamantibus autem eis, & projicientibus pallia, & pulverem jactantibus in aërem.

24. Jussit Tribunus eum duci in castra, dixítque: ut in eum flagris inquireretur: ut resciret, propter quod crimen sic clamarent adversùs eum.

25. Quum autem eum distendissent loris *cædendum*, dixit adstanti Centurioni Paulus: Num hominem Romanum, & *quidem* indictâ causâ licet vobis flagellare?

26. *Hoc* autem, quum audisset Centurio, adiit Tribunum, & *hoc* annunciavit ei, dicens; Vide, quid facturus sis: homo enim iste Romanus est.

27. Accedens autem Tribunus, dixit ei; Dic mihi, num tu Romanus es? At ille dixit: Etiam.

28. Et respondit Tribunus: Ego multâ summâ civitatem istam acquisivi. Paulus autem ait: Ego verò etiam natus sum *civis*.

29. Statim igitur abscesserunt ab eo, qui erant in eum inquisituri, sed & Tribunus quoque metuit cognito eum Romanum esse, quoniam eum vinxerat.

30. Postridie verò volens certum rescire, nempe cujus *rei* accusaretur à Judæis, solvit eum è vinculis, & jussit primarios sacerdotes venire, totúmque ipsorum consessum: ac deductum Paulum statuit coram eis.

CAPUT XXIII.

Paulus jussu Ananiæ percutitur, Deus consolatur illum, & è conjuratorum manu Cæsaream mittitur.

Inten-

INtentis autem in consessum oculis Paulus, ait: Viri fratres, ego omni conscientiâ bonâ servivi Deo ad hunc usque diem.

2. Ananias autem pontifex maximus imperavit iis, qui ipsi adstabant, ut os ejus cæderent.

3. Tum Paulus dixit ei: Futurum est, ut percutiat te Deus, paries dealbate, & tu sedens, judicans me secundùm Legem, & Legem transgrediens jubes me cædi?

4. Tum, qui adstabant, dixerunt; Pontifici illi Dei maximo conviciaris?

5. Dixit autem Paulus: Nesciebam, fratres, pontificem esse maximum: scriptum est enim; Principi populi tui non maledices.

6. Quum verò nosset Paulus unam quidem partem esse Sadducæorum, alteram verò Pharisæorum, clamavit in consessu: Viri fratres, ego Pharisæus sum, filius Pharisæi: de spe, & resurrectione mortuorum ego in judicium vocor.

7. Quum autem hoc esset loquutus, orta est seditio inter Pharisæos, ac Sadducæos: & fissa est multitudo.

8. Nam Sadducæi quidem dicunt non esse resurrectionem, neque angelum, neque spiritum: Pharisæi autem utrumque profitentur.

9. Ortus est igitur clamor magnus: & quum surrexissent Scribæ ex partibus Pharisæorum, depugnabant, dicentes; Nihil mali invenimus in homine isto: quòd si spiritus loquutus est ei, seu Angelus, ne repugnemus Deo.

10. Magnâ autem ortâ seditione veritus Tribunus, ne Paulus ab ipsis discerperetur, jussit militum manum descendere, & eum raptum è medio ipsorum ducere in castra.

11. Sequente verò nocte superveniens ei Dominus, dixit; Confide Paule: ut enim constanter attestatus es de me Hierosolymis, sic te oportet etiam Romæ testari.

12. Orto autem die quidam ex Judæis factâ coitione, devoverunt sese, dicentes; neque esuros se, neque bibituros, usque quò interemissent Paulum.

13. Erant verò plures, quàm quadraginta *viri*, qui hanc conjurationem fecerant.

14. Qui adierunt primarios sacerdotes, & seniores, & dixerunt: Devotione devovimus nos ipsos, nihil gustaturos usque quò interemerimus Paulum.

15. Nunc ergo vos comparete apud Tribunum ex consessûs voluntate, ut eum cras ad vos deducat, veluti exquisitiùs percognituros de iis, quæ ad eum *spectant*: nos verò, priusquam appropinquet, parati sumus ipsum interimere.

16. Quum autem filius sororis Pauli audisset insidias; venit, & ingressus in castra, annunciavit *eas* Paulo.

17. Paulus autem advocato quodam ex Centurionibus, ait: Adolescentem hunc abduc ad Tribunum: habet enim, quod annunciet ei.

18. Ille igitur assumtum eum duxit ad Tribunum, & dixit; Vinctus ille Paulus advocatum me rogavit, ut hunc adolescentem ducerem ad te, qui aliquid habeat, quod tibi loquatur.

19. Tribunus verò, prehensâ ejus manu, quum secessisset seorsim, percontatus est: Quid est, quod habes mihi annunciandum?

20. *Ille* autem dixit: Judæi constituerunt te rogare, ut cras Paulum deducas in consessum, quasi aliquid exquisitiùs percontaturi sint de eo.

21. Tu verò, ne ipsis assentitor. Insidiantur enim ei ex istis viri plures quadraginta, qui se ipsos devoverunt, neque esuros, neque bibituros usque quò interemerint eum: & nunc parati sunt, exspectantes quid à te renuncietur.

22. Tribunus igitur dimisit adolescentem, quum ei mandasset, *ut* nulli effutiret, quòd hæc ipsi indicasset.

23. Et advocatis duobus quibusdam ex Centurionibus, dixit *eis*: Parate milites ducentos, qui proficiscantur Cæsaream usque, & equites septuaginta, & stipatores ducentos à tertia hora noctis:

24. Et ut jumenta præberent, ut impositum Paulum salvum perducerent ad Felicem Præsidem:

25. Scriptâ epistolâ, quæ hanc summam contineret;

26. Claudius Lysias præstantissimo Præsidi Felici salutem.

27. Virum hunc comprehensum à Judæis, quum jam futurum esset, ut ab eis interimeretur, superveniens cum militum manu, erui, edoctus Romanum esse.

28. Et volens rescire crimen, cujus eum postularent, deduxi eum in ipsorum consessum.

29. Quem comperi accusari de quæstionibus Legis ipsorum, nullius verò criminis reum, quod sit dignum morte, aut vinculis.

30. Indicatis autem mihi insidiis adversùs hunc virum eventuris à Judæis, eo ipso momento misi *eum* ad te, & mandavi quoque accusatoribus, ut quæ *habent* adversùs eum, dicant apud te. Vale.

31. Milites igitur, sicut ipsis edixerat, receptum Paulum duxerunt nocte Antipatrida.

32. Postero autem die reversi sunt in castra, relictis equitibus, qui cum eo proficiscerentur.

33. Qui, quum venissent Cæsaream, & reddidissent epistolam Præsidi, stiterunt coram eo etiam Paulum.

34. Quum legisset autem *literas* Præses, & interrogasset, ex qua provincia esset, ac cognovisset esse ex Cilicia.

35. Audiam te, inquit, quum accusatores quoque tui adfuerint. Jussitque in prætorio Herodis ipsum custodiri.

CAPUT XXIV.

Paulus agit causam suam, & concionatur coram Felice.

QUinque autem post diebus descendit Pontifex maximus, Ananias cum Senioribus, & Tertullo quodam oratore: qui comparuerunt coram Præside contra Paulum.

2. Citato igitur eo, cœpit accusare Tertullus, dicens;

3. Multa *nos* pace potiri per te, & ea, quæ rectè, ac feliciter in hac gente providentia tuâ gesta sunt, prorsus, & ubique agnoscimus, præstantissime Felix, cum omni gratiarum actione.

4. Ne

4. Ne verò te diutiùs interpellem, precor te, ut audias nos paucis pro tua æquitate:

5. Comperimus enim virum hunc *esse* pestem, & qui moveat seditionem omnibus Judæis per orbem terrarum, & principem hæresis Nazaræorum:

6. Qui templum quoque tentavit profanare: in quem etiam prehensum voluimus secundùm Legem nostram judicium ferre.

7. Sed interveniens Tribunus Lysias, cum magna vi abduxit eum è manibus nostris:

8. Jussis ipsius accusatoribus ad te venire: ex quo poteris ipse inquisitione habitâ de omnibus istis cognoscere, de quibus nos eum accusamus:

9. Consenserunt autem etiam Judæi, ajentes hæc ità se habere.

10. Respondit autem Paulus, quum innuisset ei præses, ut loqueretur: Quia te à multis annis huic genti præfuisse scio, eò alacriore animo, quæ ad me attinent, pro mei defensione dicam.

11. Quum tu possis certior fieri non plures *exactos* esse dies, quàm duodecim, ex quo ascendi Hierosolymam adoraturus.

12. Neque verò me in templo invenerunt cum aliquo differentem, aut coitionem turbæ facientem, neque in Synagogis, neque in urbe:

13. Neque probare possunt ea, de quibus nunc me accusant.

14. Hoc verò tibi fateor, me secundùm viam illam, quam hæresin dicunt, ità colere patrium Deum, ut qui credam omnibus, quæ in Lege, & in Prophetis scripta sunt:

15. Et spem habeam in Deo, fore, quam etiam ii ipsi exspectant, resurrectionem mortuorum, tum justorum, tum injustorum.

16. Interea verò ipse *me* exerceo, ad conscientiam habendam sine offensa apud Deum, & apud homines semper.

17. Pluribus autem annis interjectis, veni eleemosynas præstiturus genti meæ, & oblationes.

18. Inter quæ invenerunt me sanctificatum in templo, non *tamen* cum turba, neque cum tumultu, quidam ex Asia Judæi.

19. Quos oportuit apud te adesse, & accusare, si quid haberent adversùm me.

20. Aut hi ipsi dicant, si quod compererunt in me injustè factum, quum ego starem in consessu.

21. Nisi de hac una voce, quà clamavi, quum inter eos starem: De resurrectione mortuorum ego in judicium vocor hodie à vobis.

22. Auditis autem his, Felix ampliavit eos. Postquam exquisitiùs pernovero, quæ ad viam istam pertinent, inquiens, quum Tribunus Lysias descenderit, pernoscam vestrum negotium

23. Edicens etiam Centurioni, ut servaretur Paulus, ac laxaretur, & ne quis prohiberetur ex ipsius familiaribus ei ministrare, aut eum adire.

24. Aliquot autem pòst diebus, quum advenisset Felix cum Drusilla, uxore sua, quæ erat Judæa, accersivit Paulum: & audivit eum de fide, quæ est in Christum.

25. Differente autem ipso de justitia, & continentia, & judicio futuro, expavefactus Felix, respondit; ut nunc se res habent, abi: opportunitatem autem post nactus, accersam te.

26. Simul & illud sperans, fore, ut pecunia ipsi daretur à Paulo, ut eum *vinculis* exsolveret: quamobrem etiam crebriùs eum accersens, colloquebatur cum eo.

27. Biennio autem completo accepit successorem Felix Portium Festum: & volens gratiam inire à Judæis Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAPUT XXV.

Paulus agit causam suam coram Festo.

FEstus ergo ingressus provinciam, triduo post ascendit Cæsareâ Hierosolymam.

2. Comparuerunt autem coram eo pontifex maximus, & primarii ex Judæis contra Paulum, & eum precati sunt;

3. Petentes gratiam adversùs eum, ut accerseret eum Hierosolymam: factis insidiis, ut *eum* in via interimerent.

4. Festus autem respondit, ut asservaretur Paulus Cæsareæ, se verò citò *illuc* profecturum.

5. Qui ergo inter vos, inquit, *istud* poterunt, unà descendent, & si quid est in hoc viro improbum, accusent eum.

6. Commoratus autem apud eos dies non plures, quàm decem, quum descendisset Cæsaream, postero die sedit in tribunali, jussitque Paulum adduci.

7. Qui, quum adfuisset, circumsteterunt *eum*, qui Hierosolymis descenderant Judæi, multas & graves criminationes adferentes adversùs Paulum, quas nequibant demonstrare.

8. Quum ipse pro sui defensione diceret, neque in Legem Judæorum, neque in templum, neque in Cæsarem quicquam peccavi.

9. Sed Festus volens gratiam inire à Judæis, respondens Paulo, dixit; Vis Hierosolymam ascendere, & illic de his judicari apud me?

10. Dixit autem Paulus, Ad tribunal Cæsaris sto, ubi me oportet judicari. Judæos nulla in re injuriâ affeci, sicut & tu pulchrè agnoscis.

11. Nam si injuriâ quenquam affeci, & aliquid dignum morte feci, non recuso mori: sin verò nihil est *ex iis*, de quibus isti me accusant, nullus me potest eis donare: Cæsarem appello.

12. Tunc Festus cum concilio colloquutus, respondit, Cæsarem appellâsti? ad Cæsarem proficisceris.

13. Diebus autem aliquot exactis, Agrippa Rex, & Bernice venerunt Cæsaream, salutaturi Festum.

14. Et quum dies complures illic essent commorati, Festus Regi exposuit, quæ ad Paulum *spectabant*, dicens; Vir quidam est relictus à Felice in vinculis.

15. De quo, quum essem Hierosolymis, comparuerunt principes sacerdotum, & seniores Judæorum, petentes damnationem adversùs eum.

16. Quibus respondi: Non esse Romanis morem, quempiam ad exitium concedere, priusquam is, qui accusatur, in conspectu habeat accusatores, & locum defensionis accipiat super criminatione.

17. Quum

17. Quum ergo huc convenissent absque ulla dilatione, consequente die sedens in tribunali, jussi adduci hominem.

18. Cujus accusatores, quum adstarent, nullum crimen objiciebant eorum, quæ ego suspicabar.

19. Sed quæstiones quasdam de sua superstitione habebant adversùs eum, & de quodam Jesu defuncto, quem ajebat Paulus vivere.

20. Incertus autem ego super ejusmodi inquisitione, dixi, num vellet proficisci Hierosolymam, & illic judicari super istis.

21. Quum verò Paulus appellâsset, ut asservaretur Augusti cognitioni, jussi eum asservari, quò usque mitterem eum ad Cæsarem.

22. Agrippa verò dixit Festo: Velim & ipse hominem audire. At ille, Cras, inquit, eum audies.

23. Postero igitur die quum venisset Agrippa, & Bernice cum multa ostentatione, & introissent in auditorium cum Tribunis, & eminentibus ejus urbis civibus, jubente Festo, adductus est Paulus.

24. Tum Festus: Agrippa Rex, inquit, & omnes, qui simul adestis nobiscum, videtis istum, de quo omnis multitudo Judæorum interpellavit me, & Hierosolymis, & hic, vociferando, non oportere ipsum vivere amplius.

25. Ego verò, quum comperissem, eum nihil dignum morte fecisse: & is ipse appellâsset Augustum, decrevi eum mittere.

26. De quo quid certi scribam Domino, non habeo, quapropter eum ad vos produxi, & maximè ad te, Rex Agrippa, ut habitâ quæstione habeam, quòd scribam.

27. Nam præter rationem mihi videtur, quum mittam vinctum, non etiam crimina in eum *collata* significare.

CAPUT XXVI.

Paulus disserit patheticè coram Agrippa, & innocens judicatur.

Agrippa verò Paulo dixit: Permittitur tibi pro te ipso dicere. Tunc Paulus extentâ manu hac defensione usus est.

2. Super omnibus, de quibus postulor à Judæis, Rex Agrippa, beatum me duco, quòd sim hodie defensione apud te usurus:

3. Maximè quòd te gnarum esse sciam omnium, qui apud Judæos sunt, rituum, & quæstionum. Ideo rogo te, ut me patiente animo audias.

4. Vitam itaque meam actam à juventute, quæque à principio fuit in gente mea Hierosolymis, sciunt omnes Judæi:

5. Ut qui antea noverint, me jam inde à majoribus, (si velint testari) secundùm exquisitissimam illam hæresin nostri religiosi cultûs vixisse Pharisæum:

6. Nunc verò ob spem promissionis factæ patribus nostris à Deo, sto in judicium vocatus.

7. Ad quam *promissionem* duodecim tribus nostræ, *Deum* nocte, & die assiduè colentes, sperant se deventuras, de qua spe postulor, Rex Agrippa, à Judæis.

8. Quid? incredibile judicatur apud vos, quòd Deus mortuos suscitet?

9. Equidem statueram apud me adversùs nomen illius Jesu Nazaræi multa oportere *me* contraria facere.

10. Quòd etiam feci Hierosolymis: & multos sanctorum ego à carceribus inclusi à principibus sacerdotum potestate acceptâ: & quum *ab eis* interimerentur, tuli suffragium.

11. Ac per omnes synagogas sæpe ipsos puniens, coëgi ad blasphemandum: & supra modum furens adversùs eos, persequutus sum *ipsos* etiam in exteras usque civitates.

12. Inter quæ etiam proficiscens Damascum cum auctoritate, & procuratione à principibus sacerdotum.

13. Die medio, Rex, in via vidi cœlitus lucem, quæ splendorem solis superans, circumfudit me suo fulgore, & eos, qui mecum iter faciebant.

14. Quum autem omnes nos decidissemus in terram, audivi vocem alloquentem me, ac dicentem Hebraicâ linguâ: Saul, Saul, quid me persequeris? durum est tibi contra stimulos calcitrare.

15. Ego autem dixi: Quis es Domine? At ille dixit: Ego sum Jesus ille, quem tu persequeris.

16. Sed exsurge, & sta in pedes tuos: idcirco enim apparui tibi, ut designarem te ministrum, ac testem tum eorum, quæ vidisti, tum eorum, *in* quibus apparebo tibi:

17. Eruens te ex hoc populo, & gentibus, ad quos nunc te mitto.

18. Ut aperias oculos eorum, & convertas *eos* à tenebris ad lucem, & *à* potestate satanæ ad Deum, ut remissionem peccatorum, & sortem inter sanctificatos accipiant per fidem, quæ est in me.

19. Unde, Rex Agrippa, non fui rebellis cœlesti illi apparitioni.

20. Sed iis, qui sunt Damasci primùm, & Hierosolymis, & in omni regione Judææ, *deinde* & Gentibus annunciavi, ut resipiscerent, & converterent se ad Deum, opera facientes convenientia resipiscentiæ.

21. Horum causâ Judæi me in templo comprehensum tentârunt manibus *suis* interficere.

22. Sed auxilium, quod *est* à Deo, nactus, perstiti in hunc usque diem, testificans *ista* tum parvis, tum magnis, nec quicquam dicens extra ea, quæ Prophetæ, ac Moses futura prædixerunt:

23. *Nempe* Christum fuisse passurum ac primùm ex resurrectione mortuorum, lucem annunciaturum huic populo, & Gentibus.

24. Hæc autem ipso pro sui defensione excipiente: Festus magnâ voce ait: Insanis Paule, multæ literæ te ad insaniam adigunt.

25. Tum ille: Non insanio, inquit, præstantissime Feste, sed vera, ac sanæ mentis verba loquor.

26. Scit enim ista Rex, apud quem etiam liberè loquor; nam eum latere quicquam horum mihi non persuadeo: neque enim id in angulo gestum est.

27. Credis Rex Agrippa Prophetis? scio te credere.

28. Agrippa verò dixit Paulo: Propemodum persuades mihi, ut fiam Christianus.

29. Paulus autem dixit: Optârim à Deo, ut & propemodum, & admodum non tu modò, sed omnes etiam, qui me audiunt hodie, facti

essetis

essetis tales, qualis ego sum, exceptis istis vinculis.

30. Et quum hæc dixisset, surrexit Rex, ac Præses, & Bernice, & qui consederant cum eis.

31. Et quum secessissent, loquebantur alii ad alios, dicentes; Certè nihil morte, aut vinculis dignum facit homo iste.

32. Agrippa verò Festo dixit: Dimitti poterat homo iste, nisi appellâsset Cæsarem.

CAPUT XXVII.

Pauli navigatio, naufragium, & incolumitas.

UT autem decretum fuit, ut nos enavigaremus in Italiam, tradiderunt tum Paulum, tum quosdam alios vinctos Centurioni, nomine Julio, cohortis Augustæ.

2. Conscenso igitur navigio Adramytteno, navigaturi secundùm Asiæ regiones, profecti sumus, & nobiscum erat Aristarchus, Macedo Thessalonicensis.

3. Alterà autem die devecti sumus Sidonem: & Julius humaniter tractato Paulo, permisit, ut ad amicos profectus, ab illis curaretur.

4. Illinc verò provecti, sublegimus Cyprum, quòd venti essent adversi.

5. Et pelagus, quod est secundum Ciliciam, & Pamphyliam emensi, devenimus Myra, *urbem* Lyciæ.

6. Et illic nactus Centurio navem Alexandrinam, navigantem in Italiam, imposuit nos in eam.

7. Quúmque multis diebus tardè navigaremus, vixque pervenissemus secundùm Gnidum, non permittente nobis vento, sublegimus Cretam, secundùm Salmonem:

8. Et illam vix prælerlegentes, pervenimus in locum quendam, quem vocant Pulchros portus, cui propinqua erat civitas Lasæa.

9. Multo autem tempore peracto, & quum jam esset periculosa navigatio, quòd jam etiam jejunium præteriisset, admonebat *eos* Paulus.

10. Dicens eis; Viri, video cum injuria, multóque damno non solùm oneris, & navigii, sed etiam capitum nostrorum, futuram esse navigationem.

11. Centurio autem gubernatori, & nauclero potiùs assentiebatur, quàm iis, quæ à Paulo dicebantur.

12. Et quum appositus portus non esset ad hybernandum, plerique ceperunt consilium solvendi etiam illinc, *experturi* si quo modo possent Phœnica devenire, & illic hybernare: qui portus est Cretæ, spectans ad Africum, & Chorum.

13 Quum autem aspirâsset Notus, visi, quod sibi proposuerant, obtinuisse, quum solvissent, propiùs præterlegerunt Cretam.

14. Verùm haud multò post impegit in eam ventus turbulentus, qui vocatur Euroclydon.

15. Quúmque abreptum esset navigium, nec posset obniti vento, dato *ventis navigio* ferebamur.

16. Et quum infrà parvam quandam insulam, quæ Clauda vocatur, cursu delati essemus, vix valuimus scaphæ compotes fieri.

17. Quâ subductâ, adjumentis utebantur, succinctâ navi: metuentésque, ne in Syrtin exciderent, demissis velis ità ferebantur.

18. Quum autem vehementi tempestate jactaremur, sequente *die* jacturam fecerunt:

19. Ac tertio die ipsi nostris manibus armamenta navis abjecimus.

20. Quum autem neque sol, neque sidera apparerent ad complures dies, & tempestas non parva incumberet, ablata in posterum spes omnis erat salutis nostræ.

21. Et quum multa jam fuisset inedia, tunc stans Paulus in medio ipsorum, dixit; Oportebat quidem, ô viri, mihi obediendo non provehi à Creta, & vitare injuriam hanc, & damnum.

22. Sed nunc adhortor vos, ut bono animo sitis: amissio enim nulla erit cujusquam ex vobis, sed tantùm navis.

23. Adstitit enim mihi hac nocte Angelus Dei, cujus sum ego, & cui etiam servio.

24. Dicens; ne metue Paule, oportet te Cæsari sisti: & ecce, gratificatus est tibi Deus omnes, qui tecum navigant.

25. Propterea bono animo estote viri: credo enim Deo, ità fore, quemadmodum loquutus est mihi.

26. In insulam autem quandam excidere nos oportet.

27. Cæterùm, quum quarta decima nox advenisset, & jactaremur in Adria, nautæ circa medium noctis suspicati sunt appropinquare sibi aliquam regionem.

28. Et demissâ bolide invenerunt passus viginti: & paululùm inde progressi, rursum demissâ bolide invenerunt passus quindecim.

29. Et metuentes, ne quo modo in aspera loca exciderent, jactis è puppi anchoris quatuor, optabant diem oriri.

30. Quum verò nautæ studerent fugere è navi, & demisissent scapham in mare, sub prætextu velut è prora anchoras extensuri.

31. Dixit Paulus Centurioni, & militibus: Nisi isti in navi manserint, vos servari non potestis.

32. Tunc absciderunt milites funes scaphæ, & siverunt eam excidere.

33. Interim autem dum oriretur dies, hortabatur Paulus omnes, ut caperent cibum dicens; Dies hic est decimus quartus, ex quo exspectantes jejuni permanetis, nullo *cibo* sumto.

34. Ideo vos hortor, ut sumatis cibum: hoc enim ad salutem vestram spectat: nullius enim vestrùm capillus ex capite cadet.

35. Et quum hæc dixisset, & accepisset panem, gratias egit Deo in conspectu omnium: & quum fregisset, cœpit edere.

36. Omnes verò, quum jam animum recepissent, sumserunt & ipsi cibum.

37. Eramus autem universa capita in navigio ducenta septuaginta sex.

38. Cæterùm satiati cibo, allevabant navim, projicientes frumentum in mare.

39. Quum autem dies ortus esset, terram illam non agnoscebant: sinum verò quendam animadverterunt, habentem littus, in quem decreverant, si possent extrudere navim.

40. Anchoris igitur undique præcisis permiserunt *eam* mari, simul laxatis vinculis gubernaculorum: & sublato artemone ad venti flatum tendebant ad littus.

41. Sed

41. Sed quum incidissent in locum bimarem, impegerunt navem: ac prora quidem infixa manebat immota, puppis verò solvebatur præ undarum violentia.

42. Militum autem consilium erat, ut vinctos interimerent, ne quis, quum enatâsset, effugeret.

43. Sed Centurio volens conservare Paulum, prohibuit eos ab hac voluntate: jussitque, ut qui possent natare, abjicerent *se* primos, & in terram evaderent:

44. Reliqui verò partim in tabulis, partim in quibusdam navis *fragmentis*: & ità factum est, ut omnes salvi evaderent in terram.

CAPUT XXVIII.

Paulus multis in itinere miraculis editis, tandem venit Romam, & per biennium ibidem Evangelium docet.

Et quum salvi evasissent, tunc cognoverunt insulam illam vocari Melitam.

2. Barbari verò præstabant nobis non vulgarem humanitatem: accensâ enim pyrâ acceperunt nos omnes, propter imbrem urgentem, & propter frigus.

3. Quum autem convertisset Paulus nonnihil sarmentorum & imposuisset in pyram, vipera è calore prodiens, arripuit ejus manum.

4. Ut verò barbari viderunt pendentem bestiam è manu ejus, alii aliis dicebant; Omnino homicida est homo iste, quem, postquam salvus evasit è mari, ultio non sivit vivere.

5. At ille excussâ bestiâ in ignem nihil mali passus est.

6. Illi verò exspectabant, dum intumesceret, aut concideret repentè mortuus: sed quum multum *tempus* exspectâssent, & viderent nihil incommodi illi accidere, mutati, dicebant eum esse Deum.

7. Cæterùm circa locum illum erant prædia primario insulæ illius, nomine Publio, qui nos exceptos triduo peramicè hospitio excepit.

8. Factum est autem, ut pater Publii febribus, ac dysenteriâ detentus decumberet: ad quem Paulus ingressus, & precatus, impositis ei manibus sanavit eum.

9. Hoc igitur facto, reliqui etiam, qui infirmitatibus tenebantur in illa insula, accedebant, & sanabantur.

10. Qui etiam multis honoribus nos honorârunt, & quum proveheremur, imposuerunt, quæ usui *nobis* erant.

11. Tribus itaque post mensibus provecti sumus navi Alexandrinâ, quæ in ea insula hyemaverat, cui erat insigne Castor, & Pollux,

12. Et devecti Syracusas, *illic* mansimus triduum.

13. Unde circumlegentes, devenimus Rhegium: & altero pòst die quum supervenisset Auster, secundo die venimus Puteolos.

14. Ubi repertis fratribus, rogati sumus, ut permaneremus apud eos diebus septem: & ità contendimus Romam.

15. Unde quum audissent fratres de rebus nostris, prodierunt nobis in occursum usque ad Appii forum, & tres tabernas: quos, quum vidisset Paulus, gratiis actis Deo, sumsit fiduciam.

16. Quum verò venissemus Romam, Centurio tradidit vinctos præfecto exercituum: sed permissum est Paulo, ut habitaret seorsim cum milite, qui ipsum custodiret.

17. Factum est autem, ut tertio post die convocaret Paulus Judæorum primos: qui ubi convenissent, dixit eis; Ego, viri fratres, quum nihil fecerim adversùs populum, aut ritus patrios, vinctus traditus sum Hierosolymis in manus Romanorum.

18. Qui quæstione de me habitâ volebant me dimittere, quòd nulla sit in me causa mortis.

19. Sed contradicentibus Judæis, coactus sum appellare Cæsarem, non *tamen* quasi habeam, de quo gentem meam accusem.

20. Ob hanc igitur causam vos advocavi, quos viderem, & alloquerer: nam propter spem Jisraëlis circumdatus sum hac catenâ.

21. Illi verò dixerunt ei: Nos neque literas accepimus de te ex Judæa: neque adveniens quisquam fratrum annunciavit, aut loquutus est aliquid de te mali.

22. Æquum autem censemus ex te audire, quæ sentias, nam de ista hæresi notum est nobis, ubique *ei* contradici.

23. Quum igitur constituissent ei diem, venerunt ad eum in hospitium complures, quibus cum attestatione exponebat regnum Dei, suadens eis, quæ de Jesu Christo sunt ex Lege Mosis, & Prophetis, à manè usque ad vesperam.

24. Et alii quidem assentiebantur iis, quæ dicebantur, quidam verò non credebant.

25. Quum autem inter se discordes essent, digressi sunt, postquam Paulus hoc verbum dixisset. Bene sanè Spiritus sanctus loquutus est per Esajam Prophetam patribus nostris.

26. Dicens; Vade ad populum istum, & dic: Auditu audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non cernetis.

27. Crassum enim factum est cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculis suis conniverunt: ne cernant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertant sese, & sanem eos.

28. Notum ergo sit vobis, missam esse Gentibus hanc Dei salutem, & ipsos audituros.

29. Quum ergo hæc dixisset, exierunt Judæi, multam habentes inter se altercationem.

30. Mansit autem Paulus biennium totum in proprio conducto: & excipiebat omnes, qui ad ipsum ingrediebantur,

31. Prædicans regnum Dei, ac docens, quæ sunt de Domino Jesu Christo cum omni dicendi libertate, nemine prohibente.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad Romanos.

CAPUT I.

Apoſtolatûs ſui munus profeſſus, cauſam deſcribit oppreſſæ, & inhibitæ veritatis.

PAulus ſervus Jeſu Chriſti, ex *Dei* vocatione Apoſtolus, ſeparatus ad *prædicandum* Evangelium Dei;

2. (Quod ante promiſerat per Prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis.)

3. De filio ſuo, facto ex ſemine Davidis, ſecundùm carnem:

4. Declarato Filio Dei potenter, ſecundùm Spiritum ſanctificationis, per reſurrectionem ex mortuis,) *nempe* Jeſu Chriſto, Domino noſtro.

5. (Per quem accepimus gratiam, & Apoſtolatum ad obedientiam fidei, inter omnes Gentes, pro ipſius nomine:

6. Inter quas eſtis etiam vos, vocati à Jeſu Chriſto:)

7. Omnibus, qui Romæ eſtis, dilectis Dei, vocatis ſanctis: Gratia *ſit* vobis, & pax à Deo patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

8. Primùm quidem gratias ago Deo meo per Jeſum Chriſtum, ſuper omnibus vobis, quòd fides veſtra annunciatur in toto mundo.

9. Teſtis enim mihi eſt Deus, quem colo ſpiritu meo in Evangelio Filii ipſius, me perpetuò mentionem facere veſtri:

10. Semper in precibus meis rogans, ut, ſi quo modo tandem aliquando proſperum iter mihi detur ex voluntate Dei, veniam ad vos.

11. Expeto enim videre vos, ut aliquod impertiar vobis donum ſpirituale, ut vos ſtabiliamini.

12. Hoc eſt, ad communem exhortationem percipiendam apud vos, per mutuam fidem, veſtram ſimul & meam.

13. Nolim autem vos ignorare, fratres, me ſæpe propoſuiſſe venire ad vos, (ſed prohibitus fui uſque adhuc) ut fructum aliquem haberem inter vos quoque, ſicut & inter reliquas Gentes.

14. Et Græcis, & barbaris, tum ſapientibus, tum inſipientibus debitor ſum.

15. Itaque quicquid in me ſitum eſt, promtum eſt ad vobis quoque, qui Romæ eſtis, evangelizandum.

16. Non enim me pudet Evangelii Chriſti: potentia ſiquidem eſt Dei ad ſalutem, cuivis credenti, Judæo primùm, tum etiam Græco.

17. Juſtitia enim Dei per illud revelatur, ex fide in fidem: ſicut ſcriptum eſt; Juſtus autem ex fide vivet.

18. Patet enim ira Dei è cœlo adversùs omnem impietatem, & injuſtitiam hominum, ut qui veritatem injuſtè detineant:

19. Quoniam id, quod de Deo cognoſci poteſt, manifeſtum eſt in ipſis: Deus enim eis manifeſtum fecit.

20. Ipſius enim inviſibilia, jam inde à condito mundo ex iis, quæ fecit, mente perpensâ pervidentur, æterna *videlicet* ejus tum potentia, tum divinitas: ad hoc, ut ſint inexcuſabiles.

21. Propterea quòd, quum Deum nôrint, *tamen* ut Deum non glorificaverunt, neque gratias ei egerunt: ſed vani facti ſunt in ratiocinationibus ſuis, & obtenebratum eſt cor eorum intelligentiâ carens.

22. Quum ſe dictitent ſapientes, ſtulti facti ſunt.

23. Mutârunt enim gloriam incorruptibilis Dei in efformatam imaginem corruptibilis hominis, & volucrium, & quadrupedum, & reptilium.

24. Quamobrem etiam tradidit eos Deus cupiditatibus cordium ipſorum, ad impuritatem, ut fœdarent corpora ſua inter ſe.

25. Ut qui Dei veritatem tranſmutârint in falſitatem, & coluerint res conditas, ac ſervierint *eis*, præterito Conditore, qui eſt benedictus in ſecula, Amen.

26. Propterea, *inquam*, tradidit eos Deus fœdis affectibus: nam & fœminæ illorum tranſmutârunt naturalem uſum in eum, qui eſt præter naturam.

27. Similitérque etiam maſculi relicto naturali uſu fœminæ, exarſerunt ſuâ libidine alius in alium, maſculi in maſculis fœda perpetrantes, & compenſationem (quam oportuit) erroris ſui in ſeſe recipientes.

28. Et ſicut non viſum eſt eis Deum in notitia retinere: *ita* tradidit eos Deus in mentem omnis judicii expertem, ut facerent, quæ minimè conveniunt:

29. Oppleti omni injuſtitiâ, malitiâ, ſcortatione, improbitate, avaritiâ: pleni invidiâ, cæde, contentione, dolo, malignitate:

30. Suſurrones, obloquutores, Dei oſores, injurioſi, ſuperbi, glorioſi, inventores malorum, parentibus non obedientes.

31. Deſipientes, fœdifragi, charitatis expertes, implacabiles, immiſericordes.

32. Qui Dei jure agnito (*nempe* eos, qui talia faciunt, dignos eſſe morte) *tamen* non ſolùm ea faciunt, ſed etiam facientibus conſentiunt ultrò.

CAPUT II.

Judæos, & gentes ex æquo ſub condemnationem peccati concludit.

QUapropter inexcuſabilis es ô homo, quiſquis *alium* damnas: nam hoc ipſo, quòd damnas alterum, te ipſum condemnas: eadem enim facis *tu*, qui *alium* damnas.

2. Scimus verò judicium Dei eſſe ſecundùm veritatem, adversùs eos, qui talia faciunt.

3. Cogitas autem hoc, ô homo, qui damnas eos, qui talia faciunt, & facis ea, fore, ut effugias judicium Dei?

4. An divitias benignitatis ejus, & tolerantiæ, ac iræ cohibitæ contemnis, ignorans benignitatem Dei ad reſipiſcentiam te deducere?

5. Sed pro duritia tua, & corde, quod reſipiſcere neſcit, ipſe tibi theſaurum recondis iram in diem iræ, & revelationis juſti judicii Dei:

6. Qui reddet unicuique secundùm opera ipsius:
7. Iis quidem, qui per tolerantiam quærunt boni operis gloriam, & honorem, & incorruptibilitatem, vitam æternam:
8. Rixosis verò, & veritati quidem non assentientibus, obsequentibus autem injustitiæ, *erit* excandescentia, & ira.
9. Afflictio, *inquam*, *erit*, & angustia in omnem animam hominis, perpetrantis malum, tum Judæi inprimis, tum etiam Græci:
10. Gloria verò, & honor, & pax *erit* cuivis rectè facienti bonum, tum Judæo inprimis, tum & Græco:
11. Non enim est personarum acceptio apud Deum.
12. Quicunque enim sine lege peccaverunt, sine lege quoque peribunt: & quicunque in Lege peccaverunt, per legem damnabuntur.
13. (Non enim, qui audiunt Legem, justi sunt apud Deum, sed qui Legem præstant, justificabuntur.
14. Nam, quum Gentes, quæ Legem non habent, natura, quæ Legis sunt, faciant, isti Legem non habentes, sibi ipsis sunt Lex.
15. Ut qui ostendant opus Legis scriptum in cordibus suis, unà testimonium reddente ipsorum conscientiâ, & cogitationibus sese mutuò accusantibus, aut etiam defendentibus:)
16. In die, quo judicabit Dominus de rebus occultis hominum, ex Evangelio meo, per Jesum Christum.
17. Ecce, tu cognominaris Judæus, & acquiescis in Lege, & gloriaris in Deo.
18. Et nosti *ejus* voluntatem, & exploras, quæ discrepant, institutus ex Legis auditu.
19. Confidisque te viæ ducem esse cœcis, lucem eorum, qui *sunt* in tenebris;
20. Eruditorem desipientium, magistrum infantium, quòd habeas informationem cognitionis, ac veritatis in Lege.
21. Qui igitur doces alium, te ipsum non doces? qui prædicas non furandum, furaris?
22. Qui dicis: non mœchandum, mœcharis? qui abominaris idola, sacrilegium admittis?
23. Qui de Lege gloriaris, per Legis transgressionem Deum afficis contumeliâ?
24. Nam Dei nomen propter vos blasphematur inter Gentes, sicut scriptum est.
25. Nam circumcisio quidem prodest, si Legem exsequaris: quòd si transgressor Legis fueris, circumcisio tua facta est præputium.
26. Itaque, si præputium jus Legis observaverit, nonne præputium illius pro circumcisione reputabitur?
27. Et quod est ex natura præputium, Legem præstans, damnabit te, qui per literam, & circumcisionem transgressor es Legis:
28. Non enim qui *est* in propatulo *Judæus*, Judæus *est*: nec ea, quæ *est* in propatulo *circumcisio*, *id est*, in carne, circumcisio *est*:
29. Sed qui in occulto Judæus *est*, & circumcisio cordis, *id est*, in spiritu, non literâ: cujus *Judæi* laus non *est* ex hominibus, sed ex Deo.

CAPUT III.

Prærogativam Judæorum concedens, probat tamen eos inde non justificari, sed tantùm ex fide, quemadmodum & Gentes.

QUæ est igitur præstantia Judæi? aut quæ utilitas circumcisionis?
2. Multa per omnem modum. Primarium enim *illud est*, quòd eis credita sunt eloquia Dei.
3. Quid tum enim, si infidi fuerunt quidam? num ipsorum infidelitas fidem Dei inanem reddet?
4. Absit: imò esto Deus verax, omnis autem homo mendax: sicut scriptum est, ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas, quando tu judicas.
5. Quòd si injustitia nostra Dei justitiam commendat, quid dicemus? num injustus Deus, qui inferat pœnam? (humano more loquor.)
6. Absit: alioquin quomodo judex erit Deus mundi?
7. Etenim si veritas Dei per meum mendacium exundavit in gloriam ipsius, cur ampliùs ego ut peccator condemnor?
8. Ac non (sicut de nobis malè loquuntur, & sicut quidam ajunt nos dicere) faciamus mala, ut veniant bona? quorum damnatio justa est.
9. Quid igitur? præcellimus? Nullo modo: nam antè criminati sumus & Judæos, & Græcos omnes esse sub peccato.
10. Sicut scriptum est: Non est justus, ne unus quidem.
11. Non est, qui intelligat, non est, qui exquirat Deum.
12. Omnes deflexerunt, simul inutiles facti sunt: non est, qui faciat, quod bonum est, non est usque ad unum.
13. Sepulchrum apertum guttur eorum, linguis suis ad dolum usi sunt, venenum aspidum sub labiis eorum.
14. Quorum os diris, & amarulentiâ plenum est.
15. Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.
16. Contritio, & miseria in viis eorum.
17. Et viam pacis non cognoverunt.
18. Non est timor Dei coram oculis eorum.
19. Scimus autem, quæcunque Lex dicit, iis, qui in lege sunt, dicere, ut omne os obstruatur, & obnoxius fiat totus mundus condemnationi Dei.
20. Propterea ex operibus Legis nulla caro justificabitur in conspectu ejus: per Legem enim *est* cognitio peccati.
21. Nunc verò absque lege justitia Dei manifesta facta est, comprobata testimonio Legis, ac Prophetarum.
22. Justitia, *inquam*, Dei per fidem Jesu Christi in omnes, & super omnes, qui credunt; non enim est distinctio.
23. Omnes enim peccaverunt, ac deficiuntur gloriâ Dei.
24. Ut qui justificentur gratis, *id est*, ejus gratiâ, per redemtionem, factam in Jesu Christo.
25. Quem præstituit Deus, *ut esset* placamentum per fidem in sanguine ipsius, ad demonstrationem justitiæ suæ, propter dissimu-

dissimulationem peccatorum, quæ antecesserunt, Deo *illa* tolerante:

26. Ad demonstrationem justitiæ suæ præsenti tempore: ut sit ipse justus, & justificans eum, qui est ex fide Jesu.

27. Ubi igitur gloriatio? exclusa est. Per quam legem? operum? non: sed per legem fidei.

28. Colligimus igitur, fide justificari hominem absque operibus Legis.

29. An Judæorum Deus solùm? annon & Gentium? certè & Gentium

30. Siquidem Deus unus *est*, qui justificabit circumcisionem ex fide, & præputium per fidem.

31. Legem igitur inutilem reddimus per fidem? Absit: imò Legem stabilimus.

CAPUT IV.

Justificatio per fidem exemplis, & dictis Scripturæ confirmatur.

Quid igitur dicemus Abrahamum patrem illum nostrum nactum esse secundùm carnem?

2. Nam si Abrahamus ex operibus justificatus fuit, habet, quod glorietur, at non apud Deum.

3. Quid enim Scriptura dicit? Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum est ei ad justitiam.

4. Atqui ei, qui operatur, merces non imputatur ex gratia, sed *est* ex debito:

5. Ei verò, qui non operatur, sed credit in eum, qui justificat impium, imputatur fides sua ad justitiam.

6. Sicut etiam David declarat beatum eum hominem, cui Deus imputat justitiam absque operibus, dicens;

7. Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum obtecta sunt peccata.

8. Beatus vir, cui non imputârit Dominus peccatum.

9. Ista igitur beatitatis declaratio, in circumcisionem *solùm*, an & in præputium *cadit?* Dicimus enim imputatam fuisse Abrahamo fidem ad justitiam.

10. Quomodo ergo imputata est? quum esset in circumcisione, an *quum esset* in præputio? non in circumcisione, sed in præputio.

11. Et signum accepit circumcisionis, sigillum justitiæ fidei receptæ in præputio, ut esset pater omnium credentium in præputio, imputatâ etiam ipsis justitiâ:

12. Et pater circumcisionis, iis *videlicet*, qui non solùm sunt ex circumcisione, sed qui etiam incedunt per vestigia fidei patris nostri Abrahami, quæ fuit in præputio.

13. Non enim per Legem promissio *cessit* Abrahamo, aut semini ejus, ut hæres esset mundi: sed per justitiam fidei.

14. Etenim, si ii, qui ex Lege *sunt*, hæredes sunt, vana facta est fides, & inanis reddita est illa promissio.

15. Nam lex iram efficit: ubi enim non est Lex, ibi nec transgressio *est*.

16. Propterea ex fide *est hæreditas*, ut *sit* per gratiam, ut firma sit promissio toti semini: *id est*, non solùm ei, quod *est* ex Lege, verùm etiam ei, quod *est* ex fide Abrahami, qui est pater omnium nostrûm.

17. (Sicut scriptum est, Patrem multarum gentium constitui te;) Coram eo, cui credidit, Deo *videlicet*, vivificante mortuos, & vocante, quæ non sunt, tanquam sint.

18. Qui *Abrahamus* contra spem sub spe credidit, fore, ut ipse fieret Pater multarum gentium, secundùm id, quod *ei* dictum fuerat, Ità erit semen tuum.

19. Ac minimè infirmus fide, non consideravit suum ipsius corpus, jam emortuum, quum centum circiter natus esset annos, nec emortuum uterum Saræ.

20. Ad hanc promissionem autem Dei non addubitavit incredulitate: sed corroboratus fuit fide, tributâ gloriâ Deo:

21. Ac plenè persuasum habens, *eum* quod promiserat, posse etiam efficere.

22. Quapropter etiam *hoc* imputatum est ei ad justitiam.

23. Non scriptum est autem propter eum solùm, quòd *hoc* imputatum fuerat ei:

24. Sed etiam propter nos, quibus futurum est, ut imputetur, iis *nimirum*, qui credunt in eum, qui suscitavit Jesum, Dominum nostrum à mortuis;

25. Traditum *morti* propter offensas nostras, & suscitatum ad nostri justificationem.

CAPUT V.

Fructus justificationis: & collatio Adami primi, & secundi.

Justificati igitur ex fide, pacem habemus erga Deum apud Dominum nostrum Jesum Christum:

2. Per quem etiam fide adducti fuimus in hanc gratiam, per quam stamus, & gloriamur sub spe gloriæ Dei.

3. Neque *id* solùm, sed etiam gloriamur de afflictionibus, scientes, quòd afflictio tolerantiam efficiat:

4. Tolerantia verò experientiam, experientia autem spem:

5. Porrò spes non pudefacit, eò quòd charitas Dei effusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.

6. Christus enim, cùm nullis adhuc viribus essemus, præstituto tempore pro impiis mortuus est.

7. Enimverò vix pro justo quisquam moriatur: (nam pro bono *viro* forsitan aliquis etiam mori sustineat:)

8. Commendat autem suam erga nos charitatem Deus, eò quòd, quum adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus sit.

9. Justificati igitur nunc ejus sanguine, servabimur multò magis per eum ab ira illa.

10. Nam si, quum inimici essemus, reconciliati fuimus Deo, per mortem Filii ejus, multò magis reconciliati servabimur per vitam ipsius.

11. Neque id solùm, verùm etiam gloriamur de Deo per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem nunc reconciliationem recepimus.

12. Propterea sicut per unum hominem peccatum in mundum introiit, ac per peccatum mors: & ità in omnes homines mors pervasit, in quo omnes peccârunt.

13. Nam usque ad Legem peccatum erat in mundo: peccatum verò *esse* non putatur, non existente lege.

14. Re-

14. Regnavit autem mors ab Adamo usque ad Mosen, in eos etiam, qui non peccaverunt ad similitudinem transgressionis Adami, qui est typus illius, qui erat futurus.

15. At non ut offensa, ità etiam *est*, quod *Deus* gratificatur: nam si illius unius offensa multi mortui sunt, multò magis gratia Dei, & donatio per gratiam, quæ *est* unius illius hominis Jesu Christi, in multos exundavit.

16. Neque ut *illud quod introiit* per unum, qui peccavit, *ità est* beneficium: nam reatus quidem *est* ex una *offensa* ad condemnationem: quod autem gratificatur *Deus*: *est* ex multis *offensis* ad justificationem.

17. Etenim si per unam offensam mors regnavit per unum, multò magis *ii*, qui exundantiam illam gratiæ, & doni justitiæ recipiunt, in vita regnabunt per unum Jesum Christum.

18. Nempe igitur sicut per unam offensam *reatus venit* in omnes homines ad condemnationem, ità per unam justificationem, *beneficium redundavit* in omnes homines, ad justificationem vitæ.

19. Sicut enim per contumaciam unius hominis, peccatores constituti sunt multi, ità per unius obedientiam, justi constituentur multi.

20. Lex verò prætereà introiit, ut amplificaretur offensa illa: sed ubi amplificatum est peccatum, *ibi* superabundavit gratia.

21. Ut quemadmodum regnaverat peccatum ad mortem, ità etiam gratia regnaret per justitiam, ad vitam æternam, per Jesum Christum, Dominum nostrum.

CAPUT VI.

Qualis reddatur, qui coaluit cum secundo Adamo, & in ejus mortem implantatus est.

Quid igitur dicemus? permanebimus in peccato, ut gratia auctior fiat?

2. Absit: qui mortui sumus peccato, quomodo adhuc vivemus in eo?

3. An ignoratis, nos quotquot baptizati sumus in Christum Jesum, in mortem ejus esse baptizatos?

4. Consepulti sumus igitur ei per baptismum in mortem: ut sicut suscitatus est Christus ex mortuis in gloriam patris, ità & nos novâ vitâ ambulemus.

5. Nam si cum eo plantati coaluimus assimilatione mortis ejus, nimirum etiam resurrectionis *assimilatione cum eo* coalescemus:

6. Illud scientes, veterem illum nostrum hominem cum eo crucifixum esse, ut aboleatur corpus peccati, ne nos ampliùs serviamus peccato.

7. Etenim, qui mortuus est, liberatus est à peccato.

8. Quod si commortui sumus Christo, credimus fore, ut etiam ipsi convivamus.

9. Ut qui sciamus Christum suscitatum ex mortuis, non ampliùs mori: mortem, *inquam*, ei non ampliùs dominari.

10. Nam quòd mortuus est, peccato mortuus est semel, quòd autem vivit, vivit Deo.

11. Ità etiam vos colligite, vos tum mortuos esse peccato, tum vero vivere Deo per Christum Jesum, Dominum nostrum.

12. Ne regnato igitur peccatum in mortali vestro corpore, ut auscultetis ei in cupiditatibus corporis:

13. Neque sistite membra vestra arma injustitiæ peccato: sed sistite vos Deo, ut ex mortuis vivos, & membra vestra arma justitiæ Deo.

14. Peccatum enim vobis non dominabitur; non enim estis sub Lege, sed sub gratia.

15. Quid igitur? peccabimus, quòd non simus sub Lege, sed sub gratia? Absit.

16. An nescitis, quòd cui sistitis vos servos ad obediendum, ejus servi estis, cui auscultatis, sive peccati ad mortem, sive obedientiæ ad justitiam.

17. Gratia autem *habetur* Deo, quòd fuistis *quidem* servi peccati, sed ex corde auscultastis ei formæ doctrinæ, in quam estis traditi.

18. Et liberati à peccato, servi facti estis justitiæ.

19. Hominum more loquor, propter infirmitatem carnis vestræ. Nempe sicut stitistis membra vestra serva impuritati, & iniquitati, ad *patrandam* iniquitatem: ità nunc sistite membra vestra serva justitiæ ad sanctimoniam.

20. Quum enim servi eratis peccati, liberi eratis justitiæ.

21. Quem igitur fructum habebatis tunc *ex iis*, de quibus nunc erubescitis? nam finis illorum mors *est*.

22. Nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctimoniam: finem autem, vitam æternam.

23. Nam stipendia peccati,, mors: donum autem Dei *est* vita æterna in Christo Jesu, Domino nostro.

CAPUT VII.

Exemplo monstratur, quomodo à Lege liberemur, ejus erga nos usus, & mentis repugnantia cum Lege membrorum declaratur.

An ignoratis fratres, (peritos enim Legis alloquor) Legem *tantisper* dominari homini, quoad *ipse* vixerit?

2. Nam viro subjecta mulier viventi viro devincta est per Legem: quòd si mortuus fuerit vir, liberata est à Lege viri.

3. Proinde vivente viro mœcha vocabitur, si fiat alterius viri: sin autem motuus fuerit vir ejus, libera est à lege illa, ut non sit mœcha, si fiat alterius viri.

4. Itaque fratres mei vos quoque mortificati estis Legi in corpore Christi; ut essetis alterius, ejus *videlicet*, qui ex mortuis suscitatus est, ut fructum feramus Deo.

5. Quum enim essemus in carne, affectus peccatorum per Legem *existentes* vigebant in membris nostris, ad fructum ferendum morti.

6. Nunc autem liberati sumus à Lege, mortuo *eo*, in quo detinebamur, ut serviamus in novitate spiritûs, ac non *in* vetustate literæ.

7. Quid ergo dicemus? Lex peccatum *est*? Absit. Imò peccatum non cognovi, nisi per Legem, nam ipsam quoque cupiditatem non nôssem *esse peccatum*, nisi Lex dixisset, Non concupisces.

8. Sed peccatum occaſione per illud præceptum ſumta effecit in me totam cupiditatem.

9. Nam abſque Lege peccatum *quidem erat* mortuum: ego verò vivus eram abſque Lege quondam: præcepti autem illius adventu peccatum *quidem* revixit, ego verò mortuus ſum.

10. Et inventum eſt illud præceptum, quod *erat* ad vitam, mihi *cedere* ad mortem.

11. Nam peccatum occaſione per illud præceptum ſumtâ ſeduxit me, & per illud occidit.

12. Itaque Lex ipſa quidem ſancta: & præceptum illud ſanctum, ac juſtum, & bonum.

13. Ergo quod bonum *eſt*, mihi factum eſt mors? Abſit: imò peccatum *mihi factum eſt mors*, ut manifeſtum fiat, quòd peccatum mihi per id, quod bonum eſt efficiat mortem: *id eſt*, ut pecccatum fieret admodum peccans per illud præceptum.

14. Scimus enim Legem eſſe ſpiritualem: at ego carnalis ſum, venditus, ut ſubjicerer peccato.

15. Quod enim perpetro, non agnoſco: non enim quod volo, hoc ago, ſed quod odi, hoc facio.

16. Quòd ſi id facio, quod nolo, conſentio Legi, quòd bona *ſit*.

17. Nunc itaque non ampliùs ego id perpetro, ſed peccatum, quod in me habitat, *id perpetrat*.

18. Novi enim non habitare in me (id eſt in carne mea) bonum: nam velle adeſt mihi, ſed ut, quod bonum eſt efficiam, non aſſequor.

19. Non enim facio bonum, quod volo: ſed malum, quod nolo, hoc ago.

20. Quòd ſi id facio ego, quod ego nolo: non ampliùs ego id perpetro, ſed peccatum, quod in me habitat, *id perpetrat*.

21. Invenio igitur volenti mihi facere bonum hanc legem *impoſitam eſſe*, quòd mihi malum adjaceat.

22. Delector enim Lege Dei, quod ad interiorem hominem:

23. Sed cerno aliam legem in membris meis, belligerantem adversùs legem mentis meæ, & captivum reddentem me legi peccati, quæ eſt in membris meis.

24. Ærumnoſus ego homo: quis me eripiet ex iſto corpore mortis?

25. Gratias ago Deo per Jeſum Chriſtum, Dominum noſtrum. Nempè igitur ipſe ego mente quidem ſervio Legi Dei; carne verò Legi peccati.

CAPUT VIII.

Immunitas, ſpes, & confidentia eorum, qui à lege membrorum liberati, ſecundùm legem mentis, & Spiritum vivunt.

NUlla igitur nunc *eſt* condemnatio iis, qui *ſunt* in Chriſto Jeſu, *qui* non ſecundùm carnem ambulant, ſed ſecundùm ſpiritum.

2. Nam Lex Spiritûs vitæ, *qui eſt* in Chriſto Jeſu, liberavit me à Lege peccati, & mortis.

3. Nam quæ Legis *erat* impotentia, quum viribus eſſet deſtituta in carne, Deus ſuo ipſius Filio miſſo, in forma conſimili carni peccato obnoxiæ, idque pro peccato, condemnavit peccatum in carne:

4. Ut jus illud Legis compleatur in nobis, qui non ſecundùm carnem ambulamus, ſed ſecundùm Spiritum.

5. Nam qui ſecundùm carnem ſunt, quæ carnis ſunt, ſapiunt: qui verò *ſunt* ſecundùm Spiritum, quæ Spiritûs ſunt.

6. Nam quod ſapit caro, mors eſt: quod autem ſapit Spiritus, vita & pax:

7. Quoniam quod ſapit caro, inimicitia *eſt* adversùs Deum. Legi enim Dei non ſubjicitur: nam ne poteſt quidem.

8. Ergo, qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt.

9. Vos autem non eſtis in carne, ſed in Spiritu: ſiquidem Spiritus Dei habitat in vobis: quòd ſi quis Spiritum Chriſti non habet, is non eſt ejus.

10. Porrò, ſi Chriſtus in vobis *eſt*, corpus quidem mortuum *eſt* propter peccatum: Spiritus autem vita *eſt* propter juſtitiam.

11. Sed ſi Spiritus ejus, qui ſuſcitavit Jeſum ex mortuis, habitat in vobis: is qui excitavit Chriſtum ex mortuis, vivificabit etiam mortalia corpora veſtra, per inhabitantem ipſius Spiritum in vobis.

12. Nempe igitur, fratres, debitores ſumus non carni, ut ſecundùm carnem vivamus, *ſed Spiritui.*

13. Nam ſi ſecundùm carnem vixeritis, futurum eſt, ut moriamini: ſed ſi Spiritu actiones corporis mortificetis, vivetis.

14. Quotquot enim Spiritu Dei aguntur, ii ſunt filii Dei.

15. Non enim accepiſtis Spiritum ſervitutis rurſum ad metum, ſed accepiſtis Spiritum adoptionis, per quem clamamus Abba, *id eſt*, Pater.

16. *Et* ipſe Spiritus teſtatur unà cum Spiritu noſtro, nos eſſe filios Dei.

17. Quòd ſi filii, etiam hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi modò cum *eo* patimur, ut & cum *eo* glorificemur:

18. Reor enim minimè pares *eſſe* præſentis temporis perpeſſiones gloriæ, in nobis revelandæ.

19. Etenim mundus hic conditus, *quaſi* exſerto capite obſervans exſpectat revelationem filiorum Dei.

20. Nam vanitati mundus hic conditus ſubjectus eſt, non ſuâ ſponte, ſed propter eum, qui ſubjecit *eum iſti vanitati.*

21. Sub ſpe, quòd & ipſe conditus mundus liberabitur ex ſervitute corruptionis in libertatem gloriæ filiorum Dei.

22. Scimus enim totum mundum conditum unà ſuſpirare, & unà parturire ad hoc uſque tempus.

23. Neque verò *ille* ſolùm, ſed & ipſi, qui primitias Spiritûs habemus, nos ipſi, *inquam*, apud nos ipſos ſuſpiramus, adoptionem exſpectantes, *id eſt*, redemtionem corporis noſtri.

24. Nam ſpe ſervati ſumus. Spes autem ſi cernatur, non eſt ſpes: quod enim quis cernit, cur ſperet?

25. Si verò, quod non cernimus, ſperamus, *nempe* per tolerantiam exſpectamus.

26. Itidem autem & Spiritus unà ſublevat infirmitates noſtras: quid enim oremus, ut oportet, non novimus: ſed ipſe Spiri-

Spiritus intercedit pro nobis suspiriis inenarrabilibus.

27. Qui verò scrutatur corda, novit quid sapit Spiritus: quia secundùm Deum intercedit pro sanctis.

28. Novimus autem iis, qui diligunt Deum, omnia simul adjumento esse ad bonum: iis *videlitet*, qui ex præstituto *ipsius* vocati sunt.

29. Nam quos præscivit, etiam prædestinavit conformandos imagini Filii sui: ut is sit primogenitus inter multos fratres.

30. Quos verò prædestinavit, eos etiam vocavit: & quos vocavit, eos etiam justificavit: quos autem justificavit, eos etiam glorificavit.

31. Quid igitur dicemus ad hæc? si Deus pro nobis, quis contra nos?

32. Is quidem, qui proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non etiam cum eo nobis omnia gratificabitur?

33. Quis intentabit crimina adversùs electos Dei? Deus *is est*, qui justificat.

34. Quis est, qui condemnet? Christus *is est*, qui mortuus est, imò verò qui etiam suscitatus est: qui etiam est ad dexteram Dei: qui etiam interpellat pro nobis.

35. Quis nos separabit à Charitate Christi? *num* afflictio, num angustia, num persequutio, num fames, num nuditas, num periculum, num gladius?

36. (Sicut scriptum est: Tui causâ occidimur totum diem: reputati sumus velut oves destinatæ mactationi;)

37. Imò in his omnibus ampliùs, quàm victores sumus per eum, qui dilexit nos:

38. Nam mihi persuasum est, neque mortem, neque vitam, neque Angelos, neque principatus, neque potestates, neque præsentia, neque futura.

39. Neque sublimitatem, neque profunditatem, neque ullam rem aliam conditam posse nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu, Domino nostro.

CAPUT IX.

Filii carnis à filiis promissionis distinguuntur, & promissionis fundamentum unde petendum, docetur.

VEritatem dico per Christum, non mentior, attestante mihi simul conscientia meâ per Spiritum sanctum.

2. Magnam mihi tristitiam esse, & sine intermissione cruciatum cordi meo.

3. Optârim enim ego ipse anathema esse, *separatum* à Christo, pro fratribus meis, cognatis, *inquam*, meis secundùm carnem:

4. Qui sunt Jisraëlitæ: quorum *est* adoptio, & gloria, & pacta, & Legis constitutio, & cultus, & promissiones.

5. Quorum *sunt* Patres, & ex quibus *est* Christus, quod ad carnem attinet, qui est supra omnes Deus benedictus in secula. Amen.

6. Fieri verò non potest, ut exciderit sermo Dei: non enim omnes, qui *sunt* ex *patre* Jisraële, *sunt* Jisraël:

7. Neque quia *sunt* semen Abrahami, *ideo* omnes *sunt* filii: sed in Isaaco vocabitur tibi semen.

8. Hoc est, non qui filii carnis, ii filii Dei: sed qui *sunt* filii promissionis, reputantur in semine.

9. Promissionis enim sermo hic est: Hoc ipso tempore veniam, & erit Saræ filius.

10. Neque *hic* solum, sed & Rebecca, quum ex uno concepisset, *nempe* ex Isaaco, patre nostro, *hæc experta est*.

11. Nondum enim natis *pueris*, quum nihil fecissent boni, vel mali, ut præstitutum Dei, quod *est* secundùm *ipsius* electionem, *id est*, non ex operibus, sed ex vocante *firmum* maneret.

12. Dictum est ei: Major serviet minori.

13. Sicut scriptum est: Jacobum dilexi, Esauum autem odio habui.

14. Quid igitur dicemus? Num injustitia *est* apud Deum? absit.

15. Nam Mosi dicit: Miserebor, cujus misertus fuero, & commiserabor, quem commiseratus fuero.

16. Nempe igitur *electio* non est ejus, qui velit, neque ejus, qui currat, sed ejus, qui miseretur, *nempe* Dei.

17. Dicit enim Scriptura Pharaoni: Ad hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te potentiam meam, & ut annuncietur nomen meum in tota terra.

18. Itaque cujus vult, miseretur, quem autem vult, indurat.

19. Dices ergo mihi: Quid adhuc succenset? nam ejus voluntati quis obsistit?

20. Imo verò, ô homo, tu quis es, qui ex adverso responsas Deo num dicet figmentum fictori: Cur me tale fecisti?

21. Annon habet potestatem figulus in lutum, ut ex eadem massa faciat aliud quidem vas ad decus, aliud verò ad dedecus?

22. *Quid* si verò volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, pertulit multa cum iræ cohibitione vasa iræ, compacta ad interitum:

23. Et ut notas faceret divitias gloriæ suæ erga vasa misericordiæ, quæ præparavit ad gloriam?

24. Quos etiam vocavit, *nimirum* nos, non solùm ex Judæis, verùm etiam ex Gentibus.

25. Ut etiam apud Oseam dicit: Vocabo populum, qui meus non *erat*, populum meum: & eam, quæ dilecta non *erat*, dilectam.

26. Et erit in loco, ubi dictum fuerat eis: Non populus meus vos, illic vocabuntur filii viventis Dei.

27. Esaias autem clamat super Jisraël: *Etiam* si fuerit numerus filiorum Jisraëlis ut arena maris, reliquiæ servabuntur.

28. Rem enim conficiet, & concidet cum justitia: quoniam rem concisam peraget Dominus in terra.

29. Et sicut priùs dixit Esajas: Nisi Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen, facti fuissemus ut Sodoma, & Gomorrhæ similes facti fuissemus.

30. Quid igitur dicemus? nempe Gentes, quæ non sectabantur justitiam, apprehendisse justitiam, justitiam autem eam, quæ *est* ex fide:

31. Jisraëlem verò consectando Legem justitiæ, ad Legem justitiæ non pervenisse.

32. Quare? Quia non ex fide, sed velut ex operibus Legis: impegerunt enim ad lapidem, ad quem impingitur.

33. Quemadmodum scriptum est: Ecce; statuo in Sion lapidem, ad quem impingetur, & petram offendiculi: & quisquis credit in eum, non pudefiet.

CAPUT X.

Justitia fidei cum justitia Legis confertur, cujus dicitur ad omnes promulgatio facta.

Fratres, propensa quidem est voluntas cordis mei, & deprecatio ad Deum super Jisraël ad salutem.

2. Testor enim *de* ipsis, eos zelum Dei habere, sed non ex notitia.

3. Nam ignorantes Dei justitiam, & propriam justitiam studentes constituere, justitiæ Dei non fuerunt subjecti.

4. Nam finis Legis *est* Christus ad justitiam cuivis credenti.

5. Moses enim describit justitiam, quæ est ex Lege, *his verbis:* Quòd, qui præstiterit ea, vivet per illa.

6. At, quæ ex fide est justitia, ità dicit: Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in cœlum? hoc est, Christum ex alto reducere.

7. Aut, Quis descendet in abyssum? hoc est, Christum ex mortuis reducere.

8. Sed quid dicit? Propè te verbum est in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est verbum illud fidei, quod prædicamus.

9. *Nempe,* Si professus fueris ore tuo Dominum Jesum, & credideris in corde tuo, quòd Deus eum suscitavit ex mortuis, servaberis.

10. Nam corde creditur ad justitiam, fit autem ore professio ad salutem.

11. Dicit enim Scriptura: Quisquis credit in eum, non pudefiet.

12. Non enim est distinctio vel Judæi, vel Græci: nam idem *est* Dominus omnium, dives in quosvis, à quibus invocatur:

13. Quisquis enim invocaverit nomen Domini, servabitur.

14. Quomodo igitur invocabunt eum, in quem non crediderint? quomodo autem credent *ei,* de quo non audierint? quomodo autem audient absque prædicante?

15. Quomodo autem prædicabunt, nisi missi fuerint? sicut scriptum est: Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona?

16. Sed non omnes auscultârunt Euangelio. Esajas enim dicit: Domine, quis credidit sermoni nostro?

17. Ergo fides ex auditu est, auditus autem per verbum Dei.

18. Sed (inquam *ego*) annon audierunt? imò verò in omnem terram exivit sonus eorum, & ad ultima orbis terrarum verba eorum.

19. Sed (inquam *ego*) num Jisraël non cognovit *Deum?* Primus Moses dicit: Ego ad æmulationem provocabo vos per gentem, quæ non est gens: per gentem intelligentiæ expertem ad iram vos provocabo.

20. Esajas autem utitur audacia, dicítque: inventus sum ab iis, qui me non quærebant: manifestus factus sum iis, qui de me non interrogabant.

21. Adversùs Jisraëlem autem dicit, Toto die expandi manus meas ad populum contumacem, & contradicentem.

CAPUT XI.

Judæorum rejectio quomodo intelligenda, & quem usum erga nos habere debeat.

Num igitur *(inquam ego)* abjecit Deus populum illum suum? Absit. Nam & ego Jisraëlita sum, ex semine Abrahami, tribu Binjaminis.

2. Non abjecit Deus populum illum suum, quem præcognovit. An nescitis de Elja, quid dicit Scriptura? quomodo interpellet Deum adversùs Jisraëlem, dicens;

3. Domine, Prophetas tuos occiderunt: & altaria tua suffoderunt: & ego relictus sum solus, & petunt animam meam.

4. Sed quid dicit ei divinum responsum? Feci, ut remanserint mihi septem millia virorum, qui non flexerunt genu *imagini* Baalis.

5. *Ità* igitur, & hoc tempore reservatio secundùm electionem gratuitam facta est.

6. Quòd si per gratiam, non jam ex operibus: alioquin gratia jam non est gratia. Sin ex operibus, jam non est gratia: alioquin opus, jam non est opus.

7. Quid igitur? Quod requirit Jisraël, hoc non est adeptus: sed electionem assequuti sunt, reliqui verò occalluerunt.

8. Sicut scriptum est: Dedit eis Deus spiritum soporis: oculos, ut non cernant, & aures, ut non audiant usque ad hodiernum diem.

9. Et David dicit: Fiat mensa eorum in laqueum, & tendiculam, & offendiculum, & talionem ipsis.

10. Obtenebrentur oculi eorum, ut non cernant: & tergum eorum semper incurva.

11. *Num* igitur *(inquam ego)* impegerunt, ut caderent? Absit. Sed per eorum offensam salus *obtigit* Gentibus, ut eos ad æmulationem provocaret.

12. Quòd si eorum offensa est opulentia mundi, & diminutio eorum opulentia Gentium: quantò magis plenitudo ipsorum?

13. Nam (quod vobis dico Gentibus, quatenus ego quidem sum Apostolus Gentium) ministerium meum illustro.

14. Ut *experiar,* si quo modo ad æmulationem provocem consanguineos meos, & servem aliquos ex ipsis.

15. Nam si abjectio eorum est reconciliatio mundi, quæ *erit* assumtio, nisi vita ex mortuis?

16. Quòd si primitiæ sanctæ, *sancta* etiam massa: & si radix sancta *est,* etiam rami.

17. Quòd si nonnulli rami defracti sunt, tu verò quum esses oleaster, insitus es pro ipsis, & particeps radicis, ac pinguedinis oleæ factus es.

18. Ne gloriare adversùs ramos: quòd si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te.

19. Dices igitur: Defracti sunt rami, ut ego insererer.

20. Bene: per incredulitatem defracti sunt, tu verò per fidem stas: ne effertor animo, sed metue.

21. Nam si Deus naturalibus ramis non pepercit, *vide,* ne tibi quoque non parcat.

22. Vide igitur benignitatem, ac præcisam severitatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, præcisam severitatem; in te verò benigni-

nignitatem, si permanseris in benignitate; alioquin & tu excideris.

23. Sed & illi, si non permanserint in infidelitate, inserentur: potens enim est Deus rursum eos inserere.

24. Etenim si tu ex naturali exsectus es oleastro, & præter naturam insitus es in veram oleam: quantò magis ii, qui naturales sunt, inserentur propriæ oleæ?

25. Nolim enim vos ignorare, fratres, mysterium hoc, (ut ne sitis apud vosmet ipsos sapientes) obdurationem ex parte Jisraëli evenisse, tantisper dum plenitudo Gentium introierit.

26. Et ità totus Jisraël servabitur: sicut scriptum est: Veniet ex Sion ille liberator, & avertet impietates à Jacob.

27. Et hoc *est* illis à me pactum, quum abstulero peccata ipsorum.

28. Itaque quod ad Evangelium *attinet*, *sunt* inimici propter vos: quod ad electionem autem, dilecti propter Patres.

29. Nam dona illa, & illa vocatio Dei ejusmodi sunt, ut eorum ipsum pœnitere non possit.

30. Sicut enim, & vos quondam inobedientes fuistis Deo, nunc autem estis misericordiam consequuti per istorum contumaciam:

31. Sic & isti nunc inobedientes fuerunt, ut per vestram misericordiam, & ipsi misericordiam consequantur.

32. Conclusit enim Deus omnes illos in inobedientiam, ut omnium illorum misereretur.

33. O profundas divitias tum sapientiæ, tum cognitionis Dei! quàm inscrutabilia sunt ejus judicia, & ejus viæ impervestigabiles?

34. Quis enim cognovit mentem Domini? aut quis ei fuit à consilio?

35. Aut quis prior dedit ei, & reddetur ei?

36. Nam ex eo, & per eum, & in ipsum *sunt* omnia: ipsi *sit* gloria in secula, Amen.

CAPUT XII.

Parænesis ad cultum Deo gratum; ad dilectionem mutuam, & inimicorum.

ADhortor igitur vos, fratres, per miserationes Dei, ut sistatis corpora vestra hostiam vivam, sanctam, placentem Deo, rationalem illum cultum vestrum:

2. Et ne vos configurate seculo isti, sed transformate vos per renovationem mentis vestræ, ad hoc, ut probetis, quæ sit voluntas Dei, bona illa, placens, ac perfecta.

3. Enim verò per gratiam, quæ mihi data est, edico cuivis versanti inter vos, ne supra modum sapiat ultra, quàm oportet sapere: sed sapiat ad sobrietatem, prout cuique Deus partitus est mensuram fidei.

4. Quemadmodum enim in uno corpore membra multa habemus, membra verò omnia eandem non habent actionem:

5. Ità multi unum corpus sumus in Christo, singulatim autem alii aliorum membra.

6. Habentes autem diversa dona pro gratia, quæ nobis data est, sive prophetiam, *prophetemus* pro proportione fidei:

7. Sive ministerium, *versemur* in ministrando: tum is, qui docet, in docendo:

8. Tum qui exhortatur, in exhortatione, qui distribuit, cum simplicitate: qui præest, cum diligentia: qui miseretur, cum hilaritate.

9. Charitas *esto* minimè simulata. *Estote* abhorrentes à malo, agglutinati bono.

10. Fraternâ charitate alii ad alios amandos propensi. Honore alii aliis præeuntes.

11. Studio minimè ignavi. Spiritu ferventes, Domino servientes.

12. Spe gaudentes. In afflictione subsistentes. In oratione perdurantes.

13. Usibus sanctorum communicantes. Hospitalitatem sectantes.

14. Benedicite iis, qui vos insectantur, benedicite, *inquam*, & ne imprecamini.

15. Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus.

16. Itidem alii in alios affecti. Non elatè *de vobis ipsis* sentientes, sed humilibus obsecundantes. Ne estote prudentes apud vosmet ipsos.

17. Nemini malum pro malo vicissim reddentes. Procurantes honesta in omnium hominum conspectu.

18. Si fieri potest, quantum in vobis est, cum omnibus hominibus in pace viventes.

19. Non ipsi vosmet ulciscentes dilecti: sed date locum iræ, scriptum est enim: *Meum* est ulcisci: ego rependam, dicit Dominus.

20. Itaque si esurit inimicus tuus, ciba eum: si sitit, da ei potum: hoc enim si feceris, carbones ignis coacervabis in caput ejus.

21. Ne vincitor à malo, sed vince bono malum.

CAPUT XIII.

Magistratui obedientiam, & omni homini officia dilectionis exhibenda.

OMnis anima potestatibus supereminentibus subjecta esto, non enim est potestas nisi à Deo: & quæ sunt potestates, sunt à Deo ordinatæ.

2. Itaque quisquis obsistit potestati, Dei ordinationi obsistit; qui autem obsistunt, ipsi sibi condemnationem auferent.

3. Nam magistratus non sunt metui bonis operibus, sed malis: Vis autem non metuere potestatem? quod bonum est, facito, & laudem ab ipsa obtinebis.

4. Dei enim minister est tuo bono. Quòd si feceris, quod malum est, metue: non enim frustrà gladium gerit: nam Dei minister est, vindex ad iram ei, qui, quod malum est, fecerit.

5. Quapropter necesse est subjici, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.

6. Propter hoc enim etiam tributa solvitis: siquidem ministri Dei sunt, in hoc ipsum incumbentes.

7. Reddite igitur omnibus, quod debetis, cui tributum *debetur*, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timor, timorem: cui honor, honorem.

8. Nemini quicquam debete, nisi *hoc*, ut alii alios diligatis: nam qui diligit alterum, Legem implevit.

9. Siquidem illud, Non mœchaberis, Non occides, Non furaberis, Non falsum testimonium dices: Non concupisces: & si quod aliud *est* præceptum, in hoc sermone sum-

matim comprehenditur, nempe: Diliges proximum tuum ficut te ipfum.

10. Charitas proximum non afficit malo. Itaque Charitas eft completio Legis.

11. Idque perfpectâ opportunitate, quòd *videlicet* tempus jam, *fit* noftri à fomno expergefiendi. Nunc enim propiùs nos eft falus, quàm quum credidimus.

12. Nox proceffit, dies autem propinquat. Abjiciamus igitur opera tenebrarum, & induamur habitu, qui luci conveniat.

13. Ut interdiu, compofitè ambulemus: non *in* comeffationibus, & ebrietatibus, non cubilibus, ac lafciviis, non lite, & invidiâ.

14. Sed induimini Domino Jefu Chrifto, & carnis curam ne habete, ad *explendas* cupiditates.

CAPUT XIV

Infirmos non offendendos, fed libertatem noftram ad ædificationem effe dirigendam.

EUm verò, qui fide eft infirmus, affumite' non *tamen* ad altercationes difceptationum.

2. Alius quidem credit edi licere quidvis, alius autem *fide* infirmus, edit olera.

3. Qui edit, non edentem ne pro nihilo habeto, & qui non edit, edentem ne condemnato: Deus enim eum affumfit.

4. Tu quis es, qui condemnas alienum famulum? proprio Domino perftat, aut cadit, ftabilietur autem: poteft enim Deus eum ftabilire.

5. Alius quidem æftimat diem præ die, alius autem *peræquè* æftimat quemvis diem. unufquifque in animo fuo plenè certus efto.

6. Qui curat diem, Domino curat, & qui non curat diem, Domino non curat. Qui edit, Domino edit, gratias enim agit Deo: & qui non edit, Domino non edit, & gratias agit Deo.

7. Nullus enim noftrûm fibi ipfi vivit, & nullus fibi ipfi moritur.

8. Nam five vivimus, Domino vivimus: five morimur, Domino morimur: Sive igitur vivamus, five moriamur, Domini fumus.

9. Adhuc enim Chriftus & mortuus eft, & refurrexit, & revixit, ut & mortuis, & viventibus dominetur.

10. Tu verò cur condemnas fratrem tuum? aut etiam tu cur pro nihilo habes fratrem tuum? Omnes enim fiftemur apud tribunal Chrifti.

11. Scriptum eft enim, Vivo ego, dicit Dominus, Certè mihi *fefe* flectet omne genu, & omnis lingua palàm agnofcet Deum.

12. Nempe ergo unufquifque noftrûm de fe ipfo rationem reddet Deo.

13. Ne ampliùs igitur alii alios judicemus: fed hic potiùs adhibete judicium, ut ne fratri proponatis quidpiam, ad quod impingat, vel offendat.

14. Novi, & perfuafum habeo per Dominum Jefum, nihil effe impurum per fe, fed ei, qui reputat aliquid effe impurum, *id* ei impurum *effe*.

14. Verùm, fi propter efcam frater tuus triftitiâ afficitur, non jam fecundùm charitatem ambulas. Ne efca tua illum perdito, pro quo Chriftus mortuus eft.

16. Ne veftrum igitur bonum blafphemetor.

17. Non enim eft regnum Dei efca, & potus, fed juftitia, & pax, & gaudium per Spiritum fanctum.

18. Nam qui per hæc fervit Chrifto, placet Deo, & probatus eft hominibus.

19. Nempe igitur, quæ ad pacem faciunt, fectemur, & quæ ad mutuam ædificationem.

20. Ne cibi caufa deftrue opus Dei; omnia quidem munda: fed malum *eft* homini, qui edens impingit.

21. Bonum *eft* non edere carnes, neque bibere vinum, neque *quicquam facere*, in quo frater tuus impingit, vel offenditur, vel infirmus eft.

22. Tu fidem habes: apud temet ipfum habe in confpectu Dei. Beatus, qui non condemnat fe ipfum, in *eo*, quod approbat.

23. Qui verò dubitat, fi ederit, condemnatus eft, quoniam non *edit* ex fide: quicquid verò ex fide non eft, peccatum eft.

CAPUT XV.

Exemplo Chrifti jubentur fortiores robur fuum conferre ad confirmandos infirmos.

DEbemus autem nos, qui firmi *fumus*, infirmitates imbecillorum portare, ac non indulgere nobis ipfis.

2. *Itaque* unufquifque noftrûm proximo placeat in bonum, *id eft*, ad *ejus* ædificationem.

3. Etenim Chriftus non placuit fibi ipfi, fed, ficut fcriptum eft: Convicia eorum, qui conviciantur tibi, inciderunt in me.

4. Nam quæ antè fcripta funt, ad noftram doctrinam antè fcripta funt: ut per tolerantiam, & confolationem Scripturarum fpem habeamus.

5. Deus autem *auctor* tolerantiæ, & confolationis det vobis, ut itidem alii in alios affecti fitis, fecundùm Chriftum Jefum.

6. Ut concorditer uno ore glorificetis Deum, ac Patrem Domini noftri Jefu Chrifti.

7. Propterea affumite alii alios, ficut & Chriftus affumfit nos in gloriam Dei.

8. *Illud* autem dico, Jefum Chriftum miniftrum fuiffe circumcifionis, pro Dei veritate, ut confirmaret promiffiones patrum.

9. Et ut gentes pro mifericordia glorificent Deum; ficut fcriptum eft, Propterea celebrabo te inter Gentes, & nomini tuo pfallam.

10. Et rurfum dicit: Hilares eftote Gentes cum populo ejus.

11. Et rurfum Laudate Dominum omnes Gentes, & collaudate eum omnes populi.

12. Et rurfum Efajas dicit; Erit radix Jeffe, & qui exfurgat ad imperandum Gentibus, in ipfo Gentes fperabunt.

13. Utinam verò Deus fpei impleat vos omni gaudio, & pace credendo, ut fpe exundetis per virtutem Spiritûs fancti.

14. Perfuafum autem habeo, & ipfe ego de vobis, fratres mei, quòd ipfi per vos pleni fitis bonitate, impleti omni cognitione, & qui poffitis etiam vos mutuò admonere.

15. Audaculè verò fcripfi vobis, fratres, aliquatenus, veluti commonefaciens vos, propter gratiam, quæ data eft mihi à Deo.

16. Ad hoc, ut fim minifter Jefu Chrifti apud Gentes: operans Evangelio Dei, ut oblatio Gentium fiat accepta, fanctificata per Spiritum fanctum.

17. Ha-

17. Habeo igitur, quòd glorier per Christum Jesum, in iis, quæ ad Deum *pertinent*.

18. Non enim sustinuerim quicquam loqui, quod non effecerit Christus per me, *adducendis* ad obedientiam Gentibus, verbis, & factis.

19. Virtute signorum, ac prodigiorum, virtute Spiritûs Dei: adeò ut ab Hierosolyma, & circumjacentibus *regionibus*, usque ad Illyricum, impleverim prædicandi Evangelii Christi munus.

20. Ita porrò contendens evangelizare, non ubi nominatus esset Christus, ut ne super alienum fundamentum ædificarem:

21. Sed sicut scriptum est: Quibus non est annunciatum de eo, videbunt: & qui non audierunt, intelligent.

22. Quapropter etiam sæpe inhibitus sum venire ad vos.

23. Nunc verò, quum non ampliùs habeam locum in his regionibus, summum autem desiderium habeam veniendi ad vos à multis annis:

24. Quando proficiscar in Hispaniam, veniam ad vos. Spero enim fore, ut *istàc* præteriens conspiciam vos, & à vobis deducar illuc: si tamen vestra consuetudine priùs ex parte expletus fuero.

25. Nunc autem proficiscor Hierosolymam, ministrans sanctis.

26. Libuit enim Macedoniæ, & Achajæ conferre aliquid in pauperes sanctos, qui sunt Hierosolymis.

27. Libuit enim *eis inquam*, & debitores eorum sunt: nam si spiritualia ipsorum *bona* Gentibus communicata sunt, debent etiam *ipsæ* in carnalibus eis ministerio suo adesse.

28. Hoc igitur, ubi perfecero, & eis consignavero hunc fructum, abibo istàc in Hispaniam.

29. Scio verò me, quum veniam ad vos cum plena benedictione Evangelii Christi venturum.

30. Precor autem vos, fratres, per Dominum nostrum Jesum Christum, & per charitatem Spiritus, ut mecum certetis *vestris* pro me apud Deum precibus.

31. Ut liberer à contumacibus in Judæa, utque ministerium hoc meum erga Hierusalem acceptum sit sanctis.

32. Ut cum gaudio, veniam ad vos per voluntatem Dei, unàque vobiscum refociller.

33. Deus autem pacis *sit* cum omnibus vobis. Amen.

CAPUT XVI.

Salutat complures, & monet, ut caveant sibi à dissidiorum auctoribus.

COmmendo autem vobis Phœbem, sororem nostram, quæ est ministra Ecclesiæ Cenchreensis:

2. Ut eam excipiatis in Domino, convenienter sanctis, & adsitis ei, quacunque in re *ipsi* usus fuerit vobis: nam hæc tum multis hospitium præbuit, tum mihi etiam ipsi.

3. Salutate Priscillam, & Aquilam, adjutores meos in Christo Jesu:

4. Qui pro anima mea suam ipsorum cervicem supposuerunt: quibus non ego solus gratias ago, sed etiam omnes Ecclesiæ Gentium.

5. Item Ecclesiam quæ in domo eorum est. Salutate Epænetum mihi dilectum, primitias Achajæ in Christo.

6. Salutate Mariam, quæ multùm laboravit erga nos.

7. Salutate Andronicum, & Juniam, cognatos meos, & concaptivos meos, qui sunt insignes inter Apostolos, qui etiam ante me fuerunt in Christo.

8. Salutate Ampliam, dilectum mihi in Domino.

9. Salutate Urbanum, adjutorem nostrum in Christo, & Stachyn, mihi dilectum.

10. Salutate Apellem, probatum in Christo. Salutate eos, qui sunt ex Aristobuli *familiaribus*.

11. Salutate Herodionem, cognatum meum. Salutate eos, qui *sunt* ex Narcissi *familiaribus*, eos, *inquam*, qui *sunt* in Domino.

12. Salutate Tryphænam, & Tryphosam, quæ laborant in Domino. Salutate Persidam, *mihi* dilectam, quæ multùm laboravit in Domino.

13. Salutate Rufum, selectum in Domino; & matrem ejus, ac meam.

14. Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam Hermen, & qui cum iis sunt fratres.

15. Salutate Philologum, & Juliam, Nereum, & sororem ejus, & Olympam, & qui cum iis sunt, omnes sanctos.

16. Salutate alii alios osculo sancto. Salutant vos Ecclesiæ Christi.

17. Precor autem vos, fratres, ut observetis dissidiorum, & offendiculorum auctores contra doctrinam, quam vos didicistis; & declinetis ab eis.

18. Nam qui ejusmodi *sunt*, Domino nostro Jesu Christo non serviunt, sed suo ventri: & per blandiloquentiam, & assentationem corda *hominum* minimè malorum seducunt.

19. Vestra enim obedientia ad omnes pervenit. Gaudeo igitur, quod ad vos *attinet*: sed volo vos sapientes quidem esse in rebus bonis, simplices verò in malis.

20. Porrò Deus pacis conteret satanam sub pedes vestros citò. Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* vobiscum. Amen.

21. Salutant vos Timotheus, adjutor meus, & Lucius, & Jason, & Sosipater, cognati mei.

22. Saluto vos in Domino ego Tertius, qui descripsi epistolam.

23. Salutat vos Gajus, hospes meus, & Ecclesiæ totius. Salutat vos Erastus, procurator urbis, & Quartus, frater.

24. Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

25. Ei verò, qui potest vos stabilire secundùm Evangelium meum, & præconium Jesu Christi, ex revelatione mysterii, quod à temporibus secularibus tacitum fuit:

26. Nunc verò factum est manifestum, & per Scripturas Propheticas, ex imperio æterni Dei ad obedientiam fidei, omnibus Gentibus notificatum:

27. Soli, *inquam*, sapienti Deo gloria, per Jesum Christum in secula. Amen.

Ad Romanos scripta fuit Corintho, per Phœben, ministram Cenchreensis Ecclesiæ.

Pauli Apostoli Epistola ad Corinthios I.

CAPUT I.

Ad dissidia reprimenda, animos à mundi sapientia ad crucem Christi revocat.

PAulus vocatione Apostolus Jesu Christi, per voluntatem Dei, & Sosthenes frater;

2. Ecclesiæ Dei, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Jesu, vocatis sanctis cum omnibus, qui invocant nomen Domini nostri Jesu Christi, quovis loco, *Domini, inquam,* tum ipsorum, tum nostri.

3. Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4. Gratias ago Deo meo semper de vobis, ob gratiam Dei, quæ data est vobis in Christo Jesu:

5. Quòd in omnibus ditati sitis in ipso, omni loquendi facultate, omníque cognitione:

6. Prout testimonium Christi confirmatum fuit in vobis.

7. Adeò ut nullo dono deficiamini, exspectantes, dum reveletur Dominus noster Jesus Christus.

8. Qui *Deus* etiam confirmabit vos, usque ad finem inculpatos, in diem Domini nostri Jesu Christi.

9. Fidelis *est* Deus, per quem vocati estis in communionem Filii ipsius Jesu Christi, Domini nostri.

10. Precor autem vos, fratres, per nomen Domini nostri Jesu Christi, ut idem loquamini omnes, & non sint inter vos dissidia, sed sitis impacti eàdem mente, & eàdem sententiâ.

11. Declaratum est enim mihi de vobis, fratres mei, à domesticis Chloës, quòd lites sint inter vos.

12. Hoc autem dico, singulos vestrûm dicere, ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego verò Cephæ, at ego Christi.

13. *Num* dispertitus est Christus? num Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomen Pauli baptizati fuistis.

14. Gratias ago Deo meo, quòd neminem vestrûm baptizaverim, nisi Crispum, & Gajum.

15. Ut ne quis dicat, me in meum nomen baptizâsse.

16. Baptizavi autem etiam Stephanæ familiam: Cæterùm haud scio, num quem alium baptizaverim.

17. Non enim misit me Christus, ut baptizarem, sed ut evangelizarem: non *tamen* cum dicendi peritia, ne inanis reddatur crux Christi.

18. Nam sermo ille de cruce iis quidem, qui pereunt, stultitia est: iis autem, qui servantur, *id est,* nobis, potentia Dei est.

19. Scriptum est enim: Abolebo sapientiam sapientum, & intelligentiam intelligentium tollam è medio.

20. Ubi sapiens? ubi Scriba? ubi disquisitor seculi istius? nonne infatuavit Deus sapientiam mundi hujus?

21. Nam postquam in Dei sapientia mundus non cognovit Deum per *istam* sapientiam, libuit Deo per stultitiam prædicationis servare credentes.

22. Quandoquidem & Judæi signum petunt, & Græci sapientiam quærunt:

23. Nos autem prædicamus Christum crucifixum, Judæis quidem offendiculum, Græcis verò stultitiam:

24. Ipsis autem vocatis, tum Judæis, tum Græcis, Christum Dei potentiam, ac Dei sapientiam.

25. Nam stultitia Dei sapientior est, quàm homines: & infirmitas Dei validior est, quàm homines.

26. Cernitis enim vocationem vestram, fratres: vos *videlicet* non esse multos sapientes secundùm carnem, non multos potentes, non multos nobiles.

27. Verùm, quæ stulta *sunt* mundo, elegit Deus, ut pudefaciat sapientes: & quæ *sunt* infirma mundi, elegit Deus, ut pudefaciat valida:

28. Et quæ ignobilia sunt in mundo, & pro nihilo habita, elegit Deus, & ea, quæ non sunt, ut ea, quæ sunt, aboleat:

29. Ut ne glorietur ulla caro in ejus conspectu.

30. Sed ex ipso vos estis in Christo Jesu, qui factus est nobis sapientia à Deo, justitiaque, & sanctificatio, & redemtio.

31. Ut *fiat,* sicut scriptum est; qui gloriatur, in Domino gloriator.

CAPUT II.

Mysteria Christi crucifixi, non sermonis elegantiâ, sed Spiritûs evidentiâ prædicari, quia non animalibus, sed spiritualibus susceptibilia.

EGo igitur, quum venirem ad vos, fratres, veni non cum eminentia orationis, aut sapientiæ, annuncians vobis testimonium Dei.

2. Non enim statui quicquam scire inter vos, nisi Jesum Christum, eúmque crucifixum.

3. Sed fui ego cum infirmitate, & timore, ac tremore multo apud vos.

4. Neque oratio mea, & præconium meum *versatum est* in persuasoriis humanæ sapientiæ verbis, sed in demonstratione spiritûs, & potentiæ.

5. Ne fides vestra consistat in sapientia hominum, sed in potentia Dei.

6. Sapientiam verò loquimur inter adultos: sapientiam autem non seculi hujus, neque principum seculi hujus, qui abolentur:

7. Sed loquimur sapientiam Dei; *latentem* in mysterio, *id est,* occultam illam, quam præfinierat Deus ante secula ad gloriam nostram.

8. Quam nemo principum seculi hujus cognovit: nam si cognovissent, nequaquam Dominum gloriæ crucifixissent.

9. Sed *prædicamus,* sicut scriptum est, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in mentem hominis venerunt, quæ paravit Deus iis, à quibus ipse diligitur.

10. Nobis autem Deus ea retexit per Spiritum suum: Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunditates Dei.

11. Quis

11. Quis enim hominum novit ea, quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui eſt in eo? ità etiam ea, quæ ſunt Dei, nemo novit, niſi Spiritus Dei.

12. Nos verò non ſpiritum mundi accepimus, ſed ſpiritum, qui *eſt* ex Deo: ut ſciamus, quæ Deus eſt nobis gratificatus.

13. Quæ etiam loquimur, non ſermonibus, quos docet humana ſapientia, ſed quos docet Spiritus ſanctus, ſpiritualia cum iis, quæ ſpiritualia ſunt, conferentes.

14. Animalis autem homo non eſt capax eorum, quæ ſunt Spiritûs Dei: ſunt enim ei ſtultitia, nec poteſt *ea* cognoſcere, quia ſpiritualiter dijudicantur.

15. At ſpiritualis dijudicat quidem omnia, ipſe verò à nemine dijudicatur.

16. Quis enim novit mentem Domini, qui inſtructurus ſit eum? nos autem mentem Chriſti habemus.

CAPUT III.

Gloriantes in miniſtris remittuntur ad Chriſtum totius ædificii fundamentum: cui ſuperædificanda non humana, & carnalia, ſed quæ probam ſuſtinere poſſint.

EGo porrò, fratres, non potui loqui vobis ut ſpiritualibus, ſed *loquutus ſum* ut carnalibus, *id eſt,* ut infantibus in Chriſto.

2. Lactis potu vos alui, & non eſcâ, nondum enim poteratis *id ferre:* imò ne nunc quidem adhuc poteſtis.

3. Nam adhuc carnales eſtis: quum enim inter vos *ſint* invidia, & contentio, & diſſidia, nónne carnales eſtis, & ſecundùm hominem ambulatis?

4. Etenim, quum dicit aliquis: Ego quidem ſum Pauli: alter verò: Ego *ſum* Apollo: nónne carnales eſtis?

5. Quis igitur eſt Paulus, quis autem Apollos, niſi miniſtri, per quos crediditis, & ut cuique Dominus dedit?

6. Ego plantavi, Apollos rigavit: ſed Deus dedit creſcendi vim.

7. Itaque, neque is, qui plantat, eſt aliquid, neque qui rigat: ſed Deus, qui dat creſcendi vim.

8. Is verò, qui plantat, & is, qui rigat, unum ſunt: unusquiſque verò ſuam mercedem accipiet ſecundùm ſuum laborem:

9. Etenim Dei ſumus adminiſtri: Dei arvum, Dei ædificium eſtis.

10. Secundùm gratiam Dei, quæ data eſt mihi, ut peritus architectus fundamentum ſtatui: alius autem ſuperædificat. Porrò quiſque videat, quomodo ſuperædificet.

11. Nam fundamentum aliud nemo poteſt ſtatuere præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Jeſus Chriſtus.

12. Quòd ſi quis ſuperædificet ſuper fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipulam;

13. Cujuſque opus manifeſtum fiet: dies enim *id* declarabit: nam per ignem revelabitur: & cujuſque opus quale ſit, ignis probabit.

14. Si cujus opus manſerit, quod ſuperædificaverit, mercedem accipiet:

15. Si cujus opus exuſtum fuerit, damnum faciet: ipſe verò ſervabitur; ità tamen ut per ignem.

16. An neſcitis vos eſſe templum Dei, & Spiritum Dei habitare in vobis?

17. Si quis templum Dei violat, hunc perdet Deus: nam templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.

18. Nullus ſe ipſum ſeducat: ſi quis *ſibi* videtur eſſe ſapiens inter vos in hoc ſeculo, ſtultus fiat, ut fiat ſapiens.

19. Sapientia enim mundi hujus, ſtultitia *eſt* apud Deum: ſcriptum enim eſt: Carpit ſapientes in verſutia ipſorum.

20. Et rurſum: Dominus novit diſceptationes ſapientum eſſe vanas.

21. Itaque nullus glorietur in hominibus: omnia namque veſtra ſunt:

22. Et Paulus, & Apollos, & Cephas, & mundus, & vita, & mors, & præſentia, & futura: omnia, *inquam,* veſtra ſunt:

23. Vos autem Chriſti; Chriſtus verò Dei.

CAPUT IV.

Imago fidelis diſpenſatoris in Paulo, cujus exemplum imitandum proponitur.

SIc de nobis reputet homo, ut de miniſtris Chriſti, & diſpenſatoribus myſteriorum Dei.

2. Quod reliquum eſt autem, *illud* requiritur in diſpenſatoribus, ut quis fidus inveniatur.

3. Mihi verò pro minimo eſt, quòd à vobis dijudicer, aut ab humano judicio: imò nec ipſe me dijudico.

4. Nullius enim rei mihi conſcius ſum: ſed non per hoc juſtificatus ſum: Dominus autem is eſt, qui me dijudicat.

5. Proinde, ne ante præſtitutum tempus, quicquam judicate, *id eſt,* uſque dum venerit Dominus, qui & illuſtraturus eſt res tenebris occultatas, & manifeſta faciet conſilia cordium: ac tunc laus erit unicuique à Deo.

6. Hæc autem, fratres, figurâ quâdam tranſtuli ad me ipſum, & Apollo, propter vos: ut in nobis diſcatis ſupra id, quod ſcriptum eſt, non ſapere: ut ne alius pro alio inflemini adversùs alium.

7. Quis enim te *ab aliis* diſcernit? quid autem habes, quod non acceperis? quòd ſi etiam accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?

8. Jam ſaturati eſtis, jam ditati eſtis, absque nobis regnum adepti eſtis: atque utinam ſanè regnum adepti ſitis, ut & nos vobis conregnemus.

9. Deus enim, puto, nos ultimos Apoſtolos, ſpectandos propoſuit, ut morti addictos, Nam ſpectaculum facti ſumus mundo, & Angelis, & hominibus.

10. Nos ſtulti propter Chriſtum, vos autem prudentes in Chriſto: nos infirmi, vos autem validi: vos glorioſi, nos ignominioſi.

11. Ad hoc uſque tempus & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur, & incertis ſedibus erramus:

12. Et laboramus, operantes propriis manibus: conviciis affecti bene precamur: ſi qui nos perſequantur, ſufferimus.

13. Infamati precamur: tanquam purgamenta mundi facti ſumus, & *tanquam* omnium ramentum nunc uſque.

14. Non ut vos pudore ſuffundam, hæc ſcribo, ſed ut filios meos dilectos admoneo.

15. Nam

15. Nam etſi decem millia prædagogorum habeatis in Chriſto, at non multos patres *habetis*, in Chriſto enim Jeſu per Evangelium ego vos genui.

16. Precor vos igitur, imitatores mei eſtote.

17. Propterea miſi vobis Timotheum, qui eſt filius meus dilectus, & fidelis in Domino, qui vobis in memoriam revocabit, quæ ſint viæ meæ in Chriſto, ſicut ubique in omnibus Eccleſiis doceo.

18. Cæterùm perinde, quaſi ego non ſim venturus ad vos, inflati ſunt quidam.

19. Sed veniam citò ad vos, ſi Dominus voluerit, & cognoſcam non verba iſtorum inflatorum, ſed *ſpiritualem* potentiam.

20. Non enim in verbis *ſitum eſt* regnum Dei, ſed in *Spiritûs* potentia.

21. Quid vultis? cum virga veniam ad vos, an cum charitate, & ſpiritu lenitatis?

CAPUT V.

Inceſtuoſum jubet excommunicari, & ſine fermento vitiorum Paſcha celebrare.

OMnino auditur *eſſe* inter vos ſcortatio, & ejuſmodi ſcortatio, quæ ne inter Gentes quidem nominatur, adeò ut quis uxorem patris habeat.

2. Et vos inflati eſtis, ac non potiùs luxiſtis, ut tolleretur è medio veſtri, qui facinus hoc patravit?

3. Enim verò ego ut abſens corpore, præſens autem ſpiritu, jam ut præſens judicavi, ut is, qui hoc ità perpetravit.

4. Vobis, & meo ſpiritu in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti congregatis, cum poteſtate Domini noſtri Jeſu Chriſti.

5. Ejuſmodi *inquam homo* tradatur ſatanæ ad exitium carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit die illo Domini Jeſu.

6. Non *eſt* bona gloriatio veſtra. An neſcitis paululo fermenti totam maſſam fermentari?

7. Expurgate igitur vetus fermentum, ut ſitis nova maſſa, ſicut eſtis fermenti expertes. Etenim Paſcha noſtrum pro nobis ſacrificatum eſt, *nempe* Chriſtus.

8. Itaque feſtum agitemus, non fermento veteri, nec fermento malitiæ, & nequitiæ: ſed non fermentatis *panibus* ſinceritatis, & veritatis.

9. Scripſi vobis in epiſtola, ne commiſceamini cum ſcortatoribus.

10. At non omnino cum ſcortatoribus mundi hujus, aut avaris, aut rapacibus, aut idololatris: alioquin debetis ſcilicet è mundo exire.

11. Nunc autem ſcripſi vobis, ne commiſceamini, *id eſt*, ſi quis, quum frater nominetur, ſit ſcortator, aut alieni avidus, aut idololatra, aut conviciator, aut ebrioſus, aut rapax: cum ejuſmodi, *inquam*, ne edatis quidem.

12. Quid enim meâ *intereſt* etiam de extraneis judicare? nónne de iis, qui intus ſunt, vos judicatis?

13. De extraneis verò Deus judicat. tollite igitur iſtum improbum ex vobis ipſis.

CAPUT VI.

Contentiones forenſes, & templi ſpiritualis profanationes redarguuntur.

SUſtinet aliquis veſtrûm, negotium habens adversùs alterum, judicio experiri ſub injuſtis, ac non ſub ſanctis?

2. An ignoratis, ſanctos mundum judicaturos? quòd ſi per vos judicabitur mundus, indigni eſtis minimis judiciis;

3. An ignoratis fore, ut Angelos judicemus, nedum *ut*, quæ ad hujus vitæ uſum pertinent, *non judicemus?*

4. Itaque ſi judicia habeatis de iis, quæ ad hujus vitæ uſum pertinent, eos, qui nullo loco habentur in Eccleſia, eos, *inquam*, in ſubſelliis collocate.

5. Ad pudorem vobis *incutiendum* loquor. Itane non eſt inter vos ſapiens, ne unus quidem, qui poſſit decernere inter fratres ſuos?

6. Sed frater cum fratre judicio experitur, idque ſub infidelibus.

7. Jam igitur omnino defectus in vobis eſt, quòd judicia habeatis inter vosmet ipſos: quare non potiùs injuriam patimini? cur non potiùs damnum accipitis?

8. At vos injuriâ afficitis, & fraudatis, idque fratres.

9. An ignoratis, injuſtos non eſſe Dei hæreditatem poſſeſſuros? Ne errate: neque ſcortatores, neque idololatræ, neque mœchi, neque molles, neque qui concumbunt cum maſculis:

10. Neque fures, neque avari, neque ebrioſi, neque conviciatores, neque rapaces, regni Dei hæreditatem poſſidebunt.

11. Et hæc eratis quidam: ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis, ſed juſtificati eſtis: *in* nomine Domini Jeſu, & per Spiritum Dei noſtri.

12. Omnia mihi licent, at non omnia conducunt: omnia mihi licent, at ego non redigar ſub ullius rei poteſtatem.

13. Eſcæ ventri *deſtinatæ ſunt*, & venter eſcis: Deus autem & hunc, & eas abolebit, corpus verò non ſcortationi, ſed Domino, & Dominus corpori.

14. Deus autem & Dominum ſuſcitavit, & nos ſuſcitabit potentiâ ſuâ.

15. An ignoratis corpora veſtra eſſe membra Chriſti? Num igitur ſublata membra Chriſti faciam ſcorti membra? Abſit.

16. An ignoratis eum, qui agglutinatur ſcorto, unum eſſe corpus *cum ſcorto*? Erunt enim, inquit, qui duo *erant*, caro una.

17. Qui verò agglutinatur Domino, unus cum eo ſpiritus eſt.

18. Fugite ſcortationem: omne peccatum, quod fecerit homo, extra corpus eſt: ſed qui ſcortatur, in proprium corpus peccat.

19. An ignoratis, corpus veſtrum eſſe templum Spiritûs ſancti, *qui eſt* in vobis, quem habetis à Deo, neque vos eſſe veſtri juris?

20. Nam emti eſtis pretio: glorificate igitur Deum in corpore veſtro, & in ſpiritu veſtro, quæ ſunt Dei.

CAPUT VII.

Quæſitis Corinthiorum de conjugio, de vocatione temporali, & virginitate reſpondetur.

CÆterùm de quibus mihi ſcripſiſtis: bonum *fuerit* viro mulierem non attingere.

2. Sed propter ſcortationes ſuam quiſque uxorem habeto, & proprium quæque virum habeto.

3. Uxori

3. Uxori vir debitam benevolentiam reddito: similiter autem & uxor viro.

4. Uxor proprium corpus non habet in potestate, sed vir: similiter autem & vir proprium corpus non habet in potestate, sed uxor.

5. Ne fraudate alter alterum, nisi si quid ex consensu ad tempus, ut vacetis jejunio, & precibus: & rursum simul convenite, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram.

6. Hoc autem dico ex concessione, non ex imperio:

7. Nam velim omnes homines esse ut & ipse *sum*: sed unusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ità, alius autem ità.

8. Dico autem cælibibus, & viduis, bonum eis est, si *sic* manserint, ut & ego *maneo*.

9. Quòd si se non continent, matrimonium contrahant: nam melius est matrimonium contrahere, quàm uri.

10. Iis autem, qui matrimonio juncti sunt, mando, non ego, sed Dominus, uxor à viro ne se ipsa separato.

11. Quòd si se separârit, maneat cælebs, aut viro reconciliator: & vir uxorem ne dimittito.

12. Reliquis autem ego dico, non Dominus; Si quis uxorem habeat infidelem, quæ consentiat ad habitandum cum eo, ne eam dimittito.

13. Et uxor, quæ habet virum infidelem, qui consentiat ad habitandum cum ea, ne eum dimittito.

14. Maritus enim infidelis sanctificatus est in uxore, & uxor infidelis sanctificata est in viro: alioqui certè liberi vestri impuri essent: nunc autem sancti sunt:

15. At si infidelis sese separet, separatus esto: non est servituti subjectus frater, aut soror in hujusmodi *rebus*: sed ad pacem vocavit nos Deus.

16. Ecquid enim nôsti uxor, an virum sis servatura? aut ecquid nôsti vir, an uxorem sis servaturus?

17. Sed ut unicuique *donum* partitus est Deus, ut unumquemque vocavit Dominus, ità ambulet, & ità in Ecclesiis omnibus constituo.

18. Circumcisus aliquis vocatus est? ne attrahat *præputium*: in præputio aliquis vocatus est? ne circumcidatur.

19. Circumcisio nihil est, & præputium nihil est: sed observatio præceptorum Dei.

20. Unusquisque, in qua vocatione vocatus fuit, in ea maneat.

21. Servus vocatus es? ne sit tibi curæ: sed si potes etiam liber fieri, potiùs *eo* utere.

22. Etenim, qui in Domino vocatus est servus, libertus Domini est, similiter & qui liber vocatus est, servus est Christi.

23. Pretio emti estis, ne estote servi hominum.

24. Unusquisque, in quo vocatus fuit, fratres, in hoc maneat apud Deum.

25. De virginibus autem imperium Domini non habeo: sed sententiam *in hac re meam* dico, ut cui Dominus per misericordiam dederit fidum esse.

26. Existimo igitur hoc bonum esse propter instantem necessitatem, bonum, *inquam*, esse homini ità esse.

27. Alligatus es uxori? ne quære dissolutionem: solutus es ab uxore? ne quære uxorem.

28. Quòd si etiam duxeris uxorem, non peccâsti: & si nupserit virgo, non peccavit: sed afflictionem in carne habituri sunt, *qui sunt* hujusmodi. Ego verò vobis parco.

26. Hoc autem ajo, fratres, quoniam opportunum tempus est angustum in posterum: ut & qui habent uxores, sint ut non habentes:

30. Et qui flent, ut non flentes: & qui gaudent, ut non gaudentes: & qui emunt, ut non obtinentes.

31. Et qui utuntur hoc mundo, ut non abutentes, præterit enim habitus hujus mundi.

32. Velim autem vos absque solicitudine esse. Qui cælebs est, solicitus est de iis, quæ *sunt* Domini, quomodo placiturus sit Domino.

33. At qui duxit uxorem, solicitus est de iis, quæ sunt mundi, quomodo placiturus sit uxori.

34. Discretæ sunt uxor & virgo, ea quæ *est* cælebs, solicita est de iis, quæ *sunt* Domini, ut sit sancta cùm corpore, tum spiritu: quæ verò nupta est, solicita est de iis, quæ sunt mundi, quomodo placitura sit viro.

35. Hoc autem dico vestro commodo: non ut laqueum vobis injiciam, sed ut decenter, & aptè adhærescatis Domino, absque ulla distractione.

36. Cæterùm si quis *sese* existimat indecorum in virginem suam committere, si florem ætatis excedat, & ità debet fieri: quod vult, faciat, non peccat; jungantur matrimonio.

37. Qui verò stabilis perstat in corde, nec adigitur necessitate, sed in potestate habet propriam voluntatem, & hoc decrevit in corde suo, ut servet suam virginem, bene facit.

38. Itaque, qui dat nuptum, bene facit: qui verò non dat nuptum, melius facit.

39. Uxor alligata est lege, quamdiu vivit vir ipsius: quòd si obdormierit vir ipsius, libera est ad, cui velit, nubendum: tantùm in Domino.

40. Sed beatior est, si ità maneat, secundùm meam sententiam: videor autem *mihi* & ego Spiritum Dei habere.

CAPUT VIII.

Cognitionem charitate frænandam esse docetur.

CÆterum de iis, quæ idolis immolantur, scimus nos omnes cognitione esse præditos. Cognitio inflat, charitas verò ædificat.

2. Quòd si quis *sibi* videtur aliquid scire, nondum quidquam novit, sicut oportet nosse.

3. Sed si quis diligit Deum, hic cognitus fuit ab eo.

4. De esu igitur eorum, quæ idolis immolantur, scimus idolum nihil *esse* in mundo, & nullum *esse* Deum alium, nisi unum.

5. Nam etiamsi sint, qui dicantur dii, & in cœlo, & in terra (sicut sunt dii multi, & domini multi;)

6. Nobis

6. Nobis tamen unus *est* Deus, Pater ille, à quo omnia, & nos in ipso: & unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.

7. Sed non in omnibus *est* ea cognitio: nonnulli enim *cum* conscientia idoli usque ad hoc tempus, ut idolis immolatum edunt: & conscientia eorum, infirma quum sit, inquinatur.

8 Cæterùm esca nos non commendat Deo: neque enim, si edamus, ampliùs habemus: neque si non edamus, minùs habemus.

9. Sed videte, ne quo modo facultas illa vestra impingendi causa sit infirmis.

10. Etenim si quis viderit te illâ cognitione præditum, in idoleio accumbere, nónne conscientia ipsius, qui infirmus est, instruetur ad edendum ea, quæ sunt idolis mactata?

11. Et tuâ istâ cognitione frater infirmus, propter quem Christus est mortuus, peribit.

12. Ita autem peccantes in fratres, & vulnerantes ipsorum conscientiam infirmam, in Christum peccatis.

13. Quapropter, si esca offendiculo est fratri meo, non edam carnes in æternum, ne sim offendiculo fratri meo.

CAPUT IX.

Apostoli exemplum docet, quomodo libertas per charitatem sit coërcenda, & corpus domandum ad cursum tutiùs absolvendum.

NOnne sum Apostolus? nónne sum liber? Nónne Jesum Christum, Dominum illum nostrum vidi? nónne opus meum vos estis in Domino?

2. Si aliis non sum Apostolus, at certè vobis sum: nam sigillum Apostolatus mei vos estis in Domino.

3. Mea defensio apud eos, qui in me inquirunt, hæc est:

4. Annon habemus potestatem edendi, ac bibendi?

5. Annon habemus facultatem sororem uxorem circumducendi, ut & reliqui Apostoli, & fratres Domini, & Cephas?

6. An solus ego, & Barnabas non habemus facultatem non operandi?

7. Quis militat propriis stipendiis unquam? quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? aut quis pascit gregem, & de lacte gregis non edit?

8. Num secundùm hominem hæc dico? nónne etiam Lex hæc dicit?

9. Nam in Mosis Lege scriptum est: Non obligabis os bovi trituranti. Num boves curæ sunt Deo?

10. An *hoc* propter nos omnino dicit? propter nos enim *hoc* scriptum est. Nam sub spe debet is, qui arat, arare: & qui triturat sub spe, spei suæ particeps esse.

11. Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos vestra carnalia messuerimus?

12. Si alii *sui* in vos juris participes sunt, *an* non potiùs nos? atqui non usi fuimus jure isto: sed omnia tegimus, ne interrumpamus Evangelium Christi.

13. An nescitis eos, qui sacris operantur, *ea quæ* ex sacrario *sunt*, edere: *&* qui altari assident, cum altari participare?

14. Ità etiam Dominus constituit iis, qui Evangelium annunciant, ut ex Evangelio vivant.

15. Ego tamen nullo istorum sum usus. Neque verò hæc scripsi, ut ità fiat in me: nam bonum est mihi mori potiùs, quàm ut gloriationem meam aliquis inanem reddat.

16. Etenim si evangelizem, non est, quòd glorier: necessitas enim mihi incumbit. Væ autem mihi est, nisi evangelizem.

17. Nam si volens hoc faciam, mercedem habeo: si invitus, dispensatio credita est mihi.

18. Quæ igitur mihi est merces? ut quum evangelizem, gratuitum constituam Evangelium Christi, ut ne abutar facultate meâ in Evangelio.

19. Nam quàmvis liber sim ab omnibus, omnibus me ipsum servum feci, ut plures lucrifacerem.

20. Et factus sum Judæis ut Judæus, ut Judæos lucrifacerem: iis, qui sub Lege sunt, ut si *essem* sub Lege, ut eos, qui sub Lege sunt, lucrifacerem.

21. Exlegibus ut exlex, (*non tamen* exlex Deo, sed sublex Christo) ut lucrifacerem exleges.

22. Factus sum infirmis ut infirmus, ut infirmos lucrifacerem: omnibus factus sum omnia, ut omnino aliquos servarem.

23. Hoc autem facio propter Evangelium, ut unà particeps ejus fiam.

24. An ignoratis, eos, qui in stadio currunt, omnes quidem currere, sed unum accipere præmium? sic currite, ut comprehendatis.

25. Porrò quisquis certat, in omnibus est continens. Illi quidem itaque, ut corruptibilem coronam accipiant, *sunt continentes*: nos autem, *ut* incorruptam.

26. Ego igitur ità curro, ut non in incertum: ità pugilem ago, ut non aërem cædens.

27. Sed contundo corpus meum, & in servitutem redigo: ne quo modo, quum aliis prædicarim, ipse rejectaneus fiam.

CAPUT X.

Historiæ sacræ mysterium explicatur, & docetur abstinendum esse à mensa Dæmoniorum, ut participetur de mensa Domini.

NOlim autem vos ignorare, fratres, Patres nostros omnes sub illa nube fuisse, & omnes per mare transivisse.

2. Et omnes in Mosen baptizatos esse nube, & mari:

3. Et omnes eandem escam spiritualem edisse:

4. Et omnes eundem potum spiritualem bibisse. Bibebant enim ex sequente spirituali petra: Petra verò illa erat Christus.

5. Sed plerósque illorum non habuit gratos Deus, prostrati sunt enim in deserto.

6. Hæc autem typi nostri fuerunt, ut ne concupiscamus res malas, sicut illi concupiverunt.

7. Ne igitur idololatræ estote, sicut quidam eorum, ut scriptum est: Sedit populus ad edendum, ac bibendum, & surrexerunt ad ludendum.

8. Neque scortemur, sicut quidam eorum scortati sunt, & ceciderunt uno die viginti tria millia.

9. Neque tentemus Christum, sicut quidam

dam eorum tentârunt, & à serpentibus perierunt.

10. Neque murmurate, sicut quidam eorum murmurârunt, & perierunt à disperſore.

11. Hæc autem omnia typicè evenerunt eis: scripta verò sunt ad nostri admonitionem, in quos fines seculorum devenerunt.

12. Itaque, qui *sibi* videtur stare, videat, ne cadat.

13. Tentatio vos non cepit, nisi humana: fidelis autem *est* Deus, qui non sinet vos tentari supra *id*, quod potestis, sed unâ cum tentatione præstabit etiam exitum, ut possitis *eam* sufferre.

14. Quapropter, dilecti mihi, fugite ab idololatria.

15. Ut intelligentibus loquor: judicate vos, quòd ajo.

16. Poculum benedictionis, cui benedicimus, nónne communio sanguinis Christi est? panis, quem frangimus, nónne communio corporis Christi est?

17. Quoniam unus *est* panis, unum corpus *nos* illi multi sumus: nam omnes ex uno illo pane participamus.

18. Cernite Jisraëlem, *qui est* secundùm carnem: nónne, qui edunt victimas, consortes sunt altaris?

19. Quid ergo dico? idolum aliquid esse, aut quod idolis immolatum est, aliquid esse?

20. Imò *illud dico*, quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo: nolim autem vos consortes dæmoniorum esse.

21. Non potestis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum: non potestis mensæ Domini participes esse, & mensæ dæmoniorum.

22. An provocamus ad æmulationem Dominum? num validiores eo sumus?

23. Omnia mihi licent, at non omnia conferunt: omnia mihi licent, sed non omnia ædificant.

24. Nemo, quod suum est, quærat, sed quisque, quod alterius *est*.

25. Quicquid in macello venditur, edite, nihil discriminantes propter conscientiam.

26. Domini enim est terra, & plenitudo ejus.

27. Quòd si quis infidelium vos vocat, & vultis ire, quicquid apponitur vobis, edite, nihil interrogantes propter conscientiam.

28. At si quis vobis dixerit: Hoc idolis mactatum est, ne edite, propter illum, qui indicavit, & propter conscientiam: Domini enim est terra, & plenitudo ejus.

29. Conscientiam autem dico, non tuam: sed illius alterius: cur enim libertas mea damnatur ab alia conscientia?

30 Et si ego per gratiam *cibum* participo, cur *ob id* impius judicor, pro quo ego gratias ago?

31. Sive igitur editis, sive bibitis, sive quid facitis, omnia ad gloriam Dei facite.

32. Estote sine offendiculo, & Judæis, & Græcis, & Ecclesiæ Dei.

33. Sicut & ego *per* omnia omnibus placeo, non quærens meam ipsius utilitatem, sed multorum, ut serventur.

CAPUT XI.

Virum debere aperire, mulierem velare caput. Corrupta Cœnæ praxis ad primam institutionem reformatur.

Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

2. Laudo verò vos fratres, quod omnia mea meministis, & sicut tradidi vobis, traditiones retinetis.

3. Velim autem vos nôsse Christum esse omnis viri caput: caput autem mulieris, virum: caput verò Christi, Deum.

4. Omnis vir orans, aut prophetans operto capite, dedecorat caput suum.

5. Omnis verò mulier orans, aut prophetans non operto capite, dedecorat caput suum: nam *id* unum ac idem est, ac si rasa esset.

6. Nam si non operitur mulier, etiam tondeatur: quod si turpe mulieri tonderi, aut radi, veletur.

7. Vir enim non debet operire caput, quum *is* imago sit, & gloria Dei: at mulier gloria viri est.

8. Non enim est vir ex muliere, sed mulier ex viro.

9. Neque enim conditus est vir propter mulierem, sed mulier propter virum.

10. Propter hoc debet mulier potestatem habere in capite, propter Angelos.

11. Attamen, neque vir absque muliere, neque mulier absque viro in Domino.

12. Sicut enim mulier ex viro *est*, ità & vir per mulierem: omnia verò ex Deo.

13. Apud vos ipsos judicate, *num* decorum est, mulierem non opertam Deum orare?

14. An ne natura quidem ipsa hoc vos docet, quòd viro quidem comatum esse dedecori sit?

15. Contra mulieri, comatam esse decori sit? Nam coma pro velamine data est ei.

16. Quòd si quis videtur contentiosus esse, nos ejusmodi consuetudinem non habemus, neque Ecclesiæ Dei.

17. Hoc verò *ità* mando, ut vos non laudem, quòd *videlicet* non cum emolumento, sed cum detrimento convenitis.

18. Primùm enim, quum convenitis in Ecclesia, audio dissidia inter vos esse, & aliquam partem credo.

19. Oportet enim etiam hæreses inter vos esse, ut, qui probi sunt, manifesti fiant inter vos.

20. Quum igitur convenitis eodem loci, *hoc* non est Dominicam cœnam edere.

21. Nam unusquisque propriam cœnam præoccupat in edendo: & hic quidem esurit; ille verò ebrius est.

22, Enimverò num domos non habetis ad edendum & bibendum? aut Ecclesiam Dei contemnitis, & pudefacitis inopes? Quid vobis dicam? laudabo vos? in hoc non laudo.

23. Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, Dominum Jesum *videlicet* eâ nocte, quâ proditus est, accepisse panem:

24. Et gratiis actis fregisse, ac dixisse: Accipite, edite: hoc meum est corpus, quod pro vobis frangitur: hoc facite ad mei commemorationem.

25. Itidem & poculum, postquam cœnâsset, dicendo: Hoc poculum est Novum illud

Pactum,

Pactum, per meum sanguinem: hoc facite, quotiescunque biberitis, ad mei commemorationem.

26. Quotiescunque enim ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciatis, usque quò venerit.

27. Itaque quisquis ederit panem hunc, vel biberit poculum Domini indignè, damnas erit corporis, & sanguinis Domini.

28. Exploret autem quisque se ipsum, & ità de pane illo edat; & de poculo illo bibat.

29. Nam qui edit & bibit indignè, damnationem sibi ipsi edit, & bibit, non discernens corpus Domini.

30. Propterea inter vos multi *sunt* infirmi, & valetudinarii, & dormiunt multi.

31. Etenim si nos ipsos dijudicaremus, non judicaremur.

32. Sed dum judicamur, à Domino erudimur, ne cum mundo condemnemur.

33. Itaque fratres mei, quum convenitis ad edendum, alius alium exspectate.

34. Quòd si quis esurit, domi edat: ne ad condemnationem conveniatis. Reliqua verò, quum venero, ordinabo.

CAPUT XII.

Dona Dei varia, & ipsorum usus.

Porrò de spiritualibus *donis*, fratres, nolim vos in *eorum* ignoratione versari.

2. Scitis *vos* Gentes fuisse, ad idola illa muta, prout abripiebamini, fuisse abreptos,

3. Quapropter notum vobis facio nullum per Spiritum Dei loquentem, dicere Jesum anathema, & neminem posse dicere Jesum Dominum, nisi per Spiritum sanctum.

4. Distinctiones autem donorum sunt, sed idem Spiritus.

5. Et distinctiones ministeriorum sunt, sed idem Dominus:

6. Et distinctiones actionum sunt, sed idem est Deus, agens ea omnia in omnibus.

7. Unicuique verò datur declaratio Spiritûs ad utilitatem.

8. Nam huic quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ; alii verò sermo cognitionis per eundem Spiritum:

9. Alteri verò fides per eundem Spiritum: alii verò donum sanationum per eundem Spiritum: alii verò operatio virtutum, alii verò prophetia, alii verò discretio Spirituum:

10 Alteri verò genera linguarum, alii verò interpretatio linguarum.

11. Sed omnia hæc agit unus ille, & idem Spiritus, distribuens privatim *illa* singulis, sicut vult.

12. Sicut enim corpus unum est, & membra habet multa, omnia verò illa membra corporis, quod unicum est, multa sunt, *sed* unum sunt corpus: Ità & Christus.

13. Etenim per unum Spiritum nos omnes in unum corpus baptizati sumus, & Judæi, & Græci, & servi, & liberi: & omnes potati sumus in unum Spiritum.

14. Etenim corpus non est unum membrum, sed multa.

15. Si dicat pes: Quia non sum manus, non sum ex corpore: num propterea non est ex corpore?

16. Et si dicat auris: Quia non sum oculus, non sum ex corpore: num propterea non est ex corpore?

17. Si totum corpus oculus, ubi auditus? si totum auditus, ubi odoratus?

18. Nunc autem Deus constituit membra singula sigillatim in corpore, sicut voluit.

19. Quòd si essent omnia unum membrum, ubi corpus?

20. Nunc verò multa quidem membra sunt, unum verò corpus.

21. Non potest autem oculus dicere manui, Te mihi non opus est: aut rursum caput pedibus: Non est mihi vobis opus.

22. Imò multò potiùs, quæ videntur membra corporis infirmissima esse, necessaria sunt:

23. Et quæ putamus *membra* corporis minimè esse honesta: iis honorem ampliorem circumponimus: & quæ sunt in nobis indecora, copiosiorem decorem habent.

24. Nam quæ sunt in nobis decora, *iis decore* non est opus: sed Deus contemperavit corpus, ei, cui deerat, ampliore tributo honore:

25. Ut ne sit dissidium in corpore, sed membra itidem solicita sint alia pro aliis.

26. Itaque, sive patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra, sive honore afficitur unum membrum, congratulantur omnia membra.

27. Vos autem estis corpus Christi, & membra particulatim.

28. Et alios quidem constituit Deus in Ecclesia, primùm Apostolos, deinde Prophetas, tertiò Doctores: deinde *constituit* potestates, deinde dona sanationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum.

29. Num omnes Apostoli? num omnes Prophetæ? num omnes Doctores?

30. Num omnes edunt virtutes? num omnes donum habent sanationum? num omnes linguis loquuntur? num omnes interpretantur?

31. Sed affectate dona potiora. Et porrò iter ad excellentiam vobis indicabo.

CAPUT XIII.

Prærogativa, & speculum charitatis.

Si linguis hominum loquar, & Angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum æs resonans, aut cymbalum tinniens.

2. Et si habeam prophetiam, & noverim mysteria omnia, omnémque cognitionem: & si habeam totam fidem, adeò ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum.

3. Et si insumam alendis egenis omnia, quæ mihi suppetunt, & si tradam corpus meum, ut comburar, charitatem autem non habeam, hoc nihil *mihi* prodest.

4. Charitas iram cohibet, benigna est charitas, non invidet charitas, non agit perperam, non inflatur,

5. Non agit indecorè, non quærit quæ sua sunt, non exacerbatur, non cogitat malum,

6. Non gaudet injustitiâ, gratulatur autem veritati;

7. Omnia tegit, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

8. Charitas nunquam excidit: sed & prophetiæ evanescent, & linguæ cessabunt, & cognitio evanescet.

9. Ex

9. Ex parte enim cognoſcimus,& ex parte prophetamus.

10. Poſtquam autem advenerit, quod perfectum eſt, tunc quod eſt aliquatenus,ut inutile tolletur

11. Quum eſſem infans,ut infans loquebar, ut infans ſapiebam, ut infans ratiocinabar: poſtquam autem factus ſum vir, ut inutilia ſuſtuli, quæ infantis erant.

12. Cernimus enim nunc per ſpeculum, & per ænigma, tunc autem coràm *cernemus:* nunc novi aliquatenus, tunc verò ampliùs cognoſcam, prout ampliùs edoctus fuero.

13. Nunc verò manet fides, ſpes, charitas, tria hæc: maxima autem harum charitas.

CAPUT XIV.

Politia Eccleſiæ.

AFfectate charitatem, ambite ſpiritualia: magis tamen, ut prophetetis.

2. Nam qui loquitur linguâ, non hominibus loquitur, ſed Deo: nullus enim audit, ſpiritu verò loquitur myſteria.

3. Qui autem prophetat, hominibus loquitur ædificationem, & exhortationem, & conſolationem.

4. Qui loquitur linguâ, ſe ipſum ædificat: qui verò prophetat, Eccleſiam ædificat.

5. Velim autem omnes vos loqui linguis, magis tamen ut prophetetis: major enim *eſt,* qui prophetat, quàm qui loquitur linguis, excepto, ſi interpretetur, ut Eccleſia ædificationem accipiat.

6. Quòd ſi nunc, fratres, veniam ad vos linguis loquens, quid vos juvabo, niſi vobis loquar aut ex revelatione, aut ex cognitione, vel prophetando, vel docendo?

7. Atqui animæ expertia, quæ ſonum edunt, & tibia, & cithara, niſi diſtinctionem ſonis dederint, quomodo cognoſcetur, quod tibiâ canitur, aut citharâ?

8. Etenim ſi incertum ſonum tuba dederit, quis apparabitur ad bellum?

9. Ità & vos niſi per linguam edideritis bene ſignificantem ſermonem, quomodo cognoſcetur, quod dicitur? eritis enim in aërem loquentes.

10. Tot, ſi caſus tulerit, genera vocum ſunt in mundo, & nihil *eſt* mutum.

11. Niſi igitur ſciero vim vocis, ero ei,qui loquitur, barbarus: & qui loquitur, apud me barbarus *fuerit.*

12. Ità & vos, quandoquidem Spiritus affectatis, ad ædificationem Eccleſiæ quærite, ut exundetis.

13. Quapropter,qui loquitur linguâ, oret, ut interpretetur.

14. Nam ſi orem linguâ, ſpiritus meus orat: ſed intelligentia mea eſt infructuoſa.

15. Quid eſt igitur? orabo ſpiritu, ſed orabo etiam intelligentiâ: pſallam ſpiritu, ſed pſallam etiam intelligentiâ.

16. Quandoquidem, ſi benedixeris ſpiritu, is, qui implet locum idiotæ, quomodo dicturus eſt Amen ad tuam gratiarum actionem? nam quid dicas neſcit.

17. Nam tu quidem bene gratias agis, ſed alius non ædificatur.

18. Gratias ago Deo meo, quòd magis, quàm vos omnes linguis loquar.

19. Sed in Eccleſia malim quinque verba ex intelligentia mea loqui, ut & alios voce inſtituam, quàm decem millia verborum linguâ;

20. Fratres, ne eſtote pueri prudentiâ: ſed malitiâ infantes, prudentiâ verò adulti eſtote.

21. In lege ſcriptum eſt, propterea per diverſæ linguæ *homines,* & alia labra loquar populo huic: & ità quoque me non audient, dicit Dominus.

22. Linguæ igitur ſunt ſignum non iis, qui credunt, ſed infidelibus: prophetia verò non infidelibus, ſed credentibus.

23. Itaque, ſi eodem loci convenerit tota Eccleſia, & omnes linguis loquantur, ingrediantur autem idiotæ, vel infideles, nônne dicent vos furere?

24. Sed ſi omnes prophetent, ingrediatur autem infidelis quiſpiam, aut idiota, arguitur ab omnibus, dijudicatur ab omnibus.

25. Et ità quæ occulta ſunt in ejus corde, manifeſta fiunt: atque ità procidens in faciem, adorabit Deum, annuncians Deum verè in vobis eſſe.

26. Quid igitur eſt, fratres? quoties convenitis quiſque veſtrûm, canticum habet, doctrinam habet, linguam habet, revelationem habet, interpretationem habet? omnia ad ædificationem fiant.

27. Et linguâ quis loquitur, *fiat* per binos, aut *ad* plurimum ternos, & viciſſim: unus autem interpretetur.

28. Quòd ſi non ſit interpres, taceat in Eccleſia, *qui loquitur linguâ,* ſibi ipſi verò loquatur, & Deo.

29. Prophetæ autem duo,aut tres loquantur, & alii dijudicent.

30. Quòd *ſi quid* alii revelatum fuerit aſſidenti, prior taceat.

31. Poteſtis enim omnes ſigillatim prophetare, ut omnes diſcant, & omnes conſolationem accipiant.

32. Et ſpiritus Prophetarum Prophetis ſubjiciuntur.

33. Non enim eſt exagitationis *auctor* Deus, ſed pacis, ut in omnibus Eccleſiis ſanctorum.

34. Mulieres veſtræ in conventibus ſileant: nec enim permiſſum eſt eis,ut loquantur, ſed *oportet,* ut ſubditæ ſint, ſicut & Lex dicit.

35. Quòd ſi quid diſcere volunt, domi ſuos viros interrogent: nam turpe eſt mulieribus in Eccleſia loqui.

36. An à vobis ſermo Dei profectus eſt? an ad vos ſolos devenit?

37. Si quis ſibi videtur Propheta eſſe, aut ſpiritualis, agnoſcat quæ ſcribo vobis, eſſe Domini præcepta.

38. Qui verò ignarus eſt, ignarus eſto.

39. Itaque fratres, ambite prophetandi donum, & loqui linguis ne prohibete.

40. Omnia decenter, & ordine fiant.

CAPUT XV.

Confirmatio, reſurrectionis, & quónam corpore futura ſit.

CÆterùm notum facio vobis, fratres, Evangelium, quod evangelizavi vobis, quod & accepiſtis, in quo etiam ſtatis:

2. Per quod etiam, *ſi* retinetis, quo ſermone vobis evangelizaverim, ſervamini: niſi ſi fruſtrà credidiſtis.

3. Tradidi enim vobis inprimis, quod & accepi, Christum videlicet mortuum esse pro peccatis nostris, secundùm Scripturas:

4. Et sepultum fuisse, & suscitatum tertio die secundùm Scripturas:

5. Et visum fuisse Cephæ, deinde duodecim illis.

6. Postea visus est ampliùs, quàm quingentis fratribus semel, ex quibus plerique manent usque adhuc, quidam autem obdormierunt.

7. Postea visus est Jacobo: deinde Apostolis omnibus.

8. Ultimò verò omnium, velut abortivo, visus est etiam mihi.

9. Ego enim sum minimus Apostolorum, qui non sum dignus vocari Apostolus, propterea quòd persequutus sum Ecclesiam Dei.

10. Sed gratiâ Dei sum id, quod sum: & gratia ejus, quæ in me *collata est*, non fuit inanis, sed ampliùs, quàm illi omnes laboravi: non ego tamen, sed gratia Dei, quæ mecum *est*.

11. Et ego igitur, & illi ità prædicamus, & ità credidistis.

12. Quòd si Christus prædicatur ex mortuis suscitatus esse, quomodo dicunt quidam inter vos, non esse resurrectionem mortuorum?

13. Nam si resurrectio mortuorum non est, Christus quoque non est suscitatus.

14. Quòd si Christus non est suscitatus, vanum videlicet *est* præconium nostrum, vana autem *est* etiam fides vestra.

15. Invenimur autem etiam falsi testes Dei: quoniam de Deo testificati sumus, eum suscitasse Christum: quem *tamen* non suscitavit, si videlicet mortui non suscitantur:

16. Nam si mortui non suscitantur, Christus quoque non est suscitatus.

17. Quòd si Christus non est suscitatus, inanis est fides vestra: adhuc estis in pecatis vestris.

18. Nempe & qui obdormierunt in Christo, perierunt.

19. Si in hac solùm vita speramus in Christum, miserrimi omnium hominum sumus.

20. Nunc autem Christus suscitatus est ex mortuis: *&* primitiæ eorum, qui obdormierunt factus est.

21. Quia enim per hominem mors, per hominem quoque resurrectio mortuorum.

22. Sicut enim in Adamo omnes moriuntur, ità & in Christo omnes vivificabuntur.

23. Unusquisque autem suo ordine: primitiæ Christus, postea, qui sunt Christi, in adventu ipsius.

24. Deinde *erit* finis, quum tradiderit regnum Deo, ac Patri: quum ut inane sustulerit omne imperium, & omnem auctoritatem & potestatem.

25. Nam oportet eum regnare usque quò omnes inimicos supposuerit pedibus ejus.

26. Ultimus *autem* hostis aboletur mors.

27. Nam omnia subjecit sub pedes ejus. Quum autem dicit omnia esse *ei* subjecta, palàm est *hoc dici*, excepto eo, qui subjecit ei omnia.

28. Postquam verò subjecta fuerint ei omnia, tunc & ipse Filius subjicietur ei, qui subjecit ipsi omnia, ut Deus sit omnia in omnibus.

29. Alioqui quid facient, qui ablutione utuntur super mortuis? Si omnino mortui non suscitantur, cur ablutione utuntur super mortuis?

30. Cur etiam nos periclitamur omni momento?

31. Diebus singulis morior per gloriationem vestram, quam habeo in Christo Jesu, Domino nostro.

32. Si secundùm hominem adversùs bestias pugnavi Ephesi, quæ mihi utilitas? Si mortui non suscitantur, edamus, & bibamus, cras enim morimur.

33. Ne errate. Mores bonos commercia corrumpunt mala.

34. Evigilate justè, & ne peccate: quidam enim Deum non nôrunt: ad pudorem vobis *incutiendum* loquor.

35. At dicet aliquis: Quomodo suscitantur mortui? quali autem corpore prodeunt?

36. Desipiens, quod tu seris, non vivificit, nisi mortuum fuerit:

37. Et quod seris, non corpus oriturum seris, sed nudum granum, si casus tulerit, tritici, aut alicujus ex reliquis *seminibus*.

38. Sed Deus ei dat corpus, ut voluit, & singulis seminibus suum corpus.

39. Non omnis caro, eadem caro, sed alia quidem caro hominum, alia autem caro pecorum, alia autem piscium, alia verò volucrium.

40. Et *sunt* corpora cœlestia, & *sunt* corpora terrestria: sed alius quidem cœlestium decor, alius verò terrestrium.

41. Alius decor Solis, & alius decor Lunæ: & alius decor stellarum: stella enim stellæ præstat decore.

42. Ita *erit* & resurrectio mortuorum: seritur *corpus* cum corruptione, suscitatur cum incorruptione:

43. Seritur fœdum, suscitatur cum gloria: seritur omnium virium expers, suscitatur potens: seritur corpus animale, suscitatur corpus spirituale.

44. Est corpus animale, & est corpus spirituale.

45. Ita etiam scriptum est: Factus est prior homo Adamus animal vivens: posterior *autem* Adamus *factus est* spiritus vivificus.

46. At spirituale non est priùs, sed animale, deinde spirituale.

47. Primus homo è terra, pulvereus: secundus homo, ipse Dominus è cœlo.

48. Qualis pulvereus ille, tales & pulverei sunt: & qualis ille cœlestis, tales & qui cœlestes erunt.

49. Et sicut gessimus imaginem terreni, geremus etiam imaginem cœlestis.

50. Hoc autem dico, fratres, quia caro, & sanguis non possunt regni Dei hæreditatem consequi: neque corruptio hæreditatem incorruptibilitatis consequetur.

51. Ecce, mysterium vobis dico. Non omnes quidem obdormiemus, sed omnes mutabimur, momento, & jactu oculi, ad ultimam tubam.

52. Canet enim tubâ, & mortui excitabuntur incorrupti, & nos mutabimur.

53. Opor-

53. Oportet enim corruptibile iſtud induere incorruptibilitatem, & mortale iſtud induere immortalitatem.

54. Poſtquam autem hoc corruptibile induerit incorruptibilitatem, & mortale iſtud induerit immortalitatem, tunc fiet illud, quod ſcriptum eſt: Abſorpta eſt mors ad victoriam.

55. Ubi tua, ô mors, victoria? ubi tuus, ô ſepulchrum, aculeus?

56. Aculeus verò mortis *eſt* peccatum: vis autem peccati, Lex.

57. Deo autem *habetor* gratia, qui dat nobis victoriam per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum.

58. Itaque, fratres mei dilecti, ſtabiles eſtote, immoti, eminentes in opere Domini ſemper, quum ſciatis laborem veſtrum non eſſe inanem in Domino.

CAPUT XVI.

Facta exhortatione ad Eleemoſynam, epiſtola commendatione Timothei, & ſalutationibus clauditur.

PORrò de collecta in ſanctos, quemadmodum ordinavi Eccleſiis Galatiæ, ità & vos facite.

2. Primo quoque *die* hebdomadis unusquiſque veſtrùm apud ſe ſeponat, recondens ut theſaurum, quod pro Dei benignitate licuerit: ne, quum venero, tunc collectæ fiant.

3. Poſtquam autem acceſſero, quoscunque probaveritis, hos mittam cum epiſtolis, ut perferant Hieroſolymam beneficentiam veſtram.

4. Quòd ſi res digna fuerit, ut & ipſe proficiſcar, mecum proficiſcentur.

5. Veniam autem ad vos, quum Macedoniam tranſiero. (Macedoniam enim pertranſibo.)

6. Apud vos autem forſitan permanebo: aut etiam hybernabo: ut vos me proſequamini, quocunque proficiſcar:

7. Nolo enim vos nunc in tranſcurſu videre: ſed ſpero temporis aliquantum manſurum *me* apud vos, ſi Dominus permiſerit.

8. Permanebo autem Epheſi uſque ad Pentecoſten.

9. Nam oſtium mihi apertum eſt magnum, & operoſum, & adverſarii multi.

10. Quòd ſi venerit Timotheus, videte, ut ſine metu ſit apud vos: opus enim Domini operatur ut & ego.

11. Ne quis igitur illum pro nihilo habeat: ſed proſequimini eum cum pace, ut veniat ad me: exſpecto enim eum cum fratribus.

12. Porrò de Apollo, fratre, multùm precatus ſum eum, ut iret ad vos cum fratribus: ſed omnino non fuit ei voluntas nunc eundi: venturus eſt autem, quum tempus opportunum habuerit.

13. Vigilate, perſtate in fide, viriliter agite, eſtote fortes.

14. Omnia veſtra cum charitate fiant.

15. Precor autem vos, fratres, nôſtis familiam Stephanæ eſſe primitias Achajæ, & ſeſe in miniſterium ſanctis addixiſſe.

16. Ut & vos ſubjiciamini talibus, & omnibus operam ſuam conferentibus, & laborantibus.

17. Gaudeo verò de adventu Stephanæ, & Fortunati, & Achaici, quoniam iſti defectum veſtri ſuppleverunt.

18. Refocillàrunt enim ſpiritum meum, ac veſtrum. Agnoſcite igitur eos, qui tales ſunt.

19. Salutant vos Eccleſiæ Aſiæ. Salutant vos in Domino multùm Aquila, & Priſcilla, cum Eccleſia, quæ eſt domi ipſorum.

20. Salutant vos fratres omnes. Salutate alii alios oſculo ſancto.

21. Salutatio manu meâ Pauli.

22. Si quis non amat Dominum Jeſum Chriſtum, eſto anathema, maran-atha.

23. Gratia Domini Jeſu Chriſti *ſit* vobiſcum;

24. Charitas mea cum omnibus vobis in Chriſto Jeſu. Amen.

Ad Corinthios prior, miſſa fuit Philippis per Stephanum, & Fortunatum, & Achaicum, & Timotheum.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad Corinthios II.

CAPUT I.

Paulus gaudet conſolationem in afflictionibus perceptam, in afflictos refundere, & excuſat ſe, quod ad Corinthios non venerit.

PAulus Apoſtolus Jeſu Chriſti, per Dei voluntatem, & Timotheus frater, Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi, unà cum ſanctis omnibus, qui ſunt in tota Achaja.

2. Gratia *ſit* vobis, & pax à Deo patre noſtro, & Domino Jeſu Chriſto.

3. Benedictus *eſto* Deus, ac Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti, Pater, *inquam,* ille miſerationum, & Deus omnis conſolationis:

4. Conſolans nos in omni afflictione noſtra: ut poſſimus in quavis afflictione *poſitos* conſolari, eâ ipſâ conſolatione, quâ nos ipſos conſolatur Deus.

5. Nam ſicut exundant perpeſſiones Chriſti in nobis, ità per Chriſtum exundat etiam conſolatio noſtra.

6. Sive autem affligimur, pro veſtra conſolatione, ac ſalute *affligimur;* ſive conſolationem percipimus, *conſolationem percipimus* pro veſtra conſolatione, quæ agit *in vobis* per tolerantiam earundem perpeſſionum, quas & nos perpetimur: & ſpes noſtra firma eſt de vobis:

7. Ut qui ſciamus vos, ſicut conſortes eſtis perpeſſionum, ità etiam conſortes *fore* conſolationum.

8. Non enim volumus vos ignorare, fratres, de afflictione noſtra, quæ nobis evenit in Aſia, nos ſupra modum gravatos fuiſſe ſupra vires, adeò ut prorſus animi penderemus, etiam quod ad vitam.

9. Sed ipſi apud nos decretum mortis habuimus, ne confideremus in nobis ipſis, ſed in Deo ſuſcitante mortuos:

10. Quique ex tanta morte nos eripuit, & eripit: in quo ſperamus, nos adhuc etiam ereptum iri:

11. Unà conferentibus ſubſidiariam operam etiam vobis per deprecationem pro nobis, ut donum ex multis perſonis in nos colla-

collatum, per multos celebretur gratiarum actione, pro nobis.

12. Nam gloriatio nostra hæc est, testimonium *videlicet* conscientiæ nostræ, quòd cum simplicitate, & sinceritate Dei, non cum sapientia carnali, sed cum gratia Dei versati sumus in mundo, plurimùm autem apud vos.

13. Non enim alia scribimus vobis, quàm quæ legitis, aut etiam agnoscitis: spero autem vos etiam ad extremum agnituros.

14. Sicut & aliquatenus agnovistis nos gloriationem vestram esse, quemadmodum & vos nostra *estis*, in diem Domini Jesu.

15. Itaque hac fiducia priùs volui ad vos venire, ut secundam gratiam haberetis:

16. Et per vos transire in Macedoniam, & rursum è Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Judæam.

17. Hoc igitur, quum deliberarem, númnam levitate sum usus? aut quæ delibero, secundùm carnem delibero, ut sit apud me Etiam & Non?

18. Imò fidelis Deus *novit* sermonem nostrum apud vos non fuisse Etiam, & Non.

19. Nam Dei filius, Jesus Christus, qui inter vos per nos prædicatus est, *id est*, per me, & Sylvanum, ac Timotheum, non fuit Etiam, & Non, sed Etiam fuit in ipso.

20. Quotquot enim *sunt* promissiones Dei, in ipso *sunt* Etiam, & in ipso *sunt* Amen, ad Dei gloriam per nos.

21. Porrò, qui nos confirmat vobiscum in Christum, & qui unxit nos, Deus *est*.

22. Qui etiam obsignavit nos; indidítque arrhabonem Spiritûs cordibus nostris.

23. Ego verò testem Deum invoco in meam animam, me *idcirco* nondum venisse Corinthum, quòd vobis parcam.

24. Non quòd dominemur vestræ fidei, sed *quod* administri simus gaudii vestri: nam fide statis.

CAPUT II.

Prioris scripti apologia. Resipiscenti jam Incestuoso jubet veniam dari.

HOc autem apud me statui rursus cum tristitia non venire ad vos.

2. Nam si ego contristo vos, quis est igitur, qui exhilaret me, nisi is ipse, qui contristatus fuerit ex me?

3. Et hoc ipsum vobis scripsi, ne quum venero, tristitiam capiam ex iis, de quibus oportebat me gaudere, confisus de vobis omnibus, meum gaudium, omnium vestrum *gaudium* esse.

4. Nam ex multa afflictione, & anxietate cordis scripsi vobis, per multas lacrymas: non ut tristitiâ afficeremini, sed ut cognosceretis charitatem, quam habeo summam erga vos.

5. Quòd si quis tristitiam attulit, non mihi tristitiam attulit, sed quadantenus, ne *illum* aggravem, vobis omnibus.

6. Sufficit istiusmodi *homini* ista increpatio, à pluribus illis *profecta*.

7. Ut è contrario potiùs vos *ei* condonetis, *eúmque* consolemini, ne quo modo redundante tristitiâ absorbeatur *vir* hujusmodi.

8. Quapropter precor vos, ut ratam faciatis in illum charitatem.

9. Nam in hunc finem etiam scripsi, ut cognoscerem probationem vestri, *id est*, an ad omnia obedientes sitis.

10. Cui verò quidpiam condonatis, & ego *condono*: nam & ego, si quid condonavi, cui condonavi, propter vos *id feci*, in conspectu Christi, ut ne superemur à Satana.

11. Non enim illius machinationes ignoramus.

12. Porrò, quum venissem Troadem, ad *prædicandum* Evangelium Christi, etiamsi ostium mihi apertum erat per Dominum, non fuit remissio spiritui meo, eò quòd non invenissem Titum, fratrem meum:

13. Sed quum illis valedixissem, abii in Macedoniam.

14. Deo *habetor* autem gratia, qui facit, ut semper triumphemus in Christo: & odorem cognitionis sui manifestum facit, per nos quovis in loco.

15. Nam Christi bona fragrantia sumus Deo: in iis, qui servantur, & in iis, qui pereunt:

16 His quidem odor mortis ad mortem: illis verò odor vitæ ad vitam. Sed ad hæc quis idoneus?

17. Non enim, ut plerique, cauponamur sermonem Dei, sed ut ex sinceritate, sed ut ex Deo in conspectu Dei, de Christo loquimur.

CAPUT III.

Commendatur minister spiritûs præ ministro literæ, cum illi apertè pronuncient, quod hi sub velo tradebant.

INcipimus rursus nos ipsos commendare? aut num egemus, ut nonnulli, commendatitiis epistolis apud vos, aut commendatitiis à vobis?

2. Epistola nostra vos estis, inscripta in cordibus nostris, quæ intelligitur, & legitur ab omnibus hominibus.

3. Dum manifestum sit, vòs esse epistolam Christi, subministratam à nobis, inscriptam non atramento, sed Spiritu Dei vivi: non in tabulis lapideis, sed in carneis tabulis cordis.

4. Fiduciam autem hujusmodi habemus per Christum apud Deum.

5. Non quòd idonei sumus per nos ipsos, ad cogitandum quicquam, velut ex nobis ipsis: sed quòd idonei sumus, *id ex* Deo est:

6. Qui etiam fecit, ut idonei essemus ministri novi pacti, non literæ, sed Spiritûs: nam litera occidit, Spiritus autem vivificat.

7. Quòd si mortis ministerium in literis *positum*, & informatum in lapidibus, fuit gloriosum, adeò ut non possent intentis oculis intueri filii Jisraëlis in faciem Mosis, propter gloriam illam faciei ejus, quæ *nunc* ut inutilis tollitur,

8. Qui non potiùs ministerium Spiritûs erit gloriosum?

9. Nam si ministerium condemnationis *fuit* gloriosum, multò magis ministerium justitiæ exundat gloriâ.

10. Etenim quod glorificatum fuit, ne glorificatum quidem fuit hac in parte, *id est*, supereminentis illius gloriæ respectu

11. Nam si quod *nunc* ut inutile tollitur, *fuit* gloriosum, multò magis est gloriosum id, quod manet.

12. Itaque quum ejusmodi spem habeamus, multâ in loquendo evidentiâ utimur.

13. Nec

13. Nec *ſumus* ſicut Moſes, *qui* imponebat velamen faciei ſuæ, ne oculos defigerent filii Jiſraëlis ad finem ejus, quod *nunc* ut inutile tollitur.

14. Itaque occalluerunt mentes illorum. Nam uſque ad diem hodiernum, in lectione Veteris pacti manet non retectum velamen illud, quod in Chriſto inutile factum tollitur.

15. Sed ad hunc uſque diem, quum legitur Moſes, velamen cordi eorum impoſitum eſt.

16. Quando verò ſeſe converterit ad Dominum, tolletur velamen illud.

17. Dominus verò Spiritus ille eſt: ubi autem Spiritus ille Domini, illic libertas.

18. Nos autem omnes retectâ facie gloriam Domini, quaſi in ſpeculo intuentes, in eandem imaginem transformamur ex gloria in gloriam, ſicut à Domini Spiritu.

CAPUT IV.

Veritatem omnibus conſcientiis, non induratis per Apoſtolos illuxiſſe: confeſſores ejus ſubjectos cruci; majori tamen conſolatione, quàm cruce fruituros.

PRopterea, quum miniſterium hoc habeamus, prout miſericordiam conſequuti ſumus, ſegnes non ſumus.

2. Sed abrenunciavimus pudendis latebris, non cum calliditate ambulantes, neque falſantes ſermonem Dei, ſed declaratione veritatis commendantes nos ipſos, apud omnem conſcientiam hominum in conſpectu Dei.

3. Quòd ſi opertum eſt Evangelium noſtrum, iis, qui pereunt, opertum eſt.

4. In quibus Deus hujus ſeculi excœcavit mentes, *nempe in* infidelibus, ne irradiet eos illuſtratio Evangelii gloriæ Chriſti, qui eſt imago Dei.

5. Non enim nos ipſos prædicamus, ſed Chriſtum Jeſum *eſſe* Dominum: nos autem ſervos veſtros propter Jeſum.

6. Quoniam Deus, qui dixit, ut è tenebris lux ſplendeſceret, *is eſt*, qui ſplenduit in cordibus noſtris, ad *præbendum* lucem notitiæ gloriæ Dei, in facie Jeſu Chriſti.

7. Habemus autem theſaurum hunc in teſtaceis vaſculis, ut hæc hujus potentiæ ſupereminentia ſit Dei, & non ex nobis:

8. Dum in omnibus affligimur, at non coarctamur, hæſitamus, at non prorſus hæremus:

9. Perſequutionem patimur, ſed in ea non deſerimur: dejicimur, at non perimus:

10. Quolibet tempore mortificationem Domini Jeſu in corpore circumferentes, ut etiam vita illa Jeſu in corpore noſtro manifeſta fiat.

11. Semper enim nos, qui vivimus, morti tradimur propter Jeſum, ut etiam vita Jeſu manifeſta fiat in carne noſtra mortali.

12. Itaque mors quidem in nobis agit, vita verò in vobis.

13. Et quoniam habemus eundem Spiritum fidei ſecundùm illud, quod ſcriptum eſt: Credidi, & ideo loquutus ſum: nos quoque credimus, quamobrem etiam loquimur.

14. Scientes fore, ut qui ſuſcitavit Dominum Jeſum, nos quoque per Jeſum ſuſcitet, & ſiſtat vobiſcum.

15. Nam hæc omnia propter vos *fiunt*, ut gratia illa amplificata, pluribus gratias agentibus exundet in gloriam Dei.

16. Propterea non ſegneſcimus: ſed etiamſi externus homo noſter corrumpitur, internus tamen renovatur in dies.

17. Illico enim præteriens levitas afflictionis noſtræ, excellenter excellentis gloriæ pondus æternum conficit nobis.

18. Dum non ſpectamus ea, quæ cernuntur, ſed ea, quæ non cernuntur: nam quæ cernuntur, temporaria ſunt: at, quæ non cernuntur, æterna.

CAPUT V.

Peregrinantes in tabernaculo corporis, abeſſe à Chriſto; per Apoſtolos autem vocari ad Chriſtum, qui in ſpiritu, & novitate vitæ eſt cognoſcendus

SCimus enim nos, ſi terreſtris hujus domûs noſtræ tabernaculum diſſolutum fuerit, ædificium ex Deo habituros, domicilium *videlicet* non manu factum, æternum in cœlis.

2. In hoc etenim ſuſpiramus, expetentes domicilio noſtro, quod è cœlo eſt, ſuperindui.

3. Siquidem etiam induti, non nudi reperiemur.

4. Etenim, qui ſumus in hoc tabernaculo, ſuſpiramus gravati: in quo *conſtituti* non cupimus *eo* exui, ſed ſuperindui, ut abſorbeatur mortalitas à vita.

5. Porrò Deus *is eſt*, qui nos ad hoc ipſum condidit, qui etiam dedit nobis arrhabonem Spiritûs.

6. Confidenti igitur animo ſumus ſemper, & ſcimus, nos dum adſumus in corpore, peregrè abeſſe à Domino:

7. (Per fidem enim ambulamus, non per adſpectum:

8. Confidenti autem animo ſumus: ſed gratum eſt nobis potiùs abeſſe è corpore, & adeſſe apud Dominum.)

9. Quapropter etiam contendimus, ut hîc præſentes, & hinc abſentes, ipſi placeamus.

10. Omnes enim nos manifeſtos fieri oportet coram tribunali Chriſti, ut unusquiſque reportet, quæ in corpore *fecerit*, congruenter ad id, quod fecerit, ſive bonum, ſive malum.

11. Scientes igitur terrorem illum Domini, homines ad fidem adducimus, Deo autem manifeſti ſumus: & ſpero *nos* etiam conſcientiis veſtris manifeſtos eſſe.

12. Non enim iterum nos ipſos commendamus vobis, ſed vobis occaſionem præbemus gloriandi de nobis: ut habeatis, *quod dicatis* adversùs eos, qui in facie gloriam captant, at non in corde.

13. Nam ſive inſanimus, Deo *inſanimus*: ſive ſanâ mente ſumus, vobis *ſana mente ſumus*.

14. Charitas enim illa Chriſti conſtringit nos:

15. Ut qui hoc ſtatuerimus, ſi unus pro omnibus mortuus fuit, nempe iſtos omnes fuiſſe mortuos, & *illum* pro omnibus mortuum eſſe, ut, qui vivunt, poſthac non ſibi vivant, ſed ei, qui pro ipſis mortuus eſt, & ſuſcitatus eſt.

16. Itaque nos poſthac neminem novimus ſecundùm carnem: quòd ſi etiam novimus Chri-

Christum secundùm carnem, nunc tamen non ampliùs novimus.

17. Si quis igitur *est* in Christo, nova res condita *est*: vetera præterierunt: ecce nova facta sunt omnia.

18. Hæc autem omnia *sunt* ex Deo, qui reconciliavit nos sibi per Jesum Christum, dedítque nobis ministerium reconciliationis:

19. Nempe, quia Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non imputando eis offensas eorum: posuítque in nobis sermonem illum reconciliationis.

20. Itaque nomine Christi legatione fungimur, & velut Deo *vos* rogante per nos, oramus Christi nomine, reconciliamini Deo.

21. Fecit enim, *ut* qui non novit peccatum, pro nobis peccatum *esset*, ut nos efficeremur justitia Dei in eo.

CAPUT VI.

Ministerium cruce & virtute insigniter commendatur: & ab infidelium commercio dissuadetur.

SEd & *ut* operam nostram *ei* accommodantes, hortamur, ne frustrà gratiam Dei receperitis.

2. (Dicit enim *Deus*: Præstituto tempore accepto exaudivi te, & in die salutis succurri tibi: ecce nunc *est* præstitutum illud tempus acceptum, ecce nunc dies salutis.)

3. Nullam ulla in re præbentes impingendi causam, ne vituperetur ministerium:

4. Sed in omnibus nos approbantes, ut Dei ministri in tolerantia multa, in afflictionibus, in necessitatibus, in angustiis,

5. In verberibus, in carceribus, in exagitationibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis.

6. Cum castitate, cum notitia, cum iræ cohibitione, cum benignitate, cum Spiritu sancto, cum charitate minimè simulata.

7. Per sermonem veritatis, per virtutem Dei, per arma justitiæ à dextris, ac sinistris.

8. Per gloriam & dedecus, per convicia & laudes: ut impostores, & *tamen* veraces:

9. Ut ignoti, & *tamen* noti: ut morientes, & ecce vivimus, ut qui castigamur, nec *tamen* morte afficimur:

10. Ut tristes, semper tamen gaudentes: ut pauperes, sed multos ditantes: ut nihil habentes, sed omnia obtinentes.

11. Os nostrum apertum est erga vos, Corinthii, cor nostrum dilatatum est.

12. Non habitatis angustè in nobis: sed angusti estis in visceribus vestris.

13. Loquor autem ut filiis de pari compensatione. Dilatamini & vos.

14. Ne impari jugo copulamini cum infidelibus: quod enim consortium justitiæ cum legis transgressione? & quæ communio lucis cum tenebris?

15. Et quæ concordia Christo cum Belial? aut quæ portio fideli cum infideli?

16. Et quæ consensio templo Dei cum simulachris? nam vos templum estis Dei viventis: sicut dixit Deus: Habitabo in eis, & inambulabo: & ero illorum Deus, & ipsi erunt mihi populus.

17. Quapropter exite è medio eorum, & separamini, dicit Dominus, & impurum ne attingite, tum ego excipiam vos:

18. Et ero vobis pro patre, & vos eritis mihi pro filiis, ac filiabus: dicit Dominus omnipotens.

CAPUT VII.

Se ex amore fecisse, quod contristârit ipsos, nec pœnitere; quoniam tristitia eorum secundum Deum fuit, & in bonum cessit.

HAs igitur promissiones quum habeamus, dilecti, purificemus nos ab omni inquinamento carnis, ac spiritus, ad finem perducentes sanctimoniam in timore Dei.

2. Recipite nos, neminem injuriâ affecimus, neminem corrupimus, neminem quæstui habuimus.

3. Ad condemnationem *vestri hoc* non dico: nam antè dixi vos in cordibus nostris esse, ad commoriendum, & convivendum.

4. Multa *est* mihi loquendi libertas apud vos, multa mihi gloriatio de vobis: impletus sum consolatione: vehementer superabundo gaudio in omni afflictione nostra.

5. Etenim, quum venissemus in Macedoniam, nullam habuit remissionem caro nostra, sed in omnibus fuimus afflicti: foris *fuerunt* pugnæ, intus metus.

6. Sed qui consolatur abjectos, consolatus est nos, *nempe* Deus, adventu Titi.

7. Non solùm autem adventu illius, sed etiam consolatione, quam ille accepit ex vobis, quum renunciaret nobis vestrum vehemens desiderium, vestrum luctum, vestrum super me ardorem adeò, ut magis gavisus fuerim.

8. Nam etiamsi vos contristavi per epistolam, non me pœnitet, etiamsi pœnituerit, (video enim epistolam illam, tametsi ad tempus, vos contristâsse.

9. Nunc gaudeo, non quòd contristati fueritis, sed quòd contristati fueritis ad resipiscentiam: nam contristati fuistis secundùm Deum, ut nulla in re damno affecti fueritis ex nobis.

10. Nam, quæ secundùm Deum est tristitia, ea resipiscentiam efficit ad salutem, cujus nunquam pœniteat: at mundi tristitia mortem efficit.

11. Ecce enim istud ipsum, quòd secundùm Deum contristati fuistis, quantum in vobis effecit studium? imò defensionem, imò indignationem, imò timorem, imò vehemens desiderium, imò zelum, imò vindicationem? per omnia testatum fecistis, vos esse puros in hoc negotio.

12. Itaque etsi scripsi vobis, non *scripsi vobis* ejus respectu, qui injuriam fecerat, nec ejus respectu, qui injuriâ affectus fuerat: sed ut apud vos manifestum fieret studium illud nostrum pro vobis in conspectu Dei.

13. Propterea consolationem accepimus ex consolatione vestri: sed quàm plurimùm gavisi fuimus ob gaudium Titi, quòd refocillatus sit spiritus ejus ab omnibus vobis:

14. Et quòd, si quid apud eum de vobis gloriatus sum, non fui pudefactus, sed ut omnia verè loquuti sumus vobis, ità & gloriatio nostra, quâ usus eram apud Titum, vera comperta sit:

15. Et viscera ejus eò ampliùs erga vos *affecta* sint, memoriâ repetentis omnium vestrûm obedientiam, & ut cum timore, ac tremore ipsum exceperitis.

16. Gau-

16. Gaudeo igitur quòd penitus confidam de vobis.

CAPUT VIII.

Macedonum, & Chriſti exemplo ad Eleemoſynas exhortatio.

PORrò notam facimus vobis, fratres, gratiam Dei præſtitam Eccleſiis Macedonum:

2. *Nempe* in multa exploratione afflictionis exundans gaudium ipſorum, & profundam eorum paupertatem exundaſſe in copioſam benignitatem ipſorum.

3. Nam pro viribus (teſtor,) atque ſupra vires voluntarii *fuerunt*:

4. Multis cum precibus nos deprecantes, ut hanc beneficentiam, & ſocietatem hujus miniſterii ſanctorum cauſâ *ſubeundi*, in nos reciperemus.

5. At non prout ſperabamus, *ità fecerunt*, ſed ſemet ipſos dediderunt primùm Domino, *deinde* & nobis per Dei voluntatem:

6. Ut adhortaremur Titum, ut ſicut antè cœpit ità etiam abſolvat apud vos hanc quoque beneficentiam.

7. Itaque ſicut omnibus abundatis, *nempe* fide, & ſermone, & cognitione, & omni ſtudio, & veſtrâ in nos Charitate, *videte*, ut hac quoque gratiâ abundetis.

8. Non ex imperio dico, ſed aliorum ſtudio, veſtræ quoque dilectionis ſinceritatem reddens exploratam.

9. Nôſtis enim beneficentiam Domini noſtri Jeſu Chriſti, eum *videlicet* propter vos pauperem factum eſſe, quum eſſet dives, ut vos illius paupertate diteſceretis.

10. Et ſententiam in ea re *meam* dico: nam hoc vobis conducit, qui non ſolùm facere, ſed etiam velle antè cœpiſtis anno ſuperiore.

11. At nunc etiam illud ipſum facere abſolvite: ut ſicut *adfuit* promtum illud Velle; ità etiam *adſit* ipſum perficere ex eo, quod habetis.

12. Etenim ſi priùs adſit promtus animus aliquis acceptus *eſt* pro eo, quod habet, non pro eo, quod non habet.

13. Non enim *dico*, ut aliis ſit relaxatio, vobis autem afflictio: ſed *ut* pari conditione, quod vobis ſupereſt, *ſuppleat* hoc tempore, quod illis deeſt.

14. Ut & quod illis ſupereſt, ſuppleat, quod vobis deeſt, ut fiat æqualitas.

15. Sicut ſcriptum eſt: Qui multum *collegit*, plus non habuit, & qui paululum, minus non habuit.

16. Gratia verò *habetor* Deo, qui cordi Titi indidit idem ſtudium pro vobis:

17. Quòd tum exhortationem illam gratam habuit, tum verò, quòd majore ſtudio ultro ad vos iter ſuſcepit.

18. Miſimus autem unà cum eo fratrem illum, cujus laus eſt in Evangelio per omnes Eccleſias.

19. (Nec *id* ſolùm, ſed etiam ſuffragiis delectus eſt ab Eccleſiis ſocius peregrinationis noſtræ; cum hac beneficentia, quæ adminiſtratur à nobis ad ipſius Domini gloriam, & *comprobandum* promtum animum veſtrum.)

20. Vitantes hoc, ne quis nos vituperet in hac ubertate, quæ adminiſtratur à nobis.

21. Ut qui procuremus honeſta non ſolùm in conſpectu Domini, ſed etiam in conſpectu hominum.

22. Miſimus autem cum eis fratrem noſtrum, quem ſæpè in multis probavimus ſtudioſum, nunc autem multò ſtudioſiorem, ob multam *meam* fiduciam in vobis.

23. Sive de Tito *quæritur*, ſocius meus *eſt*, & apud vos adjutor: ſive de fratribus noſtris, legati *ſunt* Eccleſiarum, & gloria Chriſti.

24. Itaque demonſtrationem charitatis veſtræ, & noſtræ de vobis gloriationis edite in eos, in conſpectu Eccleſiarum.

CAPUT IX.

Continuatur exhortatio ad liberalitatem eleemoſynarum.

NAm de miniſterio, quod ſanctis exhibetis, ſupervacaneum eſt mihi ſcribere vobis.

2. Novi enim promtum animum veſtrum, quem de vobis jacto apud Macedones, Achajam videlicet paratam eſſe ab anno ſuperiore: & ex vobis *ortus* zelus provocavit complures.

3. Miſi autem hos fratres, ne gloriatio noſtra de vobis inanis fiat hac in parte: ut (ſicut dicebam) parati ſitis:

4. Ne quo modo, ſi mecum venerint Macedones, & invenerint vos imparatos, nos pudefiamus (ut ne vos dicam) in confidentia iſta gloriationis.

5. Itaque neceſſarium duxi adhortari hos fratres, ut priores venirent ad vos, & prius abſolverent antea denunciatam beneficentiam veſtram, ut ea ſit paratà, ità ut beneficentia, & non ut extortum aliquid.

6. Hoc autem *dico*: Qui ſerit parcè, parcè etiam metet: & qui ſerit benignè, benignè etiam metet.

7. Quiſque ſicut præoptat corde, *ità* agat, non ex triſtitia, aut ex neceſſitate: nam hilarem datorem diligit Deus.

8. Potens *eſt* autem Deus efficere, ut omnis gratia in vos exundet: ut in omnibus omni tempore omne, quod ſufficiat, habentes exundetis ad omne opus bonum:

9. Sicut ſcriptum eſt: Diſperſit, dedit pauperibus: Juſtitia ejus manet in ſeculum.

10. Qui autem ſuppeditat ſemen ſerenti, & panem ad eſcam ſuppeditet, & multiplicet ſementem veſtram, & augeat fructus juſtitiæ veſtræ.

11. *Vobis* omni modo ditatis ad omnem benignitatem, quæ per nos efficit, ut gratiæ agantur Deo.

12. Nam miniſterium functionis iſtius non ſolum ſupplebit, quæ ſanctis deſunt, ſed etiam exundat per multas gratiarum actiones apud Deum *exhibitas*, per approbationem iſtius miniſterii.

13. Deum glorificando de ſubmiſſione confeſſionis veſtræ *de* Evangelio Chriſti, deque benigna in ſe, & in omnes communicatione.

14. Et per ipſorum deprecationem pro vobis, propenſo vos amore diligentium, propter excellentem gratiam Dei in vobis.

15. Gratia autem *habetor* Deo ſuper inenarrabili ſuo dono.

CAPUT X.

Arma & armatura Chriſtianorum.

CÆterùm precor vos per lenitatem illam & æquitatem Chriſti, ego ipſe Paulus, qui coràm quidem ſummiſſo animo ſum inter vos, abſens verò ſum erga vos confidens.

2. *Hoc* autem deprecor, ne præſens confidenter agam fiduciâ, quâ exiſtimor audax fuiſſe in quoſdam, qui de nobis exiſtimant quaſi ſecundùm carnem ambulemus.

3. Nam in carne, non *tamen* ſecundùm carnem ambulantes, militamus.

4. Arma enim militiæ noſtræ non carnalia ſunt, ſed divinitus valida ad deſtructionem munitionum.

5. Ratiocinationes evertendo, omnémque ſublimitatem, quæ ſeſe extollit adversùs cognitionem Dei: & in captivitatem redigendo omnem cogitationem ad obediendum Chriſto:

6. Et paratum habendo, quo vindicemus omnem contumaciam, poſtquam impleta fuerit veſtra obedientia.

7. Quæ ob oculos ſunt aſpicitis; ſiquis apud ſe confidit ſe Chriſti eſſe, hoc viciſſim reputet ex ſeſe, quemadmodum ipſe Chriſti *eſt*, ità & nos Chriſti *eſſe*.

8. Nam ſi ampliùs etiam quippiam glorier de poteſtate noſtra, quam dedit Dominus nobis ad ædificationem, ac non ad deſtructionem veſtri, non pudefiam.

9. Ne videar ceu perterrefacere vos per epiſtolas.

10. Nam epiſtolæ quidem (inquiunt) graves ſunt, & validæ: ſed præſentia corporis infirma *eſt*, & ſermo *eſt* nihili.

11. Hoc reputet, *qui* iſtiuſmodi *eſt*, quales ſumus ſermone per epiſtolas, quum abſumus, tales etiam *nos fore* re ipsâ, quum aderimus.

12. Non enim audemus nos adjungere, vel conjungere cum quibuſdam, qui ſe ipſos commendant: ſed non intelligunt, quòd ipſi ſeſe metiuntur ſe ipſis, & ſibi ipſis ſeſe comparant.

13. At nos non gloriabimur de iis, quæ menſuræ *noſtræ* non ſunt, ſed ſecundùm *modum nobis ad* regulam admenſum, *id eſt ejus*, quam diſtribuit nobis Deus menſuræ, *gloriabimur* nos perveniſſe ad vos etiam uſque.

14. Non enim quaſi non pervenerimus uſque ad vos, extendimus nos ipſos ultrà, quàm deceat: nam uſque ad vos etiam pervenimus in Evangelio Chriſti.

15. Nequaquam de iis, quæ menſuræ *noſtræ* non ſunt, gloriantes, *id eſt*, de alienis laboribus: ſed ſperantes, *fore, ut*, augeſcente fide veſtrâ, in vobis amplificemur in attributa nobis noſtra menſura ad exundantiam uſque.

16. Ut in iis *regionibus*, quæ ultra vos *ſunt*, evangelizem: non ut in alteri attributa menſurâ, de præparatis gloriemur.

17. Cæterùm, qui gloriatur, in Domino glorietur.

18. Non enim, qui ſe ipſum commendat, is probandus eſt, ſed *is*, quem Dominus commendat.

CAPUT XI.

Inſtituit ſui cum Pſeudoapoſtolis comparationem, & excuſat ſe illis.

UTinam ſufferretis pauliſper inſipientiam *meam*: imò etiam ſufferte me.

2. Affecto enim vos Dei æmulatione. Aptavi enim vos *quos* uni viro, *ut* virginem puram ſiſtam, *nempe* Chriſto:

3. Sed metuo, ne quo modo, ſicut ſerpens ille Evam ſeduxit calliditate ſuâ, ità corruptæ cogitationes veſtræ *degenerent* à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto.

4. Enim verò ſi veniens quiſpiam alium Jeſum prædicet, quem non prædicavimus, aut *ſi* Spiritum alterum accipiatis, quem non acceperatis: aut Evangelium aliud, quod non receperatis, bene *illum* toleraveritis.

5. Puto enim me nihilo inferiorem fuiſſe ſummis Apoſtolis.

6. Quòd ſi rudis *ſum* ſermone, non tamen *ſum rudis* cognitione: ſed omnino manifeſti facti ſumus in omnibus apud vos.

7. Num peccavi, quum ipſe me ſubmitterem, ut vos eveheremini? *id eſt*, quòd gratuitò Evangelium Dei evangelizavi vobis.

8. Alias Eccleſias ſpoliavi, accepto *ab eis* ſtipendio, ut vobis inſervirem: & quum apud vos eſſem, & egerem, non obtorpui cum cujuſquam incommodo.

9. Quod enim mihi deerat, ſuppleverunt fratres, quum veniſſent è Macedonia: & in omnibus me conſervavi vobis minimè oneroſum, & præſtabo.

10. Eſt veritas Chriſti in me, quòd hæc gloriatio non obſtruetur in me, in regionibus Achajæ.

11. Quapropter? *an* quòd non diligam vos? Deus novit.

12. Sed quod facio, etiam faciam: ut amputem occaſionem iis, qui exoptant occaſionem, ut in *eo*, *de* quo gloriantur, inveniantur quales, & nos.

13. Nam iſtiuſmodi pſeudoapoſtoli operarii doloſi ſunt, transfigurantes ſe in Apoſtolos Chriſti.

14. Neque id mirum: ipſe enim Satanas ſe transfigurat in Angelum lucis.

15. Non magnum eſt igitur, ſi etiam ejus miniſtri transfigurant ſe tanquam *ſint* miniſtri juſtitiæ quorum finis erit ſecundùm opera ipſorum.

16. Rurſum dico, ne quis me putet deſipientem eſſe: alioquin velut deſipientem recipite me, ut paululùm quiddam & ego glorier.

17. Quod dico, non dico ſecundùm Dominum, ſed ut deſipiens, in fundamento hujus gloriationis.

18. Quandoquidem multi gloriantur ſecundùm carnem, & ego gloriabor.

19. Libenter enim ſuffertis deſipientes, quòd ſitis ſapientes.

20. Suffertis enim, ſi quis vos in ſervitutem adigit, ſi quis exedit, ſi quis *ſtipendium* accipit, ſi quis attollit ſeſe, ſi quis vos in faciem cædit.

21. Contumeliæ reſpectu dico: ſicuti quòd nos infirmi fuimus: Imò in quocunque audaciâ uti velit aliquis (ut deſipiens loquor) audacia & ego uti velim:

22. Hebræi ſunt? *ſum* & ego: Jiſraëlitæ

ſunt? *ſum*, & ego: ſemen Abrahami ſunt? *ſum* & ego:

23. Miniſtri Chriſti ſunt? (deſipiens loquor) ſuperior ſum ego: in laboribus ampliùs: in plagis ſupra illos: in carceribus ampliùs: in mortibus ſæpe.

24. A Judæis quinquies accepi quadragenas *plagas*, unâ minus.

25. Ter virgis cæſus fui, ſemel fui lapidatus, ter naufragium feci, noctem, ac diem in profundo egi:

26. *In* itineribus ſæpe *fui*, *in* periculis fluminum, periculis latronum, periculis à *meis* gentilibus, periculis à Gentibus, periculis in civitatibus, periculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis inter falſos fratres.

27. In labore, & ærumna, in vigiliis ſæpe, in fame, & ſiti, & in jejuniis ſæpe, in frigore, & nuditate.

28. Abſque iis, quæ extrinſecus *eveniunt*, *urget* agmen illud, in me quotidie conſurgens, *id eſt*, ſolicitudo de omnibus Eccleſiis.

29. Quis infirmus eſt, quin ego ſim infirmus? quis offendiculo afficitur, quin ego urar?

30. Si gloriari oporteat, de iis, quæ infirmitatis meæ *ſunt*, gloriabor.

31. Deus & Pater Domini noſtri Jeſu Chriſti benedictus in ſecula, novit me non mentiri.

32. Damaſci, Ethnarcha, nomine Aretæ Regis, præſidio tenebat Damaſcenorum urbem, cupiens me prehendere:

33. Sed per feneſtram, in corbe fune demiſſus fui per mœnia, & ejus manus effugi.

CAPUT XII.

Raptus Pauli. Stimulus carnis. Gloriatio in infirmitatibus, & paſſionibus

GLoriari ſanè non convenit mihi: veniam enim ad apparitiones, & revelationes Domini.

2. Novi hominem in Chriſto ante annos quatuordecim, (an in corpore, neſcio: an extra corpus, neſcio: Deus novit) raptum in tertium uſque cœlum.

3 Et novi hujuſmodi hominem (an in corpore, an extra corpus, neſcio: Deus novit.)

4. Raptum fuiſſe in paradiſum, & audiiſſe ineffabilia verba, quæ non liceat homini loqui.

5. Super ejuſmodi homine gloriabor: de me ipſo verò non gloriabor, niſi in infirmitatibus meis.

6. Si enim voluero gloriari, non ero deſipiens: veritatem enim dicam: ſed parcè loquor, ne quis de me reputet ſupra *id*, quod cernit, *eſſe* me, aut *quod* audit ex me.

7. Et ne ſupereminentiâ revelationum ſupra modum efferrer, datus eſt mihi ſurculus, infixus carni, *nempe* angelus Satan, ut me colaphis cædat, ne ſupra modum efferar.

8. Super hoc ter Dominum rogavi, ut abſcederet à me.

9. Sed dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea, nam potentia mea per infirmitatem conſummatur. Libentiſſimè igitur gloriabor potiùs de infirmitatibus meis, ut tanquam in tabernaculo inhabitet in me potentia Chriſti.

10. Propterea acquieſco in infirmitatibus, in injuriis, in neceſſitatibus, in perſequutionibus, in anguſtiis pro Chriſto: quum enim infirmus ſum, tunc potens ſum.

11. Fui deſipiens in gloriando: vos me coëgiſtis, nam ego debueram à vobis commendari: nulla enim in re inferior fui ſummis Apoſtolis, etiamſi nihil ſum.

12. Indicia quidem Apoſtoli edita ſunt apud vos cum omni tolerantia, per ſigna, & prodigia, & virtutes.

13. Nam quid eſt, in quo fueritis inferiores reliquis Eccleſiis, niſi quod ego ipſe non obtorpui cum veſtro incommodo? condonate mihi hanc injuriam.

14. Ecce tertiò paratus ſum venire ad vos, nec cum veſtro incommodo obtorpeſcam: non enim quæro, quæ veſtra ſunt, ſed vos: non enim debent filii parentibus, ſed parentes filiis theſauros recondere.

15. Ego verò libentiſſimè ſumtum impendam, & expendar pro animabus veſtris: etiamſi plurimùm vos diligens minùs diligar.

16. Sed eſto, ego vos non gravavi: Sed quòd ſim callidus, dolo vos cepi.

17. Nunc per quenquam eorum, quos miſi ad vos, quæſtui vos habui?

18. Precatus ſum Titum, & cum eo miſi fratrem: num aliqua in re vos quæſtui habuit Titus? nònne eodem ſpiritu ambulavimus? nònne iiſdem veſtigiis?

19. Rurſum putatis, quòd nos vobis excuſemus? in conſpectu Dei, in Chriſto loquimur: omnia autem hæc, dilecti, pro veſtri ædificatione.

20. Nam metuo, ne quando, quum venero, non quales velim, reperiam vos, & ego reperiar vobis, qualem nolitis: ne quando *ſint* lites, æmulationes, excandeſcentiæ, rixæ, obtrectationes, ſuſurri, rumores, tumultuationes.

21. Ne me, poſtquam iterum venero, deprimat Deus meus apud vos, & lugeam multos eorum, qui antè peccarunt, nec reſipuerunt ſuper impuritate, & ſcortatione, & laſcivia, quam patrârunt.

CAPUT XIII.

A ſui ipſorum examine probat Apoſtolatûs ſui ἐνεργίαν, *& auctoritatem, quâ poſſet uti.*

TErtiò jam venio ad vos. Ex ore duorum teſtium, aut trium firmum erit omne verbum.

2. Prædixi, & ſecundò prædico ut præſens, & abſens nunc ſcribo iis, qui antè peccârunt, & reliquis omnibus, fore ut, ſi denuò venero, non parcam.

3. Quandoquidem experimentum quæritis in me loquentis Chriſti, qui erga vos non infirmus, ſed potens eſt in vobis.

4. Nam etſi crucifixus fuit ex infirmitate, vivit tamen ex potentia Dei: nam & infirmi ſumus in eo, ſed vivi erimus cum eo ex potentia Dei apud vos.

5. Vos ipſos tentate, an ſitis in fide, vos ipſos explorate: ànnon agnoſcitis vóſmet ipſos *videlicet* Jeſum Chriſtum in vobis eſſe? niſi rejectanei eſtis.

6. At ſpero fore, ut cognoſcatis, nos non eſſe rejectaneos.
7. Opto autem à Deo, ne quid mali faciatis: non, ut nos probi appareamus, ſed ut quod bonum eſt, faciatis, nos verò velut rejectanei ſimus.
8. Non enim poſſumus quicquam adverſùs veritatem, ſed pro veritate.
9. Gaudemus enim, quum nos infirmi ſumus, vos autem validi eſtis: hoc autem etiam optamus, veſtri *videlicet* connexum.
10. Propterea hæc abſens ſcribo, ne præſens præciſâ ſeveritate utar ex auctoritate, quam dedit mihi Dominus ad ædificationem, ac non ad deſtructionem,
11. Quod reliquum eſt, fratres, gaudete, compingimini, conſolatione fruimini, idem ſapite, in pace agite: & Deus charitatis, ac pacis erit vobiſcum.
12. Salutate alii alios oſculo ſancto. Salutant vos ſancti omnes.
13. Gratia Domini Jeſu Chriſti, & charitas Dei, & communicatio Spiritûs ſancti ſit cum omnibus vobis. Amen.

Ad Corinthios poſterior, fuit ſcripta Philippis, *urbe* Macedoniæ, per Titum, & Lucam.

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad Galatas.

CAPUT I.

Galatæ mutabiles. Evangelii auctoritas. Chronicum Pauli.

PAulus Apoſtolus (non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Jeſum Chriſtum, ac Deum Patrem, qui ſuſcitavit eum ex mortuis.)
2. Quique mecum ſunt omnes fratres, Eccleſiis Galatiæ.
3. Gratia vobis,& pax à Deo Patre,& Domino noſtro Jeſu Chriſto:
4. Qui dedit ſemet ipſum pro peccatis noſtris,ut eximeret nos ex præſenti ſeculo malo,ſecundùm voluntatemDei,&Patris noſtri.
5. Cui *ſit* gloria in ſecula ſeculorum. Amen.
6. Miror vos ità citò, deſerto eo, qui vocavit vos in gratiam Chriſti, transferri in aliud Evangelium:
7. Quod non eſt aliud: ſed nonnulli vos turbant, & volunt invertere Evangelium Chriſti.
8. Sed etiamſi nos, aut Angelus è cœlo evangelizet vobis præter *id*, quod vobis evangelizavimus, anathema eſto.
9. Ut antè diximus, etiam nunc iterum dico: Si quis vobis evangelizaverit præter id, quod accepiſtis, anathema eſto.
10. Nunc enim *utrùm* homines, an Deum *audiendum* ſuadeo, aut quæro hominibus placere? Enimverò, ſi adhuc hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem.
11. Notum autem vobis facio, fratres, Evangelium illud, quod eſt à me evangelizatum, non eſſe ſecundùm hominem.
12. Neque enim ego ab homine id acce i, neque edoctus ſum, ſed *illud* per revelationem Jeſu Chriſti.
13. Audiſtis enim, quomodo verſatus ſim olim in Judaiſmo, *me videlicet* ſupra modum perſequutum eſſe Eccleſiam Dei,& eam vaſtâſſe:
14. Et profeciſſe in Judaiſmo ſupra multos coævos meos in gente mea, ſummè affectans traditiones,à Patribus meis profectas.
15. Quando verò libuit Deo, qui ſeparaverat me ab utero matris meæ, & vocavit per gratiam ſuam;
16. Revelare Filium ſuum in me, ut evangelizarem ipſum inter Gentes, non ſtatim præterea contuli cum carne, & ſanguine.
17. Neque redii Hieroſolymam ad eos, qui ante me *fuerunt* Apoſtoli: ſed abii in Arabiam, ac denuò reverſus ſum Damaſcum.
18. Deinde tribus poſt annis redii Hieroſolymam, ut viſerem Petrum: & permanſi apud eum dies quindecim.
19. Alium autem ex Apoſtolis non vidi quenquam, niſi Jacobum, fratrem Domini.
20. In iis porrò, quæ ſcribo vobis, ecce in conſpectu Dei *teſtor* me non mentiri.
21. Deinde veni in regiones Syriæ, & Ciliciæ.
22. Eram autem ignotus facie Eccleſiis Judææ, quæ *erant* in Chriſto.
23. Sed ſolùm audierant, *qui dicerent:* Qui perſequebatur nos aliquando, nunc evangelizat fidem, quam olim vaſtabat:
24. Et glorificabant Deum de me.

CAPUT II

Chronicum Pauli continuatur, & juſtificatio evangelica aſſeritur. Paulus Apoſtolus Gentium, ut Petrus Judæorum.

DEinde interjectis annis quatuordecim, rurſum aſcendi Hieroſolymam unà cum Barnaba, aſſumto ſimul & Tito.
2. Aſcendi autem ex revelatione, & expoſui eis Evangelium, quod prædico inter Gentes: ſed privatim iis, qui ſunt in pretio, ne quo modo fruſtrà currerem, aut cucurriſſem.
3. Sed neque Titus,qui mecum erat,quàmvis eſſet Græcus, coactus fuit circumcidi:
4. Nempe propter irreptitios falſos fratres, qui fuerant clàm ingreſſi ad explorandum libertatem noſtram, quam habemus in Chriſto Jeſu, ut nos in ſervitutem adigerent.
5. Quibus ne ad momentum quidem *nos* ſubjiciendo ceſſimus: ut veritas Evangelii permaneret apud vos:
6. Ab iis autem, qui exiſtimantur eſſe aliquid, quales olim fuerint, nihil meâ refert, perſonam hominis Deus non accipit, Nam qui ſunt in pretio, nihil mecum præterea contulerunt.
7. Imò è contrario, quum vidiſſent mihi concreditum fuiſſe Evangelium præputii, ſicut Petro circumciſionis:
8. (Nam qui efficax fuit per Petrum ad Apoſtolatum circumciſionis, efficax fuerat etiam per me apud Gentes.)
9. Quùmque cognoviſſent gratiam mihi datam, Jacobus, & Cephas, & Johannes, qui exiſtimantur eſſe columnæ, dexteras ſocietatis dederunt mihi,ac Barnabæ: ut nos apud Gentes, ipſi verò apud circumciſos, *Apoſtolatu fungerentur.*

10. Solùm *monuerunt*, ut pauperum meminiſſemus : quod & ipſum ſtudui facere

11. Quum autem veniſſet Petrus Antiochiam, in os ei obſtiti, eò quòd condemnandus eſſet.

12. Nam antequam veniſſent quidam à Jacobo, unà cum Gentibus edebat : quum autem veniſſent, ſubterfugiebat, ac ſeparabat ſeſe ab eis, metuens eos, qui erant ex circumciſione.

13. Ac ſimulabant unà cum eo reliqui etiam Judæi, adeò ut Barnabas quoque ſimul abduceretur eorum ſimulatione.

14. Sed quum vidiſſem eos non recto pede incedere, ut veritati Evangelii congruebat, dixi Petro coram omnibus: Si tu, quum ſis Judæus, gentiliter vivis, ac non Judaicè, cur Gentes cogis Judaizare?

15. Nos naturâ Judæi, & non ex Gentibus peccatores :

16. Scientes non juſtificari hominem ex operibus Legis, ſed per fidem Jeſu Chriſti : etiam nos in Chriſtum Jeſum credidimus, ut juſtificaremur ex fide Chriſti, & non ex operibus Legis : propterea quòd non juſtificabitur ex operibus Legis ulla caro.

17. Quòd ſi, dum quærimus juſtificari per Chriſtum, invenimur & ipſi peccatores, num Chriſtus peccati miniſter eſt? Abſit.

18. Nam ſi quæ deſtruxi, ea rurſus ædifico, transgreſſorem me ipſum conſtituo.

19. Ego enim per Legem Legi mortuus ſum, ut Deo viverem.

20. Unà cum Chriſto crucifixus ſum. Vivo autem, non ampliùs ego : ſed vivit in me Chriſtus : & vitam, quam nunc vivo in carne, vivo per fidem illam Filii Dei, qui dilexit me, & tradidit ſemet ipſum pro me.

21. Irritam non facio gratiam Dei : nam ſi per Legem eſt juſtitia, igitur Chriſtus ſine cauſa mortuus eſt.

CAPUT III.

Doctrina de juſtificatione gratuita continuatur : & uſus legis oſtenditur.

O Amentes Galatæ, quis vos faſcinavit, ne obſequeremini veritati, quibus ob oculos Jeſus Chriſtus priùs fuerat depictus, inter vos crucifixus?

2. Hoc ſolùm velim diſcere ex vobis : Ex operibus Legis Spiritum accepiſtis, an ex fide per auditum perceptâ?

3. Adeò amentes eſtis? quum ſpiritu inceperitis; nunc carne perficimini?

4. Tam multa paſſi eſtis fruſtrà, ſi modò etiam fruſtrà.

5. Qui igitur ſubminiſtrat vobis Spiritum, & efficit virtutes in vobis ex operibus Legis, an ex fide per auditum perceptâ *ſubminiſtrat?*

6 Sicut Abrahamus credidit Deo, & imputatum eſt ei ad juſtitiam.

7. *Ità* nôſtis, nempe eos, qui ex fide ſunt, eſſe filios Abrahami.

8. Quum prævidiſſet autem Scriptura, Deum ex fide juſtificaturum Gentes, *id* antè evangelizavit Abrahamo : Benedicentur, *inquiens*, in te omnes Gentes.

9. Itaque, qui ex fide *ſunt*, benedicuntur cum fideli illo Abrahamo

10. Nam quotquot ex operibus Legis ſunt, ſub execratione ſunt. Scriptum eſt enim: Execrabilis *eſt*, quiſquis non manſerit in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro Legis, ut faciat ea.

11. Nullum autem per Legem juſtificari apud Deum, manifeſtum *eſt* : quoniam juſtus ex fide vivet.

12. Lex autem non eſt ex fide : ſed quisquis ea fecerit, vivet per ea.

13. *At* Chriſtus nos redemit ab execratione Legis; dum pro nobis factus eſt execratio : ſcriptum eſt enim : Execrabilis *eſt*, quiſquis pendet in ligno.

14. Ut in gentibus benedictio Abrahami exſtet in Chriſto Jeſu, & ut promiſſum illum Spiritum acciperemus per fidem.

15. Fratres, humana loquor, pactionem ratam factam, humanam licèt, nullus irritam facit, aut *aliquid ei* ſuperaddit.

16. Abrahamo verò dictæ ſunt promiſſiones, & ſemini ejus. Non dicit : Et ſeminibus, ut de multis, ſed ut de uno : Et ſemini tuo, qui eſt Chriſtus.

17. Hoc autem dico, pactionem à Deo, priùs ratam habitam, *reſpicientem* in Chriſtum, Lex, quæ poſt annos quadringentos, & triginta extitit, non reddit inutilem, ad abolendam promiſſionem.

18. Nam ſi ex Lege eſt hæreditas, non jam *eſt* ex promiſſione: Atqui Abrahamo per promiſſionem gratificatus eſt Deus *hæreditatem*.

19. Quid igitur Lex? transgreſſionum gratiâ adjecta eſt, uſq; quò veniſſet ſemen illud, cui facta eſt promiſſio : *Lex, inquam*, ordinata per Angelos, per manum internuncii.

20. Internuncius autem unius non eſt : Deus verò unus eſt.

21. *Num* igitur Lex *addita eſt* adversùs promiſſiones Dei? Abſit : nam ſi data fuiſſet Lex, quæ poſſet vivificare, verè ex Lege eſſet juſtitia.

22. Sed concluſit illa Scriptura omnia ſub peccatum, ut promiſſio ex fide Jeſu Chriſti daretur credentibus.

23. Antequam autem veniſſet fides, ſub Legis præſidio cuſtodiebamur, concluſi in eam fidem, quæ futura erat, ut revelaretur.

24. Itaque Lex prædagogus noſter fuit, in Chriſtum *reſpiciens*, ut ex fide juſtificaremur.

25. At poſtquam venit fides, non ampliùs ſub prædagogo ſumus.

26. Omnes enim filii Dei eſtis, per fidem in Chriſto Jeſu.

27. Nam quicunque in Chriſtum baptizati fuiſtis, Chriſto fuiſtis induti.

28. Non eſt Judæus, neque Græcus, non eſt ſervus, neque liber, non eſt maſculus, ac fœmina : omnes enim vos unus eſtis in Chriſto Jeſu.

29. Quòd ſi vos *eſtis* Chriſti, nempe Abrahami ſemen eſtis, & ſecundùm promiſſionem hæredes

CAPUT IV.

Status hominis ſub lege, & evangelio, ſive ſub peccato, & gratia.

HOc autem dico : Quamdiu hæres infans eſt, nihil differt à ſervo, quàmvis ſit dominus omnium :

2. Sed ſub tutoribus, & curatoribus eſt, uſque ad tempus, quod pater præſtituerit.

3. Ità & nos, quum eſſemus infantes, ſub elementis mundi eramus in ſervitutem redacti :

4. At

4. At postquam venit plenum tempus, emisit Deus filium suum, factum ex muliere, factum Legi subjectum:

5. Ut eos, qui Legi erant subjecti, redimeret, ut adoptionem acciperemus.

6. Quoniam autem estis filii, emisit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem, Abba, *id est*, Pater.

7. Itaque non ampliùs es servus, sed filius, quòd si filius, etiam hæres Dei per Christum.

8. Imò tum quidem ignorantes Deum, serviebatis iis, qui naturâ non sunt dii.

9. At nunc, quum cognoscatis Deum, imò potiùs cogniti sitis à Deo, quomodo convertitis *vos* retrorsum ad infirma,& egena elementa, quibus ad superiora regressi servire vultis?

10. Dies observatis, & menses, & *præstituta* tempora, & annos.

11. Metuo de vobis, ne frustrà fatigatus sim apud vos.

12. Estote quasi ego:nam & ego *sum* quasi vos: fratres, deprecor vos, nulla in re me affecistis injuriâ.

13. Nôstis autem, me per infirmitatem carnis vobis priùs evangelizâsse:

14. Et explorationem mei, quæ *fiebat* in carne mea, non pro nihilo habuistis, neque respuistis: sed me ut Angelum Dei, ut Christum Jesum excepistis.

15. Quæ igitur erat beatitatis vestræ prædicatio? testimonium enim reddo vobis, vos, si fieri potuisset, oculos vestros effossos daturos mihi fuisse.

16. Itaque *num* inimicus factus sum vobis, dum vobis vera loquor?

17. Ambiunt vos non bene, imò excludere nos volunt, ut se ambiatis.

18. Præclarum est autem vehementer amare, in re bona semper, & non solùm dùm præsens sum apud vos.

19. Filioli mei, quos iterum parturio, usque quò formetur Christus in vobis:

20. Velim autem nunc adesse apud vos, & mutare vocem meam: quoniam hæsito in vobis.

21. Dicite mihi, qui sub Lege vultis esse Legem non auditis?

22. Scriptum est enim Abrahamum duos filios habuisse: unum ex ancilla,& unum ex libera.

23. Sed is, qui ex ancilla *natus est*, secundùm carnem natus est: qui verò ex libera, per promissionem.

24. Per quæ aliud figuratur. Nam hæc sunt duo illa pacta: unum quidem, quod est Agar, ex monte Sina, generans *Prolem* ad servitutem.

25. Istud enim Agar, est Sina mons in Arabia: eâdem autem serie respondet ei Hierosolymæ, quæ nunc *est*, servítque cum filiis suis.

26. Illa verò, quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrûm.

27. Scriptum est enim: Lætare sterilis, quæ non paris: erumpe, & clama, quæ non parturis: quoniam plures sunt liberi desertæ, quàm ejus, quæ habet virum.

28. Nos igitur, fratres, secundùm Isaacum promissionis filii sumus.

29. Sed quemadmodum tunc is, qui secundùm carnem genitus fuerat, persequebatur eum, qui natus erat secundùm Spiritum: Ità & nunc *fit*.

30. Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam, & filium ejus. Nequaquam enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ.

31. Nempe fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ.

CAPUT V.

Libertas Christiana. Lucta carnis & Spiritûs, & utriusque fructus.

IN libertate igitur, quâ Cristus nos liberavit, perstate, & ne regredientes implicamini servitutis jugo.

2. Ecce, ego Paulus dico vobis, si circumcidamini, Christum nihil vobis profuturum.

3. Testor enim rursum omni homini, qui circumciditur, eum esse debitorem totius legis servandæ.

4. Inanes facti estis, *separati* à Christo, quicunque per Legem justificamini: *&* à gratia excidistis.

5. Nos enim Spiritu ex fide, spem justitiæ exspectamus.

6. Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium: sed fides per charitatem efficax.

7. Currebatis benè, quis vos interrupit, ut non obsequeremini veritati?

8. Hæc persuasio non *est profecta* ex eo, qui vocat vos.

9. Paululùm fermenti totam massam fermentat.

10. Ego confido de vobis in Domino, vos nihil aliud esse sensuros:sed qui turbat vos, auferet condemnationem, quisquis fuerit.

11. Ego autem, fratres, si circumcisionem etiam prædico, quid adhuc persequutionem patior? nempe inane redditum fuerit offendiculum crucis.

12. Utinam etiam abscindantur,qui vos inquietant.

13. Vos enim ad libertatem vocati estis, fratres: tantùm ne libertatem *arripite, ut datam* carni occasionem, sed ex charitate servite alii aliis.

14. Nam tota Lex uno dicto completur, isto *videlicet*, Diliges proximum tuum ut te ipsum.

15. Quòd si alii alios mordetis, & exeditis, videte, ne vicissim alii ab aliis consumamini.

16. *Hoc* autem dico, Spiritu ambulate, & quod concupiscit caro, ne perficite.

17. Nam caro concupiscit adversùs spiritum, spiritus autem adversùs carnem: hæc autem, inter se opposita sunt, ut non, quæcunque volueritis, eadem faciatis.

18. Quòd si spiritu ducimini, non estis sub Lege.

19. Porrò manifesta sunt opera carnis:quæ sunt adulterium,scortatio,impuritas,lascivia.

20. Idololatria,veneficium,inimicitiæ,lites, æmulationes, excandescentiæ, rixæ,dissidia, hæreses.

21. Invidiæ, cædes, ebrietates,commessationes, & his similia; quæ prædico vobis, prout etiam prædixi: eos *videlicet*, qui talia agunt, regni Dei non fore hæredes.

22. At fructus spiritûs, est charitas, gaudium, pax, iræ cohibitio, benignitas, bonitas, fides, lenitas, continentia.
23. Adversùs ejusmodi non est Lex.
24. Qui enim *sunt* Christi, carnem crucifixerunt cum affectibus, & cupiditatibus.
25. Si vivimus spiritu, spiritu etiam incedamus.
26. Ne simus inanis gloriæ cupidi, alii alios provocantes, alii aliis invidentes.

CAPUT VI.

Dilectione mutuâ, cruce Christi, & novâ creaturâ secerni filios Dei.

FRatres etiamsi præoccupatus fuerit homo in aliqua offensa, vos spirituales reconcinnate hujusmodi hominem cum spiritu lenitatis: considerans *unusquisque* temet ipsum, & ne tu tenteris.
2. Alii aliorum onera portate: & ità complete Legem Christi.
3. Nam si quis sibi videtur aliquid, quum nihil sit, hunc suus ipsius animus seducit.
4. Opus autem suum probatum reddat unusquisque: & tunc in semet ipso solo gloriationem habebit, & non in alio.
5. Nam unusquisque suum onus portabit.
6. Communicet autem, qui instituitur in sermone, cum eo, qui se instituit, omnia bona.
7. Ne errate; Deus non irridetur: quicquid enim seminaverit homo, hoc & metet.
8. Nam qui seminat carni suæ, ex carne metet interitum: qui verò seminat spiritui, ex spiritu metet vitam æternam.
9. Porrò ne benefaciendo segnes simus, Præstituto enim tempore suo metemus, si non frangamur animo.
10. Nempe igitur, dum tempus opportunum habemus, simus benefici erga omnes, maximè verò erga domesticos fidei.
11. Videtis, quàm longis literis vobis scripserim meâ manu.
12. Quicunque volunt speciosi apparere in carne, ii cogunt vos circumcidi, tantùm ne ob crucem Christi persequutionem patiantur.
13. Nam ne ipsi quidem, qui circumciduntur, Legem servant: sed volunt vos circumcidi, ut de vestra carne glorientur.
14. A me vero absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mundus mihi crucifixus est, & ego mundo.
15. Nam in Christo Jesu neque circumcisio quicquam valet, neque præputium, sed nova creatura.
16. Et quicunque secundùm hanc regulam incedent, Pax *esto* super eos, & misericordia, & super Jisraelem Dei.
17. De cæterò, ne quis mihi molestias præbeto: ego enim stigmata Domini Jesu in corpore meo porto.
18. Gratia Domini nostri Jesu Christi, *sit* cum Spiritu vestro, fratres. Amen.

Ad Galatas missa fuit Româ.

Pauli Apostoli Epistola ad Ephesios.

CAPUT I.

De Electionis, & Adoptionis mysteriis disserens, à Deo eorum revelationem Ephesiis comprecatur.

PAulus Apostolus Jesu Christi, per voluntatem Dei, sanctis, qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Jesu.
2. Gratia *sit* vobis, & Pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
3. Benedictus esto Deus, & Pater Domini nostri Jesu Christi, qui benedixit nobis omni benedictione spirituali, in cœlis in Christo.
4. Sicut elegit nos in ipso ante jactum mundi fundamentum, ut simus sancti, & inculpati in conspectu ejus cum charitate.
5. Qui prædestinavit nos, quos adoptaret in filios, per Jesum Christum in sese, pro benevolo affectu voluntatis suæ.
6. Ad laudem gloriosæ suæ gratiæ, quâ nos gratis sibi acceptos effecit in illo dilecto.
7. In quo habemus redemtionem, per sanguinem ipsius, remissionem, *inquam*, lapsuum ex divite ipsius gratia.
8. Quâ exundavit in nos omni sapientia, & prudentia.
9. Postquam notum fecit nobis mysterium voluntatis suæ, secundùm gratuitam suam benevolentiam, quam præstituerat in sese.
10. *Nempe* ut in plena temporum illorum præstitutorum dispensatione summatim recolligeret omnia illa in Christo, tum quæ in cœlis sunt, tum quæ in terra;
11. In ipso, *inquam*, in quo etiam in sortem adsciti sumus, quum essemus prædestinati secundùm præstitutum ejus, qui agit omnia ex consilio voluntatis suæ.
12. Ut nos simus laudi gloriæ ipsius, qui priores speravimus in Christo.
13. In quo *sperâstis*, & vos audito sermone illo veritatis illius, *id est*, Evangelio salutis vestræ: per quod etiam postea quàm credidistis, obsignati estis Spiritu illo promissionis sancto:
14. Qui est arrhabo hæreditatis nostræ, ad obtinendam redemtionem, ad laudem gloriæ ipsius.
15. Propterea etiam ego, auditâ eâ, quæ in vobis est, fide in Dominum Jesum, & charitate in omnes sanctos.
16. Non cesso gratias agere pro vobis, mentionem vestri faciens in precibus meis.
17. Ut Deus Domini nostri Jesu Christi, Pater ille gloriæ, det vobis spiritum sapientiæ, & revelationis, per agnitionem ipsius:
18. Illuminatis oculis mentis vestræ: ad sciendum, quæ sit spes illa vocationis ipsius, & quæ opes gloriæ hæreditatis ipsius in sanctis:
19. Et quæ *sit* supereminens illa magnitudo potentiæ ipsius in nobis, qui credimus, pro efficacitate roboris virium ipsius.
20. Quod exeruit in Christo, quum suscitavit eum ex mortuis, & collocavit ad dexteram suam in cœlis.

21. Longè ſupra omne imperium, ac poteſtatem & potentiam, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non ſolùm in hoc ſeculo, verùm etiam in futuro.

22. Et omnia ſubjecit ejus pedibus, eúmque conſtituit caput ſuper omnia *ipſi* Eccleſiæ.

23. Quæ eſt corpus ipſius, *&* complementum ejus, qui omnia implet in omnibus.

CAPUT II.

Status hominis extra Chriſtum, & in Chriſto.

ET vos *unà vivificavit*, quum eſſetis mortui in lapſibus, & peccatis:

2. In quibus olim ambulâſtis, ut eſt vita mundi hujus, ſecundùm principem cui eſt poteſtas aëris *&* ſpiritûs nunc agentis in hominibus contumacibus.

3. Inter quos & nos omnes converſati ſumus olim in cupiditatibus carnis noſtræ, facientes, quæ carni, ac cogitationibus libebant: eramúſque naturâ filii iræ, ut etiam reliqui.

4. Sed Deus, ut qui dives ſit miſericordia, propter multam charitatem ſuam, quâ dilexit nos.

5. Etiam nos, quum in offenſis mortui eſſemus, unà vivificavit cum Chriſto, *cujus* gratiâ eſtis ſervati:

6. Unàque ſuſcitavit, unàque collocavit in cœlis in Chriſto Jeſu.

7. Ut oſtenderet in ſeculis ſupervenientibus, ſupereminentes illas opes ſuæ gratiæ, pro *ſua* erga nos benignitate in Chriſto Jeſu.

8. Gratiâ enim eſtis ſervati per fidem: (& hoc non *eſt* ex vobis: *ſed* Dei donum *eſt*.)

9. Non ex operibus, ut ne quis glorietur.

10. Nam ipſius ſumus opus, conditi in Chriſto Jeſu ad opera bona, quæ præparavit Deus, ut in eis ambulemus.

11. Propterea mementote, vos quondam Gentes in carne, qui dicebamini præputium ab ea, quæ vocatur Circumciſio, manibus in carne facta.

12. Vos *inquam*, illo tempore fuiſſe abſque Chriſto abalienatos à civili ſtatu Jiſraëlis, & extraneos, quod ad pactorum promiſſiones *attinet*, ſpem non habentes, & abſque Deo in mundo:

13. At nunc in Chriſto Jeſu vos, qui olim eratis longinqui, propinqui facti eſtis, per ſanguinem Chriſti.

14. Ipſe enim eſt pax noſtra, qui utraque fecit unum, & intergerini parietis ſeptum ſolvit:

13. Inimicitiis, *id eſt* lege præceptorum, *quæ* in ritibus *poſita eſt*, per carnem ſuam abolitis: ut ex duobus illis conderet in ſemet ipſo unum novum hominem, faciens pacem.

16. Et utroſque in uno corpore reconciliaret Deo per crucem, peremtis inimicitiis per eam.

17. Et veniens, evangelizavit pacem vobis, *tum* qui longè, tum qui propè eratis.

18. Quoniam utrique per ipſum habemus aditum per unum Spiritum ad Patrem.

19. Nempe igitur non ampliùs eſtis peregrini, & inquilini, ſed concives ſanctorum, ac domeſtici Dei.

20. Superſtructi ſuper fundamentum Apoſtolorum, ac Prophetarum, exiſtente imo angulari lapidi ipſo Jeſu Chriſto.

21. In quo totum ædificium congruenter coagmentatum creſcit, ut ſit templum ſanctum Domino.

22. In quo & vos unà ædificamini, ut ſitis domicilium Dei per Spiritum.

CAPUT III.

Ex ſuo inter Gentes miniſterio vim potentiæ Chriſti in ſe operantem vult obſervari, eamque Epheſiis quoque comprecatur.

HUjus rei gratiâ ego Paulus *ſum* vinctus, ille Chriſti Jeſu pro vobis Gentibus:

2. Si modò audiſtis diſpenſationem gratiæ Dei,, datæ mihi erga vos:

3. *Deum videlicet* per revelationem notum mihi feciſſe myſterium illud, (ſicut, antè ſcripſi paucis:

4. Ex quo perlecto poteſtis perpendere, quæ ſit mea intelligentia in myſterio Chriſti.)

5. Quod aliis ætatibus non innotuit filiis hominum, ut nunc revelatum fuit ſanctis ejus Apoſtolis, & Prophetis per Spiritum:

6. Gentes *videlicet* eſſe cohæredes, & concorpores, conſortéſque promiſſionis ejus in Chriſto per Evangelium.

7. Cujus factus ſum miniſter ex dono gratiæ Dei, quod datum eſt mihi ſecundùm efficacem illam vim potentiæ ipſius.

8. Mihi, *inquam*, longè minimo omnium ſanctorum, data eſt hæc gratia evangelizandi inter Gentes inperveſtigabiles illas opes Chriſti.

9. Et in lucem proferendi omnibus, quæ *ſit* communio myſterii, quod erat abſconditum à ſeculis in Deo, qui omnia hæc condidit per Jeſum Chriſtum.

10. Ut nota nunc fiat per Eccleſiam imperiis, ac poteſtatibus, *quæ* in cœlis *ſunt*, multiformis illa ſapientia Dei:

11. Secundùm præſtitutum æternum,quod conſtituit in Chriſto Jeſu, Domino noſtro:

12. In quo habemus *loquendi* libertatem, & aditum cum fiducia, per fidem ipſius.

13. Quapropter peto, ne ſegnes fiatis ob afflictiones meas pro vobis,quæ eſt gloria veſtra.

14. Hujus rei gratiâ flecto genua mea ad Patrem Domini noſtri Jeſu Chriſti.

15. Ex quo tota familia in cœlis, & in terra nominatur.

16. Ut det vobis pro divite ſua gloria, ut fortiter corroboremini per Spiritum ſuum in interiore homine.

17. Et inhabitet Chriſtus per fidem in cordibus veſtris:

18. Ut in charitate radicati, & fundati, valeatis aſſequi cum omnibus ſanctis, quæ *ſit* illa latitudo & longitudo, & profunditas, & ſublimitas:

19. Et nôſſe charitatem illam Chriſti, *omni* notitiâ ſupereminentiorem: ut impleamini ad omnem uſque plenitudinem illam Dei.

20. Ei verò, qui ſumma cum exuberantia, poteſt omnia facere ſupra ea, quæ petimus, aut cogitamus, pro illa vi agente in nobis.

21. Ei *ſit, inquam*, gloria in Eccleſia, per Chriſtum Jeſum, in omnes ætates ſeculi ſeculorum, Amen.

CAPUT

CAPUT IV.

Unio, communio, & hierarchia Ecclesiæ, membrorúmque, & præcepta ad sanctimoniam spectantia.

PRecor itaque vos ego, vinctus ille in Domino, ut ambuletis ità, ut convenit vocationi, quâ vocati estis:

2. Cum omni animi submissione & lenitate, cum iræ cohibitione, sufferentes alii alios per charitatem:

3. Studentes conservare unitatem Spiritûs per connexum pacis.

4. Unum *est* corpus, & unus Spititus, sicut & vocati estis in unam spem vocationis vestræ.

5. Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma.

6. Unus Deus, & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnes, & in omnibus vobis.

7. Sed unicuique nostrûm data est gratia pro mensura doni Christi.

8. Quapropter dicit: Quum ascendisset in sublime, captivam duxit captivitatem, & dedit dona hominibus.

9. Cæterùm illud Ascendit, quid est, nisi quòd etiam descenderat priùs in infimas partes terræ?

10. Qui descenderat, ipse est, qui etiam ascendit longè supra omnes cœlos, ut impleret omnia.

11. Is igitur dedit alios quidem Apostolos, alios verò Prophetas, alios autem Evangelistas, alios autem Pastores & Doctores.

12. Ad compactionem sanctorum, ad opus ministerii, ad ædificationem corporis Christi.

13. Donec perveniamus nos omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum adultum, ad mensuram plenæ staturæ Christi.

14. Ut ne simus ampliùs pueri, qui fluctuemus, & circumferamur quovis vento doctrinæ, in hominum alea, per veteratoriam ad artificiosè fallendum versutiam:

15. Sed sincerè nos gerentes in charitate, prorsus adolescamus in eum, qui est caput, *nempe* Christus:

16. Ex quo totum corpus congruenter coagmentatum, & compactum per omnes suppeditatas commissuras, ex vi intus agente pro mensura uniuscujusque membri, incrementum capit corpori conveniens, ad sui ipsius exstructionem per charitatem.

17. Hoc itaque dico, & obtestor per Dominum, ne ampliùs ambuletis, sicut reliquæ Gentes ambulant in vanitate mentis suæ.

18. Tenebris obscuratam mentem habentes, & alienati à vita Dei, propter ignorantiam, quæ est in ipsis, per obdurationem cordis ipsorum.

19. Qui posteaquam dedoluerunt, sese dediderunt lasciviæ, ad certatim patrandam impuritatem omnem.

20. Vos autem non ità didicistis Christum:

21. Si modò de eo audivistis, & per eum edocti estis, (sicut est veritas in Jesu.)

22. Deponere, quod ad pristinam conversationem attinet, veterem illum hominem, qui de seductricibus cupiditatibus sese corrumpit,

23. Renovari verò spiritu mentis vestræ.

24. Et induere novum illum hominem, qui secundùm Deum conditus est ad justitiam, & sanctimoniam veram.

25. Quapropter deposito mendacio, loquimini veritatem quisque proximo suo: nam sumus alii aliorum membra.

26. Irascimini, & ne peccate: sol ne occidat super exacerbatione vestra.

27. Neque date locum diabolo.

28. Qui furabatur, non ampliùs furetur: sed potiùs laboret, operando manibus, quod bonum sit, ut habeat, quod impertiat, cui opus fuerit.

29. Nullus sermo putris ex ore vestro egreditor: sed si quis est commodus ad ædificationis usum, ut gratiam auditoribus adferat.

30. Et ne tristate Spiritum illum sanctum Dei, per quem obsignati estis in diem redemtionis.

31. Omnis amaritudo, & excandescentia, & ira, & clamor, & maledicentia tollatur ex vobis cum omni malitia.

32. Sed estote alii in alios benigni, misericordes, condonantes vobis mutuò *offensas*, sicut & Deus in Christo condonavit vobis.

CAPUT V.

Imitandus Deus in charitatis, & virtutum œconomicarum praxi: conjugium Christo, & Ecclesiæ appropriatum.

EStote igitur imitatores Dei, ut filii dilecti:

2. Et ambulate in charitate, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semet ipsum pro nobis oblationem, ac victimam Deo in odorem bonæ fragrantiæ.

3. Scortatio verò, & omnis impuritas, aut avaritia ne nominator quidem inter vos, sicut decet sanctos.

4. Et obscœnitas, & stultiloquium, & scurrilitas, quæ non conveniunt: sed potiùs gratiarum actio:

5. Nam hoc nôstis, nullum scortatorem, aut impurum, aut avarum, qui est idololatra, habere hæreditatem in regno Christi, & Dei.

6. Nemo vos seducat inanibus sermonibus: propter hæc venit ira Dei in homines contumaces.

7. Ne igitur estote consortes eorum.

8. Eratis enim olim tenebræ, nunc autem lux in Domino: ut filii lucis incedite.

9. (Nam fructus Spiritûs *situs est* in omni bonitate, & justitia, & veritate.)

10. Explorantes, quid placeat Domino.

11. Et ne participate opera illa infrugifera tenebrarum, sed potiùs etiam arguite.

12. Nam quæ occultè fiunt ab istis, turpe est vel dicere.

13. Sed omnia illa, dum à luce arguuntur, manifesta fiunt: lux enim illud est, quod omnia facit manifesta.

14. Quapropter dicit: Excitare, qui dormis, & resurge è mortuis, & illucescet tibi Christus.

15. Videte igitur, quomodo accuratè ambuletis, non ut insipientes, sed ut sapientes:

16. Redimentes opportunitatem, quoniam dies mali sunt.

17. Propterea, ne estote desipientes, sed intelligentes, quæ sit voluntas Domini.

18 Et ne inebriamini vino, in quo luxus est, sed implemini Spiritu;

19. Le-

19. Loquentes inter vos mutuò psalmis, & hymnis, & cantionibus spiritualibus, canentes, ac psallentes in corde vestro, Domino.

20. Gratias agentes semper de omnibus, in nomine Domini nostri Jesu Christi, Deo & Patri:

21. Subjicientes vos alii aliis cum timore Dei.

22. Uxores propriis viris subjicite vos, ut Domino:

23. Quoniam vir est caput uxoris, ut & Christus est caput Ecclesiæ: & is est, qui salutem dat corpori.

24. Itaque sicut Ecclesia sese subiicit Christo, ità & uxores suis viris sese subjiciunto in omnibus.

25. Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & semet ipsum exposuit pro ea:

26. Ut eam sanctificaret, ab eo purificatam lavacro aquæ per verbum.

27. Ut sisteret eam sibi gloriosam, *id est*, Ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, aut quicquam ejusmodi, sed ut sit sancta, & inculpata.

28. Ità debent viri diligere suas uxores ut sua ipsorum corpora. Qui diligit suam uxorem, se ipsum diligit.

29. Nullus enim unquam suam ipsius carnem odio habuit: imò enutrit, ac fovet eam, sicut & Dominus Ecclesiam.

30. Quoniam membra sumus corporis ejus, ex carne ejus, & ex ossibus ejus.

31. Propterea derelinquet homo patrem suum, ac matrem, & agglutinabitur uxori suæ: & qui duo *erant*, fient una caro.

32. Mysterium hoc magnum est: loquor autem de Christo, & Ecclesia.

33. Itaque & vos singuli suam quisque uxorem ità diligito ut se ipsum, uxor autem *videto*, ut timeat virum.

CAPUT VI.

Præcepta œconomica continuantur; & panoplia sacra graphicè describitur.

Liberi, auscultate in Domino parentibus vestris, id enim est justum.

2. Honora patrem tuum, & matrem: quod est præceptum primum cum promissione.

3. Ut bene tibi sit, & sis longævus super terra.

4. Et *vos* patres, ne provocate ad iram liberos vestros, sed enutrite eos in disciplina, & admonitione Domini.

5. Servi, auscultate dominis secundùm carnem cum timore ac tremore, cum simplicitate cordis vestri, ut Christo.

6. Non ad oculum servientes; ut qui hominibus placere student: sed ut servi Christi, facientes ex animo, quæ vult Deus.

7. Cum benevolentia servientes, ut Domino, & non hominibus.

8. Scientes singulos, quicquid fecerint boni, hoc reportaturos à Domino, sive servus fuerit, sive liber.

9. Et vos domini, eadem facite erga illos, remissis minis: scientes vestrum etiam ipsorum Dominum esse in cœlis, nec personæ acceptionem esse apud eum.

10. Quod reliquum est fratres mei, corroboramini in Domino, & robore virium ipsius.

11. Induite universam illam armaturam Dei, ut possitis stare adversùs artes Diaboli.

12. Quoniam non est nobis lucta adversùs sanguinem, & carnem, sed adversùs imperia, adversùs potestates, adversùs mundi principes, *id est*, tenebrarum seculi hujus, adversùs spirituales improbitates, *quæ sunt* in sublimi.

13. Propterea assumite universam illam armaturam Dei, ut possitis obsistere tempore adverso, & omnibus confectis stare.

14. State igitur, lumbis circumcinctis veritate, & induti thorace Justitiæ.

15. Calceatis pedibus præparatione Evangelii pacis.

16. Supra omnia assumto scuto fidei, quo possitis omnia jacula Mali illius ignita extinguere.

17. Galeam etiam salutis recipite, & gladium Spiritûs, hoc est verbum Dei:

18. Omni prece, & deprecatione, orantes omni tempore per Spiritum, & illi ipsi rei excubantes cum omni perseverantia, & supplicatione pro omnibus sanctis.

19. Et pro me, ut mihi detur sermo ad apertionem oris mei cum libertate, ut notum faciam mysterium Evangelii.

20. Cujus causâ legatione fungor catenatus, ut, *inquam*, de eo liberè loquar, ut oportet me loqui,

21. Ut autem sciatis & vos res meas, *&* quid agam, omnia vobis nota faciet Tychicus, charus frater, & fidus minister in Domino.

22. Quem misi ad vos ob id ipsum, ut cognoscatis res nostras, & consoletur corda vestra.

23. Pax *sit vobis* fratribus, & charitas cum fide à Deo Patre, & Domino Jesu Christo.

24. Gratia sit cum omnibus diligentibus Dominum nostrum Jesum Christum ad incorruptibilitatem, Amen.

Scripta fuit Romà ad Ephesios per Tychicum.

Pauli Apostoli Epistola ad Philippenses.

CAPUT I.

Philippensibus progressum charitatis, & cognitionis precatur: fructum vinculorum suorum, & dissolutionis suæ desiderium notat: adque unitatem, & patientiam hortatur.

PAulus, & Timotheus, servi Jesu Christi, omnibus sanctis in Christo Jesu, qui sunt Philippis, unà cum episcopis, ac diaconis:

2. Gratia vobis, & pax à Deo patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3. Gratias ago Deo meo cum omni memoria vestri.

4. Semper in omni deprecatione mea pro omnibus vobis, cum gaudio deprecans.

5. Super vestri in Evangelio communione, à primo die usque ad hoc tempus.

6. Persuasum habens hoc ipsum, fore, ut, qui incepit in vobis opus bonum, perficiat usque ad diem Jesu Christi:

7. Sicut justum est, ut ego id sentiam de omnibus vobis, propterea quòd animo teneam vos, & in vinculis meis, & in defensione, & confirmatione Evangelii, vos, *inquam* omnes unà mecum fuisse gratiæ participes.

8. Testis enim mihi est Deus, quantopere expetam vos omnes in visceribus Jesu Christi.

9. Et hoc oro; ut charitas vestra adhuc magis ac magis exundet in cognitione, & omni sensu:

10. Ut exploretis, quæ discrepant, ut sitis sinceri, & inoffenso cursu pergatis ad diem usque Christi.

11. Repleti fructibus justitiæ, qui *sunt* per Jesum Christum ad gloriam, & laudem Dei.

12. Velim autem vos scire, fratres, quæ mihi *acciderunt*, magis ad profectum Evangelii evenisse.

13. *Adeò* ut vincula mea in Christo celebria sint in toto prætorio, ac reliquis omnibus.

14. Et plerique ex fratribus in Domino freti vinculis meis, ampliùs audeant sine metu sermonem loqui.

15. Ac nonnulli quidem per invidiam, & contentionem, nonnulli veró etiam bono affectu Christum prædicant.

16. Alii quidem, *inquam*, per contentionem Christum non castè annunciant, quòd existiment sese afflictionem adjicere vinculis meis:

17. Alii verò ex charitate, scientes me ad defensionem Evangelii constitutum esse.

18. Quid igitur? attamen quovis modo, sive in speciem, sive sincerè Christus annunciatur: & de hoc gaudeo, atque etiam gaudebo.

19. Novi enim fore, ut hoc mihi cedat in salutem per vestram deprecationem, & suppeditationem spiritus Jesu Christi.

20. Secundùm intentam exspectationem, & spem meam, quód nulla in re pudefiam, sed cum omni dicendi libertate, ut semper, *ita* nunc quoque magnificabitur Christus in corpore meo, seu per vitam, seu per mortem.

21. Mihi enim *est* Christus & *in* vita, & *in* morte lucrum.

22. An verò vivere in carne mihi operæ pretium *fit*, & quid eligam, ignoro.

23. Constrictus enim utrinque teneor, desiderio tendens ad dimissionem, & ut cum Christo sim. Est enim *id* valde multo melius.

24. Sed permanere in carne, magis necessarium *est* propter vos.

25. Et hoc confisus, novi, me mansurum esse, & permansurum cum vobis omnibus ad vestrum profectum, & gaudium fidei.

26. Ut exundet gloriatio vestra in Christo Jesu de me, meâ rursus apud vos præsentiâ.

27. Tantùm, ut convenit Evangelio Christi, vos gerite, ut, sive postquam venero, & videro vos, sive absens, audiam de rebus vestris, *&* vos perstare in uno Spiritu, uno animo concertantes per fidem Evangelii.

28. Nec ulla in re territos ab iis, qui se opponunt: quòd illis quidem est exitii indicium, vobis autem salutis, ídque à Deo.

29. Quia gratis datum est vobis in Christi negotio, non solùm in eum credere, sed etiam pro eo pati.

30. Idem certamen sustinendo, quale vidistis in me, & nunc auditis de me.

CAPUT II.

Exemplo Christi ad humilitatem hortatur: Timotheum se missurum promittit, & moram Epaphroditi excusat.

SI qua igitur consolatio *est* in Christo, si quod solatium charitatis, si qua communio spiritus, si quæ viscera, ac miserationes.

2. Explete meum gaudium, ut idem sapiatis, eandem charitatem habentes, unanimes, & sententiis uni.

3. Nihil *gerentes* per contentionem, aut per inanem gloriam, sed ex animi submissione alii alios existimantes sibi præcellere.

4. Ne sua quisque spectate, sed unusquisque etiam, quæ sunt aliorum.

5. Itaque is sit affectus in vobis, qui fuit & in Christo Jesu.

6. Qui quum esset in forma Dei, non duxit *esse* rapinam, parem esse cum Deo;

7. Sed ipse sese inanivit, formâ servi acceptâ, similis hominibus factus:

8. Et habitu inventus ut homo, ipse se submisit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis:

9. Quapropter etiam Deus ipsum in summam extulit sublimitatem, ac donavit ei nomen, quod est supra omne nomen.

10. Ut ad nomen Jesu omne genu *se* flectat cœlestium, ac terrestrium, & subterraneorum.

11. Omnísque lingua profiteatur Jesum Christum esse Dominum ad gloriam Dei Patris.

12. Proinde, dilecti mihi, prout semper auscultâstis, non ut in præsentia mea solùm, sed nunc multò magis in absentia mea, cum timore, ac tremore vestram ipsorum salutem conficite.

13. Deus enim is est, qui efficit in vobis & ipsum velle, & ipsum agere, pro gratuita *sua* benevolentia.

14. Omnia facite absque murmurationibus, ac disceptationibus.

15. Ut sitis inculpati, & simplices, Dei, *inquam*, filii Inculpati, in medio gentis pravæ, ac perversæ: inter quos *homines* splendetis ut faces in mundo,

16. Sermonem vitæ prætendentes: ut gloriari possim in die Christi, me non frustrà cucurrisse, nec frustrà laborâsse.

17. Quinetiam, si pro libamento offerar super sacrificio, & ministerio fidei vestræ, gaudeo, & gratulor omnibus vobis.

18. Itidem autem & vos gaudete, & gratulamini mihi.

19. Spero autem in Domino Jesu, me Timotheum citò missurum vobis, ut & ego bono sim animo, cognito statu vestro.

20. Neminem enim habeo pari animo præditum, qui sincerè de rebus vestris futurus sit solicitus.

21. Nam omnes, quæ sua ipsorum sunt quærunt, non quæ Christi Jesu.

22. Experimentum autem ejus nostis, quòd *videlicet* tanquam cum patre filius, mecum servierit. *Deo* in Evangelio.

23. Hunc igitur ſpero me miſſurum, ſimulatque videro rerum mearum ſtatum.

24. Confido autem in Domino, me quoque citò venturum ad vos.

25. Sed neceſſarium duxi, Epaphroditum fratrem, & adjutorem, ac commilitonem meum, veſtrum autem legatum, quíque mihi ſubminiſtravit, quibus mihi opus erat, ad vos mittere.

26. Quoniam expetebat omnes vos, & graviſſimè angebatur, propterea quòd audiſſetis eum infirmum fuiſſe.

27. Et certè infirmus fuit proximè mortem: ſed Deus miſertus eſt ejus: nec ejus ſolùm, ſed & mei, ne triſtitiam haberem ſuper triſtitiam.

28. *Eò* ſtudioſiùs itaque ipſum miſi, ut eo rurſus viſo gaudeatis, & ego eò minùs doleam.

29. Excipite igitur eum in Domino cum omni gaudio: & tales in honore habete.

30. Nam propter opus Chriſti acceſſit ad mortem uſque, non habità vitæ ratione, ut ſuppleret defectum veſtri erga me miniſterii.

CAPUT III.

Præ notitia Chriſti omnia contemnit ad ſui imitamen hortatur, & deflet inimicos crucis.

QUod reliquum eſt, fratres mei, gaudete in Domino. Eadem ſcribere vobis, me quidem haud piget, vobis autem tutum eſt.

2. Cavete canes, cavete malos operarios, cavete conciſionem.

3. Nos enim ſumus circumciſio, qui ſpiritu colimus Deum, & gloriamur in Chriſto Jeſu, nec confidimus in carne:

4. Quanquam ego habeo etiam in carne, de quo confidam. Si quiſquam alius videtur habere in carne, de quo confidat, ego maximè *habeo:*

5. Circumciſus octavo die, ex gente Jiſraëlis, tribu Benjaminis, Hebræus ex Hebræis, religione Phariſæus.

6. Quod ad æmulationem *attinet*, perſequens Eccleſiam: quod ad juſtitiam, quæ eſt in Lege, irreprehenſus.

7. Sed quæ mihi erant lucra, ea duxi propter Chriſtum damnum eſſe.

8. Quinetiam certè duco omnia damnum eſſe propter eminentiam notitiæ Chriſti Jeſu Domini mei: propter quem omnibus iſtis me ipſum multavi, *eáque* duco pro ſtercoribus, ut Chriſtum lucrifaciam:

9. Et comperiar in eo, non habens meam juſtitiam, *nempe*, quæ eſt ex Lege, ſed eam, quæ eſt per fidem Chriſti, *id eſt* juſtitiam, *quæ eſt* ex Deo per fidem:

10. Ut cognoſcam eum, & vim reſurrectionis ejus: & communionem perpeſſionum ejus, dum conformis fio morti ejus:

11. *Experiens*, ecquo modo deveniam ad reſurrectionem mortuorum.

12. Non quòd jam *metam* apprehenderim, aut jam ſim conſummatus: ſed perſequor, *experiens*, an quoque apprehendam, cujus etiam rei causâ apprehenſus fui à Chriſto Jeſu.

13. Fratres, ego me ipſum non reor *metam* apprehendiſſe.

14. Unum autem *ago:* ea quidem, quæ à tergo ſunt, obliviſcens, ad ea verò, quæ à fronte ſunt, contendens, ſcopum verſus feror ad præmium ſupernæ vocationis Dei, in Chriſto Jeſu.

15. Quotquot itaque adulti ſumus, hoc ſentiamus; quòd ſi quid aliter ſentitis, hoc quoque vobis Deus revelabit.

16. Attamen *in eo*, ad quod uſque pervenimus, eâdem incedamus regulâ; *&* idem ſapiamus.

17. Eſtote ſimul mei imitatores, fratres, & eos conſiderate, qui ità ambulant, ſicut habetis nos pro exemplari.

18. Multi enim incedunt, quos ſæpe dixi vobis, nunc autem & flens dico, hoſtes *eſſe* crucis Chriſti:

19. Quorum finis *eſt* exitium: quorum Deus *eſt* venter, & gloria ad ignominiam ipſorum, qui terreſtria curant.

20. Nos autem, ut municipes cœlorum nos gerimus: unde etiam Servatorem exſpectamus, Dominum Jeſum Chriſtum.

21. Qui transfigurabit corpus noſtrum humile, ut conforme fiat ejus corpori glorioſo, pro vi illa efficace, quâ poteſt etiam ſubjicere ſibi omnia.

CAPUT IV.

Jubet gaudere in Domino, ſine ſolicitudine eſſe, ſuam converſationem imitari: & quàmvis indigentiam tolerare poſſit, ſubventionis tamen gratiam agnoſcit.

ITaque, fratres mei dilecti, & expetiti, gaudium & corona mea, ità perſtate in Domino, dilecti.

2. Evodiam precor, & Syntychen precor, ut idem ſapiant in Domino.

3. Et rogo te quoque, ſocie germane, adjuva illas, ut quæ in Evangelio concertârunt mihi, unà cum Clemente quoque, & reliquis adjutoribus meis, quorum nomina *ſunt* in libro vitæ.

4. Gaudete in Domino ſemper: rurſum inquam, gaudete.

5. Æquitas veſtra innoteſcat omnibus hominibus. Dominus propè *eſt*.

6. De nulla re ſoliciti eſtote: ſed omni in re precibus, & deprecatione cum gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum.

7. Et pax illa Dei, quæ exſuperat omnem mentem, præſidio cuſtodiet corda veſtra, & mentes veſtras in Chriſto Jeſu.

8. Quod reliquum eſt, fratres, quæcunque ſunt vera, quæcunque veneranda, quæcunque juſta, quæcunque pura, quæcunque amabilia, quæcunque boni nominis, ſi qua virtus, & ſi qua laus eſt, hæc reputate.

9. Quæ & didiciſtis, & accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me, hæc, *inquam*, facite, & Deus pacis erit vobiſcum.

10. Gaviſus ſum autem in Domino magnoperè, quòd jam tandem reviruiſtis in veſtra pro me cura: qua de re tamen ſoliciti eratis, ſed deſtituebamini opportunitate.

11. Non quòd penuriâ laborem, *hoc* dico: nam ego didici, in quibus ſum, iis ipſis contentus eſſe.

12. Novi autem deprimi, novi etiam abundare: ubique & in omnibus initiatus ſum, & ad ſaturitatem, & ad eſuritionem, *id eſt*, tum ad exundantiam, tum ad penuriam:

13. Omnia

13. Omnia valeo per eum, qui me corroborat, *nempe* Christum.

14. Attamen benè fecistis, quòd unà participes fuistis meæ afflictionis.

15. Nôstis autem & vos, Philippenses, quum in initio Evangelii proficiscerer è Macedonia, nullam mihi Ecclesiam communicasse in ratione dati, & accepti, nisi vos solos:

16. Nam etiam Thessalonicæ, *quum essem*, semel & iterum, quod mihi opus erat, mihi misistis.

17. Non quòd requiram donum: sed requiro fructum illum exuberantem, *qui* in rationes vestras *inducatur*.

18. Accepi autem omnia, & abundo: expletus sum, *inquam*, acceptis ab Epaphrodito, quæ à vobis *missa sunt*, odorem bonæ fragrantiæ, hostiam Deo acceptam, *ac* placentem.

19. Deus autem meus supplebit, quicquid opus fuerit vobis, secundùm divitias suas gloriosè in Christo Jesu.

20. Deo autem, & Patri nostro *sit* gloria in secula seculorum. Amen.

21. Salutate omnes sanctos in Christo Jesu. Salutant vos, qui mecum sunt, fratres.

22. Salutant vos omnes sancti, maximè verò: qui sunt ex Cæsaris domo.

23. Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Scripta est Româ per Epaphroditum.

Pauli Apostoli Epistola ad Colossenses.

CAPUT I.

Colossensibus bene precatur, iisque prædicat Christum, imaginem Dei, caput Ecclesiæ, & absconditum olim mysterium.

PAulus, Apostolus Jesu Christi, per Dei voluntatem, & Timotheus, frater,

2. Iis, qui sunt Colossis, sanctis, ac fidelibus fratribus in Christo Jesu. Gratia *sit* vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

3. Gratias agimus Deo, & Patri Domini nostri Jesu Christi, semper pro vobis orantes:

4. Auditâ fide vestrâ in Christo Jesu, & charitate in omnes sanctos:

5. Propter spem, sepositam vobis in cœlis: quam priùs audistis per sermonem veritatis, *id est*, Evangelii.

6. Quod pervenit ad vos, sicut & in totum mundum, & fructum profert, sicut apud vos quoque: ex quo die verè audivistis, & cognovistis Dei gratiam.

7. Sicut & didicistis ex Epaphra, dilecto conservo nostro, qui est fidus pro vobis minister Christi:

8. Qui & declaravit nobis vestram per Spiritum charitatem:

9. Propterea & nos, ex quo die *id* audivimus, non desinimus pro vobis orare, & petere, ut impleamini agnitione voluntatis ejus cum omni sapientia & intelligentia spirituali.

10. Ut ambuletis, sicut Domino convenit, cui per omnia placeatis, omnis operis boni fructum proferentes, & crescentes in agnitione Dei.

11. Omni potentiâ potentes facti secundùm gloriosum robur ipsius, ad omnem tolerantiam, & animi lenitatem cum gaudio:

12. Gratias agentes Patri, qui idoneos nos fecit ad participandam sortem sanctorum in luce:

13. Qui, *inquam*, eripuit nos ex potestate tenebrarum, ac transtulit in regnum Filii sui dilecti.

14. In quo habemus redemtionem, per sanguinem ipsius, *id est*, remissionem peccatorum.

15. Qui est imago Dei invisibilis, & primogenitus omnis rei conditæ.

16. Nam per eum condita sunt omnia, quæ in cœlis sunt, & quæ in terra, visibilia, & invisibilia, sive throni, sive dominia, sive imperia, sive potestates, omnia, *inquam*, per eum, & ejus respectu condita sunt:

17. Estque ipse ante omnia, & omnia per eum consistunt.

18. Estque caput corporis, *id est*, Ecclesiæ, éstque *etiam* principium, & primogenitus ex mortuis, ut inter omnes primas teneat.

19. Quoniam libuit *Patri*, ut omnis plenitudo in eo inhabitaret:

20. Et ut pace per sanguinem crucis ejus facta, per eum reconciliaret omnia sibi, per eum, *inquam*, tum quæ in terra, tum quæ in cœlis.

21. Itaque vos, quum essetis quondam abalienati, & hostes, mente operibus malis *intenti*; nunc sanè reconciliavit.

22. In corpore illo carnis suæ, per mortem: ut sistat vos sanctos, & inculpatos, & irreprehensos in conspectu suo:

23. Siquidem permanetis in fide fundati, & stabiles, nec dimovemini à spe Evangelii, quod audistis, *Evangelii, inquam*, prædicati omni creaturæ, quæ sub cœlo est, cujus factus sum ego Paulus minister.

24. Qui nunc gaudeo de iis, quæ patior pro vobis, & reliquias afflictionum Christi vicissim expleo in carne mea, pro corpore ipsius, quod est Ecclesia:

25. Cujus *Ecclesiæ* factus sum minister ex dispensatione Dei, quæ data est mihi erga vos, ad implendum Dei sermonem:

26. *Nempe* mysterium illud, quod absconditum fuit à seculis, & ætatibus, nunc autem factum est manifestum sanctis ejus.

27. Quibus voluit Deus notum facere, quæ sint illæ divitiæ gloriosi hujus mysterii inter Gentes, qui est Christus inter vos, spes illa gloriæ:

28. Quem nos annunciamus, admonentes quosvis, & quosvis erudientes omni sapientiâ, ut quosvis sistamus perfectos in Christo Jesu.

29. Ad quod etiam enitor, decertans secundùm vim illam efficacem ipsius, agentem in me potenter.

CAPUT II.

Vanitatis damnat quicquid extra Christum est: nominatim de circumcisione, ciborum abstinentia, & Angelorum cultu loquitur, unde constituit liberatos, qui cum Christo mortui sunt.

VElim enim vos ſcire, quantum certamen ſuſtineam pro vobis, & iis, qui *ſunt* Laodiceæ, & quotquot non viderunt faciem meam in carne:

2. Ut conſolationem accipiant eorum corda, ipſis charitate compactis, & omni opulentia plenè certioratæ intelligentiæ, ad cognitionem myſterii Dei, ac Patris, & Chriſti:

3. In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, ac notitiæ abſconditi.

4. Hoc autem *ideo* dico, ut ne quis vos falsò ratiocinando fallat, ſermonis probabilitate.

5. Etſi enim corpore abſum, ſpiritu tamen ſum vobiſcum, gaudens, & cernens veſtrum ordinem, & ſoliditatem veſtræ in Chriſtum fidei.

6. Sicut igitur accepiſtis Chriſtum Jeſum Dominum, *ita* in eo ambulate:

7. Radicati, & ſuperſtructi in eo, ac confirmati fide, ſicut edocti eſtis, exundantes eâ cum gratiarum actione.

8. Videte, ne quis ſit, qui vos deprædetur per philoſophiam, & inanem ſeductionem, ſecundùm traditionem hominum, ſecundùm elementa mundi, & non ſecundùm Chriſtum.

9. Nam in eo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter:

10. Et eſtis in eo completi, qui eſt caput omnis imperii, ac poteſtatis:

11. In quo etiam circumciſi eſtis circumciſione, quæ fit ſine manibus, corpore peccatis carnis exuto per circumciſionem Chriſti.

12. Ei conſepulti per Baptiſmum, per quem etiam cum eo ſuſcitati eſtis, per fidem efficacis illius virtutis Dei, qui ſuſcitavit eum ex mortuis.

13. Vóſque mortuos in offenſis, & præputio carnis veſtræ, cum eo vivificavit; vobis condonatis omnibus offenſis:

14. *Ac* deleto, quod adversùm nos *erat*, rituum chirographo: quod, *inquam*, erat nobis ſubcontrarium, *ipſe* verò cruci affixum, è medio ſuſtulit.

15. Et exſpoliata imperia, ac poteſtates traduxit palàm, triumphatis illis per eam

16. Ne quis igitur vos damnet ob cibum, vel potum, aut reſpectu feſti, aut novilunii, aut Sabbathorum:

17. Quæ ſunt umbra rerum futurarum, at corpus *eſt* Chriſti.

18. Nemo adverſum vos rectoris partes ſibi ultrò ſumat, in ſubmiſſione animi, & religioſo cultu Angelorum: pedem inferens in ea, quæ non vidit, *&* temerè inflatus carnis ſuæ intelligentiâ.

19. Neque retinens caput, ex quo totum corpus per commiſſuras, & connexus ſuppeditatum, & compactum, augeſcit Dei augmento.

20. Itaque, ſi mortui cum Chriſto, *liberi* eſtis ab elementis mundi: quid ut viventes in mundo, ritibus oneramini?

21. Ne ederis, *ajunt iſti*, neque guſtâris, neque attigeris?

22. Quæ omnia ipſo uſu corrumpuntur, *præſcripta* ex præceptis, & doctrinis hominum:

23. Quæ rationem quidem habent ſapientiæ in cultu voluntario, & ſubmiſſione animi, & in eo, quòd corpori non parcant: nec *tamen* ullius ſunt pretii, *quum* ad ea *ſpectent*, quibus farcitur caro.

CAPUT III.

Jubet exuere veterem hominem cum ſuis affectibus, & novum induere cum ſuis virtutibus: inſtituitque œconomiam Chriſtianam.

ITaque, ſi reſurrexiſtis cum Chriſto, ſuperna quærite, ubi Chriſtus eſt, ad dexteram Dei ſedens.

2. Superna curate, non terreſtria.

3. Nam mortui eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo:

4. Poſtquam autem Chriſtus, vita *illa* noſtra, manifeſtus factus fuerit, tum & vos cum eo patefietis glorioſi.

5. Mortificate igitur membra veſtra terreſtria, ſcortationem, impuritatem, mollitiem, cupiditatem malam, & avaritiam, quæ eſt idololatria.

6. Ob quæ venit ira Dei ſuper homines contumaces:

7. Quibus in *vitiis* & vos ambulâſtis quondam, quum in iis viveretis.

8. At nunc deponite etiam vos hæc omnia, iram, excandeſcentiam, malitiam, maledicentiam, verborum obſcœnitatem ab ore veſtro.

9. Ne mentimini alius adversùs alium, quum exuti ſitis illo vetere homine cum factis ipſius:

10. Et induti ſitis novo illo, qui renovatur in agnitionem congruentem imagini ejus, qui ipſum condidit.

11. Ubi non eſt Græcus & Judæus, Circumciſio & Præputium, Barbarus, Scytha, ſervus, liber: ſed omnia, & in omnibus *eſt* Chriſtus.

12. Induimini igitur, ut electi Dei, ſancti, & dilecti, viſceribus miſerationum, benignitate, animi ſubmiſſione, lenitate, iræ cohibitione.

13. Sufferentes alii alios, & condonantes vobis mutuò, ſi quis adversùs aliquem habuerit querelam: ſicut & Chriſtus condonavit, vobis, itâ & vos.

14. Super hæc autem omnia *induimini* charitate, quæ eſt connexus perfectionis.

15. Et pax Dei ſit gubernatrix in cordibus veſtris, ad quam etiam vocati eſtis in unum corpus: & grati eſtote.

16. Sermo Chriſti inhabitet in vobis copioſè cum omni ſapientia, docendo, & admonendo vos mutuò pſalmis, & hymnis, & cantionibus ſpiritualibus, cum gratia canendo in veſtro corde Domino.

17. Et quicquid feceritis ſermone, aut facto, in nomine Domini Jeſu *id facite*, gratias agentes Deo & Patri, per eum.

18. Uxores, ſubjicite vos propriis viris, ut convenit in Domino.

19. Viri, diligite uxores, & ne eſtote adversùs eas amarulenti.

20. Filii, auſcultate parentibus in omnibus: hoc enim placet Domino.

21. Patres, ne irritate liberos veſtros: ne deſpondeant animum.

22. Servi, auſcultate per omnia dominis ſecundùm carnem, non obſequiis ad oculum exhibitis, ut qui hominibus placere ſtudent, ſed cum ſimplicitate cordis, timentes Deum.

23. Et

23. Et quicquid feceritis, ex animo præstate, tanquam Domino, & non hominibus:

24. Scientes vos à Domino recepturos mercedem hæreditatis: Nam Domino Christo servitis.

25. Qui verò injuriam intulerit, referet injuriam, quam intulerit, nec est personarum acceptio.

CAPUT IV.

Ad generales exhortationes redit, commendationésque, & salutationes subjungit.

DOmini, jus & æquum servis præstate: ut qui sciatis vos quoque habere Dominum in cœlis.

2. In precibus perdurate, invigilantes iis cum gratiarum actione.

3. Orantes simul etiam pro nobis, ut Deus aperiat nobis ostium sermonis, ut loquamur mysterium Christi, propter quod etiam sum vinctus.

4. Ut, *inquam*, illud manifestum faciam, sicut oportet me loqui.

5. Sapienter ambulate erga extraneos, opportunitatem redimentes.

6. Sermo vester semper cum gratia *sit* sale conditus, ut sciatis, quomodo oporteat vos unicuique respondere.

7. Res meas omnes vobis notas faciet Tychicus, dilectus frater, & fidus minister, ac conservus in Domino:

8. Quem misi ad vos ad hoc ipsum, ut cognoscat res vestras, & corda vestra consoletur.

9. Cum Onesimo fido, & dilecto fratre, qui est ex vobis. Omnia *igitur* vobis nota facient, quæ hic aguntur.

10. Salutat vos Aristarchus, meus in captivitate socius, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis præcepta: si venerit ad vos, excipite eum.

11. Et Jesus, qui vocatur Justus: qui sunt ex circumcisione: hi soli *sunt* mihi adjutores in regno Dei, & fuêre mihi solatio.

12. Salutat vos Epaphras, qui ex vobis est, servus Christi, semper precibus certans pro vobis, ut stetis perfecti, & completi in omni voluntate Dei.

13. Hoc enim de eo testor, eum multo vestri studio ardere, & eorum, qui sunt Laodiceæ, & eorum, qui Hierapoli.

14. Salutat vos Lucas, medicus ille dilectus, & Demas.

15. Salutate fratres, qui sunt Laodiceæ, & Nympham, & Ecclesiam, quæ in domo illius est.

16. Et quum perlecta fuerit apud vos epistola, facite, ut etiam in Laodicensium Ecclesia recitetur: & ut scriptam Laodiceâ, vos quoque legatis.

17. Et dicite Archippo, Vide, ut ministerium, quod accepisti in Domino, impleas.

18. Salutatio, meâ manu Pauli. Memores estote vinculorum meorum. Gratia *sit* vobiscum. Amen.

Scripta est ad Colossenses Româ, per Tychicum, & Onesimum.

Pauli Apostoli Epistola ad Thessalonicenses I.

CAPUT I.

Thessalonicenses Pauli, imò Domini ipsius imitatores effecti, idea sunt bonorum Christianorum.

PAulus, & Silvanus, & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium, *quæ est* in Deo Patre, & Domino Jesu Christo. Gratia *sit* vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

2. Gratias agimus Deo semper de omnibus vobis, mentionem vestri facientes in precibus nostris:

3. Indesinenter commemorantes efficacem vestram fidem, & laboriosam charitatem, & patientem illam expectationem in Domino nostro Jesu Christo coram Deo, & Patre nostro.

4. Scientes, fratres dilecti à Deo, electionem vestram.

5. Quoniam Evangelium nostrum constitit apud vos non sermone solùm, sed etiam potentiâ & Spiritu sancto, & certioratione: sicut nôstis, quales fuerimus inter vos, vestri causâ.

6. Et vos, imitatores nostri facti fuistis, & Domini, recepto sermone cum afflictione multa, cum gaudio Spiritûs sancti:

7. Adeò ut fueritis exemplaria omnibus credentibus in Macedonia, & in Achaja.

8. A vobis enim non solùm personuit sermo Domini in Macedonia, & Achaja, verùm etiam in omnem locum fides vestra, quæ est in Deum, dimanavit, ut necesse non habeamus quicquam loqui.

9. Siquidem ipsi de nobis annunciant, qualem ingressum habuerimus ad vos, & quomodo converteritis vos ad Deum relictis idolis, ut serviretis Deo vivo, & vero:

10. Et exspectaretis Filium ejus è cœlis, quem suscitavit à mortuis, *nempe* Jesum, nos eruentem ab ira illa ventura.

CAPUT II.

Speculum boni pastoris, & auditoris.

NAm ipsi nôstis, fratres, ingressum nostrum ad vos non fuisse vanum:

2. Imò etiam *multa* priùs passi, & contumeliis affecti Philippis, sicut nôstis, libertate loquendi usi sumus in Deo nostro, ad annunciandum apud vos Evangelium Dei cum multo certamine.

3. Exhortatio enim nostra non fuit ex impostura, neque ex impuritate, neque cum dolo:

4. Sed sicut probati fuimus à Deo, *quibus* crederetur Evangelium, ità loquimur, non ut hominibus placentes, sed Deo, exploranti corda nostra.

5. Nec enim unquam sermone assentatorio usi sumus, sicut nôstis, nec avaritiæ causâ quicquam prætexuimus: Deus testis est.

6. Neque ex hominibus quærentes gloriam, nec à vobis, nec ab aliis, quum possemus *vobis* oneri esse, ut Apostoli Christi.

7. Sed fuimus manſueti in medio veſtri, ut ſi nutrix foveret liberos ſuos.

8. Et ità cupidi veſtri, gratum nobis erat impertiri vobis non ſolùm Evangelium Dei; ſed etiam noſtras ipſorum animas, quòd chari nobis eſſetis.

9. Meminiſtis enim, fratres, loboris noſtri, ac ærumnæ: nocte enim, ac die operando, ne cui veſtrûm oneri eſſemus, prædicavimus apud vos Evangelium Dei.

10. Vos teſtes *eſtis*, & Deus, quomodo ſanctè, & juſtè, & inculpatè vobis, qui creditis nos geſſerimus.

11. Sicut nôſtis, quomodo unumquemque veſtrûm tanquam pater liberos ſuos, hortabamur & conſolabamur.

12. Et obteſtabamur, ut ambularetis, ſicut convenit Deo, vocante vos ad ſuum regnum, ac gloriam.

13. Propterea etiam nos gratias agimus Deo ſine intermiſſione, quòd acceptum de Deo ſermonem, quem audiſtis ex nobis, excepiſtis non *ut* ſermonem hominum, ſed (ſicut eſt verè) *ut* Dei ſermonem, qui etiam agit in vobis, qui creditis.

14. Vos enim, fratres, imitatores facti eſtis Eccleſiarum Dei, quæ ſunt in Judæa, in Chriſto Jeſu, quippe qui eadem paſſi ſitis, & vos à propriis tribulibus, prout & ipſe à Judæis.

15. Qui etiam Dominum Jeſum, & proprios Prophetas occiderunt, & nos exegerunt: neque Deo placent, & omnibus hominibus adverſantur.

16. Prohibentes nos Gentibus loqui, ut ſerventur, ut ſemper compleant peccata ſua: occupavit enim eos ira ad extremum uſque.

17. Nos verò, fratres, orbati vobis ad temporis momentum, conſpectu, non animo, eò ampliùs ſtuduimus videre faciem veſtram, cum multo deſiderio.

18. Ideo voluimus venire ad vos (ego quidem Paulus) ſemel atque iterum, ſed impedivit nos Satanas.

19. Nam quæ eſt noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona, de qua glorier? annon & vos in conſpectu Domini noſtri Jeſu Chriſti, in ejus adventu?

20. Vos enim eſtis gloria noſtra, & gaudium.

CAPUT III.

Informatus à Timotheo de eorum fide, & dilectione, deſiderat ipſos videre & precatur ipſis progreſſum.

QUamobrem nos non ampliùs continentes, libuit nobis, ut ſoli Athenis derelinqueremur.

2. Miſimúſque Timotheum, fratrem noſtrum, ac miniſtrum Dei, & adjutorem noſtrum in Evangelio Chriſti, ad vos ſtabiliendos, & exhortandos ſuper fide veſtra:

3. Ut nemo commoveatur ob afflictiones iſtas, ipſi enim nôſtis ad id nos eſſe conſtitutos.

4. Etenim, quum apud vos eſſemus, prædicebamus vobis fore, ut affligeremur, quod & evenit, & nôſtis.

5. Quamobrem & ego non ampliùs *me* continens niſi *eum*, ut cognoſcerem fidem veſtram: *veritus*, ne quo modo tentâſſet vos tentator ille & inanis redditus eſſet labor noſter.

6. Nuper autem, quum veniſſet Timotheus ad nos à vobis, & lætum nuncium nobis attuliſſet de fide, & charitate veſtra, & quòd bonam noſtri memoriam retineatis, ſemper expetentes nos videre, ſicut nos quoque vos:

7. Propterea conſolationem accepimus, fratres, ex vobis, in omni afflictione, & neceſſitate noſtra, per veſtram fidem:

8. Nunc enim vivimus, ſi vos perſtatis in Domino.

9. Quam enim gratiarum actionem poſſumus Deo rependere de vobis, ſuper omni gaudio, quo gaudemus propter vos coram Deo noſtro.

10. Nocte, ac die magis ac magis rogantes, ut videamus veſtram faciem, & quæ deſunt fidei veſtræ, ſuppleamus?

11. Ipſe verò Deus, & Pater noſter, & Dominus noſter Jeſus Chriſtus dirigat viam noſtram ad vos.

12. Faxit autem Dominus, ut auctiores ſitis, & exundetis mutuâ inter vos charitate, & in omnes, quemadmodum & nos in vos:

13. Ut corda veſtra inculpata ſtabiliat in ſanctimonia coram Deo, & Patre noſtro, in adventum Domini noſtri Jeſu Chriſti cum omnibus ſanctis ſuis.

CAPUT IV.

Sanctimoniam, & amorem fraternum ſectandum. Propriis manibus operandum. Reſurrectionem juſtorum ſolatio habendâ.

QUod reliquum eſt igitur, fratres, rogamus vos, & precamur per Dominum Jeſum, ut ſicut accepiſtis à nobis, quomodo oporteat vos ambulare, & placere Deo, magis excellatis.

2. Nôſtis enim, quæ mandata dederimus vobis per Dominum Jeſum.

3. Nam hæc eſt voluntas Dei, *nempe* ſanctificatio veſtri, *id eſt*, ut abſtineatis à ſcortatione:

4. Ut ſciat veſtrûm unuſquiſque ſuum vas poſſidere in ſanctificatione, & honore:

5. Non in morbo cupiditatis, ſicut Gentes, quæ non noverunt Deum.

6. *Et*, ut ne *quis* opprimat, & habeat quæſtui in negotio fratrem ſuum, nam vindex eſt Dominus omnium iſtorum, ſicut & antè diximus vobis, & aſſeveranter teſtificati ſumus.

7. Non enim vocavit nos Deus ad impuritatem, ſed ad ſanctificationem.

8. Proinde, qui *hæc* aſpernatur, non aſpernatur hominem, ſed Deum, qui etiam dedit nobis Spiritum ſuum ſanctum.

9. Cæterùm de fraterno amore *non neceſſe* habetis, ut ſcribam vobis, ipſi námque divinitus docti eſtis, ut diligatis alii alios.

10. Nam & facitis hoc erga cunctos fratres, qui ſunt in tota Macedonia: precamur autem vos, fratres, ut potiùs excellatis:

11. Et ambitiosè contendatis quieti eſſe, & res veſtras agere, ac operari propriis manibus veſtris, ſicut vobis mandavimus:

12. Ut vos geratis decenter erga extraneos, & nullius indigeatis.

13. Nolim autem vos in ignorantia verſari, fratres, quod ad eos attinet, qui obdormierunt, ut ne contriſtemini, ſicut & reliqui, qui ſpem non habent:

14. Nam si credimus Jesum mortuum esse, & resurrexisse, ità etiam Deus eos, qui obdormierint in Jesu, adducet cum eo.
15. Hoc enim vobis dicimus verbis Domini, fore, ut nos vivi, qui reliqui erimus in adventu Domini, non præveniamus eos, qui obdormierint.
16. Nam ipse Dominus cum hortationis clamore, cum voce Archangeli, & cum Dei tuba descendet è cœlo: & qui mortui fuerint in Christo, resurgent primùm.
17. Deinde nos vivi, qui reliqui erimus, rapiemur simul cum eis in nubes, in occursum Domini in aëra: & ità semper cum Domino erimus.
18. Itaque consolamini alii alios istis sermonibus.

CAPUT V.

Modus legitimæ præparationis ad novissimum diem.

Porrò de temporibus, & opportunitatibus, fratres, non est necesse, ut vobis scribatur.
2. Ipsi enim penitus scitis, diem illum Domini, ut fur nocte *venit*, ità venturum esse.
3. Quum enim dicent, Pax *est*, & securitas: tunc repentinum eis instat exitium, sicuti dolor partûs mulieri gravidæ, & nequaquam effugient.
4. At vos, fratres, non estis in tenebris, ut dies ille vos, tanquam fur, deprehendat.
5. Omnes vos filii lucis estis, ac filii diei: non sumus *filii* noctis, neque tenebrarum.
6. Nempe igitur, ne dormiamus ut reliqui, sed vigilemus, & sobrii simus.
7. Nam, qui dormiunt, noctu dormiunt: & qui inebriantur, noctu sunt ebrii.
8. At nos, qui sumus diei, sobrii simus, induti thorace fidei, & charitatis: & pro galea, spe salutis.
9. Nam non constituit nos Deus ad iram, sed ad salutem obtinendam per Dominum nostrum Jesum Christum,
10. Qui mortuus est pro nobis: ut sive vigilemus, sive dormiamus, simul cum eo vivamus.
11. Quapropter adhortamini alii alios, & ædificate singuli singulos, sicut & facitis.
12. Rogamus autem vos, fratres, ut agnoscatis eos, qui laborant inter vos, & præsunt vobis in Domino, & admonent vos:
13. Et eos supra modum charos ducatis, propter opus ipsorum. Pacem colite inter vos mutuò.
14. Precamur autem vos, fratres, admonete inordinatos, consolamini eos, qui pusillo animo sunt: sublevate infirmos, iram cohibete erga omnes.
15. Videte, ne quis malum pro malo cuipiam reddat, sed beneficentiam semper sectamini, tum inter vos mutuò, tum erga omnes.
16. Semper gaudete:
17. Sine intermissione orate.
18. In omnibus gratias agite: hæc enim est voluntas Dei per Christum Jesum erga vos.
19. Spiritum ne extinguite:
20. Prophetias ne pro nihilo habete:
21. Omnia explorate: quod bonum fuerit, retinete.
22. Ab omni specie mali abstinete.
23. Ipse autem Deus pacis sanctificet vos totos: & integer vester spiritus, & anima, & corpus inculpatè, in adventum Domini nostri Jesu Christi conserventur.
24. Fidelis *est*, qui vocavit vos, qui etiam *id* efficiet.
25. Fratres, orate pro nobis.
26. Salutate fratres omnes cum osculo sancto.
27. Adjuro vos per Dominum, ut recitetur hæc epistola omnibus sanctis fratribus.
28. Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* vobiscum. Amen.

Ad Thessalonicenses prior scripta fuit Athenis.

Pauli Apostoli Epistola ad Thessalonicenses II.

CAPUT I.

Afflictiones piorum in adventu Christi compensandas.

Paulus, & Silvanus, & Timotheus, Ecclesiæ Thessalonicensium, *quæ est* in Deo, Patre nostro, & Domino Jesu Christo.
2. Gratia *sit* vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo:
3. Gratias agere debemus Deo semper de vobis, fratres, ut par est, quòd vehementer augescat fides vestra, & abundet mutua uniuscujusque omnium vestrûm charitas:
4. Adeò ut nos ipsi de vobis gloriemur apud Ecclesias Dei, *id est*, super tolerantia vestra, & fide in omnibus persequutionibus vestris, & afflictionibus, quas suffertis:
5. *Quæ res* indicium est justi judicii Dei, ut digni habeamini regno Dei, pro quo etiam *ista* patimini:
6. Si quidem justum est apud Deum, vicissim reddere iis, qui affligunt vos, afflictionem:
7. Vobis verò, qui affligimini, relaxationem nobiscum, in revelatione Domini Jesu de cœlo, cum Angelis suis potentibus,
8. Cum igne flammante, infligens ultionem iis, qui Deum nesciunt, neque auscultant Evangelio Domini nostri Jesu Christi:
9. Qui pœnam pendent æterni exitii, *expulsi* à facie Domini, & gloria virium ipsius:
10. Quum venerit, ut glorificetur in sanctis suis: & admirandus fiat in credentibus omnibus, (quòd fides habita fuerit testimonio nostro apud vos) in die illo.
11. Cujus etiam rei gratiâ oramus semper pro vobis, ut vos dignetur istâ vocatione Deus noster, & compleat omnem *suæ* bonitatis gratuitam benevolentiam, & opus fidei potenter.
12. Ut glorificetur nomen Domini nostri Jesu Christi in vobis, & vos in eo, & gratia Dei nostri, & Domini Jesu Christi.

CAPUT II.

Vaticinium de Antichristi natali, progressu, revelatione, & abolitione.

Rogamus autem vos, fratres, per adventum Domini nostri Jesu Christi, & nostri ad eum aggregationem.

2. Ne citò à mente dimoveamini, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam, tanquam per nos *scriptam*, quasi instet dies ille Christi.

3. Ne quis vos seducat ullo modo. *Non* enim *adveniet dies Christi*, quin venerit defectio priùs, & revelatus fuerit homo ille peccati, filius, *inquam*, ille perditionis.

4. Sese opponens ille, & efferens supra quicquid dicitur Deus, aut numen, adeò ut in templo Dei, tanquam Deus, sedeat, præ se ferens se esse Deum.

5. Annon meministis me, quum adhuc essem apud vos, hoc dixisse vobis?

6. Nunc verò quid *eum* retineat, nôstis, ut is suo præstituto tempore reveletur.

7. Jam enim peragitur mysterium impietatis hujus: tantùm, qui nunc obstat, *obstabit* usquedum è medio sublatus fuerit.

8. Et tunc revelabitur sceleratus ille, quem Dominus absumet spiritu oris sui, & illustri adventu suo abolebit:

9. *Illum, inquam*, cujus adventus est ex illa vi efficaci satanæ, cum omni potentia, & signis, ac prodigiis mendacibus:

10. Et cum omni seductione injustitiæ in iis, qui pereunt: propterea quòd amorem veritatis non receperunt, ut salvi fierent.

11. Ideo igitur mittet eis Deus efficaciam erroris, ut credant mendacio:

12. Ut damnentur omnes, qui non crediderint veritati, sed acquieverint in injustitia.

13. Nos autem debemus gratias agere Deo semper de vobis, fratres dilecti à Domino, quòd elegerit vos Deus ab initio ad salutem per sanctificationem Spiritûs, & fidem habitam veritati:

14. Quò vocavit vos per Evangelium nostrum, ad acquirendam gloriam Domini nostri Jesu Christi.

15. Nempe igitur, fratres, perstate, & retinete traditam doctrinam, quam edocti estis, & per sermonem, & per epistolam nostram.

16. Ipse verò Dominus noster Jesus Christus, & Deus, ac Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam per gratiam.

17. Consoletur vestra corda, & stabiliat vos in omni sermone, & opere bono.

CAPUT III.

Precandum esse, & à vita inordinata, & otiosa cavendum.

QUod reliquum est, orate, fratres, pro nobis, ut sermo Domini currat, & glorificetur sicut & apud vos:

2. Et ut eripiamur à protervis, ac sceleratis hominibus: non enim omnium est fides.

3. Sed fidelis est Dominus, qui stabiliet vos, & custodiet ab illo improbo.

4. Confidimus autem in Domino de vobis, vos, quæ mandamus vobis, & facere, & facturos esse.

5. Dominus verò dirigat vestra corda ad Dei charitatem, & Christi patientem exspectationem.

6. Denunciamus autem vobis, fratres, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut subducatis vos ab omni fratre, qui inordinatè ambulat, & non ex tradita doctrina, quam accepit à nobis.

7. Nam ipsi scitis, quomodo oporteat nos imitari: quoniam non inordinatè nos gessimus inter vos.

8. Neque gratis panem edimus *acceptum* à quoquam: sed cum labore, & ærumna noctu, dieq; operantes, ne cui vestrũ oneri essemus.

9. Non quòd nobis *id* non liceat: sed ut nosmet ipsos pro exemplari præbeamus vobis ad nos imitandos.

10. Etenim, quum essemus apud vos, hoc demandabamus vobis: quòd si quis nolit operari, etiam non edito.

11. Audivimus enim quosdam ambulare inter vos inordinatè, nihil agentes, sed inaniter satagentes.

12. Iis autem, qui sunt istiusmodi, mandamus, & precamur per Dominum nostrum Jesum Christum, ut cum quiete operantes, suo pane vescantur.

13. Vos autem, fratres, ne segnescite in benefaciendo.

14. Quòd si quis non auscultat nostro per epistolam sermoni, hunc notate; & ne commercium habete cum eo, ut erubescat.

15. Neque ut inimicum ducite, sed admonete ut fratrem.

16. Ipse autem Dominus pacis semper det vobis pacem omni modo. Dominus *sit* cum omnibus vobis.

17. Salutatio, meâ manu Pauli, quod est signum in omni epistola, ità scribo.

18. Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Thessalonicenses posterior missa fuit Athenis.

Pauli Apostoli Epistola ad Timotheum I.

CAPUT I.

Ad quid præcipuè Doctori attendendum: Quibus ponatur lex. Ad quid Christus venerit, & quomodo militandum.

PAulus Apostolus Jesu Christi, ex imperio Dei Servatoris nostri, & Domini Jesu Christi, spei nostræ.

2. Timotheo, germano filio in fide: Gratia *sit tibi*, misericordia, & pax à Deo Patre nostro, & Christo Jesu Domino nostro.

3. Sicut te sum precatus, ut permaneres Ephesi, quum proficiscerer in Macedoniam, *vide*, ut denuncies quibusdam, ne diversam doctrinam doceant:

4. Nec attendant *animum* fabulis, & genealogiis, nunquam finiendis, quæ potiùs quæstiones præbent, quàm ædificationem Dei, quæ est per fidem.

5. Porrò finis mandati est charitas ex mundo corde, & conscientiâ bonâ, & fide minimè simulatâ.

6. A quibus nonnulli ut à scopo aberrantes, diverterunt ad vaniloquentiam:

7. Volentes esse legis doctores, quum non intelligant, quæ loquuntur, nec ea, de quibus asseverant.

8. Scimus autem bonam esse legem, si quis eâ legitimè utatur.

9. Hoc sciens, *nempe* legem justo positam non esse, sed sceleratis, & subjici nesciis, impiis,& peccatoribus, nefariis, & profanis, parricidis, & matricidis, homicidis.

10. Scortatoribus, masculorum concubitoribus, plagiariis, mendacibus, perjuris, & si quid aliud est, quod sanæ doctrinæ sit oppositum.

11. *Quæ est* secundùm gloriosum Evangelium beati Dei, quod concreditum est mihi.

12. Gratiam igitur illi habeo, qui corroboravit me, *id est*, Christo Jesu Domino nostro: quòd me fidum duxerit, ut qui *me* in ministerio constituerit:

13. Qui priùs eram blasphemus, & persequutor, & contumeliosus: sed mei misertus est. Nam ignorans *id* faciebam: *nempe* fidei expers.

14. Superabundavit autem gratia illa Domini nostri cum fide, & dilectione in Christo Jesu.

15. Certus *est hic* sermo, & dignus modis omnibus,qui recipiatur: Christum Jesum venisse in mundum, ut peccatores servaret, quorum primus sum ego.

16. Verùm ideo misertus est mei,ut in me primo ostenderet Jesus Christus omnem clementiam,ut essem exemplar credituris in eum ad vitam æternam.

17. Regi autem æterno, incorruptibili,invisibili, soli sapienti Deo honor *sit*, & gloria in secula seculorum. Amen.

18. Hoc mandatum commendo tibi, fili Timothee, *nempe* ut secundùm prægressas de te prophetias, milites per eas bonam illam militiam:

19. Retinens fidem, & bonam conscientiam:quâ expulsâ, nonnulli naufragium fidei fecerunt.

20. Ex quibus est Hymenæus, & Alexander: quos tradidi Satanæ, ut castigati discerent non blasphemare.

CAPUT II.

Cur pro omnibus, & quomodo precandum. Ad mulieres instructio.

ADhortor igitur ante omnia, ut fiant deprecationes,preces, interpellationes,gratiarum actiones pro quibusvis hominibus:

2. Pro Regibus, & quibusvis in eminentia constitutis:ut tranquillam,ac quietam vitam degamus cum omni pietate, & veneratione.

3.Nam hoc bonum est,& acceptum in conspectu Servatoris nostri Dei.

4. Qui quosvis homines vult servari,& ad agnitionem veritatis venire.

5. Unus enim *est* Deus, unus etiam mediator Dei, & hominum,homo Christus Jesus.

6. Qui sese ipse dedit redemtionis pretium pro quibusvis, *Christus inquam*, testimonium illud præstitutis suis temporibus *destinatum*.

7. Cujus constitutus sum ego præco, & Apostolus, (veritatem dico, per Christum non mentior,) doctor, *inquam*, Gentium cum fide, ac veritate.

8. Volo, igitur viros orare in quovis loco, puras manus attollentes absque ira, & disceptatione.

9. Itidem & mulieres amictu honesto, cum verecundia, & modestia ornare sese, non cincinnis, vel auro,vel margaritis, vel pretioso vestitu:

10. Sed (quod decet mulieres pietatem in Deum spondentes) operibus bonis.

11. Mulier cum silentio discito cum omni submissione.

12. Mulieri enim docere non permitto, neque auctoritatem usurpare in virum, sed *mando* ut sit in silentio.

13. Adamus enim prior formatus est, deinde Eva.

14. Et Adamus non fuit seductus: sed mulier seducta, causa transgressionis fuit.

15. Servabitur tamen liberos gignendo, si manserit in fide, ac charitate, & sanctificatione cum modestia.

CAPUT III.

Idea Episcopi, Presbyteri, & Diaconi, & quid Ecclesia, quæve mysteria pietatis.

CErtus *est hic* sermo; Si quis episcopatum desiderat, præclarum opus desiderat.

2. Oportet igitur Episcopum irreprehensum esse, unius uxoris virum, vigilantem, temperantem, compositum, hospitalem, aptum ad docendum:

3. Non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem,sed æquum,alienum à pugnis, alienum ab avaritia:

4. *Qui* suæ domui bene præsit,qui liberos habeat subditos cum omni honestate:

5. (Nam si quis propriæ domui præesse nescit,quomodo Ecclesiam Dei curabit?)

6. Non novitium, ne inflatus in criminationem incidat diaboli.

7. Oportet autem eum etiam bonum habere testimonium ab extraneis: ne in probrum incidat, & laqueum diaboli.

8. Diaconos itidem venerandos, non bilingues, non multo vino addictos, non turpem quæstum facientes.

9. Tenentes mysterium fidei in munda conscientia.

10. Atque hi etiam explorentur priùs, deinde ministrent, si sint inculpati.

11. Uxores itidem *eorum oportet esse* venerandas, non calumniatrices, sobrias, fidas in omnibus.

12. Diaconi sint unius uxoris mariti, qui liberis bene præsint, & propriis domibus.

13. Nam,qui bene ministraverint gradum sibi bonum acquirunt. & multam loquendi libertatem per fidem, quæ *est* in Christo Jesu.

14. Hæc tibi scribo, sperans fore, ut mox ad te veniam:

15. Quòd si tardavero, ut nôris quomodo oporteat in domo Dei versari, quæ est Ecclesia Dei vivi columna, & stabilimentum veritatis.

16. Et sine dubio magnum est pietatis mysterium: Deus conspicuus factus est in carne, justificatus est in spiritu,conspectus est ab Angelis, prædicatus est Gentibus, fides illi habita est in mundo, sursum receptus est in gloriam.

CAPUT IV.

Prædicit ultimorum temporum hypocrisin, & hæterodoxiam; suadetque studium pietatis, & sanctarum literarum.

SPiritus autem disertè dicit fore, ut posterioribus præstitutis temporibus descíscant

quidam à fide, attenti ſpiritibus deceptoribus, ac doctrinis dæmoniorum.

2. Per hypocriſin falſiloquorum, quorum conſcientia cauterio reſecta eſt.

3. Prohibentium contrahere matrimonium, *jubentium* abſtinere à cibis, quos Deus condidit ad participandum cum gratiarum actione fidelibus, & iis, qui nôrunt veritatem.

4. Nam quicquid condidit Deus, bonum *eſt*: nec quicquam rejiciendum *eſt*, ſi cum gratiarum actione ſumatur.

5. Sanctificatur enim per verbum Dei, & preces.

6. Hoc ſi ſubjeceris fratribus, bonus eris miniſter Jeſu Chriſti, innutritus in ſermonibus fidei, & præclaræ doctrinæ, quam aſſectatus es.

7. Cæterùm profanas, & aniles fabulas averſare: ſed exerce te ipſum ad pietatem.

8. Nam corporalis exercitatio ad pauca utilis eſt; at pietas ad omnia utilis eſt, ut quæ promiſſionem habeat vitæ præſentis, ac futuræ.

9. Certus *eſt* hic ſermo, & omnibus modis dignus, qui recipiatur.

10. Nam idcirco etiam fatigamur, & conviciis afficimur, quòd ſperemus in Deo vivo, qui eſt conſervator omnium hominum, maximè *verò* fidelium.

11. Hæc denuncia, & doce.

12. Nemo tuam juventutem contemnat, ſed eſto exemplar fidelium in ſermone, in converſatione, in charitate, in ſpiritu, in fide, in caſtitate.

13. Interim dum venio, intentus eſto lectioni, exhortationi doctrinæ.

14. Ne negligito donum, quod in te eſt, quod datum eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum presbyterii.

15. Hæc meditare, in his eſto: ut tuus profectus manifeſtus ſit inter omnes.

16. Intentus eſto tibi ipſi, & doctrinæ: *&* permane in iſtis, id enim ſi feceris, & te ipſum ſervabis, & eos, qui te audierint.

CAPUT V.

De modo quemque decenter exhortandi. De viduis. De Presbyteris, & impoſitione manuum.

SEniorem ne increpato, ſed hortare ut patrem: juniores, ut fratres:

2. Mulieres natu grandiores, ut matres: juniores, ut ſorores, cum omni caſtitate.

3. Viduas honora, quæ verè viduæ ſunt.

4. Quòd ſi qua vidua liberos, aut nepotes habet, diſcant priùs *in* propriam domum pietatem exercere, & vicem rependere parentibus, hoc enim eſt honeſtum, & acceptum in conſpectu Dei.

5. Porrò quæ verè vidua eſt, ac ſola relicta, ſperat in Deo, & permanet in deprecationibus & precibus nocte, ac die.

6. At quæ laſcivit, *ea* vivens mortua eſt.

7. Hæc igitur denunciato, ut ſint irreprehenſæ.

8. Quòd ſi quis ſuis, & maximè domeſticis non providet, fidem abnegavit, & eſt infideli deterior.

9. Vidua allegator non minor annis ſexaginta, quæ fuerit unius viri uxor:

10. In operibus bonis bono teſtimonio ornata: ſi liberos educavit, ſi fuit hoſpitalis, ſi ſanctorum pedes lavit, ſi afflictis ſubvenit, ſi omne bonum opus eſt aſſiduè ſectata.

11. Porrò juniores viduas rejice: poſtquam enim laſcivierunt adversùs Chriſtum, nubere volunt.

12. Damnandæ, quòd primam fidem irritam fecerint.

13. Simul autem etiam otioſæ *eſſe* diſcunt, circumeuntes domos: imò non ſolum otioſæ, ſed etiam nugaces, & curioſæ, garrientes, quæ non oportet.

14. Velim igitur juniores nubere, liberos gignere, domum adminiſtrare, nullam occaſionem dare adverſario ad conviciandum.

15. Jam enim nonnullæ deflexerunt, ſequutæ Satanam.

16. Quòd ſi quis fidelis, aut ſi qua fidelis habet viduas, ei ſuppeditato, quantum ſufficit, & non onerator Eccleſia, ut iis, quæ verè viduæ ſunt, ſubveniat.

17. Qui bene præſunt presbyteri, duplici honore digni habentor: maximè qui laborant in ſermone, & doctrina.

18. Dicit enim Scriptura: Bovi trituranti non obligabis os, &: Dignus eſt operarius mercede ſua.

19. Adverſus presbyterum accuſationem ne recipito, niſi ſub duobus, aut tribus teſtibus.

20. Eos, qui peccant, in conſpectu omnium argue, ut & reliqui metuant.

21. Obteſtor in conſpectu Dei, & Domini Jeſu Chriſti, & electorum Angelorum, ut hæc obſerves ſine præjudicio, nihil faciens in alteram partem inclinando.

22. Manus citò ne cui imponito, neque communicato peccatis alienis, temet ipſum caſtum conſerva.

23. Ne ampliùs eſto abſtemius: ſed vino pauculo utere, propter ſtomachum tuum, & crebras tuas infirmitates.

24. Quorundam hominum peccata antè manifeſta ſunt, præeuntia damnationi quoſdam verò ſubſequuntur.

25. Itidem & bona opera antè manifeſta ſunt: & ea, quæ ſecus habent, occultari non poſſunt.

CAPUT VI.

Officium ſervi, pietatis αὐτάρκεια *& avaritiæ mala indicantur.*

QUicunque ſub jugo ſunt ſervi, ſuos dominos omni honore dignos ducunto, ne Dei nomen, & doctrina blaſphemetur.

2. Qui verò fideles habent dominos, ne *eos* contemnant, quòd fratres ſint: ſed eò magis inſerviant, quòd fideles ſint, ac dilecti, qui beneficentiam illam itidem capeſſunt. Hæc doce, & exhortare.

3. Siquis diverſam docet doctrinam, neque accedit ſanis ſermonibus Domini noſtri Jeſu Chriſti, & ei, quæ ſecundùm pietatem eſt, doctrinæ.

4. *Is* inflatus eſt, nihil ſciens, ſed inſaniens circa quæſtiones, ac pugnas de verbis: ex quibus naſcitur invidia, lis, maledicentiæ, ſuſpiciones malæ.

5. Perverſæ exercitationes hominum, mente corruptorum, & qui privati ſunt veritate, & quæſtui habent pietatem: abſcede ab eis, qui ejuſmodi ſunt.

6. Est autem quæstus magnus pietas cum animo sua sorte contento.

7. Nihil enim intulimus in mundum, videlicet nec efferre quicquam possumus.

8. Sed habentes alimenta, & quibus tegamur, hæc nobis satis erunt.

9. Qui verò volunt ditescere, incidunt in tentationem, & laqueum, & cupiditates multas amentes, & damnosas, quæ demergunt homines in exitium, & perniciem.

10. Siquidem radix omnium malorum est amor pecuniæ: quam quidam dum appetunt, aberrârunt à fide, & se ipsos undiquaque transfixerunt doloribus multis.

11. Tu verò, ô homo Dei, ista fuge: sectare autem justitiam, pietatem, fidem, charitatem, tolerantiam, lenitatem.

12. Decerta præclarum illud certamen fidei: apprehende vitam æternam, ad quam & vocatus es, & professus præclaram illam professionem in conspectu multorum testium.

13. Mando tibi coram Deo, qui vivificat omnia, & Jesu Christo, qui testatam fecit coram Pontio Pilato præclaram illam professionem:

14. Ut observes hanc præceptionem incontaminatus, & irreprehensus, usque ad illustrem illum adventum Domini nostri Jesu Christi.

15. Quem præstitutis temporibus suis ostendit ille beatus, & solus Princeps, Rex ille regum, & Dominus dominorum:

16. Qui solus habet immortalitatem, lucem habitans inaccessam, quem vidit nemo hominum, neque videre potest: cui honor, & robur æternum. Amen.

17. Iis, qui divites sunt in hoc seculo, denuncia, ne efferantur animo, neque spem ponant in divitiis incertis, sed in illo Deo vivo, qui præbet nobis omnia copiosè ad fruendum.

18. Ut sint benefici, ut divites sint operibus bonis, faciles ad impertiendum, faciles convictûs.

19. Congerentes sibi pro thesauro fundamentum bonum in posterum, ut apprehendant æternam illam vitam.

20. Timothee, depositum custodi, & aversare profanos illos, de rebus inanibus clamores, & oppositiones falsò nominatæ notitiæ:

21. Quam nonnulli præ se ferentes, circa fidem aberrârunt à scopo. Gratia sit tecum. Amen.

Ad Timotheum prior missa fuit Laodiceâ, quæ est metropolis Phrygiæ Pacatianæ.

Pauli Apostoli Epistola ad Timotheum II.

CAPUT I.

Donum exsuscitandum. Hypotyposis sanorum verborum servanda, & strenuitas in officio adhibenda.

PAulus, Apostolus Jesu Christi per voluntatem Dei, secundùm promissionem vitæ, quæ est in Christo Jesu.

2. Timotheo dilecto filio *sit* gratia, misericordia, pax à Deo Patre, & Christo Jesu Domino nostro.

3. Gratiam habeo Deo, quem colo à majoribus cum munda conscientia, prout continuam tui memoriam teneo in deprecationibus meis nocte, ac die:

4. Expetens te videre, memor tuarum lacrymarum, ut gaudio replear:

5. Memoriâ repetens eam, quæ in te est, minimè simulatam fidem, quæ habitavit priùs in avia tua Loide, & matre tua Eunica: persuasus sum autem, quòd in te quoque.

6. Quam ob causam in memoriam revoco tibi, ut exsuscites donum Dei, quod est in te per impositionem manuum mearum.

7. Non enim dedit nobis Deus spiritum formidinis, sed roboris, & charitatis, & sanitatis animi.

8. Ne igitur te pudeat testimonii Domini nostri, neque te pudeat mei, qui sum vinctus ipsius: sed esto particeps afflictionum Evangelii ex potentia Dei:

9. Qui servavit nos, & vocavit vocatione sanctâ: non ex operibus nostris, sed ex suo proposito, & gratia, quæ data quidem est nobis in Christo Jesu ante tempora seculorum:

10. Sed facta nunc est manifesta per illustrem illum adventum Servatoris nostri Jesu Christi, qui & mortem abolevit, & vitam, ac incorruptibilitatem in lucem produxit, per Evangelium.

11. Cujus causâ constitutus sum ego præco, & Apostolus, ac doctor Gentium.

12. Quam ob causam & hæc patior; sed non pudefio: novi enim, cui crediderim, & mihi persuasum est, eum posse depositum meum in illum diem custodire.

13. Expressam formam teneto sanorum sermonum, quos à me audisti, cum fide, & charitate, quæ *est* in Christo Jesu.

14. Præclarum illud depositum custodi per Spiritum sanctum, qui inhabitat in nobis.

15. Nôsti hoc, quòd se averterint à me omnes, qui sunt in Asia: ex quibus est Phygellus, & Hermogenes.

16. Præstet misericordiam Dominus Onesiphori familiæ: quoniam sæpe me recreavit, & catenam meam non erubuit.

17. Imò quum esset Romæ, studiosissimè quæsivit me, & invenit.

18. Det ei Dominus, ut inveniat misericordiam apud Dominum in die illo: quàm multa etiam Ephesi subministrârit, tu optimè nôsti.

CAPUT II.

Sumtâ à militibus & agricolâ similitudine ad tolerantiam exhortatur, & monet Timotheum, ut posthabitis clamoribus leniter, & mansuetè agat.

TU igitur, fili mi, corroborator per gratiam, quæ est in Christo Jesu:

2. Et quæ audisti à me inter multos testes, hæc committe fidis hominibus, qui sint idonei ad alios quoque docendos.

3. Tu igitur tolerans esto afflictionum, ut bonus miles Jesu Christi.

4. Nemo, qui militat, implicatur hujus vitæ negotiis, ut ei placeat, à quo delectus est miles.

5. Quòd

5. Quòd si certet etiam aliquis; non coronatur, nisi legitimè certaverit.
6. Agricolam oportet priùs laborando fructus percipere.
7. Perpende, quæ dico. Det igitur tibi Dominus intelligentiam in omnibus.
8. Memento Jesum Christum suscitatum fuisse ex mortuis, *factum* ex semine Davidis, secundùm Evangelium meum:
9. In quo vexor usque ad vincula ut facinorosus: sed sermo Dei non est vinctus.
10. Ideo omnia tolero propter electos, ut & ipsi salutem consequantur, quæ est in Christo Jesu, cum gloria æterna.
11. Certus *est hic* sermo, nam si cum eo mortui sumus, cum *eo* etiam vivemus:
12. Si substiterimus, etiam conregnabimus: si abnegamus, & ille abnegabit nos.
13. Si infidi sumus, ille *tamen* fidus manet, negare se ipsum non potest.
14. Hæc suggere, obtestans in conspectu Domini, ne de verbis pugnent, quòd nullam adfert utilitatem, *imò* auditores subvertit.
15. Stude te ipsum probatum sistere Deo, operarium qui non erubescat, & qui rectè sermonem veritatis secet.
16. Profanos autem illos, de rebus inanibus clamores cohibe: ad majorem enim procedunt impietatem.
17. Et sermo eorum depascet ut gangræna: ex quibus est Hymenæus, & Philetus:
18. Qui circa veritatem aberrârunt à scopo, dicentes, resurrectionem jam esse factam: & subvertunt quorundam fidem.
19. Solidum tamen fundamentum Dei stat, habens sigillum hoc: Novit Dominus eos, qui sunt sui: &, Abscedat ab injustitia, quisquis nominat nomen Christi.
20. Cæterùm in magna domo non tantùm sunt vasa aurea, & argentea, sed etiam lignea, ac testacea: & alia quidem ad decus, alia verò ad dedecus.
21. Si quis igitur sese ab his expurgârit, erit vas ad decus, sanctificatum, & accommodum usibus Domini, & ad omne opus bonum comparatum:
22. Juveniles autem cupiditates fuge: sed sectare justitiam, fidem, charitatem, pacem cum iis, qui invocant Christum ex mundo corde.
23. Stultas autem, & ineruditas illas quæstiones aversare, sciens eas gignere pugnas.
24. Servum autem Domini non oportet pugnare, sed mansuetum esse erga omnes, aptum ad docendum, tolerantem malos:
25. Cum lenitate erudientem eos, qui contrario animo sunt affecti: *experturum* num aliquando daturus sit eis Deus resipiscentiam ad agnitionem veritatis:
26. Et sanitate mentis receptâ *evasuri* ex diaboli laqueo, ab eo captivi facti, ad ipsius libitum.

CAPUT III.

Prophetia de Novissimo tempore. Auctor, usúsque S. Literarum.

ILlud autem scito, fore, ut extremis diebus instent tempora molesta.
2. Erunt enim homines sui amantes, avari, gloriosi, superbi, maledici, parentibus non obsequentes, ingrati, prophani.
3. Charitatis expertes, implacabiles, calumniatores, intemperantes, immites, minimè amantes bonorum.
4. Proditores, præcipites, inflati, voluptatum amantes potiùs, quàm amantes Dei:
5. Habentes formam pietatis, sed qui vim ejus abnegârint: istos igitur aversare.
6. Ex his enim sunt isti, qui irrepunt in familias, & captivas ducunt mulierculas, cumulatas peccatis, actas cupiditatibus variis:
7. Semper discentes, sed quæ nunquam ad cognitionem veritatis venire possint.
8. Quemadmodum autem Jannes, & Jambres obstiterunt Mosi, ità & hi obsistunt veritati: homines mente corrupti, rejectanei circa fidem.
9. Sed non procedent ampliùs: nam amentia istorum evidens erit omnibus, ut & illorum fuit.
10. Tu verò assequutus es doctrinam meam, vitæ meæ rationem, propositum, fidem, iræ cohibitionem, charitatem, tolerantiam.
11. Persequutiones, perpessiones, quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconii, Lystris: quas persequutiones sustinuerim: sed ex omnibus eripuit me Dominus.
12. Sed & omnes, qui volunt piè vivere in Christo Jesu, persequutionem patientur.
13. Improbi autem homines, & impostores procedent in pejus, tum seducentes, tum seducti.
14. At tu maneto in iis, quæ didicisti, & quæ tibi concredita sunt, sciens, à quo didiceris:
15. Téque à puero sacras literas novisse, quæ te possunt sapientem reddere ad salutem per fidem, quæ est in Christo Jesu.
16. Tota Scriptura divinitus *est* inspirata, & utilis ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad disciplinam in justitia:
17. Ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum perfectè instructus.

CAPUT IV.

Officium pastoris Ecclesiæ. Cantus Pauli cygneus: multa passus, & derelictus ab omnibus, liberatur à Domino.

OBtestor *te* igitur ego in conspectu Dei, & Domini Jesu Christi, qui judicaturus est vivos, & mortuos in illustri illo suo adventu, & regno suo:
2. Prædica sermonem illum, insta tempestivè, intempestivè: argue, objurga: exhortare cum omni lenitate, & doctrina.
3. Nam erit tempus, quum sanam doctrinam non sufferent: sed auribus prurientes, ipsi sibi secundùm suas illas peculiares cupiditates coacervabunt doctores:
4. Et à veritate quidem aures avertent, ad fabulas verò divertent.
5. At tu vigila in omnibus, tolerans esto afflictionum, opus perage Evangelistæ, ministerii tui plenam fidem facito.
6. Nam ego jam libor, & præstitutum tempus meæ dimissionis instat.
7. Certamen illud præclarum decertavi, cursum peregi, fidem servavi.
8. Quod reliquum est, reposita est mihi justitiæ corona, quam reddet mihi Dominus in illo die, justus ille judex: non solùm autem mihi, sed & omnibus, qui expetiverint illustrem illum ipsius adventum.
9. Stude mox ad me venire.
10. Nam Demas me deseruit, amore inductus

ctus præsentis seculi, & profectus est Thessalonicam: Crescens in Galatiam, Titus in Dalmatiam:

11. Lucas mecum est solus. Marcum assumtum adduc tecum: est enim mihi perutilis ad ministerium.

12. Porrò Tychicum misi Ephesum.

13. Penulam, quam reliqui Troade apud Carpum, adfer quum venies, & libros, maximè membranas.

14. Alexander, faber ærarius multa mala mihi exhibuit: reddat ei Dominus secundùm facta ipsius.

15. Quem, & tu cave: vehementer enim obstitit sermonibus nostris.

16. In prima mea defensione nemo mihi adfuit, sed omnes me deseruerunt: utinam ne hoc illis imputetur.

17. Sed Dominus mihi adfuit, & corroboravit me: ut per me certioraretur præconium, *quod* audirent omnes Gentes: & ereptus fui ex ore leonis.

18. Et eripiet me Dominus ab omni opere malo, servabítque regno suo cœlesti: cui gloria in secula seculorum. Amen.

19. Saluta Priscam, & Aquilam, & Onesiphori familiam.

20. Erastus mansit Corinthi: Trophimum autem reliqui Mileti infirmum.

21. Stude venire ante hiemem. Salutat te Eubulus, & Pudens, & Linus & Claudia, & fratres omnes.

22. Dominus Jesus Christus *sit* cum spiritu tuo. Gratia *sit* vobiscum. Amen.

Scripta est Româ posterior ad Timotheum, qui primus Ephesi ordinatus fuit Episcopus, quum Paulus iterum sisteretur Cæsari Neroni.

Pauli Apostoli Epistola ad Titum.

CAPUT I.

Quales Episcopos, & Presbyteros ordinare debeat, & de quibus Cretenses monendi.

PAulus, servus Dei, Apostolus autem Jesu Christi secundum fidem electorum Dei, & agnitionem veritatis, quæ est secundùm pietatem.

2. Ad spem vitæ æternæ, quam promiserat Deus ille mentiri nescius, ante tempora seculorum; manifestam autem fecit præstitutis temporibus suis:

3. *Videlicet* sermonem illum suum per præconium, quod concreditum est mihi ex imperio Servatoris nostri Dei: Tito germano, filio, in communi fide.

4. Gratia *sit tibi*, misericordia, & pax à Deo Patre, & Domino Jesu Christo, Servatore nostro.

5. Hujus rei gratiâ dereliqui te in Creta, ut quæ desunt, corrigas, & constituas oppidatim presbyteros, sicut ego tibi ordinavi.

6. Si quis est inculpatus, unius uxoris vir, liberos habens fideles, qui non sint obnoxii crimini luxus, aut subjici nescii.

7. Oportet enim episcopum inculpatum esse, tanquam Dei dispensatorem, non sibi pertinaciter placentem, non iracundum, non vinosum, non percussorem, non turpem quæstum facientem:

8. Sed hospitalem, bonorum amantem, temperantem, justum, pium, continentem:

9. Tenacem fidelis illius sermonis, qui ad doctrinam facit, ut possit & exhortari doctrinâ sanâ, & contradicentes convincere.

10. Sunt enim multi subjici nescii, & vaniloqui, & mentium seductores, maximè qui sunt ex Circumcisione.

11. Quibus oportet os obthurare: qui totas domos subvertunt, docentes, quæ non oportet, turpis lucri gratiâ.

12. Dixit quidam ex ipsis, proprius ipsorum propheta, Cretenses semper mendaces, malæ feræ, ventres pigri.

13. Testimonium hoc est firmum, quam ob causam eos redarguito præcise, ut sani sint in fide:

14. Non attenti Judaicis fabulis, & præceptis hominum aversantium veritatem.

15. Omnia quidem munda mundis: pollutis autem, & incredulis nihil est mundum, sed polluta est eorum, & mens, & conscientia.

16. Deum profitentur se scire, sed factis negant, quum sint abominandi, & contumaces, & ad omne opus bonum rejectanei.

CAPUT II.

Jubetur Titus verbis, & exemplo ad obedientiam gratiæ, quæ illuxit omnibus, omnes, & singulos exhortari.

AT tu loquere, quæ decent sanam doctrinam.

2. Ut senes sobrii sint, venerandi, temperantes, sani fide, charitate, tolerantiâ.

3. Anus itidem, ut *sint* habitu, qui sanctimoniam deceat, non calumniatrices, non vino multo addictæ, honestatis magistræ:

4. Ut sapere doceant adolescentulas, ut sint maritorum ac liberorum amantes.

5. Temperantes, castæ, domi manentes, bonæ, quæ sese subjiciant suis viris: ne sermo Dei blasphemetur.

6. Adolescentulos itidem adhortare, ut sint temperantes:

7. Per omnia te ipsum præbens exemplar bonorum operum, in doctrina integritatem, gravitatem.

8. Sermonem sanum, qui damnari non possit: ut qui *se* ex adverso *opponit*, erubescat, nihil habens, *quòd* de vobis dicat mali.

9. Servos *hortare*, ut suis dominis sese subjiciant in omnibus, ut *eis* placeant, non responsatores.

10. Nihil intervertentes, sed omnem bonam fidem ostendentes, ut doctrinam Servatoris nostri Dei ornent in omnibus.

11. Illuxit enim gratia illa Dei salutifera quibusvis hominibus.

12. Erudiens nos, ut abnegatâ impietate, & mundanis cupiditatibus, temperanter, & justè, & piè vivamus in præsenti seculo:

13. Exspectantes beatam illam spem, & illustrem illum adventum gloriæ magni illius Dei, ac Servatoris nostri, *nempe* Jesu Christi.

14. Qui dedit semet ipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & purificaret sibi ipsi populum peculiarem, accensum studio bonorum operum.

15. Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio, nemo te despiciat.

CAPUT III.

Benignitati Dominicæ, & bonis operibus, non quæstionibus, aut λογομαχίαις studendum.

IPsis suggere, ut sese subjiciant principatibus, ac potestatibus, ut obtemperent, ut ad omne opus bonum sint parati:

2. Ne cui maledicant, ut sint à pugnis alieni, æqui, omnem exhibentes lenitatem erga quosvis homines.

3. Nam eramus quondam & nos amentes, rebelles, errantes, servientes cupiditatibus, & voluptatibus variis, in malitia, & invidia degentes, odiosi, alii alios odio prosequentes:

4. Sed postquam benignitas, & erga homines amor apparuit Servatoris nostri Dei.

5. Non ex operibus justis, quæ fecerimus nos, sed ex sua misericordia servavit nos, per lavacrum regenerationis, renovationis Spiritûs sancti:

6. Quem effudit super nos copiosè per Jesum Christum, Servatorem nostrum:

7. Ut justificati illius gratiâ hæredes efficeremur secundùm spem vitæ æternæ.

8. Certus *est* hic sermo, & hæc volo te asseverare, ut qui crediderunt Deo, curent bene agendo præire.

9. Hæc illa sunt bona, & hominibus utilia: stultas autem quæstiones, & genealogias & contentiones, ac pugnas legales cohibe: sunt enim inutiles, & vanæ.

10. Hæreticum hominem post unam, & alteram admonitionem repelle:

11. Ut qui nôris eversum esse eum, qui sit ejusmodi, & peccare, ut qui suopte judicio sit condemnatus.

12. Quum misero Arteman ad te, aut Tychicum, stude venire ad me Nicopolin: nam illic decrevi hyemare.

13. Zenan, legis interpretem & Apollo studiosè deducendos curato, nequid illis desit.

14. Discant autem etiam nostri bene agendo præire ad necessarios usus, ut non sint fructûs expertes.

15. Salutant te, qui mecum sunt omnes. Saluta eos, qui diligunt nos in fide. Gratia Dei *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Titum, qui primus Cretensium Ecclesiæ ordinatus fuit Episcopus, scripta ex Nicopoli Macedoniæ.

Pauli Apostoli Epistola ad Philemonem.

Ignoscentia Christiana commendatur Philemoni.

PAulus vinctus Christi Jesu, & Timotheus frater, Philemoni dilecto, & adjutori nostro.

2. Et Apphiæ dilectæ, & Archippo, commilitoni nostro, & Ecclesiæ, quæ domi tuæ est:

3. Gratia *sit* vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo.

4. Gratias ago Deo meo, semper mentionem tui faciens in precibus meis.

5. Quòd audiam tuam charitatem, ac fidem, quam habes erga Dominum Jesum, & erga omnes sanctos:

6. Ut communicatio fidei tuæ efficax fiat, agnitione omnis ejus boni, quod est in vobis per Christum Jesum.

7. Gaudium enim habemus multum, & consolationem super charitate tua, quòd viscera sanctorum refocillata sint per te, frater.

8. Quapropter quàmvis multam in Christo libertatem habeam præcipiendi tibi, quod convenit.

9. *Tamen* propter charitatem potiùs precor, cùm talis sim, nempe Paulus, senex, nunc autem etiam vinctus Jesu Christi.

10. Precor autem pro filio meo, quem genui in vinculis meis, Onesimo:

11. Quondam tibi inutili, nunc verò tibi, & mihi perutili.

12. Quem remisi: tu autem eum, id est, viscera mea excipe.

13. Quem ego cupiebam apud me retinere, ut pro te ministraret mihi in vinculis Evangelii:

14. Sed absque tua sententia nihil volui facere, ut non velut ex necessitate sit beneficium tuum, sed sponte collatum.

15. Utique enim propterea separatus fuit *abs te* ad tempus, ut eum *à me* perpetuum recipias:

16. Non jam ut servum, sed ampliùs, quàm servum, fratrem *videlicet* dilectum, maximè mihi, quanto autem magis tibi, & in carne, & in Domino?

17. Itaque si me socium habes, excipe eum tanquam me.

18. Quòd si quâ te injuriâ affecit, aut debitor tibi est, hoc mihi imputato.

19. Ego Paulus scripsi meâ manu, ego dependam: ut ne dicam tibi, quòd te ipsum etiam mihi insuper debeas.

20. Etiam, frater, *hunc* ego fructum abs te consequar in Domino: refocilla mea viscera in Domino.

21. Scripsi tibi, confisus fore, ut tu *me* audias, ut qui nôrim te supra id etiam, quod dico, facturum esse.

22. Simul autem etiam para mihi hospitium: spero enim, me per preces vestras donatum iri vobis.

23. Salutant te Epaphras, (meus in captivitate propter Christum Jesum socius)

24. Marcus, Aristarchus, Demas, Lucas, adjutores mei.

25. Gratia Domini nostri Jesu Christi *sit* cum spiritu vestro. Amen.

Ad Philemonem missa fuit Româ per Onesimum servum.

Pauli

Pauli Apoſtoli Epiſtola ad Hebræos.

CAPUT I.

Ut doctrinam Chriſti commendet, probat eum ſupra prophetas, & ſupra Angelos eſſe.

MUltis vicibus, multiſque modis olim Deus loquutus Patribus in Prophetis, ultimis diebus hiſce loquutus eſt nobis in Filio.

2. Quem conſtituit hæredem omnium, per quem etiam mundum condidit.

3. Qui cùm ſit effulgentia gloriæ, & character perſonæ illius, ſuſtineátque omnia verbo illo ſuo potente, purificatione peccatorum noſtrorum per ſe ipſum factá, ſedit ad dexteram majeſtatis illius, in *locis* excelſiſſimis.

4. Tantò præſtantior factus Angelis, quantò excellentius præ illis ſortitus eſt nomen.

5. Nam cui dixit unquam Angelorum: Filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rurſum: Ego ero ei pater, & ipſe erit mihi filius?

6. Rurſum autem, quum inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit: Et, adorent eum omnes Angeli Dei.

7. Et de Angelis quidem dicit: Qui angelos ſuos facit ventos, & adminiſtros ſuos, ignis flammam.

8. Ad Filium autem, Thronus tuus, Deus in ſeculum ſeculi: virga recta, virga regni tui.

9. Dilexiſti juſtitiam, & odiſti transgreſſionem: propterea unxit te ô Deus, Deus tuus oleo exſultationis, ultra conſortes tuos.

10. Et: Tu in initio Domine terram fundâſti, & opera manuum tuarum ſunt cœli:

11. Ipſi peribunt, tu autem permanes, & omnes ut veſtimentum veteraſcent.

12. Ac velut amictum circumvolves eos, & mutabuntur: tu autem idem es, & anni tui non deficient.

13. Ad quem autem angelorum dixit unquam: Sede ad dexteram meam, uſquedum poſuero inimicos tuos ſcabellum pedem tuorum?

14. Nónne omnes ſunt miniſterii munere fungentes Spiritus, qui miniſterii causâ emittuntur propter hæredes ſalutis futuros?

CAPUT II.

Concludit Chriſti doctrinæ obedientiam deberi, eúmque nobis fratrem factum, ut noſtrûm miſereatur.

PRopterea oportet nos eò ampliùs attendere ea, quæ audivimus, nequando perfluamus.

2. Etenim ſi per Angelos dictus ſermo, fuit firmus, omníſque transgreſſio, & contumacia juſtam mercedis retributionem retulit.

3. Quomodo nos effugiemus, ſi tantam neglexerimus ſalutem? quæ quum primùm enarrari cœpit per ipſum Dominum, ab iis, qui ipſum audierant, fuit nobis confirmata:

4. Teſtimonium illis præbente Deo, & ſignis, & prodigiis, variſque virtutibus, & Spiritûs ſancti diſtributionibus pro ſua voluntate.

5. Non enim Angelis ſubjecit mundum illum futurum, de quo loquimur.

6. Teſtatus eſt autem quidam alicubi, dicens; Quid eſt homo, ut memor ſis ejus: aut filius hominis, ut eum reſpicias?

7. Feciſti eum pauliſper inferiorem Angelis: gloriâ & honore coronâſti eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum.

8. Omnia ſubjeciſti ſub pedibus ejus. Enimverò per hoc, quòd ei ſubjecit omnia, nihil omiſit, quod non ſit ei ſubjectum. At nunc nondum videmus ei omnia eſſe ſubjecta.

9. Sed Jeſum illum cernimus gloriâ, & honore coronatum, qui pauliſper fuit inferior Angelis factus, propter mortis perpeſſionem: ut beneficio Dei pro omnibus mortem guſtaret.

10. Decebat enim, ut ipſe, propter quem ſunt hæc omnia, & per quem ſunt hæc omnia, multos filios in gloriam adducendo, principem ſalutis ipſorum per perpeſſiones conſummaret.

11. Nam & qui ſanctificat, & qui ſanctificantur, ex uno ſunt omnes. Quam ob cauſam non erubeſcit eos vocare fratres.

12. Dicens; Annunciabo nomen tuum fratribus meis, in medio Eccleſiæ tibi hymnos canam.

13. Et rurſus, Ego fretus ero ipſo. Et iterum, Ecce ego & pueri, quos mihi dedit Deus.

14. Quoniam igitur pueri participes ſunt carnis, & ſanguinis, ipſe quoque conſimiliter particeps factus eſt eorundem, ut per mortem àboleret eum, penes quem eſt mortis robur, hoc eſt diabolum:

15. Et liberos redderet, quotquot metu mortis per omnem vitam damnates erant ſervitutis.

16. Non enim utique Angelos aſſumſit, ſed ſemen Abrahami aſſumſit.

17. Unde debuit per omnia fratribus ſimilis fieri, ut miſericors eſſet, & fidelis pontifex in iis, quæ apud Deum *agenda forent*, ad expiandum peccata populi,

18. Nam ex eo, quòd perpeſſus fuit, quum tentatus eſt, poteſt & iis, qui tentantur, ſuccurrere.

CAPUT III.

Collatio Moſis, & Chriſti. Inde exhortatio ex Davidis teſtimonio, & dehortatio ab exemplo induratorum in deſerto.

UNde fratres ſancti, vocationis cœleſtis conſortes, conſiderate Apoſtolum, & Pontificem profeſſionis noſtræ Chriſtum Jeſum:

2. Fidelem ei, qui ipſum conſtituit: ut & Moſes *fidelis fuit* in tota domo ipſius:

3. *Tantò* námque ampliore gloriâ præ Moſe hic dignus eſt habitus, quantò majorem habet honorem is, qui conſtruxit domum, quàm domus ipſa.

4. Omnis enim domus apparatur à quopiam: qui verò conſtruxit hæc omnia, *eſt* Deus.

5. Et Moſes quidem fidus *fuit* in tota domo ipſius, ut famulus ad teſtificanda, quæ poſt erant dicenda:

6. At Chriſtus ut filius domui ſuæ præeſt: cujus domus ſumus nos, ſi modò loquendi libertatem, & ſpem illam, de qua gloriamur, ad finem uſque firmam retinuerimus.

7. Quapropter, ſicut dicit Spiritus ille ſanctus: Hodie, ſi vocem ejus audiveritis.

8. Ne obdurate corda veſtra, ſicut in exacerbatione illa, in die tentationis illius in deſerto;

9. Ubi

9. Ubi tentaverunt me patres veſtri, exploraverunt me, & viderunt opera mea per annos quadraginta.

10. Quapropter infenſus fui iſti genti: & dixi, Semper errant corde, neque cognoverunt vias meas.

11. Itaque juravi in ira mea, Si introibunt in requiem meam.

12. Videte, fratres, ne quando ſit in ullo veſtrûm cor malum incredulum, deſciſcendo à Deo vivo:

13. Sed exhortamini alii alios quotidie, quoad appellatur dies hodiernus, ne quis ex vobis induretur ſeductione peccati.

14. Chriſti enim conſortes facti ſumus, ſi modò principium illud, quo ſuſtentamur, firmum retinuerimus ad finem uſque.

15. *Interim* dum dicitur: Hodie, ſi vocem ejus audieritis, ne obdurate corda veſtra, ut in illa exacerbatione.

16. Nam quidam, quum audiſſent, exacerbârunt *Dominum*: non omnes tamen ii, qui exierant ex Ægypto per Moſen.

17. Quibus autem infenſus fuit quadraginta annis? nònne iis, qui peccaverunt, quorum artus conciderunt in deſerto?

18. Quibus autem juravit non ingreſſuros in requiem ſuam, niſi iis, qui non obedierunt?

19. Et videmus non potuiſſe ingredi propter incredulitatem.

CAPUT IV

Collatio ſabbathi ceremonialis, & ſpiritualis: & vis verbi Dei penetrantiſſima.

Metuamus igitur ne quando derelictâ promiſſione introeundi in requiem ejus, videatur aliquis ex vobis *illa* fuiſſe per tarditatem excluſus.

2. Etenim nobis evangelizatum eſt, ſicut & illis: at non profuit illis auditus ſermo, ut qui fide contemperatus non fuerit apud illos, qui audierant.

3. Introimus enim in requiem nos, qui credidimus, ſicut dixit: Itaque juravi in ira mea; ſi ingreſſuri ſint in requiem meam: quamvis operibus à jacto mundi fundamento factis.

4. Ità enim dixit quodam in loco de ſeptimo die: Et requievit Deus die ſeptimo ab omnibus operibus ſuis.

5. Et hic rurſum; ſi introibunt in requiem meam:

6. Quia igitur reliquum eſt, ut aliqui introeant in eam, & quibus priùs evangelizatum fuit, non introierunt propter contumaciam:

7. Rurſum quendam præfinit diem: Hodie apud Davidem dicens, tanto poſt tempore, (prout dictum eſt) Hodie ſi vocem ejus audieritis, ne obdurate corda veſtra.

8. Nam ſi Jeſus eos in requie collocaſſet, nequaquam de alio poſt hac die loquutus fuiſſet.

9. Itaque reliquus eſt aliquis ſabbathiſmus populo Dei.

10. Nam qui ingreſſus eſt in requiem ipſius, requievit & ipſe ab operibus ſuis, quemadmodum à ſuis Deus.

11. Studeamus igitur ingredi in illam requiem, ne quis in idem incidat contumaciæ exemplum.

12. Vivus enim *eſt* ſermo Dei, & efficax, & penetrantior quovis gladio ancipiti: & pertingit uſque ad diviſionem animæ ſimul, ac ſpiritûs, compagúmque, & medullarum: & dijudicat cogitationes, & conceptus cordis.

13. Nec eſt ulla res creata non manifeſta in conſpectu ipſius: imò omnia *ſunt* nuda, & intimè patentia oculis ejus, quocum nobis eſt negotium.

14. Habentes igitur Pontificem magnum, qui tranſivit cœlos, , Jeſum Filium Dei, retineamus *hanc* profeſſionem.

15. Non enim habemus Pontificem, qui non poſſit affici ſenſu infirmitatum noſtrarum, ſed tentatum in omnibus ſimiliter, abſque *tamen* peccato.

16. Accedamus igitur cum loquendi libertate ad thronum gratiæ; ut conſequamur miſericordiam, & gratiam inveniamus ad opportunum auxilium.

CAPUT V.

Collatio Sacerdotii Chriſti cum Levitico, & Melchiſedeciano.

Nam omnis Pontifex ex hominibus aſſumtus pro hominibus conſtituitur in iis, quæ apud Deum *agenda ſunt*: ut offerat dona, & victimas pro peccatis.

2. Qui quantum ſatis eſt, poſſit miſerari vicem ignorantium, & aberrantium: quòd & ipſe circumdatus ſit infirmitate:

3. Et propter hanc debeat, ſicut pro populo, ità & pro ſe ipſo offerre *victimam* pro peccatis.

4. Neque ſibi ipſi quiſquam ſumit hunc honorem, ſed qui vocatur à Deo, ſicut & Aaron.

5. Ità & Chriſtus non ipſe ſibi hunc honorem tribuit, ut fieret Pontifex, ſed is, qui dixit ei: Filius meus es tu, ego hodie genui te.

6. Sicut & in alio *Pſalmo* dicit: Tu *es* Sacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedeci.

7. Qui in diebus carnis ſuæ deprecationibus, & ſupplicationibus oblatis cum clamore valido, & lacrymis apud eum, qui poterat ipſum ſervare à morte, & exauditis precibus, *liberatus* ex metu.

8. Quamvis filius eſſet, *tamen* ex iis, quæ paſſus eſt, didicit obedientiam:

9. Et conſummatus factus eſt auctor ſalutis æternæ omnibus ei auſcultantibus.

10. Cognominatus à Deo Pontifex ſecundùm ordinem Melchiſedeci.

11. De quo multa nobis ſunt dicenda, eáque difficilia explicatu: quandoquidem ſegnes facti eſtis auribus.

12. Vos enim, quos oportuit pro temporis ratione doctores eſſe, rurſum opus eſt doceri, quæ ſint elementa initii eloquiorum Dei: factíque eſtis ii, quibus lacte ſit opus, & non ſolido cibo.

13. Enimverò, cui cum lacte res eſt, is rudis eſt ſermonis juſtitiæ, (infans enim eſt.)

14. Sed adultorum eſt ſolidus cibus, eòrum *videlicet*, qui propter habitum, ſenſus habent exercitatos ad diſcretionem boni, ac mali.

CAPUT VI.

Prætergreſſis rudimentis fidei ad ipſam perfectionem tendendum eſſe: ubi deficientium miſeria,

miseria, & perſiſtentium fruendæ ſpei certitudo aſſeritur.

QUapropter omiſſo, qui in Chriſto *rudes* inchoat, ſermone, ad perfectionem feramur: non jacientes rurſum fundamentum reſipiſcentiæ ab operibus mortuis, & fide in Deum.

2. Baptiſmatum doctrinæ, ac manuum impoſitionis, & reſurrectionis mortuorum, & judicii æterni.

3. Atque id faciemus, ſiquidem permiſerit Deus.

4. Nam fieri non poteſt, ut qui ſemel fuerint illuminati, guſtaverintque donum illud cœleſte, & participes facti fuerint Spiritus ſancti.

5. Guſtaverintque bonum Dei verbum, ac virtutes futuri ſeculi.

6. Si prolabantur, denuò renoventur ad reſipiſcentiam, ut qui rurſum crucifigant ſibi Filium Dei, & ignominiæ exponant.

7. Nam terra, quæ imbrem ſæpius in ſe venientem combiberit, & progenuerit herbam accommodam iis, per quos excolitur, particeps fit benedictionis à Deo.

8. At quæ profert ſpinas, & tribulos, rejectanea *eſt*, & maledictioni proxima: cujus exitus *tendit* ad exuſtionem.

9. Sed nobis perſuaſimus de vobis, dilecti, quæ meliora ſunt, & ſaluti adhærentia, etiamſi ità loquamur.

10. Non enim injuſtus eſt Deus, ut obliviſcatur operis veſtri, & laborioſæ charitatis, quam oſtendiſtis erga ipſius nomen: *ut* qui miniſtraveritis ſanctis, & miniſtretis.

11. Cupimus autem, ut unuſquiſque veſtrûm idem ſtudium ad finem uſque oſtendat, ad certam ſpei perſuaſionem:

12. Ut ne ſitis ſegnes, ſed imitatores eorum, qui per fidem, & patientem animum hæreditario jure obtinent promiſſionem.

13. Deus enim pollicitus Abrahamo, quum non poſſet per quenquam majorem jurare, juravit per ſe ipſum.

14. Dicens: certè benedicens benedicam tibi, & multiplicans multiplicabo te.

15. Atque ità patiente animâ fretus, nactus eſt promiſſum.

16. Nam homines quidem per eum jurant, qui ſit major: atque iiſdem omnis controverſiæ terminus eſt jusjurandum, ad confirmationem *adhibitum*.

17. Qua in re Deus volens ex abundanti hæredibus promiſſionis oſtendere immutabilitatem conſilii ſui, fidejuſſit jurejurando:

18. Ut per duas res immutabiles, in quibus fieri non poteſt, ut mentitus ſit Deus, validam conſolationem habeamus *nos*, qui curſum *eò* corripuimus, ut ſpem propoſitam retineamus,

19. Quam velut animæ anchoram habemus tutam, ac firmam, & ingredientem uſque in ea, quæ ſunt intrà velum,

20. Quo præcurſor pro nobis ingreſſus eſt Jeſus, factus ſecundùm ordinem Melchiſedec, Pontifex in æternum.

CAPUT VII.

Melchiſedeci hiſtoria, & allegoria typica.

NAm hic Melchiſedecus Rex *erat* Salem, ſacerdos Dei Altiſſimi, qui occurrit Abrahamo revertenti à cæde Regum, & benedixit ei:

2. (Cui & decimas ex omnibus impertitus eſt Abrahamus) qui primùm quidem ex interpretatione dicitur Rex juſtitiæ, deinde verò etiam Rex Salem, quod eſt Rex pacis:

3. Sine patre, ſine matre, ſine genere: nec initium dierum, neque vitæ finem habens: ſed aſſimilatus Filio Dei, manet ſacerdos in perpetuum.

4. Spectate verò quantus hic *fuerit*, cui Abramus etiam ille patriarcha decimas ſpoliorum dederit.

5. Et ii quidem, qui ſunt ex filiis Levi, ſacerdotium accipientes, præceptum habent decimarum accipiendarum à populo ſecundùm legem, hoc eſt, à fratribus ſuis, licèt egreſſis ex lumbis Abrahami.

6. Is verò, cujus genus ad illos non refertur, decimas accepit, ab Abrahamo, & habenti promiſſiones benedixit.

7. Porrò ſine ulla controverſia, ei, quod minus eſt, ab eo, quod majus eſt, benedicitur.

8. Atque hic quidem homines, qui moriuntur, decimas accipiunt: illic autem is, de quo teſtimonium perhibitum eſt, quòd vivat.

9. Et (ut ità loquar) in Abrahamo decimatus eſt etiam ipſe Levi, qui decimas ſolet accipere.

10 Nam is adhuc in lumbis patris erat, quum occurreret Abrahamo Melchiſedecus.

11. Porrò ſi conſummatio per Leviticum ſacerdotium erat, (nam ſub hoc ſancita lex eſt populo) quid ampliùs erat opus alium exoriri ſacerdotem ſecundùm ordinem Melchiſedeci, nec ſecundùm ordinem Aaronis dici?

12. Mutato enim hoc ſacerdotio, neceſſariò quoque legis mutatio fit.

13. Nam *is*, de quo hæc dicuntur, ad aliam tribum pertinet, de qua nullus attendit altari.

14. Palàm eſt enim è Juda exortum eſſe Dominum noſtrum, cui tribui nihil de ſacerdotio loquutus eſt Moſes.

15. *Id*que eò ampliùs manifeſtum eſt, quòd ad ſimilitudinem Melchiſedeci exoritur ſacerdos alius.

16. Qui non ex lege, cujus præceptum ſit carnale, factus eſt *ſacerdos*, ſed ex vi indiſſolubilis vitæ.

17. Teſtificatur enim ad hunc modum: Tu *es* ſacerdos in æternum ſecundùm ordinem Melchiſedeci.

18. Fit enim irritum præcedens præceptum, propter ipſius infirmitatem, & inutilitatem.

19. Nihil enim conſummavit lex, ſed ſuperintroducta ſpes potior, per quam appropinquamus Deo.

20. Etiam quatenus non abſque jurejurando *ſuperintroducta eſt*.

21. Nam illi quidem abſque jurejurando ſacerdotes facti ſunt: hic verò cum jurejurando, per eum, qui dixit ei: juravit Dominus, & non pœnitebit eum: Tu *es* ſacerdos in æternum, ſecundùm ordinem Melchiſedeci.

22. Tantò melioris pacti ſponſor factus eſt Jeſus.

23. Et illi quidem plures facti ſunt ſacerdotes, quòd mors prohiberet eos permanere.

24. At iſte, propterea quòd in æternum manet, perpetuum habet Sacerdotium.

25. Unde & ſervare perfectè poteſt eos, qui per ipſum accedunt ad Deum, ſemper vivens, ut interpellet pro eis.

26. Talis enim nos decebat pontifex, ſanctus, ab omni malo alienus, ſine labe, ſeparatus à peccatoribus, & ſublimior cœlis factus.

27. Cui non ſit quotidie neceſſe, quemadmodum illis pontificibus, priùs pro peccatis propriis victimas offerre, deinde *pro peccatis* populi. Hoc enim fecit ſemel, quum ſemet ipſum obtulit.

28. Lex enim homines conſtituit pontifices infirmitate laborantes: at ſermo jurisjurandi poſt legem *concepti*, Filium *conſtituit* in æternum conſummatum.

CAPUT VIII.

Recapitulatio doctrinæ de ſacerdotio Chriſti.

CÆterùm eorum, quæ dicimus, *hæc* ſumma *eſt*. Talem *nos* habere pontificem, qui conſedit ad dexteram throni majeſtatis illius in cœlis.

2. Sanctuarii miniſter, ac veri illius tabernaculi, quod fixit Dominus, & non homo.

3. Omnis enim pontifex ad offerenda dona, & victimas conſtituitur: unde neceſſe fuit, hunc quoque habere, quod offerret.

4. Nam ſi eſſet in terra, ne ſacerdos quidem eſſet, manentibus illis ſacerdotibus, qui ſecundùm legem offerunt dona.

5. Ut qui exemplari, & umbræ deſerviant rerum cœleſtium, ſicut divinitus dictum eſt Moſi, quum eſſet abſoluturus tabernaculum: Vide enim, inquit, *ut* facias omnia ad exemplar, quod oſtenſum eſt tibi in monte.

6. At nunc *noſter ille pontifex eò* præſtantius miniſterium ſortitus eſt, quò etiam præſtantioris eſt pacti mediator, quod præſtantioribus promiſſis ſancitum eſt.

7. Nam ſi prius illud tale fuiſſet, ut nihil in eo poſſet requiri, haud quaquam fuiſſet ſecundò quæſitus locus.

8. Nam incuſans eos, inquit: Ecce, dies venient, dicit Dominus, quum peragam cum domo Jiſraëlis, & cum domo Juda pactum novum.

9. Non ſecundùm pactum, quod feci cum patribus ipſorum, quo die prehendi manum ipſorum, ut educerem eos ex Ægypto: nam ipſi non perſtiterunt in illo meo pacto: & ego deſpexi eos, dicit Dominus.

10. Quamobrem hoc eſt pactum, quod paciſcar domui Jiſraëlis poſt dies illos, dicit Dominus. Indam leges meas menti eorum, & cordi eorum inſcribam: & ero ipſis Deus, & ipſi erunt mihi populus.

11. Neque docebunt ſinguli proximum ſuum, & ſinguli fratrem ſuum, dicentes? Cognoſce Dominum: nam omnes cognoſcent me, ab eo, qui puſillus fuerit inter eos, ad eum uſque, qui magnus fuerit inter eos.

12. Ero enim propitius iniquitatibus eorum, & peccatorum ipſorum, & tranſgreſſionum ipſorum non recordabor ampliùs.

13. Dum novum dicit, antiquavit prius: porrò quod antiquatur, ac ſeneſcit, propè eſt, ut evaneſcat.

CAPUT IX.

Collatio duplicis tabernaculi, veteris & novi.

HAbuit igitur prius *pactum* etiam ritus, cultus, & ſanctuarium mundanum.

2. Tabernaculum enim apparatum fuit: priùs *quidem*, in quo *erat* candelabrum, & menſa, & propoſiti panes, quod Sancta vocant.

3. Poſt ſecundùm autem velum *erat* tabernaculum, quod vocans Sancta ſanctorum:

4. Aureum habens thuribulum, & arcam pacti undique circumtectam auro: in qua urna aurea, habens manna, & virga illa Aaronis, quæ germinavit, & tabulæ illæ pacti.

5. Supra hanc autem Cherubim glorioſi, obumbrantes propitiatorium: de quibus non eſt nunc dicendum ſingulatim.

6. His verò ſic conſtructis, in prius quidem tabernaculum, quovis *tempore* ingrediuntur ſacerdotes, cultus obeuntes:

7. In ſecundum autem ſemel quotannis ſolus pontifex, non abſque ſanguine, quem offert pro ſe ipſo, & *pro* populi erratis:

8. Hoc declarante Spiritu ſancto, nondum factam fuiſſe manifeſtam ad ſacrarium viam, priore tabernaculo adhuc conſiſtente.

9. Quod *erat* exemplar pro tempore illo tunc præſente, quo dona, ſacrificiáque offeruntur, quæ non poſſunt in conſcientia conſummare cultorem.

10. In cibis duntaxat, & potionibus, & diverſis ablutionibus, ac ritibus carnalibus, uſque ad præſtitutum tempus directionis impoſita.

11. Adveniens autem Chriſtus, pontifex futurorum bonorum, per majus, & perfectius tabernaculum, non manufactum, id eſt, non hujus conditionis.

12. Neque per ſanguinem hircorum, & vitulorum, ſed per proprium ſanguinem ingreſſus eſt ſemel in ſacrarium, æternam redemtionem nactus.

13. Nam ſi ſanguis taurorum, & hircorum, & cinis juvencæ, aſpergens inquinatos, ſanctificat ad carnis puritatem:

14. Quantò magis ſanguis Chriſti, qui per Spiritum æternum ſe ipſum obtulit inculpatum Deo, emundabit conſcientiam veſtram à mortuis operibus, ad colendum Deum vivum?

15. Itaque ob id novi pacti mediator eſt, ut morte ad redemtionem earum tranſgreſſionum intercedente, quæ fuerant ſub priore pacto, qui vocati erant, promiſſam æternam hæreditatem acciperent.

16. Nam ubi teſtamentum eſt, mors intercedat neceſſe eſt teſtatoris.

17. Teſtamentum enim in mortuis ratum eſt: quandoquidem nondum valet, quum vivit teſtator,

18. Unde ne prius quidem illud abſque ſanguine dedicatum fuit.

19. Quum enim Moſes omnia mandata ſecundùm legem recitâſſet toti populo, ſumto ſanguine vitulorum, & hircorum, cum aqua, & lana coccina, & hyſſopo, ſimul & ipſum librum, & totum populum aſperſit;

20. Dicens; Hic *eſt* ſanguis ille hujus pacti, quod mandavit vobis Deus.

21. Inſuper autem & tabernaculum, & omnia vaſa illius miniſterii ſanguine ſimiliter aſperſit.

22. Et omnia ferè ſecundùm legem ſanguine

guine purificantur, & absque sanguinis effusione non fit remissio.

23. Itaque necesse *fuit* exemplaria quidem eorum, quæ sunt in cœlis, hisce rebus purificari, ipsa verò cœlestia potioribus, quàm hæ sint, victimis.

24. Non enim in manufactum sacrarium ingressus est Christus, quod sit exemplar, vero *sacrario* respondens: sed in ipsum cœlum, ut compareat apud faciem Dei pro nobis.

25. Neque, ut sæpe offerat semet ipsum, sicut pontifex ingreditur in sacrarium quotannis cum sanguine alieno:

26. (Alioquin oportuisset eum sæpe passum fuisse à jacto mundi fundamento) sed nunc semel in consummatione seculorum, ad peccatum, per immolationem sui ipsius è medio tollendum, factus est manifestus.

27. Et sicut illud statutum est hominibus, ut semel moriantur, postea verò judicium:

28. Ità & Christus semel oblatus, ut *in se ipso* attolleret multorum peccata, secundò absque peccato conspicietur iis, qui ipsum exspectant, ad salutem.

CAPUT X.

Collatio sacrificiorum ad hostiam Christi, indéque exhortatio ad gratiam Christi in sanctificatione, fide & tolerantia amplectendam.

Lex enim umbram obtinens futurorum bonorum, non ipsam expressam formam rerum, iis hostiis, quas singulis annis easdem continenter offerunt, nunquam potest accedentes confirmare:

2. Alioquidesiissent offerri, propterea quòd cultores semel purificati, nullorum peccatorum ampliùs essent sibi conscii.

3. At in istis *fit* repetita mentio peccatorum quotannis.

4. Nam enim potest sanguis taurorum, & hircorum auferre peccata.

5. Quapropter ingrediens mundum, dicit: Sacrificium, & oblationem noluisti: corpus autem adaptâsti mihi.

6. Holocautomata, & hostiam pro peccato non approbâsti.

7. Tunc dixi: Ecce adsum (in capite libri scriptum est de me) ut faciam, Deus, voluntatem tuam.

8. Quum superius dixisset: Sacrificium, & oblationem, & holocautomata, & hostiam pro peccato noluisti, neque approbâsti; (quæ juxta legem offeruntur)

9. Tunc dixit, Ecce adsum, ut faciam, Deus voluntatem tuam: Aufert prius, ut posterius statuat.

10. Qua voluntate sanctificati sumus, per oblationem corporis Jesu Christi semel *factam*.

11. Omnis igitur sacerdos adstat quotidie sacro ministerio defungens, & easdem sæpiùs offerens hostias: quæ nunquam possint auferre peccata:

12. Hic verò unâ pro peccatis oblatâ in perpetuum victimâ consedit ad dexteram Dei:

13. Quod reliquum est, exspectans, donec inimici ipsius statuantur scabellum pedum ejus.

14. Unicâ enim oblatione, consummavit in perpetuum eos, qui sanctificantur.

15. Testificatur autem *hoc* nobis & ipse Spiritus sanctus, nam posteaquam priùs dixit.

16. Hoc est pactum, quòd pangam cum eis post dies illos, dicit Dominus, indam leges meas cordibus eorum, & eorum mentibus eas inscribam,

17. Et peccatorum, atque transgressionum ipsorum non recordabor ampliùs.

18. Porrò, ubi *est* horum remissio, non *est* ampliùs oblatio pro peccato.

19. Quum igitur, fratres, habeamus libertatem ingrediendi sacrarium per sanguinem Jesu.

20. Eâ viâ, quam dedicavit nobis recentem, & vivam, per velum, hoc est, per carnem suam.

21. *Quúmque habeamus* sacerdotem magnum, præfectum domui Dei.

22. Accedamus cum vero corde, per certioratam fidem, aspersione purgatis cordibus à conscientia mala:

23. Et abluto corpore aquâ mundâ, retineamus professionem spei non vacillantem (fidelis enim *est*, qui promisit)

24. Et observemus alii alios, ut nos acuamus ad charitatem, & bona opera:

25. Non deserentes aggregationem nostri mutuam, sicuti mos est quibusdam, sed adhortantes *alii alios*: ídque eò magis, quod videtis illum diem appropinquare.

26. Nam si ultrò peccaverimus post acceptam cognitionem veritatis, non adhuc pro peccatis reliqua est hostia:

27. Sed horrenda quædam exspectatio judicii, & ignis fervor, qui devoraturus est adversarios.

28. Qui aspernatus fuerit Mosis legem, absque misericordia ex duorum, aut trium testimonio moritur:

29. Quantò (putatis) acerbiore supplicio dignus censebitur, qui Filium Dei conculcârit, & sanguinem fœderis, per quem fuerat sanctificatus, profanum duxerit, & spiritum gratiæ contumeliâ affecerit?

30. Novimus enim eum, qui dixit: Mea est vindicatio, ego rependam, dicit Dominus. Et rursum: Dominus judicabit populum suum.

31. Horrendum est incidere in manus Dei vivi.

32. Revocate verò in memoriam superiores dies, quibus postquam illustrati fuistis, ingens certamen afflictionum sustinuistis.

33. Partim quidem dum & cum conviciis, & cum afflictionibus in theatrum estis producti: partim verò dum socii facti estis eorum, qui sic agitantur.

34. Nam & de vinculis meis mecum doluistis, & direptionem eorum, quæ vobis suppetebant, cum gaudio excepistis, ut qui sciretis *vos* habere apud vos potiorem substantiam in cœlis, & quæ permaneat.

35. Ne igitur abjicite liberam illam professionem vestram, quæ magnam habet præmii retributionem.

36. Nam tolerantiâ vobis est opus, ut voluntati Dei obsequuti, reportetis promissionem illam.

37. Adhuc enim pusillum quantulumcunque, & qui venturus est, veniet, neque tardabit.

38. Juſtus autem ex fide vivet: ac ſi *quis ſe* ſubduxerit, non probat eum animus meus.

39. At nos non ii ſumus, qui nos ſubducamus ad exitium, ſed qui credamus ad animæ ſalutem.

CAPUT XI.

Fides quid, & ejus energia variis exemplis firmata.

EST autem fides illud, quo ſubſiſtunt, quæ ſperantur, & quæ demonſtrat, quæ non cernuntur.

2. Ob eam enim teſtimonio fuerunt ornati majores.

3. Per fidem intelligimus compactum fuiſſe mundum verbo Dei,ut,quæ cernimus, non ſint ex apparentibus facta.

4. Abel per fidem majoris pretii ſacrificium obtulit Deo, quàm Cain: per quam teſtimonio fuit ornatus, quòd eſſet juſtus, teſtimonium perhibente Deo de donis ejus: & mortuus adhuc per hanc loquitur.

5. Per fidem Enochus fuit translatus, ne videret mortem: nec fuit inventus, propterea quòd tranſtulerat eum Deus: priusquam enim transferretur,teſtimonium obtinuerat, quòd gratus fuerit Deo.

6. Atqui fieri non poteſt, ut absque fide quisquam Deo ſit gratus: nam qui accedit ad Deum, hunc credere oportet eſſe *Deum*, & præmia largiri iis, qui ipſum requirunt.

7. Per fidem divinitus admonitus Noë de iis, quæ nondum cernebantur, veritus, conſtruxit arcam ad ſervandam domum ſuam: per quam *arcam* condemnavit mundum, & ejus, quæ ex fide eſt, juſtitiæ factus eſt hæres.

8. Per fidem vocatus Abrahamus, auſcultavit Deo, abeundo in locum,quem accepturus erat in hæreditatem, & exivit, neſciens quò eſſet venturus.

9. Per fidem commoratus eſt in terra promiſſa, ut aliena, commoratus in tabernaculis cum Iſaaco,& Jacobo, cohæredibus ejuſdem promiſſionis.

10. Exſpectabat enim civitatem illam,habentem fundamenta, cujus artifex, & conditor eſt Deus.

11. Per fidem & ipſa Sara vim ad concipiendum ſemen accepit, ac præter præſtitutum tempus ætatis peperit, quòd fidelem *eſſe* duxerit eum, qui promiſerat.

12. Quapropter & ex uno, eóque jam emortuo, nati ſunt *poſteri* quanta eſt aſtrorum cœli multitudo, & quaſi arena illa innumerabilis, quæ eſt ad oram maris.

13. Secundùm fidem mortui ſunt iſti omnes, non adepti promiſſa, ſed eminus ea conſpicati, poſtquam *ipſis* fuiſſent perſuaſa, & *ea* amplexi fuiſſent, ac ſeſe profeſſi peregrinos, & advenas eſſe in terra.

14. Nam qui hæc dicunt, palàm oſtendunt ſe patriam requirere.

15. Quòd ſi illius memores fuiſſent,ex qua exierant, habere poterant tempus ad revertendum:

16. Atqui potiorem expetunt,hoc eſt, cœleſtem,quapropter Deum non pudet eorum, *id eſt*, cognominari Deus eorum, paraverat enim eis urbem.

17. Abrahamus quum tentaretur, obtulit Iſaacum per fidem: unigenitum, *inquam*, illum obtulit is, qui promiſſiones exceperat.

18. Ad quem dictum fuerat: in Iſaaco vocabitur tibi ſemen:

19. Ratiocinatus Deum potentiâ præditum eſſe etiam ſuſcitandi ex mortuis: unde etiam illum ſimilitudine quadam recepit.

20. Per fidem de futuris benedixit Iſaacus Jacobo, & Eſauo.

21. Per fidem Jacobus moriens ſingulis filiis Joſephi benedixit: & adoravit ſuper extremo baculo ſuo.

22. Per fidem Joſephus obiens de egreſſione filiorum Jiſraëlis meminit; deque oſſibus ſuis præcepit.

23. Per fidem Moſes,quum natus eſſet,occultatus eſt menſes tres à parentibus ſuis, quòd viderent venuſtum eſſe puerulum: & non metuerunt edictum Regis.

24. Per fidem Moſes jam grandis renuit vocari filius filiæ Pharaonis:

25. Potiùs eligens ſimul malis vexari cum populo Dei, quàm temporariam retinere peccati fruitionem:

26. Majores ducens divitias probrum Chriſti, quàm Ægyptiorum theſauros. Intuebatur enim in præmii retributionem.

27. Per fidem dereliquit Ægyptum, non metuens excandeſcentiam Regis: nam ut qui videret eum, qui eſt inviſibilis, *ità* forti animo fuit.

28. Per fidem peregit paſcha, & effuſionem illam ſanguinis: ne, qui perimebat primogenita, ipſos tangeret.

29. Per fidem transgreſſi ſunt rubrum mare veluti per terram: cujus *maris* facto periculo Ægyptii abſorpti ſunt.

30. Per fidem mœnia Jericho conciderunt, circumdata ad dies ſeptem.

31. Per fidem Rahab, meretrix illa non periit unà cum iis, qui non obedierunt, quum pacificè excepiſſet hoſpitio exploratores.

32. Et quid præterea loquor; deficiet enim me tempus, narrantem de Gedeone, de Baraco, & Samſone, & Jephthe, & Davide, & Samuele, ac Prophetis:

33. Qui per fidem debellârunt regna: operam dederunt juſtitiæ, aſſequuti ſunt promiſſiones, obſtruxerunt ora leonum.

34. Exſtinxerunt vim ignis, effugerunt acies gladii, corroborati ſunt ex infirmitate, effecti ſunt validi in bello, exercitus exterorum in fugam verterunt.

35. Mulieres acceperunt ex reſurrectione mortuos ſuos: alii veró diſtenti ſunt, non acceptatâ liberatione, ut potiorem reſurrectionem conſequerentur:

36. Alii rurſus ludibria,&flagella ſunt experti, inſuper & vincula, & carcerem.

37. Lapidati ſunt, diſſecti ſunt,tentati ſunt, gladio cæſi mortui ſunt,oberraverunt cum ovillis, & caprinis pellibus, deſtituti, afflicti, malè habiti.

38. Quibus indignus erat mundus, in deſertis errantes, & montibus, ac ſpeluncis, & cavernis terræ.

39. Atque omnes hi teſtimonio per fidem ornati, non obtinuerunt promiſſum illud:

40. Quoniam Deus de nobis potius quiddam providerat, ne absque nobis conſummarentur.

CAPUT

CAPUT XII.

A Sanctorum, & Christi exemplo inducit ad tolerandas viriliter afflictiones, revocat à peccatis: & ex N. Testimenti super vetus excellentia, deterret ab inobedientia.

PRoinde nos quoque, quum tanta nos circumstet testium nubes, abjecto omni pondere, & peccato, ad nos circumcingendos proclivi, per tolerantiam propositum nobis stadium decurramus:

2. Intuentes in fidei ducem, ac consummatorem Jesum, qui pro sibi proposito gaudio sustinuit crucem ignominiâ contemtâ, & ad dextram throni Dei consedit.

3. Etenim reputate quis ille sit, qui talem sustinuit à peccatoribus adversùs sese contradictionem, ne vestris animabus fracti, fatiscatis.

4. Nondum ad sanguinem usque restitistis, adversùs peccatum decertando.

5. Et obliti estis adhortationis, quæ vobis, tanquam filiis loquitur: Fili mi, ne parvi facito castigationem Domini, neque animo frangitor, quum ab eo argueris.

6. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem, quemcunque filium agnoscit.

7. Si castigationem sustinetis, Deus sese vobis exhibet ut filiis: quis enim est filius, quem non castiget pater?

8. Quòd si estis absque castigatione, cujus participes sunt omnes, nempe suppositìtii estis, non filii:

9. Deinde patres quidem carnis nostræ castigatores habuimus, & reveriti sumus: annon multò magis subjiciemur Patri spirituum, & vivemus?

10. Nam illi ad paucos dies, prout ipsis videbatur, nos castigabant: hic autem ad commodum nostrum, ut participes simus sanctimoniæ ipsius.

11. Omnis autem castigatio in præsens quidem non videtur esse gaudii, sed tristitiæ: at postea fructum tranquillum justitiæ reddit iis, qui per eam fuerint exercitati.

12. Quapropter manus remissas, & genua soluta surrigite:

13. Et rectas orbitas facite pedibus vestris, ne, quod claudum *est*, deflectat de via, sed ut sanetur potiùs.

14. Pacem sectamini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum:

15. Prospicientes, ne quis deficiat à gratia Dei: ne qua radix amara suppullulans obturbet, & per hanc polluantur multi.

16. Ne quis sit scortator, aut profanus, velut Esau, qui unico edulio vendidit suum jus primogeniti.

17. Scitis enim *eum* etiam postea, quum vellet hæreditario jure benedictionem assequi, reprobatum fuisse: non enim reperit pœnitentiæ locum, quamvis cum lachrymis *benedictionem* illam exquisiisset.

18. Non enim accessistis ad contrectabilem montem, & ardentem ignem, ac turbinem, & caliginem, & procellam:

19. Tubæque sonitum, & vocem verborum, quam qui audierant, cum excusatione petierunt, ne ampliùs sibi fieret sermo.

20. (Non enim ferebant, quod interdicebatur: Si vel bestia tetigerit montem, lapidabitur, aut sagittâ configetur.

21. Et Moses, adeò horrendum erat visum, quod apparebat, dixit: Expavefactus sum, ac tremebundus.)

22. Sed accessistis ad montem Sion, & civitatem Dei vivi, Hierusalem cœlestem, & myriadas Angelorum.

23. Conventum universalem, & concionem primogenitorum, qui conscripti sunt in cœlis, & judicem universorum Deum, & spiritus justorum consummatorum.

24. Et ad novi pacti mediatorem Jesum, & sanguinem aspersionis, potiora loquentem, quàm loquatur Abel.

25. Videte, ne aversemini eum, qui loquitur. Nam si illi non effugerunt, qui recusârunt divinitus loquentem in terra, multò magis nos, qui eum, qui de cœlis *est*, aversaremur:

26. Cujus vox tunc concussit terram: nunc autem denunciavit, dicens; Adhuc semel ego concutiam non solùm terram, sed etiam cœlum.

27. Porrò, illud adhuc semel, declarat instabilium rerum, utputà fictitiarum, amotionem, ut maneant, quæ sunt stabilia

28. Quapropter regnum assumentes, quod concuti non potest, teneamus gratiam, per quàm ità colamus Deum, ut ei grati simus, cum verecundia, & reverentia.

29. Etenim Deus noster consumens ignis est.

CAPUT XIII.

Præcepta pietatis varia continuantur.

FRaternus amor maneto.

2. Hospitalitatis ne estote immemores: per hanc enim quidam inscii exceperunt Angelos hospitio.

3. Memores estote vinctorum, tanquam unà cum illis vincti: eorum, qui malis premuntur, ac si ipsi quoque corpore *afflicti* essetis.

4. Honorabile *est* inter quosvis conjugium, & cubile impollutum: scortatores autem, & adulteros damnabit Deus.

5. Sint mores *vestri* alieni ab avaritia: *estote* contenti præsentibus: dixit enim ipse: Nequaquam te omittam, neque unquam te deseram:

6. Adeò ut confidenti animo dicamus: Dominus *est* mihi auxiliator: nec metuam, quid faciat mihi homo.

7. Memores estote ductorum vestrorum, qui loquuti sunt vobis sermonem Dei: quorum imitamini fidem, contemplantes quis fuerit exitus conversationis ipsorum.

8. Jesus Christus heri, & hodie idem *est*, & in secula.

9. Doctrinis variis, & peregrinis ne circumferimini: bonum enim est gratiâ constabiliri cor non cibis, unde nullam perceperunt utilitatem, qui in ipsis ambulârunt.

10. Habemus altare, ex quo non habent jus edendi, qui tabernaculo deserviunt.

11. Quorum enim animalium sanguis infertur pro peccato in sacrarium per pontificem, eorum corpora exuruntur extra castra.

12. Quapropter & Jesus, ut sanctificaret populum per proprium sanguinem, passus est extra portam.

 13. Exea-

13. Exeamus igitur ad eum extra castra, probrum ejus portantes.
14. Non enim habemus hic stabilem civitatem, sed futuram illam inquirimus.
15. Per ipsum igitur assiduè offeramus Deo sacrificium laudis, id est, fructum labiorum, celebrantium nomen ejus.
16. Beneficentiæ verò, & communicationis ne obliviscimini: talibus enim victimis delectatur Deus.
17. Obedite ductoribus vestris, & obsecundate: ipsi enim excubant pro animabus vestris, tanquam rationem reddituri: ut cum gaudio hoc faciant, & non suspirantes: id enim est vobis inutile.
18. Orate pro nobis: confidimus enim nos bonam conscientiam habere, ut qui in omnibus cupiamus bene versari.
19. Ampliùs autem precor vos, ut id faciatis, ut eò citiùs restituar vobis.
20. Deus verò pacis, qui magnum illum ovium, per sanguinem pacti æterni, pastorem, Dominum nostrum Jesum ex mortuis reduxit
21. Compingat vos ad omne opus bonum, ad præstandam ipsius voluntatem, efficiens in vobis, quod gratum sit in conspectu suo, per Jesum Christum: cui *sit* gloria in secula seculorum. Amen.
22. Precor autem vos, fratres, sufferte sermonem exhortationis hujus: nam paucis *de hoc* scripsi vobis.
23. Scitote fratrem *nostrum* Timotheum solutum esse, cum quo (si mox venerit) videbo vos.
24. Salutate omnes ductores vestros, & omnes sanctos. Salutant vos Itali.
25. Gratia *sit* cum omnibus vobis. Amen.

Ad Hebræos scripta est ex Italia per Timotheum.

Jacobi Apostoli Epistola Catholica.

CAPUT I.

De exploratione, & oratione fidei. De tentationis origine. De insititio Verbo, & vero ejus auditore.

JAcobus Dei, ac Domini Jesu Christi servus, duodecim tribubus dispersis, salutem:
2. Summo gaudio ducite, fratres mei, quoties in tentationes varias incideritis:
3. *Illud* scientes, explorationem fidei vestræ efficere tolerantiam.
4. Cæterùm tolerantia opus integrum habeto, ut sitis integri, & toti, in nullo deficientes.
5. Quòd si cui vestrûm deest sapientia, petito à Deo, qui dat *eam* omnibus benignè, nec exprobrat: & dabitur ei.
6. Sed postulet cum fide, nihil ambigens: nam qui ambigit, similis est fluctui maris, qui ventis agitatur, & jactatur.
7. Non enim existimet homo ille se quicquam accepturum à Domino:
8. *Ut qui sit* vir animo duplici, & inquietus in omnibus viis suis.
9. Porrò frater, qui est humilis conditionis, glorietur in sublimitate sua.
10. Qui verò dives est, in submissione sui: quoniam veluti flos herbæ præteribit.
11. Nam *ut* exortus est sol cum æstu, arefecit herbam, & flos illius decidit, & spectabilis decor ipsius periit: ità & dives in suis gressibus marcescet.
12. Beatus *est* vir, qui sustinet tentationem: quoniam probus compertus, accipiet coronam vitæ, quam promisit Dominus iis, à quibus ipse diligitur.
13. Nemo, quum tentatur, dicat, à Deo tentor: nam Deus tentari malis non potest: nec quenquam tentat.
14. Sed unusquisque tentatur, cùm à propria cupiditate abstrahitur, & inescatur.
15. Deinde cupiditas, posteàquam conceпit, parit peccatum: peccatum verò peractum gignit mortem.
16. Ne errate, fratres mei dilecti.
17. Omnis donatio bona, & omne integrum donum est supernè, descendens à Patre luminum, apud quem non est transmutatio, aut conversionis obumbratio.
18. *Is*, quia voluit, progenuit nos sermone veritatis, ut essemus primitiæ quædam eorum, quæ creavit.
19. Itaque, fratres mei dilecti, sit omnis homo celer ad audiendum, tardus ad loquendum, tardus ad iram.
20. Nam ira viri justitiam Dei non exsequitur.
21. Quapropter abjectis omnibus sordibus, & excremento malitiæ, cum lenitate excipite insititium illum sermonem, qui potest servare animas vestras.
22. Effectores verò estote sermonis: nec auditores solùm, falso ratiocinando fallentes vosmet ipsos.
23. Nam si quis est auditor sermonis, & non effector, is similis est viro, consideranti faciem suam nativam in speculo.
24. Nam simul atque consideravit se ipsum, abiit, & statim oblitus est, qualis esset.
25. At is, qui introspexerit in perfectam illam legem libertatis, & permanserit *in ea*, quia non fuerit auditor obliviosus, sed actor operis, is, *inquam*, beatior erit in opere suo.
26. Si quis videtur religiosus esse inter vos, non frænans linguam suam, sed suum ipsius cor seducens, hujus vanus est cultus religiosus.
27. Religiosus autem cultus, mundus, & incontaminatus apud Deum, & Patrem, hic est, invisere orphanos, & viduas in afflictione ipsorum & immaculatum sese conservare à mundo.

CAPUT II.

Prosopolepsia damnatur. Lex regia commendatur. Fides historica rejicitur, & operosa commendatur.

FRatres mei, ne cum acceptione personarum habete fidem Domini nostri Jesu Christi gloriosi.
2. Nam si quis in cœtum vestrum ingrediatur, aureum gestans annulum, veste splendidà, ingrediatur autem & pauper cum sordida veste:
3. Et respexeritis ad eum, qui vestem gerit splendidam, & dixeritis ei: Tu sede hic pulchrè:

pulchrè: pauperi verò dicatis: Tu sta illic, aut sede hic subter scabellum meum:

4. Nónne discrimen feceritis apud vos, & facti fueritis judices, malè disceptantes?

5. Audite fratres mei dilecti, nonne Deus elegit pauperes mundi hujus, *ut fierent* divites fide, & hæredes regni, quod promisit iis, qui ipsum diligunt?

6. At vos contumeliâ affecistis pauperem. Nónne divites per tyrannidem opprimunt vos, & trahunt vos ad tribunalia?

7. Nónne blasphemant præclarum illud nomen, à quo estis cognominati?

8. Quòd si legem regiam præstatis secundùm scripturam: Diliges proximum tuum ut te ipsum, bene facitis:

9. Sin verò personam respicitis, peccatum committitis, & redarguimini à lege veluti transgressores.

10. Quisquis enim totam legem servaverit, impegerit autem in uno, damnas factus est omnium:

11. Nam qui dixit: Ne mœcheris, dixit etiam: Ne occidas. Quòd si non fueris mœchatus, occideris autem, factus es transgressor legis.

12. Ità loquimini, & ità facite, ut per legem libertatis judicandi.

13. Nam damnatio absque misericordia *erit* ei, qui non præstiterit misericordiam. & gloriatur misericordia adversùs damnationem.

14. Quæ utilitas, fratres mei, si fidem dicat aliquis habere se, opera verò non habeat? num potest fides illa eum servare?

15. Quòd si frater, aut soror nudi fuerint, & destituti quotidiano victu:

16. Dicat autem eis aliquis vestrùm: Abite cum pace, calescite, & saturamini: non tamen dederitis ei, quæ sunt apta corpori, quæ *erit* utilitas?

17. Ità quoque fides, si opera non habeat, mortua est per se.

18. Quinimò dicet aliquis: Tu fidem habes, & ego opera habeo, ostende mihi fidem tuam absque operibus tuis, & ego ostendam tibi ex operibus meis fidem meam.

19. Tu credis Deum unum esse: bene facis: dæmonia quoque *istud* credunt, & horrescunt.

20. Vis verò nôsse, homo vane, fidem, *quæ est* absque operibus, mortuam esse?

21. Abrahamus pater ille noster nónne ex operibus justificatus est, quum obtulisset Isaacum, filium suum super altare?

22. Vides fidem administram fuisse operum ipsius, & ex operibus fidem ad finem perductam fuisse?

23. Itaque impleta est scriptura, quæ dicit: Credidit autem Abrahamus Deo, & imputatum est ei ad justitiam, & amicus Dei vocatus est.

24. Videtis igitur ex operibus justificari hominem, & non ex fide tantum?

25. Similiter autem etiam Rahab, illa meretrix, annòn ex operibus justificata est, quum accepisset nuncios illos, & aliâ viâ emisisset?

26. Nam sicut corpus absque spiritu mortuum est, ità & fides illa, quæ *est* absque operibus, mortua est.

CAPUT III.

Commoda, & incommoda linguæ, illiusque usus, & abusus: item sapientia terrena, & cœlestis.

NE estote multi doctores, fratres mei; scientes fore, ut gravius judicium auferamus.

2. In multis enim impingimus omnes. Si quis in sermone non impingit, hic perfectus est vir, ut qui possit fræno moderari totum etiam corpus.

3. Ecce, equis fræna in ora immittimus, ut obediant nobis, & totum corpus eorum circumagimus.

4. Ecce, naves quoque, quum tantæ sint, & à ventis sævis agitentur, circumaguntur à minimo gubernaculo, quocunque impulsus gubernatoris voluerit:

5. Ità & lingua pusillum membrum est, & sese effert magnificè. Ecce, exiguus ignis quantam materiam incendit?

6. Et lingua flamma *est*, & mundus iniquitatis: ità, *inquam*, lingua constituta est inter membra nostra, maculans totum corpus, inflammans rotam genituræ nostræ, & inflammata à gehenna.

7. Omnis enim natura & ferarum, & volucrum, serpentiúmque, & marinorum, domatur, & domita est à natura humana:

8. Linguam autem nullus hominum domare potest: malum *est*, quod coërcere non possis: plena *est* veneno mortifero.

9. Per ipsam benedicimus Deo, & Patri, & per ipsam execramur homines ad similitudinem Dei factos.

10. Ex eodem ore procedit benedictio, & maledictio. Non oportet, fratres mei, hæc ità fieri.

11. Num fons ex eodem foramine fundit dulcem, & amaram *aquam*?

12. Num potest, fratres mei, ficus oleas edere, aut vitis ficus? ità neque salsa dulcem aquam *potest* edere,

13. Quis sapiens, & scientiâ præditus *est* inter vos? demonstret ex bona conversatione opera sua cum lenitate sapiente.

14. Quòd si invidiam amaram habetis, & irritationem in corde vestro, ne gloriamini, & ne mendaces estote adversùs veritatem.

15. Non est *enim* ista sapientia supernè descendens, sed terrena, animalis, dæmoniaca.

16. Ubi enim invidia *est*, & rixa, ibi inquieta vita, & omne opus pravum.

17. Quæ autem supernè *est* sapientia, primùm quidem casta est, deinde pacifica, æqua, obsequens, plena misericordiæ, & fructuum bonorum, absque disceptatione, & minimè simulata.

18. Fructus autem justitiæ seritur cum pace iis, qui dant operam paci.

CAPUT IV.

Origo litium, & pugnarum unde. Exhortatio ad animi submissionem, & purificationem, & sui ipsius cognitionem.

UNde bella & pugnæ inter vos? nónne hinc *nimirum* ex voluptatibus vestris, quæ militant in membris vestris?

2. Concupiscitis, & non habetis: invidetis: & affectatis, nec potestis nancisci: pugnatis, & bellatis, nec obtinetis, propterea quòd non petitis.

3. Petitis, & non accipitis, eò quòd mala petatis, ut in voluptates vestras insumatis.
4. Adulteri, & adulteræ nescitis amicitiam mundi, inimicitiam esse adversus Deum? Quicunque ergo voluerit amicus esse mundi, inimicus Dei constituitur.
5. An putatis scripturam inaniter dicere: Ad invidiam fertur spiritus, qui sedem posuit in nobis?
6. Sed majorem offert gratiam, quia dicit Deus superbis obsistit, submissis autem dat gratiam.
7. Subjicite igitur vos Deo, obsistite diabolo, & fugiet à vobis.
8. Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis, purificate manus *vos* peccatores: & expiate corda, duplices animo.
9. Sensu ærumnæ tangimini, & lugete, & flete: risus vester in luctum convertatur, & gaudium in mœrorem.
10. Submittite vos in conspectu Domini, & extollet vos.
11. Ne alii aliis, obloquimini, fratres: qui obloquitur fratri, quique damnat fratrem suum, obloquitur legi, & damnat legem: quòd si damnas legem, non es observator legis, sed judex.
12. Unus est Legislator, qui potest servare & perdere: tu quis es, qui damnas alium?
13. Agè nunc qui dicitis: Hodie, vel cras proficiscemur in illam urbem, & agemus ibi annum unum, & mercabimur, & lucrabimur:
14. Qui ignoratis, quid *futurum sit* postero die: quæ est enim vita vestra? vapor enim est, ad exiguum *tempus* apparens, & deinde disparens.
15. Pro eo, quod dicere debuistis: Si Dominus voluerit, & vivamus faciemus hoc aut illud.
16. Nunc autem gloriamini de jactantiis vestris. Omnis ejusmodi gloriatio mala est.
17. Igitur, qui noverit rectè facere, nec facit, is peccato tenetur.

CAPUT V.

Terret divites: hortatur ad patientiam, sermonis simplicitatem, orationis vehementiam, & peccatorum confessionem.

AGitè nunc divites, flete, ejulantes super ærumnis vestris superventuris.
2. Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, vestimenta vestra sunt à tineis vorata:
3. Aurum, & argentum vestrum ærugine vitiatū est, & ærugo eorum testabitur adversùm vos, & exedet carnes vestras velut ignis: thesaurum recondidistis in ultimos dies.
4. Ecce, merces operariorum, qui messuerunt regiones vestras, per vos interversa, clamat: & vociferationes eorum, qui messuerunt, in aures Domini Sabaoth introierunt.
5. In luxu vixistis super terram, & lascivistis: enutristis corda vestra ut in die epuli.
6. Condemnâstis, occidistis justum: non obsistit vobis.
7. Patiente igitur animo estote, fratres, usque ad Domini adventum. Ecce, agricola exspectat pretiosum fructum terræ, patiente animo eum exspectans, dum accipiat pluviam matutinam, & serotinam.
8. Patiente animo estote & vos, & stabilite corda vestra, quoniam adventus Domini appropinquat.
9. Ne suspirate alius adversùs alium, fratres; ut ne condemnemini: ecce, judex ante fores adstat.
10. Sumite fratres mei, pro exemplari vexationis, ac patientis animi, Prophetas, qui loquuti sunt in nomine Domini.
11. Ecce, beatos prædicamus eos, qui *adversa* sustinent: tolerantiam Jobi audistis, & finem Domini vidistis: nam abundat intimâ misericordiâ Dominus, & est miserator.
12. Ante omnia verò, fratres mei, ne jurate, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud ullum jusjurandum: sit autem vestrum est, est: & non, non: ne in condemnationem incidatis,
13. Æger est animo aliquis inter vos? oret: bono animo est aliquis? psallat.
14. Infirmatur aliquis inter vos? accersat presbyteros Ecclesiæ, & orent pro eo, ungentes eum oleo in nomine Domini.
15. Et oratio fidei servabit laborantem, erigétque eum Dominus: quòd si peccata commiserit, remittentur ei.
16. Confitemini alii aliis offensas, & precamini alii pro aliis, ut sanemini: multùm *enim* valet deprecatio justi efficax:
17. Elias, homo erat iisdem, quibus nos, affectionibus obnoxius, & ardentissimè oravit, ne plueret: & non pluit super terram annos tres, & sex menses.
18. Et rursum oravit, & cœlum dedit pluviam, & terra produxit fructum suum.
19. Fratres, si quis inter vos aberrârit à veritate, & converterit eum quispiam.
20. Sciat, eum, qui averterit peccatorum ab errore viæ suæ, servaturum animam à morte, & operturum multitudinem peccatorum.

Petri Apostoli Epistola Catholica I.

CAPUT I.

Gratias agit Deo de vocatione ad fidem, cujus probam, objectum, & mercedem indicat, de qua prophetæ vaticinati sunt. Exhortatur, ut renunciantes mundo, & priori vitæ, se Deo conforment.

PEtrus Apostolus Jesu Christi, advenis dispersionis per Pontum, Galatiam, Cappadociam, Asiam, & Bithyniam:
2. Electis ex præcognitione Dei Patris ad sanctificationem Spiritus, per obedientiam, & aspersionem sanguinis Jesu Christi: gratia vobis, & pax multiplicetur.
3. Benedictus *esto* Deus, & pater Domini nostri Jesu Christi, qui ex multa sua misericordia regenuit nos in spem vivam, per resurrectionem Jesu Christi ex mortuis.
4. *Id est* ad hæreditatem, quæ ne corrumpi potest, nec contaminari, nec marcescere, vobis in cœlis servatam.
5. Qui virtutis Dei præsidio custodimini per fidem ad salutem paratam revelari præstituto tempore ultimo.
6. Qua in re exsultatis ad exiguum *tempus* nunc (si oportet) in variis tentationibus tristitia affecti:

7. Ut

7. Ut exploratio fidei veſtræ multò pretioſior *exploratione* auri, quod perit, & tamen per ignem exploratur, inveniatur *vobis eſſe* laudi, & honori, & gloriæ, quum revelabitur Jeſus Chriſtus.

8. Quem, quum non videritis, diligitis: in quem nunc *eum* non videntes, tamen credentes, exſultatis gaudio ineffabili, & glorioſo:

9. Reportantes mercedem fidei veſtræ, ſalutem animarum.

10. De qua ſalute requiſiverunt, & *quam* ſcrutati ſunt Prophetæ, qui de *ventura* in vos gratia prophetarunt.

11. Scrutantes, in quem, aut qualem temporis articulum prænuncius iſte, qui in ipſis *erat* Spiritus Chriſti, declararet *eventuras* Chriſto perpeſſiones, & gloriam illas conſequuturam.

12. Quibus revelatum eſt, eos non ſibi, ſed nobis ea adminiſtrare, quæ nunc annunciata ſunt vobis per eos, qui vobis evangelizarunt, per emiſſum è cælo Spiritum ſanctum, in quæ cupiunt Angeli introſpicere.

13. Quapropter ſuccincti lumbis mentis veſtræ, ſobrii, ad finem uſque ſperate in eam, quæ vobis defertur, gratiam, quum revelabitur Jeſus Chriſtus.

14. Ut filii obedientes, qui vos non configuretis priſtinis quæ in ignorantia veſtra *viguerunt*, cupiditatibus.

15. Sed ſicut is, qui vos vocavit, ſanctus eſt, ipſi quoque ſancti in omni converſatione reddamini.

16. Propterea quòd ſcriptum eſt: Sancti eſtote, nam ego ſanctus ſum:

17. Et, ſi patrem cognominatis eum, qui citra perſonarum reſpectum judicat ex cujuſque opere, cum timore verſamini commorationis veſtræ tempore.

18. Ut qui ſciatis vos non corruptibilibus *rebus*, argento, vel auro fuiſſe redemtos ex vana illa veſtra converſatione, à patribus traditâ.

19. Sed pretioſo ſanguine, utpote agni inculpati, & incontaminati, *nempe* Chriſti:

20. Præcogniti quidem ante jacta mundi fundamenta, manifeſti autem facti ultimis temporibus propter vos.

21. Per eum credentes in Deum, qui ſuſcitavit eum ex mortuis, & gloriam ei dedit, ut fides, ac ſpes veſtra in Deo eſſet.

22. Qui *igitur* animas veſtras purificaſtis, auſcultando veritati per Spiritum, ad amorem fraternum minimè ſimulatum, ex mundo corde alii alios diligite intensè:

23. Regeniti non ex ſemine corruptibili, ſed incorruptibili, *id eſt*, per ſermonem Dei vivi, & manentis in æternum.

24. Nam omnis caro *eſt* ut gramen, & omnis gloria hominis, ut flos graminis: exaruit gramen, & flos ejus decidit:

25. Sed verbum Domini manet in æternum: hoc autem eſt verbum illud, quod evangelizatum eſt vobis.

CAPUT II.

Exhortatur ad ſuccreſcentiam in Chriſto, & ſuperædificandum lapidi angulari: item ut à concupiſcentiis mundi abſtineatur, ſuperioribus obtemperetur, & afflictiones ad imitationem Chriſti ferantur.

PRoinde depoſitâ omni malitiâ, & omni dolo, & ſimulationibus, & invidentiis, & omnibus obtrectationibus.

2. Ut modò geniti infantes, lac illud ſermonis ſincerum expetite, ut per illud augeſcatis.

3. Siquidem guſtâſtis, quòd bonus ſit Dominus:

4. Ad quem accedentes, qui eſt lapis vivus, ab hominibus quidem reprobatus, apud Deum verò electus, *ac* pretioſus:

5. Ipſi quoque veluti vivi lapides, ædificati, fiatis domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum, ad offerendum ſpirituales hoſtias, acceptas Deo per Jeſum Chriſtum.

6. Quapropter etiam continetur in ſcriptura: Ecce ſtatuo in Sion lapidem, in imo angulo electum, pretioſum: in quem, qui credit, nequaquam pudefiet.

7. Vobis igitur eſt honori, qui creditis: non aſſentientibus autem *ſermoni*, lapis, quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt caput anguli, & lapis, ad quem impingitur, & petra offendiculi.

8. *Nempe* iis, qui impingunt ad ſermonem, non aſſentientes, ad quod etiam conſtituti fuerant.

9. Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus, quem *ſibi Deus* ut proprium vendicat: ut virtutes prædicetis illius, qui vos vocavit è tenebris in admirabilem ſuam lucem.

10. Qui quondam *eratis* non populus, nunc *eſtis* populus Dei: qui non conſequuti miſericordiam, nunc eſtis miſericordiam conſequuti.

11. Dilecti, precor ut tanquam inquilini, & advenæ abſtineatis à carnis cupiditatibus, quæ militant adversùs animam, converſationem veſtrâ habentes honeſtam inter Gentes:

12. Ut pro eo, quòd obloquuntur vobis, ut facinoroſis, ex bonis operibus, *quæ* ſpectârint, glorificent Deum die viſitationis.

13. Proinde ſubjecti eſtote cuivis humanæ ordinationi propter Dominum: ſive Regi, ut ſupereminenti:

14. Sive præſidibus, ut qui per eum mittantur: tum ad ultionem facinoroſorum, tum ad laudem bene agentium.

15. Quoniam itâ eſt voluntas Dei, ut bene agendo os obſtruatis deſipientium hominum ignorantiæ.

16. Ut liberi, ac non veluti malitiæ velamen habentes libertatem, ſed ut ſervi Dei.

17. Omnes honorate: Fraternitatem diligite: Deum timete: Regem honorate.

18. Servi, ſubditi eſtote cum omni timore dominis, non ſolùm bonis, & æquis, ſed etiam pravis.

19. Hoc enim cedit gratiæ, ſi quis propter conſcientiam Dei ſuffert moleſtias injuſtè afflictus.

20. Quæ enim eſt gloria, ſi peccantes, & colaphis cæſi ſubſiſtatis? ſed ſi bene agentes, & tamen afflicti ſubſiſtatis, hoc cedit vobis gratiæ apud Deum.

21. Nam ad hoc etiam vocati eſtis, quoniam & Chriſtus paſſus eſt pro vobis, relinquens vobis exemplar, ut ſubſequeremini veſtigia ipſius.

22. Qui non peccavit, nec inventus fuit dolus in ore ipſius.

23. Qui conviciis affectus, non vicissim conviciabatur, quum malis afficeretur, non minabatur: sed committebat *causam suam ei*, qui justè judicat.

24. Qui peccata nostra ipsemet sursum tulit in corpore suo super lignum illud, ut peccatis mortui justitiæ viveremus: cujus vibicibus sanati estis.

25. Nam eratis velut oves errantes: sed nunc convertistis vos ad pastorem, & curatorem animarum vestrarum.

CAPUT III.

Instructio ad mulieres, & in genere ad omnes de colenda charitate, de patienter toleranda in carne afflictione, ut spiritus salvetur.

Similiter uxores sese subjiciant suis viris: ut, etiamsi qui non assentiuntur sermoni, per uxorum conversationem absque sermone lucrifiant.

2. Ubi spectârint cum timore *conjunctam* castam conversationem vestram.

3. Quarum ornatus non sit externus ille in nodis capillorum, & circumposito auro, vel palliorum amictu:

4. Sed occultus ille cordis homo, *situs* in incorruptione lenis, ac quieti spiritûs, qui est in conspectu Dei pretiosus.

5. Ità enim olim & sanctæ illæ mulieres, quæ sperabant in Deum, ornabant sese, subjectæ suis viris:

6. Sicut Sara obedivit Abrahamo, dominum eum vocans: cujus factæ estis filiæ, dum bene agitis, & nequaquam ullâ terremini consternatione.

7. Viri similiter simul habitent, secundùm *Dei* notitiam, vasi muliebri, ut infirmiori, tribuentes honorem, utpote quum unà etiam hæredes *sitis* gratiæ vitæ, ne interrumpantur preces vestræ.

8. Denique omnes *estote* concordes, mutuo molestiarum sensu affecti, fraternâ præditi charitate, ad intimam misericordiam proni, comes:

9. Non reddentes malum pro malo, aut convicium pro convicio, sed contra, benedicentes: ut qui sciatis vos ad hoc vocatos esse, ut benedictionem hæreditario jure obtineatis.

10. Qui enim vult vitam diligere, & videre dies bonos, desistere faciat linguam suam à malo, & labia sua, ne loquantur dolum:

11. Declinet à malo: & faciat, quod bonum est: quærat pacem, & persequatur eam.

12. Nam oculi Domini *sunt intenti* in justos, & aures ejus ad deprecationem eorum: vultus verò Domini adversùm eos, qui faciunt mala.

13. Et quis est, qui malè accipiat vos, si bonarum rerum æmulatores fueritis?

14. Sed & si *quid* perpetiamini propter justitiam, beati *tamen estis*: cæterùm metu eorum ne metuite, neque turbemini:

15. Sed Dominum Deum sanctificate in cordibus vestris. *Estote* autem semper parati ad respondendum cuilibet petenti rationem ejus spei, quæ in vobis est, cum mansuetudine, & timore, conscientiam bonam habentes:

16. Ut pro eo, quòd obloquuntur vobis tanquam facinorosis, pudefiant, qui infesti sunt vestræ bonæ in Christo conversationi.

17. Meliùs enim *est*, ut bene agentes, si ità velit Dei voluntas, malis afficiamini, quàm malè agentes:

18. Nam & Christus semel pro peccatis passus fuit, justus pro injustis: ut nos ad Deum adduceret, morte quidem affectus carne, vivificatus autem Spiritu.

19. Per quem etiam spiritibus, qui *sunt* in carcere, profectus prædicavit.

20. Qui olim non obedierunt, quum semel exspectabat ille Dei patiens animus in diebus Noë, quum construeretur Arca, in qua paucæ (id est, octo) animæ servatæ sunt in aqua.

21. Cui rei nunc respondens exemplar Baptismi nos quoque servat (non quo carnis sordes abjiciuntur, sed stipulatio bonæ conscientiæ apud Deum) per resurrectionem Jesu Christi.

22. Qui est ad dexteram Dei, profectus in cœlum, subjectis ipsi Angelis, & potestatibus, ac virtutibus.

CAPUT IV.

Cum Christo mortuos hortatur, ut præterita devitent peccata, & in novitate vitæ ambulantes gaudeant, se consortes afflictionum Christi factos, tanquam qui gloriæ ipsius consortes etiam fient.

Quum igitur Christus passus sit pro nobis carne, vos quoque eâdem cogitatione armamini, *nempe* quòd qui passus est in carne, destitit à peccato.

2. Ut non ampliùs cupiditatibus hominum, sed voluntati Dei, quod in carne reliquum est temporis, vivat.

3. Sufficit enim vobis præterito vitæ tempore, quæ libent Gentibus, perpetrâsse, incedendo in lasciviis, cupiditatibus, vinolentiis, comessationibus, compotationibus, & nefariis simulacrorum cultibus.

4. Quamobrem *illi*, non concurrentibus vobis ad eandem luxûs profusionem, peregrinari sibi videntur, blasphemantes:

5. Qui redditurі sunt rationem ei, qui paratus est ad judicandum vivos, & mortuos.

6. Nam idcirco mortuis quoque evangelizatum fuit, ut damnarentur quidem secundùm homines, *id est*, carne, viverent autem secundùm Deum, *id est*, Spiritu.

7. Omnium autem finis imminet. Estote igitur temperantes, & sobrii ad preces.

8. Ante omnia verò charitatem alii in alios intensam habentes: nam charitas operiet multitudinem peccatorum.

9. Hospitales *estote* alii erga alios absque murmurationibus.

10. Ut quisque accepit donum, *ità* alius in alium illud subministrantes, ut boni dispensatores variæ Dei gratiæ.

11. Si quis loquitur, *loquatur* ut eloquia Dei: si quis ministret, *ministret* tanquam ex viribus, quas suppeditat Deus: ut in omnibus glorificetur Deus per Jesum Christum, cui est gloria, & robur in secula seculorum. Amen.

12. Dilecti, ne tanquam peregrini exploratione illâ per ignem, quæ fit in vobis ad vestri experimentum, percellimini, ut si peregrinum aliquid vobis accideret.

13. Imò in eo, quòd consortes estis afflictionum Christi, gaudete: ut & quum revelabitur gloria ipsius, gaudeatis exsultantes.

14. Si

14. Si conviciis afficimini in nomine Christi, beati *estis*: quoniam & illæ gloriæ, & ille Dei Spiritus super vos requiescit: *qui* quod ad illos quidem attinet, blasphematur; quod ad vos autem, glorificatur.

15. Ne enim quisquam vestrûm malo afficiatur ut homicida, aut fur, aut maleficus, aut alienarum rerum inspector.

16. Sed si ut Christianus, ne pudefiat, imò glorificet Deum hoc respectu.

17. Nam tempus *est*, ut incipiat judicium à domo Dei: quod si primùm *incipit* à nobis, quis erit finis eorum, qui non assentiuntur Evangelio Dei?

18. Et, si justus vix servatur, impius, & peccator ubi comparebit?

19. Itaque, qui malis afficiuntur ex voluntate Dei, tanquam fideli conditori commendent animas suas bene agendo.

CAPUT V.

Officia pastorum, & auditorum in Ecclesia.

Presbyteros, qui inter vos sunt, precor ego unà presbyter, ac testis afflictionum Christi, atque idem gloriæ consors quæ futura est, ut reveletur:

2. Pascite Dei gregem, qui penes vos est, illius inspectioni vacantes non coactè, sed libenter: non turpiter affectantes lucrum, sed promto animo.

3. Neque ut dominantes cleris, sed ut qui sitis exemplaria gregis:

4. Et quum manifestus factus fuerit ille pastorum princeps, reportabitis amarantinam illam gloriæ coronam.

5. Similiter juniores subjecti estote senioribus, & omnes vicissim subjicimini. Submissione animi estote intus ornati: nam Deus superbis obsistit, submissis autem dat gratiam.

6. Submittite vos igitur robustæ manui Dei, ut vos opportuno tempore extollat:

7. Omni solicitudine vestra in eum conjectâ, nam illi cura est de vobis.

8. Sobrii estote, vigilate: nam adversarius ille vester diabolus, ut leo rugiens, obambulat, quærens, quem absorbeat.

9. Cui obsistite firmi per fidem, ut qui noveritis easdem afflictiones, à vestra, quæ in mundo est, fraternitate peragi.

10. Cæterùm Deus omnis gratiæ *auctor*, qui vocavit vos ad æternam suam gloriam in Christo Jesu, paulisper afflictos, is, *inquam*, perficiat vos, stabiliat, roboret, fundet.

11. Ipsi gloria, & robur in secula seculorum. Amen.

12. Per Silvanum vobis, fidum fratrem, paucis, ut puto, scripsi, adhortans *vos*, & testificans hanc esse veram gratiam Dei, in qua statis.

13. Salutat vos ea, quæ est in Babylone vobiscum electa *Ecclesia*, & Marcus, filius meus.

14. Salutate alii alios charitatis osculo. Pax vobis omnibus, qui estis in Christo Jesu Amen.

Petri Apostoli Epistola Catholica II.

CAPUT I.

Propositâ spei excellentiâ ad introitum in regnum Dei hortatur; & brevi moriturus, doctrinam Christi, ex voce Patris, & Prophetarum scriptis confirmat.

Simeon Petrus, servus, & Apostolus Jesu Christi, æquè pretiosam fidem nobiscum sortitis per justitiam Dei nostri, & Servatoris Jesu Christi:

2. Gratia vobis, & pax multiplicetur in agnitione Dei, & Jesu Domini nostri:

3. Prout divina vis ipsius omnia nobis donavit, quæ ad vitam, & pietatem *pertinent*, per agnitionem illius, qui vocavit nos ad gloriam, ac virtutem.

4. Ex eo, quòd maxima illa nobis, ac pretiosa promissa donavit, ut per hæc efficeremini divinæ consortes naturæ, elapsi ex corruptione, quæ est in mundo per cupiditatem.

5. Ad hoc ipsum verò *vos* omni præterea collato studio, adjicite fidei vestræ virtutem, virtuti verò notitiam:

6. Notitiæ verò continentiam: continentiæ verò tolerantiam: tolerantiæ verò pietatem:

7. Pietati verò fraternum amorem: fraterno verò amori charitatem.

8. Hæc enim si vobis adsint, & abundent, non inertes vos, nec infructuosos efficient in Domini nostri Jesu Christi agnitione.

9. Nam, cui hæc non adsunt, is cœcus est, nihil procul cernens, oblitus sese à veteribus peccatis suis fuisse purificatum.

10. Quapropter, fratres, potiùs studete vocationem, & electionem vestram firmam efficere: hæc enim si feceritis, nunquam impingetis.

11. Ità enim amplè subministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri, & Servatoris Jesu Christi.

12. Quapropter non negligam vos de istis semper commonefacere, quamvis peritos, & stabilitos in præsente veritate.

13. Justum autem duco, quamdiu sum in hoc tabernaculo, expergefacere vos per submonitionem:

14. Quum sciam citò futurum, ut deponam tabernaculum meum: sicut Dominus noster Jesus Christus declaravit mihi.

15. Sed & studebo, ut subinde vos possitis post exitum meum horum mentionem facere.

16. Non enim arte compositas fabulas sequuti, notam vobis fecimus Domini nostri Jesu Christi potentiam, & adventum: sed ut qui oculis nostris aspeximus illius majestatem.

17. Acceperat enim à Deo Patre honorem, & gloriam, voce ad eum delatâ hujusmodi à magnifica illa gloria: Hic est Filius ille meus, dilectus ille, in quo acquiesco.

18. Et hanc vocem nos audivimus è cœlo delatam, quum essemus unà cum eo in monte illo sancto.

19. Et habemus firmissimum illum sermonem propheticum, ad quem, benefacitis, quòd attenditis, velut lucernam splendentem in obscuro

obscuro loco, usquedum dies illuxerit, & lucifer exoriatur in cordibus vestris.

20. Si illud primùm noveritis, nullam prophetiam scripturæ esse propriæ explicationis.

21. Non enim libitu hominis allata est olim prophetia, sed acti à Spiritu sancto loquuti sunt sancti Dei homines.

CAPUT II.

Vaticinium de falsorum doctorum multitudine, indole, artibus, & pœna.

FUerunt autem etiam pseudoprophetæ in populo: ut etiam inter vos erunt falsi doctores, qui subintroducent hæreses exitiales, etiam Dominum, qui illos mercatus est, abnegantes, accersentes sibi ipsis celerem perniciem.

2. Et multi sequentur eorum exitia: per quos via veritatis blasphemabitur.

3. Et per avaritiam fictis sermonibus vos negotiabuntur, quibus damnatio jam olim non otiatur, & quorum exitium non dormitat.

4. Nam si Deus Angelis, qui peccaverunt, non pepercit, sed in tartarum detrusos catenis caliginis tradidit, damnationi servatos:

5. Et prisco mundo non pepercit, sed octavum Noë, justitiæ præconem custodivit, diluvio in mundum impiorum inducto.

6. Et civitates Sodomorum, ac Gomorrhæ in cinerem redactas subversione damnavit, constituitque, ut essent exemplar impiè victuris.

7. Et justum Lot lascivâ nefariorum conversatione fatigatum eripuit.

8. Justus enim ille, quum habitaret inter eos, indies animam justam sceleratis *illorum* factis, & videndo, & audiendo excruciabat.)

9. Novit Dominus pios è tentatione eripere, injustos autem in diem judicii pœnas dantes servare.

10. Maximè verò eos, qui carnem sequentes in cupiditate pollutionis incedunt & dominatum contemnunt, *qui, inquam, ut sunt* audaces, & sibi pertinaciter placentes, non horrent dignitates probris incessere.

11. Quum ipsi Angeli, qui sunt viribus, ac potentiâ majores, non ferant adversùs eas apud Dominum maledictionis judicium.

12. At isti, veluti animantia rationis expertia, *quæ* naturali impetu feruntur, facta ad eum finem, ut capta intereant, ea vituperantes, quæ ignorant, suâ ipsorum corruptelâ interibunt.

13. Reportaturi mercedem injustitiæ, ut qui voluptatem ducant diurnum luxum, labes, ac maculæ, seductionibus suis sese oblectantes, vobiscum convivando.

14. Oculos habentes plenos adulterii, & qui à peccando cessare nesciant, inescantes animas instabiles, cor habentes ad avaritiam exercitatum, execrandi homines:

15. Qui derelictâ rectâ viâ aberrârunt, sequuti viam Balaam, *filii* Bosor, qui mercedem iniquitatis amavit.

16. Sed redargutionem suæ transgressionis habuit: *nam* subjugis asina muta, humanâ voce loquuta inhibuit Prophetæ dementiam.

17. Isti sunt fontes aquâ carentes, nebulæ à turbine agitatæ: quibus caligo tenebrarum in æternum asservata est.

18. Nam quæ prætumida vanitas ipsis dictavit loquendo, *eos* inescant per carnis cupiditates lascivas, qui verè effugerant ab iis, qui in errore versantur:

19. Libertatem eis pollicendo, quum ipsi servi sunt corruptelæ, siquidem à quo quis superatus est, huic etiam in servitutem est addictus.

20. Nam si postquam pollutiones mundi per agnitionem Domini, & Servatoris Jesu Christi effugerint, his rursum implicati superentur, facta est ultima eorum conditio deterior priore.

21. Meliùs enim fuisset eis, non cognovisse viam justitiæ, quàm cognitâ *illâ* regredi à sancto præcepto, sibi tradito.

22. Sed accidit eis, quod vero proverbio dici solet: Canis reversus est ad suum ipsius vomitum, &, Sus lota ad volutabrum cœni.

CAPUT III.

Adventus Christi ad judicium: mundi παλιγγενεσία *: judicium Epicureorum hac de re: præparatio ad illum diem.*

HAsce jam alteras vobis literas scribo, dilecti, quibus sinceram mentem vestram per submonitionem expergefacio:

2. Ut memores sitis verborum, quæ prædicta sunt à sanctis Prophetis, & præcepti illius nostri, qui sumus Apostoli Domini, & Servatoris.

3. Illud primùm scientes, venturos extremis diebus irrisores, in suis ipsorum cupiditatibus incedentes.

4. Et dicentes; ubi est pollicitatio adventûs ejus? nam ex quo *die* patres obdormierunt, omnia ità permanent ab initio creationis.

5. Illud enim volentes ipsos fugit, cœlos jam olim exstitisse per Dei sermonem, & terram ex aqua, & in aqua consistentem.

6. Quamobrem is, qui tum erat mundus, aquâ inundatus periit.

7. Qui verò nunc *sunt* cœli, ac terra, eodem sermone reconditi, asservantur igne in diem damnationis, & exitii impiorum hominum.

8. Unum autem hoc ne vos fugiat, dilecti, unum diem apud Dominum *perinde esse* ut mille annos, & mille annos ut diem unum.

9. Non tardat Dominus promissionem, (ut nonnulli tarditatem *hanc esse* ducunt) sed patiente est animo erga nos, nolens ullos perire, sed omnes ad resipiscentiam tendere.

10. Veniet autem sicut fur in nocte dies ille Domini: quo cœli cum stridore præteribunt, elementa verò æstuantia solventur, terráque, & quæ in ea sunt opera, exurentur.

11. Quum igitur hæc omnia dissolvenda sint, quales oportet esse vos in sanctis conversationibus, & pietatis officiis.

12. Exspectantes, & properantes *ad* adventum diei Dei, in quo cœli conflagrantes solventur, & elementa æstuantia liquescent?

13. Sed cœlos novos, ac terram novam, secundùm promissum ejus exspectamus, in quibus justitia inhabitat.

14. Qua-

14. Quapropter, dilecti, quum hæc exſpectetis, ſtudete, ut incontaminati, & inculpati ab eo inveniamini cum pace:

15. Dominique noſtri tarditatem ad iram ſalutem ducite, ſicut & dilectus frater noſter Paulus pro ſibi data ſapientia ſcripſit vobis:

16. Ut in omnibus ferè epiſtolis loquens de iſtis, in quibus ſunt nonnulla difficilia intellectu, quæ indocti, parúmque ſtabiles detorquent, ut & reliquas ſcripturas, ſuo ipſorum exitio.

17. Vos igitur, dilecti, *iſtorum* præſcii quum ſitis, cavete, ne illorum nefariorum errore cum illis abducti, excidatis à propria ſtabilitate.

18. Sed creſcite in gratia,& notitia Domini noſtri,& Servatoris Jeſu Chriſti: cui gloria,& nunc, & ad tempus ſempiternum. Amen.

Johannis Apoſtoli Epiſtola Catholica I.

CAPUT I.

Verbi annunciatio apoſtolica. Communio cum Chriſto. Sanguis Chriſti λύτρον καὶ λῦτρον. *Confeſſio peccatoris.*

QUod erat à principio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod ſpectavimus, & manus noſtræ contrectârunt de ſermone illo vitæ:

2. (Nam vita illa conſpicua facta eſt: & illam vidimus, & teſtamur, & annunciamus vobis vitam illam æternam, quæ erat apud Patrem, & conſpicua facta eſt nobis.)

3. Quod, *inquam*, vidimus, & audivimus, id annunciamus vobis, ut & vos communionem habeatis nobiſcum: & communio noſtra *ſit* cum Patre, & cum Filio ejus Jeſu Chriſto.

4. Et hæc ſcribimus vobis,ut gaudium veſtrum ſit plenum.

5. Hic eſt igitur nuncius ille, quem audivimus ex ipſo, & renunciamus vobis, Deum lucem eſſe, nec tenebras in eo eſſe ullas.

6. Si dixerimus nos communionem habere cum eo,& in tenebris ambulamus,mentimur, nec ſincerè agimus.

7. Quòd ſi in luce ambulamus, ſicut ipſe eſt in luce, communionem habemus cum eo mutuam, & ſanguis Jeſu Chriſti, Filii ejus, purificat nos ab omni peccato.

8. Si dixerimus nos peccatum non habere, nos ipſos fallimus, & veritas in nobis non eſt.

9. Si confiteamur peccata noſtra, fidelis eſt, & juſtus, ut remittat nobis peccata, & mundet nos ab omni iniquitate.

10. Si dixerimus: nos non peccâſſe, mendacem facimus eum, & ſermo ejus non eſt in nobis.

CAPUT II.

Chriſti meritum catholicum. Vita Chriſtiana. Unctio Spiritûs. Doctrina antichriſti.

FIlioli mei,hæc ſcribo vobis,ut ne peccetis. Quòd ſi quis peccârit, advocatum apud Patrem habemus, Jeſum Chriſtum juſtum.

2. Et ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: nec pro noſtris ſolùm, ſed etiam pro totius mundi *peccatis*:

3. Et per hoc ſcimus, quòd ipſum novimus, ſi præcepta ipſius obſervemus.

4. Qui dicit, novi eum, & præcepta ejus non obſervat, mendax eſt, & in eo veritas non eſt.

5. Qui autem obſervat ſermonem ejus, verè in hoc charitas Dei adimpleta eſt: per hoc ſcimus nos in ipſo eſſe.

6. Qui dicit ſe in eo habitare, debet,prout ille ambulavit, ità & ipſe ambulare.

7. Fratres, non ſcribo vobis novum præceptum,ſed præceptum vetus,quod *videlicet* habuiſtis *jam inde* à principio. Vetus hoc præceptum, ſermo ille eſt, quem audiviſtis *jam inde* à principio.

8. E contrario præceptum novum ſcribo vobis, id, quod verum eſt in ipſo,& in vobis: quia tenebræ prætereunt, & vera illa lux jam lucet.

9. Qui dicit ſe in luce eſſe,& fratrem ſuum odit, in tenebris eſt uſque adhuc.

10. Qui diligit fratrem ſuum, in luce manet, & offendiculum in eo non eſt:

11. Qui autem odit fratrem ſuum,in tenebris eſt, & in tenebris ambulat, & neſcit, quò eat, quia tenebræ oculos ipſius obcœcârunt.

12. Scribo vobis, filioli, quoniam remiſſa ſunt vobis peccata propter nomen ejus.

13. Scribo vobis, patres, quoniam nôſtis eum, qui à principio eſt. Scribo vobis adoleſcentes, quoniam improbum illum viciſtis.

14. Scribo vobis, pueruli, quoniam nôſtis Patrem. Scripſi vobis, patres, quoniam nôſtis eum, qui *eſt* à principio. Scripſi vobis, adoleſcentes, quia validi eſtis, & verbum Dei habitat in vobis, & improbum illum viciſtis.

15. Ne diligite mundum, neque ea, quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, non eſt charitas Patris in eo.

16. Quoniam quicquid eſt in mundo, cupiditas carnis, & libido oculorum, & faſtus vitæ, non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt.

17. Porrò mundus præterit, & cupiditas ipſius: qui verò præſtat voluntatem Dei, manet in æternum.

18. Pueruli, ultimum tempus adeſt: & ſicut audiviſtis antichriſtum venturum, etiam nunc antichriſti multi cœperunt eſſe: unde ſcimus ultimum tempus adeſſe.

19. E nobis egreſſi ſunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent utique nobiſcum, ſed *egreſſi ſunt ex nobis*,ut manifeſtum fieret, non omnes eſſe ex nobis.

20. At vos unctionem habetis à Sancto illo *profectam*, & nôſtis omnia.

21. Non ſcripſi vobis *idcirco*, quòd veritatem neſciatis, ſed quoniam eam ſcitis, & nullum mendacium eſſe ex veritate.

22. Quis eſt mendax, niſi qui negat Jeſum eſſe Chriſtum illum? hic eſt antichriſtus, qui negat Patrem, & Filium.

23. Quisquis negat Filium, nec Patrem habet: qui agnoſcit Filium, etiam Patrem habet.

24. Quod

24. Quod igitur audivistis à principio, in vobis maneat: si in vobis manserit, quod audivistis à principio, vos quoque in Filio, & Patre manebitis.

25. Hæc autem illa est promissio, quam ipse pollicitus est nobis, *nempe* vita illa æterna.

26. Hæc scripsi vobis de iis, qui seducunt vos.

27. Sed unctio, quam vos accepistis ab eo, manet in vobis: nec necesse habetis, ut quisquam doceat vos: verùm sicut eadem unctio docet vos de omnibus, *quæ* & verax est, & non mendax: & sicut docuit vos, manebitis in eo.

28. Nunc igitur, filioli, manete in eo: ut quum manifestus factus fuerit, habeamus loquendi libertatem, neque pudefiamus coram eo in ipsius adventu.

29. Si scitis eum justum esse, nôstis, quicunque exercet justitiam, ex ipso natum esse.

CAPUT III.

Gratia adoptionis. Charitas filiorum Dei symbolum. Christi dilectio erga nos. Preces conscientiæ indemnis placent.

Videte qualem charitatem dedit nobis Pater, *nempe* ut filii Dei vocemur: propterea mundus non novit nos, quia non novit eum.

2. Dilecti, nunc filii Dei sumus, sed nondum manifestum factum est, quod erimus: scimus autem fore, ut quum *ipse* factus fuerit manifestus, similes ei simus: quoniam videbimus eum sicuti est.

3. Et quisquis habet hanc spem in eo *sitam*, castum se conservat, sicut & ille castus est.

4. Quisquis dat operam peccato, etiam legem transgreditur: nam peccatum est legis transgressio.

5. Et scitis illum patefactum esse, ut peccata nostra tolleret, & peccatum in eo non esse.

6. Quisquis in eo manet, non peccat, quisquis peccat, non vidit eum, neque novit eum.

7. Filioli, Nemo seducat vos, qui exercet justitiam, justus est, sicut ille justus est.

8. Qui dat operam peccato, ex diabolo est: quoniam à principio diabolus peccat. Ad hoc manifestus factus est Filius Dei, ut dissolvat opera diaboli.

9. Quisquis natus est ex Deo, peccato non dat operam: quoniam semen ipsius in eo manet: nec potest peccare, eò quòd ex Deo natus est.

10. Per hoc manifesti sunt filii Dei, & filii diaboli: quisquis non dat operam justitiæ, non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum.

11. Quoniam hæc est denunciatio, quam audivistis à principio, ut diligamus alii alios.

12. Non sicut Cain, *qui* ex illo improbo erat, & mactavit fratrem suum. Cujus autem rei gratiâ occidit eum? quia opera ejus mala erant, fratris autem ejus justa.

13. Ne miramini, fratres mei, si odit vos mundus.

14. Nos scimus nos translatos esse ex morte ad vitam, quia diligimus fratres. Qui non diligit fratrem, manet in morte.

15. Quisquis odit fratrem suum, homicida est, & nôstis nullum homicidam habere vitam æternam in se manentem.

16. Per hoc novimus charitatem Dei, quòd ille animam suam pro nobis deposuit: nos igitur debemus pro fratribus animas deponere.

17. Qui verò habuerit mundanum victum, & viderit fratrem suum, cui aliquo sit opus, & clauserit viscera sua coram eo, quomodo charitas Dei manet in eo?

18. Filioli mei, ne diligamus verbo, neque linguâ *solùm*, sed facto, & veritate.

19. Et per hoc cognoscimus nos ex veritate esse, & coram ipso secura reddemus corda nostra.

20. Nam si nos condemnet cor nostrum, nempe potentior est Deus corde nostro, & novit omnia.

21. Dilecti, si cor nostrum nos non condemnet, libertatem loquendi habemus apud Deum.

22. Et quicquid petierimus, accipimus ab eo, quoniam præcepta ejus observamus, & quæ in ipsius conspectu placent, facimus.

23. Hoc est igitur ejus præceptum, ut credamus nomini Filii ejus Jesu Christi, & diligamus alii alios, sicut præcepit nobis.

24. Nam qui observat ejus præcepta, in eo habitat, & ipse in eo: & per hoc novimus eum habitare in nobis, *nempe* ex Spiritu, quem nobis dedit.

CAPUT IV.

Spiritus sunt probandi. Notæ veræ, & falsæ doctrinæ. Character piorum & impiorum.

Dilecti, ne cuivis spiritui credite, sed probate spiritus, an ex Deo sint: nam multi pseudoprophetæ venerunt in mundum.

2. Ex hoc cognoscite Dei Spiritum: quicunque spiritus profitetur Jesum Christum in carnem venisse, ex Deo est.

3. At quicunque spiritus non profitetur Jesum Christum in carnem venisse, ex Deo non est: sed hic est ille *spiritus* Antichristi, quem audistis venturum fuisse, & *qui* jam nunc in mundo est.

4. Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis eos: quoniam potentior est, qui est in vobis, quàm qui in mundo est.

5. Ipsi è mundo sunt, ideo mundana loquuntur, & mundus eos audit.

6. Nos ex Deo sumus: qui novit Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos: ex hoc cognoscimus spiritum veritatis, & spiritum erroris.

7. Dilecti, diligamus alii alios, nam charitas ex Deo est: quisquis diligit, ex Deo natus est, & novit Deum.

8. Qui non diligit, non novit Deum: nam Deus est charitas.

9. Per hoc manifesta facta est charitas Dei in nos, quòd Filium illum suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.

10. In hoc est charitas, non quòd nos dilexerimus Deum, sed quòd ipse dilexerit nos, & miserit Filium suum, ut esset propitiatio pro peccatis nostris.

11. Dilecti, si Deus nos ità dilexit, debemus & nos alii alios diligere.

12. Deum nemo conspexit unquam: si diligamus alii alios, Deus in nobis habitat, & charitas ejus adimpleta est in nobis.

13. Per

13. Per hoc cognoſcimus nos in eo habitare, & ipſum in nobis, quòd de Spiritu ſuo dedit nobis.

14. Nos verò ſpectavimus, & teſtamur, Patrem miſiſſe Filium, qui eſſet Servator mundi.

15. Quiſquis profeſſus fuerit Jeſum eſſe Filium Dei, Deus in eo habitat, & ipſe in Deo.

16. Et nos cognovimus, & credidimus charitatem, quam habet Deus erga nos. Deus charitas eſt: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.

17. Per hoc adimpletur charitas nobiſcum, ut fiduciam habeamus in die judicii, quòd qualis ille eſt, *tales* & nos ſumus in hoc mundo.

18. Metus non eſt in charitate: integra charitas foras ejicit metum: quoniam metus cruciatum habet: qui autem metuit, non eſt conſummatus in charitate.

19. Nos diligimus eum, quoniam ipſe prior dilexit nos.

20. Si quis dixerit: Diligo Deum, & fratrem ſuum oderit, mendax eſt. Qui enim non diligit fratrem ſuum, quem vidit, Deum, quem non vidit, quomodo poteſt diligere?

21. Et hoc præceptum habemus ab eo, ut, qui diligit Deum, diligat etiam fratrem ſuum.

CAPUT V.

Characteres regenitorum. Tres teſtes in cœlo, totidem in terris. Peccatum irremiſſibile, & remiſſibile.

QUiſquis credit Jeſum eſſe Chriſtum illum, ex Deo genitus eſt; & quiſquis diligit eum, qui genuit, diligit etiam eum, qui ex eo genitus eſt.

2. Per hoc cognoſcimus nos diligere filios Dei, quum Deum diligimus, & præcepta ejus obſervamus.

3. Hæc eſt enim charitas Dei, ut præcepta ejus obſervemus: & præcepta ejus gravia non ſunt.

4. Quoniam quicquid natum eſt ex Deo, vincit mundum: & hæc eſt victoria, quæ vicit mundum, *nempe* fides noſtra.

5. Quis eſt, qui vincit mundum, niſi qui credit Jeſum eſſe Filium Dei?

6. Hic ille eſt, qui venit per aquam, & ſanguinem, *nempe* JeſusChriſtus: non per aquam ſolùm, ſed per aquam, & ſanguinem: & ſpiritus is eſt, qui teſtificatur Spiritum veritatem eſſe.

3. Nam tres ſunt, qui teſtificantur in cœlo, Pater, Sermo, & Spiritus ſanctus: & hi tres unum ſunt.

8. Et tres ſunt, qui teſtificantur in terra: Spiritus, & aqua, & ſanguis: & hi tres unum ſunt.

9. Si teſtimonium hominum accipimus, teſtimonium Dei majus eſt: nam hoc eſt teſtimonium Dei, quod teſtificatus eſt de Filio ſuo.

10. Qui credit in Filium Dei, habet teſtimonium in ſe ipſo: qui non credit Deo, mendacem eum fecit, quia non credidit teſtimonio, quod teſtificatus eſt Deus de Filio ſuo.

11. Eſt autem hoc teſtimonium, nempe quòd vitam æternam dedit nobis Deus: & hæc vita in Filio ejus eſt.

12. Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium Dei, vitam non habet.

13. Hæc ſcripſi vobis, qui creditis in nomen Filii Dei: ut ſciatis vos vitam æternam habere, & ut credatis in nomen Filii Dei.

14. Et hæc eſt fiducia, quam apud Deum habemus, ipſum, ſi quid petierimus ſecundùm voluntatem ejus, nos audire.

15. Quòd ſi ſcimus eum audire nos, quicquid petierimus, ſcimus nos habere petitiones, quas ab eo petiimus.

16. Si quis viderit fratrem ſuum peccare peccato, *quod* non *eſt* ad mortem, petet, & dabit ei vitam: peccantibus *dico* non ad mortem. Eſt peccatum ad mortem: non pro illo dico, ut roget.

17. Omnis injuſtitia peccatum eſt: ſed eſt peccatum, *quod* non *eſt* ad mortem.

18. Scimus, quòd quiſquis natus eſt ex Deo, non peccat: ſed *quod* qui genitus eſt ex Deo, conſervat ſe ipſum, & improbus ille non attingit eum.

19. Scimus nos ex Deo eſſe, & mundum totum in illo improbo jacere.

20. Sed ſcimus Filium Dei veniſſe, & dediſſe nobis mentem, ut cognoſcamus verum illum: & ſumus in vero illo, *id eſt*, in ejus Filio Jeſu Chriſto Hic eſt verus ille Deus, & vita illa æterna.

21. Filioli, cavete vobis ab idolis Amen.

Johannis Apoſtoli Epiſtola Catholica II.

Charitati in vita, & ſinceritati in doctrina, ſtudendum.

PResbyter electæ dominæ, & liberis ejus, quos ego verè diligo, nec ego ſolus, ſed & omnes, qui nôrunt veritatem:

2. Propter veritatem, quæ manet in nobis, & nobiſcum erit in æternum.

3. Sit vobiſcum gratia, miſericordia, pax à Deo Patre, & à Domino Jeſu Chriſto, Filio Patris, cum veritate, & charitate.

4. Gaviſus ſum valde, quòd invenerim ex filiis tuis, qui ſincerè ambulent, ſicut præceptum accepimus à Patre.

5. Et nunc rogo te, domina, non ut præceptum novum ſcribens tibi, ſed quod habuimus à principio, ut diligamus alii alios.

6. Hæc autem eſt charitas, ut ambulemus ſecundùm præcepta ipſius. Hoc eſt præceptum illud, ſicut audiſtis à principio, ut in eo ambuletis.

7. Nam multi, impoſtores ingreſſi ſunt in mundum, qui non profitentur Jeſum Chriſtum veniſſe in carne. Hic ille eſt impoſtor, & antichriſtus.

8. Reſpicite vos ipſos, ne perdamus, quæ egimus, ſed ut mercedem plenam recipiamus.

9. Quiſquis transgreditur, nec permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet: qui manet in doctrina Chriſti, hic & Patrem, & Filium habet.

10. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non adfert, ne recipite eum domum, nec ave ei dicite.

11. Qui enim dicit ei ave, communicat operibus ejus malis.

12. Quum multa haberem vobis scribenda, nolui per chartam, & atramentum: sed spero *me* venturum ad vos, & præsentem præsentibus loquuturum, ut gaudium nostrum sit completum.

13. Salutant te filii sororis tuæ electæ. Amen.

Johannis Apostoli Epistola Catholica III.

Gajus hospitalitatis speculum. Diotrephes imago falsorum doctorum.

PResbyter Gajo dilecto, quem ego verè diligo.

2. Dilecte, in primis opto, ut prosperè agas, & valeas, sicut prosperè agit anima tua.

3. Gavisus sum enim valde, quum venirent fratres, & testimonio suo commendarent sinceritatem tuam, prout tu sincerè ambulas.

4. Majus istis gaudium non habeo, quum *videlicet* audio filios meos sincerè ambulare.

5. Dilectè, fideliter agis, quicquid facis erga fratres, & erga peregrinos.

6. Qui testimonio suo commendârunt charitatem tuam in conspectu Ecclesiæ: quos, rectè facies, si prosequutus fueris, ut Deo convenit.

7. Nam pro nomine ejus excesserunt ex Gentibus, nihil accipientes.

8. Nos ergo debemus recipere hujusmodi, ut unà operam impendamus veritati.

9. Scripsi Ecclesiæ: sed qui primatum inter eos ambit, Diotrephes, non recipit nos.

10. Propterea, si venero, memoriam renovabo ipsius facinorum, quæ facit, sermonibus malis garriens in nos: quique etiam his non contentus, neque ipse recipit fratres, & qui volunt *recipere*, prohibet, & ex Ecclesia ejicit.

11. Dilecte, ne imitare quod malum est, sed quod bonum est: Qui bene agit, ex Deo est, qui autem malè agit, non vidit Deum.

12. Demetrio testimonium redditum est ab omnibus, & ab ipsa veritate: sed & nos testimonium perhibemus: & nôstis testimonium nostrum firmum esse.

13. Multa possem scribere, sed nolo per atramentum, & calamum tibi scribere.

14. Spero autem fore, ut statim te videam, & *tunc* præsentes præsenti loquamur.

15. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta amicos nominatim.

Judæ Apostoli Epistola Catholica.

Exhortatur Apost. ad perseverantiam fidei, contráque pseudoprophetas præmonet, eorum doctrinam, conversationem & exitium indicans.

JUdas Jesu Christi servus, frater autem Jacobi, vocatis, à Deo Patre sanctificatis, & Jesu Christo asservatis:

2. Misericordia vobis, & pax, & charitas multiplicetur.

3. Dilecti, quum omne studium adhibeam, ut scribam ad vos de communi salute, necesse habui vobis scribere, ad vos hortandos, ut decertetis pro fide, quæ semel tradita est sanctis.

4. Nam subrepserunt quidam homines, jam olim præscripti ad hanc damnationem, impii, qui Dei nostri gratiam transferunt ad lasciviam, & solum illum herum Deum, ac Dominum nostrum Jesum Christum negant.

5. Volo autem vobis in memoriam revocare *istos*, ut qui semel hoc sciatis, Dominum, quum populum ex Ægypto liberâsset, rursus eos, qui non credebant, perdidisse.

6. Et Angelos, qui non conservârunt suam originem, sed reliquerunt suum domicilium, judicio magni illius diei vinculis æternis sub caligine reservâsse.

7. Sicut Sodoma, & Gomorrha, & his finitimæ civitates simili modo, atque illæ scortatæ, & carnem alteram sectatæ, propositæ sunt exemplo, ignis æterni pœnam sustinentes.

8. Similiter tamen & isti sopiti carnem quidem polluunt, dominatum verò aspernantur, & dignitates vituperant.

9. At Michaël Archangelus ille, quum adversùs diabolum altercans disceptaret de corpore Mosis, non ausus est *illi* impingere notam maledicti, sed dixit: increpet te Dominus.

10. At isti, quæcunque non noverunt, vituperant: quæcunque verò naturaliter, ut animantia rationis expertia, sciunt, in iis sese corrumpunt.

11. Væ ipsis: nam viam Cain ingressi sunt, & deceptione mercedis, quâ deceptus fuit Balaam, effusi sunt, & contradictione Core perierunt.

12. Hi sunt in agapis vestris maculæ, dum vobiscum convivantur, securè se ipsos pascentes, nubes aquâ carentes, ventis circumactæ, arbores emarcidæ, infrugiferæ, bis emortuæ, eradicatæ:

13. Undæ maris efferatæ, despumantes sua ipsorum dedecora, stellæ erraticæ, quibus caligo tenebrarum in æternum servata est.

14. Prophetavit autem etiam de istis septimus ab Adamo, Enochus, dicens; Ecce, venit Dominus cum sanctis millibus suis:

15. Ut ferat judicium adversùs omnes, & redarguat, quicunque ex ipsis sunt impii, de factis omnibus, quæ impiè patrârint, deque omnibus duris, quæ loquuti fuerint adversùs ipsum, peccatores impii.

16. Hi sunt murmuratores, queruli, in cupiditatibus suis incedentes: & quorum os loquitur prætumida, admirantes personas utilitatis gratiâ.

17. Vos autem dilecti, memores estote verborum illorum, quæ prædicta fuerunt ab Apostolis Domini nostri Jesu Christi.

18. Quòd *videlicet* dixerunt vobis, in extremo tempore futuros irrisores, qui in impiis suis cupiditatibus incederent.

19. Hi sunt, qui se ipsos segregant, animales, Spiritum non habentes.

20. Vos autem, dilecti, sanctissimæ vestræ fidei superstruentes vos ipsos, per Spiritum sanctum orantes.

21. Vos ipsos in charitate Dei conservate: exspectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam æternam.

22. Et alios quidem, habito delectu, commiseramini:

23. Alios verò metu servate, ex flamma rapientes: odio habentes vel eam tunicam, quæ à carnis contactu sit maculata.

24. Cæterùm ei, qui potest vos custodire à lapsu immunes, & statuere in conspectu gloriæ suæ inculpatos cum exsultatione:

25. *Id est*, soli sapienti Deo, Servatori nostro, gloria *esto*, & magnificentia, robur, & auctoritas, & nunc, & in omnia secula. Amen.

Apocalypsis Johannis Theologi.

CAPUT I.

Prologus hujus libri: in quo intimatio Johannis, & prima visio.

APocalypsis Jesu Christi, quam dedit ipsi Deus, ut indicaret servis suis, quæ oporteat fieri citò: *Is* verò missam per Angelum suum, servo suo Johanni significavit:

2. Qui testificatus est sermonem Dei, & testimonium Jesu Christi, & quæcunque vidit.

3. Beatus, qui legit, & *beati* qui audiunt verba Prophetiæ hujus, & observant ea, quæ in ea scripta sunt: præstitutum enim tempus illud propè est.

4. Johannes septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia. Gratia *sit* vobis, & pax ab eo, Qui est, & Qui erat, & Qui venturus est: & à septem spiritibus, qui in conspectu throni ejus sunt:

5. Et à Jesu Christo, *qui est* fidus ille testis, primogenitus ille ex mortuis, ac princeps regum terræ: qui dilexit nos, & lavit nos à peccatis nostris per sanguinem suum.

6. Et *qui* fecit nos reges, & Sacerdotes Deo, & Patri suo: ei *sit* gloria, & robur in secula seculorum. Amen.

7. Ecce, venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, etiam, qui eum transfixerunt: & plangent coram eo omnes tribus terræ: etiam. Amen.

8. Ego sum A, & Ω, *id est*, principium, & finis, dicit Dominus, *id est*, Qui est, & Qui erat, & Qui venturus est, ille, *inquam*, omnipotens.

9. Ego Johannes, *qui* & frater vester *sum*, & socius in afflictione, & in regno, & patiente expectatione Jesu Christi, eram in insula, quæ vocatur Patmos propter sermonem Dei, & testimonium Jesu Christi:

10. Fui *autem* Spiritu correptus die Dominico, & audivi à tergo vocem magnam, tanquam tubæ,

11. Dicentis: Ego sum A, & Ω, primus ille, & ultimus: &, Quod cernis, scribe in libro, & mitte septem Ecclesiis, quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnæ, & Pergamo, & Thyatiræ, & Sardibus, & Philadelphiæ, & Laodiceæ.

12. Converti me igitur, ut cernerem vocem, quæ loquuta erat mecum. Conversus autem, vidi septem candelabra aurea.

13. Et in medio septem candelabrorum aureorum *quendam* similem Filio hominis, indutum talari *veste*, & præcinctum ad mammillas zonâ aureâ.

14. Caput autem ejus, & capilli *erant* candidi ut lana alba tanquam nix: & oculi ejus, ut flamma ignis.

15. Pedes autem ejus similes chalcolibano, veluti in fornace ardentes: & vox illius tanquam vox aquarum multarum.

16. Habebat autem in dextera sua stellas septem: & ex ore ejus anceps romphæa acuta prodibat: & facies ejus, qualis sol in suo vigore lucet.

17. Quum autem vidissem eum, cecidi ad pedes ejus veluti mortuus: tum imposuit mihi dexteram suam, dicens mihi; Ne metue: ego sum primus ille, & ultimus ille.

18. Et qui vivo, sed fui mortuus, & ecce vivo in secula seculorum, Amen, & habeo claves inferorum, & mortis.

19. Scribe, quæ vidisti, & quæ sunt, & quæ posthæc sunt futura.

20. Mysterium septem stellarum, quas vidisti in dextera mea, & septem candelabra aurea. Septem illæ stellæ, Angeli sunt septem Ecclesiarum: & candelabra illa septem, quæ vidisti, septem Ecclesiæ sunt.

CAPUT II.

Protasis hujus libri incipit: & quatuor epistolæ exarantur ad totidem Episcopos.

ANgelo Ephesinæ Ecclesiæ scribe. Hæc dicit, qui tenet septem illas stellas in dextera sua, qui ambulat inter septem illa candelabra aurea.

2. Novi opera tua, & laborem tuum, & tolerantiam tuam, & quod non possis ferre malos: & exploráris eos, qui se dictitant Apostolos esse, & non sunt, & comperisti eos *esse* mendaces.

3. Et onere pressus fuisti, & toleras: & propter nomen meum laborâsti, & non es defatigatus.

4. Sed habeo *aliquid* adversùm te, quòd charitatem tuam primam omiseris.

5. Memor esto itaque, unde excideris, & resipisce, & priora opera facito: sin minùs, veniam adversùm te citò, & movebo candelabrum tuum à loco suo, nisi resipueris.

6. Sed hoc habes quòd odisti facta Nicolaitarum, quæ & ego odi.

7. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis. Victori dabo edere ex arbore illa vitæ, quæ est in medio paradisi Dei.

8. Angelo verò Smyrneorum Eccleſiæ ſcribe, Hæc dixit primus ille, & ultimus ille, qui fuit mortuus, & vivit:

9. Novi opera tua, & afflictionem,& paupertatem, (ſed dives es) & blaſphemiam eorum, qui ſe dicunt Judæos eſſe, & non ſunt, ſed Synagoga Satanæ.

10. Nihil eorum metue, quæ paſſurus es: ecce, futurum eſt, ut conjiciat diabolus aliquos ex vobis in carcerem, ut exploremini: & habebitis afflictionem dierum decem: eſto fidelis uſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.

11. Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Eccleſiis; Qui vicerit, nequaquam lædetur à morte ſecunda.

12. Angelo verò Pergamenſis Eccleſiæ ſcribe, hæc dicit: Qui habet gladium illum ancipitem, acutum illum:

13. Novi opera tua, & ubi habites, *nempe* ubi thronus eſt Satanæ, & *quod* retineas nomen meum, neque negâſti fidem meam: etiam iis diebus, quibus Antipas, martyr ille meus fidelis occiſus eſt apud vos, ubi Satanas habitat

14. Sed habeo adversùm te pauca quòd habeas iſtic, qui teneant doctrinam Balaam, qui docebat Balacum objicere offendiculum coram filiis Jiſraëlis, ut ederent ex iis, quæ ſimulacris erant immolata, & *ut* ſcortarentur.

15. Ità habes etiam tu, qui teneant doctrinam Nicolaitarum: quod odi.

16. Reſipiſce: ſin minùs, veniam adversùm te citò, & pugnabo cum illis gladio illo oris mei.

17. Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Eccleſiis. Ei qui vicerit, tribuam, ut edat de Manna illo occulto: & dabo illi calculum album, & in calculo nomen novum ſcriptum, quod nemo novit, niſi qui accipit.

18. Angelo verò Thyatirenſi Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit Filius Dei, qui habet oculos tanquam flammam ignis, & cujus pedes *ſunt* ſimiles chalcolibano:

19. Novi opera tua, & charitatem, & ſubminiſtrationem, & fidem, & tolerantiam tuam,& opera tua, & ultima plura prioribus.

20. Sed habeo adversùs te pauca: quòd permittis mulierem Jezabel, quæ ſe dicit prophetiſſam, docere, & ſeducere ſervos meos, ut ſcortentur, & edant ex iis, quæ ſimulacris immolantur.

21. Et dedi illi tempus, ut reſipiſceret à ſcortatione ſua: ſed non reſipuit.

22. Ecce, ego abjiciam eam in lectum: & eos, qui adulterium committunt cum ea, in afflictionem magnam, niſi reſipuerint ab operibus ſuis.

23. Et filios ejus occidam morte: & cognoſcent omnes Eccleſiæ, me eſſe ſcrutatorem renum, & cordium: & dabo unicuique veſtrûm ſecundùm opera veſtra.

24. Vobis autem dico, & reliquis Thyatirenſibus, quicunque non tenetis doctrinam hanc, & qui non approbâſtis profunditates Satanæ, ut ajunt: non imponam vobis aliud onus.

25. Tamen id, quod habetis, retinete, quòuſque veniam.

26. Nam ſi quis vicerit, & obſervaverit ad finem uſque opera mea, dabo ei poteſtatem in Gentes.

27. Et reget eas virgâ ferreâ: & tanquam vaſa fictilia conterentur, ſicut & ego accepi à Patre meo.

28. Et dabo ei ſtellam matutinam.

29. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

CAPUT III.

Tres epiſtolæ exarantur ad totidem Epiſcopos.

ANgelo autem Eccleſiæ, quæ eſt Sardibus ſcribe: Hæc dicit, qui habet ſeptem illos Spiritus Dei, & ſeptem illas ſtellas: Novi opera tua, *nempe* quòd dicaris vivere,ſed mortuus ſis.

2. Eſto vigilans, & ſtabili reliquâ moribunda: non enim inveni opera tua plena in conſpectu Dei.

3. Memento igitur, quæ acceperis: & audieris: & obſerva *illa*, & reſipiſce. Quòd ſi non vigilaveris, veniam adverſum te tanquam fur, neque intelliges, quâ horâ veniam adversùm te.

4. Habes *tamen* aliquot capita etiam Sardibus, quæ non inquinarunt veſtimenta ſua, ideóque ambulabunt mecum albati: digni enim ſunt.

5. Qui vicerit, amicietur veſtimentis albis: neque unquam delebo nomen ejus ex libro vitæ, ſed agnoſcam nomen ejus in conſpectu Patris mei, & in conſpectu Angelorum ejus.

6. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Eccleſiis.

7. Angelo verò Philadelphienſis Eccleſiæ ſcribe: Hæc dicit Sanctus, & verax ille, qui habet clavem Davidis: qui aperit, & nemo claudit: claudit & nemo aperit:

8. Novi opera tua: ecce, propſui in tuo conſpectu oſtium apertum, nec quiſquam poteſt illud claudere: quia nonnullam habes virtutem, & obſervâſti ſermonem meum, neque abnegâſti nomen meum.

9. Ecce, præbebo eos, qui ſunt ex ſynagoga Satanæ, *id eſt*, eorum, qui dicunt ſe Judæos eſſe, nec ſunt, ſed mentiuntur: ecce, *inquam*, faciam, ut ipſi veniant, & adorent ante pedes tuos, & ſciant, quòd ego dilexi te.

10. Quoniam obſervâſti ſermonem tolerantiæ meæ, ego quoque te ſervabo ex tempore tentationis, quod venturum eſt in orbem univerſum, ad explorandos incolas terræ.

11. Ecce, venio citò, retine, quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.

12. Qui vicerit, faciam, ut is ſit columna in templo Dei mei: nec foras egredietur amplius: & inſcribam ei nomen Dei mei, & nomen civitatis Dei mei, *id eſt*, novæ Hieruſalem, quæ deſcendit è cœlo à Deo meo, & nomen meum novum.

13. Qui habet aurem, audiat, quid Spiritus dicat Eccleſiis.

14. Angelo verò Laodicenſium Eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit Amen, teſtis ille fidelis, & verax principium opificii Dei:

15. Novi opera tua, *nempe* te neque frigidum eſſe, neque fervidum; utinam frigidus eſſes, aut fervidus.

16.Itaque,

16. Itaque, quoniam tepidus es, nec frigidus, nec fervidus, futurum est, ut te evomam ex ore meo.

17. Nam dicis, dives sum, & ditatus sum, & nullâ re mihi est opus: Neque nôsti, te esse ærumnosum, & miserabilem, & pauperem, & cœcum, & nudum.

18. Consilium do tibi, ut emas à me aurum igni exploratum, ut dives fias: & vestimenta alba, ut induaris, nec manifesta fiat pudenda nuditas tua: & collyrio inungas oculos tuos, ut videas.

19. Ego, quoscunque amo, arguo & castigo: Ferve igitur, & resipisce.

20. Ecce, sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit ostium ingrediar ad eum, & cœnabo cum eo, & ipse mecum.

21. Qui vicerit, tribuam ei ut sedeat mecum in throno meo, ut & ego vici, & sedeo cum Patre meo in throno ejus.

22. Qui habet aurem, audiat quid Spiritus dicat Ecclesiis.

CAPUT IV.

Rex caput, & ἀρχιπόιμην Ecclesiæ describitur à palatio, throno, assessoribus, &c.

POstea vidi, & ecce, ostium *erat* apertum in cœlo: & vox prima, quam audiveram tanquam tubæ, loquentis mecum, dicebat: Adsende huc, & ostendam tibi, quæ oporteat fieri posthac.

2. Statim igitur fui correptus spiritu: & ecce thronus positus erat in cœlo: & *quidam* throno insidebat.

3. Is autem, qui sedebat, aspectu similis erat lapidi jaspidi, & sardio, & in circuitu throni erat iris, aspectu similis smaragdo.

4. Et in circuitu throni, erant throni viginti quatuor: & super eos thronos vidi viginti quatuor Seniores sedentes, amictos vestibus albis, & habentes impositas capitibus suis coronas aureas.

5. Prodibant autem ex illo throno fulgura, & tonitrua, & voces: & septem lampades igneæ, ardentes ante thronum, quæ sunt septem spiritus Dei.

6. Erat etiam ante thronum mare vitreum, simile crystallo: & inter thronum, & quæ thronum ambiebant, quatuor animalia plena oculis antè & retro:

7. Animal autem primum erat simile leoni, & secundum animal simile vitulo, & tertium animal habens faciem velut homo, & quartum animal simile aquilæ volanti.

8. Et quatuor animalia singula per se habebant alas senas in circuitu, & intus plena erant oculis, die ac nocte, sine intermissione dicentia: Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus, ille omnipotens, Erat, & Est, & Venturus *est*.

9. Et quum tribuebant illa animalia gloriam, & honorem, & gratiarum actionem ei qui throno insidebat, illi, *inquam*, viventi in secula seculorum.

10. Procidebant viginti quatuor illi Seniores in conspectu istius insidentis throno, & adorabant illum viventem in secula seculorum, & abjiciebant coronas suas ante thronum, dicentes:

11. Dignus es Domine, qui accipias gloriam & honorem, & virtutem: quia tu condidisti omnia, & per voluntatem tuam sunt, & creata sunt.

CAPUT V.

Liber regiminis, & providentiæ Christi clausus.

DEinde vidi ad dexteram ejus, qui insidebat throno, librum scriptum intus, & à tergo obsignatum sigillis septem.

2. Et vidi Angelum validum, prædicantem voce magnâ: Quis est dignus, qui aperiat librum, & solvat ejus sigilla?

3. Nemo autem poterat neque in cœlo, neque in terra, neque subter terram, aperire librum, neque eum inspicere.

4. Flebam igitur ego multùm, quòd nemo dignus inventus esset, qui aperiret, & legeret librum, nec qui eum inspiceret.

5. Tum unus ex Senioribus illis dicit mihi: Ne fleto: ecce, vicit Leo ille ex tribu Juda, stirps illa Davidis, ut aperiat librum, & solvat septem ejus sigilla:

6. Aspexi igitur, & ecce inter thronum, & quatuor illa animalia, & inter Seniores illos, Agnus stans tanquam mactatus, habens cornua septem, & oculos septem, qui sunt septem illi Spiritus Dei, emissi in omnem terram.

7. Is venit, & accepit librum, ex dextera illius, throno insidentis.

8. Quùmque accepisset librum, quatuor illa animalia, & viginti quatuor illi Seniores prociderunt in conspectu Agni, habentes singuli citharas, & Phialas aureas, plenas suffituum, quæ sunt preces sanctorum.

9. Et cecinerunt canticum novum, dicentes; Dignus es qui accipias librum, & aperias ejus sigilla: quoniam mactatus es, & redemisti nos Deo per sanguinem tuum, ex omni tribu, & linguâ, & populo, & natione:

10. Et fecisti nos Deo nostro reges, & sacerdotes: & regnabimus in terra.

11. Tum aspexi, & audivi in circuitu throni, & animalium, & seniorum illorum, vocem Angelorum multorum, & erat eorum numerus millies centena millia, & decies centena millia:

12. Dicentes voce magnâ: Dignus est Agnus ille mactatus, qui accipiat potestatem, & divitias, & sapientiam, & vires, & honorem, & gloriam, & benedictionem:

13. Sed & res omnes conditæ, quæ in cœlo sunt, & quæ in terra, & sub terra, & in mari, & quæ in eis sunt omnia, audivi dicentes; Ei, qui insidet throno, & Agno benedictio, & honor, & gloria, & robur, in secula seculorum.

14. Quatuor autem animalia illa dicebant: Amen: & viginti quatuor illi Seniores prociderunt in facies suas, & adorârunt eum, qui vivit in secula seculorum.

CAPUT VI.

Liber clausus aperitur ab Agno, Sex sigillis ordine apertis, judicia Dei executioni mandantur.

POstea vidi, quum aperuisset Agnus primum ex sigillis, & audivi unum ex quatuor illis animalibus dicens, tanquam vocem tonitrui: Veni, & aspice.

2. Aspexi igitur, & ecce *aderat* equus albus: & qui insidebat ei, habebat arcum: & data

data eſt ei corona, & prodiit vincens, & ut vinceret.

3. Quúmque aperuiſſet ſigillum ſecundum, audivi ſecundum animal dicens; Veni, & adſpice.

4. Et prodiit alius equus rufus: & ſedenti in eo datum eſt, ut tollat pacem è terra, ut alii alios mactent: datusque eſt ei gladius magnus.

5. Et quum aperuiſſet ſigillum tertium, audivi tertium animal dicens; Veni, & aſpice. Aſpexi igitur, & ecce equus niger *aderat*: & qui inſidebat ei, habebat ſtateram in manu ſua.

6. Et audivi vocem inter illa quatuor animalia dicentem: Chœnix tritici denario, & tres chœnices hordei denario: & vinum, & oleum ne læſeris.

7. Quúmque aperuiſſet ſigillum quartum; audivi vocem quarti animalis, dicentem; Veni, & aſpice.

8. Tum vidi, & ecce *aderat* equus pallidus, & ejus, qui inſidebat ei, nomen erat Mors: & infernus ſequebatur eam: datáque eſt eis in quadrantem terræ poteſtas trucidandi gladio, & fame, & morte, & per terreſtres feras.

9. Quum verò aperuiſſet ſigillum quintum, vidi ſub altari animas eorum, qui mactati fuerant propter verbum Dei, & propter teſtimonium, quod tuebantur.

10. Clamabunt autem voce magnâ, dicentes; Uſque quò Domine, qui ſanctus es, & verax, non judicas, & ſanguinem noſtrum vindicas, *eum repoſcendo* ab iis, qui habitant in terra?

11. Tum datæ ſunt ſingulis ſtolæ albæ, & dictum eſt eis, ut requieſcerent adhuc paululùm temporis, uſque quò compleantur etiam conſervi eorum, & fratres eorum, qui occidendi ſunt ſicut & ipſi.

12. Deinde aſpexi, quum aperuiſſet ſigillum ſextum, & ecce terræmotus magnus factus eſt: & ſol factus eſt niger ut ſaccus cilicinus, & luna tota facta eſt ut ſanguis:

13. Et ſtellæ cœli ceciderunt in terram, ſicut ficus abjicit groſſos ſuos, quum vento magno concutitur.

14. Et cœlum abſceſſit ſicut liber, qui convolvitur: & omnes montes, & inſulæ è ſuis locis emotæ ſunt:

15. Et reges terræ, & optimates, & divites, & tribuni, & potentes, omnéſque tum ſervi, tum ingenui occultârunt ſe in ſpeluncis, & in petris montium.

16. Et dixerunt montibus, & petris: Cadite in nos, occultate nos à conſpectu ejus, qui inſidet throno, & ab ira Agni:

17. Nam venit dies ille magnus iræ illius: & quis poterit ſtare?

CAPUT VII.

Quatuor angeli, qui præſunt 4. cardinibus mundi. Angelus cuſtos magni ſigilli, quo obſignantur 144000. electi homines. Multitudo, & hymnus ſanctorum in cœlo.

POſtea vidi quatuor Angelos, inſiſtentes quatuor angulis terræ, retinentes quatuor ventos terræ, ne flaret ventus ſuper terram, neque ſuper mare, neque in ullam arborem.

1. Et vidi alium Angelum aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſigillum Dei vivi: qui acclamavit voce magnâ quatuor illis Angelis, quibus datum eſt lædere terram, & mare.

3. Dicens; Ne lædite terram, neque mare, neque arbores, quò uſque obſignaverimus ſervos Dei noſtri in frontibus ſuis.

4. Et audivi numerum obſignatorum; centum quadraginta quatuor millia *erant* obſignata ex omnibus tribubus filiorum Jiſraël.

5. Ex tribu Judæ, duodecies mille obſignata: ex tribu Ruben, duodecies mille obſignata: ex tribu Gad, duodecies mille obſignata:

6. Ex tribu Aſeris, duodecies mille obſignata: ex tribu Nephthali, duodecies mille obſignata: ex tribu Manaſſis, duodecies mille obſignata:

7. Ex tribu Simeonis, duodecies mille obſignata: ex tribu Levi, duodecies mille obſignata: ex tribu Iſſacharis, duodecies mille obſignata:

8. Ex tribu Zabulonis, duodecies mille obſignata: ex tribu Joſephi, duodecies mille obſignata: ex tribu Binjaminis, duodecies mille obſignata.

9. Poſtea vidi, & ecce *aderat* turba multa: quam numerare nemo poſſit, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis & linguis, ſtabántque ante thronum, & in conſpectu Agni, amicti ſtolis albis: & palmæ in manibus eorum.

10. Et clamabant voce magnâ, dicentes; Salus à Deo noſtro *eſt*, inſidenti throno, & Agno.

11. Omnes autem Angeli ſtabant in circuitu throni, & ſeniorum, & quatuor animalium illorum, & procubuerunt ante thronum in facies ſuas, & adorârunt Deum.

12. Dicentes; Amen: benedictio, & gloria, & ſapientia, & gratiarum actio, & honor, & poteſtas, & vires Deo noſtro in ſecula ſeculorum Amen.

13. Tum me compellavit unus ex illis ſenioribus, dicens mihi; Iſti, qui amicti ſunt ſtolis albis, quinam ſunt, & unde venerunt?

14. Et dixi ei, Domine, tu noſti: Et dixit mihi: Hi ſunt, qui venerunt ex afflictione magna: & laverunt ſtolas ſuas, ac dealbârunt in ſanguine Agni.

15. Ideo ſunt ante thronum Dei, & colunt eum die ac nocte in templo ejus: & qui inſidet throno, proteget eos umbraculo.

16. Non eſurient ampliùs, neque ſitient ampliùs, nec in eos cadet ſol, neque ullus æſtus.

17. Quoniam Agnus, qui in medio throni eſt, paſcet eos, & viæ dux erit ipſis ad vivos fontes aquarum: & abſterſurus eſt Deus omnem lacrymam ab oculis eorum.

CAPUT VIII.

Epitaſis hujus libri hic incipit. Nam aperto ſeptimo ſigillo, ſeptem angeli cum tubis procedunt: & primis quatuor clangentibus magna oritur confuſio.

POrrò, quum aperuiſſet ſigillum ſeptimum, factum eſt ſilentium in cœlo, fermè per ſemihoram.

2. Et vidi ſeptem illos Angelos, qui adſtant in conſpectu Dei, quibus datæ ſunt ſeptem tubæ.

3. Tum alius Angelus venit, & ſtetit apud aram

aram, habens thuribulum aureum: & dati ſunt ei ſuffitus multi, ut offerret cum precibus Sanctorum omnium ſuper altare aureum, quod eſt ante thronum.

4. Aſcendit autem fumus ſuffituum cum precibus Sanctorum, è manu Angeli ad conſpectum Dei.

5. Deinde accepit Angelus thuribulum, & implevit illud ex igne altaris, abjecitque in terram: & facta ſunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terræ motus.

6. Et ſeptem Angeli, qui habebant ſeptem tubas, præparaverunt ſe, ut clangerent.

7. Primus igitur Angelus clanxit, & facta eſt grando, & ignis, miſta ſanguine, projectáque ſunt in terram: & tertia pars arborum exuſta eſt, & omne gramen viride exuſtum.

8. Deinde ſecundus Angelus clanxit, & quaſi mons magnus, igne ardens projectus eſt in mare: factáque eſt tertia pars maris ſanguis.

9. Et mortua eſt tertia pars creaturarum, quæ erant in mari, animantia *dico*, & tertia pars navium periit.

10. Tum Angelus tertius clanxit, & cecidit è cœlo ſtella magna, ardens velut lampas, ceciditque in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum.

11. Nomen autem ſtellæ dicitur abſinthium: verſa eſt igitur tertia pars aquarum in abſinthium: & multi homines mortui ſunt ex aquis, quòd amaræ factæ eſſent.

12. Deinde quartus Angelus clanxit, & percuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ, & tertia pars ſtellarum: Ità ut obſcuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis ſimiliter.

13. Et vidi, & audivi unum Angelum volantem per medium cœli, dicentem voce magnâ, Væ, væ, væ, incolis terræ, à reliquis ſonis tubæ trium illorum Angelorum, qui clangent.

CAPUT IX.

Quinto, & ſexto Angelis clangentibus aliæ ſubeunt calamitates;

TUm quintus Angelus clanxit, & vidi ſtellam è cœlo cecidiſſe in terram, & data eſt ei *Angelo* clavis putei abyſſi.

2. Aperuit igitur puteum abyſſi: & aſcendit fumus ex puteo ut fumus fornacis magnæ: & obſcuratus eſt ſol, & aër à fumo putei.

3. Ex fumo autem exierunt locuſtæ in terram: datáque eſt illis poteſtas, qualem habent poteſtatem terreſtres ſcorpii.

4. Sed ipſis eſt dictum, ne læderent gramen terræ, neque viride quicquam, neque ullam arborem: ſed tantùm homines, qui non haberent ſignum Dei in frontibus ſuis.

5. Datum autem eſt eis, non ut occidant eos, ſed ut torqueantur menſes quinque, *ſitque* tormentum eorum, ut tormentum ſcorpii, quum percuſſerit hominem.

6. Itaque per eos dies homines quærent mortem, & non invenient eam: & cupient mori, & fugiet mors ab eis.

7. Figuræ verò locuſtarum ſimiles *erant* equis paratis ad prælium: *erántque* impoſitæ capitibus earum tanquam coronæ ſimiles auro, & facies earum ut facies hominum.

8. Et habebant capillos, ut capillos mulierum: & dentes earum, ut leonum erant:

9. Habebant etiam loricas, ut loricas ferreas: & ſonitus alarum ipſarum, ut ſonitus curruum, equis multis currentibus ad bellum.

10. Sed & habebant caudas ſimiles ſcorpionum: erántque aculei in caudis earum: & earum poteſtas *erat* nocere hominibus menſes quinque.

11. Habebant autem ſibi impoſitum regem: Angelum abyſſi: cui nomen Hebraicè Abad-don, Græcè verò Apollyon, *id eſt*, *perdens*.

12. Væ unum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ poſtea.

13. Tum ſextus Angelus clanxit, & audivi vocem quandam ex quatuor cornibus altaris aurei, quod eſt in conſpectu Dei:

14. Dicentem ſexto Angelo, qui habebat tubam: Solve quatuor illos Angelos, vinctos ad magnum illud flumen, Euphratem.

15. Soluti ſunt igitur quatuor illi Angeli, parati ad horam, & diem, & menſem, & annum, ut occidant tertiam partem hominum:

16. Erátque numerus equeſtris exercitûs bis millies centena millia: nam audivi numerum eorum.

17. Itémque vidi equos per viſionem, & qui ipſis inſidebant, habentes thoraces igneos, & hyacinthinos, & ſulphureos: erant autem capita equorum ut capita leonum: & ex ore ipſorum prodibat ignis, & fumus, & ſulphur.

18. Ab his tribus occiſa eſt tertia pars hominum, *nempe* ab igne, & fumo, & ſulphure, quæ prodibant ex ore ipſorum.

19. Poteſtas enim eorum in ore eorum eſt, & in caudis eorum: nam eorum caudæ ſimiles ſunt ſerpentibus, habentes capita, per quæ lædunt.

20. Porrò reliqui homines, qui occiſi non ſunt his plagis, non reſipuerunt ab operibus manuum ſuarum, ut ne adorarent dæmonia, & ſimulachra aurea, & argentea, & ærea, & lapidea, & lignea, quæ neque cernere poſſunt, neque audire neque ambulare:

21. Neque reſipuerunt à cædibus ſuis, neque à veneficiis ſuis, neque à ſcortatione ſua, neque à furtis ſuis.

CAPUT X.

Alius apparet Angelus nube amictus, & libellum tenens, quem Johanni devorandum tradit.

TUm vidi alium Angelum validum, deſcendentem de cœlo, amictum nube, ſuprà cujus caput erat iris: facies autem ejus *erat* ut ſol, & pedes ejus ut columnæ igneæ.

2. Habebatque in manu ſua libellum apertum: & impoſuit pedem ſuum dexterum mari, ſiniſtrum autem ſuper terram.

3. Clamavitque voce magnâ, ſicut leo rugit: & quum clamaſſet, loquuta ſunt ſeptem tonitrua voces ſuas.

4. Et quum loquuta fuiſſent ſeptem tonitrua voces ſuas, ego ſcripturus eram: ſed audivi vocem de cœlo dicentem mihi: Obſigna, quæ loquuta ſunt ſeptem tonitrua, & ne ea ſcribas.

5. Et Angelus, quem vidi ſtantem ſuper mare, & ſuper terram, ſuſtulit manum ſuam ad cœlum.

6. Et juravit per eum, qui vivit in ſecula ſeculorum, qui condidit cœlum, & ea, quæ ſunt in eo, & terram, & ea quæ in ea ſunt, & mare, & ea, quæ in eo ſunt, tempus non fore ampliùs.

7. Sed diebus vocis ſeptimi Angeli, quum clanget, conſummatum iri myſterium Dei, ſicut annunciavit ſervis ſuis prophetis.

8. Et vox, quam audieram è cœlo, rurſum loquuta eſt mecum, & dixit; Abi, & accipe libellum illum apertum, *qui eſt* in manu Angeli, ſtantis ſuper mare, & ſuper terram.

9. Abii igitur ad Angelum, dicens ei; Da mihi libellum. Et dixit mihi: Accipe, & devora eum: & amaritudinem adferet ventri tuo, ſed in ore tuo erit dulcis tanquam mel.

10. Accepi igitur libellum è manu Angeli, & devoravi eum: erátque in ore meo dulcis tanquam mel: ſed quum devoráſſem eum, amaruit venter meus.

11. Tum dixit mihi: Oportet te iterum prophetare coram populis, & gentibus, & linguis, & regibus multis.

CAPUT XI.

Duo teſtes cœlitus miſſi devorantur à beſtia, quorum tamen cadavera poſtea vitam recipiunt. Subſequitur clangor ſeptimi Angeli.

DAtus eſt autem mihi calamus, ſimilis virgæ, adſtititque Angelus, dicens: Surge, & metire templum Dei, & altare, & eos, qui adorant in eo.

2. Sed atrium, quod extra templum eſt, exclude, & ne metiaris illud: nam datum eſt Gentibus, & Urbem ſanctam calcabunt menſibus quadraginta duobus.

3. Sed dabo illam duobus illis teſtibus meis, qui prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta, amicti ſaccis.

4. Hi ſunt duæ illæ oleæ, & duo candelabra in conſpectu Dei terræ poſita.

5. Quòd ſi quis velit eos lædere, ignis prodit ex ore ipſorum, & devorat inimicos eorum: nam ſi quis velit eos lædere, ità oportet eum occidi.

6. Hi habent poteſtatem claudendi cœlum, ne pluat diebus prophetiæ ipſorum: & poteſtatem habent ſuper aquas, convertendi eas in ſanguinem: & percutiendi terram omni plagâ, quotieſcunque voluerint.

7. Porrò poſtquam peregerint ſuum teſtimonium beſtia illa, aſcendens ex abyſſo geret adversùs eos bellum, & vincet eos, & occidet eos.

8. Et cadavera eorum jacebunt in plateis urbis illius magnæ, quæ vocatur ſpiritualiter Sodoma, & Ægyptus, ubi & Dominus noſter crucifixus eſt.

9. Et cernent *homines* ex tribubus, & populis, & linguis, & gentibus cadavera eorum, per tres dies, & dimidium, & cadavera eorum non ſinent poni in monumentis.

10. Et incolæ terræ gaudebunt ſuper illis, & hilares erunt; & munera mittent alii aliis, quoniam hi duo Prophetæ torſerint terræ incolas.

11. Sed poſt dies tres, & dimidium ſpiritus vitæ, à Deo *prodiens* ingredietur in illos: ſtabúntque *erecti* in pedes ſuos, & metus magnus cadet in eos, qui ipſos ſpectarint.

12. Deinde audierunt vocem magnam de cœlo, dicentem ipſis; Aſcendite huc. Aſcenderúntque in cœlum per nubem: & conſpexerunt illos inimici eorum.

13. Factúſque eſt in illa hora terræmotus magnus, & decima pars urbis cecidit, & occiſa ſunt in terræmotu capita hominum ſepties mille, & reliqui territi ſunt, & dederunt gloriam Deo cœli.

14. Væ ſecundum abiit, & ecce væ tertium veniet citò.

15. Septimus igitur Angelus clanxit, & factæ ſunt voces magnæ in cœlo, dicentes; Facta ſunt regna mundi Domini noſtri, & Chriſti ejus, qui regnabit in ſecula ſeculorum.

16. Tum viginti quatuor illi Seniores, qui in conſpectu Dei ſedent in thronis ſuis, prociderunt in facies ſuas, & adorarunt Deum.

17. Dicentes: Gratias agimus tibi Domine, Deus omnipotens, Qui es, & Qui eras, & Qui venturus es, quòd adeptus ſis potentiam tuam magnam, & regnum inieris:

18. Et iratæ ſunt Gentes, & advenit ira tua, & præſtitutum tempus mortuorum, ut judicentur, & des mercedem ſervis tuis Prophetis, & ſanctis, & timentibus nomen tuum, parvis, & magnis, & perdas eos, qui perdunt terram.

19. Tunc apertum eſt templum Dei in cœlo, & viſa eſt Arca pacti ipſius in ejus templo: & facta ſunt fulgura, & voces, & tonitrua, & terræmotus, & grando magna.

CAPUT XII.

Mulieris parturientis ſignum apparet, cujus partui inſidiatur Draco; qui à Michaël devictus, & in terram dejectus adhuc inſequitur mulierem.

VIſum eſt autem ſignum magnum in cœlo: mulier amicta ſole, ſub cujus pedibus erat luna, & in capite corona ſtellarum duodecim.

2. Et gravida clamabat parturiens, & diſtorquebatur ad pariendum.

3. Et viſum eſt aliud ſignum in cœlo: nam ecce, *adfuit* draco magnus rufus, habens capita ſeptem, & cornua decem: & in capitibus ſuis diademata ſeptem.

4. Cujus cauda trahebat tertiam partem ſtellarum cœli, quas abjecit in terram: ſtetit autem is draco ante mulierem pariturам, ut quum peperiſſet, filium ejus devoraret.

5. Peperit autem filium maſculum, recturum omnes Gentes virgâ ferreâ: & raptus eſt Filius ejus ad Deum, & thronum ejus.

6. Mulier verò fugit in ſolitudinem, ubi habet locum paratum à Deo: ut illic alerent eam diebus mille ducentis ſexaginta.

7. Et factum eſt prælium in cœlo: Michaël, & Angeli ejus præliati ſunt cum dracone, & draco pugnavit, & Angeli ejus:

8. Sed hi non prævaluerunt, neque locus eorum ampliùs inventus eſt in cœlo.

9. Et projectus eſt draco ille magnus, ſerpens ille antiquus, qui vocatur diabolus, & Satanas, qui ſeducit totum terrarum orbem: projectus, *inquam*, eſt in terram, & Angeli ejus cum eo projecti ſunt.

10. Et audivi vocem magnam dicentem in cœlo: Nunc facta eſt ſalus, & potentia, & regnum Dei noſtri, & poteſtas Chriſti ejus: quia dejectus eſt accuſator fratrum noſtrorum

rum, qui accusabat eos in conspectu Dei nostri die ac nocte.

11. Sed ipsi vicerunt eum per sanguinem Agni, & per sermonem testimonii sui: & animæ suæ prodigi fuerunt usque ad mortem.

12. Propterea hilares estote cœli, & qui habitatis in eis. Væ incolis terræ, & maris: nam descendit diabolus ad vos, excandescentiæ magnæ plenus, ut qui sciat se exiguum tempus habere.

13. Quum igitur vidisset draco se projectum esse in terram, persequutus est mulierem, quæ pepererat masculum.

14. Sed datæ sunt mulieri alæ duæ aquilæ magnæ, ut volaret à conspectu serpentis in desertum, in locum suum, ubi aleretur per tempus, & tempora, & dimidium temporis.

15. Ejecit autem serpens ex ore suo post mulierem aquam tamquam flumen, ut eam faceret rapi à flumine:

16. Sed succurrit terra mulieri, aperuítque terra os suum, & absorpsit flumen, quod ejecerat draco ex ore suo.

17. Iratus est igitur draco adversùs mulierem, & abiit, ut gereret bellum cum reliquis ex ejus semine, observantibus præcepta Dei, & habentibus testimonium JESU Christi.

18. Stetítque super arenam maris.

CAPUT XIII.

Bestia illa multiceps, quæ maximam mundi partem in idololatriam seducit: & ab alia confirmatur.

TUm vidi bestiam è mari ascendentem, quæ habebat capita septem, & cornua decem: & imposita cornibus ejus decem diademata, & impositum capitibus ejus nomen blasphemiæ.

2. Erátque hæc bestia, quam vidi, similis pardo, & pedes ejus ut pedes ursi, & os ejus ut os leonis: dedit autem ei draco virtutem suam, & thronum suum, & potestatem magnam.

3. Et vidi unum ex capitibus ejus quasi lethaliter cæsum: sed ipsius plaga lethalis curata est: & admirans universa terra, sequuta est bestiam.

4. Et adorárunt draconem, qui dedit potestatem bestiæ: & adorárunt bestiam, dicentes: Quis similis bestiæ? quis poterit pugnare cum ea?

5. Datúmque est ei os, loquens magna, & blasphemias: & data est ei potestas agendi menses quadraginta duos.

6. Aperuit igitur os suum ad blasphemiam adversùs Deum, ut conviciis afficeret nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos, qui in cœlo habitant.

7. Sed & datum est ei bellum gerere cum sanctis, & eos vincere: & data est ei potestas in omnem tribum, & linguam, & gentem.

8. Itaque adorabunt eam omnes incolæ terræ, quorum non sunt scripta nomina in libro vitæ Agni illius, mactati *jam inde* à jacto mundi fundamento.

9. Si quis habet aurem, audiat.

10. Si quis in capitivitatem agit, in captivitatem abit: si quis gladio occiderit, oportet eum gladio occidi: hic est tolerantia, & fides Sanctorum.

11. Deinde vidi aliam bestiam ascendentem è terra, habentem cornua duo similia Agni, sed loquebatur ut draco.

12. Ea verò potestatem prioris bestiæ omnem exercet in conspectu ejus, & facit, ut terra, & ipsius incolæ adorent bestiam illam primam, cujus curata fuerat plaga lethalis.

13. Editque signa magna, adeò ut etiam ignem faciat è cœlo descendere in terram, in conspectu hominum.

14. Et seducit incolas terræ propter signa, quæ data sunt ei, ut faciat in conspectu bestiæ, dicens incolis terræ, ut faciant imaginem bestiæ, quæ gladio vulnerata fuit, sed revixit.

15. Datúmque est ei, ut animaret imaginem bestiæ, ut etiam loquatur imago bestiæ: & faciat, ut quicunque non adorarint imaginem bestiæ, occidantur.

16. Sed & facit, ut omnes, parvi, & magni, divites, & pauperes, liberi, & servi accipiant characterem in manu sua dextera, aut in frontibus suis:

17. Et ne quis possit emere, aut vendere, nisi qui habeat characterem, aut nomen bestiæ aut numerum nominis ejus.

18. Hic sapientia est. Qui intelligentiâ præditus est, computet numerum bestiæ, numerus enim hominis est: & numerus ejus, sexcenta sexaginta sex.

CAPUT XIV.

Hic incipit læta catastrophe hujus libri. Nam Agnus tandem prodit in aciem, canticum novum auditur, & quinque Angeli suo officio non desunt.

TUnc vidi, & ecce *aderat* Agnus, stans super montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia, habentia nomen Patris ejus scriptum in frontibus suis.

2. Et audivi vocem è cœlo, tanquam vocem aquarum multarum, & tanquam sonum tonitrui magni: & vocem audivi citharœdorum, pulsantium citharas suas:

3. Et qui canebant quasi canticum novum ante thronum, & in conspectu quatuor illorum animalium, & illorum seniorum: neque quisquam poterat discere canticum illud, nisi illa centum quadraginta quatuor millia, ii *videlicet*, qui emti sunt è terra.

4. Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt inquinati: virgines enim sunt: hi sequuntur Agnum, quocunque ierit: hi emti sunt ex hominibus primitiæ Deo, & Agno sacræ.

5. Et in quorum ore non est inventus dolus: sunt enim inculpati ante thronum Dei.

6. Deinde vidi alium Angelum, volantem per medium cœli, habentem Evangelium æternum, ut evangelizaret incolis terræ, & omni genti, & tribui, & linguæ, & populo.

7. Dicentem magnâ voce; Timete Deum, & ei tribuite gloriam: nam venit hora judicii ejus: & adorate eum, qui fecit cœlum, & terram, & mare, & fontes aquarum.

8. Et alius Angelus sequutus est, dicens; Cecidit Babylon, urbis illa magna, quia vinum excandescentiæ scortationis suæ potandum præbuit omnibus gentibus.

9. Et tertius Angelus sequutus est illos, dicens voce magnâ; Si quis adoraverit bestiam, & imaginem ejus, & acceperit characterem in fronte sua aut in manu sua.

10. Bibet hic quoque ex vino excande-

 scen-

ſcentiæ Dei, ex mero, *inquam*, infuſo in poculum excandeſcentiæ ipſius, & torquebitur igne, & ſulphure in conſpectu Angelorum ſanctorum, & in conſpectu Agni.

11. Et fumus tormenti ipſorum aſcendet in ſecula ſeculorum: nec habebunt requiem die, nec nocte, qui adorant beſtiam, & imaginem ejus, & ſi quis acceperit characterem nominis ejus.

12. Hic tolerantia ſanctorum eſt: hic qui obſervant præcepta Dei, & fidem Jeſu.

13. Tunc audivi vocem è cœlo, dicentem mihi: Scribe, Beati ab hoc tempore mortui ii, qui Domini cauſa moriuntur. Etiam, dicit Spiritus: ut requieſcant à laboribus ſuis: & opera eorum ſequuntur eos.

14. Aſpexi autem, & ecce *aderat* nubes candida: & nubi inſidebat *quidam*, ſimilis homini, habens impoſitam capiti ſuo coronam auream, & in manu ſua falcem acutam.

15. Et alius Angelus prodiit è templo, clamans voce magnâ ad eum, qui inſidebat nubi: Mitte falcem tuam, & mete: quia venit tibi tempus metendi: nam aruit meſſis terræ.

16. Miſit igitur is, qui inſidebat nubi, falcem ſuam in terram, & demeſſa eſt terra.

17. Tum alius Angelus prodiit è templo, quod eſt in cœlo, habens & ipſe falcem acutam,

18. Et alius Angelus prodiit ab altari, habens poteſtatem in ignem: & clamavit voce magnâ ad eum, qui habebat falcem acutam, dicens; Mitte falcem tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: nam maturæ ſunt ejus uvæ.

19. Miſit igitur Angelus falcem ſuam acutam in terram, & vindemiavit vineam terræ, & miſit in magnum illum lacum excandeſcentiæ Dei.

20. Et calcatus eſt lacus extra civitatem: exivitque ſanguis è lacu uſque ad frænos equorum per ſtadia mille ſexcenta.

CAPUT XV.

Calix iræ Dei excipitur ſeptem phialis à totidem Angelis.

DEinde vidi aliud ſignum in cœlo magnum, & admirabile: Angelos illos ſeptem, habentes plagas ſeptem ultimas, quoniam per illas erit excandeſcentia Dei conſummata.

2. Et vidi tanquam mare vitreum, mixtum igni: & eos, qui victoriam reportabant ex beſtia illa, & imagine ejus, & charactere ejus, ex numero nominis ejus ſtantes apud mare vitreum, & habentes citharas Dei.

3. Qui etiam cantabant canticum Moſis, ſervi Dei, & canticum Agni, dicentes; Magna, & mirabilia ſunt opera tua Domine, Deus omnipotens: Juſtæ, & veræ ſunt viæ tuæ, Rex ſanctorum.

4. Quis non timebit te Domine, & glorificabit nomen tuum? Nam ſolus ſanctus es. Nam omnes gentes venient, & adorabunt in conſpectu tuo: nam jura tua manifeſta facta ſunt.

5. Et poſthæc aſpexi, & ecce, apertum eſt templum Tabernaculi, teſtimonii in cœlo.

6. Et prodierunt è templo ſeptem illi Angeli, habentes ſeptem plagas, induti lino mundo, & ſplendido, & præcincti circa pectora zonis aureis.

7. Et unum ex quatuor animalibus dedit ſeptem Angelis Phialas aureas, plenas excandeſcentiæ Dei, viventis in ſecula ſeculorum.

8. Et impletum eſt templum fumo *prodeunte* à majeſtate Dei, & à virtute ejus: nec quiſquam poterat ingredi in templum, donec conſummatæ eſſent ſeptem plagæ ſeptem Angelorum.

CAPUT XVI.

Septem Phialæ nutu Dei effunduntur.

TUnc audivi vocem magnam è templo, dicentem ſeptem illis Angelis: Ite, effundite Septem phialas excandeſcentiæ Dei in terram.

2. Abiit igitur primus *Angelus*, & effudit phialam ſuam in terram: factumque eſt ulcus malum, ac noxium adversùs homines, qui habebant characterem beſtiæ, & eos, qui adorabant imaginem ejus.

3. Deinde ſecundus Angelus effudit phialam ſuam in mare, factumque eſt *illud* quaſi cruor cadaveris: & quodcunque animal vivens in mari, mortuum eſt,

4. Tum tertius Angelus effudit phialam ſuam in flumina, & in fontes aquarum: & factæ ſunt ſanguis.

5. Et audivi Angelum aquarum dicentem: juſtus es, Domine, Qui es, & Qui eras, & Qui eris, quòd hæc judicaris,

6. Quoniam ſanguinem ſanctorum, & Prophetarum effuderunt, & ſanguinem eis dediſti ad bibendum: digni enim ſunt.

7. Et audivi alium è ſanctuario dicentem: Etiam Domine Deus omnipotens, vera *ſunt*, & juſta judicia tua.

8. Poſtea quartus Angelus effudit phialam ſuam in ſolem, & datum eſt ei æſtu affligere homines per ignem.

9. Et æſtuaverunt homines æſtu magno, & blaſphemârunt nomen Dei, habentis auctoritatem in has plagas: neque reſipuerunt, ut tribuerent ei gloriam.

10. Tum quintus Angelus effudit phialam ſuam ſuper thronum beſtiæ illius, & factum eſt regnum ejus tenebroſum: & mandebant linguas ſuas præ dolore:

11. Et blaſphemârunt Deum cœli præ doloribus ſuis, & ulceribus ſuis, nec reſipuerunt ab operibus ſuis.

12. Tum ſextus Angelus effudit phialam ſuam in flumen illud magnum, *nempe* Euphratem: & exſiccata eſt aqua ejus, ut pararetur via Regum ab ortu ſolis *adventantium*.

13. Et vidi ex ore draconis, & ex ore illius beſtiæ, & ex ore Pſeudoprophetæ illius tres impuros ſpiritus, ſimiles ranis *prodeuntes*.

14. Sunt enim ſpiritus dæmoniorum, edentes ſigna, qui*que* abeunt ad Reges terræ, & totius mundi, ut congregent eos ad prælium magni illius diei Dei omnipotentis.

15. (Ecce venio ut fur. Beatus, qui vigilat, & ſervat veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & cernantur pudenda ipſius.)

16. Congregavit igitur eos in locum, qui vocatur Hebraicè Armageddon.

17. Tum ſeptimus Angelus effudit phialam ſuam in aërem: & prodiit vox magna è templo cœli à throno, dicens; Fuit.

18. Fa-

18. Factíque sunt sonitus, & fulgura, & tonitrua: & terræmotus factus est magnus, qualis nunquam fuit, ex quo homines fuerunt super terram, terræmotus, *inquam*, adeò magnus.

19. Et dirupta est urbs illa magna in tres partes, & civitates Gentium ceciderunt, & Babylon illa magna venit in memoriam, in Dei conspectum, ut præberet ei poculum excandescentiæ iræ suæ.

20. Et omnis insula fugit, & montes non sunt inventi.

21. Et grando magna, quasi talenti pondo descendit è cœlo in homines: & blasphemârunt Deum homines propter plagam grandinis: quoniam magna fuit ejus plaga vehementer.

CAPUT XVII.

Judicium magnæ meretricis; cujus ornatus, calix, & anatome describitur.

TUm venit unus ex septem Angelis, qui habebant septem phialas, & loquutus est mecum dicens mihi: Heus tu, ostendam tibi damnationem meretricis illius magnæ, sedentis super aquas multas:

2. Cum qua scortati sunt reges terræ, & cujus scortationis vino inebriati sunt incolæ terræ.

3. Quúmque me per spiritum in desertum asportasset, vidi mulierem insidentem bestiæ coccinæ, plenæ nominibus blasphemiæ, habenti capita septem, & cornua decem.

4. Erat autem mulier illa amycta purpurâ, & cocco, & inaurata auro, & lapidibus pretiosis, & margaritis, habens poculum aureum in manu sua, plenum abominationibus, & immunditiâ scortationis suæ.

5. Et in fronte sua nomen scriptum, mysterium, Babylon illa magna, mater illa scortationum, & abominationum terræ.

6. Et vidi mulierem illam ebriam sanguine sanctorum, & sanguine martyrum Jesu: & miratus sum, quum viderem illam, admiratione magnâ.

7. Tunc dixit mihi Angelus: Quare miraris? ego dicam tibi mysterium mulieris, & bestiæ, quæ portat eam, quæ habet capita septem, & cornua decem.

8. Bestia, quam vidisti, fuit, & non est: & ascensura est ex abysso, & in exitium abitura: & mirabuntur incolæ terræ, (quorum nomina scripta non sunt in libro vitæ à jacto mundi fundamento) cernentes bestiam, quæ erat, & non est, & tamen est.

9. Hic est mens, quæ habet sapientiam. Septem capita septem montes sunt, super quos mulier sedet.

10. Et Reges septem sunt: quinque ceciderunt, unus est, & alius nondum venit: & quum venerit, oportet illum ad exiguum *tempus* manere.

11. Bestia autem, quæ erat, & non est, is octavus est, & è septem illis est, & in exitium abit.

12. Decem autem cornua, quæ vidisti, decem Reges sunt, qui regnum nondum acceperunt, sed auctoritatem tanquam Reges ad unam horam accipient cum bestia.

13. Hi sunt unius sententiæ, & vires, ac auctoritatem suam bestiæ tradent.

14. Hi cum Agno pugnabunt, & Agnus vincet eos: quoniam Dominus dominorum est, & Rex Regum, & qui cum eo sunt vocati, & electi, & fideles.

15. Deinde dixit mihi: Aquæ, quas vidisti, ubi meretrix sedet, populi sunt, & turbæ, & gentes, & linguæ.

16. Et decem cornua, quæ vidisti in bestia, hi odio prosequentur meretricem, & desertam reddent illam, & nudam, & carnes ejus edent, & ipsam igne exurent.

17. Deus enim dedit in corda eorum, ut exsequantur, quod ipsi visum est, & ut consentiant, déntque regnum suum bestiæ, donec consummentur verba Dei.

18. Et mulier, quam vidisti, est urbs illa magna, quæ habet regnum super reges terræ.

CAPUT XVIII.

Ruina Babylonis figuratur.

ET post hæc vidi Angelum descendentem è cœlo, habentem auctoritatem magnam: & terra illuminata fuit ipsius gloriâ.

2. Exclamavit autem vehementer, voce magnâ, dicens: Cecidit, cecidit Babylon illa magna, & facta est domicilium dæmoniorum, & custodia omnis spiritûs impuri, & custodia omnis volucris immundæ, & exosæ.

3. Quia ex vino excandescentiæ scortationis ejus biberunt omnes gentes, & Reges terræ cum ea scortati sunt, & mercatores terræ opibus luxûs ejus ditati sunt.

4. Et audivi aliam vocem, è cœlo dicentem; Exite ex ea popule mi, ne participes sitis peccatorum ejus, & ex plagis ejus accipiatis.

5. Nam accumulata peccata ejus pertigerunt usque in cœlum, & recordatus est Deus scelerum ejus:

6. Reddite ei, sicut & ipsa reddidit vobis: & duplicate ei duplum secundùm opera ejus: in poculo, quod propinavit, propinate ei duplum.

7. Quantum sibi gloriæ attribuit, & luxuriata est, tantum date ei tormentum, & luctum: quia in corde suo dicit: Sedeo regina, nec sum vidua, nec luctum videbo.

8. Ideò unâ die venient ejus plagæ, mors, & luctus, & fames: & igne exuretur, quia validus est Dominus Deus, qui damnabit eam.

9. Tum flebunt eam, & plangent super ea reges terræ, qui cum illa scortati, & luxuriati sunt, quum viderint fumum incendii ejus:

10. Procul stantes, propter terrorem tormenti ipsius, & dicentes: Vah, vah, Magna illa urbs Babylon, urbs illa valida, unâ horâ venit judicium tuum.

11. Sed & mercatores terræ flebunt, & lugebunt super ea: quoniam merces eorum nemo emit ampliùs:

12. Merces auri, & argenti, & lapidis pretiosi, & margaritarum, & byssi, & purpuræ, & serici, & cocci, & omne lignum thyinum, & omne vas eburneum, & omne vas ex ligno pretiosissimo, & ære, & ferro, & marmore.

13. Et cinnamomum, & suffitus, & unguentum, & thus, & vinum, & oleum, & similam, & triticum, & jumenta, & oves, & equos, & rhedas, & mancipia, & animas hominum.

14. Et fructus desiderati ab anima tua, abierunt à te: & omnia pinguia, & præclara abierunt à te: nec ampliùs ea invenies.

15. Harum, *inquam*, rerum mercatores ab ea divites facti, procul stabunt, propter terrorem tormenti ipsius, flentes, ac lugentes:

16. Et dicentes; Vah, vah, civitas illa magna, quæ amicta erat bysso, & purpurâ, & cocco, & deaurata erat auro, & lapidibus pretiosis, & margaritis! quînam unâ horâ vastatæ sunt tantæ divitiæ?

17. Sed & omnes gubernatores, & omnis in navibus versantium turba, & nautæ, & quotquot ex mari quæstum faciunt, procul stabunt;

18. Et clamabunt, videntes fumum incendii ejus, & dicent; Quæ similis *erat* urbi isti magnæ?

19. Et injecto capitibus pulvere clamabunt, flentes, ac lugentes, & dicentes: Vah, vah, quòd urbs illa magna, in qua omnes, qui habebant naves in mari, divites facti sunt ex ipsius copiis, unâ horâ desolata est.

20. Exsulta super eâ cœlum, & sancti Apostoli, & Prophetæ, quoniam nostras de illa pœnas Deus sumsit.

21. Tum sustulit quidam Angelus validus lapidem, instar molæ magnæ, & projecit in mare, dicens; ità cum impetu projicietur Babylon, urbs illa magna: nec ampliùs invenietur.

22. Et vox citharœdorum, & musicorum, & tibia, ac tuba canentium non audietur in te ampliùs: nec ullus artifex cujuscunque artis invenietur in te ampliùs: & sonitus molæ non audietur in te ampliùs:

23. Et lux lucernæ non lucebit in te ampliùs: & vox sponsi, & sponsæ non audietur ampliùs in te: nam mercatores tui erant optimates terræ, & veneficiis tuis seductæ sunt omnes gentes.

24. Sed in ea sanguis Prophetarum, & sanctorum inventus est, & omnium, qui mactati sunt in terra.

CAPUT XIX.

Cœlites exultant ob judicium Babylonicæ meretricis, & canunt cœleste Halleluja.

POst hæc audivi vocem magnam turbæ multæ in cœlo, dicentis: Halleluja: salus, & gloria, & honor, & virtus Domino Deo nostro.

2. Quia vera, & justa *sunt* judicia ejus, & meretricem illam magnam, quæ corrupit terram scortatione sua, damnavit, & vindicavit sanguinem servorum suorum ex manu ejus.

3. Deinde, secundò dixerunt: Halleluja: & fumus ejus ascendit in secula seculorum.

4. Et procideruut viginti quatuor illi Seniores, & quatuor illa animalia, & adoraverunt Deum, insidentem throno, dicentes; Amen. Halleluja.

5. Tum vox è throno prodiit, dicens; Laudate Deum nostrum omnes servi ejus, & qui timetis eum, parvi, & magni.

6. Et audivi tanquam sonitum turbæ multæ, & tanquam sonitum aquarum multarum, & tanquam sonitum tonitruorum vehementium, dicentium; Halleluja: quoniam regnum iniit Dominus Deus ille noster omnipotens.

7. Gaudeamus, & exsultemus, & demus gloriam ei: quia venerunt nuptiæ Agni, & uxor ejus paravit se.

8. Et datum est ei, ut amiciatur bysso mundâ, & splendidâ: byssus enim justificationes sunt Sanctorum.

9. Tum dixit mihi, Scribe: Beati, qui ad cœnam nuptiarum Agni vocati sunt. Et dixit mihi: Hæc verba Dei vera sunt.

10. Et procidi ante pedes ejus, ut adorarem eum: sed dixit mihi: Vide, ne *feceris*: conservus tuus sum, & fratrum tuorum, qui habent testimonium Jesu, Deum adora: testimonium enim Jesu est Spiritus Prophetiæ.

11. Deinde vidi cœlum apertum, & ecce *adfuit* equus albus: & qui insidebat ei, vocabatur Fidelis, & Verax, & *qui* justè judicat, & pugnat.

12. Oculi autem ejus *erant* tanquam flamma ignis: & in capite ejus diademata multa: habebàtque nomen scriptum, quod nemo novit, nisi ipse.

13. Et amictus erat veste, tinctâ sanguine: vocatùrque nomen ejus, Sermo ille Dei.

14. Exercitus autem, qui sunt in cœlo, sequebantur eum equis albis, vestiti bysso albâ, & mundâ.

15. Et ex ore ejus prodibat gladius acutus, ut eo percuteret gentes: ipse enim reget eas virgâ ferreâ: & is est, qui calcabit lacum vini excandescentiæ, & iræ Dei omnipotentis.

16. Habebàtque in vestimento, & in femore suo nomen scriptum, Rex Regum, & Dominus dominantium.

17. Tunc vidi quendam Angelum, stantem in sole, qui clamavit voce magnâ, dicens omnibus avibus, quæ volabant per medium cœli: Adeste, & congregamini ad cœnam magni Dei.

18. Ut edatis carnes Regum, & carnes tribunorum, & carnes potentum, & carnes equorum, & eorum, qui ipsis insident, & carnes omnium liberorum, ac servorum, parvorum, ac magnorum.

19. Deinde vidi bestiam illam, & Reges terræ, & exercitus eorum congregatos ad gerendum bellum cum eo, qui insidebat equo, & cum ipsius exercitu.

20. Et comprehensa est bestia, & cum ea pseudopropheta ille, qui ediderat signa in ejus conspectu, quibus seduxit eos, qui acceperant characterem bestiæ, & qui adoraverant imaginem ejus: & vivi conjecti sunt ambo in stagnum ignis, ardens sulphure:

21. Et reliqui occisi sunt gladio ejus, qui insidebat equo, prodeunte ex ore ipsius: & omnes aves saturatæ sunt carnibus eorum.

CAPUT XX.

FelicitasEcclesiæ in his terris per mille annos.

DEinde vidi Angelum, descendentem è cœlo, habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua.

2. Qui apprehendit draconem, serpentem, *inquam*, illum antiquum, qui est diabolus, & Satanas, & vinxit eum *ad* annos mille.

3. Conjecitque eum in abyssum, quam occlusit, & obsignavit super eum, ut non seduceret ampliùs gentes, donec consummarentur anni mille: nam postea oportet eum solvi *ad* exiguum tempus.

4. Dein-

4. Deinde vidi thronos, & ſederunt ſuper eos, & judicium datum eſt eis: & animas eorum, qui ſecuri percuſſi ſunt propter teſtimonium Jeſu, & propter ſermonem Dei, quique non adorant beſtiam, neque imaginem ejus, nec acceperunt characterem ejus in frontibus ſuis, aut in manibus ſuis: vivéntque, & regnabunt cum Chriſto mille illos annos.

5. Reliqui verò ex mortuis non reviviſcent, donec conſummati fuerint illi anni mille. Hæc eſt reſurrectio prima.

6. Beatus, & ſanctus, qui habet partem in reſurrectione prima: in hos *enim* ſecunda mors non habet poteſtatem: ſed erunt ſacerdotes Dei, & Chriſti, & regnabunt cum eo mille annis.

7. Poſtquàm verò conſummati fuerint anni mille, ſolvetur Satanas è carcere ſuo.

8. Et exibit, ut ſeducat gentes, quæ ſunt in quatuor angulis terræ, Gogum, & Magogum, ut congreget eos ad prælium, quorum numerus eſt ſicut arena maris.

9. Aſcenderunt igitur ſuper latitudinem terræ, & circumiverunt caſtra ſanctorum, & urbem illam dilectam: ſed deſcendit ignis à Deo è cœlo, qui devoravit eos.

10. Et Diabolus, qui ſeducebat eos, conjectus eſt in ſtagnum ignis, & ſulphuris, ubi *erat* & beſtia illa, & ille pſeudopropheta, & torquebuntur die, ac nocte, in ſecula ſeculorum.

11. Tum vidi thronum magnum, candidum, & quendam ei inſidentem, à cujus conſpectu fugit terra, & cœlum, quorum locus non eſt inventus.

12. Et vidi mortuos parvos, & magnos, ſtantes in conſpectu Dei, & libri aperti ſunt: & alius liber apertus eſt, qui eſt *liber* vitæ: judicatíque ſunt mortui ex iis, quæ ſcripta erant in libris, ſecundùm opera ipſorum.

13. Et reddidit mare mortuos, quos habebat: Mors quoque, & infernus reddiderunt mortuos, quos habebant: & judicatum eſt de ſingulis ſecundùm opera ipſorum.

14. Infernus autem, ac mors conjecti ſunt in ſtagnum ignis: quæ eſt mors ſecunda.

15. Et qui non inventus eſt in libro vitæ ſcriptus, conjectus eſt in ſtagnum ignis.

CAPUT XXI.

Cœlum novum, & terra nova.

DEinde vidi cœlum novum, & terram novam, primum enim cœlum, & prima terra abierat: & mare non ampliùs exſtabat.

2. Et ego Johannes vidi ſanctam illam civitatem, Hieruſalem novam, deſcendentem à Deo, è cœlo paratam, ut Sponſam, ornatam viro ſuo.

3. Et audivi vocem magnam è cœlo, dicentem; Ecce tabernaculum Dei *eſt* cum hominibus, & habitabit cum eis: & ipſi, populi ejus erunt, & ipſe Deus cum eis erit, Deus ipſorum.

4. Et abſterſurus eſt Deus omnem lacrymam ab oculis eorum: & mors ampliùs non exſtabit: neque luctus, neque clamor, neque labor exſtabit ampliùs: quia præcedentia abierunt.

5. Et dixit is, qui inſidebat throno, Ecce, nova facio omnia. Et dixit mihi, Scribe: nam hæc verba vera ſunt, & fidelia.

6. Et dixit mihi: Fuerunt: ego ſum A, & Ω, initium, & finis. Ego ſitienti dabo ex fonte aquæ vivæ, gratis.

7. Victor, hæreditario jure obtinebit omnia: & ero ei Deus, & ipſe erit mihi filius.

8. Formidoloſis autem, & incredulis, & execrabilibus, & homicidis, & ſcortatoribus, & veneficis, & idololatris, & omnibus mendacibus portio *aſſignata* eſt in ſtagno, ubi ardet ignis, & ſulphur, quod eſt mors ſecunda.

9. Tum venit ad me unus ex ſeptem illis Angelis, qui habuerant ſeptem illas phialas, plenas ſeptem plagis ultimis: & loquutus eſt mecum, dicens; Veni, oſtendam tibi ſponſam, uxorem Agni.

10. Et aſportavit me per ſpiritum in montem magnum, & ſublimem, & oſtendit mihi civitatem illam magnam, ſanctam, *inquam*, illam Hieruſalem, è cœlo deſcendentem à Deo:

11. Habentem gloriam Dei: & cujus lumen *erat* ſimile lapidi pretioſiſſimo, tanquam lapidi jaſpidi, inſtar cryſtalli ſplendenti.

12. Habebat præterea murum magnum, & ſublimem, habentem portas duodecim, & in portis Angelos duodecim, & nomina inſcripta, quæ ſunt nomina duodecim tribuum filiorum Jiſraëlis.

13. Ab Oriente *erant* portæ tres: Ab Aquilone portæ tres: Ab Auſtro portæ tres: Ab Occaſu portæ tres:

14. Et murus urbis habebat fundamenta duodecim, in quibus *erant* duodecim nomina Apoſtolorum Agni.

15. Porrò is, qui loquebatur mecum, habebat calamum aureum, ut metiretur civitatem, & portas ejus, & murum ejus.

16. Urbs ipſa verò quadrangularis ſita eſt, cujus longitudo tanta eſt, quanta & latitudo, menſúsque eſt civitatem illo calamo, ad ſtadiorum duodecim millia: ſúntque longitudo, & latitudo, & altitudo ejus æquales.

17. Et menſus eſt murum ejus: centum quadraginta quatuor cubitorum, menſura hominis, quæ eſt Angeli.

18. Erat autem ſtructura muri ejus ex jaſpide: ipſa verò civitas aurum purum, & ſimilis vitro puro.

19. Et fundamenta muri urbis omni lapide pretioſo ornata: fundamentum primum *erat* jaſpis: ſecundum ſapphyrus: tertium chalcedonius: quartum ſmaragdus:

20. Quintum ſardonyx: ſextum ſardius: ſeptimum chryſolithus: octavum beryllus: nonum topazius: decimum chryſopraſus: undecimum hyacinthus: duodecimum amethyſtus.

21. Duodecim autem portæ, duodecim margaritæ ſunt, & ſingulæ portæ ex ſingulis margaritis ſunt; & platea civitatis, aurum purum, tanquam vitrum pellucidum.

22. Nec templum vidi in ea: Dominus enim Deus omnipotens, templum illius eſt, & Agnus.

23. Neque civitas iſta eget ſole, vel lunâ, ut luceant in ea: nam gloria Dei illuſtrat eam, & lucerna ejus eſt Agnus.

24. Et gentes, quæ ſervatæ fuerunt, ambulabunt ad lucem ejus: & reges terræ gloriam ſuam, & honorem ad eam adferent.

25. Nec

25. Nec portæ ejus claudentur interdiu: nox enim non erit illic.

26. Et adferetur gloria, & honor Gentium ad eam.

27. Non intrabit in eam quicquam, quod inquinat, aut abominandum quippiam patrat; vel mendacium *loquitur*: sed qui scripti sunt in libro vitæ Agni.

CAPUT XXII.

Paradisi cœlestis descriptio, & hujus libri epilogus.

DEinde ostendit mihi purum fluvium aquæ vivæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem ex throno Dei, & Agni.

2. In media verò platea ipsius, & ex utraque parte fluminis, *erat* arbor vitæ, ferens fructus duodecim, per menses singulos edens fructum suum, & folia sua ad sanationem Gentium.

3. Nec ullum adversùs quenquam anathema erit ampliùs: sed sedes Dei, & Agni in ea erit, & servi ejus colent eum.

4. Et videbunt faciem ejus: & nomen ejus in frontibus ipsorum *erit*.

5. Et nox illic non erit, neque opus est eis lumine lucernæ, neque lumine solis: quoniam Dominus Deus illustrat eos: & regnabunt in secula seculorum.

6. Tum dixit mihi: Hæc verba fida *sunt*, & vera: & Dominus Deus ille sanctorum Prophetarum misit Angelum suum, ut indicet servis suis, quæ oportet fieri citò.

7. Ecce venio citò: beatus, qui observat verba Prophetiæ libri hujus.

8. Ego verò Johannes *is sum*, qui hæc audivi, & vidi. Et quum audissem, & vidissem, procidi, ut adorarem ante pedes Angeli, qui mihi hæc ostendebat.

9. *Is* verò dixit mihi, vide, ne *feceris*: conservus enim tuus sum, & fratrum tuorum Prophetarum, & eorum, qui observant verba libri hujus: Deum adora.

10. Deinde dicit mihi: Ne obsignaveris verba prophetiæ libri hujus: præstitutum enim illud tempus propè est.

11. Qui injustè agit: injustè agat adhuc: & qui sordidus est, sordescat adhuc: & qui justus est, justificetur adhuc: & sanctus, sanctificetur adhuc.

12. Et ecce, venio citò: & merces mea mecum *est*, ut reddam unicuique, prout opus ipsius erit.

13. Ego sum A, & Ω: principium, & finis: primus, & ultimus.

14. Beati, qui præstant ejus præcepta: ut sit eis jus in arborem vitæ, & per portas ingrediantur in civitatem.

15. Foris autem *erunt* canes, & venefici, & scortatores, & homicidæ, & idololatræ, & quisquis amat, ac committit mendacium.

16. Ego Jesus misi Angelum meum: ut hæc vobis testificaretur in Ecclesiis. Ego sum stirps, & progenies illa Davidis, stella illa splendida, & matutina.

17. Et Spiritus, & sponsa dicunt, Veni. Et qui audit, dicat, Veni: & qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.

18. Enimverò unà testor cuivis audienti verba Prophetiæ libri hujus: si quis adjecerit ad hæc, imponet ei Deus plagas, scriptas in libro isto:

19. Et si quis abstulerit *aliquid* ex verbis libri Prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus è libro vitæ, & ex urbe illa sancta, & ex iis, quæ scripta sunt in libro isto.

20. Dicit, qui testatur ista: etiam venio citò. Amen. Veni igitur Domine Jesu.

21. Gratia Domini nostri Jesu Christi cum omnibus vobis. Amen.

SOLI DEO HONOR, & GLORIA.

Cap.

fratrum tuoru
observant verl

Ne obsignave
s : præstituti
t.

juste agat ad
at adhuc : &
: & sanctitas

: & merces
ique, prout

principium &

fus præcepta
& per portas

anes, & venef
, & idololatr
it mendacium
elum meum
Ecclesiis.
la Davidis,

dicunt, Veni
ui sitit, veniat
æ gratis
cuivis audienti
; si quis adjecerit
agas, scriptas

quid ex verbis
Deus partem
a sancta, &
to.
a; etiam veni
omine Jesu
tri Jesu Christi
.

I A.